Biblioteca

SVMMAE

DIVI THOMAE

PRIM PARS ...

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIVI
THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
SVMMAE THEOLOGICAE
Pars Prima:

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. THOMÆ A' VIO CAIETANI, Presbyteri Cardinalis Tit. Sanctæ Xysti dilucidissimis Commentarijs illustrata:

NVNC PRIMVM A MENDIS OMNIBVS, ET ERRORIB. QVIBVS SCATEBAT plurimùm, ad optimorum quorumcunque, Romani præsertim exemplaris collationem maxima cum diligentia, summoq; studio expurgata, apprimè correcta, & emendata, suoq; nitori restituta, in lucem prodiens:

Marginali authoritatum, & locorum ab Authore citatorum notatione adaucta: & his omnibus, quæ ex Editione quacunq; hactenus desiderari potuerint, plenissimè, ac fœliciter locupletata.

Non desunt Indices cùm Quæstionum, item Articulorum Partis cuiusque, & materiarum, ac rerum notabilium è Commentarijs selectarum speciales, tum ad totam Summam multiplices, & generales.

Addita sunt ad studiosorum, & Theologicæ doctrinæ professorum commoditatem B. THOMÆ, & aliorum Opuscula varia, vt sequens declarat Index, pro voluminum compendio apte, & concinnè collocata.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ. MDLXXXII.
Permissu, quorum interest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OPVSCVLORVM OMNIVM IN HAC TAVRINENSI EDITIONE, PRAETER SVMMAM, CONGESTORVM.

Additio pro Summæ Supplemento ad Tertiam partem.
Doctoris Angelici Quodlibetales quæstiones.
Expositio in libellum Dionysij, de Diuinis Nominibus.
Tractatus de Ente, & Essentia, cum Caietani Commentarijs.
Caietani Opuscula omnia.
Catechismus Catholicus è doctrina B. Tho excerptus. Auctore: Agust. Hunneo.
Eiusdem August. De Axiomatibus sacramentorum è Tertia Parte Summæ, eiúsque appendice, & Supplemento collectum opus.

AD REVERENDISSIMVM IN CHRISTO PATREM, DOMINVM OLIVERIVM CARRAPHAE, CARDINALEM NEAPOLITANVM, EPISCOPVM HOSTIENSEM, AC PRAEDICATORVM ordinis Protectorem.

THOMAE DE VIO CAIETANI, EIVSDEM TVNC ORDINIS Prædicatorum Generalis Magistri, nunc Sancti Xisti presbyteri Cardinalis, in primæ partis Summæ Sancti Thomæ Aquinatis expositionem.

PRAEFATIO.

CONTEMPLATVS Aristoteles orbis machinam vniuersi, cum videret suis quæque locis aptè dispositа, summum illius bonum atque id circo maximum diuinæ sapientiæ opus esse ordinè affirmauit. Hoc etiam pacto, egregiè dispositum aptatumque hominis ingenium contemplari licet, qui sui animi conceptus ac doctrinam, quam traditurus est, ordine congruenti collocat & distinguit. Atque huius quidem sapientiæ laudem, sicut inter Philosophos omnium planè iudicio, sibi Aristoteles vendicauit: ita inter Theologos, quem D. Thomæ Aquinati præferre ausis, inuenies neminem. Nam cum priores illo permulti, singulis, ac discretis de rebus volumina quàm plurima edidissent, quumque demum in perpetuã quandam seriem Theologiæ sententias tum Græci aliqui authores, tum & Latini etiam redegissent, expositoresque permulti sententiarum Libros enarrassent, diuus autem Aquinas noster, largiore quadam vena Theologiam nobis ac doctrinam quasi omnigenam traditurus, duos ipse discretos nouosque ordines & quidem præclarissimos adinuenit. Horum alterum quidem in Libris contra Gentes complexus est. Alterum verò in quadrifido illo opere quod summam diui Thomæ Aquinatis, celebri iam titulo nuncupamus. In qua tota Summa, ea rerum copia continetur, quæ ad necessariam homini Christiano doctrinam, veramque beatitudinem pertinent consequendam, vt relictum nihil pœnitus videatur. Nam cũ in prima Summæ Parte, de Deo, de Trinitate, de Angelis, de anima rationali, deque ipso homine, ac totius mundi fabrica copiosè ac distinctè pertractet, tum sequentibus duobus Libris, ab homine iterum exorsus, humanas passiones omnes, earumque fontes, ac progressus, simulque virtutes quæ curare vitia & passiones possint, Ethnicis cunctis sacrisque authoribus copiosius distinctiusque percenset. Reliqua porro Pars, quæ numero quidem voluminum conscriptorum quarta est, ordine tamen doctrinæ tertia nuncupatur, de authore gratiæ Christo, mysterijsque omnibus ad Christum pertinentibus tractat, tum verò & de ipsis sacramentis per quæ gratia confertur, postremo de optatissimo fructu gratiæ, superna videlicet beatitudine, ac supplicijs etiam damnatorum. Quod tamen ad consummationem tertiæ Partis desideratur, in quarto super sententias Libros copiosè differitur. Atque hac quidem tanta rerum congerie, cum sit immensus Aquinas noster, non minus tamen admirationis sibi conciliat ratione sententiarum atque verborum, quibus tantam molem versat, atque pertractat. Ea namque styli puritas est, vt superfluat si quid addideris, arescat verò siquid exemeris. Ea in verbis formalitas ac proprietas, vt nihil insit extrarium, nihil accidens. Insuper ea est profunditas in sententijs, ea nouitas ac dearticulatio quæstionum, tum verò sic proprius in singulis earum argumentandi modus, vt in hoc scribendi genere facile princeps (vbi nulla iudicem turbet inuidia) censeatur, tum verò ne quis in tam magno aceruo rerum suspicari possit connixisse Authorem, falsumque esse, naturam quodammodo ipsam suæ indicem veritatis testemque habet. Nam si (vt Aristoteles ipse ait) illi sunt apti rerum conijcere veritatem, qui possunt in vtramque partem dubitando disquirere, quis iam du-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitet Aquinatem noſtrum procul à veritate non receſsiſſe, qui propoſitis tot millib. quæſtionum de humanis diuinisque rebus, Theoricisque illis ac practicis, proprias ſemper in ſingulis ad vtramque partem dubitationes adducit? Noſtræ verò huius ſuſceptæ expoſitionis hinc exorta ratio eſt, quia formalis ſermo doctoris noſtri, magnam recondit ſenſuum altitudinem, cum tamen verborum collocatio, ac delectus, perplexi nihil habens, prima fronte Lectorem videatur allicere, ac facilitatem ſenſuum polliceri. Verum longè aliter euenire ſibi Lector intelliget, atque ab initio exiſtimaret, repetita enim lectio authoris huius, videtur augere potius quàm decerpere ſenſus percipiendi difficultatem. Quodque ad hanc primam pertinet Summæ partem, hinc facile opinor eius eminentiã conſtare poſſe, quod eximij Thomiſtarum vindices, eam vel ſæpius repetentes, ſemper in ea ſe noui aliquid percepiſſe affirmant, vt iam mirari minus oporteat, cum prima hæc Pars tot experta ſit hominum iudicia, quot habet & verba, tam multis illam oppugnationibus laceſsitam fuiſſe. Theologi namque complures, neque adeo contemnendi, magnum ſibi nomen ingenii ac doctrinæ facturos hinc ſe eſſe putauerunt, ſi veluti munitiſſimas arces fortiſsimi duces ſolent, ita illi Partem hanc primam, ſuis machinationibus oppugnarent. Ioannes verò Scotus, egregia præter cæteros in hac re laborauit ſubtilitate & copia, quippe qui ſingula prope eius Partis verba labefactare contendat. Ratione igitur habita, & inſitæ difficultatis, & oppugnationis illatæ, non ſimplici quadam expoſitione ſum vſus, vt ſine vlla controuerſia ea duntaxat attulerim, quæ ad verum Sancti Thomæ intellectum pertinere putauerim, ſed vbi locus & res ipſa poſtulare viſa ſunt, quæſtiones ipſe nonnullas dubitando attuli, & contra oppugnatores, Scotumque præcipuè, tueri veritatem contendi, arduum ſanè opus laborioſumque aggreſſus. Quantum verò fœliciter, aliorum ſit iudicium. Ego certè non ita prorſus ſum mei oblitus, vt ad expoſiti operis dignitatem parem, me putem operam attuliſſe, cum tamen pio ſaltem conſilio quàm plurimos poſſem ſtudioſos homines adiuuandi, diligentiaque ad honorem Dei impenſa conſcientiæ penitus ſatisfeciſſe me ſciam. Debetur autem tibi, Pater Ampliſsime, noſtra hæc expoſitio, non eo ſolum nomine, quo cæterorum quoque noſtrorum fratrum lucubrationes tibi debentur, propterea quod è ſpeculo ſuſceptæ protectionis vniuerſo Ordini Prædicatorum faues & conſulis, ſed etiam ampliori quadam capaciorique ratione, quandoquidem in iſto ſublimi cardine conſtitutus, exemplum præbes Chriſtianis principibus imitandum, piæ magnificentiæ, religionis, integritatis, & in agendis rebus ſolertis ac diligentis induſtriæ, quodque temporibus noſtris præclarum Dei eſt munus, perpetuo caſtitatis tenore Pontificumque iuris doctrina, ſacroſancti collegii Venerandus es pater, ſæculique noſtri decus haberis, & lucerna ſuper candelabrum collocata, quæ luceat omnibus, qui in domo ſunt. Hinc & totius Chriſtianæ religionis ordinis, ſtudiorumque cultores petrem te ac cenſorem habituri ſunt, cuius in iudicio & beneuolentia conquieſcant. Venio nunc ad meipſum, qui paterna charitate ſemper abs te dilectus, beneficijs auctus, dignitatibusque ornatus, ingrati animi vitio iure damnandus ſim, ſi alij quàm tibi hos quoque ſtudiorum meorum fructus detulerim, cui minora etiam dedicaui, præſertim cum tu me ad hanc cudendam expoſitionem adhortatus maximè fueris, vixque bene abſolutam, publicari non ſolum ſæpe petieris, verum etiam flagitaueris. Cape igitur munus hoc noſtrum benigna fronte, meæque fidei atque obſeruantiæ erga te pignus hoc, monumentumque agnoſce. In æuum Vale.

PRIMAE PARTIS SVMMAE
DIVI THOMAE AQVINATIS
QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM
INDEX.

Qualis ſit hæc doctrina, & ad quæ ſe extendat.

QVAESTIO PRIMA.

ARTICVLI.

V Trum præter alias ſcientias, doctrina Theologica ſit neceſsaria.
2 Vtrum ſacra doctrina ſit ſcientia.
3 Vtrum ſit vna ſcientia vel plures.
4 Vtrum ſit ſpeculatiua, vel practica.
5 Vtrum ſit dignior aliis ſcientijs.
6 Vtrum ſit ſapientia.
7 Verum Deus ſit ſubiectum huius ſcientiæ.
8 Vtrum ſit argumentatiua.
9 Vtrũ vti debeat metaphoricis, vel ſymbolicis locutionibus.
10 Vtrum ſit ſecundum plures ſenſus exponenda.

QVAEST. II.

De Deo an ſit.
1 ¶Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.
2 Vtrum Deum eſſe ſit demonſtrabile.
3 Vtrum Deus ſit.

QVAEST. III.

De ſimplicitate Dei.
1 ¶Vtrum Deus ſit corpus.
2 Vtrum in Deo ſit compoſitio materiæ & formæ.
3 Vtrum in Deo ſit compoſitio quidditatis ſiue eſſentiæ, vel naturæ ſubiecti.
4 Vtrum in Deo ſit compoſitio eſſentiæ & eſſe.
5 Vtrum in Deo ſit compoſitio generis & differẽtiæ.
6 Vtrum in Deo ſit compoſitio ſubiecti & accidentis.
7 Vtrum Deus ſit quocunque modo compoſitus, vel totaliter ſimplex.
8 Vtrum Deus veniat in compoſitionem cum alijs.

QVAEST. IIII.

De perfectione Dei.
1 ¶Vtrum Deus ſit perfectus.
2 Vtrum Deus vniuerſaliter ſit perfectus, omnium in ſe perfectionem habens.
3 Vtrum creaturæ poſſint eſſe Deo ſimiles.

QVAEST. V.

De bono in communi.
1 ¶Vtrum bonum & ens ſit idem ſecundum rem.
2 Vtrum, ſuppoſito quòd differant ratione tantum, quid ſit prius ſecundum rationem bonum, vel ens.
3 Vtrum, ſuppoſito quòd ens ſit prius, omne ens ſit bonum.
4 Ad quam cauſam ratio boni reducatur.
5 Vtrum rõ boni conſiſtat in modo ſpecie, & ordine.
6 Vtrum bonum diuidatur conuenienter per honeſtum, vtile, & delectabile.

QVAEST. VI.

De bonitate Dei.
1 ¶Vtrum eſſe bonum conueniat Deo.
2 Vtrum Deus ſit ſummum bonum.
3 Vtrum ipſe ſolus ſit bonus per ſuam eſſentiam.
4 Vtrum omnia ſint bona bonitate diuina.

QVAEST. VII.

De infinitate Dei.
1 ¶Vtrum Deus ſit infinitus.
2 Vtrum aliquid præter ipſum ſit infinitum ſecundum eſſentiam.
3 Vtrum aliquid poſsit eſſe infinitum ſecundum magnitudinem.
4 Vtrum poſsit eſſe infinitum in rebus ſecundum multitudinem.

QVAEST. VIII.

De exiſtentia Dei in rebus.
1 ¶Vtrum Deus ſit in omnibus rebus.
2 Vtrum Deus ſit vbique.
3 Vtrum Deus ſit vbique per eſſentiam, præſentiam & potentiam.
4 Vtrum eſſe vbique ſit proprium Dei.

QVAEST. IX.

De immutabilitate Dei.
1 ¶Vtrum Deus ſit omnino immutabilis.
2 Vtrum eſſe immutabile ſit proprium Dei.

QVAEST. X.

De æternitate Dei.
1 ¶Quid ſit æternitas.
2 Vtrum Deus ſit æternus.
3 Vtrum eſſe æternum ſit proprium Dei.
4 Vtrum æternitas differat ab æuo & tempore.
5 Vtrum æuum ſit aliud à tempore.
6 Vtrum ſit tantum vnum æuum, ſicut eſt vnum tempus & vna æternitas.

QVAEST. XI.

De vnitate diuina.
1 ¶Vtrum vnum addat aliquid ſupra ens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM.

2 Vtrum vnum & multa opponantur.
3 Vtrum Deus sit vnus.
4 Vtrum Deus sit maximè vnus.

QVAEST. XII.

Quomodo Deus cognoscatur à nobis.

1 ¶Vtrum aliquis intellectus creatus possit videre essentiam Dei.
2 Vtrum essentia Dei videatur ab intellectu creato secundum aliquam speciem creatam.
3 Vtrum essentia Dei possit videri oculo corporeo.
4 Vtrũ aliqua substantia intellectualis creata ex suis nãturalibus sufficiens sit videre Dei essentiam.
5 Vtrum intellectus creatus ad videndam Dei essentiã indigeat lumine creato.
6 Vtrum videntium Dei essentiam vnus alio perfectius videat.
7 Vtrum aliquis intellectus creatus possit comprehẽdere Dei essentiam.
8 Vtrum intellectus creatus videns Dei essentiã, omnia in ipsa cognoscat.
9 Vtrum ea, quæ ibi cognoscit; per aliquas similitudines cognoscat.
10 Vtrum simul cognoscat omnia quæ in Deo videt.
11 Vtrum in statu huius vitæ aliquis homo possit essentiam Dei videre.
12 Vtrum per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus.
13 Vtrum supra cognitionem naturalem in præsenti uita aliqua cognitio Dei habeatur per gratiam.

QVAEST. XIII.

De nominibus Dei.

1 ¶Vtrum Deus sit nominabilis à nobis.
2 Vtrum aliqua nomina dicta de Deo prædicentur de ipso substantialiter.
3 Vtrum aliqua nomina dicta de Deo propriè dicantur de ipso, an omnia ei attribuantur metaphoricè.
4 Vtrum multa nomina dicta de Deo sint synonyma.
5 Vtrum aliqua nomina dicantur de Deo & creaturis vniuocè, vel æquiuocè.
6 Vtrum, supposito quòd dicantur analogicè, dicãtur per prius de Deo, vel de creaturis.
7 Vtrum aliqua nomina dicantur de Deo ex tẽpore.
8 Vtrũ hoc nomẽ Deus sit nomẽ naturæ, vel operationis.
9 Vtrum hoc nomẽ Deus sit nomen communicabile.
10 Vtrum accipiatur vniuocè, vel æquiuocè secundum quòd significat Deum per naturam, per participationem, & secundum opinionem.
11 Vtrum hoc nomen, Qui est, sit maximè proprium nomen Dei.
12 Vtrũ propositiones affirmatiuæ possint formari de Deo.

QVAEST. XIIII.

De scientia Dei.

1 ¶Vtrum in Deo sit scientia.
2 Vtrum Deus intelligat seipsum.
3 Vtrum Deus comprehendat se.
4 Vtrum suum intelligere sit sua essentia.
5 Vtrum intelligat alia à se.
6 Vtrum Deus habeat de rebus propriã cognitionẽ.
7 Vtrum scientia Dei sit discursiua.
8 Vtrum scientia Dei sit causa rerum.
9 Vtrum scientia Dei sit eorum quæ non sunt.
10 Vtrum scientia Dei sit malorum.
11 Vtrum scientia Dei sit singularium.
12 Vtrum scientia Dei sit infinitorum.
13 Vtrum scientia Dei sit futurorum contingentium.
14 Vtrum scientia Dei sit enuntiabilium.
15 Vtrum scientia Dei sit variabilis.
16 Vtrum Deus de rebus habeat scientiam speculatiuam, vel practicam.

QVAEST. XV.

De ideis.

1 ¶Vtrum sint ideæ.
2 Vtrum sint plures ideæ, vel vna tantum.
3 Vtrum ideę sint omnium quæ cognoscuntur à Deo.

QVAEST. XVI.

De veritate.

1 ¶Vtrum veritas sit in re, vel in intellectu tantum.
2 Vtrũ veritas sit in intellectu cõponẽte, & diuidẽte.
3 De comparatione veri ad ens.
4 De comparatione veri ad bonum.
5 Vtrum Deus sit veritas.
6 Vtrum omnia sint vera vna veritate, vel pluribus.
7 Vtrum veritas sit æterna.
8 Vtrum veritas sit immutabilis.

QVAEST. XVII.

De falsitate.

1 Vtrum falsitas inueniatur in rebus.
2 Vtrum falsitas sit in sensu.
3 Vtrum falsitas sit in intellectu.
4 Vtrum verum & falsum sint contraria.

QVAEST. XVIII.

De vita Dei.

1 ¶Quorum sit viuere.
2 Quid sit vita.
3 Vtrum vita Deo conueniat.
4 Vtrum omnia in Deo sint vita.

QVAEST. XIX.

De voluntate Dei.

1 Vtrum in Deo sit voluntas.
2 Vtrum Deus velit alia à se.
3 Vtrum quicquid Deus vult, ex necessitate velit.
4 Vtrum voluntas Dei sit causa rerum.
5 Vtrum voluntatis diuinæ sit assignare aliquã cãm.
6 Vtrum voluntas Dei semper impleatur.
7 Vtrum voluntas Dei sit immutabilis.
8 Vtrũ voluntas Dei imponat necessitatẽ reb. volitis.
9 Vtrum voluntas Dei sit malorum.
10 Vtrum Deus habeat liberum arbitrium.
11 Vtrum sint distinguenda in Deo voluntas signi.
12 Vtrum conuenienter ponantur circa diuinam voluntatem quinque signa.

QVAEST. XX.

De amore Dei.

1 ¶Vtrum in Deo sit amor.
2 Vtrum Deus amet omnia.

3 Vtrum Deus magis amet vnum quàm aliud.
4 Vtrum Deus meliora magis amet.

QVAEST. XXI.

De iustitia & misericordia Dei.

1 ¶Vtrum in Deo sit iustitia.
2 Vtrum iustitia Dei veritas dici possit.
3 Vtrum in Deo sit misericordia.
4 Vtrũ in omni opere Dei sit iustitia & misericordia.

QVAEST. XXII.

De prouidentia Dei.

1 ¶Vtrum prouidentia Deo conueniat.
2 Vtrum prouidentiæ diuinæ subdantur omnia.
3 Vtrum prouidentia diuina immediatè sit de omnib.
4 Vtrum prouidentia diuina imponat necessitatem rebus prouisis.

QVAEST. XXIII.

De prædestinatione Dei.

1 ¶Vtrum Deo competat prædestinatio hominum.
2 Vtrum prædestinatio ponat aliquid in prædestinato, & quid sit.
3 Vtrũ Deo competat reprobatio aliquorũ hominũ.
4 Vtrum prædestinati eligantur à Deo.
5 Vtrum merita sint causa, vel ratio prædestinationis, reprobationis & electionis.
6 Vtrum prædestinati infallibiliter saluentur.
7 Vtrum numerus prædestinatorum sit certus.
8 Vtrum prædestinatio possit iuuari præcib. sanctorũ.

QVAEST. XXIIII.

De libro vitæ.

1 ¶Quid sit liber vitæ.
2 Cuius vitæ sit liber.
3 Vtrum aliquis possit deleri de libro vitæ.

QVAEST. XXV.

De potentia Dei.

1 ¶Vtrum in Deo sit potentia.
2 Vtrum potentia Dei sit infinita.
3 Vtrum Deus sit omnipotens.
4 Vtrum possit facere quòd ea quæ sunt præterita, nõ fuerint.
5 Vtrum Deus possit facere quæ non facit, vel præter mittere quæ facit.
6 Vtrum Deus possit ea quæ facit, meliora facere.

QVAEST. XXVI.

De beatitudine Dei.

1 ¶Vtrum beatitudo competat Deo.
2 Vtrum Deus dicat beatus secũdũ actũ intellectus.
3 Vtrũ Deus sit essentialiter beatitudo cuiuslibet beati.
4 Vtrum in beatitudine Dei includat oĩs beatitudo.

QVAEST. XXVII.

De processione, siue origine diuinarum personarum.

1 Vtrum processio sit in diuinis.
2 Vtrum aliqua processio in diuinis possit dici genitio.
3 Vtrum præter generationem possit esse aliqua processio in diuinis.
4 Vtrum illa alia processio possit dici generatio.
5 Vtrum sint in diuinis plures processiones quã duæ

QVAEST. XXVIII.

De relationibus diuinis.

1 ¶Vtrum in Deo sint aliquæ relationes reales.
2 Vtrum illæ relationes sint ipsa essentia diuina, vel sint extrinsecus affixæ.
3 Vtrum possint esse in Deo plures relationes realiter distinctæ adinuicem.
4 De numero harum relationum.

QVAEST. XXIX.

De personis diuinis.

1 ¶De diffinitione personæ.
2 Vtrum persona sit idem quod hypostasis, subsistentia, & essentia.
3 Vtrum nomen personæ competat in diuinis.
4 Vtrum nomen personæ in diuinis significet relationem vel substantiam.

QVAEST. XXX.

De pluralitate personarum in diuinis.

1 ¶Vtrum sint plures personę in diuinis.
2 Quot sint personæ in diuinis.
3 Vtrum termini numeralis ponant aliquid in diuinis.
4 Vtrum hoc nomen persona sit commune tribus personis in diuinis.

QVAEST. XXXI.

De his quæ pertinent in diuinis ad vnitatem vel pluralitatem personarum.

1 ¶Vtrum in diuinis sit trinitas.
2 Vtrum filius possit dici alius a patre.
3 Vtrum dictio exclusiua solus, sit addenda termino essentiali in diuinis.
4 Vtrũ dictio exclusiua possit adiũgi termino psonali

QVAEST. XXXII.

De cognitione diuinarum personarum.

1 ¶Vtrum per rationem naturalem possit cognosci trinitas diuinarum personarum.
2 Vtrũ sint aliquæ notiones diuinis psonis attribuẽdæ
3 Vtrũ sint tm quinq; notiones in diuinis vel plures.
4 Vtrum liceat circa notiones diuersimodè opinari.

QVAEST. XXXIII.

De his quæ pertinent ad personam patris.

1 ¶Vtrũ pricõpetat esse principiũ filii, vel spũsancti.
2 Vtrũ hoc nomẽ pater sit ppriũ nomẽ personæ pris.
3 Vtrum hoc nomen pater per prius dicatur in diuinis personaliter quàm essentialiter.
4 Vtrum sit proprium patri esse ingenitum.

QVAEST. XXXIIII.

De verbo in diuinis.

1 ¶Vtrum verbum dicatur in diuinis essentialiter vel personaliter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM.

2 Vtrum verbum sit proprium nomen filij.
3 Vtrum in nomine verbi importetur respectus ad creaturas.

QVAEST. XXXV.

De hoc nomine filij quod est imago.

1 ¶Vtrum hoc nomen imago in diuinis dicatur personaliter.
2 Vtrum imago sit proprium nomen filij.

QVAEST. XXXVI.

De pertinentibus ad nomen Spiritussancti.

1 ¶Vtrum nomen Spiritussancti sit proprium nomen alicuius diuinæ personæ.
2 Vtrum persona illa quæ dicitur Spiritussanctus, procedat à Patre & Filio.
3 Vtrum Spiritussanctus procedat à Patre per Filiũ.
4 Vtrũ Pater & Filius sint vnũ principiũ Spũssancti.

QVAEST. XXXVII.

De nomine Spiritussancti quod est amor.

1 ¶Vtrum amor sit proprium nomen Spiritussancti.
2 Vtrum Pater & Filius diligant se Spiritussancto.

QVAEST. XXXVIII.

De nomine Spiritussancti quod est donum.

1 ¶Vtrum donum possit esse nomen personale.
2 Vtrum sit proprium nomen Spiritussancti.

QVAEST. XXXIX.

De personis in comparatione ad essentiam.

1 ¶Vtrum essentia in diuinis sit idem quod persona.
2 Vtrũ dicendũ sit, tres pſonæ sunt vnius essentiæ.
3 Vtrum nomina essentialia prædicanda sint de personis in singulari vel in plurali.
4 Vtrũ adiectiua noĩa, aut verba vel participia prædicari possint de noĩb. essentialib. cõcretiue acceptis.
5 Vtrum prædicari possint de nominibus essentialib. in abstracto acceptis.
6 Vtrum nomina personarum prædicari possint de nominibus essentialibus.
7 Vtrũ essentialia attributa, sint appropriãda pſonis.
8 Quod attributum cui personæ debeat appropriari.

QVAEST. XL.

De personis in comparatione ad relationes, siue proprietates.

1 ¶Vtrum relatio sit idem quod persona.
2 Vtrum relationes distinguãt & cõstituant personas.
3 Vtrum abstractis per intellectum relationibus a personis, remaneant hypostases distinctæ.
4 Vtrum relationes secundum intellectum præsuppo nant actus personarum, vel econuerso.

QVAEST. XLI.

De personis per comparationem ad actus notionales.

1 ¶Vtrum actus notionales sint attribuendi personis diuinis.
2 Vtrum hmõi actus sint uoluntarii vel necessarii.
3 Vtrum per huiusmodi actus persona procedat de aliquo vel nihilo.
4 Vtrum in diuinis sit potentia respectu actuum notionalium.
5 Vtrum potentia generandi, vel spirandi significet relationem, vel substantiam.
6 Vtrum actus rationales ad plures personas terminari possint.

QVAEST. XLII.

De æqualitate & similitudine diuinarum personarum adinuicem.

1 ¶Vtrum æqualitas locũ habeat in personis diuinis.
2 Vtrum persona procedens sit æqualis secundũ æternitatem ei, à qua procedit.
3 Vtrum sit aliquis ordo in personis diuinis.
4 Vtrum personæ diuinæ sint æquales secundum magnitudinem.
5 Vtrum vna personarum diuinarum sit in alia.
6 Vtrũ personæ diuinæ sint æquales secundũ potẽtiã.

QVAEST. XLIII.

De missione diuinarum personarum.

1 ¶Vtrum alicui personæ diuinæ conueniat mitti.
2 Vtrũ missio in diuinis sit æterna vel tantum tpalis.
3 Secundum quid persona diuina inuisibiliter mittat.
4 Vtrum cuilibet personæ cõueniat mitti, & præcipuè patri conueniat.
5 Vtrũ inuisibiliter mittat tã filius, q̃ spirittussanctus.
6 Ad quos fiat missio inuisibilis.
7 De missione visibili.
8 Vtrum aliqua persona mittat seipsam visibiliter, aut inuisibiliter.

QVAEST. XLIIII.

De prima causa omnium entium.

1 ¶Vtrum Deus sit causa efficiens omnium entium.
2 Vtrum materia prima sit creata à Deo, vel sit principium ex æquo coordinatum ei.
3 Vtrum Deus sit causa exemplaris rerum, vel sint aliqua alia exemplaria præter ipsum.
4 Vtrum Deus sit causa finalis rerum.

QVAEST. XLV.

De creatione.

1 ¶Quid sit creatio.
2 Vtrum Deus possit aliquid creare.
3 Vtrum creatio sit aliquid in creatur
4 Cui competat creari.
5 Vtrum solius Dei sit creare.
6 Vtrũ sit cõe toti trinitati, aut ppriũ alicuius pſonæ.
7 Vtrum in rebus creatis sit vestigium trinitatis.
8 Vtrum opus creationis admisceatur operibus naturæ & voluntatis.

QVAEST. XLVI.

De principio durationis rerum creatarum.

1 ¶Vtrum creaturæ semper fuerint.
2 Vtrum eas incepisse, sit articulus fidei.
3 Qũo dicatur Deus in principio cælũ & terrã creasse.

QVAEST. XLVII.

De distinctione rerum in communi.

1 ¶Vtrum rerum multitudo & distinctio, sit à Deo.

ET ARTICVLORVM.

2 Vtrum rerum inæqualitas sit à Deo.
3 Vtrum sit vnus tantum mundus, vel plures.

QVAEST. XLVIII.

De distinctione rerum in speciali, & primo de malo.

1 ¶Vtrum malum sit natura aliqua.
2 Vtrum malum inueniatur in rebus.
3 Vtrum bonum sit subiectum mali.
4 Vtrum malum totaliter corrumpat bonum.
5 Vtrum malum sufficienter diuidatur per culpam, & pœnam.
6 Vtrum plus habeat de ratione mali pœna quàm culpa.

QVAEST. XLIX.

De causa mali.

1 ¶Vtrum bonum possit esse causa mali.
2 Vtrum summũ bonũ, quod est Deus, sit causa mali.
3 Vtrum sit aliquod summum malum, quod sit causa omnis mali.

QVAEST. L.

De substantia angelorum absolutè.

1 Vtrum sit aliqua creatura omnino spiritualis, & penitus incorporea.
2 Vtrum angelus sit compositus ex materia & forma.
3 De multitudine angelorum.
4 Vtrum angeli differant specie.
5 Vtrum angeli sint incorruptibiles.

QVAEST. LI.

De angelis in comparatione ad corpus.

1 ¶Vtrum angeli habeant corpora naturaliter sibi vnita.
2 Vtrum angeli assumant corpora.
3 Vtrum angeli in corporibus assumptis exerceant opera vitæ.

QVAEST. LII.

De angelis in comparatione ad locum.

1 ¶Vtrum angelus sit in loco.
2 Vtrum possit esse in pluribus locis simul.
3 Vtrum plures angeli possint esse in eodem loco.

QVAEST. LIII.

De motu locali angelorum.

1 ¶Vtrum angelus possit moueri localiter.
2 Vtrum moueatur de loco ad locum pertranseundo medium.
3 Vtrum motus angeli sit in tempore, an in instanti.

QVAEST. LIIII.

De virtute cognoscitiua angeli.

1 ¶Vtrum intelligere angeli sit sua substantia.
2 Vtrum esse angeli sit suum intelligere.
3 Vtrum essentia angeli sit sua virtus intellectiua.
4 Vtrum in angelis sit intellectus agens & passibilis.
5 Vtrum in eis sit aliqua alia potentia cognoscitiua, quam intellectus.

QVAEST. LV.

De medio cognitionis angelicæ.

1 ¶Vtrum angeli cognoscant omnia per suam substantiam, vel per aliquas species.
2 Si per species, an per species connaturales, vel per species, à rebus acceptas.
3 Vtrum angeli superiores cognoscant per species magis vniuersales quàm inferiores.

QVAEST. LVI.

De cognitione angelica ex parte rerum immaterialium.

1 ¶Vtrum angelus cognoscat seipsum.
2 Vtrum vnus cognoscat alium.
3 Vtrum angelus per sua naturalia cognoscat Deum

QVAEST. LVII.

De cognitione angelorum quantum ad res materiales.

1 ¶Vtrum angeli cognoscant naturas rerum materialium.
2 Vtrum angeli cognoscant singularia.
3 Vtrum cognoscant futura.
4 Vtrum cognoscant cogitationes cordium.
5 Vtrum cognoscant mysteria gratiæ.

QVAEST. LVIII.

De modo cognitionis angelicæ.

1 ¶Vtrum intellectus angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.
2 Vtrum angelus possit simul multa intelligere.
3 Vtrum angelus intelligat discurrendo.
4 Vtrum angelus intelligat componendo & diuidẽdo
5 Vtrum in intellectu angeli possit esse falsitas.
6 Vtrum cognitio angeli possit dici matutina & vespertina.
7 Vtrum hę duę cognitiones sint æedem vel diuersæ.

QVAEST. LIX.

De voluntate angelorum.

1 ¶Vtrum in angelis sit voluntas.
2 Vtrum voluntas in angelis sit ipsa natura eorum vel ipse intellectus.
3 Vtrum in angelis sit liberum arbitrium.
4 Vtrum in eis sit irascibilis & concupiscibilis.

QVAEST. LX.

De amore seu dilectione angeli.

1 ¶Vtrum in angelis sit dilectio naturalis.
2 Vtrum in angelis sit dilectio electiua.
3 Vtrum angelus diligat seipsum dilectione naturali, an electiua.
4 Vtrum vnus angelus diligat alium naturali dilectione sicut seipsum.
5 Vtrum angelus naturali dilectione diligat Deũ plus quàm seipsum.

QVAEST. LXI.

De productione angelorum in esse naturæ.

1 ¶Vtrum angeli habeant causam sui esse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM

2 Vtrum angelus sit productus à Deo ab æterno.
3 Vtrum angelus sit creatus ante corporalem creaturam.
4 Vtrum angeli fuerint creati in cœlo empireo.

QVAEST. LXII.

De productione angeli in esse gratiæ & gloriæ.

1 ¶Vtrum angeli in sua creatione fuerint beati.
2 Vtrum indiguerint gratia ad hoc, q̃ conuerterentur in Deum.
3 Vtrum fuerint creati in gratia.
4 Vtrum meruerint suam beatitudinem.
5 Vtrum statim post vnum actum meritorium beatitudinem habuerint.
6 Vtrum adepti fuerint gratiam & gloriam secundum capacitatem suorum naturalium.
7 Vtrum post consecutionem gloriæ remanserit in eis cognitio & dilectio naturalis.
8 Vtrum angelus beatus peccare possit.
9 Vtrũ angeli post adeptionẽ gloriæ possint proficere.

QVAEST. LXIII.

De malitia angelorum quo ad culpam.

1 ¶Vtrum malum culpæ possit esse in angelis.
2 Cuiusmodi peccata in eis esse possint.
3 Quid appetendo angelus peccauerit.
4 Vtrum angeli naturaliter sint mali.
5 Vtrum aliquis angelus in primo instanti suæ creationis potuerit esse malus per actum propriæ voluntatis.
6 Vtrum aliqua mora fuerit Inter creationem & lapsum angeli.
7 Vtrum supremus inter cadentes fuerit simpliciter inter omnes angelos summus.
8 Vtrum peccatum primi angeli fuerit alijs causa peccandi.
9 Vtrum tot remanserint quot ceciderunt.

QVAEST. LXIIII.

De pœna Dæmonum.

1 ¶Vtrum intellectus angeli mali sit omnino obtenebratus.
2 Vtrum voluntas dæmonis sit obstinata in malo.
3 Vtrum in dæmonibus possit esse dolor.
4 De loco pœnali dæmonum.

QVAEST. LXV.

De opere creationis quo ad creaturam corporalem.

1 ¶Vtrum creatura corporalis sit à Deo.
2 Vtrum facta sit propter bonitatem Dei.
3 Vtrum sit facta à Deo mediantibus angelis.
4 Vtrum formæ corporum sint ab angelis, an immediatè à Deo.

QVAEST. LXVI.

De ordine creationis ad distinctionem.

1 ¶Vtrum informitas materiæ præcesserit tempore formationem ipsius.
2 Vtrum sit vna materia omnium corporalium.
3 Vtrum cœlum empireum sit concreatum materiæ informi.
4 Vtrum tempus sit concreatum materiæ.

QVAEST. LXVII.

De opere distinctionis primæ diei.

1 ¶Vtrum lux propriè in spiritualibus dicatur.
2 Vtrum lux corporalis sit corpus.
3 Vtrum lux sit qualitas.
4 Vtrum conueniens fuerit prima die fieri lucem.

QVAEST. LXVIII.

De opere secundæ diei.

1 ¶Vtrum firmamentum factum sit secunda die.
2 Vtrum aliquæ aquæ sint supra firmamentum.
3 Vtrum firmamentum diuidat aquas ab aquis.
4 Vtrum sit tantum vnum cœlum vel plures.

QVAEST. LXIX.

De opere tertiæ diei.

1 ¶Vtrum congregatio aquarum facta fuerit conuenienter tertia die.
2 Vtrum eadem die debuerit fieri productio plantarũ.

QVAEST. LXX.

De opere ornatus quarto die facto.

1 ¶Vtrum quarto die debuerint fieri luminaria.
2 Vtrum conuenienter describatur causa productionis luminarium.
3 Vtrum luminaria cœli sint animata.

QVAEST. LXXI.

De opere quintæ diei.

1 ¶Vtrum opus quintæ diei conuenienter describat.

QVAEST. LXXII.

De opere sextæ diei.

1 ¶Vtrum opus sextæ diei conuenienter describatur.

QVAEST. LXXIII.

De pertinentibus ad diem septimum.

1 ¶Vtrum completio diuinorum operum ascribi debeat septimo diei.
2 Vtrum Deus die septimo ab omni opere quieuerit.
3 Vtrum benedictio & sanctificatio debeatur septimo diei.

QVAEST. LXXIIII.

De omnibus septem diebus in communi.

1 ¶Vtrum dicti dies sufficienter enumerentur.
2 Vtrum omnes isti dies sint vnus dies.
3 Vtrum scriptura vtatur conuenientibus verbis ad exprimendum opera septimæ diei.

QVAEST. LXXV.

De homine quantum ad essentiam animæ.

1 ¶Vtrum anima sit corpus.
2 Vtrum anima humana sit aliquid subsistens.
3 Vtrum animæ brutorum sint subsistentes.
4 Vtrum anima sit homo, vel homo potius sit aliquid compositum ex corpore & anima.
5 Vtrum anima humana sit composita ex materia & forma.
6 Vtrum anima humana sit incorruptibilis.
7 Vtrum sit eiusdem speciei cum angelo.

QVAEST. LXXVI.

De vnione animæ ad corpus.

1 ¶Vtrum intellectiuum principium vniatur corpori vt forma.
2 Vtrum intellectiuum principium multiplicetur secundum multiplicationem corporum, vel sit vnus intellectus omnium hominum.
3 Vtrum præter animam intellectiuam sint in homine aliæ animæ per essentiam differentes.
4 Vtrum in homine sit alia forma præter animam intellectiuam.
5 Quale debeat esse corpus cuius huiusmodi principiũ est forma.
6 Vtrum vniatur tali corpori mediantibus aliquibus dispositionibus accidentalibus.
7 Vtrum vniatur corpori animalis mediante aliquo corpore.
8 Vtrum anima sit tota in qualibet parte corporis.

QVAEST. LXXVII.

De his quæ pertinent ad potentias animæ in generali.

1 ¶Vtrum essentia animæ sit ejus potentia.
2 Vtrum sit tantum vna potentia animæ vel plures.
3 Vtrum potentiæ animæ distinguantur per actus & obiecta.
4 Vtrum in potentijs animæ sit aliquis ordo.
5 Vtrũ anima sit subiectum omnium suarum potentiarum.
6 Vtrum potentiæ animæ fluant ab eius essentia.
7 Vtrum vna potentia animæ oriatur ab alia.
8 Vtrum omnes potentiæ animæ remaneant in anima à corpore separata.

QVAEST. LXXVIII.

De potentijs animæ in speciali: & primo de iis, quæ sunt præambula ad intellectum.

1 ¶Vtrum sint distinguenda quinque genera potentiarum animæ.
2 Vtrum conuenienter assignẽtur partes vegetatiuæ.
3 Vtrum conuenienter distinguantur quinque sensus exteriores.
4 Vtrum sensus interiores cõuenienter distinguantur.

QVAEST. LXXIX.

De potentijs intellectiuis.

1 ¶Vtrum intellectus sit potentia animæ vel eius essentia.
2 Vtrum intellectus sit potentia passiua.
3 Vtrum sit ponere intellectum agentem.
4 Vtrum intellectus agens sit aliquid animæ nostræ.
5 Vtrum intellectus agens sit vnus omnium.
6 Vtrum memoria sit in parte intellectiua animæ.
7 Vtrum memoria intellectiua sit alia potentia ab intellectu.
8 Vtrum ratio sit alia potentia ab intellectu.
9 Vtrũ ratio superior & inferior sint diuersæ potẽtiæ.
10 Vtrum intelligentia sit alia potentia ab intellectu.
11 Vtrum intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentiæ.
12 Vtrum synderesis sit aliqua potentia specialis ab aliis distincta.
13 Vtrum conscientia sit aliqua potentia intellectiuæ partis.

QVAEST. LXXX.

De appetitu in communi.

1 ¶Vtrum appetitus sit aliqua specialis potentia animæ.
2 Vtrum appetitus diuidatur in appetitum sensitiuũ, & intellectiuum, sicut in potentias diuersas.

QVAEST. LXXXI.

De sensualitate.

1 ¶Vtrum sensualitas sit vis appetitiua tantum, an etiam cognitiua.
2 Vtrum appetitus sensitiuus diuidatur in irascibilem & concupiscibilem sicut in diuersas potentias.
3 Vtrum irascibilis & concupiscibilis obediant rationi

QVAEST. LXXXII.

De voluntate.

1 ¶Vtrum voluntas aliquid appetat ex necessitate.
2 Vtrum omnia ex necessitate velit quæcunque vult.
3 Vtrum voluntas sit eminentior quàm intellectus.
4 Vtrum moueat intellectum.
5 Vtrum voluntas distinguatur per irascibilem & concupiscibilem.

QVAEST. LXXXIII.

De libero arbitrio.

1 ¶Vtrum homo sit liberi arbitrij.
2 Vtrum liberum arbitrium sit potentia, vel actus, vel habitus.
3 Vtrum liberum arbitrium sit potentia appetitiua vel cognitiua.
4 Vtrum liberum arbitrium sit eadem potentia cum voluntate, vel alia.

QVAEST. LXXXIIII.

Quomodo anima corpori vnita intelligat corporalia, quæ sunt infra ipsam.

1 ¶Vtrum anima cognoscat corpora per intellectum.
2 Vtrum cognoscat corpora per essentiam suam, vel per aliquas species.
3 Vtrum anima intelligat omnia per species sibi naturaliter inditas.
4 Vtrum species intelligibiles effluant in ipsam ab aliquibus formis separatis.
5 Vtrum anima nostra omnia quæ intelligit videat in rationibus æternis.
6 Vtrum intelligibilem cognitionem acquirat à sensu.
7 Vtrum indigeat phantasmatibus ad hoc quòd actu intelligat.
8 Vtrum iudicium intellectus impediatur per impedimentum sensitiuarum virium.

QVAEST. LXXXV.

De modo & ordine intelligendi.

¶Vtrum intellectus noster intelligat res corporeas & materiales abstrahendo species à phantasmatib.
2 Vtrum species intelligibilis abstracta à phantasmatibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM

bus se habeat ad intellectum nostrum, vt quod intelligitur, vel sicut quo intelligitur.
3 Vtrum intellectus noster prius intelligat magis vniuersalia.
4 Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.
5 Vtrum intellectus noster intelligat componendo & diuidendo.
6 Vtrum intellectus noster possit errare.
7 Vtrum vnus possit eandem rem melius intelligere quàm alius.
8 Vtrum intellectus per prius cognoscat indiuisibile, quàm diuisibile.

QVAEST. LXXXVI.

Quid intellectus hominis cognoscat in rebus corporalibus & materialibus.
1 ¶ Vtrum intellectus noster cognoscat singularia.
2 Vtrum cognoscat infinita.
3 Vtrum cognoscat contingentia.
4 Vtrum cognoscat futura.

QVAEST. LXXXVII.

Quomodo anima intellectiua cognoscat seipsam & ea quæ in ea sunt.
1 ¶ Vtrum anima intellectiua cognoscat seipsam per essentiam suam.
2 Quomodo cognoscat in se habitus existentes.
3 Quomodo intellectus cognoscat actum proprium.
4 Quomodo intellectus cognoscat actum voluntatis.

QVAEST. LXXXVIII.

Quomodo anima humana cognoscat ea quæ sunt supra se.
1 ¶ Vtrum anima humana in statu præsentis vitæ cognoscat angelos per seipsos.
2 Vtrum possit ad eorum notitiam peruenire per cognitionem rerum materialium.
3 Vtrum Deus sit illud quod à nobis primo cognoscit.

QVAEST. LXXXIX.

De cognitione animæ separatæ.
1 ¶ Vtrum anima separata à corpore possit aliquid intelligere.
2 Vtrũ anima separata intelligat substantias separatas.
3 Vtrum anima separata cognoscat omnia naturalia.
4 Vtrum anima separata cognoscat singularia.
5 Vtrum habitus scientiæ hic acquisitæ remaneat in anima separata.
6 Vtrum possit vti habitu scientiæ hic acquisitæ.
7 Vtrum distantia localis impediat cognitionem animæ separatæ.
8 Vtrũ animæ separatæ cognoscant ea quæ hic agũtur.

QVAEST. XC.

De productione hominis quantum ad animam.
1 ¶ Vtrum anima humana sit de substantia Dei vel aliquid factum.
2 Vtrum anima humana sit producta in esse per creationem.
3 Vtrum anima rationalis sit facta mediantib. angelis.
4 Vtrum anima humana sit facta ante corpus.

QVAEST. XCI.

De productione corporis primi hominis.
1 ¶ Vtrum corpus primi hominis sit factum de limo terræ.
2 Vtrum corpus primi hominis sit immediatè productum à Deo.
3 Vtrum corpus primi hominis habuerit conuenientẽ dispositionem.
4 Vtrum productio corporis humani conuenienter in scriptura describatur.

QVAEST. XCII.

De productione mulieris.
1 ¶ Vtrum in prima rerum productione debuerit mulier produci.
2 Vtrum mulier debuerit fieri ex viro.
3 Vtrum mulier debuerit formari ex costa viri.
4 Vtrum mulier formata fuerit immediatè à Deo.

QVAEST. XCIII.

De fine siue termino productionis hominis prout dicitur factus ad imaginem & similitudinem Dei.
1 ¶ Vtrum in homine sit imago Dei.
2 Vtrum imago Dei sit magis in irrationalibus creaturis.
3 Vtrum imago Dei sit magis in homine, quàm in angelo.
4 Vtrum imago Dei sit in omni homine.
5 Vtrum imago Dei sit in homine per comparationẽ ad essentiam vel ad personas omnes, vel ad vnam earum.
6 Vtrum imago Dei inueniatur in homine solum secũdum mentem.
7 Vtrum imago Dei sit in homine secundum potẽtias aut secundum habitus aut actus.
8 Vtrum per comparationem ad omnia obiecta.
9 De differentia imaginis & similitudinis.

QVAEST. XCIIII.

De statu vel conditione primi hominis, quo ad intellectum.
1 ¶ Vtrum primus homo viderit Deum per essentiã.
2 Vtrum Adam in statu innocentiæ angelos per essentiam viderit.
3 Vtrum primus homo habuerit omnium scientiam.
4 Vtrum homo in primo statu potuisset errare, vel decipi.

QVAEST. XCV.

De his quæ pertinent ad voluntatem primi hominis scilicet de gratia, & virtute, & iustitia.
1 ¶ Vtrum primus homo fuerit creatus in gratia.
2 Vtrum primus homo in statu innocentiæ habuerit animæ passiones.
3 Vtrum Adam habuerit omnes virtutes.
4 Vtrum opera primi hominis fuerint æque efficacis ad merendum, sicut modo sunt.

QVAEST. XCVI.

De dominio quod homini competebat in statu innocentiæ.
1 ¶ Vtrum Adam in statu innocentiæ dominabatur animalibus.
2 Vtrum homo habuisset dominium super omnes alias creaturas.
3 Vtrum in illo statu fuissent omnes homines æquales.
4 Vtrum in illo statu homo dominaretur homini.

QVAE-

ET ARTICVLORVM.

QVAEST. XCVII.

De his quæ pertinent ad statum primi hominis, quantũ ad conseruationem indiuidui.
1 ¶ Vtrum homo in statu innocẽtiæ erat immortalis.
2 Vtrum esset impassibilis.
3 Vtrum indigeret cibis.
4 Vtrum per lignum vitæ consequeretur immortalitatem.

QVAEST. XCVIII.

De his quæ pertinent ad conseruationem speciei per generationem.
1 ¶ Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio.
2 Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio per coitum.

QVAEST. XCIX.

De conditione prolis generandæ, quantum ad corpus in illo statu.
1 ¶ Vtrum in statu illo pueri mox nati habuissent perfectam virtutem ad motum membrorum.
2 Vtrum omnes fuissent nati in sexu masculino.

QVAEST. C.

De conditione prolis tunc generandæ quo ad iustitiam.
1 ¶ Vtrum homines fuissent nati cum iustitia.
2 Vtrum pueri nascerentur in iustitia confirmati.

QVAEST. CI.

De cognitione prolis tunc generandæ quo ad scientiam.
1 ¶ Vtrum pueri nascerentur in scientia perfecti.
2 Vtrum statim post natiuitatem habuissent perfectũ vsum rationis.

QVAEST. CII.

De loco producti hominis in paradiso.
1 ¶ Vtrum paradisus sit locus corporeus.
2 Vtrum sit locus conueniens habitationi humanæ.
3 Ad quid homo in paradiso positus fuerit.
4 Vtrum homo factus fuerit in paradiso.

QVAEST. CIII.

De gubernatione rerum in communi.
1 ¶ Vtrum mundus ab aliquo gubernetur.
2 Quid sit finis gubernationis ipsius.
3 Vtrum mundus gubernetur ab vno.
4 De effectibus gubernationis.
5 Vtrum omnia subsint diuinæ gubernationi.
6 Vtrum omnia gubernentur à Deo immediatè.
7 Vtrum diuina gubernatio cassetur in aliquo.
8 Vtrum aliquid contrarietur diuinæ prouidentiæ.

QVAEST. CIIII.

De effectibus diuinæ gubernationis in speciali.
1 ¶ Vtrum creaturæ indigeant, vt cõseruentur à Deo in esse.
2 Vtrum conseruentur in esse à Deo immediate.
3 Vtrum Deus possit aliquid redigere in nihilum.
4 Vtrum aliquid in nihilum redigatur.

QVAEST. CV.

De mutatione creaturarum à Deo.
1 ¶ Vtrum Deus possit immediatè mouere materiam ad formam.
2 Vtrum Deus possit immediatè mouere aliquod corpus.
3 Vtrum Deus moueat immediatè intellectum creatum.
4 Vtrum possit mouere voluntatem creatam.
5 Vtrum Deus operetur in omni operante.
6 Vtrum Deus possit aliquid facere præter ordinem rebus inditum.
7 Vtrum omnia, quæ Deus facit præter ordinem naturalem rerum sint miracula.
8 De diuersitate miraculorum.

QVAEST. CVI.

De actu angelorum, qui est inuicem illuminare.
1 ¶ Vtrum vnus angelus moueat intellectum alterius illuminando.
2 Vtrum vnus angelus moueat voluntatem alterius.
3 Vtrum inferior angelus possit illuminare superiorẽ.
4 Vtrum superior angelus illuminet inferiorẽ de omnibus, quæ cognoscit.

QVAEST. CVII.

De locutione angelorum.
1 ¶ Vtrum vnus angelus loquatur alij.
2 Vtrum inferior loquatur superiori.
3 Vtrum angelus loquatur Deo.
4 Vtrum in locutione angeli aliquid operetur distantia localis.
5 Vtrum omnes cognoscant locutionem vnius angeli ad alterum.

QVAEST. CVIII.

De ordinatione angelorum secundum hierarchias & ordines.
1 ¶ Vtrum omnes angeli sint vnius hierarchiæ.
2 Vtrum in vna hierarchia sit tantum vnus ordo.
3 Vtrum in vno ordine sunt plures angeli.
4 Vtrum distinctio hierarchiarum & ordinum sit a natura.
5 De nominibus & proprietatibus singulorum ordinum.
6 De comparatione ordinum adinuicem.
7 Vtrum ordines durent post diem iudicij.
8 Vtrum homines assumantur ad ordines angelorum.

QVAEST. CIX.

De ordine malorum angelorum, s. dæmonum.
1 ¶ Vtrum ordines sint in dæmonibus.
2 Vtrum sit in eis prælatio.
3 Vtrum vnus dæmon illuminet alium.
4 Vtrum subijciantur prælationi beatorum angelorũ.

QVAEST. CX.

De præsidentia angelorum super corporalem creaturam.
1 Vtrũ corporalis creatura administretur per angelos.

2 Vtrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM.

2 Vtrum materia corporalis obediat angelis ad nutũ.
3 Vtrum angeli possint mouere corpora localiter sua virtute.
4 Vtrum angeli boni vel mali possint facere miracula.

QVAEST. CXI.

De actione angelorum in homines.

1 ¶ Vtrum angelus possit illuminare intellectum hominis.
2 Vtrum angeli possint immutare affectum, vel voluntatem hominis.
3 Vtrum possit immutare imaginationem hominis.
4 Vtrum possit immutare sensum humanum.

QVAEST. CXII.

De missione angelorum ad homines.

1 ¶ Vtrum aliqui angeli mittantur in ministerium.
2 Vtrum omnes angeli mittantur in ministerium.
3 Vtrum illi qui mittuntur assistant.
4 Vtrum omnes angeli secundæ hierarchiæ mittantur.

QVAEST. CXIII.

De custodia hominum à bonis angelis.

1 ¶ Vtrum homines ab angelis custodiantur.
2 Vtrum singulis hominibus singuli angeli ad custodiam deputentur.
3 Vtrum custodia pertineat solum ad vltimum ordinem angelorum.
4 Vtrum omni homini conueniat habere angelum custodem.
5 Quando incipiat custodia angeli circa hominem.
6 Vtrum angelus semper custodiat hominem.
7 Vtrum angeli doleant de malis eorum quos custodiunt.
8 Vtrum inter angelos sit pugna seu discordia.

QVAEST. CXIIII.

De impugnatione dæmonum.

1 ¶ Vtrum homines a dæmonibus impugnentur.
2 Vtrum tentare sit proprium diaboli.
3 Vtrum omnia peccata procedant ex tentatione diaboli.
4 Vtrum dæmones possint facere vera miracula ad seducendum.
5 Vtrum dæmon ab aliquo superatus ab impugnatione arceatur.

QVAEST. CXV.

De actione corporalis creaturæ.

1 ¶ Vtrum aliquod corpus sit actiuum.
2 Vtrum in materia corporali sint aliquæ rationes seminales.
3 Vtrum corpora cęlestia sint causa eorum, quæ hic in inferioribus corporibus fiunt.
4 Vtrum corpora cęlestia sint causa humanorum actuum.
5 Vtrum corpora cælestia possint imprimere in dæmones.
6 Vtrum corpora cælestia imponant necessitatem his, quæ eorum actioni subduntur.

QVAEST. CXVI.

De fato.

1 ¶ Vtrum fatum sit.
2 Vtrum fatum sit in rebus creatis.
3 Vtrum fatum sit immobile.
4 Vtrum omnia subdantur fato.

QVAEST. CXVII.

De his quæ pertinent ad actionem hominis.

1 ¶ Vtrum homo possit docere alium, causando scientiam in ipso.
2 Vtrum homines possint docere angelos.
3 Vtrum homo per virtutem animæ possit immutare materiam corporalem.
4 Vtrum anima hominis separata possit mouere corpora motu locali.

QVAEST. CXVIII.

De traductione hominis ex homine quantum ad animam.

1 ¶ Vtrum anima sensitiua traducatur cum semine.
2 Vtrum anima intellectiua causetur ex semine.
3 Vtrum omnes animæ humanæ fuerint simul creatæ à principio mundi.

QVAEST. CXIX.

De propagatione hominis quantum ad corpus.

1 ¶ Vtrum aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanæ naturæ.
2 Vtrum semen, quod est principium humanæ generationis sit de superfluo alimenti.

Quæstionum, & Articulorum Indicis Finis.

CAROLO EMANVELI
SABAVDIAE DVCI SERENISSIMO
SVBALPINORVMQVE PRINCIPI OPTIMO.

Societas Typographica Taurinensis. S. D.

DIVI *Thomæ Aquinatis Viri Sanctissimi atque eruditissimi summam Theologicam aureum opus, ex quo tamquàm purissimo fonte Orthodoxæ fidei dogmata, mira quadam vbertate & breuitate collecta haurire liceat, doctissimorum virorum studio & diligentia auctam castigatamq; nostrisq; primum typis editam sub tuis (Seremissime Princeps) auspicijs Inuulgamus. Cui enim magis quam Celsitudini tuæ nostras hasce in excudendis Theologicis monimentis primitias dicabimus? Qui Emanuelis Philib. glorioſissimi olim parentis tui summo in negotijs labore, in periculis fortitudine, in agendo industria, in prouidendo consilio & prudentia, rebus gestis quæsitas partasque bellicas laudes ita iam æmularis vt primis vix rei bellicæ lineis à te veluti ductis, summi futuri Imperatoris specimen omnium fere nationum ordinumq; consensu exhibueris. Qui statim etiam ab optimi parentis tui morte, vt literarum amore vel ab ineunte ætate captus, ita ijs mirificè fauens Taurinensem accademiam ab eo magnis sumptibus viris doctissimis vndique conquisitis instauratam ac vna cum ea militarem disciplinam tamquam germanas eodem partu genitas tanto studio complexus es, vt quisque facile intellexerit te ea quæ ille facere aggressus fuerit perficere, quæ perfecerit, retinere, vtroque promouere magna animi contentione instituisse. Quin & Typographicam hanc artem eiusdemque parentis tui alumnam, ex qua non vulgare Academiæ vniuersæ literatisque omnibus præsidium accedit quam nos inita societate tuis auspicijs fræti curandam suscepimus varijs quotidie illustrare contendis, & ornamentis, & incrementis. Omittimus elegantem illam tuam, & variam optimarum artium cognitionem átque in literatos viros propensionem, & studium: quorum consuetudine ita delectaris, vt circonstantem doctissimorum de variisque rebus dissertantium hominum coronam deliciarum loco in mensa habere soleas. Hæc cũ ita sint munusculum hoc Celsitudini Tuæ per nos oblatum ita illi gratum fore cupimus & optamus qualia ei semper fuisse nouimus, quæcúmque ad Christianam fidem, & pietatem, siue tuendam, siue propagandam facere consueuerunt: Deus Opt. Max. publicis nostris de tua valetudine, & fælicitate votis benignus annuat téque nobis diutissime seruet.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

SINGVLARIVM COMMENTARIORVM PRIMAE PARTIS SANCTI THOMAE LOCORVM INDEX ALPHABETICVS.

De litera. A.

Abstractionem iuxta totalem, abstractis proprietatibus non personæ, sed sola essentia remanet. pag.164 col.nu.70
stractionem iuxta formalem, ab-
Abstractis proprietatib.nõ personalibus, personæ remanent. pag.265. col.1.nu.10
Abstractionem iuxta formale, abstractis proprietatibus personalibus, hypostases non remanent.ibi.nu.20
Abstractio specierum a sensibilius, an sensibus mediantibus ab anima separata fiat.571 col.1.nu.40
Abstractum & concretum secundum intellectum in quo differant, & similiter abstractum secundum rem, & compositum secundum rem.28.col.nu.60
Abstractum quo pacto significet vt quo, & non per modum subsistentis.87.col.1.nu.10
Abstracta spiratione a filio, quomodo formaliter a Spiritu sancto distinguatur.265.col.1.nu.40
Accideus per accidens, accidens per se naturaliter præsupponit. 28.col.2.nu.10
Accidentia determinata quam formam sequantur.46.col.1.n.10
Accidens in substantiis immaterialibus, nullum existit.344.col.1.nu.50
Accidens secundum S.Tho.cum in virtute substantiæ agere dicatur, constructio intransitiua esse dicitur, ideſt, ipsa virtus substantiæ.476.col.2.nu.70
Actio transiens, puta mouere, vt distinguitur contra effectum, an dicat solum motum ab hoc, aut aliquid aliud.185.col.2.nu.10
Secundum Actionem immanentem, quomodo quædam processio ad intra existat.195.col.1.nu.20
Actio ipsa immanens an sit productio actiua eius, quod secundũ præcedere dicitur.ibid.
Actio Dei an sit actio ab æterno formaliter, vel materialiter.305 col.2.nu.10
Actio angeli, neque actio alicuius creaturæ, est eius esse.349.co.1.nu.10
Actus notionales personis sunt attribuendi.166.col.1.nu.60
Actuum quidam est adæquatus potentiæ, vt intelligere respectu intellectus, & videre respectu visus, quidam vero inadequatus vt tale intelligere, puta intelligere bouem, & tale videre puta album 351.col.1.n.60
Actuum quidam est per se primo actus, & secundario potentia, quidam autem econuerso, & similiter potentiarum quædam est per se primo actus, & secundario potentia, quædam autẽ econtra.ibid.
Actus quilibet voluntarius dæmonis an malus existat.415.col.1.nu.10
Inter Actum purum, & potentiam puram mediant entia habentia aliquid actus & potentiæ.475.col.1.nu.70
Actuum & potentiarum distinctionis radix, diuersitas obiecti existit.477.col.2.n.10
Actum esse in genere intelligibili aliud est, & aliud esse actum respectu intelligibilium materialium, cum primum importet esse actum absolute & simpliciter, secundum autem per compositionem.556.col.1.n.30
Actu naturæ bono dæmones abutuntur.415.col.1.n.10
Adam in statu innocentiæ abimalibus dominabatur. 597.col.2.nu.40
Adiectiua de tribus personis in numero plurali prædicantur. 254.col.1.n.40
Affectus ad spiritualia an aliud peccatũ, quàm superbia esse possit.400 col.1.n.70
Affectus ad spiritualia an malus sit, quia declinat a regula superioris.ibi.
Sicut Affirmatio est causa affirmationis, ita negatio ast causa negationis.7.col.2.nu.40
Agens proximum quid sit, & multa de agente proximo, & immediato 51.col.2.n.10
Agens immediatum & patiens quòd simul coniungi, vel oporteat esse, quæ ratio sit.54.col.1.nu.70

Agentium causarum impedimenta quomodo intelligenda sunt 154.col.2.nu.40
Agentia imperfecta quæ agunt, & patiuntur, sunt duplicia. 294. col.2.nu.60
Agens omne an infinitum, vel infinitum facere intendat. 180. col.2.n.60
Agentia corruptibilia quomodo comparentur.195.col.1.nu.50
Agens omne an sibi simile agat.151.col.2.n.10
Agere per necessitatem naturæ dupliciter intelligi potest.ibid.
Alimentum dupliciter sumitur, vno modo, vt in substantiam nutriti conuersum est, alio modo, vt est in potentia proxima, ut in eam conuertatur.689.col.2.n.60
Alimentum superfluum quod dicatur, & quod necessarium. ibid.
Alimentum duplicitur dicitur, vno modo, vt est in communi potentia, alio modo, vt ad ipsa membra determinatum est.ibid.
Aliqua quanto sunt profectiora, an alia excedant magnitudine, vel multitudine.323.col.1.n.80
Aliquid dici tale ab aliquo dupliciter contingit.43.col.1.numero 50
Aliquid esse, vel fieri voluntate contingit dupliciter, scilicet comitanter, vel causaliter, seu principatiue. 268.col.1.numero 60
Aliquid conuenire alicui per se, ideſt, non per accidens, dupliciter contingit, vno modo Physice, alio modo simpliciter. 326. col.2.n.70
Aliud est contingenter euenire & aliud est necessario euenire, & aliud est infallibiliter euenire, aut sensibiliter sentire.171.col.1.n.60
Aliud est dicere Sortes pater est, causa per se Platonis filii, & Plato per se causa Ciceronis, & aliud est dicere, Sortes & Plato sunt per se causa Ciceronis. 307.col.2.nu.50
Alterans primum vniuersaliter est omnino inalterabile, & primum mouens localiter immobile, & prima causa omnino incausata.28.col.2.n.20
Amatum quo pacto in amante est.199.col.1.nu.10
Amor est in Deo.161.nu.10
Amor quomodo bonum in communi respiciat.162.col.1.nu.20
Amor cum primus actus voluntatis sit, quomodo non possumus eligere, nisi præamemus.175.col.2.nu.60
De ratione Amoris an sit procedere a verbo inquantum verbum an solum inquantum verbum res intellecta est.199.col.2 numero 10
Amor est ab amante & amabili vt conceptо. 242.col.2.numero 10
Amor essentialiter & personaliter sumi potest.246. col. 1.numero 70
Amor personaliter est nomen proprium Spiritussancti. ibi.
Amor naturalis dupliciter capitur, vno modo pro inclinatione naturali alicuius in aliquid, alio modo pro actu elicito potentiæ appetitiuæ. 84.col.1.n.40
Amor naturalis est in angelis.386.col.2.n.70
Analogatum primum an poni debeat in rationibus aliorum analogatorum.93.col.2.nu 60
Analogum prius dicitur de eo, quod ponitur in aliorum diffinitione, quàm de aliis.ibid.
Analogum quo pacto in vno tantum secundum propriam rationem saluetur.736.col.1.n.50
Angeli operationes an æuo mensurentur. 62. col. 1. numero 70
Angeli operationes an tempore mensurentur. 63.col.1.numero 50
Angeli esse dupliciter distinguitur, absolute scilicet, & vt coexistens differentiis temporis realis, vel imaginarii.63.col.1.nu.60
Angeli sunt in maxima multitudine omnem materialem numerum excedentes.323.col.2.n.30
Angelorum multitudo an intelligatur materialis scilicet secundum speciem, & secundum numerum, an multitudo specifica materialis tantum, an multitudo primarum partium materialium vniuersi. fol. 324. col. 1. nu 50
Angeli secundum naturam suam incorruptibiles, an existant. 326.col.1.n.40
Angeli non habent corpora sibi naturaliter unita. ibidem. col.4.
Angeli numquid in genere esse dicantur. 327. col. 2. no.20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA COMMENTI.

Angeli interdum corpora assumunt. fol. 330. col. 1. nu. 10.
Angeli per corpora assumpta quædã vitæ opera operari possunt, quantum ad id, in quo cum corporibus vitalibus communicãt, non autem quantum ad id, quod viuentium proprium, existit, ibidem. nu. 50.
Angeli nullũ vitæ opus absolute loquendo in corporibus assumptis exercent. 331. col. 1. nu. 10.
Angelus in loco est, æquiuoce tamen corporis respectu. 331. col. 1. nu. 10.
Angeli quomodo per contactum virtualem in loco esse dicantur 332. col. 1. nu. 20.
Angeli secundum Sco. & san. Doc. quo pacto in loco esse dicantur. 332. col. 1. nu. 70.
Angeli ratio essendi in loco per Sanct. Doc. quænam sit ibidẽ. 335. col. 1. nu. 70.
Angelus non est vbique, sed in vno particulari loco. 335. col. 1. numero 70.
Angelus an possit in loco indiuisibili quantumcumque paruo, aut quantumcumque magno esse. 337. col. 1. nu. 10
Angeli plures simul in vno loco esse non possunt. ibidem
Angeli plures an simul in vno loco potentia naturali vel logica esse possint. ibidem
Angelus localiter moueri potest, æquiuoce tamen corporis respectu. 338. col. 2. nu. 30
Angelus an, & quo pacto possit dici moueri, dum est in termino a quo, vel ad quem. 339. col. 2. nu. 40
Angelus motu continuo necessario media pertransit. 340. col. 1. numero 50.
Angelus motu non continuo non potest pertransire omnia media. ibidem.
Angelus an possit instantanea mutatione acquirere terminum distantem a termino, a quo nisi pertransito medio. ibidem.
Angelis non est intellectus agens, neque possibilis nisi æquiuoce 342. col. 2. nu. 50
Angelis est sola intellectiua cognitio. 354. col. 1. nu. 10
Angelis an sit potentia motiua. ibidem nu. 50
Angelus non cognoscit omnia per essentiam suam sed per similitudines suptrahditas. 354. col. 1. nu. 50
Angeli an secundum proprias rationes omnia cognoscant. ibid. col. 2.
Angeli quanto sunt superiores tanto per species vniuersaliores intelligunt. 359. col. 1. nu. 40
Angelus per subitantiam seipsum intelligit. 360. col. 2. nu. 20
Angelus quilibet alios cognoscit per inditas omnium rerum rationes. 362. col. 1. nu. 50
Angeli per sua naturalia aliquam cognitionem de eo habere possunt. 363. col. 2. nu. 20
Angeli res naturales cognoscunt per species intelligibiles in eis existentes. 165. col. 2. nu. 70
Angelorum esse intelligibile, an sit esse substantiale, vel intentionale. 166. col. 1. nu. 10
Angeli singularia cognoscunt. ibid. col. 2. nu. 20
Angeli per species a Deo influxas singularia cognoscunt ibid.
Angelus an singularia cognoscat per species a rebus, aut per influxas ibidem.
Angelis duplex est cognitio, vna scilicet naturalis, & hæc est per ipsorum essentias & per species innatas, alia supernaturalis & beatifica, & hæc dicitur cognitio quam in verbo Dei habent. 371. col. 2. nu. 60.
Angeli cognitione naturali gratiæ mysteria non cognoscunt. ibidem.
Angeli intellectus secundum Sco. vt obiecto mouetur, ita a gratiæ mysterijs si actu positis. ibidem. nu. 70.
Angeli verbo mysteria cognoscunt, non omnia neque æqualiter, neque simul. ibidem.
Angeli cognitione beatifica, an gratiæ mysteria cognoscere possint ibidem.
Angeli non sunt in potentia essentiali secundum naturalem cognitionem. 373. col. 2. nu. 10
Angeli sunt in tali potentia secundum cognitionem per reuelationem. ibid.
Angeli, eorum quæ naturaliter cognoscunt, non omnia actu considerant, sed secundum cognitionem in verbo semper actu considerant. ibid.
Angeli in verbo omnia simul cognoscunt. ibid.
Angeli possũt naturali cognitione omnia simul cognoscere quę per vnam speciem representantur. ibid. col. 1.
Angelus secundum mente S. Doc. an per tres species simul intelligat, scilicet per essentiam diuinam, per essentiam propriam, & per aliquam speciem innatam, & an singula ex quo cognoscit & ponit differentiam inter cognita per diuersas species simul cognoscit. ibid. col. 2.
Angeli non possunt simul cognoscere naturaliter ea quæ per diuersas species innatas eis representantur. ibidem.
Angeli inter substantias spirituales cum locum tenent, quem corpora cælestia inter sulstantias corporeas. 374. col. 2. nu. 70
Angelis negare omnem discursum, an de mente Scoti probabile sit. 375. col. 1. nu. 40.
Angeli non cognoscunt componendo & diuidendo. ibid. nu 70
Angelis est liberum arbitrium. 382. col. 2. nu. 40.
Angeli appetitus per concupiscibilem & irascibilem non distinguitur. 383. col. 1. nu. 80.
Angelis est dilectio duplex, naturalis scilicet, & electiua. 386. col. 1. nu. 40.
Angelus seipsum diligit dilectione naturali & electiua. ibidem. numero 70.
Angelus vnus diligit alium dilectione naturali, quo ad aliquid, & quo ad aliquid non. 387. col. 1. nu. 60.
Angelus naturali dilectione diligit plus Deum quàm se. 387. col. 1. nume. 20
Angelus est creatus a Deo. 389. col. 2. nu. 60
Angeli in cœlo empireo seu supremo creati sunt. 391. columna 1. numero 30.
Angelus fuit creatus beatus naturali beatitudine. ibid.
Angelus non fuit creatus beatus beatitudine supernaturali. ibid.
Angelus in Deum conuerti non potest, nisi auxilio gratiæ adiutus fuerit. 392. col. 2. nu. 30
Angelus statim post primum charitatis actum quo beatitudinem meruit, beatus fuit. 394. col. 2. nu. 20
Angeli consecuti sunt gratiam & gloriam secundum naturalium quantitatem. 395. col. 2. nu. 60
Angelus beatus peccare non potest. 396. col. 1. nu. 20
Angelus beatus in beatitudine proficere non potest. 397. col. 1. numero 50.
Angelus peccauit appetendo esse vt Deus. 402. col. 1. nu. 40
Angelus an ex parte rei electæ peccauerit, & appetierit non solũ male, sed malum propria virtute beatitudinem appetendo, & nun quid in hoc Doctor sanctus sibi contrarius videatur. 403. col. 1. nu. 70
Angelus non peccauit in primo instanti sui esse. 404. col. 2. n. 70
Angelum voluntarie peccasse in primo instanti im esse, manicheum sapit. 405. col. 1. nu. 70
Angelus an in primo instanti mereri potuerit, & ex consequenti peccasse. ibid. col. 2. nu. 10
Angelus est simpliciter magis ad imaginem Dei, homo autem est magis secundum quid. 583. col. 2. nu. 50
Angeli secundum instãs cum fuerit libertatis & meriti, ita quòd liberum omnibus fuit immediate post creationis instans mereri, & demereri, an omnes angeli erant viatores. 406. colum. 2. numero 50
Angeli vnus actus an sit primus naturalis & meritorius. 407. col. 2. nume 10.
Angeli in primo instanti, an vere & proprie vitam æternam meruerint. ibid. col. 2. nu. 60
Angeli omnes si in primo instanti vere meruerint per actum dilectionis Dei vt supernaturalis beatitudinis obiectum est, ergo in secundo instanti non tenebantur ad actualiter dirigendũ actum suum in charitatis obiectum. 408. col. 1. nu. 30
Angeli plures remanserunt quàm ceciderunt. 10. columna 2. numero 10
Angeli apprehensio, qua peccauit, an sit immobilis. 414. col. 2. nume 1060.
Angelis malis duplex locus pœnalis conuenit, infernus scilicet simpliciter, & aer caliginosus vsque ad diem iudicij. 406. colum. 2. nu. 10.
Angelorum locutio an prior illuminatione sit, vel econtra. 629. col. 2. nu. 70.
Angelus vnus alium illuminat. 630. col. 1. nu. 20
Angelus vnus alterius voluntatem mouere non potest. 331. col. 2. nume. 20
Angeli inferiores nunquam superiores illuminant, sed econtra. 633. col. 1. nu. 10
Angeli superiores inferiores illuminant de omnibus quæ nouerunt. ibid. nu. 30
Angelis est aliqua locutio. 634. col. 1. nu. 30
Angeli omnes, immo omnes creaturæ rationales sunt vnius hierarchiæ ex parte principis. 683. col. 1. nu. 40.
Angeli nec cum hominibus nec inter se sunt vnius hierarchiæ, sed tres inter se hierarchias constituunt ex parte multitudinis ordinatæ. ibidem. col. 2. nu. 10.
Angeli multi sunt in vno ordine nobis noto. 640. columna 1. numero 10.
Angelus quilibet habet proprium ordinem nobis in cognitum. ibid. nu. 30
Angeli boni prælati sunt malis & eos regunt. 647. col. 1. nu. 10
Angeli virtute propria miracula facere non possunt. 650. col. 1. nume. 10
Angelus tam bonus quàm malus naturali suæ virtute imaginationem mutare potest. 652. col. 1. nu. 30
Angeli aliqui a Deo in ministerium mittuntur. 653. col. 1. nu. 50
Angeli inferiores tantum de lege communi mittuntur, superiores autem ex diuina dispensatione. 654. col. 2. nu. 60
Angeli omnes secundæ hierarchiæ non mittuntur. 656. colum. 1. nume. 20
Angeli de custoditorum malis non dolent. 660. col. 1. nu. 50
Inter Angelos potest esse pugna nõ discordia voluntatũ, sed contrarietatem meritorum eorum, pro quibus pugnare dicuntur. 661. col. 1. n. 20
Angelus & anima sunt diuersarum specierum & naturaliter inæquales. 453. col. 2. n. 70
Animi Christi an omnia simul in verbo, vel successiue ad quodcumque se voluerit conuerti, videar. 83. co. 1. n. 60
Anima nostra duas virtutes ad intelligendum concurrentes habet vnam actiuam, vocatam intellectus agens, & aliam passiuam, vocatam intellectus passibilis 352. col. 2. n. 50
Anima non est corpus, sed corporis actus. 445. col. 1. n. 70
Anima humana est principium incorporeum & subsistens. 446. c. 2. nu. 60
Anima nostra quomodo in potentia essentiali seipsam cognoscat & tantum ipsa sit in seipsa intrinsece secundum esse naturale. 447. col. 1. n. 60
Anima nostra quomodo intrinsece natura entis habeat seu substantiæ secundum esse naturale, & tamen sit in potentia essentiali ad cognitionem entis substantiæ. ibid. n. 70
Anima quomodo sit perfectio corporis, & tamen nullam in se natura corporis claudat. 448 col. 1. n. 10
Animam habere operationes per se, dupliciter intelligitur, vno modo, scilicet absque corpore organo, alio modo, per se omnino, idest q non communiter corpori vt organo, & hinc tota quæstio de animæ immortalitate pendet. ibi. n. 40
Anima operari per se quatuor modis dici potest ibidem. numero 60
Animæ brutorum non sunt subsistentes. 449. col. n. 10
Anima intellectiua non est composita ex materia & forma. 450. col. 2. n. 40
Anima humana est incorruptibilis. 451. col. 2. n. 30
Anima humana an esse per se habeat. 452. col. 1. n. 10
Animæ an nulla contrarietas insit. ibi.
Animæ immortalitas, an ex naturali desiderio certificari possit. 452. col. 2. n. 30
Anima intellectiua secundum essentiam est. corporis actus, sed secundum potentiam non, quia inquantum potest intelligere, corpus non perficit. 456. col 2. n. 40
Animæ intellectiuæ esse an sit ipsum esse compositi. 457. col. 1. nu. 70
Animæ intellectiuæ esse an aliis formis conueniat. ibidem. numero 60
Anima intellectiua quare non corrumpatur. ibidem.
Animæ aliæ ab intellectiua quare corrumpantur. ibi. nu. 40.
Animæres secundum Platone, quo pacto essentia, & loco distinguantur. 463. col. 2. n. 10
Anima eadem in homine est nutritiua, sensitiua, & intellectiua. ibi.
Animæ omnes secundum S. Doc. quo pacto vna sunt in homine, & an ratio Scot. contra ipsum valeat. 464. col. 2. n. 30
Anima intellectiua quamuis in homine pro vegetatiua & sensitiua sufficiat, an etiam sufficiat pro forma mistionis & corporeitatis. 466. col. 2. n. 60
Anima, & vniuersaliter omnis forma substantialis in materia recipitur nullo accidente mediante. 470. col. 1. n. 10
Anima aliquo corpore mediante vniri non potest. 471. colum. 2. nu. 10
Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte. ibi.
Anima præter intellectiua an ponatur aliqua alia forma in materia inextensa, scilicet anima sensitiua animalium. perfectorum. 472. col. 2. n. 60
Animæ substantiam impossibile est suam potentiam esse. 474. c. 1. n. 50
Anima si esset immediatum principium suæ operationis, an sem per habens animam actu, opera vitæ habeat, cum anima secundum essentiam sit actus, sicut semper est viuum, & an rationis Scoti contra ipsum procedant. ibi. 2. n. 50
Animæ in potentiis est ordo. 479. col. 2. n. 30
Anima sola potens intelligere quomodo dicatur. 480. colum. 2. nu. 40
Animæ sunt tres. 483. col. 2. n. 60
In anima separata cum sit memoria quo ad vtranque conditionem, scilicet conseruationem obiecti & præteritionem, tam actus quam obiecti sensibilis, an in parte intellectiua sit memoria complete. 468. col. 2. n. 10
Anima per intellectum cognoscit corpora cognitione immateriali, vniuersali, & necessaria. 526. col. 1. n. 10
Anima per species inditas non intelligit. 528. col. 2. n. 40
Animarum humanarum substantia an inæqualis sit. 545. col. 2. nu. 80
Anima nostra non per essentiam suam, sed per actum suum se cognoscit. 553. col. 1. n. 10
Anima q secundum substantiam sit pura potentia & q secundõ vnam eius & ab ea virtutem, scilicet intellectum agentem sit actus, in eodem genere, quomodo simul compatiuntur 556. co. 1. nu. 10
Anima an propter melius corpori vniatur. 563. col. n. 70
Anima separata habet de aliis animabus perfectam cognitionẽ naturalem, de angelis autem imperfectam & deficientem. 565. col. 2. n. 60
Anima nostra cum se puta potentia in genere intellectionis, quo modo per seipsam intelligi potest. ibid. n. 70
Anima an tam inferiora quàm superiora per propriam essentiã cognoscat. 566. col 1. n. 10
Anima vna aliam per speciẽ intelligit, & ideo anima Lazari nos se potuit animam Abrahæ sicut alias substantias separatas. 567 col. 2. n. 60
Anima se parata cognoscit omnia naturalia in communi tantum & confuse. 567. col. 2. n. 80
Anima separata cognoscit quædam singularia, sed non omnia, etiam præsentia. 568. col. 1. n. 70
Anima an & quomodo per species abstractas singularia cognoscat. 569. col. 1. nu. 30
In anima separata manet actus scientiæ acquisitæ, sed non eodẽ modo 570. col. 2. nu. 30
Anima separata cum incorporea sit, & a nullo corpore localiter disteri. quo quæritur. Vtrum distantia localia 570. co 2. n. 60
Anima separata æque propinquum & distans intelligit. 571. col. 2. nu. 10
Animæ separate quæ hic aguntur, naturaliter nesciunt. 571. col. 2. nu. 60
Anima non est substantia Dei. 572. col. 2. nu. 60
Anima rationalis sola inter sensibilium formas per creationem. 573. col. 1. nu. 40
Anima an immediate a Deo fit. 574. col. 2. nu. 30
Anima simul cum corpore producta est. 575. col. 1. nu. 50
Anima sua virtute materiam corporalem immutare non potest, nisi aliquo corpore mediante. 680. col. 1. nu. 10
Anima separata sua naturali virtute aliquod corpus mouere non potest. 680. col. 1. nu. 10
Anima sensitiua ab anima generante principaliter causatur, & a semine instrumentaliter. 681. col. 1. nu. 50
Anima intellectiua cum semine traduci hæreticum est. 359. columna 4.
Animæ non sunt creatæ ante corpora, sed simul creantur, cum corporibus infunduntur. 683. col. 1. nu. 10
Anima humana uniuersaliter sumpta in communi, an unam numero materiam habeat. 687. col. 1. nu. 70
Animalia per se ipsa quomodo verum est q formam ac quirant, quæ se moueant. 145. col. 2. nu. 50
Apparitio imaginaria ex tribus causis prouenire potest, scilicet ex voluntate imaginantis, ex commotione naturæ sanæ, vel egræ, & ex commotione ab extrinseca causa, scilicet angelis. 652. col. 1. nu. 60
Appetere nihil aliud est quam in aliquid inclinari. 505. col. 1. numero 60
Appetere naturaliter cõtingit dupliciter, vno modo quo ad actus specificatione, alio modo quo ad illius exercitium. 512. col. 1. num. 80
Appetitus an sit actus elicitus naturæ intellectualis. 174. co. 2. numero 10
Appetitus sensitiuus quomodo per irascibilem & concupiscibilem distinguatur. 383. col. 1. n. 50
Appetitus naturalis dupliciter sumitur, uno modo pro inclinatione a natura indita: & sic non est actus aliquis elicitus. alio modo pro actu secundo quo in præcognitum tenditur. 484. col. 1. A ppetitus intellectiuus & sensitiuus diuersæ potentiæ sunt. 506 col. 1. nu. 50
Appetitum an appetibile moueat in genere causæ efficientis. ibidem.
Appetitus intellectiuus an feratur in res singulares secundum alia quam rationem uniuersalem, sicut cum appetit aliquid, quia est bonum. 506. co. 1. nu. 70
Appetitus a quo mouetur, cum in istas res singulares sensibiles fertur. 507. col. 2. nu. 60
Appetitus superior an quandoque, vel semper mediante inferiori appetitu moueat. 508. col. 2. nu. 10
Appetitus sensitiui ad uoluntatem, an tam arcta obedientia videatur, ut nisi in virtute eius mouere non possit. 510. col. 2. numero 80.
Appropriari quid significet. 259. col. 1. nu. 30
Aquæ supra firmamentum, quales sint. 431. columna prima. numero 40
Aqua quare calorem non retinet, & aer lumen non conseruat. 621. col. 1. nu. 50
Arbitrii liberi bonus vsus, an causa prædestinationis existat. 276 col. 2. n. 70
Articulus primus. 85. q. an superfluus vel importunẽs existat. 536 col. 1. n. 50
Articulus. 8. 103. q. an superfluus videatur aut cum præcedenti coincidere. 617. col. 2. n. 40
Assistentia, idest, immediata visio, dupliciter dicitur, scilicet aut respectu Dei, aut respectu diuinorum mysteriorum in Deo. 655 col. 2. n. 50
Assistunt omnes ministrantes quo ad visionem Dei. ibidem. 60.
Assumere significat ad se sumere, idest ad sui ipsius manifestationem, & non ad sua opera peragenda. 329. col. 2. n. 50

Universidad de Deusto
Biblioteca

De litera B.

Bati vident Dei essentiam.71.col.1.nu.80
Beati non possunt formare verbum de Deo elarè viso, vt si quis possit formare verbum de his quæ in Deo videantur. 73.col.1.nu.30
Beatitudo maxime Deo conuenit.192.col.1 nu.10
Beatitudo attribuenda est Deo & alijs beatis secundum intellectum.ibidem.nu 70
Beatitudo verum naturaliter appetatur,ibid.col.2.nu 50
Beatitudo est duplex,scilicet obiectiua & formalis, quæ est ipse actus,alia est beatorum.193.col.2.nu.30
Beatitudo obiectiua omnium beatorum Deus est. ibidem numero 40
Beatitudo formalis creaturarum beatarum Deus non est.ibidem numero 40
Beatitudo formalis sui ipsius,Deus est ibid.nu.40
Beatitudo quomodo distribuatur.194.col.1.nu.10
In beatitudine diuina eminentius præexistit quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine tam vera quàm falsa. ibid. numero 20
Beatitudo seu vltimus finis dupliciter considerari potest,in communi,scilicet & in speciali.512.col.1 nu.60
Beatitudinem in communi an naturaliter appetamus.ibidem col. 2.nume.50
Beatitudinis appetitus quemadmodum est naturalis obiectiuè, ita non est in potestate nostra obiectiuè, & quemadmodum est liber elicitiuè, ita est in potestate nostra elicitiue. 513.col.2. numero 70
Beatitudinem an quilibet secundum S. Doc. vnico actu mereatur.395.col.1.nu.20
Benedictio debetur dici septimo.440.col.1.nu.60
Boni quæstio dupliciter ordinari potest,vno modo secundum se, alio modo vt est pars tractatus de perfectione.33.colum.2.nu mero 50
Bonum,cum non prius enti conueniat quàm vnum,verum &c.neque prius conueniat naturæ diuinæ bonitas quam vnitas &c. cur quæstio a S.Doc.de bono fiat.34.col.1.nu.20
Bonum & ens sunt idem secundum rem, sed secundum rationem differunt.ibid.
Bonum an appetibilis rationem habeat.ibid.col.1.nu.50
Bonum proximum fundamẽtum appetibiliter importat, quamuis bonum,perfectum,ens in actu,& ens fundamentum,& causam appetibiliter importet.ibid.col 1.nu 70
Bonum & ens cum rationibus distinguantur,oportet quòd secundum eas ordinata sint, & quo etiam ordine. ibidem.colum.2. numero 50
Bonum quomodo primi & vltimi rationem habere dicatur. 37. col.2.nu 50
Bonum summum in genere quod esse dicatur.40.col 2.nu.70.
Bonum simpliciter quod dicatur.ibidem.
Bona omnia sunt bonitate diuina extrinsecè & causaliter,bonitatibus aut propriis formaliter & intrinsecè.43. col.1.nu.30
Boni cur quæstio hat.33.col.2.nu.70
Bonum & ens sunt idem secundum rem,sed secundum rationem tantum differunt 34.col 1.nu.20
Bonum causa finalis rationem habet.37.col.2.nu.50
Boni ratio quomodo sumatur.18.col.2.num.50
Boni ratio consistit in modo,specie,& ordine 39.col.1.nu.50
Bonum est quod omnia appetunt.40.col.2.num.40
Boni significatione in Deo posita, an creaturæ bonitas claudatur.95.col.1.nu.80
Bonum triplex est,scilicet forma, subiectum & habilitas subiecti ad formam.314.col.2.nu 60
Bonum vt forma per malum totaliter tollitur.ibidem.
Bonum vt subiectum, per malu minuer tollitur nec diminuitur. ibidem.nu.70
Bonum est causa mali.317.col.1.nu.20
Bonum est causa mali materialiter.ibid.nu.80
Bonum distingui in substantiam & accidens dupliciter intelligi potest,vno modo vt sit distinctio in res, alio modo vt sit distinctio in modos.386.col.2.nu.80
Bonum illud spirituale appetitum in primo peccato angeli quod fuit,an seipsum fuerit ipsemet,vt à seipso amatus puro amore amicitiæ an beatitudo desiderata sibi. 400. colum. 2. numero 50
Bonum est obiectum voluntatis & verum intellectus. 515. col.2. numero 70
Inter bonum & verum triplex comparatio.518.col.1.nu.60
Bonitate cur subtractu de perfectione quæratur.34.colum.1.numero 10
Bonitati diuinæ ex aliorum nolitione,an aliquid perfectionis accrescat.150.col.1.nu.20
Bonitas diuina omnium rerum finis est. 294. colum. 1. numero 60
Bonitas diuina omnium corporalium finis est 418.colum. 1.numero 50.

De litera C.

Calor cælestis animalis & elementaris non est multiplex calor,sed vnus & idem multiplicis agentis vim habens,prout subiacet principio actiuo elementari,animali,cælesti.682. col.2.n.50
Causæ de ratione efficacia est.19.col.1.n.70
Causam esse dupliciter contingit,effectuam,scilicet proprie & exemplarem.ibi.col.2.n.60
Causa prima effectiua rerum est causa æquiuoca.31.col.2.numero 50
Causa exemplaris ab effectiua distinguitur, & coordinatur inter formales,quia est velut extrinseca suæ rei.43.col.1.n.70
Causam perfectius cognoscens,an plures effectus in ea videat.80 col.2.n.50
Causa prima quomodo de facto causet.121.col.2.n.80
Causa libera cum diuina infallibilitate quomodo saluetur.171. col.1.n.80
Causa efficiente indigere ex duobus consistit.291.colum.2.numero 20
Causa instrumentalis an actionem propriam habeat.300.col.2. nu.50
Causæ agentis absentia dicitur causa defectus,quando ipsa præsentia debebatur.319.col.1.n.20
Causa alicuius dupliciter dicitur directe scilicet & indirecte.662 col.2.n.30
Causa deficiente in minori parte an semper deficiat propter aliquam causam impedientem,& an scilicet sit error Stoicus 671 col.1.n.40
Causatum omne an compositum sit.28.col.2.n.70
Cælesti corpori non est coniuncta aliqua anima vt forma,sed ut motor.437.col.1.n.70
Cœlum empireum,& cœlum sydereum ex quibus composita sint. 430.col.1.n.30
Cœli nomen in tres significationes distinguitur,scilicet propriè, participatiue & metaphorice.432 col.2.n.60
Cœlum an sit animatum.437.col.2.n.60
Cogitabile omne excedere dupliciter dicitur.16.colum.2.numero 20
Cogitabile omne excedens an sit.ibidem.
Cogitatio dupliciter cognosci potest, scilicet in suo effectu, vel in se ipsa.370.col.1.n.70
Cogitatio cordis alterius in suo effectu ab angelo cognosci potest ibid.
Cogitationes cordium in seipsis,seu quod idem est, vt sunt in voluntate soli deo sunt naturaliter cognitæ.ibidem.nu. 80
Cogitatiua quomodo omnia sensibilia in particulari cognoscit, & tamen ipsa est quoddam sensibile.447.col.2.n.40
Cognitione duo concurrunt,scilicet receptio & iudicium.84.col. 1.n.60
Cognitio propria de aliquo dupliciter intelligi potest.primo vt distinguitur contra commune ex parte actus cognoscendi,secũdo ex parte rei cognitæ.111.col.1.n.20
Cognitio attingens aliquid secundum prædicata communia tantum potest dici imperfecta, in potentia confusa in communi vniuersalis, & est dupliciter,& alia multa de cognitione dei, quo pacto seipsum cognoscit.ibi.n.70
Cognitio sensus,puta visus,aut etiam simplicis intellectus,an ea conformis rei,ideo vera dici possit. 172.col.2.n.70
Cognitio matutina & vespertina angelorum quæ dicantur.378. col.2.n.60
Cognitio matutina & vespertina quot denotare posset.379.col. 1.nu.30
Cognitio vespertina habere creaturam pro termino & medio essentialiter differt a cognitione matutina.ibi.n.80
Cognitio vespertina habere creaturam pro termino tantum est eadem realiter cum cognitione matutina, differens solũ secundum terminos seu cognita.ibi.col.2.n.20
Cognitio matutina & vespertina penes quid differant ibid.
Cognitio duplex,scilicet naturalis & gratuita,& hæc duplex,scilicet speculatiua & affectiua.412.col.1.n.20
Cognitio naturalis nec est ablata,nec diminuta.ibi.
Cognitio gratuita speculatiua est totaliter non ablata.sed diminuta ibi.
Cognitio supernaturalis per modum naturalis est,& consequenter immobilis.413.col.1.n.70
Cognitio intellectualis a sensibili fit, non sicut a perfecta & totali causa,sed magis sicut a materia causæ. 532. colum. 2.numero 10
Cognitio singularium est quo ad nos prior vniuersalium cognitione.540.col 2.n.10
Cognitum quo pacto in cognoscente sit,& an S. Doc.super hoc consequentia valeat.74.col.2.n.50
Cognitum est principium specificatiuum cognitionis.105.col.2 nu.10
Cognitum est in cognoscente immaterialiter.527.colum.2.numero 10

Cognoscere

Cognoscere cuius speciei sit,& cuius etiam est intelligere . 141. col.1.nu.20
Cognoscere simul,& vna operatione cognoscere,an & quomodo distinguantur,373.col.1.nu.80
Cognoscere quomodo potest ex natura sua habere actu aliquam ex naturis cognoscibilium ab ipso,quando natura ipsa est habens athinatam cum alijs.362.col.1.nu.70
Cognoscitiuum aliquorum dupliciter inuenitur,in potẽtia essentiali,& in potentia accidentali & alia multa ad hoc. 447.col. 1.nu 40.
Compositio substantialis,& accidentalis in quo conueniãt & differant.458.col 1.nu.80
Commune dupliciter dicitur per modum scilicet, actus & per modum potentiæ,& sic etiam communitas . 30. col. 2. numero 20
Communicabilitas duplex ponitur,proprie,s. & metaphorice. 101.col.1.nu.80
In conceptibus pluribus duo claudantur,s.assimilatio ad obiectum,& eorum pluralitas.90.col.1.nu.80
Conditionalis quomodo valeat si animæ sensitiuę operatio,sine organo esset, hæc anima esset hic homo . 49. col. 2. numero 40
Consequentia ista an valeat,Nulla veritas est,ergo verum est nullam veritatem esse.17.col.1 nu.60
Consequentia bona est a propositione vera de inesse ad suam modalem de vero.ibi.
Consequentia ista Sant.Doc.an valeat & sic efficax : perfectio eõuenit soli Deo per suam essentiam,ergo esse perfectum, ergo est bonum.41.col.1.nu.70
Consequentia ista S.Doc.an & quomodo valeat, forma finitur per materiam:ergo forma quæ non est nata esse in materia est infinita.44.col.1.nu.20.
Consequentia S. Doc. quæ procedit a rerum conditionibus ad no minum conditiones,an & quomodo valeat, 91.col.2 numero 10
Consequentia ista quomodo valeat.A.est causa entium inquantum entia,ergo est causa omnis eius quod pertinet ad esse eorum.292.col.2.nu.50
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat, Deus agit secundum intellectum & voluntatem,ergo vniuersum quod est eius effectus perfecte similis,naturam intellectualem habet. 321.col.1. nu.40
Consequentia S.Doc.ab altissima operatione quæ est intelligere ad talem intellectionem quomodo valeat . 70.col. 2. numero 20
Consequentia S.Doc.an inferatur,cum ex hoc q ponit aliquam creaturam intellectualem infert omnino incorpoream. 321. col.2 nu.60
Consequentia S.Doc.quomodo valeat,quando dicit,quòd sunt aliquæ substantiæ intellectuales &c. ergo est aliqua substantia intellectualis perfecta.328.col.1 nu.10
Consequentia ista S.Doct. quomodo vera sit,si intelligere angeli esset,eius subsistentia esset subsistens . 346. col. 1. numero 20
Consequentia ista S.Doc.intelligere angeli est subsistens,ergo vnum tantum,an in genere materiæ vel formæ intelligenda sit. ibidem nu.50
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat, intelligere angeli est subsistens &c.ergo non distinguatur a subsistantia Dei. ibidem. nume.60
Consequentia S.Doc.quomodo valeat substantialitas est substantia,seu subsistit,ergo non distinguitur in diuersos gradus substantialitatis.348.col.2.nu.60
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat,res fluunt à Deo quo ad materiam & formam,ergo fluunt in mente angeli quo ad cognitionem singularitatis.367.col.1.nu.50
Consequentia ista S.Doc.an valeat,componere & diuidere seu discurrere conueniat intellectui nostro ex imperfectione, ergo opposita perfectio conuenit intellectui angelico . 376.col.1. nu.70
Consequentia ista S.Doc.an valeat. Natura est intra rem, ergo appetitus ad extra non est ipsa natura . 381. col. 1. numero 70
Consequentia ista San.Doct an valeat, voluntas naturaliter inclinatur in bonum, ergo voluntas habens bonum infinitum extra se in aliquid extrinsecum tendit.ibidem col.2.numero 70
Consequentia ista an valeat,sit non bene,ergo male. 415.col.1. nu.90
Consequentia ista quomodo valeat,si res materialiter in anima esse deberet,ratio nulla esset,quare res extra non cognosceret. 527.col.1.nu.60
Consequentia ista S.Doc.an valeat, si infinitum vnam speciem haberet etiam rationem totius & perfecti haberet. 550. col.1. nu.60
Consequentia ista S.Doct.an valerat . Anima habet duos modos essendi,scilicet coniunctum & separatum,ergo duos operandi, scilicet per conuerhionem ad phantasmata,& superiora . 563. col.2.nume 50
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat,in homine est aliqua Dei similitudo deducta ab eo non secundum æqualitatem,ergo in eo est imago Dei imperfecta.582.col.1.nu.70
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat,quælibet causa habet rationem principij,ergo a qualibet causa aliquis ordo in nos effectus derivatur.627.col.1.nu 70
Consequentia ista S.Doc.quomodo valeat anima coniuncta non mouet corpus nisi vinificatum sit,ergo sep.rata nullum corpus mouere potest.680.col.1.nu.40
Conseruatio duplex,directa,scilicet & indirecta.618.col.2.numero 60
Conscientiæ nomen dupliciter sumitur.s.proprie & communiter & quomodo vero quomodo sumatur.504.col 1.n. 70
Contractus seu applicatio virtutis secundum S.Doc.quid esse dicatur.332.col.1.nu.30
Contingens a Deo nihil est in quo necessitatis aliquid non sit . 550.col.2.nu.10
Contingens vel necessarium sumitur, vel pro re ipsa vniuersali ratione rei.ibid.
Contingens ex quo est contingens propter materiam,quæ est individuationis principium,an propter hoc processum S.Doct. in discussione ar.3.q.86.etiam ex particularibus existat.ibid. col.2.nu.60
Contingentia futura a Deo cognoscuntur prout sunt actu in seipsis,ergo prout sunt in causis suis.118.col 1.n.50
Contingentia futura Deus cognoscit secundum statum quo actu ab æterno simul existunt.ibid.n.70
Contingentia ad vtrumlibet dupliciter inuenta fuit.s.quandoq; ex parte causæ,& quandoque ex parte eius ad quod dicitur . 550.col.2.n.50
Contingentia futura quomodo Deus certe cognoscat.120.col.1. nu.40
Contingentiæ diuinæ prima radix quæ sit.137.col.2.n.30
Contingentia dupliciter,vt s.contingentia,vt necessarium habere tassertum,550.col.2.nu.10
Contingentia vt sic,directe seu indirecte intellecta,vt autem necessitatis vel voluntatis aliquid habent ,directe intellectu cognoscuntur.ibidem.
Conuenientia & differentia inter animam intellectiuam, & alias formas respectu esse quæ natura sit.457 col.2.n.60
Conuenientia inter formam subsistantialem & accidentalem quæ sit.481.col.2.n.10
Conuerti in Deum quod proprie esse dicatur. 392. col.2.nume.10
Correlatiuum tertij modi vt scibile seu dicens , & similia , an possit indicari esse secundum duo æternæ genera. 100. col. 1.nume.20
Corpus cœleste an viuum sit,& an viuentia digniora non viuentibus existant.221.col.2.n.10
Corpus & esse compositum ex materia & forma licet in via.San. Doc.cõcertantur:nõ tamen apud alios idem dicendũ est.ibid: col.2.n.80
Corpus quando proprie sumitur pro corpore quod est in Prædicamento substantiæ.20.col.2.n.50
Corpus dupliciter capitur physice,scilicet & mathematice. 45. col.2.n.40
Corporis distinctio ab Alberto posita doctrinæ S. Doc. cõuenit. ibid.n.50
Corpus nullam naturale infinitum esse potest ibi.n.70
Corpus cum anima intellectiua vnitur,oportet quòd sit mistum, & maxime ad æqualitatem reductum quale est nostrum.469. col.1.n 10
Corpus quemadmodum non est causa animæ nec in esse nec in fieri,sed occasio & materia in qua sit , ita non est causa multitudinis earum sed occasio,& differentia in qua . 451.col.2. num.50
Corpus quodcumque Deus immediate mouere potest. 624.col.1. nu.20
Corpus agit secundum quòd est actu,in aliud secundum quod est in potentia.665.col.2.n.10
Corpus esse actuum secundum suam substantiam dupliciter intelligi potest , vno modo vt sit principium aliquius suæ propriæ actionis , sed alio modo,vt corpus non sit per seipsum efficitiuum alicuius actionis,sed sit radix & principium. ibidem nu.40
Corpora cœlestia aliquid agere dupliciter contingit.s.causaliter, & occasionaliter.669 col.1.n.20
Corpora cælestia non sunt humanorum actuum causa . ibidem nu.70
Corpora cælestia non imponunt subditis,humanæ operationi necessitatem.670.col.2.n.10
Corporalia animo omnia a Deo sunt , folio 417. col. 1. nume.30
Corporalia omnia per angelos reguntur . 647. col. 2. numero 50
Corporeum, & incorporeum quid dicatur . 320.col. 1. numero 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA COMMENTI.

Creatio est ex nihilo. fol. 295. col. 2. nu. 60
Creatio pro creatione passiua sumitur. fol. 297. col. nu. 10.
Creatio ponit in creato relationem tantum. ibi. nu. 20
Creationis relatio est accidens, & non est relatio transcendens, & multa de ista materia, ibi. nu. 60
Creatio secundum Sco. & Posteriores dupliciter sumitur, vno modo pro factione rei, nulla omnino materia supposita, alio modo pro factione rei in aliquo subiecto præexistente. f. 473. col. 2. nu. 60
Creatum omne quomodo sub aliqua certa ratione creantis comprehendatur. 49. col. 2. nu. 10
Creatio à quolibet ad infinita an inferri possit. ibid.
Creatum dupliciter sumi potest, proprie scilicet & communiter. ibi. nu. 70
Creatum per accidens dupliciter intelligi potest. ibid.
Creata proprie sunt tantum substantia. 299. col. 2. nu. 20
Creandi potentia quare creaturæ communicari non potest. 302. col. 1. nu. 50
Creare est propria actio solius dei. 199. col. 2. nu. 80
Creare non est proprium alicuius personæ, sed commune toti trinitati. 302. col. 2. nu. 70
Creaturæ sunt similes Deo non secundum eandem rationem specificam, aut genericam. sed secundum aliqualem analogiam. 32. col. 2. nu. 70
Creaturam aliquam incorpoream ponere necesse est. 320. col. 1. nu. 50
Creatura omnis rationalis in solis naturalibus constituta peccare potest 398. col. 2. nu. 80
Creatura corporalis immediate a Deo existit. 419. colum. 2. nu. 10
Creaturæ intellectuales solæ, proprie loquendo ad imaginẽ Dei sunt. 583. col. 2. nu. 10
Creatura rationalis dupliciter considerari potest, vno modo absolute, alio modo vt ordinata ad fœlicitatem. 71. col. 1. nu. 10
Culpa plus habet de ratione mali quàm pœna quæcumque, tam sensus quàm damni. 316. col. 1. nu. 80

De litera. D.

Defectus de quo est sermo in litera. S. Doc. q. 19. ar. 6. an negatiue vel contrarie sumatur. 254. col. 1. nu. 60
Dæmones non sunt naturaliter mali. 404. col. 1. nu. 60
Dæmones sunt obstinati in malo, & sancti confirmati in bono. 372. col. 1. nu. 30
Dæmones neque sunt neque fuerunt in ordinibus secundum gloriæ statum. 645. col. 2. nu. 50
Dæmones non sunt, sed fuerunt in ordinibus secundum statum gratiæ meritorie. ibi.
Dæmones in ordinibus perseuerant secundum naturæ conditionem. ibi. nu. 60
Dæmonibus est prælatio. 646. col. 1. nu. 50
Dæmonibus non est illuminatio. ibi. col. 2. nu. 40
Dæmon superatus vacat à tentatione ad tempus. 664. col. 1. nu. 40
Dæmones sunt substantiæ intellectuales non vnitæ corporibus. 670. col. nu. 50
Dæmones nec per se, nec per accidens, nec directe nec indirecte celestium corporum actionibus subduntur. ibi.
Demonstratio duplex, scilicet quia & propter quid. 17. col. 2. nu. 60
Denominatio extrinseca est duplex, quædam pura, & quædã causalis. 43. col. 1. nu. 60
Denominatio dupliciter esse dicitur, quædam, scilicet intrinseca, & quædam extrinseca, & quid utraque sit. ibidem.
Deus secundum quòd est altissima causa dupliciter exponi pót 9. col. 1. nu. 30
Deus quando formaliter capiatur, & quid Dei nomen importare habeat, & quomodo etiam quadruplicitèr considerari potest. 10. col. 1. nu. 10
Deo quomodo nihil sit prius, neque secundum rem, neque secundum intellectum, & propterea genus non habet. 28. col. 1. numero 10
Deus theologiæ subiectum est. 11. col. 1. nu. 20
Deum esse est demonstrabile a posteriori seu per effectum. 17. col. 2. nu. 60
Deus non est corpus. 20. col. 2. nu. 70
Deus tripliciter sumi potest. 24. col. 1. nu. 40
Deus est idem quod sua essentia seu natura. ibi. nu. 40
Deus est suum esse. 25. col. 2. nu. 50
Deus an sit in aliquo genere reductiue. ibi. 26. col. 1. nu. 70. & 27. col. 1. nu. 70.
Deus est omnino simplex. 28. col. 2. nu. 50
Deus non potest esse accidens. 28. col. 1. nu. 10
Deus cum sit prima causa efficiens, quomodo non sit forma, aut materia alicuius compositi. 29. col. 1. nu. 70
Deus est maxime perfectus. 30. col. 1. nu. 10
In Deo sunt perfectiones omnium rerum. ibi. nu. 70
Deus est bonus. 40. col 1. nu. 10
Deus est sum mum bonum simpliciter. 40. col. 1. nu. 70
Deus solus est bonus per essentiam. 41. col. 1. nu. 60
Deus pro naturæ nomine quando sumatur. 43. col. 1. nu. 80
Deus est infinitus. 44. col. 1. nu. 10
Deus dupliciter intelligitur, vno modo secundum seipsum, alio modo secundum virtutem diffusam. 50. col. 2. nu. 80
Deus est in omnibus rebus intime. 51. col. 1. nu. 10
Deus quoniam modo in omnibus rebus adsit. ibi. nu. 20
Deus est vt in re, & vt in loco secundum aliquid vbique. 55. col. 1 nu. 50
Deus est in aliquo dupliciter, scilicet effectiue & obiectiue. 55. col. 1 nu. 70
Deus est vbique per essentiam, præsentiam & potentiam. 55. col. 2. nu. 30
Deus quo pacto in sanctis per gratiam existat. ibi. nu. 60
Deus quo pacto in omnibus per præsentiam existat. 55. col. 2. nu. 10
Deus quo nam modo in omnibus sit per essentiam. ibi.
De quo pacto in omnibus sit per potentiam. ibi.
Deus solus omnino immutabilis existit. 56. col. 1. nu. 70
Deus est maxime æternus. 60. col. 1. nu. 20
Deus est unus. 69. col. 2. nu. 20
Deus est maxime vnus. ibi. nu. 70
Deus in se est maxime cognoscibilis. 70. col. 1. nu. 60
Ad videndum Deum an ex parte visiuæ virtutis aliqua similitudo exigatur. 71. col. 1. nu. 80
Deum ad videndum, an impossibile est concurrere aliquam similitudinem ex parte rei visæ. 71. col. 2. nu. 80
Deum videri sensu, visu, & quacumque alia vi sensitiua est impossibile 74. col. 1. nu. 40
Deum videntium vnus perfectius videbit, quàm alius. 79. col. 1. nu. 10
Deum videntes non vident in eo alia per species eorum, sed per ipsam diuinam essentiam intellectui eorum vnitam, 82. col. 1. nu. 60
Deus ab homine puro per essentiam in hac vita mortali videri nõ potest. 83. col. 2. nu. 70
Dei tria ex sensibilibus cognoscimus, scilicet causalia, negatiua, & supereminentia. 85. col. 1. nu. 60
Dei cognitio perfectior habetur a nobis per gratiam, quàm per notionem naturalem. 85. col. 2. nu. 10
Dei cognitio per gratiam in hac vita naturali præferetur non ex parte modi, sed ex parte obiecti. ibi. nu. 40
Deus ex creaturis a nobis nominari potest, non autem secundũ quod est secundum se. 86. col. 1. nu. 10
Deus, cum dicimus est bonus, quis sensus sit. ibi.
Deus est vnus re, & plures secundum rationem, dupliciter percipi potest. 88. col. 1. nu. 60
Dei bonitas ex parte eius est eminens, ex parte uero intellectus nostri est proportio eius ad sensibilia. 88. col. 2. nu. 10
Deus an sit extra totum vniuersi ordinem, ita quòd creaturæ ad ipsum ordinentur, & non econuerso. 99. col. 1. nu. 10
Deus est nomen naturæ quo ad id, ad quod nomen impositum est, operationis vero, quo ad id a quo impositum est. 101. col. 1. nu. 50
Deus apud S. Thom. est vnius tantum rationis formalis cæuate comprehendentis omnia &c. 104. col. 2. nu. 20
Deus est scientiæ perfectissimæ. ibi. nu. 50
Deus se ipsum per se ipsum intelligit. 106. col. 1. nu. 40
Deus se ipsum perfecte comprehendit. 107. col. 2. nu. 30
Deum alia a se cognoscere necesse est. 108. colum. 2. numero 80
Deo alia cognoscuntur, non in se ipsis, sed in ipso Deo. 109. col. 2. nu. 50
Deus quomodo alia videat. ibi. nu. 80
Deus per essentiam suam, & rationem cognoscendi an cognoscat alia a se in seipsis in esse obiectiuo seu cognito, posita per actũ intelligendi diuini intellectus. 110. col. 1. nu. 60
Deus cognoscit alia a se cognitione propria. 111. col. 1. numero 70
Deus ad hoc, vt in essentia intellecta secundum proprias rationes omnium intelligat, quid requiratur. 113. col. 1. numero 70
Deus non entium scientiam habet. 115. col. 1 nu. 10
Deus mala cognoscit. ibi. col. 2. nu. 50
Deus an per essentiam suam singularia cognoscat. 116. col. 1. nu. 30
Deus contingentia futura cognoscit. 118. col. 1 nu. 20
Deus quomodo apud se omnium rerum rationes habeat 120. col. 1. nu. 80
Deus vult se, & alia. 148. col. 1. nu. 70
Deus an non solum velit alia, sed velit omnia, quæ velle potest. 149. col. 1 nu. 20
Deus necessitate absoluta vult aliquid, non omnia, nisi ex suppositione. ibi. col 2. nu. 10

Deus

TABVLA COMMENTI.

Deus amat omnia existentia, non tamen eo modo sicut nos. f. 162 col. 1. nu. 70
Deus ex parte actus amandi, omnia æqualiter amat. 168. col. 2. nume. 50.
Deus magis meliora diligit. 163: col. 1. nu. 10.
Dei non est iustitia commutatiua. 164. col. 1. nu. 30
Deus quo pacto sub sui omnipotentia contineatur. 188. colum. 1 nu. 10
Deus absque ordine sapientiæ & iustitiæ suæ, nihil operari potest. 189. col. 2. n. 10
Deus potest alia facere, quam quæ facit. ibi. nu. 70
Deus an qualibet rea se facta, aliam meliorem facere possit. 190. col. 1. n. 80
Deo quo pacto multa attribuantur. 207. col. 2. n 60
Deus quomodo quandoque pro essentia, & quandoque pro persona supponit, quandoque pro essentia tantum, quandoque protribus suppositis. 25. col. 1. n. 60
Deus non generat, cum dicitur, an detur intelligi, q generatio diuinæ naturæ cepugnet. ibidem. col. 2. n. 70
Deum esse ens per essentiam quo pacto exponatur. 291. col. 1. nume. 20
Deus dupliciter sumi potest, absolute scilicet & vt primum agens. 294. col. 2. n. 10
Deus solus, Pater & Filius & Spiritussanctus ab æterno est. 398. co. 2. n. 10
Deus non est primum, quod a nobis cognoscitur. 561. col. 1. numero 60
Deus omnia in nihilum redigere potest. 622. col. 2. n. 60
Deus in omni operatione operatur, sic q ipsæ res proprias operationes habeant. 626. col. 2. n. 20
Deus non potest facere contra rerum ordinem, vt a prima causa dependet. 627. col. 2. nu. 70
Deus potest facere præter rerum ordinem, prout ex qualibet secũdarum causarum dependet. ibi. nu. 80
Dies sex sufficienter numerantur. 442. col. 1. nu. 30.
Differentia bifariam distinguitur, scilicet secundum rationem & secundum rem. 24. col. 2. n. 50
Differentia secundum rationem, latitudinem habet. 34. col. 1. numero 20
Differentia tangens entia inquãtum sunt, & non sunt, quæ sit 125 col. 2. nu. 10
Differentia qualis sit inter ly Deus, & ly homo in supponẽdo. 255 col. 1. nu. 8
Differentia inter minus per se, & per accidens, qualis sit. 315. col. 2. n. 40
Differentia assignata inter receptionem materiæ & intellectus quæ sit. 323. col. 1. n. 10
Differentia inter consequentia formam, & consequentia materiã quo ad necessitatem & contingentiam a S. Doc. posita, an nulla sit 558. col. 2. n. 70
Differentia quæ sit inter ea quæ fiunt a natura. & quæ fiunt ab arte, non quacunque sed cooperante natura, quæ sit. 634. col. 2. nu. 70
Differẽtia inter intellectum & voluntatem, quomodo saluari possit. 669. col. 2. nu. 70
Differentia assignata inter cognoscentia, & non cognoscentia, an an vera sit. 104. col. 2. nu. 70
Distinctio processu compositiuo ministrante, diuisione inuestigatur. 59. col. 2. nu. 70
Dilectio naturalis in beatis remanet. 210. col. 1. C
Diligere dupliciter sumitur, scilicet notionaliter & essentialiter. 306. col. 1. nu. 20
Sumendo essentialiter diligere, pater & filius non diligunt se Spiritum. 248. col. 1. nu. 10
Sumendo notionaliter diligere, pater & filius diligunt se Spiritussancto ibidem.
Distantia quadruplex, scilicet situalis, naturalis, suppositalis, virtualis. 54. col. 2. nu. 40
Distantia, multum dupliciter dicuntur, scilicet similitudine conditionum vel proportione coniunctionis. 47 1. col. 2. nu. 30
Distinctio omnis, oportet q sit per aliquod intrinsecum. formam scilicet & materiam. 164. col. 1. nu. 10
Distinctio contra res vnius ordinis, causam & causatum, an congruenter à Dionysio posita sit. 33. col. 1. nu. 10
Distinctio relatiua, prima inter reales distinctiones ponitur. 264 co. 2. nu. 50
Distinctio S. Doc. q dupliciter ordinetur aliquid ad alterum actiue scilicet, vt passiue, an sufficiens esse videatur. 636. colum. 2. num. 70
Distinctio intelligere animæ a S. Doc. in litera posita, videlicet q oportet animam intelligere, aut per conuersionem ad phantasmata: aut per conuersionem ad superiora, an sufficiens sit. 563. col. 1. num. 10
Distinctio minima est in diuinis: quoniam relatiua & conuenientia est summa, quia sunt eadem res summa & simplicissima, & omnino indiuisa.
Diuisio propria boni humani esse dicitur. 39. col. 2. n. 70
Diuisio proprie est boni in eo q bonum. ibid.

COMMENTI.

Diuisio, an sit prior bonitate non simpliciter, sed secundum notitiæ apprehensionem. 68. col. 2. nu. 40
Diuisio animalis inter partem mouentem & in partem motam, in cæteris animalibus est diuisio in partes integrales formaliter, & non in partes essentiales nisi causaliter. in homine autem quãdo duplex motiuum habet, scilicet sensitiuum & intellectiuum est diuisio in partes integrales quo ad motum prouenientem ab appetitu sensitiuo. 467. co. 2. nu. 70
Docens causat scientiam in addiscente, reducendo de potentia ad actum primum. 677. co. 1. nu. 70
Dolor duplex esse dicitur, vt passio, scilicet & simplex actus voluntatis. 415. co. 2. nu. 70
Dolor necessario est in dæmonibus. 416. col. 1. nu. 8
Dominium duplex, vt distinguitur, scilicet contra seruitutem, & contra subiectionem quandoeumque. 599. co 2. n. 30
Dominium primo modo, in statu innocentiæ non erat. ibid.
Dominium secundum in illo statu erat. ibidem
Donum sapientiæ est in intellectu formaliter, in voluntate autẽ causaliter. 9. col. 2. nu. 80
Donum personaliter in diuinis sumptum, est proprium nomen. 250. col. 1. nu. 30
Donum, an significet primo proprietatem personalem Spiritussancti, vel respectum aptitudinalem ad creaturas rationales, vel aliquid. ibidem. nu. 60
Donum in communi ria manifeste importat, scilicet rem donabilem, respectum donabilitatis, & respectum quasi possessionis. ibi. col. 2. nu. 10
Donum supernaturale secundum Sco. non est gratia gratũ faciens, seu charitatis, secus secundum S. Doc. 594. col. 2. nu. 50.
Dubium motum super litera, an S. Doc. circa delectationem ratio nis formalis obiecti in æquiuocationem inciderit. 6. col. 1. numero 60
Dubium motum super litera, an scilicet omnia in sacra doctrina considerata, in via formali ratione conueniant. 7. col. 1. numero 10
Dubium motum super litera simpliciter & ad hominem, an scilicet, omnia in theologia considerentur sub ratione Dei. 11. col. 1. num. 10
Dubium motum super litera circa istam propositionem, Tota scientia virtute in principiis continetur, an scilicet doctrinæ S. Tnaduersari videatur. ibid. nu. 70
Dubium motum super litera circa quandam conclusionem an scilicet si sensus literalis multiplicari potest, nulla certitudo erit, quis sensus ad literam intentus sit, quolibet proferente suam expositionem. 15. col. 1. nu. 80.
Dubium motum super litera, an scilicet ista consequentia valeat, nulla veritas est. ergo verum est nullam veritatem esse. 17. colu. 1. num. 50
Dubium motum supec litera, an scilicet aliqua scientia probet suum subiectum esse. 18. col. 1. nu. 40
Dubium motem super litera, an S. Doc. processus sophisticus videatur, quando sub hoc communi, scilicet se habere ad formã descenditur determinate ad hoc speciale, scilicet esse formam 22. col. 2. nu. 60
Dubium motum super litera, causam, scilicet individuationis recipi in materia, vel non posse recipi in ea. 23. col. 2. nu. 20
Dubium motum super litera pro quo supponit ly Deus, quando S. Doct. quærit, Vtrum Deus sit idem quod sua essentia. 24. col. 1. nu. 40
Dubium motum super litera, an scilicet si sciamus quòd hæc propositio est vera: Deus est ergo cognoscitur in re q Deus est, ita q hoc est cognoscere esse, quod in ipso Deo est. 26. colum. 1. num. 10
Dubium motum super litera, quomodo esse quandoque æquiuoce sumatur. 27. col. 1. nu. 10
Dubium motum super litera, an scilicet deus sit in genere substantiæ reductiue. 27. col. 2. nu. 10
Dubium motum super litera, quomodo Deus omnium rerum mensura dicatur. ibidem. nu. 70
Dubium motum in litera, an videlicet S. Doc. sermo sit de ordine in causando & essendo & absolute, aut respectiue huius & in hoc. 38. col. 1. nu. 10,
Dubium motum super litera circa quandam consequentiam, triplex perfectio soli deo conuenit per suam essentiam, ergo esse perfectum, esse bonum, &c. 41. col. 1. nu. 6
Dubium motum super litera, ex propriis ipsius diuinæ cognoscibilitatis. 81. col. nu. 80
Dubium motum super litera, an de ly qui, distinctio quædam a S. Doc. facta locum habere possit. 104. col. 1. nu. 50.
Dubia tria mota super litera, circa quasdam rationes a S. Doc. factas, ordine relata. 156. col. 2. nu. 10
Dubium Scoticum motum super litera, quomodo sumendo diligere notionaliter pater & filius diligunt Spiritumsancto. 247. col. 2. num. 60
Dubium motum super litera, circa quandam a S. Doc. regulam, & quandam eius rationem. 251. col. 2. nu. 70
Dubium motum super litera, an scilicet S. Doc. intendat nouum modum existendi tanquam disperatum a quatuor in litera numera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

meratis.286.col.1.num 30
Dubium motum super litera,circa quandam causam in littera reddi-tam,quæ non videtur esse causa.ibid.col 2.num.60
Dubium motum super litera,quomodo ex dictis S. Doc. excluditur sequatur, scilicet q secundum solum gratiam nouus sit cognoscendi modus.ibid.col.2.nu.60
Dubium motum super litera , circa rationem qua S.Doc.vtitur contra Auicēb.spiritualium pluralitatem ponentem.322.col. 2.nume.10
Dubium motum super litera in materia angelorum , super ly differt', quomodo scilicet capiatur. 325. colum. 1. numero 40
Dubium motum super litera,circa vitales operationes & non vitales.330 col.1.nu 60
Dubium motum super litera,circa probationem secundę particulæ conclusionis , quòd angelus non sit vbique. 335. colum. 1. numero 70
Dubium motum super litera , de causa vniuersali componendi diuidendique particularis est.376.col.1.nu 60
Dubium motum super litera circa cap.Firmiter , de Summ. Trinit.& Fide Catho.cuius S.Doc. non fuit recordatus. 390.col. 2.nume.20
Dubium motum super litera, videlicet quòd ex mœrore & beatū esse non sequitur gratia perfecta & imperfecta simul. 394.col. 2.numero 50
Dubium motum super litera,nunquid quædam ratio S. Doc fundata super illa propositione,Quælibet alia voluntas nō est sua regula &c.sic efficax.401.col. 4.
Dubium motum super litera, primo circa discursum ab angelo negatum,secundo circa eius apprehensionem, tertio circa radicem immobilitatis, quarto circa connaturalitatem , quinto circa immobilitatem apprehensionis. 312. colum. 1. numero 10
Dubium motum super litera,circa illam propositionem , Omnes potentiæ animæ ad animam solam comparantur sicut ad principium.483.col.1.nu.40
Dubium motum super litera circa id quod S.Doc. supponit,Omne volitum aut amatum vt finis , aut ad finem. 514. colum. 2. numero 40
Dubium motum super litera circa illam propositionem', Quanto aliquid est abstractius , tanto nobilius. 516. colum. 2. numero 50
Dubium motum super litera circa differentiam positam inter intellectum & voluntatem.ibidem col.2.nu.10
Dubium motum super litera , cur scilicet animi nostri motus in Deum reducitur , & quid Doc.S.per primam motionē à Deo intelligat.ibid.375.col.3
Dubium motum super litera circa particulam illius propositionis , Natura rei materialis vere & perfecte cognoscitur non potest , nisi vt in particulari existens cognoscatur. 533. colum. 2. numero 30
Dubium motum super litera circa illam propositionem , Proprium obiectum nostri intellectus est natura habens esse in particulari sensibili &c. ergo intellectus ad hoc vt suum obiectum cognoscat,oportet vt conuertatur ad phantasmata.533. col.nu.70.
Dubium motum super litera,an S.Doc. sibi contrarius sit quando dicit , q sensus exterior secundum solam mutationem ab obiecto operatur.539.col.2.nu.10
Dubium motum super litera,circa quandam responsionem , quæ queritur , quòd voces non significent species intelligibiles , non tamen quin significent conceptiones , seu locutiones. ibid.nu.30
Dubium motum super litera,circa rationem cuiusdam explanationis, an scilicet omnis actionis modus consequatur formā, quæ est actionis principium.542.col.2.nu.10
Dubium motum super litera circa rationem pro conclusione, quòd intellectus non potest multa . 542. colum. 1. numero 60
Dubium motum super litera , circa conclusionem principaliter intentam totumque arcis tertium quæsito. 86. an scilicet totus labor otiosus esse videatur & etiam peraccidens. 590. col.2.nu.70
Dubium motum super litera,an scilicet intellectus in se sit actus quidam & vnumquodque secundum quod in actu est , cognoscibile sit.292.col.4
Dubium motum super litera , an S. Doct. sit contrarius in eo , quòd dixerit , quòd species intelligibiles sunt actu intelligibiles , & postea dixerit quòd habitum per actum cognoscimus.556.col.2.nu.30.
Dubium motum super litera , circa differentiam assignatam inter angelum & ipsum Deum.557.col.2.nu.50
Dubium motum super litera,circa differentiam assignatam inter imaginem & vestigium.586.col.1.nu.70
Dubium motum super litera,in eo quòd S.Doct.dixerit , quòd dominium super animalia homini naturale existit.597.co.2. numero 70
Dubium motum super litera circa probationem cuiusdam propositionis , scilicet an inconueniens sit,quòd propter bonum multiplicationis humanæ peccatum necessarium existat. 604. col.1.nu.50
Dubium motum super litera , an scilicet confirmari beatæ existant,vel econtra.608.col.2.nu.10
Dubium motum super litera , circa differentiam assignatam inter partes conclusionis penes mediationem & immediationem.616.col.2.nu.20
Dubium motum super litera,quomodo omne agens directe , secundum formam agat.619.col.2.nu.40
Dubium motum super litera circa rationem assignatam in diuersa proportione inter causas vniuocas , & æquiuocas, vnde scilicet aut quantum valet hæc conclusio : Si sortes esset causa per se formæ in Platone, esset causa ipsius.620.colum. 1 numero 10
Dubium motum super litera , quomodo Deus contra ordinē suū facere possit.628 nu.50.col.1.
Dubium motum super litera circa primum miraculorum gradum , nunquid excedentia naturæ facultatem secundum facti substantiam primum locum miraculorum tenet. 629. colum. 2.nume.60
Dubium motum super litera quomodo virtus intellectualis inferioris angeli ex conuersione angeli superioris ad ipsum confortatur.ibid.col.1.nu.70
Dubium motum super litera super probatione voluntatis,an scilicet procedat de motione voluntatis ad actum proprium, vel de motione voluntatis ad actum extraneum. 632. colum. 1. numero 16
Dubium motum super litera super illam propositionem,veritas est lumen intellectus.635 col.2.nu.30
Dubium motum super litera in eo quòd S. Docto.dicit,quòd ad intellectus perfectionem spectat scire. 636. colum. 1. numero 20
Dubium motum super litera , vtrum angelica custodia incipiat ab ortu in vtero secundum animam rationalem, an à naturitate extra vterum 659.col.1 nu.10
Dubium motum super litera circa tit.q.114. vtrum.dæmones impugnent nos.eo quia responsio S. Doc.ad aliud tendere videtur.661.col.2.nu 30
Dubium motum super litera circa responsionem. art.3. q. 115. an S.Doct.a proposito discrepare videatur , cum primo proponit conditionalem de proportione qualitatum ad formas substantiales , deinde transit ad gradus causandi earundem. 667. col.1.49
Dubium motum super litera in eo quòd S.Doc.dicit,q etiam generans inferius mouet ad speciem , vt instrumentum cœlestis corporis.667.col.2.nu.50
Dubium motum super litera circa propositionem illam , Posita causa necesse est sequi effectum 671.col.1.nu.10
Dubium motum super litera,quo S.Docto. arguitur de superfluitate pluries repetitæ propositionis, causa ponita. ibid. numero 6
Dubium duplex motum super litera,alterum simpliciter,alterū autem ad nostrum,circa examen cuiusdam propositionis, scilicet omne quod est &c.ibi.col.2.nu.40
Dubium motum super litera cum S. Doct. proposuit q naturalia & humana ad diuina referantur prouidentiam neque nisi de humanis præbuit,& per consequens diminutus esse videtur.675.col.2.nu.10.

De litera E.

Effectum esse in causa æquiuoca excellentiori modo,dupliciter contingit.40.col.2.nu.10
Effectus in actu,an & quo pacto causam in actu habeat.252 col.2.nume.50
Effectus dupliciter ad suam causam considerari potest,primo,scilicet vt obiectum ad potentiam , secundo vt effectus ad causam.336.col.1.nu.10
Effectus totalis ad aliquam virtutem tripliciter comparari potest , scilicet vt defectiuus , vt excessiuus & adæquatus. ibid. colum.1.nu.70
Elementorum mistio , quomodo dicatur esse in misto,vbi etiam Auer. ratio , cum S. Docto. impugnatione 468. colum. 1. numero 50
Elementa non actu , sed virtute secundum S. Doct. in misto remanere , & quomodo secundum mentem S.Doct. & Scot,dupliciter elementa in misto remanere intelligitur. ibid. col.2. nume.60
Elementa in homine esse secundum substantiam cur.S. Doct.dixerit.576.col.1.nu.50
Emanationes diuinæ,an per hoc distinguātur, q vna est ab vno , altera vero,a duobus.243.col.2.nu.10
Ens an prius sit secundum rationem quam bonum.34. colum. 2, numero 50

Ens an

Ens ab sit prius rationis ordine secundum se,aut quo ad nos.ibid. num.60
Ens omne quo pacto per physicas disciplinas scibile sit.fo.3.col. 1.nu.50
Ens omne inquantum ens,est bonum.35.col.2.n.10
Ens per vnum & multa diuiditur quasi per vnum simpliciter , & multa secundum quid 67 col.2.nu.20
Ens non est analogum Deo & creaturis secundum extrinsecam denominationem 99.col.1.nu:40
Enti cum nihil opponatur nisi nō ens,quid ex hoc inferatur.183, col.1.nu.60
Entia plura quo pacto necessaria esse dicantur. 291. colum. 2,numero 40
Ens seu esse quomodo sumatur.292 col.1.n.4
Ens inquantum ens,an causam effectiuam habeat ibi.col.2.numero 10
Ens esse in actu dupliciter contingit. 424. col.2.n.60
Entis nomine,non importatur analogia secundum causam finalē, neque secundum causam efficientem:sed secundū causam materialem.482.col.1.n.10
Entis an nulla differentia sit ex parte obiecti penes quam intellectiua vis diuersificari possit,& an S.D.in hoc sibi contrarius videtur.499 col.2.n.30
Enunciabilia Deus scit 124.col.1.n.10
Enunciabilia Deus scit non componendo & diuidendo,sed per simplicem intelligentiam ibi.
Inter rem,& enunciabile,quæ differentia sit.125.col 1.n. 10
Equalitatem in diuinis personis ponere necesse est.277 .col.2. numero 60
Equalitatis affirmatio, quo pacto ex inequalitatis negatione sequatur.ibid.n.70
Equalitas in substantia fundata,quo pacto distinguatur a similitudine & identitate secundum modum.278 co.1.n.10
Equalitas diuinarum personarum,an sit relatio realis & quomodo.ibi.n.70
Equiuoca,an & quomodo in vniuocum in prædicationibus reducatur.93.col.1.n.70
Errores Zabiorum & Alamarianorum Dauid de Dinando.29. col. 1.n.50
Error Sc. imponentis S.Do.q anima separata non intelligat per species conseruatas, quæ hic accepit.570.col.1.n.70
Esse in genere dupliciter dicitur,scilicet,directe & reductiue. 26. col.1.n.70
Esse,ad vitam tripliciter comparari potest. 32. colum. 1. numero.10
Esse & principia operationis sunt extra essentias substantiarum formaliter,in Dei autem substantia omnia formaliter clauduntur 41.col.n.20
Esse,an in fieri & conseruari dependeat.51.col.2.n.50
Esse per se cuius effectus sit.ibi.col.2.n.70
Esse in loco dupliciter dicitur.scilicet,vt in re,& vt in loco.55.co. 1.nu.40
Esse vbique & per se primo,est proprium deo.56.colum.1.numero 40
Esse rerum generabilium,an tempore mensuretur.34 col.3.
Esse & fieri alicui connaturale,quid est.78.col.1.nu.60
Esse dei,quo pacto eius intelligere dicatur.109.col.1.n.30
Esse dei est suum intelligere.ergo deus est agens per intellectum. ibi,n.60
Esse,an sit effectus posterior primæ & vniuersalissimæ causæ , quæ est deus, & producere esse absolute ad rationem creationis pertiner,cum creatio sit proprie actio solius dei.299.colum.1.numero 40
Esse alterius multis modis contingit,s.vt pars totius , vt possessio possidentis,& vt effectus est causæ, & hoc etiam multipliciter. 388.col.2.n.30
Esse contingit dupliciter,scilicet positiue vt in deo , negatiue vt in vniuersali.239.col.2
Esse vnum q sit ab vna forma,quomodo secundum S.Doc.verificetur.645.col.2
Esse absolute dupliciter dici potest,vno modo per abstractionem a simpliciter & secundum quid : alio modo per exclusionem secundum quid & inclusionem simpliciter.470.col.2.n.50
Esse aliquid in alio dupliciter contingit,scilicet cognoscibiliter & realiter.497.col.1.n.50
Esse in particulari dupliciter sumi potest , radicaliter scilicet vel formaliter.534.col.2.n.40
Esse de ratione alicuius,dupliciter contingit:vno modo simpliciter,alio modo vt modus intrinsecus,seu essentialis.ibid.
Est dupliciter terminari potest, ex parte scilicet prædicati , & ex parte subiecti.103.col.2.n.30
Essendi modi,ex parte rei cognitæ,quot sint.74.col.1.n.70
Essentia quid significet,& quid etiam esse 25 col.2.30
Essentia diuina , quomodo constituat intellectum beatum in actu vice speciei intelligibilis.73 col.1.n.70
Essentia diuina,an sit vere forma intelligibilis naturalis.76.col.2 nu.70
Essentiam diuinā esse formam intellectus , & videre deum , idem sunt.77.col. .n.20
Essentia vna trium personarum & tres personæ vnius essentiæ.253. col.1.n.20
Essentia diuina,an habeant rationem materiæ & formæ subsistens. 272.col.1.n.10
Essentia patris est in filio & essentia patris est filius , an idem sint . 282.col.1.n.30
Essentialia appropriari personis, conueniens fuit ad fidei manifestationem.259.col.1.n.40
Essentialiter determinatum secundum esse specificum , an sit res determinabilis essentialiter per plura esse specifica.349.col.2. nu.50
Eternitas per tempus cognoscenda est.58.col.1.n.20
Eternitatis ratio,q in vniformitatis apprehensione consistat,quomodo exponatur.ibid.n.60
Eternitas dei,an formaliter duratio.sit.60.col.2.n.20
Eternitas vere & proprie est in solo deo.61.col.1.n.40
Eternitas participatiue in aliis inuenitur.ibi.50
Inter tempus & æternitatem per se primo differentia ex per esse totum simul & huiusmodi.43.co.1
An æuiterni primum ab quo mensuretur.66.col.n.10
Euum medium est inter æternitatem & tempus. 61.colum.numero 60
Euum nihil aliud est,quàm æternitatis participatio.63.col.2.nume 60
Euum,an totum simul sit.65.col.1.n.30
Exempla ponimus non quod ita sint,sed ut qui sentiunt addiscāt 93.col.1.nu.40
Exemplar dupliciter: vel sic & sic mutabilis.310.colum.1.numero.30
Exemplar primum omnium rerum deus est.293.col.2.n.50

De litera. F.

FAlsitas simpliciter non est in rebus a deo dependentibus , nisi forte in voluntariis.139.col.1.n.10
Falsitas secundum quid in rebus dupliciter existit.139.col.2.numero 40
Falsitas non est in intellectu quod quid est,sed componente & diuidente.140.col.2.n.20
Falsitas est in intellectu componente dupliciter , scilicet formaliter & obiective.141.col.2.n.50
Falsitas est in intellectu quod quid est,aut accidens ibi.n.60.
Falsum,quomodo acceptionem inadæquatam rei deponat. 142. col.1.n.70
Falsum,quomodo in intellectu angeli inueniri possit,si eius intellectio est simplex apprehensio,cui compositio aut diuisio non admisceatur.378.col.1.n.10
Fantasmatum conuersio nihil aliud significat , nisi vti fantasmate actualiter tale,ad tale opus.533.col.1.n.30
Fati nomine causam quandam occultam , a qua nihil declinare potest intelligere videmur 674.col.2.n.60
Fatum poni potest pro prouidentia diuina omnia prædicante & proloquente.675.col.2.n.70
Fati vocabulum sancti viri recusauerunt,propter malum errorem euitandum.ibi.
Fatum est in causis creatis, in quantum ad effectus producendos a deo ordinatæ sunt.ibi.n.8
Fatum nihil aliud est,quam causa contingentium secundum diuinæ prouidentiæ ordinem.676.col.n 10
Fatum vt in causis secundariis , absolute est mobile , vt a diuina prouidentia est immobile,non necessitate absoluta,sed conditionali.ibi.col.2.n 10
Fato non omnia subduntur ibi.col.2.n.60
Fecunditate non est omnis naturæ conditio.202. colum. 1.numero.70
Fecunditas in illa natura cui conuenit , eo modo inuenitur communicare se,quo inuenitur agere ad sui communicationem.ibi. nu.80
Felicitatis contemplatiuæ materia.194.col.1.n.30
Felicitatis actiuæ materia.ibi.col.1.n 70
Feminam necesse fieri fuit.579.col.2.n.10
Feminæ etiam in statu innocentiæ natæ fuissent.607.col.2.numero 10
Filius est alius a patre.220 col.1.n.10
Filius est genitus non de nihilo,sed de patris substantia.1ª 1.co.2 nu.70
Filium necesse est esse coeternum patri.280.col.1.n.10
Filium necesse est esse æqualem patri in magnitudine ab æterno. 281.col.1.n.70
Filius est æqualis patri in potestate.283.col.2.n.30
Filio & Spiritui sancto conuenit inuisibiliter mitti.286.col.2.numero 80
Filium & Spiritum Sanctum visibiliter mitti conueniens fuit.288 col.1.n.50
Finis supernaturalis,quare naturaliter nobis occultus sit. 2. col.2. nu.50

Finis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Finis duplex, scilicet finis rationis operandi, seu rei operatæ, & finis operantis. 9. col. 2. n. 60
Finis duplex, scilicet intrinsecus & extrinsecus. ibidem.
Finis consecutio, quomodo distinguatur. 56. columna. 2. numero 70
Finitas & infinitas est duplex. 45. col. 2. n. 50
Finitas & infinitas perfectionis duplex, quædam scilicet ex parte materiæ quædam ex parte formæ. ibi. n. 60
Forma sit ratio agendi sit necesse est q̃ vnumquodque sicut se habet ad formam, ita se habet ad rationem agendi, secus aliomodo. 22. col. 2. n. 10
Formæ naturales dicuntur substantiæ corporeæ, denominatiue a corporibus quarum sunt formæ. 20 col. 2. n. 60
Forma dupliciter capitur, scilicet absolute & secundum quid. 42 col. 2. n. 70
Forma communis dupliciter contrahi potest, & a contrahente denominari. 228. col. 1. n. 80
Formæ intensio & remissio apud S. Tho. quo pacto sit ipsius essentiæ formæ & non solum ipsius esse. 277. col. 1. n. 80
Formæ, quomodo esse per se conueniat. 326. col. 1. n. 70
Formæ corporum non per se fiunt. 420, col 1. n. 30
Formæ corporum, quomodo fiunt ab agentibus, corporalibus vt a causis propinquis, a substantijs separatis, vt motoribus ad formas. à Deo autem, vt a causa prima. ib.
Formæ corporales in prima rerum conditione a solo Deo productæ sunt. ibi. n. 40
Formam fieri per transmutationem, & ipsam educi de potentia ad actum. non differunt. ibi col. 2. n. 50
Forma absoluta, quomodo sumatur. 451. col. 1. n. 20
Ad rationem formæ duo requiruntur. primo q̃ forma sit principium formalem illius cuius est forma: secundo q̃ forma & materia conueniant in vno numero esse quo compositum est ex eis. 454. col 1. n. 70
Formis pluribus compositum in via S. Doc. quomodo constet ex vltima forma & composito ex materia & forma, vel formis præcedentibus, vt ex proprio actu, & propria potentia. 463. c. 2. n. 70
Formis diuersis quæ sumantur secundum S. Doc. & quomodo ad inuicem prædicentur, per accidens aut in secundo modo &c. ibi. 465. co. 1. n. 10
Forma nulla in homine substantialis est nisi anima intellectiua. ibi. col. 2. n. 80
Forma corporeitatis, seu missionis præter animam intellectiuã, an in compositio esse dicatur. 467. col. 1. n. 10
Formam propinquam esse materiæ dupliciter contingit, vno modo quo ad vnionem, alio modo quo ad gradualem perfectionẽ 468. col 1. n. 30
Formam vniri materiæ dispositæ, quadrupliciter intelligitur. 470 col. 2. n. 70
Formarum genus triplex. 472. col. 2. n. 80
Formam educi de potentia materiæ, secundum secretam mentem peripateticorum quid sit. 574. col. 1. n. 30
Formam per se causari aut a causa respici, quid intelligatur. 619. col. 2. n. 70
Formalis distinctio nulla est inter essentiam diuinam & proprietates personales & attributa & reliqua, 198. colum. 2. numero 20
Fortuitum & casuale quomodo relatiua sint, & quæ inter absoluta & respectiua differentia sit. 169. col. 1. n. 20
Fortuitum, vel casuale est aliquid ad causas inferiores relatum, quod tamen relatum ad causas superiores per se intentum est. 674. col 2. n. 8
Fortuna & casus in rebus inferioribus quædam apparent. ibidem.
Futura tam necessario quam vt in pluribus quam in paucioribus in seipsis a solo deo cognoscuntur. 369. col 2 n. 70
Futura necia cognoscuntur in suis causis ab angelo per certitudinem. ibi.
Futura dupliciter. s. secundum seipsa, vel secundum eorum rationes. 552. col. 1. n. 20
Futura vt sic, ab intellectu non nisi reflexe noscuntur. ibidem. numero 30
Futurorum rationes intellectu perceptibiles sunt, & scientiæ de eis esse non possunt. ibi. n. 40
Futura dupliciter in seipsis vel causis & his vel necessariis, vel, ut in pluribus. ibi. n. 60
Futura in seipsis a solo Deo cognoscuntur propter æternitatis intuitum. ibi.
Futura in causis necessariis, a nobis agnoscuntur. ibidem. numero 70
Futura in causis, vt in pluribus noscuntur per coniecturam plus & minus iuxta causarum inclinationem. ibi. n. 80

De litera. G.

Genera de Deo cognoscibilium principaliter duo sunt, demonstratiue, scilicet, & per reuelationem cognoscibilia. 2. col. 1. n. 10
Generis alicuius propria dupliciter accipi possunt, scilicet, secundum totum id q̃ sunt, & secundum rationem illius generis. 19 col. 2. n. 70
Genus pro genere logico sumitur. 14. col. 3
Quod est in aliquo genere maxime tale, est causa omnium aliorum, quæ illius generis sunt. 19. col. 2. n. 60
Genere sumitur bonum quod sit, & quod simpliciter. 40. col. 1. nu. 70
Genus duplex ad fidem pertinentium. scilicet directe & indirecte. 227. col. 2. n. 70
Genus actionis duplex. s. immanentis & transeuntis, & alia multa de huiusmodi actionibus. 349. col. 1. n. 10
Genus duplex perfectionis in Deo inuenitur, quædam sunt creaturis communicabiles, vt sapientia, bonitas, quædam incommunicabiles vt infinitas, deitas. 258. col. 2. n. 4
In quo genere causæ dilectio, naturalis sit causa electiua. 386. col. 1. n. 60
Genera entium duo sunt, quædam ad hoc primo instituta, vt sint, quamuis forte secundario alia repræsentent & hæc vocamus res, quædam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia repræsentent & hæc vocamus intentiones rerum & species intelligibiles seu sensibiles. 359. col. 2. n. 10
In genere causæ materialis reductio tripliciter fieri potest. 138. col. 4
Generis humani multiplicatio, an per se finis intentus sit, vel nullum agens multitudinem numeralem per se intendit. 604. co. 2. n. 60
Generatio distinctio & comparatio, quæ sint. 197. colum. 1. numero 50
Generationis rationem, quo pacto verbi processio in diuinis habeant. ibi. n. 60
Generationis ratio quo pacto ad diuinam processionem applicetur. 198. col. 1. n. 80
Generans quo pacto sibi simile generet. 201. col. 1. n. 40
De ratione generationis sunt duo, scilicet distinctio suppositorũ & formæ vnitas, quæ communicatur. 229. col. 2. n. 70
Generandi potentia, diuinam naturam in recto significat & paternitatem in obliquo. 274. col. 2. n. 10
Generatiua potentia, quo pacto diuina natura esse dicatur. ibid. col. 3
Inter generans & genitum duo eueniunt. s. conuenientia & distinctio. 275. col. 2. n. 60
Generatio in genere operationum vitalium, non vitalibus communicatiuum, an & quo pacto a S. Do. posita sit. 331. col. 1. numero 50
Generatione prius esse imperfectius, quomodo intelligatur. 518 col 2. n. 60
Generatio in statu innocentiæ per coitum quo ad coniunctionẽ maris & fœminæ fuisset, non autem quo ad immoderatam concupiscentiam. 605. col. 1. n. 40
Gemiti forma dupliciter, vno modo, vt simulis formæ generantis, alio modo tacetur. 294. col. 2. n. 70
Glosa propositionis. Omne tale per participationem reducitur ad tale per essentiam. 294. col. 1. n. 60
Graduentur ex quibus mouentia, scilicet sine forma, & executione. 145. col. 1. n. 50
Graduationes rerum, quomodo fiant. 477. col. 1. n. 4
Graduatio secundum causæ finalis ordinem, quomodo fieri possit. 477. col. 1. n. 50
Gradus ipsarum rerum in triplici differentia esse dicuntur. 521. c. 2. n. 60
Gratia materiæ hæc duo mutuo se inferunt A, est per suam essentiam bonum, & A, est bonum per essentiam. 42. colum. 1. numero 50
Gratiæ nouitas a gratia distincta non est, tanquam gratia noua esse possit, sed ad offendendum tempus quando inuisibilis missio fit. 287. col. 2. n. 20
Gratia quando pro gratuito duo sumatur. 392. col. 2. nu. 20
Gratia morentis. an sit necessario imperfectior gratia fruentis. 394. col 2. n. 10
Gratuitum dicitur, quod naturæ non debetur, sed gratis datur. 248. col. 1
Gubernationis effectus principalis est vnus, generales sunt duo, in particulari nobis innumerabiles existunt. 614. col. 2. numero 50
Gubernationi diuinæ omnes subduuntur. 615. colum. 2. numero 10
Ad gubernationem exiguntur duo. scilicet ratio, & executio. 616. col. 1. n. 10
Præter ordinem gubernationis diuinæ impossibile est q̃ aliquid contingat. 617. col 2. n. 40
Gubernationi diuinæ in generali nihil contra nititur, sed in speciali. 618. col. 1. n. 60
Gubernat Deus omnia quantum ad rationem immediate, quantũ ad executionem vero, quædam mediantibus aliis. 616. col. 1. nu. 20

De litera. H.

Habere rationem causæ finalis, non sumitur identice sed dupliciter, scilicet, in actu exercito & signato. 37. col. 1. numero 60
Habitus voluntatis in via nobilior est habitu intellectus, secus tamen in patria. 274. col. 2
Habitus non per se ipsum, sed per actum cognoscitur. 556. col. 2. nu. 10
Habitus scientiæ secundum quo est in intellectu in anima separata remanet. 570. col. 1. n. 10
Ad hæresis rationem in se sufficit q̃ sit error in his quæ fidei sunt sed ad rationem hæretici formaliter vltra hoc pertinacia requiritur. 228. col. 1. n. 10
Hæreticus, an Damascenus fuerit. 243. col. 1. n. 70
Hypostasis diuina melius dicitur q̃ relationibus distinguaẽ quã per originem. 264. col. 2. nu. 30
In hierarchia qualibet sunt diuersi ordines. 639. colum. 1. numero 40
Homo non naturaliter, sed obedientialiter in felicitatem ordinatur. 70. col. 2. n. 70
Homines quosdã Deus reprobat, & quosdam prædestinat. vt sua bonitas repræsentatur, & per modum misericordiæ partitiuæ, & per modum iustitiæ punitiuæ. 177. col. 2. n. 30
Homo tactu cæteris animalibus præstat. 469. columna. 2. numero 20
Inter homines meliorem habens tactum est melioris ingenii. ibidem. 5
Homo est liberi arbitrii. 521. col. 2. n. 50.
Homo conueniencter formatus dicitur de limo terræ, ideſt terra aqua commissa. 575. col. 2. n. 30
Hominis corpus fuit a Deo immediate formatum. 526. col. 2. numero 30
In productione hominis scriptura speciali loquendi modo vtitur. 578. col. 2. n. 50
In homine est imago Dei imperfecta. 582. col. 7. nu. 60
In homine inuenitur Dei similitudo per modum imaginis secundum mentem, secundum vero alias eius partes per modum vestigii. 585. col. 2. n. 60
Homo primus non vidit Deum per essentiam, sed secundum cõmunem statum illius vitæ. 589. col. 2. n. 60
Homo primus cognoscebat Deum altiori cognitione, quã nos, media scilicet, inter cognitionem patriæ & huius exilii. 590. col. 1. n. 50
Homo primus angelos per essentiam videre non potuit. 591. col. 1. n. 10
Homo primus habebat excellentiorem cognitionis modum de angelis quàm nos. 591. col. 2. n. 60
Homo primus omnium naturalium scibilium scientiam habebat supernaturalium vero quantum ad vitæ regimen opus erat, neutra autem nesciebat. 592. col 1. n. 10
Homo primo nullo modo decipi potuit tam respectu scitorum, quam nescitorum. 593. col. 1. n. 60
Homo primus in gratia creatus fuit. 594. col. 1. n. 70
Homo in statu innocentiæ, omnes virtutes aliqualiter habuit. 596 col. 1. n. 10
Hominis, primi opera ex parte gratiæ efficaciora erant. 597. co. 1. n. 10
Hominis primi opera erant efficaciora ad meritum ex quantitate operis absolute. ibi. n. 20
Hominis primi, opera erant minus efficacia ex quãtitate proportionali operum. ibi. n. 30
Homo non dominabatur angelis, sed animalibus imperando, plantis vero & inanimatis vtendo, absque tamen impedimento. 598. col. 2. n. 30
Inter homines necesse est aliquam disparitatem in statu innocentiæ fuisse. 599. col. 1. n. 30
Homo in statu innocentiæ erat incorruptibilis effectiue, non autem formaliter. 600. col. 1. nu. 80
Homines fuissent nati cum iustitia. 607. col. 2. nu. 10
Homo extra paradisum factus, & deinde in eo positus est, trãsferendum post vitam animalem in cœlum. 612. columna. 1. numero 30
Homines non possunt assumi ad ordines angelorum quo ad naturæ gradum. 644 col. 2. nu. 60
Homines indifferenter ad angelorum ordines assumuntur. 645. col. 1. nu. 30
Homines per angelos illuminantur.
Homines ab angelis custoditi necesse est. 656. columna. 2. numero 40
Hominibus singulis singuli angeli ad custodiam deputantur. 657 col. 2. nu. 10
Hominum custodia est duplex, particularis. s. & vniuersalis. 658. col. 1. n. 40
Hominum custodia particularis, ad infimum ordinem angelorũ tantum pertinet. ibid. n. 50
Hominum custodia vniuersalis secundum diuersos ordines multiplicatur. ibi. nu. 70
Homo duplicem statum habet, scilicet, viæ & termini. ibid. col. 2 n. 30
Homines omnes in statu uiæ angelos custodes habent. ibidem.
Hominem suum angelus custos, nunquam totaliter dimittit. 659 col. n. 40
Homines in termino non habebunt custodes, sed congregantes, aut punientes socios. 658. col. 2. n. 50
Hominum peccata omnia indirecte a dæmone causantur. 662. c. 2. n. 40
Hominum omnia peccata directe a dæmone non causantur. ibi. n. 50
Homines non possunt docere angelos, sed tantummodo eis. loqui. 678. col. 2. n. 70
Humani actus dicuntur, qui sunt proprii homini in eo q̃ homo, & quibus a brutis differt, sunt actus intellectus & voluntatis, tam eliciti, quam imperati. 668. col. 2. n. 80
Humanum corpus Deus instituit in optima dispositione secundum conuenientiam ad animam rationalem & eius opera. 577 col. 2. n. 10
Humidum radicale, quonammodo a nutrimentali distinguatur. 562. col. 4

De litera I.

Idea inuenitur entis, vnius & boni, ita q̃ illa est Deus. 42. col. 2. num. 70
In idea boni, quo pacto Aristo. eum Plat. conueniant. 43. col. 1. nu. 10
Idea vnius & boni omnia bona denominantur. 42. col. 2. nu. 80.
Ideæ, an in ipsa diuina essentia existant, vt est obiectiua rerum ratio, & quomodo ipse eum ratione se habeant & alia multa de ideis. 120. col. 2. nu. 50
Ideas in mente diuina ponere necesse est. 127. col. 1. nu. 10
Idea significat formam rei alicuius: præter rem ipsam existentem ibidem. nu. 20
Idea an ponatur exemplar, uel vt principium essendi. ibidem. numero 40
Idea an sit essentia diuina. ibidem. nu. 60
Idea, quomodo ad esse se habeat & quid esse obiectum sit. ibi. col. 2. nu. 30
Ideas plures ponere necesse est. 128. co. 2. nu. 40
Idea significat essentiam diuinam exemplariter mutabilem. 130. col. 2. nu. 20
Ideas tam in artificibus quam in Deo dupliciter intelligi contingit. ibid. nu. 70
Ideæ respectus, quis & quomodo intelligatur. ibidem. nu. 70
Idea secundum quòd est omnium exemplar, quæ a Deo secundũ quodcumque tempus fuerunt. 131. col. 1. nu. 10.
Idea ut ratio est omnium factibilium & cognoscibilium secundũ proprias rationes, tam speculatiue quàm practice. ibid.
Idea vt ratio respondens causæ primæ est idea corporis, quod est genus in prædicamento substantiæ. ibidem. nu. 60
Identitas extremorum inter se, an talis qualis est eorum in tertio. 208. col. 1. nu. 10
Imaginis conditiones quæ, & vnde oriantur. 237. col. 1. nu. 3
Imago in diuinis nomen personale est. ibi. co. 2. nu. 50
Imago est nomen proprium filii. 238. col. 1. nu. 30
Imago trinitatis in creaturis rationalibus existit. 303. col. 2. numero 30
Imago creationis in omnibus hominibus existit, recreationis in iustis tantum, similitudinis autem solum in beatis. 584. colũ. 1. nu. 70
Imago naturæ, personarum imaginem non excludit, sed potius illam infert. 585. col. 1. nu. 10
Imago trinitatis in mente, primo attenditur secundum actum ueri & amoris, secundario autem & ex consequenti secundum potentias, & præcipue habitus. 587. co. 1. nu. 40
Imago trinitati attenditur in anima secundum quod fertur, aut nata est in Deum ferri notitia & amore. 588. col. 1. nu. 30
Immutabile, quomodo improprie sumatur. & quomodo proprie. 56. col. 2. nu. 10
In quid denotare habeat, cum dicitur lapsis videtur in Deo. 113. col. 1. nu. 20
Inclinatio naturalis & naturæ, quomodo sumatur. 384. col. 2. numero 60
Individuum, quare individuum dicatur. 23. col 2. nu. 20
Individuum substantiæ, cum quibus conueniat. 209. columna. 2. nu. 50
Individuationis causa, an in materia recipiatur, vel non recipiatur. 13. col. 4.
Individibili actu tam secundum continuitatem, quam secundum diffinitionem est prius notum oppositi diuisione. 546 co. 2. numero 80
Individibile omnino, scilicet actu & potentia est posterius notum

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuisibili.547.col.1.n.20
Infallibilitas,quo pacto cum causa libera saluetur.171.col.1.numero 80
Infinitum per essentiam,quod significare habeat.44.colum.2.numero 70
Infinitum secundum essentiam,ab infinito secundum quantitatem in quo differat. ibid.
Infinita Deus,an cognoscat.117.col.1.n.60
Infinitorum,an scientia visionis sit.ibidem,n.70
Infinita propter quid Deus absolute nouit & propter quid scientia visionis existat.ibidem col.2.n.20
Ingenitum esse est patris proprium.231.col.1.n.40
Ingenitum cum constet ex in,& genitum, vtrumque multiplex esse dicitur.ibi.col.2.n.10
Ingenitæ duæ personæ,quare in diuinis esse non possint.ibi.col.2.n.70
In statu innocentiæ,an defectus aliquis fuerit.603.colum.1.numero 30
In statu innocentiæ ad generis humani multiplicationem generatio fuisset.603.col.2.n.70
Instrumentum defectiuum ad artis opus dupliciter concurrere cõtingit.158.col.1.n.30
Intellectus creatus non humanus,an possit absolute siue per potentiam in alio,siue in se videre Deum per essentiam.1.intelligere quidditatem,ita vt complete determinare sciat quæstioné quid est de Deo.70.col.1.n.30
Intellectus creatus,an Dei essentiam videre possit, & quorũ hęc opinio fuerit.ibi.n.70
Intellectus creatus, an naturaliter Deum videre desideret. ibid. nu.80
Intellectus aliquis creatus est impossibile q̃ per sua naturaliam essentiam Dei videat.74.col.1.n.50
Intellectus creatus ad diuinam visionem lumine creato eget.76.col.1.n.70
Intellectus creati augmentum ad videndum Deum ,an sit extra eorum ordinem connaturalium ad videndum Deum.77.col.1 nu.60
Intellectui cuique creato impossibile est Deum comprehendere.79.col.1.n.60
Intellectus nullus creatus,in Deo omnia videre potest ,sed iuxta modum videndi Deum plura,vel pauciora.79.columna.2.numero 40
Intellectus conceptus, an aliud sit ab ipsa actuali intellectione. 195.col.1.n.60
Intellectus a voluntate,in quo actu differat.201.columna.1.numero 10
Intellectus agens potentialis, numquid in angelis esse dicatur. 352.col.2.n.60
Intellectus noster quotupliciter considerari possit.279.col.2.numero 20
Intellectus angelici species propter sui excellentiam,an sit ratio, seu similitudo multorum distincte, quemadmodum essentia diuinæ est ratio omnium.190.col.3
Intellectui,an accidat ab obiecto moueri.191.col.3
Intellectus angelicus , an ab aliquo obiecte naturaliter mobilis existat.371.col.1.n.10
In intellectu angelico falsitas per se esse non potest, sed per accidentes,non quo ad naturalia,sed ad supernaturalia.377.col.2.nu.2
Intellectus & voluntas,an & quomodo ad omnem veritatem determinatæ sint.382.col.2.n.70
Intellectus solus,an & quomodo ad vnum determinatus sit. 386. col.2.n.30
Intellectum esse determinatum ad vnum tripliciter contingit, vno modo in actu primo,alio modo in secũdo,tertio modo particulari obiecto.ibi.n.40
Intellectus,an respectu voluntatis motor sufficiens existat,& quo modo mobile tali motori proportionari oporteat. 412. col. 2. n.60
Intellectus immobilitas,quomodo sit cum voluntatis mobilitate 413.col.1.n.10
Intellectus,an semper esse apprehendat.452.col.2.n.40
Ex intellectu & homine quomodo vnio fiat,& quid vnio illa operatur.454.col.2.n.80
Intellectus ab anima,an realiter secundum S. Tho.distinguatur, vel secundum Sco formaliter.456.col.2.n.40
Intellectus,an essentia animæ abstractior sit.457. columna. 1. numero 60
Intellectum quo intelligimus esse vnum in omnibus , est impossibile.460.col.2.n.10
De vnitate intellectus quemadmodum Auerroistæ inter se dissentiunt.ibi.n.60
Intellectus in solo Deo est substantia,in reliquis est potentia.489 col.1.n.10
Intellectus noster est potentia passiua .490. columna . 1. numero 40
Intellectus,an sit potentia passiua, vel sit potentia pure passiua . ibi.col.n.40
Intellectum agentem ponere necesse est.493.col.2.nu.10
Intellectui agenti duo opera attribui possunt,vnum est facere intelligibilia in potentia esse intelligibilia in actu, alterum vero illuminare intellectum possibilem.ibid.col.1.nu.70
Intellectus est potentia nobilior simpliciter, quam voluntas. 515 col.2.nu.60
Intellectus agens secundum Durandum & Goffredum, an de necessitate ponatur.493.col.2.nu.60
Intellectus agens de quo Philosophus loquitur, est aliquid animæ nostræ.496.col.1.nu.10
Intellectum agentem quidam Deum gloriosum intelligunt , qui verissime est intellectus,& summe agens, sed extra propositum nostrum,quæ nobis inquirimus.cod.co.2.nu.60
Intellectus agens si sit subitantia separata,est vnus numero, si aliquid animæ multiplicatur cum ea .ibidem.nu.80
Intellectus ex hoc quòd reflexe respicit singularia , an in eo memoria insit.498.col.1.nu.70
Intellectus & ratio in homine non sunt diuersæ potentiæ.500.colum.2.nu.10
Intellectus ab intelligentia distinguitur non sicut potentia a potentia,sed sicut actus a potentia.502.col.2.nu.10
Intellectus speculatiuus & practicus non sunt diuersæ potentiæ. 503.col.1.nu.10
Intellectus mouet voluntatem finaliter.519.col.1.nu.30
Intellectus coniunctus corpori passibili non potest intelligere nisi conuertendo se ad phantasmata,fo.534.col.1.nu.30.
Intellectus noster,an singulare per seipsum cognoscat.534. col.1.nu.60.
Intellectus iudicium,ligato sensu impeditur.fol.535.col.2.nu.70
Intellectus iudicium,cur ligato sensu fallatur.fo.736.co 1.nu.10
Intellectus noster intelligit nasuralia a phantasmatibus abstrahẽdo.ibid.col.2.nu.30
Intellectus agentis illuminatio super phantasmata,an aliquid positiuum in eis ponat.fo.537.col.2.nu.60
Intellectus non potest multa per modum multorum intelligere. fol.542.col.1.nu.60
Intellectus non intelligit componendo,& diuidendo.fol.543.co. 2.nu.50
Intellectus circa quod quid est,non fallitur,nisi per accidens.fol. 544.col.2.nu.10
Intellectus circa ea quæ circundant quidditatem falli potest cõponendo,diuidendo,vel ratiocinando.ibid.
Intellectus non potest directe,& primo cognoscere singulare materiale.fol.548.col.1.nu.80
Intellectus non potest intelligere singulare directe.ibid.
Intellectus noster,an possit intelligere singulare in actu recto,vel reflexo.fol.548.col.1.nu.60
Intellectus noster,nec in actu,nec in habitu infinita intelligere potest,sed in potentia tantum.fo.549.col.1.nu.50
Intellectus agens est actus ipsorum intelligibilium qui a materia abstrahuntur,& eis mediantibus,possibilis intellectus intelligit.fo.555.col.2.nu.10.Et de intellectu possibili.ibid.
Intellectus agens cum vt quoddam lumen ponatur,dupliciter aliquid illuminare dicitur,vno modo vt in se lux quædam sit,& ex eo lumen diffusum maneat, alio modo vt in se lux non sit , sed naturam,actumq; luminis tantum habeat.scilicet quo alia videntur.fo.556.col.1.nu.40
Intellectu primum quod intelligitur,est ipsum intelligere.fo.557 col.1.num.10
Intellectum aliquem per speciem intelligere dupliciter cõtingit, vno modo immediate aspiciendo representantem per illam speciem,alio modo immediate aspiciendo ipsam speciam.fol.566 col.2.num.70
Intellectus,an ex inferiori aliquo semper decipiatur.fo.593.co.2 num.50
Intellectum creatum Deus vtroque modo mouet,scilicet dando virtutẽ, & dando speciem intelligibilem.fol.625.co.1.n.10
Intellectiuum principium necesse est esse hominis formam substantialem.fol.454.col.1.nu.80
Intellectiuus appetitus,an feratur in res singulares secundum alia quam rationem vniuersalem,sicut cum appetit aliquid quia est bonum.fol.503.col.2,nu.50
Intelligere Dei est eius substantia.fo.107.col.2.nu.80
Intelligere,quo pacto in intelligente maneat.fol.108.col.1.nu.10
Intelligere , quo pacto speciem intelligibilem consequatur.ibid. nu.20
Intelligere,an sit ab anima,& an intellectus concurrat mere passiue,& obiectum actiue.456.col.1.nu.10
Quo pacto homo intelligat per animam,vt supergreditur,i deest ipsam materiam non informet ibidem nu.50
Intelligere,an sit causaliter pati.490.col.2.nu.70
Intelligere,an pati formaliter sit.491.col.2.nu.70
Intelligere multa, vt multa,& per multas species , & per modum vnius,& vnam speciem,an idem dictu sit.542.column.1.numero 80
Intelligere nostrum sit in actu intelligere sit, cur non statim positum in intellectu intelligitur. 558. column. prima , numero 10

Intel-

Intelligere per conuersionem ad superiora , nunquid ipsi animæ præternaturale sit.564.col.1 .nu.40
Intelligere,nec actio cuiusque creaturæ est eius substantia . 344 co.2.nu.60
Intelligere per species vniuersales quid sit,& quotupliciter contingat.358.col.1.nu.50
Intelligere non solum est perfectio simpliciter ,sed etiam intelligere omnia per vnum.ibid.co.2.nu.50
Intelligendi modus per conuersionem ad superiora,quo pacto nobilior esse dicatur,dositiue scilicet aut permisiue.565.co.1.numero 40
Intelligere dupliciter sumitur.109.col.2.nu.30
Intelligibilis per seipsum conditiones.160.co.2.nu.40
Intelligibile ad hoc q̃ aliquid in actu sit quæ requirantur.ibid.numero 60
Intelligibile in actu,quod est effectus intellectus agentis,an prius quàm species intelligibilis sit.494.co.1.nu.30
Intelligibile,an communiter pro omni re materiali sumatur ,& tunc primum est quærere,an intellectus noster sit pura potentia in genere intelligibilium,id est sub hoc genere,quod intelligibile vocatur,secundum vero,an sit pura potentia in genere intelligibilium,id est entium materialium.553.col.2.nu.70.
Instans secundum,an sit mora indiuisibilis in se seu instantanea. 409.col.2.nu.30
Intentionale & cognoscitiuum,quomodo distinguantur. 190. columan.4
Inuidia in angelo,numquid non aliter potuit esse nisi affectata excellentia singularis.559.col.1.nu.40
Irascibilis & concupiscibilis dupliciter sumi possunt , vno modo vt sunt passiones,seu potentiæ sensitiuæ, alio modo ut absolute significent vim,seu appetitum iræ.383.col.1.nu.30
Irascibilis & concupiscibilis superiori parti obediunt.510. col.1 nu.40
Iustitia commutatiua,an in Deo sit.164.col.1.nu.30
Iustitia Dei conuenienter veritas nominatur.165.col.1.n.10

De litera L.

Lapidis natura cum non inueniatur nisi in hoc vel in illo lapide existens,& scientia de rebus existat,oportet scientiam terminari ad lapideitatem in hoc existentem.462.col.2.nu me ro60
Latitudo insinuata in nominum communicabilitate,quæ nam sit 101.col.2.nu.70
Liber vitæ in Deo est notitia firma, ac significatiua prædestinatorum.183.co.1.nu.20
Lib vitæ propriæ gloriæ vitam respicit.eod.nu.70
De errovitæ secundum rei veritatem nullus deletur.184.col.1. libui.10
De libro vitæ secundum hominum opinionem aliqui delentur . ibidem,
De libro vitæ deleri vel non deleri non solum ad opinionem hominum referendum est,sed etiam quantum ad rem ibid. numero 40
Liber vitæ,an & quo pacto ad omnes in uitam æternam ordinatos,extendatur.ibidem.nu.50
Libertatis prima radix ratio esse dicitur,ita q̃ ex hoc primo alicui libertas inest.522.col.1.nu.50
Libertas,an primo in voluntate sit,& sic in voluntate primo formaliter,in ratione autem radicaliter,& quomodo Sco. motiuũ solui possit.ibidem.nu.60
Liberum dupliciter,scilicet quo ad exercitium,vel quo ad actus specificationem & eodem modo operatio 384.co.1.nu.60
Liberum arbitrium est potentia.523.co.1 n.40
Liberi arbitrii rationi,an naturalitas repugner,& sic q̃ esse naturalisd icatur.ibid.n.70
Liberum arbitrium , an ponatur habitus naturalis vel potentia naturalis.ibidem
Liberum arbitrium potentia appetitiua est.524.col.1.nu.20
Liberum arbitrium & voluntas non sunt duę,sed vna potentia. ibidem.co.2.nu.20
Lignum vitæ,an virtutis specificæ & immortalitatis conseruatiuum erat.603.col 1.nu.10
Lignum vitæ mortalitatem quodammodo causabat,non simpliciter.602.col.2.nu.20
Sub una litera scripturæ,non inconuenit secundum sensum literalem plures esse sensus.15.col.1.nu.70
Inter quæliber duo loca diuisibilia esse infinita loca media , quonammodo verum sit.340.co.2.nu.20
Locum replere dupliciter,scilicet formaliter,& effectiue.55.col. 1.nu.50
Localis distantia,an impediat cognitionem tam angeli quàm animæ separatæ.358.co.1.nu.10
Loqui de ratione humana aliud est , & aliud loqui de propositionibus notis naturę humanæ . fol.13.col.2.num.50.
Loqui possunt angeli inferiores superioribus.635.co.1,nu.70
Locutio aliqua est angeli5.624.co.1.nu.30
Locutio non sit per angelum Deo, ordinando conceptum respectu Dei actiue.636.col.2.n.70
Locutio sit per Angelum Deo , ordinando conceptum suum respectu Dei passiue 627.col.1.nu.10
Locutionem vnius Angeli ad alium,non omnes percipiunt.637 col.2.nu 60
Locutus,an & quomodo Deus ad Angelos fuerit,& de qua locutione intelligatur.636.col.2.nu.50
Lumen diuine relationis ad aliquam scientiam,dupliciter comparari potest.7.col.1 nu 50
Lumen intentionale,an sit habere.428.col.1.nu.10
Lumen infusum non numeratur inter species,sed inter virtutes intellectiuas , quare non se habet vt ratio intelligendi, sed vt intellectum confortando,efficaciam præstans.625.co.1.n.40
Lux non est corpus.427.col.1.nu.60
Lux est qualitas actiua consequens substantiam corporis ex se lucentis.428.col.2.nu,10
Lux,an pro luce spirituali , vel corporali supponat. 429.col.1. num.10

De litera M.

Magnitudo si infinita esset,an essentiam infinitam haberet. 45.col.2.nu.10
Malum culpæ Deus nullo modo vult,tantum vult per accidens malum naturalis defectus,& malum pœnæ. 158.col.2 num.10
Malum culpæ,an & quomodo bonu diuino priuat.ibid.nu.60
Mala culpæ,quo pacto sint a Deo permissa propter vniuersi perfectionem.169.col. 2.nu.20
Malum quo pacto sit quędam absentia boni. 312.col.1.nu.30
Malum inuenitur in rebus sicut & corruptio.313.col.2.nu.10
Malum est in bono,vt in subiecto.314.col.1.nu.70
Malum no taliter bonum consumere non potest.ibi.col.2. nu.50
Malum omne in rebus voluntariis,est pœna vel culpa.315.col.2 num.80
Malum non habet causam formalem.317.col.1.nu.80
Malum habet causam efficientem, non per se,sed per accidens. 318.col.1.nu.10
Malum non habet causam finalem. ibid.
Malum actionis,& malum rei diuersimode causantur.318.col.2 num.10
Malum rerum aliquarum reducitur in Deum sicut in causã. ibi.
Malum vnius summum,primum principium omnium malorum non datur,sicut econtra datur vnum summum bonum.379.colum.1.nu.50
Malum actionis non reducitur in Deum sicut in causam.318.colum.2.num.10
Malum culpæ,quomodo opponitur proprio bono increato,non vt in nobis,sed vt in seipso. ibid.col.2.nu.30
Malum actionis, quando dicitur q̃ non reducitur in Deum , an intelligatur vniuersaliter de omni malo actionis , an tantum in voluntariis.318.col.2.nu.10
Manifestare aliquod ignotum dupliciter contingit, vno modo, per simplicem præsentationem obiecti,alio modo per adhibitionem luminis adiuuantis.530.col.1.nu.4
Mathematica cur prima bonitate bona non sint.35.col.2.n.50
Mathematica dupliciter sumi possunt , scilicet absolute, & sub abstractionis modo.ibid.n.80
Mathematica formaliter loquendo cum non sint nec actu,nec potentia,& tamen ratione entis habent cum ens non dicatur nisi de eo quod est in actu, vel potentia , quomodo ista duo simul stant.37.col.1.nu.20
Mathematica, an ideo a fine abstrahant , quoniam abstrahunt a materia & motu.35.col.2.nu.70
Materiæ nomine quid veniat.146.col.1.nu.70.& 278.c.1.n.60.
Materię informitas,an præcesserit durationę eius formationé, aut distractionem,sed natura tantum.121.col.1.nu.50
Materia corruptibilium & incorruptibilium non est vna. 422. col.1.nu.10
Materia secundum id quod est in potentia ad formam , an sit in potentia ad omnes formas,quibus communis est.423.colu.1. num.10
Materia an in cœlo esse dicatur, & an alterius rationis existat. 423.col.1.nu.50
Materia cęli,an sit simplex substantia corporea.424.col.2.nu.40
Materiæ vocabulum,an S.Doc.defecerit,ex hoc q̃ dixit,q̃ nomine corporis pars rei materialis intelligitur.446.col.1.nu.10
Materia prima,quo pacto sit primo in potentia ad esse substantiale primitate intentionis,vel executionis.470.col.1. nu.40
Materiam ad formam Deus immediate mouere potest.623.col.1 num.70
Materia corporalis non obedit Angelis immediate ad transformationem formalem.648.col.2.nu.60
Materia in primo individuo alicuius speciei per generationé propagandæ formata,an ad certam quantitatem,secundum se extendatur,quamuis nobis incertam.687.col.1.nu.30

Universidad de Deusto
Biblioteca

Materia in qua anima habet esse perfectum, dupliciter deperdi potest, vno modo per partium variationem, alio mó inquantum perfectam animam participat. 688. col. 2. n. 20
Materiam esse in Deo est impossibile. 22. col. 1. n. 10
Maxime esse tale in aliquo genere aliud est, & aliud est esse primam seu perfectissimam speciem alicuius generis. 19. c. 2. n. 60
Maxima quædam propositio de forma assumpta a S. Doc. quo pacto vera sit. 76. col. 2. n. 10
Mediatio, an attendatur penes carere innouatione & veteratione, & tamé prius & posterius habeat quatenus in primo cum æternitate conueniunt, & in secundo cum tempore. 61. col. 7. n. 60.
Memoria significat vim conseruatiuam cognitorum præteritorũ, vt præterita sunt. 497. col. 1. n. 10
Memoria intellectiua non est alia potentia ab intellectu possibili 498. col. 2. n. 80
Mensuræ durationis secundum Scot. quot sint. 62. co. 2. nume. 20
Metaphoris, quomodo sacra doctrina vtatur propter necessitaté & vtilitatem. 13. col 2. n. 80
Minimum in homogeneis substantiis potens per se existere, an detur. 46. col 1. n. 70
Miracula dicuntur omnia, quæ a Deo fiunt præter causas nobis notas. 628. col. 2. n. 60
Miraculum vnum est maius alio. 629. col. 1. n. 20
Miracula proprie dæmones facere non possunt. 663. col. n. 70
Miraculis dæmones large seducere possunt. ibi col. 2. n. 10
Misericordia maxime est in Deo, non secundum passionis affectum, sed secundum effectum. 165. col. n. 60
Misericordiam & iustitiam, in quolibet Dei opere inuenire oportet. 166. col. 1. n. 30
Missio quo pacto inuisibilem & in visibilem distinguitur. 285. co. 1. n. 10
Missio est nomen multiplex multas intentiones habens, sicut processio miss. 289. col. 1. n. 20
Mobile aliquod, an detur & non mouebitur ad aliquid determinatum & vltimum. 398. col. 1. n. 50
Modus specie, & ordo quid sint, & quomodo ipsis S. Doc. vtatur. 39. col. 1. n. 80
Modus in bono substantiali angelorum, quomodo saluatur. 321. col. 1. n. 80
Modus subsistendi vltra naturam specificam, indiuiduis conuenit substantiæ. 214. col. 1. n. 30
Modus quo res naturalis perficitur, an causetur ex naturali modo essendi eiusdem. 336. col. 2. n. 60
Modus essendi peccati in aliquo, dupliciter contingit, aut scilicet secundum reatum, aut secundum affectum. 400. col. 1. numero 10
Mouere dupliciter dicitur, scilicet, finaliter & effectiue. 519. col. 1 nu. 20
Motus quilibet sicut habet proprium prius & posterius in seipso, ita etiam habet proprium numerum numerarum illorum, & cõsequenter proprium tempus. 65. col. 2. n. 50
Motus localis secundum S. Doc. proprie loquendo subsiantiis spiritualibus non conuenit. fol. 339. col. 1. nu. 10.
Motus Angeli necessario est in tempore. fol. 342. colum. 1. nume. 10
Motus Angeli continuus est in tempore continuo. motus vero discontinuus est in tempore discreto. ibid. nu. 10
Motus Angeli, an & quo pacto nó mensuretur tempore, quod est primi motus mensura, sed alio, siue continuo, siue discreto de mente S. Doc. fol. 343. col. 2. num. 70
Motus duplex, quidam ordinatus ad consequendam aliquã perfectionem ipsius mobilis, vel alicuius nobiliori se, quidam autem per oppositum. fol. 398. col. 1. nu. 60.
Motus inferiorum corporum a corporibus cœlestib. causantur, fol. 667. col. 1. nu. 10
Moyses ex quatuor causis finalibus creaturarum, vnam tantum tetigit propter idolatriæ offensionem tollendam. fol. 436. colum. 2. nu. 40
Mulier conuenienter ex viro formata est, magis quàm fœmina cuiuscumque animalis. fol. 580. col. 2. nu. 50
Mulier conuenienter fuit formata de costa viri. fol. 581. colũ. 1. num. 20
Multitudinem infinitam per se esse in actu est impossibile. fo. 49 col. 1. nu. 10
Multitudinem infinitam per accidens esse in actu est possibile. ibid.
Multitudinem infinitam in actu siue per se, siue per accidens, est impossibile. ibid.
Multitudinem infinitam in potentia esse est possibile. ibid.
Multitudinis species, an secundum numeri species existant. fol. 49. col. 1. nu. 20
Multitudo, quomodo ex vnitatibus componatur. fol. 68. col. 1. nume. 20
Mundum semper fuisse demonstratione probari non potest. fol. 305. col. 1. nu. 60
Mundum incœpisse sola fide tenetur. fol. 307. column. 1. numero 10
Mundus est tantum vnus. fol. 311. col. 1. nu. 80
Mundus ab vno gubernatur. fol. 614. col. 1. nu. 60
Mutatio ex nihilo & in nihilum, an sit possibilis & quomodo. fol. 304. col. 1. nu. 40

De litera N.

NAtura & suppositum, quomodo distinguantur. fol. 24. col. 2. num. 40
Supra alicuius naturam aliquid esse, dupliciter contingit. fo. 76 col. 1. nu. 10
Naturæ nomen quomodo sumatur. fol. 101. col. 1. nu. 40
Natura nullum actum habere potest, nisi ille sit actio immanés, aut transiens. fol. 108. col. 1. nu. 70
Naturam participans aliquam, quomodo sibi simile faciat, non producendo naturam absolute, sed applicando. fol. 303. colu. 2 num. 60
Natura vna, an per alium determinabilis existat. fol. 392. colu. 2 num. 40
Naturæ cognoscibiles duplicis ordinis esse debent, s. cognoscibiles tantum, & cognoscibiles & cognoscitiuæ per accidens. ibi. num. 60
Naturæ cognoscibiles dupliciter considerari possunt, scilicet vt cognoscibiles præcise, & vt cognoscentes cognite. ibid.
De ratione naturæ possibilis an sit esse in particulari. fol. 534. c. 1 num. 10
Natura rei materialis, an possit vera & perfecta cognosci, absque eo quòd cognoscatur, vt in particulari existens. fol. 533. col. 2 num. 20
Naturam existentem in hac materia non prout est in hoc, an sit a phantasmatib. abstrahere. fol. 237. col. 1. nu. 10
Natura corporalis nata est moueri immediate a non spirituali secundum locum. fol. 649. col. 1. nu. 10
Naturalia omnia siue humana quæ sunt hic, per accidens reducuntur ad regulam diuinæ prouidentiæ, siue in aliquid intellectuale agens. fol. 675. col. 1. nu. 70
Necessarium dupliciter sumitur. nu. 1. col. 2. nu. 30
Necessarium ad finem dupliciter dicitur, s. ad esse & ad bene esse. fol. 2. col. 1. nu. 40
Necessarium est ad humanam salutem esse doctrinam per reuelationem acceptam de multis, quæ humanam quæstionem excedunt. fol. 1. col. 2. nu. 60
Necessarium est ad humanam salutem esse doctrinam per reuelationem de his, quæ de Deo etiam naturali ratione inuestigari possunt. fol. 2. col. 1. nu. 10
Necessarium quomodo a possibili differat. fol. 57. colum. 1. numero 30
Necessarium quomodo quendam veritatis modum significat. fo. 61. col. 1. nu. 60
Necessarium quomodo distinguatur. fol. 511. col. 2. nu. 20
Necessarium dupliciter sumitur, vno modo simpliciter, alio modo immutabiliter. 121. col. 1. n. 70
Necessitas naturalis, an auferat libertatem. 271. col. 3
Nihil præter Deum ab æterno fuit. 513. col. 1. n. 70
Nihil omnino in nihilum redigitur. 612. col. 2. n. 80
Nomine sacræ doctrinæ, seu disciplinæ, quid intelligatur. 2. col. 1 nu. 50
Nominum quædam important absolutum, quædam relationem. 42. col. 2. n. 30
Nominum de Deo tria sunt genera, scilicet negatiua, relatiua, & positiua. 87. col. 2. n 60
Nomina dicuntur de Deo substantialiter, imperfecte tamen. 88. col. 1. n. 10
Nominibus Deo attributis sunt duo, s. perfectio significata & modus significandi. 89. col. 1. n. 70
Nomina aliqua dicta de Deo proprie & magis & prius, dicuntur de Deo quo ad rem significatam, nulla autem quo ad modum significandi. ibi.
Nomina Deo attributa non synonima. ibi. col. 2. n. 70
Nomina communia Deo & creaturis non dicuntur de eis vniuoce. 91. col. 1. n. 20
Nomen sapientiæ absolute quid significet. 92. col. 2. n. 70
Nomina non dicuntur de Deo & aliis pure æquiuoce. ibi. col. 2 nu. 70
Nomina quæcumque sunt communia Deo & creaturis, de eis dicuntur secundum analogiam vnius ad alterum. 93. columna. 1. nu. 20
Nomina metaphorica quæ dicantur. 94 col. 1. n. 20
Nomina communia proprie dicta si dicerentur de Deo causaliter tantum, prius de creaturis quàm de Deo dicerentur ibid.
Nomina, an solum significent q Deus sit causa, vel q sit essentialiter talis. ibi. n. 50
Nomina communia prius dici de Deo quantum ad rem significata, quomodo intelligatur. ibi. n. 60
Nomina quædam importantia relationem ad creaturas, an ex tẽpore de Deo dicantur. 96. col. 1. n. 10
Nomen omne significans naturam ab indiuiduo distinctam, est communicabile proprie secundum rem vel secundum rationem saltem. 101. co. 2. nu. 10
Nomen omne significans singulare est incommunicabile propriè tam secundum rem quàm rationem, licet metaphorice communicabile sit. ibi. n. 50
Nomen omne significans formam non indiuiduam per aliud suppositiui, sed per seipsam, secundũ quod se, est incommunicabile proprie, te & ratione, quamuis renon metaphorice. ibi. nu. 60
Nomen Deus est incommunicabile secundum rem, communicabile autem secundum opinionem, & secundum similitudinẽ. 102. col. 1. nu. 60
Nomen aliquod diuinum, si esset significans naturam illam inquãtum hanc illud esse incommunicabile proprie ad extra. ibidem nu. 70.
Nomen Deus de quibus verificetur ibidem. col. 2. nu. 10
Nomen Deus de tribus dicitur, non vniuoce, nec æquiuoce, sed analogice. ibidem. col. 2. n. 50
Nomen qui est, est nomen Dei maxime proprium triplici. ratione 103. co. 1. n. 30
Nomen qui est, an sit Deo maxime proprium præter alia nomina ibi. n. 50
Nomine scientiæ, cognitio intellectiua certa & euidens. 104. co. 2 n. 60
Nomen hoc: Spiritussanctus est proprium diuinæ personæ procedentis per modum amoris. ex accommodatione sacræ scripturæ. 239. co. 1. n. 40
Nominum diuinorum essentialium, quædam sunt substantia, & quædam adiectiua 254. co. 1. n. 10
Nomina abstracta pro personis supponere non possunt. 258. co. 1. n. 10
Nomina tam personalia quam notionalia si adiectiua fuerint de essentia non prædicantur, si vero substantiua prædicantur de ea ibi. n. 70
Nomina significantia originem diuinarum personarum, quomodo significare habeant. 284. co. 1. n. 70
Nomina tertij ordinis tantum temporaliter dicuntur, secundi vero æternaliter tantum, primi autem vtroque modo. ibid.
Nomine animæ quid veniat. 235. co. 2. n. 10
Nota de Deo naturali lumine dupliciter sumuntur. Vno modo secundum se, Alio modo vt nobis nota, & similiter articuli fidei sumuntur secundum se & vt crediti. 17. co. 2. n. 70
Notitia a qua conceptus procedit triplex esse potest, iuxta triplicem modum quo actualis notitia in nobis causatur. 197. co. 1. n. 60
Notitia vniuersalioris est prior notitia minus vniuersalis. 540. c. 2. n. 10
Notio quid sit, a quo introducta, & quo pacto a theologis sumatur. 223. co. 1. n. 40
Notio in diuinis, an ab eo cuius est notio distinguatur. 224. co. 1. n. 40
Notiones sunt quinque. s. innascibilitas, paternitas, cõmunis spiratio, filiatio, & processio. 126. co. 1. n. 80
Notio sexta, s. inspirabilitas communis, s. patri & filio, cur non ponenda sit. ibid. co. 2. n. 60
Numerus quilibet quo pacto sit vnius secundum se formaliter, ita in infinitum augeatur. 48. co. 2. n. 60
Numerus ad visionem requisitus duplex. s. virtus visiua, & vnio rei visæ cum vidente. 71. co. 2. n. 20

De litera. O.

OBiectio Sco. contra S. Doc. de diffinitione rationis inter paternitatem & spirationem. 227. co. 1. n. 80
Obiectiones Sco. in materia angelorum contra S. Doc. quomodo soluantur. 334. co. 2. n. 50. 60
Obiectiua pluralitas, quomodo in intellectu diuino existat. 129. co. 2. n. 70
Obiectio in primo & adæquatio intellectu duo existunt, ratio. s. obiectiua, puta quod quid erat esse entis, & quomodo obiectiua s. ratio, seu modus quidditatis. 173 co. 2
Obiectum intellectus nostri, numquid infinitum compatiatur, vel illud in potentia tantum & quomodo. 549. co. 1. n. 50
Obiectũ melius videri ab vno quam ab alio, ex duobus oriri potest. 78. co. 2. n. 70
Occulta quæ sunt nobis de Deo, quema dmodum magis sunt propria Deo in cognoscendo. 9. co. 1. n. 40
Obstinatio, an sit effectus communis & vnius rationis in homine & angelo. 413. co. 1. n. 30
Omnia quæ in tempore fiunt, an æternitati præsentia sint. 118. co. 2. n. 80
Omnia qui dicit, nihil excludit. 168. co. 1. n. 10
Omne quod quocumque modo a Deo est, quomodmodum necesse est esse. 290. co. 1. n. 40
Operatio beata æternitate participata mensuratione. 63. col. 2. n. 50
Omnia esse creata a Deo, non solum est possibile, sed etiam necessarium. 296. co. 1. n. 40
Omnia quæ processu temporis diuina prouidentia facta sunt in prima rerum conditione, secundum quasdam rationes seminales productæ fuerunt. 393. co. 1. n. 50
Omne quod est secundum se totum actus, an intellectum in actu sit. 424. co. 2. n. 50
Omnia in esse a Deo conseruanturi & hoc tam fide quam ratione. 618. co. 2. n. 60
Omnia a Deo in esse non indirecte conseruantur. ibidem.
Omnia conseruari egent adeo directe ibi.
Operatio intellectus, vtrum sit omnium perfectissima, & vtrum conclusio S. Doc. quo ad hoc vera sit. 192. co. 2. n. 50
Operationum quædam est vitalis, quæ scilicet est ab anima inquãtum anima, & quædam non vitalis quæ scilicet est a natura tantum, vt motus sursum vel deorsum. Item operationum vitalium quædam dicunt aliquid commune cum nó vitalibus, & aliquid proprium inquantum vitales sunt, quædam vero nihil cum nó vitalibus commune habent. 330. column. prima. numero 60. & 70
Operatio angeli circa motus continuitatem, an sit vna vel plures 339. co. 1. n. 50
Operatio immanens dupliciter sumi potest. s. in communi puta intelligere videre, & in speciali seu contracte, puta intelligere humanum, videre bouinum &c. 349. co. 1. n. 50
Operatio omnis inepiens cum esse rei est ei ab agente à quo esse habet, quæ præpositio cum sit. S. Doc. quomodo verificetur. 405. co. 1. n. 10
Operatio prima angeli quo ad specificationem & actus recti iudicium, an naturalis fuerit. 406. co. 1. n. 60
Operatio animæ cum non sit in genere substantiæ. ergo nec prima potentia operatiua, & an rationes Scot. contra hoc procedant. 474. co. 1. n. 60. & co. 2. n. 30
Opinio Arist. vtrum Plat. opinioni consentiat, in materia de idea boni. 42. col. 2. n. 70
Opinio Aris. de anima intellectiua, & discordia inter ipsum & S. Doc. 59. co. 1. n. 30
Opiniones multorum asserentium causam ipsius prædestinationis. 176. co. 1. nu. 60
Opinio Poretani porretani ponentis relationem esse personam, personam autem non esse essentiam, an male adducta sit. 261. co. 2. n. 50
Opiniones. nunquid intellectus ab intelligibili patiatur. 291. co. 1. nu. 20
Opiniones de angelis & anima. 499. co. 2. n. 40
Opiniones multorum, an appetibile appetitum moueat in genere causæ efficientis. 506. co. 2. nu. 40
Opiniones antiquorum de sensibilium cognitione. 532 co. 1. numero 20
Oppositio relatiua, an & quo pacto in Deo existat. 207. col 2. numero 60
Opiniones antiquorum, quomodo anima corporea cognoscat. 526. co. 2. & 3. nu. 40.
Opiniones antiquorum, quomodo anima corporea cognoscat. 526. co. 2. & 3. n. 40
Opiniones antiquorum, quomodo anima corporea cognoscat. 526. co. 2. & 3. n. 40
Opiniones philosophorum, quomodo substantiæ immateriales a nobis cognoscantur & intelligantur. 550. co. 1. n. 40
Opiniones philosophorum de fœlicitate. ibidem. column. 2. numero 30
Opiniones philosophorum de gubernatione mundi. 612. co. 2. nu numero 40
Opinio antiqua de operationibus ipsius Dei. 626. column. 1. numero 60
Opinio Plat. Auic. & aliorum de corporum actionibus. 664. colu. 2. nu. 10
Opiniones an dæmones sint. 670. co. 1. n. 10
Opiniones an fatum concedatur. 675. co. 1. n. 60
Opiniones philosophorum & theologorum de his, quæ ad hominis actiones pertinent. co. 2. n. 10
Opiniones de animarum creatione. 685. co. 2. n. 10
Oppositorum vnum excludere reliquum, dupliciter intelligi potest, formaliter, scilicet & effectiue, & multa alia circa istam cõditionalem, si vnum oppositorum. 20. col. 1. n. 40
Oppositum infinitum dupliciter contingit. ibid. 56
Oppositio relatiua, an in diuinis realiter distinguatur. 240. co. 2. nu. 10
Opus creationis triplex. 230. co. 2. n. 10
Ordo rationis in quo consistat. 34. co. 2. nu. 40
Ordo rerum in essendo dupliciter consideratus potest. 37. co. 2. numero 60
Ordo articulorum S. Doc. an præposterus videatur. 88. co. 2. numero 70
Ordinis rerum in finem in diffinitione prouidentiæ: an intelligatur & ipse ordo in finem, & peruentio ad finem, an ordo tantum 167. co. 2. n. 10
Ordo originis an sit præcise id, quo realiter ipsæ processiones distinguantur. 199. co. 2. n. 50
Ordo in materia distinctarum personarum a S. Doc. in litera posi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus qualis sit,an sit quo ad nos,an secundū se.233.col.1.nu.28.
Ordo naturæ in personis diuinis existit 280.col.2.nu.70.
De ratione ordinis , an prioritas & posterioritas sit. ibid. col.2. nume.20.
In ordine actuum qui est ordo causæ efficientis,& in ordine potentiæ qui est ordo causæ materialis,qualis reductio fiat. 451. col.1.nu.40.
Ordo tertius potentiarum animæ,cur tribus sensibus attribuitur non autem aliis potentiis in litera 2 S. Doc. enumeratis.479. col 1.nu 80.
Ordo naturalis inter potētias est triplex,scilicet, secundum causam actiuam,finalem & materialem.482.col.2.nu 10.
Ordo inter recipiens & receptum licet soliur naturæ esse possit vt pater de subiecto , passione &c. posttamen esse durationis. 490.col.1.nu 30.
Ordo quo indiuisibile a nobis cognoscitur, ex habitudine ad qd ditatem sensibilem pensatius est. 546.col.1.nu.70.
Ordines duo operationum, in actione & passione intellectus attē duntur.548.col.1.nu.10.
Ordinem intelligibilium esse supra ordinem intellectuum, quomodo intelligatur.554.col.1.nu.10.
Ordo in vniuerso duplex inuenitur, intelligibilis scilicet & sensibilis,alter materialitatē,alter autem materia cōtin. ibidem. nume.60.
Ordo,affectio & cognitio quid determinent.568.col. 2. nu.50.
Ordines multiplicantur secundum causarum multiplicationem. 627.col.1.nu.70.
Ordo duplex in rebus.ibidem.col.2. nu.70.
Ordine ordinatur aliquid ad alterum dupliciter ,scilicet actine, passiue.636 col.2. nu.70
Ordo dupliciter distinguitur,communis scilicet & specialis.639. col.2.nu.50
Ordinum distinctio in angelis vnde sit.640.col.1.nu.50
Ordinum distinctio in angelis per respectum ad finem supernaturalem ie est completiue a gratia,inchoatiue autem a natura. ibidem.nu.60
Ordo angelicus habet duo.644.col.2.nu.50
Ordines quo ad gradum distinctionem remanebunt.ibidem.
Ordines quo ad executionem officiorum partim remanebunt , & partim non,ibid.nu.50
Ordinibus angelorum duo concurrunt,scilicet,naturæ conditio, dona gratiæ.ibid.col.2.nu.50
Ordines dupliciter,quo ad naturam & quo ad gratiam. 645.col. 2.nume.30
Ordinatum ad Deum vt finem cognotum,ratione naturali consequendum,quibus egeat.2.col.1.nu. 40.
Origo passiue præcedit proprietates personarum præcedentium etiam personales.165.col.1.nu.70

De litera P.

PARADISVS locus est in orientis parte , constitutus . 610. col.1.nu.10.
Paradisus est locus conueniens humanę habitationi,secundū primæ immortalitatis statum.611.col.1.nu.10
Pars an naturaliter plus diligat totum,quam se ipsam .389.col. 1.nu.10
Pars nulla est perfecta extra suum totum.390.col.1.nu.50
Particularia ab illis denominantur.42.col.2.nu 70
Passionum animæ,aliæ circa bonum,aliæ circa malum , earum vero quæ circa bonum, aliæ circa bonum habitum vel suo tēpore habendum , aliæ circa bonum non habitum , & tunc non habendum.595.col.1.nu.80.
Passionum duplex est modus,per modum præuenientis & impedientis,& per modum consequentis & obedientis. ibid.col.2. nume.30
Passio dupliciter dicitur scilicet proprie dicta & communiter. 601.col.1.nu.60
Passione communiter,homo erat passibilis & anima & corpore, quoniam sentiebat. ibidem.
Passione proprie , homo & anima & corpore impassibilis erat , quia virtus animæ passiouem prohibebat sicut & mortem.ibidem nu. 70.
Pater est Deus , pater est persona cum dicimus in diuinis quod prædicatum existat.219.col.1.nu 60
Pater quòd ad filium referatur non vna sed duabus relationib. quomodo intelligatur.225.col.1.nu.70
Pater est principium.228.col.1.nu.40
Patri an principii nomen conueniat.ibid.col.2.nu.10
Patet est nomen proprium personæ patris.229.col.1 nu.40
Pater in diuinis quid significare habeat,& quomodo sumat.229. col.nu.50
Pater de Deo dupliciter dicitur,scilicet personaliter & essentialiter.ibid.nu.80
Pater per prius in diuinis dicitur personaliter quàm essentialiter.230.col.1.nu.10
Pater quomodo plura principia dici possit.246.col.1.nu.50
Pater voluntate concomitante filium genuit.269. columna.1. nu.10
Pater genuit filium natura non voluntate principiāte,sed sic produxit creaturam. ibid.
Pater quomodo æqualis sit & filio æquetur.278 col.1.nu.50
Pater quomodo nullo modo prior filio esse intelligitur.281.col. 1.nume 20
Pater est in filio & econuerso,secundum essentiam,rationem, & originem.282.col.1.nu.30
Patrem esse in filio,quotupliciter intelligi potest.ibid.nu.50
Patri mitti non conuenit,sed filio & Spiritui sancto.286.colum. 1.nume.70
Paternitas cum prædicatur de essentia,an sit prædicatio personæ.288.col.1.nu.40
Patri causaliter esse,nihil aliud est quā ex passione causari.496. col.2.nu.80.& pagina sequenti.
Peccater quomodo a diuina voluntate recedere videatur . 154. col.2.nu.10
¶ Peccata omnia secundum ecatum in angelis esse possunt.400. col.1.nu.30.
Peccatum primum in angelis secundum effectum non potest esse aliud,quàm superbia.ibid.nu.40
Peccatum inuidiæ consequenter potuit esse in angelis, secundum effectum.ibidem.
Peccatum angeli,an fuit ex parte electionis, & non ex parte rei electæ,vel fuit peccatum superbiæ.ibid.col.2.nu.40.
Peccatum primi angeli fuit aliqs causa peccandi,non cogens,sed quasi exhortationem inducens.409 col.2 nu.10
Perfectio quid significet,& quomodo a S.Doc.sumatur.29. col.2. nume 60
Perfectio duplex,scilicet in esse & absolute.38.col.2.nu.60
Perfectionis quicquid est in inferiori,in proportionaliter in superiori ponendum sit 148.col.2.nu 20
Per se primo secundum Philosophum quid significare habeat.23. col.nume.10
Perfectio prima vniuersi congrue septimæ diei ascribitur,vltima autem consummationi sæculi.440.col.1.nu. 60
Persona significat in genere rationabilium substantiarum , quòd hæc tria nomina,scilicet substantia, res naturæ & substantia, seu hypostasis significant communiter in 10 to genere substantiarum.211.col.2. nu. 20
Persona de Deo dicitur excellentiori modo quàm de creaturis. 212.col.1.nu.10.
Persona an significet perfectissimum in tota natura, ibidem.numero 40
Persona divina significat relationem per modum subsistentiæ,id est, hypostasis in natura diuina.213 col.1.nu.50
Personam diuinam significare relationem dupliciter intelligi potest.213.col.2.nu 70
Personæ diuinæ in diuinis,q̄ nec relatio , nec substantia prima, aut secunda, nec aliquid positivum quidditativum diuinis personis significatur.214 col.1.nu.40
Personæ plures in diuinis sunt.215.col.1.nu.10
Personas tres necesse est tantum in diuinis ponere. ibidem .numero 70.
Persona patris vna,an referatur ad duas personas,scilicet filii & Spiritussancti non vna relatione.215.col.1.nu.30
Personæ nomen commune est tribus personis diuinis secundum rationem.non sicut genus vel species,sed sicut individuum vagum.219.col.1.nu.20
Personæ diuinæ competit donum esse & dari.249.col.2. nu.70.
Persona est idem realiter,quod essentia.252.col.1.nu.30
Persona seu relatio non differt re, vel ratione tantum ab essentia diuina.ibidem.nu.40
Personam diuina præter essentiam tribus communem,& relationem ac originem cuique personæ propriam,an sit quædam entitas absoluta incommunicabilis,quæ diuinæ personæ constituta est.263.col.2.nu 70
De diuinis personis dupliciter loqui possumus.264. columna.2. nu.40.
Persona vna diuina an in alia secundum relationem esse dicatur. 282.col.2.nu.70
Personæ alicui diuinæ potest conuenire mitti. 283.columna.2. nu.70
Persona diuina inuisibiliter mittitur , secundum solam gratiam gratum facientem.285.col.1.nu 40
Personæ diuinæ secundum rationem suæ processionis inquantum includunt essentialia attributa,scientiam scilicet,& voluntatem,habent causalitatem respectu productionis rerum. 303. col.1.nu.10
Phantasmata diuersa eiusdem speciei, quomodo in vno homine esse dicantur, cum duo accidentia eiusdem speciei simul in eodem esse non possint.461.col.2.nu 60
Plantarum productio conuenienter tertia die facta est . 434. col. 2.nu 50
Pluralitas duplex exiit scilicet materialis & transcendens.317. col.1.nu.70
Ponere aliquid quid sit.ibid.nu.40

Possibile absolute quid sit,& quomodo distribuitur,187.co.1.numero 10
Potentia triplex esse dicitur 2.co.2.nu.10
Potentia nulla in Deo est.196.co.1.n.10
Potentia est duplex actiua ,scilicet & passiua. 185.co.1.nu.30
Potentia passiua nullo modo in Deo est.ibid.n.40
Potentia actiua in Deo maxime est.ibid.
Potentia Dei est infinita.186.co.2.n.70
Potentiam Dei fundari super esse infinito, & vniuersaliter perfecto quid ex hoc inferatur.188.co.1.n.20
Potentiæ distinguuntur per actus per obiecta.270.co.2.n.50
Potentia dupliciter sumitur.273.co.1.n.20
Potentiam respectu actuum notionalium, necesse est in diuinis ponere.ibi.n.40
Potentia an & quorum actuum in diuinis ponatur.273.co. 2.numero 40
Potentia , quòd in vnoquoque agente sit id,quo agens agit,quomodo verificetur.274.co.2.n.40
Potentia actiua & passiua,quæ in se claudat.351 co.2 n. 50
Potentias plures in anima ponere , necesse est.477.co.1. n.10
Potentiæ diuersificantur secundum actuum, & obiectorum diuersitatem ibidem.co.1.n.10
Potentias distingui per actus & obiecta dupliciter intelligi pōt. ibid.n.70
Potentiarum diuersitatis realis causa,an rationis diuersitas in obiecto sufficiens videatur.479.co.1.n.10
Potentiæ non organicæ sunt in sola anima,vt in subiecto. 480. co.2 nu.10
Potentiæ organicæ sunt in coniuncto vt in subiecto ibidem
Potētiæ nēs animæ ab ipsa essentia fluere dicuntur.481.co.2.n.10
Potentia vna animæ ab alia oritur.482. co.1.n.70
Potentiæ imperfectiores a perfectioribus oriuntur ordine finali & actiuo ibi.co.2.n.20
Potentiæ perfectiores ab imperfectioribus oriuntur ordine materiali.ibi.
Potentiæ existentes in sola anima,vt in subiecto,corpore destructo remanent.483.co.1.n.10
Potentiæ animæ secundum genus quinque sunt.ibidem co.1.nume 60
Potentiam quandam animæ appetitiuam,ponere necesse est.505 co.1.n.10
Practicum & speculativum quid sint,& quomodo dividantur. 7. co.1.n 70
Prædestinatio est in Deo.173 co.1.n.10
Prædestinatio quid proprie sit,& eius differentia.ibi.co.2.n.10. & sequenti.
Prædestinatio non est aliquid in prædestinato,sed in prædestinante tantum.ibi.n 80
Prædestinatio est certa,non tamen necessitatem imponit . 179. co.2.n 40
Prædestinationi duo competunt.s.prærordinatio & effectus.182. co.1.n.50
Prædestinatio quo ad prærordinationem nullo modo sanctorum precibus iuuatur.ibidem.
Prædestinatus peccator,secundum aliquod tempus,an sit neque beatus,neque malus.163.co.1.n 30
Prædestinati omnes sunt electi & iustificati a Deo.175.co.1.nu.40
Prædestinat cur Deus istos,illos autem reprobat,sola Dei voluntas est causa.177.co.2.n.30
Sicut omne prædestinatum,ita omne prouisum infallibiliter euenit.179.co.2.n.50
Prædestinatorum numerus est Deo certus.non solum formaliter, sed materialiter,non solum ut cognitus,sed vt electus & præfinitus.180.co.2 nu.20
Prædicationis modus medius inter vnioca & æquioca .93.co. 1.n.50
Præsentia in agentibus corporalibus & spiritualibus quotuplex sit.53.co.2.n.70
Præsentiarum enumeratarum in materia angelorum in loco existentium,quæ certæ sint,& quæ ambiguæ.332.colum. 2 numero 50
Præter tum dupliciter sumitur.s.formaliter & denominatiue.188 co.1.n.60
Præterita non fuisse ,diuinæ voluntati non subiaceat.ibid.numero 70
Primum quandoque sumitur,ut notat ordinem prioritatis cæterorum efficientium respectu,quandoque sumitur vt significant secundum q̄ ipsum.22.co.1.n.70
Principio non conuenit perfectio.30.col.1.n.70
Principium quomodo confuse supponat.246.co.1.n.70
Priuatio quomodo magis & minus propter diuisionem suscipiat. 70.co.1.n.10
Prius secundum sensum indicamus magis communequam minus commune.540.co.2.nu.70
Processio in diuinis quomodo sumatur,& multi alii termini.194 co.2.n.10
Processio secundum scientiam ad extra an infimis creaturis sit propria.197.co.2.n.10

Processio duplex.197.co 2.n.10
De ratione processionis amoris,an sit in primo modo dicēdi per se,an in secundo.199.co.2.nu.50
Processio amoris in diuinis non est generatio.200.col 2. numero 30
Processio in diuinis per modum amoris procedit vt Spiritus ibi. nu.40
Processiones an propriis rationibus distinguatur &c. 201.col.1. nu.50
Processio nulla in diuinis esse potest nisi verbi & amoris. ibidem. co.80
Processus S.Doc.scilicet sub communi se habere ad formam &c. an sophisticus videatur.22.co.2.n.60
Processus S.Doc.de spiratione & processione,in diuinis personis an nullus sit, & an contradictoria implicet.215.colū.2. numero 50
Processus S.Doc.in materia cognitionis angelorum ex parte rerum materialium an procedat.361.co 2.nu.60
Processus S. Doc. secundum proportionalitatem angelorum ad corpora cęlestia an super aliqua ratione fundetur. 375. col.1. nu 70
Processus S.Doc.ar.5.q.85.an sit sophisticus & secundum accidēs peccet.543 co.2.nu.40
Processus S.Doc.an intentum habeat, quando dicitur quòd intellectus noster cum rebus generabilibus proportionaliter similitudine habet.ibi.n.60
Processus S.Doc.a destructione antecedentis ad destructionem consequentis quomodo valeat.338.co.2.nu.50
Productio alicui potest dupliciter conuenire produci necessario a pluribus personis diuinis &c.128 co.2
Processus S.Doc.circa species intelligibiles ab immaterialitate absolute ad immaterialitatem talem , qualis: an in materia an angelorum sibi conetarius videatur.461.co.2.n.70
Processus S.Doc an diminutus videatur,omissione difficilis quæstionis,numquid ipsa anima per species intelligat.518.co. 1. nu.50
Proportio inter lumen gloriæ & diuinam substantiam quid sit. 78.co.1.o.60
Proportio inter genus humanum & vniuersum elicita ex ratione S.Doc.quomodo valeat,& alia quæ fuerunt impugnata.177. c. 1.nu.50
Proportionalis similitudo S.Doc.quomodo declinet a forma intelligibili ad bonum per illam apprehensum.174.co.1.numero 70
Propositio illa,Sicut obiectum ad potentiam , ita subiectum ad scientiam,quomodo intelligatur.10.co.2.nu 40
Propositio per se nota dicitur,quæ ex solis propriis terminis nota est,evidentis certa & infallibill.15.co 2.nu.70
Propositio per se nota cur per se dicatur , videlicet an quæcumque alium modum excludat , & quomodo.16.column.1.numero 10
Propositio omnis,cuius prædicatum cadit in ratione subiecti in via S.Doc.est per se nota,sed non econuerso. ibidem numero 30
Propositio ista,Primum est causa medii,quomodo intelligi habeat.19.co.1.nu.20
Propositio ista,Nullum corpus mouet non motum , quomodo intelligatur.20.co.2.n.80
Propositio ista Præexistere in virtute causæ agentis,non est præexistere imperfectiori,sed perfectiori modo, quomodo intelligatur.31.co.1.n.50
Propositio per se nota quotuplex sit.15,co.2.nu.70
Propositio ista,Deus est,est per se nota , secundum tamen se,non nobis.76 co.1.n.80
Propositio ista,Deus est,quibus viis probetur. 18.column. 1. numero 80
Propositio ista,Agens oportet coniungi ei,in quod mediate agit, quomodo vera sit.53.co.1.n.70
Propositio ista,sicut res intelligitur,ita & nominatur, quomodo distinguatur.86.co.1.nu.50
Propositiones veræ de Deo formari possunt.104. column. 1. numero 80
Propositio ista:quicquid Deus sciuit &c.quomodo vera sit. 124. co.1.nu.50
Propositio ista,quæcumque Deus scit de necessitate scit, quomodo intelligatur.151.co.1.nu.20
Propositionum quatuor S.Doc.differentia.153.co.1.n.10
Propositio ista,quicumque intelligit ex hoc ipso q̄ intelligit procedit aliquid intra ipsum,quomodo intelligatur.195.co. 1. numero 60
Propositio ista,effectus assimilatur formæ agentis,quomodo vera sit.169.co.2.nu.40
Propositio ista,conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua,& eius notitia procedit,qualiter intelligatur.195.co.2.n.30
Propositiones impropriæ non sunt in diuinis extendendæ,sed ex ponendæ 222.co.1.nu.30
Propositio ista, Deus non generat,an vera sit.255.co.2.n.40
Propositio ista,in quocumque genere imperfectum inuenitur,in

Universidad de Deusto
Biblioteca

eodem debet perfectum præexistere,quomodo verificetur.ibi. col eod.
Propositio ista, angelus est in loco per modum continentis perfecti necessaria esse videtur. 338.col.1.nu.60
Propositio causalis S. Doc. quòd continuitas ex magnitudine, seu spatio in motu redundet, per hoc quòd mobile illi magnitudini commensuretur,an vera sit.ibid.col.2 nu. 50
Propositiones S. Doc. Impossibile est aliquid in aliquo tempore quiescere, & in vltimo instanti illius temporis aliter se habere,& omne quiescens in aliquo tempore in quolibet instanti illis temporis eodem modo se habet,an gratia formæ, vel materiæ sint.342.col 1.nu.40
Propositiones S.Doc.circa probationem intellectionis,seu cognitionis angelorum quo pacto intelligendæ sunt,formaliter,scilicet an materialiter.346.col.1.n.50
Propositio ista S.Doc.nihil aliud est,ab actu puro est actualitas, an & quo pacto probetur & verificetur. 345.col.1.nu.30
Propositio ista S. Doc. intelligere subsistens non potest esse nisi vnum,an vera sit.346.col.1.nu.60
In propositione ista S.Doc. quodlibet abstractum subsistens est vnum tãtum,de quali abstracto intelligatur.ibidem.colum.2. nu.10
Propositio ista S.Doc.diuersitas actuum,potentiarum diuersitatẽ exigit quomodo intelligatur.350.col.1.nu.60
Propositio ista S. Doc.quãto angeli Deo similiores existunt tanto per pauciores species intelligunt,an vera sit.338. colum.1. nume.80
Propositio ista S.Doc.quæ sunt dispersa in inferioribus,in superiori adunantur,quomodo intelligatur.366.col.2,nu.40
Propositio ista: numquodque est intelligibile in actu, secundum q eius similitudo est in intellectu,an & in quibus locũ habeat. 373.col.2.nu.10
Propositio ista S.Doc.semper prius saluatur in posteriori,quomodo sumatur.385.col.1.nu.10
Propositio ista S.Doc.vnumquodque quod est alterius,magis diligit ipsum quàm seipsum,quomodo saluatur. 388. colum.2. nume.50.
Propositio ista:omnis virtus quæ non est sua regula a rectitudine actus declinare potest,in falsa sit.399.col.1.n.30
Propositio ista, si potentia per se respiceret vnum contrariorum vt obiectum,oporteret alterum ad aliam potentiam pertinere, quomodo verificetur.478.col.2.nu.50
Propositio ista S.Doc.Medium & conclusio ad eandem potentiã pertinent quomodo intelligatur.501.col.1.nu.50
Propositio ista S.Doc.actus rõnis de vno in aliud.hoc est de principio,seu medio ad conclusionem est vt motus, quomodo intelligatur.ibid.col.2 nu.60
Propositio ista,vnumquodque se habet ad formam quæ est principium actionis ac ad actionem ipsam, an vera sit in formis voluntarie principiantibus.528 col.2.nu.80. & fol.seq.
Propositio ista S.Doc.q ad omne opus melius viro per alium virum adinuentum præstatur quam per ipsam fœminam, generatione tamen excepta,an vera sit.580.col.1.nu.20
Proprietates esse in personis, transitiue, & intransitiue intelligi potest.262.col.1.nu.4
Proprietates sunt,personæ,& in personis.ibid.nu.70
Propositio ista S.Doc.proprietates constituunt personas, seu secum supposita fuerunt inquantum sunt ipsæ personæ,an singularis sit.265.col.2.nu.40
Proprietates in diuinis an distinguere oporteat.224. columna 2. nume.60
Proprie dupliciter capitur,vno modo vt distinguitur contra communiter, alio modo vt distinguitur contra metaphoricè. 89. col.1.nu.40
Proprium & per essentiam quomodo distinguantur, & determinentur.46.col.2.nu.70
Proprium quomodo sumatur.102.col.2.nu.80
Prouidentiam esse in Deo necesse est 167.col.1.nu.20
Prouidentiæ diuinæ omnia subiacent, non tantum in vniuersali,sed etiam in singulari. 168.col.1.nu.40
Prouidentia diuina quibusdam necessitatem imponit,non autem omnibus .171.col.2.nu.30
Prouidet omnibus Deus immediate quo ad ordinis rationẽ. 170. col.2 nu.30
Prouidet Deus per aliqua media quantum ad executionem. ibidem.nu.10
Pueri mox nati in statu innocentiæ habuissent virtutem motiuã membrorum sufficientem,non ad quoslibet actus, sed puritiæ conuenientes.606.col.1,nu.10
Pueri in statu innocentiæ non fuissent nati confirmati in iustitia.608.col.1,nu.4
Pueri in statu innocentiæ non nascerentur perfecti in scientia, sed absque difficultate eam acquisiuissent.609.columna1. numero.30
Pueri in statu innocentiæ non habuissent perfectum vsum rationis,sed ad operã puerilia ideneum.ibid.col.2.nu.20
Punctum motum sicut dicitur causare lineam, & tantum in nullo genere causæ causat illum in esse,ita nunc stans dicitur causare æternitatem,non in esse reali,sed in esse cognito.61.col. 1.nume.10

De litera. Q.

QValitas in anima posita secundum Sco. corpus passibile præ scrutare nó potest,quin ipsum patiatur.600. colum. 2.nu.36.
Quantita s duplex,molis scilicet,& perfectionis.43. columna 2. nume.10
Quanticas an sit vnum accidentium sequentium formam substantialem.48.col.1.nu. 10
Quantitatis passio an infinitum sit.ibid.nu.70.
Quantitas secundum rem an in Deo sit.208.col.2.nu.50
Quatuor con creta esse dicuntur.426.col.1.nu.70
Quædam non inconuenit dici ad aliquid secundum nomina specifica,quæ non dicuntur ad illud secundum nomina generica. 166 col.1.nu.50
Quæstio,quid est,quando sequatur quæstionem an est.18.col.1. nume.20
Quæstio de creatura an misceri debeat quæstioni de naturæ diuinæ perfectione.32.col.2.nu.10.
Quæstio de bono in communi cur a S. Doc. fiat.33. columna 2. nume.60
Quæstio de necessitate scientiæ, vel præscientiæ Dei respectu futurorum quotupliciter discuti possit. 122.col.2. nu.10
Quæstio quæ a Sco.mouetur circa voluntatem absolutam & nostram scilicet,quæstio ad habitudinem voluntatis absolute volitorum respectu.513.col.1.nu.60
Quæstio quæ a S.Doc. mouetur de cognitione omnium corporũ, non autem de cognitione simpliciter an sit contraria quæstioni,quam mouet de omnium cognitione simpliciter. 527. col. 2.nu.80
Quidditatesrerum naturalium sunt sufficientes causæ effectuum, qui naturaliter ordinati apparent.20.col.1.nu.10
Quidditas quæcunque vel natura quantumcumque secundum rationem quidditatiuam actualis sit, relata tamen ad esse,potentiæ rationem habet 25.col.2.nu. 70
Quidditatem,singularitatem, existentiam seu coniunctionem vnius cum altero in rerum natura,& durationem talis existentiæ seu coniunctionis in rebus esse,certum est.368.columna 1. nume.40
Quidditates simplices in cognoscendo intellectus non potest esse falsus,sed aut verus,aut nullus.141.col.1.nu.70
Quidditas cur proprium intellectus obiectum esse dicatur. ibid. col.2.nu.70
Quidditas rei materialis,an sit obiectum intellectus vel ens.534 col.1.nu.10
Quidditas rei materialis supponit obiectum & motiuum,& adæquatum intensiue respectu intellectus nostri pro statu isto.549 col.1.nu.60
Quod est,Deo attributum quotupliciter considerari potest. ibi. col.1
Quod vere est nulli accidit vniuoce sumptum, secus autem analogice.28.col.2.nu.30
Quod & quo,in materia idearum quomodo intelligantur. 129. col.1.nu.70

De litera. R.

RAtio formalis obiecti in scientia est duplex, altera scilicet obiecti vt res,altera obiecti vt obiectũ,vel altera vt quæ, altera sub qua.5.col.2.nu.60
Rationes duæ formales licet se habeant conuertibiliter vt subiectum & passio,non tamen in vnitatis gradu conuertibiliter se habent.6.col.2.nu.50.
Ratio humana quid sit & quotuplex.13.col.1.nu.30
Rationes S.Doc.quinque vijs probantes Deum esse,ad quid cõcludendum afferri possint. 18.col.1.nu.80
Ratio quam significat nomen an sit intellectus conceptio de re significata.90.col.1.nu. 10
Ratio eadem est quo ad causas agentes & formales, quo ad vniuersalem extensionem.154 col.1.nu.10
Ratio ista . S. Doc. forma alia si præter animam intellectiuam præexisteret, anima non daret esse simpliciter &c. an procedat, & an Sco.motiuum contra ipsam valeat.482.columna 2. nume 8
Ratio S. Doc. in responsione ad quartum &c. nunquid euacuet vim argumenti Auer. vel in æquinocolaboret. 462. columna 2.nume.10
Ratio S.Doc.ad probandam causalitatem subiecti respectu proprij accidentis an & quomodo valeat.481.col.2.nu.40
Ratio S.Doc.ad probandam intellectus possibilitatem,quoniam non semper perfectus est,an vera sit.490.col.2.nu.40.

Ratio

Ratio S.Doc.ad probandam intellectus possibilitatem quantum valeat.493.co.1.n.40
Ratio S.Doc.probantis quòd facere intelligibilia in actu sit opus nostrum,an vera sit.496.co.2.n.10
Ratio S.Doc.circa memoriam intellectiuam an sequatur, quòd nulla sit diuersitas specifica inter quoscumque intellectus formaliter sumptos,nisi inter agentem & possibilem.499.colũ.1. nu.80.
Ratio inferior & superior apud Aug.non sunt diuersæ potentiæ, sed officiis & habitibus distinguuntur.500.co.2.nu.80
Ratio veri an sit nobilior ratione boni.515.co.1.nu.20
Ratio boni an sit obiectum intellectus,bonum autem ipsum obiectum voluntatis.516.co.1.n.50
Inrationibus æternis omnia dupliciter cognoscuntur,scilicet obiectiue,vel causaliter.531.co.2.nu.10
Rationibus in æternis obiectiue secundum præsentem statum, anima non cognoscit omnia,sed bene anima beata.ibidem.numero 30
Rationibus in æternis causaliter,sed non solis anima nunc cognoscit omnia.ibidem
Rationes seminales in materia corporali multipliciter existunt. 314.co.4
Ratio S.Doc.quæ probat in materia intellectionis angelorum ordine naturalium habere vt corpora inferiora sint in potentia ad perfectiones suas &c. corpora autem superiora congenitas habeant suas perfectiones an probet.355.co.2.nu.70
Ratio S.Doc.an sufficiens sit,quæ probat quòd necesse est præter inferiora corpora ponere corpus cęleste inferiorũ effectuũ actiuum esse.667.co.1 nu.60
Realis distinctio est in Deo secundum rem non absolutam,sed relatiuam.207.co.2.n.30
Regulæ cuiusdam in applicatione,an implicatio in adiecto committatur.123.co.1.nu.60
Regula quando in antecedente ponitur aliquid ad actum animæ pertinens, consequens accipiendum est, non secundum esse quod in se habet,sed in ipsa anima,quomodo intelligatur.122 co.2.n.70
Regula subiectionis defectus non est culpa,sed eam culpa sequitur quomodo intelligatur.318.co.1.nu.70
Relatio quando est res naturæ,& quando non,& alia multa de relatione.95.co.1.nu.40
Relationes quædam sunt in diuinis realiter.203.co.1.nu.30
Et multa alia dubia de ipsis relationibus ibidem.
Relatio non omnis an sit ab intellectu,vel aliqua a voluntate,alia qua vero ab imaginatiua.204.co.1.n.80
Relatio identitatis specifice seu generice, est relatio realis mutua.ibi.co.2.n.80
Relatio quomodo distinguatur.204.co.1.nu.20
Relatio realiter in Deo existens est idem essentiæ secundum rem & non differt nisi secundum rationem.205.co.1.nu.70
Relationis esse,& esse essentiæ in Deo est omnino vnum & idem ibid.co.2.n.10
Relatio quo pacto a fundamento distinguatur.ibidem.nu. 50
Relatio an imperfectionem dicat.207.co.1.n.70
Relationes reales tantum quatuor sint in Deo,scilicet paternitas filiatio,spiratio,& processio.208 co.1.n.70
Relationi ani secundum speciem an duæ secundum speciem correspondere possint.225.co.1.n.80
Relationis nomine quid S.Tho.intelligere dicatur.263.columna.2 nu 80
Relatio & origo an in modo significandi differant.261. co.2.numero 50
Relatio quoniam actum consequitur,an hipostases distinguere habeat.264.co.1an.10
Relationibus personas constitui inquantum sunt ipsæ personæ, quid significetur,& quam uim habeant illa verba,cum ista præpositione.A.adiuncta,abstractum & concretum &c.ibidem.numero 50
Relatio subsistens facit distinctionem suppositalem,& quid dictio aliud,significet.ibi.co.2 nu.60
Relatio in ua S.Doc.an personæ constitutiua sit.166.columna.2. nu. 50
Relationes actus notionales consequuntur.ibidem columna.1.numero 60
Relatio dependentiæ ad Deum in qualibet creatura quid sit.298 co.1.nu.60.& 70
Relatiui specifica ratio quomodo in esse ad aliud consistat. 225. co.1 nu.50
Relatiuum vnum quo nam pacto in alio esse dicatur.282. col.2. nu.70
Repræsentari distincte non dicitur res nisi illa conditio repræsentetur,quæ formaliter in suo proprio & essentiali esse constituitur.364.co.2.n.30
Repręsentatiuum quantum contingit esse, tantum contingit esse ipsam cognitionem ibid.n.60
Reprobat aliquos Deus.174.co.1.n.70
Reprobati quid sit,& quo pacto S.Doc.ratio intentum inferat. ibi.co.2.n.80
Reproborum numerus non est omnino certus.181.colum.1.numero 80
Res in sacra doctrina dupliciter signa fieri dicuntur,15.col.1.nu mero 10
Res an sit causa finalis in intentione,an in executione. 37. col.1. nu.80
Res diuersorum generum nullo modo comparabiles dicuntur,qñ vt sic accipiuntur.40. col.2.n.50
Res perfecta dupliciter dici potest,scilicet simpliciter,& secundũ quid.41.col.2.n.50
Res graduantur ex suis essentiis in perfectione, simpliciter non completiue,sed radicaliter.42.col.1.n.30
Res nulla alia a Deo est infinita simpliciter, quamuis secundum quid infinita esse possit.45.col.1.n.10
Res pro re subsistente,cuius tantum est esse proprie loquendo qñ sumatur.60.col.1.n.70
Res vt in speculo voluntario,an in ipso Deo existant.80.colũ.1. nu.10
Res sunt in Deo proprie,vt in causa,metaphoricè autem in speculo.ibi.n.30
Rerum causalitas dupliciter considerari potest, scilicet primo secundum se,alio modo vt est qualitas.113.col.2.n.60
Res naturales an ab intellectu diuino dependeant,vt tamen artificiales ab hur.iano 139.col.1.n.70
Res sicut se habet ad esse,ita & ad cognosci.141.col.1.n.10
Res eadem melior formaliter fieri non potest.190.col.1.n.40
Res eadem potest fieri melior accidentaliter.ibi.n.70
Re qualibet a Deo facta,adhuc aliam meliorem facere potest. ibidem.nu.70
Res omnis diuina an habeat quicquid inueniri potest infra latitudinem rationis formalis.277.col.2.n.10
Res per essentiam vocatur,quando tres conditiones habet . 290. col.2.n.70
Rerum distinctio seu multitudo est,ex intentione primi agentis, qui est Deus.309.col.2.n.50
Rem locatam præsentem esse in loco quot modis ex sensibilibus imaginamur.332.col.2.n.10
Rei præsentia existentis in loco ad locum est duplex,scilicet circumscriptiua & diffinitiua.ibid.
Re in qualibet,duo sunt.s.quidditas,& existencia.516.col.2.n.60
Res cuius species intelligibiles est similitudo,est quod primo intellectus intelligit 538.col.2.n.70
Rem eandem non contingit melius intelligere, si ly melius actũ ex parte obiecti determinet.545.col.2.n.40
Rem eandem melius intelligere contingit, si ly melius actum ex parte potentiæ determinet.ibi.n.50
Res quasdam in esse mediantibus aliquibus causis Deus conseruat 621.col.2.n.70
Res in duplici ordine existunt, quædam sunt quibus creari conuenit per se,quædam uero,quibus per accidens conuenit. 622, col.1.n.60
Res omnis naturalis accipiendo rem,ut contra concursum distinguit,an habeat causam,ex qua necessario fiat.673.col.2.numero.60
Rebus in inferioribus,quædam a casu & fortuna facta apparent. 674.col.2.n.70

De litera S.

SAcra doctrina ut est una,pro tota scientia theologica sumitur & supponit pro unitate specifica speciei specialissimæ.5.co, 2.n.40
sacra doctrina an sit scientia altioris ordinis quàm sint philicæ scientiæ,& an contineat conditiones speculatiuas & practicas formaliter.8.col.1.n.70
sacra doctrina quomodo maxime sapientia inter omnes humanas sapientias existat non solum in genere sed simpliciter, & quomodo ly simpliciter capiatur.9.col.1.n.10
sacra doctrina quòd de Deo propriissime consideret,& consequõter secundum quod est altissima causa,quomodo probetur.ibi. nu.60
sacra doctrina quando pro doctrina reuelata ut est conclusionũ sumi habeat.3.col.2.n.50
sacra doctrina est scientia subalternata scientiæ Dei & beatorũ. 4.col.1.n.40
sacra doctrina credit principia sibi a Deo reuelata.ibid.
sacra doctrina est scientia una.5.col.2.n.50
In sacra doctrina omnia considerata, an in una formali ratione conueniant, ideſt,diuina reuelabilitate.7.col.1.n.10.
sacra doctrina est dignior secundum q speculatiua omnibus speculatiuis,& secundum q practica omnibus practicis. 8.col.1. n.70
sacra doctrina est maxima sapientia inter omnes sapientias humanas,non solum in genere,sed simpliciter 9.col.1.n.10
sacra doctrina non arguit ad principia,sed ad conclusiones ex principiis.12.col.2.n.10

sacra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacra doctrina disputat arguendo contra negantes principia eius, si eius aliquid concedant. ibid
Sacra doctrina disputat soluendo tantum contra negantes principia, & nihil eius omnino concedentes. ibid.
Sacra doctrina congruenter vtitur metaphoris corporalium ad diuina & spiritualia. 14. col. 1. n. 10
Sacra doctrina sub vna litera plures sensus habet scilicet, literalem & spiritualem. ibid. col 2. n. 10
Sanctus Doc. cur tepissime multa dicat, quę ipse non probat. 389 col. 2. n. 80
Sancti si vident omnia quæ hic aguntur, an vana videatur specialis, q. S. Doc. an Sancti videant rationes nostras ad se directas. 572. col 2. n 70
Sapientia Dei licet est causa distinctionis rerum, & ita & inæqualitatis 310 col 2 n. 70
Sapientiæ nomen quid importet. 9. col. 2. n. 10
Sapientiæ nomen notitiam ordinatiuam & inducatiuam quandoque importat. ibid.
Scibilium limes in vna scientia quid sit. 12. col. 1. n. 40
Scientia Physica, seu naturalis dupliciter dici potest, scilicet obiectiue & effectiue. 1. col. 2. n. 30
Scientia vt est intellectualis virtus quomodo sumatur. 3. col. 2. nu. 40
De ratione scientiæ absolute, vt distinguatur contra alios habitus seu virtutes intellectuales est habere conclusiones in principiis visibiles. ibi n. 70
Scientia est duplex scilicet, subalternans & subalternata ibi.
Scientia subalternans & subalternata quam euidentiam conclusionum in seipsis habeant, & fere tota materiam scientiarum subalternantium & subalternatarum. ibid.
Scientiæ subalternatæ quæ concurrant. 4. col. 2. n. 30
Scientia an virtute in principiis contineatur. 11. colum. 1. numero 70
Scientia Dei nullo modo discursiua est. 113. col. 1. n. 80
Scientia Dei est causa rerum. 113. col. 2. n. 50
Scientia Dei causa est non nisi voluntate adiuncta. 114. colum. numero 60
Scientia Dei quæ est prima, an necessaria sit. 111. colum. 1. numero 10
Scientia Dei non est variabilis. 124. col. 2. n. 40
Scientiarum quædam est speculatiua tantum quædam practica tantum secundum quid practica, & secundum quid speculatiua. 125 col. 2. n. 20
Scientia Dei de seipso est speculatiua tantum. 126. col. 1. nu. 10
Scientia de aliis a Deo, speculatiua est & practica. ibi.
Scientia Dei dupliciter loquendo potest abiolute & respectu sciti. ibi. nu. 50
Scientia non omnis sufficit a specie ab acquisita distinguitur, sicut nec est eiusdem speciei cum acquisita. 59. col. 2. n. 50
Scire omnes rationes contra fidem esse solubiles aliud est, & aliud est scire eas soluere. 11. col. 2. n. 70
Scita a Deo contingentia sunt propter causas proximas, necessaria autem relata ad scientiam Dei. 121. col. 1. n. 10
Scriptura diuina vtitur nominibus processionum significantibus, & alia multa ad materiam processionis in diuinis spectantia. 194. col. 1. n. 30
Scripturæ consuetudo attendenda est, in qua introducuntur angeli in corporibus apparentes. 319 col. 2. n. 60
Semen secundum Sco. nec est actiuum generationis substantialis, nec organizationis, sed cuiusdam præuiæ alterationis tantum. 681. col. 2. n. 60
Seminis virtus, aut virtus quæ est in semine, an deueniente anima rationali etiam remaneat, & similiter spiritus, & quæ erat corporis formatiua, regitiua efficiatur. 682. col. 2. n. 70
Semen humanum, an & quo pacto materiam disponat pro anima ipsa intellectiua. 683. col. 2. n. 80
Semen non resoluitur ex alimento determinato iam ad membra. 690. col. 1. n. 30
Semen est superfluum alimenti. ibi. n. 60
Sensus literalis an multiplicari possit. 15 col. 2. n. 10
Sensus vel intellectus quo pacto est aliud a sensibili vel intelligibili. 106. col. 2. n. 20
Sensus respectu proprii obiecti, non est falsus nisi per accidens, sed respectu sensibilis communis & per accidens, est falsus. 140 col. 1. n. 10
Sensus dupliciter capitur, vno modo vt cognoscit res, secundo vt offert superiori potentiæ, & hoc dupliciter. ibidem. numero 60
Sensus distinguitur secundum diuersitatem immutationis exterius. 486. col. 2. n. 50
Sensus sunt quinque iuxta quinque immutationis species. ibidem. nu. 70
Sensus nomine rem exteriorem tamen significamus. 510. colū. 1. nu. 10
Sensus dupliciter immutari potest ex parte obiecti & ex parte organi 613 col. 1. n. 20
Sensus ab angelo vtroque, scilicet ex parte obiecti, & organi immutari potest. ibi.
Sensus literalis nomen est apperitus sentiendi. 509. col. 1. n. 10
Sensualitas est genus potentiæ appetitiuæ diuisum in irascibilem & concupiscibilem, vt diuersas species ibi.
Sensitiuæ partis vires interiores non est necesse ponere, nisi quatuor. sensum communem, fantasiam, estimativam, & memorativam. 487. col. 1. n. 50
Sermones interpretandi sunt semper secundum subiectum materiæ 27. col. 1. n. 10
Significare quid est, & esse omnem substantiale an idem sit. 88. c. 2. n. 10
Significare aliquid vt distinctum, seu in ratione distincti dupliciter contingit, scilicet formaliter & fundamentaliter. 91. col. 2. nu. 60
Signare oportet esse in diuinis in abstracto & concreto non solum nomina essentialia, sed etiam personalia. ut. paternitatem & patrem. 224. col. 2. n. 20
Significari vt res, quid & quid sit significari vt ratio. 225. colum 2. n. 70
Significari vt res quædam, est significari vt res singularis in rerū natura. 227. col. 1. n. 70
Signum. S. Doc. q. radii stellarum diuersos effectus habent in ista stellarum diuersitatem, quomodo ad propositum faciat. 428. c. 2. n. 20
Similitudo quotuplex sit. 32. col. 2. n. 50
Similitudo ex parte videntis an per accidens concurrat ad Dei visionem in quantum similitudo est. 73. col. 1. n. 10
Similitudo. S. Doc. an valeat, sicut corpus non potest formari diuersis figuris &c. 83. col. 2. n. 10
Similitudo perfecta in genere creaturarum factibilium, an & quo modo detur. 321. col. 1. n. 10. & 20
Similitudo dupliciter ab imagine distingui potest, vno modo vt præambula ad ipsam, alio modo vt subsequens & perficiens ipsam. 589. col. 1. n. 10
Simplex quo pacto apud Theologos & Philosophos sumatur. 460. col. 1. n. 10
Synderesis instigatorium ad bonum dicitur. 503. col. 2. n. 20
Synderesis non est potentia, sed naturalis habitus intellectus respectu principiorum in operabilibus. 504. col. 1. n. 10
Singularitas secundum Auer. an intellectione impediat, accipiendo singulare vt distinguitur contra vniuersale in prædicando, uel ut distinguitur contra uniuersalitatem speciei in essendo. 461. col. 1. n. 10
Singularitas materialis secundum Auer. intellectionem impedit ibi. nu. 50
Singularia quæcunque sunt per diuisionem naturæ specificæ secundum Auer. non est singularia materialia existunt ibi,
Singulare cognoscens incausis vniuersalibus an, cognoscat singulare in quantum hoc. 366. col. 1. n. 70
Singulare secundum mentem. S. Doc. quotuplicia sunt. 462. col. 1 nu. 30.
Sint. dictio. non denotat aliquem specialem modum essendi, sed absolute sumitur. 30. co. 2. n. 60
Solus exclusiue numquam non potest addi termino essentiali in diuinis. 221. col. 1. n. 10
Solus, multipliciter distinguitur. eod. n. 60
Solus pater est Deus. 221. col. 1. n. 60
Solus Deus omnia per essentiam suam cognoscit. 359. colum. 2. nu mero 60
Somnus & alienationis a sensibus corporis an magis diuinæ reuelationes percipiantur, & futurorum præuisiones. 84. colum. 1. nu. 10
Sophisma figuræ dictionis est quando mutatur quo in quod. 67. col. 1. nu. 70
Sophisma consequentis an sit, cum dicitur esse principium uitæ conuenit corpori inquantum tale. 445. col. 2. n. 40
Sortes an totum compositum significet, & an sit unum simpliciter siue substantialiter non per informationem, sed & per formæ assistentiam. 455. col 2. n 20
Speculatiuum & practicum quomodo sumantur. 125. colum. 2. numero 60
Species rerum sunt separatæ. 42. col. 2. n. 60
Speciem intelligibilem uniri perfecte intellectui, an ipsam sit inherere intellectui. 73. col. 2. n. 70
Species plurium representatiua ad obiectum adequatum, uno modo comparatur, ad obiectum uero inadequatum duobus modis comparari potest. 109. col. 2. n. 80
Species intelligibiles an dentur. 355. col. 1. n. 30
Species per quas angeli intelligunt a rebus acceptæ non sunt, sed eis connaturales existunt. ibi. col 2. n. 60
Species aliqua intelligibilis ipsi Dei an ponenda sit, an ipsa essentia substantiæ intellectualis locum speciei intelligibilis representantis Deum, tali intellectui sufficienter suppleat 364. co. 2 nu. 10
Species nulla creata an sit immediatum principium alicuius operationis. 185. col. 3.
Species impressa angelo adeo se habet, sicut in oculo esset naturaliter congenita species alicuius obiecti, puta huius albi. 368. c. 2. nu. 20

Species

Species intelligibilis secundum S. Doc. an numerentur inter formas naturaliter agentes, quæ si adeo non agunt quia impediuntur. 529. col. 2. n. 10
Species intelligibilis est qua intellectus intelligit. 538. co. 3. numero 70
Species intelligibiles est quod secundario intellectus intelligit ibi.
Spiritussanctus an, & quo pacto vt amor diuinus procedere dicatur. 238. co. 1. n. 70
Spiritussanctus quotupliciter sumatur. 239. co. 1. n. 20
Spiritussancti quæstio cum sit vna, & scita duo, quomodo litera. S. Doc. procedat. 239 co. 2. n. 10
Spiritussanctus necessario a filio procedit. 240. co. 1. n. 6
Spiritussanctus a patre per filium procedit. 240. co. 1. n. 20
Spiritussancti, pater & filius sunt vnum principium. ibidem. co. 2 nu. 10
Spiritussanctus, an ut amor, vel vt impressio procedat. 250. co. 1. numm. 70
Spiritussanctus cum sit a voluntate vt a principio, an possit sic, & aliter se habere. 270. co 2. n. 10
Spiratiuum principium, vt sic an suppositum pluralitatem exigat. 244. co. 1. n. 10
Subsistens quomodo capiatur. 446. co. 2. n. 30
Subsistere dupliciter capitur, vno modo vt significat tantum affirmationem essendi in rerum natura, & negationem subsistentationis in alio quocunque, alio modo subsistere importat quendā naturalem entis modum. 348. co. 1. n. 80
Subsistere quid faciat & includat. 291. co. 1. n. 50
Substantia corporea sumpta quomodomo, & contra quod distinguatur. 20. co. 1. n. 50
Substantia quomodo per seipsam indiuiduatur, & quomodo ex parte accidentium, & quomodo per subiectum. 209. col. 2. numero 70
Substantia materialis quomodo per materiam indiuiduatur sub certis dimensionibus tamquam per proprium & intrinsecum, non solum constitutiuum, sed distinctiuum. ibidem
Substantia intellectualis, vt sic, an materialis sit, idest independēs an esse a materia. 322. co. 1. n. 20
Substantiis quæ apud nos sunt rō inuenitur generis seorsum existens in rerum natura absque nobilitate superaddita naturæ. 325. co. 2. n. 50
Substantia intellectualis quomodo corgus naturaliter vnitum habere possit, & quis modus a S. Do. exclusus fuerit. 328. co. 2. numero 50
Substantiæ an a corporibus simpliciter separatæ sint, vel inquantum sunt intellectuales. ibi. n. 70
Substantias per naturales formas immateriales perfecte cognoscere non possumus. 561 co. 1. n. 30
Substantiæ prædicantur de tribus personis singulariter tantum, ita q non pluraliter. 254. co. 1. n. 10
Summum excelsus, supremi respectum addit. 40. co. 1. n. 60

De litera T.

TEmporale, an per se de naturæ intentione existat. 604. co. 1. n. 80
Tempus vtrumque modum angeli mensurans aliud est a tempore mensurante motum cęli, quoniam angeli motus ex eo non dependet. 342. co. 1. n. 30
Tentare est experimentum sumere, & quotuplex est tentatio. 662 co. 1. n. 50
Tentare vt perpetratione peccati noceat, diaboli proprium est. ibi. n. 60
Theologia an sit scientia & scientiæ Dei subalternata. 4. co. 1. numero 50
Theologia nostra dupliciter considerari potest, vno modo secundum se, alio modo vt in nobis viatoribus. ibidem. col. 2. nu. 10.
Theologia beatorum & nostra an conueniat in vna ratione formali obiecti vt obiectum est, & consequenter sint vna scientia secundum speciem specialissimam. 6. co. 2. n. 20
Theologia nec est pure practica, nec pure speculatiua, sed est altior comprehendens in se eminentius practici & speculatiui rationem. 7. co. 1. n. 60
Theologia ex quibus principiis procedere dicatur. 12. co. 2. numero 60
Theologia si ex naturalibus rationibus procedit vt ex extraneis & probabilibus, cur tantus labor a doctoribus speculatiuis assumptus est. 13. co. 1. n. 60
Theologia quomodo propter necessitatem & utilitatem metaforis utatur. 14. co. 1. n. 10
Theologiæ proprium est accommodare res uniuersaliter ad sacram doctrinam spectantes, vt signa sint cum sunt 15. co. 1. numero 60
Theologia nostra cum nihil aliud sit quam impressio & sigillum essentiæ diuinæ proprium, ad quæ se extendat. 7. co. 2. nu. 30.
Theologus sub se practicum & speculatiuum comprehendit. ibid. nu 60
Theologia est magis speculatiua quam practica. ibid. n. 50
Theologia an comprehendit sub se practicum, & speculatiuum p modum aggregationis. ibidem. n. 60
Theologus quo pacto philosophorum rationes soluere habeat. 12. co 2. nu. 40
Terminus relatiui in quantum terminus, an sit res absoluta, ic g hoc nullum oportet ponere correlatiuum vt alterum relatiuū terminet, nec secundum rem, nec secundum rationem. 96. co. 2 nu. 10
Termini nomine quando intelligatur id ad quod relatiuum dicitur & quod in relatiui diffinitione ponere oportet. 97. co. 2. numero 10
Termini numerales quid sint. 217. co. 1. n. 40
Termini numerales in diuinis significant illa, de quibus dicuntur, solam negationem addendo. ibi. co. 2. n. 30
Termini motus angelici cuius naturæ sunt. 339 col. 2. n. 60
Totalitas triplex, quantitatiua, essentialis, & potestatiua, & earū differentia, & quomodo distinguantur. 472. co. 1. n. 50
Totalitas quantitatiua an sit differens habitudo formæ ad totum & partes quæ in extensionem formæ committatur. ibid. col. 2 nu. 10
Totalitas essentialis an formis & aīæ per se conueniat. ibi. n. 70
Trinitas quo pacto impugnetur a negantibus productiones in diuinis, esse ipsas actiones immanentes. 202. co 1. n. 10
Trinitatis nomine in diuinis vtendum est. 219 co. 2. nu. 30
Trinitatis diuinarum personarum ad cognitionem, impossibile est per naturalem rationem peruenire. 222. co. 1. n. 40
Tripliciter aliqua plura simplici & vno intuitu videri contingit. 376. co. 1. n. 80
Tristitiæ & delectationis nouas modus in angelis & animabus separatis. 415. co. 2. n. 70

De litera V.

VEgetatiuæ partes sunt tres. 485. co. 1. n. 60
Vegetatiuæ potentiæ in genere tres esse dicuntur. ibid.
Velle, an posset aliquis incipere, quia incipit esse vel cognoscit bonum alteri. 155. co. 1. n. 10
Verbo omnia quæ videntur non successiue, sed simul videntur. 82. co. 2. n. 80
Verbum diuinum quomodo procedat ut res eiusdem naturę cū Deo, quando ibi intelligere est esse. 197. co. 2. n. 70
Verbum, vt verbum est ipsum intellectum in actu interius quod habeat. 198. co. 1. n. 20
Verbi nomen in diuinis proprie sumptum est personale, & nullo modo essentiale. 232 co 2. n. 10
Verbum in diuinis an conceptum intellectus significare habeat. 233. co. 2 n. 10
Verbum Dei quomodo propriè & metaphorice ponatur. 234. co. 2. n. 30
Verbi nomen proprie dictū in diuinis est proprium nomen personæ filii. 235. co 1. n. 30
Verbo Dei respectus ad creaturas importatur. ibi. co. 2. n. 30
Verbū Dei patris & creaturarum expressiuum est. ibid. n. 50
Verbum Dei eius quod est in Deo patre, est tantum expressiuum creaturarum vero est expressiuum & operatiuum. ibidem. numero 70
Verbum Dei an ex vi productionis suæ non procedat ex scientia creaturarum, sed diuinæ essentiæ. 236. co. 1. n. 30
Et an verbum sic procedat de scientia solius essentiæ quod non procedat, vt verbum personæ nisi concomitanter. ibidem. & nu. 40
Verbum Dei quid significet. 237. co. 1. nu. 50
Vere quod est, nulli accidit vniuoce sumptum, secus analogice. 28. co. 2. n. 30
Verum & ens conuertuntur. 133 co. 2. nu 6
Verum an in communi cognoscibile importet. 234. colū. 1. numero 30
Veri ratio absoluta prior est ratione boni. 135. co. 1. n. 30
Verum & falsum sunt contraria. 142. co. 1. n. 10
Veritatem esse in communi, an per se notum sit. 17. col. 1. numero 40
Veritas principaliter est in intellectu, secundario in rebus in ordine ad intellectum, a quo dependent. 131. co. 2. nu. 10
Veritas proprie loquendo tantum est in intellectu componente, & diuidente. 132. co. 1. n. 60
Veritas non solum est in Deo, sed ipse est veritas prima & summa. 135. co. 2. nu. 20
Veritas qua omnia vera sunt, quodammodo est vna, & quodammodo non. 136. co. 1. nu. 10
Veri ratio quomodo entis apprehensionem assequatur. 134 col. 1. nu. 70
Veritas quo pacto est conformitas intellectus & rei. 133. col 2. nu. 20
Veritas intellectus quomodo multipliciter, & quomodo inuenitur vniuoce in omnibus intellectibus saltem creatis. 136. col. 2. nu. 50

Veri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA COMMENTI.

Veritas diuina omnia esse vera, quomodo intelligatur. ibi. nu. 80.
Veritas nulla creata est æterna. 137. col. n. 20
Veritas intellectus diuini est immutabilis, nostri autem intellectus mutabilis. ibi. col. 2. n. 10
Vestigium quid sit & quomodo sumatur. 303. col. 1. n. 50 & 60
Vestigio & imagini commune est repræsentare, & quę differentia sit. ibi. n. 70
Vestigium trinitatis in omnibus creaturis inuenitur. ibi. c. 2. n. 50
Videri aliquid dupliciter potest, vno modo in seipso subiectiue, alio modo in alio obiectiue. 80 col. 2 n. 80
Viæ duæ in materia intellectionis angelorum a S. Do. positæ, quo modo susti cantur. 357. col. 1. n. 50
Vires animæ affixæ organis, & aliæ formæ naturales sunt in materia corporali depresse, anima vero eleuatur supra totum ordinem corporum, vtpote naturam excedens quæ est principium formale cuiusque actiui corporei.
Virtus agentis dupliciter augeri potest, vno modo per simplicem mansionē, alio mō per alterius formæ appositione. 77. c. 1. n. 50
Virtus nulla operatiua siue angeli, siue cuiuscumque creaturæ est eius substantia. 350. col. 1. n. 50
In vita hac per rationem naturalem possumus cognoscere Deum secundum quod est prima omnium causa excellentissima. 85. col. 2. n. 30
Vita proprie est esse substantiale, minus proprie vero est operatio 144. col. 1. n. 10
Vita maxime proprie est in Deo. ibi. col 2. n. 20
Vita diuina sunt omnia in Deo. 146. col. 1. n. 20
Vita vel viuere dupliciter dici potest. ibi. col. 2. n. 20
Viuentia propria sunt illa, quæ seipsos secundum aliquam speciē motus mouent. 143 col 1. n. 80
Viuentium modi sunt quatuor. 433. col. 2. n. 60
Vltimum & primum in propositionibus generationis ordinem denotant, & quomodo etiam supponant. 37 col. 2. n. 60
Vniformitas vnitatis species est. 58. col. 2. n. 60
Vnio animæ intellectiuæ ad corpus quid sit, & quomodo etiam naturalis. 459. c 1. n. 70
Vnio dupliciter capitur, vno modo pro relatione vnionis intra materiam & formam, alio modo pro fundamento illius relationis. ibi col. 2. n. 30
Vnitas si actus intelligendi existat, quid inferatur. 276. co. 2. n. 80
Vnitas virtutis in angelo qualis sit, realis, scilicet an formalis, an vtraque simul. 335. col. 2. n. 50
Vnitas effectus qualis in angelo existat, formalis an numeralis. ibi. nu 60
Vniuersalia physica, mathematica, & metaphysica, quomodo inter se differa t. 36. col. 1. n. 20
Vniuersale an ab intellectu nostro pro cognicū sit. 597. co. 2. n. 20
Vniuersi suprema pars, idest angeli ex natura sua vendicant sibi similitudinem ad Deum non secundum quasdam perfectiones simpliciter, sed secundum omnes, magis tamen & minus secundum gradus suos. 350. col. 2. n. 50
Vniuocatio posita S. Doc. in quadam sua consequentia, quomodo intelligatur. 91. col. 1. n. 60
Vnum non dicit rationem perfectionis, ac consequenter nec vnitas, nec eius species dicunt perfectionem simpliciter, formaliter loquendo, sed a perfectione & imperfectione abstrahunt. 42 col. 1. n. 70
Vnum an prius enti conueniat, quàm simplicitas & immutabilitas. 66. col. 1 n. 70
Vnum supra ens addit non rem aliquam, sed solum diuisionis negationem. ibi. col. 2. n. 60
Vnum cum ente conuertitur. ibi.
Vnum an supra ens aliquid addat. ibid.
Vnum diuersimode multis opponitur. 67. col. 2. n. 60
Vnum & multa transcendenter dupliciter sumuntur, s. substantialiter & formaliter. 68. col. 1. n° 10
Vnumquodque, secundum q est actu, operatur. 105. col. 2. nu. 10
Volitum est aliquid vt finis, & vt est ad finem. 149. col. 1. n. 60
Voluntas pro quo sumatur. 146. col. 2. n. 60
Voluntas est in Deo sic, q suum velle est intelligere. ibi nu. 80
Voluntas Dei est causa rerum. 151. col. 1. n. 70
Voluntatis diuinæ nulla est causa. 152. col. 1. n 50
Voluntas quando non pro velleitate, sed pro velle simpliciter sumitur. 153, col. 2. n. 60
Voluntatem Dei semper impleri necesse est. 154. col. 1. nu. 10
Voluntas diuina quibusdam a se volitis necessitatem imponit, & quibusdam non. 156. col. 2. n. 30
Voluntas Dei omnino immutabilis est. 155. col. 1. n. 10
Voluntas signi a voluntate simpliciter in ipso Deo distinguitur. 159. col. 1. n. 20
Voluntas diuina circa quæ signa ponitur. ibi. col. 2. n. 50
Voluntatis per actum an procedat aliquid in ea tamquam eiusdē terminus. 198. col. 2. n. 80
Voluntas concomitans, & voluntas principians, quomodo vocentur 269 col. 1 n. 50
Voluntas & natura in causando, in quibus differant. ibi. n. 70
Voluntas an verificetur, vt productiua ad extra tantum, an vt intra productiua. 270 col. 1. n. 20.
Voluntas in communi dupliciter considerari potest ibi. n. 40
Voluntas an mere naturaliter aliquem actum habeat. ibi. n. 50
Voluntas quo pacto naturæ rationem habeat. ibi. col. 2
Voluntas quomodo æquiuoce sumatur. ib. n. 40
Voluntas est in angelis. 380. col. n. 10
Voluntas angelorum neque est intellectus, neque natura eorum. 381. col. 1. n 10
Voluntas angeli an intellectus esse dicatur. ibi.
Voluntas & liberum arbitrium an vna & eadem potentia secundum veritatem sint. 382. co. 1. n 80
Voluntas perfecta an impossibilium respectu esse possit. 402. col. 2. nu. 10
Voluntas antecedens velle in posse, absque consequentis volitione. ibi. n. 50
Voluntas angeli an quadrupliciter post electionem inflexibilis sit. 413 col 1. n. 40
Voluntas, coactionis necessitate nihil uelle potest. 511. co 2. n. 60
Voluntas an violentari possit, & aliquid coactionis necessitate velle 512. col. 1. n 10
Voluntas potest aliquid velle ex finis, seu suppositionis necessitate. ibi. n 50
Voluntas necessitate naturali aliquid vult. ibi.
Voluntas non quæcumque vult, de necessitate vult 514. co 2. n. 10
Voluntas an vltimo sibi in vniuersali necessario inhæreat. 514. col. 1. n. 70
Voluntas Deum videntis an Deo necessario inhæreat. 515. col. 1. nu. 70
Voluntas est interdum nobilior ſm quid intellectu. ibi. co. 2. n. 70
Voluntas mouet intellectum, & omnes animæ vires effectiue. 519 col. 1. n. 20
Voluntatis actus ab intellectu cognoscitur. 558 col. 1. n. 80
Voluntas dupliciter mouetur, vno modo, sicut obiectum, alio modo, sicut dans ipsam virtutem volendi. 525. col. 1. n. 80
Voluntatem vtroque modo mouere, & maxime secundo, scilicet interius inclinando, proprium Dei est. ibi. col. 2. n. 20
Voluntas dupliciter moueri potest, ex parte scilicet obiecti, & ex parte potentiæ. 63. col. 2. n. 40
Voluntas etiam dupliciter immutari potest, scilicet ab intrinseco, & extrinseco 651. col. 2. n. 20
Voluntas a solo Deo ab intus immutari potest. ibidem. n. 30
Voluntatem obiectiue efficaci sufficientia solum Deus mouet, angelus vero persuasione. ibid. n. 40
Voluntatem ex pashonum parte angeli immutare possunt, non tamen necessitate. ibi. n. 50
Voluntarium an soli Deo notum sit. 370. col. 2. n. 10

FINIS.

PRIMA PARS SVMMAE THEOLOGICAE ANGELICI DOCTORIS SANCTI THOMAE AQVINATIS.

Cum

COMMENTARIIS REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI, S. R. E. TIT. S.

Xisti, ordinis Prædicatorum Presbyteri Cardinalis dignissimi, artium & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi.

v. contr. c. 1.

INTENTIO diui Thomæ in hoc procœmio manifestata, & ex parte officij Doctoris, & ex parte nostrorum, aduersari videtur prima fronte intentioni meæ: dum textus nouitijs constructus, à me Doctorum, subtilitatibus replendus creditur. Verum, si animoris rationes hic redditas, diligentius discusserimus, aberrasse meum propositum non videbimur. Nouitijs namque opus hoc conuenire dicitur non ratione facilitatis, aut superficialis, aut epilogalis, aut introductorij tractatus, sed ratione fectarum, superfluitatum, omissæ repetitionis, & pulcherrimi ordinis ab ipso inuenti. Vt enim in processu apparet, oēs theologales difficultates, & ex proprijs hic distinctę tractātur.

Dubio. 1133

¶ ET quoniam quandoque minus perspicaces ac impares opus hoc fortitur interpretes, multosque habuit impugnatores, & sectatores multo plures pareret, si perspicuum fieret: necessarium fore duxi, professuris in theologia exponere opus hoc: & nō maiora, sed posteriora, & modernis minus nota apponere iuxta mei vires ingenij: id omnes mouens, vt dictorum tantum rationes videant, atque examinent & sic acquiescant vel refutent. Non enim tāti sum, nec sic arrogās, vt meā proponam authoritatem. Sed ea tenus dico hic, & vbique, quatenus reddita ratio testatur. Propter ea vbi defecero, correctori, vt adinto ri gratias ago. Verba quoque erroris, falsitatis, deceptionis, ignorantiæ, & aliorum huiusmodi, non contra personas, sed contra opiniones, & hoc etiam quatenus minus solidæ sunt vel apparent, interpretanda esse volo: quoniam personis nullo pacto, opinionibus vero non nisi vt dissonant, aduersari intendo.

PROLOGVS.

OVIA catholicæ veritatis Doctor, non solum proiectos debet instruere: sed ad eum pertinet etiam incipientes erudire (secundum illud Apostoli 1. ad Corin. 3. Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.) propositum nostræ intentionis in hoc opere est, ea quę ad Christianam religionem pertinent, eo modo tradere, secundum quod congruit ad eruditionem incipientium. ¶ Considerauimus nanque huius doctrinæ nouitios, in his quæ à diuersis conscripta sunt, plurimum impediri. Partim quidem propter multiplicationem inutilium quæstionum, articulorum, & argumentorum. Partim etiam, quia ea quæ sunt necessaria talibus ad sciendum, non traduntur secundum ordinem disciplinæ, sed secundum quod requirebat librorū expositio, vel secundum quod se præbebat occasio disputādi. Partim quidem, quia eorundem frequens repetitio, & fastidium, & confusionem generabat in animis auditorum. ¶ Hæc igitur, & alia huiusmodi euitare studentes, tentabimus cum confidentia diuini auxilij ea, quæ ad sacram doctrinam pertinent, breuiter, ac lucidè prosequi, secundum quod materia patietur.

QVÆSTIO PRIMA,

De sacra doctrina qualis sit, et ad quæ se extendat, in decem articulos diuisa.

ET vt intentio nostra sub aliquibus certis limitibus comprehendatur, necessarium est primò inuestigare de ipsa sacra doctrina qualis sit, & ad quæ se extendat.

¶ CIRCA quod quærenda sunt decem.

¶ Primò de necessitate huius doctrinæ.

¶ Secundò, vtrum sit scientia.

¶ Tertiò, vtrum sit vna, vel plures.

¶ Quartò, vtrum sit speculatiua, vel practica.

¶ Quintò, de comparatione eius ad alias scientias.

¶ Sextò, vtrum sit sapientia.

¶ Septimò, quid sit subiectum eius.

¶ Octauo, vtrum sit argumentatiua.

¶ Nonò, vtrum vti debeat metaphoricis, vel symbolicis locutionibus.

¶ Decimò, vtrum scriptura sacra huius doctrinæ, sit secundum plures sensus exponenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

a ¶ Vtrum sit necessarium præter physicas disciplinas, aliam doctrinam habere.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd nō sit necessarium præter physicas † disciplinas aliam doctrinam haberi. Ad ea enim, quæ supra rationem sunt, homo non debet conari, secundum illud Eccles. 3. Altiora te ne quæsieris. Sed ea, quæ rationi subdūtur, sufficienter traduntur in physicis † disciplinis: superfluum igitur videtur præter physicas disciplinas aliam doctrinam haberi.

¶ 2 Præterea doctrina non potest esse nisi de ente: nihil enim scitur nisi verum quod cum ente conuertitur. Sed de omnibus entibus tractatur in physicis disciplinis, & etiam de Deo: vnde quędam pars philosophię dicitur theo-

a ¶ Super quæstionis primæ, Arti. I.

IN titulo huius primi articuli tres terminos nota. Primo ly necessarium: dupliciter enim sumitur quinto metaphysicæ, simpliciter, & ad finem. Hic sumitur secundo modo.

¶ SECVNDO ly physicas discipli nas. Dupliciter nanque scientia potest dici physica seu naturalis, quod idem est, obiective, & sic est vna pars scientiæ distincta, sexto metaphysi. contra mathematicam, & metaphysicam. Et effectiue: quia secundum se nata est esse à principio naturali scientiarum: id est, lumine intellectus agētis: & sic distinguitur physicum contra supernaturale. Et hoc modo sumitur in proposito, vbi physicæ disciplinæ appellantur omnes notitiæ acquisibiles lumine intellectus. ¶ Tertio ly aliam doctrinam. Nō dicit scientiam, opinionem, aut fidem: quod bene notandum esse in dubitando apparebit.

† 1. 2. q. 2. art. 3. & 4. Et 1. prolo. arti. 1. Et 3. cōtr. gen. ca. 4. & 8. Et veri q. 14. artic. 12

† Alias, philosophicis, & vbiq. †

d ¶ In corpore sunt duæ cōclusiones respōsiuę quæsito affirmatiuę. Prima est. Necessarium est ad humanam salutem esse doctrinam per reuelationem acceptam

Universidad de Deusto
Biblioteca

de mysteriis, quæ humanam rationem excedunt. Secunda est, Necessarium est ad humanam salutem esse doctrinam per reuelationem, de his quæ de Deo etiam naturali ratione inuestigari possunt.

¶ Antequàm probentur conclusiones ad euidentiam distinctionis & sufficientiæ conclusionum, nota duas distinctiones. Prima est ex primo contra gentiles, capitu. tertio. Duo sunt genera cognoscibilium de Deo principaliter: quædam demõstrabilia quæ dam non nisi per reuelationem cognoscibilia. Ita sunt trinitas personarum, beatitudo nobis promissa, incarnationis & redemptionis mysteria. Illa verò sunt, Deum esse vnum, immortalẽ, &c. Ratione reuelabilium tantum, posita est prima conclusio: ratione vero demonstrabilium posita est secunda. Altera distinctio est ex quinto metaphysicæ. Necessarium ad finem est dupliciter adesse, & ad bene esse. In prima conclusione sumitur ne cessarium primo modo, in secunda secundo modo.

¶ His præmissis probatur prima conclusio ex litera. Ordinatum ad Deum vt finem, ignotum ratione naturali, consequendum tamen propria intentione & actione, eget supernaturali disciplina, qua finem cognoscat, & operationes in illum dirigat: homo est huiusmodi: ergo. Probatur minor ex 64. capi Isa.

Circa hanc conclusionem dubium statim occurrit, quid intelligitur hic nomine sacræ doctrinæ seu disciplinæ. Aut enim intelligitur fides, aut theologia. Si fides, sequuntur duo inconuenientia. Primum est, quod idem bis quæreretur. Nam in secunda secundæ, quæstio. secunda, articul. tertio, quæritur, an credere aliquid supernaturale, sit necessarium ad salutem. Secundum est quod æquiuoce sumitur sacra doctrina in hoc & in sequentibus articulis. Nam constat quòd in eis non sumitur pro fide. Si theologia, sequeretur quòd fides absque theologia non sufficeret ad salutem hominis: quod est falsum. Sequela patet, quia in litera dicitur, quòd ista doctrina est necessaria ad salutem humanam. Falsitas verò consequentis & ex se patet, & ex ratione in litera assignata conuincitur: quia scilicet homo potest intentiones & actiones suas per fidei cognitionem in finem supernaturalem dirigere.

¶ Ad hoc dicendum est, quod sacra doctrina neque sumitur pro fide, vt distinguitur contra theologiam: neque pro theologia, vt distinguitur contra fidem: sed sumitur pro cognitione à Deo reuelata siue formaliter siue virtualiter, vt habet rationem disciplinæ, & doctrinæ abstrahẽdo à ratione crediti, & sciti. Cognitio enim qua egemus ad salutem, prout à Deo docente in homine suscipitur, doctrina est & disciplina, iuxta illud Ioan. 6. Omnis qui audiuit a patre & didicit, venit ad me. & de hac dicitur in conclusione quod est necessaria ad salutem. Et quoniam cognitio huiusmodi vt disciplina est reuelata, abstrahit à ratione credendi sciendi, & à ratione reuelati formaliter, id est, in seipso, & virtualiter, id est, in suis principiis: ideo hoc in loco, vbi de doctrina reuelata præter physicas disciplinas quæritur, ad nullum horum licet determinate descendere. Et sic aliud formaliter quæritur hic, & aliud quæretur inferius in secunda secundæ: quia hic de doctrina, ibi de credere: & vniuocè sumitur hic sacra doctrina, & in sequenti articulo. Nec sequitur quòd theologia vt distinguitur contra fidem sit necessaria, sed quòd theologia vt abstrahit à fide & scientia, sit necessaria ad salutem, quod constat esse verum propter rationem in litera assignatam. Nec valet, fides sufficit: ergo theologia non requiritur. Tum quoniam in fide clauditur theologia (vt hic sumitur) sicut anima in homine. Tum quoniam scientia hæc apud Augustinum decimoquarto, de trinitate, non solum nutrit, defendit, & roborat fidem, sed gignit eandem. Et vere sic est ex parte credibilium: fides enim licet sit à Deo infundente inclinationem ad credendum, est tamen ex auditu per verbum Christi, quo ad credibilia: vt ad Roma. 10. habetur in litera: & à Sanct. Thoma, & sic Theologia clauditur in fide, vt gignens eam, Et si inferatur: ergo quilibet fidelis adultus explicite credens, & cætera. est theologus: dicendum est, quòd non simpliciter, sed participeps est theologiæ secundum quid, & cætera, scilicet secundum principia, &c. Circa hanc partem est aduertendum, q Scotus in prima quæstione prologi primi sententiarum, nec à conclusione, nec à ratione discordat: sed à causa quare finis ille est nobis naturaliter occultus. Nos enim dicimus, quòd ideo finis ille est nobis naturaliter occultus, quia est supernaturalis finis animæ nostræ: & propterea, quantumcunque perfecte nota esset nobis natura nostræ animæ quo ad naturalia, nunquàm cognosceretur sub ratione, qua ordinatur in talem finem: quia extra naturalium latitudinem est tam finis quàm illa animæ ratio. Ipse vero tenet illum finem esse naturalem nostræ animæ, quamuis supernaturaliter adipiscendum, & tamen esse naturaliter incognitum: quia anima nostra non est nobis naturaliter tota, saltem pro statu isto sub illa propria speciali ratione, qua ordinatur ad illum finem.

¶ Quòd autem finis ille sit naturalis, probat tripliciter. Primo authoritate Augustini in libro de prædestinatione sanctorum, Proinde posse habere fidem sicut posse habere charitatem naturæ est hominum, habere autem gratiæ est fidelium.

¶ Secundo ex apperitu. Homo naturaliter apperit illum finem quem dicis supernaturalem: ergo est ei naturalis.

¶ Tertiò ex ratione naturalitatis. Potentia comparata ad actum aut est naturalis, aut violenta, aut neutra: nec est ibi aliqua supernaturalitas: ergo intellectus, seu anima naturaliter ordinatur ad visionem Dei seu fruitionem. Antecedens quo ad partem affirmatiuam declaratur: quia potentia aut inclinatur ad talem actum, aut repugnat tali actui, aut neutraliter se habet: si primo modo, est naturalis: si secundo, violenta: si tertio, neutra. Quo ad partem verò negatiuam declaratur. Differentia naturalitatis, à supernaturalitate, attenditur penes comparationem potentiæ ad agens naturaliter, vel supernaturaliter impressiuum in talem potentiam. Igitur comparando potentiam ad actum nulla est supernaturalitas. Consequentia vero probatur, ex eo quòd anima inclinatur in omnem suam & præcipue summam perfectionem, qualis est actus fruitionis Dei, &c.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis scito, quòd apud nos potentia, aut est naturalis, aut violenta, aut obedientialis: & hoc tam in comparatione ad actum quàm ad agens: nec aliqua est in rerum natura potentia neutra, omissis artificialibus, vt in quæstione de potentia neutra iuxta hunc articulum dicetur. Vocatur autem potentia obedientialis aptitudo rei ad hoc, vt in ea fiat quicquid faciendum ordinauerit Deus, & secundum talem potentiam, anima nostra dicitur in potentia ad beatitudinem politicam & finem supernaturalem, & alia huiusmodi. ¶ Vnde ad primum Scoti dicitur; quòd Augustinus non dixit, quòd posse habere fidem sit naturale homini, sed quòd sit naturæ hominum.

Aliud est enim potentiam esse naturæ, & aliud esse naturalem. ¶ Primum enim significat subiectum potentiæ, secundum autem modum potentiæ, & ideo primum est verum in proposito, secundum verò falsum. Potentia siquidem illa obedientialis ad fidem & charitatem, est in natura hominum, quia intellectiua est, non autem in natura leonina, quoniam sibi repugnat. Et hoc intendebat Augustin. Aut. ¶ Ad secundum negatur antecedẽs. ¶ Ad tertium verò negatur assumptũ, & quo ad tertium membrum partis affirmatiuæ, & quo ad partem negatiuam, supernaturalitas siquidem attenditur etiam conferendo potentiam ad actũ, quoniam sunt quidam actus qui ex genere suo sunt simpliciter supernaturales, vt gratia, gloria & alia huiusmodi, vt in scientia: alia quæ patebit.

¶ Secunda autem conclusio probatur, disciplina qua communius, citius & tutius peruenitur ab hominibus ad cognitionem diuinorum demonstrabilium est homini necessario, disciplina reuelata est huiusmodi, ergo. Omnia patent in litera & diffusius in primo contra Gentiles, capitulo quarto.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quod argumentum erat hoc: omne ens est scibile per physicas disciplinas: ergo non restat aliquid scibile per doctrinam reuelatam. & consequenter non est necessaria. Consequentia prima probatur: quia nihil scitur nisi verum quod cum ente conuertitur. Antecedens verò patet sexto metaphysi. & inductiue. ¶ Ad hoc aũt dupliciter rñderi potest secundũ quòd antecedens dupliciter distingui potest. Primo sic. Omne ens secundũ omnia, quæ sunt cognoscibilia vel nõ secundũ omnia, sed abstrahibilia tantũ à sensibilibus, est scibile per physicas disciplinas. in primo sensu est falsum, in secundo verũ. Secundo sic, Omne ens omni modo, nel non omni mõ, sed inquantum illucescere potest per lumen intellectus agentis, est scibile per physicas disciplinas. In primo sensu est falsum in secundo verum. Quamuis autem vtraque responsionem argumentum reciprocat placuit tamen autori secundum responsionem adhibere, non primam explicite: tum vt ex propriis huius articuli, lumine scilicet diuinæ reuelationis, oppositas difficultates solueret, tum quia prima responsio iam in corpore articuli in prima conclusione habebatur.

Verumtamen Scotus in primo, quæstione prima prologi, in solutione primi argumenti, pro philosophis hanc responsionem reprehendit, eo quòd secundum eam non saluatur necessitas theologiæ: quam argumentum infringere intendebat. Probat autem hoc sic. Ex hac responsione nihil aliud habetur nisi eadem per theologiam, & alias scientias cognosci, quamuis alio modo: sicut per astrologiam & physicam scitur quòd terra est rotunda: ergo non saluatur necessitas, sed distinctio theologiæ ab aliis. Tenet consequentia ex proportionalitate à te assignata: quoniam ex quo illa conclusio, terra est rotunda, est scita per alteram scientiarum, reliqua non est necessaria respectu illius quo ad sciendam conclusionem, quamuis sit distincta.

¶ Ad hoc respondetur, quòd diuersitatem modi sciendi diuersitas obiecti formaliter sumpti, seu rationis formalis obiecti comitatur compatiendo tamen quandoque identitatem aliquo modo alicuius conclusionis, si adæquata est ratio modo: aut saltem comitatur diuersitas multarum veritatum scibilium, si inadæquata, vt inferius articulo tertio patet. Vnde eadem res sub diuersa ratione cognoscibilium accepta, diuersitatem inducunt. Et propterea dicendo, quòd est diuersa ratio cognoscibilis implicite insinuamus aliam ratem quoque cognoscibilium quam in prima conclusione expresserat. Et propter hoc negatur antecedens, quoniam ex hac responsione quamuis explicite non habeatur nisi diuersitas modi cognoscendi, implicite tamen habetur etiam diuersitas cognoscibilium.

¶ Ad exemplum autem de Astrologia, licet dici posset, q exemplorum nõ requiritur assimilatio in omnibus: Tamen exemplum sequendo dicitur, quòd sicut astrologia alio lumine quàm physica in aliquam conclusionem coincidit, & nõ in omnes, sic theologia alio lumine & eadem veritates, quas aliæ scientiæ, & alias veritates de eisdem rebus considerat. Et sic quemadmodum Astrologia quamuis coincidat quo ad materiam in aliquam conclusionem physicam: quia tamen alio lumine & consequenter alias veritates considerat: est non solum diuersa, sed necessaria scientialiter & theologia est ab aliis diuersa & necessaria.

Lib. 14. c. 2. a medio. tom. 3.

Alias philosophice. 424. D. 1154. D. 1167. D. 1110. D. 1158.

¶ 35. artic. 1. ad 2.

Quæstio.

Antec.

Conseq.

Antec.

a ¶ Vtrum sacra doctrina sit scientia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod sacra doctrina non sit scientia. Omnis enim scientia procedit ex principijs per se notis: sed sacra doctrina procedit ex articulis fidei, qui non sunt per se noti cum non ab omnibus concedantur: non enim omnium est fides, vt dicitur secundæ Thessalonic. 3. Non igitur sacra doctrina est scientia.

Quæstio.

¶ Secundo. alia quòque patebit.

Antec.

¶ 2 Præterea, Scientia non est singularium, sed sacra doctrina tractat de singularibus: puta de gestis Abrahæ, Isaac & Iacob & similibus. Ergo sacra doctrina non est scientia.

¶ SED CONTRA est quod Augusti. dicit xiii. de trinit. Huic scientiæ attribuitur illud tantummodo, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defendi tur, roboratur. Hoc autem ad nullam scientiam pertinet nisi ad sacram doctrinã. Ergo sacra doctrina est scientia.

b ¶ RESPONDEO dicendum, sacra doctrinam esse scientiam. Sed sciendum est quod duplex est scientiarum genus. Quædam enim sunt, quæ procedunt ex principijs notis lumine naturali intellectus, sicut Arithmetica, Geometria, & huiusmodi. Quædam vero sunt, quæ procedunt ex principijs notis lumine superioris scientiæ: sicut perspectiua procedit ex principijs notificatis per geometriam: & Musica ex principijs per Arithmeticam notis. Et hoc modo sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principijs notis lumine superioris scientiæ, quæ scilicet est scientia Dei & beatorum. Vnde sicut Musica credit principia tradita sibi ab Aritmetico: ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi à Deo.

a ¶ Super Quæstionis primæ, Arti. II.

IN titulo huius secundi articuli, nota duos terminos. Primo ly scientia. Secundo ly sacra doctrina. Scientia enim sumitur hic proprie, vt est intellectualis virtus (sexto Ethicorum.) & habitus conclusionum per demonstrationem acquisibilis ex principijs. Et quoniam talia sunt subiecta qualia præmittuntur à prædicatis: consequens est quod ly sacra doctrina sumatur hic pro doctrina reuelata, vt est conclusionum. Neque enim sumitur pro tota, quoniã sic tutum vt quære. an tota cognitio claudens in seipsa cognitiones sit scia, cũ constet principiorum non esse scientiã, sed pro ipsa absolute (vt in primo articulo) adiũcto respectu ad cõclusiones: ita q sensus qõnis est, an sacra doctrina, quã probamus necessaria quo ad cõclusiones suas, habeat rõnem scientiæ; an non: sed opinionis; &c. & sic idẽ omnino est subiectum qõnis, & conclusionis cuiusq; & qõnes æquãtur vere scitis iuxta doctrinam secũdi posteriorũ. ¶ In corpore proposita cõclusione rñsua, tria facit. Primò ponit vnica distinctio. Secundò modificat cõclusio rñsiua. Tertiò deducit corollariũ. Distinctio est, scientis duplex: subalternans & subalternata ex primo posteriorum. Differentia inter has est, quòd subalternans procedit ex propositionibus per se notis: subalternata verò ex principijs notis non per se, sed lumine superioris scientiæ, vt patet in Arithmetica, & Musica, Geometria, & Perspectiua.

¶ Circa hanc distinctionem ac differentiam vide quòd ex propria ratione scientiæ absolute nascitur hæc differentia assignata in litera: & propterea tanquam prima & essentialis differentia inter subalternantem & subalternatam suscipienda est: & ex his oportet omnes difficultates solui, si doctrina vera est. Scito igitur quòd de ratione scientiæ absolute vt distinguitur contra alios habitus seu virtutes intellectuales est habere conclusiones visibiles in alio, id est, in principijs: quoniam omnis scientia ex principijs oritur necessarijs. Et ex hoc sequitur q nec scientia subalternans, nec subalternata habet euidentiam conclusionum in seipsis, sed adinta habitu principiorum. verum in hoc differunt, q subalternantis conclusiones visibiles sunt ex & in principijs, immediate: id est, absq; alio medio habitum subalternatæ vero conclusiones visibiles sunt ex & in principijs per se notis mediate, mediante. s. habitu scientifico subalternante. Et hæc est essentialis & per se differentia inter subalternantem & subalternatam scientiam. Cæteræ autem conditiones sunt consequen-

Antec.

Antec.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, aut sunt talis subalternæ, non subalternæ vt sic. Puta quòd vna dicat quia: & altera propter quid: aut quòd obiectum addat differentiam accidẽtalem extraneam. Hæc nanque est conditio subalternationis quo ad obiectum, illa verò subalternationis quo ad principia, gratia materiæ, vt infrà patebit. Essentiale ergo, omnis scientiæ propriæ dictæ, ideist discursiuæ, est habere conclusiones visibiles non in & ex se, sed in & ex alio. Et ex his deducuntur quinque. Primò, quòd omnis scientia est scientia ex sua continuatione ad habitum superiorem: quoniam non nisi ex illa continuatione euidentiam habet conclusionum. Et vt dicitur primo posteriorum, Non sciet non habens demonstrationem demonstrabilium. Demonstratio enim est quæ continuat, non curando mó, actu vel potentia. Secundò, quòd scientia subalternata est scientia ex continuatione, seu continuabilitate ad scientiam superiorem eadem ratione. Tertiò, quòd per se habitus principiorum proximorum subalternatæ est habitus scientificus subalternans. Quartò, quòd scientia subalternans & subalternata non necessario opponuntur ex parte obiecti, nec ex parte subiecti, sed potius ex parte conditionum mediꝰ: quia scilicet medium in subalternante immediate iungitur principijs per se notis, subalternatæ vero mediate, mediante scilicet habitu alterius speciei. Quinto, ꝙ subalternata & subalternans sunt compossibiles in eodem subiecto: quia non opponuntur ex parte subiecti. Et ex his deducitur sextum, ꝙ principia proxima subalternatæ possunt duplici habitu cognosci, scilicet scientia superiori, & fide, vt in litera expresse dr, dum in corollario ponit fides de principijs, & in distinctione ponit lumẽ superioris scientiæ de eisdẽ. Sed scientia superior est eorũ habitus per se, quia ex essentiali comparatione, ex qua habet subalternata ꝙ sit scientia. Fides vero est eorum habitus per accidens, quia ratione subiecti in quo est, puta perspectiui, non geometræ. Bit autem vnum hic aduertendũ, ꝙ in prima & essentiali conditione subalternatæ scientiæ concurrunt duo. Primũ est ineuidentia in se cũ euidentia ex & in alio. Scdm est mediatio principiorũ proximorum, quæ est causa illius ineuidentiæ in se: sed primum horum est formale, & consequenter omnino semper requisitum: secundum autem est materiale. Si enim posset saluari illa ineuidentia cum visibilitate in alio absque mediatione, nihil minus subalternaretur illi: quia, vt iam patet ex dictis, penes illum modum euidentiæ est essentialis, & per se differentia inter subalternam autem & subalternatam: & hinc sequitur ꝙ non oportet principia subalternata ex formali ratione subalternationis habere propter quid, sed sat est esse illo modo propositiones ineuidentes, & visibiles.

Comment. ¶Conclusio modificata est, sacra doctrina est scientia subalternata scientiæ Dei & beatorum. Probatur. Habitus acquisitus ex principiis notis lumine scientiæ Dei & beatorum est scientia subalternata illi: Sacra doctrina est huiusmodi: ergo.

¶Corollarium est, sacra doctrina credit principia reuelata sibi à Deo. Probatur ex conditione subalternationis artificis. Musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico. ergo &c.

CIRCA hunc articulum aduerte conclusionem responsiuam habere duas partes: scilicet & quòd theologia est scientia: & quòd est subalternata Scientiæ Dei. ¶Contra quidem primã partem multipliciter arguitur à Durando, Aureolo, & Gregorio de Arimino, vt habes hic à Capreolo ex conditionibus ipsius scire, & demonstrationis alsignatis primo posteriorum, & sexto Ethicorũ. ¶Ex parte obiecti: ꝙ scientia est de necessariis: ista est de cõtingentibus, puta incarnatione, prædestinatione, glorificatione, &c. Ex parte principiorum: tum quia scientia est ex per se notis: tum quia habitus principiorum scientiæ est superior habitu conclusionis. Ex parte certitudinis: tum quia sciens scit se scire: tum quia scientia est virtus intellectualis. ¶Et si dicatur ꝙ theologus scit se scire ex suppositione: Si articuli fidei sunt veri: ergo, inquit Aureolus, ista est scientia consequentiarum, & non consequẽtium: & necessitatis consequentiæ, & non consequentis: & breuiter illationum, non rerum. ¶Ex parte modi: Sacra doctrina, inquit Scotus in tertio sent. distinct. vigesimaquarta, quæstione prima, non est tradita per discursum syllogisticum, sed omnibus æquè assentimus, ita quòd non vni propter aliud: ergo antecedens manifestatur, quia licet augustar primæ ad Corint. decimo quinto à resurrectione Christi ad nostram & à doctoribus. Nulla tamen maior certitudo est probatæ, quàm probantis, aut probatæ, quàm non probatę, sed simpliciter propositæ: quòd in scientia non contingit. ¶Ex parte demum subiecti: fides & scientia apud te non stant simul, inquit Scotus ibidem: & quæstione tertia, prologi primi, ergo.

¶Contra secundam autem partem, seu minorem allatę rationis multipliciter arguitur impugnando duo. Primo diuersitatem theologiæ nostræ à theologia Dei, & beatorum. Secundo, quod distinctio illa, quæ est inter eas qualiscunque sit, non est distinctio cũ requisitis conditionibus ad subalternantem & subalternatã. Scotus igitur in primo sententiæ tertia, prologi, dupliciter insurgit contra primum. Scientia Dei non potest esse nisi vna formaliter: igitur nulla est subalternata, antecedẽs patet, quia deitas non est nisi vna ratio formalis. Preterea de eisdem veritatibus primo impossibile est esse subalternantem & subalternatam: quia vbi illa definit, hęc incipit: illę sunt de eisdem: ergo. Hęc duo motiua simul ab Aureolo innituntur subalia forma sic, subiectum subalternatæ addit ad subiectum subalternantis: sed subiectum theologiæ nostræ non addit: ergo. Contra secundum autem Scotus ibidem, & in tertio vbi supra dupliciter arguit. Scientia subalterna ta dependet à subalternante vt à causa: ista non dependet hęc à scientia beatorum ergo. Probatur minor: causa scientiæ non est nisi obiectum potentia, subiectum, vel lumen: quorum nullum est scientia illorum. Preterea subalternata & subalternans sunt compossibiles in eodem subiecto: ista non sunt compossibiles, ergo. Probatur minor: quia sequeretur quòd idem esset simul comprehensor & viator. Demum contra idem arguit Durandus, subalternans dicit propter quid, & subalternata quia: ista non sic se habent: ergo: Probatur minor: quia theologia non habent propter quid, & si habent, idem dicimus nos & beati. Puta propter quid Christus est incarnatus, scilicet propter humanam salutem &c.

Ad primũ.

¶Ad euidentiam huius difficultatis sciẽdo duo. Primum est, quòd theologia nostra potest dupliciter considerari. Vno modo secundum se. Alio modo vt in nobis viatoribus. si considereturo secundum se, sic proculdubio est scientia subalternata scientię beatę quo ad euidentiam, cum ex eius continuabilitate scientię rationem induat, dum procedit ex principijs secundum se notis lumine beato: & contra hoc pauęę, aut nullę rationes militant, quoniam primę rationes infringunt theologiam nostram in nobis non esse scientiam: secundę verò, non esse subalternatam totaliter, non quo ad aliquid. Si autem consideretur vt in nobis viatoribus, sic difficultates motę emergunt. Et putatur quòd etiam apud Sanct. Tho. sic accepta non sit scientia nisi equiuocè, vt alibi ipse dicere videtur: nec fit subalternata nisi secundum quid, scilicet quo ad euidentiam. & si hęc concederetur † Facilis esset quæstionis solutio. Verum mihi videtur aliter esse interpretandum Sanc. Thom. quo ad secundum præcipuè punctum. Nam quo ad primum punctum, scilicet quòd theologia nostra vt in nobis viatoribus non sit, aut sic scientia, veraque pars potest sane intelligi, dici, & quod non est scientia: scilicet non habet scientię rationem perfectæ: quia non vere scit qui non potest resolluere in principia euidentia: & hoc intendit vbicunque hoc innuit: & quòd est scientia imperfecta ratione status presentis: scientia enim imperfecta non est extra latitudinem scię. ię, & hoc affirmat hic litera. & ne daretur occasio male intelligendi, cum fuisset tantum quæsitum, vtrum esset scientia, responsum est affirmatiue cum adiectis tita subiunctis, vt completa responsio esset cum condi tione specificante. & non absolute, non enim probauit ꝙ est scientia, sed ꝙ est scientia subalternata, vt ex qualitate adiuncta intelligeres imperfectionem, quam in statu hoc habet.

Ad secundum.

¶Quo ad secundum vero punctum de subalternatione, uidemur mihi quòd de subalternatione simpliciter intendat litera. Tum quoniam de tali distinxerat ante conclusionem. Tum quia vt patet ex dictis, subalternatio quo ad euidentiam oritur ex ratione scientiæ. Et propterea tenendum arbitror quòd theologia nostra secundum se, est vere scientia simpliciter subalternata: vt in nobis vero viatoribus, est scientia imperfecta, sed simpliciter subalterna. Tu autem nouitie cum dispuras, caue ne fallaris pro eadem accipiens theologiam secundum se, & theologiam nostram secundum se: hæc enim valde differunt. quoniam theologia secundum se est scientia, quam nata est parere deitas secundũ se: & hęc est theologia, quam Deus de seipso habet: sed theologia nostra distinguitur si ly nostra, demonstret humanam naturam simpliciter, in theologia beatorum & viatorũ: non oportet autem distingui si ly nostra demonstret viatores: & sic accipitur in proposito: hęc tamen potest accipi secundum se, & vt in nobis viatoribus. Habes autem distinctionem hanc vltimam ex litera, dum in corollario manifeste loquitur de theologia nostra vt in nobis viatoribus: quorum est credere principia. Et in conclusione responsiua locutus est de eadem secundum se: conuenit siquidem ei secundum se oriri ex principijs motis secundum se lumine superioris scientiæ, &c. Secundum est: quòd quia omnia nostra translata in Deum seclusis imperfectionibus transferri intelliguntur: consequens est & quòd scientia ratione euidentię & certitudinis non quo ad discursus imperfectionem: & quod subalternare, non quoad discursu demonstrativo probare principia subalternatæ: sed quo ad euidentiam illorum & causalitatem notitię eorum in alijs, transferatur in Dei scientiam: ac per hoc non oportet ex subalternatione quòd principia Theologię nostręe sint conclusiones Theologię beatorum, sed sat est quòd sint propositiones euidentes Theologiæ beatorum. Sicut si geometria absque discursu esset, haberet quam nunc habet euidentiam de principijs perspectiue, sed non eodem modo, & nihil minus subalternans esset. Quia igitur conclusiones theologales procedunt ex articulis fidei vt principijs non in se euidentibus, sed in scientia Dei & beatorum, consequens est quòd habet essentialem conditionem constitutiuam scientię subalternatę, & quòd est scientia ex continuatione ad scientiam Dei & beatorum: & quod habitus per se principiorum eius est scientia diuina, habitus vero per accidens eorum est fides: & quòd non opponitur scientię beatę & ex parte obiecti, nec obiecti, sed secundum euidentiam & ineuidentiam negatiue. & quòd sint compossibiles in eodem subiecto simul. Nec est idem iudicium de scientia subalternata & fide: quoniam lumen diuinum absolute est per se ratio

tio formalis huius notitiæ: inquantum scientifica est. Lumen autẽ diuinum obumbratum est per se ratio assensus fidei, quæ per accidens est, vt dictum est. habitus principiorum horum & ideo habitus principiorum non remanebit in patria, scientia adquisita ex eis remanebit, iuxta illud Hieronymi, Discamus in terris, &c. Vnde ad rõnes in oppositũ contra primam parte inductas sigillatim ꝙ piter nouitios respondendo dicitur.

Ad artic. 1.

In corp. art.

b ¶Et ad primum dr, ꝙ incarnatio & alia hmõi secundũ se contingentia, vt subsunt huic scientię, sunt necessaria, quemadmodum vt fera à Deo sunt necessaria, vt in quæstione decimaquarta patebit.

¶Ad secundũ verò iam patet, ꝙ ista scientia est ex per se notis, id est euidẽtibus mediate, & hoc sufficit, iuxta illud primi Topicorum, Demonstratio est ex per se notis: vel ex his quæ per illa fidẽ sumpserũt: habitus quoq; per se principiorum huius scientiæ est altior ipsa, quicquid sit de habitu per accidens, id est fide, quæ dici potest altior scientia quo ad adhæsionem, licet non quo ad euidentiam.

3 Suãa arti. 4. lit. 1. prolo. artic. 2. 3. & 4. ca. & 5. 2.

† Primo po ste. tex. 43. nu. 1.

¶Ad tertium autem dicitur, ꝙ theologus scit se scire non conditionaliter, sed subalterne. hoc autem non est scire illationes tantum, sed illata ex principijs euidẽtibus in superiori scientia. Nec plus potest inferri ex tali ineuidentia, nisi ꝙ tale scire non est perfectum, nisi continuetur cum superiori scientia: quod non solum concedimus, sed docemus. Et similiter dicimus ꝙ scientia subalterna vsquequo non continuatur subalternanti, non est virtus intellectualis, sed inchoatio virtutis intellectualis, & ideò spectat ad eandem virtutis speciem, scilicet scientiam.

¶Ad quartum quod est Scoti, negatur antecedens: quoniam in sacra scriptura traduntur demonstrationes virtualiter, & generatur alius habitus à fide: ex deductione conclusionum ex articulis fidei. Nec est verum ꝙ omnibus assentiamus æque seu eodem modo: quoniam articulis assentimus non propter aliud: cõclusionibus autem, de quibus solis est scientia, assentimus pp articulos. Et cum dr ꝙ æque assentimus probatis & simpliciter propositis, ridetur, si ista simpliciter credenda proponerentur, theologia nra in se quidem esset scientia, quia conclusiones suæ secundum se natæ sunt deduci ex articulis fidei, sed quoad nos non esset scientia, sed fides: & non solum æq; sed eodẽ modo assenteremus omnibus: vera tamen, de facto articuli proponuntur nobis simpliciter credendi, cetera uũ vt ex articulis deducenda, ideo non eodem modo assentimus principijs & cõclusionibus. Nec æq; assentimus conclusionibus probatis & non probatis: pp quod circa non probata tãta opinionũ diuersitas inuenitur, doctrina tolerantię, propterea est scientia non solum in se, sed quo ad nos, imperfecta: cũ.

¶Ad vltimum dr iam patet, ꝙ nõ possumus eidem & scientiã de eodẽ simul: ꝙ a fides est de articulis, scientia aũt de cõclusionibus.

4 Ad artic. 1.

¶Ad argumenta verò contra secundam partem respondendo dicitur, ꝙ scientia de Deo adæquata non potest esse nisi vna, inadæquata verò potest multiplicari: articulis autem est theologia. Vel dicatur & melius, quoniam ad vnitatem scientiæ requiritur & vnitas rationis formalis obiecti vt res, & vnitas rationis formalis obiecti vt obiectiui, vt in sequenti patebit articulo. In proposito autem, quamuis Deitas sit vna ratio formalis obiecti vtriusque theologię: vt res est, illa tñ & ali est rõ formalis eiusdem obiecti vt obiectũ est in vtraq; theologia quã Deus vt clare visus obiicitur beatis. Deus autem vt reuelatus abstrahendo à claritate & obumbratione, obiectur theologiæ nostræ absolute sumptæ.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ theologia nostra & beatorum non sunt de eisdem veritatibus: prout manifeste patet de veritatibus articulorum fidei, de quibus est theologia beatorum, non nostra. Et per hoc patet responsio ad formam argumenti Aureoli. Concedi siquidem potest, ꝙ subiectum theologiæ nostræ addit aliquo modo ad subiectum theologiæ beatorum accipiendo subiectum nostræ theologiæ pro toto aggregato ex subiecto vt re, & vt obiecto: sic enim subiectum est Deus reuelatus. Reuelationem autem cõstat addere differentiam accidentalẽ. At si pertinaciter quis exigat in subiecto subalternatæ, negatur assumptum vniuersaliter: licet in quibusdam verificetur. Nec opponitur dicitur primo posteriorũ: sed docetur ibidem ꝙ vna scientia non descendit, in aliam, nisi subiectum sit subiecto simpliciter: vel sic, quod concedimus, dum dicimus scientiam beatorũ descendere in nostram: quia forma le subiectũ vt res, est eadem vbique, & vt obiectũ obiectum huius est sub obiecto illius.

¶Ad reliqua vrò obiecta contra secundum punctum dicitur, quòd scientia dependet à theologia beatorum vt à lumine: & quòd sunt compossibiles simul in eodẽ. Nec sequitur ꝙ idem sit simul viator & cõprehensor, sed sit simul comprehensor & habens scientiã quam acquisiuit in via, alio in modo, non solum pp exclusionẽ discursus, sed propter perfectionem quam ex continuatione ad scientiã beatorum sortitur.

† Alias, phi losoph. cat.

Comment.

Annot.

¶Ad vltimum Durandi negatur theologales conclusiones nõ habere proprer quid, quicquid sit de principijs. Et si ideo propter quid nos & beati dicamus, non tñ eodem modo: quia illi cui deniter, nos aũt absque euidentia. At si principia dicãt oportere habere pp quid, responsum est, ꝙ sufficit ꝙ non sint euidentia in subalternata, sed in subalternante: & hoc loquendo de pp quid proprie. Nulla namq; est propositio pure theologalis, quæ non habeat aliquo modo pp quid. Et sic patet responsio ad omnia obiecta.

a ¶Super Quæstionis primæ Artic. II.

Annot.

IN titulo nota duos terminos, scilicet subiectum & prædicatũ: ly enim sacra doctrina, sumitur pro tota scientia theologica: ly vna, supponit pro vnitate specifica sub ei speciei specialissimæ. Et aduerte caute ꝙ hic nõ quæritur vtrum sit vna simplex qualitas, sed vtrum sit vna scientia secundũ speciem, quicquid sit de modo vnitatis ipsius scientiæ in cõi, ac scilicet sit vna vnitate simplicitatis, an vnitate ordinis &c. Nihil enim refert ad ꝓpositum quid quisq; sentiat. Sat est hic diffuere an theologia sit scientia vna secundũ speciẽ specialissimã, an nõ, sed sit diuisibilis in multas species: & vt mathematica diuidit in geometriã, arithmeticã &c. ita hęc diuidat in scientias plures, puta de Deo, de Christo, de moribus.

Comment.

b ¶In corpore est vna conclusio responsiua quæstio affirmatiue. Sacra doctrina est scientia vna. Probatur, vnitas potentię & habitus est secũdum vnitatem rationis formalis obiecti, ergo sacra doctrina est scientia vna. Antecedens declaratur in potentia visiua, & ratione formali sui obiecti. Consequentia verò probatur. Omnis cõsiderata in sacra doctrina cõsicit in vna ratione formali obiecti huius scientiæ, scilicet lumine diuinæ reuelationis: ergo.

Annot.

¶Ad euidentiã huius rationis nota duplicẽ esse rõnem formalem obiecti in scientia, alterã obiecti vt res, alterã obiecti vt obiectum: vel alterã vt quæ, alterã vt sub qua. Rõ formalis obiecti vt res, seu quæ, est rõ rei obiectæ, quæ primo terminat actũ illius habitus, & ex qua fluunt passiones illius subiecti, & quæ est mediũ in prima demonstratione, vt entitas in methaphysica, qtitas in mathematica, & mobilitas in naturali. Ratio aũt formalis obiecti vt obiectũ vel sub qua, est immaterialitas talis, seu talis modus abstrahendi & diffiniendi puta sine omni materia in metaphysica, cũ materi intelligibili tñ, in mathematica, & cũ materia sensibili, non tñ hac, vt in naturali. Necessitas aũt, qualitas, & distinctio harum rationũ sumenda est ex distinctione duorũ generum, in quibus oportet locare obiectũ scientiæ. Oportet enim ꝙ formaliter sit talis res, taliter scibilis. Et ideo oportet ꝙ habeat & retinet formalẽ constituentẽ formaliter ipsam in tali esse rezli, & rationẽ formalem constituentem formaliter ipsam in tali esse scibili, & sic repouat & in genere rerũ, & in genere scibilũ: quẽadmodũ obiectũ sensus est in duobus generibus, scilicet sub passibili qualitate, & sub sensibili. Alia nãq; sunt dr̃æ & species passibilis qualitatis, & aliæ sensibilis. Illius eñ sunt species, Color. Sonus. Odor &c. illius vrò species sunt, Visibile, Audibile, Odorabile. Illius dr̃æ sunt cõstitutiuæ rerũ obiectarũ, illius dr̃æ nihil possunt in ipsis rebus obiectis. Illæ rursus constituunt subiecta, illæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

passiones, iuxta illud secundi de Anima: vbi visibile prædicatum secundi modi per se, seu passio ponitur coloris. Et quemadmodum sensus distinctio & multiplicatio non attenditur secundum quamcunque diuisionem sensibilis qualitatis, sed solum secundum illam in illa quinque, ex quibus fluit diuisio per se sensibilis in eo qđ

Artic. primo. sensibile, proprias scilicet differentias ipsius sensibilis: puta taliter imitatum esse sensum &c. (quoniam sensus dicitur diuidi secundum diuisionem sensibilis inquantum sensibile) ¶Ad primvm ergo dicendum, quòd sacra doctrina non determinat de Deo & decreaturis ex æquo, sed de Deo principaliter, & de creaturis secũdum quòd referuntur ad Deũ, vt ad principium vel finem. Vnde vnitas scientiæ non impeditur.

D. 1154

derat aliqua secundum quòd sunt diuinitus reuelata (secũdum quod dictum est [c] omnia quæcunque sunt diuinitus reuelabilia communicant in vna ratione formali [d] obiecti huius scientiæ: & ideo comprehenduntur sub sacra doctrina, & sicut sibi scientia vna.

¶Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet inferiores potentias, vel habitus diuersificari circa illas materias, quæ communiter cadunt sub vna potentia, vel habitu superiori. quia superior potentia vel habitus respicit obiectum subvniuersaliori ratione formali [e]: sicut obiectum sensus communis est sensibile, quod comprehendit sub se visibile & audibile. Vnde sensus cõmunis cum sit vna potentia, extendit se ad omnia obiecta quinq; sensuum. Et similiter ea, quæ in diuersis scientijs physicis † tractantur, potest sacra doctrina vna existens, considerare sub vna ratione, inquantum scilicet sunt diuinitus reuelabilia. Vt sic sacra doctrina sit velut quædam impressio diuinæ scientiæ, quæ est vna, & simplex omnium.

† Aliàs philosophicis.

d 179 Annot.

Sed contra responsionem insurgit maior difficultas: quoniam si vtrum est quod ratio formalis obiecti vt res, & ratio eius vt obiectum, se habent vt subiectum & passio conuertibiliter (vt prãfata responsio sustinet, & prius est dictum) sequitur qđ theologia beatorum, & nostra cõueniant in vna ratione formali obiecti vt obiectum est: & consequenter sint vna scientia secundum speciem specialissimam, & consequenter ruit tota subalternatio articuli præcedentis, vt ibi arguebat Scotus: quia idem non subalternatur sibi. Probatur sequela sic, Istæ theologiæ conueniunt in ratione formali obiecti vt res, quia Deitas est ratio formalis vtrobique: ergo in ratione formali obiecti vt obiectum. Patet consequentia: quia illæ duæ rationes formales conuertibiliter se inferunt, vt subiectum & passio secundum dicta. Oportet enim conuenientia in vnitate subiecti, quòd conueniant in vnitate passionis illius: quoniam inseparabilis est passio à subiecto. Ad hoc dicitur, quòd illa propositio, scilicet ratio formalis obiecti vt res, & ratio eius vt obiectum, sunt conuertibiles, &c. verissima est, sene intellecta: scilicet de ratione formali obiecti ut sic, ad æquata rationi formali rei. Secus autem est de ratione formali obiecti vt obiectum, inadæquata rationi formali obiecti vt res, si contingit aliquod obiectum habere rationem inadæquatum: quo etiam inadæquatum non oportet conuerti cum ratione rei: sed inferre quidem illam, & non necessario inferri ab illa. Sic autem est in proposito: quia Deitati respondet vna tantum ratio formalis adæquata obiecti vt obiectum est, & hæc est lumen diuinum. Sed illa ratio formalis non est vna in specie, sed in genere: & diuiditur in lumen diuinum euidens, & lumen diuinum reuelans abstrahendo ab euidentia & ineuidentia: & lumen diuinum inuidens: & primum est ratio sub qua theologiæ beatorum, secundum nostræ, tertium fidei. Et propterea cum vnitate rationis formalis obiecti vt res, stat diuersitas specifica rationum formalium obiecti illius vt obiectum: & consequenter diuersitas specifica habituum. Et ideo quamuis deitas conueniret cum illa ratione adæquata, & mutuo se inferant, non tamen conuertitur cum aliqua specie illius: & consequenter nullam earum determinate infert, sed infertur à singulis: valet enim Deus, sub ratione deitatis est obiectum talis scientiæ ergo sub lumine diuino & econuerso. Sed non valet, ergo sub lumine euidenti: aut ergo sub lumine reuelationis, &c.

¶Et vt scias radicem responsionis huius, aduerte, quòd licet duæ rationes formales sæpius nominatæ se habeant conuertibiliter, vt subiectum & passio, non tamen conuertibiliter se habent in gradu vnitatis, ita quòd si altera vna est vnitate specifica specialissime, altera quoque sit sic vna: & si altera, est vna genere, quòd reliqua quoque sit vna generice, imò totum oppositum in pluribus apparet. Nam in obiecto metaphysicæ ratio entis est minus vna quàm genere: & tamen ratio suæ speculabilitatis, scilicet abstractio à materia sensibili & intelligibili, est vna secundum speciem specialissimam. Et idem apparet in geometria & arithmetica: quarum subiecta habent vnitatem genericam vt res, & speciei athomæ vt obiecta. Et per oppositum quandoque ratio rei est vna secundum speciem athomam, & ratio obiecti vt sic est vna secundum genus, vt in proposito contingit de deitate & lumine diuino. Et merito opposito modo obiectum theologiæ se habet ad obiecta prædictarum scientiarum: quia obiectum formale vt res est, infinitum est. Consonat quippe rationi, vt reispecies infinita ex cedat species obiecti finitas: quamuis adæquatur generi. Posset quoque dici quòd ratio formalis obiecti dupliciter assignatur, scilicet ex parte obiecti: & hæc conuertibiliter se habet ad rationem rei. Vel ex parte defectiuæ potentiæ: & hæc non conuertitur, sed infert rationem formalem rei, & non infertur ab illa. Sic autem est in proposito: quia deitas & lumen diuinum conuertuntur: sed deitas & lumen diuinum sic, non conuertuntur: sed tale lumen infert & claudit in se deitatem: non autem econuerso. Et ideo licitum fuisset etiam sub ratione formali rei subsumere lumen reuelationis: quoniam in hoc clauditur illa.

¶Circa antecedens est dubium, habens campum valde magnum, de vnitate & diuersitate habitus, & potentiæ ex obiecto: & propterea oporteret de hoc facere potius quæstionem specialem. Sat sic hic quòd antecedens illud ex secundo de anima habetur, vbi potentiæ per actus, & actus per obiecta distinguir dicuntur. Idem est enim de actu & habitu indicium quo ad hoc.

Circa ꝓpositionẽ assumptam in probatione consequẽtiæ, scilicet omnia considerata in sacra doctrina conueniunt in vna ratione formali, videlicet, reuelabilitate diuina, dupliciter dubitatur. Primo contra ipsã in se. Secundo contra ipsam vt applicatur ad inferendũ vnitatem specificã theologiæ. Contra ipsam quidem in se arguit Albertus magnus in primo libro summæ suæ theologiæ, reuelabilitas nihil ponit in re reuelata: ergo non est ratio formalis. Tenet sequela, quia ratio formalis ponit aliquid in obiecto, cuius est ratio. ¶Deinde arguit Aureolus: Lumen diuinum se habet ad theologiam vt intellectus agens ad scientias acquisitas: ergo non est ratio formalis.

¶Præterea, Deus se habet vt præceptor: ergo sua reuelatio nõ est ratio formalis.

¶Contra ipsam autem vt infert vnitatem scientiæ arguit Aureolus: Si Deus reuelaret simul philosophiam & geometriã, non propterea esset vna scientia: ergo ex vnitate reuelationis non sequitur vnitas scientiæ, &c.

¶Pro euidentia responsionum ad has obiectiones, vltra prædicta scito, ꝙ lumen diuinæ reuelationis dupliciter comparari põt ad aliquam scientiam. Primo vt infundẽs ad infusum: seu cã efficiens ad effectum: & sic non dat vnitatem scientiæ: qm̃ põt omnes scientias quantuncunq; diuersas infundere. Alio modo vt rõ, seu modus cognoscendi obiecti, sub quo, seu qua attingatur res reuelata à cognoscente: & sic dat vnitatem scientiæ. Et quamuis ista duplex comparatio cõcurrat hic, simul, non tamen oportet semper simul concurrere: si enim Deus reuelaret mihi geometriã, nõ propterea reuelato esset ratio sub qua obiecti geometriæ mee: qm̃ ego scirem geometricalia sub illamet rõne formali, qua alij geometræ scient. Sed in theologia conturrit vtrq; comparatio, qm̃ & hæc scientia non nisi per infusionem habita est, & res scitæ in ea omnes attinguntur, & eis assentitur vt subsunt diuino lumini, vt modo cognoscibilitatis earum. Es propterea vnitas theologiæ infertur in litera ex vnitate diuini luminis, non vt infundẽs est, sed vt est ratio formalis sub qua, modo superius expolito.

¶Et ex his patet facile responsio ad obiecta. Nam ratio Alberti æquiuocat de ratione obiecti, ex cõditionibus rationis formalis, obiecti vt res, excludendo rationem formalẽ obiecti vt obiectum, &c. Prima autem ratio Aureoli deficit: quia lumen diuinũ se habet vt intellectus agens, sed non tantum. Sed et vt ratio formalis obiecti vt obiectum est. Secunda verò eodem modo deficit: quia præceptoris illuminatio hic non solum est infusio, sed ratio rei infusæ sub qua. Et rursus falsum est, quòd ab vno præceptore vt sic possint plures scientiæ prouenire. Ad vltimum autem Aureoli iam patet ꝙ consequentia nihil valet: quia lumen diuinũ infundendo physicam simul & mathematicam, non concurrit vt ratio obiecti vt obiectum est, sed vt infundens tantum, &c.

a ¶ *Super quæstionis primæ. Arti. IIII.*

Comment. IN titulo notandum est quid nominis scientiæ speculatiuæ & practicæ. Scientia speculatiua vocat, cuius finis proprius nõ est nisi scire: scientia autem practica est, cuius proprius finis est operari, vel opere appetitus, vel potẽtiæ executiuæ, dicente Aristotele 2. Et hic. Huiusmodi sermonem suscipimus non vt scientes scimus: sed vt operantes, &c.

¶In corpore duæ conclusiones. prima est, Theologia nec est pure practica, nec pure speculatiua, sed altior, comprehendens in se eminentius rationem practici & speculatiui.

Annot. Antequam conclusio probetur ad euidentiã sensus conclusionis scito, ꝙ practicum & speculatiuum, neq; sunt differentiæ essentiales, neq; quasi passiones consequentes differentias essentiales, primo dividentes scientiam in communi: sicut nec visuum & auditiuum sunt differentiæ primo diuidentes sensum in cõi. Sed quemadmodum sensus prius diuiditur in cõem & proprium, & deinde sensus proprius diuiditur in visum, auditum, &c. ita scientia prius diuiditur in scientiam infinitam & finitam: & deinde scientia finita diuiditur in speculatiuam & practicam. Et ratio huius est, quia vna ratio formalis obiecti finita, non potest habere vtrunq; conditionem, & ꝙ sit ex qua sumatur regula operãdi & ꝙ sit in se scibilis, & si nulla posset ex ea regula operis sumi: sed oportet has duas conditiones in duabus fundari rationibus formalib. finitis, vt patet inductiuè. Sed si ratio formalis alicuius obiecti scibilis eã infinita, tam ex sua infinitate vtrunq; in se cõtinens comprehendit altiori modo quàm sint in rebus finitis, eo ꝙ dispersa in inferioribus, vnitè præinueniuntur in superiori. Et propterea sicut præter sensus proprios datur sensus altioris ordinis, qui tũ est visus nec auditus, &c. ita præter scientias speculatiuas & practicas datur scientia altioris ordinis nõ speculatiua nec practica: sed omnẽ ter cõtinens vtrãque. Et iuxta hunc sensum intelligitur conclusio. Vnde in litera dicitur, ꝙ licet in scientijs physicis alia sit speculatiua & alia practica, idest, practicum & speculaciuum faciant alietatem, quæ est differentia substantialis: sacra tamen doctrina vna existens cõprehendit vtrũq; vtpote scientia altioris ordinis.

† Tex. 3. 20. 3.

† Matthæi. 7. Rom. 2.

Comment.

¶Probatur igitur cõclusio in litera sic. Sacra doctrina vna existens extendit se ad ea, quæ spectant ad scientias speculatiuas & practicas: ergo ipsa est altior, comprehendens sub se vtrunq;. Antecedens probatur ex præcedente articulo: sacra doctrina attendit vnam rationem cõem speculabilib. & operabilib. † inquantũ sunt diuinitus reuelabilia: ergo. Consequentia probat: quia hmõi scientia est sicut scientia Dei, ꝙ scientia eadẽ scit se & opa sua: ergo.

Annot. Aduerte hic pro claritate literæ tria. Primũ circa propositionẽ consequentiæ ex antecedente probato: ꝙ illa probatio est optima, & à priori & non per locũ à simili. Cum. n. theologia nostra nihil aliud sit ꝙ impressio & figillũ propriũ scientiæ diuinæ (qm̃ vtraq; est de Deo inquantũ Deus: & hæc ab illa deriuat sub illius luminis propria (quis parua participatione) consequẽs est ꝙ vnitas illius vnitatem illius, & aleitudo illius sua ad vtrunq; genus extenditur altitudinem illius infert. Et propterea ly licet in litera pro probatione appositum, non dicit puram similitudinẽ, sed assimilationem proprij exemplati ad proprium exemplar, &c.

¶Secundum est ꝙ media in litera posita sic se habent, ꝙ hæc doctrina ideo cõprehendit sub se vtrunq;, l. speculatiuum & practicum, quia vna existens extendit se ad omnia. Et hoc ideo, quia sub vna ratione formali omnia considerat: & hoc ideo, quia est limitatio propria scientiæ qua se, & exteras Deus scit, &c.

¶Tertium est circa ly, vnde licet in scientijs: põt. n. elici alia rõ ad probandam eandẽ consequentiam. Intẽdit. n. ꝙ quia si affirmatio est cã affirmationis, negatio erit cã negationis: & eco uerso, vt dicitur in primo posteriorum: cum ex antecedente habeat vnitas rationis formalis in theologia cum diuersitate rationũ formalium physicarum scientiarum: & cõsequenter ꝙ diuersitas rationum formaliũ diuersificat physicas in speculatiuam & practicã: sequitur ꝙ ex sion diuersitate seu vnitate rationis formalis theologiæ, ipsa erit vna simul continens speculatiuam & practicam.

Comment.

¶Secunda cõclusio est. Theologia est magis speculatiua, quã practica. Probatur dupliciter. Primo, Agit principalius de rebus diuinis quàm de actibus humanis. ergo. Secũdo sic, Agit de actibus humanis propter Dei speculationẽ: ergo. probatur antecedens, quia in speculatione consistit æterna beatitudo.

Annot. ¶Circa prædicta aduertenda sunt duo. Primum est quod hæc interpretatio primæ conclusionis non est ficta aut nona, sed in corpore articuli insinuata, vt patet. diligenter ponderanti quid importat dicere ꝙ vna existens extendit se, &c. & consider inti ꝙ loquit de vnitate specifica, quam constat per se vnum constituere. Per hoc enim manifeste excludit eudem interpretationem eorum, qui intelliguit Theologiam comprehendere in se practicum & speculatiuum per modum aggregationis: iam enim non esset vna nisi per aggregationem, & non sub vna ratione formali, sed duabus: & proprie non comprehenderet sub se vtrunq;, vt in litera dicitur, sed componeretur ex vtroq;. Et quorsum ratio de identitate scientiæ Dei adducta esset in litera: ¶Et vt omnis horum euacuetur fantasia, videant Sanctum Thomam secunda secundæ quæst. 45 artic. 3. vbi expresse ponit sapientiam infusam esse altioris ordinis quàm sit speculatiuum & practicum eadem ratione ꝙ hic assimit: quia scilicet quando est altior ratio, tanto ad plura se extendit vna existen. Et affertur alia ratio: quia scilicet hoc pertinet ad dignitatem: cum ergo ista scientia sit dignissima vt patebit, & habeat rõnem vnam communem oib. practicis & speculatiuis, & sit diuini ordinis; tenebris inuolui opus est eum, qui aliter interpretatur eam comprehendere vtrunque quàm vt scientia altioris ordinis. Patet etiam idem ex calce præcedentis articuli: vbi expresse hæc doctrina ad alias scientias proportionem habere dicitur, sicut sensus communis ad sensus proprios: & ideo non dinersificari ex differentijs obiectorum earum, vtpote altioris ordinis. Et tangitur vtr. que ratio hic assignata, & ex parte vnius rationis formalis altioris, & ex parte imitationis diuinæ scientiæ: quia scilicet

ARTICVLVS IIII.

a ¶ *Vtrum sacra doctrina sit scientia practica.*

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd sacra doctrina sit scientia practica. Finis enim practicæ est operatio secundum Philosophum in 2. metaph. * Sacra autem doctrina ad operationem ordinatur, secundum illud Iacob. 1. † Estote factores verbi & non auditores. Sed sacra doctrina est maxime speculativa. Ergo non est scientia practica.

* Tex. 3. 20. 3.

† Matthæi. 7. Rom. 2.

Comment.

¶Probatur igitur cõclusio in litera sic. Sacra doctrina vna existens extendit se ad ea, quæ spectant ad scientias speculatiuas & practicas: ergo ipsa est altior, comprehendens sub se vtrunq;. Antecedens probatur ex præcedente articulo: sacra doctrina attendit vnam rationem cõem speculabilib. & operabilib. † inquantũ sunt diuinitus reuelabilia: ergo. Consequentia probat: quia hmõi scientia est sicut scientia Dei, ꝙ scientia eadẽ scit se & opa sua: ergo.

Annot. Aduerte hic pro claritate literæ tria. Primũ circa propositionẽ consequentiæ ex antecedente probato: ꝙ illa probatio est optima, & à priori & non per locũ à simili. Cum. n. theologia nostra nihil aliud sit ꝙ impressio & figillũ propriũ scientiæ diuinæ (qm̃ vtraq; est de Deo inquantũ Deus: & hæc ab illa deriuat sub illius luminis propria (quis parua participatione) consequẽs est ꝙ vnitas illius vnitatem illius, & aleitudo illius sua ad vtrunq; genus extenditur altitudinem illius infert. Et propterea ly licet in litera pro probatione appositum, non dicit puram similitudinẽ, sed assimilationem proprij exemplati ad proprium exemplar, &c.

¶Secundum est ꝙ media in litera posita sic se habent, ꝙ hæc doctrina ideo cõprehendit sub se vtrunq;, l. speculatiuum & practicum, quia vna existens extendit se ad omnia. Et hoc ideo, quia sub vna ratione formali omnia considerat: & hoc ideo, quia est limitatio propria scientiæ qua se, & exteras Deus scit, &c.

¶Tertium est circa ly, vnde licet in scientijs: põt. n. elici alia rõ ad probandam eandẽ consequentiam. Intẽdit. n. ꝙ quia si affirmatio est cã affirmationis, negatio erit cã negationis: & eco uerso, vt dicitur in primo posteriorum: cum ex antecedente habeat vnitas rationis formalis in theologia cum diuersitate rationũ formalium physicarum scientiarum: & cõsequenter ꝙ diuersitas rationum formaliũ diuersificat physicas in speculatiuam & practicã: sequitur ꝙ ex sion diuersitate seu vnitate rationis formalis theologiæ, ipsa erit vna simul continens speculatiuam & practicam.

Comment.

¶Secunda cõclusio est. Theologia est magis speculatiua, quã practica. Probatur dupliciter. Primo, Agit principalius de rebus diuinis quàm de actibus humanis. ergo. Secũdo sic, Agit de actibus humanis propter Dei speculationẽ: ergo. probatur antecedens, quia in speculatione consistit æterna beatitudo.

Annot. ¶Circa prædicta aduertenda sunt duo. Primum est quod hæc interpretatio primæ conclusionis non est ficta aut nona, sed in corpore articuli insinuata, vt patet. diligenter ponderanti quid importat dicere ꝙ vna existens extendit se, &c. & consider inti ꝙ loquit de vnitate specifica, quam constat per se vnum constituere. Per hoc enim manifeste excludit eudem interpretationem eorum, qui intelliguit Theologiam comprehendere in se practicum & speculatiuum per modum aggregationis: iam enim non esset vna nisi per aggregationem, & non sub vna ratione formali, sed duabus: & proprie non comprehenderet sub se vtrunq;, vt in litera dicitur, sed componeretur ex vtroq;. Et quorsum ratio de identitate scientiæ Dei adducta esset in litera: ¶Et vt omnis horum euacuetur fantasia, videant Sanctum Thomam secunda secundæ quæst. 45 artic. 3. vbi expresse ponit sapientiam infusam esse altioris ordinis quàm sit speculatiuum & practicum eadem ratione ꝙ hic assimit: quia scilicet quando est altior ratio, tanto ad plura se extendit vna existen. Et affertur alia ratio: quia scilicet hoc pertinet ad dignitatem: cum ergo ista scientia sit dignissima vt patebit, & habeat rõnem vnam communem oib. practicis & speculatiuis, & sit diuini ordinis; tenebris inuolui opus est eum, qui aliter interpretatur eam comprehendere vtrunque quàm vt scientia altioris ordinis. Patet etiam idem ex calce præcedentis articuli: vbi expresse hæc doctrina ad alias scientias proportionem habere dicitur, sicut sensus communis ad sensus proprios: & ideo non dinersificari ex differentijs obiectorum earum, vtpote altioris ordinis. Et tangitur vtr. que ratio hic assignata, & ex parte vnius rationis formalis altioris, & ex parte imitationis diuinæ scientiæ: quia scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

est impressio & sigillatio propria illius, quæ est vna & simplex non per aggregationem omnium. Nec obstat comparatio subiuncta in secunda conclusione: quoniam eam hoc quod est eminenter vtrunque, stat quod sit formaliter vtrunque, sicut sol est eminenter calefactiuus & exiccatiuus, & tamen formaliter. Et Deus est eminenter intelligens & volens & exequẽs, & tamen formaliter. Nec intendit aliud per illam cõparationem, nisi quòd scientia speculatiua magis accedit ad naturam theologiæ quã practica, sicut si diceremus quòd sensus communis magis habet de natura visus quàm auditus; sensus esset quòd conditiones visus & sensus communis magis conueniunt quàm conditiones auditus & sensus communis. Nec secus est in ꝓposito. Nec etiam obstat si alicubi Sãctus Thomas dicit quòd est simpliciter speculatiua, & secũdum quid practica: quoniam ratio dicti est, quia speculatiuum sonat differentiã per fectam scientiæ, vtranque, sicut & Deus eadem scientia se cognoscit, & ea, quæ facit. Practicum verò minus perfectam: & magis tamen est speculatiua quàm practica: quia principalius agit de rebus diuinis quàm de actibus humanis: de quibus agit secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo consistit. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

* Arti. præce.

† Aliàs philosophicas.

† Aliàs formalem.

† Aliàs philosophicis.

¶ 2 Præterea, Sacra doctrina diuidit̃ per legem veterem & nouam. Lex autem pertinet ad scientiam moralem, quæ est scientia practica. Ergo sacra doctrina est scientia practica.

¶ SED CONTRA, Omnis scientia practica est de rebus operabilibus ab homine, vt moralis de actibus hominum, & ædificatiua de ædificijs: sacra autem doctrina est principaliter de Deo, cuius magis homines sunt opera: non ergo est scientia practica, sed magis speculatiua.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd sacra doctrina (vt dictum est *) vna existens se extendit ad ea, quæ pertinent ad diuersas scientias physicas †, propter rationem communem, † quam in diuersis attendit: scilicet prout sunt diuino lumine cognoscibilia. vnde licet in scientijs physicis † alia sit speculatiua, & alia practica, sacra tamen doctrina comprehendit sub se vtranque, sicut & Deus eadem scientia se cognoscit, & ea, quæ facit. Practicum verò minus perfectam: & conditiones speculatiuæ magis conueniunt tam excellenti scientiæ, quam conditiones practicæ. Dicitur ergo speculatiua simpliciter, id est, sine additione aliqua, quia est formaliter speculatiua, eminenter tamen. Dicitur autem practica secundum quid, & non absolutè, ne detur intelligi quòd sit scientia imperfecta: quales sunt illæ, quæ absolutè dicuntur practicæ. Nec refert ad propositũ, an ponat habitus theologiæ & vniuersaliter scientiæ vnus propter simplicitatẽ qualitatis, an vnus propter vnitatem ordinis specierum intelligibilium: vtro ꝓ, namq; modo oportet altioris gradus esse vel ordinem vel qualitatẽ, quàm sit ordo aut qualitas constituens speculatiã distinctam contra practicam, & econuerso. Secũdum est, ꝙ ex hac positione manifestè apparet, ꝙ nec ex eo ꝙ conditiones scientiæ speculatiuæ, nec ex eo ꝙ conditiones scientiæ practicæ conueniunt huic scientiæ, pòt inferriergo theologia est speculatiua: aut ergo est practica, vt vna distinguit contra alia: sed ergo est speculatiua, vel eminenter continẽs rõnem speculatiuæ: & similiter ergo est practica vel eminẽter cõtinens rõnem practicæ, & similiter ergo est affectiua vel eminẽter continens rõnem affectiuæ. Vnde rationes Scoti in prolo. quæst. 4. ex diffinitione scientiæ practicæ & ex obiecto huius scientiæ: quia scilicet ex eo sumuntur principia regulantia praxim, & huiusmodi, non concludunt eam esse practicam. Sed si valent, concludunt (vt dictum est) eam esse vel practicam, vel eminenter continere rationem practicæ. Et propterea tu qui disputationibus vacas, vtere & hac responsione, & distinctione illa de præcise & non præcisæ tali, puta regula operis, seu speculari, &c. quod enim est præcise tale, est aut practicum aut speculatiuum: quod autem est tale, sed non præcise, est quid altius, vt patet ex dictis. Iuxta hæc remanet quæstio specialis de praxi & practico seorsum habenda.

a ¶ *Super quæstionis primæ. Artic. V.*

Titulus clarus.

Comment. ¶ In corpore vna cõclusio bimembris responsiua quæsito affirmatiue. Sacra doctrina est dignior secundum quòd speculatiua omnibus speculatiuis, & secundum quòd practica omnibus practicis.

Annot. ¶ Antequam probetur conclusio, aduerte quare in cõclusione ponantur illę specificationes, scilicet secundum quòd speculatiua, secundum quòd practica: non enim frustra hoc actum est. Sed vt ex præcedenti articulo patet, ista doctrina habet in se duo. Primum est, quòd est scientia altioris ordinis quàm sint scientię physicæ. Secundum est, quòd continet conditiones speculatiuæ & practicæ formaliter. Ratione primi non est dubium quin sit dignior cæteris. cum ponatur altioris ordinis. Sed quo ad secundum poterat dubitari: & propterea licet in titulo fuerit quæsitum absolute, in responsione dcuentum est ad id quod poterat subs dubio cadere. Et responsum est ꝙ ipsa inquantum speculatiua, est dignior speculatiuis: & inquantum practica practicis: omisso illo liquido ꝙ absolutè est omniũ dignissima, quia altioris ordinis.

¶ Probatur ergo primo quo ad primam partem. inter speculatiuas dignior est vna altera propter certitudinem & dignitatem materiæ, ex primo de anima: hęc excellit quo ad vtrunq; ergo. Probatur minor quo ad primã partem: hæc est certa lumine diuino infallibili, aliæ lumine humano fallibili: ergo ista est certior. Intellige secundum se, non nobis, vt patet ex responsione ad primum. Quo ad secũdam verò, hæc est de excedentibus rationem humanã, aliæ de subditis rationi humanę: ergo ista est ꝑ dignioribus. Fúdatur hęc ratio super illud secundi Meta. Sicut oculus noctuæ ad lumen solis, &c. in de si quidẽ habetur ꝙ excedentia vim intellectus nostri sũt manifestissima. Dicit enim Hieronymus in epistola * ſe ac lucidissima: ad magnum oratorem vrbis Romæ, ꝙ ac per hoc propriæ rõnes subſtantiarũ intellectualium, quę remanent occultę propter excellẽtiam earum, sunt digniores illis earundem conditionibus, quas ex sensibilibus abstrahere possumus in metaphysica, &c. & ideo cum de huiusmodi excedentibus sit ista scientia, sequitur quòd sit de dignioribus, non rebus, quin nulla res Deo est dignior, sed rerum conditionib. Secunda aũt conclusionis pars probatur. Practicarũ illa dignior, quæ ad vlteriorẽ finem nõ ordinatur: sed finis huius est finis vltimus finium omniũ aliarũ: ergo. Probat maior in ciuili, & militari. Minor verò, quia finis huius est, beatitudo ęterna.

¶ Aduerte hic, ꝙ maior intelligitur non absolutè vt iacet, sed de practicis subordinatis: qm̃ non est verum inter practicas dispares dignioré esse quę ad vlteriorem finẽ non ordinatur. Dignius nanq; est ministrare superioris ordinis arti, puta aurifici, q̃ principari in arte inferioris ordinis, puta figuli; sed inter practicas, quarum vna subordinatur alteri, proculdubio maior est vera: & propterea in litera non subsumptũ est absolutè, ꝙ theologię finis non subordinat ad alterum, sed subsumpta sunt duo: & ꝙ oẽs aliæ practicę subordinantur illi, dicendo, ꝙ fines aliarum scientiarũ practicarum ordinantur ad finem illius: & quod finis illius est vltimus, &c. Sic enim perfecta est cõ, omni exclusa calumnia. Sed memento hic primo illius distinctionis finis. d. in finẽ rõnis operandi, seu rei operatę: & in finẽ operantis. qm̃ beatitudo eterna non est finis vltimus oĩum operantium, cum multi operentẽ contra illã a virtute recedendo, sc̃dm artes cũ recte operando: sed est finis oĩum rõnum operandi, & oĩum rerum operatarũ, qm̃ omnia ordinant̃ ad bonũ rõnis, quod tandẽ ordinatur in beatitudinem ęternã: & ideo in litera caute dr̃, ꝙ fines aliarum scientiarũ: & nõ dr̃, fines scientium ordinantur ad beatitudinem ęternã. Memẽto secũdo alterius distinctionis. s. finis intrinseci & extrinseci: & intellige ꝙ finis extrinsecus theologię inquantũ practica est beatitudo, quę est vltimus finis, i. visio Dei, licet finis intrinsecus eius vt sic sit operari. Nec hoc obstat efficax. rõnis in litera facte, q̃ de fine intrinseco practicarũ sciẽtiarũ loquitur: qm̃ litera loquit de fine proximo siue extra, siue intus: nihil n. refert quo ad dignitatem practicę, an finis cã nobilitans afferatur intus vel extra, dũmodo sit proximus. sic aũt est in proposito, qm̃ vt in præcedenti articulo dixit autor, de operib. nostris tractamus quatenus per ea ordinamur ad Dei contẽplationẽ: cęterę aũt scientię docent operari ꝓp hunc finẽ remotę. Hoc aũt, s. ꝙ hæc scientia practica hẽt eundẽ finem proximũ, quem hẽt inquantũ speculatiua, licet alio modo, q̃ extrinsece, cõuenit huic scientię, quia est sc̃dm qd practica: si. n. esset pure practica, speculari remotus eius finis esset.

¶ Responsio ad secundum, duabus distinctionibus vtitur: accipere dupliciter à superiori vel ab inferiori: & hoc dupliciter, vel propter defectum seu insufficientiam accipientis, vel subuentionem defectus alieni. Puta intellectus nostri in proposito.

Comment.

Incipit hęc epistola secũdum nostrum declinãdo ad finem illius, habetur to. 2.

5 12. q. 66. ar. 5. 3.

Et 1. prolo. arti. 1.

Et 2. contra ca. 4. fin.

2 ¶ Super

¶ *Super quæstionis primæ. Art. VI.*

Annot. IN titulo nota ly sapientia, id est, notitia ordinatiua, & iudicatiua de alijs vt caput: hoc enim sapientię nomen importat, vt patet sexto Ethicor. in communi loquendo.

Comment. b ¶ In corpore vna conclusio est responsiua quæsito affirmatiue. Sacra doctrina est maxime sapientia inter omnes sapientias humanas, non solum in genere, sed simpliciter.

Annot. ¶ Et aduerte ꝙ ly simpliciter, determinat sapientiam humanam: sicut etiam ly in genere: ita quòd sensus est, quòd sacra doctrina tam relata ad sapientias in genere quàm ad sapientiã humanam simpliciter, est maxime sapientia.

Comment. ¶ Probatur, sacra doctrina determinat proprissime de Deo secundum quòd est altissima causa ergo sacra doctrina est maxime sapientia, &c. Antecedens probatur. determinat de Deo non solum vt cognoscibili per creaturas, sed secũdum quod sibi soli naturaliter est notissęr ꝙ proprissime, &c.

¶ Circa antecedẽs & eius probationẽ nota, quod ex, quæ nobis naturaliter occulta sũt de Deo, quẽadmodum magis propria sunt Deo in cognoscendo, ita & in essendo: & propterea sci entia determinans de Deo secundum illa, quæ soli Deo, sunt nota, est scientia de Deo ex proprijs Dei: & ideo merito dicitur, ꝙ proprissime determinat de Deo: & quoniam secũdum huiusmodi propria habentur prima ſu premaque fundamenta causalitatis diuinæ: ideirco dicitur quòd determinat proprijssime de Deo secundum quod est causa altissima. Verumtamen hic cautus esto, quoniam ly secundum quod est altissima causa, dupliciter põtexponi. Vno modo vt ly secundum, determinet rationem formalem Dei, vt est subiectum sacræ doctrinæ: & sic falsum est assumptum, quoniam, vt in sequẽti patet articulo, Deus inquantum Deus est subiectum eius, & nõ inquantum causa altissima. Alio modo, vt ly secundum, determinet quandam specialem rationem Dei, clausam infra latitudinẽ conditionum pertinentium ad considerationem sacræ doctrinę, eò quòd consequitur deitatem: & sic est verum. Intendit enim litera, quòd sacra doctrina considerat de Deo proprissime, & consequenter secundum quòd etiam causa altissima: quod ad sapientiam spectat.

¶ Consequentia, aũt probatur: iudiciũ de inferioribus habet per eãm altiorẽ: ergo cõsideras eãm altissimã generis alicuius est sapiẽs in illo genere: ergo cõsideras eãm simpliciter altissimã totius vniuersi, id est, Deum, est maxime sapiens: ergo, si qua considerat Deum proprissime secũdum quòd est causa altissima, illa est maxime sapientia inter omnes tã in genere quàm simpliciter: quod erat consequentia probanda. assumptum est clarum, & prima cõsequẽtia probatur quidem: quia sapientis est iudicare, & ordinare. Manifestatur verò in genere ædificij, & in genere totius humanæ vitæ, cum auctoritatibus scripturæ adiunctis, vt patet in litera. Secunda verò ex eodem probata relinquitur medio subintellecta proportionalitate causæ altissimæ in genere, ad sapientiam in genere, & causæ altissimæ simpliciter, ad sapientiam simpliciter: & ex testimonio Augustini confirmatur. Vocatur autem in hac deductione sapientia simpliciter maxime sapientia, ad denotãdum excessum eius super sapientias in genere. tertia autem consequentia per se nota relinquitur: quoniam si considerans simpliciter altissimã causam, id est Deũ est simpliciter, & maxime sapiens: respectu sapientiã in genere hoc aut illo: oportet quòd considerans eandem causam altissimam ex proprijs non solum sit simpliciter, sed & maxime sapiens: & respectu sapientium in genere, & respectu sapientis simpliciter: vepote transcendens ipsum in hoc, quòd propria altissimæ causæ rimatur: cui illa sũt in communibus, & his, quæ per communia Deo Metaphysica haber, aut sunt communes, si sunt simplices, vt ens, verum bonum: aut sunt ex communibus compositæ, si sunt propriæ Deo, vt actus purus, primum ens, &c.

Comment. ¶ Ad secundum dicendum, quòd hęc scientia accipere potest aliquid à physicis † disciplinis, non quòd ex necessitate eis indigeat, sed ad maiorem manifestationem eorum, quę in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia d ab alijs scientijs, sed immediate à Deo per reuelationem. Et ideo non accipit ab alijs scientijs tanquam à superioribus, sed vtitur eis tãquam inferioribus, & ancillis: d sicut architectonicę vtuntur subministrantibus, vt ciuilis militari. Et hoc ipsum quòd sic vtitur eis, non est propter defectum, vel insufficiẽtiam eius, sed propter defectum intellectus nostri: qui ex his, quæ per naturalem rationem (ex qua procedunt alię scientię) cognoscuntur, facilius manu ducitur in ea, quæ sunt supra rationem, quę in hac scientia traduntur.

Aliàs philosophicis.

D. 603.

D. 1153.

ARTICVLVS VI.

a ¶ *Vtrum hæc doctrina sit sapientia.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd hęc doctrina non sit sapientia. Nulla enim doctrina, quę supponit sua principia aliunde, digna est nomine sapientię: quia sapientis est ordinare, & non ordinari. primo metaphisi. * Sed hęc doctrina supponit principia sua aliunde (vt ex dictis patet. e.) Ergo hęc doctrina non est sapientia.

¶ 2 Præterea, Ad sapientiam pertinet probare principia aliarum scientiarum: vnde & caput dr̃ scientiarum: vt sexto Ethic. patet e. Sed hęc doctrina non probat principia aliarum sciẽtiarum. Ergo non est sapientia.

¶ 3 Præterea. Hæc doctrina per studium acquiritur, sapientia aũtẽ per infusionem habetur: vnde inter septẽ dona spiritus sancti connumeratur, vt patet Isa. 2. Ergo hæc doctrina non est sapientia.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Deutero. quarto. in prin. le. Hæc est nostra sapientia, & intellectus corã populis.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd hæc doctrina maxime sapientia est inter omnes sapientias humanas, non quidem in aliquo genere tantum, sed simpliciter. Cum enim sapientis sit ordinare, & iudicare, ut dictum est, non autem secundum quamlibet rationem, sed secundum rationem firmam, quantum ad aliquid sit speculatiua, & quantum ad aliquid sit practica, c omnes alias transcendit tam speculatiuas quàm practicas. Speculatiuarum enim scientiarum vna altera dignior dicitur, tum propter certitudinem, tu propter dignitatem materiæ. Et quantum ad vtrunque hæc scientia alias speculatiuas scientias excedit. Secũdum certitudinem quidem: quia aliæ scientiæ certitudinem habẽt ex naturali lumine rationis humanæ, quæ potest errare: hæc autem certitudinem habet ex lumine diuinæ scientiæ, quæ decipi non potest. Secundum dignitatem verò materiæ: quia ista scientia est principaliter de his, quæ sua altitudine rationem transcendunt. Aliæ verò scientiæ considerant ea tantum quæ rationi subduntur. Practicarum verò scientiarum illa dignior est, quæ ad vlteriorem finem non ordinatur, sicut ciuilis militari. Nam bonum exercitus ad bonum ciuitatis ordinatur. Finis autem huius doctrinæ, inquantum est practica, est beatitudo æterna, ad quam sicut ad vltimum finem ordinantur omnes alij fines scientiarũ practicarum. Vnde manifestum est secundum omnem modum eam d dignioremesse alijs.

Aliàs philosophicis.

D. 603.

D. 1153.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd nihil prohibet id, quod est certius secundũ naturam, esse quo ad nos minus certum propter debilitatem intellectus nostri: qui se habet ad manifestissima rerum sicut oculus noctuæ ad lumen solis: sicut dicitur in secundo meta. * Vnde dubitatio, quę accidit in aliquibus circa articulos fidei, non est propter incertitudinem rei, sed propter debilitatem intellectus humani: & tamen minimum, quod potest habere de cognitione rerum altissimarum, desiderabilius est quàm certissima cognitio, quę habetur de minimis rebus, vt dicitur i duodecimo de animalib. *

a. Meca. te. c. 1.

¶ Lib. 1. de partib. animalium, c. 5. to. 4.

6 † Pro arr. 1. Et 2. prolo. princip. Et 1. contra. ca. 4. fin.

Lib. 1. c. 2. tom. 1.

2 Arti. 3. huius quæ.

6. Ethi. c. 6. paulo a principio to. 5.

b 5

b 5

Annot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur patiens à passione, eo modo quo vehementer affecti circa aliquid passionati dñr: in quo denotatur maxima voluntatis inclinatio, vt iam habituata & connaturalis affecta diuina. &c.

¶ *Super Quæstionis primæ Arti. VII.*

Annot. IN titulo nota terminum vtrũque, ly subiectum, stat p subiecto formali, & ly Deus, tenetur formaliter, ideſt, inquantum Deus: ita quod sensus est, an Deus inquantum Deus, sit subiectum formale huius scientiæ. Et ad bonitatem doctrinæ, penetra quid importet inquantum Deus: ex declaratione Scoti in hac quæstione, quemadmodũ homo potest quadrupliciter accipi. Primò vt animal rationale: & sic intelligitur quidditatiue inquantum homo. Secundo vt sub ſtantia, & sic concipit in cõi. Tertiò vt naturaliter manſuetũ: & sic cõcipitur p accidens, quia esse mãſuetum est accidẽs, seu passio hominis. Quartò vt nobiliſsimũ animalium, & sic cõcipit relatiue ad aliud. Ita in oppoſito ordine retrogrado procedendo. Deus potest conſiderari vt altiſsima causa & vniuerſaliter secundum quod cunque prædicatũ respectiuum ad extra, & sic considerat relatiue ad extra. Potest etiam conſiderari vt ſapiens, bonus, iuſtus, & vniuerſaliter secũdum rationes attributales: & sic cõſideratur quaſi per accidens. potest & conſiderari vt ens, vt actus, & cætc. & sic conſideratur in communi: & ad hos tres modos quaſi ſimplices reducuntur conſiderationes compoſitæ, puta vt actus purus, vt ens primum, &c. Conſideratur nanque in huiuſmodi Deus vt ſtat ſub conceptu communi, & relatiuo aut negatiuo, vt patet. Ante omnes autem hos modos potest conſiderari Deus secundum ſuã propriam quidditatem: hæc enim est prima secundum naturam cognitio omnium & fundamentum cæterarum: & hanc quidditatem circumloquimur deitatis nomine. Et sic quærendo an Deus ſub ratione deitatis vt distinguitur contra rationem bonitatis, &cæt. ſit ſubiectum huius ſcientiæ, est quærere, vtrum Deus ſub ratione ſuæ proprie quidditatis ſit ſubiectum formale huius scientię: ita quod quidditas Dei ſit ordinare & iudicare, iudicium autem per altiorem causam de inferioribus habeatur: ille ſapiens dicitur in vnoquoque genere, qui conſiderat causam altiſsimam illius generis. vt in genere ædificij artifex, qui diſponit formam domus, dicitur ſapiens & architector reſpectu inferiorum artificum, qui dolant ligna vel parant lapides. Vnde dicitur primo. Coriu. tertio. Vt ſapiens architector fundamentum poſui. Et rurſus in genere totius humanæ vitæ prudens ſapiens dicitur, inquantum ordinat humanos actus ad debitum finem. Vnde dicitur Prouerbio decimo. Sapientia est viro prudentia. Ille igitur, qui conſiderat ſimpliciter altiſsimam causam totius vniuerſi, quæ Deus est, maxime ſapiens dicitur. Vnde & ſapientia dicitur eſſe diuinorum secundum quod est Auguſti. decima secunda de trini. *) Sacra autem doctrina proprijſsime determinat de Deo secundum quod est altiſsima cauſa: quia non ſolum quantum ad illud quod est per creaturas cognoſcibile (quod philoſophi cognouerunt, [c] vt dicitur Roma. 1. Quod notum est Deo, manifeſtum est illis.) ſed etiam quantum ad id, quod notum est ſibi ſoli de ſeipſo, & alijs per reuelationem communicatum. Vnde ſacra doctrina maxime dicitur ſapientia.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quod ſacra doctrina non ſupponit ſua principia ab aliqua ſcientia humana, ſed à ſcientia diuina, à qua ſicut a ſumma ſapientia omnis noſtra cognitio ordinatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod aliarum ſciẽtiarum principia vel ſunt per ſe nota, & probari non poſſunt: vel per aliquam rationem naturalem probantur in aliqua alia ſcientia. Propria autem huius ſcientiæ cognitio est quæ eſt per reuelationem, non autem per naturalem rationem. Et ideo non pertineat ad eam probare principia aliarum ſcientiarum, ſed ſolum iudicare de eis. Quicquid enim in alijs ſcientijs inuenitur veritati huius ſciẽtiæ repugnans, totum condemnatur vt falſum. Vnde dicitur 2. Corin. 10. Conſilia deſtruentes & omnem altitudinem extollẽtem ſe aduerſus ſcientiam Dei.

c ¶ Ad tertium dicendum, quod cum iudicium ad ſapientem pertineat ſecundum duplicem modum iudicandi duplicitẽr ſapientia accipitur. Contingit enim aliquem iudicare vno modo per modum inclinationis, ſicut qui habet habitum virtutis, recte iudicat de his, quæ ſunt ſecundum virtutem agenda inquantum ad illa inclinatur. Vnde & in 10. * Ethico. dicitur, quod virtuoſus est menſura & regula actuum humanorum. Alio modo per modum cognitionis, ſicut aliquis inſtructus in ſcientia morali poſſet iudicare de actibus virtutis etiam ſi virtutem non haberet. Primus igitur modus iudicandi de rebus diuinis pertinet ad ſapientiam, quæ ponitur donum Spiritus ſancti, ſecundum illud Corin. ſecundo. Spiritualis homo iudicat omnia & cætera. Et Dio:* dicit 1. capit. de di. no. Ierotheus doctus est non ſolum dicens, ſed & patiens diuina. Secundus autem modus iudicandi pertinet ad hanc doctrinam ſecundum quod per ſtudium habetur: licèt eius principia ex reuelatione habeantur.

Annot. *1. Ethi. c. 14. cart. 2 principio tom. 3.*

Commento.

Lib. 10. Ethic. c. 6 parum ante finem. & lib. 3. tom. 4. ca 5.

Cap. 2. par. 1. in fi.

Annot.

179 D. 1154

Articvlvs vii.

¶ *Vtrum Deus ſit ſubiectum huius ſcientiæ.*

Ad Septimvm ſic procedi- 7
tur. Videtur quod Deus non 1. Prolo. ar.
ſit ſubiectum huius ſcientię. In qua- 4. & 5. ante
libet enim ſcientia oportet ſuppone- lit.
re de ſubiecto quid est, ſecundum Phi
loſophum in primo poſteriorum: * Nõ procul
ſed hæc ſcientia non ſupponit de Deo à prin. lib.
quid est: dicit enim Damaſcenus, In tom. 1.
Deo quid eſt, dicere impoſsibile est.
ergo Deus non eſt ſubiectum huius
ſcientiæ.

¶ 2. Præterea, omnia quæ determinã- *Lib. 3. de ori*
tur in aliqua ſcientia, comprehendun- *thodo. fide.*
tur ſub ſubiecto illius ſcientiæ: ſed in
ſacra ſcriptura determinatur de multis aliis quàm de Deo, puta de creaturis, & de moribus hominũ: ergo Deus non eſt ſubiectum huius ſcientiæ.

¶ Sed Contra, illud est ſub iectum ſcientiæ, de quo eſt ſermo in ſcientia: ſed in hac ſcientia ſit ſermo de Deo (dicitur enim Theologia quaſi ſermo de Deo) ergo Deos eſt ſubiectũ huius ſcientiæ.

b ¶ Respondeo dicendum, quod Deus eſt ſubiectum huius ſcientiæ. Sic enim ſe habet ſubiectum ad ſcientiam, [c] ſicut obiectum ad potentiam, vel habitum: proprie autem ſub ratione formalis huius ſubiecti vt res eſt, &c.

b ¶ In corpore duo ponuntur. primo concluſio reſponſiua queſito affirmatiue; ſecundo referuntur aliorum dicta. Quo ad primum concluſio eſt: Deus eſt ſubiectum huius ſcientię. Probatur dupliciter: primo obiectum alicuius potentiæ vel habitus eſt id, ſub cuius ratione omnia referuntur ad potentiam vel habitum: ergo ſubiectum ſcientiæ eſt ſub cuius ratione omnia conſiderãtur in ſcientia, ergo ſubiectum huius ſcientiæ eſt Deus, antecedens manifeſtatur in obiecto viſus. Prima vero conſequẽtia probatur: ſubiectum ad ſcientiam ſe habet ſicut obiectum ad potentiam vel habitum, ergo ſi obiectũ, &c. Secunda autem cõſequẽtia probatur, omnia conſiderantur in ſacra doctrina ſub ratione Dei, ergo ſi ſubiectũ, &c. Aſſumptum probatur, quia omnia vel ſunt Deus, vel ad Deum ordinantur, vt principium, aut finem, &c.

¶ Circa probationem primæ conſequentiæ, aduerte quòd illa propoſitio aſſumpta ſicut obiectum ad potentiam, ita ſubiectum ad ſcientiam, non eſt opus quòd curret, quo ad omnia, ſed ſat eſt propoſito quòd teneat quo ad proportionem rationis formalis, ita quòd ſicut tõ formalis obiecti potentiæ eſt ea, quæ omnia referuntur ad illam potẽtiam, ita ratio formalis ſubiecti ſcientiæ eſt illa, ratione cuius omnia conſiderantur in illa ſciẽtia. Vtrũ autem teneat ſimilitudo quo ad alia, puta quo ad communitatem, vt ſicut obiectum formale potẽtię eſt aliquid commune omnibus per ſe obiectis illius potentiæ, ita ſubiectum ſcientiæ debeat eſſe aliquid commune omnibus per ſe ſubiectis illius, non eſt præſentis propoſiti; quam uis manifeſte pateat hinc quod non oportet hanc ſimilitudinẽ ſaluare, quia ponitur ſubiectum huius ſcientiæ non aliquod commune, ſed Deus vt Deus, quem vt ſic conſtat eſſe ſingulare quoddam. Nec obſtat quod in primo ſententiarum, articulo quarto prologi dixerit Sanctus Thomas, quod ſubiectum ſcientiæ habet hanc conditionem, ſcilicet quod eſt commune per prædicationẽ, quoniam illud eſt verum ſecundum communiter accidentia, & non neceſſario, videmus enim communiter in ſubiectis communiter aſſignatis

aſſignatis ſcientijs à doctoribus, illam conditionem inueniri, non tamen oportet, vt patet quarto Metaphyſicæ, in ſcientia de ſano. Poſſet quoque ſaluare communitas per prædicationem in omni ſubiecto, non in recto, ſed in recto vel obliquo: ſic enim etiam Deus de omnibus theologalibus prædicatur, quia ſunt aut Deus, aut Dei, aut ad Deum, aut à Deo &c. Prima tamen reſponſio eſt ad literam.

Quæstio. Circa propoſitionem aſſumptam in probatione ſecundæ conſequentiæ, ſcilicet omnia conſiderantur in hac ſcientia ſub ratione Dei, dubitatur ſimpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidẽ arguit Gregorius de Arimino, ſi Deus ſub ratione deitatis eſſet ſubiectum theologiæ, tam beatorum quàm noſtræ, oporteret quòd omnia cognoſcibilia de Deo ratione deitatis caderent ſub theologia, ſed hoc eſt impoſsibile. Tũ quia omnia ſimpliciter caderent ſub theologia. Tum quia infinitæ veritates caderent ſub eadem. per deitatem enim omnia cognoſcibilia ſunt, & infinita, &c. vt patet in ſcientia, quam Deus habet de ſeipſo per eſſentiã ſuam. Ad hominem vero, quia ipſemet Sanctus Thomas in prologo primi ſententiarum, articulo quarto, expreſſe dicit ſubiectum huius ſcientiæ eſſe ens diuinum per inſpirationem cognoſcibile, & non Deum, niſi ſicut ſubiectum principale: ergo, &c.

¶ Ad primum horum neganda est conſequentia propter duplicem rationem. Prima eſt, quia theologia ſiue noſtra, ſiue beata eſt ſcientia inadæquata ſubiecto: conditionalis autem illa eſt vera de ſcientia adæquatæ ſubiecto: ſolus enim Deus habet theologiam adæquatam eius ſubiecto formali. Sed hæc ratio nihil videtur valere. Quoniam ratio formalis ſubiecti & ſcientiæ oportet quod adæquate ſibi reſpondeant, alioquin ſcientiæ non diſtinguerentur per ſubiecta formalia: nec poſſet aſſignari ratio quare magis iſta quàm illa de tali ſubiecto cõſideret. Vnde aſſignatur alia ratio negationis, & eſt, quia in antecedente illius conditionalis non ſit mentio de ratione formali ſub qua. Cum tamen ex illa pendeat adæquatio, vel limitatio cognoſcibilium de ſubiecto formali per rationem formalem illius vt res eſt: Deus enim eſt ex ratione deitatis ſit infinite cognoſcibilis: tamen Deus vt Deus ſub participato lumine gloriæ eſt cognoſcibilis infra certũ limitẽ reſpectu ſui ipſius, & ſimiliter ſub participatione luminis gratiæ eſt cognoſcibilis ſecundum certos fines, & cæt. & ideo ad verificandam illam conditionalem oportet addere, ſi Deus inquantum Deus ſub lumine ſibi adæquato eſſet ſubiectum ſcientiæ alicuius: illa noſſet omnia, & cæt. ſed tunc patet falſitas ſubſumendæ propoſitionis: quia ſola lux diuina in ſe ipſa eſt tale lumen: noſtræ autem & beatæ Theologiæ Deus inquantum Deus quidem, ſed ſub lumine diminuto ſubiectum eſt: & ideo iuxta facultatem luminis eſt extenſio ſcientiæ: non eſt ergo ſecundum extenſionem rationis formalis, vt res eſt abſolute: ſed vt ſtantis ſub ratione formali obiecti, vt obiectum eſt menſuranda ſcientia.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd Sanctus Thomas non aſſerendo, ſed opinando ſequens conditiones ſubiecti communiter ab alijs dictas illud dixit, vt patet ex modo loquendi: cum inchoando illam poſitionem dicit, Si volumus ponere aliquod ſubiectum, in quo ſaluentur omnes hæ conditiones. hic autem aſſertiue determinauit: quod etiam ex tunc inchoauerat: quoniam & ibi dicit, quòd omnia conſiderantur in hac ſcientia ſub ratione Dei: quare hoc eſt ſimpliciter tenendum: illud vero tanquam opinabile audiendum.

Commen. ¶ Secunda ratio ad concluſionem eſt hæc, idem eſt ſubiectum principiorum, & totius ſcientiæ: Deus eſt ſubiectum principiorum huius ſcientiæ: ergo Deus eſt ſubiectum totius ſcientiæ. Maior probatur, quia tota ſcientia virtualiter continetur in principijs. Minor vero, quia Deus eſt ſubiectum articulorum fidei.

Quæstio. Circa propoſitionem aſſumptam ad probandum maiorem: ſcilicet, tota ſcientia virtute continetur in principijs, dubium occurrit: quoniam aduerſari videtur doctrinæ Sancti Thomæ. Nam ſequitur, tota ſcientia virtualiter continetur in principijs, ergo in ſubiecto principiorum: ergo in ſubiecto ſcientiæ: ergo duarum ſpecierum diſparatarum, imo generis & ſpeciei ſecundum propria ſingulis non poteſt eſſe ſcientia vna ſecundum ſpeciem ſpecialiſsimam: hoc eſt falſum apud Sanctum Thomam: quoniam ſcientia de triangulo, & quadrato & figura, & cætera, non ſolum ſecundum communia, ſed ſecundum propria ſingulis vnius eſt ſpeciei: vt patet in prima ſecundæ: & in primo poſteriorum, ergo. Prima conſequentia patet: quia principia conficiuntur ex ſubiecti ratione. Secunda etiam patet, quia idem eſt ſubiectum principiorum, & ſcientiæ. Tertia autem, quia ſcientia vnius ſpeciei omnino diſparatæ, quo ad propria, non continetur virtualiter in alia ſpecie, nec in generis ratione, vt ſic: ſicut nec paſſiones vnius ſpeciei continentur virtualiter in alia, nec in ratione generis vt patet.

¶ Ad hanc obiectionem oportet reſpondere, non ſolum ad hominem, ſed ſimpliciter, quoniam iſta virtualis continentia ingerit dubium non ſolum quia poſita eſt hic in litera, ſed ſimpliciter. Vnde Scotus in prologo quæſtione tertia tenens, quòd virtualis continentia omnium veritatum pertinentium ad aliquam ſcientiam eſt conditio conſtituens rationem ſubiecti formalis in ſcientia, obiectioni præfatæ conſentit, concedens verum eſſe id, ad quod ratio deducit, quòdque nos reputamus falſum. Sciendum eſt igitur: quod duplex eſt de huiuſmodi continentia opinio. Scotus nanque putat ſubiectum ſcientiæ oportere continere primo virtualiter vt cauſam ſufficientem omnes veritates pertinentes ad talem ſcientiam, & probat hoc dupliciter. Primo quia continet propoſitiones immediatas, quæ ſunt principia virtualiter continentia totam ſcientiam. Patet hoc, quia propoſitionis immediatæ prædicatum continetur in ſubiecto, ſubiectum autem eſt ſubiectum ſcientię, ergo. Secundo, quia ſubiectum eſt adæquata cauſa habitus, ergo continet primo virtualiter totum ipſum, ergo omnes illius veritates. Et ſecundum hanc opinionem tot ſunt ſcientię ſecundum ſpeciem, quot ſunt non ſolum ſpecies rerum omnino diſparate, quod dico propter ſpecies ſubordinatas, puta ſubiectum & paſſionem, ſed etiam quòd ſunt rationes formales rerum, quarum una non continetur virtualiter in alia, & ſic alia eſt ſcientia de animali vt ſic, ad quam ſpectat conſiderare proprias animalis paſſiones tantum, quoniam ſolæ ipſæ virtualiter in animali clauduntur, & alia de boue inquantum bos, & alia de leone inquantum leo, & cæt. Sanctus Thomas vero tenens ſcientias ſecari non ſecundum quòd ſecantur res abſolute: ſed prout ſunt ſcibiles: tenent, quòd ſubiectum formale ſcientię exigit duas conditiones, vt ex litera habetur. Prima eſt, quod ratione ipſius omnia attingantur ab illa ſcientia. Secunda, quod virtualiter contineat totam ſcientiam, non vt cauſa in ſeipſo ſufficiens, vt Scotus voluit, ſed in ſeipſo quidem ſumptum ſufficiens, vt cauſa prima, id eſt, in ſuo ordine, & non ſimpliciter. Sumptum autem: & in ſe, & participantibus ipſum, aut quomodolibet attributis ad ipſum ſit ſufficiens ſimpliciter. vocatur autem cauſa ſimpliciter ſufficiens illa, quæ primo, id eſt, adæquate eſt cauſa alicuius, vt ſubiectum propriæ paſſionis, ſiue immediate, ſiue mediante aliqua priore paſſione. Cauſa autem ſufficiens in ſuo ordine, quæ licet ſola non ſufficiat ad effectum, in ſuo tamen ordine completa, & totalis cauſa eſt: vt ſol eſt cauſa ſortis. Et hoc modo principia prima alicuius ſcientiæ continent virtualiter omnes veritates illius: ſcilicet, vt primæ propoſitiones: non enim ex primis propoſitionibus ſolus immediate, vt patet, neque mediantibus tantum his, quæ totaliter ex illis pendent, omnes veritates ſciuntur, ſed ex illis vt primis, & alijs vt ſecundis, ac proximis

b 12 *Alias philoſophicis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis causis conclusiones multæ sciuntur. Et hoc clarius patet in ipsis passionibus, quæ demonstrantur. in scientia enim de numero, non oportet omnes passiones, scibiles eadem scientia contineri virtualiter in numero, primò, id est, adæquate & sufficienter, loquendo de numero in seipso: quoniam sic nec passiones binarij, nec trinarij scirentur ibidem, vt patet. sed bene oportet numerum in se continere virtualiter omnes passiones huiusmodi, vt primam radicem earum: vt distinctum autem, & participatum in binario, & trinario, &c. oportet omnium passionum subiectum esse primum, id est adæquatum. At per hoc principia talis scientiæ, quæ habent numerum pro subiecto, continent virtualiter omnes veritates, vt oportet, quòd sufficiant ad inferendas omnes conclusiones; nisi adiuncta propositionibus, quarum subiectum sit binarius, aut trinarius, &c. vt causis proximis: quemadmodum nec numerus in se causa est suffreiens ad passiones binarij, sed vt prima radix earum: & hoc in eo quòd scibiles, id est, inquantum sunt in tali specie scibiles: quicquid sit in esse naturæ. Et secundum hanc viam manifestum est, quòd eandem scientiam secundum speciem, contingit esse de genere, & multis speciebus secundum singulorum propria. Et si quæratur, quis ergo erit limes scibilium in vna scientia? Iam patet responsio ex dictis: limitantur namque scientiæ secundum species scibilium vt sic, & non secundum species rerum. Et ideo tot species, & genera rerum sub vna possunt comprehendi scientia, quot comprehendi contingit sub vna specie scibili. Et ideo illa ratio formalis rerum, quæ primo fundat illam speciem scibilem, id est, cui prius conuenit ille modus abstractionis, vel diffinitionis, vel cognitionis, qui constituit illam speciem scibilis, est ratio formalis subiecti in illa scientia: & est prima radix omnium pertinentium ad illam scientiam vt sic. Quod autem continentia virtualis talis, vt declarata est, sufficit ad subiectum, & principia scientiæ, patet ex processibus scientiarum, tam in Mathematicis, quàm in naturalibus. Vtrobique namque multarum specierum passiones proprie traduntur, puta trianguli & quadranguli: quas impossibile est adæquate contineri in subiecto geometriæ, vt patet.

¶ Ad primum ergo Scoti rationem iam dictum est.

¶ Ad secundam vero ex eodem fundamento dicitur, quòd subiectum habitus continere virtualiter totum habitum potest dupliciter intelligi: vno modo accipiendo subiectum in seipso, alio modo, vt inuentum in alijs per se participantibus quomodolibet ipsum. Et similiter continere virtualiter dupliciter, scilicet adæquate, & vt primum causans. Subiectum in seipso continet virtualiter, vt prima causa totum habitum, & non partem: sicut tol continet virtualiter totum hominem, & non partem: vt prima tamen sui superior causa. Subiectum autem in se, & in participantibus, continet virtualiter, & adæquate, vt tota causa totum habitum. Et sic patet ad dubium, & simpliciter & ad hominem.

Continent. ¶ Quo ad secundum referuntur tres aliorum assignationes. Prima est Magistri sententiarum. Secunda Hugonis de sancto Victore. Tertia est Lincolniensis.

Annot. ¶ Sed aduerte modestiam autoris, quoniam primo, excusando illos dicit, quòd attenderunt ad materiam quasi diceret quòd non intendebant assignare subiectum formale. secundo omnia supradicta reducit ad subiectum formale à se assignatum, dicens omnia hęc tractari in ordine ad Deum.

a ¶ *Super Quæstionis primæ Arti. VIII.*

Annot. IN titulo argumentatiua, id est, probatiua ne est eorum, quæ docet, an non? sed forte simpliciter proponit? vt Sco. dicit contra articulum se cundum.

¶ In corpore tres conclusiones. Prima est, sacra doctrina non arguit ad principia, sed ad conclusiones ex principijs. Secunda est, sacra doctrina disputat arguendo contra negantes principia eius, si aliquid eius concedunt. Tertia, sacra doctrina disputat soluendo tantùm contra negantes principia, & nihil eius omnino concedentes. Comment.

¶ 2 Præterea, Si sit argumentatiua, aut argumentatur ex autoritate, aut ex ratione. Si ex autoritate, non videtur hoc congruere eius dignitati (nam locus ab autoritate, est infirmissimus secundum Boet.*) Si etiam ex ratione, hoc non congruit eius fini: quia secundum Gregorium in homilia, * fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. Ergo sacra doctrina non est argumentatiua. Probare & soluere eadem. Annot.

¶ Sed Contra est quod dicitur ad Titu. primum de episcopo amplectente eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.

scientia suprema inter physicas disputat contra negantes principia, & defendit, soluendo saltem, si nihil concedunt: ergo & hæc doctrina habet vtrunque. Antecedens declaratur ex differentia inter scientias inferiores & supremam. Consequentia vero probatur: quia ista est scientia suprema. Deinde manifestantur sigillatim secunda quidem, cum contra hæreticos ex vno articulo probamus alium, &c. tertia vero, quia contra veritatem infallibilem nulla potest demonstratiua ratio esse: ergo omnes rationes contra ea quæ sunt istius scientiæ sunt rationes solubiles. Tenet sequela: quia hęc doctrina innitit infallibili veritati.

¶ Circa tertiam conclusionem aduerte, quòd theologum posse soluere rationes Philosophorum contra ea quæ sunt fidei, contingit dupliciter. Vno modo ex creditis, vt puta si dicenti, quòd omnis vna res, numero, est vna hypostatice: respondet, Nego, quia Deus est trinus. Et sic theologalis solutio non soluit nisi credendo. ¶ Alio modo ex propositionibus scitis simpliciter, vel quo ad hoc, vt puta si responderet, Nego in re infinita: non quia sciat eius contradictoriam, scilicet, res infinita est plures hypostatice, sed quia scit negatiue nullum heberi efficax medium ad illam probandum. Et dicitur scire negatiue, quando nullo medio cognitur intellectus. Et sic theologus soluit ex scitis quo ad hoc. Quandoque autem ex scitis simpliciter: vt si solnat rationem contra accidentia in sacramento altari, dicendo quia accidentia esse non est inesse actualiter, sed aptitudinaliter. In proposito literam hanc intelligo de solutione theologali secundo modo. Et si inferatur, quia huiusmodi solutio non est theologi, vt theologus est: quia non ex principijs theologiæ: negetur assumptum: quoniam theologia, non solum gaudet propriis, sed etiam facit de extraneis propria, dum ad defensionem suam aliarum scientiarum propositionibus vtitur propter nos, vt in articulo quinto, ad secundum, tactum est. Et quamuis pura theologalia oporteat ex principijs manare theologalibus: theologalia tamen ministerialiter non oportet, sed sat est eis seruire. Sic autem theologales sunt huiusmodi solutiones. Vnde minus bene videntur sentire, qui soluere theologiæ tribuunt, non nisi ex aliqua propositione credita. Et decepti sunt: quia non discreuerunt inter solutionis, & probationis naturas. Probatio namque est ex euidentibus, solutio autem est etiam ex his, quæ non apparent esse falsa, dato quòd non sciantur esse vera. Et propterea theologus potest semper soluere, nunquam coacto intellectu ab aliqua propositione contraria his, quæ sunt fidei, quàuis eorum falsitatem non videat.

¶ Circa probationem tertiæ conclusionis, scito, quòd aliud est scire omnes rationes contra fidem esse solubiles: & aliud est scire soluere eas. Primum probatur in litera, & probatio assumit vnã propositionem creditam, scilicet hæc doctrina innititur veritati infallibili: & propterea conclusio hæc non nobis hic euidens est. Secundò vero in actu exercito consistit, & libet contra gentil. his plenus est. Et quoniã solutio (vt dictũ est & experimur) nõ requirit euidentiã, sed nõ coactionẽ intellectus. & hoc in ipso exercito solutionis cõtingit dũ rõ cogens non adest: iõ scire soluere, seu

seu soluere contraria huius doctrinę non est credere, aut ex credere, nisi occasionaliter: quoniam ex hoc quòd credimus applicamus intellectum ad inueniendum defectus rationum, & propositionum contrarium. Et hanc distinctionem bene notanda ea de quibus theologia secundaria est, vt Deum esse, & vnum esse, & immortalem, &c. non sunt extraneæ. Sed ex eis procedit theologia, vt ex proprijs, & quandoque necessarijs, minister aliter tamen, & nõ ratione sui, sed propter nostri intellectus infirmitatem, vt in articulo quinto ad secundum dictum est. Et propterea sancti Doctores, qui speculatiuo ingenio prædicti fuerunt, intellectus humani defectum subuenire cupientes, rationes philosophicas plurimas conati sunt afferre ad aliquod horũ trium, vt sic viri docti ea, quæ fidei sunt, rationi non contraria comperientes, facilius his, quæ fidei sunt adhærere possint, aut saltem ea nõ spernere, aut deridere. Suadetur autem huiusmodi rationes, vt ministras proprias effici huius scientiæ propter nos, ex litera in tertia conclusione, & eius manifestatione: nõ enim aliter possunt solui obiectiones oppositæ sufficienti solutione, nisi ex rationibus philosophicis. Si namque ex creditis solueuda essent obiecta philosopho rum, ridiculo philosophis theologi essent, &c.

¶ Circa hæc diligẽter aduerte, quòd aliud est loqui de ratione humana, & aliud loqui de propositionibus notis ratione humana. In litera, vt declarauimus, insinuat, quòd ex ratione humana absolute loquendo hæc doctrina procedit, vt ex extraneis, quoniam propositiones notæ naturali, non diuino lumine vt sic, sunt extraneæ. sed tamen multæ propositiones notæ naturali lumine & demonstratione secũdum se ipsas sumptæ sunt veræ, & propriæ theologales, sub alio tamen lumine. vt in primo articulo in responsione ad secundum patet. vt patet de istis, Deus est bonus, &c. Vnde cum theologus arguit ex istis, arguit ex proprijs quamuis non proprio tantum modo notis, pro quanto sunt non solum reuelati, sed etiam scitæ. † Epistola. 19. Paulo post primum. 3. Annota.

Assumptum enim à theologo, affirmatur propria.

a ¶ *Super Quæstionis primæ Articulum nonum.*

Annota. IN titulo vt metaphoris, est vti locutionibus, quæ non verificantur de his, de quibus dicuntur secundum propriam significationem.

¶ Respondeo dicendũ, quòd sicut aliæ scientiæ non argumentantur ad sua principia probanda, sed ex principijs argumentantur ad ostendendum alia in ipsis scientijs: ita hæc doctrina non argumẽtatur d sua principia probanda, quæ sunt articuli fidei: sed ex eis procedit ad aliquid ostendendum, sicut Apostolus primæ ad Corinthios 15. ex resurrectione Christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam. ¶ Sed tamen considerãdum est in scientijs Physicis, * quòd inferiores scientiæ, nec probant sua principia, nec contra negantem principia disputant, sed hoc relinquunt superiori scientiæ: suprema vero inter eas, scilicet Metaphysica, disputat contranegantem sua principia, si aduersarius aliquid concedit: si autem nihil concedit, non potest cum eo disputare, potest tamen soluere rationes ipsius. Vnde sacra scriptura, cum non habeat superiorem, disputat cum negante sua principia, argumentando quidem, si aduersarius aliquid concedat eorum, quæ per diuinam reuelationem habentur: si vt per autoritates sacræ doctrinæ disputamus contra Hæreticos: & per vnum articulum contra negantes alium. Si vero aduersarius nihil credat eorum, quæ diuinitus reuelantur: non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad soluendum rationes, si quas inducit, contra fidem. Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de vero demonstrari contrarium, manifestum est probationes, quæ contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. ¶ Alias Philosophicis. Annota.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd licet argumenta rationis humanæ non habeant locum ad probãdum, quæ fidei sunt, tamen ex articulis fidei hæc doctrina ad alia argumentatur, vt dictum est. e

¶ Ad secundum dicendum, quòd argumentari ex autoritate est maxime proprium huius doctrinæ, cõ quòd principia huius doctrinæ, per reuelationem habentur. Et sic oportet quòd credatur autoritati eorum, quibus reuelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati huius doctrinæ: nam licet locus ab autoritate, quæ fundatur super Ratio humana.

b 181 In cor. arti.

nes oppositas conclusionibus, aut principijs theologalibus, aut ad soluendas rationes contra theologalia factas, aut ad stabiliendas ea de quibus theologia secundaria est, vt Deum esse, & vnum esse, & immortalem, &c. non sunt extraneæ. Sed ex eis procedit theologia, vt ex proprijs, & quandoque necessarijs, minister aliter tamen, & nõ ratione sui, sed propter nostri intellectus infirmitatem, vt in articulo quinto ad secundum dictum est. Et propterea sancti Doctores, qui speculatiuo ingenio prædicti fuerunt, intellectus humani defectum subuenire cupientes, rationes philosophicas plurimas conati sunt afferre ad aliquod horũ trium, vt sic viri docti ea, quæ fidei sunt, rationi non contraria comperientes, facilius his, quæ fidei sunt adhærere possint, aut saltem ea nõ spernere, aut deridere. Suadetur autem huiusmodi rationes, vt ministras proprias effici huius scientiæ propter nos, ex litera in tertia conclusione, & eius manifestatione: nõ enim aliter possunt solui obiectiones oppositæ sufficienti solutione, nisi ex rationibus philosophicis. Si namque ex creditis solueuda essent obiecta philosopho rum, ridiculo philosophis theologi essent, &c.

¶ Circa hæc diligẽter aduerte, quòd aliud est loqui de ratione humana, & aliud loqui de propositionibus notis ratione humana. In litera, vt declarauimus, insinuat, quòd ex ratione humana absolute loquendo hæc doctrina procedit, vt ex extraneis, quoniam propositiones notæ naturali, non diuino lumine vt sic, sunt extraneæ. sed tamen multæ propositiones notæ naturali lumine & demonstratione secũdum se ipsas sumptæ sunt veræ, & propriæ theologales, sub alio tamen lumine. vt in primo articulo in responsione ad secundum patet. vt patet de istis, Deus est bonus, &c. Vnde cum theologus arguit ex istis, arguit ex proprijs quamuis non proprio tantum modo notis, pro quanto sunt non solum reuelati, sed etiam scitæ. † Epistola. 19. Paulo post primum. 3. Annota.

Assumptum enim à theologo, affirmatur propria.

a ¶ *Super Quæstionis primæ Articulum nonum.*

Annota. IN titulo vt metaphoris, est vti locutionibus, quæ non verificantur de his, de quibus dicuntur secundum propriam significationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Comment. 9 Prolog. Art. 1. & dist. 34. q. 3. a. 1. & 2. & 3. c. 6. & gen. c. 110. & crin. lib. 3. c. 1. & quol. 4. q. 1. & opusc. 60. ca. 1. fi.

ctu nem, sed secundum aliquam similitudinem ad propriè signi ficata. Et cum dicitur, q Deus noster ignis consumens est, vtimur metaphora, quia Deus non est verè ignis, sed se habet ad modũ ignis consumentis, & sic de aliis. Et occasionem sumit quæstio hæc ex secundo posteriorum. vbi prohibentur metaphoræ in scientijs.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæstio affirmatiuæ. Sacra doctrina congruè vtitur metaphoris corporalium ad diuina, & spiritualia. Probatur dupliciter. Primò. Deus omnibus prouidet prout congruit eorum naturæ. ergo conueniebat homini in sacra doctrina spiritualia sub corporalibus similitudinibus traduntur. Antecedens patet. Consequentia verò probatur, quia naturale est homini ad intelligibilia per sensibilia duci. Probatur, quia omnis nostra cognitio venit à sensu. Et cõfirmatur hæc ratio auctoritate Dionysij, &c. Secundò sacra doctrina proponitur omnib. hominibus communiter: ergo congruè spiritualia sub similitudinibus corporalium traduntur. Antecedens probatur, ad Roma. 1. Consequentia aũt probatur, quia plures non sunt idonei ad intelligibilia secũdum se, qui vel sicca capere possunt.

§ 2. In respõsione ad primum dubium occurrit quomodo verificetur qđ hæc doctrina vtatur metaphoris, propter necessitatem & vtilitatem, vt dictũ est. Nulla siquidem necessitas adest, neq; in corpore ostenta est. Secunda namq; ratio vtilitatẽ tantum infert, vt patet, prima verò cõuenientiam, vt ipsa litera testatur. Et confirmatur, quia naturalitas nostra ad sensibilia non infert necessitatem ad talia sensibilia, scilicet metaphoras. Et augetur dubium, quia nihil est metaphoricè in scriptura traditum quod nõ possit propriè doceri, nulla ergo est necessitas vtendi metaphoris in hac doctrina, quamuis conuenienter, & vtiliter eis vtatur.

¶ Ad hoc dicendum mihi videtur, q vti metaphoris in hac doctrina est quodammodo necessarium, & quodammodo non: & hoc respectu non horum, aut illorum, puta minus idoneorum, sed re- iam dictum est c. Procedere autem per similitudines varias, & repræsentationes, est proprium poeticę, quę est infima inter omnes doctrinas: ergo huiusmodi similitudinibus vti non est conueniens huic scientię.

¶ 2 Præterea, Hęc doctrina videtur esse ordinata ad veritatis manifestationem, vnde & manifestatoribus eius præmium promittitur Ecclesiastici 24. Qui elucidant me, vitam æternã habebunt. Sed per huiusmodi similitudines veritas occultatur. Non ergo cõpetit huic doctrinę diuina tradere sub similitudine corporalium rerum.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquę creaturę sunt sublimiores, tanto magis ad diuinam similitudinem accedunt: si igitur aliquæ ex creaturis transumerentur ad Deum, tunc oporteret talem transumptionem maximè fieri ex sublimioribus creaturis, & non ex infimis. Quod tamen in scripturis frequenter inuenitur.

¶ Sed contra est quod dicitur Oseę duodecimo: Ego visionem multiplicaui eis, & in manibus Prophetarum assimilatus sum. Tradere autem aliquid sub similitudine, est metaphoricum. Ergo ad sacram doctrinam pertinet vti metaphoris.

¶ Respondeo dicendum, q cõueniens est sacræ scripturę diuina & spiritualia sub similitudine corporalium tradere. Deus enim omnibus prouidet secundum quod competit eorum naturę: est autem naturale homini, vt per sensibilia ad intelligibilia veniat c, quia omnis nostra cognitio à sensu initium habet. Vnde conuenienter in sacra scriptura traduntur nobis spiritualia sub metaphoris corporalium, & hoc est quod dicit Dionysius primo capitulo cœlestis hierarchię. * Impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium nisi varietate sacrorum velaminum circunuelatum. Cõuenit etiam sacræ scripturę, quę communiter omnibus proponitur (secumpum illud ad Roma. 1. Sapientibus, & insipientibus debitor sum) vt spiritualia sub similitudinibus corporalium proponãtur, vt saltẽ, vel sic rudes eam capiant: qui ad intelligibilia secundum se capienda non sunt idonei.

¶ Ad primum ergo dicendum q poëta vtitur metaphoris propter repsentationem: repræsentatio enim naturaliter homini delectabilis est. Sed sacra doctrina vritur metaphoris pp necessitatẽ, & vtilitatẽ, vt dictum estꝫ.

¶ Ad secundum dicendum, q radius diuinę reuelationis nõ destruitur propter figuras sensibiles, quibus circunuelatur, vt dicit Dionysius, * sed remanet in sua veritate, vt mẽtes quibus sit reuelatio, non permittat in similitudinibus permanere, sed eleuet eas ad cognitionem intelligibilium, & per eos, quibus reuelatio facta est, alii etiã circa hęc instruantur. Vnde ea, quæ in vno loco scripturę traduntur sub metaphoris, in aliis locis expressius exponuntur. Et ipsa etiam occultatio figurarum vtilis est ad exercitium studiosorum, & contra irrisiones infidelium: de quibus dicitur Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut docet Diony. cap. 2. cœlestis hierarchiæ, * magis est conueniens quòd diuina in scripturis tradantur sub figuris vilium corporum, quàm corporum nobilium. Et hoc propter tria. Primo, quia per hoc magis liberatur humanus animus ab errore. Manifestum enim apparet, quòd hæc secundum proprietatem non dicitur de diuinis, quod posset esse dubium, si sub figuris nobilium corporum describerentur diuina, maximè apud illos, qui nihil aliud à corporibus nobilius excogitare nouerunt. Secundo, quia hic modus conuenitior est cognitioni, quam de Deo habemus in hac vita. Magis enim manifestatur nobis de ipso quid non est, quam quid est. & ideo similitudines illarum rerũ, quę magis elongãtur à Deo, veriorem nobis faciunt æstimationem quòd sit supra illud, quod de Deo dicimus, vel cogitamus. Tertiò, quia per huiusmodi, diuina magis occultantur indignis.

ARTICVLVS X.

a Vtrum sacra scriptura sub una litera habeat plures sensus.

Ad decimum sic proceditur. Videtur, quòd sacra scriptura sub una litera nõ habeat plures sensus, qui sunt, historicus, vel literalis, allegoricus, tropologicus siue moralis, & anagogicus: multiplicitas enim sensuũ in vna scriptura parit confusionẽ & deceptionem, & tollit arguendi infirmitatem, vnde ex multiplicibus propositionib. non procedit argumentatio, sed secundum hoc aliquæ fallaciæ assignantur. Sacra autem scriptura debet esse efficax ad ostendendam veritatem absque & res: ergo in hac est duplex sensus, s. literalis & spiritualis. Omnes consequentiæ patent. Et vltimo declaratur, quia iuxta significationem vocum attenditur sensus literalis, iuxta significationẽ aũt rerum attenditur sensus mysticus. Quo ad secunda vero partẽ declaratꝫ distinguẽdo triplicẽ figurationẽ, vt clare patet in litera.

¶ Circa

Cap. 1. cœlestis hierarchiæ.

Cap. 5. non multum remote ante medium.

10 quolib. 7. q. 6. art. 1. & 3. Et po. q. 4. artic. 1. Et 4. dist. 21. q. 1. ar. 2. q. 1. s.

Et Galat. 4. lect. 6. Cons 3.

Annot. Commun.

Annot.

¶ Circa hanc partem nota, cum accommodare res ad significandum nihil aliud sit quàm facere res esse non solum res, sed signa aliarum rerum: dupliciter intelligi potest res fieri signa. Vno modo in ipsa generatione rerum, vt scilicet simul fiant ad hoc vt sint res, & signa aliarum rerũ. Alio mõ adueniente, vt res iã factę accipiãtur vt signa.

Si accommodatio rerum ad hoc vt sint signa sumatur hoc secũdo modo, non est proprium Dei, nec excedit ministri facultatẽ accommodare res ad significandum, nec est proprium huius scientiæ, quòd res significẽt, quoniam res gestæ narratę in aliis historijs possunt ab homine interpretari, vt signa aliarum, nõ solum per modum imitationis, vt gesta fortia antiquorũ imitanda sint à successoribus, sed per modũ significationis, vt s. gesta illa vt signa habeantur gerendorum.

¶ Si autem sumatur accommodatio rerum ad significãdum primo modo, dupliciter põt intelligi. s. vniuersaliter, & particulariter. Si particulariter, sic non excedit hominis potestatẽ: nã quilibet põt facere aliquos actus, vel aliquod artificiale, & faciendo illa intẽdere per illa significare aliarem, vt patet. Sed q omnia, quæ narrantur gesta in tot historijs, vt res ad doctrinam aliquam spectãtes, vt sic sint ex sui cõstitutione signa aliarum rerũ, hoc excedit humanam facultatẽ: hoc Dei est proprium, in hoc hæc doctrina cæteras scientias excellit.

¶ Est igitur sensus literæ, q accommodare res vniuersaliter spectãtes ad doctrinam ad hoc, vt signa sint cum sunt, est proprium huius doctrinę, quia hoc a solo autore huius doctrinæ fieri potest: nõ enim ex admixtione nostra petra, de qua fluxit Iudæis aqua in deserto, facta est signũ Christi, sed ad hoc ex illa petra fluxit aqua, vt in veritate esset fons aquæ salis, dicente Apostolo, Bibebat autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus. & sic de aliis.

¶ Secunda conclusio est. Non inconuenit in vna litera scripturę secundum sensum literalem esse plures sensus. Probatur dupliciter, primo ratione: Autor Scripturæ sanctæ est Deus, omnia simul suo intellectu comprehendens: ergo non inconuenit, &c. Probatur consequentia, quia sensus literalis est quem autor scripturę intendit. secundo autoritate Augustini. 12. confessionem.

Circa hanc conclusionem occurrit dubium, quia si sensus literalis potest multiplicari, nulla erit certitudo quis sensus sit intentus ad literam quolibet preferente suam expositionẽ interpretationi alterius. Cum. n. de intentione Dei non aliter constiet, oportebit omnes literæ expositiones vt literales acceptare, aut nullã.

¶ Ad hoc dẽ dr, q litera hũs multas exponẽs duplicitet se põt habere ad illas. Primò cõpatiẽs illas tã absolute q̃ in ordine ad reliquas, q̃ sunt fidei: & tunc multitudo expõnum literalium ad exercitationem nram confert, dignitatique autoris attestatur, vt Augustinus ibid. vult. Secũdo vt cõpatiens illas in se, nõ tñ collorata cũ alijs literis S. Scripturæ. Et tunc ex tali collatione excludi põt oẽs illæ interpretationes repugnantes, non repugnãtes verò admitti: sicut n. in tñ sone ad primũ in litera dr, nihil necessarium ad salutem continetur in S Scriptura, quod non per literam dem sensum alicubi manifeste trad, si quis in aliqua litera ubi scure habeatur pp multitudinẽ expõnum. Et si deficeret collatio hæc obscure ad manifestandum, nunquam rñ deest collatio ad S. Ecclesiæ autoritatem, a qua nõ solum certificari possumus de vtali sẽsu scripturæ, sed certi facti sumus de scriptura ipsa. Eusebius (inquit Aug. in epistola contra fundam) nõ crederet, nisi ms autoritas ecclesiæ admoneret.

Elicitur ex ca. 18. 19. 20. 24. & 31. tomo 1.

In co. arti.

Deuter. 24.

Super quæstio. 2. Artic. 1.

In titulo huius primi articuli intellige ly per se, non per alium medium terminũ, ly norum notitia cui dẽtur propositio. n. per se nota dr q̃ ex solis proprijs terminis est nota cui dentia certa & infallibili, vt patet primo posteriorũ. est ergo sensus tituli, vtrum hęc propõ. Deus est, sit per se nota. ¶ In corpore duo fiũt: primo distingu. t propõ p se nota. secũdo rñdet q̃stio. Quo ad primũ dist. quòd est propõnis p se notæ, alia secũdũ se põ, alia secũdũ se & quo ad nos. & hæc aut quo ad nos ostendunt quo ad sapientes tñ & sic sunt tria inẽbra in hac. Declarat dictũ cũ suis mẽbris ex vna radice propõnis p se notæ in cõi: propõ per se nota est, cuius predicatũ clauditur in ratione subiectiꝰ ergo propõ per se nota secundum se & quo ad nos, est, cuius prædicatum est in ratione subiectiꝰ

Annot.

Commen.

& nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

& nobis est nota ratio subiecti & prædicati: vt, quodlibet est aut non est, & cætera. secundum se autem tantum, cuius prædicatum est in ratione subiecti; sed rationes terminorum nos latet: ergo secundum se & quo ad sapientes, cuius prædicatum est in ratione subiecti, & rationes terminorum clarent apud sapientes, vt incorporalia non esse in loco. Et confirmaretur hoc membrum authoritate Boetij.

Annotat. ¶ Circa hanc partem aduerte, q̃ propositio per se nota ideo dicitur per se, id est, non p̃ aliũ medium terminum nota, quia excluditur per se, quecunque alium medium terminum; & consequenter quamcunque præmissam ad notificandum eam. & cum propositio aliqua possit notificari à priori & à posteriori, oportet q̃ ly per se distinguatur, an excludat medium à priori tantum, an à priori & posteriori simul. Si enim omnis propositio p̃ se nota est habẽs prædicatum in ratione subiecti, oportet vt semper ly p̃ se excludat mediũ à priori: sed quoniam cõtingit q̃ inter ea, in quæ nullum est secũdum se medium, vt sunt cognita nobis sit medium, ideo non semper excludit medium a posteriori, & propterea in litera distincta est propositio p̃ se nota ex differentia inter terminos notos, & ignotos: id est, ex differentia inter extrema propositionum, vt sunt nobis nota. Illę enim, quarũ extrema non secundum se tantum, sed vt nota nobis sunt immediata sũt omnibus per se notæ. Illæ verò quantum extrema, licet secundum se, non tamen vt nota nobis, sunt immediata, sunt secundum se tantum per se notæ non nobis, & similiter quatum extrema, vt nota sapientibus sunt immediata sunt eis per se notæ.

Arti. 9 quæ. præced.

Annotas. ¶ Circa hanc partem sunt multa dubia & argumenta Scoti, Aure. & Greg. sed quoniam hæc ad librum posterio. spectãt, vbi in cap. 3. diffuse hanc materiam tractaui, idcirco absque eorũ repetitione vidende sunt ibi solutiones argumentorum cum toto processu: id tantum hic notato, q̃ in litera non diffinitur propositio per se nota, dicendo q̃ est, cuius prædicatum ponitur in ratione subiecti, sed ponitur causalis. q̃ ex hoc q̃ prædicatũ ponitur in ratione subiecti, tit propositio per se nota, quæ est conuertens respectu illius. & hoc ideo dico, quia bene verum est apud S. Thomam, q̃ omnis propositio cuius prædicatum cadit in ratione subiecti est per se nota, sed non econuerso: quoniam cum vnum generalissimum negatur de alio, & cum prima passio prædicatur de primo subiecto fiunt propositiones immediatæ secundum se, & consequenter secundum se per se notæ: si tamen alicubi sic diffinita reperitur, glosseturly esse in ratione subiecti formaliter, vel virtualiter proximè: non tamen extenda tur talis locutio, quia minus propria est.

& Commen. ¶ Quo ad secundum conclusio respõsiua est, hæc præpositio, Deus est, est per se nota secundum se non nobis. probatur prima pars: quia prædicatum est idem cum subiecto. secunda autẽ quia nos nescimus quid subiecti, & ex hoc sequitur corollarium: ergo ista eget manifestari per medium quo ad nos, id est, a posteriori

QVAESTIO II.

De DEO, *An* DEVS *sit.*

VIA igitur principalis intentio huius sacræ doctrinæ est, DEI cognitionem tradere, & non solum secũdum quod in se est, sed etiam secundum quod est principium rerum, & finis earũ, & specialiter rationalis creaturæ, vt ex dictis est manifestum c, ad huius doctrinę expositionem intendentes.

¶ Primò tractabimus de Deo.

¶ Secundo de motu rationalis creaturæ in Deum.

¶ Tertiò de CHRISTO, qui secundum q̃ homo via est nobis tẽdendi in Deum.

Consideratio autem de Deo tripartita erit.

¶ Primò namq; considerabimus ea, quæ ad essentiam diuinam pertinent.

¶ Secundò ea quæ pertinẽt ad distinctionem personarum.

¶ Tertiò ea quæ pertinẽt ad processum creaturarum ab ipso.

Circa essentiam verò diuinam.

¶ Primò considerandum est an Deus sit.

¶ Secundò quomodo sit, vel potius quomodo non sit.

¶ Tertiò cosiderandum erit de his, quæ ad operationem ipsius pertinent, scilicet de scientia, & de voluntate, & potentia.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum Deum esse sit p se notum.

¶ Secundò, vtrum sit demonstrabile.

¶ Tertiò an Deus sit.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrum Deum esse sit per se notum.

AD primum sic proceditur. Videtur q̃ Deum esse sit per se notum. Illa enim nobis dicũtur per se nota, quorum cognitio nobis naturaliter inest, sicut patet de primis principijs. Sed sicut dicit Damas. * in princ. libri sui, Omnibus cognitio existendi Deum naturaliter est inserta: ergo Deum esse est per se notum.

¶ 2 Prẽterea, Illa dicuntur esse per se nota, quę statim cognitis terminis cognoscuntur, quod Philosophus attribuit primis demõstrationis principijs, in 1. Poster. * Scito enim quid est totũ, & quid pars, statim scitur, q̃ omne totum maius est sua parte, sed intellecto quid significet hoc nomẽ Deus, statim habetur, q̃ Deus est. Significatur enim hoc nomine id quod maius significari non potest: maius autem est quod est in re & intellectu, quàm quod est in intellectu tantum: vnde cum intellecto hoc nomine, Deus statim sit in intellectu, sequitur etiam q̃ sit in re: ergo Deum esse est per se notum.

¶ 3 Prætera. Veritatem esse est p se notum, quia qui negat veritatem esse, concedit veritatem esse: si enim veritas non est, verum est veritatem non esse. si autem est aliquid verum, oportet q̃ veritas sit. Deus autem est ipsa veritas, Ioann. 14. Ego sum via, veritas, & vita: Ergo Deum esse est per se notum.

¶ Sed contra, nullus potest cogitare oppositum eius, quod est per se notum, vt patet per Philosophũ in 4. Met. & 1. Poster. * circa ptima demonstrationis principia. cogitari aũt effectu. Patet sequela, quia nobis non est euidens, & a priori caret medio.

¶ In responsione ad secundum aduerte, q̃ contra secundã responsionem ibi datam satis molestè quidam instãt quasi roborãdo argumentum sic, excedens omne cogitabile non est per tuam responsionem: ergo non est excellens omne cogitabile, quod est oppositũ quid nomine ipsius Dei. probatur consequentia, quia nõ excedit cogitabile existens, & si ipsum esset cogitarei maius quàm cogitatũ non esset. Sed hæc obiectio nõ est alia ab obiectione facta in litera: & ideo eadem respõsione solvitur distinguendo consequens, q̃ excedere omne cogitabile cõtingit dupliciter. Vno modo quod excellit in rerum natura, alio modo secundum esse cogitatum, & intendo non q̃ esse in rerum natura, aut obiectiue sit ratio excellus, sed vt mur eis in propositio: vt conditione rerum cogitata rũ. Verbi gratia, conditiones pfecti oratoris cogitari possunt excedere omnem oratorem duplicitet. Vno modo cõcedit veritatem esse in cõi, esse per se notũ, consequentiam factã arguendo acceptare vr, iam s. nulla veritas est: ergo verum est nullam veritatem esse. Scotus tamen in primo, di. 1. q. 2. in responsione ad tertium, reprehendit hanc cõsequentiam dicens ei peccare fallacia consequentis à pluribꝰ causis veritatis ad vnam illarum. Tum quia licet valeat, nulla veritas est: ergo non est verum aliquam veritatem esse: non tamen valet, ergo est verum, nullam veritatem esse: illa enim est negativa: ista affirmativa. Tum quia veritas, aut sumitur fundamentaliter, aut formaliter, at si nulla veritas est, neutro mõ verũ est illã esse, non fundamentaliter, quia nulla res fundãs remanet: nõ formaliter, quia nullus intellectus restare poneretur, ergo affirmativa nõ sequitur, sed negativa, vt dictũ est.

Quæstio.

‖ 1. dist. 3. q. 1 ar. 2. Et 1. contra. ca. 10. & 11. Et veri. q. 10. ar. 12. Et po. q. 7. ar. 2. 2

† 1. 1. ortho. fidei. c. 2. & 3.

† Pri. poste. te. 6. inte mã dib. com. 1.

*Primo poste. tex. vlt. à medio illius & tex. 5. circa fi. 4. Metaphi tex. 9. in maiur. to. 2. & 3.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q̃ cum secundum bonam logicam à propositione nera de inesse ad suam modalem de vero, sit optima consequentia, & econuerso, quia verum non est modus addens supra suam præiacentem: miror quomodo arguens huic cõsequentiæ se opposuit. valet nanque Sortes currit: ergo Sor. currere est verum: & similiter sor. non currit, ergo Sortem non currere est verum: & patet in omnibus, & sic in proposito: nulla veritas est, ergo nullam veritatem esse est verũ. Et confirmatur, quia ista. s. nulla veritas est, est quædam enunciatio: ergo significans verum, vel falsum, ex primo Periherm. sed apud eos significat verum: ergo significat nullam veritatem esse, esse verum. Ad primam ergo obiectionem dicitur, q̃ nulla fallacia est, quia vtraque illarum sequitur determinate ex illa, & prius sequitur ista affirmativa de nõ, ergo verum est nullam veritatem esse, quàm illa negativa, ergo non est verum aliquam veritatem esse: quoniam prima sequitur immediate, secunda autem mediante illa, quoniam prima pertinet ad consistentiam ipsius propositionis in scipsa, secunda autem ad destructionem suæ contradictoriæ. s. aliqua veritas est. Et rursus, licet destructio contradictoriæ ipsam. s. illam sequeretur, dicendo nulla veritas est: ergo non aliqua veritas est: destructio tamen contradictoriæ cum modo de vero non sequitur, nisi in virtute regulæ dictæ. s. q̃ propositio vera de in esse æquiualet modali de vero: ideo enim sequitur, nulla veritas est: ergo non est verum aliquam veritatẽ esse, quia æquiuales negationi illius contradictoriæ. si. nõ aliqua veritas est: & sic Sco. negando consequentiam cõcedit illam nescienꝫ, dum concedit aliã super radice illius fundatam. Ad secundam vero obiectionem dicitur, q̃ veritas sumitur ad minus fundamentaliter: & cum dicitur, q̃ nullã tandamentum remaneret, negatur. Dico enim q̃ ad remanentiam veritatum negatiuarum fundamentaliter, non requiritur remansio rerum, vnde veritas illius, ni hil est nihil, omni omnino re & intellectu seclusio remanet fundamentaliter, quia si intellectus esset, posset eis suam compositionem adæquare obiectiuiter cõponendo hanc, nihil, & nihil: & hæc remansio sufficeit, vt nec etiã modo ista propositio, nihil est nihil, habet fundamentum ex parte rei significatæ, nisi modo dicto. Quod. n. dicitur, quod veritas fundãtaliter est entitas, verum est de veritate positiua, non autem negatiua: fundãmẽtũ. n. negatiuę veritatis est non esse, non autem esse, vt patet.

‖ 1. cõtr. c. 10. 13. & 14. Et po. q. 7. ar. 3. Et 9. 3. ar. 4.

Lib. 1. ortho. do. fidei. c. 4

In lib. an cõ quod est sit bonum, circa principiũ istius.

D. 72. ¶

D. 21.

Q. 1. ar. 4. D. 461. D. 4580.

472. D. 933

bilissimum animalium esse, & vellemus probare illud esse ex terminis, s. nobilissimum animalium est: quia si non est, ergo nõ est nobilissimum animalium: hic enim manifestius liquet, q̃ ratio excellus est nobilitas rei, signatæ in se, conditiones vero excedentis sunt esse obiectuum, & esse in rerum natura, & qualiter argumentum nõ valeat, vt patet ex cẽti. Logice autem his molestijs vnico verbo silentium impones, dicens, q̃ maius omni cogitabili importare existentiã in rerum natura contingit dupliciter, s. in actu exercito, vel signato, & q̃ secundo modo conceditur in proposito, primo modo non: & quod si primo modo acceptaretur, sine dubio illa esset per se nota: maius omni cogitabili est. sicut ista quod est, est: ratio aũt quare nõ claudit existere in actu exercito, sed vt conceptũ tantum est, quia hominibus res significantur vt conceptæ, verbis autẽ vt exercitæ. Vnde ista enũciatio, existentia non est, nõ implicat contradictoria: ista autem, quod existit nõ est, implicat contradictoria.

2 436

D. 72. ¶

D. 21.

¶ In responsione ad tertiũ aduertendum q̃ dum ista, respondendo cõcedit veritatem esse in cõi, esse per se notũ, consequentiam factã arguendo acceptare vr, iam s. nulla veritas est: ergo verum est nullam veritatem esse. Scotus tamen in primo, di. 1. q. 2. in responsione ad tertium, reprehendit hanc cõsequentiam dicens ei peccare fallacia consequentis à pluribꝰ causis veritatis ad vnam illarum. Tum quia licet valeat, nulla veritas est: ergo non est verum aliquam veritatem esse: non tamen valet, ergo est verum, nullam veritatem esse: illa enim est negativa: ista affirmativa. Tum quia veritas, aut sumitur fundamentaliter, aut formaliter, at si nulla veritas est, neutro mõ verũ est illã esse, non fundamentaliter, quia nulla res fundãs remanet: nõ formaliter, quia nullus intellectus restare poneretur, ergo affirmativa nõ sequitur, sed negativa, vt dictũ est.

Q. 1. ar. 4. D. 461. D. 4580.

472. D. 933

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ cognoscere Deum esse in aliquo communi sub quadam cõfusione est nobis naturaliter insertum, inquantum. s. Deus est hominis beatitudo. homo. n. naturaliter desiderat beatitudinem e: & qđ naturaliter desideratur ab homine, naturaliter cognoscitur ab eodem. Sed hoc non est simpliciter cognoscere Deũ esse, sicut cognoscere venientem non est cognoscere Petrum, quamuis sit Petrus veniens: multi. n. perfectum hominis bonum, quod est beatitudo, existimant diuitias, quidam vero voluptates, quidam autem aliquid aliud.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ forte ille, qui audit hoc nomen Deus, non intelligit significari aliquid, quo maius cogitari non possit, cum quidam crediderint Deum esse corpus. Dato etiam q̃ quilibet intelligat hoc nomine Deus significari hoc quod dicitur. s. illud, quo maius cogitari non potest, non tamen propter hoc sequitur, q̃ intelligat id, quod significatur per nomen, esse in re rum natura, sed in apprehensione intellectus tantum. Nec potest argui q̃ sit in re, nisi darẽ q̃ sit in re aliquid, quo maius cogitari non potest, quod nõ est datum à ponentibus Deum non esse.

¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ d veritatẽ esse in communi est per se notum, sed primam veritatem esse hoc non est per se notum quo ad nos.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum Deum esse sit demonstrabile.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q̃ Deum esse non sit demonstrabile. Deum. n. esse est articulus fidei: sed ea, quæ sunt fidei, non sunt demonstrabilis: quia demonstratio facit scire, fides autem de non apparentib. est, vt patet per Apostolum ad Heb. 11 ergo Deum esse nõ est demonstrabile.

¶ 2 Prætera, medium demonstrationis est quod quid est: sed de Deo non possumus scire quid est: sed solum quid non est, vt dicit Dam.: * ergo non possumus demonstrare Deum esse.

‖ 1. cõtr. c. 10. 13. & 14. Et po. q. 7. ar. 3. Et 9. 3. ar. 4.

a ¶ Super quæstionis secundæ. Art. II.

¶ Hunc artitulum diffuse habes in q. de ve. q. 10. art. 12.

TItulus clarus.

¶ In corpore duo. Primò distinguit demonstrationem in quia, & propter quid, &c. Secundò respondet quæsito affirmatiue vnica conclusione: Deum esse est demonstrabile a posteriori, seu per effectum; probatur, effectus dependet à propria causa: ergo posito effectu necesse est causam præexistere: ergo ex quolibet effectu, dummodo sit nobis notior, potest demonstrari propriam causam eius esse: ergo Deum esse est demonstrabile per effectus notiores nobis: omnia clara sunt, supponendo quòd Deus habet aliquos notiores effectus, quod infertius patebit.

¶ In responsione ad primum aduerte, q̃ nota de Deo naturali lumine dupliciter sumuntur. Vno modo secundum se. Alio mõ, vt nobis nota, & similiter articuli fidei sumuntur secundum se, & vt credibilia sumuntur vtraque secundum se, sic non est verum, q̃ illa sint præambula ad propositiones quæ sunt articuli fidei, sed quædam præcedunt, vt Deum esse: Deum esse vnum, bonum, & huiusmodi: nec propter hoc sequitur, q̃ sint propositiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiones in Theologia priores primis principijs; quamuis sequat, q sunt aliquæ priores illis principijs quæ sunt articuli fidei, qui præcedentes secundum se, sunt inter principia, tam enim dictū est in secundo articulo, q articuli fidei secundum se sunt per se principia Theologiæ, vt creditі autem per accidē: si verò sumantur vtraque vt nota nobis, sicut omnia huiusmodi naturaliter nota sint præambula, propter rationem in litera positam: & hoc tantum litera intendit, quatę cito cautus.

¶ In responsione ad secundū aduerte, q hæc doctrina de probatione quęstionis, an est, vera est quo ad nos: secundum talem namque ordinem quæstio quid est sequitur an est, secundum se autē econuerso, vt in secundo posteriorum docetur.

¶ Super quæstio. 2. Art. 3.

IN titulo dubiū statim occurrit ex primo posteriorū, nulla scientia probat subiectum suum: & vt dicit Auerroe in 2. Physicor. comment. 26. nec à posteriori, nec à priori, sed supponit illud esse, aut per se notum ad sensum, vel intellectum, vel accipit aliunde: sed in hac scientia subiectum est Deus, vt in prima quæstione dictum est: ergo nō debet hic probari Deum esse: contra artem ergo hic articulus mouet. Ad hoc dicitur, q nulla scientia per se loquendo probat subiectum suū esse, per accidens autem non inconuenit scientiā aliquam probare suū subiectum esse. Sic autem est in proposito: quoniam occurrit hic duplex accidens, pp quod scientia hic probat Deum esse. Primum est imperfecta illius participatio in nobis: si enim lumen diuinū plene participaremus, constaret statim Deū esse. Secundum est conditio medij. s. q est quasi extraneum. licet nulla scientia ex simpliciter proprijs probet subiectum suum, ex extraneis tamen appropriatis probare potest. si notoria illa quam esse illius subiecti. Sic autem contingit in proposito, quoniam Theologia non ex proprijs simpliciter, sed ex proprijs ministeriaIiter, scilicet, notis naturali lumine, quæ absolute sunt extranea, vt diximus, probat DEVM esse, vt patet in decursu quæstionis.

¶ IN corpore est vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet, Deus est, & proponitur quinque vijs probanda: quas non est opus formare, cum & hic & in primo contra Gentiles, & in quæstione de potentia: & in quæstione de ve. & in primo sen. habeantur.

¶ Circa has rationes in communi aduertendum est diligenter, q possunt afferri ad duo: primo ad concludendum illud ens incorporeum, immateriale, æternum, summum, immutabile, primum, perfectissimum, &c. quod & quale, Deum tenemus, esse: & sic istæ rationes habēt plurimum disputationis, eo quod prima via, vt in primo contra Gentiles capit, vig eius ostendo dicitur, non ducit ad motorē, magis immobilē quam sit anima intellectiua. secunda autem, vt dicit Auerroes non ducit, nisi ad corpus cœleste, & eius motorem. Reliquarum quoque nulla magis sursum ducere videtur: & ad hoc intentum non assumuntur hoc in loco hæ rationes, vt nūc patebit. Alio modo, afferri possunt ad concludendum quædam prædicata inuenti in rerū natura, quæ secundū veritatem sunt propria Dei: non curādo quomodo, vel qualiter sint, &c. Et ad hoc intentum hic assumuntur: & sunt nihil fere difficultatis habentes secundum philosophiā. Et vt melius intelligatur, quod dicimus tigillatim explanando dicitur, q primæ viæ extendunt motus sat est, q inferatur, ergo datur primum mouens immobile, non curādo verum illud sit anima cœli, aut mundi, hoc enim quæretur in sequēti quæstione. Secundæ quoque viæ ex parte efficientis sat est, q ducat ad primum efficiens, non curando, an illud sit corpus, vel incorporeum: hoc enim quæretur in sequēti quæstione. Tertiæ verò viæ ex parte necessarij est, quòd ducat ad primum necessarium non ex alio, non curando an sit vnum, vel plura: hoc enim quæretur in quæstione 11. Quartæ quoque viæ ex gradibus rerum sat est ducere ad maxime ens, verum, bonum, nobile; à quo sunt omnium participationes. Et similiter quintæ viæ ex gubernatione, sat est ducere ad primum gubernantem per intellectum, quicunque sit ille: omnia enim hæ prædicata, scilicet mouens, immobile, primum efficiens, necessarium non ex alio, maxime ens, & primum gubernans intelligendo, sunt secundum veritatem propria Deo: & ideo concludendo hæc inueniri in rerum natura, concluditur directe, quasi per accidens, quòd Deus est, id est, Deus non vt Deus, sed vt habens talem conditionem, elli: & consequenter ipsum subiectum, scilicet, Deus.

Nomina autem Dei imponuntur ab effectibus, vt postea ostenditur *: vnde demonstrando Deum esse per effectum accipere possumus pro medio d quid significet hoc nomen Deus. Q 13. a. 1.

¶ Ad tertium dicendum, q per effectus non proportionatos causæ, non potest perfecta cognitio de causa haberi ᵒ: sed tamen ex quocunque effectu potest manifeste nobis demonstrari causam esse, vi dictum est ᵒ: & sic ex effectibus Dei potest demōstrari Deū esse: licet per eos non perfecte possimus eum cognoscere secundum suam essentiam. D. 511. D. 566.

ARTICVLVS III.

a ¶ Vtrum Deus sit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non sit. Quia si vnum contrariorum fuerit infinitum, totaliter destruetur aliud. Sed hoc intelligitur in hoc nomine Deus, scilicet, quod sit quod lam bonum infinitum: si ergo Deus esset, nullum malum inueniretur. Inuenitur autem malum in mūdo. ergo Deus non est.

¶ 2 Præterea, Quod potest compleri per pautiora principia, nō fit per plura. Sed videtur, q omnia quæ apparēt in mundo possunt compleri per alia principia suppositō, q Deus non sit, quia ea quæ sunt naturalia, reducitur in principium, quod est natura. Ea verò, quæ sunt à proposito, reducuntur in principium, quod est ratio humana vel voluntas. Nulla igitur necessitas est ponere Deum esse.

¶ SED contra est, quod dicitur Exodi tertio, ex persona Dei, Ego sum qui sum.

¶ Respondeo dicendum, q Deum esse quinque vijs probari potest.

¶ Prima autem & manifestior via est, quæ sumitur ex parte motus. Certum est enim & sensu constat, aliqua moueri in hoc mundo: omne autem quod mouetur ab alio mouetur. Nihil enim mouetur, nisi secundum quod est in potentia ad illud, ad quod mouetur: mouet autem aliquid secūdum quod est actu. Mouere enim nihil aliud est quam educere aliquid de potentia in actum. De potentia autem non potest aliquid reduci in actum, nisi per aliquod ens in actu: sicut calidū in actu, vt ignis, facit lignum, quod est calidū in potentia, esse actu calidum, & per hoc mouet, & alterat ipsum. Non autem est possibile vt idem sit simul in actu & potentia secundum idem, sed solum secundum diuersa, quod enim est calidum in actu, non potest simul esse calidum in potentia, sed est simul frigidum in potentia. Impossibile est ergo q secundum lam idem & eodem modo aliquid sit mouens & motum, vel q moueat seipsum, omne ergo quod mouetur oportet ab alio moueri. Si ergo id a quo mouetur moueatur, oportet & ipsum ab alio moueri, & illud ab alio. hinc autem non est procedere in infinitum, quia sic non esset aliquod primū mouens, & per cōsequens nec aliquod aliud mouens, quia mouentia secunda non mouent nisi per hoc q sunt mota a primo mouente, sicut baculus nō mouet nisi per hoc q est motus a manu. ergo necesse est deuenire ad aliq quod primum mouens, quod a nullo mouetur. & hoc omnes intelligunt Deum. 13. 1. dist. 8. q. 1. artic. 1. lect. 1. cont. c. 13. 66 opus. 3. c. 3. Hic vers. 3. 4. art. 4. 7. lect. 9. q. 3. 4. 7. Ex 2. Meth. 553

¶ Secunda via est ex ratione causæ efficientis. Inuenimus enim in istis sensibilibus esse ordinem causarum efficientium, nec tamen inuenitur, nec est possibile q aliquid sit sui ipsius, quia sic esset prius seipso, qđ est impossibile, non autem est possibile q in causis efficientibus procedatur in infinitum, quia in omnibus causis efficientibus ordinatis primum est causa medij, & medium est causa vltimi, siue media sint plura, siue vnum tantum: remota autem causa, removetur effectus: ergo, si non fuerit primum in causis efficientibus, non erit vltimum, nec medium. Sed si procedatur in infinitum in causis efficientibus, non erit prima causa efficiens, & non erit nec effectus vltimus, nec causæ efficientes mediæ, quod patet esse falsum. ergo est necesse ponere aliquam causam efficientem primam ᵏ: quam omnes Deum nominant.

¶ Tertia via est sumpta ex possibili, & necessario, quæ talis est. Inuenimus enim in rebus quędam, q sunt possibilia esse, & non esse: cum quædam inueniantur generari & corrumpi: & per consequens possibilia esse, & non esse. Impossibile est autem omnia, quæ sunt talia, semper esse, quia quod possibile est non esse, quandoque non est. Si igitur omnia sunt possibilia non esse, aliquando nihil fuit in rebus. Sed si hoc est verum, etiam nūc nihil esset, quia quod non est, non incipit esse nisi per aliquid quod est. Si igitur nihil fuit ens, impossibile fuit q aliquid inciperet esse, & sic modo nihil esset: quod patet esse falsum. Nō ergo omnia entia sunt possibilia, sed oportet aliquid esse necessarium in rebus. Omne autem necessarium, vel habet causam suæ necessitatis aliunde, vel non habet, non est autem possibile q procedatur in infinitum in necessarijs, quæ habent causam suæ necessitatis, sicut nec in causis efficientibus, vt probatum est ᵉ. ergo necesse est ponere aliquid, quod sit per se necessarium, non habens causam necessitatis aliunde, sed quod est causa necessitatis alijs, quod omnes dicunt Deum.

¶ Quarta via sumitur ex gradibus, qui in rebus inueniuntur. Inuenitur vt probatum est.

¶ Circa illam propositionem in quarta via assumptam. s. maxime tale in aliquo genere est causa omnium aliorum, quę sunt illius generis, quoniam impugnatur ab Aureolo, nota tres terminos. Primo q aliud est esse maxime tale in aliquo genere, & aliud est esse primam, seu perfectissimam speciem alicuius generis, vnde nō assumitur hic q perfectissima species sit causa cæterarum, sed q maxime tale, &c. ¶ Secundo q esse causam contingit a proposito dupliciter, scilicet effectiuam propriè, vel exemplarem: hoc in loco confuse assumitur esse causam, quoniam ad propositum non refert quali causalitate maxime ens bonum & verum sit causa esse bonitatis & veritatis cæterorum. Est enim causa, hac exemplarem omnium bonum, siue effectiuam propriè. ¶ Tertio q cætera illius generis possunt accipi dupliciter, scilicet absolute, id est, secundum totum id, quod sunt: & possunt accipi secundum rationem illius generis, in proposito non sumuntur absolute, sed secundum quòd habent illius rationem: non enim maxime calidum diuinum causam reliquorum calidorum secundum subitantiam & totum quod sunt, sed solum inquantum calida sunt: ita q sensus propositionis assumptæ est, maxime habens rationem aliquam formalem est causa siue exemplaris, siue effectiuæ respectu liquorum habentium eandem rationem formalem vt sic. ¶ Ex hoc patet q instantia Aureoli de Albedine respectu colorum nihil valet. Tum quia albedo non est maxime color. Tum quia si esset maxime color, non oporteret propterea ipsam causare cæteras species coloris absolute, sed quantum ad rationem coloris tantum. Tum quia dicere 8 7 primo cc. cont. Ab. D. 563. Ephe. 3. 14. Physic. In 15 dist. 8 in illo artic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

albedinem esse causam exemplarem reliquorum colorum quatenus colores sunt, nullum incōueniens est: cum perfectiora sint naturaliter exemplaria imperfectiorum vt sic: & colores oēs quanto magis accedunt ad albedinem, tanto plus habent lucis, & consequenter perfectionis in ratione coloris.

¶ Circa quintā viam est instantia quoque Aureoli, q̄ tamen prius excluderat S. Th. 3. contragentes c. 63. s. q̄ quidditates rerum naturaliū sunt sufficientes causæ effectuū, qui naturaliter apparent ordinatæ, &c. in vniuerso: vide ibid. & in q. de ve. q. 5. art. 2. & inuenies rōnē insufficientiæ esse vnitatem ordinis, vtilitates mutuas, connexiones contrariorum &c. præter eam, quæ hic ponitur in responsione ad secundum; quia. s. natura agit propter finem, ex secundo phys. ergo aut a se conceptū, aut ab alio intendente directa, &c.

† 2. Metaphys. com. 4. lect. 3.

¶ Circa solutiōnē primi argumēti aduerte q̄ ratio literæ contulit in negatione consequētiæ. quia tamē non assignatur cā in communi, sed particulari materia, de qua est sermo: ideo in cōi loquendo scito primo, q̄ vnum oppositorum excludere reliquum potest dupliciter intelligi. s. formaliter & effectiue: formaliter quidem, vnum oppositorū nō excludit reliquum nisi à suo receptiuo, vt patet: & sic in proposito, quia bonum diuinum infinitum est, omne malum excludit formaliter a Deo, nō autem à creatura, quia non recipitur in creatura, sed in ipso tantum Deo. Effectiue verò vnū oppositorum excludit reliquum secundum quod efficit aliquid sibi simile, sicut vis solaris excludit frigus ab aere, secundum quod assimilat sibi aērem in esse calido: & iuxta hanc oppositionem procedit argumētum, q̄ si vnum oppositorum est infinitum, reliquum non solū excluditur ab eo formaliter, sed etiam effectiue in quocunque inuentum fuerit: & hoc q̄ infinitatem suæ efficaciæ, cui nihil resistere potest, nisi aliud oppositum etiam esset infinitum, Scito secundò q̄ Scot. in 1. sent. dist. 2. q. 1. ad primum examinans hanc cōditionalem dicit ipsam veram non solum formaliter, sed effectiue in oppositis naturaliter agentibus, non autem in agentib. voluntarie. Et soluit argū. ad propositum, quia bonum infinitum agit voluntarie. in litera autē simpliciter negatur consequentia, & assignatur ratio, quia. s. ex infinita bonitate agentis sequitur esse aliqua mala, ex quib. bonum resultet. Sed ose, vt dictum est, ista responsio immiscet modū causandi, s. per voluntatem attribuendo mala permissioni diuinæ; q̄ ad voluntatem spectat: ideo particularis est vniuersaliter autem distinguendum videtur antecedens: qm oppositum infinitum cōtingit dupliciter. Vno modo cōicabile alijs secundum eandem rationem: sicut si ignis esset infinite calidus. Calor. n. est cōicabilis alijs secundum eandem rationem: qua est in igne. Alio modo incōicabile alijs secundum eandem rationem, quamuis sit participabile per quandam analogiam; sicut esse Dei est infinitum, nō tamen cōicabile alijs secundum eandem rationem. Alioquin possent esse plures dij, quamuis sit participabile ab omnibus plus & minus. Dico igitur, q̄ si vnum oppositorum cōicabile secundum eandem rationem est infinitum, reliquum non erit nec in eodem susceptibili, nec in alio quocunque. Si autem vnum oppositorum incōicabile secundum eandem rationem: participabile tamen est infinitum: optime sequitur q̄ reliquum formaliter excludet a se, sed non sequitur, ergo reliquum effectiue excludet a quolibet, & si ponatur naturaliter agere. Et ratio est, quia agens infinitum finite participatum non excludit a participantibus totaliter suum oppositum: sed oppositum infinitum incōicabile, seu bonum infinitum est huiusmodi: ergo. maior patet ex inductione. Si enim sol esset infinite calidus: & calor non esset cōicabilis inferioribus secundum eandem rationem, sed secundum quandam analogam assimilationem tantum: sol in quantum calidus esset infinitū agēs, finite tamen participatum, quia non secundum eandem rationē, ac per hoc nō produceret in aliquo nisi caloris finitam participationem: & consequenter non excluderet omne frigus à participantibus ipsum, quia cū calore finite impresso stat aliquis gradus frigoris. Patet & ratione, quia quantæcunque virtutis sit agens nō excludit effectus oppositum, nisi in quantum est incō possibile effectus; sed existens actu infinito in se finite autem participato, effectū nō oportet esse incōpossibilē cuilibet gradui oppositi: quia effectus finite habet rationem vnius oppositi: ergo agēs infinitum finite tantum participatum nō tollit effectiue totaliter suum oppositum. ¶ Et propterea Deus gloriosus, qui est infinitū bonum: et si naturaliter ageret, nō tolleret omne malum ab vniuerso, q̄n finite tantum participat à quocunque: & ex bonitate sua prodiret vniuersitas bonitatum constituēs ium gradus diuersos in vniuerso, ex quorū naturis necesse est oriri malum, sicut ex natura lupi mors agni: & ex natura elementorum corruptio mistorum, &c. ¶ Et ideo eleuando rationem in litera assignatam, merito negatur consequentia, quia ex infinita bonitate Dei oritur mala esse, propter bonum tamen vniuersi: & non oritur mala non esse. Et sic ad infinitam Dei bonitatem spectat quod malum sit in effectibus suis, non in seipso.

† 1. in illo art.

a ¶ *Super quæstionis tertiæ. Art. I.*

IN titulo aduerte, q̄ vt ex conditionibus, quas Deo conuenire dictum est in præcedenti articulo probando ipsum esse cū manifeste pateat q̄ non potest cadere in mentem alicuius Deum esse accidens, sed oportet ipsum esse substantiam: ideirco terminata quæstione an est, ex qua scitur ens de Deo: & ex annexis liquido constante q̄ ex subsistantia, statim inquirit nunc an sit corpus, id est, an sit subsistantia corporea: ita q̄ ly corpus hinc sumitur proprie pro corpore quod est in prædicamento subsistantiæ, siue illud sit res simplex, vt Auerrois credit de corpore cœlesti, siue non inueniatur simplex, hoc enim non est curæ: Huiusmodi autem subsistantia trinam habet dimensionem annexam secundum omnes, siue ipsa trina dimensio sit idem quod ipsa, siue non. Nullum enim horum variat propositum. ¶ Subsistantia autē corporea hoc modo sumpta non solum distinguitur contra incorpoream, puta immaterialem substantiam, sed etiam contra non corpus, id est, formam etiam, quæ est corporis actus, neutrum enim horum est subsistantia corporea, vt ly corporea est differētia intrinseca constituens corpus, quamuis formæ naturales dicantur substantiæ corporeæ, denominatiue à corporibus, quarum sunt formæ: & sic sumitur corpus proprie, vt patet ex secundo de anima in principio, vbi Aristot. quæritur an anima sit corpus, & hoc modo sumitur hic, vt singulariter etiam contra proteruos apparet ex tertia ratione in corpore adducta.

¶ Est ergo sensus tituli, an Deus sit corpus, id est, substātia, quæ vere & proprie est quanta seu extensa an non: sed vel inextensa omnino, aut extensæ actus: aut quo vis alio modo ab ipsa corpulentia distinguatur.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue, Deus non est corpus, probatur tripliciter. Primo Deus est primum mouens immobile: ergo non est corpus. Antecedens patet ex articu. præcedente, Consequentia probatur, quia nullum corpus est mouens immobile, quod probatur inductiue.

¶ Circa illam propositionem, nullum corpus mouet non motum, aduerte q̄ dupliciter intelligi potest. Primò sumendo ly nō motum actu, vel potentia: & sic est manifesta, & vere patet inductiue. & sic cōsonat minori. s. Deus est mouēs immobile, & hr̄ intō-

tum. Secundo sumendo ly non motum actu: & sic propositio habet difficultatē. nec apparet inductiue: sed eget ratione & limitatione inductioni siquidem deitat. q̄ magnes immotus trahit ferrum: & nix immota frigefacit: & coloratū immutat visum &c. vnde indicio meo primo modo sumitur hic. Verumtñ secūdo etiam modo est vera loquēdo de motione pure locali, & ratio eius assignatur in primo cōtra Gēt. cap. 20. quia mouens oportet simul esse cum moto: ex hoc enim cuidēter sequitur, q̄ corpus mouens non potest manere, & corpus motum mutare locum: quoniā si motum tantum locum mutat, desinit esse simul cum corpore mouente, quod manere supponitur in loco contiguo illi loco vnde à mouente motum est. Et ex hoc apparet exclusio instantiarū: quoniam non de motione pure locali erāt & de cæteris quidē patet. De magnete autem & similibus habes ab Auerroe septimo physic. cōmen. 10. q̄ ipsa non mouēt, sed alia mouentur ad ipsa: quānis non vndecunq; propter priuationem dispositionis, quā ab eis per modū alterationis spiritualis acquirunt alicubi. sed de his, cum erit sermo de dependentia reliquorum motuum à motu cœli, amplius dicetur. nunc hæc sufficiant hic, vbi ex locali motu proceditur.

¶ Secundò, Deus est primum ens: ergo actus purus: ergo non est corpus. Antecedens patet ex præcedenti arti. prima consequentia probat. Actus est simpliciter prior potentia: ergo primum ens est actus absq; potentia: qd est esse actum purum. Assumptum declaratur, ostendendo differentiam ordinis inter actum & potentiam simpliciter & respectu alicuius, cui conuenit vtrunque quia scilicet in respectu ad hoc potentia est prior: sed simpliciter non in hoc, vel in illo, actus est prior: quod probatur: qui omne quod est in potentia non reducitur ad actum, nisi per aliquod ens actu. Secunda vero consequentia probatur, omne corpus est in potentia: ergo. Assumptum probatur: quia omne corpus est continuum in cuius ratione cadit potentia ad diuisionem: est enim diuisibile in semper diuisibilia, vt dicitur in 6. physic.

Tertiò, Deus est nobilissimum omnium entium: ergo non est corpus. Antecedens patet ex præcedenti articulo. consequentia probatur, quia corpori repugnat esse nobilissimum: quod probatur. Corpus aut est viuum, aut non viuum: sed neutrum est nobilissimum: quia non viuo viuum præstat: & viuo præstat id quo viuit, quod esse aliud à corpore probatur: quia corpus inquantum corpus, non vivit: alioquin omne corpus viueret. omnia clara sunt.

Veruntamen propter instantiam quorundam illa propositio, Viuens est nobilius non viuente, quibusdam non videtur vera, quia sequeretur inquiunt quod formica esset nobilior cælesti corpore: quod communiter tenetur non viuere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd corpus cæleste forte est viuum secundum veritatem: & tamen si comparetur ad formicam non inquantum viuit, sed inquantum cæleste corpus, facilis est responsio. Dicitur enim quòd formica vt viuens est nobilior corpore cæli, sti recluso vita: & hoc est necessarium: quia hoc nihil aliud est quàm dicere, quòd anima est nobilior quocunq; corpore. Totus nāque ordo animarum est supra totum ordinem corporum, vt pater. Sed si secundum veritatem cælum nō est viuum: tunc difficilior est responsio: non enim potest dici quod ista comparatio est vera formaliter, & nō simpliciter, id est, quòd viuens vt sic est nobilius non viuente vt sic. Tum quia ista comparatio esset puerilis: cum lapis vt sic sit etiam nobilior nō lapide vt sic, & vniuersaliter omne positiuum sua negatione. Tum quia non haberetur intentum in proposito, intendit enim destruere Deum esse in latitudine corporum: quia vita est nobilior corporeitate. conitat nāque, quòd gradus vitalis in vniuerso superior est gradu naturæ, vt distinguitur natura contra animā, & quòd corporeitas secundum totam latitudinem suam claudi tur infra ordinem vitæ. igitur non secundum quid, sed simpliciter tota latitudo corporis est infra latitudinem vitæ: & propterea si Deus est nobilissimum ens, non potest esse corpus: quia datur ordo superior, scilicet vitalis: an quo pater esse viuentia. Dicendum ergo est, quòd viuentia sunt simpliciter nobiliora non viuentibus, vt ratione adducta patet, & 16. de animalibus habetur. Et quòd si cælum non est viuum, quòd formica est simpliciter nobilius ens quàm cælum: cælum tamen est nobilius corpus quàm formica: & propter hanc nobilitatem in genere corporum multæ nobilitates secundum quid respectu vitæ sibi conueniunt: puta incorruptibilitas, &c. Aristoteles tam in primo. Et hic dicit corpora cælestia esse nobiliora etiam homine: quia tenet illa viuentia, vt expresse in secundo cæli supponendum esse dicit.

1 contrar. c. 16. et li. 2. c. 3. prin. et li. 4. c. 11. col. 1. Et opus. 3. cap. 1° & 16.

† Psal. 33. & 117.

Ex 2. Physic.

Ex 3. Physic.

† Psal. 33.

† Psal. 33.

QVESTIO. III.

De Dei simplicitate, in octo articulos diuisa.

OGNITO de aliquo an sit, inquirendū restat quo modo sit, vt sciatur de eo quid sit. Sed quia de Deo scire nō possumus qd sit, sed quid nō sit nō possumus: ideirco de Deo quo modo sit, sed potius quemodo nō sit.

¶ Primò ergo considerandū est quo modo non sit.

¶ Secundò quomodo à nobis cognoscatur.

¶ Tertiò quomodo nominetur.

¶ Potest autē, ostendi de Deo quo non modo sit remouendo ab eo ea, q̄ ei non conueniunt, vt potē cōpositionem, motum, & alia huiusmodi.

¶ Primò ergo inquiretur de simplicitate ipsius, per quàm remouetur ab eo compositio. Et quia simplicia in rebus corporalibus sunt imperfecta & partes.

¶ Secundò inquiretur de perfectione ipsius.

¶ Tertiò de infinitate eius.

¶ Quartò de immutabilitate.

¶ Quintò de vnitate.

CIRCA primū quæruntur octo.

¶ Primò vtrum Deus sit corpus.

¶ Secundò, vtrum sit in eo compositio formæ, & materiæ.

¶ Tertiò, vtrum sit in eo compositio quidditatis, siue essentiæ, vel naturæ, & subiecti.

Quartò, vtrum sit in eo cōpositio quæ est ex essentia, & esse.

Quintò, vtrum sit in eo compositio generis, & differentiæ.

¶ Sextò, vtrum sit in eo compositio subiecti, & accidentis.

¶ Septimò, vtrum sit quocunq; modo compositus, vel totaliter simplex.

¶ Octauò, vtrum veniat in compositionem cum alijs.

ARTICVLVS. I.

a ¶ *Vtrum Deus sit corpus.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Deus sit corpus. Corpus enim est qd habet trinam dimensionem: sed sacra scriptura attribuit Deo trinam dimensionē: dicitur enim Iob 2. Excelsior cælo est, & quid facies profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius, & latior mari: ergo Deus est corpus.

¶ 2 Præterea, Omne figuratum est corpus, cum figura sit qualitas circa quantitatem: sed Deus videtur esse figuratus, cum scriptum sit Ge. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrā. figura enim imago dicitur, secundum illud Hebr. 1. Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: id est, imago. ergo Deus est corpus.

¶ 3 Præterea, Omne quod habet partes corporeas est corpus: sed scriptura attribuit Deo partes corporeas dicit enim Iob quadragesimoprimo. Si habes brachiū vt Deus. & in Psal. * Oculi Domini super iustos. & dextera Domini fecit virtutem: ergo est corpus.

¶ 4 Præterea, Situs non conuenit nisi corpori: sed ea, quæ ad situm pertinent, in scripturis dicūtur de Deo, dicitur enim Esaiæ 6. Vidi Dominū sedēn. & Esaiæ 3. Stat ad iudicandum Dominus. ergo Deus est corpus.

¶ 5 Præterea, Nihil potest esse terminus localis à quo, vel ad quem, nisi sit corpus vel aliquod corporeum: sed Deus in scriptura dicitur esse terminus localis vt ad quem, secundum illud Psalm.* Acce. ad eum, & illu. & vt à quo, secūdum illud Hierem. 17. Recedentes à te in terra scribentur. ergo Deus est corpus.

† Psal. 33.

Ex 2. Physic.

† Psal. 33.

60 ¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 4. Spiritus est Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sijs spiritualibus, & tamen non corpus: ideo vt omnis via completa sit doctrina, presens mouetur quæstio, an Deus sit compositus ex materia & forma, & propterea omnes rationes in litera positæ ducuntur mediis abstractionibus à corporeitate, & quantitate, quatenus excludant etiam materiam spiritualem.

Commen. lib 7. Phys.

¶ In corpore vna conclusio resoluua quæstio negatiue, impossibile est in Deo esse materiam, probatur tripliciter.

Q.1. art.3.

¶ Primò, Deus est purus actus: ergo non habet materiam. probatur sequela, quia materia est in potentia. ¶ Secundò, Deus est primum bonum, & optimum: ergo bonum non per participationem, sed per essentiam: ergo non est compositus ex materia, & forma. Antecedens ex præcedentibus patet, prima consequentia probatur: bonum per essentiã prius est bono per participationem: ergo si DEVS est primum, &c. secunda vero, compositum est bonum p suam formam: ergò per participationem, secundum scilicet q materia participat formã. ergo si, &cæt.

Q. præced. art.

¶ Tertiò, Deus est prima causa efficiens: ergo est primum & p se agẽs: ergo est primo & per se forma: ergo non est compositus ex materia, & forma. Antecedens cum prima consequentia reiunguntur pro constanti. Secunda verò probatur, omne agens agit per suam formã: ergo vnumquodque sic se habet ad esse agens, sicut ad esse formam, & econuerso: ergo si est primum & per se agens, est primo & per se forma &c.

Q.3. art.

† Cap. 9. parua a medio. Annotab.

¶ Circa primam consequentiam aduerte, q æquinoce quodammodo sumitur ly primum in antecedente, & consequente. Nam in antecedẽte sumitur, vt notat ordinem prioritatis respectu cæterorum efficientium: in consequente vero sumitur, vt significat secundum quod ipsum, vt in primo posteriorum distinguitur. primo, contra per se & de omni: ita q ex hoc q Deus est inter causas efficientes prima, infertur, ergo Deus est per se primo, id est, secundum quod ipsum efficiens, & tenet sequela, quoniam nõ contingeret, sed necessario: & secundum essentialem causalitatem super alia efficientia conuenit ei esse primam inter efficientes causas, vt de se patet, his.n. constantibus iam patet q ei conuenit esse agens non per aliud, & quod quibuscunque conuenit, conuenit p ipsum: igitur est primo agens iuxta doctrinam analyticam.

¶ Respondeo dicendum absolute Deum non esse corpus, quod tripliciter ostendi potest.

¶ Primò quidem, quia nullum corpus mouet non motum, vt patet inducendo per singula. Ostẽsum est autem supra c, q Deus est primum mouens immobile: vnde manifestum est quòd Deus non est corpus.

¶ Secundo, quia necesse est id, quod est primum ens, esse in actu, & nullo modo in potentia. Licet enim in vno, & eodem quod exit de potẽtia in actũ, prius sit potentia quàm actus tempore, simpliciter tamen actus prior est potentia, quia quod est in potentia, non reducitur in actum nisi per ens actu. Ostensum est autem suprà q Deus est primum ens. Impossibile est igitur q in Deo sit aliquid in potentia: omne autem corpus est in potentia, quia cõtinuum in quantum huiusmodi diuisibile est in infinitum: impossibile est igitur Deum esse corpus.

¶ Tertiò, quia Deus est id quod est nobilissimum in entibus, vt ex dictis patet c. Impossibile est autem aliquod corpus esse nobilissimum in entibus, quia corpus aut est viuum, aut non viuum. Corpus autem viuum manifestum est q est nobilius corpore non viuo: corpus autem viuum non viuit inquantum corpus, quia sic omne corpus viueret: oportet igitur q viuat per aliquid aliud, sicut corpus nostrum viuit per animam. Illud autem, per qđ viuit corpus, est nobilius quam corpus; impossibile est igitur Deum esse corpus.

¶ Ad primum ergo dicendum, q sicut supra dictum est c, sacra scriptura tradit nobis spiritualia, & diuina sub similitudinibus corporalium. vnde, cũ trina dimensionem Deo attribuit sub similitudine quãtitatis corporeæ, quantitatem virtualem ipsius designat: vtpote per profunditatem, virtutem ad cognoscendum occulta: per altitudinem, excellentiam virtutis super omnia: per longitudinem, durationem sui esse: p latitudinem, affectum dilectionis ad omnia. Vel vt dicit Dionys.* 9. capi. de diuino. per profunditatem Dei, intelligitur incomprehensibilitas ipsius essentiæ: per longitudinem, processus virtutis eius omnia penetrantis: per latitudinem verò, superexten-sio eius ad omnia: inquãtum. s. sub eius protectione omnia continentur.

¶ Ad secundum dicendum, q homo dicitur esse ad imaginem Dei, non secundum corpus, sed secundum id, quo hõ excellit alia animalia: vnde Gen. 1. post quam dictum est, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, sequitur vt præsit piscib. maris &c. excellit autem homo omnia animalia quantum ad rationem & intellectu: vnde secundum intellectum & rationẽ quæ sunt incorporea, homo est ad imaginem Dei.

¶ Ad tertium dicendum, q partes corporeæ attribuuntur Deo in scriptu ris, ratione suorum actuum secundum quandam similitudinem c, sicut actus oculi est videre: vnde oculus de Deo dictus significat virtutem eius ad videndum modo intelligibili non sensibili: & simile est de alijs partibus.

¶ Ad quartum dicendum, q etiam ea quæ ad situ pertinent non attribuuntur Deo, nisi secundum quandam similitudinem, sicut dicitur sedens propter suam immobilitatem & autoritatem: & stans propter suam fortitudinem ad debellandum omne quod aduersatur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad Deum non acceditur passibus corporalibus, cum vbique sit, sed affectib. mentis, & eodem modo ab eo receditur: & sic accessus & recessus sub similitudine localis motus designant spiritualem affectum.

Articvlvs II.

a ¶ Vtrum in Deo sit compositio formæ, & materiæ.

Ad secundum sic proceditur. Videtur q in Deo sit compositio formæ, & materiæ. Omne enim quod habet animam est cõpositum ex materia, & forma, quia anima est forma corporis, sed scriptura attribuit animã Deo introducitur enim ad Heb. 10, ex persona Dei iustus autem meus ex fide viuit: quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. ergo Deus est compositus ex materia & forma.

15 1. contra cc. 17. & 36. Et opusc. 3. cap. 9

¶ 2 Præterea, ira, gaudium, & huiusmodi sunt passiones coniuncti, vt dicitur 1. de anima. * sed huiusmodi attribuuntur Deo in scriptura. dicitur enim in Psal. Iratus furore Dominus in populum suum: ergo Deus ex materia & forma est compositus.

† Ex. 32. & 14. & 15. to. mo 2.

¶ 3 Præterea, Materia est principiũ indiuiduationis, sed Deus videtur esse indiuiduum: non enim de multis prædicatur. ergo est compositus ex materia & forma.

¶ Sed contra. omne cõpositum ex materia, & forma est corpus: quantitas enim dimensiua est quæ primo inhæret esse calorem, sicut se habet ad esse calefactionum, quia ignis est primo calefactiuus. non tñ est primo calor, imò nõ illum

illum per se primo: & tamen calor est forma illa, quæ est ratio calefaciendi: igitur ex hoc q aliquid est per se primo agens, nihil aliud inferri potest, nisi q per se primo habet formam, quæ est ratio agendi: & non q sit per se primo, forma, vt in ista fit, &c.

Art. præced.

¶ Ad hoc dicitur, q oportet hic aduertere duo. primo quid importet ly per se primo, secundo q sermones interpretandi sunt semper secũdum subiectã materiam: ex his enim omnia erunt manifesta. ¶ Per se primo tale vt dicitur 1. poste. significat q sit tale nõ per aliud, & reliqua sint talia per ipsum: sed cum dicitur non p aliud, excluduntur non solum extrinseca, sed etiam partes, vt dicitur 7. Phys. ita q illud, quod est tale ratione partis, non est per se primo tale: ac per hoc, illud cui conuenit esse agens ratione partis, scilicet formæ, non est per se primo agẽs, sed neque per accidens, sed p aliud, scilicet per partẽ. Et propterea nullum compositũ ex materia & forma potest esse per se primo actiuum, quoniam oia agũt non se totis, quia non ratione materiæ: repugnat. n. ei esse rationem agẽdi, cum de ratione eius sit potentia opposita actui, quæ est ratio agendi. ¶ Et hinc patet qualiter ex se habere ad esse agens, non solum licet inferre se habere ad formam, sed se habere ad esse formam: vt in litera factum est, & econuerso fieri posset à priori, nec vllum est sophisma. Ad instantiam autem de calore dicitur, q si sermones ponerentur secũdum materiam subiectam, non fieret hæc obiectio: esse enim actiuum in communi nullam imperfectionem includit. conuenitque pòr alicui rei subsistenti ita natura p se primo proprissime vt loquimur: esse vero calefactiuum imperfectionem claudit: quoniam dicit esse actiuum ite, id est materialiter: & impossibile est q conueniat alicui primo simpliciter & absolute loquendo, quia oportet q cõueniat composito ex materia & forma, cui non potest conuenire agere nisi secundum partem, sed tñ huiusmodi materiales actiuitates secundum proprias rationes sumptæ dicuntur cõuenire alicui primo: eo modo quo possibile est inueniri primo in talium conuenientia, id est in genere materialium agentium, & nõ simpliciter. Et ppea instantia non est contra propositum, qm licet de igne & calore & aliis materialib. rationib. actiuis, non appareat vis consequẽtiæ: hoc est quia in eis non inuenitur esse agens, nec esse tale agẽs primo, sed esse tale agens primo in genere agentium materialium: vbi primitas non excludit partem, & tamen constat partem excludi per primitatem simpliciter. Sed igitur vis consequentiæ, q si Deus est per se primo agens: ergo est per se primo forma, quia per se primo agẽs est agens non per aliud, id est nec ex per patrem, sed se toto: ac per hoc oportet totum esse formam, & consequenter incompositum esse ex materia & forma.

Articvlvs III.

a ¶ Vtrum sit idem Deus, quod sua essentia, vel natura.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q nõ sit idem Deus quod sua essentia, vel natura. Nihil enim est in seipso, sed essentia, vel natura Dei, q̃ est deitas, dicitur esse in Deo: ergo videtur q Deus non sit idem quod sua essentia, vel natura.

¶ 2 Præterea, Effectus assimilatur suæ causæ, quia omne agens agit sibi simile c, sed in rebus creatis non est idem suppositus quod sua natura: non. n. idem est homo quod sua humanitas, ergo nec Deus est idẽ quod sua deitas.

¶ Contra de Deo dicitur q est vita, & non solùm quod est viuens, vt patet Io. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Sicut autem se habet vita ad viuentem, ita deitas ad Deum, ergo Deus est ipsa deitas.

¶ Respondeo dicendum, q Deus est idem quod sua essentia, vel natura. Ad cuius intellectum sciendum est, q in rebus compositis ex materia, & forma necesse est q differant natura, vel essentia & suppositum, quia essentia, vel natura comprehendit in se illa tantum, quæ cadunt in diffinitione speciei c. sicut humanitas comprehendit in se ea, quæ cadunt in diffinitione hominis: his enim homo est homo, & hoc significat humanitas, hoc scilicet quo homo est homo. Sed materia indiuidualis cum accidentibus omnibus indiuiduantibus ipsam non cadit in diffinitione speciei c: non enim cadunt in diffinitione hominis hę carnes, & hæc ossa, aut albedo, vel nigredo, vel aliquid huiusmodi: vnde hæ carnes, & hę ossa & accidentia designantia hanc materiam non concluduntur in humanitate, & tamen in eo q est homo includuntur: vnde id, quod est homo, habet in se aliquid quod non habet humanitas: & propter hoc non est taliter d idem homo, & humanitas, sed humanitas significatur vt pars formalis hominis, quia principia diffinientia habent se formaliter respectu materiæ indiuiduantis. In his igitur d, quæ non sunt

16 1. contra. 42 & 45. 1. Et opusc. 3. c. 10. 123.

105 118

c 170 D. 731.

c 170 b D. 1149. 424

D. 481.

D. 486. D. 417. D. 439 D. 731 D. 1801.

1 Respondeo dicendum quod in Deo non est compositio formæ & materiæ. Ad cuius euidentiam sciendum est quod quæ sunt eiusdem speciei, conueniunt in forma, differunt autem secundum materiam, sicut Socrates & Plato conueniunt in hoc quod est homo, differunt autem in hoc quod est hic homo vel ille. Et ideo quando forma non subsistit in materia, sed per se existit, non remanet ibi ratio differendi secundum materiam, sed solum secundum formam. Et ideo ubi non est materia, sicut in substantiis immaterialibus, ibi non est differentia nisi secundum formam. Et ideo ibi non est multitudo nisi secundum quod sunt plures formæ, sed non sunt plures quæ sub una forma continentur. Et ideo ibi non est numerus nisi secundum quod sunt plures formæ. Et ideo ibi non est compositio formæ & materiæ. Ad cuius evidentiam sciendum est quod quæ sunt eiusdem speciei, conueniunt in forma, differunt autem secundum materiam, sicut Socrates & Plato conueniunt in hoc quod est homo, differunt autem in hoc quod est hic homo vel ille. Et ideo quando forma non subsistit in materia, sed per se existit, non remanet ibi ratio differendi secundum materiam, sed solum secundum formam. Et ideo ubi non est materia, sicut in substantiis immaterialibus, ibi non est differentia nisi secundum formam. Et ideo ibi non est multitudo nisi secundum quod sunt plures formæ, sed non sunt plures quæ sub una forma continentur. Et ideo ibi non est numerus nisi secundum quod sunt plures formæ. Et ideo ibi non est compositio formæ & materiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mationem, sunt idem non formaliter, sed causaliter: ita q̃ ad quidditatem aliquam esse in alio per informationem naturaliter sequitur ipsam esse in alio, vt inferiori singulari: & ad quidditatem non posse esse in alio per informationem, sequitur ipsam non posse esse in singulari vt interiori, sed ipsam esse per se singulare, & hoc est, quod in litera dicitur. Assignat enim esse, vel non esse in alio per informationem pro radice individuationis: & non pro formali constitutiuo individui; vt obiectiones male interpretantur. Probare autem q̃ hæc sit radix individuationis præsentis excedit limites negotij. Inferius potius, vbi de individuatione ex proposito agetur, tractabitur. Sat est hic pro notitia literæ scire, q̃ apud nos ide modus essendi in alio per informationem, non est constitutiuus formaliter, sed causaliter individui. Vnde ad obiectionem in oppositum dicitur ex hoc, q̃ hoc album est individuum, & in alio per informationem, nihil aliud habetur nisi q̃ esse in alio per informationem non est formale constitutiuum individuationis: cum hoc stat, q̃ si abedmota natura non posset esse in alio per informationem, nunquam album esset in hoc albo, vt superius & inferius & rursus hoc album non esset hoc per positionem differentiæ individualis super naturam, sed per negationem omnis differentiæ individualis: quoniam non esset diuisibilis in plura individua, vt in litera dicitur de formis non receptibilibus in materia. Ad confirmationem quoque negatur consequentia: quia ex hoc q̃ materia est primum subiectum informationis, sequitur q̃ sit prima radix individuationis positiue, vel negatiue. Negatur quoque antecedens, quia materia est primum, etiam subijcibile, id est infimum, non totale vt individuum completum, sed partiale. Et cum instatur contra: quia est vniuersale quoddam; respondetur, q̃ materia secundum se non est vniuersale, nec prædicabile, vt patet ex eo q̃ secundum se non est intelligibilis, & consequenter nec scibilis, sed materia in analogia ad formam vniuersalem, intelligitur vniuersalis, & sit prædicabile quoddã & scibile &c. & propterea in litera dicitur, q̃ forma quantum est de se potest esse in pluribus, materia autem est primum subiectũ, quia ergo omnis vniuersalitas est à forma, materia secũdũ se vniuersalis non est: & cum primum subiectum sit omnium prædicamentorum, ipsa est & infimum subijcibile, partiale tamen, & primum subiectum informationis, ac per hoc vndique individuationis radix. Sed de his in commentarijs de ente & essentia: & in q. duabus satis dictum est, & inferius amplius dicetur.

4. ¶ *Super quæstionis tertiæ, Artic. III.*

IN titulo statim occurrit ambiguitas: pro quo supponit Deus in hoc quæsito, vtrum Deus sit idem quod sua essentia. ex secũdo namque argumento & ex noto processu corporis articuli insinuatur, q̃ supponit pro supposito diuino, quoniam nihil aliud hic tractatur, nisi an suppositum naturæ diuinæ, & ipsa natura sint idem. Ex ratione vero suppositi attenditur oppositum, quoniã ad rationem suppositi requiruntur quinque conditiones. scp sit substantia, completa, individua, subsistens, incommunicabiliter: substantia, propter accidentia: completa, propter partes: individua, propter speciem: subsistens, propter humanitatem Christi: incõmunicabiliter, propter essentiam diuinam, quæ est cõmunis suppositus: & sic cum suppositum diuinum idem significet quod persona diuina, & in hoc articullo nulla fiat mentio de personorum constitutiuis, consequens est q̃ ly Deus non stat pro supposito diuino: & confirmat hoc, quia inferius quæritur ex proposito vtrũ persona & essentia in Deo sint idem. ergo &c.

Annotat. ¶ Ad hoc est dicendum, q̃ ly Deus potest tripliciter sumi. Primo vt significat concretum quasi specificum naturæ diuinæ, id est habens deitatem: sicut homo significat habens humanitatem. ¶ Secundo vt significat concretum individuale naturæ diuinæ, id est hunc habentem deitatem, ieu hunc Deum: sicut homo potest supponere pro hoc homine. ¶ Tertio vt significat suppositum naturæ diuinæ, id est hunc incommunicabiliter habentẽ deitatem, id est hanc personam diuinam: sicut homo potest supponere pro sorte. ¶ Sed hoc interest inter Deum ex vna parte, & hominem cæteraq; naturarum concreta, ex alia parte, q̃ in aliis non distinguitur individuum naturæ inconcreto à supposito: non enim distinguitur hic homo ab humano supposito, aut econuerso. In Deo autem distinguitur individuum naturæ in concreto. id est hic Deus: à supposito diuino, id est Patre & Filio & Spiritu Sancto: & ratio est, quia hic Deus est simul terminus singularis & communis tribus suppositis, quod est impossibile conuenire individuo aliarum subsistantiarum. ¶ Tripliciter ergo cũ accipi possit, dico q̃ hic non sumitur primo modo, quia vt in corpore articuli patet, id pro quo supponit ly Deus, claudit in sua ratione principia individuantia Deum inquantum individuantia sunt, quæ non significantur clandi in ly Deus quasi specifice supponente. Neque etiam sumitur tertio modo, tum quia nulla fit hic mentio de personalibus: tum quia sub hoc sensu multa supponit prædeterminanda: & propterea inferius in hoc sensu quæretur in tractatu de personis diuinis. sed sumitur secundo modo. Ita q̃ sensus est, vtrum Deus, id est, hic Deus, sic idem quod deitas.

Sed aduerte, q̃ hic Deus significans individuum diuinæ naturæ a in concreto habet duas conditiones in re, alteram negatiuã, scilicet quòd non significat suppositum naturæ diuinæ. & hoc secundum veritatem loquendo. Alteram affirmatiuam, scilicet quòd æquiualet supposito quo ad habitum eius identitatis. vel distinctionis à natura: quoniam comparatur ad illum vt habens ad habitum: vt quod est ad quo est: vt subsistens ad naturã in qua, & qua subsistit &c. Et tertiam cõditionem habet in opinione philosophorum, imo totius rationis humanæ secundum se cuiuslibet naturæ scilicet quod ab omnib⁹ accipitur vt suppositum naturæ diuinæ: quia nulla deest sibi cuiuslibet suppositi nisi incõmunicabilitas: quã non conuenire sibi, quia cõis est tribus personis non rõne, sed reuelatione fidei nouimus. Et ex hac sequitur quarta conditio quo ad nos: q̃ licet hic Deus non significet suppositum diuinum simpliciter, tamen significat suppositum diuinum stando infra limites status de absolutis, quales sunt ps̃ns. Propter primam conditionẽ caute loquitur litera tã quærendo, quã concludendo & respondendo: semper enim de Deo in spãli sermonẽ habens nominat Deũ, & deitatẽ, & nunquã suppositũ diuinũ: pp alias vero tres conditiones vtitur nomine suppositi & naturæ in cõi loquẽdo, & ex cõibus regulis identitatis aut distinctionis suppositi à natura cõnem determinat: idẽ nãq; est iudicũ de distinctione huius Dei à deitate, & suppositi a natura: quoniã æquiualet illud individuũ supposito quo ad hoc, distinguit enim suppositũ à natura vt habẽs ab habito: & qđ est à quo est, & subsistens ab eo quo subsistit &c. Nec congruebat doctrinæ ordinis, vt tractatui de absolutis immiscerentur respectiua reuelata, & tã remota ab his principijs, tot interecedentibus medijs quæstionibus decidendis.

a Commen. ¶ In corpore est vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Deus iest idem quod sua essentia seu natura, probatur. Ratio differentiæ inter naturam & suppositum est distinctio naturæ à materia individuali, ergo in formis simplicibus, quæ per se ipsas individuantur, non differt suppositũ à natura, ergo Deus est sua deitas, & sua vita &c. Antecedens probatur ex rõne distinctionis naturæ & suppositi in rebus materialibus notioribus nobis. Natura comprehendit in se ea tantum, quæ cadunt in diffinitione speciei: ergo non comprehendit materiam individualem, ergo ex hoc distinguitur à supposito. Assumptum patet. Et prima consequentia nunc facta probatur dupliciter. Primo, quia materia individualis non claudit in diffinitione speciei, vt patet de his carnibus respectu naturæ humanæ. Secundo, quia principia diffinitiua habent se formaliter respectu materiæ individuantis in cuius signum humanitas significatur, vt pars formalis hominis, secunda autem probatur, quia in suppositi ratione si diffiniretur, clauderetur materia individualis vt in sorte. consequentia aũt prima vt per se nota requiritur. secunda autem probatur. quia Deus non est compositus ex materia & forma. vt ex præcedenti patet articulo.

Annotat. ¶ Circa terminos assumptos in antecedente, & consequenter in tota hac ratione, distingue primo ly natura, & ly suppositi. Possumus enim de his loqui dupliciter. vno modo secundum rẽ tantum, alio modo secundum modum significandi. Sumuntur natura & suppositum secundum rem tantum, quando sumuntur secundum proprias rationes rei quam significat natura, & rei quam significat suppositum, abstrahendo a modis significandi, verbi gratia, quando sumitur natura humana secundum eius propriam diffinitionem, & sortes secundum eius rationem propriam non curãdo an natura significetur in abstracto, vel concreto &c. sumuntur autem secundum modos significandi, cum sumuntur vt stant sub nominibus primæ intentionis: puta humanitas, homo, sortes, sortitas &c. Sermo præsens est de natura & supposito secundũ rem, & non secundum modum significandi: hoc enim potius logici, illud metaphysici negotij est. Et ideo cessant omnes argumentationes & respõsiones, quæ in, miscent significari per modum partis, vel excludere à significatione, aut nec excludere nec includere: & similia quæ ad differentiam inter hæc ex modis significandi, non ex rebus spectant. Nec obstat, quod in corpore huius articuli inferatur, quòd humanitas significatur vt pars formalis hominis ad probandum quòd natura non includat materiam individualẽ: quoniam hoc allatum est vt signum a posteriori notius ad manifestandum etiam ex modo significandi distinctionem secundũ rem naturæ a materia individuali. Distingue secundo ly differre seu differentia, est enim duplex secundum rationem & secundum rem. Et hæc subdiuiditur in dirimẽ realem inter rem & rẽ, & in differentiam realem inter rem includentem aliquid reale, & nõ includentem illud. Includere autem & non includere nunc dicimus non ex modo significandi, sed ex ratione formali rei significatæ formaliter sumptæ. Et hæc rursus subdiuiditur in differentiam realem penes inclusionem alicuius realis intrinsece: sicut homo differt ab animali, quia includit intrinsece rationale: & penes inclusionem alicuius realis extrinsece, sicut disciplinabile differt ab homine, fingendo quòd disciplinabilitas sit eadem res quod natura hominis, quia includit extrinsece disciplinam vt actum, per quem diffinitur, tam non includit homo in sua ratione. Quatuor igitur cum sint modi differentiæ, secundum rationem tantum, vt est inter hominem & humanitatem, inter rẽ & rem, vt est inter sortem & Platonem, inter rem includentẽ intrinsece aliquid reale & abstrahentẽ, & inter includentẽ extrinsece aliquid reale & abstrahentẽ ab illo, in antecedente assumpto, & tota

& tota hac ratione ac cõclusione, sermo tantum est de differentia tertio modo, id est penes inclusionem intrinsecam. Nõ enim est hic sermo de differentia secundum rationem tantum: quoniã suppositum & natura in omnibus, etiam in Deo sic distinguuntur, tantum, quod ista est hæretica, deitas generat deitatem, & ista catholica, Deus generat Deũ, vt patet in principio Decretalium. Neque etiã est hic sermo de differentia reali, qualis est inter rem & rem. Cõstat enim quod natura substantialis & suppositũ non possunt naturaliter sic distingui, vt sint totaliter duæ res diuersæ. Nec etiam est hic sermo de differentia reali extrinseca: quoniam falsum esset antecedens, & falsum esset quod in substantijs immaterialibus non differt suppositum & natura. In substãtijs enim separatis suppositũ à natura differt extrinsece: quia suppositum vt sic includit subsistere, qđ est esse per se non intrinsece, sed quodammodo quasi vt proprium actum, ad quem quodammodo debetur diffiniri si diffiniretur, natura autem non. Et propterea S. Thom. in quolibe. secundo q. secũda articu. 2. de tali differentia loquẽs, dixit, quòd in angelis differt suppositum à natura. Relinquitur igitur, quòd sit hic sermo de differẽtia penes inclusionem intrinsecam. Tum quia ratio assumpta in litera manifeste secundum talem differentiam distinguit suppositum à natura in rebus materialibus, quia scilicet suppositum includit materiam individualem, quam non includit natura. Constat enim hoc intelligi de intrinseca inclusione. Tum quia in separatis à materia tali differentia non distinguitur suppositum à natura, vt hic affirmatur, ex eo quòd individuantur per seipsa, id est, quia idem est cõstituens naturam & individuum: ac per hoc nihil intrinsecum includit individuum quod non claudat natura, & econuerso. Tum quia idem censetur iudicium in litera de identitate suppositi & naturæ in substantijs separatis, & Dei cum Deitate, hoc enim non est simpliciter verũ, nisi de differentia intrinseca loquendo: quoniam vt iam dictum est in quolibetis, aliud prorsus iudicium loquendo de differentia extrinseca. Est ergo sensus antecedentis, quòd ratio differentiæ intrinsecæ inter naturam & suppositum secundum rem, seu rationes formales sumptæ est distinctio naturæ à materia individuali: & similiter sensus omnium conclusionum, quæ implicite hic continentur de supposito & natura in rebus materialibus, & in separatis à materia &c. eodem intellectu sumendus est. Et si prædicta diligenter inspexeris, complecteris dispositionem omnium rerum quo ad identitatem & distinctionem inter suppositum & naturam. Habes enim in primis quod suppositum & natura non substantialiter constituens suppositum: siue sit natura accidentis, vt sortes & eius complexio: siue sit substantia quasi accidentitia, vt humanitas verbi Dei: distinguuntur quadrupliciter, scilicet vt res & res. & intrinsece & extrinsece, & secundum rationem. Habes secundo, quod suppositum & natura in substantijs compositis distinguuntur intrinsece & extrinsece, & secundum rationem. Habes tertio, quòd in substantijs immaterialibus distinguuntur suppositum & natura non intrinsece, sed extrinsece secundum rem. & secundum rationem. Habes quarto, quod in Deo nullo modo distinguuntur secundum rem Deus & deitas, sed ratione tantum modi significandi. Habes & concordiam ductorum Sanctæ Thomæ, & intellectum eorum quæ in diuersis locis de hac materia scripta sunt.

¶ Circa primam consequentiam in litera factam, aduerte, quod ideo relicta est pro constanti: quia fundatur super illa regula posteriorissimæ satis tritæ, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso: & quoniam hæc maxima nõ tenet nisi in casibus proprijs, ideo in antecedente ly ratio, cum dicitur ratio differentiæ &c. supponit pro ratione propria. Ita q̃ sensus est propria & præcisa ratio differentiæ intrinsecæ inter naturam & suppositum a & tunc manifeste patet vis consequentiæ ex negatiua talis rationis, negationem sui effectus inferens.

Annot. 17 1. dist. 8. q. 1. ar. 1. Et 2. cõtra. c. 28. & 25. Et lib. 2. c. 51. Et lib. 4. ca. 11. ter. 4. Et p. q. 7. ar. 2. Et quo 3. q. 3. Et opus. 3. cap. 12. & 209. 12.

ARTICVLVS IIII.

a ¶ *Vtrum in Deo sit idem essentia & esse.*

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur quòd in Deo non sit ide essẽtia & esse. Si. n. hoc sit tuc, ad esse diuinum nihil additur: sed esse cui nulla sit additio est esse commune, quod de omnibus prædicatur: sequitur ergo, quòd Deus sit ens cõmune prædicabile de omnibus. hoc autem est falsum, secundum illud Sapien. 14. Incommunicabile nomen lignis, & lapidibus imposuerunt. ergo esse Dei non est eius essentia.

¶ 2 Præterea, De Deo scire possumus an sit, vt supra dictum est, c non autem possumus scire quid sit, ergo non est idem esse Dei, & quod quid est eius siue quidditas vel natura.

¶ SED CONTRA est quod Hila. dicit in 6. de trini. * Esse non est accidens in Deo, sed subsistens veritas. id ergo, quod subsistit in Deo, est suum esse.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Deus non solum est sua essentia, vt ostensum est, e sed etiam suum esse: quod quidem multipliciter ostẽdi potest. Primo quidem quia quicquid est in aliquo quod est præter essentiam eius, oportet esse causatum ab essentia vniuersaliter.

Annot. Q. 3. arti. 3. Annot.

Lib 8. in fi. 2. à princip. lib. 6.

Arti. præce.

Commen. ¶ In corpore vna conclusio, Deus est suum esse. probatur tripliciter. Primo, Deus est primum efficiens: ergo habet esse non causatum ab extrinseco: ergo est suum esse. Antecedens ex dictis patet: consequentia prima patet ex terminis: secunda autem probatur, omne conueniens alicui distinctum ab essentia eius, aut causatur ab essentia tantum, aut ab extrinseco: ergo si esse distinguitur, causatur vel ab intra vel extra: sed ab intra tantum, est impossibile: quia nihil est sibipsi sufficiens causa vt sic: si ergo neque ab extrinseco est causatum, est idem: quod est consequentia probanda. Secundò, Deus est actus purus: ergo essentia eius non se habet ad esse vt potentia ad actum: ergo est suum esse, antecedens patet: & prima consequentia est nota ex terminis. secunda probatur: esse est actualitas omnis formæ. seu naturæ: ergo omnis natura distincta ab esse comparatur ad ipsum, vt potentia ad actum: ergo, si non comparatur vt potentia, est ipsum esse. Assumptum probatur: quia nulla res significatur in actu nisi significetur vt est.

Annot. ¶ Aduerte hic quòd ista ratio fundatur super hoc, quòd quæcunque quidditas, vel natura, quantumcunque secundum rationem quidditatiuam sit actualis, relicta tamen ad esse, habet rationem potentiæ. Sapientia namque & bonitas &c. actuatur per hoc quod dico est, & similiter humanitas & æquinitas &c. & propterea dicitur, & quòd esse est actualitas omnis formę: & quòd nulla natura significatur in actu vltimato nisi prout significatur esse in actu exercito.

Commen. ¶ Ter iò. Deus est primum ens: ergo est ens per essentiam: ergo est suum esse. Antecedens cum prima consequentia patet, secunda vero probatur à destructione consequentis duplicitèr: primo ex quid nominis entis per essentiam sic, non est suum esse: ergo habet esse, & nõ est ipsum esse: ergo est ens p participationem: ergo non est ens per essentiam, sicut si hẽc ignea & non est ignis &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundo, Deus non est suum esse, & sua est essentia: ergo nō est ens per essentiam, sed per aliud additum, omnia clara sunt.

In responsione ad secundum dubium occurit: quia videtur implicare responsio duo contradictoria. si enim scimus quod hæc propositio est vera, Deus est, ergo cognoscimus ita esse in re, quod Deus est: hoc autē est cognoscere esse quod in ipso Deo est, ergo. Ad hoc dubium, quod in secundo posterio. c. 1. diffuse tractauimus, & Scot. in primo sen. dist. 3. q. 1. in principio affert repreliendendo hanc responsionem: dicit, quod hæc responsio est optima & singularis de Deo, in hoc enim differt esse Dei à reliquorum entium esse: q̄ esse Dei est quod quid est ipsius Dei: vt hic determinatur. Ita quòd hæc propositio, Deus est, est in primo modo dicendi per se. esse autem cæterorum non sic se habet, sed distinguitur à quiditatibus eorum. Et ex hoc nascitur quod esse Dei secundum se, & absolute est prius terminus quæstionis quid est, & est terminus quōad nos an est secundum quid, id est, vt fundat veritatem propositionis. esse vero aliorum nō spectat ad qōnem quid est, quia non est prædicatum primi modi, vt patet inductiue, homo est, cœlū est &c. sed secundū se & simpliciter spectat ad quæstionem an est. Et propterea cū de aliis scimus quæstionem an est, & dicimus scire esse, quod significat veritatem propositionis, & esse ipsius rei: quia scitur secundum proprium modum quo scibile est. Cum autē de Deo scimus an est, dicimus scire esse, quod significat veritatem propositionis & nescire esse Dei: non quòd terminus vltimus cognitionis nostræ sit esse propositionis, vt obiectio intellexit: quoniam terminus est esse Dei non absolute, sed vt respondet veritati propositionis, sed quia per hanc cognitionem non cognoscitur esse Dei propria quæstione, qua est secundū se cognoscibile, quia non scitur per quid.

D.1034.

43

22

D.362.

Q.2. artt. 3. 14

Art. 3 huius quæ.

vel à principijs essentię, sicut accidentia propria consequentia speciē, vt risibile consequitur hominem, & causatur ex principijs essentialibus speciei, vel ab aliquo exteriori, sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igit ipsum cē d rei sit aliud ab eius essentia, necesse est quòd esse illius rei vel sit causatum ab aliquo exteriori, vel à principijs essentialib. eiusdem rei. Impossibile est autem quòd esse sit causatum tantum ex principijs essentialibus rei, quia nulla res sufficit quòd sit sibi causa essendi, si habeat esse causatum. Oportet ergo quòd illud, cuius esse est aliud ab essentia sua, habeat esse causatum ab alio, hoc autem non potest dici de Deo: quia Deum dicimus esse primam causam efficientem: e impossibile est ergo: quòd in Deo sit aliud esse, & aliud eius essentia.

¶ Secundò, quia esse est actualitas omnis formæ, vel naturæ: e non enim bonitas vel humanitas significatur in actu, nisi prout significamus eam esse: oportet igitur quòd ipsum esse comparetur ad essentiam, quæ est aliud ab ipso, sicut actus ad potentiam: cum igitur in Deo nihil sit potentiale, vt ostensum est suprà: e sequitur quòd non sit aliud in eo essentia, quam suum esse: sua igitur essentia est suum esse.

¶ Tertiò, quia sicut illud, quod habet ignem, & non est ignis, est ignitum per participationem, ita illud, quod habet esse & non est esse, est ens per participationem: Deus autem est sua essentia, vt ostensum est: e si igitur non sit suum esse, erit ens per participationem & non per essentiam: nō ergo erit primum ens, quod absurdum est dicere. Est igitur Deus suum d esse, & non solum sua essentia.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd aliquid, † cui non sit additio, potest intelligi dupliciter: vno modo, vt de ratione eius sit quòd nō fiat ei additio. sicut de ratione animalis irrationalis est, vt sit sine ratione. Alio modo (intelligitur aliquid, cui non fit additio:) quia non est de ratione eius quod sibi fiat additio. Sicut animal commune est sine rōne: quia non est de ratione animalis communis vt habeat rationem, sed nec de ratione eius est, vt careat ratione. Primo igitur modo esse sine additione, est esse diuinum. Secundo modo esse sine additione, est esse commune.

¶ Ad secundum dicendum, quod esse dupliciter dicitur: vno modo significat actum essendi: alio modo significat compositionem propositionis, quam anima adinuenit coniungens prædicatum subiecto. Primo igitur modo accipiendo esse, non possumus scire esse Dei, sicut nec eius essentiā, sed solum secundo modo. Scimus enim quod hæc propositio, quam formamus de Deo, cum dicimus, Deus est, vera est, & hoc scimus ex eius effectibus, vt supra dictum est. e

† Alias, esse id cui.

Epigraphes in clefa dispungendæ videntur.

h 253

Q.3. artic. 1. 2.

Articvlvs V.

a ¶ *Vtrum Deus sit in genere aliquo.*

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur quod Deus sit in genere aliquo. Substantia enim est ens per se subsistens, hoc autem maxime conuenit Deo: ergo Deus est in genere substantiæ.

¶ 2. Præterea, Vnumquodque mensuratur per aliquid sui generis: sicut longitudines, per longitudinem: & numeri, per numerum: sed

rē 1. dist. 8. q. 4. 2. sit dist. 9. q. 4. 2. & 1. contra. ca. 17. & 25. Et po. q. 7. 3 Et opus. 3. c. 12. hic opus. 42. c. 3. & 5o

mali significatio differentiæ, neque econuerso: quamuis genus ponatur in ratione differentiæ extrinsece, seu vt additum sicut subiectum in ratione passionis: nullæ autem inueniuntur rationes reales distinguentes ens: in quarum formalibus significatis non claudatur intrinsece ens: ergo. Et scito, quòd Sco. in primo distinct. tertia quæstio, tertia, tenet oppositum huius minoris: putat namque esse quasdam differentias, scilicet vltimas, non includentes formaliter & intrinsece ens, & rursus tenet passiones entis non includere formaliter ac intrinsece ens. Sed de passionibus in quæstio. quinta dicetur: de differentijs autem quamuis dicendum hic esset, quoniam tamen oportet nouos terminos ingerere, quia Sco. de differentijs sumptis non a formis, sed a realitatibus vltimis loquitur: expedit potius facere quæstionem de hoc specialem ad diffusam præter id quod intactum est de hoc in commentarijs de ente & essentia.

¶ Tertio probatur: omnia quæ sunt in vno in genere communicant in essentia, & differunt in esse: ergo habent essentiam distinctam ab esse: Deus non est huiusmodi: ergo. antecedens probatur, quia conueniunt in quid generis, & distinguuntur penes aliud & aliud esse, vt patet in homine & equo, consequentia autem relinquitur pro constanti,

¶ *Super quæstionis tertiæ Arti. V.*

In titulo genus sumitur proprie pro genere logico, prout distinguuntur decem genera rerum.

¶ In corpore duo. Primò distinguitur. Secundò respondetur quæsito duabus conclusionibus iuxta duo membra distinctionis, adiunctio primæ conclusioni vno corollario. ¶ Quo ad primum distinctio est: esse in genere dupliciter, directe & reductiue, vt patet. Quo ad secundum prima conclusio responsiua quæsito negatiue est: Deus non est directe in genere: probatur tripliciter. Primo. Deus est actus purus: ergo non est directe in genere: probatur sequela, genus sumitur à potentia respectu eius à quo sumitur differentia, ergo omne existens in genere habet actum admixtum potentiæ: ergo si est actus purus &c. Antecedens declaratur in animali & rationali: omnia clara sunt. Secundo si Deus esset in genere, genus aliquod prædicaretur in quid de esse, ergo ens esset genus: sed hoc est impossibile. ergo prima consequentia probatur, essentia Dei est ipsum esse, & genus prædicatur in quid de eo, cuius est genus: ergo si Deus esset in genere &c. Secunda vero consequentia relinquitur pro constanti, quia ens aut solum aut maxime significat esse formaliter esse. Destructio vero vltimi consequentis probatur ex 3. meta. omne genus hēt drias extra se: ens nō hēt drias extra se, ergo. probat minor, q̄a extra ens nota remanet nisi nō ens: nō entia aūt impossibile est esse entis differentias, vt patet.

¶ Circa hanc rationem posset primo dubitari de significatione entis, secundo de prædicatione eiusdem, an scilicet prædicetur in quid, vt in hac ratione oportet tenere aduersarium dicentē Deū esse in genere. tertio de communitate eiusdem ad omnes reales rationes formales, an scilicet in omnib. claudatur intrinsece, vt hic ex tertio metaph. assumitur. De his autem omnib. in commentarijs de ente & essentia scripsimus: nec censeo replicandum: præcipue quia sine propter illam causam hic adductam, siue propter aliam destructio consequentis ab omnibus acceptatur, sensus autem rationis hic adductæ est, quòd differentias oportet esse extra genus: sic quòd nec genus ponatur intrinsece in formam differentiæ, neque econuerso: quamuis genus ponatur in ratione differentiæ extrinsece, seu vt additum sicut subiectum in ratione passionis: nullæ autem inueniuntur rationes reales distinguentes ens: in quarum formalibus significatis non claudatur intrinsece ens: ergo. Et scito, quòd Sco. in primo distinct. tertia quæstio, tertia, tenet oppositum huius minoris: putat namque esse quasdam differentias, scilicet vltimas, non includentes formaliter & intrinsece ens, & rursus tenet passiones entis non includere formaliter ac intrinsece ens. Sed de passionibus in quæstio. quinta dicetur: de differentijs autem quamuis dicendum hic esset, quoniam tamen oportet nouos terminos ingerere, quia Sco. de differentijs sumptis non a formis, sed a realitatibus vltimis loquitur: expedit potius facere quæstionem de hoc specialem ad diffusam præter id quod intactum est de hoc in commentarijs de ente & essentia.

¶ Tertio probatur: omnia quæ sunt in vno in genere communicant in essentia, & differunt in esse: ergo habent essentiam distinctam ab esse: Deus non est huiusmodi: ergo. antecedens probatur, quia conueniunt in quid generis, & distinguuntur penes aliud & aliud esse, vt patet in homine & equo, consequentia autem relinquitur pro constanti,

constanti: destructio quoque consequentis applicati ad Deum patet ex præcedenti articulo: ergo &c.

quæstio.

Circa hanc rationem dubium est. Tum quia æquiuoce sumitur ly esse. In antecedente namque termo est de esse specifico, ad quod differentia distinguens genus conducit: in consequente autem est termo de esse actualis existentiæ, quod ab essentia distingui infertur. Tum quia ex distinctione inter principiū conuenientiæ, & principium differē xiæ in antecedente assumpta non pōt inferri maior diuisio, q̄ formalis, cū sentia nanq; g̃neris, in qua spes conueniunt, & esse specificū, quo quælibet spes ab altera differt, nō realiter, sed formaliter tantū differūt, & tamē infertur in litera distinctio realis inter essentiā & esse: igitur processus ille malus videtur.

D.673.

¶ Ad hanc obiectionē valde diffusē dictum est in 2. sexto, de ente & essentia: vbi hanc rationem S. Tho. facit, & propterea nunc breuiter dicitur, quod in antecedēte sumitur esse & pro esse specifico & actuali existentiæ: quoniā de vtroque verificatur, imō verificatio vnius infert verificationem alterius, quoniā ideo diuisio dicitur conducere ad esse, quia constituit propriū receptiuū ipsius esse actualis existentiæ: vt ibi declaratum est, & supra Porphyrium. Nulla ergo est equiuocatio. Et licet ex hoc q̄ aliquæ duæ rōnes formales sic distinguuntur, q̄ altera sit formale principium conuenientiæ, & altera sit formale principiū differentiæ, nō possit simpliciter inferri distinctio realis inter eas: aliquin omne genus realiter oporteret distingui à suis differentijs. attamē gratia materiæ, de qua est sermo. essentiæ & esse, & optime pōt inferri distinctio realis esse ab essenti ex distinctione absolute inter genus & esse, in quo distinguitur species, & ratio est, quia ista duo mutuo se cōsequuntur, existentia distinguitur formaliter à quidditate, & existentia distinguitur realiter à quidditate, vt ibidem declarauimus, ideo vide ibi, &c.

d 371

Arti. præce.

¶ 3. Metaph. tex. 10. tom. 3.

Comment.

¶ Corollarium autem annexum primæ conclusioni est. Dei neq; est genus, nec differentia, nec diffinitio, nec demonstratio, nisi per effectum. patet sequela, quia diffinitio &c.

¶ Conclusio vero secunda est etiam negatiua, Deus non est in aliquo genere reductiue. probatur Deus est principium non alicuius generis tantum, sed totius esse. ergo non continetur reductiue in aliquo genere: antecedens supponitur, consequentia probatur: omne quod est reductiue in aliquo genere, est principium tantum illius generis, vt patet duodecim. meta. de principijs prædicamentorum.

Deus est mensura omnium substantiarū, vt patet per Commentatorem 10. meta. ergo Deus est in genere substantiæ.

¶ Sed Contra, genus est prius secundum intellectū, eo, quod in genere continet, sed nihil est prius Deo nec secundum rem, nec secundū intellectum: ergo Deus non est in aliquo genere.

¶ Respondeo dicendum, quòd aliquid est in genere d dupliciter, vno modo simpliciter & proprie, sicut species, quæ sub genere continētur. Alio modo per reductionem, sicut principia & priuationes, sicut punctus & vnitas reducuntur ad genus quantitatis, sicut principia: cæcitas autem, & omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus.

¶ Neutro autem modo Deus est in genere.

¶ Quòd enim non possit esse species alicuius generis, tripliciter ostendi potest.

¶ Primo quidem, quia species constituitur ex genere & differentia: semper autem id, à quo sumitur differentia constituens speciem, se habet ad illud vnde sumitur genus: sicut actus ad potentiam, animal enim sumitur a natura sensitiua per modum concretionis. hoc enim dicitur animal, quod naturam sensitiuam habet, rationale verò sumitur à natura intellectiua, quia rationale est quod naturam intellectiuam habet, e intellectiuum autem comparatur ad sensitiuum sicut actus ad potentiam, & similiter manifestum est in alijs: vnde, cū in Deo nō adiungat potētia actui, impossibile est quòd sit in genere tanquam species.

¶ Secundo, quia cùm esse Dei sit eius essentia, vt ostensum est: e si Deus esset in aliquo genere, oporteret quòd genus eius esset ens, nam genus significat essentiam rei, cui prædicetur in eo quod quid est. Ostendit autem Philosophus in 3. metaphy. * quòd ens non potest esse genus alicuius: omne enim genus habet differentias, quæ sunt d extra essentiam generis: nulla autem differentia posset inueniri, quæ esset extra ens, quia non ens non potest esse entis differentia, vnde relinquitur, quòd Deus nō sit in genere.

¶ Tertio, quia omnia, quæ sunt in genere vno, communicant in quidditate: vel essentia generis, quod prædicatur de eis in eo quod quid est, differunt autem secundum esse, non enim idem est esse hominis & equi, nec huius hominis, & illius hominis, & ne oportet quod quæcunque sunt in genere, differāt in eis esse, & quod quid est id est, essentia. in Deo autem non differt, vt ostensum est, e vnde manifestum est, quod Deus d non est in genere, sicut species. ¶ Ex hoc patet q̄ non habet genus, neque differentias, neque est diffinitio ipsius, neque demonstratio e nisi per effectum: quia diffinitio est ex genere & differentia, demonstrationis autem medium est diffinitio. Quod autem Deus nō sit in genere per reductionem vt principium, manifestū est ex eo, quòd principium, quòd reducitur in aliquod genus, non se extendit vltra genus illud, sicut punctus non est principiū, nisi quantitatis continuæ, & vnitas quantitatis discretæ. Deus autem est principium totius esse, vt infrà ostenditur, f vnde non continetur in aliquo d genere, sicut principium.

¶ Ad Primvm ergo dicendū, quòd substantiæ nomen non significat hoc solū quod est per se esse, quia hoc quod est esse, nō potest per se esse genus, vt ostensum est, e si significat essentiam, cui competit sic esse, id est, per se esse, quod tamen esse non est ipsa eius essentia, & sic patet quòd Deus non est in genere substantiæ.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ obiectio illa procedit de mensura proportionata, hāc enim oportet esse homogenea d mensurato, Deus autem non est mensura proportionata alicui, e ideo dicitur tamen mensura omnium ex eo quòd vnumquodque tantum habet de esse, quantum ei appropinquat.

Resp. ad 1.

Resp. ad 2.

Resp. ad 3.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd vt manifeste apparet ex primo sentē. nulli est repugnantia inter dicta hic & alibi. distinguatur siquidem ibi, quòd esse in genere, vt principium, stat dupliciter.

D.678.

¶ Primo modo vt principium contentum in illo genere: & sic negatur Deū esse in genere: vt principium. Alio modo vt principiū continens ipsum genus, & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus & per appropriationem in genere substantiæ, tanquam sibi magis appropinquante, & hoc conceditur in locis prædictis. Aduertendo quod id quod in q. de potentia tacuit, in primo sentent. supplenit. Vnde cōgrue dici potest, q̄ Deus est in genere, vt principium. non quòd reducitur ad genus, sed ad quod ipsum genus reducitur. Et quòd sit ita Sanctus Thomas ex eo conijcere potes, q̄ ita liter concludendo de Deo non est sed non dicitur, vnde non continetur in genere sicut principium. dicendo. n. non cōtinetur, præseruauit se ab esse in genere, sicut principium continens, ad quod reducitur ordine quodam omne genus, & hoc idē infinuunt verba præcedentia. s. principium, quod reducitur in aliquod genus, non se extendit extra, &c.

Arti. præce. D.464.

Q.44. ar. 1. D.457.

rē comp. 88.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit: quia responsio non satisfacit obiectioni.

D.870. D.13 Annot. 71 D.1174.

Responsio siquidem tria dicit. Primo quod maior est vera de mēsura homogenea. secundo quòd minor est falsa, Deus est mensura homogenea, tertio quasi glossando Auerroim dicitur, quomodo Deus dicitur mensura omnium: quia vnumquodque tantum habet de esse quantum appropinquat sibi. Ex his autem non satisfit Auerfois authoritati inductæ volenti quòd Deus, qui est prima substantia, sit mensura substantiarum: sicut primus numeris aliorum numerorum &c. & hoc ex proposito in eo loco vbi de mensuris homogeneis est sermo, scilicet 10. metaphy. comment. 7.

¶ Ad hoc breuiter dicitur quòd S. Thom. ad rem non verba attendens optime satisfacit etiam secundum mentem Auer. Nam genus potest dupliciter sumi. vno modo propriè, vt hic loquimur, & sic optime negatur quod Deus sit mensura homogenea generis substantiæ: imo Auer. nullam intelligentiam ponit sic homogeneam substantiæ. & hoc in hac litera dicitur. Alio modo

Lege

Universidad de Deusto
Biblioteca

large pro coordinatione: & hoc modo, Deus est mensura homogenei coordinationis substantiarū magis quàm accidētium: quia ipse est substantia, & non est accidens: & hoc volunt ibi Auer. quod tamen est esse mensuram extra genus substantiæ prædicamentalis, & est esse mensuram omnium generum propriè extra ea, vt patet, & ideo dicitur in littera, q Deus dicitur mensura omnium.

In ratione, quæ ad oppositum in hoc articulo affertur, habet verbum notandum, & dubitandum, scilicet q Deo nihil é prius, neq; secundum rem, neq; secúdum intellectū, & propterea non habet genus. Videtur enim hoc esse falsum, quoniam prædicata communia Deo & alijs, priora sunt secundum intellectum ipso Deo: vt patet ex eo q non contingit consequētia. Sed hoc citò aperitur distinguēdo prius secúdum intellectum dupliciter, ex parte rei, seu rationū formalium, vel quo ad nos: nulla siquidē res, aut ratio formalis ex parte sui est prior Deo secúdum intellectu in cuius signū nullū prædicatū datur se cundū se abstractus simplicius, prius ipso. Quo ad nos verò prior est sapiētia quàm sapientia diuina secundū intellectum: & propterea non concluditur consequētia, quo ad nos. In litera autem intēdit autor primo modo: sic enim genus prius est illo quod in genere reponitur.

ARTICVLVS VI.

a ¶ Vtrum in Deo sint aliqua accidentia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q in Deo sint aliqua accidentia. Substantia enim nulli est accidens, vt dicitur in 1. phys.* quod ergo in vno est accidens, non pōt in alio esse substantia. Sicut probatur, q calor non sit forma substantialis ignis: quia in alijs est accidens, sed sapientia virtus, & huiusmodi, q in nobis sunt accidentia, Deo attribuuntur: ergo & in Deo sunt accidentia.

¶ 2 Præterea, In quolibet genere est vnum primum. multa autem sunt genera accidentium. si igitur prima illorum generum non sunt in Deo, erunt multa prima extra Deum: quod est inconueniens.

¶ SED CONTRA, Omne accidens in subiecto est: Deus autem non potest esse subiectum: quia forma si uplex non potest esse subiectum, vt dicit Boet. in libro de tri.* ergo in De non potest esse accidens.

¶ RESPONDEO dicendū, quòd secundum præmissa, c manifestè apparet quòd in Deo accidens esse non potest.

¶ Primo quidem, quia subiectum cōparatur ad accidens, sicut potentia ad actum: subiectum enim secūdum suū accidens est aliquo modo in actu. esse autem in potentia omnino remouetur à Deo, vt ex prædictis patet. c

¶ Secundo, quia Deus est suum esse: vt Boe. dicit in lib. de hebdo.* & licet nihil habet adiunctum sicut calor. Id autem, quod est, quia concretum, potest habere aliquid extraneum, vt calidum, est etiam album.

Circa tertiam rationem aduerte q ad vtrunq; membrum procedit ex proprijs. Radix enim primi est quia id, quod est aliquid, aliud possit habere adiunctum, tamen ipsum esse, nihil aliud adiunctum habere potest: sicut quod est calidum, pōt habere aliquid extrāneum quàm calidum, vt albedinem: sed ipse calor nihil habet præter calorem.

¶ Tertio, quia omne quod est per se, prius est eo q est per accidens. Vnde cum Deus sit simpliciter primū ens, c in eo non potest esse aliquid per accidens. Sed nec accidētia per se in eo esse possunt, sicut risibile est per accidens hominis: quia huiusmodi accidentia causantur ex principijs subiecti. In Deo autem nihil pōt esse causatum, cum sit causa prima: vnde relinquitur, quod in Deo nullum sit accidens.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q virtus & sapientia non vniuocem dicuntur de Deo, & de nobis, vt infra patebit. c Vnde non sequitur quod accidentia sint in Deo, sicut in nobis.

¶ Ad secundum dicendum, q cum substantia sit prior accidentibus, principia accidentium reducuntur in principia substātiæ sicut in priora: quamuis Deus non sit primum contētum in genere substantiæ, sed primum extra omne genus respectu totius esse.

ARTICVLVS VII.

a ¶ Vtrum Deus sit omnino simplex.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q Deus non sit omnino simplex. Ea enim, quæ sunt à Deo, imitantur ipsum: vnde à primo ente sunt, omnia entia, & à primo bono sunt omnia bona: sed in rebus, quæ sunt à Deo, nihil est omnino simplex: ergo Deus non est omnino simplex.

¶ 2 Præterea, Omne quod est melius, Deo attribuendum est: sed apud nos composita sunt meliora simplicibus: sicut corpora mixta elementis, & animalia plantis: ergo non est dicendum, quòd Deus sit omnino simplex.

SED CONTRA est quod Augu. dicit 6. de Trini.* quòd Deus vere, & summè simplex est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Deum omnino esse simplicem multipliciter potest esse manifestum. Primò quidem per supradicta in quæstione. c Cum enim in Deo non sit compositio, neque quantitatiuarum partium: quia corpus non est: neque compositio formæ, & materiæ, neque in eo sit aliud natura & suppositum, neque aliud essentia & esse, neque in eo sit compositio generis & differentiæ, neque subiecti & accidentis, manifestum est, quod Deus nullo modo compositus est, sed est omnino simplex.

¶ Secundò, quia omne compositum est posterius suis componentibus, & dependens ex eis: Deus autem est primum ens, vt supra ostensum est. c

¶ Tertiò, quia omne compositum causam habet: quæ enim secundum se diuersa sunt non conueniunt in aliquod vnum, nisi per aliquam causam adunantem ipsa. c Deus autem non habet causam, vt supra ostensum est, c cum sit prima causa efficiens.

¶ Quartò, quia in omni composito oportet esse potentiam & actum, qđ in Deo non est: c quia vel vna partium est actus respectu alterius, vel saltem omnes partes sunt sicut in potentia respectu totius.

¶ Quintò, quia omne compositum est aliquid, quod non conuenit alicui suarum partium, & quidem in totis dissimilium partium manifestum est: nulla enim partium hominis est homo, neque aliqua partium pedis est pes. In totis verò similium partium, licet aliquid quod dicitur de toto dicatur de parte, sicut pars aeris est aer, & aquæ aqua, aliquid tamen dicitur de toto quod non conuenit alicui partium: non enim si tota aqua est bicubita, & pars eius. Sic igitur in omni composito est aliquid quod non est ipsum. hoc autem esti possit dici de habente formam, quod scilicet habeat aliquid quod non est ipsum: puta in albo est aliquid, quod non pertinet ad rationem albi: tamen in ipsa forma nihil est alienum. vnde, cum Deus sit ipsa forma, vel potius ipsum esse, c nullo modo compositus esse potest. Et hanc rationem tangit Hil. 7. de Trini.* dicens, Deus qui virtus est ex infirmis non continetur, neque qui lux est ex obscuris occupatur.

AD PRIMVM dicendum, quòd ea, quę sunt à Deo, imitātur Deum, sicut causata primam causam. c Est autem hoc de ratione causati, quòd sit aliquo modo compositum, quia ad minus esse eius est aliud quam quod quid est, vt infra patebit.

¶ Ad secundum dicendum quod apud nos composita sunt meliora simplicibus: quia perfectio bonitatis creaturæ non inuenitur in vno simplici, sed in multis: sed perfectio diuinæ bonitatis inuenitur in vno simplici, vt infra ostendetur. c

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum Deus in compositionem aliorum veniat.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod Deus in cōpositionem aliorum veniat. Dicit enim Dion. 4. c. cœl. hierarc. Esse omnium est quę super esse est deitas: sed esse omnium intrat compositionem vniuscuiusque. ergo Deus in compositionem aliorum venit.

¶ 2 Præterea, Deus est forma, dicit

a ¶ Super Quæstionis tertiæ Arti. VIII.

IN titulo venire in compositionem alicuius exigit quatuor cōditiones. ¶ Prima est distinctio realis ab illo, quia eiusdem ad seipsum non est compositio. ¶ Secúda est coniunctio realis cū illo: quia ex sola coniunctione secundum rationem non fit compositio. ¶ Tertia est, quòd coniunctio sit secundum suum esse: quia ex sola coniunctione reali secundum situm, vel alíu respectum extrinsecum non fit compositio. ¶ Quarta est, quòd alterū sit actus alterius, vel tertij actuati ab vtroque, si sit compositio per accidens, qualis est inter album & dulce. si enim aliqua duo iungantur erūt secundū esse & non in ratione actus & potentię (vt diximus) vnumquem est compositio, vt patet & de personis diuinis, & de verbo diuino incarnato: deest enim in huiusmodi ratio actus & potentiæ. Quarere ergo, vtrū Deus veniat in aliarum rerum compositionem, est quærere an res alteri possit coniungi secundum esse, secundum rationem actus vel potentiæ.

¶ In corpore duo. primo referuntur errores. secundo respondetur quæstioni. Quo ad primum sunt tres errores. primus forte Zabjoram ex duodecim metaphy. commenta. 41. secundus Almarianorū. tertius Dauid de Dinando, & patet. Quo ad secundum conclusio respōsiua quæstio ac destructiua horum errorum est negatiua. Deus non potest venire in compositionem alicuius: probatur tripliciter.

¶ Primo, Deus est prima causa efficiens: ergo non potest esse forma aut materia alicuius compositi, antecedens patet, consequentia probatur quo formam. Agens & forma effectus non coincidunt in idem numero: ergo si, &c. quo ad materiam verò, Agens & materia non coincidunt in idem specie: quia illud actu, hæc potentia: ergo si, &c.

Circa hanc rationem occurrit dubium, probatio nanque consequentiæ non videtur ad propositum: ex hoc enim quòd efficiēs non coincidit cum forma, aut materia effectus, nihil aliud sequitur, nisi quòd Deus, quia est efficiens, non est forma, aut materia sui effectus, sed non sequitur quòd absolute non sit forma alicuius compositi. Ad hoc breuiter dicitur, quòd quia esse compositū infert esse effectum, quia omne compositum est factum vt in præcedenti: patet articu. esse autem effectum infert esse effectum primæ causę efficientis, vt patet: ideo de primo ad vltimum esse compositum est esse effectum primi efficientis, & propterea hoc pro constanti supponens ratio litere optime deducit consequentiam: si Deus est prima causa efficiens, non est forma aut materia alicuius compositi quoniam esset forma vel materia sui effectus, quod est impossibile, quia agens non coincidit. &c.

¶ Secunda ratio, Deus est per se primo agens: ergo non est pars alicuius, probatur consequētia, nullum componens est per se primo agens: ergo si, &c.

¶ Aduerte hic quòd litera hæc cautè interpretanda est. nó enim affirmat compositum per se primo agere, quod superius in articu. 2., negatum est: sed affirmat comparationem, quòd agere per se primo magis conuenit composito quàm componēti, quia illud est qđ agit, hoc verò est quo: cum hoc tamē stat quòd absolute nec componens, nec compositum potest esse per se primo agens, vt prædictum est.

¶ Tertia ratio est, Deus est primum ens: ergo non potest esse pars etiam prima, puta materia, aut forma. Probatur consequentia quo ad materiam quidem: quia potentia est posterior actu: quo ad formam verò, quia actus participatus est posterior actu per essentiam, &c.

¶ Super quæstionis quartæ, Articu. I.

CIrca ordinē, & titulū quę stionis aduerte, q perfectio non significat aliquam perfectionem, vt bonitas, vita, sapientia, &c. neque significat omnes perfectiones in communi. Non enim quærendo an aliquid sit perfectum, quæritur, an habeat omnes perfectiones siue determinate, siue indeterminate: sed significat modum essendi optimum secundum quancunque rationem formalem: licet extenso iam ab vsu vocabulo, perfectio supponat sæpe pro re, aut ratione formali actuante aliquid, vt patet cum dicimus, quòd sapientia est perfectio, &c. Proprie igitur loquendo ly perfectio, licet à totali factione primo deriuatum sit, apud philosophos modum essendi significat, non quemcunque, sed optimum: non alicuius certæ rei: sed cuiuscunque rei, cui apponitur, siue sit substantia, siue accidens. Potest enim res intelligi & esse sub modo essendi multiplici, quorū vnus est melior alterō,

Ser. dist. 8. q. 4. ar. 1. & 2. contra. c. 13. & 21. Et po. q. 7. artic. 4. Et opusc. 3. c. 13. 21. 57. 65. & 66.

¶ Tex. 12. & 30. 19.

¶ Ante medium libr. de trini.

D. 1053. 13 17 13 17

q. 2. artic. 3.

¶ In lib qui dicitur, An omne quod est bonum &c. à medio illius.

Cap. 6. & 7. per totū. to. 9.

Arti. præcedentis huius quæ.

Q. 13. art. 8

20 1. dist. 8. q. 4. artic. 1. & 2. contra c. 16. 18. & 19. Et po. q. 7. artic. 1. Et opusc. 3. c. 9. & 21. Et cauſis le ctio. 21.

Q. 1. artic. 3.

17 q. 1. artic. 3.

233

33 1. dist. 8. q. 3. art. 2. Et 1. contra c. 17. 27. & 28. Et veri. q. 21. ar. 6. q. & artic. 6. Et mal. q. 16. artic. 12. Et opusc. 3. c. 17. 18. 21. & 222.

Lib. 7. de trini.

24

Q. 4. art. 3.

Q. 4. ar. 1. & q. 6. ar. 2.

a ¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

rero, sicut natura plantarum & animalium habet in semine quendam modum essendi & aliud essendi modum habet in animalibus genitis. sic rursus alium in eisdem augmentatis, &c. & constat quòd primus est, & dicitur imperfectus, quia in potentia tantum est ibi natura specifica. secundus autem aliquliter perfectus. tertius verò simpliciter perfectus, vt patet. 4 Meteo. Perfectum enim vnumquodque ibi dicitur cum potest facere alterum quale ipsum est. Tunc enim habet naturam optimo modo. Vnde sicut quærere vtrũ aliquid sit perfectum secundum talem vel talem rationem, puta scientiam vel naturam, non est quærere vtrum illud habeat aliquam aliam perfectionem, sed vtrũ habeat illam optimo modo: ita quærere absolute & sine specificatione vt in proposito sit, vtrum Deus sit perfectus, nõ est quærere vtrũ Deus habeat aliquam perfectionẽ neque vtrum habeat omnes, cum hoc refruatur 2. articulo, sed est quærere, vtrum Deus id quod est sit optimo modo. hoc est enim esse perfectũ. Tistatur autẽ hunc esse manifestũ sensum quæstionis, causa responsionis assignata in corpore articuli. Dicitur enim quòd Deus est perfectus: quia non est in potentia, sed in actu. Cõstat enim quòd esse in actu vel in potentia ad modum essendi spectat. Et propterea ista quæstio immediate post quæstionem de simplicitate naturæ divinæ ordinata est: stabilita nanque essentia quærendum statim occurrit de modo essendi ipsius intrinsecoqualem ly perfectum significat. Non enim importat modum essendi rei respectu ad aliquod circunstans, aut quouis modo extrinsecũ, sed in seipsa. Vnde & Aristo. in primo cap. de natura vniuersi tractans, primo an sit perfectũ determinat, quoniam & quæstio an est, & simplex, ne an compositum esset, quæ priores erant, relinquebantur per se notæ.

¶ Cap. 4. nõ remotè à princi.

† Serme 38. super illud. In principio erat verbũ. tom. 10

† Inter opera Aristot. tom. 3. in proposito.

¶ Ca. 2. par. 2. à medio illius.

¶ 3. arti. 3.

¶ Lib. 7. de ciu. Dei. c. 6. tom. 5.

¶ In corpore duo, primo refertur opinio Pythagoricorum, secundo respondetur quæsito. Quo ad primum duo, opinio quòd principio non conuenit perfectio. Radix, quia principium materiale tantum intellexerunt. probat consequentiam, quia vt sic est in potentia, ergo.

¶ Quo ad secundum similiter duo, conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Deus est maxime perfectus. Radix oppositæ primæ: quia scilicet est principium actiuum, probatur: actiuum oportet esse in actu, ergo primum actiuum maxime in actu. ergo maxime perfectum, omnia patent. & vltima consequentia declaratur ex quid nominis perfectũ: scilicet cui nihil deest de requisitis. Existenti enim in potentia deest id quod in actu esse potest existenti autem in actu vt sic nihil deest.

¶ In responsione ad tertium, aduerte duo. Primo quòd responsio stat in hac distinctione communi duplicitèr, per modum actus, & per modum potentiæ. Communicat per modũ actus consistit in recipi, communicare per modum potentiæ consistit in recipere. esse autem est communissimum p modum actus, quia ad omnia comparatur vt receptum ad recepta, vt patet. ¶ Secundo quòd hinc patet defectus Scoti in 4. senten. distinct. 1. quæstio. 1. contra hanc Sancti Tho. positionem, scilicet quòd est secundum suam formalem rationem est perfectissima omnium perfectionẽ arguentis ex communitate ipsius. Mirum est enim quòd hanc rationem afferat ad concludendum, quam expresse Sanctus Thomas soluerat tam clare.

QVAESTIO IIII.

De Dei perfectione, in tres articulos diuisa.

POST considerationem diuinæ simplicitatis, de perfectione ipsius Dei dicendum est. Et quia vnumquodque secundum quod perfectum est, sic dicitur bonum, primo agendum est de perfectione diuina. Secundo de eius bonitate,

¶ *Super quæstionis quartæ, Articu. II.*

IN titulo ly sint, nõ denotat aliquem specialẽ modum essendi, sed absolute sumitur, ita quòd non quæritur vtrum perfectiones sint in Deo formaliter aut virtualiter, sed absolute quouis modo sint. ly perfectiones, stat. vniuersaliter pro omnibus perfectionibus tã simpliciter quàm

¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue: In Deo sunt perfectiones omnium rerum. probatur tripliciter. Primo ab auctoritate Deus dicitur vniuersaliter perfectus, id est, secundum nobilitates omnium generum: ergo. Antecedens probatur auctoritate Auerro. 5. metaphy. ¶ Secundò ratione sumpta ex Dionysio, Deus est prima causa effectiua rerum, ergo omnium rerum perfectiones præexistunt in Deo eminentiori modo: antecedens supponitur: consequentia probatur. quo ad primam partem effectus præexistit virtute in causa agente: ergo quicquid perfectionis est in effectu, oportet in causa effectiua inuenirì: ergo si Deus, & cæt. omnium rerum perfectiones sunt in eo.

Quo ad secundam verò partem probatur. Agens inquantum agens est perfectum: ergo præexistere in virtute causæ agentis non est præexistere imperfectiori, sed perfectiori modo: ergo quicquid perfectionis est in effectu, præexistit in causa effectiua, vel secundum eandem rationem, vt in vniuoca, vel secundum eminentiorem, vt in æquiuoca: ergo si Deus est prima causa omnium, oportet eminẽtiori modo omnium perfectiones habere. Assumptum patet ex præcedenti articu. prima consequẽtia probatur ex oppositio, scilicet quia materia est imperfecta. Præexistere in potentia causæ materialis est esse imperfectiori modo. Reliqua relinquuntur perse notæ.

Circa illam propositionem præexistere in virtute causæ agentis, non est præexistere imperfectiori, sed perfectiori modo: dubiũ statim occurit, qa & est falsa, & contradicit Mtri dicto litteræ. Falsa quidem, quia effectus in causa efficiente quandoque præexistit æque perfecto modo, vt patet, cũ Sortes generat Platonem, contra litteram verò: quia expresse dicitur & bene, quòd in causa vniuoca præexistit effectus secundum eandem rationem: igitur non perfectiori modo. Non deest quoque nouitijs occasio dubitãdi, quia videmus effectum etiam imperfectiori modo præexistere in multis causis, quæ sunt causæ vere effectiue, vt patet in seminibus, ex quibus effectiue producuntur animalia & plantæ.

¶ Ad hoc breuiter dicendum est, quòd ly perfectiori modo, potest exponi dupliciter, Primo comparatiue: vt significat ex vi vocabuli, & tunc intelligitur non necessario, sed permissiue: ita quod particula negatiua, non imperfectiori modo, intelligitur necessario: particula verò affirmatiua, sed perfectiori

intelligitur permissiue, & sic est verisima propositio, & significat, quòd præexistere in causa efficiente necessario est præexistere non imperfectiori modo quàm sit modus essendi effectus: sed possibiliter est præexistere perfectiori modo. ¶ Secundo potest poni interpretando comparatiuum pro positiuo perfectiori modo, id est, modo perfecto, seu perfectionis. Prima tamen expositio litteræ in textu seruit: quoniam intendit probare quòd eminentiori modo in causa æquiuoca. Denique perfectiones effectuum sunt. Ad quintum autem respondetur ex doctrina Alexandri, vt refert Auer. 12. meta. commẽt. 24. quòd semina & alia huiusmodi, quibus formæ effectuum non assimilantur vtpotè, vel imitantur, nõ sunt causæ efficientes, sed instrumẽta causarum agentium: & propterea locantur in genere causarum effectiuarum ab Aristotele quinto meta. & secundo physicorum. Præsens autem sermo de causis actiuis proprie, non solum vt distinguuntur contra alia genera causarum, sed vt distinguuntur contra instrumenta causarum, quæ non proprie causæ sunt.

¶ Circa vltimam consequentiam, ad quam est aduertere quòd fundatur super hoc, quòd prima causa effectiua rerum est causa æquiuoca: quod pro constanti relictum est. Tum quia ab omnibus admittitur. Tum quia manifestè patet ex terminis: si enim est effectiua rerum diuersarum rationum, nulli earum est vniuoca: & si alicui earum est vniuoca, ergo non est effectiua aliarũ: ergo non diuersarum.

¶ Secunda ratio à Dionysio quoque tacta est. Deus est ipsum esse per se subsistens: ergo continet in se totam perfectionem essendi. ergo omnes perfectiones rerum omnium. Antecedens supponitur, prima consequentia probatur à destructione consequentis, in terminis specialibus, scilicet caloris & calidi perfectione, sic, non continet totam perfectionem essendi, ergo non habet esse secundum perfectam rationem: ergo non est ipsum esse per se subsistens: quod est oppositum antecedentis, quemadmodum à calidum

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo vtrum Deus sit perfectus.

¶ Secundo verum Deus sit vniuersaliter perfectus, omnium in se perfectiones habens.

¶ Tertio vtrum creaturæ similes Deo dici possint.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus sit perfectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse perfectum non conueniat Deo. Perfectũ enim dicitur quasi totaliter factum: sed Deo non conuenit esse factum: ergo nec esse perfectum.

¶ 2 Præterea, Deus est primum rerum principium, sed principia rerum videntur esse imperfecta. Semẽ enim est principium animalium & plantarum, ergo Deus est imperfectus.

¶ 3 Præterea ostensum est suprà, quòd essentia Dei est ipsum esse: sed ipsum esse videtur esse imperfectissimum, cum sit communissimum & recipiens omnium additiones, ergo Deus est imperfectus.

¶ SED CONTRA est, quòd dicitur Metaphy. 5. Estote perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est,

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut philosophus narrat in 11. metaphy. * quidam antiqui philosophi, scilicet Pythagorici, & Leucippus, non attribuerunt optimum & perfectissimum primo principio. Cuius ratio est: quia Philosophi antiqui considerauerunt principium materiale tantum: primum autem principium materiale imperfectissimum est. Cum enim materia inquantum huiusmodi sit in potentia, oportet quòd primum principium materiale sit maxime in potentia, & ita maxime imperfectum. Deus autem ponitur primum principium, non materiale, sed in genere causæ efficientis: & hoc oportet esse perfectissimum. sicut enim materia inquantum huiusmodi est in potentia, ita agens inquantum huiusmodi est in actu: vnde primum principium actiuum oportet maxime esse in actu: & per consequens ma-

ximè esse perfectum, secundum hoc enim dicitur aliquid esse perfectum, secundum quod est actu: nam perfectum dicitur, cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicit Gregor. * Balbutiendo vt possumus excelsa Dei resonamus. quod enim factum non est, perfectum proprie dici non potest. Sed quia in his quæ fiunt, tunc dicitur esse aliquid perfectum, cum de potentia educitur in actum, transumitur hoc nomen perfectum ad significandum omne illud, cui non deest esse in actu, siue non habeat per modum perfectionis, siue non.

¶ Ad secundum dicendum, quòd principium materiale, quod apud nos imperfectum inuenitur, non potest esse simpliciter primum, sed præceditur ab alio perfecto. Nã semen, licet sit principium animalis generati ex semine, tamen habet ante se animal, vel plantam, vnde deciditur. Oportet enim ante id quod est in potentia esse aliquid actu, cum ens in potentia non reducatur in actum, nisi per aliquod ens in actu.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsum esse est perfectissimum omnium: comparatur enim ad oĩa vt actus: nihil enim habet actualitatem, nisi inquantum est: vnde ipsum esse est actualitas omnium rerum. & etiam ipsarum formarum: c vnde nõ comparatur ad alia sicut recipiens ad receptum, sed magis sicut receptum ad recipiens. cum enim dico esse hominis, vel equi, vel cuiuscunque alterius, ipsum esse consideratur vt formale, & receptum, non autem vt illud, cui competit esse.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum in Deo sint perfectiones omnium rerum.

AD SECVNDVM sic proceditur, Videtur quòd in Deo non sint perfectiones omnium rerum: Deus enim simplex est, vt ostensum est: e sed perfectiones rerum sunt multæ & diuersæ, ergo in Deo non sunt omnes perfectiones rerum.

Q. præced. artic. 4.

† Lib. 12. metaph. tex. 40. tom. 3.

23

1. contra G. ad Ephes. 3. Et veri. q. 1. ar. 3. 3. Et Deo. 2. c. 23. leg. 2.

Q. 3. artic. 3.

D. 508.

† Ter. 24. & 25. tom. 3.

† Moral. 7. cap. 9.

23 5. di. 2. ar. 2. & 3. Et 1. contra G. 28. & 31. & lib. 2. cap. 2. Et opusc. 3. c. 21 22. 28. & 33.

Q. præced. artic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum non habet totam calidi perfectionem: ergo non habet calorem secundum perfectionem: ergo non est calor per se subsistens. Secunda autem consequentia probatur. Res dicuntur perfectæ secundum quòd habent esse: ergo omnium perfectiones pertinent ad perfectionem essendi: ergo si continet totam perfectionem essendi, &c.

¶ In responsione ad tertiū aduerte, primo, quòd vis argumenti fundatur super locum à coniugatis, dum dicitur, ens est imperfectius quàm viuens: ergo esse quàm vita, & veritas antecedentis confutatur in hoc, quia ens nō includit viuens, sed econuerso. Aduerte secundo, q̄ in responsione innuit hāc distinctionem ex parte rei, esse potest comparari ad vitam tripliciter. Primo formaliter & præcise vtrunque: ita quòd esse sumitur præcise pro actu essendi: & vita præcise pro eo quod formaliter addit supra esse, puta viuere vt sic, & sic significantur nominibus abstractis, puta esse, vita, sapientia, &c. & in litera dicuntur comparari prout distinguuntur ratione, & sic esse est perfectius, quàm viuere & cæteræ perfectiones: quia est actualitas omnium, vt prædictum est.

¶ Secundo potest comparari esse ad vitam absque præcisione: ita quòd vita sumatur secundum id quod includit, & non tantum pro eo quod formaliter addit supra esse, & sic significantur nominibus concretis in litera, & dicuntur ens, viuens, sapiens, & dicitur, quòd viuens est perfectius quàm ens: quia includit ens & aliquid perfectionis vltra.

¶ Tertio modo potest comparari esse in sua pura subsistētia ad reliqua quomodolibet sumpta, & sic significatur in litera per ipsum esse: & dicitur, qd includit in se, vitam, sapientiam, & omnem essendi perfectionem, vt in corpore probatum est: & consequenter est perfectissimum omnium. Ex his autem, quę ex litera accepta sunt, habemus & quòd esse formaliter est perfectius cæteris formaliter, & quod ipsum esse est simpliciter perfectius. omnes perfectiones in se præhabens, vt ex primo sciamus quòd prædicatū illud, quod soli Deo quidditatiue conuenit, vt est formaliter nobilius cæteris perfectionibus, & ex secundo, quòd ex hoc quòd Deus est ipsum esse, habet omnes perfectiones. Habetur quoque ex his responsio ad

Cap. 5. pau. a te medium. & ca. 2. par. 2. in fi. an.

1. Eth. 5. text. 21.

25

D. 318.

35

834

D. 469.

† Cap. 5. à med. c.

¶ 2 Præterea, Oppositа non possunt esse in eadem; sed perfectiones rerum sunt oppositæ: vnaquæque enim species petitur per suam differentiam specificam: differentiæ autem quibus diuiditur genus & constituuntur species, sunt oppositæ: cum ergo opposita non possint simul esse in eodem, videtur q̄ non omnes rerum perfectiones sint in Deo.

¶ 3 Præterea, Viuens est perfectius quàm ens, & sapiens quam viuens: ergo & viuere est perfectius quàm esse, & sapere quam viuere: sed essentia Dei est ipsum esse: ergo non habet in se perfectionem vitæ, & sapientiæ, & alias huiusmodi perfectiones.

SED CONTRA est quod dicit Diony.* 5. capit. de diui. nomi. quòd Deus in vna existentia omnia præhabet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in Deo sunt perfectiones omnium rerum. Vnde & dicitur vniuersaliter perfectus: quia non deest ei aliqua nobilitas, quæ inuentatur in aliquo genere: vt dicit Comment. in 5. metaphy.* Et hoc quidem ex duobus considerari potest.

Primo quidem per hoc: quòd quicquid perfectionis est in effectu, oportet inueniri in causa effectiua: [c] vel secundum eandem rationem, si sit agēs vniuocum, vt homo generat hominem, vel eminentiori modo, si sit agens æquiuocum, sicut in Sole est similitudo eorum, quæ generantur per virtutem Solis. Manifestum est enim quòd effectus præexistit virtute in causa agente, præexistere autem in virtute causæ agentis non est præexistere imperfectiori modo, sed [d] perfectiori, licet præexistere in potentia causæ materialis sit præexistere imperfectiori modo: eo quod materia inquantum huiusmodi est imperfecta, agēs verò inquātū hmói est perfectū: Cum ergo Deus sit prima causa effectiua rerum, [e] oportet omnium rerum perfectiones, præexistere in Deo secundum eminentiorem modum. Et hanc rationem tāgit Diony. 5. capitu. de diui. nomi.* dicens de Deo, quòd non quidem hoc est, hoc autem non est, sed omnia est, vt omnium causa.

Secundo verò ex hoc, quod suprà

† Cap. 5. ab quantulūcunq; à medio.

† Cap. 5. non remote prin. D. 559.

argumentum. quoniam negnda insinuatur consequentia: quoniam in antecedente sumitur viuens vt indicens & aliquid vltra. In consequente verò sumitur secundum id tantum quod addit supra ens: & sic ostenditur quòd non arguitur per locum à coniugatis: qui tenet quando concreta præcise formaliter cenсentur sicut & abstracta, cuius oppositū hic accidit.

Nota de loco à coniugatis.

Q. 1. artic. 4.

a ¶ *Super quæstionis quartę, Articu. III.*

IN titulo dubium occurrit quorūdam iste articulus hoc in loco: hic. n. arguitur de perfectione substantię diuinæ in se, ergo non dēt admitti quæstio de creatura, qualis est ista. Ad hoc dicitur, quòd licet verbotenus hæc quæstio sit de creatura: secundū sensum tamen est de perfectione naturæ diuinæ. Quæritur enim hic, an perfectio naturæ diuinæ sit tanta, quòd nulla creatura possit ei esse similis, an non: hoc siquidem inquirendum supercerat, postquam determinatum fuerat & qđ est perfecta, & quòd est vniuersaliter perfecta. Sed aduerte q̄ non quæritur vtrū perfectio diuina sit tanta, quòd nulla res possit ei esse similis, sed quòd nulla creatura. Primū enim pertinet ad qōnem de pluralitate deorum, & tractabitur in qō. 11: Secundum autem spectat ac hunc locum.

¶ In corpore duo, primo distinguit similitudo, secūdo respondetur quæsito. Quo ad primum similitudo triplex, prima secundū formam eiusdem rationis & modi. secunda secundum formam eiusdem rationis, sed non modi. tertia secundū formam, sed nec eiusdem rationis, nec modi. Probatur distinctio. Similitudo est conuenientia in forma, ergo multiplicatur iuxta modum communicandi in forma: ergo

tripliciter &c. omnia patent in litera.

¶ Quo ad secundū conclusio responsiua quæsito est. Creatura sunt similes Deo non secundū eandem rōnem specificam, aut genericam, sed secundū aliqualem analogiā. Cōclusio hæc hēt quatuor partes, primum affirmatiuam, s. q̄ sunt similes Deo: secundū negatiuam, scilicet non secundum speciem: tertiam negatiuam. s. nec secundū genus, & quartam affirmatiuam. s. sed secundum aliqualem analogiam. Et primo probatur quo ad primam. oē agen

agit

agit per suam formam: ergo necesse est in effectu esse similitudinē formæ agentis. Et tunc potes subiungere: ergo necesse est creaturam esse similem Deo. consequentia probat: quia omne agens agit sibi simile inquantum est agens, id est secundum illud, quod est ei ratio agendi. Deinde quo ad secundam & tertiam & quartā: quia Deus non est agēs contentum in specie, aut genere, sed principiū vniuersale totius esse, omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad vltimum, dubiū occurrit circa auctoritatem Dionysij, quoniam distinguit contra res vnius ordinis, cām & causatū: ex hoc enim oportet q̄ aut causa & causatum sint vniuersaliter diuersorū ordinum, quod patet esse falsum in causis vniuocis: aut q̄ ambigue & male mēbrū hoc distinctionis sit positū. Ambigue quidem, quia incertum est de quali cā, & quali causato sit termo. Male aūt: qa contra res vnius ordinis debent distingui res diuersorum ordinum, siue causa sint & causatum, siue non, hoc enī est per accidēs.

¶ Ad hoc dicit, q̄ distinctio ista artificiosa, certa, & formalis est, si recte intelligitur. Est siquidem non falsum, sed verissimū & necessarium, q̄ causa & causatum vniuersaliter & formaliter sunt diuersorum ordinū: sed nomine causæ & causati vtimur nō pro relationibus, seu causalitatibus, sed pro re, quæ est ratio causandi: & similiter q̄ re, seu forma, quam causatum sortitur à causa: hæc enim res sūt fundamenta similitudinis inter causatum & causam, vt in omnib. Possunt igitur fundamenta similitudinis inter aliqua dupliciter se habere, vt in litera dicit. vno modo q̄ sint eiusdē ordinis, vt hæc & illa albedo: & hoc & illud animal &c. Et sic similitudo est relatio æquiparātię & mutua. Alio modo q̄ altera eorum formaliter ex propria rōne sit causatum ab altero: vt imago sortis & sortes. Non enim accidit imagini sortis dependentia a sorte: & sic similitudo non est relatio æquiparantiæ neq; mutua: sed reducit ad certum genus relationum positū 5. meta. de scientia & scibili &c. Hmōi aūt cām & causatum constat esse diuersorū ordinum. Impossibile namq; est eiusdē ordinis res sic hīre. q̄ de ratione formali vnius sit dependentia ab altera: qđ quid est de ratione vnius est de ratione alterius: & econtra.

¶ Vnde patet rōsio ad instantiam de causis vniuocis: vbi enim est vniuocatio, ibi non est causa & causatum formaliter & per se, sed materialiter, & q̄ accidens: qm forma effectus formaliter nō dependet à forma cāæ: non. n. humanitas, q̄ est in sorte formaliter sumpta dependet in esse aut in fieri ab humanitate Platonis patris: sed humanitas sortis, quia est hæc: ideo dependet à patre: & consequēter humanitas, quæ est fundamentū similitudinis inter patrem & filium, nō est de genere causæ, aut causati: nisi materialiter, & per accidens: sed est de genere fundamentorū eiusdē ordinis. Quæcunque igitur formaliter sumpta sunt cā & causatū, sunt diuersorū ordinum fundamēta similitudinis, vt subtiliter in litera adducit: & consequēter est inter ea similitudo imitationis, & nō puræ similitudinis: & ppea nō e mutua.

† Aliàs neq; ita.

¶ Et hoc bene nota, & proportionaliter applica ad materiam de relatiuis non nutuis.

a ¶ *Super quæstionis 5. Arti. I.*

† Cap. 9. à medio.

IN titulo qōnis statim occurrit dubium circa ordinē ipsius, cur hæc q̄stio de bono fiat. Bonum enim neq; prius cōuenit enti q̄ vnū verū &c. neque prius cōuenit naturæ diuinæ bonitas q̄ vnitas, aut veritas, vt patet. Neq; hic ordinatur tractanda de Deo secundū rōnē cāæ, vt propterea bono debeatur primus locus: quia nominat rōnem cāæ finalis. Nulla igit rō apparet: quare hoc in loco qō de bono ordinata sit.

¶ Ad hoc dī, q̄ qō de bono dupliciter ordinari pōt. Vno modo secūdū se, & sic non debet sibi iste locus vt obijciendo deductū est: sed qōnem de perfectione statim qō de infinitate se

quitur quærens de quantitate perfection. s diuinæ. Alio modo vt est pars tractatus de perfectione: & sic in capitulo de perfectione ordinanda est; & hoc modo in litera ordinatur. Et hoc insinuauit litera iam in principio qōnis quarę: vbi tractatus de perfectione inchoatur, & dicitur. Et quia vnumquodq; secundum quod perfectum est sic dicitur bonum: Primo agendum est de perfectione diuina: Secundo de eius bonitate. Quasi diceret, quòd propter

FACULTAD DE TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectionem, de bonitate tractandum est simul quoniam in principio quæstionis septimæ, item quasi aperiens quod de bono per accidens, id est, ratione perfectionis tractauit, dicit, Post considerationem perfectionis diuinæ de infinitate &c. Nulla facta mentione de bonitate: de qua fecerat duas quæstiones. Quare autem de bonitate sub tractatu de perfectione ageratur, in proptu essa est in litera assignata: scilicet, esse perfectum est ratio quod aliquid dicatur bonum.

¶ In corpore est vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Bonum & ens sunt idẽ secundum rem, sed differunt secundum rationem tantum.

¶ Antequã probetur conclusio, aduerte nonitiq; terminos conclusionis, differre nãque secundum rõnem tantum latitudinẽ habet. Nã & quæ differũt in modo tantum significandi, vt homo & humanitas, ratione sola differunt. Et multa quę differunt rationibus diffinitiuis, vt lignum & dolabile, sola ratione differunt. Propterea distingue: quod differre ratione duplici ter, scilicet ratione significata, seu concepta. Alio modo ratione concipiente seu significante. In proposito est sermo de differentia secundum rõnem significante: ita quod sensus est quod bonum & ens differunt secundum suas rationes formales significatas eorum nominibus.

c ¶ Probatur ergo conclusio: primo quo ad primam partẽ sic. Bonũ habet rõnem appetibilis: ergo perfecti: ergo entis in actu; ergo entis: ergo bonum & ens sunt idem secundũ rem. Antecedẽs probatur ex primo Ethij. Prima consequentia probatur: quia omnia appetunt suam perfectionem. Secũda verò relinquitur vt notum. Tertia aũt probatur: quia esse est actualitas omnis rei. Vltima aũt patet. Deinde quo ad secundam partem, Bonum dicit rationem appetibilis quam non explicat ens: ergo differunt ratione.

¶ Circa antecedens dubitatur, qm̃ illud, quod dicitur de aliquo in secundo mõ dicendi per se, non clauditur in ratione illius subiecti, sed econuerso, vt patet primo posteriorum. Sed appetibile dr de bono in secundo modo dicendi per se: ergo bonum non habet rõnem appetibilis, sed econuerso. Minor probatur. Tum quia ideo aliquid est appetibile, quia bonum, & non econuerso. Tum quia bonum est obiectum formale appetitus. Appetibile aũt est denominatio extrinseca sumpta ab appetitu, & habent se sicut color & visibile. Constat aũt q visibile dicitur de colore in secundo modo ex secundo de anima.

¶ Ad hoc potest dici dupliciter iuxta duos modos, quib. accipitur aliquid habere rõnem appetibilis, scilicet formaliter, & fundamentaliter. Si sumatur ly appetibile formaliter, tunc bonum dicitur habere rõnem eius non vt intrinsecam, sed vt passionem: si verò sumatur fundamentaliter, tunc bonum dicitur habere rationem appetibilis intrinsece: quoniam propria ratio boni est fundamẽtum & causa propria appetibilitatis: sicut color visibilitatis. Et licet vtraque glossa sit absolutè vera, & prima ex principio cõmenti. S. Thom. super libros Ethic. habeatur, secunda tamen in proposito est directè intenta, quoniam de intrinseca boni ratione est quæstio. Sed aduerte hic quòd quamuis quodlibet horum, quę in deductione rationis assumpta sunt, scilicet bonum, perfectum, ens in actu, & ens importet fundamentum & causam appetibilis: & propterea concluditur identitas realis inter ea, solum, tamen bonum importat proximum fundamentum appetibilis: quia solum bonum significat rem illam, quæ fundat appetibilitatem vt fundat & causat eam: ita quòd quanto aliquid proprius accedit ad boni rationem, tanto magis exprimit fundamentum appetibilis, vt patet discurrenti per prædicta. Inter ens siquidem & bonũ mediant eius in actu, & perfectum: & constat quòd magis exprimitur ratio appetibilis per ens in actu quam per ens, quoniam vnumquodque appetitur secundum aliquod esse in actu præsens vel futurum: & ad hoc magis per perfectum, quod importat cõplementũ: quia esse i actu appetitur ad complementum, & vltimo per bonum: quia nec complemẽtum ipsum appetitur, nisi quia bonum est, aut apparet appeeẽte. Importat ergo bonũ rationem appetibilis, id est, fundamentum & rationem proximã, quare aliquid sit appetibile, quia ea dem est perfectionis & esse idem est quod ens: sed quia vt sic nõ exprimitur ab ente, sed absolutè secundũ se, ideo distinguitur ab ente ratione formali.

ARTICVLVS. I.

a ¶ Vtrum bonum differat secundum rem ab ente.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur q̃ bonum differat secundum rem ab ente. Dicit enim Boe.* in lib. de hebdom. Intueor in rebus aliud esse quod sunt bona, & aliud esse quod sunt: ergo bonum & ens differunt secundum rem.

¶ 2 Præterea, Nihil informatur seipso: sed bonũ dr per informationem entis. vt hi in comen. libri de causis.* ergo bonũ differt secundum rẽ ab ente.

¶ 3 Præterea, Bonum suscipit magis & minus: esse aũt non suscipit magis & minus: ergo bonum differt secũdum rem ab ente.

¶ SED CONTRA est q̃ Augu.* dicit in libro de doctrina Christiana, q̃ inquantum sumus, boni sumus.

¶ RESPONDEO dicẽdum, q̃ bonum & ens sunt idẽ secundũ rem, sed differunt secundũ rõnem tantum: qd sic patet. Rõ enim boni in hoc consistit, q̃ aliquid sit appetibile. vnde Philosophus in 1. Ethi.* ait, q̃ bonũ est quod omnia appetunt. manifestum est autem, quod vnumquodq; est appetibile secundũ q̃ est perfectum: nã omnia appetunt suam perfectionem. Intantum est aũt perfectum vnũquodque, inquantum est actu: vnde manifestum est, q̃ intantum est aliquid bonum: oportet enim ens & bonũ cum rationibus distinguí, q̃ secundũ eas ordinata sint, non alio procul dubio ordine quàm qui apius natus est esse inter rationes formales: qui vocatur ordo rationis, & habet consequenter prius & posterius secundum rationem, & consistit ordo iste in hoc quòd ratio scilicet posterior, præsupponit aliam secundum se, non econuerso. Ita quod sensus est, an boni ratio præcedat merito sui rationem entis.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito. Ens est prius secundum rationem quàm bonum, Probatur, vnumquodque est cognoscibile inquantum est in actu: ergo ens est proprium obiectum intellectus: ergo est primum intelligibile: ergo primo cadit in conceptione intellectus: ergo est prius secundum rationem quàm bonum. antecedens probatur ex 9. metaphysi. prima, secunda, & tertia consequentia relinquuntur per se notæ. quarta aũ em probatur: quia ratio significata per nomen est id quod concipitur de re ab intellectu. omnia clara sunt. Concludit enim ratio hæc non solum quòd ens est prius secundum rationem bono, sed omnibus aliis. vt patet.

¶ Circa hanc rationem dubium occurrit: quia aut intenditur inferre quòd ens sit prius ordine rationis secundum se, aut quo ad nos. Si secundum se, hoc repugnat supradictis in quæstio. 3. artic. 1. ibi enim dictum est in litera, quòd Deo nihil est prius neque secundum rem, neque secundum intellectum. Ex hoc autem sensu sequitur quòd ens sit prius Deo secundum rationem: quoniam si ens est primum intelligibile, sicut sonus primum audibile, oportet cætera esse posteriora intelligibilia, vt patet ex primo posse. quod enim primo conuenit alicui, cæteris conuenit ratione illius. Si quo ad nos, tunc non est respondendo satisfactum quæsito; vertitur nanque in dubium an ratio entis secundum se sit prior ratione boni, & non an quo ad nos sit prior.

¶ Ad hoc potest dupliciter dici. Primo q̃ ens potest comparari ad alia, quæ sunt sui ordinis, id est ad alias rationes formales. & potest comparari ad res ipsas subsistentes. Si entis ratio comparetur ad alias rationes accipiendo rationes rerũ vt distinguuntur contra res ipsas: sic ens est primum intelligibile secundum se, & cætera

sunt posteriora secundum intellectum. Sed inter ly cætera non clauditur q̃ quid erat esse Dei, qm̃ non potest esse ita ratio quin sit res, quia non potest abstrahere ab existentia cum sit ipsum esse. Sed si entis ratio comparetur & ad rationes & ad res, tunc non est simpliciter primum intelligibile, sed dei. ita est primum intelligibile. ita quòd intelligibilitas prius inest Deo quã entis, imo inest entis quia inest Deo. Non enim Deus participative est intelligibilis. Et sic vterque textus saluat, qm̃ ibi Deus absolute dr primum secundũ intellectũ, hic vero ens dicitur primum inter ratio es formales.

¶ Secundo põt dici q̃ hic accidit amphibologia in ly quo ad nos: qm̃ potest determinare vel ordinẽ vel intelligibilia. Si determinat ordinem, tũc distingui tur contra ordinẽ secundum se & sic procedit obiectio: & respondendum est, q̃ intendit de ordine secundũ se, quoniam ut patet ex titulo, non est hic qõ de ordine cognitionis, quid scilicet prius à nobis cognoscat: sed de ordine rõnis, cuius scilicet rõ formalis est prior. Si determinat intelligibilia, tũc distinguit intelligibilia nfa à nõ intelligibilibus à nobis. Et iuxta hunc sensum dicendum est, quòd hic quæritur de intelligibilib. quo ad nos, id est, de intelligibilibus nostris, seu à nobis: ita quòd sermo præsens est de ordine secundũ se nostrorum intelligibilium: & secũdũ hoc ens est primum secũdum se intelligibile inter intelligibilia à nobis. Deus autẽ est primum intelligibile simpliciter. Et hic sensus consonat superficiei literæ loquenti de obiecto itellectus nostri, dum significare per vocẽ admisceat. Quamuis hoc non cogat, qm̃ sequentia de intellectu absolute inquantum intellectus est, cuius tantum obiectum proprium const t esse ens, interpretanda sint: omnis nanque intellectus secundum naturam proprii sumptus, aliud atque aliud fortitus est proprium obiectum. Diuinus siquidem deitatem, angelicus propriam substantiam, humanus quòd quid est rei materialis, &c. vt suis locis patebit.

a ¶ Super quæstionis 5. Artic. II.

IN titulo prius secundum rationem, id est secũdum ordinem rationum formalium

25 † dist. 8. q. 1. art. 3. 2. vers. 1. q. 31. art. 1. c. & ar. 2.

† In lib. de omne quod est bonũ fe. circa medium illius.

† In tex. propos. 21. & 22.

† Lib. 1. c. 3. circa prin. com. 3.

a ¶ Super quæstionis 5. Artic. II.

† In princ. huius. q. 5.

IN titulo prius secundum rationem, id est secũdum ordinem rationum formaliũ

Q. 3. ar. 4. & q. 4. ar. 1. ad 3.
17
22

D. 3. 5.

† Tim. huius lib. est An omne, quod est bonum sit, circa medium illius.

QVAESTIO V.

De bono in communi, in sex articulos diuisa.

DEINDE quæritur de bono. Et primo de bono in communi. Secundo de bonitate Dei.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum bonum & ens sint idem secundum rem.

¶ Secundo, supposito q̃ differant ratione tantum, quid sit prius secundum rationem, vtrum bonum, vel ens.

¶ Tertio, supposito q̃ ens sit prius, vtrum omne ens sit bonum.

¶ Quarto, ad quam causam ratio boni reducatur.

¶ Quinto, vtrum ratio boni consistat in modo, specie, & ordine.

¶ Sexto, qũo diuidatur bonum in honestum, vtile, & delectabile.

ARTICVLVS. II.

a ¶ Vtrum bonum secundum rationem sit prius quàm ens.

AD SECVNDVM sic proceditur, Videtur quòd bonum secundum rationem sit prius quã ens. Ordo enim nominum est secundum ordinem rerum significatarum per nomina. Sed Dio. inter alia nomina Dei, primo ponit bonũ quàm ens, vt patet in 3. cap. de di. no. * ergo bonum secundum rationem est prius quàm ens.

¶ 2 Præterea, Illud est prius, secundum rationem quod ad plura se extendit: sed bonum ad plura se extendit quàm ens: quia vt dicit Dio.* 5. c. de di. no. bonum se extendit ad existentia & non existentia, ens verò ad existentia tantum. ergo bonum est prius secũdum rationem quàm ens.

¶ 3 Præterea, Quod est vniuersalius est prius secundum rationem: sed bonum videtur vniuersalius esse quam ens: quia bonum habet rationem appetibilis: quibuslam autem appetibile est ipsum non esse: dicitur enim Mat. 26. de Iuda, Bonum erat ei, si natus non fuisset &c. ergo bonum est prius quam ens secundum rationem.

¶ 4 Præterea, Non solum esse est appetibile, sed & vita, & sapientia, & multa huiusmodi: & sic videtur quòd esse sit quoddam particulare appetibile, & bonum vniuersale bonum. ergo simpliciter est prius secundum rationem quam ens.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in lib. de causis,* quòd prima rerum creatarum est esse.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ens d secundũ rationem est prius quam bonũ. Ratio enim significata per nomen est id, quod cõcipit intellectus de re, & significat illud per vocem: illud ergo est prius secundum rationẽ quod prius cadit in conceptione intellectus. Primo autem in conceptione intellectus cadit d ens: e quia secundum hoc vnumquodque cognoscibile est inquãtum est actu, vt dicitur in 9. metaph.* vnde ens est proprium obiectum intellectus: & sic est primum intelligibile, sicut sonus est primum audibile: ita ergo secundum rationem prius est ens quam bonum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Dio.* determinat de di. no. secundũ q̃ important circa Deum habitudinẽ quæcunque, inquantũ est actu: vnde manifestum est, q̃ intantũ est aliquid bonum inquantum est ens: esse enim est actualitas omnis rei, vt ex superiorib. patet e. Vnde manifestum est, quòd bonum & ens sunt idem secundum rem: sed bonum dicit rationem appetibilis, quam non dicit ens.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ licẽt bonum & ens sint idem secundum rem: quia tñ differunt secundum rationem, non eodem modo dr aliquid ens d simpliciter, & bonũ simpliciter. Nam cum ens dicat aliquid proprie esse in actu: actus autem proprie ordinẽ habeat ad potentiam: secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens secundũ quòd primo discernitur ab eo quod est in potentia tantum: hoc autem est esse substantiale rei vniuscuiusque. vnde per suum esse substantiale dicitur vnũquodque ens simpliciter: per actus aũt superadditos dicitur aliquid esse secundum quid, sicut esse albũ significat esse secundum quid. Non enim esse album aufert esse in potentia simpliciter, cum adueniat rei iam præexistenti in actu. Sed bonum dicit rationem perfecti, qd est appetibile: & per consequens dicit rationem vltimi. vnde id, quod est vltimo perfectum, dicitur bonum simpliciter: quod autem non habet vltimam perfectionem, quam debet habere, quãuis habeat aliquam perfectionem inquantum est actu, non tamen dicitur perfectum simpliciter, nec bonum simpliciter, sed secundum quid. Sic ergo secundum primum esse, quod est substantiale, dicitur aliquid ens simpliciter, & bonum secũdum quid, id est, inquantũ est ens: secundum verò vltimum actũ dicitur aliquid ens secundum quid, & bonũ simpliciter. Sic ergo quod dicit Boet.* q̃ in rebus aliud est quod sunt bona, & aliud quod sunt, referendũ est ad esse bonum, & ad esse simpliciter: quia secundum primum actum est aliquid ens simpliciter, & secũdũ vltimũ bonum simpliciter: & tñ secundum primum actum est quodammodo bonum: & secundum vltimum actũ est quodam modo ens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd bonum dicitur per informationem, prout accipitur bonum simpliciter secundũ vltimum actum.

¶ Et similiter dicendum ad tertium, quod bonum dicitur secundum magis & minus secundum actum superueniẽtem, puta secundum scientiam, vel virtutem.

¶ Ad secundo dicendum, quòd ratio illa procedit de bono secundum quod dicit finem, qui habet rationem boni secundum quod est appetibile. Finis autem habet rationem appetibilis, quia est perfectio agentis, quæ quidem perfectio est aliquid reale, quamuis forte differat realiter ab agente. Et ideo non sequitur, si finis habet rationem boni, quod ens habeat rationem boni, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ens & res non differunt secundum essentiam, quia vtrumque horum nomen videtur significare ipsum quod habet esse. Sed ens dicitur ab esse actuali, res autem dicitur per modum quidditatis, vel substantiæ, vel alio modo quo significatur per diffinitionem. Et ideo ens dicit rationem perfecti, quod est esse actuale. Res autem dicitur ab esse quidditatiuo, vel alio modo quo significatur per diffinitionem. Et ideo res dicit rationem boni, quia quidditas rei est quoddam bonum rei, & similiter quodlibet aliud quod pertinet ad rem. Et ideo res dicit rationem boni, inquantum dicit rationem entis. Et sic patet quòd ens & res differunt secundum rationem, non secundum essentiam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ens & res non differunt secundum essentiam, quia vtrumque horum nomen videtur significare ipsum quod habet esse. Sed ens dicitur ab esse actuali, res autem dicitur per modum quidditatis, vel substantiæ, vel alio modo quo significatur per diffinitionem. Et ideo ens dicit rationem perfecti, quod est esse actuale. Res autem dicitur ab esse quidditatiuo, vel alio modo quo significatur per diffinitionem. Et ideo res dicit rationem boni, quia quidditas rei est quoddam bonum rei, & similiter quodlibet aliud quod pertinet ad rem. Et ideo res dicit rationem boni, inquantum dicit rationem entis. Et sic patet quòd ens & res differunt secundum rationem, non secundum essentiam.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad octavum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad nonum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad decimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad undecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad duodecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tertiumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quartumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quintumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad sextumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad septimumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad octavumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad nonumdecimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumprimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumsecundum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumtertium dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumquartum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumquintum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumsextum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumseptimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumoctavum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad vigesimumnonum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumprimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumsecundum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumtertium dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumquartum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumquintum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumsextum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumseptimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumoctavum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad tricesimumnonum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumprimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumsecundum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumtertium dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumquartum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumquintum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumsextum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod bonum habeat rationem appetibilis, nisi secundum quod ens dicit aliquid reale, quod est perfectum. Et sic patet quòd ens dicit quodammodo rationem finis, inquantum dicit actum, qui est perfectio potentiæ. Et ideo ens habet rationem boni, inquantum est actu, & perfectum.

¶ Ad quadragesimumseptimum dicendum, quòd ens & bonum differunt secundum rationem, non secundum essentiam. Et ideo non sequitur, si ens habet rationem appetibilis, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectionem, de bonitate tractandum est simul quoniam in principio quæstionis septimæ, item quasi aperiens quod de bono per accidens, id est, ratione perfectionis tractauit, dicit, Post considerationem perfectionis diuinæ de infinitate &c. Nulla facta mentione de bonitate: de qua fecerat duas quæstiones. Quare autem de bonitate sub tractatu de perfectione ageretur, in propatu causa est in litera assignata: quia scilicet, esse perfectum est ratio q̃ aliquid dicatur bonum.

D.246 D.462 415. 224. † Cap. 9. à medio. D.803. D.850. D.131. D.471. c 20

¶ In corpore est vna conclusio responsua quæsito affirmatiue. Bonum & ens sunt idē secundum rem, sed differunt secundum rationem tantum.

¶ Antequā probetur conclusio, aduerte nouitię terminos conclusionis, differre nāque secundum rōnem tantum latitudinē habet. Nā & quæ differūt in modo tantum significandi, vt homo & humanitas, ratione sola differunt. Et multa quę differunt rationibus diffinitiuis, vt lignum & dolabile, sola ratione differunt. Propterea distingue: q̃ differre ratione duplicit̃, f. ratione significata, seu concepta. Alio modo ratione concipiente seu significante. In proposito est sermo de differentia secundum rōnem significante: ita q̃ sensus est quod bonum & ens differunt secundum suas rationes formales significatas eorum nominibus.

c ¶ Probatur ergo conclusio: primo quo ad primam partē sic. Bonū habet rōnem appetibilis: ergo perfecti: ergo entis in actu; ergo entis: ergo bonum & ens sunt idem secundū rem. Antecedēs probatur ex primo Ethi. Prima consequentia probatur: quia omnia apperunt suam perfectionem. Secūda verò relinquitur vt no. Tertia aūt probatur: quia esse est actualitas omnis rei. Vltima aūt patet. Deinde quo ad secundam partem, Bonum dicit rationem appetibilis quam non explicat ens: ergo differunt ratione.

¶ Circa antecedens dubitatur, qm̃ illud, quod dicitur de aliquo in secundo mō dicendi per se, non clauditur in ratione illius subiecti, sed econuerso, vt patet primo posteriorum. Sed appetibile dr̃ de bono in secundo modo dicendi per se: ergo bonum non habet rōnem appetibilis, sed econuerso. Minor probatur. Tum quia ideo aliquid est appetibile, quia bonum, & non econuerso. Tum quia bonum est obiectum formale appetitus. Appetibile aūt est denominatio extrinseca sumpta ab appetitu, & habent se sicut color & visibile. Constat aūt q̃ visibile dicitur de colore in secundo modo ex secundo de anima.

¶ Ad hoc potest dici dupliciter iuxta duos modos, quib. accipitur aliquid habere rōnem appetibilis, f. formaliter, & fundamentaliter. Si sumatur ly appetibile formaliter, tunc bonum dicitur habere rōnem eius non vt intrinsecam, sed vt passionem: si verò sumatur fundamentaliter, tunc bonum dicitur habere rationem appetibilis intrinsece: quoniam propria ratio boni est fundamētum & causa propria appetibilitatis: sicut color visibilitatis. Et licet veraque glosa sit absolutè vera, & prima ex principio cōmenti, S. Thom. super libros Ethic. habeatur, secunda tamen in proposito est directè intenta, quoniam de intrinseca boni ratione est quæstio. Sed aduerte hic quòd quamuis quodlibet horum, quę in deductione rationis assumpta sunt, scilicet bonum, perfectum, ens in actu, & ens importet fundamentum & causam appetibilis: & propterea concluditur identitas realis inter ea, solum, tamen bonum importat proximum fundamentum appetibilis: quia solum bonum significat rem illam, quæ fundat appetibilitatem vt fundat & causat eam: ita quòd quanto aliquid proprius accedit ad boni rationem, tanto magis exprimit fundamentum appetibilis, vt patet discurrenti per praedicta. Inter ens siquidem & bonū mediant ens in actu, & perfectum: & constat quòd magis exprimitur ratio appetibilis per ens in actu quam per ens, quoniam vnumquodque appetitur secundum aliquod esse in actu præsens vel futurum: & ad hoc magis per perfectum, quod importat cōplementū: quia esse i actu appecitur ad complementum, & vltimo per bonum: quia nec complemētum ipsum appetitur, nisi quia bonum est, aut apparet appetēci. Importat ergo bonū rationem appetibilis, id est, fundamentum & rationem proximā, quare aliquid sit appetibile: quia ea dem est perfectioni, & esse, idem est quod ens: sed quia vt sic nō exprimitur ab ente; sed absolutè secundū se, ideo distinguitur ab ente ratione formali.

25 † dist. E. q. 3. art. 3. ter. 1. q. 11. art. 2. c. & ar. 80

† In lib. de omne quod est bonū fit circa medium illius.

† In ex. propos. 21. & 22.

† Lib. 1. c. 1. circa princ. com. 3.

a ¶ *Super quæstionis 5. Arti. II.*

IN titulo prius secundum rationem, id est secū dum ordinem rationum formaliū ipsorum: oportet enim ens & bonū cum rationibus distingui, q̃ secundū eas ordinata sint, non alio procul dubio ordine quàm quo aptius natus est esse inter rationes formales: qui vocatur orationem, & consistit ordo iste in hoc quòd ratio scilicet posterior, præsupponit aliam secundum se, non econuerso. Ita quòd sensus est, an boni ratio præcedat merito sui rationem entis.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito. Ens est prius secundum rationem quàm bonum, Probatur, vnumquodque est cognoscibile inquantum est in actu: ergo ens est proprium obiectum intellectus: ergo est primum intelligibile: ergo prior rationem quàm bonum. antecedens probatur ex 9. metaphys. notæ, quarta autem probatur: quia ratio significata per nomen est id quod concipitur de re ab intellectu, omnia clara sunt. Concludit enim ratio hæc non solum quòd ens est prius secundum rationem bono, sed omnibus alijs, vt patet.

¶ Circa hanc rationem dubium occurrit: quia aut intenditur inferre quòd ens sit prius ordine rationis secundum se, aut quo ad nos. Si secundum se, hoc repugnat supradictis in quæstio. 3. artic. 1. ibi enim dictum est in litera, quòd Deo nihil est hoc autem sensu sequitur quòd ens sit prius Deo secundum rationem: quoniam si ens est primum intelligibile, sicut sonus primum audibile, oportet cætera esse posteriora intelligibilia, vt patet ex primo poste. quod enim primo conuenit alicui, cætera conuenit ratione illius. Si quo ad nos, tunc non est respondendo satisfactum quæsito, vertitur nanque in dubium an ratio entis secundum se sit prior ratione boni, & non an quo ad nos sit prior.

¶ Ad hoc potest dupliciter dici. Primo q̃ ens potest comparari ad alia, quæ sunt sui ordinis, id est ad alias rationes formales. & potest comparari ad res ipsas subsistentes. Si entis ratio comparetur ad alias rationes accipiendo rationes rerū vt distinguuntur contra res ipsas: sic ens est primum intelligibile secundum se, & cætera

sequentia sunt posteriora secundum intellectum. Sed inter ly cætera non clauditur q̃ quid erat esse Dei, qm̃ non potest esse ita ratio qum sit res, quia non potest abstrahere ab existentia cum sit ipsum esse. Sed si entis ratio comparetur & ad rationes & ad res, tunc non est simpliciter primum intelligibile, sed deitas est primum intelligibile. ita quòd intelligibilitas primi inest Deo quā entiino inest entis qa inest Deo. Non enim Deus participatiue est intelligibilis. Et sic vterque textus saluat, qm̃ ibi Deus absolute dr̃ primum secundū intellectū, hic vero ens dicitur primum inter ratiōes formales.

Q. 3. ar. 4. & q. 4. ar. 1. Ad 3. 17 22

D. 315.

¶ Secundo pōt dici q̃ hic accidit amphibologia in ly quo ad nos: qm̃ potest determinare vel ordinē vel intelligibilia. Si determinat ordinem, tūc distinguitur contra ordinē secundum se & sic procedit obiectio: & respondendum est, q̃ intendit de ordine secundū se, quoniam ut patet ex titulo, non est hic qō de ordine cognitionis, quid scilicet prius à nobis cognoscat: sed de ordine rōnis, cuius scilicet rō formalis sit prior. Si determinat intelligibilia, tūc distinguit intelligibilia nra à nō intelligibilibus à nobis. Et iuxta hunc sensum dicendum est, quòd hic quæritur de intelligibilib. quo ad nos, id est, de intelligibilibus nostris, seu à nobis: ita quòd sermo præsens est de ordine secundū se nostrorum intelligibilium: & secū dū hoc ens est primum secūdum se intelligibile inter intelligibilia à nobis. Deus autē est primum intelligibile simpliciter. Et hic sensus consonat superficiei literæ loquenti de obiecto itellectus nostri, dum significare per vocē admiscet. Quamuis hoc non cogat, qn sequentia de intellectu absolute inquantum intellectus est, cuius tantum obiectum proprium constituit esse ens, interpretanda sint: omnis nanque intellectus secundum naturam propriam sumptus, aliud atque aliud sortitus est proprium obiectum. Diuinus siquidem deitatem, angelicus propriam substantiam, humanus quòd quid est rei materialis, &c. vt suis locis patebit.

¶ Titu. huius lib. est An ens, quod est bonum fit. circa medium illius.

quę dque, inquantū est actu: vnde manifestum est, q̃ intantū est aliquid bonum inquantum est ens: esse enim est actualitas omnis rei, vt ex superiorib. patet[c]. Vnde manifestum est, quòd bonum & ens sunt idem secundum rem: sed bonum dicit rationem appetibilis, quam non dicit ens.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ licet bonum & ens sint idem secundum rem: quia tñ differunt secundum rationem, non eodem modo dr̃ aliquid ens [d] simpliciter, & bonū simpliciter. Nam cum ens dicat aliquid proprie esse in actu: actus autem proprie ordinē habeat ad potentiam: secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens secundū quòd primo discernitur ab eo quod est in potentia tantum: hoc autem est esse substantiale rei vniuscuiusque. vnde per suum esse substantiale dicitur vnūquodque ens simpliciter: per actus aūt superadditos dicitur aliquid esse secundum quid, sicut esse albū significat esse secundum quid. Non enim esse album aufert esse in potentia simpliciter, cum aduenit rei iam præexistenti in actu. Sed bonum dicit rationem perfecti, qd̃ est appetibile: & per consequens dicit rationem vltimi. vnde id, quod est ultimo perfectum, dicitur bonum simpliciter: quod autem non habet ultimam perfectionem, quam debet habere, quāuis habeat aliquam perfectionem inquantum est actu, non tamen dicitur perfectum simpliciter, nec bonum simpliciter, sed secundum quid. Sic ergo secundum primum esse, quod est substantiale, dicitur aliquid ens simpliciter, & bonum secūdum quid, id est, inquantū est ens: secundum verò vltimum actū dicitur aliquid ens secundum quid, & bonū simpliciter. Sic ergo quod dicit Boet.* q̃ in rebus aliud est quod sunt bona, & aliud quod sunt, referendū est ad esse bonum, & ad esse simpliciter: quia secundum primum actum est aliquid ens simpliciter, & secūdū vltimū bonum simpliciter: & tñ secundum primum actum est quodammodo bonum: & secundum vltimum actū est quodam modo ens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd bonum dicitur per informationem, prout accipitur bonum simpliciter secundū vltimum actum.

¶ Et similiter dicendum ad tertium, quod bonum dicitur secundum magis & minus secundum actum superueniētem, puta secundum scientiam, vel virtutem.

a ¶ *Super Quæstionis quintæ Artic. III.*

IN corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue; omne ens inquantum ens est bonum, & additur ly inquantum in conclusione ad ostendendum quòd non per accidens, sed per se conuenit omni enti esse bonum. probatur sic: omne ens, vt sic est actu, ergo perfectū: ergo appetibile & bonum. omnia ista sunt. Prima consequentia probat, quia omnis actus perfectio quædam est.

26 † dist. 18. q. 1. ar. 3. Et 3. cont. capit. 20. Et veri. q. 20. art. 3. ad Dio. 3. co. 2.

¶ In responsione ad quartum aduerte, q̃ littera duo dicit. ¶ Primo namque verificat assignando rationem quare mathematica non sunt bona. Secundo respondet argumento.

† Cap. 3. in prin.

¶ Primum quidē fundat super hoc, q̃ res sunt bonæ (vt infrà patebit) aut quia sunt, aut qa talia sunt, aut quia ordinātur in bonū: mathematica aūt vt sic abstrahūt ab his oibus. Ab esse quidē: qa vt sic non sunt: ab esse autem tali, eadem ratione: qm̃ esse tale supponit esse: ab ordine aūt ad bonū, quia abstrahūt à fine. Probatur, finis habet rationem mouentis: hæc autem abstrahunt à materia & motu.

† Cap. 5. prius a prin.

¶ Circa hanc partem occurrūt duo dubia. Primum est circa illam rationem: q̃ ideo mathematica nō sūt bona prima bonitate, quia nō subsistunt separata: si enim hęc ratio valet, sequitur q̃ nulla res in vniuersali sumpta est bōa: qm̃ nulla res vniuersaliter sumpta subsistit per Peripateticos: consequens est falsum: ergo.

† Proposi. 4. inter opera Aristo tom. 3. D. 559.

¶ Secundum dubium est circa illā rationem, q̃ ideo mathematica abstrahūt à fine, quia abstrahunt à materia & motu: quia finis habet rationem mouentis. duplicit̃ enim dicitur esse vt hæc ratio. primo, quia sequitur q̃ metaphysicalia abstraherent

D. 752. d 52

† 9 Metaph. tex. 20. com. 8.

† Cap. 1. & 3. de diuin. no.

à fine: quia magis abstrahunt à materia & motu q̃ mathematica.

¶ Sc̃o: qa æquiuocatur de motu: qm̃ finis non habet rationem mouentis motu proprie dicto, à quo abstrahit mathematicus, sed motu metaphorice dicto, quis ergo cōclusio sit vera, tñ nulla ē.

¶ Ad primū dubium dicitur, quòd mathematica possunt sumi

Universidad de Deusto
Biblioteca

dupliciter. Vno modo secundum id quod sunt absolute, & sic idem est iudicium de eis & naturalibus quo ad esse & bonitatem. Non enim triangulus magis abstrahit ab esse quàm albedo: & sic de eis nó est hic sermo: sed dici de ipsis potest ꝙ sunt bona eo modo, quo entia, s. secundum sua indiuidua in rerum natura existentium &c. Alio modo considerantur vt mathematica sunt inquátum subsunt tali abstractiõi modo, & sic negatur pars esse iudiciũ de eis, & de alijs rebus in vniuersali sumptis.

¶Ad cuius euidentiam scito, ꝙ licet omnia vniuersalia in hoc conueniant, ꝙ non subsistunt in sua vniuersalitate, inter vniuersalia tamen physica, mathematica, & metaphysica magna est differentia, quo ad subsistere in suis abstractionib. ppris. Metaphysicalia nã que secundum propriam abstractionẽ sumpta subsistunt, quoniam habẽt in rerum natura indiuidua, abstrahentia ab omni materia sensibili & intelligibili, vt patet de intelligentijs. Mathematica vero secundum ppriã abstractionem sumpta nõ existunt, qm̃ nullũ habent in rerũ natura indiuiduũ abstrahens, à materia sensibili. Nõ enim inuenitur hæc linea, nisi in terminatione corporis sensibilis. Naturalia autem cum nullam habeant propriam abstractionem, sed eam tantum, quæ communis est omnibus scibilib. scilicet qua vniuersale abstrahit à particulari, manifeste patet ꝙ subsistunt in rerũ natura dum habent indiuidua sub sistentia cum materia sensibili, & exteris conditionibus in vniuersali scitis. Cum ergo in litera dr, ꝙ mathematica non subsistunt, non est interpretandũ ꝙ vniuersalia mathematica vniuersaliter sumpta non subsistunt. hoc enim esset ridiculũ pro rõne afferre: sed ꝙ mathematica, vt sic particulariter sumpta nõ subsistũt: seu qđ idem est, ꝙ mathematica vt sic non habent aliquod indiuiduum existens in rerum nã. Et ppea neq; sunt in vniuersali, neq; in particulari: ac per hoc bona esse non possunt, quod de alijs rebus vniuersaliter sumptis dici non pót. Et sic patet nullitas consequentiæ ad oppositum factæ: & quare singulariter dicatur de mathematicis ꝙ non habent esse.

¶Ad secundum vero dubiũ respondetur, ꝙ quia sermones semper interpretandi sunt sẽm subiectam materiã, ideo quamuis nõ valeat cõsequentia, abstrahit à materia & motu, ergo a fine, vt patet in 12. meta. tex. 37. vbi ponitur finis in immobilibus: valet tñ consequentia hæc mathematica abstrahunt à materia & motu ergo à fine: quia mathematica non sunt nata habere finem nisi materiæ & motus: qm̃ secundum rem sunt entia naturalia: si enim abstrahunt à materia & motu, oportet ea abstrahere à fine materiæ, & motus. Et si abstrahũt à tali fine, abstrahũt totaliter à fine: quia nõ sunt nata habere alio modo finem. Et per hoc patet ẽt reſpõsio ad secundã obiectionem. Cũ enim dr finis habere rõnẽ mouentis, ly mouẽtis, potest significare puram causalitatem finis: & sic equiuoce dr mouens à motu, ꝓprie dicto, sed sic non sumitur hic. Potest quoque significare, & causalitatem finis & effectum eius: & tunc æquiualet huic quod dico, causantis motum: & sic sumit̃ in proposito, nec ẽ aliqua equiuocatio, sed sumitur vtrobiq; motus proprie. Et specificatur qualis finis est mathematicorum, quasi diceret, ꝙ quia finis mathematicorum habet rationem mouentis, id est, causantis motum proprie dictũ, sicut & finis naturaliũ: consequens est ꝙ si mathematica abstrahant à materia, & motu, ꝙ abstrahãt à fine. Et sic ex eadẽ radice soluitur vtraque obiectio.

¶Secundò in eadem responsione satisfaciat argumento: & argumentum quidem est hoc: mathematica non sunt bona: mathematica sunt entia: ergo quædam entia non sunt bona, in secundo tertiæ figuræ. responsio autem consistit in negatione argumentis: quoniam sophisma est figuræ dictionis, vel a secundum quid ad simpliciter: ly nam que mathematica videtur significare entia: & tamen significat entia sic abstracta: & propterea in litera & negatur conclusio illata, scilicet quòd quædam entia non sunt bona: & conceditur conclusio quæ deberet inferri, scilicet ꝙ quædam entia, vt subsunt tali abstractioni, non sunt bona. Nec hoc inconuenit vt in litera dicitur: quia ratio entis etiam abstrahit à ratione boni: sicut quia ratio hominis est prior risibilitate, potest sumi homo in aliquo priori: quia in primo modo dicendi de se, in quo conuenit sibi esse animal rationale: & non cõuenit sibi esse risibilem. Nec potest tamen inferri ergo aliquis homo non est risibilis: sed ergo aliquis homo in aliquo priori abstrahit à risibili: in quo non abstrahit ab hominis ratione.

Circa

ARTICVLVS III.

¶Vtrum omne ens sit bonum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt ꝙ non omne ens sit bonum. Bonum enim addit supra ens, vt ex dictis patet[c]. Ea vero, quæ addũt aliquid supra ens, contrahunt ipsum: sicut substantia, quantitas, qualitas, & alia huiusmodi. ergo bonum contrahit ens: non igitur omne ens est bonum.

¶2 Præterea, Nullum malum est bonum. Isaiæ 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. sed aliquod ens dicitur malum: ergo nõ omne ens est bonum.

¶3 Præterea. Bonum habet rationem appetibilis: sed materia prima non habet rationem appetibilis, sed appetentis tantum. ergo materia prima non habet rationem boni: non igitur omne ens est bonum.

¶4 Præterea, Philosophus dicit in 3. meta.* quòd in mathematicis non est bonum: sed mathematica sunt quædã entia, alioquin de eis non esset scientia: ergo non omne ens est bonum.

¶SED CONTRA, omne ens qđ non est Deus, est Dei creatura: sed omnis creatura Dei est bona, vt dicitur 1. ad Tim. 4. c. Deus verò est maximè bonus: ergo omne ens est bonum.

¶RESPONDEO dicendum, ꝙ omnes ens inquantũ est ens, est bonũ.

¶Omne enim ens inquãtum est ens, est in actu, & quodammodo perfectũ: quia omnis actus perfectio quædã est: perfectum vero habet rationem appetibilis & boni, vt ex dictis patet[c]: vnde sequitur omne ens inquantum huiusmodi bonum esse.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantia, quantitas, & qualitas, & ea quæ sub eis continentur, contrahunt ens applicando ens ad aliquam quidditatem, seu naturam. sic autem non addit aliquid bonum super ens, sed rationem tantum appetibilis, & perfectionis, quod conuenit ipsi esse in quacunq; natura sit, vnde bonum non contrahit ens.

¶Ad secundum dicendum, quòd nullum ens dicitur malum inquantum est ens, sed inquãtum caret quodam esse, sicut homo dicitur malus inquantum caret esse virtutis, & oculus dicitur malus inquantum caret acumine visus.

¶Ad tertium dicendum, quòd materia prima sicut non est ens nisi in potentia, ita nec bonum nisi in potentia. Licet secundum Platonicos dici possit quòd materia prima est non ens propter priuationem adiunctam, sed tamen participat aliquid de bono, scilicet ipsum ordinem vel aptitudinem ad bonum: & ideo non conuenit sibi quòd sit appetibile, sed quòd appetat.

¶Ad quartum dicendum, quòd mathematica non subsistunt separata secundum esse, quia si subsisterent, esset in eis bonum scilicet ipsum esse ipsorum. sunt autem mathematica separata secundum rationem tantum, prout abstrahuntur à motu & a materia: [c] & sic abstrahuntur à ratione finis, qui habet rationem mouentis. Non est autem inconueniens, quòd in aliquo ente secundum rationẽ non sit bonum, vel ratio boni, cum ratio entis sit prior quàm ratio boni, sicut suprà dictum est.[c]

1. contra. c. 37. 19. & 20. Et li. 3. cap. Et veri. q. 21. ar. 2. & 3.

Arist. 1. huius qua.

3. Metaph. tex. 4. com. 1.

Arist. proce.

Et si insistetur ad propositum, ergo eodem modo dicendum est, quòd non sunt bona tali modo: sed sunt absoluta bona: & consequenter malè dicitur quòd mathematica non sunt bona: negãda est sequela: quoniam ad hoc quòd aliquid habeat formaliter rationem entis, sufficit quòd in se sit tale quod ei non repugnet esse in rerum natura, quocunq; id modo eueniat siue secundum suam abstractionem, siue non. Ad hoc autem quòd habeat formaliter rationem boni vltra hoc exigitur, quòd ipsum sumatur in ordine ad esse, vel ad finem &c. Modo triangulus & cætera mathematica secundum suas quidditates hoc possident, quòd eis non repugnat existere, & propterea entis rationem formaliter retinent; sed quia non considerantur in ordine ad esse, & finem in rerum natura, ideo abstrahunt à bono ratione formaliter, non fundamentaliter, & propterea in eis esse negatur. Cuius signum manifestum est, quòd nulla ibi conclusio demonstratur propter bonum, aut melius esse. Nulla ibi demonstratur per causam finalem aut effectuam, quæ respiciunt esse in rerum natura; sed tantum per formalem: illa enim est propria bono, hæc eati.

¶Super Quæstionis V. Artic. IIII.

IN titulo habere rationem causæ finalis non sumitur hic identice, sed dupliciter: scilicet in actu signato: & in actu exercito. ¶Si primo modo habere rationem causæ finalis intelligitur; sumitur fundamentaliter fundamento proximo. Non enim quæritur vtrum bonum sit ratio causæ finalis, sed an sit propriũ fundamentum illius. Quid autem sit ratio causæ finalis ex secundo physic.* & quinto metaphysic. patet, scilicet cuius gratia aliquid fit, aut est. ¶Vnde sensus tituli est, an res eo quia bona vendicet sibi hoc proprium quod sit cuius gratia. Si vero secundo modo intelligitur, tunc habere rationem causæ finalis sumitur formaliter: ita quòd sensus tituli est, Vtrum bonum sit formaliter ipsa ratio finis in actu exercito, id est, exerceat causalitatem finalem: verbi gratia si dicatur quòd sit: aut est simpliciter, aut tale, quia est bonum: an ex hoc ipso reddatur causa finalis.

¶Et hic sensus est iudicio meo intentus: quia formalis est, & tanto dignus ingenio. Et responsio ad hoc tendit.

¶Circa hanc determinationem aduerte breuiter veritatem, quam hinc habes de illa quæstione, verum res sit causa finalis in intentione, aut in executione &c. Cum enim hic habeas, quod in secundo quoque physicorum habetur, quòd bonum importat finis rationem in actu exercito, quod etiam inductiuè probatur: oportet vt eadem ratione rem aliquam finem dicas, qua bonam eam asseris: ex supradictis autem patet quòd bonum formaliter vnumquodque dicitur & est ratione esse: finis igitur rationem habet res ratione esse: ita quòd sicut forma est ratio causandi effectiuè: existere autem est condicio formę efficientis: ita esse est ratio causandi finaliter: esse autem in intentione est conditio esse causantis finaliter: esse autem in executione nõ est finis, sed terminus & effectus, tam finis, quam efficientis.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum bonum habeat rationem causæ finalis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd bonum non habeat rationem causæ finalis, sed magis aliarum. Vt enim dicit Dio.* 4. cap. de di. no. bonum laudatur vt pulchrum, sed pulchrum importat rationem causæ formalis: ergo bonum habet rationem causæ formalis.

¶2 Preterea, Bonum est diffusiuum sui esse, vt ex verbis Dio.* accipitur: quibus dicit, quòd bonum est ex quo omnia subsistunt & sunt: sed esse diffusiuum importat rationẽ causæ efficientis: ergo bonum habet rationem causæ efficientis,

¶3 Preterea dicit Augustin.* in primo de doc. Christ. quòd quia Deus bonus est, nos sumus: sed ex Deo sumus, sicut ex causa efficiente: ergo bonum importat rationem causæ efficientis.

Iste 2. distin. 38. lit. 3. fit 2. contra. cap. 40. fin. Et lib. 3. c. 16. 17. & 19. Et veri. q. 2. ar. tic. 1. c. 2. 4.

† Cap. 4. p. 1. ante medium. & p. 4. circa pri. cipium.

† Cap. 4. circa princi. dium.

† Lib. 1. c. 32. com. 3.

36. Et hoc bene penetratum soluit omnes difficultates apud intellectum abstrahentem rem abesse extra animam, ab esse in execution & abesse in intentione modo prædicto.

¶In corpore duo. Primo respondetur quæsito. Secundo excluditur tacita obiectio. Quo ad primum est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Bonum habet rationem causæ finalis probatur. appetibile habet rationem finis: bonum est appetibile: ergo bonum habet rationem finis.

¶Quo ad secundum tacita obiectio est hæc: superius iam determinatum est ꝙ bonum non habet rationem primi, sed vltimi potius. Modo autem dicitur, ꝙ habet rationem causæ finalis, quam constat habere rationem primi: cum finis sit causa causarum: quo ergo stant hæc simul, ꝙ bonum habeat rationem vltimi & primi? Hanc obiectionem excludendo, primo ponit responsionem: deinde probat ipsam. Responsio est ꝙ bonum est vltimum in essendo, primum autem in causando: quamuis in litera prima pars responsionis huius tantum proponatur. Probatio etiam: primum in causando est vltimum in essendo*: finis est primum in causando: ergo finis est vltimum in essendo: sed bonum habet rationem finis: ergo maior probatur ex testimonio sensibilium: in quib. primum in causando est, vltimũ in causato, vt patet in igne & calore: ergo absolutè primum in causando est, vltimum in essendo.

¶Circa maiorem aduerte terminos: ꝙ ly primum, & vltimum denotant in proposito ordinem generationis; & supponunt pro formis seu rationibus formalibus, quæ sunt principia causandi & essendi: ly verò in causando sumitur, vt distinguitur contra in essendo; supponitur siquidem hic duplicem dari ordinem generationis inter res. Alterum in causando, alterum in essendo. Et ille quidem attenditur penes prius & post causare, ille vero penes prius & post esse; ita ꝙ illa res est prior in causando, cuius causalitas non pendet à causalitate alterius, sed econuerso: & similiter illa res est prior in essendo cuius esse non præsupponit esse alterius, sed econuerso. Est ergo sensus maioris, ꝙ res prior ordine generationis quo ad causalitatem est posterior ordine generationis quo ad esse.

¶Circa probationem maioris aduerte, quòd ordo rerum in essendo potest considerari absolute: & sic sumitur in maiore: & potest considerari in tali genere, puta causatorum: & sic sumitur in probatione maioris; ita quòd ab ordine in essendo inuento inter fundamenta prioris & posterioris causæ, puta caloris & formæ ignis in causato, manuducere nos voluit ad ordinem in essendo simpliciter. Non enim intendebat maiorem ex vi probationis inferre, sed ostendere quòd non oportet eundem ordinem esse inter res in essendo, qui est in causando, nec econuerso: quod sufficienter ex illa probatione fit. Et rursus intendebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad intelligibilia hæc, ex sensibilium testimonio eleuare: quod fatis hic fit.

Circa huius maioris & totius rationis vim, dubium occurrit: quia aut hic est sermo de ordine in causando & essendo absolute, aut respectu huius, & in hoc. Si absolutè, maior est falsa. Tú quia vltimus finis omnú puta Deus est primú in causando, & tamen non est vltimú, sed primum quoq; in essendo. Tum etiam in exemplo litere. Forma ignis non solum est primum in essendo, sed etiã in causando: nam prius forma ignis causat formaliter ignem, siue causantem siue causatú, & calor effectiuè calefaciat: & simile est in oib. semp enim forma præsupponit & in esse & in causalitate forma li. Si aũt respectu huius aut in hoc: non hꝫ intentum. Intendit enim absolutè ordiné bonι ad alia assignare: & nõ in hoc vel illo. ¶Ad hoc dicitur ꝙ hic sermo ẽ de ordine & ſ causando & in essẽdo absolutè, sed obiectio peccat. Tum qa male interpretatur maior: non enim intendimus ꝙ primum in causando illud idẽ numero sit, vt primum in essendo respectu eorú, quorum est primú in causando: hæc enim vniuersalis est impossibilis, nec cã somniamus: sed intendimus illud idem secundũ rõnem formalẽ, siue eandẽ specie, siue eandem genere, siue eandem secundum analogiam sit vltimú in essendo in ordine eorum, quorú est primum in causãdo. Et hoc modo ratio bonitatis diuine est prima in causando finaliter: & ipsamet secundũ analogiã est vltima in essẽdo in re qualibet: vt patet ex articulo primo in rñsione ad primũ. Tum quia testimonium ex sensibilib. in litera adductum pertinet, vnt enim ibi dictum est, sensibilia hic adducta sunt, vt ex ordine in causando hoc: & in essẽdo in hoc causato, percipiemus ordinem in causando simpliciter; & in essendo simpliciter, non esse eundem. Vnde licet forma substantialis ignis sit prior in essendo & in causando simpliciter quàm calor, non tñ est prior in causando hoc, id est, hunc ignem generandum. Prius enim ordine generationis est calefactio quàm generatio formæ ignis. Alteratio enim præuia est generationi: & tamen primum quod sortitur hic ignis genitus est forma ignis, & calor consequitur formam. sicut vniuersaliter propria accidentia consequuntur formam. At si in sensibilibus ordinem simpliciter cupis inspicere, aduerte ꝙ causalitas formalis pendet necessario ex effectiua: & liquebit quæsitum. Licet enim in hoc sẽsibili primum sit quod quid erat esse, quod spectat ad causam formalẽ: nulla tamen forma, aut quidditas vere habet causalitatem formalẽ secundum rem, nisi ab aliqua causa sit effectiua: quam oportet propter finem agere. cũ ens forma non sit cã formalis sui ipsius sed alterius, puta compositi: & omne compositum vt in quæstione tertia dictum est: & Auer. in 12. metaz. commen. 25. testatur ab alio sit. Oportet etiam quòd modus habeat modum, speciem & ordinem, & similiter species & ordo: ergo procederetur in infinitum.

¶3 Præterea, Malũ est priuatio modi, & speciei, & ordinis: sed malum nõ tollit totaliter bonũ: ergo ratio boni nõ consistit in modo, specie, & ordine.

¶4 Præterea, illud in quo consistit ratio boni, non potest dici malum, sed dicitur majus modus, mala species, ma lus ordo: ergo ratio boni nõ consistit in modo, specie, & ordine.

¶5 Præterea Modus, species, & ordo ex pondere, numero, & mẽsura cau santur, vt ex authoritate Augu. inducta patet: c non autem omnia bona habent pondus, numerum, & mensuram. dicit enim Ambr. in hexam.* ꝙ lucis natura est, vt non in numero, nõ in pondere, non in mensura creata sit: non ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

¶Sed contra est quod dicit Aug.* in lib. de natura boni, Hæc tria modus, species, & ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria vbi magna sunt magna bona sũt: vbi parua, parua bona sũt: vbi nulla nullũ bonũ est. qd nõ esset nisi ratio boni in eis consisteret, ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

¶Respondeo dicẽdum, quòd vnumquodque dicitur bonum inquantum est perfectum: sic enim est appetibile, vt supra dictum est: c perfectum autem dicitur, cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis. Modus, species, & ordo: Tertiarium inuenitur S. Thom. vsum fuisse his terminis. Hic siquidem in corpore per modum intendit cõmensurationem principiorum effectiuum, seu materialium: per speciem formam, per ordinem inclinationem ad aliquid. In prima verò secundæ quæst. 85. artic. 4. per speciem intendit formam absolutè: per modum mensurã ipsius formæ. Species enim rerum sunt mẽsuratæ sicut numeri. p ordinem verò respectum ad aliud. In qõ. aũt de veritate quæstio. 21. intendit per speciẽ formam per modum commensurationẽ ipsius esse ad effectiam, cuius est. Ordinem verò pensat respectum finaliter: in ratione boni: clausum. Quæ tres expositiones, quamuis valde differre videantur quo ad vnum terminum, s. ly modus, fi tñ subtilius perlustretur, in vnũ coeunt: commensuratio namq; principiorum, mensura formæ, & commẽsuratio esse ad essentiam, mutuo se inferentes tali cũ principiorum harmonia tantæ perfectionis forma ẽ: & ex tanta forma tantum esse secundum ordinem generationis: secundum verò perfectionis, seu finis ordinem: si tantæ perfectionis esse est ꝓducendum: ergo tantæ perfectionis formam ac essentiam oportet supponi: & si hanc: ergo idem præcedẽtium principiorũ dispositionem. Rationem boni consistere in modo, specie, & ordine, dupliciter potest intelligi. Vno modo vt in partibus essentialibus, sicut ratio hominis cõsistit in animali & rationali. Alio modo vt in partib. integralibus non rationis, sed proprie eius materię, sicut ratio hominis cõsistit in cornibus, ossibus, & neruis. Et hoc modo intelligo in proposito rationem boni consistere in modo, specie, & ordine. Est ergo sensus tituli, an ratio boni vt quod caulati, consistat in forma antecedentibus, & consequentibus, tanquam in partibus suæ propriæ materiæ.

¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Ratio boni consistit in modo, specie, & ordine. ¶Probatur: vnumquodq; est id quod est per suam formam existentem quãdam antecedentia, & consequentia: ergo cui nihil deest secundum modũ suæ maturæ, habet speciem, modum, & ordinem, ergo perfectum habet hꝫ: ergo bonũ exigit hæc antecedens, quo ad vtrãq; patet. Prima verò consequentia patet ex quid nominis, speciei, modi & ordinis. Secũda verò tenet per locũ à diffinitione ad diffinitũ. Tertia aũt probatur: quia pfectio est ratio appetibilis.

Circa hanc cõclusionem occurrit dubium: quo põ saluari modus in bono substantiali Angelorũ, ex ponẽdo modũ, id est, cõmẽsurationẽ principiorum efficientium, seu materialium, vt hic dicit, cũ in Angelis non sint principia materialia: & efficiẽs eorũ sit sol⁹ Deus, cuius actio est sua substantia.

¶Ad hoc breuiter dicitur ꝙ iuxta compositionem in hoc loco positã saluatur modus bonι Angelici secundum substantiam quo ad principiũ efficiens sic. Deus enim agẽs pẽr duplicitι sumi. Vno modo absolutè, & sic tam ipse quàm sua actio est supra omnem modum. Alio modo vt agit secundum hãc vel illam ideam: & sic actio Dei est commẽsurata ita huic, ꝙ non aliter & aliter sicut & idea est ita appropriata huic, ꝙ non alteri: & hoc mõ actio productiua Gabrielis est modificata & modificans esse & bonum substantiale Gabrielis: & hoc sufficit. Potest quoq; secundũ materiale principium saluari modus in Angelis: quoniam essentia est vt materia ipsius esse, & est commensurata illi, sed hoc magis ad alias expositiones spectat: quoniam modus hic antecedit formam, vt patet in litera.

¶Sed contra est, quòd Amb. in libro de officio.* vtitur istũ diuisione boni.

¶Respondeo dicendum, ꝙ hęc diuisio proprie videtur esse boni humani. Si tamen altius, & communis rationem boni consideremus, esse boni humani. Secunda est, hæc diuisio proprie est boni in eo quod bonum. Probatur vtraque sic, Terminus corporalis motus conuenienter diuiditur per ea, quæ sunt proportionalia honesto, vtili, & delectabili: ergo terminus motus appetitui bene diuiditur in honestum, vtile, & delectabile: ergo & bonum. Antecedens declaratur ex diuisione termini motus in se-

ARTICVLVS V.

a ¶Vtrum ratio boni consistat in modo, specie, & ordine.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur, ꝙ ratio boni non consistat in modo, specie, & ordine. Bonũ enim, & ens ratione differunt, vt supra dictum est: c sed modus, species, & ordo pertinere ad rationẽ entis videntur: quia sicut dicitur Sapi. 2. Omnia in numero, pondere, & mensura disposuisti. Ad quæ tria reducuntur, species, modus, & ordo: c quia, vt dicit Aug.* 4. super Gene. ad literam, Mẽsura omni rei modum præfigit: & numerus omni rei speciem præbet: & põdus omnem rem ad quietem, & stabilitatẽ trahit. ergo ratio boni non consistit in modo specie, & ordine.

¶2 Præterea, Ipsi modus, species, & ordo bona quædam sunt: si ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine. oportet etiam quòd modus habeat modum, speciem & ordinem, & similiter species & ordo: ergo procederetur in infinitum.

¶3 Præterea, Malũ est priuatio modi, & speciei, & ordinis: sed malum nõ tollit totaliter bonũ: ergo ratio boni nõ consistit in modo, specie, & ordine.

¶4 Præterea, illud in quo consistit ratio boni, non potest dici malum, sed dicitur majus modus, mala species, ma lus ordo: ergo ratio boni nõ consistit in modo, specie, & ordine.

¶5 Præterea Modus, species, & ordo ex pondere, numero, & mẽsura cau santur, vt ex authoritate Augu. inducta patet: c non autem omnia bona habent pondus, numerum, & mensuram. dicit enim Ambr. in hexam.* ꝙ lucis natura est, vt non in numero, nõ in pondere, non in mensura creata sit: non ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

¶Sed contra est quod dicit Aug.* in lib. de natura boni, Hæc tria modus, species, & ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria vbi magna sunt magna bona sũt: vbi parua, parua bona sũt: vbi nulla nullũ bonũ est. qd nõ esset nisi ratio boni in eis consisteret, ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

¶Respondeo dicẽdum, quòd vnumquodque dicitur bonum inquantum est perfectum: sic enim est appetibile, vt supra dictum est: c perfectum autem dicitur, cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis. Modus, species, & ordo: Tertiarium inuenitur S. Thom. vsum fuisse his terminis. Hic siquidem in corpore per modum intendit cõmensurationem principiorum effectiuum, seu materialium: per speciem formam, per ordinem inclinationem ad aliquid. In prima verò secundæ quæst. 85. artic. 4. per speciem intendit formam absolutè: per modum mensurã ipsius formæ. Species enim rerum sunt mẽsuratæ sicut numeri. p ordinem verò respectum ad aliud. In qõ. aũt de veritate quæstio. 21. intendit per speciẽ formam per modum commensurationẽ ipsius esse ad effectiam, cuius est. Ordinem verò pensat respectum finaliter: in ratione boni: clausum. Quæ tres expositiones, quamuis valde differre videantur quo ad vnum terminum, s. ly modus, fi tñ subtilius perlustretur, in vnũ coeunt: commensuratio namq; principiorum, mensura formæ, & commẽsuratio esse ad essentiam, mutuo se inferentes tali cũ principiorum harmonia tantæ perfectionis forma ẽ: & ex tanta forma tantum esse secundum ordinem generationis: secundum verò perfectionis, seu finis ordinem: si tantæ perfectionis esse est ꝓducendum: ergo tantæ perfectionis formam ac essentiam oportet supponi: & si hanc: ergo idem præcedẽtium principiorũ dispositionem. Rationem boni consistere in modo, specie, & ordine, dupliciter potest intelligi. Vno modo vt in partibus essentialibus, sicut ratio hominis cõsistit in animali & rationali. Alio modo vt in partib. integralibus non rationis, sed proprie eius materię, sicut ratio hominis cõsistit in cornibus, ossibus, & neruis. Et hoc modo intelligo in proposito rationem boni consistere in modo, specie, & ordine. Est ergo sensus tituli, an ratio boni vt quod caulati, consistat in forma antecedentibus, & consequentibus, tanquam in partibus suæ propriæ materiæ.

¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Ratio boni consistit in modo, specie, & ordine. ¶Probatur: vnumquodq; est id quod est per suam formam existentem quãdam antecedentia, & consequentia: ergo cui nihil deest secundum modũ

ARTICVLVS VI.

a ¶Vtrum conuenienter diuidatur bonum per honestum, & vtile, &c.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur, ꝙ non conuenienter diuidatur bonum per honestum, vtile, & delectabile. Bonum enim, sicut dicit philosopus in primo ethic.* diuiditur per decem prædicamenta: honestum autem, vtile, & delectabile inueniri possunt in vno prædicamento: ergo non conuenienter per hæc diuiditur bonum.

¶2 Præterea. Omnis diuisio fit per opposita, sed hęc tria non videntur esse opposita: nam honesta sunt delectabilia: nullumq; honestum est vtile, quod tamen oportet, si diuisio fieret per opposita, vt opponerentur honestum & vtile: vt etiam dicit Tullius in lib. de offi.* ergo predicta diuisio non est conueniens.

¶3 Præterea, Vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantũ est: sed vtile non est bonum, nisi propter delectabile, vel honestum: ergo non debet vtile diuidi contra delectabile, & honestũ.

¶Sed contra est, quòd Amb. in libro de officio.* vtitur istũ diuisione boni.

¶Respondeo dicendum, ꝙ hęc diuisio proprie videtur esse boni humani. Si tamen altius, & communis rationem boni consideremus, esse boni humani. Secunda est, hæc diuisio proprie est boni in eo quod bonum. Probatur vtraque sic, Terminus corporalis motus conuenienter diuiditur per ea, quæ sunt proportionalia honesto, vtili, & delectabili: ergo terminus motus appetitui bene diuiditur in honestum, vtile, & delectabile: ergo & bonum. Antecedens declaratur ex diuisione termini motus in se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in secundum quid,& simpliciter.Et rursus termini simpliciter in ipsum rem terminantem & quietem in ea.Consequētia verò primi probat:quia terminus motus appetitus ex terminatione motus corporalis innotescit.Secunda verò ; quia bonum est id quod appetitur.Omnia sunt clara.

a ¶ Super quęstionis 6. Arti. I.

TItulus clarus.
¶In corpore vnica cōclusio respōsiua quæsito affirmatiue , Deus ē bonus.

¶Probatur rōne confirmata authoritate Dionysij, f.Deus est prima causa effectiua omnium,ergo appetibilis:ergo bonus. antecedens supponit: prima verò consequētia probat, vnūquodque appetit suam propriā perfectionē:ergo similitudinem sui efficiētis: ergo à fortiori ipsa causa effectiua est appetibilis:ergo si est prima causa &c. antecedens assumptum cū oibus consequentijs ex se est notū.Prima quidem ; quia propria perfectio rei,est ipsa similitudo agentis.Secūda verò, quia omne agens agit sibi simile:ac per hoc, si eius similitudo ē appetibilis,multo magis ipsum agens erit appetibile. Cætera sunt clara.

a ¶ Super quęstionis 6. Arti. II.

IN titulo nihil est difficile,sūmum enim addit respectū excessus supremi.it.q. idē est vtrum sit summum bonum , & vtrum sit bonum excedens omnia alia bona tā ciuquam potentia.

¶In corpore articuli vnica conclusio responsiua quæsito affirmatiuē , Deus est summum bonum simpliciter. Hæc conclusio declaratur primo , deinde probatur. Declaratur quidem distinguendo implicitē de summo bono simpliciter , vel in genere.Et vocatur summum bonum in genere , quod excedit cætera in illo ordine rerum , sicut summum bonum humanum est fœlicitas excedens omnia humana bona : & sic de alijs. Simpliciter verò quod in tota entium latitudine supremum tenet locum : & propterea apponitur in conclusione ly simpliciter. Probatur autem sic , Bonum conuenit Deo sicut primæ causæ effectiuæ omnium non vniuoce : ergo conuenit ei excellentissime ; ergo est summum bonum simpliciter. Antecedens quo ad vtramq; partem ex dictis patet. Prima verò consequentia probatur ex differentia modi essendi effectus in causa vniuoca , & in causa æquiuoca , seu analoga: quia in vniuoca eodem modo , in æquiuoca verò excellentiori. Aduerte tamen hic , quòd effectum esse in causa æquiuoca excellentiori modo contingit dupliciter. Vno modo formaliter , & virtualiter simul. Alio modo virtualiter tantum.Exemplum primi,lumen & diaphānitas in corporibus cœlestibus respectu inferiorū. Exemplum secundi , calor in Sole , & in corporibus inferioribus . In proposito est sermo,de effectu præexistente in causa non solum virtualiter , sed etiam formaliter: vnde & Deus est bonus formaliter & virtualiter. efficacia rationis fundatur super hoc , quòd vterque effectus causæ æquiuocæ excellentiori modo est in ipsa causa quàm in effectu. Et ideo litera indistinctē de modo essendi effectus in causa æquiuoca loquitur : quoniam hoc sufficiebat intento , scilicet quòd excellentissimo modo bonitas conueniret Deo.Iam enim in præcedenti articulo stabilitum erat quod formaliter conuenit eidem.

¶In responsione ad secundum aduerte , quòd responsio consistit in concessione propositionis.Bonum est quod omnia appetunt,id est, quod omnia appetunt esse bonum.

¶In responsione ad tertium aduerte , quòd res diuersorum generum dicuntur nullo modo comparabiles, quando accipiuntur vt sic , id est , inquantum sunt in diuersis generibus. si enim sumerentur secundum aliquod prædicatū in quo conuenirent , possent comparari.

a ¶ Super quęstionis 6. Arti. III.

IN titulo ly proprium distinguitur contra commune. ly per essentiam potest determinare subiectum , & potest determinare prædicatum ,& siquidem determinat subiectum , tunc iecti essentiam. Et est sensus , vtrum solus Deus per essentiam , Ita q̄ non per aliquid extra suam essentiam sit sufficienter bonus formaliter.Si verò ly per essentiam,determinat prædicatū , tunc distinguitur contra esse tale per participationē.Et est sensus,vtrū solus Deus sit bonus per essentiam,id est,sit bonus non participatiue.Vocatur aūt participatiuè tale, quicquid habet aliquā rōnē formalem non secundum totam plenitudinem perfectionis possibilis conuenire tali rationi formali. Oportet enim q̄ huiusmodi esse,partem illius tantum habere : & propterea participatiue

QVAESTIO VI.

De bonitate Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE quęritur de bonitate Dei.
¶Et circa hoc quęrūtur quatuor.

¶Primò vtrum esse bonum conueniat Deo.

¶Secundò vtrum Deus sit summū bonum.

Tertiò,vtrum ipse solus sit bonum per suam essentiam.

¶Quartò , vtrum omnia sint bona bonitate diuina.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrum esse bonum Deo conueniat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse bonum non cōueniat Deo. Ratio enim boni consistit in modo,specie,& ordine : hęc autem non videntur Deo conuenire, cū Deus immensus sit , & ad aliquid non ordinetur : ergo esse bonum non conuenit Deo.

¶2 Præterea , Bonum est quod omnia appetunt : sed Deum non omnia appetunt , quia non omnia cognoscunt ipsum.nihil autem appetitur nisi notum. ergo esse bonum non conuenit Deo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Tren. tertio , Bonus est dominus sperantibus in eum , animę quærenti illum.

¶ RESPONDEO dicendum , q̄ bonum esse præcipue Deo conuenit. Bonum enim aliquid est secundum q̄ est appetibile: vnumquodque autem appetit suam perfectionem. perfectio autem & forma effectus est quędam similitudo agentis , cum omne agens agat sibi simile, vnde ipsum agens est appetibile,& habet rationē boni : hoc autem est quod de ipso appetitur, vt eius similitudo participetur , cum ergo Deus sit prima causa effectiua omnium [c] manifestum est q̄ sibi competit rō boni,& appetibilis . vnde Dionysius.* in lib.de di.no.attribuit bonum Deo,sicut primæ causæ efficienti : dicens , q̄ bonus dicitur Deus : sicut ex quo omnia subsistunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ habere modum,speciem : & ordinē pertinet ad rationem boni causati,sed in deo est sicut in causa : vnde ad eum pertinet imponere alijs modum , speciem , & ordinem : vnde ista tria sunt in Deo sicut in causa.

¶Ad secūdum dicendum , q̄ omnia appetēdo proprias perfectiones appetunt ipsum Deum inquantum perfectiones omnium rerum sunt [d] quędā similitudines diuini esse , vt ex dictis patet [e]. Et sic eorum , quæ Deum appetunt,quædam cognoscunt ipsum secundum seipsum , quod est proprium creaturæ rationalis.Quædam verò cognoscunt aliquas participationes suæ bonitatis,quod etiam extenditur vsq; ad cognitionem sensibilem. Quædam verò appetitu naturali ē habent absque cognitione: vtpote inclinata ad suos fines ab alio superiori cognoscente [e].

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum Deus sit summum bonum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ Deus non sit summū bonum. Summum enim bonum addit aliquid supra bonum , alioquin omni bono conueniret : sed omne:quod se habet ex additione ad aliquid, est compositum:ergo summū bonum est compositum .sed Deus est summe simplex: vt suprà ostensum est [e] . ergo Deus non est summum bonum .

¶2 Præterea, Bonum est quod oīa appetunt, vt dicit philosophus: * sed nihil aliud est quod omnia appetunt, nisi solus Deus,qui est finis omnium: ergo nihil est aliud bonum nisi Deus. Quod etiam videtur per id quod dicitur Matt.19.† Nemo bonus nisi solus Deus.sed summum dicitur in comparatione aliorum , sicut summum calidum in comparatione ad omnia calida:ergo Deus non potest dici summū bonum.

¶3 Præterea , Summum comparationem importat : sed quæ non sunt vnius ganeris,non sunt comparabilia: sicut dulcedo inconuenienter dicitur maior,vel minor quàm linea, cum igitur Deus non sit in eodem genere cū aliis bonis,vt ex superioribus patet [e]: videtur q̄ Deus non possit dici summum bonum respectu eorum .

tale dicitur. Et per oppositum tale per essentiam dicitur , quod ex ipso suo modo essendi omnem plenitudinem illi rationi formali possibilē naturaliter claudit : vt calor si per se subsisteret. In proposito aūt,quānis gratia materiæ hi duo modi coincidant sequendo doctrinā S.Thomæ:quia quod est per essentiam primo modo bonū, est & bonum per essentiam secundo modo , & econuerso: quia tamen forma liter & vniuersaliter hi duo modi non coincidunt , quoniā Socrates est per suam essentiam homo , & tamen nō est homo per essentiam, sed participatine. Solus enī homo Platonicus si inueniretur , esset homo per essentiam : & ipsens quæstio mota est de ipso bono per essentiam , & nō directe de ipsa essentia diuina : quoniam in quæstione tertia iam stabilita est illius simplicitas , & q̄ nihil cōuenit sibi per aliquid additum suæ essentiæ : ideo ly per essentiam , se tenet ex parte predicati,& distinguitur contra per participationem: & est sensus , vt supra diximus.Et hoc quantum est ex parte exponētis affirmatiuæ: nam ex parte negatiue ly per essentiam se tenet ex parte subiecti , & est sensus,vt suprà diximus . Et huic sensui fauēt omnia argumenta literæ . & ratio in corpore assignata . Vnde hic exclusiue principaliter disputatur propter negatiuā exponētem : quasi affirmatiua ex tertia quæstione habita sit.

¶In corpore vnica cōclusio responsiua quæsito negatiue . Solus Deus est bonus q̄ essentiam. probatur hæc exclusiua quo ad vtranque exponētem simul sic.triplex perfectio,scilicet secundum q̄ res in suo esse constituit &c. soli Deo conuenit per suam essentiā. ergo esse pericūl , ergo esse bonum , ergo solus est bonus per essentiam. Antecedens declaratur distinguendo triplicem gradum perfectionis rei : & ostendendo figillatim soli Deo conuenire quidditatiue : quia in primo claudit esse , in secundo accidentia , in tertio finis vltimus . Prima consequentia relinquitur q̄ se nota ex sufficienti diuisione . Secunda probatur : quia vnumquodque intantum est bonum, inquantum perfectum .Tertia relinquitur per se nota.

¶ SED CONTRA est quod dicit Augusti. 1. de trini.* q̄ trinitas diuinarum personarum est summum bonum , quod purgatissimis mentibus cernitur.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ Deus est summum bonū simpliciter , & non solum in aliquo genere,vel ordine rerum . Sic enim bonum Deo attribuitur,vt dictum est [e], inquantum oēs perfectiones desideratæ effluunt ab eo,sicut à prima causa : non autem affluunt ab eo,sicut ab agente vniuoco,vt ex superioribus patet [e],sed sicut ab agente,quod non conuenit cū suis effectibus , neque in ratione speciei , nec in ratione generis. Similitudo autem effectus in causa quidem vniuoca inuenitur vniformiter , in causa autē æquiuoca inuenitur excellētius, sicut calor excellentiori modo est in Sole quàm in igne . Sic argo oportet q̄ cū bonum sit in Deo sicut in prima causa omnium nō vniuoca,q̄ sit in eo excellentissimo modo , & propter hoc dicitur summum [d] bonum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ summum bonum addit super bonū non rem aliquam absolutam,sed relationem tantum:relatio autem,qua aliquid de Deo dicitur relatiue ad creaturas , non est realiter in Deo , sed in creatura [d],in Deo verò secundum rationem [e], Sicut scibile relatiue dicitur ad scientiam, non quia ad ipsam referatur,sed quia scientia refertur ad ipsam.Et sic non oportet , q̄ in summo bono sit aliqua compositio, sed solum q̄ alia deficiant ab ipso.

¶Ad secundum dicendum, q̄,cum dicitur, bonum est quod omnia appetunt, non sic intelligitur quasi vnumquodque bonum ab omnibus appetatur:sed quia quicquid appetitur,ratione boni habet.Quod autem dicitur, nemo bonus nisi solus Deus,intelligitur de bono per essentiam, vt post dicetur [e].

¶Ad tertium dicendum, q̄ ea,quę non sunt in eodem genere , siquidem sint in diuersis generibus contenta , nullo modo cōparabilia sunt:de Deo autem negatur esse in eodem genere cū aliis bonis,non q̄ ipse sit in quodā alio genere,sed quia ipse est extra genus , & principium omnis generis [e]. Et sic comparatur ad alia per excessum,& huiusmodi comparationem importat summum bonum.

ARTICVLVS III.

a ¶ Vtrum esse bonum per essentiam sit proprium Dei.

AD TERTIVM sic proceditur, Videtur q̄ esse bonum per essen-

¶Circa antecedens dubiū primo est q̄ esse in omnibus citra Deum sit aliud ab essentia : sed hoc est alibi tractandum .

¶Dubium secūdo esset, quomodo nulla essentia esset principiū operationis , sed hoc inferius quæretur.

¶Circa primā consequētiam dubiū occurrit: quia non vt efficax.Tū quia quælibet res est perfecta quidditatiue q̄ suā essentiam, vt patet:nec huius oppositum sequitur ex illo antecedente . Tum quia cōsequentia hæc supponit , q̄ esse sit de integritate primæ perfectionis rei , vt patet: hoc autem nō videtur verū : qm esse est extra integritatem substantialem cuiusq; rei citra Deum, in cuius signum nulla diffinitio dicit esse , vt dicitur primo posteriorum.

¶Ad hoc dicitur breuiter,q̄ res potest dici perfecta dupliciter:scilicet simpliciter,& secūdum quid.& q̄ quādo res non est in rerū natura quodcunq; esse habeat siue obiectiuum , siue quidditatiuū, siue in causa , non dicitur esse perfecta simpliciter,sed secundum quid ,id est,in tali esse. Secundum autē esse in rerū natura dicitur perfecta simpliciter , quo ad perfectionem substantialem. Et propterea esse est de integritate primæ pfectionis cuiusq; rei nō vt pars quidditatis , sed vt actualitas cuiuslibet per hæc patet responsio

† Primo de trin. ca. 2. circa princ. tom. 7.

Arti. præc.

Q. 4. ar. 3.

Arist. text. 49.

Q. 3. ar. 5.

D. 1176. Dal. 882.

Dal. 74

33 l. cont. c. 39. & 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

respōsio ad obiecta. Et si contra hoc instetur, eò q̄ res secundū sē. essentias comparatæ graduantur simpliciter ex perfectionibus essentialibus ita q̄ aqua est essentialiter perfectior quām terra, & aer quām aqua, & ignis quām aer &c. igitur esse perfectum simpliciter conuenit rei ex sua essentia. Ad hoc est dicēdū, q̄ cùm dicitur, nulla res alia à Deo est per suam essentiā perfecta simpliciter: intelligitur q̄ ly per, denotat causam formalem: nō qualemcūque, sed sufficientem omni alio præciso: licet enim ignis essentia sit qua formaliter ignis hēt substantialem perfectionē, non tamen est sufficiens ratio q̄ ignis sit in sua substantiali perfectione: sed oportet q̄ actuetur per ipsum esse. Vnde ad instātiam dicitur, q̄ res graduantur ex suis essentiis in perfectione simpliciter non completiue, sed radicaliter. Vel dicatur (& prius dictum fuit) q̄ res graduantur ex suis essentiis in perfectione simpliciter non præcindendo ab earum esse, imò includendo ordines ad ipsa, quoniā (vt dissē ostendimus in commentariis de ente & essentia) differentia substantialis sumitur ab ordine ad esse: vt etiam Porphyrius insinuauit in vltima ac intima differentiæ diffinitione dicens, q̄ cōducit ad esse, vt ibidē posuimus.

¶ Circa vltimā cōsequentiam aduerte, q̄ (vt diximus i titulo) quia grā materiæ hæc duo mutuo se iuuāt: a, est per suā essentiam bonum, & a, est bonum per essentiam: ideo litera non discreuit inter hæc. Et concluso, quòd solus Deus per essentiā est bonus, conclusum esse voluit, q̄ solus Deus est bonus per essentiam.

¶ In responsione ad primam aduerte tu Thomista, quòd hic expresse habes, quòd vnum nō dicit rationē pfectionis, ac cōsequēter nec vnitas, nec eius species dicunt perfectionē simpliciter formaliter loquēdo, sed abstrahunt à pfectione & imperfectione.

¶ 2 Præterea, Si bonum est quod omnia appetunt, cum ipsum esse sit desideratū ab omnibus, ipsum esse cuiuslibet rei est eius bonum. Sed quælibet res est ens per suam essentiam. ergo quælibet res est bona per suam essentiam.

¶ 3 Præterea, Omnis res per suam bonitatem est bona. Si igitur aliqua res non sit bona per suam essentiam, oportebit q̄ eius bonitas non sit sua essentia. Illa ergo bonitas cum sit ens quoddam, oportet q̄ sit bona, & siquidem alia bonitate, iterum de illa bonitate quæretur: aut ergo erit procedere in infinitum, aut venire ad aliam bonitatem, quæ non erit bona per aliam bonitatem. eadem ergo ratione standum est in primo: res igitur quælibet est bona per suam essentiam.

SED CONTRA est quod dicit Boe. in lib. de hebdo.* q̄ alia omnia à Deo sunt bona per participationē: non igitur per essentiam.

¶ RESPONDEO dicendū, q̄ solus Deus est bonus per suam essentiam. Vnumquodque enim dicitur bonum secundum q̄ est perfectum. Perfectio autem alicuius rei triplex est. Prima quidem secundum q̄ in suo esse constituitur. Secunda verò prout ei aliqua accidentia superadduntur ad suam perfectam operationem necessaria. Tertia verò perfectio alicuius est per hoc, q̄ aliquid aliud attingit sicut finem. Vtpote prima perfectio ignis consistit in esse, quod habet per suam formam substātialem. Secunda vero eius perfectio consistit in caliditate, leuitate, & siccitate, & huiusmodi. Tertia verò perfectio eius est secundum q̄ in loco suo quiescit. Hæc autē triplex perfectio nulli creato competit secundum suam essentiam, sed soli Deo, cuius solius essentia est suum esse: & cui non aduenit aliqua accidentia: sed quæ de aliis dicuntur accidentaliter, sibi conueniunt essentialiter, vt esse potentem, sapientem, & huiusmodi, sicut ex dictis patet[c]. Ipse etiam ad nihil aliud ordinatur sicut ad finem, sed ipse est vltimus finis omniū rerum. Vnde manifestum est q̄ solus Deus habet omnimodam perfectionem secundum suam essentiam: & ideo ipse solus est bonus per suam essentiam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ vnum nō importat rationem perfectionis, sed[d] indiuisionis tantum[e]: quæ vnicuique rei competit secundum suam essentiam. Simplicium autem essentiæ sunt indiuisę & actu & potentia. Compositorum verò essentię sunt indiuisę secùdum actum tantum: & ideo oportet q̄ quælibet res sit vna per suam essentiam, non autem bona, vt ostensum est[e].

¶ Ad secundum dicendum, q̄ licet vnumquodq; sit bonum inquantū habet esse, tamen essentia rei creatę non est ipsum esse: & ideo non sequitur q̄ res creata sit bona per suā essentiam.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ bonitas rei creatæ non est ipsa eius essentia[e], sed aliquid superadditum, vel ipsum esse eius, vel aliqua pfectio superadita, vel ordo ad finem. Ipsa tamen bonitas sic superaddita dicitur bona sicut & ens: hac autem ratione dicitur ens, quia ea est aliquid, nō quia ipsa aliquo alio sit. Vnde hac ratione dicitur bona, quia ea est aliquid bonum, nō quia ipsa habeat aliquam aliam bonitatem, qua sit bona[e].

ARTICVLVS IIII.

a Vtrum omnia sint bona bonitate diuina.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ omnia sint bona boni tate diuina. Dicit enim Augustī. 8. de tri.* Bonum hoc, & bonum illud: tolle hoc, & tol e illud: et vide ipsum bonum, si potes: ita Deum videbis, non alio bono bonum, sed bonum omnis boni. sed vnumquodq; est bonum suo bono. ergo vnumquodque est bonum ipso bono quod est Deus.

¶ 2 Præterea, sicut dicit Boe. in lib. de hebdo.* omnia dicuntur bona inquantum ordinantur ad Deum: et hoc ratione bonitatis diuinę. ergo omnia sunt bona bonitate diuina.

¶ SED CONTRA est, quòd omnia sunt bona inquantum sunt: sed non dicuntur omnia entia per esse diuinum, sed per esse proprium: ergo nō omnia sunt bona bonitate diuina, sed bonitate propria.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd nihil[d] prohibet in his, quę relationē important aliquid ab extrinseco denominari: sicut aliquid denominatur locatum à loco, et mensuratum à mensura. Circa verò ea, quæ absolute dicuntur, diuersa fuit opinio. Plato enim posuit omniū rerum species separatas[e]: et quòd ab eis indiuidua denominātur quasi species separatas participando, vt puta q̄ Socrates dicitur homo secūdum ideam hominis separatam. Et sicut ponebat ideam hominis et equi separatam, quam vocabat per se hominem, & per se equum, ita ponebat ideā entis, & ideam vnius separatam, quā dicebat per se ens, & per se vnum: & eius participatione vnumquodq; dicitur ens, vel vnum[e]: hoc autem quod est per se ens, & per se vnum, ponebat esse summum bonum. & quia bonum convertitur cum ente, sicut & vnum: ipsum per se bonū dicebat esse Deū, à quo omnia dicuntur bona per modū participationis. Et quamuis hæc opinio irrationabilis videatur quantum ad hoc, q̄ ponebat species rerum naturalium separatas per se subsistētes, vt Arist.* multipliciter improbat: tamē hoc absolute verum est, q̄ aliquid est primum, quod per suam essentiā est ens & bonum, quod dicimus Deum, vt ex superioribus patet[e]. huic etiam sententiæ concordat Arist. A primo igitur per suam essentiam ente & bono vnumquodq; potest dici bonum & ens, in quātum participat ipsum per modum cuiusdam aſsimilationis, licet remote & efficienter, vt ex superioribus patet[e]. Sic ergo vnūquodq; dicitur[d] bonū bonitate diuina, sicut primo principio exemplari effectiuo & simili totius bonitatis. Nihilominus tamen vnumquodq; dicitur bonū similitudine diuinę bonitatis sibi inhærente, quæ est formaliter sua bonitas denominans ipsum. Et sic est bonitas vna oīm, & ēt multæ bonitates.

¶ Et per hoc patet rīsio ad obiecta.

a ¶ Super quæstionis sextæ Artic. IIII.

IN titulo aduerte nouitie, q̄ non quæritur hic, vtrum omnia sint bona à bonitate diuina, sed vtrum omnia sunt bona bonitate diuinitas q̄ sensus quæstionis non est: vtrum omnia habeāt quod sint bona à diuina bonitate: sed sensus est, vtrum bonitas diuina sit qua res bonę denominantur bonę, sicut albedine denominantur alba, aut loco locata.

¶ In corpore quatuor facit. primo ponit duas distinctiones, simul innuens in quo conueniant & differāt philosophi, secundo ponit opinionē Platonis. tertio Aristot. quarto respondet quæsito. ¶ Prima distinctio est, nominum quędam importāt absolutum, & quædam relationem. ¶ Secunda est, denominatio est duplex quædam intrinseca, & quædā extrinseca. Vocatur denominatio intrinseca, quādo forma denominatiui est in eo quod denominatur, vt album, quātū &c. Denominatio verò extrinseca qñ forma denominatiui non est in denominato, vt locatum, mēsuratum, & similia. Conueniunt autē omnes in hoc, q̄ secundū nomina importantia relationum potest fieri denominatio extrinseca, vt patet de locato & mēsurato. Differentia verò est inter Platonē & Aristot. an secundum nomina importantia absolutū possit fieri denominatio ab extrinseco. Et hoc est ad nostrum propositum: quia bonum est nomen absolutum, & bonitas diuina est extrinseca rebus aliis.

¶ Quo ad secundum ibi, Plato: ponit quatuor propositiones Platonis. Prima est, species rerum sunt separatæ. secunda est, q̄ particularia denominantur ab illis. tertia est, q̄ innoūitur idea entis vnius & boni, ita q̄ illa est Deus, quarta, ab illa omnia denominantur bona: & sic secūdū Platonem respondēt

dētur ad quæstum affirmatiue. ¶ Quo ad tertium ibi, & quamuis: ponitio Aristotelis in primis duabus propositionibus discordat, in tertia verò concordat. de quarta nihil dicitur.

Circa hanc partem dubium occurrit, quo pacto verum sit Aristotelem consentire Platoni de idea boni: cum expresse in primo ethicorum, impugnet eam.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, cū Lustratio & S. Tho. in 1. ethi. quòd inter Aristo. & Platonē non est hic differētia nisi verbalis. Reprehēdit enim Aristo. hoc, scilicet bonum per essentiam nō debet poni per modum speciei separatæ, sicut homo per essentiā &c. Non autē quindetur primum bonum per essentiā quod Deus est, vt patet in duodecim metaphys. in fine.

Quo ad quartū vnica est conclusio respōsiua habens duas partes. omnia sunt bona bonitate diuina extrinsece & causaliter, bonitatibus autem aprijs formaliter & intrinsece. Probatur, à primo per essentiā bono vnūquodque potest dici bonum per modū, aſsimilationis, ergo vnū quodq; dicitur bonum bonitate diuina effectiue & exēplariter & finaliter, similitudine autē illius formaliter: ergo. Antecedens inferetur ex præmiſsis. consequentia autem notis terminis clara est ex se. Tres autem termini sunt notandi. Primus est ly per modum cuiusdam aſsimulationis. dupliciter enim cōtingit aliquid dici tale ab aliquo extrinsecō: vno modo ita, q̄ ratio denominationis sit ipsa relatio ad extrinsecum, vt vrina dicitur sana sola relatione signi ad sanitatem. Alio modo ita, q̄ ratio denominationis sit nō relatio similitudinis, aut quæuis alia: sed forma, quæ est fundamentum relationis similitudinis ad illud extrinsecum, vt aer dicitur lucidus lucę solari, ex ratione qua participat eam per formam luminis. Et quoniam vbi est denominatio primo modo, ibi est denominatio ab extrinseco pura: vbi autem est denominatio secundo modo, ibi est denominatio ab extrinseco, sed non sola: quoniam est etiam ab intrinseco: vt patet: & in proposito sic est: ideo in litera dicitur, q̄ à primo per essentiam bono omnia dicuntur bona per modum aſsimilationis. Ex hoc enim statim sequitur, & q̄ denominatione extrinseca & intrinseca possunt dici bona. Secundus est ly sicut. notanter non absolute in litera dicitur, q̄ vnumquodq; potest dici bonum diuina bonitate extrinseca denominatione, sed apponitur ly sicut, principio effectiuo &c. Vt enim iam tactum est, denominatio extrinseca est duplex: quædam pura & quædam causalis. Pura quidem est quando sola relatione ad denominantem formam denominatio fit. Causalis verò quando participatio effectus extrinsecæ causæ denominationem fundat. Vnde in proposito, quia vnumquodq; dicitur bonum diuina bonitate extrinsece non quomodocunq;, sed causaliter, ideo dictum est sicut in principio. Et si hoc diligētius consideraueris, inuenies q̄ impossibile est in absolutis fieri denominationem extrinsecam puram, quamuis possit fieri causalis. Tertius est ly exemplari. causa exemplaris diffingitur ab effectiua & coordinatur inter formales: quia est velut extrinseca forma rei. Significatur ergo Deum nos solum facere bonitatem aliorum, sed exemplari illas ex sua: quod non accidit sic, quum dicitur Deum facere bouem, aut leonem vt patet.

a ¶ Super quæstionis septimæ, Artic. I.

IN titulo ly Deus, sumitur proprie, vt est nomen naturæ: ita q̄ de essentia, non de potentia, aut scientia Dei est quæstio. ly infinitum, cum sit nomen compositum ex in, & finitum, habet ly in, negatiue non priuatiue: ly verò finitum, terminos quantitatis perfectionalis dicit, cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat secundum philosophum primo physi.

QVESTIO. VII.

De infinitate Dei, in quatuor articulos diuisa.

POST considerationē diuinæ perfectionis considerandum est de eius infinitate, & de existētia eius in reb. attribuitur enim Deo quòd sit vbiq;, & in omnibus rebus inquātum est incircunscriptibilis, & infinitus.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Deus sit infinitus.

¶ Secundò, vtrū aliquid præter ipsum sit infinitum secundum essentiā.

¶ Tertiò, vtrum aliquid possit esse infinitum secundum magnitudinem.

¶ Quartò, vtrum possit esse infinitum in rebus secundum multitudinē.

ARTICVLVS. I.

a ¶ Vtrum Deus sit infinitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ Deus nō sit infinitus. Omne enim infinitum est imperfectum, quia habet rationem partis, & materiæ: vt dicitur in tertio physico.* sed Deus est perfectissimus. ergo non est infinitus.

¶ 2 Præterea secundum Philosophū in primo physi.* finitum & infinitū dicitur dupliciter. Et sicut duplex est quantitas, scilicet molis & perfectionis: ita duplices sunt termini, & duplex est finitas & infinitas. hic autem cum exclusa iam sit quantitas molis à Deo, oportet intelligi de infinitate perfectionis. Et diligenter aduerte, q̄ quia, vt dicitur tertio physicorum, infinitum non est substantia sed accidens rebus consequens est, vt fm rei naturā infinitas, aut finitas requiratur. Alius siquidem est modus infinitatis rei, alius potētiæ, alius scientiæ. Infinitas siquidem quidditatiua attenditur penes exclusionē terminorum essentialium, puta differētiarum, & similiū. & quia in proposito quęstio est de infinitate naturæ diuinæ, ideo de infinitate perfectionis substātialis sermo est. Ita q̄ sensus est, vtrū Deus secundū suā essentiam sit tantæ perfectionis q̄ omnes terminos seu limites essentiales excludat.

¶ In corpore tria facit. primo refert opinionem antiquorum. secundò. distinguit de finitate & infinitate. tertio respondet quæsito.

¶ Quo ad primum duo facit. Primū est apud antiquos, primū principium est infinitum, quia ex eo fiunt infinita. ¶ Secundum, quidam antiquorum errantes infinitatem molis attribuerunt primo principio: quia posuerunt primum principium materiale: inde & consequens fuit ponere infinitatem quantitatiuam, eò q̄ quātitas sequitur materiam. Et sic error circa genus principij causauit errorem circa modum infinitatis.

¶ Quo ad secundum, tam finitas q̄ infinitas perfectionis distinguitur: quia quædam se tenet ex parte materiæ, & quædā ex parte formæ. Et differūt in hoc, q̄ finitas ex parte materiæ dicit perfectionem, infinitas verò imperfectionem: ex parte verò formæ est econuerso: infinitas enim dicit perfectionem, finitas antē imperfectionem, vt satis clare dicitur in litera.

¶ Circa hanc partem antequàm vltra procedatur, est dubium tam contra finitatem q̄ contra infinitatem formæ. Contra finita tem quidem, quia forma bouis, imo apud S. Tho. etiā anima intellectiua perficitur ex coniunctione ad materiam. igitur finitas formæ non dicit imperfectionem, sed perfectionē. Contra infinitatem vero, quia negatio nullam perfectionem ponit, nec aliqua res ex sola separatione ab alia perfectionem acquirit. Igitur infinitas ex parte formæ non dicit perfectionem.

¶ Ad primum horum dicitur, q̄ forma potest sumi dupliciter, scilicet absolute, in eo q̄ forma: & secundum quid, id est, in eo q̄ talis, puta informatiua materiæ: forma talis perficitur ex vnione ad materiam: non autē forma in eo q̄ forma. Et quia in proposito est sermo absolute secundum latitudinem formæ, cuius deteriorem partem constat esse illam, quæ est finibilis per materiam, altera parte libera, ac nullis materiæ terminis conclusibili remanente, ideo neganda est consequentia obiecti.

¶ Ad secundum verò dicitur, q̄ licet negatio, seu separatio nō dicat formaliter perfectionē, dicit tamen fundamentaliter eam. Fundamētum enim negationis vnibilitatis ad materiam magna perfectionem formæ significat: & hoc sufficit.

¶ Quo ad tertium est vna cōclusio respōnsiua quæsito affirmatiue

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiue. Deus est infinitus. Probatur, Deus est suū esse subsistens. ergo suū esse non est receptū in aliquo, ergo est infinitus & perfectus, id est, infinitæ perfectionis, sanfinitate tenēte se ex parte formę. Antecedens patet ex qōne tertia. Prima verò consequentia est p se nota. secūda autē, pbat ex eo q esse est formalissimū omniū.

¶ Circa hāc ꝑcessum dubiū occurrit ex Scoto in 1. sen. dist. 2. rūdendo primæ qōni: repremēdit siquidē radices & processum. Inquit in primis, q processus noster est talis, forma finitur p materiā: ergo forma q̄ non est nata esse in materia est infinita. Contra antecedēs arguit. omnis forma prius natura q̄ recipiatur in materia, est secūdum se in tali gradu entium. igitur finita vel infinita. Non igitur primo finitur per respectum ad negationem alicuius extrinseci, puta materiæ, vel cuiuscunque alterius. Contra processum verò, tum quia sequeretur q essentia Angeli esset infinita: quia est forma non receptibilis in materia. Nec valet, inquit: si dicatur, q natura Angeli finitur per suum esse: quoniam apud nos esse est posterius essentia, & sic natura in primo signo abstrahens ab esse eum sit infinita, in secūdo signo nō est finibilis per esse. Tum quia peccat secundum sophisma consequentis sicut illud tertio physico, Corpus finitē ad aliud corpus, ergo corpus non finitum ad aliquid aliud est infinitum. Circa eundē ꝑcessum dubiū occurrit, quia cōcesso toto nō videbitur nouitijs q sit rūsum q̄sito. Oportebat. n. cōcludere, Deū esse perfectionis tantæ, vt oēs pfectionis limites excederet. nūc autē pbatū est q Deus nullo est receptiuo coarctatus, q̄d dīctās valde vt à primo. ¶ Ad euidentiā harū difficultatū, aduertēdū est, q litera occulte subdistinguit infinitatē formalē in infinitatē formæ & infinitatē esse, seu actus, qui est cōior forma. Sicut. n. duplex est actus, s. esse, & forma: ita duplex est potentia receptiua, s. essentia & materia: & ita duplex est receptio & irreceptio. & similiter duplex est finitas & infinitas: semp loquēdo ex parte actus. Et sicut esse est actus alterius rōnis à forma, & essentia est alterius ordinis potētia à materia. vt differētia cōpositionis ex esse & essētia, & ex materia & forma ostēditur alterius rōnis est receptio esse in essentia, & formę in materia: & similiter finitas esse q essentiā, & formæ p materiā, & econuerso, finitas essentiæ p esse & materiæ p formā. Et vt sigillatim dicat: esse secūdū se pfectionē quādā dicit, sed non pōt imaginari quātā pfectionē dicat, nisi alicui naturæ itelligat applicatū: puta sapientiæ, aut Gabrielis &c. & ideo esse p hoc q recipit in aliqua essētia, limites pfectionis fortitur, secūdū modū naturæ recipientis: ac p hoc si nulli oīno quidditati contūgi ponit, sed in seipso natura liter subsistere. nullū essentiale terminū habebit: formæ aūt etsi secūdū se pfectionē dicat, limitata tñ ad tantam pfectionē intelligi pōt, etiā si nulli materiæ sit vnibi is, vt de intelligētijs patet. Vnde manifeste colligit q̄ differens sit finitio esse p essentiā, aut econuerso, & terminatio formæ p materiā, vel econuerso: penes illā nāq; attendit finitū vel infinitū simp̄r, penes istā verò finitū & infinitū sm quid tm. Verū q̄a esse & forma cōueniunt in rōne actus & receptibilis in alio, ideo ex finitate & infinitate formæ ad infinitatē & finitatē esse ꝑcedit. Et ꝓpterea ifa ad infinitūdā idēitatē ꝓportionalē iter vtrūq; que finitatē, & infinitatē, ex forma ad esse ascēdit: ad infinitūdam verò diuersam vtriusq; rationem subsumpsit non quòd esse est prima forma, sed q̄ est formalissimum omnium. Et ex his patet facile respōsio ad obiecta Scoti. Dico enim primo, q̄ antecedēs illud, forma finit q̄ materiā nō loquit de finita te simpliciter, sed tali. s. penes terminos materiales, & ꝓpterea obiectio nihil obstat. Et similiter ruunt instātiæ cōtra ꝑcessum, q̄n verū est naturā Angeli esse infinitā secūdū quid. Et si instēt, q̄uo ergo ex illo fundamēto pbat litera infinitatē simpliciter ipsius Dei? patet rūsio ex dictis: litera enim ex infinitate formę, q̄ est secūdū quid manuduxit ad ifinitatē formalissimi. omniū. id est esse, q̄ est simpliciter, & ex illa infert Deū infinitū simpliciter. Et q̄n eodē modo posset quis sequendo Scotum arguere de esse: sicut arguit de forma: ideo dico secūdo, q̄ iuſinitū sicut & immateriale est p̄dicatū negatiuū, fundamētaliter tñ positiuū. Et sicut positiuū eius sū in ly materiale optime, pbat ex natura li negatione materiæ, q̄ actu q̄ i potētia ita posita usū est ad significatione ifinitī simpliciter optime demōstratur conuenire Deo ex negatione terminorū essentialium vt in litera fit. Vnde cōcedo quòd esse prius natura est in seipso tantæ perfectionis, puta finite vel infinitę, quàm sit receptibile, aut irreceptibile in hoc vel illo: cū hoc tamen dico, q̄ hæc duo mutuo se cōsequuntur. vt: quòd si esse est oīno irreceptibile est infinitū simpliciter, & econuerso. Et similiter si est finitū, est receptibile, & econuerso, & ꝓptera pōt argui à destructione antecedētis ad destructionē cōsequētis absq; sophismate, vt in cōuertibilib. cōtingit. Et sic patet rūsio ad Scotū. ¶ Ad id verò, q̄d nouitij obijciūt ex dictis iā patere pōt. iā. n. super infinita perfectione simpliciter. Et aduerte q̄ formalis & ex propriis doctrina sit Sanctī Thomæ: de essentiæ namque infinita te agens essentiales terminos tantum sustrauit, nec digressus est ad concomitantia, penes quæ annūtur infinitas potentiæ, aut intellectus, aut voluntatis: vt alij minus perspicaces faciunt.

q. 3. art. 1.

conueniunt quantitati: sed in Deo nō est quantitas, cum non sit corpus, vt suprà ostensum est[c]: ergo non competit sibi esse infinitum.

¶ 3 Præterea, Quod ita est hic quod non alibi est finitum secūdum locum. ergo quod ita est hoc q̄d non est aliud est finitum secundum substantiam: sed Deus est hoc & non est aliud. nō enim est lapis, nec lignum. ergo Deus non est infinitus secundum substantiam.

SED CONTRA est quod dicit Damas.* q̄ Deus est infinitus, & æternus, & incircunscriptibilis.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ omnes antiqui philosophi attribuunt infinitum primo principio, vt dicitur in tertio physic.* Et hoc rationabiliter, considerātes res effluere à primo principio in infinitum. Sed quia quidam errauerunt circa naturam primi principij: consequens fuit vt errarent circa infinitatem ipsius. quia enim ponebant primū principiū materiā: consequēter attribuerūt primo principio infinitatē materialē, dicētes aliqd̄ corpus infinitū esse primū pricipiū rerū.

¶ Considerandum est igitur, q̄ infinitum dicitur aliquid ex eo quod non est finitum: finitur autem quodammodo & materia per formam[c], & forma per materiam. Materia quidem p formam, inquantum materia antequā recipiat formam est in potentia ad multas formas, sed cum recipit vnam, terminatur per illam. Forma verò finitur per materiam inquātum forma in se considerata communis est ad multa, sed per hoc quod recipitur in materia fit forma determinate huius rei. Materia autem perficitur per formā, per quam finitur: & ideo infinitū secundum quod attribuitur materiæ, habet rationē imperfectionis: est enim quasi materia non habens formam. Forma autem non perficitur per materiam, sed magis per eam eius amplitudo cōtrahitur. vnde infinitum secundum[d] quod se tenet ex parte formæ non determinatæ per materiam habet rationem perfecti. illud autē quod est maxime[d] formale omniū est ipsum esse, vt ex superioribus patet[c]. cum igitur esse diuinum non sit esse receptum in aliquo, sed ipse sit sum esse subsistens, vt supra ostensum est[c]: manifestū est q̄ ipse Deus sit infinitus & pfectus.

¶ Et per hoc patet rūsio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ terminus quantitatis est sicut forma ipsius: cuius signum est[d], q̄ figura, quę consistit in terminatione quātitatis, est quędam forma circa quantitatem. Vnde infinitum, quod competit quantitati est infinitum, quod se tenet ex parte materiæ: & tale infinitum non attribuitur Deo, vt dictum est[c].

¶ Ad tertium dicendum, q̄ ex hoc ipso q̄ esse Dei est p se subsistens non receptum in aliquo, prout dicitur infinitū, distinguitur ab omnibus aliis. & alia remouētur ab eo. Sicut si esset albedo subsistens[c], ex hoc ipso q̄ non esset in alio, differret ab omni albedine existente in subiecto.

D. 636.

D. 867.

Q. 4 ar. 1. & q. 3 ar. 4.

Q. 3. ar. 2. & 8. ad 3.

Q. 3. ar. 8.

D. 615.

In corp. 2.

D. 738.

234

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum aliquid aliud quàm Deus possit esse infinitum per essentiam.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur, Videtur, q̄ aliquid aliud quàm

36 q. 30. ar. 3. & q. 86. 2. & 3. dist. 43. q. 1. ar. 2. & 1. 1105. 2. 10.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Nulla res alia à Deo est infinita simpliciter: quāuis possit esse infinita secundum quid. Hæc conclusio habet duas partes, vt patet. & in litera quo ad vtrumque probatur. verum quia infinitum est duplex, scilicet ex parte actus, & ex parte potentiæ, seorsum primo probat vtrumq; conclusionis partē in infinito materia li, deinde in informali. De illo, quia materia semper finitur per formam aliquam, ac per hoc non est infinita simpliciter, & tamen quia remanet in potentia ad infinitas formas, datur infinitum secundum quid. De hoc verò, quia forma creata, aut est in materia, & consequenter finita per eā: aut subsistens sine materia & recipiens esse, & hæc, quia sine materia, ideo infinita secundum quid, idest secūdum terminos materiales: quia tamen habet esse receptum, est finita simpliciter: esse enim coaptatum ita huic certæ naturæ, q̄ nō alij, limitatū oportet esse simpliciter: alioquin omnis in se naturæ perfectionem contineret, & à partibus vniuersi sufficienter enumeratis conclusio vniuersalis ꝓposita ꝓbata est: & satis clare, si præcedentia, recolantur.

¶ Aduerte nouitie, q̄ non dubitando, sed philosophico more deferendo ꝓrio tractatur de Angelis inferius habendo, dicit quosdā opinari Angelos esse subsistentes substantias.

a ¶ Super quæstionis VII. Artic. III.

IN titulo posit simpliciter, secundum potentiam logicam.

¶ IN corpore tria, primo assignat causam quæstionis, q̄ non est vana, sed necessaria, secundo distinguit corpus. tertio respondet quæsito.

¶ Quo ad primum necessitas quæsiti ostenditur ex extraneitate infinitatis secundum magnitudinem ab infinitate essentiæ, quia aliud est esse infinitum secundum essentiam, & aliud secundum quantitatem, & probatur in naturalib. Vbi aduerte, q̄ inter istas infinitates est duplex differentia. Vna separationis, quia vna nō est alia: & hæc est manifesta, dum in Deo reperitur infinitas essentiæ absque quantitate, & in istis inueniri forte potest infinitas q̄titatis absque infinitate essentiæ, vt patet in conditionali posita in litera. Altera consecutionis, quia vna non infert aliam, quia, s. nec infinitum secundum essentiam, infert infinitum quantitatis, nec quod magis dubitari poterat, infinita magnitudo infert infinitam essentiam, vt in litera ostenditur, si esset ignis infinitus, & de hac differentia interpretanda est litera, quoniam est admodum ad propositum.

Deus posit esse infinitum per essentiam. Virtus enim rei proportionatur essentiæ eius. Si ergò essentia Dei est infinita, oportet quòd eius virtus sit infinita. ergo potest producere effectum infinitum, cum quantitas virtutis per effectum cognoscatur.

¶ 2 Præterea, Quidquid habet virtutem infinitam: habet essentiam infinitam: sed intellectus creatus habet virtutem infinitam: apprehendit enim vniuersale quod se potest extēdere ad infinita singularia: ergo omnis substantia intellectualis creata est infinita.

¶ 3 Præterea. Materia prima aliud est à Deo, vt suprà ostēsum est[c]: sed materia prima est infinita ergo aliquid aliud præter Deū potest esse infinitū.

¶ SED contra est, quòd infinitum non potest esse ex principio aliquo: ut dicitur in tertio phys.* Omne autem quod est præter Deum est ex Deo, sicut ex primo principio. ergo nihil, quod est præter Deum, potest esse infinitum.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ aliquid præter Deum potest esse infinitum secundum quid, sed non[d] simpliciter. Si enim loquamur de infinito secundum quod competit materiæ, manifestum est quòd omne existens in actu habet aliquam formam, & si materia eius est determinata per formā. Sed quia materia secundum quod est sub vna forma substantiali, remanet in potentia ad multas formas accidentales, id quod est finitum simpliciter, potest esse infinitum secundum quid, vt pote lignum est finitum secundum suam formam, sed tamen est infinitū secundum quid, inquantum est in potentia ad figuras infinitas. Si autem loquamur de infinito secundum q̄ cōuenit formæ, sic manifestum est, q̄ illa, quorum formæ sunt in materia, sunt simpliciter finita, & nullo modo infinita. Si autem sint aliquæ formæ creatæ non receptæ in materia, sed p se subsistentes, vt quidam de Angelis opinātur, erunt quidē infinitæ secūdum quid inquātum huiusmodi formæ non terminantur, neque contrahuntur per aliquam materiam[c]: sed quia forma creata sic subsistens habet esse, & non est suum esse, necesse est q̄ ipsum eius esse sit receptum & contractum ad terminatam naturam. Vnde non potest esse infinitum simpliciter[c].

¶ Ad primum ergo dicendum, q̄ hoc est cōtra rationem facti†, q̄ essentia rei sit ipsum esse eius, quia esse subsistens non est esse creatum: vnde contra rationem facti † est, q̄ sit simpliciter infinitum. Sicut ergo Deus, licet habeat potentiam infinitam, non tamē potest facere aliquid non factum[c]: hoc. n. esse contradictoria esset simul, ita non potest facere aliquid infinitum simpliciter.

¶ Ad secundum, dicendum, q̄ hoc ipsum q̄ virtus intellectus extendit se quodammodo ad infinita, procedit ex hoc q̄ intellectus est forma non in materia, sed vel totaliter separata, sicut sunt substantiæ Angelorum, vel ad minus potentia intellectiua, quæ non est actus alicuius organi in anima intellectiua corpori coniuncta.

¶ Ad tertium dicendum q̄ materia prima non existit in rerum natura per seipsam, cum non sit ens in actu, sed potentia tantum. vnde magis est aliquid concreatum, quàm creatum[c]. Nihilominus tamen materia prima, etiam secundum potentiam non est[d] infinita simpliciter, sed secundum quid, quia eius potentia non se extendit, nisi ad formas naturales.

Dat. 1. 1.

ARTICVLVS III.

a ¶ Vtrum possit esse aliquid infinitum actu secundum magnitudinem.

AD tertium sic proceditur. Videtur, q̄ posit esse aliquid infinitū actu secundum magnitudinem. In scitijs enim mathematicis non inuenitur falsum, quia abstrahentium non est falsum est ergo, quod in litera dicitur, q̄ si esset magnitudo ifinita nō haberet essentiam infinitam.

¶ Ad hoc breuiter dicitur q̄ obiectio laborat in æquoco, ly enim infinita essentia, potest itelligi dupliciter. Primo de infinitate ꝓpria essentiæ, inquantū essentia, quæ vt ex dictis patet, nihil aliud est quàm indeterminatio, id est, carentia terminorum essentiarum, s. generis, & differentiæ.

¶ Secundo de infinitate communiter sumpta, siue quātitatiua &c. In proposito obiectio ꝓcēdit de infinitate secundo modo. Litera autem loquitur de ifinitate primo modo. & ideo signanter in litera dicitur, infinitum secūdum essentiā, & non dicitur infinita essentia. Melius enim explicatur infinitas essentialis per ly secundum essentiam, vt patet.

¶ Quo ad secundum distinctio est ista, corpus potest sumi dupliciter, physice pro subiecto trinę dimensionis: & mathematice pro ipsa trina dimensione absolute, litera est satis clara.

¶ Aduerte hic q̄ famosa illa distinctio corporis positi à Magno Alberto in primo physico, de corpore triplici, scilicet mathematico, physico & metaphysico, quamuis non habeatur explicite à Sancto Thoma, doctrinę tamen suę non solum non aduersatur, sed congruit, quoniam apud ipsum etiam compositum ex materia & forma subsitantiali, vt præuenit aptitudinem suipsius ad quantitatem & motum corpus est ad metaphysici considerationem spectans. Sed quoniam respectu infinitatis secundum magnitudinem, corpus physicum, & metaphysicum non ponunt in numerum, ideo hic subtractum trinę dimensioni compositum, s. ex materia & forma vnicum tantum membrum constituit, & corpus physicum appellatur, quia secundum formam naturalem speciem sortitur. vt patet inductiue.

¶ Quo ad tertium respondetur quæsito iuxta duo distinctionis positę membra duabus conclusionibus negatiue. Prima est nullum corpus naturale potest esse infinitum secundum magnitudinem. Probatur dupliciter, primo à priori, formam subsitantialem sequuntur accidentia: ergo determinatam formam determinata accidentia: ergo determinata quantitas, & in maius, & in minus. ergo omne corpus naturale habet determinatam quantitatem & in maius & in minus: ergo non potest esse actu infinitū.

Secunda

d 262

171. b

†Alias, effecti.

†Alias, effecti.

a 240 153 d 151. b d 433

c 245

D. 854

57 vers. q. 3. artic. 2. & 9. quod. art. 1. 2. quod. artic. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda cõsequentia probatur quia quantitas est vnum de accidentibus sequentibus formam substantialem. tertia verò probatur, quia omne corpus naturale habet determinatã formam substantialem.

¶ Circa primam consequentiam dubium occurrit quem sensum habeat. Aut enim ly determinata accidentia importat determinationem generică, seu specificam: & tunc est sensus, q̃ talem formam in specie, puta ignis, sequuntur talia accidentia secundum speciem, puta calor, lux, talis figura, leuitas, &c. iuxta hunc sensum cõsequentia est optima, sed non infert propositum: ex tali enim sensu non sequitur secunda cõsequentia. ergo quantitas determinata & in maius & in minus. Quantitas enim maior & minor non sunt diuersarum specierum, vt patet. Aut significat etiam determinationẽ gradualem, quo ad qualitates, & extẽsionis, quo ad quantitatem: & tunc est sensus, quòd formam determinatam sequuntur nõ solum ita hæc accidentia secundum speciem, quod non illa, sed ita accidẽtia in tali gradu, seu extẽsione quòd non alio. Et secundum hunc sensum ꝑcul dubio est hic intenta: sed potest adhuc dupliciter intelligi. Primo q̃ certam formam sequuntur determinata accidentia nõ solum in toto, sed in omnibus & singulis partibus: puta quòd formam aquę sequitur certa quantitas non solum in aliqua tota aqua, sed in quibuscunque partibus integralibus: & hic sensus alienus est à veritate & proposito: quoniam non datur minima pars aquæ, aut albi, vt dicitur in libro de sensu & sensato: sed quacunque parte data damam sequuntur determinata accidentia in toto & partibus possibilibus seorsum existẽs. Et hic sensus, est directè intentus: quoniam in partibus inexistentibus tantum non est proprie forma, sed formæ pars tam actu quàm potentia. in litera autem dicitur, quòd formam determinatam sequuntur accidentia & quantitas determinata. Sed vnde in hoc sensu consequentia valeat quòdue sit illius fundamentum latet. Et ideo vertitur in dubium. Primo quo ad determinationem quantitatis in minus, Secundo quo ad determinationem eiusdem in maius.

¶ Scotus in secunda sententia, distinctione secunda, quæstione nona, intitur probare oppositum. & sustinere quòd non datur minimum in homogeneis substantiis, potens per se existere, sed quacunque aqua data potest minor per se existere: & sic forma eius non determinat sibi certam quantitatem in minus, vt in litera dicitur. Arguit ergo ex ratione quanti quinto metaph. sic. Non magis essentiale est quanto posse diuidi in partes, quàm q̃ vtrunque eorum, in quæ diuiditur, possit esse hoc aliquid, ergo singulæ partes quantulęcunque aquæ possunt per se existere. Antecedens patet ex quinto meta. consequentia verò manifesta est ex se, & nihilominus consequens confirmatur quadrupliciter. Tum quia partes sunt eiusdem rationis cum toto quo ad materiam & formam: ergo per se existere, quòd non repugnat toto, non repugnat parti. Tum quia quælibet pars habet naturam, vnde non repugnat sibi esse individuum eiusdem speciei cum toto. ergo potest esse individuum: & consequenter per se existere. Tũ quia partes sunt naturaliter priores toto. ergo eis non repugnat esse prius tempore &c. Tum quia posita illa aqua anima circumdante, pro omni corruptione etiam continente si diuidatur, aut post diuisionẽ, quæ erat vna aqua in actu & multæ in potẽtia erũt aquæ plures i actu: & habetur intẽtum, aut non: & si non, ergo annihilata ẽ aqua absque corruptione probatur: quia sola diuisio non corrumpit. probatur: quia diuidit in partes homogeneas, ex quibus constat totum. ergo diuidit in aquas. aut aqua componitur ex non aquis, vt partibus integralibus. Nec est inquit repugnãtia ex parte paruæ quantitatis, quia forma aquæ cum tam parua quantitate præfuit.

¶ Contra determinationem vero quantitatis in minus, arguitur ratione & autoritate. Ratione quidem: dato quocũq; igne si apponatur combustibile dispositum, certum est quòd cõburet. Illud ergo crescit quantũ est ex se in infinitum. Et confirmatur autoritate Arist. secũdo de anima texto quadragesimoprimo, ignis augeretur in infinitum, si in infinitum apponeretur combustibile, non ergo datur maximus ignis.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis nota primo, quòd non intendimus hic tractare totaliter de maximo & minimo: quoniam esset extra propositum. sed solum an detur maximum & minimũ ex intrinseco, hoc enim exigit ratio assumpta in litera, volens quòd ex intrinseco, ex forma scilicet substantiali, vna quæque substantia naturalis vendicet sibi certam quantitatem, tam in maius quàm in minus: & ideo has paucas rationes in hac disputatione adduximus. Fiet autem Deo dante specialis quæstio de maximo & minimo vniuersaliter. Nota secundo quòd duas rationes ab Aristo. habemus ad hoc. Alteram primo physic. text. trigesimosexto, scilicet quantitas totius confugit ex quantitatibus partium &c. Sed ista ratio, vt patet, procedit ex suppositione: supponit enim dari maximum, & concludit dari minimum, alioquin totum non esset certæ quantitatis. Alteram in primo de anima. text. 41. scilicet omnium natura constantium determinata est ratio &c. hæc ratio, vt inquit Scotus, loquitur de animatis, in quibus tantum habet locum augmentum proprie dictum, de quo ibi est sermo. Verum quicquid sit de illo textu Sanctus Thomas vniuersaliter ait illam, & quod ibi de anima dicitur, de omni forma substantiali assumpsit, scilicet quòd vendicat sibi certam quantitatem: & probauit eam secundum doctrinam

doctrinam traditã quinto meta. & secundo physi. scilicet q̃ causę est ẽtibus, & eorum ꝑ se comparantur, & commensurantur. Et hoc enim sequitur q̃ si formam substantialem naturaliter in communi sequitur quantitas: ergo determinatam formam determinata quantitas. sed quantitas non alio modo determinat quàm secundum terminos, nó enim corporeitas hominis, & aquæ differt specie, vt posset dici, q̃ determinatã formã sequitur determinata quantitas ẽm specie: igit sequitur ẽtitas determinata ẽm terminos. Quamuis etiã si quãtitates differrent specie, adhuc tñ haberetur fundamentum consequentiæ, ex eo q̃ determinata forma est vis determinatæ ac ꝑ hoc nihil consequens ad ipsam põt esse infinitum: si enim haberet calorẽ, raritatem, quantitatem aut quodcũq; accidens infinitũ, iam à forma finita esset vis infinita, quod non est in telligibile. quia ergo formã physicã in cõmuni sequuntur accidentia, cõsequens est vt certam formam, ac ꝑ hoc rem certæ vis sequatur certa accidentia: non solũ ita hæc, quod non illa, sed etiam ita in tali gradu, vel termino summo, imò vel medio, qã non in maiori, aut minori. & sic habetur vnde tenet cõsequentia litęræ, nõ solum de quantitate, sed de omnibus accidentibus.

¶ Ad tõnẽ ergo Scoti, cõcesso antecedẽte, negatur consequẽtia. & ratio est quia vtrunque scilicet diuidi in partes, & illis posse ẽsse hoc aliquid, si realiter intelligatur non cõuenit quanto ꝑ se positiue, sed nõ repugnanter, vt patet de quantitate ęli. Quantũ enim illud nec potest actuali diuisione diuidi, nec põt aliqua pars eius seorsum existere. & tamen est vere quantum. Vtraque ergo conditio posita in ratione quanti potest impediri ne exerceatur à forma naturali, cui coniuncta est quantitas. Vnde illa diffinitio cõuenit quanto vt sic, & tamen alicui quanto repugnat. Et si contra hoc afferatur ratio illa Scoti, quandocunq; aliqua per se consequentia aliqua duo sunt incomposibilia, & illa duo sunt incomposibilia: sed conditiones quanti & formæ minimi sunt incomposibiles. ergo quantum & forma minimi sunt incomposibiles. Respondetur primo applicando totum argumentum ad naturam cœli, quæ non patitur diuisionem sicque negando id quod argumentum supponit, valet diuidi in partes esse conditionem quarti. ¶ Secundo quia multiplicare responsiones nõ est soluere, q̃ illa maior est vera de per se consequentibus positiue: non autẽ non repugnanter. nam velocitabilitas in infinitum conuenit motui per se non repugnanter. vnde & demonstratur de eo, motui tñ naturali cuilibet repugnat, vt patet secundo cœli, textu trigesimonono: nec propterea motus & naturalitas sunt impossibiles. Posset tamen aliter dici, q̃ illæ conditiones non intelliguntur secundum actualem diuisionem, sed secundum designationem. & q̃ sic omne quantum est diuisibile, & quælibet pars potest esse hoc aliquid secundam designationem: & tunc etiam nihil contra propositum nostrum sequitur.

¶ Ad primã confirmationem negatur sequela: quia aliquam conditionem requirit forma aquæ in ꝑ se primo perfectibili quam nõ requirit i parte illius. Vnde autem harum conditionum est tãta quantitas: & similiter est iudicium de tanto calore &c.

¶ Ad secundam quoq; eodem modo dicitur: q̃ non sufficit ad posse esse individuum eiusdem speciei communicare in natura, sed oportet adiungere conditiones requisitas ad ꝑ se existere. Quicquid enim habet naturam aquæ cũ conditionibus necessarijs ad per se existendum, potest esse aquæ individuum, & nó aliter.

¶ Ad tertiam negatur consequẽtia quò ad partes existentes tantum.

¶ Ad vltimum dicitur q̃ si ponere tur minima aqua: & diuideretur, nõ solum corrumperetur, sed annihilaretur, licet tã ante cedens quàm consequens sit imposſibile, Nec oportet quærere aliud destructiuũ quàm diuisionem: qm̃ est diuisio vt sic nõ fit corruptiua, diuisio tñ talis, scilicet minimi naturalis, est vniuersaliter corruptiua: & in tali casu annihilatiua. Nec minima aqua est vna i actu & multæ in potentia: nisi eo modo quo partes dicũtur esse in potentia tã toto: quia scilicet sunt per esse non proprium, sed totius, sicut & partes cœli sunt in toto in potẽtia.

¶ Ad ea verò, quæ contra maximum obiiciuntur respondetur: q̃ maximum ignem dari potest intelligi dupliciter: vno modo loquendo de individuo ignis per se, vno alio modo de vno quasi per aggregationem. Et dico q̃ datur ex intrinseco maximus & minimus ignis in per se vno individuo: quamuis nó detur maximus vnus quasi per aggregationẽ, nisi ab extrinseco: quia scilicet vniuersi natura non patitur ignem superare cætera elementa &c. Vocatur autem ignis individuum per se vnum, illud quod cõstat sic ex vno necessario in actu tam forma q̃ materia, q̃ per solam diuisionem non possent fieri duo ignes. Nec hoc cõstitit in individibili, sed tota latitudo à quantitate minima ignis, ad quantitatẽ duorum minimorum exclusiue, constituit per se vnum numero ignem. Quantitas aũt duorum minimorum & maior facit vnum quasi per aggregationem. Et idem est iudicium de aqua, & aliis elementis: & huiusmodi humidis. Nec ex his motus intelligas plantam nõ esse per se vnam, quæ est vna in actu, & multæ in potentia

ARTICVLVS IIII.

a ¶ Vtrum possit esse infinitum in reous secundum multitudinem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ possibile sit esse multitudinem infinitã secundum actum. Non enim est impossibile id, quod est in potẽtia reduci ad actum: sed numerus est in infinitum multiplicabilis: ergo non est impossibile esse multitudinem infinitam in actu.

¶ 2 Præterea, Cuiuslibet speciei possibile est esse aliquod individuum in actu: sed species figuræ sunt infinitæ: ergo possibile est esse infinitas figuras in actu.

¶ 3 Præterea, Ea quę non opponuntur adinuicem, non impediunt se inuicem: sed posita aliqua multitudine rerum, adhuc possunt fieri alia multa, quæ eis non opponuntur. ergo nó est impossibile aliqua interum simul esse cum eis, & sic in infinitum. ergo possibile est esse infinita in actu.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Sapien. 11. Omnia in pondere, numero & mensura disposuisti.

¶ RESPONDEO dicendũ, q̃ circa hoc fuit duplex opinio. Quidã enim sicut Aui. & Algazel dixerũt*, q̃ impossibile est esse multitudinem actu infinitam per se, sed infinitã per accidens multitudinẽ esse non est impossibile. Dicitur enim multitudo esse infinita ꝑ se, quando requiritur ad aliquid vt multitudo infinita sit: & hoc est impossibile esse, quia sic oporteret q̃ aliquid deprenderet ex infinitis. vnde eius generatio nũquam compleretur, cum non sit infinita pertrãsire. ¶ Per accidens autem dicitur multitudo infinita, quando multitudinis infinitas ad illud non requiritur, sed accidit ita esse. Et hoc sic manifestari potest in operatione fabri, ad quam quæd. multitudo requiritur ꝑ se, scilicet q̃ sit ars in anima: & manus mouens, & martellus: & si hæc in infinitum protractæ à centro, quanto longius protrahuntur à centro, tanto longius distant abinuicem: si ergo corpus esset infinitum, in infinitũ lineæ distarent abinuicẽ, & sic vna nũquam posset peruenire ad locum alterius. De corpore etiã mathematico eadem ratio est: q̃ si imaginemur corpus mathematicũ existens actu, oportet q̃ imaginemur ipsum sub aliqua forma: quia nihil est actu nisi ꝑ suã formã: vnde, cũ forma quanti inquantũ huiusmodi sit figura, oportebit q̃ habeat aliquam figurã: & sic erit finitum. est enim figura, quæ termino, vel terminis cõprehenditur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ geometer non indiget sumere aliquam lineã esse infinitam actu: sed indiget accipere aliquã lineam finitam actu, à qua possit subtrahi quãtũ necesse est: & hãc nominat lineã ifinitã.

Ad secundum dicẽdum, q̃ licet infinitum non sit contra rationẽ magnitudinis in communi, est tamen cõtra rationẽ cuiuslibet speciei eius, scilicet cõtra rationẽ magnitudinis bicubite, vel tricubitæ, siue circularis, vel triangularis, & similium. non autẽ est possibile in genere esse quod in nulla specie est: vnde non est possibile esse aliquam magnitudinem infinitam cum nulla species magnitudinis sit ifinita.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ infinitũ quod conuenit quantitati, vt dictum est, se tenet ex parte materiæ: per diuisionem autem totius acceditur ad materiam: nam partes se habent in ratione materiæ: per additionem autẽ acceditur ad totum secũdum q̃ se habet in ratione formæ: & ideo non inuenitur infinitum in additione magnitudinis, sed in diuisione tantum.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ motus & tempus non sunt secundum totum in actu, sed successiue: vnde habent potentiam permixtam actui. Sed magnitudo est tota in actu: & ideo infinitũ, quod conuenit quantitati, & se tenet ex parte materiæ, repugnat totalitati magnitudinis, non autem totalitati temporis, vel motus: esse enim in potentia conuenit materiæ.

a 1. physi. tex. 3 & com. 2.

A 1. 1. huius q. ad 2.

D. 732. D. 852.

Ex 1 coel.

1 Super. 3. phys.

18 vers. q. 1. ar. 10. 1e 9. quol. arti. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uentia quoniam partes plantæ organicæ sunt. Et ad complementum naturale individui eius requiritur ꝙ habeat oēs partes &c. Non sic est in huiusmodi homogeneis, vt patet. Appositio ergo corrumpibilis cuicunq; ignis &c. concedendum est ꝙ combureret, & ꝙ cresceret in infinitū, sed non esset per se vnus numero ignis. Et hoc patet responsio ad autoritatem Aristotelis.

¶ Circa probationē secundæ consequentiæ occurrit dubium: quia falsum assumitur, scilicet ꝙ quantitas sit vnum accidentium sequentium formam subditā, cum constet quantitatē esse accidens consequens materiam. Nec valet dicere, ꝙ quantitas consideratur dupliciter, scilicet absolute, & vt terminata: & ꝙ licet absolute sit consequens materiā terminatio tamē eius sequitur formam. hæc enim, licet sint vera, non tamen ad propositū: quia litera ex hoc ꝙ quantitas consequitur formam, in fert. ergo est terminata. vnde si assumptum esset ꝙ quantitas quo ad terminationem sequitur formam, esset petitio principij.

¶ Ad hoc videtur dicendū, quātitatem dupliciter sumi posse; vno modo secundum id, quod est in ea de actu, & sic se ipsitur formam. alio modo secundum id quod est ea de potētia, & sic sequitur materiam. Et qm̄ plurimū in ea est quod spectat ad materiā potētię, vt patet in definitione quanti. quinto meta. ideo absolute ponitur accidens, consequens compositum ratione materiæ. Et quoniam in proposito est sermo de quantitate in actu, quia de infinito in actu: ideo in proposito vtens litera quātitate ex parte actus attribuit ipsam formæ. & ex hoc quòd ipsa secundum quòd est actu sequitur formam, infert, ergo est terminata sicut cætera consequentia formam.

¶ Secundo probatur conclusio ex ratione mobilitatis. Omne corpus naturale habet aliquē motum naturalem, ex primo cęli, textu quinto. Nullum corpus infinitum est naturaliter mobile. ergo. Probatur minor, vtendo distinctione motus naturalis facta primo cęli. Quia non ponēte moueri motu recto: eo ꝙ omne tale pōt extra locum suum saltem secundum partē esse. Nec motu circulari, eo ꝙ lineæ à centro circuli protractæ, quanto longius protrahuntur, tanto inter se magis distant. ergo in corpore infinito distarent inter se infinite. ergo nunquam vna peruenirent ad locum alterius. ergo nunquam vna pars corporis infiniti circularis potest venire ad locum vbi est alia. ergo implicat ipsum moueri: & sumpta est hęc rō ex primo cœli, textu trigesimoprimo.

¶ Secunda conclusio est, nullum corpus mathematicum potest esse infinitum in actu, probatur. si est corpus in actu, ergo habet formam: ergo figuram, ergo terminum: ergo non est infinitum. prima consequentia probatur. quia nihil est actu nisi per formā suam. secunda verò: quia forma corporis de genere quantitatis vt sic est figura. tertia autem ex diffinitione figuræ: & hæc ratio sumpta est hæc tertio physicorum textu quadragesimo.

¶ In responsione ad secundum aduerte, ꝙ si diligenter inspicitur, negat infinitum esse passionem quantitatis, quamuis concedat ei non repugnare. Et si contra hoc afferatur textus decimus quintus primi physi. scilicet finiti & infiniti, ratio quantitati conuenit. in promptu est responsio, ꝙ hoc non ideo dicitur ꝙ quantitas vendicet sibi infinitatem, sed econuerso: quia infinitas vendicat sibi quantitatem, quoniam non est intelligibile infinitum, nisi quantum sicut etiam dicitur vacui ratio conuenit loco. Intendunt enim per hoc philosophi, ꝙ si ista inueniuntur, oportet reperiri in quantitate & loco &c.

¶ In responsione ad tertium aduerte, ꝙ licet responsio sumpta sit ex tertio physico. ex quo sumptæ sunt etiam reliquæ responsiones ad primum quidem ex textu septuagesimoprimo, ad quartū autem ex septuagesimo quarto. Ad hoc verò ex sexagesimosexto. Licet inquam ita sit obtanc tamen huic responsioni dicta Sancti Thomæ in tertia parte, quæstione nona, articulo duodecimo, & in tertio sentent. distinctione decima tertia, quæstione prima, articulo secūdo, quęstiuncula tertia. ad primum, imò etiā hic in articulo sequenti in responsione ad secūdum. concedendo augmentum figurarū in infinitū, in tertio quoque physico. expresse Aristoteles concedit ex tu quinquagesimo nono, & sexagesimo, magnitudinē augeri in infinitū sicut & diuidi.

¶ Ad hoc breuiter respondetur cū Aristo. ibidem, ꝙ magnitudinē augeri in infinitum potest dupliciter intelligi. Primo ea ratione, quia sem per potest fieri sibi additio secundum partes proportionales: & sic ibidem dicitur ꝙ augeri potest in infinitū: sed per tale augmētum nūquā excederet certa magnitudo signata.

¶ Secundo: ꝙ a sem per potest fieri additio simpliciter: ita ꝙ excedat omnem certam quantitatem. Et sic distinguendum est: quia aut loquimur de magnitudine, stando infra limites cōtinui, aut de ea vt induit rationem discreti. Primo modo, nec augmento naturali, nec intellectuali continuum est augmentabile in infinitum: & causa assignatur in litera. ¶ Secūdo modo autem augmentabile est in infinitum, sicut & numerus, & ad hoc pertinet augmentum figurarum in infinitum. Dixi autem de continuo vt sic, ꝙ nec intelligibili augmento est augmentabile in infinitum, non ꝙ intellectus non possit quacunq; magnitudine data fingere maiorem: & sic in infinitum. sed quoniam in natura continui vt sic, non est potentia ad huiusmodi augmentum in natura tamen numeri materialis est: & similiter in natura continui est potentia ad diminutionem in infinitum, vt patet ex eius ratione. Et sic omnia consonant, diuersis modis intellecta.

¶ Circa rationem assignatā in litera dubiū occurrit ex Scoto in tertio senten. distin. decimatertia, quæstione prima. impugnat siquidem eam sic. Quilibet numerus est vnus secundum se formaliter ex octauo meta. ergo in augmentatione numeri accedit ad formam. ergo accessus ad formam non prohibet augmentum in infinitum. ergo male in litera dicitur, ꝙ ideo magnitudo non augetur in infinitum: quia accedit ad totum, & formam.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ cum numerus augmentabilis in infinitum non sit quilibet numerus, sed numerus continuorum, vt patet tertio physico. textu sexagesimooctauo. Augmentatio numeri non accedit ad numerum simpliciter, sed talem, scilicet partium continui, ac per hoc manifeste acceditur non ad totum, sed ad partem, sicut & diuisio continui, ex qua causatur: augmentatio autem continui ad totum simpliciter accedit. Negandā est ergo prima consequentia Scoti, quoniam à numero ad numerum talem id est, materialem arguit quod nō licet in proposito: quia ly materialis minuit rationem numeri quo ad formalitatem: quia addit materialitatem formæ, & permiscet actum potentiæ, vt patet.

a ¶ *Super quæstionis septimæ, Artic. IIII.*

IN titulo secundum multitudinem quācunque siue de genere quantitatis, siue extra genus. & hinc patet, ꝙ ista quæstio est altior & vniuersalior quàm inquisitio, quæ sit tertio physico. quoniam ibi de materiali tantum multitudine sequente diuisionem continui sermo est, hic autem de multitudine vniuersaliter, siue materiali, siue immateriali.

¶ In

¶ In corpore duo. primo refert opinionem Auicennæ & Algazelis. ¶ Secundo improbando eam respondet quæsito.

¶ Quo ad primum duas propositiones refert: ac eas declarat. Altera est impossibile esse esse in actu multitudinem infinitam per se. Altera: possibile est esse in actu multitudinem infinitā per accidens. Declarantur ambæ, manifestatis illis terminis: infinita per se multitudo & infinita per accidens: probantur verò, quia nunquam compleretur opus si ex infinitis per se dependeret: secus autem per accidens, vt patet in exemplo literæ.

¶ Quo ad secundum sunt duæ conclusiones responsiuæ quæsito secundū diuersitatem actus à potentia. Prima est, impossibile est esse in actu infinitā multitudinem siue per se, siue per accidens.

¶ Secunda est, possibile est esse multitudinem infinitam in potentia. Prima conclusio probatur dupliciter. Omnis multitudo actu existens est in aliqua specie multitudinis. ergo est finita. antecedens patet. prima verò consequentia probatur: quia species multitudinis sunt secundum species numerorum. secunda, quia numerus est multitudo mensurata per vnum.

Circa primam consequentiam & eius probationem dubitatur, quia multitudo est quid communius quàm numerus: & consequenter debet habere species plures quàm numerus, alioquin communioris rationem non retineret: non ergo species multitudinis sunt secundum speciem numeri. Et confirmatur hoc: quia dici potest quòd species multitudinis finitæ sunt secundum species numeri: non autem species multitudinis absolute: & attestatur his Aristo. 5. meta. c. de quanto, dicens, quòd pluralitas finita est numerus, quasi infinitatem excipiat.

¶ Ad hoc breuiter dē, quòd cum ignota ex notioribus naturaliter cognoscamus, & experiamur omnis multitudinis species, quas nouimus proportionales esse speciebus numeri, satis consonat arti, vt possit vniuersalis propositio formari, quòd omnis species multitudinis est secundum aliquam speciem numeri. Ad obiectionem autem dicitur, quod aliud est omnes species, multitudinis esse species numeri, quod falsum est: & aliud, omnes species multitudinis esse secundum species numeri, id est proportionales illis: quod assumptum est & verum. vnde multitudo, quia vniuersalius quid est, habet multo plures species quàm numerus, quia habet omnes species numeri, & omnes species multitudinis immaterialis, quæ proprie nō est numerus, &c. Et per hoc patet ad confirmationem, ꝙ illud voluntarie, non rationabiliter diceretur. Textus aut Arist. nihil officit, quandoquidē nihil ex illo ad propositum elici potest, nisi ꝙ pluralitas infinita non esset numerus. sed hoc non obstat processui huic: sed magis confirmat secundam consequentiam, vt patet.

Secundo probatur eadem conclusio. omnis multitudo in rerum natura actu existens est creata. ergo comprehenditur sub aliqua certa intentione creantis. ergo certo numero. ergo impossibile est quod sit infinita. Antecedens patet: prima verò consequentia probatur, quia non in vanum agens aliquid operatur. Reliquæ relinquuntur vt euidentes.

Circa hanc rationem dubitatur, quoniam aut assumit falsum, aut non infert intentum. Quum enim assumitur quod omne creatum sub aliqua certa intentione creantis comprehenditur, aut intelligitur de intentione certa certitudine finis, aut certitudine medij per quod acquiritur finis. Si certitudine finis, tunc dupliciter exponi potest: aut ita ꝙ ipsum creatum sit certus finis, aut ita quod habeat certum finem. Si igitur sensus est, quod omne creatum comprehenditur sub aliqua intentione creantis vt certus finis, propositio videtur manifeste falsa, quoniā aliquid creatum nec est finis creantis, nec alicuius alterius creaturę puta infinita creatura. Si verò est sensus, ꝙ omne creatum cōprehenditur sub aliqua creantis intentione vt ad certum finē proprium est verissima, quia Deus ipse, & participatio suæ bonitatis est certus cuiusque creati finis intentus à creante, sed tunc nihil infert ad propositum: ex hoc enim non sequitur, ergo sub certo numero. Si autem sensus est, ꝙ omne creatum comprehenditur sub aliqua intentione creanti vt certum medium per quod acquiritur finis, propositio vt falsa, & non probata. Falsa quidem: quia potest aliter comprehendi sub intentione creantis quā hoc modo. potest enim intendi non vt certum medium ad acquirendum finem sed vt concomitans seu proueniens ex certo medio ꝙ quod acquiritur finis: vt patet ex Aue. 12. Met. com. 37. vbi vult, ꝙ intelligentiæ mouent orbes vt assimilentur Deo in faciendo entia, & ad hoc sequitur ei finitas circulationes esse causatas ab eis, & infinitos effectus & infinitas animas esse creatas apud Auicennam. Non probata autem, quia ex illo medio nullum agens operatur aliquid in vanum. nihil aliud potest inferri, nisi, ergo agit propter finem quo concesso diceretur quod multitudo infinita est propter finem extrinsecum, scilicet Deum & conseruationem ꝑpetuæ assimilationis existantis ipsam ad Deū, vt phi. dixit.

¶ Circa eandem rursus rationem dubium occurrit: quia committi in ea videtur sophisma a sensu diuiso ad compositū, à quolibet creato ad multa. imo infinita collectiue procedendo. Quamuis enim quodlibet creatum sit terminus alicuius certæ intentionis & operationis ipsius creantis. multa tamen creata non oportet esse terminum alicuius intentionis & operationis, sed multarum intentionum & creationum, & consequenter infinita creata erunt termini infinitarum intentionum sicut & creationum.

¶ Circa eandem adhuc rationem dubium est, quia radix cuius. omne creatum comprehenditur sub aliqua certa intentione creātis, licet sit vera in creatis per se, in creatis tamen per accidens negaretur ab Auicen. Multitudo enim per accidens infinita non est intenta nisi per accidens, vt in litera dicitur. & consequenter non creatur nisi per accidens. Vocatur autem creatum per accidens, quod ad præparationem alterius opus est creati, vt contingit de anima intellectiua quæ præparato a natura corpore disposito semper creatur. Et quia infinita corpora fuerunt iam præparata, infinitæ animæ sunt creatæ, quibus vt sic accidit remanisse in actu: quia incorruptibiles sunt: & sic earum infinitas non ponitur per se intenta, sed consequens ad æternitatem generationis humanæ.

¶ Ad euidentiam huius processus, Nota primo, quod ly creatum potest sumi proprie, vt distinguitur contra causatum, & potest sumi communiter. vt non referat dicere causatum, & creatum. Et quod sumatur communiter vniuersalis probatio literæ insinuat, dum ad illius probationem assumpsit quod non in vanum agens operatur. Quod autem sumatur proprie ipsa verbi formalis significatio ostendit, parum autem aut nihil refert vero modo sumatur. Si enim sumitur proprie, ponderanda sunt verba probationis quum dicit, aliquid operatur, id est, proprium terminum operationis attingit. Et per hoc excluduntur omnia consequentia ad proprium & intentum opus agentis, & de omni creato verificatur quod est proprius terminus creationis. si verò sumitur communiter, creatum restringendum est ad proprie causatum, vt distinguitur contra creatum. Verum vtroque modo restringitur ad causata vel creata actu existentia: ita quod collapsa excluduntur: & hoc insinuatur in litera, quum dicitur creantis. quod enim creatum est & perseuerat continue quodammodo creatur, quia conseruatur, pendet enim & in fieri, & in esse à creante. Comprehenditur autem subcreantis intentione non solum quòd actualiter comprehenditur, sed quòd comprehensibile est: dato quod actu non co: prehenderetur. Et hoc autem quod assumpta propositio non est nisi de acto existentibus, quæ proprij termini actionis sunt, solutio omnium obiectorum habetur: omnia siquidem actu existentia potest creator & vt medium ad acquisitionem alicuius finis ordinare, & vt finē per aliꝙ aliud assequendum intendere: ex quo enim actu exillere ponitur iam terminata eius productio ponitur, & consequenter vt mediū ad aliquid acquirendum dirigi potest. Et similiter potuit esse finis intentus & acquisitus per aliquod medium: nec ratio finis, nec ratio medij ad finem repugnat ei quod actu existat. Et propterea cum intentio non sit proprie nisi finis, & medij per quod acquirendus est finis, omne actu existens comprehensibile est sub certa intentione creantis, tam vt finis quam vt medium. vt finis quidem tum quia nulla est creatura adeo infinita quæ non sit, aut esse possit finis alicuius alterius. Tum quia saltē est certus finis suæ productionis. Tum quia hoc intelligitur quantum est ex se: nulli enim creato actu existenti repugnat quantū est ex se ratio finis, quamuis forte aliquid nullius sit finis. Vt medium autem: quia post ipsum restant multæ, aut multorum productiones & nobilitates: ad quarum aliquam potest ordinari vt medium, quod iam est ens in actu. Nec obstat prima contra hoc membrum obiectio: quoniam, vt iam patet ex dictis, formaliter loquendo de creato, non potest esse consequens proprium crationis terminum, sed oportet creatum creationem terminare, tale aut oportet esse intentum vt finis, aut medium ad finem. Nec est verum ꝙ non sit probata, quoniam ex illa assumpta propositione agens non operatur aliquid in vanum: optime ex fine operationis exterioris concluditur terminus interioris intentionis: ex eo enim quod nullius agentis operatio est in vanum, sed ad certum terminum proprium, oportet ꝙ intentio operantis sit etiam respectu certi termini: quoniam intentio agentis statuit finem operationi: & sic patet responsio ad primo obiecta.

¶ Ad secundam verò dubitationem dicitur quod quia tota multitudo existentium in actu potest accipi vt vnum creatum, quæ non excedit vniuersum, quod vnius primo intenti creati rationē habet: consequens est ꝙ non solum singula creata, sed omnia simul, modo actu coexistant sunt comprehensibilia sub aliqua vna certa intentione creantis. Et propterea nullum sophisma in proposito committitur, vbi ex propositione aduersarij, ꝙ actu existat infinita multitudo infertur, ergo est comprehensibilis sub certa intentione creantis. ergo nō est infinita: quia tā ratione medij ad cōsequēdū finem, q̄ ratione finis repugnat infinitas multitudini.

¶ Ad tertium autem dubium dicitur: ꝙ creatum per accidens potest dupliciter intelligi. Vno modo vt per accidēs distinguitur contra per se. Et hoc modo negatur dari creatum per accidens: quoniam omne creatum est per seipsum intentum a creatore, sicut etiam est per seipsum terminus creationis: alioquin non fieret ex nihilo. Alio modo ut per accidens distinguitur contra per se primo: & significat idem quod per aliud. Et hoc modo datur creatum per accidens, id est, per aliud, saltem occasionaliter. Et hoc modo animæ intellectiuæ tam apud aduersarium quàm nos creantur per accidens: quamuis apud nos magis per accidens, quàm apud ipsum. Sed hoc non aufert, quin sint per

Universidad de Deusto
Biblioteca

seipsas intentæ singulæ, sicuc & per seipsas creatæ: quoniam quæ uis inter se habeant ordinem per accidens, relatæ tamen ad createm sunt & per se intentæ, & productæ: imò magis per se quàm quodcunq; corruptibile: quoniam res incorruptibiles perfectiores & digniores sunt vniuersi partes, ac per hoc magis intentæ. Cuius signum est, q in sphera actiorũ solæ species sũt per se intentę qa solę sũt perpetuæ. Et quoniam non solum singulæ, sed infinitæ simul ponuntur in actu, cõsequẽs (est ut dictũ fuit) ut oẽs sint p se intentæ & productæ, vtpote sub aliqua vna certa intẽtione comprehensibiles, imò & simul producibiles, quantũ est ex se in actu.

¶ Aduerte hic, q ex hoc loco habetur, q S. Tho. ademit sibi omnem viam cõcordiæ, cum doctrina Ari. iuxta expositionẽ suam. Tenet nãq; Aristotelẽ putasse animas intellectiuas immortales & numeratas secundum numerum corporum, & constat Aristo. tenuisse generationẽ æternam. Ex his autem manifeste sequitur animas humanas esse actu infinitas, quòd hic decernitur impossibile. Et in secundo contra gent. c. 81. dicit non repugnare doctrinę Arist. in 3. physi. & primo cœli, quia vtrobique de infinito materiali sermo fuit. ¶ Circa hanc conclusionem multa afferuntur à Capreolo argumenta ex Gregorio & Adam, sed omnia ad tria reducuntur. Primo ergo arguit sic. Dantur infinitæ partes proportionales in actu continuo. ergo possunt dari separatæ: ergo. Probatur sequela, quia omne absolutum existens, potest diuina potẽtia conseruari sine eo quod non est de essentia illius: sed cõtinuatio vnius cũ alia non est de essentia partium. ergo. ¶ Secundo, Deus in quolibet initio cuiusque partis proportionalis vnius horæ, potest creare angelum: ergo in vna hora erea re infinitos in actu.

39 † dist. 37. q. 1. artic. 1. & 3. contra c. 68. † Sal. 112.

† l. 8. 3. quę. 10 in principio habes. to. 3.

Et confirmatur: quia quicquid potest Deus successiue, potest simul in rebus permanentibus. ¶ Tertio non minoris potentiæ est Deus quàm infinitæ animæ si essent: & quàm ignis infernus: sed illæ possent infinita simul: & ignis infinitos cruciatus, si essent ibi infinitæ animæ, ergo.

¶ Ad prima duo argumenta respondetur breuiter, quòd ibi est sophisma à sensu diuiso, ad compositum. Quamuis enim de ratione singularum partium non sit continuitas cum alia, est tamen ratione omnium simultquia de ratione earum simul est esse in potẽtia cui repugnat singularum ab inuicem separatio. Et sim. Inter infinitę numerate initia omnia partium proportionalium horæ, quia ponuntur, ea successiua numeratione completa in fine horæ, & tamẽ infinita. si enim in finita nunquã numerabuntur, & si complebuntur nõ erunt infinita. patet ergo Deus in singulis instãs, nõ autem in omnibus. Et per hoc ad confirmationem: quia nec simul, nec successiue potest producere infinita actu existentia.

¶ Ad tertium autem concesso toto nihil habetur contra intentum: quoniam non ex defectu diuinę potentiæ, sed ex impossibilitate rei factibilis consurgit quòd infinita in actu esse nequeunt. Cum quo tamen stat q illæ conditionales sunt veræ; sicut si homo est Deo, est possibilis: non tamen sequit, ergo Deus potest facere hominem rugibilem.

¶ Secunda conclusio respõsura est. Infinitum secũdum multitudinẽ inuenitur in potentia. Probatur, infinitum inuenitur in potentia secundum diuisionẽ continui. ergo secundũ multitudinẽ. Probatur sequela: qa augmentum multitudinis sequitur diuisionem magnitudinis, antecedens patet & probatur: quia procedit ad materiam.

QVAESTIO VIII.

De existentia Dei in rebus, in Quatuor articulos diuisa.

QVia verò infinito conuenire videtur q vbique, & in omnibus sit: considerandũ est, vtrum hoc Deo conueniat.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo; vtrum Deus sit in omnibus rebus.

¶ Secundo, vtrum Deus sit ubique.

¶ Tertio: utrum Deus sit ubiq; per essentiam, & potentiam, & præsentiã.

¶ Quarto, utrum esse ubique sit proprium Dei.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrum Deus sit in omnibus rebus.

AD primum sic proceditur. uidetur, quòd Deus non sit in omnibus rebus. Quod enim est supra omnia, non est in omnibus rebus: sed Deus est supra omnia, secundum illud Bal.* excelsus super omnes gentes dominus, &c. ergo Deus non est in omnibus rebus.

¶ 2 Præterea, Quod est in aliquo, continetur ab eo: sed Deus non continetur à rebus, sed magis continet res: ergo Deus non est in rebus, sed magis res sunt in eo. Vnde Aug.* in lib. 83. quæst. dicit, quòd in ipso potius sunt omnia quàm ipse alicubi.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquod agens est virtuosius, tanto ad magis distans eius actio, pcedit, sed Deus est virtuosissimum agens: ergo eius actio pertingere potest ad ea etiam, quæ ab ipso distant, nec oportet q sit in omnibus.

¶ 4 Præterea, Dæmones res aliquæ sunt: nec tamen, Deus est in dæmonibus: non enim est conuentio lucis ad tenebras, ut dicitur 2. ad Corin. 6. ergo Deus non est in omnibus rebus.

¶ Sed contra, Vbicunque operatur aliquid, ibi est, sed Deus operatur in omnibus, secundum illud Isa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. ergo Deus est in omnibus rebus.

¶ Respondeo dicendum, quòd Deus est in omnibus rebus, non quidem sicut pars essentiæ, uel sicut accidens, sed sicut agens adest ei in quod agit. Oportet enim omne agens coniungi ei, in quod immediate agit, & sua uirtute illud contingere: unde in 7. physi.* probatur, quòd motum, & mouens oportet esse simul. Cũ autem Deus sit ipsum esse per suam essentiam, oportet quòd esse creatum sit proprius effectus eius[c]: sicut igni re est proprius effectus ipsius ignis. Hunc autem effectum causat Deus in rebus non solum quando primo esse incipiunt, sed quandiu in esse conseruantur[c]: sicut lumen causatur in aere à sole quandiu aer illuminatus manet. Quandiu igitur res habet esse, tandiu oportet quòd Deus adsit ei secundum modum quo esse habet. Esse autem est illud, quod est magis intimum cuilibet, & quod profundius omnibus inest, cum sit formale respectu omnium quæ in re sunt (vt ex supra dictis patet)[c]. Vnde oportet q Deus sit in omnibus rebus, & intime.

¶ Ad primum ergo dicendum, q Deus est supra omnia per excellentiã suæ naturæ, & tamen est in omnibus rebus, vt creans omnium esse, vt supra dictum est[c]

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet corporalia dicantur esse in aliquo sicut in continente, tamen spiritualia continent ea, in quibus sunt sicut anima continet corpus[c]. vnde & Deus est in rebus, sicut continens res: tamen per quandam similitudinem corporaliũ dicuntur omnia esse in Deo, inquantum continentur ab ipso.

¶ Ad tertium dicendum, quod nullius agentis quantumcunque virtuosi actio procedit ad aliquid distans, nisi inquantum in illud per media agit. Hoc autem ad maximam virtutem Dei pertinet, quod immediate in omnibus agit. Vnde nihil est distans ab eo, quasi in se illud Deum non habeat. Dicuntur tamen res distare à Deo per dissimilitudinem naturæ, vel gratiæ: † sicut & ipse est super omnia per excellentiam suæ naturæ.

¶ Ad quartum dicendum quòd in dæmonibus intelligitur & natura, sed non ratio boni. Vnde patet quòd dæmones, inquantum huiusmodi, sunt bona, & in quantum sunt à Deo habent esse, & in quantum sunt esse habentia, Deo assimilantur. Sed in quantum sunt tenebrosa, & à bono deficientia, sic Deo non assimilantur, nec Deus eis communicat.

a ¶ Super Quæstionis octauæ Artic. primum.

IN titulo ly Deus sumit formaliter, ut est nomẽ naturæ diuinæ, vt distinguitur contra potentiam, ita q non quæritur de Deo ẽm potentiam quamcunque, sed substantiã, vt patet ex introductione huius quæstionis, & ex titulo totius tractatus vsq; ad decimam quartã quæstionem. Quod vt melius intelligatur: distingue ly Deus dupliciter. vno modo secundum seipsum, alio modo secundũ in eius vsum virtutem. Non est hic quæstio an virtus diuina diffusa sit in ora, sed an ipse Deus secundũ seipsum sit in omnibus: ly sic in: nõ sumit determinate pro aliquo speciali modo essendi in, sed indistincte, & in communi. Et hoc bene notat quinta Scotus in 2. distin. 2. q. 1. partis secundæ illius distin. non intellexit hunc titulum, sed differentia est eius ratio vsque ad examen conclusionis, vt melius percipiatur.

In corpore articuli est vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue, habens duas partes. Deus est in omnibus rebus intime. Probatur primo prima pars. Deus est ipsum esse per essentiã. ergo habet esse creatũ pro proprio effectu, non solũ in fieri, sed in cõseruari. ergo est in omnibus sicut agẽs, & nõ sicut accidens, aut pars: ergo est in omnibus rebus. Prima consequentia declaratur à simili: sicut ignire est proprius effectus ignis. Et ly quo ad conseruari, declaratur, sicut lumen causatur à Sole quandiu est aer illuminatus. Secũda vero sequela probatur: quia oẽ agens oportet coniungi ei in qđ immediate agit. qđ probatur autoritate 7. phy. tex. 8. mouens & motũ oportet esse simul. Secunda autem pars conclusionis, scilicet ly intime, probatur sic. esse est formale respectu omnium, q in re sunt. ergo inest profundius omnibus. ergo est intimum cuilibet. ergo Deus proprius actor essendi est in omnibus intime.

¶ Circa hunc processum primo declaranda est forma, de inde termini. & post examinabuntur singula. Nota ergo q in textu prima consequentia non infert vtrumque, s. q esse dependeat & in fieri. & in conseruari, sed tantum quòd sit proprius effectus. Visum est autẽ iungere vtrunque in vno consequente, quia in litera omni no secundum horũ non probatur, sed declaratur tantum exemplo luminis. Et quia vere consequentia valet, vt inferius, quum de dependentia & conseruatione rerum erit sermo, patebit: propterea etiam hic superfeci eremus manifestantur, quia inferius in loco proprio probabuntur.

¶ Nota secũdo quod in consequente secundæ consequentiæ subintelligitur ly immediatum, vt enim patet ex propositione, sermo est de agente proximo, seu immediate agente, vt sic. nec est sermo de quacunq; immediatione, sed suppositi. Agens enim potest dupliciter dici immediatum, vt docetur in tertio cõtra Gent. cap. 70. scilicet immediatione virtutis, & immediatione suppositi. Est autem immediatio virtutis, quando virtus agentis tangitur effectu non mendicãdo talem coniunctionẽ ab aliqua alia virtute. Et propterea quãto agens est superius, tanto immediatius agit immediatione virtutis: quoniam inferius agit virtute superioris, & non econuerso. Immediatio autẽ suppositi est, quando inter suppositum agens & effectum nullum mediat suppositum subordinatum coagẽs. Et propterea quãto agens est inferius, tãto est immediatius ẽmediatione suppositi. Et quoniã hic est sermo de ipso Deo secundum seipsum, an sit in rebus, ideo immediatio suppositalis est ad propositum: ita quòd consequens illud intendit, quod Deus est in omnib. vt agens immediatum suppositaliter, id est, proximum & propinquissimum suppositaliter, ita quod inter Deum & quamlibet rem nullum mediat suppositum agens illam. Patet autem hunc esse sensum literæ. Tum ex probatione ibidem inducta, quam constat non nisi de sic proximo agente & mouente verificari. Tum quia ex sola immediatione virtutis non infertur, ergo Deus secundum seipsum est in omnibus: sed secundum eius diffusam & participatã virtutem, vt Auicenna. ponens Deum primam intelligentiam tantum per seipsum produxisse, concederet. Quomodo autem hoc verum sit facile manifestabitur.

¶ Nota tertio quòd consequens primæ consequentiæ, scilicet ergo habet esse pro proprio effectu, potest dupliciter intelligi quantum ad præsens spectat. Vno modo vt ly proprium distinguitur contra commune, & sic est sensus, esse est effectus à solo Deo proueniens, excludẽdo

quæ est à Deo, & deformitas culpæ, quæ non est ab ipso. Et ideo non est absolute concedendum, quòd Deus sit in dæmonibus, sed cum hac additione inquantum sunt res quædam. In rebus autem, quæ nominant naturam non deformatam, absolute dicendum est Deum esse.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum Deus sit vbique.

AD SECVNDVM sic proceditur, Videtur quòd Deus non sit vbique. Esse enim vbique, significat esse in omni loco sed esse in omni loco non conuenit Deo, cui, non conuenit esse in loco, nam incorporalia, vt dicit Boe.* in lib. de hebdo. non sunt in loco. Ergo Deus non est vbique.

¶ 2 Præterea, Sicut se habet tempus ad successiua, ita sehẽt locus ad permanentia. Sed vnum indiuisibile actionis, vel motus, nõ potest esse in diuersis temporibus, ergo nec vnum indiuisibile in genere rerum permanentium potest esse in omnibus locis. Esse autem diuinum non est successiuum, sed permanens. Ergo Deus non est in pluribus locis. Et ita non est vbique.

¶ 3 Præterea, Quod est totum alicubi, nihil eius est extra locum illum. Sed Deus si est in aliquo loco, totus est ibi. non enim habet partes. Ergo nihil eius est extra locum illum. Ergo Deus non est vbique.

¶ Sed Contra est, quòd dicitur Hiere. 23. Cœlum & terram ego impleo.

¶ Respondeo dicendum, quòd cum locus sit res quædam: esse aliquid in loco, potest intelligi dupliciter. Vel per modum aliarum rerũ, id est, sicut dicitur aliquid esse in alijs rebus quocunque modo, sicut accidentia loci sunt in loco. Vel per modum proprium loci. sicut locata sunt in loco. Vtroque autem modo secundum aliquid Deus est in omni loco: quod est esse vbique. Primo quidem sic est in omnibus rebus, vt dans eis esse, & virtutem & operationem: sic enim est in omni loco, vt dãs ei esse, & virtutem locatiuam. Item locata sunt in loco inquantum replent locum: & Deus omnem locum replet: non sicut corpus (corpus enim dicitur replere locum, in quantum non compatitur secum aliud corpus:) sed per hoc quòd Deus est in aliquo loco non excluditur, quin alia sint ibi, imo per hoc replet omnia loca, quòd dat esse omnibus locatis, quæ replent omnia loca.

¶ Ad primum dicendum, quòd incorporalia non sunt in loco per contactum quantitatis dimẽsiuæ, sicut corpora, sed per contactũ virtutis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd indiuisibile est duplex: vnum quod est terminus continui. vt punctus in permanentibus, & momentum in successiuis. Et huiusmodi indiuisibile in permanentibus, quia habet determinatum situm non potest esse in pluribus partibus loci, vel in pluribus locis: & similiter ídiuisibile actionis vel motus, quia habet determinatum ordinem in motu vel actione, nõ potest esse in pluribus partibus temporis. Aliud aũt indiuisibile est, quod est extra totũ genus continui: & hoc modo substantiæ incorporeæ, vt Deus, angelus & anima dicuntur esse indiuisibiles. Tale igitur indiuisibile nõ applicatur ad continuum, sicut aliquid eius: sed inquantum contingit illud sua virtute: vnde secundũ quod virtus sua se potest extendere ad vnũ vel multa, ad paruũ vel magnũ, secundum hoc est in vno vel pluribus locis, & in loco paruo, vel magno.

¶ Ad tertium dicendum q totum dr respectu partiũ. Est aũt duplex pars, s. pars essentię, vt forma, & materia dicũtur partes compositi, & genus & differentia partes speciei. Et etiam pars quantitatis, in quam scilicet diuiditur aliqua quantitas. [c] Quod ergo est totum in aliquo loco totalitate quantitatis, non potest esse extra locum illum, quia quantitas locati commensuratur quantitati loci, vnde nõ est totalitas quantitatis, si nõ sit totalitas loci. Sed totalitas essentię non commensuratur totalitati loci. Vnde non oportet quòd illud quod est totum totalitate essentiæ in aliquo, nullo modo sit extra illud. Sicut apparet etiam in formis accidentalibus, quę secundum accidens quantitatem habent. albedo enim est tota in qualibet parte superficiei, si accipiatur totalitas essentiæ, quia secundum perfectam rationem suæ speciei inuenitur in qualibet parte superficiei. Si autem accipiatur totalitas secundum quantitatem, quam habet per accidens, sic non est tota in qualibet parte superficiei. In substantijs autem incorporeis non est totalitas, nec per se, nec per accidens nisi secundum perfectam rationem essentię. Et ideo sicut aĩa est tota in qualibet parte corporis, [c] ita Deus totus est in omnibus & singulis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnem medium causam efficiuam. Et hunc sensum accipit Sco. in 4. distinctio. primæ q. primæ & male, sed de hoc in quæst. 45. inferius disputabitur. Alio modo vt Iy proprium distinguitur contra alienum. Alienum autem in proposito dicitur omne quod per aliud inest, etiam si per se insit: & sic proprium idem significat quod per se primo. Et hic est intentus & verus sensus. esse enim est per se primo effectus primæ causæ & ratio cuiusque rei, quòd sit à prima causa, vt in prædicto loco patebit. Et hoc directe intendit consequentia literæ, volens q̃ ab esse per essentiã deducto omne esse vt sic & proprius effectus, id est per se primo effectus. Et quamuis vt ibi patebit, possit multis modis verificari, ad propositum tamen vnus sufficiat: per quem magis liquet præsens litera: dicitur ergo esse proprius, seu per se primo effectus Dei, qa solus Deus potest omnia facere quæ exiguntur ad hoc vt aliquid sit, quicquid sit illud: omnis enim res aut est materialis, aut immaterialis, si materialis ad esse eius exigitur materia, q̃ à solo Deo creatur & conseruatur: si immaterialis: à Deo solo est: vt inferius probabitur, cum de potentia creatiua tractabit. Et hinc patet, quod in omni re est aliquid productum & conseruatum à solo Deo proxime & immediate, In rebus quidem materialibus substantia materiæ primæ, in separatis autem ipsa substantia. Et propterea Deus dicitur agens omnium immediate immediatione suppositi. Non enim dicitur in litera, q̃ Deus est agens immediatum omnium quo ad omnia, sed quo ad aliquid, scilicet ad esse quia omnia agit immediate quo ad aliquid requisitum ad esse illius. Et propterea aliam plit pro medio termino causalitatem quam habet Deus respectu ipsius esse: quod omnib. oportet esse commune: quod enim non participat esse, non est.

¶ Nota quarto q̃ in probatione secundæ partis conclusionis esse dicitur profundiu ac intimius omnibus: quia est formale respectu omnium, & meritò. nihil enim in re aliqua est, quod nõ actuetur per esse, siue pars essentialis, siue integralis: sine predicatum substantiale vel accidentale. oẽm enim gradum, oẽm rõnem esse attingit: multa tamen in re sunt, quæ non sunt substantia aut corpus, &c. profundius ergo omnibus, & quod vltimo in resolutione restat, & quod primo compositionem terminat est esse, &c.

ARTICVLVS III.

a *Vtrum Deus sit vbique per essentiam, præsentiam, & potentiam.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd malè assignentur modi existendi Deum in rebus, cum dicitur, quòd Deus est in omnibus rebus per essentiam, potentiam, & præsentiam. Id enim per essentiam est in aliquo, quod essentialiter est in eo. Deus autem non est essentialiter in rebus: non enim est de essentia alicuius rei. Ergo non debet dici quòd Deus sit in rebus per essentiam.

¶ 2 Præterea, Hoc est esse præsentem alicui rei, scilicet non deesse illi. Sed hoc est Deum esse per essentiam rebus, scilicet non deesse alicui rei. ergo idem est esse Deum in omnibus per essentiam, & præsentiam. Superfluum ergo fuit dicere, quòd Deus sit in rebus per essentiam, & præsentiam.

¶ 3 Præterea, Sicut Deus est principium omnium rerum per suam potẽtiam, ita per scientiam, & voluntatẽ. Sed non dicitur Deus esse in reb. per scientiam & voluntatem. Ergo nec per potentiam.

¶ 4 Præterea, Sicut gratia est quædã perfectio superaddita substantiæ rei: ita multæ sunt aliæ perfectiones superadditæ. Si ergo Deus dicit esse speciali modo in quibusdã per gratiã, videtur q̃ secundum quamlibet perfectionẽ debeat accipi specialis modus essendi Deum in rebus.

¶ SED CONTRA, est, quod Greg. * dicit super Canti. canticorũ, quòd Deus cõmuni modo est in omnibus rebus præsentia, potẽtia: & substantia, tamen familiari modo dicitur esse in aliquibus per gratiam.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ Deus dicitur esse in re aliqua dupliciter. Vno modo per modum causæ agẽtis: & sic est in omnibus rebus creatis ab ipso. Alio modo sicut obiectum operationis est in operante, quod proprium est in operationibus animæ, secundum q̃ cognitum est in cognoscẽte, & desideratum in desiderante. Hoc igitur secundo modo Deus spãliter est in rõnali creatura, quæ cognoscit, & diligit illũ actu, vel habitu. Et quia hoc habet rõnalis creatura per gratiam vt infrà patebit, ◦ dicitur esse hoc modo in sanctis per gratiam. In rebus verò alijs ab ipso creatis quomodo sit considerandum est ex his, quæ in reb. humanis dñr. Rex enim dr esse in toto regno, scilicet per suam potentiam, licet nõ sit vbique præsens. Per præsentiam verò suam dr aliquid esse in omnibus, quæ in prospectu ipsius sunt, sicut omnia, quæ sunt in aliqua domo, dicuntur esse præsentia alicui, qui tamen non est, secundũ substantiã suam in qualibet parte domus. Secundũ verò substantiã, vel essentiam dr aliquid esse in loco, in quo eius substantia habetur.

¶ Fuerunt ergo aliqui, scilicet Manichæi, qui dixerũt diuinæ potestati subiecta spiritualia esse, & incorporalia, ◦ visibilia verò, & corporalia subiecta esse dicebant potestati principij contrarij. Contra hos ergo oportet dicere, q̃ Deus sit in omnibus per potentiam suam.

¶ Fuerunt verò alij, qui licet crederẽt oia esse subiecta diuinæ potẽtiæ, tamẽ prouidentiam diuinam vsq; ad hęc inferiora corpora non extendebant: ex quorum plona dicitur Iob. 22. Circa cardines cœli perambulat, nec nostra cõsiderat. Et cõtra hos oportuit dicere, quod sit in omnibus per suam præsentiam.

¶ Fuerunt verò alij, qui licet dicerent omnia ad Dei prouidentiã pertinere, tñ posuerunt oia non immediate esse à Deo creata, sed q̃ immediatè creauit primas creaturas, & illæ creauerũt alias. ◦ Et contra hos oportet dicere q̃ sit in omnibus per essentiã. Sic ergo est in omnibus per potentiã, inquã tum oia eius ptãti subdunt. Est p præsentiã in omnibus, in quantum omnia nuda sunt, & aperta oculis eius. Est in oibus per essentiã, in quantũ adest oibus vt causa essendi, sicut dictum est. ◦

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Deus dicitur esse in omnibus per essentiam, non quidem rerum, quasi sit de essentia earum: sed per essentiam suã, quia substantia sua adest omnib. vt cã essendi, sicut dictũ est. ◦

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliquid potest dici præsens alicui, in quantum subiacet eius conspectui, quod tamen distat ab eo secundum suam substantiam, vt dictum est. ◦ Et ió oportuit duos modos poni, scilicet per essentiam, & præsentiam.

¶ Ad tertium dicendum q̃ de rõne scientiæ & voluntatis est quod dictũ est in scientie, & voluntate. Vnde secundũ scientiam & voluntatẽ magis res sunt in Deo, quã Deus in quo creaturæ sunt & sunt sic, q̃ impossibile esset aliquid heri aut esse quod non totaliter tangat à Deo, sicut ptãta corporis inuniti ad oia loca, essent contactus oium locorũ, sic q̃ impossibile esset poni locum, qui non tangeretur ab eo. Sed in hoc fallitur imaginatio, quia contactus localis supponit vtrumque extremum, contactus aũt diuinus non supponit, sed facit creaturas; alioquin non esset is quo res fiunt & sunt. Aut est relatio præsentiæ, qua Deus relatiue dr actualiter ptãs creaturæ, & hæc manifeste sequit existentiam creaturę. ¶ In proposito igitur dicendum est quod quæritur de præsentia immensitatis indistincte. Nec sequitur, ergo datur alia ptãtia spiritualis substantię prior operatione: qñ ptãtia immensitatis coincidit cũ ptãtia per operationem. Nec sequit, ergo est ibi petitio principij, tũ quia qõ & conclusio est de ptãtia indistincte: mediũ aũt est de ptãtia per modũ agentis immediati, & sic est processus ab inferiori ad superius affirmatiue. Tũ quia dato q̃ qõ & conclusio esset de coniunctione contactus, mediũ est diffinitio ipsius coniunctionis, & sic non est petitio: qñ cõcluditur quasi passio de subiecto per diffinitionẽ. Et tunc sequitur vltius, ergo substantia spiritualis est in loco prius naturã quàm aliquid operetur, quod tu negas in materia de loco angelorum.

¶ Ad hoc dicitur q̃ cõiunctio Dei cum rebus potest sumi dupliciter. Vno modo pro ipso contactu, quo Deus ipse rem per seipsum tãgit. Alio modo pro relatione præsentiæ, qua denominatione relatiua dicitur præsens secundum se alicui. Si sumitur primo modo, sic Deum esse in rebus, nihil aliud est quã immediate producere & conseruare res. Si verò sumitur secundo modo, sic est relatio rationis in Deo consequens contactum prædictum.

¶ Ad obiectionem ergo Scoti dr, quod formaliter loquendo hic est qõ de ptãta spectante ad immensitatẽ, sed non de illa, quã ipse fingit priorem oi contactu, sed ptãta immensitatẽ, cõsequẽs: cum non possit intelligi absque extremorum existentia, nisi sumaẽ in potentia. Aut est ipse contactus creaturarum

substantia Solis. ergo. Quod enim substantia Solis sit principium generationis substantialis illius mixti patet. Quòd aũt sit proximum principiũ, probatur, quia antecedens quodcunq; siue lumen, siue quodlibet aliud, non põt esse principiũ substantiæ. Præterea agens naturale non potest agere in distans nisi præsens. oritur ex altero horum. f. aut ex concursu duarũ potentiarũ subordinatarum in eodem agente, aut ex imperfectione potentiæ actiuæ non potẽtis producere perfectius, nisi procedendo de imperfectiori ad pfectius. exẽplum primi Sol nõ generat hoc nisi illuminet mediam, exemplum secũdi, generans non generat nisi alteret & disponat, &c. ergo agens nõ potest agere in distans quin agat in pñs, est pp istas conditiones. Igitur non est necessarium simpliciter. Quia põt dari agens, in quo neutra harũ conditionũ hẽt locũ. Et hinc fit quid secundũ, quia pp istas conditiones verificatur de mouentib. & motis. Et tertium, quia Deus est agens oipotens, in quo nulla harũ conditionũ reperit & ppea ex hoc q̃ immediate producit aliquid non sequitur necessario. ergo secundum seipsum est præsens illi. Et confirmatur inquit hoc tertium dupliciter. Primo, quia si Deus esset in aliquo certo sitn, posset immediate q̃ ducere aliquid in quacunque distantia quia esset omni potentia ergo ex immediata productione non necessario infertur præsentia secundum essentiã. Secundo quia positio priori nõ necessario sequitur positio posteriorũ: sed præsentia Dei secũdum põ tentiam est prior pñsentia eius secundũ substantiã, ergo posita illa nõ est necesse ponitiã. probaẽ minor, quia prius natura creatura terminat actũ diuinæ potentiæ q̃ sit ei Deus pñs, vt patet in prima mũ di productione.

¶ Ad cuiderã horũ sciendũ est q̃ qa in his agentib. q̃ apud nos sunt, inuenitur duplex pñtia agẽtis ad pasiũ, Altera situalis, qua vltima corũ aũt simul. Altera virtualis, qua opatio agẽtis attingit effectũ seu passum, nullũ attingẽdo mediũ, siue interũt aliqd, siue nõ: distincta est ẽ in agentib. spiritualib. duplex pñtia. Altera secundũ substantiã, qua ipsa substantia agentis definita, aut quasi definita est huic

Universidad de Deusto
Biblioteca

passiõ. Altera secundum virtutem sicut in supradictis. Et propter hanc duplicem præsentiam laborauit tantum Scotus imponens Sanct. Thom. vtranque contradictionis partem: & quòd posuit primam præsentiam in hoc articulo, & quòd negauit eam in materia de loco angelorum, & quòd plus est, quod apud Sanctum Thomam, hic præsentia secundũ substantiã est prior quàm, secundum potentiam. Sed longe aliter est, quoniã apud Sanctũ Thomam licet aliud sit esse præsentem secundum substantiam, & aliud secũdum potentiam immediate attingentem effectum, seu passum, præsentia enim potentię, vt infrequẽti patet articu. non exigit immediationem suppositi. Nec tamen sunt omnino idem esse præsentem secundum substantiam, & secundum potentiam immediate agentem, &c. Sed distinguuntur sicut ratio præsentiæ, & res præsent. Quoniam immediate attingere est ratio præsentiæ nõ solum potẽtiæ, sed substantiæ. Ita q̃ sicut substantia situata situ est præsens, & tamen ipsa substantia est præsens, ita substantia spiritualis immediata attinctione est præsens: ita q̃ ipsa substantia est præsens & non operatio eius vt quod. Et sic istæ duæ præsentię in spiritualibus. non omnino dnæ sunt, nec omnino vna, sed habent se medio modo, sc. vt quo, & quod, & propterea diximus q̃ in litera quæ ex immediate attingere concludit præsentiam substantiæ, procedit, à diffinitione ad diffinitũ. ita ratione ad id cuius est ratio.

43 1. dist. 8. q. 3. art. 1. 1. 1. opusc. 3. c. 4.

¶ Ad rõnes ergo Sco. sigillatim dicẽdo. Ad primam negatur quod Sol agat immediate in distans, falsumque est q̃ forma substantialis fit elicitium principium generationis mineræ, quoniam substantia nullius operationis est proximum, & elicitiuum principium, vt in q. 77. ostendetur diffuse. Nec inconuenit accidens esse principium instrumentale generationis substantiæ. Instrumentum enim non est causa: sed causæ organum.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd propter neutram illarũ causarum conuenit agentibus naturalibus non posse agere in distans nisi in propinquum præagat, sed est propter imperfectionem negatiue pertinentem ad virtutem actiuam inquantum limitata est, & ideo reseruatur hoc soli Deo. Hanc rationem ex sensibus accepimus, illas verò Sco. fixit ex vnde Ari. 7. phy. inductiue ex sensibilibus probat inuenis etiam intentionale & motum oportere esse simul, vt patet ibi de obiectis sensuum.

¶ Et si quæratur quæ vniuersalis ratio sit quòd agens & immediatum patiens oportet esse simul, seu coniungi. Respondetur quòd cum esse simul, seu coniungi, & immediate attingere non vniformiter se habeant, non potest eis vniformis ratio assignari. Iam enim dictum est, q̃ præsentia substantiæ & præsentia potentiæ immediate in quibusdam sunt omnino diuersæ, in quibusdam autem coincidunt. Et propterea dicendum est, quòd vbi hæ præsentiæ sunt omnino diuersæ pũtia operationis, infra pũtiam potentiæ, ex limitatione agentis. Vbi aũt sunt quasi idem, illatio tenet ex identitate illarũ. Et ppea propositio illa, oẽ agens, &c. est vniuersaliter vera in oibus agentibus, quamuis ex diuersis radicibus in diuersis, & iõ ex ipsa merito procedi potuit ad inferendã pñtiã immensitatis diuinæ in omnibus. Et per hoc patet rñsio ad vtramque confirmationem. Ad primam quidem negatur conditionalis, qñ ex illo antecedente sequitur & illud consequens & eius cõtradictoriũ, ac q̃ hoc neutrum sequitur. Si. n. Deus esset in aliquo certo situ, ex eo quòd Deus omnipotens, sequitur q̃ posset in quodcunque vbi cunq; ex eo verò q̃ incerto situ: sequit q̃ in nihil posset nisi mediate proximo; hoc. n. speciat ad rõnẽ limitati situaliter: & sic patet q̃ sequitur vtraque pars cõtradictionis simul, & consequenter neutra.

¶ Ad secundum verò dr, q̃ licet verũ sit prius non inferre necessariũ posterius, qñ sunt omnino diuersa: Attamen hæ pñtiæ non sunt oño diuersę, sed vt dictũ est, coincidũt in spiritualibus, vt rõ, & id cuius rõ: & ppea se habent ali quo modo vt prior, & posterior.

¶ In rñsione ad tertiũ. Aduerte primo q̃ distãtia in proposito est quadruplex, f. ritualis, naturalis, suppositalis, & virtualis, ritualis patet. Naturalis verò est dissimilitudo naturę. suppositalis autẽ mediatio suppositi. Virtualis demũ mediatio virtutis virtualiter. Propositio aũt illa agens, quãto virtuosius tãto põt agere in distãtius, loquẽdo nõ de agente tali vel tali, sed absolute, de q̃ est falsa, quia non oẽ agens hẽt situ ẽt diffinitiue. De distantia quoq; virtutis patet ẽt, quia quãto agens est superius, & consequẽter virtuosius, tãto est propinquius virtualiter, vt patet ex dictis. De distãtia aũt suppositi est aliquo modo vera: simpliciter aũt. i. totaliter falsa. Põt siquidẽ dupliciter intelligi. Vno modo sic, agens & sic est verissima. Vñ Deus posset p infinita quodammodo suppositalia media cooperãtia educere formã bouis de potentia, vel materia, vel aliquid hmõi facere. q̃ ipse non produceret immediate immediatione suppositi, sed virtutis tm. Alio modo sic. Tãto põt in distantius suppositaliter secundũ se totũ, & sic propositio est falsissima, imò vt in litera dr, hoc ad maximã Dei potentiã speciat, vt nihil cõpati possit distans secundũ se totũ suppositaliter, quia in quolibet subsistẽte oportet aliquid esse productũ ac conseruatũ continua a Deo immediate immediatione suppositi. vt dictũ est. Et quia de ista distãtia pñs articulus loquitur, ac de pñtia illi opposita, iõ in litera absq; alia distinctione negata est, & bñ propositio illa intẽdens de distãtiori. secũdũ se totũ, & nõ sm aliqd sui. De distãtia aũt naturæ, cuius ẽt ifa meminit, propositio est simpliciter vera: quia quãto agẽs est virtuosius tãto ex elongatiori põt facere sibi simile: adeo vt creator ex nullo modo simili producere possit. f. ex nulla potẽtia, quia ex nihilo. ¶ Aduerte secundo q̃ in litera fit mentio de distantia suppositali: & de coniunctione virtuali penetrante & superãte quodammodo distantiã suppositalẽ, & de immediatione suppositali, & ex hoc q̃ non distantia suppositalis, sed cõiunctio virtualis penetrans inuentã suppositalem distantiam, spectat ad perfectionem virtutis, infertur implicite. ergo non distantia, sed coniunctio agentis cum effectu, sequitur perfectionem agentis, & ex hoc infertur explicite, ergo ad maximam Dei virtutem pertinet vt nihil a se distare suppositaliter posit secundum se totum, sed oporteat ipsum esse coniunctũ suppositaliter omnib.

¶ 1. 1. 8. Super Gen. c. 20. li. 8. tom. 3.

& est processus iste per locum à maiori si in productione in qua inuenitur distantia suppositalis, ipsa distantia non sequitur perfectionem agentis, sed potius coniunctio penetrans illã ergo simpliciter ipsa distantia suppositalis non speciat ad perfectionẽ agentis, sed potius coniunctio, ergo posse agere in distantiis secundum se totum suppositaliter non sequitur perfectionem virtutis, sed potius coniunctas oportere esse omnib. ad maximam virtutem spectat.

¶ Loco cit. in arg.

a ¶ *Super quæstionis octauæ, Articu. II.*

TIulus clarus. ¶ In corpore duo, primo distinguit, secundo respondet quæsito vnica conclusione bimẽbri iuxta propositam distinctionem. Distinctio est ista: esse in loco dupliciter vt in re, vt in loco. probat, quia locus est res, & locus. Conclusio vero responsiua est. Deus est vtroque modo secũdum aliquid vbique. probatur quo ad primum modũ. Deus dat esse virtuti, & operationem omnibus rebus: ergo omnibus locis. Quo ad secundũ verò. Deus dat esse omnibus replentibus loca. ergo est in omnibus locis quodammodo vt replens omnia loca.

¶ Circa hæc aduerte q̃ replere locum dupliciter dr. f. formaliter & effectiue. corpus locatum replet locum formaliter, Deus effectiue. Et ex hoc sequitur differentia in litera posita, q̃ corpus replens excludit alia, Deus autem replens non, imò facit alia locari.

¶ Et propterea in conclusione non absolute dicitur quòd Deus est in loco vt in loco absolute, sed secundum aliquid. id est quodammodo, quia scilicet non formaliter, sed causaliter.

a ¶ *Super Quæstionis octauæ Articu. III.*

TIulus ex quid nominis in corpore clarus.

¶ In corpore duo, primo distinguit, secundo rñdet auctori ibi, sic ergo. Quo ad primũ rñdnctio est ista. Deus est in aliquo dupliciter, scilicet effectiue, & obiectiue. Differunt quo ad propositum hi modi, quia primus est generalis, eo quòd effectiue Deus est in omnibus. Secundus specialis, eo quòd obiectiue est tãtum in creatura rationali. Et vocatur hic modus esse per gratiam, eo quòd ex gratia habet creatura rationalis quòd cognoscat ac diligat Deum actu, vel habitu. Rursus modus generalis ostendi, in omnibus distinguitur in esse per essentiam, præsentiam, & potentiam, vt patet in rege respectu loci proprij, & loci in prospectu suo, & regni sui: & inde applicando ad Deum.

¶ Aduerte hic primo quòd quamuis litera in principio corporis ponat distinctionem modi essendi Dei in rebus scilicet effecti. e vel obiectiue, postmodum tamen non subdividet modum essendi in esse per essentiam, præsentiam, & potentiam quoniam falsa esset subdiuisio: sed intendit sub distinguere modum generalem quo Deus est in omnibus, & accipit distinctionem ex rebus humanis applicat que ad Deum respectu omnium creaturarũ.

¶ Aduerte secundo quòd in litera non solum applicantur declarati modi ad Deum, sed probatur quodammodo rectum esse interpretationem eorum ex eo quòd singuli contra singulos excellentium hominum errores ponuntur. Contra Manichæos namque esse per potentiam, id est, esse in omnibus immediate immediatione virtutis. Et q̃ omnia agunt quicquid agunt virtute Dei. Contra Auer. verò esse per præsentiam omnium & singulorum suo intuitu. Contra Auicen. autem esse per essentiam, id est, immediate immediatione suppositi: quia in quolibet est aliquid. creatum a Deo immediate.

¶ Quo ad secundum respondet quæsito affirmative. Deus est in omnibus per præsentiã, essentiam, & potentiam. Circa singulos modos singula occurrentia dubia, ex Aureolo, vt refert Capreolus, in primo. distinct. 37. Circa illum, qui est modus specialis, dubium est, tum quia Deus est obiectiue in non sanctis, & in quibusdam sanctis puta infantibus non obiective. tum quia Augustinus dicit Deum esse in sanctis, quia intersius.

¶ Ad hoc breuiter dicitur q̃ iste modus, super gratiam, non distinguitur contra modum essendi Dei obiectiue, sed est pars eius a sacris doctoribus per gratiam nominatus. & imponit Deũ esse obiectiue vt intellectum notitia pariente charitatem, q̃ patet solis sanctis conuenire, & ẽt in sanctibus, quia habitũ fides & charitatis ex baptismo fortiuntur. Augustinus autem & magister modum hunc non formaliter vt S. Tho. sed cãliter descripserunt. Ex hoc enim quod Deus deiformes facit rationales creaturas quod est intensius & plenius operari, consurgit Deum cognosci & charũ haberi ab eis.

Contra modum per præsentiam arguit, quia cognitam est in cognoscere, & non econuerso. Ac per hoc secum suã cognitionem non debet dici Deus esse in rebus.

¶ Ad hoc breuiter dicitur quòd in cognitione sunt duo, modus cognoscendi, & vis cognoscitiua. si attendatur modus, optime procedit obiecto: si verò vis cognitiua, sic est conuertio quoniã vis cognitiua consistit in penetratione omnium vsque ad intima quæ ne. vnde ad Hebræos quarto dicitur de Dei sermone, quo constat esse intellectus signum, q̃ pertingit vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarũ, cogitationumque & intentionũ cordis. Et ad hoc attendens dixit Thomas dicit Deũ esse per præsentiam in omnibus. Quamuis ẽt & alter possit q̃ aliud ẽt loqui de notitia absolute, & aliud de notitia intuitiua, de qua hic est sermo. hic enim ad res ex propria ratione qui accurrit a est tendit. & propterea modum essendi per præsentiam optime constituit, quamuis ex ratione notitiæ in eo omni cognoscens non tendat in cognitum.

Contra modum per essentiã sustinet quia coincidit cum modo per

ARTICVLVS II.

a ¶ *Verum esse immutabile sit Dei proprium.*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quòd esse immutabile non sit proprium Dei. Dicit enim Philosophus in 2. Metaphy. * quòd materia est in omni eo, quod mouetur: sed substantiæ quædam creatæ, sicut angeli, & animæ non habent materiam, vt quibusdam videtur. Ergo non omne quod mouetur, mutat aliquid acquirit & pertingit ad aliud, ad quod prius non pertingebat: Deus autem, cum sit infinitus comprehendens in se omnem plenitudinem perfectionis totius esse, non potest aliquid acquirere, nec extendere se in aliquid, ad quod prius non pertingebat. Vnde nullo modo sibi comperit motus. Et inde est q̃ quidam antiquorum, quasi ab ipsa veritate coacti, posuerunt primum principium esse immobile.

* 2. Meta. tex. 12. com. 3

AD PRIMVM ergo dicendum quòd Augusti. * ibi loquitur secundum modum, quo Plato dicebat primum mouens mouere seipsum: omnem operationem nominans motũ secundum quod etiam ipsum intelligere, & velle, & amare motus quidã dicuntur. Quia ergo Deus intelligit, & amat seipsum, secundum hoc dixerunt quòd Deus mouet seipsum, non autem secundum quòd motus & mutatio est existentis in potentia, vt nunc loquimur de mutatione & motu.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sapientia dicitur mobilis esse similitudinaria. secundum quod suam similitudinem diffundit vsque ad vltima rerum, nihil enim esse potest, quòd non procedat à diuina sapientia per quandam imitationem, sicut à primo principio effectiuo & formali, prout etiã artificiata procedunt à sapientia artificis. Sic igitur inquantum similitudo diuinæ sapientiæ gradatim processit a supremis, quę magis participant de eius similitudine vsque ad infima rerum, quæ minus participãt, dicitur esse quidam processus, & motus diuinæ sapientiæ in res: sicut si dicamus Solem procedere vsque ad terram, inquantum radius luminis eius vsque ad terram pertingit. Et hoc modo exponit Dio. * cap. 1. cœ. hierarch. dicens, quòd omnis processus diuinę manifestationis venit ad nos a patre luminum moto.

* 1. Cap. 1. In prin.

¶ Ad tertium dicendum, quòd huiusmodi dicuntur de Deo in scripturis Metaphorice. Sicut enim dicitur Sol intrare domum vel extra, inquantum radius eius pertingit ad domum: sic dicitur Deus appropinquare nos, vel recedere a nobis, inquantum percipimus influentiam bonitatis ipsius, vel ab eo deficimus.

ARTICVLVS II.

a ¶ *Verum esse immutabile sit Dei proprium.*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quòd esse immutabile non sit proprium Dei. Dicit enim Philosophus in 2. Metaphy. * quòd materia est in omni eo, quod mouetur: sed substantiæ quædam creatæ, sicut angeli, & animæ non habent materiam, vt quibusdam videtur. Circa singulos modos singula occurrentia dubia, ex Aureolo, vt refert Capreolus, in primo. distinct. 37. Circa illum, qui est modus specialis, dubium est, tum quia Deus est obiectiue in non sanctis, & in quibusdam sanctis puta infantibus non obiective. tum quia Augustinus dicit Deum esse in sanctis, quia intersius.

* 2. Meta. tex. 12. com. 3

¶ Ad hoc breuiter dicitur q̃ iste modus, super gratiam, non distinguitur contra modum essendi Dei obiectiue, sed est pars eius a sacris doctoribus per gratiam nominatus. & imponit Deũ esse obiectiue vt intellectum notitia pariente charitatem, q̃ patet solis sanctis conuenire, & ẽt in sanctibus, quia habitũ fides & charitatis ex baptismo fortiuntur. Augusti. autem & magister modum hunc non formaliter vt S. Tho. sed cãliter descripserunt. Ex hoc enim quod Deus deiformes facit rationales creaturas quod est intensius & plenius operari, consurgit Deum cognosci & charũ haberi ab eis.

Contra modum per præsentiam arguit, quia cognitam est in cognoscere, & non econuerso. Ac per hoc secum suã cognitionem non debet dici Deus esse in rebus.

¶ Ad hoc breuiter dicitur quòd in cognitione sunt duo, modus cognoscendi, & vis cognoscitiua. si attendatur modus, optime procedit obiecto: si verò vis cognitiua, sic est conuertio quoniã vis cognitiua consistit in penetratione omnium vsque ad intima quæ ne. vnde ad Hebræos quarto dicitur de Dei sermone, quo constat esse intellectus signum, q̃ pertingit vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarũ, cogitationumque & intentionũ cordis. Et ad hoc attendens dixit Thomas dicit Deũ esse per præsentiam in omnibus. Quamuis ẽt & alter possit q̃ aliud ẽt loqui de notitia absolute, & aliud de notitia intuitiua, de qua hic est sermo. hic enim ad res ex propria ratione qui accurrit a est tendit. & propterea modum essendi per præsentiam optime constituit, quamuis ex ratione notitiæ in eo omni cognoscens non tendat in cognitum.

Contra modum per essentiã sustinet quia coincidit cum modo per

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentiam. Ad hoc dictum iam est: quia per potentiam ponit immediat onem virtutis, per essentiam vero immediatione suppositi. Illa est respectu omniū quo ad omnia, ista est respectu omniū, sed nō quo ad omnia, sed quo ad aliquid cuiusque, vt patet ex dictis.

Cōtra modū potētię instat, q̄a rex nō est vere i regno secūdū potētiā, sed secūdū apprehensionem executorum.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd rex est in regno secundum potentiā modo conuenienti suæ potentiæ. Talis autem modus est media apprehensione &c. Deus autem est in omnibus secundum potentiā proportionaliter, id est modo suę potētiæ congruo. Talis autem est participatio virtutis diuinæ secundum rem in omnibus. Vnde nihil obstat, nisi proportionales passibus à doctrina alienos quis putet: quod est erroneum in arte sciendi.

¶ Ca. de forma. in prin. n. 21.

† De natu. lon. cap. 1. nom. 16.

a ¶ *Super Quæstionis octauæ Artic. IIII.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cōclusio rēsiua quæsito affirmatiue sic. Esse vbique per se, & primo est proprium Deo, hac posita, declarantur termini, scilicet ly primo, & ly per se. Deinde probatur conclusio. Deum oportet non secundum partem esse in omnibus locis quocunque ponuntur: ergo esse vbique primo & per se, est proprium Dei, antecedens probatur, quo ad secundam partem: quia nihil potest esse sine Deo in eo: consequentia patet ex terminis.

¶ Aduerte quòd tatione claritatis materiæ litera breuitati studens non fuit solicita circa probationem exclusiuæ, s. quod soli Deo conueniat, sed sola ex ponens affirmatiua explicitè probata negatiua relicta est vt nota ex eodem medio. Nihil enim aliud à Deo est quod oporteat esse non secundum partem in quocunque locis, vt pater. Et propterea hoc non solum conuenit Deo, sed soli Deo, quod est esse ei proprium.

a ¶ *Super quæstionis nonæ, Articu. I.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio respōsiua quæsito affirmatiue. Deus est omnino immutabilis, probatur triplici ratione, & autoritate. primo sic, Deus est primum ens, ergo actus purus, ergo omnino immutabilis, antecedens probatum fuit in q̄one secunda. Prima consequentia probatur: quia actus est naturaliter prior potentia, secunda vero, quia in omni mutabili oportet esse potentiam. Secundo sic. Deus est omnino simplex: ergo non potest mutari. Probatur sequela, quia omne quod mutatur est aliqualiter compositum, quia quo ad aliquid manet, scilicet subiectum, & quo ad aliquid non. ¶ Tertio sic. Deus est infinitus: ergo non potest se extendere vel pertingere ad aliquid de nouo. ergo non potest moueri. Prima consequentia probatur: quia infinitum comprehendit in se totam essendi perfectionem, secunda verò: quia omne quod mutatur pertingit ad aliquid, ad quod prius non pertingebat. Ad hæc autoritas est antiquorum philosophorum, qui quasi à veritate coacti primum principium immobile fecerunt.

detur. Ergo esse immutabile non est proprium Dei.

¶ 2 Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquem finem: quod ergo, iam peruenit ad vltimum finem, non mouetur, sed quædā creaturæ iam peruenerunt ad vltimum finem, sicut omnes beati. Ergo aliquæ creaturæ sunt immobiles.

¶ 3 Præterea, omne quod est mutabile, est variabile: sed formæ sunt inuariabiles: dicitur enim in libro Sexto principiorum, * quòd forma est simplici & inuariabili essentia consistens. ergo nō est solius Dei propriū esse immutabile.

¶ Sed Contra est, quod dicit Augusti. * in lib. de natura boni: Solus Deus immutabilis est: quæ autem fecit, quia ex nihilo sunt, mutabilia sunt,

Respondeo dicendum, quòd solus Deus est omnino immutabilis: omnis autem creatura aliquo modo est mutabilis. Sciendum est enim, quòd mutabile potest aliquid dici dupliciter. Vno modo per potentiam, quæ in ipso est. Alio modo per potentiam, quæ in altero est. omnes enim creaturæ antequam essent non erant possibiles esse per aliquam potentiam creatam, cum nullum creatum sit æternum, sed per solam potentiam diuinam, inquantum Deus poterat eas in esse producere. Sicut autem ex voluntate Dei dependet, quòd res in esse producit, ita ex voluntate eius dependet quòd res in esse conseruat, non enim aliter eas in esse conseruat, quàm semper eis esse dando: vnde si suam actionem eis subtraheret, omnia in nihilum redigerentur, c vt patet per Augusti. * 4. super Genc. ad literam. Sicut igitur in potentia creatoris fuit, vt res essent antequā essent in seipsis, ita in potentia creatoris est postquàm sunt in se ipsis, vt non sint. Sic igitur p potentiam, quæ est in altero, scilicet in Deo, sunt mutabiles, inquantum ab ipso ex nihilo potuerunt produci in esse & de esse possunt reduci in nō ēs esse. Si autem dicatur aliquid mutabile per potentiam in ipso existentem, sic etiam aliquo modo omnis creatura est mutabilis. Est enim in creatura duplex potentia, scilicet actiua & passiua. dico autem potentiam passiuam, secundum quam aliquid assequi potest suam perfectionem, vel in essendo, vel in consequendo finem. Si igitur attendatur mutabilitas rei secundum potentiam ad esse, sic non in omnibus creaturis est mutabilitas, sed in illis solum, in quibus illud quod est possibile in eis potest stare cum non esse. Vnde in corporibus inferioribus est mutabilitas & secundum esse substantiale: quia materia eorum potest esse cum priuatione formę substantialis ipsorum: & quantum ad esse accidentale, si subiectum compatiatur secum priuationem accidentia: sicut hoc subiectum homo compatitur secum non album, & ideo potest mutari de albo in non album. Si vero sit tale accidens, quod consequatur principia essentialia subiecti, priuatio illius accidentis non potest stare

In titulo proprij sumitur, vt distinguitur cōtra cōmune, immutabile sumitur negatiue, vt negat omne mutabilitatis genus.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Solus Deus est omnino immutabilis. hęc conclusio cum sit exclusiua, habet exponentem affirmatiuam, Deus est omnino immutabilis, probatam in præcedente articulo, & negatiuā nihil aliud à Deo est omnino immutabile: cui equipollet vniuersalis affirmatiua de p̄dicato finito, seu opposito, scilicet: omne aliud a Deo est aliquo modo mutabile. Et propterea in litera hæc vniuersalis affirmatiua probatur primo. Deinde epilogando colligitur probatio totius exclusiuæ responsiuæ quæsito. Probatio autem illius vniuersalis affirmatiuæ fit dupliciter. Primo, quo ad vnā cōem speciē mutationis, secūdo quo ad singulas vniuersi parte secundū diuersas mutationes. Probatur ergo primo, quod omnis creatura est mutabilis p potentiam in altero sic. oīs creatura est mutabilis de nihilo in aliquid, & rursus ex aliquo in nihil. ergo, antecedens patet, consequentia probatur: quia ex simplici voluntate Dei pēdet creatio & conseruatio. Secundo q̄ omnis creatura est mutabilis per potentiā in se, vel secundū esse substātiale & accidentale, vel secundū esse accidentale, puta locū: vel oīs creatura est aliquid potens stare cū priuatione esse substātialis vel localis, vel boni, & in prin. vel cōtactus virtutis: ergo, antecedēs patet distinguēdo tres vniuersā partes. Sphærā elementorū cū mixti: corpora cęlestia, & substantias spirituales. consequentia possibili esse cum vtroque oppositorum successiue.

¶ Circa ea quæ hic dicuntur aduerte primo q̄ cum in litera distinguitur potentia passiua in potentiā ad esse, & ad consecutionem finis, non distinguitur consecutio finis contra esse in cōi, sed tiale, vt dr 7. meta. vel contra esse. vt est proprius effectus actus primi. Consecutio namque finis in actu secundo cōsistit. Aduerte secundo q̄ in litera ad perfectionē doctrinæ non solū ponuntur ea, quæ ad conclusionē spectant directe, quæ. s. mutabilitatē oīa rum spectant: Et quoniam de his inferius ex proposito erit sermo, in locis proprijs cum de angelis ac cœlestibus tractabitur, nunc pertranseundum est. De alijs autem mutabilitatem concernentibus modò tractandum est.

Circa primum membrum distinctionis in litera applicatū ad mutationem ex nihilo, & in nihil &c. occurit turba multa inuehētiū ex ignorātia peripateticæ Philosophiæ. Nō pñt siquidem aut nolunt percipere, q̄ aliquid creatū sit secūdū se immutabile substantialiter, & tñ mutabile per potentiā in alio. Mutabile dico modo exposito. Et licet rōnes ac verba eorum multiplicētur ac dilacerentur: radix tamen duplex est: altera, rationis altera autoritatum. Ratio est, quia accepto angelo quæritur aut est ens possibile, aut necessarium: si possibile, habet intentum. Nam possibile esse. & non esse, non est prædicatum accidentale, aut extraneum, vt dicitur 10. Meta. sed est substantia, vel in substantia. Si necessariū ergo impossibile non esse: ergo per nullam potentiam potest nō esse. Nulla nanque potentia potest impossibile. Autoritas est Auerrois primo cæli. con. 124. & 12. Metaphy. con. 41. Algazer quoque dicit possibile esse quòd alio non existente non est. Repugnat etiam fidei ponere aliq̄d præter Deum esse necessarium, ergo.

¶ Ad horum euidentiam tria notāda sunt, ex quibus omnia ad hanc materiam spectantia, à quibuscunque obiecta soluuntur Primum, est quòd magna differentia est inter necessarium & possibile, ut sunt differentiæ entis realis, & ut sūt differentiæ entis veri. Inquātum enim sunt differentię entis veri, sumuntur logice: & consistunt in sola habitudine terminorū, ut patet. Vt autem sunt differentiæ entis p se, quod significat substantiam, quantitatem &c. vt dicitur quinto, & sexto Meta. sic sunt cōditiones substantiales rerum intrinsece ipsius rebus ut decimo Meta. textu vltimo dicitur de corruptibili, & incorruptibili. Aliud est ergo loqui d necessario & possibili, vt sunt differentiæ reales: & aliud vt sunt differentiæ habitudinis terminorū, quoniā hoc modo abstrahunt à potentia in se, vel in alio: imò ab omni potentia proprie dicta, quoniam inueniuntur in mathematicis secundum nullam vere potentiam, vt dicitur in quinto Meta. cap. de potētia. & in conclusione eiusdem in principio. Ilo vero modo attenditur secūdum intrinsecā rerum. Vnde distinguatur tam necessarium quàm possibile, In reale & logicum, ne fiat confusio. Secundum est quòd potentia in re exigens ad non esse. a qua res possibilis dicitur, non potest etiam si fingendi licentia detur, aliter poni quàm secundario: quia scilicet est in re potētia ad aliud esse incompossibile huic esse, quoniam nulla potentia nullosque appetitus respicit primo non esse, vt dicitur primo ethicorum, vnde oportet vt res carens potentia ad aliud esse incō

Lib. 4. c. 11. circa prin. n. 3

b 29

D. 856.

† Lib. 1. n. 3. & 4.

Q. 3. ar. 2.

45 1. dist. 8. q. 2. ar. 1. & dist. 19. q. 2. ar. 1. & per quæ. 3. ar. 14. ic.

† Lib. 3. prima 2. circa princ. 1.

possibile huic, careat etiam potentia ad non esse. Et cum constet quòd potentia realis ad aliud esse remaneat, & perficiatur in ad nentu illius: consequens necessario est ut omne, in quo est potentia ad non esse, habeat vel sit aliquid potens remanere cum priuatione eius esse, quod actu habet. & ideo in litera optime dicitur: quod possibile per potentiam in se, oportet esse illius modi: intendens de possibili reali. Et per oppositum necessariū reale quod æquiualet immutabili, est quod caret tali potentia. Et hinc sequit quòd aliquid est possibile logicum, quod tamen est necessarium reale, possibile quidem logice quia neutra pars contradictionis de secundo adiacente, implicat contradictionē: puta nec ista, cęlum est, nec ista, cęlum non est necessarium vero realiter quia in eo nō est potentia ad aliud esse, ac p hoc nec ad priuationē esse quod habet. Et quoniam supponimus quòd quicqd non implicat contradictionē est possibile non solum logice, sed potentia reali omnipotentis Dei: ideo possibile logicum vocari potest etiam possibile reale, extrinsece tamen, quia per potentiā in alio. Et propterea in litera, vbi de Deo agitur & rebus, possibile per potentiam in alio dictum est. Tertium est, quòd cōmune est omni rei diuersæ à Deo, habere hanc conditionem affirmatiuam proprie loquendo, scilicet ex se non esse, sed habere hanc negatiuam, scilicet non ex se esse: quia ab alio pendet, nō solum in fieri, sed in conseruari: quemadmodum ācr non ex se est illuminatus. Et propter hāc conditionem dicitur, quòd creaturæ sunt ex se nihil, & ex originis natura defectibiles sunt: & quòd possunt nō esse, & multa alia, quæ omnia ad præ dictum sensum sūt reducenda, quoniā dependentiam ab alio in fieri & conseruari tantum ponunt, non potentiam in creatura ad oppositum. His igitur prælibatis iam patet responsio ad omnia. Ponit enim Sanct. Thom. hic & in secundo contra Gen. cap. 30. & 55. & in q. de potentia. q. 5. art. 3. & vbique Angelos & corpora cœlestia entia necessaria realia, possibilia tamen logice, & per potentiam in alio: & solum Deum omnino de necessariam. Nec hoc repugnat philosophiæ, aut fidei. Nam philoso-

QVAESTIO X.

De Dei æternitate, in sex articulos diuisa.

DEinde quæritur de æternitate. Et circa hoc quæruntur sex.

Primò, quid sit æternitas.

¶ Secundò, vtrum Deus sit æternus.

¶ Tertiò, vtrum esse æternum sit proprium Dei.

¶ Quartò, vtrum æternitas differat ab æuo, & tempore.

¶ Quintò, de differentia æui, & temporis.

Sextò, vtrum sit vnum æuum tantum: sicut est vnum tempus, & vna æternitas.

Articvlvs I.

a ¶ Vtrum conuenienter diffiniatur æternitas, quòd est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio.

AD primum sic proceditur. Videtur, q̄ non sit conueniens diffinitio æternitatis, quam Boet. * ponit 5. de consol. dicens q̄ æternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possesio. Interminabile enim negatiue dicitur. Sed negatio non est de ratione, nisi eorum quæ sunt desicientia, quod eternitati non competit. ergo in diffinitione æternitatis nō debet poni interminabile.

¶ 2 Praeterea, Aeternitas durationem quandam significat: duratio autem magis respicit esse quā vitam. Ergo non debuit poni in diffinitione eternitatis, sed magis esse.

¶ 3 Preterea, Totum dicitur quod habet partes. Hoc aūt eternitati non

Universidad de Deusto
Biblioteca

philosophiæ quidem, vt iam patet. Necetiam philosophis, quoniam æquiuocant de possibili & necessario, vt facile patet inducendo. Dicere autem q repugnat fidei, summæ est ignorantiæ, quibus moderno tempore reguare videtur apud quosdam Parisienses, qui præfatum S. Tho. capitulum vt suspectum habent, sed hos cum sua ignorantia relinquamus. Non enim sunt digni de quibus verba fiant in re tam ardua.

a ¶ Super quæstionis X. Art. I.

TItulus clarus. ¶ In corpore quatuor, primo, Modus inueniendi diuinam æternitatem, secundo, prosequitur illū, quo ad particulas positas in diffinitione intrisece, ibi (esse eum) tertio quo ad particulas positas in diffinitione vt additum, ibi, ite. dicuntur, quarto applicando ad propositū omnia, respondetur quæsito affirmative, ibidem, sic igitur.

¶ Quo ad primū æternitas cognoscenda est per tempus, probatur, quia se habet ad ipsum vt simplex ad compositum. Æternitas enim, vt patebit, est vnius, tempus vero numerus. Illa absque successione, hoc proprijs & posterioris &c. Contat autem, q numerus compositus est respectu vnitatis, & similiter prius & posterius componunt respectu eius, quod stat absque his differētijs.

¶ 4. Physico. tex. 120 to 2.

¶ Quo ad secundum, ratio æternitatis cōsistit in apprehēsione vniformitatis eius, quod est omnino extra motum. Declaratur, ratio temporis consistit in numeratione prioris, & posterioris in motu, ergo, probatur consequētia, quia proportionaliter se habent, sicut tēpus ad successionē partis post partem in motu, ita æternitas ad rem carentem his.

4 5

¶ Aduerte hic q hæc propositio in litera posita, s. ratio æternitatis eō fitur in apprehensione vniformitatis: potest duplicit exponi quo ad conuenit, cum sit simplex. Ergo inconueni. nter dicitur tota.

¶ 4 Præterea, Plures dies non possunt esse simul, nec plura tempora. Sed in æternitate pluraliter dicuntur dies, & tempora. dicitur enim Mich. 5. Egressus eius ab initio à diebus æternitatis. & ad Rom. 16, cap. Secundum reuelationem mysterij temporib. æternis taciti. Ergo æternitas non est tota simul.

¶ 5 Præterea, Totum & perfectum sunt idem. Posito igitur q sit tota, superfluè additur q sit perfecta.

¶ 6 Præterea, Possessio ac durationem non pertinet, æternitas autem quædam duratio est. Ergo æternitas non est possessio.

¶ Respondeo dicendum, q sicut in cognitionem simplicium oportet nos venire per compositia, ita in cognitionem æternitatis oportet nos venire p tempus, quod nihil aliud est quàm numerus motus secundum prius, & posterius. Cum enim in quolibet motu sit successio, & vna pars post alteram, ex hoc q numeramus prius & posterius in motu apprehendimus tempus, quod nihil aliud est quàm numerus prioris & posterioris in motu. in eo autem quod caret motu & semper eodem modo se habet, non est accipere prius & posterius. Sicut igitur ratio temporis consistit in numeratione prioris & posterioris in motu, ita in apprehensione vniformitatis eius, qd est omnino extra motum, consistit ratio æternitatis. Item ea dicuntur tēpore mensurari, quæ principium & finem habent in tempore, vt dicitur in 4. Phisic. * & hoc ideo, quia in omni eo, quod mouet, est accipere aliquod principium, & aliquem finem. Quod verò est omnino immutabile, sicut nec successionem, ita nec principium, aut finem habere potest. Sic ergo ex duobus notificatur æternitas. Primo ex hoc, q id, quod est in æternitate, est interminabile, id est, principio & fine carens: vt terminus ad vtrunque referatur. Secundo per hoc, q ipsa æternitas successione caret tota simul existens.

¶ Ad primum ergo dicendum, q simplicia consueuerunt per negationē diffiniri, sicut punctus est, cuius pars non est: quod non ideo est, q negatio sit de essentia eorum, sed quia intellectus noster, qui primo apprehendit composita, in cognitionem simpliciū peruenire non potest, nisi per remotionem compositionis.

¶ Ad secundum dicendum, q illud, quod est vere æternum, non solum est ens, sed viuens: & ipsum viuere se extendit quodammodo ad operationem, non autem esse. protensiod autē durationis videtur attendi secundū operationem magis quàm secundum esse, vnde & tempus est numerus motus.

¶ Ad tertium dicendum, q æternitas dicitur tota, nō quia habet partes, sed inquantum nihil ei deest.

¶ Ad quartum dicendum, q sicut Deus, cum sit incorporeus, nominibus rerum corporaliū metaphorice in scripturis nominatur, sic æternitas tota simul existens nominibus temporalib. successiuis.

¶ Ad quintum dicendum, q in tempore est duo considerare, scilicet ipsam tempus, quod est successiuum, & nūc temporis, quod est imperfectum. Dicitur ergo tota simul ad remouendum tempus, & perfecta ad excludendum nunc temporis.

¶ Ad sextum dicendum, q illud, qd possidetur firmiter & quiete habetur. Ad designandam ergo immutabilitatem & indeficientiam æternitatis, vsus est nomine possessionis.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum Deus sit æternus.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q Deus non sit æternus. Nihil enim factum potest dici de Deo: Sed æternitas est aliquid factum. Dicit enim Boe.* quod nunc fluens facit tempus: nunc stans facit æternitatem, & Augu.* dicit in lib. 8. quæstionum, q Deus est author æternitatis. Ergo Deus non est æternus.

¶ 2 Præterea, Quod est ante æternitatem, & post æternitatem non mensuratur æternitate. Sed Deus est ante æternitatem (vt dſ in li.* de causis.) & post æternitatem. dicitur. n. Exo. 3. q Dominus regnabit in æternum & vltra. Ergo esse æternum non conuenit Deo.

¶ 3 Præterea, Æternitas mēsura quādā est, Sed Deo nō conuenit esse mensuratum. Ergo nō competit ei esse æternū.

¶ 4 Præterea, In æternitate non est præsens, præteritum, vel futurū, cū sit tota simul, vt dictum est. Sed de Deo dicuntur in scripturis verba præsentis temporis, præteriti, vel futuri. Ergo Deus non est æternus.

¶ SED contra est quod dicit Athanasius,* Æternus pater, æternus filius, æternus Spiritus sanctus.

¶ Respondeo dicendum, q ratio æternitatis consequitur immutabilitatem, sicut ratio temporis consequitur motum, vt ex dictis patet. Vnde cum Deus sit maxime immutabilis sibi maxime competit esse æternum. Nec solum est æternus, sed est sua ly in apprehensione. Vno modo q significet istam consistere in apprehendi, seu cognosci: ita q æternitas sit complete ab anima, sicut de tempore dicitur. Et sic nūdicio ideo non intelligitur, eo q vnitas vniformitatis perennis adhuc est absque actuali mæ; non minus quàm vnitas essentiæ diuinæ. Alio modo q significet id, quod in conceptione obiectiua aequa frequenter viu vocamus rationem ac si diceret, ratio æternitatis consistit in apprehensione, id est in ratione vniformitatis. Et hic est sensus litteræ. Sed tamen adhuc potest dupliciter exponi quoniam potest in tempe etare formaliter, vel materialiter: formaliter quidem, ita vt ratio æternitatis sit ipsa vniformitas. Materialiter vero, vt sit vnitas vniformitatis. Et quamuis quidam materialiter hanc litteram interpretandā putent propter verba S. Thom. in primo sententiarum, dist. 19. q. 2. art. 1. vbi dicit, q sicut prius & posterius motus, vt numerata, constituit tempus, ita permanentia actus, vt vna vnitate vt habet rationem mensuræ, est æternitas: & ex hoc solutas putent omnes obiectiones Aureoli recitata in q. dist. 1. à Capreolo, quia procedūt cōtra hoc dictū formaliter, & non materialiter intellectum. Ego tamen formaliter hunc tex. sicut & cæteros intelligo, motus ex rōne, quia nihil cogit ad materialem sensum: semper enim formalis intellectus reliquam præponitur, si saluari eque potest. Scio igitur q eum vniformitas sit species vnitatis, dicit enim vnitatem contractam ad formam. Rem enim vniformem synonime dicimus rem vnius formę. Addere vnitatem ad vniformitatem est negatio: sicut addere animal homini: vnde in primo sententiarum non dicitur q vniformitas actus, vt vna, sed permanentia actus vt vna. Ac p hoc dicere æternitatem esse, & vniformitatem, & dicere

111. D. 7420

46 2. dist. 2. q. 1. ar. 1. ad 1. con. ca. 1. & 8. po q. 3. ar. 1. & opus 3 c. 5. 6. 7. & 8.

Lib 5. de diuina. ex pos. vit.

† Quia 3 p.

5. Prop. 2. tex. Aristo. 104

Ar. præced.

† In suo simbolo dicens Deitatem sempiternam dei.

Ar. præced. 42

esse vnitatem, non differunt: nisi quia specialius perfectius atque melius dicitur vniformitas, sicut vniuersaliter melius explicat naturam rei genus proximum quàm remotum. Et propterea merito in hac litera posterius edita melior declaratio posita est: Consistit igitur æternitatis ratio in ratione vniformitatis, vt vniformitas rationem mensuræ habet. Patet autem hanc esse mētem litteræ, ex eo q expresse apprehensio, id est ratio vniformitatis, proportionaliter apponitur contra numerationem prioris, & posterioris motus. Rationes autem Aureoli facile soluuntur, cōsistunt enim in his duobus punctis.

¶ Primum est, vniformitas est ipsa immutabilitas, & consequēter est q mēsuratur æternitate: ergo non est formaliter æternitas: tenet consequētia, quia aliud attributum est immutabilitas, & aliud æternitas. Antecedēs probatur: quia vniformitas opponitur motui, quo ad eius varietatem. ergo.

¶ Secundum est tempus nō est formaliter difformitas motus: ergo æternitas non est formaliter vniformitas eius, quod est extra motum, & tenet sequela ex progressu huius litteræ. Ad hæc fiquidem respondetur ostendendo quomodo se habeat vniformitas ad immutabilitatē, res enim vt in præmissa patuit quæstione, dicitur & est immutabilis per negationem potentiæ quomodolibet ad aliter se habere, & ex hoc innascitur in se negatio omnis successionis, & cōsequenter omnis numeri prioris, & posterioris: hoc autem adiunctā ratione mēsuræ est esse vniforme. vniformitas enim nihil aliud quàm vnum, cui primo ratio mensurę conuenit, vt dicitur 10. Metaphys. in forma vniuersalissime accipiendo formam ponit. Et propterea vniformitatis nomine vtimur etiam in motu, sicut etiam vnitas omnia circuit; & hinc prouenit q vniformitas est multiplex in vna res, quibus applicatur, sicut & vnitas. Alia est enim vniformitas motus, alia rei permanentis, alia mensurati, alia mensuræ: & tamen arguens vtitur vniformitatis vocabulo, ac si esset vnivocum contra Aristot. doctrinam quarto Metaphy. Formaliter ergo ad rationes Aureoli negatur q vniformitas sit formaliter immutabilitas, imò est vt eius passio, & similiter negatur q sit quod mensuratur, imò est mensura. Ad probationem vero dicitur quòd varietati motus opponitur vniformitas non absolute, sed motus eo modo, quo primum motum vniformem diximus, sed non de tali est hic sermo, sed de vniformitate vt mensura est immutabilitatis. Ad secundum vero negatur sequela, quoniā difformitas motus & vniformitas immobilis non proportionaliter se habent ad rōnem tēporis & æternitatis, quia ad rōnem æternitatis sat est vnitas formæ immutabilis. Ad rationem vero temporis non sat est diuersitas formę motus, sed exigitur q sit diuersitas talis formæ, s. prioris à posteriori, vt sic: & ideo cum difformitas motus non dicat, nisi diuersam formam motus, non ponit numerum talis formæ motus secundum prioritatem & posteritatem, & consequenter non sufficit ad temporis rationem vniformitas autē rei immobilis quia ponit vnitatem omnis formæ, id est conditionis rei immutabilis, omnia completitur constituentia æternitatem formaliter.

¶ Quo ad tertium, Res nostra immutabilis est principio & fine. probatur, quia extra successionē, declaratur, quia mensuratum tempore habet principium, & finem in tempore, ex eo q omne momentum habet principium & finem.

¶ Aduerte hic breuiter, quia hæc ex quarto physico, sumpta sunt, q dicitur formo præcise de principio & fine durationis, excepta vltima propositione, in qua probatur mensurata tum tempore habere terminos durationis, ex terminis subiecti motus. Non enim loquitur de terminis durationis subiecti, cum possit mobile, puta cœlum poni æternū, sed de terminis magnitudinis subiecti. Et intendit q quia omne mobile, ab aliquo in se termino incipit moueri, & vsque ad alium in se terminum, mouetur: ideo omne mensuratum tempore habet principium & finem durationis, siz est optima ratio à priori, eo q prius & posterius, in motu, & tempore ex priori & posteriori magnitudinis mobilis & spatij sunt, vt patet in 4. & 6. Physi. Alium autem dixi terminum a quo & ad quem siue formaliter & materialiter, vt in motu recto, siue formaliter tantum, vt in motu circulari. Nec ob. si cœlum ponatur semper ab æterno motum, quia vt in secundo cœli dicitur, sat est q incœperit virtualiter, id est habet in se, vnde si incœpisset inchoatus esset eius motus, puta punctum arietis.

† Id habet Hieron. ad Dam. in epist. Quia tacto a medio co. 3. refertur 8. 1. sentē. d. 8. parag. 8

¶ Quo ad quartum concluſio responsiua elicitiue ponitur affirmatiue, scilicet diffinitio illa est conueniens. probatur, quia notificat æternitatem ex duobus, scilicet, ex proprio mensurato in ly interminabilis vitæ, & ex propria quidditate, in ly tota simul existens.

¶ Aduerte hic, q quia diffinitio processu compositiuo inuestigat minis trāre diuisione, ideireo in litera distinxit, ex parte mensuræ mensuram durationis in mensuram per modum numeri successiui, & per modum vnitatis immobilis, & excluſa prima, quia tempus est, secundam intulit. ex parte vero mensurati distinxit mensuratum in terminatum principio & fine, & in-

47 1. dist. 8. q. 2. ar. 2. & dist. 19. q. 1. ar. 1. Et 4 dist. 49 q. 1. ar. 2. q. 3. & 1. con. ca 15. & 16. 3. 1. 2. col. 1

Ar. præced.

Q. 9. arti. 1. & 2.

111 a

Universidad de Deusto
Biblioteca

interminatum vtrinque, & excluso primo, quia temporale est, inualet secundum. Cumque hæc in æternitatis diffinitione adducta ponantur, conueniens conclusa est. Nec officit q omissum est ly perfecta. Tum quia impliciteactum est ponendo vniformitatem immobilis omnino. Talis enim non est vniformitas ipsius nũc temporis, cum non sit extra motum. Tum quia in responsione ad quintum erat hoc explicandum.

†13.de trin. ca. 16. in fi. to. 1

a ¶ *Super Quæstio. X. Artic. II.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo directe respondet quæsito affirmatiue, Deus est maxime æternus. probatur. Deus est maxime immutabilis. ergo est maxime æternus. probatur 2a pars, quia æternitas cõsequitur immutabilitatem, sicut tempus motum. Secũdo assignatur modus, quo est æternus: ponendo aliam conclusionem. ¶ Deus est sua æternitas: hoc. n. est dicere q nõ est

†6. Metaph. text. 8. to. 3. æternus denominatiue, sed essentialiter. Hanc autem conclusionem primo ostendit claudere in se quãdam singularẽ Dei excellentiam. Secũdo probat. Tertio declarat. Cum. n. æternitas species sit durationis, dicẽdo q Deus est sua æternitas, dicitur quoque q est sua duratio. hoc aũt, id est rem esse suã durationem singulare est in Deo: nulli siquidem alteri conuenire in litera dicitur. Probatur deinde simul & conclusio & singularitas inclusa in ea. Deus est suũ esse vniforme, & nihil aliud à Deo est suum esse. ergo solus est suã duratio, quæ æternitas in eo est. Declaratur postremo à similitudine quia sicut est sua essentia, ita est sua æternitas.

¶ Circa vim, ac sensum probationis secundæ cõclusionis: Aduerte q res hic sumitur p re subsistẽte: cuius tantũ est esse proprie loquendo. Ita q non intendit litera q omnis res alia à Deo distinguatur à sua duratione, sed quia non est aliud à Deo. Et quemadmodũ impossibile est punctum moueri, & tamen concipimus & dicimus punctũ motũ, id est si moueretur, causare lineam: ita dato q impossibile sit nũc stare, attamen optime dicimus, nunc stans facit æternitatem, idest, si staret, constitueret æternitatem. Secũdum est: q hinc patet quam vanus contra nos fuerit labor rationũ Ar. vbi supra, ad impugnãdum hoc dicẽtes Boetij & Sancti Thomæ, quia nunc non potest concipi vt stans, & ad remouendum nunc à Deo, æ. qui nocat nunquã de nunc: imo supponit non dari nisi nunc temporis: cum tamen nunc æternitatis sit alterius rationis à nunc temporis. Et rursus, vt dictum est, ipsum nunc temporis si staret, æternitatem constitueret: sicut punctus si moueretur lineam faceret: quare non opus est sensui obiectiones suas adducere. Ex his enim facillime soluuntur.

a ¶ *Super Quæstionis decimæ, Arti. tertium.*

IN titulo proprium distinguitur contra commune.

¶ In corpore duæ conclusiones. Prima est, æternitas vere & proprie est in solo Deo. Probatur. Solus Deus est omnino immutabilis. ergo solus Deus est vere & proprie æternus. tenet sequela quia æternitas immutabilitatem consequitur. Secunda est, æternitas participative inuenitur in aliis. probatur. Immutabilitas participatur quadrupliciter ab aliis. ergo æternitas. tenet sequela: quia inquantum aliqua sunt immutabilia intantum sunt æterna antecedens declaratur secundum quatuor gradus immutabilitatis. Primus est secũdum diuturnitatem: & in hoc sunt corruptibilia, sed longæua valdeunt montes & colles. Secundus est secũdum perpetuitatem secundum totum: & in hoc sunt elementa corruptibilia secundum partes & non secundum totum: quamuis in litera præpostero ordine numerentur hi gradus. Tertius est secundum in corruptibilitate substantialem simpliciter: & in hoc sunt cælestia & angeli. Quartus est secundum immutabilitatem operationis eiusdem numero omnino, & in hoc sunt beati vt sic.

¶ In responsione ad tertium, si neicis nouitie, quomodo intelligatur quòd necessarium significat quendam veritatis modum, memento secundi libri perhiermenias, vbi de modalibus agitur: & videbis necessarium in actu signato modum compositionis, in qua sola est veritas addere supra propositionem. Et sic intelliges necessarium in actu exercito: cuius argumentum hoc meminit, modum cõpositionis vere exercereiã quo necessaria dicuntur, & principia & conclusiones demonstrationum.

a *Super Quæstionis decimæ, Artic. quartum.*

IN titulo aliud realiter.

¶ In corpore quinque. Primo ostendit, quòd dubium in hoc quæsito sit non quæstum, sed totio quæsti. Secundo refert quãdam opinionem circa dubium: scilicet rationem alietatis inter hæc, scilicet propter habere principium & finem, & non habere &c.

¶ Tertio improbatur: quia hoc est per accidens. Probatur quia hæc differentia sublata, remaneret alia à hoc posita: scilicet per esse totum simul, & esse successiuum. quarto saluatur improbata opinio secundum duplicem sensum, scilicet intelligendo illam differentiã quo ad mensurat: vel de principio & fine in potentia.

¶ Quinto respondetur quæsito inquantum dubitabile est: vna conclusione complectente quodammodo omnia dicta, & est ista. Inter æternitatem & tempus per se primo differentia est per esse

totum simul, & non esse huiusmodi. Ita quòd reliqua hanc consequuntur, & relinquitur ex dictis nota.

¶ Aduerte hic quod opinio recitata in litera tres sensus habere potest. Primo de habere principium & finem in seipsa mensura, in actu tamen secundo in mensuratis similiter in actu. tertio in potẽtia, in seipsa tamen mensura. Et quia cum aliqua differentia de aliquo assignatur, intelligitur quòd illa differentia insit illi in seipso. Et rursus cum absolute dicimus principium aut finem, intelligit in actu. ideo primus sensus absolute improbatus est, secundus vero & tertius qui possunt exponendo sufferri, fuere deinde appositi vt veri sunt. Sed quoniam nõ radicalem differentiã, sed secundariam tangebant, ideo vltimo respõdendo radicẽ possuit: omnia in litera clare patent.

49 Locis supra arti. 2. notatis.

†8. super Gen. ic. c. 30. 22. 23. tom. 3.

Ar. præd.

¶ Circa illud dictum in secundo sensu, scilicet q motus cæli si esset æternus non mensuraretur tempore secundum totum, sed secundum partes. Dubium occurrit ex Scoto in secundo. dist. secunda. q. tertia. Sed quia hoc spectat ad quartum Physicorum in textu 117. ideo hic vbi non ex proposito tangitur omittatur. Et similiter dubitatio circa identitatem nunc in toto tempore tactam in responsione ad secundum quum tractetur in eodẽ quarta a textu. 103. vsque ad textum 108. ibidem Deo dante tractabitur. & de his est quæstio specialis.

¶ In responsione ad tertium est dubium circa illud dictum, scilicet quòd esse rerum generabilium mensuretur tempore. Arguit enim contra illud Scot. in secundo dist. secunda q. quarta. volens quòd absolute mensuretur æuo. Sed quia in sequenti articulo æui natura notificanda est, & cosẽ vtitur Sco. argumento contra hoc, & contra mensuram operationis angelicæ: ideirco vsque in sequẽtem differatur articulum.

¶ *Super Quæstionis decimæ, Arti. quintum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore articuli quatuor. Primo respõdet quid in hoc quæsito clarum, quidve ambiguum. secundo tractat quandam opinionem, tertio aliam quarto propriam respondendo quæsito.

¶ Quo ad primam clarum est æuum medium esse inter æternitatem & tempus: ambigmum quomodo est medium propter multitudinem opinionum.

¶ Quo ad secundum. Primo ponitur opinio dicens, mediationẽ attendi penes habere principium & finem. Secundo improbatur: quia mediatio hæc est per accidens, vt patet si auiterna producta essent ab æterno.

¶ Quo ad tertium. ¶ Primo ponitur secunda opinio dicens: mediationem attendi penes carere innouatione & veteratione: & tamen habere prius & posterius. quatenus in primo conueniat cum æternitate: & in secundo cum tempore.

¶ Secũdo improbatur dupliciter, iuxta duplicem intellectum, quem habere potest, scilicet vel referendo vtranque conditionem ad ipsum æuum: vel referendo secundam ad æuum, & primam ad æternum mensuratum quo. Contra primum sensum arguit sic, Prius & posterius secundum durationem non potest esse simul: ergo recedente priore de nouo aduenit posterius. ergo si in æuo est prius & posterius, est innouatio & inueteratio. Contra secundum sic, æuiternum nec est innouabile, nec inueterabile, ergo est in trãsmutabile. ergo mensura eius caret priore & posteriore. Antecedẽs est tuum. prima consequentia patet ex se: & probatur ex quarto Physico. quia transmutabilitas est propria causa inueterationis: ergo intransmutabilitas non inueterationis iuxta illud, si affirmatio est causa affirmationis &c. secunda vero consequentia probatur ex quarto Physico, quia transmutabilitas mensurati est causa prioris & posterioris in mensura. ergo intransmutabilitas erit causa negationis prioris & posterioris in eãdem, iuxta eandẽ radicẽ.

¶ Circa has rationes aduerte quòd Scotus in secundo distin. secunda. quæstio secunda hanc opinionem non sequitur: soluere tñ

nititur

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitur has rationes literæ defendendo secundū sensum. Dans exemplum sic: si poneretur caro non habens partem & partem sub quantitate, tunc in mēsura essent partes, & non in eo cuius essent: & sic in proposito esse angeli est absque innouatione: & tamen mē sura est successiua. Vnde ad rationem factam directe contra hoc respondet, negando in sententia quòd transmutabilitas mensurati sit præcisa causa successionis in mensura. Sed contra, hęc responsio facile conuincitur falsa; tū ad hominem, tum simpliciter. Ad hominem quidem: quia si successio in mensura fiat cum mutatione & immutatione proprij subiecti seu mensurati, ergo arguere a successiōe mēsuræ ad trānsmutationem subiecti non valet: sed est sophisma consequentis: sed ipse Scotus ibidem fatetur: q̄ ille processus est bonus, & ab effectu ad causam: ergo. Et confirmatur: quia Aristo. vsus est illo, nec processus literæ est alius ab illo. si enim successio est in mensura: dicimus, ergo in mensurato: quia varia tio mēsurati est cā successionis in mēsura. Mirum valde est de hoc homine eū eandem mentem trahentem: quia Aristotelis approbat: quia S. Thomæ improbat. Et præterea necesse est ut aut approbationem aut improbationem propriam neget. Simpliciter autem quoniam indiuisibile impossibile est quòd certificetur ex proprijs per diuisibile: ergo impossibile quòd mensuretur per illud: & tenet sequela: quia mensura est certificatio mensurati. Antecedens vero patet in exemplo suo. Nunquam enim scireturq̄ta esset caro indiuisibilis per quantitatem diuisibilem: si eius esset. Vide & de facto per quantitatem specierum in eucharistia non mensuratur corpus Christi: quia non est sub ea diuisibiliter. Et idem est iudicium in quantitate durationis: si enim ipsa est extensa, nunquam mensurabit indiuisibile & inextensum secundum durationem: sic enim quomodo duratio illius naturalis sciatur nec fingi potest. oportet igitur mensuræ extensiæ respondere mensuratum extensum: & indiuisibili indiuisibile vt litera ex Aristote. deduxit.

† Lib. 3. de consola. metr. a princ. pri.

Ar. præce.

¶Quo ad quartum conclusio respondetur quæsito est. Æuum est medium inter æternitatem & tempus: quia est immutabile, mutabilitati tamen coniunctum. probatur. Æternitas est propria mensura esse totaliter permanentis. ergo penes necessium à permanēntia attenditur elongatio ab æternitate. ergo mutatio aut mutationis subiectum maxime recedit ab ipso. ergo medium est immutabile, mutationi tamen annexum actu vel potentia. Patet secunda sequela, quia mutatio permanentiæ opponitur directe: & æternitas ipsa nec mutatio est, nec mutationem quouis modo secum compatitur. vltima autem cum exteris clare patet.

IN responsione ad primum, Aducrte quòd Scotus arguit contra quatuor propositiones. Prima est affirmatiua, operationes angeli mensurant tpe. Secunda est negatiua vicissim: inclusa in præcedente, operationes angeli nō mensurant æuo. Tertia est affirmatiua. visio beata in angelis mensurat æternitate participata. Et hæ omnes habētur in hac responsione ad primum, vt patet in litera. Quarta vero est affirmatiua est, Esse rerū generabilium mēsuratur tpe: hæc enim in responsione ad vltimū articuli prædēcis & in corpore huius posita est, cum dictum est, quòd tā id, quod in transmutatione consistit, id est motus, quām id, quod mutationi subijcitur, quod experimur esse nostrum esse substantiale, tpe mēsuratur. Arguit ergo primo in 2. sent. dist. 2. q. 4. contra secundam propositionem, probando illius contradictoriam, & tenet vt verā, scilicet operationes angeli mensurantur æuo tripliciter. Primo sic; Esse & operatio angeli habent vniformem modum manendi dum manent: ergo habent mensuram eiusdē rationis. Antecedēs patet: quia vtrunque est indiuisibile, & tamen defectibile. probatur: quia mensuræ proportionantur diuersis modis manendi, vt patet de successiuis & permanentibus. Secōdo sic, Actus beatificus mēsuratur æuo: vt per August. patet de fide ad Petrum, ca. 18. ergo: Tertio operatio angeli non mensuratur æternitate, nec tempore: ergo æuo.

† 4. Physic. tex. 120. com. 10.

¶Ad euidentiā huius difficultatis, aduerte quòd Scotus ibidē tres mensuras durationis ponit: tempus, æuum, & æternitatem, ita quòd eadem res succedens, æuū per manentem, defectibilem tamen: æternitas autē rem omnino indefectibilē mensuret. Et propterea tenet esse substantiale rerū, ad quas imposibile est esse motum, & operationes angelicas &c. secundum se mensurari æuo, & tota ratio eius est illa maxima, Quocunque vniformem habēt modum manendi dum manent habent mensuram eiusdem rationis. In præsenti, autē litera distinguuntur mensuræ durationis penes mutabilitatem & immutabilitatem rerum. Et vere sic est: quoniam mensura durationis est certificatiua naturalis durationis rei secundum se: alioquin frustra esset. naturalis autem duratio rei ex mutabilitate aut immutabilitate nascitur: loquor de mutabili vel immutabili proprie, id est ex intrinseco: quoniam ex tali mutabilitate tantum pendet naturalis duratio rei. Nihil enim refert ad naturalē durationē rei, an in alio sit potentia destructiua eius, an non, sed solū an in ipsa. vnde possit dēsere, an nō, & in hoc certant manifeste Scot. dicens, nec aliquando non esse, nec posse non esse per propriā potentiā variat mēsuram rei. Et fundamentū eius est validum scilicet quia si angelus annihilādus esset, nil minus mēsuraretur æuo. Liquet enim q̄ naturaliter non fore aliquā, & similiter posse naturaliter non esse variant naturam rei: quia corruptibile & incorruptibile, vt dicitur 10. Metaphy. sunt substantia, aut ens vniuocum. ergo nec propria mensura est eadem. Et ex hoc pronenit, quòd annihilandus angelus mēsuratur æuo: quia scil. est annihilatio non prouenit ex natura eius, sed ab extraneo. ipse enim quantū est per se semper esset. Dicimus ergo rem omnino immutabilem eternitate mēsurari, immutabilem aliter autem simpliciter & mutabilem secundum quid quo, mutabilem autem simpliciter tē pore. Et propterea, cum angelus sit immutabilis substantialiter, mutabilis tñ accidentaliter, quo mensuratur. Operationes vero eius naturales, quia naturaliter sunt mutabiles, quo mēsurari nequeunt. Æuo namque mensurantur æternum est, æviternū autē naturaliter perpetuum est, nullum autem naturaliter mutabile est naturaliter perpetuū. Ad fundamentum autem Scotici, distinguenda primo. est propositio illa: q̄m si sit in sensu composito est falsissima, quoniam, vt dicitur in primo periher. vnumquodq; necesse est esse dum est: & sic omnia manentia dum manent habent vniformem modum essendi, quia sunt necessariò: & tamen non habent eandem mensuram. Nec ad hunc sensum arguens facit iblam, sed absolute seu in sensu diuiso. Et tunc dicitur, quòd modus manendi est multipliciter distinguibilis, scilicet vel penes necessarium & possibile, vel penes permanēs & successiuum, vel penes

defectibile

defectibile & indefectibile, & quocunque modo sumatur, semper est falsa; quoniam nec omne necessarium conuenit in mensura, sed alia est mensura necessarij omnino, vt Dei, & alia necessarij simpliciter: possibilis autem idem quid, vt sunt reliqua incorruptibilia. Et similiter omnia possibilia non mensurātur vna mensura, quoniam quædam tempore continuo, & quædam tempore discreto, vt dicetur. Similiter non omne permanens conuenit in mensura, vt patet de superioribus & inferioribus. Nec omnia successiua: quoniā alia est mēsura successiuorum successione continua, & alia successorum successione discreta, vt dicetur. De defectibili autem & in defectibili iā patet defectibilitatem non esse modum rei, vt ab eis sumitur, sed dicere potentiam extraneam, & propterea non est ad propositum & esset nihil minus falsa, ex eo quòd non omne defectibile vnica mēsura certificatur. Ex his autem simplicibus patet responsio ad modos compositos: puta p manens defectibile & similes. Ad formam ergo propositionis dicēdum est, q̄ habere vniformem modum manendi intrinsecum rei & per se respicientem naturalem durationem rei, est ratio vniformis, seu eiusdem mensuræ durationis, & non absolute habere vniformem modum manēdi: & ideo falsum est antecedens illius consequentiæ. Et iam exclusa est eius probatio.

D. 122

44 333 2

D. 129.

† Lib. 8. super Gene. c. 20. to. 5.

D. 185. D. 871

¶Ad secundum negatur antecedens, vt patet in litera, nec est verum quod Augustin. dicat illud nisi in sensu inferius manifestando, accipiendo scilicet æuum pro æternitate participata.

¶Ad tertium negatur antecedens pro secunda parte, quia operatio angeli mensuratur nunc temporis non cōtinui, sed discreti.

¶Contra primam propositionem, scilicet angeli mensurantur tempore: arguit Sco. ibidem. sed quoniam argumenta sua militant contra tenentes eos mensurari tempore discreto, quod sit species quantitatis: & hæc propositio non est S. Tho. quoniam apud nos tempus discretum nihil aliud est quām numerus prioris & posterioris in motu discreto: qui nihil aliud est quām successio operationis spiritualis ad aliam operationem spiritualem: quales sunt duæ intellectiones sine fantasmatum seruitio. Numerus autem de prædicamento quantitatis sequitur diuisionem continui: oportet vt tempus hoc sit numerus transcendens compositus ex vnitatibus transcendentibus: quia inquam sic est, vnum tantum ex Scoto motuum afferendam censui, scilicet quia ponuntur multa tēpora sine necessitate, oportet etiam multiplicari tempora non solum in pluribus, sed in eodem respectu actuum intellectus & voluntatis &c. hæc autem videntur incommentientia. ergo.

D. 757 & 52

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd necessitas magna est multiplicandi tempus incontinuum & discretum: propter spirituales operationes substantiarum spiritualium: carerent enim istæ proportionatis mensuris. Illæ enim cum sint immediate sibi inuicem succedentes & instantaneę secundum se, quia quælibet est tota simul, euanuntur manifeste supra tempus continuum & eius instantia: ad æuum autem excellentiam non attingunt, quia corruptibiles materialiter sunt. Oportet ergo vt sint propria mensura remaneant tam nobilia entia, aut tempus discretum ponere: cuius instantibus operationes ipsæ in se mensurentur. Hęc enim sunt ipse motus spiritualis angelorum: cuius numerus est tempus, per quod dicit Augusti. mouere Deum spiritualem creaturam. Multiplicatio autem temporis discreti in pluribus angelis aut in eodē, iudicio meo non est necessaria nisi materialiter: quemadmodū etiam tempus continuum quo nostra mensurantur, materialiter multiplicatur in omnibus mobilibus. & æuum in omnibus æviternis. Consonum namque rationi videtur, vt sicut omnia æviterna simplicissimo quo mensurantur, quod solum est æmum formaliter ita omnis operatio huiusmodi simplicissima operatione seu simplicissimo nunc illius mensuretur: & similiter omnis successio operationum, simplicissima successione. Talis autem operatio quòd dicimus angelum esse, vel fuisse, vel futurum esse, differt secundum acceptionem intellectus nostri, qui accipit esse angeli per comparationem ad diuersas partes temporis. Et cum dicit angelum esse, vel fuisse, supponit aliquid cum quo eius oppositum non subditur diuinę potentię. Cum vero dicit futurum esse, nondum supponit tale aliquid. Vnde cum esse, & non esse angeli subsit diuinæ potentiæ, absolutè considerando potest Deus facere, quod esse Angeli non sit futurum, tū nō potest facere quod non sit dum est, vel quod nō fuerit postquam fuit.

153

¶Ad quartum dicendum, quòd duratio æui est infinita: quia non finitur tēpore. Sic autem esse aliquod creatum infinitum, quod non finiatur quodam alio, non est inconueniens.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum sit vnum æuum tantum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod non sit tantū vnū æuum. Dicitur enim in apocryphis Esdræ, Maiestas & potestas æuorum est apud te Domine.

¶2 Præterea, Diuersorum generū diuersæ sunt mēsuræ. Sed quædā auitas ad æuum, Dicitur enim in apocryphis Esdræ, Maiestas & potestas æuorum est apud te Domine.

¶2 Præterea, Diuersorum generū diuersæ sunt mēsuræ. Sed quædā auitas & successio est ea, quæ in primo operante tempore, literaliter inuenitur: quę constat esse supremum angelum, in quo, vt dicetur, est etiam æuum. Est quia operationes intellectus sunt naturaliter priores, & simpliciores operationibus voluntatis, e est vnum tempus omnium huius modi temporalis, quod est primo mēsura operationum succedentium in intellectu primi angeli & ex consequenti & extrinsecę cæterarum operationum tam suarum quam aliorum spiritualium. Cum his tamē (vt dictum est) stat quòd quasi materialiter multiplicetur huiusmodi tēpus iuxta numerū mēsuratorum operum: eò quòd vnū & mensura, quæ conteruntur ens, multiplicantur cum rebus ipsis. Dixi autē quasi materialiter: quia non oportet q̄ omnino vniuocè saluetur propor

50 2. dist. 2. q. 1. art. 2. Et 5. q. 1. q. 4

tio temporum nostrorum ad tempus cuius subiectum est primus motus, & proportionorum temporum ad simplicissimum tempus eorum, sed sat est si est quasi talis.

¶Contra tertiam verò propositionem, scilicet operatio beata mensuratur æternitate participata, arguit idem in 4. dist. 49. q. 6. Operatio beata non est immutabilior æuo terno: ergo non mensuratur æternitate, sed æuo. Consequentia nota. Et antecedens probatur. Tum quia operatio beata est simpliciter minus nobilis quam substantia angeli beati: quoniam substantia est nobilior accidente. Tum quia perfectio ipsius operationis beatæ non est immutabilior substantia eiusdem operationis: quoniam id quod inest alicui per accidens, non est immutabilius eo quod inest per se. Constat autem quòd substantia operationis mensuratur æuo: ergo.

¶Preterea. Æternum vt distinguitur contra æviternum, non solum est totum simul, sed est indefectibile carens potentia ad non esse, sed nullum creatum est huiusmodi. ergo.

¶Ad euidentiam huius difficultatis scito, quòd quamuis æuum nihil aliud sit quām æternitatis participatio, distinguitur tamen à S. Thom. hic & in 2. contra gen. ca. 16. & in 4. sentent. 49. quæst. 1. articu. 2. quæ. 3. æternitas participata ab euo non sicut perfectum à minus perfecto in eadem specie, sed sicut perfectius à minus perfecto diuersorum ordinum. Æternitas quippe cum sit de propria mensura diuini esse, participata æternitas consequenter est propria mensura esse diuini ordinis. Esse autem diuini ordinis dico, quod possibile est connaturale esse aliquique creaturę facte, aut factibili, de quo in quæst. 12. latior erit sermo. Æuum autem est mensura esse immutabilis quidem, sed naturalis ordinis. Et hoc est: per se primo differentia inter æternitatem participatam & æuum. Ex hac enim & alię differentię fluunt, & omnes difficultates solūtur. Quia enim operatio beata diuini est ordinis ideo eternitate dicitur mensurari participatiue. Hinc etiam oritur vis conclusionis impugnatę à Sco. scilicet, intellectus creatus non potest ex se in operationem beatam, ergo mensuratur æternitate. Ex primo siquidem antecedente sequitur, ergo diuini est ordinis & post ergo mensuratur æternitate.

¶Vnde ad primum rationem Sco. negatur antecedens: quoniam operatio beata, dato, quòd ipsa in se non esset immutabilior quaterno: est tamen immutabilioris ordinis, quia diuini, & propterea dicitur, est immutabilior secundum suum genus. Dicat autem, dato quòd non sit &c. quia minus mutatio iudicit ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

cir ad non esse operationis beatæ quàm substantiæ Angeli, quia hæc exigit annihilationem, illa non. Est & rursus immutabilior, quia plura mutabilia immutabilius continet. vna siquidem visio beata absque omni mutatione continet visiones omnium spectantium ad vniuersum eminenter. Nullum autem æuiternum ad hanc immutabilitatem ascendere potest.

¶ Ad probationem autem primâ dicitur, ꝙ sicut actus est simpliciter nobilior potétia: & tamen substátia est simpliciter nobilior accidente: & ratione primi, actus intelligendi est nobilior materia prima, ratione secundi econtra: ita in proposito, & hæc est vera, ꝙ substantia est nobilior accidente, & similiter hæc, ꝙ esse diuini ordinis est nobilius esse naturali: & propterea vtrúque est verum in diuersis ordinibus. Substátia quippe Angeli est nobilior secundum esse naturæ, operatio autem beata secúdum excellentiam deitatis, Et si propriè loqui volumus, æquiuoce cóparari videntur.

¶ Ad secundum autem probationem negatur quòd substantia operationis beatæ mensuretur æuo. substátia enim operationis, & eius perfectio vna res numero sunt, & eadem mensurantur mensura. vnde non solú beatitudo operationis, sed ipsa operatio beata mensuratur æternitate participata. Falsum quoque est ꝙ perfectio non sit immutabilior substantia operationis, eo modo quo distinguuntur quoniam substátia operationis si sine perfectione beatitudinis esset, in instanti temporis discreti mensuraretur. Perfectio autē deitatis mensuram æternitatis adducit: non eo modo quo accidens superinducitur, sed eo potius modo quo differétia generi aduenies naturam affert specificam. Et propterea non valet probatio in oppositum de eo, quod inest per accidens. constat.n. ꝙ natura generica, aut quasi generica secundum se non talis, aut cantæ perfectionis ex perfectione differentiæ aduenientis: quæ tamen generi accidere conceditur, perfectionem tantam, ac talem assequitur, ita quòd vnum ens perfectum sit, & sic est in proposito.

¶ Ad secundam autem obiectionem principaliter dicitur, ꝙ proprie loquendo beatus vt sic, caret potentia ad non esse beatum: sicut cælum caret potentia ad non esse rotúdum. Quemadmodú est materia prima si reciperet formam omnibus formis generabilium & corruptibilium careret potétia ad non esse illius formæ: ita intellectus habens actum beatum caret potentia ad non esse illius actus. Actus enim ille est omnium bonorum no aggregatione, sed eleuatione perfectus; & ideo beatus immutabilé beatú reddit. Extenso ꝛc vocabulo vt argués vtitur vocando potentiam ad non esse potentiam logicam, vel obiectiuam, dicitur, ꝙ æternum per essentiam oportet carere omnino potentia ad non esse: nó autem per partem potentiam: sed sat est, vt distinguatur contra æuiternum diuersitate ordinis: quia illud.s. est ordinis æterni ꝙ essentiam, illud vero naturæ.

¶ Contra quartam propositionē arguit Scotus in secundo vbi supra, non aliter quàm contra primam, scilicet esse substátiale habet eundem manendi modum quandiu est quem habet æuiternum, quia successione caret &c. ergo. Sed ad hoc non oportet aliter respondere quàm superius. Non.n. penes habere esse modo successiuo, vel permanenti distinguuntur mensuræ, sed penes mutabile & immutabile, vt dictum est. Sed aduerte hic, ꝙ Scotus ibidem nititur soluere rationem Sanct. Thom. ad hoc in responsione ad tertium in præcepenti articulo factum, scilicet quia motus est mensura non tantum motus, sed etiam quietis. Ait enim ꝙ substantia bonis absolute mensuratur æuo: quies autem eius tempore: nec aliud ex illa sequitur ratione. Sed hæc responsio non est sufficiens causa, quoniam

† 10. Metaph. tex. 4 10. p.

† Lib. 1. patriarchium. c. 8. nu. 4. 250. 264

† Ca. in. 8. 4 a melius.

5 3 p. 30. ar. 3. c. et 1. dist. 14. 3. cap. Et 3. met. lib. 12. ¶ 33. fi.

5 3 b. 4 b. 6 d.

† Lib. 10. Met. capitulum 3. & ¶. 10. p.

Q. 50. ar. 4.

niam tempus comprobatur in litera, mensurare non solum quietem, sed rem quiescentem: quoniam omne quiescens est mobile: omne autem mutabile secúdum quod mutabile mensuratur tempore. Constat autem quòd secundum substantiam nos sumus mutabiles. ergo secúdum substantiam temporales. Et stat vis rationis in hoc. Motus & quies substantialiter accepti, id est mutatio substantialis, & quies sub esse substátiali nó solum in actu, sed in potétia mensurantur tempore. ergo esse substantiale nostrum mésuratur tempore: antecedens patet ex eo quòd actus & potétia ad eundem ordinis mensuram spectát, vt ex primo cæli. & 4. Physi. habetur: consequentia autem tenet ex eo, quòd potentia talis, substantialis est, vt 10. Metaph. dicitur.

IN responsione ad secúdum occurrit dubium circa illam propositionem, æuú est totum simul: Impugnatur siquidé ab illa opinione refutata in litera sic. Aenum contingit fit à Deo, aeper hoc potest deficere ab esse, & cósequenter potest annihilari: ac deinde iterum creari, igitur non est totum simul Et habes in Scot. & in Capreolo in 2. di. 2. q. 2.

¶ Ad hæc facile patet responsio ex dictis. æuú enim sue æuiternum non contingit fit propriè loquendo, sed conseruatur à Deo. Nec potest dehére ab esse ex intrinseco, sed Deus potest ipsum annihilare. Et propterea non sequitur, ergo non est totum simul. Si enim posset ex intrinseco esse plus, aut minus, aut præcise tantum secundum durationem tunc non esset totum simul, sed ex eo quod Deus potest. non sequitur hoc in natura æui, seu æuiterni. Natura enim rei non est metienda secundum vires diuinas, sed proprias. In casu autem annihilationis & recreationis dicitur quòd esset successio instantium mensurantium creationem, annihilationem, & recreationem, & non ipsius æui. Instantia enim illa nihil æui sunt, sed sunt partes temporis discreti, cuius tam meminimus. Idem enim effect tunc iudicium de illo angelo. sicut esset de duobus angelis: quorum vnus prius altero crearetur. vtitur enim æuo tunc ille vnus quasi duo.

¶ In responsione ad tertium, aduerte quòd ibi distinguitur esse angeli dupliciter, vno modo absolute, & sic nó habet præteritum, nec futurum: sed subditur diuinæ potentiæ: & potest non esse per potentiam in alio. Alio modo vt coexistens differentiis temporis realis vel imaginari): & habet præteritum & futurum. & sic dicimus quòd fuit & quòd erit. & sic secundum futurum subditur diuinæ potentiæ: non secundum præteritum. Quia supponitur incompossibile. vt in litera dicitur. Et nota quòd autoritas Hierony. ad Marcellam, solus Deus non nouit præteritum & futurum. & similiter Augustin. Præsens si stat, est æternitas. & similes, intelliguntur secundum se & omnia quæ in eis sunt. Angelus enim secundum affectiones habet præteritum & futurum: similiter æuum propter adiuncta, non stat ut in præcedenti artic. dictum est.

QVAESTIO XI.

De vnitate Dei, in quatuor articulos diuisa.

POST præmissa consideranda est de diuina vnitate.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum vnum addat aliquid supra ens.

¶ Secundo vtrum opponantur vnú & multa.

¶ Tertio vtrum Deus sit vnus.

¶ Quartò, vtrum sit maxime vnus.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrum vnum addat aliquid supra ens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vnum addat aliquid supra ens. omne enim, quod est in aliquo genere determinato se habet ex additione ad ens, quod circuit omnia genera. Sed vnum est in genere determinato: est enim principium numeri, qui est species quantitatis. ergo vnum addit aliquid supra ens.

¶ 2 Præterea, Quod diuiditur aliquod commune, se habet ex additione ad illud. Sed ens diuiditur per vnú & multa. Ergo vnum addit aliquid supra ens.

¶ 3 Præterea, Si vnum non addit supra ens, idem esset dicere vnum & ens. Sed negatorie dicitur, ens ens. Ergo negatio esset dicere ens vnum Quod falsum est. Addit igitur vnum supra ens.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Diony. * vl. c. de di. no. Nihil est existentiú non participans vno. Quod non esset, si vnum adderet supra ens: quod contraheret ipsum. ergo vnum non habet se ex additione ad ens.

¶ RESPONDEO dicendum, ꝙ vnum non addit supra ens rem aliquā, sed tantum negationem diuisionis. Vnum enim nihil aliud significat quā ens indiuisum. Et ex hoc ipso apparet quòd vnum conuertitur cum ente. Nā omne ens aut est simplex, aut compositum. Quod autem est simplex est indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio. Ens autem compositum habet esse quamdiu partes eius manent coniunctæ. Vnde cum destruitur unitas compositi, destruitur & esse eius. Vnde manifestum est, quòd ens & vnum conuertuntur. Sed quia ens dicit aliquid per modum formæ vel actus, ut infra patebit, sic enim unumquodque habet esse in actu, quia unumquodque habet esse in quantum habet formam, vel actum, ideo ens primo dicit actum essendi. Et sic aliquid dicitur ens, quia habet esse. Vnum autem dicit simul actum essendi, & consequitur rationem indivisionis. Vnde manifestum est, quòd ordo entium secundum perfectionem essendi, est secundum ordinem unitatis, id est quanto aliquid habet plus de esse, tanto plus habet de unitate. Et ideo ea quæ sunt imperfecta, & parum habent de esse, habent parum de unitate, ut materia prima. Quæ autem sunt perfecta, & habent multum de esse, habent multum de unitate, ut Deus. Ipse enim habet esse infinitum, & ideo est infinitus in unitate.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ens addit supra ens rem aliquam, sed tantum negationem divisionis. Vnum enim nihil aliud significat quā ens indiuisum. Et ex hoc ipso apparet quòd vnum conuertitur cum ente. Nā omne ens aut est simplex, aut compositum. Quod autem est simplex est indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio. Ens autem compositum habet esse quamdiu partes eius manent coniunctæ, cæterorú vero separata. Et propterea nó multiplicatur ad multiplicationem cæterorú, sed primi tantú. sicut vniuersaliter accidens multiplicatur ad multiplicationem subiectorum, cum ergo primum non multiplicatur: ergo nec mésura ut in proposito. Quarto principaliter ex ista assignata via ad quæsiti responsionem inducit, iuxta duas opiniones de angelis duas cōclusiones ponens. Altera est, ęua sunt multa probatur: prima quiterna sunt multa. ergo. Altera est, æuum est vnum tantum. probat: primum quiternum est vnum tantum. ergo. Antecedentia sunt ipse opiniones diuerse. consequentiæ fundantur super processu facto de vnitate temporis: cuius radix fuit, mensura multiplicatur ad multiplicationem primi mensurati. & quoniam ex his non habetur responsio ad quæsitum certa, ideo subdit tenendum esse secundam conclusionem. Quia probabilior est illius opinio, vt infra patebit, & sic conclusio responsiua est. Aeuum est tantum vnum.

¶ Aduerte hic, quòd sicut quilibet motus habet proprium prius & posterius in seipso, ita etiam habet proprium numerum numerum illorum: & consequenter proprium tempus: sed quoniam non cuiuslibet motus numerus est certificatiuus omnium motuū ex natura sua. sed tantum numerus primi motus propter eius simplicitatem maximam. ideo solius primi motus numerus temporis complete rationem habet. Et propterea tempus est vnum numero formaliter completeque sumptum: & iunt multa tempora quasi materialiter seu incomplete. Et simile est iudicium de æuo. Eodem enim modo est vnum & multa. Verum autem æuum sic accidens, aut esse, aut essentia æuiterni in quæstione speciali quæretur est, Metaphysici quippe negotij hoc est.

¶ Circa ea, quæ hic dehnita sunt, complura sunt dubia. Primo nanque Sco. in 2. di. 2. & q. 3. reprehendit quòd primum quiternū mensuretur æuo, quāmuis ipsum primum sit extrinseca mensura aliorum. Vnica ratione. Mensura ex natura rei est notior ea natura rei mensurato. sed nihil est in prio o æuiterno notius ipsi substantia æuiterni. ergo nihil est in eo quod habeat rationem mensuræ substantiæ eius. Durandus autem reprehendit mensurationem extrinsecam vnius æuiterni per aliud æuiternum tripliciter. Primo sic. Illud cuius duratio est certior ex propria ratione quàm ex comparatione ad extrinsecum non mensuratur secundum durationem per extrinsecum: sed æuiterni mensura est huiusmodi. probatur: quia propria eius ratio est esse immutabile secundum naturam. Secundo duratio infinita non est mensurabilis, ergo. Tertio non quantum, non est mensurabile. ergo. tenet sequela. quia æuum caret successione. Hæc & plura alia recitantur à Capreolo in secundo. distin. secunda: consulto tamen omissis ea terna dicemus, vnde omnia soluentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad euidentiam igitur huius scito, q̃ vt ex dictis patere iam potest, æuiternum non mensuratur æuo siue intrinsece, siue extrinsece per modum quantitatis continuæ, aut successiuæ, aut etiam discretæ, sed per modum vnitatis, quoniam æuum est indiuisibile: totum simul &c. Cum enim æuum sit vnitas immutabilis, vitæ mutabili coniuncta: quanto vli quod mutabile, minus est immutabilitati coniũctũ, tanto est immutabilius & minus compositum: ac p̃ hoc simplicius, & consequenter magis vnũ: supponimus autem nunc q̃ æuiternũ quãto inferius tãto pluralitati maior cõiunctius est: vñ & habet species minus vniuersales, & operationes minus ambientes locorum, aut corporum. Et propterea supremum æuiternum tanquam maxime immutabile inter immutabilia sic, id est mutationi iuncta, est maxime vnum: & cõsequenter ex natura sua habet vnde per accessum, & recessum ab eo, extera æuiterna vt sic mensurantur extrinsece.

¶ Ad Scotum ergo negatur minor. Dico nanq; q̃ æuum existens in primo æuiterno siue sit eius substantia, aut existẽtia siue non, est notius in ratione mẽsuræ ipsa æuiterni substantia, ut immutabilis, quoniam æuum nihil aliud est quàm vnitas per modum mensuræ talis immutabilitatis: ac per hoc ipsum æuum est formaliter vnitas, cui primo debetur ratio mensuræ, vt patet 4. & 10. Metaphy. substantia autem sic immutabilis est denominatiue vna, & hanc denominationem importat ly æuiternum. Constat autem vniuersaliter, quod id, q̃ est formaliter tale, est certius & notius ex natura rei, eo q̃ est denominatiue tale. Quamuis igitur substantia Angeli sit simpliciter notissimum omnium, quæ in eo sunt, æuum tamen in genere, seu in ratione mensuræ est notius illius substãtia, sicut quamuis substantia corporea sit notior secundum se quantitate, in genere tamen mensuræ quantitas est notior secundum se.

¶ Ad duradum vero respondendum est negando maiorem, vt patet in perfectione & mensura quidditatiua. Perfectio nanque quidditatiua melius cognoscitur ex intrinseco quàm ex extrinseco; & tamen vnum eo; quidditas mensuratur prima quidditate sui generis. est ergo sop̃isma secundum non causam, vt causam: non n. cã adhibende mensuræ extrinsece est melior certitudo ab extra quàm intra. Sed dependentia certitudinis intrinsecæ ab extrinseca, vt à simpliciori, vt dictum est. Ad secundum vero & tertium similiter dicitur, q̃ nihil valeur de mensurabili per vnitatem. Infinitum enim & non quantum vniformitatis rationem non subterfugiunt. Restat adhuc dubium quid sit illud primum æuiternum: sed quoniam per accidens esset huic propoſito, in tractatu de Angelis dicetur.

a ¶ *Super Quæstionis undecimæ. Articulum I.*

Circa ordinem quæstionis huius, & præcedentium dubium est: quoniam vnum prius conuenit enti quàm simplicitas, & immutabilitas, & reliqua tractata à quæst. 3. hucusque. ergo inconuenienter, vltimo loco tractatur de vnitate antecedens probatur. quoniam omne ens est vnum. non aut simplex, nec immutabile, prius autem est à quo non conuertitur consequentia,

¶ Ad hoc dicitur q̃ sicut tractatus de animalis natura secundũ omnia prædicata quidditatiua præcedit tractatũ de vnitate animalis, ita tractatus de natura diuina secundum omnia predicamalis, ita tractatus de natura diuina secundum omnia predicamalis, ita tractatus de natura diuina secundum omnia predicam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiale qua litera loquitur manifeste est impossibile. Quoniam aut hic est sermo de multitudine, vt multitudo est: aut de rebus multis. Non de rebus multis, vt patet ex vi argumenti, & responsionis. cum dicitur, q̃ multitudo est totum heterogeneum. De ipsa autem multitudine constat, q̃ non componitur ex rebus vnis, sed ex vnitatib. Alioquin multitudo transcendens, vt multitudo est, esset substantia. vt pote ex substãtijs rerum composita.

† In post prædicamentis c. de oppositis, & 4. Metaph. tex. 4. com. 1 & 3.

¶ Ad hoc dicitur q̃ tam vnum quã multa transcendenter sumi possunt dupliciter. Vno modo substantialiter, alio modo cõpletive, seu formaliter. Si sumantur primo modo, constat q̃ multitudo componitur ex rebus vnis: & q̃ est substantia, seu ens reale, & sic videtur secũdum planum literæ sensum textus primò interpretãdus. Et si obiciat, ergo non loquitur de multitudine formaliter, dicetur, q̃ loquitur de multitudine formaliter quãtum ad id quod realiter est. Alius tñ atq; formalius loquẽdo de eodem mihi videtur, q̃ hic est sermo de vnitate & multitudine formaliter & vniuersaliter: & q̃ per illa verba vnitates secũdum id quod habent de entitate, non tñ dicit littera rem, quę est vna, sed intendit ipsam vnitatis naturam, prout entis actum exercet. Quod vt clarius p̃cipiatur ab vno in genere quantitatis incipiamus. Vnitas de genere quantitatis sumi potest dupliciter. Vno modo vt est non est numerus, quod est esse non diuisum in se, quẽadmodum numerus est diuisus in plures vnitates. Et sic patet q̃ non componit numerum: sicut nec nõ domus componit domum. Alio modo vt est in se talis entitas, puta accidens, & sic componit numerum, vnitas quoque transcendes dupliciter sumi potest. Primo vt est indiuisa, quod est esse non multitudinem. Et sic impossibile est cõponere multitudinem ratione dicta. Alio modo secundum id quod

154

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ nulla priuatio tollit totaliter esse, quia priuatio est negatio in subiecto, secundum Philosophum *. Sed tamen omnis priuatio tollit aliquod esse. Et ideo in ente ratione suæ communitatis accidit q̃ priuatio entis fundatur in ente: quod non accidit in priuationibus formarum specialium, vt visus, vel albedinis, vel alicuius huiusmodi. Et sicut est de ente, ita est de vno & bono, quod conuertitur cum ente. Nam priuatio boni fundatur in aliquo bono. & similiter remotio vnitatis fundatur in aliquo vno. Et exinde contingit q̃ multitudo est quoddã vnum, & malum est quoddam bonũ: & non ens est quoddam ens. e Non tamen oppositum prædicatur de opposito: quia alterum horum est simpliciter, & alterum secundum quid. Quod enim secũdum quid est ens (vt in potentia) est non ens simpliciter, id est actu: vel quod est ens simpliciter in genere substantiæ, est non ens secundum quid quantum ad aliquod esse accidentale. Similiter ergo quod est bonum secundum quid, est malum simpliciter, vel econuerso: & similiter quod est vnum simpliciter, est multa secundum quid, & econuerso.

* 4. Metaph. tex. 3. to. 3.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ duplex est totum. Quoddam homogeneum, quod componitur ex similibus partibus: quoddam vero heterogeneum, quod componitur ex dissimilibus partibus. In quoiibet autem toto homogeneo totum constituitur ex partibus habentibus formam totius, sicut quælibet pars aquæ est aqua. & talis est constitutio continui ex suis partibus. In quolibet autem toto heterogeneo quælibet pars caret forma totius. Nulla enim pars domus est domus: nec aliqua pars hominis est homo. Et tale totum est multitudo. Inquantum ergo pars eius non habet formam multitudinis compositum ex multitudine ex vnitatibus, sicut domus ex non domibus, non q̃ vnitates constituant multitudinem secũdum id quod habent de ratione indiuisionis, prout opponuntur multitudini, sed secundum hoc quod habent de entitate: sicut & partes domus constituunt domum per hoc q̃ quod sunt quædam corpora, non per hoc quod sunt non domus.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ multum accipitur dupliciter. Vno modo absolute, & sic opponitur vni. Alio modo secundum q̃ importat excessum quendam, & sic opponitur pauco. vnde primo modo duo sunt multa, non autem secundo.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ vnum est, id est secundum ipsam negationem diuisionis: non inquantum exercet actum priuationis, sed inquantum habet entis rationẽ. Et sic cõponit multitudinem formaliter, & completiue sumptã. Ita q̃ hæc distinctio contracta ad vnum, & multa transcendenter, non est distinctio priuationis à subiecto positiuo, sed est distinctio actus priuantis ab actu positiuo. Ita quod ipsa indiuisio vt exercet actũ priuationis nõ cõponit. Et ipsamet vt cuiusdam entitatis rationem habet componit multitudinem: quæ secũdum veritatem negatiuũ ens formaliter est magis quam vnum, & q̃ hoc sit mens literæ, non solum ex forma illi sensi patet, sed ex responsione ad quartũ, vbi dicitur, q̃ diuisa non habent rationẽ multitudinis, nisi vtrunque diuisorum habeat rationem vnius. hic est manifeste apparuit, q̃ multitudo formaliter ex vnitatibus formaliter consurgit. & cõsequenter ex hic gationibus, quoniam solam negationem formaliter addere docuerat i præcedenti articulo.

† Alias, vtcunque.

ARTICVLVS III.

a ¶ Vtrum Deus sit vnus.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod Deus non sit vnus. Dicetur enim 1. ad Cor. 8. Siquidem sunt dij multi, & domini multi.

¶ 2 Præterea, vnum quod est principium numeri, non potest prædicari de Deo, cum nulla quantitas de Deo prædicetur. sim liter, nec vnum quod conuertitur cum ente: quia importat priuationem, & omnis priuatio imperfectio est, quæ Deo non competit. Non est igitur dicendum, q̃ Deus sit vnus.

¶ Sed contra est quod dicitur Deuteron. 6. Audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est.

¶ Respondeo dicendum, q̃ Deum esse vnum ex tribus demonstratum. Primò quidem ex eius simplicitate. Manifestum est enim q̃ illud vnde aliquid est multis communicabile. Illud enim vnde fortes est homo multis communicari potest: sed id, vnde est hic homo, non potest communicari nisi vni tantum c. Si ergo for. per id esset homo, q̃ quod est hic homo, sicut non possunt esse plures fortes, ita non possent esse plures homines. Hoc autem conuenit Deo. nam ipse Deus est sua natura, vt supra ostensum est c. Secundum igitur idem est Deus & hic Deus. Impossibile est igitur esse plures Deos.

¶ Secundo vero ex infinitate eius perfectionis. Ostensum est enim supra c, q̃ Deus cõprehẽdit in se totam perfectionem essendi. Si autem essent plures di j: oporteret eos differre. Aliquid ergo conueniret vni: quod non alteri. & ficille, in quo esset priuatio, nõ esset simpliciter perfectus. Si autem hoc esset, perfectio alteri eorum deesset. Impossibile est ergo esse plures duos. Vnde & antiqui Philosophi quasi ab ipsa coacti veritate ponentes principium infinitum, posuerunt vnũ tantum principium.

¶ Tertiò ab vnitate mundi. Omnia enim quę sunt inueniuntur esse ordinata adinuicem, dum quædam quibusdã deseruiunt. Quæ autem diuersa sunt in vnum ordinem non conuenirent, nisi ab aliquo vno ordinarentur. Melius enim multa reducuntur in vnum ordinem per vnum, quàm per multos c: quia per se vnius, vnum est causa, & multa non sunt causa vnius nisi per accidens: inquantum scilicet sunt aliquo modo vnum. Cum igitur illud, quod est primum, sit perfectissimum & per se, non per accidens, oportet q̃ primum reducens omnia in vnum ordinem sit vnũ tãtum. Et hoc est Deus.

¶ AD primum ergo dicendum, q̃ dicuntur dii multi secundum errorem quorundam, qui multos Deos cõsebant: existimantes planetas, & alias stellas esse Deos, vel etiam singulas partes mundi. Vnde subdit, Nobis autem vnus Deus &c.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ vnum secũdum quod est principium numeri, non prædicatur de Deo, sed solum de his, quæ habent esse in materia c. Vnũ enim, quod est principium numeri, est de genere mathematicorum: quæ hñt esse in materia, sed sunt secundum rationem à materia abstractam. Vnum vero, quod cõuertitur cũ ente, est quoddam metaphysicum, quod secundum esse non dependet à materia. Et licet in Deo non sit aliqua priuatio, tamẽ secundum modum apprehensionis nostræ non cognoscitur à nobis nisi per modum priuationis & remotionis. Et sic bihil p̃hibet aliqua priuatiue dicta de Deo p̃dicari, sicut q̃ est incorporeus, infinitus, & similiter de Deo dr̃ q̃ sit vnus.

425

ARTICVLVS IIII.

a ¶ Vtrum Deus sit maxime vnus.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q̃ Deus nõ sit maximè vnus. vnum, n. dr̃ fm priuationẽ diuisionis c. Sed priuatio non recipit magis & minus. Ergo Deus non dicitur magis vnus quàm alia, quæ sunt vnum.

¶ 2 Præterea, Nihil videtur esse magis indiuisibile quam id quod est indiuisibile actu & potentia, cuiusmodi est punctus & vnitas. Sed in tanẽ dr̃ aliquid magis vnũ inquantũ est indiuisibile. Ergo ã est magis vnũ q̃ vnitas & punctus.

¶ 3 Præterea, Quod est per essentiam bonum, est maxime bonũ. Ergo q̃ est p essentiam suã vnũ, est maxime vnũ. Sed oẽ ens est vnũ per suam essentiã c, vt patet p Philosophũ in 4. Metap. * Ergo omne ens est maxime vnũ. Deus igr̃ nõ est magis vnum quã alia entia.

* 4. Metaphi. tex. 3. to. 3.

¶ SED contra est, quòd dicit Boe. quòd inter omnia, quæ vnum dicuntur, arcẽ tenet vnitas diuinæ trinitatis.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ cum vnum sit ens indiuisum, ad hoc q̃ aliquid sit maxime vnum, oportet q̃ sit maxime ens, & maxime indiuisum. Vtrunque autem competit Deo. Est enim maxime ens, inquantum est non habens aliquod esse determinatum per aliquam naturã, cui adueniat, sed est ipsum esse subsistens omnibus modis indeterminatum c. Est autem maxime indiuisum, inquantum neque diuidicitur actu. neque potentia secundum quemcunque modum diuisionis, cum sit omnibus modis simplex, ut supra ostẽsum est c. Vnde manifestum est q̃ Deus est maxime vnus.

AD primum ergo dicendum, q̃ licet priuatio secundum se non recipiat magis & minus, tamen secundum q̃ eius oppositũ recipit magis & minus, etiam ipsa priuatiua dicuntur secundũ magis & minus c. Secundum igitur quod aliquid est magis diuisum, vel diuisibile: vel minus, vel nullo modo, secundum hoc aliquid dicitur magis & minus, vel maxime vnum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ punctus & vnitas, quæ est principium numeri, non sunt maxime entia, cum nõ habeant esse nisi in subiecto aliquo. Vnde neutrum eorum est maxime vnũ. Sicut enim subiectum non est maxime vnum propter diuersitatem accidentis & subiecti, ita nec accidens.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ licet omne ens sit vnum per suam substantiã, non tamen se habet æqualiter substantia cuiuslibet ad causandam vnitatem: quia substantia quorundam est ex multis compositа: quorundam vero non.

QVESTIO. XII.

Quomodo Deus à nobis cognoscatur in 13 articulos diuisa.

VIA in superioribus cõsideraiimus qualiter Deus sit secundum seipsum, restat considerandum qualiter sit in cognitione nostra, id est quomodo cognoscatur à creaturis.

conuenit diuisionem, quæ negatio est esse ante vnitatem.

¶ Ad hoc dicitur q̃ labor est in æquiuoco. Ambæ siquidem propositiones sunt veræ & q̃ diuisio est prior vnitate simpliciter, id est secundum se: in esse intelligibili tamen: eo q̃ diuisio negatio est, quæ ens rationis est. Et q̃ diuisio est posterior vnitate simpliciter, id est secundum esse simpliciter, quod est esse in rerum natura. Esse enim intelligibile est secundum quid tantum. Prima propositio probatur ex dictis Non enim intelligibile q̃ affirmatio non sit prior negatione. Esse autem vnum est ei se hoc: & non esse nõ hoc. vbi patet: q̃ in ratione vnius clauditur negatio alterius extremæ contradictionis. Extrema igitur cõtradictionis quorũ est ipsa diuisio præcedit naturaliter vnitatem. Primo enim est homo, & in eodem priori ẽ non homo in esse intelligibili. Et sic est diuisio. Deinde homo est homo, & non est nõ homo. quod est esse vnũ, id est indiuisum. Non enim est diuisum in se. ita vt sit homo & nõ homo.

¶ Penes priuationem enim huiusmodi diuisionis vnumquodq; est & dicitur vnum. Si vnum priuationum nomen est secundum veritatem, vt supponimus. Nullum autem inconueniẽs est negationem diuisionis esse priorem negatione vnitatis. Quamuis impossibile sit positionem diuisionis in re esse ante positionem vnitatis. Secunda autem propositio patet ex se. Non enim oportet ad hoc q̃ homo sit & intelligatur vnus, vt negatio hominis sit in aliqua natura: puta bouinæ, aut cœlesti. Si. n. solus homo esset, vnus nihilominus esset sicut ante mũdi creationẽ Deus erat vnus. Et Deus in nulla erat re.

54 q. 18. ar. 3. c. & q. 39 ar. 3. c. Et contra 1. ar. 1.

52

¶ Præterea, Nihil videtur esse magis indiuisibile quam id quod est indiuisibile actu & potentia, cuiusmodi est punctus & vnitas. Sed in tanẽ dr̃ aliquid magis vnũ inquantũ est indiuisibile. Ergo ã est magis vnũ q̃ vnitas & punctus.

¶ 3 Præterea, Quod est per essentiam bonum, est maxime bonũ. Ergo q̃ est p essentiam suã vnũ, est maxime vnũ. Sed oẽ ens est vnũ per suam essentiã c, vt patet p Philosophũ in 4. Metap. * Ergo omne ens est maxime vnũ. Deus igr̃ nõ est magis vnum quã alia entia.

* 4. Metaphi. tex. 3. to. 3.

¶ SED contra est, quòd dicit Boe. quòd inter omnia, quæ vnum dicuntur, arcẽ tenet vnitas diuinæ trinitatis.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ cum vnum sit ens indiuisum, ad hoc q̃ aliquid sit maxime vnum, oportet q̃ sit maxime ens, & maxime indiuisum. Vtrunque autem competit Deo. Est enim maxime ens, inquantum est non habens aliquod esse determinatum per aliquam naturã, cui adueniat, sed est ipsum esse subsistens omnibus modis indeterminatum c. Est autem maxime indiuisum, inquantum neque diuidicitur actu. neque potentia secundum quemcunque modum diuisionis, cum sit omnibus modis simplex, ut supra ostẽsum est c. Vnde manifestum est q̃ Deus est maxime vnus.

AD primum ergo dicendum, q̃ licet priuatio secundum se non recipiat magis & minus, tamen secundum q̃ eius oppositũ recipit magis & minus, etiam ipsa priuatiua dicuntur secundũ magis & minus c. Secundum igitur quod aliquid est magis diuisum, vel diuisibile: vel minus, vel nullo modo, secundum hoc aliquid dicitur magis & minus, vel maxime vnum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ punctus & vnitas, quæ est principium numeri, non sunt maxime entia, cum nõ habeant esse nisi in subiecto aliquo. Vnde neutrum eorum est maxime vnũ. Sicut enim subiectum non est maxime vnum propter diuersitatem accidentis & subiecti, ita nec accidens.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ licet omne ens sit vnum per suam substantiã, non tamen se habet æqualiter substantia cuiuslibet ad causandam vnitatem: quia substantia quorundam est ex multis compositа: quorundam vero non.

QVESTIO. XII.

Quomodo Deus à nobis cognoscatur in 13 articulos diuisa.

VIA in superioribus cõsideraiimus qualiter Deus sit secundum seipsum, restat considerandum qualiter sit in cognitione nostra, id est quomodo cognoscatur à creaturis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maxime indiuisus. ergo. antecedens probatur, quo ad primam partem, quia est ipsum esse. quo ad secundam quia omne simplex omi diuisibilitate caret. consequentia autem probatur ex ratione totius includentis eius & indiuisionem: omnia clara sunt in litera.

¶In responsione ad primum dubium est, quomodo peruersio sapit magis & minus propter diuisionem. Ipsa enim diuisio negatio est, de qua est eadem quæstio quomodo suscipit magis & minus.

¶Ad hoc respondetur breuiter q̃ diuisio suscipit magis & minus ratione fundamenti. Magis enim rationale distat a lapide quã boue. Et propterea maior est diuisio inter hominem & lapidem: & propter eam minor est vnitas generis in quo conueniunt homo & lapis, ut patet.

a ¶ Super Quæst. XII. Articu. I.

IN titulo intellectus creatus humanus, & hoc bene nota, positis absolute, siue per potẽtiam in alio, siue in se, videre per essentiam, id est intelligere q̃ditatiue. Ita vt cõplete sciat terminare quæstionem q̃d est de Deo. Cognoscere enim de aliquo quid, est videre illud per essentiam, complete autem dico terminare quid est, ut distinguitur contra incomplete: eo modo quo sciens communia prædicata essentialia alicuius incomplete scit, oportet enim scientem quid habere omnia prædicata quidditatiua vsque ad vltimam differentiam inclusiue. Et non sumo complete, id est comprehensiue, imõ scire quid est, habet latitudinem quoadmodum sciendi. Diuiditur enim in comprehendere & apprehendere. Et rursus apprehendere habet multos gradus, vt infra patebit. Sit igitur quæstio, an aliquis creatus intellectus possit scire de Deo quid est. Et si dubitas de hac expositione vide primum contra gent. ca. 3. & tertium eiusdem c. 4. & 5.

¶In corpore 4. primo ponitur causa dubitandi, secundo recitat opinio negatiua, tertio improbatur, quarto respondetur quæsito.

¶Quo ad primum est vna propositio. Deus est in se maxime cognoscibilis: propter excessum tamen eius respectu alterius est aliqui incognoscibilis, prima pars probatur: quia Deus est actus purus, secunda vero declaratur exemplo solis & visus.

¶Aduerte hic quòd cum ex 2. Meta. habeatur q̃ difficultas cognoscendi ex duobus oriri possit, scilicet ex obiecto vel potentia, & hic est quæstio de huiusmodi difficultate seu possibilitate: consonum fuit ut non præmitteretur hic q̃ exilia dubii non est ex parte obiecti: sed ex parte excellentiæ obiecti supra potentiam: quod est esse ex parte potentiæ.

¶Quo ad secundum opinio quorundam est, intellectus creatus non potest videre Dei essentiam: ratio eorum est ipsa excellentia Dei supra intellectum creatum, vt in litera dicitur: sibi, hoc igitur quidam attendentes.

¶Aduerte hic, quòd hæc opinio iudicio meo nõ est Auic. aut philosophorum quoniam saltem prima intelligentia creata cognoscit quid est Deus, apud Auic. quoniam ipse est illius proximum principium: sed hæc opinio fuit aliquorum Christianorum, ut puto, & idem contra eam ex his, quæ fides sunt disputat, vt patebit.

¶Quo ad tertiũ reprobatur opinio præfata dupliciter. Primo, si nullus intellectus creatus potest videri Deum, ergo vel nunquam beatitudinem obtinebit: vel beatitudo eius in alio cõsistet quam in Deo. consequentia probatur: quia beatitudo hominis

¶Et circa hoc quærũtur. 13.

¶Primo vtrum aliquis intellectus creatus possit videre essentiam Dei.

¶Secundo vtrum Dei essentia videatur ab intellectu per aliquam speciem creatam.

¶Tertiò vtrum oculo corporeo Dei essentia possit videri.

¶Quartò, vtrum aliqua substantia intellectualis creata, ex suis naturalibus, sufficiens sit videre Dei essentiam.

¶Quintò, vtrum intellectus creatus ad videndam Dei essentiam indigeat aliquo lumine creato.

¶Sextò, vtrum videntium essentiam Dei vnus alio perfectius videat.

¶Septimò vtrũ aliquis intellectus creatus possit comprehendere Dei essentiam.

¶Octauò vtrum intellectus creatus videns Dei essentiam omnia in ipsa cognoscat.

¶Nonò vtrũ ea quæ ibi cognoscit. per aliquas similitudines cognoscat.

¶Decimò vtrum simul cognoscat omnia quæ in Deo videt.

¶Vndecimò vtrum in statu huius viæ possit aliquis homo essentiã Dei videre.

¶Duodecimò vtrum per rationem naturalem Deum in hac vita possumus cognoscere.

¶Tertiodecimò vtrum supra cognitionem naturalis rationis sit in præsenti vita aliqua cognitio Dei per gratiam.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrum aliquis intellectus creatus possit Deum videre per essentiam.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ nullus intellectus creatus possit Deum per essentiã videre. Chrysо. enim super Ioan. exponens illud quod dicitur Io. 1. Deum nemo vidit vnquam: sic dicit, ipsum quod est Deus non solum prophetę, sed nec angeli viderunt, nec archangeli. Quod enim creabilis est naturæ, qualiter videre poterit quod increabile est? Dion.* etiam 1. ca. de di. no. loquens de Deo dicit, Neque sensus est eius, neq; phantasia, neque opinio, nec ratio, nec scientia.

¶2 Præterea, Omne infinitũ inquantũ huiusmodi, est ignotum: sed Deus est infinitus, vt supra ostensum est [c]. ergo est secundum se ignotus.

¶3 Præterea, Intellictus creatus nõ est cognoscitiuus nisi existentium. Primum enim quod cadit in apprehensione intellectus est ens [c]. Sed Deus non est existens, sed supra existentia, vt dicit Dio. ergo non est intelligibilis, sed est supra omnem intellectum.

¶4 Præterea, Cognoscentis ad cognitum oportet esse aliquam proportionem cũ cognitum sit perfectio omni innumerẽt: imo & à minori argumentum faceret, si nanque hominis beatitudo in intellectione altissima consistit, à fortiori aliorum quoque intellectualium felicitas, altissima erit speculatio.

¶Circa destructionem consequentis: quo ad secundam partem aduerte, quòd volens autor aduersarios conuincere, quòd illud sit contra fidem. Attulit propositionem quam oportet existentialis. Et ex hac arguit: ergo in eo quiescit. vnde ista ratio assumit antecedens vt creditum: & consequentiam ratione deduxit: & Auicen. hanc rationem ex Sancto Tho. referunt.

¶Secundo improbatur opinio sic, si intellectus creatus non potest videre Deum: ergo non potest ipsam rerum causam videre: quitur per se nota. secundam autem probatur. homini inest naturale desiderium uidendi causam visis effectibus, ut eius admiratio attestatur. ergo.

CIrca hanc rationem dubium duplex occurrit. Primum est simpliciter, & ad hominem. Non enim videtur nerum, Deum, quoniam natura non largitur inclinationem ad aliquid, ad quod totalis naturę perducere nequit: cuius signum est, quòd organa natura dedit cuilibet potentiæ, quam intus in anima posuit. Et in secundo cœli dicitur, quòd si altra haberent uim progressiuam natura dedisset eis organa opportuna. Implicare igitur uidetur, quòd natura det desiderium visionis diuinę. Et quòd non possit dare requisita ad uisionem illam, puta lumen gloriæ, &c. Apud Sanct. Thom. quoque dõ etrinam, ut dictum est in primo articulo huius operis, homo non naturaliter sed obedientialiter ordinatur in felicitatem illam. ergo.

¶Secundum uero dubium est: quia concesso toto processu non sequitur intentum: infert enim tantum, ergo prima causa videri potest, & non. ergo Deus. Dicam enim quòd Deus inquantum causa rerum uideri desideratur, & non secundum substantiam suam

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrum aliquis intellectus creatus possit Deum videre per essentiam.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ nullus intellectus creatus possit Deum per essentiã videre. Chrysо. enim super Ioan. exponens illud quod dicitur Io. 1. Deum nemo vidit vnquam: sic dicit, ipsum quod est Deus non solum prophetę, sed nec angeli viderunt, nec archangeli. Quod enim creabilis est naturæ, qualiter videre poterit quod increabile est? Dion.* etiam 1. ca. de di. no. loquens de Deo dicit, Neque sensus est eius, neq; phantasia, neque opinio, nec ratio, nec scientia.

¶2 Præterea, Omne infinitũ inquantũ huiusmodi, est ignotum: sed Deus est infinitus, vt supra ostensum est [c]. ergo est secundum se ignotus.

¶3 Præterea, Intellictus creatus nõ est cognoscitiuus nisi existentium. Primum enim quod cadit in apprehensione intellectus est ens [c]. Sed Deus non est existens, sed supra existentia, vt dicit Dio. ergo non est intelligibilis, sed est supra omnem intellectum.

¶4 Præterea, Cognoscentis ad cognitum oportet esse aliquam proportionem cũ cognitum sit perfectio omni innumerẽt: imo & à minori argumentum faceret, si nanque hominis beatitudo in intellectione altissima consistit, à fortiori aliorum quoque intellectualium felicitas, altissima erit speculatio.

¶Circa destructionem consequentis: quo ad secundam partem aduerte, quòd volens autor aduersarios conuincere, quòd illud sit contra fidem. Attulit propositionem quam oportet existentialis. Et ex hac arguit: ergo in eo quiescit. vnde ista ratio assumit antecedens vt creditum: & consequentiam ratione deduxit: & Auicen. hanc rationem ex Sancto Tho. referunt.

¶Secundo improbatur opinio sic, si intellectus creatus non potest videre Deum: ergo non potest ipsam rerum causam videre: quitur per se nota. secundam autem probatur. homini inest naturale desiderium uidendi causam visis effectibus, ut eius admiratio attestatur. ergo.

CIrca hanc rationem dubium duplex occurrit. Primum est simpliciter, & ad hominem. Non enim videtur nerum, Deum, quoniam natura non largitur inclinationem ad aliquid, ad quod totalis naturę perducere nequit: cuius signum est, quòd organa natura dedit cuilibet potentiæ, quam intus in anima posuit. Et in secundo cœli dicitur, quòd si altra haberent uim progressiuam natura dedisset eis organa opportuna. Implicare igitur uidetur, quòd natura det desiderium visionis diuinę. Et quòd non possit dare requisita ad uisionem illam, puta lumen gloriæ, &c. Apud Sanct. Thom. quoque dõ etrinam, ut dictum est in primo articulo huius operis, homo non naturaliter sed obedientialiter ordinatur in felicitatem illam. ergo.

¶Secundum uero dubium est: quia concesso toto processu non sequitur intentum: infert enim tantum, ergo prima causa videri potest, & non. ergo Deus. Dicam enim quòd Deus inquantum causa rerum uideri desideratur, & non secundum substantiam suam

illam in se. Et sic scietur nõ quid est absolute, sed quid est vt creator, vt gubernator, &c. vt patet in nobis. Desideramus enim ex primo motu scire quid est illa substantia vt primus motor: & multis conditionibus, vt sic notis, quiescit desiderium, vt patet in complemento scientiarum.

¶Ad euidẽtiam horum scito, quòd creatura rationalis põt dupliciter cõsiderari, vno modo absolute, alio modo vt ordinata est ad felicitatem. Si primo modo cõsideretur sic naturale eius desiderium non se extendit vltra naturæ facultatem. & sic concedo quòd non naturaliter desiderat visionem Dei in se absolute. Si verò secundo modo consideretur, sic naturaliter desiderat visionem Dei: quia vt sic nouit quoddam effectus, puta gratiæ, & gloriæ: quorum causa est Deus vt Deus est in se absolute, non ut vniuersale agens. Notis aũt effectibus naturale est cuilibet intellectuali desiderare notitiam causæ. Et propter hoc desiderium visionis diuinæ, & si non sit naturale intellectui creato ab olute, ẽ tñ naturale ei suppositis reuelatione talium effectuum. Et sic tam ratio hic allegata quàm reliquæ rones ad idem collectæ, in ca. 50. tertij contra Gen. concludunt inanere desiderium intellectualis naturæ creatæ nõ Deũ videre non posse. Non oportet autem exprimi quòd de creatura intellectuali non absolute, sed vt ordinata ad felicitatẽ esset sermo. Quia commune est cuilibet beatificatiæ quòd semper intelligantur terminiui forma liter, ut subsistentiali scientiæ, ve patet de quantitate in physicis. Cõstat autem ex secundo contra Gen. cap. 4. quòd creaturæ non sunt de cõsideratione theologicæ, nisi vt ordinantur, gubernantur, prædestinantur à Deo in Deum ut supremum omnium finem: alioquin non in ordine ad altissimam causam & propriam theologo theologica cõsiderarentur, vt de se patet.

¶Quo ad ad tertium conclusio responsiua est, beati vident Dei essentiam, nec aliter probatur quàm reprobatione contradictorię, oportet enim alteram contradictionis partem esse veram.

a ¶ Super quæstionis XII. Artic. II.

IN titulo aduerte, quòd aliud est quod quærunt, & aliud est occasio quærendi. quæritur enim indefinite. An ad uisionem diui

portio intellectus creati ad Deum: qui in infinitum distant. ergo intellectus creatus nõ põt videre essentiã Dei.

¶SED CONTRA est q̃ dicitur primæ Io. 3. videbimus eum sicuti est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cum vnumquodque sit cognoscibile secundum quod est in actu: Deus qui est actus purus absque omni permixtione potentiæ, quantum in se est, maxime cognoscibilis est. Sed quòd est maxime cognoscibile in se, alicui intellectui cognoscibile non est, propter excessum intelligibilis supra intellectum. Sicut Sol, qui est maxime visibilis, videri non potest à vespertilione propter excessum luminis. Hoc igitur attendentes quidam posuerunt, q̃ nullus intellectus creatus essentiam Dei videre potest. Sed hoc inconuenienter dicitur. Cũ enim vltima hominis beatitudo in altissima eius operatione cõsistat, quæ est operatio intellectus [c], si nunquam essentiam Dei videre potest intellectus creatus, vel nunquam beatitudinem obtinebit, vel in alio eius beatitudo consistet, quàm in Deo. Quod est alienum à fide. In ipso enim est vltima perfectio rationalis creaturæ: quod est ei principium essendi. Intãtum enim vnumquodque perfectum est, inquantum suum principium attingit, similiter etiam est præter rationẽ. Ineſt enim homini naturale desiderium cognoscendi causam, cum intuetur effectum: & ex hoc admiratio in hominibus consurgit. Si igitur intellectus rationalis creaturæ pertingere non possit ad primam causam rerum, remanebit inane desiderium naturæ [c]. Vnde simpliciter concedendum est q̃ beati Dei essentiam videant.

¶AD primum ergo dicendum, quòd vtraque authoritas loquitur de visione comprehensionis, [d] Vnde præmittit Dionysius* immediate ante uerba proposita dicens: Omnibus ipse est vniuersaliter incõprehensibilis, & nec sensum est, &c. Et Chrysosto. parũ post verba prædicta subdit, notionem † hic dicit certissimam patris considerationem & comprehensionem tantũ, quantam pater habet de filio.

¶Quo ad secundum dicendum, quòd portio dicitur dupliciter. Vno modo certa habitudo vnius quantitatis ad alteram, secundum q̃ duplum, triplum, & æquale sunt species proportionis. alio modo quælibet habitudo vnius ad alterum proportio dicitur. Et sic potest esse proportio creaturæ ad Deum, inquantum se habet ad ipsum vt effectus ad causam, & vt potentia ad actum. Et secundum hoc intellectus creatus proporti onatus esse potest ad cognoscendum Deum.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrum essentia Dei ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd essentia Dei ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur. Dicitur enim 1. Io. 3. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.

¶2 Præterea, Augustinus* dicit 9. de Trinit. Cum Deum nouimus, sit aliqua Dei similitudo in nobis.

¶3 Præterea, Intellectus in actu est intelligibile in actu, sicut sensus in actu est sensibile in actu. Hoc autem non est nisi inquantum informatur sensus similitudine rei sensibilis. & intellectus, visio potest tripliciter fieri. Primo per essentiam rei visę. secundo per essentiam virtutis visiuæ. tertio per similitudinem mediam representantem rem visam visiuæ virtuti: veni in patet ex dictis tot modis contingit visionem rei visę cum vidente variari. Verum ut literæ conuenientius nostris animis, nõ intelligas tantum ipsum nudum uisum, sed quicquid scitur ex parte eius, scilicet quodcunque confortatiuum, aut elcuatiuum, &c. ipsius uis uitæ, siue illud sit lumen gratiæ, uel gloriæ, Totum enim hoc alio uocabulo dicitur similitudo ex parte uidentis, ut patet in his, quæ subiungitur in litera.

¶Quo ad secundum duæ conclusiones responsiue quæsito ponũtur. Prima affirmatiua, Ad uidendum Deum exigitur aliqua similitudo ex parte uirtutis uisiuæ. Secunda negatiua. Ad uidendum Deum impossibile est concurrere aliquam similitudinem me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

diam ex parte rei visæ. Prima exclusio probatur. Deus est author intellectus creati potentis ipsum videre: ergo intellectus creatus est participata similitudo ipsius essentiæ divinæ, ergo ad visionē Dei, &c. antecedens patet cū prima consequentia q̄ nihil omnino confirmatur per locum à diuisione, quia non est ipsa diuina substantia. consequēs quoque confirmatur a signo: quia intelligibilis vis lumen dicitur, &c. omnia clara sunt. Secunda autem exclusio probatur tripliciter. Primo sic. Res superior non videtur per similitudinem inferioris ordinis: ergo Deus non videtur per aliquam creatam similitudinem. Antecedēs probatur authoritate Dionysij, & declaratur exemplo corporeæ similitudinis. consequētia vero patet p locum à minori. Secundo, nulli res creata est suū esse: ergo per nullā rē creatam pōt videri Deus. Antecedens supponitur. consequentia probatur, quia Deus est suum esse. Tertio sic. omnis res creata est determinata ad genus aliquod. ergo nulla est infinita. ergo p nullam pōt videri Deus. vltima consequentia probat: quia Deus est infinitus secundū omnem modum essendi & intelligendi.

† 15. de tri. c. 9. parum a medio. to. 3.

Contra has rationes quōdā Aureolus apud Capreolum in quarto di. 49. q. 5. multipliciter arguit tota tamen vis rōnum contra hoc consistit in hoc quod omnes allatæ rationes peccant non distinguendo, sed idem iudicium faciendo de specie in essendo, & in repræsentando: cum tamen constet valde magnam differentiam interesse. Vnde species inquit inferioris ordinis in essendo, & habens esse distinctum ab essentia atque finita in essendo, est in repræsentando & supremi ordinis, & habens esse idem cum essentia atque infinita. hæc enim insunt ei obiective, illa formaliter. nec hoc inconuenit magis quam speciem lapidis esse accidens formaliter & substantiam obiective. &c.

D.485.

¶ Ad euidentiam horum scito, quod indistinctio inter, per se & p accidens errandi occasionem præbet. species quidem rerum, de quibus est sermo, per se quidem non habent quòd sint substantiæ, vel accidentia: sed hoc accidit eis, verum per se exigit talis species quòd sit repræsentativum alterius non per modum signi: quoniam quodlibet potest significare quodcunque, sed per modū similitudinis. Vnde philosophi, vt primo de anima dicitur, connerunt in hoc quod cognitio sit per assimilationem. Et si cognitio debet esse quidditativa, oportet speciem esse similem non solum secundum genus: sed speciem specialissimam formaliter, vel eminenter. Nunquam enim anima nostra domum quidditative nouit, nisi apud se speciem domus, quæ sit quòd quid est domus, habeat. Oportet igitur speciem, qua videnda est res, esse quòd quid est ipsius rei, non secundum modum essendi naturalem rei visæ, sed alio essendi modo: qui formaliter sumptus & abitrahit ab esse substantiali & accidentali, vt de se patet. Et exigit quod sit nobilior, aut saltem æque nobilis quām sit nobilitas modi essendi rei visæ, vt inductiue patet. Et ratione probatur: quia cognoscens vt sic habet nobiliorem essendi modum quam cognitum in seipso, vt cognitionem terminat. Ex his autem ad rationem Iustæ descendendo dicitur, quod speciem esse inferioris ordinis potest dupliciter intelligi, s. per se vel per accidens: species inferioris ordinis per accidens sumitur quum considerātur quod per accidens est in essendo. Per se verò quum considerātur quod est magis vel minus de articulata aut eleuata: qualiter videmus species in sensibus proprijs esse inferioris ordinis respectu specierum phantasiæ, & has respectu specierum intellectus nostri. Et constat quod per species sensus non possunt imaginabilia, nec per imagines possunt intelligibilia videri, & iuxta hunc sensum militat prima ratio, vt patet i exēplo literæ. Deus enim adeò eleuatę est naturæ, vt omnis quouis modo dearticulata species qualem oportet creatam quamcunque esse, inferioris sit ordinis p se, inquantum scilicet species. Nec obstat distinctio, q̄ in essendo vel in repræsentando. Iā n. obtēsum est, q̄ loquēdo de esse speciei formaliter & per se vt sic, nihil refert dicere in essendo, & in repræsentando: quoniā oportet speciem secundum propriū esse esse quod quid est rei visæ, & consequenter eiusdem ordinis cum re. Et secundum modum essendi per accidens se habere ad subsistentiale, aut accidentale esse, cum in aliquo sit substātia, & in aliquo accidens. Si species igitur est inferioris ordinis per se, impossibile est q̄ sit similis quidditatiuæ rei superioris ordinis. Et nota, q̄ non dē q̄ species inferior non possit facere visionem superioris. quoniam angelus inferior videt forte superiorem naturaliter, sed dicimus, q̄ species inferiores ordinis hoc non potest. Constat enim Deum non solum superiorem omni creato intellectu, sed ordinis altioris esse, etiam apud philosophos, vt patet in 12. metaphy. comment. 44. Secunda quo que ratio assumit, & bene. quòd quemadmodum species domus in mente oportet quòd sit forma domus, ita species Dei, cuius forma est ipsum esse, oportet quod sit ipsum esse: & super hoc fundetur similitudo ad Deum: Nec vult ita rō, q̄ species Dei sit ipsum esse in esse naturali, sicut est Deus. Sed q̄ sit ipsum esse in aliquo modo essendi. Alioquin similis non esset species quidditati diuinæ. Sed repugnat aliquid esse secundum rem ipsum esse, in quocunque modo essendi creato, aut creabili: quoniam quouis modo reali conatur res esse, semper est ens per participationem in illo modo essendi. ergo. Tertia aūt rōnes eadem procedit radice: speciem nium ens, aut secundum esse naturale, aut secundum aliquid aliud esse reale, alioquin realis similitudo & adæquata qualem cognitio exigit non haberur: sed impossibile est secundum quodcunque esse creatum dari vnum aliquod simile adæquatæ infinitis perfectionibus. ergo. Vnde patet quod distinctio de esse & repūtare cōtracta ad repūtare per modū similitudinis, nō est distinctio, nisi dimerfarū conditionū essendi. Et ppea q̄ vniuersaliter negatur de esse rerum, sufficienter negari probatur de esse in repræsentando per modum similitudinis. Et propterea diuinum Sanc. Tho. ingenium ad distinctionem descendere dedignatum est: puerile siquidem putauit quæ de esse creato liquido negando probauerat, ad talem & talem essendi conditionem creatam adaptare. Sed alij decepti sunt, vt dictum est, propter non distinguere inter per se & per accidens.

¶ Quo ad tertium duo epilogando concludit: & quòd exigitur similitudo

similitudo rei ex parte potentiæ eleuandæ, & quòd nulla est similitudo ex parte Dei, scilicet repræsentativa. Confirmatur quę primum authoritate scripturæ.

D.986.

¶ Aduerte, quòd licet superficietenus consideranti appareat, quòd similitudo ex parte videntis per accidens concurrat ad Dei visionem inquantum similitudo est, quoniam non ponitur vt assimilet, sed vt confortet eleuetque intellectum. Inter nos tamen perscrutanti apparebit, quod p se requiritur inquantum similitudo non vt repūtandi actum habeat, sed cōstituendi in esse simili ipsi Deo quasi ciusdem rōnis. Oportet enim videntem Deum, esse Deum quodāmodo diuinæque naturæ consortē. Constitutiuum autē intellectus creati in esse diuino est ipsum gloriæ lumen, & propterea meritò similitudo hæc à sanctis exaltatur atque reperitur.

D.1082.

¶ Aduerte hic, q̄ licet habeatur, q̄d beati non possunt formare verbum de Deo clare visō vt sic, q̄amvis possint formare verbū de his, quę in Deo vt sic. Cui enim verbum sit similitudo expressa, & clarius præsentialiter conceptam, quām species impressa, si impossibile est inuenire speciem impressam creatam respectu alicuius, propter eminentiā rei cognitæ, multo magis impossibile est inuenire speciem expressam. Omnes enim rationes contra illam, sunt contra istā, & omnem aliam specif. Videbunt ergo omnia in verbo Dei, quod in principio erat apud Deum, & non in aliquo verbo creato: quia tam non viderent vt in litera dicitur.

27. 4. d. ff. 49. q. 2. ar. 2.

¶ In responsione ad tertium. Adnerte q̄ hic ponitur essentia diuina constituens intellectum beatum in actu vice speciei intelligibilis. Hoc autem qualiter possibile sit, dupliciter exponi potest. Primo secundum cōem cursum iudicantium de intellectu & specie intelligibili, sicut de duobus agentibus partialibus. Secundū enim hanc viam dē q̄ species intelligibilis potest dupliciter sumi, primo vt est forma inhærens, secundo vt gerit vicem intelligibilis. Et q̄ primum per accidens concurrit ad intelligere, secundum verò per se. Quoniam ex hoc habet com principare intellectioni. Et propterea si inuenitur obiectum per se ipsum potens comprincipiare intellectionem cum tali intellectu, ipsum dicit vnir intellectui & facere ipsum in actu, absque hoc quod det esse formaliter ipsi intellectui. Et quamuis hanc viam quandoque secutus docuerim, & forte scripserim, eleuatis tamē mentis oculis vilem nimis aspicere videar naturam cognoscitiuam, si de ea quasi de naturalibus agentibus iudicatur. Si anima enim supra natura est, vt vegetatiua, q̄ est infima, testatę, dū ad oēs positionis differentias simul mouet, quāto magis intellectus. Dicendū est ergo: q̄ quāuis intellectus & species intelligibilis, se habeant quasi duo partialia agētia, quorū alterū subiitārię, alterū spēm intellectioni foeet: hæc tñ proportio nō est prima, sed ante ipsam est, q̄ se hūt sicut materia & forma, & hoc p se loquendo. Et ppea quāuis secūda proportio ex dictis saluet, non tñ prima, s. certum q̄ ex intellectu & specie fit magis vnū, quā ex materia & forma. vt Auer. in tertio de aīa recte docuit. Oportet igit saluare q̄ intellectus videns Deū prius natura sit Deus, & tñ nulla intellectio intelligens in eo, & post videat Deū. Vt aūt in tertio cōtra Gentes. c. 51. dē essentia diuina, etsi nullius forma ex posse in gne entiū. i. in essendo: pōt tñ esse forma intellectus creati in gne intelligibilū. Et tbi q̄dē reddit pro cā: quia est ipsa actualitas in gne intelligibili, quia est ipsa veritas, q̄ est p̄pria forma intellectus in gne intelligibili, vt habet ibi dictum est. Hic verò assignat p cā, quia est ipsum esse, & intēdit iudicio meo q̄ ex hoc q̄ natura aliqua nō est suū esse, hēt q̄ non sit oē suum esse. Et p oppositū, ex hoc q̄ natura aliqua est ipsum esse hēt q̄ sit oē suū esse: suū aūt dico. i. suū ordinis. Ex his n. subintellectis alia maxima declārata in 1. fa. s. cognitio quidditativa non sit nisi p esse eiusdē vel superioris ordinis respectu rei cognitę: ma nifestę sequitur, q̄ essentia diuina hēt hoc singulare, q̄ est illud esse intelligibile, quē existimatur dare intellectui si vniret illi p spēm. Ac p hoc ip sa ex hoc q̄ est ipsum esse, hēt & q̄ sic, & q̄ sit forma intelligibilis seipsa respectu intellectus videntis ipsam. Sed adhuc mēs non quiesceret, oportet n. dicere quid importat hoc, s. essentiam diuinā facere formaliter intellectum in actu, in genere intelligibilium.

† Ipi. 112 c. 9. tom. 2.

Arti. 5. q. & Q. 78.

Q. 3. ar. 2.

¶ Ad euidētia huius scito, q̄ in eō loquēdo, spēm intelligibilem vnitur perfecte intellectui, nō est ipsam inhærere intellectus, qm vnio cōstituit intellectū nō in actu, sed in habitu, sed est ipsū cōstituere in actu secundo. Ad hoc, n. ponit spēs intelligibilis vt sic, vt intelligens sit intellectus in actu cōplexo. Ipsam aūt cōstituere in actu secūdo, est ipsam nō esse actū se. undē sicut hēt se ad actū secundū vt forma ad esse. Quēadmodū n. forma est principiū essendi materiæ, ita q̄ hē est esse materię & formæ diuersimode, vt patet de lumine in diaphano, & colore in aqua, &c. Ita spēs intelligibilis si actus est in gne intelligibili, est intelligēdi principiū. Ita q̄ intelligere est vt ipsius esse. Et ppea quāuis aliquo mō actus sit spēs intellectionis, melior tñ & potior est proportio ipsius formalis

† Eo. lib. 22. c. 19. tom. 6.

videre Deum.

¶ 3 Præterea, Deus potest videri ab homine visione imaginaria. Dicit enim Isa. 6. Vidi dominum sedentem super sol. &c. Sed visio imaginaria à sensu originē hēt phātasia. n. est motus factus à sensu secundū actū, vt dē in tertio de anima, ergo Deus sensibili visione videri potest.

¶ Sed contra est quod dicit Augst. * in libro de videndo Deum ad Paulinam. Deum nemo vidit vnquā, vel in hac vita sicut ipse est, vel in angelorum vita sicut visibilia ista, quæ corporali visione cernuntur.

¶ Respondeo dicendum, quòd impossibile est Deum videri sensu visus, vel quecunque alio sensu, aut potentia sensitiuæ partis. Omnis enim potentia huiusmodi est actus corporalis organi: vt infra dicetur. c Actus autem proportionatur ei, cuius est actus. Vnde nulla huiusmodi potentia, potest se extendere vltra corporalia. Deus autem incorporeus est, vt supra ostensum est. c Vnde nec sensu, nec imaginatione videri potest, sed solo intellectu.

¶ Ad primum ergo dicendū, quòd cum dicitur, In carne mea videbo Deū Saluatorem meum, non intelligitur q̄ oculo carnis sit Deum visurus, sed q̄ in carne existens post resurrectionem visurus sit Deum. Similiter quod dicitur, nunc oculus meus videt te, intelligitur de oculo mentis, sicut Eph. 1. dicit Apostolus. Det vobis spiritum sapientiæ in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri.

¶ Ad secundum dicendum, quod Augst. loquitur inquirendo in verbis illis, & sub conditione. Quod patet ex hoc quod præmittitur. * Longe itaque potentiæ alterius erunt, scilicet oculi glorificati, si per eos videbitur incorporea illa natura. Sed postmodū hoc determinat dicens. Valde credibile est sic nos visuros mūdana tunc corpora cœli noui & terræ nouæ, vt Deum vbique præsentem, & vniuersa ēt corporalia gubernantē clarissima perspicuitate videamus, nō sicut nūc inuisibilia Dei

ARTICVLVS III.

a ¶ Vtrum essentia Dei videri possit oculis corporalibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd essentia Dei videri possit oculo corporali. Dicitur enim Iob 19. In carne mea videbo Deum, &c. & 42. Auditu auris audiui te, nunc autē oculus meus videt te.

¶ 2 Præterea, Augustin. * dicit vlt. de ciuita. Dei. c. 19. Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, scilicet gloriosiorum, nō vt acutios videant, quā quidam perhibentur videre, serpentes, vel aquilæ. (Quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeant, nihil aliud possunt videre quam corpora:) sed vt videant & incorporalia. Quicunque autem potest videre incorporalia, potest eleuari ad videndum Deum, ergo oculus glorificatus potest

† Ib. 22. de Ciui. Dei. c. 29. circa me dium tom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

formalis quàm actiua. Speciem igitur vniti actu intellectui, est constituere ipsum in hoc q̃ est esse actu intelligentem. Esse autem actu intelligentem, nihil aliud est quàm intellectum esse perfectè ipsum cognitum. Cognoscere namque ali quid, vt infertus patebit, nihil aliud est quàm esse etiam illud in actu completo. Ex his autem ad diuina balbutiendo aspectes dicimus, q̃ diuinam essentiam vniti intellectui per seipsam, & constituere formaliter ipsum in actu in genere intelligibili, est ipsam facere formaliter intentionem esse actu vltimo ipsum Deũ intelligibiliter, sublatis omnibus, q̃ imperfectionis sunt. Hoc autẽ sufficienter fit subſtantia ipsa diuina concurrente ad visionem beatam immediate, vt obiectum: & principium visionis formale. Dixi autem sublatis imperfectionibus: quia visio beata non est actus, & esse substãtiæ diuinæ, quia hoc imperfectionis esset, sicut esset speciei intelligibilis creatæ si ponerẽtur.

per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sed sicut homines, inter quos viuentes motusq́ue vitales exercentes viuimus: mox vt aspicimus non credimus videre: sed videmus. Ex quo patet, q̃ hoc modo intelligit oculos glorificatos Deum visuros: sicut nũc oculi nostri uident alicuius vitam. Vita autem non videtur oculo corporali, sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidens. Quod quidem à sensu non cognoscitur, sed statim cum sensu ab aliqua alia virtute cognoscitiua. Quòd autem statim visis corporibus diuina præsentia ex eis cognoscatur per intellectum, ex duobus contingit. s. ex perspicuitate intellectus, & ex refulgentia diuinæ claritatis in corporibus innouatis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in visione imaginaria nõ videtur Dei essentia, sed aliqua forma in imaginatione formatur, repræsentans Deum secundum aliquem modum similitudinis, prout in scripturis diuinis diuina per res sensibiles metaphoricè describuntur.

a ¶ Super quæstionis XII. Art. III.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio negatiue respõsiua quæsito. Im possibile est Deum videri sensu visus, & quicunque alius vi sensitiuæ partis. probatur, Potentia sensitiua est actus corporis: ergo est commensurata corpori, ergo non se extendit vltra corporalia, ergo non ad Deum. antecedens patet: consequentia prima probatur, quia actus proportionatur et cuius est actus, secunda patet ex secũ. tertia, quia Deus est omo incorporeus, vt plana sunt.

b ¶ Super quæstionis duodecimæ. Art. IIII.

IN titulo nihil est obscurum aduertentib. q̃ ly per sua naturalia denotat causam sufficientem.

¶ In corpore est vnica conclusio respõsiua quæsito negatiue. Impossibile est q̃ aliquis intellectus creatus per sua naturalia essentiam Dei videat. Probatur vnica ratione sic. Cognitio fit secundum q̃ cognitum est in cognoscente. ergo secundum modum essendi cognoscentis. ergo secundum modum naturæ ipsius cognoscentis, ergo simodus essendi alicuius rei cognitæ excedat modum naturæ cognoscentis, cognitio illius rei est supra naturam illius cognoscentis. ergo cognoscere ipsum esse subsistẽs est supra facultatem naturalem cuiuscunque intellectus creati, solique intellectui diuino connaturale. ergo intellectus creatus non potest Deum per essentiam videre nisi per gratiam. Prima consequentia probatur: quia cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis. secunda verò relinquitur nota. tertia autem manifeste sequit ex præcedẽtib. & nihil omnino in litera declaratur, & à posteriori inductiue probatur: distinguendo modos essendi rerum cognoscibilium, vs sic in res, & ostendendo eos proportionaliter rẽdere tribus modis essendi naturæ cognoscitiuæ, vt clare patet in litera, quarta autem consequentia probatur: quia nulla creatura est sui esse. sed habet esse participatum, vltima autem est per se nota.

¶ Circa declarationem, ac probationem tertiæ consequentiæ aduerte duo. Primo q̃ licet in litera ponantur tres tantum modi essendi ex parte rei cognitæ. s. esse in hac materia, & esse sine materia, & esse ipsum esse subsistẽs, id est, sine omni potentia: quia tũ primus modus distinguitur, non in plures modos essendi, nam ió tres tantum sunt. sed in duos modos, quorum alter est rei, alter rationis. s. esse in hac materia, & abstrahere ab illa, seu singulariter, & vniuersaliter: & singularia vt sic ad naturam spectant cognoscitiuam cuius est esse actum corporis, quia ad sensitiuam, vniuersalia verò ad naturam, quę quodammodo est in corpore, & quodammodo non, quia ad intellectiuam humanam quæ partim est separata & partim coniuncta, vt dicitur in 2. physi. tex. 26. ideo ordines cognoscentium multiplicari possunt, secundum modos essendi, magis quàm ordines cognitorum. sit propterea ap litteram hominem in quo vtraque ingitur natura, ponitur intellectus in altiori ordine quàm sensus: ex hoc tamen nihil deperit rationis efficacię. Tum quia sicut vniuersale & singulare ad vnum essendi modum spectant, s. ad esse in materia, sic anima sensitiua & humana ad vnum modum essendi pertinent, s. ad esse formam, q̃ quidem est esse, & perfectionem corporis physici, vt in secundo de anima probatur. Tũ quia ex his optime habetur q̃ modus essendi naturæ cognitæ, nunquam excedit modũ naturæ cognoscitiuæ quod est intẽtum. Secundo aduertę, q̃ ex hoc processu litteræ inducendo ex singularibus & sensu: vniuersalibus, & intellectu humano, subsistentijs immaterialib. & intellectibus separatis optime infertur, q̃ modus essendi naturæ cognitæ non excedit modum naturæ cognoscentis: & est signum, q̃ ille excessus est causa non cognitionis vt in probatione consequentiæ à priori est assumptum, & sic optime infertur ergo cognitio ipsius esse per se subsistentis soli intellectui diuino est connaturalis, ac per hoc supra cæteros est.

¶ Circa tertiam consequentiam dubium occurrit. Scot. siquidem in 4. dist. 49 q. 11. & in 1. dist. 2 q. 3. & in quolibet q. 14 art. 2. eam impugnat ad diuersa tẽpore proposita. nam in primo quolibarguit eam quo ad intellectũ nostrum respectu sui ortus naturalis obiecti: in quarto autẽ respectu essentiæ diuinæ, & intellectus creati.

¶ Arguit ergo sic primo. conditionalis illa non sequitur ex præmissis. ergo. antecedens probatur: quia ex hoc quod cognitum est in cognoscente secundum modum naturæ cognoscentis, nihil aliud habetur, nisi q̃ cognitio est perfectio proportionata cognoscenti: & similiter obiectum cognitionis. Ex hoc autem non sequitur æqualitas intenta. s. q̃ cognoscentis natura debet æquari obiecto, vel excedere. Et confirmatur. Ex proportione inter obiectum & potentiam sequitur magis dissimilitudo & inæqualitas: sicut inter motiuum & mobile, & materiam & formam. Talis siquidem est proportio inter potentiam & obiectum. vade oculus videt & cœlum & terram: & tamen non habet modum essendi similem cœlo & terræ, quum illud sit incorruptibile, & magis ad propositum: idea lapidis non est similis lapidi in modo essendi.

¶ Secundo, quia si illa conditionalis esset vera: sequeretur q̃ Angelus inferior non cognosceret superiorem quia modus essendi superioris excedit modum inferioris.

¶ Tertio, quia ex illa sequitur q̃ intellectus creatus etiam illustratus lumine gloriæ, non posset videre Deum. probatur sequela: quia modus essendi Dei excedit modum essendi totius huius intellectus illustrati & habituati, &c.

¶ Quarto, specialiter arguit contra eam, vt applicatur ad intellectum nostrum & obiectum in litera assignatum: quia si ista conditionalis est vera ex natura potentiæ cognoscitiuæ, sequitur q̃ beati nunquam videbunt Deum. probatur sequela, quia nulla potentia potest elevari supra suum obiectum adæquatum. visus. n. non potest elevari ad videndum phantasma, nec aliquis habitus, aut vis superaddita potest elevare potentiam supra suum obiectũ, sed infra obiecti latitudinem: quoniam potentia prius respicit obiectum ex se quàm habitus adueniat, vt patet.

¶ Vltimo addit, q̃ arguit litera ex propositionibus non syllogisticis.

¶ Ad euidentiam horum scito, quod in q. 14. latius dicetur: radicaliter intrium cognitionis est, ex eo q̃ natura aliqua est non solum ipsa, sed alia. Et quoniam esse alia non contingit vno tantum modo, diuersi ordines cognoscẽtium surgunt ex diuersis modis essendi alia. Diuersi autem modi essendi alia surgunt ex diuersis gradibus ipsarum naturarum. Quæ sunt non solum ipsæ, sed alia. Et propterea secundum diuersum ordinem ipsarum naturarum cognoscentium oportet ponere diuersos modos, quib. cognoscens est cognitum. Et ex hoc manifeste sequitur, q̃ esse cognitum modificatur secundum modum naturæ cognoscentis, & non econuerso. Et quia cognitio naturalis sequitur modum quo naturaliter cognoscens est cognitum: idcirco oportet q̃ mensura naturalis cognitionis sit ipsa cognoscentis natura. verbi gratia, anima humana est substantia vltima inter intellectuales. Ac p hoc naturaliter sortitur quod sint infimo modo intellecta ea, quæ cognoscenda sunt. Et hinc surgit, q̃ ipsam oportet esse cognitam dearticulate, iuxta ipsorum naturas: & hinc surgit, q̃ ipsam oportet habere cognitã à phantasmatibus: & cõsequenter q̃ capacitas eius naturalis nõ extendat se ad hoc q̃ sit illa cognoscibilia, quæ sunt separata à materia. Angelus autem, quia eleuatioris est essentiæ, vt puta materiã nullo modo requirentis ad sui modi essendi perfectionẽ, & ipse est alia excellentiori modo quàm anima nostra: vnde est hæc materialia & inferiora eminenter, superiora autẽ participatiue. Et hæc est radix rationis factæ in litera: quę fundat supra hoc q̃ cognitum est in cognoscente secundum modum naturæ cognoscentis: & q̃ cognitio sit secundum modum quo cognitum est in cognoscente. is enim ex declarata radice patet, q̃ ex his sequitur, q̃ si cognoscentis natura est inferioris ordinis quàm sit natura cognita, q̃ nõ poterit ex propriis viribus ad visionẽ illius se extendere, eo q̃ non est illud nisi modo proprio sibi: quod est non esse illud nisi diminuta quadam participatione: q̃ ad visionem nõ sufficit, Ex hac eadẽ quoque radice omnia obiecta facile soluuntur, terminos litere prius notantibus. Et siquidem hic sermo nõ de cognitione vniuersaliter, sed de visione, id est, cognitione completę quidditatiua. Rursus, is sermo est de huiusmodi cognitione, non quocunque modo possibili, sed ex propria natura cognoscentis, sufficienter. Modus autem essendi cognoscentis & cogniti, nõ secundum speciem, sed genus, aut quasi genus sumitur. Et ex his sequitur q̃ obiecta, quæ assignantur potentijs non sunt obiecta adæquata extensiue, sed sunt obiecta adæquata intensiue naturaliter: quia supra illa non potest naturaliter potentia quidditatiue penetrare, sed infra. ¶ Vnde ad primam obiectionem dicetur, quòd optime illa conditionalis sequitur ex præmissis videlicet intellectis, vt expositum est. Ex hoc enim q̃ cognitio naturalis debet proportionari naturæ cognoscenti, manifeste sequit, q̃ natura cognoscens non potest ei se superioris ordinis, quàm sit naturaliter cognitũ ab ea quidditatiue. Talis namque cognitio inferiores vires excedit. Nec est verũ quod Scotus imponit litteræ sup velle æqualitatem, seu similitudinem inter cognitũ & naturam cognoscitiuam secundum se. Hoc enim nec formaliter imponit, sed litera hic docuit q̃ inter cognitum & naturam cognoscitiuam secundum se exigitur nõ excessus ex parte cogniti, & vt dictum est: ferato est de nõ excessu in modo essendi generico & cognito quidditatiue ac naturaliter. Vade nõ oportet aliter ad opposita respondere. Intellectus siquidem diuinus, aut angelicus excedit hæc omnia & genere & pluſquam genere: & tamen oia quidditatiue nouit. Quod autẽ de oculo respectu cœli affertur, puerile est: quoniam cœlum ut visibile non habet alium essendi modum quàm mixtũ. vtcunque enim est singulare, sensibile &c. Corruptibile autem & incorruptibile sunt differentiæ accidentales visibilis. vt sic: quemadmodum & cæteræ subilantiales differentiæ accidunt visibili, cum substantia sit per accidens visibilis. vade visus non videt aliquod visibile excedẽs ipsum in modo essendi: quod est intentum literæ.

¶ Ad secundum vero

Cum ergo Deus secundum se sit maxime intelligibilis, videtur q̃ ab angelo sit maxime intelligibilis. Si igitur alia intelligibilia per sua naturalia intelligere potest, multò magis Deum.

¶ 3 Præterea, Sensus corporeus nõ potest eleuari ad intelligendam subitã tiam incorpoream: quia est supra eius naturam. Si igitur videre Deum per essentiam sit supra naturam cuiuslibet intellectus creati, videtur q̃ nullus intellectus creatus ad videndum Dei essentiam pertingere possit. Quod est eronеum, vt ex supradictis patet [c]. Videtur ergo q̃ intellectui creato sit naturale diuinam essentiam videre.

¶ SED contra est quod dicitur Roma. 6. Gratia Dei vita æterna. Sed vita æterna consistit in visione diuinæ essentiæ, secundum illud Io. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscãt te solum verum Deum, &c. Ergo videre Dei essentiam, conuenit intellectui creato per gratiam, & non per naturam.

¶ Respondeo dicendum, q̃ impossibile est q̃ aliquis intellectus creatus per sua naturalia essentiam Dei videat. Cognitio enim contingit secundum q̃ cognitum est in cognoscente. Cognitum autem est in cognoscente secundum modum cognoscentis. Vnde cuiuslibet cognoscentis cognitio est secundum modum suæ naturæ. Si igitur modus essendi alicuius rei cognitæ excedat modum naturæ cognoscentis, oportet q̃ cognitio illius rei sit supra naturam illius cognoscentis. Est autem multiplex modus essendi rerum. Quædam enim sunt quorũ natura non habet esse nisi in hac materia indiuidua li, & huiusmodi sunt omnia corporalia. Quædam verò sunt quorum naturæ sunt per se subsistentes, non in materia aliqua, quæ ta men non sunt suum esse, sed sunt esse habentes. Et huiusmodi sunt substantiæ incorporeæ quas angelos dicimus. Solius autem Dei, p prius modus essendi est, vt sit suum esse subsistẽs. Ea igitur, quæ non hñt esse nisi in materia indiuiduali, cognoscere est nobis connaturale [e], eo q̃ ita nostra per quam cognoscimus est forma alicuius materiæ. Quæ tamen habet duas virtutes cognoscitiuas. Vnam, quæ est actus alicuius corporei organi. Et huic connaturale est cognoscere res secundum q̃ sunt in materia indiuiduali. Vnde sensus non cognoscit nisi singularia. Alia verò virtus cognoscitiua eius est intellectus, q̃ nõ est actus alicuius organi corporalis. Vnde per intellectum connaturale est nobis cognoscere [d] naturas, quæ quidem nõ habent esse nisi in materia indiuiduali, nõ tamen secundum q̃ sunt in materia indiuiduali, sed secundũ q̃ abstrahuntur ab ea per considerationem intellectus. Vnde secũdum intellectum possumus cognoscere huiusmodi res in vniuersali, quod est supra facultatem sensus. Intellectui autem angelico e, naturale est cognoscere naturas non in materia existentes [c]. Quod est supra naturalem facultatem intellectus aiæ humanæ secundum statum præsentis vitæ, quo corpori vnitur. Relinquitur ergo q̃ cognoscere ipsum esse subsistẽs sit connaturale soli intellectui diuino, & q̃ sit supra facultatem naturalẽ cuiuslibet intellectus creati [c], quia nulla creatura est suum esse, sed habet esse participatum. Non igitur potest [d] intellectus creatus Deum per essentiam videre, nisi inquantum Deus per suam gratiam se intellectui creato cõiungit, vt intelligibile ab ipso.

¶ AD primum ergo dicendum, q̃ iste modus, o gnoscendi Deum est angelo connaturalis, vt s. cognoscat eum per similitudinem eius in ipso angelo refulgentem [c]. Sed cognoscere Deum per aliquam similitudinem creata nõ est cognoscere essentiã Dei, vt s. onsũ est [e]. Vnde nõ sequit q̃ angelus sua sua nãlia possit cognoscere essentiam Dei.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ intellectus angeli non habet defectum, si defectus accipiatur priuatiue, vt s. careat eo quod habere debet. Si verò accipiatur negatiue, sic quælibet creatura inuenitur deficiẽs Deo comparata, dum non habet illam excellentiam, quæ inuenitur in Deo.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sensus visus, quia omnino materiali est, nullo modo eleuari potest ad aliquid immateriale, Sed intellectus noster, vel angelicus, quia s m naturã à materiã aliqualiter eleuatus est, potest vltra suam naturam per gratiam ad aliquid altius eleuari. Et huius signum est, quia visus nullo modo potest in abstractione cognoscere id, quod in concretione cognoscit: nullo. n. mõ potest percipere naturam, nisi ut hanc. Sed intellectus noster potest in abstractione considerare quod in concretione cognoscit. Etsi n. cognoscat res habentes formam in materia, tñ resoluit cõpositũ in vtrunque, & considerat ipsam formam p se. Et similiter intellectus angeli licet cõnaturale, sit ei cognoscere esse cõcretũ in aliqua natura: tñ potest ipsum esse secernere per intellectum, dum cognoscit quod aliud est ipse, & aliud est suũ esse. Et ideo cum intellectus creatus p suam naturam natus sit apprehendere formam concretam, & esse concretũ in abstractione per modum resolutionis cuiusdam: pòt per gratiã eleuari vt cognoscat substantiam separatã subsistentem, & esse separatum subsistens.

ARTICVLVS IIII.

¶ Verum aliquis intellectus creatus per sua naturalia diuinam essentiam videre possit.

AD quartum sic proceditur. Videtur q̃ aliquis intellectus creatus per sua naturalia diuinam essentiam videre possit. Dicit enim Dionysi. 4. ca. de diui. no. q̃ Angelus est speculum purum clarissimum suscipiens totam (si fas est dicere) pulchritudinem Dei. Sed vnumquodque videtur dum videtur eis speculum. Cum igitur Angelus per sua naturalia intelligat seipsum, videtur quod etiam per sua naturalia intelligat diuinam essentiam.

¶ 2 Præterea, illud, quod est maxime visibile, fit minus visibile nobis propter defectum nostri visus, vel corporalis: vel intellectualis. Sed intellectus Angeli nõ patitur aliquem defectum,

Ar. 2. huius quæ.

[a] 4. dist. 49 q. 2 ar. 6. & vt 2. q. 8. art. 1. & 3. contra c. 50. [b] c. 4. p. 4. parum ante medium.

Ar. 2. huius quæ.

D. 152.

[c] 1. q. 84. ar. 7. [d] 1. q. 12. ar. 4. [e] 1. q. 55. ar. 2. [c] 1. q. 56. ar. 3. [d] 1. q. 12. ar. 4. [e] 1. q. 55. ar. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vero obiectionem negatur sequela: quia Angeli non differunt inter se in modo essendi generice, sed omnes conueniunt, vt in litera dicitur, in hoc q̃ sunt formæ non in materia omnino.

¶ Ad tertiam similiter negatur sequela: quoniam excessus obiecti supra modum cognoscentis non assignatur in litera pro causa visionis obrecti quomodocunque, sed ex propriis viribus cognoscentis. Argumentum autem supponit esse causam non visionis absolute, & ideo peccat secundum non causam, vt causam.

79 3. contra. c. 51. 52. & 53. & opusc. 3. c. 105. & 4. dist. 49. q. 2. art. 7 & veri. q. 3. art. 3. 14

¶ Ad quartam negatur quoque sequela: quoniam, vt iam patet de obiecto, non quæcunque sed quidditatiue cognoscibili naturaliter est sermo. Concedo autem q̃ intellectus ex natura sua non potest quidditatiue cognoscere altius quid quàm sit natura animæ nostræ, cũ quo tamen fiat q̃ possit p gratiã eleuari ad quidditatiue cognoscendum etiam Deum, non enim cõuenit potentiam eleuari ad cognoscendum aliquid quidditatiue, quod est extra obiectum quidditatiue cognoscibile à se naturaliter.

Sed obiectio procedit: ac si obiectũ hoc assignatum esset obiectũ adæquatum extensiue, vt sonus respectu auditus. & ideo peccat. Iam enim dictum est, q̃ hic est sermo de obiecto adæquato intensiue ex natura potentiæ secundum propriam vitæ: & non de obiecto adæquato extensiue, extra quod nullus habitus adducere quomodolibet potest potentiam. Propositiones autem, ex quibus litera procedit, etsi nõ sint syllogisticæ formaliter, sunt tamen virtualiter, vt superius ea ostendimus valde facile, absque tanta mixtura, quanta fecit Scotus.

512

D. 910. D. 936.

Art. præced.

ARTICVLVS V.

a ¶ *Vtrum intellectus creatus ad videndum Dei essentiam aliquo creato lumine indigeat.*

AD quintum sic procedit. Videtur q̃ intellectus creatus ad videndum essentiã Dei aliquo lumine creato non indigeat. Illud. n. q̃ est per se lucidum in rebus sensibilibus, alio lumine non indiget vt videatur. Ergo nec in intelligibilibus. Sed Deus est lux intelligibili. Ergo non videtur per aliquod lumen creatum.

¶ 2 Præterea, Cum Deus videtur p medium, non videtur per suam essentiam. Sed cum videtur per aliquod lumen creatum, videtur per medium. Ergo non videtur per suam essentiam.

¶ 3 Præterea, Illud, quod est creatũ, nihil prohibet alicui creaturæ esse naturale. Si ergo per aliquod lumen creatum Dei essentia videtur, poterit illud lumen esse naturale alicui creaturæ. Et ita illa creatura non indigebit alio lumine ad videndum Deum. Quòd est impossibile. Non est ergo necessarium q̃ omnis creatura ad videndum Dei essentiam lumen superadditũ requirat.

¶ Sed contra est, q̃ dicitur in Psal. In lumine tuo videbimus lumen.

¶ Respondeo dicendum, q̃ omne quod eleuatur ad aliquid, quod excedit suã naturam, oportet q̃ disponatur aliqua dispositione, quæ sit supra suam naturam [c]. Sicut, si aer debeat accipere formam ignis, oportet q̃ disponatur aliqua dispositione ad talem formam. Cum autem aliquis intellectus creatus videt Deum pereſſent am, ipsa essentia Dei sit forma intelligibilis intellectus. Vnde oportet, q̃ aliqua dispositio supernaturalis [d] ei superaddatur ad hoc q̃ eleuetur in tantam sublimitatẽ. Cum igitur virtus naturalis intellectus creati non sufficiat ad Dei essentiam videndam, vt ostensum est [e], oportet q̃ ex diuina gratia superaccrescat ei virtus intelligendi. Et hoc augmentum virtutis intellectuæ illuminationẽ intellectus vocamus, sicut & ipsum intelligibile vocatur lumẽ, vel lux. Et iste est lumen, de quo dicitur Apoc. 21. q̃ claritas Dei illuminabit eam. i. focietatem beatorum Deum videntium. Et in hoc lumine efficiuntur deiformes, id est Deo similes: secundum illud primæ Io. 3. Cum apparuerit similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.

c 3. contra. c. 53.

d In 4 dist. 49 D. 561

e 4. dist. 49. q. 1. ar. 4. & 5. quæ. c. 56.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ lumen creatum est necessarium ad videndum Dei essentiam, non q̃ per hoc lumen Dei essentia intelligibilis fiat, q̃ in se intelligibilis est, sed ad hoc q̃ intellectus fiat potens ad intelligendum per modum, quo potentia sit potẽtior ad operãdum per habitum. Sicut [d] et & lumen corporale necessariũ est in visu exteriori inquãtũ facit medium trãspares in actu, vt possit moueri à colore.

D. 561

¶ Ad secundum dicendum, q̃ lumen istud non requiritur ad videndum Dei essentiam quasi similitudo, in qua Deus videatur: sed quasi perfectio quædam intellectus confortans ipsum ad videndum Deum. Et ideo potest dici, q̃ non est medium, in quo Deus videatur, sed sub quo videtur. Et hoc non tollit immediatam visionem Dei.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ dispositio ad formam ignis non potest esse naturalis nisi habenti formam ignis. Vnde lumen gloriæ non potest esse naturale creaturæ, nisi creatura esset naturæ diuinæ: quod est impossibile. Per hoc enim lumen sit creatura rationalis deiformis, vt dictum est [e].

ARTICVLVS VI.

a ¶ *Vtrum videntium essentiam Dei vnus alio perfectius videat.*

AD sextum sic proceditur. Videtur, q̃ videntium essentiam Dei unus alio perfectius non videat. Dicitur. n. 1. Ioa. 3. Videbimus Deum sicuti est, ſpositione supernaturali: & iterum illam ab alia eadem ratione: & sic deinceps. Secundo oritur dubium: quia dato q̃ illa maxima sit vera, non tenet tamen nisi in vere formis & materijs. Mõ essentia diuina non est vere forma intellectus creati videntis ipsã, cum non det formaliter illi esse: undique ergo ratio ruere vr.

¶ Ad primum horum breuiter dicitur cum S. Tho. alibi: q̃ illa propositio est verissima de forma, quæ est vt terminus generationis: non aũt de illa, quæ est vt via ad terminum. videmus. n. in naturalib. q̃ est eadẽ ratio, vt materia disponatur pro forma substantiali terminante generationem: & pro accidentalib. præuijs ad illam, vt patet de aqua, igne, & calore: & propterea non sequit processus in infinitum, sed est status in forma, quæ se habet vt dispositio, dispositionis. n. non oportet esse dispositionem, sicut formæ oportet esse dispositionem. Ad secundum autem dicitur per interemptionem: essentia namque diuina est vere forma intelligibilis, & non naturalis: & ideo non oportet q̃ det formaliter esse, sed q̃ det formaliter intelligere: speciei nanq; intelligibilis in actu pfecto esse, est ipsum intelligere. Nec solũ essentia diuina est vere

est vere forma in esse intelligibili intellectus creati videntis ipsam, sed etiam est forma vt vltimus generationis terminus. Non enim est vt forma intelligibilis in habitu sed in actu, cum qua intelligere non ponit in numerũ: sicut nec esse ponit in numerum cũ forma cuius est. Non enim sunt duo termini generationis forma & eius esse: sed vnus eodem quippe cursu proportionaliter currit esse intelligibile.

† Lib. 8 3. q. Q. 32. in pri cip. 10. 4.

¶ Circa probationẽ secundæ consequentiæ, aduerte, q̃ litera simul duo facit: dum & consequentia probat: & quasi aliud medũ ad cõclusionem inuit. probat quidẽ subintelligẽs, q̃ essentiam diuina essentiam intellectus, & videre Deũ idem sint. Ac p hoc dispositio eleuans ad diuinã essentiã est id q̃d eleuat ad videndum. Et cõsequenter, cum intellectus creatus sit in susciens ex se, illa dispositio est ipsa eleuatio seu augmẽtatio virtutis intellectuæ reddens ipsam sufficiẽtem ad videndum. Aliud quodammodo innuit medium pro quanto augmentum hoc ad duo poni insinuatur: & ad dispositum intellectum: pro tam excelsa forma itelligibili: & ad vires probãdũ eidem. ut possit elicere actũ visionis. Hoc enim secundum tãgitur cum de insufficientia intellectus ad videndũ, & augmẽto virtutis intellectuæ fit mentio.

Ar. 3. huius quæ.

¶ Circa terminos cõsequẽtis nota primo ly augmentum ex 3. contra gen. c. 53. q̃ dupliciter põt virtus agentis augeri. Vno modo per simplicem intensionem, & sic aqua calida fit calidior. Alio modo per alterius formæ appositionem, sicut virtus aëris augetur per superadditum lumen. In proposito est sermo de augmento secundo modo, & non primo. Quoniam prima augmentatio non dat nisi operationiem eiusdem rationis, perfectiorem tamen: secunda autem eleuat ad operationem alterius speciei & generis & ordinis quandoque, vt patet. Secundo ly gratuitum. Cum enim quæstio sit de intellectu tam creato quàm creabili, oportet si augmento opus est, augmentum ipsum esse supra naturã omnis intellectus tam creati quàm creabilis. Ac per hoc extra totum ordinem connaturalium, & consequenter q̃ sit de ordine gratuitorum non ex modo consequẽdi tantum, vt vita resurgentium, sed ex ipsa substantia, seu quidditate sua, vt charitas.

¶ Contra hanc conclusionem multi arguunt. in primis Sco. in 3. dist. 14. q. 1. & in 4. dist. 49. q. 11. arguit quadrupliciter. Primo, obiectum ex se lux intelligibilis, sufficienter potens mouere intellectum ad sui visionem non eget lumine coagente, sibi ad caudandam visionem. Deus est huiusmodi. ergo. Secundo, si lumen gloriæ ponitur vt forma, qua intellectus fiat & sit sufficiens ad videndum Deum. ergo per aliquam formam creatam possibile esset naturaliter videre Deum. probatur sequela: quia sicut ecce eus miraculose illuminatus naturaliter videt: ita beatus supernaturaliter illuminatus, naturaliter videt Deũ. Lumen. n. gloriæ sicut quælibet perfectio posita in intellectu, perficit intellectum naturaliter, quamuis supernaturaliter ponatur. Tertio, quia quæ quid potest Deus mediante causa effectiua, secũda potest sine illa. Sed lumen gloriæ ponitur vt efficiat visionem. ergo. Quarto, quia magis videtur necessarium ponere speciem intelligibilem Dei quàm lumen gloriæ: sed illa nõ ponitur. ergo. probatur antecedẽs quia illa esset propter perfectione intellectus, vt memoria est: istud autem perficit in actu secundo, ad quod sufficit obiectũ præsens in scipso, ut ex dictis patet.

¶ Durãdus deinde dupliciter arguit. Primo lumen gloriæ ponitur propter excellentiam obiecti super intellectum creatum. ut patet in litera vnius articuli. ergo frustra. probatur consequentia: q̃ obiectum in infinitum excedit, non solum intellectum creatum secũdum se, sed etiam cum tali lumine. Et cõsequenter lumẽ tale non reddit intellectum de improportionato proportionatum. Secundo, quia quicquid sit, frater Thomas in 4. dist. 49. tenet q̃ visio Dei potest communicari homini in solis dispositionibus viæ, ergo non exigitur lumẽ gloriæ, quod est propria dispositio patriæ. Multa alia recitantur. Apud Capreolum. dist. 49. q. 4. argumenta, quæ consulto omitto. aut ens supponunt intellectum pure passiue concurrere ad visionem Dei: aut quia ex his facile soluuntur: vel à suis authoribus soluta sunt.

Ar. 2. huius quæ.

Ar. præced.

¶ Ad primum Scoti breuiter potest cõcedi; totum: & dici quòd indigentia non est ex parte Dei, seu obiecti: sed ex parte intellectus creati. vnde cõsideratis vtrisque negat maior.

¶ Ad secundum dñ, q̃ hic est seruandum illud: sententiam tene, sed linguam cohibe; simpliciter quidem nullum inconueniens est concedere, q̃ per aliquam formam creatam nõ tamen vt speciem, intellectus creatus naturaliter videt Deum. Quilibet habitus, & oĩs forma est ex propria natura principium proprij actus. Habens. n. charitatem vt sic, naturaliter diligit Deũ meritorie &c. Non. n. minus charitas inclinat ad actum proprium quàm cæteri habitus; signum autem naturalitatis est delectatio. Experimur. n. nos delectabiliter oĩa operarij; quorum habitus habemus: siue naturales, siue supernaturales. Veruntamen ne errãdi occasio sumatur, distinguendum est, q̃ videre Deum naturaliter p aliquam formam creatam potest intelligi dupliciter. Vno modo per formam creatam & naturalem, seu connaturalem, alio modo per formam creatam supernaturalẽ, & non solum supernaturaliter. Et q̃ primo modo est impossibile, ac refutatum. secundo verò modo est necessarium. Et tale est lumen gloriæ, illuminatus quidem illo, naturalissime videt Deum: adeo vt impossibi le sit non videre illum stante lumine. Vnde patet, q̃ non est simile de cæco illuminato: & de intellectu illuminato: quia ibi vis data est naturalis, licet supernaturaliter data: hic verò vis data est supernaturaliter, & data est supernaturalis.

¶ Ad tertium negatiue argũ, est. n. sophisma figuræ dictionis: mutatur ſ quidem quid in quale, seu ad aliquid. Visio. n. Dei creata non significat rem absolute, sed significat actum in ordine ad agens creatum. & sic est simile sicut si argueretur. Deus producit actum meritorium mediante voluntate & charitate Petri. ergo potest producere illum sine eis.

¶ Ad quartam negatur antecedens: nec probatio aliquid valet: quoniam memoria intellectiua impertinens est ſcilicet ratiõ consistit in actu & non in habitu. Et bene aduerte q̃ Scotus cum sequacibus non potest amplius in hac materia sustineri: qm in Clem. ad nostrum, de hæreticis expresse errotis damnantur dicentes, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd anima non indiget lumine gloriæ eleuante ipsam ad videndum Deum, vbi certis ecclesiam amplexam S. Thom. doctrinam determinasse non solum indigentiam luminis, sed causam, scilicet vt videatur anima ad talem visionem, vt in litera dicitur.

¶ Ad primum Durandi, concesso antecedente negatur sequela. vere intelligit; non autem si referatur ad modum intelligendi: quia intelligere vnius est perfectius quàm intelligere alterius [c].

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuersitas videndi non erit ex parte obiecti: quia idem obiectum omnibus præsentabitur, scilicet Dei essentia: nec ex diuersa participatione obiecti per differentes similitudines, sed erit per diuersam facultatem intellectus, non quidem naturalem, sed gloriosam, vt dictū est [c]. 20

ARTICVLVS VII.

a ¶ Vtrum videntes Deum per essentiam ipsum comprehendant.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd videntes Deum per essentiam, ipsum comprehendant. Dicit enim Apostolus Phi. 3. Sequor autem si quomodo comprehendam. Nō autem frustra sequebatur. Dicit enim ipse 1. Cor. 9. Sic curro non quasi in incertum. Ergo ipse comprehendit: & eadem ratione alij, quos ad hoc iuuitat dicens, sic curritе vt comprehendatis.

¶ 2 Præterea, Vt dicit Augustin. * in lib. de videndo Deum ad Paulinam illud comprehenditur quòd ita totum videtur, vt nihil eius lateat videntem: sed si Deus per essentiam videtur, totus videtur. & nihil eius latet videntem: eum Deus sit simplex: ergo à quocunque uidetur per essentiam, comprehenditur.

¶ Si dicatur quòd videntur totus: sed non totaliter, contra. Totaliter videt dicit modum videntis, vel modum rei vi- 50 sæ. Sed ille, qui videt Deū per essentiā, videt eum totaliter, si significetur modus rei visæ: quia videt eum sicuti est: vt dictum est [c]. Similiter videt eum totaliter, si significetur modus videntis: quia tota virtute sua intellectus, Dei essentiam videbit. Quilibet ergo uidēs Deum per essentiam, totaliter eum uidebit. Ergo eum comprehendet.

¶ SED cōtra est, quod dicitur Hie. 32. Fortissime, magne, potens, Dominus exercituum nomen tibi: magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu. Ergo comprehendi non potest.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ cōprehendere Deum impossibile est cuicunque intellectui creato: attingere uerò mente Deum qualitercunque magna est beatitudo, ut dicit Augu. *

¶ Ad cuius euidentiam sciendū est, q̄ illud comprehenditur, quod perfecte cognoscit, perfecte aūt cognoscit, quantū est cognoscibile. Vnde si id, qđ est cognoscibile per scientiā demōstratiuā opinione teneat, ex aliqua rōne probabili concepta, nō cōprehenditur. puta si hoc quod est triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis aliquis sciat, per demonstrationem cōprehendit illud. Si uerò aliquis eius opinionem accipiat probabiliter, per hoc q̄ à sapientibus uel pluribus ita dr, non comprehendet ipsum: quia non pertingit ad illū perfectum modū cognitionis, quo cognoscibilis est. Nullus aūt intellectus creatus pertingere pōt ad illū perfectum modum cognitionis diuine essentię, quo cognoscibilis est quod sic patet. Vnumquod quę enim sic cognoscibile est secundum opinionis Scoti in prima quæst. prolo. primi senten. volentis q̄ naturale & supernaturale non distinguunt res, sed habitudines ad causas actuas. Lumen siquidē gloriæ & charitas & dona spiritus sancti: & si qua sunt huiusmodi, omnia sunt supernaturalia entia. non solum quia à solo agente supernaturali causari possunt, sed quia nulli creaturæ facta aut facibili connaturalia esse possunt, propter quod dicuntur entia supernaturalia, imò diuini ordinis. Et si cōtra hoc obijciatur, de distantia infinita inter Deū & lumen gloriæ: aut quòd aliud est loqui de lumine gloriæ per essentiam: & aliud de eo per participationē. Et q̄ licet lumen gloriæ per essentiam sit proprium Deo, non tamen per participationem, de quo tamen loquimur; facile responderi potest quòd distantia infinita nihil a liud iaferet nisi q̄ inter quodcunque lumē gloriæ creatum & Deum sunt infiniti medij gradus. Inter dispositionem namque propriam & formam substantialē est maxima distantia. & longe maior quàm inter duas substantias: & tamē illæ sunt eiusdem ordinis, quo ad connaturalitatem: & illæ non: q̄ uis istæ magis conueniant in naturā a forte sunt eiusdē speciei, vt Sortes & Plato &c. Maior ergo vel minor distantia nihil facit ad propositum. Quoniam sicut tota latitudo visionis diuinæ essentiæ soli Deo est connaturalis, diuersimode tamen; quia in summo incommunicabiliter ad extra. Citra summum vero communicabiliter plus & minus in infinitum: sic tota latitudo luminis gloriæ & claritatis &c. similiter tota latitudo habendi diuinam essentiam vt formam intelligibilem soli Deo est connaturalis, sed in summo incommunicabiliter: limitate autem communicatur: non tamen connaturale sic alteri. Sicut si lux acceptetur propria qualitas solis. tota latitudo lucis est connaturalis soli tantum, sed in summo incommunicabiliter. Citra summum vero communicabilis: non ita vt sit connaturale alijs, quia non vt fluat ab illis (si alitra ponatur extranea naturæ à solis natura) sed vt sit eorum ex diffusione à lute solari.

† Epist. 112. c. 9. circa prin. to. 2.

a ¶ Super quæstionis duodecimæ Arti. VI.

TItulus clarus.

¶ In corpore tria. Primo proponitur conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet videntium Deum vnus perfectius ui debit quàm alius. Secundo excluditur falsa huius causa. Tertio p̄ batur, ex vera causa.

¶ Quoad secundum aduerte, quòd idem obiectum melius ab vno videri quàm ab alio ex duobus oriri potest. Primo quia per limpidio em speciem ab vno videtur quàm ab alio: sicut experimur quòd per speciem in aere melius videmus quàm per eam in aqua, & per meliora ocularia similiter. Secundo etiam oriri potest ex acutiore visu, patet. stante nanque identitate visibilis enim æqualitate speciei & visiuæ virtutis, impossibile est fingere vnde melior fiat visio. Distantia nanque & medium &c. omnis ad speciei

speciei qualitatem spectant. litera ergo primam causam excludit sufficienter, ex hoc, quòd visio illa non est futura per speciem, secundam autem amplectitur.

¶ Quo ad tertium probatur conclusio sic. videntium Deū vnus alio habet maiorem charitatē. ergo maius desideriū. ergo est magis aptus & paratus ad susceptionē Deī. ergo hēt maius lumen gloriæ. ergo maiorem facultatem ad videndum Deum. ergo perfectius videbit Deum q̄ alius. Antecedens supponitur. prima cōsequētia nota est ex terminis cum secunda & tertia, charitas. n. ipsa est desideriū Dei. Desideriū aūt constat præparationē magnā esse ad desiderati cōplexū: lumen verò glorię nihil aliud esse quàm dispositionem ad Dei susceptionem, vt iam dictum est. Et ppea desiderij quātitati rndere oportet, sicut dispositio nem aptitudini & præparationi. quarta autem consequētia probatur, quia non natus est sed gloriæ lumen constituit intellectum in quadam Dei formalitate. Ex hoc nanq; quod diuinæ naturæ participes fimus possumus ipsum videre. Vltima autem patet.

Q. 7. ar. 1.

a ¶ Super Quæstionis 12. Artic. VII.

TItulus in corpore declaratur.

¶ In corpore vna cōclusio ñsiua q̄sito negatiue. impossibile est cuiuscunque itellectui creato comprehēdere Deum. Probat. Impossibile est lumen gloriæ creatum in quocunq; intellectu esse infinitū. ergo impossibile est cuicūq; intellectui creato infinite cognoscere Deū. ergo impossibile est cognoscere quantū cognoscibilis est, ergo impossibile est cognoscere pfecte. ergo impossibile est cōprehēdere Deū. Antecedens patet. prima cōsequētia probatur, ex eo q̄ magis & minus videre Deum attenditur secūdum magis & minus lumē quod est ens actu. Deus igitur, cuius esse est infinitum, vt suprà ostensum est [c] infinite cognoscibilis est. Nullus aūt intellectus creatus pōt Deum infinitè cognoscere. In tantum enim intellectus creatus diuinā essentiam, pfectius, vel minus perfecte cognoscit, inquantum maiori, vel minori lumine gloriæ perfunditur. [c] Cum igitur lumen gloriæ creatum in quocunque intellectu creato receptum non possit esse infinitum, impossibile est q̄ aliquis intellectus creatus Deum infinite cognoscat. Vnde impossibile est q̄ Deum comprehendat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ cōprehensio dr dupliciter. Vno modo strictè & proprie secundum qđ aliquid includit in cōprehēdente. Et sic nullo modo Deus cōprehenditur nec intellectu, nec aliquo alio, quia cū sit infinitus nullo finito includi pōt: [c] vt aliquid finitū eum infinite capiat: sicut ipse infinitus est. Et sic de comprehensione nunc quæritur. Alio modo comprehensio largius sumit secundū quod cōprehensio insecutioni opponit. Qui enim attingit aliquē qñ iam tenet ipsum: cōprehendere eū dr. Et sic Deus comprehēditur à beatis, secundum illud Canti. 3. Tenui eū, nec dimittam. Et sic intelliguntur authorizates Apostoli de cōprehensione. Et hoc modo cōprehensio est vna de tribus dotib. animæ, quæ rndet fidei, sicut visio fidei, & fruitio charitati. Nō enim apud nos oē quod vrìam tenetur, vel habetur, quia videntur interdū distantia, vel q̄ non sunt in potestate nostra, N. q; iterum omnibus, quę habemus, fruimur, vel quia non delectamur in eis: vel quia non sunt vltimus finis desiderij nostri, vt desiderium nostrū impleant & quietent. Sed hæc tria habent beati in Deo, quia & vident ipsum, & videndo tenent sibi præsentem in potestate habentes semper eum videre: & tenentes fruuntur sicut vltimo fine desiderium implente.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ non propter hoc Deus incomprehensibilis dr quasi aliquid eius sit quod non videatur, sed quia non ita perfecte videtur sicut visibilis est. sicut cum aliqua demonstrabilis propositio per aliquam probabilem rationem cognoscitur, nō est aliquid eius quod non cognoscatur, nec subiectum, nec prædicatum. nec compositio, sed tota non ita perfecte cognoscitur, sicut cognoscibilis est. Vnde Augustī. * definiendo comprehensionem dicit, quòd totum comprehenditur videndo, quod ita videtur vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici, vel circumiri bi possunt, tunc enim fines alicuius circumspiciuntur, quando ad finem ita modo cognoscendi illam rem peruenitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd totaliter dicit modum obiecti: non quidem ita quod totus modus obiecti non cadat sub cognitione, sed quia modus obiecti non est modus cognoscentis. [c] Quia igitur videt Deum per essentiam, videt hoc in eo quod infinite existit: & infinite cognoscibilis est. Sed hic infinitus modus non competit ei, & vt scilicet ipse infinite cognoscat. Sicut aliquis probabiliter scire potest aliquam propositionem esse demonstrabilem, licet ipse eam demonstratiue non cognoscat.

ARTICVLVS VIII.

a ¶ Vtrum videntes Deum per essentiam omnia in Deo vident.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd videntes Deum per essentiam omnia in Deo videant. Dicit enim Greg. * in 4. dial. Quid est, quod non videant, qui videntem omnia vident? sed Deus est videns omnia. Ergo qui vident Deū, omnia vident.

¶ Item, quicunque videt speculum, videt ea, quæ in speculo respłdent. Sed omnia quæcunque fiunt, vel fieri possunt, in Deo respłdent, sicut in quodam speculo, ipse enim omnia in seipso cognoscit. Ergo quicunque videt Deū, videt omnia, quę sunt, & quę fieri possunt.

¶ 2 Præterea, Qui intelligit id quod est maius, potest intelligere minima, vt dicitur 3. de Anima. * Sed omnia, quæ Deus facit vel facere potest, sunt minus quàm eius essentia. Ergo quicunque intelligit Deum, potest intelligere omnia, quæ Deus facit, vel facere potest.

¶ 2 Præterea, Rationalis creatura omnia naturaliter scire desiderat. Si igitur videndo Deum non omnia sciat, non quietatur eius naturale desiderium. Et ita videndo Deum non erit beata, quod est inconueniens. Videndo igitur omnia scit.

SED CONTRA est, quod angeli vident Deum per essentiam, & tamen non omnia sciunt. Inferiores enim Angeli purgantur a superioribus à nescientia, vt dicit Dio. 7. capitu. Cœle. hierarch. * Ipsi etiam nescient futura contingentia, & cogitationes cordium. hoc enim

Circa

¶ Loco citato in argu.

60 2 70 c 4 4 30

4. dist. 49. q. 1. ar. 5. Et verū q. ar. 4. & 3. conc. c. 54. & 57.

† Li. 4. dial. c. 33. in fi. & lib. 2. Moral. c. 3.

† 1. de Anima ex. 7. tom. 3.

c. 7. a med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CIrca primam consequentiam dubium occurrit ex Scoto: & ceteris ponentibus in Deo esse res vt in speculo voluntario. Forma urgẽs ratio contra literã sic. Res sunt in Deo non solũ ut in cã, sed ut in speculo volũtario. ergo sophisma cõsequentis committit, inferendo, ergo res in Deo videntur precise vt in causa. Cõstat enim quòd ly precise subintelligitur in litera. Alioquin nõ inferret intentũ, vt patet. Antecedens probat & authoritate Aug. in lib. de videndo Deũ. Deus est speculũ volũtariũ & si vultis, & si nõ vultis, & ratione: quia Deus representat omnia diuinitus: vt speculum: & non indistincte tantum vt causa, & propterea cum totus interprocessus fundetur super hoc, q̃ Deus representet non nisi vt causa indistincte, ruere videtur.

¶Ad euidentiã huius scito ex q̃stio. de ver. q̃uæst. 22. artic. sexto, q̃ res sunt in Deo q̃prie vt in causa. Met. horhice aũt vt i speculo. Deus enim est vere & q̃prie causa; non & vere & q̃prie speculũ sed metaphoriee. ¶Dicit enim speculum, quia distincte representat: sed nõ est proprie speculũ, quia nõ representat impressa ab alio, vt speculi ratio hẽt, q̃quam cõditionẽ habeat Dei à patre procedenti speculum appropriatur. Sapien. 7. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula: vt potentia ex presa imago. Constat autem ex Diony. & Augu. theologiã sym bolicam non esse argumentatiuam, nihil igitur ex hoc metaphorico nomine efficax inferri potest. Ad authoritatem ergo Aug. dicitur quòd est locutio metaphorica: propter illam conditionem: scilicet distincte representat. Voluntarium autem dicitur ratione voluntariæ collationis luminis gloriæ: & tanti luminis. Et hoc respectu visionis beatæ, respectu vero nouarum reuelationum Dei non concurrit obiectus sed causaliter: & propterea omnino est voluntarium: & quasi speculum exemplare.

¶Ad rationem autem in oppositum dicitur, quòd vere peccat secundum illum etiam cõsequentiæ si repræsentare distincte vno modo contingat, scilicet sicut in speculo. Vbi scito quòd repræsentare distincte dupliciter contingit.

¶Vno modo, quòd distinctio se teneat ex parte repræsentantis, vt apparet in speculo, in quo quælibet species repræsentans aliquid, remanet distincta à specie repræsentante aliud in eodem speculo. Alio modo ita quòd distinctio se teneat ex parte repræsentatorum: vt si dicamus, anima intellectiua repræsentat distincte formam corporeitatis, & formam matti, & animam vegetatiuam, & animam sensitiuam, hæc enim non habent in natura intellectiuæ animæ distincta fundamenta similitudinum illarum ad eam, sed per vnum & idem natura animæ intellectiuæ omnibus respondet: vt similis non minus quàm si singulorum propriũ similitudinis fundamentum haberet: ita enim repræsentat proprias conditiones cuiusque: ac si singulorum adæquata esset species. Et ratio est: quia excedere non impedit perfectionem repræsentandi: nihil enim minus species alioi repræsentaret ipsum, si eum hoc per idem repræsentaret etiam nigrum. Peccat ergo ratio dupliciter. Primo, quia ex sensu metaphorico arguit. Secundo, quia supponit quòd distincte repræsentare non sit nisi distincto ex parte repræsentantis: quod tam patet esse falsum & in proposito falsissimum. Deus enim gloriosus non habet in sua natura solius Dei est. c Non ergo quicunque vident Dei essentiam, vident omnia.

¶Respondeo dicendum, quòd intellectus creatus videndo diuinam essentiam n̄ videt in d ipsa omnia, quę facit Deus, vel facere potest. Manifestum est enim quòd sic aliqua videntur in Deo secundum quod sunt in ipso. Omnia aũt alia sunt in Deo, sicut effectus sunt virtute in sua causa. e Sic igitur videntur oia in Deo sicut effectus in sua causa. Sed manifestum est, quòd quanto aliqua causa perfectius videt, tanto plures eius effectus in ipsa videri possunt. Qui enim habet intellectũ eleuatum, statim vno principio demõstratiuo proposito ex ipso multarum conclusionũ cognitionẽ accipit. Quod non conuenit ei, qui debilioris intellectus est, sed oportet q̃ ei singula explanentur. Ille igitur intellectus potest in causa cognoscere oẽs causæ effectus, & omnes rationes effectuũ, qui causam, totaliter comprehendit. Nullum aũtẽ intellectus creatus totaliter Deum comprehendere potest, vt ostensum est. c Nullus igitur intellectus creatus videndo Deum potest cognoscere omnia quæ Deus facit, vel potest facere. Hoc enim esset comprehẽdere eius virtutem. Sed horum, quæ Deus facit, vel facere potest, tanto aliquis intellectus plura cognoscit, quãto perfectius Deum videt.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd Greg. loquitur quantũ ad sufficientiam obiecti, scilicet Dei, q̃ quantum in se est sufficienter continet oia & demõstrat. Non tñ sequitur q̃ vnusquisque videns Deũ omnia cognoscat: quia non perfectè cõprehendit ipsum.

¶Ad secundum dicendum, quòd videns speculum non est n̄ certũ quòd omnia in speculo videat, nisi speculum visu suo comprehendat.

¶Ad tertiũ dicendum, q̃ licet maius sit videre Deũ, q̃ oia alia: tñ maius est videre sic Deum, q̃ omnia in eo cognoscantur quàm videre sic ipsum, q̃ non omnia, sed pauciora vel plura cognoscantur in eo. Iam enim ostensum est, e quod multitudo cognitorum in Deo, consequitur modum videndi ipsius vel magis, vel minus perfectum.

¶Ad quartum dicendum, quòd naturale desiderium rationalis creaturæ est ad sciendum omnia illa, quæ pertinent ad perfectionẽ intellectus. & hæc sunt species & genera rerum & rationes earum, quæ in Deo videbit quilibet videns essentiam diuinam. Cognoscere autem alia singularia & cogitata & facta eorum, non est de perfectione intellectus creati: nec ad hoc eius naturale desiderium tendit: nec iterum cognoscere illa, quæ nondum sunt, sicri tamen à Deo possunt. Si tamen solus Deus videretur qui est fons & principium totius esse & veritatis, ita repleret naturale desiderium sciendi, quòd nihil aliud quæreretur: & beatus esset. vnde dicit Augustin. * S. confes. Infelix homo qui scit omnia illa, scilicet creaturas: te autem nescit. Beatus autem qui te scit, etiã si illa nesciat. Qui vero te & illa nouit, nõ

In 2. dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 2. ad 3.

* Lib. 5. confes. c. 4. & 5. primo. ca. 6.

Videri autem aliquid in vel ex causa, intelligimus nõ qualitercunq; se habente vsa causa ad effectus vlionem, sed si se habeat vt per se sufficiens causa illius. Alioquin non ex vi visionis causæ videretur effectus, sed aliunde. Hoc autem stante declaratur intentum sic. Idem manens idem semper quantum est ex se facit idem. ergo causa cognita in aliquo gradu manẽs eadem omnino tam in esse q̃ in cognosci, semper faciet idem. ergo impossibile est q̃ vt sic faciat cognosci aliquem effectum: quem à principio cognosci non fecit. ergo non potest plurium effectum notitiam parere: nih mutata sed non in esse. ergo in cognosci. & non in minus vt patet: ergo in magis cognosci: quod est intentum. Vnde patet q̃ plura videre in causa & perfectius videre causam: sunt conuertibiliter se consequentia. quoniam & si perfectius causam videt, plura in ea videt: & si plura in ea videt, perfectius ipsam videt. Alioquin plura in eo videre esset effectus nue causa. Si enim perfectior modus videndi causam: huiusmodi causa non est: aliqua alia causæ noua dispositio huius effectus causa erit, nec facilè erit fingere illam dispositionem in esse vel in cognosci.

¶Ex his autem iam patet responsio ad Scotum. In conuertibilibus enim non cadit sophisma consequentis: sed vno posito reliquum poni intelligitur.

¶Ad obiectiones autem quas contra veritatẽ manifestatam, quæ est vera in causa & effectibus, & in principio: non solum in cognoscendo, sed essendo: & conclusionibus facile respondetur, dicendo: q̃ Scotus aut fuit, aut simulanse se excũ. Aliud est enim notitiam conclusionum in aut ex principio: vt causa sufficienti præexigere perfectiorem notitiam principij. Et aliud est facere ipsam perfectiorem. Hæc enim distant plusquàm cœlum & terra. In litera docetur primum: & non secundum. Et arguens in prima & tertia ratione impugnat secundum tantum. Vnde breuiter concedatur gratis, q̃ nec cognitio principii vt causæ, perficiat per notitiam conclusionis: nec q̃ notitia quid est, perficitur per nonotitiam quia est, quæ est demonstrationis effectus: sed vtrobique exteris paribus supponitur maior notitia principij. & quid est: si ex vi cognitionis ipsorum illa sciuntur modo, & prius non.

¶Ad secundam vero obiectionem quæ interrogat: vtrum̃q; pars responderi potest. Primo dicendo q̃ principium in aliquo gradu cognitum vt sic, melius est principium in cognoscendo actu propter imperfectionem cognitionis: & non ex natura illius principij, hoc enim nullum inconueniens est. Secundo dato q̃ in qualibet gradu cognitum sit principium alicuius conclusionis etiam in cognoscendo, negatur sequela. ergo ipsum non aucta eius cognitione erit principium cognoscendi via in aliam: & si quæratur: quare est q̃ ad aliquam conclusionem sufficiat minima visio principij, & ad aliam non? Respondet S. Tho. in quæstionibus de ver. quæst. artic. 4. ad duodecimum, q̃ vsa causa in promptu est vnde aliquas conclusiones in aut ex ea percipimus: quia sunt manifestius in ea. nisi sic autem est de omnibus: quia multi sunt latentiores effectus: vt experientia testatur.

¶Ad primam autem aliorum obiectionem dicitur, q̃ imò est simulis continentia: quoniam principium demonstrationis inquantum habet vim actiuam respectu conclusionum: continet eas in actu: & consequenter non confuse: sed distincte ex parte contentorum: in suo tamen ordine. Commune est enim omni causæ actiuæ continere effectus in actu formaliter vel eminenter.

¶Ad secundam autem dicitur q̃ licet multum referat cognoscia ex alio & cognosci in alio, & q̃ discursum & sine discursu &c. Quo ad notitiam tamen pluralitatis effectuum: propter causam nocamita q̃ ly propter denotet causam sufficientem, nihil refert. Par enim est iudicii cæteris paribus. Et propterea littera versus̃q; memini & cognitionis in alio: quasi per totum, & cognitionis ex alio: in manifestatione adducta de principio demonstrativo. Posset etiam dici, q̃ littera intendit de cognitione in alio tantũ: & q̃ etiam conclusiones cognosci possunt in principio: & non solum ex principio: vt patet in termino scientiæ: vbi resolutis conclusionibus in principia videntur omnia. Et q̃ si quis in principio viso, plures videre incipit conclusiones, ille q̃dãmodo absq; omni discursu perfectius principium penetrat, & Angelicæ potius quam humanæ naturæ tit: quoniam illius est intelligere nostrum est rationari. Nec obstat q̃ littera nominet cognitionem ex principio, quoniam declaratio est à posteriori. Ex hoc enim quòd experimur, quòd cognoscere ex principio plura prouenit ex maiori cognitione principij: signum habemus: q̃ cognoscere plura in causa: non nisi ex maiori causæ cognitione procedit: quia à de quo minus videtur, & inest: ergo de quo magis, non ergo adducitum est principium demonstrationis, vt simile causæ in cognitionis modo respectu conclusionum &c. sed vt signum à posteriori quare taceanc moderes.

¶Circa tertiam consequentiam dubium ex propriis ipsius diuine cognoscibilitatis occurrit, primo ex Aureolo & Gottifred. directe contra consequentiã. in sic. cognoscere omnia in Deo habet latitudinem, ergo non infert comprehendere Deum, quòd stat in indiuisibili. consequentia nota. & antecedens probat, cognoscere omnia in Deo contingit dupliciter. & si bendo cognitionem infinitã extensiue, & habẽdo cognitionem infinitã intensiue, q̃ sola est cõprehensio: quia p̃fectio cognitionis penes intensionẽ attenditur per se loquendo. ergo cõtingit cognoscere oia in Deo clare & magis clare & infinite clare. q̃ est comprehendere. habet igitur visio oium in Deo latitudinẽ. Et cõfirmatur, oia alia à Deo si ponerentur, non adæquarent in esse. ergo, Dei infinitũ esse. ergo si oia ponantur cognosci non adæquant eius cognoscibilitatem. ergo non sequitur comprehensio ex cognitione omnium.

¶Scotus quoque vbi supra, dupliciter cõtra hoc arguit. Primo sic, si a. insunt b. & c. ordine quodam: ita quòd b. sit tota ratio quare inest c. si videns b. non comprehendit a. ergo inuisto minus videns c. comprehendit a. Exemplum de subiecto, & de duabus passionibus, quarum vna inest mediante alia: si videns prima non comprehendit subiectum, ergo nec videns secundã. Sed Deo inest infinitas intensiua: & in eo sunt omnia: & infinitas intensiua est ratio quare in eo sunt omnia. & ad videre infinitatem intensiuam, non sequitur comprehensio Dei. vt patet. ergo nec ad videre omnia in Deo sequitur Dei comprehensio.

¶Secundo sic. Cognoscens vnum effectum in verbo non comprehendit illum effectum: nec verbum vt est illius causa, ergo quicunq; effectus cognoscat, non comprehendet vllum eorum nec verbum vt est causa alterius eorum. ergo cognoscens omnes non comprehendit nec eos, nec Deum.

¶Ad euidentiam horum scito, quòd videre omnia est non solum videre quot, sed quantum potest diuina virtus: quoniam ibi est non solum extensio secundum numerum, sed intensio secundum perfectionem: quoniam Deus non solum potest quocunque facto facere aliud, sed quocunque facto potest semper facere perfectius. vnde, quamuis impossibile sit omnia fieri, siue in esse, siue in cognosci, hæc tamen conditionalis est vera. q̃ si fierent, fierent adæquatus effectus diuinæ potentiæ & similiter si cognoscerentur, cognoscerentur adæquatus effectus eiusdem. Constat aũtẽ q̃ cognito adæquato effectu alicuius virtutis ipsam virtutem comprehendere facile est. Quòd si sic accidit ex cognitione omnium in se, multo magis cognitio omnium in causa præsupponit comprehensionem ipsius causæ. Quoniam tanta præsupponitur cognitio quanta est vis causandi: alioquin ex causæ notitia, effectus adæquatus, id est, vniuersalitas possibilium nesceretur.

¶His autem præmissis. Ad primum negatur antecedens. Probatio autem assumit aut supponit vnum falsum, q̃ possit in Deo fieri quat, absque eo q̃ sciatur quãtum potest, hoc enim monstratum est esse falsum. Videre igitur omnia in Deo & Deum infinite, mutuo se consequuntur.

¶Ad confirmationem potest dici dupliciter. Primo negando consequentiam vltimam, quia licet ex cognitione omnium non sequatur comprehensio, sequitur tamen ex cognitione omnium in Deo, seu causa. Et de hoc est sermo non de illa. Videtur quoq; nulli posse dici secundo, quòd omnia adæquare diuinum esse aut cognosci, potest dupliciter intelligi, vno modo q̃ æqualis sit entitas, aut cognoscibilitas Dei & illorum. Et hoc modo non adæquarent. Alio modo quòd cognoscibilitas Dei seu diuinæ virtutis, vt sic, non esset maioris cognoscibilitatis quàm ens quam repræsentarent omnia: sicut dicimus quòd intelligere est effectus adæquatus animæ intellectiuæ, & tamen non est æqualis entitatis nec cognoscibilitatis primo modo, sed secundo: & hoc modo omnia adæquarent diuinum esse, & diuinam cognoscibilitatem. Verum vt dictum est, contradictionem implicat omnia fieri siue in esse siue in cognosci: semper enim quocunque facto potest aliud atque perfectius facere: & quocunque reuelato potest aliud reuelare, sic exhoribilis quippe est diuina virtus.

¶Ad primum Scoti dicitur quòd maior est vera seruato eodem modo essendi in, non autem variato. In his enim quæ formaliter alicui insunt ordine quodam &c. propositio illi est vera. & propterea tenet in exemplo adducto. In his autem, quorum primum inest formaliter & secundum causaliter vera non est. Quoniam sicut à priori visio causæ infert visionem formaliter existentium in ea, non autem omnium contentorum virtualiter in illa: quoniam illa manifeste in ea apparent, hæc autem latent in virtute: ita econuerso, visio omnium virtualiter contentorum in causa, infert à posteriori comprehensionem causæ: visio autem formaliter inexistentium infert visionem tantum ipsius causæ: quia illa sunt de ordine latentium. illa verò manifestorum in causa. Et propterea quando b. inest formaliter a. causæ: & c. inest virtualiter, stat quòd visio bene inferat comprehensionem a. & tamen visio c. inferet illam. Sic autem est in proposito: quoniam infinitas intensiua est in Deo formaliter, omnia autem sunt in eo non formaliter: sed virtualiter. Et consequenter illa patet visio Dei & econtra. Ista autem quia latenter insunt suis modum visionis Dei videntur, & propterea visio illorum omnium in causa, vepote de ordine occultorum præsupponit comprehensionem eius non autem visio intuitiua. Variato igitur modo essendi in, falsa est illa maior, hic autem constat variari: ergo.

¶Ad secundum eiusdem dicitur, q̃ comprehendere aliquem effectum potest intelligi dupliciter. Vno modo q̃ cognoscatur secundum omnia etiam possibilia ei potentiam in eo existentẽ. Alio modo q̃ cognoscatur secundũ omnia ei, in possibilia quomodolibet: siue per potentiam in se siue in alio. Si primo modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumitur comprehendere, nego q̃ videns lapidem in verbo non comprehẽdat ipsum. Dico enim q̃ anima Christi videt in verbo omnem creaturam, & quicquid est in potentia eius. Et consequẽter cõprehendit omne creatũ primo modo. Et eadẽ ratione comprehendit verbum vt est illius vt sic causa. Cuius signum est, q̃ ad comprehendendum hoc non exigitur q̃ perfectius videat verbum: nec hoc est cõprehẽdere Deũ nisi secundũ quid, quod non inconuenit. Si autem sumatur comprehẽdere secundo modo: sic negatur vltima cõsequentia: quoniã aliquis, & aliq̃ effectus quoccunque, non sunt adæquatum obiectum diuinæ potẽtiæ, omne autẽ possibile est eius obiectum adæquatum, & effectus adequatus. Et propterea non est idem iudicium de vno aut aliquibus etiã omnibus: sicut nec de inadæquato effectu. Peccat ergo argumentum ab inæquali ad æquale arguẽs. Cognoscere enim inæquale effectum in causa: quamuis non pexigat comprehensionẽ illius, cognoscere tamen æqualẽ præexigit. Multa alia argumenta in hac materia habes in Capreolo in tertio distinctio. decimaquarta quæstione secũda. Et in quarto distinctio. quadragesimanona q̃stio. 6. vide ibi: hæc enim loco huic opportuna visa sunt.

63 veri. q. 8. articu. 5.

† 12. super Gene. c. 28. tom. 3.

a ¶ Super Quæstionis duodecimæ, Arti. X.

TItulus clarus est. intẽdit eñ per aliquas similitudines & species intelligibiles præter ipsam diuinam essentiam.

¶In corpore vna conclusio respõsiua q̃sito negatiue. Videntes Deũ nõ vident in eo alia p̃ species eorũ, sed p̃ ipsam diuinam essentiam intellectui eorum vnitã. Probat vnũquodq; sic cognoscitur, sm̃ q̃ similitudo eius est in cognoscẽte. ergo dupliciter cõtingit aliquid cognosci, s. per similitudinẽ sui, & p̃ similitudinẽ similis. ergo in se & i alio:

24 285

propter illa beatior est, sed propter te solum beatus.

ARTICVLVS IX.

a ¶ Vtrum ea, quæ videntur in Deo à videntibus diuinã essentiam, per aliquas similitudines videantur.

AD NONVM sic proceditur, Videtur q̃ ea, quæ vidẽtur, in Deo à videntibus diuinam essentiam, per aliquas similitudines videantur. Omnis enim cognitio est per assimilationem cognoscentis ad cognitũ: sic enim intellectus in actu fit intellectum in actu, & visus in actu visibile in actu, inquantum eius similitudine informatur, vt pupilla similitudine coloris. Si igitur intellectus videntis Deum per essentiam intelligat in Deo aliquas creaturas, oportet q̃ earum similitudinibus informetur.

¶2 Præterea, Ea, quæ prius vidimus memoriter tenemus, sed Paulus vidẽs in raptu essentiã Dei (vt dicit Augu.* duodecimo super Genc. ad literam) postquam desiit essentiam Dei videre, recordatus est multorum, quæ in illo raptu viderat: vnde ipse dicit q̃ audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. 2. Corin. 12. Ergo oportet dicere, q̃ aliquæ similitudines eorum, quæ recordatus est, in eius intellectu remanserint. Et eadem ratione q̃n̄ præsentialiter videbat Dei essentiam, eorum, quæ in ipsa videbat aliquas similitudines vel species habebat.

¶SED CONTRA est q̃ per vnã speciem vr̃ speculum: & ea q̃ in speculo apparent. sed omnia sic videntur in Deo sicut in quodam speculo intelligibili. Ergo si ipse Deus non vr̃ per aliquam similitudinem sed p̃ suã essentiam: nec ea quæ in ipso vidẽtur p̃ aliquas similitudines, siue species videnť.

¶RESPONDEO dicendũ, q̃ videntes Deum p̃ suã essentiam ea quæ in ipsa essentia Dei vident, non vident per aliquas species, sed p̃ ipsam essentiam diuinam intellectui eorum vnitam c. Sic enim cognoscit vnũquodq; secundum q̃ similitudo eius est in cognoscente. Sed hoc contingit dupliciter. Cum enim quæcunq; vni & eidem sunt similia, sibi inuicem sunt similia: virtus cognoscitiua dupliciter assimilari ꝑoteſt alicui cognoscibili e. Vno modo secundum se, quando directe eius similitudine informatur. Et tunc cognoscitur illud secũdum se. Alio modo secundum q̃ informatur specie alicuius. qđ est ei simile. Et tũc non dicitur res cognosci in seipsa, sed in suo simili. Alia enim est cognitio, qua cognoscit aliquis homo in seipso, & alia qua cognoscitur in sua imagine. Sic ergo cognoscere res per earum similitudines in cognoscente existentes, est cognoscere eas in seipsis, scu in propriis naturis, d sed cognoscere eas prout earum similitudines præexistunt in Deo, est videre eas in Deo. Et hæ duæ cognitiones differũt. Vnde secundum illam cognitionem, qua res cognoscuntur à videntibus Deum per essentiam, in ipso Deo non videntur per aliquas similitudines alias, sed per solam essentiam diuinam intellectui præsentem: per quam & Deus videtur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ intellectus creatus vidẽtis Deum assimilatur rebus quæ videntur in Deo, in quantũ vnitur essentiæ diuinæ, in qua rerũ omnium similitudines præexistunt.

¶Ad secundum dicẽdum, q̃ aliquæ potẽtiæ cognoscitiuæ sunt, quæ ex speciebus primo conceptis aliàs formare possunt. Sicut imaginatio ex præconceptis speciebus mõtis & auri: format speciem montis aurei: & intellectus ex præcunceptis speciebus generis, & differentiæ format rationem speciei. & similiter ex similitudine imaginis formare possumus in nobis similitudinẽ eius, cuius est imago. Et sic Paulus, vel quicunq; alius videns Deum, ex ipsa visione essentiæ diuinæ potest formare in se similitudines rerum, quæ in essentia diuina videntur. Quæ remãserunt in Paulo etiam postquã desiit Dei essentiam videre. Ista tamẽ visio, qua videntur res per huiusmodi species sic conceptas, est alia à visione, qua videntur res in Deo.

ARTICVLVS X.

a ¶ Vtrum videntes Deum per essentiam, simul videant omnia, quæ in ipso vident.

AD DECIMVM sic proceditur, Videtur, q̃ videntes Deum per essentiam non simul videant omnia, quæ in ipso vident. Quia secundũ Philosophũ * contingit multa scire, intelligere verò vnũ. Sed ea, quæ videntur in Deo intelliguntẽ. Intellectus enim vr̃ Deus. Ego non contingit à videnti bus Deum simul multa videri i Deo.

¶2 Præterea, Auguſt.* dicit octauo super Gen. ad literam, q̃ Deus mouet creaturam ſpiritualem per tẽpus, hoc est per intelligentiam & affectionem. Sed creatura ſpiritualis est Angelus qui Deum videt. Ergo videntes Deum ſucceſsiue intelligũt & afficiũtur. tẽpus enim ſucceſsionẽ importat.

simul videntur. Probatur. omnia visa in verbo videntur non per proprias ſpecies, ſed per ſolam eſſentiam diuinam. ergo ſimul. Antecedens ex præcedente articulo patet: conſequentia probatur. Ratio quare non poſſumus ſimul multa intelligere eſt pluralitas ſpecierum: ergo vbi non eſt pluralitas ſpecierum: nihil prohibet multa ſimul intelligere. Aliam partem probatur diligenter, ſcilicet ratione & experientia. Ratione quidẽ ſic: intellectus non poteſt ſimul pluribus ſpeciebus ad intelligendum, id ipſo vt obiecto cõpleto informari, vt patet à ſimili in corpore reſpectu figurarũ. ergo pluralitas ſpecierum impedit ſimul multa intelligere. Experientia aũt, q̃n̄ experimur q̃d intelligere multas partes alicuius totius per proprias ſpecies non poſſumus ſimul: & tamẽ eaſdem per ſpeciẽ totius ſimul intelligimus in toto. Cum vnitate ergo ſpeciei ſtat multa intelligere ſimul: non autem cũ pluralitate.

† Lib. 15. de trin. c. 16. in 8. tom. 3.

D. 195. D. 96.

92

86

Art. præce.

Aduerte hic primo q̃ ſunt multa dubia. An ſcilicet, de omnibus ſpeciebus ſit verũ q̃ pluralitas impediat. An tñ de his quæ ſũt eiuſdẽ ordinis, & quæ excedit in infinitum omnes alias animas & Angelos: non ſicut infinitum excedit finitum: quia etiam anima Chriſti finitum habet gloriæ lumen, ſed ſicut res ſuperioris ordinis excedit omnia inferioris ordinis: quia ſcilicet ſi ita infinitum inferiora creſcerent, nunquam adæquarent rem ſuperioris ordinis: vt patet induſtiue. Chriſtus. n. eſt caput ſuper omnem eccleſiã triũphantem &c.

¶Circa illam ſimilitudinẽ in litera poſita ſcilicet: ſicut corpus nõ poteſt ſimul formari diuerſis figuris &c. dubium occurreret Scotus namque in primo. diſtin. 3. q. prima tertiæ partis illius diſtinctionis. in reſponſione ad tertium argumentum, reprehẽdens Algazelẽ authorem huius ſimilitudinis dicit q̃ nihil valet ꝓpter duo. Primo quia hic tollitur id qđ ibi eſt ratio impoſſibilitatis. probatur: quia rationes oppoſitorum non ſunt oppoſitæ in intellectu: vt patet nono metaphyſicę. Secundo quia ſpecies intelligibiles nõ ſunt figuræ: ſed formæ ſimplices ſecundum commẽtatorem ſexto metaphyſicę.

¶Ad hæc breuiter dicitur, cũ Sancto Tho. in prima ſecundæ quæſt. 54. artic. 1. Ad vltimũ q̃ ratio ſimilitudinis cõſiſtit in hoc, qđ eſt terminare. ſicut. n. figura eſt terminatio corporis, ſic ſpecies intelligibilis non in habitu, ſed in actu eſt terminatio intellectus, vt ex ſupradictis patet. Et propterea ſicut impoſſibile eſt plurib. ternarijs idẽ corpus ſimul terminari, ita intellectũ pluribus ſpecieb. in actu. Vnde ad obiectionẽ primã dicitur, q̃ peccat ſecundũ non cauſam vt cauſam. non enim cauſa impoſsibilitatis figurarum eſt oppoſitio proprie dicta: cum inter figuras non ſit contrarietas, nec in re, nec in intellectu. Et ideo illud ex nono metaphyſic. non eſt ad propoſitum.

4 diſt. 49. q. 3. artic. 7. & ver. q. 10. artic. 11. & quo. 5. q. 1. artic. 2. & 3. cont. ca. 45.

¶Ad ſecundam autem dicitur, quod ſpecies intelligibiles in actu non ſunt vr̃ figuræ quo ad multa: pura extenſionem, limitationem &c. ſunt tamen vr̃ figuræ quo ad hanc conditionem, ſcilicet terminare id, cuius ſunt: & hoc ſtat cum ſimplicitate formę: imò ex ſua ſimplicitate habent, q̃ termini ſint in tam excellenti eſſe, quale eſt eſſe intellectiuum.

a ¶ Super quæſtionis duodecimæ, Articulum vndecimum.

IN titulo poſſit abſque ſpeciali miraculo quo ad hoc quòd ſit in hac vita: & non ſumitur ly poſſit id eſt, non implicet contradictionem.

¶In corpore vna concluſio reſponſiua quæſito negatiue. Deus non poteſt videri per eſſentiam ab homine puro in hac vita mortali. Vbi nota duos terminos, ly puro, propter Chriſtũ qui ſimul erat viator & cõprehenſor: ly mortali, propter ſtatum hominũ poſt reſurrectionem: in quo corpus non impediet viſionem Dei per eſſentiam. Probatur autem concluſio dupliciter. Primo à priori. modus cognitionis ſequitur modum naturæ, cognoſcentis. ergo modum eſſendi animę noſtræ, quo eſt in corpore mortali ſequitur cognoſcere formas in materia, aut per eas. ergo non poteſt in ſtatu tali videre Deum per eſſentiam. Antecedens cum prima ſequentia patet, quia hoc cognoſcere quidam modus cognoſcendi eſt, præcipue reſpectu ſuperiorum. Secunda autem probatur: quia per nullam ſpeciem aut naturam creatam poteſt videri Deus. Secundò probatur à ſigno: quanto magis anima noſtra

Universidad de Deusto
Biblioteca

à corporalibus abstrahitur, tanto intelligibiliũ abstractorum sit capacior. ergo eleuatio ad supremum intelligibilium quod est diuina essentia, exigit separationem ab hac vita mortali. Antecedens manifestatur: quia in somniis & alienationibus à sensibus corporis, magis diuinæ reuelationes percipiuntur & præuisiones futurorum.

Contra signum allatum in littera inuehit Scotus in quarto, distinctio. quadragesimaquinta. quæstio. secũda, contra somniũ dupliciter. Primo quia tunc quanto somnus esset profundior, tanto magis talia viderentur. hoc est falsum. ergo. consequentia probatur: quia tũc esset maior abstractio à sensibus. Secundo quia maius miraculum videtur, q in somno reuelatur veritas q in vigilia, intellectu non nimis circa sensibilia intento: quoniam naturale est in vigilia habere vsum rationis, non autem in somno. Cõtra alie nationes verò inuehit, q a hoc fundamẽtum videtur sumptum ex fictionibus Mahumeti, qui dicitur epilepticus fuisse: & ad operiendam miseriam suam dicebat oportere se cadere Angelo loquente sibi &c. Inde Auicen. reuentus legẽ suam in metaphisica. docuit hæc de alienationibus.

¶Ad euidẽtiam horũ scito primo ex Sancto Thoma i quæstione de ve. quæstio. duodecima, artic. nono. & secunda secundæ quæstio. 172. art. 2. Ad cognitionem duo concurrere, s. receptionem & iudicium. Quo ad receptionem cognoscibilium abstractio à sensibus confert: quo ad iudicii verò nonnulla impressiones subtiles superiorũ quiescentes melius percipimus, sed iudicare perfecte nequimus nisi facta resolutione, ad cõsonẽtes sensibilibus, vt dicitur tertio cœli. & sexto ethicorum. Vnde littera semper vtitur nominibus pertinentibus ad receptionem, scilicet capacem esse & percipere. Scito secũdo: q cum sermones intelligendi sint in fra genus, de quo est sermo: & hic sit sermo de nostro intellectu & consequẽter de fantasia in actu, quia oportet intelligentẽ fantasmata speculari: manifestè sequitur vt hic nõ sit sermo de quali aut quantacunque abstractione à corporalibus, sed infrà latitudinem intellectus in actu. Et ex his omnia soluuntur: quoniam patet q prima sequela nihil valet: quia somnus ꝑfundus abstrahit extra latitudinem intellectus in actu. Et similiter, licet sit maius miraculũ iudicium veritatis in somno, non tamẽ receptio. Et similè est in omnio. alienationibus iudicium, vadecunque veniant: si enim infra latitudinem intellectus in actu abstrahũt, quanto magis sanctos circa spiritualia occupatur ministrando intellectui tanto intellectus intelligibilis superiorum est capacior: vtpote vicinior & minus turbata. Et inde prouenit, quòd melancholicorum alij omnino expertes sunt superiorum: quia scilicet adeo turbatam habent fantasiam vt intellectus in actu haberi nequeat: sicut in pueris ex humido accidit. Alij superiorum multa loquuntur, & prædicunt vera, alij pauca, secundum quod plus aut minus impediuntur interiores vires. Et secundum quod melius habent dispositi fantasmata, & secundam altiora fantasiati in his q in illis &c. Nec sunt hæc ex lege Mahumeti, vt hic dicere non est veritas, sed ex philosophia naturali, ex experientia, ex fabulis circa spiritualia occupatur, ex sacra scriptura, ex sacris doctoribus. Et de philosophia & experientia dictum est: quamuis non desint philosophorum authoritates in de somno & vigilia. Sacra autẽ scriptura plena est visionibus in somnijs: imò Numeri duodecimo Deus locuturum se prophetis in somnis promittit. Et Ioelis secundo dicitur: inter effectus spiritussancti, somnia somniabunt &c. Augusti. quoque duodecimo super Genesin ad literã inquit:

¶2. Confes. c. 25. parũ à medio. m. 1.

¶C. 31. per totũ habet tom. 1. ¶12. de tri. c. 9. circa fi. tom. 3.

174 q a e 2 2 197

¶ 12. super Gene. c. 25. & præced. tom. 3.

Ar. 4. t. 88 quæ.

424

Ar. 2. & 9. huius quæ.

b 435

Visione intellectuali videntur ea, quæ sunt in anima per suam essentiam. Sed visio intellectualis est de rebus intelligibilibus, non per aliquas similitudines, sed per suas essentias, vt ipse ibidẽ dicit. Ergo, cum Deus sit per essentiã suam in anima nostra, per essenciam suam videtur à nobis.

¶Sed contra est quod dicitur Exod. 32. Non videbit me homo & viuet, glo. Quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest.

¶Respondeo dicendum, q ab homine puro Deus videri p essentiam non potest, nisi ab hac vita mortali separetur. Cuius ratio est: quia, sicut suprà dictum est c, modus cognitionis sequitur modum naturæ rei cognoscentis. Anima autem nostra quãdiu in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali. vnde naturaliter non cognoscit aliqua nisi quæ habent formam in materia c: vel quæ per huiusmodi cognosci possunt. Manifestũ est autem q per naturas rerum materialium diuina essentia cognosci nõ potest. Ostensum est enim suprà c, q per cognitio Dei per quancunq; similitudinem creatam non est visio essentiæ ipsius. Vnde impossibile est animæ hominis secundum hanc vitam viuentis essentiam Dei videre. Et huius signũ est, q anima nostra quãto magis à corporalibus abstrahitur, tanto intelligibiliũ abstractorũ fit capacior c. Vnde in somnis & alienationibus à sensibus corporis magis diuinæ reuelationes percipiũtur, & præuisiones futurorũ. Quòd ergo anima eleuetur vsq; ad supremũ intelligibilium, quod est essentia diuina, esse non potest quandiu hac mortali vita vtitur.

¶3 Præterea, Illud, in quo alia omnia cognoscimus, & per quod de aliis iudicamus est nobis secundum se notum. Sed omnia etiã nunc in Deo cognoscimus. Dicit enim August.* duodecimo confes. Si ambo videmus verũ esse quod dicis: & ambo videmus verũ esse quod dico, vbi quæso illud videmus? Nec ego in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, quæ suprà mẽtes nostras est incommutabili veritate. Idem etiã in libro de vera religione * dicit, q secundum veritatem diuinã de omnibus iudicamus. Et duodecim de tri.* dicit, q rationis est iudicare de istis corporalibus secundum rationes incorporales & sempiternas c. Quæ nisi suprà mentem essent, incommutabiles profecto non essent. Ergo & in hac vita ipsum Deum videmus.

¶4 Præterea, Secundum Augusti.* duodecimo super Genes. ad literam, Visione intellectuali videntur ea, quæ sunt in anima per suam essentiam. Sed visio intellectualis est de rebus intelligibilibus, non per aliquas similitudines, sed per suas essentias, vt ipse ibidẽ dicit. Ergo, cum Deus sit per essentiã suam in anima nostra, per essenciam suam videtur à nobis.

¶Sed contra est quod dicitur Exod. 32. Non videbit me homo & viuet, glo. Quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest.

¶Respondeo dicendum, q ab homine puro Deus videri p essentiam non potest, nisi ab hac vita mortali separetur. Cuius ratio est: quia, sicut suprà dictum est c, modus cognitionis sequitur modum naturæ rei cognoscentis. Anima autem nostra quãdiu in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali. vnde naturaliter non cognoscit aliqua nisi quæ habent formam in materia c: vel quæ per huiusmodi cognosci possunt. Manifestũ est autem q per naturas rerum materialium diuina essentia cognosci nõ potest. Ostensum est enim suprà c, q per cognitio Dei per quancunq; similitudinem creatam non est visio essentiæ ipsius. Vnde impossibile est animæ hominis secundum hanc vitam viuentis essentiam Dei videre. Et huius signũ est, q anima nostra quãto magis à corporalibus abstrahitur, tanto intelligibiliũ abstractorũ fit capacior c. Vnde in somnis & alienationibus à sensibus corporis magis diuinæ reuelationes percipiũtur, & præuisiones futurorũ. Quòd ergo anima eleuetur vsq; ad supremũ intelligibilium, quod est essentia diuina, esse non potest quandiu hac mortali vita vtitur.

¶3 Præterea, Illud, in quo alia omnia cognoscimus, & per quod de aliis iudicamus est nobis secundum se notum. Sed omnia etiã nunc in Deo cognoscimus. Dicit enim August.* duodecimo confes. Si ambo videmus verũ esse quod dicis: & ambo videmus verũ esse quod dico, vbi quæso illud videmus? Nec ego in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, quæ suprà mẽtes nostras est incommutabili veritate. Idem etiã in libro de vera religione * dicit, q secundum veritatem diuinã de omnibus iudicamus. Et duodecim de tri.* dicit, q rationis est iudicare de istis corporalibus secundum rationes incorporales & sempiternas c. Quæ nisi suprà mentem essent, incommutabiles profecto non essent. Ergo & in hac vita ipsum Deum videmus.

¶4 Præterea, Secundum Augusti.* duodecimo super Genes. ad literam, Visione intellectuali videntur ea, quæ sunt in anima per suam essentiam. Sed visio intellectualis est de rebus intelligibilibus, non per aliquas similitudines, sed per suas essentias, vt ipse ibidẽ dicit. Ergo, cum Deus sit per essentiã suam in anima nostra, per essenciam suam videtur à nobis.

¶Sed contra est quod dicitur Exod. 32. Non videbit me homo & viuet, glo. Quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest.

¶Respondeo dicendum, q ab homine puro Deus videri p essentiam non potest, nisi ab hac vita mortali separetur. Cuius ratio est: quia, sicut suprà dictum est c, modus cognitionis sequitur modum naturæ rei cognoscentis. Anima autem nostra quãdiu in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali. vnde naturaliter non cognoscit aliqua nisi quæ habent formam in materia c: vel quæ per huiusmodi cognosci possunt. Manifestũ est autem q per naturas rerum materialium diuina essentia cognosci nõ potest. Ostensum est enim suprà c, q per cognitio Dei per quancunq; similitudinem creatam non est visio essentiæ ipsius. Vnde impossibile est animæ hominis secundum hanc vitam viuentis essentiam Dei videre. Et huius signũ est, q anima nostra quãto magis à corporalibus abstrahitur, tanto intelligibiliũ abstractorũ fit capacior c. Vnde

¶12. super Gene. c. 20. & 28 tom. 3. & cap. 12. tom. 2. D. 482. 2. 2. q. 176. a. 1. præcipue. 175

D. 971.

Sect. 1. Q. 172.

D. 1181. 1182. 1183.

D. 1182.

c 422

420 442 a

† 2. Metaphy. loq. ca. 4. in prin. tom. 2.

23

inquit: animæ humanæ secundum q à sensibus abstrahitur contenti futura præuidere. Greg. quoque in quarto dial. hoc idem docet: imò dicit hoc conuenire animæ, vel ex naturæ subtilitate, aut reuelatione superiorũ. Taceat ergo præsumptuosa hæc vox: Christianissima doctrina hæc est, & philosophica simul.

a ¶ Super Quæstionis duodecimæ Art. XII.

In titulo cognoscere non dicit videre, vt superius sed cognoscere, id est, intelligere: quomocunque id contingat. Per rationem naturalẽ, id est, naturali lumine acquisibilẽ.

¶In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue: cum corollario. Conclusio est. Possumus in hac vita per rationem naturalem cognoscere. Deum secundum quòd est prima omnium causa excellentissima. Probatur, naturalis nostra cognitio oritur à sensu, ergo tantum extenditur quantum sensibilia mundo cõtingit. ergo extenditur nõ ad visionem Dei, sed ad cognitionẽ eius secundum q prima omnium causa excellẽtissima. Antecedens cõstat per communem consequentiam patet. secunda verò quo ad primam partem probatur. sensibilia non sunt adequatus effectus diuinæ virtutis, ergo ex eis nõ potest tota virtus diuina cognosci: ergo nec essẽtia eius videri. Quo ad secũdã verò partẽ probatur. sensibilia sunt effectus dependentes à Deo, scilicet vt prima causa. ergo ex eis potest Deus vt prima causa cognosci. Corollariũ est tria cognoscimus ex sensibilib. de Deo. causalia negatiua, & supereminẽtia. Ad causalitatẽ quidẽ pertinentia sunt secũdum triplex genus causæ: nõ solũ prædicata causalitatẽ importantia, puta exẽplar, factiuum, finis &c. sed præsentia absoluta. q ex causalitate à posteriori inferũtur, vt esse, viuere, nosse &c. Et ad hæc reducunt oia relatiua ad creaturas.

66 Boe. tr. 3. q. 3. art. 2. Et 1. dist. 3. q. 1. art. 1. † 1 lib. 5. in ter medii & fi. prosq. 4.

Q. 3. ar. 7.

† 3 de anima. tex. 30. habetur & de mem. & reem. ca. 1. tom. 3.

† Lib. 2. de trini. ca. 2. parũ à prin. tom. 3.

¶Sed contra est quod dicitur Roman. 1. Quod notum est Dei, manifestum est in illis, id est, quod cognoscibile est de Deo per rationem naturalem.

¶Respondeo dicendũ, q naturalis nostra cognitio à sensu principium sumit. Vnde tantũ se nostra naturalis cognitio extendere potest, inquãtum manuduci põt per sensibilia. Ex sensibilibus autẽ non põt vsq; ad hoc intellectus noster pertingere, q diuinam essentiã videat, quia creaturæ sensibiles sunt effectus Dei virtutẽ causæ non adæquantes. Vnde ex sensibilium cognitione non potest tota Dei virtus cognosci: & p consequẽs nec eius essentia videri. Sed quia sunt eius effectus à causa dependentes ex eis in hoc perduci possumus, vt cognoscamus de Deo an est: & vt cognoscamus de ipso ea, quæ necesse est ei conuenire: secundum qđ est prima oium causa excedẽs oia sua causata c. Vnde cognoscimus de ipso habitudinẽ ipsius ad creaturas q. d. oium est cã, & differentiã creaturarũ ab ipso: q. d. ipse non est aliquid eorum, quæ ab eo causantur: & q hæc non remouentur ab eo propter eius defectum, sed quia superexcedit c.

Ad primum ergo dicendũ, q ratio ad formam simplicẽ pertingere non potest, vt sciat de ea quid est, põt tamen de ea cognoscere, vt sciat an est.

¶Ad secundum dicẽdum, q Deus naturali cognitione cognoscitur per fantasmata effectus sui.

¶Ad tertium dicẽdum, q cognitio Dei per essentiã, cum sit p gratiã non cõpetit nisi bonis, sed cognitio, q est p rationẽ naturalẽ potest cõpetere bonis & malis. Vnde dicit Augusti.* in lib. retractationũ. Non approbo quod in oratione dixi, Deus, qui nõ nisi mũdos verũ scire voluisti. responderi. n. potest multos etiã nõ mundos multa scire vera, s. per rationem naturalem.

Articvlvs XII.

a ¶ Virum per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus.

Ad duodecimvm sic proceditur. Videtur, q p naturalem rationẽ Deum in hac vita cognoscere nõ possimus. Dicit enim Boe.* in lib. de consol. q ratio non capit simplicem formã: Deus aũt maxime est simplex forma, vt suprà ostensum est c. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis pertingere non potest.

¶2 Præterea, Ratione naturali sine fantasmate nihil intelligit anima, vt dicitur in tertio de anima.* Sed Dei, cũ sit incorporeus, fantasma i nobis esse non potest. Ergo cognosci non potest à nobis cognitione naturali.

¶3 Præterea, Cognitio, quæ est per rationẽ naturalem, communis est bonis & malis, sicut natura eis cõmunis est: sed cognitio Dei competit tantum bonis dicit enim Augusti.* primo de trini. q mentis humanæ acies in tam excellenti luce nõ figit, nisi p iustitiã fidei emundetur. Ergo Deus p rationẽ naturalem cognosci non potest.

¶Sed contra est q dicitur Roman. 1. Quod notum est Dei, manifestum est in illis, id est, quod cognoscibile est de Deo per rationem naturalem.

¶Respondeo dicendũ, q naturalis nostra cognitio à sensu principium sumit. Vnde tantũ se nostra naturalis cognitio extendere potest, inquãtum manuduci põt per sensibilia. Ex sensibilibus autẽ non põt vsq; ad hoc intellectus noster pertingere, q diuinam essentiã videat, quia creaturæ sensibiles sunt effectus Dei virtutẽ causæ non adæquantes. Vnde ex sensibilium cognitione non potest tota Dei virtus cognosci: & p consequẽs nec eius essentia videri. Sed quia sunt eius effectus à causa dependentes ex eis in hoc perduci possumus, vt cognoscamus de Deo an est: & vt cognoscamus de ipso ea, quæ necesse est ei conuenire: secundum qđ est prima oium causa excedẽs oia sua causata c. Vnde cognoscimus de ipso habitudinẽ ipsius ad creaturas q. d. oium est cã, & differentiã creaturarũ ab ipso: q. d. ipse non est aliquid eorum, quæ ab eo causantur: & q hæc non remouentur ab eo propter eius defectum, sed quia superexcedit c.

Ad primum ergo dicendũ, q ratio ad formam simplicẽ pertingere non potest, vt sciat de ea quid est, põt tamen de ea cognoscere, vt sciat an est.

¶Ad secundum dicẽdum, q Deus naturali cognitione cognoscitur per fantasmata effectus sui.

¶Ad tertium dicẽdum, q cognitio Dei per essentiã, cum sit p gratiã non cõpetit nisi bonis, sed cognitio, q est p rationẽ naturalẽ potest cõpetere bonis & malis. Vnde dicit Augusti.* in lib. retractationũ. Non approbo quod in oratione dixi, Deus, qui nõ nisi mũdos verũ scire voluisti. responderi. n. potest multos etiã nõ mundos multa scire vera, s. per rationem naturalem.

Articvlvs XIII.

a ¶ Virum per gratiã habeatur altior cognitio Dei quàm ea, quæ habetur p rõnem naturalẽ.

Ad decimvmtertivm sic proceditur. Videtur, q p gratiã non habeat altior cognitio Dei quàm ea, quæ habetur p naturalẽ rationem. Dicit enim Dion.* 1. lib. de mystica theologia, q ille, qui melius vnitur Deo in hac vita, vnitur ei sicut omnino ignoto. Quod etiã de Moyse dicit. Qui tũ excellentiã quandã obtinuit in gratiæ cognitione. Sed coniungi Deo, ignorando de eo quid est, hoc cõtingit etiã per rõnẽ naturalẽ. Ergo per gratiam non plenius cognoscitur à nobis Deus quàm per rationem naturalem.

¶2 Præterea, Per rationem naturalem in cognitionem diuinorum peruenire non possumus, nisi per fantasmata c, sic etiam nec secundum cognitionem gratiæ. Dicit enim Dion.* primo cap. cœle. hierar. quòd impossibile est nobis aliter lucere diuinum radiũ, nisi veritate sacrorum velaminum circunuelatum. ergo per gratiam nõ plenius cognoscimus Deum, quàm per rationem naturalem.

¶3 Præterea intellectus noster per gratiam fidei Deo adhæret. Fides autẽ non videtur esse cognitio. Dicit enim Gregor,* in homel. q ea, q̃æ non videntur, fidem habent & non agnitionem. Ergo p gratiã non additur nobis aliquã excellentior cognitio de Deo.

¶Sed contra est quod dicit Apostolus 1. Cor. 2. Nobis reuelauit Deus per spiritũ suũ illa, s. quæ nemo principum huius seculi nouit, id est, philosophorum, vt exponit glo.*

¶Respondeo dicendum, q per gratiam perfectior cognitio de Deo habetur à nobis quàm per rationem naturalem. Quod sic patet. Cognitio enim, quam per naturalem rationem habemus, duo requirit: scilicet fantasmata ex sensibilibus accepta & lumen naturale intelligibile: cuius virtute intelligibiles conceptiones ab eis abstrahimus.

Negatiua aũt, q ex cõdonibus antedictis consequuntur, vt q incorporeus, q infinitus, q immutabilis. Ad supuenientiã à ũt spẽtãia ex eisdẽ consequunt, vt q est super omne esse & intelligibile: & intellectũ. hæc. n. oia ex necessitate cõsequunt ex habitudine inter Deum & sensibilia. Reliquæ autem obscura sunt naturaliter nobis in hac vita.

a ¶ Super qõnis. XII. Art. XIII.

Titulus clarus.

¶In corpore vna cõclusio respõsiua quæsito affirmatiue, perfectior cognitio de Deo habetur p gratiam à nobis q̃ p rationem naturæ. Probatur. Humana cognitio per gratiã iuuatur, & quo ad lumen intellectuale, & quo ad fantasmata. ergo perfectior est cognitio. Consequentia probatur: quia cognitio nostra ex his duobus consurgit. Antecedens verò probatur, quia per gratiã interius confortamur fantasmata melius exprimẽtia diuina, interdũ res sensibiles interdum voces. ergo. Exemplum primi in visionibus Prophetarum. Secundi in columba baptismi Christi. tertij à voce ibidẽ audita.

¶Aduerte hic, q cognitio p gratiã hac vita de Deo, differt naturali non ex parte modi, quia sic naturalis est potior, cum sit p modum euidentiæ (vt in responsione ad tertiũ dicitur) sed ex parte obiecti extensiue & intensiue: vt in responsione ad primum dr, quia plura & occultiora rationi naturali ac p hoc nobi liora & manifestiora secundũ se per gratiam cognoscimus: vt q est trinus &c. Hæc enim tanto alijs ꝑstant quanto eorum cognoscibilitas tã alta est, vt soli Deo sint naturaliter euidentia, vt in principio libri contra Gen. aperitur.

47 q. 13. arti. 1. Et 1. dist. 3. q. 1. art. 4. ad 2. & vers. q. 10. artic. vlt. Et Boe. tr. 2. q. 1. sect. 3. † Cap. 2. in fi. illius.

† Hieron. in illum locum. tom. 3.

c 422 ¶ C. 1. circa medium.

† Hosti. 26. in Isaiæ. a medio vsq; illius.

a ¶ Super quæstionis de cimatertiæ, Artic. I.

Titulus clarus.

¶In corpore vna cõclusio ꝑsiua quæsito, affirmatiue cũ modificatiõe, ꝑclusio est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus potest à nobis nominari ex creaturis, non autem secundum q̃ est secundum se. Probatur concluſio quo ad vtrunq; partem. Simul voces sunt signa intellectuum: & intellectus sunt similitudines rerum. ergo voces referuntur ad res significandas mediis intellectibus: ergo secundum q̃ aliquid à nobis intelligitur sic potest à nobis nominari. ergo Deus potest nominari à nobis ex creaturis, & non secundũ q̃ est secundũ se. Antecedẽs, est philosophi primo perihermenias. ubi verò tã prima q̃ secũda relinquit nota. Vltima aũt, patet: quo ad primã sequẽtis parrem: quia Deus cognoscitur à nobis ex creaturis tripliciter, vt dictum est. Quo ad secũdã verò, quia Deus in hac vita nõ potest videri à nobis per essentiã. Et ad claritatem terminorum subdit in littera declaratio exẽplaris ab oppoſito: quomodo nomina non significãt Deũ secundũ q̃ in se est. & intendit, q̃ significare rẽ secundũ q̃ est, est significare terminũ naturæ illius: vt ly homo, q̃ impoſſibile est hic de Deo haberi, quia nomina significant terminos, aut rerũ cõium, aut negationũ: vel reſpectuum &c. vel compoſitorum ex his, vt patet inductiue.

Circa hãc partẽ occurrit dubiũ, Scotus siquidem in primo dist. 22. q6. vnica, dicentiens hanc propoſitionẽ aſſumptã sicut res intelligitur, ita & nominatur, distinguit eã scilicet quo ad impoſitionẽ nois, vel quo ad vſum nois impoſiti, & ita dicit. ¶Primo q̃ quo ad impoſitionẽ videtur falſa, qđ patet sic. Substantia non intelligitur à nobis distincte i propria natura: & tñ significatur, ergo imponere poſſumus nomina distinctius significãtia q̃ intelligimus: conſequẽtia verò & antecedens pro secunda parte probatur: quia cognitis, verbi grã, accidentibus, & proprietatib. lapidis, imponimus nomẽ illi substantiæ lapidis, intẽdentes illã significatum iri per nomen: & tñ non cognoscim⁹ distincte illã. Secundo q̃ quo ad vſum est simpliciter falſa. Tertio q̃ multis nominibus põt vti viator exprimentibus diuinam essentiã sub ratione ipſius essentiæ diuinæ. Probantur hæc duo: quia verisimile est esse in sacra scriptura huiſmodi nomina, vt ludei dicãt de nomine tetragrammaton &c. siue, impoſita fuerint hæc nomina à Deo, siue ab Angelo.

¶Ad hæc q̃ quãto veritati nõ cõlonãt dicẽdũ est. Et ad primũ q̃ dẽ, q̃ nõ est imaginabile ponere nomen distinctius significans q̃ concipiatur: & in littera reddit cauſa: quia voces significãt res nõ niſi media conceptione intellectus: igitur ſignificatio cauſatur ex conceptione: ergo distincta ſignificatio ſupponit distinctum conceptionẽ, & cõfuſa cõfuſam, & maior maiorem & minor minorem &c. Quare ab hac vniuerſaliſſima regula de cauſa & cauſato hæc excipiẽda ſunt. Probatio autẽ ſua nihil valet, tũ quia antecedẽs q̃ prima pars eſt falſum. Tum quia q̃ ſecũda pars eſt male ꝓbat. Dico. n. & ita eſſe experimur, q̃ cognitis accidentib. cognoſcimus rẽ quãdã ſublatere, & ſimile eſſe & ſubſiſtere &c. & huiſmodi res nunq̃ magis ſignificabit q̃ cognoſceſ. ſi. n. cognoſceſ cõfuſe, vt in exemplo dato nũq̃ ſignificabit niſi cõfuſe. ex tali ſiquidẽ nomine nunq̃ aliquis plus intelliget: quã pfectus impoſitor apprehẽderit: quis ex meliori ingenio prio cognito illo cuius nois ſignifica to in re diſcurrẽdo alia cognoſcat: ſicut ex principiis cõcluſiones deducimus, ſed hoc nõ eſt ex vi ſignificationis nois. Vnde & ipſemet Scotus ibi dem ſub dubio primũ dictũ relinq̃re tãdẽ vt. De ſecũdo verò bñ dicit Scotus. experimur. n. q̃ multis nominibus vtimur cõfuſe notis anteq̃ ad notitiã diſtinctã illorũ terminorũ veniamus. De tertio aũt, quia, experientia teſte, nullũ tale nomẽ diuinũ habemus. Et rurſus, quia frustra hominibus talia daret nois: qñ nos non poſſumus Deũ ſm ſe cognoſcere. Et q̃ ſine iuſticiẽti authoritate nonras hæc dẽ. Et quia Dion. in prio cœle. Hierar. dicit impoſſibile est nobis aliter lucere diuinum radium, niſi varietate

¶Et quantum ad vtrunque luuatur humana cognitio per reuelationẽ gratiæ. Nam & lumen naturale intellectus confortatur per infuſionem luminis gratuiti: & interdum etiam fantaſmata in imaginatione hominis formantur diuinitus magis exprimentia res diuinas: quam ea, q̃ æ naturaliter à ſenſibilibus accipimus: ſicut apparet in viſionibus prophetalibus. Et interdum etiã aliquæ res ſenſibiles formantur diuinitus, aut etiam voces ad aliquid diuinum exprimendum, ſicut in bapt. ſino viſus eſt ſpiritusſanctus in ſpecie columbæ: & vox Patris audita eſt, Hic eſt filius meus dilectus.

¶Ad Primvm ergo dicendum, q̃ licet per reuelationẽ gratiæ in hac vita non cognoſcamus de Deo quid eſt, & ſic ei quaſi ignoto eo ingamur: tamẽ plenius ipſum cognoſcimur inquantum plures & excellentiores effectus eius nobis demonſtrãtur, & inquantum ei aliqua attribuimus ex reuelatione diuina, ad quæ ratio naturalis non pertingit, vt Deum eſſe trinum & vnum.

Ad ſecundum dicendum, q̃ ex fantaſmatibus vel à ſenſu acceptis ſecundum naturalem ordinem, vel diuinitus in imaginatione formatis tanto excellentior cognitio intellectualis habetur, quanto lumen intelligibile in homine fortius fuerit. Et ſic per reuelationem ex fantaſmatibus plenior cognitio accipitur ex infuſione diuini luminis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ fides eo gnitio quædam eſt, inquantum intellectus determinatur per fidẽ ad aliquod cognoſcibile. Sed hæc determinatio ad vnum non procedit ex viſione credẽtis, ſed à viſione eius, cui creditur. Et ſic inquãtum deeſt viſio deficit à ratione cognitionis, q̃ eſt in ſcientia. Nam ſcientia determinat intellectum ad vnum per viſionem & intellectũ primorum principiorum.

QVESTIO. XIII.

In duodecim articulos diuiſa.

CONSIDERATIS his, quæ ad diuinam perfectionem pertinẽt, procedendum eſt ad cõſiderationẽ diuinorum nominum. vnumquodque enim nominatur à nobis ſecũdum qđ ipſum cognoſcimus.

Circa hoc ergo q̃runtur duodecim.

¶Primò, vtrum Deus ſit nominabilis à nobis.

¶Secundò, vtrum aliqua nomina dicta de Deo prædicentur de ipſo ſubſtantialiter.

Tertiò, vtrum aliqua nomina dicta de Deo propriè dicantur de ipſo: an omnia attribuantur ei metaphoricè.

¶Quartò, vtrum multa nomina dicta de Deo ſint ſynonyma.

¶Quintò, vtrum nomina aliqua dicantur de Deo & creaturis vniuocè, vel æquiuocè.

¶Sextò, ſupposito q̃ dicãtur analogicè, vtrum dicãtur de Deo per prius, vel de creaturis.

¶Septimò, vtrum aliqua nomina dicantur de Deo ex tempore.

¶Octauò, vtrum hoc nomen Deus ſit nomen naturæ, vel operationis.

¶Nonò, vtrum hoc nomen Deus ſit nomen communicabile.

¶Decimò, vtrum accipiatur vniuocè, vel æquiuocè ſecundum q̃ ſignificat Deum per naturam, & per participationem & ſecundum opinionem.

¶Vndecimò, vtrũ hoc nomen, Qui eſt, ſit maxime proprium nomẽ Dei.

¶Duodecimò, vtrũ propoſitiones affirmatiuæ poſſint formari de Deo.

Articvlvs I.

a ¶Vtrum aliquod nomen Deo conueniat.

Ad primvm ſic proceditur, videtur q̃ nullum nomen Deo cõueniat. Dicit enim Dionyſius* primo capitulo, de Diuino nomine q̃ neque nomen eius eſt, neque opinio. Et Prouerb. 30. dicitur, Quod nomẽ eius & q̃ nomen filij eius ſi noſti?

¶2 Præterea, Omne nomẽ aut dꝰ in abſtracto, aut in cõcreto, ſed nomina ſignificantia in concreto non cõpetunt Deo, cum ſimplex ſit: neq; nomina ſignificantia in abſtracto, quia non ſignificant aliquid perfectum ſubſiſtẽs. Ergo nullum nomen poteſt dici de Deo.

¶3 Præterea, Nomina ſignificãt ſub ſtantiam cum qualitate, verba autẽ & participia ſignificãt cum tẽpore: pronomina aũt cum demonſtratione, vel relatione. Quorũ nihil cõpetit Deo: quia ſine qualitate eſt & ſine omni accidente, & ſine tẽpore, & ſentiri nõ poteſt vt demonſtrari poſſit, nec relatione ſignificari, cũ relatiua ſint aliquorum antedictorum recordatiua, vel nominum, vel participiorũ, vel pronominũ demonſtratiuorũ. Ergo Deus nullo modo poteſt nominari à nobis.

¶Sed contra eſt q̃ dicitur Exod. 15. Quaſi vir pugnator omnipotens nomen eius.

¶Respondeo dicendum, q̃ ſecundũ Philoſophum* voces ſunt ſigna intellectuum, & intellectus ſunt rerum ſimilitudines. Et ſic patet, q̃ voces referuntur ad res ſignificandas mediante conceptione intellectus. Secundum igitur q̃ aliquid à nobis intellectu cognoſci poteſt, ſic à nobis poteſt nominari: oſtenſum eſt autem ſupra [e], q̃ Deus in hac vita non poteſt à nobis videri per ſuam eſſentiã, ſed cognoſcitur à nobis ex creaturis ſecundum habitudinem principij, & per modum excellentiæ & remotionis [e]. ſic igitur poteſt nominari à nobis ex creaturis. Non tamen ita q̃ nomen ſignificans ipſum exprimat diuinam eſſentiam ſecundum q̃ eſt, Sicut hoc nomen homo exprimit ſua ſignificatione eſſentiam hominis ſecundũ quòd eſt: ſignificat enim eius diffinitionem declarantem eius eſſentiam. Ratio enim quam ſignificat nomen. eſt diffinitio.

¶Ad Primvm ergo dicendũ, q̃ ea ratione dicitur Deus non habere nomen, vel eſſe ſupra nominationem, quia eſſentia eius eſt ſupra id, quod de Deo intelligimus & voce ſignificamus.

¶Ad ſecundum dicendum, q̃ quia ex creaturis in Dei cognitionem venimus, & ex ipſis eum nominamus, nomina, quę Deo attribuimus hoc modo ſignificant, ſecundum q̃ competit creaturis materialibus: quorum cognitio eſt nobis connaturalis, vt ſupra dictum eſt [e]. Et quia in huiuſmodi creaturis ea, quæ ſunt perfecta & ſubſtantia ſunt compoſita: forma autẽ in eis non eſt aliquid completũ ſubſiſtẽs, ſed magis quo aliqd eſt: inde eſt q̃ omnia nomina à nobis impoſita ad ſignificandũ aliquid completum ſubſiſtens ſignificant in concretione [e], prout competit compoſitis, Quæ autem imponuntur ad ſignificandas formas ſimplices ſignificant aliquid non vt ſubſiſtens, ſed vt quo aliquid eſt: ſicut albedo ſignificat vt quo aliquid eſt albũ. Quia igitur & Deus ſimplex eſt, & ſubſiſtens eſt: attribuimus ei nomina ſimplicia & nomina abſtracta ad ſignificandã ſimplicitatem eius, & nomina concreta ad ſignificandũ ſubſiſtentiam & perfectionem ipſius [e]: quamuis vtraque nomina deficiant à modo ipſius [e], ſicut intellectus noſter non cognoſcit eum, vt eſt ſecundum hanc vitam.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ſignificare ſubſtantiam cum qualitate eſt ſignificare ſuppoſitum cum natura, vel forma determinata in qua ſubſiſtit. Vnde ſicut de Deo dicuntur aliqua in concretione ad ſignificandum ſubſtantiam † & perfectionẽ ipſius, ſicut iam dictum eſt [e], ita dicuntur de Deo nomina ſignificantia ſubſtantiam cum qualitate. Verba verò & participia cõ ſignificantia tempus dicitur de ipſo, ex eo q̃ æternitas includit omne tempus. Sicut enim ſimplicia ſubſiſtẽtia non poſſumus apprehendere & ſignificare niſi per modum compoſitorum, ita ſimplicem æternitatem non poſſumus intelligere, vel voce exprimere, niſi per modum temporalium rerum: & hoc propter connaturalitatem intellectus noſtri ad res cõpoſitas & temporales. Pronomina, verò demonſtratiua dicuntur de Deo ſecundum quòd faciunt demonſtrationem ad id, quod intelligitur, non ad id quod ſentitur. Secundum enim q̃ à nobis intelligitur, ſecundum hoc ſub demonſtratione cadit. Et ſic ſecundum illud modũ, quo nomina & participia, & pronomina demonſtratiua de Deo dicuntur, ſecundum hoc & pronominibus, & nominibus relatiuis ſignificari poteſt.

Articvlvs II.

a ¶Vtrum aliquod nomen dicatur de Deo ſubſtantialiter.

Ad ſecvndvm ſic proceditur. Videtur, q̃ nullum nomen dicatur de Deo ſubſtantialiter. Dicit enim Dam.* Oportet ſingulũ eorũ, quæ de Deo dicuntur, non quid eſt ſecundum ſubſtãtiã ſignificare, ſed quid non eſt oſtendere, aut habitudinẽ quãdam, aut aliquid eorum, quæ aſſequũtur naturam, vel operationem.

¶2 Præterea, dicit Dion.* primo capite de diui. no. Omnium ſanctorũ theologorum hymnum inueniens ad beatos thearchiæ proceſſus manifeſtatiuè & laudatiuè Dei nominationes diuidentem. Et eſt ſenſus q̃ nomina, quæ in diuiduam laudem ſancti doctores aſſumunt, ſecundum proceſſus ipſius Dei diſtinguuntur. Sed quod ſignificat proceſſum alicuius rei, nihil ſignificat ad eius eſſentiam pertinens. Ergo nomina dicta de Deo, non dicuntur de ipſo ſubſtantialiter.

¶3 Præterea. Secundum hoc nominatur aliquid à nobis ſecundum q̃ intelligitur. Sed non intelligitur Deus à nobis in hac vita ſecundum ſuã ſubſtantiam: ergo nec aliquod nomen impoſitum à nobis dicitur de Deo ſecundum ſuam ſubſtantiam.

¶Sed contra eſt quod dicit Auguſt.* 7. de trini. Deo hoc eſt eſſe quòd fortem eſſe, vel ſapientem eſſe, & ſi quid de illa ſimplicitate dixeris, qua eius ſubſtantia ſignificatur. Ergo omnia nomina huiuſmodi ſignificant diuinam ſubſtantiam.

¶Quo

a ¶ Super quæſtionis de cimæ tertiæ. Arti. II.

IN titulo nomẽ dicatur, id eſt, ſecũdum ſuũ formale ſignificatũ attribuatur, & nõ ſecũdum id quod cõplatur: aut q̃ quo ſupponit &c. ſubſtãtialiter vt diſtinguit contra accidentaliter: vocãdo accidens omne qđ eſt extra eſſe rei. ſic enim homo dicit ſubſtantialiter, de Sorte, diſciplinabile verò & albũm dicuntur accidentaliter de eodem. Nec reſtringẽs qõ nẽ, ſed iuxta titulũ ſimplitudinẽ, ſiue ſubſtãtialiter cõplere, vt vltima differentia, vel diffinitio ſiue ſubſtantialiter incomplete, vt animal reſpectu luminis dicitur totum ſub quæſtione preſenti concluditur, quũ quæritur an aliquod nomen ſubſtantialiter de Deo dicat.

¶In corpore quidẽ primo ponit in quibus nominibus habet locum hæc quæſtio. ſecundo refert duas opiniones. tertio reprobat eas. quarto reſpondet quæſtio affirmatiue. quinto oſtendit quis ſit ſenſus quum huiuſmodi nomina Deo attribuuntur: & patet particularium diſtinctio in littera.

¶Quo ad primũ duo dicit. Primo quòd ſunt tria genera nominum de Deo. Negatiua, vt incorporeus, immenſus &c. Relatiua, vt Dominus, finis, efficiens. Et poſitiua abſoluta, vt ens, ſapiens, viuens &c. Secundo quòd quæſtio non eſt de primo, aut ſecundo genere, ſed tertio tantum: quia conſtat quòd illa puram negationem, aut relationem ſignificant: ſicut album puram qualitatem.

69 Po. q. 7. ar. 8. & 3. & 4. di. 2. ar. 2. & 1. contra c. 31.

† Lib. 1. ca. theolo. fideli, ca. 4.

† c. 1. ante medium.

† Lib. 5. de trin. c. 1. & 7. per tot. & lib. 6. ca. 4. cons. 5.

Art. q. 11. præce.

† Aliàs, ſub ſilentium.

a In ſol. ſcc.

b In ſol. ſcc.

66 1. d. 8. 22. q. 1. ar. 2. † Capreol. modo ſi liue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad secundum duæ sunt opiniones: prima est pontificū nomina hæc dici de Deo neg tiue, secundū relatiue, vt patet.

¶Quo ad tertium contra vtrunque opinionem simul crispiciter arg., tur clarè: in secunda tamen ratione adducte, q̄ fundatur super illa maxima: omne nomen primum dicitur de eo, de quo dicitur formaliter, quam de cæteris q̄ cumodolibet aliter dicitur.

¶Quo ad quartum conclusio responsiua q̄sito affirmatiue est. Huiusmodi nomina dicūtur de Deo substantialiter, imperfecte tamen. probatur, nomina significant Deum vt à nostro intellectu cognitum. ergo vt cognitum est creaturis. ergo vt repsent tū ex creaturis. ergo vt assimilantur ei creaturæ. ergo vt supereminens principium: cuius forma defectiue participatur ab eis. ergo substãtialiter. Antecedens patet ex primo periherme nias cum prima & secunda consequẽtia. tertia autem est p se not. quarta verò probat ex quarta q̄stione: q̄ non vt repræsentatum similitudine specifica aut generica. igitur analoga vt principiū &c. Vltima autem manifeste sequitur: si enim quod quid est cuiusque creaturæ, diminuta quædam similitudo est substantiæ diuinæ simplicissimæ, oportet vt ipsa diuina substãtia participetur, repræsentetur, cognoscatur, nominetur & significetur &c.

¶Quo ad quintum sciēdum propositionum ex dictis aperitur: explicite dicendo, quòd quū dicimus Deus est bonus, sensus est, id qđ bonitatẽ in creaturis dicimus, est in Deo: & hoc altiori modo.

¶Aduerte hic duo. Primo, q̄ ly est denotat habitudinẽ formalẽ: ita quod intẽdit, est in Deo formaliter, Non sic potest exponi, Deus est corpus &c. Secundo quòd ly, & hoc altiori modo non est accipiẽdum, vt pars significati. Non enim quum dicimus, Deus est bonus significatur bonitas Dei, & eminentia eius, sed bonitas tantum. Eminenti vero ex modo significandi innuitur, vt ex sequenti articulo patet: ita q̄ dicendo, Deus est bonus, ex significato non habetur: nisi q̄ id quod boni nomine formaliter importatur, est in Deo formaliter. Et quoniam boni nomen importat bonitatem in concretione: quæ in Deo nõ habet locum: quia est modus imperfectus: ideo insinuatur quod bonitas est in Deo eminẽtiori modo quã significetur vt est in creaturis.

¶Respondeo dicẽdum, q̄ de nominibus, quæ de Deo dicuntur negatiue, vel quæ relationem ipsius ad creaturam significant, manifestum est quod substantiam eius nullo modo significant [e], sed remotionem alicuius ab ipso, vel relationem eius ad alium, vel potius alicuius ad ipsum. Sed de nominibus, quæ absolute & affirmatiue de Deo dicuntur, sicut bonus, sapiens, & huiusmodi, multipliciter aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt, quòd hæc omnia nomina, licet affirmatiue de Deo dicantur, tamen magis inuenta sunt aliquid remouendum à Deo, quam ad aliquid ponendum in ipso. Vnde dicunt, quòd cum dicimus Deum esse viuentem, significamus quòd Deus non hoc modo est sicut res inanimatæ, & similiter accipiendũ est in alijs, & hoc posuit rabbi Moy. Alij verò dicunt, quòd hæc nomina imposita sunt ad significandum habitudinẽ eius ad creata, vt cum dicimus Deus est bonus, sit sensus, Deus est causa bonitatis in rebus, & eadem ratio est in alij. Sed vtrunque istorum videtur esse inconueniens, ꝓpter tria.

Primo quidem, quia secundum neutrã harum positionum posset assignari ratio: quare quædam nomina magis de deo dicerentur quàm alia. sic enim est causa corporum, sicut est causa bonorum. Vnde si nihil aliud significatur, cũ dicitur, Deus est bonus, nisi Deus est causa bonorum, poterit similiter dici, quòd Deus est corpus, quia est causa corporum. Item per hoc quod dicitur, quod est corpus remouetur q̄ non sit ens in potentia tantum sicut materia prima. Secundo, quia sequeretur, q̄ omnia nomina dicta de Deo per posterius dicerẽtur de ipso. Sicut sanum per posterius dicitur de medicina, eò q̄ significat hoc tantum q̄ sit causa sanitatis in animali, quod per prius dicitur sanum. Tertio: quia hoc est contra intentionem loquentium de Deo. Aliud enim intendunt dicere, cum dicunt Deum viuentẽ, quàm q̄ sit causa vitæ nostræ: vel quòd differat à corporibus inanimatis. Et ideo aliter dicendum est, q̄ huiusmodi quidem nomina significant substantiam diuinam, & prædicantur de Deo substantialiter, sed deficiunt à repræsentatione ipsius. quod sic patet. Significant enim sic nomina Deum, secundum quod intellectus noster cognoscit ipsum. Intellectus aũt noster cum cognoscat Deum ex creaturis, sic cognoscit ipsum secundum q̄ creaturæ ipsum repræsentat. Ostensum est antem suprà [e], q̄ Deus in se præhabet oẽs perfectiones creaturarum, quasi simpliciter & vniuersaliter perfectus. Vnde quælibet creatura intantum eum representat, & est ei similis, inquantum perfectionem aliquam habet, non tamen ita q̄ repræsentet eam, sicut aliquid eiusdem speciei, vel generis, sed sicut excellens principium, à cuius forma effectus deficiunt: cuius tamen aliquatenus similitudinem effectus consequuntur: sicut formæ corporum inferiorum repræsentant virtutem solarem. Et hoc supra expositum est [e], cum de perfectione diuina agebatur. Sic igitur prædicta nomina diuinam substantiam significant, imperfecte tamen, sicut & creaturæ imperfecte eam repræsentant.

Cum igitur dicit, Deus est bonus: non in sensus, Deus est causa bonitatis, vel Deus nõ est malus: sed est sensus, id, quod bonitatem dicimus in creaturis, præexistit in Deo: & hoc quidẽ secundum modum altiorem. Vnde ex hoc non sequitur, q̄ Deo competat esse bonum inquantum causat bonitatem, sed potius econuerso, quia est bonus, bonitatem rebus diffundit: secundum illud Augu. * de doctrina Christiana, inquantum bonus est, sumus.

Ad primvm ergo dicendum, q̄ Damasc. ideo dicit, quòd hæc nomina non significant quid est Deus, quia à nullo istorum nominum exprimitur quid est Deus perfectè, sed vnũquodque imperfecte eum significat, sicut & creaturæ imperfecte eũ repræsentant.

¶Ad secundum dicẽdum, q̄ in significatione nominum aliud est qñq; à quo imponitur nomen ad significandum, & id, ad q̄ significandum nomen imponitur [e]. Sicut hoc nomen lapis imponitur ab eo q̄ lædit pedem, non tamen imponitur ad hoc significandũ, q̄ significet lædens pedem, sed ad significandam quãdam speciem corporum alioquin omne lædens pedem esset lapis. Sic igitur dicendum est, q̄ huiusmodi diuina nomina imponuntur quidem à processib. deitatis. Sicut enim secundum diuersi processus perfectionem creaturæ Deum repræsentant, licet imperfecte, ita intellectus noster secũdum vnumquemq; processum Deũ cognoscit & nominat: sed tñ hæc nomina non imponit ad significãdum ipsos processus, vt cum dicitur Deus est viuens, vt sensus, ab eo procedit vita: sed ad significandum ipsum rerũ principium prout in eo præexistit vita, licet eminentiori modo quàm intelligatur vel significetur.

¶Ad tertium dicendum, q̄ essentiã Dei in hac vita cognocere non possumus secundum quòd in se est, sed cognoscimus eam secundum q̄ repræsentatur imperfectionibus creaturarum. Et sic nomina à nobis imposita eam significant.

sunt. Communius aũt est nomen proprie dictum de aliquo quàm substantialiter: quoniam accidentalia nomina etiam proprie dicũtur: vt patet dicendo, Sortes est albus.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd ordo horum articulorum est optimus, non tamen attenditur penes communitatem maiorem & minorẽ sed mei morũm ac prioritatis rationem dubitandi. Prima nãque quæstio cum sit quæstio an est, ideo prima quæstio dirõ est, an Deus sit nominabilis. Secundam vero quæstionem omittat esse quæstionẽ quid est, & ideo secunda quærẽdi ratio est: quid in Deo est nominabile: substantia, scilicet sua an relatio, an negatio &c. tertia vero quæstio, quoniam est quia est, ideo tertio loco quærẽdum est quomodo Deus nominatur, & inter hos modos datur latitudo. Nam primus spectat ad ipsam nominis prædicationẽ: scilicet proprie, vel metaphoricè, secundus ad vnitatem & multitudinem: scilicet synonymè &c. Cõstat autem q̄ talis est ordo seruatus in literaoptimus igitur est. Nec est verum quòd dici proprie sit cõmunius quàm dici substantialiter: sed habet se sicut excedentia & excessa: quoniã dici substãtialiter contingit & proprie. & metaphorice. Possumus enim quod quid est rerũ metaphoricè significare vt antiqui fecerunt, vnde post determinationem quòd dicuntur nomina de Deo substantialiter, merito dubitatum est an dicant de Deo proprie.

¶In corpore duo, primo distinguit, secundo respondet quæsito. Quo ad primum distinguit ea, quæ sunt in nomine dicto de Deo sic. In nominibus Deo attributis sunt duo: scilicet perfectio significata, & modus significandi. Probatur hæc distinctio sic. perfectiones procedentes in creaturas à Deo, sunt eminentiori modo in Deo quam in creatur., ergo habent in se duo, scilicet ipsam perfectionẽ & modum essendi: ergo conceptus nostri de Deo habent in se duo proportionaliter: scilicet rem conceptam & modum concipiendi; ergo nomina attributa Deo habent in se duo, scilicet rem significatam, & modum significandi, antecedens patet cum prima consequentia: secunda verò probatur, quia Deum ex his perfectionibus cognoscimus non quomodolibet, sed secundum modum, quo sunt in creaturis: id est quòd Deum ex effectibus suis sic cognoscimus, quòd modus essendi effectuum reducatur in nostrum modum concipiendi proportionaliter. & sic conceptus de Deo in duo distingui oportet: non tanquam in diuersa concepta, sed in vnum vt rẽ conceptam, & alterum vt modum non rei conceptæ, sed ipsius cõceptus: qui tamen modus ipsius conceptus à modo rei conceptæ derivatur. tertia autem sequela euidens est.

Q. 3. ar. 2. & 3.

† Cap. 2. parũ ante medium. & ca. 4. similiter.

† Lib. 1. de doctri. Christiana. c. 2. tom. 3.

a ¶ *Super quæst. XIII. Arti. III.*

In titulo ly ꝑprie, poteit tripli duplicitet. Vno modo distinguitur contra communiter. Et sic animal non dicitur proprie de homine: quia dicit de est. Alio modo vt distinguitur contra metaphoricè; & sic animal dr proprie de homine, florente non. Pro patente enim dici est significatũ nominis inuenire in eo, de quo dr secundũ se. Metaphoricè aũt est significatum nominis inueniri in eo, de quo dr secundũ suam similitudinẽ tantum: hic sumitur proprie, vt distinguitur contra metaphoricè.

¶Circa ordinẽ horum articulorũ dubiũ occurit: quis præposterus vr ordo seruatus in 2. & 3. art. quia in ordine cõpositiua cõsideranda prius tractanda sunt nes ipsas significatas, vt bonitatem, vitam, & huiusmodi, & modum significandi. Quantum igitur ad id quòd significant huiusmodi nomina, proprie competunt Deo, & magis proprie quam ipsis creaturis: & per prius dicuntur de eo. Quantum verò ad modum significandi, non proprie dicuntur de Deo: habent enim modum significandi, qui creaturis competit.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, quòd quædam nomina significant huiusmodi perfectiones a Deo procedentes in res creatas: hoc modo quòd ipse modus imperfectus quo a creatura participatur diuina perfectio in ipso nominis significato includitur: sicut lapis significat aliquid materialiter ens: & huiusmodi nomina non possunt attribui Deo nisi metaphoricè. [e] Quædam vero nomina significãt ipsas perfectiones absolutè absque hoc quòd aliquis modus participandi claudatur in eorum significatione: vt ens bonum, viuens, & huiusmodi: & talia proprie dicuntur de Deo.

¶Ad secundũ dicendum, quod ideo huiusmodi nomina dicit Diony. negatia Deo, quia id quod significatur per nomen non conuenit eo modo ei quo nomen significat, sed excellentiori modo. Vnde ibidem dicit Dionys * Quod est super omnem substãtiam & vitam.

¶Ad tertium dicendum, quod ista nomina quæ proprie dicũtur de Deo, important conditiones eo porales nõ in ipso significato nominis, sed quantũ ad modum significandi. Ea verò quæ metaphorice de Deo dicuntur, important conditionem corporalem in ipso suo significato.

Articvlvs IIII.

a ¶ *Vtrum nomina dicta de Deo sint nomina synonyma.*

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur, quod ista nomina dicta de Deo sint nomina synonyma. Synonyma ẽnim nomina dicuntur, quæ omnino idem significant. Sed ista nomina dicta de Deo omnino idem significant in Deo: quia bonitas Dei est eius essentia, & similiter sapientia: Ergo ista nomina sunt omnino synonyma.

¶Sed Contra est quod dicit Ambr. * in lib. 2. de fide. Sunt quædam nomina quæ euidenter proprietatem diuinitatis ostendunt: & quædam quæ perspicuam diuinæ maiestatis exprimunt veritatem. alia vero sunt quæ translatiuè per similitudinem de Deo dicuntur. Non igitur omnia nomina dicuntur de Deo metaphoricè: sed aliqua dicuntur proprie.

¶Respondeo dicendũ, quòd, sicut dictum est, [e] Deum cognoscimus ex perfectionibus procedentibus in creaturas ab ipso: quæ quidem perfectiones in Deo sunt secundum eminẽtiorem modum quam in creaturis.

¶Intellectus autem noster eo modo apprehendit eas secundum quòd sunt in creaturis, & secundum quòd apprehendit, ita significat per nomina. In nominibus igitur, quę Deo attribuimus, est duo considerare, scilicet perfectiones significatas, & modum significandi. Probatur hæc distinctio sic. perfectiones procedentes in creaturas à Deo, sunt eminentiori modo in Deo quam in creatur., ergo habent in se duo, scilicet ipsam perfectionẽ & modum essendi: ergo conceptus nostri de Deo habent in se duo proportionaliter: scilicet rem conceptam & modum concipiendi; ergo nomina attributa Deo habent in se duo, scilicet rem significatam, & modum significandi, antecedens patet cum prima consequentia: secunda verò probatur, quia Deum ex his perfectionibus cognoscimus non quomodolibet, sed secundum modum, quo sunt in creaturis: id est quòd Deum ex effectibus suis sic cognoscimus, quòd modus essendi effectuum reducatur in nostrum modum concipiendi proportionaliter. & sic conceptus de Deo in duo distingui oportet: non tanquam in diuersa concepta, sed in vnum vt rẽ conceptam, & alterum vt modum non rei conceptæ, sed ipsius cõceptus: qui tamen modus ipsius conceptus à modo rei conceptæ derivatur. tertia autem sequela euidens est.

¶Quo ad secundũ iuxta membra duo distinctionis factæ rñdet quæsito vnica cõclusione bimembri. Est autem conclusio hæc, aliqua nomina dicta de Deo proprie, & magis & prius dicuntur de Deo quo ad rẽ significatã, nulla autem quo ad modum significandi. hæc vltima pars probatur: quia habent modum significandi proprium creaturarum. Prima autem pars relinquitur per se nota ex dictis in q 4.

¶In respõsione ad primum. Aduerte ly in ipso nominis significato, quòd intelligitur de significato formali proprio, non autem de materiali & communi: sapienti enim non significat qualitatem nisi gratia materiæ, & tanquam quid commune. ex formali enim & sibi proprio significato, nec qualitas, nec habitus: nec aliquid aliud insinuatur, nisi ratio ordinandi, iudicandi, regendi denique &c. quam contingit esse substantiam & accidens, habitum & actum &c.

a ¶ *Super Quæstionis decimętertię Artic. IIII.*

In titulo synonyma, ideſt idẽ omnino significatiua habentia. Ita quòd idem sit dicere, Deus est sapiens, &, Deus est bonus &c.

¶In corpore respondet quæsito vnica conclusione negatiue sic. Nomina huiusmodi attributa Deo, non sunt synonyma. Probatur dupliciter. Primo secundum illas duas vias in articulo secundo confutatas. Secundo iuxta sententiam, quam sequimur. Prima probatio est, rationes horum nominum sunt diuersæ secundum diuersa negata, aut causata apud illos: ergo non sunt synonyma. Secunda probatio est. Intellectus noster cognoscit Deum ex creaturis: ergo conceptiones nostræ de Deo sunt proportionatę perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas: ergo sunt variæ & multiplices, atque vni omnino simplici correspondentes. ergo rationes huiusmodi nominum Deo attributorũ sunt diuersæ: ergo nomina huiusmodi non sunt synonyma. Antecedens cum prima consequentia patet. Secunda autem probatur ex vi

† In princi. prologi. lib. 2. de fide ad Gratianum. ca. 2.

Ar. præce. huius quæ.

† Eo. c. 2.

91 Po. q. 7. arti. 6. & 1. contra cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exvi proportionis. Quia sicut idem simpliciter omnino multis perfectionibus præsentatur in esse reali, sita in esse intentionali: quod est dicere ea multis conceptionibus. tertia verò probatur, quia conceptio ipsa est ratio nominis, vltima est perse nota.

¶Circa aliam propositionem assumptam ad probandum tertiam consequentiam. scilicet ro, quòd significat nomen est conceptio intellectus de re significata est dubiũ tũ quia quarto metaphysicæ, textu comme. 28. dicitur, q̃ ratio, q̃ significat nomen, est diffinitio. Constat autem q̃ diffinitio non est conceptio, cum identificetur diffinito rum quia ratio nomen est secũdæ intentionis: conceptus autẽ primæ.

¶Ad hoc breuiter dicitur q̃ ratio apud philosophos & theologos in p̃posito dupliciter sumi potest: scilicet formaliter, vel denominatiue: sicut album sumit pro albedine formaliter, & p̃ re, q̃ est alba denominatiue. Si sumitur formaliter sic est nomen intentionis secundæ & significat relationẽ quãdam. Si denominatiue, sic significat conceptionem & diffinitionem, sed dimerimode, conceptio enim mentalis ratio nominis dicitur: quia est id quo refertur nomen significatum extra animã. Diffinitio aũt, quia ẽ id, quo explicatur nominis significatũ in præsenti aũt litera, constat rõnem sibi denominatiue, pro conceptione mentali, & dicta est significari per nomẽ: quia significatur proxime. Diffinitio aũt est ratio significata per nomen vltimo. & sic patet solutio obiectorum.

Art.2. huius quæst.

Art.1. huius quæst.

¶Aduerte hic q̃ qõ præsentis litteræ non est de reb. sed de nominib. Et propterea, quamuis præsens quæstio potuisset forte decidi ex diuersitate rõnis formalium obiectiuarum, vt Scotistæ faciunt, inmiscendo materiã de reb. & de distinctione attributoru diuinorum, diuinum tñ authoris ingenium quum didicit ex primo perihermenias q̃ nomina sunt signa earum, quæ sunt in anima passionũ, formalissime diuersitatem significationis in nominib. ostendit: ex diuersitate conceptionũ animæ significatarũ absq; mixtione aliarũ difficultatum de reb. Cum hæc enim de causa sint vtraq; pars contradictionis in materia de attributis: pp̃ q̃ ne tanta operis diuinitas fœdetur, non est hic tractandũ de distinctione illa attributorum, sed sit quæstio specialis.

¶In responsione ad secundum. Nota q̃ in pluribus conceptib. claudantur duo, scilicet affimilatio ad obiectum. & pluralitas eorũ. Si quæratur ergo multis de rebus: puta de conceptibus, quid respondet in re? respondendum est, quòd ipsis conceptibus respõdet res vna multipliciter imitabilis, seu repræsentabilis. Pluralitati autem ipsorum conceptuum non respondet pluralitas in re obiecta, sed eminentia illius; ex qua habet quòd vnite contineat, quod diuisim ab alio apprehenditur. Vnde arguere ex distinctione conceptuũ, ad distinctionũ obiectæ reinest arguere à distinctione effectiũ ad distinctionem cãe. Quod patet esse ridiculum. Quoniam cũ multitudine effectuũ stat vnitas causæ, vt patet: & propterea in litera vtrũque tangitur, dum dr̃, q̃ eis respondet vnum simpliciter multipliciter repræsentatum.

¶In responsione ad tertium. Aduerte q̃ illa ꝓpositio: Deus ẽ vnus re, & plures secundũ rationem, potest dupliciter accipi. Vno mõ vt sit multiplex rõne, subiective, id ẽ q̃ sit subiectum pluriũ conceptuum, & est falsa: quoniã vnicus est cõceptus in intellectu diuino; quo se, & cõa simul intelligit. Alio modo obiective, id est q̃ est obiectum pluriũ cõceptuũ, sine actualiter, sine virtualiter. & sic est vera. & ad propositũ. Ita q̃ Deus dicitur multiplex secũdum rationẽ, id est obiectiue veri ficatur actu, vel virtute plures conceptiones de eo.

In eadem rõne aduerte radicẽ prædictæ ꝓpositionis ex parte Dei, esse eminentẽ eius vnitatẽ. Ex parte verò intellectus non fit esse proportionem eius ad sensibilia. Et intendit, q̃ cã talis, ac tãta pluralitatis rõnũ de Deo, quæ nominibus significantur, est tanta elogatio ab illa summa vnitate, quod adeo dearticulatẽ intelligit, quem admodum in reb. extra diuersificatur imitatiues diuinæ. Sicut enim extra aliud est iustitia, aliud sapientia &c. ita ẽt in intellectu nro, & hoc vt infra patebit, q̃a est infimus intellectus. sic nota q̃ non dixit quia intellectus accipit à rebus, sed dixit, quia intellectus ita multipliciter apprehendit sicut res multipliciter repræsentantur. vnde si intellectus noster non acciperet scientiã à reb. vt contingit in Adam, nihil minus idẽ sequitur, ex hoc quod intellectus proportionalis est reb. vt in litera dr̃. Ex hac aũt radice tu qui alios respicis, hãc facile potes radicem pluralitatis rationum de Deo. Si enim tanta pluralitas oritur ex summa vnitate obiecti respectu intellectus tam remoti, minor pluralitas oritur ex eadem respectu intellectus propinquioris. Nulla aũt pluralitas erit respectu propinquissimi. Et cum cõstet, q̃ propinquissimus intellectus non sit, qui ab ab intellecto aliquo modo distinguitur, solus diuinus intellectus restat, respectu cuius ex illa summa vnitate nulla cõceptuum pluralitas oritur. Radix ergo absolute & vniuersaliter loquendo, & non tantũ respectu nostri: quare Deus est multiplex ratione, est eius perfecta vnitas, & finitas intellectus creati.

Pa. 8. qu. 2. ar. 2. ad 3. contra Gent. 33. & 34.

a ¶ Virum ea quæ de Deo dicuntur & creaturis vniuoce dicantur de ipsis.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur q̃ ea, quæ dicunt̃ de Deo & creaturis vniuoce de ipsis dicãtur. Omne enim æquiuocum, reducit ad uniuocũ, sicut multa ad vnũ. Nã si hoc nomẽ canis, equiuocè dicitur de latrabili & marino, oportet q̃ de aliquibus vniuocè dicatur, scilicet de omnib. latrabilibus. Aliter enim esset procedere in infinitum, inueniuntur autem quædam agẽtia vniuoca, quæ conueniunt cum suis effectibus in nomine & diffinitione, vt homo generat hominem, quædam vero agentia æquiuoca, sicut sol causat calidum, cum tamen ipse non sit calidus nisi æquiuocè. Videtur igitur q̃ primum agens, ad quod omnia agentia reducuntur, sit agẽs vniuocum. Et ita quę de Deo & creaturis dicuntur vniuocè prædicantur.

¶2 Præterea, Secundũ æquiuoca nõ attenditur aliqua similitudo. Cũ igitur creaturæ ad Deum sit aliqua similitudo, secundum illud Gene. 1. Fa. ho. ad imã. & si. no. videtur quòd aliquid vniuoce de Deo & creaturis dicatur.

¶3 Præterea: mensura est homogenea mensurato, vt dr̃ in 10. metaphy.* Sed Deus est prima mensura oium entium, vt ibidem dr̃. Ergo Deus est homogeneus creaturis. Et ita aliquid vniuoce de Deo & creaturis dici potest.

* 10. lib. Metaph. tex. 4. tom. 3.

SED CONTRA, Quicquid prædicatur de aliquibus secundum idem nomen & non secundum eandem rõnem prædicatur de eis æquiuoce. Sed nullũ nomen conuenit Deo secundum illã rõnem, secundum quam dr̃ de creatura. Nam sapientia in creaturis est qualitas, non aũt in Deo: genus aũt variatum mutat rationem, cum sit pars diffinitiones: & eadem ratio est in aliis. Quicquid ergo de Deo & creaturis dicitur, æquiuoce dicitur.

¶2 Præterea, Deus plus distat à creaturis quã quæcunq; c̃aturę ab inuicẽ. Sed propter distantiam quarundã creaturarum contingit q̃ nihil vniuoce de eis prædicari põt: sicut de his, quæ non cõueniunt in aliquo genere. Ergo multo minus de Deo & creaturis aliquid vniuoce prædicatur, sed omnia prædicantur æquiuoce.

RESPONDEO dicendum q̃ impossibile est aliquid prædicari de Deo & creaturis vniuoce. Quia omnis effectus non adæquans virtutẽ cãæ agentis recipit similitudinẽ agentis non secundũ eandem rõnem, sed deficienter ita quod & diuisim & multipliciter est in effectibus, in cã est simpliciter & eodem mõ. * sicut Sol secũdum vnã virtutem, multiformes & varias formas in istis inferioribus producit. Eodem mõ, vt supra dictum est c, oẽs rerum perfectiones, quæ sunt in reb. creatis diuisim & multipliciter, in Deo præexistunt vnitæ. Sic igitur, cum aliquod nomen ad perfectionẽ ptinens de creatura dr̃, significat illã perfectionem distinctã secundum rõnem distinctionis ab alijs: puta cum hoc nomen sapiens de homine dr̃, significamus aliqua perfectionem distinctã ab essentia hominis, & à potẽtia, & ab esse ipsius & aliorum huiusmodi. Sed cũ hoc nomen de Deo dicimus, non intendimus significare aliquid distinctum ab essentia, vel potentia, vel esse ipsius. Et sic. cũ hoc nomen sapiens de homine dr̃, quodãmodo describit & comprehendit rẽ significatam, non aũt cum dr̃ de Deo: sed relinquit rem significatã vt incõprehensam & excedentem omnis significationẽ. vnde patet q̃ non secundum eandẽ rõnem hoc nomen sapiẽs, dr̃ de Deo & de homine dicitur. Et eadẽ ratio est de alijs. Vnde nullũ nomen vniuoce de Deo & creaturis prædicatur. Sed nec ẽt pure æquiuoce, vt aliqui dixerunt. Quia secundum hoc ex creaturis nihil posset cognosci de Deo, nec demonstrari, sed semper incideret fallacia æquiuocatiõis. Et hoc est tam contra Philosophũ,* qui multi-

* 8. Li. Physico. & 12. Metaphy.

¶Circa tertiam consequentiã difficultas occurrit non parua, ex duobus capitibus. Primo q̃ consequentia nihil valet: quia pro ce dit à rerũ conditionib. ad nomiũ conditiones. Consti. enim intellectum nostrũ, à quo dependent nomi. sinatum esse adnata diuidere, & p̃ pea posse intelligere & significare perfectionem: puta (a pientiã absq; intellectione & significatione condõnũ sinarũ: quas hẽ to re, puta q̃ sit idem cum alijs, aut non idẽ. vñ cõsequẽtiæ ille nihil valent, sapiẽtia est in creaturis res distincta à iustitia &c. ergo nomẽ sapiẽtiæ distinctum de creaturis significat sapientiã cum distinctione eius à iustitia &c. sicut nõ valet, ũtitas in mixtis est res coniuncta colori, ergo nomẽ ũtis dictũ de mixtis, significat quãtitatem coniunctã colori, &c. Secundo, quia quicquid sit de consequẽtia ipsa tñ propositio consequẽs, in qua sustẽtatur præiens positio est in se falsa. Et manifestatur hoc rõne sic. Sapientiæ nomẽ absolute aut significat sapientiã finitam, aut infinitã, aut vtranque, aut neutro mõ, sed abstrahit à finitate & infinitate. Non primũ, quia sic ita esset falsa. Deus est sapiens. Nõ secundum: quia sic ista esset falsa homo est sapiẽs. Nec tertium, quia sic vtraq; prædicatũ esset falsa: ergo quartum. & si sic: ergo dicendo, homo est sapiens: & Deus est sapiens: ly sapiens, nõ magis significat quid distinctũ in prima q̃ in secunda, ita simpliciter & absolute in vtraq; prædicatur absq; additione aliqua. Et confirmat: quia positionis huius author in hoc vẽ deceptus. q̃ nõ distinxit inter formale significatũ nois, & materiale suppositũ eiusdẽ. Quamuis enim iste homo, homo est sapiens, ly sapiens gratia matẽr. æ subiectæ, prædicet rem distinctã &c. quia. f. ipsa sapientia in homine est res distincta ab eius esse &c. Ex formali tñ suo significato non prædicat nisi sapientem esse: siue limitate, siue nõ. ibi sic secundum rem.

Art. præce.

¶Ad euidentiã horũ tria facere oportet, primo declarare terminos assumptos. Secundo excludere falsum sensum huius ꝓcessus. Tertio manifestare verum. Scito q̃ significare aliq̃d vt distinctũ, seu in rõne distincti, cõtingit dupliciter. Vno mõ formaliter id est significare aliquã distinctionẽ illius ab alijs: & sic non intelligit in litera. Alio modo fundamentaliter, seu causaliter: & hoc est significare aliquid vt fundans distinctionẽ sui ab alijs: & sic limit in proposito. Intendit enim litera, q̃ sapientia & alia hmõi significent in creaturis, non q̃ quid est i. pientiæ & distinctionem eius à iustitia. sed q̃ quid est sapientiæ, vt fundat diuersitatẽ sui à iustitia. Hoc aũt vt infra patebit, non alimode hẽt sapientia q̃ ex sua quidditate. Et ideo significare sapientiã, vt distinctã ab alijs, nihil aliud est q̃ significare sapientiã vt quidditatẽ. Quum aũt alijs ly ab alijs, nõ intelligas ab vniuersis exterijs; quã ne omne nomen ẽt in Deo significat aliquid distinctũ. Nec est in hoc differentia aliqua inter nota diuina & creaturarũ. Sed intelligas ab alijs perfectionib. simpliciter, vel ab alijs possibilib. in eodẽ ingenui, vt litera aperte præ se fert. Põt aũt processus iste fieri duos sensus. Primus est, vt ex identitate & distinctione reali perfectionũ, inferatur differentia nominũ quo ad significare perfectionẽ vt distinctã, & significare non vt distinctã: & iuxta hunc sensum procedũt obiectiones factæ: sed hic sensus est falsus, vt obijciendo probatũ est: nec est intẽtus in litera. Alter verò sensus est, vt ex identitate,

& distin-

D. 4. 49.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& distinctione formali perfectionum inferatur prædicta nominũ differentia, & hic sensus est intentus verus, formalis, & concludés intentum. Ad cuius euidentiam scito, q̃ duas perfectiones imgi ad propositum, contingit dupliciter. scilicet identice & formaliter. Identice quidem, vt si singamus quòd sapientia sortis & eius iustitia sint vna met res. Formaliter autem potest imaginari dupliciter. Primo si ponamus q̃ propria ratio formalis sapientiæ, & propria ratio iustitiæ sint vna ratio formalis. Ita q̃ illa vna ratio nõ sit tertia ratio, sed sit tantũ propria sapietiæ, & iustitiæ ratio, & huiusmodi identitas est simpliciter impossibilis implicansque duo cõtradictoria. Si enim illæ duæ non sunt vna ratio tertia, ergo non sunt vna ratio: q̃n nulla ratio est identitatis formalis vnius ad aliam, ex quo secũdum se non sunt vna. & si sint vna rõ: ergo sunt vna tertia ratio: eo quod vna secundum se non est altera. Secundo potest intelligi, si singamus rationem sapientiæ, & rationem iustitiæ eminenter claudi in vna ratione formali superioris ordinis, & idẽ tificari formaliter. Et hæc identitas est non solum possibilis, sed de facto, omnium perfectionum in Deo. non est enim quæ dam rationem formalem propriam sapientiæ esse in Deo, sed vt in litera habetur, ratio sapientiæ in Deo non sapientiæ propria est, sed est propria superioris, puta deitatis, & communis eminentia formali iustitiæ, bonitati, potentiæ &c. Sicut enim res, quæ est sapientia: & res, quæ est iustitia in creaturis, eleuantur in vnam rem superioris ordinis, scilicet deitatem: & ideo sunt vna res in Deo: ita ratio formalis sapientiæ, & ratio formalis iustitiæ, eleuantur in vnam rationem formalem superioris ordinis, scilicet rationẽ propriam deitatis: & sunt vna numero, ratio formalis eminenter vtranque rationem continens: non tantum virtualiter, vt ratio lucis continet rationem caloris, sed formaliter, vt ratio lucis cõtinet rationem virtutis calefactiuæ. Vnde subtilissime diuinum S. Tho. ingeniũ, ex hoc quòd ratio sapientiæ in Deo est formaliter, non solum ipsa, sed etiam ratio iustitiæ, & consequenter est ratio propria non sapientiæ, sed alicuius tertij. In creaturis autẽ est formaliter ipsa propria ratio sapientiæ. Intulit, ergo alia est ratio sapientiæ in Deo, & alia sapiẽtiæ in creaturis: & per hoc nomen commune non dicitur de eis secundum vnam rationem. Qũ vt clarius percipiatur exempla subdamus. Si enim quæratur quid est homo inquantum sapiens: respondebitur q̃ ordinatiuus, vel aliquid huiusmodi. Si vero quæratur, quid est Deus inquantum sapiens, respondeniũ est, q̃ aliquid eminenter præhabens in se esse ordinatiuum. Vbi manifeste patet, quòd licet ly sapiens sit nomẽ commune Deo & homini, ratio tñ veriusque secundum illud nomen non est omnino eadem: pp hoc quia ratio sapiẽtiæ in homine est solũ ipsa: in Deo vero nõ ipsa & aliqua nec ipsa, nec alię, sed aliud quæmã ratio: & hoc est quod in litera acute pspecta dr.

¶Ad obiectiones autem in oppositum dr. Et ad primam quidem dicitur, q̃ processus ille non arguit ex conditionibus rerum ad cõditiones nominum absolute, sed ex diuersitate rationis formalis significate per nomen in hoc, & in illo, ad destruendam vniuocationem nominis. vt enim patet ex dictis, non ex identitate aut diuersitate realis, sed ex identitate & diuersitate formali perfectionũ inter se entes fecta procedit litera. Nec licuisset ex ex formali identitate perfectionum inter se destruere vniuocationẽ nominis, nisi ex formali identitate eorum, quæ secundum se non sunt idem constaret. sequi tertiam rationem altiorẽ omnibus huiusmodi diuersis. Ex hoc enim q̃ non nisi tertia ratio est, proxime liquet formalis distinctio perfectionis eleuatæ & non eleuatæ, seu identificatæ formaliter alijs, & non identificatæ formaliter alijs.

¶Ad secundum vero dr. q̃ argumentum supponit sapientiæ nomen absolute, non vt significat speciem qualitatis, sed transiendẽter sumptũ significat aliquam rationẽ formalem vnã simpliciter. Quod tñ hic quæritur, & disputatur, & concluditur esse falsum: q̃a significat rationem formalem vnam secundum analogiam, & non simpliciter. Quomodo autem ratio vna secundum analogiam præ dicatur de pluribus, diffuse tractatum à nobis est in tractatu de analogia nominum. Vnde ad quæsitum dicendum esset q̃ imporat vtranque sapientiam, sed non per modum vniuoci, & ideo sequela nihil valet, quæ hoc supponit.

¶Ad confirmationem autem dicitur, q̃ quum dico, Deus est sapiens, ly sapiens ex formali suo significato importat sapientiam candẽ formaliter iustitiæ &c. imo vt rectius loquar significat non ex creaturis, vt suprà dictum est. e Et sic quicquid dicitur de Deo & creaturis, dicitur secundum quod est aliquis ordo creaturæ ad Deum, vt ad principium & causam in qua præexistunt excellenter omnes rerum perfectiones. Et iste modus communitatis medius est inter puram æquiuocationem, & simplicem vniuocationem. Neq; enim in his, quæ analogicè dicuntur, est vna ratio, sicut est in vniuocis: nec totaliter diuersa sicut in æquiuocis, sed nomen quod sic multipliciter dicitur, significat diuersas proportiones ad aliquid vnũ. Sicut sanum de vrina dictum significat signum sanitatis animalis, de medicina verò dictum significat causam eiusdem sanitatis.

¶Ad Primum ergo dicendum, q̃ licet in prædicationibus oporteat æquiuoca ad vniuocum reduci, tamen in actionibus agens non vniuocum ex necessitate præcedit agens vniuocum. Agens enim non vniuocum est causa vniuersalis totius speciei, vt Sol est causa generationis omnium hominũ. Agens verò vniuocum non est causa agens vniuersalis totius speciei (aliquin esset causa sui ipsius, cùm sub specie contineatur) sed est causa particularis respectu huius indiuidui: quod in participatione speciei constituit. Causa igitur vniuersalis totius speciei nõ est agens vniuocum. Causa autem vniuersalis est prior particulari. Hoc autem agens vniuersale, licet non sit vniuocum, non tamen est omnino æquiuocum: quia sic non faceret sibi simile, sed potest dici agens analogicum. Sicut in prædicationibus omnia vniuoca reducuntur ad vnum primum non vniuocũ, sed analogicum, quod est ens.

¶Ad secundum dicendum, quòd similitudo creaturæ ad Deum est imperfecta: quia etiam nec inter secundum genus repræsentat, vt suprà dictũ est c.

¶Ad tertium dicendum, quòd Deus non est mensura proportionata mensuratis d. Vnde non oportet quòd Deus, & creaturæ sub vno genere contineantur.

¶ Ea verò, quæ sunt in contrarium, concludunt quòd non vniuocè huiusmodi nomina de Deo & creaturis prædicentur, non autẽ quòd æquiuoce.

a 1. Sent. dist. 3. quæstio prima & tertia. & dist. 8. q. 2. arguit multipliciter. Tum quia nomina huiusmodi habent conceptum certum in communi, stante dubitatione de conceptibus Dei & creaturæ. Tum quia processus metaphysicales vtuntur vna ratione formali in huiusmodi, & auferendo ab ea omnes cõditiones imperfectionis attribuũt eam Deo. Tum quia aliter Deus non esset naturaliter cognoscibilis aliquo simplici conceptu, eo q̃ ille conceptus non clauderetur essentialiter, nec virtualiter in aliquo relucente in phantasmate. Tũ quia eis comparatio est in aliqualiter vniuoco ex 7. Physi. Cõstat enim Deum esse perfectius ens quàm creatura. Et quãuis diffuse hæc in commentarijs de ente & essentia tractata sint: nunc tamen breuiter respondetur.

¶Ad primum quidem. Illud argumentum nihil aliud cõcludit, nisi alietatem conceptus sapientiæ. Verbi gratia: in communi sapientia Dei & sapientia creaturæ: sed ex hoc inferre, ergo vniuocus conceptus. est sophisma consequentis. Quoniã conceptus analogus est etiã aliis ab inferioribus, non tamen eo alietatis modo, quo est alius cõceptus vniuocus ab vniuocatis: quia hic est alius vt præcisius ab eis, ille vero, vt continens eos, vt diffuse scripsimus in tractatu de analogia nominum.

¶Ad secũdum vero dicitur, quòd metaphysicales processus vtũtur vna ratione simpliciter in principio inquisitionis, sed in terminis vtuntur ratione vna non simpliciter, sed secundum analogiam. sic enim est vna ratio sapientiæ quando expoliata est ab imperfectionibus, Vnde non est par ratio, vt Scotus obijcit de lapide & sapientia: quia ratio lapidis nec in principio, nec in termino inquisitionis potest remanere vna analogice saluata formaliter in Deo & lapide: qa semper lapidis ratio imperfectionẽ claudit.

¶Ad tertium autem dicitur, q̃ Deus est cognoscibilis cõceptus simplici contento in obiecto reducente, in phantasmate participata virtualiter. datur enim tertius modus.

¶Ad quartum deinde dicitur, q̃ comparatio fit etiam in analogo, quod medium est inter vniuocum & æquiuocum: & ideo negatur assumptum. Quum enim dicitur, Deus est perfectius ens creatura: comparatio fit in ratione entis vna secundum analogiam, & sic communi vtrique vt alibi docuimus.

¶Quo ad secundum conclusio negatiua est, huiusmodi nomina non dicuntur de Deo & aliis pure æquiuoce. Probatur sic si diceretur æquiuoce nihil posset ex creaturis cognosci, aut demonstrari de Deo. Sed hoc est contra Philosophum & Apostolum ergo. Consequentia probatur: quia incideret fallacia æquiuocationis. destructio uero consequentis patet.

¶Aduertenda sunt hic duo. Primum est, ly pure. non enim in litera dicitur absolute, q̃ non æquiuoca, sed cum limitatione dicitur, q̃ non sunt puræ æquiuoca. Addita est autem hæc limitatio, quia secundum veritatem, analoga comprehenduntur sub æquiuocis: quæ in prædicamentis diffinũntur. Æquiuoca enim multipliciter inueniuntur. Quædam enim sunt quorum nomen est cõe, & ratio secundum illud nomen est diuersa totaliter, & hæc vocantur pure æquiuoca. Et de his loquitur litera hæc. Quædam verò sunt quorum nomen est cõe, & ratio secundum illud nomen est diuersa secundum aliquid: & hæc multis modis inueniuntur, comprehendunt que sub se analoga, vt alibi ostendimus. Secundũ est ly nihil in consequente positum non supponit pro nihilo simpliciter qm̃ dato q̃ omnia huiusmodi nomina æquiuoca essent, adhuc possemus cognoscere q̃ Deus est creator & super omnia: & q̃ nõ est corpus &c. sed supponit pro nihilo formaliter cõi Deo & creaturis: puta esse ens, actũ, bonum sapiẽs &c. Nihil eñ horum potest sciri de Deo, sed semper incideret fallacia æquiuocationis vt patet.

¶Quo ad tertiũ cõ cluso respõsiua affirmatiue hæc est, quæcunq; nomina sunt cõmunia Deo & creaturis, dicuntur de eis secũdum analogiã vnius ad alterũ, id est creaturæ ad Deũ. Declarat, ly vnius ad alterũ, distinguendo analogiã nominũ, f. quia vel est rõne proportionis aliquoti inter se: & hæc vocat vnius ad alterũ: vel rõne proportionis aliquorũ nõ inter se, sed ad tertiũ: & hoc vocatur duorũ ad terminum, seu multorum ad vnũ. Exẽpla patẽt in litera. Probat de inde cõclusio: quo ad primã quidẽ patẽt p locũ à diminutione, pp quod in litera dicit. dicendum est igit &c. Quo ad secundam verò sic. Deũ non possumus nominare nisi ex creaturis. ergo nomina cõia vtriusq; dicunt secũdũ ordinẽ vnius ad alterũ. Quo ad tertiã verò quia Deus est causa in qua præexistũt omniũ rerũ perfectiones. ¶ Memento hic q̃ exẽpla ponimus non q̃ ita sint, sed vt discentes intelligãt. Nã em ens est analogũ Deo & creaturis secundum denominationẽ extrinsecã, vt sanũ: sed in hoc tenet similitudo, q̃ vtrobiq; est an logi rõne ordinis duorũ inter se: quãuis dissimiliter sit hic & ibi. Nã inter Deũ & creaturã est similitudo formalis imitatiua, quæ etiã in litera tãgitur, dum creaturas ordinari in Deũ dicitur, vt causam, in qua præexistunt perfectiones omnes. Inter animal verò pictum, & vrinã, nõ est similitudo, sed relatio significatiõis: & ppterea ibi est analogica cõitas secundum p̃dicationẽ formalẽ, hic autẽ q̃ppter est cõitas attributionis ad vnum secundum prædicationem quamcunque, siue extrinsece, siue intrinsece &c.

¶Quo ad quartum conclusio est. Iste modus p̃dicationis medius est inter vniuoca & æquiuoca, probatur per locum à diffinitione ad diffinitum. hic non est vna ratio simpliciter, nec diuersa totaliter, sed secundum quid eadem, & secundum quid diuersa, significat enim diuersas q̃portiones ad vnum: & ppterea ratione diuersarum proportionum est diuersitas secundum quid: ratione verò vnius rei ad quam, vel secundum quam illæ diuersæ proportiones fiunt, est secundum quid vna, vt patet in exẽplo de sano &c. ergo hãc materiã si vis plenè intelligere, vide sæpe dictum opusculum de analogia nominum.

¶ In responsione ad primum dubium occurrit, quia finis responsionis contrahcit principio ciusdem. In principio siquidem dicitur, quòd æquiuoca reducuntur in vniuocum in prædicationibus. In calce autem dicitur, quòd in prædicationibus vniuoca reducuntur in non vniuocum.

¶Ad hoc dicitur dupliciter. primo in hæc responsione facta est duplex comparatio in prædicationibus. Prima est inter vniuoca, & pure æquiuoca, & hæc facta est in principio. Secunda est inter vniuoca & non vniuoca, & hæc facta est in fine. & ideo nulla est contradictio. Sed hæc responsio difficultatem patitur: eo quòd sic non est satisfactum argumento. Vis enim argumentis fiat in hoc, quòd vniuocum habet se ad æquiuocum, vt vnum ad multa. Constat autem quòd hoc est verum non solum de pure æquiuocis, sed quocunque modo æquiuocis, seu non vniuocis. Quoniam vnum non solum est prius multis simpliciter, sed multis secundum quid. Et sic vniuocum restat prius omnibus non vniuocis, vt pote aliquo modo multitudinem includentibus in se. Propterea respondeDum videtur secundo, q̃ vtrobique facta est comparatio inter eadem, scilicet vniuoca & æquiuoca in communi, seu non vniuoca. Et tñ nulla est contradictio. Quoniam in principio est sermo de reductione resolutiua prædicatorum. Aliud est enim resoluere diuersa in vnũ, aliud autem resoluere aliquid in seipsum. Ibi enim vnum reducitur in aliud, hic autem vnum distinguitur in suas vt patet in naturalibus. Ad propositum igitur quãdo sermo fuit de ordine diuersorum præcatorum. dictũ est quod non vniuocũ est prius. Quia ens est primum ad quod cæteri reducuntur. Quum verò sermo fuit de resolutione præcepti in se, dictum est quod vniuocũ præcedit nõ vniuoca, sicut vnum multa. Eo q̃ ens ipsum, q̃ analogice dicit de homine & albo, resolvitur in seipsum vniuoce dictum de hominibus, & vniuoce quoque dictum de albis, & hoc concludebat vis argumenti. Concludo ergo & comparando diuersa prædicata inter se analogum præcedit, resoluendo autem idem prædicatum in se vniuocũ præcedit vt vnum multa. Reliqua quæ in hac responsione de agentiũ ordine dicuntur infra, quum de actione Dei ad extra tractabitur, patebunt.

d 1. Sent. dist. 3. quæstio prima & tertia. & dist. 8. q. 2. arguit multipliciter. Tum quia nomina huiusmodi habent conceptum certum in communi, stante dubitatione de conceptibus Dei & creaturæ. Tum quia processus metaphysicales vtuntur vna ratione formali in huiusmodi, & auferendo ab ea omnes cõditiones imperfectionis attribuũt eam Deo. Tum quia aliter Deus non esset naturaliter cognoscibilis aliquo simplici conceptu, eo q̃ ille conceptus non clauderetur essentialiter, nec virtualiter in aliquo relucente in phantasmate. Tũ quia eis comparatio est in aliqualiter vniuoco ex 7. Physi. Cõstat enim Deum esse perfectius ens quàm creatura. Et quãuis diffuse hæc in commentarijs de ente & essentia tractata sint: nunc tamen breuiter respondetur.

¶Ad primum quidem. Illud argumentum nihil aliud cõcludit, nisi alietatem conceptus sapientiæ. Verbi gratia: in communi sapientia Dei & sapientia creaturæ: sed ex hoc inferre, ergo vniuocus conceptus. est sophisma consequentis. Quoniã conceptus analogus est etiã aliis ab inferioribus, non tamen eo alietatis modo, quo est alius cõceptus vniuocus ab vniuocatis: quia hic est alius vt præcisius ab eis, ille vero, vt continens eos, vt diffuse scripsimus in tractatu de analogia nominum.

¶Ad secũdum vero dicitur, quòd metaphysicales processus vtũtur vna ratione simpliciter in principio inquisitionis, sed in terminis vtuntur ratione vna non simpliciter, sed secundum analogiam. sic enim est vna ratio sapientiæ quando expoliata est ab imperfectionibus, Vnde non est par ratio, vt Scotus obijcit de lapide & sapientia: quia ratio lapidis nec in principio, nec in termino inquisitionis potest remanere vna analogice saluata formaliter in Deo & lapide: qa semper lapidis ratio imperfectionẽ claudit.

¶Ad tertium autem dicitur, q̃ Deus est cognoscibilis cõceptus simplici contento in obiecto reducente, in phantasmate participata virtualiter. datur enim tertius modus.

¶Ad quartum deinde dicitur, q̃ comparatio fit etiam in analogo, quod medium est inter vniuocum & æquiuocum: & ideo negatur assumptum. Quum enim dicitur, Deus est perfectius ens creatura: comparatio fit in ratione entis vna secundum analogiam, & sic communi vtrique vt alibi docuimus.

¶Quo ad secundum conclusio negatiua est, huiusmodi nomina non dicuntur de Deo & aliis pure æquiuoce. Probatur sic si diceretur æquiuoce nihil posset ex creaturis cognosci, aut demonstrari de Deo. Sed hoc est contra Philosophum & Apostolum ergo. Consequentia probatur: quia incideret fallacia æquiuocationis. destructio uero consequentis patet.

¶Aduertenda sunt hic duo. Primum est, ly pure. non enim in litera dicitur absolute, q̃ non æquiuoca, sed cum limitatione dicitur, q̃ non sunt puræ æquiuoca. Addita est autem hæc limitatio, quia secundum veritatem, analoga comprehenduntur sub æquiuocis: quæ in prædicamentis diffinũntur. Æquiuoca enim multipliciter inueniuntur. Quædam enim sunt quorum nomen est cõe, & ratio secundum illud nomen est diuersa totaliter, & hæc vocantur pure æquiuoca. Et de his loquitur litera hæc. Quædam verò sunt quorum nomen est cõe, & ratio secundum illud nomen est diuersa secundum aliquid: & hæc multis modis inueniuntur, comprehendunt que sub se analoga, vt alibi ostendimus. Secundũ est ly nihil in consequente positum non supponit pro nihilo simpliciter qm̃ dato q̃ omnia huiusmodi nomina æquiuoca essent, adhuc possemus cognoscere q̃ Deus est creator & super omnia: & q̃ nõ est corpus &c. sed supponit pro nihilo formaliter cõi Deo & creaturis: puta esse ens, actũ, bonum sapiẽs &c. Nihil eñ horum potest sciri de Deo, sed semper incideret fallacia æquiuocationis vt patet.

¶Quo ad tertiũ cõcluso respõsiua affirmatiue hæc est, quæcunq; nomina sunt cõmunia Deo & creaturis, dicuntur de eis secũdum analogiã vnius ad alterũ, id est creaturæ ad Deũ. Declarat, ly vnius ad alterũ, distinguendo analogiã nominũ, f. quia vel est rõne proportionis aliquoti inter se: & hæc vocat vnius ad alterũ: vel rõne proportionis aliquorũ nõ inter se, sed ad tertiũ: & hoc vocatur duorũ ad terminum, seu multorum ad vnũ. Exẽpla patẽt in litera. Probat de inde cõclusio: quo ad primã quidẽ patẽt p locũ à diminutione, pp quod in litera dicit. dicendum est igit &c. Quo ad secundam verò sic. Deũ non possumus nominare nisi ex creaturis. ergo nomina cõia vtriusq; dicunt secũdũ ordinẽ vnius ad alterũ. Quo ad tertiã verò quia Deus est causa in qua præexistũt omniũ rerũ perfectiones. ¶ Memento hic q̃ exẽpla ponimus non q̃ ita sint, sed vt discentes intelligãt. Nã em ens est analogũ Deo & creaturis secundum denominationẽ extrinsecã, vt sanũ: sed in hoc tenet similitudo, q̃ vtrobiq; est an logi rõne ordinis duorũ inter se: quãuis dissimiliter sit hic & ibi. Nã inter Deũ & creaturã est similitudo formalis imitatiua, quæ etiã in litera tãgitur, dum creaturas ordinari in Deũ dicitur, vt causam, in qua præexistunt perfectiones omnes. Inter animal verò pictum, & vrinã, nõ est similitudo, sed relatio significatiõis: & ppterea ibi est analogica cõitas secundum p̃dicationẽ formalẽ, hic autẽ q̃ppter est cõitas attributionis ad vnum secundum prædicationem quamcunque, siue extrinsece, siue intrinsece &c.

¶Quo ad quartum conclusio est. Iste modus p̃dicationis medius est inter vniuoca & æquiuoca, probatur per locum à diffinitione ad diffinitum. hic non est vna ratio simpliciter, nec diuersa totaliter, sed secundum quid eadem, & secundum quid diuersa, significat enim diuersas q̃portiones ad vnum: & ppterea ratione diuersarum proportionum est diuersitas secundum quid: ratione verò vnius rei ad quam, vel secundum quam illæ diuersæ proportiones fiunt, est secundum quid vna, vt patet in exẽplo de sano &c. ergo hãc materiã si vis plenè intelligere, vide sæpe dictum opusculum de analogia nominum.

¶ In responsione ad primum dubium occurrit, quia finis responsionis contrahcit principio ciusdem. In principio siquidem dicitur, quòd æquiuoca reducuntur in vniuocum in prædicationibus. In calce autem dicitur, quòd in prædicationibus vniuoca reducuntur in non vniuocum.

¶Ad hoc dicitur dupliciter. primo in hæc responsione facta est duplex comparatio in prædicationibus. Prima est inter vniuoca, & pure æquiuoca, & hæc facta est in principio. Secunda est inter vniuoca & non vniuoca, & hæc facta est in fine. & ideo nulla est contradictio. Sed hæc responsio difficultatem patitur: eo quòd sic non est satisfactum argumento. Vis enim argumentis fiat in hoc, quòd vniuocum habet se ad æquiuocum, vt vnum ad multa. Constat autem quòd hoc est verum non solum de pure æquiuocis, sed quocunque modo æquiuocis, seu non vniuocis. Quoniam vnum non solum est prius multis simpliciter, sed multis secundum quid. Et sic vniuocum restat prius omnibus non vniuocis, vt pote aliquo modo multitudinem includentibus in se. Propterea respondeDum videtur secundo, q̃ vtrobique facta est comparatio inter eadem, scilicet vniuoca & æquiuoca in communi, seu non vniuoca. Et tñ nulla est contradictio. Quoniam in principio est sermo de reductione resolutiua prædicatorum. Aliud est enim resoluere diuersa in vnũ, aliud autem resoluere aliquid in seipsum. Ibi enim vnum reducitur in aliud, hic autem vnum distinguitur in suas vt patet in naturalibus. Ad propositum igitur quãdo sermo fuit de ordine diuersorum præcatorum. dictũ est quod non vniuocũ est prius. Quia ens est primum ad quod cæteri reducuntur. Quum verò sermo fuit de resolutione præcepti in se, dictum est quod vniuocũ præcedit nõ vniuoca, sicut vnum multa. Eo q̃ ens ipsum, q̃ analogice dicit de homine & albo, resolvitur in seipsum vniuoce dictum de hominibus, & vniuoce quoque dictum de albis, & hoc concludebat vis argumenti. Concludo ergo & comparando diuersa prædicata inter se analogum præcedit, resoluendo autem idem prædicatum in se vniuocũ præcedit vt vnum multa. Reliqua quæ in hac responsione de agentiũ ordine dicuntur infra, quum de actione Dei ad extra tractabitur, patebunt.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum nomina per prius dicãtur de creaturis quam de Deo.

AD SEXTVM sic proceditur, Videtur quòd nomina prius dicãtur de creaturis quàm de Deo. Secundum enim quòd cognoscimus aliquid, secundum hoc illud nominamus, cum nomina secundum Philosophum * sint signa intellectuum. Sed per prius cognoscimus creaturam quàm Deum. Ergo nomina à nobis imposita per prius cõueniunt creaturis quàm Deo.

¶ 2 Præterea, Secundum Dion. * in lib. de di. no. Deum ex creaturis nominamus. Sed nomina à creaturis translata in Deum per prius dicuntur de creaturis quàm de Deo: sicut leo, lapis, & huiusmodi. Ergo omnia nomina, quæ de Deo, & de creaturis dicuntur, per prius de creaturis quã de Deo dicunt.

¶ 3 Præterea, Omnia nomina, quæ cõiter de Deo, & creaturis dicũtur, dicũtur de Deo sicut de causa omnium, vt dicit Dio. * Sed quod dicitur de aliquo per causam per posterius de illo dicitur: per prius enim dicitur, animal sacredit vt vnum multa. Reliqua quæ in hac responsione de agentiũ ordine dicuntur infra, quum de actione Dei ad extra tractabitur, patebunt.

* 1 Physic. cap. 1. text. 1.

* Lib. de diuinis nominibus cap. 1. lect. 1.

a ¶ Super Quæstionis decimætertiæ. Articulum sextum.

TItulus vt iacet in sua amplitudine intelligitur, ut ex responsione patet.

¶In corpore quatuor. Primo regula traditur ad discernendam de quo per prius nomen dicitur, & de quo posterius. Secundo respondetur quæsito quo ad nomina metaphorica. Tertio quo ad proprie dicta secundum opinionem in secundo articulo confutatam. quarto secundum veritatem.

¶Quo ad primum regula est. Analogum prius dicitur de eo, qđ ponitur in aliorum diffinitione quàm de aliis. Probatur. In omni nomine analogo est vnum respectu à cæteris, ergo illud vnum ponitur in diffinitione aliorum: ergo illud vnũ est prius cæteris secũdum rationem illius analogi. Declaratur quæ hoc exemplariter in hoc analogo, quòd est sanum. Antecedens cum prima consequentia non aliter probatur, secunda vero consequentia probatur: quia ratio, quam significat nomen, est diffinitio, sic per hoc prius secundum diffinitionem illius nominis est prius secundum eius rationem: quod nihil aliud est quàm analogum prius dici de illo quod diffinit cætera quam de aliis.

¶Circa antecedens & primam eius consequentiam dubium non dissimulandum occurrit. Primo ad hominem: quia ipsemet S. Tho. in q. de ve. q. 2. artic. 11. dicit nõ esse verum vniuersaliter, quòd primum analogatum poni debeat in rationibus aliorum analogatorum. Secundo simpliciter. Tum quia ex dictis patet, sapientiam analogice dici de Deo & aliis, & tamen creatura non dicitur sapiens in ordine ad Deum: nec econuerso, ut patet: sed uterque dicitur sapiens absolute. Tum quia in ratione hominis ut sapiens non claudit sapientia Dei. Nec in ratione Dei ut sapiens est, claudit sapientia hominis, ergo.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd analoga inueniuntur duobus modis.

¶Quædam enim significant ipsos respectus ad primum analogatum, ut patet de sano. Quædam uero significant fundamenta tum illorum respectuum: ut communiter inuenitur in omnibus ueris analogis ꝓprie & formaliter saluatis in omnibus analogatis.

Propo-

a 1. Sent. dist. 19. q. 5. ar. 2. Item 4. Sent. dist. 49. q. 2. ar. 4. q. 1. Item 1. Sent. dist. 22. q. 1. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 35. q. 1. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 8. q. 4. ar. 2. Item 1. Sent. dist. 2. q. 1. ar. 3. Item 1. Sent. dist. 3. q. 4. ar. 3. Item 1. Sent. dist. 4. q. 2. ar. 2. Item 1. Sent. dist. 5. q. 2. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 9. q. 5. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 22. q. 1. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 35. q. 1. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 8. q. 4. ar. 2. Item 1. Sent. dist. 2. q. 1. ar. 3. Item 1. Sent. dist. 3. q. 4. ar. 3. Item 1. Sent. dist. 4. q. 2. ar. 2. Item 1. Sent. dist. 5. q. 2. ar. 1. Item 1. Sent. dist. 9. q. 5. ar. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propositio ergo illa uniuersalis in antecedente assumpta, intelligenda est vniuersaliter in primo modo analogiæ. Ita quòd sensus est, quòd in omnibus nominibus, quæ de pluribus analogice, id est secundum diuersos respectus dicuntur, oportet poni vnum. In quæstione autem de veritate, de secundo modo analogiæ dixit oppositum. Et hæc responsio est vniuersaliter exquam alibi assignauimus, ex q. de ver. quia illa responsio hîc locum etiã in analogicis secundum proportionalitatem, metaphoricæ tamẽ dictis, in his enim etiam vnum ponitur in ratione alterius, propter prædictã causam. Ad ea verò, quæ secundo loco obijciuntur, in quarta parte huius articuli dicetur.

¶Quo ad secundum conclusio respõsiua est. Nomina metaphoricæ dicta prius dicunt de creaturis quã de Deo. Probatur: ratio horum nominum, vt dicunt de Deo, nõ potest intelligi absque ratione eorundẽ, vt dicẽtur de creaturis: ergo. Antecedẽs patet exemplariter: in communi quidem de ridere, in proposito autẽ de leone. consequentia verò tenet ex regula assignata.

¶Quo ad tertiũ cõclusio hypothetica est. Si communia nomina proprie dicta dicerentur de Deo causaliter tantum, dicerentur per prius de creaturis quã de Deo. Probatur. Eorũ significatio vt de Deo dicunt, non posset intelligi sine significatione eorundem in creaturis: ergo. Antecedens patet in exemplo boni. cõsequentia verò tenet ex assignata regula.

¶Quo ad quartũ conclusio respõsiua est. Huiusmodi nomina quo ad rem significatam prius de Deo: quo ad ipsũ cõtinere nois prius de creaturis dãr. Probatur hæc conclusio quo ad primã partẽ. Hæc nomina non solũ significãt Deũ esse talem causaliter, sed etiam essentialiter: & à Deo emanant aliorum perfectiones. ergo de Deo per prius q̃ alijs quo ad rem. num q̃ medicina, quæ est causa sanitatis. Ergo huiusmodi nota per prius dicuntur de creaturis quàm de Deo.

¶Sed contra est quod dicitur Ephe 3. Flecto genua mea ad patrẽ d. n. Iesu. ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur: & eadem ratio videtur de nominibus alijs, quæ de Deo & creaturis dicuntur. Ergo huiusmodi nomina per prius de Deo quã creaturis dicuntur.

¶Respondeo dicendum, q̃ in omnibus nominibus, quæ de pluribus analogicè dicuntur, necesse est quòd omnia dicãtur per respectum ad vnũ. Et ideo illud vnum oportet, q̃ ponatur in diffinitione omnium. c Et quia ratio, quàm significat nomen, est diffinitio, vt dicit in quarto metaphy.* necesse est q̃ illud nomen q̃ per prius dicatur de eo, q̃ ponitur in diffinitione aliorum, & per posterius de alijs secundum ordinem, quo appropinquant ad illud primum, vel magis, vel minus. Sicut sanum, quod dicitur de animali, dicit in diffinitione sani, quod dicitur de medicina, quæ dicitur sana inquantum causat sanitatem in animali, & in diffinitione sani, quod dicitur de vrina, quæ dicitur sana, inquantum est signum sanitatis animalis. Sic ergo omnia nomina, quæ metaphoricè de Deo dicuntur, per prius de creaturis dicuntur quàm de Deo: quia dicta de Deo nihil aliud significant quàm similitudines ad tales creaturas. Sicut enim ridere dicẽ de prato, nihil aliud significat quàm quòd pratum similiter se habet in decore cum floret sicut homo cum ridet, secundum similitudinem proportionis: sic nomen leonis dictum de Deo nihil aliud significat, quam quòd Deus similiter se habet vt fortiter operetur in suis operibus, sicut leo in suis. c Et sic patet, quòd secundum quod dicuntur de Deo, eorum significatio diffiniri non potest, nisi per illud, quod de creaturis dicitur. De alijs autem nominibus, quæ non metaphoricè dicuntur de Deo, esset etiam eadem ratio, si dicerentur de Deo causaliter tãtum, vt quidam posuerunt. c Sic enim cum dicitur, Deus est bonus, nihil aliud esset quàm Deus est causa bonitatis creaturæ. Et sic hoc nomen bonum dictum de Deo clauderet in suo intellectu bonitatem creaturæ. Vnde bonũ per prius diceretur de creatura quam de Deo.

c Sed supra ostensum est, c quòd huiusmodi nomina non solum dicuntur de Deo causaliter, sed etiam essentialiter. Cũ enim dicitur, Deus est bonus, vel sapiens, non solum significatur quòd ipse sit causa sapientiæ, vel bonitatis, sed quòd hæc in eo eminentius præexistunt. Vnde secundum hoc dicendum est, quòd quantum ad rem significatam per nomen per prius dicũtur de Deo quam de creaturis, quia a Deo huiusmodi perfectiones in creaturas manant: sed quantum ad impositionem nominis per prius a nobis imponuntur creaturis quas prius cognoscimus. Vnde & modum significandi habent, qui competit creaturis, vt supra dictum est. c

¶Ad primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit quantum ad impositionem nominis.

¶Ad secundum dicendũ, quòd non est eadem ratio de nominibus, quæ metaphoricè de Deo dicuntur, & de alijs, vt dictum est. c

¶Ad tertium dicendum quòd obiectio illa procederet, si huiusmodi nomina solum de Deo causaliter dicerentur & non essentialiter, sicut sanum de medicina.

ARTICVLVS VII.

a ¶Vtrum nomina quæ important relationem ad creaturas dicantur de Deo ex tempore.

Ad septimum sic procedi-tur. Videtur quòd nomina, quæ important relationem ad creaturas, nõ dicantur de Deo ex tempore. Omnia enim huiusmodi nomina significant diuinam substantiam, vt communiter dicitur. Vnde & Ambrosius * dicit quòd hoc nomen dominus, est nomen potestatis, quæ est diuina substantia: & creatio significat Dei actionẽ, quæ est eius essentia. Sed diuina substantia non est temporalis, sed æterna. Ergo huiusmodi nomina nõ dicuntur de Deo ex tempore, sed ab æterno.

¶2 Præterea. Cuicunque conuenit aliquid ex tempore potest dici factum. Quod enim ex tempore est album, fit album. Sed Deo non conuenit esse factum. Ergo de Deo nihil prædicatur ex tempore.

¶3 Præterea. Si aliqua nomina dicuntur de Deo ex tempore propter hoc, quòd important relationem ad creaturas, eadem ratio videtur de omnibus, quæ relationem ad creaturas important. Sed quædam nomina importantia relationem ad creaturas dicuntur de Deo ab æterno. Ab æterno enim scivit creaturam & dilexit, secundum illud Iere. xxxi. In charitate perpetua dilexi te. Ergo & alia nomina, quæ important relationem ad creaturas: vt dominus, & creator dicuntur de Deo ab æterno.

¶4 Præterea. Huiusmodi nomina

falsitatem non importet, fundat tamen eam proxime, & simile est de alijs. Et sic nulla remanet ambiguitas: quoniam secũdum hoc nomina huiusmodi significant vnum. Nec oportet comitteri hoc nomina huiusmodi significant vnum. Nec oportet comitteri hoc nomina h huiusmodi significant vnum. Nec oportet comitteri hoc nomina h huiusmodi significant vnum. Nec oportet comitteri hoc nomina

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Secundo elandit amplam viam probandi conclusionem.
¶Tertio ibi, veruntamen veram viam aggreditur.
¶Quarto ibi, quum igitur Deus, probat conclusionem.
¶Quinto ibi, non propter aliquã: excludit tacitam obiectionẽ.
¶Quo ad primũ conclusio respõsiua quæsito est affirmatiua & particularis, scilicet quędam nomina importãtia relationem ad creaturas, dicuntur de Deo ex tempore.

¶Quo ad secundum scito, q̃ hæc conclusio ideo difficultatẽ aliq̃ habere videtur, quia nulla res noua potest Deo aduenire: & propterea si huiusmodi nomina ponunt rem aliquã realem in Deo, nulla erit difficultas. Si autẽ ponũt rem realẽ, secus esset. Et quoniam litera intendit probare cõclusionem ex hoc medio, scilicet quia non ponũt in Deo niſi relationem rationis, idcirco aliquantisper ista via, quæ ad hoc statim ducebat, scilicet, nulla relatio est res naturæ: q̃ erronea est statim excluſa, & hoc est primũ. Recitat aũt hic error ab Auerroe. 12. metaphy. cõmen. 19. Confutaturque hic sic. Res naturales habentur ordinẽ, habitudinẽque naturalẽ adinuicẽ. ergo cõsequentia patet. & antecedens, præter euidentiã q̃ habet ex 12. metaph. cõmen. 52. vbi ordo vniuersi bonum eiusdem dicitur, vt per se manifestum assumitur.

¶Hic esset quæritandum an dentur relationes reales: sed quoniã egrederemur propositi limites si ut quæstio specialis.

¶Quo ad tertium. propria ad inuestigandũ medium cõclusionis inferendæ, est videre, q̃ relatio est res naturæ, & quando non: & vnde habet quòd sit res naturæ, & vnde quòd non sit niſi rationis. Hanc ergo viam ingrediendo sic procedit. Relatio exigit duo extrema, ergo tripliciter potest inueniri res naturæ aut rationis, scilicet aut ex parte vtriusq; erit res rationis, aut ex parte vtriusque erit res naturæ: aut ex altero res naturæ, & ex altero res rationis. Antecedens patet: consequentia vero probatur. Extrema tripliciter variantur scilicet quòd inter aliqua non niſi per rationem est habitudo: aut in vtroque est res aliqua: vnde alterum respicit: aut vnum respicit alterum non eiusdem rationis. Assumptum quo ad primam partem declaratur ex contentis sub ea tribus modis relationum, scilicet respicientium idem & non entiũ: & iuxta secundas intentiones. Vbi nota quòd in primo gradu intellectus facit extrema, non entia, sed extrema: dũ distinguit vnũ in duo. In secundo vero intellectus facit vnum extremum, & ens ei extremum. Quo ad secundam vero partem declaratur ex duobus generibus relationum sub ea contentorum, scilicet consequentiam, quantitatem, & actionem, & passionem, vt patet in quinto metaph. Quo ad tertiam vero declaratur similiter ex duobus, scilicet sensu, seu scientia &c. & dextro in columna. Authoritateque Aristotelis confirmatur.

¶Hic multa dicuntur, contra quę obijcitur ab aliis: puta quòd inter ens & non ens, non est relatio realis. Et quòd inter motiuum & mobile est relatio realis. Et q̃d scientia habet relationem realem ad scibile: sed quoniam hæc per accidens hic dicuntur, ideo fient de his speciales quæstiones.

¶Veruntamen vnum valde arduum dubium dissimulandum non est circa illa verba literæ: in quibus dicitur, quòd relationes rationis in altero extremo, puta scibili & sensibili sunt, inquantum intellectus apprehendit ea vt terminos relationum oppositarum: puta scientiæ & sensus. Est autem dubium duplex. primo circa sensum literæ. Deinde circa rem. Circa sensum quidem, An intendat quòd correlatiuum exigatur ad hoc vt extremum subintelligatur sub ratione termini ipsius relatiui: verbi gratia. An relatio dominij exigatur ad hoc, vt Deus intelligatur, vt dominus est creaturæ inquantum eius est secta: & vel potius intendat, quòd correlatiuum comitatur intellectum alterius extremi sub ratione termini: ita quòd relatio dominij concomitatur Deum apprehensum vt terminum. Multum autem refert an sic, aut sic intendat. Quoniam in primo, correlatium ponitur de intrinseca ratione termini, imo ponitur terminus ipse: in secundo vero ponitur correlatium consequi rationem termini. Et consequenter in primo sensu ponitur, quòd terminus relatiui oportet esse relatium: in secundo vero, q̃ est absolutum ens. Et propterea nascit ardua de hoc quæstio, An terminus relatiui vtpote sit ens absolutum, vel respectuum.

¶Et q̃n hæc quæstio necessaria est hic, & intacta, niſi à Scoto, à quo videtur male demuta, idcirco tractãda est. Scotus ergo in primo, dist. 30. quæst. primã. motus (vt reor) ex verbis huius literæ, vt more suo carperet, q̃ bat multipliciter, q̃ terminus relatiui inquantũ terminus, est res absoluta: ac per hoc nullũ oportet ponere correlatiuum, ut terminet, alterũ relatiui: nec secundũ rẽ, nec secundũ rationẽ, Probatque hoc quadrupliciter. Primo sic. Per se differentia inter relatiua tertij modi & alia, eò quia cętera sunt mutua. Ista autem, quæ sunt tertij modi, non sunt mutua. ergo in relatiuis tertij modi, terminus est res absoluta. Antecedens patet, quinto metaphysicæ. cap. ad aliquid: consequentia vero est per se nota: quia ex quo non est correlatiuum & est terminus: ergo res absoluta est, quæ terminat. Secundo sic. Actus diffinit potẽtiam, & non econuerso: ergo actus vt terminus est res absoluta: Antecedens patet. 9. metaph. consequentia probatur. Actus diffinit potentiam ut terminat relationem potentiæ ad ipsum & diffinit vt prior est quam potentia. ergo vt terminus est prior potentia, sed vt correlatiuum non est prior potentia: quia correlatiua mutuo se diffinunt, vt dicit Porphyrius: ergo vt correlatiuum non est terminus: ergo vt res absoluta. Tertio sic. Relatiuum vt sic diffinitur per terminum, ergo terminus est prior relatiuo. ergo terminus non est ipsum correlatiuum. Antecedens patet, prima vero cõsequentia tenet ex septimo & nono metaph. ibi enim priorias substantiæ respectu accidentis: & hic actus respectu potentiæ habetur: ex hoc q̃ diffinunt illa. secunda vero consequentia patet: q̃ aliter daretur circulus in priore & posteriore secundum diffinitionem, quod est impossibile. ¶Quarto sic. In relatiuis tertij modi alterum extremum nullam relationem habet, niſi dum actualiter consideratur, & terminat relationem reliqui extremi ad se nullo intellectu considerante. imo ẽt exilitẽ, ergo terminat ratione absoluti & nõ ratione relationis comitlectæ. Hæc sunt motiua Scoti satis subtilia: & putauit ea efficacia, ita vt eorum conclusionem veram asseraz. Vt autem cognoscatur quantũ à vero distet opinio hæc, ex textu quinti metaphysicæ, in quo se fundauit inchoandum est. Errauit si quidem dupliciter in illo textu. Primo quia ipse supposuit textum illum intelligi de extremis seu fundamentis relationum. Ita quòd Arist. voluerit dicere, quòd quædam extrema sunt, quæ dicuntur ad aliquid propter relationes, quas habẽt adinuicem. Quædam verò propter relationem, quæ est in vno extremo tantum. Hoc enim esse contra sensum, imo verba Aristotelis patet sic. Aristoteles ibi explicite dicit se ponere differentiam inter ea, quæ secundum se sunt ad aliquid. Sed constat quòd fundamenta relationum non sunt ad aliquid niſi per accidens, vt ibidem expresse dicitur: ergo nõ intelligitur textus ille de rebus, quæ denominantur relatiue, sed de ipsis ad aliquid. Nec potest aliter saluari textus ille. ¶Secundo. Errat in differentia assignata. In textu siquidem illo non dicitur, quòd quædam sunt mutua relatiua, & quædam non sunt, vt Scotus somniauit: sed differentia assignatur in causa, seu ratione essendi ad aliquid. Ita quod textus aformat etiam relatiua tertij modi vtrinque esse ad aliquid. Sed differentiam ponit in hoc: quòd in relatiuis primi & secundi modi ratio quòd sint ad aliquid, est vtrunque hoc ipsum quod est ad aliud se habere. In relatiuis vero tertij modi ex parte vnius extremi, ratio quòd sit ad aliquid non est hoc ipsum quod est ad aliud se habere, sed aliud se habere ad ipsum: vbi manifeste patet quòd tota differentia consistit in ratione essendi ad aliquid, & non in esse mutua, uel non mutua. Et quoniam textus ille est fundamentum theologorum in materia huius articuli speculatiue scribentium, ideo ad maiorem claritatem discutiendus est sic. Textus ille implicat duo contradictoria. ergo antecedens manifestatur. Textus loquitur de his, quæ secundum se sunt ad aliquid: & negat de aliquo illorũ hoc ipsum quod est, esse ad aliud se habere, ergo negat diffinitionẽ à diffinito, seu quod æquiualet à parte subiectiua

subiectiua per se diffinitæ. Antecedens patet pro vtraque parte. In illo textu dicit enim scibile & sensibile, & alia huiusmodi sunt per se ad aliquid, & q̃ non dicuntur ad aliquid, quia ipsa ad aliud sint, sed quia alia dicuntur ad ipsa: consequentia patet ex diffinitione ad aliquid posita ab ipso Aristotele in prædicamentis. & cum hæc contradictio sit manifesta, dicendum videtur, quòd Aristo. loquitur de ad aliquid secundum sua fundamenta, quum dicit, ipsa non sunt ad aliud, sed alia ad ipsa. Et hic paralogismus (vt reor) mente retentus decepit omnes qui in hoc textu erauerunt. Ad cuius solutionem scito, quòd quia metaphysicus tractat de relatiuis vt sunt per se partes entis, id est vt sunt entia realia. Idcirco diffinitiua ista est intelligenda de relatiuis secũdum quòd entia realia sunt, & non de eis sumptis vt abstrahunt ab ente reali, id est secundum q̃ important, ad, non curando de esse eorum, quemadmodum in prædicamentis diffinita sunt. Et propterea omissa ibidem est differentia ista. Inter relatiua ergo per se differentia ponitur, quo ad esse reale, q̃ ponunt, non q̃ supponunt, in hoc quod quædam relatiua sunt, quæ ideo entia realia sunt, quia ipsa sunt in rerum natura talia entia, q̃ ad aliud se habẽt. Quædam vero nõ sunt entia realia, quia ipsa in rerum natura sunt ad aliud. Sed hæc solatione inter realia numerari possunt, quia alia realia dicuntur ad ipsa, ita q̃ differẽtia cõsistit in hoc: per se relatiuorũ quædam sunt realia per denominationem, seu prædicationem intrinsecam. Quædam vero per denominationem extrinsecam. Ab alterius enim realitate relatiua ipsa quoque inter realia relatiua connumerantur. Et iuxta hunc sensum consonat dictum commune, scilicet quòd ex hoc textu habetur, quòd omnia relatiua non sunt mutua quo ad realitatem. Nec obstat si obijciatur quòd textus non meminit de esse reali, quoniam supponitur quòd de tali esse loquatur, ex eo quòd metaphysicus est tractare de rebus, vt sunt partes entis realis: & consequenter de relatiuis vt sunt ad aliquid in re, & non vt intelliguntur ad aliquid. Et hinc patet, quòd nulla est contradictio: quoniam non negatur diffinitio de diffinito, sed insinuatur quòd illa diffinitio conuenit ad aliquid sue sit ens reale, sue sit eus rationis: nec illa negatur de ad aliquid, sed negatur à quibusdam poni esse relationes, q̃ de Deo dicimẽ ex tempore, non sunt in Deo niſi secundum rationemita nec fieri, nec factum esse dicitur de Deo, niſi secundum rationẽ nulla mutatione circa ipsum existente, sicut est id, Domine refugium factus es nobis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ operatio intellectus & voluntatis est in operante. Et ideo nomina, quæ significant relationes consequentes actionem intellectus, vel voluntatis, dicuntur de Deo ab æterno. Quæ verò consequuntur actiones procedentes secundum modum intelligendi ad exteriores effectus, dicũtur de Deo ex tẽpore, vt Saluator, creator, & huiusmodi [c].

¶Ad quartum dicendum, q̃ relationes significatæ per huiusmodi nomina, quæ dicuntur de Deo ex tempore, sunt in Deo secundum rationem tantum: oppositæ autem relationes in creaturis sunt secundum rem. Nec est inconueniens quòd relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur: tamen secundum quòd cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiuè ad creaturam: quia creatura refertur ad ipsum: sicut philosophus dicit, in quinto Met. q̃ scibile dicitur relatiuè, quia scientia refertur ad ipsum.

¶Ad quintum dicendum, q̃ cum ea ratione referat Deus ad creaturam, qua creatura refertur ad ipsum: cum relatio subiectionis realiter sit in creatura: sequitur q̃ Deus non secundum rationẽ tantum, sed realiter sit Dominus. Eo enim modo dicitur Dominus, quo creatura ei subiecta est.

¶Ad sextum dicendum, q̃ ad cognoscendum vtrum relatiua sint simul natura vel non: non oportet considerare ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & econuerso, tunc sunt simul natura: sicut duplum, dimidium, & pater, & filius, & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non econuerso, tunc non sunt simul natura. Et hoc modo se habent scientia & scibile. Nam scibile dicitur secundum potentiam: scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præcisilit scientię. Sed si accipiatur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum. Nam scitum nõ est aliquid niſi sit eius scientia. Licet igitur Deus sit prior creaturis: quia tamen in significatione Domini claditur q̃ habeat seruum, & econuerso, illa duo relatiua Dominus & seruus, sunt simul natura. Vnde Deus non fuit Dominus antequam haberet creaturam sibi subiectam.

Articvlvs VIII.

¶Vtrum hoc nomen Deus sit nomen naturæ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ hoc nomen Deus non sit nomen naturæ. Dicit enim Damascenus *in primo libro, q̃ Deus dicitur à theyn, quod est curare. & fouere vniuersa. vel ab ethyn, id est ardere. Deus enim noster ignis cõsumens est. vel à theasthe. quod est cõsiderare omnia. Hæc autem omnia ad operationẽ pertinent. Ergo hoc nomen Deus, operationem significat, & non naturam.

¶2 Præterea, Secundum hoc aliquid nominatur à nobis secũdm q̃ cognoscitur. Sed diuina natura est nobis ignota. Ergo hoc nomen Deus non significat naturam diuinam.

¶Sed contra est quod dicit Amb. * in lib. de fide q̃ Deus est nomen naturæ

¶Respondeo dicendum, q̃ non est semper idem id, à quo imponitur nomen ad significandum, & id ad quod significandũ nomen imponitur [c]. Sicut enim substantiam rei ex propriis actibus, vel operationibus eius cognoscimus, ita substãtiã rei denominamus q̃nq; ab aliqua eius operatione, vel proprietate. Sicut substantiam lapidis denominamus ab aliqua actiõe eius, quia ledit pedem: nõ tamen hoc nomen imposituit ad significandum hanc actionem, sed substantiam lapidis.

Si qua vero sunt, quæ secundum se sunt nota nobis, vt calor, frigus, in rerum natura q̃ sit ad aliud, cum quo tamen sint q̃ formaliter illamet, hoc ipsum q̃ sunt ad aliud sunt, vt diffinitio eorum exigit. Laborat ergo argumentum in æquiuoco. Singulare ergo est in relatiuis tertij modi, q̃ alterum ideo tantum est in re ad aliquid, quia reliquum est ad ipsum.

¶Ex his autem facile patet respõsio ad quæstionem quo ad relatiua tertij modi. Sed vt vniuersalis doctrina habeatur, scito quòd nomine termini, in proposito intelligitur id, ad quod relatiuum dicitur, & quod in diffinitione relatiui oportet ponere. hæc enim duo ipsemet Scotus concedit conuenire termino. Tunc sic: si absolutum vt sic, esset terminus relatiui. sequeretur primo q̃ quum in diffinitione ad aliquid dicitur: Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum quod sunt est ad aliud se habere: ly aliud supponeret pro re absoluta: & sic duplum, hoc ipsum quod est, non est ad aliud, id est dimidium: nec ferus est ad Dominum: nec pater ad filium &c. hoc autem ex prædicamentis & expositoribus constat esse falsum. omnes enim dicunt q̃ ly aliud supponit pro termino, & assignando illud, dant eor relatiuum: Imò textus expresse dicit, quòd Dominus non dicitur ad aliquid aliud in seruo existens, niſi ad ipsum sub ratione serui. Et Auer. ibidem dicit q̃ semper id, ad quod dr relatiuũ, oportet esse in prædicamẽto relationis. Sequeret secundo q̃ in diffinitione alicuius creaturæ necessario caderet Deus sub propria ratione absoluta. Et quũ hoc sit impossibile, sequeretur quòd aliqua creatura naturalis remaneret incognoscibilis naturaliter: patet sequela de creatione passiua: de relatione vniuersi ad Deum vltimum finem &c. Sequeretur tertio quòd relatiuum exigeret in diffinitione sua ex parte termini duo, scilicet correlatiuum & absolutum. Et quum ex prędicamentis patet q̃ correlatium exigitur vt id ad quod dicitur, illud absolutum quare exiget nulla est ratio.

¶Sequeretur quarto, quòd in diuinis personis non possent saluari relationes ad intra, niſi ponendo personas distingui realiter in absolutis. tenet sequela, quia relatiuum reale exigit terminum realiter à se distinctum. Si ergo paternitatis diuinæ termi nus est res absoluta, ergo aliqua res absoluta in diuinis distinguit à

[a] 24. 291. 3

[c] 75. 1. dist. 2. in expo. lit. & dist. 28 ar. 1. 6. Et dist. 32. q. 2. ar. 2. 2.

[c] Li. 1. Orthodo. tidei. c. 12.

* In prologo. lib. 2. de fide. circa prin. tom. 2. c. 3. ad Gala. post medi. tom. 5. Li. 1 de fide ad gran. ca. 69 322.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patere realiter. Dicendum est ergo cum peripateticis & cæteris philosophis, quantum vis ille me recolo, quòd terminus relativi & correlativum idem sunt imo terminare relativum est in ratione correlativi cuiusque.

¶ Ad primum obiectionem Scoti iam patet respõsio. Terminus enim relativi certij modi est correlativum illius: & hoc ex illo textu 5. met. expresse habetur, cuius dicitur ibidem de termino, quòd est ad aliquid secundum se: & quo ad ipsum dicitur aliud: hoc enim nõ pot nisi de correlativo verificari. ergo. Quo autem de eodem verificetur etiam quo ipsum non dicit ad aliud, iã declaratum est.

Ar. 5. huius que.

¶ Ad secundõ aũt obiectionem dicẽdũ, falsum supponi. f. quo de actu vt terminat relationem potentiæ ibi fit sermo. Ibi, namq; de natur potentiæ, & de natura secundum transcendentes relationes, quibus essentialiter potentia respicit actũ. Et actus talis respicit potentiã. Et vult Arist. quo quia potentia non pot abiq; actu intelligi: actus aũt pot & intelligi & esse absq; potẽtia, vt patet de actu puro: ideo actus est prior potentia. ex modo ergo intellectus illius procedit obiectio. Quis posset dici, quòd relativa, quorum vnum importat actũ, & reliqua potentiã, non sunt bene assignata. & iõ nec sunt simul natura, quæ sed diffiniuntur inuicẽ &c. vt Aristot. in prædicamentis dixit.

5. 12. parũ ante medio.

¶ Ad tertiam obiectionem proprie loquendo negandã est antecedens: quia vt magnus docuit Alber. Relativum non diffinitur p terminũ, sed ad terminum: quia non hẽt esse p terminũ in quocunq; gñe causæ, sed ad terminũ. cõsequẽtia aũt oppositi est falsa, quia stat diffinitũ esse simul natura & intellectu cum diffinito. ¶ Ad authoritates aũt Arist. dicẽdum, quòd tenent, quia loquuntur in materia, in qua iter diffinies & diffinitũ est ordo. vbicunq; enim inter diffinies & diffinitum oportet

Q. 12. ar. 11.

11. b. 4 meta. tex. 28. tom. 3.

95 q. 3 ar. 4. q. 1. ar. 2. & 8. 1. ar. 3. q.

albedo, & huiusmodi, non ab alijs denominantur. Vnde in talibus idem est quod nomen significat, & id à quo imponitur nomen ad significandum. Quia igitur Deus non est notus nobis in sui natura, sed innotescit nobis ex operationibus, vel effectibus eius, ex his possumus eum nominare, vt supra dictum est. c Vnde hoc nomen Deus est nomen operationis quantum ad id, à quo imponitur ad significandum. Imponitur enim hoc nomen ab vniuersali rerum prouidentia. Omnes enim loquentes de Deo, hoc intendunt nominare Deũ, quòd habet prouidentiam vniuersalem de rebus. vnde dicit Dionysius * 12. capitulo de diui. nomi. quòd deitas est quæ omnia videt prouidentia, & bonitate perfecta. Ex hac aũt operatione hoc nomen Deus assumptum impositum est ad significandum diuinam naturam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd omnia, quæ posuit Damascen. pertinent ad prouidentiam, à qua imponitur hoc nomen Deus ad significandum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum quòd naturam alicuius rei ex eius proprietatibus & effectibus cognoscere possumus, sic eam nomine possumus significare. Vnde, quia substantiam lapidis ex eius proprietate possumus cognoscere secundum seipsam, sciendo quid est lapis, hoc nomen lapis ipsam lapidis naturam secundum quod in se est significat. Significat enim diffinitionem lapidis, per quam scimus quid est lapis. Ratio enim quam significat nomen, est diffinitio, vt dicitur in 4. meta p. * Sed ex effectibus diuinis diuinam naturã non possumus cognoscere secundum quòd in se est, vt sciamus de ea quid est, sed per modum eminentiæ, & causalitatis, & negationis, vt supra dictum est. c Et sic hoc nomen Deus significat naturam diuinam. Impositum est enim nomen hoc ad aliquid significandum supra omnia existens. quod est principium omnium, & remotum ab omnibus. Hoc enim intendũt significare nominantes Deum.

Articvlvs IX.

¶ Vtrum hoc nomen Deus sit communicabile.

Ad Nonvm sic proceditur. Videtur quòd hoc nomen Deus sit communicabile. Cuicunque enim

11. b. 4 meta. tex. 28. tom. 3.

communicatur res significata per nomen, communicatur & nomen ipsum, Sed hoc nomen Deus (vt dictum est c) significat diuinam naturam, quæ est communicabilis alijs, secundum illud 2. Petr. primo. Magna & pretiosa promissa nobis donauit, vt per hoc efficiamur diuinæ consortes naturæ. Ergo hoc nomen Deus est communicabile.

¶ 2 Præterea, Sola nomina propria non sunt communicabilia. Sed hoc nomen Deus non est nomen proprium, sed appellatiuum; quod patet ex hoc, quod habet plurale, secundum illud Psal. Ego dixi dij estis. Ergo hoc nomen Deus est communicabile.

¶ 3 Præterea, Hoc nomen Deus imponitur ab operatione, vt dictum est. c Sed alia nomina quæ imponuntur Deo ab operationibus, siue ab effectibus sunt communicabilia, vt bonus, & sapiens, & huiusmodi. Ergo hoc nomen Deus est communicabile.

¶ Sed contra est quod dicitur Sapien. 14. Incommunicabile nomen lignis, & lapidibus imposuerunt; & loquitur de nomine deitatis. Ergo hoc nomen Deus est nomen incommunicabile.

¶ Respondeo dicendum, quòd aliquod nomen potest esse communicabile dupliciter. Vno modo proprie. Alio modo per similitudinem. Proprie quidem communicabile est, qđ secundum totam significationem nominis est communicabile multis. Per similitudinem autem communicabile est, quod est communicabile secundum aliquid eorum, quæ includuntur in nominis significatione. Hoc enim nomen Deo proprie d communicatur omnibus illis, in quibus ingeniatur natura, quam significat hoc nomen Deo. Per similitudinem vero communicabile est illis, qui participant quid eiusdem nominum, vt puta audaciam, vel fortitudinem, c qui metaphorice leones dicuntur. Ad sciendum autem quæ nomina propriè sunt communicabilia, considerandum est, quòd omnis forma in supposito singulari existes, per quod individuatur, communis est multis, vel secundum rem, vel secundum rationem saltem. Sicut natura humana communis est multis secundum rem & rationem: natura autem solis non est communis multis secundum rem, sed secundum rationem tantum. Potest enim natura solis intelligi vt in pluribus suppositis existens. Et hoc ideo, quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari. Vnde esse in vno supposito singulari, vel in pluribus, est per intellectum naturæ speciei. Vnde seruato intellectu naturæ speciei põt intelligi vt in pluribus existens. Sed singulare ex hoc ipso qđ est singulare, est diuisum ab omnibus alijs. Vnde omne nomen impositum ad significãdum aliquod singulare, est incommunicabile & re & ratione. Non enim potest in apprehensione cadere pluralitas huius individui. Vnde nullum nomen significans aliquod individuũ, est communicabile multis propriè, sed solum secundum similitudinem, sicut aliquis metaphoricè potest dici Achilles, inquantum habet aliquid de proprietatibus Achillis, scilicet fortitudinem. Formæ vero, quæ non individuantur per aliud suppositum, sed per seipsas, quia scilicet sunt formę subsistentes, si intelligerentur secundum quòd sunt in seipsis, non d possent communicari nec re, neque ratione: sed forte per similitudinem: sicut dictum est de individuis. c Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere secundum quòd sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum habentiũ formas in materia: ideo, vt dictum est, c imponimus eis nomina concreta significantia naturam in aliquo supposito. c Vnde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significãdum naturas rerum compositarum, & de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significãdum naturas simplices subsistentes. Vnde, cum hoc nomen Deus impositum sit ad significandum naturam diuinam, vt dictum est, c natura autem diuina multiplicabilis non est, vt supra ostẽsum est: c sequitur quod hoc nomen Deus incommunicabile quidem sit secundum rem, sed communicabile quidem sit secundom opinionẽ, quemadmodum hoc nomen Sol esset communicabile secundum opinionem ponentium multos soles. Et secundum hoc dicitur Gala. 4. His qui natura non sunt dij seruiebatis. Glos. non sunt dij natura, sed opinione hominum. Est nihilominus communicabile hoc nomen Deus, non secundum suam totam significationem, sed secundum aliquid eius per quandam similitudinem, vt dij dicantur, qui participant aliquid diuinum per similitudinem secundum illud, Ego dixi, dij estis. Si vero esset aliquod nomen impositum ad significandum Deum non ex parte naturæ, sed ex parte suppositi secundum quod consideratur vt hoc aliquid, illud nomen esset omnib. modis incommunicabile, sicut forte est

Ar. 1. huius que. ad 2. argu.

Ar. praced.

Q. 11. ar. 3.

Ar. 3. huius.

D. 614.

mentaliter. Hoc enim conuenit Deo secundum rem, sicut potestas coercendi subditos. Et quod hoc intendat ex eo manifestatur, quia quo ad ordinem ad subditos negat conuenire Deo: quo niam nec formaliter nec, fundamentaliter Deus habet vnde ordinetur ad subditos.

¶ Quo ad quartũ probatur conclusio intẽta sic. Deus est extra totũ ordinẽ vniuersi, ita qđ creaturæ ordinantur ad ipsum, & non econuerso. ergo creaturæ realiter referũtur ad Deum. In Deo aũt non est ad creaturas relatio nisi rõnis. ergo nihil prohibet quædam nomina importãtia relationẽ dici de Deo ex tpe. Antecedẽs patet, prima aũt consequentia ex illa maxima in præcedẽti parte posita. f. quicunq; extrema nõ sunt vnius ordinis, & vnũ respicit aliud realiter, nõ est relatio nisi rõnis: ergo, si Deus est extra ordinem &c. secunda aũt consequentia est per se nota.

Contra rõnem adductã in litera pro hac conclusione, Scotus dupliciter insistit in loco præallegato. Primo inquit. Rõ ista petit principiũ: qa quum Deus manifeste sit prior creatura, ac per hoc aliquẽ ordinẽ hẽt, vt prius ad posterius, assumendo qđ in eo nõ est ordo, nihil aliud est q̃ assumere qđ Deus non hẽt ordinem realẽ ad creaturã: hoc aũt erat probandum. Secundo peccat vt dicit. secundum sophisma consequentis, quia negatio ordinis non infert negationem relationis in eõ, qm̃ non negationẽ relationum æquiparantiæ. Et tamen litera ex negatione ordinis, negat omnem realem relationem.

¶ Aureolus quoq;, vt habes in tertia distinct. primi in Capreolo contra hanc rõnẽ instat: sed qm̃ assumit vel mortua soluta a S. Tho. expresse, vel assumit aliud ab hac ratione loco illius. ideo omittẽda censui.

¶ Ad obiecta ergo Scoti dr, qđ in æquiuoco laboramus. in litera enim est sermo non de ordine formaliter, qa est relatio, sed de ordine fundamẽtaliter. Ita qđ esse eiusdẽ ordinis nihil aliud est q̃ esse eiusdẽ rõnis quo ad eãm relationis, & esse non eiusdẽ ordinis, est esse alterius rõnis. Ita qđ inter ea sola est relatio realis vtring; , in quib. est eadẽ cã referendi vnũ ad aliud. Sed hoc contingit multis modis; quia in relatiuis primi modi. f. pertinentium ad quantitatẽ est idẽtitas specifica in cã. In relatiuis autem secũdi modi, f. pertinentiũ ad actionẽ, & passionem est identitas quasi specifica, seu formalis, qa vtrinque cã est pfectior propria, quamuis in patiente vt beatur, & in agente vt conferuet, vt Auer. de intelligẽtijs 12. meta. com. 35. docuit. In relatiuis aũt tertij modi. f. spectantiũ ad mensurã & mensuratum, in altero extremo nulla cã est referibilitatis suæ ad aliud: & propterea alterius ordinis dr quo ad eãm relationis. Vnde patet, qđ nõ petit principium: non est. n. idem dicere, in Deo nulla ficã, vt referatur ad creaturam, quasi in creatura sit cã referẽdi ipsam ad Deum. Et dicere, in Deo non est ordo realis ad creaturas, sed illud est cã huius. Et ppea processus iste est a cã ad effectũ. Nec peccat secũdũ cõsequens: quia non loquitur de ordine formaliter, sed fundamentaliter: qđ ẽt in relatiuis æquiparãtię, oportet esse. duo. n. alba eiusdem rõnis sunt & simpliciter & quo ad hoc vt causent ad se inuicẽ respectus, hoc autem est esse eiusdem rationis.

In 2. Cor. ar. 1.

¶ Quo ad quintũ. Aduerte, qđ intenta cõclusio ex duobus impediri posset. Primo ex ipso significato formali horũ nominũ. f. si significarent in Deo aliquã rẽ naturæ; qa in Deo nulla res naturæ põt praliter poni. Secundo ex fundamẽto illius rõnis. Dato. n. qđ Dominus non ponat supra Deũ nisi relationẽ rõnis, & ex hoc non prohibeatur tẽporalitas: si tamen ista relatio rationis non posset denominare

77 supra ar. 5. c. & infra q. 29 ar. 4. & 2. prol. arti. 2. 2. & di. 15. ar. 4. & 1. 2 tra c. 31. 33 & 34 & ver. q. 2. ar. 11. & po. q. 7 ar. 7. & opuſ. 3. c. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

temporaliter, nisi propter mutationem aliquam in ipso denominabili, oporteret dicere, quòd nullum huiusmodi nomen potest dici de Deo ex tempore: quoniam in Deo nulla possibilis est mutatio: sed est omni no immobilis, vt in quæstione nona dictum est. Quia igitur litera ista iam impedimentum ex formali significato excluserat, vt confirmatam conclusionis probationem afferret: secundum impedimentum excludit, præfatæ obiectioni tacite respondendo, dum dixit, quòd Deus dicitur ex tempore Dominus, verbi gratia, non propter mutationem aliquam in ipso, sed in creatura, quæ hoc ex similitudine participat.

† 2. Perhibetur c. 2. aliis verbis aequipollentibus. tom. 1.

¶ In responsione ad quartum perspiciter aduerte, q correlatiuũ tertij modi vt scibile seu in proposito Dñs, & similia, nõ iudicari esse secundũ duo entis genera. Primo in genere entis simpliciter. Secundo in genere entis secundum quid. i. entis rõnis. Si loquamur de eis secundũ esse simpliciter tunc ipsa non alia rõne sunt, nisi qa comparia sua, quæ terminantur ad ipsa formaliter sunt in rerum natura, ita q ad corũ esse extra animã hoc sufficit. sunt enim contenta hoc debilissimo essendi modo. Et sic esse Dñm nihil ponit in Deo secluso oi intellectu, nisi terminare formaliter relationẽ serui: q̃ Deus secundum se terminat subiectiue. i. vt quasi subiectũ termini formalis, sed ponit, vel supponit bñ aliqd in creatura, scilicet relationẽ seruitutis ad Deũ vt subiectum &c. nec ipsum terminare formaliter seruitutis relationẽ plus aliquid ponit, q̃ sit esse ipsius terminati, licet alio modo illud ponat. Et secundum hoc Deus est Dñs de nouo, & sine oi intellectu sola seruitute creaturæ: quia esse Dñm nullũ esse in rerũ natura ponit nisi esse sui oppositi. Nec est incõueniens in materia relatiua vnũ oppositorum esse, quia aliud est, vt Aristoteles docuit: & rõ est: quia

D. 110. 72. 73

secundum veritatem, & de Deo secundum opinionem.

¶ 3 Præterea, Vniuoca dicuntur quorum est ratio vna. Sed catholicus cum dicit vnum esse Deum, intelligit nomine Dei rem omnipotentem, & superomnia venerandam, & hoc idem intelligit gẽtilis cũ dicit, ido lũ esse Dum. Ergo hoc nomẽ vniuocè dr vtrobiq;

¶ Sed Contra, illud, quod est in intellectu, est similitudo eius quod est in re, vt dicitur in primo periher. * Sed animal dictum de animali vero & de animali picto, æquiuoce dicitur. Ergo hoc nomen Deus dictum de Deo vero, & de Deo secundum opinionem æquiuocè dicitur.

¶ 4 Præterea, Nullus potest significare id quod non cognoscit. Sed gentilis nõ cognoscit naturam diuinam. Ergo cũ dicit, idolum est Deus, non signat veram Deitatem: hanc autem signat catholicus dicens vnum esse Deum. Ergo hoc nomen Deus non dicitur vniuocè, sed æquiuocè de Deo vero, & de Deo secundum opinionem.

¶ Respondeo dicendum, quòd hoc nomen Deus in præmissis tribus significationibus non accipitur neque vniuoce, neque æquiuoce, sed analogice. Quod ex hoc patet. Quia vniuocorum est omnino eadem ratio, æquiuocorum est omnino ratio diuersa. in analogicis verò, oportet quòd nomen secundum vnam significationem acceptum ponatur in diffinitione d eiusdem nominis secundũ alias significationes accepti. e sicut ens de substantia dictum ponitur in diffinitione entis secundum quod de accidente dicitur, & sanum dictum de animali ponitur in diffinitione sani secundum quòd dicitur de vrina & de medicina. Huius enim sani, quod est in animali, vrina est significatiua, & medicina factiua. sic accidit in proposito. Nam hoc nomen Deus, secundum quòd pro Deo vero sumitur in ratione Dei, sumitur secundum quòd dicitur Deus secundum opinionem, vel participationem. Cum enim aliquem nominamus Deum secundum participationem, intelligimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei. Similiter cum idolum nominamus Deum, hoc nomine Deus intelligimus significari aliquid, de quo homines opinantur quòd sit Deus, & sic manifestum est, quòd alia & alia est significatio nominis, sed vna illarum significationum claditur in significationibus aliis. Vnde manifestum est quòd analogice dicit.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod nominum multiplicitas non attenditur secundum nominis

10 20 30 40 50 60 70

oppositæ relatiua in hoc à cæteris oppositis differunt q se simul ponunt: nec vnum in distinctione alterius constituitur, vt Sanctus Thomas docuit. At si obiicetur, q in materia relatiua non sic denominatio ab extrinseco, vt in secundo contra Gen. c. 13. determinatur. Respondeo q hoc est verum formaliter, non aũt realiter. Non. n. Deus dẽ Dominus a seruitute formaliter sed a relatione Domini, q̃ est velut ei inhærẽs, sed tñ Deus dẽ Dñs, & realiter Dñs a relatiue seruitutis: quia esse Dñm nullũ esse ponit, nisi qđ terminus est realis seruitutis. Et sic ista denominatio est formaliter ab extrinseco, & realiter ab extrinseco. Si aũt loquamur de eis secundũ esse rõnis, sic esse Dñm ponit in Deo relationem rõnis. Et sic dẽ, & vere, q Deus dẽ Dñs à Dominio, quia est relatio rõnis, nõ q hic sint duæ relationes Dñij, altera extra aiam, & altera rõnis: sed quia illa relatio Dñij, q̃ tã debili modo ens dẽ, duplicitet iudicata est a doctoribus: q̃hque secundum esse proprium, & sic dicta est relatio & ens rõnis tñ: quia nullũ hẽt propriũ esse nisi per rõnem. Quique secundum esse alienum, sed positiua quo entis nomen vtrumque mer etur, & sic dicta est ens, & inter entis partes numerata quinto metaphysico. quia alia dicitur ad ipsam. Et quia sic nullũ esse ponit in denominato, sed in terminato tñ. Ideo semper & simpliciter de istis dicitur, quod nullum esse ponunt in denominato: puta Deo aut scibili, nisi rationis, quod spectat ad esse priũ. Et bene nota, quod non dicit quod nullum esse ponunt, sed quod nullum esse in denominato ponũt, quia ponunt esse posito, quod sufficit ad eorum esse extra. Et si hãc distinctionem pleneris, atq; scieueris applicare, diuersa doctorum dicta verificabis: puta q̃ istæ relationes nõ sũt entia extra aiam. hoc. n. verũ est

Q. 13. ar. 6. ad 3. ad 4.

Articvlvs XI.

a ¶ Vtrum hoc nomen, qui est, sit maxime nomen Dei proprium.

Ad vndecimvm sic proceditur. Videtur quod hoc nomen, qui est non sit maxime proprium nomen Dei. Hoc enim nomen Deus est nomen incommunicabile, vt dictum est. e Sed hoc nomen, qui est, non est nomen incommunicabile. Ergo hoc nomen, qui est, non est maxime propriũ nomen Dei.

Arist. 5 Metaph. text. 20.

est secundum esse proprium: & quòd ista sunt, quia opposita sunt. hoc verum est secundum esse alienum. Videbisque Sanctum Thomam vtrunque tetigisse in hac responsione: Augustinum quoque in quinto de trinita. capitulo vltimo. Aduertes quoque quòd nouitijs compatiens author magis vsus est relatiuis istis secundũ esse rationis, quã secundum illam essendi diminutionem non facile intelligibilem. Ex his quoque patet, quomodo nullo intellectu considerante potest dici Dominus Deus formaliter: & quomodo non nisi fundamentaliter &c. distinguendo de esse proprio vel alieno ipsius. Habesque hinc defectum Scot. in primo distinct. 30. q. prima, credentis quod Deus dicitur Dominus ex sola relatione, quæ est in creatura. ponit enim effectum formalem, scilicet esse Dominum, absque causa formali, scilicet relatione Domini, quod non est intelligibile.

† 1. in principio illius.

a ¶ Super Quæstionis 13. Artic. VIII.

Q. 3. a. 4.

In titulo nomen naturæ, sumitur, vt distinguitur contra nomen tam operationis, quam perfectionis quasi superadditæ naturæ, per modum proprietatis.

¶ In corpore vna est conclusio resposiua quæsito cum distinctione sic. Deus est nomen naturæ, quo ad id, ad quod nomen impositum est, operationis vero quo ad id à quo impositum est. Hæc conclusio in litera probatur, quo ad duo: scilicet quo ad distinctionem quam in se claudit, & quo ad secundam partem. Prima autem pars vt nota resolsiquitur. Probatur ergo distinctio sic, nomina rerum per se cognitarum habent id à quo & ad quod nomen imponitur idem, rerum autem per alia tantum, puta effectus, operationes, aut proprietates cognitarum habent id à quo, aliud ab eo, ad quod nomen imponitur: sed nomina diuina sunt rerum secundi ordinis: ergo in eis aliud est à quo, &c. ergo ly Deus habet aliud à quo &c. Maior probatur: quia sicut cognoscitur ita nominatur. Et manifestatur exemplo lapidis, quo ad secundam partem, & qualitatum sensibilium, quo ad primam. Minor patet ex dictis in quæstione duodecima. Secunda autem conclusionis pars probatur: ly Deus est impositum ab vniuersali prouidentia. ergo. Antecedens probatur dupliciter. Primo ex communi vsu loquentium. Secundo authoritate Dio. Et confirmatur in responsione, authoritate Damas.

¶ 2 Præterea, Diony. * dicit 3. capit. de diui. no. quod boni nominatio excellenter est manifestatiua omnium Dei processionum. Sed hoc maxime Deo conuenit, quòd sit vniuersale rerum principium. ergo hoc nomen bonum, est maxime proprium Dei, & nõ hoc nomen, qui est.

¶ 3 Præterea, Omne nomen diuinum videtur importare relationem ad creaturas, cum Deus non cognoscatur à nobis, nisi per creaturas. Sed hoc nomen, qui est, nullam importat habitudinem ad creaturas. Ergo hoc nomẽ, qui est, non est maxime proprium nomen Dei.

¶ Sed contra est q̃ dicitur Exodi 3. quòd Moysi quærenti, si dixerint mihi quod est nomen eius, quid dicam eis, & respondet ei Dominus, sic dices eis, Qui est misit me ad vos. Ergo hoc nomen, qui est, est maxime proprium nomen Dei.

¶ Respondeo dicendum, quòd hoc nomen, qui est, triplici ratione est maxime proprium nomen Dei. Primò quidem propter sui significationem. Non enim significat formam aliquam, sed ipsum esse. Vnde cum esse Dei sit ipsa eius essentia: & hoc nulli alij conueniat, vt suprà ostẽsum est, e manifestum est quòd inter alia nomina hoc maxime proprie nominat Deum. Vnumquodque enim denominatur à sua forma. Secundò propter eius vniuersalitatem. Omnia enim alia nomina vel sunt minus communia, vel si conuertantur cum ipso, tamen addũt aliquam supra ipsum secundum rationem. Vnde quodammodo informant & determinant ipsum. Intellectus autem noster non potest ipsam Dei essentiam cognoscere in statu viæ secundum quòd in se est, sed quemcunque modum determinet circa id quod de Deo intelligit, deficit à modo, quo Deus in se est. Et ideo quanto aliqua nomina sunt minus determinata & magis communia & absoluta, tanto magis proprie dicuntur de Deo à nobis. Vnde & Damascenus * dicit quòd principalius omnibus, quæ de Deo dicuntur nominib. est, qui est, totum enim in seipso comprehendens velut quoddam pelagus substantiæ infinitum, & indeterminatum. Quolibet enim alio nomine determinatur aliquis modus substantiæ rei; sed hoc nomen qui est, nullum modum essendi determinat, sed se habet indeterminatè ad omnes. Et ideo nominat ipsum pelagus substantiæ infinitum. Tertiò vero ex eius significatione. Significat enim esse in præsenti. Et hoc maxime proprie de Deo dicitur, cuius esse non nouit præteritum, vel futurum, vt dicit Augustinus in quinto de trin. *

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod hoc nomen, qui est, est magis proprium nomen Dei, quam hoc nomen Deus, inquantum ad id, à quo imponitur, scilicet ab esse, & quantum ad modum significandi, & consignificandi, vt dictum est. c Sed quantum ad id ad quod imponitur nomen ad significandum, est magis proprium hoc nomen Deus, quod imponitur ad significandum naturam diuinam. Et adhuc magis proprium nomen est qui est secundum esse proprium, quia ipsum esse subsistens, quod significatur per hoc nomen qui est, est ipsum esse quod proprium est Dei. Vnde patet quòd hoc nomen qui est, non solum dicit esse, sed quodammodo includit in se & continet esse in concreto. Et hoc ideo, quia nobis non est notum esse diuinum, nisi secundum quòd cognoscimus ipsum esse participatum à creaturis, quarum cognitio nobis naturaliter est. Et quia esse participatum à creaturis, non potest nobis esse notum, nisi secundum quòd in intellectu nostro vel sensu recipitur, quæ sunt modo imperfecto recipibilia, ideo hoc nomen qui est, quantum ad nos, non solum dicit esse, sed cum hoc aliquid concretum. Sed quia ipsum esse recipitur in intellectu vel sensu, quæ sunt modo imperfecto recipibilia ab alijs: & quã differenter sint cõcipibilia. Duæ regulæ ad sensibilia spectant, duæ autem ad formas separatas, & sic nihil vniuersi prætermissum est.

¶ Prima regula est: omne nomen significans naturam distinctam ab indiuiduo, est cõcipibile propriè secundum rem vel secundum rationem saltem. Probatur à priori. ois forma in suppposito indiuiduato existens, est secundũ se prædicto modo cõis: ergo Antecedẽs quo ad cõitatem rei probatur in natura hominis: quo ad cõitatem vero rõnis tñ probat ex natura solis. Sic natura specifica intelligitur à nobis abstrahendo à singulari, ergo esse in vno vel plurib. sin gularibus est præter intellectũ naturæ specificæ: ergo seruato intellectu naturæ specificæ, põt esse sol intelligi vt in plurib. existens.

† Lib. 1. orthodo. fidei. c. 12.

¶ Aduerte hic q̃ cõcabilitas, propriè subdiuisa intimatur in hac regula, sin cõcabilitatẽ secũdũ rem, & rõnem. huiusmodi formæ intelligũtur à nobis non suo modo, sed modo rerum compositarum, s. habentium formã in materia: ergo quantũ ad rationẽ nominũ idem est iudiciũ de nominibus significãtibus formas, siue separatæ sint, siue in alio. Antecedens probatur ex signo, imponimus illis formis nomina cõcreta. ergo intelligimus illas modo compositorũ. Antecedens patet: & consequentia probatur. Concreta significant naturã in aliquo. ergo. si &c.

† Li. 3. de trin. c. 1. tom. 1. & lib. 83. 46. q. 17. tom. 4.

¶ Quarta regula est, omne nomen, qđ habemus significans hmõi formas per se subsistentes, est cõcabile proprie non secundum rem, sed secundum rationem tñ, probatur vltima pars à priori: huiusmodi formæ intelligũtur à nobis non suo modo, sed modo rerum compositarum, s. habentium formã in materia: ergo quantũ ad rationẽ nominũ idem est iudiciũ de nominibus significãtibus formas, siue separatæ sint, siue in alio. Antecedens probatur ex signo, imponimus illis formis nomina cõcreta. ergo intelligimus illas modo compositorũ. Antecedens patet: & consequentia probatur. Concreta significant naturã in aliquo. ergo. si &c.

¶ Aduerte hic latitudinem infinuatam in communicabilitate nõ minũ secundum rõnem. Sol enim, & Gabriel, ver. gratia nomina communia sunt secundum rationem, sed dissimiliter. Sol enim ideo cõcabilis dictus est, quia natura sua abstrahit ab hoc, & con

In Cor. art.

a ¶ Super quæstionis 13. Art. IX.

Titulus clarus.

¶ In corpore quatuor. Primo distinguit ly communicabile. Secundo tradit regulas quasdam. Tertio rñdet quæsito. Quarto perficit doctrinã de communicabilitate diuinorum nominum.

¶ Quo ad primum. Communicabilitas duplex ponitur. f. propriè, & metaphoricè, & satis clara est litera in qua & definitur vtrunque membrum, & exempla in Iconis nomine aperiuntur.

¶ Quo ad secundum ponuntur quatuor regulæ, ad diseernẽda no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequenter præter eius rationem est vnitas, aut pluralitas singularia. Gabriel vero, quia intelligit per modū, quo intelliguntur naturæ compositorum. Quæ, vt planius intelligas, scito q̄ ly secundum rōnem vniuersaliter & propriè loquendo in proposito nō sonat idem q̄ secundū diffinitionem, sed importat modum essendi in rōne nostra. Ita q̄ sensus est, q̄ omnis natura specifica vt obiecta est intellectui nostro cōis est pluribus, q̄ obijcitur non vt hæc, sed vt natura specifica, siue ipsa secundum rem sit ex alio hic, vt natura solis, & sensibilis omnisuę ex se sit hic, vt de Deo patet, & de angelis probabile est. Latitudo aūt manifeste hic hꝫ, q̄ natura Solis cum nō sit ex se hic, & ex parte sui, & ex parte intellectus, hēt quod obijcitur intellectui nostro, non vt hic, & consequenter cōitas eius secundum rōnem, habet vtrinque fundamentū. Natura aūt Gabrielis cum sit ex se hic, ex solo modo intelligēdi nostro fortitur, q̄ nobis obijcitur vt ipsa, & non vt hic. Et ppea cōicabilitas illa ex nostra tantum parte hēt fundamentū. Vnde hinc habere potes, quo modo intelligendum sit, q̄ Gabriel est vniuersale & p̄dicabile de multis, & species &c. Hæc enim & simila sufficit verificari nō de eis absolute: sed vt obiecti seu cognitis a nobis. Et quoniam diffuse de his in cōmētarijs de ente & essētia scripsimus, nō est opus hic eadem replicare.

¶ Quod tertium respondeo quæstio vna conclusione trincmbri, hoc nomen Deus est incōicabile secūdū rem, cōicabile autem secundū opinionem, & secundum similitudinē. Probatur prima pars: natura diuina significata hoc nomine est incōmutabilis secundum rem, ergo. Secunda quoque declaratē exemplo solis & confirmatur authoritate glosæ ad Galatas 4. Tertia vero pars declaratur in participantibus diuina adiuncta authoritate Psalmi.

¶ Aduerte hic q̄ quia prædicta conclusio cū sequēte ex prædictis regulis sequit manifeste, iō nō oportuit alias addere p̄bationes.

¶ Quo ad quartū q̄nif hæc conclusio, si esset aliq̄d nomē diuinū significans naturā illā inquantum hanc, illud esset o'no incōicabile proprie ad extra. Manifestaturque exemplo facto in sole, inferturque dubium de nomine tetragrammaton. Aduerte hic q̄ hæc cōclusio non solū ad doctrinæ huius cōplemē ū puta est, sed ex vera (vt reor) dubitatione. q̄ est de illo nomen quod apud Hebræos in tanta fuit reuerentia. Nos.n. nomen illud in actu exercito latet, quamuis in actu signato dicat tetragrammaton. Et proterea litera dubitatiue loquitur.

a ¶ Super Quæstionis 13. Art. X.

In titulo. Aduerte q̄ ly Deus q̄nque verificatur de his tribus suppositis, s. Deo vero, & deo participatiue, & Deo opinatiue, vt patet quū Moyses dictus est Deus Pharaonis, & Beelzebub, Deus Accaron. Q̄nque aūt de solo vero Deo affirmat, vt quū dr q̄ vnus tm̄ est Deus. Non vtitur hic in dubiū, an ly Deus, vt significat hīte veram Deitatem, sit vniuocum: hoc, n. est per se notum, esse non solum vniuocum, sed incommunicabile, vt dictum est. Et ppea de omnibus aliis prædicatur negatiue secundum illā significationē. Sed quod dubitaē hic est, an quum vere affirmatur ly Deus de his tribus: cum s.dr q̄ Dominus ipse est Deus. & q̄ Moyses est Deus Pharaonis. & Beelzebub est Deus Accaron, vniuoce sumatur, an æquiuoce, vel analogice, id est vnā vel plures. Et si plures, omnino aut secundū quid habet significationes. Et sic patet titulus cum rōne ad primum.

¶ In corpore vna conclusio respōdet quæsito hoc nomen Deus dr de his tribus non vniuoce, nec æquiuoce, sed analogice. Probatur ex rōnibus terminorum quo ad singulas partes; vniuoca eē dē oīno. Æquiuoca diuersari omnino, analoga primā in nē hīte, sed ly Deus dictū de his nō primo, nec secundo, sed certio modo sē hēt, ergo est analogū. Minor est ex se nota; q̄ optime notabis ad effugandū à te & aliis ignorātiā prouē dispositionis in materia de analogia. &c. Minor aūt p̄bat inducēdo in singulis. Cōstat.n. q̄ participatiue Deus, & similiter opinatus Deus absq; veri Dei rōne intelligi nequit, sed bñ econuerso, sicut depictus aut opinatus leo absque veri leonis cognitione intelligi non potest.

a ¶ Super Quæstionis 13. Arti. XI.

In titulo: propriū cū tripliciter sumi possit, vt distinguitur contra cōe, & vt distinguitur contra metaphoricum, & vt distinguitur

guitur contra extraneum. In proposito directē sumitur tertio modo: ita q̄ proprium intimum, maxime autem proprium, id est maxime intimum significat in proposito. Inter nomina siquidem nō metaphoricè dicta de aliquo, datur latitudo, dum vnius formalis ratio magis int ime ea est illi, quam alterius &c. Ly maxime autem, cōparationem excessiuam dicit respectu cæterorum diuinorum nominum siue cōmunia sint, vt bonus, sapiens &c. siue ꝓpria, vt Deus, creator &c. Vtrum autem hæc comparatio extendatur, etiam ad nomina diuina cē posita nō apparet: quoniam nulla fit in toto articulo de compositis mentio: sed solū de simplicibus: propterea restabit adhuc sub dubio an ly q̄ est, sit magis proprium nomen Dei, quām ly summum bonū, seu ly ens infinitum &c.

¶ In corpore vna est cōclusio respōsiua quæsito affirmatiue.

¶ Sed aduerte quòd hæc conclusio potest dupliciter formari. Primo sic, hoc nomen qui est, est maxime proprium nomen Dei triplici ratione. Ita quòd ly triplici ratione sit pars conclusionis: & sit determinatio ly maxime proprium: & sic sensus est in maxime proprium quo ad tria, scilicet significationem, modum significandi, & consignificandi: vt in responsione ad primum exprimitur. Alio modo potest formari siue tali limitatione sic, hoc nomen, qui est, est maxime proprium nomen Dei, & sic ly triplici ratione, non est pars conclusionis: sed continuatio conclusionis cum probationibus: quasi diceret, & probatur triplicitèr.

¶ Primo sensui duo fuerunt, scilicet interpositio ly triplici ratione inter subiectum & prædicatum conclusionis in litera, & explicatio in responsione ad primum factæ. ¶ Secundo quoque sensui fuerunt duo. ¶ Primum, quia in litera secundum singulas rationes sigillatim infertur conclusio sine limitatione. ¶ Secundo, quia sine limitatione conclusio est simpliciter vera, & quoniam parum refert quo quis modo eam formet, age vt iubet.

¶ Probatur ergo in litera conclusio quo ad primum, vel primo sic. Qui est, significat non formam aliquam, sed ipsum esse: ergo significat essentiam solius Dei. ergo est maxime proprium Dei. Prima consequentia probatur, quia solius Dei essentia, est esse. secunda autem, quia vnumquodque denominatur à sua forma.

¶ Circa hanc rationem dubitatur: quia non concludit intentum, secunda enim consequentia non infert quòd hoc nomen sit magis proprium quām alia nomina: sed quòd hoc nomen conueniat magis Deo quam aliis rebus: quia significatio eius in Deo saluatur essentialiter: in aliis vero est extra essentiam: & tamen concludendum erat, vt etiam in litera infertur, q̄ hoc nomen est magis proprium quām alia nomina.

¶ Ad hoc breuiter dicendum est, q̄ ratio literæ concludit vtrunque: cuoniam ex hoc q̄ significatum formale ly qui est, est ipsum esse, optime sequitur: & q̄ magis conueniat Deo quām aliis, quia illi essentialiter, aliis non: & quòd magis conueniat Deo quām alia nomina: quia est essentiale prius cæteris, cum cætera posterius quid significent. Hoc autem implicite in litera insinuatum est in ly esse, vel in ly non formam aliquam: quasi diceret, non significat formam aliquam, vt cætera nomina, puta sapiens, viuens &c. De transcendentibus autem constabat ea posteriora esse ipso esse: & propterea non oportuit solicitare authorem circa hæc.

¶ Quo ad secundum vel secundo probatur conclusio sic, essentia Dei non potest à nobis pro statu viæ intelligi modo quo in se est. ergo omne intellectum quocunque modo determinatum, deficit à modo quo Deus in se est. ergo quanto aliqua nomina sunt minus determinata, tanto magis proprie dicuntur de Deo à nobis. ergo, qui est, est maxime proprium nomen Dei. vltima consequentia probatur in litera: quia cætera nomina, aut sunt nimis communia: aut si conuertuntur addunt aliquid rationis saltem supra ipsum. Et confirmatur authoritate Damasceni. Priores autem consequentiæ in litera non probantur. Et prima quidem ratione non egebat, quoniam ex se satis liquet. Si enim modus Dei est incognitus, sequitur quòd omnis modus cognitus deficiat à modo Dei. secunda quoque plane inde ducitur: quoniam si omnis modus cognitus deficit à modo Dei, ergo quanto determinatior modus, tanto magis deficit: quoniam defectus ille ex eminentissima altitudine modi essendi Dei procedit, ac per hoc quanto ratio infinitatæ per nomen est amplior, aut absolutior, tanto minus recedit ab illo infinito. Quicunq; intellectus intelligit rem esse aliter quam sit, falsus est. Sed hoc non habet locum in proposito: intellectus noster formans propositionem de Deo, non dicit eum esse compositum, sed simplicem. Si verò ex parte intelligentis, sic propositio falsa est. Alius est enim modus intellectus in intelligendo, quām rei in essendo. Manifestum est enim q̄ intellectus noster res materiales infra se existentes intelligit immateriales: non q̄ intelligat eas esse immateriales, sed habet modum immaterialiter intelligendo. Et similiter cum intelligit simplicia, quæ sunt supra se, intelligit ea secundum modum suum, scilicet compositè: non tamen ita q̄ intelligat ea esse composita. Et sic intellectus noster non est falsus formans compositionem de Deo.

terminatæ, deficiant contrarie, vt corpus &c. Omnis ergo determinatio deficit quamuis diffuniliter.

¶ Aduerte hic, quòd ly est, dupliciter potest determinari: scilicet ex parte prædicati, & ex parte subiecti. Prædicati quidem quum dicitur, est sapiens, vel bonus &cætera. Subiecti autem quum dicitur, homo vel bos est &cætera. hoc autem nomen, qui est, merito indeterminatissimum dicitur: quia vtrinque ly qui est, indeterminatum significat. Non enim significat qui est bonus, aut sapiens, aut substantia, sed absolutissime, qui est absque quacunque determinatione. Et parte etiam ly qui, cum nulla significetur natura, sed cum sic relatiuum substantiæ communissime importat substantiam: non vt est certum genus, sed vt omnis essentia, subsistentia dicitur. Et propterea Damascenus, pelagus infinitum substantiæ significare dixit, substantiæ quidem, ratione ly qui pelagus autem infinitum ratione ly est, absque omni determinatione: potest enim determinari infinitis determinationibus: hoc autem maxime manifestat, quoniam adeo eminens est, vt infinities infinitos essendi modos etiam cogitabiles eminentissime comprehendat.

¶ Quo ad tertium vero, vel tertio probatur conclusio ex significatione, qui est, significat esse in præsenti. ergo maxime proprie conuenit Deo. tenet sequela. præsentialitas enim est maxime propria Deo, vt patet per Augustinum.

¶ Aduerte hic quod ly, qui est, tripliciter potest considerari: Vno modo absolute & formaliter, & sic considerandum est hic, nec differt ly, qui est, absente formaliter, sed quo ad tres conditiones. Prima est: quia ens non ita explicite explicat actum essendi. Secunda est: quia eus non consignificat tempus aliquod. Tertia est: quod relatiuum clausum in ly ens, est neutri generis, vt patet exponendo eus, id est quod est, vt expresse ab Aristoteles exponitur pluries. neutrum autem genus cum in forme sit magis ex parte materiæ se tenet. Masculinum autem cum formatum sit, actualitatem insinuat. Vnde dicendo, qui est, actualitas magis insinuatur existentis quām dicendo quod est, propter quas conditiones adiunctas his quæ in litera dictæ sunt, ly qui est, secundo modo consideratur vt merito appropriatum Deo: & sic cum ratio appropriationis sit, quia ipse solus in rei veritate est, cætera autem sunt & non sunt, pro quanto deesse possunt: & dum sunt non sunt, nisi sic, id est tantæ & talis perfectionis, & non absolute: oportet, vt hoc nomen sic sumptum eminentiam summam in essendo insinuet, non ex significatione, sed ex appropriatione: sicut si hoc nomen cognoscens, inter homines alicui excellentissimi intellectus approprietur: quasi cæteri in comparatione ad ipsum non cognoscerent, &cætera. Tunc enim, licet non variaretur nominis significatio, plus tamen insinuaret quām significaret formaliter, cum ex huiusmodi appropriatione ostenderetur excellentia illius. Vnde in proposito, licet qui est, formaliter sumptum de omni existente verificetur, nec peluus substantiæ infinitum denotet nisi eo modo quo ens, vt appropriatum tamen consideratur, esse quod est ipsa Dei essentia, eminentissime in Deo ponit, pelagusque illud infinitum in diuino esse ponit: ac per hoc

ARTICVLVS XII.

a ¶ Vtrum propositiones affirmatiuæ possint formari de Deo.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quod propositiones affirmatiuæ non possint formari de Deo. Dicit enim Dionysius. *2. c. cœlestis Hierar. quod negationes de Deo sunt veræ, affirmationes autem incompactæ.

¶ 2 Præterea, Boetius dicit in lib.* de Tri. quod forma simplex subiectum esse non potest. Sed Deus maxime est forma simplex, vt suprà ostensum est. c Ergo non potest esse subiectum: sed omne illud, de quo propositio affirmatiua formatur, accipitur vt subiectum. Ergo de Deo propositio affirmatiua formari non potest.

¶ 3 Præterea. Omnis intellectus intelligens rem aliter quàm sit, est falsus, sed Deus habet esse absque omni compositione, vt suprà probatū est. c Cū igitur omnis intellectus affirmatiuus intelligat aliquid cum compositione, videtur quod propositio affirmatiua verè de Deo formari non possit.

SED CONTRA est, quòd fidei non subest falsum, sed propositiones quædam affirmatiuæ subduntur fidei, vtpote quod Deus est trinus, & vnus, & quod est omnipotens. Ergo propositiones affirmatiuæ possunt verè formari de Deo.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ propositiones affirmatiuę possunt verè formari de Deo. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in qualibet propositione affirmatiua vera oportet quod prædicatum & subiectum significent idem secundum rem aliquo modo, & diuersum secundum rationem. Et hoc patet tam in propositionibus quæ sunt de pradicato accidentali, quàm in illis quæ sunt de prædicato substantiali. Manifestum est enim, quod homo & albus sunt idem subiecto, & differunt ratione, alia enim est ratio hominis, & alia ratio albi. Et similiter cum dico, homo est animal, Illud enim ipsum quod est homo, vere animal est. In eodem enim suppositio est & natura sensibilis, a qua dicitur animal, & rationalis, a qua dicitur homo. c Vnde & hic etiam prædicatum & subiectum sunt idem suppositio, sed diuersa ratione. Sed in propositionibus, in quibus idem prædicatur de seipso, hoc aliquo modo inuenitur, inquantum intellectus id quod ponit ex parte subiecti trahit ad partē suppositi, a quod verò ponit ex parte prædicati, trahit ad naturam formæ in supposito existentis, secundum quod dicitur q̄ prædicata tenentur formaliter, & subiecta materialiter. Huic vero diuersitati, quæ est secundum rationem, respondet pluralitas prædicati & subiectis identitatem vero rei significat intellectus per ipsam compositionem. Deus autem in se consideratus est omnino vnus & simplex: sed tamen intellectus noster secundum diuersas q̄ cōceptiones ipsum cognoscit, eò quòd non potest ipsum vt in seipso est videre. Sed tamen, quamuis intelligat ipsum sub diuersis conceptionibus, q̄ cognoscit tamen quod omnibus suis conceptionibus respondet vna & eadem res simpliciter. Hanc ergo pluralitatem, quæ est secundum rationem, repræsentat per pluralitatem prædicati & subiecti: vnitatem verò repræsentat intellectus per compositionem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Diony. dicit affirmationes de nota; q̄ optime notabis ad effugandū à te & aliis ignorātiā prouē dispositionis in materia de analogia. &c. Minor aūt p̄bat inducēdo in singulis. Cōstat.n. q̄ participatiue Deus, & similiter opinatus Deus absq; veri Dei rōne intelligi nequit, sed bñ econuerso, sicut depictus aut opinatus leo absque veri leonis cognitione intelligi non potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infinitatem per indeterminationum, quam in communi impor-
tat ad infinitatem per eminentiam, trahit aeternũ esse illud inna-
tos propter quod nullum nomen simplex, quo ad conceptum
habemus: quod magis explicet diuinam naturam quidditatiues
quam ly, qui est. Tertio modo consideratur, qui est, vt est pri-
mum membrum
cuius analogi. scili-
cet qui est: & sic
ly, qui dr, non ex
appropriatione;
sed ex propria rõne
est nomẽ propriũ
Dei: & verificantur de eo omnia
supradicta. Alia
tamen ratione:
quia non ex ap-
propriatione, sed
ex propria significatione, vt dictum
est: & quoniã ana-
logum simpliciter
prolatum stat pro
primo, idcirco ly
qui est absolute
pro primo sumi-
tur: & est proprissimum Deo pro-
pter supradicta:
& hæc sequere,
quoniam & vera,
& authori consona sunt absolute,
ac formaliter loquenti.

¶ In respõsione ad primum dubium occurrit, quia distinctio facta ibidem non habet locum in proposito, qñ in ly qui est idem, est a quo nomen imponitur, & ad quod nomẽ imponitur: ergo si est magis proprium nomen quo ad vnum erit quo ad vtrunque: & tamen in litera dicitur, quòd est magis proprium quo ad id a quo, & non quo ad id ad quod: quomodo possunt hæc simul stare.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd licet idem sit, non tamen ad idẽ comparatur. In vtroque enim nomine, f. ly qui est, & ly Deus, sunt duo, scilicet a quo, & ad quod, & comparatione proportionaliter faciendo. f. comparando a quo vnius ad a quo alterius: & ad quod vnius ad qd alterius: facile patet sensus clarus licerat, quod esse est magis proprium Deo, qñ vniuersalis prouidentiæ & dei tas est magis propria Deo, qñ esse quoniam deitas importat illam naturam quasi secundum differẽtiam specificam: ly vero qui est, importat eandem quasi secundum genus. Veruntamen qm quia cõceptũ, ly Deus, quantum ad id ad quod imponitur, non habemus nisi in alio. Conceptũ vero ly, qui est, quantum ad vtrunque habemus. Idcirco licet Deus secundum se magis proprium nomẽ ac inuenimus sit, quo ad nos tamen magis explicatiuum est Dei ly, qui est, quã ly Deus, pp rõnem dictã. Et scito qm ly qui est, vt appropriatum, seu primum analogatum nomen est: vnicum tñ conceptum formalẽ importat, ita qm non rõponit ex duobus conceptibus, vt color albus: neq; vt ens per se, neque vt summum bonũ: neque vt ens infinitũ. Et cum tanta simplicitate explicat pelagus infinitũ substantiæ, imo si recte, ac perfecte concipiat, explicat quasi cãm quare Deus sit ens infinitum. non. n. quia ens infinitũ: ió est qui est: sed quia est qui est, ió esse infinitæ perfectionis est, vñ non recte sensisse vr Scotus in 1. di. 3. q. 1. dicens, qm simplicior, & perfectior conceptus proprius Deo, nobis possibilis sit conceptus huius nominis ens infinitum. Iam enim patet qm conceptus ly, qui est simplicior, perfectior, ac prior est.

a ¶ Super Quæstionis 13. Arti. XII.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio rñsiua ẽsito affirmatiuæ, pro positiones affirmatiuæ veræ pñt de Deo formari. Probatur, quia p-

QVESTIO. XIIII.

De scientia Dei, in sexdecim articulos diuisa.

POst considerationem eorum, quæ ad diuinam substantiam pertinent, restat considerandum de his, quæ pertinent ad operationem ipsius. Et quia operatio quædam est, quæ manet in operante, quædam verò quæ procedit in exteriorem effectum. Primo agemus de scientia & voluntate (nam intelligere in intelligente est, & velle in volente) & postmodum de potentia Dei, quæ consideratur vt principium operationis diuinæ in effectum exteriorem procedentis. Quia verò intelligere quoddam viuere est, post considerationem diuinæ scientiæ considerandum est de vita diuina. Et quia scientia verorum est, erit etiam considerandum de veritate & falsitate. Rursum, quia omne cognitum in cognoscente est: rationes autem rerum secundum quòd sunt in Deo cognoscente, ideæ vocantur, cum consideratione scientiæ erit etiam adiungẽda consideratio de ideis.

Circa scientiam verò quæruntur sexdecim.

¶ Primo, vtrum in Deo sit scientia.

¶ Secundo, vtrum Deus intelligat seipsum.

¶ Tertio, vtrum comprehendat se.

¶ Quarto, vtrum suum intelligere sit sua substantia.

¶ Quinto, vtrum intelligat alia se.

¶ Sexto, vtrum habeat de eis propriam cognitionem

¶ Septimo, vtrum scientia Dei sit discursiua.

¶ Octauo, vtrum scientia Dei sit causarerum.

¶ Nono, vtrum scientia Dei sit eorum, quæ non sunt.

¶ Decimo, vtrum sit malorum.

¶ Vndecimo, vtrum sit singularium.

¶ Duodecimo, vtrum sit infinitorum.

¶ Decimotertio, vtrum sit contingentium futurorum.

¶ Decimoquarto, vtrum sit enunciabilium.

¶ Decimoquinto, vtrum scientia Dei sit variabilis.

¶ Decimosexto, vtrum Deus de rebus habeat speculatiuam scientiam, vel practicam.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrum in Deo sit scientia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in Deo non sit scia. Scia. n. habitus est, qui Deo non cõpetit, cum sit melius inter potẽtia & habitum esse potentiam. Ergo in Deo non est habitus. Ergo nec scientia.

¶ 2 Præterea. Scientia (cum sit conclusionum) est quædam cognitio ab alio causata. f. ex cognitione principiorum. Sed nihil causatum est in Deo. Ergo scientia non est in Deo.

¶ 3 Præterea. Omnis scientia, vel vniuersalis, vel particularis est. Sed in Deo non est vniuersale & particulare, vt ex superioribus patet*. Ergo in Deo non est scientia.

¶ SED contra est, qm Apostolo dicit Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapiẽtiæ & scientiæ Dei.

¶ RESPONDEO dicendum, qm in Deo perfectissime est scientia. Ad cuius euidentiam considerandum est, qm cognoscentia à non cognoscẽtibus in hoc distinguuntur: quia non cognoscentia nihil habent nisi formam suam tantum: sed cognoscens natum est habere formam etiam rei alterius: nam species cogniti est in cognoscente. Vnde manifestum est, qm natura rei non cognoscentis, est magis coarctata & limitata. Natura autem rerum cognoscentium, habet maiorem amplitudinem & extensionem. Propter quod dicit* Philosophus 3. de anima. qm anima est quodammodo omnia. Coarctatio autem formæ, est per materiam. Vnde & supra diximus, qm formæ secundum qm sunt magis immateriales, secundum hoc magis accedunt ad quandam infinitatem c. Patet igitur, qm immaterialitas alicuius rei est ratio qm sit cognoscitiua, & secundum modum immaterialitatis est modus cognitionis. Vnde in * 2. de anima dicitur, qm plantæ non cognoscunt propter suam materialem c. Sensus autem cognoscitiuus est, quia receptiuus est specierum sine materia. & intellectus adhuc magis cognoscitiuus, quia magis separatus est à materia, & immixtus, vt dicitur in * 3. de anima. Vnde cum Deus sit in summo immaterialitatis, (vt ex † superioribus patet) & actum. Ergo scientia non est in Deo.

¶ 2 Præterea. Scientia (cum sit conclusionum) est quædam cognitio ab alio causata. f. ex cognitione principiorum. Sed nihil causatum est in Deo. Ergo scientia non est in Deo.

¶ 3 Præterea. Omnis scientia, vel vniuersalis, vel particularis est. Sed in Deo non est vniuersale & particulare, vt ex superioribus patet*. Ergo in Deo non est scientia.

¶ SED contra est, qm Apostolo dicit Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapiẽtiæ & scientiæ Dei.

¶ RESPONDEO dicendum, qm in Deo perfectissime est scientia. Ad cuius euidentiam considerandum est, qm cognoscentia à non cognoscẽtibus in hoc distinguuntur: quia non cognoscentia nihil habent nisi formam suam tantum: sed cognoscens natum est habere formam etiam rei alterius: nam species cogniti est in cognoscente. Vnde manifestum est, qm natura rei non cognoscentis, est magis coarctata & limitata. Natura autem rerum cognoscentium, habet maiorem amplitudinem & extensionem. Propter quod dicit* Philosophus 3. de anima. qm anima est quodammodo omnia. Coarctatio autem formæ, est per materiam. Vnde & supra diximus, qm formæ secundum qm sunt magis immateriales, secundum hoc magis accedunt ad quandam infinitatem c. Patet igitur, qm immaterialitas alicuius rei est ratio qm sit cognoscitiua, & secundum modum immaterialitatis est modus cognitionis. Vnde in * 2. de anima dicitur, qm plantæ non cognoscunt propter suam materialem c. Sensus autem cognoscitiuus est, quia receptiuus est specierum sine materia. & intellectus adhuc magis cognoscitiuus, quia magis separatus est à materia, & immixtus, vt dicitur in * 3. de anima. Vnde cum Deus sit in summo immaterialitatis, (vt ex † superioribus patet) sequitur, qm ipse sit in summo cognitionis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quia perfectiones procedentes à Deo in creaturas, altiori modo sunt in Deo (vt supra dictum est*) oportet, quòd quandocunque nomen sumptũ à quacunque perfectione creaturę Deo attribuitur, secludatur ab eius significatione omne illud, quod pertinet ad imperfectum modum, qui competit creaturæ. Vnde scientia non d est qualitas in Deo, vel habitus, sed substantia, & actus purus.

¶ Ad secundum dicendum, qm ea, quæ sunt diuisim, & multipliciter in creaturis, in Deo sunt simpliciter, & vnite, vt supra dictum * est. Homo autem secundum diuersa cognita, habet diuersas cognitiones. Nam secundum qm cognoscit principia, dicitur habere intelligentiam: scientiam vero, secundum quod cognoscit conclusiones, sapientiam secundum quod cognoscit causam altissimam; consilium vel prudentiam, secundum qm cognoscit agibilia. Sed hæc omnia Deus vna & simplici cognitione cognoscit, * vt infra patebit. Vnde simplex Dei cognitio, omnibus istis nominibus nominari potest: ita tamen, quod ab vnoquoque eorum secundum qm in diuinam prædicationem venit, secludatur quicquid imperfectionis est, & retineatur quicquid perfectionis est. Et secundum hoc dicitur Iob. 12. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium, & intelligentiam.

¶ AD tertium dicendum, quòd scientia est secundum modum cognoscentis. Scitum enim est in sciente secundum modum scientis e. Et ideo cum modus diuinæ essentiæ sit altior, quàm modus, quo creaturæ sunt, scientia diuina non habet modum creatæ scientiæ, vt scilicet sit vniuersalis d, vel particularis, vel in habitu, vel in potentia, vel secundum aliquem talẽ modum disposita.

falsum: quia sensus non est natus esse omnia, sed quædam. Aut pro quibusdam: & sic differentia est nulla: quoniam commune est omnibus, quæ apud nos sunt, esse non solum ipsa, sed quædam alia aliquo modo. f. per informationem: quoniam omnia, non solum sunt substantiæ in se, sed habent ad minus sua accidentia con formia naturis proprijs. Ignis. n. non solũ est ignis, sed leue, rarum, lucidum, calidum. Et quemadmodũ hæc habent sua accidẽtia, sic cognoscens habet sua propria accidẽtia, species intentionales. vnde in hoc nulla apparet differentia inter cognoscentia, & non cognoscentia.

¶ Ad euidentiã huius difficilis, ac ardui fundamenti magnæ partis Metaphysicæ, ac Philosophiæ naturalis, duo facienda sunt. Primo formaliter dicendum est ad obiectiones. Secundo radix omnium producenda est in lucem. Ad obiecta facile dicitur, qm ly esse, abstrahit à modis essendi per identitatem: & similiter ly alia, abstrahit ab omnibus aut quibusdam: sicut etiam ly cognoscit: nũ abstrahit a tali, & tali cognoscitiuo. Aliquod enim cognoscens est, quod est omnia per identitatem. vt Deus. Aliquod, quod est aliqua per identitatem, & aliqua qm informationẽ: vt Angeli. Aliquod, quod est omnia qm informationẽ, vt anima nostra. Aliquod, quod est aliqua per informationem, vt anima purè sensitiua. Et propterea differentia in communi posita, abstrahit ab omnibus his modis, vt nullus excludatur, sed omnes in confuso contineantur.

¶ Radix autem ista elucescit, si intuemur per se differentiam, inter modum quo cognoscens est cognitum, & quo materia habet formam. Et similiter quàm differenter sit vnum ex cognoscente & cognito, & materia, & forma. Idem enim iudicium est de esse & de vno, cum eandem naturam significent, vt in 6. Metaphy. dicitur. Sciendum est ergo, qm per se differentia in hoc est. Quòd cognoscens est ipsum cognitum actu, vel potentia. Materia autem nunquam est ipsa forma. Ex hac differentia quo ad esse sequitur differentia quo ad vnitatem: qm. f. cognoscens & cognitum sunt magis vnum, quàm materia & forma. vt egregie dixit Auer. in 3. de anima commen. 5. Et rationem reddidit modo dictam: quia ex intellectu & intellecto, non fit tertium, sicut ex materia & forma: assignando enim pro ratione maioris vnitatis exclusionem tertij: aperte docuit vnitatem consistere in hoc, quia vnum est aliud. Vnde Aristo. in 3. de ani. hoc idem prædocuit, dicens qm anima est omnia sensibilia & intelligibilia. Ostenditur autem hanc esse vetam per se differentiam ex eo qm omnes communes animi conceptiones, & conclusiones ei consonant. f. qm accidit cognoscitiuo & cognito diuersitas inter ea. & similiter compositio eorum. Et similiter qm cognitum habeat esse intentionale in cognoscente, & qm in nulla natura possunt adeo eleuari materia & forma, subiectum & accidens, vt vnum sit idem alteri saltem rationib. eorum, vt de cognoscente & cognito comperimus.

¶ Necessitas autem hoc ponendi, ex duabus nascitur positionibus. Altera est: vnumquodq; operatur secundum qm est actu. 3. Physico. Altera est: cognitum é principium specificatiuum cognitionis, ex 11. Metaphysi. Ex his sequitur, qm cum cognoscens debeat esse sufficiẽs principium suæ ppriæ operationis, quæ est cognoscere: qa hoc omnibus perfectis naturis commune est: oportet quod sit specificatiuum principium illius, quod est esse cognitum. Et si his adiungas ex 2. cœli. t. comm. 17. qm vnumquodque est propter suum operationem: sequitur quod natura cognoscitiua essentialis secundum se, vt sit actu, vel potentia ipsum cognitum: quod est esse non solum ipsa, sed alia, vt in litera dicitur. Et si hæc cõparantis ad reliqua entia, iudebis differentiam inter cognoscentia & nõ cognoscentia manifestari ex hoc. Reliqua namq; entia, aut recipiunt formas propter ipsarum formarum operationes, aut propter operationem tertij compositi ex recipiente, & recepto. Exempium primi in aqua calida. & uniuersaliter in subiecto, & accidentali forma. Calefactio enim non est propter operationẽ aquæ, sed eloris. Et ideo est iudicium quo ad hoc de aqua frigida: licet enim frigiditas sit naturalis potentia aquæ, frigefacere tamen frigidi, non aquæ propria est operatio. Exemplum secundi patet in formis substantialibus: materia enim non recipit formam propter operationem ipsius materiæ, sed compositi ex ipsa & forma. Cognoscens autem res existentes cognitum, non recipit ipsum propter operationem ipsius compositi, resultantis ex eis: neque propter operationem ipsius cogniti: sed propter specificatiõ eius propriæ operationis ipsius cognoscentis. Visus enim recipit lapidem, propter speciem ipsius: non tamen constat esse ipsius propriam operationem. Nec obstat, qm lapidem ut receptum in visu sic accidens, & ipsius sit subiectum: quoniam hoc est per accidens, id est, ex necessitate materiæ: & non est per se primo intentum. forma enim intentio, seu species visibilis, non inquantum accidens: sed inquantum visibile, & transiens in visum specificat: sed quia hoc non patitur talis natura sensibilis, nisi per receptionem esse, adeo gratia materiæ concurrit accidens, non tamen destruit per hoc ipsum, sed in gradu minus perfecto constituit. Vt enim alibi dissecundum est, & ab Auerroi 12. Metaphy. & 3. de anima habetur, Cognoscibile & cognitum non eadem intentione in omnibus sunt unum: sed magis & minus diminute: adeo qm in solo Deo sunt omnino idẽ.

Et sic

a ¶ Super Quæstionis 14. Arti. I.

Titulus scientia, nomine scientiæ intelligimus cognitionem intellectiuam certam, & euidentiam.

¶ In corpore vna conclusio rñsiua ẽsito affirmatiue. In Deo est scia perfectissime. probat. Immaterialitas rõ est, qm aliquid sit cognoscitiuus, & secundũ modum immaterialitatis est modus cognitionis: sed Deus est in summo immaterialitatis: ergo Deus est in summo cognitionis: qd est hñe perfectissime scientia. Maior hẽt duas partes, & quo ad vtrũque probatur. Qua ad primam partem dupliciter. Primo, rõne sic. Esse cognoscens est ex hñe formã suã & alterius. ergo ex amplitudine naturæ: ergo ex immaterialitate. Antecedens probat, quia in hoc differt cognoscens a nõ cognoscẽte. Prima vero consequẽtia ex se est euidens, quia qd est ipsum & alia, est magis amplũ q qd est ipsum tñ: & cõfirmat authoritate tertij de aia, Aia est quodammodo oia. Secunda vero consequentia probatur ex dictis in q. 7. qm coarctatio formæ est ex materia: & infinitas formarũ per receptiuum a materia. Secundo probat maior authoritate Ari. 2. de aia, qm plãtæ nõ cognoscũt pp hñã materialitatẽ. Quo ad secundã vero partem probatur maior ex gradib. cognoscendi in sensu, & intellectu. Ille. n. cognoscitivus est: quia receptiuus specierum sine materia. Ille magis, quia separatus & immixtus, vt dr 3. de aia. Minor aũt ex supradictis est nota. ¶ Circa dñam assignatam inter cognoscentia, & non cognoscentia dubit. 1. Aut quum dr qm cognoscens natũ est esse et alia, intendis qm ly esse, intelligat p identitatẽ: & sic falsum est, qm aia intellectiue nõ est nata esse idẽ qd lapis, qd bos, &c. Aut p informationẽ, & tũc aut p intentionale: & sic est falsa differẽtia: quia zer non est cognoscens, & tamen recipit colores intentionaliter. Aut naturalem, & tunc est falsissima. Tum quia lapis non est in anima. Tum quia non cognoscentia hoc modo sunt alia. Similiter ly alia, aut stat pro omnibus, & sic est falsum:

1. di. 17. ar. 1. fu. 1. ca. 4. 5. pon. 2. ar. 2. & 3. ar. 5. cor. Et veri. q. 2. ar. 1. Et opol. 3. c. 28. & 35. Et 12. meta. 1. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et sic patet sensus differentiæ assignatæ, & quàm subtiliter naturam cognoscentium tradidit hic diuus Thom. Quam in hoc resistere non solum ex Arist. & Auer. (vt patet ex dictis), sed etiam ex Alberto ostenditur in tractatu de intellectu, & intelligibili. Et hoc diligentissime oportet pro fundamento habere, quotiens de intellectu est sermo: quoniam ex eo multarum quæstionum conclusiones pendẽt: puta de concursu obiecti, & intellectus ad intellectionem. Et similiter de concursu speciei intelligibilis, &c. Et hinc apparebit, quàm rudes fuerint qui de sensu & sensuibus, intellectu, & intelligibili, deque intelligere & sentire tractantes, tanquam de alijs rebus iudicant. Et disces eleuare ingenium, aliumque rerum ordinẽ ingredi.

¶ *Super quæstionis 14. Articulum II.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue.

Deus intelligit se ipsum p seipsum. probatur. Deus est absq; oi potẽtiali tate actus purus: ergo intellectus & intelligẽs ú sunt oib. modis idem: ergo intelligit seipsum per seipsum. Antecedens patet. prima vero consequẽtia fundatur super duas propositiones. Altera est, obiectum intellectus oportet esse actu in intelligente ad hoc vt intelligat. Altera est, omnis diuersitas intellectus ab obiecto est propter admixtã naturam potentiæ. Primo probatur ex differentia inter operationẽ trãseuntem, & imanentem: qui illa intus habet terminum. Secunda, ex libro de anima sic: sensus in actu est idem cum sensibili in actu: & similiter intellectus in actu cum intelligibili in actu. Non autẽ est sic de potentia: ergo identitas horũ sequitur actualitatem status eorũ

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus intelligat se.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd Deus non intelligat se. Dicitur enim in lib. de * causis, quod omnis sciens, qui scit suam essentiam, est rediens ad essentiam suam reditione completa: sed Deus non exit extra essentiam suam, nec aliquo modo mouetur, & sic non competit sibi redire ad essentiam suam. ergo ipse non est sciens essentiam suam.

¶ 2 Præterea, intelligere est quoddam pati & moueri, vt dicitur in 3. † de anima: scientia etiam est assimilatio ad rem scitam: & scitum etiam est perfectio scientis. Sed nihil mouetur, vel patitur, vel perficitur à seipso, neque similitudo sibipsi est, vt Hilarius * dicit. Ergo Deus non est sciens seipsum.

¶ 3 Præterea. Præcipue Deo sumus similes secundum intellectum: quia secundum mentem sumus ad imaginem Dei, † vt dicit Augu. Sed intellectus noster non intelligit se: nisi sicut intelligit alia vt dicitur in 3. * de anima. Ergo Deus non intelligit se, nisi forte intelligendo alia.

¶ SED CONTRA est quod dicitur. 1. ad Corin. 2. Quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei.

¶ RESPONDEO Dicendum, quòd Deus se per seipsum intelligit. Ad cuius cuidentiam sciendum est, quòd licet in operationibus, quæ transeunt in exteriorem effectum, obiectum operationis quod significatur vt terminus, sit aliquid extra operantẽ: tamen in operationibus, quæ sunt in operante, obiectum quod significatur vt terminus operationis, est in ipso operante, & secundum quòd est in eo, sic est operatio in actu. Vnde dicitur in * lib. de anima, quòd sensibile in actu est sensus in actu, & intelligibile in actu est intellectus in actu. c Ex hoc enim aliquid in actu sentimus, vel intelligimus, quòd intellectus noster, vel sensus, informatur in actu per speciem sensibilis, vel intelligibilis. Et secundum hoc tantũ sensus, vel intellectus aliud est a sensibili, vel intelligibili: quia vtrumque est in potentia. Cum igitur Deus nihil potentialitatis habeat, sed sit actus purus, oportet quòd in eo intellectus, & intellectum sint idem omnibus modis, ita scilicet, vt neque careat specie intelligibili; sicut intellectus noster cum intelligit in potentia, neq; species intelligibilis sit aliud à substantia intellectus diuini: sicut accidit in intellectu nostro, cum est actu intelligens: sed ipsa species intelligibilis est ipse intellectus diuinus; & sic seipsum per seipsum intelligit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd redire ad essentiam suam, nihil aliud est, quàm rem subsistere in seipsa. Forma enim quantum per sicit materiam dando ei esse, quodammodo supra ipsam effunditur; in quantum vero in seipsa habet esse, in seipsam redit. virtutes igitur cognoscitiuæ, quæ non sunt subsistentes, sed actus aliquorum organorum, non cognoscunt seipsas, sicut patet in singulis sensibus. Sed virtutes cognoscitiuæ d per se subsistentes, cognoscunt seipsas, Et propter hoc dicitur in lib. de causis, quòd sciens essentiam suã, redit ad essentiam suam. Per se autem subsistere maximè conuenit Deo: Vnde secundum hunc modum loquẽdi, ipse est maxime rediens ad essentiã suam, & cognoscens seipsum.

AD secundum dicendum, quòd d moueri, & pati sumuntur æqui uocè, secundum quod intelligere dicitur esse quoddam moueri, vel pati: vt dicitur in 3. de * anima. Non enim intelligere est motus: qui est actus imperfecti, qui est ab alio in aliud, sed actus perfecti, existens in ipso agente. c Similiter etiam quod intellectus perficiatur ab intelligibili, vel assimiletur ei, hoc conuenit intellectui qui quandoque est in potentia: quia per hoc quod est in potentia, differt ab intelligibili, & assimilatur ei per speciem intelligibilem, quæ est similitudo rei intellectæ, & perficitur per ipsam, sicut potentia per actum. Sed intellectus diuinus, qui nullo modo est in potentia, non perficitur per intelligibile: neque assimilatur ei, sed est sua perfectio, & suum intelligere.

¶ AD tertium dicendum, quod esse, naturale non est materiæ primæ, quæ est in potentia: nisi secundum quod est reducta in actum per formã. Intellectus autem noster possibilis se habet in ordine intelligibilium, sicut materia prima in ordine rerum naturatium: eo quod est in potentia ad intelligibilia, sicut materia prima ad naturalia. Vnde intellectus noster possibilis non potest habere intelligibilium operationem: nisi inquantum perficitur per speciem intelligibilem alicuius. Et sic intelligit seipsum per speciem intelligibilem, c sicut & alia. Manifestum est autem quod ex eo q̃ diuersitas vero potentialitatem. Ex his enim manifestè patet sequela prima sic. Intelligibile oportet esse in intelligente, & non est aliquo modo distinctum nisi per potentiam, ergo intelligibile illius, in quo nulla est potentia, nullo modo distinguitur ab eo. Si ergo Deus est absque potentia, &c. ergo, &c. Deinde in litera explanatur consequens, quo ad ly omnibus modis, excludendo duos diuersitatis modos, inter actum & potentiam, & inter substãtiam & accidens. Secunda consequentia patet.

¶ Circa verba litteræ in secunda propositione fundante cõsequentiam, aduerte, quod hoc quod dicitur scilicet secundum hoc tantũ sensus vel intellectus aliud est a sensibili, vel intelligibili, quia vtrunque est in potentia: dupliciter exponi potest. Primo, vt ly vtrunq; referat potentiam & obiectum. Secundo, vt referat ambas potẽtias, quas nominauerat, scilicet sensitiuam, & intellectiuam. Et sic iste secũdus sensus tenetur, nihil scã brositatis occurrit, & planus litteræ sensus seruatur. Si verò primas sensus intentus dicatur, eget nitore: quoniã ex hoc haberetur expresse, q̃ ad distinctionem inter cognoscentem & cognitum, exigitur potentialitas, non solum in cognoscente, sed etiam in cognito, quod non est vsque quaque verum. Potest enim hoc dupliciter intelligi. Primo, quod exigatur potentialitas in vtroque: ita quod vtrunque sit secundum se potentiam habens: & hæc duplex potentia sit radix distinctionis. Et hoc est falsum, vt patet, quia Deus vt ab aliquo intellectu creato. Tunc enim obiectum est actus purus, & tamen distinctio est inter intellectum & obiectum. Secundo, quod exigatur potentialitas vtriusque respectu huius. i. q̃ obiectum sit potentia intelligibile ab ipso intellectu, & intellectus sit in potentia aliqua ad intelligendum illud: & hoc

hoc est verum. Sed iudicio meo non est hic intentum. Tum quia vna potentialitas, scilicet potentiæ sufficit. Tum quia ista potentialitas obiecti non in se, sed respectu huius non est potentialitas imperfectionis de qua loquimur. Tum quia vtraque ista potentia resoluitur tandem, quo ad hunc effectum, qui est distinctio inter obiectum & potentiam, inter potentialitatẽ ipsius cognoscitiuæ virtutis. Tum quia planus sensus litteræ primam expositionem optime amplectitur, & propositio satisfacit, & ideo primum sequamur.

¶ Circa expositionem consequentiæ vbi ly omnibus modis idem explanatur per exclusionem duorum, scilicet status potentialitatis, & diuersitatis intellectus à specie intelligibili, dubiũ occurrit. Quia exclusio horum non sufficienter explanat omnimodam identitatẽ intellectus & intellecti, & hoc probatur in angelo intelligẽte seipsum: Cõstat enim, q̃ nec est in potentia. Neque species, qua se intelligit, est aliud à substantia sua, & tamen intellectus & intellectum non sunt omnibus modis idem, etiam in telligẽdo seipsum. Tum quia hoc est proprium Dei. Tũ qa conceptus, quẽ format de seipso, non est substantia sua, quicquid ille sit.

¶ Ad hoc dupliciter dicitur. Primo, quod ly sciat, vt neque careat specie, neque species sit aliud, &c. accipiatur limitatiue. id est, q̃ per hæc duo limitetur id quod diceret, scilicet omnibus modis idem: ac si diceret, sunt omnib. modis idẽ quo ad hæc duo. & sic dubium motum locum non habet.

¶ Et licet hic sensus litteræ cõsonet, pro quanto in articulo quarto, quærendum restat, vtrum intelligere Dei sit idem q̃ ipse Deus: considerantibus tamen q̃ hic est sermo de intellecti, & intellectus identitate: & quod dubium testans de intelligere, remanet pro quanto sunt aliquæ difficultates ex proprijs ipsius intelligere, vt distinguitur contra intellectum, dici aliter posse videtur, acceptando q̃ ly ita, scilicet vt neq; careat speciale, &c. teneatur exposicriuè.

¶ Et ad dubium motum, respondetur q̃ exclusio horum duorum adæquat omnimodam identitatem intellectus, & intellecti. Sed noie speciei non est intelligenda species impressa tũ, sed vniuersaliter tã impressa, q̃ expressa. Vbi enim intellectus & species vniuersaliter non distinguitur, ibi intellectus & intellectum omnino est idem. Et hoc in doctrina S. Tho. est indubie verum: quin conceptus ipse est species expressa, quæ in solo Deo est substantia. Et sic in nullo alio saluatur integre exclusio horum duorum. Verum aũt hoc sufficiat secundum aliorum Philosophorum dogmata, nõ est præsentis negotij: sed in tertio de anima, vel i n 12. Metaphy. cognoscit intelligibile, itelligit ipsum suum intelligere: & per actum cognoscit potentiam intellectiuam. Deus autem est sicut actus purus tam in ordine existentium, quàm in ordine intelligibilium: & ideo per seipsum, seipsum intelligit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus comprehendat seipsum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ Deus non comprehendat seipsum. Dicit enim Augustin. in * li. 83. quæstionum, q̃ id quod comprehendit se, finitum est sibi: sed Deus est omnibus modis infinitus. ergo non comprehendit se.

¶ Si dicatur quòd Deus infinitus est nobis, sed sibi finitus: Contra, Verius est vnumquodque secundum quod est apud Deum, quàm secũdum quod est apud nos. Si igitur Deus sibipsi est finitus, nobis autem infinitus: verius est Deũ esse finitum, quàm infinitum. quod est contra prius determinata †. Non ergo Deus comprehendit seipsum.

¶ SED CONTRA est, quod Augustin. * dicit ibidem: Omne quod intelligit se, comprehendit se: sed Deus intelligit se, ergo comprehendit se.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ Deus perfectè comprehendit seipsum: quod sic patet. Tum enim dicitur aliquid comprehendi, quando peruenitur ad finem cognitionis ipsius: & hoc est quando res cognoscitur ita perfectè, sicut cognoscibilis est c. Sicut propositio demonstrabilis comprehenditur, quando scitur per demonstrationem, non autem quando cognoscitur per aliquam rationem probabilem. Manifestum est autem, q̃ Deus ita perfectè cognoscit seipsum, sicut perfectè cognoscilis est. est enim vnumquodque cognoscibile secundum modum sui actus c. Non enim cognoscitur aliquid secundum q̃ in potentia est, sed secundum q̃ est in actu, vt dicitur in 9. * Metaphy. Tanta est autem virtus Dei in cognoscendo, quanta est actualitas eius in existendo: quia per hoc quod actu est, & ab omni materia, & potentia separatus, Deus cognoscitiuus est, vt * ostensum est. Vnde manifestum est, quòd tantum seipsum cognoscit, quantum cognoscibilis est. Et propter hoc seipsum perfectè comprehendit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd comprehendere, si proprie accipiatur, significat aliquid habens & includens alterum. Et sic oportet quòd omne comprehensum sit finitum, sicut omne inclusum c. Non sic autem comprehendi dicitur Deus a seipso, vt intellectus suus sit aliud quàm ipse, & capiat ipsum & includat. Sed huiusmodi locutiones per negationem sunt exponendæ. Sicut enim Deus dicitur esse in seipso, quia à nullo exteriori continetur: ita dicitur comprehendi à seipso: quia nihil est sui quod lateat ipsum. Dicit enim Augustin. in * lib. de videndo Deum, q̃ totum comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem.

¶ AD II. Dicendum, quòd cum dicitur: Deus finitus est sibi, intelligendum est secundum quandam similitudinem proportionis: quia sic se habet in non excedendo intellectum suum, sicut se habet aliquid finitum in non excedendo intellectum finitum. Non autem sic dicitur Deus sibi finitus, quòd ipse intelligat se esse aliquid finitum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ipsum intelligere Dei, sit eius substantia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd ipsum intelligere Dei non sit eius substantia. Intelligere dicetur. Quod autem sic vniuersaliter in præsenti littera sumatur species, ex eo insinuat per illa verba, cum est actu intelligens. Si de specie impressa tũ intenderet, non oportuisset dicere, cum est actus intelligens: cum illa et ante, cum intellectus noster non est in actu intelligens, sed dormiens, vnde explanando speciem intelligibilem p statum intellectus in actu secũdo insinuant, q̃ vniuersaliter de specie loquerẽtur cõcurrẽte ad actũ secundum, qui est intelligere. Constat aũt ad illũ cõcurrere vtrãq; speciem. De specie ergo vniuersaliter interpretandus, vt vniuersaliter sit sensus.

¶ *Super quæstionis XIIII. artic. III.*

TItulus clarus ex corpore.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Deus perfectè cõprehendit seipsum. Probat, Deus ita pfectè cognoscit seipsum, sicut perfectè cognoscibilis est. ergo perfectè comprehendit seipsum. Antecedẽs probat sic. Vnũquodq; tũ est cognoscibile, quãtum est actu. ergo tanta est Dei cognoscibilitas, quãta est actualitas. Rursus: Deus est cognoscitiuus per hoc, q̃ est actus ab omni materia & potẽtia separatus. ergo tanta est vis cognoscitiua, quãta e actualitas. igitur vtrunq; cõcludendo sequit, Tanta est cognoscibilitas, quanta vis cognoscitiua: & ecõuerso. Assumptum primum patet ex 9. Metap. Assumptum vero secundum ex act. 1. & 2. Consequentia aũt probatur ex ratione cõprehensionis sic. Cõprehendere, est ad finem cognitionis alicuius peruenire. ergo est ita perfecte cognoscere rem, sicut res est cognoscibilis. ergo si Deus ita perfectè cognoscit, se quitur. ergo comprehendit. omnia sunt clara, & tamen in litera declaratur ratio comprehensionis exemplariter in cognitione propositionis demonstrabilis. Finis. n. cognitionis ipsius non habetur, quousque demonstretur, quoniam semper maneret plus cognoscibilis, quàm cognita esset.

¶ *Super quæstionis XIIII. Art. IIII.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo, primo conclusio respõsiua quæsito affirmatiue secundo epilogus ante dictorum.

¶ Quo ad primum, conclusio est. Intelligere Dei, & eius substantia: probatur dupliciter. Primo ducendo ad impossibile cum Arist. si intelligere Dei esset aliud à substantia, sequeretur, q̃ diuina sub-

†1 veri. q. 2. ar. 2. & 1. cont. c. 47. & 48. & l. 4. c. 11. co. 3. Et 1. dist. 24. ar. 1. & 12. met. l. 8.
†Propo. 15. in prin. to. 3. inter opera Arist.
†Lib. 2. de anim. 2. tex. 12. & 28. to. 2.
†li. 3. de tri. non multũ remote ante finem.
†lib. 15. de civ. cap. 10. & lib. 8. cap. Genesis 18. ad medium. to. 3. ti. 3. de anima, tex. 15. to. m. 2.
†li. 3. de anima, tex. 36. & 37. tom. 2. D 761. b 284
83 3. dist. 14. ar. 2. q. 1. & 2. ar. 1. con. 2. ex. 3. Et ver. q. 2. ar. 2. 5. & q. 10. art. 4. ca. Et opuſ. 3. cap. 10. 213. & 264. col. 9. Et opuſ. 9. q. 79.
†tomo. 4. li. 81. quæſt. q. 14.
†q. 7. art. 2.
†Lib. 83. quæſt. q. 14. tom. 4.
83 1. contra. 26. & 47. & li. 4. c. 11. & 12. Et opuſ. 3. cap. 19. & 30. & 31.
†Lib. 9. Metaphy. text. 20. tomo 3.
†Ar. 1. huius quæſt.
†Epiſt. 112. ad Paulinũ cap. 9. circa principium to. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

na substantia se haberet ad aliquid aliud, vt potentia ad actum perfectiorem, hoc est impossibile. ergo. consequentia probatur: quia intelligere est perfectio & actus intelligentis. Secundo probatur ostensiue: substantia Dei est suum esse, & sua species intelligibilis. ergo intelligere Dei est sua substantia. Antecedens: quo ad primam partem, patet ex quæstione tertia.

¶ Quo ad secundam ex secundo articulo huius quæstionis. consequentia vero probatur. Intelligere é actus manens in intelligente, vt esse: ergo si substantia intelligentis est suum esse, & ipsa species intelligibilis oportet quòd sit suum intelligere. Assumptum probat: quia intelligere consequitur speciem, vt esse formam.

¶ Ad euidentiam consequentiæ cú sua probatione, quoniam occulta aliqualiter est propter sui profunditatem, ac formalitatem, notanda sunt duo. Primo quod in litera quatuor discuntur de intelligere. f. quod manet in intelligente: q̃ vt actus & perfectio eius, q̃ eo modo quo esse est actus existentis, q̃ consequitur intelligibilem speciem, vt existere formam. quorum duo prima nõ probantur, quia clara sunt: tertium autem probatur per quartum: quod reliquum est pro conclusi. Aduerte secundo quòd quartum dictum, f. q̃ intelligere consequitur speciem in telligibilem, vt esse formam, quo ad tria, quantum ad propositum spectat, verificat. Primo quo ad causalitatem: qñ. forma est rõ essendi: & species intelligibilis est rõ intelligendi. Secundo quo ad necessitatem: qñ formam in actu necessario comitatur existere: & speciem intelligibilem in actu, nõ medio modo inter potentiã & actum, necessario comitatur intelligere. Tertio, quo ad modũ causandi, quoniam forma complendo quod est facit esse: & species intelligibilis in actu non in genere entis, sed in genere intelligibilis, eo mplendo intellectum, facit intelligere: vt ex primo articulorum quinq; & dictis in q. 12. patere potest. Ex his autem & præcipue ex hoc vltimo liquet tertium dictum literæ, quod est effectus huius quarti. Sequitur enim ex his q̃ intelligere est perfectio intelligentis, vt existere est perfectio existentis. i. intelligere ea proportione perficit intelligentem, qua esse perficit existentem. imo intelligere est ipsum esse intelligentis in genere intelligibilis. licet esse est ipsum esse entis in genere entium. Aduerte

1 fil. 9. de trl. c. 7. com. 3.

q. 3. ar. 4.

1 fil. 12. met. com. 19. 20. 3.

Ar. 2. huius quæst.

q. 3. ar. 4. & 7.

q. 3. ar. 7. pra cipue.

enim est quædam operatio. Operatio autem aliquid significat procedens ab operante. Ergo ipsum intelligere Dei non est ipsa substantia.

¶ 2 Præterea, Cum aliquis intelligit se intelligere, hoc non est intelligere aliquid magnum, vel principale intellectum, sed intelligere quoddam secundarium, & accessorium. Si igitur Deus sit ipsum intelligere, intelligere Deum erit sicut cum intelligimus intelligere. Et sic non erit aliquid magnum intelligere Deum.

¶ 3 Præterea, Omne intelligere est aliquid intelligere. Cum ergo Deus intelligit se, si ipsemet non est aliud quã suum intelligere intelligit se in intelligere, & intelligere se intelligere se, & sic in infinitum. Non ergo ipsum intelligere Dei est eius substantia.

¶ Sed Contra est, quod dicit Augu. * lib. 7. de Trin. Deo hoc est esse, quod sapientem esse. Hoc autem est sapientem esse, quod intelligere. Ergo Deo hoc est esse, quod intelligere, Sed esse Dei est eius substantia, vt supra * ostensum est. Ergo intelligere Dei est eius substantia.

¶ Respondeo dicendum, q̃ est necesse dicere quòd intelligere Dei est eius substantia. Nam si intelligere Dei sit aliud quàm eius substantia, oporteret, vt dicit Philosophus in * 12. Metaph. quòd aliquid aliud esset actus, & perfectio substantiæ diuinæ; ad quod se haberet substantia diuina sicut potentia ad actum, quod est omnino impossibile. Nam intelligere est perfectio & actus intelligentis. Hoc autem qualiter sit, considerandum est. Sicut enim * supra dictum est: intelligere non est actio progrediens ad aliquid extrinsecum, sed manet in operante sicut actus & perfectio eius, prout esse est perfectio existentis. Sicut enim esse consequitur formam, ita intelligere sequitur speciem intelligibilem. In Deo autem nõ est forma: quæ sit aliud quam suum esse, vt supra * ostensum est. Vnde cum ipsa sua essentia sit etiã species intelligibilis, vt dictum est: * necessitate sequitur, quod ipsum eius intelligere sit eius essentia, & eius esse. Et sic patet ex omnibus præmissis, quod in Deo intellectus, & id quod intelligitur, & species intelligibilis, & ip

tertio, quòd substantia diuina est forma: imo actus purus, & in genere entium & in genere intelligibilium. Et ratione primi est rõ essendi; & dicitur ens. Ratione vero secundi est ratio intelligendi, & vocatur forma, seu species intelligibilis. Vnde esse Dei respondet substantiæ suæ, vt puro actui in genere entium. Intelligere vero respondet eidem in genere intelligibilium, & proportionaliter sic, q̃ intelligere est esse substantiæ diuinæ vt species est intelligibilis in genere intelligibili: vt ex hoc ipso esse est esse eiusdem in genere entium. Et propterea consequentia cũ sua probatione fuit optima & formalis: arguens ex cõcursu vtriusque formæ in vnam: & identificatione illius vnius cũ proprio esse secundũ vnum genus. Ex his enim duobus in antecedente assumptis, primo q̃ substantia est ipsa species intelligibilis, ac per hoc est forma in vtroque genere: secundo q̃ substantia Dei esse suum esse, ac per hoc identificat sibi esse in genere entium, infertur, ergo oportet etiam q̃ sit suum intelligere, id est, quod identificet sibi esse suum, q̃ sibi cõuenit in genere intelligibili. Non enim minor est efficacia, infinitas, aut actualitas substantiæ diuinæ in genere intelligibili, quam in genere entium. Et si oppositum diceretur, sequeretur quod non esset actus purus in genere intelligibili. Intellectus enim in actu in genere intelligibili, qui claudit in se naturam cognoscentis & cogniti, vt sic, comparatur ad intelligere vt potentia ad actũ, vt ens ad esse.

¶ Quo ad secundum epilogus aduertis triplicẽ identitatem patet, cũ corollario suo, quod nullam potentialitatem in Deo ipsum esse intelligentem, omnia clara sunt.

Articvlvs V.

Vtrum Deus cognoscat alia à se.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur quòd Deus non cognoscat alia a se. Quæcunque enim sunt alia a Deo, sunt extra ipsum. Sed Aug. dicit in * lib. 83. q. quod neque quicquam Deus extra seipsum intuetur. Ergo non cognoscit alia a se.

¶ 2 Præterea, Intellectum est perfectio intelligentis. Si ergo Deus intelligat alia a se, aliquid aliud erit perfectio Dei, & nobilius ipso. Quod est impossibile.

¶ 3 Præterea, Ipsum intelligere, speciem habet ab intelligibili sicut & omnis alius actus a suo obiecto. Vnde & ipsum intelligere tanto est nobilius, quanto etiam nobilius est ipsum quod intelligitur. Sed Deus est ipsum suum intelligere, * vt ex dictis patet. Si igitur Deus intelligit aliquid aliud a se, ipse Deus specificatur p aliquid aliud à se: quod est impossibile. Non igitur intelligit alia à se.

¶ Sed Contra est, quod dicitur Hebr. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius.

Respondeo dicendum, quod necesse est Deum cognoscere alia a se. Manifestum est enim quod seipsum intelligere, sunt omnino vnum & idem. Vnde patet per hoc quod Deus dicitur intelligens: nulla multiplicitas ponitur in eius substantia.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd intelligere non est operatio exiens ab ipso operante, sed manẽs in ipso.

¶ Ad secundũ dicendum, quod cum intelligit ur illud intelligere quod non est subsistens, non intelligitur aliquid magnum, sicut cum intelligimus intelligere nostrum. Et ideo non est simile de ipso intelligere diuino, quod est subsistens.

¶ Et per hoc patet responsio ad tertium. Nam intelligere diuinum, quod est in seipso subsistens, est sui ipsius, & non alicuius alterius, vt sic oporteat procedere in infinitum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentatiua plurium ad obiectum adæquatum comparatur vno modo, ad obiectum vero inadæquatum, comparari potest duobus modis. Nam obiectum adæquatum non nisi immediate immediatione obiectiua repræsentare potest, obiectum vero inadequatum, potest repræsentare mediate, & immediate: mediate quidem, repræsentando ipsum prout est in obiecto adæquato, tũc enim repræsentat ipsum med ante obiecto adequato. immediate vero repsentando ipsum secundum se abstrahẽdo à modo, quo est in obiecto adequato: tunc. n. immediate immediatione obiectiua: de qua sola est hic sermo, ipsum repræsentat: & vt sic nõ repræsentat ipsum mediante obiecto primo. Exemplum huius est: si ponat aliqd visibile, puta lignũ iuxta speculum, & in prospectu fortis videtis, & ponamus siue vere siue false, q̃ non sit alia species in sorte qua videt ipsum lignũ in seipso, & qua videt lignum in speculo (vtroq; enim modo experimur nos simul idem videre) apparet enim q̃ species visibilis illa existens in vidente, comparatur ad lignum dupliciter, scilicet immediate, in quantum est ratio videndi illud in seipso, & mediante inquantum est ratio videndi illud in speculo. Ex hoc autem emanat eleatione ruit primo definitio prima. Nam hanc manifeste sequitur, q̃ stat aliquid videri in seipso, & tamen non per speciem adæquatam sibi, vt patet in inadæquato repræsentato in quantum immediate refertur ad speciem repræsentantem. Ruit secundo totus processus literæ circa modum, quo alia à Deo cognoscuntur. Nam hic dicetur, q̃ licet valeat consequentia, a, videtur per speciem continentis, ergo videtur in alio, non tamen valet: ergo videtur tantum in alio, seu q̃ idem est, ergo non videtur in seipso. quia illa species continentis potest ad contentum dupliciter comparari. Immediate scilicet, & mediate, &c. & tamen in litera expresse vtrunq; inferrur. Oritur tertio hinc diuersa circa modum diuine cognitionis opinio. Nam opinantes q̃ essentia diuina, quæ sola est ei ratio intelligendi, seu species intelligibiles, respicit alia à Deo dupliciter, immediate scilicet, & mediate: concedunt consequenter, q̃ Deus cognoscit alia à se dupliciter. s. in seipso, & in seipsis rebus cognitis per vnam tantum rationem cognoscendi, essentiam scilicet diuinam solam. Opinantes vero, quod essentia diuina, vt ratio cognoscendi, non potest repræsentare cognitum alio quod immediate, nisi obiectum adæquatum: consequenter dicunt, Deum seipsum tantum in seipso, alia vero in se Deo, & non in seipsis videre.

¶Circa conclusionem quoq; diffinitionem visi in alio, occurrit dubium ex Scoto in 31. dist. primi, tenente, q̃ Deus per essentiam suam vt rationem cognoscendi cognoscit alia à se in seipsis inesse obiectino seu cognito positis, per actum intelligendi diuini intellectus. Ex cuius positione potest contra prædicta talis formari ratio, visum in alio, & visum per speciem continentis non conuertuntur: igitur hæc non est diffinitio illius. consequentia patet, & antecedens probatur: lapis videtur à Deo per speciem continentis, quia per essentiam Dei, quæ est species sui & aliorum eminenter, & tamen videtur in seipso obiectiue: ergo. Probatur hæc secunda pars assumpti. Intellectus diuinus actuatus quodammodo essentia sua vt specie intelligibili, est in actu primo sufficienti ad producendum in esse intelligibili quodcunq; intelligibile: ergo intellecto se, intelligenda lapidem producit lapidem in esse cognito: ac per hoc intelligit lapidem in seipso. Argumenta vero Scoti, quæ in eadem quæst, facit, ad sequentem articulum magis spectant, vbi de cognitione distincta aliorum agetur.

¶Ad euidentiam huius difficultatis, duo notanda sunt.

¶Primo, q̃ licet in hoc omnes conueniant, q̃ essentia diuina siue vt ratio cognoscendi, siue vt obiectum cognitionis (vtrunque enim sibi conuenit) eminenter continet omnia intelligibilia: in hoc tamen est dissentio, quoniam rudiores putãt, q̃ in essentia diuina contineatur alia cum quadam distinctione vt relucent res in speculo. Sapientes vero docent, quod in essentia diuina continentur omnia indistincte & eleuate, vt effectus in causis eminentibus, sic tamen perfecte, an si distincte contenerentur. Et quoniam hoc procul dubio est verum, vt natura causarum ostendunt: ex hoc patet, q̃ essentia diuina vt species intelligibilis non repræsentat alia immediate, sed mediante seipsa vt obiecto: habet enim se ad alia sicut species causæ ad effectus, ad quos causa illa se potest extendere.

¶Secundo notandum est: q̃ esse cognitum, seu obiectiuum, &c. nõ vniformiter ab oĩb. doctoribus interpretat. Scotus enim ibidem, & in sequenti distinctione putat, q̃ esse cognitum repræsentatum, & quicquid aliud æquiualet, est esse quoddam distinctũ contra esse in rerũ natura. non tñ est aput eum esse essẽtiæ, sed potius esse sẽm qd, essentiæ & existentiæ rerũ. Nec putat tale esse esse relationis, sed absolutum, secũdum quid tñ, & fundãs relationẽ, vt patet ibidem. Sit quo ad hoc nõ differre dicit respectu huius intellectus, puta humani, aut illius puta diuini. & in tali esse ponit oĩa alia à ipsis, & non solum in essentia diuina vt in causa. ¶S. Thomas aũt in quæst. de ve. q. 21. docuit chimericum hoc esse: qm̃ ens rationis distinctum contra ens reale, sufficienter euacuari dixit per negationem & relationẽ. Constat enim q̃ tale esse non est reale: igitur negationis, igitur negatiuum, aut relatiuum. Et vere mirum est, quõ in medium lumen offenderunt isti. Constat enim primo ex significatione nominum, q̃ cognosci est denominatio extrinseca, & q̃ res dicitur visa aut cognita denominatione extrinseca, & q̃ quenter non per aliquod esse cognitum quod formaliter habeat. Constat secundo q̃ esse repræsentatum non est aliquid in repræsentato, sed sola extrinseca denominatio: alioquin imago alicuius chimeræ haberet vim productiuam chimeræ in tali esse, quod est fatuum. Constat tertio, q̃ quia non est pluralitas sine necessitate ponenda, & omnia optime saluantur, ponendo esse cognitum repræsentatum, &c. esse tantummodo esse relatiuum, frustra excogitatum est tale esse, secunda pars assumpti patet inductiue, & ideo nolo morari. Aduertatur quoq; hoc propriis dictis Scoti. qm̃ sequitur ex hoc, q̃ lapis prius habeat tale esse quam intelligatur à Deo, probatur, quia prius ponitur in esse repræsentato per essentiam diuinam vt speciem intelligibilem, quam in esse cognito per actum intellectionis, quia prior est repræsentatio, quam cognitum, ut causa effectu. Non bene quoque sonat apud fideles, dicere q̃ Deus naturali necessitate non libere producit extra se aliquid. hoc philosophiæ explicite ac optime consitenti, q̃ Deus nihil intelligit extra se non solum formaliter sed obiectiue, quicquid intelligit, intelligit per essentiam propriam vt formam intelligibilem, & in essentia propria vt obiecto. nec alio potest diuertere intuitum suum, vt isti fingunt.

¶Ad obiectiones ergo in oppositum dicitur, q̃ illæ diffinitiones formaliter intellectæ, nullam habent instantiam, sed sunt in communi verissimæ, etiam quacunque hyporbesi facta. Visum enim in se vt sic, non per alterius speciem, sed propriam aut vt propriam, quòd est idem quod per propriam formaliter videri oportet: apud species concedentes: inter quos est sermo, & econuerso, quod per propriam aut communem vt propriam videtur, in se ipso videtur. Et similiter est de diffinitione visi in alio. Visum enim in alio vt sic, per illius cõtinentis speciem videtur: & econuerso, quod per continentis speciem vt sic videtur, in alio videtur. Vnde siue verum sine falsum sit, q̃ eadem species possit mediate, & immediate repræsentare inadæquata, nihil refert in proposito: quoniam formaliter loquimur: illa autem distinctio materialiter speciem continentis, seu adæquatam considerat, vt patet ex dictis.

¶Ad obiectionem autem ex Scoto dicitur, quòd fundamentum illud Scoticum supponit hoc falsum, scilicet quòd esse cognitum sit quoddam esse absolutum, &c. extra intellectum, falsum inquo quoniam (vt ex dictis patet) nihil aliud est quam esse relatiuum denominatione extrinseca. Vnde ad rationem formaliter concedatur, q̃ Deus per essentiam suam vt speciem, est in actu primo sufficienti ad producendum quodcunque in esse cognito. sic enim infertur: ergo lapidem concedatur. Sed cum vltarius infertur: ergo talia producta habent esse in seipsis, negatur: quoniam nihil aliud

aliud tali productione fit, nisi denominatio extrinseca. Ex hoc enim quòd Deus intuendo suam essentiam intuetur in ea lapidẽ, consequitur quod lapis habet istam denominationem extrinsecam, quòd dicitur cognitus a Deo, nec aliquid aliud oportet acquirere, vt patet cum hoc sufficiat.

¶ *Super quæstionis 14. Arti. VI.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum Deus cognoscat alia à se propria cognitione.

Titulus, propria cognitione. Cognitio propria de aliquo dupliciter intelligi potest. Primo vt distinguitur contra communẽ ex parte actus cognoscẽdi. s. de ipso (solo, & sic de nulla re, Deus hẽt propriã cognitionem, quia solam vnicam habet cognitionem, quæ nullius est solius, sed ita ẽ huius q̃ etiam omnium aliorum.

¶Secũdo, vt distinguitur contra cõmunem ex parte rei cognitæ. s. de propriis ipsius. Et sic sumitur in proposito. Quærimus enim an Deus sic cognoscat alia a se, vt intueat, quæ sunt propria singulorum.

¶In corpore tria. Primo respondet quæsito affirmatiue. Secundo assignat modũ verificationis eius. Tertio, probat simul conclusionem tñ sũ & modum eius, duabus rõnibus.

¶Quo ad primum tria. Primo ponit opinio Aue. ex 12. Met. cõm. 5. Et de hac recitat duo, f. ipsa opinio. s. q̃ Deus cognoscit oia secundum qd cõicant in esse, & modus eius, quia s. cognoscendo se vt est primum essendi principium, declaratur q̃ hoc exemplo ignis.

¶Secundo reprehendit, ducẽdo ad ipossibile. s. Deus sciret alia tm̃ inquantum entia, ergo intelligeret ea in cõmuni & in potentia in cõfuso & in potentia. ergo imperfecte: ergo intelligere Dei non esset omnib. modis perfectum: ergo nec esse Dei: quod est impossibile.

¶Aduerte quod cognitio attingens aliquid secundum prædicata cõia tñ, potest dici imperfecta in potentia, confusa, in cõi, vniuersalis, &c. dupliciter. Vno mõ ex parte rei cognitæ & hoc modo procul dubio verum est, q̃ cognitio talis habet has cõditiones. Alio modo ex parte ipsius cognitionis in se: & sic non semper est verum quod cognitio talis, ẽns in communibus habeat has cõditiones. alioquin Metaph. quæ sit in cõibus oium esset imperfect. ex parte actus &c. Vnde tres primæ consequentiæ, ex parte rei cognitæ sumptæ, sunt ex se euidentes: & probantur in litera ex primo Phy. t patet. Nec euadit responsio Aue. dicentis quod quia obiectum scientiæ Dei non est ens, quod est vniuersale ad omnia entia in communi in potentia confuse & imperfecte omnia comprehendens, sed essentia Dei, quæ nec est vniuersalis, &c. ideo scientia Dei non est vniuersalis, nec particularis, non communis, nec propria, sed æquiuoce est à nostra scientia elevata. Hoc. n. licet sit verum, nõ tñ soluit obiectũ: quia prædicata cognita de rebus in essentia diuina, oportet esse aut communia, aut propria reb. aut particularia, aut vniuersalia, quo imitis primum obiectũ neutrum fit: & ad prædicata cognita referendo, procedunt optime tres primæ consequentiæ: oportet enim scientiam Dei ẽ terminatur ad cõmunia tantum rerum: quòd vt sic ex parte rerum cognitarum dicatur in confuso, in potentia &c. quia istę sunt conditiones prædicatorum cognitorum.

¶Circa quartam cõsequentiã, in qua ad perfectionis cognitionis in seipsis transit, aduerto quòd non infertur: ergo cognitio Dei est imperfectissima: & quia negarem cõsequentiã Auerrois dicendo, quod cognitio Dei est perfectissima: & tamen non attingit res nisi vt sunt entia, quia nõ est apta nata attingere plus de rebus. Sed infertur, ergo non est omnibus modis perfecta: quod nego. non potest a ponentibus antecedens: quia de esse ponit hic modus perfectionis, quo scilicet attingat ad propria rerum. Hic enim modus aliquam perfectionem dicit eũ nulla adnexa imperfectione: & consequenter aptus natus est esse in illo intelligere, in quo sunt nes nobilitates omnium intelligentium ab imperfectionibus præcisibiles, quale est intelligere Dei sicut & eius habet omnium entium nobilitates. vt in litera dicitur.

¶Tertio ex hac reprensione infertur conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Deus cognoscit alia a se propria cognitione. Ex quo enim impossibile est, quòd sibi ipsi in communibus, ergo oportet quod veniat ad propria: & declaratur in litera, quid importet cognoscere propria cognitione, scilicet cognoscere res non solum secundum conditiones in quibus communicant, sed secundum eas, quibus adinuicem distinguuntur: hæc. n. sunt singulis propria.

¶Quo ad secundum tria sunt. Primo recitant exempla, quibus alij

Sẽ. 2. dist. 1. ar. 3. & d. 36. q. 1. ar. 1. & 2. conc. c. 10. & 63. q. 1. & 7a. & 11. q. 1. & 7a. & veri. q. 2. ar. 4. & 5. & opuſ. 3. cap. 134. & 135. †Ar. præce.

In cor. ar.

2. de. 3. de anima text. 38. com. 2.

†In cor. ar.

†Q. 13. ar. 1.

49

50

60

70

80

†Q. 4. art. 1. & ar. 1. 4 & 1. huius qõ. D. 472.

1. Phy. 1. priorib. cõ. tex. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lij nituntur ostendere modum, quo Deus cognoscendo se, nouit alia: & sunt de luce & colore, & patet. Secundo ostenditur hæc exempla non sufficere intentum sic, Res in se & à Deo sunt secundum duo. f. secundum id, in quo communicant, & propria quibus distinguuntur: hæc exempla non sunt similia quo ad propria, sed quo ad id, in quo cõmunicant, ergo. Huius rõnis tñ littera primo ponitur, & declaratur minor: in verõ, exẽplo de lineis respectu centri: & coloribus respectu lucis: & patet secundo maior sic: quicquid perfectionis est in rebus, continetur in Deo eminenter: sed non solum id, in quo cõmunicant, sed distinguens est perfectio, ergo totũ est in & à Deo: hæc vltima minor declaratur inductiue in viuentibus: in cognoscẽtibus, in pprijs formis rerũ. Tertio affertur, proportionatum exẽplum ad declarandum intentum, & est, q Deus se habet ad alia, sicut actus imperfectus: ut hõ ad animal, pbatur quo ad esse: q a essẽtia Dei continet omnes rerum perfectiones excellenter. Deinde pbat quo ad cognosci: quia perfecte cognito actu perfecto, cognoscuntur in eo omnes imperfecti: & quo ad cõmunia, & quo ad propria, vt patet ex exemplo adducto.

¶ Aduerte hic, quòd essentia Dei habet duas conditiones in continentia aliorum, vna est excellẽtia: quia scilicet est in infinitũ perfectior exteris: & sic eminẽter res continet. Altera cõprehensio: quia. f. cõprehẽdit in seipsa omnem perfectionem positiuam reperibilem in quacũque: ita q nulla res comparata ad ipsam addit aliquid positiuũ, quod non contineatur in essentia Dei. Et hoc quia est ipsum esse, præhabens in se omnem essendi modum. Ambas autem has conditiones inueniri in aliqua re creata non videtur possibile: comparando tñ actum perfectum posteriorem ordine generationis ad actus imperfectos priores generatione, ut hominem ad animal, animam intellectiuã ad alias: ternarium ad trigonum: senarium ad trinarium, &c. aliquo modo hoc saltem, & ideirco in litera exempla hæc afferunt, vt. f. ostendantur & excellentia & cõprehensio omnis positiui: vtrũque enim hæc exempla ostendunt: & ideo ostendunt in tantum, q uis inepta sint exempla omnia ad tam eminentem continentiam. Et propterea in litera inducendo exempla dicitur, ut si diceret homo ad animal: quasi diceret, si concessa licentia licet, &c.

¶ Quo ad tertium probatur conclusio simul cum declarato eius modo, dupliciter. Primo, essentia Dei habet in se quicquid perfectionis est in quocunque & amplius. ergo Deus cognoscendo se, cognoscit omnia propria cognitione. Antecedens patet ex dictis: consequentia vero probatur a destructione consequentis sic. Si Deus cognoscendo se non nouit alia propria cognitione: ergo nõ nouit quicunque est participabilis sua perfectio. Patet ista sequela ex illa propositione inclicite contenta in antecedente. f. propria cuiuspiæ natura consistit in aliquo modo participandi diuinam perfectionẽ: ergo non perfecte nouit se ipsum. Tenet ista ex ipso antecedente: in quo dicit q ipse cognoscit in se omnem modum perfectionis.

¶ Sequitur igit ex destructione cõsequentis, aut falsitas antecedentis, aut hoc impossibile, q Deus nõ perfecte nouit seipsum: quod etiam reducit in falsitatem antecedentis: quia si sic esset, essentia diuina non esset infinitæ pfectionis, & consequẽter nõ oẽm modum perfectionis possibilẽ eminenter continẽret.

¶ Secundo probatur sic. Si Deus cognoscẽdo se nõ cõgnosceret alia q pria cognitione: ergo non perfecte cognosceret omnes modos essendi. ergo non perfecte cognosceret naturam essendi: cõsequentia sunt euidentes formaliter, seu vt sic accepæ ex antedictis.

¶ Et aduerte q hæc ratio directe est contra opinionem principiorum corporis recitatã: imo ex illius fũdamẽto præcedẽs cõtra ipsam: q a quũ sit ipsum esse, cognoscendo perfecte se cognoscit naturã essendi: sicut hõ separatus apud Plato, cognoscẽdo se cognosceret perfecte humanitatis naturã, ergo omnẽ modum essendi, ergo omnẽ naturã. Quia omnis natura nihil aliud est, quàm aliquis modus essendi.

¶ Nec fallaris in exemplo adducto: quia homo separatus nõ cognosceret humanitatem cum hoc modo, quo est in materia Sortis, & cum illo, quo est in materia Platonis: imo ex hoc consurgas ad intuendum propositum. Id eo enim homo separatus cognoscendo se, non cognosceret hos modos particulares: quia isti modi aliunde sunt: quàm ex ipsius participatione. f. ex materia: sed si singas præter id, quẽ ex parte humanitatis se tenet, q nihil aliud adsit, de necessitate sequet q cognita humanitate cognoscentur omnes eius modi. Sic autẽ constat se habere esse ad oia. Nihil enim est in qua cunq; re, quin sit aliquod esse. Et propterea esse quod est in re, non aliunde quã ab esse prouenit. Et excluso eo quod ex parte ipsius esse se tenet, nihil restat: quũ & materia & oia, participationes quarũdã modi quidã essendi sunt. Et ideo p p ipsius esse vniuersalitatem, ex qua rationem, sequitur quod cognita natura essendi, cognoscantur oia secundum proprias conditiones. Et quia hanc vniuersalem nõ vidit prima opinio, ideo errauit, iudicans de esse sicut de aliis perfectionibus specialibus, scilicet viuere, intelligere, &c. præter quæ & eorum modos sunt alia: cum tamen, vt patet, præter esse & illius modos prorsus nihil.

¶ Aduerte hic, q quum tota dissensio in hac quæstione versetur circa modum, quo in vno obiecto cognito omnia cognosci possint, manifeste apparet, q communis antiqua conceptio sapientum fuit, q Deus non aliter intelligit alia a se, nisi intelligendo ea in se. Quare cautus esto, quum nouas legis admiuentiones.

¶ In responsione ad primum aduerte, quod quum dicitur, lapis videtur in Deo: ly in, põt denotare modum obiecti, id est modum quo lapis obijcitur: & potest denotare modum rei cognitæ: vt sic, id est modũ cognitum: quia lapis nõ solum obijcit in ipso Deo, sed etiã modus ille essendi in Deo cognoscit. Sed inter hæc est differẽtia: quoniã denotando modũ obiecti verificat cum dictione exclusiua: ita q ista est vera, lapis videtur a Deo in ipso Deo tantum, quia non aliter obijcit Deo quam in ipso Deo conteutus: vt ex dictis patet. Sed denotando modũ cognitum, non verificatur cum dictione exclusiua. ita q lapis videtur a Deo secundũ esse quod habet in ipso Deo, sed non tantum: quia lapis etiã videtur a Deo secundum esse qđ habet in hoc & illo lapide: secundũ esse quod habet in causis suis: tam materiali quam effectiua, & breuiter secundum omnes modos essendi, nõ solum sibi conuenientes, sed possibiles. Deus enim videndo in se ipso tantum lapidem, videt lapidem, secundum omnes modos essendi, quos habet & habere põt: & hoc in litera aliis verbis dicitur, vt patet.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q hic patet q apud San. Tho. ad hoc, vt Deus in essentia intellecta intelligat omnia secundum proprias rationes, sufficit eminens perfectio diuinæ essentiæ: qua omnes & singulas perfectiones omnium ipsam diuersimode imitantium obijcit, & amplius. Nec exigi ponit ad hoc aliquas relationes: vt in secunda opinione recitata a Scoto in 35. dist. primi dicitur. Propterea rationes, quas contra illas relationes Scotus facit: non sunt contra S. Tho. in hac materia. Quantum autem valeant contra positionem S. Tho. de ideis, in sequenti quæstione videbitur.

¶ Super quæstio. XIIII. Art. VII.

Titulus clarus est in principio corporis.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Scientia Dei nullo modo est discursiua. Probatur: in scientia

Dei non est discursus secundum successionem, neque secundum causalitatem. ergo nullo modo est discursus. consequentia probatur ex sufficienti distinct. discursus, quæ in nobis manifestissime clare. Antecedens autem quo ad primam partẽ probatur. discursus secundum successionem consistit in intelligendo vnum post aliud. Sed Deus omnia videt i vno quod est ipse: ergo non discurrit intelligendo vnum post aliud. Quo ad secundũ vero probatur dupliciter. Primo: qa discursus secundus inelidit primum. Secundo, q a secũdus est de noto ad ignotum, & consequenter est notitia secundi ex primo, & non in primo: sed Deus cognoscit omnia in primo ergo nõ discurrit. Sed scientia sua est sicut scientia in termino discursus. ea enim resolutis iam effectibus in causas, videt effectus in causis, sicut proportionaliter ibi; præuia tamẽ resolutione Deus omnia in seipso omnium causa videt. Hic memento hic corrigere codicem si hoc modo se habet. Tertius vero discursus: debet enim legi. Terminus vero discursus.

Art. 4. & 5. huius q. 2. 2. 2. 4. 27.

In corp. ar. & ar. præc.

In cor. ar. 2. 4.

¶ Aduerte q hic articulus est magni momenti: quoniam hic inchoat quæstio de modo, quo Deus producit res extra se. Quærere enim an scientia Dei sit causa rerum, nihil aliud est q quærere, vtrũ Deus cognoscat per intellectũ. Verum, quia cautelitas rerum potest dupliciter cõsiderari. Primo secundum se, sic de ea inferius erit specialis tractatus, vbi omnia plene examinabuntur. Alio modo vt est qualitas scientiæ diuinæ; & sic hoc in loco quæritur, vt complete ostendatur qualis sit scientia Dei, an scientia Dei habeat hanc conditionem, scilicet esse causam rerum.

1. dist. 38. art. 1. & 1. contra. cap. 61. & 62. & vers. q. 2. ar. 12.

¶ lib. 7. sup. illud. Quos vocauit, hos & iustificauit. cap. 8.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Scientia Dei est causa rerum. Circa quam conclusionem in litera fiunt. Primo probatur. Secundo ostenditur in communi modus, quo scientia Dei est causa in actu secundo. Tertio probatur efficaciter conclusio cum modo iam ex presso.

¶ Quo ad primum scientia Dei se habet ad res vt scientia artificis ad artificiata, sed scientia artificis est causa artificiatũ. ergo scientia Dei est causa rerum. Maior non probatur vsq; ad cetera partem corporis. Minor autem probatur. Artifex operatur p fũ intellectum: ergo forma intellectus est principium operationis: sicut calor calefactionis: & tunc subaudi, sed scientia est ipsa forma intellectus eius. ergo: omnis scientia est causa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quo ad secundum determinatur in communi: scientia est causa non nisi adiuncta voluntate. Probatur. scientia non significat rationem causæ ex hoc tantum q̃ est in sciente, sed ex inclinatione ad effectum. ergo non nisi ex adiuncta voluntate. Antecedens probatur ex simili in forma naturali, puta calore. consequentia vero probatur: scientia ex se, se habet ad oppositi, ergo determinatio ad alterũ partem est ex appetitu adiuncto. Assumptum & cõsequentia habentur 9. Metaphy.

† Lib. 10. Metaphys. tex 5. to. 3.

¶ Aduerte hic q̃ litera satis caute loquitur de forma naturali. Non enim dicit q̃ forma naturaliter actiua, puta calor, eget aliqua inclinatione superaddita ad hoc vt sit principium actionis, cũ hoc sit falsum: sed dicit q̃ ipsa forma, scilicet calor inquantum habet hoc, scilicet esse, seu manere in subiecto, ex hoc sunt vt sic, non habet q̃ sit, seu significetur vt principiũ actionis. Et hoc verum est: quoniam aliter sequeretur q̃ omnis forma, quæ est in aliquo, esset principium actionis: qđ est falsum. Sed quãuis ex hoc nõ habeat rationẽ actiui, requiritur tamen hoc ad rationem actiui. Inclinatio autem ad opus, est quæ dat formæ rationem actiui. Nec refert quo ad propositũ an talis determinatio sit ab intrinseco ex ipsa natura formæ, vt patet de calore, an ab extrinseco vt contingit in scientia, quæ vt probatũ est, causæ in actu secundo rationem non habet, nisi vt habet volũtatem adiunctam. Sola enim sumpta nihil vnquam causabit nisi causaret opposita simul: quod est impossibile.

† lib. 15. de trin. ca. 13. in medio. tomo. 5. & lib. 6. ca. 10.

¶ 2 Præterea, Posita causa ponitur effectus: sed scientia Dei est æterna. Si ergo scientia Dei est causa rerum creatarum, videtur quòd creaturæ sint ab æterno.

¶ 3 Præterea, Scibile est prius scientia & mensura eius, vt dicitur in † 10. Meta. Sed id, qđ est posterius & mensuratum: non potest esse causa. Ergo scientia Dei non est causa rerum.

¶ Sed contra est, q̃ dicit Augu.* 15. de Trin. vniuersas creaturas, & spirituales, & corporales, non quia sunt ideo nouit Deus, sed ideo sunt quia nouit.

¶ Respondeo dicendum, q̃ scientia Dei est causa rerum. Sic enim scientia Dei se habet ad omnes res creatas, sicut scientia artificis se habet ad artificiata. Scientia autem artificis est causa artificiatorũ, eo q̃ artifex operatur p̃ suum intellectum. Vnde oportet q̃ forma intellectus sit principiũ operationis: sicut calor est principium calefactionis. Sed considerandum est, quòd forma naturalis, inquantum est forma manens in eo, cui dat esse, non nominat principiũ actionis, sed secundum q̃ habet inclinationem ad effectum. Et similiter forma intelligibilis non nominat principiũ actionis secundum q̃ est tantum in intelligente, nisi adiungatur ei inclinatio ad effectum, quæ est per voluntatem. Cum enim forma intelligibilis ad oppositа se habeat (cum sit eadem scientia oppositorum) non produceret determinatum effectum, nisi determinaretur ad vnum per appetitum, vt dicitur in nono* Metaphy. Manifestum est autem q̃ Deus per intellectum suum causat res c: cum suum esse sit suum intelligere. Vnde necesse est, q̃ sua scientia sit causa rerum, secundum q̃ habet voluntatem coniunctam. Vnde scientia Dei secundum q̃ est causa rerum, consueuit nominari scientia approbationis.

† Lib. 9. tex. 10. com. 3.

112

¶ Quo ad tertium reperitur conclusio adiuncto modo, scilicet scientia Dei est causa rerum secundum q̃ habet voluntatem adiunctam. Probatur ratione: quæ est etiam probatio maioris in principio assumptæ. Esse Dei est suum intelligere. ergo Deus est causa rerum per intellectum. ergo scientia Dei est causa rerum secundum q̃ habet voluntatem adiunctam. Antecedens patet: & prima consequentia relinquitur, vt nota. secunda autem ex assignato modo, quo intellectus est causa rerum, patet. Et nihilominus confirmatur in litera ex singularitate nominis. quia scientia Dei vt causa consueuit dici scientia approbationis.

¶ Circa primam consequentiam huius ratiocinis dubium occurrit: quæ scilicet sit radix huius consequentiæ, Esse Dei est suum intelligere: ergo Deus est agens per intellectum: habet enim instantiam dupliciter. Primo secundum veritatem, non enim valet, esse Dei est suum intelligere: ergo Deus producit filium vel Spiritum sanctum per intellectum: cum vterque producatur a Deo per naturam, vt infra patebit. Secundo secundum opinionẽ tenentium Deum agere ex necessitate naturæ. Concederent enim illi philosophi, quòd esse Dei est eius intelligere: sed negarent sequelam dicendo, quòd Deus producit res per intellectum concomitanter tantum: quia scilicet intelligit se facere eas, sed per naturam solam causaliter.

¶ Ad hoc breuiter dicitur quòd radix huius conquentiæ est ista propositio: agere per intellectum est perfectius superius & vniuersalibus, quã agere per naturam. quæ propositio probatur 12 secũdo cõtra Gentiles. 23. super hæc enim suppositа, optime sequitur: si esse Dei est eius intelligere, ergo omnes effectus Dei sunt in Deo intelligibiliter, vt ex supradictis patet: quia oportet effectus præexistere ipsa essentia causæ secundum modum essentiæ ipsius causæ: sed autem omnia sunt & in esse Dei, & in intelligere eius, vt sic, & perfectius superius vniuersaliusque est esse eam rerũ per intelligere, quam p̃ esse tantum, cum cõstet Deo tribui deberi quod perfectissimum, quod supremum, quod vniuersalissimum est in causando & causandi modo. absque vlla calumnia sequitur: ergo Deus est causa rerum per intellectum.

In 2. dist. 37.

¶ Ad obiectionẽ ergo in oppositum pro philosophorũ aliorum opinione iam patet, q̃ male negabãt consequentiam. Ad ea vero, quæ tangit magistra de Trinitate, dicitur q̃ obiectio non est ad propositum, quia sermo est de vera causa effectiua, q̃ non potest intelligi absque essentia diuersitate causæ & causati. Productiones autem ad intra non sunt causalitates vere & proprie. Nec pater est vere & proprie causa filij: cum eadem numero sit vtriusque subsistentia, & ideo non est mirum si non teneat, supposito q̃ ex parte producibilis, non repugnet proquamuis haberet esse intelligibiliter in causa, &c. nunquã tamen autem q̃ sic est in proposito. nam personis diuinis repugnat producti per modum artificiati, non autem aliis rebus. Et ideo respectu aliarum rerum infertur: ergo Deus est agens per intellectum, & non respectu personarum diuinarum. Earum enim est author per naturam, vt infra p. tibit.

2. dist. 37. Ar. 2. q. 2. ad 3. & 1. quodl. 2. c. 59.

¶ In responsione ad secundum, expecta discussionem eius: qũ cum per ie de causalitate rerum tractabitur, discutietur.

¶ *Super quæstionis decimæquartæ. Arti. IX.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duo. Primo respondet q̃ sito affirmative. Secundo assignat differentiam quandam inter scientiam diuersimode non entium.

¶ Quo

¶ Quo ad primum conclusio est. Potest dici quòd Deus habet scientiam non entium. Probatur. Deus scit omnia quæ sunt quocunque modo ergo omnia quæ possunt per potentiam tam suam quam creaturæ fieri, cogitari, & dici. ergo eorum quæ non sunt actu. ergo potest dici, quòd Deus habet scientiam non entium. Prima consequentia probatur: distinguendo modos essendi, id est simpliciter & secundum quid, & subdividendo secundum quid iuxta multiplicẽ diuersitatem potentiæ, scilicet creatoris, vel creaturæ, actiuæ, vel passiuæ, realis, vel opinatiuæ, &c. Secunda vero consequentia est per se nota: quia non sunt actu hæc omnia. Tertia quoque est euidens, quia ex quo non sunt entia simpliciter, sed in potentia, quæ est conditio diminuens optime de eis verificatur absolute negatio entis, & sic sunt non entia: sicut de homine in potentia vere dicitur non homo, & de arca in potentia nõ arca.

¶ Quo ad secundum differẽtia est nominalis, quòd quædam non entia dicitur Deus scire scientia visionis, quædam vero simplicis intelligentiæ. Et ratio nominum est, quia visa apud nos habent duas conditiones. Altera est, quòd sunt præsentialiter obiecta videnti. Altera q̃ habent esse distinctum extra videntem. Et propterea illa quæ quandoque sunt, visionis scientia intelligi dicuntur: quę vero nunquam, non videri, sed simplici intelligẽtia sciri dicuntur. Illa enim habent has duas conditiones propter æternitatem scientiæ diuinæ, &c. ista neutram.

¶ Circa hãc patem est dubitatiuncula: quoniam ista differentia nõ spectat ad non entia vt sic, sed magis ad non entia in quantum sunt entia: & consequẽter per accidens pertinet ad hunc articulum: in quo de scientia nõ entiũ agitur. Assumptum patet, quia ea quæ quandoq; sunt, non possunt sciri à Deo.

¶ 3 Præt. Scientia Dei est causa scitorum ab ipso. Sed non est causa non entium, quia non ens non habet causam. Ergo Deus non habet scientiam de non entibus.

¶ Sed Contra est, quod dicit Apostolus ad Rom. 4. Qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

¶ Respon. Dicendum, q̃ Deus scit omnia quæcunque sunt quocunque modo. Nihil autem prohibet ea, quæ non sunt simpliciter, aliquo modo esse. Simpliciter enim sunt, quæ actu sunt. Ea vero, quæ nõ sunt actu, sunt in potentia, vel ipsius Dei, vel creaturæ: siue in potentia actiua, siue in passiua siue in potentia opinandi, vel imaginandi: vel quocunq; modo significãdi. Quæcunq; igitur possunt per creaturam fieri, vel cogitari, vel dici, & etiam quæcunq; ipse facere potest, omnia cognoscit Deus: etiam si actu nõ sint. Et pro tanto dici potest, q̃ habet etiam nõ entium scientiam. Sed horum, quæ actu non sunt, est attendenda quædam diuersitas. Quædã enim licet non sint nunc in actu, tamẽ vel fuerunt, vel erunt: & omnia ista dicitur Deus scire scientia visionis. Quia cum intelligere Dei, quod est eius esse, æternitate mensuretur, quæ sine successione existens totum tẽpus comprehendit, præsens intuitus Dei fertur in totum tempus c, & in omnia quæ sunt in quocunq; tempore, sicut in subiecta sibi præsentialiter.

Quædam vero sunt, quæ sunt in potentia Dei, vel creaturæ, quæ tamen nec sunt, nec erunt, neque fuerunt. Et respectu horum non dicitur habere scientiam visionis, sed simplicis d intelligẽtiæ. Quod ideo dicitur: quia ea, quæ videntur apud nos, habent esse distinctum extra videntem.

¶ Ad Primvm ergo dicendũ, q̃ secundum quod sunt in potentia, sic habent veritatẽ e ea, quæ non sunt actu, verum est enim ea esse in potentia: & sic sciuntur à Deo.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ cum Deus sit ipsum esse, intantum vnumquodque est, inquantum participat de Dei similitudine. sicut vnumquodque intantum est calidum, inquãtum participat calorem. Sic & ea, quæ sunt in potentia: etiam si non sunt in actu, cognoscuntur à Deo.

Ad iii. dicendum, q̃ Dei scientia est causa rerum voluntate adiuncta e. Vnde non oportet q̃ quæcunq; scit Deus, sint, vel fuerint, vel futura sint: sed solum ea, quæ vult esse, vel permittit esse. Et iterum: non est in scientia Dei, vt illa sint, sed quod esse possint.

sunt, pertinent ad scientiam visionis, ea ratione, quia sunt entia quandoque in actu, & non inquantum non entia. ergo.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd ista differentia tangit non entia vtroque modo, scilicet inquantum sunt, & inquantum non sunt. Eorum enim, quæ nunquam sunt, sed semper sunt in potentia, non solum ipsæ entitates in potentia, sed negationes actualitatis simplici intelligentia noscũtur. Et similiter eorũ, quæ quandoq; actu sunt nõ solum entitates in actuali tempore, sed negationes ab actu tali alio tempore: visionis scientia cognoscuntur ab æterno. Et horum ratio est: quia negatio per affirmationem cognoscitur: & illius genus sequitur in essendo & cognoscendo secundum se. Et sic differentia ista est complete complectẽs nõ entia ad propositum.

¶ *Super quæstionis decimæquartæ. Arti. X.*

Titulus clarus.

¶ In corpore, primo respondet quæsito affirmando quòd sic est: secundo quomodo est.

¶ Quo ad primũ, conclusio respõsiua directe quæsito affirmatiue est, Deus cognoscit mala. probatur. Deus perfecte cognoscit omnia bona, ergo scit omnia, quæ possunt quibuscunque illorum accidere: ergo scit mala. Antecedens cum prima consequentia relinquitur p̃ euidenti. secunda vero probatur: quia sunt quædam bona, quibus potest accidere vt p̃ mala corrumpantur, vt patet tum de bono naturali quàm morali.

¶ Quo ad secundum, Modus cognoscendi est per aliud: ita q̃ hæc conclusio, Deus cognoscit mala p̃ bona, probatur, declaratur, & confirmatur. Probatur. primo. Esse mali consistit in priuatione boni: ergo cognoscibilitas mali cõsistit in negatione boni.

Prima S. Tho. H 2 igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

gitur Deus propter hoc cognoscit mala, quia bona scit. Antecedēs patet. consequentia vero probatur: quia vnūquodq; eo modo quo habet esse, habet cognosci. Declaratur deinde exemplo: sicut tenebræ noscuntur per lumen. Confirmatur demum authoritate Dionysij. vt patet in litera.

¶ *Super quæstionis decimæquartæ. Art. XI.*

TItulus singularis rerū materialium. De his enim est dubium, non de singularibus immaterialibus: cum iam dictū sit, q̄ nouit seipsum, quē singularem esse cōstat.

¶ In corpore, primo respondet directe quæsito, q̄ sic secundo, tractatur quomodo.

¶ Quo ad primum tria. Primo respondet quæsito affirmatiue. Deus cognoscit singularia. Probatur. Omnes perfectiones in creaturis inuentæ, præexistunt in Deo altiori modo: cognitio singularium est perfectio hominis. ergo præexistit in Deo altiori modo.

¶ Secundo, ostēditur vim huius motiui ex authoritate Aristot. Ratio enim ista fundatur in hoc, q̄ opus sit omne cognitū a nobis, cognosci a Deo: & hoc assumpsit Arist. contra Empedoclem. Tertio declarat illam particulā in conclusione adiunctā ex vi medij. s. aliori modo, si hoc attendi dicens, q̄ nos p diuersas potentias cognoscimus singularia & vniuersalia. Deus aūt simplici intellectu oia tam materialia, q̄ immaterialia cōprehendit, & probatur: quia q̄ diuiduntur in inferioribus, sunt simpliciter & vnite in Deo.

¶ Aduerte hic, q̄ quia maior propositio non est vera de præexistētia formali, nisi i perfectionibus simpliciter: ideo licet nostrum cognoscere singulare, & sentire sint idem: litera non dixit, sentire, sed cognoscere singulare pertinet ad perfectionē nostram. Sentire enim non est perfectio simpliciter, nec præexistit

90 † dist. 3. arti. 3. & dist. 36. q. 1. ar. 1. & 1. contra ex. 50. 63. vsque 91. & lib. 3. c. 75. & 76. & verit. q. 2. ar. 4. & 5. Et opuſ. 3 cap. 134. & 135.

† Lib. 2. de anima. text. 60. Et 1. Physi. text. 49. tom. 2.

53 d
431

q̄ punctum, & omne indiuisibile, per priuationem diuisionis cognoscitur[e]. Quod contingit ex hoc: quia formæ simplices & indiuisibiles nō sunt actu in intellectu nostro, sed in potentia tantum. Nam si essent actu in intellectu nostro, nō p priuationē cognoscerentur. Et sic cognoscuntur simplicia à subſtātiis separatis. Deus igitur nō cognoscit malum per priuationē in se existētem, sed per bonum oppositum.

¶ Ad 11. Dicendum, q̄ scientia Dei non est causa mali, sed est causa boni; per q̄ cognoscitur malum.

¶ Ad 111. Dicendū, q̄ licet malum non opponatur essentiæ diuinæ, quæ non est corruptibilis per malum: opponitur tamē effectibus Dei, quos per essentiam suam cognoscit, & eos cognoscēs, mala oppōsita cognoscit.

¶ Ad 1111. Dicendū, q̄ cognoscere aliquid per aliud tantum, est imperfectæ cognitionis, si illud sit cognoscibile per se. Sed malum non est per se cognoscibile: quia de ratione mali est, quod sit priuatio boni. Et sic neque diffiniri, neq; cognosci potest, nisi per bonum,

Articvlvs XI.

¶ Vtrum Deus cognoscat singularia.

AD VNDECIMVM sic procēditur. Videtur, q̄ Deus non cognoscat singularia. Intellectus enim diuinus immaterialior est, quàm intellectus humanus: sed intellectus humanus propter suam immaterialitatem non cognoscit singularia: sed sicut dicitur in secundo de † Anima, ratio est vniuersaliū, sensus vero particulariū. Ergo Deus non cognoscit singularia.

¶ 2 Præt. Illæ solę virtutes in nobis sunt singularium cognoscitiuæ, quæ recipiunt species nō abstractas a materialibus conditionibus: sed res in Deo sunt maxime abstractæ ab omni materialitate. Ergo Deus non cognoscit singularia.

¶ 3 Præt. Omnis cognitio est per aliquam similitudinem: sed similitudo singularium, inquantum sunt singularia, nō videtur esse in Deo: quia principium singularitatis est materia: quæ cum sit ens in potentia tantum, omnino est dissimilis Deo, qui est actus purus. Non ergo Deus potest cognoscere singularia.

¶ Sed contra est, quod dicitur Prouer. 16. Omnes vię hominum patent oculis eius.

¶ Respondeo dicendum, quòd Deus cognoscit singularia. Omnes enim perfectiones in creaturis inuentæ, in Deo præexistunt secundum altiorem modum, vt ex * dictis patet. Cognoscere autem singularia pertinet ad perfectionem nostram. vnde necesse est, q̄ Deus singularia cognoscat. Nam & Philosophus pro inconuenienti habet q̄ aliquid cognoscatur a nobis, quod nō cognoscatur a Deo. Vnde contra Emped. arguit in 1. de Anima †. & in 3. Meth. q̄ accideret Deum esse insipientissimū, si discordiam ignoraret: Sed perfectiones, quæ in inferioribus diuiduntur, in Deo simpliciter & vnite exiſtunt[e]. Vnde, licet nos per aliam potentiam cognoscamus vniuersalia, & immaterialia, & per aliam singularia & materialia, Deus tamen per suum simplicem intellectum, vtraq; cognoscit. Sed qualiter hoc esse possit, quidam manifestare volentes dixerunt, q̄ Deus cognoscit singularia per causas vniuersales[e]. Nam nihil est in aliquo singularium, quod non ex aliqua causa oriatur vniuersali. Et ponunt exemplum. Sicut si aliquis Astrologus cognosceret omnes motus vniuersales cœli, posset pronunciare omnes eclypses futuras. Sed istud non sufficit, quia singularia ex causis vniuersalibus fortiuntur quasdam formas & virtutes, quę quantumcunque adinuicem coniungantur. nō indiuiduantur, nisi per materiam indiuidualem. Vnde qui cognosceret Socratem per hoc, quòd est albus, vel Sophronici filius, vel quicquid aliud sic dicatur, non cognosceret ipsum inquantum est hic homo. Vnde secundum modum prædictum, Deus non cognosceret singularia in sua singularitate. Alii vero dixerunt, quod Deus cognoscit singularia, applicando causas vniuersales ad particulares effectus. Sed hoc nihil est: quia nullus potest applicare aliquid ad alterum, nisi illud præcognoscat: vnde dicta applicatio, non potest esse ratio cognoscendi particularia, sed cognitionem singularium præsupponit. Et ideo, aliter dicendum est, q̄ cū Deus sit causa rerum per suā scientiā, vt dictum est,* intantum se extendit scientia Dei, inquantum se extendit eius causalitas[e]. Vnde, cum virtus actiua Dei se extendat nō solum ad formas, a quibus accipitur ratio vniuersalis, sed etiam vsque ad materiam (vt infra ostendetur*) necesse est quòd scientia Dei vsque ad singularia se extendat, quæ per materiā indiuiduantur. Cum enim sciat alia à se per essentiam suā, inquantum est similitudo rerum, vel

† Lib. 1. de anim. tex. 81. Et lib. 3. metaph. tex. 17. tom. 2. & 3.

dam partem sic, Deus scit alia a se p essentiā suam, vt similitudo seu

Q. 44. ar. 2.

Ar. 8. huius quæst.

Q. 44. ar. 3.

seu actiuum principium est eorum. ergo essentia sua est sufficiens principium cognoscēdi omnia, quæ per ipsum sunt, etiā in singulari, ergo cognoscit singularia per suam essentiam. Antecedens patet ex dictis, cōsequentia vero ex terminis & probatione primæ partis patet. Vltimo declaratē tota ratio, exemplo scientiæ artificis, si fingamus q̄ sit causa formæ & materiæ artificiati.

c D. 953.

414
432

¶ Aduerte, quòd tota determinatio huius literæ, supponit Deum esse causam proximā materiæ primæ: de quo, quia inferius erit specialis quæstio supponatur nūc. hoc enim concesso reliqua clara sunt & indubitata.

¶ In responsionibus ad argumenta, multa discutiēda sunt, sed nō hic sed inferius in locis proprijs patebunt.

In corp. ar. D. 80

¶ *Super quæstionis decimæquartæ. Arti. XII.*

91 3. q. 10. ar. 3. ex. 1. d. 39. q. 1. ad vltimum. q. 2. arti. 2. & ar. 5. 4. & 1. contra e. 69. & 71. & opuſ. 3 c. 135.

TExlus clarus.

¶ In corpore tria. Primo respōdet quæsito absolute. Secundo specialiter de scientia visionis. Tertio, assignat causam veritatis conclusionis.

¶ Quo ad primum, conclusio responsiua de scientia absolute est. Deus scit infinita: probatur. Deus scit omnia in actu, & omnia quę sunt in potentia tam sua, quàm creaturæ. ergo scit infinita. Patet sequela, omnia ista constat esse in finita.

¶ Quo ad secundum, an scientia visionis sit infinitorum, duo dicit. Primo refert opinio negatiua, cum eius motiuo: generatio nec est æterna a parte ante, nec a parte post. ergo q̄ sunt, erunt, & fuerunt, sunt finita. ergo scientia

¶ Lib. 1. Phyſ. text. 63. tom. 2.

¶ Lib. 12. de ciuita. Dei cap. 18. post med. tom. 5.

¶ Lib. 3. met. 34. tom. 2.

¶ Lib. 6. Phyſ. 2. a tex. 60. vsque ad 66 tom. 2.

vt principium actiuum earum: necesse est, q̄ essentia sua sit principium sufficiens cognoscendi omnia, quę per ipsum sunt, nō solum in vniuersali, sed etiam in singulari. Et esset simile de scientia artificis, si esset productiua totius rei, & non formæ tantum.

¶ Ad Primvm ergo dicendū, q̄ intellectus noster speciem intelligibilem abstrahit à principijs indiuiduantibus. Vnde species intelligibilis nostri intellectus non potest esse similitudo principiorū indiuidualiū[e]. Et propter hoc intellectus noster[d] singularia nō cognoscit[e]. Sed species intelligibilis diuini intellectus, quæ est Dei essentia, non est immaterialis per abstractionē, sed per seipsam, principium existens omnium principiorū, quæ intrant rei compositionem, siue sint principia speciei, siue principia indiuidui. Vnde p eam Deus cognoscit non solum vniuersalia, sed etiam singularia.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ quāuis species intellectus diuini secundū esse suum non habeat conditiones materiales, sicut species receptæ in imaginationes & sensu: tamen virtute se extendit ad immaterialia, & materialia, vt dictum est *.

Ad 111. dicendum, q̄ materia licet recedat à Dei similitudine secūdum suā potentialitatē, tamen inquātum vel sic esse habet similitudinem quandam retinet diuini esse.

Articvlvs XII.

Vtrum Deus possit cognoscere infinita.

AD DVODECIMVM sic procēditur. Videtur Deus nō posse cognoscere infinita. Infinitum enim secundum quod est infinitum, est ignotū: quia infinitū est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra assumere, vt dicitur in 3. physico. * Augustinus etiam dicit 12. de ciuitate Dei, q̄ quicquid scientia cōprehenditur, scientis cōprehensione finitur: sed infinita nō possunt finiri. ergo nō possunt scientia Dei cōprehendi.

¶ 2 Si dicatur q̄ ea, quæ in se sunt infinita, sciētiæ Dei finita sunt. Contra. Ratio infiniti est, quòd sit imperpertransibile, & finiti, quòd sit pertransibile, vt dicitur in tertio physicorū *. sed infinitum nō potest transiri nec à finito, nec ab infinito, vt probatur in sexto Physicorū †: ergo infinitum nō potest esse finitum finito, neq; etiam infinito. Et ita infinita nō sunt finita scientiæ Dei, quæ est infinita.

¶ 3 Præt. Scientia Dei est mensura scitorum. Sed cōtra rationem infiniti est, quòd sit mensuratū. ergo infinita non possunt sciri a Deo.

¶ Sed Contra est, quod dicit Augustinus duodecimo de ciuitate Dei *. Quamuis infinitorum numerorum nullus sit numerus, non tamen incomprehensibilis ei, cuius scientiæ non est numerus.

¶ Respon. Dicendum, q̄ cum Deus sciat non solum ea, quæ sunt actu, sed etiam ea, quæ sunt in potentia vel sua, vel creaturæ, vt * ostensum est: hæc autem cōstet esse infinita: necesse est dicere, q̄ Deus sciat infinita. Et licet scientia visionis, quæ est tantum eorum quæ sunt, vel erūt, vel fuerunt, non sit infinitorum, vt quidam dicunt, cum non ponamus mundum ab æterno fuisse: nec generationem & motum in æternum mansura, vt indiuidua in infinitum multiplicētur: tamen, si diligentius cōsideretur, necesse est dicere, q̄ Deus etiā[d] scientia visionis, sciat infinita. Quia Deus scit etiam cogitationes, & affectiones cordium, quæ in infinitum multiplicābūtur creaturis rationalibus permanentibus absq; fine. Hoc autem ideo est, quia cognitio cuiuslibet cognoscētis se extendit secundum modum formæ, quæ est principium cognitionis. Species.n. sensibilis, quæ est in sensu, est similitudo solum vnius indiuidui: vnde per eam solum indiuiduum cognosci potest. Species autem intelligibilis intellectus nostri, est similitudo rei quantum ad naturam speciei, quæ est participabilis à particularibus infinitis. Vnde intellectus noster p speciem intelligibilem hominis cognoscit quodammodum homines etiā infinitos, sed tñ non inquantum distinguuntur ab inuicem, sed secundum quā communicant in natura speciei, propter hoc q̄ species intelligibilis intellectus nostri non est similitudo hominum quantum ad principia indiuidualia, sed solum quantum ad principia speciei. Et sentia autem diuina, p quā intellectus diuinus intelligit, est similitudo sufficiens omnium quæ sunt, vel esse possunt, non solum quantum ad principia communia, sed etiā quantum ad principia[d] propria vniuscuiusque, vt * ostensum est. vnde sequitur, q̄ scientia Dei se extendat ad infinita, etiam secundum quòd sunt abinuicem distincta.

¶ Ad primvm ergo dicēdum, q̄ infiniti ratio congruit quantitati, secundum Philosophum in 1. Phyſ. * De ratione autem quātitatis est ordo partium. Cognoscere ergo infinitum secundum modum infiniti, est cognoscere partem post partem: & sic nullo modo contingit cognosci infinitum. Quia quantacunque quantitas partium accipiatur, semper remanet aliquid extra accipiētem. Deus autem non sic cognoscit infinitum, vel infinita, quasi enumerando partem post partem, cum cognoscat omnia simul, non successiue: vt supra * dictum est. Vnde nihil prohibet ipsum cognoscere infinita.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd transitio importat quandam successionem in partibus.

† Lib. 11. de ciui. ex 18. a me 10. 20. 30.

Ar. 9. huius quæst.

D. 477. Ar. præced.

† Lib. 1. Phyſ. text. 15. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæstio. XIIII. Art. XIII.

TIculus clarus tam quo ad ly futura, quàm quo ad ly contingentia.

¶In corpore quæstion. Primo respondet q sic. Secundo, quomodo ex parte cognitionis. ibi. Ad cuius euidentiã. Tertio quomodo, & quare ex parte cognoscentis. ibi, Et licet. Quarto ponitur quoddam corollariũ. ibi Vnde manifestum est.

¶Quo ad primũ conclusio respondua quæsito affirmatiue est. Deus cognoscit futura cõtingẽtia. Probatur: Deus scit omnia nõ solum quæ sunt actu, sed quæ sunt in potentia sua & creaturæ: ergo scit futura contingentia: antecedens patet ex dictis, consequentia ꝓbatur: quia quædam bonum sunt contingentia futura nobis.

37 ¶Aduerte quod ista additio, scilicet nobis, nõ ponitur vt limitatio, aut conditio diminuens rationẽ futuri, sed vt declaratio: hæc enim sunt futura simpliciter quia sunt secundũ seipsa futura, & non tantum quo ad nos. Sed declarantur futura simpliciter, per futura nobis: quia sunt futura secundum illam mensuram durationis, quæ nos mensuramur, scilicet secundũ tempus. & non secundum æternitatem, vt infra patebit.

¶Quo ad secundum ponuntur duo modi, quibus contingẽtia futura subduntur diuinæ cognitioni. differenter tamen. Et sic ponitur hæc conclusio: contingentia futura cognoscuntur à Deo prout sunt actu in seipsis & prout sunt in causis suis: sed primo modo certe, secundo modo vero, inquantum cognoscibilia sunt. Probatur & declaratur, distinguendo contingẽtia futura secundũ duplicem statum. i. in actu, & in potentia causarum: & ponendo differentias tres inter hos status. Prima est quo ad differentiam temporis: quia vt in actu, habet rationem præsentis, vt in potentia, futuri. Secunda quo ad contingentiam, quia vt in actu, habet rationem determinati ad vnum, vt in potentia, contingentis ad vtramque partem. Tertia quo ad cognitionem: quia vt in actu, potest subdi certæ cognitioni, vt patet de visione corporali: vt in potentia, non nisi coniecturæ &c. Ex his enim manifeste sequitur intentum.

¶Aduerte hic, quod aliud est loqui de natura contingentiæ: & aliud est loqui de statu contingentiæ. Cum enim cõtingentia sit differentia entium non accidentalis, sed substantialis: quoniam vnumquodq; secundum propriam naturam in seipso est ens contingens, vel necessarium &c. & natura rei non varietur, sed sit eadem in actu & in potentia: oportet quod res contingens sive sit in actu, & præsens, sive in potentia futura, semper sit naturæ contingentis: ac per hoc differentia posita in litera inter contingens in actu, & in potentia, præsens, & futurum, non est differentia naturæ quasi aliam naturam habeat sic, & aliam sic: sed est differentia status eiusdem naturę. Potest enim vna eadem natura, sua ratione salua diuersos habere status in actu & in potentia, præsentis, & futuri. &c. Status enim actualitatis est status determinati ad alterã partem contradictionis: status vero in causa ad vtrãlibet, est status indeterminationis. Constat autem, ꝙ contingentia se tenet ex parte indeterminationis, necessitas autem ex parte determinationis. Et ideo, res contingens vt futura & in potentia, dicitur habere rationem contingentis quo ad status. Rursus, res quantumcunque contingens, ex statu præsentiæ contrahit quedam necessitatis modum ex suppositione status ad ipsam sub tali statu pertingẽtem, vt patet ex primo perihermenias: quia vnumquodque quod est, quando est necessario est. Res autẽ vt futura, seu in potentia, cum nõ sit, talem necessitatis modum non contrahit, sed contingens, & in statu contingente absq; tali necessitate relinquitur. Et propterea in litera dicitur: quod cõtingens vt præsens, potest subdi infallibili & certe scitiæ, & in calce responsionis ad secũdum dicitur, quod vt sic, est necessarium.

¶Quo ad tertiũ, primo ponitur modus, quo Deus hec nouit. f. simul. Et quoniam ex eadẽ radice pendet ratio, quare Deus hæc cognoscat, ió in litera proposito modo simultatis, ex ejus causa propter quid ẽt quitæ conclusionis oitendit. Propterea. formato conclusionem continentem etiam modum & causam, & ponãt hæc conclusio: Deus cognoscit omnia futura contingentia secundũ statum quo actu sunt, ab æterno simul. Probatur, æternitas tota simul existens ambit totum tẽpus, & Dei cognitio mensuratur æternitate: ergo & simul ꝙ successiue fiunt nouit, & omnia quæ sunt in tẽpore, sunt præsentia Deo ab æterno nõ solum quia rationes eorum habet præsentes apud se, sed quia eius intuitus ab æterno fertur supra omnia, vt sunt in sua præsentialitate, ergo contingentia, etiam inquantum secundum suam præsentialitatem subduntur diuino conspectui, infallibiliter cognoscuntur à Deo. Antecedens quo ad secundam partem probatur. quia esse Dei mensuratur æternitate.

¶Quo ad quartum, Corollarium est quòd ex his patet, quod hæc duo sunt simul, s. licet quoad aliquid sit futurum contingẽs, & quod certitudinaliter cognoscatur: quia secundum diuersos status hæc insunt. Subdi enim certæ cognitioni conuenit ei, secundum quod est actu: sic enim terminat diuinũ intuitum: esse vero contingens futurum conuenit ei, secundum ꝙ est in causis suis, vt iam patet ex dictis.

¶Circa dicta in hoc articulo aduertendum est, quod hic sunt duo dicta dubitabilia. Primum & præcipuũ est, ratio adducta ex parte æternitatis. secundum est, ratio inclusa ex parte rationum rerũ, quas Deus apud se habet. Dicitur enim in litera, ꝙ omnia sunt præsentia Deo ab æterno, non solum propter rationes rerũ, quas apud se Deus ꝑsentes habet, sed quia eius intuitus ab æterno fertur &c. vbi manifeste duæ causæ assignantur: ꝙ res sint præsentes Deo ab æterno. s. rationes rerum, & æternitas. Per rationes quidem sunt præsentia omnia in ratione cogniti. i. vt cognita cognoscenti. Per æternitatem autem, vt coexistentia coexistenti. Primo ergo examinabitur, & cum Dei lumine ac diui Thomæ suffragijs, defenderur principalis ratio de æternitate. Secundo ratio inclusa de rationibus rerum.

¶Circa rationem de æternitate duo verrunturin dubium. Primo illa propositio: omnia quæ sunt in tempore, sunt præsentia æternitati. Secundo, applicatio huius ad cõclusionem intentam, scilicet ꝙ ideo Deus cognoscit certe contingentia futura.

¶Contra

¶Contra propositionem ergo illam, Scotus in primo dist. 39. arguit quadruplicẽter. Primo quod non est, nulli potest coexistere rei ed futurã nõ sunt. ergo maior probatur: quia coexistere dicit relationem realem. Secundo: si omnia coexistũt æternitati, ergo omnia sunt simpliciter in actu, ergo nõ possunt postmodum poni in actu prima consequentia probat: quia qđ habet esse in actu in seipso respectu causæ pri mæ est simpliciter in actu: quod nõ est tale respectu primæ causæ, est tale simpliciter. Tertio: quia si sic est: ergo sessio mea eraslinus, bis produceretur a Deo. probatur consequentia: quia tam est præsens in seipsa æternitati, ergo producta & adhuc non est, ergo producenda &c. Quarto, & est confirmatio primi & destructo exempli Sancti Tho. in primo cõtra gent. cap. 67. & fundamenti eius. Coexistentia fluẽtium circa stans, exigit existẽtiam vtriusq; extremi pro eadem, mensura durationis, sed impossibile est, ꝙ duo instantia temporis simul existant in eadẽ mensura durationis: ergo impossibile est ꝙ coexistãt simul alteri extremo, scilicet æternitati.

†Arti. 9. huius quæst.

Deus scit futura contingentia.

¶RESPONDEO dicendum, ꝙ cum supra* ostensum sit, quod Deus scit omnia, non solum quæ actu sunt, sed etiam quæ sunt in potentia sua, vel creaturæ: horum autem quædam sint contingentia nobis futura, sequitur quòd Deus contingentia futura cognoscat.

435 ¶Ad cuius euidentiam considerãdum est, quòd contingens aliquod dupliciter potest considerari[c]. Vno modo in seipso, secundum quod iam in actu est: & sic non consideratur vt futurum, sed vt præsens: neque ad vtrumlibet cõtingens, sed vt determinatum ad vnum. & propter hoc sic infallibiliter subdi potest certæ cognitioni, vt pote sensui visus, sicut cum video Sortem sedere. Alio modo potest considerari contingens, vt est in sua causa. Et sic consideratur, vt futurum, & vt contingens nondum determinatum ad vnum: quia causa contingens se habet ad opposita. & sic contingens nõ subditur per certitudinem alicui cognitioni. Vnde quicunque cognoscit effectum contingentem in causa sua tantum, non habet de eo nisi coniectũ eam cognitionem. Deus autem cognoscit omnia* contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiã

D.441.

Maior patet in centro & in circonferentiæ punctis, si singamus puncta illa non stare, sed fluere. Certum est enim ꝙ singula quando essent, coexisterent centro, sed nunquam simul, nõ ex defectu centri, sed ipsorum: quia scilicet simul non sunt, & ita est de æternitate & tempore.

¶Contra applicationem rationis ad conclusionem, arguit idẽ Scotus ibidem tripliciter. Primo sic: essio mea futura, vt futura est, aut scitur à Deo certe, aut nouis sic. ergo non oportet ponere ipsam in actu existere ad hoc vt certe sciatur: si non, ergo aliter nouit Deus facta quam fienda contra Augustinum quinto super Gene. ad literam. Probatur consequentia: quoniam cum facta erit dicta essio, certe scietur à Deo. Secundo sic. Scientia Dei nõ accipit certitudinem ab alio obiecto quam propria essentia. ergo non est certa ex hoc quod essio est in actu, sed aliunde. Antecedens probatur: quia alioquin intellectus diuinus videsceret. Tertio sic. Actum angeli secundum istos coexistit toti tempori. ergo angelus secundum istam rationem poterit naturaliter cognoscere omnia futura contingentia.

¶Ad has obiectiones respondendo præmitto, quòd iste locus ab aduersantibus iudicatur plenus contradictionis & erroris: à sequentibus autem doctrinã Sancti Thomæ reputatur adeo obscurus, vt neminé hactenus viderim, siue scripto, siue verbo asserentem teneri hoc dictum: & me iam annis forte quindecim fateor latuisse. Sed nudiustertius, dum super commentatione huius articuli meditarer, illucet (vt arbitror) diui Thomæ ope, veritas plana & in manifesto posita. & ideo paucissimis verbis pretensa. Sciendum est igitur primo ad euidentiam terminorum, ꝙ esse præsens, seu coexistere æternitati, formaliter loquendo, abstrahit à præsentia cogniti ad cognoscentem. quoniam si æternitas esset res non cognoscitiua, & lapis quandoque esset: esset ibi vera præsentia, siue coexistentia absque cognitione aliqua. Patet quoque ex hoc, & ex litera, quòd sermo est de esse rerum, quæ sunt in tempore, non obiectiuo, nec potentiali, &c. sed de esse in actu in rerum natura secundum seipsas extra causas suas: ita ꝙ sermo præsens est de coexistentia reali contingentium in actu ad æternitatem. & sic cum dicitur omnia esse præsentia æternitati, sensus est, omnia secundum suum esse in actu in rerum natura, sicut præsentia, id est coexistunt æternitati.

¶His præmissis aduerte, ꝙ res tẽporales esse præsentes æternitati potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd in quolibet nunc temporis sunt præsentes æternitati, ita quòd coexistentia cuiuslibet rei ad æternitatem mensuratur quolibet instanti temporis. Et hunc sensum acceperunt, quantum videtur mihi, aduersarij ex verbis Sancti Thomæ. Sed erraverunt. hoc enim nunquã somniauit S. Thomas, imo manifeste implicat contradictionem. Quoniam coexistentia rei ad æternitatem, æquatur in durationem mensuræ eiusdem existentiæ, cũ non coexistat nisi secũdum suam actualẽ existentiam. sed existentia instantis, in quo eras sol oritur, non mensuratur instante aliquo præcedente, aut sequente. ergo nec quolibet.

288 455

¶Præt. Si istãs semper ideat pro quolibet instanti temporis coexistit res æternitati: ergo coexisteret alis instãtibus eem poris tam præteritis quam futuris. Et sic illud instans non esset labens. & omnia instantia essent vnũ instans in veritate. & plura instantia temporis eiusdem essent simul. & præteritum & futurũ essent præsens, &c. quæ omnia sunt manifeste impossibilia. Alio modo potest intelligi, quòd in quolibet nunc æterni tatis, sint præsentes æternitati, ita quòd coexistentia cuiuslibet rei ad æternitatem saluetur in quolibet nunc æternitatis: & hic sensus est verus & intentus à diuo Thoma. Veros quidem: quia cum æternitas nõ habeat nisi vnum nunc, quod æquatur ipsi æternitati, & excedit omne tempus: necesse est quòd omne instans nostri temporis, & quicquid in illo est aut fit, saluetur in nunc æternitatis: & mensuretur ab illo non vt à mensura adæquata, sed excessiua. Vnde vt clerius cuadas loquens à rebus ad propositiones, & à propositionibus ad res procedendo: iste propositiones: omnia quæ sunt in tempore, sunt præsentia æternitati: vel sunt præsentia Deo ab æterno: vel sunt semper præsentia Deo, & similes, distinguendæ sunt. quia ly sunt, aut configuificat nunc temporis, aut nunc æternitatis. & similiter ly ab æterno: vel ly semper aut tenetur sincathegorematicè, id est quod distribuat pro omni temporis differentia: aut cathegorematicè, id est quòd importet sempiternitatem perfectam quę importatur in æternitate & nunc ipsius. Et primo modo sunt falsæ, secundo autem veræ. Verum quippe est & indubitatum, primum instans huius horæ esse in nunc æternitatis. & similiter verum est, vltimum instans istius horæ, non in hoc nũc temporis quod est principium huius horæ, sed in nunc æternitatis in eodem esse, pro alio tamen instanti temporis, vt de se patet. Et propterea non inconuenit duo contradictoria secundum nunc temporis, esse in eodem nunc æternitatis &c. Quod autem hic sensus sit intentus in litera, ex duobus patet. Primo ex eo quod sic omnia dicta verificantur & consonant. Cum enim nunc, siue temporis, siue æternitatis, non possit distingui in præsens, præteritum, & futurum, sed præsens tantum est: demonstrando in actu signato nunc æternitatis: verum est dicere, omnia æternitati esse præsentia, vt patet dicendo, omnia in nunc æternitatis sunt præsentia æternitati, & similiter consignificando in actu exercito nunc æternitatis, verissimum est dicere, omnia sunt præsentia æternitati. Sed falsitur imaginatio dum respicit ly sunt, & ex consuetudine nostra, putat consignificare necessario nunc temporis. Secundo ex eo quòd sic optime redditur ratio quæsiti & intenti in litera. Ex hoc namque, quòd omnium existentiæ temporales secundum nunc æternitatis sumptæ, sunt præsentes æternitati, optime ac directe sequitur, quòd illi visioni, quæ æternitate mensuratur, omnia secundum suas existentias simul simultate instantanea æternitatis, sunt præsentia. Ac per hoc visio illa, quia terminatur ad res præsentes, certa ac infallibilis est, sicut & nostra.

435 D. 348

Et inde est, ꝙ infinitum transiri non potest, nequeà finito neque ab infinito. Sed ad rationem comprehensionis sufficit adæquatio: quia id comprehendi dicitur, cuius nihil est extra cõprehendentem. Vnde non est contra rationem infiniti, quod comprehendatur ab infinito. Et sic, quod in se est infinitum, potest dici finitum scientiæ Dei, tanquam comprehensum, nou tamen tanquam pertransibile.

¶AD tertium dicendum, ꝙ scientia Dei est mensura rerum non quantitatiua: qua quidem mensura carent infinita: sed qua mensurat essentiam, & veritatem rei. Vnumquodq; enim intantum habet de veritate suæ naturæ, inquantum imitatur Dei scientiã: sicut artificiatum inquantum concordat arti. Dato autem ꝙ essent aliqua infinita actu secundum numerũ, puta infiniti homines, vel secundum quantitatem continuam, vt si esset aër infinitus (vt quidam antiqui dixerunt) tamen manifestum est ꝙ haberẽt esse determinatum & finitum[e]: quia esse eorum esset limitatum ad aliquas determinatas naturas. vnde mensurabilia essent secundum scientia Dei.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum scientia Dei sit futurorum contingentium.

ADDECIMVM TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ scientia Dei non sit futurorum contingentiũ. A causa enim necessaria procedit effectus necessarius: sed scientia Dei est causa scitorum, vt supra* dictum est. Cum ergo ipsa sit necessaria sequitur scita eius esse necessaria. nõ ergo sciẽtia Dei est contingentium.

¶2 Præt. Omnis conditionalis, cuius antecedens est necessarium absolutè, consequens est necessarium absolutè. Sic enim se habet antecedens ad cõsequens, sicut principia ad conclusionem. Ex principiis autem necessariis, nõ sequitur cõclusio nisi necessaria, vt in 1. Poste.* probatur. Sed hæc est quædã conditionalis vera: si Deus sciuit hoc futurum esse, hoc erit, quia scientia Dei nõ est nisi verorum. Huius autem cõditionalis antecedens est necessarium absolutè: tum quia est æternũ: tum quia significatur vt præteritũ. Ergo & cõsequens est necessarium absolutè. Igitur quicquid scitur à Deo est necessarium, & sic scientia Dei non est contingentium.

¶3 Præt. Omne scitum à Deo necesse est esse: quia etiam omne scitum à nobis necesse est esse: cum tñ sciẽtia Dei certior sit quàm scientia nostra. Sed nullum contingens futurum necesse est esse. Ergo nullum contingẽs futurum est scitum à Deo.

¶SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 32. Qui finxit sigillatim corda eorũ, qui intelligit omnia opera eorum, scilicet hominum. Sed opera hominum sunt contingentia, vt pote libero arbitrio subiecta. Ergo

93 infra. q. 86. artic. 3. & 4. Et 1. dist. 38. arti. 5. Et 1. contr. c. 67. Et verit. q. 2. arti. 12. & quodl. 12. q. 5.

† Arti. 2. huius quæst.

‡ 1. Ele. fpoft. text. 1. 2. 3. 4.

¶QUO ad primum conclusio respondua quæsito affirmatiue est. Deus cognoscit futura cõtingẽtia. Probatur: Deus scit omnia nõ solum quæ sunt actu, sed quæ sunt in potentia sua & creaturæ: ergo scit futura contingentia: antecedens patet ex dictis, consequentia ꝓbatur: quia quædam bonum sunt contingentia futura nobis.

37 ¶Aduerte quod ista additio, scilicet nobis, nõ ponitur vt limitatio, aut conditio diminuens rationẽ futuri, sed vt declaratio: hæc enim sunt futura simpliciter quia sunt secundũ seipsa futura, & non tantum quo ad nos. Sed declarantur futura simpliciter, per futura nobis: quia sunt futura secundum illam mensuram durationis, quæ nos mensuramur, scilicet secundũ tempus. & non secundum æternitatem, vt infra patebit.

¶Quo ad secundum ponuntur duo modi, quibus contingẽtia futura subduntur diuinæ cognitioni. differenter tamen. Et sic ponitur hæc conclusio: contingentia futura cognoscuntur à Deo prout sunt actu in seipsis & prout sunt in causis suis: sed primo modo certe, secundo modo vero, inquantum cognoscibilia sunt. Probatur & declaratur, distinguendo contingẽtia futura secundũ duplicem statum. i. in actu, & in potentia causarum: & ponendo differentias tres inter hos status. Prima est quo ad differentiam temporis: quia vt in actu, habet rationem præsentis, vt in potentia, futuri. Secunda quo ad contingentiam, quia vt in actu, habet rationem determinati ad vnum, vt in potentia, contingentis ad vtramque partem. Tertia quo ad cognitionem: quia vt in actu, potest subdi certæ cognitioni, vt patet de visione corporali: vt in potentia, non nisi coniecturæ &c. Ex his enim manifeste sequitur intentum.

¶Aduerte hic, quod aliud est loqui de natura contingentiæ: & aliud est loqui de statu contingentiæ. Cum enim cõtingentia sit differentia entium non accidentalis, sed substantialis: quoniam vnumquodq; secundum propriam naturam in seipso est ens contingens, vel necessarium &c. & natura rei non varietur, sed sit eadem in actu & in potentia: oportet quod res contingens sive sit in actu, & præsens, sive in potentia futura, semper sit naturæ contingentis: ac per hoc differentia posita in litera inter contingens in actu, & in potentia, præsens, & futurum, non est differentia naturæquasi aliam naturam habeat sic, & aliam sic: sed est differentia status eiusdem naturę. Potest enim vna eadem natura, sua ratione salua diuersos habere status in actu & in potentia, præsentis, & futuri. &c. Status enim actualitatis est status determinati ad alterã partem contradictionis: status vero in causa ad vtrãlibet, est status indeterminationis. Constat autem, ꝙ contingentia se tenet ex parte indeterminationis, necessitas autem ex parte determi-

¶Contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Et confirmatur: quia quemadmodum ad hoc ꝙ aliquid sit præsens visioni nostræ corporali, nihil aliud exigitur nisi quòd illud visibile sit, & adsit pro mensura durationis qua mensuratur & est, ipsa visio: ita ad hoc quòd aliquid sit præsens secundum se diuino conspectui, exigitur quòd sit & adsit secundum illam durationis mensuram, qua mẽsuratur visio diuina. hæc autem est æternitas. ergo sat est, quòd sint secundum æternitatem sumpta, præsentia, & non præterita, aut futura, quãuis secundũ tempus sumpta, sint futura. Vnde patet responsio ad omnes obiectiones, contra illam propositionẽ. Omnia sunt præsentia Deo ab æterno. Omnes enim laborant in æquiuoco, accipientes res vt sunt in tempore, vel eius instantibus: cum tamen hic sit sermo de temporalibus, & ipso tempore, & eius instantibus: vt sunt, seu vtuntur æternitate.

¶Et per hæc eadem patet responsio ad argumenta quæ afferun tur a Capreolo in 36.d.primi ex Aureolo.

¶Ad obiectiones aũt secundo loco contra applicationẽ rationis ad propositum, respondetur, & ad primam, cũ dicitur. Sessio mea crastina vt futura aut scitur certe, aut non. respondetur distinguendo: ꝙ ista sessio futura vt futura, non habet esse nisi in suis causis: ad causas autem suas potest dupliciter comparari. Vno modo vt indeterminatas ad producendam crastinam sessionem meam, vel eius negationem.

¶Alio modo vt determinatas ad illius productionem magis quam oppositi: vel cum exclusione oppositi. Futura primo modo non sunminutur vt futura, sed vt futura penitus contingentia: Futura autem secundo modo, sumuntur quidem vt futura, sed declinant a contingentia: secundum quòd determinatio causarum ad alteram partem magis vel minus, vel totaliter exigit. Futura igitur contingentia vt futura ex causis indeterminatis, non sunt scibilia, vt in litera dicitur, nec a Deo, nec a quocunque: quia non sunt entia, nec in actu, nec in potentia magis ipsa quàm opposita. Ex causis autem determinatis sunt cognoscibilia iuxta determinationem causarum. Et cum dicitur: ergo Deus aliter nouit facta quàm fienda, simpliciter negatur consequentia. quia ly aliter in authoritate Aug. dicit modum cognoscendi ex parte cognoscentis, qui in Deo non variatur.

¶Ad probationem autem superiùs est respondere, adeo puerilis videtur, dicit enim: cognoscit autem sessionem certitudinaliter Deus, cum illa fuerit actu: quis enim ignorat Deo nullam accedere cognitionem? vnde debet dicere, & tamen cognoscit illam certitudinaliter secundum eius actualem existentiam: sed hoc non probat consequentiam. Aliud est enim quòd aliter se habeant res vt factæ, quàm vt fiendæ ad Dei cognitionem: & aliud quòd aliter Deus nouit facta quàm fienda. Illud enim est verum in materia contingenti loquendo, hoc autem est falsum. Illud significat quòd res aliam dispositionem habet vt facta, & aliam vt fienda: quia vt facta inducit necessitatem quandam, vt fienda non. Et sic vt facta est scibilis certe, vt fienda non. Et rursus vt facta potest certum intuitum Dei terminare, vt fienda non,

¶Ad secundam dicitur, quòd aliud est scientiam Dei capere certitudinem ex sessione Sortis, & aliud est sessionem Sortis non esse capacem vt sit terminus certæ Dei notitiæ, nisi secundum quòd est in se certa. Primum enim inconuenit. Secundum autem est necessarium, Primum non habetur ex litera, sed secundum, quare conceditur tota ratio, vtpote nihil contra nos dicens: sed supponens falsum, scilicet quòd ex hac positione habeatur, quòd scientia Dei capiat certitudinem ab alio obiecto quàm substantia sua: deberet enim supponere, quòd exigit certitudinem in alio obiecto, seu termino scientiæ suæ, non solum in substantia sua: hoc enim hinc habetur, & non quòd capit certitudinem ab alio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd dupliciter deficit. Primo: quia cognitio Angeli, qua cognoscit temporalia, non mensuratur æuo, & ideo ratio nihil infert. Secundo, quia repræsentatio singularium temporalium per principium cognitionis angelicæ, scilicet speciei intelligibilis, non mensuratur æuo, sed de nouo adeuenit. Et ideo impossibile est quòd futura contingentia naturaliter sciant angeli, vt inferius patebit.

¶Contra secundam autem rationẽ conclusionis, scilicet quia Deus habet apud se rationes omnium rerum: arguit Scotus vbi supra (interpretans per rationes rerum ideas earum) quæ supposita, scitur, Tum quia rationes exterorum quantũcunque perfectæ, non pariunt notitiam complexionis eorum contingentis. Tum quia mere naturaliter ante omnem determinationem voluntatis diuinæ repræsentant: quando adhuc contingentia determinata non sunt. Tum quia ex eadem radice sequitur, ꝙ eodem modo sunt contingẽtium futurorum de facto & non futurorum, sed simpliciter possibilium. Tum quia non magis repræsentant hoc fore illo tẽpore, quàm alio ex eadem radice.

¶Ad huius difficultatis solutionẽ præmittenda sunt tria. Primo, quòd licet idea & ratio se habeant sicut superius & inferius: quoniam idea est terminus tãtum intellectus, ratio autem communis est, & ad terminum, & ad principium intellectionis. quia tamen, vt in quæstione sequente dicitur, principium intelligendi in Deo nõ pluralificatur, sed terminus in intelligendo creaturas: & in litera pluraliter dicitur rationes rerum esse apud Deum præsentes: idcirco merito per ly rationes rerum, interpretamur ideas earum, quas constat comparari ad intellectum diuinum vt quod intelligit: & non vt quo: vt in sequenti quæstione dicitur. Secundo præmitto quòd hæc quæstio non coincidit cum illa: an per eandem ideam Deus cognoscat subiectum & accidentia: quoniam aduersarij per has argumentationes intendunt inferre, ꝙ nec per eandem, nec per diuersas ideas Deus cognoscit complexionem contingentẽ. Hæc dixerim, ne quis credat anticipari hic quæstionem ibi tractandam, sed disputatur hic, quod ideæ non se extendunt ad repræsentandum complexionem contingentem: quod potius esset in sequenti quæstione differendum, sed propter rationem S. Tho. hic inclusam, & a Scoto, Aureolo, & Gregorio in hac materia impugnatam, hoc in loco tractanda visa est. Præmitto tertio, quod licet secundum viam tenentium quòd ideæ non sunt idem cum substantia diuina, hoc sit difficile, aut impossibile, apud tenentes tamen ideas esse ipsam diuinam essentiam, facillime patet ideas se extẽdere ad repræsentandas veritates contingẽtes. Cum enim essentia diuina sit & ratio intelligendi omnia vt principium, & ratio intelligendi omnia vt obiectũ, vt patet ex supradictis: & ipsa vt principium seu species intelligibilis, sit etiam secundum Scotum hic, sufficiens repræsentatiuum omnium etiam veritatum contingentium: oportet ꝙ ipsamet vt obiectum sit etiam quin ipsa vt obiectum non adæquaret seipsam vt speciem intelligibilem, quod est impossibile. Et sic, cum ideæ sint ipsa essentia vt est obiectiua ratio rerum, consequens est, ꝙ se extendant etiã ad veritates contingentes.

¶His præhabitis dicitur, quòd cum apud San. Thom. ideæ sint ipsa essentia Dei vt est obiectiua rerũ ratio, optime dictum est, quòd quia rationes, seu ideas rerum præsentes apud se habet Deus, ideo nouit omnia futura contingentia certe: vnde ad primam obiectionem simpliciter negandum est assumptum. potest tamen pro claritate doctrinæ distingui: quòd idea alicuius quidditatis potest dici dupliciter perfecta. Vno modo, vt perfectio dicit modum intrinsecum rei cuius est, & sic verum est assumptum: quia quantumcunque perfecte repræsentetur homo secundum omnem, scilicet suæ intrinsecæ entitatis modum, nunquam repræsentaretur coniunctio eius cum sessione: sicu fortuita inuentione thesauri. Alio modo, vt perfectio dicit totalitatem omnimodam rei: & sic fallum est assumptum: quoniam si homo repræsentatur secundum omne esse suum: (hoc enim est totaliter repræsentari: quia secundum omnia sua esse) necesse est, quòd repræsentetur secundum esse quod habet in tali, & tali coniunctione contingenti. Sic autem perfecte repræsentant ideæ diuinæ, res, & ideo assumptum in proposito est fallum.

¶Ad secundum autem & reliqua, negatur antecedens, quod est radix omnium, scilicet ꝙ ideæ mere naturaliter repræsentent quicquid repræsentant. Dicimus namque quòd aliquid repræsentant mere naturaliter, puta quidditates rerum: & aliquid non mere naturaliter, sed naturaliter ex suppositione liberæ, scilicet existentias rerum & coniunctiones contingentes. Illa enim repræsentant ante omnem actum voluntatis diuinæ: illa autem supposita libera determinatione diuinæ voluntatis, ad alteram partem contradictionis, vt ipsemet Scotus accepit de repræsentatione horum in essentia, vt ratione intelligendi.

Et

Et sic patet cætera ruere, quoniam non eodem modo se habent ad futura, & non futuram, & ad hoc tempus & aliud, sed determinate sunt ex supposita voluntate diuina.

¶Et per hæc patet responsio ad argumẽta Gregorij contra idẽ in 38.distin. primi.

¶In responsione ad primum aduerte, quòd duo ex ea habentur ambigua. Primum est, quod scientia D. i, quæ est prima causa, est necessaria. Secundum est, ꝙ scita a Deo sunt contingentia proper causas proximas, necessaria autem relata ad scientiam Dei. Et quãtis secunda pars huius dicti nõ habeatur hic formaliter, explicatur tamen formaliter in responsione ad secundum, & tertium.

¶Contra primum enim dictum, manifestè obstat liberas diuinæ scientiæ respectu creaturarum vt factibilium: & diuinæ causalitatis. Deus enim libere fecit scibilem factionem creaturarum: quia ipsam voluit, si ipsam noluisset, nec a Deo, nec ab alio sciretur: & ex eadem radice patet quòd est causa libera. igitur scientia Dei respectu eorum quæ sunt vt sic, nec est necessaria quo ad scire, nec quo ad causare: omnino igitur falsum est, quòd scientia Dei, quæ est prima causa, sit necessaria.

¶Contra secundum autem dictum obijcitur. Aut intendit quòd vnum & idem in se est contingens & necessarium simul, scilicet quòd contingentiam habeat a causis proprijs, necessitatem vero a causa prima. Et hoc est impossibile, quia contingens, & necessarium sunt differentiæ subistantiales entium & oppositæ. vt patet. ergo impossibile est, quòd idem sit contingens & necessarium secũdum idem, quantumcunque ad diuersas causas comparetur, & renec sequela, quia natura rei non mutatur in se propter diuersitatem habitudinum ad diuersas causas. Aut intendit quòd res in se contingens, ad primam causam habet habitudinem necessariam, ad causas autem proximas habet habitudinem cõtingentem, seu econuerso, quod prima causa habet habitudinem necessariam ad effectum in se contingentem, causæ vero proximæ habent habitudinem contingentem ad eundem. Et contra hoc arguit Scotus in primo distin. 2. q. 2. & distin. 8. q. 4. & dist. 39. in hac q. 4. Primo sic. Causa, quæ mouet, inquãtum mouet, si necessario mouetur, necessario mouet: sed omnis causa secunda mouet seu agit inquantũ mota a prima, ergo, si necessario mouetur a prima, necessario quoque mouet ipsa: & sic nulla datur causa contingens.

¶Præt. Causa prior prius naturaliter & simpliciter respicit effectum, quàm causa posterior: ergo in illo priori, causa prima dabit effectui necessitatem. Igitur in quarto instanti naturæ, causa proxima non potest eidem dare contingentiam.

¶Præt. Omnis effectus contingens causæ secundæ potest produci a Deo immediate, stante identitate naturæ illius effectus. ergo esset contingens sublatis causis secundis, a sola prima causa dependens, ergo.

¶Præt. Deus de facto multa cõtingentia immediate produxit. ergo res non sunt contingentes ex proximis causis, sed a prima causa principaliter.

¶Ad huius difficultatis euidentiam scito, ꝙ de radice, vnde oritur contingentia disputare, directe non spectat ad hunc locũ, in quo de contingentibus in eo ꝙ scitis, non in eo quòd causatis est quæstio: sed spectat partim ad quæstionem. 19. in qua de voluntate Dei vt causa est rerum quæritur: quoniam scientia non causat nisi determinata a voluntate: partim ad quæstionem. 115. in qua de necessitatione inferiorum a superioribus corporibus disputatur. Sed quia in hoc primo argumento literæ agitur de contingentibus in eo ꝙ causatis a scientia Dei, quia illa scientia est non solùm scientia, sed causa scitorum: & in responsione dicitur non solum ꝙ stat causam proximam esse contingentem, & remotam necessariam, sed quòd stat etiam causam simpliciter primam esse necessariam, & hoc illi reputant impossibile, ideo duo agenda sunt. Primo ageatur de hoc in communi, an repugnent ista. Secundo ostendetur qd de facto sit quomodo scilicet Deus est causa necessaria, & quis sit sensus huius literæ.

¶Quo ad primum, ne simus in æquiuoco, Necessarium dupliciter sumitur ad propositum. Primo modo simpliciter, scilicet quòd omnino impossibile est aliter se habere. Alio modo immutabiliter, ꝙ scilicet non potest mutari de hoc in oppositum: quãuis absolute posset esse oppositum, & non hoc. In litera de vtraque necessitate fit mentio respondendo ad primum. De necessitate quidem simpliciter, cum dicitur in communi, ꝙ causa remota potest esse necessaria, & effectus contingens, & exemplificatur de motu solis, quem constat numerari a Philosophis inter causas necessarias simpliciter. De necessitate autem immutabilitatis: cum in speciali de scientia Dei dicitur, ꝙ est causa necessaria. Non. n. est necessaria causa simpliciter, cum potuisset non esse causa, sed est necessaria immutabilitatis necessitate: quia ex quo determinata est vt causa sit, & ad tales effectus tantum producendos, non potest mutari. Io pro posito igitur dico, ꝙ non repugnat effectum esse contingentem, & causam remotã (siue illa ponatur prima simpliciter, siue non, esse simpliciter necessariam. Et hoc conuincit in syllogismis vbi conclusio contingens sequitur ex maiore necessaria, & minore contingẽte, & ex primis principijs necessarijs omnes propositiones pẽdent.

† Lib. 1. Periher. ca. 6. d. elinanda ad finem. 61

574

† Lib. 1. Periher. ca. 6. d. elinanda ad finem.

Conuincitur etiam ratione: quia pluralitas ab vnitate, motus ab immobili, difforme ab vniformi oportet ꝙ procedat. Sed contingens habet rationem pluralitatis, motus & difformitatis: quia potest aliter se habere.

Necessarium autem, vnius, immobilis, & vniformis: quia impossibile est aliter se habere. ergo contingens a necessario, & econuerso, procedit naturaliter: ac per hoc non repugnat, sed consonat contingenti, quòd à simpliciter necessario ortum habeat.

Conuincitur etiam euidentia casualium, quæ apud nos accidunt, vt in litera dicitur: nisi quis neget veram contingentiam in istis inferioribus. Suadetur quoque authoritate Aristot. & Auer. & plurium Philosophorum.

¶Nec sustinendus est Scotus in 2. distin. 1. quæst. 3. dicens, ꝙ Philosophi concesserunt latenter duo cõtradictoria, dicendo aliquid contingenter fieri, & prius: non causam necessario causare. Nec rationes eius hoc deducunt. Vnde ad primam, quæ est eius Achilles, quam toties replicauit, respondetur ex duplici capite: distinguit enim primo ly inquantum mota ab alia: aut ostendit causam precisam, aut concausam. si præcisam, sic illa propositio implicat in adiecto: si enim causa secunda est causa, ergo non præcise mouet quia mota, sed ẽt ex se aliquid confert. Et si præcise mouet quia mota, nihil ex se confert: & sic non est cã. Si uero concausam, principalem: tunc negatur assumptum, qm̃ stat, ꝙ necessario moueatur, & non necessario moueat a alia: quia motio causæ prioris modificatur in cã secunda, secundũ modum ipsius causæ secundæ. Et sic, licet a prima causa moueatur necessario secunda, recepta tñ motione in secunda: si secunda cã imaginetur contingens, modificatur contingentia recipienti. Et qm̃ prius natura modificatur, q̃ impellat ad mouendũ, motio illa iam modificata ad causam contingentem, mouebit secundam ad mouendum non necessario, sed contingenter. Et si cã secunda ponatur cã naturalis, possibilis tñ deficere: motio illa iam modificata ad naturam causæ secundæ, mouebit illã secundã ad mouendum non necessario, sed vt in pluribus iuxta modũ proprium ipsius causæ secundæ, & non primæ. Et sic patet ruina totius Scotici ædificij ex uno capite. Rursus distinguit ly mota ab alia, altera distinctione, scilicet aut motione præuia propriæ actionis: sicut aqua calefacta calefacit ab igne, aut motione cooperante intrinsece ad propriã actionẽ: Primo modo, dato ꝙ esset vera, aut sustentabilis, secundo tñ modo sustineri nõ põt dicta propositio: qm̃ causa cooperans intrinsece, cooperat vnicuique secundũ modũ eius, cui cooperatur. Talis est aũt cooperatio primæ causæ, de qua scriptũ est, ꝙ attingit a fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: iuxta scilicet modum cuiusq; cooperãs vnicuique. Ad secundam vero obiectionem dicitur, ꝙ illa prioritas vniuersaliter non est secundũ aliq̃ quasi durationem naturæ, vt in uno instanti naturæ effectus attingat a prima cã, & in alio a secunda, ut arguens imaginat, sed est secundũ independentiam & immediationẽ virtutis: quæ prior independentius & immediatius immediatione virtutis attingit effectum q̃ secunda: in eodem tñ instanti naturæ effectus ab vtraque attingitur. Nec propterea sequitur, ergo simul suscipit necessitatem & contingentia: quia non attingitur a prima secundũ se & sorsum, sed modificata in secunda: sed sequitur, ergo suscipit contingentiã a duabus causis simul necessaria & contingente. Ad tertiã aũt & quartam obiectiones dicitur, ꝙ non sit contra hoc, quod modo diximus in communi, sed descendunt ad causalitatem causæ primæ de facto. Et propterea patebit nunc nunc quid dicendum.

¶Quo ad secundum igitur, I. quomodo prima causa de facto causet, breuiter dicitur, quòd prima causa proprie loquendo, nec est causa necessaria simpliciter, neque contingens, sed superior vtraque. Nec habemus magis proprium nec abulum, quàm ut dicatur quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̃ est causa libera. Necessitas. n. simpliciter repugnat libertati, contingentia vero imperfectionem in libertate importat: quia ponit mutabilitatem: & idcirco diuus Thom. in primo senten. distin. 38. præueniens inepta modernorum vocabula, negat Deum causare contingenter. Cum enim regulare sit, q̃ superius præhabet in se natu-
ræ, quæ in inferioribus sunt sparsa, cõsequens est vt causa prima superior necessarijs & contingentibus, præhabeat in se non formaliter, sed eminenter naturã & modum causarum necessariarũ & cõtingentium, & sic causa vtrorũque: & cooperetur vtrisque ad eorum proprios effectus secundum modos eorum. Et propter ea nos, quibus omnis causa videtur necessaria, aut cõtingens, stupemus, non prævalentes videre, quomodo vna causa sit communis necessarijs & contingentibus immediate. Sed si eleuemus mentis oculos in excellentius genus causæ, eminentior eq̃s causandi modũ, cessat stupor, & oia consonant: quis remaneamus in caligine, non intuentes illũ modũ, quo omnibus intrinsece illabens, cunctis suxta suos modos cooperatur: & hoc est valde attendendum in huiusmodi materijs. Appellatur tamen Deus, vel eius scientia, causa necessaria, propter necessitatem non simpliciter, sed immutabilitatis: quæ in eo etiam inquantum causa formaliter salvatur. Vnde cum quæritur, vtrum prima radix contingentiæ sit diuina voluntas, an causæ proximæ. Respondendum est cum duplici distinctione circa sensum quæsiti. Prima est, de ly diuina voluntas: potest enim intelligi diuina voluntas, ideſt contingentia in diuina voluntate, vt moderni intelligunt: & sic respondendum est negatiue, Tum quia supponit falsum, scilicet velle diuinum esse contingens, cum non contingens, nec necessarium, sed liberum & necessarium immutabilitate s necessitate sit. Tum quia etiam si voluntas diuina necessario simpliciter causaret, adhuc saluari posset contingentia, vt patet ex dictis, propter modificationem pertinentiam ad esse. Quo vltimarum causarum defectibilium, aut ad vtrumlibet. Potest etiam intelligi diuina voluntas absolute, ideſt efficacia sui velle, & sic respondetur cum diuo Thoma affirmatiue: quoniam diuina voluntas est causa adeo efficax, vt suo imperio efficiat & necessaria, & contingentia. Secũda autem distinctio est de ly, prima radix. Potest enim intelligi prima, ideſt propria: & dicendum est negatiue, vt patet ex dictis. Potest quoque intelligi prima, ideſt principalis & primaria: & sic patet, quòd respondendum est affirmatiue. Ex his autem patet quid ad tertiam & quartam obiectionem Scoti dicendum est, concedẽdo enim assumpta, dicitur q̃ illa essent contingentia propter efficaciam primæ causæ, & propter supplementum supplens vicem causæ cõtingentis, in tertia obiectione, & ipse est causa proxima, in quarta obiectione, non contingens formaliter, sed contingens virtualiter, vt patet ex dictis. Sensus autem verborum litteræ in responsione ad secundum & tertium, quo ad hoc, & res scitæ relatæ ad scientiam Dei sunt necessariæ, nihil obstat propositũ: quoniam non est hic sermo de eo, vt scitis relatis ad scientiam Dei vt causam, sed vt scientiam. Si enim omnia scita referrantur ad scientiã diuinam, vt effectus ad causam: sic quædam sunt necessaria, & quædam contingentia, nec aliquid est simul necessarium & contingens, nec aliquid habet habitudinem necessariam ad talem causam ex parte causæ, seu (rectius loquendo) nec ad aliquid habet habitudinem necessariam talis causa, sed liberam ad omnia & immutabilem, vt patet ex dictis. Si autem referantur ad diuinam scientiam vt scientiam: cum omne scitum, vt sic, sic impossibile aliter se habere, vt patet primo Posteriorum, sic omnia scita sunt necessaria, non in se simpliciter, sed ex suppositione, secundum eam dispositionem, ex qua habent quòd sint scita, ideſt eorum antia diuinum futurum: hæc est dictum, quòd licet cursus Sortis sit in se & simpliciter contingens: tamen cursus Sortis supposito quòd sit, necessarius est, dum est, vt patet primo Perihermenias. Et si adiũgas his quòd cursus Sortis non est capax vt terminet intellectum certum, nisi vt præsens dum est: consequens erit, quod cursus Sortis relatus ad diuinam scientiam ut sic, sit necessarius, id est, in statu necessitatis: quamuis in se sit contingens, & relatus ad causas proximas sit contingens. Et sic patet & ratio, & sensus omnium, & responsio ad obiecta. Benedictus Deus.

¶In responsione ad secundum eria sunt ambigua. Primum est, quod illud antecedens est absolute necessarium. Secundum est, illa regula, Quando in antecedente ponitur aliquid pertinens ad actum animæ, consequens est accipiendum non secundum esse quod habet in se, sed in anima. Tertium est applicatio huius ad propositum.

¶Circa primum diligenter aduerte: q̃ disceptantibus de hoc, æquinoctio pabulum præbet, adeoque abducit, ut Thomistæ qui dam cæcutiant in medio lumine, glosantes literam contra eius intentionem. Scito igitur, q̃ quæcũque sunt de necessitate scitæ, vel præscientia Dei respectu futurorum, potest, quamcum ad propositũ spectat, dupliciter discuti. Primo absolute, & secundum rẽ. An scilicet Deus necessario sciat, A, esse futurum, & hæc quæstio clara iam est: quia non necessario absolute, sed libere nouit, A, esse futurũ cum quo tamen stat, quòd necessario necessitate immutabilitatis, nouit, A, esse futurum, vt patet ex dictis. Et in hoc, nescio doctorem aliquem discordare. Sed hoc est extra propositũ præsentis argumenti, quod vim propositionum discutit, non rerũ absolute. Alio modo potest discuti, vt significatur per tales propositiones, & sic de ea in hoc argumento est sermo. Vnde licet primo modo, ideſt secundum rem absolute, nullo sit differentia inter istã, Deus scit a. futurum, & istam, Deus scivit a. futurum: quia scientia Dei in se est æterna, nec transit in præteritum &c. Magna tamen differentia est inter eas secundo modo: quia in prima significatur scire Dei, vt præsens: in secunda vero, vt præteritum. Et ideo tanta est differentia inter eas, quanta inter necessitatem propositionis de præsenti, & de præterito in materia contingenti, accipiendo contingens, vt est differentia materiæ propositionum, cum distinguitur triplex materia propositionum, scilicet remota, necessaria, & contingens. Constat autem ex communibus, quòd inter propositionem de præsenti & præterito veram, in materia contingenti; puta Sortes sedet, & Sortes sedit, hæc est differentia: quòd illa de præsenti non est necessaria absolute: quamuis sit necessaria cum appositione, dum sedet, vt dicitur in primo perihet. Ista vero de præterito est necessaria absolute, ut patet ex contradictorijs earum: huius enim contradictorium est simpliciter impossibile, etiam per diuinam potentiam, scilicet Sortes non sedit. Illius vero contradictorium absolute est possibile, scilicet: Sortes non sedet. Quia quamuis vere sedeat, non tamen necessario: sed qui iam sedit, non solum vere sedit, sed necesse est ipsum sedisse: quoniam impossibile est ipsum non sedisse. Hoc enim solo priuatur Deus, ingenita facere quæ facta sunt, dixit Agathon 6. Ethi. Cum igitur omnis propositio vera de præterito, sit necessaria, consequens est, quòd licet ista sit contingens, Deus vult, A, fore, illa tamen est necessaria, Deus voluit, A, fore. Et similiter licet hæc sit contingens, Deus scit, A, fore: ista tamen est necessaria, Deus scivit, A, fore. Et sic patet, quàm optime, ac subtiliter diuus Thomas in litera dixerit, quòd illud antecedens, Deus scivit, A, fore, est necessarium absolute. Et quòd non intendit quod sit tantum necessarium, id est immutabile (vt quidam gloſant, & male) nã fruſtra addidisset ly absolute, & laborasset a hos reprehendendo. Patet etiam quòd nihil officit necessitati absolute illius transitus actus sciendi super futuro contingenti: quãmuis multum hoc referat, loquendo de scientia Dei absolute. Praeterea ventilantes hoc argumentum, ad scientiam Dei in se absolute, & propositiones de præsenti diuerterunt, ac si equiualerent illis de præterito, hęc de primo.

¶Quo ad secundum. Greg. de Arimino in 1. dist. 38. arguit hanc regulam fallitatis: quia valet, Scio lapidem esse materiale: ergo lapis est materialis. & tamen constat, q̃ consequens intelligitur de lapide in seipso, & non secundum esse quod habet in anima. Et similiter possunt afferri mille instantiæ: puta, Scio Sortem currere: ergo Sortes currit &c.

¶Ad hoc dicit, quod ista regula formaliter & bene intellecta, est verissima. Forma iter quide. Tum quia intelligenda est de consequente quo ad id, quod infertur in eo ex vi actus animę positi in antecedente, & non ex aliquo alio assumpto in antecedente. Tum quia intelligenda est de illo ex vi actus animę illato vt sic, seu inquantũ infertur ex tali actu, & non absolute. Bene aũt, quia esse in anima, & ly esse in se non sic interpretanda sunt vt prima facie apparet, prout scilicet esse in anima distinguitur contra esse in rerum natura. Sed ly esse in anima sumitur hic, vt est cõe ad illum modũ essẽdi, quo distinguuntur entia in aia ab entibus extra animam: & ad illud esse, seu ill im dispositionem, qua res terminant actum animæ. Esse vero in se sumitur hic stricte, pro esse quod debetur ei absolute, vt sic, id est inquantum conuenit ei absolute, siue tale esse conueniat sibi secundum prædicata quidditatiua. Puta, homo est animal: siue secundum prædicata existentiæ, vt Sortes est, aut currit. Ita q̃ sensus regulæ est, q̃ ois in antecedente ponit aliquid pertinens ad actum animę: consequens inquantum se quit ex vi illius actus animę, est intelligendũ secundũ esse quod hẽt in anima, id est secundũ esse obiectiuũ, uel secundũ conditiones in obiecto terminates actũ animæ, & non secundũ esse quod hẽt in se, & non est illud intelligẽdũ absolute & simpliciter, vt sic. Quæ aũt regula sic intellecta sit verissima, probatur: q̃ actus animæ, de quibus est sermo, sunt immanentes: nec sunt nisi cognoscere & appetere. Tales autem actus vt sic, nihil ponunt in suis obiectis, & ideo q̃ ex eorũ vi infertur conuenire obiectis vt sic, non conuenit rebus obiectis absolute. Dico autem vt sic, quia gratia materiæ, pp coincidentiam conuenientiũ absolute alicui: & illatorum de eodem ex vi actus animæ, contingit id quod infertur ex actu animæ conuenire rei absolute & in se: sed hoc accidit illato inquantum pẽdet ex actu animæ. Vnde enim ista consequentia, scio Sortem cursirũ, ergo Sortes curret, sit optima: & consequentia teneat ex vi actus sciendi: quia, ideſt certus, verus, & infallibilis: consequens non est accipiendum in se, id est tanquam vna propositio vera, certa & infallibilis per se ipsam seorsum: sed vt consequens ex tali antecedente; id est, ergo Sortes curret, ea veritate, certitudine & infallibilitate, qua scitur cursurus. Et hoc ideo dictum est, quia actus animæ non infert in eo aliam certitudinem, veritatem, & infallibilitatem. Ista vero consequentia, scio hominem esse corruptibile, ergo est corruptibilis, est bona, sicut præcedens: & formaliter intellecta infert consequens intelligendum sicut præcedens: sed gratia materiæ, consequens etiam seorsum sumptũ, est certũ. Quòd autẽ hæc sit ans litera, patet ex eo q̃ in litera sub ly esse in anima, duo subsumuntur. Alterũ pertinens ad esse obiectiuũ in illo exemplo, intelligendo lapidem, ergo lapis est immaterialis. Alterũ spectans ad conditionem inhærentem rei obiectæ, qua res terminat actum animę in illa propositione, quę est consequens conditionalis propositę, scilicet, a, erit, exponendo quod debet accipi, vt subest diuinæ scientię, id est, vt est in sua præsentialitate. Constat enim quod de esse in actu præsentialiter ipsius a, in rerum natura loquitur. Illud enim est illa conditio, secundũ q̃ terminat diuinum intuitũ, vt patet ex dictis. Et si iunxeris simul, quod esse in actu conuenit a, in seipso, & quod accipere a, vt terminat scientiam Dei, id est, secũdum suam propriissimam entitatem, non est accipere a, in se ipso, sed secũdum quod est in anima: manifeste videbis q̃ a, tunc tantum sumit secundum esse in se, qñ sumitur secundum id quod conuenit ei absolute ut sic, & non vt infertur ex actu animæ, vt exposuimus.

¶Et sic patet rñsio ad obiecta: quia materialiter militãt, nõ formaliter. & male interpretantur, ly esse in anima. hæc de secundo.

¶Quo ad tertium. Applicationem regulæ ad proposita, ambiguitas surgit.

¶Primo quia in litera cõmittitur implicatio in adiecto, dicendo q̃ consequens sumitur vt subest scientiæ Dei. s. prout est in sua præsentialitate, implicat. n. q̃ aliquid si sumitur vt futurum vt sic, sumatur vt præsens. Constat autem q̃ in consequente dicente, a, erit, a, sumitur vt futurum. ergo non stat q̃ hoc consequens significans a vt futurum, sumat vt præsens. quamuis stet, q̃ res futura sumatur vt præsens. Aliud. n. est iudicium de ipsa re absolute, & de ipsa vt significata per orationem de futuro, vt patet ex dictis. vnde non vt intelligibile quod hoc cõsequens, a erit, sumatur vt præsens: quia si sumitur vt præsens, iam non est ly a, erit, sed a. est, & si est illa propositio, a erit, iam non sumitur vt præsens. Secundo dubitatur, quia incompacta & dissona vr rñsio hæc: qñ antecedẽs accipit scientiam vt significatam in præterito & non vt æternitate mensuratam. Et consequẽs accipiendum dicit, ut præsens. hæc enim non congruũ ad inuicem eo q̃, vt patet ex dictis, res vt præsens rñdet æternitati, & actui cognitionis, ut mensuratur æternitate. Tertio dubitaſ: quia illa rñsio dato q̃ sit vera, non tñ est sufficiens: quia tota rñsio recurrit tandem ad necessitatẽ rei in sua præsentialitate. Ex dictis autem superius cõstat, q̃ etiam sublata illa ratione præsentialitatis rerum ad æternitatem, adhuc Deus hẽt certam notitiam contingentium, propter rationes rerum apud se præsentes. Igitur cum hoc argumentum militet simpliciter: & nõ secundũ illam rationẽ tñ, oportebat rñdere simpliciter, & non iuxta illam rationem tantum, vt in litera fit, ergo insufficiens.

¶Ad euidentiam horum prædeclarandus est sensus literæ. Ad euius præceptionem nota, q̃ istud cõse quẽs verũ. f. a, erit, claudit duo. s. futuritionẽ ipsius a, & præsentialitatem quandoq; ipsius a. Oportet enim ad eius veritatẽ vtrũque concurrere, & q̃ sit futurũ, & q̃ ñque illa de secũdo adiacẽte de præsenti sibi eo tempore dens scilicet a est, sit vera. Cum aũt (vt ex dictis patet) a in sua tñ futuritione inspectũ, non sit certi intuitus capax, pp sui defectũ: quia esset nõ hẽe rõnem certi cognoscibilis, oportet q̃ a, vt præsens sumat ad hoc vt certi intuitus terminus sit. Ac per hoc istud consequens, a, erit, quia rõne futuritionis non sit terminus certi intuitus, q̃ a ñque sit relinquit q̃ ratio quare terminet certum intuitũ ẽ inclusa in eo positio de præsenti sibi correspondens scilicet a est. ita quòd istud consequẽs, a, erit, non aliunde certo intuitu cognoscitur verum, nisi quia vidẽtur ista sibi respondens & inclusa in eo, scilicet a est quandoq;. Et igitur sensus literæ, quòd ista propositio, scilicet a, erit, quæ est cõsequens in cõditione, si propositus, potest sumi dupliciter. Primo absolute, & sic nõ est necessaria: & potest sumi vt subsistat diuinæ scientiæ, id est, vt est terminus intuitus certi & infallibilis. & sic est necessaria illo necessitatis modo: quo ista est necessaria, a, est dũ est: quia ly a, erit, est terminus diuini intuitus inquantum includit in se illam de præsenti, scilicet a est. & non inquantum est futurum.

¶Ad primam ergo obiectionẽ negatur, quod hic sit implicatio in adiecto. quoniam hic non accipitur futurum formaliter, vt præsens: sed est explicatio & distinctio eorum quæ insunt in propositione de futuro. Distinguitur hic præsentialitas futura ipsius a, contra futuritionẽ eius: & vtraq; claudit or in illo consequente. Et docetur, quòd illud cõsequens, est certę cognitionis capax, ratione præsentialitatis, & non ratione futuritionis. Et quia sub præsentialitate est necessarium, sequitur, quòd hoc consequens sumptum secũdum eam dispositionem in qua subest diuinæ scientiæ sit necessarium: vbi patet nullum intercedere implicationem.

¶Ad secundam autem obiectionem facile dicitur, quod actus sciendi in Deo per verbum præteritis temporis, nõ cõsignificatur vt præteritus: consignificaretur enim falso, sed consignificaretur vt coexistens præterito. Nihil autem obest æternitati actus coexistentia a, ad præteritum: imo eam concomitatur.

¶Ad tertiam autem dicitur breuiter, quod obiectio procedit ex malo intellectu litteræ. Non. n. responsio ista fundatur super æternitate actus, aut super coexistentia rerum ad æternitatem, ut obiectio supponit: sed fundatur super dispositione, secundum quam res est scibilis, aut non scibilis. Res enim contingens futura vt hic, nõ est scibilis, sed vt præsens est scibilis: vt patet ex dictis: & hoc est verum: siue sciatur præsentialitas rei ratione æternitatis, siue ratione idearum in mente diuina repræsentatarum res cum conditionibus existentiæ: siue ratione essentiæ diuinæ representantis predicta in ratione speciei intelligibilis, siue ratione specierum infusarum in mẽte alicuius: puta alicuius angeli, vel animæ Christi. Nihil enim refert in proposito, quo quis modo ponat præsentiam rei cognosci. Sat est in proposito, quòd consequens non est cognoscibile certe, nisi ratione præsentialitatis inclusæ correspõsiue.

¶In responsione ad tertium omnia ex prædictis patent. Illud tamen aduerte, quod in principio responsionis, vbi assignatur differentia inter necessitatem sciti a nobis, & a Deo: quia illud dupliciter oportet esse certũ. s. in se, & vt subest scientiæ, hoc ãt ut scitũ tantum redditur ratio huius differẽtiæ ex æternitate intuitus diuini. Et quidem ratio est bona sufficiensque, sed non sola, quare cauẽ ne fallatis.

¶ *Super Quæstionis decimæ quartæ, Articulum decimum quartum.*

Titulus clarus.

¶In corpore duo. Primo respondet quæsito, quod sic. Secundo, quomodo.

¶Quo ad

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum Deus cognoscat enuntiabilia.

ADDECIMVM QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd Deus non cognoscat enuntiabilia. Cognoscere enim enuntiabilia conuenit intellectui nostro secundum quòd componit & diuidit. Sed in intellectu diuino nulla est compositio. Ergo Deus non cognoscit enuntiabilia.

dicentes, quòd ista distinctio habet locum in formis separabilibus a subiecto. Vt si dicam, album possibile est esse nigrum. Quæ quidem de dicto est falsa, & de re est vera. Res enim, quæ est alba, potest esse nigra: sed hoc dictum, album esse nigrum, nequam potest esse verum. In formis autem inseparabilibus a subiecto, non habet locum prædicta distinctio. Vt si dicam, coruum nigrum possibile est esse album: quia in vtroque sensu est falsa. Esse autem scitum a Deo est inseparabile a re: quia quòd est scitum a Deo, non potest esse non scitum. Hæc autem instantia locum haberet, si hoc quod dico scitum, importaret aliquam dispositionem subiecto inhærentem: sed cum importet actum scientis, ipsi rei scitæ licet semper sciatur posse alius præceptionem nota, q̃ istud cõse quẽs verũ. f. a, erit, claudit duo. s. futuritionẽ ipsius a, & præsentialitatem quandoq; ipsius a. Oportet enim ad eius veritatẽ vtrũque concurrere, & q̃ sit futurũ, & q̃ ñque illa de secũdo adiacẽte de præsenti sibi eo tempore dens scilicet a est, sit vera. Cum aũt (vt ex dictis patet) a in sua tñ futuritione inspectũ, non sit certi intuitus capax, pp sui defectũ: quia esset nõ hẽe rõnem certi cognoscibilis, oportet q̃ a, vt præsens sumat ad hoc vt certi intuitus terminus sit. Ac per hoc istud consequens, a, erit, quia rõne futuritionis non sit terminus certi intuitus, q̃ a ñque sit relinquit q̃ ratio quare terminet certum intuitũ ẽ inclusa in eo positio de præsenti sibi correspõdens scilicet a est. ita quòd istud consequẽs, a, erit, non aliunde certo intuitu cognoscitur verum, nisi quia videtur ista sibi respondens & inclusa in eo, scilicet a est quandoq;. Et igitur sensus literæ, quòd ista propositio, scilicet a, erit, quæ est cõsequens in cõditione, si propositus, potest sumi dupliciter. Primo absolute, & sic nõ est necessaria: & potest sumi vt subsistat diuinæ scientiæ, id est, vt est terminus intuitus certi & infallibilis. & sic est necessaria illo necessitatis modo: quo ista est necessaria, a, est dũ est: quia ly a, erit, est terminus diuini intuitus inquantum includit in se illam de præsenti, scilicet a est. & non inquantum est futurum.

¶Ad primam ergo obiectionẽ negatur, quod hic sit implicatio in adiecto. quoniam hic non accipitur futurum formaliter, vt præsens: sed est explicatio & distinctio eorum quæ insunt in propositione de futuro. Distinguitur hic præsentialitas futura ipsius a, contra futuritionẽ eius: & vtraq; claudit or in illo consequente. Et docetur, quòd illud cõsequens, est certę cognitionis capax, ratione præsentialitatis, & non ratione futuritionis. Et quia sub præsentialitate est necessarium, sequitur, quòd hoc consequens sumptum secũdum eam dispositionem in qua subest diuinæ scientiæ sit necessarium: vbi patet nullum intercedere implicationem.

¶Ad secundam autem obiectionem facile dicitur, quod actus sciendi in Deo per verbum præteritis temporis, nõ cõsignificatur vt præteritus: consignificaretur enim falso, sed consignificaretur vt coexistens præterito. Nihil autem obest æternitati actus coexistentia a, ad præteritum: imo eam concomitatur.

¶Ad tertiam autem dicitur breuiter, quod obiectio procedit ex malo intellectu litteræ. Non. n. responsio ista fundatur super æternitate actus, aut super coexistentia rerum ad æternitatem, ut obiectio supponit: sed fundatur super dispositione, secundum quam res est scibilis, aut non scibilis. Res enim contingens futura vt hic, nõ est scibilis, sed vt præsens est scibilis: vt patet ex dictis: & hoc est verum: siue sciatur præsentialitas rei ratione æternitatis, siue ratione idearum in mente diuina repræsentatarum res cum conditionibus existentiæ: siue ratione essentiæ diuinæ representantis predicta in ratione speciei intelligibilis, siue ratione specierum infusarum in mẽte alicuius: puta alicuius angeli, vel animæ Christi. Nihil enim refert in proposito, quo quis modo ponat præsentiam rei cognosci. Sat est in proposito, quòd consequens non est cognoscibile certe, nisi ratione præsentialitatis inclusæ correspõsiue.

¶In responsione ad tertium omnia ex prædictis patent. Illud tamen aduerte, quod in principio responsionis, vbi assignatur differentia inter necessitatem sciti a nobis, & a Deo: quia illud dupliciter oportet esse certũ. s. in se, & vt subest scientiæ, hoc ãt ut scitũ tantum redditur ratio huius differẽtiæ ex æternitate intuitus diuini. Et quidem ratio est bona sufficiensque, sed non sola, quare cauẽ ne fallatis.

¶ *Super Quæstionis decimæ quartæ, Articulum decimum quartum.*

Titulus clarus.

¶In corpore duo. Primo respondet quæsito, quod sic. Secundo, quomodo.

¶Quo ad

91 Inf. 90. 16. ar. 3. primũ &c. 1. distin. 38. ar. 3. & dist. 42. ar. 5. c. Et 1. contra. 58. sextum. & 1. 39. fit vt, q. 2. ar. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad primũ cõcluſio reſpõſiua quæſito affirmatiue eſt Deus ſcit enuntiabilia, probatur. Deus ſcit quicquid eſt in potentia, tam ſui, quàm creaturæ: ſed enuntiabilia ſunt in poteſtate noſtra. ergo Deus ſcit omnia illa.

¶Quo ad ſecundum oſtenditur modus, quo Deus cognoſcit enũtiabilia vna cõclu
ſiõe. Deus ſcit enũtiabilia non componendo, & diuidendo, ſed per ſimplicẽ intelligentiã, id eſt, non per modum ſecundæ operationis intellectus, ſed primæ: Probatur dupliciter. Primo a ſimili. Deus ſcit materialia immaterialiter: cõpoſita ſimpliciter. ergo enũtiabilia, nõ enuntiando, ſed intuendo. Et declaratur quomodo hoc eſſe poſſit, exemplo ſi
Ar. 9 huius quæſt. cto in intellectu noſtro: ſi intelligẽdo quid hominis, intelligeremus, ipſum eſſe albũ, &c. Secundo ratione. Species intellectus diuini, id eſt eius eſſentia, ſufficit ad demonſtrandum omnia. ergo Deus intelligẽdo eſſentiam ſuam, intelligit eſſentias omniũ, & quæcunq; eis accidere poſſunt. Antecedens patet: conſequẽtia fundat ſuper hoc, q̃ ratio neceſſitãs ad intelligendum componẽdo & diuidendo eſt, quia ſpecies intelligibilis eſt limitata in repræſentãdo: q̃d probatur in 1 cerũ ſic. Species intelligibilis repræſentat ſic vnum, q̃ nõ aliud. ergo intelligẽdo per illã ſpeciem vnũ, puta q̃d eſt homo, non intelligũtur alia, q̃ ei accedũt, ſeu poſſunt accidere. ergo diuiſim homo, & accidentia intelligũtur, ergo oportet ea in vnũ redigere cõponendo, vt intelligamus vnum ineſſe alij. igit de primo ad vltimum, ſi ſpecies repræſentat ſic vnum, q̃ non aliud, intellectus cogitur cõponere. Et quia ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, in cauſis proprijs, conſequens eſt, q̃ ſi ſpecies intelligibilis repræſentat hic vnũ, quod ẽt alia, quod nulla eſt componendi neceſſitas, ſed ſimplici intuitu obiecti per illam ſpeciẽ repræſentati omnia intelligantur, vt conſequentia aſſumpta dicebat.

¶Aduerte hic, quòd iſta verba literæ poſſunt dupliciter accipi. primo vt limitatio ſpeciei intelligibilis in repræſentando, ſit ratio componendi & diuidendi. Et hic ſenſus eſt falſus & contra mentem S. Thom. infert enim quòd angeli componendo

¶2 Præt. Omnis cognitio fit per aliquam ſimilitudinem. Sed in Deo nulla eſt ſimilitudo enuntiabilium, cum ſit omnino ſimplex. Ergo Deus non cognoſcit enuntiabilia.

¶Sed contra eſt quod dicitur in Pſal. 93. Dominus ſcit cogitationes hominum. Sed enuntiabilia continentur in cogitationibus hominũ. Ergo Deus cognoſcit enuntiabilia.

¶Respon. Dicendum, q̃ cum formare enuntiabilia ſit in poteſtate intellectus noſtri: Deus autem ſcit quicquid eſt in potentia ſua, vel creaturæ, vt ſupra * dictum eſt: neceſſe eſt quòd Deus ſciat omnia enuntiabilia, quæ formari poſſunt. Sed ſicut ſcit materialia immaterialiter & compoſita ſimpliciter: ita ſcit enuntiabilia non per modum enuntiabilium, ẽ quod ſcilicet in intellectu eius ſit compoſitio, vel diuiſio enuntiabilium, ſed vnumquodque cognoſcit per ſimplicem intelligentiam intelligendo eſſentiam vniuſcuiuſque. Sicut ſi nos in hoc ipſo quod intelligimus quid eſt homo, intelligeremus omnia, quæ de homine prædicari poſſunt. Quod quidem in intellectu noſtro non contingit: qui de vno in aliud diſcurrit, propter hoc, quòd ſpecies intelligibilis ſic repræſentat vnum, quòd non repræſentat aliud. ẽ Vnde intelligendo quid eſt homo, non ex hoc in ipſo alia quæ ei in ſunt, intelligimus, ſed diuiſim ſecundũ quandam ſucceſſionẽ. Et propter hoc, ea quæ ſeorſum intelligimus, oportet nos in vnum redigere, per modum cõpoſitionis, vel diuiſionis enuntiationẽ formando. Sed ſpecies intellectus diuini, ſcilicet eius eſſentia, ſufficit ad demonſtrandum omnia. Vnde intelligendo eſſentiam ſuam, cognoſcit eſſentias omnium, & quæcunque eis accidere poſſunt. ẽ

¶Ad Primvm ergo dicendũ, quòd ratio illa procederet, ſi Deus cognoſceret enuntiabilia per modũ enuntiabilium.

¶Ad ii. dicendum, q̃ compoſitio enuntiabilis ſignificat aliquod eſſe rei. Et ſic Deus per ſuum eſſe cognoſcit eſſentias omnium, & quæcunque eis accidere poſſunt. ẽ

Articvlvs XV.

Vtrũ ſcientia Dei ſit uariabilis.

AD decimvmqvintvm ſic proceditur. Videtur, q̃ ſcientia Dei ſit variabilis. Scientia enim relatiue dicitur ad ſcibile.
Sed ea, quæ important relationem ad creaturam, dicuntur de Deo ex tempore, & variantur ſecũdum variationem creaturarum. Ergo ſcientia Dei eſt variabilis ſecundum variationem creaturarum.

¶2 Præt. Quicquid poteſt Deus facere, poteſt ſcire: ſed Deus poteſt plura facere quàm faciat: Ergo poteſt plura ſcire quàm ſciat. Et ſic ſciẽtia ſua poteſt variari ſecundum augmentum & diminutionem.

¶3 Præt. Deus ſciuit Chriſtum naſciturum. Nunc autem neſcit Chriſtũ naſciturum: quia Chriſtus naſciturus nõ eſt. Ergo non quicquid Deus ſciuit, ſcit. Et ita ſcientia Dei videtur eſſe variabilis.

¶Sed contra eſt, quod dicitur Iacob. 1. quòd apud Deum non eſt tranſmutatio, neque viciſſitudinis obumbratio.

¶Respon. Dicendum, quòd cũ ſcientia Dei ſit eius ſubſtantia, ut ex † dictis patet: ſicut ſubſtantia eius eſt omnino immutabilis, vt ſupra * oſtenſum eſt: ita oportet ſcientiam eius omnino inuariabilem eſſe.

¶Ad primvm ergo dicendũ, quòd dominus, & creator, & huiuſmodi, important relationes ad creaturas ſecundum quòd in ſeipſis ſunt. Sed ſciẽtia Dei importat relationem ad creaturas, ſecundum quod ſunt in Deo: quia ſecundum hoc eſt vnumquodque intellectum in actu, quod eſt in intelligẽte. Res autem creatæ ſunt in Deo inuariabiliter, in ſeipſis autẽ uariabiliter. Vel aliter dicendum eſt, quòd dominus & creator, & huiuſmodi important relationes, quæ conſequuntur actus, quibus telligũtur terminari ad ipſas creaturas ſecundum quòd in ſeipſis ſunt: & ideo huiuſmodi relationes, variẽ de Deo dicuntur ſecundum uariationem creaturarum. Sed ſcientia, & amor, & huiuſmodi important relationes, quæ conſequuntur actus, qui intelliguntur in Deo eſſe. ẽ Et ideo inuariabiliter prædicantur de Deo.

¶Ad ii. dicẽdum, quòd Deus ſcit etiam ea, quæ poteſt facere, & non facit. Vnde ex hoc q̃ poteſt plura facere quàm facit, non ſequitur quòd poſſit

non magis fundat ſcibile verum, quàm ens. Vnumquodque enim cognoſcibile eſt, ſecundum q̃ eſt ens. Et confirmatur, quia ſicut Deus ab æterno intuetur natiuitatem Chriſti pro tali tẽpore, ita hoc enuntiabile, Chriſtus naſcitur pro eodem tempore. Et ſicut intuetur non eſſe natiuitatis Chriſti pro alijs temporibus ita falſitatem prædicti enuntiabilis. ergo ſicut non dẽ neſcire natiuitatẽ Chriſti quam ſciuit, ſic non debet concedi neſcire illud enuntiabile quod ſciuit. Secundo ſic optime ſequitur, Deus neſcit aliquid

eorum, quæ ſciuit. ergo pauciora ſcit, quàm ſciuit: conſequens dicitur non concedendum in reſponſione ad ſecundum: quia implicat ſenſum compoſitum. cõſequentia autem probatur, quia minutus eſt de facto numerus ſcitorum.

¶Tertio ſic. Deus ſciuit aliquod enunciabile, quod neſcit. ergo ſcire ſuum tranſiuit in neſcire. ergo variatio eſt in ſcientia Dei. Nec videtur ſufficere reſponſio poſita in litera: quia nõ idẽ eſſe iudicium de enuntiabili, & de re, litera ſuſtinet.

¶Ad euidentiã huius materiæ notanda ſunt duo.
Primo, quòd inter enuntiabile, & rẽ, hæc eſt differentia ad propoſitum, q̃ enuntiatio eadem manens & perſeuerans mutatur de vera in falſam: & conſequenter de ſcibili in neſcibilem, & econuerſo, vt patet. Res autẽ ſi mutatur de eſſe in nõ eſſe aut econuerſo, non perſeuerat: & propterea non poteſt demonſtrari vna & eadẽres manens modo ſcibilis, & modo neſcibilis, ſicut vna enuntiatio. Secundo aduertendum eſt, q̃ de variatione ſcientiæ Dei poteſt dupliciter eſſe ſermo. Primo ex parte actus ſciendi: & ſic omnino eſt immutabilis, tam actu q̃ potentia, vt dicit in reſponſione ad ſecundum: quãuis ſciẽtia viſionis potuiſſet ad plura, vel pauciora determinari: ab eter no abſolute loquẽdo. Sed ſemel determinata omnino ex parte Dei inuariabilis eſt. Alio modo ex parte ſcitorum. Et ſic non quo ad res, ſed quo ad enũtiabilia, nihil prohibet ipſam mutari: quia mutatio iſta nullam mutationem ponit in Deo, ſed in enuntiabili ſcito: quia ſcilicet mutatur de ſcibili in neſcibile, & ecõuerſo. Ex his autem patet reſponſio ad obiecta. Ad primum enim iam aſſignata eſt differentia inter rẽ & enuntiationẽ illius: quare nõ eſt eadem ratio, &c. Et ad confirmationẽ nihilominus addendum eſt: q̃ res, ſcilicet natiuitas Chriſti, dereminat ſibi certũ ſui eſſe tempus. Enuntiatio autẽ, ſcilicet Chriſtus naſcit, nullum certum tempus conſignificat, ſed præſens in cõi, ſeu vage ſecundum tempus quo formatur, aut profertur: & ideo modo eſt verum, & modo falſum: quia alicui præſenti adæquatur, & alicui non: perſeuerans tamen idem omnino, quod non poteſt dici de re, quæ certum habet ſui eſſe tempus præſens.

¶Ad ſecundum autem conceditur, referendo ad enuntiabilia ex parte corũ: nec oppoſitum docuit litera in reſponſione ad ſecundum: quin ibi eſt ſermo de augmento, & diminutione ſcientiæ diuinæ ex parte Dei, & reputatur inconueniens augmentatio, non ſolũ de facto, ſed de poſſibili. Et propterea quantũ eſt ex parte Dei, neg̃ndum eſt plura ſcire, q̃ ſciat. Et q̃ hæc ſit mens literæ patet. quia potentiam Dei ad determinandam ſcientiam viſionis pertractat, inferens non debere cõcedi Deũ poſſe plura ſcire, q̃ ſciat, propter ſenſum compoſitũ inferẽtem mutabilitatẽ ex parte Dei: quia infert ſciẽtiam Dei iam determinatam poſſe à Deo mutari.

¶Ad tertium vero negatur ſequela, vt patet ex dictis: quia hoc non eſt propter variationem ſcientiæ, ſed ſciti. Et licet non ſit idẽ iudicium de re, & enuntiatione, quo ad hoc, quod idem ſe ſaluo, mutetur de ſcibili in non ſcibile, vt dictum eſt: tamẽ quo ad hoc, q̃ variatio vtriuſque non eodundat, in variationem diuinæ ſcientiæ, ſe, ita abſque variatione diuinæ ſcientiæ eſt, quòd ſcit aliquod enuntiabile quandoque eſſe verum, & quandoque eſſe falſum. Eſſet autem ex hoc ſcientia Dei variabilis, ſi enuntiabilia cognoſceret per modum enuntiabilium componendo & diuidendo, ſicut accidit in intellectu noſtro. Vnde cognitio noſtra variatur, vel ſecundum veritatem & falſitatem: puta ſi mutata re, eandẽ opinionem de re illa retineamus. Vel ſecundum diuerſas opiniones, vt ſi primo opinemur aliquem ſedere, & poſtea opinemur eum non ſedere: quorum neutrum poteſt eſſe in Deo.

Articvlvs XVI.

Vtrum Deus de rebus habeat ſcientiam ſpeculatiuam.

AD decimvmsextvm ſic proceditur. Videtur q̃ Deus de rebus non habeat ſcientiam ſpeculatiuã. Scientia enim Dei eſt cauſa rerum, vt ſupra oſtenſum eſt. * Sed ſcientia ſpeculatiua non eſt cauſa rerum ſcitarum. Ergo ſcientia Dei non eſt ſpeculatiua.

¶2 Præt. Scientia ſpeculatiua eſt per abſtractionem à rebus: quod diuinæ ſcientiæ non competit. Ergo ſcientia Dei non eſt ſpeculatiua.

¶Sed contra, Omne quod eſt nobilius, Deo eſt attribuendum. ſed ſciẽtia ſpeculatiua eſt nobilior quã practica, vt patet per Philoſophum in princ. pio metaphyſi. * Ergo Deus hẽt de rebus ſcientiam ſpeculatiuam.

¶Respon. Dicendum, quòd aliqua ſcientia eſt ſpeculatiua tantum, alia practica tantum, aliqua vero ſecũdum aliquid ſpeculatiua, & ſecundum aliquid practica. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd aliqua ſcientia poteſt dici ſpeculatiua tripliciter.

Primo ſic. Sicut enuntiabilia, quandoq; ſunt vera, & q̃ſq; non, & ideo prius ſcita neſciunt: ita res quædam, puta Sor. quandoq; eſt ens, & q̃ſque nõ. ergo ẽt res corruptibiles prius ſcitæ neſciuntur. ergo nulla eſt differẽtia inter enũtiabilia, & res, quo ad hoc: cuius oppoſitũ ex litera habetur. conſequentia patet, & propoſitio probatur: quia ſcientia ſpeculatiua eſt ex parte obiecti, ſecundum quod eſt ens, & q̃ſque nõ. Et hoc ſi aduerteris, deludes irriſiones aduerſariorum. Aduerte ſecundo, q̃ ſicut ſpeculatiua eſt tripliciter, ita practica. Prima ex obiecto, modo, & fine etiam ſcienti, & hæc eſt tantum practica. Secunda ex obiecto modo & fine ſcientiæ, non ſcientis, & hæc eſt vere practica. Sed in litera dicitur ſecundum quid ſpeculatiua ex parte finis ſcitis. Tertia ex obiecto: ſed non modo, neque fine ſcientiæ, & hæc eſt etiam ſecundum quid practica, ſcilicet ex parte obiecti. & ſecundum quid ſpeculatiua, ſcilicet ex modo & fine ſcientiæ: quia ſe concomitãtur. Quum enim aliquid practice ſcitur, iam ex ſe ad opus ordinatur, & econuerſo. Aduerte tertio, quod per ſpeculatiuam ex modo tantum, id eſt, de obiecto operabili modo ſpeculatiuo, non intelligitur ſcientia de operabili in vniuerſali: quoniam ſcientia de operabili, ſiue ſit per principia proxima operationis, ſiue per principia remota & vniuerſalia operationis, ſub eodem inembro cadit. Sed intelligitur ſcientia de operabili, ſcrutans non quomodo reſiat, ſed quid eſt, &c. vt in litera dicitur. Talis enim cognitio

non

Infra. qõ. 34. art. 3. cõa & 19. a. 3. arti. 5. primum. & 1. ſcient. in prolog. Et verũ. q. 3. ar. 3. con. Arci. 8. huius quæſt.

Libr. 6. metaphyſ. text. 1. 2. Et lib. 1. cap. 2. nõ ſpecul a prin cip. tomo 3.

In prædicamẽ. ca. de ſubſtantia, declinando ad fin. to. 1.

Ar. 3 huius quæſt.

Ar. 2 huius quæſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non spectat ad artifices, sed ad Philosophos: qui cum sciant quid est cithara, aut domus, scientiam tamen illa faciendi, nó habent.

¶Quo ad secundum etia dicuntur. Primo comparatur scientia Dei ad ipsum Deum secundo ad alia à se. tertio respondetur cuidam tertiæ obiectioni. De primo ponitur conclusio. Scientia Dei de seipso est speculativa tantú: probatur quia ipse non est operabilis. De secundo ponitur conclusio. Scientia de aliis à se, est speculativa & practica: etiam diuersimode, probatur primo, qã sit speculativa: quia omnia nouit mó. speculativo. qd sumit &c. Deinde quod sit practica, diuersimode: quia de factibilibus, quæ núquam fiunt, practicam habet virtute. id est ex obiecto & modo & fine scientiæ, non fine scientis. De his vero quæ de facto quandoque fiunt, habet practicam simpliciter & actu. Obiectio autem, cui respondetur, est, quia mala non facit deus, neque sunt de numero factibiliú, aut factorum à Deo, quomó ergo hæc ad scientiam practicam spectabit? Respondetur q sicut medicina est non solú sani, sed ægri, ita scientia Dei non faciendo, sed permittendo, ordinando, impediendo, &c.

¶Aduerte hic, q de scientia Dei possumus loqui dupliciter. Primo absolute secundum quòd in se est: & sic cum sit vna & simplex præhabés in se eminenter omnem scientiæ perfectionem, neque est practica, neque speculativa, sed altius quid eminenter continés vtrumque, iuxta ea, quæ in prologo dicta sunt. Alio modo in respectu talis sciti: & sic dicitur hic de ea quod est speculativa, aut practica. Respectu quidem huius sciti quod est essentia sua, non vt essentia est ad æquatum obiectum scientiæ, sic enim pertinet ad scientiam Dei absolute: sed vt est quoddam speciale scitum distinctum contra alia scita, scilicet alia a Deo. est speculativa. Respecta vero aliorum est practica &c. vt in litera dicitur.

¶Circa positas conclusiones dubium occurrit ex Scoto, ipse siquidem in prologo primi sententiarum tenet oppositum primæ conclusionis, dum definit scientiam Dei de seipso esse simpliciter practicam aut nihil sibi deesse quin sit practica, nisi quod voluntas Dei non est bona ex regula, sed naturaliter ex seipsa, & in 38. distinct. primi tenet oppositum secundæ cõclusionis, quo ad hoc, quòd Deus habet scientiam practicam de aliis a se: vult enim q non habeat scientiam practicam de aliis a se, sed speculativam. Ratio eius contra primam conclusionem consistit in hoc. Scientia de essentia Dei est prior naturaliter amore illius essentiæ, & rectificat ea illius: ergo est practica. Et ad rationem pro conclusione in litera positam, scilicet quia Deus non est operabilis, respondet quòd Deus est operabilis, id est, attingibilis per operationem immanentem, amoris scilicet. Ratio vero contra secundam consistit in hoc. Nulla notitia de rebus ante determinationem diuinæ voluntatis dictat res esse agendas: ergo nulla est ibi notitia practica de rebus. Antecedens patet, & consequentia probatur: quia scientia practica est dictativa ad operandum. In prologo autem fundat se super priorirate ficimulla notitia de rebus, &c. est prior actu voluntatis diuinæ, &c. ergo non est practica.

¶Ad has autem obiectiones suppositis his, quæ in Prologo dicta sunt, & in quæstione speciali de praxi, non est difficile respondere. Ad primam enim negandæ est consequentia, quicquid sit de antecedente: plus enim exigitur ad notitiam practicam, vt ibi patuit. Solutio ratio nis nostræ a Scoto data valeret quidem, si Deus aut operatio, qua à se amatur, fieret, vel etiam regularetur scientia practica.

¶Oportet namque omnem causam esse causam, vel operationis, vel effectus. scientia autem practicam causam format, vt patet ex nomine: & 9. meta. Et respectum quidem creaturarum factibilium, causa in Deo ponitur in ordine ad effectum, non in ordine ad factionem, quia illa est substantia Dei. Respectu autē ipsius Dei quo ad nostrum poni potest, quia nec ipse, nec operatio ipsius, aut pendet. Ridiculū ergo est audire Deum esse operabilem scientia sua practica.

¶Ad obiectionem vero contra secundam conclusionem primo loco factam, negatur consequentia: falsum enim manifeste est, quod notitia practica debeat esse dictativa ad operandum. Satis est enim quòd sit regulativa. Atq enim domificativa, non dictat domificandum essemo est indifferés, ad opposita, vt patet 9. Metaphy.

¶Et per hoc patet responsio ad obiectionem secundo loco adductam: falsum quippe est assumptum. quoniam vt dicitur 9. Metaphy. potentia rationalis, quam constat esse notitiam practicam, determinatur ab appetitu, & non econuerso. Et ideo præsupponitur ab appetitu vt indifferens. Vnde mirum est de isto homine, quomodo præclarum eius ingenium non aduertit, quòd quemadmodum ars domificativa absolute, præuenit actum voluntatis & præuenitur a voluntate, vt determinativa ipsius ad operandum, & præuenit executionem, scilicet ipsam domificationem: ita rationes omnium operum factibilium a Deo, naturaliter in essentia diuina reluceñt. præueniendo omnem voluntatis actum: sed præueniri eas oportet a voluntate diuina, vt de terminentur ad operandum. Vnde quædam rationes sunt determinatæ ad operandum, & quædam non, vt in litera dicitur. Et illæ etiam, quæ determinatæ sunt a diuina voluntate, præueniunt executionem, scilicet factionem ad extra. Nec refert ad propositum, vtrum potentia executiua in Deo sit ipsa voluntas, an tertia potentia: quoniam etiam ipsa voluntas vt determinans præcedit, & vt exequens sequitur.

† lib. 3. de anima text. 49. 50. 52.

D. 31. D. 47.

¶ *Super Quæstionis* 15. *Art.* 1.

IN titulo nihil aliud notandum est, nisi q quid nominis ideæ in corpore declaratur.

¶In corpore tria. Primo proponit conclusionem responsiuam quæsito.

quæsito. Secundo assignat quid nominis ideæ. Tertio probat conclusionem responsiuam.

¶Quo ad primum conclusio responsiua quæsito affirmatiue est. Necesse est ponere ideas in mente diuina. Vbi aduerte quòd esse in mente sumitur formaliter, id est, inquantum mens est. Hoc autem est esse obiectiue, vt intellectum in intellígéte, & non vt forma in eo, cuius est forma. Si ergo conclusionis est, quòd necesse est ponere ideas obiectiue in intellecto diuino.

QVAESTIO. XV.

De Ideis, in tres articulos diuisa.

POST considerationem de scientis nei, restat considerare de ideis.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶Primo. An sint ideæ.

¶Secundo. Vtrum sint plures, vel vna tantum.

¶Tertio. Vtrum sint omnium, quę cognoscuntur a deo.

¶Quo ad tertiú probatur conclusio posita sic. Mundus non est factus a casu, sed est factus a Deo per intellectum agentem. ergo forma mundi est finis suæ generationis. ergo in mente diuina est forma, ad similitudinem cuius mundus est factus, ergo in mente diuina est idea. Antecedens quo ad vtranque partem supponitur, vt inferius monstrandum est in loco suo. Prima autem consequentia probatur ex illa maxima: in omnibus, quæ generantur, non a casu, forma est finis generationis. secunda vero consequentia duo infert. s. & q forma ad cuius similitudinem, &c. est in Deo, & quòd est talis modo. s. in mente diuina, id est, obiectiue, & quo ad vtrumque inlitera probatur. Quo ad primum: quia commune est omni agenti præhabere similitudinem intentæ formæ. quo ad secundum vero est differentia inter agens naturale, & a proposito in modo habendi illam similitudinem: quia illud secundum esse naturale, vt patet in igne, hoc secundum esse intelligibile, vt patet in artifice. si ergo Deus est agens per intellectum, ergo, &c. Tertia deinde consequentia probatur: quia in hoc consistit ratio ideę. probatur. Ratio ideæ est vt sit forma pater rem, exemplar rei, & principium cognitionis, &c.

¶Aduerte hic diligenter, quòd in litera caute dicitur, quòd idea ponitur vt exemplar, & non dicitur vt principium essendi. Quia principium essendi sonaret formam, qua agens agit. Idea autem non significat talem formam, sed formam, quam agens concipit, ad cuius similitudinem operatur, & non qua operatur. & hoc est proprie exemplar. Et propterea in exemplo de domificatore expresse subiungitur, quod idea domus, est forma, quã mente concipit, & non ars domificatiua. Similiter cum litera dixisset, quod idea est principium cognitionis, statim addidit limitationem secundum quod formæ cognoscibilium dicuntur esse in cognoscente, quasi diceret, non dico quòd idea est principium cognitionis: quia hoc sonaret, quòd ipsa esset ratio cognoscendi, vt species intelligibilis: sed quòd ipsa est principium cognitionis eo modo, quo formæ cognoscibilium obiectiue in cognoscente existentes, principia cognitionis ipsarum rerum cognoscibilium dicuntur. Et quoniam in penultimo consequente totum hoc continebatur. s. forma mundi præter iudum existens, & causalitas exemplaris, & modus essendi intelligibiliter, seu obiectiue, ideo merito vltima consequentia ex his, quæ ad rationem ideæ spectant, & iam posita erant, probata est, prægnantibus verbis scilicet: & in hoc consistit ratio ideæ.

¶In responsione, ad tertium dubium occurrit: quia falsum, & inconsonans videtur, quòd idea sit essentia diuina. Falsum quidem inquit Sco. in 1. dist. 35. quia tota ratio ideæ saluatur in lapide habente esse obiectiuum in intellecto diuino, ergo idea in Deo non est essentia diuina. Antecedens patet applicando totam ideæ rationem. Et confirmari posset assumendo diffinitionem positam in q. de veri. q. 3. art. 1. & eam quæ ex hoc ar. habetur. s. q est forma alicuius rei, præter ipsam rem, exemplar, atque principium sic cognitionis eiusdem. consequentia autem probatur. esse obiectiuum non est esse reale, sed est esse diminutum. ergo non est essentia diuina. Inconsonans autem, quia idea aut est essentia diuina vt est, aut essentia diuina vt est obiecta intellectui diuino. si primo modo, vt in artic. sequenti innuitur, vbi dicitur, quòd idea vt essentia diuina est sic immutabilis. hoc enim conuenit essentiæ diuinæ secundum quòd ens est. Male ergo responsum est ad principale quæsitum articuli. Et probatur sequela. quæstioni an est de re habente esse in rerum natura, & in intellecto, male respondetur affirmatiue, per esse quòd habet in intellecto, prætermisso esse in rerum natura: sicut quærenti an sphæra ignis sit, male responderetur, quòd est in intellecto. Et ratio est, quia esse in intellectu est esse secundum quia, esse in rerum natura est esse simpliciter. Quæritio autem an est, quærit de esse simpliciter: & propterea si respondeatur de esse in mente, insinuatur quòd illa res non habet aliud esse, sed esse in mente est eius esse simpliciter. Si igitur idea est essentia secundum esse reale, male responsum est quæsito. Necesse est ponere ideas in mente diuina. Si autē idea est essentia vt obiecta est intellectui diuino, male ergo dictum est q est ipsa essentia diuina quotiescunq essentia diuina vt obiecta, non habet esse reale, sed obiectiuum. Et si per impossibile essentia diuina non esset in rerum natura, & esset obiecta intellectui, ideæ ratio saluaretur. Ideam ergo esse idē qđ essentia est per accidens, imo superfluum: quia natura cuiusque rei est obiecta intellectui diuino, secundario tamen, etiam si nunquam identificaretur essentiæ diuinæ vt obiecta est intellectui diuino: quoniam ipsa cognoscitur a Deo non solum vt est in priori obiecto, sed secundum se. Hæ rationes non sunt ex Sco. formaliter: sed vt veritas elucescat, partim ex ipso, partim ex litera eas formandas credidi.

¶Ad euidentiam horum duo videnda sunt: ex quibus solutio omnium pendet. Primo quomodo idea sit habeat ad esse. Secundo quid sit esse obiectiuum.

¶Quo ad primum scito quòd (vt ex allegatis locis patet) de ratione ideæ est esse exemplar rei: De ratione autem exemplaris est esse formatiuum rei mediante agente per intellectum. Vnde ibidem dicitur, quòd si omnia agerent de necessitate naturæ, non ponerentur ideæ. De ratione autem formatiui sic est esse in mente. nunquam enim exemplar aliquod est sic formatiuum, nisi potentia remota, nisi sit in mente, & si est in mente, tantum formatiuum sic saluatur. Modus ergo essendi exemplaris necessarius est esse in mente. Cæteri autem modi essendi sunt per accidens absolute loquendo. Et propterea in litera, quæritoni an est, de ideis responsum est, q sunt in mente diuina. Esse namque in mente est simpliciter necessarium esse idearum, & formaliter conuenit ideæ vt idea est. Nec curauit author de esse idearum in rerum natura, vt Platoni attribuitur. Quoniam hic theologiam tradebat & de diuino intellecto. Illa autem discussio metaphysicalis est, ad tractatum de separatis subtantijs spectans. Vnde patet, quòd idea in Deo est, formaliter loquendo, essentia diuina, vt in mente est diuina. Nec oppositum in illis verbis sequentis articuli dicitur. Quoniam ly immutabile, clandere intelligitur in se rationem exemplaris, ac per hoc, vt ex dictis patet, idea dicitur essentia diuina, vt exemplar est, id est, vt formatiua est rei medio intellecto: hoc autem patet non conuenire essentiæ secundum quòd est mere naturaliter, sed secundum quòd est obiecta diuinæ menti. Sed quod est esse sic, scilicet obiectiue, quod secundo loco videndum erat. Sco. in 1. dist. 36. determinat quod esse cognitum, non est esse reale absolutum, aut respectiuum, nec est esse relationum secundum rationem, sed est esse diminutum rei, siue absolute, siue relatiue: quod vocatur esse secundum quid: ita quòd res habens talem modum essendi, fundat relationem rationis ad intellectum: putà cæpidem, & cætera entia producta esse ab æterno a Deo per actum intellectus diuini in tali esse, & huiusmodi entia secundum quid esse & vocari ideas: quia eis conueniunt omnes conditiones idearum, vt arguendo fuit deductum. Ego autem peripatetico lacte educatus, ac in aere, vt aiunt, loqui nescius, præter latitudinem entis realis, solum eius rationis nou. 5. & 6. Met. Ens autem rationis relationem, aut negationem dixi a S. Tho. in quæst. de ver. quæst. 21. artic. Vnde, cum esse obiectiuum non sit modus essendi secundum rem, neque sit negatio, restat quòd sit esse reale tum secundum rationem in communi loquendo. Sed quoniam esse diuinum est tantæ excellentiæ, vt omnes offendi modos superat animam, siue in anima eminenter præhabeat, oportet vt & esse naturale ipsius diuinæ essentiæ sit non solum ordinis intelligibilis, & in actu purissimo, sed secundum (& non per accidens) esse obiectiuum eiusdem respectu intellectus sui: alioquin non omnes essendi modos vnico modo eminentissime contineret, ac per hoc nec essétia diuina vt obiecta intellectui habet esse diminutú, nec aliqua res, vt obiecta diuino intellectui habet esse diminutum. Et de essentia diuina quidem manifestè sequitur, quia eius esse obiectiuum est esse naturale ipsius Dei propterea eius eminen-

96 Inf. 96. 44. art. 1. Et 1. dist. 36. q. 2. art. 2. Et ver. q. 2. ar. 1. † Cap. 7. a medio. ¶ q. 14. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eminentiam. De alijs vero sequitur ex eo, quòd alia non aliter possint obijci Deo, quàm in obiecta essentia diuina: nihil enim Deus intelligit extra se, sed omnia in se tantum. Ita quòd in se cognoscit vtrumque, scilicet & lapidem in essentia obiecta, & lapidem absolute, & lapidem hunc, & lapidem in anima mea, &c. omnia enim
hæc nouit: sed modus, quo hæc obijciuntur, est vnus, scilicet in essentia diuina. Et consequenter esse obiectum rerum respectu intellectus diuini, non est esse relatiuum, sed absolutum realissimum, scilicet esse Dei. Et quia idea in Deo, de qua est sermo, significat res secundum tale esse, ideo merito dictū est, quòd est ipsa essentia diuina, &c.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppositum negatur sequela. Ad probationem autem dicitur, quòd licet esse obiectiuum in communi, non sit reale: esse tamen obiectiuum apud intellectum diuinum, est reale.

¶ Ad secundam autem ram patet, quòd idea in Deo est essentia diuina, vt obiecta diuino intellectui, &c. Et cum arguitur. ergo male dictū est, quòd essentia sit: negatur sequela. Tum quia non est dictum, quòd est essentia inquantum habet esse naturale. Tum quia si hoc sine reduplicatione fuisset dictum, verificaretur propter vnitatem vtriusq; in Deo. Essentia. n. diuina habet vtrū que modum essendi eminenter: in suo vnico excellentissimo modo essendi. Et propterea, affirmando identitatem ideæ cum essentia, non sequitur formaliter loquendo more humano. ergo affirmatur identitas cū essentia, inquantum est in rerum natura. In litera autem non affirmatur hoc secundum, sed primum. Et ideo illæ duæ consequentiæ, quæ obijciendo subiunctæ sunt, scilicet ergo ideam in Deo esse idem cum essentia diuina, est per accidens, & ergo est superfluum, nihil valent: quia identitas cum essentia est per se & necessaria, ex eo quòd nihil potest obijci intellectui diuino nisi in essentia diuina: ita quòd modus, quo res obiectæ obijciuntur; necessario est esse in obiecta essentia: alioquin Deus intelligeret aliquid extra se, & vilesceret eius intellectus, vt 12. metaph. patet, vnde falsum & impossibile est, quòd lapis obijciatur in Deo in seipso lapide obiectiue. Quod tamen argumentum assumit, & supponit ex ignorantia metaph.

¶ Ad illam autem hypotheticam deductionem: si essentia diuina non esset in rerum natura, & esset obiecta suo intellectui, saluaretur ratio ideæ. ergo identitas ideæ cum essentia est per accidens. Admissa conditionali, negatur vlterior sequela: imo sequitur oppositum: quia stante illa conditionali, idea esset ipsa essentia vt obiecta. Et si dicatur. ergo ideam esse essentiam diuinam, secundum esse reale est accidens, negatur sequela. Quoniam esse obiectiuum essentiæ diuinæ apud intellectum Dei nō est per accidēs reale, sed per se, ex eminentia propria ipsius. Sed falli multos contingit in hoc, ex eo quòd consideratur esse obiectiuum absolute, & reale absolute: quæ constat nō esse idē. Cum. hic sit sermo de esse obiectiuo tali, & tali reali: ex quibus oritur identitas, balbutiendi tamen accepta licentia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus non intelligit res secundum ideam extra se existentem, & sic etiam Arist. * improbat opinionem Platonis de ideis, secundum quòd ponebat eas per se existentes, nōn in intellectu.

¶ Ad ii. dicendum, quòd licet Deus per essentiam suam se, & alia cognoscat, tamen essentia sua est principium operatiuum aliorum, non autem suiipsius: ideo habet rationē ideæ secundum quòd ad alia comparatur: non autem secundum quòd comparatur ad ipsum Deum.

¶ Ad iii. dicendum, quòd Deus secundum essentiam suam est similitudo omnium rerum. Vnde idea in Deo nihil est aliud quàm Dei essentia.

¶ Sed contra est quod dicit Augustin.* in libr. 83. q. Tanta vis in ideis constituitur, vt nisi his intellectis, sapiens esse nemo possit.

¶ Respon. dicendum, quòd necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea enim græcè, latinè forma dicitur. Vnde per ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præter ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præter ipsam existens ad duo esse potest: vel vt sit exemplar eius cuius dicitur forma: [c] vel vt sit principium cognitionis ipsius, secundum quòd formæ cognoscibilium dicuntur esse in cognoscente. Et quantum ad vtrumque est necesse ponere ideas. quod sic patet. In omnibus enim, quæ non a casu generantur, necesse est formam esse [d] finem generationis cuiuscunque. Agens autem non ageret propter formam, nisi inquantum similitudo formæ est in ipso. [e] Quod quidem contingit dupliciter. In quibusdam enim agentibus præexistit forma rei fiendæ secundum esse naturale, sicut in his, quæ agunt per naturam, sicut homo generat hominem, & ignis ignem. In quibusdam vero secundum esse intelligibile, vt in his, quæ agunt per intellectum. sicut similitudo domus præexistit in mente ædificatoris. Et hęc potest dici idea domus: quia artifex intendit domum assimilare formæ, quam mente concepit. Quia igitur mundus, non est casu factus, sed est factus à Deo per intellectum agentem, (vt infra † patebit) necesse est quòd in mente diuina sit forma ad similitudinem eius mundus est factus. Et in hoc consistit ratio ideæ. [e]

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus non intelligit res secundum ideam extra se existentem, & sic etiam Arist. * improbat opinionem Platonis de ideis, secundum quòd ponebat eas per se existentes, nōn in intellectu.

¶ Ad ii. dicendum, quòd licet Deus per essentiam suam se, & alia cognoscat, tamen essentia sua est principium operatiuum aliorum, non autem suiipsius: ideo habet rationē ideæ secundum quòd ad alia comparatur: non autem secundum quòd comparatur ad ipsum Deum.

¶ Ad iii. dicendum, quòd Deus secundum essentiam suam est similitudo omnium rerum. Vnde idea in Deo nihil est aliud quàm Dei essentia.

† 1. 83. 46. 1. 46. parū a prin. co. 4.

Q. 46. art. 1.

† 1. 3. meta phys. 1. tex. 10. vsq; ad fi. lib. 10. 3.

Articvlvs ii.

Vtrum sint plures ideæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd nō sint plures ideæ. Idea enim in Deo est eius essentia: sed essentia Dei est vna tantum: ergo & idea est vna.

¶ 2 Præt. Sicut idea est principium cognoscendi & operandi, ita ars & sapientia: sed in Deo non sunt plures artes & sapientiæ: Ergo nec plures ideæ.

¶ Si dicatur quòd ideę multiplicantur secundū respectus ad diuersas creaturas: ¦ Contra. Pluralitas idearum est ab æterno: si ergo ideę sunt plures, creatura autem sunt temporale: ergo tem porale erit causa æterni.

¶ 3 Præt. Respectus isti, aut sunt secundum rem in creaturis tantum, aut etiam in Deo: si in creaturis tantum (cum creaturę non sint ab eterno) pluralitas idearum non erit ab eterno: si multiplicentur solum secundum huiusmodi respectus. Si autem realiter sunt in Deo, sequitur, quòd alia pluralitas realis sit in Deo, quàm pluralitas personarum: quod est contra Damas. * dicentem, quòd in diuinis omnia vnum sunt, preter ingenerationem, generationem, & processionem. Sic igitur non sunt plures ideę.

¶ Sed contra est, quòd dicit August. * in libr. 83. quæst. ideę sunt principales quędam formę, vel rationes rerum stabiles, atque incommutabiles: quia ipsę formate non sunt, ac per hoc eternę: ac semper eodē modo se habentes, quæ diuina intelligentia continentur. Sed cum ipsæ neq; oriantur, neque intereant, secundum eas tamen formari dicitur omne quod oritur, & interit, & omne quod oritur, & interit.

Respondeo dicendum, q̄ necesse est ponere plures ideas. Ad cuius euidentiam considerandum est, q̄ in quolibet effectu, illud quod est vltimus finis, p̄prie est intentum à principali agente: sicut ordo exercitus à duce. Illud autem, quod est optimum in rebus existens, est bonum ordinis vniuersi, vt patet per Philosophum in 12. metaph. * Ordo igitur vniuersi est proprie à Deo intentus, & non per accidens prouenies secundum successionem agentium: prout quidam dixerunt, q̄ Deus creauit primum creatum tantum: q̄ creatum creauit secundum creatum [c], & sic inde quousque producta est tanta rerum multitudo: secundum quā opinionem, Deus non haberet nisi ideam primi creati. Sed si ipse ordo vniuersi est per se creatus ab eo, & intentus ab ipso, necesse est quòd habeant ideam ordinis vniuersi. Ratio autem alicuius totius haberi non potest, nisi habeantur propriæ rationes eorum, ex quibus totum constituitur. Sicut ædificatur, speciem domus concipere non posset, nisi apud ipsum esset propria ratio cuiuslibet partium eius. Sic igitur oportet quòd in mente diuina, sint propriæ rationes omnium rerum. Vnde dicit Augustin. * in lib. 83. quæst. quòd singula propriis rationibus à Deo creata sunt. Vnde sequitur, quòd in mente diuina sint plures ideæ. Hoc autem quomodo diuinæ simplicitati non repugnet, facile est videre, si quis consideret ideam operati esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non autem sicut species, qua intelligitur, quæ est forma faciens intellectum in actu. Forma enim domus in mente ædificatoris est aliquid ab eo intellectum: ad cuius similitudinem domum in materia format. Non est autem contra simplicitatem diuini intellectus, q̄ multa intelligat: sed contra simplicitatem eius esset, si per plures species eius intellectus formaretur. Vnde plures ideæ sunt in mente diuina, vt intellectæ ab ipso. Quod hoc modo potest videri. Ipse enim essentiam suam perfecte cognoscit: vnde cognoscit eam secundum omnem modum, quo cognoscibilis est. Potest autem cognosci non solum secundum quod in se est, sed secundum quod est participabilis secundum aliquem modum similitudinis à creaturis [c]. Vnaquęque autem creatura habet propriam speciem, secundum quòd aliquo modo participat diuinæ essentiæ similitudinem. Sic igitur in quantum Deus cognoscit suam essentiam vt sic imitabilem à tali creatura, cognoscit eam vt propriam rationem, & ideam huius creaturæ [c]. Et similiter de alijs. Et sic patet, q̄ Deus intelligit plures rationes proprias plurium rerum, quæ sunt plures ideæ.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, q̄ idea non nominat diuinam essentiam inquantum est essentia, sed inquantum est similitudo, vel ratio huius, vel illius rei. Vnde secundum q̄ sunt plures rationes intellectæ ex vna essentia, secundum hoc dicuntur plures ideæ.

¶ Ad Secvndvm dicendum, quòd sapientia, & ars significantur, vt quo Deus intelligit, sed idea, vt quod Deus intelligit. Deus autem vno intellectu intelligit multa, & non solum secundum quòd in seipsis sunt, sed etiam secundum quòd intellecta sunt: quod est intelligere plures rationes rerum. Sicut artifex dum intelligit formam domus in materia format. Non est autem contra simplicitatem diuini intellectus, q̄ multa intelligat: sed contra simplicitatem eius esset, si per plures species eius intellectus formaretur. Vnde plures ideæ sunt in mente diuina, vt intellectæ ab ipso. Quod hoc modo potest videri. Ipse enim essentiam suam perfecte cognoscit: vnde cognoscit eam secundum omnem modum, quo cognoscibilis est. Potest autem cognosci non solum secundum quod in se est, sed secundum quod est participabilis secundum aliquem modum similitudinis à creaturis [c]. Vnaquęque autem creatura habet propriam speciem, secundum quòd aliquo modo participat diuinæ essentiæ similitudinem. Sic igitur in quantum Deus cognoscit suam essentiam vt sic imitabilem à tali creatura, cognoscit eam vt propriam rationem, & ideam huius creaturæ [c]. Et similiter de alijs. Et sic patet, q̄ Deus intelligit plures rationes proprias plurium rerum, quæ sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

In responsione ad primum aduerte diligenter, q̃ hic non est sermo de quacunque similitudine, sed exemplari tantum. Imitabile autem exemplariter non est, nisi obiectum intellectus. Et propterea, licet essentia diuina absolute sit prius imitabilis, quàm sit obiecta, non tamen est prius imitabilis exemplariter, quàm sit obiecta: quia de ratione exemplaris (vt dictũ fuit) est esse obiectiuũ, vnde, si Deus non esset intellectualis agens, essentia sua esset quidem imitabilis, sed nõ exẽplariter: ac per hoc non haberet rationem ideæ, & hoc insinuat littera dicens, q̃ non nominat essentiã, sed rationem intellectam ex ea.

¶ In responsione ad secundum, & tertium, propter clariorem intellectũ nota simul tria. Primo, q̃ idea significat essentiam diuinam imitabilem exemplariter. Et quia imitabilitas potest sumi dupliciter, s. fundamentaliter, id est, pro absoluto, & formaliter, id est, pro respectu: tripliciter ideæ significatio imaginari potest. Primo vt signi ficet absolutũ tantum. Secundo respectiuum tãtum. Tertio vtrumque, Et quidem q̃ non tantum fundamenti immutabilitatis significet ex eo probatur: quia cũ illud sit omnino vnum in omnibus ideis, quia est ipsa simplicissima essentia diuina, in qua non potest distingui absolutũ imitabile à laside, ab absoluto imitabili à leone, non posset sustineri pluralitas idearũ in Deo. Plures enim ideas intelligere est impossibile, nisi signi ficatum ideæ pluri ficatum intelligatur. Quod etiam non tantum respectum significet ex eo patet, q̃ essentiam diuinã significare dicitur. Vnde relinquitur, q̃ vtrumq; significet, non eo modo quo ly vestia significat res hominem album, si vtrique imponeretur: quoniam sic ideam non haberet vnam rationem, sed eo mõ quo nomina significant absolutum relatiue, vt Saluator & creator &c. ac per hoc de ratiene ideæ in Deo, sunt & essentiã & relatio, non vt partes componentes vnam communem rationem, sed vt res, & modus, vt determinabile & determinatio, vt commune, & proprium. Secundo nota, q̃ ideas tam in artificibus, quam in Deo dico vt in seipsis sunt, fixemplum vtriusque membri habetur in litera, in responsione ad secundum. Quum artifex faciendam domum contemplatur, ad ideam domus intellectio terminatur, vt idea est domus. Cum autem artifex in actu reflexo ipsam, q̃ mente concipit, ideam considerat, ad ipsam intellectio terminatur, vt in se est. eodem quo-q; modo in Deo contingit. Ex hac aũt distinctione facile percipere potes, ideas constitui non per intelligi ipsas vt in se: sed per intelligi ipsas vt ideas aliorum. Nec refert ad propositum, an illud intelligi sit actualiter, aut habitualiter. Et ppea cõcedit, q̃ in Deo sunt plures ideæ, anteqũ sint ideæ intellectæ secundum se. Et pp hoc in ista in calce rãtionis ad tertiũ, de secundo modo quo intelliguntur, dicitur, & hoc est plures ideas esse in intellectu eius, vt intellectas: quia aliud é plures ideas esse in intellectu eius & aliud est plures ideas esse ĩ intellectu eius vt intellectas. Primũ n dicit eas ée obiectiue in intellectu, vt aliorum rationes: secundum vero dicit eas esse obiectiue, vt secundum se intellectæ, ideo addidit vt intellectas. Tertio nota, q̃ respectus isti distinguentes ideas, quum sint etiam constitutiui earum, non consequuntur actum intellectus diuini in telligentis ideas, sed sũt per actum intellectus diuini intelligentis essentiam suam compatiuæ. Ita q̃ non est imaginandum, q̃ prius intelligatur essentia vt imitabilis, & deinde sequatur respectus idealis: sed q̃ ipsa intellectio essentiæ, vt imitabilis, est constitutiua respũs idealis. Ex hoc autẽ habes, q̃ respũs idealis non ponuntur necessarij ad hoc, vt Deus distinguat intelligat creaturas, vt quidam interpretari videntur. Constat enim, q̃ perfectio intellectionis diuinę sũ mendicat à respectibus rationis: sed ponuntur necessarii, vt necessario constituti ex perfectione intellectionis diuinæ. Vnde in corpore artículi author dixit, q̃ quia Deus perfecte

ARTICVLVS III.

Verum omnium, quæ cognoscit Deus, sint ideæ.

AD tertium sic proceditur. Videtur q̃ nõ omnium, quæ cognoscit Deus, sint ideæ in ipso. Mali. n. idea nõ est in Deo, quia sequeretur malum esse in Deo: sed in ala cognoscuntur à Deo. Ergo non omnium, quæ cognoscuntur à Deo, sunt ideæ.

¶ 2 Præterea, Deus cognoscit ea quæ nec sunt, nec erunt, nec fuerunt: vt supra dictum est *. Sed horum nõ sunt ideæ: quia dicit Diony. ¶ 5. c. de di. no. q̃ exemplaria sunt diuinæ voluntates, determinatiuæ & effectiuæ rerum. Ergo non omnium, quæ à Deo cognoscũtur, sunt ideæ in ipso.

¶ 3 Præterea, Deus cognoscit materiam primam, quæ non potest habere ideam, cum nullam habeat formam. Ergo idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Constat q̃ Deus scit non solum species, sed etiam genera, & singularia, & accidentia: sed horum nõ sunt ideæ, secundum positionem Platonis, qui primus ideas introduxit, vt dicit Aug.* Non ergo omnium cognitorum à Deo sunt ideæ in ipso.

¶ Sed contra. Ideæ sunt rationes in mente diuina existentes, vt per Aug.* patet: sed eium quæ cognoscit Deus, habet proprias rationes. ergo omniũ, quæ cognoscit, habet ideam.

¶ Respondeo dicendum, q̃ eum ideæ à Platone ponerentur principia cognitionis rerum, & generationis ipsarum, ad vtrumq; se habet idea, prout in mente diuina ponitur. Et secundum q̃ est principium factionis rerum, exẽplar dici potest, & ad practicam cognitionem pertinet. Secundum autem quòd principium cognoscitiuum est, proprie dicitur ratio, & potest etiam ad scientiam speculatiuam pertinere. Secundum ergo quòd exemplar est, secundum hoc se habet ad omnia, quæ à Deo fiunt secundum aliquod tempus. Secundum vero quòd principium cognoscitiuum est, se habet ad omnia, quæ cognoscuntur à Deo, etiam si nullo tempore fiant: & ad omnia, quæ à Deo cognoscuntur secundum propriam rationem, & secundum quòd cognoscuntur ab ipso per modum speculationis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd malum cognoscitur à Deo non per propriam rationem, sed per rationem boni. Et ideo malum non habet in Deo d ideam, neque secundum q̃ idea est exemplar, neque secundum quòd est ratio.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ eorũ quæ neque sunt, neque erunt, neque fuerunt, Deus non habet practicam cognitionem, nisi virtute tantum. Vnde respectu eorum nõ est idea in Deo, secundum q̃ idea significat exemplar, sed solum secundum q̃ significat rationem.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Plato, secundum quosdam, posuit materiam non creatam; & ideo non posuit ideã esse materiæ, sed materiæ concausam. Sed quia nos ponimus materiam creatam à Deo, nõ tamen sine forma e; habet quidem materia ideam in Deo, nõ tamen aliam ab idea compositi. Nam materia secundum se, neq; esse habet, neque cognoscibilis est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd genera non possunt habere ideam aliam ab idea speciei, secundum quòd idea significat exemplar: quia nunquam

¶ *Super quæstio. XV. Art. III.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo. primo distinguit, secundo rũdet quæsito.

¶ Quo

¶ Q̃o ad primum, Idea diuina dupliciter sumitur, vt exẽplar, & vt ratio. Manifestatur distinctio dupliciter. primo ex differẽtia duorum officiorum attributorum ideis à Platone, generare, & cognitionem facere: secundo ex differentia speculatiui, & practici.

¶ Quo ad secundum, respondet quæsito duabus propositionibus

genus sit, nisi in aliqua specie. Similiter etiam est de accidentibus, quæ in se parabiliter concomitantur subiectũ, quia hæc simul fiunt cum subiecto. Accidentia autem, quæ superueniunt subiecto, specialem ideam habent. Artifex enim per formam domus facit omnia accidentia, quæ à principio concomitantur domum. Sed ea, quæ superueniunt domui iam factæ, vt picturæ, vel aliquid aliud, facit per aliq aliam formam. Individua vero, secundum Platonem, non habebant aliam ideam, quàm ideam speciei. Tũ quia singularia individuantur per materiã, quam ponebat esse increatam, (vt qui dam dicunt) & concausam ideæ. Tum quia intentio naturæ consistit in speciebus: nec particularia producit, nisi vt in eis species saluentur. Sed prouidentia diuina non solum se extendit ad species, sed ad singularia, vt infra dicetur*.

QVAESTIO XVI.

De Veritate, in octo Articulos diuisa.

VONIAM autem scientia verorum est; post consideratiõem scientiæ Dei, de veritate inquirendũ est.

Circa quam quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum veritas sit in re, vel tantum in intellectu.

¶ Secundo, Vtrum sit tantum in intellectu componente & diuidente.

¶ Tertio, De comparatione veri ad ens.

¶ Quarto. De comparatione veri ad bonum.

¶ Quinto, Vtrum Deus sit veritas.

¶ Sexto, Vtrum omnia sint vera veritate vna vel pluribus.

¶ Septimo, De æternitate veritatis.

¶ Octauo, De incommutabilitate ipsius.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum veritas sit tantum in intellectu.

AD primum sic proceditur. Videtur q̃ veritas non sit tantum in intellectu, sed magis in rebus Auguſt.* enim in lib. Sol. reprobat hanc notificationem veri. Verum est id quod videtur, quia secundum hoc, lapides, qui sunt in abditissimo terræ sinu, non essent veri lapides; quia non videntur*. Reprobat etiam istam, Verũ est quod ita se habet. vt videtur cognitori, si velit & possit cognoscere: quia secundũ

Prima S. Tho. I 2 hoc

hoc sequeretur q̃ nihil esset verum, si nullus posset cognoscere; & diffinit sic verum. † Verum est id quod est. & sic videtur, q̃ veritas sit in rebus, & non in intellectu.

¶ 2 Præterea. Quicquid est verum, veritate verum est: Si igitur veritas est in intellectu solo, nihil erit verum nisi secundum q̃ intelligitur: quod est error antiquorum Philosophorum*, qui dicebant omne quod videtur, esse verum. Ad quod sequitur contradictoria simul esse vera: cum cõtradictoria simul à diuersis vera esse videantur.

¶ 3 Præterea, Propter quod vnumquodque, & illud magis, vt patet primo posteriorum†. Sed ex eo q̃ res est, vel non est, est opinio, vel oratio vera, vel falsa secundum Philosophum* in prædicamentis. ergo veritas magis est in rebus quàm in intellectu.

¶ Sed contra est, quod Philosophus dicit 6. Metaphys. † q̃ verum & falsum non sunt in rebus, sed in intellectu.

¶ Respondeo dicendum, q̃ sicut bonum nominat id, in quod tendit appetitus: ita verum nominat id, in quod tendit intellectus. Hoc autem distat inter appetitum & intellectum, siue quamcunque cognitionem, quia cognitio d est secundum q̃ cognitum est in cognoscente: appetitus autem est secundum q̃ appetens inclinatur in ipsam rem appetitam e. & sic terminus appetitus, quod est bonum, est in re appetibili. Sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellecta. Sicut autem bonum est in re, in quantum habet ordinem ad appetitum, & propter hoc ratio bonitatis derivatur à re appetibili in appetitum, secundum q̃ appetitus dicitur bonus, prout est boni: ita, cum verum sit in intellectu, secundum q̃ conformatur rei intellectæ, necesse est, q̃ ratio veri ab intellectu ad rem intellectam deriuetur, vt res etiam intellecta vera dicatur. secundum q̃ habet aliquem ordinem ad intellectum. Res autem intellecta ad intellectum aliquem potest habere ordinem, vel per se e, vel per accidens. Per se quidem habet ordinem ad intellectum, à quo deprndet secundum suum esse: p accidens autem ad intellectum, à quo cognoscibilis est. Sicut si dicamus, q̃ domus comparatur ad intellectum artificis per se, per accidens autem eorum paratur ad intellectum, à quo non dependet. Iudicium autem de re non sumitur secundum id quod inest ei per accidens, sed secundum id quod inest ei per se. Vnde vnaquæque d res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum, a quo dependit secundum suum esse: p accidens autem ad intellectum, à quo cognoscibilis est. Sicut si dicamus, q̃ domus comparatur ad intellectum artificis per se, per accidens autem eorum paratur ad intellectum, à quo non dependet. Iudicium autem de re non sumitur secundum id quod inest ei per accidens, sed secundum id quod inest ei per se. Vnde vnaquæque d res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum, a quo dependit secundum suum esse: p accidens autem ad intellectum, à quo cognoscibilis est. Sicut si dicamus, q̃ domus comparatur ad intellectum artificis per se, per accidens autem eorum paratur ad intellectum, à quo non dependet. Iudicium autem de re non sumitur secundum id quod inest ei per accidens, sed secundum id quod inest ei per se. Vnde vnaquæque d res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum, a quo dependit secundum suum esse: p accidens autem ad intellectum, à quo cognoscibilis est. Sicut si dicamus, q̃ domus comparatur ad intellectum artificis per se, per accidens autem eorum paratur ad intellectum, à quo non dependet. Iudicium autem de re non sumitur secundum id quod inest ei per accidens, sed secundum id quod inest ei per se. Vnde vnaquæque d res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum, a quo depen-

¶ *Super quæstio. XVI. Art. I.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo, primo respondet quæsito, secundo assignat rationem plurium diffinitionum veritatis, ibi, Et secundũ hoc veritas.

¶ Quo ad primũ, cõclusio responsiua quæsito est: Veritas principaliter est in intellectu, secundario in rebus in ordine ad intellectum à quo dependent. Hæc conclusio habet tres partes. & quo ad primam quidem probatur: Verum est res cuius intellectus. ergo est in intellectu. Antecedens declaratur ex proportionali conuenientia inter verum & bonum: quia sicut bonum signifi cat id, in quod tendit appetitus, ita verum id, ad quod tendit intellectus. Consequẽtia vero probatur ex differentia inter appetitum & cognitionem ex 6. Metaph. quia ille extra, hæc intus perficitur.

¶ Quo ad secundam vero partem, s. q̃ secundario in rebus, probatur ibi, (sicut autem bonum) verum est in intellectu secundũ q̃ conformatur rei intellectæ. ergo ratio veri ab intellecta ad rem intellectam deriuatur: ergo res intellecta vera dicitur secundũ q̃ habet ordinem ad intellectum. Antecedens manifestatur ex proportionali conuenientia inter bonum, & verum: quia sicut bonum est in re vt conueniens est appetitui, ita verum in intellectu &c.

Cõsequẽtia quoq; vtraq; ex eadẽ radice probatur: prima, quia ex bono in re, bonitas ad appetitum deriuatur: secunda quoq; quia ex hoc appetitus boni dicitur bonus.

¶ Quo ad tertiã autem partem, s. à quo dependet, probatur ibi. Res aũt intellecta, dupliciter, primo nõne, secundo ab effectib. Ratio est. Iudicium de vnaquaq; re nõ sic secundum ea, q̃ insunt p accidens, sed p se: ergo vnaquæque res dicitur vera absolute secũ dũ ordinem ad intellectum

Solil li. 2. c. 5. in fi. to. 1.

† Vt patet 11. Metaph. to. 6 & li. 4. a tex. 49. vsque ad 55. to. 3

† 1. Post. tex. 5.

Sca. de subtilitatia, non procul à fine to 1.

† li. 6. meta. te. 8. to. 4

163 169 404 4. 9

D. 518.

107 138

D. 594

Universidad de Deusto
Biblioteca

tellectum, à quo dependet. Antecedens patet: consequentia vero probatur ex differentia inter ordinem rei ad intellectum causatum, vel cognoscitum, at tantum: quia f. ad istum per se ordinem habet quod declaratur exemplo domus, respectu artificis, & non artificis, istfectus autem testimonium prębentes his, sunt artificialia, & naturalia. artificialia, non tam mechanica, vt domus, quàm liberalia, vt oratio, vera absolute sut, si conformia sunt artibus. Naturalia quoq; vera absolute sut, si conformia sunt intellectui, sic cognoscunt spirici, quem supponimus esse primum intellectum.

¶ Circa prędicta duæ propositiones adnotandæ sunt. prima est. Verum est id, in quod tendit intellectus sicut bonum &c. hęc infra art. 3. ad tertiũ discutietur. altera est. Cognitio est secũdum q̃ cognitum est in cognoscente. Appetitus autem secundũ inclinationem ad rẽ. Et hæc in q. 82. arti. 3. de fendetur, vbi cõparabit intellectui voluntas.

† Li. de ver. religi. c. 36. to. 1

† li. de ver. relig. c. 36. à medio to. 1.

¶ Quo ad secundum redditur ratio sex diffinitionum veritatis: q̃ tres pertinẽt ad verum in re, duæ ad verũ in intellectu, & vna ad verũ vtrobique: omnia clara sunt.

† In dial. de veritate 2.

Super quæst. 16. Art. II.

TItulus clarus apud retinentes, q̃ intellectus componens, & diuidens non significat subiũtiã, aut potentiã aliq̃, sed operationẽ intellectus, vocatam compositio & diuisio, in 3. de anima,

¶ In corpore est vnica conclusio ri sua quæsito affirmatiue. Veritas, propriè loquendo, est tãtum in intellectu componente & diuidente. Hæc conclusio hẽt duas exponentes, s. veritas, propriè loquẽdo, est i intellectu componente & diuidente, & quod in nullo alio. Probatur q̃; ambę simul in littera sic. Omnis res est vera secundum q̃ habet propriam formam suæ naturæ: ergo intellectus ut cognoscens est verus, secundum q̃ assimilatur rei cognitæ, ergo veritas est conformitas intellectus & rei. ergo cognoscere veritatem est cognoscere conformitatem cognitionis ad cognitum. ergo nec sensus nec intellectus quod quid est, sed intellectus iudicãs ita esse sicut apprehenditur, cognoscit primo, & dicit verum. ergo intellectus componens & diuidens cognoscit verum. ergo in eo

† Cõmentatis citatis in argum.

det. Et inde est, q̃ res artificiales dicuntur veræ per ordinem ad intellectum nostrum. Dicitur enim domus vera, quæ assequitur similitudinem formæ, quæ est in mente artificis: & dicitur oratio vera, inquantum est signum intellectus veri. Et similiter res naturales dicuntur esse veræ secundum quòd assequuntur similitudinem specierum, quæ sunt in mente diuina. Dicitur enim verus lapis, quia assequitur propriam lapidis naturam secundum præconceptionem intellectus diuini. Sic ergo veritas principaliter est in intellectu, secundario vero in rebus, secundum q̃ comparantur ad intellectum vt ad principium. Et secundum hoc veritas diuersimodè notificatur. Nam August. in lib. de vera * religio. dicit, q̃ veritas est, qua ostenditur id quod est. Et Hilarius dicit, q̃ verum est declaratiuum, aut manifestatiuum esse. Et hoc pertinet ad veritatem secundum q̃ est in intellectu. Ad veritatem autem rei secundum ordinem ad intellectum, pertinet diffinitio Augustĩ. † in lib. de vera religio. talis. Veritas est summa similitudo principij, quæ sine vlla dissimilitudine est. Et quædam diffinitio Ansel. * talis. Veritas est rectitudo sola mente perceptibilis. Nam rectum est, quod principio cõcordat. Et quædam diffinitio Anicenn. talis. Veritas vniuscuiusq; rei est proprietas sui esse quod stabilitum est rei. Quod autem dicitur q̃ veritas est adæquatio rei, & intellectus, potest ad vtrunque pertinere.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, q̃ Augustĩ. loquitur de veritate rei, & excludit à ratione huius veritatis comparationem ad intellectum nostrum. Nam id, quod est per accidens, ab vnaquaque diffinitione excluditur.

¶ Ad Secvndvm dicendum, q̃ antiqui Philosophi species rerum naturalium non dicebant procedere ab aliquo intellectu, sed eas prouenire à casu. Et quia considerabant, q̃ verum importat comparationem ad intellectum, cogebantur veritatem rerum constituere in ordine ad intellectum nostrum. Ex quo inconuenientia sequebantur, quæ Philosophus prosequitur in 4. Metaphys. * Quæ quidem inconuenientia non accidunt, si ponamus veritatem rerum consistere in comparatione ad intellectum diuinum.

tantum est verum secundum proprium modum nomine veri importatũ, ergo in eo tantum est verum propriè loquendo. Prima pñtia probatur, quia similitudo rei cognitæ est propria forma intellectus, vt cognoscens. Secunda vero manifestè tenet ex suo antecedente probato: adiuncta illa propõne, in principio corporis articuli posita, f. verum secundum sui primam rationem est in intellectu: Sin. sic est, & veritas intellectus attendicur secundum similitudinẽ ad rẽ, consequens est, q̃ veritas per conformitatem intellectus & rei definienda sit. Tertia autẽ vt nota reliquitur, & vere nota é, qm̃ si veritas cognitionis cõsistit in similitudine, seu cõformitate intellectus & rei, oportet vt cognoscere veritatem sit cognoscere conformitatẽ hãc, s. intellectus & rei, & ecõuerso, cognoscere hanc conformitatem, sit cognoscere veritatem.

† Lo. cita to in argu.

Quarta vero quo ad gtes negatiuas declarat in visu, & intellectu simplici. Quo ad affirmatiuã vero, nec probatione nec manifestatione eget. Quinta à t probatur: q̃ in oi propõne aliq̃ forma significatã per ꝑdicatũ, applicat rei significatæ per subiectũ, vel remouet ab ea. Sexta vero probatur: quia verũ est perfectio intellectus vt cognitum: & manifestatur ex dictis ex supradictis consequente, inter cognoscentem esse verũ, & cognoscere veritatem cognoscere verum. Illud. n. est cognoscẽdũ, esse verũ vt quãdam rem, & iõ conuenit sensui & intellectui quod quid est, & vocibus incõplexis: hoc ãt est habere verũ vt cognitũ in cognoscente, & iõ in intellectu cõponẽte vocibusq; complexis, ut signis, &c. Vltima demũ consequẽtia per se nota est, ut patet.

100 1. dist. 19. q. 5. ar. 1. & vo. q. 1. ar. 3.

† Li. 3. tex. 26. to. 2

¶ Ad quidẽtiam horum aduertere, q̃ planus sensus, quę superficies huius litęrę prima fronte ostendit, videtur q̃ quia cognitio sensus, puta visus, aut etiam simplicis intellectus, conformis est rei: ideo uera dici potest. Sed quia non potest illam conformitatem, quæ est inter ipsam cognitionem simplicem & rem, cognoscere, ideo non cognoscit uerum, & quia intellectus componens illam cognoscit, ideo cognoscit uerum. Sed huiusmodi sensus alienus est ab hac litera secundũ ueritatem. Tum quia falsum est, q̃ intellectus simplex non cognoscat illam conformitatẽ, quã conformitas

conformitas illa, dissimilibile quoddam est, & consequenter simplici intellectu cognoscitur. Tum quia illa conformitas non cognoscitur nisi reflexe ab intellectu: verum autem cognoscitur directe, & non reflexe tantum. Tum quia medius terminus in litera adductus ad probandum q̃ conformitas, in qua consistit veritas, cognoscatur ab intellectu componẽdo, vel diuidendo, non esset ad propositum, vt patet applicanti. Vt igitur præsens litera cum qualibet sibi simili pateat, notato quatuor. Primo q̃ aliud est loqui de intellectu etiam in actu secundo, & aliud de intellectu inquantum cognoscens: & similiter aliud est loqui de veritate illius, & aliud de veritate ipsius. Ad veritatẽ enim intellectus in actu secundo, non plus requiritur q̃ ad veritatem sensus in actu secundo. vnde & intellectus, & sensus in actu, verus dicitur vt quædam res vera, quãdo cognitio vt quædam res vera, quãdo cognitio assimilatione ad cognitũ informatur.

Ad veritatem autem intellectus vt cognoscens est, exigitur q̃ veritas sit in eo, vt est cognoscens: hoc autem non est nisi in eo, vt cognitus. Et propterea litera inuelligans vbi proprie verum sit, à propria forma intellectus non in actu primo, aut secundo, sed vt cognoscens est procedit: & vult q̃ propria eius forma, ac perfectio est similitudo cogniti, non quæ est principium cognitionis, sed quæ est terminus, vel quasi terminus, seu perfectio, ad quam attingendo cognitio perficitur. Pro quo nota secundo, q̃ similitudo rei cognitæ dupliciter sumitur quantum ad propositũ spectat. Primo pro specie intelligibili, siue sensibili simplici. i. per modũ incomplexi repræsentatiui, quicquid sit illa species. Secũdo pro specie repræsentatiua cogniti vt sic siue complexa, siue incomplexa, quicquid sit illa, siue species impressa, siue expressa, siue ipsa cognitio: hæc. n. non variant propositum. In præsenti litera non sumitur similitudo cogniti primo modo, vt superficialis expositio intelligit. sed secundo, vt q̃ sensus litęræ est, q̃ similitudo attacta, seu affecta a cognitione, est propria forma, & perfectio intellectus vt cognoscens est, & illa cognitio quæ simplex conformitatem cum re cognoscit, illa cognoscit verum: & nulla alia, quicunque sit illa conformitas, siue per modum complexi, siue incomplexi. Tertio nota, q̃ cognoscere conformitatem sui ad cognitum contingit dupliciter, f. in actu signato, & in actu exercito. Cognoscere conformitatem in actu signato, est cognitionem terminari ad relationem conformitatis. Cognoscere vero cõformitatem in actu exercito, est cognoscere aliquid in se vt conforme cognito. Quod vt clarius percipiatur, manifestatur in actu dicendi, quoniam clarius apparet propositum in ipso. Dicere quippiã conformitatem intellectus & rei in actu signato, cum hæc verba seu significata eorum in communi, vel in speciali materia quam intelligit, dicit mens aliter, vel vocaliter: dicit autem in actu exercito, quando aliquid dicit vt conforme rebus. Nunquam autem dicit aliquid vt conforme vel difforme rei, quandiu incomplexũ aliquod dicit: dicendo. n. homo, aut Centaurus, aut vacuum; nihil dico vt conforme, vel difforme rei alicui: sed cum primo dicit, homo est: aliquid dicit conforme vel difforme rei: quoniam dicit aliquid significans hominem esse, vt de se patet, & simile est de credere, & cognoscere. Cognoscere igitur conformitatem sui ad rem, nihil aliud est quam cognoscere aliquid in se, vt conforme rei: hoc autem nihil aliud est quam apprehendere complexũ aliquod. Apprehendendo enim ly homo est, apprehendo aliquid ve conforme. In proposito, non iuuitur cognoscere conformitatem primo modo, vt superficialis illa expositio accepit, sed secundo. Et propterea in litera probatur, q̃ cognoscere sui conformitatem ad rem, est proprium intellectus cõponentis & diuidentis. ex eo q̃ enunciatio omnis, quoniã vel remouet aliquid a subiecto, f. cognoscere conformitatem ipsi ad rem, est cognoscere aliquid in se, ve cõforme rei, & quãquã ni cognoscitur aliquid in se, ve cõforme, nihil cum cognoscitur enunciatio, quam constat esse in enuntiante & conformitatem, vel difformitatem ad rem importare: oportet q̃ solus intellectus enuntians cognoscat, ac dicat cõformẽ vel difforme vt sic. Et quia hoc solum est dicere & cognoscere

† Li. 6. meta. tex. 8. to. 3.

Art. præced.

verum in actu exercito, ideo solus intellectus componens, & diuidens cognoscit, & dicit verum. Et verum in actu exercito est in solo intellectu componente & diuidente, vt cognitum & dictum in cognoscente & dicente. Ita. n. distinguendum est de cognitione veri in actu exercito, & signato, sicut de prædictis. Quam distinctionem si non capis, ex diffinitione hac quo ad significationem percipiere potes. nomen similitudo nullibi significat. n. verũ, vem logicalib. inuestigationibus, hẽ dupliciter inueniri, in actu exercito, & signato. Nam ly verum, significat verum, sed nõ exercere ipsum, sed ly homo est nomẽ, significans verũ, quia exercet ipsum veritatem. Et ly homo est falsum, significat falsum in actu exercito &c. Et ꝓterea in primo pręmissarum dicit: quod enunciatio & oratio significans verum, vel falsum, est in actu exercito: quod est significare conforme rei, vel difforme vt sic.

101 veri. q. 1. ar. 2. ad. 2. dist. 19. q. 5. ar. 1. & 2. ar. 1. dist. quæst.

¶ Ex his autem patet quarti, quod obscuritatem magnam in hac materia ponit: f. q̃ veritas est conformitas intellectus & rei, hoc. n. potest intelligi de veritate rei, vel de veritate absolute. Et primo modo est optime dictum, nõ niam veritas, qua omnis res in suo gradu essendi dicitur vera, sic nue cognoscat sine non, consistit in conformitatem horum duorũ, vt patet ex litera hac, & præcedente. Secundo autem modo vt prima fronte apparet, est bene dictum, sed particulariter intelligendum, quia non conformitas cuiuscunque intellectus, sed intellectus complexi tantum, est veritas, vt patet ex dictis. Sed si altius diffinitionem hanc perscrutari fuerimus inueniemus q̃ vniuersaliter, & proprie loquendo, hæc diffinitio solũ veritati absolute cõuenit, & non veritati rei nisi extendue. Cõformitas. n. intellectus ad rem, dupliciter potest in intellectu inueniri, vno modo per accidens, alio modo per se. Nulli enim intellectui incomplexo vt sic, conuenit per se conformitas ad rem: quia incomplexum vt sic, respectum nullum connotatis, aut nec qualitatis, ad alterum exercet: quamuis forte adæquatum alteri de facto sit, vt patet inducẽti. Complexa autem enunciatio mentalis omnis p se exercet in proprii rationẽ q̃ sit æqualis & inæqualis enuntiatæ rei: quoniam esset aliter vti similitudo q̃ hoc infra, vel non esset illi. Et si quidem inest quod repræsentat in esse, conformis dicitur, sin autem, difformis. Cum igitur aliquis intellectus sit ex propria ratione conformis, aut difformis: & ie ratione veritatis absolute sit conformitas intellectus: consentaneũ est, quod de intellectu, cui per se cõuenit conformitas, sit formo. Ita q̃ sensus est, veritas est conformitas intellectus & rei, id est: veritas est intellectus per se quinti cõformitatis, vt sic in diffinitione veritatis ponatur intellectus tanq̃ subiectum non per accidens, sed per se. Talis autem est intellectus componens, vt dictum est. Vnde Arist. † metaph. tex. 27. diffiniuit verum & falsum per enuntiabile dicens, q̃ verum est ens esse, & non ens non esse: falsum autem ens non esse, & non ens esse. Ita q̃ enuntiabile diffinit verum, & verum enuntiationem: vt ostendat verum proprie in huius compositione tantum inueniri, vt verum exercite.

† Li. 3. tex. 26. to. 2

¶ *Super quæst. XVI. Art. III.*

IN titulo ly verum, in suæ analogiæ communitatem sumitur, vt ex responsione ad primum habetur.

¶ In corpore vna conclusio respondua quæsito affirmatiue. Verum & ens conuertuntur. Probatur ratione includente simul vim rueditis & manifestationem ex proportionali similitudine veri & boni. Vnumquodque. inquantum habet de esse, inquantum est cognoscibile. ergo ens & verum conuertuntur. Antecedens manifestatur ex auctoritate 3. de anima, in qua dicitur: Animam esse omnia, quia est omnia cognoscibilia. hoc enim nõ esset verum, nisi cognoscibilitas adæquaret, esse, vt patet consequentia vero probatur, quia verum importat ordinem ad cognitionẽ, ad esse cognoscibile. Proportionalis ãt similitudo similiter in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tribus. Primo in hoc, sicut bonum significat appetibile, ita verum cognoscibile: Secundo q̃ sicut bonum conuertitur cum ente, ita verum. Tertio, sicut bonum addit supra ens ordinem ad appetitũ, ita verum ordinem ad intellectum.

¶ Circa hoc est vnum dubium, quoniam vis medij consistit in hoc q̃ verum importet cognoscibile in communi, vt patet, & in verbis literæ & ex authoritate inducta ex 3. de anima. Hoc autem esse falsum patet in calce literæ. Quoniam dicit, q̃ importat ordinem ad intellectum. ac per hoc importet cognoscibile sic, scilicet per intellectum, & non cognoscibile in communi, & vere sic est, quoniam vt in 1. art. dictum est, verum importat id, in quod tendit intellectus.

¶ Ad hoc breuiter dicit negando, q̃ vis medij exigat q̃ verum significet cognoscibile in cõmuni, sufficit enim q̃ vel significet cognoscibile in communi, vel significet tali modo, sic q̃ ille modus sit ita amplius, q̃ se extẽdat ad omnia, ad que se extendit cognoscibile in cõmuni, nihil enim refert ad vim rationis, an verum importet cognoscibile in communi, an aliquid illi æquales: vtrobique enim sequitur conuertibilitas veri cũ ente. Sic autem est in proposito: quoniam intelligibilitas ad omnia se extendit, ad quæ se extendit cognoscibilitas, omne enim cognoscibile est intelligibile, & vnũquoque quantum habet de esse, tãtũ habet de intelligibilitate. Inchoauit autem a cognoscibili littera, & peruenit ad intelligibile, vt a facilioribus traderet disciplinam, hoc quod diximus subintelligendum relinquens. Sicut etiam dicens. Vnumquodque inquantũ hẽt de esse in tñ est cognoscibile, relinquit & econuerso quod tñ subintelligi oportet, vt conuertibiliter se cõsequatur ens & verũ.

¶ In relponsione ad tertium, dubium occurrit, quoniam respõsio hec repugnare vi supra & alibi dictis S. Tho. Dictum est. n. in 1. art. q̃ verum est in quo tendit intellectus, sicut bonum est, in quod tendit appetitus. Et alibi dr̃. q̃ verum est obiectum intellectus. Modo autem dicitur, q̃ veri ratio assequitur apprehẽsionem entis, obiectũ. n. intellectus nõ sequitur, sed suenit potius intellectionẽ. Vt ẽt cõtra veritatẽ, qñ nõ iõ ens est verũ: quia apprehẽdit. sed econuerso, quia est verum, iõ apprehẽdit sine actu, siue potẽtia.

¶ Ad hoc dr̃. q̃ verum dupliciter sumitur, vt patet ex dictis. s. q̃ veritate rei, & proprie, & q̃ proprie est terminus intrinsecus intellectionis, & obiectum intrinsecum eius, imo propria intelligentiæ perfectio obiectiua. Et sic verum non consequitur, nec præcedit intellectionem, sed simul est perficiens ipsam. Et de hoc nõ loquitur præsens litera, sed litera articuli primi, quæ infert, verum esse in intellectu. Verum autem rei, & posteritas quidem entẽ, prius autem cognitione, & est obiectum intellectus non formale (quoniam illud est ens) sed est conditio propria obiecti formalis. Ens enim licet secundum omnes conditiones & modos rationes terminet intellectum, dum omnia intelligunt actu, vel potentia; eorum tamen exigit conditionem generalem, qua exercet hoc, quod est perficere intellectu obiectiue, & hanc addit verum supra ens. Nõ enim quomodolibet perficit intellectum, sicut nec quomodolibet perficit appetitus, nec quomodolibet agit. Vade inter verum & bonum, q̃ vtrumque est obiectum & terminans, &c. hoc interest. q̃ bonum, obiectum formale voluntatis, verum autem conditionẽ obiecti formalis significare videtur. Et propterea omnis appetitio est appetitio boni formaliter, omnis autem intellectio non est intellectio veri formaliter, vt in litera dicitur, sed reuere, ita q̃ ly rei, notat rem intellectam, & ly vere conditionem, quares intelligitur. p̃ quod rationes Scoti 1. dist. 3. q. 4. vel 5. quib. impugnat verum esse proprũ obiectum intellectus, non oportet soluere, quoniam de obiecto formali loquuntur, quod in hac litera docetur non esse. Ad opposita igitur dicendum est, q̃ dict. S. Tho. nec inter se, nec veritati aduersantur: qñ nõ intẽdit hoc litera, quod rõ veri consequatur apprehensionem de veritate rei loquendo, sed q̃ rõ veri adfuit seu assistit apprehẽsioni, hoc. n. intẽdit per ly assequatur, assequi. n. proprie loquendo, non est sequi, sed potius p̃tingere. Manifestè q̃ nihil aliud intendit, nisi quod verũ est quãdo ens intelligitur, & tñ verum non intelligitur, vt ẽt exemplum de intelligibilitate ostendit. Constat. n. prius obiectum esse intelligibile quam apprehendatur. Nec ppea ponimus verum in se, absque ordine ad intellectum, sed ponimus primo ens, deinde eius vt perfectiuum intellectus, & tertio intelligibile, quoniam intelligibile est, quia verum est, & non econtra. In hoc autem quod est esse perfectiuum intellectus, manifestè patet ordo ad intellectum.

¶ *Super quæstionis XVI. Art. IIII.*

IN titulo ly secundum rationem, proprie cadit supra ly bonũ & verum, & non supra ly prius, quamuis in idem redeat vterq; sensus, si accipiatur prioritas rationis secundũ se, vt ex responsione ad primum sumi potest, non quo ad nos tantum. Est ergo sensus: vtrum ratio boni sit prior ratione veri.

¶ In corpore duo. Primo excluditur tacita obiectio contra ipsam quæstionem. Secundo respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum dicitur, q̃ licet vtrumque horũ conuertatur cum ente suppositaliter, distinguuntur tamen ratione. Dixit enim hoc, quoniam cum ordo supponat distinctionem, & q̃stio hæc est de ordine boni & veri, oportet ipsorum distinctionem præhabere. Ex dictis aũt hactenus hẽt. q̃ idem sunt bonum & verum, q̃ ens, & cõsequenter inter se. Quomodo ergo nunc quæritur de ordine. Hæc enim obiecto per pauca illa verba in principio literæ excluditur, quoniam in eis declaratur quòd identitas est in supposito, non in ratione formali horum sed in hac distinguuntur.

¶ Quo ad secundum respondetur quæsito vnica conclusione. Veri ratio absolute est prior ratione boni. Probatur dupliciter, primo. Verum sequitur esse simpliciter, & immediate, bonum autem consequitur esse secundum quòd est aliquo modo perfectum, id est, secundum quòd habet aliquo modo rationem perfectionis. ergo verum est propinquius enti quàm bonum. ergo est prius. Antecedẽs pro secunda parte probatur, quia ens est sic appetibile, id est, ens non habet rationem appetibilis, nisi vt rationem perfectionis induit. Quod patet, Tum quia ens non secundũ quancunque considerationem comitatur boni ratio, vt patet in Mate. Tum quia omne appetens apperit perfectionem aliquam. Secundaquoq; cõsequentia probatur, quia ens constat esse prius bono, imo primum simpliciter. Secundo probatur conclusio, Verum respicit cognitionẽ, bonum autem appetitum. ergo verum est prius bono: probatur sequela, quia cognitio naturaliter præcedit appetitionem.

¶ *Super quæstionis XVI. Art. V.*

TEtulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsitõ. In Deo non solum est veritas, sed ipse est veritas prima & summa. Cõclusio hæc claudit in se quatuor partes. Prima est, q̃ in Deo est veritas, vt in re, secunda, q̃ in Deo est veritas obiectiue, tertia, q̃ Deus est veritas. quarta, q̃ est prima & summa. Et quo ad omnes in litera patebit. Quo ad primã quidem, esse Dei est non solum conforme suo intellectui sed etiã ipsum intelligere. ergo est maxime verum ex ritate rei. probatur sequela, quia veritas in intellectu est secundum quod apprehendit rem vt est. Constat enim intellectionem mensurãtem omne esse, oportere apprehendere res esse vt sunt, & similiter mensurãtem omnem intellectum etiam componentem & diuidentem, oportere apprehẽdere quicquid a quocunque apprehẽditur. Quo ad tertiam autem. Deus est suum esse & suum intelligere. ergo est ipsa veritas, & patet sequela. Ex eo. n. qđ est suum esse, sequitur: ergo est ipsa veritas rei. Et eo aũt quod est suum intelligere, sequitur, ergo est ipsa veritas in intellectu. Quo ad quartã autem particulã, probatio non specialiter affertur,

Veritas enim consistit in compositione & diuisione intellectus [c], sed in Deo non est compositio & diuisio. Ergo non est ibi veritas.

¶ 2 Præterea. Veritas secundum* Augustinum in lib. de vera relig. est similitudo principij. Sed Dei non est similitudo ad principium. Ergo in Deo non est veritas.

¶ 3 Præterea. Quicquid dicitur de DEO, dicitur de eo vt de prima causa omnium. Sicut esse Dei est causa omnis esse: & bonitas eius est causa omnis bonis. Si ergo in Deo sit veritas, ergo omne verum erit ab ipso. Sed aliquem peccare est verum. ergo hoc erit à Deo. Quod patet esse falsum.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Ioann. 14. Ego sum via, veritas, & vita.

¶ Respondeo dicendum, q̃ sicut* dictum est, veritas inuenitur in intellectu secundum q̃ apprehendit rem vt est, & in re secundum q̃ habet esse conformabile intellectui. Hoc autem maxime inuenitur in Deo. Nam esse suum, non solum est conforme suo intellectui, sed etiam est ipsum suum intelligere [c], & suum intelligere est mensura & causa omnis alterius esse, & omnis alterius intellectus [c]: & ipse est suum esse & intelligere. Vnde sequitur, q̃ non solum ipso sit veritas, sed q̃ ipse sit ipsa summa & prima veritas.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ licet in intellectu diuino non sit compositio & diuisio, tamen secundum suam simplicem intelligentiam iudicat de omnibus, & cognoscit omnia complexa. Et sic in intellectu eius est veritas

¶ Ad secundũ dicendum, q̃ verum intellectus nostri est secundum quòd conformatur suo principio. s. rebus, à quibus cognitionem accipit. Veritas etiam rerum est, secundum q̃ conformantur suo principio. s. intellectui diuino. sed hoc, propriè loquendo, non potest dici in veritate diuina, nisi forte secundum q̃ veritas appropriatur filio, qui habet principium. Sed si de veritate essentialiter dicta loquamur, non potest intelligi, nisi resoluatur affirmatiua in negatiuam, sicut cum dicitur, Pater est à se, quia non est ab alio. Et similiter dici potest similitudo principij veritas diuina, inquantum esse suum non est suo intellectui dissimile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non ens, & priuationes, non habent ex seipsis veritatem, sed solum in apprehensione intellectus [c]. Omnis autem apprehensio intellectus à Deo est: vnde quicquid est veritatis in hoc, quod dico, istum fornicari est verum, totum est à Deo. Sed si arguatur, ergo istum fornicari est à Deo, est fallacia accidentis.

Prima S. Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ex insertis in præcedentib. hꝫ. Ex eo namque q̃ sum esse & intelligere, hẽt rõem primæ mensuræ, & causæ ois esse, & intellectus, quantũ est de se sequitur, q̃ illic est veritas, summa & prima est.

¶ Super Quæstionis XVI. Art. VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit vna sola veritas, secundum quam omnia sunt vera.

AD sextum sic procedit, Videtur, q̃ vna sola sit veritas, secundum q̃ omnia sunt vera: quia secundum * Augustũ. Nihil est maius mente humana, nisi Deus. Sed veritas est maior mente humana, alioquin mens iudicaret de veritate: nunc autem omnia iudicat se secundum veritatem, & non secundum seipsam. Ergo solus Deus est veritas. Ergo non est alia veritas quam Deus.

¶ 2 Præterea, Anſel. dicit in † lib. de veritate, q̃ sicut tempus se habet ad tẽporalia, ita veritas ad res veras: sed vnum est tempus omnium temporalium. ergo vna est veritas, qua omnia vera sunt.

¶ Sed contra est, q̃ in Psal. 11. dicitur. Diminutæ sunt veritates a filijs hominum.

¶ Respondeo. Dicendum, q̃ quodammodo vna est veritas, qua omnia sunt vera, & quodammodo non. Ad cuius euidentiam sciendũ est, q̃ quando aliquid prædicatur vniuocè de multis, illud in quolibet eorum secundum propriam rationem inuenitur, sicut animal in qualibet specie animalis. sed quando aliquid dicitur analogicè de multis, illud inuenitur secundum [d] proptiam rationem in vno [d] eorum tantum, a quo alia denominantur. Sicut sanum dicitur de animali, & vrina, & medicina, non q̃ sanitas sit nisi in animali tantum, sed a sanitate animalis denominatur medicina sana, inquantum est illius sanitatis effectiua, & vrina inquantum est illius sanitatis significatiua. Et quamuis sanitas [d] nõ sit in medicina, neque in vrina, tamen in vtroque est aliquid, per quod hoc quidem facit, illud autem significat sanitatem. * Dictum est autem, q̃ veritas per prius est in intellectu, & per posterius in rebus, secundum q̃ ordinantur ad intellectum diuinum. Si ergo loquamur de veritate, prout existit in intellectu secundum propriam rationem, sic in multis intellectibus creatis sunt multæ veritates, & in vno & eodem intellectu secundum plura cognita. Vnde dicit * glo. super illud Psal. 11. Diminutæ sunt veritates a filijs hom. &c. q̃ sicut ab vna facie hominis resultant plures similitudines in speculo, sic ab vna veritate diuina resultant plures veritates. Si vero loquamur de veritate secundum q̃ est in rebus, sic omnes sunt veræ vna prima veritate, cui vnumquodque assimilatur secundum

Vniuocum multiplicatur ad multiplicationẽ vniuocatorum; sed ista cõmunior, & causa in prædicta. Prædicatum formaliter multiplicatur ad multiplicationem subiectorum. Et tunc concedo, q̃ subsumi intelligitur, q̃ veritas sit formaliter prædicatum respectu intellectus, & sic infertur, ergo veritas multiplicatur ad multiplicationem intellectuum, immo intellectorum, siue in vno, siue in diuersis intellectibus. Meminit autem litera potius vniuoci, q̃ prædicati formaliter, vt à notioribus traderetur disciplina.

¶ Ad secundã vero dubitationem dicitur, q̃ illa regula de analogo tradita in litera, non est vniuersalis de omni analogiæ modo, imo proprie loquendo, vt patet 1. Ethic. nulli analogo conuenit, sed conuenit nominibus ad vnum. vel in vno, aut ab vno quæ nos abusiue vocamus analoga. Veritas autem, si comparetur ad res & intellectus, est nomen ab vno, quoniam in intellectu solo est veritas, a qua res dicuntur veræ. Si vero comparetur ad intellectus inter se, sic est nomẽ analogum. Nam proportionaliter saluatur, formaliter tamen in quolibet intellectu cognoscente verum. Esse ergo nomen aliquid secundum propriam rationem in vno tantũ, est conditio nominum quæ sunt ad vnum, aut ab vno &c. & non nominum proportionaliter dictorum. Veritas autem respectu intellectus diuini & aliorum, proportionale nomen est: & ideo nõ sequitur q̃ in solo Deo sit. Iam enim dictum est in solutione primi dubij, q̃ omni prædicato formaliter de pluribus, conuenit plurificari ad plurificationem subiectorum, siue illud sit vniuocum, vt animal, siue proportionale, vt ens, &c. De hmõi aũt dẽa notiũa plene scriptum inuenias in tractatu de analogia nominum.

¶ Ad dubium autẽ contra secundã partem conclusionis, tãdio ex litera habetur: vbi dr, q̃ licet plures sint essentiæ, vel formæ rerũ, tamen vna est veritas &c. Hæc. n. verba post probatam conclusionem adiuncta sunt ad declarandum differentiam inter bonitatem & veritatem, quo ad hoc, q̃m res omnes dicuntur bonæ dupliciter, intrinsece, & extrinsece, vt in q. 6. dictum est. Veræ aũt dicuntur extrinseca tñ denominatione, ita q̃ nulla est in reb. formaliter veritas, sed imitatiue, seu adimpletiue respectu intellectus diuini, & causaliter respectu nostri intellectus speculatiui. Si. n. nullus esset intellectus, nulla res vera, nullus sensus verus dici posset, nisi æquiuoce, vt in q. de ve. q. 1. ar. 4. df. Quemadmodum si nõ esset sanitas animalis, nulla medicina, nulla q; dieta sana dici posset. Et oĩm vna est ratio, quia s. in ratione veri in rebus cadit veritas intellectus, & sani in medicina & dieta, cadit sanitas animalis, & sic de alijs.

alijs, sublata enim diminutione, non remanet idem nomẽ, nisi æquiuoce.

Super quæsti. XVI. Ar. VII

TIculus clar*. ¶ In corpore, vna cõclusio respondetur quæstioni negatiue, Nulla veritas creata est æterna, probatur. Veritas enũtiabilis, & rerum, nihil aliud est quàm veritas intellectus, ergo si nullus itellectus cẽt æternus nulla veritas creata esset æterna, ergo in solo intellectu diuino veritas æternitatem hẽt, ergo nulla veritas creata est æterna. Antecedẽs quo ad primam partẽ probatur. Enuntiabile in uoce est verum significatiue tantũ, sicut vrina ẽ sana. In mente autem est per essentiam, i. formaliter verum. ergo, quo ad secundam vero ex dictis assumitur. Prima consequentia relinquitur nota per se, eo q̃ non datur alia veritas præter tres has. s. in re, in signo, & in intellectu. Secunda probatur, quia solus in tellectus diuinus ẽ æternus. Tertia autem, quia veritas in intellectu diuino est ipse Deus. ut in art. 5. dictum est: creata aũt veritas est aliud à Deo.

¶ Aduerte hic duo. Primo, q̃ conclusio principalis non ponitur formaliter in litera, sed virtualiter in illa vniuersaliore propositione, Nihil aliud, q̃ Deus ẽ æternus, quia veritas Dei est. Secũdo, q̃ ex hoc loco apertissime habes, q̃ nullum secũdario obiectum diuini intellectus ponendum est, quod sit aliud à Deo. q̃n si propositiones cognitæ, seu earum veritas, quod idem est, in intellectu diuino sunt Deus, quanto magis lapis, & quicquid aliud incomplexe significatur? & hoc est bene notãdum, quia vna quæque res habet in se propriam veritatẽ rei, qua dicitur vera, ut patet de sensu respectu proprij sensibilis, aut sunt veræ utroque modo, sicut in q. de bono dictum est, q̃ oia sunt bona bonitate diuina exemplariter, finaliter, & effectiue, & tamen cum hoc sunt bonitatibus proprijs formaliter bonæ, & sic, ergo non sunt veræ sola ueritate diuina.

¶ Ad primam dubitationem dicitur negando diuisionem illam, quã datur tertius modus exponendi literam. Ad cuius euidentiam scitũ, q̃ in unuoca prædicatione duo cõsiderantur. s. predicari formaliter de vnocatis, & prædicari de eis secundum eandem oino rõnẽ formalẽ, vt patet in animali respectu bouis & leonis. Multiplicatio aũt eius ad multiplicationẽ subiectorum, nõ conuenit ei ex secunda, quia ipse ẽ sola cõuenirent, quod cõstat esse falsum: sed conuenit ei ex primo, in quo conmunicat cum aliquib. nõ vniuocis. Vnde cum in proposito sit sermo de unuoco, inquantũ multiplicatur ad multiplicationem subiectorum, consequens est q̃ propositio, in cuius virtute tenet sequela quo ad primã partem, non est ista,

Vniuocum multiplicatur ad multiplicationẽ vniuocatorum; sed ista cõmunior, & causa in prædicta. Prædicatum formaliter multiplicatur ad multiplicationem subiectorum. Et tunc concedo, q̃ subsumi intelligitur, q̃ veritas sit formaliter prædicatum respectu intellectus, & sic infertur, ergo veritas multiplicatur ad multiplicationem intellectuum, immo intellectorum, siue in vno, siue in diuersis intellectibus. Meminit autem litera potius vniuoci, q̃ prædicati formaliter, vt à notioribus traderetur disciplina.

¶ Ad secundã vero dubitationem dicitur, q̃ illa regula de analogo tradita in litera, non est vniuersalis de omni analogiæ modo, imo proprie loquendo, vt patet 1. Ethic. nulli analogo conuenit, sed conuenit nominibus ad vnum. vel in vno, aut ab vno quæ nos abusiue vocamus analoga. Veritas autem, si comparetur ad res & intellectus, est nomen ab vno, quoniam in intellectu solo est veritas, a qua res dicuntur veræ. Si vero comparetur ad intellectus inter se, sic est nomẽ analogum. Nam proportionaliter saluatur, formaliter tamen in quolibet intellectu cognoscente verum. Esse ergo nomen aliquid secundum propriam rationem in vno tantũ, est conditio nominum quæ sunt ad vnum, aut ab vno &c. & non nominum proportionaliter dictorum. Veritas autem respectu intellectus diuini & aliorum, proportionale nomen est: & ideo nõ sequitur q̃ in solo Deo sit. Iam enim dictum est in solutione primi dubij, q̃ omni prædicato formaliter de pluribus, conuenit plurificari ad plurificationem subiectorum, siue illud sit vniuocum, vt animal, siue proportionale, vt ens, &c. De hmõi aũt dẽa notiũa plene scriptum inuenias in tractatu de analogia nominum.

¶ Ad dubium autẽ contra secundã partem conclusionis, tãdio ex litera habetur: vbi dr, q̃ licet plures sint essentiæ, vel formæ rerũ, tamen vna est veritas &c. Hæc. n. verba post probatam conclusionem adiuncta sunt ad declarandum differentiam inter bonitatem & veritatem, quo ad hoc, q̃m res omnes dicuntur bonæ dupliciter, intrinsece, & extrinsece, vt in q. 6. dictum est. Veræ aũt dicuntur extrinseca tñ denominatione, ita q̃ nulla est in reb. formaliter veritas, sed imitatiue, seu adimpletiue respectu intellectus diuini, & causaliter respectu nostri intellectus speculatiui. Si. n. nullus esset intellectus, nulla res vera, nullus sensus verus dici posset, nisi æquiuoce, vt in q. de ve. q. 1. ar. 4. df. Quemadmodum si nõ esset sanitas animalis, nulla medicina, nulla q; dieta sana dici posset. Et oĩm vna est ratio, quia s. in ratione veri in rebus cadit veritas intellectus, & sani in medicina & dieta, cadit sanitas animalis, & sic de alijs.

Super quæsti. XVI. Ar. VII

TIculus clar*. ¶ In corpore, vna cõclusio respondetur quæstioni negatiue, Nulla veritas creata est æterna, probatur. Veritas enũtiabilis, & rerum, nihil aliud est quàm veritas intellectus, ergo si nullus itellectus cẽt æternus nulla veritas creata esset æterna, ergo in solo intellectu diuino veritas æternitatem hẽt, ergo nulla veritas creata est æterna. Antecedẽs quo ad primam partẽ probatur. Enuntiabile in uoce est verum significatiue tantũ, sicut vrina ẽ sana. In mente autem est per essentiam, i. formaliter verum. ergo, quo ad secundam vero ex dictis assumitur. Prima consequentia relinquitur nota per se, eo q̃ non datur alia veritas præter tres has. s. in re, in signo, & in intellectu. Secunda probatur, quia solus in tellectus diuinus ẽ æternus. Tertia autem, quia veritas in intellectu diuino est ipse Deus. ut in art. 5. dictum est: creata aũt veritas est aliud à Deo.

¶ Aduerte hic duo. Primo, q̃ conclusio principalis non ponitur formaliter in litera, sed virtualiter in illa vniuersaliore propositione, Nihil aliud, q̃ Deus ẽ æternus, quia veritas Dei est. Secũdo, q̃ ex hoc loco apertissime habes, q̃ nullum secũdario obiectum diuini intellectus ponendum est, quod sit aliud à Deo. q̃n si propositiones cognitæ, seu earum veritas, quod idem est, in intellectu diuino sunt Deus, quanto magis lapis, & quicquid aliud incomplexe significatur? & hoc est bene notãdum,

¶ 2 Præterea. Omne quod est semper, est æternum, sed vniuersalia sunt vbique & semper. Ergo sunt æterna. Ergo & verum quod est maxime vniuersale.

¶ 3 Præterea. Id quod est verum in præsenti, semper fuit verum esse futurum. Sed sicut veritas propositionis de præsenti est veritas creata, ita veritas propositionis de futuro. Ergo aliqua veritas creata est æterna.

¶ 4 Præterea. Omne quod caret principio & fine est æternum, sed veritas enuntiabilium caret principio & fine. quia si veritas incepit cum ante non esset, verum erat veritatem non esse, & vtique aliqua veritate verum erat, & sic veritas erat antequam inciperet. Et similiter si ponatur veritatem habere finem, sequitur q̃ sit, postquam desierit. verum enim erit veritatem non esse. Ergo veritas est æterna.

¶ Sed contra est, quod solus Deus est æternus, vt supra habitum est *.

¶ Respondeo. Dicendum, q̃ veritas enuntiabilium non est aliud quam veritas intellectus. Enuntiabile enim est in intellectu; & est in uoce. Secundum autem q̃ est in intellectu, habet per se ueritatem; sed secundum q̃ est in uoce, dicitur uerum enuntiabile, secundũ q̃ significat aliquam ueritatem intellectus, nõ propter aliquam ueritatem in enuntiabili existentem, sicut in subiecto, sicut urina dicitur sana non à sanitate, quæ in ipsa sit, sed à sanitate animalis, quam significat. Similiter etiam * supra dictum est, q̃ res denominatur uera à ueritate intellectus. Vnde si nullus intellectus esset æternus, nulla ueritas esset æterna. Sed quia solus intellectus diuinus est æternus, in ipso solo ueritas æternitatem habet [c]. Nec propter hoc sequitur q̃ aliquid aliud sit æternum quàm Deus, quia ueritas intellectus diuini est ipse Deus, ut supra * ostensum est.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ ratio circuli, & duo & tria esse quinque, habent æternitatem in mente diuina.

¶ Ad secundum. Dicendum, q̃ aliquid esse semper & ubique, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia habet in se unde se extendat ad omne tẽpus, & ad omnem locum, sicut Deo competit esse ubique & semper. Alio modo, quia non habet in se quo determinetur ad aliquem locum, uel tempus, sicut materia prima dicitur esse una, non quia habet unam formam, sicut homo est unus ab unitate unius formæ, sed per remotionem omnium formarum distinguentium. Et per hunc modum quodlibet uniuersale dicitur esse ubique & semper, inquantũ uniuersalia abrahuntur ab hic & nũc, sed ex hoc non sequitur ea esse æterna, nisi in intellectu, siquis sit æternus.

¶ Ad tertium. Dicendum, q̃ illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit antequam esset, quia in causa sua erat, ut fieret. Vnde sublata causa, non esset futurum illud fieri. sola autem causa prima est æterna. Vnde ex hoc non sequitur, q̃ ea quæ sunt, semper fuerit uerũ ea esse futura, nisi quatenus in causa sempiterna fuit, ut essent futura. q̃ quidem causa solus Deus est.

¶ Ad quartum. Dicendum, q̃ quia intellectus noster non est æternus, nec ueritas enuntiabilium, quæ à nobis formantur, est æterna, sed quandoque incæpit. Et antequàm huiusmodi ueritas esset, non erat uerum dicere ueritatem talem esse nisi ab intellectu diuino, in quo solum ueritas est æterna, sed nunc uerum est dicere ueritatem tunc non fuisse. Quod quidem non est uerum nisi ueritate, quæ nunc est in intellectu nostro, non autem per aliquã ueritatem ex parte rei, quia ista est ueritas de non ente. Non ens autem non hẽt ex se ut sit uerum, sed solum modo ex intellectu apprehendente ipsum. Vndeintantum est uerum dicere ueritatem non fuisse, inquantum apprehendimus non esse ipsius, ut præcedens esse eius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum veritas sit immutabilis.

AD octauum sic proceditur, Videtur, q̃ ueritas sit immutabilis. sanitate, quæ in ipsa sit, sed à sanitate animalis, quam significat. Similiter etiam * supra dictum est, q̃ res denominatur uera à ueritate intellectus. Vnde si nullus intellectus esset æternus, nulla ueritas esset æterna. Sed quia solus intellectus diuinus est æternus, in ipso solo ueritas æternitatem habet [c]. Nec propter hoc sequitur q̃ aliquid aliud sit æternum quàm Deus, quia ueritas intellectus diuini est ipse Deus, ut supra * ostensum est.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ ratio circuli, & duo & tria esse quinque, habent æternitatem in mente diuina.

¶ Ad secundum. Dicendum, q̃ aliquid esse semper & ubique, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia habet in se unde se extendat ad omne tẽpus, & ad omnem locum, sicut Deo competit esse ubique & semper. Alio modo, quia non habet in se quo determinetur ad aliquem locum, uel tempus, sicut materia prima dicitur esse una, non quia habet unam formam, sicut homo est unus ab unitate unius formæ, sed per remotionem omnium formarum distinguentium. Et per hunc modum quodlibet uniuersale dicitur esse ubique & semper, inquantũ uniuersalia abrahuntur ab hic & nũc, sed ex hoc non sequitur ea esse æterna, nisi in intellectu, siquis sit æternus.

¶ Ad tertium. Dicendum, q̃ illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit antequam esset, quia in causa sua erat, ut fieret. Vnde sublata causa, non esset futurum illud fieri. sola autem causa prima est æterna. Vnde ex hoc non sequitur, q̃ ea quæ sunt, semper fuerit uerũ ea esse futura, nisi quatenus in causa sempiterna fuit, ut essent futura. q̃ quidem causa solus Deus est.

¶ Ad quartum. Dicendum, q̃ quia intellectus noster non est æternus, nec ueritas enuntiabilium, quæ à nobis formantur, est æterna, sed quandoque incæpit. Et antequàm huiusmodi ueritas esset, non erat uerum dicere ueritatem talem esse nisi ab intellectu diuino, in quo solum ueritas est æterna, sed nunc uerum est dicere ueritatem tunc non fuisse. Quod quidem non est uerum nisi ueritate, quæ nunc est in intellectu nostro, non autem per aliquã ueritatem ex parte rei, quia ista est ueritas de non ente. Non ens autem non hẽt ex se ut sit uerum, sed solum modo ex intellectu apprehendente ipsum. Vndeintantum est uerum dicere ueritatem non fuisse, inquantum apprehendimus non esse ipsius, ut præcedens esse eius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum veritas sit immutabilis.

AD octauum sic proceditur, Videtur, q̃ ueritas sit immutabilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tertia autem relinquitur euidens.

Corollarium autem est: veritas secundum quam res naturales dicuntur veræ, est omnino immutabilis; probatur, quia est veritas intellectus diuini.

Super quæstio. XVII. Art. I.

TItulus clarus.

¶ In corpore tria. primo declaratur quid significat falsitas simpliciter, & secundum quid rerum. Deinde ponuntur duæ conclusiones respõsiuæ quæsito. Prima est falsitas simpliciter non est in rebus dependentibus a Deo, nisi forte in voluntarijs. Secunda est: falsitas secundum quid est in rebus dupliciter.

¶ Quo ad primũ intendit, quòd falsitas simpliciter rei, consistit dissormitate rei ad intellectum, a quo dependet: falsitas autem secundum quid in dissormitate rei ad intellectũ a quo non dependet. Vtrunque autẽ horum simul probatur sic. verum & falsum opponunt. ergo vbi primo est veritas, ibi primo falsitas. ergo falsitas est in intellectu, & nõ in rebus, nisi in ordine ad intellectum. ergo falsitas simpliciter rerum cõsistit in dissormitate ad intellectum, quem per se respicit. ergo ad intellectum a quo dependet. ergo falsitas secundum quid rei consistit in dissormitate ad intellectu per accidens. ergo a quo non dependet. prima consequentia probatur: quia oppolita sunt circa idem, secunda quoque, quia veritas est in intellectu & non in rebus nisi in ordine ad intellectũ. tertia autem, quia vnumquodque nominatur simpliciter ab eo, quod conuenit ei per se. quarta uero, quia intellectus, a quo dependet res, per se respicitur: Dicit enim Auguſt. in lib. 2. de libero arbitrio ꝙ veritas non est æqualis mẽti, quia esset mutabilis sicut & mens.

¶ 2 Præt. Id quod remanet post omnem mutationem, est immutabile, sicut prima materia est ingenita & incorruptibilis, quia remanet post omnem generationem & corruptionem. Sed veritas remanet post omnem mutationem, quia post omnem mutationem verum est dicere esse, vel nõ esse. Ergo veritas est immutabilis.

¶ 3 Præt. Si veritas enuntiationis mutatur, maxime mutatur ad mutationem rei. Sed sic non mutatur. veritas enim secundum * Anſel. est rectitudo quædam in quãtum aliquid implet id, quod est de ipso in mente diuina. Hæc autem propositio: Sortes sedet, accipit à mẽte diuina, ut significet Sortem sedere. quod significat etiam eo non sedente. Ergo veritas propositionis nullo modo mutatur.

¶ 4 Præt. Vbi est eadem causa, & idẽ effectus: sed eadem res est causa veritatis harum trium propositionum, Sortes sedet, sedebit, & sedit. Ergo eadem est harum veritas. Sed oportet quòd altera sit verum. Ergo veritas harũ propositionum immutabiliter manet. & eadem ratione cuiuslibet alterius propositionis.

¶ Sed contra est, quod dicitur in Psal. 11. Diminutæ sunt veritates a filijs hominum.

¶ Respon. Dicendum, quòd (sicut supra * dictum est) Veritas propriè est in solo intellectu, res autem dicuntur veræ à veritate, quæ est in aliquo intellectu. Vnde mutabilitas veritatis consideranda est circa intellectũ. Cuius quidem veritas in hoc consistit, quod habeat conformitatem ac res intellectas. Quæ quidem conformitas variari potest dupliciter, sicut & quælibet alia similitudo ex mutatione alterius extremi. Vnde vno modo variatus ex parte intellectus ex eo, quòd de re eodem modo se habente aliquis aliam opinionem accipit. Alio modo si opinione eadem manente, res mutatur. Et vtroque modo fit mutatio de vero in falsum, Si ergo sit aliquis intellectus, in quo non possit esse alternatio opinionum, vel cuius acceptionem non potest subterfugere res aliqua, in eo est immutabilis veritas. Talis autẽ est intellectus diuinus, ut ex superioribus patet *. Vnde veritas diuini intellectus est immutabilis, veritas autẽ intelllectus nostri mutabilis est. non quòd ipsa sit subiectum mutationis ᶜ, sed in quantum intellectus noster mutatur de veritate in falsitatẽ, sic enim formæ mutabiles dici possunt. Veritas autem intellectus diuini est: secundum quam res naturales dicuntur veræ, quę est omnino immutabilis.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ Aug. loquitur de veritate diuina.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verum & ens sunt conuertibilia. Vnde sicut ens non generatur, neque corrumpitur per se, sed per accidens, inquantum hoc vel illud ens corrumpitur, vel generatur, ut dicitur in * primo Physico. ita veritas mutatur, non ꝙ nulla veritas remaneat, sed quia nõ remanet illa veritas quæ prius erat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ propositio non solum habet veritatem sicut res aliæ veritatem habere dicuntur, inquantum implent id, quod de eis est ordinatum ab intellectu diuino, sed dicitur habere veritatem quodam speciali modo inquantum significat veritatem intellectus. Quæ quidem consistit in conformitate intellectus & rei. qua quidem subtracta mutatur veritas opinionis, & per consequens veritas propositionis ᶜ. Sic igitur hæc propositio. Sortes sedet, eo sedente vera est, & veritate rei, inquantum est quædam nox significatiua, & veritate significationis, inquantum significat opinionem veram: Sorte vero surgente, remanet prima veritas. sed mutatur secunda.

† Ad quartum, dicendum, ꝙ sessio Sortis, quæ est causa veritatis huius propositionis, Sortes sedet: non eodem modo se habet dum Sortes sedet, & postquam sederit, & antequam sederet. Vnde & veritas ab hoc causata, diuersimode se habet, & diuersimode significatur, propositionibus de præsenti, præterito, & futuro. Vnde non sequitur, ꝙ licet altera trium propositionum sit vera, ꝙ eadem veritas inuariabilis maneat.

QVAESTIO XVII.

De falsitate, in quatuor articulos diuisa.

DEinde quæritur de falsitate.
Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum falsitas sit in rebus
¶ Secundo, Vtrum sit in sensu.
¶ Tertio, Vtrum sit in intellectu.
¶ Quarto, De oppositione veri & falsi.

ARTICVLVS I.

Vtrum falsitas sit in rebus.

AD primum sic proceditur. Videtur, ꝙ falsitas non sit in rebus. Dicit enim Aug. in* lib. de soliloq. Si verum est id quod est, falsum non esse vspiam concludetur. quouis repugnante.

¶ 2 Præterea. Falsum dicitur à fallendo: sed res nõ fallunt, vt dicit Augusti. † in lib. de vera relig. quia non ostendunt aliud quàm suam speciem. Ergo falsum in rebus non inuenitur.

¶ 3 Præt. Verum dicitur in rebus per comparationem ad intellectum diuinum, vt supra * dictum est. sed quælibet res, inquantum est, imitatur Deum. ergo quælibet res vera est absque falsitate. Et sic nulla res est falsa.

¶ Sed contra est, quod dicit Auguſt. † in lib. de vera relig. ꝙ omne corpus est verũ corpus, & falsa vnitas: quia imitatur vnitatem, & non est vnitas. Sed quælibet res imitatur diuinam bonitatem, & ab ea deficit. Ergo in omnibus rebus falsitas.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ cum verum & falsum opponantur: opposita autem sunt circa idem: necesse est, vt ibi prius quæratur falsitas, vbi primo veritas inuenitur: hoc est in intellectu ᶜ. In rebus autem neque veritas, neque falsitas est nisi per ordinem ad intellectum. Et quia vnumquodque secundum id, quod cõuenit ei per se, simpliciter nominatur: secundum autem id, quod conuenit ei per accidens, non nominatur nisi secundum quid: res quidem simpliciter falsa dici posset per comparationem

quinta autem cum sexta probatur ex oppositis tertiæ, & quartæ, quia scilicet ab intellectu per accidens denominatur res secundum quid, & quia intellectus, a quo res non pendet, est per accidens.

¶ Quo ad secundum, prima conclusio respõsiua, scilicet: falsitas simpliciter nõ est in rebus dependentibus a Deo, nisi forte in voluntarijs, probatur: res naturales dependent ab intellectu diuino, sicut artificiales ab intellectu humano. ergo falsitas simpliciter naturalium cõsisteret in dissormitate ad intellectũ diuinum. ergo in rebus dependentibus a Deo non est falsitas simpliciter nisi forte in voluntarijs. Antecedens supponitur, consequentia probatur: quia res artificiales dicuntur falsę simpliciter quantum deficiũt a forma artis. & manifestatur hoc ex vsu loquendi. dicitur enim aliquis falsam grammaticam fecisse, quia de fecit ab arte grammaticæ. Et similiter hic deficere non negatiue, sed contrariæ. qđ idem est quod esse dissorme. defectus enim negatiue cõsistit in opus imperfectum. Sed contrariæ cõsistit in falsum. Et ideo vt clarior esset sensus, vsus sum in cõsequentijs dissormitatis nomine; secunda vero consequentia probatur: quicquid in rebus accidit, exceptis his in quorum potestate est subducere se ab ordine diuini intellectus, ex ordinatione intellectus diuini procedit. ergo in rebus dependentibus a Deo, &c. Et confirmatur exceptio authoritate scripturæ: directe, & ex opposito authoritate quoque scripturæ confirmatio. f. veritate uitæ dicta de actu virtuoso.

¶ Aduerte hic trio. Primum est, quòd litera res naturales proponit dependere ab intellectu diuino, vt artificiales ab humano, & tamen non infert. ergo in naturalibus, sed vniuersalissime. ergo in rebus dependentibus a Deo, &c. Fecit autem hoc, quia idem iudicium est de omnibus & de naturalibus, omnia enim quatenus ab ipso pendent, statuũ in eo habent q̃d eis cõueniat, cui cõformia oportet esse, exceptis volũtarijs Sed m est ꝙ omnia alia a Deo, ptũ cõparari ad intellectũ diuinũ dupliciter. Vno mõ vt cognita ad cognoscentem: Alio modo vt mensurata ad mensuram, seu regulata ad regulam. Si primo modo comparentur, nulla est differentia inter alia & voluntaria quo ad subductionem ab ordine respectu intellectus diuini, quoniam omnia æque nuda & aperta sunt coram eo. Sed si comparentur secundo modo, sic est differẽtia posita in litera: quoniam in rebus alijs nihil accidit nisi ex aliquo ordine regulato a diuino intellectu, licet ille ordo non congruat huic, vt patet in monstris. In voluntarijs autẽ accidit deformitas moralis, non ex ordine aliquo a Deo statuto. Nullum. n. rerum ordinem ita euitat, ex quo culpa fieret, nullaq; regula in Deo est, cui culpa esse nõ sit. Sed ex potẽtia peccandi liberi arbitrij, quæ vt sic, nec per se, nec per accidens est a Deo, vt alibi patet. Tertia est, quod in litera dicitur, Nisi forte in voluntarijs. Nõ quia dubia est, sed quia non est necesse in voluntarijs inuenire huiusmodi falsitatẽ. Vel quia adhuc de voluntarijs non est determinatum.

¶ Secunda vero cõclusio. f. Falsitas secundum quid est in rebus, dupliciter declaratur. Res naturales relate ad intellectũ nostrũ, sunt & significantur, & causę, & significantur quandoque secundum id quod non inest, & natæ sunt quædam facere de se falsam opinionem: ergo vere quo modo in eis potest dici falsitas secundum quid. Antecedens patet quo ad omnes partes inductiue. Consequentia autem probatur ex ratione falsi: & confirmatur vtrumq; membrum authoritatibus Auguſt. & Aristot. vt patet in litera. Omnia clara sunt.

Super quæstionis XVII. Art. II.

TItulus ex principio corporis est clarus.

¶ In corpore duo. Primo declarat tituli sensum, secundo respondet quæsito ibi. Sic autem.

¶ Quo ad primum dicit, quod sensus quæstionis est, vtrum sensus sit falsus. idest habens falsam apprehensionem. idest apprehendat rem aliter quàm est: & non vtrum sit falsus. idest cognoscat, vel dicat falsum. probatque hoc ex veritate sensus: quia eodem

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrum in sensu sit falsitas.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd in sensu non sit falsitas. Dicit enim Auguſt. in* lib. de vera religione. Si omnes corporis sensus ita nuntiant ut officiũ tur, quid ab eis amplius exigere debemus ignoro. Et sic videtur ꝙ ex sensibus non fallamur. & sic falsitas in sensu non est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd res per se non fallunt, sed per accidens. Dant enim occasionem falsitatis, eo quòd similitudinem eorum gerunt, quorum non habent existentiã.

¶ Ad Tertium dicendum, quòd per comparationem ad intellectum diuinum non dicuntur res falsæ, quòd esset eas esse falsas simpliciter: sed per comparationem ad intellectum nostrum, quòd est eas esse falsas secundũ quid.

¶ Ad Qvartvm quod in oppositum obijcitur, dicendum, quod similitudo, vel repræsentatio deficiens, nõ inducit rationem falsitatis, nisi inquantum præstat occasionem falsæ opinionis. Vnde non vbicunque est similitudo dicitur res falsa: sed vbicunque est talis similitudo, quæ nata est facere opinionem falsam: non cuicunque, sed ut in pluribus.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrum in sensu sit falsitas.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd in sensu non sit falsitas. Dicit enim Auguſt. in* lib. de vera religione. Si omnes corporis sensus ita nuntiant ut officiũ tur, quid ab eis amplius exigere debemus ignoro. Et sic videtur ꝙ ex sensibus non fallamur. & sic falsitas in sensu non est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd res per se non fallunt, sed per accidens. Dant enim occasionem falsitatis, eo quòd similitudinem eorum gerunt, quorum non habent existentiã.

¶ Ad Tertium dicendum, quòd per comparationem ad intellectum diuinum non dicuntur res falsæ, quòd esset eas esse falsas simpliciter: sed per comparationem ad intellectum nostrum, quòd est eas esse falsas secundũ quid.

¶ Ad Qvartvm quod in oppositum obijcitur, dicendum, quod similitudo, vel repræsentatio deficiens, nõ inducit rationem falsitatis, nisi inquantum præstat occasionem falsæ opinionis. Vnde non vbicunque est similitudo dicitur res falsa: sed vbicunque est talis similitudo, quæ nata est facere opinionem falsam: non cuicunque, sed ut in pluribus.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrum in sensu sit falsitas.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd in sensu non sit falsitas. Dicit enim Auguſt. in* lib. de vera religione. Si omnes corporis sensus ita nuntiant ut officiũ tur, quid ab eis amplius exigere debemus ignoro. Et sic videtur ꝙ ex sensibus non fallamur. & sic falsitas in sensu non est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd res per se non fallunt, sed per accidens. Dant enim occasionem falsitatis, eo quòd similitudinem eorum gerunt, quorum non habent existentiã.

¶ Ad Tertium dicendum, quòd per comparationem ad intellectum diuinum non dicuntur res falsæ, quòd esset eas esse falsas simpliciter: sed per comparationem ad intellectum nostrum, quòd est eas esse falsas secundũ quid.

¶ Ad Qvartvm quod in oppositum obijcitur, dicendum, quod similitudo, vel repræsentatio deficiens, nõ inducit rationem falsitatis, nisi inquantum præstat occasionem falsæ opinionis. Vnde non vbicunque est similitudo dicitur res falsa: sed vbicunque est talis similitudo, quæ nata est facere opinionem falsam: non cuicunque, sed ut in pluribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæst. XVII. Art. III.

dem modo in eo inuenitur veritas. scilicet vt consistit in apprehensione rei sicut est. Et sic etiam patet, quid significat falsitas sensus. scilicet apprehendere rem aliter quam est.

¶ Quo ad secundum, conclusio respondetur quæsito est. Sensus respectu proprij obiecti non est falsus nisi per accidens: sed respectu sensibilis communis & per accidens, est falsus. Probatur. sensus sic cognoscit res vt assimilatur eis: ergo quadam per se primo: quædam per se non primo: & quædam per accidens cognoscit. ergo respectu sensibilis proprij non nisi per accidens falsitas, respectu vero aliorum falli potest. Antecedens patet. Consequentia autem prima probatur: quia tam perfecte similitudo in sensu inuenitur. scilicet per se primo &c. Secunda autem consequentia in littera non probatur, nisi ex hoc, q̃ ad per se primo sensibile, directe sensus refertur. ad alia vero ex consequenti, vel per accidens. In articulo tamen sequenti ratio assignabitur. Quo ad exceptionem tamen, idest nisi per accidens, manifestatur. & de quali accidente intelligitur: quia de indispositione organi. Et probatur, quia hoc est commune omnibus passibus. scilicet indispositionem eius impedire receptionem formæ. Et confirmatur experientia in sensu gustus.

¶ In responsione ad primum, nota distinctionem in sensus ex quæstio. de ver. q. 1. art. 2. Sensus dupliciter. Vno modo vt cognoscit res: secundo vt offert superiori potentiæ. & hoc dupliciter, sicut & vt res quædam, & vt indicatiuus rerum. Primo modo sensus tractatus est hic, & ibidem est, quod est verus respectu proprii sensibilis &c. Secundo autem modo, scilicet vt res offerens se in actu secundo superiori, est semper simpliciter verus, sicut & cæteræ res, iuxta determinationem in articulo præcedenti. Sit hoc modo accepit sensum Augustin. in authoritate inducta. Tertio autem modo, scilicet vt nuncius rerum, est falsus quandoque causaliter: quia natus est plures facere falsa æstimationem de re. Semper ergo sensus facit veram assimilationem de dispositione propria, sed non de dispositione rerum sensu tentarum. & hoc intendit responsio littere hanius, distinguens iudicium ex sensibus duplex, s. de ipso sensu in actu, & de re sentita. Et quo ad primum non fallimur per sensum, sed quo ad secundum.

¶ 2 Prat. Philosophus dicit in 4. metaphy. q̃ falsitas no est propria ie nisi, sed phantasie.

¶ 3 Prat. Inia complexis n̄ est verum nec falsum, sed solum in complexis. sed componere & dividere nō pertinet ad sensum. Ergo in sensu non est falsitas.

¶ Sed Contra est, q̃ dicit Augst. in *lio. Soliloq. Apparet nos in omnibus sensibus sæpissime leno cinante falli.

¶ Respondeo dicendum, q̃ falsitas non est quærenda in sensu, nisi secundum ibi est veritas. Veritas autem non sic est in sensu, ut sensus cognoscat veritatem, sed in quantum verum apprehensionem habet de sensibilibus, ut * supra dictum est. Quod quidem contingit, eo quod apprehendit res ut sunt. Vnde contingit falsitatem esse in sensu ex hoc, quod apprehendit, vel iudicat res aliter quam sunt. Sic autem se habet ad cognoscendum res, inquantum similitudo rerum est in sensu. Similitudo autem alicuius rei est in sensu tripliciter. Vno modo primo & per se, sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorum sensibilium. Et alio modo per se, sed non primo: sicut in visu est similitudo figuræ, vel magnitudinis, & aliorum communium sensibilium omnium. Tertio modo, nec primo, nec per se, sed per accidens. Sicut in visu est similitudo hominis, non inquantum est homo, sed inquantum huic colorato accidit esse hominem. Et circa propria sensibilia sensus non habet falsam cognitionem, nisi per accidens 6, & in paucioribus, ex eo scilicet, quod propter indispositionem organi, non conuenienter recipit formam sensibilem: sicut: & alia passiua propter suam indispositionem deficienter recipiunt impressionem agentium. Et inde est, q̃ propter corruptionem linguæ, infirmis dulcia amara esse videntur. De sensibilibus vero communibus & per accidens, potest esse falsum iudicium etiam in sensu recte dispositio, quia sensus non directe refertur ad illa, sed per accidens, vel ex consequenti, inquantum refertur ad alia.

¶ Ad Primum ergo dicendum, quod sensum affici, est ipsum eius sentire. Vnde per hoc quod sensus ita nunciant, sicut afficiuntur, sequitur quod non decipiamur in iudicio, quo iudicamus nos sentire aliquid: sed ex eo quod sensus aliter afficitur interdum quam res sit, sequitur quod nunciet nobis aliquando rem aliter quam sit. Et ex hoc fallimur per sensum circa rem, non circa ipsum sentire.

¶ Ad Secundum dicendum, quod falsitas dicitur non esse propria sensui: quia non decipitur circa proprium obiectum. Vnde in alia translatione planius dicitur, quod sensus proprij sensibilis falsus non est phantasiæ autem attribuitur falsitas: quia representat similitudinem rei etiam absentis. Vnde quando aliquis conuertitur ad similitudinē rei tanquam ad rē ipsam, prouenit ex tali apprehensione falsitas. Vnde etiam Philosophus in * quinto metaphy. dicit, q̃ umbræ, & picturæ, & somnia dicuntur falsa, in quantum non subsunt res, quarum habent similitudinem.

¶ Ad Tertium dicendum, quod ratio illa procedit, q̃ falsitas non sit in sensu, sicut in cognoscēte verum & falsum.

Articulus III.

Verum falsitas sit in intellectu.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur quod falsitas non sit in intellectu. Dicit. enim Augustin. in * libr. 83. quæst. Omnis qui fallitur, id in quo fallitur, non intelligit. Sed falsum dicitur esse in aliqua cognitione, secundum quod per eam fallimur. Ergo in intellectu non est falsitas.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in † tertio de anima, q̃ intellectus semper est rectus. Non ergo in intellectu est falsitas.

¶ Sed contra est, quod dicitur in tertio de anima, q̃ vbi compositio intellectuum est, ibi verum, & falsum

multitudo autem proportionalis est, Sicut sensus visus se habet ad sensibile proprium. ita intellectus ad quod quid est. Et sicut ille in formatus directe similitudine proprij sensibilis, ita hic similitudine quidditatis. Et propterea in neutro, vt sic, est falsitas. Sicut quioque ille se habet ad sensibilia communia, & per accidens, ita hic ad iudicandum de consequentibus, vel accidentibus quidditati, quod sic componendo, vel dividendo. Et propterea in vtroque potest esse falsitas.

¶ Circa antecedens aduerte, q̃ potest bene & male interpretari. Male quidem, si intelligatur q̃ esse rei naturalis non potest deficere. hoc enim non est verum, nisi in rebus incorruptibilibus. Bene autem si intelligatur, q̃ esse rei naturalis non potest deficere, ipsa re naturali salua, & sic intendit littera. vnde dicit, q̃ nulla res naturalis potest deficere, sed dicit, q̃ non potest deficere ab esse quod sibi competit secundum suam formam, tanquam si diceret, q̃ nulla res habens aliquam formam, dum habet illam, potest deficere ab esse, quod conuenit secundum illam. Et est propositio p̃ se nota, quia esse, est de ratione formæ, ut patet 7. Metaph.

¶ Circa probationem consequētiæ, illam s. proportionalem, Sicut res habet esse per propriam formā, ita virtus cognoscitiua cognoscere per similitudinem rei cognitæ. aduerte, q̃ cognoscere, est ipsū esse speciei cognoscibilis, quādo est uere actu in genere cognoscibili. sicut diximus, q̃ in telligere est ipsū esse speciei intelligibilis actu in genere intelligibili, & non medio modo existentis, ita q̃ hoc est commune omni cognoscitiuæ virtuti, siue sensitiui, siue intellectiui ordinis, s. q̃ cognoscere est esse speciei, qua cognoscit, sumendo illam speciem, quicquid illa sit, in actu in genere cognoscibili, quæ quid sit de ée eius actu in genere entium. Et hoc est val de notandum pro notitia partis sensitiuæ, & intellectiuæ.

¶ Quo ad secundum, est hæc conclusio. Falsitas est in intellectu componente dupliciter. s. formaliter & obiectiue. probatur, & manifestatur. Probatur quidem, quia uerius est in eodem intellectu eisdem modis. Manifestatur vero ex differentia ad sensum, vt patet.

¶ Quo ad tertium ponitur conclusio vna cum sue corollario. conclusio est. Falsitas est in intellectu quod quid est per accidens. probatur & manifestatur. Probatur quidem sic. Falsitas per se est in compositione intellectuum tantum. ergo in intellectu quod quid est habet locum ratione compositionis admixtæ. ergo inuenitur in eo per accidens. omnes consequentiæ sunt notæ. Prima. n. fundatur super hoc, q̃ ex primo tali, cætera oportet dici talia, inquantum participant illud, vt patet primo posteriorum. secunda super hoc, q̃ non est de ratione quod quid est, esse cōpositum. quod etiam patet. Manifestatur autem conclusio distinguendo duos modos, quibus compositio admiscetur intellectui circa quod quid est. Primus consistit in coniunctione diffinitionis cum diffinito. secundus in coniunctione partium diffinitionis, vt patet in littera. & differunt in hoc hi modi, q̃ error in secundo, constituit quod quid est in se falsum: primum autem falsum huic.

¶ Corollarium est, q̃ in cognoscendo quidditates simplices, intellectus non potest esse fallus, sed aut verus, aut nullus.

¶ Circa primum modum falsitatis, & hoc corollarium, occurrit dubium, Tum quia coniunctio diffinitionis cum diffinito est extra intellectum quod quid est. Intellectus enim quod quid est linea, non dicit, Linea est longitudo, cuius extrema sunt duo puncta. sed dicit tantum, Longitudo, cuius extrema sunt duo puncta. hæc. n. est diffinitio, q̃ solā constat ad primā operationem intellectu,

spectare. Illud autem totum. Linea, est longitudo &c. ab intellectu componente dicitur. sicut etiam dī, Linea est curua, vel recta, cuius ergo magis falsitas illius coniunctionis quām huius primæ imponitur operationi. Tum quia iste modus falsitatis ita habet locum in simplicibus, sicut in compositis: potest enim simplicissimus cōceptus iungi, cui non conuenit quid dictatiue. Et sic in simplicibus potest ecia esse error per accidens, cuius op positum littera sonat in corollario.

¶ Ad euidentiā horum scito, quòd sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: & propterea quantū differt coniunctio diffinitionis cum diffinito a coniunctione cum cæteris, tantum interest vt exigatur cognitio illius cōiunctionis ad quod quid est, & non cōiunctionis cū aliis. Coniuncta enim diffinitionis cū diffinito, dat diffinitioni q̃ sit quod quid est. Nulla enim ratio est quidditas, nisi inquātum est alicuius entis quidditas. Et propterea cognoscere quod quid est, non contingit, nisi cognoscatur coniunctio diffinitionis cum diffinito. Si enim cognosceret diffinitio nesciendo cuius rei sit, nō sciretur qa idditas aliqua, sed quid significat nomē: sic enim se haberet huiusmodi diffinitionem apprehendens, sicut modo se habet formans conceptum motus aurei, vel cuiuscunque alterius figmēti ex non impossibilibus. non sic autem se hēt ad quod quid est, coniūctio cum passionibus, & alijs: quoniam absque illis, quidditatis ratio saluatur. Quia ergo quod quid est, essentia liter exigit in essendo id cuius est, quāmuis non hoc vel illud, oportet vt etiam in cognosci illud exigat: ac per hoc illa coniunctio ad primam spectat operationem intellectus, sicut & coniunctio partium diffinitionis, quamuis hæc vltima magis. Et quoniam coniunctio diffinitionis cum diffinito, si secundum se iudicetur, consurgit ex compositione diffiniti (nisi. n. esset compositum, locum in eo non haberet abstractio diffinitionis ab eo, quantum est ex se, cum nihil abstrahat secūdum se ab omnino se ipso) propterea si aliqua quidditas inuenitur ita simplex, vt sic rei simplicis quidditas, circa illam nullus ex part e sua error esse potest, sicut nulla est cōpositio. Et per hoc patet risio ad obiecta.

¶ In risione ad primum aduerte, q̃ ideo quidditas dī proprium obiectum intellectus, quia iute llectus in eōi se habet ad quidditatem, sicut visus ad coloré, ita q̃ per se primo cognoscit quod quid est, & ab ipso tñ perficitur, & monetur per se primo. Huius aūt rō assignatur, Tum quia species intelligibilis primo est quidditatis, vt in corpore articuli dī. Tum quia in quod quid ex, claditur cognitio oīs complexionis, siue conuenientis, siue disconuenientis, adeo q̃, si quis perfecte penetraret quidditates rerum, perfecte intelligeret in eis oēs propōnes de earum accidentib. vt inferius in tractatu de Angelis patebit: Tum quia q̃ quid est, cognoscibile est ex se. cōplexio aūt non nisi ex qd quid est. In cuius signū principia cognoscimus, inquantū terminos cognoscimus, vt dī primo Poster. Et oēs dubitationes resoluendo in quod quid est iudicamus.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis XVII. Arti. IIII.*

IN titulo, ly contraria, sumitur pro specie, vt contrarietas distinguitur contra alias oppositiones, ut patet.

¶ In corpore, vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Verū & falsum sunt cōtraria. Probatur sic. Falsum est ens, vel videri ens non esse, aut non ens esse: ergo falsum significat receptionem inadæquatam rei: ergo falsum ponit aliquid & determinat sibi subiectum, ergo nec contradictorie, nec priuatiue, sed contrarie opponitur vero. Antecedens probatur ex quarto Metaphysicorū, tex. 27. Prima consequentia patet, & ex significatione veri, quia scilicet ponit acceptionē adæquatam rei, cōfirmatur. Secunda autem est ex se cuidēs, quia acceptio dissormis aſſ aliquid. Vltima autē probatur ex differentia inter opposita cōtradictorie, priuatiue, & contrarie, quia scilicet in illa alterū est pura negatio absque subiectō, in secunda negatio in subiecto, in tertia positio in subiecto.

¶ Aduerte hic, q̄ litera supponit verum & falsum opponi, tanquam per se notum: & solum modum oppositionis venatur ac determinat. Et ideo consequentia tertia nullam patitur calumniam. Confirmatio quoque primæ consequentiæ ex significatione veri valde est cax, si quarto Metaphysicorum creditur: quoniam ibidem nulla disparitas, quo ad significare positium ponitur, & tamē vtrumq; diffinitur. Verum n, inquit Aristoteles est ens esse, & non ens non esse. falsum autem ens non esse, & non ens esse. Vnde qua ratione verum significat positium, scilicet enuntiationem enti & non enti conformem, eadem falsum significat enuntiationem vtrique disformem, & non significat negationem conformitatis, vt illi in litera recitati putauerunt.

¶ Circa primum consequens, s. falsum ponit acceptionem inadæquatam rei, aduerte, quòd dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd falsum significet formaliter acceptionem dissormem, vt nigrum, colorem congregatiuum. Alio modo, quòd ponat relationem dissormitatis formaliter, & acceptionem sufficienter: sicut dissimile significat relationem, & ponit qualitatem. Primo modo non potest intelligi: quoniam sequeretur quòd vnum contrariorum formaliter sumptum transiret in reliquum: quod non est intelligibile. non enim potest percipi quod albedo fiat nigredo: sed quod res quæ est alba mutetur in nigram. patet aūt sequela ex prædicamentis, vbi dr, q̄ eadem numero oratio suscipit verum & falsum. ergo illa non sunt contraria.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd id, quod est in rebus, est veritas rei: sed id quod est ut apprehensum est verum intellectus, in quo primo est veritas. Vnde & falsum est id, quod non est ut apprehensum. Apprehendere autem esse, & non esse, contrarietatem habet, sicut probat Philosophus in 2. periherm. * quòd huic opinioni, Bonum est bonum: contraria est, Bonum non est bonum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ falsum non fundatur in vero sibi contrario, sicut nec malum in bono sibi contrario, sed in eo quod sibi subijcitur ᵍ. Et hoc ideo in vtroque accidit: quia verum & bonum contraria sunt falso & malo, & conuertuntur cum ente. Vnde sicut omnis priuatio fundatur in subiecto, quod est ens: ita d omnē malum fundatur in aliquo bono, & omne falsum in aliquo vero.

¶ Ad tertiū dicendum, quòd quia contraria & opposita priuatiue nata sunt fieri circa idem, ideo Deo prout in se consideratur, non est aliquid ȝrium, neq; rōne suæ bonitatis: neq; rōne suæ veritatis: q̄a in intellectu eius non pōt esse falsitas aliqua. Sed in apprehēsione nostra habet aliquid contrariū: ni veræ opinioni de ipso contrariatur falsa opinio. Et sic idola mendacia dicuntur: opposita veritati diuinæ, inquantum falsa opinio de idolis, contrariatur veræ opinioni de vnitate Dei.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum verum & falsum sint contraria.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd verum & falsum nō sint contraria. Verum enim & falsum opponuntur, sicut quod est, & quod non est. nam verū est id quod est, vt dicit *. Aug. Sed quod est, & quod non est, nō opponuntur vt contraria. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ 2 Præterea. Vnum contrariorum non est in alio: sed falsum est in vero. Quia sicut dicit Aug. † in lib. soliloq. Tragedus non esset falsus Hector, si non esset verus Tragedus. Ergo verū & falsum non sunt contrario.

¶ 3 Præterea. In Deo non est cōtrarietas aliqua. Nihil enim diuinæ substantiæ est contrarium, ut dicit Augu. 12. de ciuit.* Dr: sed Deo opponitur falsitas, nam Idolum in scriptura mendacium nominatur. Ierc. 8. Apprehenderunt mendacium glos.* . id est, idola. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ Sed contra est quod dicit Philosophus in secundo periher *. Ponit. n. falsam opinionem veræ contrariam.

¶ Respondeo dicendum, quòd verum & falsum opponuntur vt contraria, & non sicut affirmatio & negatio, vt quidam dixerunt.

¶ Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd negatio neque ponit aliquid, neque determinat sibi aliquod subiectum. Et propter hoc potest dici tam de ente, quàm de non ente: sicut non videns & non sedens. Priuatio autem non ponit aliquid, sed determinat sibi subiectum ᵉ. Est enim negatio in subiecto, vt dicitur 4. Metaphys.* Cæcum enim non dicitur, nisi de eo quod est natum videre. Contrarium vero & aliquid ponit, & subiectum determinat. Nigrum enim est aliqua species coloris. Falsum autem aliquid ponit. Est enim falsum (ut dicit Philosophus 4. Metaphysi.) ex eo quod dicitur, vel videtur aliquid esse quod non est, vel non esse quod est. Sicut enim verum ponit acceptionem adæquatam rei, ita falsum acceptionem rei non adæquatam, vnde manifestum est, quòd verū & falsum sunt contraria.

¶ Ad primumergo dicendum, quòd id, quod est in rebus, est veritas rei: sed id quod est ut apprehensum est verum intellectus, in quo primo est veritas. Vnde & falsum est id, quod non est ut apprehensum. Apprehendere autem esse, & non esse, contrarietatem habet, sicut probat Philosophus in 2. periherm. * quòd huic opinioni, Bonum est bonum: contraria est, Bonum non est bonum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ falsum non fundatur in vero sibi contrario, sicut nec malum in bono sibi contrario, sed in eo quod sibi subijcitur ᵍ. Et hoc ideo in vtroque accidit: quia verum & bonum contraria sunt falso & malo, & conuertuntur cum ente. Vnde sicut omnis priuatio fundatur in subiecto, quod est ens: ita d omnē malum fundatur in aliquo bono, & omne falsum in aliquo vero.

¶ Ad tertiū dicendum, quòd quia contraria & opposita priuatiue nata sunt fieri circa idem, ideo Deo prout in se consideratur, non est aliquid ȝrium, neq; rōne suæ bonitatis: neq; rōne suæ veritatis: q̄a in intellectu eius non pōt esse falsitas aliqua. Sed in apprehēsione nostra habet aliquid contrariū: ni veræ opinioni de ipso contrariatur falsa opinio. Et sic idola mendacia dicuntur: opposita veritati diuinæ, inquantum falsa opinio de idolis, contrariatur veræ opinioni de vnitate Dei.

QVESTIO XVIII.

De vita Dei, in quatuor Articulos diuisa.

QVONIAM autem intelligere viuentiū est, post consideratione de scientia & intellectu diuino, considerandum est de vita ipsius.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quorum sit viuere.

¶ Secundo, Quid sit uita.

¶ Tertio, Vtrum vita Deo conueniat.

¶ Quarto, Vtrum omnia in Deo sint vita.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnium naturalium rerum sit viuere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd omnium rerum naturalium sit viuere. Dicit enim Philosophus in octauo physicorum *, quòd metus est ut vita quædā natura existentibus omnibus. Sed omnes naturales participant motum. Ergo omnes res naturales participant vitam.

¶ 2 PRÆTEREA. Plantæ dicuntur viuere, inquantum habent in seipsis principium motus augmenti & decrementi. Sed motus localis est perfectior & prior secūdum naturam quàm motus augmenti & decrementi, vt probatur in 8. Physico. * Cum igitur omnia corpora naturalia habeant aliquod principium motus localis, videtur quòd omnia corpora naturalia viuant.

¶ 3 Præterea Inter corpora naturalia imperfectiora sunt elementa. Sed eis attribuitur vita, dicunt enim aquæ uiuæ. Ergo multo magis alia corpora naturalia vitam habent.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Dionysi. 6. capitu. de diuinis nomi. * quòd plantæ secundum vltimā resonantiam vitæ habent viuere. Ex quo potest accipi, quòd vltimum gradum vitæ obtinent plantæ. Sed corpora inanimata sunt infra plantas. Ergo eorum non est viuere.

¶ Respondeo dicendum, quòd ex his, quæ manifestè viuunt, accipere possumus, quorum sit viuere, & quorum non sit viuere. Viuere autem manifestè animalibus conuenit. Dicitur enim in libro de vegetabilibus *, quòd vita in animalibus manifesta est. Vnde secundum illud oportet distinguere viuentia à non viuentibus, secundū quod animalia dicūtur viuere. hoc autem est in quo primo manifestatur vita, & in quo vltimo remanet.

¶ Primo autem dicimus animal viuere, quando incipit ex se motum habere, & tandiu iudicatur animal viuere, quandiu talis motus in eo apparet: quandovero iam ex se non habet aliquem motum, sed mouetur tantum ab alio, tūc dicitur animal mortuum per defectum vitæ. Ex quo patet, quòd illa proprie sunt viuentia, quæ seipsa secundum aliquam speciem motus mouent, siue accipiatur motus propriè, sicut motus dicitur actus imperfecti, id est existentis in potentia, siue motus accipiatur communiter, prout motus dicitur actus perfecti, prout intelligere & sentire dicitur moueri, vt dicitur in tertio de anima *: ut sic viuentia dicantur quæcunque se agunt ad motū, vel operationem aliquam: ea vero, in quorum natura non est vt se agant ad aliquem motum, vel operationem, uiuentia dici non possunt, nisi per aliquā similitudinem.

¶ Ad primumergo dicendum, quòd uerbum illud Philosophi, potest intelligi uel de motu primo. I. corporum cælestium, uel de motu communiter. Et utroque modo motus dicitur quasi uita corporum naturalium per similitudinem, & non per proprietatem. Nam motus cœli est in uniuerso corporalium naturarum, sicut motus cordis in animali, quo conseruatur uita. Similiter etiam quicunque motus naturalis hoc modo se habet, ad res naturales, ut quædam similitudo uitalis operationis. Vnde si totum uniuersum corporale esset unum animal, ita q̄ iste motus esset à mouente intrinseco, ut quidam posuerūt, sequeretur quod motus esset uita omnium naturalium corporum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd corporibus grauibus & leuibus non competit moueri nisi secundum quòd sunt extra dispositionem suæ naturæ, utpote cum sunt extra locum proprium: cum enim sunt in loco proprio & naturali, quiescūt. Sed plantæ & aliæ res uiuentes: mouentur motu uitali, secundum hoc, quòd sunt in sua dispositione naturali, non autem in accedendo ad eam, uel in recedendo ab ea: imo secundum quòd recedunt a tali motu, recedunt à naturali dispositione. Et præterea corpora grauia & leuia mouentur à motore extrinseco, uel generante qui dat formam: uel remouente prohibens, ut dicitur in 8. physico. * & ita non mouent seipsa, sicut corpora uiuentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aquæ uiuæ dicuntur quæ habent continuum fluxum. Aquæ enim stātes, quæ non continuantur ad principium continuē fluens; dicuntur mortuę, ut aquę cisternarum & lacunarum. Et hoc dicitur per similitudinem. Inquantum n. videntur se mouere, habent similitudinem uitæ. sed tamen non est in eis uera ratio uitæ, quia hunc motum nō habent à seipsis, sed à causa generāte eas, sicut accidit circa motum aliorum grauium, & leuium.

ARTICVLVS II.

Vnum uita sit quędam operatio.

AD SECVNDVM sic procedi-

¶ Super quæstio. XVIII. Arti. I.

TItulus clarus. ¶ In corpore vnæ conclusio responsiua quæsito. Illa propriè sunt viuentia, quæ seipsa secundum aliquam speciem motus mouent. Hæc conclusio primo probatur, deinde explanatur. Probatio est. Differentia viuentium a non viuentibus, ex manifeste viuentibus sumenda est. ergo ex vita animalium. ergo ex eo in quo primo manifestatur vita, & in quo vltimo remanet. ergo ex mouere seipsum. ergo illa proprie sunt viuentia, quæ seipsa secundum speciem aliquam motus mouent. Prima consequentia probatur authoritate libri de vegetabilibus. tertia autem probatur, quia tandiu iudicatur animal viuere, quandiu ex eo motus apparet &c. Explanatur vero quo ad terminos, dicendo quod ly motus communiter sumitur, & ab opposito, quia quę non se agunt non nisi similitudinariæ viuere dicunt.

¶ In responsione ad secundū. Aduerte quod non intendit litera limitare conclusionem iam probatam, quasi adenda fuisset hæc particula. s. in sua natura dispositione, sed intendit, q̄ ex ista differentia, scilicet & grauia & leuia non mouent se in sua naturali dispositiōe, viuētia autem sic, habetur q̄ illis nō conuenit absolute mouere se, sed viuentibus tantum, propterea q̄a hinc manifestatur, q̄ motus illorū per se spectat ad acquisitum ad perfectionem naturale, & consequenter spectat ad complementum generationis ipsorum. Et quia nihil generat se, sed ab eo a quo generatur completur suum generari, ideo motus grauium & leuium generanti attribuit. In motu autem viuentium manifeste patet nihil horum inuenīri. Et propterea sola viuentia seipsa mouent. Et hæc sunt valde notanda in materia de motu grauium & leuium, quoniam subtilissima & clarissima ratio eorum motus hinc habetur.

¶ Super quæstio. XVIII. Arti. II.

TItulus clarus est. ¶ In corpore vna cōclusio responsiua

Universidad de Deusto
Biblioteca

sponsua quæsito, vita proprie est esse subsistentiale, minus proprie vero est operatio. Hæc conclusio quo ad vtrumque partem simul probat sic. Intellectus noster accipit a sensu, ergo ex his, quæ apparent exterius de re, cognoscimus essentiam, ergo pleraque ex proprietatibus exterioribus imponunt nomina ad significandas essentias rerū, ergo hmōi nomina quandoque accipiuntur proprie pro ipsis essentijs, & minus proprie pro proprietatib. à quib. imponuntur, ergo vitæ nomen sumitur proprie pro substātia cuius naturæ conuenit mouere se, & minus proprie pro operatione vitali, ergo viuere proprie nihil aliud est, quam esse in tali natura. ergo vita significat hoc ipsum. ergo vitum non est prædicatum accidentale, sed substantiale. ergo de primo ad vltimum, vita proprie est esse subsistentiale, minus proprie est operatio. Prima consequentia secundū duo clausa in consequente, scilicet exteriora & quiditas, ex duobus antecedēte clausis, scilicet intellectu & sensu, probatur. Primum est, quia intellectus est cognoscitivus quiditatis rei. Secundum vero est, quia accidentia exteriora sunt propria sensus. Secunda consequentia probatur, quia sicut cognoscim⁹, sic nominamus. Tertia declaratur in hoc nomine corpus, respectu substantiæ & quantitatis. Quarta probatur, quia vitæ nomen sumitur ex exterius apparente, scilicet mouere se, &c. Quinta per se nota relinquitur. Sexta probatur, quia vita non differt a vivere nisi penes modum significandi, scilicet in abstracto, & declaratur exemplus cursus. Septima est per se

¶ Tex. 23. & 24. text. 2

¶ Li. 2. de anima. text. 37. to. 2

Q. præced. ar. 3

Dist. 2. qq. 1. ar. 1.

Q. 13. Art. 2.

60 b.

¶ Li. 9. Ethi. cap. 10. 5

dam operatio. Nihil enim diuiditur nisi per ea, quæ sunt sui generis. Sed viuere diuiditur per operationes quasdam, vt patet per Philosophum in 2. lia de anima *: qui distinguit viuere p quatuor. s. alimento vti, sentire, moueri secundum locum, & intelligere. ergo vita est operatio quædam.

¶ 2 Præterea. Vita actiua dicitur alia esse à contemplatiua. Sed contemplatiua & actiuis non diuersificantur nisi secundum operationes quasdam. ergo vita est quædam operatio.

¶ 3 Præterea. Cognoscere Deum est operatio quædam, hæc autem est vita, vt patet per illud Io. 17. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum. Ergo vita est operatio.

¶ Sed contra est, quod dicit Philosophus in 2. de anima *, Viuere, viuentibus est esse.

¶ Respondeo, Dicendum, quòd (sicut ex dictis patet*) intellectus noster, qui proprie est cognoscitiuus d quidditatis rei vt proprij obiecti, accipit à sensu e: cuius propria obiecta sūt accidentia exteriora. Et inde est, ꝙ ex his, quæ exterius apparent de re, deuenimus ad cognoscendam essentiā rei. Et quia sic nominamus aliquid sicut cognoscimus illud (vt supradictis patet*) inde est, ꝙ plerumque à proprietatibus exterioribus imponuntur nomina ad significandas essentias rerum. Vnde huiusmodi nomina, quandoque accipiuntur propriè pro ipsis essentijs rerum, ad quas significandas principaliter sunt imposita e: aliquando autem sumuntur pro proprietatibus, à quibus imponuntur, & hoc minus propriè. Sicut patet ꝙ hoc nomen corpus impositū est ad significandū quoddam genus substantiarum, ex eo ꝙ in eis inueniuntur tres dimensiones. Et ideo aliquando ponitur hoc nomen corpus ad significandas tres dimensiones, secundum quod corpus ponitur species quantitatis. Sic ergo dicendum est & de vita. nam vitæ nomen sumitur ex quodam exterius apparenti circa rem, quod est mouere seipsum, non tamen est impositum hoc nomen ad hoc significandum, sed ad significandam substantiam, cui conuenit secundum suam naturam mouere seipsam, vel agere se quocunque modo ad operationem. Et secundum hoc, viuere nihil aliud est, quàm esse in tali natura, & vita significat hoc ipsum, sed in abstracto. sicut hoc nomen cursus significat ipsum currere in abstracto e. Vnde viuum non est prædicatum accidentale, sed substantiale. Quandoq; tamen vita sumitur minus propriè ꝙ operationibus vitæ, à quibus nomen vitæ assumitur, sicut dicit Philosophus 9. Ethi. * ꝙ viuere principaliter est sentire, vel intelligere.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ Philosophus ibi accipit viuere pro operatione vitę. Vel dicēdum est melius, ꝙ sentire & intelligere & huiusmodi, quandoque sumuntur pro quibusdam operationibus, quandoque autem pro ipso esse hc operantium. Dicitur enim 9. Ethic. * ꝙ viuere est sentire, vel intelligere, id est habere naturam ad sentiendum, vel intelligendum: & hoc modo distinguit Philosophus viuere per illa quatuor. Nam in illis inferioribus quatuor sunt genera viuentium; quorum quædam habent naturam solum ad vtrenium alimento, & ad consequentia, quæ sunt augmentum & generatio. quædam vltetius ad sentiendum, vt patet in animalibus immobilibus, sicut sunt ostrea. quædam vero cum his vlterius ad mouendum se secundum locum, sicut animalia perfecta vt quadrupedia, & volatilia, & huiusmodi: quædam vero vlterius ad intelligendum, sicut homines.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ operæ vitæ dicuntur, quorum principia sunt in operantibus, vt seipsos inducant in tales operationes. Contingit autem aliquorum operum inesse hominibus non solum principia naturalia (vt sunt potentiæ naturales) sed etiam quædam superaddita, vt sunt habitus inclinantes ad quædam operationum genera, quasi per modum naturæ. & facientes illas operationes esse delectabiles. Ex hoc dicitur, quasi per quandam similitudinem, ꝙ illa operatio quæ est homini delectabilis, & ad quam inclinatur, & in qua cōuertatur, & ordinat vitam suam ad ipsam, dicitur vita hominis. Vnde quidam dicuntur agere vitam luxuriosam, quidam vitam honestam. & per hunc modum vita contemplatiua ab actiua distinguitur. & per hunc etiam modum cognoscere Deum dicitur æterna. Vnde patet solutio ad tertium.

nota. Et confirmatur nihilominus secunda pars conclusionis authoritate 9. Ethic.

¶ Li. 9. Ethi. cap. 10. 5

¶ *Super quæstio. XVIII. Art. III.*

In titulo, conueniat, intelligitur formaliter, nā virtualiter Deo vitę perfectionem conuenire in quæstio. 4. probatum est.

¶ In corpore vna conclusio respōsiua quæsito. Vita maxime propriè i Deo est. vbi antequam probetur, nota quòd author aliud q̄rit, & aliud respondet. Quæritur enim simpliciter quæstionem an est de vita Dei. Respondet aūt de eminentissimo modo viuendi, scit autem hoc, quoniam Deum viuere, ex supradictis fuerat manifestum, cum declaratum iam sit ipsum esse intellectualis naturæ. Sed quomodo viuat, ex propriis ostendendum erat. probatur ergo sic. Viuere dicuntur aliqua inquantum operantur ex seipsis, non quasi ab alijs mota. ergo quanto perfectius hoc conuenit alicui, tanto perfectius in eo inuenitur vita. ergo mouentia se quo ad finem, formam, & executionem, perfectius viuunt, quàm mouentia se quo ad formam & executionem tantum: & hæc, quàm mouentia se tantum quo ad executionem. ergo illud, cuius natura est ipsum esse & intelligere, & id quod naturaliter habet non determinatur sibi ab alio, obtinet summum vitæ gradum. ergo in Deo maxime est vita.

385 369

¶ Ad euidentiam secundę cōsequentiæ, quia comparatio intelligi non potest, nisi gradus comparatorum ostendantur. litera graduat mouentia se, & ex ipsa graduatione necessitatem consequentiæ ostendit. Duo ergo facit. primo ostendit ea, ex quibus graduantur viuentia: secundo, tres gradus viuentium ordinat. Tria autem sunt ex quibus mouentia se graduantur scilicet finis, forma, & executio. Et propterea aliqua mouent se ad executionem tantum: aliqua ad executionem & formam, & hæc perfectius mouent se: aliqua ad executionem, & formam, & finem, & hæc perfectissime. In primo ordine sunt plantæ, vt patet ex motu augmenti. In secundo sunt animalia, vt patet ex eo, quòd principium motus eorum non est forma a natura indita, sed per sensum accepta. & ratione latitudinis in ipsis animalibus inuentæ, scilicet quòd quanto perfectius sentiunt, tanto perfectius mouent seipsa, quod manifestatur in differenti motione animaliū perfectorum & imperfectorum. Et tertio sunt

411

2 700

113 1. cœl. c. 99. 98. 99. & lib. 4. cœl. 3. & lib. 10. 14. 5. 2. cœl. 2. & 20. me. lib. 2. cō. 5. fi.

Ar. præced. Hi. 2. de ani. tex. 36. to. 2.

113

ꝙ mouent seipsa. vt dictum est *. Sed de Deo non competit moueri. Ergo neque viuere.

¶ 2 Præterea. In omnibus quæ viuunt, est accipere aliquod viuendi principium. Vnde dicitur in 2. de anima, † quod anima, est viuentis corporis causa & principium. Sed Deus non habet aliquod principium. Ergo sibi non competit viuere.

¶ 3 Præterea. Principium vitæ in rebus viuentibus quæ apud nos sunt, est anima vegetabilis, quæ nō est nisi in rebus corporalibus. Ergo rebus incorporalibus non competit viuere.

¶ Sed contra est quod dicitur in Psal. 83. Cor meum & caro mea exultabunt in Deum viuum.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ vita maximè propriè in Deo est.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ cum viuere dicantur aliqua secundum ꝙ operantur ex seipsis, & non quasi ab alijs mota *, quanto perfectius competit hoc alicui; tanto perfectius in eo inuenitur vita: in mouentibus autem & motis tria per ordinem inueniuntur. Nam primo finis mouet agentem, agens vero principaliter est quod per suam formam agit & hoc interdum agit per aliquod instrumentum, quod non agit ex virtute suæ formæ, sed ex virtute principalis agentis. Cui instrumento competit sola executio actionis: inueniuntur igitur quædam, quæ mouent seipsa non habito respectu ad

115

Articvlvs III.

Vtrum Deo conueniat vita.

Ad tertium sic proceditur. Videtur ꝙ Deo non cōueniat vita. Viuere enim dicuntur aliqua secundum ꝙ mouent seipsa. vt dictum est *. Sed de Deo non competit moueri. Ergo neque viuere.

¶ 2 Præterea. In omnibus quæ viuunt, est accipere aliquod viuendi principium. Vnde dicitur in 2. de anima, † quod anima, est viuentis corporis causa & principium. Sed Deus non habet aliquod principium. Ergo sibi non competit viuere.

¶ 3 Præterea. Principium vitæ in rebus viuentibus quæ apud nos sunt, est anima vegetabilis, quæ nō est nisi in rebus corporalibus. Ergo rebus incorporalibus non competit viuere.

¶ Sed contra est quod dicitur in Psal. 83. Cor meum & caro mea exultabunt in Deum viuum.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ vita maximè propriè in Deo est.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ cum viuere dicantur aliqua secundum ꝙ operantur ex seipsis, & non quasi ab alijs mota *, quanto perfectius competit hoc alicui; tanto perfectius in eo inuenitur vita: in mouentibus autem & motis tria per ordinem inueniuntur. Nam primo finis mouet agentem, agens vero principaliter est quod per suam formam agit & hoc interdum agit per aliquod instrumentum, quod non agit ex virtute suæ formæ, sed ex virtute principalis agentis. Cui instrumento competit sola executio actionis: inueniuntur igitur quædam, quæ mouent seipsa non habito respectu ad

115

finem, quæ sunt ea præstituta a natura, sicut sunt prima principia, circa quæ non potest aliter se habere: & vltimus finis, quem non potest non velle. c Vnde licet quantum ad aliquid moueat se, tamen oportet quòd quantum ad aliqua, ab alio moueatur. Illud igitur, cuius sua natura est ipsum eius intelligere, & cui id, quod naturaliter habet, non determinatur ab alio, hoc est quod obtinet summum gradum vitæ. tale autem est Deus: vnde in Deo maximè est vita. Vnde Philosophus in 12. meta *. ostenso quod Deus sit intelligens, concludit quòd habeat vitam perfectissimam & sempiternam: quia intellectus eius est perfectissimus & semper in actu.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut dicitur in 9. metaphy *. duplex est actio. Vna quæ transit in exteriorem materiam, vt calefacere, & secare. Alia quæ manet in agente, vt intelligere, sentire, & velle c, quarum hæc est differentia. Quia prima actio non est perfectio agentis quod mouet, sed ipsius moti: secunda autem actio est perfectio agentis. Vnde quia motus est actus mobilis, secunda actio inquantum est actus operantis, dicitur motus eius ex hac similitudine, quod sicut motus est actus imperfecti, scilicet existentis in potentia: huiusmodi autem actio est actus perfecti, id est existentis in actu, vt dicitur in 3. de anima. Hoc igitur modo, quo intelligere est motus, id quod se intelligit, dicitur se mouere. Et per hunc modum etiam Plato posuit, quòd Deus mouet seipsum, non eo modo quo motus est actus imperfecti.

¶ Ad Secvndvm Dicendum, quòd sicut Deus est ipsum suum esse, & suum intelligere, ita & suum viuere. Et propter hoc sic vinit, quòd non habet viuendi principium.

¶ Ad Tertivm Dicendum, quòd vita in istis inferioribus recipitur in natura cotruptibili, quæ indiget & generatione ad conseruationem speciei, & alimento ad conseruationem indiuidui. Et propter hoc in istis inferioribus non inuenitur vita sine anima vegetabili. Sed hoc non habet locum in rebus incorruptibilibus.

intellectum habentia, quod probatur: quia solius rationis ac intellectus est cognoscere proportionem finis, & eius quod est ad finem, vtumque in alterum ordinare. ergo & præstituere sibi finem. & declaratur signo eminentis huius vitæ, ex eo quòd in vno & eodem homine pars intellectiua mouet potentias sensitiuas, & per illas corporalia organa. Confirmaturque exemplo in artificialibus. Pro tertia autem consequentia, ponit litera in supremo viuendi gradu latitudinem, & sic summum in ea declarat. Mouentium ergo se ad executionem, formam, & finem, alia mouent se quo ad quædam, quædam vero ab alio sortiuntur. Alia mouent se quo ad omnia id est ita quod nihil ab alio habent: in primo ordine sunt intellectus creati, In secundo vero Deus ipse. Et primum probatur in intellectu nostro. Quo ad intellectum quidem, quia præstituta sunt ei prima principia: quo ad voluntatem vero, quia præstitutus est ei vltimus finis, quem non potest non velle. Cætera sunt nota. & confirmatur processus ex processu Aristotelis 12. Methaphysi.

124 407

¶ Li. 12. metaphy. tex. 51. com. 3.

¶ Circa secundum viuendi gradum dubium occurrit, quo verum sit, ꝙ anima sibi per seipsa acquirat formam, qua se mouent. Sensus enim, vt in secundo de Anima dē, est potētia passiua a sensibili, & sentire in pati cōsistit. ergo anima ad habendā formā sensibilem pure passiue concurrunt, non ergo acquirāt, eam per seipsa.

¶ Ad hoc breuiter. vere tñ (quia non est hic locus proprius huius materiæ) dē, quod licet ad habendam formam sensibilē in genere entium, seu medio modo inter potētiam & actum, sensus exterior concurrat pure passiue, ad habendam tamen eam in genere cognoscibilium, seu in actu simpliciter, seu puro, sensus etiam exterior concurrit, non solum passiue, sed etiam actiue. Et ratio est, quia anima vt in 2. de anima dicit, est causa effectiua illius alterationis, in qua cōsistit sentire, seu (& in idē redit) illius alterationis, ꝙ est sentire.

Li. 9. meta. tex. 16. com. 3.

425 276 283

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constat autem quòd sentire, non est pati a sensibili, quoniam & diaphanum videret, sed est pati vitaliter a sensibili, hoc autem est sensum esse actu ipsum sensibile vt sic, vt ex dictis in q. 14. patet: igitur animal habet formam sensibilem & ab alio, & facit eã in se. Et ppterea optime in litera dicitur, ꝙ mouet se quoad formam, & acquirit eam per seipsum &c. Et hæc bene nota, vt scias diuersa & Aristotelis, & Sancti Thomæ dicta sane intelligere.

114 2. cõt. c. 3. & Et vert. q. 4. ar. 8.

¶ *Super quæstionis 18. Articulum IIII.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Omnia in Deo sunt vita diuina, probatur. In Deo idem est intellectus, intellectum, & intelligere, ergo quicquid est in Deo vt intellectũ, est Dei vita, ergo omnia in Deo sunt vita diuina. Prima consequentia probatur, quia viuere Dei est eius intelligere, secunda vero, quia oia quæ facta sunt, in ipso sunt vt intellecta. ¶ Aduerte hic. Primo, quòd quia perfecta vitæ ratio non saluatur nisi in rebus, quæ quãdoque fiunt, vt in responsione ad quartum patebit, ideo litera quasi limitauit ly omnia, ad omnia facta. id est, quæ secundum aliquod tempus facta sunt, fiunt, aut fient. Aduerte secundo, quòd vt ex responsione ad quartum patet, hæc propositio hic posita. Quicquid est in Deo vt intellectũ, est vita eius, interpretanda est de intellecto per se, ad excludendum mala quæ sunt intellecta per aliud, scilicet per bona.

¶ 1. de ver. relig. c. 29. circa medium. c.

Ita legit & distinguit Aug. tract. 1 super Io.

Ar. præced. 83 103

¶ In responsione ad tertium, si eleuare vis responsionem ac rationẽ hanc ad omnia, nomine materiæ intellige oẽ quod se tenet ex parte materiæ, id est potentiã. Idea enim diuina in hoc excedit Platonicam, ꝙ ista est immaterialis tantum, illa vero & materiæ & potentiæ expers, actus purus est. Propterea Gabriel, de cuius ratione non est materia sed potentia, verius in scripto est Gabriel, quã in Deo: sed litera meminit materiæ tantum, quia de non viuentibus argumentum loquitur, quæ constat materialia esse, & manifestum impedimentum habere, ne sint vera ipsa in Deo.

¶ In responsione ad quartum, recolito quod in articulo secundo dictum est, quod viuere proprie significat ipsum esse viuentis, quod est principium operationis vitalis: minus proprie vero operationem vitalem. Ex hoc autem sequitur, ꝙ aliquid potest dici viuere, vel vita, dupliciter. Vno modo, quia est ipsa operatio vitalis: & sic omnia, quorũ in Deo est ratio, seu similitudo, viuunt in ipso, quia sunt eius intelligere. Secundo, quia est principium vitalis operationis: & sic sola bona, quæ quandoque fiunt, viuunt in Deo, quoniam solahæc in Deo mouent seipsa ad esse extra Deum. sunt enim in Deo velut creatrices essentiæ. Reliqua autẽ factibilia non viuunt hoc modo, quoniam nunquã mouent se ad hoc, ꝙ sint in seipsis. Et intendit litera in calce huius responsionis: quod clarius expressũ fuerat in quæst. de ver. quæstio. 4. arti. vltimo.

361

¶ *Super qõ. 19. Arti. 1.*

98

D. 23

IN titulo, voluntas sumitur dupliciter. Primo pro actu volendi. Secũdo ꝓ principio, seu potẽtia elicitiua actus volendi. Nec refert in ꝙ posito, quo qs modo accipiat, quia vbi vnũ, ibi reliquum, & econuerso.

117 3 q. 18. ar. 1. & 2. dist. 42. ar. 1. vbi. 2. dist. 1. q. 2. ar. 2. & 27. q. 1. & 2. & 4. q. 19. Et vere, q. 23. artic. 1. & quol. 3. cap. 21. & 25.

97

¶ In corpore tria. Primo apponit cõclusio ipsius quæstionis cũ sua media. Secũdo probat media, manifestatur ista eius, deducitur quæ cõclusio quoad primã partẽ. Tertio idẽ probatur quo ad secundam partẽ in calce. ¶ Quo ad primũ cõclusio est. In Deo est voluntas sic,

sic, quòd suum velle est suum esse, medium autem est, Voluntas sequitur intellectum. in Deo autem est intellectus. ergo.

¶ Aduerte hic duo. Primo, quòd licet secunda conclusionis pars non expresse ponatur in litera, sed concludatur tantum in calce, implicite tamen proposita intelligitur in ly, sicut, cum proponitur voluntatem esse in Deo sicut intellectum. Secundo, ꝙ quia medium est proprium subiectum voluntatis. (Intellectiuum enim est per se primo volitiuum.) Idem erit probare quod intellectum sequatur voluntas, & probare a priori voluntatem esse, & quid est voluntas, & propter qd est voluntas, quam vis voluntatem esse in cõmuni probatione nõ egeat, quia ex primis eã esse in nobis. Et propterea valde notanda sunt quæ sequuntur, vtpote ardua arcanum indicatura.

¶ Quo ad secundũ proceditur sic. Intellectus intelligens est actu per suam formam intelligibilem, sicut res naturalis est per suam formam. ergo natura intellectualis bonum apprehensum per formam intelligibilem, eem non habet: quæritur: cum habet, quiescit in illo. ergo in quolibet habente intellectum est voluntas. ergo in Deo est voluntas. Prima consequentia probatur ex vi proportionalis similitudinis inter formam naturalem & intelligibilem in antecedẽte assumpta: quia quilibet res naturalis habet hæc duo. Primum est, habitudo talis ad formam, seu ꝓfectionem naturalem vt in habita quiescat, ita non habitam vero inclinetur. Secundum est, quòd talis habitudo in carentibus cognitione, vocatur appetitus naturalis. Secunda vero probatur ex eadem radice dupliciter. Primo, quia vtrumque illorum spectat ad voluntatem. Secundo ex proportionali, quia ex eadem causa, in quolibet habente sensum est appetitus animalis. Tertia autem consequentia probatur, quia in Deo est intellectus.

¶ Circa primam consequentiam dubium est, quia expresse declinat proportionalis si nulla sit dissimilitudo a forma intelligibili ad bonum apprehensum per illam. Exigebat enim processus ille, vt illa tum esset, ergo natura intellectualis ita se habet ad formam intelligibilem, quòd in habita quiesceret, & in non habitam inclinatur, quia forma intelligibilis est sicut forma naturalis. Et tamen in litera declinatum est ad bonum apprehensum per formam intelligibile. Malus ergo videtur hic processus, vtpote fundamento. Et augetur dubitatio, quia forma intelligibilis est intus, bonum vero apprehensum est extra, vt patet in 6. Metaphysicorum.

¶ Circa secundam quoque consequentiam, dubium est. Quia ex tali processu nihil haberur, nisi quod in natura intellectuali est appetitus formæ intelligibilis, vel etiam rei apprehensæ, sed non habetur ex hoc, quòd ille appetitus sit actus elicitus, quod tamen probandum erat, probatio siquidem illius consequentiæ, scilicet quia illud appetere spectat ad voluntatem, præsupponit voluntatem quam quærimus.

¶ Ad euidentiam horum prænotanda est differentia inter appetitum naturalem, & animalem, prout diuiditur in rationale & sensitiuum &c. Differunt namque primo, quia animalis est specialegenus potentiæ animæ, vt patet secundo de anima naturalis, vero communis est omnibus. Secundo, quia naturalis consequit ratio nem formalem rei absolute. Animalis vero consequitur naturã inquantum apprehensiua est. Tertio, quia naturalis est actu ex sola natura. Animalis vero nõ potest esse in actum nisi ex apprehensione. Quarto, quia appetere naturaliter non est actus elicitus, sed ipsa inclinatio huius ad hoc. Appetere autem animaliter, est operatio, quæ est actus secundus. Quinto, quia appetens naturalis est ad vnum: animalis vero ad multa, intra multitudinem apprehensorum bonorum. Sexto, quia naturalis est rei, quia conueniens illi particulari potentiæ appetenti. Animalis vero est rei, quia conueniens toti, seu suppposito. Septimo, quia naturalis in actu inest rei ab alio: animalis vero ex se, quia bonum mouet inquantum apprehensum a seipso appetente, & non ab alio. Ex his autem patet, quod modo intendimus scilicet, quod quicquid appetitur non quatenus apprehensum, naturali appetitu appetitur. Quicquid autem appetitur quia apprehensum, elicito actu appetitus sensitiui aut intellectui appetitur. Vnde apprehensio ipsa dupliciter potest appeti. Primo naturali appetitu, & sic ab intellectu appetitur, inquantum intellectus naturaliter inclinatur in hanc perfectionem suam, quæ est apprehendere res. Secundo rationali appetitu, & sic a voluntate appetitur, vt apprehensa, vt patet, cum considerando quàm excellsum ac optimum sit videre Deum aut intelligere naturas corporum cœlestium &c. optamus illam habere cognitionem, & gauderemus si illam haberemus, hos enim actus voluntatis non naturæ opera esse experimur in nobisipsis. Habetur autem ex hac veritate manifeste, quòd appetere actu elicito sequitur apprehensionem, sicut appetere naturaliter, sequitur naturam aliquam etiam imperfectissimam, puta materiam primam. Et si contemplatus fueris, quòd cognoscere est cognoscentem esse actu cognitum, & quòd quia omne esse est secundum aliquam formam, quòd hoc esse quod significat cognoscere, est secundum formam

† Lib. 3. de anim. tex. 14.

Hib. 8. Phy. tex. 49. 50. 51

298

83

Q. 6. art. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia sint vita in Deo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ non omnia sint vita in Deo. Dicitur enim Actuũ 17. In ipso viuimus, mouemur, & sumus: sed non omnia in Deo sunt motus. ergo non omnia in ipso sunt vita.

¶ 2 Præterea, Omnia sunt in Deo sicut in primo exemplari. Sed exemplata debent coneormari exemplari. Cũ igitur non omnia viuant in seipsis, vr ꝙ non omnia in Deo sint vita.

¶ 3 Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de vera * reli. Substantia viuens est melior qualibet substantia non viuente. Si igitur ea quæ in seipsis non viuunt, in Deo sunt vita, vr ꝙ verius sint res in Deo quàm in seipsis. Quod tamen vr esse falsum, cum in seipsis sint in actu, in Deo vero in potentia.

¶ 4 Præterea, Sicut sciuntur à Deo bona, & ea quę fiunt secundum aliqd tempus: ita mala, & ea quæ Deus potest facere, sed nunquam fiunt. Si ergo omnia sunt vita in Deo: inquantum sunt scita ab ipso, videtur ꝙ etiam mala, quæ nunquam fiunt, sunt vita in Deo, inquantum sunt scita ab eo. Qđ videtur inconueniens.

¶ SED contra est, quod dicitur Ioã. 1. Quod factum est, in ipso vita erat: sed omnia præter Deum facta sunt. ergo omnia in Deo sunt vita.

¶ RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum est, * viuere Dei est eius intelligere, in Deo autem est idẽ intellectus, & quod intelligitur, & ipsum intelligere eius. e Vnde quicquid est in Deo vt intellectum, est ipsum viuere, vel vita eius, vnde cum oĩa quæ facta sunt à Deo, sint in ipso vt intellecta, sequitur ꝙ omnia in ipso sunt ipsa vita diuina,

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ creaturæ in Deo esse dicunt dupliciter. Vno modo inquantum cõtinent & cõseruantur virtute diuina, sicut dicimus ea esse in nobis, q̃ sunt in nostra potestate. Et sic creaturæ dicuntur esse in Deo, ẽt prout sunt in proprij, naturis. Et hoc modo intelligendum est verbũ Apostoli dicẽtis, In ipso viuimus, mouemur, & sumus. quia ẽt nostrũ viuere, & nostrũ esse, & nostrũ moueri, causantur à Deo. Alio modo dicuntur res esse in Deo sicut in cognoscente. Et sic sunt in Deo per proprias rõnes, q̃ nõ sunt aliud a Deo ab essentia diuina. Vñ res, prout sic in Deo sunt, sunt essẽtia diuina. Et quia essentia diuina est vita, non autẽ materialis tantum, illa vero & materiæ & potentiæ expers, actus purus est. Propterea Gabriel, de cuius ratione non est materia sed potentia, verius in scripto est Gabriel, quã in Deo: sed litera meminit materiæ tantum, quia de non viuentibus argumentum loquitur, quæ constat materialia esse, & manifestum impedimentum habere, ne sint vera ipsa in Deo.

¶ In responsione ad quartum, recolito quod in articulo secundo dictum est, quod viuere proprie significat ipsum esse viuentis, quod est principium operationis vitalis: minus proprie vero operationem vitalem. Ex hoc autem sequitur, ꝙ aliquid potest dici viuere, vel vita, dupliciter. Vno modo, quia est ipsa operatio vitalis: & sic omnia, quorũ in Deo est ratio, seu similitudo, viuunt in ipso, quia sunt eius intelligere. Secundo, quia est principium vitalis operationis: & sic sola bona, quæ quandoque fiunt, viuunt in Deo, quoniam solahæc in Deo mouent seipsa ad esse extra Deum. sunt enim in Deo velut creatrices essentiæ. Reliqua autẽ factibilia non viuunt hoc modo, quoniam nunquã mouent se ad hoc, ꝙ sint in seipsis. Et intendit litera in calce huius responsionis: quod clarius expressũ fuerat in quæst. de ver. quæstio. 4. arti. vltimo.

QVAESTIO. XIX.

De voluntate, Dei in duodecim articulos diuisa.

POST considerationem eorum, quæ ad diuinam scientiam pertinent, cõsideranda est de his, quæ pertinent ad voluntatem diuinam, vt sit prima consideratio de ipsa Dei voluntate. Secunda de his, quæ ad voluntatem absolutè pertinent. Tertia de his, quæ ad intellectum in ordine ad voluntatem pertinent.

Circa ipsam autem voluntatem quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum in Deo sit voluntas.

¶ Secundo, Vtrum Deus velit alia à se.

¶ Tertio, Vtrum quicquid Deus vult, ex necessitate velit.

¶ Quarto, Vtrum voluntas Dei sit causa rerum.

¶ Quinto, Vtrum voluntatis diuinæ sit aliqua signare aliquam causam.

¶ Sexto, Vtrũ voluntas diuina semper impleatur.

¶ Septimo, Vtrum voluntas Dei sit mutabilis.

¶ Octauo, Vtrum voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat.

¶ Nono, Vtrum in Deo sit voluntas malorum.

¶ Decimo, Vtrum Deus habeat liberum arbitrium.

¶ Vndecimo, Vtrum sit distinguenda in Deo voluntas signi.

¶ Duodecimo, Vtrum conuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit voluntas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Deo non sit voluntas. Obiectum enim voluntatis est finis & bonum. sed Dei non est assignare aliquem finem. Ergo voluntas non est in Deo.

¶ 2 Præterea, Voluntas est appetitus quidam: appetitus autem, cum sit rei non habitæ, imperfectionem designat, quæ Deo non competit. Ergo uoluntas non est in Deo.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosophum in 3. de anima, † uoluntas est mouens motum. Sed Deus est primum motũ immobile, ut probatur. 8. Phy. * Ergo in Deo non est uoluntas.

¶ Sed contra est, quod dicit Apostolus Roma. 12. Vt probetis quæ sit uoluntas Dei.

¶ RESPON. dicendum, in Deo uoluntatem esse, sicut & in eo est intellectus. Voluntas enim intellectum cõsequitur. Sicut enim res naturalis habet esse in actu per suam formam, ita intellectus intelligens actu per suam formam intelligibilem. Quælibet autem res ad suam formam naturalem hanc habet habitudinem, ut quando non habet ipsam, tendat in eã, & quando habet ipsam, quiescat in ea. & idem est de qualibet perfectione naturali quod est bonum naturæ. Et hæc habitudo ad bonum in rebus carentib. cognitione, vocatur appetitus naturalis. e Vnde & natura intellectualis ad bonum apprehensum per formam intelligibilem similem habitudinem habet, vt. s. cum habet ipsum quiescat in illo. cum vero non habet, quærat ipsum, & vt rumque pertinet ad voluntatem. Vnde in quolibet habente intellectum est uoluntas. sicut in quolibet habẽte sensum est appetitus animalis. Et sic oportet in Deo esse uoluntatem, cum sit in eo intellectus. Et sicut suum intelligere est suum esse, e ita suum velle.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ licet nihil aliud à Deo sit finis Dei, tamen ipsemet est finis respectu omnium, quæ ab eo sunt, & hoc per suam essentiam. cum per suam essentiam sit bonus, ut supre ostensum est. * Finis enim habet rationem boni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognoscibilem actu in genere cognoscibili, videbis duo. Primo, q̃ formam intelligibilem constituere intellectũ in actu est constituere ipsum in esse rem apprehensam vt sic. Et consequenter in processu literæ a forma intelligibili ad rem apprehensam in prima consequentia, nullum fuit vitium, nulla obliquitas, sed artificiosa ex presso, q̃ de forma intelligibili loquebatur, non in genere entium, sed in genere intelligibili, nõ qualitercunq; sed inquantum cõstituit intellectũ esse ipsum cognitũ apprehensibiliter. Secundo, q̃ quia omne esse sequitur appetitum, & proportionabiliter quale esse, talis appetitus. meritoq; duo tantum sunt genera essendi, primum secundum q̃ res est aliquid secundum naturale esse, secundum vero secundum q̃ res est aliquid apprehensibiliter) oportet duplicem appetitũ ponere, & proportionaliter, vt s. quia primum genus essendi constitit in esse per modum actus primi, secundum autẽ cõstitit in esse per actũ secundum, qui est apprehendere, iõ appetere appetitu sequente esse quod in cognitione consistit, est actus secundus, elicitus a virtute appetitiua consequente naturam, inquantum apprehensiua est. Et hoc est uere fundamentum in litera assumptum, hæc est proportionalis similitudo formæ naturalis & intelligibilis, vnde manifeste incepit ex hoc quod sicut forma naturalis constituit ens, ita forma intelligibilis cõstituit cognoscens, id est ens tali modo, vt hic, & ex præcedentibus patet. Ac per hoc patet solutio ad vtrumque dubium. Neque enim probatio secundæ consequentiæ præsupponit voluntatẽ, sed conclusio ex prima consequentia, quod tendere in apprehensum habitũ, & quiescere in habitu in natura intellectuali vt sic sunt: quod est esse actus elicitos, optime illatum est. ergo voluntas ibi est, quia actus hi ad voluntatem spectant vt experiẽtia testatur, & ratio connincit.

¶ Quoad tertium probatur secunda pars conclusionis sic. Intelligere Dei est suum esse. ergo velle Dei est suum esse. consequentia probatur, ex similitudine proportionali per ly sicut. Cum. n. vtrumque sit actus secundus & immanens &c. oportet hi alterum identificatur esse diuino, quod etiam reliquum.

¶ Super quæstionis 19. Arti. II.

Titulus clarus.

¶ In corpore articuli duo. Primo respondet quæsito, quod sic est, secundo ostendit quomodo est in calce ibi. sed se vt finem.

¶ Quoad primum conclusio responsiua est, Deus vult se & alia. probatur. Res naturales inquantum perfectæ sunt, naturaliter inclinantur ad communicandum suum bonum aliis, ergo ad rationem voluntatis pertinet, vt bonum, quod quis habet, aliis communicet. ergo hoc præcipue pertinet ad voluntatem diuinam. ergo Deus vult se & alia. Antecedens declaratur & probatur. Declaratur quidem distinguendo duplicem inclinationem naturæ. s. ad bonum proprium & aliorum, probatur vero ab effectu, quia omne agens perfectum agit sibi simile. Prima consequentia probatur ex proportionali similitudine inter naturalem inclinationẽ & rationalem, quæ est voluntas. Secunda autem probatur, quia a diuina voluntate omnis perfectio tanquam illi similis, vt domus in lignis, est similis domui voliæ ab artifice. Tertia autem probatione nun egetur. ¶ Circa hunc processum dubiũ est. Processus iste videtur fundari i hoc, quod quic quid perfectionis est in inferiori, ponendum est proportionaliter in superiori. Super hoc enim videtur fundari tã prima quam secunda consequentia. Prima quidem qñ ex quo inclinatio naturæ in quantum perfecta tendit in bonum alterius. tendum est q̃ inclinatio appetentiua, tendat et in bonũ alterius. Secunda quoq; quia si hoc inueniur in aliqua voluntate præcipue in diuina, vtpote perfectissima, & quæ magis facit sibi similia, q̃ quæcunque alia voluntas. & quodcunq; agens perfectũ, qñ ab ea ois derivatur perfectio. In hoc autẽ processu sic fundato, latet hæc propositio falsa. s. Deũ velle alia, est perfectio quæda suæ voluntatis. ergo, q̃ ceſſus malus. Qꝫ enim ista propositio in hoc claudatur processu patet, quia si inclinati o in bonũ alterius, perfectio non supponeretur non valeret processus, ergo ponenda est in voluntate, & ergo in diuina, præsertim, quod omnia, quæ Deo & creaturis communia sunt, vt volũtas, & intellectus & c. ad ipsum omni perfectione sublata transferri intelligimus, quo ad id, quod perfectionis est. Quod autem illa propositio sit falsa, patet, quia si Deus nollum aliud a se vellet, esset æque perfectus sicut modo est. Velle igitur alia, nullam ei perfectionem addit.

¶ Ad hoc potest dupliciter responderi, iuxta duos sensus, quibus potest intelligi Deum velle alia. Primo velle actualiter alia esse. Secundo velle potentialiter alia, id est esse uolitiuum aliorũ, siue uelit alia, siue non. Et siquidem intelligatur conclusio illa secundo modo, nulla est ambiguitas, quoniam esse uolitiuum aliorũ est perfectio in Deo, sicut esse factiuum aliorum est perfectio naturæ. Nec potuit Deus non esse uolitiuus aliorum, quamuis potuit non uelle alia. Si uero intelligatur conclusio etiam primo modo, difficile est soluere, dicendum tamen mihi uidetur, quod de uolũtate in eõi loquendo, consequentia est optima, qñ ad perfectionẽ actus uoluntatis spectat amor amicitiæ, & liberalitas &c. quibus aliorum bona uolumus, deeſſet enim huiusmodi perfectio actibus uoluntatis, in cuius signum charitas uoluntati infunditur, gratia enim non mutat naturam subiecti, sed perficit illud per modum ipsius. De uoluntate autem diuina loquendo consequentia bona est, sed proportionalitas ualde ponderanda. Si inclinatio in bonũ aliorum est perfectio naturæ per modũ naturæ, consequens est q̃ inclinari in bonũ aliorũ erit perfectio uoluntatis p modũ uoluntatis, a uoluntaria. Et si inclinari in bonũ aliorũ p modũ uoluntatis, est perfectio uoluntatis, ergo inclinari in bonũ aliorũ p modũ uoluntatis diuinæ, erit perfectio uolũtatis diuinæ. Sed cum dicis per modũ uolũtatis diuinæ, duas limitationes addis perfectioni alterā

¶ Ad secundum dicendum, quòd voluntas in nobis pertinet ad appetitiuam partem. Quæ licet ab appetendo nominetur, non tamen hunc solum habet actum vt appetat, quæ non hẽt, sed etiam vt amet quod habet, & delectetur in illo. Et quantum ad hoc volũtas in Deo ponitur, quæ semper habet bonum quod est eius obiectum, cum sit indifferens ab eo secundum essentiam. vt dictum est.*

¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntas cuius obiectum principale est bonum, quod est extra voluntatem, oportet quòd sit mota ab aliquo. Sed obiectum diuinæ uoluntatis est bonitas sua, quæ est eius essentia. vnde cum voluntas Dei sit eius essentia, nõ mouetur ab alio a se, sed à se tantum eo modo loquendi, quo intelligere & velle dicitur motus. c Et secundũ hoc Plato dixit, q̃ primum mouens mouet seipsum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus velit alia à se.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Deus non uelit alia à se. Velle enim diuinum est eius esse, sed Deus non est aliud à se. ergo non uult aliud à se.

¶ 2 Præterea, Volitum mouet uolentem sicut appetibile appetitum, ut dicitur in 3. de anima.* Si igitur Deus uelit aliquid aliud à se, mouebitur eius uoluntas ab aliquo aliò, quod est impossibile.

¶ 3 Præterea, Cuicunque uoluntati sufficit aliquod uolitum, nihil quærit extra illud, sed Deo sufficit sua bonitas, & uoluntas eius ex ea latiatur. ergo Deus non uult aliquid aliud à se.

¶ 4 Præterea, Actus uoluntatis multiplicatur secundum uolita. Si igitur Deus uelit se, & alia à se, sequitur, q̃ actus uoluntatis eius sit multiplex, & per cõsequens eius esse, quod est eius uelle. Hoc aũt est impossibile. non ergo uult alia à se.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit. 1. Thes. 4. Hæc est uolũtas Dei, sanctificatio uestra.

¶ RESPON. Dicendum, quòd Deus non solum se uult, sed etiam alia à se. quod apparet à simili prius introducto. c Res enim naturalis non solum habet naturalem inclinationem respectu propri; boni, ut acquirat ipsum cum non habet, uel ut quiescat in illo cum habet, sed etiam ut proprium bonũ in alia diffundat c secundum q̃ possibile est. Vñ uidemus, q̃ oẽ agens inquãtũ est actũ & perfectũ facit sibi simile. Vnde & hoc pertinet ad rõnem uoluntatis, ut bonum quod quis hẽt aliis cõicet secundũ q̃ possibile est. Et hoc præcipuè pertinet ad uoluntatem diuinam, à qua per quandam similitudinem deriuatur omnis perfectio. Vnde si res naturales inquantum perfectæ sunt, suum bonum aliis communicant, multo magis pertinet ad uoluntatem diuinam, ut bonum suũ aliis per similitudinẽ cõicet, secundũ q̃ possibile est. Sic igitur uult & se esse, & alia. Sed se ut finem, alia uero ut ad finẽ, inquantum concedet diuinam bonitatem etiam alia ipsam participare.

tur processu patet, quia si inclinati o in bonũ alterius, perfectio non supponeretur non valeret processus, ergo ponenda est in voluntate, & ergo in diuina, præsertim, quod omnia, quæ Deo & creaturis communia sunt, vt volũtas, & intellectus & c. ad ipsum omni perfectione sublata transferri intelligimus, quo ad id, quod perfectionis est. Quod autem illa propositio sit falsa, patet, quia si Deus nollum aliud a se vellet, esset æque perfectus sicut modo est. Velle igitur alia, nullam ei perfectionem addit.

¶ Ad hoc potest dupliciter responderi, iuxta duos sensus, quibus potest intelligi Deum velle alia. Primo velle actualiter alia esse. Secundo velle potentialiter alia, id est esse uolitiuum aliorũ, siue uelit alia, siue non. Et siquidem intelligatur conclusio illa secundo modo, nulla est ambiguitas, quoniam esse uolitiuum aliorũ est perfectio in Deo, sicut esse factiuum aliorum est perfectio naturæ. Nec potuit Deus non esse uolitiuus aliorum, quamuis potuit non uelle alia. Si uero intelligatur conclusio etiam primo modo, difficile est soluere, dicendum tamen mihi uidetur, quod de uolũtate in eõi loquendo, consequentia est optima, qñ ad perfectionẽ actus uoluntatis spectat amor amicitiæ, & liberalitas &c. quibus aliorum bona uolumus, deeſſet enim huiusmodi perfectio actibus uoluntatis, in cuius signum charitas uoluntati infunditur, gratia enim non mutat naturam subiecti, sed perficit illud per modum ipsius. De uoluntate autem diuina loquendo consequentia bona est, sed proportionalitas ualde ponderanda. Si inclinatio in bonũ aliorum est perfectio naturæ per modũ naturæ, consequens est q̃ inclinari in bonũ aliorũ erit perfectio uoluntatis p modũ uoluntatis, a uoluntaria. Et si inclinari in bonũ aliorũ p modũ uoluntatis, est perfectio uoluntatis, ergo inclinari in bonũ aliorũ p modũ uoluntatis diuinæ, erit perfectio uolũtatis diuinæ. Sed cum dicis per modũ uolũtatis diuinæ, duas limitationes addis perfectioni alterā

tera est, q̃ est voluntaria, altera est q̃ oĩno libera, ac indepẽdens, vt pote primæ voluntatis naturæ conformis. Concedere autẽ q̃ Deũ velle alia, est perfectio voluntaria & oĩno libera, nullũ incõueniens est. Neq; enim ex hoc sequit, q̃ Deo potuit deesse aliqua perfectio. s. velle alia, sed q̃ potuit deesse aliqua perfectio voluntaria, ac omnino libera. Hæc enim est conditio diminuens rationem perfectionis, respectu eius i quo est, qñ significat sũi oppositũ non esse imperfectionem.

Qu. 1. arti. 4.

¶ Circa eandẽ deductionẽ, imo verba literæ dubium occurrit. Qñ ex hoc processu seqvi, q̃ Deus non solum velit alia, sed q̃ velit oĩa q̃ velle potest. Et hoc in litera exprimit dũ dr, q̃ ad diuinam spectat voluntatẽ vt bonum aliis communicet secundum quod possibile est. hoc autẽ est falsum, quoniã multa posset Deus velle, quæ nõ vult, vt patet.

¶ Ad hoc br dr, q̃ cum Deum velle alia, vt in sequenti articulo patebit, sit omnino liberum, nec ullam habeat cãm, non põt nisi post factũ, aut ex reuelatione cognosci, quod Deus vult alia, & consequẽter quòd vult hæc, vel illa. Nec ad hoc ostendendum factus est literæ huius processus; sed ad ostendendum quòd velle alia ad perfectionem, voluntariam tamen, voluntati diuinæ spectat: omnia autem vel quædam hęc, vel illa velle, hinc non habetur, nec haberi potest: quoniam cum hic concludatur perfectio voluntaria, & diuina voluntas sibiipsi sit lex & ratio, nihil aliud rationabiliter dici hinc potest, quam quod in litera dicitur, quòd scilicet ad eam spectat alia velle secundum quòd possibile est, sumendo possibile a potentia ordinata, & non a potentia simpliciter. Nam hoc tantundem est, ac si diceretur, secundum quòd ipsa diuina voluntas vult.

¶ Quoad secundum, distinguitur duplex modus, quo aliquid est volitum scilicet, vt finis, & vt ad finem, & dicitur quòd Deus vult se vt finem, alia vt ad finem. Et probatur, seu manifestatur quomodo vtrumque horum sit, cum dicitur, inquantum cognoscit diuinam bonitatem etiam alia ipsam participare. Experiẽr quidem in nobis, quod cum nosipsos perfecte amamus, non solum volumus nos esse, viuere, &c. sed etiam volumus nobis quod nos decet: & ex hoc volumus beneficij esse, non principaliter vt alijs bona velimus, sed quia volumus quod nos decet, sequitur aliorum bonum. Cum autem deceat diuinam bonitatem participari, Deus alijs vult bona; quia decet se, seu bonitatem suam, & consequenter se vult vt finem, & alia à se vt ad finem, quia propter se, modo dicto. Nec hoc est minuere liberalitatem, aut amorem Dei erga nos adeo commendatum, sed est aperire quãm imminensæ amabilitatis sit diuina bonitas, ostendereque creaturam non esse talis modi amabilitatis capaceem. Nihil enim minus habet, quod eo quo non potest modo amari, a Deo non amatur: quinimo amor liberalissimus versus nos manifestatur, cum videtur quod diuinam bonitatem sic participari decet, quòd oppositum non dedecet, sic decet quod nihil sibi, sed nobis tantum confert. Hinc enim patet, quòd Deum velle libere hanc decentiam, est nostrum eligere bonum: quia est velle sic suam bonitatem, ut etiam nos simus. poterat enim absque vllo damno suo velle etiam sic eam, q̃ nihil eã participaret, vt in sequenti patet articulo.

¶ Super Quæstionis 19. Arti. III.

Titulus in corpore declaratur.

¶ In corpore duo. Primo declaratur q̃ necessario in titulo positum, quot modis sumitur, & distinguitur necessarium absolute, & ex suppositione, vt clare patet. Secundo ponitur exclusio respõsiua quæsito scilicet Deus necessitate absoluta vult aliquid, non omnia, nisi ex suppositione. Hæc conclusio habet tres partes. Et primo probatur quo ad primam sic. Voluntas sicut & quælibet potentia necessitatiua habet habitudinem ad propriũ & principale eius obiectũ: ergo Deus ex necessitate vult bonitatem suam eã. ergo Deus vult necessario aliquid. Antecedens probatur dupliciter. Inductione & rationes inductionis sit in voluntate nostra, & in visu. Ratio autẽ forte quia deficit rõne potentiæ est, vt in illud. s. proprũ & primum obiectum rendat. Consequentia aũt pro latet: quia bonitas diuina est proprium & adæquatũ obiectũ voluntatis diuinæ. Deinde probatur quo ad secundã partẽ sic. Ea quæ sunt ad finem, non ex necessitate volumus volentes finem, nisi sint talia sine quibus finis esse non potest. Sed alia à se vult Deus inquantum ordinantur ad diuinam bonitatem vt finem: & sine eis potest diuina bonitas esse. ergo alia a se Deus non ex necessitate vult. non ergo omnia ex necessitate absoluta vult. Maior probatur, manifestatur quæ inductiue in tribus exemplis, quorum prima duo spectant ad exceptionem, & tertium directe ad præiacentem. Minor vero probatur: quia bonitas Dei ex se sola sic est perfecta, quod ex alijs nihil ei perfectionis accrescit. Demum probatur conclusio quo ad tertiam partem sic. Voluntas Dei non potest mutari. ergo supposito quod velit, non potest non velle. ergo necessitate suppositionis vult alia a se: quod erat probandum; & sic probata est tota conclusio proposita.

¶ Circa probationem primæ partis conclusionis aduerte, q̃ illa maxima, Omnis potentia habet habitudinem necessariam ad proprium obiectum, non intelligitur quo ad exercitum actus, sed quo ad specificationem eius, id est, non donat quod omnis potentia necessario exerceatur circa obiectum, cum experiamur potentias quandoque otiosas esse: sed quod si exerceatur, oporteat quòd circa proprium obiectum exerceatur. Hoc enim idem est ac si diceretur, quod exercitus actus necessariam habet habitudinem ad proprium potentiæ obiectum, hoc autem est quod per illam maximam intenditur, & optime proposito deseruit, in quo non quæritur de exercitio actus, sed de specificatione exerciti actus. Non enim est quæstum, an Deus velit, sed an quicquid vult, necessario velit. Vbi manifeste patet, quod de exercitio actu intimato in ly quicquid vult, specificationem quærit, an scilicet necessariam, aut non necessariam habitudinem ad volitum habeat. De veritate autem inductionis, quo ad vtrumque introductorum non est præsentis speculatio-

10 corp. ar.

116 1. dist. 45. art. 2. Et 1. coc. c. 74. 75. & 84. & vers. q. 34. ar. 4.

¶ Lib. 3. de anima. tex. 34. com. 3.

115

28 b

117 1. dist. 41. q. 2. per tota. & di. 47. ar. 1. Et si cõc. c. 80. 81. 82. 83. & 88. fi. Et 1. 3. cap. 97. co. 1. Et ver. q. 23. ar. 4. Et pot. q. 3. ar. 1.

23

Universidad de Deusto
Biblioteca

relationis, an felicet visus sic se habeat ad colorem, vt voluntas nostra ad beatitudinem. Nihil enim ad propositum hoc refert, quoniam, si sic non se habent ad ista, habent se tamen sic ad propria obiecta, quæcunque sint illa. Exempla enim ponimus vt discentes intelligant.

¶ Circa probationem secundæ partis dubium occurrit. Falsum nanq; videtur, quòd nihil perfectionis accrescat diuinæ bonitati ex aliorum volitione, ut in & in articulo præcedente & in 1. contra Gent. c. 75. expressius habetur, quòd ex hoc q̃ Deus vult sua perfectione, vult alia. Igitur ex volitione aliorum pdet perfecte esse uolita essentiam diuinã. Et si sic est, cum oporteat essentiam diuinam esse perfectissime uolitam a Deo: sequitur, ergo necessaria alia aut uolita a Deo: cuius oppositum hic & ibi determinatur: nec potest dici ad hoc, quod præsens litera non dicit, q̃ ex uolitione aliorum nil perfectionis diuinæ bonitati accresceret, sed ex ipsis aliis uolitis nil perfectionis ei accresceret, hoc. n. puerile est. Tum quia sic processus litere de uolitione inquirens aliorum nullus esset. Tum quia contra istam militat contra ipsam uolitionem, etiam si nunquam esset hæc litera. Nec potest rursus dici, quòd diuinam bonitatẽ perfecte amare nõ pendet ex uolitione aliorum, sed potius e contrario, s. q̃ uolitio aliorum pẽdet ex hoc quòd diuina bonitas est p fecte uolita. Quoniam licet hoc sit uerum, ut ibidem dicitur, non euadit tamen a difficultate obiecta: stante enim hoc, adhuc sequit alia necessario esse uolita a Deo: quoniã diuina bonitas ne cessario est ab eo non solum uolita: sed perfecte uolita, hoc autem necessario concomitatur aliorum uolitio, ut dictum est. ergo.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd modus, quo res est uolita, est duplex: quidam intrinsecus, quidam extrinsecus, & quòd inter hos tantum differt, quòd primus graduat perfectionem amoris, secundus autem non sed extendit ipsum. Et si quandoque inueniatur scriptum, quòd secundus pertinet ad perfectionem, intelligendum est de perfectione extensiua, & non simpliciter. Vnde in proposito, diuina bonitas necessario est perfectissime uolita a Deo, perfectione intensiua, quia est infinite amata: sicut est infinite amabilis: sed non necessario est perfecte uolita perfectione extensiua: sed libere. Amari autem sic, scilicet secundum condecentiam ad extra, seu vt diffundatur, participetur, & multiplicetur secundum suam similitudinem, non ad perfectionem intensiuam, sed extensiuam pertinet: & consequenter non cum necessario, sed cum libere conuenientibus Deo computandum est. Quia igitur diuina bonitas libere est sic perfecte uolita a Deo, ideo libere alia uult, & non econuerso. Et ideo proprie loquendo, nec ex aliis, nec ex aliorum volitione aliquid perfectionis etiam extensiuæ diuinæ bonitati accrescit, sed econuerso: ex perfecta extensiua volitione suæ bonitatis, Deus esse & alias perfectiones vult aliis.

¶ In responsione ad quintum & quartum, nota dilligentissime doctrinam in primo contra Gent. cap. 83. de contingentia ad vtrumlibet dupliciter inuenta, scilicet quandoque ex parte causæ, & quandoque ex parte eius, ad quod dicitur. Et plene intelliges ea, quæ hic dicuntur breuissime. Ex his autem, quæ hic dicuntur, & ibi explanantur, habes quam rudis & nouus sermo sit Scoti in 1. distinct. 39. de voluntate diuina primam primam causam contingentem appellantis. Ex quibus non est in diuina voluntate contingentiam dicere: sed vt in litera dicit, est in se necessaria nõ necessariam habens habitudinem ad secundario uolita, si necessarium aut contingens ei tribuendum est. Magis proprio enim vocabulo liberam illam dicere debemus, vt alibi S. Tho. docet: quoniam libertas media est inter necessitatem & cõtingentiam. Illa enim impossibilitatem aliter se habendi, hęc possibilitatem aliter se habendi successiue, id est, mutabiliter poniẽ, libertas autem absque mutabilitate aliter se haberi posse significat.

¶ In responsione ad sextum aduerte, quòd illa propositio: Quæcunque Deus scit, de necessitate scit, si intelligat de scientia simplicis intelligentiæ, quæ scilicet naturaliter præcedit actũ voluntatis, verissima est: nec est in ea dubium. Et sic videtur intendere litera, quæ de scientia aliorum vt distinguitur contra voluntatem eorum tractat in hoc argumento. de his enim verum est, quòd habent esse in Deo ex necessitate. Si quis autem dictum hoc accipit de scitis a Deo omnib. qualitercunque, animaduertat quod complexiones cõtingentes, puta me nunc scribere, non sunt veræ necessario, sed libere: & consequenter, libere in Deo habent esse, & non ex necessitate. Ac per hoc prædicta responsio in his non habet locum. Est tamen quidam necessitatis modus etiam in horum scientia apud Deum, qui non est in eorum volitione: quoniam omne scibile, quàm primum est scibile, oportet scitum esse a Deo: non autem omne volibile, quàm primum est volibile, oportet esse a Deo volitum, vt patet. Et ratio diuersitatis est: quia omne verum oportet esse in Deo, & consequenter cognitum: quia cognitum secundum quòd in cognoscente est, cognoscitur: omne autem bonum non oportet esse, aut fore in seipso, & consequenter nõ oportet esse volitum a Deo. Ex hoc autem patet differentia supradicta inter diuersa scita a Deo: quia illa, quæ ex se sunt scibilia, absoluta necessitate cognoscuntur a Deo. Illa vero quæ sortiuntur veritatem, & consequenter scibilitatem ex voluntate diuina, supposita eorum veritate necessario scinuntur. nihil autem aliud a Deo, quantumcunque supponatur bonum, necessario est ab eo volitũ, vt patet. Vnde de scibilibus, & amabilibus formaliter laquendo, possunt verba litera vniuersaliter intelligi, vt. s. omne scibile sit necessario scitum a Deo. non autem omne amabile est necessario volitum: quia omne scibile habet necessario esse in Deo, quãuis quorundam scibilium scibilitas non sit necessaria. Non autem omne amabile habet esse, aut fore necessario. Et bene notato, fane que intelligito verba litera in redditione causæ præfatæ, quoniam non intendit necessitatem simpliciter ab vniuerso excludere, quam in secundo contra Gent. c. 30. probat, sed necessitatẽ essendi: quoniam nullam rem esse est simpliciter necessariũ, nisi Deum. Et hoc insinuant illa verba, Ita q̃ sint per seipsa necessaria, & simpliciter intendit, q̃ necesse est omnia, vel omnia scibilia, habere esse in Deo.

¶ *Super quæstionis 19. Artic. IIII.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duo. Primo proponit conclusionem: secundo probat conclusionem tripliciter.

¶ Quo ad primum tria dicit. Primo, conclusionem responsiuam quæsito affirmatiue, scilicet, Voluntas Dei est causa rerum. Secundo quid hoc importat. s. Deum agere per voluntatem, & non per naturæ necessitatem. Tertio, q̃ quidam existimarunt Deum agere per naturæ necessitatem.

¶ Vbi aduerte, quòd agere per necessitatem naturæ dupliciter potest intelligi. Primo vt idem sonat, quòd agere naturaliter eo modo, quo agentia naturalia. 2. Physico. tex. 49. & 9. Metaph. tex. 3. & 10. distinguuntur contra agentia a proposito. Et sic agere naturaliter, est agere non quia agens vult hoc, dato etiam quòd velit illud, sed est agens, quia est tale, vt patet in generatione hominis, quamuis enim Sortes velit generare, non tamen generat quia vult, sed quia est talis dispositionis naturalis &c. Secundo sumi potest vt idem sonat, quòd agere non libere, eo modo quo dicimus q̃ non libere, sed necessitate naturali Deus vult se, & nos volumus bonum. Et quamuis vtrunque de Deo existimatum sit, & quòd agat nõ quia vult, quamuis volens, sed quia est talis naturæ, vt in sectũdo cõtra Gẽt. c. 23. dicitur. Et q̃ agat quia intelligit & vult, naturaliter tamen necessitate, tale intellige re & velle habens, vt ibidem in c. 26. & 27. tangitur. In præsenti tamen litera primo modo sumitur agere per necessitatem naturæ, ita quòd intentio præsens est ostendere, quòd Deus agit quia vult, & non quia est. Ex conuentione autem conclusionis præcedentis articuli cum hac, sufficienter habetur solutio secundæ quæstionis: quia si agit quia vult, vt hic ostenditur, & se tantum vult naturaliter, & cætera libere, vt ostensum est, ergo aget alia, quia illa vult libere.

¶ Quo ad secundum, probatur tripliciter intenta conclusio. Primo ex ordine agentium, sic. Tam natura quàm intellectus agit propter finem. ergo agenti per naturam prædeterminatur finis & medium ab aliquo intellectu. ergo agens per intellectum est prius agente per naturam. ergo Deus est agens per intellectum & voluntatem. Antecedens probatur ex. 2. Physico. Prima consequentia manifestatur exemplo sagittæ: secunda relinquitur per se notã: tertia vero probatur, quia Deus est primũ agens. Nec te moueat, quòd secunda consequentia sic leuiter tacta est: quia communis animi conceptio est, quòd agere propter finem, exigit finem cognosci, vel ab ipso tendente in finem, vel aliquo dirigente, vt in sagitta contingit. Et quia constat natura, vt sic, non cognoscere, ideo liquet: quod oportet a cognoscente dirigi. Inter agere quoque per intellectum & per uoluntatem, nulla differentia est in proposito: quoniam nec intellectus agit absque voluntate, quæ est appetitus intellectiuus: nec uoluntas absque intellectu, quia bonum intellectum mouet eam. Et ideo nullum uitium committitur ex uno in aliud declinando.

¶ Secundo probatur ex ratione naturalis agentis, sic. Agens per naturam, agit quia est tale. ergo operatur uno modo. ergo unum effectum. ergo habet esse determinatum. ergo Deus non potest agere per naturam. ergo determinati effectus ab infinita illius bonitate procedunt secundum determinationem intellectus & uoluntatis. Antecedens probatur ab effectu, quia quãdiu est tale, non facit nisi tale. Prima consequentia cũ secunda & tertia relinquitur nota. & prima quidem cũ secunda procedit a priori: tertia, propter quam antecedens cum prioribus est inductum, a posteriori infert prius, ut patet. quarta uero primo probat: quia esse diuinum non est determinatum, quod ex eo patet, quòd continet in se totam essendi perfectionem. secundo manifestatur ista probationis ducendo ad impossibile. Si esse infinitum causaret naturaliter, causare aliquid infinitum in essendo, hoc est impossibile: ergo. Quinta autem cõsequentia ex uij distinctionis agentiũ patet. Et aduerte, quòd ista ratio concludit, quòd Deus non potest naturaliter agere aliquem uæum effectum per seipsum solum. Si quis autem poneret Deum solum nullum fecisse integraliter causare, sed concausantibus aliis causis ipsum dare esse effectibus, diceret q̃ proprius effectus diuini esse infinitati, est esse indeterminate secundũ se, sed determinate tamen semper inuentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

propterea secundæ causæ. Sed hoc a seipso discordat: quoniam si esse diuinum est infinitum, oportet ab ipso præmanasse esse omnium illarum causarum concausantium: quoniam omnem essendi modum ab infinito esse oportet prouenire: & sic est. ergo concedere oportet quòd Deus aliquem effectum per seipsum totum integraliter

23 ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus non per necessitatem naturæ, nisi dato possit effectus infiniti esse. vt in litera dicitur: stat ergo ratio.

Tertio probatur ex habitudine effectuum ad causam sic: effectus præexistit in causa secundum modum causæ. ergo effectus præexistunt in Deo secundum modum intelligibilem: ergo procedunt ab eo secundum modum intelligibilem: ergo per modum voluntatis. ergo voluntas Dei est causa rerum. Prima consequentia probatur: quia esse Dei est eius intelligere, secunda probatur, quia effectus procedunt a causa secundum modum, quo præexistunt in causa: quod probatur, quia omne agens agit sibi simile: tertia consequentia probatur, quia inclinatio ad agendum id, quod per intellectum concepta est, voluntas est. vltima est per se nota.

¶ Circa propositionem assumptã in probatione secundæ consequentiæ dubium occurrit. Quia aut est falsa, aut dissonare sua probatione, vtrunque est inconueniens: ergo. Propositio enim litteræ est talis. Effectus procedunt a causa secundum quòd præexistunt in ea: & probatio eius subditur: quia omne agens agit sibi simile. Tunc sic, aut propositio intendit de modo effectus procedentis, aut de modo procedendi: si intendit de effectus procedens a causa habet modũ essendi similem modo quo præexistit in causa, probatio quidem est consona, vt patet, sed ipsa est falsissima, quoniam domus procedens ab artifice non assimilatur domui in mente in modo essendi, nec sequitur ex illa maxima, quæ intelligitur quantum ad formam qui agit. Si autem intendit de modo procedendi, scilicet, quod effectus a causa procedit illo vel simili modo, quo præexistit in ea, tunc probatio non est ad propositũ, quia vt diximus, intelligitur quo ad formam, qua agens agit: & non quo ad modũ, quo forma est in eo: & nihilominus habet multas instantias: qui domus habet esse intelligibile in agente, procedit tamen ab eo sensibiliter, & calor habet esse incorruptibile & vniuersale in luce Solis, procedit tamen corruptibiliter, & particulariter. Vndique igitur ambiguitas est.

¶ Ad hoc dicitur, quòd illa maxima, omne agens agit sibi simile, quamuis vniuersaliter non verificetur, nisi quo ad formam, non tamen est arctanda ad formam, sed est intelligenda cum ly quantum potest. Videmus enim quòd si fierit actionum vniuocum vehemẽ quo ad individuales conditiones. Mors enim fortis generat mare, & tiracundus tiracundum, vt in 7. dicitur. Ethi. In modo igitur quo effectus procedit a causa, considerandæ sunt duo. Primo, modus processionis tenens se ex parte causæ. Et secundo, modus eiusdem tenens se ex parte effectus. Si in attendimus ad modum procedendi ex parte causæ vniuersaliter verificatur, quòd processio est similis modo existẽdi in causa: quia est illius modus prius effectus ingenere causæ efficientis: ita quod sicut forma procedens est a forma in causa: & propterea similis illius: ita modus procedendi ex parte causæ, est a modo præexistendi in eã, & consequenter similis illi, quia omne agens agit sibi simile, & sic patet quo illa propositio assumpta est vera de modo procedendi: & optime probat p illam maximã.

¶ Sed hic rõdemus modum procedendi ex parte effectus, sic propositio assumpta vt dicta est, non vniuersaliter verificatur, nec ad hoc est inducta sua probatio, neq; ipsa, quo modus iste, ppric loquendo, magis est modus participandi vel suscipiendi, cãm, q procedendi ab ea. & ideo instantiæ allatæ non militant contra istud tum, quia de modo participandi loquuntur ex parte effectus. Litera autem loquit de modo procedẽdi ab arte ex parte ipsius eãdem. Domus enim procedit ab arte intelligibiliter, quoniã a proheresi, vt dicit 9. meta. quamis in materia sensibiliter suscipiatur, ac per organa fiat. Effectus quoque corporum celestium ex parte corũ procedunt incorruptibiliter, & vniuersaliter iuxta modũ formarũ, quibus agunt. procedunt. n. p actiones eorum æternas, & cõmensuratas eis, quamuis participatio eorũ apud sphæras inferiorũ sit corruptionis & deperditionis plena: quia passio non requitur actioni.

Sicut sagittæ prædeterminatur finis, & certus modus à sagittante. Vnde necesse est, quòd agens per intellectũ & voluntatem sit primus agente per naturam. Vnde, cum primum in ordine agentium sit Deus, [c] necesse est quòd per intellectum & voluntatem agat. Secundo ex ratione naturalis agẽtis, ad quod pertinet ad vnum effectum producat: quia natura vno & eodẽ modo operatur, [c] nisi impediatur. Et hoc ideo, quia secundum quòd est tale, agit. vnde quandiu est tale, non facit nisi tale. omne enim agens per naturam, habet esse determinatum. Cũ igitur esse diuinum non sit determinatum, sed contineat in se totam perfectionem essendi, [c] non potest esse q agat per necessitatem naturæ: nisi forte causaret aliquid indeterminatum & infinitum in essendo: quod est impossibile, vt ex superioribus patet.* Non igitur agit per necessitatem naturæ, sed effectus determinati ab infinita ipsius perfectione procedunt secundum determinationem voluntatis & intellectus ipsius. Tertio ex habitudine effectuum ad causam. Secundum hoc enim effectus procedunt à causa agente, secundum q præexistunt in ea: quia omne agens agit sibi simile. Præexistunt autem effectus in causa secundum modum causæ. vnde cum esse diuinum sit ipsum eius intelligere: [c] præexistunt in eo esse rus eius secundum modum intelligibilem & per modum intelligibilem procedunt ab eo, & sic per consequens per modum voluntaris. Nam inclinatio eius ad agendum quod intellectu conceptum est, pertinet ad voluntatẽ. Voluntas igitur Dei est causa rerum.

¶ Ad primum ergo dicendum, q Dionys. per verba illa non intendit excludere electionem à Deo simplici ter, sed secundum quid, inquantum. s. non quibuslam solum bonitatẽ suã communicat, sed omnibus, [c] prout scilicet electio discretionem quadam importat.

¶ Ad secundum dicendum, q quia essentia Dei est eius intelligere, & vel le, ex hoc ipso q per essentiam suam agit, sequitur q agat per modum intellectus, & voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, q bonum est obiectum voluntatis. Pro tanto ergo dr, quia Deus bonus est, sumus: [c] inquantũ sua bonitas est ei rõ volẽdi omnia alia, vt supra dictum est.*

¶ Ad quartum dicendum, q vnius & eiusdem effectus, et in nobis, est cũ scientia vt dirigens, qua concipit forma operis, & voluntas vt imperans: quia forma, vt est in intellectu tantũ, non determinatur adhuc ad hoc q sit, vel nõ sit in effectu, nisi per voluntatẽ. [c] Vnde intellectus speculativus nihil dicit de operando. Sed potentia est causa vt exequens, quia nominat immediatum principium operationis, sed hæc omnia in Deo vnum sunt.

Articvlvs V.

Vtrum voluntatis diuinæ sit assignare aliquam causam.

AD QVINTVM sic procedit. Vr q voluntatis diuinæ etiam sit

¶ Super Quæstionis 19. Arti. V.

Titulus intelligendus, vt sonat de vera causa.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito negatiue. Voluntatis diuinæ nulla est causa. Hæc conclusio probatur, manifestatur, & saluatur simul id, quod difficultatem in hac re facit. Deus, vult alia propter finem. Probatio est. Voluntas eodẽ actu fertur, ergo voluntas diuina non habet causam. Antecedens probatur, quia idem non est causa suipsius, & manifestatur ab opposito. Consequentis vero probatur, quia voluntas diuina vno actu vult omnia in sua bonitate. Manifestatio vero consistit in proportionali similitudine inter intellectum & voluntatem quo ad modum habendi, vel non habendi causam. habendi quidem, quia intellectus alio actu intelligens principia & conclusiones, habet scientiam causatam. non habendi vero, quia intellectus eodem actu principia & conclusiones intelligens, non habet conclusionum scientiã causatam ex principijs eadem ratione: quia scilicet idem non est causa suipsius. Id autem quod difficultatem ingerit, scilicet quòd Deus vult alia propter finem, saluatur primo distinguendo, quod aliud est velle alia propter finem, & aliud est velle alia esse propter finem: & quòd hoc secundum est verum, nõ autem primum. Secundo aperiendo hoc ex ductata proportionalitate: quia intellectus intelligens vno actu cõclusiones & principia, non intelligit conclusiones ex principijs: tamen intelligit conclusiones esse ex principijs, & proportionaliter est in voluntate. Causa aut totius proportionalitatis huius in litera tangitur, cum dicitur, quia voluntas sequitur intellectum.

¶ Ad euidentiam eorum quæ hic dñr, & in respõsione ad tertiũ, aduerte has quatuor propositiones. Prima est, hoc est propter hoc. Secunda: Deus vult hoc esse propter hoc. Tertia: hoc est volitum a Deo propter hoc, aliud volitum ab eodem. Quarta; Deus vult hoc, quia vult illud aliud. Inter has autem manifesta est differentia: quoniam prima de rebus absolute loquitur. Secunda autem de eisdem, vt volitis simplici voluntate a Deo. Tertia autem & quarta, causalitatem vnius volitionis respectu alterius includere videntur. Et quantum ex hac litera apparet, negandæ videntur istæ duæ vltimæ, cũ expresse dicitur, q Deus non propter hoc vult hoc. verum, si diligentius consideremus intentionem authoris, & responsionem ad tertium, cum doctrina tradita in 1. contra Gent. c. 87. 88. quo ad rem qui dem dicẽdum est, quod actus voluntatis diuinæ attingens hoc volitum, puta vniuersum, vel hominem ex parte actus, caret causa non solum vt tale ens est, sed etiam vt attingẽs tale volitum, ita quod attingentia velle diuini respectu vniuersi ex parte actus non causatur ex attingentia velle diuini respectu bonitatis suæ. Et hoc intendit cũ dicit, quòd Deus non propter hoc vult hoc. Idem tamen actus ex parte voliti hẽt causam: ita quod attingẽtia passiua vnius causatur ex attingentia passiua alterius. s. esse volitum vnius causatur ex esse volito alterius, ita quod non solum hominem esse causatur in genere causæ finalis ex vniuersi perfectione, sed etiam hominem esse volitum a Deo, causatur ex hoc, quòd vniuersum est volitum a Deo. Et si insistetur a passiua ad actiuam, volitũ causatur a volito. ergo velle causat a velle. negandus est processus. Vel distinguẽdum est, quòd processus talis tenet, quando passiuum æquatur actiuo. Quando autem actio excedit passionem: ita q actio est vna, passiones sunt multæ: fiat passionem causari ex passione

assignare aliquam causam. Dicit enim Augustinus, [f] lib. 83. q. Quis audeat dicere Deum irrationabiliter omnia condidisse? Sed agenti voluntario, quod est ratio operandi, est etiam causa volẽdi. Ergo vo luntas Dei habet aliquã causam.

¶ 2 Præterea, In his quæ fiunt à volente, qui propter nullam causam aliquid vult, non oportet aliam causam assignare, nisi voluntatem volentis: sed voluntas Dei est causa omnium rerum, vt ostensum est.* Si igitur voluntatis eius non sit aliqua causa, non oportebit in omnibus rebus naturalibus aliam causam quærere, nisi solam voluntatem diuinam. Et sic omnes scientiæ essent superuacuæ, quæ causas aliquorum effectuum assignare nituntur. quod videtur inconueniens. Est igitur assignare aliquã causam voluntatis diuinæ.

¶ 3 Præterea, Quod fit à volente non propter aliquam causam, dependet ex simplici voluntate eius. si igitur voluntas Dei non habeat aliquam causam, sequitur quod omnia quæ fiunt, dependeant ex simplici eius voluntate, & non habeant aliquam causam aliam. quod est inconueniens.

¶ Sed Contra. Est, quod dicit Augustinus.* in lib. 83. q. Omnis causa efficiens maior est eo quod efficitur: nihil tamen maius est voluntate Dei. non ergo causa eius quærenda est.

¶ Respondeo, Dicendum, quòd nullo modo voluntas Dei causam habet.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, quod cum voluntas consequatur intellectum, [c] eodem modo contingit esse causam alicuius voluntatis vt velit, & alicuius intelligentis vt intelligat. In intellectu autem sic est, quòd si seorsum intelligat principij, & seorsum conclusionem intelligentia principij est causa scientiæ conclusionis. Sed si intellectus in ipso principio inspiceret conclusionem, vno intuitu apprehendens vtrumque, in eo scientia conclusionis non causaretur ab intellectu principiorum, quia idem non est causa suipsius, sed tamen intelligeret principia esse causas conclusionis. Similiter est ex parte voluntatis, circa quam sic se habet finis ad ea quæ sunt ad finem, sicut in intellectu principia ad conclusiones. [c] Vnde si aliquis vno actu velit finem, & alio actu ea quæ sunt ad finem, velle finẽ erit ei causa volendi ea quæ sunt ad finem, sed si vno actu velit finem, & ea quæ sunt ad finem, hoc esse non potest: quia idem non est causa suipsius. Et tamen erit verum dicere, quod velit ordinare ea, quæ sunt ad finem, in finem. Deus autem sicut vno actu omnia in essentia sua intelligit, [c] ita vno actu vult omnia in sua bonitate. [c] Vnde sicut in Deo intelligere causam non est causa intelligendi effectus, sed ipse intelligit effectus in causa, [c] ita velle finem, non est ei causa volendi ea, quæ sunt ad finem. Sed tamen vult ea quæ sunt ad finem, ordinari in finem. [c] Vult ergo [d] hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd voluntas Dei rationabilis est, non quòd aliquid sit Deo causa volendi, sed inquantum vult vnum esse propter aliud.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cum velit Deus effectus sic esse, vt ex causis certis prouenient ad hoc quòd seruetur ordo in rebus: non est superuacuum etiam cum voluntate Dei alias causas quærere. Esset tamen superuacuum, si aliæ causæ quærerentur vt primæ, & non dependentes à diuina voluntate. Et sic loquitur Augustinus in 3. de Trin.* Placuit vanitati philosophorum etiam aliis causis effectus contingentes tribuere: cum omnino videre non possent superiorem ceteris omnibus causam, id est, voluntatem Dei.

¶ Ad tertium dicendum, q cum Deus velit effectus esse propter causas, quicunque effectus præsupponunt aliquem alium effectum, non dependent ex sola Dei voluntate, sed ex aliquo alio. Sed primi effectus ex sola diuina voluntate dependent, vtpote si dicamus, quòd Deus voluit hominem habere manus, vt deseruirent intellectui operando diuersa opera; & voluit eum habere intellectum ad hoc, q esset homo, & voluit eum esse hominẽ vt fruerentur ipso, [c] vel ad complementum vniuersi. Quæ quidem non est reducere ad alios fines creatos vltiores. Vnde huiusmodi dependent ex simplici volũtate Dei, alia vero ex ordine etiam aliarum causarum.

Articvlvs VI.

Vtrum voluntas Dei semper impleatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd voluntas Dei, nõ semper impleatur. Dicit enim Apostolus. 1. ad Timoth. 2. quòd Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sed hoc non ita euenit. Ergo voluntas Dei nõ semper impletur.

¶ In titulo. nota duo. Primo quòd voluntas sumitur hic nõ pro velleitate, sed pro velle simpliciter. Secundo, q aliud est quærere, vtrum omne quod fit Deus velit: & aliud: vtrum omne quod Deus vult fiat. hic non quæritur primum, sed secundum. quoniã hoc solum importat titulus, de primo autem in articulo nono erit sermo.

¶ In

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Necesse est voluntatem Dei semper impleri. Probatur sicut formis sic est, q̃ à forma vniuersali nihil potest deficere, quamuis aliquid possit deficere ab aliqua forma particulari. ergo hoc idem oportet esse in causis agentibus, quod extra ordinem agentis simpliciter vniuersalis, sub quo oẽs causæ particulares comprehenduntur, nihil fieri potest: quãmuis extra ordinem alicuius agentis particularis aliquid fiat. Ergo impossibile est q̃ diuina voluntas suum effectum nõ cõsequatur. Oportet igitur ipsam semper impleri, antecedens declaratur in prædicatis essentialiter ordinatis: quoniam ibi manifesta est vniuersalitas formarum. prima vero consequentia probatur: quia effectus conformatur agenti secundum suam formã, secunda vero consequentia probatur: quia voluntas Dei est vniuersalis causa omnium rerum. Præter has autẽ probationes primũ consequẽs, quod est proprium fundamentum huius cõclusionis cõfirmatur, & manifestatur. Confirmatur quidem, ex ratione deficiẽdi ab intentio effectu: quia scilicet est concursus alterius causæ non contenetæ vt sic sub illã. Manifestatur autem ni effectibus stellarum & primi cœli. Secundum quos; cõsequens, quod est ipsa conclusio, manifestatur ex percatore; in quo videtur nõ impleri diuinam volũtatem. & omnia clara sunt in litera.

¶Circa hunc processum nota quatuor. Primo, quòd defectus de quo est sermo in litera, nõ sumitur hic negatiue, sed contrarie: quoniam in vtroque genere causæ potest defectus negatiue ab vniuersalissima causa inueniri. Cæcitas enim non est ens, nec tamen est enti contraria, sed tali enti: puta visui. & peccator peccando deficit à diuina voluntate negatiue: non enim agit quod Deus vult, non tamen contra

¶2 Præt. Sicut se habet scientia ad verum, ita voluntas ad bonum. sed Deus sit omne verum. Ergo vult omne bonum: sed non omne bonum fit multa enim bona possunt fieri. q̃ non fiunt. non ergo voluntas Dei semper impletur.

¶3 Præt. Voluntas Dei cum sit causa prima, non excludit causas medias, vt dictum* est. Sed effectus causæ primæ potest impediri per defectum causæ secundæ. sicut effectus virtutis motiuæ impeditur propter debilitatem tibiæ. Ergo & effectus diuinæ voluntatis potest impediri propter defectũ secundarum causarum. Non ergo voluntas Dei semper impletur.

¶Sed contra est quod dicitur in Psal. 113. Omnia quæcunque voluit Deus fecit.

¶Respon. Dicendum, q̃ necesse est voluntatem Dei semper impleri e

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, q̃ cum effectus conformetur agenti secudum suam formam, eadem ratio est in causis agentibus, quæ est in causis formalibus. In formis autem sic est, q̃ licet aliquid possit deficere ab aliqua forma particulari, tamen à forma vniuersali nihil deficere potest. Potest enim esse aliquid, quod non est homo, vel viuum, non autem potest esse aliquid, quod non sit ens. Vnde hoc idẽ in causis agentibus contingere oportet. potest enim aliquid fieri extra ordinẽ alicuius causæ particularis agentis, nõ autem extra ordinem alicuius causæ vniuersalis, sub qua omnes causæ particulares comprehenduntur: & quia si aliqua causa particularis deficiat à suo effectu, hoc est propter aliquam aliam causam particularem impedientem: quæ continetur sub ordine causæ vniuersalis. Vnde effectus ordinem causæ vniuersalis nullo modo potest exire. Et hoc etiam patet in corporalibus. Potest enim impediri, q̃ aliqua stella non inducat suum effectum. Sed tamen quicunque effectus ex causa corporea impediente in rebus corporalibus consequatur, oportet q̃ reducatur per aliquas causas medias in vniuersalem virtutem primi cœli. Cum igitur voluntas Dei sit vniuersalis causa omnium rerum, impossibile est q̃ diuina voluntas suum effectum non consequatur. Vnde quod recedere videtur à diuina voluntate secũdum vnum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium. Sicut peccator, qui quantum est in se, recedit à diuina voluntate peccando, incidit in ordinem diuinæ voluntatis, dum per eius iustitiam punitur.

¶Ad Primvm ergo dicendum, q̃ illud verbum Apostoli, q̃ Deus vult omnes homines saluos fieri, &c. potest tripliciter intelligi: vno modo, vt sit accomoda distributio secundum hunc sensum, Deus vult saluos fieri omnes homines, qui saluantur: non quia nullus homo sit quem saluum fieri non velit: sed quia nullus saluus fit, quem non velit saluum fieri, vt dicit Augustin.* Secundo potest intelligi, vt fiat distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, secundum hunc sensum: Deus vult de quolibet statu hominum saluos fieri mares & fœminas, Iudæos, & Gentiles paruos & magnos, non tamen omnes de singulis statibus. Tertio secundum Damasc. † intelligit de voluntate antecedente; non de voluntate consequente. Quæ quidem distinctio non accipitur ex parte ipsius voluntatis diuinæ, in qua nihil est prius vel posterius, sed ex parte volitorum.

¶Ad cuius intellectum considerandum est, q̃ vnumquodque secundum quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolute consideratur, bonum vel malum, quod tamen prout cum aliquo adiuncto consideratur, quæ est consequens consideratio eius, e contrario se habet. Sicut hominem viuere est bonum: & hominem occidi est malum secundum absolutam consideratioñ. Sed si adiungatur circa aliquem hominem, q̃ sit homicida, vel viuens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum viuere. Vnde potest dici, q̃ iudex iustus antecedenter vult omnem hominem viuere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem saluari, sed consequenter vult quosdam damnari, secundum exigentiam iustitiæ. Neque tamen id quod antecedenter volumus, simpliciter volumus, sed secundum quid: quia voluntas comparatur ad res secundum q̃ in seipsis sunt, in seipsis autem sunt in particulari. Vnde simpliciter volumus aliquid secundum q̃ volumus illud consideratis omnibus circumstantijs particularibus quod est consequenter velle. Vnde potest dici, quòd iudex iustus simpliciter vult homicidam suspendi, sed secundum quid vellet eum viuere, scilicet inquantum est homo. Vnde magis potest dici velleitas, quàm absoluta voluntas. Et sic patet, quòd quicquid Deus simpliciter vult, fit, licet illud q̃ antecedenter vult, non fiat.

¶Ad Secvndvm Dicendum, q̃ actus d cognoscitiuæ virtutis est secundum q̃ cognita in ea sit in cognoscente. actus autem virtutis appetitiuæ est ordinatus ad res secundum quod in seipsis sunt. e Quicquid autem potest habere rationem entis & veri, totum est virtualiter in Deo, sed non totum existit in rebus creatis. Et ideo Deus cognoscit omne verum, non tamen vult omne bonum: nisi inquantum vult se, in quo virtualiter omne bonum existit.

¶Ad

¶Super Quæstionis XIX. Articul. VII.

Titulus clarus est.

¶In corpore est vnica conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Voluntas Dei est omnino immutabilis. Probatur. voluntas est boni: ergo dupliciter tãtum põt incipere velle, scilicet, quia incipit vel esse, vel cognosci sibi bonum. ergo non potest incipere velle absque præsupposita mutatione intellectus, vel dispositionis substantiæ propriæ. ergo non est mutabilis absque aliqua harum mutationum. ergo voluntas Dei est immutabilis omnino. Prima consequentia aliter nõ probatur: ipsum tamen cõsequens declaratur quo ad vtranque partem, ex caleheri & consilio. Secunda est per se nota. Tertia autem ex differentia inter mutare voluntatem, & velle mutationem, manifestã. Quarta demum probatur: quia tam substãtia quàm scientia Dei est omnino immutabilis.

¶Circa has cõsequentias duo notu. Primo q̃ antecedens tanquam vulgata propositio est diminute scriptum (subintelligi. n. oportet ly intellecti. Et tunc manifestè patet primam cõsequentiam nõ egere probatione: quoniam si velle est tantum respectu boni intellecti, oportet q̃ nouã volitio sit aut ex nouitate boni, aut ex nouitate intellectionis. Secundo quod tertia consequentia in litera non haberetur in se, sed in sua tantum probatione, sed ad claritatem maiorẽ expressimus illam.

¶Circa primam consequentiam dubium occurrit propter ly sibi in consequente positum. Videtur enim q̃ illa particula falsificet consequens, & non sequatur ex antecedente. Falsum quidem reddat cõsequens. qa potest aliquis incipere velle quia incipit esse vel cognosci bonum alterius, vt manifeste patet in amore amicitiæ. Quod non sequatur vero ex antecedente, clare liquet quoniam bonum alterius, sub bono claudit̃ intellecto.

¶Ad hoc dicitur, q̃ vt patet 8. Et hic. Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium: & propterea voluntas primo est boni proprij, secundario autem est boni alieni. Vnde & ibidem dicitur, q̃ amicabilia quæ fiunt ad alios veniunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se. Propter quod consequentia ista, si de bono per se primo volito seu volibili intelligatur, est optima formaliter. Si autem de bono vniuersaliter intelligitur, vt antecedens sonat, consequentia tenet etiam formaliter, & fundatur super hoc, q̃ mutabilitas, seu nouitas nouitionis circa aliena, oritur ex mutabilitate amoris proprij, & immutabilitas circa aliena ex immutabilitate circa propria & hoc ratione similiter: quia amor aliorum oritur ex proprio. Ex hoc enim patet, q̃ in consequente, alienus amor essi nõ formaliter, vt talis tamen est inclusus: & consequenter incipere velle: quia incipit esse vel cognosci bonum alieri, nõ est alia ratio seu alius modus incipiẽdi velle ab his, qui in consequente sunt expressi. Et sic cessat obiectio fallitatis quia illi alij modi non ponũtur in numerum cum istis, nec excluduntur: sed claudũtur in his virtualiter. & obiectio consequentię, quia, vt dictum est, infert nouitas volitiõis respectu boni vniuersaliter, quamuis disformiter, quia respectu propriꝰ formaliter, respectu alieni virtualiter. Fecit autem hoc author, non tantum breuitatis gratia, sed ea potius ratione motus: quia de voluntate diuina loquebatur, de qua persipicuum ex dictis erat, q̃ alia non vult nisi bonitatẽ propriam volẽdo: ita q̃ ipsa sola est ei volendi causa. & sic in materia, de qua est quæstio, fas fuit vniuersalẽ maiorem de proprio bono assumere verissimam formaliter, minor eñ

Ad tertivm Dicendũ, q̃ causa prima tunc posset impediri à suo effectu per defectum causæ secundæ, quando non est vniuersaliter prima sub se omnes causas comprehendens: quia sic effectus nullo modo posset suũ ordinem euadere. & sic est de voluntate Dei, vt dictum est.*

Articvlvs VII.

Vtrum voluntas Dei sit mutabilis.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur, q̃ voluntas Dei sit mutabilis. Dicit enim Dominus Genes. 6. Pœnitet me fecisse hominẽ. Sed quemcunque pœnitet de eo quod fecit, habet mutabilem voluntatem. ergo Deus habet mutabilem voluntatem.

¶2 Præte. Ieremiæ. 18. ex persona domini dicitur, Loquar aduersus Gentem & aduersus regnum, vt eradicem & destruam & dissipẽdam illud: sed si pœnitentiam egerit, Gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei. Ergo Deus habet mutabilem voluntatem.

¶3 Præt. Quicquid Deus facit, voluntarie facit. sed Deus non semper eadem facit. nam quandoque præcepit legalia obseruari, quandoque prohibuit. Ergo habet mutabilem voluntatem.

¶4 Præter Deus non ex necessitate vult quod vult, vt supra dictum est.* Ergo potest velle & non velle idem. Sed omne, quod habet potentiam ad oppositã, est mutabile. sicut quod potest esse & non esse, est mutabile secundum substantiam: & quod potest esse hic & non esse hic, est mutabile secundum locum. Ergo Deus est mutabilis secundum voluntatem.

¶Sed Contra est, q̃ dicitur Num. 23. Non est Deus quasi homo, vt mentiatur: neque vt filius hominis, vt mutetur.

¶Respon. Dicendum, q̃ voluntas Dei est omnino immutabilis. Sed circa hoc considerandum est, q̃ aliud est mutare voluntatem, & aliud est velle aliquarum rerum mutationem. Potest enim aliquis eadem voluntate immobiliter permanente, velle quòd nunc fiat hoc, & postea fiat contrarium. Sed tunc voluntas mutaretur, si aliquis inciperet velle, quod prius non voluit, vel desineret velle quod voluit. Quod quidem accidere non potest, nisi præsupposita mutatione vel ex parte cognitionis, vel circa dispositionem substantiæ ipsius voluntatis fuæ. Quod ergo dicit, pœnitentiam agam ego, intelligitur meta-

In corp. ar.
Ar. præce.
b c 119 237
138
a 136
* Li. 1. de præde. sanctorũ. c. 14. Bellar. de Iustitia. c. 8. con. 7.
† Lib. 2. orthodoxæ fidei. c. 29. nõ simil quia a fine. Aug. ad Simplician. li. 2. de diuer. q. 65.
Ar. 3. huius quæst.
d Dam.
Q. 9. ar. 1. & q. 14. ar. 15. simul.
225.
d Dam. 44 72
* Lib. 10. mora. c. 9. in medio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam probata est, scilicet: Deus quicquid vult, bonitatem propriã volendo vult.

¶ In responsione ad quartum diligenter aduerte, quòd intẽtio eius est negare in Dei voluntate potentiam ad opposita: quoniã in ea nulla omnino est potentia, sed sit velle eius aut necessariũ simpliciter, vt vel le se: aut necessariũ immutabiliter, vt velle alia: & huc tendũt mutatio verbi literæ in respõsione, ex negatione necessarij absolute, eligendo necessariũ immutabiliter: quasi dixiset, quòd ex negatione necessarij absolute, non sequitur potentia, seu possibile secundum aliquam potentiam, sed illud quòd ponitur necessariũ immutabiliter. Non enim cum dicitur, Deus potest velle hoc, aut oppositũ; denotat possibile secũd

Universidad de Deusto
Biblioteca

homines. Et hoc euidentius apparet, si fingamus mundum non esse a Deo, sed quasi ex se: tunc enim manifeste apparet, q ex hoc ipso, q non omnis effectus habet per se causam, aliquid contingenter eueniat. vt patet 6. Metaphy.

¶ Ad primam autrationem Scoti, multipliciter responderi pot.

¶ Primo distinguendo ly mota, seu ly mouet. Dupliciter enim contingit secundam causam moueri a prima. Vno modo motione præuia, p priæ actioni, sicut baculus mouet lapidem motus a manu, alio modo motione cooperatiua intrinsece, p priæ actioni, & quieqd fit de motore in primo sensu, fit secundo tamen est falsa: in quo tamen verificatur minor. non enim oportet cum aliquis vult aliqd, seu cum Sol illuminat, primā causam præuia motione cooperari, sed sufficit & exigitur eam intrinsece cooperari ratione electionis, vel illuminationis. & hoc quia cooperatio in vnoquoq; est secundū naturā vniuscuiusque, sic enim disponit omnia suauiter. Vnde fuit necessario, siue libere cooperetur Deus, nihil minus creata voluntas libere vtitur illa cooperatione.

¶ Secūdo distinguendo ly inquantum mota, q̄n potest denotare causam præcisam, & pōt denotare concausam.

¶ Et si quidem denotet causam præcisam, minor est falsa. non enim causa secunda mouet ob hoc præcise, quia mouetur, sed etiam ex virtute propria. si autem denotet concausam, maior est falsa: q̄n stat causam secundā necessario moueri a prima, & cum hoc ipsum moueri modificari ex natura causæ secundæ, & sic mouere causæ secundæ proueniat non ex moueri tm, sed ex n. moueri & modo proprio ipsius causæ secundæ. Ex tali autem modo consurgere potest, q non necessario mouet, vt patet in causis defectibilibus. illa autem propositio adiuncta, s. causa secunda, nihil agit nisi in virtute primæ, non inquantum non est sensus q causa secunda nullam virtutē habeat nisi primæ, sed q ipsa secunda nullum effectum producit, nisi virtute primæ concurrente, & coniungente virtutem secundę suo effectui: q̄n prima omnia attingit immediate immediatione virtutis, vt in quæst. 8. declaratum est. Ad secundam vero rationem dr, quod prima consequentia nihil valet: q̄n prima causa non attingit effectum secundæ causæ in seipsa, sed modificata cooperatione sua iuxta modum ipsius causæ secundæ, & propterea effectus secundæ causæ in nullo priori haberet necessariam habitudinem ad primam, sed solum ex se contingenter fieri habitudinem haberet. Illa enim propositio assumpta non est sic intelligenda, quasi sit aliqua duratio naturæ, in cuius primo instanti causa prima respiciat effectum, & in secundo, causa secunda, (puerilis n. hic est sensus, ex quo tñ consequentia processisse vr) sed est intelligenda quo ad independentiam & intimitatem: attingit n. prima causa effectum secundæ & independentis & intimius quam secunda, vt patet in principio libri de causis, & propterea dr respicere prius. Ex hoc autem sensu nihil consequentiam valere patet.

¶ *Super Quæstionis XIX. Articul. IX.*

IN titulo aduerte duo.

¶ Primo q̄ voluntas hic non sumitur vt se extendit ad velle

ARTICVLVS IX.

Vtrum voluntas Dei sit malorum.

AD NONVM sic procedit. Videtur q̄ voluntas Dei sit malorum. Omne enim bonum, quod fit, Deus vult: sed male fidei bonum est. dicit enim Augustinus in Enchi.* Quamuis ea, quæ mala sunt, inquantum mala sunt, non sint bona, tamen vt non solum sint bona, sed & vt sint mala, bonum est fieri. Ergo Deus vult mala.

¶ 2 Præt. Dicit Dion. 3. c. de di. no. Erit malum ad omnis. i. vniuersi perfectionem conferens. Et Augustinus dicit in Enchi.* Ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, vt magis placeant, & laudabiliora sint dum comparantur malis. Sed Deus vult omne illud, quod pertinet ad perfectionem, & decorem vniuersi, c quia hoc est, quod Deus maxime vult in creaturis. Ergo Deus vult mala.

¶ 3 Præt. Mala fieri, & non fieri sunt contradictoriè opposita: sed Deus non vult mala non fieri, quia cum mala quędam fiant, non semper voluntas Dei impleret. Ergo Deus vult mala fieri.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Aug.* in lib. 83. quæst. Nullo sapiente homine authore, fit homo deterior, est autem Deus omni sapiente homine præstantior, multo igitur minus Deo authore fit aliquis deterior. illo autem authore fit aliquid quod fit illo volente. non ergo volente Deo fit homo deterior. constat autem q̄ quilibet malo fit aliquis deterior. Ergo Deus non vult mala.

¶ RESPON. Dicendum, q̄ cum ratio boni sit ratio appetibilis (vt supra dictum est*) malum autem opponatur bono: impossibile est q̄ aliquod malum d inquantum huiusmodi appetatur, neq; appetitu naturali, neq; animali, neq; intellectuali, qui est voluntas. tamen aliquod malum appetitur per accidens, e inquantum consequitur ad aliquod bonum. & hoc apparet in quolibet appetitu. Non enim agens naturale intendit priuationem, vel corruptionem, sed formam, cui coniungitur priuatio alterius formæ & generationem vnius, quæ est corruptio alterius. Leo. n. occidens ceruum, intendit cibum, cui coniungitur occisio animalis. similiter fornicator intendit delectationem, cui coniungitur deformitas culpę. malum autem, quod coniungitur alicui bono, est priuatio alterius boni. Nunquam igitur appeteretur malum, nec per accidens, nisi bonū, cui coniungitur malum, magis appeteretur, quam bonum quod priuatur per malum. Nullum autem bonum Deus magis vult, quàm suam, bonitatem. vult tamen aliquod bonum magis quàm aliud quoddam bonum. Vnde malum culpæ, quod priuat ordinem ad bonum diuinū, Deus nullo mó vult, sed malum naturalis defectus, vel malumpœnæ vult, volendo aliquod bonū, tam naturalis defectus q̄ pœnæ est a Deo volitum: prima consequentia probatur: quia ratio boni est ratio appetibilis. & quo ad primam partem declaratur, as; manifestatur in omni gne appetitus. s. naturalis, animalis, & intellectualis: in actione naturali, & appetitu leonis: & voluntate fornicatoris. Quo ad secundam autem partem probatur: quia omne malum coniunctum alicui bono est priuatio alterius. secunda autem consequentia, quo ad primam partē probatur: quia nihil est magis volitum a Deo quam bonum suum, cui malum culpæ opponitur. quo ad secundam manifestatur: quia Deus vult vnum bonum magis alio, & in pœnalibus quidem magis vult iustitiam quam bonum pœna priuatum: in naturalibus quoq; magis vult ordinem naturæ, quam vitam huius agni comesti a lupo.

¶ Circa probationem secundæ consequentiæ aduerte, q̄ in littera non dicitur, q̄ malum culpæ priuat bonū diuinū, sed q̄ priuat ordine ad ipsum. Et pp hoc dubium oritur, quia nihil vr valere illa ratio: omne. n. malum priuat aliquo ordine ad bonitatem diuinam: q̄n omnis ordo ad eam est, sicut ad vltimum finem, & primum fontem, &c. ergo ex hoc q̄ malum culpæ priuat ordine ad bonum diuinum, non sequitur q̄ non possit esse volitum a Deo per accidens. & si de ipso sequitur, ergo & de quolibet alio malo.

¶ Ad hoc br dr, q̄ malum culpæ in hoc differt a cæteris malis, q̄ ipsum quantum est ex se, est priuatiuum boni diuini secundum ipsum. si esset priuabile: quemadmodum amor amicitiæ erga Deū est positiuum boni diuini secundum se, si esset possibile. cætera aūt mala respiciunt bonitatē diuinā in aliquo particulari effectu.

¶ Et propterea caute in littera vtrumq; insinuatum est, scilicet & q̄ priuaret bono diuino secundum se, in hoc quod dixit, quòd Deus nihil magis vult quam bonitatem suam: & quòd de facto non priuat ipso sed ordine ad ipsum, quod intellige secundum ipsum, vt hinc habeas differentiam a cæteris malis. Et per hoc patet responsio ad dubium. Non enim est eadem ratio de ordine ad diuinam bonitatem secundum seipsum, & de ordine ad eam secundum aliquam participationem ipsius.

b 136

¶ In responsione ad primum adverte duo. Primo, q̄ in littera subditur de malo culpæ secundum se, sic ex intentione peccātis, propterea, q̄a malum culpæ non est effectus reducibilis in causas inferiores, sed pro propria causa habet ipsum peccantem vt sic. Iudicium autem de unaquaque re secundum propriam eius causam agendum est.

¶ Secundo, quod authoritari Augu. arguendo adductæ nihil in litera respondetur, & nisi sit defectus codicis, omissa non videtur, quia ex dictis hic apparet glossa illorum verborū Augu. s. q̄ intelligenda sunt p accidens mala. n. esse, est bonū fieri nō p se, sed p accidens.

D.836.

2n fiatur. ad arg. præced.

Super q. 19. Articu. X.

TItulus in corpore & ex usu clarus est, quo ad quid nomini, quod hic sufficit.

¶ In corpore una conclusio responsiua: Deus habet liberum arbitrium. Probat. Deus vult non ex necessitate alia a se. ergo respectu illorum habet liberum arbitrium, probat consequentia: quia liberum est eorum; quæ nō necessario, vel naturali instinctu sunt volita, quod manifestatur, & in nobis respectu felicitatis: & in aliis animalibus, respectu eorum, quæ naturali instinctu appetunt.

¶ *Super quæstionis 19. Articulum XI.*

TItulus in corpore declaratur quo ad illum cui coniungitur tale malum. Sicut volendo iustitiam vult pœnam, & volendo ordinem naturæ seruari, vult quædam naturaliter corrumpi. e

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd licet Deus non velit mala, vult tamen mala esse, vel fieri, quia licet mala non sint bona, bonum tamen est mala esse, vel fieri, quod ideo dicebant, quia ea, quæ in se mala sunt, ordinantur ad aliquod bonum quem quidem ordinem importari credebant in hoc, q̄ dicitur mala esse, vel fieri. Sed hoc non rectè dicitur, quia malum non ordinatur ad bonum per se, sed per accidens. Præter intentionem enim peccantis est, quod ex hoc sequatur aliquod bonum, sicut præter intentionem tyrannorum fuit, quòd ex eorum persecutionib. clarefieret patientia martyrum, & ideo non potest dici, quòd talis ordo ad bonum importetur per hoc, quod dicitur, quòd malum esse vel fieri sit bonum: quia nihil indicatur secundum illud, quod competit ei per accidens, sed secundum illud, qđ competit ei per se.

¶ Ad secundum dicendum, quòd malum d non operatur ad perfectionem & decorem vniuersi, nisi per accidens, vt dictum est. * Vnde & hoc quod dicit Diony. quòd malum est ad vniuersi perfectionem conferens, concludit inducendo quasi ad inconueniens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet mala fieri & mala non fieri, contradictoriè opponantur, tamen velle mala fieri & nolle mala non fieri, non opponuntur contradictoriè, cum vtrumque sit affirmatiuum. Deus igitur neque vult mala fieri, neque vult mala non fieri. sed vult permittere mala fieri, & hoc est bonum.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus habeat liberum arbitrium.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur, quòd Deus non habeat liberum arbitrium. Dicit enim Hieronymus in Homilia* de filio prodigo. Solus Deus est, in quem peccatum non cadit, nec cadere potest, cætera cum sint liberi arbitrij, in vtramq; partem flecti possunt.

¶ 2 Præterea. Li. arbitrium est facultas rationis & voluntatis, qua bonum & malum, eligitur, sed Deus non vult malum, vt dictum est. †Ergo lib. arbitrium non est in Deo.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Ambrosius in lib. de Fide.* Spiritus sanctus diuidit singulis prout vult, id est, libero voluntatis arbitrio. non necessitatis obsequio.

¶ Respondeo dicendum, quòd lib. ar. habemus respectu eorum, quæ non necessariò uolumus, uel naturali instinctu. Non enim ad lib. ar. pertinet, quod uolumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. e Vnde & alia animalia, quæ naturali instinctu mouentur ad aliquid, non dicuntur liberoarbi. moueri. e Cum igitur Deus ex necessitate suam bnitatem uelit, alia uero non ex necessitate (ut supra ostensum est.*) respectu illorum, quæ non ex necessitate uult, liberum arbi. habet,

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hieron. uidetur excludere a deo lib. arbi. nou simpliciter, sed solum quantum ad hoc quod est deflecti in peccatum.

¶ AD II. dicendum, quòd cum malum culpæ dicatur per auersionem à bonitate diuina, per quam Deus omnia uult (ut supra ostensum est*) manifestum est quòd impossibile est eum malum culpæ uelle. Et tamen ad opposita se habet inquantum uelle potest hoc esse, uel non esse. Sicut & nos non peccando possumus uelle sedere, & non uelle sedere.

ARTICVLVS XI.

Vtrum sit distinguenda in Deo voluntas signi.

AD VNDECIMVM sic procedit. Videtur quod non sit distinguenda in Deo uoluntas signi. Sicut enim uoluntas Dei est causa rerū, ita & scientia. Sed non assignantur aliqua signa ex parte diuinæ scientiæ. Ergo neque debent assignari aliqua signa ex parte diuinæ uoluntatis.

¶ 2 Præterea. Omne signum, qđ non concordat ei, cuius est signum, est falsum. Si igitur signa, quæ assignantur circa uoluntatem diuinam, non concordant diuinæ uoluntati, sunt falsa, si autem concordant, superfluè assignantur. Non igitur sunt aliqua signa circa uoluntatem diuinam assignanda.

¶ SED CONTRA est, quòd uoluntas Dei est una, cum ipsa sit Dei essentia: quandoque autem pluraliter significatur, ut cum dicitur, Magna opera domini exquisita in omnes uoluntates eius. Ergo oportet, quòd aliquando signum uoluntatis pro uoluntate accipiatur.

¶ Respondeo dicendum, quòd in Deo quædam dicuntur propriè, & quædam secundum metaphoram, ut ex supra dictis patet. * Cum autem aliquæ passiones humanæ in diuinam prædicationem metaphoricè assumuntur, hoc fit secundum similitudinem d effectus. Vnde illud, quod est signum talis passionis in nobis, in Deo nomine illius passionis metaphoricè significator. Sicut apud nos irati punire consueuerunt: unde ipsa punitio est signum iræ. Et propter hoc, ipsa punitio nomine iræ significatur, cum Deo attribuitur. Similiter id, quod solet esse in nobis signum uoluntatis, quandoque metaphoricè in Deo uoluntas dicitur. sicut cum aliquis præcipit aliquid, signum est,

¶ Super

terminum, voluntas signi. ly uero distinguenda, significat non participationem ipsius uoluntatis signi in plures, sed distinctionem ipsius a uoluntate beneplaciti, de qua hactenus habitus est sermo. Ita quod finis quæstionis est: utrum distinguenda sit uoluntas signi in Deo a uoluntate simpliciter seu beneplaciti.

¶ In corpore una conclusio responsiua quæstionis affirmatiue. In Deo distinguitur uoluntas signi a uoluntate simpliciter.

¶ Manifestatur, in Deo signum uoluntatis dicitur uoluntas; ergo uoluntas dicitur in Deo metaphorice: ergo distinguenda est uoluntas signi a uoluntate beneplaciti. Antecedens declaratur authoritate Matthæi 6. consequentia uero prima manifestatur ex proportionalitate signi alicuius passibilis & signati uolitionis, ut patet in ira & punitione, &c. secunda aūt cōsequentia manifestatur ex differentia inter iram & uoluntatem in hoc, quod illa inuenitur etiam propriè in Deo, & ex terminis, quia uoluntas signi nihil aliud est quam uoluntas metaphoricè dicta: uoluntas uero beneplaciti est uoluntas propriè dicta. Vnde patet q̄ distinctio uoluntatis diuinæ in uoluntatem beneplaciti & signi, non est distinctio rei, sed uocis in suas significationes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis 19. Articulum XII.

Tertiò in primo argumento explanatur, dum explicantur ipsa quinque signa in hoc uersu contenta. Præcipit, ac prohibet, permittit, consulit, implet. ¶ In corpore unica est conclusio respõsiua affirmatiue.

Ista quinque signa conuenienter ponuntur circa diuinam uoluntatẽ. Manifestatur primo ex parte uolentis, ex eo quod his quinque modis declaramus nos aliquid uelle. Secundo ex parte uoliti, ex eo quòd distinguuntur penes præsens, uel futurum, malum & bonum, necessarium & superabundans, interfectumque & ita sit de facto. s. q̃ hæc quinque dicantur diuinæ uoluntates authoritate Matth. 6. & Augustini.

87

quòd uelit illud fieri. Vnde præceptum diuinum quandoque metaphoricè uoluntas Dei dicitur, secundum illud Matthæi 6. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Sed hoc distat inter voluntatem & iram: quia ira de Deo nunquam proprie dicitur, cum in suo principali intellectu includat passionem, voluntas autem proprie de Deo dicitur. Et ideo in Deo distinguitur voluntas proprie, & metaphoricè dicta. Voluntas enim proprie dicta, vocatur voluntas beneplaciti, voluntas autem metaphoricè dicta, est voluntas signi, eo quod ipsum signum voluntatis, voluntas dicitur.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd scientia non est causa eorum quæ fiunt, nisi per voluntatem. c Non enim quæ scimus facimus, nisi velimus, & ideo signum non attribuitur scientiæ, sicut attribuitur voluntati.

¶ Ad Secvndvm dicendum, quòd signa voluntatis dicuntur voluntates diuinæ, non quia sint signa quòd Deus velit, sed quia ea, quæ in nobis solent esse signa uolendi, in Deo diuinæ voluntates dicuntur. Sicut punitio non est signum quòd in Deo sit ira, sed punitio ex eo ipso quod in nobis est signum iræ, in Deo dicitur ira.

Articvlvs XII.

Vtrum conuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa.

126 infr. q. 41. art. 4. Et vers. q. 83. ar. 3.

Ad Dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa, scilicet prohibitio, præceptum, consilium, operatio, & permissio. Nam eadem, quæ nobis præcipit Deus, vel consulit, in nobis quandoque operatur, & eadem, quæ prohibet, quandoque permittit. Ergo non debent ex opposito diuidi.

¶ 2. Præterea, Nihil Deus operatur, nisi volens, vt dicitur Sapientiæ vndecima. Sed voluntas signi distinguitur à voluntate beneplaciti. Ergo operatio sub voluntate signi comprehendi non debet.

¶ 3 Præterea, Operatio & permissio communiter ad omnes creaturas pertinent, quia in omnibus Deus operatur, & in omnibus aliquid fieri permittit. Sed præceptum, consilium, & prohibitio, pertinent ad solam rationalem creaturam. Ergo non veniunt conuenienter in unam diuisionem, cum non sint vnius ordinis.

¶ 4 Præterea, Malum pluribus modis contingit quàm bonum, quia bonum contingit uno modo, sed malum omnifariam, vt patet per Philosophum in 2. Ethico. * & per Diony. in 4. capi. de diui. nomi. † Inconuenienter igitur respectu mali assignatur unum signum tantum, scilicet prohibitio, respectu uero boni duo signa scilicet consilium & præceptum.

† 1. Ethi. c. 6. a med. to. 5. Dion. cap. 4. aliquantulũ à medio.

¶ Respondeo, dicendum, quòd huiusmodi signa uoluntatis dicuntur ea, quibus consueuimus demonstrare nos aliquid uelle. Potest autem aliquis declarare se uelle aliquid uel per seipsum, uel per alium. per seipsum quidem, inquantum facit aliquid, uel directè, uel indirectè, & per accidens. Directè quidem, cum per se aliquid operatur: & quantum ad hoc dicitur esse signum operatio. Indirectè autem, inquantum non impedit operationem. nam remouens prohibens dicitur mouens per accidens, ut dicitur in 8. Physico. * Et quantum ad hoc dicitur signum permissio. Per alium autem declarat se aliquid uelle inquantum ordinat alium ad aliquid faciendum uel necessaria inductione. quod fit præcipiendo, quod quis uult: & prohibendo contrarium, uel aliqua persuasoria inductione, quod pertinet ad consilium. Quia igitur his modis declaratur aliquem uelle aliquid, propter hoc ista quinque nominantur interdum nomine uoluntatis diuinæ, tanquam signa uoluntatis. Quod enim præceptum, consilium, & prohibitio dicantur Dei uoluntas, patet per id quod dicitur Matth. sexto. Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Quod autem permissio, uel operatio dicantur Dei uoluntas, patet per Augustin. qui dicit in Enchi. * Nihil fit nisi omnipotens fieri uelit, uel sinendo ut fiat, uel faciendo. Vel potest dici, quòd permissio, & operatio referuntur ad præsens. permissio quidem ad malum, operatio uero ad bonum. Ad futurum uero prohibitio respectu mali, respectu uero boni necessarij præceptum, respectu uero superabundantis boni, consilium.

† 1. 8. Phys. tex. 32. circ.

† Enchi. c. 97. in fi. to.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd nihil prohibet circa eandem rem aliquem diuersimode declarare se aliquid uelle. Sicut inueniuntur multa nomina idem significantia. Vnde nihil prohibet idem subiacere præcepto, & consilio, & operationi, & prohibitioni, uel permissioni.

¶ Ad Secvndvm dicendum, quòd sicut Deus potest significari metaphoricè uelle, id quod non uult uoluntate propriè accepta, ita potest metaphoricè significari uelle id, quod propriè uult. Vnde nihil prohibet de eodem esse uoluntatem beneplaciti, & uoluntatem signi. Sed operatio semper est eadem cum uoluntate beneplaciti, non autem præceptum, uel consilium. Tum quia hæc est de præsenti, illud de futuro. Tum quia hæc per se est effectus uoluntatis, illud autem per alium, ut dictum est.

¶ Ad Tertivm dicendum, quòd creatura rationalis est domina sui actus, & ideo circa ipsam specialia quædam signa diuinæ uoluntatis assignantur, inquantum rationalem creaturam Deus ordinat ad agendum uoluntariè, & per se. Sed aliæ creaturæ non agunt nisi motæ ex operatione diuina. Et ideo circa alias non habent locum nisi operatio, & permissio.

¶ Ad Qvartvm dicendum, quòd omne malum culpæ, licet multipliciter contingat, tamen in hoc conuenit quòd discordat à uoluntate diuina. Et ideo unum signum respectu malorum assignatur scilicet, prohibitio. Sed diuersimodè bona se habent ad bonitatem diuinam, quia quædam sunt, sine quibus fruitionem diuinæ bonitatis consequi non possumus, & respectu horum est præceptum: quædam uero sunt, quibus perfectius consequimur, & respectu horum est consilium. Vel dicendum quòd consilium est non solum de melioribus bonis assequendis, sed etiam de minoribus malis uitandis.

¶ Super

¶ Super quæstionis vigesimæ. Art. I.

Tertiò clarus est, quarto etiam de inesse formaliter. Iam n. constat omnia in Deo esse virtualiter.

¶ In corpore vnius est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. In Deo est amor. Probatur: motus voluntatis & cuiuslibet appetitiuæ virtutis tendit: in bonũ per se, in malum autem per aliud: ergo primus voluntatis motus & cuiuslibet appetitiuæ virtutis est in bonum in communi: ergo primus actus voluntatis & appetitus é amor: ergo in quocunque est voluntas, vel appetitus oportet esse amorem: ergo in Deo necesse est ponere amorem. Antecedens declaratur, quia malum non cadit sub appetitumsi inquantum opponitur bono.

127 infra q. 82. art. 3. ad 1. et 3. ad 3. et. 1. et. 2. 83. 90. 91. & 94. 98. lib. 4. ca. 19.

¶ Consequentia vero prima quo ad primam partẽ, s. q̃ primus actus tendat in bonum. Probatur ex eo q̃ id quod est per se, prius est eo quod est per aliud. Quo ad secundam vero s. in communi, quia communius naturaliter é prius: cuius signum ad propositum est, q̃ intellectus prius respicit verum cõmunè quàm vera particularia. Secunda autem consequẽtia probatur ex differentia obiecti amoris, ad obiecta aliorum actuum voluntatis & appetitus: quia amor est respectu boni in communi, desiderium autem, spes, & delectatio, respectu bonis specialis, puta præsentis, vel futuri. Et confirmatur ex hoc, q̃ omnes alij motus appetitiui nascuntur ex amore: quod manifestatur inductiue in actib. desiderij, gaudij, odij, tristitiæ, &cæt. Tertia autẽ consequentia patet per Damascenum.

¶ 4. par. 2 & per. 20 motuum ad finem.

Quæstio XX.

De Amore Dei, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de his, quæ absolutè ad voluntatem Dei pertinent. In parte autem appetitiua inueniuntur in nobis, & passiones animæ, vt gaudium, amor, & huiusmodi: & habitus moralium virtutum, vt iustitia, fortitudo, & huiusmodi. Vnde primo considerabimus de amore Dei. Secundo de iustitia Dei, & misericordia eius.

01

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Deo sit amor.

¶ Secundo. Vtrum amet omnia.

¶ Tertio, Vtrum magis amet vnum, quàm aliud.

¶ Quarto, Vtrum meliora magis amet.

Articvlvs I.

Vtrum amor sit in Deo.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd amor non sit in Deo. Nulla enim passio est in Deo: amor est passio. ergo amor non est in Deo.

¶ 2 Præterea. Amor, ira, tristitia, & huiusmodi contra se diuiduntur: sed tristitia & ira non dicuntur de Deo, nisi metaphoricè. ergo nec amor.

¶ 3 Præterea. Dionys. dicit 4. cap. de di. no. * Amor est vis vnitiua, & concretiua. Hoc autem in Deo locum habere non potest, cum sit simplex. Ergo in Deo non est amor.

¶ Sed contra est, q̃ dicitur 1. Io. 4. Deus charitas est.

¶ Respondeo dicendum, q̃ necesse est ponere amorem in Deo. Primus n. motus voluntatis, & cuiuslibet appetitiuæ virtutis, est amor. Cum n. actus voluntatis, & cuiuslibet appetitiuæ virtutis, tendat in bonum & malũ, sicut in propria obiecta: bonum autem principalius, & per se, est obiectum voluntatis & appetitus: malum autem secundario, & per aliud, inquantum scilicet opponitur bono, oportet naturaliter esse priores actus voluntatis & appetitus, qui respiciunt bonum, his qui respiciunt malum, vt gaudium quàm tristitia, & amor quàm odium. Semper enim quòd est per se, prius est eo, quod est per aliud. Rursus quod est communius, naturaliter est prius. Vnde & intellectus per prius habet ordinem ad verum commune, quàm ad particularia quædam vera. Sunt autem quidam actus voluntatis & appetitus respicientes bonum sub aliqua speciali conditione: sicut gaudium & delectatio est de bono præsenti & habito: desiderium autem & spes de bono nondum adepto. Amor autem respicit bonum in communi siue sit habitum, siue non habitum: vnde amor naturaliter est primus actus voluntatis & appetitus. Et propter hoc omnes alij motus appetitiui præsupponant amorem, quasi primum radicem. Nullus enim desiderat aliquid, nisi bonum amatum: neque aliquis gaudet, nisi de bono amato. Odium etiam non est nisi de eo, quod contrariatur rei amatæ. Et similiter tristitiam, & cætera huiusmodi, manifestum est in amorem referri, sicut in primum principium. Vnde in quocunque est voluntas, vel appetitus, oportet esse amorem. Remoto enim primo, remouentur alia. Ostensum est autem * in Deo esse voluntatem: vnde necesse est in eo ponere amorem.

01

20

Q. 19. ar. 2

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd vis cognitiua non mouet, nisi mediante appetitiua: & sicut in nobis ratio vniuersalis mouet mediante ratione particulari, vt dicitur in 3. de Anima: † ita appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, mouet in nobis mediante appetitu sensitiuo: vnde proximum motiuum corporis in nobis est appetitus sensitiuus. Vnde semper actum appetitus sensitiui concomitatur aliqua transmutatio corporis, & maxime circa cor, quod est primum principium motus in animali. Sic igitur actus appetitus sensitiui, inquantum habet transmutationem corporalem annexam, passiones dicuntur, non autem actus voluntatis. Amor igitur, & gaudium, & delectatio secundum quòd significant actus appetitus sensitiui, passiones sunt: non autem secundum d q̃ significant actus appetitus intellectiui. & sic ponuntur in Deo. Vnde dicit Philosophus in 7. Ethic. * quòd Deus vna & simplici operatione gaudet: & eadem ratione sine passione amat.

† Tex. 57. & 58. to. 2

D. 978

† Li 7. Ethi. c. vlt. ad fin. to. 5.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ passionibus sensitiui appetitus est considerare aliquid quasi materiale, s. corporalem transmutationem: & aliquid quasi formale, quod est ex parte appetitus. Sicut in ira, vt dicitur in 2. de Anima, * materiale est accensio sanguis circa cor, vel aliquid huiusmodi: formale vero, appetitus vindictæ. Sed rursus ex parte eius, quod est formale, in quibusdam horum designatur aliqua imperfectio: sicut in desiderio, quod est boni non habiti: & in tristitia, quæ est mali habiti. & eadem ratio est de ira, quæ tristitiam supponit. Quædam vero nullam imperfectionem designant, vt amor, & gaudium. Cum igitur nihil horum Deo conueniat secundũ illud quod est materiale in eis, vt dictũ est. * illa, quæ imperfectionem important, etiam formaliter, Deo conuenire non possunt, nisi metaphoricè propter similitudinem effectus, vt supra dictum est. † Quæ autem imperfectionem non important, de Deo propriè dicuntur, vt amor, & gaudium; tamen sine passione, vt dictum est. *

Li 3. de anima tex. xv. & 63. 64. to. 2

A d præced. argu.

Q. 3. ar. 2. ad 2. & q. præc. arti. 1. 2

† In isto art. & q. præced. arc. 1. 2.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ actus amoris semper tendit in duo, scilicet in bonum, quod quis vult alicui: & in eum, cui vult bonum. Hoc enim est proprie amare aliquem, velle ei bonum. Vnde in eo quòd aliquis amat se, vult bonum sibi. Et sic illud bonum q̃ æquale sibi vnire inquantum potest. Et pro tanto d dicitur amor vis vnitiua, etiam in Deo, sed absque compositione: quia illud bonum, quod vult sibi, non est aliud quàm ipse, qui est per suam essentiam bonus, vt supra ostensum est. † In hoc vero q̃ aliquis amat alium, vult bonum illi. Et sic vtitur eo tanquam seipso, referens bonum ad illum, sicut ad seipsum. Et pro tanto dicitur amor vis concretiua, quia alium aggregat sibi, habens se ad ea sicut ad seipsum. Et sic etiam amor diuinus, est vis concretiua absque compositione, quæ sit in Deo, inquantum aliis bona vult.

D. 105.

† Li 7. Ethi. c. vlt. ad fin. to. 5.

Q. 3. art. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

quentia probatur: quia remoto primo removentur alia. Quarta autem probatur quia in Deo est voluntas, Circa quā duo occurrunt notāda. Primo, quòd cum in littera dicitur, q amor respicit bonum in communi, ly in communi, non significat idem quod vniuerale, sed significat idem quod absolute Amor enim omnis, est boni alicuius limitatione, delectatio autem est boni coniuncti, &c. Dixi autē hoc: quia littera visa ad vltimam consequētiam loquitur etiā de amore, qui est in appetitu sensitiuo, quem constat non attingere bonum secūdum sensum vniuersale, sed absolute. Nec timeo esse cacæ illius probationis: quod est communis naturaliter est prius, per hoc aliquid adimitur quo niam bonum absolute, ad bonum cū certa conditione se habet proportio naliter, vt commune ad proprium, sicut communius ad minus cōmune. Secundo quòd cū in littera dicitur, q amor est primus actus voluntatis & appetitus, nomine appetitus intelligit totam latitudinē appetitiuæ virtutis in qualibet natura, & non quālibet potētiam appetitiuam. Et per hoc excluditur instantia de primo actu irascibilis. Licet, n. primus eius actus nō sit amor, sed spes: primus tamen actus totius appetitus sensitivi distincti in concupiscibilem & irascibilem, est amor

¶ *Super quæstionis XX. Arti II.*

TItulus est clarus.

¶ In corpore vnica est cōclusio, Deus amat omnia existentia, non tñ eo modo sicut nos. Hæc conclusio quo ad primam partem sic probatur. Oia existentia, in quan

dendum est autem & hoc pro veritate dicere, quòd & ipse omnium causa per abundantiam amatiuæ bonitatis extra seipsum sit ad omnia existentia prouidentijs.

¶ Ad secundum Dicendum, quòd licet creaturæ ab æterno non fuerint nisi in Deo, c tamen per hoc quòd ab æterno in Deo fuerunt, ab æterno Deus cognouit res in propriis naturis. Et eadem ratione amauit, sicut & nos per similitudines rerum, quæ in nobis sunt cognoscimus res in seipsis existentes.

¶ Ad tertium Dicendum, quòd amicitia non potest haberi, nisi ad rationales creaturas, in uibus contingit esse redamationem & communicationem in operibus vitæ: & quibus cō tingit bene euenire, vel male secundum fortunam & felicitatem: sicut & ad eas proprie beneuolentia est. Creaturæ autem irrationales non possunt pertingere ad amandum Deum, neque ad communicationem intellectua lis & beatæ vitæ, qua Deus viuit. Sic igitur Deus, proprie loquendo, non amat creaturas irrationales amore amicitiæ, sed amore concupiscentiæ, inquantum ordinat eas ad rationales creaturas: & etiam ad se ipsum, non quasi eis indigeat, sed propter suam bonitatem, & nostram vtilitatem.

Concupiscimus enim aliquid & nobis & aliis.

¶ Ad quartum Dicendum, quòd nihil prohibet vnum & idem sm aliquid amari, & secundum aliquid odio haberi. Deus autem peccatores d inquantum sunt naturæ quædam amat. Sic enim & sunt, & ab ipso sunt. Inquantum vero peccatoris sunt, nō sunt, sed ab esse deficiunt. & hoc in eis à Deo non est. Vnde secundum hoc, ab ipso odio habentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus æqualiter diligat omnia.

AD tertium sic proceditur. Vī q Deus æqualiter diligat omnia. Dn. Sap. 6. æqualiter est ei cura de oībus: sed pro uidentia Dei, quam habet de rebus est ex amore, quo amat res, ergo æqualiter amat omnia.

¶ 2 Præt. Amor Dei est eius essētia: sed essentia Dei magis & minus non recipit. ergo nec amor eius, non igitur quædam aliis magis amat.

¶ 3 Præt. Sicut amor Dei se extendit ad res creatas, ita, & scientia & voluntas. sed Deus non dicitur scire quædā magis quàm alia, neque magis velle. ergo nec magis quædam aliis diligit.

¶ Sed contra est, quod dicit Aug. * super Io. Oia diligit Deus quæ fecit, & inter ea magis diligit creaturas rōnales: & illis eas amplius, quę sunt membra vnigeniti sui: & multo magis ipsum vnigenitum suum.

tū sunt, bona sunt, & sic p hoc habēt, inquantum sunt quedā a Deo. ergo cuilibet existenti Deus vult aliquid bonum. ergo Deus omnia quæ sunt, amat. Antecedens quo ad primā partem probatur: quia ipsum esse, & quelibet rei perfectio, bonitas quædā est. Quo ad secundam vero, quia voluntas Dei est causa rerū. Consequentia vero prima, probatio ne non eget, secunda autē probat ex eo, quod amare, nihil aliud est quam velle alicui bonū. Quo ad secundam autem partem manifestatur conclusio, quia amamus moti a bonitate rei amatæ. Deus autem amat creando, & infundendo bonitatē q̄ amat.

¶ *Super quæstionis XX. Arti. III.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo facit. Primo distinguit q̄ inæqualiter amare contingit dupliciter: & probat distinctionem ex eo, quòd amare est velle bonum alicui. Secundo respōdet quæsito duabus cōclusionibus iuxta prædicta membra distinctionis. Prima conclusio est, Deus ex parte actus amādi omnia æqualiter amat, probatur: amat vno simplici & semper eodem modo se habēte actu voluntatis: ergo æqualiter. Secunda cōclusio est, Deus ex parte boni uolīti amato, quædam amat magis alijs. probatur: q̄ Deus non vellet vni maius bonum quàm alteri: non esset aliquid alio melius, hoc est manifeste falsum: ergo. consequentia probatur: quia amor Dei est cā bonitatis rerum.

¶ *Super quæstionis vigesimæ Articul. quartum.*

TItulus claras est.

¶ In corpore vna cōclusio responsiua quæsito affirmatiue. Deus magis diligit meliora, probatur. Voluntas Dei est causa bonitatis in rebus: ergo Deū magis diligere aliquid, nihil aliud est quam velle illi maius bonum. ergo ex hoc aliqua sunt meliora quòd Deus magis bonū vult: ergo meliora plus amat.

¶ In responsione ad quintum dubium ingeruntur hæc casus poster, s. quod peccator prædestinatus, secundum aliquod tempus nō est nec bonus neque malus. Videtur enim sententia hæc & falsa, & contra authoritatem doctrinam: quoniam tam angelus quam homo secundum ipsum fuit creatus in gratia: & quilibet homo contraxit peccatū originale. Et dato quòd non essent creati in gratiam vno tantum instanti, & non per aliquod tempus fuissent neque boni neque mali: omnino igitur apparēt hæc verba falsa. Ad hoc tripliciter dicitur.

Primo q̄ hæc verba sunt vera de possibili quicquid sit de facto & nomine temporis in telligitur omnis mensura durationis, etiam instantanea. Tam angelus enim quàm homo quandocunque, scilicet in primo instanti potuit esse neq; bonus neque malus moraliter.

Secundo, q̄ verificantur de bonitate & malitia morali personali, id est per proprium actum, infans enim quāmuis sit malus peccato naturæ, ex proprio tamen opere neque bonus, neque malus est. Tertio, quòd, ista sunt simpliciter vera & ab

¶ RESPONDEO dicendum, quod cum amare sit velle bonum alicui, duplici ratione potest aliquid magis, vel minus amari. Vno modo ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minus intensus. Et sic Deus non magis quædam aliis amat, quia omnia amatur vno & simplici actu voluntatis, e & semper eodem modo se habente. Alio modo ex parte ipsius boni, quod aliquis vult amato. Et sic dicimur aliquem magis alio amare, cui volumus maius bonum: quāmuis non magis intensa voluntate. Et hoc modo necesse est dicere, quòd deus quædam aliis magis amat. Cū enim amor Dei sit causa bonitatis rerum, (ut dictum est *) non esset aliquid alio melius, si Deus non vellet vni maius bonum quàm alteri.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dicitur Deo æqualiter esse cura de omnibus, non quia æqualia bona sua cura omnibus dispēset, sed quia ex æquali sapientia, & bonitate omnia administrat.

¶ AD SECVNDVM Dicendum, quòd ratio illa procedit de intentione amoris ex parte actus voluntatis, qui est diuini essentia. Bonum autem quod Deus creaturæ vult, non est diuina essentia. Vnde nihil prohibet illud intendi, vel remitti.

¶ AD TERTIVM Dicendum, quòd intelligere & velle, significant solum actus: non autem in sua significatione includunt aliqua obiecta, ex quorum diuersitate possit dici Deus magis, vel minus scire, aut velle. sicut circa amorem dictum est.*

ARTICVLVS IIII.

An Deus semper magis diligat meliora.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd Deus non semper magis diligat meliora. Manifestum est enim quòd Christus est melior toto genere humano, cum sit Deus & homo: sed Deus magis dilexit genus humanum, quàm Christum; quia dicitur Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. ergo Deus non semper magis diligit meliora.

¶ 2 Præt. Angelus est melior homine. vnde in Psal. 8. dicitur de homine, Minuisti eum paulominus ab Angelis: sed Deus plus dilexit hominem quàm Angelum. dicitur enim Heb. 2. Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. ergo Deus non semper magis diligit meliora.

¶ 3 Præt. Petrus fuit melior Ioanne: quia plus Christum diligebat. vnde dominus sciens hoc esse verum, interrogauit Petrum dicens. Simon Ioannis diligis me plus his? sed tamē Christus plus dilexit Ioannem quàm Petrum. ut enim dicit Aug. * super illud Ioan. 20. Simon Ioannis diligis me? hoc ipso signo Ioan. à cæteris discipulis discernitur: non quòd solum eum, sed quòd plus eum cæteri diligebat. non ergo semper magis diligit meliora.

¶ 4 Præt. Melior est innocens pœnitente, cum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium, vt dicit Hier. * sed Deus plus diligit pœnitente quàm innocentem, quia plus de eo gaudet. Dicitur enim Lu. 15. Dico vobis, q̄ maius gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. ergo Deus non semper magis diligit meliorem.

¶ 5 Præt. Melioré est iustus præscitus quam peccator prædestinatus: sed Deus plus diligit peccatorem prædestinatum, quia vult ei maius bonum. scilicet vitam æternam. ergo Deus non semper magis diligit meliora.

¶ SED CONTRA vnumquodque diligit sibi simile, vt patet per illud, quod habetur Eccle. 13. Omne animal diligit sibi simile: sed in tantum aliquid est melius, in quantum est Deo similius, ergo meliora magis diliguntur à Deo.

¶ RESPONDEO Dicendum, quòd necesse est dicere secundum prædicta, quòd Deus magis diligat meliora. Dictum est enim, * quòd Deus diligere magis aliquid, nihil aliud est quàm ei maius bonum velle. voluntas enim Dei est causa bonitatis in rebus. Et sic ex hoc sunt aliqua meliora, q̄ Deus eis maius bonum vult. vnde sequitur q̄ meliora plus amet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus Christum diligit, non solum plus quàm totum humanum genus, sed etiam magis quam totam vniuersitatem creaturarum: quia scilicet ei maius bonum voluit: quia dedit ei nomen, quod est super omne nomen, vt verus Deus esset. Nec eius excellentiæ deperiit ex hoc, quòd Deus dedit eum in mortem pro salute humani generis: quinimo ex hoc factus est victor gloriosus. Factus enim est principatus super humerum eius, ut dicitur Esa. 9.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd naturam humanam assumptam à Dei verbo in persona Christi (secundum prædicta *) Deus plus amat quàm omnes Angelos: & melior est, maxime ratione vnionis. sed loquendo de humana natura communiter, cum Angelica comparando, secundum ordinem ad gratiam & gloriam æqualitas inuenitur: c cum eadem sit mensura hominis & Angeli, ut dicitur Apoc. 20. ita tamen quòd quidam Angeli quibusdam hominibus, & quidam homines quibusdam Angelis, quantum ad hoc, potiores inueniuntur. Sed quantum ad conditionem naturæ, Angelus est melior homine. nec ideo naturam humanam assumpsit Deus, quia hominem absolute plus diligeret: sed quia plus indigebat. Sicut bonus paterfamilias aliquid pretiosius dat seruo egrotanti, quod non dat filio sano.

¶ AD TERTIVM Dicendum, quòd hæc dubitatio de Petro & Ioanne multipliciter soluitur. Augustinus. * namque refert hoc ad mysterium dicens, quòd vita activa, quæ significatur per Petrum, plus diligit Deum quàm vita contemplativa: quæ significatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis vigesimæ primæ. Articul. primum.

TItulus, vtriam patet ex dictis, quærit, vtrum iustitia sit formaliter in Deo.

¶ In corpore dum facit.

¶ Primo enim distinguit iustitiã in duas species, scilicet commutatiuam, & distributiuam.

¶ Secundo, respondet quæsito duabus conclusionibus, iuxta numerum specierum iustitiæ.

¶ Prima conclusio est negatiua, In Deo non est iustitia commutatiua. probatur authoritate Aposto. li. Quis prior &c.

¶ Secunda est affirmatiua, In deo est iustitia distributiua, & probatur. Iustitia distributiua est, secundum quam datur vnicuique secundum suam dignitatem, ergo ordo vniuersi demonstrat Dei iustitiam, igitur in eo est iustitia. Consequentia probatur ex proportionali, quia sicut ordo familiæ congruus ostendit iustitiam in gubernante, ita ordo vniuersi &c. & confirmatur authoritate Dionysij.

¶ Circa primam conclusionem dubium est. Tum quoniam falsum videtur, in Deo non esse iustitiam commutatiuam, quoniam forma diuini iudicij fit secundum iustitiam cõmutatiuam, dum reconspensat & pœnia meritis, & supplicia peccatis, vt expresse author dicit in secunda secundæ quæst. 61. articu. 4. ad primum, Tum quoniã probatio non videtur sufficiens: quoniam ac iustitiam commutatiua spectat non solum retributio, sed etiã ipsa prior datio. Non solum enim emptio, sed etiam venditio iustitia commutatiua regulatur, sit propter ea ex negatione secundi actus in Deo, non videtur sufficienter illata negatio talis iustitiæ, quousque saltem etiam in primo actu. Ad hæc retrograda ordine respondetur, quòd neuter actus commutatiuæ iustitiæ locum habet in Deo: quia sicut non potest dare pro acceptis, ita nec potest dare pro accipiendis. nihil enim sibi ex creaturis accrescere potest. Excluditur quoque ex hoc, quòd nemo potest prius aliquid dare Deo: vterque actus ab ipso, quoniam si nemo potest prius dare: consequens est quòd nemo possit æquale ens reddere: & consequenter quòd Deus nõ possit pro æquiualente accipiendo dare, & sic commutatiua iustitia, quæ æqualitatem inter datum, & acceptum facit, locum in eo habere non potest. Ad primam vero dicitur, quòd inde non potest haberi, nisi quòd quidam modus commutatiuæ iustitiæ in diuina distributione seruatur, dum pro demeritis supplicia, & pro meritis præmia dispensat. hic autem intenditur, quòd in Deo non est ipsa iustitia commutatiua.

¶ In responsione ad tertium, aduerte doctrinam traditam in secundo contra Gent. in c. 28. & 29. & melius hæc intelligens, videns, quòd hoc pocius est ipsum condecentiæ in ordine ad Deum, quã simpliciter in ipsã.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pœnitentes, & innocentes se habent sicut excedentia, & excessa. Nam siue sint innocentes, siue pœnitentes, illi sunt meliores & magis dilecti, qui plus habent de gratia: cæteris tamen paribus, innocentia dignior est & magis dilecta. Dicitur tamen Deus plus gaudere de pœnitente, quàm de innocente: quia plerunque pœnitentes cautiores, humiliores, & feruentiores resurgunt, Vnde Greg.* dicit ibidem, quod dux in prælio eum militem plus diligit, qui post fugam conuersus fortiter hostem premit, quàm qui nunquam fugit, nec vnquàm fortiter fecit. Vel alia ratione, quia æquale donum gratiæ plus est comparatum pœnitenti, qui meruit pœnam, quam innocenti, quia non meruit. Sicut centum marchæ maius donum est si dentur pauperi, quàm si dentur regi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum voluntas Dei sit causa bonitatis rebus, secundum illud tempus pensanda est bonitas eius, qui amatur à Deo, secundum quod dandum est ei ex bonitate diuina aliquod bonum. Secundum ergo illud tempus, quo prædestinato peccatori dandum est ex diuina voluntate maius bonum, melior est, licet secundum aliquod aliud tempus sit peior: quia & secundũ aliquod tempus non est nec bonus, neque malus.

(Homi. 34. in euan. ali quatenus a pria.

ARTIC. I. QVAESTIO XXI.

De Iustitia & Misericordia Dei, in quatuor articulos diuisa.

POst considerationem diuini amoris, de iustitia, & misericordia eius agendum est.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Deo sit iustitia,

¶ Secundo. Vtrum iustitia eius veritas dici possit.

¶ Tertio. Vtrum in Deo sit misericordia.

¶ Quartò, Vtrũ in omni opere Dei sit iustitia & misericordia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit iustitia.

AD primum sic proceditur. Vr q in Deo non sit iustitia iust tia. n. cõtra tẽperantia diuiditur: tẽperantia autẽ non est in Deo. ergo nec iustitia.

¶ 2 Præt. Quicunq; facit omnia pro libito suæ uoluntatis, non secundum iustitiam operatur: sed sicut dicit Apost. ad Ephe. 1. Deus operatur omnia secũdum consilium suæ voluntatis. non ergo ei iustitia debet attribui.

¶ 3 Præt. Actus iustitiæ, est reddere debitum: sed Deus nulli est debitor. ergo Deo non competit iustitia.

¶ 4 Præt. Quicqd est in Deo, est eius essentia: sed hoc non competit iustitiæ. dicit. n. Boet.* in lib. heb. q; bonum essentiam, iustum vero actum respicit. ergo iustitia non competit Deo.

¶ Sed contra est, quod dr in Psa. 10. Iustus dominus, & iustitiam dilexit.

¶ Respon. Dicendum, q; duplex est species iustitiæ. Vna quæ consistit in mutua datione & acceptione: ut puta, quæ consistit in emptione & venditione, & aliis huiusmodi cõiationibus, vel cõmutationibus. Et hæc dr a Philosopho in 5. Ethi.* iustitia commutatiua, vel directiua cõmutationum: siue cõicationũ & hæc nõ cõpetit Deo, q; vt dicit Apost. Rom. 2. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Alia quæ cõsistit in distribuendo: & dicitur distributiua iustitia. ſm quod aliquis gubernator, vel dispensator, dat vnicuique secũdum suam dignitatem. Sicut igitur ordo congruus familiæ, vel cuiusq; multitudinis gubernatæ demonstrat huiusmodi iustitiam in gubernante: ita ordo vniuersi qui apparet tam in rebus naturalibus, quàm in rebus voluntariis, de monstrat Dei iustitiam. Vnde dicit Dion.* 8. c. de diui. no. Oportet videre in hoc veram Dei esse iustitiam, q; omnibus tribuit propria, secundum vniuscuiusque existentium dignitatẽ: & uniuscuiusque naturam in propria saluat ordine & virtute.

Super

Philos. lib. citato. text. 18. Ad id quod obijcitur sic. Eucra Eucra Illius.

† Ca. 8. non procul a fi. ne, & 12. p. medio.

Super q. 21. Arti. II.

TItulus ex dictis ẽ clarus.

¶ In corpore vna conclusio ſmſi ta quæsito affirmatiue. Iustitia Dei conuenienter veritas nominatur. Probatur, Veritas intellectus regulãtis, & mensurãtis res, cõsistit in adæquatione rerum ad intellectum: iustitia autem consistit in conformitate operum ad legem, cui concordat, ergo iustitia Dei conuenienter veritas nominatur. Assumpti ma prima probat ex conuenientia, & differentia veritatis in intellectu accipiẽte à rebus, & causante res. Cõuenientia quidem, quia veritas consistit semper in adæquatione intellectus, & rei. Dicta ãt, quia in intellectu causato, est adequatio intellectus ad res: in causante ãt, est adæquatio rerũ ad intellectum: ꝙ secunda vero pars, scilicet quia sicut se habent artificiata ad artem, ita se habẽt opera iusta ad legem, consequentia autẽ probatur, qm iustitia Dei facit ordinem in rebus conformem sapientiæ suæ, quæ est omnium lex. Et cõfirmatur tota maiorisatio ex eo, quod etiam in nobis se inuenitur veritas iustitiæ.

Super q. 21. Art. III.

TItulus iam patet ex vsu.

¶ In corpore duo facit. Primo respõdet quæsito. Secundo clarificat respõsionem. Conclusio respõsiua est maxime i Deo, non secũdum passionis affectum: sed secundum esse ẽtũ. Probatur. Tribus de misericordia aliena non cõuenit Deo: sed repellere exmo hoc maxime ei conuenit: ergo misericordia non quantũ ad affectũ: sed quantum ad effectũ maxime Deo conuenit. Aũs explanatur, quo ad

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd virtutum moralium quædam sunt circa passiones, sicut temperantia circa concupiscentias: fortitudo circa timores, & audacias: mansuetudo circa iram. Et huiusmodi virtutes Deo attribui non possunt, nisi secundum metaphoram: quia in Deo neque passiones sunt, vt supra dictum est: * neque appetitus sensitiuus, in quo sunt huiusmodi virtutes, sicut in subiecto, vt dicit Philosophus in 3. Ethic. Quædam vero virtutes morales sunt circa operationes: vt puta, circa dationes & sumptus, vt iustitia d & liberalitas, & magnificentia, d quæ etiam nõ sunt in parte sensitiua: sed in voluntate. Vnde nil prohibet huiusmodi virtutes in Deo ponere: non tamen circa actiones ciuiles: sed circa actiones Deo eõuenientes. Ridiculum est enim, secundum virtutes Politicas, Deum laudare, vt dicit Philosophus in 10. Ethi.*

¶ Ad secundum dicendum, q; eum bonum intellectum sit obiectum voluntatis, impossibile est Deum velle nisi quod ratio suæ sapientiæ habet. Quæ quidem est sicut lex iustitiæ, secũdum quam eius voluntas recta & iusta est. Vnde quod secundum suam voluntatem facit, iuste facit, sicut & nos quod secundum legem facimus, iuste facimus. Sed nos quidem secundum legẽ alicuius superioris, Deus autem sibi ipsi est lex.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnicuique debetur, quod suum est. Dicitur autem esse suum alicuius, quod ad ipsum ordinatur. Sicut seruus est domini, & non econuerso. Nam liberum est, quod sui causa est. In nomine ergo debiti, importatur quidam ordo exigentiæ, vel necessitatis alicuius ad qd ordinatur. est autem duplex ordo cõsiderandus in rebus. Vnus, quo aliquid creatum ordinatur ad aliud creatum. Sicut partes ordinantur ad totum, & accidentia ad substantias, & vnaquæque res ad suum finem. Alius ordo quo omnia creata ordinantur in Deum. Sic igitur & debitum attendi potest dupliciter d in operatione diuina. Aut secundum q; aliquid debetur Deo. aut secundum q; aliquid debetur rei creatæ. & vtroque modo Deus debitum reddit. Debitũ enim est à Deo, vt impleatur in rebus id, quod eius sapientia & voluntas habet, & quod suã bonitatem manifestat & secũdum hoc iustitia Dei respicit decentiam ipsius, secundum quam reddit sibi quod sibi debetur. Debitum etiam est alicui rei creatæ, q; habeat id, quod ad ipsam ordinatur c. Sicut homini q; habeat manus, & q; ei alia animalia seruiant. Et sic etiam Deus operatur iustitiam, qñ dat vnicuique quod ei debetur secundum rationem suæ naturæ & conditionis. Sed hoc debitum dependet ex primo: quia hoc vnicuique debetur, quod est ordinatum ad ipsum secundum ordinem diuinæ sapientiæ. Et licet Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor, quia ipse sibi alia non ordinatur, sed potius alia in ipsum. Et ideo iustitia quandoque dicitur in Deo condecentia d tiæ bonitatis: quandoque vero retributio pro meritis. Et vtrumque modum tangit Ansel. dicens: Cum punis malos, iustum est, qui sibi illorum meritis conuenit. Cum vero parcis malis iustum est, quia bonitati tuæ condecens est.

D. Aug.

¶ Ad quartum dicendum, q; licet iustitia respiciat actum, non tamen per hoc excluditur q; in sit essentia Dei: quia etiam id, quod est de essentia rei, potest esse principium actionis. Sed bonum non semper respicit actum, quia aliquid dicitur esse bonum non solum secundum quod agit, sed etiam secundum quod in sua essentia perfectum est. Et propter hoc ibidem dicitur, quòd bonum comparatur ad iustum, sicut generale ad speciale.

ARTICVLVS II.

Vtrum iustitia Dei sit veritas.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd iustitia Dei non sit veritas. Iustitia enim est in voluntate. Est enim rectitudo voluntatis, vt dicit Ansel.* veritas autem est in intellectu secundum Philosophum in 6. metaphy.† & in 6. Ethic. Ergo iustitia non pertinet ad veritatem.

¶ 2 Præterea. Veritas secundum Philosophum in 4. Ethi.* est quædam alia virtus à iustitia. Non ergo veritas pertinet ad rationem iustitiæ.

¶ Sed contra est, quod in Psal. 84. dicitur, Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et ponitur ibi veritas pro iustitia.

¶ Respondeo dicendum, q; veritas consistit in adequatione intellectus, & rei, sicut supra dictum est*. Intellectus autem, qui est causa rei, comparatur ad ipsam sicut regula & mensura. Econtrario autem est de intellectu qui accipit scientiam à rebus c. Quando igitur res sunt mensura & regula intellectus, veritas consistit in hoc q; intellectus adæquatur rei, vt in nobis accidit. Ideo enim q; res est vel non est, opinio nostra & oratio vera vel falsa est. Sed quando intellectus est regula, vel mensura rerum, veritas consistit in hoc, q; res adequantur intellectui. Sicut dicitur artifex facere verum opus, qñ concordat arti. Sicut autem se habent artificiata ad artem, ita se habent opera iusta ad legem, cui concordant. Iustitia igitur Dei, quæ constituit ordinem in rebus conformem rationi sapientiæ suæ, quæ est lex eius*, conuenienter veritas nominatur. Et sic etiam dicitur in nobis veritas iustitiæ.

132. 4. dist. 4 q. 1. ar. 1. 2. & 3.

† In dialo verit. c. 1.

†6. Ethi. c. 1. & 6. met. p. tex. 8. to. 5. & to. 3.

†1. 3 4. Ethi. c. 7. to. 5.

q. 16. ar. 1.

a

b

c

In corp. art.

¶ Ad primum ergo dicendum, q; iustitia quantũ ad legem regulantem est in ratione, vel intellectu. Sed quantum ad imperium, quo opera regulantur secundum legẽ, est in voluntate.

¶ Ad secundum dicendum, quòd veritas illa, de qua loquitur Philosophus ibi, est quædam virtus, per quam aliquis demonstrat se talem in dictis, vel factis, qualis est c. Et sic consistit in conformitate signi ad significatũ; non autem in conformitate effectus ad causam & regulã, sicut de veritate iustitiæ dictum est*.

c

102

In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum misericordia competat Deo.

AD tertium sic proceditur. Videtur, q; misericordia Deo non competat. Misericordia enim est spe-

133. 2. 2. q. 30.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ly miseria, vt s. sonec defectū quemcūque, & probatur quo ad secundam partē sic. Defectus non tolluntur, nisi per alicuius bonitatis perfectionē, ergo hoc maxime pertinet ad Deum, quia ipse est prima bonitatis origo. Cōsequētia aut̄ p̄batur, quia affectus misericordis ē tristitia, effectus vero est depulsio alicuius miseriæ. Clarificatio autem cōsistit in differēti habitudine diffusæ à Deo pfectionis ad eius bonitatem, iustitiam, liberalitatē, & misericordiam, & satis clare est in litera.

Super q. 21. Art. IIII.

TItulus est clarus.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, s. In quolibet operenei misericordiam, & iustitiam oportet inueniri,

¶ Circa quam tria facit. Primo inæ nomen extendit, extendēdo nomē miseriæ ad omnem defectum: & rationē extensionis assignat: quia cum miseria opponatur felicitati, in sola rationali creatura, quę felicitatis est capax, miseria proprie inueniri potest.

¶ Secundo probat conclusionem quo ad iustitiā sic: debitum ex diuina iustitia contingit dupliciter, s. Deo, vel creaturæ, & neutrum potest in aliquo opere Dei prætermitti. ergo in omni opere Dei oportet esse iustitiam. Ais quo ad primam partē hꝰ ex dictis in 1. arti. ad tertium, quo ad secūdam vero manifestatur, quia nō potest facere Deus aliquid, quod non congruat sapiētiæ & bonitati ipsius, & similiter quicqd in rebus creatis facit conuenienti ordini, & proportioni disponit.

¶ Aduerte hic, q̄ illa propositio in

ac. 2. 2. & 4. dist. 46. q. 1. ar. 1. q. 1. & 1. co. 92. 91 fin. & Psal.

† Li. 2. cōtra. ful. cap. 14.

† Glosa interlineatis ibi.

a 227

q. 6. arti. 2. & 4.

† Art. 1. huius quæst.

c 128

cies tristitiæ, vt dicit Dama.* Sed tristitia non est in Deo. ergo nec misericordia.

¶ 2 Præterea. Misericordia est relaxatio iustitiæ; sed Deus nō potest prętermittere, id quod ad iustitiam suam pertinet. Dicitur enim 2. ad Tim. 2. Si nō credimus, ille fidelis permanet, seipsum negare non potest, negaret aūt seipsum, vt dicit glo. † ibidem, si dicta sua negaret, ergo misericordia Deo nō competit.

¶ Sed contra est, quod dicitur in Psal. 110. Miserator & misericors dominus.

¶ Respondeo dicendum, q̄ misericordia est Deo maxime attribuenda, tamen secundum effectum non secundum passionis affectum [c]. ad cuius euidentiam considerandum est, quòd misericors dicitur aliquis quasi habēs miserum cor: quia scilicet afficitur ex miseria alterius per tristitiam, ac si esset eius propria miseria. Et ex hoc sequitur q̄ operetur ad depellendam miseriam alterius, sicut miseriam propriam & hic est misericordiæ effectus. Tristari ergo de miseria alterius non competit Deo: sed repellere miseriā alterius, hoc maxime ei competit, vt per miseriam quemcunque defectum intelligamus. Defectus autem non tolluntur, nisi per alicuius bonitatis perfectionem. Prima autem origo bonitatis Deus est, vt supra ostensum est. * Sed considerandum est q̄ elargiri perfectiones rebus pertinet quidem, & ad bonitatem diuinam, & ad iustitiam, & ad liberalitatem, & misericordiam: tamen secundum aliam, & aliam rationem. Communicatio enim perfectionum absolute confiecrata pertinet ad bonitatem, vt supra ostensum est *. Sed inquantum perfectiones rebus à Deo dantur secundum earum proportionem, pertinet ad iustitiam, vt dictū est supra. † Inquantum vero non attribuit rebus perfectiones propter vtilitatem suam, sed solum propter suam bonitatem[c], pertinet ad liberalitatem. Inquantum vero perfectiones datæ rebus à Deo omnem defectum expellūt, pertinet ad misericordiam.

¶ Ad primum igitur dicendum, q̄ obiectio illa procedit de misericordia quantum ad passionis affectum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ Deus misericorditer agit, non quidem cōtra iustitiam suam faciendo: sed aliquid supra iustitiam operando, sicut si alicui, cui debentur centum denarij, aliquis ducentos det de suo: tamen non contra iustitiam facit: sed liberaliter, vel misericorditer operatur. & similiter si aliquis offensam in se cōmissam remittat. Qui enim aliquid remittit, quodammodo donat illud, vnde Apostolus remissionem donationem vocat Ephe. 5. Donate inuicem sicut & Christus vobis donauit. Ex quo patet, q̄ misericordia non tollit iustitiam: sed est

ARTIC. IIII.

quædam iustitiæ plenitudo. Vnde dicitur Iac. 2. q̄ misericordia superexaltat iudicium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in omnibus operibus Dei sit misericordia, & iustitia.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q̄ non in omnibus Dei operibus sit misericordia & iustitia. Quædam enim opera Dei attribuuntur misericordiæ, vt iustificatio impij. quædam vero iustitiæ, vt damnatio impiorum. Vnde dicitur Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam. non ergo in omni opere Dei apparet misericordia, & iustitia.

¶ 2 Præterea. Apostolus ad Rom. 15. conuersionem Iudæorum attribuit iustitiæ & veritati, conuersionem autē gentium misericordiæ. ergo non in quolibet opere Dei est iustitia & misericordia.

† 3 Præterea. Multi iusti in hoc mundo affliguntur, hoc autem est iniustum. Non ergo in omni opere Dei est iustitia & misericordia.

¶ 4 Præterea. Iustitiæ est reddere debitum, misericordiæ autem subleuare miseriam. & sic tam iustitia, quàm misericordia aliquid præsupponit in suo opere. Sed creatio nihil præsupponit [c]. ergo in creatione neque misericordia est, neque iustitia.

¶ Sed contra est quod dicitur in Psal. 24. Omnes viæ domini misericordia & veritas.

¶ Respondeo dicendum, quòd necesse est quòd in quolibet opere Dei misericordia & veritas inueniantur: si tamen misericordia pro remotione cuiuscunque defectus accipiatur, quatenus non omnis defectus propriè possit dici miseria: sed solum defectus rationalis naturæ quam contingit esse felicem. nam miseria felicitati opponitur. Huius autem necessitatis ratio est: quia cum debitum quod ex diuina iustitia redditur, sit vel debitum Deo, vel debitum alicui creaturę, neutrum potest in aliquo opere Dei prætermitti. Non enim potest facere aliquid Deus, quod non sit conueniens sapientiæ, & bonitati ipsius, secundum quem modum diximus [c] aliquid esse debitum DEO. Similiter etiam quicquid in rebus creatis fit secundum conuenientem ordinem & proportionem fit, in quo consistit ratio iustitiæ. Et sic oportet in omni opere Dei esse iustitiam. Opus autem diuinæ iustitiæ semper præsupponit opus misericordiæ, & in eo fundatur. Creaturę enim non debetur aliquid nisi propter aliquid in eo præexistens, vel præcōsideratum. Et rursus si

literā posita: neutrum potest in aliquo opere Dei prętermitti, nō est intenta ab authore prout sonat, ipsi in opere creationis propriè nulla pōt inueniri ratio debiti respectu alicuius creaturę: sed solum respectu sapiētiæ, & voluntatis diuinæ, vt in respōsione ad quartum hic habes: sed est interpretanda quo ad opera prouidentiæ, & gubernationis, ad quod insinuandum cum illa manifestatur in litera, nonanter dr, quicquid in rebus creatis facit Deus, quasi diceret, quod quicquid facit, facit creatione suppōsita.

¶ Probatur deinde conclusio quo ad misericordiam sic. Opus diuinæ iustitiæ semper præsupponit opus misericordiæ, & in eo fundatur. ergo in quolibet opere Dei apparet misericordia, quantum ad primam eius radicem. Antecedens probatur, quia reducitur debitum i aliquid ex sola diuina bonitate collatum, quod probatur, quia aliter procederetur in infinitum & declaratur exemplariter.

¶ Tertio, quia ex hac probatione videbatur, q̄ misericordia concurrere ad opera Dei quasi remota causa: ideo declaratur quod cōcurrit eminentius quàm iustitia, & hoc dupliciter.

¶ Primo, quia causa primaria vehementius influit quàm secunda, & sic vis misericordiæ, & saluatur, & vehementius operatur in omnibus consequentibus.

¶ Secundo ab effectu: quia debita alicui creaturæ largitur Deus dispensat, quam proportio rei exigat: & hoc ex abundantia bonitatis suæ. Patet autem sic esse, quia minus eo quod de facto diuina bonitas confert, ad conseruandum iustitiæ ordinem suę ficeret.

¶ Super

a. dist. 46. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. co. 92. & Psal. 24. Et 2. co. 22. & vlt. q. 3. arti. 1. ad 2. & pro. 2. arti. 2. ad 6. Et pro. 24. col. 6. & ad Rom. 15.

¶ Super quæstionis vigesimæ secundæ Articul. primum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est cōclusio responsiua quæsito affirmatiuæ, necesse est esse prouidentiam in Deo. Et probatur: omne bonum quod est in rebus, est creatum a Deo. ergo bonum ordinis rerum in finem, & præcipue vltimum est creatum a Deo. ergo ratio ordinis rerum in finem in mente diuina præexistit. ergo in eo est prouidentia. Antecedens patet. prima vero consequentia probatur: quia in rebus creatis non solum inuenitur bonitas secundum substantias rerum: sed secundum ordinē earum in finem, & præcipue vltimū. Secūda autem probatur: quia Deus est causa rerum per intellectum. Tertia autem probatur, ex ipsa diffinitione prouidētiæ: quia scilicet est ratio ordinis rerum in finem, & declarantur singulę particulæ. Primo quòd sit ratio: quia est principalis pars prudentię. Secundo quòd sit ordinis in finem, quia propriū prudentiæ est ordinare in finem. Tertio quòd sit rerum ex differentia inter prudentiam monasticam & œconomicam, vel politicam: quoniam illa est ratio ordinis proprium actuum ad finem vitę suæ, ista vero est ratio ordinis subiectorū sibi in finem eorū, vt patet Matth. 24. Ex hac enim diffinitione sequitur, quòd prouidentia diuina non est pars prudētiæ monasticæ: quoniam ista impossibilis ē Deo: quia nihil habet ordinabile in finem: sed est pars prudētiæ quasi politicæ: immo monarchicæ, & consequenter oportet quòd sit ordinatus res ipsi subiectas in suos fines. Et confirmatur hæc definitio authoritate Boe. &c. & ex differentia inter prouidentiam & dispositionem.

¶ Circa diffinitionem prouidentiæ dubium difficile occurrit, an quum dicitur ordinis rerum in finem, intelligatur & ipse ordo in finem, & persecutio ad finem: an ordo tantum. Et autem ratio dubitandi quia expresse in quæstionibus de veritate q. 6. artic. 1. dicitur, quòd prouidentia diuina est ratio ordinis in finem & non euentus ideſt consecutionis ipsius finis: in sequentibus autem pluries habetur oppositum, & in sequenti articulo responsione ad primum, & in articul. 4. apertissime, & articul. 6. sequentis quæstionis, ita vt non sit locus in ficationi. Ad hoc breuiter iudicio meo dicendū est, quod author mutauit sententiam in melius, & id de mente sua retinendum est, quod hinc & ex tertio contra gent. cap. 94. habetur, scilicet quod prouidentia est ratio ordinis in finē quo ad vtrumque, scilicet ordinationis, & consecutionis. Et hoc rationabilius est: quoniam prouidētia ad voluntatem Dei consequentē spectat, & ad omnia quomodolibet entia, vt in sequentibus patebit, se extendit vt causa per se: cum his enim nō stat prouidentiam ordinem rantum respicere. sic enim multa pter ipsam euenirent, sicut de facto præter rerum ordinem euenium, sed non præter ordinē & euentum.

¶ Habetur ad finem i. li. 16. mora. c. 9.

a 227

q. 6. arti. 2. & 4.

† Art. 1. huius quæst.

c 128

† Li. 2. de inuent. fo. 4. an te fine libri. † Cap. 5. & 89. to. 5.

135 3. contra c. 94. & vers. q. 5. ar. 2

q. 6. ar. 4.

quæst. præced. ar. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæstionis XXII. Artic. II.

TItulus nullateget expositione. Qui enim dicit omnia, nihil excludit.

¶In corpore duo facit. Primo refert tres opiniones circa quæstum, Prima est Democriti & Epicuri, dicentium nihil esse subiectum diuinæ prouidentiæ. Secunda est Auerrois in 12. metaphysi. commen. 52. & 54. dicentis, res incorruptibiles solas subdi diuinæ prouidentiæ. Tertia est Rabbi Moysi dicentis, non solum incorruptibilia, sed etiam singularia humanæ tamen speciei tantum, diuinę subiecta prouidentiæ. Rationes autem ex quibus emanarunt opiniones, in litera arguendo adducentur. Secundo respondet quæstio secundum veritatem vnica conclusione, quam dupliciter probat. Est ergo conclusio responsiua, Omnia diuinæ prouidentia subiacent, non tantum in vniuersali, sed etiam in singulari, & probatur primo sic. Omne agens agit propter finem: ergo omnia subiecta causalitati primi agentis, sunt etiam subiecta ordinationi eiusdem in finem. ergo omnia quæ habent quocunque modo esse, sunt ordinata a Deo in finem, ergo omnia, inquantum habent quomodolibet esse, in tantum diuinæ subijciuntur prouidentiæ. Prima consequentia manifestatur ab opposito: quia scilicet propterea in operibus alicuius agentis aliquid inueniretur non subditum illius ordini, quoniam effectus ille non subiacitur causalitati illius causæ: sed ex aliqua alia causa præter intentionē ipsius prouenit. Secunda vero consequentia probatur ex eo, quòd causalitas Dei extendit se vsque ad omnia etiam individualia &c. Et confirmatur eius consequens, authoritate Apostoli. Tertia autem consequentia probatur ex ipsa diffinitione prouidentiæ: quia. est ratio ordinis rerum in finem.

¶Circa hanc rationem nota tria. Primum est, quòd prima consequentia propterea probata est à posteriori, quoniam per se ex vi antecedentis tenet. Cum enim dico. Omne agens agit propter finem, causalitatem agentis significo, in hoc quod dico, agit: ordinationem vero effectum in finem significat ly, propter finem. Causalitas ergo amplior non est ordinatione: nisi agat non propter finem. Et propterea optime sequitur, & sine alio medio, quòd si actio est propter finem, tantum se extendit ordinatio in finem, quàntum causalitas; quia ly propter, adæquatur ly agit. Secundum est, quòd causalitatis nomen in litera positum, quo ad præsent negotium, ponderandum est, & ratio proprie accipitur: quoniam nomen similitur pro quocunque modo aliquid facere, sed pro facere aliquid sic, quòd per ipsam actionem suam ficias id; quod effectus dicitur per ipsum: ita quòd illud vere illam conditionem, quæ facta est, ab illa causalitate habeat: in cuius signum in litera, effectus per accidens alicuius causæ, dicitur esse per causalitatem alterius causæ, & non illius causæ, cuius dicitur effectus per accidens. Effectus autem intellecta causalitas nihil aliud est quàm causalitas per se. Nec tamen oportuit in litera exprimi ly per se: quoniam in termonibus scientificis omnia intelligenda sunt per se.

¶ Tertium est, quòd cum dicitur hic, quòd causalitas Dei extendit se vsque ad omnia &c. intelligendum est prout dictum & expositum fuit in q. 8. s. per essentiam, & potentiam: aliter processus iste nihil valeret, vt facile patere potest consideranti.

¶ Secunda ratio ad conclusionem est: DEVS omnia

præcipit de agendis propter finem, nisi velit finem. Vnde præsupponit & prudentia virtutes morales, per quas appetitus se habet ad bonum, vt dicitur in 6. Ethic. * Et tamen si prouidentia ex æquali respiceret voluntatem & intellectum diuinum, hoc esset absque detrimento diuinæ simplicitatis, cum voluntas & intellectus in Deo sint idē, vt supra dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia sint subiecta diuinæ prouidentiæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non omnia sint subiecta diuinæ prouidentiæ. Nullum enim prouisum est fortuitum. Si ergo omnia sunt prouisa à Deo, nihil erit fortuitum: & sic perit casus, & fortuna. quod est contra communem opinionem.

¶2 Præterea. Omnis sapiens prouisor excludi: defectum & malum, quantum potest, ab his quorum curam gerit. Videmus autem multa mala in rebus esse. Aut igitur Deus non potest ea impedire, & sic non est omnipotēs: aut non de omnibus curam habet.

¶3 Præterea. Quæ ex necessitate eueniunt, prouidentiam, seu prudentiam non requirunt. Vnde secundum Philosophum in 6. Eth.* prudentia est recta ratio contingentium, de quib. est consilium, & electio. Cum igitur multa in rebus ex necessitate eueniant, non omnia prouidentiæ subduntur.

¶4 Præterea. Quicunque dimittitur sibi, non subest prouidentiæ alicuius gubernantis: sed homines sibi ipsis dimittuntur à Deo, secundum illud Ephes. decimoquinto. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, & specialiter mali, secundum illud. Dimisit illos secūdum desideria cordis eorum. Non igitur omnia diuinæ prouidētiæ subsunt.

¶5 Præterea. Apostolus primo Corinth. 9. dicit, quòd non est Deo cura de bobus. & eadem ratione de aliis creaturis irrationalibus. Non igitur omnia subsunt diuinæ prouidentiæ.

¶Sed contra est quod dicitur Sap. 8 de diuina sapientia, quòd attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

¶Respondeo dicendum, quidam totaliter prouidentiam negauerunt, sicut Democritus & Epicurei, ponentes mundum factum esse casu. Quidam vero posuerunt incorruptibilia tantum prouidentiæ subiacere, corruptibilia vero non secūdum individua, sed secundum species: sic enim incorruptibilia sunt. ex quorum persona dicitur Iob. 22. cap. Nubes latibulum eius, & circa cardines cœli perambulat, neque nostra considerat. A corruptibilium autem generalitate excepit Rabbi Moyses homines propter splendorem intellectus, quo participant. In alijs autem individuis corruptibilibus aliorum opinionem est secutus. sed necesse est dicere, omnia diuinæ prouidentiæ subiacere, non in vniuersali tantum, sed etiam in singulari. Quod sic patet. Cum enim omne agens agat propter finem, tantum se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis, Ex hoc enim contingit in operibus alicuius agentis aliquid prouenire non ad finem ordinatum, quia effectus ille consequitur ex aliqua alia causa præter intētionē agētis. Causalitas autem Dei, qui est primum agens, se extendit vsque ad omnia entia non solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad individua alia principia [c], nō solū incorruptibilium, sed etiam corruptibilia. Vnde necesse est omnia quæ habent quocunque modo esse, ordinata esse à Deo in finem, secundum illud Apostoli ad Roman. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Cum ergo nihil aliud sit Dei prouidentia quàm ratio ordinis rerum in finem, vt dictum est*, necesse est omnia in quantum participāt esse, intantum subdi diuinæ prouidentiæ. Similiter etiam supra ostensum est [c], quòd Deus omnie cognoscit, & vniuersalia [d], & particularia. Et cum cognitio cius comparetur ad res sicut cognitio artis ad [d] artificiata (vt supra dictum est*) necesse est quòd omnia supponantur suo ordini, situt omnia artificiata subduntur ordini artis.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd aliter est de causa vniuersali. & de causa particulari. Ordinem enim causæ particulari aliquid potest exire*, non autem ordinem causæ vniuersalis. Non enim subducitur aliquid ab ordine causæ particularis, nisi per aliquam aliam causam particularem impedientem. sicut lignum impeditur à combustione per actionem aquæ. Vnde, cum omnes causæ particulares cōcludantur sub vniuersali causa, impossibile est aliquem effectum ordinem causę vniuersalis effugere. Inquantum igitur aliquis effectus ordinem alicuius causę particularis effugit, dicitur esse casuale, vel fortuitū respectu causæ particularis: sed respectu causę vniuersalis, à cuius ordine est, & iudicatur secundum proprias, & proximas causas. Et per hoc patet non contradicere doctrinam hanc de prouidentia diuina doctrinæ traditæ in Philosophia naturali, & 6. Metaphysi. quoniam vtrobique res examinatæ iudicataque sunt secundum quòd pendent ex proximis, vel saltem particularibus causis, quales sunt omnes causæ creatæ: quarum nec intentionibus, nec causalitatibus subest modus, quo effectus causatur, scilicet necessario, vel contingēter. hoc enim proprium est primæ causæ, quę respicit ens in eo, quod ens.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, quo pacto mala culpæ sint permissa à Deo propter perfectionem vniuersi. Tum quia si Deus cooperatus fuisset cum gratia sua, tam angelis, quàm hominibus qui lapsi sunt, ad perpetuam in bono perseuerātiam, vt possibile fuit, vniuersum multo melius esset, eo quòd nihil ab ordine respiciente diuinam voluntatem fecundum se, qui est supremus ordo in vniuerso, defecisset, quoniam in tali defectu malum culpæ consistit, vt supra dictum fuit. Tum quia virtutes, quæ ex malo culpæ occasionantur, vt patientia martyrum, & pœnitentia &c. non deessent vniverso: quoniam inueniretur secundum præparationem animi. Ad hoc dicitur, quòd integritas vniuersi maius bonum est, quàm quodcunque particulare bonum creatum, vt patet Genes. primo: exigit autem vniuersi integritas virtutes, & si qua sunt alia ex malo occasionaliter prouenientia, non solum in statu imperfecto, sed in statu perfecto: constat autem perfectum virtutis statum cō sistere in actu secundo, & non in habitu, vt patet 1. Ethico. & 12. Metaphysico. deessent ergo multæ perfectiones vniuerso, puta iustitia punitiua, patientia martyrum, & similia, imo, quod maxime ponderandum est,

subtrahi non potest, dicitur esse prouisum. sicut & concursus diuorum seruorum, licet sit casualis inquantum ad eos, est tamen prouisus à domino, qui eos scienter sic advnum locum mittit, vt vnus de alio nesciat.

¶Ad secundum dicendum, quòd aliter de eo est, qui habet curam alicuius particularis, & de prouisore vniuersali: quia prouisor particularis excludit defectum ab eo, quod eius curæ subditur, quantum potest: sed prouisor vniuersalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius [c]. Vnde corruptiones, & defectus in rebus naturalibus, dicuntur esse contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturæ vniuersalis, inquantum defectus vnius cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuersi. nam corruptio vnius, est generatio alterius, per quam species conseruatur. Cum igitur Deus sit vniuersalis prouisor totius emptis, ad ipsius prouidentiam pertinet, vt permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonū vniuersi perfectum [c]. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent vniuerso. Nonenim esset vita leonis, si non esset occisio animalium: nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Vnde dicit Augustinus in Enchi.* Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo. Ex duabus autem rationibus quas nunc soluimus, videtur moti fuisse, qui diuinæ prouidentiæ subtraxerunt corruptibilia, in quibus inueniuntur casualia, & mala.

¶AD tertium dicendum, quòd homo non est institutor naturæ: sed vtitur in operibus artis & virtutis ad sui vsum rebus naturalibus. Vnde prouidentia humana non se extendit ad necessaria, quæ ex natura proueniunt, ad quæ tamen se extendit prouidentia Dei, qui est author naturæ. Et ex hac ratione videntur moti fuisse, qui cursum rerum naturalium subtraxerunt diuinæ prouidentiæ, attribuentes ipsum necessitati materiæ, vt Democritus & alij naturales antiqui.

¶AD quartum dicendum, quòd in hoc quod dicitur. Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo a diuina prouidentia: sed ostenditur, quòd non præfigitur ei virtus operatiua determinata ad vnum, sicut rebus naturalibus [c] quæ aguntur tantum, quasi ab altero directæ in finem: non autem seipsa agunt, quasi se dirigētia in finem, vt creaturæ rationales per liberum ar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, deesset vniuerso hostia illa diuini suppositi, quam in cruce obtulit, quod adeo bonum fuit & est, vt excedat in bonitate omne malum culpæ, non solum hominum, sed dæmonum. Vnde & ipse ordo in diuinam bonitatem secundum se, quamuis ex malo culpæ sit læsus, tantum tamen boni ad eundem ordinem spectantis ex malo culpæ Deus efficeit, vt fœliciter actum cum vniuerso dicere possimus, cum Deus mala culpæ permisit, iuxta illud Gregorij. O fœlix culpa, &cæt. Subest etiam naturalis ratio, cur malum culpæ permissum fuerit, scilicet suauis rerum dispositio. Potentia namque peccandi ab vniuerso subtrahi non potuit sine illius maxima iactura & amissione omnium creaturarum intellectualium, vt alibi patet. Actus aut peccati ab huiusmodi potentia progredientes, quatenus prohiberi, i. deest non permitteri, potuissent, iustis tamen dispositio liberi arbitrij creati hoc nó exigit, sed magis vt sua vi seipsum agat. Et quoniam ad prouidentiam diuinam spectat disponere omnia suauiter, sapientissime elegit Deus permissionē malorum culpæ. Nec fallaris, cum legis in litera, mala esse de intentione naturæ vniuersalis: ac perinde mala culpæ esse de intentione primi, & vniuersalissimi agentis. Hæc enim non ita sunt intelligenda, vt ipsa mala sint volita, seu intenta, siue per se, siue per accidens, quoniam hoc esse impossibile de malo culpæ supra manifestatum est: sed quod ipsa mala, non sunt nolita, seu exclusa per intentionem, seu volitionem cāe primæ, & quod permissio malorum culpæ est intenta propter integritatem, ac perfectionem vniuersi. & secundum permissionem hanc tenet similitudo proportionalis inter intentionem naturæ vniuersalis respectu malorum naturalium, & intentionem Dei gloriosi respectu malorum culpæ.

¶.1. art. 10.

d 820

b 504 554 o

117 Infra q. 113 artic. 6. & 3. cō. c. 96. 77. & 3. c. 94. & opu. 3. c. 154 & opu. 15. capi. 24.

mediantibus subditis prouideat. Ergo multo magis Deus non immediatè omnibus prouidet.

¶ 2 Præterea. Ad prouidentiam pertinet res in finem ordinare. Finis autem cuiuslibet rei est eius perfectio, & bonum. Ad quamlibet autem causam pertinet effectum suum perducere ad bonum. Quælibet igitur causa agens, est causa effectus prouidentiæ. Si igitur Deus omnibus immediatè prouidet, subtrahuntur omnes causæ secundæ.

¶ 3 Præterea. Augustin.* dicit in Ench. quòd melius est quædam nescire, quam scire, vt vilia. Et idem dicit Philosophus in* 12. Metaphys. sed omne quod est melius, Deo est attribuendum. Ergo Deus non habet immediatè prouidentiam quorundam viliam, & malorum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Iob. 34. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? Super quo * dicit Gregor. Munsum per seipsum regit, quem per seipsum condidit.

¶ Respondeo dicendum, quòd prouidentiam duo pertinent, s. ratio ordinis rerum prouisarum in finem, & executio huius ordinis, quæ gubernatio dicitur c.

¶ Quantum igitur ad Primum horum, Deus immediatè omnibus prouidet, qui in suo intellectu habet rationem omnium etiam minimorum c. & quascunque causas aliquibus effectibus præfecit. dedit eis virtutem ad illos effectus producendos. Vnde oportet quòd ordinem illorum effectuum in sua ratione præhabuerit.

¶ Quantum autem ad Secundum sunt aliqua media diuinæ prouidentiæ, quia inferiora gubernat per superiora, non propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, vt dignitatem causalitatis etiam creaturis communicet. Et secundum hoc excluditur opinio Platonis, quam * narrat Gregorius Nicenus, triplicem prouidentiam ponentis. Quarum prima est summi Dei, qui primo, & principaliter prouidet rebus spiritualibus, & consequenter toti mundo quantum ad genera, species, & causas vniuersales. Secunda vero prouidentia est, qua prouidetur singularibus generabilium, & corruptibilium. Et hanc attribuit dijs, qui circumeunt cælos, idest, substantijs separatis, quæ mouent corpora cælestia circulariter. Tertia vero prouidentia est rerum humanarum, quam attribuebat dæmonibus, quos Platonici ponebant medios inter nos, & Deos, vt narrat August. 9. de* Ciui. Deo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd habere ministros executores suæ prouidentiæ, pertinet ad dignitatem regis. Sed quòd non habeat rationem eorum, quæ per eos agenda sunt, est ex defectu ipsius. Omnis enim scientia operativa tanto perfectior est, quanto magis particularia considerat, in quibus est actus.

¶ Ad Secvndvm Dicendum, quòd per hoc quòd Deus habet immediate prouidentiam de rebus omnibus, non excluduntur causæ secundæ, quæ sunt executrices huius ordinis, vt ex supradictis patet.*

¶ Ad Tertivm dicendum, quòd nobis melius est non d cognoscere, mala, & vilia, inquantum per ea impedimur a consideratione aliquorum meliorum, qui non possumus simul multa intelligere: & inquantum cogitatio malorum peruertit interdum voluntatem in malum. Sed hoc non habet locum in Deo, qui simul omnia vno intuitu videt, & cuius voluntas ad malum flecti non potest.

¶ Tertio excluditur ex dictis opinio Plato. satis clare. de qua tamen si diffuse videre cupis quomodo impugnetur, lege tertium contra Gent. capitu. septuagesimo sexto. ibi enim aduertes etiam, quòd non est intentionis præsentis, excludere medios prouisores, vt executores diuini ordinis pertingentis vsque ad minima (hoc enim esset etiam tollere prudentiam humanam) sed excludere medios prouisores vt prouisores tantum, id est, ita prouisores, quòd non executores præfati ordinis:

dinis: sed alterius, in diuino actu aliter non comprehensi. Et si vis perspicere conclusiones plenius hic positas, lege tertium contra Gent. capitul. nonagesimoquarto. vbi nunc facta distinctio cum ejusdem conclusionibus diffusius ponitur, & manifestatur in principio solutionis.

¶ *Super quæstionis vigesimæ secundæ articul. quartum.*

Titulus ex dictis in quæstione 19. artic. 8. clarus est. Est enim quæstio, vtrum ex positione diuinæ prouidentiæ modo declarato, sequatur quòd omnia prouisa sunt necessaria.

¶ In corpore duo facit. Primo proponit conclusionem resonsitam, annexa recitatione oppositæ opinionis. Secundo probat conclusionem ipsam. Cōclusio est, Diuina prouidentia imponit necessitatem quibusdam, & non omnibus: probatur sic Ad prouidentiam diuinam pertinet ordinare res in finem. ergo ad perfectionem vniuersi. ergo omnes gradus entium producere. ergo quibusdam effectibus præparare causas necessarias, & quibusdam contingentes. non igitur ad eam spectat omnibus necessitatem imponere. Prima consequentia probatur, quia perfectio vniuersi est principale bonum existens in ipsorbonitas enim diuina est longe maius bonum, sed separatum ab vniuerso, & finis eius separatus, vt patet. 12. Metap. Secunda autem probatur, quia perfectio vniuersi non esset, si non omnes essendi gradus inuenirentur in rebus. Tertia vero, quia oportet ad hoc vt necessari o, vel contingenter eueniant effectus, causas proximas esse huiusmodi. Hic non opus est amplius repetere disputationem de contingentia: sufficiunt siquidem supra dicta etiam huic loco.

¶ In responsione ad primum, dubitatio occurrit valde ardua, & forte ab humano intellectu insolubilis. Ad cuius euidentiam, vt melius percipiatur in quo consistit dubitatio, aduertendum est, quòd aliud est, A, contingenter euenire: & aliud est, A, necessario euenire & aliud est, A, infallibiliter, seu ineuitabiliter euenire. tam primum enim quàm secundum importat ordinem effectus ad causam in actu positam. Illud quidem, quod sua causa habet potentiam ad verum libet: hoc vero, quod sua non potest deficere ab ipsius causalitate. sed tertium communius est vtroque, quoniam & contingentia, & necessaria, sequuntur diuiter, & cum nam prouidentiam positam in actu infallibiliter, seu ineuitabili hoc illa sequuntur contingenter, & ista necessario. Ex his enim quamuis quiescat intellectus, attendens ad responsionem in litera positam circa salutationem contingentiæ, fluctuat tamen circa connexionem prædictæ infallibilitatis cum libero arbitrio: imo, vt rectius loquar, cum libero euentu ipsarum operationum quas liberas dicimus, & similiter cum ambiguo euentu cōtingentium liorum. Cum enim in operatione libera sit considerare ipsam voluntatem: illius causam, & euentum, seu executionem ipsius nunc, ita quòd non oppositè, quàmuis difficile, non sit saluare naturam talis causæ, scilicet libere cum prædicta infallibilitate, eo quia huiusmodi infallibilitas nihil dat, vel aufert causæ ad verum libet. sed cum ipsa stat, quòd causa habeat potentiam indifferentem ad illud infallibile, & ad eius oppositum: & propter hoc diuina prouidentia non admit contingentiam a rebus, Verum saluare prædictam infallibilitatem cum

9.19. artic. 3. & 9. D. 903.

Articvlvs IIII.

Vtrum prouidentia rebus prouisis necessitatem imponat.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur quòd diuina prouidentia necessitatem rebus prouisis imponat. Omnis enim effectus qui habet aliquam causam per se, quæ iam est, uel fuit, ad quam de necessitate sequitur, prouenit ex necessitate, ut Philosophus probat in sexto * Metaphys. Sed prouidentia Dei, cum sit æterna. præexistit & ad eam sequitur effectus, de necessitate: non enim potest diuina prouidentia frustrari. Ergo prouidentia diuina necessitatem rebus prouisis imponit.

¶ 2 Præterea, Vnusquisque prouisor stabilit opus suum quātum potest, ne deficiat: sed Deus est summe potēs. Ergo necessitatis firmitatem rebus a se prouisis tribuit.

¶ 3 Præterea. Boe. dicit † 4. de con. q. fatum ab immobilibus prouidentię prosiciscens exordijs, actus fortunasq; hominum indissolubili causarum connexione astringit. Videtur ergo q. prouidentia necessitatem rebus prouisis imponat.

¶ Sed Contra est, quod dicit Dion. 4. cap. de diui. no. * q. corrupere naturam non est diuinæ prouidentiæ: hoc autem habet quarundam rerū natura q. sint contingentia. Non igitur diuina prouidentia necessitatem rebus imponit contingentiam excludēs.

† Ca. 17. 20.

†li. 12. met. cap. 51. 10.

†li. 14. Met. cap. 26. decimo.

b 535

105

†li. 8. de vtro eadem facit.

138 Sup. q. 19. ar. 8. & 12. q. 10. ar. 4. & 1. dist. 39 q. 2. ar. 2. & 2. cō. c. 69. 70. 72. 93. ſi. & 94. & opuſ. 1. c. 141 & 142. & 10. puſ. 15. c. 15. †li. 6. Metap. tex. 7. to. 3.

†li. 4. de cō ſol. prouis. a. parū an nu dium.

† Ca. 4. non multum remotè ante finem.

¶ Ad quintum ergo dicendum, q. quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium sui actus (vt dictum est *) speciali quodam modo subditur diuinæ prouidentiæ, vt scilicet ei imputetur aliquid ad culpam, vel ad meritum, & reddatur ei aliquid vt pœna, vel præmium c. Et quantum ad hoc, cuam Dei Apostolus à bobus remouet, non tamen ita quòd individua irrationalium creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineant, vt Rabbi Moyses existimauit c.

Articvlvs III.

Vtrum Deus immediatè omnibus prouideat.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd Deus non immediatè omnibus prouideat. Qui quid enim est dignitatis, Deo est attribuendum: sed ad dignitatem alicuius regis pertinet, q. habeat ministros, quibus

¶ In corpore tria facit. Primo distinguit actus prouidentiæ in duo, scilicet in ordinare, & executionem statuti ordinis. & primus proprie dicitur prouidere, secundus vero gubernare. Secundo respondet quæsito duabus conclusionibus, iuxta hos duos actus. Prima est, Deus immediate prouidet omnib, quo ad rationem ordinis. Secunda vero est, Deus per aliqua media prouidet quantum ad executionem. Probatur prima, Deus habet in intellectu suo rationem omnium etiā minimorum: & dedit causis, quas effectibus præfecit, virtutem ad illos effectus producendos. ergo in sua ratione præhabet ordinem illorum effectuum in finem. ergo Deus per seipsum prouidet omnib. quo ad rationem ordinis. Secunda vero probatur: quia Deus gubernat inferiora per superiora. & excluditur statim tacita obiectio contra eam, dum dicitur, quòd gubernare per media conuenit Deo, non propter defectum virtutis, &c. vt patet in litera.

¶ Attende notitiæ, quòd inter prouidere & gubernare hoc interest, quòd prouidere est operatio immanens, gubernare vero transiens. Et propterea prouidere non ponit imperfectionem in ipso prouidente, quoniam importat ipsum non flatuere in mente sua totum omnium ordinem in omnem finem, sed partem tantum: gubernare vero q. media non ponit imperfectionem i gubernante, nisi ex eius defectu procedat, sed ponit actionem eius transeuntem multis quasi instrumentis expleri, quod non inconuenire Deo patet.

¶ Tertio excluditur ex dictis opinio Plato. satis clare. de qua tamen si diffuse videre cupis quomodo impugnetur, lege tertium contra Gent. capitu. septuagesimo sexto. ibi enim aduertes etiam, quòd non est intentionis præsentis, excludere medios prouisores, vt executores diuini ordinis pertingentis vsque ad minima (hoc enim esset etiam tollere prudentiam humanam) sed excludere medios prouisores vt prouisores tantum, id est, ita prouisores, quòd non executores præfati ordinis:

liamur, & conamur ad hæc magis quàm illa prosequenda, vel vitanda? Nil enim minus videtur ex hoc destrui pars moralis: omnisque conatus Ecclesiæ, atque exhortatio ad bonum, quàm ex negatione contingentiæ. Quamuis enim negatio cuitabilitatis, & negatio contingentiæ non æquiualeant, vt iam patet ex dictis, quoad apposita tamen inconuenientia æquiliter videntur. Nullus enim consiliatur de ineuitabili, nec aliquis conatur, aut hortatur, aut orat circa ineuitabilia.

¶ Ad hanc dubitationem nihil scriptum reperi in S. Thoma: quoniam nullibi eum mouisse hanc recolo, sed semper studuit ad saluandam contingentiam. In aliis quoque doctoribus nihil hactenus comperi ad quæstionem istam, nisi quæ cōiter dicuntur de sensu de composito & diuiso, necessitate consequentiæ & consequentis, de libertate electionis diuinæ in æternitate, deque natura causarum ad vtrumlibet in vniuerso inuentarum. Sed hæc omnia, vt dictis patet, intellectum non quietant: quoniam, vt iam dictum est, non de Deo secundum se considerato, sed secundum q. de facto est: & similiter non de ipsis naturis causarum: aut rerum, nec de necessitate, aut contingentia: sed de compossibilitate ineuitabilium euentuum cum contingentia, & libertate eorundem est quæstio. Non. n. satisfit quæsito, dicendo, q. actus eueniens est ineuitabilis, & ineuitabilis. Euitabilis quidem secundum se, ineuitabilis vero secundum q. est prouisus. licet enim hoc hi verum, tamen non soluit nodum: quoniam actus eueniens de facto, est iam prouisus ab æterno. Et esse prouisum, vincit conditiones ipsius secundum se: & consequenter actus eueniens est simpliciter, id est omnibus consideratis ineuitabilis: & secundum quid, id est solitarie sumptus, euitabilis, sicut proiectio mercis tempore naufragij est simpliciter volita, quia omnibus consideratis est volita, & secundum quid est nolita: quia secundum se proiectio ipsa dispiacet. Nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

cet. Nihil quoque ad propositum facit dicere, q̃ esse prouisum nisi ponit in actu euenire. In hoc enim exemplo manifestè apparet nihil ad rem referre an ponat, vel non ponat: esse namque volitum nihil ponit in proiecta merce; & tamen &c. Nec etiam ea ratione dicendo, q̃ quia actus eueniens est prouisus à Deo, & inamabilitas eius, id quatenus esse prouisum, vt res respectu ad Deum: actus eueniens est de facto inamabilis respectu Dei, non autem respectu nostri. Hoc enim aequiualet nihilo, quamuis de facto inamabilis sit à Deo, ergo & de facto inamabilis ẽ, & simpliciter, & à nobis: quoniam impossibile est à quocunque vitari, q̃ à Deo de facto vitari non potest, propter ipsius summam efficaciam. Oportet igitur, si quidem huius veritas quietare debet intellectũ nostrum, alterũ duorum dicere, aut q̃ esse prouisum non sequatur inamabilitas, aut q̃ inamabilitas cuius prouisu nõ deroget amabilitati eorũdẽ euentuũ. Et hoc secundum quidem propter rationem suprà adductam, non cap. o quomodo possit verificari: liquet enim q̃ non nisi secundum quid amabilitas saluari apparet. Primum autem, quãuis communiter à doctoribus destruatur, dicentib. quòd esse prouisum, seu volitum, seu prædestinatum (pro eodem enim quo ad hanc difficultatẽ omnia accipio) sequitur inamabilitas. Ego tamẽ non vt opponam me contra torrentem, nec asserẽdo: sed stante semper captiuitate intellectus in obsequiũ Christi, suspicor, quemadmodum esse prouisum, nec contingẽtiam, nec necessitatem ponit in eventu prouiso, vt in litera dicitur, eo quia Deus est causa superexcedens, eminenter præhabẽs necessaria & contingentia (per hoc enim euadit 5. Th. ab illa ratione 6. Metaphys. hic allata. Intendit enim q̃ propositiones Ari. verificantur in causis particularibus, quarum aliæ sunt necessariæ, aliæ contingentes, aliæ per se, & aliæ per accidens: non autem in causa vniuersali simul excedente necessarias & contingentes per se & per accidens, quin ad eam speciat producere, vt effectus electus: non solum res, sed omnes rerum & euentuum modos.) Ita eleuando altius mentis oculos ipse Deus ex sua altioti, quàm cogitare possimus, excellentia, sic rebus euentibus q̃ue prouideat; vt esse prouisum ab eo, sequatur aliquid altius quàm sint publicae, vel inexitabilitas, vt sic ex passiua prouisione euentus, neutrius combinationis alterum membrũ oportet sequi. Et sic est, quiescet intellectus non euidentia veritatis inspectæ, sed altitudine inaccessibili veritatis occultæ. Et hoc igenioso meo satis rationabile videtur: cum propter rationem dictam: cum quoniam, vt ait Gregorius de Deo sentit, qui hoc tantum de illo credit, q̃d suo ingenio meliri potest. Nec propterea negandum aliquid eorũ, quæ ad diuinam immutabilitatem, actualitatem, certitudinem, atque vniuersalitatem, & similia, spectare scimus, aut ex fide tenemus suspicor; sed aliquod occultum latere, vel ex parte ordinis, qui est inter Deum, & euentum prouisiũ, vel ex glutino inter ipsum euentum, & esse prouisum arbitror: & sic intellectũ animæ nostræ oculum noctuæ esse considerans, in ignorãtia sola gerẽ illius inuenio. Melius est.n. tam fidei catholicæ, q̃ philosophiæ, fateri cœcitatem nostram, quam asserere tanquam euidẽtia, quæ intellectũ non quietant: euidentia namq; quietativa est. Nec propterea omnes doctores præsumptionis accuso; quoniã balbutiendo vt potuerunt, immobilitatemæ efficacia summæ, & æternam diuini intellectus, voluntatis, potestatisque inuariate intendunt omnes per infallibilitatẽ ordinis diuini ad eventus omnes, quorum nihil præfatæ suspitioni obstat, quæ altius quid in eis latere credit. Et verè si sic prædicaretur, nullus foret circa prædestinationẽ errare: Christianus, sicut non errat in materia Trinitatis: quia dicitur & scribitur, & ita est, q̃ occulta est humano intellectui, & sola fides sufficit. Optimum autem atque salubre consilium est in hac re, inchoare ab his, quæ certo scimus & experimur in nobis, s. q̃ omnia, quę sub libero arbitrio nostro continentur, cuitabilia à nobis sunt, & propterea digni sumus pœna, vel præmio. Quomodo autem hoc saluo, diuina salsetur prouidentia, ac prædestinatio &c. credere quod sancta mater Ecclesia credit. Scriptum est enim, Altiora te ne quæsieris: plurima enim sunt tibi supra sensus hominum reuelata. Et hoc est nullam de illis.

¶ RESPONDEO dicendum, quod prouidentia diuina quibusdam rebus necessitatem imponit, nõ autem omnibus, vt quidam crediderunt. Ad prouidentiam enim pertinet ordinare res in finem. Post bonitatem autem diuinam, quæ est finis à rebus separatus, [c] principale bonum in ipsis rebus existens est perfectio vniuersi: quæ qui dem non esset, si non omnes gradus essentiũ inuenirentur in rebus [c]. Vnde ad diuinam prouidentiam pertinet, omnes gradus entium producere. Et ideo quibusdam effectib. præparauit causas necessarias, vt necessario euenirent: quibusdam vero causas contingentes, vt euenirent contingenter secundum conditionem proximarũ causarum [c].

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus diuinæ prouidentiæ non solum est aliquid euenire quocunque modo, sed aliquid euenire vel contingenter, vel necessario. Et ideo euenit infallibiliter & necessario: quod diuina prouidentia disponit euenire infallibiliter & necessario, & euenit contingenter, quod diuinæ prouidentiæ ratio habet, vt contingenter eueniat.

¶ AD secundum dicendum, quòd in hoc est immobilis, & certus diuinæ prouidentiæ ordo, quòd ea, quæ ab ipso prouidentur, cuncta eueniunt eo modo, quo ipse prouidet, siue necessario, siue contingenter.

¶ AD tertium dicendum, quòd indissolubilitas illa, & immutabilitas quam Boet. tangit, pertinet ad certitudinem prouidentiæ, quæ non [d] deficit à suo effectu, neque à modo eueniendi, quem prouidit, non autem pertinet ad necessitatem effectuum. Et considerandum est, quòd necessarium & contingens proprie consequuntur ens, inquantum huiusmodi. Vnde modus contingentiæ, & necessitatis cadit sub prouisione Dei, qui est vniuersalis prouisor totius entis: non autem sub prouisione aliquorum particularium prouisorum.

QVAESTIO XXIII.

De Prædestinatione, in octo articulos diuisa.

POST considerationem diuinæ prouidentiæ, agendum est de prædestinatione, &

de libro uitæ.

Et circa prædestinationem quærũtur octo.

¶ Primo, Vtrum Deo conueniat prædestinatio.

¶ Secundo, Quid sit prædestinatio: & vtrum ponat aliquid in prædestinato.

¶ Tertio, Vtrum Deo competat reprobatio aliquorum hominum.

¶ Quarto, De comparatione prædestinationis ad electionem, vtrum s. præ destinati eligantur.

¶ Quinto, Vtrum merita sint causa, vel ratio prædestinationis, vel reprobationis, aut electionis.

¶ Sexto, de certitudine prædestinationis, vtrum s. prædestinati infallibiliter saluentur.

¶ Septimo, Vtrum numerus prædestinatorum sit certus.

¶ Octauo, Vtrum prædestinatio possit iuuari precibus sanctorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum homines prædestinentur à Deo.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd homines non prædestinentur à Deo. Dicit enim Dam. in * 2. lib. Oportet cognoscere, quòd omnia quidem præcognoscit Deus; nõ autem omnia prædeterminat, Præcognoscit enim ea quæ in nobis sunt: non autem prædeterminat ea: sed merita & demerita humana sunt in nobis, inquantum sumus nostrorum actuum domini per liberum arbitrium. Ea ergo, quæ pertinent ad meritum, vel demeritum, non prædestinantur à Deo. Et sic hominum prædestinatio tollitur.

¶ 2 Præterea. Omnes creaturæ ordinantur ad suos fines per diuinam prouidentiam, vt supra dictum est: * sed aliæ creaturæ non dicuntur prædestinari à Deo. ergo nec homines.

¶ 3 Præterea. Angeli sunt capaces beatitudinis. sicut & homines: sed angelis non competit prædestinari, vt videtur, cum in eis nunquam fuerit miseria: prædestinatio autem est propositum miserendi, vt dicit* Aug. ergo homines non prædestinantur.

¶ 4 Præterea. Beneficia hominibus à Deo collata, per Spiritum sanctum viris sanctis reuelantur, secundum illud Apostol. 1. Corinth. 2. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus; sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis. Si ergo homines prædestinarentur à Deo, cum prædestinatio sit Dei beneficium, esset prædestinatis nota sua prædestinatio. Quod patet esse falsum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Roma. 8. Quos prædestinauit, hos & vocauit.

¶ Respondeo dicendum, quòd Deo conueniens est homines prædestinare. Omnia enim diuinæ prouidentiæ subiacent, vt supra* ostensum est. Ad prouidentiam autem pertinet res in finem ordinare, vt dictum est*. Finis autem, ad quem res creatæ ordinantur à Deo, est duplex. Vnus, qui excedit proportionem naturæ creatæ & facultatem, & hic finis est vita æterna, quæ in diuina visione consistit, quæ est supra naturam cuiuslibet creaturę, vt supra habitum est*. Alius autem finis est naturæ creatæ proportionatus, quem scilicet, res creata potest attingere secundum virtutem suæ naturæ, Ad illud autem, ad quod non potest aliquid virtute suæ naturæ peruenire, oportet quòd ab alio transmittatur, sicut sagitta à sagittante mittitur ad signum. Vnde proprie loquendo, rationalis creaturæ, quæ est capax vitæ æternæ, perducitur in ipsam quasi à Deo transmissa: cuius quidem transmissionis ratio in Deo præexistit, sicut & in eo est ratio ordinis omnium in finem, quam diximus esse prouidentiam. [c] Ratio autem alicuius fiendi in mente actoris existens, est quædam præexistentia rei fiendę in eo, Vnde ratio prædictæ transmissionis creaturæ rationalis in finẽ vitæ æternæ, prædestinatio nominatur: nam destinare est mittere. Et sic patet, q̃ prædestinatio quantum ad obiecta, est quædam pars prouidentiæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dama. nominat prædeterminationem impositionem necessitatis: sicut est in rebus naturalibus, quæ sunt prędeterminatæ ad vnum. Quod patet ex eo quod subdit, non enim vult malitiam, neque compellit virtutem. vnde prædestinatio non excluditur.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd creaturæ irrationales non sunt capaces illius finis, qui facultatem humanæ naturæ excedit. Vnde non proprie dicuntur prædestinati, etsi aliquando abusiue prædestinatio nominetur respectu cuiuscunque alterius finis.

¶ AD TERTIVM dicendum, q̃ prædestinari conuenit Angelis, sicut & hominibus: licet nunquam fuerint miseri, Nam motus non accipit speciem à termino à quo, sed à termino ad quem. [e] Nihil enim refert quantum ad rationem dealbationis, vtrum ille qui dealbatur, fuerit niger, aut pallidus, vel rubeus. Et simiiter nihil refert ad rationem prædestinationis, vtrum aliquis prædestinetur in vita æternam à statu miseriæ, vel non. Quãuis dici possit, q̃ omnis collatio boni supra debitum eius, cui confertur, ad misericordiam pertineat, vt supra dictum est.*

¶ AD QVARTVM dicendum, q̃ etiam si aliquibus ex speciali priuilegio sua prædestinatio reueletur, non tamen cõuenit vt reueletur omnibus: quia sic illi, qui non sunt prædestinati, desperarent, & securitas in prædestinatis negligentiam pateret.

ARTICVLVS II.

Vtrum prædestinatio aliquid ponat in prædestinato.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio ponat aliquid in prędestinato. Omnis enim actio ex se passionem infert. Si ergo prędestinatio actio est in Deo, oportet q̃ prædestinatio passio sit in prædestinatis.

¶ 2 Præterea. Origen. dicit. * super illud Roman. 1. Qui prædestinatus est, &c. Prędestinatio est eius qui non est: sed destinatio eius est qui est. Et August. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum. Quid est prędestinatio, nisi destinatio alicuius existentis? Ergo prędestinatio non est nisi alicuius existentis, & ita ponit aliquid in prædestinato.

¶ 3 Præterea. Preparatio est aliquid in præparato: sed prędestinatio est præparatio beneficiorũ Dei, vt dicit Aug.

quòd creaturæ irrationales non sunt capaces illius finis, qui facultatem humanæ naturæ excedit. Vnde non proprie dicuntur prædestinati, etsi aliquando abusiue prædestinatio nominetur respectu cuiuscunque alterius finis.

¶ AD TERTIVM dicendum, q̃ prædestinari conuenit Angelis, sicut & hominibus: licet nunquam fuerint miseri, Nam motus non accipit speciem à termino à quo, sed à termino ad quem. [e] Nihil enim refert quantum ad rationem dealbationis, vtrum ille qui dealbatur, fuerit niger, aut pallidus, vel rubeus. Et simiiter nihil refert ad rationem prædestinationis, vtrum aliquis prædestinetur in vita æternam à statu miseriæ, vel non. Quãuis dici possit, q̃ omnis collatio boni supra debitum eius, cui confertur, ad misericordiam pertineat, vt supra dictum est.*

¶ AD QVARTVM dicendum, q̃ etiam si aliquibus ex speciali priuilegio sua prædestinatio reueletur, non tamen cõuenit vt reueletur omnibus: quia sic illi, qui non sunt prædestinati, desperarent, & securitas in prædestinatis negligentiam pateret.

ARTICVLVS II.

Vtrum prædestinatio aliquid ponat in prædestinato.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio ponat aliquid in prędestinato. Omnis enim actio ex se passionem infert. Si ergo prędestinatio actio est in Deo, oportet q̃ prædestinatio passio sit in prædestinatis.

¶ 2 Præterea. Origen. dicit. * super illud Roman. 1. Qui prædestinatus est, &c. Prędestinatio est eius qui non est: sed destinatio eius est qui est. Et August. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum. Quid est prędestinatio, nisi destinatio alicuius existentis? Ergo prędestinatio non est nisi alicuius existentis, & ita ponit aliquid in prædestinato.

¶ 3 Præterea. Preparatio est aliquid in præparato: sed prędestinatio est præparatio beneficiorũ Dei, vt dicit Aug.

¶ Circa hanc partem nota differentiam inter Sã. Tho. doctrinam & alios, de quorum numero est Sco. in 40. dist. primi. Putant enim prædestinationem proprie electionem, & consequenter actũ diuinæ voluntatis significare. Hic autem expresse dicitur, quod actum in intellectu importat, sicut & prouidentia: quoniam pars est prudentiæ. Ad cuius maiorẽ claritatem recolito, q̃ diuinus intellectus, nostro more loquendo, primo excogitauit ordinẽ eligendorum: ac mittendorũ in vitam æternam, eamque suæ uoluntati proposuit acceptã dum: deinde libere sua voluntas illum ordinem exequendum elegit. q̃ sic tertio ordo, qui prius, idest, secundum se, rationem excogitati hẽbat, modo habet rationem statuti. Diuersitas igitur opinionum in hoc consistit, q̃ illi ipsam electionem, quæ ordinẽ illum excogitatum ac propositum statuit, prædestinationis noie intelligendam dicunt: Nos autem non ordinem eum excogitatum, sed ordinem statutum in ipsa authoris mente, prædestinationis nomine significamus. Et quoniã diuersitas hæc de vocabulis ẽ potius quàm rebus, eo quòd hæc omnia requiri ad prædestinationem nullus ambigit. Vnusquisque in suo sensu abundet, modo nominib. vtamur vt plures.

¶ *Super Quæstionis XXIII. Art. II.*

IN titulo, Vtrum ponat aliquid, id est cum dicitur, Sortes est prædestinatus, vtrum ly prædestinatus, prędicet aliquod ens in Sor. subsstantiale, aut accidentale, vt cum dicitur, Sor. est animal, vel Sor. est albus: aut nihil ponat in eo, sed denominet tantum denominatione extrinseca: sicut cum dicitur, albus vt.

¶ In corpore vnica est conclusio respondens quæsito negatiue. Prædestinatio non est aliquid in prædestinato, sed in prędestinãte tantum

digni sumus pœna, vel præmio. Quomodo autem hoc saluo, diuina salsetur prouidentia, ac prædestinatio &c. credere quod sancta mater Ecclesia credit. Scriptum est enim, Altiora te ne quæsieris: plurima enim sunt tibi supra sensus hominum reuelata. Et hoc est nullam de illis.

¶ Super quæstionis vigesimæ tertiæ. Art. I.

IN titulo aduerte, q̃ hic quæritur de diuina prædestinatione, non simpliciter ex modo quærẽdi, sed respectu hominũ: vtrunque tamẽ est intentum. Et propterea in corpore determinat quæstionem an est, simpliciter in respon sionibus vero argumentorum, respectu hominum.

¶ IN corpore ponitur vnica cõclusio responsiua quæsto affirmatiue. In Deo est prædestinatio, cũ vno corollario in calce. Probatur conclusio sic. Vita æterna in diuina visione consistens, est finis excedens proportionem & facultatem naturæ creatæ. ergo rationalis creatura illius capax perducitur in ipsam, quasi à Deo transmissa. ergo huius transmissionis ratio in Deo præexistit. ergo i Deo est prædestinatio. Antecedens & declaratur distinguẽdo duplicem finẽ, in quem à diuina prouidentia creatura ordinatur, s. proportionatum & superexcedentem. & probatur ex suprãdictis in q. 12. Prima consequentia probatur, quia ad id, ad quod nõ potest aliquid sua virtute pertingere, oportet ab alio transmitti, sicut sagitta à sagittante. Secunda vero probatur, quia in eo est ratio ordinis omnium in finem, quæ vocatur prouidentia. Tertio autem probatur sic. Ratio rei fiendæ in mente actoris præexistens. est quædam præexistentia, ergo ratio huiusmodi transmissionis fiendæ. est præexistens transmissis. ergo est prædestinatio. probatur hoc vltimum: quia destinare, est mittere: & prędestinatio. est ratio huiusmodi transmissionis, in vitam æternam. Corollarium vero est. Prædestinatio quantum ad obiecta, est pars prouidentiæ. & probatur, quia prouidentiæ diuinæ subiacentur omnia, quo ad ordinem in finem.

¶ Aduerte hic, q̃ prædestinatio ex parte actus non ponitur pars prouidentiæ: quoniam actus diuinus nec partis, nec totius rationem in se habet: sed quantum ad obiecta, pars ponitur prouidentiæ, quoniam quodlibet eorum subiectorum prædestinationi, pars est subiectorum prouidentiæ. Res est enim creatura rationalis: ordo vero transmissio: finis vita æterna. Constat aũt quodlibet horum, partem esse totius entis ordinis, & finis creati. prouidentiæ subiecti.

¶ Ad primum dicendum, quòd prædestinatio ponit aliquid in prædestinato. Omnis enim actio ex se passionem infert. Si ergo prędestinatio actio est in Deo, oportet q̃ prædestinatio passio sit in prædestinatis.

¶ 2 Præterea. Origen. dicit. * super illud Roman. 1. Qui prædestinatus est, &c. Prędestinatio est eius qui non est: sed destinatio eius est qui est. Et August. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum. Quid est prędestinatio, nisi destinatio alicuius existentis? Ergo prędestinatio non est nisi alicuius existentis, & ita ponit aliquid in prædestinato.

¶ 3 Præterea. Preparatio est aliquid in præparato: sed prędestinatio est præparatio beneficiorũ Dei, vt dicit Aug.

¶ Circa hanc partem nota differentiam inter Sã. Tho. doctrinam & alios, de quorum numero est Sco. in 40. dist. primi. Putant enim prædestinationem proprie electionem, & consequenter actũ diuinæ voluntatis significare. Hic autem expresse dicitur, quod actum in intellectu importat, sicut & prouidentia: quoniam pars est prudentiæ. Ad cuius maiorẽ claritatem recolito, q̃ diuinus intellectus, nostro more loquendo, primo excogitauit ordinẽ eligendorum: ac mittendorũ in vitam æternam, eamque suæ uoluntati proposuit acceptã dum: deinde libere sua voluntas illum ordinem exequendum elegit. q̃ sic tertio ordo, qui prius, idest, secundum se, rationem excogitati hẽbat, modo habet rationem statuti. Diuersitas igitur opinionum in hoc consistit, q̃ illi ipsam electionem, quæ ordinẽ illum excogitatum ac propositum statuit, prædestinationis noie intelligendam dicunt: Nos autem non ordinem eum excogitatum, sed ordinem statutum in ipsa authoris mente, prædestinationis nomine significamus. Et quoniã diuersitas hæc de vocabulis ẽ potius quàm rebus, eo quòd hæc omnia requiri ad prædestinationem nullus ambigit. Vnusquisque in suo sensu abundet, modo nominib. vtamur vt plures.

¶ *Super Quæstionis XXIII. Art. II.*

IN titulo, Vtrum ponat aliquid, id est cum dicitur, Sortes est prædestinatus, vtrum ly prædestinatus, prędicet aliquod ens in Sor. subsstantiale, aut accidentale, vt cum dicitur, Sor. est animal, vel Sor. est albus: aut nihil ponat in eo, sed denominet tantum denominatione extrinseca: sicut cum dicitur, albus vt.

¶ In corpore vnica est conclusio respondens quæsito negatiue. Prædestinatio non est aliquid in prædestinato, sed in prędestinãte tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum. probatur & manifestatur conclusio. Probatur quidem sic, Prouidentia nihil ponit in prouisis, sed in intellectu tantum prouisoris rationem ordinis 5, &c. ergo prædestinatio in mente tantum diuina, ponit rationem ordinis electorum &c. Et probatur consequentia, quia prædestinatio pars est prouidentiæ. Manifesta tur vero ex differentia inter ipsam prædestinationem, & illius executionem: quoniam hæc actiue sumpta ponit aliquid in exequente ipso. s. Deo, & aliquid in prædestinatis. Et declaratur hoc ex differentia simili inter prouidentiam, & gubernationem, q actiue quidem in gubernante, passiue vero in gubernatis ponit aliquid. Et quoniam executio prædestinationis aliquo modo proprio caret nomine, ideirco in litera duobus exprimitur, dum subditur, q est vocatio, & magnificatio. ex testimonio apostoli &c.

¶ li. de bono perseuerãtiæ c. 14. in 7

¶ li. 2. qui est de bono perseuerãtiæ, c. 14. in 7

Art. præc.

¶ *Super quæstionis vigesimæ tertiæ. Art. III.*

¶ 22. art. 2.

IN titulo, reprobare in communi significat repulsionẽ alicuius tanquam indigni. Propositio autem indignitas ista attenditur respectu vitæ æternæ.

¶ In corpore duo facit. Primo respondet quæstio affirmatiue, determinãdo quæstionẽ, an est. Secundo ibi, Sic igitur, determinat quæstionem, quid est. Et quãuis hoc non fuerit directe quæsitum, quia tamen propria causa ab est, est quid est, vt in 2. poster. dicitur, meritò vtrumque simul determinatur. Quo ad primum est hæc conclusio. Deus aliquos reprobat. Probatur. Ad prouidentiam pertinet permittere aliquem defectum in rebus illi subiectis, ergo ad prouidentiam diuinam pertinet permittere aliquos à vita æterna deficere: ergo aliquos reprobare. consequentia probatur: quia ad diuinam prouidentiam pertinet ordinare homines in vitam æternam. Secunda autem, quia hoc nihil aliud est quàm reprobare.

276

q. 14. ar. 2. & 22. ar. 3. adj.

D. 33.

in * li. de prædestinatione sanctorum. Ergo prædestinatio est aliquid in prædestinantis.

¶ 4 Præterea. Temporale non ponitur in diffinitione æterni: sed gratia, quæ est aliquid temporale, ponitur in diffinitione prædestinationis. nam prædestinatio dicitur esse præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. Ergo prædestinatio non est aliquid æternum. Et ita oportet q non sit in Deo, sed in prædestinatis: nam quidquid est in Deo, est æternum.

¶ SED CONTRA est, q Aug.* dicit, q prædestinatio est præscientia beneficiorum Dei sed præscientia nõ est in præsciis, sed in præsciente. Ergo nec prædestinatio est in prædestinatis, sed in prædestinante.

¶ RESPONDEO dicendum, q prædestinatio non est aliquid in prædestinatis, sed in prædestinante tantum. Dictum* est enim, q prædestinatio est quædam pars prouidentiæ. Prouidentia autem non est in rebus prouisis, sed est quædam ratio in intellectu prouisoris, vt supra dictum est.* Sed executio prouidentiæ, quæ gubernatio dicitur, passiue quidem est in gubernatis, actiue autem est in gubernante. Vnde manifestum est, q prædestinatio est quædam ratio ordinis aliquorum in salutem æternam in mente diuina existens: executio autem huius ordinis est passiue quidem in prædestinatis, actiue autem est in Deo. Est autem executio prædestinationis vocatio, & magnificatio, secundum illud Apostoli ad Roma. 8. Quos prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & magnificauit.

¶ AD primum ergo dicendum, q actiones in exteriorem materiam trãseuntes, inferunt ex se passionem, vt calefactio & secatio, non autem actiones in agente manentes, vt sunt intelligere & velle, vt * supra dictum est. & talis actio est prædestinatio. Vnde prædestinatio nõ ponit aliquid in prædestinato: sed d executio eius: quæ trãsit in exteriores res, ponit in eis aliquæ effectum.

¶ Ad secundum dicendum, q destinatio aliquando sumitur pro reali missione alicuius ad aliquem terminum: & sic destinatio non est nisi eius quod est. Alio modo sumitur destinatio, q missione, quam aliquis mente concipit, secundum q dicimur destinare, qd mente firmiter proponimus. Et hoc secundo modo dicitur 2. Macha. 6. cap.

Antecedens patet ex dictis. Prima vero

¶ Circa hanc rationem dubium occurrit: quoniam tota vis eius non infert intentum. Aut enim intendit inferre, quòd reprobatio, seu permissio defectus a vita æterna, recte inferatur ex hoc, quod prouisoris est permittere. aut intendit q ex hoc recte infertur, quòd permissio sit, pertinet ad prouidentiam. Et si quidem intendit hoc secundum, nõ respondet quæsito: quoniam ex hoc non habetur, quod D.* aliquos reprobat: sed quòd ista reprobat, reprobare ad prouidentiam suam spectat. Si autẽ intendit primum, tunc ratio nihil valet: imo committitur sophisma consequẽtis, dum arguitur à prouidentia in communi respectu finis, in communi respectu huius finis, scilicet vitæ æternæ. Quamuis enim ad prouidentiam vniuersi exigatur permissio alicuius defectus, & similiter prouidentiæ in communi non repugnet permittere aliquos defectus non tamen omnis prouidentia hoc exigit, vt patet de prouidentia necessariorum, vt sic. & tamen litera infert, ac si illa propositio, scilicet, Ad prouidentiam pertinet permittere, esset vniuersalis. Ad hoc breuiter respondetur, q primus sensus est directe de intentione literæ: quoniam sic respondet quæsito. Nec oportet propterea sophisma aliquod admittere, nec il la propositione, vt simpliciter vniuersali, vel isi ad vniuersalem in materia defectibili secũdum se. Ita quòd sendentiam rerum se cundum se defectibilium à fine, specẽtat permittere, &c. & tunc optime sequitur. ergo prouidentia diuina habet hunc actum, scilicet permittere aliquos deficere à vita æterna, quoniam creaturæ rõnales sunt defectibiles ab hoc fine. Et si quæras fundamentum istius præmissæ, scilicet, quòd est suauis dispositio rerum promisarum. Ex hoc enim quòd prouidentia suauiter disponit, defectibilia suis viribus relinquit: & sic euenunt defectus.

¶ Quo ad secundum, tria de reprobatione dicit. Primo quod est pars

Vtrum Deus aliquem hominem reprobet.

AD tertium sic proceditur. Videtur q Deus nullum hominem reprobet: Nullus enim reprobat quem diligit: sed Deus omnem hominem diligit, secundum illud Sap. Diligis omnia: quæ sunt; & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Ergo Deus nullum hominem reprobat.

¶ 2 Præterea. Si Deus aliquem hominem reprobat, oportet q sic se habeat reprobatio ad reprobatos, sicut prædestinatio ad prædestinatos: sed prædestinatio est causa salutis prædestinatorum, e ergo reprobatio erit causa perditionis reproborum. Hoc autem est falsum: dicitur enim Osee 13. Perditio tua Israel ex te est, tantummodo ex me auxilium tuum. Non ergo Deus aliquem reprobat.

¶ 3 Præterea. Nulli debet imputari quod vitare non potest: sed si Deus aliquem reprobat, non potest vitare quin ipse pereat: dicitur enim Eccl. 7. Considera opera Dei, q nemo possit corrigere quem ipse deus exercit. ergo non esset hominibus imputandum quòd pereunt, hoc autem est falsum. Non

¶ Eleazarus destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. & sic destinatio potest esse eius quod non est, Tamen prædestinatio ratione antecessionis quam importat, potest esse eius quod non est, qualitercunque eius destinatio sumatur.

¶ Ad tertium dicendum, q duplex est præparatio. Quædam patientis, vt patiatur: & hæc præparatio est in præparato. Quædam alia est agentis, vt agat. & hæc est in agente Et talis præparatio est prædestinatio, qua aliquod agens per intellectum dicitur se præparare ad agendum, inquantum præconcipit rationem operis fiẽdi. Et sic Deus ab æterno præparauit prædestinando, concipiens rationem ordinis aliquorũ in salutem.

¶ Ad quartum dicendum, q gratia non ponitur in diffinitione prædestinationis, quasi aliquid existens de essentia eius: sed inquantum prædestinatio importat respectum ad gratiam, vt causæ ad effectum: & actus ad obiectum. Vnde non sequitur, q prædestinatio sit aliquid temporale.

est pars prouidentiæ, & probat hoc ex proportionalitate ad prædestinationem. Secundo, quòd non est tantum præscientia, & probat hoc ex suo toto, scilicet ex prouidentia, quæ manifeste addit supra præscientiam. Tertio, quòd includit voluntatem permittendi casum, & puniendi culpam & probat hoc rursus ex proportionalitate ad prædestinationem in hoc, quòd illa respicit & id quod est præsentis sæculi, & quod futuri &c. Ex his autem facile colligitur quid est reprobatio, quòd scilicet est præscientia cum voluntate permittẽdi culpam, & damnandi propter culpam.

Ar. 1. huius quæst.

q. 22. ar. 2

¶ *Super quæstionis vigesimæ tertiæ, Articul. quartum.*

IN titulo, electionis vocabulum proprie sumitur, prout sonat actum voluntatis, quo optione proposita vnum mauult altero.

q. præced. art. 1

¶ In corpore vna est conclusio responsiua affirmatiue, Omnes prædestinati sunt electi, & dilecti à Deo: Probatur: Prudentia est ratio in intellectu existens, præceptiua ordinationis aliquorum in finem. ergo prouidentia est ratio præceptiua, &c. Ergo prædestinatio est ratio præceptiua ordinis aliquorum in vitam æternam. ergo prædestinatio aliquorum præsupponit, q Deus illorum velit salutem. ergo prædestinatio præsupponit electionem, & electio dilectionem, ergo omnes prædestinati sunt electi & dilecti à Deo. Prima consequentia probatur, quia sicut est de prudentia, ita de prouidentia. Et iduer te, quòd ly sicut, potius expressiue, quã similitudinarie tenetur: quoniam prouidentia, vt superius dictum fuit, principalis prudentiæ pars est, immo est ipse præcipuus actus prudentiæ politicæ. Secunda vero in litera explicite non habetur, sed ob clariorem contextum apposita est: & patet ex eo, quòd prædestinatio est pars prouidentiæ. Tertia autem probatur, quia non præcipitur aliquod ordinandum in finem, nisi præexistente voluntate finis. Et hoc intellige de vere interiori præcepto: quod dicto propter exterius præceptum. quod signum diuinæ voluntatis in quæstio. 19. positum est. Illo enim modo præceptum sumendo, multa Deus præcipit quæ nõ vult, vt patet in peccatoribus. Quarta autem probatur, quia ad tale velle diuinum pertinet electio, & dilectio. Et quoniam in hac quarta cõsequẽtia tria inferuntur scilicet, q electio, & dilectio, & ordo inter electionem, & dilectionem diuinam, ideo singula in litera manifestantur. Et primo ip ex tali velle sequitur dilectio, quia eis vult hoc bonum, diligere enim est velle illi bonum. Secundo, quòd electio quæ hoc bonum vult illis præ aliis quos reprobat. Tertio quòd electio dilectionem præsupponit: & hoc ex differentia inter ordinem horum actuum in nobis, & in Deo: quoniam in Deo dilectio electionem præcedit, in nobis vere econtra. & ratio est, quia voluntas sua causat bonitatem rerum, nostra autem à bonitate rerum mouetur.

q. 19. ar. 3

142 Infra q. 24. ar. 12. con. & 1. dist. 41. ar. 1. & 2. & ver q. 6. ar. 6. 1. con. & 2. & 10. 9. dec. 2. § ca. 4. circa prin. Arg. 1. 118.

¶ Circa differentiam nunc assignatam, aduerte quòd predicta differentia est intelligenda respectu vnius, & eiusdem obiecti, & rursus de prima ratione electionis, aliter non apparet vera differentia ista vniuersaliter intellecta. cum enim amor sit primus actus voluntatis, non possumus eligere nisi præamemus: sed tamen ex amore circumstantiarum eligimus hunc, vt ipsum amemus, vt patet in electione vxoris: & sic respectu huius, & illius.

Art. 3. huius quæst.

q. 22. ar. 2.

¶ *Vtrum prædestinati eligantur à Deo.*

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd prædestinati non eligantur à Deo. Dicit enim Dionysi. * 4. capitul. de diuin. nomi. quòd sicut sol corporeus non eligendo omnibus corporibus lumen immittit, ita & Deus suam bonitatem *: sed bonitas diuina communicatur præcipue aliquibus secundum participationem gratiæ & gloriæ. ergo Deus absque electione gratiam & gloriam communicat. quod ad prædestinationem pertinet.

¶ 2 Præterea. Electio est eorum quæ sunt: sed prædestinatio ab æterno, est etiam eorum quæ non sunt. ergo prædestinantur aliqui absque electione.

¶ 3 Præterea. Electio quandam discretionem importat: sed Deus vult omnes homines saluos fieri, vt dicitur 1. Tim. 2. ergo prædestinatio quæ præordinat homines in salutem, est absq electione.

¶ Sed contra est, quod dicitur Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.

¶ Respondeo dicendum, q prædestinatio secundum rationem præsupponit electionem, & electio dilectionem: Cuius ratio est: quia prædestinatio, vt dictum est *, est pars prouidentiæ. Prouidentia autem sicut & prudentia, est ratio in intellectu existens præceptiua ordinationis aliquorum in finem, vt supra dictum est *. Non autem præcipitur aliquid ordinandum in finem, nisi præexistente voluntate finis. Vnde prædestinatio aliquorum in salutem æternam, præsupponit secundum rationem, quod Deus illorum velit salutem. Ad quod pertinet electio & dilectio. Dilectio quidem inquantum vult eis hoc bonũ salutis æternæ. Nam diligere est velle alicui bonum, vt supra dictum * pradictum est, * quòd prædestinatus necesse est saluari necessitate conditionata, quæ non tollit libertatem arbitrii. Vnde licet aliquis non possit gratiam adipisci, qui reprobatur à Deo: tamen q in hoc peccatum, vel illud labatur, ex eius libero arbit. contingit. Vnde & merito sibi imputatur in culpam,

Art. præced.

q. 19. ar. 3

Art. 3. huius quæst.

q. 22. ar. 2.

q. 20. art. 2. & 3.

non simpliciter in nobis electio dilectionem præcedit: manifeste quoque

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ Ar. 3. huius qu. etc.

ftē quoque in dilectione nostra benefica patet, quòd quamuis beneficie præcedat electionem eiusdem cui beneficiat, dum tamen æquo amore prosequeremur: fieri tamen non potest, vt effectus in amato ex solo nostro amore proueniens, ad electionem eiusdem nos ducat: quoniam stante paritate amoris nequ non potest electio.

dissoritas autem si fiat in amando ab obiecti circumstātijs, magis amatis inuenitur ad eligendum hunc p̄ aliis vt amatur. Et sic dilectio nostra non potest esse prima electionis ratio respectu eiusdem quamuis possit esse secundaria: vt cum ex amore alicuius eligitur illemet vt ametur ad aliquod aliud bonum, vt quotidie fit. In Deo autem oportet dilectionem huius præcedere vt primam & totam causam ex parte amati electionis illius, quia electio disparitatē vnius ab altero supponit. & tota disparitatis ró in creatura est bonum, illiā Deo volitum, & sic dilectio: electionis est ratio apud Pet.

§ 4. art. 4.

¶ Super quæstionis vigesimæ tertiæ. Articul. quintum,

In 2. sent. art. 2. q. 20. art. 2.

¶ Argu. cer. 1. de verb. ap. c. aliqñ tulit à principio. 9. 10.

§ 9. 19. 21. 6.

Titulus in corpore declaratur,

In corpore tria facit. Primo declarat titulum, Secundo tractat tres opiniones circa quæstum. Tertio respondet quæstioni. Quo ad primum distinguit ꝙ prædestinationem causari ex præscitis meritis potest intelligi dupliciter. Primo ex parte actus, & sic nulla est quæstio. Secundo ex parte effectus, & sic ve tritur in dubium. Manifestū hanc distinctionem cum suis membris ex diuina voluntate: quoniam ipse eligitur in prædestinatione: eadem siquidem distinctione vti oportet cū de causa, quare Deus velit aliquid

§ 4. 3. dist. 40. art. 1. q. 1. & 2. & 3. dist. 19. art. 5. q. 1. & 2. & 3. dist. 20. q. 3. & Bon. 3. dist. 18. art. 1. q. 2. ¶ Ad Ro. 9. lect. 3

quæstio est: vt ex supra dictis patet: & literatio facta in litera directe militat cōtra talem opinionē, idcirco conatur

est. Electio autem inquantum hoc bonum aliquibus præ aliis vult cum quosdam reprobet, vt supra dictum cit. * Electio tamen & dilectio aliter ordinantur in nobis & in Deo, eo quòd in nobis voluntas diligendo non causat bonum; sed ex bono præsenti incitamur ad diligendum. ꝙ Et ideo eligimus aliquem, quem diligamus. Et sic electio dilectionem præcedit in nobis. In Deo autem est econuerso. Nam voluntas eius, qua vult bonum alicui diligendo, est causa, quòd illud bonum ab eo præ aliis habeatur. Et sic patet, quòd dilectio præsupponitur electioni secundum rationem, & electio prædestinationi. Vnde omnes prædestinati sunt electi, & dilecti.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd si consideretur communicatio diuinæ in communi, absque electione bonitatem suam communicat inquantum, scilicet, nihil est quod non participet aliquid de bonitate eius, vt supra dictum * est. Sed si consideretur communicatio istius, vel illius boni, non absque electione tribuit, quia quædam bona dat aliquibus, quæ non dat aliis. Et sic in collatione gratiæ & gloriæ attenditur electio.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd quando voluntas eligentis prouocatur ad eligendum à bono in re præexistente, tunc oportet quòd electio sit eorum quæ sunt, sicut accidit in electione nostra. Sed in Deo est aliter vt dictum est. * Et ideo sicut dicit August. † Eliguntur à Deo qui non sunt, neque tamen errat qui elegit.

¶ Ad Tertivm Dicendum, quòd (sicut supra * dictum est.) Deus vult omnes homines saluos fieri antecedenter: (quod non est simpliciter velle sed secundum quid) non autem consequenter, quod est simpliciter velle.

Articvlvs V.

Vtrum præscientia meritorum, sit causa prædestinationis.

Ad Qvintvm sic procedi-tur. Videtur, ꝙ præscientia meritorum sit causa prædestinationis. Dicit enim Apostol. Roman. 8. Quos præscivit, hos & prædestinauit. Et glo. Ambr. super illud* Rom. 9. Misereor cui misere bor &c. dicit, misericordiam illi dabo quem præscio toto cor de reuersurum ad me. Ergo videtur ꝙ præscientia meritorum sit causa prædestinationis.

§ 2 Præterea. Prædestinatio diuina includit diuinam voluntatem, quæ irrationabilis esse non potest, cum prædestinatio sit propositum miserendi, vt Augustin. dicit. † Sed nulla alia ratio potest esse prædestinationis nisi præscita meritorum. Ergo præscientia meritorum est cā, vel ratio prædestinationis.

§ 3 Præterea. Non est iniquitas apud Deum, vt dicitur Ro. 9. Iniquum autem esse videtur, vt æqualibus inæqualia debetur. Omnes autem homines sunt æquales, & secundum naturā, & secundum peccatum originale. Attenditur autem in eis inæqualitas secūdum merita, vel demerita propriorum actuum. Non igitur inæqualia præparat Deus hominibus prædestinando, & reprobando, nisi propter differentiam meritorum præscientiam.

¶ Sed contra est, quod dicit Apost. ad Tit. 3. Non ex operib. iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundū suam misericordiam saluos nos fecit. Sicut autem saluos nos fecit, ita & prædestinauit nos saluos fieri. Non ergo præscientia meritorum est causa, vel ratio prædestinationis.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ eī prædestinatio includat voluntatem vt supra dictum est, * sic inquirenda est ratio prædestinationis, sicut inquiritur ratio diuinæ voluntatis. Dictum est autem supra, * ꝙ non est assignare causam diuinæ voluntatis ex parte actus volendi: sed potest assignari ratio ex parte volitorum, inquantum, scilicet Deus vult esse aliquid propter aliud. Nullus ergo sanæ mentis, qui diceret merita esse causam diuinæ prædestinationis ex parte actus prædestinantis. Sed hoc sub quæstione vertitur: vtrum ex parte affectus prædestinatio habeat aliquam causam. Et hoc est quærere: vtrum Deus præordinauerit se daturum effectum prædestinationis alicui propter merita aliqua. Fuerunt igitur quidam, qui dixerunt, ꝙ effectus prædestinationis præordinatur alicui propter merita præexistentia in alia vita. Et hæc fuit positio Origen. qui posuit animas humanas ab initio creatas, & secundum diuersitatem suorum operum diuersos status eas sortiri in hoc mundo corporibus vnitas. * Sed hanc opinionem excludit Apostolos Roman. 9. dicens. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni vel mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est:

† De præd. sanc. ca. 10. in. 7

Art. præced.

9. 19. art. 6

ednatur soluere eam, & probare suam opinionem. Et suam quidem probat authoritate Augusti. Venit de occultissimis meritis, &c. vt habes a magistro. qui addit, deinde ratione tripliciter. Tū quia electio præsupponit disparitatem eligendi a reprobando, tū quia iustitia semper est cum misericordia. & sic aliquam congruentiam ex parte præ destinandi oportet inuenire ad misericordiam præ destinationem: tū quia reprobationis est aliqua causa ex parte nostri. ergo & prædestinationis. Rationem autem præsentem arguit, negando quòd ex indistinctione eius quod est ex libero arbitrio & diuina gratia, sequatur quòd id quod est ex parte liberi arbitrij, totaliter claudatur sub' prædestinatione seu eius effectu: quoniam stat indistinctum esse bonum vsum liberi arbitrij, qui est a gratia & libero arbitrio, & tamen ipsum esse quodammodo a libero arbitrio quo non est a gratia: & sic eo modo quo est nostrē & non gratiæ, potest esse causa prædestinationis. Quòd autem bonus vsus liberi arbitrij ali quo modo sit ipsius quo non est gratiæ, patet authoritate Augusti super illud. Adiuua nos Deus salutaris noster: vbi vult nos cooperari gratiæ.

¶ Ad hæc, quoniam manifestæ eiusdem est distinxisse hæc opinio cum recitata in litera, breuiter nunc est dicendum. Et authorizati Aug. magister respondet dicens, eam retractatam in simili, & bene dicit: quoniam expresse ipse Aug. hanc retractationum suarū regulam tradidit vt sententia alicubi retractata, vbique in operibus suis retractata censeatur. Ad rationes autem dicitur, quòd electio supponit dilectionem, ex qua est disparitas: sed dilectio non est extra prædestinationem: iustitia quoque in primis effectibus non in ordine ad creaturas & bonitatem, sed sapientiam diuinam comes est requirenda. Nec est idem iudicium de reprobatione, & prædestinatione. quoniam in reprobatione est aliquid extra totum reprobationis effectum, scilicet culpa: non sic autem est in prædestinato, in quo totum ordinans ipsum in vitam æternam, est prædestinationis effectus. Et ex hoc apparet error solutionis allatæ: videtur. ꝙ ille idem faciat iudicium de gratia gratum faciente, de qua loquitur Aug. & de qua verificatur, ꝙ bonus vsus liberi arbitrij ali quo modo est a nobis, quo non est a gratia & de gratia prædestinationis, i. gratuita prædestinatione. cum tamen differat plusquam cælum & terra: quoniam sub ista cadunt non solum actus charitatis, sed omnes eorum modi & gratuita auxilia. Et breuiter, vt in litera dicitur, omne ordinans prædestinatum in vitam æternā, & sic, cum bonus vsus liberi arbitrij prout est a nobis, sit vnum de his, quibus ordinamur in vitam æternam; quia ordinamur ut libere cooperando, bene illam cōsequamur, sequitur, ꝙ non solum ipse bonus vsus lib. arb. sed etiam modus quo est a nobis, cadat sub prædestinatione, quamuis non cadat sub gratia gratum faciente, & sic in litera cum dicitur non esse distinctum quod est a li. arb. & prædestinatione, intelligendum est non solum quo ad ipsum actum, sed etiam quo ad omnem modum eius: ac per hoc de omnimoda distinctione interpretandum est, & sic sit finis opinionum.

¶ Quo ad tertium, respondet quæstio cum distinctione tribus conclusionibus. Distinctio est effectus prædestinationis, potest inuni. dupliciter. s. in communi, vel in particulari. Et nō intendit de communitate & singularitate secundum prædicationem, sed secū dum totalitatem & partitionem: ita ꝙ per communē intēdit præ destinationis totum effectum siue in omnibus siue in aliquo vno prædestinato: per particulare vero intendit partem aliquā totius effectus prædestinationis in aliquo vno prædestinato particulari: siue etiam in omnibus in communi, hoc n. nihil refert ad propositum. Prima ergo conclusio est. Effectus particulares prædestinationis nihil prohibet habere causam, sic ꝙ alter alterius sit causa, & econuerso. Declaratur, quia posterior est finis prioris: & prior velut materia posterioris, vt meritum præmij, &c. Secunda vero conclusio est: Totus effectus prædestinationis nullā habet causam ex parte nostra. Probatur: quia totum in nobis nos ordinans in vitam æternam, est prædestinationis effectus: quia etiam ipsa præparatio, iuxta illud. Conuerte nos domine ad te, & conuertimur. Tertia autem conclusio est. Totus effectus prædestinationis habet pro causa diuinam bonitatem, probatur: quia ipse est, & vltimus illius finis, & eiusdem prima ratio tanquam primū mouens voluntatem diuinam ad prædestinandum.

¶ Responsio ad tertium quoniam multa continet, & singula ferè verba impugnata sunt ab Henr. & Aur. distincte tractanda ac examinanda est. Tria igitur in hac responsione facit. primo causam reprobationis & prædestinationis in communi assignat. Secundo causam earundem in singulari, ibi. Sed quare hos elegit. Tertio directē respondet argumento, ibi, Neque tamen, &c.

¶ Quo ad primū, intēdit hanc conclusionē, Deus homines quosdam reprobat, & quosdam prædestinat, vt bonitas sua reprælegi. Q. 19. art. 5. 138 122

præsentetur, & per modum misericordiæ parcitiuæ & per modum iustitiæ punitiuæ. Probatque hanc dupliciter. primo ratione. secundo authoritate Apostoli, ad Rom. 9. & ad Tit. 2. Ratio sumitur ex proportionali similitudine vniuersi & generis humani in ordine ad vitam æternam, & consistit in hoc, ꝙ quemadmodum bonitas diuina est causa finalis perfectionis vniuersi; sic ex ea habetur ratio diuersitatis graduum rerum secundum summum & infimum & permissionis malorum: ita ex eadem habetur ratio diuersorum graduum in genere humano secundum misericordiam parcendo: & secundum iustitiam puniendo, & declaratur assumptum, quia bonitas diuina est finis omnium vt repræsentabilis per ea, & cum sit vna & simplex nec aliqua creatura ad eius simplicitatem pertingere possit, oportet vt diuersis rebus repræsentetur: & consequenter, si vniuersum perfecte infra latitudinem tamen creaturæ debet illam repræsentare, oportet ex omnibus constare gradibus ab imo vsque ad summum, & si hæc debent cōseruari, multa oportet mala permittere, vt superius declaratum fuit.

¶ Circa hanc rationem. 4. occurrunt impugnata. primū est proportio inter genus humanum & vniuersum, arguit enim hoc Henricus dicens, debuisse fieri proportionem inter vniuersam creaturam rationalem, & vniuersum, saltem namque repræsentationem diuinæ bonitatis in iustitia punitiua respectu dæmonum, & sic ratio in hominibus nihil valet.

¶ Secundum est, proportio inter gradus vniuersi & gradus hominum non est inquit Henr. par de eis ratio: quoniam omnes species vniuersi sunt de perfectione per se vniuersi, non autem omnes species actuum moraliū, quod probatur, quia nullus defectus siue culpæ siue pœnæ, pertinet per se ad perfectionem vniuersi. Constat autem multos actus morales vt mendacium, furtum: & his similia, mali culpæ esse species.

¶ Tertium est applicatio iustitiæ ad reprobos. Saluatur enim iustitia inquit Aur. in prædestinatis, iuxta illud Apostoli, Quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex.

¶ Quartum est causalitas finalis attributa iustitiæ punitiuæ, respectu reprobationis in communi: contra hoc enim arguit vterque. Henr. quidem quia non videtur rationabile vt Deus fieri peccata permittat, vt ea postmodum puniat, imo in hominibus videmus quod qui permittit aliquem peccare sit posset eum prohibere, vel impedire peccat. nō igitur hoc attribuendum est Deo. Et confirmat hoc Aureo. quia non sunt facienda mala vt veniant bona: sed reprobatio absque omni de merito est mala, ergo non est a Deo facienda propter hoc solum vt appareat in sua iustitia bonitas. Præterea inquit Aur. iustitia punitiua non est per se intenta, sed tantum ex suppositione culpæ punibilis, ergo ipsa non est principalis causa reprobationis sed peccatum prius ipsa, & præ sus. ergo nulla necessitas est, ut aliquid fiat in vniuerso; ad hoc vt iustitia punitiua eluceſcat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad primum horum dicendum est, q̃ licet potuisset tota creatura rationalis poni vt vniuersum : rationabiliter tamen author genus humanum posuit, non quia duo vniuersa constituant homines & Angeli, sed quoniam de facto constat quosdam hominum reprobari & quosdam prædestinari : tanquam ipsum genus humanũ eiusdam vniuersi ex tot gradibus constantis ratione habeat, & q̃ hæc sit mens literæ insinuant illa verba. Si igitur cõsideremus totũ genus humanum vt totam rerum vniuersitatem, ex uoluntate simpliciter antecedente quidem conditionali inuit q̃ non tam ex viri rationis, quam ex facto proportionali tatem hanc exercebat.

¶Ad secundum dicitur q̃ arguens forte lominans, hoc obiecit huic literæ : nullum enim reperitur talis appetitus facti.

¶Ad tertiũ vero dicitur dupliciter. Primo quod non ex reluctentia iustitiæ, sed iustitiæ talis reprobationem litera infert, talis autem non saluatur in prædestinatis. Secundo dicitur, q̃ etiam ex ratione iustitiæ potest inferri reprobatio: quoniam iustitia proprie dicitur opus in quo maxime ipsa relucet & minus misericordia sicut econuerso, misereri cordia absolute dicitur vbi quasi totum ipsius est parum relinqueas locum iustitiæ : & sic licet in prædestinatis aliquid iustitiæ saluetur, vt abundantia tamen eius eluceat, reprobatio fit.

¶Ad quartum, vt bene intelligatur responsio & S. Thom. doctrina, prælibare oportet, quòd in reprobatione sunt tria, permissio peccati, ipsum peccatũ & æterna punitio, nec hęc tria sunt effectus reprobationis diuinæ quemadmodum omne ordinans in vitam æternam erat effectus prædestinationis, propter quod non possumus hic rectè dicere totum effectum ꝛprobationis, vel partem vt distinximus de effectu prædestinationis, sed debemus cautius loquendo dicere totum quod est in reprobatione, vel id quod est in ea ex virtute reprobantis. Et tunc scito, quòd apud diuum Thom. vt patet super 9. c. epistolæ ad Rom. diuersa est sententia de causa prædestinationis & reprobationis : quoniam vltimus effectus reprobationis, scilicet punitio, habet causam ex parte reprobati, s. culpam, cuius nullo modo Deus est actor : prædestinationis autem vltimi effectus, si beatitudinis, licet sit aliqua causa in nobis, s. meritum, id tamen totum est a prædestinante. Et sic, si de effectu toto vtriusque, s. reprobationis & prædestinationis est sermo, nulla de peccato quæstio inferi debet, sed de his tantum, quæ a reprobante & prædestinante sunt quæ bona oportet esse, & de his dicitur, quòd diuina bonitas eorum causa est. Si autem est sermo de toto eo quod in reprobo inuenitur, sic aliquid est a Deo, atque diuina bonitate, aliquid vero nec a Deo, nec propter diuinã bonitatẽ, imo auersio est ab illa, vt patet de peccato mortali. Et ideo licet præscientia meritorũ non concedat cã prædestinationis, pscientia tñ demeritorũ ẽ cã quodã speciali mõ est reprobationis, q̃a pp demerita pscita nec a se ppa rata statuit Deus a se quoddã ꝓpetuo puniendos, vt sua bonitas ẽt in tali iustitia participet. Atq; sic modi illã participãdi, a sua sapientia statuti impleantur. Cum igitur reluctentia diuinæ bonitatis in iustitia punitiua finis & ratio reprobationis, in litera dicitur, referendum est ad ipsos effectus reprobationis scilicet permissionem peccatorum, & pœnas culpæ præparatas vel redditas, & non quo ad peccatum. Non enim finis eius est bonũ aliquod, vt ex supradictis patet. Nec ad ipsos effectus sic referendũ est, vt aliæ causæ singulorum excludantur, vt aduersarij intelleximus vi deatur. Et ideo de cepti sunt : quoniam, vt in litera expresse dicitur, permissionis malorum, conseruatio diuersorũ est causa. Et ad mala culpæ applicãdo, suauis dispositio creaturarũ rationalium & hominum, manifeste est causa permissionis peccatorũ : dum homines qui dam relinquũtur in manu propriæ consilij : punitionis quoq; culpa, quæ nullo modo est a Deo, est causa demeritoria. Vnde omnia argumenta tam Henrici quam Aureoli, a falsa interpretatione huius literæ procedunt, dum reluctentiam diuinæ iustitiæ finem reprobationis effectuum excludẽdo aliàs causas & præcipue culpam intellexerunt a S. Thom. pontius, cuius oppositũ iam manifestauimus. Singillatim igitur rũdendo, ad primũ dicitur, q̃ alius est ordo intentionis effectus prædestinationis & effectus reprobationis, non enim posterior est finis prioris, quemadmodũ, ibi præmiũ est finis meriti, non. n. dicimus q̃ ideo Deus permittit peccata vt puniat, sed dicimus q̃ permittit & punit pp reluctentiam iustitiæ suæ : & quia hoc est totius reprobationis effectus, idcirco reprobationis ratio diuina iustitia meritò dr. Nec est verum q̃ quicunque potens inipedire peccatum alterius, peccat si permittit. hoc. n. non habet locum nisi in eo, qui tenetur ad impediendũ, vt in regimine etiã humano experientia docet : multa. n. suauitas regiminis deperiret, si permissio nõ esset licita. Ad confirmationẽ vero Aureo. dr. q̃ reprobatio quo ad vltimum effectũ, idest, punitionem. dato quod esset mala sine omni demerito, quo ad primum tñ, s. permissionẽ demeriti, ẽt si nulla alia subesset cã nisi reluctentia iustitiæ diuinæ mala non esset ipsa permissio ipsa nihil adimit cadenti de his quæ sibi debentur, sed tãquam gratuitum negat amorẽ Dei, ad tenendum ne cadat. Vnde, eũ per iustitia punitiua sit magnũ bonũ, si ad nihil aliud præsisio ordinare tur, adhuc bona esset. Negãdũ est ergo & q̃ reprobatio quo ad primũ eius effectum, secluſa omni alia cã, esset mala : & q̃ reprobatio quo ad oẽs eius effectus, ponat a nobis sine oi alia cã, vt ipse patet ex dictis. Ad vltimũ dr negãdo assumptũ. s. Iustitia punitiua nõ est p se intenta : non. n. vno mõ dr per se intentum. Aliquid est. n. per se primo intentum, & aliquid per se non primo : id enim est per se primo intentum, quod bonum cum sit, in se intentionem oium ad ipsum quodlibet facientiũ adæquat. i. q̃ tam ipsum, quàm omnia ad ipsam quomodolibet concurrentia intenduntur ab eo, respectu cuius est per se primo intentum. Id autem dicitur per se non primo intentum, quod in se quidem bonum est, ac intentũ : sed ex alio quo, nullo modo intento occasionatur. de horum numero est iustitia punitiua, quæ ex peccatis puniendis occasionem habet. Quòd autem huiusmodi perfectiones malum culpæ præsupponentes, per se intentæ sint & dicendæ sint, relucentia diuinæ bonitatis in passione Christi testat. Constat. n. eã per se intentam esse a Deo, dum per ipsam intẽta fuerit tota latitudo felicitatis omniũ pure hominum prædestinatorũ, & gloria sui corporis cũ cæteris, quæ sibi & alijs meruit : & tñ ex malo culpæ occidentium ipsum occasionati oportuit. Vnde neutra consequentia aliquid valet : & de prima quidẽ satis patet. de secunda quoque solicitari non oportet : qm manifeste liquet, quod propter hæc bona ex malo culpæ occasionata, multa in vniuerso fieri expedit, vt patet in exemplis adductis.

¶Quod secundum intendit hanc conclusionem, Causa quare Deus istos prædestinat, illos reprobat, est sola Dei voluntas. Et probat eam authoritate Aug. atque proportionali similitudine ad partes ac ficus materiæ tam in naturalibus, quã artificialibus, vt clare patet in litera.

¶Circa hanc partem tria occurrunt impugnata. Primum est ipsa conclusio : secundum est exemplum naturale : tertium exemplũ artificiale. Contra exemplum quidem vtrunque obijcit Henr. primo, quia in partibus materiæ, siue arti, siue actori naturæ subiectis, æqua est ratio in hominibus autem istis, & illis est dispar ratio, aliter dispositio hoc quam illo. Aureolus deinde, quia huiusmodi partes materiæ carent sensu, ac experientia boni & mali : hominum autem isti, & illi, experiuntur & bona & mala pœnæ, & propterea nõ est par ratio, quoniam in exemplis sola voluntas sufficit, quia nulli fit iniuria : in proposito autem non sufficit, quia fit iniuria patientibus & afflictis. Contra conclusionem quamuis arguat Aureolus ac Henricus, quia tamen non alia tangitur difficultas, quam dudum discussa & manifestata, pertransire expedit. Non enim hæc conclusio aliud intendit, nisi quòd stantibus supradictis, scilicet causis reprobationis & prædestinationis in communi, nulla est causa quare illæ causæ cum suis effectibus magis applicentur ad hunc hominem, quam ad illum, nisi diuina voluntas. Quare enim hunc permittat cadere, illum vero teneat ne cadat, ex sola eius voluntate dependet. Quare vero hunc puniat, non ex sola Dei voluntate dependet, sed ex demerito huius, vt diximus de punitione reprobatorum in communi. Vnde concludendo, quare in hoc reprobationis effectus primus, & non in illo, sola Dei voluntas est causa. Non enim ex diuina bonitate, aut ex inæquali dispositione (quoniam nulla est ante primum effectum, vt in corpore articuli probatum fuit contra Henrici positionem) ratio habetur, quare in hoc, magis quam illo, hic ponatur effectus. Ex his autem patet primo solutio obiectionum Aureoli : quoniam impugnat quod nunquam somniauimus, scilicet, quòd Deus pro libito voluntatis suæ magis hunc, quam illum punit & affligit : putarit hoc intendisse literam hanc, & exempla adducta, cum tamen ad primos effectus, scilicet, permissionem & dilectionem, omnia respiciant. Patet quoque responsio ad Henricum : quoniam ante primos effectus prædictos æque sunt dispositi isti, & illi, sicut partes materiæ primæ, & lapides respectu domus &c.

¶Quod tertium, respondetur argumento. Non esse iniquitatis æqualibus inæqualia præparare in gratuitis, sed in debitis. Et confirmatur authoritate patrisfamilias Matthæi 20.

¶Aduerte hic, q̃ tam Henricus, quàm Aureolus hunc passum reprehendere conantur : quia reprobatio non est de numero gratuitorũ, punire enim non est gratiæ, sed iustitiæ : in iustis autem locum non habet verbum patrisfamilias. Sed ad hoc facillima est rñsio. Reprobatio enim, vt iam dictũ fuit, quo ad vltimũ effectũ, id est, punire, iustitiæ actũ exercet, in qua, vt expresse litera dicit, nõ licet vnicuiq; facere quod vult. Quo ad primũ aũt effectum, id est, permissionem peccati & negationem actus misericordiæ, seu gratiæ exeret. Et quia non solum gratuitum est dare maiorem vel minorem gratiam, sed simpliciter dare, & nos dare illam, infra latitudinem gratuitorum comprehenduntur, idcirco reprobare & prædestinare, inter gratuita merito connumerantur, quamuis diuersimode, vt patet ex dictis : & propterea optime ad ea sententia patri familias est applicata.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prædestinatio sit certa.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio non sit certa : quia super illud Apocal. 3. cap. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. dicit * Aug. quòd alius non est acceptarus, nisi ille perdiderit. Potest ergo & acquiri & perdi corona, quæ est prædestinationis effectus. Nõ est igitur prædestinatio certa.

¶2 Præt. Posito possibili nullum sequitur impossibile. Possibile est autem aliquem prædestinatum (vt Petrum) peccare, & tunc occidi. Hoc autem posito, sequitur prædestinationis effectum frustrari. Hoc igitur non est impossibile. Non ergo est prædestinatio certa.

¶3 Præt. Quicquid Deus potuit, potest. Sed potuit, non prædestinare quẽ

ARTICVLVS VI.

¶*Super quæstionis 23. Articul. VI.*

IN titulo, aduerte ex quæstionibus de veritate, q. 6. artic. 3. quod ly Certa, potest dupliciter intelligi. s. certitudine cognitionis, vel certitudine ordinis. Cum enim prædestinatio duo in se claudat. s. præcognitionem, & præcausalitatem, potest attendi certitudo eius & quo ad cognitionem : vt. s. habeat certam cognitionẽ de prædestinatis effectibus & euẽtib. & põt rursus attẽdi eius certitudo quoad causalitatẽ, vt. s. habeat infallibilẽ ordinẽ in attingendo, ac perducẽdo ad prædestinatos effectus. Et quoniam prima certitudo non exit limites scientiæ diuinæ, de qua satis abunde tractatum est, certitudo vero ordinis propriis habet difficultates in hac materia, propterea hic titulus, de certitudine ordinis, est intelligendus, ita quod sensus est, An prædestinatio, in quantum causa, habeat infallibilem ordinem ad effectus intentos.

¶In corpore vna est conclusio responsiua, habens tamen duas partes. Prædestinatio est certa, non tamen necessitatem imponit. Probatur quo ad vtranque partem simul, dupliciter. Primo ex parte prouidentiæ, sic. Prouidentiæ ordo est infallibilis, & tamen quædam prouidentiæ subiecta contingenter eueniunt secundum conditiones causarum proximarum. Ergo & prædestinationis ordo est certus, & tamen prædestinationis effectus contingẽter eueniunt iuxta libertatem arbitrij. Antecedens patet in quæstione precedente. Consequentia autem probatur, quod prædestinatio est pars prouidentiæ.

¶Secundo manifestabilis dicitur conclusio ex supradictis similibus conditionibus scientiæ, & voluntatis diuinę respectu contingentium.

¶Aduerte hic, quod manifeste litera adequat certitudinem prouidentiæ certitudini prædestinationis, imo ex certitudine ordinis illius probat a priori certum ordinem illius. Ita quod, sicut omne prædestinatum, ita omne prouisum infallibiliter euenit. Verba autem S. T. in quæstionibus de veritate. q. 6. ar. 3. cum ponitur differentia inter prædestinationem & prouidentiam in hoc, quòd prouidentia non est certa respectu euentus finis particularis in materia contingenti, prædestinatio autem est certa, non tam interpretanda vt sonant, vt ex hac litera & supradictis patet. Non enim intendit, quòd prouidentiæ diuinę non subiacent tales euentus, nec quòd oppositum eueniat prouisi euentus, sed quòd multi ordines huiusmodi causarum contingentium ad aliqua futura, sub diuina prouidentia cadunt, & tamen illa futura nunquam eerunt, vt patet de multis præparationibus huiusmodi causarum, quibus tamen non eueniunt intenta : sub prædestinatione autem nullus exit ordo particularis alicuius ad aliquod futurum, quin etiam sub eadẽ cadat euentus illius futuri. Et nascitur hęc differentia ex amplitudine ambitus prouidentiæ, quia. s. sub ipsa omnis ordo claditur, sine cum euentu futuri, siue non ; sub prædestinatione autẽ soli ordines habentes euẽtum ad intentum finem ẽt in particulari, nullus enim ordo deficiens a proprio intento vt sic sub ipsa cadit. Verum tamen non sunt extendenda nec vsitanda verba illa, quoniam ordo deficiens a proprio euentu, non est prouisus a Deo, quo ad euentum, sed quo ad ipsum ordinem, & non euentum proprium, & propterea nihil certitudinis admitit prouidentiæ, hasmodi non euentus. Propter quod diximus & dicimus, quòd in melius verba mutauit author simpliciter de prouidentiæ certitudine tractans hic, adæquando eam prædestinationi. Nec illorum meminit, quoniam nunc dicta pia interpretatione ex parte rerum sustineri vtrunque possunt. Cætera autem, quæ circa certitudinem prædestinationis disputanda essent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

iam discussa sunt in præcedenti quæstione de prouidẽtia, vnde nõ oportet eam amplius repetere.

¶ Super quæstionis 23. Articul. VII.

TItulus clarus est.

¶In corpore tria facit, primo de certitudine numeri prædestinatorum absolute. Secundo de numero reproborum. Tertio de certitudine quo ad nos, numeri præde stinatorũ tractat.

¶Quoad primũ hæc est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Numerus prædestinatorum est Deo certus non solum formaliter, sed materialiter, non solum vt cognitus, sed vt electus & prædestinatus. Conclusio hæc habet tres partes principales, & prima quidem. s. q̃ sit Deo certus, pro constanti relinquitur. Secunda autẽ. s. non solum forma liter, sed materialiter, & declaratur quoad terminos dum quidam hoc negantes afferuntur, & probatur ducendo ad inconueniens sic. Si numerus prædestinatorum esset Deo certus formaliter tantum, tolleretur certitudo ordinis prædestinationi attributa in præcedenti articulo: hoc est inconueniens. ergo, patet consequẽtia, quia staret Petrum esse prædestinatum, & tamen non saluari, & sic prædestinatio non infallibiliter suũ sortiretur effectũ. Tertia autem. s. nõ solum vt cognitus: sed vt prædestinatus, & declaratur quo ad terminos exemplo numeri guttarum pluuiæ & arenę maris quo ad ly cognitus, & differẽtia inter numerum mansionũ domus, & mensurarum parietis, &c. & numerum lapidum respectu ædificatoris, quo ad ly prædestinatus, & probãtur sic. Omne agẽs intendit facere aliquod finitum. ergo intendit aliquam determinatam mẽsuram in suo effectu. ergo excogitat aliquem numerũ in partibus principalibus per se requisitis ad totũ, ergo Deus præordinauit in qua mensura deber esse totum vniuersum. ergo prædefiniuit quis esset cõueniens numerus vniuersi essentialibus partibus, id est, perpetuis. ergo prædefiniuit certum numerum prædestinatorum. Antecedẽs ex quæstione septima supponitur: Secunda autem consequentia declaratur ex differentia inter numerum principaliter requisitorum ad opus, & numerorum eorum, quæ requiruntur solum propter aliud. illorum nanque numerus prædefinitur, istorum autem ratio præcipitur, quia to opus erit ad constitutionem priorum. Tertia autem probatur, quia totum vniuersum est proprius effectus Dei. Quarta vero, minũ. s. partes vniuersi, declaratur ex differẽtia inter corruptibilia, & incorruptibilia: vt sci, in hoc quòd illa propter se, hæc autem propter speciei saluté ad vniuersum spectãt, & ex hoc infertur corollarium pertinens ad proui dentiam Dei. s. quòd numerus individuorum corruptibilium exerta speciem humanã est Deo certus, non prædefinitiue, sed præcognoscitiue: numerus aũt specierum vtrorũ modo est Deo certus & similiter numerus elementorum, astrorum, & sphærarum. Quinta demum probatur, qa creaturæ rationales beatitudinem consequentes ordinantur ad bonum vniuersi præ cæteris creaturis, quod probatur, quia ex eo quòd rationales, sunt simpliciter incorruptibiles vt sic, ex eo autem quòd beatitudinẽ consequuntur immediatius attingunt ipsum vltimũ finẽ totius vniuersi. scilicet Deũ.

¶Circa antecedẽs, dubiũ occurrit ꝙ infinitate motus. Constat enim ꝙ apud philosophos, motores orbiũm tendũt semp moueri, & consequenter in finitum, & tãdiu in litera assumitur, ꝙ oẽs agẽs intendit facere finitum. Ad hoc dupliciter rñdet. Primo, ꝙ hoc assumptũ intelligit de effectu in actu, de tali enim ꝙ non potest intendi ab aliquo agente: motus autem cœli constat, ꝙ non est infinitus in actu, & propterea non obstat proposito. Dicerent secundo Philosophi, quòd motores orbium non intendunt per se primo circulationes infinitas, sed assimilationem ad Deum in eausando alia, quæ quia mouendo conseruatur, ideo quasi per accidens intendunt semper mouere, tanquam infinitę circulationes nõ sint propter se: sed quia tot requirunt ad motorum perfectionem conseruandam, seu diffundendam quo ad Deum gloriosum.

¶Circa declarationem partiũ vniuersi dubium occurrit, quoniam in primo cœli. Arist. & san. Tho. corpora tantum simplicia partes secũdum speciẽ vniuersi ponũt, hic autẽ adiungũtur species mistorũ & vegetabilium & animaliũ. Ad hoc dupliciter dici potest. Primo, quòd in primo cœli est sermo de perfectione substantiali vniuersi, hic autem de perfectione quasi per modum passionis: habent enim se omnes corporales species ad simplicia corpora, ut passiones ad subiectum, dum ex eis & actiue & materialiter fiunt & constant. Secũdo dicitur, quòd vniuersum potest sumi dupliciter. Vno modo pro vniuerso corporeo vt sic, & hoc modo tractatur in primo cœli, & cõstituitur ex solis simplicibus corporibus, quoniã nulla corpulentia est in vniuerso nisi simplicium corporum; omnis enim mistorum corporalis materia ex elementis est, alio modo pro vniuerso perfectionis, & sic tractãt hic, & ad eius integritatem exigũtur omnes species, vt in litera dicitur: non enim perfectiones specificę corporum istorum ex simplicibus corporibus vt sic sunt, sed ex altiori quadam natura, vt patet de perfectione vitali:

¶Circa conclusionem ipsam aduerte, quòd Aureolus apud Capreolum in 4. dist. 1. Primi, eam nititur impugnare, sed quoniam non arguit ex propriis certi numeri: sed ex omnibus pertinentibus ad differentiam prædestinatorum a reprobis, & æquiuocat de fine vniuersi, & hæc superius patent, ideirco pertranseundum censui: ex his enim facile patet omnium solutio.

¶Quoad secundum est hæc conclusio. Numerus reproborum nõ est omnino sic certus. Et probatur. Electis omnia cooperantur in bonum. ergo reprobi prædestinati sunt a Deo in bonum electorum. et ꝙ numerus reproborum non est sic omnino certus.

¶Aduerte hic ly sic omnino, in reprobis enim sunt duo scilicet ipsa creatura, & id, quod pertinet ad esse reprobum: quo ad naturam, eodem modo prædestinitus est numerus electorum & reproborum, quoniam vtrique eiusdem naturæ sunt incorruptibilis, rationalis, &c. quoad gratuita vero, sicut electi prædestiniti sunt propter seipsos, vt scilicet proprijs actibus atque felicibus vltimum finem simpliciter attingant, reprobi vero quasi irrationabiles creaturæ prout sunt, non ad bonum proprium, quoniam felicitate priuati sunt: sed alienum. s. Dei & electorum; ita numerus electorũ est certus propter se. Numerus autem re proborum propter aliud, id est, electos. Vnde considerando reprobos ratione subiecti, dicimus, quòd est certus eorum numerus etiã prædifinitiue. Cõsiderãdo autem eos quatenus reprobi sunt dicimus, quòd non sunt in certo numero prædifiniti ue, sed quasi tot diuina prouidẽtia reprobis vtitur, quot ad electorum bonũ conferre conspicit. Et hanc distinctionem per illa verba (non sic autem omnino est) intendit litera: dicens enim (non sic) excludit reprobos a principalibus & per se primo partibus vniuersi, apponens autem ly (omnino) eximit eos à partibus pure propter aliud, & sic quasi medios locuit propter incorruptibilitatem subiecti, &c. vt diximus.

¶Quod ad tertiũ tractatur numerus prædestinatorum hominum, an nobis sic certus, referunturque tres opiniones, & nulla earũ approbatur: sed quarta apponitur melior.

¶Aduerte hic, quòd opiniones istę non reprehenduntur. Tum quia in materia valde dubia, & per certitudinem occulta nobis, opinatiue locuti sunt authores. Tum quia authores opinionum harum, illustres, ac etiam sancti videntur fuisse: secundam nanque opinionem Gregorij esse constat: melior autem omnibus quarta dicitur, quia authoritati Ecclesiæ innititur dicentis in collecta secreta: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus: & ad hoc inuendum eisdem verbis author vsus est in litera.

¶Sumit ex Aug. lib. de bono perseuc. cap. 14. tom. 7.

Art. 1. huius quæst.

Q. 22. art. 4.

Q. 14. ar. 13. & q. 19. art. 8.

Art. 4. huius quæst.

¶ Præt. Operatio Dei est perfectior quàm operatio naturę. Sed in operibus naturæ bonum inuenitur vt in pluribus, defectus autem & malum ut in paucioribus. Si igitur à Deo institueretur numerus saluandorum, plures essent saluandi quam damnandi. cuius contrarium ostenditur Matt. 7. vbi dicitur, Lata & spaciosa est via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Angusta est porta, & arcta uia quę ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Nonergo est præordinatus à Deo numerus saluandorum.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib.* de correptione & gratia, Certus est prædestinatorum numerus, qui neque augeri potest, neque minui.

¶RESPON. Dicendum, quòd numerus prædestinatorum est certus. Sed quidam dixerunt eum esse certum formaliter, sed non materialiter: vt puta, si diceremus certum esse, quòd centum, vel mille saluentur, non autem quòd hi, vel illi. Sed hoc tollit certitudinem prædestinationis, de qua iam * diximus. Et ideo oportet dicere, quòd numerus prædestinatorum sit certus Deo non solum formaliter, sed etiam materialiter. Sed aduertendum est, quòd numerus prædestinatorum certus Deo dicitur, non solum ratione cognitionis, quia scilicet scit quot sunt saluandi (sic enim Deo certus est etiã numerus guttarũ pluuię, & arenæ maris) sed ratione electionis & diffinitionis cuiusdam.

¶Ad cuius euidentiam est sciendũ, quòd omne agens intendit facere aliquid finitum, vt ex supradictis de infinito * apparet. Quicunque autem intendit aliquam determinatam mensuram in suo effectu, excogitat aliquem numerũ in partibus essentialibus eius, quæ per se requiruntur ad perfectionẽ totius. Non enim per se eligit aliquem numerum in his, quæ non principaliter requiruntur, sed solum propter aliud. Sed in tanto numero accipit huiusmodi, inquantum sunt necessaria propter aliud. Sicut ędificator excogitat determinatam mensuram domus, & etiam determinatum numerum mansionum, quas vult facere in domo, & determinatum numerum mensurarum parietis, vel tecti. Non autem eligit determinatum numerum lapidum, sed accipit tot, quot sufficiunt ad explendam tantam mensuram parietis. Sic igitur considerandum est in Deo respectu totius vniuersitatis, quæ est eius effectus. Præordinauit enim in qua mensura deberet esse totum vniuersum, & quis numerus esset conueniens essentialibus partibus vniuersi, quæ scilicet habent aliquo modo ordinem ad perpetuitatem, quot scilicet sphæræ, quot stellæ, quot elementa, quot species rerũ. Individua vero corruptibilia non ordinantur ad bonum vniuersi quasi principaliter, sed quasi secundario, inquantum in eis saluatur bonũ speciei. c Vnde licet Deus sciat numerum omnium individuorum, nõ tamen numerus vel boum uel culicum, vel aliquorum huiusmodi est per se prædestinatus à Deo. Sed tot huiusmodi diuina prouidentia produxit, quot sufficiunt ad speciem conseruationem. Inter omnes autem d creaturas principalius ordinatur ad bonum vniuersi creaturæ rationales, quæ inquantum huiusmodi incorruptibiles sunt, & potiissime illæ, quæ beatitudinem consequuntur, quæ immediatius attingunt vltimum finem. Vnde certus est Deo numerus prædestinatorum, non solum per modum cognitionis, sed etiam per modũ cuiusdam principalis præfinitionis. Non sic autem omnino est de numero reproborum, qui uidentur esse prædinati a Deo in bonum electorum, quibus omnia cooperantur in bonum. De numero autem omnium prædestinatorum hominum quis sit, dicunt quidam, quòd tot ex hominibus saluabuntur, quot angeli ceciderunt, Quidam vero, quòd tot saluabuntur, quot angeli remanserunt. Quidam vero, quòd tot ex hominibus saluabuntur quot angeli ceciderunt, & insuper tot quot fuerunt angeli creati. Sed melius dicitur, quòd soli Deo est cognitus numerus electorum in superna felicitate locandus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Deutero. est intelligendum de illis, qui sunt prænotati à Deo respectu præsentis iustitiæ. Horum enim numerus & augetur & minuit, & non numerus prædestinatorũ.

¶AD SECVNDVM Dicẽdum, ꝙ ratio quantitatis alicuius partis accipienda est ex proportione illius partis ad totum. Sic enim est apud Deũ ratio, quare tot stellas fecerit, vel tot rerum species, & quare tot prædestinauit ex proportione partium principalium ad bonum vniuersi.

¶AD III. dicendum, ꝙ bonũ pro portionatum cõi statui naturæ, accidit ut in pluribus, & deficit ab hoc bono, ut in paucioribus. Sed bonũ quod excedit communem statum naturæ, inuenitur ut in paucioribus, & deficit ab hoc bono vt in pluribus. Sicut patet, ꝙ plures homines sunt qui habent sufficientẽ scientiã ad regimen vitæ suæ, pauciores autem qui hac scientia carent, qui moriones, vel stulti dicuntur; sed paucissimi sunt respectu aliorum, qui attingunt ad habendam profundã scientiam intelligibilium rerum. Cum igitur beatitudo ęterna in uisione Dei consistens, excedat communem statũ naturæ, & præcipue secundũ quod est gratia destituta per corruptionem originalis peccati, pauciores sunt qui saluantur. Et in hoc etiam maxime misericordia Dei apparet, quòd aliquos in illam salutem erigit, à qua plurimi deficiunt, secundum cõmunẽ cursum, & inclinationem naturæ.

Art. 1. huius quæst.

Q. 14. art. 12.

Q. 22. art. 4.

Q. 47. a. 2. ad 1.

Prima S. Thomæ. M 1 ¶Supra

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæ stionis vigesimatertiæ Articulum 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum prædestinatio possit iuuari precibus sanctorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio non possit iuuari precibus sanctorum. Nullum enim æternum impeditur ab aliquo temporali. Et per consequens non potest temporale iuuare ad hoc, quòd aliquod æternum sit. Sed prædestinatio est æterna. cum igitur preces sanctorum sint temporales, non possunt iuuare ad hoc, quòd aliquis prædestinetur. Non ergo prædestinatio iuuatur precibus sanctorum.

¶ 2 Præt. Sicut nihil indiget consilio, nisi propter defectum cognitionis, ita nihil indiget auxilio, nisi propter defectum virtutis. Sed neutrum horum competit Deo prædestinanti. Vnde dicitur Roma. 11. Quis adiuuit spiritum domini? aut quis consiliarius eius fuit? Ergo prædestinatio non iuuatur precibus sanctorum.

¶ 3 Præt Eiusdem est adiuuari & impediri. Sed prædestinatio non potest aliquo impediri. Ergo non potest aliquo iuuari.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Genes. 25. quòd Isaac rogauit Deũ pro Rebecca vxore sua, & dedit conceptum Rebeccæ. Ex illo autem conceptu natus est Iacob, qui prædestinatus fuit. Non autem fuisset impleta prædestinatio, si natus non fuisset. Ergo prædestinatio iuuatur precibus sanctorum.

¶ RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersi errores fuerunt. Quidam enim attendentes certitudinem diuinæ prædestinationis, dixerunt superfluas esse orationes, vel quicquid aliud fiat ad salutem æternam consequendam, quia his factis, vel non factis, prædestinati consequuntur, reprobati non consequuntur. Sed contra hoc sunt omnes admonitiones Sacræ scripturæ, exhortantes ad orationem, & ad alia bona opera. Alij vero dixerunt, quòd per orationes mutatur diuina prædestinatio. Et hæc dicitur fuisse opinio Aegyptiorum, qui ponebãt ordinationem diuinam, quam fatum appellabant, aliquibus sacrificijs & orationibus impediri posse. Sed contra hoc etiam est auctoritas Sacræ scripturæ. Dicitur enim. 1. Reg. 15. Porro triumphator Israel non parcet, neque pœnituditie flectetur. Et Ro. 2. dicitur quòd sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio. Et ideo aliter dicendum, quòd in prædestinatione duo sunt consideranda. s. ipsa præordinatio diuina & effectus eius. Quantum igitur ad primũ, nullo modo prædestinatio iuuatur precibus sanctorum. Non enim precibus sanctorum fit, quòd aliquis prædestinetur à Deo. Quantum vero ad secundum dicitur prædestinatio iuuari precibus sanctorum, & alijs bonis operibus, quia prouidentia (cuius prædestinatio est pars) non subtrahit causas secundas: sed sic prouidet effectus, vt etiam ordo causarum secundarum subiaceat prouidentiæ. Sicut igitur sic prouidentur naturales effectus, ut etiam causæ naturales ad illos naturales effectus ordinentur, sine quibus illi effectus nõ proueniret, ita prædestinatur à Deo salus alicuius, vt etiam sub ordine prædestinationis cadat quicquid hominem promouet in salutem, vel orationes propriæ, vel aliorum, vel alia bona, vel quicquid huiusmodi, sine quibus aliquis salutem non consequitur. Vnde prædestinatis conandum est ad bene operandum, & orandum, quia per huiusmodi, prædestinationis effectus certitudinaliter impletur. Propter quod dicitur. 2. Pe. 1. Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa ostendit, quòd prædestinatio non iuuatur precibus sanctorum quantum ad ipsam præordinationem.

¶ AD SECVNDVM Dicendum, quòd aliquis dicitur adiuuari per aliũ dupliciter. Vno modo inquantum ab eo accipit virtutem, & sic adiuuari, infirmi est, vnde Deo non competit, & sic intelligitur illud, Quis adiuuit spiritum domini? Alio modo dicitur quis adiuuari per aliquem per quem exequitur suam operationem, sicut dominus per ministrum. Et hoc modo Deus adiuuatur per nos, inquãtum exequimur suam ordinationem, secundum illud. 1. ad Cor. 3. Dei enim adiutores sumus. Neque hoc est propter defectum diuinæ virtutis, sed quia vtitur causis mediis ut ordinis pulchritudo seruetur in rebus, & vt etiam creaturis dignitatem causalitatis communicet. c

¶ AD TERTIVM Dicendum, quòd secundæ causæ non possunt egredi ordinem causæ primæ vniuersalis (vt supra dictum est*) sed ipsum exequuntur. Et ideo prædestinatio per creaturas potest adiuuari, sed non impediri.

QVAESTIO. XXIIII.

De libro uitæ, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de libro vitæ.

Et circa hoc quærantur tria.

¶ Primo, Quid sit liber vitæ.
¶ Secundo, Cuius vitæ sit liber.
¶ Tertio, Vtrum aliquis possit deleri de libro uitæ.

ARTICVLVS. I.

Vtrum liber vitæ sit idem quod prædestinatio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd liber vitæ non sit idem quod prædestinatio, sed a quæstione: quid est, supponẽs ex authoritate scripturæ librum vitæ esse, & apter affinitatẽ cũ prædestinatione quærit quid sit, quæritẽdo an sit idem quẽ prædestinatio, quatenus ex diuersitate illa, habeatur quid est.

¶ In corpore duo facit. primo dicit quid nominis. secundo quid rei. Quoad primũ tria dicit. Primo q̃ liber vitæ non propriè, sed metaphoricè dicitur in Deo. Secundo q̃ significat scripcionem prædestinatorum. Tertio originem huius metaphoræ, q̃. s. ex humanis libris, in quibus scribuntur consiliarij, seu milites sumpta est.

¶ Quoad secundum est hæc conclusio. Liber vitæ in Deo est notitia firma ac significatiua prædestinatorum. hæc cõclusio quoad duas partes manifestatur. Primo quo ad ly firma, authoritate Prouerb. 3. deinde ratione, quia conscriptio in libris materialibus fit ad succurrendum memoriæ. Secũdo quo ad ly significatiua, & hoc ex ratione metaphoræ, quia sicut scripturæ libri est signum agendorũ, ita notitia Dei est signum repræsentans ipsi perducendos in vitam æternã. Et cõfirmatur secundæ ad Tim. 2. Ex his autẽ facile patet quæsitum, quod in fine ad quartũ exprimitur, quoniam principaliter quærebat quid est liber vitæ, qã in corpore decisum est.

¶ Super quæ stionis 24. Articulũ. 2.

TItulus clarus est.

¶ In corpore est vna conclusio affirmatiue. Liber vitæ propriè respicit vitam gloriæ. Probatur sic, Liber vitæ est notitia electorum ad vitam, ergo ad vitam sunt. ergo prædestinationis effectus per huiusmodi orationes, & opera certitudinaliter impletur, quod erat intentum. Antece dens patet ex dictis, & manifestatur in naturalibus prima vero consequentia, quæ sola explicite habetur in litera, probatur, quia prædestinatio est pars prouidentiæ, reliqua ex se patent. Annectitur quoque corollarium in litera, imo inseritur per modum exhortationis, quia ad mores plurimum res hæc prodest. Confirmaturq; authoritate Petri Apostoli, vt satis clare patet in litera.

¶ Super quæ stionis vigesimaquartę Articulum 1.

IN titulo aduertẽdum, q̃ non incipit a q̃one: an est,

† Glo inter linearia ibi dem.

† lib. 20. de Ciui. Dei. c. 14. & medio. tem. s.

† Glo. ordi. ibidem. & fu mit ex Cassiodoro.

† arist. 5. Met. & Perphetetia.

Dicitur enim Eccle. 24. Hæc omnia liber vitæ. Glo. * id est, nouum & vetus testamentum. hoc autem non est prædestinatio. Ergo liber vitæ non est idem quod prædestinatio.

¶ 2 Præt. Augu. in † lib. 20. de Ciui. Dei. ait, quòd liber vitæ est quædam vis diuina, qua fiet vt cuicunque opera sua bona vel mala in memoriam reducantur. Sed vis diuina non videtur pertinere ad prædestinationem, sed magis ad attributum potentiæ. Ergo liber vitæ non est idem quod prædestinatio.

¶ 3 Præt. Prædestinationi opponitur reprobatio. Si igitur liber vitæ esset prædestinatio, inueniretur liber mortis, sicut liber vitæ.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in * glo. super illud Psal. 68. Deleantur de libro viuentium. Liber iste est notitia Dei, qua prædestinauit ad vitam quos præscit.

¶ RESPON. dicendum, q̃ liber vitæ in Deo dicitur metaphoricè secundum similitudinem à rebus humanis acceptam. Est enim consuetum apud homines, quòd illi, qui ad aliquid eliguntur, conscribuntur in libro, vt pote milites, vel consiliarij, qui olim dicebãtur patres conscripti. Patet autem ex præmissis, † quòd omnes prædestinati eliguntur à Deo ad habendum vitam æternam. Ipsa ergo prædestinatorum conscriptio dicitur liber vitæ. Dicitur autem metaphorice aliquid conscriptum in intellectu alicuius, quod firmiter in memoria tenet, secundum illud Prou. 3. Ne obliuiscaris legis meę, & præcepta mea cor tuum custodiat. & post pauca sequitur, Describe illa in tabulis cordis tui. nam & in libris materialibus aliquid conscribitur ad succurrendum memoriæ. Vnde ipsa Dei notitia, qua firmiter retinet se aliquos prædestinasse ad vitam æternam, dicitur liber vitæ. nam sicut scriptura libri est signum eorum, quæ fienda sunt, ita Dei notitia est quoddam signum apud ipsum eorum qui sunt perducendi ad vitam æternam, secundum illud. 2. Timo. 2. Firmum fundamẽtum Dei stat, habens signaculum hoc, nouit dominus qui sunt eius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd liber vitæ potest dici dupliciter. Vno modo cõscriptio eorum, qui sunt electi ad vitam, & sic loquimur nunc de libro vitæ. Alio modo potest dici liber vitæ conscriptio eorum, quę ducũt in vitam. Et hoc dupliciter. Vel sicut agendorum, & sic nouum & vetus testamentum dicitur liber vitę. Vel sicut iam factorum, & sic illa vis diuina, qua fiet vt cuilibet in memoriam reducantur facta sua, dicitur liber vitę. Sicut etiam liber militię potest dici, vel in quo scribuntur electi ad militiam, vel in quo traditur ars militaris, vel in quo recitantur facta militum. Vnde patet solutio ad secundum.

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd non est consuetum conscribi eos, qui repudiantur, sed eos qui eliguntur. Vnde reprobationi non respondet liber mortis, sicut prædestinationi liber vitę.

¶ AD QVARTVM Dicendum, quòd secundum rationem differt liber vitę à prædestinatione. Importat enim notitiam prædestinationis, sicut etiam ex glosa inducta apparet. *

ARTICVLVS II.

Vtrum liber vitæ sit solum respectu vitæ gloriæ prædestinatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd liber vitę non sit solum respectu vitę glorię prædestinatorum. Liber enim vitę est notitia vitę. Sed Deus per vitam suam cognoscit omnem aliam vitam. Ergo liber vitę præcipue dicitur respectu vitę diuinę, & non solum respectu vitę prædestinatorum.

¶ 2 Præt. Sicut vita gloriæ est à Deo ita vita naturæ. Si igitur notitia vitæ gloriæ dicitur liber vitæ, etiam notitia vitæ naturæ, dicetur liber vitę.

¶ 3 Præt. Aliqui eliguntur ad gratiam, qui non eliguntur ad vitam gloriæ, ut patet per id quod dicitur Ioan. 6. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Sed liber vitæ est conscriptio electionis diuinæ, ut * dictum est. Ergo etiam est respectu vitæ gratiæ.

¶ SED CONTRA est, quòd liber vitæ est notitia prædestinationis, vt * dictum est, sed prædestinatio non respicit vitam gratiæ, nisi secundum quòd ordinatur ad gloriam. Non enim sunt prædestinati qui habent gratiam, & deficiunt à gloria. Liber igitur vitæ non dicitur nisi respectu gloriæ.

¶ RESPON. dicendum, quòd liber vitæ, vt * dictum est, importat conscriptionem quandam, siue notitiam electorum ad vitam. Eligitur autem aliquis ad id, quod non competit sibi secundum suam naturam. Et iterum id ad quod eligitur aliquis habet rationem finis. non enim miles eligitur, aut conscribitur ad hoc quòd armetur: sed ad hoc q̃ pugnet, hoc enim est propriũ officium, ad quod militia ordinatur. Finis autẽ supra naturã existens, est vita gloriæ, vt supra * dictũ est. Vnde proprie liber vitæ respicit vitam gloriæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ vita diuina etiam prout est vita gloriosa, est Deo naturalis, vñ respectu eius non est electio, & per consequens neq; liber vitę. non enim dicimus q̃ aliquis homo eligat ad habendum sensum, uel aliquid eorũ quæ cõsequuntur naturã. Vnde, per hoc ẽt patet solutio ad secundum. respectu enim vitæ naturalis non est electio, neque liber vitæ.

In argumen to sed cõtra.

148 Ver. q. 17. a. 5. 6. & 7. & 3. dist. 32. q. 1. ar. 4. q. 2.

ar. præce.

art. præce.

Q. 23. ar. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis 24. Art. III.

TItulus clarus.

¶In corpore duo facit. primo tractat quandam opinionem, secundo respondet quæsito secundum propriam sententiam. Quo ad primũ. primo refert duas propositiones quorundã opinantium. prima est. Nullus deletur de libro vitæ secũdum rei veritatẽ, secunda est. Aliqui delentur de libro vitæ secũdum opinionem hominũ, & declaratur secũdæ propositionis consonantia cum sacra scriptura, quia apud ipsam quandoqs dicitur res fieri, quando innotescit, & consequenter deleri, quãdo apparet deleri propter pniationẽ gratiæ. Deinde arguit primã propoponionẽ cũ summa modestia falsitatis, quia præmium repromissum sanctis, secundum rem & nõ solum secũdum opinionẽ intelligendum est, &c.

¶Quo ad secundum dico sicit. Primo respondet quæsito sic. Deleri, vel non deleri de libro vitæ, non solũ ad opinionẽ hominum referendum est, sed etiã quantum ad rẽ. Et probatur hæc conclusio quo ad parteũ vltimam, quã intendit & sic: Liber vitæ est descriptio ordinatorũ in vitam æternam, ergo ordinatorũ ex predestinatione & præsenti gratia. ergo ordinatorũ indefectibiliter & defectibiliter. ergo scriptorũ simpliciter & secundum quid. ergo in delebilium & delebilium secundũ veritatem rei, qđ erat intentum. prima consequentia probatur, quia ad vitam æternam ex his duobus aliqs ordinat. & de prædestinatione quidem patet, de præsenti autem gratia probatur, quia quicunque habet gratiam ex hoc ipso dignus est vita æterna. Secunda autem probat, quia ordo gratiæ est defectibilis, prædestinationis vero, indefectibilis. Tertia vero, qa indefectibiles sunt scripti ad vitã æternã in scripsa, defectibiles vero sunt scripti ad vitã æternã in sua cã. Imerito telligenda est dicta conclusio ibi, ve deletio non referatur, &c. potest enim dupliciter interpretari. Vno modo ex parte intellectus

149 a. dist. 32. q. 1. art. 2. & dist. 40. q. 1. arti. 2. ad 5. & q. 3. ad 5. & Phil. 4. co. ja fi. & heb. 12. 29. col. 4. fi.

¶ lib. 20. de ciui. Dei. c. 15. in fin. to. 5.

¶Gloſa ordinaria, ibidẽ

¶AD 11 dicendum, quòd vita gratiæ non habet rationem finis, sed rationem eius, quod est ad finem. Vnde ad vitam gratiæ non dicitur aliquis eligi, nisi inquantum vita gratiæ ordinatur ad gloriam. Et propter hoc illi qui habent gratiam, & excidunt à gloria, non dicuntur esse electi simpliciter, sed secundum quid. Et similiter non dicuntur esse scripti simpliciter in libro vitæ,* sed secũdum quid, prout. s. de eis in ordinatione & notitia diuina existit, quòd sint habituri aliquem ordinem ad vitam æternam secundum participationem gratiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis deleatur de libro vitæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus deleatur de lib. vitæ. Dicit enim Augu. in *20. de Ciuit. Dei, quòd præscientia Dei, quæ non potest falli, liber vitæ est. Sed à præscientia Dei non potest aliquid subtrahi. similiter neque à prædestinatione. Ergo nec de libro vitæ potest aliquid deleri.

¶2 Præt. Quicquid est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est: sed liber vitæ est quid æternum & immutabile. Ergo quicquid est in eo, est ibi non temporaliter, sed immobiliter, & indelebiliter.

¶3 Præt. Deletio, scripturæ opponitur: sed aliquis non potest de nouo scribi in libro vitæ. Ergo nequeinde deleri potest.

¶SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 67. Deleantur de lib. viuentium.

¶RESPON. dicendum, quòd quidam dicunt, quòd de libro vitæ nullus potest deleri secundum rei veritatem: potest tamen aliquis deleri secundum opinionem hominum. Est enim consuetum in scripturis vt aliquid dicatur fieri, quando innotescit, & secundum hoc aliqui dicuntur esse scripti in lib vitæ, inquantum homines opinantur eos ibi scriptos propter præsentem iustitiam, quam in eis vident. Sed quando apparet vel in hoc seculo, vel in futuro, quòd ab hac iustitia exciderunt, dicuntur inde deleri. Et sic etiam exponitur in* glo. deletio talis, superillud Psalm. 68. Deleantur de lib. viuentium. Sed quia non deleri de libro vitæ ponitur inter præmia iustorum, secundũ illud Apoc. 3. Qui vicerit sic, vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de lib. vitæ (quod autem sanctis repromittitur, non est solum in hominum opinionem) potest dici, quòd deleri, vel non deleri de libro vitæ, non solum ad opinionem hominum referendum est, sed etiam quantum ad rem. Est enim liber vitæ conscriptio ordinatorum in vitam æternam. ad quam ordinatur aliquis ex duobus, scilicet, ex prædestinatione diuina, & hæc ordinatio nunquam deficit, & ex gratia. quicunque enim gratiam habet, ex hoc ipso est dignus vita æterna. Et hæc ordinatio deficit interdum, quia aliqui ornati sunt ex gratia habita ad habendum vitam æternam, à qua tamen deficiunt per peccatum mortale. Illi igitur qui sunt ordinati ad habendum vitam æternam, non ex prædestinatione diuina, sed solum ex gratia dicuntur esse scripti in li. vitæ non simpliciter, sed secundum quid, quia sunt ibi scripti vt habituri vitam æternam non in seipsa, sed in sua causa. & tales possunt, deleri de lib. vitæ, vt deletio nõ referatur ad notitiam Dei, quasi Deus aliquid præsciat, postea nesciat, sed ad rem scitam, quia. s. Deus scit aliquem prius ordinari in vitam æternam, & postea non ordinari cum deficit à gratia.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, qđ deletio (vt dictum est *) non refertur ad librum vitæ ex parte præscitæ, quasi in Deo sit aliqua mutabilitas, sed ex parte præscitorum, quæ sunt mutabilia.

¶AD 11 dicendum, quòd licet res in Deo sint immutabiliter, tamen in se ipsis mutabiles sunt. Et ad hoc pertinet deletio lib. vitæ.

¶AD 111 dicendum, quòd eo modo quo aliquis dicitur deleri de libro vitæ, potest dici, quòd ibi scribatur de nouo, vel secundum opinionem hominum, vel secundum, quòd de nouo incipit habere ordinem ad vitam æternam per gratiam. Quod etiam sub diuina notitia comprehenditur, licet non de nouo.

¶Circa antecedens, super quo fundatur totus discursus, dubiũ occurrit. Quoniam cum diffinitum non se extendat vltra suam diffinitionem, aut liber vitæ nũ læ diffinitus est in primo articulo: dicendo, qđ est conscriptio prædestinatorum, aut male extenditur hic liber vitæ ad ordinatos in vitam æternam, siue prædestinatos, siue non. Et augetur dubitatio: qa si liber vitæ extenditur ad omnes ordinatos in vitam æternam, non solum constituti in præsenti gratia, sed oẽs christiani, imo & omnes homines essent scripti in lib. vitæ: quoniam omnes ordinati sunt in vitam æternã, ex hoc ipso quòd rõnales sunt, iuxta illud Augustini de prædestinatione sanctorũ. posse habere charitatẽ, naturæ est hominum.

¶Ad hoc respõdetur, qđ diffinitio superius data fuit perfecta, vt pote explicans substantialia libri vitæ: conscriptio enim prædestinatorũ ad substantiam pertinet libri vitæ: conscriptio autem ordinatorum secundum præsentẽ iustitiã habet se ad librum vitæ vt accidens: quia vt cõ sequens substantia de. Non enim ad librum vitæ spectat talium cõscriptio, nisi ex hoc ipso qđ est liber vitæ gloriæ: ad quã soli prædestinati conscribuntur: nã vt in responsione ad terminum præcedentis articuli dicitur, cõstituti in præsenti gratia pro tanto ad conscriptionem libri vitæ spectant, pro quanto vitam illã gloriosam, qui nõ aliquo modo participant, & hæc dicitur. & in idem redit, qđ propterea conscribuntur, qđ vitam æternam in se ipsis habituri sunt. Ex his enim patet, qđ actus hũ vitæ pertinet cõscriptio habentiũ præsentem gratiã ex consequenti: & sic talis cõscriptio est extra substantiã libri vitæ. Nec in diffinitione debuit exprimi, sed (vt in littera fit) postmodum deduci. Ad aliam sũt obiectionem tacite ex littera respondetur, qđ non quomodolibet ordinati in vitam æternã, sed ordinati sic quòd sunt digni vita æterna conscribuntur in libro vitæ. Et propterea negri oẽs Christiani (si aliquis est qui nunq fuit in gratia, quod posset accidere in ficte accidente ad baptismum) neque

In corp. 10

neque omnes homine sunt aliquomodo scripti in li. vitæ: quãuis potentiam quandam valde remotam ad illam vitam habeant.

¶Circa ea quæ in calce literæ posita sunt scito, qđ deleri ex parte deletorum non importat scripturæ cassationem, sed mutationem de scriptis in non scriptos, qui enim heri fuit in gratia, & consequẽter inter scriptos, lapsus hodie, mutatus est per peccati maculam, demicqs iter scriptos est, & hoc vocatur deleri ex parte rei scitæ vt patet in littera.

¶ Super quæstio. XXV. Arti. I.

IN titulo. Potẽtio significat principium operationis ad extra, seu trãseuntis. extensio operationis nomine eam ad actionem quam ad passionem.

¶In corpore respondetur quæstioni vnica distinctione & duabus conclusionibus mixtis, iuxta duo diffinitionis membra. Diffinitio est: potentia est duplex, activa, scilicet & passiua. Conclusio prima est. Potentia passiua nullo modo est in deo, secunda est. Potentia activa maxime est in Deo. Probatur hæc secunda: vnumquodq; secundum quod est in actu & perfectũ, est principium actiuum. ergo Deo maxime tẽperit esse principium actiuum. ergo ideo maxime est potẽtia activa. Prima consequentia probatur ex eo qđ Deus est actus purus, & vniuersaliter perfectus. Secunda vero, quia ratio principij actiui conuenit potentiæ activæ, vt patet ex diffinitione eius. 5. & 9. Meta. &c. Prima autem eodem modo ex negatione oppositorum probatur. Vnumquodq; patitur secundum qđ est deficiens & imperfectum. ergo Deo nullo modo conuenit pati. ergo nec potentia passiua: consequẽtia eodem modo probatur, quia scilicet in Deo nulla est imperfectio &c.

¶In responsione ad secundum, & tertium, distinguitur

150 1. dist. 42. q. 1. art. 1. Et 1. contra. c. 6. & li. 2. c. 7. & 3. q. 10. Et 20. q. 1. ar. 1.

¶ lib. 9 Meta. tex. 3. to. 3.

Q. 1. ar. 3.

Q. 3. art. 2. & Q. 19. art. 1. *

QVAESTIO. XXV.

De diuina potentia, in sex articulos diuisa.

POST considerationem diuinæ præscientiæ, & volũtatis, & eorũ, quæ ad hoc pertinent: restat considerandum de diuina potentia.

Circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum in Deo sit potentia.

¶Secundo. Vtrum eius potentia sit infinita.

¶Tertio, Vtrum sit omnipotens.

¶Quarto, Vtrum possit facere quòd ea quæ sunt præterita, non fuerint.

¶Quinto, Vtrum Deus possit facere quæ non facit vel pretermittere quę facit.

¶Sexto, vtrum quæ facit possit facere meliora.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit potentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in Deo non sit potentia. Sicut enim prima materia se habet ad potentiam, ita Deus (qui est agens primum) se habet ad actum. Sed prima materia secundum se consideràta est absque omni actu. Ergo agens primum (quod est Deus) est absque potentia.

¶2 Præt. Secundum Philosoph.* in 9. Meta. quamlibet potentia, melior est eius actus. Nam forma est melior quàm materia, & actio quam potentia actiua. est enim finis eius: sed nihil est melius eo quod est in Deo, quia quicquid est in Deo, est Deus, vt supra* ostensum est. Ergo nulla potentia est in Deo.

¶3 Præt. Potentia est principium operationis. Sed operatio diuina est eius essentia, cum in Deo nullum sit accidens. essentie autem diuinæ nõ est aliquod principium. Ergo nulla potentia est in Deo.

¶4 Præt. Supra* ostensum est, qđ scientia Dei & voluntas eius sunt causa rerum. causa autem & principium idem sunt. Ergo non oportet in Deo assignare potentiam, sed solum scientiam & voluntatem.

¶SED contra est, quòd dicitur in Psal. 88. Potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

¶RESPONDEO dicendum, qđ duplex est potentia, scilicet passiua (quæ nullo modo est in Deo) & activa, quam oportet in Deo summè ponere. Manifestum est enim qđ vnumquodq; secundum qđ est actu & perfectũ, secundum hoc est principium actiuum alicuius. Patitur aũt vnumquodque secundum qđ est deficiens & imperfectum. Ostensum* est autem supra, qđ Deus est purus actus & simpliciter & vniuersaliter perfectus, neque in eo aliqua imperfectio locum hẽt. Vnde* sibi maximè cõpetit esse principium actiuum, & nullo modo pati. Ratio autem actiui principij cõuenit potentiæ activæ. nam potentia activa est principium agendi in aliud, potentia vero passiua est principium patiẽdi ab alio, vt Philosophus dicit* 5. Meta. relinquitur ergo qđ in Deo maximè sit potentia activa.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, qđ potentia d activa non dividit contra actum, sed fundatur in eo. Nam vnumquodque agit secundum qđ est actu, potentia vero passiua dicitur contra actum. nam vnumquodq; patitur secundum quòd est in potentia. Vnde hæc potẽtia excluditur a Deo, non autem activa.

¶AD 11. Dicendum, qđ quandocunq; actus est aliud à potentia, oportet qđ actus sit nobilior potentia. Sed actio Dei non est aliud ab eius potentia, sed vtrũq; est essentia diuina. quia nec esse eius est aliud ab eius essentia: vnde d non oportet quod aliud sit nobilius quàm potentia Dei.

¶AD 111. Dicendũ, qđ potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed etiam effectus. Sic igitur in Deo saluatur ratio potentię quæntũ ad hoc, qđ est principium effectus non autem quantum ad hoc qđ est principium actionis e, quæ est diuina essentia: nisi forte secundum modũ intelligẽdi, prout diuina essentia (quæ in se simpliciter præhabet quicquid perfectionis est in rebus creatis e) potest intelligi & sub ratione actionis, & sub ratione potẽtiæ: sicut etiam intelligitur & sub ratione suppositis habentis naturam, & sub ratione naturæ. Sic igitur in Deo saluatur ratio potentiæ, quantum ad hoc, qđ est principium effectus.

¶AD 1111. Dicendum, qđ potẽtia nõ ponitur in Deo vt aliquid differens à scientia, & voluntate secũdum rem, sed solum secundum rationem, in quantum scilicet, potentia importat rationẽ principij exequentis c, ad quod voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit. quæ tria Deo secundum idem conueniũt. Vel dicendum, quòd ipsa

Q. 3. art. 5.

¶ 5. Meta. to. 17. c. 5

D. 49.

D. 5.

c 127

respon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

respõsione ad 4. Actio transiens significat aliquid subiectiue existens in agente creato, identificatum autem realiter substãtiæ in agente increato: sed motus ab hoc vt importat tantum motum & relationem, non significat aliquid huiusmodi. ergo motus ab hoc, modo exposito, nõ est totum actionis transeuntis. Maior habetur 3 phi. 2. con. Gen. c. 9. ratione vlt. & quo ad secũdam partem habẽtur in mille locis, vbi de creatione, gubernatione, & quibusuis aliis actionibus, & potentijs diuinis ad extra est sermo, vt hic etiam patet. Minor autem patet resolutiue. Cõstat enim, q̃ Deo mouente, vel angelo, in neutro motus esset, relatio autem, quamuis in angelo esset i Deo tamen nullo reali modo esset, quia nec per inhæsionẽ vt patet, nec per identitatem, vt in 2. cõtra Gen. c. 12. in princ. probatur manifeste. Et si diceretur ad hãc rationem, q̃ maior est vera, nõ ex vna sed ex diuersis radicibus, quia quo ad agentia creata, est vera ratione relationis, quã oportet subiectiue existere in agẽte, quo ad agens vero increatum est vera rõne actionis immanentis, quã solam in Deo ponit actio trãsiens præter factum & relationem. Si sic (inquã) diceretur præcipue propter auctoritatem S. Tho. in 2. cõtra Gen. c. 23. ratione 4. subtiliter quidem euaderetur, non tamen sufficienter. Ad cuius euidentiam scito, q̃ vt i hoc arti. in responsione ad quartum litera dicit, duobus modis sustinetur potẽtia actiua in Deo. Vno modo, vt sit velut potentia executiua intellectus & voluntatis. Alio modo, vt sit ipsa voluntas consulta, &c. vt efficax respectu effectuũ. Et si hic secundus modus, qui forte verior est, ponatur: nulla in hac materia ex actionis transeuntis natura angustia esset. quoniam in rei veritate nulla in Deo ponetur tunc actio transiens, sed immanens tantum, habens esse in eadem transeuntium, iuxta illud, Dixit & facta sunt. Et hanc viã secutus videtur S. Tho. in authoritate allegata, & in c. 35. vbi expresse negat mediam actionem. Si autẽ primus modus teneatur, tunc mota difficultas vim habet. nec satisfit ex respõsione data, quæ ad actiones immanentes iuxta alterum modum dicendi recurrit. Oporteret enim si potentia quasi media in Deo ponitur, q̃ actio transiens in eo quoque ponatur, & consequenter identificata substantiæ suæ, vt hic patet, & expresse in 2. contra Gẽ. c. 9. dicitur. dum eadem asseritur ratio de identificatione intellectus

158 8. dist. 45. q. 1. art. 1. he 4 con. c. 44. & cap. 65. & po. q. 1. ar. 2. & opuſ. 3. c. 19. & opuſ. 9 c. 4. & 12. Met. 1. 6. ſi. quex. 63. 64. & 65. to. 2.

†li. 8. Phiſſ. tex. 79. to. 2.

†li. 8. ſup. ge ne. c. 10. 22. & 13. to. 3.

†lib. 8. non multũ pro cul ante me dium.

az. prope.

Q. 7. art. 2.

scientia, vel voluntas diuina secũdum quòd est principium effectiuum, habet rationem potentiæ. Vnde considerat o scientiæ, & voluntatis præcedit in Deo considerationem potentiæ, sicut causa præcedit operationem & effectum.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia Dei sit infinita.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, q̃ potentia Dei non sit infinita. Omne enim infinitum est imperfectum, secundum Phi. * in 3. Phi. sed potentia Dei non est imperfecta. Ergo non est infinita.

¶2 Præterea, Omnis potentia manifestatur per effectum, aliàs frustra esset. Si igitur potentia Dei esset infinita, posset facere effectum infinitũ. quod est impossibile.

¶3 Præt. Philosophus probat in † octauo Physicorum, q̃ si potentia alicuius corporis esset infinita, moueret in instanti. Deus autem non mouet in instanti, sed mouet creaturam spiritualem per tempus, creaturam vero corporalem per locum & tempus, secundum August. * octauo, super Genesim ad literã: non ergo est eius potentia infinita.

¶SED CONTRA est, quod dicit Hilar. † octauo de Trini. q̃ Deus est immensæ virtutis viuens, potens. Omne autem immensum est infinitũ. ergo virtus diuina est infinita.

¶ Respondeo, Dicendum, quòd sicut iam dictum est *, secundum hoc potentia actiua inuenitur in Deo, secundum quod ipse actu est. Esse autẽ eius est infinitum, inquantum non est limitatum per aliquid recipiens, vt patet per hæc, quæ supra dicta * sunt, cum de infinitate diuinæ essentiæ ageretur. Vnde necesse est q̃ actiua potentia Dei sit infinita. In omnibus enim agentibus hoc inuenitur, quòd quanto aliquod agens perfectius habet formam, qua agit, tanto est maior eius potentia in agendo. Sicut quanto est aliquid magis calidum, tanto habet maiorem potentiam ad calefaciendum. Et haberet vtique potentiam infinitã ad calefaciendum, si eius calor esset infinitus. Vnde, cum ipsa essentia diuina (per quam Deus agit) sit infinita (sicut supra * ostensum est) sequitur q̃ eius potentia sit infinita.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Philosophus loquitur de infinito, quod est ex parte materiæ nõ terminatæ per formam: cuiusmodi est in finitum, quod congruit quãtitati. Sic autem non est infinita diuina essentia (vt supra * ostensum est,) & per consequens nec eius potentia. Vnde non sequitur q̃ sit imperfecta.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̃ potentia agentis vniuoci tota manifestatur in suo effectu. Potentia enim generatiua hominis nihil potest plusquãm generare hominem. Sed potentia agentis non vniuoci, non tota manifestatur in sui effectus productione. Sicut potentia Solis non tota manifestatur in productione alicuius animalis ex putrefactione generari. Manifestum est autem q̃ Deus non est agens vniuocum. Nihil enim aliud potest cũ eo conuenire neque in specie, neque in genere, vt supra * ostensum est. Vnde relinquitur, q̃ effectus eius semper est minor, quàm potentia eius [e]. Non ergo oportet q̃ manifestetur infinita potentia Dei in hoc q̃ producat effectũ infinitum. Et tamen etiam si nullum effectum produceret, nõ esset Dei potentia frustra: quia frustra est quod ordinatur ad finem, quem non attingit. Potentia autem Dei non ordinatur ad effectum sicut ad finem, sed magis ipsa est finis sui effectus.

¶AD III. dicendum, q̃ Philosophus in 8. Physic. probat, q̃ si aliquod corpus haberet potentiam infinitam, q̃ moueret in non tempore. Et tamen ostendit, q̃ potentia motoris cœli est infinita: quia mouere potest tempore infinito [e]. Relinquitur ergo secundum eius intentionem, q̃ potentia infinita corporis si esset, moueret in non tempore: non autem potentia incorporei motoris. Cuius ratio est, quia corpus mouens aliud corpus, est agens vniuocum. Vnde oportet quòd tota potentia agens manifestetur in motu. Quia

Q. 7. ar. 1.

lium operationum & aliarum cum substantia diuina. Et quoniã, vt in litera patet. S. Tho, vtrãq; viã sustinet, consequens est q̃ non insufficiẽter saluatur mens aliq; doctrina eius, recurrẽdo ad actiones immanentes. Et sic relinquitur, q̃ maior assumpta ex vna & eadem radice in omni agente, cui vere conuenit actio transiens, sit vera, alio quin nõ esset formalis. Et cum nec ratione relationis, nec ratione motus verificetur vniuersaliter, relinquitur q̃ aliquid aliud actio transiẽs significat in agente. Verba autem in oppositũ adducta ex. 23. c. & ex 35. & similia, possunt interpretari quòd procedant iuxta illã viam, namque illud opus omnibus vijs vti videtur ad incentum.

Q. 7. ar. 1.

Declaratur autem occultum hoc latuisse etiam in 3. Phy. & similibus locis ex suo compari. f. passione, de qua proportionaliter dicitur, q̃ est motus in hoc, sicut de actione, q̃ est motus ab hoc quẽadmodũ enim constat, q̃ in passione sunt tria. f. motus, relatio inhærẽtiæ ipsius motus ad subiectum, & fundamentũ illius relationis, quæ est efficialiter passio, siue illud sit passiua actuatio subiecti, siue esse formæ fluentis vt actuãs subiectum, siue quẽcũq; aliud, ita ex parte actionis non solum motus & relatio signi ficatur; sed ly, ab, significat prius ipsam essentiã actionis, operationem. f. in agẽte propter perficiendũ aliud. Sed quoniam prius vocabulis ea remus, nominibus relationum. f. prepositionibus ab, & in, vtimur ad occulea significanda, vt sæpe contingit: & sic omnes textus consonant. Cũ his enim stat, actionis transeuntis & passionis eundem esse actum, quoniam actio huiusmodi, vt sic, propter perficiendum passum est. & propterea ratione illius actus perfectio videntur, quoniam præsenti proposito sat sunt.

Q. 2. ar. 3. & 9. ar. 1.

Q. 7. ar. 2. & 9. ar. 1.

¶ *Super quæstionis XXV. Art. II.*

IN titulo ly infinita, significat infinitatem intensiuam.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua ad quæsitum affirmatiue. Potẽtia Dei est infinita, probatur. Esse Dei est infinitum. ergo actiua potentia Dei est infinita. Antecedens patet ex quæstio. 7. consequentia probatur, quia potentia actiua Deo conuenit secundum q̃ est in actu, id est fundatur super eius actu, & quãtitas potentiæ

potentiæ consequitur quantitatem actus, quod probatur ex illa vniuersali. Quanto aliquod agens est perfectius in forma qua agit, tanto maior est potentia eius, vt patet in calefactiuo &c. litera est clara.

¶In responsione ad tertium multa dicenda essent de infinitate potentiæ motiuæ, quæ prolixa valde sunt, & in speciali, quam de hoc fecimus quæstione discussa sunt, quare pro nunc transeũdum puto.

¶ *Super quæstio. XXV. Arti. III.*

IN titulo ly omnipotens, dupliciter distribui potest scilicet, q̃ omnipotentia, & pro omni possibili, nõ quæritur hic, vtrũ sit omnipotens, id est, habeat omnem potentiam. Quoniam iam in. 1. ar. determinatum est, q̃ in Deo nulla est potẽtia passiua, sed quæritur, vtrũ sit omnipotens, id est possit omnia.

152 3. q. 13. art. 1. co. & 2. cont. ca. 22. & 25. & po. q. 7. a. 1.

¶In corpore duo principaliter facit. Primo quid hic certũ & ambiguũ sit dicit. Secundo ambiguitatem solvit, ibi. Sed si quis &c.

¶Quo ad primũ duo dicit. primo q̃ pars affirmatiua q̃stionis est ab omnibus confessa. Secundo q̃ diffinitio omnipotẽtiæ, quæ debueret esse ꝑ primũ medium ad inferẽdã confessam conclusionem difficilis est, quia dubitatur pro quibus distribuit ly omnia, cum dicitur Deũ Posse omnia.

¶Quo ad secundum tria dicit, primum q̃ ly omnia, distribuit possibile absolute. Secundo, q̃ ly possibile absolute denominat quicquid habet rationem entis, actu, vel potentia. ibi. Est autem considerandũ. Tertio excludit ab huiusmodi distributione & denominatione sola implicantia cõtradictionem: ibi. Nihil aũt opponitur &c.

¶Primum horũ scilicet ly omnia, distribuit possibile absolute. probatur distinguendo possibile dupliciter, secundum aliquam potentiam, vel absolute, ex. 5. Metap. Et destruendo quòd non potest intelligi de possibili primo modo, quia nec respectu potentiæ creatæ, quoniam diuina potentia excederet datum obiectum, nec respectu potentiæ increatæ, quoniam esset circulus in huiusmodi explanatione, & infert per locum a diuisione, quòd intelligitur de possibili secundo modo, explanãs quid significat huiusmodi possibile. quod scilicet consistit in habitudine terminorum, &c. Secundum autem, scilicet quod possibile absolute denominat quicquid potest esse, probatur sic. Omne agens agit sibi simile. ergo vnicuiq; potentiæ actiuæ respondet vt proprius obiectum possibile secundũ illum actũ, qui est ratio agendi. ergo potentiæ actiuæ Dei, respondet possibile secundum rationem entis. prima cõsequentia manifestatur. Potentia calefactiua, & eius obiecto: secunda autẽ probatur qa esse Dei quod est ei ratio agẽdi, est esse præhabens quidem in se totius esse perfectionẽ, non tamen esse tale, vel tale secundum quodcunque genus. Tertium vero prædictorũ duo claudit. primum est, omnia quæ contradictionẽ non implicant, claudunt sub omnipotentia, secundum est: omnia q̃ contradictionẽ implicant, non claduntur sub omnipotentia. Et primo probatur vtrunq; simul sic. Nihil opponitur rationi entis nisi non ens. ergo nihil repugnat possibili absolute, nisi implicãs in seeé & nõ esse simul. ergo sola implicãtia contradictionem non habent rationem possibilium. ergo ea, quæ implicant, nõ claduntur, & ea, quæ nõ implicant, claduntur sub omnipotentia. Deinde docet modum loquendi honestum in exclusis ab omnipotentia, & demum ostendit hãc exclusionem non esse contra Angelicam authoritatem, vt clare patet in litera.

† lib. 5. meta. tex. 17. tom. 5.

¶Circa prædictam assignationẽ obiecti diuinæ potentiæ, dubiũ occurrit. Quia si om-

† lib. Ambrosij i hoc locum to. 5.

igitur quanto mouentis corporis potentia est maior, tanto velocius mouet: necesse est q̃ si fuerit infinita, moueat improportionabiliter citius, q̃d est mouere in non tempore. Sed mouens incorporeum est agens non vniuocum. Vnde non oportet, q̃ tota virtus eius manifestetur in motu ita, q̃ moueat in nõ tempore. Et præsertim, quia mouet secundum dispositionem suæ voluntatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit omnipotens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Deus nõ sit omnipotens. Moueri enim & pati aliq̃, omnium est: sed hoc Deus nõ potest. Est enim immobilis, vt supra dictũ * est, non igitur est omnipotens.

¶2 Præt. Peccare aliquid agere est: Sed Deus non potest peccare neque seipsum negare, vt dicitur secundæ Tim. 2. ergo Deus non est omnipotens.

¶3 Præt. De Deo dicitur, q̃ omnipotentiam suam parcendo maximè & miserando manifestat. Vltimum igitur, quòd potest diuina potentia, est parcere & misereri. Aliquid autẽ est multo magis quàm parcere & misereri, sicut creare alium mundum, vel aliquid huiusmodi. Ergo Deus non est omnipotens.

¶4 Præt. Super illud 1. Cori. 1. Stultam fecit Deus sapientiam huius mundi, dicit *. glos. Sapientiam huius mundi fecit Deus stultam ostendẽdo, posibile, quod illa impossibile in dicebat. Vnde videtur q̃ non sit aliquid iudicandũ possibile vel impossibile secũdum inferiores causas, prout sapientia huius mundi indicat, sed secundum potentiam diuinam, si igitur Deus sit omnipotens, omnia erunt possibilia. nihil ergo ipossibile. Sublato autem impossibili tollitur necessarium. Nam quod necesse est esse, impossibile est non esse. Nihil ergo erit necessariũ in rebus, si Deus est omnipotens. hoc autem est impossibile. ergo Deus non est omnipotens.

¶SED contra est, quod dicitur Lucæ. 1. non erit impossibile apud Deum omne verbum.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ communiter confitentur omnes Deũ esse omnipotentem. Sed rationẽ omnipotentiæ assignare, videtur difficile. Dubiũ enim potest esse quid comprehendatur sub illa distributione, cũ dicitur omnia posse Deũ. Sed si quis recte consideret (cum potentia dicatur ad possibilia) cum Deus omnia posse dicitur, nihil rectius intelligitur quàm q̃ possit omnia possibilia, & ob hoc omnipotens dicatur. Possibile autem dicitur dupliciter secundum Phi. in * 5. Meta. Vno modo ꝑ respectum ad aliquam potentiam. sicut q̃d subditur humanæ potentiæ dicitur esse possibile homini. Non autem põt dici, q̃ Deus dicatur omnipotẽs, quia possit omnia quæ sunt possibilia naturæ creatæ, quia diuina potentia in plura extenditur. Si autem dicatur q̃ Deus sit omnipotens, quia potest omnia quæ sunt possibilia suæ potentiæ, erit circulatio in manifestatione omnipotẽtiæ. Hoc enim nõ erit aliud quàm dicere q̃ Deus est omnipotẽs, quia potest omnia quæ potest: relinquitur igitur q̃ Deus dicatur omnipotens, quia potest omnia possibilia absolute, quod est alter modus dicendi posibile. Dicitur autem aliquid possibile, vel impossibile absolute, ex habitudine terminorum. Possibile quidem quia prædicatũ non repugnat subiecto, vt Sortem sed ere. Impossibile vero absolutè, quia prædicatum repugnat subiecto, vt hominem esse asinum. Est autem considerandum q̃ cum vnumquodq; agens agat sibi simile, vnicuique potentiæ actiuæ correspondet possibile vt obiectum proprium secundum rationẽ illius actus, in quo fundatur potẽtia actiua. Sicut potentia calefactiua refertur vt ad proprium obiectum ad esse calefactibile. Esse autem diuinum, super quod ratio diuinæ potẽtiæ fundatur, est esse infinitum non limitatum ad aliquod genus entis, sed præhabẽs in se totius esse perfectionem [e]. Vnde quicquid potest habere rationem entis, cõtinetur sub possibilibus absolutis, respectu quorum Deus dicitur omnipotens. Nihil autem opponitur rationi entis, nisi non ens. Hoc igitur repugnat rationi possibilis absoluti, quod subditur diuinæ omnipotentiæ: quod implicat in se esse, & non esse simul. Hoc enim omnipotentiæ non subditur nõ propter defectum diuinæ potẽtiæ, sed quia non potest habere rationem factibilis, neque possibilis. Quæcunque igitur contradictionem non implicãt sub illis possibilibus continentur, respectu quorum dicitur Deus omnipotens. Ea vero, quæ contradictionem implicant, sub diuina omnipotentia non continentur, quia non possunt habere possibilium rationem. Vnde conuenientius dicitur, q̃ ea non possunt fieri, quàm q̃ Deus non possit facere. Neque hoc est contra verbum Angeli dicentis, non erit impossibile apud Deum omne verbum. Id enim quod cõtradictionem implicat, verbũ

§1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne possibile absolute, omneq; ens ac non implicans contradictionem sub omnipotentia clauditur, Deus ipse continebitur sub sua omnipotentia, quoniam Deum esse, de numero horum est, vt patet.

¶Ad hoc & similia dicendum est, q̃ cum sermo præsens sit de omnipotentia factiua, cũ dicimus omne impossibile omne ens, omne nõ implicans contradictionẽ, semp sub intelligit causabile effectiue: sic enim excluduntur & diuina & peccata & quæcũq; sunt potentiarum passiuarũ, & imperfectarum vt sic.

¶Circa probationẽ secundi, dubiũ occurrit: quoniam non videtur sufficiẽter inferre intentum. Ex hoc enim, q̃ potentia actiua Dei fundatur super esse infinito, & vniuersaliter perfecto, debuit sequi inferri. ergo obiectum potentiæ actiuæ Dei est possibile esse infinite & vniuersaliter perfecte, sicut de potentia calefactiua infertur q̃ est calefactibile, quod in litera nõ fit, sed infertur. ergo obiectum eius est possibile esse absq; alia probatione.

¶Ad hoc dicitur, q̃ vt ex præcedenti patet articulo, hæc est differentia inter causam vniuocam, & æquiuocã, q̃ causæ vniuocæ respõdet aliquod adæquatum obiectum in effectu, æquiuocæ vero non. Et propterea cum esse Dei duas habeat conditiones ad propositum, scilicet eleuationem supra genera, & vniuersalitatem perfectionis, nec possit fingi aliquod causabile cum his conditionibus in singulari, cõsequens est vt sumatur in vniuersali. Tale autem est ens, quoniam ad nullum determinatũ est genus, & ad omnes se perfectionum modos extendit, & propterea satis subtiliter in litera proportionale obiectum, sicut potentijs vniuocis assignatum est quicquid potest entis rationem habere.

¶Circa probationem tertij dicti, dubium occurrit, quoniam prætermissum videtur non ens. Ex eo namque q̃ nihil opponitur enti nisi non ens, inferendum erat, ergo non ens opponitur possibili absolute, quia opponitur enti, & non debebat tantum inferri. ergo quæcunque implicant simul ens & non ens, repugnant possibili. Nec potest ad hoc dici, q̃ implicite verumque illarum est, quoniam (vt patet in litera) illarum est, q̃ sola implicantia contradictionem repugnant possibili. Constat enim q̃ non entia absque implicatione contradictionis inueniuntur. Vnde ambiguitas relinquitur quomodo eo prætermisso, saltatũ sic ad ens & non ens simul.

¶Ad hoc dicitur, quod, vt patet. 5. Meta. & 2. Phy. Eadem est causa actiua obiecti & sui oppositi, diuersimode tamen, quia faciendo, causat obiectum proprium, non faciendo autem oppositum, vt patet de nauta ibidem. Et sic in dubio nõ erat, non ens cadere sub actiuã potentia Dei, cuius proprium obiectum assignatum est ens. oportet enim illam faciendo ens, non faciendo non ens esse nõ posse: quia nullus intellectus potest illud concipere,

¶Ad Primvm ergo dicendum q̃ Deus dicitur omnipotens secũdum potentiam [d] actiuam, non secundum potẽtiam passiuam, vt dictum * est. vnde quod nõ põt moueri & pati, non repugnat omnipotentiæ.

¶Ad Secvndvm dicendum, q̃ peccare est deficere à perfecta actione. vnde posse peccare est posse deficere in agendo, quod repugnat omnipotentiæ. Et propter hoc Deus peccare non põt, qui est omnipotens. Quãmuis * Philosophus dicat in 4. Topic. q̃ potest Deus & studiosus praua agere. Sed hoc intelligitur vel sub conditione, cuius antecedens sit impossibile, vt puta si dicamus q̃ potest Deus praua agere si velit. Nihil enim prohibet conditionalem esse veram, cuius antecedens & consequens est impossibile. Sicut si dicat, si homo est asinus habet quatuor pedes. Vel vt intelligatur, q̃ Deus potest aliqua agere quæ nunc praua videntur, quæ tamen si ageret, bona essent. Vel loquitur secũdum communem opinionẽ gentiliũ, qui homines dicebant transferri in Deos, vt Iouem, vel Mercurium.

¶Ad iii. dicendum, quòd Dei omnipotentia ostenditur maximè in parcendo, & miserando: quia per hoc ostenditur Deum habere summam potestatem, q̃ liberè peccata dimittit. Eius enim, qui superioris legi astringitur, non est liberè peccata condonare. Vel quia parcendo hominibus, & miserando perducit eos ad participationem infiniti boni, qui est vltimus effectus diuinæ virtutis. Vel quia (vt supra dictum * est) effectus diuinæ misericordiæ est fundamentum omniũ diuinorum operum. Nihil enim debetur alicui nisi propter id, quod est datum ei à Deo non debitum. In hoc autem maximè diuina omnipotentia manifestatur, q̃ ad ipsum pertinet prima institutio omnium bonorum.

¶Ad iiii. Dicendum, q̃ possibile absolutum dicitur neque secundũ causas superiores, neque secundum causas inferiores, sed secundum seipsum. Possibile vero, quod dicitur secũ dum aliquam potentiam, nominatur possibile secundum proximã causam. Vnde ea, q̃ immediatè nata sunt fieri à Deo solo, vt creare, iustificare, & huiusmodi, dicuntur possibilia secundũ causam superiorem. Quæ autem nata sunt fieri à causis inferioribus, dicuntur possibilia secundum causas inferiores. Nam secundum [d] conditionẽ causæ proximæ, effectus habet contingentiam, vel necessitatem, vt supra dictum * est. In hoc autem reputatur stulta mundi sapientia, quia ea, quæ sunt impossibilia naturæ, etiam Deo impossibilia iudicabat. Et sic patet, quòd omnipotentia Dei impossibilitatem, & necessitatem à rebus non excludit.

Articvlvs IIII.

Vtrum Deus possit facere quòd præterita non fuerint.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur, q̃ Deus possit facere q̃ præterita non fuerint. Quod enim est impossibile per se, magis est impossibile, quàm quod est impossibile per accidens. Sed Deus potest facere id q̃d est impossibile per se, vt cæcum illumi nare, vel mortuum rescitare. ergo multo magis potest Deus facere illud, quod est impossibile per accidens. Sed præterita non fuisse est impossibile per accidens. accidit enim Sortem nõ currere esse impossibile ex hoc q̃d præteriit. Ergo Deus potest facere q̃ præterita non fuerint.

¶2 Præt. Quicquid Deus facere potest, non opponitur ei diuisimi, sed cõiũctum in eodem, de eodẽ ad idẽ &c. optime illatũ est. ergo cõtinens ens & nõ ens simul solum repugnat possibili. Et non debuit, nec potuit inferri. ergo non ens repugnat possibili: quia nec repugnat enti, nisi cum illis cõditionibus cõstituentibus cõtradictionẽ, vt de se patet.

Circa hanc positionem aduerte, q̃ præsenti proposito sufficit, quòd quicquid implicat contradictionẽ inquãtum huiusmodi excludatur ab omnipotentia, nec hoc vertendum est in dubium. Vtrum autem hoc, vel illud implicet contradictionem, alterius negotij est. Et similiter, vtrũ vno, vel pluribus modis contingat implicari contradictionẽ nihil refert. Omnia enim quæ secundum se implicant contradictionẽ, vere impossibilia sunt, vt fiant etiam à Deo. Et per hoc patet responsio ad argumenta Aureoli apud Capreolum in primo dist. 42. q. prima.

¶In responsione ad quartum aduerte, q̃ per sapiẽtiã huius mundi non intelligimus Philosophiam secundum se, quoniam illa nõ iudicat falsum, sed intelligitur Philoso. secundum q̃ veruntur ea homines huius mundi, ex quorum defectiuo lumine temerarium prodiit iudicium quo impossibilia causis secundis impossibilia absolute iudicata sunt, vt incarnatio Dei &c.

¶ *Super quæstionis XXV. Arti. IIII.*

In titulo aduerte, q̃ præteritum sumitur dupliciter, scilicet formaliter, & denominatiue, i. pro ipsa præteritione, & pro re quæ præteriit in proposito, quãuis vtroq; modo sumi possit, q̃ sensus nõ sit an Deus possit expoliare rem q̃ præterijt a præteritione, hoc enim est facere eam non fuisse, sicut quærimus: an Deus possit expoliare subitantiam a quantitate, & facere hoc, esset facere subitantiam, quæ est quanta, non quantam.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue, Præterita non fuisse non subiacet diuinæ potentiæ. Probatur primo ratione. Sub omnipotentia Dei non cadit implicans contradictionem præterita non fuisse implicat contradictionẽ. ergo, Probatur minor. Dicere, q̃ sortes sederit, & non sederit implicat sicut q̃ sedet & non sederit. sed hoc est dicere præteritum nõ fuisse. ergo. Deinde confirmatur authoritate Augu. & Ari.

¶Aduerte hic, q̃ præteritum significatur in actu signato per ly præteritum,

præteritum, & in actu exercito per verba præteriti temporis, vt fuit, cucurrit, fedit &c. & propterea in litera per actum exercitum declaratur actus signatus. Et si diligenter perpecta fuerit hæc ratio, cessant omnia argumenta ex Grego. allata apud Capre. 42. dist. 1. Ex hac enim liquet ratio, quare Deus nõ potest expoliare Adam a præteritione, hoc enim esset expoliare ipsum a fuisse. Et cum alterum eo contradictoriorũ oporteat de quocunq; semper verificari, si Adam expoliaretur nunc a fuisse, verificaret de ipso non fuisse, & sic fuisset & non fuisset fuisset quidem, quia ex quo semel vestitus est fuisse, vere fuit, nõ fuisset autem, quia expoliatus esset ipso fuisse, & sic duo contradictoria essent simul vera, q̃d non est intelligibile. Ex hoc etiã patet, q̃ nihil officit proposito q̃ fuisse accideriat Adæ, sicut & esse & fore: non enim magis contradicunt, sortes est homo, & nõ est homo, q̃ sortes currit & non currit, & q̃ curret & non curret, & q̃ cucurrit & non cucurrit. Nihil enim refert ad cõtradictionẽ materia necessaria, vel contingens. Et propterea in responsione ad primum vtrumque tangitur. f. acciden talitas, & impossibilitas absoluta cõ comitans implicationem contradictionis.

¶ *Super quæstio. XXV. Arti. V.*

Titulus clarus est.

¶In corpore tria facit. Primo tractat quandam opinionem, secundo tractat aliam. tertio respondet quæsito.

¶Quo ad primũ, opinio quædã erronea, tenet partẽ negatiuam, quia tenet Deum agere ex necessitate naturæ, & declaratur ex actione naturalium proportionaliter, & reprehenditur, quia falso innitit fundamento, vt patet ex dictis in quæst. 19. vbi vterq; modus naturalis necessitatis, scilicet spectans ad naturam, & spectans ad voluntatem, à diuina actione remotus est.

¶Quo ad secundum, tria ordinate facit. Primo ponit ipsam opinionem tenentem quoq; partem negatiuam: sed alia ratione, quæ est talis, Deus nihil potest operari absque ordine sapientiæ & iustitiæ suæ, ordo autem sapientiæ, & iustitiæ suæ nõ extendit se vltra ea, q̃ quandoque fiunt. ergo. Secundo examinatur hæc ratio quo ad primam propositionẽ, approbando eam, quia diuina potentia æqualis est suæ sapientiæ, & econuerso, propter identitatẽ amboũ. Tertio examinatur & reprehenditur quo ad secũdam propositionem probando suã cotradictoriã, scilicet: Diuina sapiẽtia nõ arctatur ad ordinem stabilitũ qui nunc est, tali ratione. Tota ratio ordinis, quã sapiẽs rebus à se factis imponit, sumitur a fine. ergo a fine proportionato rebus propter finem sapientiæ facientis limitatur ad certum ordinem, & a fine improportionabiliter excedente non limitatur. ergo diuina sapientia non determinatur ad aliquam rerum ordinem sic, vt nõ possit alius effluere. Antecedẽs patet, cum prima consequẽtia, cuius consequentis secũdam partem apposui, quoniam implicite tantum in litera habetur, & tamen ex illa pendet vis rationis. Constat autem eã subintelligendã fuisse ex posteriori stica regula: Si affirmatio est causa affirmationis &c. si ens commẽsuratio finis ratio est limitationis ad certum ordinem, quia tota ratio ordinis est a fine, oportet q̃ incommensuratio finis per excessum sit ratio non limitationis ex eadem causa. secũda vero consequentia probatur, quia diuina bonitas quæ finis est omnis, improportionabiliter excedit omnem stabilitum ordinem rerum.

¶Quo ad tertiũ conclusio responsiua quæsito est. Deus põt alia facere quam quæ facit. Nec aliter hæc cõclusio probat, quia examinando propositas opiniones, exclusa voluntatem, à diuina actione remotus est.

¶Quo ad secundum, tria ordinate facit. Primo ponit ipsam opinionem tenentem quoq; partem negatiuam: sed alia ratione, quæ est talis, Deus nihil potest operari absque ordine sapientiæ & iustitiæ suæ, ordo autem sapientiæ, & iustitiæ suæ nõ extendit se vltra ea, q̃ quandoque fiunt. ergo. Secundo examinatur hæc ratio quo ad primam propositionẽ, approbando eam, quia diuina potentia æqualis est suæ sapientiæ, & econuerso, propter identitatẽ amboũ. Tertio examinatur & reprehenditur quo ad secũdam propositionem probando suã cotradictoriã, scilicet: Diuina sapiẽtia nõ arctatur ad ordinem stabilitũ qui nunc est, tali ratione. Tota ratio ordinis, quã sapiẽs rebus à se factis imponit, sumitur a fine. ergo a fine proportionato rebus propter finem sapientiæ facientis limitatur ad certum ordinem, & a fine improportionabiliter excedente non limitatur. ergo diuina sapientia non determinatur ad aliquam rerum ordinem sic, vt nõ possit alius effluere. Antecedẽs patet, cum prima consequẽtia, cuius consequentis secũdam partem apposui, quoniam implicite tantum in litera habetur, & tamen ex illa pendet vis rationis. Constat autem eã subintelligendã fuisse ex posteriori stica regula: Si affirmatio est causa affirmationis &c. si ens commẽsuratio finis ratio est limitationis ad certum ordinem, quia tota ratio ordinis est a fine, oportet q̃ incommensuratio finis per excessum sit ratio non limitationis ex eadem causa. secũda vero consequentia probatur, quia diuina bonitas quæ finis est omnis, improportionabiliter excedit omnem stabilitum ordinem rerum.

¶Quo ad tertiũ conclusio responsiua quæsito est. Deus põt alia facere quam quæ facit. Nec aliter hæc cõclusio probat, quia examinando propositas opiniones, exclusa

Biblioteca Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

exclusæ sunt omnes causæ restricti uæ diuinæ potētiæ ad e. q facit. Cum enim obiectū eius, (vt dictum est.) sit possibile absolute, si restrī gereť ad possibile quod facit, aut hoc effet ratione naturæ agentis, aut ratione quasi potentiarū, aut ratione quasi habituum, cum in Deo non cadāt impedimenta & indispositiones, &c.

Hæc autem omnia sunt exclusa. Ideo ratio prima quidē opinione, natura & voluntas, ac per hoc intellectus implicite. in secunda vero habitus, scilicet sapientia & iustitia. Vnde omnibus restrictiuis exclusis, restat ambitus diuinæ potētię in sui latitudine ad possibile absolute.

Q.19.ar.3. In cor.ar. D.501.

¶ Super quæstio. XXV. Arti. VI.

IN titulo continentur duæ qōnes, altera formaliter, scilicet: vtrum Deus possit meliora facta. altera virtualiter, s. vtrum Deus possit facere alia meliora factis. Claudit enim hæc secunda in prima ratione primi facti, qđ est vniuersum, quoniā meliorato vniuerso ex alijs rebus pendet, vt in responsione ad tertium dicitur.

¶ In corpore vtriusque quæstionis respōdetur duabus distinctionibus, & tribus conclusionib. Prima distinctio explicata est de bonitate, scilicet substātiali, vel accidentali. Secunda est implicite de re eadē, vel diuersa. Prima conclusio est. res eadē nō potest fieri melior substantialiter, & probatur, quia differētia substantialis se habet vt vnitas ī numeris &c. Secūda est. res eadē potest fieri melior accidētaliter. Tertia est: Deus qualibet re ase facta, potest facere aliam meliorem. Nec aliter hic p-

Ar.3.huius quæst.

Dei potentia quod non sit in ordine diuinæ sapientiæ. num diuina sapientia totum posse potentiæ comprehendit. Sed tamen ordo à diuina sapientia rebus inditus (in quo ratio iustitiæ consistit, vt supra dictum * est) non æquat diuinam sapientiam, sic, vt diuina sapientia limitetur ad huiusmodi ordinem[c]. Manifestum est autem, q tota ratio ordinis, quam sapiens rebus à se factis imponit, à fine sumitur. Quando igitur finis est proportionatus rebus propter finem factis, sapientia facientis limitatur ad aliquem determinatum ordinem. sed diuina bonitas est finis improportionabiliter excedens res creatas. Vnde diuina sapientia nō determinatur ad aliquem ordinem rerum, vt non possit alius cursus rerū effluere. Vnde dicendum est simpliciter, quòd Deus pōt alia facere quàm quæ facit.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, q in nobis, in quibus est aliud potentia & essentia, à voluntate & intellectu, & iterum intellectus aliud à sapientia, & voluntas aliud à iustitia, potest esse aliquid in potentia, quod non potest esse in voluntate iusta, vel in intellectu sapiente: sed in Deo est idem potentia & essentia, & voluntas & intellectus, & sapientia, & iustitia. Vnde nihil potest esse in potentia diuina, quod non possit esse in voluntate iusta ipsius, & intellectu sapiente eius. Tunc, quia voluntas non determinatur ex necessitate ad hęc, vel illa, nisi forte ex suppositione, vt supra dictum * est. neque sapientia Dei & iustitia determinatur ad hunc ordinem (vt supra dictum est *) nihil prohibet [d] esse aliquid in potentia diuina, quod non vult, & quod non continetur sub ordine quem statuit rebus. Et quia potentia intelligitur vt exequens, voluntas autem vt imperans, & intellectus & sapiētia vt dirigens, quod attribuitur potentiæ secundum se consideratæ, dicit Deus posse secundum potentiam absolutam. & huiusmodi est omne illud, in quo potest saluari ratio entis, vt supra dictum est *. Quod autem attribuitur potentiæ diuinæ secundum quòd exequitur imperium voluntatis iustæ, hoc dicitur Deus posse facere de potentia ordinata. Secundum hoc ergo dicendum est, quòd Deus potest alia facere de potētia absoluta, quàm quæ præscīuit, & prærdinauit se facturum; non tamen potest esse q aliqua faciat, quæ non præscierit & ordinauerit se facturum, quia ipsum facere subiacet præscientiæ & prærordinationi, non autē ipsum posse, quod est naturale. Ideo enim Deus aliquid facit quia vult, nō tamen ideo potest quia vult, sed quia talis est in sui natura.

¶ Ad Secvndvm dicendum, q Deus nō debet aliquid alicui nisi sibi. Vnde cum dicitur, q Deus non potest facere nisi q iol debet, nihil aliud significatur nisi quòd Deus non potest facere nisi quod ei est conueniens & iustum. Sed hoc quod dico conueniēs & iustum, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, q hoc quod dico conueniens & iustum, prius intelligatur coniungi cum hoc verbo est, ita quòd rest ingatur ad standum pro præsentibus, & sic referatur ad potentiam, & sic falsum est quod dicitur: est enim sensus, Deus nō potest facere nisi qđ modo conueniens est & iustum. Si vero prius coniungatur cum hoc verbo, potest (quod habet vim ampliandi) & postmodum cum hoc verbo, est, significabitur quoddam præsens & confusum, & erit locutio vera sub hoc sensu; Deus nō potest facere, nisi id quod si faceret, esset conueniens & iustum.

¶ Ad tertium dicendum, q licet iste cursus rerū sit determinatus istis rebus, quæ non sunt, non tamen ad hunc cursum limitatur diuina sapientia & potest. Vnde licet istis rebus, quæ nunc fiunt, nullus alius cursus esset bonus & cōueniens, tamē Deus posset alias res facere, & alium eis imponere ordinem.

Articvlvs VI.

Vtrum Deus possit meliora facere ea, quæ facit.

AD sextvm sic proceditur. Videtur, q Deus non possit meliora facere ea, quæ facit. Quicquid enim Deus facit, potentissime, & sapientissimè facit: sed tanto sit aliquid melius, quāto sit potētius & sapientius. Ergo Deus non potest aliquid facere melius quàm facit.

¶ 2 Præt. Aug.* contra Maximinū sic argumentatur, Si Deus potuit & noluit gignere filium sibi æqualem in uidus fuit: eadem ratione: si Deus potuit res meliores facere quàm fecerit & noluit, invidus fuit. Sed in uidia est omnino relegata à Deo. ergo Deus vnumquodque fecit optimum. Non ergo Deus potest aliquid facere melius quàm facit.

¶ 3 Præterea. Id quod est maxime & valde bonum, non potest melius fieri, quia maximo nihil est maius. Sed sicut Augu. dicit in * enchi. bona sunt singula, quæ Deus fecit, sed simul vniuersa valde bona, quia ex omnib. consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Ergo bonum vniuersi nō potest melius fieri à Deo.

¶ 4 Præt. Homo Christus est plenus gratia & veritate, & Spiritum habet non ad mensuram, & sic nō potest esse melior. Beatitudo etiam creata dicitur esse summū bonum, & sic non potest esse melius. Beata etiam virgo Maria, est super omnes choros Angelorum exaltata, & sic non potest esse

bantur hæ conclusiones, quoniā ex prædictis sequuntur. Si enim obiectum diuinæ potētiæ est possibile absolute & hæc sunt de numero possibilium, quod ex eo percipi potest, q nulla apparet contradictio in his, consequens est, quòd hæc possit Deus facere.

¶ Circa tertiam conclusionem dubitatur ex Scoto, & ex Aureolo. Scotus siquidem implicite ī tertio sententiarum. distin. 13. q. 1. tenet oppositum talī ratione. Accepta aliqua determinata creatura ex parte inferiori q sit A, quæritur ascendendo, aut est status ad aliquam supremā, & habetur oppositum, aut non, sed potest procedi in infinitum, & tunc sic: Quanto aliqua creatura magis excedit A, tanto est perfectior, & per consequens creatura quæ in infinitum excedit, est in infinitum perfectior, & ita erit in se intensiue infinita, quod est impossibile. Aureolus vero apud Capreolū in 43. dist. primi, sex me ijs contra hanc cōclusionem innectit valde prolixis, quorum vnum tantum afferam. Primo ergo arguit. Si procederet in infinitū in perfectionibus specificis, superior esset quoddā totale perfectionale respectu inferioris, & consequenter esset cōtinens perfectiones omnium aliarum creaturarū, & consequenter infinitæ perfectionis, quod est impossibile. Prima consequētia tenet, quia superior continet perfectionem inferioris, & adhuc plus. Vltima autē tenet, quia huiusmodi perfectiones apud te sunt infinite. Secundo sic. Processus ad mēsurā est finitus. ergo processus ad superius in specificis perfectionibus est finitus, consequentia patet. ex. 10. Meta. Tertio sic. Vniuersitas specierum

1. lib. 8. Metaph. tex. 10. com. 3.

D.502. D.115. 202. D.292.

In cor. 22.

¶ lib. 8. metaph. tex. 10. com. 3.

¶ Enchirid. 10. ca. 3.

rum creabilium distat a diuina perfectione, sicut finitum ab infinito. ergo est finitæ perfectionis. ergo impossibile est in ipsa, in infinitum procedere ascendendo, patet sequela, quia processus in infinitum secundum perfectionem excedit omnem finitam perfectionem. Quarto. Processus ad vnitatem & totalitatem est finitus. ergo processus iste est finitus. probatur sequela, quia est ad vnitatē & totalitatem vniuersi. Quinto sic. Id in quod primo a Deo incipiēdo descenditur, oportet dari. ergo non procēditur in infinitū ascendendo consequētia nota, & antecedens probatur ex illa maxima Dion. Infima inguntur supremis p media, ita q supremum infimi, attingit infimum supremi, &c. Sexto sic. Deus & infima creatura sunt duo extrema, non distātia in infinitum p modum intercidētis medij, sed per infinitatem alterātis extremi. ergo inter ea non possunt esse infinita media.

¶ Ad euidentiā horum scito, quòd cum hic nō sit sermo nisi de potētia Dei, & possibili absolute, cum dicimus q quæcunque creatura facta, potest fieri alia perfectior, non denotatur ali qua potētia in creatura ad aliā vlteriorem creaturam sit ut in numeris accidit, sed denotatur inconsumabilitas possibilis absolute. Est enim infinitum sicut infinitum materiale, quòd quocunque posito vel accepto semper restat aliud accipiendum. Denotatur quoque inexhauribilitas diuinæ potentiæ, quoniam est infinitæ actualitatis simpliciter, ita q nullo participato actu exhauritur, sed semper restat vlterior exhauriendus actus. vnde ad rationem Scoti facile responderetur concesso processu in infinitum, negando q sequeretur aliqua creatura in infinitum excedens infimam, quoniam inter infimam & quamcunque aliam signabilem, semper est finita distantia, vt patet in numeris. Omnes enim hæ obiectiones adductæ, aut multæ earum in hoc fallūtur, q non discernunt inter processum in infinitum, id est, in aliquod vnum numero infinitum, & inter processum in infinitū, id est nunquam in vltimum, sed semper in aliquod, sic q restet aliud vlterius. Et si bene aduertimus iuxta primum sensum, ly infinitum, est terminus ad quem processus, & habet vim nominis. in 2. autem habet vim aduerbij. & est modus ipsius processus. Nos enim vtimur processu in infinitum iuxta secundum sensum, quoniam nominibus est vtendum vt plures vtuntur, & manifeste patet ex 3. Physi. sic accipi. Arguentes autem accipiunt implicite, vel explicite procedi in infinitum iuxta primum sensum, quod nec somniauimus, nec ex processu in infinitum quem ponimus, sequitur.

¶ Ad primam autem Aureoli obiectionem dicitur, quòd ratio illa peccat tripliciter, primo in hoc, quod modo diximus. Secundo in hoc, quod, q male interpretatur illam propositionem. Perfectio superior includit inferiorem, & aliquid vltra: enim non est vera de perfectionibus ultimarum differentiarum, in nulla quidem intelligentia claudit virtualiter quicquid positiue per sectionis ponit vltima differentia bonis, hoc enim est Dei proprium, vt alibi videndum est. Tertio in hoc, quòd non distinguit inter esse infinitæ perfectionis simpliciter, & esse infinitæ perfectionis in genere. In quo etiam errauit tertia ratio. quoniam si tota vniuersitas creabilium esset, essent quidem infinitæ perfectiones specifice, non tamen essent infinitum ens, quoniam singula & omnia simul essent entia per participationem. Et similiter si essent aliqua una creatura æquivalens omnibus illis, non esset infinitæ perfectionis simpliciter, sed in genere. Sicut si essent infinita animalia, aut vnum animal ex æquivalens, non sequeretur nisi infinita perfectio in genere animalis. Et sic minima intelligentiarū cum sit altioris ordinis forma, esset perfectior omnibus eis, vtpote sub genere animalis.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quòd peccat tripliciter. Primo quia processus iste non est ad mensuram, cum nō sit ad terminum aliquē. Secundo, quia non distinguit inter totalem processum, de quo tamen est tota quæstio, & singulos partiales processus, de quibus non est quæstio, quoniam constat quemlibet esse finitum & ad mensurā materialiter, id est ad rem, quæ si esset, esset mensura. Et hic est tertius error, quòd sci licet nō distinguit inter processum ad mensuram materialiter & in potētia, non naturali, sed logica, & diuina. & mensuram in actu, & vt sic. Tertia quoque ratio tripliciter errat. Primo, quia patet vniuersitatem creabilium plus posse actu accipi, quàm vniuersitatem numerorum. Secūdo in hoc, quod diximus, q æquiparat de infinita perfectione. Tertio in hoc, q non videt, q infra infinitum in genere, finitum autem simpliciter, potest in infinitum procedi simpliciter, quod est intentum. Quarta autem peccat, sicut secunda. Tum quia, processus iste totalis non est ad vnitatem & totalitatē vniuersi, quia nullam habet terminum, vt iam dictum est. Tum quia singuli partiales processus sunt ad vnitatem, & totalitatem vniuersi non nisi in potentia logica & diuina. Tum quia sunt ad huiusmodi vnitatem & totalitatem materialiter & non formaliter, non enim implicat contradictionem, q fierent plures creaturæ absque aliquo vniuerso, per se ex eis resultante.

D.502.

¶ Ad quintam autem patet responsio. Quòd illud dictum Dionysij intelligitur de creaturis inter se, & non de connexione inter creaturam & Deum. Vnde nō datur primum possibile descendendo a Deo, nec vltimum ascendendo ad eundem, & sic vana est quæstio, Vtrum sit finitum vel infinitum. De facto autem semper datur primum factum, quod est perfectionis finitæ. Sexta demum obiectio, seipsam interimit, quoniam infinita distantia ex infinitate alterius extremi, infert necessario infinita intercidentia media, si non actu, tamen in potentia, vt manifeste patet in quantitate continua. Non enim potest intelligi quòd inter lineam infinitam & lineam pedalem, non possint intercidere infinitæ lineæ mediæ scilicet bipedalis, tripedalis, & sic in infinitum.

Vnde consequentia allata nihil valet.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis vigesimæsextæ. Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Beatitudo maxime conuenit Deo. Probatur, Beatitudo est bonum perfectum intellectualis naturæ, ergo maxime conuenit Deo. Antecedens habet duas partes scilicet, q̃ sit bonũ perfectum & q̃ sit intellectualis naturæ, prima quasi per se nota relinquitur. Secunda autem probatur ratione trium conditionũ intellectualis naturæ, scilicet cognitionis sufficientiæ, capacitatis boni, vel mali, & dominii operationum: & secunda quidem respondet bono, prima perfecto, tertia autem vtrique: consequetia vero probatur, quia vtraque pars antecedentis maxime inuenitur in Deo.

¶ *Super quæstio. XXVI. Arti. II.*

TItulus formaliter intelligendus est, ita q̃ est sermo de intellectu, vt intelligitur formaliter distinctus a subsistentia & voluntate diuina. Et quoniam eadem est ratio, vt in corpore dicitur de beatitudine sanctorum, idcirco ad hunc articulũ spectat quæstio illa cõmunis ac trita: Vtrum beatitudo, eõsistat in actu intellectus, aut voluntatis. reliquorum enim beatitudo similitudo quædam diuinæ est beatitudinis.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua q̃sito affirmatiue. Beatitudo attribuẽda est Deo & alijs Beatis secũdum intellectum. Hæc conclusio & probatur & declaratur. probat̃ quitudini, vel felicitati, inquantum aliquis beatitudinem acquisiit; sicut esse terminum generationis accidit enti, inquantum exit de potẽtia in actum. Sicut igitur Deus habet esse quamuis non generetur, ita habet beatitudinẽ quamuis non mereatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus dicatur beatus secundum intellectum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ Deus non dicatur beatus secundũ intellectum. Beatitudo enim est summum bonum: sed bonum dicitur in Deo secundũ essentiam, c Et bonum respicit esse secundum essentiam secundũ Boe. in * lib. de hebdo. Ergo & beatitudo dicitur in Deo secundum essentiam, & non secundum intellectum.

¶ Præt. Beatitudo habet rationẽ finis. Finis autem est obiectum voluntatis, sicut & bonum. Ergo beatitudo dicitur in Deo secundum volũtatem & non secundum intellectum.

¶ Sed contra est, quod Grego. dicit * 32. moralium, Ipse gloriosus est, qui dum seipso perfruitur, accedentis laudis indigens non est. Esse autem gloriosum significat esse beatum. Cum igitur Deo fruamur secundum intellectum, quia visio est tota merces (vt dicit * Augu.) videtur quòd beatitudo dicatur in Deo secundum intellectum.

¶ Respondeo dicendum, q̃ beatitudo (sicut dictum * est) significat bonum perfectũ intellectualis naturæ. Et inde est, q̃ sicut vnaquæque res appetit suam perfectionem, ita & intellectualis natura naturaliter appetit esse beata e. Id autem quod est perfectissimum in qualibet intellectuali natura, est intellectualis operatio, secũdũ quã capit quodammodo omnia. Vnde cuiuslibet intellectualis naturæ creatæ beatitudo consistit d in intelligendo. In Deo autem non est aliud esse & intelligere secundum rem, sed tantum secundum intelligentiæ rationẽ. Attribuenda ergo est Deo beatitudo secundum intellectum, sicut & alijs beatis, qui per assimilationem ad beatitudinem ipsius, beati dicuntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ex illa ratione probatur, quòd Deus sit beatus secundum suam essentiam, non autẽ q̃ beatitudo ei conueniat secundũ rõnẽ essentiæ, sed magis secundum rationem intellectus.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ beatitudo cum sit bonum, est obiectũ voluntatis: obiectum autem præintelligitur actui potentiæ. Vnde secũdum modũ intelligendi prius est beatitudo diuina, q̃ actus d voluntatis in eare quiescentis. Et hoc nõ potest esse nisi actus intellectus. Vnde in actu intellectus attenditur beatitudo.

ARTICVLVS. I.

Vtrum beatitudo Deo competat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ beatitudo. Deo non conueniat. Beatitudo enim secundum Boe.* in 4. de Conso. est status omnium bonorum aggregratione perfectus, sed aggregatio bonorum nõ habet locum in Deo, sicut nec compositio. Ergo Deo non conuenit beatitudo.

¶ Præterea, Beatitudo, siue felicitas est præmium virtutis, secundum Philosophum in * 1. Ethi. Sed Deo non conuenit præmium, sicut nec meritum. Ergo nec beatitudo.

¶ SED contra est, quod dicit Apostolus. 1. ad Tim. vlt. Quem suis temporibus ostendet Deus beatus & solus potens Rex Regum, & Dominus Dominantium.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ beatitudo maximè Deo competit. Nihil enim aliud sub nomine beatitudinis intelligitur nisi bonum perfectum intellectualis naturæ, cuius est suam sufficientiam cognoscere in bono qd̃ habet, & cui competit, vt ei contingat aliquid vel bene, vel male, & sit sũarum operationum domina. Vtrunque autem istorum excellentissimè Deo conuenit, scilicet perfectum esse, & intelligentem c. Vnde beatitudo maxime conuenit Deo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aggregatio bonorum est in Deo non per modum compositionis, sed per modũ simplicitatis, quia quæ in creaturis multiplicia sunt, in Deo præexistunt simpliciter, & vnitè, vt supra dictum est *.

¶ AD SECVNDVM dicendum, q̃ esse præmium virtutis accidit beadem sic. Beatitudo est bonum perfectum intellectualis naturæ, ergo est perfectissimum in intellectuali natura, igitur consistit in intelligendo, ergo tã Deus quàm alij beati sunt secũdum intellectũ. Antecedens & patet ex dictis, & manifestatur ad effectu, quia scilicet intellectualis natura naturaliter appetit esse beata, sicut vnaquæque res suam perfectionẽ. Prima vero consequentia in literã non habetur explicite, sed apposuimus eam ad claritatem doctrinæ, & ex se patet. Secunda autem probatur quia perfectissima in qualibet intellectuali natura est intellectualis operatio quod probatur, quia secũdum eam capit quodammodo omnia. Vltima autem & patet ex se, & quod ad alios probatur, quia alij dicunt beati p assimilationem ad beatitudinem Dei manifestatur autẽ quo ad ly im ellectũ in Deo ex hoc q̃ licet esse, & velle, & intelligere Deo sint idẽ, quia tamen differunt ratione, ideo conueniens est secundum rationem formaliter loquendo, intellectui Dei specialiter attribuit beatitudo.

Circa hæc dicta triplex est q̃s. Prima: vtrum beatitudo naturaliter appetatur. Secunda: vtrum operatio intellectus sit omnium perfectissima. & quantũ valeat ratio hic assignata ad hoc. Tertia: vtrum ipsa consideratio vera sit. hæc omnia dicũtur infra, & habent diuersos opinantes. Et quoniam prima quæstio in quæstione. 82. tractabitur, sufficiat hic scire, quòd natura intellectualis, triplicitèr naturaliter appetit beatitudinẽ. Primo, appetitu, id est inclinatione naturali, & sic verificatur vniuersaliter. Secundo, appetitu, id est actu appetendi naturali simpliciter, & sic verificatur de Deo & beatis. Tertio, appetitu, id est actu appetendi naturali quo ad specificationem actus, libero autem quo ad exercitium eiusdem, & sic verificatur quo ad homines. Experimur enim, quòd respectu beatitudinis non possumus habere nolle, quamuis in potestate nostra sit libere velle, vel nõ velle illum actualiter. Sed de his erit tunc sermo latior.

¶ Secunda quoque quæstio ibidẽ ex proposito tractabitur. & propterea perrãsemus dum nunc est. Circa tamen rationẽ huc illatam aduerte, quòd nobilitatem actus intelligendi supra cæteros non ex obiecto, vt tunc fiet, sed ex modo probat, intellectio enim fit capiendo intellectum, quod cõstat esse omnia. Amatio autem & vniuersaliter volitio, non fit capiendo rem amatam, sed potius eo nouerso. Intellectus enim intelligendo habet intellectum in se: voluntas autem amando quasi exit ad amatum, & cum nobilius sit (cæteris paribus) habere aliquid, q̃ tendere in illud, ideo intellectio ex modo proprio sui generis nobilior est omni alia operatione. Vnde cum Deus essentiam propriam habeat pro obiecto tam intellectus quàm voluntas, & actus intellectus ex modo sui generis sit nobilior, meritò secundum intellectum beatus dicitur, & idem est iudicium de alijs beatis: quoniam ex parte obiecti æqualitas est. Vnde ad tertiam quæstionem descendendo scito, quòd Scotus in quarto, di. 49. q. 4. tenet oppositum, volens beatitudinem consistere principaliter in actu voluntatis, quæ est non delectatio, sed amor: probatque intentum tripliciter. Primo sic. Velle tendit immediate in Deum, vt in finem vltimum. ergo immediatius est vltimo fini, & consequenter primo appetibili quàm intelligere. Secundo. Aut velle est propter intelligere, vel econuerso, aut neutrum propter alterum: sed primum est peruersum secundum Anſel. lib. 2. cur Deus homo, cap. 1. Tertium autem est impossibile, vt patet. ergo relinquitur secundum. ergo amare est finis intellectionis, & consequenter nobilius. Tertio sic. Inter intrinseca summe volendum est aliquod velle. ergo in eo consistit beatitudo. Antecedens probatur, & de appetitu naturali, qui est inclinatio, & de appetitu libero recto, quoniam voluntas plus appetit perfectionem sui in vltimo fine, quàm perfectionem intellectus. Fiunt & multa alia argumenta contra hanc conclusionem, recitata a Capreolo. 49. distin. 4. q. 2. quæ breuitatis causa omitto, præsertim, quia ex dicendis in q. 82. & in solutione horum, omnia quemadmodo patebunt. Scito igitur, quòd valde differt comparere intellectionem & amorem beati inter se & viatoris. Et rursus simpliciter, aut secundum quid, idest secundum hoc genus. Tam simpliciter enim quàm in beato, intellectio melior est & finis volitionis. In viatore autem, dilectio præstat, quia tendit in Deũ secundũ seipsum. Et similiter secundũ quid. idest in ratione agentis seu mouentis primũ tenet locum. Et inde proueniat, quòd secundum voluntatem dicamur simpliciter boni ac mali. Et consequenter quòd actus eius dicatur pessimus & optimus, & quòd tendat in Deum secundum genus nobilissimum causæ scilicet vt finem. eius enim est mouere agens, & quòd sit domina & formaliter liberæ, &c. hæc enim omnia ad nobilitatem secundum quid spectant. Vnde ad primum Scoti patet responsio, quoniam peccat secundum non causam, vt causam: oportet enim immediatius coniungi esse optimo absolute & non vt fini, beatitudo concludenda est, quæ consistit in perfectissimo simpliciter.

¶ Ad secundum quoque iam patet, quòd Anselmus de amore viatoris interpretandus est.

¶ Ad tertium autem nihil omnino valet. Tum quia sicut voluntas naturali appetitu magis vult volitionem, ita intellectus intellectionem: omnis enim potentia tali appetitu tendit in sua

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit beatitudo cuiuslibet beati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Deus sit beatitudo cuiuslibet beati. Deus enim est summum bonum, vt supra * ostensum est. Impossibile est autem esse plura summa bona, vt etiam ex superioribus patet. † Cum igitur de ratione beatitudinis sit, quòd sit summum bonum, videtur quòd beatitudo non sit aliud quàm Deus.

¶ Præterea. Beatitudo est finis rationalis naturæ vltimus. Sed esse vltimũ finem rationalis naturæ soli Deo conuenit. Ergo beatitudo cuiuslibet beati est solus Deus.

¶ SED CONTRA. Beatitudo vltimus est maior beatitudine alterius, secundum illud 1. Cor. 15. Stella differt a stella in claritate. Sed Deo nihil est maius. Ergo beatitudo est aliquid aliud quàm Deus.

¶ RESPON. Dicendum, quòd beatitudo intellectualis naturæ consistit in actu. d intellectus. In quod, duoosunt considerari, scilicet obiectum actus, quod est intelligibile; & ipse actus, qui est intelligere. Si igitur beatitudo consideretur ex parte ipsius obiecti, sic solus Deus est beatitudo: quia ex hoc solo est aliquis beatus, q̃uòd Deũm intelligit, secũdum illud Aug. in * 5. lib. confess. Beatus est qui te nouit etiam si alia ignoret. Sed ex parte actus intelligentis beatitudo est qd creatum in creaturis beatis, in Deo autem est etiam secundum hoc aliquid increatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beatitudo quantum ad obiectum, est summum d bonum simpliciter: sed quantum ad actum in creaturis beatis, est summum bonum, non simpliciter, sed in genere bonorum participabilium a creatura.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd finis est duplex, scilicet cuius, & quo, vt Philosophus dicit, scilicet ipsa res, & vsus rei. e Sicut auaro est finis pecunia, & acquisitio pecuniæ. Creaturæ igitur rationalis est quidem Deus finis vltimus vt res, beatitudo autem creata vt vsus, vel magis fruitio rei.

primo. Tum quia falsum est, quòd voluntate libera, voluntas sibi magis quàm intellectui velit, quoniam actus elicitus ad hoc ab institutore naturæ datus est appetitui animali, vt primo appetat suppositũ. Et propterea si intellectio est maior perfectio suppositi, quàm volitio, recta voluntas manuit intellectionem quàm volitionem.

¶ *Super quæstionis vigesimæsextæ, Articulum tertium.*

IN titulo ly Beatitudo, non est arctandum ad beatitudinẽ Dei, sed simpliciter & absolutè respectu omnis beati interpretandum est.

¶ In corpore duæ sunt distinctiones bimembres cũ tribus cõclusionibus. Prima distinctio est. Beatitudo est duplex. scilicet obiectiua & formalis, quæ est ipse actus. Secunda est beatorum, scilicet & Dei & creaturarum beatarũ. Prima conclusio est. Deus est beatitudo obiectiua omnium beatorum, & ad hoc affertur authoritas Aug. Secunda est. Deus non est beatitudo formalis creaturarum beatarum. Tertia est. Deus est beatitudo formalis suipsius, nec alia ratione probantur, nisi quia actus intelligendi creaturæ est quid creatum, in Deo autem increatus.

Circa secundam conclusionem scito, quòd quidam apud Capreolum in 2. distinct. 3. quæst. 2. impugnant illam, moti tum ex perpetuitate infinitæ visionis beatæ, tum ex impossibilitate naturali infinitorum intensissimarum specierum in eodem intellectu creato, tum ex possibilitate partis affirmatiuæ scilicet quòd ipsa intellectio diuina posset esse æque prælens & intima cuilibet intellectui creato, sicut intellectio creata tum authoritate Aug. & Philosophorum: sed hæc parum valent. Vitio namque beata sanctorum, creatum quid est finitæ perfectionis simpliciter infinitæ vero secundum quid, idest obiectiue; incorruptibilis quoque est vndique secundum potentiam naturalem loquendo, quoniam & ex parte subiecti & obiecti, & connimtionis vtriusq; nulla ad corruptionem potentia est. Nec ex hoc sequitur, animam non tot posse recipere species intensas simul quin plures, visio in primis beata non ponit in numerum cum alijs intellectionibus, quoniam communissimi, altiorisque ordinis est. Datur deinde ilatus in speciebus, ad quas est naturalis potentia & præcipue simul in actu, vt in tractatu de Angelis clarius patebit. Impossibile quoque est operationem vitalem meam non ab intrinseco meo esse, cum in hoc ratio meæ vitæ consistat: esset enim vitalis & non vitalis, & propterea cum beatitudo sit operatio vitalis beatorũ, implicat diuinam essentiam esse illam, & aut antecedens est falsum, aut est sophisma figuræ dictionis, ab æquali præsentia ad modum. Authoritates quoque obiectiue intelligendæ sunt, si vere adducuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis 26. Arti. IIII.

IN titulo, omnis beatitudo distribuit pro omni specie felicitatis. Ly vero in eius beatitudine, non significat substantialem, seu primam simpliciter beatitudinem, de qua in præcedētibus duobus articulis est sermo; sed ſtium potius beatiſ eum, de quo primo articulo tractatū eſt. Ita q̄ sensus q̄ſtionis eſt, vtrū ſ. Deus ſit in talibus ſtu beatitudinis, q̄ omnem habeat felicitatis ſpeciē ac perfectionem.

159 1. cont. cap. viii.

¶In corpore vnica eſt concluſio reſpōſiua quæſto. In diuina beatitudine eminentius præexiſtit quicquid eſt deſiderabile i qualiscunq; beatitudine tam vera quām falſa. Et probatur inductiue in tripli ci genere felicitatis, d contēplatiue, actiuæ, & terrenæ, conſiſtentis in quinque, vt oſtendere patent in litera.

¶Circa contemplatiuam felicitatem aduerte, quòd quidam ex verbis Ariſto. 3. de anima dicentis q̄ intelectus ſpeculatiuus nihil dicit de fugiendo aut proſequendo, ſ reſecant a contemplatiua felicitate omnē delectationem & amorem: gloſſantes, vt potuerunt, admirabiles delectationes decimi Ethi. Sed re vera errare videntur, in communi ſiquidem loquēdo, cōtemplationem rerum excellentiū ſequitur delectatio intellectualis per modū naturalis reſultātiæ, quā operationem optimam cōſequentem natura liſſimo obiecto, neceſſario ſequitur delectatio, vt patet ex celebratis diffinitione. 2. rheto. Nec contra hoc militat auctoritas tertij de anima, quæ de profectatione animaliter non naturaliter loquitur, id eſt, de actu appetitus tanquam eligibili, non tanquam naturaliter concomitante, vt hic actum habet locum, quoniam vitio beata nec practica, nec ſpeculatiua eſt ſed altioris ordinis eminenter vtranque præhabens.

D.710

¶Circa reſiduam felicitatē aduerte hic, q̄ quidā minus penetrātes perfectiones rerum, ac per hoc non aduertentes, q̄ perfectio actiuæ partis conſiſtit in agere, dixerunt q̄ felicitas practica conſiſtit in actu vulūtatis. Littera autem p̄ dictam rationem ponit eam in actione exercitiua, vniuerſali tamen ſ. gubernatione vniuerſi, & merito, quoniam finis practicæ eſt operari.

¶ Super Quæſtionis XXVII. Art. I.

ORdo prætentis tractatus ſatis patet in litera. Vnde ad articulum primum deſcendendo aduerte in tit. illius, Primo q̄ ly

proceſsio, ſumitur communiter, non deſcendendo ad talem, vel talem proceſsionem. Secundo quod ly ſit, ſumitur proprie vt diſtinguitur eſſe contra intelligi, id eſt, eſſe ſecundum rem contra eſſe ſecundum rationem. Tertio, quod ly in, ſumitur proprie, vt denotat modum eſſendi in aliquo formaliter. Quarto quod ly vniuerſaliter, in Deo ſunt ſpiritualiter ſecundum modum ſuum. Et hæc dicta ſufficiant de his quæ pertinent ad diuinæ eſſentiæ vnitatem.

PRACT. DE TRINITATE.

QVAESTIO XXVII.

De proceſſione diuinarum perſonarum, in quinque articulos diuiſa.

CONSIDERĀTIS autem his, quæ ad diuinæ eſſentiæ vnitatē pertinent reſtat conſiderare de his, quæ pertinent ad Trinitatem perſonarum in diuinis. Et quia perſonæ diuinæ ſecundum relationes originis diſtinguuntur, ſequēdum ordinem doctrinæ, prius conſiderandum eſt de origine, ſiue de proceſsione. Secundo de relatiōnibus originis. Tertio de perſonis.

Circa proceſsionem quærūtur quinque.

¶Primo, Vtrum proceſsio ſit in diuinis.

¶Secundo, Vtrum aliqua proceſsio in diuinis generatio dici poſsit.

¶Tertio, Vtrum præter generationem aliqua alia proceſsio poſsit eſſe in diuinis.

¶Quarto, Vtrum illa alia proceſſio poſsit dici generatio.

¶Quinto, Vtrum in diuinis ſint plures proceſsiones quām duæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum proceſsio ſit in diuinis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, q̄ in Deo non poſsit eſſe aliqua proceſsio. Proceſsio enim ſignificat motum ad extra: ſed in diuinis nihil eſt mobile, neque extraneum. Ergo neque proceſsio.

¶2 Præt. Omne procedens eſt diuerſum ab eo à quo procedit. Sed in Deo non eſt aliqua diuerſitas, ſed ſum maſimplicitas, ergo in Deo non eſt proceſsio aliqua.

¶Quo ad tertiū tria dicit, Primo iter parans ad duo proceſsionum genera, vtriuſque erroris cecitatem aperit, ex eo quòd diligenter intuenti, dum vterque ſtuder ſaluare proceſsionem in Deo ſeuter in eo, ſed extra eum proceſsionem ponit, & cauſa ſuit, quia vterque proceſsionem ad extra tantum poſuit. Secundo duplex proceſsionis genus inueniri dicit, ſcilicet ad extra, & ad intra: manifeſtatur hoc ſic, ſicut actio eſt duplex, ſcilicet tranſiens, & immanens, ita proceſsio quædam eſt ſecundum actionem tranſeuntem, & quædam ſecundum immanentem, cum omnis proceſsio actionem ſequatur. ergo quædam eſt proceſsio ſecūdum hanc actionem, quæ eſt intelligere, & probatur hęc ſequela, quia proceſsio ad intra, id eſt, ſecundum actionem immanentem maxime patet in intellectu; quod probatur, quia in quocunq; intelligente ex hoc ipſo q̄ intelligit, procedit cōceptio rei intellectæ ex vi intellectiua, & eius notitia prouenies, nūcupata verbum cordis, & ſignificata verbo vocali apud nos. Tertio & vltimo ponit concluſionem reſpōſiuam, In Deo eſt proceſsio ſecundum emanationem intelligibilem, & probatur ſic. Deus eſt ſuper omnia, ergo ea quæ in Deo dicuntur, ſunt intelligenda ſecundum ſimilitudinē non corporum, ſed intellectualiū ſubſtātiarū, ergo proceſsio nō eſt in eo ſecundū actionem in exteriorē effectum: ſed ſecundū emanationē intelligibilē. Et confirmatur, quia ſic fides catholica ponit proceſsionē in diuinis, prima cōſequentia probat ex eo, quod corpora ſunt iſtrmē creaturæ, intellectus vero ſupremæ, quāmis etiam ipſæ deficiant a diuina ſimilitudine. Secūda vero vt nota in actiue in motu locali & alteratione relinquitur.

Q. 1. art. 3.

¶Circa prædicta plura occurrunt dubia. Primo circa illā propoſitionē: ſecundū actionem immanētem, eſt proceſsio quædā ad intra: vnde enim apud Capreolum 27. diſt. 1. q. 2 patet, arguunt cōtra hoc Scot. Arcolius, Durandus Petrus de Palu. & Gerar. de Carmelo. Et confiſtit vis arguendi in hoc. Inter actionem immanentem & tranſeuntem hoc intereſt, q̄ per iſtā eſt aliquid operatum, per illam nihil. ergo ruit propoſitio fundamētalis in materia de proceſſione diuina. Antecedens patet ex. 9. Meta. & 1. Ethi. conſequentia vero eſt per ſe nota. Et confirmatur inquit Durandus, quia ex ſentire & velle nihil producitur. ergo nec ex intellectione. Et confirmatur addit Gerar. quia cuiuſcunque operationis eſt aliquid operatum illud eſt ea nobilius, actu autem ſecundo immanente nihil eſt nobilius, ergo. Circa eandem propoſitionem aliud occurrit dubium: an ipſa actio immanens, ſit ipſa productio actiua eius, quod procedere dicitur ſecundum ipſam. Scot. ſi quidem in 27. di. 1. q. 2. tenēs partem negatiuam arguit contra hoc tripliciter. Primo ex ratione ia dicta, quia operatio immanens eſt actus vltimus. Secundo, quia ſi intellectio eſſet actio productiua termini, impoſſibile eſſet intelligere eā eſſe & non eſſe illius terminum, vt patet de calefactione & caloreiſed non eſt impoſſibile intelligere intellectionē eſſe abſque termino. ergo. Tertio, quia ſic intelligentia gigneret verbum, & non memoria, quod eſt contra Augu.

¶Circa illam propoſitionem. ſ. Quicunque intelligit ex hoc ipſo quòd intelligit, procedit conceptus intra ipſum, dubium occurrit. Tum quia beati vt ſic, intelligunt Deum, & tamen non formant verbum de eo. ergo falſa eſt dicta propoſitio. Antecedens patet, quia aliter Deus vt obiectum beatitudinis poſſet aliqua ſpecie creata repreſentari, q̄ in 12. q. reprehenſum eſt. Tum quia ſeclusa fide, ſcimus quòd Deus intelligit. & tamen non poſsumus ex hoc probare proceſſionem eſſe in eo. ergo iſta propoſitio eſt credita, & non ſcita, aut intellecta, vel eſt falſa.

¶Circa eandē propoſitionē dubiū occurrit: an cōceptus intellectus ſit aliud ab ipſa actuali intellectione, vt litera vult, an ſit idem quod ipſa. Sco. enim in 27. diſt. prima, oppoſita tenet cū multis aliis a Capreolo recitatis ibidem. q. 2. quadriariā ät diuiſi ſunt impugnatores. Quidam namq; ipſam diſ. ab actu intelligendi tm pugnant. quidam vero cauſam diſtin. ueram. Alii autem cauſam eandem non ueram, ſed impoſitam ſ. ad perfectius repreſentandum uel cognoſcendum. Alii denā in ducendo ad impoſsibile. Et diſt. ipſam quidem Scot. & Durandus conantur infringere ratione & authoritate. Ratio quidem Scoti in 27. diſt. 1. per iram diuiſionis infert uerba nō eſſe a tali intellectionem. Et qñ exclusa uiæ noſtræ in ſecundo dubio addūcta fuit, nunc patet cauſam ia. Durandus autem ibidem argūit ſic. Verbum, ſeu conceptus conſtit. in ratione termini actiui tm, uel alterius, ergo ne dicis proceſſus in infinitum, primum uerbum quod eſt uerbum cordis, eſt ipſa manifeſtatio per eſſentiam, hæc autem eſt ipſa actualis intellectio. ergo. Et confirmatur, quia tale per dictionem extrinſecam reducitur ad tale intrinſece. ergo eadem ratio manifeſtandi

¶3 Præt. Procedere ab alio, videtur rationi primi principij repugnare: ſed Deus eſt primum principium, vt ſupra * oſtenſum eſt. ergo in Deo proceſsio locum non habet.

¶SED CONTRA eſt, quod dicit Dominus Ioan. 7. Ego ex Deo proceſsi.

¶RESPON. Dicendum, quòd diuina ſcriptura in rebus diuinis nominibus ad proceſsionem pertinentibus vtitur. Hanc autem proceſsionem diuerſi diuerſimodè acceperunt. Quidam enim acceperunt hanc proceſsionem ſecundum quòd effectus procedit à cauſa. Et ſic accepit Arrius, dicens filium procedere à patre ſicut primam eius creaturā. & Spiritum ſanctū procedere à patre & filio ſicut creaturam vtriuſque. Et ſecundum hoc, neque filius, neque ſpiritusſanctus eſſet verus Deus. Quod eſt contra id, quod dicitur de Filio 1. Ioan. vlt. Vt ſimus in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus. Et de Spiritu ſancto dicitur 1. Cor. 3. Neſcitis quia membra veſtra templum ſunt Spiritusſancti: templum autem habere ſolius Dei eſt. Alii vero hanc proceſsionem acceperunt ſecundum quòd cauſa dicitur procedere in effectum, inquantum vel mouet ipſum, vel ſimilitudinem ſuam ipſi imprimit. Et ſic accepit Sabellius dicens, ipſum Deum patrem filium dici, ſecundum quòd carnem aſſumpſit ex Virgine, & eundem dicit Spiritum ſanctum ſecundum quòd creaturam rationalem ſanctificat, & ad vitam mouet. Huic autem acceptioni repugnant verba domini de ſe dicentis Ioan. 5. Non poteſt facere à ſe filius quicquam, & multa alia, per quæ oſtenditur, quòd non eſt ipſe pater qui filius. Si quis autem diligenter conſideret, vterque acceptio proceſsionem, ſecundum quòd eſt ad aliquid extra. Vnde neuter poſuit proceſsionem in ipſo Deo. Sed cum omnis proceſsio ſit ſecundum aliquam actionem, ſicut ſecundum actionem, quæ tendit in exteriorem materiam, eſt alia proceſsio ad extra; ita ſecundum actionem, quæ manet in ipſo agente, attenditur proceſsio quædam ad intra. Et hoc maximè patet

non conueniat niſi extrinſece verbo exteriori, oportet fieri reflectionem ad aliquid, quod intrinſece per eſſentiam manifeſtet: hoc autem eſt actualis intellectio, ergo vt prius. Secundo ſic: Quandecunque aliqua virtus eget duabus formis ad operādum, habita vna adhuc eſt in potentia eſſentiali, quia eſt in potentia non ſolum ad operationem, ſed formā ergo ſi ponatur verbū, intellectus in actu primo erit adhuc in potentia eſſentiali. Tertio arguit in 6 diſt. prima, quia duæ formæ eiuſdē ſpeciei eſſent ſ eo dem ſubiecto. Cætera autē quæ contra cauſam diſtinctionis, aut contra poſſibilitatē eius adducuntur, vide ſi vis ſigillatim in Capreolo; ex dictis namque oium ſoluto facillime exercitatis patebit.

2 225 215

Circa aliā propoſitionem, ſ. Cōceptio rei intellectæ ex vi intellectiua, & eius notitia procedit, dubium eſt de quali notitia intelligatur, ſ. habituali, an actuali. Quòd. n. nō veriſificetur de habituali probat Durandus in 27. diſt. prima, q̄ perfectius nō procedit a minus perfecto. intellectus autē cum ſola ſpecie impreſſa eſt verbo ſeu cōcepru. Nec valet ſi dicatur, q̄ licet ſpecies ſit imperfectior conceptu: tñ intellectus cum ſpecie eſt perfectior conceptu: hoc inquā nihil eſt. Tum quia ſicut produceret eſt intellectus cum ſpecie ita producēdum eſt intellectus cum verbo. Tum quia de quali formali principio & termino proceſsionis eſt quæſtio quid eorum ſit perfectius, & nō de eo ad quē, vt patet in actiue in omnibus hic autem conſtat terminum ad, concipeum eſſe nobiliorem ſpeciei, gratia ſpecies non eſt illa notitia aq̄ proceditur. Quòd autem duo ſit actualis notitia, multipliciter probat Scotus in tribus. cuius argumenta omnia coniungit, vt patebit, non ſunt contra nos.

¶Ad primum dubium dī, q̄ differentia inter actionē immanētem & tranſeuntem, non eſt ſic ample intelligenda vt fecit, ſed vel quo ad neceſſitatem, vel quo ad ordinem. Et inter primam gloſſam ſenſus eſt operatio tranſiens habet neceſſario operatum, immanentia autem non neceſſario infert aliquod operatum. & ſic ceſſant obiectiones omnes, vt patet. Et ab hac diuiſione ſigē fatt mās Philoſophi, & manifeſte continet veritatem ex eo. n. q̄ habitus ex frequentatis actibus immanentibus generantur, manifeſte patet non repugnare actio ni immanenti ſi libere opus præter ſe. Inter ſecundam vero gloſſam ſenſus eſt, quòd actio tranſiens habet opus; ſic q̄ ordinatur ad ipſum opus. Actio vero immanens non habet opus, quia non per ſe ordinatur ad opus aliquod: ſed ſi quā do habet opus, illud ordinatur ad ipſam. Et verumque horum accidit in propoſito: quia nec intelligere neceſſario producit conceptum nec quando format ipſum ordinatur ad conceptum, ſed econtrario conceptus ordinatur potius ac perfectionem ipſius: intelligere. Vnde patet reſponſio ad omnia obiecta. Et etiam ad additionem Gerardi: quoniam operatum eſt nobilius, quando operatio per ſe ordinatur ad ipſum, non autem quando eſt potius econuerſo, vt manifeſte patet in actu & habitu.

¶Ad ſecundam dictationem dicendum, q̄ omnes vſi in hoc conuenire, q̄ productio intellectualis verbi eſt dicere intellectus ſecundum Durandum in 27. diſt. prima. Sed differentia opinionum eſt in hoc, an dicere in rōne ſui eſſentiæ actum intelligendi ſolā productionem ſit ne illa ſit aliquis alius actus ſecundus, ſiue relatio ſignificata per modum actus ſecundi. Scot. n. vt patet in 1. diſt. 2. q. vlt. & diſt. 27. & in quolibetis, q. 1. diſtinguit in intellectu duplicem actum ſecundū, alterum qui eſt operatio, & alterū qui eſt productio. & vult, quòd intelligere ſit actus ſecūdus, qui eſt operatio; dicere vero ſit actus ſecundus, qui eſt productio ordinatus quē ſtos duos actus inter ſe, reſpectu eiuſdem principij, ſcilicet intellectus in actu primo, ſic, quòd intellectus primo naturaliter eſt operans quām pro lucens, ſeu dicens: & ſic apud ipſum dicere, ſeu producere verbum non eſt actus intelligendi: quamuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut actus intellectus. Sed quòd hæc positio non sit conueniens, vnica tantum ratione ad hominem, suadetur sic. Causa habens duos effectus inter se ordinatos, ita quòd neuter est alterius causa, sic se habet, quòd essentialior est comparatio vtriusque ad causam, quàm inter se. ita quòd si per impossibile adimeretur primus, non propter hoc neganda est habitudo secundi ad causam: sed intellectus in actu primo, est vt causa habens hos duos effectus, s. intelligere & dicere, ordinatos inter se, ita q neutrum est causa alterius: ergo si per impossibile subtraheretur intelligere, nó propter hoc sequitur quòd subtrahatur dicere: & sic ista cõditionalis est possibilis, si intellectus non intelligeret, diceret: quod manifeste implicat cõtradictionem: quid enim diceret si nihil cõsideraret?

Maior est ipsius Scoti in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 3. minor autem est eadem in locis prædictis. Impossibilitas autem ex hac exclusionis est euidens. S. Th. autem vbique tenet, quòd dicere est intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita quòd vtrumque horum est de eius ratione. Et si diligentius verba huius articuli considerentur, intellectio ipsa est productio conceptus non eundo pro nunc, an omnis intellectio sit productio verbi, an non. Dicit enim expresse litera, quod per actionem immanentem, quæ est intelligere, concipitur seu verbum procedit: nulla ergo remanet apud ipsum actio alia ab intelligere quæ sit actio, seu productio conceptus. Si enim tertium actionis genus intenderet, processus hic totus rueret. Fuit autem contra hanc positionem obiectiones bifariam. Aliæ enim intendunt, quòd intelligere non est actio productiua: aliæ vero q dicere non est intelligere, & primæ quidem aliàs fuit, mouendo dubitationem, reliquæ autem, quoniam notionalia innituntur, in quæstione. 34. vbi de verbo specialiter tractabitur, soluentur. Hic enim in communi est sermo. Et quoniam principium est, prolixũ esse deget secundum Platonis præceptum: quatenus ex principijs bene discussis facilior sit ad reliqua aditus.

In corp. ar.

¶ Ad primam ergo obiectionem Scoti ex dictis iam patet responsio: quia ideo operatio immanens dicitur, & est actus vltimus & quia non necessario producit opus, & quia si producit illud, in intellectu, cuius actio, s. intelligere manet in intelligente. Quicunque autem intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua prouenies, & ex eius notitia procedens. Quam quidem conceptionem vox significat: & dicitur verbum cordis, significatum verbo vocis. Cum autem Deus sit super omnia, ea quæ in Deo dicuntur non sunt intelligenda secundum modum in similarum creaturarum, quæ sunt corpora, sed secundum similitudinem suprem arum creaturarum, quæ sunt intellectuales substantiæ, a quibus eti am similitudo accepta deficit à repræsentatione diuinorum. Non ergo accipienda est processio secundum quòd est in corporalibus, vel per motum localem, vel per actionem alicuius causæ in exteriorem effectum, vt calor à calefaciente in calefactum; sed secundum emanationem intelligibilem, vtpote verbi intelligibilis à dicente, quod manet in ipso. Et sic fides catholica processionem ponit in diuinis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de processione, quæ est motus localis, vel quæ est secundum actionem tendentem in exteriorem materiam, vel in exteriorem effectum; talis autem processio non est in diuinis, vt dictum * est.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd aliquam operationem esse actionem productiuam termini, contingit dupliciter: vno modo necessario, alio modo permissiue; & quòd conditionalis assumpta a Scoto non est vera in actione productiua permissiue, qualis est intellectio, vt in solutione primi dubij dictum est.

¶ Ad tertium autem dicitur quòd æquiuocatur, intelligentia enim apud Augustinum, non dicit verbum vt principium formale, seu actiuum vt quo. sed memoria: cum hoc tamen stat quòd aliqua intelligentia sit ipsa dicibilis verbi, vt nos dicimus.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd ly quicunque, distribuit tantum pro hominibus viatoribus. intendit. n. ex his, quæ in nobis videntur, eleuare ad intuibilia & incomprehensibilia Dei. Nos enim intelligendo semper conceptum aliquem formamus adæquatum, vel inadæquatum actui primo: perfectum vel imperfectum &c. Vnde ad obiectiones non est aliter respondendum, sed concedenda est earum cunctusio scilicet, quòd non oportet omnem intellectum in actu proferre verbum, & non solum in Deo & Beatis, sed etiam in intelligentijs quo ad intellectionem suipsius hoc verum videtur. Beatus etiam verbum partiale, non autem adæquatum vnioni proferre potest, plus enim videt quàm dicere possit quocunque creato verbo. Angelus autem seipsum per seipsum etiam obiectiue præsentialiter habens, vane verbum formaret de se sibi. Vnde vniuersaliter de omni intellectu loquendo, illa propositio. Quicunque intelligitur &c. credita est, non scita.

¶ Ad quarum dubitationem, licet multi cum Sco. in 27. distin. 1. respondeant affirmando identitatem conceptus, & actualis intellectionis cuiusdam primo genitæ &c. S. Tho. tamen, vt expresse habetur in 1 ma, q. 2. 4. art. 2. ad secundum tenet conceptũ esse aliud ab actu intelligendi, vt terminum ab eo cuius est terminus.

¶ Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd in parte intellectiua præter potentias actus, & habitus ponitur actus essentialis, qui dicitur intellectio. Secundo, vt obiectum actus secundi habeatur præsens ipsi actui obiectiue. Obiectum. n. intellectus duplici ter potest esse præsens intellectui. Primo, vt cõprincipium actus intelligendi, & hoc fit per speciem intelligibilem. Secundo, vt obiectum obiectum enim vt obiectum, non significat causam, vel principium actus, sed terminũ actus: & hoc oportet fieri per conceptum; qui verbum

¶ Ad rationem autem Scoti in oppositum non oportet aliter respondere, satis factum est enim illi in secundo dubio.

¶ Ad Durandum autem dicitur, q prima ratio sua peccat quadrupliciter. Primo, in fundamento: quia esse manifestatiuum, quamuis sit de ratione verbi, non tamen vt differentia eius constitutiua, cum conueniat etiã non verbo, vt patet si intelligamus Deum quo ad absoluta tantum, vt philosophi faciunt: omnia siquidem manifestari intelligeremus simplici intellectione absque conceptu. Secundo, q a ratio manifestatiui cum ad manifestatum sit, relationem tantum rationis dicit. Vnde inferius dicet q Pater manifestat se & Spiritum sanctum, & omnia suo verbo. Tertio, q a esse manifestatiuũ nó qualitercunq; cõuenit verbo: sed esse manifestatiuũ expressum ab alio vt infrà in fine patebit. Vnde nõ oportet fieri reductionem ad manifestationem simpliciter per essentiam, sed ab alio expressam. Tale autem non est intellectio, quam vt in 34. q. manifestat: constat non includere esse ab alio. Quarto, quia nisi abutamur vocabulis, si verbum est manifestatium rei dictæ, manifestatio consequenter nihil aliud est quã ipsa prolatio verbi. Constat autem q verbum non debet reduci ad prolationem eo ordine reducendi, quo participans reducitur ad per essentiam, de quo loquitur arguens. Reducendum est igitur verbum extra ad interius tanquã dependens ad id, a quo dependet: & inter ipsa verba cordis quodlibet creatum reducitur ad diuinum, quod solum est per essentiam, iuxta illud. Et Deus erat verbum.

261 4. cont. ea. 10. & 11. & opusc. 3. ca. 32.

Art. præced. Q. 7. ar. 1. & q. 11. ar. 4.

Q. 14. ar. 2.

¶ Ad secundam respondetur, q maiõr non est vera, nisi vtraque forma sic præuia actui: conceptus autem est forma non præuia, sed terminans actum vt patet ex dictis.

¶ Ad tertiam vero dr, q conceptus, & actus, & species, non sunt formæ eiusdem speciei in essendo, sed species est completiuũ subiecti, actus est esse, conceptus obiectum: licet in repræsentando, seu attingendo, i. obiectiue, omnia sint eiusdem rationis tanquam partialia concurrentia ad vnum complemum esse in actu tale, &c.

¶ Ad quintam dubitationem dicendum est, tres esse huc opiniones. Prima est, q notitia, quæ concurrit ad productionem conceptus seu verbi, vt forma qua agens agit, est actus secundus, s. intelligere: & hanc viam videtur sequi Henricus. Secunda est, q talis notitia est velut actus primus tantũ. Hanc viam videtur sequi Scotus in 1. dist. 2. q. 7. Tertia est, q necessario est notitia per modum actus primi, contingenter tamen est quandoque actualis intellectio: & hæc est via San. Tho.

¶ Ad cuius euidentiã sciro ex q. de ve. q. 4. ar. 2. q notitia, a qua procedit conceptus potest esse triplex: iuxta triplicem modum, quo causat in nobis actualis notitia. Prima est quasi habitualis. s. per modũ actus primi: sic. n. intelligere ex actu primo. Secunda est notitia cõplexa principiorum: sit enim ex ipsa scire. Tertia est simplex intelligentia prioris quidditatis: sit enim ex ipsa notitia posterioris. Et quoniam hi vltimi modi talem conceptũ recipiunt, & non conceptum ab olute, ideo absolute loquendo & per se. cõceptus a notitia per modum primi actus procedit tantum: talis tamen conceptus potest alium de procedere: vnde non oportet hic multum solicitum esse.

¶ Ad rationem tñ Durandi dicendũ est, q species, seu habitus, & actus dupliciter cõparari possunt: Vno modo quo ad modũ essendi & alio modo quo ad specificationem. Inuenitur enim vtrumq; horum in eorum quolibet. Si cõparentur primo modo, sic actus est nobilior habitu, seu specie, vt dr 1. Ethico. & ratio est: quia actus est simpliciter actus, illa vero habent esse mediũ inter actum & potentiam: & hoc nihil aliud est quàm dicere, q ex res cognita nobiliori modo adest animæ, cũ adest actu secundo, q eum adest habitu seu actu primo: & anima nobiliori modo se habet cum actu attingit res, q cum habitu. Nec actus quo ad modum essendi prædictum producitur a specie, sed ab intellectu. Si aũt comparentur secundo modo, sic respectu eiusdem obiecti loquendo, pariter nobilitatis sunt: & sic actus adæquatus speciei manet ab ea quasi effectus a causa vniuoca: habet. n. actus q sit talis a principio formali, quod est species, vt accidit etiam in alijs. Et sic patet solutio rationis Durandi: quæ non solum contra nos, sed & contra ipsum Arist. militabat.

¶ Circa secundam consequentiam ad conclusionem principalẽ dubium occurrit, eo q s. filium est q processio secundũ actionem ad extra sit propria infimis creaturis s. corporalibus. Manifestũ est enim q ipsæ in tellectuales substãtiæ procedunt a Deo secundum actionẽ ad extra, & sic processio cuius literæ falso videtur inniti fundamento.

¶ Ad hanc dubitationem breuiter dicitur, q processe re secundum actionem ad extra, cõputari videtur in lineã inter processiones corporales, non ex ratione, q ipsa in corporalibus cõsummatæ, sed quia est adeo cõis, vt etiã in corporibus inueniat, & in ipsis corporalibus manifestius reluceat. Valde. n. videtur oportet esse processionem, quæ rei omni quantumcunque infimæ conuenit, propter quod in proposito, vbi graduantur processiones, inter corporales tanquam infimas, merito computari est & excluso a proprio processionis modo inueato in substantijs intellectualibus, quæ supremum tenent locum in vniuerso.

567

¶ In responsione ad tertium, cane ne sis præceps, colligendo ex verbis istis in ratione primi principii claudi realem processionem: quam ponit fides absolute, sed quomodo hoc intelligatur, in ferius quæst. 45. art. 6. patebit.

¶ Super quæstionis 27. Arti. II.

Titulus de generatione formaliter intendit, & clarior erit in corpore.

¶ In corpore duo facit. Primo distinguit prædicatum quæstionis. i. generationem. Secundo respondet quæsito affirmatiue.

¶ Quo ad primum, distinguit, describit, & comparat generationem. Distinctio est, generatio dupliciter, s. communiter & propria viuentibus. Descriptio vera membrorum est. Generatio cõis mutatio de non esse ad esse, vt patet. 5. Phys. Generatio propria viuentibus, (quæ natiuitas proprie dicitur,) est origo viuentis, a viuente cõiuncto, secundum similitudinem eiusdẽ naturæ. Comparatio demum est, quo ad separabilitatem & cõiunctionem vtriusq; cum enim constet, q prima separatur a secunda, & rursus q in viuentibus, quæ apud nos sunt, vtra q; simul concurrit: ea ratione, quia exeunt de potentia ad actum, de necessitate sequitur q si aliquod viuens nascitur absq; exitu de potentia ad actum, q ibi generatio secundi separatur a prima.

¶ Circa diffinitionem natiuitatis, sola illa particula cõiuncto, obiicit: aliqualiter est. eius tamen expositionem prolixam habes in 4. cont. Gentes. c. 11.

¶ Quo ad secundum, conclusio respondeo est. Processio verbi in diuinis habet rationem generationis, secundo modo. Ita probatur, sigillatim probando tali processioni conuenire quatuor conditiones integrantes rationem naturitatis. Quod enim sit operatio viualis, patet ex actione intelligibili. Quòd vero a principio cõiuncto, patet ex articulo præcedente: & præcipue in responsione ad secundum. Quòd autem si secundum ratio eam similitudinis, probatur: quia conceptio intellectus simulatio est rei intellectæ. Quòd demum sit in eadem natura, probatur: quia in Deo idem est intelligere & esse: & sic non solum infertur conclusio, sed etiam ipsius corollarium, scilicet quòd verum procedens in diuinis est filius.

¶ Circa rationem vltimi dicti in litera, s. q ideo verbum diuinum procedit, vt res eius sit eiusdem naturæ cum Deo, quia ibi intelligere est esse. Aduerte q hæc rõ pluries in hoc opere repetita in 4 contra Gentiles ca. 11. exponitur: & dr, q tenet pro tanto, quia in communi loquendo, esse conceptus seu verbi, est intelligi, & præterea vbicunq; intelligere q s identificat ipsi intelligi, est accidens, ipsum quoq; verbum est accidens, vbi aute intelligere est esse dens, ipsum quoq; verbum est substan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantiale, ibi quoq; verbum est substantia: & quia sic est in diuinis, ideo verbum diuinum est substantia diuina. Conceptus autem omnium creaturarum intellectualium sunt accidentia.

¶Sed circa hanc rationem, dubium occurrit ex duplici capite. Primo ex eo quod intelligi, nihil ponit in re intellecta: & consequenter non pót esse reale esse ipsius conceptus. Secundo, quia actus intelligendi distinguitur realiter a conceptu: & secũdum hãc viam est ipsum esse intellectus in actu perfecto, igitur non potest esse ipsum esse conceptus.

¶Ad euidentiã horum sciendum est, q̃ quia verbũ vt verbũ est ipsum intellectũ in actu interiori, hęc tria. Ex eo enim quòd est intellectum in actu sequitur ergo esse eius vt sic est intelligi: vt patet inductione de viso in actu, & relato. Ex eo vero q̃ est interius intellectum, id est, in quo res intellecta actu intelligẽdi exprimitur, sequitur, ergo esse eius est sic intelligi, vt s. intelligatur in quo &c. Sic autem intelligi est aliquod esse reale, quoniam est esse expressũ actu similitudinem obiecti. Ex eo vero quòd est sic obiectum in actu, habet quòd sit vnum de concurrentibus ad perfectionem actus intelligendi. Et cõsequenter q̃ intellectio, quæ est ipsum esse intellectus in actu, ac per hoc est esse omnium concurrentium ad perfectionem intellectus in actu, sit esse ipsius verbi.

¶Vnde ad primam obiectionem dicitur, quod licet intelligi nihil ponat in re intellecta: intelligi tamen sic, id est, vt proprium interius intellectũ aliquid reale ponit, nõ in re intellecta vniuersaliter, sed in re intellecta, sic ideõ, secundum esse quod habet interius in conceptu.

¶Ad secundum vero dicitur, q̃ intellectio est esse, & intellectus, & species intelligibilis, & verbi: diuersimode tamen, quia intellectus & species est esse vt intelligere: verbi autem in intelligi, illorum quasi principium, illius vt terminũ. illorum quasi vnius cõpleti subiecti, illius, vt obiecti. Vnde nullum inconueniens sequit, si quis putet eodẽ esse non posse distincta realiter existere: qd̃ falsum esse patet in materia, forma, & cõposito.

¶Circa rationem generationis applicitæ ad diuinam processionem dubium occurrit ex Aureolo apud Capreolum in 9. dist. primã. Arguit. n. sic. Si diuina processio prædicta ratione diceretur: generatio: de sequerentur duo impossibilia. Primum est, q̃ filius non esset eo verbum quo filius & econtra, contra Aug. 7. de Trin. c. 4. & tenet sequela: quia nec generatio verbi in nobis est generatio substantiæ viuæ, nec generatio filij apud vos est generatio verbi. Secundum, est quòd processio Spiritussancti esset generatio. Et probatur sequela: quia sibi competit tota illa definitio. Sed ad hæc facilis est responsio, negando vtrunque consequentiam: nec probatio primæ aliquid valet, quia in nobis filius non procedit per actionem transeuntem, & verbum per operationem, quæ est accidens, in Deo autẽ nihil horũ locum habet. Quare autẽ proprietas filij ex primatur etiã verbi nomine, in 34 q.ar.2.ad tertium patet. Probatio quoq; secundę cõsequentiæ falsum assumit, quoniam, vt in ar.4. ex proposito tractabitur, deficit illa conditio per modum similis.

¶In responsione ad tertium notato autẽ verba in calce illius, s. in ipsa perfectione diuini esse continentur & verbum, &c. Perspicue. n. apparet hic qd̃ nulla est distinctio formalis actu in essentiam diuinam & proprietates personales, & attributa, & reliqua q̃ in Deo formaliter sũluantur, ipsam perfectio diuini esse si secundum se (vt sic licet loqui) dissiuiretur, hæc omnia in se cõcluderet, & propterea omnem huiusmodi distinctionẽ in Deo non nisi virtualiter, in intellectu vero secũdum rationem ponito.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sit in diuinis alia processio à generatione verbi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ non sit in diuinis alia processio à generatione verbi. Eadem enim ratione erit aliqua alia processio ab illa alia processione: & sic procederetur in infinitum: quod est inconueniens. Standum est igitur in prima, vt sit vna tantum processio in diuinis.

¶2 Præt. In omni natura inuenitur tantum vnus modus communicationis illius naturæ. Et hoc ideo est, quia operationes secundum terminos habent vnitatẽ & diuersitatem. Sed processio in diuinis non est nisi secundum cõmunicationem diuinæ naturæ. Cũ igitur sit vna tantũ natura diuina (vt supra* ostensum est) relinquitur q̃ vna sit tantum processio in diuinis.

¶3 Præt. Si sit in diuinis alia processio ab intelligibili processione verbi, non erit nisi processio amoris: quæ est secundum voluntatis operationẽ. Sed talis processio non potest esse alia à processione intellectus intelligibilis: quia voluntas in Deo non est aliud ab intellectu, vt supra* ostensum est. Ergo in Deo non est alia processio præter processionem verbi.

¶Sed contra est, q̃ Spiritus sanctus procedit à patre: vt dicitur Io. 15. Ipse autem est alius à filio, secundum illud Ioan. 14. Rogabo patrem meum: & alium paraclitum dabit vobis. Ergo in diuinis est alia processio præter processionem verbi.

¶Respon. Dicendum, q̃ in diuinis sunt duæ processiones. s. processio verbi, & quædam alia. Ad cuius euidentiam considerandum est, q̃ in diuinis non est processio nisi secundũ actionem, quæ non tendit in aliquid extrinsecum, sed manet in ipso agente. Huiusmodi autẽ actio, in intellectuali natura est actio intellectus, & actio voluntatis. Processio autem verbi attenditur secundum actionem intelligibilem. Secundum autem operationem voluntatis inuenitur in nobis quædã alia processio. s. processio amoris, secundum quam amatum est in amante, sicut per conceptionem verbi, res dicta, vel intellecta, est in intelligente.

¶Super q. 27. Art. III.

IN titulo ly alia, significat veram alietatẽ, & p̃ly sit. oportet q̃ significet alietatem realem, non. n. est vera alietas processionem realium, nisi sic realissly in diuinis, sumit sicut in 1. ar. declaratũ est, & eodẽ mõ est intelligendũ in singulis illius quæstionis articulis, ne oporteat idem plaries repetere.

¶In corpore vna est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. In diuinis præter processionẽ verbi est alia processio, quæ est processio amoris. Et probatur sic. In natura intellectuali apud nos, præter processionẽ verbi secundũ actionem intelligibilẽ, est alia processio. s. amoris secundũ operationẽ voluntatis. ergo in diuinis pter processionẽ verbi est alia processio, &c. Antecedens probat ex apportionali, q̃ sicut per conceptionẽ verbi intellectũ est in intelligente, ita per processionẽ amoris amatũ est in amante. cõsequentia vero probat, q̃ in diuinis non est processio nisi secundũ actionẽ immanentẽ naturæ intellectualis, q̃ constat esse hãc duplicẽ intellectus & voluntatis.

¶Circa hoc occurrit primo dubiũ, simile dubio moto circa processionem verbi. an. s. per actum voluntatis procedat aliquid in ea tanq̃ terminus eiusdem. Et præter cões rationes ex parte actionis immanentis sunt aliæ ex propriis voluntatis. Vt enim primo contradicere hoc ipsimet S. T. in q. de ve. q. 4. ar. 2. ad septimũ, vbi dicit, q̃ in voluntate nihil procedit nisi per modum operationis, & quod

& quod secus est in intellectu. Secundo, contra hoc arguunt tam Sco. quam alij, tenentes amorem productum esse actum amandi, vt spiratum: quemadmodum verbum tenent esse actum intelligendi gentium, magisq; authoritatibus arguunt, quam rationibus. Omnes autem authoritates & rationes huc tendunt, quòd Spiritussanctus est amor: amor autẽ actus est amãdi.

¶Circa illa verba, secundum quã amatũ est in amãte, dubium occurrit ex Aureolo apud Capreolum, 1. dist. 1. Is. n. multis argumentis nititur hoc impugnare, & simpliciter, & ad hominem. Verumtamen omnia eius motiua i hoc consistunt, amor, seu impulsus volũtatis, consistit in tendentia ad rem amatam, & non in similitudine illius: ergo per processionem amoris nõ fit amatum in amãte: sed econuerso, amans trahit, transformatur, & est in re amata: iuxta illud Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, q̃ quia ea quæ sunt volũtatis, minus nota minusq; nominata sunt, ex his quæ in intellectu apparent, proportionaliter ea q̃ in voluntate sunt, author definiuit: ita q̃ quemadmodum intelligendo formamus conceptum, ità amando inclinationem quandam in amatum facimus intus: quæ quia nomine caret, amor, impulsus, inclinatio, affectioque vocatur. Verum inter intellectum, & voluntatem non solum differentia est in hoc, q̃ terminus illius est similitudo, illius autem affectio: sed etiam in hoc, q̃ res quæ in intellectu est terminus, habet modum & nomen termini, vt patet de verbo & conceptu. Res vero terminans in voluntate, licet secundum rem sit terminus, nec modum tamen, nec nomen habet termini, quoniam & est & significatur vt in aliud tendens: constat autem q̃ in aliud tendere, cõditio est non termini, sed viæ. Et propter hanc rationẽ, scripta sunt verba illa in q. de ver. vt patet diligenter totam responsionem conferenti ac penetranti, vnde nihil officiunt proposito. Et ex eadem radice patet responsio ad reliqua obiecta in 1. dubio: penuria siquidem vocabulorum, amoris nomen ad eius terminũ extendit.

¶Ad secundam autem dubitationem dicitur, q̃ argumenta in duobus peccant. Primo in hoc, quòd non videat tertium modũ essendi in, præter per essentiam & similitudinem, s. per inclinationem seu affectionem, quomodo esse deorsum est in graui, & esse sursum in leui: hic. enim vt in 4. contra Gent. cap. 19. explanatur: tertius est modus: & iuxta hunc amatum est in amante, vt de se patet. Secundo in hoc, quòd non librando quid sit amatum esse in amante, putant hanc consequentiam valere, Amatum sit a voluntate in amante, ergo amatum trahitur ad amantem: cum tamen nihil valeat: quia amatum non aliter fit in amante nisi secundum affectionem amantis in amatum: & consequenter ex hoc ipso quòd fit, trahitur, transformatur, impellitur amans in amatum obiectiue. Et sic in eo est. Patereque facile poterat hoc ex ipsa amati ratione. Amari enim non est trahi, sed trahere amantem: & consequenter fieri vt amatum, non est fieri vt trahitur, sed vt trahens: ac per hoc si aliquid fit in voluntate vt amatum: non fit vt tractum ad ipsam: sed econtrario vt trahens ipsam. Et hoc modo fatemur similitudinem proportionalem literæ inter intellectum & voluntatem currere. s. quo ad hoc q̃ literæ inter intellectum & voluntatem est in amante, sicut ibi fit res intellecta, ita hic res amata, sed diuersimode: vt dictum est, & amplius dicetur inferius.

¶In responsione ad secundum aduerte, q̃ responsio consistit in hoc, q̃ maior illa non tenet in natura infinita identificante sibi omnia; quamuis inueniatur vera in alijs: quia finitæ sunt, & proterea ex eis assumpta est velut minima.

¶In responsione ad tertium nota duo. Primum est, q̃ tertium argumentum intendebat concludere non esse maiorem distinctionem inter has processiones, quam sit inter intellectũ & voluntatẽ, & consequeter, sicut inter intellectum & voluntatem in Deo non est vera alietas, ita nec inter processiones. Responsio autem intendit ostẽdere, q̃ distinctio inter processiones est maiorismo q̃ inter eas est alietas. Hãc idẽ tit ae intellectus & voluntatis: & hoc propter ordinem originis inter eas: qui tamen orit ex rationibus principiorum. s. intellectus & voluntatis: inter quæ non est talis ordo. Ita q̃ est distinctio in principiatis: & non est in principijs, & ex rõne ipsorum principiorum est ordo originis, non in seipsis, sed in processionibus secundum ipsa: & hic alietas processionum quæ hic: in corpore articuli implicite tãtum determinata, hic explicite manifestatur ex ordine originis.

¶Secundum ad tertiũm hic est, quod in litera dicitur, quòd de ratione amoris est, quòd procedat a conceptione intellectus, & consequenter in diuinis, quòd processio sit à processione. Est enim primo hic dubium an sit de ratione processionis amoris in primo modo dicendi per se, an in secundo. Et & rursus dubium, an de ratione amoris sit procedere a verbo in quamum verbum, an solum inquantum verbum est res intellecta. Est & tertio dubium, an præfatus ordo originis sit præcise id, quo realiter distinguuntur ipsæ processiones, ita quòd seclusio ipso non esset realis inter eas distinctio. Sed quoniam in q. 36. art. 2. discutienda hæc sunt, vbi melius quoq; intelligentur post tractatum personarum diuinarum, ideireo hic pereuntseamus.

¶Quinque tamen nullo pacto prætereunda censui. Primum est, quòd constat quòd accipiendo conceptum pro re concepta, seu cognita vt sic, processionem amoris oportet esse a conceptu. Incognita enim ne quaquam diligere possumus: & propter ea in litera quasi per se notum dicitur, quòd de ratione amoris est oriri a conceptu. Secundum est quòd res cognita est causa amoris in genere causæ efficientis: quod ex eo patet quod in litera dicitur, quòd amor habet ordinem originis ad conceptum.

¶Constat enim ordinem originis in proposito ordinem esse secundum modum efficientiæ, consonantiæ huic sententiæ illud Anco. in 12. metaph. com. 36. Balneum in anima est agens desiderium, &c.

¶Tertium est, quòd quamuis amor oriatur effectiue a duobus, scilicet a voluntate, & a re amabili cognita, sicut & verbum ab intellectu & intelligibili vnà cum intellectu: magna tamen differentia percipienda hic est. Conceptus enim producitur ab vtroque in vt vnius efficientis completi, & in ratione rei. Amor autem producitur a voluntate & re amabili cognita, non vt integrantibus vnum agens, sed vt e diuerso, ac diuersis rationibus concurrentibus: A voluntate enim oritur in ratione rei, Ab amabili autem in ratione cogniti. Amabile enim vt cognitum amorem parit, voluntas autem vt talis res. Et hæc pro nunc sufficiant pro fundamentis dicendorum de amore & Spiritusancto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quartum est, q̄ Sco. in 1. dist. 13. ex illo verbo, ordinis, intellexit hunc locum de dist. processionem secundum prius & posterius & impugnant tripliciter. Primo, quia ista non est prima distinctio p ocessionum, nam ideo illa prior, hæc posterior: quia illa est talis & est talis. Secundo, quia processiones diuinæ sunt relationes. Relationes autem non distinguuntur primo q̄ alias relationes.

¶Tertio, quia istæ relationes ordinis sunt aliæ a relationibus originis: quod probatur, quia sunt inter alia extrema. Nã relatio originis est inter prodūctū & ꝓducens, relatiue ro ordinis est inter originem & originē, male ergo exposita ē litera. Sed de hæc facilis est responsio: ex ipso. n. progressu istius tractatus apparet sensus literæ simul cū ratione: quare sic quasi diminutæ locutus sit hoc in loco author: manifestabit. n. enim inferius, q̄ in diuinis non est ordo nisi originis: & quòd ille non includere dationes prioris & posterioris. Et propterea distinctio ordinis hic posita male exponitur est, pro distinctione secundum prius & posterius: q̄n. est distinctio originis. Et si contra hoc dicat q̄ ista distinctio nõ est prima de distinctione reali loquendo, negat assumptũm. vt inferius patebit, solæ relationes originis reliter distinguũtur in diuinis: de formali autem distinctione iã patet responsio ex corpore articuli, & ex articulo sequenti: quòd. s. distinguuntur vna per intellectum, alia per voluntatem. Vnde nec ordo non addit super ipsas origines alias relationes, vt secunda obiectio vult. Nec est verum q̄ alia sunt secundum rem extrema relationum originis & ordinis: quoniam productio & eius passiua origo in diuinis, sunt vnamet relatio eademque ore cessio illius est a processione ipsius - quod est oriri ab illa. Tacuit autem author hic, hæc, quoniam more suo a magis vniuersalibus ad minus vniuersalia suo loco tractanda procedit: ordinem hic, ordinem deinde specificabit originis.

¶Quintum est, q̄ argumenta Scoti ibidem contra tenentes processiones istas distingui penes principia distincta secundum rationem. s. puta intellectum & voluntatem, non sunt contra viam nostrã: quoniam non militant nisi contra tenentes quòd distinctio realis processionum pendet ex distinctione rationis principiorum, quod alienum est a doctrina S.T. Quamuis. n. (vt in litera dicitur) ex ratione intellectus & voluntatis nascatur harum distinctio, non tamen distinctio harũ oritur ex distinctione illorũ. Aliud est. n. dicere, ex intellectu & voluntate seu ex rationibus eorum, & aliud est dicere ex distinctione ipsorum: primum enim significat ipsum Deum seu rem realem: secundũ vero eius rationis.

¶ Super Quæstionis 27. Art. IIII.

IN titulo aduerte diligenter ly generatio. Cum enim in præcedenti arti. determinatum sit, q̄ processio amoris non est processio verbi, & in 2. art. determinatum fuit quòd processio verbi est generatio: absque quæstione liquet quòd processio amoris nõ est illa generatio, quæ est processio verbi: & consequenter constat, quod processio amoris realiter distinguitur a generatione illa in diuinis, & de his non hic est quæstio. Vnde nil aliud hic quæritur, nisi. vtrũ amoris processioni in diuinis conueniat ratio formalis generationis. Et sic diligẽter perscrutanti apparet, q̄ sicut præcedens titulus quæsiuit distinctionẽ realẽ processionis, ꝓcessione ita, hic quærit formalẽ non secundum quãcunque rationem, sed secũdum rationẽ generationis. Et vere restabat hoc quærendum: quoniam stabilitis processionibus verbi & amoris in diuinis, & q̄ illa est generatio & aliud filius: oportebat inquirere ac decidere an ista quoq; sit generatio. & consequenter iste quoq; filius, an nõ. Et hoc est quod quæritur.

¶In corpore duę sunt conclusiones, prima est directe respõnsiua quæstionis. Processio amoris in diuinis non est generatio. Secunda est rõnsiua inẽcto. Procedens in diuinis per modum amoris procedit vt spiritus. Antequam tamen probentur cõclusiones, aduerte quòd licet quæstio vnum fuerit, ad perfectionẽ tamen doctrinæ probatio nõ solum quæsito sufficit, sed etiam intenta differentiæ quasi constitutiæ ipsius processionis satisfacit: Ita. q̄ si mul manifestatur in litera, & q̄, & quare processio amoris non est ġtio, & q̄ quæ sit dfia eius cõstitutiua: qua differt a ġnatione, & est spiratio.

¶Probatur ergo directe primo prima conclusio ex differentia inter intellectum & voluntatem sic. Intellectus habet hæc tria ordinate: primo q̄ sit in actus per similitudinem rei intellectæ. secundo quòd ex hoc processio in intellectu est secundum rationẽ similitudinis. tertio quòd hic ex hoc habet rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Voluntas autem tota liter ex opposito. primo fit in actu: non secundum similitudinem voliti, sed secundum inclinationem in illud. secundo, ex hoc, processio in voluntate non est secundum rationem similitudinis, sed impellentis. tertio, ex hoc, processio ista non est generatio, nec procedens est genitus, aut filius: & tunc subiungitur probatio secundæ conclusionis: q̄ s. procedat vt Spiritus per modum subsequentis consequentiæ sic. Spiritus importat vitalem quandam motionem cum impulsu non qualemcũque, sed eam, qua ex amore dicimur moueri vel impelli. ergo procedens in voluntate per modum impulsus procedit vt Spiritus: quod erat intentum. Et fundatur processus vis super illa particula posita in diffinitione generationis, scilicet secundum similitudinem. Ita quòd, quia processio aliqua ex propria ratione formali est vel non est secundum similitudinem, est aut non est generatio. Sane tamen intelligendo quo ad constructiuam: quia intelligitur concurrentibus cæteris partieulis, quæ sunt de ratione generationis, ad destructiuã enim sufficit istius tantum particulæ negatio, eo quòd rationes formales sunt sicut numeri, vt dicitur 8. metaphy.

¶Circa

163 1. dist. 3. art. 3. & 4. circ. ex.

† In fine symbolo fidei.

D. 773.

¶Circa differentiam primam inter intellectum & voluntatem assignatam, dubium occurrit, de quo actu interpretanda sit, an de primo, an de secundo. Et si quidem interpretatur de actu primo, falsa videtur ex parte voluntatis: quoniam fictio videtur, quòd ad hoc quòd voluntas velit aliquid, præexigatur in ea aliqua inclinatio faciens ipsam formaliter in actu primo, sicut species intelligibilis se habet ad intellectũ proportionaliter. Si vero intelligiẽ de actu secundo, oportet assignare quomodo oriatur ex hac differentia secunda. cũ hac. n. stat, q̄ vtrobiq; sit processio secundum similitudinẽ, vt patebit in sequenti dubio.

Q. 13. ar. 1.

¶Circa secundã differentiam dubium occurrit: quia falsa quoq; videtur ex parte voluntatis, nec sequitur ex prima, imo potius contradicere primæ: quod si manifestatur. Procedere secundum similitudinem in proposito, est terminum processionis ex vi processionis esse similem producenti in actu, vt patet de verbo respectu intellectus in actu primo: sed amor procedit vt similis volũtati in actu primo: quia impulsus procedit ab impulsu sicut in intellectu similitudo expressa a similitudine impressa. ergo & falsum est, q̄ in voluntate non sit processio secundum similitudinem: & ex hoc ipso q̄ voluntas sit in actu per inclinationem, sequitur quod producat inclinationem, & consequenter sibi simile agat non minus quam intellectus proportionalitate seruata. Nec refert quo ad propositum, vtrum voluntas sit in actu primo per seipsam, aut per inclinationem superadditam, ipsa namque secundum se est inclinatio quædam.

¶Circa tertiam differentiam, imo potius circa ipsius radicem litera allatam, s. q̄ omne generans generat sibi simile, dubium occurrit, quoniam afferere non causa vt causa. facere enim sibi simile non est proprium generanti, sed commune est omni agenti. omne enim agens producit sibi simile secundum formam qua agit. & consequenter, cum voluntas sit agens non minus ista causa concludet de processione voluntatis quam de processione intellectus, & sic non solum est hic peccatum secundum non causam differentiæ vt causam, sed quod peius est, infertur oppositum intenti.

¶Circa totum hunc processum dubium occurrit ad hominem: qñ contradicere videtur doctrina hæc dictis in quæstionibus de Potentia Dei. q. 10. ar. 2. ibi: namque negatur processiones has distingui seipsis: hic vero determinatur eas distingui proprijs earum rationibus: hoc autem idem est quod seipsis formaliter.

82

¶Ad euidentiam horũ prælibanda sunt duo. Primo, q̄ illa maxima. Omne agens agit sibi simile secundum formam, qua agit, est vera, quando forma est ratio agendi in ratione rei, non oportet autem veram esse, quando forma est quasi ratio agendi vt cognita. Et est ratio diuersitatis: quia agere vt res, est agere quia talis est: ac per hoc oportet agere tale quale ipsum est: agere vero vt cognitum, non est agere quia est tale, sed quia cognoscitur tale. Ex hoc autem quod aliquid cognoscitur tale, nõ oportet sequi simile illi, sed stat, sequi solum inclinationem in illud, vt in nobis experimur. Secundo q̄ pars appetitiua, quoniam necessario mouetur a cognito, hoc habet singulare: & q̄ aliquo modo agat in ratione rei, & aliquo modo ratione cogniti. Cum. n. amor primũ locum teneat in appetitu, ab appetitu & appetibili cognito necessario oriatur. si consideremus amorem vt procedit ab appetitu: sic procedit vt a re. si autem ab appetibili sic vt a cognito, & si vtroq; simul quasi ab agente, & quasi ratione agendi: diuersa tamen ratione vt prædiximus: sic meliori vocabulo, mixtum hoc fieri, procedendiq; modum exprimere non occurrit, quam per modum appetitus vitalis. Et secundum hoc facilis est responsio ad tria dubia primo mota: & vt ordine retrogrado respõdeatur sigillatim a radice incipiendo.

¶Ad certium dubium dicitur, q̄ licet non sit proprium generantis, vt distinguitur contra agens, agere sibi simile: est tamen proprium ei, vt distinguitur contra agens per modum impulsus, seu vitalis appetitus intus, vt in litera accipitur: quia hic distinguitur contra agens in se ratione cogniti: qualis est appetitiuum: & sic est sibi proprium. & sic assignata causa, & est vere causa seu differentia, & infert intentum.

¶Ad secundum autem dicitur, q̄ comparando amorem ad quas partiales causas, sic inuenitur oriri a simili & a non simili: a simili quidem, pro quanto oritur ab appetitu, a nõ simili vero, pro quanto ab appetibili. Sed comparando ipsum ad totale suum productiuum. s. voluntatem quasi agentem & volibile cognitum quasi rationem agendi, sic procedit a non simili. non. n. amor est similitudo rei amatæ, sed inclinatio in illam: & sic manifeste tractatur in

uinis non habet proprium, vel speciale nomen nisi generationis. Vnde processio quæ non est generatio, remansit sine speciali nomine: sed potest nominari spiratio, quia est ꝓcessio spiritus.

Articvlvs. V.

Vtrum sint plures processiones in diuinis, quàm duæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̄ sint plures processiones in diuinis, quàm duæ. Sicut enim vel illa bona quibus afficitur ex consuetudine, passione, aut ratione. De actu vero secundo non est dubium. Quo ad illationẽ vero consequentiam differentiarum, & literæ conexitum, de actu secundo interpretãda est. ex hoc enim ipso, q̄ terminus intellectus in actu est similitudo rei intellectæ. terminus autem voluntatis in actu non est similitudo rei volitæ: sed impulsus potius in illam, manifeste sequitur q̄ tale productiuum cõceptus facit sibi simile secundum formam, quæ est ei ratio agendi. Totale vero productum amoris non facit sibi simile secundum illam formam, quæ est ei quasi ratio agendi, id est, rem volitam: & sic satisfit obiectis. Ad quarti dubii euidentiam sciendũ est primo, q̄ aliud est aliqua distingui seipsis formaliter, & aliud est aliqua formaliter distingui seipsis primo. Ad primum enim sufficit, q̄ per aliud sibi essentiale fiat distinctio, siue illud sit pars diffinitionis, siue tota diffinitio. Ad secundum autem non sufficit hoc: sed exigitur q̄ sint primo diuersa: ita q̄ distinguantur non per aliud distinctiuum. Secundo scito, q̄ quemadmodum duorum ordinum entia sunt, ita & rationes formales eorum: & propterea oportet quorundã entium diffinitiones includere aliquid extra essentiam diffinitã, non propter melius, sed ex necessitate absoluta, vt patet de relationibus: propter quod, cum de huiusmodi entibus sermo est, & dicimus q̄ seipsis distinguuntur, aut nõ distinguuntur, aut aliquid aliud habent: attendere oportet, q̄ dupliciter potest intelligi. Vno modo vt ly seipsis, ostendat proprias essentias. Alio modo vt ostẽdat proprias effectias cũ præcisione, nõ solum eorũ quæ sunt in suis diffinitionibus per additamentum clausi, sed etiam transcendentis ordinis ad illa. Et siquidem hoc secundo modo intelligat, vt plurimum propriæ vocis ignorantia est, quoniam huiusmodi essentiæ intrinsecæ claudunt talem ordinem in seipsis, nec ab eo abstrahi possunt. primo autem modo, optima est interpretatio: quoniam vnaquæque res intrinsecum constitutiuum, & cõsequenter distinctiuum oportet q̄ habeat: quoniam huiusmodi intrinseca ordinem quẽdam ad extrinseca habent, ideo & a Philosophis, & a S.T. frequentet dicuntur hæc conuenire per extrinseca: puta terminum, obiectum, subiectum, &c. Idem. n. est seipsas horum cũ primo apud sane intelligentes. Et hoc oportet valde notare in materia de potentiis, operationibus, motibus, & aliis huiusmodi. Ex his namque omnium veritas facile apparet. His præmissis, ad dubium dicendum est: q̄ apud S.T. processiones istæ non distinguũtur seipsis primo. imo exponendo ly seipsis cum præcisione ordinis transcendentis ad principia, terminos, & cætera huiusmodi: dicere q̄ distinguantur seipsis primo, est nihil dicere: & hæc duo intendebat in loco adducto, vt ibidem patet: quoniam de vltimate distinctiuis loquitur: & principia terminoti; examinat. Sed distinguuntur apud ipsum formaliter per illas particulas, seu differentias in earum diffinitionibus clausas intrinsece. s. per modum similis, & per modum impulsus, vt expresse patet in litera. Et hũc sensum seruando, potest concedi quod distinguuntur seipsis, sicut etiam potest eodem modo concedi de boue & homine, non tamen cõsueuimus huiusmodi termone vti, nisi in vltimate distinctiuis, & distinctis, sed non est quæstio facienda de verbis. Hinc autem patet in hoc Sco. in 13. dist. 2. differentiæ a S.T. quoniam tenet istas processiones distingui seipsis primo, ita q̄ in nullo conueniunt: nec tamen aliqua hoc ratione probat. Et in promptu erat & est contra eum obiectio, quòd istæ processiones conueniunt in multis prædicatis quidditatiuis, vt puta quòd processio diuinæ personæ sit immaterialis.

164 Infra. qõ. 28. artic. 2. cor. & q. 27. ar. 1. cor. & q. 41. art. 6. cor. & pro. 10. art. 2. ad 2 op.

¶ Super quæstionis XXVII. Art. V.

TItulus ex prædictis est clarus.

¶In corpore vnica est conclusio ritãa quæsito. Nulla processio põt esse in diuinis nisi verbi & amoris. Probat sic, ꝓcessiones diuinæ nõ possunt accipi nisi secundũ actiones immanentes,

ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo non nisi secundum intelligere & velle: ergo nó nisi verbi & amoris. prima consequentia probatur dupliciter: primo quia in natura intellectuali non est aliud genus actionis immanentis: cóstat enim Deum naturæ esse pure intellectualis. Secúdo, quia sentire, q̃ tertium est genus immanentiú, non est omnino extra operationes transeuntes: pro quanto sit ab obiecto extrinseco.

¶Circa antecedens, quod est fundamentum dictorum, & dicendorú in materia de Trin., aduerte q̃ dupliciter impugnari pót à negantib. inductiones in diuinis esse ipsas actiones immanentes. in hac. 11. negatiua cõuenit Sco. & Durandus, vt superius allegatum fuit. & cõtra Sco. quidem argutum est, recitata eius opinione. Vñ nũc restat Durandi dicta refellere. Ipse namq; in 10. dist. primi, nó ammés huic rationi ad 6. dist. se remittit: in qua & hanc literã impugnauit, & suã fundauit opinionem. Arguit ergo q̃ processiones diuinæ non attendũtur penes intelligere & velle: quia hæc sunt essentialia communia omnibus personis, & idem realiter: productiones aũt sunt secundum omnes actus notionales: nec omnibus conueniunt & distinguuntur realiter. Opinatur autẽ ipse, processiones diuinas attendi secundum actus naturæ, præcisis intellectu, & volũtate, & omnibus actib. eorum: & in hoc ét à Sco. dissentit, ponente eas attendi secundum actus intellectus & voluntatis, quamuis illos actus distinguat ab intelligere & velle. Fundatq; Durandus opinionem suam sic: Cõmunicatio naturæ prouenit ex fœcunditate ipsius naturæ. ergo non prouenit ex intellectu & voluntate. Seclusis igitur his, sicut remanet natura, ita remanet & fœcunditas, & actus cõsentiuus naturæ. ergo, &c. Antecedens & patet inductiué & est per se notũ, & firmatur authoritate Hilarij, omnibus creaturis subiũctã voluntas attulit, &c. consequentia vero probatur ex eo q̃ qualis est ordo inter aliqua, cum distinguuntur realiter, similis est ordo inter illa cum distinguuntur ratione: patet autem q̃ natura prior est intellectu & voluntate: & similiter actus naturæ actibus eorũ. Et confirmatur, quia si calor esset intelligens & volens, non calefaceret inquantũ intelligens aut volens, sed ex natura sicut núc: per se igitur & primo communicare naturam, est actus naturæ, omni alio seclusis: hæc est vis positionis Durandi.

¶Ad euidentiam huius difficultatis nota primo, q̃ natura nullum actum habere põt, nisi ille sit actio immanens. aut transiens: impossibile namq; est tertium genus operationis, seu productionis inuenire, & si fingẽdi detur licentia eo q̃ oportet omnẽ actum secundum, esse perfectiuum esse agentis aut acti, & inducendo singulas vniuersi naturas, sufficiens huic propositioni testimonium perhibetur, etiamsi adducta ratio deesset.

¶Nota secundo, q̃ fœcunditas non est conditio omnis naturæ: non enim omnis natura potest cõicare seipsam secundum eandẽ rationẽ: seu vnimode. sic enim modo loquimur, constat namq; Solem non posse generare alium Solem, & similiter procul est ab intelligentijs actus communicatiuus propriæ naturæ: cuius ró redditur inferius quæst. 45. art. 5. ad primum.

¶Nota tertio, q̃ in illa natura, cui conuenit fœcunditas, eo modo inuenitur cõicare se, quo inuenitur agere ad cõicationem sui. Cum aũt in diffinitione naturæ 2. Phys. ponatur primum non proximũ principium, non est in quacunq; natura requirendum q̃ sit seclusa qualibet potentia proximum & immediatũ principium operationis, sed sat est, quod sit primum illius principium mediãte potentia eius naturali, vt in elementis & animalibus patet. Ex his aũt. 11. inductiue manifestis atque rationi consonis deducitur primo, q̃ si quæ est natura fœcunda communicabilis per suã actionem transeuntem, illa non inquantum intelligens, volens, aut sentiens. sed seclusis omnib. his habet actum sui communicatiuum p̃ potentiam suam, qui est actio transiens. Si qua autem natura est fœcunda, cui repugnet communicari per actionem transeuntem qualis est omnis natura pure intellectualis, illa habet per potentiam vel potẽtias suas actũ cõicatiuum sui de genere actionum immanentium: & cum hmõi actiones in natura intellectuali non sint nisi actus intellectus & voluntatis, olæ namq; istę sunt naturales potẽtię p̃priæ naturæ purè intellectualis: sequitur, q̃ si qua natura purè intellectualis est fœcunda, actus cõsentiens ipsius est, actus intellectus, aut voluntatis, vel vterque: & hæc est ratio literę huius inchoatæ in 2. art. huius quæstionis contra Arrium. &c.

¶Ad obiectiones igitur in oppositũ dicitur: & primo ad primam, q̃ ex omnib. illis nihil aliud habetur, nisi q̃ processiones, seu productiones non sint actio nes immanentes præcise: quod nos docemus, tenentes q̃ sint intelligere exprimendo verbum, & similiter velle spirãdo & sic de alijs, vt inferius latius patebit. Ad radicem autem opinionis concessa antecedente propositione, neganda est sequela: quoniam stat q̃ actus cõsentiens naturæ sit ex fœcunditate eius: & tamen non præsentat quocunq; ordine actum intellectus, aut voluntatis, eo q̃ naturæ illi repugnat communicari per alium actum quàm intellectus, aut voluntatis. Ad probationem verò sequelæ cum dicitur qualis est ordo, &c. concessa maiore negatur minor, quo ad id quod supponit, s. q̃ naturę fœcundæ debeatur actus sui communicatiuus seclusis cæteris. hoc enim est falsum: vt declarauimus. Et si inferatur, quia intellectus præsupponit naturam fœcundæ, ergo actus intellectus præsupponit actum naturæ fœcundæ: neganda est causalis & sequela, quamuis præcedens illius causalis sit vera: & ratio negationis est, quoniam huiusmodi argumentationes non tenent in subordinatis, quorum eadem est operatio: ita quod primum non nisi per secundum operari põt, vt contingit in proposito. Et si quæratur causa quare natura non potest seclusa potentia operari, nulla est alia ratio, nisi quia est natura, deberet enim sibi ex hoc esse primum, non proximum operis principium. repugnat enim naturæ communicari per talem priorem actum, vt diximus. Fallit autem virtus imaginatiua ex hoc, quòd imaginatur quis naturam & intellectum se habere quasi duas naturas: cum tamen ad propositum oporteat imaginari, quòd intellectualitas sit differentia constitutiua naturæ in tali ordine, seu genere rerum, quod aut sit infœcunda, aut fœcunditas eius sit per actus intelligibiles: & sic est in rei veritate. Et ex hoc patet nihil officere proposito veritatē illius conditionalis, de calore, & similibus: quoniã veræ sunt de formis cõcabilibus per actionẽ ad extra. & quas singulares habere se vt sic ad intellectualitatem vt proprietatem: & non vt determinatiuam differentiam ad modum communicationis sui, vt in proposito accidit. Vnde processiones diuinæ putandum est, q̃ omnium processionum in se perfectiones præhabeant eminenter. Et quia sunt ex fœcunditate naturæ, ideo sunt ipsius cõicatiuæ. Et q̃a sunt in natura pure intellectuali, ideo sunt actus intellectus & voluntatis. Et quia sunt ꝑfectæ simpliciter, ideo neutra multiplicat, &c.

¶Super

¶Super Quæstionis XXVIII. Art. I.

IN titulo ly reales, quid significet patet: quare autem addatur, In corpore, litera dicit: quia scilicet nó omnes relationes sunt reales: ly sint in Deo significat modũ essendi in Deo formaliter. Et qm̃ in numero plurali ſrſ: insinuatur & quòd intẽdit an in Deo sint plures relationes reales. & q̃ de relationib. ad intra est quæstio. Relationes enim ad extra & superius tractatæ sunt, & magis essent Dei ad alia quàm in ipso Deo secundum seipsum: quo modo de eo loquimur.

¶In corpore tria facit: primo proponit conclusionem realiuam: secundo tractat illum terminum reales: tertio probat cõclusionẽ. Quo ad primũ cõclusio resonsiua q̃ sito affirmatiue est: Relationes quædã sunt in diuinis realiter. Quo ad secũdum, & redditur ratio quare: opponat supra relationem realitas, & quis sit respectus realis, & quis rationis. Ratio primi est differentia inter ad aliquid & alia genera: quoniam cæterorum generũ omnia sunt secundum rem ad aliquid vero aliqua sunt secundum rationem tantũ, & aliqua secundum rẽ. Et natus est hæc differẽtia ex vna alia, s. q̃ cætera secundum propriam rẽ em significat aliquid ad aliud inhærere, ad aliquid vero secũdum proprium rationem significat tantum respectum ad aliud.

¶Circa hæc dicta multa sunt dubia. primo circa primam differentiam ex parte vtriusq; extremi. Ex parte quidem ad aliquid, sic. Ad aliquid, vt est vnum genus distinctum contra alia genera secundum propriã rationem suam formalem, est ens reale: quoniam est pars, membrum, seu modus entis realis, diuisi in decem genera. ergo falsum est, q̃ hoc sit singulare in genere ad aliquid q̃ aliqua inueniantur secundũ rationem. Et si diceretur, q̃ hic non est sermo de aliquid, vt est vnum genus: sed vt est analogum quoddam ad omnia relatiua. Repellitur hæc rñsio ex litera distinguente ad aliquid cõtra alia genera. Constat enim distinctũ contra genera, vnũ ex generibus esse. Ex parte aũt reliquorũ generum dubitatur. Qm̃ in omnibus vt inueniri aliquid secundum rẽ, & aliquid secundũ rõnem. rosa. n. intellecta, substantia est secundũ rõnem: & similiter triangulus abstractus, & sic de alijs. Ergo non est propriũ relationi habere aliquid secundũ rem, & aliquid secundum rõnem. In genere quoq; quantitatis inueniuntur vtroq; modo species, reales quidẽ vt corpus, rõnis aũt formaliter, vt tps, saltẽ apud Sanctũ Th. &c.

¶Circa secundum differentiam dubium quoq; vtrinq; occurrit. Ex parte quidem ad aliquid simile præmisso, quoniam genus ad aliquid non significat ex propria ratione solum ad, sed ad reale, alioquin pars entis realis non esset formaliter. Ex parte vero aliorum generũ, qm̃ actio secundum propriam rõnem non significat aliquid alicui inhærens, vt etiam Sanctus Tho. restatur alibi, id est, in quæst. de potentia. quæst. 8. artic. 2. Non ergo omne aliud genus accidentis secundum propriam rationem significat aliquid inhærens alicui.

¶Ad has dubitationes ordine retrogrado respondendo, vt à radice inchoe mus, dicendum est, q̃ ad aliquid, seu relatio secundum propriã rõnem nihil aliud est, quã id quo primo à cæteris differt, hoc autem neque est ese ens, neq; esse accidẽs, seu inhærens, neq; esse quid reale: quia hæc omnia cõmunia sunt, sed est ad aliud se habere. q̃ dictione simplici optime significatur per ly ad. Et propter ea qñcunq; de ad aliquid, seu relatione secundũ propriam rationem loquimur, de Ad, est sermo. hi quoniam multæ relationes sunt reales, multę rationis ẽtium. & quælibet habet suũ Ad, consequens est q̃ Ad inquantum Ad, neq; realẽ neque rõnis ens necessariò sit, sed vtrunq; permissiue. Nec inconuenit aliquod sic abstrahẽs à reali, esse secundum quandam sui partem modificatum ad differentiã entis realis, & quoniam in illa parte includitur formaliter ly Ad, tanquã proprium distinctum. hoc modificatum, idemq; est de relationibus realibus loquẽdo formaliter. secundum id quod est eis proprium, quo distinguuntur à reliquo rerum genere, intelligi potest de Ad inquãtum Ad. Et sic patet, quòd non refert quandoque loqui de ad aliquid & de ad aliquid reali, cum. s. loquimur de eis secundũ eam conditionẽ simplicẽ, quæ est eis ꝓpria, quia interpretãdi est vtrobiq; de Ad. hoc enim solũ est inter simplicia proprium, vt de se patet. Et per hoc patet responsio rãdi primum quàm ad secundum dubiũ ex parte ad aliquid. Et propter ró quare dicatur q̃ relationes secundum propriam rationẽ nihil ponunt in relatiuo. &c. hæc enim omnia quantum est ex rõne Ad, vt sic vera sunt, quãuis ex tali Ad, puta reali talia essent. Et propterea caute loqui oportet: nam aliter loquẽdum est de ꝑfectibus & vniuersaliter relationibus necessario realibus ex ꝓprijs rationibus, vt paternitas & filiatio, & alia huiusmodi dic & aliter de relationibus absolute: ista enim significat tantum ad aliquid, illæ vero ad aliquid reale. Ad obiectionem vero ex parte aliorum generum in secundo dubio dicitur, quòd litera non comparat ad aliquid ad cætera omnia genera in secunda differentia: sed ad genera absoluta, vt scilicet quantitatem & qualitatem, quæ tantum in litera exprimuntur. Et hanc esse S. Tho. mentem testantur verba eiusdem in 1. dist. 26. q. 2. arti 1. expresse in hac differentia explicantis omnes alias formas absolutas. Et propterea si actio est forma absoluta, quicquid sit de modo significandi de quo loquitur author in quæstione, ex parte rei & est & habet q̃ significetur vt inhærens. Si aũt est forma respectiua, nihil obstat proposito. posse: tñ cõcessa extensione ad alia genera dici, q̃ ly per inhærens, intelligitur non hoc

QVAEST. XXVIII.

De relationibus Diuinis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de relationib. diuinis. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum in Deo sint aliquæ relationes reales.

¶Secundo, Vtrum illæ relationes sint ipsa essentia diuina, vel sint extrinsecus affixæ.

¶Tertio, Vtrũ possint esse in Deo plures relationes realiter distinctæ ab inuicem.

¶Quarto, De numero harum relationum.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sint aliquæ relationes reales.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ in Deo non sint aliquæ relationes reales. Dicit enim Boet. in lib. de trin. * q̃ cum quis prædicamẽta in diuinam vertit prædicationem, cuncta mutantur in substantiam quæ prædicari possunt: c ad aliquid verò omnino non potest prædicari. Sed quicquid est realiter in Deo de ipso prædicari potest. Ergo relatio non est realiter in Deo.

¶2 Præt. Dicit Boet. † in eodẽ lib. q̃ similis est relatio in trinitate Patris ad Filium, & vtriusq; ad Spiritum sanctum, vt eius quod est idẽ, ad id quod est idem. Sed huiusmodi relatio est rationis tantum: quia omnis relatio realis exigit duo extrema realiter. c Ergo relationes quæ ponuntur in diuinis, non sunt reales relationes, sed rationis tantum.

¶3 Præt. Relatio paternitatis est relatio principij. Sed cum dicitur, Deus est principium creaturarum, non importatur aliqua relatio realis, sed rõnis tantũ. ergo nec paternitas in diuinis est relatio realis. Et eadem rõne nec aliæ relationes, quæ ponũtur ibi.

¶4 Præt. Generatio in diuinis est secundum intelligibilis verbi processionẽ: sed relationes quæ consequuntur operationem intellectus, sunt relationes rationis. ergo paternitas & filiatio: quæ dicuntur in diuinis secundũ generationem, sunt relationes rationis tantum.

¶SED CONTRA est, q̃ pater non dicitur nisi à paternitate, & filius à filiatione: si igitur paternitas, & filiatio non sunt in Deo realiter, sequitur q̃ Deus nó sit realiter pater, aut filius sed secundũ rõnem intelligentiæ tantum: quod est hæresis Sabelliana. c

¶RESPON. Dicendum, q̃ relationes quædam sunt in diuinis realiter. Ad cuius euidentiam considerandum est, q̃ solum in his quæ dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua secundum rõnem tantum, & non secũdum rem. Quod non est in aliis generibus: quia alia genera (vt quantitas & qualitas) secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhærens. Ea vero quæ dicuntur ad aliquid significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud. Qui quidem respectus, aliquando est in ipsa natura rerum, vt pote quando aliquæ res secundum suam naturam adinuicem ordinate sunt, & inuicem inclinationem habent. c Et huiusmodi relationes oportet esse reales. Sicut in corpore grauis est inclinatio, & ordo ad locum medium. Vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci medii: & similiter est de aliis huiusmodi. Aliquando

165 a. d. 25. q. 2. art. 1. Et d. 33. arti. 1. in corp. & 2. & 6. cor. c. 14. & 1. c. po. q. 2. a. 6. cor. & 9. d. 8. art. 1. & 9. q. 5. c. 53.

† In medio de Trin.

165. 2. 214

† Citra Fm. de vrin.

74

Q. 14. ar. 5. & 7. q. 13. art. 5.

74

160

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc quod significat formaliter hoc vocabulum inhærens: sed omnis modus essendi, ex sua ratione formali significans esse in rerum natura. Et hoc modo claudūtur omnia genera alia ab ad aliquid, etiam substantia: imo & reliqua entia, siue in genere, siue extra genus. Et hanc esse mentem literæ sumi potest ex eo quòd nec propria ratio qualitatis, nec quantitatis consistit in inesse: cum inesse commune sit omnibus generibus accidentis. sed consistit in quodam modo inessendi: tali tamen, quòd ex proprio sibi foit formali ponit aliquid in rerum natura: cuius oppositum in relatione intendebat litera ostendere.

Q. præced. art. 1. & 4.

¶ Ad primum vero dubium ex parte aliorum generum dicitur, q̄ procedit ex malo intellectu affignatæ differentiæ. Relatio enim est (vt sic loquar) essentia quædam, cuius quibusdam subiectiuis partibus repugnat esse in rerum natura: & vendicant sibi esse rationis tantum, quibusdam aūt cōuenit esse in rerū natura. Et rursus relatio est tale ens, cui additum esse in ratione nō est conditio diminuens, sicut in a-
166 a 173 liis. rosa enim secundum rationem non est rosa, neque Homerus in opinione est Homerus. Relatio autem in ratione est vera relatio, Et iterum relatio nō secundum aliquid est ens naturæ, & secundum aliquid rationis, puta completiue, sed simpliciter quandoque est ens rationis. Et per hoc patet responsio ad obiecta, tempus enim & similia completiue tantum pendent à ratione. Nec rosa, aut triangulus, secundum esse rationis est vera rosa, aut triangulus verus. Nec distinctio rosæ in esse naturæ, & esse rationis est distinctio diuersarū quidditatum: quarum vna sit ens reale, & altera sit ens rationis: vt in relatione cōtingere diximus: sed est distinctio vnius & eiusdem secundum diuersos modos essendi, scilicet simpliciter, vel secundum quid.

¶ Quis autem sit respectus realis, & quis rationis explanatur distinguendo, quòd respectus quandoque est in ipsis naturis rerum: quandoque in apprehensione rationis tantum: & ille quidem est, cum duæ aliquæ res inclinationem, seu ordinem ad inuicem habent, vt patet de graui, & loco deorsum: iste autem est cum ratio confert vnū alteri, vt ostenditur in specie & genere.

¶ Aduerte hic duo. Primum est, quòd litera interpretanda est de relationibus realibus mutuis: quoniam de his intendimus, & de ordine, seu inclinatione fundamentali, vt quæstio. 13. expositum est. Secundum est, quòd nomine rationis conferentis, intelligendus est intellectus quouis modo intelligens vnum in comparatione ad alterum, vt vniuersalis doctrina: quot autem modis hoc contingat in 1 sent. dist. 26. q. 2. ar. 1. & q. de potentia quæst. 7. arti. 11. habes.

¶ Circa hanc partem dubium occurrit ex 45. distinctio. primi ipsius Scot. putantis quòd non omnis relatio rationis sit ab intellectu, sed aliqua à voluntate, & aliqua ab imaginatiua: probaque hoc tali ratione. Omnis potentia potens habere actum circa obiectum existens, non vt existens, & illud obiectum comparare ad aliud, ad quod ex natura rei non comparatur, potest in obiecto vt obiectum est, causare relationem ipsius ad aliud: sed voluntas est huiusmodi, quoniam potest vti Deo ad creaturam, & aliis similiter. ergo potest causare huiusmodi relationem. Tunc vltra: talis relatio constat quòd non est realis: ergo rationis, non per opus intellectus.

¶ Ad hoc ex 5. & 6. metaphysicæ, dicēdum est, quòd cum ens non inue niatur distinctum ac tractatum nisi in ens per se diuisum in decem genera: & ens per accidēs discussum in 6. metaphysicę: & eos verum in 5. in choatum & in 6. determinatum: fictio videtur ponere alium modum essendi: ipse namq; Aristoteles ens in anima sufficienter se determinasse put tunc determinando de ente vero. Vnde huiusmodi relationes nullum aliud habent actus le esse, nisi quoniam propositio de ipsis est vera. Distinguendū tamen est, quòd relatio rationis pōt considerari dupliciter. Vno modo secundum suum esse, & sic non habet esse nisi in intelligi. Alio modo secundum suā quasi proximā causam, seu fundamentum: & sic causatur & à voluntate & ab imaginatiua: imo etiā à visu exteriori: visus namque attingēdo colorem, causat in eo relationem visui ad videntem. Et similiter dexterum animalis causat relationem dexteritatis in columna: & tamen hæ relationes non sunt actu, nisi cum intelliguntur. Vnde cum voluntas ex se diffincta contra rationem, & similiter quælibet alia potentia sic causent relationem in obiecto: quia non alio modo causant, quàm si essent causæ naturales in patiente dispolito, &c. efficerent vt resultaret relatio realis. faciunt enim & hoc modo vt resultet relatio rationis. quando ens rationis esse potest: hoc autem cum consistat in intelligi, nunquam est actualiter nisi intelligatur: præexistentibus namque prædictis fundamentis quasi habitualiter est. Vnde maior Scoti intellecta de causalitate & relatione rationis secundum esse actuale, falsa est, vera autem secūdum est fundamentale. Et propterea in litera dicitur, quod huiusmodi respectus est in sola apprehensione rationis.

¶ Quo ad tertium probatur proposita conclusio sic. Quandocunque aliquid procedit à principio eiusdem naturæ, ambo sunt eiusdem ordinis, & consequenter habent reales respectus adinuicem: sed processiones in diuinis sunt in identitate naturæ: ergo relationes secundum processiones diuinas sunt reales, quod erat intentum: omnia ex dictis clara sunt.

¶ In responsione ad primum nota nomitiæ, quòd quia prædicari fundatur super inesse, eadem ratione qua relatio ex propria ratione non inest, & tamen secundum rem quandoq; inest: dicitur etiam quòd non prædicatur & tamen prædicatur sic, scilicet per modum ad aliud.

¶ In responsione ad secundū habes, q̄ relatio identitatis specificæ, seu generice est relatio realis mutua, ex illo verbo, secus aūt est &c. quamuis etiā si hoc non diceretur, posset ratione conuenientiæ dici quòd non minus duæ humanitates similes sunt in natura, quàm duæ albedines: sed relatio similitudinis specificæ inter duo albedinis: sed relatio similitudinis specificæ inter duo albedines est realis, ergo & inter duos homines, &c. Et est hoc valde notandum, & aduertendum, cum tractatur de fundamento relationis, aut de distinctione relationis à fundamento. Habes enim hinc quòd relatio immediate fundatur in substantia, & quòd distinguitur realiter à fundamento, quoniam constat apud S. Tho. huiusmodi relationes esse accidentia in prædicamento relationis posita. Nec obstat primo dicto, quòd alibi dicatur, relationem oportere fundari in substantia mediantibus aliis generibus propter sui debilitatem: hoc enim intelligitur non realiter, sed formaliter. Similitudo. n. est relatio, quæ dicitur fundari supra quantitatem: quia unum fundat illam, vt patet 5. metaph. & tamen constat quòd secundum rem qualitates & uniformiter formę eiusdem rationis fundant illam, sub ratione tamē unius, prout unū in substantia facit idem in quantitate æquale, in qualitate simile. Secundo autem dicto quomodo reliqua consonent, posterius perscrutādum est

166 1. d. 33. ar. 1. lit 4. cōc. 2. 14. & po. q. 2. ar. 2. & quol. 5. art. 1. Et opus. 3. c. 54. 55. & 57. Et opus. 8. q. 6. & 10. 16. lib. 2. fin. † lib. 7. de tri. cap. 5. in prin. tom. 3.

† Lib. 7. de trin. cap. 1. a med. no. 3.

† In cap. Sed aliquando. 1. 1.

Q. 3. art. 4. & q. 4. Arti. 2. fund.

ARTICVLVS II.

Vtrum relatio in Deo sit idem quod sua essentia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd relatio in Deo nō sit idem quod sua essentia. Dicit. n. Augustin. in 5. de trinit.* quòd non omne quod dicitur in Deo, dicitur secundum substantiam. Dicitur enim ad aliquid sicut pater ad filium. Sed hæc nō secundum substantiam dicuntur. Ergo relatio non est diuina essentia.

¶ 2. Præt. Augustin. dicit 7. de trini. † Omnis res, quæ relatiuè dicitur, est etiā aliquid excepto relatiuo: sicut homo diis, & homo seruus. Si igitur relationes aliquæ sunt in Deo, oportet esse in Deo aliquid aliud præter relationes. Sed hoc aliud non pōt esse nisi essentia Ergo essentia est aliud à relationibus.

¶ 3 Præt. Esse relatiui est ad aliud se habere, vt dicitur in prædicamentis.* Si igitur relatio sit ipsa diuina essentia, sequitur quòd esse diuinæ essentiæ sit ad aliud se habere. quod repugnat perfectioni diuini esse: quod est maximè absolutum & per se subsistens, vt supra ostensum est. * Non igitur relatio est ipsa essentia diuina.

¶ SED CONTRA, Omnis res quæ non est diuina essentia, est creatura. Sed relatio realiter competit Deo. si ergo non est diuina essentia, erit creatura. & ita ei non erit adoratio latriæ exhibenda. Contra quod in præfatione cantatur: Vt in personis proprietas: & in maiestate adoretur æqualitas.

¶ RESPON. Dicendum, quòd circa hoc dicitur Gilbertus Porretanus errasse, sed errorem suum postmodum in Remensi cōcilio reuocasse. Dixit enim quòd relationes in diuinis sunt assistentes, siue extrinsecus affixę.ᵉ

Ad cuius euidentiam considerandū est, quòd in quolibet nonum generum accidentis, est duo considerare. Quorū vnum est esse quod comperit vnicuiq; ipsorum secundum quod est accidens: & hoc communiter in omnibus est inesse subiecto. accidentis enim esse est inesse. Aliud quod potest considerari in vnoquoque, est propria ratio vniuscuiusque illorum generum. Et in aliis quidem generibus a relatione, vt pote Quantitate, & Qualitate, etiam propria ratio generis accipitur secundum comparationem ad subiectum. nam quantitas dicitur mensura substantiæ: qualitas vero dispositio substātiæ. Sed ratio propria relationis ᵈ non accipitur secundum comparationem ad illud, in quo est, sed secundum comparationem ad aliquid extra. Si igitur consideremus (etiam in rebus creatis) relationes secundum id, qđ relationes sunt, sic inueniuntur esse assistentes, non intrinsecus affixæ, quasi significantes respectum quodammodo contingentem ipsam rem relatam prout

D. 1036.

¶ Corollarium est: Esse relationis, & esse essentiæ in Deo, est omnino vnum & idem. Vbi diligenter aduerte quòd quia esse in, significat esse actu its existentiæ accidentis in proposito. Actualis autem existentia entis relationis non est ad aliquid, vt expresse docet. S. Th. in 1. distin. 33. q. 1. art. 1. ad primum. ideo actualis existentia relationis diuinæ est omnino idem cum actuali existentia ipsius diuinæ essentiæ, quia non differt ab illa entis ratione. sicut quod quid est relationis intelligitur differre a quod quid est essentia, vt respectum ab absoluto. Et hoc est quod Aug. dixit, quòd idem est quo pater est Deᵘ, & quo est: non autem eo pater, quo Deus; & sic habemus in solum realem identitatem relationis cum essentia, sed omnimodam identitatem existentiæ vtriusque. Et propterea vna est actualis existētia omnium diuinarum relationum. quamuis inter se distinguantur realiter ipsę relationes.

¶ In responsione ad secundum, circa illa verba (id quod inuenitur in creatura, præter id quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res: in Deo autem non est alia res, &c.) dubium magnum est de relationis distinctione a fundamento, & simpliciter: & in doctrina S. Tho. Quidam enim etiam Thomistæ tenent relationem esse eandem rem cum fundamento. Quidam autem tenent quòd distinguitur realiter a fundamento. Alii autem tenent quasdam relationes identificari fundamentis, quasdam vero distingui realiter ab eis Quid autem horum verius sit, aut secundum mentem S. T. ex rationibus & propositionibus suis discutere oportet. Opinio ergo prima consona videtur S. Th. ex quatuor propositionibus eius. Prima est communis omnibus. f. Esse proprium vniuscuiusque formæ simplicis incipit & desinit cum illa. Secunda etiam communis est ex 5. phy. Relatio generatur in aliquo nulla mutatione in eo facta. Tertia propria. f. Thom. Iuesse cuiusque formę accidentalis distinguitur realiter ab essentia accidentis, & ab esse subiecti. Quarta etiam propria S. Tho. Ineſse relationis non est ad a liud se habere. Ex his enim f. equitur, quòd Sorte solo existente albo similitudo colloratum nō est, genito autem Platone albo in Sor. est similitudo: & nullum absolutum de nouo acquisiuit: alioquin vere mutatus esset. Ergo aut inesse similitudinis est idem, quòd inesse albedinis, & consequenter simil tudo est idem quod albedo secūdū rem: aut præterat inesse similitudinis absque similitudine: quod est contra primam propositionem. Simpliciter autem & ad hominem fundatur hæc opinio super tacto fundamento, f. generationis absque mutatione: Super cōpositione: quia. f. nō est compositiuus albū simile, quàm album, & expresse in q. 7. de potentia Dei. ar. 8. dicitur, q̄ relatio non componit cum eo cuius est: Et super minima sua entitate inter cætera prædicamenta, vt dicit Auer. in 12. met. cōment. 19. per hoc. n. oportet q̄ sit minoris entitatis quā tempus, quod est verūq; eos sine anima, vt dī 4. phy. Opinio vero distinguens quasdā relationes a fundamentis, & quasdam non, est Scoti in 2. distin. 1. quæstio. 5. & in 3. distin. 3. & in quolibetis. quæstio. 3. tenentis has duas vniuersales, Relatio, cuius fundamentum potest remanere

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine termino, distinguitur caliter a fundamento. Altera est. Relatio cuius fundamentum non potest esse sine termino, est eadem realiter fundamento. Probatque veraque propositionem ex eadem radice: primam quidem, quia ex quo non implicat contradictionem, fundamentum remanere absque relatione, sequitur quòd sunt duę res: implicat enim vnam & eandem rem, simul esse & non esse: sed non vero ex opposito, quia ex quo implicat cõtradictionem, fundamentum esse sine relatione, sequitur q̃ sunt vna res. Opinio vero dicens relationem omnẽ realem distingui realiter a fundamẽto, est sine dubio. S.T. quamuis multi Thomistæ ipsum non intellexerint: habeturque manifeste & ex authoritatibus eius, & sequitur ex propositionibus suis. Manifeste si quidem in hac litera ponit differentiam inter relationem in creaturis, & in diuinis, quo ad hoc, quòd in creaturis id quod inuenitur præter cometum sub significatione nominis relatiui, est alia res in dinis autem est eadem. constat autẽ quod fundamentum non continetur sub significatione nominis relatiui. Habentur quoq; propositiones indubitatæ apud eum tres. Prima est, quòd nulla substantia in genere, potest idem esse realiter quòd relatio, vt patet in quæsto. de potentia. quæstione. 8. articu. secundo ad primum. Secunda est: aliqua relatio realis fundatur immediate in re quę est substantia, vt patet in ar. precedẽte de relationibus similitudinis, seu identitatis specificæ; ita q̃ inficiari non põt: paret quoque ex relatione creationis passiue, de qua in suo loco erit sermo, constat enim tam supra substantiam fundari. Tertia aũt, quæ ex istis manifeste sequit, est q̃ in relatiõibus creaturarũ, relationes insunt subitantiis, & compositionẽ faciunt accidẽtis ad subiectum, vt patet in 1. sen. dist. 33. q. 1. ar. 1. in calce corporis. Ex his enim manifeste, sequit q̃ omnis relatio realis fundata immediate in substantia, distinguitur realiter a fundamento apud S. Th. Ex his aũtem & radicæ primæ propositionis deducitur alia vtilis simpliciter, s. q̃ omnis relatio realis in creaturis distinguitur realiter a fundamento. Habetur. n. ex his, q̃ relatio realis fundata in substantia habet proprium esse in, & proprium esse, ad & eũ consistet q̃ esse in, est eius actualis existentia: sequitur q̃ genus generalissimum relationis est forma habens propriam existentiam: & cum non per accidens sit res cui debeatur inesse, quoniam ly accidens, essentialiter prædicatur de eo: consequens est q̃ cuilibet sito insertioti hoc conueniat. Et confirmatur, quia alioquin nõ præ dicaretur accidens in primo modo dicendi per se, de qualibet re ex suis formaliter esset res, ex qua fluerez inesse: sed ex forma fundamẽti tantũ. Radix aũt primæ propositionis est, quia est diffinita ad vnum genus: & per consequens excluditur ab alio genere, ut ibi dicitur, hæc. n. ratio, si bona est ac sufficiens, infert distinctionem quoque realem relationis a quantitate & qualitate: oportet. n. majorem, seu antecedens sic formare. Res diffinita ad vnũ genus, realiter excluditur ab alio genere: sed substantia creata, &c. & similiter æque vera est subsumptio: sed quantitas & qualitas est diffinita ad vnum genus: ergo sisti igitur mens S. T. q̃ omnis relatio realis prædicamenti ad aliquid, distinguitur realiter a fundamento. Quòd autem positio hæc magis consonet veritati ex doctrina Arist. 12. meta. ponentis alia esse principia relationis, & alia qualitatis, & aliorum generum, percipi potest & ex ratione adducta, s. q̃ relatio est essentialiter accidensi & cõsequenter habet proprium in, vtpote secundum proprium essentiam, & ex solutione obiectionũ ad oppositum. Ad rationem igitur Sco. dicitur, q̃ falso initur fundamento. multa. n. sunt distincta realiter, quorum vnum implicat cõtradictionem esse sine altero: vt patet apud ipsum de paribus essẽtialibus simul sumptis, & certis entitate, & vniuersaliter de illis, inter quæ est essentialis dependẽtia. Nec prodest dicere quòd ipsemet Sco. fecit hanc exceptionẽ: fatis est enim proposito, q̃ non posse esse sine altero, non infert indistinctionẽ realem. Et sicut tu de essentiali dependẽtia excipis, ita, & aliis licebis excipere de necessaria connexione, &c. Nec etiam est verum vniuersaliter, q̃ remanes distinguatur realiter a corruptore: ut manifeste patet in calore remisso, non enim distinguitur realiter a sujpto prius intenso. Vnde radix illa sic absolute indistinctionem habet vniuersaliter, quamuis suadeat. Quomodo autem vtatur illa Arist. in Topi. & vti illa possimus, alterius est negotii. hæc enim sufficiunt proposito. Ad rationes vero primæ opinionis dicitur: & primo ad primam, quæ maximam vim habet q̃ inesse similitudinis, Sortẽ tantum existente albo, neque omnino est, neq; omnino non est, sed quodammodo est, & quodammodo non est: est enim incomplete, non est autem complete: & quoniam esse actualiter, sonat esse complete, ideo ista negatiua est vera, inesse relationis non est: cum qua tamen stat veritas affirmatiuę cum conditione secundum quid, scilicet inesse relationis est quodammodo, idest, incomplete: & propter debilitatem sui esse ex sola appositione termini completur: resultante si quidem ad, resultat & complementum ipsius in, quoniam non ex defectu fundamenti similitudo incompletum esse habebat, sed ex defectu termini: & propterea cõsequens est, quod posito termino, qui deficiebat, compleat fundamentum quasi prolem, aut fructum seu effectum suum. Cuius exemplum simile, & ad hoc propositum affert. S. Thom. in quæstio. 7. de potentia Dei art. 9. ad septimum de esse actionis: subtracto namque calefactibili si esset calor calefactiuus, calefactio actiua non esset actualiter, nec inesset agenti, vt accidens in subiecto, & tamen appositio calefactibili statim esset & inesset actio in agente propter eandem causam: quia scilicet tam relatio quàm actio tollitur actu, subtracto extrinseco termino, vel passo, & remanet radicaliter seu causaliter. Et ex hoc vt ibidem dicitur, soluitur ratio de mutatione: quod enim sic remanet, non oportet nouã mutatione generari: quoniã ex parte causarum sufficientia iam est in actu, sed quasi impediuni ex subtractione extrinseci. Et similiter i corruptio ne non

ab ea tendit in alterum. Si vero cõsideretur relatio ſm q̃ est accidens, sic est inhærens subiecto, & habens esse accidentale in ipso. Sed Gilbertus Porretanus consideravit relationem primo modo tantũ. Quicquid autem in rebus creatis habet esse accidentale, secundũ q̃ transfertur in Deum, habet esse sub stantiale. nihil enim est in Deo, vt accidens in subiecto: sed quicquid est in Deo, est eius essentia. Sic igitur ex ea parte, qua relatio in rebus creatis habet esse accidentale in subiecto, relatio realiter existens in Deo, habet esse essentiæ diuinæ, idem omnino ei existẽs. In hoc vero q̃ ad aliquid dicitur, non significatur aliqua habitudo ad essentiã, sed magis ad suum oppositum. Et sic manifestum est, q̃ relatio realiter existens in Deo, est idem essentiæ secundum rem, & non differt nisi secundum intelligentiæ rationem, prout in relatione importatur respectus ad suũ oppositum, qui non importatur in nomine essentiæ. Patet ergo q̃ in Deo nõ est aliud esse relationis, & esse essentię, sed vnum & idem.

¶ Ad Primvm ergo Dicendum, q̃ verba illa August. non pertinent ad hoc, quòd paternitas, vel alia relatio quæ est in Deo secundum esse suum, non sit idem quod diuina essentia. sed q̃ non prædicatur secundũ modum substantiæ, vt existens in eo de quo dicitur: sed vt ad alterum se habẽs. Et propter hoc, dicuntur duo tantum esse prædicamenta in diuinis: quia alia prædicamenta important habitudinem ad id, de quo dicuntur, tam secundum suum esse, quàm secundum proprij generis rationem. Nihil autem

¶ Ad Secundum dicendum, quòd sicut in rebus creatis, in illo quod dicitur relatiuè, non solum est inuenire respectum ad alterum, sed etiam aliquid absolutum: ita & in Deo. sed tamen aliter, & aliter. Nam id quod inuenitur in creatura, præter id quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res. In Deo autem non est alia res, sed vna & eadem: c quæ non perfectè exprimitur relationis nomine, quasi sub significatione talis nominis comprehensa. Dictum est enim supra, * eum de diuinis nominibus agebatur, q̃ plus continetur in perfectione diuinæ essentiæ, quàm aliquo nomine significari possit. Vnde non sequitur, q̃ in Deo, præter relationẽ, sit aliquid aliud secundum rem, sed solum considerata nominum ratione.

¶ Ad Tertium dicendum, q̃ si in perfectione diuina nihil plus continetur, q̃ quàm quod significat nomen relatiuũ, sequeretur q̃ esse eius esset imperfectũ, vt pote ad aliquid aliud se habẽs: sicut si non cõtineretur ibi plus, quàm quod nomine sapientiæ significatur, nõ esset aliquid subsistens. Sed quia diuinę essentię perfectio est maior quàm quod significatione alicuius nominis cõprehendi possit: non sequitur, si nomen relatiuum, vel quodcunque aliud nomen dictum de Deo, non significat aliquid perfecti, q̃ diuina essentia habeat esse imperfectũ: quia diuina essentia comprehendit in se oĩum generum perfectionum, vt supra dictum est.*

ne non propriè est mutatio: ex quo remanet actu illa causarũ sufficientia: mutatio. n. proprie dicta terminus est alterationis: hic aũt intercurrit tantum naturalis quædam resolutio, aut illius defitio. Componere aũt relationem cũ fundamento, compositiuũ esse album simile, q̃ album, non solũ non inconuenit, imo est necessarium, quia similitudo realis est essentialiter accidens. sed fallitur imaginatio ipsius: qui relationũ nomina non explicite offerunt sua significatiõe inesse. Nec obstat authoris verba in loco obiecto assignata: ipsi causa ibidem ostendit, q̃ de relatione formaliter. i. de Ad, loquitur dũ dicit, quia non significat aliquid in subiecto, &c. vt ex præsse in sequenti ar. ad septimũ apparuit. Minimæ demum entitatis relatio inter cætera Prædicamenta, & est & dr quia ex q̃ prio sibi, i. Ad, nõ habet q̃ sit reale, imo quantũ est ex hoc, põt in rationẽ solũ inueniri, & ideo quidã putauerunt esse de secundis intellectis. Tẽpus aũt, & reliqua oportet (vt dictũ est) esse entia realia aliquo modo. Circa prędicta ad uerte, quod licet quibusdam rõnibus assentiat Sco. S. T. q̃ distinguant realiter à fundamentis, vt patet ex dictis: non tñ consequitur in hoc q̃ inesse relationis distinguatur realiter ab eius esse actualiter, sicut nec vniuersaliter, q̃ esse & essentia distinguãtur in creaturis realiter. Nec tñ intelligas inesse relatiõis distingui ab ipsa sicut alia relatio, aut sicut res oino absoluta. vtrumque tñ horũ est falsum: esse nãq; relationis in genere est relationis, reductiue tñ, vt eius actualitas: sicut esse substantiæ in genere substantiæ, & esse qualitatis in genere qualitatis, &c. Sco. aũt non potest vitare vnum impossibile, scilicet, q̃ idem relationum dicatur bis, id est, ad terminos ex duabus partibus. Si enim v. g. similitudo realiter refertur ad terminum & fundamentum seipsa, manifestum est q̃ simile bis dicitur: sed actualis inhærentia similitudinis in fundamento apud Sco. est ipsa relatio similitudinis: q̃ ipsa relatio similitudinis quasi fundans relationem inhæsionis, non potest absq; contradictione esse siue fundamento, vt ipsemet dicit: ergo similitudo bis dicitur.

¶ In respõsione ad tertium dubium, occurrit circa illa verba: sequeretur q̃ eius esse esset imperfectum, vtpote ad aliquid aliud se habens. Ex hoc. n. videtur q̃ relatio dicat imperfectionẽ: quod tamen constat esse falsum: quia nec perfectione dicit, nec imperfectionem, alioquin vel imperfectio esset in Deo, vel vna persona haberet aliquam perfectionem, quam non haberet alia. Quòd autem hoc sequatur ex his verbis manifestatur sic. Si esse ad aliquid non diceret imperfectionem, ex hoc q̃ alicuius esse esset ad aliud se habere, non sequeretur q̃ esset imperfectum vt patet: sed secundum literam sequitur, illud esse, esse imperfectum: ergo esse ad aliquid dicit imperfectionem. Ad hoc. dicitur quòd litera non assumpsit pro antecedente esse aliquid, sed esse solum ad aliquid excludendo omne absolutum: non tantum formaliter, sed realiter, vt patet ex illo verbo, In perfectione diuina: non solum in abstractione concepta, sed in rerum natura, vt patet in litera. Ex hoc autem antecedente liquido sequitur, ergo esset imperfectum: quia omne quod nihil aliud est secundum rem in rerum ordine, quàm relatio: aut est ens rationis, aut accidens, quorum vtrunque est imperfectum. Non obstante ergo verba literæ veritati illi: quòd relatio formaliter nec imperfectionem, nec perfectionem dicit.

Articvlvs III.

Vtrum relationes quæ sunt in Deo, realiter ab invicem distinguantur.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quòd relationes, quæ sunt in Deo, realiter abinuicem non distinguantur. Quæcunque enim vni, & eidem sunt eadem, sibiinuicẽ sunt eadem. Sed omnis relatio in Deo existens est idem secundum rem cum diuina essentia. Ergo relationes secundum rem abinuicem non distinguuntur.

¶ 2 Præt. Sicut paternitas & filiatio secundum nominis rationem distinguuntur ab essentia diuina, ita & bonitas & potentia. Sed propter huiusmodi rationis distinctionem non est aliqua realis distinctio bonitatis & potentiæ diuinæ. Ergo neque paternitatis & filiationis.

¶ 3 Præt. In diuinis non est distinctio realis nisi secundum originem: sed vna relatio non videtur orii ex alia. Ergo relationes nõ distinguuntur realiter abinuicem.

¶ Sed contra est, q̃ dicit Boet. in lib. de trin.* quòd subsistantia in diuinis continet vnitatem, relatio multiplicat trinitatem. Si ergo relationes non distinguuntur abinuicem realiter, non erit in diuinis trinitas realis, sed rationis tantum, quod est Sabelliani erroris. c

¶ Respondeo Dicendum, q̃ ex eo quòd aliquid alicui attribuitur, oportet quòd attribuantur ei omnia quæ sunt de ratione illius. Sicut quicunque attribuitur homo, oportet q̃ ra. Ex hoc autem sequitur ulla causarũ sufficientia: quia omne quod nihil aliud est secundum rem in rerum ordine, quàm relatio: aut est ens rationis, aut accidens, quorum vtrunque est imperfectum. Non obstante ergo verba literæ veritati illi: quòd relatio formaliter nec imperfectionem, nec perfectionem dicit.

attribuatur ei esse rationale. De ratione autẽ relationis est respectus vnius ad alterum, secundum quem aliquis alteri opponitur relatiue. Cum igitur in Deo realiter sit relatio (vt dictum est *) oportet quòd realiter sit ibi oppositio. Relatiua d autem oppositio in sui ratione includit distinctionem. Vnde oportet quòd in Deo sit realis distinctio, non quidem secundũ rem absolutam, quæ est essentia, in qua est summa vnitas & simplicitas, sed secundum rem relatiuam.

¶ Ad primvm ergo dicendũ, quòd secundum Philosophum in 3. Physic.* argumentum illud tenet, quòd quæcunque vni & eidem sunt ea dem, sibiinuicem sunt eadem, in his quæ sunt idem re & ratione, sicut tunica & indumentum: non autem in his quæ differunt ratione. Vnde d ibidem dicit, * quòd licet actio sit idem motui, similiter & passio: non tamen sequitur quod actio & passio sint idem: quia in actione importatur respectus, vt à quo est motus in mobili: c in passione vero, vt qui est ab alio. Et similiter licet paternitas sit idem secũdum rem cum essentia diuina, & similiter filiatio: tamen hæc duo in suis propriis rationibus important oppositos respectus. Vnde distinguuntur abinuicem. c

¶ Ad secvndvm Dicendum, q̃ potentia, & bonitas non importãt in suis rationibus aliquam oppositionem. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad tertivm dicẽdum, q̃ quamuis relationes, propriè loquẽdo, non oriantur, vel procedant abinuicem, tamen accipiuntur per oppositum secundum processionem alicuius ab alio.

¶ *Super quæ stionis 28. Articul. III.*

Arti. 1. huius quæst. D. 954.

In titulo ly relationes, indefinite, non vniuersaliter tenetur: qm non est præsentis intentionis discutere, an omnes relationes diuinæ distinguantur realiter abinuicem, vt patet de paternitate, & spiratione actiua: sed an sint aliquæ in Deo relationes reales, quæ distinguantur realiter abinuicem. † Li. 5. Phy sic. tex. 21. tom. 2.

¶ In corpore vna est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. In Deo est realis distinctio secundum rem, nõ absolutum, sed relatiuum. Probatur sic. In Deo est realiter relatio, ergo in eo est respectus relatiue oppositus alteri, ergo relatiua oppositio, ergo realis distinctio: ergo non secundũ rem absolutũ, quia in ea est summa vnitas, & simplicitas: ergo secundum rem relatiuã. Prima consequentia cum exteris probatur ex illa maxima. Quando aliqd attribuitur alicui, oportet attribui & omnia quę sunt de ratione illius: hęc enim patet inductiue in homine & reliquis, subsumendo sub ista, quòd ra. pectus oppositus est de ratione relationis, & oppositio de ratione respectus huiusmodi, & distinctio de ratione oppositionis, &c. vt clarè patet in litera. D. 14. † Li. 5. Physic. tex. 22. tho 2. b 224 273 c 75

¶ Circa prędicta, duplex occurrere potest nouitio dubiũ. Primo circa illam maximam, quia nõ videtur vera, quoniam multa attribuuntur Deo absq; his, quæ sunt de diffinitione eorum, vt patet de sapientia, & iustitia, & aliis huiusmodi. Secundo circa illam consequentiam. ergo in eo est oppositio relatiua, quoniam non valet: in Sorte albo est respectus realis similitudinis relatiue oppositus. ergo in eo est oppositio relatiua: sed ergo in eo est alterum extremum oppositionis relatiuæ: & consequenter non valet vltetior illatio literæ, ergo in eo est distinctio relatiua: sed ergo, in eo est vnum extremum distinctionis relatiuæ: & sic ruit totus processus literę.

¶ Ad primum horum facillime ex supradictis patet respõsio: q̃ scilicet illa maxima intelligitur de ratione formali quo ad id, quod est illi proprium non excludendo communia transcendentia: quicquid enim claudit in huiusmodi ratione formali rei attribuitæ Deo: saltem in Deo. Obiectiones autem in oppositum semper assumunt falsum, puta q̃ de tali ratione iustitiæ seu sapiẽtiæ, sit qualitas, aut habitus, &c.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd in primo antecedente ex supradictis ac manifestatis includitur ly ad intra. Ita quod antecedens totum est: in Deo est realiter relatio ad intra: & hinc optime valent consequentiæ, quoniam sequitur vtrumque extremum oportere esse in ipso Deo: & per hoc cessant obiectiones ad oppositum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

positum tactæ, quoniam procedunt de relatiuis ad extra.

¶ In rēspōsione ad primum, aduerte Aureoli obiectionem apud Capreolum in 1. distin. 2. q. 3. artic. 1. Talis est identitas extremorum inter se, qualis est eorū in tertio: sed ista in proposito est realis: ergo & illa maior probatur, quia aliter rueret fundamentum syllogismorum ex vnitate medij inferens extrema coniuncta, vel diuisa. Ad hoc breuiter negatur simpliciter maior, nec super illa fundantur syllogismi in primo priorum, sed super ista. Eiúdem medio, sunt eadē inter se, aliud est enim loqui de idētitate, & aliud de qualitate identitatis. Hæc autem positio dupliciter quantum ad propositum spectat, glossatur. Primo vt litera dicit, q̄d est absolutè vera quando sunt omnino eadem tertio, id est realiter & formaliter; aliquin sophisma accidentis non committeretur in syllogismis ex huiusmodi variatione. Secundo, quòd est vera quo ad id, secundū quod identificantur medio, seu quo ad rationē identificationis in medio secundum idem enim eadem medio, sunt etiam eadem inter se. Et hæc est directe mēs Arist. (vt puto) & comprehendit sub se primā glossam, & sic vniuersaliter videtur vera. Non autem oportet eadem medio identificari inter se, secundum id in quo non identificantur medio: id est, quòd non est ratio identificationis ipsi medio. Et propter hoc, multa accidunt sophismata in his, quæ aliquo mō vniuntur, & aliquo mō non: & sic est in proposito, vt ex præcedenti patet articulo.

168 2. q. 30. artic. 1. cor. & 2. & ad 2.

Q. 15. art. 2.

† Q. 15. art. 2.

† Lib. 3. Phy sic. text. 21. tom. 2.

† Li. 5. Met. text. 10. to. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Deo sint tantum quatuor relationes reales, s. paternitas, filiatio, spiratio, & processio.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ in Deo non sint tantū quatuor relationes reales, scilicet paternitas, filiatio, spiratio, & processio. Est enim considerare in Deo relationes intelligentis ad intellectum, & volētis ad volitum. Quæ videntur esse relationes reales, neq; sub prædictis continentur. Non ergo sunt solū quatuor relationes reales in Deo.

¶ 2 Præt. Relationes reales accipiuntur in Deo secundum processionē intelligibilem verbi. Sed relationes intelligibiles multiplicantur in infinitum, vt Aui. dicit. Ergo in Deo sunt infinitæ relationes reales.

¶ 3 Præt. Ideæ sunt in Deo ab æterno, vt supra dictum est, † non autē distinguuntur ab inuicem, nisi secundum respectum ad res, vt supra dictū est: * ergo in Deo sunt multo plures relationes æternæ.

¶ 4 Præt. Æqualitas & similitudo & identitas sunt relationes quædam, & sunt in Deo ab æterno. Ergo plures relationes sunt ab æterno in Deo, quā quæ dictæ sunt.

¶ SED CONTRA Vī quod sint pauciores: quia secundum Philo. in 3. Physi. * Eadem via est de Athenis ad Thebas, & de Thebis ad Athenas. Ergo videtur q̄ pari ratione eadem sit relatio de patre ad filium, quæ dicitur paternitas: & de filio ad patrem, quæ dicitur filiatio. Et sic non sunt quatuor relationes in Deo.

¶ RESPON. Dicendum, q̄ secundum Philos. in 5. Meta. † Relatio omnis fundatur, vel supra quantitatem, vt duplum, & dimidium: vel supra actionem & passionem, vt faciens & factū, patet & filius, dominus, & seruus, & actiones immanentes duæ tantum sunt processiones. Altera secūdum intellectum, & altera secundum voluntatem. illa verbi, hæc amoris. Tertia autem, quia secundum quamlibet processionem oportet duas oppositas relationes esse, procedentis, & à quo procedit. Quarta demum probatur, quo ad nomina primarum duarū huiusmodi. Cum autem d quātitas non sit in Deo: est enim sine quantitate magnus, vt dicit Aug. * Relinquitur ergo q̄ realis relatio in Deo esse non possit, nisi super actionem fundata: nō aūt super actiones, secundum quas, p̄cedit aliquid extrinsecū d à Deo, quia relationes Dei ad creaturas non sunt realiter in ipso, vt supra dictū est. † Vn de relinquitur q̄ relationes reales in Deo non possunt accipi nisi secundū d actiones, secundum quas est processio in Deo intra: sed non extra. Huiusmodi autem processiones sunt duæ tantum, vt supra dictum est. * Quarū vna accipitur secundum actionem intellectus, quæ est processio verbi: alia secūdum actionem voluntatis, quæ est processio amoris. Secundum quālibet aūt processionem oportet duas accipere relationes oppositas, quarum vna sit procedentis à principio, & alia ipsius principii. Processio aūt verbi dicitur generatio secundum propriam rationem, qua competit rebus viuentib. Relatio autem principii generationis in viuentibus perfectis, dicitur paternitas. Relatio vero procedentis à principio dicit filiatio. Processio vero amoris non habet nomen proprium, vt supra dictum est. † Vnde neq; relationes, quæ secundum ipsam accipiūtur. Sed vocatur relatio principii huius processionis, spiratio: relatio aūt procedentis: processio: quamuis hæc duo nomina ad ipsas processiones, vel origines pertineant, & non ad relationes.

D. 7. 2. 0. 41 32.

d 97

Q. 41. ar. 4 ad 3.

197 & c

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd in his, in quibus dicitur intellectus, & intellectum, volens & volitū, potest esse realis relatio, & scientiæ ad rem scitam, & volentis ad rem volitam. Sed in Deo est idem omnino intellectus & intellectum: e quia intelligendo se intelligit omnia alia, & eadem ratione voluntas & volitum. Vnde in Deo huiusmodi relationes non sunt reales, sicut neq; relatio eiusdem ad idem. Sed tamen relatio ad verbum est realis; e quia verbum intelligitur, vt procedens per actionem intelligibilem, non autem vt res intellecta. Cum enim intelligimus lapidem, id quod ex re intellecta concipit intellectus, vocatur verbum.

D. 7. 2. a.

† Lib. 1. de Trin. c. 1. & lib. 15. cap. 7. circa princ. to. 3.

D. 27. 2.

† Q. 1. ar. 2.

D. 55.

Q. 27. ar. 3. principal.

¶ Ad secundum dicendum, q̄d via est eadem ab vno termino ad alterum, & econuerso, sed tamen respectus sunt diuersi. e Vnde ex hoc non potest concludi quòd eadem sit relatio Patris ad Filium, & econuerso. Sed posset hoc concludi de aliquo absoluto, si esset medium inter ea.

¶ Ad tertium dicendum, quòd respectus ideales sunt intellecti à Deo. e Vn de ex eorum pluralitate non sequitur, quòd sunt plures relationes in Deo, sed quòd Deus cognoscat plures relationes.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ æqualitas & similitudo in Deo non sunt relationes reales, sed rationis tantum, vt infra patebit.*

¶ Ad quintum dicendum, quòd via est eadem ab vno termino ad alterum, & econuerso, sed tamen respectus sunt diuersi. e Vnde ex hoc non potest concludi quòd eadem sit relatio Patris ad Filium, & econuerso. Sed posset hoc concludi de aliquo absoluto, si esset medium inter ea.

¶ Ad primum horum dicitur: q̄ quia secūdum veritatem auctor tenet nullam relationem realem in Deo consequi quantitatem secundum rē quām secundum modū: & inferius tractaturum se promittit in rñsione ad quartum de hmōi relationib. consequēt bus quantitatē secundum modum: puta æqualitate, & similitudi ne: ideo hic summariē pertransiuit contentus rōne de quantitate se cundum rem. Et si instes, ergo ex hoc art. non sufficienter concluditur intentum: respondetur q̄ sufficienter quantum p̄sentis loci erat, (quoniā ab hoc loco illæ relationes relegantur inferius tractandæ:)quamuis non sufficienter absolutè, si omnia hic fuissent perlustranda propter quod ne limitatus hic tractatus, errandi occasio alicui foret, protestatur in rēspōsione ad quartum se inferius hoc completurum in loco proprio, vbi de communibus relationibus diuinis pers onis agetur: sic. n. instituens ordo exigebat.

Ad secundum vero dubium dicitur, quòd quia hic est sermo de realibus relationibus inter res eiusdem ordinis: imo eiusdem naturę, seu saltem mutuis. Relatiua autem tertij modi, vt ibidem patet, in hoc

Q. 27. ar. 4.

¶ Super quæstionis XXVIII. Artic. IIII.

Titulus clarus.

¶ In corpore vocea cōclusio rēsponsiua quæstio affirmatiue. In Deo sunt tantum quatuor relationes reales, s. paternitas, filiatio, spiratio, & processio. Probatur sic. In Deo sunt relationes reales, & non consequentes quantitatem, nec actionem ad extra, ergo sunt consequentes actiones ad intra, ergo in eo sunt tm relatio nes cōsequētes duas processiones, ad intra, ergo sunt quatuor, tm relationes reales: ergo sunt, paternitas, filiatio, spiratio, & processio. Antecedens quo ad quantitatē probat: quia in eo non est quātitas, vt patet ex Aug. quo ad actionē ad extra probat ex supra dictis in q. 13. Prima vero consequētia probat ex 7. met. quia, 1. relatio omnis fundatur super quantitatem, aut actionem, & passionem. Secunda autem probatur ex dictis, quia scilicet secundum

in hoc differunt ab aliis, quia non sunt mutua: ideo nulla communis est in allegando salitas, est enim vera illa vniuersalis in relatiuis relationibus mutuis, de quibus est sermo.

¶ *Super quæstio. XXIX. Artic. I.*

IN titulo aduerte: q̄ cum vna quæque ars terminis vtatur, prout in illa arte consueuerunt accipi, quod ex eo liquet, quia significatio nominum est ad placitum, & tanto magis translatio ex vna significatione in aliam, cum inquam sit, rōnabile est, vt princeps omnium scientiarum sacra theologia p̄ prijs quoque gaudeat nocabulis. Et propterea nō quæritur hic de personæ nomine utcunque, sed vt est in vsu theologorum. constat. n. aliter personam accipi apud canonistas, & aliter apud alios. Et propterea Laurentius Valla inerudite Boetiū arguit malæ diffinitionis personæ. est. n. ea optima, ut in hoc patebitar. si de persona hoc modo intelligatur, vt etiam ipse intendebat.

¶ In corpore tria facit. Primo ostenditur dignitas individui substantiæ secundo dignitas individui rationalis naturæ: tertio respondetur quæsito. Quo ad primum intēditur, quòd individuū substantiæ conuenit quidem cum individuis omniū generum in hoc, quòd vnumquodque est particulare, seu individuū. differt tamen ab alijs quo ad duo, s. quo ad cām individuationis, & quo ad nominis specialitatē. Substantia. n. ' individuatur per se ipsam, accidens aūt per subiectū, quod est subst antia, quod manifestatur in hac albedine. Et propterea individuum substantiæ speciale sortitum est nomen: & vocatur hypostasis, seu prima substātia: quod non inuenitur in generibus accidentium.

¶ Circa hæc dicta multiplex occurrit dubium. Primo ex parte substantiæ, quòd sit verum in doctrina S. T. q̄ substātia individuatur per se ipsam, cū apud ipsam distinctio numeralis primo conueniat quantitati, & p illā substantijs materialibus, ac cæteris, & sic de rōne individui substantiæ, cū sit distinctio ab alijs: sequit q̄ substantia individuat quo ad intrinsecū distinctiuū per quantitatem, & non per seipsam, vt in litera dicitur.

¶ Secundo, dubiū est ex parte accidentiū: qm̄ quantitas per seipsam individuat, vt patet ex diffinitione 5. Met. Quantū est quod dividitur in ex quæ insunt, quorū singulū natū est esse hic: & in mathematicis abstractionibus manifestè patet dari hanc lineā, &c. nullo imaginato subiecto. Dubium quoq; nonnullū parit litera in eo, q̄ exprimit subiectū individuans accidens, esse substantiam, cum manifestè pateat, hanc conditionalem esse veram, Si albedo esset in hac quantitate, sine substantia esset hæc, & consequenter illa categorica est falsa.

¶ Tertio, dubiū est ex parte quoq; accidentis, quo intelligitur, quia individuat per subiectū, an. sintrinsec e, an extrinsec, i. an eū dr hæc albedo, in ly hæc, claudatur intrinsecè subiectū, an extrinsece, eo mō quo nasus cadit in significatione simitatis, vel simi. Si. n. claditur extrinsece nō, sequitur q̄ accidens individuat per seipsum intrinsece. Si aūt claditur intrinsecè, sequitur q̄ hæc albedo non est ens, nec vnum per se, & consequenter in nullo genere, ac per hoc male dr in litera, q̄ quolibet gñe inuenitur vniuersale & particulare.

¶ Ad primum horū quantū spectat ad hanc literā, facile dici pōt, q̄ hic non est sermo de substantia tali, puta materiali, sed de substantia absolutè: ac per hoc de vniuersis substantiæ individuis: nō quatenus individua sunt talis, vel talis substātiæ, sed quatenus individua sunt substantiæ. Tū quia sic cōs est sermo formalis. Tum quia sic proprie interpretatur intenta dicta inter individuum substantiæ & individuum accidentis, hæc enim differunt, primo inquantum individuatio & inquātum individuū accidentis, per cōia omnibus subiectantiæ individuis ex vna parte, & per cōia omnibus accidentibus individuis ex alia parte. Talia. n. sunt quæ conueniunt his in quantū hmōi sunt individua. Et per hoc patet responsio ad reliqua dubia: qm̄ instantias afferunt de individuis accidentium, non quatenus accidentium sunt individua, sed quatenus sunt talium accidentium individua, puta quantitatis, vel qualitatis mediate afficiētis substantiā: ut albedo est, quæ exempli cā in litera est adducta, vt addiscentes intelligant. stat ergo veritas inconcussa, q̄ individuum substantiæ, vt sic, per seipsum est individuum: qm̄ constat vt sic, nullam habere dependentiā ab accidente, & q̄ individuum accidentis, vt sic, qm̄ a nullo alio oportet dependere subiecto, nisi substantia per substantiam subiectam individuetur.

¶ Ad ultimū aūt dubiū dicendū est, p̄ rōnem in obiiciendo tactā, q̄ hoc accidens nō includit subiectū intrinsecè: sed p additamentū: ita q̄ sicut in diffinitione accidentis claudit subiectū, nō vt essentiæ intrinsecū, sed p additamentū: ita in diffinitione huius accidētis, si diffiniret, clauderet hoc subiectū per additamentū, & nō intrinsece. Nec hoc repugnat sīæ in dña assignata, qm̄ sicut accidens nō pōt intelligi absq; dependentia a subiecto, ita nec hoc absq; dependentia ab hoc subiecto. hæc aūt substātia ut sic, nullam includit dependentiam ad aliquid extrinsecum, & ió per seipsam substantia individuatur: accidens aūt per substantiā.

¶ De substantia autem materiali & de talibus accidentibus quomodo individuentur, alterius negotij est: critique de hoc quæstio specialis. Nunc autem scito: quòd apud me, substantia materialis individuatur per materiam sub certis dimensionibus: tanquā per proprium & intrinsecum, non solum constitutium, sed distinctiuum: chimericū est. n. hos actus separare secundū rem. Per materiam aūt sub certis dimensionibus, non intelligo (vt olim ex posui in commentariis de Ente & essentia) materiā cū potentia

169 3 q. 2. art. 2. cor. & 1. dist. 25. art. 1. & po q 9. ar. 2. & de vnio. ar. 1. ad 1. † Terria pagina a principio libri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad quantitatem, quoniam potentia illa (vt patet in 12. met. in tractatu de principijs prædicamentorum) est in genere quãtitatis, & sic Sortes non esset vnum per se. Sed intelligo materiam distinctam numero, non vt subiectum quantitatis, sed vt pcius natura ipsius fundamentum, radix, & causa: ita q ipsa materia in se est prius sic distincta quam quanta: vt sic effectus pro ptinentur causæ. Distinctio. n. numeralis, qua Sor. distinguitur a Platone inquantum sunt isti homines, nõ é distinctio quantitatiua, sed fundamentum quantitatiuæ distinctionis. Et similiter principiũ distinctionis huius hominis ab illo vt sic, est radix & fundamentũ quantitatis, & cõsequẽter distinctionis sequentis ipsam. Hoc aũt est materia, quæ est altera pars compositi primo terminãtis generationẽ substantialem in rerum natura in primo instanti naturæ ante adhæsionem accidentiũ, oportet enim pro tunc esse singulare distinctum ab vniuersali, & p se entitate vnã, qđ absque constitutione in esse hoc intelligi nequit: per idem autem vnũquodque est hoc, & a cæteris distinguitur. Nec propterea nego illam maximam ex sensibus Aristo. ac S. Thom. habitam, scilicet quòd distinctio numeralis materialis primo convenit quantitati, & consequenter per illam cæteris, secundum doctrinam posteriorum, quoniam participare naturam eius, cui primo convenit aliquid, pluribus modis contingit. Nec oportet illam formaliter saluari in omnib. ipsam participantibus, vt in 1. posteriorũ ostendimus. Materia autem, quæ radix fundamentumque est quantitatis, nũ est et in illo priori extra participãtia quantitatis naturã, immo (vt melius loquamur) est quasi præhabens quantitatis naturã. Et q̃n magis est præhse, q̃ participare, si participantia naturã aliquã, quoquõ pũc

¶ 2 Præterea, Substantia (prout ponitur in diffinitione personæ,) aut sumit pro substantia prima, aut pro substantia secũda: si pro substãtia prima, sup fluè additur indiuidua, quia substantia prima est substantia indiuidua: si vero stat pro substantia secunda, falsò additur, & est oppositio in adiecto. Nam secundæ substantiæ dicuntur genera, vel species. Ergo diffinitio est malè assignata.

¶ 3 Præterea, Nomen intentionis non debet poni in diffinitione rei. Non. n. esset bona assignatio si quis diceret, homo est species animalis. Homo enim est nomen rei, & species est nomen intentionis. cum igitur persona sit nomen rei: significat enim substantiam quandam rationalis naturæ. Ergo inconuenienter indiuiduum (quod est nomen intentionis) in eius diffinitione ponitur.

¶ 4 Præterea, Natura est principium motus, & quietis in eo, in quo est per se, & non per accidens, vt dicitur in 2. Physico. * Sed persona est in rebus immobilibus, sicut in Deo, & in Angelis. Non ergo in diffinitione personæ debuit poni natura, sed magis essentia.

¶ 5 Præterea, Anima separata est rationalis naturæ indiuidua substantia, non autem est persona. Inconuenienter ergo persona sic diffinitur.

¶ Respondeo dicendum, quòd licet vniuersale, & particulare inueniantur in omnibus generibus, tamen speciali quodam modo indiuiduum inuenitur in genere substantiæ. Substantia enim indiuiduatur per seipsam, sed accidentia [d] indiuiduantur per subiectum, quod est substantia. [c] Dicitur enim hæc albedo inquantum est in hoc subiecto. Vnde etiam conuenienter a indiuidua substantiæ habent aliquod speciale nomen præ aliis. Dicuntur enim hypostases, vel primæ substantiæ. Sed adhuc quodam specialiori, & perfectiori modo inuenitur particulare, & indiuiduum in substantiis rationalib. quæ habent dominium sui actus, & non solum agũtur sicut alia, sed per se agunt, actiones aũtẽ in singularibus sunt. Et ideo etiam inter cæteras substantias, etiam quoddam speciale nomen habent singularia rationalis naturæ, & hoc nomen est persona. Et ideo in prædicta diffinitione † personæ ponitur substantia individua, inquantum significat singulare in genere substantiæ: additur autem rationalis naturæ inquantum significat singulare in rationalibus substantijs.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd licet hoc singulare, vel illud diffiniri nõ possit, tamen id quod pertinet ad communem rationem singularitatis, diffiniri non potest. Et sic Phil. * diffinit substantiã primã, & hoc modo diffinit Boetius personarum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ secundum quosdam [d] substantia in diffinitione personæ ponitur pro substantia prima, quæ est hypostasis, neque tamen superflue additur indiuidua, quia nomine hypostasis vel substantiæ primæ, excluditur ratio vniuersalis & partis. Non. n. dicimus, q̃ homo cõis sit hypostasis, neque ẽt manus [d] cum sit pars. sed per hoc, quod additur indiuiduũ, excluditur a persona rõ assumptibilis. humana enim natura in Christo non est persona, quia est assumpta à dignitate. f. à verbo Dei. Sed melius dicendũ est, q̃ substantia accipitur communiter prout diuiditur per primam & secundam. & per hoc, quod additur indiuidua, trahitur ad standum pro substãtia prima.

¶ Ad tertium. Dicendum, quòd quia substantiales dñæ non sunt nobis notæ, vel ẽt nominatæ non sunt, oportet interdum vti differentijs accidentalibus loco substantialiũ, puta, si quis diceret, Ignis est corpus simplex calidum & siccum. Accidentia. n. propria sunt effectus formarum substantialiũ, & manifestant eas. Et similiter nomina intentionum possunt accipi ad diffiniendũ res, secundum q̃ accipiunt pro aliquibus nominibus rerũ q̃ non sunt posita. Et sic, hoc nomen indiuiduum, ponit in diffinitione personæ ad designandũ modum subsistendi, qui competit substantijs particularibus.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ secundum Philosophum in 5. Met. * Nomen naturæ primo impositũ est ad significandam generationem viuentiũ quæ dẽ natiuitas. [c] Et quia hmõi generatio est a principio intrinseco, extẽsum est hoc nomen ad significandum principium intrinsecum cuiuscunque motus. Et sic diffinit natura in 2. Physi. † Et quia hmõi principium est formale vel materiale, cõiter tam materia quam forma dicitur natura. Et quia per formam completur essentia vniuscuiusque rei, communiter essentia vniuscuiusque rei (quam significat eius diffinitio) vocatur natura. Et sic accipitur hic natura. Vnde Boet. * in eodem lib. dicit, quòd natura est vnumquodque informans specifica differentia. Specifica enim differentia est, quæ complet diffinitionem, & sumitur a propria forma rei. Et ideo conuenientius fuit, q̃ in diffinitione personæ, quæ est singulare alicuius generis determinati, vteretur nomine naturæ, quam essentiæ, quæ sumitur ab esse, quod est communissimum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd anima est pars humanæ speciei. Et ideo, licet sit separata, quia tamen retinet naturam vnibilitatis, non põt dici substantia indiuidua, quæ est hypostasis, vel substantia prima, sicut nec manus, nec quæcunq; alia partium hominis [c]. Et sic non competit ei neq; diffinitio personæ, neque nomen.

Articvlvs II.

Vtrum persona, sit idem quòd hypostasis, subsistentia, & essentia.

Ad secvndvm sic proceditur. Vt, q̃ persona sit idem q̃ hypostasis, subsistentia, & essentia. Dicit enim Boet. * in lib. de dua. na. q̃ Græci naturæ rationalis indiuiduam substantiã hypostaseos nomine vocauerunt. Sed hoc etiam apud nos significat nomen personæ [c]. Ergo persona omnino idem est q̃ hypostasis.

¶ 2 Præt. Sicut in diuinis dicimus tres personas, ita in diuinis dicimus tres subsistentias. Quod non esset, nisi persona & subsistentia idem significarent. Ergo idem significãt persona & subsistentia.

¶ 3 Præt. Boe. dicit in com. prædicamentorum, q̃ vsia (quod est idem q̃ essentia) significat compositum ex materia & forma. Id autem quod est compositum ex materia & forma, est indiuiduum substantiæ, quod & hypostasis & persona dicitur. Ergo omnia prædicta nomina idem significare videntur.

¶ Sed contra est, quod Boe. * dicit in lib. de duabus naturis, q̃ genera & species subsistunt tantum, indiuidua vero non subsistunt tantum, verum etiam substant. Sed a subsistendo dicuntur subsistentiæ sicut a substando substantiæ vel hypostases: cum igitur esse hypostases vel personas, non conueniat generibus vel speciebus, hypostases vel personæ, non sunt idem quod subsistentiæ.

¶ 4 Præt. Boe. dicit in com. prædicamentorum, q̃ hypostasis dicitur materia, vsiosis autem (idest subsistentia) dicitur forma. Sed neq; forma, neque materia potest dici persona. Ergo persona differt a prædictis.

¶ Respon. Dicendum, q̃ secundum Philosophũ in 5. Metaph. * substantia dicitur dupliciter. Vno modo dicitur substantia quidditas rei, quam significat diffinitio: secundum q̃ dicimus, q̃ diffinitio significat substantiam rei. Quam quidem substantiam, Græci vsiam vocant, quod nos essentiam dicere possumus. Alio modo dicitur substantia subiectum, vel suppositum, quod subsistit in genere substantiæ. Et hoc quidem communiter accipiendo nominari potest, & nomine significante intentionem. Et sic dicitur suppositum. Nominatur etiam tribus nominibus significantibus rem. Quæ quidem sunt res naturæ, subsistentia, & hypostasis, secundum triplicem considerationem substanti [c] sic dictæ. Secundum enim q̃ per se existit, & non in alio vocatur subsistentia. Illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio: sed in se existunt. Secundum vero q̃ supponitur alicui naturæ communi, sic dicitur res naturæ, sicut hic homo est res naturæ humanæ, secundum vero quòd supponitur accidentibus, dicitur hypostasis, vel substantia. Quòd autem hæc tria nomina significant communiter in toto genere substantiarum, hoc nomen persona significat in genere rationalium substantiarum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ hypostasis apud Græcos ex propria significatione nominis habet, q̃ significet quodcunq; indiuiduum substantiæ, sed ex vsu loquendi habet, q̃ sumatur pro indiuiduo rationalis naturæ, ratione suæ excellentiæ.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ sicut nos dicimus in diuinis pluraliter tres personas & tres subsistentias, ita Græci dicunt tres hypostases. [c] Sed quia nomen substantiæ quod secundum proprietatem significationis respõdet hypostasi, æquiuocatur apud nos cum quãdoq; significet essentiam, quandoq; hypostasim, ne possit esse error ris occasio, maluerunt pro hypostasi transferre subsistentiam quàm substantiam.

¶ Ad tertivm dicendum, q̃ essentia propriè est id quod significatur per diffinitionem. Diffinitio autẽ complectitur principia speciei, non autem principia indiuidualia. Vnde in rebus compositis ex materia & forma, essentia significat non solum formam, nec solum materiam: sed compositum ex materia & forma communi prout sunt principia speciei. Sed compositũ ex hac materia & ex hac forma, habet rationem hypostasis & personæ. Anima enim & caro, & os, sunt de ratione hominis. Sed hæc anima, & hæc caro, & hoc os, sunt de ratione huius hominis. Et ideo hypostasis [d] & persona addunt supra rationem essentiæ principia indiuidualia, neq; sunt idem cum essentia in compositis ex materia & forma vt supra dictum est *, cum de simplicitate diuina ageretur.

¶ Ad qvartvm dicendum, q̃ Boet. dicit genera & species subsistere, inquantum indiuiduis aliquibus competit [d] subsistere, ex eo q̃ sunt sub generibus & speciebus in prædicamento substantiæ comprehensis, non q̃ ipsæ species vel genera subsistant, nisi secundum opinionem Platonis [c]: qui posuit species rerum, separatim subsistere a singularibus. Substare vero competit eisdem indiuiduis in ordine ad accidentia, quæ sunt præter rationem generum & specierum.

¶ Ad qvintvm dicendum est, quòd indiuiduum compositum ex [d] materia & forma, habet quòd subsistet accidenti ex proprietate materiæ. Vnde & Boet. dicit in lib. 2. de trinitat. * Forma simplex subiectum esse non potest. Sed quod per se subsistat, habet ex proprietate suæ formæ, quæ non aduenit rei subsistenti, sed dat esse actua le materiæ, vt sic indiuiduum subsistere possit. Propter hoc ergo hypostasim attribuit materiæ, & vsiosim, siue subsistentiam formæ, quia materia est principium subsistendi, & forma est principium subsistendi.

explanat ambas proprietates indiuidui rationalis naturæ. ergo est eõ petens. Antecedẽs declaratur, quia eam, quæ conuenit sibi inquantũ est singulare substantiæ, expla at per ly substantia indiuidua. Eam vero, quæ conuenit sibi inquãtum singulare rationalis naturæ explanat per ly rõnalis naturæ. cum enim in diuiduum inferioris sit etiam indiuiduum superioris, vtriusq; conditiões habere oportet. Et rursus, cum indiuiduo duo attribuantur. f. esse, & operari, vniuersalia. n. neutrum habent, per vtrumque primo. f. per esse, secũdo per operari, indiuidua significant.

¶ In responsione ad primum, & tertium, habet, q̃ aliquid reale. f. modus subsistendi vltra naturam specificam conuenit indiuiduis substantiæ, ut latius declaratum is in prædicamẽtis. Ex responsione vero ad secundum habes q̃ substantia indiuidua non sumitur hic, vt distinguitur contra substãtiam vniuersalem: sed vt distinguitur cõtra essentiam substantiæ, cum vniuersalẽ quàm particularem. Hæc. n. tantum vocat substantia prima, suppositũ, persona &c. Quid autem addat supra hanc humanitatem subsistãtia prima, seu suppositum, cum trahatur de vnione verbi cum natura humana, discutietur.

¶ Ad propositum autem sufficit scire, q̃ addit omnimodã incommunicabilitatem, ita q̃ nec communis esse potest, nec assumptione enim primi deitas, ratione vero secũdi hęc humanitas, suppositum non est.

¶ In responsione ad quintum, adverte, q̃ hinc habes, q̃ ex hac Boetij diffinitione, non sequitur, animam esse personam, vt Scotus in 1. dist. 23. voluit non pene-

dum enim q̃ per se existit, & non in alio vocatur subsistentia. Illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio: sed in se existunt. Secundum vero q̃ supponitur alicui naturæ communi, sic dicitur res naturæ, sicut hic homo est res naturæ humanæ, secundum vero quòd supponitur accidentibus, dicitur hypostasis, vel substantia. Quòd autem hæc tria nomina significant communiter in toto genere substantiarum, hoc nomen persona significat in genere rationalium substantiarum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ hypostasis apud Græcos ex propria significatione nominis habet, q̃ significet quodcunq; indiuiduum substantiæ, sed ex vsu loquendi habet, q̃ sumatur pro indiuiduo rationalis naturę, ratione suæ excellentiæ.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ sicut nos dicimus in diuinis pluraliter tres personas & tres subsistentias, ita Græci dicunt tres hypostases. [c] Sed quia nomen substantiæ quod secundum proprietatem significationis respõdet hypostasi, æquiuocatur apud nos cum quãdoq; significet essentiam, quandoq; hypostasim, ne possit esse error ris occasio, maluerunt pro hypostasi transferre subsistentiam quàm substantiam.

¶ Ad tertivm dicendum, q̃ essentia propriè est id quod significatur per diffinitionem. Diffinitio autẽ complectitur principia speciei, non autem principia indiuidualia. Vnde in rebus compositis ex materia & forma, essentia significat non solum formam, nec solum materiam: sed compositum ex materia & forma communi prout sunt principia speciei. Sed compositũ ex hac materia & ex hac forma, habet rationem hypostasis & personæ. Anima enim & caro, & os, sunt de ratione hominis. Sed hæc anima, & hæc caro, & hoc os, sunt de ratione huius hominis. Et ideo hypostasis [d] & persona addunt supra rationem essentiæ principia indiuidualia, neq; sunt idem cum essentia in compositis ex materia & forma vt supra dictum est *, cum de simplicitate diuina ageretur.

¶ Ad qvartvm dicendum, q̃ Boet. dicit genera & species subsistere, inquantum indiuiduis aliquibus competit [d] subsistere, ex eo q̃ sunt sub generibus & speciebus in prædicamento substantiæ comprehensis, non q̃ ipsæ species vel genera subsistant, nisi secundum opinionem Platonis [c]: qui posuit species rerum, separatim subsistere a singularibus. Substare vero competit eisdem indiuiduis in ordine ad accidentia, quæ sunt præter rationem generum & specierum.

¶ Ad qvintvm dicendum est, quòd indiuiduum compositum ex [d] materia & forma, habet quòd subsistet accidenti ex proprietate materiæ. Vnde & Boet. dicit in lib. 2. de trinitat. * Forma simplex subiectum esse non potest. Sed quod per se subsistat, habet ex proprietate suæ formæ, quæ non aduenit rei subsistenti, sed dat esse actua le materiæ, vt sic indiuiduum subsistere possit. Propter hoc ergo hypostasim attribuit materiæ, & vsiosim, siue subsistentiam formæ, quia materia est principium subsistendi, & forma est principium subsistendi.

¶ Super quæstio. XXIX. Articulum II.

In titulo ly sic, ostendit, q̃ de vera identitate est quæstio.

¶ In corpore vna est cõclusio respõsiua. Persona significat in genere rationalium substantiarum quod hæc tria nomina. f. subsistentia, res naturæ, & substantia seu hypostasis, significant communiter in toto genere substantiarum. Et manifestãt duabus distinctionib. Prima est, substantiæ in essentiam, & subsistantiam primam. Secunda est ipsius primæ substantiæ in nomina tria, duo quidem rei, & vnum intentionis, vt clare patet in litera. Ex his nanq; manifestatur, & quo modo persona non est idem q̃ essentia, & quo modo est idem q̃ hypostasis & subsistentia.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstiom; 29. Articulum III.*

171 1.dist. 23. ar. 2. & pos. q. 1. ar. 1. 2. & 4. 1. parũ à princip.

IN titulo quæritur vtrum sit ser maliter.

¶ In corpore vnica est conclusio habens duas partes. Persona de Deo dicitur excellentior modo quàm de creaturis. Probatur quo ad primam partem, Essentia Dei continet in se omnem perfectionem, ergo omne quod est perfectionis, est Deo attribuendum. ergo id quod est perfectissimum in tota natura. ergo persona. Et declaratur hæc vltima cõsequentia, quia significat subsistens in rationali natura. Quo ad secundam vero partem, quia alia nomina communia Deo & creaturis excellentiori modo dicuntur, vt patet ex supradictis.

¶ Circa hunc processum dubiũ est, quomodo sit verum, q persona significet perfectissimum in tota natura. Tum quia natura specifica perfectior videtur individuo. Tum quia sequeretur q in diuinis esset distinctio imperfectissima.

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, quòd persona in communi loquendo, significat perfectissimum in tota natura, non quia personalitas sit perfectissimum omnium: sed quia natura intellectualis, (quæ est omnium perfectissima in suo completo esse) est ens perfectissimũ omnium. constat autem quod nisi per seipsam in rerum natura subsistat, quomodocunque hoc sit, perfecta non est. Et propterea quia persona significat dignitatem talis naturæ subsistentis, ideo perfectissimum in tota natura merito significat.

† Aliquantulũ à prin. pag. 1. 2 prim' lib.

† Eodem loco hunc pro sono dicto. † In Epist. ad Damas. quæ incipit Petitio, in medio ibi* tom. 1.

† Arg. 1. 2. 3. huius, q.

† Q. 14. ar. 12.

25 19

43

Q. 13. ar. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum nomen personæ sit ponendum in diuinis.

AD TERTIVM sic proceditur Vī, q nomen personæ nõ sit ponendum in diuinis. Dicit. n. Diony. * in prin. de di. no. Vniuersaliter non est audendum aliquid dicere nec cogitare de supersubstantiali occulta diuinitate, præter ea, q̃ diuinitus nobis ex sanctis eloquijs sunt expressa. Sed nomen personæ, nõ exprimitur nobis in sacra scriptura noui, vel veteris testamenti. Ergo non est nomine personæ vtẽdum in diuinis.

¶ 2 Præt. Boe. dicit in li. de du. na. † Nomen personæ vī traductum ex his personis quæ in comedijs tragedijsq; homines repræsentabant, Persona. n. dicta est a personando, quia concauitate ipsa, maior necesse est vt voluatur sonus. Greci vero has personas prosopa vocant ab eo, q ponantur in facie, atq; ante oculos obtegant vultum. Sed hoc non potest competere in diuinis, nisi forte secundum metaphoram. Ergo nomen personæ non dicitur de Deo nisi metaphorice.

¶ 3 Præt. Omnis persona est hypostasis: sed nomen hypostasis nõ vī Deo competere, cum secundum Boe.* significet id quod subiicitur accidentib. quæ in Deo non sunt. Hic, † ét dicit, q in hoc nõe hypostasis, venenum latet sub melle. Ergo hoc nomen persona non est dicendum de Deo.

¶ 4 Præ. A quocunq; remouetur diffinitio & diffinitum. Sed diffinitio personæ supra posita* non vī Deo competere. Tum quia ratio importat discursum cognitionem quæ non competit Deo, ut supra ostẽsum est †. & sic Deus Deus non potest dici rationalis naturę Tum ét quia Deus dici non potest individua subsistantia, cum principium individuationis sit materia, Deus autem immaterialis est[e], neq; etiam accidentibus subsitat[e], vt subsistantia dici possit bomen ergo personæ Deo attribui non debet.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in Symbolo Athanasij, A lia est persona Patris, alia Filii, alia Spiritussancti.

¶ RESPON. dicendum, q̃ persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura. ſ. subsistens in rationali natura. Vnde, cum omne illud quod est perfectionis, Deo sit attribuendum, eo q̃ eius essentia continet in se omnem perfectionem, [e] conueniens est, vt hoc nomen persona de Deo dicatur. Non tamen eodem modo, quo dicitur de creaturis: sed excellentior modo: sicut & alia nomina, quæ creaturis à nobis imposita Deo attribuuntur, sicut supra ostensum est*, cum de diuinis nominibus ageretur.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, q̃ licet nomen personæ in scriptura veteris, vel noui testamenti, non inueniatur dictum de Deo: tamen id quod nomen significat multipliciter in sacra scriptura, inuenitur assertum de Deo scilicet q̃ est maxime q̃ seens[e], & perfectissimè intelligens[e]. Si autem oporteret de Deo dici solum illa secundum vocem, quę sacra scriptura de Deo tradit, sequeretur q̃ nunquam in alia lingua posset aliquis loqui de Deo nisi in illa, in qua primo tradita est scriptura veteris, uel noui testamenti. Ad inueniendum autem noua nomina, antiquam fidem de Deo significantia coegit necessitas disputandi cum hæreticis. Nec hæc nouitas vitanda est cum non sit prophana, vt pote à scripturarum sensu non discordans[e]. Docet autem Apostolus prophanas vocum nouitates vitare. 1. ad Tim. vltimo.

¶ AD secundum dicendum, q̃ quamuis hoc nomen perso non conueniat Deo quantum ad id, à quo impositum est nomen, tamen quantum ad id ad quod significandum imponitur, maxime Deo cõuenit. Quia enim in comœdiis & tragedijs repræsentabantur aliqui homines famosi, impositum est hoc nomen persona, ad significandum aliquos dignitatẽ habentes. Vnde contigit dici personę in ecclesijs, quę habent aliquam dignitatem. Propter quod, quidam diffiniunt personam dicentes, q̃ persona est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. [e] Et quia magnæ dignitatis est in rationali natura subsistere, ideo omne individuum rationalis naturæ dicitur persona, vt dictum est*. Sed dignitas diuinæ naturæ excedit omnem dignitatem. Et secundum hoc maxime competit Deo nomen personæ.

¶ AD tertium dicendum, q̃ nomen hypostasis non competit Deo quantum ad id, à quo est impositum nomẽ, cum non subsistet accidentibus, competit aũt quantum ad id, ad quod est impositum ad significandum rem subsistentem. Hiero.* autem dicit sub hoc nomine venenum latere, quia antequã significatio huius nominis esset plene nota apud Latinos, hæretici per hoc nomen simdiicos decipiebant, vt confiterentur plures essentias, sicut confitentur plures hypostases, propter hoc, q̃ nomen substantiæ (cui respondet in græco nomen hypostasis) communiter accipitur apud nos pro essentia.

¶ AD quartum dicendũ, q̃ Deus ṗt dici rationalis naturæ sed̃m q̃ ratio nõ importat discursum: sed cõiter intelligibilem naturam. Individuũ aũt Deo competere non pót quantũ ab hoc, q̃ individuationis principiũ est materia: sed solũ sed̃m q̃ importat incõmunicabilitatẽ. [e] Substãtia vero cõuenit Deo sed̃m q̃ significat existere p se. [e] Quidã tñ dicit, q̃ diffinitio superi[a] à Boe. † data, nõ est diffinitio p̃sonę, sed̃m q̃ persona in Deo dicimus. Propter quod Ricar. de sancto Victo.* corrigere volens hanc diffinitionem, dixit, q̃ persona, secundum quòd de Deo dicitur, est diuinæ naturæ incommunicabilis existentia.

Vnde non obstat si individua materialia sint propter naturam. Tum quia non sit hic comparatio personæ ad naturam, immo natura claudit in persona. Tum quia sermo præsens de persona in communi & non in naturis materialibus est. Secunda vero obiectio soluitur per hoc, quòd in ratione personæ in communi, etsi claudatur aliquid perfectissimum in tota natura, claditur tamen aliquid abstrahens a perfectione & imperfectione. significat enim rem naturæ intellectualis subsistentem incommunicabiliter. Incommunicabilitas enim nec perfectionem nec imperfectionem dicit. Et quo ad hoc distinguuntur personæ diuinæ, non autem quo ad ea, quæ perfectionis sunt. Et sic neganda est sequela, vel distinguendum est, ut diximus. Sed adhuc restat dubium: quoniam si persona quo ad aliquid abstrahit a perfectione, sequeretur, quòd ex vi processus facti in litera, integra ratio personæ non concluderetur, in Deo, quoniam ex perfectione essentiæ diuinæ, litera infert rationem personæ tanquam rem perfectissimam in Deo reperiri.

¶ Ad hoc dicitur, quod ex perfectione diuinæ essentiæ prouenit, non solum quòd sit omnis perfectio: sed quicquid necessario inest his, quæ perfectionem dicunt, de quorum numero est incommunicabilitas, & propter ea ex perfectione essentiæ diuinæ est, quòd persona quo ad omnia quæ claudantur in ratione personę, imo (ut superius habitum est) de ratione perfectionis diuinę est, q̃ Deus

q̃ Deus ipse sit trinus secundum huiusmodi res incommunicabiles, quas personas dicimus.

¶ *Super Quæst. XXIX. Articulum. IIII.*

15. 1 hui. 2. 23. TItulus clarus est, & in corpore magis ex planabitur.

¶ In corpore quatuor facit. Primo, rõnẽ difficultatis insinuat. Secundo, refert quasdã opiniones. Tertio, respõdet ẽ̃ sito. Quarto, ex determinatione præmissa saluat quodammodo præcisitas opinionum.

172 1. dist. 23. ar. 3. & dist. 26. q. 1. ar. 1. & post. q. 3. ar. 1.

¶ Quo ad primũ, duas conditiones opponens: hoc nomine inueniuntur, cãs assignat difficultatis: nõ significat. n. ad aliquid, & pluraliter, tã in diuinis ponitur, hęc. n. est conditio relationis repugnans absolutis. Illa ad absoluta spectat.

† Cap. 6. circa prin.

† Li. 4. & 7. ca. 4. & 6. & quinto lib. 5. de trinc. 9. in fine. 20. i.

¶ Quo ad secundum, tres affert opiniones. Prima personæ nomen æqui uocat, & vī magistrũ 5. d. 1. Sed hęc refellitur quo ad cãm & rem, quia maior data fuisset occasio calumniæ &c. Secunda etiam in recto, relationẽ vero in obliquo, tertia vero eõuerso, personã significare dicit, ut latis clare habetur in litera.

¶ Quo ad tertiũ, conclusio responsiua quæsito est. Persona diuina significat relationem per modum substãtię, i. hypostasis in natura diuina, hæc cõclusio ex pte subiecti sic iudit duos terminos. ſ. personã diuina, ex parte vero prædicati includit tres terminos. ſ. ly relationem, ly per modum hypostasis, & ly in natura diuina, & quo ad singulos declarat in litera. quo ad subiectum quidem dicitur. Primo, q̃ aliud est quærere & loqui de significatione personæ & aliud de significatione personæ diuinæ. Secundo, q̃ persona, & persona diuina se habent sicut animal & homo. & ex hoc sequitur tertium, quòd ly persona diuina ponitur ad circumloquendum incomplexum nomen, sicut si animal rationale poneremus loco hominis. Et sic titulus quæstionis clarior apparet, quoniam quæstio est de significatione non ly personæ cum prædicatur de Deo quoniam sic discussa est eius distinctio, prædicatur enim personã communiter dicta: sed personæ diuinæ: an scilicet totum hoc significet relationem aut essentiam. Ex parte autem prædicati singillatim manifestatis conclusis: & primo quidem, q̃ significet relationem sic. Persona in communi significat substantiam individuam rationalis naturæ. ergo persona talis naturæ significat distinctum in illa natura. ergo persona diuina significat relationem originis. Prima consequentia probatur, quia de ratione individui est indistinctio in se & distinctio ab alijs, & explicatur in persona humana. Secunda autem consequentia probatur, quia distinctio in diuinis, non est nisi per relationes originis. Deinde probatur, quòd per modum substantiæ id est hypostasis sic. Relatio in diuinis non est accidens: sed diuina essentia, ergo est subsistens. sicut illa. ergo paternitas diuina est. Deus pater, sicut deitas est Deus. ergo persona diuina significat relationem subsistentem. ergo per modum hypostasis. Demum, quo ad ly in natura diuina, declaratur, excludendo taciturn obiectionem de identitate naturæ & hypostasis in diuinis, & intẽdit, q̃ licet subsitẽs in diuina nã sit idem q̃ ipsa: cũ hoc ẽ̃ stat, q̃ persona significet rem subsistentẽ, nõ q̃ modũ naturę: sed per modum subsitãtię quę est hypostasis in illa nã, quia rõne distinguuntur.

Art. 1. huius quæst. D. 728.

¶ Circa illã partem, Relationẽ, aduerte, q̃ vt S. Tho. i qõne de potentia, q. 8. ar. 4. ex ponit, personã diuinã significare relationẽ: pt itelligi dupliciter. vno mõ formãliter, alio mõ mãliter, & vult ibidem, q̃ mãliter tñ significet relationẽ originis formaliter vero hypostasim diuinæ naturę. Et per hanc distinctionem multę soluunt obiectiones. Vt ẽ̃ mihi, q̃ hoc in loco. 1 tius persequatur' appriã rõne subiecti. i. personæ diuinæ, ităt q̃ si

Q. 29 ar. 2. & 3.

166

† Post medium lib. de trin.

† In epi. ad Dam. tomo 1. cap. 2.

† Art. 1. huius quæst. arg. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum materialiter, i. tanquã id in quo necessario saluat: sed etiã formaliter relationẽ diuina persona includat, non tñ determinate paternitatẽ aut filiationẽ. De rõne.n. formali diuinæ hypostasis secundũ veritatem est, vt ratio originis, quãm non vltra, vel illa. In cuius sign. q. nihil hic soluit ex illa distinctione: sed oium difficultatũ q̃ red
dit, diuersitas inter modũ significãdi & rem significatã, quia. 1.ita significat nomine personæ, in diuinis. Et q̃ nõ relatio quidẽ, probat, quia ad quidcunq; dr relatiuũ inferius, ad idẽ dr relatiuũ superius, licet nõ primo, ergo, si persona dicit relationẽ: sicut pater est pater filii primo, ita esset persona filij non primo. quod est falsum. Quòd vero nihil positiuũ quidditatiuũ personis, probat, quia ab vltimis distinctiuis & constitutiuis personarum: nihil pót abstrahi cõe dictũ de eis in quid, quia sunt primo diuersa, alioquin posset de eis ẽri in quo cõueniunt, & in quo differunt. Quòd aũt nec subsãtia prima, probat, quia subsistens, indifferens est ad absolutum & rel. tium.

¶ Ad has obiectiones, loquẽdo de pson̄a diuina, de qua vr Sco. loqui, vt patet ex secũdo motiuo adducto, br dicendũ, est. pp rõ nẽ adductã in 1.a, q̃ ipsa significat relationẽ originis in cõi, non per modũ relationis: sed hypostasis. Et quia relatio originis cõsti tutiua diuinæ personæ nõ solũ in speciali ut paternit. s: sed ẽt se cundũ rõnẽ relationis hypostaticæ, claudit quidditatiue in rõne diuinæ personæ, puta patris, eo mõ quo superius claudit in rõne inferioris, & ipsa eadẽ relatio est substantia prima, seu hypostasis diuinæ naturæ: idcirco oppositũ oium triũ illarũ. a Sco. tenemus. Et ad primã obiectionẽ patet tñ ex literaf, qñ illa maior nõ est vera, qñ relatiuũ significat p modũ absoluti, vt cõtingit in proposito, & ideirco sequela est nulla. Ad secundã vero obiectionẽ dr. q. Illud ei loqui de reb & aliud de conceptib. nãs. n. a rebus sub conceptib. vltimate distinctionis, nõ possit abstrahi cõe al quod dictũ in quid de illis cõceptibus, præterresserdẽt a rebus tñ ipsis absolute, quãcunq; simplicib. pót abstrahi dictũ aliqd cõe vniuocũ quo significatũ aliqd cõe vniuocũ quo significatũ aliqd cõe vniuocũ quo significat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex vna enim parte dē q̄ sola relatiua oppositio distinguit realiter in diuinis, & quod relationes secundæ cōbinationis. s. spiratio & processio, nō opponuntur relationibus primæ. s. paternitati & filiationi, & ex alia parte probat realis distinctio processionis a paternitate & filiatione. Ex his, n. arguo sic. Ex primo dicto, sola oppositio relatiua distinguit realiter, sed processio non opponitur relatiue paternitati aut filiationi, ex secūdo dicto. ergo non distinguit realiter. Et econuerso processio distinguitur realiter a paternitate & filiatione. ergo opponitur illi relatiue, vel. ergo non sola oppositio relatiua distinguit realiter in diuinis, omnia sunt contra literam. ergo.

¶ Ad primā dubitationē dicendū est, q̄ deest oīa membra discutiēda proponere explicite, ne aliquod eorum videretur oblitioni traditum, & vt ostenderet ex conclusione processus proposita oia implicite fuisse discussa. Modus autē, quo absq; defectu oēa discussa intelligūtur in hac breui littera est hic, illato in esse, q̄ altera eorum. s. spirationis, & processionis inest vtriq; s. patri & filio, aut vna vni, & altera alteri, & subiūcto in speciali q̄ processio nec vtrique nec alteri inest, incepit prosequi primam partem tam primē quām secundæ propositionis: an. s. vna vtrique. i. patri & filio in fit, & hoc examinādo inchoauit a processione, intuitū partem negatiuā. s. q̄ ipsa non conuenit vtrisq;. Et eadē via gradiendo consequenter reliquā. s. spirationem, concluſit conuenire vtrique. Et sic absoluto prius membro, prius proposito, vt rectus ordo poscebat, reliqua membra proposita non fuit opus amplius discutere, quoniam ex affirmatione primi, & præmissis huius q̄ ceſſus, manifeſte inueniuntur exclusa, dictū est enim q̄ spiratio & processio ad eandem non pñt pertinere personam, & nunc illatum est, q̄ spiratio cōuenit patri & filio. ergo manifeste sequitur, q̄ processio nec vtri que, nec alteri conuenit, & quod non potest esse q̄ vna vni, & altera alteri conueniat, quæ proposita fuerant. Nec obstat processi huic sic exposito, quòd cum nota illationis litera inferat dicens. Reliquitur ergo, q̄ spiratio illationi illa non respicit omnia antedicta sed communes cānones hic præmissos & vim dualitatis relationum. s. processionis & spirationis, & intendebat, q̄ quia sinō obuiat oppositio, altera harum identificatur vtrique. s. patri & filio: & processio non potest identificari vtriq; seu reliquitur q̄ spiratio identificatur vtrique, vpote nullam habens oppositionem. sic enim infert littera. & nō absolute sine additione præfati medij. vt patet intuenti.

¶ Ad secundum vero dubitationem, breuiter dicitur, quòd cum oppositio relatiua distinguens diuina sit secundum ordinem originis, dupliciter possunt dici ali qua ibidem relatione opposita. s. aut relatione relationis, vel ratione originis, opposita rationi relationis sunt eatum correlationū: vt pater & filius adinuicem, & spiritus & procedens adinuicem, ratione autem originis oppositæ sunt quæcunque sic se habent, quod vnum oportet esse alterius & non econtra. Dico ergo primo, q̄ secunda combinatio non opponitur primæ rōne relationis. & hoc intendit sic dicens, neutram harū, oppositionem

¶ Ex vna enim parte dē q̄ sola relatiua oppositio distinguit realiter in diuinis, & quod relationes secundæ cōbinationis. s. spiratio & processio, nō opponuntur relationibus primæ. s. paternitati & filiationi, & ex alia parte probat realis distinctio processionis a paternitate & filiatione. Ex his, n. arguo sic. Ex primo dicto, sola oppositio relatiua distinguit realiter, sed processio non opponitur relatiue paternitati aut filiationi, ex secūdo dicto. ergo non distinguit realiter. Et econuerso processio distinguitur realiter a paternitate & filiatione. ergo opponitur illi relatiue, vel. ergo non sola oppositio relatiua distinguit realiter in diuinis, omnia sunt contra literam. ergo.

¶ Ad primā dubitationē dicendū est, q̄ deest oīa membra discutiēda proponere explicite, ne aliquod eorum videretur oblitioni traditum, & vt ostenderet ex conclusione processus proposita oia implicite fuisse discussa. Modus autē, quo absq; defectu oēa discussa intelligūtur in hac breui littera est hic, illato in esse, q̄ altera eorum. s. spirationis, & processionis inest vtriq; s. patri & filio, aut vna vni, & altera alteri, & subiūcto in speciali q̄ processio nec vtrique nec alteri inest, incepit prosequi primam partem tam primē quām secundæ propositionis: an. s. vna vtrique. i. patri & filio in fit, & hoc examinādo inchoauit a processione, intuitū partem negatiuā. s. q̄ ipsa non conuenit vtrisq;. Et eadē via gradiendo consequenter reliquā. s. spirationem, concluſit conuenire vtrique. Et sic absoluto prius membro, prius proposito, vt rectus ordo poscebat, reliqua membra proposita non fuit opus amplius discutere, quoniam ex affirmatione primi, & præmissis huius q̄ ceſſus, manifeſte inueniuntur exclusa, dictū est enim q̄ spiratio & processio ad eandem non pñt pertinere personam, & nunc illatum est, q̄ spiratio cōuenit patri & filio. ergo manifeste sequitur, q̄ processio nec vtri que, nec alteri conuenit, & quod non potest esse q̄ vna vni, & altera alteri conueniat, quæ proposita fuerant. Nec obstat processi huic sic exposito, quòd cum nota illationis litera inferat dicens. Reliquitur ergo, q̄ spiratio illationi illa non respicit omnia antedicta sed communes cānones hic præmissos & vim dualitatis relationum. s. processionis & spirationis, & intendebat, q̄ quia sinō obuiat oppositio, altera harum identificatur vtrique. s. patri & filio: & processio non potest identificari vtriq; seu reliquitur q̄ spiratio identificatur vtrique, vpote nullam habens oppositionem. sic enim infert littera. & nō absolute sine additione præfati medij. vt patet intuenti.

¶ Ad secundum vero dubitationem, breuiter dicitur, quòd cum oppositio relatiua distinguens diuina sit secundum ordinem originis, dupliciter possunt dici ali qua ibidem relatione opposita. s. aut relatione relationis, vel ratione originis, opposita rationi relationis sunt eatum correlationū: vt pater & filius adinuicem, & spiritus & procedens adinuicem, ratione autem originis oppositæ sunt quæcunque sic se habent, quod vnum oportet esse alterius & non econtra. Dico ergo primo, q̄ secunda combinatio non opponitur primæ rōne relationis. & hoc intendit sic dicens, neutram harū, oppositionem

& filij: sed conuenit vtrique. Et sic licet sit relatio, non tamen dicitur propria. (quia non conuenit vni tantum persone) neque relatio personalis id est, constituens personam. Sed hæ tres relationes, paternitas, filiatio, & processio, dicuntur proprietates personales, quasi personas constituentes. nam paternitas est persona Patris, filiatio persona Filii, processio persona Spiritussancti procedentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd id quod procedit per modum intellectus, vt verbum, procedit secundum rationem similitudinis, sicut etiam id quod procedit per modum naturæ. Et ideo supra dictum est, † quòd processio verbi diuini, est ipsa generatio per modum naturæ. Amor autem inquantum huiusmodi, non procedit, vt similitudo illius a quo procedit: licet in diuinis amor sit coessentialis inquantum est diuinus. Et ideo processio amoris, non dicitur generatio in diuinis. c

¶ Ad Tertium dicendum, quòd homo (cum sit perfectior alijs animalibus) habet plures operationes intrinsecas, quam alia animalia, quia eius perfectio est per modum compositionis. Vnde in angelis, qui sunt perfectiores & simpliciores, sunt pauciores operationes intrinsecæ quàm in homine, c quia in eis non est imaginari, sentire, & huiusmodi: sed in Deo secundum rem non est nisi vna operatio, quæ est sua essentia. Sed quomodo sunt duæ processiones supra ostensum est. *

Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procederet, si Spiritussanctus haberet aliam numero bonitatem à bonitate patris, oporteret enim, quod sicut pater per suam bonitatem producit personam diuinam, ita & Spiritussanctus. Sed vna & eadem bonitas, patris est, & spiritussancti. Neque etiam est distinctio, nisi per relationes personarum. c Vnde bonitas conuenit Spirituisancto, quasi habita ab alio: Patri autem sicut à quo communicatur alteri. Oppositio autem relationis non permittit, vt cum relatione Spiritussancti, sit relatio principij respectu diuinæ personæ, quia ipse procedit ab aliis personis, quæ in diuinis esse possunt.

¶ Ad Quintum dicendum, quòd numerus determinatus (si accipiatur numerus simplex qui est tantum in acceptione intellectus) per unum mensuratur. Si uero accipiatur numerus rerum in diuinis personis, sic non competit ibi ratio mensurati, quia eadem est magnitudo trium personarum, vt infra patebit. * Idem autem non mensuratur per idem.

& filij: sed conuenit vtrique. Et sic licet sit relatio, non tamen dicitur propria. (quia non conuenit vni tantum persone) neque relatio personalis id est, constituens personam. Sed hæ tres relationes, paternitas, filiatio, & processio, dicuntur proprietates personales, quasi personas constituentes. nam paternitas est persona Patris, filiatio persona Filii, processio persona Spiritussancti procedentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd id quod procedit per modum intellectus, vt verbum, procedit secundum rationem similitudinis, sicut etiam id quod procedit per modum naturæ. Et ideo supra dictum est, † quòd processio verbi diuini, est ipsa generatio per modum naturæ. Amor autem inquantum huiusmodi, non procedit, vt similitudo illius a quo procedit: licet in diuinis amor sit coessentialis inquantum est diuinus. Et ideo processio amoris, non dicitur generatio in diuinis. c

¶ Ad Tertium dicendum, quòd homo (cum sit perfectior alijs animalibus) habet plures operationes intrinsecas, quam alia animalia, quia eius perfectio est per modum compositionis. Vnde in angelis, qui sunt perfectiores & simpliciores, sunt pauciores operationes intrinsecæ quàm in homine, c quia in eis non est imaginari, sentire, & huiusmodi: sed in Deo secundum rem non est nisi vna operatio, quæ est sua essentia. Sed quomodo sunt duæ processiones supra ostensum est. *

Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procederet, si Spiritussanctus haberet aliam numero bonitatem à bonitate patris, oporteret enim, quod sicut pater per suam bonitatem producit personam diuinam, ita & Spiritussanctus. Sed vna & eadem bonitas, patris est, & spiritussancti. Neque etiam est distinctio, nisi per relationes personarum. c Vnde bonitas conuenit Spirituisancto, quasi habita ab alio: Patri autem sicut à quo communicatur alteri. Oppositio autem relationis non permittit, vt cum relatione Spiritussancti, sit relatio principij respectu diuinæ personæ, quia ipse procedit ab aliis personis, quæ in diuinis esse possunt.

¶ Ad Quintum dicendum, quòd numerus determinatus (si accipiatur numerus simplex qui est tantum in acceptione intellectus) per unum mensuratur. Si uero accipiatur numerus rerum in diuinis personis, sic non competit ibi ratio mensurati, quia eadem est magnitudo trium personarum, vt infra patebit. * Idem autem non mensuratur per idem.

positionem habere ad aliquam illarum. Secundo, q̄ processio opponitur vtrisq;, ratione originis, quia origo amoris est ab intellectu, & non econtra. Et hoc intendebat littera excludens processionem a patre & filio, est enim oppositio hic, oppositio relatiua originis, spiratio autem nec ratione relationis, nec ratione ordinis originis, aliquā habet ad paternitatē & filiationem oppositionem. & propterea merito concidit cum vtraque. Et sic dicit sic rationibus interpretando oppositionē relatiuam, nulla est implicatio in hoc processu. vt patet ex dictis, & efficaciter probatū est personas diuinas esse tres tantum.

¶ In responsione ad secundum aduerte, si vis complete videre quare processio intellectus & naturę eo incidit, nō autem voluntatis, tres differentias positas in quæstionib. de potentia quæstio. 10. arti. 2. ad 11.

Super Quæſ. XXX. Articul. III.

In titulo termini numerales sunt, vnus, duo, tres &c. ponere aliquid, est significare aliquid positiuum, ita q̄ sensus est cum dicimus q̄ pater & filius sunt duo, an ly duo, prædicet aliquid positiue, vt sapiens aut pater, an sol m negationem vt ly incorporeus.

¶ In corpore quatuor facit. Primo refert duas extremas opiniones, alteram magistri in. 24. d. 1. 2. tenentis solam negationem his terminis signi ficari, alteram oppositam. Secundo ponit quandam distinctionē de pluralitate pro fundamento tam veritatis inueniendæ. q̄ erroris vitādi. Tertio præreciatarū opinionū radices ostendit. Quarto respondet determinando.

¶ Quoad secundum, quia primū patet, diuisio est ista, Pluralitas est duplex. scilicet materialis & trāscendens. Et probatur sic. Diuisio est duplex scilicet continui, & oppositorum, vel diuersarum formarum. ergo & pluralitas, quoniam diuisionem sequitur, & manifestatur membris distinctionis ex dualibus. Iijs differentijs præter prædictam radicalem, quia scilicet materialis est species quantitatis transcendens autem, in nullo eit genere. Et rursus, illa non est nisi in quantis, illa est in separatis a materia.

¶ Quo ad tertiū vtraque opinio fo Lm materialem multitudinē, quæ numerus vocatur, inspexit: sed alio calle meesit dum imperfectionē altera, altera vero vltimam differentiam, quasi absq; imperfectione consideraūt. Et sic illa ad remouendum, ista ad ponendum terminos numerales assumptos dixit.

¶ Quo ad quartum conclusio responsiua quæsito est. Termini numerales in diuinis significant illa, de quibus dicuntur, toam negationem addendo. Et probatur ac declaratur. probatur quidem sic. Termini numerales in diuinis non sumuntur a numero, qui est species quantitatis, sed a multitudine transcendente. ergo significant illa de quibus dicuntur sola negatione addita. Antecedēs quo ad partem negatiuā, quę directe est contra radicē vtrusque opinionis præmissæ probat, quia aliter sequeretur, q̄ non dicerentur de Deo nisi metaphorice, & probatur sequela, quia proprietates corporales non nisi metaphorice de Deo dicuntur, vt patet de latitudine, & longitudine &c. quo ad partem vero affirmatiuam, licet explicite nō probetur, sequitur tamen ex differentia inter vtramque multitudinem, & præcipue ex illa, quæ se tenet ex parte subiecti, constat enim diuina esse de ordine immaterialium. Consequētia vero probatur ex differentia inter vtramque multitudinem ac vtriusque principium vnitatē, quo ad significandum aliquid positiuum vel negatiuum sic. Vnum transcendens significatem, quæ vna dicitur,

positionem habere ad aliquam illarum. Secundo, q̄ processio opponitur vtrisq;, ratione originis, quia origo amoris est ab intellectu, & non econtra. Et hoc intendebat littera excludens processionem a patre & filio, est enim oppositio hic, oppositio relatiua originis, spiratio autem nec ratione relationis, nec ratione ordinis originis, aliquā habet ad paternitatē & filiationem oppositionem. & propterea merito concidit cum vtraque. Et sic dicit sic rationibus interpretando oppositionē relatiuam, nulla est implicatio in hoc processu. vt patet ex dictis, & efficaciter probatū est personas diuinas esse tres tantum.

¶ In responsione ad secundum aduerte, si vis complete videre quare processio intellectus & naturę eo incidit, nō autem voluntatis, tres differentias positas in quæstionib. de potentia quæstio. 10. arti. 2. ad 11.

Super Quæſ. XXX. Articul. III.

In titulo termini numerales sunt, vnus, duo, tres &c. ponere aliquid, est significare aliquid positiuum, ita q̄ sensus est cum dicimus q̄ pater & filius sunt duo, an ly duo, prædicet aliquid positiue, vt sapiens aut pater, an sol m negationem vt ly incorporeus.

¶ In corpore quatuor facit. Primo refert duas extremas opiniones, alteram magistri in. 24. d. 1. 2. tenentis solam negationem his terminis significari, alteram oppositam. Secundo ponit quandam distinctionē de pluralitate pro fundamento tam veritatis inueniendæ. q̄ erroris vitādi. Tertio præreciatarū opinionū radices ostendit. Quarto respondet determinando.

¶ Quoad secundum, quia primū patet, diuisio est ista, Pluralitas est duplex. scilicet materialis & trāscendens. Et probatur sic. Diuisio est duplex scilicet continui, & oppositorum, vel diuersarum formarum. ergo & pluralitas, quoniam diuisionem sequitur, & manifestatur membris distinctionis ex dualibus. Iijs differentijs præter prædictam radicalem, quia scilicet materialis est species quantitatis transcendens autem, in nullo eit genere. Et rursus, illa non est nisi in quantis, illa est in separatis a materia.

¶ Quo ad tertiū vtraque opinio fo Lm materialem multitudinē, quæ numerus vocatur, inspexit: sed alio calle meesit dum imperfectionē altera, altera vero vltimam differentiam, quasi absq; imperfectione consideraūt. Et sic illa ad remouendum, ista ad ponendum terminos numerales assumptos dixit.

¶ Quo ad quartum conclusio responsiua quæsito est. Termini numerales in diuinis significant illa, de quibus dicuntur, toam negationem addendo. Et probatur ac declaratur. probatur quidem sic. Termini numerales in diuinis non sumuntur a numero, qui est species quantitatis, sed a multitudine transcendente. ergo significant illa de quibus dicuntur sola negatione addita. Antecedēs quo ad partem negatiuā, quę directe est contra radicē vtrusque opinionis præmissæ probat, quia aliter sequeretur, q̄ non dicerentur de Deo nisi metaphorice, & probatur sequela, quia proprietates corporales non nisi metaphorice de Deo dicuntur, vt patet de latitudine, & longitudine &c. quo ad partem vero affirmatiuam, licet explicite nō probetur, sequitur tamen ex differentia inter vtramque multitudinem, & præcipue ex illa, quæ se tenet ex parte subiecti, constat enim diuina esse de ordine immaterialium. Consequētia vero probatur ex differentia inter vtramque multitudinem ac vtriusque principium vnitatē, quo ad significandum aliquid positiuum vel negatiuum sic. Vnum transcendens significatem, quæ vna dicitur,

ARTICVLVS III.

Vtrum termini numerales ponant aliquid in diuinis.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, q̄ termini numerales ponant aliquid in diuinis. Vnitas enim diuina est eius essentia, sed omnis numerus est vnitas repetita. ergo omnis terminus numeralis in diuinis significat essentiam. ergo ponit aliquid in Deo.

¶ 2 præt. Quicquid dicitur de Deo & creaturis eminentius conuenit Deo quàm creaturis, Sed termini numerales in creaturis aliquid ponunt. Ergo multo magis in Deo.

¶ 3 Præt. Si termini numerales non ponunt aliquid in diuinis: sed inducuntur ad remouendum tātum, vt per pluralitatem remoueatur vnitas, & per vnitatem pluralitas, sequitur quòd sit circulatio in ratione, confundens intellectum, & nihil certificans, quod est inconueniens. Relinquitur ergo, q̄ termini numerales aliquid ponunt in diuinis.

¶ Sed Contra est, quod Hilar dicit in 4. de trin. * Sustinete singularitatis ac solitudinis intelligentiam professio consortij, quod est professio pluralitatis. Et Ambr. dicit in li. de fide. † Cum vnum Deum dicimus, vnitas pluralitatem excludit deorum, non quantitatem in Deo ponimus. Ex quibus videtur, q̄ huiusmodi nomina sunt inducta in diuinis ad remouendū, non ad ponendum aliquid.

¶ Respon. Dicendum, q̄ Magister in sententijs ponit, q̄ termini numerales non ponunt aliquid in diuinis, sed remouēt tantum. Alij vero dicunt contrarium.

¶ Ad euidentiam igitur huius considerandum est, q̄ omnis pluralitas consequitur aliquam diuisionem, est autem duplex diuisio c. Vna materialis, quæ fit d secundum diuisionem continui, & hanc consequitur numerus, qui est species quantitatis. Vnde talis numerus non est nisi in rebus materialibus habentibus quantitatem. Alia est diuisio formalis, quæ fit per oppositas, vel diuersas formas. Et hanc diuisionē sequitur multitudo, quæ non est in aliquo genere, sed est de transcendentibus, secundum quod ens diuiditur per vnum, & multa. Et talem multitudinē solum contingit essein rebus immaterialibus. Quidam igitur non considerantes nisi multitudinem solam, q̄ quæ est species quantitatis discretæ (quia videbant q̄ quantitas discreta non habet locum in diuinis) posuerunt, q̄ termini numerales non ponunt aliquid in Deo, sed remouent tantum. Alij vero eandem multitudinem considerantes dixerunt, q̄ sicut scientia ponitur in Deo secundum rationem propriam scientiæ, non autem secundum rationem sui generis e (quia in Deo nulla est qualitas) ita numerus in Deo ponitur secundum propriam rationem numeri, non autem secundum rationem sui generis. quod est quātitas. Nos autē dicimus, q̄ termini numerales, secundum q̄ veniunt in prædicationem diuinam, non sumuntur à numero, qui est species quantitatis, quia sic de Deo nō dicerentur nisi metaphoricè, sicut & aliæ proprietates corporalium, sicut latitudo, longitudo, & similia. Sed sumuntur à multitudine, secundum quod est transcendens. Multitudo autem sic accepta hoc modo se habet ad multa de quibus prædicatur, sicut vnū quod conuertitur cum ente ad ens. Huiusmodi autem vnum (sicut supra dictum est * cum de Deivnitate ageretur) non addit aliquid supra ens nisi negationem diuisionis tantum. Vnum enim significat ens indiuisum. Et ideo de quocunque dicatur vnum, significatur illa res indiuisa, sicut vnum dictum de homine significat naturam, vel substantiam hominis non diuisam. Et eadem ratione cum dicuntur res multæ, multitudo sic accepta significat res illas cum indiuisione circa vnamquamque earum. Numerus autem qui est species quantitatis, ponit quoddam accidens additum supra ens, & similiter vnum quod est principium numeri.

Terminiergo numerales significant in diuinis illa de quibus dicuntur, & super hoc nihil addunt nisi negationem, vt dictum est e. & quantum ad hoc, veritatem dixit Magister in sententijs. Vt cum dicimus, essentia est vna vnum significat essentiam indiuisam. cum dicimus, persona est vna, significat personā indiuisam. Cum dicimus, personæ sunt plures, significantur illæ personæ. & in diuisio circa vnamquamq; earum, quia de ratione multitudinis est, q̄ ex vnitatibus constet.

¶ Ad primum ergo dicendū q̄ vnum cum sit de transcendentibus, est communius quàm substantia, & quā relatio, & similiter multitudo. Vnde potest stare in diuinis & pro substantia, & pro relatione secundum quod cōperit his, quibus adiungitur. Et tamen per huiusmodi nomina supra essentiā. vel relationem, additur ex eorum signi ficatione propria, negatio quædam diuisionis, vt dictum est *.

tinui, & oppositorum, vel diuersarum formarum. ergo & pluralitas, quoniam diuisionem sequitur, & manifestatur membris distinctionis ex dualibus. Iijs differentijs præter prædictam radicalem, quia scilicet materialis est species quantitatis transcendens autem, in nullo eit genere. Et rursus, illa non est nisi in quantis, illa est in separatis a materia.

¶ Quo ad tertiū vtraque opinio fo Lm materialem multitudinē, quæ numerus vocatur, inspexit: sed alio calle meesit dum imperfectionē altera, altera vero vltimam differentiam, quasi absq; imperfectione consideraūt. Et sic illa ad remouendum, ista ad ponendum terminos numerales assumptos dixit.

¶ Quo ad quartum conclusio responsiua quæsito est. Termini numerales in diuinis significant illa, de quibus dicuntur, toam negationem addendo. Et probatur ac declaratur. probatur quidem sic. Termini numerales in diuinis non sumuntur a numero, qui est species quantitatis, sed a multitudine transcendente. ergo significant illa de quibus dicuntur sola negatione addita. Antecedēs quo ad partem negatiuā, quę directe est contra radicē vtrusque opinionis præmissæ probat, quia aliter sequeretur, q̄ non dicerentur de Deo nisi metaphorice, & probatur sequela, quia proprietates corporales non nisi metaphorice de Deo dicuntur, vt patet de latitudine, & longitudine &c. quo ad partem vero affirmatiuam, licet explicite nō probetur, sequitur tamen ex differentia inter vtramque multitudinem, & præcipue ex illa, quæ se tenet ex parte subiecti, constat enim diuina esse de ordine immaterialium. Consequētia vero probatur ex differentia inter vtramque multitudinem ac vtriusque principium vnitatē, quo ad significandum aliquid positiuum vel negatiuum sic. Vnum transcendens significatem, quæ vna dicitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur addita tantum negatione diuisionis. ergo multa transcendenter significabit res, quę plures dicuntur addita tantum negatione diuisionis circa vnamquamque multitudo enim ex vnitatibus constat. vtrum vero quod est principium numeri, & ipse numerus, certum accidens positionemque significat, alioquin quantitatis species non esset &c. ergo si ter nihil numerabiles in diuinis sumpti sunt à multitudine transcendenti significatę res illas, quibus adduntur sola negatione addita, quę erat probanda, manifestatur autem applicando ad essentiam & personas, vt clare patet in litera.

¶Circa prędicta aduerte primo, q ex litera habes, q opinio authoris differt quo ad radicem ab vtraque opinione præmissa. Quod conclusionem vero simpliciter differt a secunda, quatenus tamen absque ratione alia approbare videtur Scotus in quolibet. q. 14. circa principium art. 2. dum trini nomē de D.o dictum à specie quantitatis distrętę abstrahit. A prima vero differt secundum aliquid, quia. s. non pure negatiue significare dicit, quamui etiam negationem importare concedat cum ipso magistro.

¶Aduert e secundo, q sunt hic multę propositiones disputabiles, scilicet, q numerus est vna certa species quantitatis & q non inuenitur nisi in rebus quantitatis. Et q vnum primo primum numeri est aliquod accidens positionis materiale. Sed quoniam præsentis negotij non sunt, etiam si tempus daretur, de his quæstio specialis.

¶Aduerte tertio, q cum in litera dicitur q multitudo nihil addit supra res nisi indiuisionem circa vnamquamque, duplicitet intelligi potest. Primo, q ly Nihil supponat p positiuo, præsens enim dictum ad hoc fit, vt sciatur an positum aliquid addat, aut solam negationem non curando, si trinam vel plures, certum est enim multitudinem includere plures negationes, scilicet eam quam claudit vnitas, quę est indiuisio in se, & eam quam addit multitudo, quæ est distinctio vnius vnitatis ab alia. Secundo, q ponitur ly res illa in numero plurali, significat enim in actu exercito diuisionem vnius ab alia, & sic supra res diuisas multitudo non addit nisi negationem diuisionis, circa vnamquamque, & hoc modo ly nihil. ibi tam pro positiuo quam pro negatiuo.

Q.11.ar.2

175 diſt 25. qu. 1. & 2. art. 3. ad 11. & q. 9. art. 4. ad 4.

172

Q.39. ar. 1. ad 4. argu.

Q.1. arti. 5. ‡Li. 7. de Trin. c. 4 & 5. quemlibet. & li. 5 c. 9. in fi. in.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum hoc nomen persona possit esse commune tribus personis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q hoc nomen persona, non possit esse commune tribus personis: nihil enim est commune tribus personis nisi essentia. Sed hoc nomen persona, non significat essentiam in recto. [c] Ergo non est commune tribus.

¶2 Præte. Commune opponitur incommunicabili. Sed de ratione personæ est, q sit incommunicabilis, vt patet ex diffinitione Ricar. de sancto Victo. supra posita *. Ergo hoc nomen, persona, non est commune tribus.

¶3 Præte Si est commune tribus, aut ista communitas attenditur secundum rem, aut secundum rationem. Sed non secundum rem, quia sic tres personæ essent vna persona. Nec iterum secundum rationem tantum, quia sic persona esset vniuersale. In diuinis autem non est vniuersale, nec etiam particulare, neque genus, neq; species, vt supra ostensum est *. Non ergo hoc nomen persona est commune tribus.

¶SED CONTRA est quod dicit Aug. 7. de Trin †. q cum quæreretur quid tres, responsum est, tres personæ, quia commune est eis id quod est persona.

¶RESPON. Dicendum, q ipse modus loquendi ostendit hoc nomen persona, tribus esse commune cum dicimus tres personas: sicut cum dicimus tres homines, ostendimus hominem esse commune tribus. Manifestum est autem, q nonc communitas rei, sicut vna essentia communis est tribus, quia sic sequeretur vnam esse personam trium, sicut essentia est vna. Qualis autem sit communitas, inuestigantes diuersimodè locuti sunt.

Quidam enim dixerunt q est communitas negationis propter hoc, quòd in diffinitione personæ ponitur incommunicabile. Quidam autem dixerunt, q est communitas intentionis, eo quòd in diffinitione personæ ponitur indiuiduum, sicut si dicatur, q esse speciem est commune equo & boui; & vtranque horum excluditur per hoc, q hoc nomen, persona, non est nomen negationis, neque intentionis, sed est nomen rei [e]. Et ideo dicendum est, q etiam in rebus humanis hoc nomen persona est commune communitate rationis, non sicut genus vel species: sed sicut indiuiduum vagum. Nomina enim generum, vel specierum, vt homo, vel animal, sunt imposita ad significandum ipsas naturas cōcretas, nō aūt intentiones naturarum communium, quæ significantur his nominibus genus, vel species. Sed indiuiduum vagum (ut aliquis homo) significat naturam communem cum determinato modo essendi, qui competit singularibus, ut scilicet sit per se subsistens distinctum ab aliis. Sed in nomine singularis [d] designati, significatur determinatum distinguēs, Sicut in nomine Sor. hæc caro, & hoc os. Hoc tamen interest, q aliquis homo significat naturam, vel indiuiduū ex parte naturæ cum modo existendi, qui competit singularibus. Hoc autem nomen, persona, non est impositum ad significandum indiuiduum ex parte naturæ: sed ad significandum rem subsistentem in tali natura. Hoc autem est commune secundum rationem omnibus omnibus personis diuinis, vt vnicuique earū subsistat in natura diuina distincta ab aliis. Et sic, hoc nomen persona, secundum rationem est commune tribus personis diuinis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q ratio illa procedit de communitate rei.

¶AD secundum dicendum, quòd licet persona sit incommunicabilis, tamen ipse modus existendi in communicabiliter, potest esse pluribus communis [e].

¶ Super quæstionis XXX. Artic. IIII.

Titulus clarus est.

¶In corpore tria facit. Primo ostendit quid clarum & quid ambiguum hic sit. Secundo refert aliorum opiniones, circa illud ambiguum. Tertio respondet quæsito determinando. Quo ad primum, tria dicit. Primo de communitate huius nominis, q est manifesta, & probat ex ipso modo loquendi, dicimus enim tres personas. Secundo, de modo communitatis, q est etiam manifestus negatiue, quo ad modum illum, quo essentia diuina est communis, quia non est vna persona communis tribus personis. Tertio de modo communitatis, q restat ambiguus, quomodocunq; scilicet persona sit communis tribus.

¶Quoad secundum dicit opiniones. Altera, q est communitas negationis. Altera, q est communitas intentionis, illa super diffinitionem Ricardi, ista super diffinitione Boetii sumpta est: veraque tamen reprehenditur ex prædictis in præcedenti quæstione, de significatione personæ, q scilicet est nomen significans in diuinis relationem per modum hypostasis, & in communi substantiam primam rationalis naturę: per hoc nec intentionis, nec negationis est nomen. Et cum communitas attenditur penes significatum, sequitur, quod nō sit communitas intentionis, aut negationis, sed rei significatæ.

D.13.q.1.a.2.

¶Quoad tertium, conclusio responsiuus quæsito est. Nomen personæ est commune tribus personis diuinis secundum rationem, non sicut genus, vel species sed tuit indiuiduum vagum. Hęc conclusio primo declaratur, secundo probatur. Declaratur quidē ex differentia inter significationes nominum generici, seu specifici, indiuidui vagi & singularis, & cursus ex differentia diuersorum nominum indiuidui vagi, quia. s. homo, seu animal, significat ipsam naturā: aliquis hō, seu persona humana significat naturam cum determinato modo essendi. Sortes vero significat hoc subsistens in natura. Sed & aliquis homo, & persona non eodem modo idem significant, quoniam persona ex parte modi, scilicet subsistentiæ. Aliquis vero homo ex parte naturæ particularizationis adiuncto modo significat. Probatur autem sic. Esse subsistens distinctū ab alijs, commune est tribus personis diuinis. ergo personæ nomen est eis sic commune. etsi antecedenti adiungas, quòd ipsum non se habet ad personas diuinas vt species: aut genus, sed vt indiuiduum vagum, inferetur tota conclusio vt proposita est.

177 2.dist. 24.q. 2.ar.1. & 2. dist.1.q.1.ar. 3.circ & op. 3.ca.30.30. 31.& 32.

D.13.q.1.a.2.

¶Circa prædicta aduerte, quòd cū dicimus divinis dicimus, Pater est Deus, & rursus, Pater est persona diuina, licet prædicatum secundæ respectu prædicati primæ dicat modum illius: ac propterea dicatur commune, vt indiuiduum vagum. respectu tamen subiecti est prædicatum essentiale. Tum ex ratione communi, quia modus subsistendi essentialis, est ex singularibus substātiæ. Tum ex ratione speciali, quia persona diuina relationem significat, quam constat essentialiter prædicari de paternitate, vel filiatione. Et esset simile de colore respectu albedinis & nigredinis, si albedo, & nigredo cōstituerēt singulare substantiæ. Vnde patet, q Scotus de significatione & communitate personæ in supradictis tractans locis, & ponens communitatē negationis, aut positiui per modū propij, & a præsenti deuiauit doctrina, & nihil probauit oppositum.

‡In suo sym bolo fidei.

¶ Super quæstionis 31. Articulum I.

IN titulo, trinitas secundum propriam significationem vocabuli sumitur.

¶In corpore, vnica est conclusio affirmatiue respondens, Trinitatis nomine in diuinis est utendum. Et probatur sic. In diuinis ponitur pluralitas personarum. ergo ponenda est etiam trinitas earundem. probatur consequentia, quia quod significat pluralitatem indeterminate, significat trinitatem determinate, importat enim determinatum numerum. s. trinarium. Et procedit hæc ratio supposita veritate fidei. s. quod in diuinis sunt vere tres personæ.

D. 358.

¶ Super

¶AD Tertium dicendum, q licet sit communitas rationis, & non rei, tamen non sequitur q in diuinis sit vniuersale vel particulare, vel genus vel species: [e] eum quia neque in rebus humanis communitas personæ est communitas generis, vel speciei, tum quia personæ diuinæ habent vnum esse, genus autem & species & quodlibet vniuersale prædicatur de pluribus. secundum esse differentibus.

QVAESTIO XXXI.

De his quæ ad vnitatem, vel pluralitatem pertinent in diuinis, in quatuor articulos diuisa.

POST hæc considerandū est de his, quæ ad vnitatem, vel pluralitatem pertinent in diuinis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De ipso nomine trinitatis.

¶ Secundo, Vtrum possit dici, filius est aliu s à patre.

¶Tertio, Vtrum dictio exclusiua, quæ videtur alietatem excludere, possit adiungi nomini essentiali in diuinis.

¶Quarto. Vtrum possit adiungi termino personali.

ARTICVLVS I.

Vtrum sit trinitas in diuinis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q non sit trinitas in diuinis. Omne enim nomen in diuinis vel significat substantiam, vel relationem. Sed hoc nomen trinitas, non significat substantiam, (prædicaretur. n. de singulis personis,) neque significat relationem, quia non dicitur secundū nomen ad aliud. Ergo nomine trinitatis non est vtendum in diuinis.

¶2 Præterea. Hoc nomen trinitas, videtur esse nomen collectiuum, cum significet multitudinem. Tale autem nomen non conuenit in diuinis, cum vnitas importata per nomen collectiuum, sit minima vnitas. in diuinis autem est maxima vnitas. Ergo hoc nomen trinitas, nō cōuenit in diuinis.

¶3 Præterea. Omne trinum est triplex, sed in Deo non est triplicitas, cū triplicitas sit species inæqualitatis. Ergo nec trinitas.

¶4 Præterea, Quicquid est in Deo, est in vnitate essentiæ diuinæ, quia Deus est sua essentia. Si igitur trinitas est in Deo, erit in vnitate essentiæ diuinæ. Et sic in Deo erunt tres essentiales vnitates, quod est hæreticum.

¶5 Præterea. In omnibus quæ dicuntur de Deo, concretum prædicatur de abstracto. Deitas enim est Deus, & paternitas est pater. Sed trinitas non potest dici trina, quia sic essent nouem res in diuinis, quod est erroneum. Ergo nomine trinitatis non est vtendum in diuinis.

¶SED CONTRA est, quod Athanasius * dicit, quod Vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate veneranda sit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nomen trinitatis in diuinis, significat determinatum numerum personarum. Sicut igitur ponitur pluralitas personarum in diuinis, ita vtendum est nomine trinitatis, quia hoc idē, quod significat pluralitas indeterminatè, significat hoc nomen trinitas determinatè.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc nomen trinitas, secundum etymologiam vocabuli, videtur significare vnam essentiam trium personarum, secundum quòd dicitur trinitas quasi trium unitas. Sed secundum proprietatem vocabuli, significat magis numerum personarum vnius essentiæ, & propter hoc non possumus dicere, quòd pater sit trinitas, quia non est tres personæ. Non autem significat ipsas relationes personarum, sed magis numerum personarum ad inuicem relatarum, & inde est, q secundum nomen ad aliud non refertur.

¶Ad secundum dicendum, quòd nomen [d] collectiuum duo importat, s. pluralitatem suppositorum, & vnitatem quandam. s. ordinis alicuius. Populus enim est multitudo hominum sub aliquo ordine comprehensorum. Quantum ergo ad primum, hoc nomē trinitas, conuenit cum nominibus collectiuis, sed quantum ad secundū differt: quia in diuina trinitate non solū est vnitas ordinis, sed cum hoc est etiā vnitas essentiæ.

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd trinitas absolutè dicitur. Significat enim numerum ternarium personarum. Sed triplicitas significat proportionem inæqualitatis. est enim species proportionis inæqualis, sicut patet per Boe. * in arithmetica. Et ideo non est in Deo triplicitas, sed trinitas.

¶Ad quartum dicendum, q in trinitate diuina intelligitur & numerus, & personæ numeratæ. Cum ergo dicimus trinitatem in vnitate, non ponimus numerū in unitate essentiæ, quasi sit ter vna, sed personas numeratas ponimus in vnitate naturæ, sicut suppositā alicuius naturæ dīr esse in natura illa. Et cōuerso aūt dicimus vnitatem in trinitate, sicut natura dī esse in suis oppositis.

¶Ad quintum dicendum, q cum dicimus, trinitas est trina ratione numeri importati, significatur multiplicatio eiusdem numeri in seipsum, cum hoc quod dico trinum, importat distinctionem in suppositis illius, de quo dicitur. Et ideo non potest dici, q trinitas sit trina,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæ stionis 31. Articulum II.*

IN titulo hoc & sequentib. huius quæstionis, qõ est de his terminis secundum propias suas significationes, puta: filius est alius a patre &c.

178 r di.5.ar.1. & di.24.q.2. ar.1.

¶ In corpore quatuor facit. Primo ostendit modum seruandum in sermone de trinitate, scilicet caute & modeste, & declarat hoc dupliciter. Primo in communi, authoritatib. Hieronymi & Augustini. Secundo in speciali, propter extremos errores Arrij & Sabellij. Secundo dicit quatuor cauenda nomina propter Arrium. s. diuersitatis, diuisionis, disparitatis, & alieni. Tertio quatuor similiter cauenda propter Sabellium, s. singularis, vnici, confusi, & solitarij. Quarto respondet quæsito affirmative. Filius est alius a Patre, propter hoc sic. Alius masculine sũptum, non importat nisi distinctionem suppositi. ergo, probatur consequentia, quia filius est aliud suppositum diuinæ naturæ, quod patet ex æqualitate, q a. s. est alia persona & alia hypostasis. Quod autẽ distinctio locũ habeat in diuinis, vt dedũctio supponit in corpore articuli, probatur ex natura oppositionis relatiuæ.

† Li. 1. de fide ad Gratianum. ca. ante medium. 2.

† Hila. 7. de tri. non longe a fine lib.

† De fide ad Petrum. c. 1. post medium tom. 3.

160

¶ *Super quæ stionis 31. Articulum III.*

D. 702.

TItulus intelligẽdus ter minos satis clarus est.

¶ In corpore tria dicunt. Primo distinguit q ly solus, na, quia sequeretur si trinitas esset trina, quod tria essent suppositа trinitatis, sicut cum dicitur, Deus est trinus, sequitur quòd sunt tria suppositа deitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum Filius sit alias à Patre.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd Filius non sit alius à Patre. Alius enim est relatiuum diuersitatis substantiæ. Si igitur Filius est alias à Patre, videt quod sit a Patre diuersus. Quod est contra Aug. 7. de tri.* vbi dicit, q cum dicimus tres personas, non diuersitatem intelligere volumus.

¶ 2 Præterea. Quicunque sunt alij abinuicem, aliquo modo abinuicem differunt. si igitur Filius est alius a Patre, sequitur quòd sit differens à Patre. Quod est cõtra Amb. in 1. de Fide. † vbi ait, Pater, & Filius dcitate vnum sunt. nec est ibi substantiæ differentia, neque vlla diuersitas.

¶ 3 Præterea. Alienum aba lio dicitur. Sed Pater non est alienus à Filio. dicit enim Hilar. in 7. de trin.* q in diuinis personis nihil est diuersum, nihil alienum, nihil separabile. Ergo filius non est alius à patre.

¶ 4 Præterea. A lius & aliud idem significant, sed sola generis consignificatione differunt. Si ergo Filius est alius à Patre, videtur sequi quod Filius sit aliud à Patre.

¶ SED CONTRA est qđ Aug. † dicit in lib. de fide ad Petrum. Vna est enim essẽtia Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in qua nõ est aliud pater, aliud filius, aliud Spiritussanctus, quãuis personaliter sit alius Pater: alius Filius, alius Spiritussanctus.

¶ Respondeo dicendum, quòd quia ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis (vt Hier. dicit.*) ideo cum de trinitate loquimur, cum cautela & modestia est agendum, quia vt Augus. dicit in 1. de trinita. † Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Oportet autem in his quæ de trinitate loquimur, duos errores oppositos cauere temperatè inter vtrum que procedentes. s. errorem Arrij, e qui posuit cum trinitate personarum trinitatem substantiarum, & errorem Sabellij, qui posuit cum unitate essentiæ vnitatem personæ.

Ad euitandum igitur errorem Arrij (vitare debemus in diuinis, nomen diuersitatis, d & differentiæ, ne tollatur vnitas essentiæ. Possumus autem vti nomine distinctionis propter oppositionem relatiuam. Vnde si cubi in aliqua scriptura authentica, diuersitas uel differentia personarum inuenitur, sumitur diuersitas, uel differentia pro distinctione. Ne autem tollatur simplicitas diuinæ essentiæ, uitandum est nomen separationis, & diuisionis quæ est totius in partes. ne autem tollatur æqualitas, vitandum est nomen disparitatis. ne vero tollatur similitudo, uitandum est nomen alieni, & diserepantis. Dicit enim Amb. in lib. de Fide,* quòd in Patre, & Filio non est diserepans, sed una diuinitas. Et secundum Hill. (ut dictum est †) in diuinis nihil est separabile. Aduitandum uero errorem Sabellij uitare debemus singularitatem, ne tollatur communicabilitas essentiæ diuinæ. Vnde Hil. dicit. 7. de trin. Patrem & filium singulare Deum prædicare, sacrilegum est. Debemus etiam vitare nomẽ unici, ne tollatur numerus personarũ. unde Hil. † in eodẽ libro dicit, q a Deo excluditur singularitas, atq; unici intelligentia, dicimus tamen unicum filium, quia non sunt plures filij in diuinis. Neque tamen dicimus unicũ Deũ, quia pluribus deitas est cõis. Vitamus ẽt nomen cõfusi, ne tollatur ordo naturæ à personis. unde Amb. dicit 2. de fide,* Neque confusum est. quod unũ est, neq; multiplex esse potest quod indifferens est. Vitandum est etiã nomen solitarij ne tollatur consortium trium personarum. Dicit enim Hil. in 4. de tri. † Nobis neque solitarius, neque diuersus Deus est confitendus, hoc autem nomen alius, masculinè sumptum, non importat nisi distinctionem suppositi, vnde conuenienter dicere possumus, q filius est alius a patre, quia. s. est aliud suppositum diuinæ naturæ, sicut est alia persona, & alia hypostasis.

Ad primum ergo dicendum, quòd alius, quia est sicut quoddam articulare nomen tenet se ex parte suppositi, vnde ad eius rõnem sufficit distinctio substantiæ. quæ est hypostalis, vel persona. Sed diuersitas requirit distinctionis substantiæ, quæ est essentia. Et ideo non possumus dicere, q filius sit diuersus à patre, licet sit alius.

¶ Ad secundum dicendum, quòd differentia importat distinctionem formæ. Est autẽ tantum una forma in diuinis, vt patet per id quod dr Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset. Et ideo nomen differentiæ non propriè cõpetit in diuinis, vt patet per authoritatem inductam. * Vtitur tamen Damasce. † nomine differentiæ in diuinis personis, secundum quod propietas relatiua significatur per modum formæ. Vnde dicit q non differunt ab inuicem hypostases secundum substantiam, sed secundũ determinatas proprietates. Sed differentia sumitur pro distinctione, vt dictum est.†

¶ Ad tertium dicendum, q alienũ est quod est extraneum, & dissimile. Sed hoc non importatur cum dicitur alius, & ideo dicimus filium alium à patre, licet non dicamus alienum.

¶ Ad quartum dicẽdum, q neutrũ genus, est informe, masculinum aũt est formatum, & distinctum, & similiter d femininum. Et ideo conuenienter per neutrum genus, significatur essentia cõis, per masculinum aũt & fœminium, aliquod a supposituм determinatũ in cõi natura. Vñ ẽt in rebus humanis, si quęratur, Quis est iste, rñdetur, Sor. quod nomen est suppositi. Si aũt quæraũ quid est iste, respondetur, animal rõnale & mortale. e Et ideo quia in diuinis distinctio est secundũ personas, non aũt secundũ essentiã, dicimus, q. pr̃ est alius à filio, sed non aliud: Et econuerso dicimus, q sunt unũ, sed non vnus.

ARTICVLVS III.

Vtrum dictio exclusiua Solus sit addenda termino essentiali in diuinis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd dictio exclusiua, solus, non sit addenda termino essentiali in diuinis, quia secundum Philosophum in clenc. * Solus est qui cum alio non est, sed Deus est cum

† Amb. li. 1. de fide. c. 3. ante medium tom. 2.

† Hil. in citato in 1. q. 3.

† Hil. 7. de trinitatem mul. tum. à fine libri.

† Loco ante citato. in 1.

† Hil. 5. non similiter ac in medium.

D. 934.

D. 598.

D. 845.

17

179 1. dist. 21. q. 1. ar. 1. Lib. 1. c. 2. medio illius tom. 1.

In. põt accipi dupliciter. s. vt dictio categorematica, & syncategorematica. & satis clare explanant mẽbra in littera. Deinde ponitur vna conclusio responsiua quæsito negatiue. s. solus categorematicè non potest addi termino essenti li in diuinis: probatur, quia sequeretur, Deum esse solitarium. Deinde ponitur altera conclusio affirmatiue, solus syncategorematicè, potest addi termino essentiali in diuinis, & probatur, quia possunt excludi cætera a cõsortio prædicati, vt patet dicendo, Solus Deus est æternus.

¶ 1 de tri. q. 3. in prin. tom. 3.

¶ *Super quæ stionis 31. Articulum IIII.*

TItulus limitatus est, non est enim quæstio: vtrum possit addi dictio exclusiua termino personali. puta patri absolutè, sed respectu prædicati communis. puta uere, intelligere, esse &c.

¶ In corpore respondet quæsito quatuor conclusionibus & corollario: possit aut est eas tali arte. Accipit primo vnã propositionẽ, in qua dictio exclusiua additur termino personali respectu prædicati communis, vt in ipsa clare cæteræ inspicianter. s. solus pater est Deus. Deinde distinxit quatuor sensus eiusdem, distinguẽdo ly solus multipliciter, & iuxta singulos sensus posuit singulas conclusiones. Distinctio est ly solus dupliciter, categorematice, & hc est falsa, quia ponit patrẽ solitariũ syncategorematice, & tũc dupliciter. uel a forma subiecti, & sic vera & impropria, vera quidem authoritate Aug. impropria autem cum angelis, & sanctis animab. Ergo non possumus dicere Deum solum.

Arti. præce.

¶ 2 Præterea, Quicquid adiungitur termino essentiali in diuinis, potest prædicari de qualibet persona per se, & de omnibus simul. quia enim conuenienter dicitur sapiens Deus possumus dicere, q pater est sapiens Deus, & trinitas est sapiens Deus: sed Augus. in 6. de tri. † dicit Considerãda est illa sententia, qua dicitur, non esse patrem verum Deum solum. ergo non potest dici solus Deus.

¶ 3 Præterea, Sihæc dictio, solus, adiungitur termino essentiali, aut hoc erit respectu prædicati personalis, aut respectu prædicati essentialis, sed non respectu prædicati personalis, quia hæc est falsa, solus Deus est pater, cũ etiam homo sit pater. Neque etiam respectu prædicati essentialis, quia si hæc esset vera, solus Deus creat, videtur sequi, quod hæc esset vera, solus pater creat, quia quicquid dicitur de deo, potest dici de patre. Hæc autem est falsa, quia etiam filius est creator. Nõ ergo hæc dictio, Solus, potest in diuinis adiungi termino essentiali.

¶ Sed contra est, quod dicitur, 1. ad Tim. primo, Regi sec. immortali, inuisibili, soli Deo.

¶ Respondeo dicendum, quòd hæc dictio, solus, potest accipi vt categorematica, vel syncategorematica. Dicitur autem dictio categorematica, quæ absolute ponit rem significatam circa aliquod suppositum, vt albus circa hominem, cum dicitur homo albus. Si ergo sic accipiatur hæc dictio solus, nullo modo potest adiungi alicui termino in diuinis, quia poneret solitudinem circa terminum cui adiungeretur, & sic sequeretur Deum esse solitarium. Quod est contra prædicta. * Dictio vero syncategorematica dicitur, quæ importat ordinem prædicati ad subiectum, sicut hæc dictio omnis, vel nullus. Et similiter hæc dictio solus, quia excludit omne aliud suppositum a consortio prædicati. Sicut cum dicitur, solus Sortes scribit, non datur intelligi quòd Sor. sit solitarius, sed quòd nullus sit ei consors in scribendo, quamuis cum eo multis existentibus. Et per hunc modum, nihil prohibet, hanc dictionem solus, adiungere alicui essentiali termino in diuinis, inquantum excludunt omnia alia a Deo a consortio prædicati. Vt si dicamus, solus Deus est æternus, quia nihil præter Deum est æternum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod licet angeli & animæ sanctæ semper sint cum Deo, tamen si non esset pluralitas personarum in diuinis, sequeretur, quòd Deus esset solus vel solitarius. Non enim tollitur solitudo per associationem alicuius, quod est extraneæ naturæ, dicitur enim aliquis solus esse in horto, si quamuis sint ibi multæ plantæ & animalia. Et similiter diceretur Deus esse solus vel solitarius, angelis & hominibus cum eo existentibus, si non essent in diuinis personæ plures. Consociatio igitur angelorum & animarum, non excludit solitudinem absolutam a diuinis, multominus solitudinẽ respectiuam & per comparationem ad aliquod prædicatum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hæc dictio solus, propriè loquendo, non ponitur ex parte prædicati d quod sumitur formaliter respicit enim suppositum, in quantũ excludit aliud suppositum ab eo cui adiungitur. Sed hoc aduerbium, tũ, cum sit ex clusiuum, potest poni ex parte subiecti & ex parte prædicati. Possumus n. dicere, tantum Sortes currit. i. nullus alius. Et Sortes currit tãtum. i. nihil aliud facit. Vnde non propriè dici põt, pater est solus Deus, vel d trinitas est solus Deus, nisi forte ex parte prædicati intelligatur aliqua implicatio, vt dicatur trinitas est Deus, qui est solus Deus. Et secundũ hoc etiam posset esse vera ista, Pater est Deus qui est solus Deus, si relatiuum refert prædicatum & non suppositũ. Aug. aũt cum dicit patrem non esse solum Deum, sed trinitatem esse solũ Deũ, loquitur expositiue, ac si diceret, cum dr, regi sęculorum inuisibili, soli Dei, non est exponendum de persona patris: sed de sola trinitate.

D. 1052.

D. 1132.

¶ Ad tertium dicendum, q vtroque modo potest hæc dictio solus, adiungi termino essentiali. hęc enim propositio, solus Deus est pater, est duplex, quia ly pater, potest prædicare personam patris. e Et sic est vera. Non enim homo est illa persona, vel potest prædicare relationem e tantum. Et sic est falsa. Quia relatio paternitatis ẽt in aliis inuenitur, licet non vnuoce. Similiter hæc est vera: solus Deus creat. nec tamen sequitur. ergo solus pater. quia, vt sophistæ dicunt, dictio exclusiua immobilitat terminum cui adiungitur: vt non possit fieri sub codescensus pro aliquo supposito rum. Non enim sequitur, solus homo est animal rationale mortale. ergo solus Sortes.

a 187

187

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dictio exclusiua possit adiungi termino personali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd dictio exclusiua possit adiungi termino personali, etiam si prædicatum sit commune. Dicit enim Dominus ad patrem loquens, Ioan. 17. Vt cognoscant te solũ Deum verum. Ergo solus pater est Deus verus.

180 r. di. 21. q. 1. ar. 1. c. 2. & 4. cõc. 25. & post q. 10. ar. 4. ad 12.

¶ 2 Præterea. Matth. 2. dr, Nemo nouit filium nisi pater. Quod idẽ significat ac si diceretur, solus pater nouit filium. Sed nosse filium est cõe. Ergo idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Dictio exclusiua nõ excludit illud quod est de intellectu termini cui adiungitur. Vnde non excludit partem neque uniuersale. Non. n. sequitur, solus Sortes est albus. ergo manus eius non est alba. uel, ergo hõ non est albus, Sed una persona est in intellectu altetius sicut pater in intellectu filii, & econuerso. Non ergo per hoc q dicitur, solus pater est Deus excluditur filius vel Spiritussanctus. Et sic videtur hæc locutio esse vera.

¶ 4 Præt. Ab ecclesia cantatur, Tu solus altissimus Iesu Christe.

¶ SED CONTRA. hæc locutio, solus pater est Deus, habet duas expositiuas. s. pater est Deus, & nullus alius a patre est Deus, sed hæc secũda est falsa, quia filius alius est a patre, qui est Deus. ergo hæc est falsa, solus pater est Deus, & sic de similibus.

¶ RESPON. dicendum, q cum dicimus, solus pater est Deus, hæc propositio põt hãre multiplicẽ intellectum. Si n. solus ponat solitudinẽ circa patrẽ, sic est falsa secundũ q sumit categorematice. Secundũ vero q sumitur syncategorematice, sic iterũ põt intelligi multipliciter, quia ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem, quia non nisi eum implicite sub intellecto, uel a consortio prædicati. Et hoc dupliciter. I. uel masculine, & sic falsa & propria, uel neutraliter, & sic uera & impropria. & probantur ambæ, quo ad proprie & improprie, quia solus proprie respicit subiectum, magisque excludit alium quam aliud. Quoad ueritatem uero & falsitatem, quia filius & similiter est alius a patre & non aliud: creatũ enim oportet esse quod est aliud. Corollariũ autem est, quòd huiusmodi propositiones impropriæ non sunt extendendæ, sed pie exponendæ.

¶ *Super quæstionis 32. Articulum primum.*

Titulus facis patet.

¶ In corpore tria facit. Primo, respõdet quæsito unica conclusione negatiua, scilicet impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem trinitatis diuinarum personarum peruenire. Et probatur sic. Homo per rõnem naturalem cognoscit Deum tantum ex creaturis, ergo cognoscit ipsum secundum id tantũ, quod est principium earum, ergo secundũ id tãtum quod pertinet ad unitatem essentiæ. ergo non cognoscit ea quæ pertinent ad distinctionem personarum. Prima consequentia probatur, quia creaturæ ducunt tantum in Dei cognitionem, sicut effectus in causam. Secunda uero, quia uirtus creatiua communis é toti trinitati, & omnia sunt manifesta. Secundo declarat, quod afferre rationes naturales ad trinitatem personarũ nocet dupliciter. Primo rõne dignitatis fidei. Secundo, ut falsitatis homi-

Arist. præco.

¶ li. 6. destri. c. 9. tom. 3.

2a cap. 11.

D. 588.

sic excludat a forma subiecti, sic est uera, ut sit sensus, solus pater est Deus. i. ille cũ quo nullus alius est pr̃ est Deus, Et hoc modo exponit Aug. in 6. de tri. *cũ dicit, Solũ patrẽ dicimus, nõ quia separata filio, uel spiritui sancto, sed hoc dicẽtes significamus, q̃ illi simul cũ eo non sunt pr̃. Sed hic sensus nõ hr ex cõsueto modo loquendi, nisi intellecta alia implicatione, ut si dicat: ille qui solus dr̃ pr̃, est Deus. Secũdũ uero propriũ sensum excludit a consortio prædicati. Et sic, hæc propositio est falsa, si excludit aliũ, masculine. Est aũt uera, si excludit aliud neutraliter tãũ, quia filius est alius a patre, non tñ aliud. similiter & Spir. sanct. Sed quia hæc dictio, solus, respicit proprie subiectum (ut dictum est†) magis se hẽt ad excludendum aliũ q̃ aliud. Vñ non est extendendo talis locutio, sed pie exponẽda, sicubi inueniat in authentica scriptura.

¶ Ad primũ ergo dicendum, q̃ cum dicimus te solũ Deũ uerũ, non intelligit de persona patris: sed de sola trinitate, vt Aug.* exponit. Vel si intelligat de persona patris, nõ excludunt aliæ personæ p̃p essentiæ unitatẽ, p rout ly solus, excludit tm̃ aliud, vt dictum est. †

¶ Et similiter dicendũ est ad secũdum. Cũ. n. aliquid essentiale dr̃ de patre, nõ excluditur filius, uel. S. s. p̃p essentiæ vnitatẽ. Tñ sciendum est, q̃ in authoritate prædicta, hæc dictio, nemo, nõ idẽ est qđ nullus hõ, qđ vr̃ significare uocabulum. Non enim posset excipi persona patris, sed sumitur secundũ usum loquendi distributiue, pro quacunque rationali natura.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ dictio d excludua nõ excludit illa quæ sunt de intellectu termini cui adiungitur, si non, differunt secundũ suppositũ, ut pars, & vniuersale. Sed filius differt supposito a patre. & ideo non est similis ratio.

¶ Ad quartum dicendũ, q̃ non dicimus absolutè, q̃ solus filius sit altissimus, sed q̃ solus sit altissimus cum Spiritu sancto, in gloria Dei patris.

QVAESTIO XXXII.

De diuinarum personarum cognitione, in quatuor articulos diuisa.

COnsequenter inquirendum est de cognitione diuinarum personarum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum per rationem naturalem possint cognosci diuinæ personæ.

¶ Secundo, Vtrum sint aliquæ notiones diuinis personis attribuendæ.

¶ Tertio, De numero notionum.

¶ Quarto, Vtrum liceat diuersimodè circa notiones opinari.

ARTICVLVS. I.

Vtrum trinitas diuinarum personarum possit per naturalem rationem cognosci.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd trinitas diuinarum personarum possit per naturalem rationem cognosci, Philosophi enim non deuenerunt in Dei cognitionem nisi per rationem naturalem. Inueniuntur autem à Philosophis multa dicta de trinitate personarum. Dicit enim Arist.* in 1. de cœ. & mund. Per hunc numerum. s. ternarium, adhibuimus nosipsos magnificare Deum vnum, eminẽtem proprietatibus eorum quæ sunt creata. Aug. ẽt dicit. 7. confes. † Ibi legi. s. in libris Platonicorum, non quidem his verbis, sed hoc idem omnino multis, & multiplicibus suaderi rationibus, q̃ in principio erat verbũ, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & huiusmodi quæ ibi sequuntur. In quibus verbis distinctio diuinarum personarum traditur. Dicitur etiam in glos. Roma. 1. & Exod. 7. quod magi Pharaonis defecerunt in tertio signo id est in notitia tertiæ personæ, s. Spir. sanct. & sic ad minus duas cognouerunt. Trimegistus etiam dixit. * Monas genuit monadem, & in se sui feruorem ardorem, Per quod videtur generatio filij, & spiritus sancti processio intimari. Cognitio ergo diuinarum personarum, potest per rationem naturalem haberi.

¶ 2 Præt. Ric. de sanct. Vict. dicit in lib. de Trin. * Credo sine dubio, q̃ ad quancunque explanationẽ veritatis, nõ modo probabilia, immo ẽt necessaria argumenta non desint, Vñ ẽt ad probandum trinitatẽ personarũ, aliqui induxerunt rõnem ex infinite bonitatis diuinæ, quæ scip sam infinite cõicat in processione diuinarũ personarũ. Quidam vero per hoc, q̃ nullius boni sine cõsortio põt esse iucunda possessio. Aug. * vero procedit ad manifestandũ trinitatẽ personarũ, ex processione verbi & amoris in mẽte nostra. Quã uiã suprasecuti sumus. * ergo per rõnem naturalem potest cognosci trinitas personarum.

¶ 3 Præt. Superfluum vr̃ homini tradere, quod humana ratione cognosci non põt. Sed non est dicendũ, q̃ traditio diuina de cognitione trinitatis sit superflua. Ergo trinitas personarum ratione humana cognosci potest.

¶ Sed contra est quod Hila. dicit in lib. 1. de Trin. Non patet homo, sua intelligentia, generationis sacramentũ posse consequi. Amb. † etiam dicit. Impossibile est, generationis scire secretum. Mens deficit, vox silet. Sed per originem generationis & processionis, distinguitur trinitas in personis diuinis, vt ex supra dictis patet. * Cum ergo illud homo non possit scire & intelligentia consequi, ad quod ratio necessaria haberi non potest, sequitur, q̃ trinitas personarum per rationẽ cognosci non possit.

¶ Respondeo dicendum, q̃ impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem trinitatis diuinarum personarũ peruenire. Ostensum est enim supra, * q̃ homo per rationẽ naturalem in cognitionẽ Dei peruenire nõ põt, nisi ex creaturis. Creaturæ aũt ducũt in Dei cognitionẽ sicut effectus in causam. Hoc igitur solum rõne naturali de Deo cognosci põt, qđ cõpetere ei necesse est, secundũ q̃ est ũum entiũ principiũ, & hoc fundamẽto vsi sumus supra † in consideratione Dei. Virtus aũt creatiua Dei, est cõis toti trinitati. vnde pertinet ad unitatẽ essentiæ, non ad distinctionẽ personarũ. Per rõnem igitur naturalem cognosci pñt de Deo ea, q̃ pertinẽt ad vnitatẽ essentiæ, nõ aũt ea q̃ pertinẽt ad distinctionẽ personarum. Qui aũt pbare nitit trinitatẽ personarũ naturali rõne, fidei dupliciter derogat. Primo quidem, quantum ad dignitatem, quæ clare hr̃ bentur in litera. Tertio, infert quomodo ea quæ sunt fidei, tractanda sunt tam cum infidelibus, quã cum fidelibus, adiuncta authoritate Dionysij, quæ ex supradictis in quæstione prima, clara sunt.

¶ Super

† Pag. 5. a principio libri. † Amb. lib. 1. de fide ad Gratianũ cap. 5. ante med. † Hila. 1. de Trin. circa fin.

† Aug. 15. de ciui. Dei. c. 9. & 10. & 16. de Trin. c. 14. & 15. & 17. c. 12. & 13. & 20. de ver. q. 10. art. 5. ad 8. & Boetius. † Dion. 2. cæl. hier. circa fin.

† Li. 1. de Cœlo text. 2.

† Ca. 2. non multum remote a pri.

† Li. 7. confes. c. 9. ante a prin. cap.

† in ti. qui dicit Primũ Dei. Dialog. 4.

† li. 6. destri. c. 9. circa prin.

Q. 33. art. 4. & 5.

¶ *Super quæstionis 32. Articulum II.*

IN titulo aduerte duo, quoniã quæritio est de q̃ne an est, an. s. sint notiones in diuinis. Primo q̃d nominis ipsius notio nis. Notio namque in communi, notificationẽ seu manifestationem importat proprie loquendo passiue seu formaliter, sicut lectio & auditio, & similia. Ad diuina autem applicata sumitur p proprietate unius vel duarum personarum. Et videtur q̃ beatus Augusti, primo introduxerit in hanc materiam notionis vocabulum, dum. s. de trin. ait, q̃ alia est notio qua intelligitur ingenitus, & alia qua genitor. Secundo ad perfectionem doctrinæ scito, q̃ notio ut sumitur a theologis in litera sequentis articuli diffinitur sic. Notio est propria ratio cognoscendi diuinam personã. Vbi nota, q̃ ly rõ cognoscendi, insinuat q̃ sit formale principium cognoscendi, & ex hoc sequit stricte loquendo, q̃ signi ficet ẽ abstracto: sicut. n. formale principiũ essendi oportet eé formã: ita formale principiũ cognoscẽdi vt sic, oportet cõcipi ac significari vt formam. hoc autẽ est ut quo aliquid est, hoc aũt importat abstractum. Et propterea in præsenti art. disputatio cum præpositio circa abstractũ & concretum vertatur, nõ. n. est hic q̃ de rebus absolute: sed ut significatis ac innotescẽtibus per nomina, ly vero propria, insinuat q̃ significat aliquid ꝑsale, aliter non esset propria cognoscendi rõ, & propter hoc (vt dicetur) esse ab alio non est notio. Ly vero diuinam personam, insinuat tria. Primo, gnitatẽ ipsius fidei, quæ est vt sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanam excedunt. vnde Apost. dicit ad Heb. 11. quòd fides est de non apparẽtibus. & Apost. dicit. 1. Cor. 2. ca. Sapientiam loquimur inter perfectos. sapienti ã vero non huius seculi: neque principium huius seculi, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, q̃ abscondita est. Secundo, quantũ ad vtilitatẽ trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandã fidẽ inducit rõnes, q̃ non sunt cogentes, cedit in irrisionem infidelium. Credunt enim q̃ hmõi rõnibus inmittamur, & propter eas credamus. Quæ igitur fidei sunt, non sunt tentanda probare nisi per authoritates, his qui authoritates suscipiunt. Apud alios vero, sufficit defendere nõ esse impossibile quod prædicat fides. Vnde Diony.* dicit. 2. cap. de di. no. Si aliquis est, qui totaliter eloquijs resistit, lõge erit a nostra philosophia. Si autem ad veritatem eloquiorum sciliçet sacrorum respicit, hoc & nos canonizamus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ philosophi non cognouerunt mysterium trinitatis diuinarum personarum per propria, quæ sunt paternitas, filiatio, & processio, secundum illud Apost. 1. ad Cor. 2. Loquimur Dei sapientiam, quam nemo principum huius seculi cognouit. i. philosophorum, secundum gl. Cognouerunt tñ quædã essentialia attributa, q̃ quæ ap propriantur personis, sicut potentia Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto, vt infra patebit. ¢ Quod ergo Arist. dicit per hunc numerum adhibuimus nosipsos, &c. non est sic intelligendum, q̃ ipse poneret ternariũ numerum in diuinis. Sed vult dicere, q̃ antiqui vtebantur ternario numero in sacrificijs & orationibus, propter quandam ternarij numeri perfectionem. In libro etiam Platonicorum inuenitur, In principio erat verbũ, non secundum q̃ verbum significat personam genitam in diuinis: sed secundum q̃ per verbum intelligitur ratio idealis, per quam Deus omnia condidit, quæ filio appropriatur. Et licet appropriata tribus personis cognoscerent: dicuntur tamen in tertio signo defecisse. i. in cognitione tertiæ personæ, quia à bonitate, quæ Spiritui sancto appropriatur, deuiauerũt, dum cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerunt, vt dicitur Rom. 1 vel quia ponebant Platonici vnum primũ ens, quod etiam dicebant esse Patrem totius vniuersitatis rerum, consequenter ponebant aliam substantiam sub eo, quam vocabant mentem, vel paternum intellectum. In qua erant rationes omnium rerum. sicut Macrobius * recitat super somnium Scipionis. Non autem ponebant aliquam substantiam tertiam separatam, quæ videretur Spiritui sancto respondere. Sic autem nos non ponimus patrem & filium secundum substantiam differentes: sed fuit error Origenis & Arrij † sequentium Platonicos. Quòd vero Trimegistus dixit, monas monadem genuit, & in se suum reflexit ardorem, non est referendum ad generationem filij vel processionem Spir. sanct. sed ad productionem mundi. Nam vnus Deus produxit vnum mundum propter sui ipsius amorem.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ ad aliquam rẽ dupliciter inducitur rõ. Vno modo ad probandũ sufficienter aliquã radicem sicut in scientia naturali inducitur rõ sufficiens ad probandũ, q̃ motus cęli semper sit vniformis velocitatis. Alio mõ inducit rõ, non quæ sufficienter probet radicẽ, sed quę radici ia positæ ostendat congruere consequentes effectus. Sicut in astrologia ponit ratio æcentricorum & epicyclorũ ex hoc, q̃ hac positione facta, possunt saluari apparentia sensibilia circa motus cęlestes, non tñ rõ hæc est sufficienter probans, quia ẽt forte alia positione facta saluari possent. Primo ergo modo põt induci rõ ad probandũ Deum esse vnum, & similia. Sed secundo modo, se hẽt rõ quæ inducitur ad manifestationem trinitatis, quia. s. trinitate posita congruunt huius rõnes non tñ ita, q̃ per has rõnes sufficienter probetur trinitas personarũ. Et hoc patet ꝑ singula. bonitas. n. infinita Dei manifestatur ẽt in productione creaturæ, quia infinitæ virtutis est nihilo producere, * Non enim oportet si infinita bonitate se cõicat, q̃ aliquid infinitũ a Deo procedat, sed secundũ modũ sũi recipiat diuinã bonitatem. Similiter ẽt quod dr̃ q̃ sine consortio non potest esse iucunda possessio alicuius boni, locũ hẽt qñ in vna p sona nõ inuenit perfecta bonitas. Vñ, indiget ad plenam iucunditatis bonitatẽ, bono alicuius alterius cõsociati sibi. Similitudo aũt intellectus nostri nõ sufficiẽter probat aliquid de Deo, ꝑ hoc, q̃ intellectus nõ unitur ce in uenit in Deo & in nobis. Et inde est, q̃ Aug. † super Io. dicit, q̃ per fidẽ uenitur ad cognitionem, & nõ econuerso.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ cognitio diuinarum personarũ fuit necessaria nobis dupliciter. Vno modo, ad rectè sentiendũ de creatione rerũ. Per hoc. n. q̃ dicimus Deũ oia fecisse uerbo suo, excludit error ponentiũ Deũ produxisse res ex necessitate naturæ. Per hoc aũt, q̃ ponimus in eo processionẽ amoris, ostenditur, q̃ Deus non ꝑ p aliquã indigentiã creaturas produxit, neque ꝑ p aliquã aliam cãm extrinsecã: sed propter amorẽ suæ bonitatis. Vñ & Moyses, postquã dixerat. In principio creauit Deus cęlũ & terrã, subdit, Dixit Deus. Fiat lux, ad manifestationẽ diuini verbi. Et postea dixit, Vidit Deus lucẽ q̃ esset bona, ad ostendũ probationẽ diuini amoris. Et similiter in alijs operib. Alio mõ & pricipalius ad rectè sentiẽdũ de salute generis humani, quæ perficitur per Filium incarnatum, & per donum Spiritus sancti.

† Origenes lo. 1. super illud In De us erat ver bo. Et idem refert Hier. in ep. ad Pamma chium & Oceanum, quæ incipit Schedidæ quas. 61. 62.

142 335 c

ARTICVLVS II.

Vtrum sint ponendæ notiones in diuinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint ponendæ notiones in diuinis. Dicit enim

182 Infra q. 40. art. 1. cor. & 1. dist. 26. q. 1. ar. 1. & dist. 33. ar. 2. cor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Cap. 1. para. 1. prin. 172 195

to sit. Primo, de similitudine radix opinionis prædictæ.
Secúdo, probatur opposita opinio.
Primum sit sic: ficendum q intelligimus, sic nominamus. ergo nomina nus divina modo non suo: sed sensibilium. ergo nominamus ea, ratione simplicitatis nominibus abstractis, ratione vero subsistentiæ, nominib. concretis. ergo nó præiudicat diuinæ simplicitati vti in diuinis abstractis & cócretis. Prima consequentia probatur: quia intellectus noster nó pertingit ad cognoscédum Deum sm q in se est sed cognoscit eum more sensibilium. Secunda vero probatur, quia in sensibilibus abstracti nomen ex simplicitate, concreti vero ex complemento standi, simptam est reliqua per se patent.

¶Contra hanc rationem Aureo. apud Capreolum in 26 dist. primi, arguit, volens probare, q notio in diuinis distinguitur ab eo cuius est notio, puta paternitas à patre, nó solum ex modo intelligendi ex sensibilibus orta, vt dicit litera: sed etiam ex parte rei. Et arguit sic. Vbicunq; abstractum differt a concreto, solo modo significandi, quicquid reale dr de vno, dr de reliquo, vt patet de deitate & Deo: sed paternitas & pater non sic se habent qm paternitas se tota distinguitur a filio, non autem pater. ergo.

Q. 1. art. 3. ad 1. præcipe. & q. 33. art. 1.

¶Ad hoc bf dr, q distinctioné inter abstractum & concretum in diuinis ex diuina re oriri, potest dupliciter intelligi. Vno modo, q in Deo est aliqd, vnde verificat abstractum & concretu. & hoc procedulo est verum, qm simplicitate abstractum, subsistentia cócretum fundat. Alio modo q in diuinis sit aliqua distinctio, ex qua oritur distinctio inter abstractum & concretum, & hoc est cimerium. Vnde ad rationem in oppositum neganda est maior, cuius probatio falsa est, qm generare prædicat de Deo, nó autem de deitate. Ad veritate namq; locutionum exigitur, q prædicatum coincidat rei significatæ per subiectum sub illo modo, quo significatur, vt patet extra de trinitate & fide catholica.

Locus iuxta proximè citatus.

¶Sed contra est quod dicit Ioan.* Damas. differentiam hypostaseon. i. personarum in tribus proprietatibus, id est paternali & filiali & processionali, re cognoscimus. Sunt ergo poncndæ proprietates, & notiones in diuinis.

¶Respon. Dicendū q Præpositinus attendens simplicitatem personarum, dixit non esse ponendas proprietates, & notiones in diuinis. Et sicubi inueniantur, exponit abstractum pro concreto. Sicut enim consueuimus dicere, rogo benignitatem tuam, idest te benignum: ita cum dicitur in diuinis paternitas, intelligit Deus pater. Sed, sicut ostensum est supra,* diuinæ simplicitati non præiudicat q in diuinis vtamur nominibus concretis, & abstractis. Quia secundum q intelligimus, sic nominamus. Intellectus autem non fert nō potest pertingere ad ipsam simplicitatem diuinam secundum quodin se est considerandæ: & ideo secundum modum suum diuina apprehendit & nominat, idest secundum q inuenitur in rebus sensibilibus, à quibus cognitionem accipit. In quibus ad significandum simplices formas nominibus abstractis vtimur: ad significandum vero res subsistentes, vtimur nominibus concretis. Vnde & diuina, sicut supra dictum est † ratione simplicitatis per nomina abstracta significamus, ratione vero subsistentiæ & complementi, per nomina concreta. Oportet autem non solum nomina essentialia in abstracto, & in concreto significare (ut cum dicimus deitatem & Deum, uel sapientiā & sapientem) sed etiam personalia, ut dicamus paternitatem & patrem. Ad quod duo præcipue nos cogunt. Primo quidem hæreticorum instantia. Cum enim confiteamur Patrem, & Filium, & Spi. San. esse vnum Deum, & tres personas, quærentibus quo sunt tres, & hoc est cimerium. Vnde ad rationem in oppositum neganda est maior, cuius probatio falsa est, qm generare prædicat de Deo, nó autem de deitate. Ad veritate namq; locutionum exigitur, q prædicatum coincidat rei significatæ per subiectum sub illo modo, quo significatur, vt patet extra de trinitate & fide catholica.

¶Secundo, proponit oppositā opinionem & est conclusio re'positiua q-fito affirmatiue. Oportet in diuinis significari i abstracto & concreto non solum nomina essentialia, sed etiam personalia. f. patern tatē & patrem &c. Et probatur conclusio duabus rōnibus, quarum prima excendit se ad essentialia & personalia. Secunda autem ad personalia tātum. Est ergo prima ratio, vt hæreticorū instantiæ habeamus propria respō sua, & formatur sic ratio. A confitentibus Patrem & Filium & Spi. San. esse vnum Deum & tres personas, oportet interrogātibus, quo sunt vnus Deus, & quo, vel quib. sunt tres personæ, ergo oportet dicere q deitate sunt vnus proprietatibus autem. f. paternitate, filiatione &c. sunt plures, sic enim & non aliter trib. interrogatiuis. f. qds, quis, & quo, redditur tria propria responsiua.

Q. 28. ar. 1. ad 3.

¶Cōtra hanc rationem Greg. de Arimino in 26. dist. primi, instat, intendens eam soluere, dicens, q propter hæreticorum instantiā non oportet proprietates huiusmodi distinguere. Quia Aug. docuit rel pōdere i sermone de fide & symbolo, Credimus trinitatem personis distinctam substātia vnitatem. Et Hier. in expositione fidei catholicæ substantia vnum sunt tres personis ac nominibus distinguuntur. Ergo abiq; proprietatibus

Q. 28. ar. 3.

tatibus habemus responsiuam, quo sunt vnum, & quo plures.

¶Ad hoc tripliciter dicitur. Primo, quòd Gregorius male immiscere videtur hanc literæ huius rationem, tractatui de rebus absolute, quem videtur ipse ibidem intendere, vt enim patet ex titulo totius quæstionis, hic tractatur de cognitione diuinarum personarum, & non de esse earundem. Secundo, dicitur q male ponderauit verba. Ise dicētis, q oportet hīc affirmātiū ad interrogatiuū quo, non respectu huius termini qui est trinitas, sed respectu etiam huius termini personā, quod constat ex mente illarum authoritatū haberi. Tertio, q

c 283

vel personalem, non possunt dici de notionibus, quia hoc repugnat modo significandi ipsarum. c Vnde non possumus dicere, quòd paternitas generet, vel creet, sicut sapientia, vel intellectus. Essentialia vero, quæ non habent ordinem ad aliquem actum: sed remouent conditiones creaturæ à Deo, possunt prædicari de notionibus. possumus enim dicere, quòd paternitas est æterna, uel immensa uel quodcunque huiusmodi. Et similiter propter identitatem rei possunt substantiua personalia & essentialia prædicari de notionibus, possumus enim dicere quòd paternitas est Deus, & Deitas est pater.

¶Ad tertivm. dicendum, q licet personæ sint simplices, tamen absque præiudicio simplicitatis, possunt propriè rationes personarum in abstracto significari, vt dictum est[e].

litera iuxta morem suum loquitur formaliter, & consistit vis eius in hoc, quòd interrogatiuo quo, oportet reddi responsiuum quod ex proprio modo significandi significat ut quo, alioquin non quiesceret instanti quærentium. Constat autem quòd persona non significat ut quo, cum sit concretum nomen. Oportet igitur vt habeamus proprium responsiuum quo, non respectu huius, aut illius termini: sed simpliciter respectu concretorum diuinorum proprietates in abstracto admittere in diuinis, & hoc directe intendit litera.

¶Secunda vero ratio primo ponitur, deinde a Prepositino soluitur. Tertio excluditur solutio dupliciter. est ergo secunda ratio. Persona patris vna refert ad duas personas, scilicet Filij & Spiritus sancti, non vna relatione. ergo oportet in patre distinguere notiones Antecedens quo ad secundam partem probatur, dnde ad impossibile sic. Si pater vna relatione respiceret Filium & Spiritum sanc. Filius & Spi. sanc. vna quoq; relatione respicerent patrem, & si sic. ergo Filius & Spiritus sanctus non essent duæ personæ. Et Probatur hæc vltima sequela, quia sola relatio multiplicat trinitatem. Præpositinus autem secundam partem antecedentis negans, consequentiam quoque primam ducentem ad impossibile negabat, afferebatque instantiam. Ex eo q Deus vnica relatione se habet ad creaturas & tamen creaturæ pluribus relationibus referuntur ad ipsum, sicque proportionaliter censebat de Filio & Spiritu sancto ad Patrem.

¶Contra hanc autem responsionem dupliciter in litera arguitur. Primo sic, ratio specifica relatiui cōsistit in hoc, q est ad aliud se habere. ergo vni relationi secundum speciem, non possunt ex opposito correspondere duæ diuersæ secundum speciem, ergo relationibus Filij & Spi. sanc. non potest respondere vna relatio patris, quamuis omnibus relationibus creaturarum possit respondere vna relatio ex parte Dei. Prima consequentia declaratur in patre & domino, respectu filij & serui. Secunda autem, quia relationes Spi. san. & Filij sunt diuersarum rationum. creaturarum autem ad Deum vnius sunt rationis. Secundo peccat instantia, quia sermo præsens est de relationibus realibus utrinque. Relatio autem Dei ad creaturam non est realis, & propterea non est potest quòd sit vna. Nullum enim inconueniens est multiplicare relationes rationis in Deo.

¶Circa antecedens assumptum scilicet. Ratio specifica relatiui consistit in esse ad aliud se habere, q non intendit per hoc, q ratio specifica relatiui sumatur ex correlativo ad quod est, quem tamen sensum superficies deductionis præsefert quasi arguere vellit, quòd quia species relatiui sumitur ex termino, impossibile est relationi vnius speciei correspondere terminos diuersarum specierum, hoc enim est falsum, quoniam apud ipsum ex causa, seu fundamento consurgit relationis species. Sed intendit, quòd specifica ratio relatiui consistit in esse ad aliud proportionale sibi: quemadmodum enim relationum in communi consistit in esse ad aliud in communi, ita relatiui species consistit in ordine ad aliud secundum speciem, ac per hoc vnicum specie relationum consistit in esse ad aliud vnicum specie correlativum. Sic enim per se descendit ad aliquid proprijs differentijs in suas species.

¶Circa prædicta occurrit multiplex dubium. Dubitatur enim primo de illa propositione. Pater refertur ad Filium, & Spiritum sanctum, non vna, sed duabus relationibus. Aut enim ex sensus, q ibi sunt relationes duæ secundum rem, & hoc est falsissimum, quoniam spiratio, & paternitas in patre sunt una res numero. Aut est sensus, q sunt duæ secundum rationem. Et hoc, licet sit verum, non est tamen ad propositum. Tum, quia de rebus in hac ratione est sermo, quæ ex natura relationum procedit. Tum, quia ex præmissis prædictæ rationis manifeste sequitur, si est valida, q diuersis specie relationibus oportet diuersas specie relationes correspondere. Constat autem, q ad diuersitatem specierum in re rum natura, non sufficit distinctio rationis.

¶Dubium secundo est, circa propositionem illam assumptam contra Præpositinum. f. Vni relationi secundū speciē non possunt correspondere duæ siu species. Manifeste enim tenemus oppositum, quoniam vni filiationi Sortis, respondent diuersarum specierum relationes. f. paternitas & maternitas patentum ipsius, vt in tertia parte. q. 35. art. 5. expresse habetur.

¶Ad primum dubium dicendum est, q hic sunt duo. f. pluralitas relationis, & modus pluralitatis: De pluralitate quidem asserit litera partem affirmatiuam, volens q paternitas & spiratio sunt duæ relationes reales. q a distinguuntur differētijs relationis. De modo autem, quo sunt duæ, superius negatū fuit distinctio realis, quia non oppo-

nuntur adinuicem relative, & sit non sunt duæ realiter, quia non distinguuntur differentijs rei. Affirmare vero quòd sunt duæ formaliter secundum rationem tantum non quietat multorum intellectum, quia esse duo, secundum rationem, non est esse duo: sed intelligi duo, sicut esse quantum secundum rationem, non est esse quantum: sed intelligi quantum. Vnde, cum nulla sit actualis distinctio præter realem, aut rationis, restat quòd sint duę virtualiter. i. perinde se habeant ac si essent duæ, & hoc consonat excellentiæ diuinæ rei, & est in rerum natura absque omni opere intellectus, sufficiēque proposito, retiquisque difficultatibus soluendis: nam specifica diuersitas duarum relationum infert specificam diuersitatem relationum sibi correspondentium formaliter, vel virtualiter. i. quòd illæ relationes correspondentes, habeant specificam distinctionem in rerum natura actualiter, vel perinde se habeant ac si haberent illam distinctionem actualiter. Et sic, quoniam persona patris habet relationes duas, sic quòd vnaquęque vendicat sibi propria, ac si essent seorsum actualiter duæ in re: ideo oportet duas relationes in abstracto tanquam duas patris notiones ponere. Alioquin responderi non posset quærenti, quo pater, & quo spirator, cum constet patrem ad filium, spiratorem vero ad spiritum sanctum esse, veruntamen proposito sufficere videtur affirmare, quòd distinguuntur formaliter, quoniam tractatus iste non est de rebus absolute, sed vt intellectis & significatis, vt piter ex litera.

¶Ad secundum vero dubium dicitur, quòd cum radix propositionis. S. Thom. sit illa propositio Arist. 5. Met. cap. de ad aliquid, scilicet Nullum relatiuum dicitur, bis propter eandem rationem, quia ad aliquid hoc ipsum quod est, sui primo termini est, quem patet esse vnum iuxta limitationem illius fundamenti, limitanda sunt consequentia. Relatiuum igitur non dicitur bis, potest dupliciter intelligi. Primo, non dicitur bis. i. ad duo correlatiua solo numero distincta. & sic credimus hoc esse falsum, quia Sortes albus eadem simlitudine similis est omnibus albis. Secundo, non dicitur bis. i. ad duo correlatiua diuersarum rationum. & sic potest intelligi dupliciter, scilicet vel diuersarum rationum partialium. & sic etiam non est verum: vt ex illo articulo tertiæ partis patet. vel non partialium, & sic est verum. Vnde, notanter San. Thom. ibidem in vltimo argumento ex hoc eodem fundamento non infert. ergo impossibile est vnum relatiuum dici ad duo: sed, ergo impossibile est, quòd vna relatio terminetur ad extrema omnino diuersa, per ly omnino, non partialia innuens. Voco autem relatiua partialia in proposito, illa, quorum fundamenta partialiter concurrunt ad vnum numero effectum, vt patet de patre & imagine respectu filij, consona autem veritati glosa hæc ostenditur ex eo, quòd proprie loquendo, relatiuum non dicitur bis, quando plura ex eadem parte respicit, quasi partes adæquati extremi: sed quando vnum ex vna, & alterum ex altera parte respiceret, bis diceretur, vt species ad genus, & ad individuum, & scientia dicetur ad scibile, & scientem &c. San. Thom. ergo hic contra Præpositinum intendit impossibile esse, quòd vna relatio secundum speciem habeat extremam diuersarum rationum non partialium: processio namque & filiatio non habent partialia fundamenta, sed diuersarum omnino rationum secundum se perfectarum, quoniam filius perfecte terminat processum intellectus. & simil ter spiritus sanctus perfectus est terminus processionis voluntatis: in tertia autem parte extrema diuersarum rationum partialia reddidit filiationi vt patet.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, quid sit significari vt res, & quid significari vt ratio. Si enim hoc idem est, quòd significari in concreto, & in abstracto, litera contradicit sibi, quia sapientia abstractum nomen est, & tamen de Deo dicitur, quòd disponit omnia suauiter &c. Non obstante sibi tali modo significandi. Si autē intenditur differentia inter rem realē & rōnis, manifeste falsum dr, qm pñitas rē realē significat, sicut & sapientia.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia ly vt, aliquam conditionem importat, & conditio rei est existere vel subsistere, nulla significat res veres est, nisi sit & similter nulla res veres significatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi vt ens, seu existens significetur. Ratio autem, quia innotescendi gratia. 6. Topico. dicitur inventa principium, q̃ notitiæ fit actus & forma, ex nono. Meta conditio rationis est, vt sit formaliter notificativa, & proportionaliter vt significetur ut formale principium in cognoscendo, sic enim modus significandi correspondet conditioni rationis vt ratio est. Et quia hæc exercet abstractum, & concretum, ideo conceditur q̃ ôd significari ut res, coincidit cum concreto, & vt ratio enim abstracto.

¶Et ad obiectionem in oppositum dicitur, quòd licet omnibus abstractis ex modo significandi sit commune sit non congruere operationibus, inter abstracta tamen est magna latitudo, ex parte ipsius rationis formalis significatæ. Quorundam enim ratio formalis secundũ se nullum habet ordinẽ ad opus, ut pater in relationibus: quorundam autem secundum se habet ordinem ad opus: ut sapientia ad operandum, iustitia ad reddere vnicuique ius, &c. illa abstracta, quæ ex re formaliter significata opus respiciunt, cõgruam propositionem admittunt, vt in litera de sapientia & intellectu dicitur. Reliqua autem vt paternitatis & reliquæ notiones. q̃a, nec ex modo significandi, nec ex propria ratione formali operis principia sunt, congrua enunciationes habere non possunt circa operationes, ut in litera dicitur, vnde, nulla est contradictio

¶ *Super quæstio. XXXII. Artic. III.*

TItulus intendit de numero quinario adæquare: ita q̃ neque plures, neque pauciores sint notiones quàm quinque.

¶In corpore duo facit. Primo respondet quæstio. Secundo, ponit differentiam inter notiones, relationes, proprietates & notiones personales, quo ad numerum.

¶Quo ad primum, conclusio responsiua quæsito affirmatiue est, Notiones sunt quinq; scilicet innascibilitas, paternitas, communis spiratio, filiatio, & processio. Et probatur sic. Notio est propria ratio cognoscendi diuinam personam: ergo attenditur secundum originem: ergo secundum hæc duo, scilicet a quo alius, & quia ab alio: ergo sunt quinque. Antecedens ad descriptio notionis superius exposita. Prima consequentia probatur: quia diuinæ personæ non tripharientur secundum originem. Secunda autem, quia hæc duo sufficiant ad originem, & secundum ea innotescunt diuinæ personæ. Tertia uero manifestatur singillatim ad singulas applicando personas.

ARTICVLVS III.

Vtrum sint quinque notiones.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ non sint quinq; notiones. Propriæ enim notiones personarum sunt relationes, quib. distinguuntur. Sed relationes in diuinis non sunt nisi quatuor, ut supra dictum est.* Ergo & notiones sunt tantum quatuor.

¶2 Præt. Propter hoc, q̃ in diuinis est vna essentia, dicitur Deus vnus: propter hoc autem, q̃ sunt tres personæ, dicitur Deus trinus. Si ergo in diuinis sunt quinq; notiones, dicetur quinus. Quod est inconueniens.

¶3 Præt. Si tribus personis existentibus in diuinis sunt quinq; notiones, oportet, q̃ in aliqua personarum sint aliquæ notiones duæ vel plures, sicut in persona patris ponitur innascibilitas, & paternitas, & communis spiratio. Aut igitur iste tres notiones differunt re, aut non. Si differunt re, sequitur, q̃ persona patris sit composita ex pluribus rebus. Si autem differunt ratione tantum, sequitur, q̃ vna earum possit de alia prædicari, ut dicamus, q̃ sicut bonitas diuina est eius sapientia propter indifferentiam reisita communis spiratio sit paternitas. Quod non conceditur. Igitur non sunt quinq; notiones.

¶SED CONTRA. Videtur, q̃ sint plures. Quia sicut pater a nullo est, & secundum hoc accipitur notio, quæ dicitur innascibilitas: ita a spiritu sancto non est alia persona. Et secundũ hoc onortebit accipere tex notiones.

¶5 Præt. Sicut Patri & Filio commune est q̃ ab eis procedat Spiritus sanctus: ita commune est filio & spiritui sancto, q̃ procedant a Patre. Ergo sicut vna notio ponitur communis Patri & Filio: ita debet poni vna notio communis Filio, & spiritui sancto.

¶RESPON. Dicendum, quod notio dicitur id, quod est propria ratio cognoscendi diuinam personam. Diuinæ autem personæ multiplicantur secundum originem, Ad originem autem pertinet a quo alius, & qui ab alio: & secundum hos duos modos potest in notescere persona. Igitur persona patris non potest innotescere per hoc, q̃ sit ab alio, sed per hoc, quòd a nullo est. Et sic ex hac parte eius notitia est innascibilitas. e Sed inquantum aliquis est ab eo, innotescit dupliciter. Quia in quantum filius est a deo, innotescit notione paternitatis: inquantum autem Spiritus sanctus est ab eo, innotescit notiones communis spirationis. Filius autem potest innotescere per hoc, quòd est ab alio nascendo, & sic innotescit per filiationem. Et per hoc, quòd est alius ab eo, licet Spiritus sanctus, & per hoc innotescit eodem modo sicut & pater, scilicet communi spiratione. Spiritus sanctus autem innotescere potest per hoc, quòd est ab alio vel ab alijs, & sic innotescit processione. Non autem per hoc, quòd alius sit ab eo: quia nulla diuina persona procedit ab eo. Sunt igitur quinque notiones in diuinis, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, communis spiratio, & processio. Harum autem tantum quatuor sunt relationes. Nam innascibilitas non est relatio nisi per reductionem, ut infra dicetur.* Quatuor autem tantum proprietates sunt. Nam communis spiratio non est proprietas: quia conuenit duabus personis. Tres autem sunt notiones personales, idest constituentes personas, scilicet paternitas, filiatio, & processio. Nam communis spiratio, & innascibilitas, dicuntur notiones personarum, non autem personales, ut infra magis patebit.†

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præter quatuor relationes opponentes aliam notionem, ut dictum est.*

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd essentia in diuinis significatur, vt res quædam, & similiter personæ significantur ut res quædam, sed notiones significantur, ut rationes notificantes personas. Et ideo, licet dicatur, Deus vnus, propter vnitatem essentiæ, & trinus, propter trinitatem personarum: nõ tamen dicitur quinus propter quinque notiones.

¶AD TERTIVM dicendum, q̃ cum sola oppositio relatiua faciat pluralitatem realem in diuinis, plures proprietates vnius personæ, cum non opponantur adinuicem relatiuè, non differunt realiter. Nec tamen de inuicem predicantur: quia significantur vt diuerſæ rationes personarum. Sicut etiam non dicimus q̃ attributum potentiæ sit

male possent ad hoc applicari. Tum, quia etiam inspirabilitas dicit aliquid speciale, est enim negatio in genere &c. Tum, quia etiam innascibilitas conceditur a S. Thom. notio, vt est negatio innascibilis, vt patet infra. Scotus autem vbi supra, quasi vellet introducere sextam notionem, non audet tamen se contra torrentem opponere doctorum, quinq; tãtum notiones approbãtium. Vnde, nisi (inquit) assignetur aliqua ratio de hoc, sexta erit cõcedenda notio. Videtur autẽ mihi ; q̃ sufficiens habetur ratio, quare in spirabilitas non est ponenda inter notiones.

¶Ad cuius euidentiam cito, q̃ cum notio innotescendi gratia ponenda sit (vt eius nomen ostendit) & priuatio per habitũ, negatioũ; per affirmationẽ naturaliter cognoscatur, & non ecõuerso: cõsequens est, q̃ negationes modorum originis, inter notiones computari regulariter non debent, in cuius signum persona Spiritus sancti vnam tantum notionẽ habet, & tamen sibi conuenit negatio natiuitatis filio conuenientis. Et quoniam inspirabilitas negatio quædam est ideo, inter notiones locum habere non debet. Quòd autem innascibilitas notio posita sit negatiua, præter regulariter, est propter tres singulares rationes locum non habentes in alijs negationibus. Prima est, quia persona Patris sola se habet in trinitate in ratione primi principij, solus enim pater ibi est principiũ, non de principio. Et propterea, tum quia ratio primi optime per negationem notificatur, Tum ad commendandam hanc tantam patris authoritatem propter quam secundum Hilarium maior dicitur filio: & Filius in Euangelio solitus est omnia referre ad Patrem, & Ecclesia omnes fere orationes ad Patrem dirigit: merito huiusmodi negatio notio posita est. Et hæc ratio tangitur in litera, in responsione ad quartum in calce, & in 1. senten. vbi supra. Secunda ratio est propter variam connexionem istorum terminorũ in communi, s. pater & ingenitus, hiæc enim duo separata inueniũtur apud nostros enim pr̃ est genitus, id est ab alio, vel ẽt genitus propriè, excepto Adam, qui fuit pr̃ & ingenitus. Ex propriis trũ rõnibus cõungi possunt, & in prima persona iuncta sunt, non sic autẽ est de filio & ispirabili: hæc enim, vbiq; cõnexa sunt: & ideo merito negatio illa inter notiones numerata est. Et sumitur hæc ratio ex Aug. 5. de Trinit. c. 8. Tertia ratio ex Hilario in lib. de synodis, ad commendandam vnitatem diuinæ naturæ: ponendo siquidem innascibilem vnam personam, ponitur vnum principium, & caput in natura diuina. Inquit. n. Hilarius, q̃ ponere duos innascibiles, est ponere plures deos, & plures naturas diuinas, ac per hoc ponere vnum innascibilem commendat vnitatem diuinæ naturæ propter quod, facri doctores non qualitercunque ponunt innascibilitatem esse notiorem: sed vt propria est patri, ita q̃ nec essentiæ, nec spiritui san. conuenit. Accessit forte ad hæc, q̃ nominibus propriis processionis Spiritussancti caremus. Quia igitur rationem habemus, quare singulari petiuslegio innascibilitas est notio, & regulariter negationes a notionibus excludantur, rationabiliter a sacris doctoribus inspirabilitas omitta.

¶In responsione ad secundum, aduerte, quòd significari vt res quædam, est significari, vt res singularis in rerum natura. & quoniam nominibus personarum in actu exercito, (vt pater, & filius, & spiritussanctus & nomine similiter essentiæ (vt Deus) significantur personæ, & natura in diuinis vt res singulares, notionum autem, proprietatum, & relationem vt sic nominibus, id est abstractis, rationes potius rerum significantur: ideo ex horum numero non dicitur Deus quinus, vel quatrinus, &c.

¶In responsione ad tertium, dubium est, propter obiectionem Scot. in quolib. 5. in calce artic. 2. Si distinctio inquit rationis inter paternitatem & spirationem sufficeret ad impediendam prædicationem in abstracto, impediretur etiam ista: sapientia est bonitas: quoniam distinguuntur formaliter. Consequens autem est falsum apud te hic, ergo. Exemplum quoque, quod de attributo adducitur, non est ad propositum, sed potius ad oppositum. Extra propositum quidem, quia attributum est nomen intentionis, quæ sitio autem est de nominibus primæ intentionis. Ad oppositum vero, quia ex illo exemplo habetur, quòd sicut attributum potentiæ non est attributum scientiæ, & tamen potentia est scientia: ita notio paternitatis nõ est notio spirationis, & tamen paternitas est spiratio: quod est oppositum intentę conclusionis. † Lib 1. de trinit. p. to. 3.

¶Ad hoc dicitur, q̃ obiectio procedit ex malo intellectu lẽx, imo ex diminuta inspectione eius. Non enim dicitur in litera, q̃ ideo non prædicantur de inuicem, quia dultin guuntur rõne: sed quia significantur vt diuersę rationes personarum, i. vt diuersæ rationes relatiuæ. Personæ enim diuinæ relationes sunt subsistentes: vt prædictum fuit. Et intendit de diuersitate in actu exercito, non sub notionis vocabulo, sed sub relationis ratione. Ar. præced.

fundatur enim re

71 in 1. de Trin. † q̃ non erratur aliubi periculosius, quàm in materia trinitatis, ad quam cet tum est notiones pertinere. Sed contrariæ opiniones non possunt esse absque errore. Ergo contrariæ opinari circa notiones nõ licet.

¶2 Præt. Per notiones cognoscuntur personæ, ut dictum est.* Sed circa personas non licet contrariè opinari. Ergo nec circa notiones.

¶SED CONTRA Articuli fidei non sunt de notionibus. Ergo circa notiones licet sic, uel aliter opinari.

¶RESPON. Dicendum, quòd ad fidem pertinet aliquid dupliciter. Vno modo directè, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, ut Deum esse trinum & unum, filiũ Dei esse incarnatum, & huiusmodi. Et circa hæc opinari falsum, hoc ipso inducit hæresim: maxime si pertinacia adiũgatur. Indirectè uero ad fidẽ pertinent ea, ex quibus cõsequitur aliquid cõtrariũ fidei. Sicut si quis diceret, Samuelẽ non fuisse filiũ Helcanæ. ex hoc enim sequitur, scripturã diuinã esse falsam.

¶Circa huiusmodi ergo, absque periculo hæresis, aliquis falsum potest sponsio hæc super doctrina in. 5. Meta. c. de vno, f. quòd sub illo aliqua propriè multiplicantur, cuius differentiis distinguuntur, ita quòd intendit, quòd quia paternitas & spiratio sub diuersis differentiis diuinæ relationis sunt. illa enim est ad filium, hæc ad spiritum sanctum, ideo & duæ relationes reales diuinæ sunt. Et quia hanc distinctionem important in actu exercito, paternitas & spiratio, ex hoc quòd significantur vt diuersæ rationes personarum. i. relatiuorum personalium: ideo non prædicantur de inuicem. Vnde ad obiectionem negandum est antecedens. Et de exemplo dicendum est, quòd est valde ad propositum si sane intelligatur: non enim adductum est nisi ad manifestandum fundamentum illud ex 5. Meta. s. quòd sub illo retinent aliqua pluralitatẽ, sub cuius pluribus differentiis comprehenduntur. Et quia sub attributi intentione & non re, scientia & potentia Dei distinguuntur, ideo plura attributa dicuntur, nec vnum dicitur aliud: licet vna sit alia, quia non distinguuntur rei differentia: Ita quoque dicitur in propositione non solum respectu intẽtionis importatæ per ly notio, sed etiam respectu rationis formalis subiectæ, i. relationis diuinæ. sicut enim attributum numeratur in potentia & scientia, ita relationis ratio, & non solum notionis intentio, numeratur in paternitate & spiratione. Et propterea, sicut hoc attributum non est illud, ita & hæc notio non est illa (quod in litera tacetur) & paternitas non est spiratio: sunt enim relationis nomina. Et quòd hæc sit San. Tho. intentio, percipi potest ex 1. senten. distinct. 27. q. 1. artic. 1. in corpore, & ad tertium.

¶Contra hanc quoque responsionem, inquantum dicit, q̃ paternitas & spiratio sunt idem realiter, argumenta extant Durandi apud Capreolum. 13. distin. 1. artic. 2. contra primam conclusionem. Sed non sunt mihi visa recitatione digna.

¶ *Super quæst. XXXII. Art. IIII.*

TItulus clarus est.

¶In corpore duo facit. Primo docet in communi, in qua fidei materia liceat, vel non liceat contrariè opinari. Secundo respondet quæstio.

¶Quo ad primum duplex ponit genus pertinentium ad fidem, scilicet directe, & indirecte. De primo genere dicit, quòd opinari falsum est hæresis, & maximè adiuncta pertinacia. De secundo vero dicit duo: primo, quòd antequam conficeretur, seu determinatum sit, onsequi aliquid contrarium fidei opinari falsum, non est hæresis, maxime sine pertinacia. Secundum est, quòd error huiusmodi post manifestationem, aut Ecclesiæ determinationem, est hæresis. Et ex his deducitur corollariæ, quòd multa hodie reputantur hæretica, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Aduertendum q̄ ad rationem hæresis in se, sufficit q̄ sit error in his quæ sunt fidei, sed ad rationem hæretici formaliter requiritur vlera hæc, pertinacia & propterea in litera per modum additionis adiungitur, si adsit, aut absit, pertinacia. Rursus in secundo genere, quando deest determinatio ecclesiæ, non vocatur manifestum consequi aliquid contrariū fidei ex aliqua positione, ex hoc quòd multi doctores credunt sic aliis oppositum sentientibus. Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur: qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorē viā arbitrant se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua est, q̄ licet contrarie opinari de notionib. si nihil est, aut consideras consequens contrarium fidei: & probatur, quia notiones sunt in secundo genere.

¶ Super quæstio. XXXIII. Articul. I.

Titulus clarus ¶In corpore vna conclusio. Pater est principium, probatur, Principium est a quo aliquid procedit: & econuerso. Pater est a quo procedit alius, scilicet filius. & spiritus sanctus, ergo pater est principium.

¶In responsione ad primum aduerte, q̄ Aureolus apud Capreolum in 1. distin. 29. duo dicta huius litere impugnat. Primū est differentia inter Græcos & Latinos doctores. Asserit. n. contra hoc Hilarium in 4. de Trinitate Patri authoris nomen tribuentem: & Augustinū in 7. de Trinitate ca. 4. dicentem de Patre, Illud quod est ei causa vt sit, est ei causa vt sapiens sit. Secūdum est, q̄ ideo nomine principij & non causæ vtimur in diuinis, quia est communius: quoniam extenditur se, &c. Contra hoc instat. Nomen rationē cōmunitatis consequiens Deo hoc habet, quia ratio minus communis non conueniret ei: sed principium non est huiusmodi secundum dicta ma: quoniam nulla ratio principij posita in 5. Metaphy. conuenit patri respectu filij, vt patet discurrenti.

Ad primum horum dicitur dupliciter. Primo q̄ satis est hæreq̄ Latini doctores non habuerunt causæ vocabulum in vsu dato q̄ aliquando inueniretur. Secundo dicitur ad illud Hilarij cū San. Tho. in 1. sententi. dist. 29. q. 1. artic. 1. q̄ author nō importat causalitatem: sed principiū non ab alio: & ideo Patri attribuitur. Illud vero Augustini non est ad propositum: de essentialibus enim loquitur, in quibus constat non esse causam nisi secundum rationem.

¶Ad secundum vero dicitur, q̄ falsum est nullam rationem principij ex 5. Metaph. in Patre saluari; expresse namq; ibidem dicitur, communissimam rationem principij esse primū, ex quo aliquid. Constat autem patrem esse primū ex quo est filius, iuxta illud. Et ex Patre natū ante omnia secula. In litera autem manifestatur ista maior communitatis ex notionibus nobis, scilicet puncto &c. non q̄ istæ acceptiones locū habeant in diuinis, sed ut ex his tanquam ex notionibus notificetur maior abstractio principij, quàm causæ.

¶ Super Quæstionis trigesimæ tertiæ. Articulum 2.

In titulo ly pater, vt in solutione dubij patebit, D.617. 75 193 186

¶Ad tertium dicendum, q̄ licet hoc nomen principium, quantum ad id à quo imponitur ad significandum, videatur à prioritate sumptum: non tñ significat prioritatem, sed originem. Non enim idem est q̄d significat nomen, & a quo nomen imponitur, vt supra dictum est.*

QVAESTIO XXXIII.

De persona patris, in quatuor articulos diuisa.

Consequenter considerandum est de personis in speciali. Et primo circa personam patris.

Circa quam quæruntur quatuor.

¶Primo. Vtrum patri competat esse principium.

¶Secundo. Vtrum persona patris propriè significetur hoc nomine, pater.

¶Tertio. Vtrum per prius dicatur in diuinis pater secundum q̄ sumitur personaliter, quàm secundum quòd sumitur essentialiter.

¶Quarto. Vtrum sit proprium patri esse ingenitum.

Articvlvs I.

Vtrum competat patri esse principium.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, quod pater non possit dici principium Filij, vel Spiritus sancti. Principium enim & causa idem sunt, secundum Philosophum. † Sed non dicimus patrem esse causam Filij. Ergo non debet dici quòd sit eius principium.

¶2 Præt. Principium dicitur respectu principiati. Si igitur pater est principiū Filij, sequitur Filium esse principiatū: & per consequens esse creatum. Quod videtur esse erroneum.

¶3 Præt. Nomen principij à prioritate sumitur. Sed in diuinis non est prius & posterius, ut Athanas.* dicit. Ergo in diuinis non debemus vti nomine principij.

¶Sed contra est quod dicit Aug. in 4. de Tri. † Pater est principiū totius deitatis.

¶Respon. Dicendum, q̄ hoc nomen principium, nihil aliud significat quàm id, à quo aliquid procedit. Omne enim à quo aliquid procedit quocunque modo, dicimus esse principium, & econuerso. Cum ergo Pater sit à quo procedit alius, sequitur q̄ Pater est principium.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ Græci vtuntur in diuinis indifferenter nomine causæ, sicut & nomine principij: Sed Latini doctores non vtuntur nomine causæ, sed solum nomine principij. Cuius ratio est, quia d principium communius est quàm causa: sicut causa cōius quàm elementum. Primus. n. terminus vel ēt prima pars rei dr principium, sed non causa. Quanto aūt aliquod nomen est cōius, tanto cōuenientius assumitur in diuinis, ut supra dictū est.* Quia nomina quanto magis specialia sunt tanto magis determināt modum conuenientē creaturæ. Vnde hoc nomen causa, vr importare diuersitatē substantiæ, & dependētiam alicuius ab altero, q̄ non importat nomē principij. In oib. n. causæ gnib. semper inuenitur distātia inter causam, & id cuius est cā, fm aliquam perfectionem aut virtutē. Sed nomine principij vtimur ēt in his, quę nullam huiusmodi differentiam habent, sed solum fm quendam ordinem. Sicut cum dicimus, punctum esse principium lineę, vel ēt cum dicimus, sionem lineæ, esse principium lineæ.

Ad secundum dicēdū, q̄ apud Græcos inuenitur de Filio, vel Spiritu sancto dici, q̄ principiantur. Sed hoc non est in vsu doctorū nostrorū. Quia licet attribuamus Patri aliquid authoritatis ratione principii, nihil tñ ad subiectionem, vel minorationem quocunq; mō pertinēs; attribuimus Filio vel Spiritui sancto, ut vitetur omnis erroris occasio, Secundum quem modum. Hilar. dicit* 9. de Trinita. Donantis authoritate Patrem maior d est, sed minor nō est Filius, cui vnum esse donatur. e

¶Ad tertium dicendum, q̄ licet hoc nomen principium, quantum ad id à quo imponitur ad significandum, videatur à prioritate sumptum: non tñ significat prioritatem, sed originem. Non enim idem est q̄d significat nomen, & a quo nomen imponitur, vt supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum hoc nomen pater, sit nomen propriè diuinæ personæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd hoc nomen Pater, non sit proprium patri esse ingenitum.

¶Aduertendum q̄ ad rationem hæresis in se, sufficit q̄ sit error in his quæ sunt fidei, sed ad rationem hæretici formaliter requiritur vlera hæc, pertinacia & propterea in litera per modum additionis adiungitur, si adsit, aut absit, pertinacia. Rursus in secundo genere, quando deest determinatio ecclesiæ, non vocatur manifestum consequi aliquid contrariū fidei ex aliqua positione, ex hoc quòd multi doctores credunt sic aliis oppositum sentientibus. Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur: qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorē viā arbitrant se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua est, q̄ licet contrarie opinari de notionib. si nihil est, aut consideras consequens contrarium fidei: & probatur, quia notiones sunt in secundo genere.

¶ Super quæstio. XXXIII. Articul. I.

Titulus clarus ¶In corpore vna conclusio. Pater est principium, probatur, Principium est a quo aliquid procedit: & econuerso. Pater est a quo procedit alius, scilicet filius. & spiritus sanctus, ergo pater est principium.

¶In responsione ad primum aduerte, q̄ Aureolus apud Capreolum in 1. distin. 29. duo dicta huius litere impugnat. Primū est differentia inter Græcos & Latinos doctores. Asserit. n. contra hoc Hilarium in 4. de Trinitate Patri authoris nomen tribuentem: & Augustinū in 7. de Trinitate ca. 4. dicentem de Patre, Illud quod est ei causa vt sit, est ei causa vt sapiens sit. Secūdum est, q̄ ideo nomine principij & non causæ vtimur in diuinis, quia est communius: quoniam extenditur se, &c. Contra hoc instat. Nomen rationē cōmunitatis consequiens Deo hoc habet, quia ratio minus communis non conueniret ei: sed principium non est huiusmodi secundum dicta ma: quoniam nulla ratio principij posita in 5. Metaphy. conuenit patri respectu filij, vt patet discurrenti.

Ad primum horum dicitur dupliciter. Primo q̄ satis est hæreq̄ Latini doctores non habuerunt causæ vocabulum in vsu dato q̄ aliquando inueniretur. Secundo dicitur ad illud Hilarij cū San. Tho. in 1. sententi. dist. 29. q. 1. artic. 1. q̄ author nō importat causalitatem: sed principiū non ab alio: & ideo Patri attribuitur. Illud vero Augustini non est ad propositum: de essentialibus enim loquit, in quibus constat non esse causam nisi secundum rationem.

¶Ad secundum vero dicitur, q̄ falsum est nullam rationem principij ex 5. Metaph. in Patre saluari; expresse namq; ibidem dicitur, communissimam rationem principij esse primū, ex quo aliquid. Constat autem patrem esse primū ex quo est filius, iuxta illud. Et ex Patre natū ante omnia secula. In litera autem manifestatur ista maior communitatis ex notionibus nobis, scilicet puncto &c. non q̄ istæ acceptiones locū habeant in diuinis, sed ut ex his tanquam ex notionibus notificetur maior abstractio principij, quàm causæ.

¶ Super Quæstionis trigesimæ tertiæ. Articulum 2.

In titulo ly pater, vt in solutione dubij patebit, D.617. 75 193 186

¶Ad tertium dicendum, q̄ licet hoc nomen principium, quantum ad id à quo imponitur ad significandum, videatur à prioritate sumptum: non tñ significat prioritatem, sed originem. Non enim idem est q̄d significat nomen, & a quo nomen imponitur, vt supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum hoc nomen pater, sit nomen propriè diuinæ personæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd hoc nomen Pater, non sit proprium patri esse ingenitum.

patrem esse principium. Primo. Vtrum patri competat esse principium.

¶Secundo. Vtrum persona patris propriè significetur hoc nomine, pater.

¶Tertio. Vtrum per prius dicatur in diuinis pater secundum q̄ sumitur personaliter, quàm secundum quòd sumitur essentialiter.

¶Quarto. Vtrum sit proprium patri esse ingenitum.

Articvlvs I.

Vtrum competat patri esse principium.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, quod pater non possit dici principium Filij, vel Spiritus sancti. Principium enim & causa idem sunt, secundum Philosophum. † Sed non dicimus patrem esse causam Filij. Ergo non debet dici quòd sit eius principium.

¶2 Præt. Principium dicitur respectu principiati. Si igitur pater est principiū Filij, sequitur Filium esse principiatū: & per consequens esse creatum. Quod videtur esse erroneum.

¶3 Præt. Nomen principij à prioritate sumitur. Sed in diuinis non est prius & posterius, ut Athanas.* dicit. Ergo in diuinis non debemus vti nomine principij.

¶Sed contra est quod dicit Aug. in 4. de Tri. † Pater est principiū totius deitatis.

¶Respon. Dicendum, q̄ hoc nomen principium, nihil aliud significat quàm id, à quo aliquid procedit. Omne enim à quo aliquid procedit quocunque modo, dicimus esse principium, & econuerso. Cum ergo Pater sit à quo procedit alius, sequitur q̄ Pater est principium.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ Græci vtuntur in diuinis indifferenter nomine causæ, sicut & nomine principij: Sed Latini doctores non vtuntur nomine causæ, sed solum nomine principij. Cuius ratio est, quia d principium communius est quàm causa: sicut causa cōius quàm elementum. Primus. n. terminus vel ēt prima pars rei dr principium, sed non causa. Quanto aūt aliquod nomen est cōius, tanto cōuenientius assumitur in diuinis, ut supra dictū est.* Quia nomina quanto magis specialia sunt tanto magis determināt modum conuenientē creaturæ. Vnde hoc nomen causa, vr importare diuersitatē substantiæ, & dependētiam alicuius ab altero, q̄ non importat nomē principij. In oib. n. causæ gnib. semper inuenitur distātia inter causam, & id cuius est cā, fm aliquam perfectionem aut virtutē. Sed nomine principij vtimur ēt in his, quę nullam huiusmodi differentiam habent, sed solum fm quendam ordinem. Sicut cum dicimus, punctum esse principium lineę, vel ēt cum dicimus, sionem lineæ, esse principium lineæ.

Ad secundum dicēdū, q̄ apud Græcos inuenitur de Filio, vel Spiritu sancto dici, q̄ principiantur. Sed hoc non est in vsu doctorū nostrorū. Quia licet attribuamus Patri aliquid authoritatis ratione principii, nihil tñ ad subiectionem, vel minorationem quocunq; mō pertinēs; attribuimus Filio vel Spiritui sancto, ut vitetur omnis erroris occasio, Secundum quem modum. Hilar. dicit* 9. de Trinita. Donantis authoritate Patrem maior d est, sed minor nō est Filius, cui vnum esse donatur. e

¶Ad tertium dicendum, q̄ licet hoc nomen principium, quantum ad id à quo imponitur ad significandum, videatur à prioritate sumptum: non tñ significat prioritatem, sed originem. Non enim idem est q̄d significat nomen, & a quo nomen imponitur, vt supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum hoc nomen pater, sit nomen propriè diuinæ personæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd hoc nomen Pater, non sit proprium patri esse ingenitum.

¶Aduertendum q̄ ad rationem hæresis in se, sufficit q̄ sit error in his quæ sunt fidei, sed ad rationem hæretici formaliter requiritur vlera hæc, pertinacia & propterea in litera per modum additionis adiungitur, si adsit, aut absit, pertinacia. Rursus in secundo genere, quando deest determinatio ecclesiæ, non vocatur manifestum consequi aliquid contrariū fidei ex aliqua positione, ex hoc quòd multi doctores credunt sic aliis oppositum sentientibus. Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur: qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorē viā arbitrant se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua est, q̄ licet contrarie opinari de notionib. si nihil est, aut consideras consequens contrarium fidei: & probatur, quia notiones sunt in secundo genere.

¶ Super quæstio. XXXIII. Articul. I.

Titulus clarus ¶In corpore vna conclusio. Pater est principium, probatur, Principium est a quo aliquid procedit: & econuerso. Pater est a quo procedit alius, scilicet filius. & spiritus sanctus, ergo pater est principium.

¶In responsione ad primum aduerte, q̄ Aureolus apud Capreolum in 1. distin. 29. duo dicta huius litere impugnat. Primū est differentia inter Græcos & Latinos doctores. Asserit. n. contra hoc Hilarium in 4. de Trinitate Patri authoris nomen tribuentem: & Augustinū in 7. de Trinitate ca. 4. dicentem de Patre, Illud quod est ei causa vt sit, est ei causa vt sapiens sit. Secūdum est, q̄ ideo nomine principij & non causæ vtimur in diuinis, quia est communius: quoniam extenditur se, &c. Contra hoc instat. Nomen rationē cōmunitatis consequiens Deo hoc habet, quia ratio minus communis non conueniret ei: sed principium non est huiusmodi secundum dicta ma: quoniam nulla ratio principij posita in 5. Metaphy. conuenit patri respectu filij, vt patet discurrenti.

Ad primum horum dicitur dupliciter. Primo q̄ satis est hæreq̄ Latini doctores non habuerunt causæ vocabulum in vsu dato q̄ aliquando inueniretur. Secundo dicitur ad illud Hilarij cū San. Tho. in 1. sententi. dist. 29. q. 1. artic. 1. q̄ author nō importat causalitatem: sed principiū non ab alio: & ideo Patri attribuitur. Illud vero Augustini non est ad propositum: de essentialibus enim loquit, in quibus constat non esse causam nisi secundum rationem.

¶Ad secundum vero dicitur, q̄ falsum est nullam rationem principij ex 5. Metaph. in Patre saluari; expresse namq; ibidem dicitur, communissimam rationem principij esse primū, ex quo aliquid. Constat autem patrem esse primū ex quo est filius, iuxta illud. Et ex Patre natū ante omnia secula. In litera autem manifestatur ista maior communitatis ex notionibus nobis, scilicet puncto &c. non q̄ istæ acceptiones locū habeant in diuinis, sed ut ex his tanquam ex notionibus notificetur maior abstractio principij, quàm causæ.

¶ Super Quæstionis trigesimæ tertiæ. Articulum 2.

In titulo ly pater, vt in solutione dubij patebit, D.617. 75 193 186

¶Ad tertium dicendum, q̄ licet hoc nomen principium, quantum ad id à quo imponitur ad significandum, videatur à prioritate sumptum: non tñ significat prioritatem, sed originem. Non enim idem est q̄d significat nomen, & a quo nomen imponitur, vt supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum hoc nomen pater, sit nomen propriè diuinæ personæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd hoc nomen Pater, non sit proprium patri esse ingenitum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naliter, cum dicitur pater domini nostri Iesu Christi: & essentialiter, cum dicitur, Pater misericordiarum, &c ideo non immerito additur ly secundum quòd personaliter. Secundo ly dicatur. non enim quæritur: an in diuinis prius sit esse patrem ad intra, an esse patrem ad extra: sed an ratio formalis patris nomine significata, per prius dicatur de Deo, vt est pater intra, quàm de Deo, vt est pater extra. Tertio ly prius: quamuis enim ex ratione in oppositũ facta in littera prioritatem indistincte significare videatur, directe tamẽ in proposito stat ꝓ prioritate secundũ naturæ ordinem, qui inter intentiones vnius nominis inuenire est solitus, vt patet in toto 5. metaph. Ita quòd sensus est: an ratio patris nomine significata, personaliter dicta, sit naturæ ordine prior intentionalis nominis, quàm ratio eiusdem essentialiter dicta.

¶ In corpore vnica est cõclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Pater per prius dicitur in diuinis personaliter quàm essentialiter. Probatur hoc: omnia imperfecta sumuntur a perfectis: ergo omne nomen prius dicitur de illo, in quo saluatur tota eius ratio perfecte, quàm de illo, in quo saluatur secundũ aliquid: ergo paternitas prius dicitur in diuinis secundũ ꝙ importat respectum personæ ad personã, quam secundũ ꝙ dicit respectũ Dei ad creaturã: ergo. Prima consequentia probatur. primo, quia de eo de quo nomẽ dicitur secundum aliquid, dicit quasi per similitudinem ad id, in quo perfecte saluatur, manifestatur deinde in leonis nomine. Secunda autẽ probatur, quia in Deo patre & Deo filio, inuenitur perfecta ratio paternitatis & filiationis, in Deo autẽ & creatura non, sed secundum aliqualem similitudinem. Et probat prima pars huius alsupci, quia diuinarum personarum vna est natura, & gloria. Secunda vero pars quo ad negationem, quia creatura non eiusdem naturæ est cum Deo. Quo ad affirmationem vero manifestatur, graduando latitudinem filiatis absimilationis creaturæ ad Deum, iuxta quatuor modos similitudinis, scilicet vestigij, imaginis, gratiæ, & gloriæ. Confirmanturque omnia authoritatibus satis clare in littera.

¶ In respõsione ad primum, diligẽter notato tria, scilicet distinctionem, comparationes, & rationes earum. Distinctio est hęc: communium, id est essentialiũ, quædam dicuntur absolute, vt bonus, sapiens, &c. quædam respectiue ad extra, vt dominus, & cætera. Cõparationes sunt duæ, prima est: communia absoluta sunt priora secundum intellectum personalibus. Altera est, communia respectiua ad extra, sunt posteriora personalibus. Ratio primæ comparationis est, quoniam communia absoluta claudũtur in personalibus, & non econuerso, prioris enim cõstat esse, a quibus non conuertitur consequentia. Ratio vero secundæ comparationis est, quoniam processio diuinarũ personarum est principium processionis creaturarum; ac per hoc, personalia præsupponuntur a respectibus ad extra. Et aduerte diligẽter hanc secũdæ comparationis rationem, quòd non loquitur nisi de respectibus ad extra, consequentibus actiones transeuntes: hi enim tantum spectant ad processionem creaturarum. Et propterea, ex hoc loco non habemus mentem authoris, circa communia respectiua ad creaturas, spectantia ad actiones immanentes: an scilicet posteriora sint personalibus, puta an secundum ordinem intellectus prius sit, Deum intelligere creaturas, quam producere filium, aut econuerso. Et est dubitatio de simplici intelligentia quæ in Deo naturaliter, non autem de scientia visionis quæ in creatura non est.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ communia absolute dicta secundum ordinem intellectus nostri, sunt priora quàm propria, quia includuntur in intellectu proprioruin, sed non econuerso. In intellectu. n. persona patris intelligitur Deus, sed non conuertitur. Sed communia quæ important respectum ad creaturam per posterius dicuntur, quam propria, quæ important respectus personales: quia persona procedens in diuinis, procedit vt principium productionis creaturarum. Sicut enim verbum conceptum in mente artificis per prius intelligitur procedere ab artifice, quàm artificiatum quod producitur ad similitudinem verbi conceptiin mente: ita per prius procedit filius à patre, quam creatura, de qua nomen filiationis dicitur secundum ꝙ aliquid participat de similitudine filii, vel patris: ut patet per illud quod dicitur Rom. 8. Quos præscivit, & prædestinauit fieri conformes imaginis filii sui.

¶ Ad secvndvm dicendum, ꝙ accipere dicitur esse commune creaturæ & filio, non secundum vniuocationem, sed secundum, similitudinem quandam remotam, ratione cuius dicitur primogenitus creaturæ. Vnde in authoritate inducta subditur: Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: postquam dixerat conformes fieri & creaturæ, sed secundum aliqualem similitudinem. quæ quanto perfectior fuerit, tanto propinquius acceditur ad veram filiationis rationem. Dicitur enim Deus alicuius creaturæ pater, propter similitudinem vestigii tantum, vtpote irrationalium creaturarum: secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater? aut quis genuit stillas roris? Alicuius vero creaturæ, scilicet rationalis secundum similitudinem imaginis: secundum illud Deut. 32. Nonne ipse est pater tuus qui possedit, & fecit, & creauit te? Aliquorum vero est pater secundum similitudinem gratiæ, qui etiam dicuntur filii adoptiui, secundum ꝙ ordinantur ad hæreditatem æternæ gloriæ per munus gratiæ acceptum: secundum illud Rom. 8. Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quòd sumus filii Dei. si autem filij, & hæredes. Aliquorum vero secundum similitudinem gloriæ, prout iam gloriæ hæreditatem possident, secundum illud Rom. 5. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Sic igitur patet, ꝙ per prius paternitas dicitur in diuinis secundum ꝙ importatur respectus personæ ad personam, quam secundum ꝙ importatur respectus Dei ad creaturam.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ communia absolute dicta secundum ordinem intellectus nostri, sunt priora quàm propria, quia includuntur in intellectu proprioruin, sed non econuerso. In intellectu. n. persona patris in telligitur Deus, sed non conuertitur. Sed communia quæ important respectum ad creaturam per posterius dicuntur, quam propria, quæ important respectus personales: quia persona procedens in diuinis, procedit vt principium productionis creaturarum. Sicut enim verbum conceptum in mente artificis per prius intelligitur procedere ab artifice, quàm artificiatum quod producitur ad similitudinem verbi conceptiin mente: ita per prius procedit filius à patre, quam creatura, de qua nomen filiationis dicitur secundum ꝙ aliquid participat de similitudine filii, vel patris: ut patet per illud quod dicitur Rom. 8. Quos præscivit, & prædestinauit fieri conformes imaginis filii sui.

¶ Ad secvndvm dicendum, ꝙ accipere dicitur esse commune creaturæ & filio, non secundum vniuocationem, sed secundum, similitudinem quandam remotam, ratione cuius dicitur primogenitus creaturæ. Vnde in authoritate inducta subditur: Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: postquam dixerat conformes fieri

¶ Tom 1. in homil. dñi de, quo est 15. circ. me.

Q. 19. ar. 2. & q. 28. ar. 4.

tuest ei libere. Et quoniam impertinens est difficultas hæc ꝓposito, quoniam secundũ huiusmodi non dicitur Deus Pater, erit de hoc specialis quæstio iuxta hunc articulum. Alia aũt difficultas, an sit processio personarum sit principium processionis creaturæ: inferius q. 45. ar. 6. ex proposito tractabitur.

¶ Loco citato, in arg.

188 Addita 1. ar. 4. & 26. 30. 31. 4. Scoti. dist. 7.

¶ *Super quæstionis trigesimæ tertiæ, Artic. IIII.*

In titulo, proprium distinguitur contra commune. Et excludit, vt in respõsione ad secundum habetur, non solum alias personas diuinas, sed etiam naturam ipsam.

¶ In corpore vnica est conclusio non nisi implicite respõsiua quæsito, ac posita: Ingenitũ esse est proprium patris. Probatur sic. Pater & filius in diuinis sunt principiũ nõ de principio, & principiũ de principio: quemadmodum in creaturis hæc est principiũ primum, illa principium secundum: ergo pater dupliciter innotescit, scilicet inquantum principium paternitatis, & communi spiratione: & inquantum non de principio per non esse ab alio: ergo per esse ingenitum. Et hi subintelligentis, quòd esse principiũ non de principio, seu non esse ab alio, est proprium patris, concludes non solum quòd ingenitum conuenit patri, quod in littera explicatur, sed etiam quòd est proprium patris: quod quæritum erat: & quod determinate intendebat littera. Antecedens declaratur, quia in personis diuinis non est prius & posterius, vt inferius patebit. Consequentia vero prima probatur, quia principium primum in aliquos imaginis filii Dei. Sed si filius Dei naturaliter habet quoddam singulare præ aliis, scilicet, habere pro naturam id quod accipit: vt idem Basilius * dicit. Et secundum hoc dicitur vnigenitus: vt patet Ioan. 1. Vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse nobis enarrauit: & per hoc pater solutio ad tertium.

¶ Lib. 4. de fi. non multi sunt remote a fine lib.

Articvlvs IIII.

Verum esse ingenitum, sit Patri proprium.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd esse ingenitum, non sit Patri proprium. Omnis enim proprietas ponit aliquid in eo, cuius est proprietas. Sed ingenitus nihil ponit in Patre, sed remouet tantum. Ergo non significat proprietatem Patris.

¶ 2 Præterea. Ingenitum aut dicitur priuatiuè, aut negatiuè. si negatiuè; tunc quicquid non est genitum, potest dici ingenitum. Sed Spiritus sanctus non est genitum, neq; etiam essentia diuina. Ergo ingenitum etiam eis conuenit. & sic non est proprium Patri. Si autem priuatiue sumatur, cum omnis priuatio significet imperfectionem in priuato, sequitur ꝙ persona Patris sit imperfecta. quod est impossibile.

¶ 3 Præterea. Ingenitus in diuinis non significat relationem, quia non dicitur relatiue: significat ergo substantiam. Ingenitus igitur, & genitus secundum substantiam differunt. Filius autem qui est genitus, non differt à Patre secundum substantiam. Pater ergo non debet dici ingenitus.

¶ 4 Præterea. Proprium est, quod vni soli conuenit. Sed cum sint plures ab alio procedentes in diuinis, nihil videtur prohibere quin etiam sint plures ab alio non existentes. Non igitur est proprium Patri esse ingenitum.

¶ 5 Præterea. Sicut Pater est principium personæ genitæ, ita & personæ procedentis. Si ergo propter oppositionem quam habet ad personam genitam, proprium Patris ponitur esse, quòd sit ingenitus: etiam proprium eius debet poni, ꝙ sit processibilis.

¶ Sed contra est, quod dicit Hilar. 4. de trin. * Est vnus ab vno, & ab ingenito genitus: proprietate videlicet in vnoquoque & innascibilitatis, & originis.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ sicut in creaturis inuenitur principium primum, & principium secundum: ita in personis diuinis, in quibus non est prius, & posterius, inuenitur principium non de principio, quod est Pater, & principium à principio, quod est filius. In rebus autem creatis aliquod principium primum innotescit dupliciter. Vno quidem modo, inquantum est principium primum, per hoc, ꝙ habet relationem ad ea quæ ab ipso sunt. Alio modo, inquantum est primum principium, per hoc, ꝙ non est ab alio. Sic igitur, & Pater innotescit quidem paternitate, & communi spiratione per respectum ad personas ab eo procedentes. Inquantum autem est principium non de principio, innotescit per hoc, ꝙ non est ab alio. Quod pertinet ad proprietatem innascibilitatis, c quam significat hoc nomen: Ingenitus.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd quidam dicunt, quòd innascibilitas, quam significat hoc nomen: Ingenitus, secundum quòd est proprietas Patris, non dicitur tantum negatiuè, sed importat, vel vtrumque simul, scilicet quod pater à nullo est, & quòd est principium aliorum: vel importat vniuersalem authoritatem, vel etiam fontalem plenitudinem. Sed hoc non videtur verum: quia sic innascibilitas non esset alia proprietas à paternitate, & spiratione, sed includeret eas, sicut includitur proprium in cõmuni. Nam fontalitas & authoritas, nihil aliud significant in diuinis, quàm principium originis, & ideo dicendum est secundum Augustin. 5. de Trinita. * quòd Ingenitus, negationem generationis passiue importat. Dicit enim, quòd tantum valet quod dicitur ingenitus, quantum valet quod dicitur non filius, nec propter hoc sequitur, ꝙ ingenitus non debeat poni propria notio patris: quia prima & simplicia per negationes notificantur. Sicut dicimus punctum esse, cuius pars non est. e

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd ingenitum quandoque sumitur negatiuè tantum. Et secundum hoc Hierem. * dicit Spiritum sanctum esse ingenitum, id est, non genitum. Allo modo potest dici ingenitum aliquo modo priuatiuè, non tamen aliquam imperfectionem importat. Multipliciter enim dicitur priuatio. Vno modo. quando aliquid non habet, quod natum est habere ab alio, etiam si ipsum non sit natum habere illud: sicut si lapis dicatur res mortua, quia caret vita, quam quædam res natæ sunt habere. Alio modo, dicitur priuatio, quando aliquid non habet, quod natum est habere ab aliquo sui generis, sicut si talpa dicatur cæca. Tertio modo, quando ipsum non habet, quod natum est habere. Et hoc modo priuatio imperfectionem importat. Sic autem ingenitum non dicitur priuatiuè de Patre, sed secundo modo, prout. f aliquod suppositum diuinæ naturæ non est genitum, cuius

creaturis dupliciter innotescit, scilicet relatione ad ea quæ sunt à se, & negatione sui ab alio. Secunda vero consequentia probatur: quia nõ esse ab alio spectat ad innascibilitatẽ significatam ingeniti nomine.

¶ In respõsione ad secundum aduerte, quòd ingenitum cum contineat ex in, & genitum: vtrumque est multiplex. Nam ly in, dupliciter sumitur, scilicet pure negatiue, aut priuatiue: & hoc multipliciter, aut in ente, aut in genere, aut in seipso: & hoc solo modo dicit imperfectionem. Hic autem sumitur prima tiue in genere, aut principij personaliter, aut diuinarei. Genitum quoque dupliciter sumitur, scilicet proprie: idest ab alio ꝙ generationem: & communiter, ideſt, quo ius modo ab alio. Vnde in littera quinque dicuntur. Primo, quòd ingeniti pure negatiue nõ est proprium patri. Secundo, quòd ingenitum priuatiue in seipso non conuenit patri. Tertio, quòd ingenitum priuatiue in genere diuini ſuppõſiti, non est proprium patri: quia conuenit Spiritui sancto. Quarto, ꝙ ingenitum in genere principij personaliter dicti, est proprium patri. Et in his quatuor acceptionib. ly genitum, sumitur proprie. Quinto, ꝙ in genere rei diuinæ sumẽdo ly genitum communiter, ingenitum est proprium patris: quoniam solus nullo modo est ab alio. Essentia namque, & si non simpliciter, tamen vt in filio & Spiritu sancto est a patre.

¶ In respõsione ad quartum aduerte, ꝙ littera duas assignat rationes, quare non possunt esse in diuinis duę personæ ingenitę: iuxta illud Hilarij, Cum vnus Deus sit, duo innascibiles

185

ff. l. 5. de tri. c. 7. in princ. 3.

45 a 52 d 431

† Citatur in magist. sent. lib. 1. di. 13. Parag. d.

D. 1058

f l. 5. de tri. c. 7. in princ. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scibiles esse non possunt vnitatem diuinæ naturæ assignantis p causa vnit tis personæ in scibili. Et prima quidem deductio literæ, quia in omni natura oportet ponere vnum primum, ac per hoc si plura prima sunt, plures naturæ erunt. Secunda est, quia si essent duo innascibiles, distinguerentur differentiate naturarum, quia non relationibus originis oppositis: neuter enim esset ab altero, aut alio. Verumtamen Sco. in 1. dist. 2. q. 5. hãc secundam rationem reprehendit, eo q̃ medium nõ est notius conclusione; qui. n. plures personas ingenitas ponerent, non concederet eas relationibus originis distingui, & Hilarius quoq; ingnit, hoc dicit, sed non probat. Sed re vera, tam Hilarij ratio quam ipsius in litera deductio, non solum rationabilis, sed necessaria est: quoniam aut in diuinis non est personarum distinctio, vt dicit Philos. & sic vna tantũ persona est ingenita: aut sunt tres personæ, vt fides catholica docet: & sic cum distinctio per absoluta non sit intelligibilis, restat q̃ per ordinem tantum originis esse possit. Vnde medium notius est conclusione: sicut notius est, non posse esse distinctionem realẽ per sonarum in absolutis absque diuersitate perfectionis. Sed Sco. actus conceptã passione, q̃ expressius erat in 26. dist. eiusdem: hæc dixisse videtur. qua de re inferius erit sermo.

† 1. 1. de sy. ortho. c. 9.

¶ *Super qua ſti. XXXIIII. Art. I.*

Q. 27. ar. 4.

TItulus satis clarus est ex cõmuni vsu vocabulorũ in materia trinitatis. Et ly sic, denotat q̃ est quæstio, an ex propria significatione sit nomen personale, an non. Non. n. quæritur, Vtrum possit supponere pro persona, vel an ex accommodatione sit personale nomen: sed simpliciter in diuinis tamen, ideo sit cum de Deo prædicatur.

¶ In corpore tria facit. Primo, proponit conclusionem tripartitã quæsito, i. Verbi nomẽ proprie sumptum in diuinis, est personale, & nullo modo essentiale. Secundo, statim declarat illos terminos conclusionis; proprie sumptum in diuinis. Tertio, probat conclusionem ipse autem conceptus cordis.

¶ Quo ad secundum ad declarandum ly proprie sũpti distinguit verbi nomen, & ordinat eius modos. Distinguit quidẽ, q̃ sumitur duplici ter, s. proprie & metaphorice. Et rursus ly proprie sumitur tripliciter: & hoc aduertendo omnes modos, quadruplicẽ enim dicitur. tribus quidem primis modis q̃ prius, & quarto simultudinarie. Primo igitur, pro verbo in voce. Secundo, in cogitatu. Tertio, in intellectu. Quarto autem, pro aliquo facto, quod verbo significatum, imperatum, vel esse tale est. Ordinat autẽ primo, verbum cordis, secundo, ostendit tertio, cogitatiues locatus, probãsque primorum omnium ex hoc, q̃ vox exterior verbi rationem non habet, nisi quia significat interiorem mentis conceptum. Ad declarandum vero, ly in diuinis, dicit, q̃ verbum in Deo sumitur pro verbo intellectus, confirmatque hoc authoritate Augustini. De his modis accipiendi verbum diffuse ac declarate dictum inuenies in quæstione. de ve. quæstio. 2. articulo primo, & secundo. 2. in 1. sentẽ. distinctio. vigesimaseptima. quæstio. 2. articulo. 1. 2. quare vide ibi.

¶ Circa

† Lib. 1. Periher. in prin. 70. 1.

† Lib. 2. de aia text. 90. 20. 2.

¶ 1. 1. or. d. 6. 1. 27. 30.

† In Enarr. Ioã. c. 1. Verbũ illud in principio erat verbum.

† Lib. 2. de Trini. c. 10. circa finem.

† Ex ca. 11. 22. & 3 dicã bimur.

† In Matth. cap. 28.

† Lib. 15. de trin. c. 10. a med. to. 3.

¶ Circa ordinem inter verba positum in litera, dubium est, quãlis sit, an quo ad nos, an secundum se. Quòd enim non sit quo ad nos, ex eo patet, quòd ibi ratio huius ordinis est, non verbum cordis, sed verbum vocis, locum primum habere debet, vt etiam in litera principio insinuatur. Quòd vero non sit secundum naturam, ex eo apparet, quia verbum cogitatiue secundum in hoc ordine locum sibi vendicat; quoniam cõstat vocale verbũ ex imaginatione dependere. Et sic quoad is ordine dicatur, male verbum oris secundo loco positum videtur, debetur enim sibi naturæ ordine, vt dicimus quo ad nos vero, primus.

¶ Ad hoc dicitur quòd assignatus ordo, est naturæ ordo inter intentiones verbi nomine significatas.

¶ Ad cuius euidentiã, sciendo duos esse canones in huiusmodi. Primus est, Omne nomen per prius dicitur formaliter, quam secundum de nominationem extraneã, vt patet inductiue. Alter est, Omne nomen formaliter dictum de pluribus, prius dicitur de eo a quo aliud dependet, quam de dependente ab illo, & hoc etiam patet inductiue. verbum igitur, quia formaliter sumitur in verbo cordis & oris tantum, in cogitatiua autẽ causaliter: ideo iuxta primum regulam ultimo dicitur de verbo cogitatiue. Et ad hoc tñ mundum litera dixit, Imaginatio verbum dicitur, immens quòd in cogitatiua ea ratione dicitur verbum: quia est verbi imaginatio causalis tamen. Quia a ꝙ em verbi ratio formalis in intellectu sine dependentia a verbo vocis, in voce autem cum dependentia est a verbo cordis: ideo prius de verbo cordis quàm de verbo vocis dicitur, formaliter tamen, vt dictum est, & non secundum extrinsecam denominationem, vt Durandus putauit. Quod ex eo patet, quod vox prius verbi nomen habuit, quàm mentis conceptus, in illo enim priori vox verbum erat, & ratio verbi in concepru ignota erat, ergo vox verbi appellationem non sumpsit a verbo cordis.

¶ Præterea, Vox est signum expressiuum non denominatione extrinseca, sed formaliter, sicut Sortes est albus: sed ratio verbi in voce est esse expressiuum, seu manifestatiuum signum conceptus mentis alterĩ, vt in litera dicitur: sicut etiam ratio verbi in conceptu est esse expressiuum signum habitualis notitiæ sibi, vt in q. de ve. dicitur. Igitur significatiua vox formaliter est verbum, sicut formaliter est expressiua.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quòd ordo naturæ inter intentiones nominis multiplici, sane attenditur secundum ordinem rerum, in quibus intentiones saluãtur: nec secundum ordinem illarum intentionum in esse naturæ. Sol enim quàm 80 tuis sit prior calefacto a se, & causalitas Solis prior sit naturaliter, quàm calor causatus per illam: non tamen prius dicitur calidum de eo quàm de calefacto, sed econtra: sed attendituc secundum habitudinem ipsarum intentionum in hoc, quod est includi in alia, & non econtra. Sic habent intentio formalis & secundum denominationem extrinsecam, sit propter ea, licet causalitas cogitatiue, qua in ea dicitur verbum, sit prior vocali verbo, poterimus tamen præ dictionem eius retinere.

¶ Quo ad rectum probatur conclusio sic. Verbum in diuinis significat conceptum intellectus, ergo significat aliquid ab alio procedes, ergo aliquid personale. ergo non sumitur essentialiter, sed personaliter tantum. Q. 27. ar. 3. & 5.

¶ Prima consequentia probatur, quia de ratione ipsius conceptus cordis est, quòd procedat ab alio, scilicet a notitia concipientis. Secunda vero probatur, quia personæ diuinæ distinguuntur secundum originem. Tertia cit per se nota. 160

¶ Circa hanc rationem ne conclusionem dubium oc currit propter tria. Primo, quia procedere videtur contra processi reali, & processu secundum rationem. Et similiter ly ab alio, potest vtroque modo intelligi, scilicet, alio secundum rem, vel secundum rationem: & tamen litera infert & processum & alteratem rem alteratem. Secundo & est confirmatio præcedentis, propter multa, & quodcunque aliud simile, significat aliquid procedens ab alio, puta intellectu vel voluntate, &c. & tamen non sequitur, ergo huiusmodi sunt noia personalia in diuinis. Tertio & est augmentatio præcedentis, propter ipsummet authorem, qui & in q. de ve. & in 1. sent. vbi supra, propter hæc quæ adduximus, hanc rationem in litera adductam tenet non concludere, sustinetque oppositum conclusionis hic probatæ, dicens: verbum quandoque personale, quandoq; essentiale nomen esse.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis, primo de re ipsa, deinde de authore dicendum est. Quo ad rem, scito duo. Primo, quia ly se cundum rationem est conditio diminuens, sicut pictum vel mortuum: mouere enim secundum rationem non est moueri, sed intelligi quòd procedat. id est, per modum processus. Et propterea, cum de processu est sermo, de reali oportet intelligi: licet, eũ de motu aliisque quæ per rationem diminuuntur loquamur, alioquin incerta essent omnia. Scito secundo, quòd aliud est significare aliquid procedens ab alio, & aliud significare aliquid per modum procedentis ab alio. In primo enim, dicitur quòd res significata procedit ab alio. In secundo vero, quòd res significata intelligitur & significatur vt procedens, seu per modum procedentis ab alio.

¶ Inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Inter hæc autem duo maior est distantia, quàm inter cœlum & terram, quoniam tanta est, quanta est inter esse, & significari. In primo enim res significata est ab alio, in secundo vero, significatur ab alio. His autem stantibus, respondetur quòd propositiones in litera assumptæ non sunt distinguendæ: quoniam expresse

524 ¶Li.7. de tri. c.2. nõ longe a princi. tom. 3.

¶Li. 15. de tri. c. 26. in prin.

significant processionem cadere sub ipsa rem significatam, stat ergo ratio in hoc: Verbi nomen proprie sumptum in intellectu, significat conceptum procedentem ab alio: ita quòd processio determinat ly conceptum secundum rem, quoniam aliter processio non est. & proprie dicitur in diuinis, ergo saluat ibi quo ad vtrunque: aliter non proprie diceretur, ergo est nomen personale: quia ibi nihil est ab alio nisi persona: quamuis multa intelligantur vt ab alio. & per hoc patet responsio ad instantias. Amare enim non significat aliquid procedens ab alio, sed significat aliquid p modum procedentis ab alio. Et eadē ratio est de ceteris huiusmodi. Quo ad authorem vero dicitur, quòd ut apparet diligēter inuenti eius libros, paulatim in hac dubitatione ad veritatis perfectionē peruenit. Nam in 1. sent. secutus est illorum opinionem, qui verbi nomen, sicut amoris nomen, consideran tes, quandoque essentiale, quandoq; personale dixerūt. Postmodum in q. de verbi declinauit in alteram partē, scilicet quòd dicitur personaliter, non tamen absque formidine alterius, vt patet ex eo, quē respondet rationibus ad vtramque partem: altera vt rationabiliori amplexa. Postremo hoc in loco alteram partem, scilicet quòd personaliter dicitur, asserit cum expressa destructione alterius, scilicet quòd nullo modo essentialiter. Et hoc, quia vidit omnia illa quæ dubium fecerant aliquando, hac vna ratione cessare, scilicet quòd verbi nomē significat aliquid procedens ab alio,

¶ li.9. de tri. expet. circa prin.

verbū significat aliquid ab alio emanans. Id enim quod intellectus in cōcipiendo formar, est verbum. Intellectus autem ipse secundum quòd est per speciem intelligibilem in actu, cōsideratur absolutè. Et similiter intelligere, quòd ita se habet ad intellectum in actu, sicut esse ad ens in actu. non enim intelligere significat actionem ab intelligente exeuntem, sed in intelligente manentem. Cum ergo dicitur, quòd verbum est notitia, non accipitur notitia pro actu intellectus cognoscentis, vel pro aliquo eius habitu, sed pro eo quod intellectus, concipit cognoscendo. c Vnde & Augu.* dicit, quòd verbum est sapientia genita. Quod nihil aliud est quàm ipsa conceptio sapientis. Quæ etiam pari modo notitia genita dici potest. Et per eundem modum potest intelligi, quòd dicere Deo, sit cogitando intueri; inquantum, scilicet intuitu cogitationis diuinæ concipitur verbum Dei. Cogitationis tamen nomen, Dei verbo proprie non conuenit. Dicit enim Augustī.* 15. de Trin. Ita dicitur illud verbum Dei, vt cogitatio non dicatur, ne aliquid esse quasi volubile credatur in Deo, quod non accipiat formam vt verbum sit, eamque dimittere possit, atque informiter quodammodo volutari. Cogitatio enim proprie in inquisitione veritatis consistit, quæ in Deo locum non habet. Cum vero intellectus iam ad formam veritatis pertingit, non cogitat, sed perfecte veritatem contemplatur. Vnde Aug. selmus impropriè accipit cogaitionē pro contemplabitione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut propriè loquendo, verbum dī personaliter in diuinis & nō essentialiter: ita & dicere. Vnde sicut verbum non est commune patri & filio & Spiritui sancto, ita non est verum quòd pater & filius & Spiritussanctus sint vnus dicens. Vnde Augustī. dicit* 7. de Tri. Illo cœterno verbo non singulus intelligitur in diuinis, sed dici conuenit cuilibet personæ. Dicitur enim non solum verbum, sed res quæ verbo intelligitur, vel significatur. Sic ergo vni soli personæ in diuinis conuenit dici eo modo, quo dicitur verbum. eo vero modo quo dicitur res in verbo intellecta, cuilibet personæ conuenit dici Pater enim intelligendo se, & filiū, & Spiritum sanctū. & omnia alia quæ eius scientia continentur, concipit verbum, vt sic tota trinitas verbo dicat, & etiam omnis creatura. Sicut intellectus hominis verbo quod concipit intelligendo lapidem dicit Anselm. vero impropriè accepit dicere pro intelligere. Quæ tamen differunt: nam intelligere, importat solam habitudinē intelligentis ad rem intellectam: in qua, nulla ratio originis importatur, sed solum informatio quædam in intellectu nostro, prout intellectus noster sit in actu per formam rei intellectæ. In Deo autem importat omnimodam identitatem, quia in Deo est omnino idem intellectus & intellectū, vt supra* ostensum est. Sed dicere importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum. nihil enim est aliud dicere, quàm proferre verbum, sed mediante verbo importat habitudinem ad rem intellectam, quæ in verbo prolato manifestatur intelligenti. Et sic sola persona quæ profert verbū, est dicens in diuinis, cum tamen singula personarum sit intelligens, & intellecta, & per consequens verbo dicta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum sumitur ibi figuratiuè, prout significatum, vel effectus verbi, dicitur verbum. Sic enim creaturæ dicuntur facere verbum Dei, inquantum exequuntur effectum aliquem, ad quē ordinantur ex verbo concepto diuinæ sapientiæ: sicut aliquis dicitur facere verbum Regis: dum facit opus ad qđ ex verbo Regis instigatur.

Articvlvs II.

Vtrum verbum sit proprium nomen filij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd verbum nō sit proprium nomen filii. Filius enim est persona subsistens in diuinis. Sed verbum non significat rem subsistentem, vt in nobis patet. Ergo verbum non potest esse proprium nomen personæ filij.

¶ 2 Præterea. Verbum prolatione quadam procedit à dicente: si ergo filius est propriæ verbum, non procedit à patre, nisi per modum prolationis. Quod est hæresis Valentini, vt patet per Augustī. in * lib. de hæresibus.

¶ 3 Præterea, Omne nomen proprium alicuius personæ significat proprietatem al quam eius. Si igitur verbum sit proprium nomen filii, significabit aliquam proprietatem eius: & sic erunt plures proprietates in diuinis, quàm supra enumeratæ sunt. c

¶ 4 Præterea. Quicunque intelligit, intelligendo cōcipit verbum. Sed filius intelligit. Ergo filii est aliquod verbum. Et sic non est proprium filii, esse verbum.

per hoc secernens ipsum ab his quæ significātur per modum procedentis. Contra hoc enim nulla instantia militat, in hoc nulla distinctio habet locum, vt patet ex dictis. Neque assumpti hoc absque probatione, sed probatur hoc ex ipsa ratione rei significatæ. Ipse, inquit, concipiēs cordis sui ratione sua habet q in alio procedit. Non ergo est aliquid esse tiale, quoniam in nullius essentialis ratione claudit or sine intrinsece, siue vt necessario concomitans. vt procedat ab alio. Nec derogat hoc dignitati doctoris, quoniam naturale est intellectui humano perfici in processu temporis.

O.14.art.2. & 4.

¶ Retractauit ergo antedicta, non cōmemorādo seipsum aliter sensisse, sed repellendo opinionem quam sustinuerat.

¶ In responsione ad primum aduertē, q conditionalis illa. Si ponitur verbum Dei metaphoricè dictum oportet ponī verbum Dei proprie dictum, non tenet gratia formæ, sed gratia materiæ. Quoniam vt in litera dī, si ponitur verbum Dei, metaphoricè ponitur aut manifestatum verbo Dei, aut manifestans verbum Dei. his enim duobus modis dī metaphoricè, utrobique aut claudit or verbum proprie dictum, & consequenter personaliter, ut deductum est in litera: nihil enim est in ratione verbi, quod imperfectionem importet, sed tantum esse ab alio, &c.

¶ In responsione ad secundum aduertē, q cum dicitur in ista, Quòd intelligere ita se habet ad intellectum in actu, sicut eē ad ens in actu, est locutio non similitudinaria, sed potius expressiua: ac si diceret, q sicut esse in communi ad ens in actu In communi ita tale esse, id est intelligere ad tale ens in actu, id est intellectum in actu. Declaratum est enim superius, quòd cognoscere aliquid est esse intelligibile, & quòd in eo qui cognoscentib. in potentia, cognoscitum est primo in potentia ipsum eo

† li. de hæres. ibi. ex. 11. tom. 8.

190 2. dis. 27. q. 2. arti. 2. q. 1. Ecfort. q. 1. ar. 3. & q. 2. a. 11.

183

d 174 O. 14. ar. 2. &c.

gnitum: deinde medio modo inter porcentiam & actum: & demū est ipsum. & tunc tantum dī actu cognoscens. Nec obstat q intelligere dicatur actionem quæ est in materia, vt in litera dī: tum quia secundum veritatē, magis hēt de significari, q esse actionis.

¶ In responsione ad tertiū dubiū est, an verbū diuinū procedat ex nibus, quæ sunt in scientia patris, s. patre, filio, & spiritussan. & omnibus creaturis.

¶ Sed qm hoc in art. 3. huius qōnis tractatur magis ex proposito, ibidem diffinietur.

¶ *Super quæstionis 34. Articulum II.*

INtitu. ly proprium; distinguit & cōtra cōe, & contra extraneū, tadiacens, vt de patris nomine dictum fuit. Ita q p sensus qōnis est. Vtrum verbi nomen in diuinis, soli filio conueniat vt eius personalis proprietas, vt patet ex argumentis.

Q37.art.2.

87

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Verbi nomē proprie dictū in diuinis, est proprium nomen personæ filij. Et probatur sic. Verbū significat emanationem intellectus, i. procedens secundum emanationē intellectus. ergo significat filium, ergo solus filius proprie est verbum. Probatur prima consequentia, quia & persona procedens secundum talem emanationem est filius, & huiusmodi processio est generatio.

¶ Aduerte hic, q si vis huius probationis plpicue inspiciatur, secunda consequentia absque probatione meritò ponita est. Ex eo namque q persona procedens secundum emanationē intellectus est filius, sequitur q verbi nomen conueniat filio. Ex eo vero, q talis processio est ipsa generatio, quam cōstat terminari ad filium. sequitur. q idem sit esse filium & esse verbum. Ac per hoc, esse verbum, est proprium ipsi filio, quemadmodum esse filium: & sic soli proprie conuenit.

¶ *Super quæstio. 34. Artic. III.*

IN titulo nota ly in nomine verbi: non enim quæritur: verū res quæ est verbum, respiciat creaturas, sed utrum res illa diuina vt verbi nomine significatur, claudat respectū aliquem ad creaturas.

¶ In corpore tria tacit. Primo, proponitur conclusio directe responsiua quæsito affirmatiue, simul cum medio. ac per hoc respondet quo ad respectum in cōmun. Secundo, determinādo qualis est ille respectus, tñ dec de tali respectu, cōi tamen patri & creaturis. Tertio, distinguendo, respondet de respectu quo tñ respicit creaturas. Quo ad primum, conclusio est de respectu in cōi, sicut in cōi quoq; quæsitum fuit: & est ita. In verbo Dei, importatur respectus ad creaturas. Et subiungit station medii: quia Deus cognoscendo se, cognoscit creaturas.

† Glo. inter lineas is, bidem.

191 1. d. 27. q. 2. artic. 2. Et ver. q. 4. ar. 5. & quæst. 2. q. 4. art. 1. ad 1.

¶ Quo ad secundū aute. propositum, medium explicatur magis applicando ipsum ad conclusionē contractā ad respectum talem, s. verbum Dei est expressiuū patris & creaturarū. Probat enim sic. Verbum est respiratiuū omnis eius quē actu intelligitur: ergo verbum Dei est expressiuū, nō solum patris, sed & creaturarū. Antecedens probat in nobis, apud quos sunt diuersa verba, secundū diuersa intellecta in actu. consequentia vero probat: quia Deus vnico actu se & omnia intelligit.

† Art. 1 huius quæst.

¶ Quo ad tertium est hæc conclusio. Verbum Dei eius quod est in Deo patre, est expressiuum tñ, creaturarum vero est expressiuum & operatiuum. Probatur Scientia Dei, est Dei quidē cognoscitiua tñ, creaturarū aūt cognoscitiua & factiua: ergo verbū Dei: &c.

H lib. 83. qo. 46. q. 63. con. 4.

Et

Articvlvs III.

Vtrum in nomine verbi importetur respectus ad creaturam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd in nomine verbi non importetur respectus ad creaturam. Omne enim nomen connatans effectum in creatura, essentialiter in diuinis dicitur: sed verbum non dicitur essentialiter, sed personaliter, * vt dictum est, ergo verbum non importat respectū ad creaturam.

¶ 2 Præterea, Quæ importāt respectum ad creaturas, dicuntur de Deo ex tempore, ut Dominus & creator: sed verbum dicitur de Deo ab æterno. Ergo non importat respectum ad creaturam.

¶ 3 Præterea. Verbum importat respectum ad id à quo procedit: si ergo importat respectum ad creaturam, sequitur, quòd procedat a creatura.

¶ 4 Præterea, Ideæ sunt plures secundum diuersos respectus ad creaturas. Si igitur verbum importat respectum ad creaturas, sequitur, quòd in Deo non sit unum verbum tantum, sed plura.

¶ 5 Præterea, Si verbum importat respectum ad creaturam, hoc non est nisi inquantum creaturæ cognoscuntur à Deo. sed Deus non solum cognoscit entia, sed etiam non entia. Ergo in verbo importabitur respectus ad non entia. quod videtur falsum.

¶ Sed contra est, quòd dicit Augustī. in * lib. 83. quæstionum, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et confirmat authoritate scripturæ. Dixit & facta sunt.

¶ Circa prædicta vniuersaliq; hanc materiã, aduerte hic esse 4. Primo, res dicta verbo. Secundo, relatio inter verbum & rem dictam. Tertio modus quo verbum refertur ad res dictas. Quarto, rõ quare sic refertur. Et quo ad res dictas quidem in 1. art. huius q6. in rñsione ad tertiũ habuimus, q̃ sunt hæc tria, essentia diuina, persona diuina: & ois creatura. Pater enim dicit hęc omnia verbo. Relatio vero verbi ad res dictas vt sic, est relatio rõnis: & est relatio expressiui ad expressum, vt in litera dr: & in his duobus conueniũt alij nobiscum, coacti forte authoritate Augu. In reliquis aũt duob. s. in modo & cã, diuersitas est opinionum. Sco. in 2. dist. 1. q. 1. ar. 2. & in quo libet is. q. 14. ar. 2. tenet q̃ verbum Dei ex vi productionis suæ nõ procedit ex scientia creaturarum, sed diuinæ essentiæ. Et rursus (vt ex dictis. 32. 1. q. 1. ad vltimum eiusdem sumitur) tenet q̃ verbum sic procedit de scientia solius essentiæ, q̃ non procedit ut verbum personæ, nisi concomitanter: ita q̃ imaginatur patrem ex hoc q̃ intelligit diuinam essentiã verbum producere; quod quidem ex vi productionis suæ exprimit essentiam, personas aũt diuinas cõcomitanter tanquam res necessario iunctas essentiæ, creaturas vero hęc, q̃ repræsentaret completam productionis ipsius verbi. Est aũt fundamentum positionis hũ, quia ponit in 35. dist. primi, creaturas produci a Deo in esse cognito. Et propterea imaginatur q̃ essentia diuina primo quidem mouet intellectum paternum ad productionem verbi infinitiui, verbi, & deinde ad terminũ finitũ, i. creaturã in esse cognito. Et sic verbũ nõ põt produci de scia creaturarũ q̃ est in se cũdo intellecta: nec æ Arguit quoq; ad hoc in secũdo vbi supra tripliciter primo. Si verbũ procederet ex verbũ diuinæ essentiæ & ois intelligibilis, patri atione Spiritussan. spiraretur ut amor diuinæ essentiæ, & omnis amabilis intellecti: sed hoc est falsum. ergo, probatur falsitas: quia tunc vel Deus necessario amaret creaturas, vel Spiritussan. non necessario produceretur: quorum utrumque est impossibile. Secundo. Si verbum procederet ex omnibus, &c. ergo procederet de seipso verbum toto patri, quod est inconueniens, & tenet sequela, quia vnum de intellectis formaliter a patre est verbum. Tertio. Nullo relatio realis, alicuius personæ diuinæ est ad creaturã, sed geniti ad id, de quo gignitur, sicut distinctũ refertur, est relatio realis, ergo verbũ non est genitum de lapide vt notat patri. S. T. aũt, vt hic patet, tenet verbum Dei natum esse ex omnibus quæ sunt in scientia patris, essentia, personis, & oi alio intelligibili simplici, quod dico pp scita a Deo scientia visionis. Imaginat. n. vt expresse in 1. ar. dixi, q̃ Pater intelligendo se & Filium & Spiritumsan. & nẽm creaturam, subauditu, simplici intelligentia, tociens verbum dicit a q̃ prius secundum rõnem Deus pater intelligit quicquid naturaliter relucet in diuina essentia, q̃ producat ilium. Verum tñ est, q̃ verbũ principaliter exprimit essentiã, & secundario creaturas. sicut & Deus pater principaliter intelligit essentiã suã, & secundario creaturas: ita q̃ly principaliter, & ly secundario, nihil aliud significant nisi in se, & in alio. Creatura. n. in essentia diuina ipsa aũt essentia in se intelligitur, & exprimitur.

¶ Respondeo dicendum, quòd in verbo importatur respectus ad creaturam. Deus enim cognoscendo se, cognoscit omnem creaturam. Verbum igitur in mente conceptum est repræsentatiuum omnis eius, quod actu intelligitur. Vnde in nobis sunt diuersa verba, secundum diuersa, quæ intelligimus. Sed quia Deus vno actu & se, & omnia intelligit, vnicum verbum eius est expressiuum, non solum patris, sed etiam creaturarum. Et sicut Dei scientia, Dei quidem est cognoscitiua tantum, creaturarum autem cognoscitiua & factiua: [c] ita verbum Dei, eius quod in Deo patre est, est expressiuum tantum, creaturarum vero est expressiuum & operatiuum. & propter hoc dicitur in Psa. 32. Dixit & facta sunt, quia importatur in verbo ratio factiua eorum, quæ Deus facit.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd in nomine personæ includitur etiam natura oblique. [c] Nam persona est rationalis naturæ indiuidua substantia: in nomine igitur personæ diuinæ quantum ad relationem personalem nõ importatur respectus ad creaturam, sed importatur in eo quod pertinet ad naturam. Nihil tamen prohibet inquantum includitur in significatione eius essentia, quòd importetur respectus ad creaturam. Sicut enim proprium est filio quod sit filius: ita proprium est ei, quòd sit genitus Deus, vel genitus creator, & per hunc modum importatur relatio ad creaturam in nomine verbi.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ cum relationes consequantur actiones, quædam nomina important relationem Dei ad creaturam, quæ consequitur actionem Dei in exteriorem effectum transeuntem, sicut creare, & gubernare, & talia dicuntur de Deo ex tempore. [c] Quædam vero relatio est, quæ consequitur actionem nõ transeuntem in exteriorem effectum, sed manentem in agente, vt scire & velle, & talia non dicuntur de Deo ex tempore. [c] & huiusmodi relatio ad creaturam importatur in nomine verbi. nec est verum, quòd nomina importantia relationem Dei ad creaturas omnia dicantur ex tempore, sed sola illa nomina quæ important relationẽ consequentem actionem Dei in exteriorem effectum transeuntem, ex tempore dicuntur. [c]

¶ Ad tertium dicendum, quòd creaturæ non cognoscuntur à Deo per scientiam à creaturis acceptam, sed per essentiam suam. Vnde non oportet quòd à creaturis procedat verbum, licet verbum sit expressiuum creaturarum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nomen Idex, principaliter est impositum ad significandum respectum ad creaturam. Et ideo pluraliter dicitur in diuinis, [c] neque est personale. Sed nomen verbi principaliter impositum est ad significandam relationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas, inquantum Deus intelligendo se, intelligit omnem creaturam. Et pp hoc in diuinis est unicum tantum verbum, & personaliter dictum.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ eomodo, quo scientia Dei est non entium, & verbum Dei non est entiũ, quia nõ est aliquid minus in verbo Dei q̃ in scientia Dei, ut* Aug. dicit. Sed tñ verbum est entium vt expressiuum & factiuũ. non entium autem vt expressiuum, & manifestatiuum. [c] quod sequitur inconueniens. Posset tñ simpliciter negari sequela, & paritas rõnis: quia amor respicit res amabiles in seipsis, verbũ aũt res in intellectu. Ad secundã uero dr, q̃ nullum inconueniens est, verbum procedere ex seipso, & Spiritussan. ut notis patris, ex notitia, quam hẽt pater de eis, immo hoc est necessarium pp allatam rõnem. Quin potius, cum ipse Sco. expresse in 6. dist. primi teneat q̃ Pater prius intelligit filium, quam producat ipsum, nolunt arie reputatur hoc inconueniens.

¶ Tertia aũt obiectio responsione non est digna, quã verbũ non distinguitur realiter ab his, a quibus procedit ut cognitis, sed a quo procedit ut dicente, ait de se patet. Esto tamen in hac materia cautus, pp ueritatem conditionalem. s. si Deus nihil intelligeret in sua essentia nisi ipsam solam, adhuc haberet productio verbi. Ex hac n. sequi vr, q̃ productio verbi non est posterior intellectione creaturarum in Deo. Habes namque aliam conditionalẽ, si Deus non est productiuus ad intra intelligendo se, intelligeret nihilominus omne intelligibile. Ex hac enim sequitur, q̃ Deum intelligere creaturas in se non est posterius productione ad intra. Quare ne ex his fallaris, quod naturaliter de facto sit sequendum dicto, ut supra. Dixi aũt naturaliter, quia ea quæ Deus de facto libere nouit, cum naturale præcedat liberũ, procul ab sita disputatione sunt. Et quã in cõprehensione naturali sx uis scientiæ diuinæ, claudicat ars creaturæ factiua, quamuis non concludatur uolitio eaquæ

rum: ideirco verbum Dei adæquans naturalẽ eius scientiam, hẽt respectum ad creaturam, non solum expressiui, sed etiam operatiui, vt in litera ex Aug. dicitur.

¶ In rñsione ad primũ. Nota q̃ contra eã sunt argumenta Aureoli, apud Capreolũ in 1. dist. 27. q. 2. in conclusi. 5. ad probandũ, q̃ verbũ ex personali proprietate hẽt q̃ referat ad creaturas: sola enim ex hoc nunt, q̃ supponunt, q̃ idẽ sit dicere, verbũ sm propriã rõnem refertur ad creaturas, & dicere: nerbũ ex proprietate personali hẽt q̃ referat ad creaturas, cum tñ hæc multum distent, & primũ cõcedi possit, sm aũt non. Et huius rõ est: quia verbũ claudit in proprtia rõne notiã, quæ est de numero essentialiũ: pp quã (vt in litera dr) refertur ad dicta nota, & facienda.

¶ In rñsione ad quartũ aduerte, q̃ in illis uerbis nomen uerbi principaliter impositum est ad significandã relationẽ ad dicentem, iudicio meo tractat S. T. id, qd in q. de ver. q. 4. art. 5. dixerat. s. q̃ verbi nomen principaliter significat absolutũ. Et sequitur hęc tractatio determinationem, quã in 1. ar. hic fecerat. s. q̃ uerbum sit nomẽ personale tm: ita q̃ verbũ significat primo proprietatẽ personalẽ ipsius filii in cõcreto, & quia quia subtractum est notitia cõnotata, ió referr et ad dicta &c. Et hoc consonat rñsioni ad primũ, & uerbis præcedentis art. vbi significat quandã emanationẽ intellectus. Constat enim q̃ emanatio illa, proprietas personalis ẽ filij. Nisi hoc esset, primo eius significatũ ex propria eius significatione nõ significare proprietatẽ personalẽ filij in diuinis, sed ex cõnotato tm, cuius oppositũ ibidẽ dr.

QVAESTIO XXXV.

De Imagine, in duos articulos diuisa.

Deinde quæritur de imagine.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum imago in diuinis dicatur personaliter.

¶ Secundo, Vtrum sit proprium filii.

Articvlvs I.

Vtrum imago in diuinis dicatur personaliter.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, quòd imago non dicatur personaliter in diuinis. Dicit enim Aug. in* lib. de fide ad Pet. vna est sanctæ trinitatis diuinitas, & imago, ad quam factus est homo. Igitur imago dicitur essentialiter, & non personaliter.

¶ 2 Præterea. Hila. dicit in † lib. de syno. q̃ imago est eius rei, ad quam imaginatur, species indifferens. Sed species, siue forma in diuinis dicitur essentialiter, ergo & imago.

¶ 3 Præterea, Imago ab imitando dicitur. in quo importatur prius & posterius. Sed in diuinis personis nihil est prius, & posterius. Ergo imago nõ potest esse nomen personale in diuinis.

¶ Sed contra est, quod dicit Augusti.* Quid est absurdius quàm imaginẽ ad se dici? Ergo imago in diuinis relatiuè dicitur. & sic est nomen personale.

¶ Respondeo dicendum, quòd de ratione imaginis est similitudo. Non tamẽ quæcunque similitudo sufficit ad rationem imaginis, sed similitudo quæ est in specie rei, [c] vel saltem in aliquo signo speciei. Signum autẽ speciei in rebus corporeis maxime vr esse figura. uidemus enim, quòd diuersorum animaliũ secundum speciem sunt diuersæ figuræ, non autem diuersi colores. Vnde si depingatur color alicuius rei in parete, non dr esse imago, nisi depingatur figura. Sed neque ipsa similitudo speciei sufficit, vel figuræ, sed requiritur ad rationem imaginis origo. quia vt Augst. dicit in* lib. 83. quæstionum, vnum ouum non est imago alterius, quia non est de illo expressum. [c] Ad hoc ergo quòd verè aliquid sit imago, requiritur quòd ex alio procedat simile ei in specie, vel saltem in signo speciei. Ea vero quæ processionem siue originem important in diuinis, sunt personalia. Vnde hoc nomẽ imago, est nomen personale.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd imago proprie dicitur quod procedit ad similitudinem alterius. Illud autem, ad cuius similitudinem aliquid procedit, proprie dicitur exemplar, impropriè vero imago. Sic tamen * Augusti. vtitur nomine imaginis cum dicit, diuinitatem sanctæ Trinitatis esse imaginem, ad quam factus est homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd species (prout ponitur ab Hila. * in diffinitione imaginis) importat formam deductam in aliquo ab alio. Hoc enim modo, imago dicitur esse species alicuius, sicut id quod alsimilatur alicui, dicitur forma eius, inquantum habet formam illi similem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd imitatio in diuinis personis non significat posteritatem, sed solam alsimilationem.

Articvlvs II.

Vtrum nomen imaginis sit proprium filij.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd nomen imaginis non sit proprium filio. Quia, vt dicit * Damascen. Spiritussanct. est imago filii. Non est ergo proprium filii.

¶ 2 Præterea, De ratione imaginis est similitudo cum expressione (vt Augu. dicit in † lib. 83. quæstionum.) Sed hoc conuenit Spiritui sancto. procedit enim ab alio secundum modum similitudinis. Ergo Spiritussan. est imago, & ita non est proprium filii, quòd sit imago.

¶ 3 Præterea, Homo etiam dicitur imago Dei, secundum illud primę ad Corint. 2. Vir non debet velare caput suũ, quoniam imago & gloria Dei est. Ergo non est proprium filio.

¶ Sed contra est, quod Augusti. dicit * 7. de Tri. quod solus Filius est imago Patris.

¶ Respondeo dicendum, quòd doctores Græcorum communiter dicunt Spiritum san. esse imaginem Patris & Filii. Sed doctores Latini soli filio attribuunt nomen imaginis. Non enim inuenitur in canonica scriptura, nisi de filio. Dicitur enim Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus creaturæ. & ad Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substãtiæ eius. Huius autem rationem alsignant quidam ex hoc, quòd filius conuenit

¶ Super quæ. 35. Arti. I.

Titulus ex supradictis clarus est.

¶ In corpore duo facit. Primo ponit

¶ Super quæstionis 35. Artic. II.

Titulus clarus est.

¶ In corpore tria facit. Primo, dicit quid vsus de hoc quæsito habeat. secũdo, tractat duas opiniones. tertio, determinat.

¶ Quo ad primum tria dicit. primo, vsum Græcorum, secun-

192 Iusta q. 93. arti. 5. ad 4. Et 1. dist. 18. q. 1. ar. 2. † Cap. 1. a med. fin.

† Non multum remote a principio lib. 83. q. 6. a princi.

93. 2. tetri. c. 1. a med. tom. 3.

193

93. & 94. tom. 4.

463

† Loco in arg. citato.

† Loco simiter in arg. citato.

† Lib. 6. & 7. de trin. c. 2. tom. 3.

193 1. dist. 18. q. 2 artic 3. Et dist. 31. q. 3. ar. 1. cor. Et Heb. 1. 1. 3. & 4. † Li. 1 orth. fid. c. 8.

† Li. 83. q. 51. in fin. & 74. in prin. to. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundo, Latinorum, tertio, Sacræ scripturæ, quæ omnia clare patent in litera.

¶ Quo ad secundum, quia usus Latinorum authoritate scripturæ sacræ confirmatus est, circa eius rationem diuersæ afferuntur opiniones: quarum primo, solum illius imago dicitur.

D.931. ¶ Et prima quidē opinio propter cōuenientiam in notione cum patre, excluditur, quia secundum nocionalia non attenditur æqualitas, ergo nec similitudo, ergo nec imago.

fili.6.de tri. c.4. in fine. Et lib.5. ca. 8.2. medio. tom.9. ¶ Secunda autem discurrens per singula: nec inueniés cuius possit dici Spiritussanct. imago, excludit: quia posset dici Patris & Filij, inquantū sunt vnum.

¶ Et confirmatur, quia homo est una imago totius trinitatis. Quo ad tertium redditur prædicti visus Latinorum & scripturæ ratio: & quia vt dictum in secundo Post. Idem est scire causam conclusionis & ipsam, simul respondetur quæsito affirmatiua conclusione. s. Imago est nomen proprium filij: & eius probatio nihil aliud est, quam ratio, quare Spiritussanctus non dicatur imago, filius autem sic. Et consistit ratio in hoc. Filius procedit vt verbū, de cuius rōne est similitudo specifica ad id, a quo procedit: Spiritus vero sanctus procedit vt amor: de cuius rōne non est talis similitudo, ergo si hus solus est imago. Antecedens ex q.27. quo ad vtrāque partem patet. Consequentia autem tenet ex rōne imaginis. Et manifestatur, ac confirmatur vis rōnis huius assignantis pro causa modū procedendi, ex simili dēta pp similem causam ibi inuentam, inter Filium, & Spiritumsanctum, in hoc quod est esse natum, quamuis, n. vterque sua processione patris accipiat naturā, solus tamen filius dicitur natus, propter modum procedendi differentem vtrūque, vt supra manifestum est: quia. s. procedit vt similis, &c. Et ne aliquis solicitus restaret unde habet Spiritussanctus, q̄ sit similis Patri & Filio: ut crederet hoc ex modo procedendi habere, subiunxit, quod similitudo conuenit Spiritussancto, non inquantum amor, sed inquantum amor diuinus.

In corp. ar.

¶ Circa hæc dubium occurrit ex Aureolo, apud Capreolum in 27. dist. 1. q. 2. conclusione 6. Et est dubium ex præsenti litera ortū habens, eandemque infringens sic. Spiritussanctus procedit ut amor diuinus: ergo vt similis, ergo ratio adducta nihil valet: prima consequentia tenet ex litera dicente, q̄ spiritussanctus inquantum amor diuinus, habet q̄ sit similis. secunda autem, & antecedens per se patent.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis, distinguendi sunt termini in antecedente positi, scilicet, ly amor diuinus, & ly procedit ut. Quo ad primum scito, quod forma communis potest dupliciter contrahi, & a contrahente denominari, primo per aliquam differentiam per se illius. secundo per aliquid extra latitudinem formalem illius. Exemplum primi, color albus. Exemplum secundi, color naturalis. albedinis enim differentia, est coloris per se diuersificatiua, natura vero, sicut & ars, extra genus coloris est. Amor igitur dupliciter contrahi potest. Primo per amoris proprias differentias, puta amicitiæ, vel concupiscentiæ. secundo per naturas amantes, puta angelicam, vel humanam. Etsi quidem amor contrahatur per omnes suæ latitudinis per se differentias: nunquam inuenies aliquam, ex qua habebit rationem similis ei a quo procedit. Tum quia omnes per se differentiæ infra appetitus ambitū continentur, in quo nihil habet rationem similis. Tum quia, vt infra patebit, impulsio quædam est. Ac per hoc, omnes per se eius differentias oportet esse impulsionis per se diuersificatiuas, q̄ a similis rōne quamuis non causaliter, formaliter tñ remotum est. Si uero per aliquid extraneū contrahāt, nihil prohibet similis quandoque rationem habere: sed hoc est per accidens naturaliter & identice, ut dō se patet. Quando ergo dicitur amor diuinus, si ly diuinus, non trahat amorem extra latitudinem differentiarū p se amoris, sed intra bonitatis in q̄tū bonitas est, latitudinē nādo, de nocet cui? sicut obiecti & amantis, i. Dei. Negandū est q̄ inquantum huiusmodi sit similis. Nec in hoc sensu intelligēda est propositio, in calce litteræ subiuncta. Ratio autem patet ex dictis. Si autem ly diuinus, sit denominatio sumpta, quasi ab extraneo, puta a natura, cui identificatur, tunc concedendum est ratione identitatis, inter amorem & naturam, quòd amor diuinus, vt sic, est similis ei a quo procedit. Et in hoc sensu intelligas literam præsentem. Quo ad alium terminum aduerte, quòd cum dicitur, Spiritussanctus procedit vt amor diuinus, & in aliis similibus locutionibus: duplex sensus heri potest. Primo proprie, ut denotentur tantum formalia & propria illius modi procedendi. Secundo extensiue, ut denotentur etiam communia & concomitantia modum procedendi, siue terminum. Verbi gratia in proposito. Cum dicitur, Spiritussan. procedit vt amor diuinus: si ly vt, sumatur proprie, propositio non est vera accipiendo amorem diminute identice, quantum ex propriis processionis amoris est amor diuini infra latitudinem voluntatis solius stando Spiritussancto, non habet quod sit Deus, sed quod sit amor Dei, ut amantis & amati: sed est vera pro amore diuino formaliter. Sed tunc concessio antecedente, nihil valet prima consequentia, ut patet ex dictis.

¶ Nec oppositum habetur in litera loquente de amore diuino hīce. Si uero ly ut denotet etiam communia, tunc est vera de amore diuino, & formaliter & identice, & sic habet rationem similis, sed quoniam proprie & formaliter de modis procedendi a theologis sermo habetur, ideireo illud antecedens de amore diuino primo modo intelligendum est & admittendum, sed neganda est prima consequentia, sicrgo procedit vt similis.

¶ Et ad probationem dicendum est, quòd laborat in æquiuoco, vt patet ex dictis: quoniam ly diuinus, æquiuocum est cum sumitur obiectiue & effectiue, vt in antecedente sumitur, & cum sumit identice, vt in probatione consequentiæ sit.

QVAESTIO XXXVI.

De persona Spiritus sancti, in quatuor articulos diuisa.

POST considerationem prædictam, considerandū est de his, quæ pertinent ad personam Spiritus sancti, qui non solum dicitur Spiritus sanctus, sed etiam amor, & donum Dei.

Circa Spiritum san. ergo quærūntur quatuor.

¶ Primo. Vtrum hoc nomen Spiritus sanc. sit proprium alicuius diuinæ personæ.

¶ Secūdo. Vtrum illa persona diuina, quæ Spiritus sanc. dicitur, procedat à Patre & Filio.

¶ Tertio. Vtrum procedat a Patre per Filium.

¶ Quarto. Vtrum Pater, & Filius sint unum principium Spiritus sancti.

ARTICVLVS I.

Vtrum hoc nomen Spiritus sanctus, sit proprium nomen alicuius diuinæ personæ.

194 21.q.1.a.1. q.c.o. & 1. dist.10.art.4. 1.q.4.c.8.gen. 1.c.19.fin. de mal. q.2. ar. 14. con. 8 opusc.3.c. 40. & 49. ¶ Super quæstionis 36. Articulum primum.

IN titulo aduertendum, quòd ly Spiritussan. dupliciter sumi potest. Primo in vi duarum dictionum, vt scilicet ly spiritus, sit substantiuum, & ly sanctus adiectiuū. Alio modo in vi vnius nominis: sicut si aliqui imponerentur nomē proprium homo bonus. In proposito, hoc secundo modo quæritur, ad quod denotandum dicitur in titulo: vtrum hoc nomē, &c.

¶ In corpore vna est cōclusio respōsiua quæsito affirmatiue. Hoc nomen Spiritus san. est proprium diuinæ personæ procedentis per modum amoris ex accommodatione sacræ scripturæ. Et quoniā conclusio hæc duo includit, scilicet necessitatem accommodationis, & conuenientiam talis accommodationis: ideo in litera vtrumque fit. Declaratur enim primo necessitas accommodationis sic. Altera processio in diuinis, quę scilicet est per modum amoris, caret nomine proprio: ergo & relationes: ergo & persona procedens: ergo sicut relationes nominatæ sunt ex accōmodatione, ita & persona. Deinde assignatur ratio talis accommodationis ex partialibus significationibus. Tum, quia cōmunes Patri & Filio. Tum, quia amoris diuini quo ad vtrumque proprietatē animūt, vt clare patet in litera.

¶ Declinādo ad finem libri.

¶ 2. 4. & sequenti. 3.

Q.27. arti. 4. ad 3.

Q.28. ar. 4

¶ 2 Præterea, Nomina diuinarum personarum ad aliquid dicuntur, vt Boetius dicit in* lib. de Trin. Sed hoc nomen Spiritus sanct. non dicitur ad aliquid. Ergo hoc nomen non est proprium diuinæ personæ.

¶ 3 Præterea. Quia filius est nomen alicuius diuinæ personæ, non potest dici filius huius, vel illius. Dicitur autē spiritus huius, vel illius hominis, vt enim habetur Num. 11. dixit Dominus ad Moy. De spiritu tuo accipiam, tradamque eis. & 4. Reg. 2. Requiescit spiritus Eliæ super Eliseum. ergo Spiritus sanctus non vr esse propriū nomen alicuius diuinæ personæ.

¶ Sed contra est, quòd dicitur 1. Ioan. vlti. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, & verbum, & Spiritus sanct. Vtautem Augus. dicit* 7. de Trin. cum quæritur quid tres? dicimus, tres personæ. Ergo Spiritus sanctus est nomen diuinæ personæ.

¶ Respondeo dicendum, quòd cum sint duæ processiones in diuinis, altera earum quæ est per modum amoris, non habet proprium nomen, vt supra dictum est.* Vnde & relationes, quæ secundum huiusmodi processionem accipiuntur, innominatæ sunt, vt etiā supra dictum est.* Propter quod & nomen personæ hoc modo procedentis, eadem ratione non habet proprium nomen, sed sicut sunt accommodata aliqua nomina ex vsu loquentium ad significandum prædictas relationes, cū nominamus eas nomine processionis & spirationis, quæ secundum proprietatem significationis, magis videntur significare actus notionales quām relationes ita ad significandum diuinā personam, quæ procedit per modum amoris, accommodatum est ex vsu scripturæ hoc nomen Spiritus sanctus. Et huius quidem conuenientiæ ratio sumi potest ex duobus. Primo quidem ex ipsa communitate eius, quòd dicitur Spiritus sanct. Vt enim Augu. dicit* 15. de Trini. Quia Spiritus sanctus communis est ambobus, id uocatur ipse proprie quod ambo communiter. Nam & Pater est Spiritus, Filius est Spiritus, & Pater est Sanctus. & Filius est Sanctus. Secundo vero ex propria significatione. Nam nomen spiritus in rebus corporeis, impulsionem & motionem significare videtur. Nam flatum, & ventum: spiritum nominamus. Est autem proprium amoris, quòd moueat & impellat voluntatem amantis in amatum. c Sanctitas vero illis rebus attribuitur, quæ in Deum ordinantur. Quia igitur persona diuina procedit per modum amoris, quo Deus amatur, conuenienter Spiritus sanctus nominatur.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd hoc, quod dico Spiritus sanc. prout sumitur in ui tute duarum dictionum, commune est toti trinitati, quia nomine spiritus significatur immaterialitas diuinæ substantiæ. Spiritus enim corporeus inuisibilis est, & parum habet de materia. Vnde omnibus substantiis immaterialibus & inuisibilibus hoc nomen attribuimus. Per hoc vero, quòd dicit sanctus, significatur puritas diuinæ bonitatis. Si autem accipiatur hoc quod dico Spiritus sanctus, in vi vnius dictionis, sic ex vsu Ecclesiæ est accommodatum ad significandam unam trium personarum, scilicet quæ procedit per modum amoris ratione iam dicta.* In corp. ar.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ licet hoc quod dico Spiritus sanctus, relatiuè non dicatur, tamen pro relatiuo ponitur, inquantum est accomodatum ad significandam personam sola relatione ab aliis distinctam. Potest tamen intelligi in nomine aliqua relatio, si Spiritussanctus intelligatur quasi spiratus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in nomine filii intelligitur sola relatio eius, qui est ab incipio ad principium, sed in nomine patris intelligitur relatio principii. Et similiter in nomine spiritus prout importat quandam vim motiuam. Nulli autem creaturæ competit esse principium respectu alicuius diuinæ personæ, sed econuerso. Et ideo potest dici filius noster, & spiritus noster, non tamen potest dici filius noster.

ARTICVLVS II.

Vtrum Spiritus sanctus procedat à filio.

191 1. dist. 11. ar. 1. 1. p. q. 10. arti. 2. & opusc. 1. c. 49. 50. & 51. & opus. 3. c. 48. & 4. co. c. 24. & 25.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd Spiritus sanctus non procedat à filio.

fili. de tri. c. 11. a medio, & lib. 15. c. 19. circa fin. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

part autem quæsito constat optime responderi, & quòd ita est, & quòd propter talem rationem ita est, vnde, in hoc articulo nihil est vitij, sed respondendo explicatum est, quod implicite in titulo continebatur. Nec oportuit in duos articulos diuidere quæstum, & quæsiti rationem, alioquin oporteret omnem articulum diuidere in duos.

¶ Secundo dicitur, quòd quia in omni quæsito scibili subintelligitur per se, & inquantum tale, non est præsentis intentionis discutere processionem Spiritus sancti qualitercunque, sed per se, ita quòd intentum est. Verum Spiritus san. procedat a filio, id est: vtrum de ratione propria personæ Spiritus sancti, sit procedere a filio. Quia enim conuenit alicui per se, conuenit ei ex propria ratione. Ad hoc autem quæstium affirmatiue respondendo, oportet nō solum ostendere Spiritum sanctum procedere a filio, sed ipsum vendicare hoc sibi ex sua persona proprietate, siue forma, aliter non ostenderetur hoc conuenire ei inquantum huiusmodi.

¶ Ad cuius euidentiam pleniorem, sciendum, quòd alicui producto potest dupliciter conuenire produci necessario a plurib. personis diuinis. Vno modo, ex parte producentis, alio modo ex parte producti. Exemplum primi habetur in productione creaturæ a Deo. necessario enim est a tribus personis: quia indiuisa sunt opera trinitatis ad extra, & non ratione producti: quia creatura posset produci & esse sicut est, etiam si a solo patre produceretur. Exemplum secundi haberetur, si creaturæ esse formale constitutiuo priueretur, si non esset a pluribus personis. Ad propositum Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio necessario, ex parte producentis secundum omnes, quia omnia patris non repugnantia filio, sunt necessario communia ipsi filio. An autem ex parte producti procedat necessario a filio, in dubium vertitur. Quia vero conuenientia producto, per se conueniunt ei ex parte sua, cætera enim conueniunt per accidens, aut quasi per accidens, ideo per se loquendo, quæritur: vtrum Spiritus sanctus, ex proprio constitutiuo ac distinctiuo habeat, quòd procedat a filio.

¶ In corpore duo facit. Primo respondet quæsito. Secundo arguit Græcos.

¶ Quo ad primum ponitur una conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet. Spiritus sanctus necessario procedit a filio, & probatur tribus rationibus. Prima est. Si Spiritus sanctus non esset a filio non posset ab eo personaliter distingui, ergo. Et probatur sequela sic: personæ diuinæ non distinguuntur absque ordine per aliquid absolutum, sed solum relationibus oppositis originis secundum esse principium & a principio: ergo, si Spiritus sanctus non haberet huiusmodi relationem originis a filio, non distingueretur ab eo personaliter. Assumptum quo ad omnes sui partes, singillatim probatur. Prima quidem, scilicet non per aliquid absolutum quia deesset vnitas essentiæ, eo quòd omne absolutum est essentiale. Secunda vero, scilicet quòd solis relationibus, ex prima sequit manifeste. Tertia autem, scilicet oppositis, manifestatur ex eo, quòd in patris unica persona sunt duæ relationes non distinguentes ipsam, quia non sunt oppositæ relatiue. Quarta autem, scilicet originis quia in diuinis non possunt esse aliæ relationes oppositæ, nisi originis, quo existit intelligendum de relationibus propriis. Quinta demum, scilicet secundum principium, & a principio, ex præcedentibus manifeste sequitur. consequentia vero probatur sic. Stante assumpto, aut filius procedit a Spiritusancto, aut econtra. sed primum nullus dicit, ergo necesse est Spiritum sanctum esse a filio.

¶ Circa conditionalem assumptam, & eius probationem dubium occurrit ex Scoto, in 1. distinct. 12. quæstio. 2. tenente oppositum. Arguitque contra fundamentum positionis. scilicet: sola oppositio relatiua distinguit realiter in diuinis, ex quatuor capitibus. Primo. Disparatio rationum formalium realiū incompossibilium in eodem supposito, distinguit realiter ubicunque inuenitur: sed duo modi totales accipiendi naturam eandem, scilicet per modum naturitatis & processionis, sunt disparati, & in diuinis modo prædicto. ergo non sola oppositio relatiua distinguit realiter diuinas personas.

¶ Iuxta hoc motiuum, soluit probationem adductam in litera de duabus relationibus in patre, dicens, q̄ non est eadem ratio de actiuis & passiuis productio nibus unum enim potest dare esse pluribus, non tamen potest accipere esse pluries, nisi forte desierit esse. Et confirmat hoc, ex parte productionum argumentis Auctoris in 12. distin. primi. q. 1. artic. 1. conſtentibus in hoc. Generari & spirari sunt incompossibilia in eodē supposito, secluso q̄ ipsi generati communicēt sic spirare. ergo spiritus realiter distinguunt, consequentia plana est, & antecedens quo ad primā partē est euidens. Quo ad secundā vero probatur tripliciter. Primo, quia quicquid in diuinis cōuenit alicui reēconcipitur formaliter & ex se: ergo ēt incompossibilitas illorū conuenit ex se. Et confirmat, quia incōpossibilitas ista ordinē, quo una processio supponit aliā. Ordo aūt orit ex rōnibus formalib. ergo ex seipsis primo sunt incōpossibiles. Secundo, si incompossibilitas ista est ex eo, q̄ gnari coniungitur spirare, in quo gñs causæ, spirare dat huic incōpossibilitatem ipsi generari: non effective aut finaliter, ut patet: nec formaliter. quia tunc sequeretur, q̄ gnari & spirari essent idē formaliter. Tertio, quia si hinc est incōpossibilitas ista, aut hoc est quia gnari & spirare sunt idē re, aut quia simul conueniunt in filio, aut quia vnū est præuium alteri; sed nihil horū pōt dici: quia hæc ois conueniunt ipsi spirare respectu essentiæ, cui constat non dare incompossibilitatem ad spirari.

¶ Secūdū caput, vnde mouet Sco. est. Si in patre p impossibile nō esset actiua spiratio, sed in solo filio, adhuc esset trinitas personarum. ergo nō requirit oppositio relatiua inter Spiritum sanctū, & personam a qua distinguitur, & sic ruit totus processus.

¶ Tertiū caput ex parte constitutiui ipsius filij est. Filius constituitur in esse personali, filiatione: ergo de facto distinguitur personaliter a Spūsan. filiatione: ergo secluſa a filio per intellectum spiratione actiua, adhuc remanet, quo filius personaliter distinguitur a Spiritusan. ergo &c. prima consequentia probatur ex illa maxima: Idem est principium constitutiuum & distinctiuum ab alijs, vt patet per Porphyrium, & inducitur.

¶ Quartū aūt caput econtrario sumitur ex personali distinctiuo ad constitutiuum sic. Filius distinguitur p̄oniciter a Spiritusancto: ergo per aliquid, quod est de rōne personali ipsius filij, ergo nō p spirationē actiuā: ergo secluſa illa, adhuc remaneret personalis distinctio inter filium, & Spiritum sanctum. Prima consequentia probatur inductione, & rōne. Inductione quidē, quia valet, A, distinguit B, realiter, ergo est de eius rōne realiter distinguit essentialiter, ergo est de rōne essentialis distinguit suppositaliter, ergo est de rōne suppositalis distinguit relatiue: ergo est de rōne relatiua &c. Rōne aūt, quia si distinctio personalis possit fieri p aliquid, q̄ non est de rōne personali, non posset sustineri humanitatem Christi non distingui personaliter a verbo: dicam enim quòd distinguitur personaliter per aliquid, quod tamen non constituit personam. Et confirmatur hoc motiuum ex parte distinctiui personalis ab Aureolo, vbi supra, artico. 2. fic. Si spiritus distingueret personaliter filium a spiritusancto, pater & filius essent vna persona: sed hoc est falsum: ergo, consequētia probatur. Spiritus distinguit Patrem & Filium a Spiritusancto, vt sunt vnus spirator & per te distinguit personaliter. ergo esse vnum spiratorem, est esse vnam personam, & si nō est esse vnam personam, ergo non distinguit personaliter. Et fundatur processus super illa maxima. Omne vnum formale distinctiuum plurū ex vna parte ab aliquo, ponit in illis pluribus aliquod vnum fundamentum illius distinctionis proportionale illi.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis, quamuis tractare de essentialibus personarū spectet ad 40. q̄. propter tamen discussiam ex consuetudine hic materiam scito, q̄ cum in diuinis nō sit formaliter nisi substantia & relatio, & substantia vt pote communis, nec constituit nec distinguit hypostases: oportet quòd vtrunque relationi tribuatur. Relationi autem cum ponit aliquid conueniens duplicitur, scilicet secundum propria relationis, & secundum communia filij & absolutis: quicunque attribuuntur diuinis relationibus, necesse est conuenire eis, inquantum relationes sunt. Et sic, constituere ac distinguere, relationi diuinæ, (cum relatiua res est) conuenit. inter rem autem relationis & absolutam hoc interest, quòd res absoluta constituit rem in se, relatio vero constituit rem ad aliā. Et quoniam vnumquodque sicut est ens, ita vnum & distinctum: constituendo absolutum sicut constituit ens in se, ita distinguit illud secundum se & consequenter ab vniuersis alijs. Constituendo vero in esse relatiuo, quia constituit ens ad aliud vnum correlatum, scilicet ita distinguit illud ab illo vno tantū, alioquin diuersitas seu distinctio non esset proportionata patrio tuis. Plus enim facere constituendo aliquid distinguendo quàm constituendo quòd non videtur intelligibile. Si igitur in diuinis sola relatio sit pluraliter trinitatem, & hoc non conueniat relationi per accidens, sed quatenus res relatiua est. Et res relatiua vt sic, constituit & distinguit relatiue tantum: quamcunque enim aliam distinctionem habet, non facit inquantum res relatiua: sed haberet eam ex communibus sibi & absolutis, vt patet de dispiratione, hæc enim non est propria relatiuis, & sic nō poterit causari a relatione secundum rationem relationis: consequens est, quòd in diuinis nulla sit distinctio realis nisi relatiua, ita quòd non solum res distinctæ sunt relatiuæ, sed distinctio ipsa est relatiua. Et cum constet distinctionem relatiuam nō esse nisi relatiua oppositionis, & esse respectu correlatiui, tantum inmanifeste sequitur quòd sola oppositio relatiua distinguit realiter diuinas personas. Et hæc non adducerem, aut penetrare, fuit causa dissentionis in hac materia. Si enim aduertissent, quòd Ecclesia tradendo vnitatem substantiæ, & trinitatem earum relatarū ex formali locutione instituat, quòd hoc formaliter intelligendum est, vidissent profecto ex hoc ipso, q̄ distinctio non realiter nisi relatiuorum, q̄ etiam distinctio ipsa propria relatiuis, quatenus relatiua sunt, esse debet, quod salvare non possunt, dum dicunt res quidem distinctas esse relatiuas, distingui tamen absque oppositione relatiua, quia sunt disparatæ & incōpossibiles &c. hæc enim communia sunt, non propria relatiuis, vt tam diu muneris. Ex his autem habetur responsio ad obiectiones ex parte constitutiui ipsius filij, cum enim dicitur, q̄ valent est constitutiuum & distinctiuum absolutum, aut relatiuum, distinguendum est de duplici constitutiuo, s. absoluto, vel respectiuo, & q̄ in absolutis verū est. In relatiuis vero subdistinguendum est de duplici distinctione, scilicet relatiua, vel quacunque alia, puta disparata, seu contraria, seu contradictoria, seu etiam priuatiua.

¶ Et dicendum, q̄ de distinctione relatiua loquendo, falsissimū est assumptū: quoniam constitutiuū alicuius in esse relatiuo, non est distinctiuum illius distinctione relatiua, nisi a correlatiuo, propter ipsam relationis naturā, aliter autem distinguit quoniam a filio modo, dupliciter enim vt sic, quia non est nisi ad vnum, nō distinguitur etiam relatiue nisi a diuersis, & quadruplo. & reliquis entibus, distinguitur quidem duplicitate inquātū est hoc ens non relatiue, vt de se patet. Et quia in diuinis plura est formaliter relatio non est distinctio personalis, unde realis nisi secundum. Et propterea de facto ista est falsa: filius distinguitur realiter siue personaliter a spiritusancto, filiatione, quia ista est falsa: filius distinguitur relatiue a spiritusancto, quamuis ista sit vera: filius distinguitur filiatione relatiue a spiritusancto. quamuis ista sit vera: filius distinguitur realiter siue personaliter a spiritusancto, filiatione, quia ista est falsa: filius distinguitur relatiue a spiritusancto, relatione distinguente, scilicet q̄ oppositæ relationes constituerent duas personas. hoc autem constat esse falsum, quia communis spiratio & processio sunt relationes oppositæ, & tamen spiratio nullam personā constituit. Ad hæc breuiter dicitur, quòd procedunt ex mala interpretatione litteræ. Cum enim dicitur, quòd quia non sunt oppositæ, non constituunt duas personas, ly constituunt, determinat ly duas, & non determinat ly personas, nisi inquantum duas secundum remitta quòd sensus est, quòd quia non sunt oppositæ, non constituunt duas personas, id est non faciunt distinctionem realem personarum, constituere enim duo vt sic, nihil aliud est q̄ distinguere &c. Et sic assignatur vera & præcisa causa. Spiritus sanctus non constituitur in esse distincto a filio & patre, nisi vt spiritualibus, ita quòd spiratio constituit patrē & filium in hoc, quòd sint distinctæ personæ a spiritusancto, quamuis inter se distinguantur paternitate & filiatione. Radix autem horum est, quia sunt res relatiuæ &c. non enim salua vnitate substantiæ, pōt aliter distinctio personarum saluari, nisi per relationes originis, de quarum ratione fit distinctio realis propria relatiuis originis: hanc autem constat ex oppositione fieri, vt patet ex dictis. Vnde patet responsio ad obiecta: æquinocant enim duo constituere in esse distincto, non aduertunt in sermone versari, & non in materia relatiua habere singulare constituendi distinguendique modum &c. obiecta autem ex arte distinctiui, dicuntur a ea vi verborū magis q̄ rei facere videntur. Secundum vero quidem dicendū est, q̄ spiratio distinguit realiter relatiue primā filij a spiritusancto, aut econtra. sed primum nullus dicit, ergo necesse

est Spiritum sanctum esse a filio, & spiritus sanctus adinuicem referantur oppositis relationibus.

Non autem possunt esse in diuinis aliæ relationes oppositæ, nisi relationes originis, vt * supra probatum est. Oppositæ autem relationes originis, accipiantur secundum principium, & secundum quòd est a principio. Relinquitur ergo, q̄ necesse est dicere, vel filium esse a spiritusancto (quod nullus dicit) vel spiritumsanctum esse a filio, quod nos cōfitemur. & huic quidem consonat ratio processionis vtriusque. Dictum enim est supra * quòd filius procedit per modum intellectus vt verbum, spiritus sanctus autem per modum voluntatis, vt amor. Necesse est autem q̄ amor a verbo procedat. Non enim aliquid amamus nisi secundum quòd conceptione mentis apprehendimus. e. vade & secundum hoc manifestum est, q̄ spiritus sanctus procedit a filio. Ipse etiam ordo rerum hoc docet. Nusquam enim hoc inuenimus, q̄ ab vno procedant plura absq; ordine, nisi in illis solū, quæ materialiter differunt. Sicut vnus faber producit multos cultellos materialiter adinuicem distinctos, nullum ordinem habentes adinuicem. Sed in rebus, in quibus non est sola materialis distinctio, semper inuenitur in multitudine a spiritusan. sed talis distinctio non sufficit ad realem distinctionem, manet enim sophisma consequentis, arguere a distinctione ad distinctionem relatiuam. Et bene hoc aduerte, quia ex hoc omnium pendet solutio. Patet quoque ex his, q̄ signum litteræ, de duabus relationibus in patre, sit a tribus in suo robore. Et enim signum & sola relatiua distinctio & oppositio est ibi realis. Solutio autem Sco. non est ad propositum, quia diuersit a relationibus ad processiones: de relationibus enim litera loquitur, non de emanationibus. quare. Sed contra hæc. S. Thomas verba, vehementius quidam arguunt de ipsis relationibus loquendo, dicentes, quòd peccant secundum nō causam vt causam. Cum enim quare duæ relationes non oppositæ non constituant duas personas, non est negatio oppositionis. Tum, quia constat, q̄ de facto processio & paternitas, & similiter filiatio, constituunt plures personas, & tamen processio nulli eorum opponitur relatiue. Tum, quia si negatio, esset causa negationis, affirmatio esset causa affirmationis, scilicet q̄ oppositæ relationes constituerent duas personas. hoc autem constat esse falsum, quia communis spiratio & processio sunt relationes oppositæ, & tamen spiratio nullam personā constituit. Ad hæc breuiter dicitur, quòd procedunt ex mala interpretatione litteræ. Cum enim dicitur, quòd quia non sunt oppositæ, non constituunt duas personas, ly constituunt, determinat ly duas, & non determinat ly personas, nisi inquantum duas secundum remitta quòd sensus est, quòd quia non sunt oppositæ, non constituunt duas personas, id est non faciunt distinctionem realem personarum, constituere enim duo vt sic, nihil aliud est q̄ distinguere &c. Et sic assignatur vera & præcisa causa. Spiritus sanctus non constituitur in esse distincto a filio & patre, nisi vt spiritualibus, ita quòd spiratio constituit patrē & filium in hoc, quòd sint distinctæ personæ a spiritusancto, quamuis inter se distinguantur paternitate & filiatione. Radix autem horum est, quia sunt res relatiuæ &c. non enim salua vnitate substantiæ, pōt aliter distinctio personarum saluari, nisi per relationes originis, de quarum ratione fit distinctio realis propria relatiuis originis: hanc autem constat ex oppositione fieri, vt patet ex dictis. Vnde patet responsio ad obiecta: æquinocant enim duo constituere in esse distincto, non aduertunt in sermone versari, & non in materia relatiua habere singulare constituendi distinguendique modum &c. obiecta autem ex arte distinctiui, dicuntur a ea vi verborū magis q̄ rei facere videntur. Secundum vero quidem dicendū est, q̄ spiratio distinguit realiter relatiue primā filij a spiritusancto, aut econtra. sed primum nullus dicit, ergo necesse est Spiritum sanctum esse a filio.

Q.27. art. 3. & q.30. art. 2.

Q.28. ar. 4

Q.27. ar. 2 & 4. q. 42. ar. 4.

162 c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et propter hoc dicitur distinguere personaliter, patet autē quòd non oportet quòd relatiue distinguit personam esse personalitatem, aut de intrinseca ratione personalitatis. Facientibus autem vim in verbis, & quærentibus quo filius distinguitur personaliter a spiritusan. dicendum est, ꝙ distinguere personaliter cum sit facere formaliter personam distinctam ab alia persona, cōringit dupliciter; vno modo, quòd faciat vtrunq; scilicet personam & distinctionē: alio modo, quòd faciat alterū, scilicet distinctionē in persona. Sicut dicimus, quòd dupliciter contingit facere domum albā, scilicet vel faciendo veranque, vel tingendo vnam alteri, nec refert ad propositum, facere effectiue, vel formaliter. Quod igitur distinguit personaliter faciendo totum & singulas partes, oportet esse de ratione personali, tale autē non est spiratio: quòd autem distinguit personaliter, faciēdo totum rationē vnius partis i alia, non oportet esse de ratione personali: sed tatū est, quòd sit notio personæ relatiua &c. Et sic esse vnam spiratorem, non est esse vnam personam, quia spiratio non est constitutiua personæ. & tamen spiratio distinguit personā & filij, & patris, personaliter, faciendo distinctionem non personalitatem a spiritusan. Ad obiecta autem ex parte emanationum responsio habetur in litera ad 7. & consistit in hoc, quòd emanationes filij & spiritusan. possunt sumi dupliciter. Vno modo secundum suas integras rationes, & sic includunt ordinem originis vnius ab alia, & consequenter filium & spiritumsan. distingui ex suis productionibus, & distingui oppositione relatiua originis, idem est. Alio modo possunt sumi secluso ordine originis inter eas, vt arguentes accipiunt. Et sic dicimus, primo, quòd accipiuntur secundum suas rationes incompletas, & propterea non est mirum, si fallant vtentes eis tanquā completis. Secundo, quòd non sunt duæ totales acceptiones eiusdem naturæ. Sed prima est acceptio naturæ simpliciter, secunda autem secundum quid. Si enim secluderetur ordo originis inter eas, filius per generationem acciperet naturam simpliciter, & ipsemet per processionem acciperet eam secundum quid. Et sic argumenta quæ supponunt, vel assumunt has emanationes esse totales, & incompossibiles, secluso ordine originis inter eas, tuunt incompossibilitas enim, totalitas, & alia huiusmodi conueniunt eis integraliter, & non imperfectè sumptis. Ad obiectiones autem Aureo. iuxta hoc motiuum, ex parte productionū, sigillatim respondetur. Et ad primum quidem ex dictis patet, quòd sumendo generari & spirari secluso ordine originis inter se, non sunt incompossibilia. Nec est verum ꝙ incompossibilitas eorum oriatur ex illo ordine, quo vna præexigit aliam, sed ex ordine originis, quo vna est ab alia, constituitur. Ad secundum autē, cum quæritur de genere causalitatis, dicitur, quòd spirare dat genito incompossibilitatem hanc formaliter, sicut albedo dicitur dare formaliter subiecto incompossibilitatem nigredinis. Nec valet consequentia: ergo generari esset spirari, quod est correlatiuum ipsius spirare, sicut nō valet, ergo subiectum albedinis est nigredo, quæ est contraria albedini. Ad tertium autem dicitur, quòd propter nullum illorum trium est ista incompossibilitas: sed propter hoc, quia spiratio est notio personæ relatiua ad ipsum spiritumsan.

¶Ad vnicum vero motiuum ex parte Patris, dicitur, quòd si spiritusan. procederet a solo filio, adhuc distingueretur a patre ordine originis, & si non immediate, tamen mediate. Et eodē modo esset inter eos relatiua oppositio, dum ista esset vera: pater spirat mediate spiritumsanctum. Sic enim pater sub altero oppositorum claudereturi. Non esset tamen consubstantialitas trium personarum. Exclusio namq; patris ab immediata spiratione, in substantiæ inæqualitatem redundaret.

¶Secunda ratio in litera posita ad probandum principalem conclusionem est: nihil amamus nisi quod conceptione mentis apprehendimus, ergo amor procedit a verbo. ergo spiritusanctus a filio, quia ille vt amor, iste vt verbum procedit.

¶Circa hanc rationem aduerte, quòd in litera adducitur magis vt rationabilis, quàm vt necessaria vt illa verba ostēdant, scilicet huic cōsonat ratio processionis vtriusq;. Dico autem hoc, quia ratio ista sumitur super hoc, ꝙ amor est ab amante & amabili vt cōcepto, quia incognita diligere non possumus. hoc autem fundamētum de amore & conceptione essentialiter, in omni natura intellectuali verum est, quamuis (vt dicetur) de amore notionali tantum, & similiter de conceptu notionaliter euidenter non ostendat. Dicere enim quispiam posset, ꝙ pater produxit amorem sui notionalē cognoscendo se essentialiter. Verum tamen satis rationabile est, vt quia sic ordo inter essentialia intellectus & voluntatis, talis etiam sit ordo inter notionalia vtriusq;, & per hoc, amor notionaliter, qui est spiritusan. sit ex conceptu notionaliter quod verbum est. sicut amor essentialis oritur secundum rationem ex conceptu essentiali, quo formaliter pater ostenditur. Quidam tamen consequētiam huius rationis labefactare conati, arguunt contra eam dupliciter. Primo: potest fieri apprehensio intellectus absque conceptu, ergo potest fieri etiam amor: igitur antecedens est falsum. Assumptum probatur, tum in visione beata, tum in actu credendi, tum quia verbum est aliud apud se ab actu intelligendi. Secundo, quia non valet: non possumus intelligere sine sensu, ergo intellectio est a sensu, vt a principio productiuo. igitur consequentia nihil valet &c. Ad hæc dicitur, quòd antecedens est verum de intellectione naturali, vnde nihil obstat beata visio. Per actum autem credendi formatur fides verbum. Et licet verbum sit aliud ab intellectione, inseparabile tamen est ab ipsa, nec potest ab ipsa secludi in naturalibus. Secunda vero obiectio puerilis valde est, credit enim latuisse diuum Thomam, quòd ex concurrentia alicuius, non sequatur concursus filius, vt principij productiui. quod infantes sciunt: litera enim supponit communia, scilicet quòd bonum cognitum sit principium productiuū amoris, vt patet. 3. de anima, & 12. Met. & assumit quòd esse cognitum, est esse conceptum mente, quod in quæstione vigesimaseptima, stabilitum est, & sic infert intentum. vnde instantia allata contra rudem illum sensum, non contra verum & intentum militat.

¶Tertia ratio est ex rerum ordine talis. Ab vno nunquam procedunt plura absque ordine inter se, nisi in materialiter tantum differentibus. ergo ab vno patre non procedunt filius & spiritus sanctus absque ordine inter se. ergo inter eos oporteat esse ordinem originis. Antecedens manifestatur, quo ad primā partem in creaturis, quia in hoc manifestatur decor diuinæ sapientiæ. Quo ad secundam vero in artificialibus, puta duobus martellis. Vltima autem consequentia probatur ex eo quòd personæ diuinæ non distinguuntur materialiter, nec quemcunque ordinem, nisi originis, compatiuntur; cæteris namque imperfectionem aliquam claudunt. Et hanc rationem si confirmare noueris, efficacem inuenies: vbi enim est pluralitas realis siue realis ordine, ibi est confusio.

¶Contra hanc tamen rationem quidam arguunt. Primo, quia antecedens falsum est. Tum quia si Deus produceret plures Gabrieles, esset pluralitas immaterialis sine ordine. Tum quia Deus immediate potest per se omnia producere. secundo quia litera obstat sibiipsi, dum subdit, quòd Greci concedunt ordinem importatum per ly per, & absque probatione assumit, quòd non potest esse ibi ordo nisi importatus per ly a vt ab.

¶Adhæc dicitur, quòd pluralitatis materialis nomine, hic intelligitur pluralitas materialis, vt distinguitur contra specificam, qualis de facto est inter duas intellectiones eiusdem speciei, & esset inter Gabrieles. Plura quoque seu omnia a Deo non producuntur specifice distantia, siue ordine inter se, quia a Deo immediate. Nec alium ordinē Greci mentemata intellexerunt, per ly per quam nos intelligamus per ly a, quoniam (vt in articulo sequenti patet) ly per, causalitatem denotat, & resoluendo facilime patet, ꝙ ad efficiētis genus in proposito reduci oportet. Et propterea patet, quòd non absque subintellecta probatione assumpsit litera, quod ibi non pōt esse ordo realis, nisi a quo alius & qui ab alio. ceteros enim constat imperfectionem euitare.

¶Quo ad secundam partem huius articuli, Græcos arguit, tria eorum dicta recitando, scilicet ꝙ communiter concedunt ordinem inter filiū & spiritumsanctū. Secundo, quòd aliqui concedunt, ꝙ sit, vel profluat a filio. Tertio, quòd negatur, ꝙ procedit a filio. Ex quibus arguit eos ignorātiæ, vel proteruiæ, quoniam tertium contradicit primo & secundo, quòd probat sic. Procedere est communissimum inter omnia spectantia ad originē. ergo ex quocunque concesso pertinente ad originem, puta ordine, seu esse a, seu profluere, sequitur affirmatio, præsilus & sic priores affirmationes repugnāt negationi præsilionis. Antecedēs probatur, quia vtimur præsilione i osb. vt patet inductiue.

¶In responsione ad tertium, scito, quòd quidam inuehunt contra hæc verba, quia ex his sequitur Dama. fuisse hæreticum, quod & simpliciter est inconueniens, & in illo specialiter opere, quia illud recipit Papa Eugenius. Ad hoc dicitur, quòd nō sequitur illum fuisse hæreticum, quoniam vt in q. 32. ar. vlt. dictum est. Antequam consideretur, aut determinetur per ecclesiam absque hæresis vitio, opinatur quis falsum, quod postmodum si pertinaciter sustineret esse hæreticum. Dicitur autem Dam. illo fuisse tempore quo decisum hoc non erat. quare &c.

¶In responsione ad septimum, aduerte, quòd ex istis verbis videtur elicitū, quòd apud S. Tho. emanationes diuinæ distinguunt ꝙ hoc qd vna est ab vno, altera vero a duobus, vt in 13. dist. 1. Scotus attulit. Sed re vera ista dicta distant sicut cœlū & terra, dicere ꝙ differentia sit, quia vna est ab vno, & alia a duobus suppositis, & dicere ꝙ differentia est, quia vna est a patre solum, alia vero a patre & filio. Ibi enim sola differentia inter vnitatē & pluralitatem suppositorum pro causa redditur, quod est ridiculum: contra quod & laborauit Scotus. Hic autem ordo originis inter eas pro causa redditur. Hoc cū verba illa important. Non enim potest aliter originis ordo saluari, nisi altera sit a patre & filio. Hunc autē ordinem originis, quia ad integritatem rationum formalium ipsarum originum, vt distinctæ realiter sunt, spectare iam ostensum est, ideo hoc sano sensu intelligendo, nihil noceret concedere, personam spiritusanctī ex sua origine distingui a filio.

¶ *Super quæstionis trigesimæsextæ. Articulum tertium.*

IN titulo nihil est ambiguum, accipiendo ipsum sic communiter vt sonat, absque scilicet dictione exclusiua, &c.

¶In corpore duo facit. Primo ostendit quot modis sumitur ly per, in huiusmodi propositionibus. Secundo respondet quæsito in calce articuli.

¶Quo

¶Dum ponitur symbolum alicuius, circa medium habetur tomus I. Concilior. quæ fuit Tolosæ in pro. vincia Narbonen.

¶Dam. in libro diuorum trium.

¶Adhæc dicitur, quòd pluralitatis materialis nomine, hic intelligitur pluralitas materialis, vt distinguitur contra specificam, qualis de facto est inter duas intellectiones eiusdem speciei, & esset inter Gabrieles. Plura quoque seu omnia a Deo non producuntur specifice distantia, siue ordine inter se, quia a Deo immediate. Nec alium ordinē Greci mentemata intellexerunt, per ly per quam nos intelligamus per ly a, quoniam (vt in articulo sequenti patet) ly per, causalitatem denotat, & resoluendo facilime patet, ꝙ ad efficiētis genus in proposito reduci oportet. Et propterea patet, quòd non absque subintellecta probatione assumpsit litera, quod ibi non pōt esse ordo realis, nisi a quo alius & qui ab alio. ceteros enim constat imperfectionem euitare.

¶Quo ad secundam partem huius articuli, Græcos arguit, tria eorum dicta recitando, scilicet ꝙ communiter concedunt ordinem inter filiū & spiritumsanctū. Secundo, quòd aliqui concedunt, ꝙ sit, vel profluat a filio. Tertio, quòd negatur, ꝙ procedit a filio. Ex quibus arguit eos ignorātiæ, vel proteruiæ, quoniam tertium contradicit primo & secundo, quòd probat sic. Procedere est communissimum inter omnia spectantia ad originē. ergo ex quocunque concesso pertinente ad originem, puta ordine, seu esse a, seu profluere, sequitur affirmatio, præsilus & sic priores affirmationes repugnāt negationi præsilionis. Antecedēs probatur, quia vtimur præsilione i osb. vt patet inductiue.

¶In responsione ad tertium, scito, quòd quidam inuehunt contra hæc verba, quia ex his sequitur Dama. fuisse hæreticum, quod & simpliciter est inconueniens, & in illo specialiter opere, quia illud recipit Papa Eugenius. Ad hoc dicitur, quòd nō sequitur illum fuisse hæreticum, quoniam vt in q. 32. ar. vlt. dictum est. Antequam consideretur, aut determinetur per ecclesiam absque hæresis vitio, opinatur quis falsum, quod postmodum si pertinaciter sustineret esse hæreticum. Dicitur autem Dam. illo fuisse tempore quo decisum hoc non erat. quare &c.

¶In responsione ad septimum, aduerte, quòd ex istis verbis videtur elicitū, quòd apud S. Tho. emanationes diuinæ distinguunt ꝙ hoc qd vna est ab vno, altera vero a duobus, vt in 13. dist. 1. Scotus attulit. Sed re vera ista dicta distant sicut cœlū & terra, dicere ꝙ differentia sit, quia vna est a patre solum, alia vero a patre & filio. Ibi enim sola differentia inter vnitatē & pluralitatem suppositorum pro causa redditur, quod est ridiculum: contra quod & laborauit Scotus. Hic autem ordo originis inter eas pro causa redditur. Hoc cū verba illa important. Non enim potest aliter originis ordo saluari, nisi altera sit a patre & filio. Hunc autē ordinem originis, quia ad integritatem rationum formalium ipsarum originum, vt distinctæ realiter sunt, spectare iam ostensum est, ideo hoc sano sensu intelligendo, nihil noceret concedere, personam spiritusanctī ex sua origine distingui a filio.

In corp. art. & q. 27.

196 1. dist. 11. ar. 3 Et opusc. 2. c. 41. Et op. 9. c. 27.

† lib. 12. de tri. in fine li bri.

¶ *Super quæstionis trigesimæsextæ. Articulum tertium.*

IN titulo nihil est ambiguum, accipiendo ipsum sic communiter vt sonat, absque scilicet dictione exclusiua, &c.

¶In corpore duo facit. Primo ostendit quot modis sumitur ly per, in huiusmodi propositionibus. Secundo respondet quæsito in calce articuli.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritus sanctus procedat a patre per filium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Spiritus sanctus non procedat a patre per filiū. Quod enim procedit ab aliquo per aliquem, non procedit ab eo immediatè. Si igitur spiritussanctus procedit a patre per filium, non procedit a patre immediate. Quod videtur inconueniens.

¶2 Præterea, Si spiritussanctus procedit a patre per filium, non procedit a filio, nisi propter patrem. Sed propter quod vnumquodque & illud magis. Ergo magis procedit a patre quàm a filio.

¶3 Præt. Filius habet esse per generationem, si igitur spiritus sanctus est a patre per filium, sequitur ꝙ prius generetur filius & postea procedat spiritussanctus. & sic processio spiritussancti non est ætterna, quod est hæreticum.

¶4 Præt. Cum aliquis dicitur per aliquem operari, potest econuerso dici. Sicut enim dicimus ꝙ Rex operatur per Balliuum, ita potest dici quod Balliuus operatur per Regem. Sed nullo modo dicimus quòd filius spiret Spiritumsanctum per patrem. ergo nullo modo potest dici quòd pater spiret Spiritumsanctum per filium.

¶SED CONTRA est, quòd Hila. * dicit in lib. de Trin. Conserua hanc, oro, fidei meæ religionem, vt semper obtineam patrē, scilicet te, & filium tuum vna tecum adorem, & Spiritum sanctum tuum, qui est per vnigenitum tuum, promerear.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad primum quatuor dicuntur. Primum est, quòd ly per, denotat aliquam causalitatem in accusatiuo casu, super quem cadit. Secundum est, quòd illa causalitas quandoq; est respectu actionis secundum quod exit ab agente, & declaratur hoc in triplici genere causæ. Tertium est, quòd illa causalitas quandoque est respectu actionis, secundum quod determinatur ad factum, vt patet in artificialib. instrumentis. Quartum est, quòd hæc distinctio coincidit cum illa aliorum, scilicet quòd quandoque denotat auctoritatem in recto, & quandoque in obliquo.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua quæsito affirmatiue est. Spiritus sanctus procedit a patre per filium. Et probatur: filius habet a patre, quòd ab eo procedat spiritus sanctus. ergo potest dici quòd pater spirat per filium spiritum sanctum &c. Consequentia patet ex exposita significatione, ly p, quando denotat medium ex parte productis, scilicet q̃ denotat quòd sit medius habens a principali, quòd productiue enim sumitur in proposito, & non primo modo. filius enim nõ est medium ex parte patris, nõ cui⁹ est ratio spirationis vt exit a patre, sed potius vt terminatur ad spiritũ sanctum. Et hoc considerando spiritum sanctum vt est a patre mediante, secus enim dicendũ est lo quendo de ipso, vt est immediate a patre. Et ideo littera dicit, quòd potest dici patrem spirare per filium spiritum sanctum, & non dixit, quòd oportet o mo sic dici, secundum vnam enim acceptionem tãtum verificatur.

¶ Super quæstionis vigesimæsextæ. Articulum quartum.

IN titulo scito, q̃ hic est qõ, & de re, an ita sit, scilicet quòd pater & filius sint vnum numerium principium spiritussancti, & de

¶RESPONDEO Dicendum, q̃ in omnibus locutionibus, in quibus dicitur aliquis per aliquem operari, hæc propositio per, designatur in causali aliquam causam, seu principium illius actus. Sed cum actio sit media inter faciens & factum, quandoq; illud causale, cui adiũgitur hæc propositio per, est causa actionis secũdum quod exit ab agente, & tunc est causa agẽti q̃ agat, siue sit causa finalis, siue formalis, siue effectiua, siue motiua. Finalis quidem, vt si dicamus, quòd artifex operatur per cupiditatem lucri. Formalis vero, vt si dicamus q̃ opera tur per artem suam. Motiua vero, si dicamus quòd operatur per imperium alterius. Quandoq; vero dictio causalis, cui adiungitur hæc præpositio per, est causa actionis, secundum quod determinatur ad factum; vt cũ dicimus, artifex operatur per martellum. non enim significatur, quòd martellus sit causa artifici, q̃ agat, sed q̃ sit causa artificiato, vt ab artifice procedat, & hoc ipsum habeat ab artifice. Et hoc est quod quidam dicunt, q̃ hæc præpositio per, quandoque notat authoritatem in recto, vt cum dicitur, Rex operatur per Balliuum. Quandoque autem in obliquo, vt cum dicitur, Balliuus operatur per Regem. Quia igitur filius habet à patre, q̃ ab eo procedat spiritussanctus, potest dici q̃ pater p filium spirat spiritumsanctum, vel q̃ spiritus sanctus procedat à patre per filium, quod idem est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd in qualibet actione est duo cõsiderare, scilicet suppositũ agens, & virtutem qua agit, sicut ignis calefacit calore. Si igitur in patre & filio cõsideretur virtus, qua spirant spiritum sanctũ, non cadit ibi aliquod medium, quia hæc virtus est vna & eadẽ. Si autem cõsiderentur ipsæ personæ spirantes, sic cũ spiritussanctus communiter procedat à patre & filio, inuenitur spiritussanctus immediate à patre procedere in quantum est ab eo, & mediatè inquantum est à filio. Et sic dicitur procedere à patre per filium. Sicut etiam Abel processit immediatè ab Adam, in quantum Adam fuit pater eius, & mediatè, inquãtum Eua fuit mater eius, q̃ processit ab Adam. Licet hoc exemplum materialis processionis ineptum videatur ad significandam immaterialem processionem diuinarum personarum.

¶Ad secundum dicendum, q̃ si filius acciperet à patre aliam virtutẽ numero ad spirandum spiritum antẽ, sequeretur q̃ esset sicut causa secunda & instrumentalis, & sic magis procederet à patre, quàm à filio. Sed vna & eadem numero virtus spiratiua est in patre & filio, & ideo æqualiter procedit ab vtroque. Licet aliquando dicatur principaliter vel propriè procedere de patre propter hoc, quòd filius habet hanc virtutem à patre.

¶AD tertium dicendum, quòd sicut generatio filii est coæterna generanti (vnde nõ prius fuit pater, quàm gigneret filium) ita processio spiritus sancti est coæterna suo principio. Vnde non fuit prius filius genitus, quàm spiritussanctus procederet: sed vtrũq; æternum est.

¶Ad quartum dicẽdum, q̃ cum aliquis dicitur per aliquid operari, non semper recipitur cõuersio. Non enim dicimus, quòd martellus operetur per fabrum: dicimus autem q̃ Balliuus operatur per Regem. Quia Balliui est agere, cum sit dominus sui actus. martelli autem non est agere: sed solũ agi: vnde non designatur nisi vt instrumẽtum. Dicitur autem Balliuus operari per Regem: quãuis hæc præpositio per, denotet medium; quia quanto sup positum est prius in agendo, tanto virtus eius est immediatior effectui, quia virtus causæ primæ coniungit causam secundam suo effectui. Vnde, & prima principia dicuntur immediata in demonstratiuis scientiis. Sic igitur, inquãtum Balliuus est medius secundum ordinem suppositorum agentium, dicitur Rex operari per Balliuum, secundum ordinem vero virtutum, dicitur Balliuus operari per Regem, quia virtus Regis facit, quòd actio Balliui consequatur effectum. Ordo autem non attenditur inter patrem & filium quantum ad virtutem, sed solũ quantum ad supposita: & ideo dicitur, quòd pater spirat per filium, & non econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Pater & Filius sint vnum principium Spiritus sancti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd Pater & Filius non sint vnum principium Spiritus sancti. Quia Spiritus sanctus non videtur à Patre & Filio procedere inquantum sunt vnum, neque in natura, quia Spiritus sanctus sic etiam procederet à seipso, qui est vnum cum eis in natura. Neque etiam inquantũ sunt vnum in aliqua proprietate, quia vna proprietas non potest esse duorum suppositorũ, vt videtur, in omnibus in quibus non distinguitur relatiua oppositione. ergo sunt vnum principium spiritussancti: & tenet sequela, quia in hoc quòd est esse principium spiritussancti, non opponuntur relatiue adinuicem.

¶Quo ad secundum, tria facit. Primo, refert quidam opinionem tenentem hanc propositionem esse improbam, tali ratione: ly principium significat proprietatem. ergo tenetur adiectiue, ergo nõ potest addi alteri adiectiuo, & sic ly vnum, nõ tenetur nominaliter. ergo vt sit vera, tenetur ly vnum adiectiue, & consequenter est improbata. Secũdo, arguit opinionem, & veritatem eius fundamẽtum, ordine retrogrado. Et primo quidem, quòd ly vnum, non sit sumendum adiectiue, quia sic posset dici pater non vnum principium filij & spiritussancti, quia pluribus modis est illorum principium. Secundo, quòd nõ valet sequela, principiũ significat proprietatem, ergo tenetur adiectiue, quo niam significat proprietatem substantiue, sicut patet etiam i creaturis, in nominib. patris & filij. Et sic tertio infert oppositum præfatæ opinionis, ratione & exemplo ipsum confirmans. Ratio est: principium est nomen substantiuum, ergo accipit numerum iuxta numerum formæ significatæ per ipsum: sed forma significata, id est proprietas est vna numero in patre & filio: ergo conuenientissime dicetur, pater & filius sunt vnum principium spiritussancti. Exemplum vero est: quia ista eadem ratione dicetur, Pater & Filius & spiritus sanctus sunt vnus Deus: quia scilicet deitas est vna numero in eis.

¶In responsione ad primũ sic recitanda verba: Spiritussanctus procedit a patre, & filio vt sunt plures, dubium occurrit, an principiũ spirationũ q̃ exigat vt sic, pluralit. tem suppositorum. Dico autem vt sic, ad excludendum cõtrarium quod sunt pluralitatis p accidens, vt contingit in principio creatiuo. Accidit enim creationi q̃ a tribus fit personis, nihil enim minus Deus crearet, si non esset trinus. Est igitur hic dubium, an ipsa spiratio per se sit a duobus, an non; sed quasi per accidens, vt creatio est a tribus. Scotus enim in primo dist. 12. tenens pluralitatem nõ exigi, fundat se super omni modo perfectionę principij spirati in vno supposito. Sanctus Thomas autem in primo tenetur distinct. 11. artic. 1. lc. ad secundum, ponens differentiam inter creationem & spirationem, quo ad hoc, sentire videtur oppositum, iuxta determinationem a se factam in secundo articulo eiusdẽ distinctionis, quod & in hac littera cõfirmare videtur. Est autem ratio dubitandi in hac re, quoniam nulla apparet ratio cõiungens alteram partem. perfectio nãque principij qđ, & quo, in solo vnico supposito saluatur ex vi dentur, quia aliter pater solus, imperfectũ esset principium spiritussancti. Illa autem omnimoda perfectione virtusque principij in vno supposito, sequitur veritas illius conditionalis, quòd si illud solum esse, posset perfecte spirare spiritumsanctum, & sic non p se requiritur pluralitas in principio quod spirationis. Modus autem procedendi, vt nexus, communio, atque mutuus amor vnitiuus qui conuenire dicitur spiritui sancto, intelligi non potest nisi sic a duobus ad unus, ac per hoc oportet per se pluralitatem inuenire in spiratiuo principio quod. Neutra tamen harum viarum duxit necessario ad intentum. Prima quidem deficit, quoniam nõ ratione imperfectionis, sed ratione nõ habitæ, nec possibilis haberi cõditionis in vno supposito, solus pater, aut solus filius non posset spirare Spiritumsanctum consubstantialem & personaliter distinctũ &c. Secunda autem deficit, quia connectere, vnire, & similia, non conueniunt spiritui sancto, ex proprietate personali, sed ex essentiali inclusio, scilicet a nobis, vt in quæstione sequenti, articulo primo ad secundum, littera dicitur, & ibidem clarius patebit. Et quãuis huiusmodi nõ cogant, quia tamẽ Sanctus Thomas expresse superius dixit in hac eadem quæstione, quòd de ratione Spiritussancti est, quòd sit a patre & filio, & hic apparuit notabilis replicationis, dicens quòd procedit a patre & filio, vt sunt plures personaliter. Communeque sanctorum dictum sit, Spiritũ sanctum mutuam esse charitatẽ patris & filij, secundum esse ardoris quòd principium spirationum vt qđ, inquantum huiusmodi, exigit pluralitatẽ, ita quòd dualitas est conditio spirationis, nullam addens perfectionem supra vnitatem suppositi: sed secunda persona addit supra primam conditionem requisiti ad principium quod. Ob cuius defectus (negatiue sumendo defectum) vna sola persona non spiraret: sicut ob eius abstractionẽ a perfectione & imperfectione nulla imperfecte, sed singula

& Spiritussanctus sunt vnus Deus: quia scilicet deitas est vna numero in eis.

¶In responsione ad primũ cieca illa verba: Spiritussanctus procedit a patre, & filio vt sunt plures, dubium occurrit, an principiũ spirationũ q̃ exigat vt sic, pluralitatem suppositorum. Dico autem vt sic, ad excludendum cõtrarium quod sunt pluralitatis p accidens, vt contingit in principio creatiuo. Accidit enim creationi q̃ a tribus fit personis, nihil enim minus Deus crearet, si non esset trinus. Est igitur hic dubium, an ipsa spiratio per se sit a duobus, an non; sed quasi per accidens, vt creatio est a tribus. Scotus enim in primo dist. 12. tenens pluralitatem nõ exigi, fundat se super omni modo perfectionę principij spirati in vno supposito. Sanctus Thomas autem in primo tenetur distinct. 11. artic. 1. lc. ad secundum, ponens differentiam inter creationem & spirationem, quo ad hoc, sentire videtur oppositum, iuxta determinationem a se factam in secundo articulo eiusdẽ distinctionis, quod & in hac littera cõfirmare videtur. Est autem ratio dubitandi in hac re, quoniam nulla apparet ratio cõiungens alteram partem. perfectio nãque principij qđ, & quo, in solo vnico supposito salvatur ex vi dentur, quia aliter pater solus, imperfectũ esset principium spiritussancti. Illa autem omnimoda perfectione virtusque principij in vno supposito, sequitur veritas illius conditionalis, quòd si illud solum esse, posset perfecte spirare spiritumsanctum, & sic non p se requiritur pluralitas in principio quod spirationis. Modus autem procedendi, vt nexus, communio, atque mutuus amor vnitiuus duorum.

fil. 1. de trin. non remote a hac litera.

fil. 5. de tri. c. 14. in fine tom. 3.

Ergo Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, vt sunt plures. Non ergo Pater & Filius sunt vnum principiũ Spiritus sancti.

¶2 Præterea, Cum dicitur Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti, non potest ibi designari vnitas personalis, quia sic Pater & filius essent vna persona. Neque etiam vnitas proprietatis. Quia si propter vnã proprietatem Pater & filius sunt vnũ principium Spiritus sancti, pari ratione, propter duas proprietates pater videtur esse duo principia filii & Spiritus sancti, quod est inconueniens. Non ergo pater & filius sunt vnum principium Spiritus sancti.

¶3 Præterea, Filius non magis conuenit cum patre, quàm Spiritus sanctus: sed Spiritus sanctus & pater non sunt vnum principium respectu alicuius diuinæ personæ. Ergo neque pater & filius.

¶4 Præterea, Si pater & filius sunt vnum principium spiritus sancti, aut vnum, quod est pater, aut vnũ, quod non est pater: sed neutrum est dare. Quia si vnum, quod est pater, sequitur, q̃ filius sit pater. Si vnum, quod non est pater, sequitur, q̃ pater nõ est pater. Non ergo dicẽdum est, q̃ pater & filius sint vnum principium spiritus sancti.

¶5 Præt. Si Pater & Filius sunt vnũ principium Spiritus sancti, videtur econuerso dicendum, q̃ vnum principium Spiritus sancti sit pater & filius. Sed hæc videtur esse falsa. Quia hoc quod dico principium, oportet, q̃ supponat vel pro persona patris, vel pro persona filii, & vtroq; modo est falsa. Ergo etiam hæc est falsa, pater & filius sunt vnum principium Spiritus sancti.

¶6 Præt. Vnum in substantia facit idem. Si igitur pater & filius sunt vnã principium spiritus sancti, sequitur q̃ sint idem principium: sed hoc à multis negatur. Ergo non est concedendũ, q̃ pater & filius sint vnum principiũ spiritus sancti.

¶7 Præt. Pater & Filius & Spiritus sanctus, quia sunt vnum principium creaturæ, dicuntur esse vnus creator: sed pater & filius non sunt vnus spirator: sed duo spiratores, vt à multis dicitur. Quod etiam consonat dictis Hilar. qui dicit in secundo * de Trini. quòd spiritus sanctus à patre & filio authoribus confitendus est. Ergo pater & filius non sunt vnum principiũ spiritus sancti.

¶SED CONTRA est, q̃ Aug. dicit in * 7. de Trini. q̃ pater & filius non sunt duo principia, sed vnũ principium spiritus sancti.

¶RESPON. dicendum, q̃ pater & filius in omnibus vnũ sunt, in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio. Vnde cum in hoc, quod est esse principium Spiritus san. non opponãtur relatiuè, sequitur q̃ pater & filius sunt vnum principium spiritus sanc. Quidam tamen dicunt hanc esse impropriam, pater & filius sunt vnum principiũ spiritus sancti. Quia cum hoc nomen principium, singulariter acceptum, nõ significet personã: sed proprietatem, non potest conuenienter dici, q̃ pater & filius sint vnũ principium spiritus san. nisi vnum intelligatur quasi aduerbialiter positũ, vt sit sensus, sunt vnum principium, id est, vno modo. Sed simili ratione posset dici pater duo principia, filii & spiritus san. i. duobus modis. Dicendũ est ergo, q̃ licet hoc nomen principii, significet [d] proprietatem, tamen significat eam per modum subsistãtiæ: sicut hoc nomen pater & filius etiam in rebus creatis. Vnde numerum accipit à forma significata: sicut & alia substantiua. Sicut [d] igitur pater & filius sunt vnus Deus propter vnitatem formæ significatæ per hoc nomen Deus, [e] ita sunt vnum [d] principium spiritus sancti propter vnitatem proprietatis significatæ in hoc nomine principium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ si attendatur virtus spiratiua spiritussan. procedit à patre & filio, inquãtum sunt vnum in virtute [d] spiratiua, quæ quodammodo significat naturã cum proprietate, vt infra * dicetur. Neque est inconueniens vnam proprietatẽ esse in duob. suppositis, quorum est vna natura. si vero considerentur suppositæ spirationis, sic spiritus sanctus procedit a patre & filio, vt sunt plures. Procedit enim ab eis, vt amor vnitiuus duorum.

¶AD SECVNDVM, Dicendũ quòd cum dicitur, pater & filius sunt vnum principium spiritus san. designatur vna proprietas, quæ est forma significata per nomen. Non tamen sequitur, quòd propter plures, proprietates possit dici pater plura principia, quia implicaretur pluralitas suppositorum.

¶AD tertium dicendum, quòd secundum relatiuas proprietates non attenditur in diuinis similitudo, vel dissimilitudo, sed secundum essentiam [e]. Vnde sicut pater non est similior sibi quàm filio, ita nec filius similior patri quàm spiritus sanctus.

¶AD quartum dicendum, quòd hæc duo, scilicet pater [d] & filius sunt vnum principium quod est pater, aut vnum principium quod non est pater: non sunt contradictorie opposita. Vnde non est necesse alterum eorum dare. Cum enim dicimus: pater & filius sunt unum principium, hoc quod dico principium, non habet determinatam suppositionem: immo confusam pro duabus personis simul: unde in processu est fallacia figuræ dictionis a confusa suppositione ad determinatam.

D.493.

D.496.

204

D.1134.

D.10.

fil. solutione ad 9. arg. huius. ac.

393
223
b

D.1134

Universidad de Deusto
Biblioteca

singula quæq; perfecte spirat. Nec hoc absq; ratione credimus. Si enim processio Spiritus sancti necessario sit a patre & filio, vt superius probatum est, necessario sequitur quòd sic ab eis inquãtum tales, ergo inquantum plures, non enim sunt intelligibiles vt sic, nisi vt plures. Ratio quoque assumpta ex litera, quia, scilicet procedit vt amor, ymaginatur intẽtum, in animaduertimus q; in hac re etiam vocabulis caremus, & sic ex appropriatis, apta intelligere ac insinuare oportet. Accedit ad hoc ratio in primo sententiarum, distinc. 29. arti. vltimo. à San. Tho. assignata, qa scilicet spirare est actio personalis. Nec propterea ex his obstitum, me credax supradictorum, stant enim hæc simul, scilicet q; Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio inquantũ duo sic, id est inquantum habent talem pluralitatem, seu dualitatem, & q; processio Spiritus sancti nõ differt a generatione sufficienter, ex hoc, q; est a duobus, & ita ab vno, quoniam dualitas supposita absolute ad hoc nõ sufficit vt supra diximus. Argumẽta autem Scoti non oportet afferre, quia non militãt contra positionem nostram, dualitatem suppositorum ex parte principij quod, tantum dicentem, nisi id quod addiximus de perfectione, sed contra Henricum ponentem concordiam &c.

In solutione ad 1. argu. huius ar. D. 411. 1133. D. 917. & 18. D. 40.

¶Ad quintum dicendum, q; hæc etiam est vera vnum principium Spiritus san. est Pater & Filius, quia hoc quod dico principium, non supponit pro vna persona tantum, sed indistincte pro duabus, vt dictum * est.

¶Ad sextum dicendum, q; conuenienter potest dici, quòd Pater & Filius sunt idem principium, secundum quod ly principium, supponit confuse & indistincte pro duabus personis simul.

¶Ad septimum dicendum, quòd quidam dicunt quòd Pater & Filius, licet sint vnum principium Spiritus san. sunt tamen duo spiratores, propter distinctionem suppositorum, sicut etiam duo spirantes, quia actus referuntur ad supposita. Nec est eadem ratio de hoc nomine creator, quia Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio vt sunt duæ personæ distinctæ (vt dictum * est) non autem creatura procedit a tribus personis vt sunt personæ distinctæ: sed vt sunt vnum in essentia. Sed videtur melius dicẽdum, quòd quia spirans adiectiuum est, spirator vero substantiuum, possumus dicere quòd Pater & Filius sunt duo spirantes, propter pluralitatem suppositorum, non autem duo[d] spiratores propter vnam spirationem. Nam adiectiua [d] nomina habent numerum secundum suppositа, substantiua [d] vero à seipsis, secundum formam significatam. Quod vero [d] Hylarius dicit, quòd Spiritus sanctus est à Patre & Filio authoribus, exponendum est, confunditur a ly &, quando est prædicatum.

¶Ad secundum vero mouium, similiter dupliciter respondetur. Primo, q; illa regula non habet locum vbi sub prædicato non sunt plura singularia, vt contingit in proposito: singulare enim principij non est pater, aut filius: sed hoc principium; cum autem ibi non sint plura numero principia: sed Pater & Filius sunt vnum numero principiũ Spiritus sancti, nõ restat defectus ad singularia principij. Sed si ad patre vel filium veniatur, tam extra regulã sumus. Et est sophisma figuræ dictionis. Secundo dicitur ab alijs cõcedendo consequẽtiam, & negando falsitatem consequentis, vt videre potes in Capreolo.

¶In responsione ad sextum, aduerte q; hoc i loco author determinat, quod indecẽter dimisit in primo sententiarum, distinctio. 29. ad vltimum.

¶In responsione ad septimum, aduerte, q; hoc in loco author arguit opinionem quam ipse sequitus fuit in primo sententiarum, distinc. 11. & 29. articulis vltimis. Ratio autem in litera adducta examinabitur in tertio articulo. 39. quæstionis, vbi ex proposito tractabitur de adiectiuis, & substantiuis.

198 1. dist. 11. art. 2. & dist. 29. art. 2. quæ. 3. & 4. 1. dist. 11. q. 1. ad 4. 1. dist. 27. art. 2. ad 7. 1. dist. 26. art. 1. ad 3. 1. dist. 29. art. vltimus quæ. 3.

QVAEST. XXXVII.

De nomine Spiritus sancti, qui est amor, in duos articulos diuisa.

DEINDE quæritur de nomine amoris.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum sit proprium nomen Spiritus sancti.

¶Secundo, Vtrum Pater & Filius diligant se Spiritu sancto.

ARTICVLVS I.

Vtrum amor sit proprium nomẽ Spiritus sancti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q; amor non sit proprium nomen Spiritu sancti. Dicit enim Augu.* 15. de Tri. Nescio cur sicut sapientia dicitur & Pater & Filius & Spiritus san. & simul omnes, non tres sed vna sapientia, non ita & charitas dicat Pater & Filius & Spiritus san. & simul omnes vna charitas. Sed nullum nomen quod de singulis personis prædicatur,

¶ *Super quæstio. XXXVII. Arti. I.*

TItulus clarus ex dictis in corpore, & superius discussis, de nomine patris & verbi.

¶In corpore vna est distinctio cum vna conclusione. Distinctio est: amor potest sumi essentialiter & personaliter. Conclusio autem est. Amor personaliter est nomẽ proprium Spiritus sancti. Manifestatur; simul quatuor faciendo, tali ordine. Primo ponitur in communi differentia inter processiones diuinas, quo ad notitiam & nominationem spectantium ad ipsas. Secundo ibi, & tamen similiter, ponitur conuenientia inter eas quo ad duo scilicet modum producendi, quia sicut intelligendo se producit verbum, quod est conceptus rei intellectæ in intelligente, ita amando se producit impressionem, seu affectionem rei amatæ in amante, & numerum habitudinũ, quia sicut ibi tres sunt habitudines, scilicet ad rem intellectam & ad verbum, & econuerso, scilicet verbi ad eius principium, ita hic tres sunt scilicet ad rem amatã, ad affectionem, & ipsius ad eius principium. Tertio ibi: sed ex parte, in speciali ostendit differentiam inter has processiones, quo ad nominationem habitudinum prædictarum, quia scilicet in intellectu omnes sunt nominatæ. In voluntate autem sola primæ, cæteris enim primæ nomina accommodantur. Quarto ibi: sic igitur, infert ex dictis dictinctionem prius: & conclusionem, deinde vt clare patet in litera.

¶Aduerte hic, q; illa distinctio amoris in essentialem & personalem, vt clare ex hoc articulo habetur, non est distinctio rei, sed vocis in suas significationes. Tota enim ratio distinctionis est accommodatio vocabuli ad aliam significationem, sicut si nocitiæ nomen accommodaretur verbo. Vnde non sunt duo amores in diuinis, vnus essentialis, & alter personalis. Sed ly amor, propter penuriam vocabulorum, quandoque significat diuinum amorem, qui procul dubio essentiale quoddam est. Quandoque vero ectiam personam procedentem per modum voluntatis & amoris,

Vnde

Vnde vanus est labor argumentorũ Aureoli. in 32. dist. apud Capreolum contra hanc distinctionem, inquantum est San. Tho. quoniam sic intelligitur. Reliqua ad hunc articulum spectantia, supertius in vigesimaseptima quæstione discussa sunt.

In corp. art. q. 34. art. 2. ad 4.

Q. 4. par. 2. & par. 1. non remote si.

¶Ca. 4. par. 2. & par. 1. non remote si.

¶Q. 36. ar. 2.

Q. 4. ar. 4.

¶4 Præt. Cuiuslibet amantis est aliquis amor: sed Spiritus sanctus est amans. Ergo eius est aliquis amor. Si igitur Spiritus sanctus est amor, erit amor amoris, & spiritus à spiritu. Quod est inconueniens.

¶Homil. 30. in euangel. circa principium.

¶Sed contra est, q; Grego. dicit in * Homil. Pentecostes, Ipse Spiritus sanctus est amor.

¶Respon. Dicendum, q; nomen amoris in diuinis summi potest essentialiter, & personaliter. Et secundum quod personaliter sumitur, est proprium nomen Spiritus sanctus, sicut verbum est propriũ nomen filij. Ad cuius euidentiam sciendum est, q; cum in diuinis, vt supra ostensum * est, sint duæ processiones, vna per modum intellectus, quæ est processio verbi: alia per modũ voluntatis, quæ est processio amoris, quia prima est nobis magis nota ad singula significanda, quæ in ea considerari possunt, sunt magis propria nomina adinuenta, non autem in processione voluntatis. Vnde & quibusdam circumlocutionibus vtimur ad significandam personam procedentem, & relationes etiam quæ accipiũtur secundum hanc processionem, & processionis & spirationis nominibus nominantur, vt supra dictum * est, quæ tamẽ sunt magis nomina originis; quàm relationis, quæ tamẽ sunt magis nomina originis; quàm relationis, secundum proprietatem vocabuli. Et tamen similiter secundum vtranq; processionẽ cõsiderari oportet. Sicut enim ex hoc, q; aliquis rem aliquam intelligit, prouenit quædam intellectualis conceptio rei intellectæ in intelligẽte, quæ dicitur verbum, ita ex hoc q; aliquis rem aliquam amat; prouenit [d] quædã impressio (vt ita loquar) rei amatæ in affectu amantis, secundum quam amatum dicitur esse in amante, sicut & intellectum in intelligente, ita q; cum aliquis seipsum intelligit & amat, est in seipso; non solum per identitatẽ rei: sed etiam vt intellectum in intelligente, & amatum in amante. Sed ex parte intellectus sunt vocabula adinuenta ad significandum respectum intelligentis ad rem intellectam, vt patet in hoc, quod dico intelligere. Et sunt etiam alia vocabula adinuenta ad significandũ processum intellectualis conceptionis, scilicet ipsum dicere & verbum. Vnde in diuinis intelligere solum essentialiter dicitur, quia non importat habitudinem principij verbi ad ipsum verbum procedens: sed verbum personaliter dicitur, quia significat id, quod procedit. Ipsum vero dicere, dicitur notionaliter, quia importat habitudinem principij verbi ad verbum ipsum. Ex parte autem voluntatis præter diligere & amare, quæ important habitudinem amantis ad rem amatam, non sunt aliqua vocabula imposita, q; importent habitudinem ipsius impressionis, vel affectionis rei amatæ, quæ prouenit in amante ex hoc q; amat, ad suum principium, aut econuerso. Et ideo, propter vocabulorum inopiam, huiusmodi habitudines significamus vocabulis amoris & dilectionis, sicut si verbum nominaremus intelligentiam conceptam, vel sapientiam genitam. Sic igitur, inquantum in amore, vel dilectione non importatur nisi habitudo amantis ad rem amatam, & de omnibus in communi singulariter, est nomen proprium alicuius personæ. Ergo hoc nomen amor, non est proprium Spiritus sancti.

¶2 Præterea, Spiritus San. est persona subsistens: sed amor non significatur vt persona subsistens: sed vt actio quædam ab amante transiens in amatum. Ergo amor non est proprium nomen Spiritus sancti.

¶3 Præt. Amor est nexus amantiũ, quia secundum Dion. * 4. c. de diui. no. est quædam vis vnitiua: sed nexus est medium inter ea quæ connectit, non autem aliquid ab eis procedens. Cum igitur Spiritus sanctus procedat à patre & filio (sicut ostensum est †) videtur q; non sit amor, aut nexus patris & filij.

¶4 Præt. Cuiuslibet amantis est aliquis amor: sed Spiritus sanctus est amans. Ergo eius est aliquis amor. Si igitur Spiritus sanctus est amor, erit amor amoris, & spiritus à spiritu. Quod est inconueniens.

¶Sed contra est, q; Grego. dicit in * Homil. Pentecostes, Ipse Spiritus sanctus est amor.

¶Respon. Dicendum, q; nomen amoris in diuinis summi potest essentialiter, & personaliter. Et secundum quod personaliter sumitur, est proprium nomen Spiritus sanctus, sicut verbum est propriũ nomen filij. Ad cuius euidentiam sciendum est, q; cum in diuinis, vt supra ostensum * est, sint duæ processiones, vna per modum intellectus, quæ est processio verbi: alia per modũ voluntatis, quæ est processio amoris, quia prima est nobis magis nota ad singula significanda, quæ in ea considerari possunt, sunt magis propria nomina adinuenta, non autem in processione voluntatis. Vnde & quibusdam circumlocutionibus vtimur ad significandam personam procedentem, & relationes etiam quæ accipiũtur secundum hanc processionem, & processionis & spirationis nominibus nominantur, vt supra dictum * est, quæ tamẽ sunt magis nomina originis; quàm relationis, secundum proprietatem vocabuli. Et tamen similiter secundum vtranq; processionẽ cõsiderari oportet. Sicut enim ex hoc, q; aliquis rem aliquam intelligit, prouenit quædam intellectualis conceptio rei intellectæ in intelligẽte, quæ dicitur verbum, ita ex hoc q; aliquis rem aliquam amat; prouenit [d] quædã impressio (vt ita loquar) rei amatæ in affectu amantis, secundum quam amatum dicitur esse in amante, sicut & intellectum in intelligente, ita q; cum aliquis seipsum intelligit & amat, est in seipso; non solum per identitatẽ rei: sed etiam vt intellectum in intelligente, & amatum in amante. Sed ex parte intellectus sunt vocabula adinuenta ad significandum respectum intelligentis ad rem intellectam, vt patet in hoc, quod dico intelligere. Et sunt etiam alia vocabula adinuenta ad significandũ processum intellectualis conceptionis, scilicet ipsum dicere & verbum. Vnde in diuinis intelligere solum essentialiter dicitur, quia non importat habitudinem principij verbi ad ipsum verbum procedens: sed verbum personaliter dicitur, quia significat id, quod procedit. Ipsum vero dicere, dicitur notionaliter, quia importat habitudinem principij verbi ad verbum ipsum. Ex parte autem voluntatis præter diligere & amare, quæ important habitudinem amantis ad rem amatam, non sunt aliqua vocabula imposita, q; importent habitudinem ipsius impressionis, vel affectionis rei amatæ, quæ prouenit in amante ex hoc q; amat, ad suum principium, aut econuerso. Et ideo, propter vocabulorum inopiam, huiusmodi habitudines significamus vocabulis amoris & dilectionis, sicut si verbum nominaremus intelligentiam conceptam, vel sapientiam genitam. Sic igitur, inquantum in amore, vel dilectione non importatur nisi habitudo amantis ad rem amatam, amor & diligere essentialiter dicuntur, sicut intelligẽtia & intelligere: inquantum vero his vocabulis vtimur ad exprimendam habitudinẽ eius rei, quæ procedit per modum amoris, ad suum principium, & econuerso, ita q; p amorem intelligatur spirare amorem procedentem, & per diligere intelligatur spirare amorem procedentem, sic amor est nomen personæ, & diligere, vel amare est verbum notionale, sicut dicere, vel generare.

¶Ad primum ergo dicendum, q; Augu. loquitur de charitate, secundum quod essentialiter sumitur in diuinis, vt dictum * est.

¶Ad secundum dicendum, q; intelligere, & velle, & amare, licet significentur per modum actionum transeuntium in obiecta: sunt tamen actiones manentes in agentibus (vt supra dictum est *) ita tamen q; in ipso agente, important habitudinem quandam ad obiectum. Vnde amor etiam in nobis, est aliquid manens in amãte, & verbum cordis manens indicente, tamen cum habitudine ad rem, verbo expressam, vel amatam. Sed in Deo, in quo nullum est accidens, plus habet, quia tam verbum quàm amor est subsistens. Cum ergo dicitur, q; Spiritus sanctus est amor patris in filium, vel in quicquam aliud, non significatur aliquid transiens in alium: sed solum habitudo amoris ad rem amatam, sicut & in verbo importatur habitudo verbi ad rem verbo expressam.

Q. 6. ar. 4.

¶Ad tertium dicendum, q; Spiritus sanctus dicitur esse nexus patris, & filii inquantum est amor, quia eam pater amet vnica dilectione se & filium, & econuerso, importatur in Spiritu sancto (præut est amor) habitudo Patris ad Filium, & econuerso, vt amantis ad amatum. Sed ex hoc ipso q; Pater & Filius se mutuo amant, oportet quòd mutuus amor, qui est Spiritus sanctus, ab vtroq; procedat. Secundum igitur originem Spiritus sanctus non est medius, sed tertia in trinitate persona. Secundum vero prædictam habitudinem, est medius nexus duorum ab vtroque procedens.

¶Ad quartum dicendum, q; sicut filio licet intelligat, non tamen sibi competit producere verbum, quia intelligere conuenit ei vt verbo procedenti, ita licet Spiritus sanctus amet, essentialiter accipiendo, non tamen conuenit ei, q; spiret amorem, quod est diligere notionaliter sumptum; quia sic diligit essentialiter vt amor procedens, non vt à quo procedit amor.

ARTICVLVS II.

Vtrum pater & filius diligant se Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q; pater, & filius nõ diligãt se Spiritu sancto. Aug. enim * in 7. de trini. probat, quòd pater non est sapiens sapientia genita. Sed sicut filius est sapiens sapientia genita, ita Spiritus sanctus est amor procedens, vt dictum est. † Ergo pater & filius nõ diligunt se amore procedente, qui est Spiritus sanctus.

¶2 Præt. Cum dicitur, pater & filius diligunt se Spiritu sancto, hoc verbum diligere, aut sumitur essentialiter, aut notionaliter. Sed non potest esse vera secundũ quod sumitur essentialiter, quia pari ratione posset dici, quòd pater intelligit filio. Neque etiam secundum quod sumitur notio-

199 1. dist. 14 q. 1. art. 3. cen. & dist. 32. q. 1. arti. 1. lin. 4. cen. c. 25. & 3. p. q. 3. ar ti. 1. ar. 3. q. 5. ar. 2. 3. & 4. 11. 7. de tri. cap. 1. in fi. præsertim, tom. 2. † ar. præce. & q. 27. ar. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad primum, ratio difficultatis est, circa propositionem: quia ille ablatiuus spiritusancto, videtur importare habitudinem principii respectu dilectionis in patre & filio: quod tamen est impossibile.

1 Quo ad secundum opiniones satis claræ sunt in littera.

¶Quo ad tertium ponit duas conclusiones iuxta membra distinctionis præmissæ, scilicet. Diligere sumitur dupliciter, essentialiter, & notionaliter. Prima conclusio est, quòd humendo diligere essentialiter, pater & filius non diligunt se spiritusancto. Secunda est, quòd sumendo diligere notionaliter, pater & filius diligunt se spiritusancto. Declarat eas ac probat, tralédo quandam opinionem ad bonu sensum ex duobus fundamentis, alterum est de ly formalis, alteram de modo denominandi. Primum igitur est. Omne denominans vt sic, habet rationē formalis. Et declaratur dupliciter. primo, quia res communiter a formis denominantur. secundo exemplo de vestimento. Secundum vero est. Producens denominari potest ab eo, quod ab ipso producit, non solū vt actio, sed etiam vt effectus: sed hoc quādo ipse effectus in intellectu actionis claudit. Prima pars huius declaratur in igne, & calefactiones. Secunda autem in arbore, & floribus. ex his, enim subiuncto in tellectu ipsius diligere notionaliter, Pro secunda cōclusione talis est formanda ratio. Quandocunque in intellectu actionis claudit effectus, agēs potest denominari ab actione & effectu: sed diligere notionaliter sumptum, est actus huiusmodi. ergo pater & filius possunt denominari & dilectione & spiritusancto. Minor declaratur dupliciter, primo, exponendo ly diligere notionaliter secūdo, ex simili illi dicere. Prima autē conclusio Augustī authoritate probata relinquitur, vt patet euidens.

†Lib.5.de tri. cap.5. circa Prin.3.

†Lib.1.retracta. ca. 26.aliquā tulum a prin.to.1.

D.450.

naliter, quia pari ratione posset dici quòd pater & filius spirant spiritu sancto, vel quòd pater generat filio. Ergo nullo modo hæc est vera: pater & filius diligunt se spiritu sancto.

¶3 Præterea, Eodem amore pater diligit filium & se & nos. Sed pater non diligit se spiritu sancto, quia nullus actus notionalis reflectitur sup principium actus. non enim potest dici q pater generat se, vel spirat se, Ergo etiam non potest dici q diligat se spiritu sancto, secundum quòd diligere sumitur notionaliter. Item amor, quo diligit nos, non videtur esse spiritus sanctus, quia importatur respectus ad creaturam: & ita ad essentiam pertinet. ergo & hæc est falsa, pater diligit filium spiritu sancto.

¶Sed contra est, quod Augu. dicit *6, de Trin. quòd spiritus sanctus est, quo genitus a generante diligitur, genitorēque suum diligit.

¶Respon. dicendum, quòd circa hāc quæstionem difficultatem affert, q cum dicitur, pater diligit filium spiritu sancto, cum ablatiuus cōstruitur in habitudine alicuius causæ, videtur, q spiritus sanctus sit principium diligendi & patri & filio: quod est omnino impossibile. Et ideo quidam dixerunt hanc esse falsam, pater & filius diligunt se spiritu sancto. Et dicunt hāc esse retractatam ab * Aug. in suo simili. cum. s. retractauit istam, pater est sapiens sapientia genita. Quidam vero dicunt, q est propositio impropria; & est sic exponenda. Pater diligit filium spiritu sancto. i. amore essentiali, qui appropriatur spiritui sancto. Quidam vero dixerunt, q ablatiuus iste construitur in habitudine signi, vt sit sensus, spiritus sanctus est signum q pater diligat filium, inquantum procedit ab eis spiritus sanctus vt amor. Quidam vero dixerunt, q ablatiuus iste construitur in habitudine causæ formalis, qa spiritus sanctus est amor quoformaliter pater & filius se inuicē diligunt. Quidam vero dixerunt, q construitur in habitudine effectus formalis. Et isti propinquius ad veritatē accesserunt. Vnde ad huius euidentiā sciendum est, q cum res communiter denominentur à suis formis, sicut album ab albedine, & homo ab humanitate, omne illud à quo d aliquid denominatur, quantum ad hoc habet habitudinem formæ, Vt si dicam, iste est indutus vestimēto, iste ablatiuus construitur in habitudine causæ formalis, quāmuis non sit forma. Contingit autem aliquid denominari per id, quod ab ipso procedit, non solū sicut agens actione: sed etiam sicut ipso termino actionis qui est effectus, quando ipse

¶Circa hæc dicta pro secunda conclusione dubium est multiplex. Scotus enim in 1.d.31.32.q.1. arguit quadrupliciter. Primo contra fundamentum positionis. Ædificare importat ædificium cum sit ædem facere, & tamen nō dicitur, ædificator ædificatæ, & in proposito, spirare importat spiritū. Est enim emittere spiritum, & tamen nō conceditur q spirēt spiritusancto. ergo fundamentū nullum. Secundo, dato q talis positio quādoq; concederetur, non tamen esset conuersiua super agens, quod tamē in proposito accidit. cum dicitur, diligūt se. Tertio, in cōstructione transitiua, nunquam effectus cōstruitur in ablatiuo, dicere autē est verbum transitiuum. ergo. Quarto, arguit contra exemplum de florere, dupliciter: primo, quia florere nō est florem producere. Tum, quia est verbum neutrum, quod significat idem, quod sum adiectiuum, si esset impositum, sicut calere est esse calidū. Tum, quia addit Aur. si Deus arbori flores imprimeret, nihil minus arbor diceret florere. Tum quia exemplum nō est simile, quia ablatiuus in verbo neutro, quale est florere, non cōstruitur vt terminus actionis, in proposito autē est sermo de termino actionis in ablatiuo, respectu verbi actiui quale est diligere.

¶Ad euidentiā huius ambiguitatis nota duo. Primo, q cum in summēto positionis dicitur, quando intellectu actionis &c. dupliciter intelligi potest, primo de intellectu actionis absoluto, secundo de intellectu actionis sic significatæ. In proposito non intelligitur primo modo, sed secundo. Actus enim notionalis quo pater & filius producunt Spiritum sanctum, vnius tantum rationis est absolute. Alterius tamen est significatus nomine spirare & nomine diligere, pro quanto aliquid claudit in ratione sui,

effectus in intellectu actionis includitur. Dicimus enim, q ignis est calefaciens calefactione, quāmuis calefactio non sit calor, qui est forma ignis: sed actio ab igne, pcedens. Et dicimus, q albor est florens floribus, quāmuis flores non sint forma arboris: sed quidam effectus ab ipsa procedentes. Secundum hoc ergo dicendum, quòd cum diligere in diuinis dupliciter sumatur essentialiter scilicet, & notionaliter: secundum quòd essentialiter sumitur, sic pater & filius non diligunt se spiritu sancto: sed essentia sua. Vnde Augu. in * 15. de tri. Quis audet dicere patrem nec se, nec filiu n, nec spiritū sanctum diligere nisi per spiritum sanctum? Et secundum hoc procedunt primæ opiniones. Secundam vero q notionaliter sumitur, sic diligere nihil est aliud quàm spirare amorem sicut dicere est producere verbum, & florere est producere flores. Sicut ergo dicitur arbor florens floribus, ita dicitur pater dicens verbo, vel filio se & creaturam. Et pater & filius dicuntur diligentes spiritu sancto, vel amore procedente, & se & nos.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd esse sapientem, vel intelligentē, in diuinis non sumitur nisi essentialiter e. Et ideo non potest dici q pater sit sapiens vel intelligens filio. Sed diligere sumitur non solum essentialiter: sed etiam notionaliter. Et secundum hoc, possumus dicere quòd pater & filius diligunt se spiritu sancto, vt dictum est e.

¶Ad secvndvm, Dicendū, q quādo in intellectu alicuius actionis importatur determinatus effectus potest denominari principiū actionis ab actione & ab effectu, sicut possumus dicere q arbor est florens floritione, & floribus. Sed quando in actione nō includitur determinatus effectus, tunc non potest principium actionis denominari ab effectu: sed solum ab actione. Non enim dicimus, q arbor producit florem flore: sed productione floris. In hoc igitur quod dico, spirat, vel generat, importatur actus notionalis tantum, Vnde non possumus dicere q pater spiret spiritu sancto, vel generet filio. Possumus autem dicere, q pater dicit verbo tanquam persona procedēte, & dicit dictione, tanquam actu notionali, quia dicere importat determinatam personam procedentē, cum dicere sit, producere verbū. Et similiter diligere, prout notionaliter sumitur, est producere amorē. Et ideo potest dici, quòd pater diligit filium spiritu sancto tanquam persona procedente, & ipsa dilectione tanquā actu notionali.

† Lib.15. de trinit. inter pri. & medium to.9.

Ia conclu.

Ex isto arti.

192

200 distinct. 18. artic. 1.

† Lib.15. de trinit. ca. 19. a medio, to. 3.

sit, vt significatur dilectionis nomine, quod non claudit vt significatur spiritionis vocabulo, vt in litera habetur in responsione ad secundum. Secundo aduerte, quòd in intellectu actus sic significati, claudi effectum, contingit dupliciter. Vno modo, vt specificantem seu determinantem qualitatem actionis, sicut in deal bare claudūtur albedo, & in calefacere claudūtur calor, & sic de alijs, vt enim ostendatur, quòd nō quodcunque facere sed tale significetur, calefacere & dealbare & ædificare dicimus. Secundo modo, claudūtur effectus vt continctus illi actioni, vt productū sue productioni, vt in ly dico, vocaliter supto, claudūtur verbū vocale, est em dicere, vt verbū proferre. Et hoc modo sumitur in proposito, ita q sensus illius fundamenti est. Quandocunque in intellectu actionis tali terminō significatæ, claudūtur effectus vt effectus continctus suæ productioni, tunc producēs denominari pōt ab illo effectu in ablatiuo &c. Et si quæras causa, qua re quidam termini sic significāt & quidam non, non est alia ratio, nisi quia hi sunt impositi ad sic significādum, hi autē non. Discernantur tamen hi ab illis in hoc, q verba sic includentia effectū, si construuntur cū aliquo alio transitiue, non significātur habere habitudinē ad illud producentis ad productum, vt patet cū Sortes dicit historiam Troiæ. Illa vero sic, vt patet dicēdo, Sortes ædificat exēplū. Et hoc ex prima orū differentia, quia. s. illa claudunt in se prium effectū, ista non. Et sic habitudo ad effectum manet in illis immutata quo ad terminum, in istis autē determinatur secundum adiunctum. His autem stantibus, ad primum patet responsio, negando assumptum, quoniam ædificare, spirare, & alia huiusmodi, non important effectum nisi specificatiue.

¶Ad secundum autem dicitur, quòd potest fieri constructio conuersiua super se, quando obiectum actus potest esse ipsum agens, vt accidit in proposito, & in similibus, potest enim Sortes dicere seipsum, non minus quàm Troiæ hystoriam.

¶Ad tertium autem, negatur quoque assumptū in verbis claudentibus in se effectum, & transeuntibus super obiectum, quālia sunt diligere, dicere &c. construuntur enim cum obiecto transitiue, vt termino transitus in accusatiuo: & cum effectu vt denominante vt patet dicendo, Sortes dicit verbo historiam. Ad ea vero quæ quarto loco contra exemplum de florere adducuntur, facile dici potest: quòd exempla ponimus non vt ita sit &c. Veruntamen sustinendo exemplum dictum, quòd florere, vere significat flores emittere, vt patet ex vsu loquentium. Nec huic repugnat neutralitas verbi: quoniā hæc ad modum significati spectat, non ad significatum. Si autē Deus flores imprimeret, quamuis vere diceretur arbor florida, non tamen quod floruit; esset enim ista vera arbor quæ non floruit, est florida. Vltimum quoque assumptum falsum esse in hoc exemplo apparet, nec oppositum ab eis est probati. Sit adnerce; quod in hac materia satis iusticio meo est ratio habilia afferre ratione materiæ, sed licet vocabulorū.

† Lib.15.de tri. ca. 19.a medio, to.3.

¶Ad tertium dicendum, q pater non solum filium: sed etiam se & nos diligit spiritu sancto, quia (vt dictum est *) diligere prout notionaliter sumitur, non solum importat productionem diuinæ personæ: sed etiam personam productam per modū amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut pater dicit se, & omnem creaturam verbo, quod genuit, inquantum verbum genitum sufficienter repræsentat patrem & omnē creaturam, ita diligit se & omnē creaturam spiritu sancto, inquantum spiritussanctus procedit vt amor bonitatis primæ, secundum quam pater amat se, & omnem creaturam. Et sic etiam patet, quòd respectus importatur ad creaturam, & in verbo c & in amore procedente quasi secundario, in quantum, s. bonitas, & veritas diuina est principium intelligendi, & amandi omnem creaturam.

QVAESTIO XXXVIII.

De nomine spiritus sancti, quod est donū, in duos articulos diuisa.

Consequenter quæritur de dono.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum donum possit esse nomen personale.

¶Secundo, Vtrum sit proprium spiritus sancti.

Articvlvs primvs.

Vtrum donum sit nomen personale.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, quòd donum non sit nomen personale. Omne enim nomen personale, importat aliquam distinctionem in diuinis. Sed nomen doni non importat aliquam distinctionem in diuinis. Dicit enim Aug. * 15, de Tri. quòd spiritus san. ita datur, sicut Dei donum, vt etiam seipsum det, sicut Deus. Ergo donum non est nomen personale.

¶2 Præt. Nullum nomen personale conuenit essentiæ diuinæ. Sed essentia diuina est donum, quod patet dat filio, vt patet per Hyla. * 8. de tri. ergo donum non est nomen personale.

¶3 Præt. Secundum Dama. † nihil est subiectum aut seruiens in diuinis personis. Sed donum importat quandam subiectionem, & ad eum cui datur, & ad eum à quo datur. Ergo donum non est nomen personale.

¶4 Præt. Donum importat respectum ad creaturam. Et ita videtur de Deo dici ex tempore. Sed nomina personalia dicuntur de Deo abæterno, vt pater & filius. Ergo donum non est nomen personale.

¶Sed contra est, quod Augustī. *dicit 15. de Trinit. Sicut corpus, carnis, nihil aliud est quàm caro, sic donū spiritus san. nihil aliud est quam spiritus san. Sed spiritus san. est nomen personale. Ergo & donum.

¶Respon. Dicendum, q in nomine dom, importatur aptitudo ad hoc, q donet. Quod autē donat, hēt aptitudinē vel habitudinē, & ad id à quo dat, & ad id cui datur. Non enim daretur ab aliquo nisi esset eius & ad hoc alicui datur, vt eius sit. Persona autem diuina, dicitur esse alicuius, vel secundum originem, sicut filius est patris, vel inquantum ab aliquo habetur. Habere autē dicimur id, quo libere possumus uti, vel frui e, vt volumus. Et per hunc modum diuina persona nō potest haberi, nisi à rationali creatura Deo cōiuncta. Aliæ autem creaturæ moueri quidem possunt à diuina persona, non tamen sic, q in potestate earum sit frui diuina persona, & vti effectu eius. Ad ruod quandoque pertingit rationalis creatura, vt puta cū sic sit particeps diuinæ verbi & procedentis amoris, vt possit liberè Deum verè cognoscere, & rectè amare. Vnde sola creatura rationalis potest habere diuinam personā. Sed ad hoc quòd sic eam habeat, non potest propria virtute peruenire. Vnde oportet quòd hoc ei de super detur. Hoc enim dari nobis dicitur, quod aliū de habemus. Et sic diuinæ personæ cōpetit dari & esse donum.

¶Ad primvm ergo dicendū, quòd nomen doni importat distinctionem personalem, secūdum quod donū

† Lib.5.circa mediū & paulo post.

† colligitur ex li.4.cap. 19. a medio & li.3.c.11.

!228

¶ Super quæstionis trigesimæoctauæ, Articulū I.

In titulo aduertē, quod vt patet ex introductione huius quæstionis in litera, præsentis intentionis est quærere: an donum sit nomen personale, non necessario, sed possibiliter, idest an secundum aliquam eius significationem sit nomen personale, cum eo vtimur in diuinis.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Diuinæ personæ competit donum esse & dari. Probatur sic. Diuinæ personæ conuenit esse alicuius per originem, & haberi a creatura rationali sola, non ex propria virtute. ergo conuenit sibi donum esse & dari. Antecedens quo ad primam partem patet, quia filius est patris per originem. Quo ad secundum vero, quia creatura rationalis libere potest frui persona diuina, & vti eius effectu. Quo ad tertiam autem, quia nulla alia creatura potest adduci in potestatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

test esse fruendi diuina persona. Quarta demum per se patet. Consequentia autem probatur ex tribus conditionibus dicti. s. q. sic alicuius vt donatoris, & possit haberi ab eo cui est donabile, & quòd sit supra vires illius, i. non debitum illi. Et primæ quidem conditiones ponuntur in principio literæ, atque probatur ex hoc quòd donum importat aptitudinē vt donetur. Tertia autem ponitur in calce literæ. Et si vis, potes vertere hanc rationem, & conditiones doni assumere pro antecedente.

¶ Super quæ stionis trigesimæoctauæ. Articulū. II.

TIulus ex prædictis est clarus.

¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Donum personaliter sumptum, in diuinis, est proprium nomē spiritus sancti. Et probatur. Donum est datio irredibilis, ergo claudit in se ratiōē gratuitæ donationis. ergo amorem, ergo amor est primum doni. ergo spiritus sanctus procedit vt primū donum: & sic donum est eius proprium nomen. Antecedens patet ex Dionysiate Philosopho. Prima vero consequentia explanatur, quia irredibilis datio, est gratuita donatio. Secunda autem, quia ideo gratia damus aliquid, quia bonum illi volumus. Tertia autē, quia amor cū hoc quòd est ratio dandi, est etiam datū. Quarta autē, quia solus Spiritus sanctus procedit vt amor. Et confirmatur ex cōfessione authoritate Augustini.

In corp. ar.

Q. 39. ar. 4. & q. 40. art. 2 ad 1.

¶ Citra prædicta, occurrit primo commune dubium, an donum significet primo proprietatem personalem spiritus sancti, vel respectum aptitudinalem ad creaturas rationales, vel aliquid aliud.

¶ Occurrit quoque dubium ex Aureo. apud Capreolum in 18. distin. primi, multiplex. Tum quia hæc litera contradicit quæstioni præcedenti. Ibi siquidem dictum est quòd spiritus sanctus procedit vt impressio, hic autem quòd procedit vt amor. Tum quia hoc dictum est falsum. Si enim spi. san. procedit vt amor igitur quo spiritus, eo amor: igitur eo Deus bonus & sapiens &c. quoniam amor essentiale quid est. Tum quia cum dicitur Spiritus sanctus procedit, vt amor aut ly amor, sumitur essentialiter, aut personaliter. Si essentialiter, non est ad propositum: & etiam sequeretur quòd Spiritus sanctus ex vi processionis suæ, specialem clauderet causalitatem respectu creaturæ: illam scilicet quam claudit amor essentialiter dictus. Si personaliter, consequentia nihil valet, ergo procedit vt donum primum, quoniam ratio primi doni probata est de amore essentialiter dicto, is enim est ratio omnis gratuitæ collationis.

dicitur esse alicuius per originem. Et tamen Spiritus sanctus dat seipsum, inquantum est suiipsius, vt potens seruti, vel potius frui, sicut & homo liber dicitur esse suiipsius. Et hoc est quod Aug. dicit super Ioan. Quid tam tuum est quàm tu? Vel dicendum, & melius, quòd donum oportet esse aliquo modo dantis. Sed hoc esse huius, dicitur multipliciter. Vno modo per modum identitatis, sicut dicit Aug. super Ioan. & sic donum non distinguitur à dante: sed ab eo cui datur. & sic dicitur quòd Spiritus sanct. dat se. Alio modo dicitur aliquid esse alicuius, vt possessio vel seruus. Et sic oportet, quòd donum essentialiter distinguatur à dante. & sic donum Dei est aliquid creatum. Tertio modo dicitur hoc esse huius per originem tantum. & sic filius est patris, & Spiritus sanctus vtriusque. Inquantum ergo donū hoc modo dicitur esse dantis, sic distinguitur à dante per sonaliter, & est nomē personale.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ essentia dicitur esse donum patris, primo modo, quia essentia est Patris per modum identitatis.

¶ Ad iii. dicendum, q̄ donum secundum quod est nomen personale in diuinis, non importat subiectionē: sed originem tantum in comparatione ad datum. In comparatione vero ad eum, cui datur, importat liberū vsum, vel fruitionem, vt dictum * est.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ donum non dicitur ex eo quòd actu datur: sed inquantum habet aptitudinem ut possit dari. Vnde ab æterno diuina persona dicitur donum, licet ex tempore detur. Nec tamen per hoc, quòd importatur respectus ad creaturam, oportet quòd sit essentiale: sed quòd aliquid essentiale in suo intellectu includatur, sicut essentia includitur in intellectu personæ, vt supra dictum * est.

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, quod donum in communi tria manifeste importat. s. rem donabilem respectum donabilitatis, & respectum quasi possessionis. i. quòd est illius qui potest illud donare. Sed rem donabilem importat denominatiue, quia denominat illum. Respectum vero donabilitatis. i. vt apta sit alteri donari, significat primo, vt ex litera sumit vtriusq; articuli. Ex hac enim parte i vtroque processit articulo, vt patet intuenti. Respectum vero ad donatore consignificat magis (iudicio meo) quàm significet. Vel dicatur quòd significat illum se cundario. Donum autem in diuinis personaliter, quia primum donum, denominat amorem pt rem donabilem, quia donantis per originem est, relatione processionis constitutiue spiritus sancti significat, qua vero donabile creaturis tantum rationalibus, respectū rationis ad eas significat. Eodem (iudicio meo) ordine, quem diximus in dono in communi. Verumtamen, non est idē ordo in re, qui est in significari. Spiritui namque sancto primo conuenit sua proprietas personalis, ratione eius est patris & filij donantis: secundo amor, ratione cuius dicitur primo donabilis, & tertio respectus donabilitatis. Quòd enim respectus donabilitatis cōueniat spiritui sancto ratione amoris essentialis inclusi, & ratio sciliçet nullū personale, ut sic, includit respectum ad creaturas. Et literæ testimonio confirmatur in responsione ad quartum primi ar. vbi expresse docemur, atque innominatam significare positionis. Quod autem additur falsum esse, quòd spiritus sanctus procedit vt amor, negatur: quoniam hoc commune dictum sanctorum esse videtur. Et ad primum in oppositum probationem negando est sequela, de amore essentiali loquendo, quoniam non eo spi. san. quo amor, quamuis eadem processione sit spiri. san. & Deus & amor, & beatus &c. vt patet per Augu. & Hyla. in 18. dist. 1. Ad secundum vero dicitur, quòd ly amor, sumitur personaliter, & quòd valet consequentia, spi. san. procedit vt amor id est, vt impressio amando procedēs. ergo procedit vt primum donum, quia amor essentialiter sumptus ex modo procedendi clauditur in ratione illius impressionis in obliquo, sicut diximus de verbo respectu notitiæ, & persona respectu naturæ. Et sic nihil obstat quòd de amore essentiali probatum sit esse donum, & tamen hoc conueniat amori personaliter sumpto ratione illius inclusi. Quāmuis dici possit & vere, quòd esse primum donum probatur de impressione illa in communi, & deinde ascendendo ad diuina infertur

10 Ioan. 3.

20

30

40

50

60

70

80

Vtrum donum sit proprium nomen Spiritus sancti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd donum non sit proprium nomen Spiritus sancti. Donum dicitur ex eo quod datur. Sed sicut dicitur Isa. 9. Filius datus est nobis. ergo esse donum conuenit Filio, sicut Spiritui sancto.

¶ 2 Præt. Omne nomen proprium alicuius personæ, significat aliquam eius proprietatem: sed hoc nomen donum non significat proprietatem alicuius Spiritus sancti. Ergo donum non est proprium nomen Spiritus sancti.

¶ 3 Præt. Spiritus sanctus potest dici spiritus alicuius hominis: sed nō potest dici donum alicuius hominis: sed solum donum Dei. Ergo donū nō est proprium nomen Spiritus sancti.

¶ Sed contra est, quod Augu. dicit in * 4. de Tri. Sicut natum esse est filio à patre esse, ita spiritum sanctum donum Dei esse, est à patre & filio procedere. Sed spiritus san. sortitur proprium nomen inquantum procedit à patre, & filio. Ergo & donū est proprium nomen spiritus sancti.

¶ Respon. Dicendum, quòd donum, secundum quod personaliter sumitur in diuinis, est proprium nomen Spiritus sancti.

¶ Ad cuius euidētiam sciendum est, quòd donum proprie est datio irredibilis, secundum Philosophum, id est, quod non datur intentione retributionis. & sic importat gratuitam donationem. Ratio autem gratuitæ donationis, est amor. ideo enim damus gratis alicui aliquid, quia volumus ei bonum. Primum ergo, quod damus ei, est amor quo volumus ei bonum. Vnde manifestum est, quòd amor habet rationem primi doni, per quod omnia dona gratuita donantur. Vnde cum spiritus sanct. procedat vt amor quòd sicut in diffinitione personæ clauditur aliquid essentiale, ita in ratione doni, & quòd ratione illius essentialis importatur respectus ad creaturam, & ratione notionalis est nomen personale. Quòd autem amor essentialis claudatur in doni nomine, ex eo dem patet fundamento, quia scilicet respectus ad creaturam exigit aliquid essentiale claudi in significante ipsum. Vnde secundum rem & secundum nomen, excepto ordine significādi, donum se habet ut uerbum. Sicut enim uerbum tria dicit scilicet respectum originis, notitiam, & respectum ad res dictas & etiam faciendas, ita donum dicit respectum originis, amorem, respectum ad amata & susceptiua doni. Et sicut ibidem argumentum a rebus, ad nomina, & econuerso non tenet, quoniam non valet: uerbum inquantum uerbum, dicit respectum ad res dictas. ergo proprietas filij dicit talem respectum, nec econuerso proprietas filij non dicit respectum talem, ergo nec uerbum inquantum uerbum, quoniam plus importat uerbi nomen, quàm proprietas illa, ita proportionaliter de dono censendum est. Non enim valet a doni nomine arguere ad proprietatem Spiritus sancti, aut econuerso, quoniam plus includit

201 1 dist. 18 ar. 2 & ver. 6. ar. 3. 5.

† Lib. 5. de trin. ca. 11. ante med.

200 b d

† Lib. 6. de trin. ca. 10. a medio ad fi. 3.

includit doni nomen, vt patet ex dictis. Sito igitur cautus intuendo, an de rebus pure sit sermo, an digrediatur ad res sub nominibus. Si enim de rebus pure est sermo, nulla persona procedens ex vi processionis suæ, habet aliquam rem realem, aut rationis propriam, nisi relationem originis, quæ est idem quod ipsa. Et sic, neque personæ verbi comunit notitia seu respectus ad res dictas, neque personæ spiritus sancti amor, seu relatio vt donetur. Sed si de eisdem personis vt significantur his terminis. s. verbo & dono, est sermo, tunc dicimus verbi personæ esse proprium respectū ad res dictas, & doni personæ respectum ad res doni capaces &c. & per hæc patet solutio argumentorum multorum apud Capreolum, vbi supra, volentium quòd respectus donabilitatis non est proprius alicui personæ. Hoc enim est verum ratione proprietatis personalis simpliciter consideratæ, falsum autem ratione absoluti non extranei: sed vt in obliquo cadentis in eius rationē, sicut in diffinitione personæ ponitur rationalis natura, & si diffiniretur persona diuina, caderet in eius ratione natura diuina, & similiter, si diffiniretur verbum diuinum, diffiniretur per notitiam diuinam: & similiter donum per amorem diuinum &c. Ad argumenta ergo Aureo. veniendo, dicitur, quòd ex inopia vocabulorum modo dicitur q̄ spiritussanctus procedit ut impressio, modo vt impulsus, modo vt amor &c. vt vel tot nominibus rē obscuram, atque innominatam significare positimus. Quod autem additur falsum esse, quòd spiritussanctus procedit vt amor, negatur: quoniam hoc commune dictum sanctorum esse videtur. Et ad primum in oppositum probationem negando est sequela, de amore essentiali loquendo, quoniam non eo spi. san. quo amor, quamuis eadem processione sit spiri. san. & Deus & amor, & beatus &c. vt patet per Augu. & Hyla. in 18. dist. 1. Ad secundum vero dicitur, quòd ly amor, sumitur personaliter, & quòd valet consequentia, spi. san. procedit vt amor id est, vt impressio amando procedēs. ergo procedit vt primum donum, quia amor essentialiter sumptus ex modo procedendi clauditur in ratione illius impressionis in obliquo, sicut diximus de verbo respectu notitiæ, & persona respectu naturæ. Et sic nihil obstat quòd de amore essentiali probatum sit esse donum, & tamen hoc conueniat amori personaliter sumpto ratione illius inclusi. Quāmuis dici possit & vere, quòd esse primum donum probatur de impressione illa in communi, & deinde ascendendo ad diuina infertur

Q. 37. ar. 1.

† Lib. 15. de trin. ca. 17. ante med. 3.

10

20

30

40

50

60

70

80

De personis ad essentiam relatis, in octo articulos diuisa.

POst ea, quæ de personis diuinis absolutè tractata sunt, considerandum restat de personis in comparatione ad essentiam, & ad proprietates, & ad actus notionales, & de comparatione ipsarum adinuicem.

Quantum igitur ad primum horum, octo quæruntur.

¶ Primo, Vtrum essentia in diuinis, sit idem quod persona.

¶ Secundo, Vtrum dicendum sit quòd tres personæ sunt vnius essentiæ.

¶ Tertio, Vtrum nomina essentialia prædicanda sint de personis in plurali, uel in singulari.

¶ Quarto, Vtrum adiectiua notionalia, aut verba, vel participia prædicari possint de nominibus essentialibus, concretiue acceptis.

¶ Quinto, Vtrum prædicari possint de nominibus essentialibus, in abstracto acceptis.

¶ Sexto, Vtrum nomina personarum prædicari possint de nominibus essentialibus concretis.

¶ Septimo, Vtrum essentialia attributa sint appropriandā personis.

¶ Octauo, Quod attributū cuique personæ debeat appropriari.

Vtrum in diuinis, essentia sit idem quod persona.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in diuinis, essentia non sit idem quod persona. In quibuscunque eine essentia est idem quod persona, seu suppositum, oportet quòd sit tantum vnum suppositum vnius naturæ, vt patet in omnibus substantiis separatis. Eorum enim quæ sunt idem re, vnum multiplicari non potest, quin multiplicetur & reliquum. Sed in diuinis est vna essentia, & tres personæ, vt ex * supra dictis patet. Ergo essentia non est idem quod persona.

¶ 2 Præt. Affirmatio & negatio simul & semel non verificantur de eodem. Sed affirmatio & negatio verificantur de essentia & persona. nam persona est distincta, essentia uero non est distincta ergo persona & essentia non sunt idem.

¶ 3 Præt. Nihil subiicitur sibiipsi. Sed persona subiicitur essentiæ. vnde suppositum uel hypostasis nominatur. Ergo persona nō est idē quod essentia.

¶ Sed contra est, quod August. * dicit. 7. de Trini. Cum dicimus personam patris, non aliud dicimus quàm substantiam patris.

¶ Respon. Dicendum, quòd cōsiderantibus diuinam simplicitatem, quæstio ista in manifesto habet veritatem. Ostensum * est enim supra, quòd diuina simplicitas hoc requirit, quod in Deo sit idem essentia & suppositū, quod in substantiis intellectualibus nihil est aliud quàm persona. Sed difficultatem videtur ingerere, quia multiplicatis personis diuinis, essentia retinet vnitatem. Et quia vt * Boe. dicit, Re-

202 Supra q. 3. art. 3. Et. 1. dist. 24. q. 1. art. 1.

Q. 30. art. 2. & q. 28. art. 3.

† Lib. 7. de tri. ca. circa princ. to. 3.

Q. 1. ar. 3.

† Boe. lib. de Tri. ca prin cul a fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem necessitatis eius assignauit, intendens quòd quantum est ex parte simplicitatis, quæcũq; ista manifesta erat, nec ita clara sed ex parte trinitatis suppositorum, seu personarum ostensæ positmodum in vnitate essentiæ difficilis emersit quæstio, & propterea de nouo discutienda, tunc enim non erat locus huic tractatui.

¶Quo ad secundum opinionis (vt videtur) Porretanorũ refertur, quòd persona non est idem quod essentia, quia relatio est tantum assistens, & consequenter non transit in essentiã. ergo nec persona, cum sit relatio. Q.28.ar.2

¶Quo ad tertium, reprehenditur hæc opinio, q̃ falsum antecedes assumat, quia relatio in rebus creatis non solum assistit, sed inest. ergo in Deo non solum adest, sed substantiale esse habet, vt latius in 28.q.dictum est. Q.29.ar.4

¶Quo ad quartum, conclusio responsiua est. Persona est idem realiter, quod essentia, ipsæ tamen personæ inter se distinguuntur realiter. Et probatur quo ad vtranque partem: persona est relatio subsistens in diuina natura. ergo est idem realiter quod essentia, & distincta realiter ab altera persona relatiue illi opposita. Et probatur sequela, quia relatio in Deo comparata ad essentiam non differt re, sed ratione tantum. Comparata autem ad oppositam relationem, habet distinctionem realem, & hoc vi oppositionis relatiuæ realis. 166

¶Circa illam propositionem: relatio seu persona nõ differt re: sed ratione tantum ab essentia diuina, occurrunt obiectiones Sco. in primo dist. 2. q. 4. vult enim q̃ persona & essentia distinguantur sine omni actu intellectus. Arguit ergo rationibus & authoritatibus. Prima ratio est. pater secluso actu intellectus habet in re entitatem communicabilem & enticatem incommunicabilem. ergo habet in se rem diuersarum rationum formalium, probatur sequela, quia si esset res vnius rationis in se, vel esset tantum communicabilis, vel tantum incommunicabilis, quorum vtrumque est hæreticum. Secunda ratio est. pater intelligens in primo signo originis se, aut intelligit essentiam & paternitatem, ut duo obiecta formaliter distincta, aut nõ: si sic, habetur intentum, quia cognitio intuitiua est rei secundum esse præsens in se si non, ergo distinguuntur tantum in modo concipiendi, ergo ex distinctione inter ea non est hoc communicabile, & hoc incommunicabile, & ter sequela, quia distinctio secundum modũ concipiendi nihil facit in re. Auctoritates autẽ sunt Aug. 7. de tri. omnis essentia quæ relatiue dicitur, est aliquid excepto relatiuo. Et rursus ibidem: pater non est aliquid ad se, non est ad aliud. Et rursus de filio: non eo verbum quo sapientia. Ex his enim omnibus patet, non idem esse formaliter in se rem absolutam & ad aliud.

¶Ad euidentiam horum scito, quòd sicut in Deo secundum rẽ siue in ordine reali, est vna res non pure absoluta, nec pure respectiua, nec mixta, aut composita, aut resultans ex vtraque: sed eminentissime & formaliter habens quod est respectiuum, imo mutarum rerum respectiuarum, & quod est absoluti, sed in ordine formali seu rationum formalium secundum se, non quo ad nos loquendo, est in Deo vnica ratio formalis, non pure absoluta nec pure respectiua, non pure communicabilis nec pure incommunicabilis: sed eminentissime ac formaliter continens, & quicquid absolutæ perfectionis est, & quicquid trinitas respectiua exigit. Oportet autem sic esse, quia oportet cuilibet simplicissimæ rei secundum se maxime vtì respondere vnam adæquatam rationẽ formalem: alioquin non esset per se primo vnum intelligibile a quouis intellectu. Et confirmatur, quia verbum Dei vnicum tantum est. Constat enim verbum, si perfectum est, adæquare id cuius est. Fallimur autem, ab absolutis & respectiuis ad Deum procedendo, eo quòd distinctionem inter absolutum & respectiuum quasi priorem re diuina imaginamur, & consequenter illam sub altero membro oportere poni credimus, & tamen est totum oppositum. Quoniam res diuina prior est ente & omnibus differentijs eius, est enim super ens & super vnum &c. Et propterea, quemadmodum virtutes inferiores non re, dearticulatæ ac distinctæ inter se ad unam solis virtutem etiam formaliter eleuatur, multo magis absolutum & respectiuum ad vnamrem & rationem formalem diuinam eleuantur. Vnde ad primum Scoti negatur consequentia. Et ad probationem eius, negatur assumpta conditionalis. ex hoc enim quòd est vnius rationis in se, non sequitur, ergo tantum communicabilis, vel tantum incommunicabilis, sed stat quòd sit & communicabilis & incommunicabilis & hoc propter infinitatem illius rationis formalis. nec est mirabilius vnicam rationem formalem habere vtrunque quàm vnicam rem, imo illud secundum philosophum sequitur ex hoc posito per fidem. Poteris quoque notitijs distinguere illam conditionalem, dicẽdo, quòd est vera de vna ratione formali limitata, non autem de illimitata, vt in proposito contingit.

¶Ad secundum vero dicit, quòd pater non intelligit essentiam & paternitatem vt duo obiecta formalia secundum se, sed vt vnum formaliter & multa virtualiter, vt pater ex dictis. non ita quòd in illa summa re atque ratione formali paternitas & essentia sint virtualiter, sed ita quòd sint formaliter & realiter, sed distinctio earum est virtualiter, quia ita ibi sunt acti essent distinctæ, & rursus quia ita exercet propria vtriusque actus essent distinctæ. Vt de Sco. errauit dimittendo hunc modum loquendi, & introducendo vt propriissimum aliam de distinctione formali ex natura rei. Nouus siquidem hic modus alienus valde est a diuinitatis eminentia formali. Dearticulat enim eam formaliter. Is autem quem nos secuti sumus, tantæ rei, vtcunque consonat.

¶Ad authoritates autem dicitur, quòd quia balbutiendo vt possumus excelsa Dei resonamus, ideo Aug. & doctores de essentia & relatione, vt de distinctis formaliter loquuntur, hoc enim ex parte rei fundatur super hoc, quia sunt formaliter distincta virtualiter, quamuis non actualiter: ex parte autem nostri, quia ratione obiectiua apud nos distinguuntur actualiter, sed hoc nihil in Deo ponit nisi relatiuam denominationem entis rationis.

¶In responsione ad primum, aduerte q̃ summa responsionis consistit in hoc, quòd illa maxima non tenet vbi natura est absoluta, & suppositum respectiuum, & hoc propter oppositionem relatiuã, vt patet ex supradictis.

¶In responsione ad secundum, aduerte quòd argumentum confirmatur ab Aureolo contra hanc responsionem apud Capreolum in 2. dist. 1. q. 3. ic. effectus in actu habet causam in actu: sed non contradicere communicabile & incommunicabile, distingui & non distingui, est effectus in actu, ante omnem actum intellectus. ergo habet causam in actu: sed causa eius est distinctio. ergo est ibi distinctio ante omnem actum intellectus. Nec sufficit respondere, quòd ibi est distinctio fundamentaliter, sic enim causa non esset in actu, & tamen effectus esset in actu contra Philosophum. 3. Metaphysi. & secundo physicorum.

¶Ad hoc a quibusdam respondetur, negando minorem, quoniã negatio quæ est alterum extremum contradictionis, non est actu ante opus intellectus, quoniam non est nisi ens rationis. Sed hæc responsio nihil valet. errat. n. non discernendo inter non esse, quod negatio significat in actu exercito, & inter illudmet non esse, inquantum induit rationem entis rationis. hominem enim non esse bouem, nec ens reale, nec ens rationis significat, sed non esse bouem. Et quamuis nullo intellectu considerante, ista propositio non esset, & illud non esse, non haberet rationem entis, significatum tamen propositionis ab intellectu non pendet. Verum, argumenta potest quasi fortius fieri. Effectus in actu habet causam in actu: sed affirmationes includentes in se contradictoria. s. commune & proprium, sunt effectus in actu &c. Vnica tamen responsione ad hæc omnia & similia dicitur, negando universaliter illam propositionem. s. quòd sola distinctio est causa huius effectus, nam nisi effectus potest oriri a distinctione, ut a causa quasi unioca, & a virtualiter continente distinctionem, vt a causa æquiuoca, modo constat, quòd quando effectus potest oriri a causa vnioca sola, & a causa æquiuoca sola, ad positionem effectus in actu, non sequitur determinate altera causarum, sed sub disiunctione: & quia sic est in proposito, concedo quòd effectus in actu habet causam in actu: sed illa est vel distinctio in actu, vel continens virtualiter distinctionem, & hoc secundum membrum est verum in proposito, nec aliquid obiectorum contra hoc militat. Et benè hoc notatum omnibus materijs, ubi de causa distinctionis, secundum rationem ex parte rei a Scotistis, & aliis molestaberis. hoc enim uno, omnium ora obstrues.

¶Super

¶*Super quæstionis trigesimæ nonæ. Articulum. II.*

IN titulo id solum aduertendum est, quòd de 68
oppositione est quæstio, an sit uera & 70
congrua.

¶In corpore unica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. i. dicimus unam essentiam triũ personarum, & tres personas unius essentiæ Probatur: diuina nominantur a nobis secundum modum nostrũ, sed in rebus creatis inuentum, ergo essentia in diuinis significatur, ut forma trium personarum. ergo dicimus unam essentiam triũ, & tres unius. Antecedens probatur, quia sic diuina cognoscimus. consequentia autem, quia in sensibilibus natura per materiam individuatur, & se habet ut forma, & individuum ut suppositum illius. Secunda uero probatur, quia in istis forma dicitur esse suppositi, & suppositũ tormæ, si adiectiuum apponatur fit determinans formam, ut patet exemplariter. omnia enim clara sunt in litera. 203 3.dist.34.q.1. art.2. ¶In fine.4. dist. a principio materia li. Cap.1.pa. 6 a prin. & paulo post idem repetitur. ¶1.i.5.de trin. cap.6.paulo post med.tom.3.

¶Sed contra est, quòd Aug. dicit in * lib.3. contra Maximinum. Quòd hoc nomen omousion, quod in concilio Niceno aduersus Arrianos firmatum est, idẽ significat quod tres personas esse vnius essentiæ.

¶Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) intellectus noster res diuinas nominat, non secundum modum earum, quia sic eas cognoscere non potest; sed secundum modum in rebus creatis inuentum. Et quia quòd inquantum essentia & persona in diuinis differunt, secundum intelligentiæ rationẽ, sequitur quòd aliquid possit affirmari de vno, quod negatur de altero: & per consequens quòd suppositio vno non supponatur alterum.

¶Ad tertium Dicendum, quòd rebus diuinis nomina imponimus secundum modum rerum creatarum, vt supra dictum est. c Et quia naturæ rerum creatarum indiuiduantur per materiam quæ subijcitur naturæ speciei, inde est, quòd indiuidua dicuntur subiecta, vel suppositi, vel hypostases. Et propter hoc etiam diuinæ personæ suppositi, vel hypostases nominantur, non quòd ibi sit aliqua suppositio, vel subiectio secundum rem.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit dicendum tres personas esse vnius essentiæ.

AD SECVNDVM sic procedi- 203
tur. Videtur, quòd non sit dicendum, tres personas esse vnius essentiæ. Dicit enim Hylarius in * lib. de synodis, quòd pater & filius & spiritus sanctus sunt quidem per subsistãtiam tria, per consonantiam vero, vnum. Sed substantia Dei est eius essentia. Ergo tres personæ non sunt vnius essentiæ.

¶2 Præt. Non est affirmandum aliquid de diuinis, quod authoritate scripturæ sacræ non est expressum, vt patet per Dio. * 1.c.de di.no. Sed nunquam in scriptura sacra exprimitur, quòd pater & filius & spiritus sanctus sunt vnius essentiæ. Ergo hoc non est assorendum.

¶3 Præt. Natura diuina est idem quod essentia. Sufficeret ergo dicere, q̃ tres personæ sunt vnius naturæ.

¶4 Præt. Non consueuit dici quòd persona sit essentiæ: sed magis quòd essentia sit personæ. Ergo neque conuenienter videtur dici quòd tres personæ sunt vnius essentiæ.

¶5 Præt. Aug. * dicit, quòd non dicimus tres personas esse ex vna essentia, ne intelligatur in diuinis aliud esse essentia & persona. Sed sicut præpositiones sunt transitiuæ, ita & obliqui. Ergo pari ratione non est dicendũ, quòd tres personæ sunt vnius essentiæ.

¶6 Præt. Id quod potest esse erroris occasio, non est inf diuinis dicendum. Sed cum dicuntur tres personæ vnius essentiæ, vel substãtiæ, datur erroris occasio. quia, vt Hylarius dicit in * lib. de synodo, Vna substantia patris & filij prædicata, aut vnum qui duas nuncupationes habet, subsistentem significat, aut diuisam vnam substantiã duas imperfectas fecisse substantias, aut tertiam priorẽ substantiã, quæ a duobus & vsurpata sit & assumpta. Non est ergo dicendũ tres personas esse vnius substantiæ.

¶Sed contra est, quod Augustinus dicit in * lib. de synodo, Vna substantia patris & filij prædicata, aut vnum qui duas nuncupationes habent, esse nõ debeant. Sic, si malè intelligitur omousion, quid ad me, bene intelligentẽ? Sic ergo vna substantia ex una genitiproprietate, non sic aũt ex proportione, aut ex unione; aut ex cõmunione. ¶1.lib.de synod. in tertio fol.a principio lib. ¶ Lib.de synod. ii. folio .ante finem lib.

ARTICVLVS III.

Vtrum nomina essentialia prædicentur singulariter de tribus personis.

AD TERTIVM sic proceditur, videtur, q̃ nomina essentialia (ut

¶*Super quæstionis. 39. Articulũ. 3.*

IN titulo notanter dE, vt hoc nomen Deus, ad 204.
insinuandũ, quòd 1.dist.42.ar.
præsens quæstio 2. ad 5. Ric
est de nominibus Bon.Tri.q.2.
essentialibus in cõ art.4.
creto

Universidad de Deusto
Biblioteca

creto, siue adiectiua, siue substantiua sint.

¶In corpore duo facit. Primo, distinguit subiectum quæstionis; proponens iuxta distinctionis membra, duas conclusiones respon siuas quæsito. Secundo, probat eas simul.

¶Quoad primum, distinctio est. Nominum diuinorum essentiâ lium quædam sunt substantiua, & quædam adiectiua. Prima conclusio est: substantiua prædicantur de tribus personis singulari ter tantum, ita q̃ non pluraliter. Secunda est: adiectiua prædicantur de tribus personis in numero plurali.

¶Quoad secun dũ, probatur vtraque conclusio tali ordine. Primo, ponitur maior in cõmuni. Secundo, antequam subsumatur minor in diuinis, explanatur in creaturis ipsa maior ibi, in creaturis autem. Tertio, subsumit minor, & infertur vtraq; conclusio, explanãdo etiam Athanasij verba. Est ergo ratio ex differẽtia inter substantiua & adiectiua in modo significandi sumpta. Substantiua significant per modum substantiæ. Adiectiua vero, per modum accidentis: ergo singularitas, vel pluralitas substantiui attenditur penes formam significatam, adiectiui autem penes suppositum, & tenet sequela, quoad primam partem, quoniam substantia sicut est se habet ex se, ita vnitatem & pluralitatem, accidens vero, sicut esse non habet nisi in subiecto, ita vnitatem & multitudinem ex ipso suscipit.

¶Circa hãc partem dubiũ occurrit. Primo de regula, secundo, de efficacia rationis adductæ. Circa regulam quidem dubiũ est. Tum, quia vt in q.36. tactũ fuit. Sortes habẽs plures artes non dicitur plures artifices. Tum, quia sanctus Thomas, expresse inferius in tertia parte q.3. ar. 7. ad secundum, dicit, quòd si verbũ Dei assumeret duas naturas humanas, non diceretur duo homines, & tamen forma significata hominis nomine plurificaretur.

¶Circa rationem vero, q̃n Scotus in 1. dist. 12. putat hanc rationem insufficientem, arguens contra eam sic. Terminus numeralis ponit significatum suum circa significatum sui determinabilis. sed hoc nomen Deus) non prædicentur singulariter de tribus personis, sed pluraliter. Sicut enim homo significatur vt habens humanitatem, ita Deus significatur vt habens deitatem. Sed tres personæ sunt tres habentes deitatem. Ergo tres personæ sunt tres dij.

¶2 Præt. Gen. 1. ubi dicitur, In principio creauit Deus cælum & terram, hebraica veritas habet, Elohim, quod potest interpretari dij, siue iudices. Et hoc dicitur propter pluralitatem personarum. Ergo tres personæ sunt, plures dij, & non vnus Deus.

¶3 Præt. Hoc nomen res (cum absolute dicatur) videtur ad subiectantiã pertinere. Sed hoc nomen pluraliter prædicatur de tribus personis. Dicit enim Aug. in * lib. de doct. Christiana. Res quibus fruendũ est, sunt pater, & filius, & spiritus san. Ergo, & alia nomina essentialia pluraliter prædicari possunt de tribus personis.

¶4 Præt. Sicut hoc nomen Deus, significat habentem deitatem, ita hoc nomen persona significat subsistentem in natura aliqua intellectuali. Sed dicimus tres personas. Ergo eadem ratione dicere possumus tres deos.

¶Sed contra est, q̃ dicitur Deut. 6. Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus vnus est.

¶Respon. Dicendum, quòd nomina essentialium, quædam significant essentiam substantiuè, quædam vero adiectiuè. Ea quidem quæ substantiuè essentiam significant, prædicantur de tribus personis singulariter tantum, & non pluraliter. Quæ vero adiectiuè essentiam significant, prædicantur de tribus personis in plurali. Cuius ratio est, quia nomina substantiua significat aliquid per modum substantiæ, nomina vero adiectiua significant aliquid per modum accidentis, quod inhæret subiecto. Substantia autem sicut per se habet esse, ita per se habet vnitatem, vel multitudinem. Vnde, & singularitas, vel pluralitas [d] nominis substantiui, attenditur secundum formam significatam per nomen. [e] Accidentia autem sicut esse habent in subiecto, ita ex [d] subiecto suscipiunt vnitatem, & multitudinem. [e] Et ideo, in adiectiuis attenditur singularitas & pluralitas secundum suppositа. In creaturis autem non inuenitur vna forma in pluribus suppositis nisi vnitate ordinis, vt forma multitudinis ordinatæ. Vnde, nomina significantia talem formam si sint substantiua, prædicantur de pluribus in singulari, non autem si sint adiectiua. Dicimus enim, quòd multi homines sunt collegium, vel exercitus, aut populus, dicimus tamen quòd plures homines sunt collegiati. In diuinis autem essentia diuina significatur per modum formæ vt dictum * est. Quæ quidem simplex est & maximè vna: vt supra † ostensum est. Vnde, nomina significantia diuinam essentiã substantiuè, singulariter & non pluraliter de tribus personis prædicantur. Hæc igitur est ratio, quare Sortem & Platonem, & Ciceronem dicimus tres homines, patrem autem & filium & spiritum sanctum non dicimus tres deos: sed vnum Deum, quia in tribus suppositis humanæ naturæ sunt tres humanitates, in tribus autem personis est vna diuina essentia. Ea vero, quæ significãt essentiam adiectiuè, prædicantur pluraliter de tribus, propter pluralitatem suppositorum. Dicimus enim tres existentes, uel tres sapiẽtes, aut tres æternos & increatos & immensos, si adiectiuè sumantur. Si vero substantiuè sumantur, dicimus vnum increatum, immensum & æternum, vt Athanasi. * dicit.

¶Ad primvm ergo dicendũ, quòd licet Deus significet habentem deitatem, est tamen alius modus significandi. Nam Deus dicitur substantiuè: sed habens deitatem dicitur adiectiuè. Vnde licet sint tres habentes deitatem, non tamẽ sequitur, q̃ sint tres dij.

¶Ad secvndvm dicendum, quòd diuersæ linguæ habent diuersum modum loquendi. Vnde, sicut propter pluralitatem suppositorum Græci dicunt tres hypostases, ita & in Hebræo dicitur pluraliter Elohim. Nos autem non dicimus pluraliter neque deos neque substantias: ne pluralitas ad substãtiam referatur.

¶Ad tertivm dicendũ, quòd hoc nomen res est de transcendẽtibus. Vnde secundum q̃ pertinet ad relationem, pluraliter prædicatur in diuinis, secundum vero q̃ pertinet ad substantiam, singulariter prædicatur. Vnde Aug. * dicit ibidem, q̃ eadem trinitas quædam summa res est.

¶Ad quartum dicendum, quòd forma significata per hoc nomen persona, non est essentia uel natura: sed personalitas. Vnde cum sint tres personalitates, idest tres personales proprietates in patre & filio & spiritu sancto, non singulariter, sed pluraliter prædicatur de tribus.

¶Ad primum dubium dicendum est, q̃ differentia inter adiectiuum & substantiuũ consistit in hoc, q̃ pluralitas substantiui exigit pluralitatẽ formæ & pluralitatẽ suppositi. Ad adiectiui vero pluralitatem, sufficit pluralitas suppositorum. Nec diminuta est propterea authoris doctrina, cùm non oporteat hic exprimere nisi id in quo differt substantiuũ ab adiectiuo. Comparãti enim ea facile apparet, q̃ conueniunt in pluralitate suppositorum, & differunt quoad vnitatem & pluralitatem formæ. Vtriusq; enim pluralitas requirit pluralitatẽ suppositi, sed adiectiui pluralitas non requirit pluralitatẽ formæ, substantiui aũt sic. Satis ergo fuit hoc in loco hanc expressam facere differentiam, de substantiuis cõcretis loquẽdo ut differunt ab adiectiuis. Nec tñ reticuit reliquam conditionem, q̃n superius in q. 36. eius meminit in destructione illius propositionis: pater est plura principia, & clarissime eandem docuit in loco prio: vbi. s. opus erat. i. in tertia parte loco allegato: ubi & reprehendit oppositam opinionem q̃ ipsemet secutus fuerat in tertio sent. dist. 1. q. 2. ar. 5. quicquid alij dixerũt prætermittendo.

¶Ad secundam vero dubitationẽ dũ, q̃ maior est omnino falsa, q̃n per se primo terminus significatũ suũ circa suppositum determinabilis, & hoc tam in substãtiuis quàm adiectiuis ut patet ex dictis. Sed in concretis substantiuis, q̃a substãtiæ iuncta sunt, ponit ẽt significatum suũ circa significatũ illius. Et sic nec obiectio aliquid ualet, nec modus significandi excluditur quin operet q̃ substantiua etiã quo ad formã numerentur, seu termino numerali determinantur.

¶Stabilita igitur regula uniuersali loco maioris ex ratione, manifestat eam author in creaturis, ubi & duo docet. Primum est, q̃ inter unitatem formæ in pluribus suppositis diuinis, & in suppositis creatis tñ interest, q̃ in pluribus suppositis creatis, nõ inuenitur forma vna numero, nisi vnitate ordinis. In diuinis autem suppositis inuenitur vna numero essentialiter & indiuisibiliter: Secundũ est, q̃ etiam in ista minima vnitate attestantur res creatæ præfatę regulę, vt patet in collegiatis. Demum subsumpta minore, q̃ essentia diuina est simplex, & maxime vna in tribus personis, concludit

Primam conclusionem. s. de substantiuis, & applicat eã ad differentiam inter tria individua hominis, & tria suppositа diuina. Deinde infert conclusionem secundam, de adiectiuis adiectiue sumptis, propter Athanasium, qui substantiue vsus est adiectiuis in symbolo, nec opus est ampliori declaratione.

¶*Super quæ stionis tregesimæ nonæ. Articulum. IIII.*

Titulus clarus est ex præcedentibus.

¶In corpore duo facit. Primo refert opinionem quandam. Secundo improbat eam, subsumẽdo quę tñdet quęsito.

¶Quo ad primũ, opinio ꝺicam q̃dam fuit, q̃ nomina essentialia sua ex se supponũt proprie pro essentia. Sed ex adiũcto notionali trahunt ad standũ pro persona: Et est huius fundamentum diuina simplicitas, qua fit, q̃ essentia pro qua supponit abstractum, est idẽ suppositо pro quo supponit cõcretũ.

¶Quoad secundum improbatur primo ꝑtа opinio, quia in ꝑprietate locutionis attendenda sunt ambo. s. significatio & modus significandi. Prædicta autem opinio significationem tantum inspexit, ad quam spectat idem esse habentem & rem habitam. Ponitur deinde altera opinio responsiua quæsito. s. nomina essentialia in concreto, possunt proprie supponere pro personis. Et probatur ex eodem fundamento, ex modo significandi. Deus, & similia significant naturam in habẽte. ergo possunt supponere pro personis. Antecedẽs manifestatur inductiue, in ly homo &c. Tertio explanatur quomodo de facto ly Deus quandoque pro persona vna, uel duabus uel tribus supponit.

¶Circa dicta hic, tria occurrunt dubia, iuxta tria dicta impugnata ab Aureolo apud Capreolum in 1. dist. 4. q. 1. ar. 3. Primum est, quòd ly Deus, quandoque pro essentia, & quandoque pro persona supponit. Deus semper supponit pro habente deitatem. ergo semper pro persona. Et confirmatur, quia ista est ratio literæ fundans responsiuam conclusionem.

¶Secundum est, q̃ in ista Deus creat, ly Deus, supponit pro essentia. Actiones sunt suppositorum. ergo. Præterea: creatio non abstrahit a suppositis, sicut nec clare videri essentiam. ergo.

¶Tertium est, q̃ in ly Regi sæculorum &c. ly Deo, supponit pro tribus suppositis. Hoc enim repugnat præcedenti dicto. illi. n. soli qui creat, debẽt honor & gloria: sed ille per te, nõ demõstrat aliq̃s suppositum. ergo nec hic, si hic ostendit tria suppositа. ergo & ibi.

¶Præter hæc autem tria dubia, adhuc tria alia dubia sunt circa tria dicta in responsione ad tertiũ, quæ oportet simul cum istis tractare, vt facilior ac breuior fit disciplina connexorum. Dicitur ergo primo in rñsione ad tertiũ, q̃ differentia est inter ly Deus & ly homo, in supponendo &c. vbi duplex est ratio dubij. Prima est, aut ista differentia attenditur penes suppositionem pro persona determinata, aut pro persona indistincte. Si primo modo, nulla est differentia, quia nec Deus stat pro patre aut filio, sine addito, nec homo pro Sorte aut Plat. sine aliquo contractiuo. Si secundo modo, nulla est quoque differentia, q̃a sicut homo natura liter supponit pro habente naturam humanam indefinite, ita Deus pro habente naturam diuinam indistincte, vt etiã S. Tho. 1. dist. 4. dicit. Secũda vero ratio est, quia videtur differentia hæc contradicere his quæ dicta sunt in corpore. Dum ibi dictũ est, q̃ Deus ex se ratione modi significãdi stat pro persona, reprehensa fuit altera opinio dicens, q̃ supponere pro persona, habet ex adiuncto notionali, hic autem in reprehensum incidit opinionem, dã dicit, q̃ in hoc differũt ly Deus & ly homo, q̃ ly Deus ex se, pro natura, ex adiuncto pro persona, ly homo vero econtra supponit: manifeste nam quæ hæc videntur contrariari.

¶Secundum autem dubiũ est, q̃ ibi dicitur, hanc esse falsam. Deus non generat. Contra hoc. n. multa habes argumenta apud Capreolum in 1. distin. 4. quæstio. 1. argu. 2. quæ oportet soluere. Aureolus ergo arguit primo sic. In ista, Deus non generat, ly Deus stat pro natura, vt tu dicis. ergo est vera. probatur sequela, quia natura non generat, vt patet Exra de summa trinitate. Præt. non generare est notionale. ergo contrahit ly Deus ad standum pro persona. Antecedens probatur, quia affirmatio & negatio sunt eiusdem generis. Præt. Deus non generat & omnis Deus generat, sunt contradictoriæ. ergo supponunt pro eisdem, sed in secunda supponit pro persona. ergo & in prima. Deinde arguunt Durandus & Greg. de Arimi. quòd de virtute sermonis vera est hæc propositio, quamuis propter erroris periculum a magistris non acceptetur. Durandus quidẽ igitur sic: de Deo prædicantur omnia quæ de personis diuinis verificantur, sed non generare verificatur de duabus personis. ergo. Præt. Deus secundum naturam est singularis, secundum vero suppositа plurificatur. ergo respectu prædicatorum essentialium, habet vim termini singularis, respectu vero personalium, habet vim termini communis indefiniti, vt patet, quia dicimus, Deus est generans, Deus est genitus, & verificatur pro distinctis suppositis. ergo & consequentia seu concomitantia. s. generat & non generat, similiter verificari oportet. Gregorius autem sic: ista est indefinita, & habet duas singulares veras, sicut & ista: persona diuina non generat, quam constat esse simul veram cum altera indefinita, scilicet, persona diuina generat. ergo non est falsa.

¶Tertium dubium est circa rationem literæ, scilicet quòd est dicitur, Deus non generat, datur intelligi, quòd generatio repugnat diuinæ naturæ. Hoc enim inquit Aureolus, non est verum, quoniam ex negatione alicuius ab aliqua natura, non sequitur repugnantia illius enim quòd abstrahat.

¶Ad euidentiam horum notandum est diligentissime, quòd in ter

Articvlvs. IIII.

Vtrum nomina essentialia concreta possint supponere pro persona.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur q̃ nomina essentialia cõcretiua nõ possunt supponere pro persona, ita q̃ hæc sit vera, Deus genuit Deum. Quia (ut sophistæ dicunt) terminus singularis, idem significat & supponit. Sed hoc nomen Deus videtur esse terminus singularis, cum pluraliter prædicari non possit, vt dictũ est. * Ergo cum significet essentiam, videtur quòd supponat pro essentia, & non pro persona.

¶2 Præt. Terminus in subiecto positus nõ restringitur per terminum positum in prædicato ratione significationis: sed solũ ratione temporis consignificati. Sed cum dico, Deus creat, hoc nomen Deus supponit pro essentia. Ergo cum dicitur, Deus genuit, non põt iste terminus Deus ratione prædicati notionalis, supponere pro persona.

¶3 Præt. Si hæc est vera, Deus genuit, quia pater generat, pari ratione hæc erit vera, Deus non generat, quia filius non generat. Ergo est Deus generans, & Deus non generans. Et ita videtur sequi quòd sint duo dij.

¶4 Præt. Si Deus genuit Deũ, aut se Deum, aut alium Deum. Sed non se Deum, quia vt Augu. dicit in * 1. de Tri. nulla res generat se ipsam, Neque alium deũ, quia nõ est nisi vnus Deus. ergo hæc est falsa, Deus genuit Deum.

¶5 Præt. Si Deus genuit Deũ, aut Deum qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Si Deum qui est Deus pater, ergo Deus pater est genitus. Si Deum qui non est Deus pater. Ergo Deus est qui non est Deus pater. quod est falsum. Non ergo põt dici quòd Deus genuit Deum.

¶Sed contra est, quod in symbolo dicitur, Deum de Deo.

¶Respon. Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd hoc nomẽ Deus, & similia, proprie secundum suam naturam supponunt pro essentia: sed ex adiuncto notionali trahuntur ad supponendum pro persona. Et hæc opinio processisse videtur ex considerationе diuinæ simplicitatis, quæ requirit, q̃ in Deo idem sit habens, & quod habetur. Et sic habens deitatem, quod significat hoc nomen Deus, est idem quòd deitas. Sed in proprietatibus locutionum, non tantum attendenda est res significata: sed etiam modus significandi. Et ideo, quia hoc nomen Deus significat diuinam essentiam, vt in habente ipsam, sicut hoc nomen homo humanitatẽ significat in supposito, alij melius dixerunt, quòd hoc nomẽ Deus ex modo significandi habet, ut proprie possit supponere pro persona, sicut & hoc nomen homo. Quandoque ergo hoc nomen Deus supponit pro essentia, vt cũ dicitur, Deus creat: [c] quia hoc prædicatum competit subiecto ratione formæ significatæ, quæ est deitas. Quandoque vero supponit personam vel unam tantum, vt cum dicitur, Deus generat, vel duas, ut cum dicitur Deus spirat, uel tres, vt cum dicitur, Regi sæculorũ immortali, inuisibili, soli Deo &c. 1. Timo. 1.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd hoc nomen Deus, licet conueniat cũ terminis singularibus in hoc, quòd forma significata non [d] multiplicatur: conuenit tamen cum terminis communibus in hoc, quòd forma significata non [d] contrahitur ad aliquod particulare. Et ideo, sicut homo non significat Petrum, ita nec Deus significat patrem. Et sicut homo significat naturam humanam indefinite, ita Deus significat naturam diuinam indefinite. Et sicut homo supponit pro Petro, ita Deus pro patre. Et sicut homo supponit pro Petro, in quantum habet naturam humanam, ita Deus pro patre, in quantum habet naturam diuinam. Et sicut homo supponit pro Petro, in quantum habet naturam humanam indefinite, ita Deus pro patre, in quantum habet naturam diuinam indefinite.

¶Ad secvndvm dicendum, quòd hoc nomen Deus, licet significet habentem deitatem, non tamen significat habentem deitatem per modum formæ, sed per modum habentis formam. Et ideo, quia hoc nomen Deus significat habentem deitatem per modum habentis formam, ita Deus significatur vt habens deitatem. Sed tres personæ sunt tres habentes deitatem. Ergo tres personæ sunt tres dij.

¶Ad tertivm dicendum, quòd hoc nomen Deus, licet significet habentem deitatem, non tamen significat habentem deitatem per modum formæ, sed per modum habentis formam. Et ideo, quia hoc nomen Deus significat habentem deitatem per modum habentis formam, ita Deus significatur vt habens deitatem. Sed tres personæ sunt tres habentes deitatem. Ergo tres personæ sunt tres dij.

¶Ad qvartvm dicendum, quòd hoc nomen Deus, licet significet habentem deitatem, non tamen significat habentem deitatem per modum formæ, sed per modum habentis formam. Et ideo, quia hoc nomen Deus significat habentem deitatem per modum habentis formam, ita Deus significatur vt habens deitatem. Sed tres personæ sunt tres habentes deitatem. Ergo tres personæ sunt tres dij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter Deum & cæteras substantias hoc interest, quòd in reliquis hæc duo scilicet naturam & habens naturam, oportet sic se habere, vt habens naturam sit suppositum. Natura vero sit ipsa essentiam Deo autem habens naturam dupliciter inuenitur, scilicet suppositum, vt patet vel filius, & singulare. i. hic Deus. Itaque in diuinis considerãda sunt tria, scilicet essentia, hic Deus, & supposita diuina scilicet pater & filius & spiritussanctus. In reliquis autem duo tantum inueniuntur, puta humanitas & Sor. non est hic homo é aliud quàm Sorte. Hic tamen Deus est pater & filius & spiritussanctus, & generat & genitus est &c. de quo scriptum est Exod. 15. Ipse Deus meus, & glorificabo eũ, vt in calce vltimi articuli huius quæstionis S. Tho. exponit. Est autem ratio diuersitatis, quia natura diuina ex seipsa subsistit, nec mendicat subsistentiã a suppositis, immo confert eam illis. Reliquæ autem naturæ, non subsistunt nisi in supposito. Cum autem naturalissimum sit cuique termino concreto, supponere pro habente significatam formam, consequens est, q̃ Deus primo supponat p̃ hoc Deo. Et quia hic Deus significat singulare naturæ diuinæ, ideo dicitur, quòd pro natura in concreto, & quia hoc singulare est commune tribus suppositis, ideo quandoque dicitur qđ stat pro personis indistincte. Et q̃a est idem cuilibet supposito, & concrete significatur, ideo potest stare pro singulis personis. Ex hoc autem fundamẽto singillatim respondendo & inchoando a primo dubio, in responsione ad tertium, propter ordinem doctrinæ dicitur, quòd inter Deum & hominem in supponendo, differentia attenditur, quo ad suppositionem pro persona indeterminate. Et stat differentia in hoc, quòd Deus sine aliquo adiuncto reddit propositionem singularem: quoniam supponit pro hoc Deo communi secundum rem tribus personis. homo vero sine aliquo adiuncto constituit propositionem indefinitam, quoniam supponit personaliter, quamuis indeterminate. Et econtra, homo ex adiuncto constituit propositionem singularem, cum habet suppositionem simplicem vt puta, homo est species. Deus vero ex adiuncto constituit propositionem indefinitam supponendo personaliter. Et oritur hoc, vt in litera dicitur, ex hoc, quòd inuenitur hic Deus in rerum natura tribus personis communis, non autem hic homo. Nec repugnant hæc dicta in corpore, vt secunda ratio obijciebat, quoniam in corpore articuli de potentia ad supponendum personaliter, fuit sermo. Et dictum est, quòd potest ex modo significandi supponere pro persona, sicut & homo. In responsione autem ad tertium, est sermo de modo reductionis potentiæ ad actum. Et dicitur quòd ly Deus, cum possit ex se supponere pro essentia, idest pro hoc Deo & pro persona idest pro patre & filio & spiritusancto, ad suppositum actualiter pro hoc Deo non eget reducente: ad supponendum vero pro personis reducitur per aliquid additum. In homine vero, in cuius significato non

D.30p. 2 207

D.32.

ãr. præc.

munibus in hoc, quòd forma significata inuenitur in pluribus suppositis. Vnde non oportet quòd semper supponat pro essentia quam significat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit contra illos qui dicebant, quòd hoc nomẽ Deus non habet naturalem suppositionem pro persona.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd aliter se habet hoc nomen Deus ad supponendum pro persona, quàm hoc nomen homo. Quia enim forma significata per hoc nomen homo, id est humanitas, realiter diuiditur in diuersis suppositis, per se supponit pro persona, etiam si nihil addatur, quod determinet ipsum ad personam, quæ est suppositum distinctum. Vnitas autem siue communitas d humanæ naturæ non est secundum remissed solum secundum considerationem. e Vnde iste terminus homo, non supponit pro natura communi, nisi propter exigentiam alicuius additi, vt cum dicitur: homo est species. Sed forma significata per hoc nomen Deus, scilicet essentia diuina, est vna & communis secundum rem. Vnde per se supponit pro natura d communi: sed ex adiuncto determinatur eius suppositio ad personam. Vnde cum dicitur: Deus generat, ratione actus notionalis supponit hoc nomen Deus pro persona patris. Sed cum dicimus: Deus non generat, nihil additur quod determinet hoc nomen ad personam filij. vnde datur intelligi, quòd generatio repugnet diuinæ naturæ. Sed si addatur aliquid pertinens ad personam filij, vera erit locutio, vt si dicatur: Deus genitus non generat. Vnde etiam non sequitur, est Deus generans & Deus non generans, nisi ponatur aliquid pertinens ad personas, vt puta si dicamus: pater est Deus generans, & filius est Deus nõ generans. Et ita non sequitur quòd sint plures dii, q̃a pater & filius sunt vnus Deus, vt dictum est. *

¶ Ad quartum dicendum, quòd hæc est falsa, pater genuit se Deum: quia ly se (cum sit reciprocum) refert idem suppositum. Neque est contrarium quod August. * dixit ad Maximinum, quòd Deus pater genuit alterum se: quia ly se, vel est casus ablatiui, vt sit sensus, genuit alterum a se: vel facit relationem simplicem, & sic refert identitatem naturæ: sed est impropria vel emphatica locutio: vt sit sensus: genuit alterum simillimum sibi. Similiter & hæc est falsa, genuit alium Deũ: quia licet filius sit alius a patre (vt supra dictum * est) non tamen est dicendum, quòd sit alius Deus, quia intelligeretur quòd hoc adiectiuũ alius, poneret rem suam circa substantiuum, quod est Deus: & sic significaretur distinctio deitatis. Quidam tamen concedunt istam, genuit alium Deum: ita quòd, ly alius, sit substantiuum, & ly Deus, appositiuè construatur cum eo. Sed hic est improprius modus loquendi & euitandus, ne detur occasio erroris.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hæc est falsa: Deus genuit Deum qui est Deus pater: quia cum ly pater, appositiuè construatur cum ly Deus, restringit ipsum ad standum pro persona patris: vt sit sensus, genuit Deum qui est ipse pater: & sic pater esset genitus: quod est falsum. Vnde negatiua est vera, genuit Deum qui non est Deus pater. Si tamẽ intelligeretur constructio non esse appositiua, sed aliquid esse interponendum, tunc econuerso affirmatiua esset vera, & negatiua falsa: vt sit sensus, genuit Deum, qui est Deus, qui est pater. Sed hæc est extorta expositio. Vnde melius est, quòd simpliciter affirmatiua negetur, & negatiua concedatur. Prepositinus tamen dixit, q̃ tam negatiua quàm affirmatiua est falsa: quia hoc relatiuum, Qui, in affirmatiua potest referre suppositum, sed in negatiua refert & significatum & suppositum. Vnde sensus affirmatiuæ est, quòd esse Deum patrem, conueniat personæ filij. Negatiuæ vero sensus est, pro natura in concreto supponit. Et quia etiam verificatur pro personis aliquando prædicatum, ideo supponere pro personis in distincte, tunc, secundario tamen, acceptari potest.

¶ Ad secundum autem dubium in corpore motum, iam patet quòd arguens deceptus est, intelligens pro essentia essentiam in abstracto, cum tamen author intelligat de essentia in concreto, cum dicit, quòd in ista, Deus creat, ly Deus supponit pro natura, stat enim secundum veritatem pro hoc Deo unico singulari, communi tribus suppositis. Et propterea creationis actio ratione illius omnibus suppositis conuenit. Nec est verũ, quòd actiones sint suppositorum universaliter: sed singularium subsistentium, quale est hic Deus, & nihil refert non abstrahere a suppositis huiusmodi actiones, ut de se patet.

¶ Ad tertium autem dubium ibidem motum dicitur, quòd ut iam ex dictis patet, non repugnat: immo quandoque unum sequitur ad alterum, Deum supponere pro natura & pro omnibus personis, quamuis difformiter ut dictum est. Vnde, licet in veraque istarum, scilicet Deus creat, & soli Deo honor & gloria,

† In epist. ad Maximinum medietat. part 66. prope autem principium.

Q. 31. a. 1.

Deus

Deus creat, & soli Deo honor & gloria, Deus verificetur & pro hoc Deo, & pro trinitate: quia tamen Aug. de tota trinitate exclusiuam exponit, vt in quæstio. 31. habitum est: ideo hanc in exemplum allatam puto. oportet autem distingui hoc membrum contra primum, quia primus separatur ab eo: stat enim Deus quandoque pro natura, & non pro aliquo supposito, vt dictum est.

¶ Ad secundum autẽ, dubium motum in responsione ad tertium circa veritatem illius: Deus non generat, ex fundamento iam dicto respondetur. Et ad primum quidem Aureol. iam patet, quòd æquinocat de natura: quoniam nos dicimus, quòd stat pro natura in concreto, idest pro hoc Deo, de quo falsum est dicere, non generat: quãmus verificetur de deitate. Ad secundum vero negatur, quod non generare sit notionale: quoniam illud intelligitur de genere rei, non autem in genere principij cognoscendi. Non enim fi affirmatio est propria ratio cognoscẽdi aliquid, sequitur quòd negatio sit propria ratio cognoscendi aliquid aliud speciale, cum negotio verificetur tam de ente, quàm de non ente. Notionale autem propriam rationem cognoscendi sonare patet ex dictis.

¶ Ad tertium vero dicitur, quòd quamuis nefas sit dicere, ois Deus: quoniam vnus numero tantum est. respondendo tamẽ, negatur, quòd in ly omnis Deus, ly Deus stet pro suppositis: quoniam non potest distribuere nisi pro individuis deitatis: quod constat esse vnum tantum. Et si tu accipis ea pro suppositis, non sunt contradictoria. ¶ Ad argumenta autem Durandi, & Gregorij breuiter dicitur, quòd conuenientia personis sunt duplicia: quædam propria suppositis: vt generare & generari, & similia. Et quædam communia suppositis & naturis, vt distingui, non generare, & similia. Inter quæ tantum differt, quòd propria trahunt terminos ad standum suppositaliter, eo quia propria suppositis sunt. Communia autẽ, quia communia sunt: non contrahunt. Et ex hoc sequitur alia differentia, scilicet, q̃ propria prædicata de personis, præ dicantur etiam de concretis substantialibus. Ex eo enim, quòd trahũt illa ad suppositum personaliter nihil significant personale determinate essentiã, sed tantum supposita. Communia vero, quamuis verisicata de personis, non prædicantur de concretis substantialibus. ex eo enim, quòd non contrahunt ipsa, significarentur per sonalia conuenire essentiæ. Et propterea, quamuis concedatur: Pater distinguitur realiter a filio, non tamen ita: Deus distinguitur realiter a Deo. Et ex hoc patet ad argumenta: tam Durandi quã Grego. quoniam vterque fundatur super hoc, q̃ quicquid prædicatur de aliqua persona, potest prædicari de Deo. Quamuis etiam sit aliud peccatum verialiquo in hoc, quòd patet quòd ista, Deus non generat, sit indefinita: eum tamen sit singularis, qui supponit p̃ hoc Deo.

¶ Ad vltimum demum dubium dicitur, q̃ quamuis ex negatione non sequatur repugnantia vnius ad alterum, sequitur tamen in materia necessaria: quoniam vterque istorum conuenit ratione naturæ. Et dictum est, quòd potest ex modo significandi supponere pro persona, prout dictum est. Et ex hoc patet solutio ad obiectum.

¶ Lib. 1. periher. tex. 9. vlti. tom. 1.

Art. præc.

Art. præc.

D. 436.

206 2. dist. 1. q. 1. artic. 1.

¶ Hier. in tit. c. 1. circa fi. & cap. 2. in princ. tom. 3.

¶ 3. sent. 3. & 4.

¶ Ar. præc.

¶ Lib. 4. de trinitate. distinctione ad finem tom. 3.

¶ Libr. 1. de trinit. autem initio, tom. 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum nomina essentialia in abstracto significata, possint supponere pro persona.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd nomina essentialia in abstracto significata possunt supponere pro persona, ita quòd hęc sit vera, essentia generat essentiam. Dicit. n. Augu. * 7. de Trin. Pater & filius sunt vna sapientia, quia vna essentia: & singillatim sapientia, de sapientia sicut essentia de essentia.

¶ Præt. Generatis nobis vel corruptis, generantur vel corrumpuntur ea quæ in nobis sunt: sed filius generat. Ergo eum essentia diuina sit in filio, videtur quòd essentia diuina generetur.

¶ 3 Præt. Idem est Deus & essentia diuina, vt ex supra dictis patet. * Sed hæc est vera: Deus generat Deum, sicut dictum est. † Ergo hæc est vera: essentia generat essentiam.

¶ 4 Præt. De quocunque prædicatur aliquid, potest supponere pro illo. Sed essentia diuina est pater. Ergo essentia potest supponere pro persona patris. Et sic essentia generat.

¶ 5 Præt. essentia est res generans, quia est pater, qui est generans. Si igitur essentia non sit generans, erit essentia res generans, & non generans: qđ est impossibile.

¶ 6 Præt. Augusti. dicit in * 4. de Trinita. Pater est principium totius deitatis: sed non est principium nisi generando vel spirando. Ergo pater generat vel spirat deitatem.

SED CONTRA est, quod Augustin. dicit in † 1. de Trin. quòd nulla res generat seipsam. Sed si essentia generat essentiam, non generat nisi seipsam, cum nihil sit in Deo, quod distinguatur à diuina essentia. Ergo essentia non generat essentiam.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc errauit Abbas Joachim, asserẽs q̃ sicut dicitur, Deus genuit Deum: ita potest dici, quòd essentia genuit essentiam, considerans quòd propter diuinam simplicitatẽ nõ est alius Deus, quàm diuina essentia. Sed in hoc deceptus fuit, quia ad veritatem locutionum, non solum oportet considerare res significatas, sed etiam modum significandi, vt dictum est. * Licet autẽ secũdum rem, sit idem Deus, quòd deitas, non tamen est idem modus significandi vtrobiq;. Nã hoc nomen, Deus, quia significat diuinam essentiam, vt in habente, ex modo suæ significationis naturaliter habet, quod possit supponere pro persona. Et sic ea quæ sunt propria personarum, possunt prædicari de hoc nomine, Deus, vt dicatur, q̃ Deus est genitus, uel generans, sicut dictum est. * Sed hoc nomen, Essentia, non habet ex modo suæ significationis quòd supponat pro persona: quia significat essentiam, ut formam abstractã. Et ideo ea quæ sunt propria personarum, quibus abinuicem distinguuntur, non possunt essentiæ d attribui. Significaretur enim quòd esset distinctio in essentia diuina, sicut est distinctio in suppositis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ad exprimendam unitatem essentię, & personæ, sancti doctores aliquando ex presius locuti sunt, quàm proprietas locutionis patiatur. Vnde huiusmodi locutiones non sunt extendendæ, sed exponendæ, ut f. nomina abstracta exponantur per concreta, uel etiam per nomina personalia, ut cum dicitur, Essentia de essentia, uel Sapientia de sapientia, sit sensus. Filius, qui est essentia & sapientia, est de patre, qui est essentia & sapiẽtia. e In his tamen nominibus abstractis est quidam ordo attendendus: quia ea quæ pertinent ad actũ, magis propinque se habent ad personas, quia actus sunt suppositorum. Vnde minus impropria est ista, Natura de natura, vel Sapientia de sapientia, quã Essentia de essentia.

¶ Ad f̃m dicendũ, quòd in creatoris, generatum non accipit naturam eãdem numero quam generãs habet, sed aliam numero, quæ incipit in eo esse per generationem de nouo, & desinit esse per corruptionem: & ideo generatur: & corrumpitur per accidens. Sed Deus genitus eandem naturam numero accipit, quam generãs habet. Et ideo natura diuina in filio non generatur, neque per se, neque per accidens.

¶ Ad dicendum, q̃ licet Deus, & diuina essentia sint idem f̃m rem, tamẽ rõne alterius modi significandi, oportet loqui diuersimode de vtroque.

¶ Ad Quartum dicendum, quòd essentia diuina prædicatur de patre per modum identitatis, propter diuinam simplicitatẽ. Et si tu accipis ea pro suppositis, non sequitur ad alterum, Deus creat, ergo pater creat. Et si tu accipis ea pro essentia, non sequitur, Deus creat, ergo essentia creat. Et ratio huius est, quia ly Deus, cum possit supponere pro essentia, & pro suppositis, non determinat sibi aliquid ex parte subiecti, sed ex parte actus. Vnde cum dicitur, Deus creat, ly Deus supponit pro essentia, quia actus creandi est essentialis. Et cum dicitur, Deus generat, ly Deus supponit pro suppositis, quia actus generandi est notionalis. Et cum dicitur, Deus est pater, ly Deus supponit pro essentia, quia essentia est formalis. Et cum dicitur, Deus est genitus, ly Deus supponit pro suppositis, quia actus generandi est notionalis. Et cum dicitur, Deus est essentia, ly Deus supponit pro essentia, quia essentia est formalis. Et cum dicitur, Deus est sapientia, ly Deus supponit pro essentia, quia essentia est formalis. Et cum dicitur, Deus est sapiẽtia, ly Deus supponit pro essentia, quia essentia est formalis.

¶ Super q. 39. Art. V.

Tertius, clarus est.

¶ In Corpore duo facit. Primo refert errorem Abbatis Joachim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioachim. Secundò re sponder quæsito.

¶Quo ad primũ: Abbas Ioachim, vt patet in principio Decretalium tenuit partem affirmatiuam & fundamentum eius erat diuina simplicitas, cum authoritate Augustini male intellecta.

¶Quo ad secundum, conclusio responsiua est negatiua, scilicet q̃ huiusmodi noia abstracta non possunt supponere p̃ personis. Et probatur ad veritatẽ propositionum oportet seruare & rẽ significatam & modum significandi; sed Deus & deitas habẽt diuersos modos significandi, ergo &c. littera enim plana est. Et additur cõfirmatio ducens ad inconueniẽs: quia si de huiusmodi abstractis dicerentur personalia, significaret distinctio in ipsis.

¶In responsione ad quintum, aduerte q̃ in illis verbis (possumus dicere quod essentia est res, vel Deus generans: si res & Deus supponunt pro p̃sona, non autem si supponant pro essentia) hy suppone re pro essentia sumitur iuxta propositum præcedentis articuli, s. pro essentia in abstracto, & non sumitur pro essentia in cõcreto; iuxta propositum præcedentis articuli. Et ratio conuincens ad hãc expositionẽ est, quia de quolibet de quo contingit negare, pót affirmari contradictorie: & consequenter, cum de essentia in concreto falsa sit negatiua, s. Deus non penetrat, verum oportet esse affirmatiuam contradictoriam, s. Deus generat. & sic hæc affirmatiua est vera, nõ solum accipiendo hy Deus pro patre, sed etiam pro essentia in concreto. sumitur ergo in hac littera essentia pro essentia in abstracto.

¶ *Super quæstionis 39. Artic. VI.*

TItulus clarus. ¶In corpore est vna conclusio habẽs duas partes: & est hæc: nomina p̃sonalia quã notionalia si sunt adiectiua, nõ prædicantur de essentia, si vero substantiua, prædicantur de ea. Et quo ad primam quidem partem est satis probata relinquitur ex præcedenti articulo. Quo ad secundum vero, manifestatur ex reali identitate inter essentiam, & personas singulas, & omnes, & hoc respectu essentiæ tã in abstracto quam in concreto. Ita q̃ vtraque est vera: essentia est tres personæ: & Deus est tres p̃sonæ, vt clarè patet in litera. Et aduerte q̃ id quod dicitur de substantiuis, licet verificentur respectu essentiæ tam in abstracto quam in concreto: quod tamen dictum est de adiectiuis in prima parte conclusionis respectu essentiæ in abstracto, tantum intelligas eo quòd idem est iudicium de adiectiuis, & verbis, ac per hoc de quo verificatur quòd generat, verificatur etiam q̃ est generans, & de quo negatur vnum negatur aliud. Et iam patet ex dictis: quantum hæc differant, respectu concreti & abstracti substantialis.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, quoniam expresse in quæst. 8. de potentia Dei art. 2. ad 6. author dicit non esse prædicationẽ per se, cum paternitas prædicatur de essentia: imo ibi incidere sophisma accidentis. hic autẽ dicit quòd hæc est per se, & nullo modo per accidens, Pater est Deus. Et posset argeri dubitatio simpliciter: sed quoniam vnico verbo difficultas euacuatur, pertranseo dicendo, quòd prædicatio per se est dupliex: quædam identica, & quædam formalis. Inter quas tantum distat, quòd identica per se non vocatur absolutè per se, sed cum determinatione, scilicet per se identica. illa autem simpliciter vocatur per se: cum autem verobique dicantur huiusmodi propositiones ideales, falsa veritate, potuit ibi dici, quòd non sunt per se: quia non formales, vt ibi exponit. Et dic, q̃ sunt per se in latitudine identicarum, vt hic innuitur; & in principio responsionis & in toto corpore intendit

tia, si vero substantiua, prædicantur de essentia. Et quo ad primum quidem parte est satis probata relinquitur ex præcedenti articulo. Quo ad secundum vero, manifestatur ex reali identitate inter essentiam, & personas singulas, & omnes, & hoc respectu essentiæ tã in abstracto quam in concreto. Ita q̃ vtraque est vera: essentia est tres personæ: & Deus est tres p̃sonæ, vt clarè patet in litera. Et aduerte q̃ id quod dicitur de substantiuis, licet verificentur respectu essentiæ tam in abstracto quam in concreto: quod tamen dictum est de adiectiuis in prima parte conclusionis respectu essentiæ in abstracto, tantum intelligas eo quòd idem est iudicium de adiectiuis, & verbis, ac per hoc de quo verificatur quòd generat, verificatur etiam q̃ est generans, & de quo negatur vnum negatur aliud. Et iam patet ex dictis: quantum hæc differant, respectu concreti & abstracti substantialis.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, quoniam expresse in quæst. 8. de potentia Dei art. 2. ad 6. author dicit non esse prædicationẽ per se, cum paternitas prædicatur de essentia: imo ibi incidere sophisma accidentis. hic autẽ dicit quòd hæc est per se, & nullo modo per accidens, Pater est Deus. Et posset argeri dubitatio simpliciter: sed quoniam vnico verbo difficultas euacuatur, pertranseo dicendo, quòd prædicatio per se est dupliex: quædam identica, & quædam formalis. Inter quas tantum distat, quòd identica per se non vocatur absolutè per se, sed cum determinatione, scilicet per se identica. illa autem simpliciter vocatur per se: cum autem verobique dicantur huiusmodi propositiones identicæ, falsa veritate, potuit ibi dici, quòd non sunt per se: quia non formales, vt ibi exponit. Et dic, q̃ sunt per se in latitudine identicarum, vt hic innuitur; & in principio responsionis & in toto corpore intendit

nam simplicitatem: nec tamen sequitur quòd possit supponere pro patre, propter diuersum modum significandi. Ratio autẽ procederet in illis, quorum vnum prædicatur de altero: sicut vniuersale de particulari.

¶Ad Quintum dicendum, q̃ hæc est differentia inter nomina substantiua, & adiectiua: quia nomina substantiua fuerunt suum suppositum, adiectiua vero non, sed rem significatam ponunt circa substantiuum. Vnde sophistæ dicunt, quòd nomina substantiua supponunt, adiectiua vero non supponunt, sed copulant. Nomina igitur personalia substantiua possunt de essentia prædicari propter identitatem rei. Neque sequitur quòd proprietas personalis, distinctã determinet essentiam: [c] sed ponitur circa suppositum importatum per nomen substantiuum. Sed notionalia, & personalia adiectiua, non possunt prædicari de essentia, nisi aliquo substantiuo adiuncto. Vnde non possumus dicere quod essentia [d] est generans: possumus tamen dicere, quod essentia est res generans, vel Deus generans; si res, & Deus supponant pro persona, non autem si supponant pro essentia. Vnde non est contradictio, si dicatur quod essentia est res generãs, & res non generans: quia primo res tenetur pro persona, secundo pro essentia.

¶Ad Sextum dicendum, q̃ deitas, inquantum est vna in pluribus suppositis, habet quandam conuenientiam cum forma nominis collectiui. Vnde cum dicitur Pater est principiũ totius deitatis, potest sumi pro vniuersitate personarum, inquantum, s. in omnibus personis diuinis ipse est principium. Nec oportet quod sit principium suiipsius: sicut aliquis de populo dicitur Rector totius populi, non tamen suiipsius. Vel potest dici, q̃ est principiũ totius deitatis, non quia eam generet & spiret: sed quia eam generando, & spirando communicat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum personæ possint prædicari de nominibus essentialibus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ personæ non possint prædicari de nominibus essentialibus cõcretis, vt dicatur, Deus est tres personæ, vel est trinitas. Hæc enim est falsa, Homo est omnis homo: quia pro nullo suppositorum verificari potest. Neque enim Sor. est omnis homo, neque Plato, neque aliquis alius. Sed similiter ista, Deus est Trinitas, pro nullo suppositorum naturæ diuinæ verificari potest, Neque enim pater est trinitas, neque filius, neque Spiritus sanctus. ergo hæc est falsa, Deus est trinitas.

¶2 Præterea. Inferiora non prædicantur de suis superioribus, nisi accidentali prædicatione: vt cum dico, Animal est homo: accidit enim animali esse hominem. Sed hoc nomen, Deus, se habet ad tres personas, sicut commune ad inferiora, vt Damasc. dicit. * Ergo videtur quòd nomina personarum non possint prædicari de hoc nomine Deus, nisi accidentaliter.

¶SED CONTRA est, quòd Augu. † dicit in lib. de fi. ad Pe. Credimus vnum Deum, vnam esse diuini nominis trinitatem.

¶RESPONDEO Dicendũ, quod (sicut iam dictum est. *) licet nomina personalia vel notionalia adiectiua, non possint prædicari de essentia: tamen substantiua possunt propter realem identitatem essentiæ & personæ. Essentia autem diuina non solum idem est realiter cum vna persona, sed cum tribus. Vnde & vna persona & duæ & tres, possunt de essentia prædicari, vt si dicamus, essentia est pater & filius & Spiritus sanct. Et quia hoc nomen Deus, per se habet quod supponat pro essentia (vt dictum est *) ideo sicut hæc est vera, essentia est tres personæ, ita hæc est vera, Deus est tres personæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) hoc nomen homo [d] per se habet supponere pro persona, sed ex adiuncto habet quòd stet pro natura communi. Et ideo hæc est falsa, homo est omnis homo: quia pro nullo supposito verificari potest. Sed hoc nomen Deus per se habet, quòd stet pro essentia. Vnde licet pro nullo suppositorum diuinæ naturæ hæc sit vera, Deus est trinitas, est tamen vera pro essentia, quod non attendens Poretanus, eam negauit.

¶AD SECVNDVM Dicendum, quòd cum dicitur, Deus vel diuina essentia est pater, est [d] prædicatio per identitatem, non autem sicut inferioris de superiori: quia in diuinis non est vniuersale & singulare. * Vnde [d] sicut est per se ista, pater est Deus, ita & ista, Deus est pater: & nullo modo per accidens.

tendit namque q̃ nõ accidit Deo esse patrem: cum tamen accidat animali identificari homini: Est ergo nullo modo p̃ accidens quo ad idẽtitatem. Et tamen intenenit fallacia accidentis, quo ad formalitatẽ. Et sic omnia consonant: & euacuantur argumenta de prædicationibus formalibus & directis, & per se iuxta modos positos in libris posteriorum: nihil. n. horũ idenficam prædicationem molestat, proprie loquendo.

¶ *Super quæstionis 39. Artic. VII.*

IN titulo, appropriari nõ significat proprium fieri, qm essentialia nulli personæ possunt fieri propria, sed significat accõmodari & adaptari, vt consueuerũt doctores facere, attribuentes sapientiam filio, quia est verbum &c.

¶In corpore duo facit. Primo respõdet quæsito affirmatiue vnica conclusione. Conueniens fuit ad manifestationem fidei essentialia appropriari p̃sonis. Et probatur breuiter sic: trinitas, quãuis indemonstrabilis, est tamen notificabilis per magis manifesta nobis: ergo conuenit ipsam manifestari q̃ essentialia: ergo & essentialia conuenit appropriare p̃sonis. Prima consequentia probatur dupliciter, primo, quia essentialia possunt ratione naturali cognosci: personales autem proprietates non. Secundo, ex simili, sicut persona manifestatur per similitudinẽ vestigij, vel imaginis, ita p̃ essentialia. Secunda autẽ sequela declaratur, quia appropriatio in proposito nihil aliud est quã manifestatio personarũ per essentialia attributa. Secundo ponit duos generales modos appropriandi (vt Augu. dicit) quia apud nos patres solent esse propter senectutem infirmi, ne tale aliqd suspicemur in Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd essentialia attributa, non sic appropriantur personis, vt eis esse propria asserantur, sed ad manifestandum p̃sonas per viam similitudinis, vel dissimilitudinis: vt dictum est. * Vnde nullus error fidei sequitur, sed magis manifestatio veritatis.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd si sic appropriarentur essentialia attributa personis, quòd essent eis propria, sequeretur, quòd vna persona se haberet ad aliam in habitudine formæ. Quod excludit Augustin 6. de trinit. ostendens, quòd pater non est sapientia quam genuit, quasi solus filius sit sapientia, vt sic pater & filius simul tantum possint dici sapiẽtia, non autem pater sine filio. Sed filius dicitur sapientia patris, quia est tã pientia de patre sapiẽtia. Vterq; enim per se est sapientia, & simul ambo vna sapientia. Vnde pater non est sapiens sapientia quã genuit, sed sapientia quæ est sua essentia.

¶AD TERTIVM dicendum, q̃ licet essentiale attributum secundum rationem propriã sit prius quam persona secundum modum intelligendi: tamen inquantum habet ratiõe appropriari, nihil prohibet proprium p̃sonæ, esse prius quàm appropriatum. Sicut color posterior est corpore inquantum est corpus: prius tamen est naturaliter corpore albo, inquantum est album.

ARTICVLVS VII.

Vtrum nomina essentialia sint appropriandæ personis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ nomina essentialia non sint appropriandæ personis. Quod enim potest vergere in errorem fidei, vitandum est in diuinis: quia vt Hierony. * dicit, ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Sed ea quæ sunt communia tribus personis appropriare alicui, potest vergere in errorem fidei: quia potest intelligi q̃ vel illi tantum personæ conueniant cui appropriantur, vel q̃ magis conueniant ei quàm alijs. Ergo essentialia attributa non sunt appropriandæ personis.

¶2 Præt. Essentialia attributa in abstracto significata, significant per modum formæ, Sed vna persona non se habet ad aliam vt forma: cum ab eo cuius est forma, supposito non distinguatur. Ergo essentialia attributa maxime in abstracto significata, non debent appropriari personis.

¶3 Præt. Proprium prius est appropriato. Proprium enim est de ratione appropriati. Sed essentialia attributa secundum modum intelligendi sunt priora personis, sicut cõe est prius, proprio: ergo essentialia attributa nõ debent esse appropriata.

¶SED CONTRA est, q̃ Apostolus dicit 1. Cor. 1. Christũ Dei virtutem & Dei sapientiam.

¶RESPON. Dicendum, quòd ad manifestationẽ fidei, conueniens fuit essentialia attributa personis appropriari. Licet enim trinitas personarũ demonstratione probari non possit (vt supra dictum est *) conueniẽter, vt per aliqua magis manifesta declaretur, Essentialia vero attributa sunt nobis magis manifesta secundum rõnem, quam propria personarum: quia ex creaturis ex quibus cognitionem accipimus, possumus per certitudinẽ deuenire in cognitionem essentialium attributorum, non autem in cognitionem personalium proprietatum, vt supra dictum est. † Sicut igitur similitudine vestigii, vel imaginis in creaturis inuenta, vtimur ad manifestationem diuinarum personarum, ita & essentialibus attributis. Et hæc manifestatio personarum per essentialia attributa, appropriatio nominatur. Possunt autem manifestari personæ diuine per essentialia attributa, dupliciter. Vno modo per viam similitudinis, sicut ea quæ pertinent ad intellectum, appropriantur filio, qui procedit per modum intellectus, vt verbũ. Alio modo per modum dissimilitudinis: sicut potentia appropriatur patri

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter à sacris doctoribus sint essentialia personis attributa.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter à sacris doctoribus sint essentialia personis attributa. Dicit enim Hil. in 2. de Trin. * Aeternitas est in patre, species in imagine, vsus in munere. In quibus verbis ponit tria nomina, propria personarum. s. nomen patris, & nomen imaginis, quod est proprium filio (vt supra dictum est †) & nomen muneris sue donum quod est proprium Spiritus san. (vt supra habitũ est. *) Ponit etiam tria appropriata. Nam æternitatem appropriat patri, speciem filio, vsum Spiritus san. Et vr̃, q̃ irrationabiliter. Nam æternitas iuportat durationem essendi, species vero est essendi principium, vsus vero ad operationem pertinere videtur. Sed essentia & operatio nulli personæ appropriari inueniuntur. Ergo inconuenienter videntur ista appropriata personis.

¶2 Præt. Augu. in 1. de doct. * Christ, sic dicit: In patre est vnitas, in filio æqualitas, in Spiritu san. æqualitatis vnitatisque concordia. Et videtur, quòd inconuenienter: quia vna persona non denominatur formaliter per id, quod appropriatur aliteri. Non enim est sapiens pater sapientia genita, vt dictum est. † Sed sicut ibidem subditur, tria hæc, vnum omnia sunt propter patrem, æqualia omnia propter filium, connexa omnia propter Spiritum san. Non ergo conuenienter appropriant personis. Item secundum Aug. patri attribuitur potentia, filio sapientia, Spiritui san. bonitas. Et vr̃ hoc esse inconueniens. Nam virtus ad potentiam pertinet. Virtus aũt

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuenitur appropriari filio, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem. Et etiam Spiritui sancto, secundũ illud Luc. 6. Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Non ergo potentia Patri est appropriandа.

¶ 3 Item Aug. in lib. de Trin.* dicit, Non confuse accipiendũ est, quod ait Apostolus, Ex ipso, & per ipsum, & in ipso: Ex ipso dicens, propter patrẽ, Per ipsum, propter filium, In ipso, propter Spiritumsanctum. Sed vr, q̃ inconuenienter: quia per hoc, q̃ dicit in ipso, videtur importari habitudo causæ finalis, quæ est prima causarũ. ergo ista habitudo causæ deberet appropriari patri, qui est principium non de principio.

¶ 4 Item inuenitur veritas appropriari filio, secundũ illud Io. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Et similiter liber vitæ: secundũ illud Psal. 39. In capite lib. scriptũ est de me. glo. † i. apud patrem qui est caput meum. Et similiter hoc, quod dico, qui est. Quia super illud Isa. 65. Ecce ego ad gentes: dicit glos. * Filius loquitur qui dixit Moysi; Ego sum qui sum. Sed videtur q̃ propria sint filii, & non appropriata. Nam veritas secundum Aug. † in li. de vera religione, est summa similitudo principii absq; omni dissimilitudine. Et sic vr, q̃ proprie conueniat filio qui habet principium. Liberet vr vitæ proprium aliquid esse: quia significat ens ab alio. Omnis. n. liber ab aliquo scribitur. Hoc et ipsum qui est, vr esse proprium filio. Quia, si cũ Moysi dicitur, Ego sum qui sum, loquitur trinitas. Ergo Moyses poterat dicere, ille qui est pater & filius & Spiritus san. misit me ad vos. Ergo & vlterius dicere poterat, ille qui est pater & filius & Spiritus sanct. misit me ad vos ademonstrando certam personam. Hoc autem est falsum. Quia nulla persona est pater & filius & Spiritus san. Non ergo potest esse commune trinitati, sed est proprium filii.

¶ Respon. Dicendum, q̃ intellectus noster qui ex creaturis in Dei cognitionem manuducitur, oportet q̃ Deum consideret secundum modum, quem ex creaturis assumit. In consideratione autem alicuius creaturæ, quatuor per ordinem nobis occurrunt. Nam primo, cõsideratur res ipsa absolutè, inquantum est ens quoddam. Secunda autem consideratio rei est, inquantum est vna. Tertia consideratio rei est, secundum quod inest ei virtus ad operandum, & ad causandum. Quarta aũt consideratio rei est, secundum habitudinẽ, quam habet ad causata, Vnde, hæc etiam quadruplex cõsideratio circa Deum nobis occurrit. Secundum igitur primam consideratioñ, qua cõsideratur absolutè Deus secundum esse suũ, sic sumitur appropriatio Hilar. secundum quam, æternitas appropriatur patri, species filio, vsus Spiritui sancto. Aeternitas enim inquãtum significat esse non principiatum, similitudinem habet cũ proprio patris, qui est principium non de principio, species autem siue pulchritudo habet similitudinem cum propriis filii. Nam ad pulchritudinem, tria requiruntur. Primo quidem, integritas siue perfectio. Quæ enim diminuta sunt, hoc ipso turpia sunt. Et debita proportio siue consonantia. Et iterũ claritas. Vnde quæ habent colorem nitidum, pulchra esse dicuntur.

¶ Quantum igitur ad primvm, similitudinem habet cum proprio filii, inquantum est filius habens in se vere & perfectè naturam patris. Vnde, ad hoc inuendũ Aug. † in sua expositioñe dicit, Vbi scilicet in filio summa & perfecta vita est, &c

¶ Quantum vero ad secvndvm conuenit cum proprio filii, inquantum est imago expressa patris. Vnde, videmus q̃ aliqua imago dicitur esse pulchra, si perfecte repræsentat rem, quamuis turpem. Et hoc tetigit Augu. * cum dicit, Vbi est tanta conuenientia, & prima æqualitas, &c.

¶ Quantum vero ad tertivm conuenit cum proprio filii, inquantum est verbum, quod quidem lux est, & splendor intellectus: vt Damasc. † dicit. Et hoc tangit Augustinus. * cum dicit, Tanquam verbum perfectũ cui non desit aliquid, & ars quędã omnipotentis Dei &c. Vsus aũt habet similitudinem cũ propriis Spiritus san. largo modo accipiendo vsum: secundum q̃ Vti, cõprehendit sub se et frui, prout vti, est assumere aliquid in facultatem voluntatis, & frui, est cũ gaudio vti, vt Aug.* 10. de Trinit. dicit, Vsus ergo quo pater & filius se inuicem fruuntur, conuenit cum proprio Spiritus san. inquãtum est amor. Et hoc est, quod Aug. † dicit, illã dilectio delectatio, felicitas, vel beatitudo, vsus ab illo appellatus est. Vsus vero, quo nos fruimur, similitudinẽ habet cum proprio Spiritus san. inquãtum est donum. Et hoc ostẽdit Aug.* cũ dicit, Est in trinitate Spiritus sanctus, genitoris, genitiq; suauitas, ingeniti largitate, atq; vbertate nos, vel creaturas perfundens. Et sic patet quare æternitas, species, & vsus personis attribuantur vel approprientur, non autem essentia, vel operatio: quia in ratione horum, propter sui communitatem, non inuenitur aliquid similitudinem habens cum propriis personatum.

¶ Secunda vero consideratio Dei est, inquantum consideratur vt vnus. Et sic Aug.* patri appropriat vnitatem, filio æqualitatem, Spiritui sancto concordiam, siue connexionem. Quę quidem tria vnitatem importare manifestum est, sed differenter. Nam vnitas dicitur absolutè, non præsupponens aliquid aliud. Et ideo appropriatur patri, qui non præsupponit aliquam personam; cum sit principiũ non de principio: æqualitas aũt importat vnitatem in respectu ad alterum. Nam æquale est quod hẽt vnam quantitatẽ cum alio. Et ideo æqualitas appropriatur filio, qui est principium de principio. Connexio aũt importat vnitatem aliquorum duorum. Vnde appropriatur Spiritui sancto inquantum est à duobus: ex quo sentiri potest quod dicit Aug.* tria esse vnum propter patrem, æqualia propter filiũ, connexa propter Spiritum sanctum. Manifestum est enim, q̃ illi attribuitur vnumquodque in quo primo inuenitur: sicut omnia inferiora dicuntur viuere propter animam vegetabilem, in qua primo inuenitur ratio vitæ in istis inferioribus. Vnitas autem statim inuenitur in persona Patris, etiamper impossibile remotis aliis personis. Et ideo, aliæ personæ à patre habent vnitatem, sed remotis aliis personis, non inuenitur, æqualitas in patre. Sed statim posito filio inuenitur æqualitas. Et ideo dicuntur omnia æqualia propter filium, non q̃ filius sit principium æqualitatis patri, sed quia nisi esset patri æqualis filius, pater æqualis non posset dici. æqualitas enim eius primo considerat ur ad filium. Hoc. n. ipsum, q̃ Spiritus sanctus Patri æqualis est, à Filio habet. Similiter excluso Spiritu sancto, qui est duorum nexus, non posset intelligi vnitas connexionis inter patem & filium. & ideo dicuntur omnia esse cõnexa propter Spiritum sanctum. Qui propter Spiritu sancto, inuenitur ratio connexionis in diuinis personis 5. Vnde, pater, & filius possunt dici connexi.

¶ Secundum vero tertiam considerationem, qua in Deo sufficiens virtus cõsideratur ad causandum, dicitur sumi tertia appropriatio, s. potentiæ, sapientiæ, & bonitatis. Quæ quidem appropriatio fit & secũdum rationẽ similitudinis, si cõsideretur q̃ in diuinis personis est: & secundum rationem dissimilitudinis, si consideretur q̃ in creaturis est. Potentia enim habet rationem principii, vnde, habet similitudinem cum patre cœlesti, e qui est principium totius diuinitatis. Deficit autem imperium patri terreno propter senecturem. Sapientia vero, similitudinem habet cum filio cœlesti inquantum est verbum, quod nihil aliud est, quàm conceptus sapientiæ. Deficit autem interdum filio terreno propter temporis paucitatem. Bonitas autem, cum sit ratio & obiectum amoris, habet similitudinem cũ Spiritu diuino, qui est amor: sed repugnantiam habere vr ad Spiritum terrenũ secundum q̃ importat violentiam quandam, & impulsionem a prout

† Loco ubi proxime dicto.

† Lib. 6. de Trin. c. 10. in fine illius vsq. 3.

† Lib. de Trinit. circa medium

† Lib. de Trinit. c. 10. in medio.

† Loco ubi dicto.

Glosa ordinaris ibi.

† Glosa interlinearis ibidem. † Cap. 26. post medium illius. to. 1.

† Lib. 6. de trin. ca. 10. paulo à pri. vsq. 3.

† Lib. 1. de doctr. Chri. c. 5. in fi.

Loco nunc proxime dicto.

† Lib. 1. c. 8. parum ante medium, & 6. 13.

prout dicitur Isa. 26. Spiritus robustorum quasi turbo impellens parietem. Virtus aũte appropriatur filio, & d
D. 233. spiritui sancto: non secundum q̃ virtus dicitur ipsa potẽtia rei, sed secundum q̃ interdum virtus vicitur id quod à potentia rei procedit, prout dicimus aliquod virtuosum factum esse virtutem alicuius agentis. Secundũ vero quartam considerationem, prout consideratur Deus in habitudine ad suos effectus, sumitur illa appropriatio ex quo, per quẽ, & in quo. Hæc enim præpositio Ex, importat habitudinẽ quandam causæ materialis, quæ locũ non habet in diuinis. Aliquando vero habitudinẽ causæ efficientis. Quæ quidem competit Deo ratione suæ potentiæ actiuæ. Vnde, & appropriatur patri, sicut & potẽtia. Hæc vero præpositio Per, designat quidem q̃q; causam mediam: sicut dicimus q̃ faber operatur per martel
196 lum. Et sic ly per, q̃q; non est appropriatum, sed propriũ filij: e secundum illud Io. 1. Omnia per ipsum facta
b sunt: non quia filius sit instrũm, sed quia ipse est principiũ
243 de principio. Quandoq; vero designat habitudinem formæ, per quam agens operatur, sicut dicimus q̃ artifex operatur per artem. Vnde sicut sapientia & ars appropriatur filio: ita & ly per quẽ. Hæc vero præpositio In, denotat propriè habitudinẽ cõtinẽtis cõtinet aũt Deus res dupliciter. Vno mõ, secũdũ suas similitudines: prout s. res dicuntur esse in Deo inquantum sunt in eius scientia. Et sic hoc quod dico in ipso, esset appropriatũ filio. Alio vero modo, continentur res à Deo, inquantum Deus sua bonitate eas conseruat & gubernat, ad finem conuenientẽ adducendo. Et sic ly in quo, appropriatur spiritui sancto, sicut & bonitas. Nec oportet, q̃ habitudo causæ finalis (quàmuis sit prima causarum) appropriẽtur patri, qui est principium non de principio, quia personæ diuinæ, quarum pater est principium, non procedunt vt ad finem (cum quælibet illarum sit vltimus fi- 40
nis) sed naturali processione, quæ magis ad rationẽ naturalis potentiæ pertinere videtur.

¶ Ad illud vero, quod de aliis quæritur dicendum, q̃ cum veritas pertineat ad intellectum (vt supra dictum
Q. 16. ar. 1. est*) appropriatur filio, non tamen est proprium eius. Quia veritas vt supra dictum est, considerari pòt prout est in intellectu, vel, put est in re: sicut igitur intellectus & res essentialiter sumpta, sunt essentialia & non personalia, ita & veritas. Diffinitio aũt Aug. inducta datur de veritate secundum q̃ appropriatur filio. Liber aũt vitæ
Q. 24. ar. 4. in recto quidem importat notitiam, sed in obliquo vitã. Est enim, vt supra dictum est, † notitia Dei de his, qui habituri sunt vitam æternam. Vnde, appropriatur filio, licet vita appropriẽtur Spiritui sancto, inquantum importat quendam interiorem motum, & sic conuenit cũ proprio Spiritus sancti inquantum 'est amor. Esse aũt scriptũ ab alio, non est de ratione libri inquantum est liber, sed inquantum est quoddam artificiatum. Vnde, non im- 60
portat originem, neq; est personale, sed appropriatur personæ. Ipsum aũt nomen, Qui est, appropriatum personæ filii, non secũdum propriam rationẽ, sed ratione adiunctiinquantum scilicet in locutione Dei ad Moysen, præfigurabatur liberatio humani generis, quæ facta est per filium. Sed tamen secundum quòd ly qui, sumitur relatiuè, posset referri interdum ad personam filii: & sic sumeretur personaliter, vt putasi dicat, filius est genitus, 70
qui est, sicut & Deus genitus personale est. Sed infinitè sumptum est essentiale. Et licet, hoc pronomen ille, grãmaticè loquendo, ad aliquam certam personam videatur pertinere: tamen quælibet res demonstrabilis, grammaticè loquendo persona dici potest, licet secundum rei naturam non sit persona. Dicimus enim, iste lapis, & iste asinus. Vnde, & grammaticè loquendo, essentia diuina secundum quòd significatur, & supponitur per hoc nomen Deus, potest demonstrari hoc pronomine 80
iste, secundum illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum.

Q V A E S T I O XL.

De personis in comparatione ad relationes, siue proprietates, in quatuor articulos diuisa.

Deinde quæritur de personis in comparatione ad relationes, siue proprietates 20

Et quæruntur quatuor.

¶ Primo. Vtrum relatio sit idem quod persona.

¶ Secundo. Vtrũ relationes distinguãt & constituant personas.

¶ Tertio. Vtrum abstractis per intellectũ relationibus à personis, remanent hypostases distinctæ.

¶ Quarto. Vtrum relationes secũdum intellectum, præsupponant actus personarum, vel econuerso.

Articvlvs I.

Vtrum relatio sit idem quod persona.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, q̃ in diuinis non sit idẽ relatio quod persona. Quæcunq; enim sunt idẽ, multiplicato vno eorum, multiplicatur & aliud. Sed cõtingit in vna persona esse plures relationes, sicut in persona patris est paternitas & cõis spiratio: & iterum vnam relationem in duabus personis esse, sicut cõis spiratio est in patre & filio. Ergo relatio non est idem quod persona.

¶ 2 Præt. Nihil est in seipso secundũ Philosophum in 4. Physic. *; Sed relatio est in persona. Nec potest dici q̃ ratione identitatis; quia sic esset etiam in essentia: ergo relatio, siue proprietas, & persona non sunt idẽ in diuinis.

¶ 3 Præt. Quæcunq; sunt idem, ita se habent, q̃ quicquid prædicatur de vno, prædicat & de alio. Non aũt quicquid prædicat de psona, prædicatur de proprietate. Dicimus. n. q̃ pater generat, sed non dicimus q̃ paternitas sit generans. Ergo proprietas non est idem quod persona in diuinis.

¶ Sed contra, in diuinis nõ differunt quod est, & quo est, vt habetur à Boet. * in lib. de Hebdo. Sed pater paternitate est pater. Ergo pater idẽ est quod paternitas, & eadem ratione aliæ proprietates idem sunt cum personis.

Prima S. Thomæ. R s ecce

210 2. dist. 26. q. 2. artic. 1. & dist. 33. ar. 2. & opusc. 3. c. 38. 66. & 69.

† Lib. 4. Phy. tc. ca. 24. & Lubeq. to. 2.

† Titulus fi. est. An nomen quod est, bonum sit: potè mouit illum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem esse personam. Supposito autem ꝙ persona sit idē quod essentia, sequebatur ex Porretano, ꝙ relatio non est persona: quia relatio assistit, & non identificantur essentiæ: sic autem patet in hoc artic. sermonem haberi de personis: quare nullus error est.

¶Quo ad secundum. Prepositinus dicebat proprietates esse personas & non in personis, ea rõne qua in q6. 32. negauit notiones, exponẽdo semper abstractũ pro concreto. Vnde & in litera reprehendit, quia necesse est ponere proprietates in abstracto vt formalia principia personarum, vt ibidẽ probatum fuit.

Q.28.ar. 2.

¶Quoad tertiũ conclusio resumptæ amplectit quartũ modum, & est: proprietates sunt personæ & in personis, & manifestat dupliciter. Primo ratione sic. De rõne formæ est esse in eo cuius est forma: ergo proprietatem oportet esse in persona. Et probatur sequela, qa est forma personę. Secundo quo ad vtranq; partem simul ex simili: deitas est in Deo, & est Deus: ergo.

Q.prece. art.1.

Q.32. artic.2.

¶Aduerte hic, ꝙ proprietates esse in personis, põt intelligi & transitiue & intransitiue. Et si quidẽ intransitiue intelligatur, redit opinio Præpositini: qũ nihil aliud significatur nisi, proprietates esse personas. Si autẽ transitiue, dupliciter intelligi põt. Primo vt ly in, denotet trãsitionem secundum rem: & sic est falsũ. Alio modo vt denotet trãsitionem sm̃ rationem, non qualemcunque, sed veluti formæ in supposito; & sic sumitur in ꝓposito. Est autem ratio necessitãs ad vtramq; affirmationem, scilicet esse personã & in personam: quia si sola id est ita ponerentur, cum proprietas sit etiã eadem essentiæ, non pluribus modis esset proprietas in persona quam in essentia. Et sic idẽ esset iudicium de hac paternitas est in pre. & paternitas est in essentia: cũ tñ ista sit identica tñ, prima aũt sit identica & formalis. Et sexto ꝙ fundamentũ idem

Leeo nunc citato.

Q.30.artic.2.

¶Respon. Dicendum, ꝙ circa hoc aliqui diuersimodè opinati sunt. Quidam enim dixerunt proprietates neq; esse personas, neque in personis. Qui fuerunt moti ex modo significandi relationum, quæ quidem non significant vt in aliquo, sed magis vt ad aliquid. Vnde dixerũt relationes esse assistentes, sicut supra expositum est. * Sed quia relatio secundũ quod est quædam res in diuinis, est ipsa essentia; essentia aũt idem est quod persona (vt ex dictis patet †) oportet ꝙ tunc relatio sit idem quod persona. Hãc igitur identitatẽ alij considerantes, dixerunt proprietates quidem esse personas, nõ aũt in personis: quia non ponebant ꝓprietates in diuinis, nisi secundũ modum loquendi, vt supra dictum est. * Necesse est autem ponere proprietates in diuinis, vt supra ostendimus. † Quæ quidem significantur in abstracto, vt quædam formæ personarũ. Vnde, cum de ratione formæ sit, ꝙ sit in eo cuius est forma, oportet dicere proprietates esse in personis, & eas tamẽ esse personas, sicut essentiam esse in Deo dicimus, quæ tamen est Deus.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd persona & proprietas sunt idem se, differunt tamen secundum rationem. Vnde non oportet ꝙ multiplicato vno multiplicetur reliquum. Considerandum tamen est, ꝙ propter diuinam simplicitatem consideratur duplex realis identitas in diuinis, eorum, quæ differunt in rebus creatis. Quia enim diuina simplicitas excludit compositionem formæ & materiæ, sequitur ꝙ in diuinis idem est abstractũ & concretum, vt deitas & Deus. Quia vero diuina simplicitas excludit compositionem subiecti & accidentis, sequitur ꝙ quicquid attribuitur Deo, est eius essentia: & propter hoc sapientia, & virtus idem sunt in Deo, quia ambo sunt diuina essentia. Et secundum hanc duplicem rationem identitatis, proprietas in diuinis est idem cum persona. Nam proprietates personales sunt idem cũ personis, ea ratione qua abstractum est idẽ cum concreto. Sunt enim ipsæ personæ subsistentes, vt paternitas est ipse pater, & filiatio, filius, & processio, Spiritus sanctus. Proprietates autem non personales sunt idem cum personis, secundum aliam rationem identitatis, qua illud quod attribuitur Deo, est eius essentia. Sic igitur communis spiratio, est idem cũ persona patris, & cum persona filij: nõ ꝙ sit vna persona per se subsistens: sed sicut vna essentia est in duabus personis, ita & vna proprietas, vt supra dictum est. *

¶Ad secvndvm dicendum, ꝙ proprietates dicuntur esse in essentia, per modum identitatis d tantum: in personis autem dicuntur esse per modum identitatis, non quidem secundum rem tantum, sed quantum ad modum significandi, sicut forma in supposito. Et ideo proprietates determinant & distinguunt personas, non autem essentiam.

d.9.q.1.

¶Ad tertivm dicendum, ꝙ participia, & verba notionalia significant actus notionales. Actus autem suppositorum sunt. Proprietates autem non significant vt suppositа, sed vt formæ suppositorum. e Et ideo modus significandi repugnat, vt participia, & verba notionalia de proprietatibus prædicentur.

e 1.dist.26.q.1.a.1.

Articvlvs II.

Vtrum personæ distinguantur per relationes.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur, quòd personæ non distinguantur per relationes. Simplicia enim seipsis distinguuntur sed personæ sunt maximè simplices. Ergo distinguuntur seipsis, & non relationibus.

¶2 Præt. Nulla forma distinguitur, nisi secũdum suum genus. Non enim album à nigro distinguitur nisi secundum qualitatem. Sed hypostasis significat individuum in genere substantiæ. Non ergo relationibus hypostases distingui possunt.

¶3 Præt. Absolutum est prius quã relatiuum, sed prima distinctio est distinctio diuinarum personarum. Ergo diuinæ personæ non distinguuntur relationibus.

¶4 Præt. Id quod præsupponit distinctionem, non potest esse primum distinctionis principium. Sed relatio præsupponit distinctionem, cũ in eius diffinitione ponatur, esse enim relatiui est ad aliud se habere. Ergo primũ principium distinctiuũ in diuinis non potest esse relatio.

¶Sed contra est, ꝙ Boet. dicit in lib de Trinit. * quòd sola relatio multiplicat trinitatem diuinarũ personarum.

¶Respondeo Dicendum, ꝙ in quibuscunq; pluribus inuenitur aliquid commune, oportet quærere aliquid distinctiuum. Vnde cũ tres personæ conueniant secundum essentiæ vnitatem, necesse est quærere aliquid, quo distinguantur ad hoc ꝙ plures sint. Inueniuntur autem in diuinis personis

personæ propriæ, sic quædam entitas absoluta incommunicabilis, quæ est constitutiua diuinæ personæ. Inchoatq; positionem hanc à dicto quodam Bonauen. in 25.distinct.1. fundatq; se super auctoritate scripturæ, Prouerb. 30. Quod nomen eius, & quod nomen filij eius, si nosti? arguens sic. Quæstio quærit dubium, & supponit aliquid certum: ista supponit filij nomẽ, & quærit nomen proprium eius: ergo filiatio nõ est eius nomen proprium & constitutiuum. Affert quoque multas rationes & auctoritates: quibus, quia ipsemet respondet, dimissis, prædicta duo declaranda sunt. S. Bonauentura in primis non est talis opinionis, quòd personæ diuinæ sint absolutæ, vt expresse pãtet in 26. distinct. sui: vbi ponit proprietates ut origines distinguere personas: ita ꝙ eis abstractis, non remanent hypostases. Ponitq; omnes proprietates esse relationes, seu origines excepta innascibilitate, q̃ est negatiua. Illa vero verba quæ Scotus adducit, sunt quidem Bonauenturæ, sed ad aliud propositum: ipse enim in 25.distinctio. primi. articu. 1. quærens de significatione huius nominis persona, tenet quòd persona de generatione & primo significato importat substantiam: de speciali vero & vltimo significato, importat relationem: quia in diuinis proprietas personalis est relatio. Et arguit contra se: quia dici secũdum substantiam & secundum relationem, distinguuntur in diuinis ex opposito. ergo non potest persona simul dici secundum substantiam ex generali & primo, & secundum relationem ex speciali & vltimo. Et respondet, quòd dici secundum substantiam innenitur dupliciter. primo, secundum substantialem esse: tiam: secundo, secundum hypostasim. Et quòd dici secundum substantiam, primo modo, distinguitur contra dici secundum relationem, non autem secundo modo: quia substantia, id est hypostasis, ad diuina contrahitur per relationem. Ex hoc autem dicto, liquet etiam exeis, quòd non ponitur à Bonauentura duplex res absoluta: altera essentialis & altera hypostatica, vt Scotus fingere vellet: sed habetur tantum, quòd substantia dupliciter sumitur, & pro essentia & pro hypostasi: quod etiam habetur quinto Metaphysi. & quòd substantia secundo modo, idest, hypostasis, dicitur formaliter de persona diuina, & quòd simul & semel persona diuina est hypostasis, & tamen relatio, &c. Hæc enim omnia communia sunt omnibus theologis. Valde autem mirum est hoc imponi Bonauenturæ: cum in calce illius articuli expresse dicat, quòd persona patris non potest abstrahi à paternitate, salua sua personalitate, quid clarius? &c. Ad id vero Salomonis, quod Scot. tanti facit, facillime respondetur, quòd est æquiuocatio de nomine filij Dei. Dupliciter enim potest nominari, sicut & concipi. Vno modo secundum suum (vt ita dicam) quod quid est. Alio modo secundum conceptus & nomina ex creaturis abstrahibilia. Et primo quidem modo nullum nomen non solum filij, sed nec Dei habemus. scriptum est enim Isaiæ. 54. Generationem eius quis enarrabit? & sic filius est nomen proprium secundæ personæ diuinæ inter nomina parientia nobis cognitionem, qua est. Et cum hoc nomen proprium pertinens ad cognitionem quid est, est ineffabile. Sicut etiam Deus est nomen proprium ipsius Dei, & tamen nomen significans quid est Deus, ineffabile est.

212

¶Circa eosdem limites quæsiti aduerte secundo, quòd relationis nomine author intelligit ipsam relationem instituẽte, id est non curando ipsam distinguere in seipsam vt habet actum relationis, & in seipsam vt habet actum proprietatis. Et propterea pluries in hac litera simul dicit proprietatem vel relationem. Dico autem hoc, (quoniam vt inferius patebit) in persona diuina est vna res respectiua significata vt origo, & vt relatio inquantum relatio, & vt proprietas individualis seu personalis. Litera tamen vltimos modos sub vno hic comprehendit, triplici (vt reor) ratione. Primo, quia non habemus nomina primarum intentionum pertinentia ad proprietates nisi relationis vel originis, vt patet discurrendo. Secundo, quia alterum membrum, scilicet relatio, salua sua ratione, poterat subdistingui, vt de facto subdistinctum est in litera 4. articu. huius quæstionis.

Tertio, quia cum personalitas secundum veritatem sit relatio, personamque reponat in genere ad aliquid, generis nomine large accepto, cõsequens est vt relationi daret hic actus.

2 210

¶Circa differentiam assignatam inter relationem & originem dubium occurrit: quoniam falsum videtur quòd differant in modo significandi. Ambæ enim significantur, & in abstracto & in concreto & adiectiue & substantiue, & cæteris modis significandi: ergo in hoc non differunt. Est & aliud maius dubium circa subiunctam differentiam, scilicet quòd relatio significatur per modum formæ, origo vero per modum actus. Aut enim per significari per modum formæ, intendit significari per modum principij formalis in denominando, id est vt quo aliquid est tale, & sic distinctio nulla est: quoniam sicut paternitas est qua aliquis est, & dicitur Pater: ita generatio est qua aliquis est, & dicitur generans. Aut intendit significari vt rem inhærentem: & sic falsum est, quòd relatio significetur per modum formæ: quoniam vt ipsemet Sanctus Thom. in quæstione de potentia, quæstione octaua articul. secundo docuit, relatio licet insit, non tamen significatur vt inhærens: imo differentia nulla esset: quoniam vt ibidem dicitur, eadem est de actione & relatione quo ad hoc, ratio. Ad hæc simul dicitur, quòd non est hic sermo de modis significandi grammaticæ, seu ex parte nominis significantis: sed potius metaphysice, seu ex parte rei significatæ, plures vnius rei rationes, appellando plures illius modos. Itaque intentio litteræ est, quòd illa vna res, alio modo, id est alia ratione significatur nomine originis & nomine relationis, siue in abstracto, siue in concreto, siue quouis alio modo grammaticali. Et ex hoc consequenter respondetur ad secundam ambiguitatem: quòd quia forma est quæ dat esse rei formaliter, significari per modum formæ est in proposito, significari per modum dantis esse formaliter. Et quoniam hoc contingit dupliciter, scilicet ex parte nominis, & ex parte rationis significatæ: & iam dictum est, quòd hic non est sermo de modo significandi ex parte nominis, ideo concluditur secundum membrum. Et ad obiectionem in oppositum dicitur, vt iam tactum est, quòd aliud est loqui de relatione, vt relatio, & aliud loqui de reali relatione simpliciter. Relatio enim vt relatio, non est aliquid inhærens, de ratione tamen relationis reale est, vt infra, itaque inter realem actionem & realem relationem hoc interest, quòd actio tam vt actio, quàm vt realis actio, habet rationem egredientis: quãuis forte insit. Relatio autem realis & si vt relatio non habeat rationem nisi assistentis, tamen vt relatio realis habet rationem assistentis & inhærentis, & propterea ex parte rõnis significatæ significat per modũ formæ. Et in hoc differt ab origine: & hæc est ratio quare inferius relationi

Universidad de Deusto
Biblioteca

attribuitur distinguere ac constituere personam,& non origini,vt plenius patebit in 4.artic.

¶Quo ad secundum,recitatur opinio quam sequitur Bonauentura,tria dicens.Primo,q̃ relatio non distinguit hypostases, quia cõsequitur actum. Secundo, q̃ origo distinguit eadem ratione, quia.s.est prior relatione. Tertio, q̃ relationes manifestant distinctionẽ, sicut in creaturis proprietates individuales.

¶Quo ad tertiũ duæ rationes contra præfatam opinionem adducuntur. Prima est, distinctium oportet esse intrinsecum & proprium: ergo, nec origo nec essentia distinguit, ergo relatio.Antecedens probatur in creaturis: in quib. distinctio aut est q̃ materiam, aut per formam, prima vero cõsequẽtia quo ad primam partẽ probatur:quia origo vt sic, habet rationẽ viæ & re, vel ad rem, & sic non est intrinseca,quo ad secundam vero, quia essentia est cõis: & sic non est propria: secunda vero cõsequẽtia probatur per locum à diuisione: qm̃ in p̃sona præter essentiã & originem,sola relatio restat. Secunda aũt ratio est: distinctiuũ personæ in diuinis est constitutiuum personæ, sed origini repugnat esse constitutiuum personæ,non aũt relationi,ergo non origo,sed relatio distinguit. Antecedẽs declaratur intuendo duplicẽ modum distinguendi,s.constituendo distinctum: vel distinguẽdo tantum,iuxta duplicem modum se habendi ad distinctum:cõtingit,n.rem præexistentem distinguere,vt patet in diuisione aquæ, & tunc sola distinctione opus est: contingit etiam rẽ non præexistentẽ distinguere, & tunc cõstitutione & distinctione simul opus est.Essentia igitur diuina,quamuis præexistere intelligatur relationibus distinctiuis, non tamen partitur seu distinguitur per relationes:quoniam semper indiuisa restat. Et propterea distinctiua oportet & distinguere,& constituere personas, vtpote nõ præexistentes: vt in antecedente assumptum est.Minor autem quoad primã partem probatur, quia origo actiue præsupponit personã: passiue autem est via in eam.Quoad secundam autem, quia relationes sunt ipse personæ subsistentes, eo q̃ non differunt ibi abstractum & concretum.

¶Circa hanc rõnem dubiũ est de hac vltima probatione, quo ad duo.Primo,quid sibi velint illa verba: relationes constituunt personas inquantũ sunt ipsæ personæ.Secundo quã vim habeant, cum illa adiuncta propositioni: abstractum & concretum ibi non differunt.Est autem ratio dubitandi, quoniam si est verum, omni et quod est ipsa persona,conuenit constituere personam, vt patet ex illatione reduplicatiua,& sic origo inquantum est ipsa persona constituit eam,& similiter essentia &c. Nihil etiam videtur dicendum,q̃ hoc constituit illud inquantum est ipsum:nisi q̃ idẽ constituat se, quod non est ad propositum.Extra propositum quoque subiuncta videntur verba illa de abstracto & concreto. De efficacia autem nulla apparentia est,dato q̃ sint vera: quoniam & esse personas,& abstractum non differre à concreto, verificatur de originibus.

¶Ad hæc dicitur,q̃ per esse personas,non intelligit author tãquamodo identitatem,sed identitatem ex ratione ipsius proprietatis,seu relationis.In hoc.n.vt supra dictum est, diff. re ab origine q̃ ipsa ex sua rõne inest loco cuius in diuinis est idẽ illi cuius est,origo aũt ẽx propriam rõnem non inest:& consequenter non identificatur et cui attribuitur. Ly aũt inquantum, non tenetur reduplicatiue,sed specificatiue, determinat.n.conditionem ẽx quam conuenit relationi constituere, & nõ originisicut cum dr, homo est crispus inquantum capillatus, conuenit.n.relationi ẽx quod esse aliquid significat in diuina persona constituere ipsam. Et quia non constituit ipsam vt pars,nec distinguit vt aduentitiũ: ideo dixit q̃ conuenit ipsam inquantum est ipsa. Itaque sensus est,q̃ quia relatio est ex propria ratione non pars nec adueniens aliquid,sed ipsa persona,ideo & constituit,& distinguit, sub intelligendo semper sermonem de proprijs personarum. Et ad manifestandum quòd relatio sit ipsa persona,& nõ pars vel aliquid, adductum est,q̃ ibi abstractum est idem quod concretũ, hoc enim non est verum in his quæ se habent vt totum & pars. Vnde patet

cat tantum proprietatem. Quia hoc nomen pater significat relationem, quæ est distinctiua,& constitutiua hypostasis.[c] Hoc autem nomen generãs vel genitus significat originem, quæ non est distinctiua, & constitutiua hypostasis.

¶Ad primvm ergo dicendũ, q̃ personæ sunt ipsæ relationes subsistentes. Vnde non repugnat simplicitati diuinarum personarum,q̃ relatio nibus distinguantur.

¶Ad secvndvm dicendũ, q̃ personæ diuinæ nõ distinguunt in esse in quo subsistunt, neq; in aliquo absoluto,sed solum secundum id, q̃ ad aliquid dicuntur. Vnde ad earum distinctionem sufficit relatio.

¶Ad tertivm dicendum, q̃ quanto distinctio prior est,tanto propinquior est vnitati. Et ideo debet esse minima. Et ideo distinctio personarũ non debet esse nisi per id quod minimum distinguit, scilicet per relationem.

¶Ad qvartvm dicendum, quòd relatio præsupponit distinctionem suppositorum quando est accidens[c]: sed si relatio sit subsistens, nõ præsupponit, sed secum fert distinctionem.Cum enim dicitur, q̃ relatiui esse, est ad aliud se habere: per ly aliud, intelligitur cor relatiuum quod nõ est prius,sed simul natura.

[c] b 186

ARTICVLVS III.

Vtrum abstractis per intellectũ relationibus à personis, adhuc remaneant hypostases.

AD tertivm sic proceditur. Videtur, quòd abstractis per responsio ad obiecta omnia, latens enim sententia, occasio fuit obiectionum.Hoc aũt intelligas de his inquãtum huic rationi deseruiunt. Sed quomodo absolute vera sit apud authorem hæc propositio, relatio constituit inquantum est persona ipsa, in artic.sequenti dicetur.

¶Circa dicta in his rationibus aduerte duo. Primũ est in prima rõne, q̃ ois distinctio oportet q̃ sit per aliquod intrinsecũ, formam,s.vel materiam: hoc enim oportet habere q̃ fundamẽto, in materia de principio induiduationis, vt non ponat quãtitas intrinsecum distinctiuum Sortis à Platone. Secundum est in secũda ratione, q̃ distinguere ẽt personã contingit constituendo & nõ cõstituendo. Et hoc oportet habere p̃ oculis in quæstione de distinctione filij à Spiritu sancto, vt in q.36.diffuse diximus.

b 171

¶Quo ad quartum conclusio reciprocatur. Nihil enim relatio subsistens facit distinctionem suppositalem: & de hoc inferius erit sermo.Secundo, q̃ ly aliud, positum in diffinitione ad aliquid, seu relatiui, stat pro correlatiuo.Et ex hoc habes quãm conformiter diximus in q.13.de termino relatiui.Tertio, q̃ ly aliud, non præsupponitur à relatiuo,sed est simul cum eo.Et hinc habes quã bene quoq; dictum sit,q̃ vnum relatiuum diffinit reliquum,non vt prius sed vt simul natura & intellectu.

1.dist.26.q.1. a.2 & per q.2.art.2.ad opos.3.cap. 6.& 7.

¶ *Super quæstionis XL. Art. III.*

IN titulo ly abstractis, quod distinguendum erat,in principio corporis distinguitur:per proprietates autem intelligit notiones,siue personales,siue non.

¶In corpore tria facit. Primo distinguit abstractionem in titulo positam. Secundo respondet quæsito. Tertio tractat quandã oppositam opinionem.

¶Quo ad primum, distinguit abstractionẽ & applicat eam ad diuina.Distinguit quidem in abstractionem totalem & formalẽ, id est, qua totum vniuersale abstrahit à partibus subiectiuis: & qua forma abstrahit à materia, ponitque inter eas vnicam differentiam, scilicet, q̃ in totali abstracti tantum conceptus remanet: in formali vero vtriusque.scilicet abstracti & eius a quo abstrahitur, vt patet in exemplis literæ. Et si vis diffuse has abstractiones videre, lege commentaria nostra in De ente & essentia,in 1.q.applica vero ad diuina non secundum rem, sed secundum modum significandi, authoritate vtens Damasceni.

¶Quo ad secundũ respondet quæsito tribus conclusionibus. Prima iuxta abstractionem totalem: abstractis proprietatibus, non remanent personæ, sed sola essentia. Et probatur, quia per ea quæ se habent vt particularia, essentia vt vniuersale id est remanet Deus, & non remanet pater & filius & Spiritussanctus: habet enim se Deus ad personas vt vniuersale ad particularia,vt Damasc. dixit. Secunda conclusio iuxta abstractionem formalẽ est, abstractis proprietatibus non personalibus, remanent personæ: & declarat in ambabus, scilicet innascibilitate & spiratione.

¶Circa hanc cõclusionem dubium occurrit. Quoniã contradicere videtur doctrinæ tradite in quæst. 36. vbi dictum est, q̃ abstracta spiratione a filio, non distingueretur persona liter a Spiritussancto: si enim abstracta spiratione, filius remanet persona, vt hic dicitur: ergo remanet hypostasis distincta a personis,quę esse possunt in natura diuina: & cõsequenter non distingueretur persona liter a Spiritussancto per spirare. Et econuerso,si distinguitur personaliter per spirare, ergo nõ remanet hypostasis distincta, abstracta spiratione: cuius oppositum hic dicitur. Ad hoc breuiter ex fundamento supra posito dicitur, quòd vtrunque sane intellectum,est verum: abstracta siquidem spiratione,remanet hypostasis filij,vt hic dicitur: & tamen abstracta spiratione, non remanet distinctio illa hypostasis a spiritussancto, vt ibi dicitur. Hæc autem non cõtradicunt: & ratio est, quia hypostasis illa est relatiua, & cui non remaneret relatiua, ab illa non remaneret distincta. Falsum enim est quòd persona diuina & vniuersaliter res relatiua per vnum & idem constituatur & distinguatur relatiue a cæteris,etiam in eadem natura,vt supra ostensum est.

¶Tertia verocõclusio est iuxta eãdem abstractionẽ formalem, Abstractis proprietatibus personalibus, non remanent hypostases. Et probatur ex vtroque actu proprietatis personalis, scilicet constituere & distinguere. Ex constituere quidem proprietates personales nõ adueniunt præexistentibus hypostasibus, sed ferunt secum sua suppositа, inquãtũ sunt ipsa: ergo ipsis abstractis, non remanẽt suppositа. Et distinguere vero, hypostasis est substantia individua,ergo est aliquid distinctum in diuinis: ergo remota relatione personali, non remanet hypostasis, & tenet hæc vltima sequela,quia sola relatio ibi distinguit.

¶Circa hãc partem aduerte, quòd illa propositio pluries repetita, scilicet,proprietates constituunt personas, seu ferunt secum suppositа inquantum sunt ipsæ personæ: non est singularis,sed in omnibus puris & simplicibus communis. Deitas enim constituit Deum: inquãtum est ipse Deus: & gabrielitas Gabrielem inquantum est Gabriel, si sunt omnino idem. Et signiſicanę hæ propositiones specialem modum constituendi:duplicitер enim cum contingat cõstituere, primo,sicut forma constituit compositum: secundo sicut simplex cõstituit simplex, cum de primo modo constituendi loquimur, quoniam realis est constitutio: simpliciter dicimus, q̃ anima rationalis constituit hominẽ &c. Et sic constituens non est constitutum.Cum autem de secundo constituendi modo est sermo, ad differẽtiam primi dicitur cum additione, quòd constituit

Ar. præced.

Ar. præce.

Ar. præce.

† Lib. 4. de tri. non mediũ remouet a principio.

† Li 3. orth. fidei. c. 6. in prin.

† Boe lib. de duabus naturis a principio. lib.

loquamur de abstractione, quæ sit secundum vniuersale & particulare, remotis proprietatibus, remanet in intellectu essentia communis, non autẽ hypostasis patris, quæ est quasi particulare. Si vero loquamur secundum modum abstractionis formæ a materia, remotis proprietatibus non personalibus, remanet intellectus hypostasum & personarum. Sicut remoto per intellectum à patre, quòd sit ingenitus, vel spirans, remanet hypostasis, vel persona patris. Sed remota proprietate personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis. Non enim proprietates personales, sic intelligiuntur aduenire hypostasibus diuinis,sicut forma subiecto præexistenti, sed ferunt secum sua suppositа, inquantum sunt ipsæ personæ subsistentes. Sicut paternitas est ipse pater. Hypostasis enim significat aliquid distinctum in diuinis, cum hypostasis sit substantia in diuidua. Cum igitur relatio sit quæ distinguit hypostases, & constituit (vt dictum est *) relinquitur quòd relationibus personalibus remotis per intellectum, nõ remaneant hypostases. Sed (sicut dictum est †) aliquí dicunt quòd hypostases in diuinis non distinguuntur per relationes, sed per solam originem, vt intelligatur pater esse hypostasis quædam per hoc, quòd non est ab alio: filius autem per hoc, quòd est ab alio per generationem. Sed relationes aduenientes quasi proprietates ad dignitatem pertinentes constituunt rationem personæ. Vnde & personales dicuntur. Vnde remotis huiusmodi relationibus per intellectum, remanent quidem hypostases, sed non personæ. Sed hoc non potest esse propter duo. Primo, quia relationes distinguunt & constituunt hypostases, vt ostensum est.* Secundo, quia omnis hypostasis naturæ rationalis, est persona, vt patet per diffinitionem Boet.† dicentis, quòd persona, est rationalis naturæ indiuidua substantia. Vnde ad hoc quod esset hypostasis,& non persona, oporteret abstrahi ex parte naturæ rationalitatem,non autem ex parte personæ proprietatem.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd persona non addit supra hypostasim proprietatem distinguentem absolutè, sed proprietatem distinguentem ad dignitatem pertinentem. Totum enim hoc est accipiendum, loco vnius differentiæ. Ad dignitatem autem pertinet proprietas distinguẽs, secũdum quod intelligitur subsistens in natura rationali. Vnde remota proprietate distinguente à persona, non remanet hypostasis, sed remaneret, si intellectum proprietatibus, seu relationibus a personis, adhuc remaneant hypostases. Id enim ad quod aliquid se habet ex additione, potest intelligi remoto eo quod sibi additur. Sicut homo se habet ad animal ex additione, & potest intelligi animal, remoto rationali. Sed persona se habet ex additione ad hypostasim. Est enim persona hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente.* Ergo remota proprietate personali à persona, intelligitur hypostasis.

¶2 Præt. Pater non ab eodem habet quòd sit pater, & quòd sit aliquis. Cum enim paternitate sit pater: si paternitate esset aliquis, sequeretur q̃ filius in quo non est paternitas, non esset aliquis. Remota ergo per intellectum paternitate a patre,ad huc remanet q̃ sit aliquis, quod est esse hypostasis. Ergo remota proprietate a persona, remanet hypostasis.

¶3 Præt. Aug. dicit 5. de trin.* Non hoc est dicere ingenitum quod est dicere patrem. Qui a si filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum,sed si filium non genuisset, non inesset ei paternitas. Ergo remota paternitate, adhuc remanet hypostasis patris vt ingenita.

¶Sed contra est,quòd Hilar.dicit 4.de Tri. † Nihil habet filius nisi natum. Natiuitate autem est filius.Ergo remota filiatione,non remanet hypostasis filii.Et eadem ratio est de aliis personis.

¶Respon. Dicendum, q̃ duplex sit abstractio per intellectum. Vna quidem, secundum quod vniuersale abstrahitur à particulari, vt animal ab homine. Alia vero secundum quod forma abstrahitur à materia. Sicut forma circuli abstralutur per intellectum ab omni materia sensibili.

¶Inter has autem abstractiones hęc est differentia, q̃ in abstractione quę sit secundum vniuersale & particulare, non remanet id, a quo fit abstractio. Remota enim ab homine differentia rationali, non remanet in intellectu homo, sed solum animal.

¶In abstractione vero quæ attenditur secundum formam a materia, vtrũ quę manet in intellectu. Abstrahendo enim formam circuli ab ære, remanet seorsum in intellectu nostro & intellectus circuli & intellectus æris. Quãmuis autem in diuinis non sit vniuersale neque particulare, nec forma & materia secundum rem, tamen secundum modum significandi inuenitur aliqua similitudo horum in diuinis, secundum quem modum Dam.* dicit, quòd commune est substantia, particulare vero hypostasis. Si igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

stituit inquantum est ipsum constitutum, nihil aliud intendendo per hoc, nisi quòd constitutium pro tanto dicitur constituere, pro quanto ponit se: ponendo enim se, constituit, quia ly se, monstrat constitutum, & hoc significat ly inquantum est ipsum. Itaque paternitas ponendo se, constituit patrem, quia ipsa est pater. Et sic ly inquantum, teneretur reduplicative: modum que cõstituendi re duplicat in simplicibus. Vnde ex hoc, habes facilè viam respondendi obiicientibus contra huiusmodi propositiones.

¶Quo ad tertiũ refert, & confutat opinionem quandam dicentem, q̃ abstractis relationibus, remanent hypostases, sed nõ personæ. Et ratio primi est, quia remanẽt origines distinguentes. Ratio vero secundi: quia relationes pertinent ad dignitatẽ, quæ est de ratione personæ, non autẽ hypostasis. Confutatur autem dupliciter. Primo, ratio primi dicti, quia relationes probatum est esse prima distinctiua. Secundo, ratio secundi dicti: quia dignitas qua differt persona ab hypostasi, tenet se ex parte naturæ. Persona enim addit supra hypostasim ex parte naturæ intellectualitatem. Ex parte autem ipsius individui, nihil penitus addit, vt patet ex diffinitione Boet. Vnde, quia relationes se tenent ex parte individuationis, falsum est quòd relationes sint proprietates personæ, & non hypostasis: sunt enim æque abstractæ, personæ & hypostasis ex parte individuationis: quamuis ex parte naturæ dignioris, persona sit quid magis determinatum.

¶In responsione ad secundum aduerte, quod vt dicitur 5. Metaph. non inconuenit quædam dici ad aliquid secundum nomina specifica, quæ non dicuntur ad illud secundum nomina generica, & propterea non inconuenit similiter accidere in proposito, scilicet quòd pater, patris, nomine & re, referatur ad filium, personæ autem re quidem, sed non nomine referatur ad eundem. Accidit enim hoc quia (vt in litera dicitur) paternitate pater est & pater, & persona: sed persona significat esse illam per modum absoluti. Dixi autem hæc propter argumenta Aureoli, & Scoti: quæ recenda censui, Ex hoc enim facile soluuntur.

¶ *Super quæstionis 40. Arti. IIII.*

TItulus satis præcedentibus est clarus.

¶In corpore duo facit. Primo respondet secundum opinionem superius minus probatam. Secundo respondet iuxta viam quam sequitur.

¶Quo ad primum, conclusio secundum illos est vnica. Relationes consequuntur actus notionales: & manifestatur, quia apud eos non distinguunt nec constituunt hypostases, &c.

¶Quo ad secundum, primo distinguit originem in actiuam & passiuam, manifestando eas exemplariter. Secundo, ponit conclusionem vnam de origine passiua. Origo passiue præcedit proprietates personarum procedentium: etiam personales. Probatur, quia significatur vt via ad personam proprietate constitutam. Tertio, ponit secundam conclusionem de origine actiue. Origo actiue præcedit relationem originantis non personalem. Et manifestatur in communi spiratione, vt est actus, & vt est relatio. Quarto, distinguit personalem proprietatem Patris, quæ sola restabat: quod potest dupliciter considerari, scilicet vt relatio, & vt constitutiua personæ. Et ponit hanc conclusionem, quòd paternitas vt est relatio, sequitur generationem: vt vero constituiua personæ, præcedit generationem. Et declarat primam partem, quia relatio fundatur super actum, Secũdam vero, quia actio præsupponit personam agentem.

¶Circa vltima dicta dubium occurrit. Primo, quia videntur hæc contrariari supradictis in articu. 2. Quia aut loquimur de origine & relatione secundum rem, & sic non differunt. Aut secundum rationem: & sic, cum vtraque earum sit multiplex, quoniam potest sumi origo, vt origo, & vt constitutiua personæ, sicut & relatio. Et nec relatio vt relatio, nec origo vt origo constituit: aut distinguendum erat de origine, sicut de relatione distinctum est: aut affirmandum non erat, quod relatio magis quàm origo constituit & distinguit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus notionales præintelligantur proprietatibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd actus notionales præintelligantur proprietatibus. Dicit enim magist. *27. dist. 1. sent. quòd pater semper est, quia genuit filium. Et ita videtur quòd generatio secundum intellectum præcedat paternitatem.

¶2 Præt. Omnis relatio præsupponit in intellectu id supra quod fundatur: sicut æqualitas quantitatem. Sed paternitas est relatio fundata super actione, quæ est generatio. Ergo paternitas præsupponit generationem.

¶3 Præt. Sicut se habet generatio actiua ad paternitatem, ita se habet natiuitas ad filiationem. Sed filiatio præsupponit natiuitatem, ideo enim filius est, quia natus est. Ergo & paternitas præsupponit generationem.

re personam. Primum est essentia diuina. inquit enim in quæst. de potentia. q. 8. art. 3. in responsione ad septimum, quòd relationes constituunt hypostases inquantum sunt essentia diuina, Secũdum est ly diuina, inquit enim in 1. sent. dist. 26. art. 2. ad primum, quòd relatio inquantum diuina distinguit hypostasim. Tertium est ly subsistens, dixit enim in 2. ar. huius quæstionis in responsione ad quartum, quòd relatio si fit subsistens, fert secum distinctionẽ suppositalem. Quartum est ly ipsa persona, dixit enim in prædicto artic. quòd relationes constituunt & distinguunt hypostases, inquantum sunt ipsæ personæ subsistentes. Ex quibus omnibus conflatur ambiguitas: an de mente S. Tho. relatio sit constituiua personæ, stando infra latitudinem relationis & conditionum eius: an vt includit essentiam, seu aliquod essentiale. Vndique enim angustiæ sunt. Si enim infra latitudinem relationum constituit, ruunt allegata ex locis prædictis. Si autem vt est idem aliquid absoluto, constituit, sequitur quòd personalitas in diuinis est formaliter absoluta, cuius oppositum confessi sumus. Accedunt quoque argumenta Aur. apud Cap. in 26. di. 1. specialiter contra illud dictum sumptum ex quæstionibus de potentia Dei. Et rursus, contra tertium dictum sumptum ex 2. art. huius quæstionis, f. relatio vt subsistens constituit, quærendo quid importat ly vt subsistens & breuiter inferendo, quòd hoc nihil aliud est nisi quòd idem constituat se, vel quòd constituens vt constitutum constituat.

¶Ad euidentiam horum scito, quòd licet non desint Thomistæ tenentes oppositum propter illa adducta ex quæstionibus disputatis, & illis alludentia in 1. sent. mihi tamen videtur de mente S. Thom. quòd relationes illæ quas dicimus personales, scilicet primæ & incommunicabiles, infra latitudinem relationum suum tamen, constituunt personas. Moueor autem ex doctrina huius quæstionis: expresse enim imprimis, actus constituendi personaliter in 2. artic. attributus est relationi, vt distinguitur contra essentiam, & etiam originem: ergo non inquantum est essentia, constituit personam. Deinde in artic. 3. expresse dictum est, quòd relationes personales ferunt secum sua suppositata; si ergo secum ferunt, non inquantum sunt essentia suppositant, quoniam constat quòd non ferunt secum essentiam. Postmodum etiam ibidem in responsione ad secundum explicite dictum est, quòd pater est paternitate non solum pater, sed quis, & hypostasis. Constat autem quòd id quod conuenit personæ paternitate formaliter, non conuenit ei in quantum est eadem essentiæ, sed vt potius distinguitur ab ea. Vt tamen omnia consonent, & melius percipiatur intentum scito, quòd aliud est relationem habere aliquid quia est eadem essentiæ, & aliud est relationem habere aliquid vt est essentia. Primum enim significat relationem habere illud ab essentia radicaliter, secundum autem formaliter. Exemplum primi: relatio est res realis, exemplum secundum: relatio est creatrix. Vnde in proposito imaginor, quòd quemadmodum relatio illa

tio illa nõ ex hoc quod relatio, sed ex esse quod de numero essentialium est, est realis, vt supra dictum est contra Porretanos: & tamen realitas conuenit relationi illi per se ipsam formaliter, per essentiam autem radicaliter. Ita esse subsistentis naturæ subsistentia hypostatica, conuenit illi relationi puta paternitati per seipsam formaliter: per essentiam autẽ radicaliter. & sic relatio illa, nõ inquantum relatio, quia conueniret omni relationi, sed inquantum illa, idest inquantũ res relatiua hypostatica, & prima constituit personam. Itaque esse constituiuum hypostasis seu esse hypostaticum, non rõne alicuius absoluti formaliter illi conuenit, sed tatione sui. Nec opositum volunt loca allegata: quoniam in quæstionibus disputatis intendit quòd constituere habẽt ab essentia radicaliter, vt pater. ex q. 9. arti. 5. ad 13. vbi idem iudicium de hoc censet & de ratione quare pf. est paternitas, scilicet propter identitatem cum essentia: quod constat radicaliter intelligi. Relatio quoq; põt dupliciter dici diuina, vno modo identicæ, quia scilicet est eadem deitati, alio modo formaliter, quia scilicet est in genere diuinorum. In proposito, hoc secundo modo relatio est diuina: est enim paternitas illa increati & supremi, ac per hoc diuini ordinis seipsa formaliter, quamuis ab essentia hoc habeat radicaliter, cui est eadem. Et quoniam res ex hoc quòd diuina formaliter subsistens seu subsistantifica est: (nihil enim diuinum accidentis naturam habere potest) ideirco in idem redit, dicere relatio vt diuina, & vt subsistens: ita quòd relatio, puta paternitas vt subsistantifica relatiua res est, personam patris constituit: subintellectis aliis conditionibus, scilicet incommunicabilitate & primitate ad differentiam spirationis: quæ etiam si soli patri conueniret, quia non est prima, non constitueret personam. Vnde patet quid est dictu, relatio vt subsistens. scilicet vt subsistantifica naturæ vnum præcedit generationem. Ex hoc enim habet, quòd constituat hypostasim, & quòd non includit essentiam intrinsece, sed connotatam vt radicem. Et quoniam secundum veritatem hic non est distinctio inter constituens & constitutum, nisi in modo significandi: idcirco adhoc infinuandum, dictum est, q̃ relatio constituit in quantum est ipsa persona. i. relatio constituit personã, hoc solo modo scilicet ponendo seipsam, quia est ipsa persona. Et proptorea constituens & constitutum sunt omnino idem realiter & formaliter, soloque modo significandi distincta. Colligendo igitur omnia: cum dictum est: relatio constituit personam, quia est diuina essentia, quia diuina, quia subsistens, quia ipsa persona: essentia radicem, diuina denominatio, conditionem formalem in communi, subsistentia eandem in speciali, & ipsa persona, modum constituendi personam expressit: Tantæ enim celsitudinis constituti pluribus debuit quo ad plures conditiones ro minibus explicari. Vnde Aureoli rationes omnes cessant. Aduertentes namque quando de radice, quando de conditione formali: & quando de modo constituendi est sermo: nec miscentes vnum alteri: animaduertent pariter, aut in æquiuoco laborare, aut non esse inconueniens quod inconueniens apparet: puta q̃ constituens constituat inquantum est ipsum constitutum, si ly inquantum specificet modum constituendi &c. Expedita igitur vltima difficultate retrogradum prosequendo ordinem ad reliqua dicendum est. Et ad secundam quide m dicitur, quòd sicut apud logicos relatio dupliciter significatur, scilicet vt concepta, & vt exercita, & tamen vnamet relatio est: ita in proposito, paternitas vt exercita consequitur actum generationis, & ipsamet sub expressa ratione paternitatis vt concepta, præcedit generationem & constituit hypostasim: vnde, non coincidunt membra. Nec sequitur, ergo paternitas præcedit inquantum relatio, communicando in vocabulis cum litera: qm̃ in litera paternitas vt relatio, significat paternitatẽ, vt exercet actum relationis vt relatio est: paternitas vero vt constitutiua personæ significat paternitatem eandẽ, vt exercet actum hypostaticæ formæ. Et licet vtrũque infra relationum illius latitudinem cõprehendatur, simul tamen non sunt secundũ rationis ordinem, sed paternitas vt præcedit generationem, constituit & distinguit relationem personam patris, in esse hypostatico relatiuo realiter & formaliter, sed non relatiue exercito: & ideo vocatur paternitas, non vt relatio, sed vt constitutiua. Vt consequitur autem generationem constituit, & distinguit eandem personam non in esse hypostatico, sed in esse relatiue exercito, & ideo vocatur paternitas vt relatio: ita quòd non sunt duo esse relatiua in patre, sed vnum tantum datum a paternitate formaliter ante generationem vt hypostaticum, & post vt exercitum. Et similiter vnica est distinctio relatiua patris a filio. sed data prius vt hypostatica, & post vt exercita: & sic de similibus. Et hæc si perspicies, omnia consonabunt, & videbis quomodo Sco. ratio in 1. dist. 28. quæst. vlt. contra hanc distinctionem litteræ nihil valet, quia laborat in æquiuoco: non percipiens, quòd ly vt relatio, hic significat non naturam, sed actum, seu officium relationis, vt expositum tam est. Percipies quoque, quam vanus fuerit tantus eiusdem labor in quoli. quæs. 4. eodem pollutus peccato, paternitas enim vt constitutiua, & vt relatio, non duas naturas, sed vnam, & illam atomam. f. paternitatem importat, significando distinctas eiusdem relationis rationes: secundum quarum vnam præcedit generationem, & secundam alteram sequitur: sed relationis vocabulum eum decepit, & motiuũ de quo in q. 42. ar. 3. erit sermo, vbi reliqua soluentur.

¶Ad primum vero dicitur, q̃ relatio distingui & affirmari debuit, & non ergo. Primo, quia opinantes oppositum non distinguunt de origine, sed vt originem ipsam constituentem faciunt, non curantes de modo significandi. Secundo, quia relatio realis, vt dictum est, secundum propriam rationem, non solum adest, sed est vt dictum est, contra Porretanos: origo autem vt sic, vix tantum habet rationem. Tertio, & potissime, quia in diuinis duo tantum genera saluantur, secundum Boetium, f. substantia & ad aliquid: persona autem diuina est formaliter ad aliquid, vt supponimus, & consequenter oportet constitutiuum personæ esse ad aliquid. Et propterea oportuit relationem affirmate, & deinde distinguere in duplicem eius actum, scilicet relationis, & talis, vt expositum est. Si communis autem doctrina sanctorum in diuinis genera originis, pura actionis, & passionis posuisset, & non relationis, proculdubio origo affirmaretur constituens, & distingueretur. Quia igitur oppositum de facto est, ideirco optime relatio præaffirmata ac distincta est.

¶Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis XLI. Artic. I.*

TItulus ex prædictis patet, sunt enim actus notionales generare, spirare, dicere &c.

¶In corpore vnica est conclusio resp̃onsiua quæsito affirmatiue. Actus notionales attribuendi sunt personis; & probat sic. in diuinis personis est distinctio secundum ordinẽ originis: ergo ne esse fuit actus notionales attribuere personis. & probatur sequela, quia huiusmodi ordo non potest conuenienter designari, nisi cum his actibus.

¶In respõsione ad secundũ aduerte, q̃ duo dicit, scilicet q̃ actiones istæ sunt idem realiter quod relationes, & q̃ differunt rõne ab eis. Et primũ probat, quia actio subtracto motu non est nisi relatio &c. Secundum vero, quia de diuinis sensibiliũ more, intelligimus & loquimur &c. Et hic est locus, quo vtuntur dicentes actionem esse subiectiue i passo. Sed facile ad hoc respondet, q̃ hic est sermo de actione vt actio est, & nõ vt accidens est, vel substantia: & ideo nihil tuuat.

¶ *Super quæstionis XLI. Artic. II.*

TItulus intelligendus est ita ample vt sonat in corpore namque distinguetur.

¶In corpore vnica est distinctio bimembris cum singulis conclusionibus iuxta ipsa membra. Distinctio est, aliquid esse, vel fieri voluntate, contingit dupliciter, scilicet cõcomitanter, vel causaliter seu principatiue, exemplum primi, Sortes est homo sua volũtate. exẽplum secundi, Sortes ædificat domũ

224 Opuſ. 3. ca. 65.

† In medio lib. & a 166

† Lib. 5. de tri. c. 4. & 5. tom. 3.

† Cap. 3. in prin. to. 3.

311

QVAESTIO XLI.

De personis in comparatione ad actus notionales, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de personis in comparatione ad actus notionales.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo. Vtrum actus notionales sint attribuendi personis.

¶Secundo. Vtrum huiusmodi actus sint necessarij, vel voluntarij.

¶Tertio. Vtrum secundum huiusmodi actus, persona procedat de nihilo, vel de aliquo.

¶Quarto. Vtrum in diuinis sit ponere potentiam, respectu actuum notionalium.

¶Quinto. Quid significet huiusmodi potentia.

¶Sexto. Vtrum actus notionales, ad plures personas terminari possint.

ARTICVLVS I.

Vtrum actus notionales sit attribuendi personis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd actus notionales non sint personis attribuendi. Dicit enim Boet.* in lib. de Trin. quòd omnia genera cum quis in diuinam vertit prædicationem, in diuinam mutantur substantiam, exceptis relatiuis. [c] Sed actio est vnum de decem generibus. Si igitur actio aliqua Deo attribuitur, ad eius essentiam pertinebit, & non ad notionem.

¶2 Præt. Aug. † dicit. 5. de Trin. quòd omne quod de Deo dicitur, aut dicitur secundum substantiam, aut secundum relationem. Sed ea quæ ad substantiam pertinent, significantur per essentialia attributa: quæ vero ad relationem, per nomina personarum, & per nomina proprietatum. Nõ sunt ergo præter hæc, attribuendi personis notionales actus.

¶3 Præt. Proprium actionis est ex se passionem inferre. Sed in diuinis non ponimus passiones. Ergo neque actus notionales ibi ponendi sunt.

¶SED CONTRA est, quod Augustꝰ* dicit in lib. de fide ad Petr. Proprium quidem patris est, q̃ filium genuit. Sed generatio actus quidam est. ergo actus notionales ponendi sunt in diuinis.

¶RESPON. dicendum, q̃ in diuinis personis attenditur distinctio secũdum originem. Origo autem conuenienter designari non potest, nisi per aliquos actus. [e] Ad significandum igitur originis ordinem in diuinis personis, necessarium fuit attribuere personis actus notionales.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnis origo designatur per aliquem actum. Duplex autem ordo originis attribui Deo potest. Vnus quidem, secundum quòd creatura ab eo progreditur: & hoc commune est tribus personis. Et ideo, actiones quæ attribuuntur Deo ad designãdum processum creaturarum ad ipso, ad essentiam pertinent. Alius autem ordo originis in diuinis attenditur, secundum processionem personæ à persona. Vnde actus designantes huius originis ordinem, notionales dicuntur: quia notiones personarum sunt personarum habitudines adinuicem, vt ex dictis patet. *

Q. 37. artic. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd actus notionales secundum modum significandi tantum, differunt à relationibus personarum, sed re sunt omnino idem. [e] Vnde, Magister dicit in 1. sent. 26. dist. † q̃ generatio & natiuitas aliis nominibus dicuntur paternitas & filiatio.

art. 1 Paragra. 2. circa finem.

¶Ad cuius euidentiam attendendum est, quòd primo oportet cognoscere originem alicuius ab alio ex motu. Quia enim aliqua res a ‡ sua dispositione remoueretur per motum, manifestum fuit hoc ab aliqua causa accidere. Et ideo actio, secundum primam nominis impositionem importat originem motus. Sicut enim motus prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quòd incipit ab alio, & terminatur in id quod mouetur, vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil aliud importat, quàm ordinem originis secundum quod à causa aliqua, vel principio procedit [e] in id quod est à principio. Vnde, cum in diuinis non sit motus, actio, personalis producentis personam, nihil aliud est, quam habitudo principij ad personam quæ est à principio. Quæ quidem habitudines sunt ipsæ relationes vel notiones. [e] Quia tamen de diuinis & intelligibilibus rebus loqui non possumus, nisi secundũ modum rerum sensibilium à quibus cognitionem accipimus, & in quibus actiones & passiones inquantum motum implicant, aliud sunt à relationibus, quæ ex actionibus & passionibus consequuntur: oportuit seorsum significari habitudines personarum per modum actus, & seorsum per modum relationum. Et sic patet, quòd sunt idem secundum rem, sed differunt solum secundum modum significandi.

D. 39. 34. b 237 2 167

a 108 121

¶AD TERTIVM dicendum, q̃ actio secundum quòd importat originem motus, infert ex se passionem: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde, non ponuntur ibi passiones, nisi grammaticè loquendo, quantum ad modum significandi, sicut patri attribuimus generare, & filio generari.

ARTICVLVS II.

Vtrum actus notionales sint voluntarij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd actus notionales sint voluntarij. Dicit enim Hil.* 1. lib. de Syno. Nõ naturali necessitate ductus, pater genuit filium.

¶2 Præt. Apost. Col. 1. Transtulit nos in regnum filii dilectionis suæ. Dilectio autem voluntatis est. Ergo filius genitus est à patre, voluntate.

¶3 Præt. Nihil magis est voluntarium quam amor: sed Spiritussanctus procedit a patre & filio vt amor. Ergo procedit voluntariè.

¶4 Præt. Filius procedit per modum intellectus vt verbum: sed omne verbum procedit a dicente per voluntatem. Ergo filius procedit à patre per voluntatem, & non per naturam.

¶5 Præt. Quod non est voluntarium, est necessarium. Si igitur pater genuit filium non voluntate, videtur sequi q̃

a 1. dist. 2. q. 1. a. 2. ad 3. & 2. dist. 3. q. 1. a. 2. ad 3. & dist. 10. q. 1. a. 1. quæstiun. 4. medio lib.

sua voluntate. Conclusio prima iuxta primum membrum, Pater genuit filium voluntate concomitante. Et manifestatur, quia etiã pater est Deus voluntate concomitante. ergo a fortiori &c. Secunda vero conclusio iuxta secundum membrum est. Pater genuit filium natura, non voluntate principiante, sed sit produxit creaturam. Hæc conclusio quo ad omnes sui partes primo probatur authoritate Hil. Secundo ratione. Tertio ab oppositis hæresi Ariana. Et authoritas quidem Hilarii plana est in litera. Ratio vero sumitur ex quadruplici differẽtia naturæ & voluntatis in causando sic. Vnius rei, vna tantum est forma naturalis quã est: voluntatis autem nõ vna est forma per quam agit, sed plures, secundum q̃ sunt plures rationes intellectæ: ergo natura est determinata ad vnum, voluntas vero nõ. ergo naturale agens, quale ipsum est, tale agit: voluntarium autem quale vult & intelligit, & non quale ipsum est, agit, ergo natura est principium eorum quæ non possunt nisi sic esse: voluntas autem eorum quæ possunt sic, vel aliter esse. ergo natura, non voluntas, est principium diuinæ personæ, creaturę autem voluntas. Prima consequentia manifestatur in litera: quia effectus assimilatur formę agentis per quam agit. Vltima autem, quia persona diuina, vt pote diuinæ naturæ, procedit a sic, & aliter se habere, quia Deus est per se necesse esse: quo ad creaturam vero, quia est ex nihilo. Reliqua, vt nota relinquuntur. Testimonium autem ab Arrii errore affertur quod satis patet in litera, cum ipsius confutatione ex Hila. authoritate vulgata.

† Hic lib. ad Orosium inscribitur Dialog. 5. † Quæstio. 4. q. 3. in prin.

‡ Inter opera Athanas. in lib. de Syno. circa medium. In simbolo Nicæni.

¶Circa hęc dicta aduerte, quòd communia sunt producitoni filij & Spiritussancti, ut patet, & ex titulo de actibus notionalibus vniuersaliter quærente, & ex tertio argumento. Expressit autem in conclusionibus author generationem filij, tanquam priorem secundum intellectum, vt in actu exercito actus notionales sub illius nomine patefaceret quomodo se habeant ad voluntatem.

¶Circa primam conclusionem & distinctionem simul aduerte, quòd voluntas concomitans, vocatur voluntas comparata ad illud, vt ad obiectum præcise. Voluntas autem principians, vocatur voluntas comparata ad illud, vt causa, seu principium ad effectum. Et propterea voluntas concomitans potest inueniri duplicires, scilicet antecedenter, sicut cum desidero pluuiam futuram: & consequenter, sicut cum placet pluuia quæ est, aut fuit. Vtrum autem conclusio prima verificetur de voluntate concomitante, & prius & post secundum intellectum, an non, in litera non exprimitur: Sco. tamen in 1. distinct. 6. tenuit partem affirmatiuam, quam credo consonam S. Tho. Tum quoniam apud ipsum superius in quæst. 33. artic. 3. ad primum, docuit, quòd absoluta communia toti trinitati sunt priora notionalibus: constat autem quod velle generationem filij, sicut etiam velle essentiam diuinam, est absolutum communeque toti trinitati: ergo prius pater vult generationem filij quam generet. Tum quoniam par videtur ratio de processione Spiritussancti, quam constat prius amari secundum rationem, quàm oriri: quoniam pater amando se & filium & Spiritumsanctum, & eadem ratione spirationem ipsam, spirat Spiritumsanctum. Nec obstant dicta in q. de potentia Dei quæst. 2. artic. 3. quoniam ibi per voluntatem precedentem & voluntatem priorem tempore, natura, siue intellectu, intelligit voluntatem, vt principium, vt patet diligenter consideranti.

a dist. 6. q. 2. a. 3. q. 1. ad 3. in fine. & dist. 32. quæstiun. 1. medio lib.

¶Circa rationem adductam pro secunda conclusione aduerte, quòd tres ibi differentiæ inter voluntatem & naturam in causando ponuntur. Et quarta in essendo. Alio tamen ordine eas numerauimus quàm in litera ponantur, vt vis illationis a priori fieret. Differentia ergo in essendo in antecedente assumpta est, reliquæ autem tres in tribus consequentibus successiue ponuntur. Est autem sensus primæ differentiæ, quòd vnius rei naturalis in actu vnica est forma. Et quantum ad propositum spectat, nihil refert, vtrum vna res naturalis habeat plures formas subordinatas, vt putant tenentes pluralitatẽ formã in eodem, an sit solum vna forma substantialis. Tumquia omnes quo ad propositum sumuntur, vt habent vnitatem. Tum quia quælibet vna tantum est. Voluntas autem vna & eadem, plures vt plures, idest non vnius vim habentis formas fortitur: vt patet cum omnino disparata vult: & nulla sua forma dat vnum velle, sed opposita: quoniam vt dicitur 9. Metaph. potentia rationalis oppositorum est. Differt igitur voluntas a natura, quia natura constituitur in esse per vnicã formam, voluntas autem cõstituitur in suo esse, quod est velle, per multas formas, 1. obiecta volita. Tum volendo multa per multa. Tum volendo opposita per vnũ. Vltima autem differentia ex parte productorum se tenens. intelligenda est non absolute, sed vt stant sub talibus causis, hoc siquidẽ duplici modo intelligi põt: si simpliciter, & sic falsum est, quòd effectus naturæ nõ possint aliter se habere vt manifeste patet. Et vt stat sub tali causa, & sic est verum & intentum: quoniam effectus naturalis, deductis impedimentis, oportet q̃ sic talis, quale est agens: nec potest aut potuit secus ab illo agente fieri: effectus vero voluntarius potest, aut potuit sic & aliter fieri, ex quo voluntarius est.

118

¶Circa prædictam primę consequentiæ, qua deducitur secunda differentia, & tertia ex prima, ex illa propositione, Effectus assimilatur formæ agentis per quam agit, dubium occurrit. Aut ista propositio est vera de assimilatione ad formam & modum essendi illius formæ: aut de assimilatione ad formam tantum. Si quo ad formam tantum, ergo vane affertur in litera ad probandum naturam determinari ad vnũ, & quale est naturale agens, tale agere ex hoc, quòd vnius rei naturalis est vna forma: per quam res constituitur in suo esse naturali: quia effectus assimilatur formæ agentis. Et manifestatur sequela ex dictis circa inter secundam & tertiam differentiam, nam secunda, scilicet naturam determinari ad causandum vnum, spectat ad assimilationem ad formam: nam agens, vnicam habet formam, & producit simile, oportet quòd producat simile vni formæ, & consequenter vnum tantum.

¶Tertia autem, secundum agere tale, quale ipsum in se est, pertinet ad assimilationem ad formam & modum essendi illius, vt patet, & sit hic principaliter intenta: quoniam ex hac sequitur quarta quæ proximum medium est conclusionis. Si igitur propositio illa non tenet quo ad assimilationem ad modum essendi, non probatur intentum. Si autem dicatur quòd est vera quo ad assimilationem vtriusque, scilicet formæ & modi, sequitur contra alterum membrum, nam sequitur ergo effectus voluntatis assimilatur formæ in mente in modo essendi: quod patet esse falsum: nam domus in mente est sine materia.

372

¶Ad hoc dubium, quãquis ad pauca respicientes, distinguerent de agente naturali & voluntario, si tamen attendimus, quòd hæc propositione litera communiter vtitur ad naturale & voluntarium, & infert ex ea, quòd illud agit quale ipsum est, hoc autem quale vult, non quale est, aliter oportet dicere. Dicito ergo, propositionem illam esse veram quo ad formam & modum per se illius inquantum est ratio agendi. Omne namque agens siue naturale, siue voluntarium, quantum potest facit simile sibi secundum formam, & per se conditiones seu modum eius. Vocatur autem & est modus per se alicuius, qui modificat eam ipsa propriam latitudinem. Modus enim per se docendi infra doctrinæ latitudinem est, & sic de aliis. Inter naturale autem & voluntarium agens, hoc interest, quòd naturale agit quia est, voluntarium vero quia vult: ac per hoc, forma naturalis est ratio agendi quia est: forma vero voluntaria est ratio agendi quia volita. Et propterea, modus per se formæ naturalis, est sic, vel sic esse: nam sic esse ad latitudinem essendi spectat. Modus vero per se formę voluntariæ, est sic, vel sic volitum, & non sic esse: nam sic volitum spectat ad latitudinem voliti: sic autem esse, distinguitur contra illud. Ex his autem ulterius sequuntur duo. primo, quòd forma voluntaria habet du-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet duplicem essendi modum, vnum in quantum est vnum entiũ in mundo: & hic est esse immaterialiter in mente. Et alterum inquantum est ratio agendi: & hic est esse sic, vel sic volitum: forma autẽ naturalis eundem essendi modum habet, inquantum est ens, & inquantum est ratio agendi, & ratio est quàm diximus: quia ista agit quia est, illa quia volita: vellẽ enim est aliud ab esse. Secundo, quòd agens naturale assimilat sibi in forma, & modo formæ quantum potest effectum absque distinctione aliqua: & propterea filius assimilatur patri, etiam in individualibus conditionibus, si virtus generatiua sit fortis. Et inde prouenit etiam, quòd tantum substantiæ compositæ possunt immediate producere substantias materiales apud peripateticos. Agens vero voluntarium assimilat effectum formæ qua agit, & modo eius inquantum ratio agendi, non autem modo eius inquantum ens. Et hinc patet solutio ad obiecta: quia, scilicet male subsumitur, quòd modus essendi formæ voluntariæ, sit modus formæ de quo est sermo in illa maxima: nam in ea est sermo de modo per se formæ inquantum est ratio agendi: & est vniuersaliter vera. Agens enim voluntarium conatur quantum potest, vt faciat quod vult; sicut, quando, vbi, & quomodo vult, vt patet. Et sic vides quam perspicue ex illa maxima author tertiam differentiam inmiserit, quòd scilicet naturale agit quale ipsum est: voluntarium vero quale vult, non quale est: & hæc bene notato, & applicato quando oportet.

¶Circa has differentias aliud occurrit dubium ex parte voluntatis, an scilicet verificentur de ea vt productiua ad extra tantũ, an etiam vt productiua ad intra. Nam si ad extra tantum, vanus est hic labor, vbi de productionibus ad intra est quæstio. Si vero etiam ad intra, sequitur quòd nihil erit productum a voluntate intus, nisi in actu reflexo. & tenet sequela: quia ex prædictis omne volunt rie productum, est productum vt volitum: nihil est enim in voluntate volitum, nisi reflexe &c.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd aliquid esse in voluntate volitum, contingit dupliciter. Vno modo vt res quandam, & sic reflexe est volitum. Alio modo vt rendentium in obiectum amatum, & sic est directe volitum eadem volitione, qua volitum. Potest quoque & aliter volutum distingui in volitum vt rationem volendi, & vt obiectum volitum. Et iuxta vtranque distinctionem intus, & extra saluatur id, quod de voluntate hic dicitur. Est enim intus productum, quia volitum actu recto, vel vt ratio volendi, vel vt tendentia in aliud. Et hoc sufficit: sic enim voluntarium est ipsum velle, & liber ipse amor.

¶In responsione ad obiecta, nota distinctionem & responsionem. Distinctio est de voluntate in communi: quod potest considerari dupliciter, scilicet vt natura quædam, & vt se habet ad vtrumque, & quòd primo modo naturaliter vult, secundo autem modo, libere. Et declaratur primus modus, in voluntate Dei respectu sui, & nostra respectu beatitudinis. Secundus vero in voluntate Dei respectu aliorum a se. Responsio autem consistit in applicatione primi membri, q scilicet Spiritusanctus procedit naturaliter, per modum tamen voluntatis.

¶Circa distinctionẽ voluntatis dubium occurrit. Sco. enim in 1. distinctione, in quæ numero product. omni diuinarum, & in distinct. 10. eiusdem, & in quolibetis, quæst. 16. tenens Spiritumsanctum procedere libere, conatur infingere hanc distinctio em, & ostendere quòd voluntas nullum actum habet mere naturaliter. Arguit ergo primo sic. Voluntas & natura habent oppositos modos principiandi, ita quòd nec ambo reducuntur in tertium, nec alter in alterum, & neuter dicit imperfectionem. ergo voluntas non potest naturaliter operari, nec natura libere. Antecedens quo ad primam partem manifestatur, quia natura est de se determinata ad agendum: voluntas autem non ex se naturaliter inclinatur, sed seipsam determinat ad exercitum operis. Quo ad illam uero partem, quòd vnus non reducitur in alterum, prouatur: quia nunc alterum secundum totum genus suum esset imperfectum. Quo ad reliqua breuitatis gratia pertranseo. Et confirmatur: quia oppositi modi agendi primo distinguentes potentiam actiuam, non sunt eiusdem potentiæ actiuæ: sed libere & naturaliter operari sunt huiusmodi. ergo. Probatur minor ex Arist. & in Phys. & in Metaphy. ponente primas differentias actiui principij, naturale & liberum, sub diuersis tamen nominibus. Nam in 2. Phys. locatur a proposito, & in 9. Metaphys. uocatur potentia rationalis &c. Et confirmatur: quia voluntas tendit in ea quæ sunt ad finem, ut potentia libera. ergo sub ratione etiam potentiæ liberæ vult ipsum finem. Et tenet sequela, quia eadem est potentia circa utrumque.

¶Præt. Conditio intrinseca potentiæ absolutæ, uel in ordine ad actum perfectum, non repugnat perfectioni in operando: sed libertas est huiusmodi, ergo potest stare cum conditione perfecta possibili in operando. Talis conditio est necessitas. ergo libertas stat cum necessitate. Et confirmatur. Firmitas operationis perficit: sed necessitas importat firmitatem. ergo perficit operationẽ liberam. Et confirmatur vltimo: quia non est eadem diuisio in principium actiuum necessarium & contingens, & in naturale & liberum. Sicut igitur aliquod naturale potest contingenter agere, quia potest impediri ne aliquod liberum possit necessario agere. Aiunt quoque ad hoc authoritatem Aug. Aut voluntas non est, aut libera dicenda est, qua beati sic esse volumus, in esse miseri nõ

solum non uelimus, sed nequaquam uelle possimus. Ex quibus omnibus duo intendes, s. q omnis actus voluntatis est liber & q cum libertate actus stat necessitas simpliciter eiusdem: & dicit spiritum procedere libere, & necessario.

¶Circa eandem distinctionem applicatã ad Spiritumsanctum, dubium occurrit ad hominem. Spiritussan. est a voluntate ut principio. ergo Spiritussan. potest sic, & aliter se habere. Antecedens probatur: quia voluntas paterna est principium Spiritussan. sicut intellectus paternus est principium uerbi. Consequentia patet ex dictis in corpore huius articuli dictum est, quod a voluntate ut principio potest aliter se habere. Et si dicatur quòd esse a voluntate ut principio distincto contra naturam, dat sic, & aliter se habere: esse autem a uoluntate ut natura, non: Contra. Spiritussan. est a voluntate, ut voluntas est distincta contra naturam. ergo. Antecedens probatur triplicitèr: quia aliter numerus processionum diuinarum male assignatur superius in quæst. 27. artic. 5. ex hoc, quòd in natura intellectuali non est, nisi intelligere, & uelle. Secundo, quia voluntas in productione Spiritussancti concurrit, ut potentia distincta secundum rationem ab essentia, seu natura, & ab intellectu. Tertio, quia ut in hac responsione dicitur, Spiritussanctus procedit per modum voluntatis.

¶Ad euidentiam huius difficultatis, distinctionis, ac propriæ locutionis, aduerte primo, quòd quemadmodum intellectus tripliciter consideratur. Primo absolute, ut est potentia intellectiua: & sic uocatur intellectus. Secundo, prout est cognoscitiuus absque discursu, & sic quoque uocatur intellectus. Tertio, prout est discursiuus, & sic uocatur ratio. Ita proportionaliter, non eodem tamen ordine, uoluntas tripliciter sumi potest. Primo pro potentia uolitiua: & sic uocatur uoluntas. Secundo pro eadem potentia, inquantum est naturaliter determinata ad aliquod obiectum, seu opus, & sic uocatur uoluntas ut natura. Tertio pro eadem potentia ut est indeterminata ad utrum liber. & sic uocatur ipsa liberum arbitrium, quandoque uoluntas. Et quia contingit uoluntatem determinari ex se dupliciter, Vno modo quo ad specificationem actus, idest, quòd si operatur circa tale obiectum, oportet exire in actum talem, ita quòd non oppositum, sicut uoluntas nostra determinata est ad beatitudinem. Alio modo quo ad specificationem & exercitum actus, sicut uoluntas uidentis Deum, determinatur ad amandum ipsum: ita quòd non solum non potest habere actum odii erga ipsum, sed etiam non potest suspendere actum amandi eundem. Ita dupliciter uoluntas habet rationem naturæ. Primo, ut determinatus est ex se respectu alicuius obiecti ad uelle, ita quòd non potest nolle illud: uel econuerso, ad nolle aliquid, ita quòd non potest uelle illud. Et sic concorditer dicimus, quòd uoluntas habet rationem naturæ respectu beatitudinis & miseriæ: sed cũ hac natural tate stat libertas quo ad exercitum actus, idest uelle, aut non uelle: & similiter nolle, aut non nolle. Secundo ut determinata est ex propria natura respectu alicuius obiecti ad uelle, non solum ut distinguitur contra nolle, sed etiam ut distinguitur contra non uelle, scilicet quòd oportet ipsam ex se præsentum tale obiectum uelle absque libertate suspendendi actum. Et in hoc dissentire intendit Scot. ita quòd ratio naturæ in voluntate, respectu exercitij actus, est in qua dissentimus, & quæ impugnatur.

¶Aduerte secundo, quòd quia potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta: consequens est, quòd si actus plures habent distinctiones ac differentias, oporteat distinguendo considerare, q differentiæ actuum, quæ attenduntur penes per se primo differentias obiectorum formalium, sunt distinctiuæ potentiarum. Reliquæ autem differentiæ actuum non distinguunt potentias, quantumcunque inter se sint diuersæ. Et propterea, si naturale & liberum non sunt differentiæ actuum penes per se primo, obiecta distinctiua potentiarum non inferent ex hac parte distinctionem potentiarum. Videntur autem naturale & liberum esse differentiæ modi agendi, quemadmodum discurrere, & simpliciter intueri sunt modi intelligendi. Et quemadmodum intelligere per discursum, & simpliciter, sunt quidem oppositi modi cognoscendi, & per se primo non diuersificant potentiam, sed modum operandi, præsupposito tamen ponunt duci diuersificare potentiam, pro quanto, scilicet præsupponunt diuersas potentias, unam intellectualem, quòd non rationalem: alteram uero ita rationalem, quòd etiam intellectualem. Non enim potest esse rationalis absque intellectu, quia posterius non potest absolui a participatione prioris. Ita naturale, & liberum per se primo, diuersificant non potentiam, sed modum operandi: præsupponunt tamen diuersitatem potentiarum naturalis & liberæ, non ita quòd sicut datur potentia mere naturalis, ita datur potentia mere libera, quia hoc est impossibile: quoniam in posteriori oportet saluari rationem prioris, & infimum inferioris participare superius. Conflat enim, quòd natura prior est uoluntate, sed datur potentia uere libera, quæ secundum sui supremum habet rationem naturæ, secundum uero relinquuntur est mere libera. His igitur prælibatis, ad rationem Scot. negatur quòd neutrum illorum modorum agendi reducatur in alterum: quoniam liberum reducitur ad naturale, habet enim se liberum ad naturale ut multa ad unum, ut motus ad immobile, ut uarium ad uniforme. Et propterea oportet quòd oriatur ab ipso, & fundetur in ipso, sicque ipsius effectus: ut infertur in q. 60. ar. 2. & 82. ar. 1. manifestatur. Et cum probatur oppositum, quia

quia sequeretur, quòd liberum secundum totum genus suum esset imperfectum, accipiendo imperfectum priuatiue & proprie, negatur consequentia, loquendo de naturali & libero ex parte producentis. Si autem est sermo ex parte etiam producti, dico, q productio libera dicit imperfectionẽ in realiter producto libere: quia dicit illud sic posse se sic, & aliter se habere, vt in corpore art. dictũ est. Dicit autem realiter producto, propter liberã volitionẽ, qua Deus vult bonũ creaturis, ipsa enim non est producta realiter, & propterea non potest in se sic, & aliter se habere, aut habuisse, quamuis possit aliter habuisse beatitudinis rationis ad creaturas, propter imperfectionẽ termini. Et sic ruit fundamentum Scot. ex hac positione, Productio libera vt distinguitur contra naturalẽ, dicit imperfectionẽ in realiter producto. & propterea poni non potest in diuinis ad intra. Et hic est alius defectus sui fundamẽti. Vnde ad confirmationẽ primam dicitur, q differentiæ posteriores non variant suum prius, & naturale & liberum, sunt differentiæ modi agendi: ideo non variant differentias actionũ quibus distinguunt potẽtias. Cõcedo ergo, q naturale & liberũ sunt distincti modi agendi, non tamen q sint oppositi modi distinctiui potẽtiarũ: sed proprie loquendo, sunt distinctiui modorum possendi. Et hoc intendit Arist. in locis adductis: non enim intendit excludere a proposito, & rationali naturam identice & caus liter, sed vt sic formaliter: vt etiam author in hoc articu. distinxit voluntatem contra naturam. Et tamen non sequitur, ergo est alia potentia: sed, ergo est alia potentia, vel alia ratio eiusdem potentiæ. Posset tamen hæc materia vnico verbo absolui, dicendo, q voluntas distinguitur contra naturam præcise, & non contra naturam intraneam voluntati, quæ est simul natura & voluntas. Ad aliam vero confirmationem dicitur, q eadem quidem est potentia attingens finem & referens in finem, sed non eodem modo. Sicut etiam idem est intellectus principiorum & conclusionum, non tamen eodem modo. Ita enim se habent liberum & naturale in voluntate, sicut discurrere & naturalit notitia in intellectu. Ad aliam vero rationem distinguendum est de necessitate, aut simpliciter, aut immutabilitatis: & quòd actui libero vt sic, repugnat necessitas simpliciter, de qua est sermo: quia Spiritussanctus necessario procedit, ita quòd eius oppositum implicat contradictionem secundum se. Necessitas autem immutabilitatis, est firmitas quæ stat cum libertate, & perficit operationem liberam. Et per hoc, patet responsio ad confirmationes: supponunt enim libertatem esse compossibilem necessitati simpliciter alicuius actus vt sic: quod vt ex 9. Metaph. patet, falsum est: oportet enim libertatem esse respectu alicuius oppositionis.

¶Ad secundam dubitationem, quæ est ad hominem dicitur, quòd labor est in æquinoco, nam Spiritussanctus procedit a voluntate vt principio, & a voluntate vt voluntas, sumendo voluntatis nomen pro potentia uolitiua: & hoc concludunt omnes obiectiones. Sic enim voluntatem accipiendo, verum est quòd

producti o Spiritussancti est à voluntate vt principio, & vt distincta contra naturam, idest substantiam volentis: non autem contra naturam idest rationem naturæ in se quasi participatam idest contra modum operandi naturæ: & quòd penes intellectum & voluntatem sumitur numerus processionum diuinarum, & quòd circa alia a se, voluntas Dei se habet ad vtrumq; quodammodo, vt dictum est. † Spiritus autem sanctus procedit vt amor, inquantum Deus amat seipsum. vnde naturaliter procedit, quãuis per modum voluntatis procedat.

¶Ad qvartvm dicendum, q etiam in conceptionibus intellectualibus sit reductio ad prima, quæ naturaliter intelliguntur. Deo autem naturaliter intelligit seipsum. Et secundum hoc, conceptio verbi diuini est naturalis.

¶Ad qvintvm dicendum, q necessarium dicitur aliquid per se, & per aliud. Per aliud quidem dupliciter. c Vno modo sicut per causam agentem, & cogentem, & sic necessarium dicitur, quod est violentum. Alio modo sicut per causam finalem: sicut dicitur aliquid esse necessariũ in his quæ sunt ad finem, inquantum sine hoc nõ potest esse finis, vel bene esse. Et neutro istorum modorum diuina generatio est necessario: quia Deus non est propter finem, neque coactio cadit in ipsum. Per se autem dicitur aliquid necessarium quod non potest non esse: & sic Deum esse est necessariũ. & hoc modo patrem generare filium, est necessarium.

Articvlvs I I.

Vtrum actus notionales sint de aliquo.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quòd actus notionales non sint de aliquo. Quia si patet generat filium de aliquo, aut de seipso, aut de aliquo alio. Si de aliquo alio, cum æquiuoce, satis leuis uidetur disputatio & differentia.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd sumitur uniuoce ubique, scilicet pro potentia uolitiua, seu actu uolendi absolute & indistincte. Et in prima ostenditur, quòd actus uolendi non curando qualis, respicit generationem filij, siue processionem Spiritussancti, ut obiectum: in secunda uero determinatur, quòd uelle etiam non curando quale, non habet rationem principij ad utrumlibet respectu actuum notionalium. Vtrum habere rationem principii ad utrumlibet, significatur per actum procedendi, & ablatiuum uoluntatis, ut puta, genuit uoluntate: & sic non est æquiuocatio.

¶ *Super quæstionis XLI. Artic. III.*

Titulus quærit, de actibus notionalibus &c. in actu exercito: an scilicet pater generet filiũ de sua substantia, an de nihilo.

¶In corpore unica est conclusio responsiua quæsito. Filius est genitus non de nihilo: sed de substantia patris. Probatur primo, quo ad partem negatiuam ducendo ad impossibile: si filius produceretur de nihilo, ergo esset factus. ergo non esset uere & proprie filius. Prima consequentia probatur, ex proportione materiæ ad artificem, & nihili ad Deum. Secunda autem: ex differentia inter factionem, & naturationem. Destructio autem consequentis manifestatur authoritate Ioan. Apoca. Deinde respondet obiectionitacitæ, scilicet, quòd in scriptura filius Dei uerificatur de aliquo qui est ex nihilo: dicens quòd hoc non uerificatur de uero filio: sed de filio per adsimilationem, aliatis ad hæc authoritatibus. Infertur postmodum secunda pars conclusionis per locum

In cor. artic. & q. 19. art. 3. præcipue.

216 1. dist. 5. q. 2. ar. 1. & 2. & 3. dist. 11. ar. 1. ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum a diuisione: & subiungitur, quam differenter intelligatur hæc secunda pars, de substantia patris humani, & de substatia patris diuini: quia tibi de parte, hic de toto.

† Lib 7. de Trini. non procul a fino libro.

¶ In responsione ad primū, in quo negatur essentiam diuinā habere rationē materiæ: & secundum in quo dicitur: q̄ habet rationem formæ subsistentis, argumenta occurrunt Henrici & Durandi, apud Capreolum in 5. dist. 1. ad probandum, q̄ filius est genitus de substatia patris vt materia, quo ad cōditiones materiæ non importantes imperfectionem.

Asseruntur autem quatuor conditiones sic: esse intrinsecum genito non accipiens esse, & præexistere, ac inexistere, & manere idem in tota generatione: & esse de quo genitum generat. vt ly, de Quo distinguitur cōtra de Nihilo, conueniunt essentiæ diuinæ respectu generationis filij, & sunt proprie conditiones materiæ. ergo de essentia vt materia, vel quasi materia, generatur filius. Assumptum quo ad omnia manifestat inductiue. Et quo ad vltimū probatur, ex differentia inter creationem & generationem, q̄ illa de nullo subiecto, hæc de prægexistenti subiecto est. Adducuntur & cōfirmationes. si pater de parte, aut de aliena substantia generaret filium proculdubio substantia illa haberet rationē materiæ. ergo si de tota & propria generat, eandem habet rationem. Totum enim & pars, proprij, & alienum, non variant propositum. Et confirmatur rursus: quia essentia recipit q̄ prioritatem constitutiuam geniti: & est quasi potentia passiua in generatione, aliquin non omni potentiæ actiuæ naturali, responderet passiua. ergo habet

† Cap. 1. circa finem, to. 3.

Q. 41. art. 3. 7. de Trini. cap. 7.

Q. 27 art. 2. & q. 33. art. 2. & 3.

Q. 45 art. 1.

id de quo aliquid generatur, sit in eo quod generatur, sequitur, q̄ aliquid alienum à patre sit in filio. Quod est contra Hilar.* 7. de Trin. vbi dicit, Nihil in his diuersum est, vel alienum. Si autem filium generat pater de seipso, id autem de quo aliquid generatur, si sit permanens, recipit eius prædicationem quod generatur: sicut dicimus, quòd homo est albus, quia homo permanet, cum de non albo fit albus. Sequitur igitur, q̄ pater vel non permaneat genito filio, vel q̄ pater sit filius, quod est falsum. Non ergo pater generat filium de aliquo: sed de nihilo.

¶ 2 Præt. Id de quo aliquid generatur, est principium eius, quod generatur: si ergo pater generat filium de essentia, vel natura sua, sequitur, quòd essentia vel natura patris sit principiū filij. Sed non principium materiale, quia materia locum in diuinis non habet. Ergo est principium quasi actiuū, sicut generans est principium geniti. Et ita sequitur quòd essentia generet. Quod supra improbatum est.*

¶ 3 Præt. Aug. dicit, q̄ tres personæ non sunt ex eadē essentia, quia non est aliud essentia & persona. Sed persona filii non est aliud ab essentia. Ergo filius non est de essentia patris.

¶ 4 Præt. Omnis creatura est ex nihilo: sed filius in scripturis dicitur creatura. Dicitur enim Eccl. 24. ex ore sapientiæ genitæ. Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Et postea, ex ore eiusdē sapientiæ dicitur. Ab initio & ante secula creata sum. Ergo filius nō est genitus ex aliquo: sed ex nihilo. Et similiter potest obijci de Spiritusancto, propter hoc quod dicitur Zac. 12. Dixit Dominus extendens cælum, & fundans terram, & creans spiritum hominis in eo. Et Amos. 4. secundum aliam literam; Ego formans montes, & creans spiritum.

¶ Sed contra est, qd̄ Augu. † dicit in lib. de fide ad Petr. Pater Deus solus est de sua natura, sine initio genuit filium sibi æqualem.

¶ Respondeo Dicendum, q̄ filius non est genitus de nihilo: sed de substantia patris. Ostensum est enim supra,* q̄ paternitas, & filiatio, & natiuitas vere & propriè est in diuinis. Hoc autem interest inter generationem veram, per quam aliquis procedit vt filius, & factionē, q̄ faciens facit aliquid de exteriori materia; sicut scamnū facit artifex de ligno: homo autē generat filium de seipso. Sicut autē artifex creatus facit aliquid ex materia, ita Deus facit ex nihilo (vt infra ostendetur*) non q̄ nihilum cedat in substantiā rei: sed quia ab ipso tota substātia rei producitur, nullo alio præsupposito. Siergo filius, procederet à patre, vt de nihilo existens, hoc modo se haberet ad patrem, vt artificiatum ad artificem, qd̄ manifestum est nomen filiationis pro prie habere non posse: sed solum secundum aliquam similitudinem. Vnde relinquitur, q̄ si filius Dei procederet à patre, quasi existens ex nihilo: nō esset verè & propriè filius. Cuius contrarium dicitur. 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Filius igitur Dei verus, non est ex nihilo, nec factus: d̄ sed tantum genitus. Siqui autē ex nihiloà Deo facti filii Dei dicantur, hoc erit metaphorice secundū aliqualē assimilationem ad eū, qui verè filius est. Vnde inquantū solus est verus & naturalis Dei filius, dicit vnigenitus, secundū illud Ioan. 1. Vnigenitus qui est in sinu patris, ipse enarrauit. inquātum vero per assimilationē ad ipsum alii dicuntur filii adoptiui, quasi metaphoricè dicitur esse primo genitus, secundum illud Roma. 8. Quos præscivit & p̄destinauit fieri conformes imaginis filii sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Relinquitur ergo, q̄ Dei filius sit genitus de substantia patris, aliter tamen, quàm filius hominis. Pars enim substantiæ hominis generantis transit in substantiam geniti. Sed diuina natura impartibilis est. Vnde necesse est, q̄ pater generando filiū, non partem naturę in ipsum transfuderit: sed totam naturam ei cōmunicaverit, remanēte distinctione solum secundū originem, vt ex dictis patet.*

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̄ cum filius dicitur natus de patre, hæc præpositio. De, significat principium generans consubstantiale, non autem principium materiale. Quod enim producitur de materia, fit per transmutationem illius, de quo producitur in aliquam formam. Diuina autem essentia non est transmutabilis, neque alterius formæ susceptiua. c

¶ Ad secvndvm dicendum, q̄ cum dicitur Filius genitus de essentia patris: secundum expositionē Magist. 5. dist. 1. sententiatum: designat habitudinē principii quasi actiui. Vbi sic exponit. Filius est genitus de essentia patris, id est de patre essentia, pp hoc qd̄ Aug. 15. lib. de Trin.* dicit. Tale est, qd̄ dico de patre essentia, ac si expressius dicerem de patris essentia: Sed hoc non videtur sufficere ad sensum huiusmodi locutionis. Possumus enim dicere, q̄ creatura est ex Deo essentia: non tn̄ q̄ sit ex essentia Dei Vn de aliter dicipōt, q̄ hec prepositio De, semper denotat consubstantialitatem. Vnde nō dicimus, q̄ domus sit de ędificatore, cū non sit causa consubstantialis. Possumus autem dicere, q̄ aliquid sit de aliquo, quocunq; modo illud significetur; vt principium consubstantiale, siue illud sit principium actiuū, sicut filius dr̄ esse de patre: siue sit principium materiale, sicut cultellus dicit esse de ferro, sine sit principium formale in his duntaxat, in quibus ipsæ formæ sunt subsistentes, & non aduenientes alteri. possumus enim dicere, quòd

Q. 3 art. 6

b

c

† Liber. de Trinit. c. 1. in fine. b.

simplicium, de quorum numero constat esse diuinam personam. Nec aliquod inconueniens est, huiusmodi potentijs actiuis non respondere passiuas: sufficit enim respondere terminos, vt potentia creatiua (quæ tamen inferior est) testatur.

¶ Super quæstionis quadragesimæ primæ. Articulum. IIII.

IN titulo, potētia, vt patet quinto & nono Metaph. dupliciter sumitur. Primo, pro potentia logica, quæ consistit in non repugnantia terminorum, & de hac nō est sermo. Secundo, pro principio operationis, & sic sumitur hic: vnde in diuinis, esse potētiam, significat esse potentiæ ratione formalem respectu notionaliū, sicut etiam ex quæritur vtrū in Deo sit scientia, nil aliud quæritur nisi: an scientia dicatur de Deo formaliter.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quę sito affirmatiue. Necesse est ponere in diuinis potentiam respectu actuū notionaliū. Hæc cōclusio primo in litera probat sic: in diuinis ponuntur actus' notionales. ergo necesse est ibi ponere potentiam horū. Et probatur sequela, quia potentia nihil aliud significeat, quā principium actus. Secundo, explanat vis rationis huius: ipeciali, sic. Omne generans generat aliquo: ergo inomni generante oportet ponere potentiam generandi. ergo necesse est patri attribuere potentiam generādi. Prima consequentia probatur, quia potentia generādi significat id, quo generans generat. Secunda vero probatur, quia pater est generationis principiū. Et similiter potes forma re rationem de spirante & potentia spirativa, idem enim est iudicium.

¶ Circa hæc ad

Angelus aliquis est de natura intellectuali. Et per hunc modum dicimus, q̄ filius est genitus de essentia patris, inquantum essentia patris, filio per generationem cōmunicata, in eo subsistit.

¶ Ad tertivm dicendū, quòd cum dicitur, Filius est genitus de essentia patris, additur aliquid, respectu cuius potest saluari distinctio. Sed cum dicitur, quòd tres personæ sunt de essentia diuina, non ponitur aliquid, respectu cuius possit importari distinctio per prælationem significata. & ideo non est simile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur, Sapientia est creata, potest intelligi, non de sapientia, quæ est filius Dei: sed de sapietia creata, quam Deus indidit creaturis. Dicitur enim Eccl. 1. Ipse creauit eam. s. sapientiam spiritusancto, & effudit illam super omnia opera sua. Neque est inconueniens, q̄ in vno contextu locutionis loquatur Scriptura de sapientia genita, & creata, quia sapientia creata est participatio quædam sapientiæ increatæ. Vel potest referri ad naturam creatam assumptā a filio, vt sit sensus. Ab initio & ante secula creata sum. i. præuisa sum creaturæ vnirī. Vel per hoc, quòd sapientia creata, & genita nuncupatur, modus diuinæ generationis nobis insinuatur. In generatione. n. quod generatur accipit naturam generantis, quod perfectionis est. In creatione vero creans non mutatur. sed creatum non recipit naturam creantis. Dicitur ergo filius simul creatus, & genitus, vt ex creatione accipiatur immutabilitas patris, & ex generatione vnitas naturæ in patre & filio. Et sic exponitur intellectus huius Scripturæ ab Hil. † li. de synodis. Authoritates autem inductæ non loquuntur de spiritusancto: sed de spiritu creato, qui quandoque dicitur ventus, quandoque aer, quandoque flatus hominis, quandoque etiam anima, vel quæcunque substantia inuisibilis.

† li de Synodis in 2. to, post li. prin.

217 3. dis. 7. q. 1. ar. 1. & pot. q. 2. ar. 2.

Q. 27 ar. 1.

Ad 3. præce.

ARTICVLVS IIII.

Verum in diuinis sit potentia respectu actuum notionalium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd in diuinis non sit potentia respectu actuum notionaliū. Omnis enim potentia est vel actiua, vel passiua. Sed neutra hic competere potest. Potentia enim passiua in Deo non est, vt supra ostensum est. * Potentia vero actiua non competit vni personæ respectu alterius: cum personæ diuinæ non sint factæ, vt ostensum est.† Ergo in diuinis non est potentia ad actus notionales.

¶ 2 Præt. Potentia dicitur ad possibile. Sed diuinæ personæ non sunt de numero possibilium: sed de numero necessariorum. ergo respectu actuum notionalium, quibus diuinæ personæ procedunt, non debet poni potentia in diuinis.

¶ 3 Præt. Filius procedit ut verbū, quod est conceptio intellectus, spiritus autem sanctus procedit vt amor, qui pertinet ad voluntatem. Sed potentia in Deo dicitur per comparationem ad effectus: non autem per comparationem ad intelligere & velle, vt supra habitum est. * Ergo in diuinis non debet dici potentia per comparationem ad actus notionales.

¶ Sed contra est, quod dicit Aug. † contra Maxt. hæreticum, Si Deus pater non potuit generare filium sibi æqualem, ubi est omnipotētia Dei patris? Est ergo in diuinis potentia respectu actuum notionalium.

¶ Respon. Dicendum, quòd sicut puncturæ actus notionales in diuinis, ita necesse est ibi ponere potentiam respectu huiusmodi actuum, cum potentia nihil aliud significet quàm principium alicuius actus. Vnde cum patrem intelligamus, vt principium generationis, & patrem & filium, vt principium spirationis, necesse est, quòd patri attribuamus potentiā generandi, & patri & filio potentiam spirandi. Quia potentia generandi significat id quo generans generat. Omne autem generās generat aliquo. Vnde in omni generante oportet ponere potentiam generandi, & in spirante potentiam spirandi.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut secundum actus notionales non procedit aliqua persona ut facta, ita neque potentia ad actus notionales dicitur in diuinis per respectū ad aliquam personam factam: sed potius per respectum ad procedentē personam.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̄ possibile secundum quòd necessario opponitur, sequitur potentiam passiuam, quæ non est in diuinis. Vnde neque in diuinis est aliquid possibile per modum illum: sed solum secundum q̄ possibile continetur sub necessario. Sic autem dici potest, quòd sicut Deū esse est possibile, sic filium generari est possibile.

¶ Ad tertivm dicendum, q̄ potentia significat principium. c Principium autem distinctionem importat ab eo cuius est principium. Considerātur autem duplex distinctio in his quæ dicuntur de Deo. Vna secundum rem, alia secundum rationem tantum. Prima S. Tho.

7 uerte, q̄ quàmnis multipliciter Aureolus apud Capreolum in 7. dist. primi, contra rationem & conclusionem arguat, duo tamen asserenda censui: Alterum cōtra rationem & conclusionem simul. Alterum contra conclusionem. Arguitur ergo primo sic: aut potentia ponitur in Deo respectu actuum notionalium secundum rem, & hoc non, quia non est simrem principium elicitiū actus notionalis, ut patet: quoniam actus est idem cum ipsa potentia. aut secundum rationem tantum, & hoc non, quia sic etiam intellectus haberet rationem potētiæ: quoniam secundū rationem est principium intelligendi. nullo igitur modo valet ratio literæ, fundata super hoc, quod potentia est principium actus Secundo arguitur sic, ex opposito. Negatio potentiæ generandi, non est negatio potentiæ. ergo affirmatio potentiæ generandi, non est affirmatio potentiæ. Antecedens est Augustini: consequentia vero patet, ex primo Periher—niias: affirmatio & negatio de eodem sunt.

Q. 1. art. 2. 4. arg.

† Lib. cō. Maximin. ca. 12. circa finem to. 6.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd potentia potest dici in diuinis respectu actuum notionalium secundum rem. Sed aduertendum est, quòd aliqs actus potest inferre potentiam sui principium, ex duplici conditione. Prima est esse elicitum. Secunda est terminus eius, secundum esse proprium, productus. Ita quòd, quodlibet horum per seipsum separatim infert potentiam secundū rem. Verum, quando actus est elicitus: infert potentiam principium illius secundum se. Quando vero actus non est elicitus sed tantum effectus seu terminus realiter producti, infert potentiam principium illius, non secundum se. sed secundum esse suum effectum, seu terminum. Et quoniam generatio non est actus elicitus a patre, sed ipse pater, habet tamen quasi effectum filium realiter distinctū

D. 494.

13 c

5 Ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ideo in patre est potentia generandi, quæ est principium secundæ generationis, non secundum se: sed secundum quòd ponit genitum. Vnde ratio literæ ex actu sumpta validè est, cum distinctione tamen prædicta intelligenda, scilicet de actu vel secundum se, vel secundum suum terminum realiter emanante. Et ad hoc insinuandum, in litera expressè dicitur: quòd sicut ponuntur ibi actus, ita potentiæ, significando per ly Sicut, & ly ita, quòd in ea modò actus est modus potentiæ. Et hoc, quia pluribus modis actus vtcunque potest sibi potentia, vt diximus, & in litera respondendo ad tertium ex primitur. Ad secundum vero concedi tur totum, quoniam potentia generandi nō affirmat potentiam, sed potentiam sicut est potentiam respectu talis actus, scilicet notionalis: nihil enim aliud in hoc articulo concluditur. Vnde & Augustinus optime dixit, q filius non genuit: non quia non potuit, hoc enim esset negatio potentiæ absolutæ, quam constat communè esse toti trinitati, Cum quo tamen stat, quòd in solo patre, vt infra dicetur, est potentia generandi.

218 5.di.7. q. 2. ar. 2. & por. q. 2. ar. 2.

¶ *Super quæstionis. 41. Articul. V.*

Secundum rem quidem Deus distinguitur per essentiam à rebus, quarum est per creationem principium: sicut vna persona distinguitur ab alia, cuius est principium secundum actum notionalem. Sed actio ab agente non distinguitur in Deo, nisi secundum rationem tantum, alioquin actio esset accidens in Deo. Et ideo respectu illarum actionum, secundum quas aliquæ res procedunt distinctæ à Deo, vel essentialiter, vel personaliter, potest d Deo attribui potentia secundum propriam rationem principij. Et ideo sicut potentiam ponimus creandi in Deo, ita possumus ponere potentiam generandi, vel spirandi. Sed intelligere, & velle non sunt tales actus, qui designent processionem alicuius rei à Deo distinctæ, vel essentialiter, vel personaliter. e Vnde respectu horum actuum, non potest saluari ratio potentiæ in Deo, nisi secundum modum intelligendi, & significandi tantum, prout diuersimodè significatur in Deo intellectus, & intelligere, cum tamen ipsum intelligere Dei, siteius essentia, non habens principium.

d 3.q.25.ar.1.

b 189

ARTICVLVS V.

Vtrum potentia generandi significet relationē, & non essentiam.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd potentia generandi, vel spirandi, significet relationem, & non essentiam. Potentia enim significat principium, vt ex eius diffinitione patet. Dicitur enim potentia actiua esse principiū agendi, vt patet * in 5. Meta. Sed principium in diuinis respectu personæ dicitur notionaliter. Ergo potentia in diuinis non significat essentiam, sed relationem.

¶ 2 Præt. In diuinis non differt posse, & agere: sed generatio in diuinis significat relationem. Ergo & potentia generandi.

¶ 3 Præt. Ea quæ significant essentiā in diuinis, communia sunt tribus personis: sed potentia generandi non est communis tribus personis: sed propria patri. ergo non significat essentiam.

¶ SED CONTRA est, quòd sicut Deus potest generare filiū, ita & vult. Sed voluntas generandi significat essentiam. Ergo & potentia generandi.

¶ RESPON. Dicendum, q quidā dixerunt, q potentia generandi significat relationem in diuinis. Sed hoc esse non potest, nam illud proprie dicitur potentia in quocunq; agente, quo agēs agit. Omne autem producens aliquid per suam actionem, producit sibi simile quantum ad formam qua agit. Sicut homo genitus est similis generanti in natura humana, cuius virtute, pater potest generare hominē. Illud ergo est potentia generatiua in aliquo generante, in quo genitum similatur generanti. Filius autem Dei similatur patri gignenti in natura diuina. unde natura diuina in patre, est potentia generādi in ipso. Vnde Hilar. * dicit in 2. de Trini. Natiuitas Dei non pōt eam ex qua perfecta est, non tenere naturam: nec enim aliud quàm Deus subsistit, quod non aliunde quàm de Deo subsistit.

* Lib. de Synod. circa fin.

* Lib. de Trini. circa fin.

Sed tamen forma individualis, & applicatur probatio secundæ patris antecedentis secundæ parti consequentis, ducendo ad impossibile, scilicet: quòd pater generaret patrem sicut ibi Sortes, Sortem gigneret.

¶ Quo ad quartum conclusio respōsiua quæstro est: potentia generandi significat diuinam naturam in recto, & paternitatem in obliquo. Et inferetur ex supra dictis sic: quo pater generat est diuina natura, quia in ea sibi assimilatur filius, & generatio apud Dam. opus est naturæ, non vt quod, sed vt quo: ergo.

* Lib. 3. de Trin. c. 8.

¶ Et aduerte, q pro conclusione cum cæteris theologis suppouit author potentiam generādi claudere in se relationē, & ideo non fuit solicitus vt probaret ipsam excludi: sed sat fuit probare, quòd nō sola, & quòd non sic. s. ex æquo includitur. Et scito quòd secundo opinio reprehensa in litera, est ea, qua author secutus fuerat in 7. dist. 2. q. 1. art. 2. ad per hoc est hic retractata.

¶ Circa primū assumptum, s. potentia in vnoquoque agente, est id, quo agens agit, dubiū occurrit: an hoc sit verum de omni quo agēs agit, aut solum de quo primo, aut solum de quo proxime. Non potest dici, q omne quo agens agit, sit potentia, quia tunc sequeretur, quòd in Sorte essent plures potentiæ generatiuæ, quoniam generat humanitate, & generat potentia generatiua, quæ est vis partis vegetatiuæ. Nec potest dici, quòd verificatur solum de quo primo, quoniam sequeretur q calor in igne non esset potēs calefacere sibi: sed eius substantia quæ est primum principium calefactionis. Nec potest dici, quòd verificatur tantum de quo proxime, quia sic falsum dictum esset in litera, quòd natura humana, est potentia generatiua hominis. Et similiter male inferretur conclusio principalis, quoniam natura diuina non nisi mediante intellectu & voluntate, est principium generationis & spirationis, vt ex supra dictis patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd assumptum est verum de omni, quo agens agit, duabus conditionibus seruatis scilicet, quòd illud sit aliqua forma agentis, & hoc ad, differentiam instrumentorum, & quòd sit per se principium illius actionis, siue eliciuum, siue principale. & hoc ad differentiam concomitātium. Nec propterea sequitur, esse plures potentias eiusdem rationis in eodem, quia secundum se, potentiæ in eodem sunt diuersorum ordinum. dum altera prima, altera proxima est, vt pater de natura humana & potētia generatiua: in ordine vero ad actum, vnitatem habent: sunt enim vnius & eiusdem generationis principium, & ideo vt sic, cōputantur quasi vnum principium & vna potentia, cōstans ex proximo & primo concurrentibus.

¶ Circa positionem quatenus affirmat potentiam generatiuam esse diuinam naturam, ex duplici capite dubiū occurrit. Primo ex diuina natura vt distinguitur contra perfectiones attributales, puta intellectum & voluntatem, & contra hoc afferuntur argumenta Sco. Secundo, ex eadem vt distinguitur contra relationem. Et contra hoc afferuntur argumenta Bonauenturæ, Garronis, Henr. & Duran. Verum quia author non sumit hic diuinam naturam vt distinguitur contra intellectum, & voluntatem, nisi forte

forte secundum quid, quoniam apud ipsum, etsi natura diuina sit primum principium quo generationis, non tamen sola: sed ipsa est vt primum quo, intellectus autem est ut proximum quo, vt ex tradita de processione filij, & spiritussan. manifeste patet. Vnde diuina natura hic sumitur non solum vt ipsa, sed cōprehendens quodcunque absolutū vt principiū quo, concurrens ad huiusmodi actus notionales. Et propterea nihil refert quantum ad propositum spectat, loqui de diuina natura, & de quocunque alio absoluto essentiali. Propter quod, Scotica argumenta emissa da sunt. Aliorum vero, qui essentiā vt distinguitur cōtra relationes impugnant, rationes ex essentiæ ratione, ex forma personali, ex actu notionali atque authoritate procedunt. Ex essentia quidem, primo sic. Formę quæ est formalis ratio alicuius actionis, debet ille actio, etiā si sit separata a subiecto, vt pater de alhedine separata respectu disgregationis: sed deitas vt intelligitur separata a patre, nō debetur ita actio, puta generare. ergo ipsa non est ratio generandi. Præterea: deitas est vnius simplicissimæ rationis. ergo non est ratio tantum duorum actiuū. s. generationis & spirationis. sed aut vnius, aut infinitarum. Præterea deitas est communis tribus personis, ergo non est propria ratio actus proprij vni personæ. Et forma vero constituta patris paternitate, quia idem est principium essendi & operandi, imperfectionis enim est, vt forma det actum primum & non secundum. Ex actu vero, quia sicut actus essentialis a forma essentiali ita personalis a personali. authoritas autem est Aug. 5. de Trin. c. 8. Ito pater quo est ei filius. ergo nō diuinitate: sed paternitate est ei filius. & tenet sequela: qa paternitate est pater.

† Ila. ortho. fid. c. 8.

D.484.

D.200.

b 160 b 161 d 186

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd in hoc videntur opponentes decipi, quia non discernunt quantum interfit inter diuinam naturam & diuinam naturam in hoc, puta patre. Non intendit author quòd diuina natura sit potentia generatiua, sed quòd natura diuina in principio, non de principio, est potentia generatiua. Et ad hoc infimandum, in litera immediate ante authoritatem Hilarij dicitur. Inde diuina natura in patre, est potentia generatiua in ipso, vbi bis personam nominauit, semel ex parte naturæ, & semel ex parte potentiæ generandi, vt ostenderet, quòd neutrum sumitur pure absolute. Diuina siquidem natura communis est tribus, cum omnibus suis proprietatibus. Diuina autem natura non solum vt pater, sed vt in patre, solius est patris: ipsa enim vt sic recta est, ut in patre, seu ut patris, potentia est generandi. Et propterea in litera dicitur, quòd potentia generandi includit paternitatem, non in recto, sed in obliquo. Deitas enim non sit paternitas: sed vt patris, potentia est generandi, & patri propria: & per hoc facile respondetur obiectionibus. Vnde Primæ rationi licet posset negari maior, quoniam albedo separata a quantitate non disgregaret, distinguatur tamen, quòd actus attribuitur dupliciter alicui formæ, uno modo absolute, ac per se positiue. Et sic dato quòd maior esset vera, minor est falsa, quoniam generatio non attribuitur diuinæ naturæ absolute, nec per se positiue, quoniam conueniret ei in quocunque inuenitur. sed quasi permissiue, eo modo, quo particularia coquenit vniuersalibus. sic enim comparantur personæ ad essentiam, vt in q. 40. dictū est. Alio modo attribuitur actus formæ vt in hoc & sic maior est falsa, & minor vera. Et per hoc, patet responsio ad tertium. Commune. n. vt commune, non est propria ratio proprij, sed bene commune vt proprij. i. per sonæ, est propria ratio actus proprij ipsi personæ.

¶ Ad secundum vero, pōt per idem respōderi, q licet deitas secundū se, non magis respiceret duo quā mille, tñ ut in hoc. i. vt in principio nō de principio, & vt in eo, & principio de principio simul, duos tñ inchoat actus. Potest tamē ratio hęc pluribus alijs modis solui. s. quia deitas cum intellectu vnius & cum voluntate ad terius, est principium. Nec pluriū, quia præter actū intellectus & voluntatis, non dat tertius in natura intellectuali. Ex parte quo que certi ordinis ipsarum productionum inter se, dici potest, q non inconuenit ab vno ordine oriri. Ad rationem vero ex parte formę, falsum est assumptum secūdum cōmunem philosophiæ uiam, tenentem non omnem formam esse actuam, & specialiter relationem. Posset tñ dici, q quodam modo paternitas constituendo patrem, dat generare, pro quanto dat ei concurrere actu ad generationem vt quod, nec plus sibi debetur. Ad illud vero de actu negandi est proportionalis similitudo, quoniam actus essentialis infra latitudinem pure essentialium inuenit quod & quo actus vero personalis infra latitudinem pure personalium repugnat, quòd inueniat quo, quia personalitas non potest esse ratio faciendi sibi simile, nisi idem posset generare se, quòd non est intelligibile. Ad authoritatem demum Aug. dicendum est, q labor est in æquiuoco, quoniam loquitur de quo formaliter. Deitas autem patris est quo causaliter pater generat, & ei est filius.

219 1. di. 7. q. 2. ar. 2. & i ij. & po. q. 2. ar. 1. ad 10. & ar. 4.

¶ In responsione ad primum aduerte, q inter generans & genitū inueniuntur duo. s. cōuenientia & distinctio. Et distinctio quidem, conditio est. Assimilatio aūt, ratio est, generans enim non generat vt distinguatur: sed ut assimiletur distinctum. Et propterea, quanto maior est conuenientia, tanto perfectior est generatio, sal ua distinctione hypostatica. Et quanto minor est hu iusmodi suppositalis distinctio, tanto perfectior, est generatio. Vnde in diuinis distinctio est minima, quia relativa, & conuenientia est summa, quia sunt eadē res numero simplicissima & omnino indiuisa &c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus notionalis ad plures personas terminari possit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q actus notionalis ad plures personas terminari possit, ita quòd sint plures personæ genitæ, vel spiratæ in diuinis. Cuicunque enim inest potētia generandi, potest generare: sed filio inest potentia generandi. ergo potest generare: nō autem seipsum. ergo aliū filium. Ergo possunt esse plures filii in diuinis.

10

¶ Sic igitur dicendum est, quòd d potentia generandi principaliter significat diuinam essentiam, ut Magister dicit. 7. di. 1. sent. non autem tantum relationem. Nec etiam essentiam, inquātum est idem relationi, ut significet ex æquo vtrunque. Licet enim paternitas ut forma patris significetur, est tamen proprietas personalis habens se ad personam patris, vt forma individua lis ad aliquod individuum creatum. Forma autem individualis in rebus creatis, constituit personam generantem, non autem est quo generans, generat, alioquin Sortes generaret Sortem, unde neque paternitas potest intelligi, vt quo pater generat: sed vt constituens personam generantis, alioquin pater generaret patrem. Sed id quo pater generat, est natura diuina, in qua sibi filius assimilatur. Et secundum hoc Dam. s. * dicit, quòd generatio est opus naturæ, non sicut generantis, sed sicut eius, quo generans generat. Et ideo potentia d generandi significat in recto naturam diuinam, sed in obliquo relationem.

d D.200.

20

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd potentia non significat ipsam relationem principij, alioquin esset in genere relationis, sed significat id quod est principium: nō quidem sicut agens dicitur principium: sed sicut id quo agens agit, d dicitur principium. Agēs autem distinguitur à facto, & generans à generato. Sed id quo generans generat, est commune genito & generanti, & tanto perfectius, quanto perfectior fuerit generatio. Vnde cum diuina generatio sit perfectissima, e id quo generans generat, est commune genito & generanti, & idem numero non solum specie, sicut in rebus creatis. Per hoc ergo quod dicimus, quòd essentia diuina est principium, quo generans generat, non sequitur quòd essentia diuina distinguatur, sicut sequeretur, si diceretur, quòd essentia diuina generat.

30

e D.484.

¶ Ad secundum dicendū, quòd sicut est idem in diuinis potentia generandi cum generatione, ita essentia diuina cū generatione, & paternitate est idem re: sed non ratione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dico potentiam generandi potentia significatur in recto, & generatio in obliquo, sicut si dicerem essentiam patris. Vnde quantum ad essentiam, quæ significatur, potentia generandi communis est tribus personis. Quārum autem ad notionem quæ connotatur, propria est personæ patris.

40

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus notionalis ad plures personas terminari possit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q actus notionalis ad plures personas terminari possit, ita quòd sint plures personæ genitæ, vel spiratæ in diuinis. Cuicunque enim inest potētia generandi, potest generare: sed filio inest potentia generandi. ergo potest generare: nō autem seipsum. ergo aliū filium. Ergo possunt esse plures filii in diuinis.

50

¶ Ad secundum dicendū, quòd sicut est idem in diuinis potentia generandi cum generatione, ita essentia diuina cū generatione, & paternitate est idem re: sed non ratione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dico potentiam generandi potentia significatur in recto, & generatio in obliquo, sicut si dicerem essentiam patris. Vnde quantum ad essentiam, quæ significatur, potentia generandi communis est tribus personis. Quārum autem ad notionem quæ connotatur, propria est personæ patris.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus notionalis ad plures personas terminari possit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q actus notionalis ad plures personas terminari possit, ita quòd sint plures personæ genitæ, vel spiratæ in diuinis. Cuicunque enim inest potētia generandi, potest generare: sed filio inest potentia generandi. ergo potest generare: nō autem seipsum. ergo aliū filium. Ergo possunt esse plures filii in diuinis.

¶ Sic igitur dicendum est, quòd d potentia generandi principaliter significat diuinam essentiam, ut Magister dicit. 7. di. 1. sent. non autem tantum relationem. Nec etiam essentiam, inquātum est idem relationi, ut significet ex æquo vtrunque. Licet enim paternitas ut forma patris significetur, est tamen proprietas personalis habens se ad personam patris, vt forma individua lis ad aliquod individuum creatum. Forma autem individualis in rebus creatis, constituit personam generantem, non autem est quo generans, generat, alioquin Sortes generaret Sortem, unde neque paternitas potest intelligi, vt quo pater generat: sed vt constituens personam generantis, alioquin pater generaret patrem. Sed id quo pater generat, est natura diuina, in qua sibi filius assimilatur. Et secundum hoc Dam. s. * dicit, quòd generatio est opus naturæ, non sicut generantis, sed sicut eius, quo generans generat. Et ideo potentia d generandi significat in recto naturam diuinam, sed in obliquo relationem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd potentia non significat ipsam relationem principij, alioquin esset in genere relationis, sed significat id quod est principium: nō quidem sicut agens dicitur principium: sed sicut id quo agens agit, d dicitur principium. Agēs autem distinguitur à facto, & generans à generato. Sed id quo generans generat, est commune genito & generanti, & tanto perfectius, quanto perfectior fuerit generatio. Vnde cum diuina generatio sit perfectissima, e id quo generans generat, est commune genito & generanti, & idem numero non solum specie, sicut in rebus creatis. Per hoc ergo quod dicimus, quòd essentia diuina est principium, quo generans generat, non sequitur quòd essentia diuina distinguatur, sicut sequeretur, si diceretur, quòd essentia diuina generat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

distingui de duobus spiritibus sanctis. saut, vt neuter sit filius, aut vt etiam filius sit spiritus sanctus. alia numero spiratione passiua. Vtroque enim modo essent plures filij, & plures spiritus sancti, & vno modo essent plures personæ quàm tres. Alio vero modo non: propter quod si subtiliter consideretur quæstio ista: stat cum trinitate personarũ, & ideo

† lib. 3. c. 23. circa fi nem 10. 6. posita est post determinatum numerum personarum. Nec ad eam spectat discutere nisi pluralitatem pure numeralem, seu indiuidualem.

¶In corpore vnica est cõclusio, ex Athanasij symbolo, In diuinis est tãtum vnus pater, vnus filius, vnus spiritus sanctus. Et probatur quadrupliciter. & rationes quidem in litera satis formatæ sunt, quia tamẽ impugnatur, sigil latim examinabũtur.

† In suo symbolo fidei.

¶Prima ergo ratio fundata super hoc, quòd forma vnius speciei non multiplicatur nisi secũdum materiã, multos habet aduersarios, s. Scot. Aureolũ, Adã &c. Quorum instãtiæ consistunt in hoc, q̃ inueniuntur multiplicatio formæ accidentalis in eadem materia, & asserunt lumen, speciẽ in medio, seu oculo, & relationem. In eadem siquidem parte diaphani videmus multa lumina secundum multitudinem illuminantium, vt opposita multitudo vmbrarum & illuminationũ testatur. In eodẽ quoque medio, species est vtriusque parietis eiusdem quantitatis, coloris, figuræ &c. ita vt non sit aliqua ratio diuersitatis specificæ. Vnumquodque album multas habet similitudines ad reliqua alba. Et similiter vnus pater pluribus paternitatibus refertur ad plures filios. Alioquin, relatio remaneret corrupto termino. Afferuntur & alia contra hanc rationem, quæ vide, si vis, apud Ca prerolum in 3. dist. 1. ex dicendis quidem soluetur omnis ambiguitas. Arguit quoque Sco. in Quol. q. 2. dic ẽe multipliciter, quòd immaterialitas formæ, non est ratio quòd ipsa sit ex se hæc, seu immultiplicabilis numero. Primo sic. Quo primo aliquid est in actu extra causam & intellectum, eo est hoc primo: sed quælibet entitas absoluta seipsa primo, est extra causam & intellectũ. ergo: probatur maior, quia esse extra causam & intellectum, non conuenit nisi huic. Et confirmatur: res non est hæc per illud, quòd non est per se causa eius: sed materia non est causa formæ, secundum Auicennam. ergo forma non est hæc per materiam. Præterea sequeretur quòd Gabriel esset ex se hic, & consequenter absque contradictione non potest poni vniuersalis, prædicabilis de pluribus &c. Præterea contra hanc propositionem sunt articuli Parisijs damnati: si formæ non recipiunt diuisionem nisi secundum materiam, error &c. Et tandem infert, non esse fanam doctrinam, conclusionem adeo certam & necessariam tenere per propositiones generales nimis, & cum tot instantijs.

¶Ad horum euidentiam nota primo, quòd materiæ nomine, hoc in loco intelligitur omne receptiuum. Nam constat quòd charitas, forma est vnius speciei multiplicata ad multitudinem beatorum angelorum & hominum, & tamen nulla est in voluntate materia, quæ est pars compositi: sed receptiua tantum potentia. Vnde sensus propositionis est, quòd forma specifica non multiplicatur, nisi secundum receptibile, & intendit, quòd si est forma receptibilis, pluraliter ad pluralificationem receptiuorum actu vel potentia, quod dico propter animas intellectiuas: si autem est in receptibilis, eo ipso est impluraliscabilis. Aduerte secundo, quòd (vt patet quinto Metaphys. vbi fundamenta omnis scientiæ tanguntur) dum omnium feminum rationes habemus, vnum numero sunt, quorum materia est vna, identitas igitur numeralis penes vnitatem attendigue materiæ: nec cum unitate materiæ stat pluralitas numeralis formæ eiusdem speciei. Et propterea Aristotelem sequentes, negamus omnia in instantijs assumpta. Quoniam stat, formam esse vnã in essendo, & multiplicem in dependendo, vel repræsentando, vel respiciendo, vel alijs huiusmodi. Et sic similitudo albi ad omnia alba, vna est relatio, in essendo, & multiplex in respiciendo. De defectu autem ad defectum termini, distingue, quòd deficit ad defectum termini adæquati, nõ autem inadæquati, cuius modi sunt singulares. Et ideo altero remanẽte, non sufficit ad hoc vt desit relatio, quæ erat ad ipsum: sed ad hoc quòd desinat ipsum respicere. Species quoque in medio etiam re spectu obiectorum intensi & remissi vnica est secundum esse, multiplex autem in repræsentãdo, & dependendo. Et propterea, vt in tẽtio est huius ducit ad hoc, & ut ille lius, ad illud. Et similiter est de lumine. est. n. vnum lumen secundum esse, & multiplex in depẽdentijs. Et propterea concedimus rationes, & cõceditur quòd est multiplex secundum vias, seu tendentias & obliquas. Et propterea apparent multæ vmbræ. Stat igitur in suo robore assumpta propositio, in tractatu de angelis stabilienda. Ad primam autem Scoti rationem, dicitur primo, quòd ipse non intellexit propositionem tanto studio a se impugnatam. non enim immaterialitas, idest carentia materiæ (quæ est altera pars compositi) sed immaterialitas, idest carentia materiæ, idest potentiæ receptiuæ, est de qua author loquitur, vt manifestauimus, & etiam litera insinuat hic in exemplo de albedine, si subsisteret. Et propterea, vane articulos Parisienses, qui de materia, vt materia loquuntur, affert: cum secundum veritatem, materia, vt potentia receptiua, formaliter loquendo in hac propositione intelligatur. Verum, ne eadem argumenta fierent contra inrecepti bilitatem, respondetur ad 3 ugula. Ad primum quidem, falsa est maior, quia vnumquodque est primo extra causam & intellectum, esse significato per secundum adiacens, & tamen non est illo, hoc. Probatio vero nihil valet: etiam secundum apparentiam, ex hoc quòd non nisi singulari aliqua duo. s. esse extra intellectum & causam, & esse hoc, conueniunt, inserens identitatem formalem, utriusque quo. Ad secũdam vero, quòd nec formalissimus, quòd forma in materia existens, sit hæc per materiam intrinsecæ, seu formaliter, sed causaliter. Et licet materia secundum Auic. nõ sit causa materialis formæ, sed compositi, quia causa materialis nominat causam intrinsecam, est tamen materia causa formæ in genere causæ materialis: educitur. n. de ea, ut materia, & hoc sufficit. Ad ea vero, quæ de angelis tanguntur, suo loco dicetur. & dictum est in commentarijs de Ente, & essentia, ubi etiam articulos Parisienses glossauimus. Et aduerte, quòd hæc doctrina modo tradita non est noua, sed forte ascendẽs ad altitudinem intenti diui Thomæ. Nominauit autem inreceptibilitatem immaterialitatem. Tũ quia in subsistentijs separatis, inreceptibilitas non nisi immaterialitatem subsistentem in specie significat. Tum, quia potentia receptiua ex parte materiæ se tenet, & facile propterea erat ex hac illam intelligere. & sic patet prima ratio sumpta ex communibus omnibus omnino immaterialibus formis subsistentibus. Nec inconuenit eã adduxisse ad proprietates personales: immo necesse fuit, quoniam ipsæ de talium numero sunt, & non cognoscimus eas secundum seipsas: sed ex creaturis ut possumus, ad eas ascendimus, vt teneamus conclusionem certam & necessariam, ex propositione certissima communi omnibus philosophis, immo communi animi conceptione sapientium.

¶Secunda ratio sumitur ex modo specificante processiones, s. per modum uerbi & amoris, & fundatur super unitate actus intelligendi, ac unitate actus amandi in diuinis. Contra quam rationem

¶2 Præt. Augu.* dicit contra Maxi. Filius non genuit creatorem. neq; enim non potuit: sed non oportuit.

¶3 Præt. Deus pater est potentior ad generandum quam pater creatus. Sed vnus homo potest generare plures filios. Ergo & Deus, præcipuè cum potentia patris vno filio generato non diminuatur.

¶Sed contra est, quòd in diuinis non differt esse, & posse. Si igitur in diuinis possent esse plures filij, essent plures filij. Et ita essent plures personæ quam tres in diuinis. quod est hæreticum.

¶Respon. Dicendũ, quòd sicut Athan. * dicit. In diuinis est tantum vnus pater, vnus filius, vnus spiritus sanctus. Cuius quidem ratio quadruplex assignari potest. Prima quidem ex parte relationum, quibus solum personæ distinguuntur. Cum enim personæ diuinæ sint ipsæ relationes subsistentes, e non possent esse plures patres, vel plures filij in diuinis, nisi essent plures paternitates & plures filiationes. Quod quidem esse non posset, nisi secundum materialem rerum distinctionem. Formæ enim vnius speciei non multiplicantur nisi secundum materiam, quæ in diuinis non est. Vnde in diuinis non potest esse nisi vna tantum filiatio subsistens, sicut & albedo subsistens non posset esse nisi vna. e Secunda vero ex modo processionum, quia Deus omnia intelligit, & vult vno & simplici actu. Vnde non potest esse nisi vna persona procedens per modum verbi, quæ est filius, & una tantum per modum amoris, quæ est spiritus sanctus. Tertia vero sumitur ex modo procedendi, quia personæ ipsæ procedunt naturaliter, vt dictum est. * Natura autem determinatur ad vnum.

Quarta ex perfectione diuinarum personarum. Ex hoc enim est perfectus filius, quòd tota filiatio diuina in eo continetur & q̃ est tantum unus filius. & similiter, dicendum est de aliis personis.

¶Ad primvm ergo dicendũ, quòd quamuis simpliciter concedendum sit, q̃ potentiam, quam habet pater, habeat filius, non tamen concedendum est, q̃ filius habeat potentiã generandi, si generandi, sit gerundiuũ verbi actiui, vt sit sensus, q̃ filius habeat potentiam ad generandum. Sicut licet idem esse sit patris & filii, non tamen conuenit filio esse patrẽ propter notionale adiunctum. Si tamen hoc quod dico generandi, sit gerundium verbi passiui, potentia generandi est in filio. i. vt gener, etur. Et similiter, si sit gerundiuũ verbi impersonalis, vt sit sensus: potentia generandi. i. qua ab aliqua persona generatur.

¶Ad secvndvm dicendũ, q̃ Aug. in verbis illis non intendit dicere, quòd filius posset generare filiũ: sed q̃ hoc non est ex impotentia filij, q̃ nõ generet, vt infra patebit.

¶Ad tertivm dicendũ, quòd immaterialitas & perfectio diuina requirit, vt non possint esse plures filij in diuinis, sicut dictum est. e Vnde q̃ non sint plures filij, non est ex impotẽtia patris ad generandum.

tionem instant quidam sic. Si vnitas actus intelligendi infert vnitatem rei, aut intendis de vnitate realj, aut secundum rationem. Si realj, ergo vnitas realis actus intellectus, & voluntatis in Deo infert vnitatem personæ productæ, si secundum rationem, ergo distinctio secundum rationem inferret distinctionem personarum: sicut enim vnitas ad vnitatem: sic distinctio ad distinctionem se habet.

¶Scotus autem in Quolibetis vbi supra, contra hanc rationem dicit, q̃ nõ est valida, quia fundat super hac propositione. Vbi nõ potest esse nisi vnicus actus intelligendi, nõ potest esse nisi vnicum dicere, & vnicum verbum: hæc autẽ propositio est vera in nobis, gratia materiæ, quia in nobis omne intelligere est expressum per actum dicendi; non sic autem est in diuinis &c. Et breuiter inquit, ex vnitate formæ absolutæ eiusdem rationis, non potest inferri vnitas productionis & termini vniuersaliter, & in omni materia. ergo ex vnitate intellectionis, non sequitur, gratia formæ, vnitas dictionis & verbi.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd hic est sermo de vnitate numerali, quæ supponit vnitatem formalem: vt patet. 5. Met. c. de vno, quoniam de multiplicatione numerali tantum personarum est quæstio, ita quòd ratio cõstitit in hoc, Intellectio Dei est vna numero: ergo verbum est vnum numero, & si essent intellectiones Dei plures secundum numerum, essent plura verba secundum numerũ. Ad argumentum ergo dicitur, q̃ intendit de unitate numerali formaliter quæ infert vnitatem formalem: non autem de vnitate numerali identica, qualis est inter actum intellectus & voluntatis diuinæ, & propterea negatur sequela. Quomodo autem ex distinctione formali secundum rationem inter intellectum & voluntatem inferatur distinctio personarum, in q. 27. declaratum fuit. & dictũ, quòd hoc non sequitur immediate, sed mediante ordine originis. Ad obiectionem vero Scoti dicitur, q̃ ratio literæ non fundatur super illa propositione: sed super hoc, quòd vbi est vnum tantum intelligere & dicere adæquatum illi, ibi non est nisi vnum dicere & unum verbum; quod patet esse verum: superflueret namque aliud dicere. Et similiter ex vnitate formæ absolutæ, optime infertur vnitas formæ respectiuæ, seu actionis adæquatæ. Et ad hanc adæquationem insinuandam dicitur in litera, quòd Deus omnia simplici actu intelligit, e per hoc dicit.

¶Tertia ratio sumitur ex cõi modo procedendi, qui vere est modus, q.s. procedunt naturaliter vt distinguatur contra libere. & fundatur super hoc, quòd natura determinatur ad vnum.

¶Contra quam etiam rationem instant quidam. Aut intẽdis q̃ natura determinatur ad vnum numero. & hoc est falsum, & in naturis limitatis. Aut ad vnum modum producendi, & hoc est falsum in natura infinita. Neutro igitur modo ratio aliquid valet.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quod intendit tertio modo, s. quòd natura determinatur ad unum formaliter, sub hac enim subsumitur & recte, de natura eadem pluribus modis communicabili, quòd secundum vnumquẽque modum est determinata ad vnum formaliter illius modi, & consequenter, quòd hæc natura secundum hunc modum est determinata ad hoc vnum, & sic concluditur vnitas numeralis producti vno modo. Et inducta est hæc ratio ad ostendendum differentiam inter naturale & voluntarium agens, in largiendo unitatem numeralem effectui unica simul actione agendo, ab agente enim voluntario possunt simul plura produci, vt inquit Auerroris com. 44. 12. Meta. a naturali autem, non nisi vnum ab uno. Et ex his patet responsio ad obiectionem Scoti.

vbi supra, infringentis quoque hanc rationem, quia natura nõ determinatur ad vnum numero.

¶Quarta vero ratio ex perfectione diuina sumitur. & fundat super hoc, q̃ omnis res diuina habet quicquid inueniri potest infra latitudine illius rationis formalis. Ex hoc enim manifeste sequitur, q̃ non competitur sui partitionem, & consequenter nec pluralitatem.

¶Sed contra hãc quoque rationem instatur, q̃ nihil valeat, quia sic sequeretur, q̃ esset vnum tm productum in diuinis, & probatur sequela, quia productũ est res diuina, ac per hoc habens quicquid infra latitudinem producti in eniri potest, & sic excludit multiplicationem sui, q̃ hic nõ valet. ergo nec in rẽne tua.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ fundamẽtum illud intelligendum est de re diuina, quæ est vna per modũ speciei specialissimæ, & nõ de re diuina quæ est vna q̃ modo genesis, quæ sub ipecie nõ nisi materialis restat differentia, sub genere autem latent multæ, & sic dicẽte deierunt propositum, quòd de pluralitate numerali, vt iam dictũ est, quæritur, & cessant obiectiones: productum enim nõ specificam, sed genericam rationem significat, filius autem specificãt & ideo de filiatione tenet ratio, de productione autem non. Et nota hanc rationem, quoniam concludit uniuersaliter nullum prædicatum specificum siue absolutum siue respectiuum in Deo pluralificari. Vnde patet, q̃ nulla sit instantia Scoti, ubi supra, contra hãc rationem: quia filius est perfectus Deus, & tñ non habet deitatem omni modo habendi: ergo filiatio potest esse perfecta, & tamen haberi alia ab alio. Similitudo enim nulla est, ut patet, quia est a modo habendi ad diuersitatem numeralem, immo quia filius est perfectus Deus, sequitur, ergo habet quicquid est infra latitudinẽ deitatis, & consequenter est immultiplicabilis secundum deitatem.

† 220 3. q. 38. arti. 3. ã. 1. dist. 19 q. 1. ar. 1. & 4. conc. 9.

† rat. 60. nos 3.

QVAESTIO XLII.

De Aequalitate & similitudine diuinarum personarum ad inuicem, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de comparatione personarum ad inuicem. Et primo, quantum ad æqualitatem & similitudinem. Secundo, quantum ad missionem.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum æqualitas locum habeat in diuinis personis.

¶Secundo, Vtrum persona procedens sit æqualis ei, à qua procedit secundum æternitatem.

¶Tertio, Vtrum sit aliquis ordo in diuinis personis.

¶Quarto, Vtrum personæ diuinæ sint æquales secundum magnitudinem.

¶Quinto, Vtrũ vna earum sit in alia.

¶Sexto, Vtrum sint æquales secundum potentiam.

Articvlvs. I.

Vtrum æqualitas locum habeat in diuinis.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ æqualitas non competat diuinis personis, æqualitas enim attenditur secundum vnum in quantitate, vt patet per Philosophum. 5. Metaphys. * In diuinis autem personis non inuenitur, neque quantitas continua in trinseca, quæ dicitur magnitudo, neq; quantitas continua extrinseca, quæ dicitur locus & tempus, neque secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶In responsione ad secundum habes solutionem omnium argumentorum Aureoli apud Capreolum in dittin.19.primi. Aequalitas enim fundata in substantia distinguitur a similitudine, & idem ait secundum modum, sicut etiam fundamenta sic distinguuntur. vt in litera manifestatur de æqualitate & similitudine alborum, vt sic album enim vt habet rationem albi non excedentis nec excessi in perfectione albedinis albi, dicit similie & æquale eadem relatione, & idem est iudicium de substantia per modum quantitatis sumpta: semper namque æqualitas includit priorē relationē, & addit modū fundamenti.

¶In responsione ad tertium aduerte, quòd Aureolus apud Capreolum eodem impugnat vltima verba, volēs quòd pater est æqualis & æquatur filio. Et constituunt rationes suæ in hoc. Aequari non significat æqualitatem accipere, sed æqualitatē habere per modum fluxus vt cætera verba. ergo potest conuenire patri. Antecedens patet ex se & inductione, dicimus enim quòd duæ lineæ coæquantur, & tamen neutra ab altera æqualitatem sumit &c. Ad hoc dicitur, q̄ æquari se undum proprietatem vocabuli significat motum, seu accessum quendam ad id cui æquatur. vn de non proprie dicimus lineā æqualē lineæ, nisi cum fit secundum rem, vel designationem æqualis alteri, vn de negandum est antecedens. & inductio est ad oppositum Verum, gratia materiæ in diuinis omne accipere, accedere &c. spectat ad originem. & propterea ibi sequitur differentia in litera posita, inter nomen & verbum quo ad patrē & filium, quamuis etiam in creaturis, cum linea æquatur per se lineæ, ab illa æquatur sicut imago Cæsaris a Cæsare fit.

¶In responsione ad quartum: aduerte opinionem doctoris & eius fundamenta. Opinio est, quòd æqualitas diuinarum personarum, nō est relatio realis, & quòd cum dicitur, pater & filius sunt æquales, ly æquales, tria includit, scilicet vnitatem essentiæ, distinctionem realem, relationum subsistentium, ideſt personarum, & relationum appellationem, qua formali ex denominantur æquales, & quòd secundum illa duo, æqualitas ponit aliquid reale in diuinis, secundum tertium autem relationem tātum rationis ponit, quod & authoritate Magistri confirmatur in 31. dist. 1. Fundamenta autem positionis sunt duo, secundum duas conditiones requisitas ad mutuas relationes reales hic deficientes. Altera est distinctio realis fundamentorū, altera est fundatio non super alia relationē.

¶Verum contra hæc arguitur a tenentibus oppositum, de quorum numero est Scotus, in 31. dist. 1. & in Quoli. q.6. vbi contra hæc obiicit. Arguitur igitur primo contra illam conditionem de reali distinctione fundamētorum. Aequalitas fundatur super vna quantitate distinctorum extremorum: ergo super simpliciter vna quantitate distinctorum verior est æqualitas, quam super quantitate vna secundum quid. ergo super quantitate vna numero verissima fundatur æqualitas. Secundo, quia ad relationes reales sufficiunt tres conditiones, scilicet distinctio realis extremorum realium, fundamentum reale, & quòd insint extremis, absque omni opere intellectus. ergo, Tertio, quia hæ relationes originis nō possent distingui realiter, quoniam si essentia est fundamentum, ipsa est indistincta, si relatio, obstat secunda conditio. Et confirmatur: quia si una albedo esset in duabus superficiebus, illæ essent similes. Deinde arguitur contra conclusionem sic. Aequalitas est in filio ex vi productionis, & est prima æqualitas apud Aug. 6. de Trin. vlt. & est perfectio simpliciter apud eundem de quantitate animæ c. 7. ergo est relatio realis. Et confirmatur: quia sublato omni intellectu, filius est realiter æqualis patri. ergo aliqua æqualitate æqualis. ergo nō equalitate quę est relatio rationis.

¶Præt. Inquit Scotus: si esset inæqualitas inter patrem & filium, esset relatio realis, ergo æqualitas est realis. Et confirmatur, iuenit in re quas perfecta in re. ergo & æqualitas: sed nulla potest esse nisi in diuinis personis, quoniam omnis alia quantitas est imperfecta. ergo.

¶Ad euidentiā horum aduerte, q̄ defectus primæ conditionis positæ in conclusionem obijcitur, vnica est responsio, q̄ filius est (sublato omni intellectu) vere & realiter æqualis patri, quoad vnitatē essentiæ, & distinctionem personarum, & quòd ad relationum appellationem fundamentaliter, hæc enim habet ex vi generationis. Et sic est prima æqualitas, & non per realitatem additæ relationis. Sicut etiam filius est idem sibi ipsi realissime, secluso omni intellectu, & hoc habet a patre &c. tamen non sequitur, ergo relatio identitatis sibi est realis, & est enim idem sibi identitate fundamentaliter, & ita filius æqualis æqualitate fundamentaliter sumpta. Hæc enim instantia manifestat vitium obiectionum. Nec est verum, quòd æqualitas formaliter sumpta sit perfectio simpliciter. Nec August. hoc dicit, quamuis dicat, q̄ æqualitatē in æqualitati iure præponis. Alb n. nuigro iure ſponses, & tñ neutrum est perfectio simpliciter. Scito tamen veritatem, quòd æqualē non quo ad relationē, sed quoad fundamentū præponitur inæquali, quia unum præponit multo, & sicut unum præponitur multo, unum autē perfectionem simpliciter nō dicit, nisi ens denominatum unū sic perfectio simpliciter. & propterea æqualē genere perfectionum, simpliciter est nalde remotum. Nec realitas inæqualitatis, si esset in diuinis infert realitatē æqualitatis, quoniam illa habet duas quātitates numero distinctas, maiorem scilicet, & minorē. Hæc aūt unam tñ de facto habet. De perfectione aūt æqualitatis dupliciter contingit loqui scilicet absolute & ut realis relatio. Et utroq; modo concedo, quòd inuenitur in re, perfecta æqualitas, sed primo modo sumpta in diuinis, secundo autē modo in alijs rebus. Falsum est, nimo impossibile, q̄ secundo mō in uenīat in diuinis, q̄n est forma imperfectionē coexigens. f. distinctionem numeralem absolutorum. & bene in re hæc aduertas, & concedas in diuinis uerā æqualitatem, & perfectā, & primā, summam & cui in corpore articuli probatum est. sed non inquantum est relatio realis, ut in rñsione ad quartū dicitur. Nec fallaris dicendo ab æqualitate uno modo, ad eā alio modo.

& ideo ratio nihil valet: Si secundo modo, antecedens verum est de æqualitate reali, & est radix positionis nostræ. Et ex his patet, quòd secunda ratio male interpretatur conditiones relationum realium, debent enim extrema realiter distingui secundum fundamenta, si relationes sunt præexigentes fundamenta. Ad tertium autem dicitur dupliciter. primo, q̄ relationes originis fundantur super actibus notionalibus. Et cum dicitur, illi sunt res respectiuæ, respondetur, q̄ ex hoc bene sequit, ergo relationes originis nō sunt aliæ relationes ab illis, & non sequitur. ergo non sunt relationes reales. Secūdo dicitur & melius, quòd illa cōditio intelligitur de relationibus in exigentibus fundamentū. Sunt enim relationes duplicis ordinis. Quędā ferunt secum non solum fundamenta, sed etiam suppositā. Et hæ sunt relationes originis, quas diximus constituere hypostases &c. Quędam vero non ferunt, sed supponunt fundamenta & hypostases, & tales sunt æqualitas & similitudo, & ideo illæ reales, iste non. Et per hoc patet solutio rationum Scoti in Quol. procedunt enim ex hoc, quòd essentia est fundamentum relationis, originis, quod non est verū proprie loquendo. Ad confirmationē vero de albedine, negatur quòd ibi esset similitudo pro relatione reali, nisi forte ratione diuersarū partium ipsius albedinis extensæ, quod est extra propositum.

¶Ad ea vero, quæ primo cōtra conclusionem obijciūtur, vnica est responsio, q̄ filius est (seclusio omni intellectu) vere & realiter æqualis patri, quoad vnitatē essentiæ, & distinctionem personarum, & quòd ad relationum appellationem fundamentaliter, hæc enim habet ex vi generationis. Et sic est prima æqualitas, & non per realitatem additæ relationis. Quia vtroque modo relatio multiplicatur in infinitum. Et ideo æqualitas, & similitudo in diuinis personis, non est aliqua realis relatio distincta à relatione, & hoc habet a patre &c. tamen non sequitur, ergo relatio identitatis sibi est realis, & est radix positionis nostræ. Et ex his patet, quòd secunda ratio male interpretatur conditiones relationum realium, debent enim extrema realiter distingui secundum fundamenta, si relationes sunt præexigentes fundamenta. Ad tertium autem dicitur dupliciter. primo, q̄ relationes originis fundantur super actibus notionalibus. Et cum dicitur, illi sunt res respectiuæ, respondetur, q̄ ex hoc bene sequit, ergo relationes originis nō sunt aliæ relationes ab illis, & non sequitur. ergo non sunt relationes reales. Secūdo dicitur & melius, quòd illa cōditio intelligitur de relationibus in exigentibus fundamentū. Sunt enim relationes duplicis ordinis. Quędā ferunt secum non solum fundamenta, sed etiam suppositā. Et hæ sunt relationes originis, quas diximus constituere hypostases &c. Quędam vero non ferunt, sed supponunt fundamenta & hypostases, & tales sunt æqualitas & similitudo. Filius enim est æqualis, & similis patri, & econuerso. Et hoc ideo, quia essentia diuina, non magis est patris quàm filii. undeſicut filius habet magnitudinem patris, quod est esse cum æqualem patri, ita pater habet æqualem filio. Sed quantum ad creaturas (vt Dionysi. * dicit. 9. cap. de diuin. no.) nō recipitur conuersio æqualitatis, & similitudinis. ¢ Dicuntur enim causata similia causis inquantum habent formam causarum: sed non econuerso, quia forma principaliter est in causa, & secundario in causato. Sed verba significant æqualitatem cum motu. Et licet motus non sit in diuinis, est tamen ibi accipere. Quia igitur filius accipit a patre vnde est æqualis ei, & non * econuerso, propter hoc dicimus, quòd filius coæquatur Patri, & non econuerso.

¶Ad quartum dicendum, quòd in diuinis personis nihil est considerare nisi essentiam, in qua communicant, & relationes in quibus distinguuntur. æqualitas autem utrunque importat scilicet distinctionem personarū (quia nihil sibi ipsi dicitur æquale) & vnitatem essentiæ, quia ex hoc personæ sunt sibiinuicem æquales, quòd sunt unius magnitudinis & essentiæ. Manifestum est autem quòd idem ad seipsum non refertur aliqua relatione reali, Necitetur, vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem. Cum enim dicimus, quòd paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem. Quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Et ideo æqualitas, & similitudo in diuinis personis, non est aliqua realis relatio distincta à relatione realium, fundamentum reale, & quòd insint extremis, absque omni opere intellectus. ergo, Tertio, quia hæ relationes originis nō possent distingui realiter, quoniam si essentia est fundamentum, ipsa est indistincta, si relatio, obstat secunda conditio. Et confirmatur: quia si una albedo esset in duabus superficiebus, illæ essent similes. Deinde arguitur contra conclusionem sic. Aequalitas est in filio ex vi productionis, & est prima æqualitas apud Aug. 6. de Trin. vlt. & est perfectio simpliciter apud eundem de quantitate animæ c. 7. ergo est relatio realis. Et confirmatur: quia sublato omni intellectu, filius est realiter æqualis patri. ergo aliqua æqualitate æqualis. ergo nō equalitate quę est relatio rationis.

¶Præt. Inquit Scotus: si esset inæqualitas inter patrem & filium, esset relatio realis, ergo æqualitas est realis. Et confirmatur, iuenit in re quas perfecta in re. ergo & æqualitas: sed nulla potest esse nisi in diuinis personis, quoniam omnis alia quantitas est imperfecta. ergo.

¶Ad euidentiā horum aduerte, q̄ defectus primæ conditionis positæ in conclusionem obijciūtur, vnica est responsio, q̄ filius est (seclusio omni intellectu) vere & realiter æqualis patri, quoad vnitatē essentiæ, & distinctionem personarum, & quòd ad relationum appellationem fundamentaliter, hæc enim habet ex vi generationis. Et sic est prima æqualitas, & non per realitatem additæ relationis. Sicut etiam filius est idem sibi ipsi realissime, secluso omni intellectu, & hoc habet a patre &c. tamen non sequitur, ergo relatio identitatis sibi est realis, & est enim idem sibi identitate fundamentaliter, & ita filius æqualis æqualitate fundamentaliter sumpta. Hæc enim instantia manifestat vitium obiectionum. Nec est verum, quòd æqualitas formaliter sumpta sit perfectio simpliciter. Nec August. hoc dicit, quamuis dicat, q̄ æqualitatē in æqualitati iure præponis. Alb n. nuigro iure ſponses, & tñ neutrum est perfectio simpliciter. Scito tamen veritatem, quòd æqualē non quo ad relationē, sed quoad fundamentū præponitur inæquali, quia unum præponit multo, & sicut unum præponitur multo, unum autē perfectionem simpliciter nō dicit, nisi ens denominatum unū sic perfectio simpliciter. & propterea æqualē genere perfectionum, simpliciter est nalde remotum. Nec realitas inæqualitatis, si esset in diuinis infert realitatē æqualitatis, quoniam illa habet duas quātitates numero distinctas, maiorem scilicet, & minorē. Hæc aūt unam tñ de facto habet. De perfectione aūt æqualitatis dupliciter contingit loqui scilicet absolute & ut realis relatio. Et utroq; modo concedo, quòd inuenitur in re, perfecta æqualitas, sed primo modo sumpta in diuinis, secundo autē modo in alijs rebus. Falsum est, nimo impossibile, q̄ secundo mō in uenīat in diuinis, q̄n est forma imperfectionē coexigens. f. distinctionem numeralem absolutorum. & bene in re hæc aduertas, & concedas in diuinis uerā æqualitatem, & perfectā, & primā, summam & cui in corpore articuli probatum est. sed non inquantum est relatio realis, ut in rñsione ad quartū dicitur. Nec fallaris dicendo ab æqualitate uno modo, ad eā alio modo.

ARTICVLVS. II.

Virū persona procedens sit coæterna suo principio, ut filius patri.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd persona procedens non sit coæterna suo principio, vt filius patri, Arrius. n. 12. modos generationis assignat. Primus modus est, iuxta fluxum lineæ à puncto: vbi deest æqualitas simplicitatis. Secundus modus est, iuxta emissionem radiorum à sole: vbi deest æqualitas naturæ. Tertius modus est, iuxta characterem, seu impressionem a sigillo: vbi deest consubstantialitas, & potentiæ efficientia. Quartus modus est iuxta immissionem bonæ voluntatis à Deo: vbi etiam deest consubstantialitas. Quintus modus est, iuxta exitum accidentis à subſtantia, sed accidenti deest subsistentia. Sextus modus est, iuxta abstractionem speciei à materia, sicut sensus accipit speciem à re sensibili, ubi deest æqualitas simplicitatis spiritualis. Septimus modus est, iuxta excitationem voluntatis à cogitatione, quæ quidem excitatio temporalis est. Octauus modus est, iuxta transfigurationem, vt ex ære fit imago, quæ materialis est. Nonus modus est, motus à mouente, & hic etiam ponitur effectus & causa. Decimus modus est, iuxta eductionem ſpecierum à genere, qui non competit in diuinis, quia pater non prædicatur de filio, sicut genus de specie. Undecimus modus est, iuxta ideationem, vt arca exterior, ab ea quæ est in mente. Duodecimus modus est, iuxta nascentia, vt homo est a patre: ubi est prius & posterius secundum tēpus. Patet ergo, quòd in omni modo quo aliquid est ex altero, deest æqualitas naturæ, aut æqualitas durationis. Si igitur filius est a patre, oportet dicere, vel eum esse minorem patre, aut poste riorem, aut vtrunque.

¶2 Præt. Omne quod est ex altero, habet principium: sed nullum æternum habet principium. Ergo filius non est æternus, neque spiritussanctus.

¶3 Præt. Omne quod corrumpitur desinit esse. Ergo omne quod generatur, incipit esse: ad hoc enim generatur, vt sit. Sed filius est genitus a patre. Ergo incipit esse, & non est coæternus patri.

Super quæ. 42. Arti. II.

TIculus clarus est.

¶In corpore unica est cōclusio responsiua

Universidad de Deusto
Biblioteca

respõsiuæ quæsito affirmatiue. Necesse est filium esse coæternum patri. Probatur sic. Omne ex principio existens posterius illo, aut procedit ab illo voluntarie aut a natura paulatim perfecta, aut actione successiua: sed pater non generat filium voluntate, sed natura ab æterno perfecta, & absque actione successiua. ergo habet filium coæternum. Et similiter est de spiritusancto. Maior declaratur distinguendo causam posterioritatis ex parte agentis, vel actionis &c. vt patet in littera. Minor vero quo ad vltimam partem declaratur ducendo ad impossibile. s. quòd filius esset successiue natus & cum materia & motu. Nec fundatur hic illatio materiæ super hoc, quòd, vbicunque est successio, ibi sit materia, sed quòd vbicunque est generatio successiua subitantię, ibi est materia.

¶ Super quæstionis quadragesimæsecundæ, Articulum tertiũ.

IN titulo ly natura, nõ est obliquus determinans pro ly ordo: sed econtra determinans ipsum ordinem. Ita quòd non est sensus. Vtrum sit ordo naturæ, tanquam rei ordinatæ: sed vtrũ sit ordo naturæ, ideſt naturalis: vt naturale distinguitur contra voluntarium.

¶In corpore vna est conclusio. In personis diuinis est ordo naturæ. Probat, ordo semper est per comparationem ad aliquod principium. ergo est multiplex iuxta multiplicitatẽ principij. ergo est in diuinis secundũ originẽ absq; prioritate. ergo est ordo naturæ. Prima consequentia explanatur in litu, intellectu, quidem non est posterius eo à quo procedit: nisi sit talis intellectus qui exeat de potentia in actum. Quod in Deo dici non potest.

¶Ad secundum dicendum, q̃ æternitas d excludit principium durationis, sed non principium originis.

¶Ad tertium dicendũ, q̃ omnis corruptio est mutatio quædam. Et ideo omne quod corrumpitur, incipit non esse, & desinit esse. Sed generatio diuina non est transmutatio, ut dictum est supra. * Vnde filius semper generatur, & pater semper generat.

¶Ad quartum dicendum, q̃ in tempore aliud est quod est indiuisibile, scilicet instans: & aliud est quod est durãs, scilicet tempus. Sed in æternitate ipsum nunc indiuisibile est, & semper stans, vt supra dictum est. * Generatio vero filii non est in nunc temporis: aut in tẽpore, sed in æternitate. Et ideo ad significandum præsentialitatem, & permanentiam æternitatis, potest dici quòd semper nascitur vt Origenes dixit. Sed (vt Greg. & Aug. † dicunt) melius est quòd dicatur semper natus: vt ly semper, designet permanentiam æternitatis: & ly natus, perfectionem geniti. Sic ergo, filius non imperfectus est, neque erat quando nõ erat, vt Arrianus dixit.

ARTICVLVS III.

Vtrum in diuinis personis sit ordo naturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ in diuinis personis nõ sit ordo naturæ. Quicquid enim in diuinis est, vel est essentia, vel persona, vel notio. Sed ordo naturæ non significat essentiam, neque est aliqua personarũ, aut notionum. Ergo ordo naturæ non est in diuinis.

¶2 Præt. In quibuscunque est ordo naturæ, vnum est prius altero, saltem secundum naturam & intellectum, sed in diuinis personis nihil est prius & posterius, vt Athan. * dicit. Ergo in diuinis personis non est ordo naturæ.

¶3 Præt. Quicquid ordinatur, distinguitur: sed natura in diuinis non distinguitur. Ergo non ordinatur. ergo non est ibi ordo naturæ.

¶4 Præt. Natura diuina est ipsius essentia. Sed non dicitur in diuinis ordo essentiæ. Ergo neque ordo naturæ.

¶SED CONTRA, Vbicunque est pluralitas sine ordine, ibi est confusio: sed in diuinis personis non est confusio, vt * Athan. dicit. Ergo est ibi ordo.

¶RESPON. Dicendũ, q̃ ordo semper dicitur per comparationem ad aliquod principium. Vnde sicut dicitur principium multipliciter. s. secundum situm, vt punctus. secũdum intellectũ, vt principium demonstrationis, & secũdum causas singulas: ita etiam dicitur ordo. In diuinis autem, dicitur principium secundum originem absque prioritate, vt supra dictũ est. * Vnde oportet ibi esse ordinem secundum originem absque prioritate. Et hic vocatur ordo naturæ secundũ Aug. † non quo alter sit prius altero, sed quo alter est ex altero.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ordo naturæ significat notionem originis in communi, non autem in speciali e.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̃ in rebus creatis etiam cum id quod est a principio, sit suo principio coæuũ secundum durationem; tamen principium est prius secundum naturam & intellectum, si cõsideretur id, quod est principium. Sed si considerentur ipsæ relationes causæ & causati, & principii & principiati, manifestum est q̃ relatiua sunt simul natura & intellectu, inquantum vnum est in diffinitione alterius. Sed in diuinis, ipsę relationes sunt subsistentes personæ in vna natura. Vnde neq; ex parte naturæ, neq; ex parte relationũ vna persona potest esse prior alia, neq; etiam secundum naturam & intellectum.

¶AD TERTIVM dicendum, quòd ordo naturæ dicitur, non quòd ipsa natura ordinetur: sed q̃ ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem.

¶AD QVARTVM dicendum, q̃ natura quodammodo importat rationem principii, non autẽ essentia. e Et ideo, ordo originis melius nominatur ordo nature, quàm ordo essentiæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius sit æqualis patri secundum magnitudinem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ filius non sit æqualis patri in magnitudine, Dicit enim ipse, Ioan. 14. Pater maior me est. Et Apost. 1. Corin. 15. Ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia.

¶2 Præterea, Paternitas pertinet ad dignitatem patris, sed paternitas non cõuenit filio. ergo nõ quicquid dignitatis habet pater, habet filius. Ergo non est æqualis patri in magnitudine.

¶3 Præterea, Vbicunque est totum & pars, plures partes sunt aliquid maius q̃ vna tantum, vel pauciores, sicut tres homines sunt aliquid maius q̃ duo vel vnus. Sed in diuinis videtur esse totum vniuersale & pars. Nam sub relatione, vel notione plures notiones continentur; cum igitur in patre sint tres notiones, in filio autem tantum duæ, videtur q̃ filius non sit æqualis patri.

¶SED CONTRA est, quod dicitur Philip. 2. Non rapinã arbitratus est esse se æqualem Deo.

¶RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere filium esse æqualem patri in magnitudine. Magnitudo enim Dei, non est aliud quàm perfectio naturæ ipsius. Hoc autem est de ratione paternitatis & filiationis, q̃ filius per generationem pertingat ad habẽdam perfectionẽ naturæ, quæ est in patre, sicut & pater. Sed quia in hominibus generatio est transmutatio quædam exeuntis de potentia in actum, nõ statim à principio homo filius est æqualis patri generanti: sed per debitum incrementum ad æqualitatem perducitur, nisi aliter eueniat propter defectũ principii generationis. Manifestum est autem ex dictis, quòd in diuinis est propriè, & verè paternitas & filiatio. Nec potest dici, q̃ virtus Dei patris fuerit defectiua in generando, neque q̃ Dei filius succesiuè, & per transmutationem ad perfectionem peruenerit. c Vnde necesse est dicere, quòd ab æterno fuerit patri æqualis in magnitudine. Vnde, & Hilar. * dicit in lib. de Syno. Tolle corporum infirmitates, tolle conceptus initium, tolle dolores, & omnem humanã necessitatem, omnis filius secundum naturalẽ natiuitatem æqualitas patris est, quia est & similitudo naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba illa intelliguntur dicta de Christo secundum humanam naturã, in qua minor est patre, & ei subiectus. Sed secundum naturam diuinã, æqualis est patri. & hoc est quod Atha. * dicit. Aequalis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Sed secũdum Hilar. * in 9. lib. de Trin. Donantis d authoritate pater maior est: sed minor non est cui vnum esse donatur. Et in lib. de Syno. dicit, q̃ subiectio filii naturæ pietas est, id est recognitio authoritatis paternæ. Subiectio autem cæterorum, creationis infirmitas.

¶AD II. dicendũ, q̃ æqualitas attẽditur secundum magnitudinem. Magnitudo autẽ in diuinis significat perfectionem naturæ (vt dictum est *) & ae essentiam pertinet. Et ideo æqualitas in diuinis, & similitudo secundum essentiã alia ratione dicitur, nec potest secũdum diffinitionẽ relationum inæqualitas, vel dissimilitudo dici. Vnde Augustin. † dicit contra Maximinum: Originis quæstio est quid de quo sit, æqualitatis autem qualis, aut quantus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. nam dignitas est absoluta, & ad essentiam pertinet. Sicut igitur eadem essentia, quæ in patre est paternitas, in filio est filiatio e, ita eadem dignitas quæ in patre est paternitas, in filio est filiatio. Verè ergo dicit q̃ quicquid dignitatis habet pater, habet filius, nec sequitur, paternitatem habet pater. ergo paternitatem habet filius. Mutatur enim quid, in ad aliquid. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filii. Sed in patre est

¶ Super quæstio. quadragesimæsecundæ. Articu. quartum.

TItulus clarus est.

¶In corpore vnica est conclusio, Necesse est filium esse qualem patri in magnitudine ab æterno. Et probat primo quo ad primam partem, sic. De ratione paternitatis & filiationis est, q̃ filius accipiat perfectionẽ naturæ, sicut pater. Ergo filius in diuinis habet perfectionẽ naturæ Paternæ.

Q. præced. art. 2.
36
46
† Serm. 38. g̃ incip. 10. 10.
† In suo symbolo fidei.
Q. 41. art. 2.
246
† Origen. hom. in cap. 1. Ioan. in ca. 8. Matth. hom. 1. Aug. 1. gen. ad lit. 2. sup. Gen. ad lit. cap. 1. Ambr. in Luc. 1. Hieron. ad Pam. & Ocean. Leon. ser. 1.
† In suo symbolo fidei.
† In suo symbolo fidei.
70
Q. 33. art. 1. ad 3. præcipue. † Et 1. 4. sup. Gen. ca. 34. & 35. to. 3. & ex oratione de Spiritu sancto hactenus 3. q. inedit. tom. 3.
c 203
223 Addit. 3. q. 1. art. 2. Et 4. contra. ca. 7. ratione. 11. & ca. 21. co. & post. 2. ar. 3. conc. fide. q. 6. ar. 4. co. Et Bacc. de Trin. q. 3. ar. 4.
Q. 27. art. 2.
Q. 10. 2
† In suo symbolo fidei.
† Origen. hom. in cap. 1. Ioan. in ca. 8. Matth. hom. 1. Aug. 1. gen. ad lit. 2. sup. Gen. ad lit. cap. 1. Ambr. in Luc. 1. Hieron. ad Pam. & Ocean. Leon. ser. 1.
† In suo symbolo fidei.
D. 5. 10.
† 2. dist. 1. art. 2. q. 2. ad 10. 3. Et post q. 10. ar. 3. con.
† In suo symbolo fidei.
† Lib. de Synod. in fer. fol. ante finem lib.
221
† Lib. de Trin. lib. 9. de trinitate medio & finem lib. D. 617.
† Parum a me diuisus. Habet hic li bet inter opera Hilarij.
Q. 33. art. 2. & 3.
† Art. prine. huius quæst. ad 2. arg.
† Lib. 3. contra Maximinum ca. 18. post medium tom. 6.
225

Universidad de Deusto
Biblioteca

ternæ ergo est æqualis patri in magnitudine. Antecedens declaratur in creaturis. Prima vero consequentia probatur, quia in diuinis est veræ & proprie paternitas & filiatio. Secunda autē, quia magnitudo nihil aliud significat quàm perfectionē naturæ. Quo ad secundam vero partem, scilicet ab æterno, probatur. Virtus Dei patris non est defectiua, neque filius Dei successiue perficitur, ergo ab æterno, & declaratur sequela, quia ex horum oppositis accidit in humanis, q̄ filius non statim æquat patri. Et confirmatur totum authoritate Hilarij.

Dz 88.

Q.30.ar.4 ad 3.

¶ *Super quæstio. XLII. Artic. V.*

TItulus clarus est.

¶In corpore vnica est cōclusio habens tres partes. Pater est in filio, & econuerso, ſ. ſi dum essentiam, & relationem, & originem. Quo ad primam partem, probatur sic, Essentia patris est in filio. ergo pater est in filio: antecedens manifestatur, quia pater cōmunicat essentiā filio absq; aliqua transmutatione: consequētia vero, probatur, quia pater est sua essentia, & similiter econuerso, essentia filij est in patre. ergo filius est in patre, quia filius est sua essentia. Et cōfirmatur authoritate Hila.

¶ Circa hanc partē aduerte duo. Primum est, q̄ patrem esse in filio ratione essentiæ, pōt intelligi dupliciter. Vno modo, q̄ ipsa essentia secundum se, sit actio essendi in filio, quemadmodū dicimus, q̄ pater intelligit ratione essentiæ. Et hic sensus alienus est à mente authoris: sic enim optime sequeretur, ergo filius est in filio, sicut sequitur, ergo filius intelligit. Alio modo, q̄ essentia vt vna in pluribus sic ratio vnius, q̄ sit in alio, quemadmodum etiam dicimus q̄ essentia, vt in principio, est ratio generandi. & sic verificatur in proposito. Esse enim in alio cum duo exigat, conuinctionem & distinctionem extremorum, dupliciter contingit, vel secundum rationem, quo ad distinctionem, vt Deitas in Deo, & vniuersaliter in supposito a quo non distinguitur realiter, vel secundū rem: in proposito intelligitur secundum rem, ita q̄ ad esse in inuicem diuinarum personarum, eo ocurrit & realis alienas, & realis conuinctio. Est enim pater in filio, vt consubstantialis in alio consubstantiali, ratione vnius essentiæ in vtro, que: ex hoc autē scito secundo, q̄ esse in persona: vt modo loquimur, est de numero nocionalium missorum, sicut potentia generandi, q̄n claudit in se distinctionem personam, & vnitatem essentiæ. Et propterea, sicut in alijs huiusmodi mediis inter essentialia & notionalia: non valet argumentum ad essentialia pure sumpta, ita nec hic. Vnde ipsa non est in aliqua persona, eo modo, quo persona vna est in alia & ipsa tamen in pluribus, est ratio eſſendi in inuicem. Et ex

Prou.23. to-mo.2a.

224 1.dist.19.q.3.ar.2. lit 4. 8.dist.6.q.5. fi. & 45. lit 10. 10.16.fi. & c.16.l.7.

secundum relationem dantis, in filio secundum relationem accipientis.

¶Ad tertium dicendū, quòd relatio in d diuinis non est totum vniuersale, quāmuis de similibus relatio nibus prædicetur, quia omnes relationes sunt vnum secundum essentiam & esse. Quod repugnat rationi vniuersalis, cuius partes secundum esse distinguuntur, & similiter persona (vt supra dictum est*) non est vniuersale, in diuinis. Vnde neque omnes relationes sunt maius aliquid quàm vna tantū, nec omnes personæ maius aliquid quam vna tantum: quia tota perfectio diuinæ naturæ est in qualibet personarum.

d Dist.10.

ARTICVLVS V.

Vtrum filius sit in patre, & econuerso.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̄ filius non sit in patre, & econuerso. Philosophus enim in 4. Phys.* ponit octo modos essendi: aliquid in aliquo, & secundum nullum horum filius est in patre, aut econuerso, vt pater discurenti per singulos modos. Ergo filius non est in patre, nec econuerso.

¶2 Præt. Nihil quod exiuit ab aliquo, est in eo, sed filius ab æterno exiuit à patre, secundum illud Michhæ. 5. Egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Ergo filius non est in patre.

¶3 Præt. Vnum oppositorum non est in altero. Sed filius & pater opponuntur relatiuè. Ergo vnus non potest esse in alio.

¶Sed contra est, quod dicitur Ioan. 14. Ego in patre, & pater in me est.

¶Respon. Dicendum, q̄ in patre, & filio tria est considerare, scilicet essentiam, & relationem, & originem, his pater primo efficacia rationis literæ, quæ non ex identitate patris, aut filij cum essentia, vt quidam intellexisse videntur: sed ex vnitate essentiæ vtriusq; procedit. Et optime hoc insinuatur in ipsis patris & filij ac essentiæ nominibus. Pater secundo, solutio rationum, allatarum in 19. distin. primi apud Capreo. Ambæ nanq; cōditiones simul iunctæ reddunt, pcessum validum.

¶Vnum tamen restat dubium: an ista ratio valeat ex vnitate essentiæ vtriusq;, sta q̄ pater fuerit dixisse, essentia patris est in filio. ergo &c. & essentia patris est filius. ergo &c. id est in ad vim processus exigatur ille modus In, vt iacet i litera. f. essentia patris est in filio. ergo &c. Et ratio dubij est, quia ly In, non nisi relatione rationis dicit. Pater autē in filio essentiæ vt cū substantialis, vt in primo modo dictum est, & etiam ſm originem, vt dicetur. Non valet igitur argumētū, Spiritussan. ſm relationem non est in patre & filio nisi sic. ergo ſpiritussan. non est in eis nisi sic: ly enim se cūdum relationē, sc habet vt secundum quid.

† Lib. 3 cōt. Maxim. c. 9. circa finem rationis.

¶Quo ad tertiū autem partē, probatur: Verbum nō procedit extra dicentē, & quod verbo dicitur, in verbo cōtinetur. ergo vna persona diuina est in alia secūdum originem.

¶Contra hanc rationē arguit Aureo. supra dupliciter. Primo, quia modus essendi in alio, sicut principio, est imperfectior, vt Commentator vult. 4. Phy. con. 14. & non est reciprocus. Modus autē, quo vna persona diuina est in alia, est perfectissimus & reciprocus. ergo. Secūdo, quia ſm hanc rationē pater esset in verbo, sicut totus mundus est in verbo, probatur sequela, quia esset vt res dicta, & constat rorum mundū verbo Dei dictū esse.

¶Ad hæc dicitur, esse in principio actiuo cōtin gi duplicriter, scilicet extraneo & inuaneo. i. secundum operationem transeuntem & inmanentem. Et q̄ licet esse in principio actiuo extraneo sit imperfectionis, sicut esse causatum, esse tñ in principio intraneo, nullius imperfectionis est, vnde in literā, probatio sumpta est: quia verbum non procedit extra dicentem. Reciprocatio autē etiam in extraneis admittitur: dum causam in effectibus esse per imitationem, seu repræsentationem cōcedimus. Ad secūdū vero dicēdū q̄ res dicta non est vno modo. Quædam enim est res essentialiter dicta, qdā vero repræsentatiue. Pater igitur est in filio vt res essentialiter dicta verbo. Creaturæ autē omnes dicūtur repræsentatiue, inquantum, s. repræsentantur in Deo, cuius essentialiter est verbū, vt dicti, & dicentis.

2 219

¶ *Super quæstio. XLII. Artic. VI.*

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio respōsiua affirmatiue. Filius est æqualis patri in potestate, probatur. ratio paternitatis & filiationis exigit æqualitatē in magnitudine & perfectione naturæ. ergo q̄ualitatem in potestate. Antecedens patet, ex art. 4. consequentia vero probatur: quia potentia actiua sequitur perfectionem naturæ, quod probatur: quia in creaturis, quanto aliquid est perfectioris naturę, tāto est māioris virtutis in agendo, vt patet inductiue, & in eadē specie in genere corporum, & vniuersaliter substantiarum.

226 1 dist. 5. q. 1. ar. 1. Et 4. contra c. 23. & ca. 24. ratione 2.

ultimo nanq; vsu dicimus, vnum correlatiuū in ratione akerius esse, vt Porphy. in p̄dicabilibus dicit. Et cum in litera expliciteponat ly ſm intellectum, mirum est, quomodo alij arguant cōtra hoc. Rursus, cum vnicuq; modo sit sua propria habere infra suam rationem formalē, nullum inconueniens est concedere, q̄ spiritussanctus non est ſm intellectū quo ad relationē in patre & filio, nisi vt sunt spirantes ipsum. Non enim a quolibet mō exigendum est, quicquid ex omnibus simul modis habetur, vt arguēs somniat fuisse de intētione authoris. Vnde si ex hoc inferretur, ergo spiritussan. non est in patre & filio, vel. ergo nō est in patre & filio, nisi vt spirantibus: sophisma est a ſm quid, ad simpliciter. Est nanq; in eis sic, & est in eis ratione essentiæ vt cū substantialis, vt in primo modo dictum est, & etiam ſm originem, vt dicetur. Non valet igitur argumētū, Spiritussan. ſm relationem non est in patre & filio nisi sic. ergo spiritussan. non est in eis nisi sic: ly enim se cūdum relationē, sc habet vt secundum quid.

225 1 dist. 10. ar. 2.

¶Quo ad tertiū autem partē, probatur: Verbum nō procedit extra dicentē, & quod verbo dicitur, in verbo cōtinetur. ergo vna persona diuina est in alia secūdum originem.

¶Contra hanc rationē arguit Aureo. supra dupliciter. Primo, quia modus essendi in alio, sicut principio, est imperfectior, vt Commentator vult. 4. Phy. con. 14. & non est reciprocus. Modus autē, quo vna persona diuina est in alia, est perfectissimus & reciprocus. ergo. Secūdo, quia ſm hanc rationē pater esset in verbo, sicut totus mundus est in verbo, probatur sequela, quia esset vt res dicta, & constat rorum mundū verbo Dei dictū esse.

¶Ad hæc dicitur, esse in principio actiuo cōtin gi duplicriter, scilicet extraneo & inuaneo. i. secundum operationem transeuntem & inmanentem. Et q̄ licet esse in principio actiuo extraneo sit imperfectionis, sicut esse causatum, esse tñ in principio intraneo, nullius imperfectionis est, vnde in litera, probatio sumpta est: quia verbum non procedit extra dicentem. Reciprocatio autē etiam in extraneis admittitur: dum causam in effectibus esse per imitationem, seu repræsentationem cōcedimus. Ad secūdū vero dicēdū q̄ res dicta non est vno modo. Quædam enim est res essentialiter dicta, qdā vero repræsentatiue. Pater igitur est in filio vt res essentialiter dicta verbo. Creaturæ autē omnes dicūtur repræsentatiue, inquantum, s. repræsentantur in Deo, cuius essentialiter est verbū, vt dicti, & dicentis.

2 219

¶ *Super quæstio. XLII. Artic. VI.*

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio respōsiua affirmatiue. Filius est æqualis patri in potestate, probatur. ratio paternitatis & filiationis exigit æqualitatē in magnitudine & perfectione naturæ. ergo q̄ualitatem in potestate. Antecedens patet, ex art. 4. consequentia vero probatur: quia potentia actiua sequitur perfectionem naturæ, quod probatur: quia in creaturis, quanto aliquid est perfectioris naturę, tāto est māioris virtutis in agendo, vt patet inductiue, & in eadē specie in genere corporum, & vniuersaliter substantiarum.

226 1 dist. 5. q. 1. ar. 1. Et 4. contra c. 23. & ca. 24. ratione 2.

essentiam. Et ad idem potest referri mandatum patris, per hoc, q̄ ab æterno dedit ei scientia & voluntatem agēdorum, eum generando. Vel potius referendum est ad Christum, secundum humanam naturam.

¶Ad tertium dicendum, q̄ sicut eadem essentia, quæ in patre est pater nitas, in filio est filiatio: ita eadem est potentia qua pater generat, & qua filius generatur e. Vnde manifestum est, q̄ quicquid potest pater, potest filius: non tamen sequitur, q̄ possit generare: sed mutatur quid in ad aliquid. Nā generatio significat relationem in diuinis. Habet ergo filius eandem potētiam quam pater: sed cum alia relatione. Quia pater habet eam vt dans. & hoc significatur, cū dicitur, q̄ potest generare. Filius autem habet eam vt accipiens. & hoc significatur, cum dicitur, q̄ potest generari.

e Lib. 5. de Trin. vlt. fa. li.

QVAEST. XLIII.

De Missione diuinarum personarum, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum de missione diuinarum personarum.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum alicui diuinæ personæ conueniat mitti.

¶Secundo, Vtrū missio sit æterna, vel temporalis tantum.

¶Tertio, Secundum quid diuina persona inuisibiliter mittatur.

¶Quarto, Vtrum cuilibet personæ conueniat mitti.

¶Quinto, Vtrum inuisibiliter mittatur, tam filius q̄ Spiritussanctus.

¶Sexto, Ad quos fiat missio inuisibilis.

¶Septimo, De missione visibili.

¶Octauo, Vtrum aliqua persona mittat seipsam visibiliter, aut inuisibiliter.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum alicui personæ diuinæ conueniat mitti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ personæ diuinæ non conueniat mitti. Missus enim minor est mittente: sed vna persona diuina non est minor alia. Ergo vna persona non mittitur ab alia.

¶2 Præt. Omne quod mittitur, separatur à mittente. vnde Hieron. dicit super Ezech. Quod coniunctum est, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

filium, vel secundum originem, & habitudine adsid, quo institutur in ea persona esse dñi simpliciter, vel nouo modo ergo persone diuinæ potest cõpetere missio, vt importat habitudinem processionis sm originẽ & habitudinem inceptiõis noui modi essendi in alio. Et confirmat consequens: quia de facto, filius est missus a patre, vt nouo modo esset in mũdo, sper assumpta carnem.

¶Aduerte hic, & simul litera tradidit & qd sit missio, & quot includat, & quoruplicitercũ dicat, & absq; alio modo intulit conclusionem: qm constat, aliqui personæ diuinæ cõuenire processionem sm originẽ, & nouum modum essendi in aliquo, vt de filio explanatur. Dubium autẽ ns circa rõnem unitionis est, in vltimo huius qõnis arti. tractabitur: quoniam ibi ex q positu accidit.

¶ Super quæstio. XLIII. Arti. II.

IN titulo: ly tãtum, positũ est propter processionem quę distinguitur in æternam, & tẽporalẽ. 14. dist. 1. Sent. Ita q qõ est: an missio diuinæ personæ, distinguẽda sit in æternam & temporalem, an inueniatur tãtum missio tẽporalis, & nulla sit missio æterna.

¶In corpore ponitur vna distinctio trimẽbris cũ tribus conclusionibus nxta singula mẽbra. Distinctio est: Nominum significantium originem diuinarum personarum, quædam significãt solum habitudinem ad principium, vt processio, quædam cũ habitudine ad principiũ processionis terminum æternum, vt generatio & spiratio, quædam cum habitudine ad principium processionis terminũ temporalẽ, vt missio & datio. Quod probatur: quia mittit aliquid ad hoc, q in aliquo sit simpliciter, vel nouo modo. Datur vero ad hoc, vt habeat, vtunq; autẽ horũ est tẽporale. Conclusiones aut iũ, q nomina tertij ordinis dicuntur temporaliter tantum, secundi vero, æternaliter tantũ, primi autem, vtroque modo. Et hic patet responsio ad tis clara.

¶In responsione ad tertium, aduerte diligenter, q duæ responsiones ibi datæ non differunt in numero significatorum, qm secundum vtrũq; missio importat processionẽ a principio, & terminũ seu effectũ temporalem: sed in quantũlitate seu specie processionis. Nam prima responsio intendit, q missio importat processionem in cõmuni in terminum temporalem. Secunda autem intendit, q missio includit & essionem æternã & effectum tẽporalem. Et hanc responsionẽ sequitur author primæ ex hoc: quia habitudo diuinæ personæ ad suum principiũ est vna tantum, illa. s. qua dit ab ea. Sm aũt primam responsionem, persona missa, puta filius, per generationis respectum refertur ad patrem ut mittentem ipsum in terminũ temporalem, puta assumptam carnẽ. Et ad hoc cõsimilẽ adduntur exponitur distinctio, quæ sit de gemina processione tẽporali. s. & æterna, q ibi non gemminatur respectus ad principium, sed ad terminum: qm alter est æternus, alter temporalis. Et hanc secundam responsionẽ sequitur author communiter.

Super

¶ Super quæstionis XLIII. Artic. III.

IN titulo: missio inuisibilis dicitur, quoniã vt ab Aug. 4. de tri. & in 1. dist. 1. tractatur: missio distinguitur in missionem visibilẽ, & in missionem inuisibilem. Et dicitur visibilis illa, quę fit cũ aliquo signo sensibili: sicut spiritussan. missus est i forma ignis & columbæ. Et filius in carne humana. Inuisibilis autem cum fit intus in aĩa absq; exterioribus signis vt cum infunditur gratia communiter. De hac ergo inuisibili missione diuinæ personæ ad animam: est nunc quæstio, vtrum actendatur tantũ secundum gratiã gratum facientẽ, quæ filios Dei constituit, an etiã secundũ alia dona, cum munia bonis & malis, puta secũdum scientiam, fidem, prophetiam: &c. Et dicitur gratia gratum faciens, ad differentiam gratiæ gratis datæ, vt sunt illę de quibus Apost. ad Cor.

¶In corpore tria intendit probare. Primum est, quòd psona diuina mittitur inuisibiliter secundum solã gratiam gratum facientem, & hæc est cõclusio directe responsiua quæsito. Secundum est, q persona diuina datur etiam secundũ solam gratiã. Tertium est, q persona diuina in ipso gratiæ dono simul datur & mittitur. ibi: sed tamen in ipso dono. Probat autẽ hæc, adunando duo prima sic, diuinæ personæ missio quidem exigit existẽtiã nouo modo in aliquo: datio autem exigit q habeatur ab aliquo. ergo vtrunq; exigit gratiam gratum facientem. Et probatur sequela, quia neutrum horum est nisi secundum perfectã gratiam, quod in littera sigillatim probatur. & primo de nouo modo existẽdi sic. Modi existẽdi Dei in creaturis sunt duo communis. s. & specialis. Primus attenditur secundum participationẽ causæ ab effectibus, & distinguitur per essentiam, præsentiam, & potentiam, de quibus in q. 8. diffuse tractatum est. Secundus vero specialis attenditur, secundum esse obiectiuum respectu solius creaturæ rationalis. Et quia secundum hunc modum Deus ipse attingitur vt amatus & cognitus, ideo sic existit nouo modo in creatura rationali, vt in templo suo: & consequenter secundum solã gratiam nouo modo existit.

¶Circa hanc deductionem dubiũ occurrit. de intento, & de vi processus. De intento quidem, an intendat nouum modũ existendi tanquam disparatum ab illis quatuor enumeratis, scilicet p essentiam, præsentiam, potentiã, & vt cognitum ac amatũ, ita q detur quintus modus, prius gratiæ, secundum quem persona diuina existat cum mittitur, aut intẽdit nouum modũ existendi, tanquã nouã speciem alicuius istorũ quatuor modorum: Si primum intendit. ergo falsum dicit, q secundum illum modũ, quo amatũ est in amãte, Deus habitat in creatura rationali, vt in templo. Si vero intendit secundũ, pari & forte meliori ratione, nouus hic modus potest poni noua alicuius illorum modorum tium modorũ species, puta esse per essentiam: quoniã gratia est in essentia animæ a Deo immediatione virtutis & suppositi.

¶De vi autem processus dubiũ est primo, quoniam causa reddita in littera non est causa. In litera. n. dicitur quia cognoscendo & amando, creatura rationalis actingit operationẽ sua ad ipsum Deum: ideo secũdũ istum modum Deus habitat in ea, vt in templo. Quod esto hoc non sit causa, manifeste probat, quia cũ ponita causa ponãt effectus, sequeretur, quòd in omni creatura rationali cognoscente & amante Deum habitaret vt in templo suo, quod patet esse falsum in Gentilibus Philosophis &c.

¶Dubium est secundo, quia concesso q assignata causa sit efficax, ambiguum tamen restat

munem, est vnus specialis, qui cõuenit naturæ rationali, in qua Deus dicitur esse sicut cognitum in cognoscente, & amatũ in amante[c]. Et quia cognoscendo, & amando, creatura rationalis sua operatione attingit ad ipsum Deum, secũdum istum specialem modũ Deus non solum dicitur esse in creatura rationali: sed etiam habitare in ea sicut in templo suo. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio, q diuina persona sit nouo modo in rationali creatura, nisi gratia gratum faciens. Vnde secundum solam gratiam gratũ facientem mittitur, & procedit temporaliter persona diuina. Similiter illud solum habere dicimur, quo libere possumus vti, vel frui[c]. Habere autem potestatem fruendi diuina persona, est solum secundum gratiam gratum facientem. Sed tamen in ipso dono gratiæ gratum faciẽtis, spiritussan. habetur, & inhabitat hominem. Vnde ipsemet spiritussan. datur & mittitur.

¶Ad primvm ergo dicendum, q per donum gratiæ gratum facientis perficitur creatura rationalis, ad hoc, q liberè non solum ipso dono creato vtatur: sed vt ipsa diuina persona fruatur. Et ideo missio inuisibilis sit secũdum donum gratiæ gratum facientis, & tamen ipsa persona diuina datur.

¶Ad secvndvm dicendum, q gratia gratum faciens disponit animam ad habendam diuinam personã. & significatur hoc cum dicitur, q spiritussanctus datur secundum donum gratiæ. Sed tamen ipsum donũ gratiæ est a spiritussancto. Et hoc significatur cum dicitur quòd charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum.

¶Ad tertivm dicendum, q licet per aliquos effectus filius cognosci possit à nobis, non tamen per aliquos effectus nos inhabitat, vel etiam habetur à nobis.

¶Ad Quartum dicendum, q operatio miraculorum est manifestatiua gratiæ gratum facientis, sicut & donum prophetiæ: & quælibet gratia gratis data. Vnde 1. Cor. 12. Gratia gratis data nominatur manifestatio spiritus. Sic igitur Apostolis dicitur datus spiritussanctus ad operationem miraculorum: quia data est eis gratia gratum faciens cum signo manifestante. Si autem daretur solum signum gratiæ gratum facientis sine gratia, non diceretur dari simpliciter Spiritussanctus: nisi forte cum aliqua determinatione, secundum quod dicitur, quòd alicui datur spiritus propheticus, vel miraculorum, inquantum à spirituisancto habet virtutem prophetandi, vel miracula faciendi.

Vtrum missio sit æterna, vel temporalis tantum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quòd missio possit esse in corpore vno copulatum, mitti non potest. Sed in diuinis personis nihil est separabile. vt Hilar.* dicit. Ergo vna persona non mittitur ab alia.

¶3 Præt. Quicunq; mittitur ab aliquo loco discedit, & ad aliquem locum de nouo vadit. hoc autẽ diuinæ personæ non conuenit, cũ vbiq; sit. Ergo diuinæ personæ non conuenit mitti.

¶Sed contra est, quod dicitur Ioan. 8. Non sum ego solus, sed ego & qui misit me pater.

¶Respon. Dicendum, q in ratione missionis duo importantur. Quorum vnum est habitudo missi ad eum, à quo mittitur. Aliud est habitudo missi ad terminum ad quẽ mittitur: per hoc autem, q aliquis mittitur, ostenditur processio quædã missi à mittente: vel secundũ imperium, sicut Dominus mittit seruũ: vel secundum consiliũ, vt si consiliarius mittere dicatur regem ad bellandũ: vel secũdum originem. vt si dicatur, q filos emittitur ab arbore. Ostenditur etiã habitudo ad terminũ ad quẽ mittitur, vt aliquo modo ibi esse incipiat, vel quia prius ibi omnino non erat, quo mittitur, vel quia incipit ibi aliquo modo esse, quo prius nõ erat.[c] Missio igitur diuinæ personæ conuenire potest secundum quod importat ex vna parte processionẽ originis à mittente, & secundum quod importat ex alia parte nouum modũ existendi in alio. Sicut filius dicitur esse missus à patre in mundũ, secũdũ quod incepit in mundo esse per carnẽ assumptã, & tñ ante in mundo erat, vt dicit Ioã. 1.

Ad primvm ergo dicendum, q missio importat minorationem in eo qui mittitur, secundum quod importat processionem à principio mittente, aut secundum imperium, aut secundum consilium, quia imperans est maior, & consilians est sapientior. Sed in diuinis non importat nisi processionem originis, quæ est secundum æqualitatem, vt supra dictum est*.

Ad secvndvm Dicendum, q illud quod sic mittitur, vt incipiat esse vbi prius nullo modo erat, sua missione localiter mouetur. vnde oportet, q loco separetur à mittente. Sed hoc non accidit in missione diuinæ personæ, quia persona diuina missa, sicut non incipit esse vbi prius nõ fuerat, ita nec desinit esse vbi fuerat. Vñ talis missio est sine separatione: sed hẽt solã distinctionẽ originis.

¶Ad tertium dicendum: q obiectio illa procedit de missione, quæ fit secundum motum localem, quæ non habet locum in diuinis.

Vtrum missio sit æterna, vel temporalis tantum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quòd missio possit esse æterna. Dicit enim Gregor.* eo mittitur filius, quo generatur. Sed generatio filii est æterna. ergo & missio.

¶2 Præterea. Cuicunque conuenit aliquid temporaliter, illud mutatur. Sed persona diuina non mutatur. Ergo missio diuinæ personæ nõ est temporalis, sed æterna.

¶3 Præt. Missio processionẽ importat. Sed processio diuinarum personarum est æterna. ergo & missio.

¶Sed contra est, quòd dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suum.

¶Respondeo Dicendũ, q in his q impotant originem diuinarum personarũ, est quædã differentia attendẽda. Quædam enim in sua significatione important solam habitudinem ad principiũ, vt processio, & exitus. Quædam vero cũ habitudine ad principiũ determinant processionis terminũ. Quorum quædã determinant terminũ æternum, sicut generatio, & spiratio. Nan generatio est processio diuinæ personæ in naturam diuinam. Et spiratio passiuè accepta importat processionem amoris subsistentis. Quædam vero cum habitudine ad principium important terminũ temporalem, sicut missio & datio. Mittitur enim aliquid ad hoc, vt sit in aliquo, & datur ad hoc, q habeatur. Personam autem diuinam haberi ab aliqua creatura: vel esse nouo modo existendi in ea, est quoddam temporale. Vnde missio & datio in diuinis, dicũtur temporaliter tantum. Generatio autem & spiratio solum ab æterno. Processio autem & exitus dicũtur in diuinis, & æternaliter, & temporaliter: nam filius ab æterno processit vt sit Deus: temporaliter autem, vt etiã sit homo secũdũ missionẽ visibilem, vel etiam vt sit in homine secundum inuisibilem missionem.

¶Ad primvm ergo dicendum, q Grego. loquitur de generatione temporali filii, non a patre, sed a matre. Vel quia ex hoc ipso filius habet, quòd possit mitti, quòd est ab æterno genitus.

¶Ad secvndvm dicendum, q diuinã personam esse nouo modo in aliquo, vel ab aliquo haberi temporaliter, non est propter mutationem diuinæ personæ, sed propter mutationem creaturæ, sicut & Deus temporaliter dicitur Dominus propter mutationem creaturæ.

¶Ad tertivm dicendum, q missio non solum importat processionem à principio: sed determinat processionis terminum temporalẽ. vnde missio solum est temporalis. Vel missio includit processionẽ æternã, aliquid addit. s. temporalem effectum. Habitudo. n. diuinæ personæ ad suum principium non est nisi ab æterno. Vnde gemina dicitur processio, æterna. s. & temporalis: non propter hoc, q habitudo ad principium geminetur: sed geminatio est ex parte termini temporalis & eterni.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

restat vnde sequatur exclusiua. s. q secundum solam gratiam fit nouus modus. Quamuis enim Deus vt cognitus & amatus nouo modo sit per gratiam, non tamen per solam: quia p fidem & prophetiam etiam est vt cognitus & amatus nouo modo, vt patet in Christianis existentibus in mortali peccato, & multa opera bona amore Dei facientibus. Et quicquid sit de ee, dato q sit verum, q per solã gratiam sit nouus modus, vnde hoc probatur in litera, & tamen cum nota illationis subditur. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio, q diuina persona existat, nisi gratia gratum faciens &c.

229 k.di.15.c. 2. ar.vnic.

Nulla enim alia causa huius illationis in litera apparet, nisi supradicta quæ aut solam exponentem affirmatiuam, aut nullam infert. Voluntarie igitur exclusiua illata est &c.

¶Ad primũ dubium dicitur, q intendit non de disparato modo: sed de specie noua quarti modi, & q quartus modus sit magis habilis, ad hoc in litera duplex ratio insinuatur secundum duas differentias inter ipsum & alios positas. Prima est, q

Q.23.ar.3

† li.2. de Tri. ca.5. paulo post prin.

ipse est specialis, id est proprius rationali creaturæ: reliqui vero communes sunt omnibus. Secunda est, q per istum Deus ipse attingitur a creatura, per illos effectus eius tantum. Oportet enim ex excellentẽ missionem, vtpote diuinæ personæ ad rationalia, attẽdi secũdum proprium & supremum rationalis creaturæ.

ar.1.& 2. huius q.

Hoc autem constat non esse actum aliquem primum: quoniam est sicut dormiens, nec quælibet actum secundum, sed eum quo cognoscitur ac amatur ipse Deus optimus: Vnde Deus vt per gratiæ habitum in anima existens, ignobiliori modo existit, quam ipse in eadem per gratiæ actus, cognitionem, & amorem: quanto actus præstat habitui, & tangere secundum se, præstat tactui per aliud. Solus igitur quartus modus est, secundũ quem nouus inquirendus est modus existendi Dei in creatura rationali.

¶Ad secundum vero, & tertium dubium simul dicitur, quòd litera potest dupliciter exponi. Primo, vt reddat causam quasi proprij generis. Secundo, vt reddat causam quasi propriæ formæ. Potest siquidem intelligi de amore & cognitione Dei absolute: & potest intelligi de amore & cognitione Dei in se, vt ex charitate diligendus. Si de amore Dei absolute intelligamus, tunc redditur ratio propria & per se generis illius noui modi, qui quæritur. Ex eo enim quòd iste modus quartus est specialis creaturæ rationali: & secundum eum Deus ipse attingitur operatione creaturæ, sequitur q excellens ille modus quærendi in litera. Et sic patet, nihil obstare obiectionem secundi dubij: quoniam stat, q sit vera causa assignans proprium genus, & tamen non valet. ergo vbi est illa causa, ibi est illa species: sed, ergo, ibi est illud genus: licet enim animal sit proprium leonis genus, inuenitur tamen extra leonem. Et quoniam omnis species constituitur differentia per se sui generis, & non differentia per accidẽs, vt patet. 7. Met. ideo ex hoc q quartus ille modus est proprium genus istius noui, oportet q iste nouus modus consistat in differẽtia Dei, vt amati, & cogniti. Et cum Deus vt amatus & cognitus, præter communem modum noui sit nisi vno modo, simpliciter loquendo, scilicet per charitatem seu gratiam sanctificantẽ templum suum consequens est, q quòd ex illa causa habeatur etiã exclusiua, de qua est tertium dubiũ. At si dixeris, q in litera nõ habet, q Deus non est pter cõmunem modum amatus, nisi ab his quos habitat &c. fateor. Sed memẽto, quòd author hic suppositit proprietates gratiæ & charitatis. Et propterea tacitis his, cucurrit ad conclusionem. Ipsa quoq; exercitatio ecclesiastica nobis hoc insinuat. Deum eni a nullo amari (nisi communiter) concedimus, existenti in peccato mortali, seu extra gratiam: quare hoc quasi in promptu esset, ex practica subintellectũ est. Si vero de amore Dei, quo ex charitate diligitur, interpretemur, breuior est via. Ex eo nanque, q amando & cognoscendo creatura rationalis ad tantam celsitudinem conscendit, q Deum ipsum, id est secũdum quod in se est ex charitate diligẽdus, attingit, sequitur statim & p secundũ hunc quartum modũ in hac sui celsitudine tantũ diuina persona non solum existat, sed inhabitet, vt in templo, quo actibus cognitionis & amoris colunt: quoniam extra hanc celsitudinem non attingitur ipse secundũ q in se est, prout & hoc templum est ratio, vt Deus nouo modo sit in creatura rationali. Et sic patet solutio vtriusque dubij.

lib.4. de Tri.c.20. post med. 10.3

8 222 230

b 224

230 7.di.15.q. 4.ar.1. & 4.con. 6.& co. 9.& 6. 23.

¶Deinde pro obatur in litera assumptum, de haberi personam diuinam ab aliquo: habetur solum, quo libere quis potest vti, vel frui. ergo persona diuina, sola gratia habetur. probatur sequela: quia per solam gratiam potest quis persona diuina frui. Tertium autem. s. q ipsa persona diuina simul datur, & mittitur: probatur quia ipso gratiæ dono spiritussanctus inhabitat creaturam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum patri conueniat mitti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd patri etiam conueniat mitti. Mitti enim diuinam personam est ipsam dari: sed pater dat seipsum (cum haberi non possit nisi seipso donante) ergo potest dici q pater mittat seipsum.

¶2 Præt. Persona diuina mittitur secundum inhabitationem gratiæ. Sed per gratiam tota Trinitas inhabitat in nobis, secundum illud Ioan. 14. Ad cum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ergo quælibet diuinarum personarum mittitur.

¶3 Præt. Quicquid conuenit alicui personæ, conuenit omnibus, præter notiones, & personas. Sed missio nõ significat aliquam personam, neq; etiã notionem, cum sint tantum quinque notiones, vt supra dictum est.* ergo cuilibet personæ diuinæ cõuenit mitti.

¶Sed contra est, quod Augu. †dicit in 2. lib. de Trin. q solus pater nunquam legitur missus.

¶Respon. Dicendum, quòd missio in sui ratione importat processionem ab alio, & in diuinis secundu originem: vt supra dictum est*. Vnde cũ pater non sit ab alio, nullo modo conuenit sibi mitti: sed solum filio, & spiritui s.n. quibus conuenit esse ab alio.

¶Ad primvm ergo dicendum, q si dare importet liberalem communicationem alicuius, sic pater dat seipsum inquantum scilicet aliter communicat creaturæ ad fruendum. Si vero importet authoritatem dantis respectu eius quod datur, sic non conuenit dari in diuinis, nisi personæ quæ est ab alio, sicut nec mitti.

¶Ad secvndvm dicendum, q licet effectus gratiæ, sit etiam à patre qui inhabitat per gratiam, sicut & filius, & spiritussan. quia tamen nõ est ab alio, non dicitur mitti. Et hoc est quod dicit Aug.* 4. de Trin. q pater cum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus. Non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat.

¶Ad tertivm dicendum, q missio inquantũ importat processionem à mittente, includit in sui significatione notionem, non quidem in speciali: sed in generali[c], put esse ab alio est commune duabus notionibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum filio conueniat inuisibiliter mitti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q filio non conueniat inuisibiliter mitti. Missio enim inuisibilis diuinæ personæ attenditur, secundũ dona gratiæ: sed omnia dona gratiæ pertinent ad spiritumsanctum, secũdũ illud. 1. Corin. 12. Omnia operatur vnus atque idem spiritus, ergo inuisibiliter non mittitur nisi spiritussan.

¶2 Præt. Missio diuinæ personæ sit secundum gratiam gratum facientem. Sed dona, quæ pertinent ad perfectionem intellectus, non sunt dona gratiæ gratum facientis: cum sine charitate possint haberi, s̃m illud. 1. ad Corin. 13. Si habuero p̃phetiã & no. myst. o. & omnem scientiã, & si habuero omnem fi. ita vt mon. trans. charitatem autem non habeam, nihil sum. Cum ergo filius procedat, vt verbum intellectus: videtur, q non conueniat sibi inuisibiliter mitti.

¶3 Præt. Missio diuinæ personæ est ex charitate diligitur. Et quoniã hæc celsitudo sola gratia fit, ideo optime infertur. ergo sola gratia gratũ faciens & hoc templum

illius per gratiam. sed vtrique conuenit vtrumque horum. ergo vtrique conuenit mitti. Maior manifestatur ab oppositio, & ex tota Trinitate, & ex patre, quoniã eis conuenit alterum tantum, scilicet inhabitare per gratiam.

†Art. præc. & ar.1. huius quæs.

quædam processio, vt dictũ est.* Sed alia est processio, filij, alia spiritussancti. Ergo & alia missio, si vterq; mitti tur. Et sic altera earum superflueret, cum vna sit sufficiens ad sanctificandam creaturam.

¶Sed contra est, quòd Sap. 9. dicitur de diuina Sapi. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ.

¶Respondeo Dicendũ, q per gratiam gratum facientem, tota Trinitas inhabitat mentem, secundum illud Ioã. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Mitti autem personam diuinam ad aliquẽ per inuisibilem gratiam, significat nouum modum inhabitandi illius personæ, & originem eius ab alio. Vnde cum tam filio quàm spiritussan. conueniat, & in habitare per gratiam, & ab alio esse, vtrique conuenit inuisibiliter mitti. Patri autẽ licet conueniat inhabitare per gratiam, non tamen sibi conuenit ab alio esse, & per consequens nec mitti[c].

b 224

¶Ad primvm ergo dicendum, q licet omnia dona inquantum dona sunt, attribuantur spiritussancto (quia habet rationem primi doni secũdum qđ est amor, vt supra dictum est[c]) aliqua tamen dona secundũ proprias rationes attribuuntur per quandam appropriationem filio, scilicet illa quæ pertinent ad intellectum. Et secundum illa dona attenditur missio filij. Vnde Aug.* dicit. 4. de Trin. q tunc inuisibiliter filius cuiquã mittitur, cum à quoquam cognoscitur atque percipitur.

0 207

† lib.4.de Tri.c.20. circa me dia 10.3.

¶Ad secvndvm dicendum, q anima per gratiam conformatur Deo. Vnde ad hoc, q aliqua persona diuina mittatur ad aliquem per gratiam, oportet q fiat assimilatio illius ad diuinã personam, quæ mittitur per aliquod gratiæ donum. Et quia spiritussan. est amor: per donum charitatis anima spiritussancto assimilatur. Vnde secundum modum charitatis attenditur missio spiritussancti. Filius autem est verbum, non qualecunq;, sed spirans amorem. Vnde Augu.* dicit in 9. lib. de Trin. Verbo autem, quod insinuare intendimus, cum amore notitia est[c]. Non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur filius: sed secundum talem instructionem, vel instructionẽ intellectus, qua prorumpat in affectum amoris, vt dicitur Ioan. 6. Omnis qui audiuit a patre, & didicit, venit ad me. Et in Psalm. In medi. mea exardescet ignis. Et ideo signanter dicit Aug.* quòd filius mittitur, cum à quoquam cognoscitur atque percipitur. Perceptio autem experimẽtalem quandam notitiam significat. Et hæc propriè dicitur sapientia quasi sapida scientia, secũdum illud Eccle. 6. Sapientia doctrinæ secundum nomen eius est.

lib.9. de Tri.c.10. circa finẽ tom.2. 329

¶ Loco citato in solut.1. arg.

¶Ad tertivm dicendum, quòd cum missio importet originem personæ missæ, & inhabitationem per gratiam (vt supra dictum est*) si loquamur de missione quantum ad originem, sic missio filij distinguitur à missione spiritussancti, sicut & generatio à processione. Si autem quantum ad effectum gratiæ, sic communicant duæ missiones in radice gratiæ, sed distinguũtur in effectibus gratiæ: qui sunt illuminatio intellectus, & inflammatio affectus. Et sic manifestum est, q vna non potest esse sine alia, quia neutra est sine gratia gratum faciente, nec vna persona separatur ab alia.

In corp. ar. & ar.1. huius quæs.

ARTICVLVS VI.

Vtrum missio inuisibilis fiat ad omnes, qui sunt participes gratiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd missio inuisibilis nõ fiat ad omnes, qui sunt participes gratiæ. Patres enim veteris testamẽti gratiæ participes fuerunt. Sed ad illos non videtur fuisse facta missio inuisibilis. Dicitur enim Ioan. 7. Nondum erat spiritus datus, quia nõdum erat Iesus glorificatus. Ergo missio in uisibilis no fit ad omnes, qui sunt participes gratiæ.

¶2 Præterea, Profectus in virtute non est nisi per gratiam. Sed missio inuisibilis non videtur attendi secundum profectum virtutis: quia profectus virtutis videtur esse continuus, cum charitas semper aut proficiat, aut deficiat. Et sic missio esset continua. Ergo missio inuisibilis non fit ad omnes participes gratiæ.

¶3 Præt. Christus, & beati plenissimè habent gratiam. Sed ad eos non videtur fieri missio, quia missio fit ad aliquid distans. Christus autem secundũ quod homo, & omnes beati, perfectè sunt vniti Deo. Non ergo ad eos participes gratiæ fit missio inuisibilis.

¶4 Præt. Sacramenta nouæ legis continent gratiam, nec tamen ad ea dicitur fieri missio inuisibilis. Non ergo ad omnia quę habent gratiam fit missio inuisibilis.

¶Sed contra est, quod secundum Augu.* missio inuisibilis sit ad sanctificandam creaturam. Omnis autem creatura habens gratiam sanctificatur. Ergo ad omnem creaturam huiusmodi fit missio inuisibilis.

¶Respon. Dicendum, q (sicut supradictum est[c]) missio de sui ratione importat, q ille qui mittitur vel incipiat esse vbi prius non fuit (sicut accidit in rebus creatis) vel incipiat esse vbi prius fuit, sed quodam modo nouo secundum quod missio attribuitur diuinis personis. Sic ergo in eo ad quẽ fit missio, oportet duo considerare, scilicet inhabitationem gratiæ, & innouationem quandam per gratiam. Ad oẽs ergo fit missio inuisibilis, in quibus hæc duo inueniuntur.

¶Ad primvm ergo dicendum, q missio inuisibilis est facta ad patres vere, testamenti. Vnde dicit Augustinus* 4. de Trin. q secundum quod filius mittitur inuisibiliter, fit in hominibus, aut cum hominibus. Hoc autem antea factum est in patribus, & prophetis. Cum ergo dicitur, Nondum erat datus spiritus, intelligimus de illa datione cum signo visibili, quæ facta est in die Pentecostes.

¶Ad secvndvm dicendum, q etiam secũdum profectum virtutis, aut augmẽtum gratiæ fit missio invisibilis. Vnde Aug. dicit* 4. de Trin. q tunc cuiquam mittitur filius, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur, quantum cognosci & percipi potest pro captu, vel proficientis animæ in Deum, vel perfectæ animæ rationalis in Deo. Sed tamen secundum illud augmẽtum gratiæ præcipue missio inuisibilis attenditur, qñ aliquis proficit in aliquem nouum actum vel nouum statum gratiæ: vt puta, cum aliquis proficit in gratiam miraculorũ, aut prophetiæ, vel in hoc, q ex feruore charitatis exponit se martyrio, aut abrenunciat his quæ possidet, aut quodcunque opus arduum aggreditur.

¶Ad

¶ Super quæstionis XLIII. Artic. IIII.

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio responsiua q̃sito. Patri non conuenit mitti sed filio & spiritussancto. Probatur. Missio importat processionem ab alio, & in diuinis secundum originem. ergo nõ patri sed filio & spiritussancto conuenit mitti. consequentia probatur: quia patet nullo modo est ab alio, sed filius & spiritussan.

¶ Super quæstionis XLIII. Articu. V.

TItulus ex præcedentibus patet.

¶In corpore vna conclusio. Tam filio quàm spiritussancto conuenit inuisibiliter mitti. Probatur: mitti inuisibiliter personam diuinam, significat originem eius ab alia, & inhabitationem illius

¶ Super quæstionis XLIII. Artic. VI.

TItulus clarus est.

¶In corpore vna est cõclusio impli-

329 † di.15.q. 3.ar.1.qu. 2.3.& 4.

† Li.3.de tri.ca.4.& lib.15.ca. 27.innitur, to 3.

226

D.902.

† Li.4.de tri. ca.20. parũ ante me.to.3.

† Li.4.de tri.ca.20. tom.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dicendum, q̃ ad beatos est facta missio inuisibilis in ipso principio beatitudinis. Postmodum autem ad eos fit missio inuisibilis: non secundum intensionem gratiæ: sed secundum quod aliqua mysteria eis reuelantur de nouo. Quod est vsque ad diē iudicij. Quod quidem augmentum attenditur secundum extensionem gratiæ ad plura se extendentis. Ad Christum autem fuit facta inuisibilis missio in principio suæ conceptionis, c non autem postea, cum à principio suæ conceptionis fuerit plenus omni sapientia & gratia. c 932

¶Ad Quartum dicendum, q̃ gratia est in sacramentis nouæ legis instrumẽtaliter, sicut forma artificiati est in instrumentis artis, secundum quendam discursum ab agente in patiens. Missio autem non dicitur fieri nisi respectu ternini. Vnde missio diuinæ personæ non fit ad sacramenta, sed ad eos qui per sacramenta gratiam suscipiunt.

¶ *Super quæstio. XLIII. Artic. VII.*

332 Locis supra, ar. 6. inductis.

TItulus ex præcedentib. est notus, & de solo quæritur Spiritu-sancto: quoniam de filio constat, q̃ missione visibili missus est, cũ Verbum caro factum est.

¶In corpore duo facit. Primo, respõdet quæstioni vniuersalius quàm quæstium fuerit, id est non solum de spiritusan. sed filio. Secũdo, ponit differentiã inter modum vtrumq; missionis.

¶Quo ad primũ cõclusio est. Conuenies fuit filium & spiritumsanctũ visibiliter mitti: probatur sic. Modus connaturalis hominis est, vt per visibilia ad inuisibilia manuducatur, ergo inuisibilia Dei oportuit homini per visibilia manifestari. ergo sicut seipsum & æternã processiones per visibilia Deus hoibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit, vt inuisibiles missiones personarum, secundũ aliquæ visibiles creaturas manifestaret. hoc autẽ est ipsas visibiliter mitti. prima consequentia probatur: quia Deus prouidet omnibus secũdum vniuscuiusq; modũ, reliqua sunt satis rationabilia.

¶Quo ad secundum differẽtia est, quis filius est missus visibiliter tantum, missio visibilis fieri debet. Quod patet esse falsum. Non ergo spiritus sanctus visibiliter mittitur.

¶Sed contra est, quod dicitur Matth. 3. quòd spiritussanctus descendit super dominum baptizatum in specie columbæ.

¶Respon. Dicẽdũ, quòd Deus prouidet omnibus secundum vniuscuiusque modum. Est autem modus connaturalis hominis, vt per visibilia ad inuisibilia manuducatur, (vt ex supradictis patet.*) Et ideo inuisibilia Dei oportuit homini per visibilia manifestari. Sicut igitur seipsum Deus & processiones æternæ personarum, p̃ creaturas visibiles, secundum aliqua indicia hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit, vt etiam inuisibiles missiones diuinarum personarum secundum aliquas visibiles creaturas manifestarentur. Aliter tamen filius & spiritussanctus. Nam spiritussancto, inquantum procedit vt amor, competit esse sanctificationis donum, filio autem inquantũ est spiritussancti principium, competit esse sanctificationis huius authorem. Et ideo filius visibiliter missus est tanquam sanctificationis author, sed spiritussanctus tanquam sanctificationis indicium.

¶Ad primum ergo dicendum, q̃ filius creatura visibilem in qua apparuit, in vnitatem personæ assumpsisse, vt quod de illa creatura dicitur, de filio Dei dici possit. Et sic ratione naturæ assumptę, filius dicitur minor patre. Sed spiritussan. non assumpsit creaturam visibilem, in qua apparuit in vnitatem personæ, vt quod illi conuenit, de illo prædicetur. Vnde non potest dici minor patre, propter visibilem creaturam.

¶Ad secundum dicendum, quòd missio visibilis spirituscancti, non attenditur secundum visionem imaginariam quæ est visio prophetica: quia, vt Augustt. dicit * 2. de Trinita. visio prophetica, non est exhibita corporeis oculis per formas corporeas, sed in spiritu per spirituales corporum imagines. Columbam vero illam & ignem, oculis viderunt, quicunque viderunt. Neque iterum sic se habuit spiritussanctus ad huiusmodi species, sicut filius ad petrum: quia dicitur, Petra erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi, quem significabat. Sed illa columba & ignis ad hæc tantum significanda repente extiterunt. Sed videntur esse similia flammæ illi quæ in rubo apparuit Moysi, & illi columbæ quam populus in eremo sequebatur, & fulguribus ac tonitruis, quæ fiebant cum lex daretur in monte. Ad hoc enim rerum illarum corporalis extitit species, vt aliquid significaret, atque prædiceret. Sic igitur apparet, quòd missio visibilis, neque attenditur secundum visiones prophetícas, quæ fuerunt imaginariæ & non corporales, neque secundum signa sacramentalia veteris & noui testa. in quibus quædam res præexistentes assumuntur ad aliquid significandum. Sed spiritussanctus visibiliter dicitur esse missus, inquantum fuit monstratus in quibusdam creaturis, sicut in signis ad hoc specialiter factis.

¶Ad tertium dicendum: quòd licet illas creaturas visibiles tota Trinitas operata sit, tamen factæ sunt ad demonstrandum specialiter hanc, vel illam personam. Sicut enim diuersis nominibus significatur pater & filius & spiritussantus, ita etiam diuersis rebus significari potuerunt: quàmuis inter eos nulla sit separatio, aut diuersitas.

¶Ad

Articulus VII.

Vtrum spiritui sancto conueniat uisibiliter mitti.

Ad septimum sic procedit. Videtur, q̃ spiritui sancto non conueniat visibiliter mitti. Filius enim secundum quod visibiliter missus est in mundo, dicitur esse minor patre. Sed nunquam legitur spiritussanctus minor patre. Ergo spiritui sancto nõ conuenit visibiliter mitti.

¶2 Præt. Missio visibilis attenditur secundum aliquam creaturam visibilem assumptam, sicut missio filii secũdum carnem. Sed spiritussanctus non assumpsit aliquam creaturam visibilẽ. Vnde non potest dici quòd in aliquibus creaturis visibilibus sit alio modo quàm in aliis, nisi forte sicut in signo: sicut est etiam in sacramentis, & in omnibus figuris legalibus. Non ergo spiritussanctus visibiliter mittitur: vel oportet dicere, q̃ secundum omnia huiusmodi eius missio visibilis attenditur.

¶3 Præt. Quælibet creatura visibilis est effectus demonstrans totã Trinitatem. Non ergo per illas creaturas visibiles magis mittitur spiritussanctus, quàm alia persona.

¶4 Præt. Filius visibiliter est missus secundum dignissimam visibiliũ creaturarum, s. secundum naturam humanam. Si igitur spiritussanctus visibiliter mittitur, debuit mitti secundum aliquas creaturas rationales.

¶5 Præt. Quæ visibiliter fiunt diuinitus, dispensantur per ministerium angelorũ, vt Augu. dicit * 3. de Trin. Si ergo aliquæ species visibiles apparuerunt, hoc factum fuit per angelos. Et sic ipsi angeli mittuntur, & non spiritussanctus.

¶6 Præt. Si spiritussanctus visibiliter mittatur, hoc non est nisi ad manifestandum inuisibilẽ missionem, quia inuisibilia per visibilia manifestãtur. Ergo ad quem missio inuisibilis facta non fuit, nec missio visibilis fieri debuit: & ad omnes ad quos fit missio inuisibilis, siue in nouo, siue in veteri testamento, missio visibilis fieri debet. Quod patet esse falsum. Non ergo spiritus sanctus visibiliter mittitur.

¶Sed contra est, quod dicitur Matth. 3. quòd spiritussanctus descendit super dominum baptizatum in specie columbæ.

¶Respon. Dicẽdũ, quòd Deus prouidet omnibus secundum vniuscuiusque modum. Est autem modus connaturalis hominis, vt per visibilia ad inuisibilia manuducatur, (vt ex supradictis patet.*) Et ideo inuisibilia Dei oportuit homini per visibilia manifestari. Sicut igitur seipsum Deus & processiones æternæ personarum, p̃ creaturas visibiles, secundum aliqua indicia hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit, vt etiam inuisibiles missiones diuinarum personarum secundum aliquas visibiles creaturas manifestarentur. Aliter tamen filius & spiritussanctus. Nam spiritussancto, inquantum procedit vt amor, competit esse sanctificationis donum, filio autem inquantũ est spiritussancti principium, competit esse sanctificationis huius authorem. Et ideo filius visibiliter missus est tanquam sanctificationis author, sed spiritussanctus tanquam sanctificationis indicium.

¶Ad primum ergo dicendum, q̃ filius creatura visibilem in qua apparuit, in vnitatem personæ assumpsisse, vt quod de illa creatura dicitur, de filio Dei dici possit. Et sic ratione naturæ assumptę, filius dicitur minor patre. Sed spiritussan. non assumpsit creaturam visibilem, in qua apparuit in vnitatem personæ, vt quod illi conuenit, de illo prædicetur. Vnde non potest dici minor patre, propter visibilem creaturam.

¶Ad secundum dicendum, quòd missio visibilis spirituscancti, non attenditur secundum visionem imaginariam quæ est visio prophetica: quia, vt Augustt. dicit * 2. de Trinita. visio prophetica, non est exhibita corporeis oculis per formas corporeas, sed in spiritu per spirituales corporum imagines. Columbam vero illam & ignem, oculis viderunt, quicunque viderunt. Neque iterum sic se habuit spiritussanctus ad huiusmodi species, sicut filius ad petrum: quia dicitur, Petra erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi, quem significabat. Sed illa columba & ignis ad hæc tantum significanda repente extiterunt. Sed videntur esse similia flammæ illi quæ in rubo apparuit Moysi, & illi columbæ quam populus in eremo sequebatur, & fulguribus ac tonitruis, quæ fiebant cum lex daretur in monte. Ad hoc enim rerum illarum corporalis extitit species, vt aliquid significaret, atque prædiceret. Sic igitur apparet, quòd missio visibilis, neque attenditur secundum visiones prophetícas, quæ fuerunt imaginariæ & non corporales, neque secundum signa sacramentalia veteris & noui testa. in quibus quædam res præexistentes assumuntur ad aliquid significandum. Sed spiritussanctus visibiliter dicitur esse missus, inquantum fuit monstratus in quibusdam creaturis, sicut in signis ad hoc specialiter factis.

¶Ad tertium dicendum: quòd licet illas creaturas visibiles tota Trinitas operata sit, tamen factæ sunt ad demonstrandum specialiter hanc, vel illam personam. Sicut enim diuersis nominibus significatur pater & filius & spiritussantus, ita etiam diuersis rebus significari potuerunt: quàmuis inter eos nulla sit separatio, aut diuersitas.

¶Ad quam sanctificationis auctor, vt patet in processu scripturæ, Spiritus autẽ sanctus tanquam sanctificationis indicium, vt in baptismo Christi apparet. Ratio autẽ huius differẽtiæ satis accommoda redditur ex conditionibus notionalibus: quia scilicet, filius est principium spiritussancti, ipse autẽ spiritussan. est donum, inquantum procedit vt amor, vt ex supradictis patet. Q. 12. art. 12.

† Lib. 3. de trin. c. 4. 5. & 9. to. 3.

¶ *Super quæstionis 43. Articulum VIII.*

In corp. art.

TItulus clarus est.

¶In corpore tria facit. Primo, refert duas opiniones: secundo, saluat vtrãque: tertio, excludit obiectionem ibi, non autẽ propter hoc homo: & quoniã omnia ordinate sunt in ista re clare, non opus est mora. Ad euidentiam tamẽ huius quæstionis, scito, quod optima via omnes difficultates soluendi, est dicere, q̃ missio est nomen multiplex, habẽs multas intentiones, quẽadmodum nomina tractata in 5. Met. & quòd intentiones eius sunt hæ quæ narrantur in litera: scilicet, processio missi a mittente secundum se, & secundum nouum modum essendi a mittente: & secunda intentio reducitur ad primam, tanquam ad potiorem. Et propterea in 1. articulus quæstionis author dixit, quòd de ratione missionis est processio missi a mittente: Joquebatur enim de primaria intentione missionis, hic autem nõ obliuius, distinguit, vt secundam intentionem eiusdem adijceret, præsertim ob reuerentiam Augustt. Sanctorum, & Magistri in 15. distinc. 1. ubi quæstio. 2. articu. 1. diffuse rationem secundæ intentionis inuenies.

¶31 c

¶ *Super quæstionis 44. Articulum primum.*

IN titly, omne ens nõ stat proprie alia a Deo, alioquin superfluerent non debuit, quia prius debuit perfici missio visibilis Filij quàm Spiritussan. cum Spiritussan. manifestet Filium, sicut Filius patrem. Fuerunt autem factæ visibiles apparitiones diuinarum personarum patribus veteris testamenti. Quæ quidem missiones visibiles dici nõ possunt: quia non fuerunt factæ (secundum Augu. *) ad designandum inhabitationem diuinæ personæ per gratiam, sed ad aliquid aliud manifestandum. †li. 2 de trica. 17. circa fin. tom. 3.

Articulus VIII.

Vtrum aliqua persona diuina mittatur, nisi ab ea, a qua procedit æternaliter.

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quòd nulla persona diuina mittatur, nisi ab ea, à qua procedit æternaliter. Quia sicut dicit Augu. * 4. de Tri. Pater à nullo mittitur, quia à nullo est. Si ergo aliqua persona diuina mittitur ab alia, oportet quòd sit ab illa. 233 1. dist. 15. q. 3. Ex po. q. 10. art. 4. ad quartum. † Lib. 4. de Tri. c. vlti. in fin. to. 3.

¶2 Præterea. Mittens habet authoritatem respectu missi, sed respectu diuinæ personæ non potest haberi authoritas, nisi secundum originem. Ergo oportet quòd diuina persona quæ mittitur, sit à persona mittente.

¶3 Præterea, Si persona diuina potest mitti ab eo à quo non est, nihil prohibebit dicere quòd Spiri. sanct. detur ab homine, quamuis non sit ab eo. Quod est contra Aug. * 3. de Trin. Ergo diuina persona non mittit, nisi ab ea, à qua est. †Lib. 15. de Trini. c. 26. tom. 3.

¶Sed contra est, quòd Filius mittitur à Spiritusancto secundum illud Isa. 48. Nunc misit me Dominus Deus, & Spiritus eius. Filius autem non est à Spiritussancto. Ergo persona diuina mittitur ab ea à qua non est.

¶Respon. Dicendum, quòd circa hoc inueniuntur aliqui diuersimodè locuti esse. Secundum quosdã enim, persona diuina non mittitur nisi ab eo, à quo est æternaliter. Et secundum hoc cum dicitur, filius Dei missus à Spiri. san. referendum est hoc ad humanam naturam, secundum quam missus est ad prædicandum à Spiritusancto. Aug. autem dicit * 2. de Trini. quòd filius mittitur & à se & à Spiritussanc. & Spiritussanctus etiam mittitur & à se & à filio, vt sic mitti in diuinis non conueniat cuilibet personæ, sed solum personæ ab alio existenti, mittere autem conueniat cuilibet personæ. Vtrumque autem habet aliquo modo veritatem, quia cum dicitur aliqua persona mitti, designatur & ipsa persona ab alio existens, & effectus visibilis, aut inuisibilis, secundum quem missio diuinæ personæ attenditur. Si igitur mittens designetur vt principium personæ, quæ mittitur, sic non quælibet persona mittit, sed solum illa, cui conuenit esse principium illius personæ. Et sic filius mittit tantum à Patre, d Spiritussanctus aũt à Patre & Filio. Si vero persona mittens intelligatur esse principiũ effectus, secundum quem attenditur missio, sic tota Trinitas mittit personam missam. Non d aũt propter hoc, homo dat Spiritum sanctum, quia nec effectum gratiæ potest causare. Et per hoc patet solutio ad obiecta. †li. 2 de tri. c. 5 per totã cõm. 3. D. 901. D. 430.

QVAESTIO XLIIII.

De processione creaturarum à Deo, & de omniũ entium prima causa, in quatuor articulos diuisa.

Post considerationem diuinarum personarũ, cõsiderãdũ restat de processione creaturarũ à Deo. Erit aũt hæc cõsideratio tripartita, vt primo consideretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

res sequẽs artis. sed ita pro omni re, q̃ proprie dr ens, vt sunt apud nos cõposita, & in superioribus, quæ subsistunt. Iy creatum nõ proprie sumit: cũ in toto de cursu huius articuli, nulla sit difficultas de causalitatis modo significato p creationẽ, sed significat Iy creatũ in proposito, causatũ effectiue, hoc enim intendit discutere. Vnde hic idem titulus in distinctione articulorum huius quæstionis proponitur in litera primo sic: vtrum Deus sit causa efficiens omnium entium, vbi manifeste patet quod diximus: & hoc idem ẽt ostendit litera in conclusione responsiua. Visus est autem author non casualy cã efficiens, & Iy creatum, sed extratione, vt ostenderet, q̃ gratia materiæ, hæc duo coincidunt, scil ens est creatum, & omne ens est factum a Deo, &c.

334 3. dist. 1. q. 1. ar. 2. & 3. 1. & dist. 17. q. 1. arti. 2. Ec 2. conse. 230. 5. 11. & 16. Et opu. 1. c. 68. & 69. & opu. 43. c. 9.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Necesse est omne quod quocunque modo est, a Deo esse, & probatur sic. omne inuentũ in aliquo per participationem, causatur ab eo, cui inest per essentiam. Sed esse inuenitur in omnibus aliis a Deo per participationem & in Deo per essentiã: ergo omnia alia entia causata sunt ab ipso Deo. Maior manifestat in ferro ignito, & igne. Minor vero, quo ad Deũ, probatur ex q̃. 3. in qua probatum est, q̃ Deus est ipsum esse subsistẽs; quo ad alia vero a Deo sic, esse subsistens, non est nisi vnũ: ergo omnia alia a Deo nõ sunt suũ esse: ergo participant esse. Antecedens & probatũ dicitur, q. 7. arti. 1. ad tertium, & clarius, artic. 2. eiusdem quæstionis; & manifestatur exẽplo, sicut si albedo esset subsistẽs &c, & additur ratio, quia multiplicaretur de productione creaturarũ. Secundo, de earum distinctione. Tertio, de conseruatione, & gubernatione. Circa primum tria sunt consideranda. Primo quidem, quæ sit prima causa entium. Secundo, de modo procedendi creaturarum à prima causa. Tertio, vero de principio durationis rerum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo. Vtrũ Deus sit causa efficiens omnium entium.

¶Secundo. Vtrum materia prima sit creata à Deo, vel sit principium ex æquo coordinatum ei.

¶Tertio. Vtrum Deus sit causa exemplaris rerum, vel sint alia exemplaria præter ipsum.

¶Quarto. Vtrum ipse sit causa finalis rerum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit necessarium, omne ens esse creatum à Deo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non sit necessarium omne ens esse creatum à Deo. Nihil enim prohibet inueniri rem sine eo quod non est de ratione rei: sicut hominem sine albedine. Sed habitudo causati ad causam non videtur esse de ratione entium, quia sine hac possunt aliqua entia intelligi. ergo sine hac possunt esse. Ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata à Deo.

¶2 Præterea. Ad hoc aliquid indiget causa efficiente vt sit. Ergo quod non potest non esse, non indiget causa efficiente. Sed nullum necessarium potest non esse: quia quod necesse est esse, non potest non esse. Cum igitur multa sint necessaria in rebus, videtur quòd non omnia entia sint à Deo.

¶3 Præterea, Quorumcumque est aliqua causa, in his potest fieri demonstratio per causam illam. Sed in mathematicis non fit demonstratio per causam agentem, vt per Philosophũ patet in* 3. Metaphy. Non igitur omnia entia sunt a Deo, sicut à causa agente.

¶ SED CONTRA est, quòd dicit Romanorum 11. cap. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd necesse est dicere, omne quod quocunque modo est, à Deo esse. Si enim aliquid inuenitur in aliquo per participationem, necesse est quòd causetur in ipso ab eo, cui essentialiter conuenit, sicut ferrum fit ignitum ab igne. Ostensum est autem supra, * cum de diuina simplicitate ageretur, quòd Deus est ipsum esse per se subsistens. Et iterum ostensum * est, quòd esse subsistens, non potest esse nisi vnum, sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi vna, cum albedines multiplicentur secundum recipientia. Relinquitur ergo, quòd omnia alia à Deo non sint suum esse, sed participant esse. Necesse est igitur, quòd omnia quæ diuersificantur secundũ diuersam participationem essendi, vt sint perfectius, vel minus perfectè, causari ab vno primo ente, quod perfectissimè est. e Vnde & Plato dixit, quòd necesse est ante omnem multitudinem ponere vnitatem. Et Aristo. dicit in secundo * Metaphysicorum, quòd id quod est maximè ens, & maxime verum, est causa omnis entis & omnis veri, sicut id quod maximè calidum est, est causa omnis caliditatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet habitudo ad causam non intret diffinitionem entis, quod est causatum, tamen sequitur ad ea quæ sunt de eius ratione; quia ex hoc quòd aliquid per participationem est ens, sequitur quòd sit causatum ab alio. Vnde huiusmodi ens, nõ potest esse quin sit causatum, sicut nec homo quin sit risibile. Sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, propter hoc inuenitur aliquod ens non causatum.

¶ AD Secundum dicendum, quòd ex hac ratione, quidam moti fuerunt ad ponendum, quòd id quod est necessarium, non habeat causam, vt dicitur in 8. Physi. Sed hoc manifestè falsum apparet in scientijs demonstratiuis, in quibus principia necessaria sunt causæ conclusionum necessariarum. & ideo dicit Aristo. in* 5. Metaphysi. quod sunt quædam necessaria, quæ habent causam suæ necessitatis. Non ergo propter hoc solum requiritur causa agens, quia effectus potest non esse, sed quia effectus non esset, si causa non esset. Hæc enim conditionalis est vera, siue antecedens & consequens sint possibilia, siue impossibilia.

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd mathematica accipiuntur, vt abstracta secundum rationem, e cum tamen non sint abstracta secundum esse. Vnicuique autem competit habere causam agentem secundum qd̃ habet esse. Licet igitur ea quæ sunt mathematica, habeant causam agentem, non tamen secundum habitudinem quam habent ad causam agentem, cadunt sub consideratione mathematici. Et ideo in scientijs mathematicis non demonstratur aliquid per causam agentem.

tio est secundum recipientia. Et confirmatur tota ratio authoritatibus Platonis & Aristo. Q. 12. 4.

¶ Circa hanc rationé multa sunt aduertenda, & circa literam & circarem. Circa literam quidem aduerte primo, q̃ cum in conclusione dicitur, Omne quod quocunque modo est, significatur omnis modus entis constitutiuus cuiuscunque generis, & non communis, seu transcendens modus, quo ens distinguitur p actum & potentiam, ita quòd seu sus est. Omne qđ est quid, quale, vel quantum, &c. & non est sensus, omne quod est actu, uel potentia: sed dicit eo autem hoc propter materiã primam: quæ sequenti referuatur articulo, & propter ipsum actum essendi, de quo verificari non potest quòd non est suũ esse, quod tamen in minore subsumitur de omni alio a Deo. Aduerte secundo, quòd pro eodem reputat litera, quòd omnia alia a Deo non sunt suum esse, & participant esse. Quo ad rem vero scito, quòd ista ratio in terminis communibus communis est sapientibus fere omnibus: dissentio autem est in expositione terminorum & probationibus. Ad euidentiam igitur maioris, scito quòd illa communis est Platonicis & Peripateticis: si illud per essentiam importat positio secundum se immediata: quo ad nos autem magis imperfecta a perfectis, & per aliud a per se naturaliter deriuantur. Vocatur autem res per essentiam, quando habet tres conditiones. Primo, quòd est ipsa natura, puta bonitas vel albedo. Secundo, quòd non est contracta quouis modo, quod dico propter animam intellectiuam & imaginarias positiones: si albedo vt mutuor separaretur, & sic conseruaretur absque eius qualitate. Tertio, q̃ est in se ipsa natura liter subsistens: quod dico propter modum significandi nominis abstractiues enim albedinis nomine significata, non est albedo per essentiam, nisi secundum modum significandi. Res autem per participationem, constituitur ex contractione latitudinis alicuius rationis formalis, quouis modo contingat siue subiectiue gradualiter, siue quouis alio modo.

235 Supra q. 14. arti. 11. cor. Et 1. dist. 36. q. 1. arti. 1. Et verit. 1. de Potẽ. 3. arti. 5. & 6. Et opuscul. 3. cap. 69. 58. 229. 230. Et 10. 11. de 3. de Phy. 8. 12. † Text. 62. huius.

¶ Circa minorem nota, quòd omnes concedunt solum Deum esse ens per essentiam, diuersimode tamen exponunt. Scot. enim in 1. di. 2. q̃. 3. ad tertium principale: & distinctione 8. ad secundum in xta primam quæstionem exponit. Ideo Deũ dici ens per essentiã: quia esse eius est perfectissimum, & infinitum, & ideo, creaturam dici ens per participationem, quia esse eius est pars, id est minus respectus ipsius esse, quod natum est esse infinitum: & ideo reduci ad infinitum vt imperfectum ad perfectum. A sancto Thoma autem, Auicen. Boet. Alpharabio & Algazele exponitur: quia esse est ipsa quidditas Dei: in creaturis vero, esse est actualitas quidditatis contracta per illam. Et propterea in litera, ex subsistentia ipsius esse, manifestatur quod est per essentiam.

¶ Circa probationem vtriusque partis minoris, aduerte diligenter, quod subsistere solum, non facit rem subsistentem esse talem per essentiam, vt patet de substantijs separatis, & etiam compositis materialibus. Sed subsistere actus receptibilis secundum suum ordinem, constituit talem actum per essentiam: & negatio subsistentiæ constituit eundem per participationem. Vnde quia esse secundum suum ordinem est receptibile in alio, & similiter, sapientia, bonitas &c. & apud Plat. quidditates sensibiles receptibiles erant in materia. Ideo quodcunque horum si subsistat, est tale per essentiam, & si non subsistat, per participationem. Et propterea in litera datur exemplum de albedine quam constat esse formam receptibilem in alio. Et quoniam naturaliter subsistere includit irreceptibilitatem & non subsistere receptionem in alio, propterea in litera a subsistentia ad recipi declinatur, dum dicitur, quòd albedo non multiplicatur nisi secundum recipientia. Restant tamen hic duo dubia. Alterum superius prætactum, & infra discutiendum, scilicet: an multiplicatio individuorum eiusdem rationis, sit solum penes recipientia. Alterum: an verum sit q̃ omnia alia a Deo non sunt suum esse, quod in commentariis de Ente & essentia cap. 1. requiritur, ibidem quoque multa pertinentia ad veritatem ipsius esse per essentiam ex eius irreceptione reperies: vnde & hic pertranseo.

¶ Circa vim huius rationis aduerte duo. Primo, quòd licet nõ concludat explicite: nisi. ergo omne ens est a Deo, omittendo quòd effectiue, pro constanti sñ relictum est, q̃ effectiue: ipsũ cum naturalissimum sit unicuique agere sibi simile, & impossibile sit aliquid aliud perfectius suam similitudinem efficere quam id, qđ est tale per essentiam: consequens est necessario, quòd ipsum sit primum faciens talia per participationem: nisi forte inueniretur aliquid eminentius præhabens illud: quod in proposito non hẽt locũ, cum nihil posset ẽt cogitari eminentius ipso esse per essentiam. Secundo, q̃ author tractans de creatione hic, subtilissima arte vsus est: processit namque ex vere propriis. Creare. n. cum nihil aliud sit q̃ facere q̃ res sint, & non includat q̃ sint tales, vel tales, idem est ẽrere creatorẽ entiũ oium, & cãm effectiuam oium, inquantũ entia, ut ẽt inferius clarius patebit. Non põt autem magis propriacã entium ioquantum entia sunt assignari, q̃ esse per essentiam, vt sic, sicut inuentium (inquantum viuentia) vita, per essentiam, & verorum (inquantum vera) veritas, per essentiã: iuxta authoritatem secundi Met. & propositionem 18. lib. de causis, sub intellecta proprietate causæ effectiuæ, quæ est facere sibi simile. ¶ In ñsione ad primã esset dubium an relatio creationis passiuæ distinguatur realiter a re creata: sed de hoc erit sermo. ar. 3. q. 45. ¶ In responsione ad secundũ aduerte, q̃ responsio formalis consistit in negatione illius maioris, Qđ non põt non esse, non indiget cã efficiente, seu nõ indiget cã dante sibi q̃ hẽ & rõ assignat in litera: quia est fallacia consequẽtis, a pluribus causis veritatis &c. Indigere, n. cã efficiente, cõtingit ex duobus, nec ex eo q̃ põt esse & nõ esse, vel ex eo q̃ nõ esset, si cã inquantũ cã non esset. 1. si ab illud esse, hunc em sensum causæ nomen insinuat. Et hanc interpretationem diligenter notato: per cã. n. soluntur dubitatio minus penetrantium hanc literam, & infantiũ, q̃ non vadet: hoc non esset, si illud non esset: ergo illud est cã huius, ut patet in correlatiuis: & ẽt in homine & risibili: hõ. n. non esset, si risibile nõ esset, & tñ risibile nõ est cã hominis. Cessante enim hæc cã, si perspectum fuerit q̃ litera de cã inquantum cã, & non de re, quæ est cã, absolute loquitur. Valet enim. A. nõ esset, si causa illius non esset. 1. si non causaretur, ergo A. eget causa. Illi aũt interpretabuntur de re, quæ est causa mater ialiter. 261 Li. 12. com. tex. 67. in fi ne. com. 8.

¶ Circa eandẽ ñsionẽ diligenter aduerte, q̃ author explicite concedit plura entia necessaria: quod etiam probat in 2. contra Gent. c. 30. Et scito, q̃ ẽm rem nulla forte est dissensio Scoti ab authore: sed tantum modo in vocabulis: qm Scotus & alij sequaces eius, nomine necessarij simpliciter intelligunt id, quod nulla potentia potest non esse, & sic solum Deum dicunt necessarium simpliciter. S. Thomas autem peripateticis sermonibus assuetus, iuxta intentiones 5. Meta. necessarium simpliciter vocat id, quod non potest non esse per potentiam in se. Et ppea, concedit & probat multa entia necessaria simpliciter. Et reuera: quia iudicium de rebus debet dari, & diei, secundum propria ipsarum rerũ, & non secundũ extranea: rationabilior est nominatio authoris: qm multa entia sunt, quæ in se nullum habent potentiã ad non esse, & sic verum est simpliciter, q̃ non phc non esse: & consequenter q̃ sint entia necessaria quantũs secundum potentiam logicam, & potentiam in alio. S. Deo, omnia alia a Deo possint non esse. Et hinc habes, q̃ puerliter (ne dicam ignoranter) præsumperunt quidam dicere, q̃ verba S. T. in hac materia male sonant. Attendant naturis rerum, sermonibusq; formalis ac proprio, & intentionibus Metaphysicis, & deprehendent ẽcitatem propriam.

¶ Circa eandẽ responsionem nota, q̃ quidam authoritates allatas in litera ex 5. Meta. tex. 6. & 8. phy. tex. 15, dicunt non esse ad propositum quib Arist. loquitur de complexis & non de incomplexis. Sed rudis valde interpretatio hæc est. Tum, quia 8. phy. hoc dicit tractando de principio motus æterni contra Democritum; volens q̃ rei æternæ, quærenda sit cã: & ad hoc manifestandũ inducit de triangulo habente tres angulos. Tũ, quia 5. Met. postquã de complexis tractauit, subdit duplex esse necessarium, s. ex se & ab alio: & vult q̃ necessariũ ex se sit oino simplex: & loquitur de Deo. Tũ, quia cã complexorum in essendo est cã in rerum natura illius esse, quod sub affirmatione, vel negatione subiacet: quod constat esse incomplexum: ois namque complexio in sola est ãa.

¶ *Super quæstionis 44. Arti. II.*

IN titulo, creatum, non accipitur proprie, ut distinguitur cõtra concretum, sed ut distinguitur contra increatum, scilicet in causatum effectiue.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia prima sit creata à Deo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd materia prima non sit creata à Deo. Omne enim quod fit, componitur ex subiecto, & ex aliquo alio, vt dicitur in* 1. Physic. sed materiæ primæ non est aliquod subiectum. Ergo materia prima nõ potest esse facta à Deo.

¶2 Præterea. Actio & passio diuiduntur contra se inuicem. Sed sicut primum principiũ actiũ est Deus, ita primum principium passiuum est materia. Ergo Deus & materia prima sunt duo principia contra se inuicem diuisa, quorum neutrum est ab alio.

¶3 Præterea, Omne agens agit sibi simile, & sic, cum omne agens agat in quantum est actu, sequitur quòd omne factum aliquo modo sit in actu. Sed materia prima est tantum in potentia, inquantum huiusmodi. Ergo contra rationem materiæ primæ est quòd sit facta.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Aug.* 12. confe. Duo fecisti domine, vnum prope te, scilicet Angelum, aliud prope nihil, scilicet materiam primam.

¶ RESPON. dicendum, quòd antiqui philosophi paulatim, & quasi pedentẽtim, intrauerunt in cognitionem veritatis. A principio enim quasi grossiores existentes, non existimabant esse entia nisi corpora sensibilia. e Quorum qui ponebant in eis motum, non considerabant motum nisi secundum aliqua accidentia, ut puta secundum raritatem, & densitatem, per congregationem, & segregationem. Et supponentes ipsum substantiam corporum increatam, assignabant aliquas causas huiusmodi accidentalium transmutationum, vt puta amicitiam, litem, intellectum, aut aliquid huiusmodi. Vterius vero procedentes, distinxerunt per intellectum inter formam substantialem, & materiam, quam ponebant increatam, & perceperunt transmutationem fieri in

authoritatem secundi Met. & propositionem 18. lib. de causis, sub intellecta proprietate causæ effectiuæ, quæ est facere sibi simile. ¶ In ñsione ad primã esset dubium an relatio creationis passiuæ distinguatur realiter a re creata: sed de hoc erit sermo. ar. 3. q. 45. ¶ In responsione ad secundũ aduerte, q̃ responsio formalis consistit in negatione illius maioris, Qđ non põt non esse, non indiget cã efficiente, seu nõ indiget cã dante sibi q̃ hẽ & rõ assignat in litera: quia est fallacia consequẽtis, a pluribus causis veritatis &c. Indigere, n. cã efficiente, cõtingit ex duobus, nec ex eo q̃ põt esse & nõ esse, vel ex eo q̃ nõ esset, si cã inquantũ cã non esset. 1. si ab illud esse, hunc em sensum causæ nomen insinuat. Et hanc interpretationem diligenter notato: per cã. n. soluntur dubitatio minus penetrantium hanc literam, & infantiũ, q̃ non vadet: hoc non esset, si illud non esset: ergo illud est cã huius, ut patet in correlatiuis: & ẽt in homine & risibili: hõ. n. non esset, si risibile nõ esset, & tñ risibile nõ est cã hominis. Cessante enim hæc cã, si perspectum fuerit q̃ litera de cã inquantum cã, & non de re, quæ est cã, absolute loquitur. Valet enim. A. nõ esset, si causa illius non esset. 1. si non causaretur, ergo A. eget causa. Illi aũt interpretabuntur de re, quæ est causa mater ialiter. 261 Li. 12. com. tex. 67. in fi ne. com. 8.

¶ Circa eandẽ ñsionẽ diligenter aduerte, q̃ author explicite concedit plura entia necessaria: quod etiam probat in 2. contra Gent. c. 30. Et scito, q̃ ẽm rem nulla forte est dissensio Scoti ab authore: sed tantum modo in vocabulis: qm Scotus & alij sequaces eius, nomine necessarij simpliciter intelligunt id, quod nulla potentia potest non esse, & sic solum Deum dicunt necessarium simpliciter. S. Thomas autem peripateticis sermonibus assuetus, iuxta intentiones 5. Meta. necessarium simpliciter vocat id, quod non potest non esse per potentiam in se. Et ppea, concedit & probat multa entia necessaria simpliciter. Et reuera: quia iudicium de rebus debet dari, & diei, secundum propria ipsarum rerũ, & non secundũ extranea: rationabilior est nominatio authoris: qm multa entia sunt, quæ in se nullum habent potentiã ad non esse, & sic verum est simpliciter, q̃ non phc non esse: & consequenter q̃ sint entia necessaria quantũs secundum potentiam logicam, & potentiam in alio. S. Deo, omnia alia a Deo possint non esse. Et hinc habes, q̃ puerliter (ne dicam ignoranter) præsumperunt quidam dicere, q̃ verba S. T. in hac materia male sonant. Attendant naturis rerum, sermonibus formalis ac proprio, & intentionibus Metaphysicis, & deprehendent ẽcitatem propriam.

¶ Circa eandẽ responsionem nota, q̃ quidam authoritates allatas in litera ex 5. Meta. tex. 6. & 8. phy. tex. 15, dicunt non esse ad propositum quib Arist. loquitur de complexis & non de incomplexis. Sed rudis valde interpretatio hæc est. Tum, quia 8. phy. hoc dicit tractando de principio motus æterni contra Democritum; volens q̃ rei æternæ, quærenda sit cã: & ad hoc manifestandũ inducit de triangulo habente tres angulos. Tũ, quia 5. Met. postquã de complexis tractauit, subdit duplex esse necessarium, s. ex se & ab alio: & vult q̃ necessariũ ex se sit oino simplex: & loquitur de Deo. Tũ, quia cã complexorum in essendo est cã in rerum natura illius esse, quod sub affirmatione, vel negatione subiacet: quod constat esse incomplexum: ois namque complexio in sola est ãa.

¶ *Super quæstionis 44. Arti. II.*

IN titulo, creatum, non accipitur proprie, ut distinguitur cõtra concretum, sed ut distinguitur contra increatum, scilicet in causatum effectiue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ In corpore duo facit. Primo ponit tres ordines causarum efficientium, paulatim à Philosophis inuentos. Secundo ibi, hoc igitur respondet quæsito.

¶ Quo ad primum quatuor dicit. Primo, primum ordinem causarum transmutationem accidentalium. Secundo, secundum ordinem causarum transmutationum substantialium. Tertio ibi, sed considerandũ est, conuenientiam inter hos ordines inter se, & consistit in hoc q̃ vtrobique Philosophi, causas agentes particulares rebus assignauerũt: quod probat, q̃a vtroque modo cõsideraverunt ens particulare particulariter, s. inquãtum est tale ens, vel inquantum est hoc ens, quod probatur: quia sicut subiectum per formam accidentalẽ contrahitur ad determinatũ modũ essendi, ita materia primam per formam substantialem ad determinatam speciem.

Quarto, tertiũ ordinem ponit causarum, & in eo est cã entium inquantũ sunt entia, & in questigata df hæc eã ex consideratione entium, non solum secundum quòd sunt hæc, vel illa, vt in prioribus, sed secundum quòd sunt entia.

¶ Circa hos causarum ordines aduerte primo, q̃o sumatur ens, seu esse hoc in loco. Tres.n. hic ponuntur rerum conditiones, s. esse accidentale, esse substantiale, & esse absolute, quæ inter se non vniformiter distinguuntur. Nam inter esse substantiale & accidentale, manifesta est disparatio. Esse autem absolute, non est tertia res, sed se habet ad illa, quasi sicut animal ad eqũ le, & tale animal. Et propea, quamuis semper cum fit aliquod esse, siue substantiale, siue accidentale fiat esse, sicut cum fit homo, fit animal, & cum fit album, fit coloratum. Non tamen semper esse fit per se, sed quandoque per accidens, & quandoque per se. Et cum quidem fit esse per accidens, ab omni causa fit: & extrà præsens est propositum, cum autem fit per se, a sola causa entis, inquantum ens fit. Et hoc modo præsens litera de ipso esse, seu ente loquitur: & hoc insinuat illa specificationis nota, inquantum entia. Et propterea in litera dicitur, quòd considerantes causas transmutationum tam substantialium quam accidentalium, consideraverunt res sub quadam particulari consideratione, id est secundum quandam rationem specialem, & non secundum rationem vniuersalissimam, id est cõsideraverunt inquantum sunt hæc, puta homo, bos, animal &c. vel talia, pura graue, rarum, album, dulce &c. & non inquantum sunt.

¶ Circa conuenientiam inter primos ordines, & differẽtiam eorum a tertio, dubium occurrit, quantum valeat ratio reddita in litera, dum dicitur, quòd quia materia contrahit per formam sicut substantia, &c. ideo vtrobique consideratæ sunt rationes, & causæ particulares, & propterea restat consideradum ens secundum quod ens, & causa prima ac vniuersalissima. Hæc satis ambigua sunt, & propter authoritatem & propter rationem. Propter authoritatem quidem, quia ut patet 12. Metaphy. tex. 28. causæ entis inquantum ens, sunt causæ facientes substantiam ex pura potentia. Et 5. Physico. tex. 9. dicitur, quòd in generatione substantiali fit ens simpliciter ex non ente simpliciter: ergo fit ens secundum quod ens: & idem millies habetur in philosophia Aristo. Propter rationem autem, quia fieri ens inquantum ens, & inquantum ens actu, idem est, quoniam potentia est conditio diminuens, vt dicitur, 4. Metaphysi. con. 15. sed ens in actu fit per se ex ente in potentia pura: ergo per transmutationem substantialem fit ens inquantum ens. Et sic differentia assignata in litera, nulla est, & ratio eius ruit: quia materia etsi contrahatur, non tamen contrahitur quasi secundum se sit, sed quia ex contractione accipit esse in actu simpliciter: quoniam secundum se, neque quid, nec quale, neque aliquid est aliorum generum, vt dicitur 7. Metaphysi. tex. octauo.

¶ Circa ipsum tertium ordinem, dubium occurrit, quia falsum supponit q̃ ens inquantum ens, habeat causam effectuam. Si enim ens inquantum ens, haberet causam efectuam, omne ens haberet causam effectuam se cundum quod est ens: & sic Deus vt ens, esset causatus &c. & valet sequela: etiam si ly inquantum, teneatur specificatiue, vt patet cum dicitur: ens inquantum ens, est subiectum metaphysicæ: ergo omne ens, secundum quod ens, est subiectum Meta.

¶ Antequam ad hoc respondeatur, secunda pars corporeis articuli tractanda est, vt simul omnia patent, quoniam connexa sunt. Respondet igitur author quæsito affirmatiue, scilicet. Oportet materiam primam esse creatam ab vniuersali entium causa, quæ Deus est. Probatur: causa entium inquantum entia est causa entium secundum omne illud, quod pertinet ad esse ipsorũ quocunque modo: ergo oportet materiam primam esse ab vniuersali entium causa. Consequentia patet, & antecedens infertur in litera, ex præmissa differentia inter causam entium inquantum entia & causas transmutationum. s. q̃ illæ sunt causæ entium inquantum hæc, vel talia, illa inquantum sunt entia.

¶ Circa antecedens huius rõnis dubium occurrit, quantũ valeat. A, est causa entium inquãtum entia: ergo est cã oĩs eius, quod pertinet ad esse eorũ. Cũ non valeat. A, est cã hominis inquantum homo: ergo est causa omnis eius, quod pertinet ad esse hominis: & similiter de causa bouis, & cæterorum. Et q̃ non valeat, patet, si fingamus ideas Platonicas esse per se causas sensibilium: constat. n. q̃ idea hominis esset causa hominum, vt sic, & tamen non causaret materiam quæ tamen est pars hominis: & idem iudicium de quncunque transmutante est.

¶ Ad euidentiam harum difficultatum, præli bandũ est, q̃n ens fit per se. Iuxta doctrinã igitur 1. Phy. tex. 76. dupliciter in oĩ loquendo contingit fieri aliquid, s. per se, & per accidens. Et ut ibi dr. Illud fit per se, cuius rõ immediate ante hoc non fuit. Illud vero fit per accidens, cuius rõ antequam fieret, erat. Exemplum primi, q̃n coloratum fit ex non colorato, exẽplũ secundi, q̃n ex nigro fit coloratum, quia fit albũ. In nigro. n. præerat coloratum: & rõ huius differentiæ, assignatur ibidem optima, s. quia nullum agens per se intendit facere id quod est, sed quod nõ est, vt sit. Et sumitur ly ex, in proposito, non vt denotat habitudinem subiecti sed ordinem durationis ad terminum a quo, ita quòd significat idem quod post, vt patet ibidem. Ens igitur dupliciter contingit fieri, scilicet per accidens & per se. Per accidens quidem sit, quando factio inuenit ens, seu quando fit ex ente, sicut quando coloratum fit ex nigro, per se autem, quando fit ex non ente, sicut cum coloratum fit ex non colorato propter eandem causam. Et quoniam omne transmutans, aliquod ens in actu inuenit, ex quo facit aliud ens in actu, ideo nullum transmutans facit per se ens, sed per accidens tantum. Ex quo enim inuenit ens, licet non illud quod intendit generare, non ideo agit per se vt faciat ens: sed accidit vt intendendo facere tale ens, faciat etiam ens: vnde si nõ intenderet facere nisi ens, non ageret: quia iam ante actionem suam est. Si itaque peripatetica hæc doctrina, & optime fundata super continua experientia & ratione vera est, oportet dicere, quòd sicut ad hoc, quòd coloratum fiat per se, oportet quòd non præfuerit coloratum, ita ad hoc, quòd ens fiat per se, oportet quòd non præfuerit ens: hoc autem est nihil præesse, & totum

totum fieri non ex aliquo. Et sic oportet q̃ si ens fit per se, q̃ fiat post nihil ipsius entis. Ex his patet ratio dictorum in litera. ex eo namque q̃ transmutans omne inuentum subiectum determinat, manifestũ patet sequi, quòd non facit per se ens, sed determinat ad hoc, vel illud. Materia enim prima etsi secundum se non sit quid, vel quale, est tamen tali pacto ens, quòd vnumquodque ex se producibile secundum ipsa ponit extra nihil. Est enim aliquid omnium. Et propterea merito impedit cautionem entis in eo quod ens & ab agente per se, ens, oportet producĩ effectum, totũ (syncathegoreumatice, ut in litera dicitur.

¶ Ad primum ergo dubium dicitur, q̃ de causis intrinsecis loquendo, eedem, quamuis non eodem modo, sunt causæ entium in eo q̃ ens: & transmutabilium ut sic, sunt materia & forma, ut patet in 1. Phys. & 7. Metaph. Transmutabilia. n. entia inquantum entia, ex materia & forma constãt, separata autem a materia, ex sola forma. De principijs quoq; extrinsecis loquẽdo, principia transmutabilium & entium ut sic, materialiter eo dem dicũtur, q̃s Deus gloriosus est & primus motor, & supremus finis, & primus effectus principiũ: & præterea indistincte ejus inuenit de causis entium, in eo q̃ ens, & causis transmutationũ. Oportet tñ diligenter lectorem discernere, q̃n formaliter, & q̃n materialiter sermo verificatur. Nos. n. hic, quia formaliter loquimur, ideo causas entium in eo q̃ entia a causis transmutationis separamus. Id vero quod add tur ex 5. Phy. & similibus, non obstationis aliud est fieri ens simpliciter, & aliud est fieri ens sm quod ens: illud enim importat fieri ens ex pura potentia vt subiecto, hoc autem fieri ens potest non ens simpliciter. Ad rationem autem, concesso q̃ idem sit fieri per se ens & ens in actu, negandum est, q̃ ens in actu fit per se, & si fi. ex pura potentia nunquam enim per se fit, nisi q̃n fit post non ens in actu: hoc autem nunquam potest per transmutationem contingere, ut patet ex dictis. Et caue ne fallaris ne ciens discernere inter has propositiones, ens in actu fit ex ente in potẽtia per se, & ens in actu fit per se. In prima. n. notatur habitudo termini ad subiectum, & est vera: quia si ens in actu habet subiectum, eius subiectum per se est ens in potentia: & in hoc sensu ponitur in 12. Met. tex. 8. In secundum autem, notatur habitudo termini ad summ fieri absolute, & propterea nunquam verificatur, quando ratio termini præerat.

¶ Ad s̃m dubium dr, q̃ a specificatiua ad vniuersalem: nec valet consequentia simpliciter. nec cũ nota specificationis, formaliter loquendo. Nõ. n. valet: Sortes est crispus s̃m q̃d capillatus, ergo oĩs capillatus ut sic, est Crispus, &c. vide, cum in ista, Ens inquantum ens habet causas, teneatur ly inquãtũ, specificatiue: q̃n sensus est, q̃ ens habet causas non solum s̃m speciales rationes essendi, puta humanũ, equinum, &c sed etiã s̃m ipsam entis rationem, quam ut non in quolibet quia non in Deo. non solum enim Sortes dependet qua est homo, vel animal: sed etiam quia est, &c. De infallibilitia vero allata, nihil nocet: quia tenet gratia materiæ.

¶ Ad tertium vero dubium dicitur, q̃ formaliter loquendo, in omni materia valet. A est causa effectiua per se B. inquantum B. ergo est causa omnis eius, quod pertinet ad esse B, vt sic, alioquin non esset sufficiens & per se propria causa B. & si. propria causa hominis inquirem homo, est causa omnis eius, quod pertinet ad hominis esse, ut sic. & similiter causa entis inquantum ens, est causa omnis eius, quod pertinet ad ens, ut sic: & in hoc non est differentia. Sed disparitas est in vlteriori consequentia, gratia materiæ. Cum enim inter ens, & reliqua specialia, puta hominem, animal, &c. tantum differt, q̃ in alijs, aliud est materia absolute, & aliud materia vt est ens, quoniam materia absolute est ingenerabilis & incorruptibilis, vt autem est propria hominis, est ab agente hominem. In ente vero, idem est materia, & materia vt ens: quo niã materia absolute, non nisi entis esse potest: ideo in terminis specialibus non valet sequela: A, est causa per se hominis, ergo est causa omnis eius, quod pertinet ad hominẽ: sed oportet addere, ut sic, & postmodum non valet vlterior sequela. ergo est causa omnis eius, q̃ pertinet ad esse hominis: & ergo est causa materiæ, quæ est pars hominis: sed in termino vniuersalissimo sentiet. Ens, valet primo, A est causa entis, vt entis: ergo est causa omnis eius, quod pertinet ad ens, vt sic: & valet vlterius: ergo est causa omnis eius, quod pertinet ad eos. & ergo est causa materiæ, quæ est pars hominis, ut in litera infertur.

ARTICVLVS III.

Vtrum causa exemplaris, sit aliquid præter Deum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ causa exemplaris sit aliquid præter Deum. Exemplatum. n. habet similitudinem exemplaris: sed creaturæ longè sunt à diuina similitudine. Non ergo Deus est causa exemplaris earum.

¶ 2 Præterea Omne quod est per participationem, reducitur ad aliquid per se existens, vt ignitum ad ignem, sicut iam dictum est. * Sed quæcunque sunt in sensibilibus rebus, sunt solum per participationem alicuius speciei. Quod ex hoc patet, quòd in nullo sensibilium inuenitur solum id, quod ad rationem speciei pertinet, sed adiunguntur principijs speciei principia indiuiduantia. Oportet ergo ponere ipsas species per se existentes, & vt per se hominem, & per se equum, & huiusmodi. Et hæc dicuntur exemplaria. Sunt igitur exemplaria res quædam extra Deum.

¶ 3 Præterea, Scientiæ & diffinitiones sunt de ipsis speciebus, non secundum quod sunt in particularibus, quia particularium non est scientia, nec diffinitio. Ergo sunt quædam entia, quæ sunt entia, vel species non in singularibus, & hæc dicuntur exemplaria. ergo idem quod prius.

¶ 4 Præt. Hoc idem videtur per Dionysium, qui dicit. * 5. cap. de diui. no. Quòd ipsum secundum se esse, prius est eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se sapientiam esse.

¶ SED CONTRA est, quod exemplar est idem quod idea. Sed ideæ (secundum quod Augu. * lib. 83. q. dicit) sunt formæ principales, quæ diuina intelligentia cõtinentur. Ergo exẽplaria rerum non sunt extra Deum.

¶ RESPON. Dicendum, quòd Deus est prima causa exemplaris omnium rerum. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd ad productionem alicuius rei ideo necessarium est exemplar, vt effectus determinatam formam consequatur. Artifex enim producit determinatam formam in materia, propter exemplar ad quod inspicit, sibi illud sit exemplar ad quod extra intendit, siue sit exemplar intra ipsius mentem conceptum. Manifestum est autem, quòd ea quæ naturaliter fiunt, determinatas formas consequuntur. Hæc autem formarum determinatio, oportet quòd reduc. 10 20 30 40 50 60 70 80

Ar. 2. de ge. ne. et cor. tex. 50.

136

336

296 pos. 93. et 2. ad 3. Et 2. co. 11. in prin.

Ar. 2. huius quæst.

lib. 12. Met. tex. 18. to. 3.

74

† Ca. 5. non remore a

† Lib. 81. quæst. Q. 46. ante med. to. 4.

¶ Super quæstio. XLIIII. Artic. III.

IN tertio, causa exemplaris, nõ est quintum genus causæ: sed coordinatur in 5. Met. inter causas formales: est enim causa formalis rei, seperata tamen. Nec vocatur exemplar ars factiua rei, sed id ad cuius imitationem ars facit effectum: siue illud sit res extra animã, siue totaliter sit idem quod ipsa ars, siue nõ: formaliter enim loquimur. Præter Deum autem dicitur directe contra positionem Plat. attributum, de exemplaribus sensibilium &c.

¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito. Deus est primum exemplar omnium rerum: hæc conclusio primo probatur, secundo ibi, possunt etiam in rebus creatis: manifestatur illa particula, primum. Probatur. Determinatio formæ effectus, est à causa exemplari, & res naturales determinatas formas consequuntur: ergo determinatio formarum naturalium reducitur, sicut in primum principium in diuinam sapientiam, quæ ordinem vniuersi excogitauit: ergo in diuina sapientia sunt exemplares formæ omnium rerum. ergo ipse Deus est primum exemplar omnium rerum. Antecedens pro prima parte declaratur in artificialibus, de exemplari, eam inuit quam extra. Quo ad secundam vero partem manifestum est, consequentia vero probatur, quia ordo vniuersi in rerum diuisione cõsistit. Consequentia autem tertia probatur, excludendo simul obiectionem quandam. Probatio est, quia illæ exemplares rationes, non sunt aliud realiter à diuina substantia. Obiectio vero est, quia huiusmodi formæ sunt multæ, substantia vero Dei, vna. Exclusio autem obiectionis est, q̃ multitudo ista non multiplicat diuinam rem, sed respectum ad creatas, seu creabiles res, vt in 15. q. patuit. Deinde declaratur, cur dixerit in conclusione ly primum, dicens, quia possunt dari secundaria exemplaria, perfectiora sequidem entia exemplaria dici possunt inferiorum, vt Philosophi dicunt.

¶ Circa necessitatem exemplaris causæ scito, quòd determinationem formæ effectus, esse proprium effectum causæ exemplaris, vt in litera dicitur, inductiua experientia manifestat. Videmus enim artifices, formas artificialibus determinare, secundum quòd proponunt, perentes huiusmodi artificialia: ipsam autem proponere, quod tale quid sic tantum &c. volo: est exemplar dare: ex quo certa datur forma effectus. Verum tamen est, quòd huiusmodi operationem non exemplar per seipsum, sed per agens: diuersimode tamen, quia per agens à proposito immediater per agens vero naturale, mediate: immediate scilicet datore naturæ. Et sic pro quanto opus naturæ est opus intelligentiæ, exẽplaris causa ad determinandum omnibus effectibus formas necessaria est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et exemplaris causa sufficientiam agentis siue naturalis, siue à proposito, non tollit. Nec ipsa superfluit: sed in suo ordine idem facit, quod agens alio causandi genere facit.

¶ Circa radicem conclusionis ursus aduerte, q̃ quia author supra determinationem formarum naturalium, quam manifeste videmus, fundat processum suum, ad probandū Deū esse causam exemplarem: & Arist. confutat Plat. credentem exemplaria esse præter particularia agentia, vt res certas formas sortiantur: ne error hic contingat dupliciter potest ex determinatione formarum inferri, quòd sunt exemplaria. Vno modo sic, q̃ ex determinatis formis, concludamus determinata exemplaria tanquam proximas rerum causas. Et sic falsum est: quoniam periret principalis actio agentis quæ sunt apud nos. Bos enim nō generaret bouem. Alio modo sic, vt ex determinatis formis, inquātum ex eis consurgit ordo vniuersi, concludamus earum exemplaria in prima causa quæ ordinem excogitauit vniuersi, tanquam partes ideæ ipsius ordinis. Et hoc est rationabile, eo quòd exemplar alicuius totius perfecte non habetur, nisi propria partiū exemplaria habeantur, & sic manifeste hic procedit: vnde non asseritur causalitas proximarum causarum, sed cum opus naturæ sit opus intelligentiæ, primæ rationes naturalium operum assignantur. Et sic habes vim primæ consequentiæ.

¶ In responsione ad secundum, habes glossam illius propositionis. Omne tale per participationem, reducitur ad tale per essentiam: glossator enim, vel ad aliquid eminentius continens illud.

¶ Super Quæstionis XLIIII. Artic. IIII.

IN titulo ly omnium, distribuit pro omnibus rebus alijs à Deo: quoniam tractatus iste de causalitate Dei ad extra est.

¶ In corpore vnica est conclusio, diuina bonitas est finis rerum omnium. Probatur sic, primum agens intendit solum communicare suam bonitatem, & vnaquæque creatura intendit consequi illius similitudinem: ergo diuina bonitas est finis omnium rerum. Antecedens quo ad primam partem declaratur, ex differentia inter primum agens & reliqua agentia imperfecta, scilicet quòd illa etiam agendo intendunt aliquid acquirere, quia simul agunt & patiuntur, hoc vero non propter acquisitionem, sed propter communicationem tantum finis, agit. Quo ad secundam vero partem, probatur: quia idem est finis agentis & patientis, vt sic, quāmuis diuersimode. Consequentia vero probatur quo ad primum agens ex duabus propositionibus, prima est, quòd omne agens agit propter finem, quod probatur, quia alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc quàm illud, nisi casu, secunda est, idem est finis agentis & patientis. Quo ad creaturas vero, ex antedicta propositione, scilicet, idem est finis agentis & patientis.

¶ Circa prædicta, pro quanto ponunt quòd omnium rerum, catur sicut in primum principium, in diuinam sapientiam, quæ ordinem vniuersi excogitauit, qui in rerum distinctione consistit. Et ideo oportet dicere, quòd in diuina sapientia sunt rationes omnium rerum: quas supra* diximus ideas, id est formas exemplares in mente diuina existentes. Quæ quidem, licet multiplicentur secundum respectum ad res, tamen non sunt realiter aliud à diuina essentia, prout eius & similitudo à diuersis participari potest diuersimodè. Sic igitur ipse Deus est primum exemplar omnium. Possunt etiam in rebus creatis quædam aliorum exemplaria dici, secundum quod quædam sunt ad similitudinem aliorum, vel secundum eandem speciem: vel secundum analogiam alicuius imitationis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd licet creaturæ non pertingant ad hoc, quòd sint similes Deo secundum suam naturam similitudine speciei, vt homo genitus homini generanti: attingunt tamen ad eius similitudinem secundum repræsentationem intellectæ à Deo, vt domus quæ est in materia, domui quæ est in mente artificis.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd de ratione hominis est q̃ sit in materia. Et sic non potest inueniri homo sine materia. Licet igitur hic homo sit per participationem speciei, non tamen potest reduci ad aliquid existens per se in eadem specie, sed ad speciem superexcedentem, sicut sunt substantiæ separatæ. Et eadem ratio est de alijs sensibilibus.

comprehendendo etiam primum agentem: diuina bonitas est finis, aduerte, quòd Deus potest dupliciter sumi. Primo modo absolute, & sic eius nullus est finis. Alio modo, vt primum agens & tunc dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quæ est actio: quia dicitur agens: & sic rursus nullum habet finem, quia actio Dei est eius substantia: & sic conuenit dici, q̃ Deus agit propter finem non sui, sed aliorum, vt in quæstio. 19. artic. 1. ad primum, tactum est. Alio modo formaliter, secundum rationem actionis: & sic habet suam bonitatem, finem suæ actionis: quia omne agens, vt in litera dicitur, agit propter finem. Et confirmatur, quia finis est causa causarum, id est, causalitatis cæterarum causarum: ergo est causa causalitatis agentis: quod est esse causam suæ actionis. Si igitur finis, propter quem agit Deus, est sua bonitas, ipsa erit causa quare Deus agit. Et hoc expresse conatur litera docere in corpore, & in responsione ad primum: distinguendo de agente propter finem consequendum, vel communicandum, & in responsione ad quartum, docendo, quòd non inconuenit in Deo secundum rationem distinctam, bonitatem suam, ut priorem causam sequentem, & non de his quæ agunt ut participent perfectionem diuinam. Absolutè: & non de his quæ agunt ut illis agentibus loquendo, & cōparando ea ad effectus, ut in hoc argumento fit, dicendum est, q̃ ob. agentibus cōest agere propter se, quamuis diuersimodè, quod sic manifestatur. Omne agens intendit facere sibi simile: ergo intendit seipsum diffundere, extendere, & ampliare: ob hoc nomq̃ gnans gnat, ut perseueret semper, eo quo pōt mō, ut Philosophus dixit ibidē. In hoc autem, q̃ dico seipsum diffundere seu cōicare, duo clauduntur, s. diffundere, & ly seipsum: & cū constet, q̃ nullū agens seipsum intendat propter diffundere seu cōicare ut finem, restat ut diffundere intendat propter seipsum vt finem: & sic ipsum est cōcationis finis, & non econuerso. Differunt autem agentia cætera a primo, quo ad hoc: q̃ reliqua cōicationem ordinant ad se, i. ad suam utilitatem. Quamuis hoc et sit diuersimode, in substanti; s sempiternis & corruptibil ibus: q̃m illæ ad conseruandam individualiter as similationem ad primam causam, istę ad conseruandam as similationem, ut possunt ad eandē, agunt. Prima aut causa cōcationem ordinat ad se, i. ad suam bonitatem: & ideo reliqua agunt ut sic fint, aut conseruentur. Deus autem, quia est. Et propterea liberalissimæ actionis est a Philosophis dr, ut in responsione ad primum dr. His præmissis, ad primū dubium dr, q̃ distinctio est hæc. Forma geniti dupliciter, sunt est geniti, & ut est similis gnanti: q̃m intendit author excludere, q̃ ut est genita, non est finis agentis: ut sustingat, q̃ Deus non agit propter creatam naturam, ut finem, sed propter seipsum. Ad 2m uero negatur q̃ hoc sit falsum: generatio n. potest, dupliciter sumi, uno modo ut ab agente, alio modo absolute: puta ut via. Et hoc quidem modo, finis gna tionis est forma & ut genit i, sed primo modo non, ut in litera dr. Nec est uerum, q̃ hinc non satisfit argumento, q̃m forma ut similis formæ gnantis, significat formam geniti quidem, sed ex ea parte quæ est una cum illa, quæ est altera ipsaq̃ est quasi unicaria illius, ac per hoc in finuat, si ipsa ut quasi induit illam, est finis: quia illa est uere finis. Et sic formaliter satisfit argumento: q̃ licet finis gnātionis non coincidat in idem numero cum forma agentis: redundat tñ in idem numero: ex eo q̃ forma geniti non est finis, nisi ut similis formæ agentis. Ad cōfirmationem uero dr, q̃ similitudo, cum distinctorum eadem qualitas sit, ex parte vnitatis magis se tenet, q̃ significat, quàm distinctionis, q̃ ut subiectorum conditionem exigit: & ideo author ad unitatē insinuandam illa vsus est. Ad dubiū demum contra rationem dr, q̃ ratio litteræ optime concludit, q̃ forma geniti, ut sic, non potest esse finis generationis ut ab agente: quia non est nobilior agente. Sed non potest reflecti contra formam geniti, ut similem agenti, i. contra formam agentis: quia nulla comparatio habet locum secundum distinctionem. nō enim oportet idē esse nobilius se, ei agit propter se, sed cum finis est aliud ab agente, oportet finem esse nobiliorem agente.

¶ Præte. Finem omnia appetunt: Sed Deum non omnia appetunt: quia neque omnia ipsum cognoscunt. Deus ergo non est omnium finis.

¶ 4 Præt. Finalis causa est prima causarum. Si igitur Deus sit causa agens & causa finalis, sequitur quòd in eo sit prius & posterius. quod est impossibile.

¶ Sed contra est, quod dicit Prouerb. 6. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.

¶ Respon. Dicendum, q̃ omne agens agit propter finem. Alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc quàm illud, nisi à casu. Est autem idem finis agentis & patientis inquantum huiusmodi, sed aliter & aliter. Vnum enim & idem est, quod agens intendit imprimere, & quod patiens intendit recipere. Sunt autem quædam, quæ simul agunt & patiuntur, quæ sunt agentia imperfecta: & his conuenit, q̃ etiam in agendo intendant aliquid acquirere. Sed primo agenti, qui est agens tantum, non conuenit agere propter acquisitionem alicuius finis, sed intendit solum communicare suam perfectionem, quæ est eius bonitas. Et vnaquæque creatura intendit consequi suam perfectionem, quæ est similitudo perfectionis & bonitatis diuinæ. Sic ergo diuina bonitas est finis rerum omnium.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ agere propter indigentiam, non est nisi agentis imperfecti, quod natum est agere & pati: sed hoc Deo non cōpetit. Et ideo ipse solus est maximè liberalis: quia non agit propter suam vtilitatem, sed solum propter suam bonitatem.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ forma generati non est finis generationis, nisi inquantum est similitudo formæ generantis, & quod suam similitudinem communicare intendit. Alioquin, forma generati esset nobilior generante, cum finis sit nobilior his, quæ sunt ad finem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnia appetunt Deum, & vt finem, appetendo quodcunque bonum, siue appetitu intelligibili, siue sensibili, siue naturali, qui est sine cognitione. Quia nihil habet rationem boni & appetibilis, nisi secundum quod participat Dei similitudinem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum Deus sit causa efficiens, exemplaris & finalis omnium rerum, & materia prima sit ab ipso: sequitur, quòd principium omnium rerum sit vnum secundum rem. Nihil tamen prohibet in eo considerari multa secundum rationem, quorum quædam prius eadunt in intellectu nostro, quàm alia.

QVAESTIO XLV.

De Modo emanationis rerum a primo principio, in octo articulos diuisa.

DEINDE quæritur de modo emanationis rerum a primo principio: qui dicitur creatio.

De qua quæruntur octo.

¶ Primo, quid sit creatio.
¶ Secundo. Vtrum Deus possit aliquid creare.

¶ Super quæstionis XLV. Articulum primum.

TItulus in principio corporis manifestabitur.

¶ In corpore duo facit. Primo dicit quid nominis creationis. secundo respondet quæsito.

¶ Quo ad primum, duo dicit, primo, q̃ creatio significat emanationem totius entis a causa vniuersali. secundo, q̃ significatum inuenitur: quod probat, quia non solum oportet in reb u insp icere emanationem particularē, sed vniuersalem, ut iam patet ex dictis.

¶ Quo ad secundum, conclusio respōsiua est. Creatio est ex nihilo. Et probatur sic. Quod procedit secundum emanationem particularem, non præsupponitur. ergo cum totum ens procedit emanatione vniuersali, impossibile est aliquod ens præsupponi: ergo quod creatur, fit ex non ente, quod est nihil. antecedens probatur inductiue. Cum fit homo, & album, &c. consequentia autem manifesta relinquitur, ex communitatione factionum proportionaliter applicata. Secunda autem sequela manifestatur, & quoad terminos (quia nihil idem est quod nullum ens: & creatio est emanatio totius entis) & quo ad similitudinem proportionis in generatione hominis.

¶ Circa prædicta aduerte duo. Primum est, q̃ antecedens cū suis inductionib. & consequentib. non loquitur de fieri ex non homine, aut non albo, & vniuersaliter ex non tali ut subiecto: quia sic intelligendo, nihil concluderet. Posset n. dici, q̃ sit totum ens ex non ente: quod est ens in potentia: sicut homo ex non homine, quod tñ est hō in potentia. & albū ex non albo: quod tñ est album in potentia. Sed intendit Ex, idest Post. Oportet. n. hoiem fieri post nō hoiem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& album post non album, si per se fit. Nihil enim aliud hic intendit, nisi supradictum fundamẽtũ in 1. Phy. tex. 76. Vñ & verba sua hic manifeste insinuant hunc sensum, cum dicit, sicut si generatur hõ, non fuit prius homo, contra ex non nomine, distinguens prius hominem, insinuauit quod ly ex, significat post. Secundo, q nomine tocius entis in proposito nihil refert verum intelligas totũ vniuersum, aut aliquod particulare ens totum syncathegorematicesim per. n. oportet quod creatur, ex nihilo sui fieri, i. post nihil sui. Et ex hoc, habes solutionem dubitationis, quomodo anima intellectiua creatur, & tamẽ fit semper in subiecto, quia, si post nihil sui fit per se, quod de nulla alia forma in materia verificatur.

238 2. dist. 1. q. 2. Ar. 2. Et post. q. 3. art. 1. Cont. ad mat. c. 34.

¶ Tertio. Vtrum creatio sit aliquod ens in rerum natura.
¶ Quarto. Cui competit creari.
¶ Quinto. Vtrum solius Dei sit creare.
¶ Sexto. Vtrum commune sit toti trinitati, aut proprium alicuius personæ.
¶ Septimo. Vtrum vestigium aliquod trinitatis sit in rebus creatis.
¶ Octauo. Vtrum opus creationis admisceatur in operibus naturæ, & voluntatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum creare sit ex nihilo aliquid facere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q creare non sit ex nihilo aliquid facere, dicit enim * Aug. contra aduersarium legis & prophetarũ. Facere, est quod omnino nõ erat: creare vero, est ex eo, quod iam erat, educẽdo aliquid constituere.

¶ 2 Præterea, Nobilitas actionis & motus ex terminis consideratur. Nobilior igitur ex actio, quæ ex bono in bonum est, & ex ente in ens, quàm quæ est nihilo in aliquid. Sed creatio videtur esse nobilissima actio, & prima inter omnes actiones. Ergo non est ex nihilo in aliquid, sed magis ex ente in ens.

¶ 3 Præterea, Hæc propositio Ex, importat habitudinem alicuius causæ, & maximè materialis, sicut cum dicimus, q statua fit ex ære. Sed nihil non est materia entis, nec aliquo modo cã eius. Ergo creare non est ex nihilo aliquid facere.

¶ Sed contra est, quod super illud Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum &c. dicit glo. * quòd creare est aliquid ex nihilo facere.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est. *) non solum oportet considerare emanationem alicuius entis particularis ab aliquo particulari agente, sed etiam emanationem totius entis à causa vniuersali, quæ est Deus, & hanc quidem emanationem designamus nomine creationis. Quod autem procedit secundum emanationem particularem, non præsupponitur emanationi. Sicut si generatur homo, non fuit prius homo, sed homo fit ex non homine, & album ex non albo. Vnde si consideretur emanatio totius entis vniuersalis à primo principio, impossibile est quòd aliquod ens præsupponatur huic emanationi. Idem autẽ est nihil, quòd nullum ens. Sicut igitur generatio hominis est ex non ente, quod est non homo, ita creatio, quæ est emanatio totius esse, est ex nõ ente, quod est nihil. c

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Augusti. æquinocè vtitur nomine creationis, secundum quod creari dicuntur ea, quæ in melius reformantur, vt cum dicitur aliquis creari in episcopum. Sic autem non loquimur hic de creatione, sed sicut dictum est. * In corp. art.

¶ Ad secundum dicendum, quòd mutationes accipiunt speciem & dignitatem non à termino à quo, sed à termino ad quem. Tanto ergo perfectior & prior est alia mutatio, quanto terminus ad quem illius mutationis est nobilior & prior, licet terminus à quo, qui opponitur termino ad quem, sit imperfectior. Sicut generatio simpliciter est nobilior & prior quàm alteratio, propter hoc, quòd forma substantialis est nobilior, quàm forma accidentalis, tamen priuatio substantialis formæ, quæ est terminus a quo in generatione, est imperfectior quã contrarium, quod est terminus à quo in alteratione. Et similiter creatio est perfectior & prior quàm generatio & alteratio, quia terminus ad quem, est tota substantia rei. Id autem quod intelligitur ut terminus à quo, est simpliciter non ens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur, aliquid ex nihilo fieri, hæc propositio Ex, non designat causam materialem, sed ordinem tantum, sicut cum dicitur, ex mane fit meridies, id est, post mane fit meridies. Sed intelligendum est, quòd hæc præpositio Ex, potest includere negationem importatam in hoc, quod dico nihil, vel includi ab ea. Si primo modo, tunc ordo remanet affirmatus, & ostenditur ordo eius, quod est ad non esse præcedens. Si vero negatio includat præpositionem, tunc ordo negatur, & est sensus: Fit ex nihilo, i. non fit ex aliquo, e sicut si dicatur, iste loquitur de nihilo, quia non loquitur de aliquo. Et vtroque modo verificatur, cum dicitur, ex nihilo aliquid fieri. Sed primo modo, hæc præpositio Ex, importat ordinem, vt dictum est. e Secundo modo, importat habitudinem causæ materialis, quæ negatur. 5 247 e

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus possit aliquid creare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non possit aliquid creare. Quia secundum Philosophum * 1. Physico. Antiqui philosophi acceperunt vt communem conceptionem animi, ex nihilo, nihil fieri. Sed potentia Dei non se extendit ad contraria primorũ principiorum, vtpote, quòd Deus faciat, quòd totum non sit maius sua parte, vel quòd affirmatio & negatio sint simul vera. ergo Deus non potest aliquid ex nihilo facere, vel creare.

¶ 2 Præterea, Si creare est aliquid ex nihilo facere, ergo creari est aliquid fieri. Sed omne fieri est mutari: ergo creatio est mutatio. Sed omnis mutatio est ex subiecto aliquo, vt * patet per diffinitionem motus. Nam motus est actus existentis in potentia. ergo est impossibile aliquid à Deo ex nihilo fieri.

¶ 3 Præterea, Quod factum est, necesse est aliquando fieri. Sed non potest dici, quòd illud quod creatur, simul fiat, & factum sit, quia in permanentibus, quod fit non est, quod autem factum est, iam est, simul ergo aliquid esset & non esset. Ergo si aliquid fit, fieri eius præcedit factũ esse. Sed hoc non potest esse, nisi præexistat subiectum, in quo sustentetur ipsum fieri. Ergo impossibile est aliquid fieri ex nihilo.

¶ 4 Præterea. Infinitam distantiam non est pertransire. Sed infinita distantia est inter ens & nihil. Ergo non contingit ex nihilo aliquid fieri.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Gene. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram, vbi dicit glo. * quòd creare est aliquid ex nihilo facere.

¶ Respon-

¶ Super quæstionis 45. Articulum III.

Q. præced. ar. 1.

IN titulo creatio, sumit pro creatione passiua, & aliquid significatur creari, sic ly aliquid, sumitur præsente reali, vt patet ex propositione articiorum in principio quæstionis. ¶ In corpore vnica est conclusio. Creatio ponit in creato relationem tm. Et probat sic. Productio totius esse a cã vniuersali, non est ex aliquo præexistente: ergo Deus creãdo producit res sine motu & mutatione: ergo creatio in creatura non est nisi relatio quædam ad creatorem principium sui esse. Antecedens probatur ex differentia inter productiones particulares, & productionem totius esse, seu vniuersalem. Prima vero consequẽtia probatur, quia oẽ qđ fit p motum vel mutationẽ, fit ex aliquo præexistente. Secunda autem, quia subtracto motu ab actione & passione nihil remanet nisi relatio. Et confirmatur, quia sicut in passione, quæ est cum motu, importatur relatio ad principium motus, ita in creatione passiua, importat relatio ad principium essendi.

Q. præced. ar. 2. & 3.

¶ In responsione ad tertium, manifeste habes conferendo eam argumento, q relatio creationis est accidens, & non est relatio trãscendens: quod etiam manifeste in qõnib. de potentia, q. 3. ar. 3. ad tertium explicatur. Et quoniam omne accidens distinguitur realiter a substantia, oportet, vt creatio distinguatur realiter a substantia creata quacunque secundum doctrinam quam sequimur.

Q. præced. ar. 2.

¶ Circa tamẽ hoc, dubium est. Sco. n. in secundo dist. 1. q. 4. & 5. tenens creationẽ passiue sum-

¶ Respondeo dicendum, quòd non solum est possibile à Deo aliquid creari, sed necesse est ponere à Deo omnia creata esse, vt ex præmissis habetur. * Quicumque enim facit aliquid ex aliquo, illud ex quo facit, præsupponitur actioni eius, & non producitur per ipsam actionem. Sicut artifex operatur ex rebus naturalibus, ut ex ligno & ære, quæ per artis actionem non causantur, sed causantur per actionem naturæ. Sed & ipsa natura causat res naturales quantum ad formam, sed præsupponit materiam. Si ergo Deus non ageret nisi ex aliquo præsupposito, sequeretur, quòd illud præsuppositum non esset causatum ab ipso. Oste sum est autem supra, * quòd nihil potest esse in entibus, quod non sit à Deo, qui est causa vniuersalis totius esse. Vnde necesse est dicere, quòd Deus ex nihilo res in esse producit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui Philosophi, sicut supra dictum est, * non considerauerunt, nisi emanationem effectuum particularium à causis particularibus, quas necesse est præsupponere aliquid in sua actione. Et secundum hoc, erat eorum communis opinio, ex nihilo nihil fieri. Sed tamen hoc locum non habet in prima emanatione ab vniuersali rerum principio.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd creatio non est mutatio nisi secundum modum intelligendi tantum. Nam de ratione mutationis est, quòd aliquid idem se habeat aliter nunc, & prius. Nam quandoque est idem ens actualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus secundum quãtitatem & qualitatem. Quandoque vero est idem ens in potentia tantum, sicut in mutatione secundum substantiam, cuius est subiectum materia, sed in creatione (per quam producitur tota substantia rerum) non potest accipi aliquid idem aliter se habens nunc & prius, nisi secundum intellectum tantum: sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter, & postea esse. Sed cum d actio & passio conueniant in substantia motus, & differant solum secundum habitudines diuersas, vt dicitur in * 3. Physico. oportet quòd subtracto motu, non remaneant nisi diuersæ habitudines in creante & creato. Sed quia modus significandi sequitur modum intelligendi, vt dictum est, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quòd creare est ex nihilo aliquid facere, quamuis facere & fieri magis in hoc conueniant quàm mutare & mutari, quia facere & fieri important habitudinem causæ ad effectum, & effectus ad causam: sed mutationem ex consequenti.

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd in his quæ fiunt sine motu, similiter est fieri & factum esse, siue talis factio sit terminus motus, sicut illuminatio (nam simul aliquid illuminatur & illuminatum est, e) siue non sit terminus motus, sicut simul formatur verbum in corde & formatum est. Et in his quod fit, est cum dicitur fieri. Sed significatur ab alio esse, & prius non fuisse. Vnde, cum creatio sit sine motu, simul aliquid creatur, & creatum est. 274

¶ AD QVARTVM dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falsa imaginatione, ac si sit aliquod infinitum medium inter nihilum & ens. Quod patet esse falsum. Procedit autem falsa hæc imaginatio ex eo, q creatio significatur vt quædam mutatio inter duos terminos existens.

ARTICVLVS III.

Vtrum creatio sit aliquid in creatura.

240 1. dist. 40. q. 1. art. ad 1. Et post. q. 3. a. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd creatio non sit aliquid in creatura. Sicut enim creatio passiuè accepta attribuitur creaturæ, ita creatio actiuè accepta attribuit creatori, sed creatio actiuè accepta non est aliquid in Creatore. Quia si sic, sequeretur quòd in Deo esset aliquid temporale. Ergo creatio passiuè accepta non est aliquid in creatura.

¶ 2 Præterea. Nihil est medium inter creatorem & creaturam. Sed creatio significatur ut medium inter vtrumque. Non enim est creator (cum non sit æterna) neque creatura: quia oportet eadem ratione aliam ponere creationem qua ipsa creatur, & sic in infinitum. Creatio ergo non est aliquid.

¶ 3 Præterea. Si creatio est aliquid præter subſtantiam creatam, oportet quòd sit accidens eius. Omne autem accidens est in subiecto. Ergo res creata esset subiectũ creationis, & sic idem est subiectum creationis, & terminus. Quod est impossibile. Quia subiectum prius est accidente, & conseruat accidens. Terminus autem posterius est actione & passione, cuius est terminus, & eo existente cessat actio & passio. igitur ipsa creatio non est aliqua res. 229 b

¶ SED CONTRA. Maius est fieri aliquid secundum totam subſtantiam, quàm secundum formam subſtantialem, vel accidentalem. Sed generatio simpliciter, sed secundum quid, qua fit aliquid secundum formam subſtantialem, vel accidentalem, est aliquid in generato. Ergo multo magis creatio, qua fit aliquid secundum totam subſtantiam est aliquid in creato. 74

¶ RESPONDEO Dicendum, quòd creatio non ponit aliquid in creato secundum relationem tantum, quia quod creatur, non fit per motum, vel per mutationem. Quod enim fit per motum, vel mutationem, fit ex aliquo præexistenti. Quod quidem contingit in productionibus particularibus aliquorum entium. Non autem potest hoc contingere in productione totius esse à causa vniuersali omnium entium, quæ est Deus. Vnde Deus creando producit res sine motu. Subtracto d autem motu ab actione & passione, nihil remanet nisi relatio, ut dictum est. * Vnde relinquitur, quòd creatio in creatura, non sit nisi relatio quædam ad creatorem, ut ad principium sui esse, sicut in passione, quæ est cum motu, importatur relatio ad principium motus. D. 34. Ar. præced. ad 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creatio

† Beda in hunc locũ, tom. 1.

Q. præcedẽs, ar. 2.

335 ¶ Super

† Habet ex Beda super hanc locũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumptam esse relationem transcendentem: & eandem realiter fundamento, tripliciter nititur hoc probare. Primo illud quod proprie inest alicui, & sine quo illud non potest esse absque contradictione, est idem sibi realiter: sed relatio lapidis ad Deum est huiusmodi: ergo. probatur maior sic: contradictio secundum esse & non esse dicta de aliquibus, infert distinctionem realem illorum: ergo impossibilitas recipiendi talia contradictoria, infert identitatē illorum. Et hoc inquit ipse, vbi non est dependentia essentialis. Hic declaratur ait: quia impossibilitas, quòd A, sit sine B, aut est propter identitatem illorū, aut propter similitudinē in natura eorundem, aut propter posterioritatē ipsius A, sed nihil horum duorū vlei morū conuenit lapidi respectu illius relationis ad Deum ut patet: & tñ non pōt esse sine illa: ergo est idem illi. Præte. Quod uniformiter dē de oi alio a Deo ad ipsum, nulli accidit: sed talis relatio vniformiter cōuenit omni creaturæ ad Deū: ergo nulli accidit, & sic est idē fundamento. Probat maiorē: quia par rō est de omnib. Præterea. Substantia 7. Meta. est prior accidente, natura, diffinitione, & tēpore, & ly compositum intelligitur sic, quod nulla est contradictio ex parte subſtantię, quin possit esse prior duratione omni accidente: ergo non est contradictio, q̄ lapis esset prior duratione omni dependētia ad Deū, & sic esset absque eo q̄ dependeret a Deo, ſi dependentia est accidēs, hoc autem est absurdū. ergo.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis non est opus aliā tacere fundamentaliter, superius determinata sequendo, dicendū est, q̄ huiusmodi relatio dependentiæ ad Deum in qualibet creatura est accidens distinctum realiter a subſtantia, & q̄ tñ creatura nō pōt esse sine huiusmodi dependentia: sicut nec homo quin sit risibilis, vt in q6.

¶ 3 Præterea, Quod creatur est ex nihilo. Compositum autem non sunt ex nihilo, sed ex suis componentibus. Ergo compositis non conuenit creari.

¶ 3 Præterea. Illud propriè producitur per primam emanationem, quod supponitur in secunda. Sicut res naturalis per generationem naturalem, quæ præcedente, arti. 1. ad primum author docuit ex ratione, quia, ſi omnis creatura est ens per participationē Dei, nec ab hoc potest denudari. Ad primā ergo rōnem Scoti in oppositū, negatur maior, & approbationem eius dī, q̄ antecedens est falsum, vniuersaliter loquendo, vt superius, cum de relatione & fundamento tractatum est, ostendimus. Et rursus. consequentia nihil valet: fōr maliter loquēdo, vt ipsemet fatet, ponēdo exceptionē vnam: cur & mihi non licebit aliam exceptionē ponere? Ad declarationem autē negatur diſiuctio illa, quia iuſufficiens est, etiam apud ipsum, vt patet de partib. simul sumptis respectu tertiæ entitatis, illæ enim non possunt esse, quin tertia entitas sit, & tamen non sunt posteriores, nec simul natura, nec eædem illi tertiæ entitati, nec dependent essentialiter ab illi. Vnde ratio nihil valet, dicimus enim, q̄ inseparabilitas quandoque est propter necessitatem rerum connexionem, & sic est in proposito: propter assignatam cām. Ad secūdum vero rōnem negat minor: quā ut hic dī in responſione ad secundū. Dependentia ad Deū aliter conuenit subſtantijs creatis, & aliter ipsis relationibus dependētię: quā subſtantiæ dependent per relationes: ipsæ autem relationes dependent seipsis. nō ergo uniformiter huiusmodi relatio cōuenit omnib. aliis a Deo. Ad tertium vero dī, q̄ admissa expositione illa, non valet sequela: ergo subſtantia creata pōt esse sine oi accidēte: quā ad veritatē illius propositionis. Subſtātia est prior &c. sufficit q̄ aliqua subſtantia sit huiusmodi, talis est autem prima subſtantia, ſm veritatē, & quælibet intelligentia, secundum Auer. 12. Me 12. cō. 25.

Art praeced.

Q. 1. ar. 7.

Q. 13. art. 1. ad 4.

241 Infra ar. 2. Et ve. q. 17. art. 3. ad 9. Et 3. q. 3. ar. 5. ad 12. Et ar. 3. ad 2. & art. 8. ad 3. Et quodl. 8. q. 5. ar. 1. Et opu. 37. c. 4. ¶ propof. 4. in prin. t. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum creari sit proprium compositorū, & subſiſtentium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd creari non sit proprium compositorum, & subſiſtentium. Dicitur enim in lib. * de cauſis. Prima rerum creatarum est esse. Sed esse rei creatæ non est subſiſtens. Ergo creatio propriè non est subſiſtentis & compositi.

¶ Præterea, Quod creatur est ex nihilo. Compositum autem non sunt ex nihilo, sed ex suis componentibus. Ergo compositis non conuenit creari.

¶ 3 Præterea. Illud propriè producitur per primam emanationem, quod supponitur in secunda. Sicut res naturalis per generationem naturalem, quæ supponitur in operatione artis. Sed illud quod supponitur in generatione naturali, est materia. Ergo materia est quæ propriè creatur, & nō compositum.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Genesis. 1. In principio creauit Deus cel. & ter. Cælum autem & terra sunt res compositæ subſiſtentes. Ergo horum propriè est creatio.

¶ Respondeo dicendum, quòd creari est quoddam fieri, vt dictum est. * Fieri autem ordinatur ad esse rei. Vnde illis propriè conuenit fieri & creari, quibus conuenit esse. e Quod quidem conuenit propriè subſiſtentibus, siue sint simplicia, sicut subſtantiæ separatæ: siue sint compositæ, sicut subſtantiæ materiales. Illi enim propriè conuenit esse: quod habet esse, & quod est subſiſtens in suo esse. Formæ autē, & accidentia, & alia huiusmodi, non dicuntur entia, quasi ipsa sint, sed quia eis aliquid est; e vt albedo ea ratione dicitur ens, quia ea subiectum est albū. Vnde secundum * Philosophum, Accidēs magis propriè dicitur entis quàm ens. e Sicut igitur accidentia & formæ & huiusmodi, quæ non subſiſtunt, magis sunt existentia quàm entia, ita magis debent dici concreta, quàm creata. Propriè vero creata sunt subſiſtentia.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd cum dicitur: prima rerum creatarum est esse, Iy esse, non importat subſtantiam creatam, sed importat propriam rationem obiecti creationis. Nam ex eo dicitur aliquid creatum, quòd est ens, non ex eo quòd est hoc ens, cum creatio sit emanatio totius esse ab ente vniuersali, vt dictum est. * Et est similis modus loquendi: sicut ſi diceretur, quòd primum visibile est color, quamuis illud, quod propriè videtur, sit coloratum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd creatio non dicit constitutionem rei compositæ ex principijs præexistentibus: sed compositum sic dicitur creari, quòd simul cum omnibus ſuis principijs in esse producitur. c

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa non probat quòd sola materia creetur, sed quòd materia non fit ni i ex creatione. Nam creatio est productio totius esse, & non solum materiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum solius Dei sit creare.

AD QVINTVM sic procēditur. Videtur, quod non solius

¶ *Super quæſtionis 45. Art. IIII.*

In titulo: proprium distinguit cōtra cō. & creari

Art. 1. huius 90. & 9. 44. ar. 1.

36 c

243 2. dist. 1. q. 1. ar. 1. ad 4. dist. 5. q. 1. ar. 2. q. 3. Et 3. dist. 6. ar. 2. q. 1. & 3. Et 4. dist. 43. ar. 2. q. 1. Et quodl. 5. ar. 3. q. 5. Et opu. 1. ca. 90. Et 8. opu. 15. ca. 16.

creari distinguit contra concreari: ita quòd sensus quæſtionis est: vtrum creari sic sumptum, ſit tantum subſiſtentium, siue sint composita, siue non.

¶ In corpore vnica est conclusio. Creata propriè sunt tantū subſiſtentia. Et probatur sic. Creari est quoddam fieri, ergo propriè cōuenit illis, quibus conuenit esse. ergo proprie conuenit subſiſtentibus. Prima consequentia probatur: quia fieri ordinatur ad esse. Secunda vero, quia esse propriè conuenit subſiſtentibus, quod probatur ex differentia inter subſiſtentia, & formas, accidētia, & alia huiusmodi in hoc, q̄ subſiſtentia habēt esse sic, q̄ in suo esse subſiſtunt. reliqua autem dicuntur habere esse, nō quasi ipsa sint, sed, q̄a eis aliquid est, vt patet de albedine. Et confirmatur authoritate Philosophi, & ex hac sequitur alia differentia in conclusione contenta. Nam sicut solis subſiſtentia, sunt entia, & reliqua sunt coexistentia: ita solis subſiſtētia sunt creata, & reliqua sunt concreata.

† Lib. 2. de anima text. 34. com. 2.

Deī sit creare. Quia * secundum Philosophum, Perfectum est, quod potest sibi simile facere. Sed creaturæ immateriales sunt perfectiores creaturis materialibus, quæ faciunt sibi simile. Ignis enim generat ignem, & homo generat hominem. Ergo subſtantia immaterialis potest facere subſtantiam sibi similem. Sed subſtantia immaterialis non potest fieri nisi per creationem, cum non habeat materiam ex qua fiat. Ergo aliqua creatura potest creare.

¶ 2 Præterea, Quanto maior est resistentia ex parte facti, tanto maior virtus requiritur in faciente. Sed plus resiſtit contrarium, quàm nihil. Ergo maioris uirtutis est aliquid facere ex contrario (quod tamen creatura facit) quàm aliquid facere ex nihilo. Multo magis igitur creatura hoc facere potest.

¶ 3 Præterea. Virtus facientis consideratur secundum mensuram eius quod fit. Sed ens creatum est finitum, vt supra probatū est, * cū de Dei infinitate agerē. Ergo ad producendū per creationē aliquid creatū, nō requirit nisi magna differentia est inter aliquem effectum & seipſum cū condition per se primo. Valde enim distant A, sit a B, & A per se primo sit a B. In primo enim significatur solum, quòd A, ſit, in secundo q̄ p se primo sit, Vñ hæc duo, Esse ſit, & Esse p se primo sit, distant plusquam cœlum & terra. In primo namque significatur tantum, quòd esse terminat factionem, In secundo vero, q̄ terminat, & modus quo terminat. In primo quoque non infert, ergo immediate ante hoc non erat ens. in secundo autem sic, vt patet ex supradictis ex 1. Phy. In primo rursus: non infert agens proprium. In secundo autem infert agens proprium, & per se primo. In primo demum non infert, quòd in quocunque fiat ab illa cā. In secundo autem infert, quod in quocunq; ſit, ab illo agente fit: quoniam oportet vniuersaliter ab illo fieri, a quo per se primo fit. Vade cum in præsenti ratione non sit sermo de effectibus, vt quo nobiliores ſiunt, sed, vt per se primo ſiunt, vt patet ex verbis litteræ dicentis, quòd vniuersaliores effectus oportet in priores & vniuersaliores causas reducere. Redu ctio enim a per se primo fit manifeste. Liquet quòd male intellecta est ratio ista a Sco. interpretante eam de fieri effectum, absque ly per se primo. Vnde ad primum dubium dicitur, quòd propositio illa est verissima, ſi male intellecta ab arguente, debet enim accipi conclusio vt sequit ex præmiſſis, ex quibus habetur, q̄ esse est proprius esse actus causæ vniuersaliſſimæ, quæ est Deus, id est, esse est per se primo effectus Dei, hoc enim significat ly proprius, & non significat idem q̄ solum, seu tantum, vt arguens intellexit imponens authori, quòd esse est effectus solius Dei. hoc enim nunquam somniauimus, immo omnem causam cengenus dare esse, virtute tamen primæ causæ: vt propositio libri de causis adducta insinuat. Vnde frustra nixus est Scotus contra hunc articulum quo ad hoc.

¶ Circa vim illationis rationis factæ dubitatur sic. Aut author intendit quòd esse sic, est proprius effectus primæ causæ, quòd est a sola prima causa, & tunc militant obiectiones Sco. Aut quòd sic est proprius, quòd per se primo est a solo Deo: & tunc illatio nihil videtur valere, nisi in virtute istius cathegoricæ, Producere esse per se primo, est creare: hæc autem est falſa, quoniam producere per se primo esse in bore, non est creare. aliquin eum bos generatur, vel ede eius a nullo producitur per se primo, vel creatio semper admiscetur omni operatio ni naturæ, quod est contra S. Tho. in vlt. arti. huius quæſtio.

Q. 7. ar. 2. q. 3. & 4.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd

¶ Ad secundum vero dubium contra probationes dicitur: quòd directe loquendo, maior intelligit differmiter uniuerſale ex parte, causæ & effectus: quoniā sensus est, quòd effectus vniuerſalior secundum prædicationem, reducitur in causam vniuerſaliorem secundum causalitatem, seu secundum perfectionem. Et ad primam obiectionem in oppositum dicitur, quòd ista maior est verissima, vt etiam ipse postmodum cogitur fateri ibidem. Et quòd probatio ad oppositum nihil valet. Nam cum hoc, q̄ effectus vniuerſaliſſimus ſit a pluribus: immo ab omnibus causis, ita quod a sola prima causa est per se primo. Non enim diximus, quòd effectus vniuerſaliores sunt tantum a causis vniuerſaliorib⁹, ac arguens intellexit, sed quòd reducuntur in eas, id est, quòd sunt per se primo ab eis. Et mirum est, quomodo in hoc caligauerit, cum in promptu erat nosse hanc maiorem ex 2. Phy. & 3. Meta.

¶ Ad secundam vero probationem dicitur, quòd consequentia est optima. Esse per se primo, est causa vniuerſaliſſima: ergo esse huius & illius & cuiuscunque, est per se primo ab eadem causa, & fundatur consequentia super illa cathegorica, Esse in quocunque ſit, ab eo oportet hoc a quo per se primo fit: quam constat esse per se notam. Nec huic veritati obstat, quòd cum ſit bos, esse fiat a boue generante, quoniam non fit ab eo nisi per accidens, illo accidentalitatis modo, quo coloratum ſit per accidens, cum ex nigro fit album. Ad obiectionem vero contra allegatam authoritatem, iam patet responſio, quia non est aliqua ad probandum, quòd esse est a solo Deo, sed quòd esse est per se primo a Deo.

¶ Ad tertium aūt dubium dicendum est, q̄ ratio litteræ potest dupliciter intelligi. Primo, vt ex identitate productionis esse per se primo, & creationis, inferatur q̄ creatio est propria actio solius Dei. 1. cōcedat soli Deo, ex propriis, seu virtute propria: & sic processus pateret ex dictis in præcedenti qūe. sit licet vera dicet, non multū tñ artificiosus vr. Nec propositiones assumptæ de

80 reductione

Universidad de Deusto
Biblioteca

reductione effectuum in causas, multum videretur ad propositum. Vnde secundo intelligitur, vt ex identitate per se primo termini actionis primæ causæ & creationis inferatur, q̃ creatio est propria solius Dei actio, & sic artificiosius valde, & efficaciter ex assumptis propositionibus fit processus. Ex eo namque, q̃ esse, est per se primo ratio q̃ aliquid fiat a prima causa, & etiam q̃ aliquid creetur, optime sequitur, quòd creatio prime cause propria est. Et hinc sensum manifeste insinuat liter: dñi primam propositionem. s. quòd est se est per se primo ratio, q̃ aliquid attingatur ab vniuersalissima causa, probat ex regula reductionis effectuum vniuersaliorum in causas vniuersaliores. Secundam vero, s. q̃ esse est ratio quòd aliquid creetur, potuit dicendo, q̃ producere esse non in quantum est hoc, vel tale, sed inquantũ esse pertinet ad rationem creationis. In his enim verbis ostenditur, quòd esse, ad creationis est, & sic subtiliter ex silentia te per se primo terminí, conclusum est intentum. Et quia hoc ex dictis satis in promptu erat, ideo littera dicit, q̃ satis apparet in primo aspectu, quòd creatio est propria actio solius Dei. Vnde ad obiectionẽ in oppositum dicitur, q̃ ea hegori ex fundanis huius processum, non est illa propositio, quamuis sit vera, s. producere per se primo esse est creare, sed quòd respicere per se primo esse, est operatio propria primæ causæ, & ei creare est respicere per se primo esse. Cum vero dicitur, quòd ista est falsa, Dare per se primo esse est creare: quia in factione bonis &c. Respondetur q̃ nullum inconueniens est, immo oportet in factione rerum naturalium esse a nullo fieri per se primo tunc quoniam fit semper vnumquodque ex alio ente, licet per accidens, & vt milies iam dictum est, non per se primo, & consequenter a nullo fit per se primo id, cuius ratio immediate ante illud erat, siue per se, siue per accidens, vt patet ex 1. Physico. Rotanda autem dixi, tunc, ne ex hoc errarec, aut imponeres mihi, aliquem effectum positum per se primo in vniverso a nullo agente per se primo, quodlibet enim ens quod a natura fit, in productione totius vniuersi, in qua producta sunt omnia secundum vnam sui partem, s. materiam, ex hoc habet, quia prima causa cœpit pendere, & postmodum ex cooperatione prime cause in secundis causis, inuim quod quæ complete fit ens. Et sic per se primo, quodlibet inquantum ens, est a prima causa, sed non per actionem totaliter nouam, & similiter confestatur ab ipso. Et sic esse omne reducitur in actionem Dei, ut per se primo causæ, sed non totaliter nouam.

¶ Quo ad 3. contum, ponit opiniones Auic. & Magistri: satis clarescere communicationem actus creandi, quòd scilicet potest communicari creaturæ, licet, eorum rationes non nisi arguendo afferantur: hic tamen ostenditur quòd potitio hæc non repugnat cum solum determinate, cum hoc enim quòd creatio propriè, & stricte dicatur quòd potest alteri competere, non ex proprio, sed inquantum participat Deum, cuius est illa actio propria, & hoc quantum est ex ratione proprietatis. & hoc ostenditur in littera de actione ignis respectu aeris.

¶ Aduerte hic, quòd auctor recitando Magistrum, refert quoque se ipsum in 1. dist. 2. quæstio. 1. articu. 3. & 5. dist. 4. quæst. 1. artic. 3. quæstio. 1. ad quartum non aspernatum opinionem Magistri, quam licet repellit cum sequacibus, etiam si penitus non fuit vnus ex illis.

¶ Quo ad tertium reprehenditur positio prædicta, tali ratione. Causa secunda instrumentalis nõ participat actionem causæ superioris, nisi inquantum per aliquid sibi proprium dispositiue operatur ad effectum principalis agentis: sed nullum agens secundum, potest aliquid dispositiue operari ad effectum Dei creantis: ergo nulla potest esse causa instrumentalis ad creationis actũ. Maior probatur dupliciter, ducendo ad inconueniens primo, quia si nihil ageret causa instrumentalis secundum sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum. Secũdo, quia non oporteret esse determinata instrumenta determinatarum actionum. Deinde manifestatẽ inductione ad sensum, qa sic videmus in secuti. &c. Minor quoque probatur dupliciter. Primo, ex termino: quia esse absolute, qd est proprius effectus creantis, omnibus aliis præsupponitur: secundo ex modo: quia creatio non est ex aliquo: & sic excludit omne dispositibile.

¶ Circa hanc rationem occurrũt obiectiones, primo Scoti, quia ubi supra, dupliciter maiorem assumptã impugnat, volens eam esse falsam cum illa particula, dispositiue, sine illa autem posse bene & male intelligi. Et quia author expresse ponit illam particulam, & in illa constituit vim me

di terminí vt patet: ideo singula asserenda sunt distincte. Vide ergo primo, quòd causa instrumentalis non oportet quòd habeat actionem propriam, cuius oppositum in littera dicitur: considerandum quoque, q̃ cã instrumentalis, habet aliquid proprium per quod agit, negat q̃ per illud proprium habeat actionẽ, nisi in virtute principalis agentis. Et hoc probat: quia in quacunque actione quam hæc instrumentum non in virtute principalis agentis, in illa nõ est instrumentum, sed principale agens. Tertio, arguit contra ly dispositiue. In rumentum põt attingere effectũ principalis agentis, ergo non oportet vniuersaliter q̃ agat dispositiue. Antecedens conceditur, inquit, et ab ipso. S. T. alibi, s. in 4. sententi. 1. q. 1. ar. 4. q. 1. Et manifestatur in factione monetæ, & figulatione. Quarto, inuehit contra exemplum de securi & similibus, volens q̃ ex his non potest trahi intentum, quia sunt instrumenta ad actionem præsentem alteri actioni: securis n. est instrumenti ad scissionem, quæ est præsens formationi scamni: non se autem est in omnibus causis instrumentalibus, qm aliqua sunt inuisa, vt dicum est, ad solam illam actionem, qua principalis effectus fit. Durandus deinde arguit, volens primo, q̃ nõ supponit vnum falsum, s. q̃ omnis cã secunda sit cã instrumentalis respectu Dei. Hoc inquit est falsum, qm angelus nullo mõ mouetur a Deo, cum agit. Et præterea, sequeretur q̃ eõm n. tur. ls actione sequeretur effectus Dei. Secundo, q̃ nõ in secunda præcipue probatione impugnis, supponit aliud falsum, s. q̃ omnis actio causæ secundæ in ex subiecto, hoc inquit non est necessarium: quia non minus potest Deus separare accidens a subiecto dum fit a naturali agente, quã cum factum est. Tunc sic separat Deus accidens a subiecto dum sic a naturali agente, ergo illud fieri erit non ex subiecto, non ergo sic oportet causam secundam agere ex subiecto, quin possit oppo

notiua

motiua simul ponit tres virgas, ex rõne aũt facit formã triãguli, nulla alia actione adiuncta. & simile est in sculptoris. Hæc hoc est in dubitatũ. & intentũ. Certũ quidẽ, quia ois cã instrumentalis pro priam aliquam virtutẽ actiua hẽt: alioquin, vt in littera dr, frustra ad agendũ adhiberetur &c. Omnis aũt virtuti actiuæ inhæ. ali quid per eam facibile, alioquin est actiua nihili. Et cum constet, q̃ primũ in intẽtio ne est vltimum in generatione, & q̃ concurrent. b. cã principali, & instrumẽtali simul. Primũ ĩtentione est effectus, secundum id quod habet ex causa principali: consequẽs est, q̃ id hẽt effectus ex cã instrumentali, est præmium ei quod est ex cã principali, sine illa duo sint multæ res, siue vna: & distinguantur ut res & modus eius, sine quo nis alio mõ, nihil refert. Intentum autem, quia & nomina alludunt, & efficax processus est. Nomine enim dispositionis intelligitur oẽ præueniens & nomine propriæ actionis intelligit oẽ ratio inquantũ est ex instrumẽti virtute. Efficacia autem processus liquet, qm ois omnis cã instrumentalis causat virtute propria aliquid præmium termino formali principalis agentis: & in creatione nihil potest causari præmium quocunque modo, consequens est, nullam posse in creando instrumentalem cãm concurrere. Vñ ad rõnes Sco. quæ contra primũ sensũ tendũt, videre quamuis forte non oporteret dicto tñ, q̃ cã instrumentalis liet actione propriã, coincidente tñ materialiter cum actione q̃ het vt instrumẽtalis. Et cum secundo dr, q̃ quicquid operat per illud proprũ causat in virtute principalis agentis: põt dupl'r intelligi. Primo sic. In virtute principalis agentis, & per virtutẽ principaliter existentẽ in principali agente, & sic est falsissimum, qm q̃ virtutẽ in se, & nõ in principali causat illud proprũ, alioquin ve deductũ est, per illud proprium nihil propri faceret. Aliomodo sic. In virtute principalis agentis, vt sub principali agente. Et sic vẽ verum, qm principale agens dupliciter se hẽt ad cãm instrumentalem, vt ens propria instrumenti virtute, & vt elevans ipsam ad aliquid a suis causandũ, intentũ, ab ipsa principali cã. Et sic, instrumentum ad hoc q̃ sit instrẽm, exigit virtutem & actionem propriam, & participationem actionis principalis. Et licet in secunda ũ dicatur proprie instrumentaliter cãre, in prima tñ non dr agens principale, sed cãns ex propria virtute. Vnde consequentia Sco. In hac actione non causat in virtute principalis agentis, ergo ipsum est agens principale, nõ valet: non enim oportet, q̃ respectu omnis actionis cã sit aut principalis aut instrumentalis proprie loquendo: sed datur medium. s. q̃ est cã instrumentalis, ex propriis illaru cãns. Extensis tñ vocabulis potest dici, & cã instrumentalis est illius propriæ actionis, pro quanto agit applicata ab alio, sicut: quia anima mouet calefactione ad generationem carnis, animæ calor potest dici instrumentum animæ, est in calefaciendo, & põt dici cã principalis: quia propria virtute causat. Nec inconuenit, immo oportet omnẽ cãm instrumentalem esse hc principalem, habentem propriam virtutem, diuersimode: nec hoc accidit, sed per se conuenit instrũ. sicut vtrique que formæ propria materia. Ratio namque instrumenti non nisi in propria virtute actiua saluari potest, sicut ratio hominis in talibus carnibus & ossibus.

¶ Ad secundum vero negatur consequentia, pertingit ad vltimã formam quandoque: ergo non dispositiue, disponendo namque ex propriis pertingit ad vltimum ex virtute agentis principalis, et sumendo dispositionẽ pro dispositione realiter distincta: vt ibidẽ dat author exemplum de qualitatibus actiuis & formis naturaliũ, & per oppositum respectu animæ intellectiuæ.

¶ Ad vltimum dr, q̃ doctrina a notionibus tradenda est. Et ppea, author exemplum de securi induxit, in quo tñ declarauit intentum, dicendo, q̃ p ducit formam scãmi, insinuans per hoc, q̃ nihil aliud intendebat, nisi q̃ instrumenta ẽt attingendo formam intentam a principali, disponunt. i. præuium aliquid faciunt.

¶ Ad Durandũ autem, dr primo, q̃ ratio literæ non eget illa oropositione. s. Omnis cã secunda est instrumentum Dei, sed illa: quæcunque cã secunda assumeret ad creationis actũ, esset cã instrumentalis: quam constat non posse inficiari, quia fm oẽs, creatio est propria actio solius Dei. & quæcunque cã assumitur ad exequẽdum propriam superioris actionẽ, constat q̃ vt instrumentalis cã adhibetur. Dẽ secũdo, q̃ et illa propositio est vera, vt patet ex q. De potentia. q. 3. ar. 7. vbi angelus & omnis cã secunda non agit, nisi agatur a Deo multiplicitẽr, vt diffuse ibidẽ osten ditur. Nec inconuenit, immo oportet omnem actionem creaturæ attingere ad effectum Dei: quia semper attingit ad esse, quod nulla causa dat, nisi in virtute primæ causæ, ut hic, & in tertio contra Gent. c. 64. & 65. ostenditur.

¶ Ad obiectionem aliam vero eiusdem dr, q̃ licet semper possit accidens a subiecto separari in sensu diuiso, non tñ compossibile est, q̃ accidens separetur a subiecto, & fiat ab agente naturali: nisi forte eidem in fieri tribuatur, ut gerat in eem subiecti: sicut in sacramento altaris dicimus, q̃ quantitas gerit in eem subiantiæ, et in corruptione. Rõ autem disparitatis inter positibilitatem separationis accidentis in fieri, & facto esse est, quia eit accidentis nõ est in esse actualiter, sed aptitudinaliter in subiecto. Et propterea fiat, q̃ separetur, & fit. Fieri autem eius ab agente naturali est actualiter educi de potentia. nõ enim aliter agens naturale agit, nisi educendo de potentia subiecti. Et propterea, sicut non fiat simul, q̃ fiat ab agente naturali, & non reducatur de potentia subiecti, quia implicat: ita non fiat simul, quòd fiat ab agente naturali, & sic separatum a subiecto, est. n. manifesta implicatio, quam si aduertisset Durandus, forte tacuisset.

¶ Quo ad quartum, confutatur prædicta opinio specialiter quo ad corpus: quia oẽ corpus agit tangendo. ergo præexigendo aliquid suæ actioni, nullum autem creans præexigit aliquid. ergo. &c.

¶ In responsione ad primum, aduerte, q̃ Sco. eam refert ubi supra, per modum rõnis contra Auic. hc: participans natura aliqua tacet sint simile non producẽdo naturã absolute, sed applicãdo &c. Et contra eã multiplicit'r argut. Primo, quia hic assumunt duo alibi improbata, s. q̃ homo non est hic nisi per materiam. Et q̃ Angelus est hic per suam formam. Secundo, quia illa maior, aut fundatur super hoc, producetur oportet participare naturam. Et sic sequetur q̃ nec a Deo posset creari Angelus. Aut super hoc, q̃ producens Angelus participat naturam. Et sic, nihil valet. q̃ Angelus producens non habet aliquid præsuppositum ipsi esse: ergo nec in producendo requiritur aliquod præsuppositũ ipsi esse: probducendũ. n. oportet esse simile producenti. Tertio, contra illa propositionem minorem. Oẽ ens creatum participat naturã, essendi, aut esse participatur tanquam actus posterior essentia, aut tanquã idẽ essentiæ, sed nentro modo concluditur intentum, ergo.

¶ Ad hæc breuiter dr, & ad primum, quòd illa alibi improbata sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt etiam alibi sustentata, & verificata. Ad secundum vero dr, q vt in litera aperte monstratur, maior ipsa verificatur, quia agens participat illam naturam: & probatur in litera maior ducendo ad impossibile: quia, si participans aliquam naturam, causaret illam absolute, & non in hoc, sequeretur q causaret illam in seipso: & tenet sequela, quia causa alicuius naturæ absolute, est ea illius vniuersaliter: & consequenter in quorumq; est participata: & consequenter in seipso, ex quo ipsum quoq; est de numero participantium illam naturam. Ad obiectionem ergo dr, q ex hoc antecedente, Angelus producit alium angelum, sequuntur duo contradictoria, s. & q angelus producendus habet aliquid præsupposituum: & q non habet. Ex eo namq;, q oportet esse similem producenti, sequitur, q non habet. Ex eo vero, q producēs est ens per participationem, se sequitur, q producendi aliquid præexistat: quia eius actio nō potest esse, nisi facto esse in hoc. Nec est mirum hoc, quia antecedens implicat. Vnde, argumentum Scoti nihil valet, ex sequela vnius contradictorij inferens non sequelam alterius. dicimus enim q sequitur vtrumq; & hoc ostendit, q antecedens est omnino impossibile: & vt in litera dicitur, ex hoc euidenter patet, q nulla creatura potest creare.

¶Ad tertium autem dicitur, q nihil refert ad propositum: iditas aut diuersitas essentiæ ab esse, satis est, quòd sint entia per participationem, aut omnino simplicia, aut inseparabiliter composita, sic quòd nihil eorum potest præsupponi ante aliquid aliud eorundem. Iam enim ostensum est, quòd maior cum toto processu solida est, quicquid horum sit. Quod arguens subdit, quòd apud nos subiectum non supponitur propter naturam agentis participatam, sed quia forma, quæ est pars naturæ participatæ, est materialis: ipsæ rerum actiones, & ratio in litera ad probandum maiorem allata ostendunt rude esse.

¶In responsione ad tertium habes responsionem inquirentibus, quare potentia creandi non potest communicari creaturæ: quare repugnat &c. ratio est, quia virtus creatiua est infinita, & si non ratione facti, tamen ratione modi faciendi. Et per hoc solues multa argumentorum à Capecolum recitatorum in 2. distin. 1. quæst. 3. contra hanc conclusionem: quæ vide si vis in eo.

Veruntamen Scotus vbi supra, hanc rationem affert & quamuis male videatur subsumere, inferendo distantiam potentiæ ab actu: nihilominus, quia euidenter apparet quòd hunc literæ passum reprehendere nititur, recitanda est solutio eius, & confutanda. Dicit ergo, quòd licet nullius potentiæ ad aliquam potentiam nulla sit proportio, negatur tamen sequela, ergo virtus quæ potest super hanc, nullam habet proportionem ad virtutem quæ potest super illam. Et ratio negationis est, quia prima extrema, scilicet, nulla potentia, & aliqua potentia sunt, inter quæ non est nata esse proportio: quia alterum non est quantum, alia vero extrema, scilicet virtutes, sunt inter quæ nata est esse proportio, quia ambæ sunt quantæ. Et datur exemplum de puncto & linea, inter quæ nulla est proportio, & tamen virtutes potentes super illis, non sunt improportionales.

¶Ad hanc solutionem confutandam & firmitatem rationis factæ in litera, scito, quòd ratio literæ non fundatur præcise super improportionem primorum extremorum, ut arguens dissimulare videtur sed fundatur super illa regula Peripatetica, q quando sunt duo extrema sic se habentia, quòd quantum vnum minuitur, reliquum crescit tantum proportionaliter, & econuerso, si vtrumque numeraliter multiplicatum ponatur, & combinetur, ita quòd quælibet combinatio constet ex vno vnius, & altero alterius extremi, si vnum ponitur diminui vsque ad non gradum, suum compar crescit supra omnem gradum, idest, in infinitum, ac per hoc, sicut inter minutum vsque ad non gradum, & retinentem gradum, nulla est proportio: ita inter reliqua duo extrema, scilicet, & proportionale augmentum, & decrementum eorum dicens, quòd si tanto maior virtus exigitur in agente, quam to potentia elongatior est ab actu: hoc enim diminutionem importat: & postmodum subdit alterum extremum ad non gradum. oportet inquit, q virtus agentis ex nulla præsupposita potentia sit improportionalis &c. Et quamuis hæc, etiam si fingendi licentia daretur, non possit negari: potest tamen probari, & ad propositum in nostris terminis. Quia aliter sequeretur q virtus potens facere ex aliqua potentia, & virtus potens facere ex nulla potentia, essent æquales: quod non est intelligibile: repugnat enim illi per se notæ maiori assumptæ in litera, quam Sco. tanquam eam non videret, tacuit. Et patet sequela, arguendo modo Arist. sumpta aliqua virtute faciente ex nulla potentia & finita secundum eos, puta A & alia virtute certa, puta B, faciente ex aliqua potentia, puta C, & statuta inæqua certa proportione, puta decupla: arguatur sic, si sumatur potentia in decuplo elongatior ab actu, quàm C, virtus faciens, ex illa potentia in decuplo excedet B, ergo erit æqualis ipsi A, quod in decuplo tantum excedit B, ergo virtus agens ex aliqua potentia erit æqualis virtuti agenti ex nulla. Et aduerte q nihil refert: vtrum possit dari in natura potentia in decuplo, aut centuplo remotior, sicut nihil refert vtrum possit dari corpus in centuplo &c. subtilius, & motus semper velocior: sufficit enim veritas conditionalium. Quicquid enim repugnat veritati hunusmodi conditionalium, est impossibile. Et sic hoc negas, philosophiam naturalem Arist. destruis, ut patet in 4. & 7. & 8. Phys. Ad Scotum ergo dicitur, quòd ratio non arguit ex extremis improportionalibus absolute, sed ex eis ut terminis progressus augmentationis & diminutionis proportionalibus, ut patet, & ideo nalet. Exemplum vero de puncto & linea, quæ extrema improportionalia absolute sunt: nihil obstat, quia ad nullum est propositum. Stat ergo solida demonstratio literæ, quòd virtus creatiua est infinita, & ideo incommunicabilis: omnis enim virtus finita est alterj virtuti finitæ proportionalis, ut etiam ipse fatetur, quoniam utraque quanta est & finita.

ARTICVLVS VI.

Vtrum creare sit proprium alicuius personæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q creare sit proprium alicuius personæ. Quod. n. est prius, est causa eius quod est post, & perfectum imperfecti. Sed processio diuinæ personæ est prior quã processio creaturæ, & magis perfecta, quia diuina persona procedit in perfecta similitudine sui principij, creatura vero in imperfecta. Ergo processiones diuinarum personarum sunt causa processionis rerum. Et sic creare est proprium personæ.

¶Sed contra est, quod dicit Dion.* 2. c. de diui. no. q communia totius diuinitatis sunt omnia creabilia.

¶Respon. Dicendum, q creare est propriè causare, sine producere esse rerum. Cum autem omne agens agat sibi simile: principium actionis considerari potest ex actionis effectu. Ignis. n. est qui generat ignem. Et ideo creare conuenit Deo secundum suum esse, quod est eius essentia, quæ est communis tribus personis. vnde creare non est proprium alicui personæ, sed commune toti Trinitati. Sed tamen diuinæ personæ secundum rationem suæ processionis habent causalitatem respectu creationis rerum. Vt enim supra ostensum* est, cum de Dei scientia & voluntate ageretur: Deus est causa rerum per suum intellectum & voluntatem, sicut artifex rerum artificiatarum. Artifex autem per verbum in intellectu conceptum, & per amorem suæ uoluntatis ad aliquid relatum, operatur. Vnde & Deus pater operatus est creaturam per suum verbum, quod est filius, & per suum amorem, qui est Spiritus sanctus. Et secundum hoc, processiones personarum sunt rationes productionis creaturarum inquantum includunt essentialia attributa, quæ sunt scientia, & voluntas.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod processiones diuinarum personarum sunt causa creationis, sicut dictum* est.

¶AD secundum dicendum, q sicut natura diuina, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis conuenit, inquantum filius accipit naturam diuinam à patre, & Spiritus sanctus ab vtroque, ita etiam & virtus creandi, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis conuenit. Nam filius habet eam à Patre, & Spiritussanctus ab vtroque. Vnde creatorem esse attribuitur patri, ut ei qui non habet virtutem creandi ab alio. De filio autem dicitur. Per quem omnia facta sunt, inquantum habet eandem virtutem, sed ab alio. Nam hæc præpositio, per, solet denotare causam mediam, siue principium de principio. Sed Spiritui sancto, qui habet eandem virtutem ab vtroq;, attribuitur quòd dominando gubernet & viuificet quæ sunt creata à patre per filium. Potest etiam huius attributionis communis ratio accipi ex appropriatione essentialium attributorum. Nam sicut supra dictum est*, patri attribuitur & appropriatur potentia, quæ maximè manifestatur in creatione, & ideo attribuitur patri creatorem esse. Filio autē appropriatur sapientia, per quam agēs per intellectum operatur. Et ideo dicitur de filio: Per quem omnia facta sunt. Spiritui sancto autem appropriatur bonitas, ad quam pertinet gubernatio, deducens res in debitos fines, & viuificatio, nam vita in interiori quodam motu consistit. primum autem mouens est finis & bonitas.

¶AD tertiū dicēdum, q licet effectus Dei procedat ex quolibet attributorū tamen reducitur vnusquisque effectus illud attributum, cum quo habet conuenientiam secundum propriam rationem. Sicut ordinatio rerum ad sapientiam, & iustificatio impij ad misericordiā & bonitatē se superabundanter diffundentem Creatio vero quæ est productio ipsius substantiæ rei, reducitur ad potentiam.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in creaturis sit necesse inueniri vestigium Trinitatis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, q in creaturis non sit necesse inueniri vestigium trinitatis. per sua. n. vestigia vnumquodq; inuestigari potest. sed trinitas personarum nō potest inuestigari ex creaturis, vt supra dictum est.* Ergo vestigia trinitatis non sunt in creatura.

¶2 Præt. Quicquid in creatura est, creatum est. Si igitur vestigiū trinitatis inuenitur in creatura secundū aliquas proprietates suas, & omne creatū hēt vestigiū trinitatis, oportet in vnaquaq; illarum inueniri etiam vestigium trinitatis. Et sic in infinitum

¶3 Præt. Effectus non repræsentat nisi suam causam. Sed causalitas creaturarum pertinet ad naturam cōem: non aūt ad relationes, quibus personæ & distinguuntur & numerantur. Ergo in creatura non inuenitur vestigium trinitatis, sed solum vnitatis essentiæ.

dictis, q causare per se primo esse, & creare, idē sunt, & ideo in litera ponitur ly proprie.

¶Secunda conclusio est. Personæ diuinæ sm rationem suæ processionis inducunt essentialia attributa, scientiam, & voluntatē, habent causalitatem respectu productionis rerum. Et probatur. Artifex per verbum & amorē relatū &c. operat, ergo Deus pater per Filium, & Spiritum sanctum operatus est creaturam: consequentia probatur, quia Deus est rerum causa, sicut artifex: & filius est verbum, & Spiritussanctus amor.

¶Aduerte hic, q argumenta, quæ in secundo distinctione prima facit Scotus non facit, nec militant contra positionem istā, sed contra (vt ibidem dicitur) Henricū, ponentem, q personæ diuinæ ratione proprietatum habent causalitatem, nos enim ratione appropriatorum dicimus: & & ideo nihil contra nos.

¶ *Super quæstio quadragesimæquinta Articulum septimum.*

IN titulo: Vestigium metaphoricè sumitur pro repræsentatiuo p modum quo vestigium repræsentat impressionē eius. Et sumptum est, ex. 3. dist. 1. ient. ubi a theologis hoc tractatur.

¶In corpore tria. Primo, quid nominis vestigij & imaginis. Secundo, cōclusionem respondendo quo ad imaginē. Tertio, quo ad vestigium.

¶Quo ad primū. Commune est vestigio & imagini repræsentare. quia omnis effectus repræsentat suā causam. Differentia est inter ea, quia vestigium repræsentat causalitatē, imago formā eius: declaratur, quoniam his duobus modis inueniuntur effectus repræsentare causam: & hi congruūt vestigij & imaginis rationibus.

¶Aduerte hic, q quia vestigium metaphoricè est sumptum in proposito, & translatio metaphorica potest sm multas cōditiones fieri: ideo non inconuenit, q vestigium dicatur, vt repræsentatiuū causalitatis, & non formę, uel ut repræsentatiuū partis & non totius, uel repræsentatiuum imperfectum. i. sm eōia oib. creaturis, & non propriā rōnalib. &c. Vniuersaliq; namque in hoc suo abundare sensu conceditur, modo a vero non declinetur.

¶Quo ad tertiū, conclusio est: In creaturis rationalibus est imago trinitatis. Probatur processiones diuinæ sunt verbi & amoris intellectualis. ergo in creaturis rōnalibus est imago earum. probat, q a in eis sunt verbum & amor. Sed quoniā de re hac erit quæst. 93. ideo tractemus.

¶Quo ad tertiū, conclusio est: In creaturis oib. inuenitur vestigium trinitatis. Probatur. quælibet creatura inuenitur aliqua quæ oportet reducere in diuinas personas, sicut in causam. ergo in qualibet est vestigium trinitatis. Antecedens manifestatur. sm qua tuor assignationes triplicitatis, inuētæ sm qualibet creaturā, & clare patet litera.

¶Aduerte in antecedente duo. Primo, q ly in qualibet creatura, distribuit & pro rōnalibus, qm in his habet locum imago vt infra patebit, & rōnem, & vestigium sm proportionale. conditiones earum & cæterarum creaturarum, puta modi, species, & ordinis &c. Secundo, q oā dicitur, q oportet reducere in diuinas

Q. 14. ar. 8. & q. 19. ar. 2.

In corp. ar.

Q. 39. ar. 8.

Sup. q. 5. ar. 1. 3. Et in 4. q. 93. ar. 1. 1. co. Et 1. dist. 3. q. 2. ar. 3. & conc. c. 5. fin. Et. poc. q. 9. ar. 1. 2.

†Q. 32. art. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uinas personas, vt causam; intelligitur modo iam determinato, sm̃ diuinas personas, ratione appropriatorum, ratione quorum sunt causæ creaturarum.

¶ *Super quæstionis 45. Articulum VIII.*

IN titulo hoc, adnerte, quòd quæstio est non de singulis operibus naturæ & artis: sed de omnib. aut pluribus an creatio in omnib. aut pluribus operibus naturæ & artis misceatur. Dicendũ autẽ hoc, pp generationem hominis, qm̃ de ea nulla hic fit mentio, quia quod in pluribus est, tractatur hic.

¶ In corpore quatuor facit. Primo reddit cãm quæsiti: secũdo tractat vnã opinionẽ, tertio opponitã, quarto respondet quæsito.

¶ Quoad primũ, nõ quæsiti est factio formarũ, de cuia apud oẽs fuit, & est maxima qõ. Cum. n. cõis animi conceptio omnium esset, qd ex nihilo nihil fit, & similiter nihil reuertitur in nihil: & intelligitur ex nihilo sui, & similiter in nihil sui, & non videtur rudes intellexisse ex nullo ſsuppoſito, & viderent formas substantiales ſcipue ſqñque apparere, & qñque non, in varias inciderũt opiniones extremas. Nam quidã ponẽtes latitationẽ rẽ debant negatiue qõnẽ, quia negabãt oẽ fieri, ne ponerent aliquid ex nihilo fieri, & hos reprehẽdit author ignorantiæ materiæ. Alii de quorũ numero vãr Plato & Ari. &c. ponentes formas ꝓprie fieri, tfiderunt affirmatiue, quia sunt ex nihilo sui subiecti tamen materia veluti oculas eorum ne aduerere nt ponere se ex nihilo aliquid fieri. Et hoc arguit author: quia nequòd repræsentatio vestigii attenditur secundum appropriata, per quem modum ex creaturis in Trinitatem diuinarum personarum veniri potest, vt dictum est.*

¶ Ad secundum dicendũ, quòd creatura est res proprie subsistens, in qua est prædicta tria inuenire. Neque oportet quòd in quolibet eorum quæ ei insunt, hæc tria inueniantur, sed secundum ea vestigium rei subsistenti attribuitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam processiones personarum sunt causa & ratio creationis aliquo modo, vt dictum est.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum creatio admisceatur in operibus naturæ, & artis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd creatio admisceatur in operibus naturæ & artis. In qualibet enim operatione naturæ & artis, producitur aliqua forma. Sed non producitur ex aliquo cum non habeat materiam partem sui: ergo producitur ex nihilo. Et sic in qualibet operatione naturæ & artis, est creatio.

¶ 2 Præterea, Effectus non est prior sua causa, sed in rebus naturalibus non inuenitur aliquid agens nisi forma accidentalis, quæ est forma actiua vel passiua, non ergo per operationem naturæ producitur forma substãtialis. Relinquitur igitur, quòd sit per creationem.

¶ 3 Præterea, Natura facit sibi simile. Sed quædam inueniuntur generata in natura, non ab aliquo sibi simili, sicut patet in animalibus generatis per putrefactionem. Ergo eorum forma non est à natura, sed creatione. Et eadem ratio est de aliis.

¶ 4 Præterea, Quod non creatur, non est creatura. Stigitur in his quæ sunt à natura, non adiungatur creatio, sequitur quòd ea quæ sunt à natura, non sunt creaturæ. quod est hæreticum.

¶ SED CONTRA est, quòd Aug. super Gen. ad lit. distinguit opus propagationis, quod est opus naturæ ab opere creationis

¶ RESPONDEO Dicendũ, quòd hæc dubitatio inducitur propter formas, quas quidam posuerunt non incipere per actionem naturæ, sed prius in materia extitisse, ponentes latitationem formarum. Et hoc accidit eis ex ignorantia materiæ, quia ne sciebant distinguere inter potentiam & actum, Quia enim formæ præexistunt in materia in potentia posuerunt eas simpliciter præexistere.

¶ 2 Præterea, Effectus non est prior sua causa, sed in rebus naturalibus non inuenitur aliquid agens nisi forma accidentalis, quæ est forma actiua vel passiua, non ergo per operationem naturæ producitur forma substãtialis Relinquitur igitur, quòd sit per creationem.

¶ 3 Præterea, Natura facit sibi simile. Sed quædam inueniuntur generata in natura, non ab aliquo sibi simili, sicut patet in animalibus generatis per putrefactionem. Ergo eorum forma non est à natura, sed creatione. Et eadem ratio est de aliis.

¶ 4 Præterea, Quod non creatur, non est creatura. Stigitur in his quæ sunt à natura, non adiungatur creatio, sequitur quòd ea quæ sunt à natura, non sunt creaturæ. quod est hæreticum.

¶ SED CONTRA est, quòd Aug. super Gen. ad lit. distinguit opus propagationis, quod est opus naturæ ab opere creationis

¶ RESPONDEO Dicendũ, quòd hæc dubitatio inducitur propter formas, quas quidam posuerunt non incipere per actionem naturæ, sed prius in materia extitisse, ponentes latitationem formarum. Et hoc accidit eis ex ignorantia materiæ, quia ne sciebant distinguere inter potentiam & actum, Quia enim formæ præexistunt in materia in potentia posuerunt eas simpliciter præexistere.

scierunt naturam formæ, quòd scilicet formæ materialis (de qua loquimur) non est fieri nec esse. Solus diuinus ille Aristo. quo ad ingenium, viam inuenit medã, qua & vere res fierent, & nihil fieret ex nihilo sui. Ponendo enim qòd formæ sunt, & non sint absque generatione & corruptione, i dest qòd earum non est fieri, nec corrumpi: sed qòd sola compositа fiunt, generantur: & corrumpuntur. omnia saluauit: semper est aliquid compositi præest, & remanet materia, & sic respondetur negatiue quæstioni: sed non quia nihil fit sed quia sola compositа fiunt, formæ autem sunt adfactionem compositorum, & non sunt ad corruptionem eorum. Creatio non admisceatur operibus naturæ, sed præsupponitur eisdẽ, & sic patent omnia quæ sunt in littera.

¶ In rẽspõsione ad secundum tractandum est de actiuitatibus actiuæ possint inducere formas substantiales virtute substantiarum. Sed qñ inferius, ubi de potentiis Angeli & animæ agetur, videbitur, an substantia creata possit esse immediatum principium alicuius operationis, ió illuc vsque differatur &c.

¶ In rẽspõsione ad tertium, aduertendũ, Primo, qꝫ cum dicitur ad generationem animalium imperfectorum sufficere agens vniuersale, non excluditur virtus proportionalis femini, quæ est proxima causa generationis, sed excluditur proximum vniuocum formaliter a quo deriuata sit vis illa. Sicut a bono generante decimo femẽ gignitur bonus &c. Aut dicãt illæ virtutes necessarie ponẽdæ sine quibus tamen negatis adhuc non excludunt

excluduntur ex sufficientia agentis vniuersalis, quoniam illæ sunt instrumenta vniuersalis agentis, si sunt, de quibus vide Auer. 12. Meta. com. 13. Secundo, qꝫ quia adhuc non est decisum, an virtus cœlestis sit animata vt possit animal facere, aut virtutem separatæ vitæ sufficienter participans: idcirco non ad hunc spectat locum, quomodo cœlum viuũ facere potest: suo igitur loco quæstio relinquatur.

¶ *Super quæstio. XLVI. Articulũ primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio cum duobus corollariis, cõclusio est, Nihil præter Deũ fuit ab æterno, ita ꝙ hoc non est impossibile. Vbi aduerte, qꝫ conclusio dicit duo, alterum. n. primo, nihil aliud à Deo fuisse semp. Et quoniã hoc ex fide tenetur, nec hoc est probandũ: addit secundum. s. ꝙ hoc assertum est possibile. Et hoc probatur sic. Voluntas Dei est causa rerum. ergo sic necesse est aliquæ esse sicut necesse est Deum velle illa. ergo non est necessarium Deum vel les, q̃ mundus fuerit semper. ergo ea tenus mundus fuit semper, quatenus Deus vult illum esse. ergo non est necessarium mundũ semper esse. Antecedens patet ex supradictis, prima vero cõsequentia probatur: quia ne cessitas effectus, ex necessitate causæ dependet, ex. 5. Meta. Secundo vero, quia nõ est necesse Deum velle aliquid nisi seipsum. Tertia autẽ, quia esse mũdi ex voluntate Dei pẽdet, sicut ex causa. Primum corollarium est. Non potest demonstratiue probari mundum semper fuisse. Secundũ est. Rõnes quas ad hoc probandum adducit Aris. non sunt demõstratiuæ simpliciter, sed ſm quid. Quod manifestãt tripliciter. s. ex opinionibus cõfutatis, ex testimoniis inductis, & ex expressa eius confessione, omnia plana sunt in litera.

¶ In rẽspõsione ad decimum, dubium est: an actio Dei sit actu ab æterno formaliter. 1. inquantum actio: an solum materialiter. 2. secundum quod res est. 3. an primo modo intelligitur, sequitur ꝙ Deus ab æterno est actu agens, creans, causans &c. & si hoc, ergo ab æterno est aliquid creatum, actum, causatum &c. Et tenet: si quis, ex 5. Meta. Causæ singulares in actu inquantũ causæ, & effectus, simul sunt, & non sunt. Si autem secundo modo tantum intelligatur, ergo ab æterno est causa agens in potentia, & postmodum est causa in actu agens, quod est inconueniens.

¶ Ad hoc dubiũ cum cautela, respondendum est: ne dicamus, vel Deum ab æterno causam in potentia tantum, quod in secundo cõtra Gentiles. 5. reprobatur: vel Deum ab æterno creantem mundum, quod constat esse erroneum: quoniam creatus ad creandum dẽ, fieri creatum ad creabile, vt dr. 5. Meta. Media ergo via distinguendo dicamus, quòd actio Dei est in actu ab æterno, nõ solum materialiter, sed formaliter. Sed hoc potest intelligi dupliciter. primo, vt sit in actu secundum id quod ponit actio inquirum actio in agente. Secundo, secundum quod in fect ex se passione in vel effectum. Primo mõ, actio Dei est in actu ab æterno. Secundo modo, nõ: ꝙ propter primũ, Deo non est causa in potentia, sed in actu ab æterno. Propter secundum vero, Deus non creauit mundum ab æterno, nec creat modo autẽ Anselmus. Et si quæratur quomodo illa relationis, vel effectus est in deo ab æterno, actu vel potentia: Respõsio in promptu est, ꝙ est in eo formaliter. Deo inexistentibus enim formaliter, inconueniens est ponere aliquid in potentia in Deo. Et propterea actionem sui totum, id qd in agẽte ponit formaliter, oportet ab æterno in Deo esse actu &c.

ARTICVLVS I.

Vtrum vniuersitas creaturarum semper fuit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ vniuersitas creaturarum, quæ nunc mundi nomine nuncupatur, nõ inceperit, sed fuerit ab æterno. Omne. n. quod incepit esse antequam fuerit, possibile fuit ipsum esse: alioquin impossibile fuisset ipsum fieri. Si ergo mundus incepit esse antequam inciperet, possibile fuit ipsum esse. Sed quod possibile est esse, est materia, quæ est in potentia ad esse, quod est per formã, & ad non esse, quod est per priuationem: si ergo mundus incepit esse, ante mundum fuit materia. Sed non potest esse materia sine forma, materia autem mundi cum forma, est mundus. Fuit ergo mundus antequam esse inciperet, quod est impossibile.

¶ 2 Præt. Nihil quod habet virtutem vt sit semper, quandoque, & quandoque non est, quia ad quantum se extendit virtus alicuius rei, tandiu est. Sed omne incorruptibile habet virtutem vt sit semper. non enim virtutem habet ad determinatum durationis tẽpus. Nihil ergo incorruptibile quandoque est, & quandoque non est. Sed omne quod incipit esse, quãdoque est, & quandoque non est. nullum ergo in corruptibile incipit esse. Sed multa sunt in mundo incorruptibilia, vt corpora cœlestia, & omnes substantiæ intellectuales. Ergo mundus non incepit esse.

¶ 3 Præt. Nullum ingenitum incepit esse. Sed Philosophus in *1. Physic. dicit, quòd materia est ingenita. Et in † 1. de Cœl. & mun. quòd cœlum est ingenitum. Non ergo vniuersitas rerum incepit esse.

¶ 4 Præt. Vacuum est vbi non est corpus, sed possibile est esse. Sed si mũdus incæpit esse: vbi nunc est corpus mundi, prius non fuit aliquod corpus, & tamen poterat ibi esse aliquod, nunc ibi non esset. Ergo ante mundum fuit vacuũ. quod est impossibile.

¶ 5 Præt. Nihil de nouo incipit moueri nisi per hoc: quòd motum & mobile aliter se habet nunc, quã prius. Sed quod aliter se habet nunc quam prius, mouetur. Ergo ante omnem motum de nouo incipientem, fuit aliquis motus. motus ergo semper fuit. Ergo & mobile, quia motus non est nisi in mobili.

¶ 6 Præterea. Omne mouens, aut est naturale, aut est voluntarium. sed neutrum incipit mouere, nisi aliquo

Universidad de Deusto
Biblioteca

motu præexistente. natura enim semper eodem modo operatur. Vnde nisi præcedat aliqua immutatio vel in natura mouentis, vel in mobili, non incipietà mouente naturali esse motus, qui non fuit prius. Voluntas autem absque sui immutatione, retardat facere quòd proponit. Sed hoc non est nisi per aliquam immutationem, quàm
221 imaginantur ad minus ex parte ipsius temporis. [e] Sicut qui vult facere domum cras & non hodie: expectat aliquid futurum cras, quod hodie non est: & ad minus expectat, quòd dies hodiernus transeat, & crastinus adueniat, quod sine mutatione non est: quia tempus est numerus motus. Relinquitur ergo, quòd ante omnem motum de nouo incipientē, fuit alius motus. Et sic idem quod prius.

¶ 7 Præt. Quicquid est semper in principio, & semper in fine, nec desinere, nec incipere pōt. Quia qđ incipit, non est in suo fine, quod aūt desinit, non est in suo principio. Sed tps semper est in suo principio & fine, quia nihil est temporis nisi nunc, quod est finis præteriti, & principiū futuri. Ergo tempus nec incipere nec desinere potest. & per consequens nec motus, cuius numerus tempus est.

¶ 8 Præt. Deus aut est prior mundo natura tantum, aut duratione. Si natura tantum. ergo cum Deus sit ab
46 æterno, [e] & mundus est ab æterno. Si autem est prior duratione, prius autem & posterius in duratione constituunt tempus. Ergo ante mundum fuit tempus. quod est impossibile.

¶ 9 Præt Posita causa sufficienti ponit effectus. Causa enim ad quam non sequitur effectus, est causa imperfecta indigens alio ad hoc, quòd effectus sequatur. Sed Deus est sufficiens causa mundi, & finalis ratione suę bonitatis, & exemplaris ratione suæ sapientiæ, & effectiua ratione suæ potentiæ, vt ex superioribus patet. Cum ergo Deus sit ab æterno, & mundus fuit ab æterno.
Q.44.art.1. 3.& 4.

¶ 10 Præt. Cuius actio est eterna, & effectus æternus. Sed actio Dei est eius substantia, quæ est æterna. Ergo & mundus est eternus.

¶ Sed contra est, quod dicit Io. 17. Clarifica me pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquā mūdus fieret. Et Prouer. 8. Dñs possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio.
Q.59.221.4.

¶ Respon. Dicendum, q̄ nihil potest præter Dei ab æterno fuisse, & hoc quidem ponere non est impossibile. Ostensum * est. n. supra, quòd voluntas Dei est causa rerum. Sic ergo aliqua necesse est esse, sicut necesse est Deum velle illa, cum necessitas effectus ex necessitate causæ dependeat, vt dicitur in *. 5. Meta. Ostensum est autem supra, † q̄ absolutè loquendo, non est necesse Deum velle aliquid nisi seipsum. Non est ergo necessarium Deum velle q̄ mundus fuerit semper, sed eatenus mundus est, quatenus Deus vult illum esse, cum esse mūdi ex voluntate Dei dependeat, sicut ex sua causa. Non est igitur necessarium mundum semper esse. vnde nec demonstratiue probari potest. Nec rationes quas [d] ad hoc Arist.* inducit, sunt demonstratiuę simpliciter, sed secūdum quid. f. ad contradicendum rationibus antiquorum, ponentium mundum incipere secundum quosdam modos in veritate impossibiles. [e] Et hoc apparet ex tribus. Primo quidem, quia tam in 8. Physic. quam in *1. de Cęl. prætermittit quasdam opiniones. vt Ana. & Emp. & Plat. contra quos rationes contradictorias inducit. Secundo, quia vbicunque de hac materia loquitur, inducit testimonia antiquorum. Quod non est demonstratoris: sed probabiliter persuadentis. Tertio, quia expresse dicit in † 1. li. Topi. quòd quædam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus: vt vtrum mundus sit æternus.
D.9.12.2.16. †lib.d.Phy. & prime. lib. per multos tex. 10.2.
136 251
†lib.1.de cę l.o.text.101. & fe. sumbus. & 8. Phy. 2 prin. & mul. text.
†lib.1. Topi. co.c.9. parū ę pfat. to.2.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̄ antequam mundus esset, possibile fuit mundum esse, non quidem secūdum potentiam passiuam, quæ est materia: sed secūdum potentiam actiuam Dei, [e] & etiam; secundum quod dicitur aliquid absolutè possibile non secundum aliquam potentiam: sed ex sola habitudine terminorum, qui sibi non repugnant, secundum quod possibile opponitur impossibili vt patet per Philosophum in * 5. Meta.
† lib.5.Meta. tex.17.to.3.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ illud quod habet virtutem vt sit semper, ex quo habet illam virtutem, non quę est, & quandoque non est: sed antequam haberet illam virtutem non fuit. Vnde hæc ratio quæ ponitur ab Arist. in * 1. de Cę. non concludit simpliciter, q̄ incorruptibilia non incœperunt esse: sed q̄ non incœperunt esse per modum naturalem, quo generabilia & corruptibilia incipiunt esse.
†lib.1.de cę lo.text.188. tom.3.
lib.1. Physi. tex.82.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Arist. in † 1. Physic. probat materiam esse ingenitam per hoc, q̄ non habet subiectum de quo fit; in primo autem de cœ. & mun. probat * cęlum ingenitum, quia non habet contrarium ex quo generetur. Vnde patet, q̄ per vtrunque non concluditur nisi q̄ materia, & cęlum non inceperunt per generationem, vt quidam ponebant, præcipuè de cęlo. Nos autem dicimus, q̄ matèria & cęlum producta sunt in esse per creationem, vt ex dictis patet.*
†lib.2.de cę lo.text.30. tom.2.
Q.44.art.1. & 2.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ ad rationem vacui non sufficit in quo nihil est, sed requiritur quòd sit spatium capax corporis, in quo non sit corpus, vt patet per Arist. in * 4. Physic. Nos autem dicimus non fuisse locum, aut spatium ante mundum.
†lib.4.tex. 60.co.80.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ primus motor semper eodem modo se habuit, primum autem mobile non semper eodem modo se habuit qa, incepit esse, cū prius non fuisset. Sed hoc nō fuit per mutationē, sed per creationē, quę non est mutatio, vt supra dictum est. * Vnde patet quòd hæc ratio, quam ponit Arist. in 8. Physic. procedit contra eos, qui ponebant mobilia æterna: sed motum non æternum, vt patet ex opinionibus Ana. & Empe. Nos autem ponimus, ex quo mobilia incœperunt, semper fuisse motum.
Q.46.art.2. ad 2.

¶ Ad sextum dicendum: q̄ primum agens est agens voluntarium. Et quàmuis habuit volumtatem æternam producendi aliquem effectum, non tamen produxit æternum effectum. Nec est necesse, quòd præsupponatur aliqua mutatio, nec etiam propter imaginationem temporis. Aliter enim est intelligendum de agente particulari, quod præsupponit aliquid, & causat alterum, & aliter de agente vniuersali, quod producit totum, sicut agens particulare producit formam & præsupponit materiam, vnde oportet quòd formam indicat secundum proportionem ad debitā materiam. Vnde rationabiliter in ipso consideratur, quòd inducit formam in talem materiam, & non in aliam ex differentia materiæ ad materiam. Sed hoc non rationabiliter videtur in Deo, qui simul producit formam & materiam: seu consideratur rationabiliter in eo, quòd ipse producit materiam congruam formæ & fini. Agens autem particulare præsupponit tempus sicut & materiam. Vnde rationabiliter consideratur in eo, quòd agit in tempore posteriori, & non priori secundum imaginationē successionis temporis post tempus. Sed in agente vniuersali, quod producit rem & tempus, non est considerare quòd agat nunc, & non prius, secundum imaginationem temporis post tempus, quasi tempus præsupponatur eius actioni: sed considerandum est q̄ dedit effectui suo tempus quantum voluit, & secundum quod conueniens fuit ad suam potentiam demōstrandam. Manifestius enim mundus ducit in cognitionē diuinæ potentiæ creantis, si mundus non semper fuit quā si semper fuisset. Omne. n. quod non semper fuit, manifestum est habere causam. Sed non ita manifestum est de eo, quod semper fuit.
†li.4 Phyr. tex.99. to.2.

¶ Ad septimum dicendū, q̄ sicut dicitur in * 4. Phys. prius, & posterius, est in tempore f̄m quod prius, & posterius est in motu. Vnde principium & finis accipienda sunt in tempore, sicut & in motu. Supposita autem æternitate motus, necesse est q̄ quodlibet mometum in motu acceptum, sit principium & terminus motus. Quod nō oportet si motus incipiat. Et eadem ratio est de nunc temporis. Et sic patet, q̄ ratio illa instantis nunc, q̄ semper sit principium & finis temporis, præsupponit eternitatem temporis & motus. Vnde Arist. hanc rationem inducit in * 8. Physi. contra eos, qui ponebant eternitatem temporis, sed negabant æternitatem motus.

¶ Ad octauum dicendum, q̄ Deus est prior mundo duratione. Sed ly prius, non designat prioritatem temporis: sed æternitatis. Vel dicendum, q̄ designat eternitatem temporis imaginati, & non realiter existentis, sicut cū dicitur, supra cęlum nihil est: ly supra, designat locum imaginatum tantum, secundum quod possibile est imaginari, dimensionibus cælestis corporis, dimensiones alias superaddi.

¶ Ad nonum dicendum, q̄ sicut esse ęius sequitur a causa agente naturaliter, secundum modum suæ formæ, ita sequitur ab agente per voluntatem secundum formam abeo præconceptam & diffinitam, vt ex superioribus * patet. Licet igitur Deus ab æterno fuerit sufficiens causa mundi, nō tamen oportet q̄ ponatur mundus ab eo productus, nisi secundum quod est in prædiffinitione suæ voluntatis, vt scilicet haberet esse post non esse, vt manifestius declaret suum authorem.

¶ Ad decimum dicendum, q̄ posita actione, sequitur effectus secundū existentiam formæ, quæ est principium actionis. In agentibus autem per voluntatem quod conceptum est & prædiffinitum, accipitur vt forma, quæ est
221 principium actionis. [e] Ex actione igitur Dei æterna, non sequitur effectus æternus: sed qualem Deus voluit, vt scilicet haberet esse post non esse.

Q.14.art. 8.& q.41. ar.2.

Articvlvs II.

Vtrum mundum incepisse sit articulus fidei.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, q̄ mundū incepisse non sit articulus fidei, sed cōclusio demōstrabilis. Omne enim factum habet principium suæ durationis. Sed demōstratiue probari potest, q̄ Deus sit causa effectiua mundi, & hoc etiam probabiliores Philosophi posuerunt. Ergo demonstratiue probari potest, quòd mundus inceperit.

¶ 2 Præt. Sinecesse est dicere q̄ mūdus factus est à Deo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo, quia sic materia mundi præcessisset mundum: contra quod procedunt rationes Aristo.* ponentis cęlum ingenitum. Ergo oportet dicere q̄ mūdus sit factus ex nihilo. Et sic hēt esse post nō esse. Ergo oportet q̄ esse inceperit.

¶ 3 Præt. Omne quod operatur per intellectum, à quodam principio operatur, vt patet in omnibus artificialibus. Sed Deus est agens per intellectū. Ergo à quodam principio operatur. Mundus igitur qui est eius effectus nō fuit semper.

¶ 4 Præt. Manifestè apparet artes aliquas & habitationes regionum, ex determinatis tēporibus incēpisse. Sed hoc non esset, si mūdus semper fuisset. Mundum igitur non semper fuisse manifestum est.

¶ 5 Præt. Certum est nihil Deo equari posse. Sed si mundus semper fuisset, æquipararet Deo in duratione. ie. Ergo certum est, non semper mundū fuisse.

¶ 6 Præt. Si mundus semper fuit, in finiti dies præcesserunt diem istū. Sed infinita non est pertransire. Ergo nūquam fuisset peruētum ad hunc diem. Quod est manifestè falsum.

¶ 7 Præt. Si mundus fuit æternus, & generatio fuit ab æterno. Ergo vnus homo genitus est ab alio f̄ infinitū. Sed pater est causa efficiens filii, vt dicitur in * 2. Physic. Ergo in causis efficientibus est procedere in infinitum, quod improbatur in * 2. Metaphy.

¶ 8 Præt. Si mundus & generatio semper fuit, infiniti homines pr̄geciderunt. Sed anima hominis est immortalis. Ergo infinitæ animę humanę, nūc essent actu. quod impossibile. Ergo ex necessitate sciri potest, q̄ mundus inceperit, & non sola fide tenetur.

¶ Sed contra, Fidei articuli demonstratiuè probari non possunt, quia fides de non apparentibus est, vt dicitur ad Heb. 11. Sed Deum esse creatorem mundi, sic quòd mundus inceperit esse, est articulus fidei. Dicimus enim, Credo in vnum Deum &c. Et iterum Greg dicit in Homil. * 1. Ezech. quòd Moyses prophetizauit, de præterito dicens, In principio creauit Deus cęlum & terram. In quo nouitas mundi trahitur. Ergo nouitas mundi habetur tantum per reuelationem & idco non potest probari demōstratiuè.

¶ Respondeo Dicendum, quòd mundum non semper fuisse, sola fide tenetur, & demonstratiuè probari non potest: & sicut & supra de mysterio trinitatis dictum est. * Et huius ratio est, quia nouitas mundi non potest demonstrationem recipere ex parte ipsius mundi. Demonstrationis enim principium, est quod quid est. Vnumquodque autem secundum rationem suæ speciei abstrahit ab hic & nunc, propter quod dicitur, quòd vniuersalia sunt vbiq̄ & semper. Vnde demonstrari non potest, quòd homo, aut cęlum, aut lapis, non semper fuit. Similiter etiam neque ex parte causæ agentis, quæ agit per voluntatem. Voluntas enim Dei ratione inuestigari non potest, nisi circa ea, quæ

tiam continet. Liquido enim constat, non esse rationem essendi nunc, & non prius, quod secundū se indifferens est ad nunc & prius. vnde, author nō solum de mundo, sed de quacunque re mundi intulit, quòd ex eius quiditate nō potest monstrari eius nouitas simpliciter.
† Lib.2. Phys.text. 29.tom.2.

¶ Circa principalem consequentiam aduerto, q̄ cū mundus significet vniuersitatem rerum, & extra vniuersum nihil sit nisi caput ipsius: consequens est, q̄ nullus locus relinquatur demonstrationi qua, ad inferendum nouitatem mundi, & propter ea litera, exclusa causa & quod quid est ipsius & omnis eius partium, pro constanti reliquit nouitatem mundi indemōstrabilem. Quo ad primam vero partem conclusionis, scilicet q̄ fide teneatur, manifestatur. Voluntas diuina, potest homini manifestari per reuelationē. ergo mundum incēpisse, est credibile, & tenet sequela. quia fides reuelationi innititur.
† text. 5. tom.3.

¶ Tertio, vtile est, inquit, hoc cōsiderare, & hoc ex duabus vtilitatib manifestat. Prima est repressio præsumptionis. Secunda est exitatio ipsorum ab infidelibus, vt clare patet in litera.
†Homi.1. i Ezechielem.

¶ In responsione ad septimum, aduerte nouitie, q̄ aliud est dicere, Socrates pater, est causa per se Platonis filij, & Platonem per se causa Cleronis, & aliud est dicere, Socrates & Plato sunt per se causæ Cice. Primum enim est verissimum, quoniā sicut homo generat hominē per se, ita te pater tuus, df 12. Met. tex. 27. Secundum aūt est falsissimū qm̄ cau sę per se ordinatę, respectu alicuius effectus sunt, vt Literæ dicitur, diuersorum ordinum simul existentes effectum illi, & propterea
Q.32.articu.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propterea non possunt infinitari. Pater autem & Annus eiusdem ordinis causæ sunt, non simul causantes tertium, quamuis, vt dictum est, inter se annus fuerit per se causa patris, & pr filii & propterea, ad productionem Sortis non refert finitas, vel infinitas progenitorum.

¶In respõsione ad octauum diligẽter aduerte, quid ibi dicitur, & qua re dicatur. Post rectitatas namq; opiniones subdit consideranda esse, q̃ hæc ratio particularis est & verum dixit, quoniã particularis est non in se, sed respectu quæsiti vt ipsemet subdit. Quæritum est enim hic, vtrã mundum. id est vniuersitatem creaturarum incepisse, sic articulus fidei, & non vtrum singulas species creaturarum incepisse, sic articulus fidei. Dato namq; q̃ hominem incepisse, sit demõstrabile, adhuc dubium restat: vtrum vniuersum incepisse, sit demõstrabile, quoniam stat cum inceptione hominis, æternitas mundi, vel angelorum, vt in littera dicit. Causa autem quare hoc dixerit est, quia secundum doctrinam authoris, ratio inducta cogit, parum tamen vtilis ab eodem dicitur in 2. contra Gent. c. 38. quoniã multa supponit, in quibus discordant philosophi.

¶Circa eandem responsionem aduerte, quòd secundum authoris doctrinã sust nentẽ immortalitatẽ animæ numeratæ sine circulo, & impossibilitatem infinitatis in actu simul, etiam per accidens, intelligibile non est, q̃ generatio humana sit æterna. Et propterea cauti sint Tho. in concedendo mundum potuisse esse ab æterno, concedant mundum quoad substantiam, cõstantem ex quinq; corporibus simplicibus. Concedat mundum etiã absolute necesse est Deum velle. Talia autem non sunt, quæ circa creaturas vult, vt dictum est.* Potest autem voluntas diuina homini manifestari per reuelationem, cui fides innititur. Vnde mundum incepisse est credibile, non autem demonstrabile, vel scibile. Et hoc vtile est vt consideretur, ne forte aliquis, quod fidei est demonstrare præsumens, rationes non necessarias inducat, quæ præbeant materiam irridendi infidelibus, existimantibus nos propter huiusmodi rationes credere quæ fidei sunt.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut dicit Aug. * 11. de ciui. Dei, Philosophorum ponentium æternitatem mundi duplex fuit opinio. Quidam enim posuerunt, quòd substantia mundi non sit à Deo. Et horum est intolerabilis error. Et ideo ex necessitate refellitur. Quidam autem sic posuerunt mundum [d] æternum, quòd tamen mundum à Deo factum dixerunt. Non enim mundum tempus volunt habere, sed suæ creationis initium, vt quodam modo vix intelligibili, semper sit factus. Id autem quomodo intelligant, inuenerunt, vt idem dicit in * 10. de ciuit. Dei. Sicut enim inquiunt, si pes ex æternitate semper fuisset in puluere, semper subesset vestigium, quod à calcante factũ nemo dubitaret: ita & mundus semper fuit, semper existente qui fecit.

¶Et ad hoc intelligendum considerandum est, quòd causa efficiens quę agit per motum, de necessitate præcedit tempore suum effectum, quia effectus non est nisi in termino actionis, agens autem omne oportet esse principium actionis. Sed si actio sit instantanea & non successiua, non est necessarium faciens esse prius facto duratione, sicut patet in illuminatione. Vnde dicunt, quòd non sequitur ex necessitate, si Deus est causa actiua mundi, quòd sit prior mundo duratione, quia creatio qua mũdum produxit, non est mutatio successiua, vt supra dictum est.*

¶Ad secundum dicendum, quòd illi qui ponerent mundum æternum, dicerent mundum factum à Deo ex nihilo: non quòd factus sit post nihilum, secundum quod nos intelligimus per nomen creationis, [e] sed quia non est factus de aliquo. Et sic etiam non recusant aliqui eorum, creationis nomen, vt patet ex Auic. * in sua Meta.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa est ratio Anax. quę ponitur in 3. Phys. Sed non de necessitate concludit, nisi de intellectu, qui deliberando inuestigat, quid agendum sit, quod est simile motui. Talis aũt est intellectus humanus, sed non diuinus. vt supra patet.*

¶Ad quartum dicendum, quòd ponentes æternitatem mundi, ponunt aliquam regionem infinities esse mutatam de inhabitabili in habitabilem, & econuerso. Et similiter ponunt, quòd artes propter diuersas corruptiones & accidentia, infinities fuerunt inuentæ, & iterum corruptę. Vnde Arist. dicit in lib. * Meteo. quòd ridiculum est ex huiusmodi particularibus mutationibus opinionem accipere de nouitate mundi totius.

¶Ad quintum dicendum, q̃ etsi mundus semper fuisset, non tamen patificaretur Deo in æternitate, vt dicit Boe. in fine de * conso. quia esse diuinum, est esse totum simul absq; successione. Non autem sic est de mundo. [e]

¶Ad sextum dicendum, q̃ transitus semper intelligitur à termino in terminum. Quæcunque autem præterita dies signetur, ab illa vsque ad istam sunt finiti dies, qui pertransiri potuerunt. Obiectio autẽ procedit ac si positis extremis, sint media infinita.

¶Ad septimum dicendum, quòd in causis efficiẽtibus impossibile est procedere in infinitum per se, [e] vt puta, si causæ quæ per se requiruntur ad aliquẽ effectum, multiplicarentur, in infinitum. Sicut si lapis moueretur à baculo, & baculus à manu, & hoc in infinitum. Sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus, non reputatur impossibile, vt puta: si omnes causæ quæ in infinitum multiplicantur, non teneant ordinem nisi vnius causæ: sed earum multiplicatio sit per accidens. [e] Sicut artifex agit multis martellis per accidens, quia vnus post vnũ frangitur. Accidit ergo huic martello, quòd agat post actionem alterius martelli. Et similiter accidit huic homini inquantum generat, quòd sit generatus ab alio. generat enim inquãtum homo, & non inquãtum est filius alterius hominis. Omnes. n. homines generantes, habent gradum vnum in causis efficientibus. s. gradũ particularis generantis. Vnde non est impossibile, q̃ homo generetur ab homine in infinitum. esset autẽ impossibile, si generatio huius hominis dependeret ab hoc homine, & à corpore elementari, & à sole, & sic in infinitum.

¶Ad octauum dicendum, q̃ hanc rationem, ponentes æternitatem mundi, multipliciter effugiunt. Quidam enim non reputant impossibile esse infinitas animas actu, vt patet in Meta. Algazelis, dicentis hoc esse infinitũ per accidens. sed hoc improbatum est *superius. Quidam vero dicunt animã corrumpi cum corpore. Quidam vero, q̃ ex omnibus animabus remanet vna tantũ. Alii vero (vt Augustꝰ.* dicit) posuerunt p̃p hoc circuitum animarum, vt scilicet animæ separatę à corporibus postdeterminata temporum curricula, iterum redirẽt ad corpora. de quibus omnibus in sequentibus est agendum. [e] Considerandum tamen, quòd hæc ratio particularis est. Vnde posset dicere aliquis, q̃ mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura, vt angelus: non autem homo. Nos autem intendimus vniuersaliter: an aliqua creatura fuerit ab æterno.

simul cum tempore cœlum & terra creata sunt.

¶Ad secvndvm Dicendum, q̃ verbum illud Philosophi, intelligitur de fieri, quod est per motum, vel quod est terminus motus. Quia cum quolibet motu sit accipere prius & posterius, ante quodcunq; signum in motu signato, dum. s. aliquid est in moueri & fieri, est accipere prius, & etiam aliquid post ipsum, quia quod est in principio motus, vel in termino, non est in moueri. Creatio autem, neq; est motus, neq; terminus motus, vt supra dictum * est. Vnde sic aliquid creatur, quod non prius creabatur.

¶Ad tertivm dicendum, q̃ nihil fit, nisi secundum quod est. Nihil autem est temporis, nisi nunc. vnde nõ potest fieri nisi secundũ aliquod nunc. Non quia in ipso primo nunc sit tempus: sed quia ab eo incipit tempus.

QVAESTIO XLVII.

De distinctione rerum in communi, in tres articulos diuisa.

POst productionem creaturarum in esse, considerandum est de distinctione earum. Erit autem hæc cõsideratio tripartita, Nam primo, considerabimus de distinctione rerum in commuui. Secundo, de distinctione boni & mali. Tertio, de distinctione spiritualis & corporalis creaturæ.

Circa primum quæruntur tria.

¶Primo, De ipsa rerum multitudine, seu distinctione.
¶Secundo, De earum inæqualitate.
¶Tertio, De vnitate mundi.

Articvlvs I.

Vtrum rerum multitudo & distinctio sit à Deo.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, quòd rerum multitudo & distinctio non sit à Deo. Vnum enim semper natum est vnum facere. Sed Deus est maxime vnus, vt ex præmissis patet.* Ergo non produxit nisi vnũ effectum.

¶2 Præt. Exemplatum assimilatur suo exemplari: sed Deus est causa exemplaris sui effectus, vt supra dictum est. † Ergo cum Deus sit vnus, effectus eius est vnus tantum, & non distinctus.

¶3 Præt. Ea quæ sunt ad finem, proportionantur fini. Sed finis creaturæ

¶ Super quæstio. quadragesimæ sexte, Art. III.

TItulus satis clarus est.

¶In corpore cõ cluso respõsiua est, q̃ ly In principio creauit Deus cœlum & terram, tripliciter exponitur, contra tres errores, scilicet. In principio temporis, contra Philosophos. In filio, cõtra Pythagoricos, & Manicheos. Ante omnia, contra Platonem, Aui. & sequaces. Omnia plana sunt in littera. ex quibus habetur conclusio responsiua quæsito affirmative, & ad perfectionem doctrinæ, cum multis adiunctis.

¶In respõsione ad primum aduerte, q̃ author negat Primum temporis instans mensurasse creationem. non q̃ diutius emanatio illa duraverit cum instantanea sit, vt in responsione ad primum, in articulo præcedente dictum est: sed quia creatio ad substantias etiam in corporales, quæ supra tempus, & temporis instantia sunt, se extendit. Vnde primũ instans temporis, etsi non fuerit mensurans creationem, fuit tamẽ coexistens creatio, quæ instanti tẽporis discreti quo mensurantur operationes spirituales, vt infra patebit, mensurata est.

¶ Super quæstio. quadragesimæ septimæ. Articulum primum.

IN titulo ꝗrit: an distinctio sit a Deo, nõ quomodo libet, sed vt p se intenta, vt in processu articuli patet.

¶In corpore tria facit. Primo, tractat opinionẽ antiquorum: secundo opinionẽ Aug. tertio respondet quæsito.

¶Quo ad primũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunque creatura. Secundo, probatur conclusio authoritate scripturæ. Genes. 1. Dixit Deus &c.

¶Circa hanc rationem aduerte, q̃ cum dicitur, nomi natur, aut queritur sufficies, repræsentatio bonitatis diuinæ, non est sermo de sufficientia simpliciter, quoniã nec mille mũdi sufficerẽt ad id, sed de sufficientia cõsona effectioni vniuersi. huc enim tẽdit ratio, vt huiusmodi repræsentationem diuinæ bonitatis in rerum vniuersitate per se intẽtam a Deo faceamus, quia vnica creatura ad huiusmodi repræsentationem nõ sufficeret.

¶In respõsione ad secundum, aduerte, q̃ exemplar dupliciter Deo attribui littera vult. Primo, nõne substantiæ simpliciter, & sic Deus est vnũ exemplar omnium. Secundo, ratione subsistẽtiæ, sic vel sic imitabilis, & sic in mente diuina sunt multa rerũ exemplaria imitata multitudinem idearum.

¶ *Super quæstio. XLVII. Art. II.*

Titulus intelligendus est, sicut præcedens.

¶In corpore duo facit. Primo, tractat opinionẽ Origenis. Secundo, respondet quæstio.

¶Quo ad primũ ponitur in littera opinio Origenis satis clare, continens tria, s. rationales creaturas æquales creatis & inæqualitatem ex libario, & diuersitatem, immo & creationem corporum ex punitione, & sic respondet quæstio negatiue. Referrur quoque & occasio huius opinionis, quia, scilicet excludere conatus est opinionem ponentem distinctionem ex contrarietate principiorũ boni & mali quæ videtur fuisse. Empedocles & Manichæorum. De quibus omnibus, si diffuse tractatum reddere vis, lege in 2. contra Gentiles a 6. 39. vsq; ad 46. hic enim hæc breuiter tanguntur.

¶Contra hanc autem opinionem arguitur in littera. Quia sequeretur, q̃ vniuersitas corporalium creaturarũ non esset propter Dei bonitatem cõmunicandam, sed propter peccatum puniendũ: sed hoc esse inconueniens probatur authoritate Genesis, & Aug.

¶Aduerte hic, quòd non excludi tur in hac ratione totaliter diuina bonitas, quoniam ætiam iustitiæ punitiuę finis est diuina bonitas: sed excluditur diuina bonitas a solitudine sufficienti. Hæc enim est differentia inter bona absolute, & bona non nisi punitiue, quòd primorum ratio, scilicet diuina bonitas est, secundorum vero, nunquam diuina bonitas causa est, nisi demerito suppositi, q̃ non est a Deo. Et præterea, in littera negata diuina bonitas, sed apposita est aduersatiua, scilicet sed ad punitionem peccatum. Ex hoc enim insinuatur, q̃ diximus. Manifestatur vero optime inconueniens ex inducta authoritate. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona: quæ enim non nisi ad puniendum bona sunt inter simpliciter bona non cõnumerantur, quoniam nõ sunt simpliciter appetibilia.

¶Quoad secundum, conclusio respõsiua est. Sapientia Dei sicut est cã distinctionis rerũ, ita & inæqualitatis. Et probat primo, q̃ sit causa inæqualitatis: secũdo, quòd sicut est causa distinctionis, ita inæqualitatis, Primum ergo probatur sic. Sapientia Dei est causa distinctionis rerũ. ergo est causa inæqualitatis. Prima consequentia probatur, quia distinctio formalis est principalis distinctio. q̃d probatur, quia duabus tantum existentibus distinctionibus, scilicet numerali & formali, materialis est propter formã. ergo distinctio materialis, est propter formalem. Et rursus manifestatur a signo, q̃ videmus vnitatem & pluralitatem numeralẽ esse propter formã specificam. Secunda autem consequentia probatur, quia distinctio formalis, semper inæqualitatem requirit, quod probatur dupliciter. primo, quia formę rerum sunt sicut numeri ex octa. Meta. Secundo, quia in rebus naturalibus species ordinatæ gradatim apparẽt, vt patet inductiue. Secundo proba tur q̃ sicut est causa distinctionis, ita inæqualitatis sic. Vniuersum nõ esset perfectum, si vnus tantum boni tatis gradus inueniretur. ergo perfectio vniuersi requirit inæqualitatem. ergo sic inæqualitas est a Deo propter perfectionem vniuersi, sicut & distinctio. Totus processus patet.

¶ *Super quæstio. quadragesimæ septimę. Art. III.*

In titulo sermo est de vnitate numerali, & de mundo, non solum corporeo, sed vniuerso, & de facto, non de possibili, non enim nunc de potentia Dei disputamus, sed de diuersitate inuẽta in rebus in communi.

¶In corpore duo facit. Primo, respõdet qæstio. secundo, ex ratione data deducit corollaria quid alii potuerunt opinari.

¶Quo ad primum conclusio responsiua est, quòd mũdus est tantum vnus. Et probatur sic. Quæcũque sunt a Deo, ordinem habent adinuicem & ad ipsum Deũ. ergo omnia ad vnum mundum necesse est pertinere, & probatur sequela. Ja quia mũdus iste vnus est vnitate ordinis. Ex hoc autem deducitur secundo corollarie differentia inter philosophos, scilicet quòd illi qui posuerunt mundi causam, aliquam ordinantem sapientiam, non potuerunt plures mundos; qui vero, ex a casu dixerunt, vt Democritus, plures potuerunt dicere mundos.

¶In responsione ad tertium aduerte, quòd tota responsio sumpta est ex Aristo. in primo cęli & mundi. Veruntamen cum in littera dicitur, quòd non est possibile esse aliam terram, ly possibile, non sumitur pro possibili secundum actum potentiam Dei, neq; pro possibili logico, sed p possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam dicimus, quòd impossibile est mortuum resurgere. Tractatus enim iste, vt iam diximus, atte statur quid non, quod possit, aut non possit Deus, sed quid distinctio rerum habeat, requiritur.

¶Circa rationem in littera adductam ex Aristo. ad probandã vnitatem terræ: quia omnis terra naturaliter mouet ad hoc medium vbicunque esset, dubium est: sed quoniam hoc ex intentione spectat ad libram de cęlo, vnde sumpta est ratio, ideo fiet aut hic quæstio specialis, aut in loco proprio.

malis. ergo est causa inæqualitatis.

Prima consequentia probatur, quia distinctio formalis est principalis distinctio. q̃d probatur, quia duabus tantum existentibus distinctionibus, scilicet numerali & formali, materialis est propter formã. ergo distinctio materialis, est propter formalem. Et rursus manifestatur a signo, q̃ videmus vnitatem & pluralitatem numeralẽ esse propter formã specificam. Secunda autem consequentia probatur, quia distinctio formalis, semper inæqualitatem requirit, quod probatur dupliciter. primo, quia formę rerum sunt sicut numeri ex octa. Meta. Secundo, quia in rebus naturalibus species ordinatæ gradatim apparẽt, vt patet inductiue. Secundo proba tur q̃ sicut est causa distinctionis, ita inæqualitatis sic. Vniuersum nõ esset perfectum, si vnus tantum boni tatis gradus inueniretur. ergo perfectio vniuersi requirit inæqualitatem. ergo sic inæqualitas est a Deo propter perfectionem vniuersi, sicut & distinctio. Totus processus patet.

annuum, sed solem, à domini scientia separata sunt.

¶Respon. Dicendum, q̃ Origę. volens excludere positionem ponentium distinctionem in rebus ex cõtrarietate principiorum boni & mali, posuit à Deo a principio omnia creata esse æqualia. Dicit enim quòd Deus primo creauit creaturas rationales tantum, & omnes æquales. * In quibus primo exorta est inæqualitas ex libero arbitr. quibus fiam conuersis in Deũ secundum magis & minus, quibusdam etiam secũdum magis & minus à Deo auersis, illæ igitur rationales creaturæ, quæ ad Deum per liberum arbitr. cõuerię sunt, promotæ sunt ad diuersos ordines angelorũ pro diuersitate meritorum. Illæ autem quæ auersæ sunt à Deo, sunt corporibus alligatæ diuersis, secundum diuersitatem peccati: & hanc causam dicit esse creationis, & diuersitatis corporum. Sed secundũ hoc, vniuersitas corporalium creaturarum non esset propter bonitatem Dei communicandam creaturis, sed ad puniendum peccatum. Quod est contra illud quod dicitur Genc. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. e Et vt Augu. dicit. * 11. de ci. Dei. Quid stultius dici potest, quam istum solem vt in vno mundo vnus esset, non decori pulchritudinis, vel saluti rerum corporalium cõsuluisse artificem Deum: sed hoc potius cuenisse, quia vna anima sic peccauerat, ac per hoc si centum animæ peccassent, centum soles haberet hic mundus? Et ideo dicendum est, q̃ sicut sapientia Dei est causa distinctionis rerum, e ita & inæqualitatis.

¶Quod sic patet. Duplex enim distinctio inuenitur in rebus. e Vna formalis, in his quæ differunt specie, alia vero materialis, in his quæ differunt numero tantum. Cum autem materia sit propter formam, e distinctio materialis est propter formalem. Vnde videmus, quòd in rebus incorruptibilibus non est nisi vnum individuũ vnius speciei, quia species sufficienter conseruatur in vno. In generalibus autẽ & corruptibilibus sunt multa individua vnius speciei ad conseruationem speciei. Ex quo patet, quòd principalior est distinctio formalis quàm materialis. (Distinctio autem formalis, semper requirit inæqualitatem, e quia (vt dicitur in 8. Metaph.) Formæ rerum sunt sicut numeri, in quibus species variantur per additionem vel subtractionem vnitatis. Vnde in rebus naturalibus, gradatim species ordinatæ esse videntur. Sicut mista perfectiora sunt elementis, & plantæ corporibus mineralibus, & animalia plantis, & homines aliis animalibus, & in singulis horum vna species perfectior aliis inuenitur. Sicut ergo diuina sapientia causa est distinctionis rerum propter perfectionem vniuersi, ita & inæqualitatis. Non. n. esset perfectum vniuersum, si tantum vnus gradus bonitatis inueniretur in rebus.

¶Ad primum ergo dicẽdum, q̃ optimi agentis est producere totum effectum suum optimum, non tamen q̃ quamlibet partem totius faciat optimam simpliciter: sed optimam secundum proportionem ad totum. e Tollere tur. n. bonitas animalis, si quælibet Pars eius, oculi haberet dignitatem. Sic igitur & Deus totum vniuersum constituit optimum, s̃m modũ creaturæ, non autem singulas creaturas: sed vnam alia meliorem. & ideo de singulis creaturis dicitur Genesi. 1. Vidit Deus lucem q̃ esset bona. & similiter de singulis. Sed de omnibus simul dicitur. Vidit Deus cuncta quæ fec. & erant valde. bona.

¶Ad secundum dicendum, q̃ primum quod procedit ab vnitate, est æqualitas, e & deinde procedit multiplicitas. Et ideo à patre cui secundum Aug.* appropriatur vnitas) processit filius, cui appropriat æqualitas, & deinde creatura, cui competit inæqualitas: sed tñ etiam a creaturis participatur quędam æqualitas. s. proportionis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ratio illa est quæ mouit Origę.* sed nõ habet locum, nisi in retributione præmiorum, quorum inæqualitas debetur inæqualibus meritis. e Sed in constitutione rerũ, non est inæqualitas partiũ per quancunq; inæqualitatem præcedentem vel meritorum, vel etiã dispositionis materiæ: sed p̃p perfectionem totius, e vt patet etiam in operibus artis: non. n. propter hoc differt tectum a fundamẽto, quia habet diuersam materiam: sed vt sit domus perfecta ex diuersis partibus, quærit artifex diuersam materiã, & faceret eam si posset.

Articulus III.

Vtrum sit vnus mũdus tantum.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, q̃ non sit vnus mundus tantum: sed plures. Quia vt Aug. dicit in † lib. 83. q. inconueniens est dicere, q̃ Deus sine ratione res creauit. Sed ea rõne qua creauit vnũ, potuit creare multos, cũ eius potentia non sit limitata ad vnius mundi creationem: sed est infinita, vt supra ostensum est. * Ergo Deus plures mundos produxit.

¶2 Præt. Natura facit quod melius est, & multo magis Deus. Sed melius esset esse plures mundos q̃ vnum, quia plura bona pancioribus meliora sunt. Ergo plures mundi facti sunt a Deo.

¶3 Præt. Omne quod habet formã in materia, potest multiplicari secundum numerum, manente eadem specie, quia multiplicatio secundum numerum est ex materia. Sed mundus habet formam in materia. Sicut enim cum dico, homo, significo formam, cum autem dico, hic homo, significo formam in materia: ita, cum dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstio. XLVIII. Artic. I.

TItulus clarus. ¶In corpore tria facit. Primo, ponit modũ sciendi quæritum, Secundo, exequendo illum, respõdet quæsito. Tertio reddit rationem cuiusdã dicti Dionysij.

¶Quo ad primum, Modus consistit in hoc, quòd oportet ex ratione boni accipere quid sit malum. Probatur: quia vnum oppositorum cognoscit per reliquum; vt tenebra per lucem,

¶Quo ad secundum. Malũ est quædam absentia boni. Probatur: omne appetibile est bonum, ergo esse & perfectio omnisque natura, est bonitas, ergo malum non significat esse aut formam, aut naturam aliquam, ergo est quædam boni absentia. prima consequentia probatur: quia omnis natura appetit suum esse, & suam perfectionem.

Aduerte, q in conclusione, ideo dicitur quædã absentia, quia non omnis negatio boni est malum, sed negatio boni debiti, vt in tertio contra Gentiles. c. 6. patet: absentia ergo debitæ præsentiæ boni, malum est: debita autem præsentia est, quãdo, scut, vbi, in quo, &c. debet. Probatio vero conclusionis, ideo de hoc non curauit, quia præsenti intentioni sufficit genus mali inuenire. q hoc enim scitur, an natura sit aliqua, merito igitur, inuento quod est absentia, quam negationem constat esse, stetit processus.

¶Quo ad tertiũ, quia malum negatione boni stabilitum est. & Dion. (vt in argumento ad oppositum litera dicit) malum negatione non solum boni, sed entis definiuit: ideo author dicit hoc dictum esse ie mundus, significatur forma; cum autem dicitur, hic mundus, significatur forma in materia. Ergo nihil prohibet esse plures mundos.

¶Sed contra est, quod dicitur Ioan. 1. Mundus per ipsum factus est. Vbi singulariter mundum nominauit, quasi vno solo mundi existente.

¶Respon. Dicendum, q ipse ordo in rebus sicà Deo creatis existẽs, vnitatem mundi manifestat. Mundus enim iste, vnus dicit vnitate ordinis, secundum quod quædam ad alia ordinantur. Quæcũque autem sunt à Deo, ordinem habent adinuicẽ, & ad ipsum Deum, vt supra ostensum est. Vnde necesse est, quòd omnia ad vnum mundũ pertineant. Et ideo illi potuerunt ponere plures mundos, qui causam mundi non posuerunt aliquam sapientiam ordinantem: sed casum: vt Democ. qui dixit ex concursu atomorum, factum esse hunc mundum, & alios infinitos.

¶Ad primvm ergo dicendum quòd hæc ratio est, quare mundus est vnus, quia debent omnia esse ordinata vno ordine, & ad vnum. Propter quod Arist. in * 2. Metaph. ex vnitate ordinis in rebus existentis, concludit vnitatem Dei gubernantis. Et * Plato ex vnitate exemplaris probat vnitatem mundi, quasi exemplati.

¶Ad secvndvm dicendum, quòd nullum agens intendit pluralitatem materialem vt finem, e quia materialis multitudo non habet certum terminum: sed de se tendit in infinitum. Infinitum autem repugnat rationi finis. Cum autem dicitur plures mundos esse meliores quàm vnum: hoc dicitur secundum multitudinem materialem. Tale autem melius non est de intentione Dei agentis; quia eadem ratione dici posset; q̃ si fecisset duos, melius esset, quòd essent tres, & sic in infinitum.

¶Ad tertivm dicendum, q mundus constat ex sua tota materia. Non enim est possibile esse aliam terram, quam istam, quia omnis terra ferretur naturaliter ad hoc medium, vbicunque esset. Et eadem ratio est de aliis corporibus, quæ sunt partes mundi.

QVAESTIO XLVIII.

De distinctione rerum in speciali, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de distinctione rerum in speciali. Et primo, de distinctione boni & mali. Deinde, de distinctione spiritualis, & corporalis creaturæ.

¶Circa primum, quærendum est de malo, & de causa mali.

Circa malum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum malum sit natura aliqua.

¶Secundo, Vtrum malum inueniatur in rebus.

¶Tertio, Vtrum bonum sit subiectum mali.

¶Quarto, Vtrum malum totaliter corrumpat bonum.

¶Quinto, De diuisione mali, per pœnam & culpam.

¶Sexto, Quid habeat plus de ratione mali, pœna, vel culpa.

Articvlvs I.

Vtrum malum sit natura quædam.

AD primvm sic proceditur. Videtur, quòd malum sit natura quædã. Quia omne genus est natura quædã. Sed malũ est quoddam genus. Dicenim in * prædicamentis, q̃ bonum & malum non sunt in genere: sed sunt genera aliorum. Ergo malum est natura quædam.

¶2 Præt. Omnis differentia constitutiua alicuius speciei est natura quædam. Malum autem est differentia constitutiua in moralibus. Differt enim specie malus habitus à bono, vt liberalitas ab illiberalitate. Ergo malum significat naturam quandam.

¶3 Præt. Vtrunque contrariorum est natura quædã. Sed malum & bonum non oppõuntur, vt priuatio & habitus: sed vt contraria, vt probat Philosophus * in Prædicamentis, per hoc, quòd inter bonum & malum est aliquid medium, & à malo potest fieri reditus ad bonum. ergo malum significat naturam quandam.

¶4 Præt. Quod non est, nõ agit. Sed malum agit, quia corrumpit bonum. ergo malum est quoddam ens, & natura quædam.

¶5 Præt. Ad perfectionem vniuersitatis rerum non pertinet, nisi quod est ens & natura quædam. Sed malum pertinet ad perfectionem vniuersitatis rerũ. Dicit enim Aug. in * Enchi. quòd ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum & suo loco positum, eminentius commendat bona. Ergo malum est natura quædam.

¶Sed contra est, quod Diony. dicit * 4. c. de diui. no. Malum est non existens, neque bonum.

¶Respon. Dicendum, quòd vnum oppositorum cognoscitur per alterum, sicut per lucem tenebra. Vnde & quid sit malum, oportet ex ratione boni accipere. Diximus autem supra, * quòd bonum est omne id, quod est appetibile, & sic, cum omnis natura appetat suum esse & suam perfectionem, necesse est dicere, quòd esse & perfectio cuiuscunque naturæ, rationem habeat bonitatis. Vnde non potest esse, quòd malum significet [d] quoddam esse, aut quandam formam, seu naturam. Relinquitur ergo, quòd nomine mali significetur quædam absentia boni, & pro tanto dicitur, quòd malum neque est existens, nec bonum. Quia cum ens inquantum huiusmodi sit bonum, eadem est remotio vtrorunque.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd Aristo. ibi loquitur secundum opi. Pythagoricorum, qui malum existimabant esse naturam quandam, & ideo ponebant bonum & malum genera. Consueuit enim Aristot. & præcipuè in libris logicalibus ponere exempla, quæ probabilia erant suo tempore, secundum opinionem aliquorum Philosophorum. Vel dicendum, sicut dicit Philosophus in * 4. Metaph. quòd prima contrarietas est habitus & priuatio, quia scilicet in omnibus contrariis saluatur, cum semper vnum contrariorum sit imperfectum

fectum respectu alterius, vt nigrũ respectu albi, & amarum respectu dulcis. Et pro tanto bonum & malum dicuntur genera, non simpliciter, sed contrariorum: quia sicut omnis forma habet rationem boni, ita omnis priuatio inquantum huiusmodi, habet rationem mali.

¶Ad secundum dicendum, q̃ bonum & malũ non sunt differentiæ constitutiuæ: nisi in moralibus, quæ recipiũt species ex fine, qui est obiectum voluntatis, à quo moralia dependent. Et quia bonum habet rationem finis, ideo bonum & malum sunt differentiæ specificæ in moralibus. Bonum per se, sed malum inquantum est remotio debiti finis. Nec tamen remotio debiti finis cõstituit speciem in moralibus, nisi secundum quod adiungitur fini indebito. Sicut neque in materialibus inuenitur priuatio formæ subsistantialis, nisi adiuncta alteri formæ. Sic igitur malum, quod est differentia constitutiua in moralibus, est quoddam bonum adiunctum priuationi alterius boni. Sicut finis intemperati est, non quidem carere bono rationis, sed delectabile sensus absque ordine rationis. Vnde malum inquantum malum, non est differentia constitutiua: sed ratione q̃ boni adiuncti.

¶Et per hoc etiam patet responsio ad Tertium. Nam ibi Philosophus loquitur de bono & malo, secundum quod inueniuntur in moral. Sic enim inter bonum & malum inuenitur medium, prout bonum dicitur quod est ordinatum: malum autem quod non solum est deordinatum: sed etiam nociuum alteri. Vnde dicit Philosophus in 4. Ethic. quòd prodigus vanus quidem est: sed non malus.

¶Ad hoc etiam malo, quod est secundum morẽ, contingit fieri reditum ad bonum; non autem ex quocunq; malo: non enim ex cæcitate fit reditus ad visionem, cum tamen cæcitas sit malum quoddam.

¶Ad Quartum dicendum, q̃ aliquid agere dicitur tripliciter. Vno modo formaliter, eo modo loquendi, quo dicitur albedo facere album. Et sic malum etiam ratione ipsius priuationis, dicitur corrumpere bonum: quia est ipsa corruptio, vel priuatio boni. Alio modo dicitur aliquid agere effectiue: sicut pictor dicitur facere album parietem. Tertio modo, per modum causæ finalis, sicut finis dicitur efficere mouendo efficientem. His autem duobus modis, malum non agit aliquid per se, ideest secũdum quod est priuatio quædam, sed secundum quod ei bonum adiungitur. Nam omnis actio est aliqua forma, & omne quod desideratur, vt finis, est perfectio aliqua. Et ideo, vt Dion. dicit * 4. cap. de diui. no. Malum non agit, neque desideratur nisi virtute boni adiuncti. Per se autem est infinitum, & præter voluntatem & intentionem.

¶Ad Quintum dicendum, q̃ sicut supra dictum est * Partes vniuersi habent ordinem adinuicem, secundum quod vna agit in alteram: & est finis alterius & exemplar. Hæc autem, vt dictum est, * non possunt conuenire malo, nisi ratione boni adiuncti. Vnde malũ [d] neque ad perfectionem vniuersi pertinet, neque sub ordine vniuersi concluditur, nisi per accidens, id est ratione boni adiuncti.

¶ Super quæstionis quadrageſimæoctauæ Articulum secundum.

Articvlvs II.

Vtrum malum inueniatur in rebus.

AD secvndvm sic proceditur. Videtur, q̃ malum non inueniatur in rebus. Quicquid enim inuenitur in rebus, vel est ens aliquod, vel priuatio entis † alicuius, quod est nõ ens. Sed Dion. dicit * 4. c. de diui. no. quòd malum distat ab existente, & adhuc plus distat à non existente. ergo malũ nullo modo inuenitur in rebus.

¶2 Præterea. Ens & res conuertũtur. Si ergo malum est ens in rebus, sequitur q̃ malum sit res quædam. quod est contra prædicta. *

¶3 Præt. Albius est quod est nigro impermixtius, vt dicitur in * 3. libr. Topicorum Arist. ergo & melius est, qđ est malo impermixtius. Sed Deus facit semper quod melius est multo magis quàm natura. Ergo in rebus à Deo conditis nihil malum inuenitur.

¶Sed contra est, q̃ secundũ hoc remouerentur oẽs prohibitiones & pœnæ, quæ non sunt nisi malorum.

¶Respon. Dicendum, q̃ (sicut supra dictum est *) perfectio vniuersi requirit inæqualitatẽ esse in rebus, vt omnes bonitatis gradus impleantur. Est autem vnus gradus bonitatis, vt aliquid ita bonum sit q̃ nunquam deficere possit. Alius autem gradus bonitatis est, vt sic aliquid bonum sit, q̃ à bono deficere possit, qui etiam gradus in ipso esse inueniuntur. Quædam enim sunt: quæ suum esse amittere non possunt, vt incorporalia. e Quædam vero sunt, quæ amittere possunt, vt corporalia. Sicut igitur perfectio vniuersitatis rerum requirit, vt non solum sint entia incorruptibilia, sed etiam corruptibilia: ita perfectio vniuersi requirit vt sint quædam, quæ à bonitate deficere possint, ad quod sequitur ea interdum deficere. In hoc autem consistit ratio mali, vt scilicet aliquid deficiat à bono. Vnde manifestum est, quòd in rebus malum inuenitur, sicut & corruptio. Nam & ipsa corruptio malum quoddam est.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, q̃ malum distat & ab ente simpliciter: & non ente simpliciter, quia neque est sicut habitus, neq; sicut pura negatio, sed sicut priuatio.

¶Ad Secundum dicendum, q̃ sicut dicitur in * 5. Metaphys. ens dupliciter dicitur. e Vno modo secundum qđ significat entitatem rei, prout diuiditur per decem prædicamenta. Et sic cõuertitur cum re. Et hoc modo, nulla priuatio est ens. Vnde nec malũ. Alio modo: dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, quæ in compositione consistit, e cuius nota est, hoc verbum, est. Et hoc est ens, quo respondetur ad quæstionem an est. Et sic exercitatem dicimus esse in oculo, vel quãcunq; aliam priuationem. Et hoc modo etiam malum dicimur ens. Propter huius autem distinctionis ignorantiã, aliqui considerantes q̃ aliquæ res dicuntur mala, vel q̃ malum dicitur esse in rebus, crediderũt q̃ malum esset res quædam.

¶Ad Tertium dicendum, q̃ Deus & natura, & quodcunque agens facit quod melius est in toto: sed non quod melius est in vnaquaq; parte, nisi per ordinem ad totũ, vt supra dictũ est. * Ipsum autem totum, quod est vniuersum esse communiter in rebus: in rebus autem dicitur pro pter ea, quæ solum inueniuntur in anima, vt secundæ intentiones. Et est quæstio de inuentione formali, ita q̃ nõ intendimus, vtrum malum habeat fundamentũ in rebus, sed an in eis inueniatur formaliter in rebus.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Malũ inuenitur in rebus sicut & corruptio.

¶Et probatur. Perfectio vniuersi requirit inæqualitatem in rebus, vt ois bonitatis gradus impleatur. Est autem vnus gradus bonitatis, vt aliquid ita bonum sit q̃ nunquam deficere possit. Alius autem gradus bonitatis est, vt sic aliquid bonum sit, q̃ à bono deficere possit, qui etiam gradus in ipso esse inueniuntur. ergo heut requirit vt sint entia incorruptibilia: & corruptibilia: ita requirit, vt sint inde fectibilia à bono & defectibilia à bono. ergo quædam in vniuerso deficiant quandoque. ergo malum inuenitur in rebus sicut corruptio. Antecedens habetur ex dictis: prima cõsequẽtia probatur. quia ibi sunt duo gradus bonitatis, inuenti in vniuerso, iuxta illos duos gradus entis, vt de se patet. Secunda vero consequentia relinquitur per se nota. Et vere sic est, quoniam impossibile est seclusis miraculis, possibilia nunquam de ficere: tertia autẽ probatur, quia ratio mali consistit in defectu à bono, subintelligẽ debito. Et cõfirmatur illa modificatio & expressio: sicut q̃ corruptio ipsa qđam malum est, quia est malũ corrupti.

¶Et bene nota ly sicut: quoniam solum dorum nostrorum, quæritur: quòd si malũ est negatio formaliter, & negationes non habent esse nisi in anima, vt ex responsione ad secundum litera dicit applicãdo ad esse mali: quomodo inquam verificatur, q̃ malum est formaliter in reb. habes solutionẽ, quia non verificatur quòd est in rebus vt ens, sed est in rebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

in rebus vt corruptio in actu exercito, i. vt rei remotio formalis, ipsa namq; absentia boni formaliter malū est, & vehemẽtissime ad quartū præcedentis arti culi dictū est, malū formaliter corrumpit bonū oppositum, quia est ipsa priuatio boni in subiecto apto &c. Dicuntur ergo mala in rebus esse, non positiue, sed remotiue. f. nõ ponẽdo sed remouendo formaliter aliquid in reb. Et sic mala formaliter inueniuntur in rebus vt mala, sũt. n. rerum mala: in anima aũt per cõpositionẽ, & quandoq; alia intellectus operationẽ in meniuntur, vt entia & bona. Et ideo nihil obstat, imo ꝑdest proposito, ꝙ malum nullũ esse ponat in re, qm de malo vt malum est in actu exercito, loquimur, quod constat, ꝙ vt malũ in actu exercito, non inuenitur vbi ponit aliquid, sed cũ vbi remouet bonũ debitum: hic est. n. actus eius formalis, vt patet ex dictis. Nihil ergo valet consequentia, malũ vel priuatio nullum esse ponit in re, sed est tantũ ens in anima ergo non inuenitur formaliter in rebus. Qm stat ꝙ inueniatur formaliter, vt remotio rei i actu exercito, imo sequitur oppositum. remouet esse in subiecto, ergo inuenitur in re vt exercẽs negationis nõ positionis actũ. Sic autem hæc inueniri in rebus, est simpliciter ipsa inuentiri, quia formaliter inuenimntur, & secundum modum proprium sui generis, puta nõ entis, vel priuationis.

¶ Super quæstionis 48. Artic. III.

Titulus clarus est.

¶In corpore vnica est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Malũ est in bono vt in subiecto. Probatur. Malum est boni remotio non negatiue, sed priuatiue. ergo malum & bonum primarũ, sunt in eodem subiecto, scilicet ente, in potentia, simpliciter, vel secundum quid. ergo malum est in bono sicut in subiecto. Antecedẽs quo ad secundam partem probatur, ducendo ad impossibile duplex. Primũ est quòd ea quæ nullo modo sunt, essent mala: secũdum est, quòd omnia essent mala. Quo ad tertiam verò, ex sufficientia bimembris distinctionis ipsius remotionis boni, Prima cõsequentia probatur, quia priuationis & formæ idem est subiectum. f. ens in potentia simpliciter vel secundũ quid, Secũda vero, quia vtrunq; est bonũ & de ente quidem in potentia secundum quid, probatur, quia est ens in actu: actus autem bonitas quædam est, de ente vero in potentia simpliciter, quia bonum dicit sicut & ens, ac per hoc, sicut ens in potentia, ens quoddam est ita bonum in potentia, bonũ quoddam est.

¶Super quæstionis 48. Artic. IIII.

In titulo: Corrũpere sumit formaliter, Totũ vero bonum, similiter pro toto integrali, vel quasi integrali: circa quod malum ponitur. Ita ꝙ sensus est, vtrum malum positum in aliquo, auferat formaliter quicquid bonitatis inuentitur in illo.

¶In corpore valeat principalis conclusio directe responsiua quæsito negatiue. Malum non potest totaliter consumere bonum. Hanc autem conclusionem manifestat vna distinctione trimembri, adiunctis singulis membris conclusionibus specialib. Distinctio est, Bonum triplex est. f. forma, subiectum, & habilitas subiecti ad formã. Prima conclusio est, Bonum vt forma, tollitur totaliter ꝑ malum, probatur, quia est sibi oppositum, & manifestatur, sicut lumẽ tollitur per tenebras, & visus per cæcitatem. Secunda conclusio est, Bonum vt subiectum, nec tollitur, nec diminuitur per malũ, & manifestat in aere & tenebra. Tertia est, Bonum vt habilitas subiecti ad actum, diminuitur per malum, & non totaliter tollitur. Et declaratur hæc conclusio. Primo, quantum

quantum ad diminutionem, secũdo ibi, Si igitur cõtrariæ dispositiones quantum ad nõ totalem ablationem. Intendens ergo declarare, qualis, & quanta sit huiusmodi diminutio, insinuat duplicem diminuendi modum inueniri. f. per subtractionẽ, & per remissionem. prima est quantitatiua, secunda est qualitatiua, & rursus diminutio per remissionem, seu qualitatiua, dupliciter contingit. Primo, per remissionem ipsius qualitatis, & per contrarias dispositiones subiecti ad talem actum. In ꝓposito, diminutio sumenda est per remissionem, non quomodolibet, sed per appositionem contrariarũ dispositionum. Et probatur hoc secundum sic: habilitas intenditur per dispositiones præparates materia ad actum, ergo remittitur ꝑ dispositiones impedientes potentiã ad actum. Antecedens manifestatur, quia quanto magis multiplicantur dispositiones materiæ tanto habilior est ad actum. Consequentia vero ꝓbatur, quia remissio sumitur econtrario intensioni. Deinde intendens manifestare, qũo nunquam tollitur totaliter habilitas bonum: distinguit remissionem per contrarias dispositiones, dupliciter inueniri possit: primo finite, secundo infinite. Et neutro modo, tota liter habilitatem subiecti ad actũ tolli ostẽdit. Quòd. n. finita sit qñq; remissio habilitatis: probatur ex eo, ꝙ finita est multiplicatio dispositionũ contrariarum, vt patet in multiplicatione qualitatũ elementorum, quibus materiæ habilitas ad formam ignis, verbi gratia, diminuitur. Quòd vero in huiusmodi remissione non tollatur totaliter habilitas, ex eo patet, ꝙ finitis existẽtibus, appositione cõtrariorum & repat totum bonum. Vnum enim contrariorum totaliter corrumpitur per aliud. Sed bonum & malum sunt contraria. Ergo malum potest corrumpere totum bonum.

¶2 Præt. Aug. † dicit in Enchir. ꝙ malum nocet inquantum adimit bonum. Sed bonum est sibi simile, & vni forme. Ergo totaliter tollitur per malum.

¶3 Præt. Malum quandiu est, nocet, & aufert bonum: sed illud à quo semper aliquid ausertur, quandoque consumitur, nisi sit infinitum, quod non potest dici de aliquo bono creato. Ergo malum consumit totaliter bonum.

¶Sed contra est, ꝙ Aug.* dicit in Enchir. ꝙ malum non potest totaliter consumere verbum.

¶Respon. Dicendum, ꝙ malũ non põt totaliter consumere bonum.

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ est triplex bonum. Quoddam, quod per malum totaliter tollitur, & hoc est bonum oppositum malo. Sicut lumen totaliter per tenebras tollitur, & visus per cęcitatem. Quoddam vero bonum est, quod nec totaliter tollitur per malum, nec diminuitur, scilicet bonum quod est subiectum mali. Non enim per tenebras aliquid de substantia aëris diminuitur. Quoddam vero bonum est, quod diminuitur quidem per malum, sed non totaliter tollitur, & hoc bonũ est habilitas subiecti ad actum. Diminutio autem huius boni non est accipienda per subtractionem, sicut est diminutio in quantitatibus, sed per remissionem, sicut est diminutio in qualitatibus & formis. Remissio autem huius habilitatis est accipienda econtrario intensioni ipsius. c Intenditur enim huiusmodi habilitas per dispositiones, quibus materia præparatur ad actũ. quæ quanto magis multiplicantur in subiecto, tanto habilius est ad recipiendum perfectionem, & formam, & econtrario remittitur per dispositiones cõtrarias. Quæ quanto magis multiplicatæ sunt in materia, & magis intensæ tanto magis remittit potentia ad actũ. Si igitur cõtrariæ dispositiones in infinitũ multiplicari & intẽdi non pũt: sed vsq; ad certum terminum, neq; habilitas prædicta in infinitum diminuitur, vel remittitur, sicut patet in qualitatibus actiuis & passiuis elementorum. Frigiditas enim & humiditas, per quæ diminuitur siue remittitur habilitas materiæ ad formam ignis, non possunt multiplicari in infinitum. Si vero dispositiones contrariæ in infinitũ multiplicari possunt, & habilitas prædicta in infinitum diminuitur vel remittitur: non tamen totaliter tollitur, quia semper manet in sua radice, quæ est substantia subiecti, sicut si in infinitum interponantur corpora opaca inter solem & aërem, in infinitum diminuetur habilitas aëris ad lumen: nunquam tamen manente aëre tollitur totaliter, qui secundum naturam suam est diaphanus. Similiter in infinitum potest fieri additio in peccatis, per quæ semper magis ac magis minuitur habilitas animæ ad gratiam. Quæ quidem peccata sunt quasi obstacula interposita inter nos & Deum, secundum illud Isa. 59. c. Peccata nostra diuiserunt inter nos & Deum. Neque tamen tollitur totaliter ab anima prædicta habilitas, quia consequitur naturam ipsius.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd bonum quod opponitur malo totaliter tollitur: sed alia bona non totaliter tolluntur, vt dictum est.*

¶Ad secundum dicendum, ꝙ habilitas prædicta est media inter subiectum & actum. Vnde ex ea parte qua attingit actum, diminuitur per malum: sed ex ea parte qua tenet se cum subiecto, remanet. Ergo licet bonum in se sit simile, tamen propter comparationem eius ad diuersa, non totaliter tollitur, sed in parte.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam imaginantes diminutionem boni prædicti ad similitudinem diminutionis quantitatis, dixerunt, quòd sicut continuum diuiditur in infinitum, facta diuisione secundum eandem proportionem, vt puta quòd accipiatur medium medii, vel tertium tertii: sic in proposito accidit. Sed hæc ratio hic locum non habet, quia in diuisione, in qua seruatur eadem proportio, semper subtrahitur minus, & minus. Minus enim est medium medii, quam medium totius. Sed secundum peccatum non de necessitate minus diminuit de habilitate prædicta, quam præcedens: sed forte aut æqualiter, aut magis. Dicendum est ergo, quòd licet ista habilitas sit quoddam finitum, diminuitur tamen in infinitum, non per se, sed per accidens, secundum quod contrariæ dispositiones, etiam in infinitum augentur, vt dictum est.*

Articvlvs V.

Vtrum malum sufficienter diuidatur per pœnam & culpam.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur, quod malum insufficienter diuidatur per pœnam & culpam. Omnis enim defectus malum quoddam esse videtur. Sed in omnibus creaturis est quidam defectus, quòd se in esse conseruare nõ possunt, qui tamen nec pœna nec culpa est. Nõ ergo sufficienter malum diuiditur per pœnam & culpam.

missione, non est opus eradicari habilitatem remanentis subiecti. Quòd aũt infinita quandoq; sit remissio, manifestatur, ex infinita multiplicatione opacorũ corporum, inter solem & aërem. Et proportionaliter, ex infinita multiplicatione peccatorum inter iustitiæ solem & animam. Quòd verò ex huiusmodi infinita remissione non totaliter tollatur habilitas. prabatione. Quia semper manet in sua radice qđ est substãtia subiecti: & manifestatur in allatis exemplis, in naturalibus, & moralibus: in diaphano siquidem, respectu luminis, & anima, re pectu gratiæ. Et sic patet principalis cõclusio, f. ꝙ nunquam malũ totaliter aufert bonum: quoniã relinquit subiectum, & aliquid habilitatis ad actum.

¶In respõsione ad tertium notã, ꝙ tanta est differentia inter diminui per se, & per accidens. i. ratione sui vel alterius: ꝙ cũ impossibile sit finitum non consumi infinita & æquali subtractione per se. Possibile tamen est, vt in littera dicitur, à finito in infinitum etiam æqualiter subtrahi, & tamen illud non consumi, quando diminutio est per accidens. i. per aliud, vt in proposito, minuitur enim habilitas propter appositum impedimentum, & non secundum se.

¶Super quæstionis 48. Articu. V.

Titulus sufficiatur vt iacet: intelligendo per culpam malum, quod agimus: per pœnam verò malũ quod patimur.

¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito limitate. Omne malũ in rebus voluntariis, est pœna vel culpa

† c. 12. circa medium.

† Enchi. ca. 12. per totũ. to. 3.

In corp. ar.

In cor. ar.

† Enchi. c. 23. inprincipio. to. 3.

260

† Enchi. c. 14. ante medium. to. 3.

Ar. 1 huius quæ.

† c. 4. non minimum remouet ante finem.

† Enchi. c. 11. circa prine. ex eo: in fin. eiusq.

b 136

254 2 d. 34. q. 1. ar. 1. Et 3. c. 6. c. 11. Et 4. sent. q. 1. ar. 2. Et opusc. 3. c. 118. & 276.

† c. 4. par. 4.

† Enchi. c. 24. ante medium. to. 3.

a 5.

a 253.

Lib. 4. Meteor. cap. 2. lib. 5. text. 27. & lib. 10. text. 25. com. 3.

255 cap. 25. ar. 1. ad 4. Et 2. d. 34. ar. 1. & 3. & 4. c. 10. & in malagm. ar. 2. & 3. Et Bropol. 3. 117. & 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

culpa. In qua conclusione tria continentur. Omne malum, & in reb. voluntarijs, & pœna vel culpa. Et pœna hæc tria, ordinate procedendo declarat. Primo igit distinguit malũ in eõijn malum rei, & malum operis. Quam distinctionem probat ex distinctione boni, in bonitatem per modum actus primi, & actus secũdi. Secundo ostendit, q rationabiliter malum in voluntatis fortitum est species rationes, distinctiones, & nominasse bonum simpliciter est obiectũ voluntatis. ergo malum sm̃ specialem rõnem inuenitur in voluntatis creaturis. Probatur consequentia, quia malũ est priuatio boni, ac per hoc, sicut bonũ specialiter reperit in voluntario, ita & malum. Demũ tertium principaliter intentum manifestat sic. Malum rei habet rõnem pœnæ in rebus voluntarijs, suppositio præcipue, q omnia diuinæ prouidentiæ & iustitiæ subdantur, malũ vero operationis in esse, habet rationẽ culpæ, ergo omne malum in reb. voluntarijs est pœna, vel culpa. Antecedens quo ad primã partem manifestatur, quia de rõne pœnæ est, q sit contraria voluntati. quo secundã vero, quia hoc alicui imputatur in culpam, qñ deficit a perfecta actione existẽte in potestate eius consequentia vero nota est, ex distinctione mali prępposita.

† In glossa ordinaria ibi Sup id. Nemagis dicendo reuelationum.

† Enchir. c. 12, to. 3.

Ar. 3. huius quæst.

¶ 2 Præterea. In rebus irrationalibus non inuenitur culpa nec pœna, inuenitur tamen in eis corruptio & defectus quæ ad rationem mali pertinent. Ergo non omne malum est pœna vel culpa.

¶ 3 Præterea. Tentatio quoddam malum est. Nec tamen est culpa, quia tentatio cui non consentitur, non est peccatum: sed materia exercendæ virtutis, vt dicitur in glo. † 2. Cor. 12. Nec etiam pœna, quia tentatio præcedit culpam, pœna autem subsequitur. Insufficienter ergo malum diuiditur per pœnam & culpam.

¶Sed contra videtur, quòd diuisio sit superflua. Vt enim Augu.* dicit in Enchi. malum dicitur quia nocet. Quod autem nocet, pœnale est. Omne ergo malum sub pœna continetur.

¶Respon. Dicendum, q malũ (sicut supra dictum est*) est priuatio boni, quod in perfectione & actu consistit principaliter & per se. Actus autem est duplex: primus & secũdus. Actus quidem primus, est forma & integritas rei. Actus autem secundus, est operatio. Contingit ergo malum esse dupliciter. Vno modo per subtractionem formæ, aut alicuius partis, quæ requiritur ad integritatem rei, sicut cæcitas malum est, & carere membro. Alio modo per subtractionem debitæ operationis, vel quia omnino nõ est, vel quia debitum modum & ordinem non habet. Quia vero bonum simpliciter est obiectum voluntatis, malum quod est priuatio boni secundum specialem rationem, inuenitur in creaturis rationalibus habentibus voluntatem. Malum igitur, quod est per subtractionem formæ & integritatis rei, habet rationem formæ & integritatis rei, & præcipuè suppositio, q omnia diuinæ prouidentiæ & iustitiæ subdantur, vt supra ostẽsum est.* De ratione enim pœnæ est, quòd sit contraria voluntati. Malum autem quod consistit in subtractione debitæ operationis in rebus voluntarijs, habet rationem culpæ. Hoc enim imputatur alicui in culpam, cum deficit a perfecta actione, cuius dominus est secundum voluntatem. Sic igitur omne malum in rebus voluntarijs cõsiderandum, est pœna vel culpa.

¶Ad primvm ergo dicendũ, q quia malum priuatio est boni, & nõ negatio pura, vt dictum est supra,* nõ omnis defectus boni est malum, sed defectus boni, quod natum est, & debet haberi. Defectus enim visionis non est malum in lapide, sed in animali: quia contra rationem lapidis est, q visum habeat. Similiter etiam contra rationem creaturæ est, q in esse conseruetur à seipsa, quia idem dat esse & conseruatur, c Vnde iste defectus non est malum creaturæ.

¶Ad secundum dicendum, q pœna & culpa non diuidunt malum simpliciter, sed malum in rebus voluntarijs.

¶Ad tertium dicendum, q tentatio prout importat prouocationẽ ad malum, semper malum culpæ est in tentante, sed in eo qui tenetur non est proprie. nisi secundum quod aliqualiter immutatur. Sic enim actio agentis est in patiente. Secundum autem quod tentatus immutatur ad malum à tentante, incidit in culpam.

¶Ad quartum dicendum, quòd de ratione pœnæ est, quòd noceat agenti in seipso. Sed de ratione culpæ est, quòd noceat agenti in sua actione, Et sic vtrunque sub malo continetur, secundum quod habet rationem nocumenti.

Ar. 3. huius quæst.

¶ Super quæstionis 48. Artic. VI.

Titulus clarus ex præcedentibus.

¶In corpore vna est cõclusio respõsiua quæsito. Culpa plus hẽt de ratione mali quam pœna quæcunque, tam sensus quàm damni. Et probat dupliciter: primo, ex malo culpæ sit

Q. 22. ar. 2.

Articvlvs VI.

Vtrum habeat plus de ratione mali pœna, quàm culpa.

Ad Sextvm sic proceditur. Videtur, quòd habeat plus de ratione mali pœna quã culpa. Culpa enim se habet ad pœnam, vt meritum ad præmium. Sed præmium habet plus de ratione boni quàm meritum, cum sit finis eius. Ergo pœna plus habet de ratione mali, quàm culpa.

¶ 2 Præterea. Illud est maius malum, quòd opponitur maiori bono. Sed pœna sicut dictum est,* opponitur bono agentis, culpa autem bono actionis. Cũ ergo melius sit agẽs quã actio, videtur q peius sit pœna quàm culpa.

¶ 3 Præterea. Ipsa priuatio finis, pœna quædam est, quæ dicitur carentia visionis diuinæ. Malum autem culpæ est per priuationem ordinis ad finem, ergo pœna est maius malum quã culpa.

¶Sed contra, Sapiens artifex inducit minus malum ad vitãdum maius, sicut medicus præcidit membrum ne corrumpatur corpus. Sed Dei sapientia infert pœnam ad vitandam culpam. Ergo culpa est maius malum quàm pœna.

¶Respondeo Dicendum, quòd culpa habet plus de ratione mali quàm pœna. Et non solum quàm pœna sensibilis, quæ consistit in priuatione corporalium bonorum, cuiusmodi pœnas plures intelligunt, sed etiam vniuersaliter accipiendo pœnã, secundum quod priuatio gratiæ, vel gloriæ, pœnæ quædam sunt. Cuius est duplex ratio. Prima quidem est, quia ex malo culpæ sit aliquis malus, non autem ex malo pœnæ, secundum illud Diony.* 4. ca. de diui. no. Puniri non est malum: sed fieri pœna dignum. Et hoc ideo est, quia cum bonum simpliciter consistat in actu & non in potentia, vltimus autem actus est operatio, vel vsus quarumcunque rerum habitarum, bonum hominis simpliciter consideratur in bona operatione, vel bono vsu rerum habitarum. Vtimur autem rebus omnibus per voluntatẽ. Vnde ex bona voluntate qua homo bene vtitur rebus habitis, dicitur homo bonus, e & ex mala malus. Potest enim qui habet malam voluntatem, etiam bono quod habet, malè vti, sicut si grammaticus voluntariè incongruè loquatur. Quia ergo ipsa culpa consistit in debito ordinato actu voluntatis, pœna verò in priuatione alicuius eorum quibus vtitur voluntas: perfectius habet rationem mali culpa quàm pœna.

¶Secunda ratio sumi potest ex hoc, q Deus est author mali pœnæ, non autem mali d culpæ. Cuius ratio est, quia malum pœnæ priuat bonum d creaturæ siue accipiatur bonum creaturę aliquid creatum, sicut cæcitas priuat visum, siue sit bonum increatum, sicut per carentiam visionis diuinæ, tollit creaturæ bonum increatum. Malum vero culpæ opponitur propriè bono increato. Contrariatur enim implectioni diuinæ voluntatis & diuino amori, quo bonum diuinum in seipso amatur, & non solum secundum q participatur a creatura. Sic igit patet, q culpa hẽt plus de ratione mali quã pœna.

¶Ad primvm ergo dicendum, q licet culpa terminetur ad pœnam, sicut meritum ad præmium, tñ culpa non intenditur propter pœnam, sicut meritum propter præmium: sed potius ecõuerso, pœna inducitur vt vitetur culpa, Et sic culpa est peius quã pœna.

¶Ad secundum dicendum, q ordo actionis qui tollitur per culpã, est perfectius bonum agentis, cum sit perfectio secunda, quam bonum quod tollitur per pœnã, quod est perfectio prima.

¶Ad tertium dicendum, q non est comparatio culpæ ad pœnam, sicut finis & ordinis ad finem, quia vtrunque potest priuari aliquo modo, & per culpã & per pœnam. Sed per pœnam quidem, secundum quod ipse homo remouetur à fine, & ab ordine ad finẽ. Per culpam vero, secundum quod ista priuatio pertinet ad actionem, quæ non ordinatur ad finem debitum.

D. 503. D. 840.

¶Quo ad 5m̃ ponit quatuor cõclusiones, iuxta quatuor genera causarum. prima est iuxta causam materialem. bonum est causa mali materialiter. Probatur: quia est eius subiectum. Secunda est: malum nõ habet causam formalem. Probatur, q a est priuatio formę. Tertia est malũ non hẽt causam finalem. Probatur, quia est priuatio ordinis

a 509

QVAESTIO XLIX.

De causa mali, in tres articulos diuisa.

Consequenter quæritur de causa mali.

Et circa hoc quærũntur tria.

¶Primo, Vtrum bonum posit esse causa mali.

¶Secundo, Vtrum summum bonum, quod est Deus, sit causa mali.

¶Tertio, Vtrum sit aliquod summum malum, quod sit prima causa omnium malorum.

Articvlvs I.

Vtrum bonum possit esse causa mali.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, q bonum nõ possit esse causa mali. Dicitur enim Matthæi 7. Non potest bona arbor malos fructus facere.

¶2 Præt. Vnum contrariorum non potest esse causa alterius. Malum autem est contrarium bono. Ergo bonum non potest esse causa mali.

¶3 Præt. Effectus deficiens non procedit nisi à causa deficiente: sed malum si causam habeat, est effectus deficiens. ergo habet causam deficientem. Sed omne deficiẽs malum est. Ergo causa mali non est nisi malum.

¶4 Præt. Dion.* dicit 4. c. de diui. no. q malum non habet causam: ergo bonum non est causa mali.

¶Sed contra est, q Augu. † dicit contra Iulianum, non fuit omnino vnde oriri posset malum, nisi ex bono.

¶Respondeo Dicendum, quòd necesse est dicere, quòd omne malum aliqualiter causam d habeat. Malum enim est defectus boni, quòd natum est, & debet haberi. e Quòd autem aliquid deficiat à sua naturali & debita dispositione, non potest prouenire nisi ex aliqua causa trahente rem extra suam dispositionem. Non enim graue mouetur sursum, nisi ab aliquo impellente, Nec agens deficit à sua actione, nisi propter aliquod impedimentum. Esse autem causam non potest conuenire nisi bono: quia nihil potest esse causa nisi inquantum est ens. Omne autem ens inquantum huiusmodi, bonum est. Et si consideremus speciales rationes causarum, agens, & forma, & finis, perfectionem quandam important, quæ pertinent ad rationem boni. Sed & materia, inquantum est potentia ad bonum, habet rationem boni. Et quidem quòd bonum sit causa d mali per modum causæ materialis, iam ex præmissis patet. * Ostensum est enim, quòd bonum est subiectum mali. Causam autem formalem, malum non habet: sed est magis priuatio formæ. Et similiter nec causam finalem, sed magis est priuatio ordinis ad finem debitum. Non solum enim finis habet rationem boni, sed etiam vtile, quod ordinatur ad finem. e Causam autem per modum agentis habet malum non autem per se: sed per accidens.

¶Ad cuius euidentiam sciendum est, q aliter causatur malum in actione, & aliter in effectu. In actione quidem causatur malum propter defectum alicuius principiorum actionis, vel principalis agentis, vel instrumentalis. Sicut defectus in motu animalis potest contingere, vel propter debilitatem virtutis motiuæ, vt in pueris, vel propter solam ineptitudinem instrumenti, vt in claudis. Causatur autem malum in re aliqua, non tamen in proprio effectu agentis, quandoque ex virtute agentis, quandoque autem ex defectu ipsius, vel materiæ. Ex virtute quidem vel perfectione agentis, quando ad formam intentam ab agẽte sequitur ex necessitate alterius formæ priuatio: sicut ad formã ignis sequitur priuatio formæ aëris, vel aquæ. Sicut ergo, quãto ignis fuerit perfectior in virtute, tanto perfectius imprimit formã suã, ita & tanto perfectius corrumpit, cõtrarium. Vnde malum, & corruptio aëris & aquæ est ex perfectione ignis, sed hoc est per accidens: quia ignis non intendit d priuare formam aquæ, sed inducere formam propriam, sed hoc faciendo causat & illud per accidens. Sed si sit defectus in effectu proprio ignis, puta, q deficiat à calefaciendo, hoc est vel propter defectum actionis, qui redũ-

258 1. 2. q. 75. ar. tic. 1. Et 2. di. 1. q. 1. ar. 1. ad 2. Et di. 14. ar. 3. Et 2. con. c. 46. Et lib 3. c. 9. & 10. Et mal. q. 1. ar. tic. 3.

† c. 4. parte 4. a med.

† Lib. 1. cõ. Iulia. ca. 3. parum ante medi. to. 5.

D. 838.

254

D. 291 Q. præced. ar. 4.

D. 1061

Universidad de Deusto
Biblioteca

cio ordinis ad debitum finem, ac per hoc boni vtilis.1. ad finem. Quarta est: malum habet causam efficientem non per se, sed per accidens. Et hanc manifestat distinguendo sic. Malum actionis & malum rei diuersimode causantur, Nam malum actionis causatur ex defectu principij principalis, vel instrumentalis: malum vero rei non curando vtrum illa res sit effectus prius agentis, vel non, causatur tripliciter: quandoque ex virtute agentis, quã doque ex defectu agentis, quandoq; ex defectu materiæ. Hac distinctione stante probatur, quòd nunquam malum habet causam efficientem, nisi per accidens, & primo quidem, quando causatur ex virtute agentis, quia agens per se intendens inducere formã proprian, per accidẽs inẽdit nocere oppositæ. Secundo reducit cæteros modos in vnum, quod est agens esse deficiens: & probat in tentum sic. Esse deficiens recidit in bono. ergo malum secundum nullũ modum habet causam nisi per accidens. & tenet sequela: quia bonum per se competit agere. Reductio autem præfata si sic, reliqui modi continebant malum, aut effectus proprij, aut actionis: sed defectus effectus proprij est, vel ex defectu actionis, vel ex defectu passionis, & hoc quidem ex materia, ille vero ex defectu agentis principij p̃ cedit, & vterque rursus consistit causam deficere, ergo omnis modus, quo malum prouenit, ad deficere agentis reducitur, vndecunque oriatur defectus. Et sic breuiter author omnia membra totius diuisionis perlustrauit, ad duo reducta. finalũ effectus exterior, & malum effectus p̃prij, in hoc, n. etiã malum actionis cõprehendit quo ad causam.

¶ In responsione ad tertium, Aduerte, quòd cum dicitur quòd defectus subiectionis regulæ, non est culpa: sed eum sequitur culpa, potest bene & male intelligi. Si intelligatur de defectu tali absolute: verum dicitur. Si autẽ de defectu hoc, idest applicato ad hunc operantem sine regula, falsum est, quoniam ex ipsa applicatione ad hunc mune sic operantem, culpæ ratio ne sequitur,

In 2do art.

953

In corp. ar. Et q. 19. ar. 6. 9.

In corp. ar.

259 3 dist 32. q. 2. arti. 1. Et dist. 37. q 3. art 1. Et 2. con. ca. 40. & 41. c. 71. Et 10. 9. Et 1. 1. loc. fi.

DAT in defectũ alicuius principii, vt dictum est *: vel ex in dispositione materiæ: quæ non recipit actionem ignis agentis. Sed & hoc ipsum quod est esse deficiens, accidit bono, cui per se competit agere c. Vnde verum est, quòd malum secundum nullum modum habet causam nisi per accidens. Sic autem bonum est causa mali.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus. * dicit contra Iulianum arborem malam; appellat Dominus voluntatem malam, & arborem bonam, voluntatem bonam. Ex voluntate autem bona non producitur actus moralis malus, cum ex ipsa voluntate bona iudicetur actus moralis bonus. Sed tamen ipse motus malæ voluntatis causatur à creatura rationali quæ bona est. & sic est causa mali.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd bonum non causat illud malum, quod est sibi contrarium, sed quoddam aliud. Sicut bonitas ignis causat malum aquæ, & homo bonus secundum suam naturam causat malum actum secundum morem. Et hoc ipsum per accidens est, vt dictum est. * Inuenitur autem quòd etiam vnum contrariorum causat aliud per accidens. Sicut frigidum exterius ambiẽs calefacit, inquantum calor retrahitur ad interiora,

¶ AD TERTIVM dicendum, q̃ malum habet causam deficientem, aliter in rebus volũtariis: & naturalibus. Agẽs enim naturale producit effectũ suum talem, quale ipsum est: nisi impediat ab aliquo extrinseco, & hoc ipsum est quidem defectus eius. Vnde nunquam sequitur malum in effectu, nisi præexistat aliquod aliud malum in agente, vel materia, sicut dictum est. * Sed in rebus voluntarijs, defectus actionis à voluntate actu deficiente procedit, inquantum non subijcit se actui suæ regulæ. Qui tamen defectus nõ est culpa, sed eum sequitur culpa ex hoc quòd cum tali defectu operatur.

¶ AD Quartum dicendum, quòd malum nõ habet causam per se, sed per accidens tantum, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum summum bonum, quod est Deus, sit causa mali.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ summum bonum, quod est Deus, sit causa mali. Dicitur enim Esa. 43. Ego dominus, & non est alter Deus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Et Amos. 3. Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.

¶ 2 Præt. Effectus causæ secundæ reducitur in causam primã. Bonum autem est causa mali: vt dictum est. * Cũ igitur omnis boni causa sit Deus (vt supra ostensum est †) sequitur q̃ etiam omne malum sit à Deo.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur in 2. Phys. * Idem est causa salutis nauis, & periculi. Sed Deus est causa salutis omnium rerum. Ergo est ipse causa omnis perditionis & mali.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Aug. † in lib. 83. q. q̃ Deus nõ est author mali, quia non est causa tendendi ad non esse.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ sicut ex dictis patet, * malum quod in defectu actionis consistit, semper causatur ex defectu agentis. In Deo autem nullus defectus est, sed summa perfectio, vt supra ostensum est. † Vnde malum quod in defectu actionis consistit, vel quod ex defectu agentis causatur, non reducitur in Deũ sicut in causam. Sed malum, quod in corruptione rerum aliquarum consistit, reducitur in Deum, sicut in causam. Et hoc patet tã in naturalibus, quàm in voluntarijs. Dictũ est enim, † q̃ aliquod agens, in quantum sua virtute producit aliquam formam, ad quam sequitur corruptio & defectus causat sua virtute illam corruptionem & defectum. Manifestum est autem, quòd forma, quam principaliter Deus intendit in rebus creatis, est bonum ordinis vniersi. Ordo autem d vniersi requirit, vt supra dictũ est, * q̃ quædã sint quæ deficere possint, & interdum deficiãt. Et sic Deus, in rebus causando bonum ordinis vniersi, ex consequenti & quasi per accidens, causat corruptiones rerum, secundum illud quod dicitur 1. Reg. 2. Dominus mort, & viuificat. Sed quod dicitur Sap. 1. q̃ Deus mortem non fecit, intelligitur quasi per se intentam. Ad ordinem autem vniersi pertinet ordo iustitiæ, qui requirit, vt peccatoribus pœna inferatur. Et secundũ hoc, Deus est author mali, quod est pœna, non autem d mali, quod est culpa, ratione supra dicta. e

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ authoritates illæ loquuntur de malo pœnæ: non autem de malo culpæ.

¶ Ad hæc

¶ Ad hæc breuiter dicitur, quòd conclusio intelligitur de omni malo actionis, sed formaliter, inquantum actio est. Et cum dicitur: ergo claudicatio Sortis non reducitur in Deum, distinguatur q̃ claudicatio inquantum sonat defectum actionis vt sic, non reducitur in Deum vt effectuam causam, sed in defectum causæ secũdæ. Et rursus, claudicatio inquãtum est volũtaria, reducitur in Deũ vt authoré q̃æ: inquãtum vero est à charitate ordinata, reducit in Deũ vt authoré meriti: & sic de alijs.

¶ In responsione ad tertium aduerte q̃ tunc ũn absentia causæ agentis dẽ causa defectus, qñ debebatur præsentia. Et ꝓterea, quia nunquam cũ rebus debet, Deus subtrahit influxũ: ideo non sequitur Proprie loquẽdo, q̃ Deus sit cã defectuum ex hoc solo, q̃ non facit. Quamuis qñq; seri pura ipsum tali modo causam appellet. vt patet circa indurationem Pharaonis.

¶ *Super quæstionis 49. Artic. III.*

TItulus directe quærit de causa efficiente.

¶ In corpore duo facit. Primo, videt quæsito vnica cõclusione negatiue. Secundo, radicem erroris aliter opinantium ostendit.

¶ Quo ad primũ conclusio est. Non datur vnum summum malum primum principium omnium malorũ, sicut e contra datur vnum summũ bonum. Et probatur tripliciter. Primo, quia non datur malum per essẽtiam, i. aliquid per essentiam malum. Secundo, quia nõ dãtur malum summum, idest, integrum. Tertio, quia hæc duo repugnãt primum principium, & malum, & omnia clare patent in litera.

¶ Quo ad secundum, narrantur errores, & confutantur ex vna communi radice. Errarunt ponentes duo prima principia, bonum & malum in duobus. Primũ est, quia natura est in se mala. Secundum est, prima principia sunt contraria. Ratio primi erroris fuit: quia considerauerunt naturã aliquam, puta igneam vt nociuam huic. Confutatio autẽ eius est, quia simpliciter debet considerari vt pars totius vniersi: sub sic omnis res ordinatissimè suum locũ obtinet, & ꝓs bona est. Ratio vero secundi erroris fuit, quia esse eius contrarios ex causis tantũ contrarias, reducere nouerant. Confutatio vero eius est, q̃ reducenda sunt contraria in eõem & vniuersalem causã, in quod probatur quia omnia cõtraria conueniunt in aliquo, puta genere & subiecto. Par enim est iudicio de vnitate formæ & agentis, cũ similia sint, & actui & passiui, esse deberi adæquari, & manifestius in corpore celesti respectu inferiorum.

¶ Cõmunis autẽ radix horum, & similiũ errorũ est: quia particulares causas, & non vniuersalem cãm entium in eo q̃ entis, attigerũt. Omnia enim ad vnum essendi principiũ reducuntur: quoniã omnia in participatione esse eõ ueniunt, vt patet ex supradictis.

¶ In responsione ad secundũ, dubiũ occurrit. Qñ in æternum, vltimo præcedentis qũæstionis, dictũ est, & probatũ, Quòd malum culpæ opponit proprie bono increato, nõ vt in nobis, sed vt in ipso. hoc autẽ dicitur, & probatur, q̃ bono increato nullum malum opponitur, non videtur ergo stare hæc duo simul.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q̃ malũ opponi increato bono, põt multiplici duplicater, s. formaliter, vel obiectiue. Formaliter quidem est impossibile, in his in quod opponi dui no bono, propter rationem in litera tactam, s. bonum habens malum formaliter oppositũ, exigit potentiam, circa quam habet fieri malum: Deus autẽ est actus purus. ergo, Obiectiue autẽ, malum culpæ opponitur bono diuino in ipso. quod optime ꝓbatur in loco allegato, ex obiectu charitatis. Vult. n. explicite, vel interpretatiue quilibet peccans quantum in se est, Deũ non esse vltimum finem, quod est opponi ei obiectiue secundum id quod in se est. sicut econtra. A mans ex charitate vult Deo quic quid est, & ei debetur, Et sic non repugnant dicta.

¶ Super

Ar. 1. & 2. huius q.

† Lib. 2. Phys. tex. 66. 10. 2. 248 333

† Lib. 4. Ethi. cap. 5. ante med. 10. 5.

Q. 6. ar. 4

Q. 44. articul. 1. D. 837.

Q. 6. ar. 3. & 4.

D. 291. † Q. 6. ar. 3. & 4. ed. ar. 3. & 4.

Q. præce. 4ti. 4.

23 32 255

D. 291.

† Tex. 18.

† Q. 6. ar. 2. & 4.

D. Rom. Q. 48. art. 2. & q. 22. articu. 2.

Ar. præced.

D. 291. 297

Q. 4. per tot cam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis 50. Articu. I.*

835 b

853

IN tit. nota duo, ly incorporeus, & ly omnino. Corporeum dr quantũ seu extensum, siue per se, vt quantitas, siue per accidẽs, vt albedo. Incorporeum ergo dicitur, quod neutro modo est extensũ. Omnino, dupliciter intelligi pót, primo ad differentiã animę nostræ, quæ licet in se sit inextensa, est tñ forma corporis, & sic non sumit hic, vt patet ex 1. artic. quæstionis sequentis, vbi dubitatur: an angelus sit forma corporis. non ergo hic hoc excluditur: secundo ad differentiã mixtorum animalium perfectorum, quæ licet sint incorporea, id est inextensa apud S. Tho. q. 76. artic. 8. non tñ sunt omnino incorporea, quia nullam habent operationem nisi corporalem. Per omnino ergo incorporeũ, intendit substantiam sic elevatam supra corpus, quòd nec ipsa, nec operatio sua sit corporea, vel per organum corporeum exercita.

Qu. ar. 3. & 44. artic. 2.

Q. 2. ar. 3.

Q47. artic. 7.

¶ In corpore tria Primo, indicet quæsito vnica conclusione, secundo antiquos & Saduceos arguit ibi: at quidam aut. tertio eõ clusionem confirmat ex reprehensione eorum ibi: sed hoc ipsum. Conclusio est, Necesse est ponere aliquam creaturã incorpoream. Probat, Necesse est vniuersũ esse perfectũ, ergo perfecte simile Deo. Ergo simile Deo sm intellectuã naturam, ergo necesse est ponere aliquam creaturã incorpoream. Antecedẽs patet, prima vero consequentia probatur, quia perfecto vniuersi cõsistit in assimilatione ad Deum: quòd probatur, quia est præcipue intenta inter omnia in eo, ipsis creatis à Deo. Secunda vero consequentia probatur, quia Deus agit sm intellectũ & volũtatẽ. Tertia vero consequentia probatur, eo quòd intellectus nullius corporis est actus: quòd probatur, quia oẽ corpus determinatur ad hic & nũc.

P. Tert. lib. de resurrec. carnis. cap. 17. Hilar. can. 8. super Matth. Ambrosius de side. Orth. cap. 11.

¶ Sed sunt hic plura dubia. Dubitatur enim primo circa sensum consequentis primæ consequentiæ. hoc enim videtur falsum. Quia aut intendit de sim̃licitate pfecta simpliciter, quæ est similitudo vnitoca, & sic patet esse falsum. Aut de perfecta in tali genere, puta creaturarum. Et cum hoc contingat dupliciter, s. aut in genere creaturarũ factibilium, aut factarum: si factibilium est falsum, quia quacunque facta potest perfectiorẽ ac similiorem sibi Deus facere. Si factarum, quamuis sit verum, non tamen infert propositum suum, quoniam ex hoc, q effectus perfectissime assimilatur suæ causæ analogę, seu æquiuocæ inter omnes effectus factos ab eadem se quitur, ergo assimilatur sibi in natura, qui agit, vt patet de effectibus inferioribus respectu corporũ cęlestiũ, & intelligentiarum.

Q. 44. art. 3. & q. 19. ar. 4.

817

¶ Secundum dubium est circa medium assignatum ad probandam secundam consequentiam, s. Deus agit secundum intellectũ & voluntatem, ergo vniuersum, qđ eius est effectus perfecte similis, habet in se naturam intellectualem. Non enim videtur valere, quia secundum ipsum & omnes cõmuniter ad perfectam similitudinem inter effectum & causam requiritur, & sufficit quòd effectus sit similis nõ naturæ, aut potentiæ agentis, sed rationi agendi: non vt res est, sed vt ratio agendi est, vt patet de arte & artificiato. Intellectus autem & voluntas & natura intellectualis, siue in Deo, siue in quocunque alio agente per artem, non se habet vt ratio agendi, vt ex se patet, igitur male dictum est, ergo oportuit esse naturas intellectuales.

835 Phys. text. 32. & 33. com. 2.

¶ Tertio dubitatur circa tertiam consequentiam. Non enim videtur concludere intentum, quia ex hoc quòd ponitur aliqua creatura intellectualis, non sequitur: ergo omnino in corpora. Dicet enim quispiam, quòd illa est anima intellectiua, quæ est pars substantiæ corporeæ, puta cœli, aut aëreæ, aut humanæ creaturæ.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd sermo est de similitudine perfecta in genere creaturarum factibilium. Vbi sciendum, quòd aliud est comparare vniuersum ad gradus rerum, & aliud ad speciales modos habendi gradus illos. Gradus siquidem rerum finiti sunt actu & potentia, nisi forte in thesauris esse per essentiam lateat aliquis, & supremus inter eos, similimusque Deo apud Augustinum 14. de Trinit. est intellectualis. Modi autem essendi, quamuis & actu simpliciter sint finiti, de potentia tamen logica & Dei loquendo, sunt infiniti: quia non datur suprema creatura factibilis a Deo. Vnde perfectio vniuersi exigit quidem continentiam omnium graduum creabilium, sed non omnes creaturas creabiles. Et ideo ex perfectione vniuersi optime inferetur gradus intellectualis, ac per hoc perfectissima similitudo vniuersi ad Deum, vtpote consequens etiam perfectissimum gradum factibilem. Vniuersum igitur esse perfecte simile Deo in genere factibilium, dupliciter potest intelligi, s. quoad

† Tertul. lib. de resurrec. carnis. cap. 17. Hilar. can. 8. super Matth. Ambrosius de side. Orth. cap. 11.

graduum, aut creaturarum. primo modo est verum, secundo modo non. Et quia vt ex dictis patet, vniuersum perfecte simile secundo modo non est dabile, nec perfectio vniuersi exigit talem similitudinem: consequens est, quòd simpliciter & absolute loquendo, recte dicitur, vniuersum perfecte simile Deo, cum secundum omnes essendi gradus ei est simile.

¶ Ad secundum dubiũ dicitur præmittendo, q aliud est comparare quẽcunque singula rẽ effectum suæ causæ, & aliud ipsum vniuersum, qui effectus est primo in rẽtus, propter quẽ cęteri suæ effectẽ. ad hoc enim requiritur assimilatio ad causam secundum omnes gradus possibiles participari ab illa eã. Ad primum vero hoc non requiritur. Dicitur ergo quòd per intellectum & voluntatẽ S. T. intendit formam intelligibilẽ, seu artem Dei, qua egit mundum per actionẽ intellectus & voluntatis.

D. 339. 395

D. 111. 278

2. d. 8. q. 5. artic. 1. & 2. co. c. 49. & 50. & spiritu. art. 1. de quol. 9. art. 6. & opusc. 3. cap 94. & 95. & opusc. 15. 63. 5. & 7. & 18. & opu. 30. 2. & 8. 9. & opu. 42. 54. & 56.

¶ Et ad obiectionem in oppositum dicitur, q eam ratio agendi claudat in se duo, s. ipsam agendi rationẽ & modũ essendi, eiusdem, effectus q assimilatur causæ in ratione agendi tantum, minus perfecte eis, assimilantur, quam illi qui assimilantur etiam in modis essendi. Domus enim in materia preordinata ab architectore, similior esset arti domificatoris, si esset immaterialis. Et ideo, cum Deus agat per formam habẽtem esse intelligibile: consequens est, q vniuersum in quo similitudo illius formæ sm oẽs modos possibiles saluãda, eit assimilet illi & in forma & in mõ essendi, ac phœ & sit tale, quale ibi descriptũ est & sit talis, qualis illa est, & sic contineat in se esse intellectuale.

† Tert. 6. com. 3.

¶ Ad tertium dubium dicitur tripliciter. Primo, quòd instantia non est ad propositum, eo quòd sermo noster, est de creaturis. Anima autem, quæ pars est cuiusque substantiæ constat non esse creaturam proprie loquendo, sed creaturæ parẽm essentialem. Secundo dicitur iuxta calcem corporis huius artic. quòd ex ilta instantia confirmatur magis propositum, eo quòd si ponitur natura intellectualis creata, vt pars substantiæ corporeæ, rationabile est, quòd ponatur in genere creaturarum substantia intellectualis altior, & a corpore absoluta. Tertio potest dici iuxta explanationem tituli, quòd ly omnino incorporeum, non sumitur hic adeo stricte. Reliqua sunt plana.

226 2. d. 8. q. 5. artic. 1. & 2. co. c. 49. & 50. de spiritu. art. 1. de quol. 9. art. 6. & opusc. 3. cap 94. & 95. & opusc. 15. 63. 5. & 7. & 18. & opu. 30. 2. & 8. 9. & opu. 42. 54. & 56.

¶ *Super quæstionis quinquagesimæ. Articulum secundum.*

TItulus clarus est. In eo tamen aduerte, q remota ab angelis corporeitate, hoc est substantia quantitati subtracta, remanebat adhuc dubium: an talis substantia indiuisibilis qnãtitative, esset diuisibilis essentialiter, s. composita ex materia & forma.

¶ In corpore duo principaliter facit. Primo, referr opinionem Auicebron. secundo improbat eam.

¶ Quo ad primum, quia ordinate refert fundamẽtum, positionẽ, & modum. s. quòd materia, quam ponebat in angelis, ponebatur tali modo q erat vna omnium, non oportet aliter laborare.

¶ Quo ad secundum, retrogrado ordine hæc tria impugnau-

causam vniuersalem totius entis, sed particulares tantum causas particulariũ effectuum. c Propter hoc enim, si aliquid inuenerunt esse notium alicui rei per virtutem suæ naturæ, æstimauerunt naturam illius rei esse malam. c puta, si quis dicat naturã ignis esse malã: quia combussit domum alicuius pauperis. In iudicium aũt de bonitate alicuius rei, non est accipiendũ secundum ordinem ad aliquid particulare, sed secundum seipsum, & secũdum ordinem ad totum vniuersum, in quo quælibet res suum locũ ordinatissimè tenet, vt ex dictis patet.* Similiter ét qui inuenerunt duorum particulariũ effectuum contrariorum, duas causas particulares contrarias, nesciuerunt reducere causas particulares contrarias in causam vniuersalem cõem. Et ideo vsq; ad prima principia cõtrarietatem in causis esse iudicauerunt. Sed cum omnia cõraria cõueniant in vno cõi, ne cesse est in eis supra causas contrarias proprias inueniri vnã causam cõem. Sicut supra qualitates contrarias elementorũ inuenitur virtus corporis cęlestis. Et similiter, supra omnia quæ quocunq; modo sunt, inuenitur vnum primum principium essendi: vt supra ostensum est.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q contraria cõueniunt in genere vno, & ét conueniunt in ratione essendi. Et ideo licet habeant causas particulares contrarias, tamẽ oportet deuenire ad vnam primam causam communem.

¶ Ad secundum dicendum, q priuatio & habitus nata sunt fieri circa idẽ. Subiectum aũt priuationis est ens in potentia, vt dictum est.* Vnde cũ malum sit priuatio boni, vt ex dictis patet, † illi bono opponitur cui adiungitur potentia, non autem d summo bono, quod est actus purus.

¶ Ad tertium dicendum, q vnumquodq; intenditur secundum propriã rationem. Sicut autem forma est perfectio quædam, ita priuatio est quædã remotio. Vnde omnis forma & perfectio, & bonum, per accessum ad terminum perfectum attenditur, priuatio autem & malum, per recessum à termino. e Vnde non dicitur malum & peius per accessum ad summum malũ, sicut dicitur bonum & melius per accessum ad summum bonum.

¶ Ad quartum dicẽdum, q nullum ens dicitur malum per participationẽ sed per priuationem participationis. Vnde non oportet fieri reductionem ad aliquid, quod sit per essentiam malum.

¶ Ad quintum dicendum, q malũ non potest habere causam nisi per accidens, vt supra ostensum est.* Vnde impossibile est fieri reductionẽ ad aliquid quod sit per se causa mali. Quod autem dicitur, q malum est vt in pluribus, simpliciter falsum est. Nam generabilia & corruptibilia, in quib. solum contingit esse malũ naturæ, sunt modica pars totius vniuersi. Et iterum in vnaquaq; specie defectus naturæ accidit, vt in paucioribus. In solis aũté hominibus malum videtur d esse vt in pluribus: quia bonum hominis secundum sensum corporis, non est bonum hominis inquantum homo: sed secundum rationem. Plures autem sequuntur sensum quàm rationem. D. 339. 395

¶ Ad sextum dicendum, q in causis mali, non est procedere in infinitum, sed est reducere omnia mala in aliquam causam bonam, ex qua sequitur malum per accidens.

QVAESTIO L.

De Substantia Angelorum absolutè, in quinque articulos diuisa.

POst hæc considerandum est de distinctione corporalis, & spiritualis creaturæ. Et primo de creatura purè spirituali, quæ in Scriptura sacra Angelus nominatur. Secundò, de creatura purè corporali. Tertio, de creatura composita ex corporali & spirituali: quæ est homo.

¶ Circa vero Angelos considerandum est primo, de his quæ pertinent ad eorum substantiam. Secundo, de his quæ pertinent ad eorum intellectum. Tertio, de his quæ pertinent ad eorum voluntatem. Quarto, de his quæ pertinent ad eorum creationem. De substantia autem eorũ considerandum est & absolutè, & per comparationem ad corporalia. Circa substantiam vero eorũ absolutè, quinque quæruntur.

¶ Primo. Vtrum sit aliqua creatura omnino spiritualis, & penitus incorporea.

¶ Secũdo. Supposito q Angelus sit talis, quæritur. Vtrũ sit compositus ex materia & forma.

¶ Tertio. Quæritur de multitudine eorum.

¶ Quarto. De differentia ipsorum ab inuicem.

¶ Quinto. De immortalitate, seu incorruptibilitate ipsorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angelus sit omnino incorporeus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q Angelus nõ sit omnino incorporeus. Illud enim quod est incorporeum solum quo ad nos, & non quo ad Deum, nõ est incorporeum simpliciter. Sed Damas.* dicit in lib. 2. q Angelus incorporeus & immaterialis dicitur quantum ad nos: sed comparatus ad Deum, corporeus & materialis inuenitur. Non ergo est incorporeus simpliciter.

† 1. 2. de Phys. cœl. 1. † Damas. lib. 2. cap. 3.

¶ 2 Præt. Nihil mouetur nisi corpus, vt probatur in 6. Phys.† Sed Dam.* dicit ibidem, q Angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Angelus ergo est substantia corporea.

† Lib. 3. de spiritu. sancto. cap. 2. & 3. in fine. primo. 3.

¶ 3 Præt. Amb. † dicit in lib de spiritu sancto, Omnis creatura certis suæ naturæ circumscripta est limitibus. Circumscribi autem proprium est corporum. Ergo omnis creatura est corporea. Angeli autem sunt Dei creaturæ, vt patet in Psal. 148. Laudate Dominum omnes Angeli eius. Et postea subditur: Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Ergo Angeli sunt corpo rei.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 103. Qui facit Angelos suos spiritus.

¶ RESPONDEO Dicendum, quòd necesse est ponere aliquas creaturas incorporeas. Id enim quod præcipuè in rebus creatis Deus intendit, est bonum, quod consistit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tor. Vnitas quidem materiæ, quia sequeretur q̃ angelus esset quantus. Positio vero materiæ, quia intelligere est operatio penitus immaterialis, ergo substantia intellectualis est penitus immaterialis, consequentia tenet, quia modus operandi attenditur modo operantis. Assumpta vero probatur ex natura obiecti, quia intellectū oportet esse immaterialē, ergo & intelligere, quia ab obiecto operatio specificatur. Fundamentum autem elicuit. Tum in cōmuni: quia modus quo res intelligitur a nobis, non est modus quo res est in se; cuius signum est, quod materialia simpliciori mō sunt in intellectu, quām in se. Tū in speciali pro posito, quia superiora intelliguntur per modum rerum compositarum, in quibus aliud est in quo cōueniunt, & aliud in quo desinguuntur: & ex hoc emanauit fundamentum illud: tum in natura diuina.

† Ante meorum li. de Trinit.

¶ Circa improbationem vniuersitatis materiæ, dubitatiuncula occurrit. Nam posset dici, consequentiam non valere, eo q̃ materia ista communis omnibus fieri dicitur, quòd per receptionem quantitatis, facta est vna pars materiæ corporalium. Reliquum vero materiæ absque quantitate remanet & sic est materia spiritualis distincta a corporali per hoc, quod non est affecta quantitate.

¶ Ad hoc pōtest plenius rideri. primo, q̃ quia S. Th. præmittit hanc fugam: ideo adiungit reprobationē materiæ simpliciter, quod erat principaliter intentum. Secundo & melius potest dici, q̃ ista responsio non euadit quin materia spiritualis sit diuisibilis quantitatiue, quamus sustineat, q̃ non sit diuisa actu: qui cū sit vna ante receptionem quantitatis, nō est maior ratio cur sin hanc partionē vel illā, affecta sit quantitate. Ponere aūt substantias spirituales, esse actu vel potentia quantas, est actu vel potētia diuisibiles quantitatiue, eiusdē rōnis est. Tertio & melius pōt dici, q̃ ista rnsio nō pōt dari: nā quo, quis tenear dari ad minus duos angelos, quia pari, imo eadem ratione argueretur, q̃n materia communis duobus angelis vel pluribus, cum sit eiusdem rationis, partica fuerit & diuisiona in plures angelos, si materia absque quantitate caret partibus &c. Vnde quia Auicebron consentiebat pluralitati spiritualium, ratio S. Tho. efficax fuit.

¶ Circa eiusdem rōnis in ista facie cōtra positionē Auicebron, dubiū ex dictis occurrit. Quia nō vr valere, nisi cōtra tenentes angelos esse substātias intellectuales sui se totos. Stat nāq; q̃ detur substātia intellectualis ex parte. 1. formāli: & tñ sit cōposita ex materia & forma, vt patet de hoīe & cœlo, si est animatū &c. Et si sic, est ergo nihil valēt rō cōtra Auicebron: quia ipse nō videtur tenere istam viam.

† Lib. 1. de anima apud Aristotel. 15. 10. 3.

¶ Ad hoc breuiter dī, q̃ quicquid sit de mēte Auicebron, rō litere manifeste cōcludit, q̃ substantia intellectualis vt sic, est immaterialis, independens in esse a materia, hoc. n. ex opatione & obiecto patur. Ac g hoc, si est substātia speciē cōplera, oīno est immaterialis, vt patet. Ec qm angeli noīe intelligimus oēs substantias completas in specie, cuius signū est, quia alia est rō de animabus celorū & aliorū animalorū: & alia de angelis: ideo euidenter sequitur, q̃ eia di non pōt ab hac rōne per illā rōnē obijciēdo allatam, negando. n q̃ supponamus angelos esse suos se totos intellectuales, dicimus, q̃ supponimus quid nominis tenuem, scilicet q̃ angelus significat substantiam intellectualē in specie completam. Sic fit procedit forma licet ratio.

¶ In responsione ad primum aduerte, quòd quia vis argumenti cōsistit in illa propositione Philosophi, 10 San. Thom. tria facit. Primo, ostendit quid formaliter requiritur ad receptionem differētiæ, scilicet determinatum ad aliquem gradum in entibus. Secundo, ex hoc declarat in quibus habeat locum proposito Philosophi, in materialibus. Tercio, ex eodem fundamento, ostendit aliter poni in angelis differentiam & genus.

¶ In eadē responsione diligenter notato. S. T. a Peripateticis nō discrepare, in ponendo angelos in genere: quia vt hic patet etiam verba Aris. ex 8. Meta. textu vltimo imitatur: & non ex parte rei, sed nostræ considerationis, genus dicit in eis distingui a differentia. Et hæc intellige de intrinsecis eorum loquendo.

¶ In

¶ In responsione ad secundum, dubium est de differentia assignata inter receptionem materiæ & intellectus: quia illa recipiendo constituitur in esse specifico, & naturali receptæ formæ: sic autem recipit formam secundum ipsam rationem formæ. Quid est recipere secundum ipsam rationem formæ? Aut hoc est recipere q̃d quid erat esse formæ: & hoc non, quia etiam materia hoc recipit. Aut est recipere solam formam: & hoc non, quia q̃nā materia hoc facit. Aut est recipere intencionaliter: & hoc non, quia etiam aer recipit intencionaliter. Aut recipere vniuersaliter: & hoc non potest secundum S. Tho. ibi: quia apud ipsum, quicquid recipitur in intellectu, est individuale, ex singularibus res, puta hæc species intelligibilis.

¶ Et augetur difficultas, quia hic distinguitur receptio formæ secundum ipsam rationem formæ contra receptionem, qua res constituuntur in esse. Conflat enim q̃ receptio contra istam distincta, est receptio intencionalis. Et tamen hæc est etiam receptio materialis, vt patet ex Sanct. Thom., secundo contra Gent. cap. 51., ratione tertia.

¶ Ad hoc dicitur, quòd recipere secundum ipsam rationem formæ, est recipere formam per modum formæ. Modus autem formæ est, quem secundum se forma habet, huic autem est indeterminatio ad hoc, vel ad illud. Et ideo de primo ad vltimum est recipere formam, salua eius communitate & amplitudine ad quæcunque: & hoc est recipere vniuersaliter.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quòd recipere vniuersaliter, nō opponitur cuilibet singularitati, sed singularitati materiali, quæ est ad hic, & nunc: quoniam vnum individuum immateriale æquinalet in finitis materialitatibus. Et species lapidis in anima, est lapis vniuersalis, quamus sit vna quædam res numero alterius ordinis, scilicet immaterialis.

¶ Ad secundum obiectionem dicitur, quòd receptio intencionalis habet magnam latitudinem. Diuiditur enim in vniuersalem & particularem, quæ conuenit sensui, & medio &c. Vnde non est intentio Sanct. Thom. insinuare, quòd receptio secundum ipsam rationem formæ, & receptio intencionalis conuertantur. Sed cum receptio sit triplex, scilicet purè materialis, quæ consistit in esse, & purè formalis, scilicet quæ abstrahit ab omnibus materialibus, & media, quæ est partim materialis, & partim formalis, & hæc est intencionalis, particulariter conueniens sensibus. Contra vnum extremum, scilicet receptionem simpliciter materiæ Sanct. Thom. alterum extremum distinxit, scilicet receptionem intencionalem vniuersalem, insinuans etiam ex hoc sapientibus, distinctionem ipsius recipere intellectus, à tota latitudine receptionis materiæ, siue totaliter, siue partialiter.

D.112. 36

¶ Super quæstionis quinquagesime. Articu. tertium.

Articvlvs III.

Vtrum angeli sint in aliquo magno numero.

Titulus clarus est.

¶ In corpore sunt duo. Primo referuntur tres opiniones, Platonis, Aristotelis, & Rabbi Moysi, & sigillatim improbantur. Secundo respondetur quæstio tali conclusione. Angeli sunt in quadam maxima multitudine, omnem materialem numerum excedentem. Et probatur dupliciter, scilicet authoritate Dionys. & ratione tali. Quanto aliqua sunt in entibus perfectiora, tanto in maiori excessu creata sūt. Angeli sunt perfectissimi, ergo. Maior probatur dupliciter, primo, quia perfectio vniuersi est principaliter intenta, secūdo, quia videmus corpora celestia creata in maximo excessu secundum magnitudinem.

265 2. dist. 3. q. 1. art. 3. ite 2. con. c. 91. & 92. Et po. q 6 artic 6. cor. fi. & opo 15. c. 2. 3. & 4.

54

¶ Circa hanc rationem aduerte, quòd probatio nō satis bene concludit. Nec hoc accipere habetur in littera, quia clarius posita lucrat in 2. contra Gent. cap. 92. vbi aperte probatur, ex hoc q̃ perfectio vniuersi, quæ in ordine consistit, exigit vt partes eius principales, quæ propter seipsas sunt, plurificentur quantum possibile est, eo q̃ hæc differentia est inter quæ sita propter aliud, & quæ sita propter se: quæ esse propter aliud exigantur in tanto numero, quantus sufficiat ad illū finem. Quæ sita vero propter se, quanto plura sunt, tanto melius est vniuersum. Et quia perfectiora in entibus inter partes quæ se sunt, & imperfectiora sunt propter ipsa: ideo ab intendente principaliter vniuersi perfectionem, quanto aliqua sunt perfectiora, tanto in maiori excessu secundum multitudinem, vel magnitudinem erant creanda.

† Cap. 4. aliquantulum à pria

¶ Circa maiorem eiusdem rationis, occurrit dubium: quia non vr verum, q̃ quanto aliqua sunt perfectiora, excedant alia magnitudine,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnitudine, vel multitudine. Aurum enim neutro modo excedit ferrum. Gemmæ quoque incomparabiliter excedunt ut a lapidibus: & tamen constat hæc pretiosiora esse,

¶ Ad hoc videtur dicendum, quòd, vt in 1. de cœlo & mundo dicitur, partes vniuersi sunt duplices. Quædam velut integrantes substantiam eius: & hæc pertinent ad primam integritatem vniuersi. Quædam vero sunt vel sut perficientes ipsum ad secundariam perfectionẽ vniuersi, & sunt effectus primarum. Primæ partes sunt tantum elementa, corpora cœlestia, & intellectuales creaturæ. Secundæ vero sunt quælibet mista. In primis partibus intelligenda est maior sancti Thomæ, & in illis est verissima: & satis sufficit proposito suo. Quoniam ex hoc, non solum concluditur, quòd numerus angelorum, idest intellectualium substantiarum excedit numerum colorum, & elementorum, Sed quemadmodum excessum magnitudinis incomparabiliter intuemur inter superiora corpora & inferiora, a fortiori, cum longe plus differant substantiæ immobiles & spirituales a corporalibus, quam quæcunque corpora inter se, consequens est, eas incomparabiliter excedere & prædictorum & cæterorum materialium multitudinem.

¶ Circa conclusionẽ principalẽ, dubium occurrit: an intelligatur de omni multitudine materiali, scilicet secundum species, & secundum numerum an de multitudine specifica materialiũ tantum: an de multitudine primarũ partium materialium vniuersi. Si hoc tertio, vel secundo modo intelligitur, non tam magnus & excessiuus vr numerus angelorum, quantus dici solet, & tertio modo intelligi oportere, solutio præcedens ostendit, Alioquin æquiuocatio cõtingeret in præmissis, & conclusione. Si autem primo modo, absurditas non parua videtur: puta, quòd sint plures angeli quàm grana milii, frumenti &c. numerus enim horum, & lapillorum, & arenæ, & aliorum huiusmodi, nõ sapienter cõparari vr rebus intellectualibus.

Art. 6. huius quæst.

† Ita refert Arist. 1. Metaph. tex. 6.

† 1. i. 1. Meta. text. 131. per multos textus. t. 3. 365

† 1. i. 1. Meta. text. 43. tom. 3.

b 541

† 1. i 2. pleroriũ. ca. 4. & 6.

† 1. i. 12. Met. tex. 43. t. 3.

† Cap. 14. in med. illius.

diuersitatem recipientium. Non autem potest dici quòd materia sit receptiua intelligibilis radij, cum substantiæ intellectuales sint immateriales, vt supra ostensum est. * Ergo videtur quòd multiplicatio substantiarum intellectualium non possit esse, nisi secundum existentiam primorum corporum: scilicet cœlestium, vt ad ea quodammodo processus prædictorum radiorum terminetur. Et sic idem quod prius.

¶ Sed contra est, quod dicitur Dan. 7. Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.

¶ Respon. Dicendum, quòd circa numerum substantiarum separatarum, diuersi diuersis viis processerunt. Plato enim posuit * substantias separatas esse species rerum sensibilium vtpote si ponerẽmus ipsam naturam humanam esse separatã & secundum hoc oportebat dicere, quòd substantiæ separatæ sint secundum numerum specierum sensibilium. Sed hanc positionem improbat Ari. † ex eo, quòd materia est de ratione specierum sensibilium. ‖ Vnde substantiæ separatæ non possunt esse species exemplares horum sensibilium, sed habent quasdam naturas altiores naturis rerum sensibilium. Posuit tamen Ari. * quòd illæ naturæ perfectiones habent ordinem ad sensibilia ista, secundum rationem mouentis & finis. Et ideo, secundum numerum primorum motuum, conatus est adinuenire numerum substantiarum separatarum. ‖

¶ Sed quia hoc videtur repugnare documentis Sacræ scripturæ, * Rabbi Moy. Iudæus volens vtrumque cõcordare, posuit quòd angeli secundum quod dicuntur substantiæ immateriales, multiplicantur secundum numerum motuum, vel corporum cœlestium, secundum Ari. * Sed, posuit quòd angeli in scriptura dicuntur etiã homines diuina annuntiantes; & iterum virtutes rerum naturalium, quæ Dei omnipotentiã manifestant. Sed hoc est alienum à consuetudine scripturæ, quòd virtutes rerum irrationabilium, angeli nominentur. Vnde dicendum est, quòd etiam angeli, secundum quod sunt immateriales substantiæ, in quadam multitudine maxima sunt, omnem materialem multitudinem excedentes. Et hoc est quod dicit Dion. * 9. c. ap. Cœlest. Hierarch. Multi sunt beati exercitus supernarum mentium, infirmam & constrictam excedentes nostrorum materialium numerorum commensurationẽ. Et huius ratio est, quia cum perfectio vniuersi sit illud, quòd præcipuè Deus intendit in creatione rerum, quanto aliqua sunt magis perfecta, tanto in maiori excessu sunt creata à Deo: sicut autem in corporibus attenditur excessus secundum magnitudinem, ita in rebus incorporeis potest attendi excessus secundum multitudinem. Videmus autem, quòd corpora incorruptibilia, quæ sunt perfectiora inter corpora, excedunt quasi in comparabiliter ſm magnitudinẽ corpora corruptibilia. Nã tota sphæra actiuorũ & passiuorũ est aliquid modicum, respectu corporum cœlestium. Vnde rationabile est, quòd substantiæ immateriales excedant secundum multitudinem substantias materiales, quasi incomparabiliter.

¶ Ad primum ergo dicendum quòd in angelis non est numerus, qui est quantitas discreta, causatus ex diuisione continui, sed causatus ex distinctione formarum prout multitudo est de transcendentibus, vt supra dictum est. *

Ad secundum dicendum, quòd ex hoc, quod natura angelica est Deo propinqua, oportet quod habeat minimũ de multitudine in sui compositione, nõ autem ita, quòd in paucis saluetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa est Arist. in 11. Metaph. Et ex necessitate concluderet, si substantiæ separatæ essent propter substantias corporales. Si enim frustra essent immateriales substantiæ, nisi ex eis aliquis motus in rebus corporalibus appareret. Non est autem hoc verum, quòd substantiæ immateriales sint propter corporales: quia finis nobilior est his, quæ sunt ad finem. Vnde etiam Arist. dicit ibidem, quòd hæc ratio non est necessaria, sed probabilis. Coactus autem fuit hac ratione vti; quia ad cognoscendum intelligibilia, non possumus peruenire nisi per sensibilia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procedit secundum opinionem eorum, qui causam distinctionis rerũ ponebant esse materiam. hoc autem improbatum est. * Vnde multiplicatio angelorum neque secundum materiam, neque secundum corpora est accipienda, sed secundum diuinam sapientiam, diuersos ordines immaterialium substantiarum excogitantem,

b 552

Q. 50. ar. 1.

Q. 47. ar. 1.

bitudine partium vniuersi eiusque perfectione ratio robur trahat, vt patet ex dictis: & propterea de illa tantum multitudine sermo esse debet, quæ ad perfectionem spectat vniuersi, qualis nõ est multitudo numeralis, sed specifica primarum partium formaliter, secundarum virtualiter.

¶ Super

Super quæstionis. L. Articulum. IIII.

TItulus clarus.

In corpore duo. Primo, recitat tres opiniones clare. tertia est quam sequitur Sco. Secundo, impugnat simul omnes quo ad oppositũ dupliciter: vt patet.

¶ Prima ratio, Angeli nõ sunt cõpositi ex materia & forma: ergo nec plures in vna specie. consequentia probatur, quia quæcunque conueniunt in specie, & differunt numero, cõueniũt in forma, & differunt materialiter.

¶ Secundo impugnat, posito q̃ essent materiales, p̃hando eandem cõclusionem, sic. Distinctio causata ex materia, aut est secundum diuersitatem quãtitatis, aut secundum diuersitatem potentiæ: ibi non est prima, q̃a sunt incorporei. ergo esset secũda. sed hæc non solum excludit identitatem specificam, sed genericam ergo.

¶ Circa ꝓbationẽ cõsequentiæ i prima rõne, occurrit dubitãtia aut assumit falsũ, aut nihil probat. Si. n. ly differunt materialiter, significat differre materia propriæ dicta, quæ sit altera pars rei differentis, falsũ assumitur: quia duæ animæ differũt materialiter, & tamen non differunt in materia, quia carẽt illa. Et sic dæ lineæ mathematicè sumptæ, & similiter duo accidentia eiusdem speciei in angelis. Si vero, ly differunt materialiter, signifi cat differentiam in materia propriè dicta, non tamen quæ sit pars rei differẽtis: tunc & falsum assumitur: vt patet in duabus infimis viltimo dictis. Et contra hoc sunt argumenta multa. Sco. quæ in q. de Ente & essentia habes. Et intentũ nõ probat: eo q̃ differre materialiter, per hoc q̃ est cõpositi ex materia & forma, vt ad differre materialiter, per hoc, q̃ aliquo modo differt ſm materiam. Ac per hoc, ex negatione compositionis non pot inferri negatio differentiæ materialis: sed est fallacia consequentis: ab inferiori ad superius negatiue. Si autẽ ly differunt materialiter, significat differentiã in materia cõiter sumpta, i. in eo q̃ se hꝫ vt materiale respectu speciei: hoc modo acceptæ ab oibus. Sed tunc nihil ojno probatur ad propositũ pp eandẽ rationẽ: quia scilicet minor sub intellecta, Angeli nõ differũt materialiter, nõ probat ex hoc, q̃ nõ sunt cõpositi ex materia & forma, sed est sophisma cõsequẽtiæ.

¶ Ad hoc dr q̃ cũ propositio. S. T. sic vniuersalis tertio modo intelligenda est, in cuius signum subdit exemplum de plurificatione albedinis, quam constat indiuiduari non ex materia, sed ex quanto. Ad instantiam autem in oppositum dicitur: q̃ S. T. breuitati studenti sat fuit allegare probationẽ emanatã in illa materia, de qua loquebatur. Ad cuius euidentiã scito, q̃ cũ apud ipsum, omnis differentia pure materialis oriatur, aut ex quãtitate (vt accidit in rebus mixtalibus), aut ex subiecto, vt accidit in accidentibus spiritualibus, differentiam vero ex quantitate orta in substantiis locum non habeat nisi rõne materiæ. Materia autẽ nõ alio pacto in substãtia cõperit fieri, nisi ex parte eius cõsequẽs est, q̃ de substãtiis cõpletis quales sunt angeli loquẽdo, sufficiẽter excluditur ab eis differentia materialis, p hoc q̃ excluditur ab eisdẽ cõpositio ex materia & forma.

¶ Circa primum argumentum nota, q̃ S. Th. non ex defectu argumentorũ ex propriis: vr confuerit, argumentatur ex cõibus: sed argumentũ hoc propria angelorũ scrutatur.

¶ Ad cuius euidentiã aduertendæ sunt duæ propositiones quasi per se notæ. prima est, q̃ in substantiis quæ apud nos sunt, ratio generis inuenitur seorsum existens in rerum natura, absq; nobilitate superaddite naturę. Corporeitas enim inuenitur absq; perfectione nutritiua, vt patet in elementis: & nutriũ absq; vita, vt patet in mixtis inanimatis. & viuũ absq; sensu, vt patet in plãtis: & sensus absq; motu, vt patet in ostreis, & hoc absq; intellectu, vt patet in brutis. Secunda est, q̃ intellectualitas est vltima & súma natura in vniuerso. Ex his, nulla

Artic. 1. huius q. D. 15.

D. 648.

Prima S. Thom. X 3 ris

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis ordinis: puta viui ratione bus sentiendi & sensitiui a rationibus bipedis, & quadrupedis & c. Ita q intendit author interimere primam propositionē: volens eam non esse necessariam vniuersaliter: quātus q nandoque verificetur. Et probat hoc dupliciter: primo, ostēsiue, q a genus & dfia sat est q differāt, vt in determinatū & determinatū. Secundo, ducendo ad inconueniens, scilicet, q in irrationalibus a talibus esset ꝑter naturā sensitiuam, quæ est genus, alia perfectior forma: vel essent vnius speciei. vtrūque enim est incōueniens, vt inferius patebit.

¶Secundo, quòd responsio formaliter cōsistit, in hoc, quòd conuenire in nobilissimo sui, cōtingit dupliciter: Primo, in nobilissima natura. Secundo, in nobilissimo gradu naturæ eius communis. Primo modo, maior est falsa, secūdo vero modo, est vera, sed tūc minor est falsa.

¶ *Super quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio. Angeli sunt incorruptibiles secūdum suam naturam. Probatur dupliciter, Primo sic. Omne quod corrumpitur, per hoc corrumpitur, quòd eius forma separatur a materia, ergo angeli sunt incorruptibiles. tenet consequentia: quia angeli sunt formæ subsistentes, & omnino immateriales, ac per hoc in eis non potest habere locum separatio formæ a materia. Antecedens vero probatur sic. esse per se conuenit formæ: ergo inseparabile est a forma, ergo in omni corruptione fit separatio a materia. Antecedens primum nunc assumptum probatur ex eo, quòd cuicumque conuenit esse, conuenit ratione formæ, vt patet in materia, quæ maxime distat a forma. Prima vero consequentia patet ex 1. Posterio. & declaratur exemplo rotunditatis circuli & æris, seu eiri culi ænei. Secunda vero consequentia fundatur super duobus: primum est, Corruptio est mutatio de esse in non esse. Secundum est, in omni corruptione oportet materiam remanere. Ex his enim manifeste sequitur separatio formæ a materia: quia cum in omni corruptione destruatur aliquod esse, & esse non possit separari a forma oportet quòd esse & forma simul pereant. Et cum ex alia parte in omni corruptione oporteat subiectum remanere, necesse est, quòd si corruptio fit, quòd esse separetur a subiecto remanente: ac per hoc forma etiam ab eodem separetur: alioquin corruptio intelligi non posset.

¶Circa primam rationem dubitatio accidit, de veritate illius propositionis assumptæ, scilicet, Esse per se conuenit formæ. Hæc enim, aut est falsa, aut nihil infert ad propositum. Dupliciter enim interpretari potest. Primo, vt ly per se, distinguitur contra per aliud, & idem significat quod sine medio, seu immediate. Et hoc modo licet sit vera, propositum tamen non probat: quia ex hoc non sequitur ipsum esse, inseparabile esse a forma. Non enim valet, A, conuenit B, immediate. ergo inseparabiliter, vt patet de forma respectu materiæ, & de albedine respectu superficiei. Obstat etiam huic interpretationi declaratio San. Thom. ex rotunditate & circulo &c. Secundo modo potest accipi ly per se, vt distinguitur contra per accidens. Et sic propositio est falsa, cum in doctrina San. Thom. tum simpliciter. Apud San. Thom. quidem, esse per accidens prædicatur de qualibet forma citra Deum: ita quòd, nec est de essentia alicuius formæ, nec fluit ab illa vt passio: vt superius in q. 3. artic. 4. dixit: quia nulla res est sibi sufficiens causa, quòd sit. Simpliciter autem, quia nulla res potest in telligi sub oppositio eius, quod conuenit per se. Constat autem, quòd absque contradictione, de quacunque forma, excepta diuina, potest dici quòd non est, igitur esse nō per se conuenit formæ.

¶Ad hoc dicitur, quòd ly per se, vtroque modo interpretari potest. Eo quo ad primū modum, distinguendum est de medio, scilicet, de media actione, & de media forma. ex coniunctione enim alicuius-quo immediate, idest, sine media forma, non potest concludi inseparabilitas, vt obiicitur. Quandocunq; vero aliqua duo sic se habent, quòd eo iunguntur vniuersaliter absque media actione comitante, tunc illa duo oportet esse inseparabilia ab inuicem, propterea quia quæcunq; eadem generatione generantur, eadem quoq; corruptione corrumpūtur. Talis autē immediatio actionis non inuenitur inter materiā & formā, & alia hmōiqn constat præexistentibus subiectis agens sua actione coniungere illa. Sed inter formā quācunque, & existentiā rei, nulla mediat actio iungens hanc illiqn nō prius sit forma, & per aliā actionē iungitur existere: sed ipsum fieri formæ ad illam coniunctionem terminatur, & propterea inseparabiliter se habent.

¶Ad euidentiā vero secundi modi sciendū est: q aliqd conueniat alicui per se, nō per accidēs, cōtingit dupliciter. Vno modo, simpliciter. Alio modo physice. Vocat autē si per se ipsas simpliciter, quæ fundāt super habitudine terminorū absolute sumptorū. Perfectas vero physica, quæ fundatur super habitudine terminorum in esse naturali positorum. Exemplum primi. Quinarius est impar. Exemplum secundi. Sortes quandoque corrumpetur. Conueniunt autem hæ duæ perfectates in hoc, quòd quemadmodum quod conuenit alicui per se simpliciter, necessario & inseparabiliter adhæret illi absolute sumpto, ita proportionabiliter, quod conuenit alicui per se physice, necessario & inseparabiliter comitatur illud in esse naturali positum. Differunt vero, quia prædicata per se simpliciter, nihil non necessarium supponunt, quoniam respiciunt subiecta absolute sumpta: prædicata vero per se physice supponunt aliquid non necessarium scilicet subiecta producta fuisse in rerum natura: productio aūt rerum non semper est necessaria, & hoc est, quia talia prædicata respiciunt subiecta in esse physico. Ex hoc aūt differunt secundo, quia perfectas prima adeo est necessaria, vt oppositum implicet contradictionem. Perfectas vero secunda non est necessaria, nisi necessitate naturalis cursus. & ideo oppositum non implicat cōtradictionem. Patent hæc ex dicta de perfectate physica cōparādo actua lem corruptionē, nō nunc, sed qnqs ad quodcunq; corruptibile. Non enī accidit misto aliqui, q corrūpatur, qnqs, sed per se cōuenit illi ex principijs, essentialib. & tñ non implicat contradictionē illud nunquam corrumpi. Et per hoc patet tñsito ad obiecta, quia existere est prædicatum accidentale respectu cuiusq; naturæ eiꝰ diuinam, nō per se simpliciter, & ideo oppositum non implicat contradictionem. Dicitur vero prædicatum per se respectu formę, quia perfectate physica illi coniungitur: quoniam formam productam necessario comitatur existere & non per accidens: & hoc est verum, & efficaciter infert propositum. Notandum est autem, & præ oculis habenda distinctio hæc. qñ & ad theologalia, & ad physica in multis materijs est vtilis & necessaria. Soluitur quoq; ex dictis, obiectio de separatione existētiæ ꝓpriæ ab anima Christi, producta in rerū natura. Quoniā illa apud S. T. proprium non habet esse existentiæ. Iam. n. ex dictis patet, q esse per se & inseparabiliter comitatur formam productam quantum ex se, seu sibi dimissam. Anima autem Christi producta non sibi dimissa est, sed præuenta à verbo diuino, & ad illius esse, assumpta est.

¶Secunda ratio à signo est ista. Obiectum intellectus est sempiternum. ergo intellectualis substantia est incorruptibilis. Antecedens probatur: quia est supra tempus. Consequētia verò, quia intellectionis species & ratio ex obiecto comprehenditur: & operationis modus operantis essendi modū ostendit: quia vnumquodq; operatur secundum quod est actu.

¶Notanda hic sunt duo circa antecedens. Primo, q ꝑ subiectum antecedentis, scilicet, ly obiectū intellectus dupliciter sumi pōt, scilicet materialiter pro re obiecta intellectui. Alio modo formaliter, idest pro intelligibili in actu. vt sic: primo modo, non sumitur hic, sed secundo. Secundo q ꝑdictum antecedens, s. ly sempiternum, dupliciter sumi potest, s. positiue & negatiue. Et quamuis secundo modo expositum sit indubie verū: & primo modo aliqualiter sit ambiguum: in vtroq; tñ sensu proposito seruit, & magis in primo. Nulli siquidem dubium est, q intelligibile in actu vt sic, cum abstrahat a motu & mutatione, sit immutabile & necessariū, ac per hoc perpetuū negatiue. Si quis quoq; profundius scrutatus fuerit, inueniet, q quia intelligibile, vt sic, est supra tempus & motum: consequens est & quod intelligibile per se loquendo, vendicet sibi sempiternitatem: quemadmodum motus velocibilitatem in infinitum. ac per hoc accidit intelligibili corrūpi: quia est sic intelligibile: puta in phantasmatibus: & q intelligibile in actu, si extra animam inquantum tale existeret, sempiternum posi tiue secundum suum esse poneretur: quoniam existere supra tempus & motum poneretur habere. intelligibile ergo in actu vt sic, si existit, est sempiternum, positiue: & si non, est sempiternum per se negatiue.

¶Circa consequentiam aduerte, q vis consequentiæ consistit in hoc: Intelligibile in actu vt sic, est supra tēpus, ergo intellectio est eorum, quæ sunt supra tempus: ergo & intellectualis substātia. Prima consequentia probatur: quia ratio operationis ex propio obiecto formaliter sumpto, sumitur. Si enim intelligibile vt sic, supra motum, & tempus eleuatur, immobilitatem sempiternitatemque exposcit: consequens esse debet, vt intellectionis cōditio ex immobilitate, & sempiternitate sumatur: ac per hoc ad eundem spectat ordinem. Secunda vero consequentia probatur: quia si intelligere est operari hoc modo, scilicet supra tempus &c. ergo modus essendi intellectualis substantiæ, erit etiam supra tempus & motum. ergo erit sempiternum ens. Aduerte bene hoc quòd ex sempiternitate obiecti, non intulimus sempiternitatem operationis: sed illam esse de ordine sempiternorum, idest, eleuatam supra tempus & motum. Et hoc per se loquendo de intellectione vt sic: quoniam per accidens contingit, quòd intellectio tali modo, scilicet per phantasmata fit cum continuo, & tempore. Ex hoc autem quòd intellectio sic est eleuata supra tempus, signum habemus magnum, quòd intellectus vt sic, magis est eleuatus, ac per hoc subtilitē incorruptibiliter.

ARTICVLVS. V.

Vtrum angeli sint incorruptibiles.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli non sint incorruptibiles. Dicit enim Dam. * de angelo, quòd est substantia intellectualis, gratia & non natura immortalitatem susciipiens.

¶2 Præt. Plato dicit in Timæo, † O dii deorum, quorum opifex idem paterque ego: Opera siquidem vos mea, dissolubilia natura. Hos autem deos non aliud quàm angelos intelligere potest. Ergo angeli natura sua sunt corruptibiles.

¶Præterea. Secundum Gregor. * omnia in nihilum tenderent, nisi ea manus omnipotentis cōseruaret. Sed quod in nihilum redigi potest est corruptibile. Ergo cum Angeli sint à Deo facti, videtur quòd sint corruptibiles. secundum suam naturam.

¶SED CONTRA est, qđ Dio.* dicit 4. c. de diui. no. quòd intellectuales substantiæ vitam habent indeficiētem ab vniuersa corruptione, morte, & materia, & generatione, mundę existentes.

¶RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere angelos secundum suam naturam esse incorruptibiles. Cuius ratio est: quia nihil corrumpitur nisi per hoc, quòd forma eius a materia separatur. Vnde cum Angelus sit ipsa forma subsistens, vt ex dictis patet * impossibile est quòd eius substātia sit corruptibilis. Quod enim conuenit alicui secundum se, nunquam ab eo separari potest. [e] Ab eo autem cui conuenit per aliud, potest separari, separato eo secundum quod ei conueniebat, Rotunditas enim à circulo separari non potest: quia conuenit ei secundum seipsum: sed æneus circulus potest amittere rotunditatem per hoc quòd circularis figura separatur ab ære. Esse autem secundum se competit formę. [e] vnumquodq; enim est ens actu secundum quod habet formam. Materia vero est ens actu per formam. Compositum igitur ex materia & forma definit esse actu per hoc, quòd forma [d] separatur à materia. Sed si ipsa forma subsistat in suo esse, sicut est in angelis, vt dictum est: * non potest amittere esse. ipsa igitur immaterialitas angeli est ratio, quare angelus est incorruptibilis secundum suam naturam. & huius incorruptibilitatis signum accipi potest ex eius intellectua li operatione. Quia enim vnumquodque operatur secundum quod est actu, operatio rei indicat modum esse ipsius. [e] Species autem & ratio operationis ex obiecto comprehenditur. obiectum autem intelligibile, cum sit supra tempus, est sempiternum. Vnde omnis substantia intellectualis est incorruptibilis secundum suam naturam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damas. accipit immortalitatem perfectam, quæ includit omnimodā immutabilitatem [e]: quia omnis mutatio est quędam mors, vt Augusti † dicit. Perfectam autem immutabilitatem angeli non nisi per gratiam assequuntur: vt infra patebit.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd Plato, per Deos intelligit corpora cęlestia, quæ existimat esse ex elemētis composita. Et ideo secundum suam naturam erant dissolubilia, sed voluntate diuina semper conseruabantur in esse. [e]

¶AD TERTIVM dicendum, q ꝑ sicut supra dictum est, * quoddam necessitatis. Vnde non repugnat necessario, nec incorruptibili, quòd esse eius dependeat ab alio sicut à causa. Per hoc ergo quod dicitur, quòd omnia deciderent in nihilum, nisi conseruentur à Deo & etiam angeli: non datur intelligi quòd in angelis sit aliquod corruptionis principium, sed quòd esse angeli dependeat à Deo sicut à causa. Non autem dicitur aliquid esse corruptibile per hoc, quòd Deus posset illud in non esse redigere, subtrahendo suam conseruationem: sed per hoc, quòd in seipso aliquod principium corruptionis habet, [e] vel contrarietatem, vel saltem potentiam materiæ.

cationem specierum, non autem multiplicationem indiuiduorum in vna specie.

QVAESTIO LI.

De comparatione Angelorum ad corpora, in tres articulos diuisa.

DEINDE quæritur de Angelis per cōparationē ad corporalia. Et primo, de comparatione angelorum ad corpora. Secundo, de comparatione angelorum ad loca corporalia. Tertio, de comparatione angelorum ad motū localem.

Circa primum quæruntur tria.

¶Primo. Vtrum angeli habeant corpora naturaliter sibi vnita.

¶Secundo. Vtrum assumant corpora.

¶Tertio. Vtrum in corporibus assumptis exerceant opera vitæ.

¶ *Super quæstionis quinquagesimæ primæ. Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶In corpore articuli vna conclusio respōsiua, s. Angeli non habent corpora sibi naturaliter vnita. Probatur sic. Dantur aliquæ substātiæ intellectuales perfectæ, non indigentes accipere scientiam à sensibus: ergo dant sub stantiæ intellectuales separatæ à corporibus. Tales dicimus angelos, ergo. Antecedens probatur: quia in quolibet genere in quo inuenitur imperfectum, oportet præexistere perfectum. Sed in genere substantiali intellectuali, inuenitur aliqua imperfecta indigens sensibus ad acquisitionem scientiæ: quia est potentia in genere intelligibilium: vt patet de anima humana. ergo &c. consequentia vero probat sic. In antecedente duo assumpsimus, s. ly substantiæ intellectuales, & ly perfectæ abs q; indigentia &c. Et ideo primo probatur, q inquantum substantiæ intellectuales nō habent q sibi conueniat vniri corpori: deinde probatur, q nec inquantum tales substantiæ hoc habent. Primum ergo probatur sic: Intelligere nō est actus corporis, nec alicuius virtutis corporeæ, ergo esse vnitum corpori non est de ratione intellectualis substātiæ vt sic: ergo non conuenit omni intellectuali substātiæ. Ista vltima cōsequentia probat, quia qđ accidit alicui naturæ, non vniuersaliter inuenit in illa, & declaratur exēplo alarū respectu animalis. Secundum vero probatur sic: Substantiæ intellectuali accidit vniri corpori propter imperfectionem & indigentiam scientię, vt patet de anima hominis, sed hæc non inuenitur in substantijs perfectis ergo.

Circa antecedens, & eius probationem occurrit triplex dubium. Primo enim dubitatur de terminis assumptis, scilicet perfectum & imperfectum: quomodo in ista probatione sumantur: cum dicitur, In quocunque genere inuenitur imperfectum, in eodem oportet præexistere perfectum. Aut enim hæc propositio fundatur super illo principio, Actus est naturaliter prior potentia: & hoc non: quia veritas illius principij, non certificatur nisi ex hoc: quia id quod est in potentia, oportet reduci ad actum ab eo, quod est in actu, quod in proposito non habet locum. Ex hoc namque principio non potest concludi nisi aliqua substantia intellectualis quę sit reductiue in actu animæ nostræ, quæ est in potentia: talis autem est intellectus agens quicquid ille sit. Aut fundatur super illo alio principio, s. differentiarum ejusdē generis oportet vnam se habere vt habitū & perfectionem, alteram vero vt privationem & imperfectionem. Et hoc ēt nō sufficit propositio. qñ ex hoc, nihil aliud pōt concludi, nisi q dare aliquā substātia intellectualis sin natura ni suæ speciei, perfectior anima humana. Verum autem illa perfectior species hēat scientiā completam ex se inditam aut non, ex hoc principio hō sufficienter concluditur, quia ităt esse speciem perfectiorē, & tñ non habere tali modo scientiā. Et confirmat hoc ex natura sensitiua: in qua qñ inuenitur natura sensitiua imperfecta in animalib. imperfectis, consequens est vt dentur animalia perfectiora, i. habentia virtutes sensitiuas perfectiores. Non tñ ex hoc sequitur, q ꝑ dentur animalia habentia species sensibiles congentias suæ interiores, suæ exteriores, sic ergo erit in proposito. Secundo dubitatur circa aliū terminum ibidem assumptum, s. ly in eodem genere. Aut enim sumitur genus stricte. Et hoc non, quia sequeretur q ꝑ ista ratio non valeret, nisi ex suppositione q angeli sunt in genere: quod ab omnibus non conceditur, imo à Peripateticis diffiterepare videtur. Aut sumitur genus pro coordinatione, iuxta consuetudinem quæ solemus dicere in genere entium, & in genere intelligibilium &c. Et si sic sumitur, intentum non concluditur, quamuis verum assumatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

natur. Quoniam dicitur, quòd substantia illa intellectualis perfecta, quàm oportet præexistere in genere intelligibilium, est Deus gloriosissimæ per hoc maxime illatum est tales dicimus Angelos. Tertio circa ipsum accidens dubitatiuncula occurrit: quoniã in numero plurali dicitur, quòd sunt aliquæ substantiæ intellectuales &c. Et tamen ex probatione adducta non potest inferri nisi in numero singulari; ergo est aliqua substantia intellectualis perfecta &c. Male igitur concluſum videtur illud antecedens.

266 3. dist. 8. ar. 1. Et 2. cõc. c. 28. & 29. & 30 & pot. q. 6. arti. 6. Et Mal. q. 16. ar. 1. Et ſpũ arti. 5. Et 8 pot. c. 221. Et opu. 15. ca. 16.

† Li. 1. c. 6. in fine. 14.

¶ Ad cuidentiã harum dubitationum notandũ eſt, quòd vis rationis aſſumpta ad probãdum antecedẽs conſiſtit in hoc, q̃ quandocũque datur aliqua natura diſtinguibilis per plures modos, aut differentias eſſentiales, neceſſe eſt, quòd ſi inueniatur ſecundum imperfectiorem modum aut differentiam, quòd inueniatur etiam ſecũdũ perfectiorẽ. Et huius ratio eſt multiplex: cum quia cũ vtrumque ſit poſſibile, natura nõ eſt magis ſollicita circa imperfecta, q̃ circa perfecta. Tũ q̃a imperfectiora ſunt pp magis ſpecifica. Tũ, q̃a diuiſiua naturæ pluralitabilis, aut ſunt ſimul natura, vt patet de differentijs condiuidentibus genꝰ ex poſt prędicamẽtis: aut alterum ſe habet vt prius, & alterum vt poſterius, vt contingit in diuiſione analogi: & ſic etiam poſterius infert prius.

† Serm. 5. & 6 circa prin.

† Li. 2. c. 17. & lib. 3. hoc Gen. c. 10. in prin. c. 3.

† Hom. 10. in euãg. cir ca prin.

¶ Hoc igitur ſtante, dicitur ad primum dubium, quòd hoc accipitur propoſitio ex ſecundo fundamento.

¶ Ad obiectionem in oppoſitum reſpõdetur dupliciter. Primo, q̃ quia hæc duo, ſcilicet perfectior natura intellectualis quàm ſit tota anima humana: & natura intellectualis, ita perfecta, quòd non indiget acquirere ſcientiam à ſenſibilibus, conuertuntur ad inuicem: ideo S. Tho. efficaciter concluſum antecedens, pro conſtanti dimittit. Et declaratur conuertibilitas hæc ex inferius dicendis: dum manifeſtabitur in quæſtio. 70. animam intellectiuã propter ipſum intelligere, in ſolo homine indigere corpore. Et poteſt etiam colligi ex dictis Ariſt. in 3. de anima, in fin. & poteſt ratione probari: ſed nolo nunc inſiſtere. Secundo dicitur, quòd data, quòd ſupra animam hominis eſſent aliquæ ſubſtantiæ intellectuales, non habentes ſcientiam inditam a natura, adhuc tamen ratio concludit intẽtum: quoniam habere ſcientiam cõgenitam, eſt modus poſſibilis ſecundum naturam intellectualis ſubſtantiæ, & eſt perfectus: ergo ſi dentur imperfecti modi habendi naturam intellectualem, debet inueniri modus perfectus habendi eandem: ac per hoc, dentur ſubſtantiæ intellectuales, non indigentes acquiſitione ſcientiæ. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem: quia non eſt ſimilis ratio in natura intellectuali & ſenſitiua, quo ad hoc, ſcilicet quòd in natura intellectuali modus habẽdi illi cũ plenitudine virtutis & ſpecierũ ab intrinſeco, eſt modus poſſibilis in natura. Modꝰ uero habẽdi naturã ſenſitiuã ſic pfectã, q̃ hãc ex ſpecies ſenſibiles ſenſitiua, eſt modus impoſſibilis in natura: & ideo procedit natura intellectuali, nõ aũt ſenſibili.

¶ Ad ſecundum dubitationem dicitur, quòd quomodocunque ſumatur genus intentum concluditur. Tum, quia Deus non claudit in coordinatione ſubſtantiarum intellectualium: quoniam non eſt pars vniuerſi, ſed bonum ſeparatum ens ſimpliciter, vt dicitur in 12. Metaph. tex. 52. Tum, quia reſtringendo minorem, ſcilicet in genere intellectualium ſubſtantiarum conditarum, nihilominus

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli habeant corpora naturaliter ſibi vnita.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ Angeli habeant corpora naturaliter ſibi vnita. Dicit enim Origẽ in lib. periarchon,* Solius Dei ideſt Patris & Filij & ſpiritusſancti, naturæ illud proprium eſt, vt ſine materiali ſubſtantia, & abſque vlla corporeæ adiectionis ſo cietate, intelligatur exiſtere. Bernardus etiam dicit in 6. Homil. † ſuper cant. Demus Deo ſoli ſicut immortalitatem, ſic incorporeitatem, cuius natura ſola neque propter alium ſolatio indiget in rumenti corporei. Liquet autem omnem ſpiritum creatum corporeo indigere ſolatio. Auguſtin.* etiam dicit ſuper Geneſ. ad lit. Dæmones aerea dicuntur animalia: quia corporum aereorum natura indigent. Eadem autem eſt natura dæmonis & Angeli. Ergo Angeli habent corpora naturaliter ſibi vnita.

¶ 2 Præt. Grego. † in Homil. Epiphaniæ, nominat Angelum rationale animal. Omne autem animal componitur ex corpore & anima. Ergo Angeli habent corpora naturaliter ſibi vnita.

¶ 3 Præt. Perfectior eſt vita in Angelis, quàm in animabus. Sed anima non ſolum viuit, ſed etiam viuificat corpus. Ergo Angeli uiuificant corpora naturaliter ſibi unita.

¶ SED CONTRA eſt, quod dicit Dio.* 4. c. de di. no. quòd Angeli ſicut incorporales intelliguntur, ita & immateriales.

¶ RESPON. Dicendum, quòd Angeli non habent corpora ſibi naturaliter unita. Quod enim accidit alicui naturæ, non inuenitur uniuerſaliter in natura illa: ſicut habere alas, quia non eſt de ratione animalis, non conuenit omni animali. Cum autem intelligere non ſit actus corporis, nec alicuius uirtutis corporeæ, ut infra patebit:* habere corpus unitum non eſt de ratione ſubſtantiæ intellectualis inquantum huiuſmodi, ſed a accidit alicui ſubſtantiæ intellectuali propter aliquid aliud, ſicut humanæ animæ competit uniri corpori: quia eſt imperfecta & in potentia exiſtens c in genere intellectualium ſubſtantiarum, non habens in ſui natura plenitudinem ſcientiæ, ſed acquirẽs eam per ſenſus corporeos a ſenſibilibus rebus, ut infra dicetur.* In quocunq; autem genere inuenitur aliquid imperfectum, oportet præexiſtere aliquid perfectum in genere illo. Sunt igitur aliquæ ſubſtãtiæ perfectæ intellectuales in natura intellectuali, non indigentes acquirere ſcientiam à ſenſibilibus rebus. Non igitur omnes ſubſtantiæ intellectuales ſunt unitæ corporibus, ſed aliquæ ſunt a corporibus ſeparatæ. & has dicimus Angelos.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ſicut ſupra dictum eſt,* quorundam opinio fuit, quòd omne ens eſſet

Q. 50. ar. 1o.

pluribus de accidente vt in primo modo. Et quia San. Thom. de accidente ſecundo modo loquebatur, ideo nõ ſolum ex veris, ſed ex neceſſarijs proceſsit.

¶ Circa probationem conſequentiæ, quo ad ſecundam partem dubitari poſſet, quòd non niſi vnus modus excluditur, quo ſubſtãtia intellectualis corpus naturaliter unitum habere poteſt, ille ſcilicet, quòd animæ humanæ competit. Poſſet enim aliquis dicere, quòd inſufficienter concluditur ſeparatio naturalis a corpore ex hoc, niſi probetur, q̃ nullus alius modus eſt poſſibilis. quod cum S. T. non fecerit, inſufficienter concluſiſſe videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd formaliter loquendo de ſubſtantia intellectuali & tota eius latitudine per ſe, i. de omnibus ſubſtãtijs intellectualibus, & inquantum in tellectuales ſunt, & inquantum ſic vel ſic intellectuales ſunt ſufficiens fuit proceſſus San. Thom. quoniam hoc tantummodo contingit, intellectualem operationẽ egere corpore, ſ. propter acquiſitionem ſcientiæ & ſeruitium phantaſmatum, vt contingit in homine. Et quia San. Thom. formaliter de ſubſtantia intellectuali loquebatur, ideo hoc vno modo excluſo, pertranſiit. Et vere ſapienter proceſsit: quoniam dato quòd alicui ſubſtantiæ intellectuali, puta animæ cœlis, vel alicuius corporis aerei, aliunde poſſet competere naturalis vnio ad corpus: nihilominus ratio iſta in ſuo perſeuerat robore: quoniã ſi in latitudine intellectualium diſcurrendo per omnes differentias intellectualitatis vt ſic, non inuenitur vnio ad corpus, niſi propter imperfectionem vis intellectualis: conſequens eſt, vt præ inueniatur perfecta vis intellectualis abſque indigentia corporis. Et ſic interpretandus eſt proceſſus S. T.

¶ Sed contra hanc reſponſionem quamuis ſubtilem, inſtari poteſt. quoniam, vt ex iſtius proceſſus non poteſt inferri, quòd ſunt ſubſtantiæ tales a corporibus ſeparatæ ſimpliciter, ſed inquantũ intellectuales ſunt. Diceret autem quiſpiam, quòd cum hoc ſtat, quòd ſint communiter corporibus alimde, puta quia motuæ ſeu operatiuæ ſunt ad extra. Ad hoc dicitur, quòd opinari talem cauſam vnionis ad corpus, non eſt rationabile circa omnes ſubſtantias in-

¶ Circa probationem illius cõſequẽtiæ, ſe ſi licet, accidit ergo non conuenit vniuerſaliter, dubitari poteſt: quia non videtur neceſſaria. Quoniam ſtat aliquid accidere alicui, & tamen conuenire omni. nihil enim prohiber colorem, vel quoduis aliud accidere alicui: & tñ inuenirí i oſi alicui.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd accidentia, id eſt prædicata accidẽtalia, ſunt in duplici ordine: & q̃dam ſunt accidentalia & ſupiori & inferioribus: quædam vero ſunt accidentalia quidẽ ſuperiori, eſſentialia tamen & conſtitutiua inferiorum: vel conſequentia eſſentialiter conſtitutiua inferiorum, vtra tionale vel riſibile, reſpectu animalis eſt accidẽs: reſpectu vero hominis eſt eſſentiale. Cũ ergo dicitur, quòd accideus alicui naturæ non conuenit ei vniuerſaliter, vera & neceſſaria propoſitio eſt de accidẽte ſecundo modo. Vera etiam vt in

† Ca. 9. de ciui. Dei.

Q. 76. ar. 2.

Q. 84. ar. 6. & 85. ar. 6.

tias intellectuales: quamuis circa aliquas ſit forte dubium propter earum imperfectionem: oportet enim tales eſſe tam limitatæ & imperfectæ virtutis motiuæ, vt non niſi connũcto ſecundum eſſe organo applicari poſſint immediate: cæteris autem mediante illo. Vnde ſi ſubſtantia intellectualis inuenitur ſecundum hunc gradum imperfectũ, neceſſe eſt quòd præinueniatur ſecundum gradum perfectum, in quo vis operatiua ad extra, ſic proportionalis virtuti intellectiuæ, quòd ſcilicet vera; ſit elenata, ita quòd neutra egeat continũi ſecundũ eſſe, corporis admiculo. Quia ergo intentio San. Tho. erat cõcludere particularem, ſcilicet quòd aliquæ ſubſtantiæ intellectuales ſunt ſeparatæ a corporibus, nõ diſcutere vniuerſalẽ, ſcilicet: an omnes ſubſtantiæ intellectuales perfectæ ſecundũ ſcientiam ſunt ſeparatę a corporibus: imo inferius quæſt. 70. uerſus finem. Et per iſtam meetra tionẽ quæ vias eſt, excludebatur obiectio iſta, pro quãto obſtaret illi particulari; & iſta inſtantia ſumpta eſt a cõditione extralatitudinem intellectualitatis, vt ſic: & idcirco ab intẽdente proceſſum ex vi intellectualitatis, poteſt ſilentio pretranſiri. Secũdo poteſt dici, q̃ inſtantia iſta quamuis poſsit facere ambiguitatẽ ſimpliciter, nõ poteſt tamen hanc parere, ſtantibus ſupradictis de numero angelorum, quòd ratus eſt numerus talium ſubſtantiarum, & quòd non ſunt propter motum: neceſſe eſt enim, vt latitudo earum attendatur non petens mouere, ſed penes intelligere. Tertio, poteſt dici, quòd intentio San. Thom. eſt quidem concludere ſpecificatiuã hanc, ſcilicet q̃ Angeli quantum eſt ex meritis intellectualitatis eorum eſt, ſunt ſeparati a corporibus. Affirmare aũt ſim pliciter hanc, ſcilicet Angeli ſunt ſeparati a corporibus: nec hoc vitioſum eſt. Tum ex parte medij quo vius eſt de perfecto & imperfecto, quod eadẽ ratione infert illam prætactam, vt in prima reſponſione dictum eſt. Tum ex parte illatæ cõcluſionis, quoniam eſſe intellectiuum eſt principale & eſſentiale. Eſſe vero mouium quaſi accidentale & ſecunda-

† Li. 9. de Ciui. Dei. c. 6. cõm. 1.

Ar. ſequẽti.

267 3. dist. 8. ar. 2. Et pot. q. 6. ar. 9.

Ar. primo.

rium eſt: vt pote ratione primi conueniens. Ac per hoc, ſi eſſentia le præcipuum non exigit corpus, & vtrubile eſſe corpori ſit de numero eſſentialium, conſequens eſt, vt aliquæ tales ſint nõ egentes corporibus, iuxta ſecundam reſponſionem. Tum ex parte dicendorum inferius, vbi de eis inquantum motores, erit ſermo. Nunc enim de ſubſtantia eorum ſit ſermo, & ſubſtantialia eorum ex operatione principali penſanda ſint, &c. ſuis proprijs locis diſcutiendis: ſat eſt oſtendere q̃ operatio propria & eſſentialis earum ducit ad ponendam ſubſtantiam earũ poſſe ita elenatã, quòd corpore non egent. Ac per hoc, hic ſimpliciter dici poteſt, quòd ſeparatæ ſunt a corporibus. In ſubſtantialibus enim non differunt poſsibile & neceſſarium.

† Lib. 15. de Ciuit. Dei. c. 29. circa prin. & lib. 16. c. 29. to. 5.

¶ Super quæſtionis 51. Artic. II.

TItulus quo ad quid nominis ſ nihil aliud exigit niſi notari duo. Primo ly aſſumere, quod ſignifi cat ad ſe ſumere, ſ. ad ſuiipſius manifeſtationem, & nõ ad ſua opera pera gẽda. Secũdo, ſcripturæ conſuetudo attendenda eſt: in qua introducũtur Angeli in corpori bus apparentes.

¶ In corpore tria facit. Primo refert quandam opinionem Rabbi Moyſi. Secundo, impro bat eam. Tertio, reſpõdet quæſito unica concluſione.

Arr. prece. & ar. 4. 5. c.

¶ Quo ad primũ opinio illa dicit duo, ſcilicet, & q̃ Angeli non aſſumant corpora. Et quòd ea quæ dicũtur in ſcripturis de corporea apparitione Angelorũ, intelligunt de imaginaria tãtum apparitione.

¶ Quo ad ſecundum, arguitur contra vltimum dictũ ſic. Communiter viſum ab omnibus videt viſione corporali, qua videtur illud, quod eſt poſitam extra videntẽ: ſed Angeli corporaliter, apparentes fuerunt viſi cõmuniter ab omnibus: ergo. Maior patet ex differentia inter viſionem corporalem exteriorem & imaginariam, ex parte obiectiquia pura imaginaria terminatur ad obiectum intra: oculorum vero viſio terminatur ad obiectum extrinſecum. Et ex hoc ſequitur alia differentia: quia viſum imaginarie, vt ſic, ſolum eſt in imaginatione,

ARTICVLVS II.

Vtrum Angeli aſſumant corpora.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Angeli non aſſumant corpora. In opere enim Angeli nihil eſt ſuperfluum, ſicut neque in opere naturæ. Sed ſuperfluũ eſſet ſi Angeli corpora aſſumerẽt. Angelus enim non indiget corpore, cum eius uirtus omnem nirtutẽ corporis excedat. Ergo Angelus non aſſumit corpus.

¶ 2. Præt. Omnis aſſumptio ad aliquam unionem terminatur: quia aſſumere dicitur quaſi ad ſe ſumere. Sed corpus non unitur Angelo ut formæ, ſicut dictum eſt. † Ex eo autem, quòd unitur ſibi ut motori, non dicitur aſſumi-

† Ca. 9. de ciui. Dei.

nere alioquin ſequeretur, quòd omnia corpora mota ab Angelis, eſſent ab eis aſſumpta. Ergo Angeli non aſſumunt corpora.

¶ 3 Præt. Angeli non aſſumunt corpora de terra, uel aqua: quia non ſubito diſpararẽt. neque iterum de igne: quia combureretur ea quæ contingerent. Neque iterum ex aëre: quia aër infigurabilis eſt, & incolorabilis. Ergo Angeli corpora non aſſumunt.

¶ SED CONTRA eſt, quod Auguſt.* dicit 4 5. de Ciuit. quòd Angeli in aſſumptis corporibus Abrahę apparuerunt.

¶ RESPON. dicendum, quòd quidam dixerunt Angelos nunquam corpora aſſumere, ſed omnia quæ in ſcripturis diuinis leguntur de apparitionibus Angelorum, contigiſſe in uiſione prophetiæ, hoc eſt ſecundum imaginationem. Sed hoc repugnat intentioni ſcripturæ. Illud enim quod imaginaria uiſione uidetur, eſt in ſola imaginatione uidentis. Vnde non uidetur indifferenter ab omnibus. Scriptura autem diuina ſic introducit interdum Angelos apparẽtes, ut cõiter ab omnibus uidereẽtur. Sicut Angeli apparẽtes Abrahæ, uiſi ſunt ab eo, & tota familia eius, & à Loth, & à ciuibus Sodomorum. Similiter Angelus qui apparuit Tobiæ, ab omnibus uidebatur. Ex quo manifeſtum ſit, huiuſmodi contigiſſe ſecundum corpoream uiſionem, qua uidetur id, quod poſitum eſt extra uidẽtem: unde ab omnibus uideri poteſt. Tali autem uiſione, non uidetur niſi corpus. Cum igitur Angeli, neq; corpora ſint, neque habeant corpora naturaliter ſibi unita, ut ex dictis patet,* relinquitur, quòd interdum corpora aſſumant.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Angeli non indigent corpore aſſumpto propter ſeipſos, ſed propter nos, ut familiariter cum hominibus conuerſando, demonſtrent intelligibilem ſocietatem, quam homines expectant cum eis habẽdam in futura uita. Hoc etiã quòd Angeli corpora aſſum pſerunt in ueteri teſtamẽto, fuit quodam figurale indicium, quòd uerbum Dei aſſumpturũ eſſet corpus humanũ. Oẽs enim apparitiones ueteris teſti, ad illam apparitionem ordinatæ fuerunt, qua filius Dei apparuit in carne.

¶ AD Secundum dicendum, quòd corpus aſſumptum unitur Angelo, nõ quidem ut formæ, neque ſolum ut mo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginante, & consequẽter sibi soli apparet. Visum autẽ oculis, quia extra videntem existit, ab omnibus communiter videri potest. Minor vero ex scriptura probatur, de angelis: qui apparuerunt Abrahæ, Loth, & Tobiæ.

¶Quo ad tertiũ conclusio, respõsiua est ita: angeli interdum assumũt corpora. Probatur sic. Quod est substantia, quæ nõ est corpus, nec habet corpus naturaliter vnitum, & qñque videtur vihone corporali, interdum assumit corpus: Angeli sunt huiusmodi: ergo. Minor nota est ex hoc articulo, & precedentibus. & similiter maior.

D.117.

D.117.

168 2.d.8. art. 4. Et pos. q. 6. a. 8. Et quo li. 3. ar. 5.

¶ *Super quæstionis quadragesimæ primæ. Articulum tertium.*

TItulus clarus est in corpore artic.

¶In corpore articuli vna conclusio respõsiua, scilicet. Angeli p corpora assumpta possunt operari quæcũq opera vitæ quãtum ad id, in quo communicãt cum corporibus non vitalibus, nõ autem quantum ad id, qđ est proprium viuentium. cõclusio ista & declaratur & probatur. Declaratur quidem quantum ad distinctiones quas supponit. Probatur vero, quantum ad vltimã particulam. Distinctiones sunt istę: operationum, quædã est vitalis, quæ scilicet, est ab anima inquãtum anima: & quędam non vitalis; quę, scilicet est a natura tantũ, vt motus sursum, vel deorsum. Operationũ rursus vitaliũ, quędam habent aliquid commune cum non vitalibus, & aliquid proprium inquantum vitales sunt, quędam uero nihil habẽt commune cum non vitalibus, sed sicut motori repræsentato per corpus mobile assumptum. Sicut enim à Sacra scriptura proprietates rerum intelligibiliũ sub similitudinibus rerum sensibilium describuntur: ita corpora d sensibilia diuina virtute sic formantur ab angelis, vt congruant ad repræsentandum angeli intelligibiles proprietates. Et hoc est angelum assumere corpus.

¶Ad tertim dicendum, qꝺ licet aër in sua raritate manens, non retineat figuram neque colorem: quando tamen condensatur, & figurari & colorari potest: sicut patet in nubibus. Et sic angeli assumũt corpora ex aëre, condensando ipsum virtute d diuina, quantum necesse est ad corporis assumendi formationem.

Articvlvs III.

Vtrum angeli in corporibus assumptis, opera vitæ exerceant.

AD tertivm sic proceditur. Videtur quòd angeli in corporibus assumptis, opera vitæ exerceant: angelos enim veritatis non decet aliqua fictio. Esset autẽ fictio, si corpus ab eis assumptum, quod viuum videtur, & opera vitæ habens, non haberet huiusmodi. Ergo angeli in assumpto corpoe opera vitæ exercent.

¶2 Præt. In operibus angeli non sunt aliqua frustra: frustra autem in corpore assumpto per angelum formarentur oculi & nares, & alia sensum instrumenta, nisi per ea angelus sentiret. Ergo angelus sentit per corpus assumptum. Quod est propriissimum opus vitæ.

¶3 Præt. Moueri motu processiuo, est vnum de operibus vitæ, vt patet in 2. de anima.* manifestè autem angeli apparent in assumptis corporibus moueri. Dicitur enim Gene. 18. quòd Abraham simul gradiebatur deducens angelos, qui ei apparuerant. Et angelus Tobiæ quærenti, Nosti viam quæ ducit in ciuitatem Medorum? respondit, Noui, & omnia itinera eius frequenter ambulaui. Ergo angeli in corporibus assumptis, frequenter exercent opera vitæ.

¶4 Præt. Locutio est opus viuentis. Fit. n. per vocem, quæ est sonus ab ore animalis prolatus, vt dicitur in 2. de anima. * Manifestum est autem ex multis locis scripturæ, angelos in assumptis corporibus loeutos fuisse. Ergo in corporibus assumptis exercent opera vitæ.

¶3 Præt. Comedere est proprium opus animalis. Vnde Dominus post resurrectionem in argumentum resumptæ vitę, cum discipulis manducauit, vt habetur Lucæ vlti. Sed angeli in assumptis corporibus apparentes comederunt, & Abraham eis cibos obtulit: quos tamen prius adorauerat: vt habetur Gene. 17. Ergo angeli in assumptis corporibus exercent opera vitę.

¶6 Præt. Generare hominem est actus vitę. Sed hoc competit angelis in assumptis corporibus. Dicitur. n. Genes. 6. Postquàm ingressi sunt filii Dei ad fil. hominum, illęque gen. isti sunt potentes à seculo viri famosi. Ergo angeli exercent opera vitę in corporibus assumptis.

¶Sed contra, Corpora assumpta ab angelis, non viuunt, vt supra dictum est. * Ergo nec opera vitæ per eos exerceri possunt.

¶Respon. Dicendum, qꝺ quędam opera viuentium habent aliquid commune cum aliis operibus: vt locutio, quæ est opus viuentis, conuenit cum aliis sonis inanimatorum, inquantum est sonus: & processio cum alijs motibus, inquantum est motus. Quantum ergo ad id, quod est cõmune vtrique operibus, possunt opera vitę fieri ab angelis per corpora assumpta: non autem quantum ad id, quod est proprium viuentium: quia secundum Philosophum in libro de som. * & vig. cuius est potentia, cuius est actio. Vnde nihil potest habere opus vitæ, quod non habeat vitam, quæ est potentiale principium talis actionis.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut non est contra veritatem, quòd in scriptura intelligibilia sub figuris sensibilibus describuntur; quia hoc non dicitur ad astruendum quòd intelligibilia sint sensibilia, sed quòd per figuras sensibiliũ proprietates intelligibilium secundum similitudinem quandam dantur intelligi: ita non repugnat veritati sanctorum angelorũ, quòd per corpora ab eis assumpta, videnẽ homines viuentes, licet non sint. Non enim assumunt, nisi vt per proprietates hominis & opera hominis, spirituales proprietates angelorum, & eorum spiritualia opera designentur. Quod non ita congruè fieret, si veros homines assumerent: quia proprietates eorum ducerent in ipsos homines, non in angelos.

¶Ad secvndvm dicendum, qꝺ sentire est totaliter opus vitæ. Vnde nullo modo est dicendum, quòd angeli per organa assumptorum corporum sentiant: nec tamẽ superfluè sunt formata. Non enim ad hoc sunt formata, vt per ea sentiatur, sed ad hoc vt per huiusmodi organa, virtutes spirituales angelorum designentur: sicut per oculum designatur virtus cognitiua angeli, & per alia membra aliæ eius virtutes, vt Dio.* docet vlt. cap. cœl. Hierar.

¶Ad tertivm dicendum, qꝺ motus qui est à motore coniuncto, est proprium opus vitę. Sic autem non mouentur corpora assumpta ab eis, quia Angeli non sunt eorum formæ. Mouentur tamen Angeli per accidẽs, motis huiusmodi corporibus: cum sint in eis sicut motores in mobilibus, & ita sunt hic, quòd non alibi, quod de Deo dici non potest. Vnde licet Deus non moueatur motis his in quibus est, quia vbique est: Angeli tamen mouentur per accidens ad motum corporum assumptorum. Nõ autem ad motum corporum cœlestium: etiamsi sint in eis, sicut motores in mobilibus: quia corpora cœlestia non recedunt de loco secundum totum. Nec determinatur spiritui mouenti orbem locus secũdum aliquam determinatam partem substantiæ orbis, quæ nunc est in oriente, nunc in occidente, sed secũdum determinatum situm: quia semper est in oriente virtus mouens, vt dicitur in 8. Physic.*

¶Ad Quartum dicendum, quòd Angeli propriè non loquuntur per corpora assumpta, sed est aliquid simile locutioni, inquantum formant sonos in aëre similes vocibus humanis.

¶Ad Quintum dicendum, quòd nec etiam comedere, proprie loquendo, Angelis conuenit, quia comestio importat sumptionem cibi conuertibilis in substantiam comedentis. Et quamuis in Corpus Christi post resurrectionem cibus non conuerteretur, sed resolueretur in præiacentem materiam: tamen Christus habebat corpus talis naturæ, in quod posset cibus conuerti. Vnde fuit vera comestio, Sed cibus assumptus ab Angelis, neque conuertebatur in corpus assumptum, neque corpus illud talis erat naturæ, in quod posset alimentum conuerti. Vnde non fuit vera comestio, sed figuratiua spiritualis comestionis. Et hoc est quod Angelus dixit Tobiæ 12. Cum essem vobiscum, videbar quidem manducare & bibere, sed ego potu inuisibili, & cibo vtor. Abraham autem obtulit eis cibos, exi[m]imas eos homines esse, in quibus tamen Deum venerabatur, sicut solet Deus esse in Prophetis. vt Augusti.* dicit 16. de Ciuit. Dei.

¶Ad Sextum dicendum, quòd sicut August.† dicit 15. de Ciuit. Dei, multi se expertos, vel ab expertis audisse confirmant, Syluanos, & Faunos (quos vulgus incubos vocat) improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum expetisse atque peregisse concubitum. Vnde hoc negare impudentiæ videtur. Sed Angeli Dei sancti nullo modo sic labi ante diluuium potuerunt. Vnde de per filios Dei intelliguntur filij Seth, qui boni erant. Filias autem hominũ, nominat Scriptura eas, quæ natæ erant de stirpe Cain. Neque mirandum est, quòd de eis gigantes nasci potuerunt. Neque enim omnes gigantes fuerunt, sed multo plures ante diluuium quàm post. Si tamen ex coitu dæmonum aliqui interdum nascuntur, hoc non est per semen ab eis decisum, aut a corporibus assumptis, sed per semen alicuius hominis ad hoc aceptum, vt pote, quòd idem dæmon qui est succubus ad virum, fiat incubus ad mulierẽ: sicut & aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem (vt Augusti.* dicit 3. de Trin.) vt sic ille qui nascitur, non sit filius dæmonis, sed illius hominis, cuius est semen acceptum.

tem hominũ, nominat Scriptura eas, quæ natæ erant de stirpe Cain. Neque mirandum est, quòd de eis gigantes nasci potuerunt. Neque enim omnes gigantes fuerunt, sed multo plures ante diluuium quàm post. Si tamen ex coitu dæmonum aliqui interdum nascuntur, hoc non est per semen ab eis decisum, aut a corporibus assumptis, sed per semen alicuius hominis ad hoc aceptum, vt pote, quòd idem dæmon qui est succubus ad virum, fiat incubus ad mulierẽ: sicut & aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem (vt Augusti.* dicit 3. de Trin.) vt sic ille qui nascitur, non sit filius dæmonis, sed illius hominis, cuius est semen acceptum.

QVAESTIO LII.

De comparatione Angelorum ad loca, in tres articulos diuisa.

DEinde quæritur de loco Angeli.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primo. Vtrum Angelus sit in loco.

¶Secundo. Vtrum possit esse in pluribus locis simul.

¶Tertio. Vtrum plures Angeli, possint esse in eodem loco.

Articvlvs I.

Vtrum Angelus sit in loco.

AD primvm sic proceditur. Videtur, quòd Angelus non sit in loco. Dicit enim Boet.* in lib. de Hebd. Communis animi conceptio apud sapientes est, Incorporalia in loco non esse. Et Arist. in 4. Phy.† dicit, quòd non omne quod est, est in loco, sed mobile corpus. Sed Angelus non est corpus (vt supra ostensum est.*) Ergo Angelus non est in loco.

¶2 Præ. Locus est quantitas positionẽ habẽs. Omne autẽ quod est in loco, habet aliquẽ situm: sed habere situ nõ potest conuenire Angelo, cum substãtia sua sit immunis à quantitate, cuius propria differentia est positionem habere. Ergo Angelus non est in loco.

¶3 Præt. Esse in loco est mensurari loco, & contineri a loco, vt patet per Philosophum in 4. Physi. † Sed Angelus non potest mensurari, neque contineri à loco: quia continens est formasio aeris, motus localis, & alteratio: quæ possunt etiam per actiones non vi tales causari. Secundæ vero sunt, sentire, nutriri, & reliqua, quæ non solum ab anima sunt, sed animatũ ad corpus, sic sic terminantur.

¶Circa probationem conclusionis, aduerte diligenter, quòd ex ista ratione sufficienter concluditur quòd Angeli nullum opus vitæ, absolute loquẽdo, in corporibus assũptis exercent, eo quòd nullam potentiam vitalẽ in assumpto corpore habent. Et sic neque locutio, neq; motus progressiuus vere competit Angelis. Sed quia quarũdam actionum vitalium terminus potest fieri sine actione animæ, ac per hoc sine potentijs animæ, vt verberare aërem, & moueri localiter: ideo talia opera vitæ angelis per corpora assumpta attribuũtur: non secũdum quod opera vitæ, nec secundũ quod talia opera vitæ, sed secundum similitudinem effectus, i. attribuuntur eis opera similia istis vitalibus quo ad effectum. Similia autem dico, non metaphorice, sed proprie, quemadmodũ album albo simile est. Nam metaphorica similitudine, omnia opera vitæ eis attribui possunt.

¶Circa dicta San. Thom. in hac materia hic & in q. de potentia loco allegato, dubium occurrit; ex eo qꝺ ponit generationẽ in genere operum vitalium communicantium cũ non vitalibus. sed separat eam a corporibus assumptis An gelorum: quia materia corporalis non obedit Angelis ad transmutationem formalẽ. Hoc enim non videtur verum: quia generatio vitalis, terminatur ad animatum, inquantũ animatum est: & consequenter dato quòd non concurreret, transmutatio formalis, esset disconueniens Angelo: & est sub altero genere operationum vitaliũ.

¶Ad hoc dicitur, quòd distinctio ibidem facta a S. Thom. quambus. Exemplũ vtrumque, habetur in licera. Probatio vero ultimæ partis cuiꝰ est: quia eius est actio, cuius est potentia, vt dicitur in lib. de Somno & vigilia: sed angelorum in corporibus assumptis non est potentia ꝓpria animę: ergo nec actio.

¶Circa distinctionem secundã, & primam partem cõclusionis simul, dubium occurrit. Quoniam cum assignatur talis distinctio, aut intendit, quòd in quibusdã operationibus inueniantur duo rea l ter distincta: alterum cõmune vitalibus & non vitalibus, & alterum propriũ vitalibus: aut quòd illa duo sint secundum rationem tantum distincta, quemadmodũ superius & inferius. Si primo modo, falsum apparet, quoniã operationes ꝺẽs animę sunt simplices, & non compositæ ex duobus realiter distinctis. Si secundo modo, falsum quoq; uidetur: qa in hoc non differunt operationes animæ inter se, quoniã omnes operationes animę communicãt cum operationibus inanimatorum in aliquo predicato cõmuni, & sic distinctio est nulla.

¶Ad hoc est dicendum, quòd inrentio S. Tho. (vt patet ex quæst. 6. de potentia Dei. artic. 8.) est loqui de duobus realiter distinctis, non tamen componentibus operationẽ, sed cõcurrentibus ad ipsum. Ita quòd sensus distinctionis est, quòd operationum vitalis, quędam sunt communicantes cum nõ vitalibus in effectu, seu termino: quamuis differant in principio. Quędam vero sunt q̃ nec in principio, nec in termino, seu effectu communicant cũ non vitalibus. Pręterquã sunt, locutio, & motus processiuus, & generatio: quorũ termini seu effectus sunt diuersi aeris,

Ar. præced. arg. 2. præcipue.

† Cap. 1. ante medium. to. 2.

† Lib. 8. de Ciuit. Dei. c. 19. a medio. tom. 5. † Li. 15. de Ciuit. Dei. ca. 23. Per ũ a prin. to. 5.

† Cap. 15. inter principium & medium.

† Li. 4. text. 82. & 83.

269 1. d. 37. q. 3. ar. 1. & 2. Et 2. dist. 6. ar. 3. Et po. q. 3. arc. 19 Et quol. 11. q. 1. † Boec in li. An oẽ quod est, bonũ sit. circa princ. † Li. 4. Phy sic. text. 45. & 57. to. 2. † Q. 50. ar. ti. 2.

† Lib. 4. de text. 119.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte conclusionis non nisi implicite curauit, & secundæ directe respondit. Secundo, quòd vis conclusionis Sanct. Thomæ consistit in hoc omne quod est in loco, ratione suæ quantitatis esse in eo: quantitas autem est duplex, virtutis & molis. Igitur quod habet quantitatem molis, ratione illius locari potest. Quod autem caret illa, non nisi propter quantitatem virtutis in loco esse potest. Rursus, cùm neutra quàlitas actualiter sit ratio essendi in loco, nisi per actualem coniunctionẽ eius in loco: consequens est, vt quemadmodum corpus actualiter non locat, nisi tactu quantitativo coniungatur loco, ita res spiritualis actualiter non est in loco, nisi quantitas virtutis contactu virtuali coniungatur loco. Ac per hoc æquiuoce vtrumque locari dicitur.

a 4 Phys. text. 35. & 49. com. 2.

b In collecta quæ solet citari in communione.

a
b
40

¶Circa dicta occurrunt multa dubia. Et primo dubitatur circa conclusionem, quid intendat S. Tho. per contactum seu applicationem virtualem. Aut enim intendit aliquem actum primum, aut secundum. Si actum primum, aut absolutum, aut respectiuum. Si actum secundum, aut immanentem, aut transeuntem. Sed nihil horum quatuor potest dici, ergo. Quòd enim non sit actus primus absolutus, probatur duplicitèr. Primo, quia omne absolutum in angelo, aut est substantia, aut qualitas omnino immaterialis, ac per hoc abstrahens a loco. Secundo, quia tactus virtutis secundum actum primum attenditur penes esse, ac per hoc penes coniunctionem, quæ est inter formam & materiam, siue substantialem, siue accidentalem: inter eas quidem, cum non nisi forte per accidens sit quantitatiuus tactus per se loquendo, virtualis tantum contactus est secundum esse substantiale, vel accidentale. Constat autem, nihil Angeli dare aut recipere formaliter esse a loco, igitur. Quòd autem non sit actus prius respectiuus, ex eo probatur: quia omnis respectus de nouo aduenions alicui, sequitur aliquam mutationem: non autem apparet quæ, & qualis est illa mutatio, quam sequitur hęc forma respectiua. Quoniam non est necesse, quòd sequatur fieri secundum substantiam, neque quantitatem, neque qualitatem, neque motum localem: quia nec est necesse, quòd Angelus fiat in loco, nec quòd moueatur ad locum, ad hoc, quòd sit in loco. Patent hæc, si supponatur, Angelos creatos fuisse ante creaturam corpoream, vt multi doctores tenuerunt. hæc enim hypothesi facta, saltem conditionaliter, patet quòd creata posimodum creatura corporea, angeli, non ceperunt esse in loco per hoc tantum, quòd locus qui non erat, esset: quia non esset maior ratio ex hoc, quare hic esset in hoc loco, & ille in illo: nec oporteret moueri tunc motu localí, quia nusquam erat. mouere enim localiter præsupponit esse in loco. Quòd vero non sit actus secundus immanens, patet. Tum, quia omnis actio immanens Angeli est omnino immaterialis. Tum, quia intelligere aut velle locum, non sufficit quòd aliquis sit in loco. Quòd demum non sit actio transiens, multiplicitèr probari potest. Primo, ex eo quòd omnis actio transiens est cum motu, aut mutatione formali, vel locali subiecti, in quod transit: non facile autem est fingere quomodo aliquid horum conueniat angelo respectu cęli Empirei. Secundo, quia hoc videtur contra Sanctum Thomam in Quol. quolibeto. 1. q. 2. artic. 1. vbi expresse exponens illam propositionem, scilicet, Angelus est in loco solum per operationem, dicit, Quòd si per operationem intelligimus motionem, quòd propositio non est vera: Si vero per operationem intelligimus quamcumque vnitionem virtutis, propositio est vera: aliud igitur apud ipsum significat in hac materia contactus virtutis, quam actionem transeuntem.

¶Tertio, contra hoc sunt sex argumenta Scoti in 2. Senten. distinct. 2. q. 6. quæ habes a Capreolo distin. 2. q. 1.

Ad euidentiam huius ambiguitatis, quintum tribuere dignabitur qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, sciendum est, quòd omnes, & Philosophi, & Theologi concedentes Angelos esse substantias immateriales, conueniunt in hoc, quòd Angelus est in loco non per quantitatem molis, nec per contactum quantitatiuum, sed per quantitatem & contactum virtualem. Et rursus, in hoc etiam conuenire omnes videntur, quòd contactus ille & relatio præsentiæ Angeli ad locum causaliter vel formaliter. Sed differentia opinionum & difficultas consistit, in assignando quod sit illius præsentiæ fundamentum. Excedit enim cuidentia eius humani ingenii capacitatem: propterea, quia ex sacris eloquiis habemus Angelos aliquos esse: & non apparet quomodo tangant illum locum. Propterea quinque hic videnda occurrunt. Primo, quot modis ex sensibilibus imaginamur rem locatam præsentem esse loco. Secundo, quæ præsentia inter numeratas sit certa, & quæ dubia. Tertio, applicabimus ad Angelos. Quarto, videbimus quæ sit mens Sancti Thomæ, & sic respondebitur quæsito. Quinto, satisfiet obiectionibus.

¶Quo ad primum, Præsentia rei existentis in loco ad locu est duplex, scilicet circumscriptiua & diffinitiua. Prima importat commensurationem partium quantitatiuarũ locati ad partes loci. Secunda vero, importat tantum limitationem seu determinationem ad locum, idest, esse ita hic, & non alibi. Et hæc subdiuiditur in præsentiam substantialem, & præsentiam causalem. Vocatur autem præsentia substantialis, relatio præsentiæ, qua formaliter substantia etiam indiuisibilis præsens est ita huic loco, quòd non alij: etiam si nullam causalitatem habere posset respectu loci. Causalis autem præsentia secundum triplicem statũ causæ effectiuæ, distinguitur in triplicem, scilicet in præsentiam ordinis, & præsentiam approximationis, atque præsentiam operationis. Appellatur autem præsentia ordinis, relatio proportionis, quæ est inter agens & patiens: quando sunt in potentia proxima præparata & immediata, sufficienteque ad opus, exclusis omnibus impedimentis. Præsentia vero approximationis, vocatur relatio approximationis immediatè agentis in patiens immediatè: quæ præuenit actionem, ordine naturæ filiam. Præsentia autem operationis, dicitur relatio agentis ad passum immediatè, inseparabilis ab actione: ita q, vel est ipse respectus in actione importatus: vel non. est sine illo. Possunt autem hi tres modi præsentiæ causa exẽpli declarari in nauta & naui. Est enim primo nauta præsens naui præsentia ordinis existentis inter virtutem suam, & nauem, vt gubernabilis ab ipso est. Et deinde præsens eidem secundum approximationem, dum ipse prius naturaliter intelligitur approximatus naui, quàm operetur. Tertio, sic præsens naui secundum actualem operationem, siue hæc relatio præsentiæ concomitans operationem, sit idem quod relatio mouentis ad motum, siue ab illa distinguatur, vt dictum est. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum sciendum est, q̃ harum quinq; præsentiarum res tantum sunt certæ, scilicet circumscriptiua, & ordinis, & operationis. Aliæ aũt duæ ambiguæ valde sunt, & coincidunt, & propter eas est vniuersa hæc difficultas. Et de præsentia quidem circumscriptiua laborare nõ oportet: quia est nota ad sensum. Præsentia vero ordinis ex hoc conuincit, q̃ in nullo corpus esset, & vna substantia intellectualis posset aliquid recipere ab alia: antequa intelligeret agere vna in aliam, esset inter eos ordo actiuæ ad passium: quo altera posset potentia proxima expedita & præparata agere, & altera recipere. Hæc enim præsentia cõsequitur rationes potentiæ actiuæ & passiuæ proximæ deductis impedimentis &c. Et inuenitur tam in corporalibus, quàm in spiritualibus. Præsentia vero operationis manifesta est, oportet enim agens immediatum immediatione suppositi indistans esse a patiente, quãdiu agit. vt patet 7. Physi. longo processu. Ambiguitatem vero habent reliquæ duæ præsentiæ, propter rationes ex vtraq; parte. Et pro parte quidem affirmatiua præsentiæ substantialis, ratio est potissima quia talis præsentia non est res impossibilis: cum non implicet contradictionem, substantiam esse sic præsentem loco. Igitur ponenda est in quæstione tam difficili. Antecedens declaratur, non solum de possibili, sed de facto, sic. Substantia particularis, puta hæc terra, locata in hoc loco, puta in hoc vase, si per intellectum separaretur ab ea sua quantitas, nihilominus esset ita in hoc vase, q̃ non alibi, quod est habere relationem præsentiæ substantialis ad hunc locum. Datur ergo præsentia substantialis, qua substantia indiuisibilis præsens est loco, secluso omni habitudine actiui ad passium, vel econuerso. Pro parte vero negatiua est, quia positio ista non est intelligibilis. Omnis enim respectus, siue intrinsecus, siue extrinsecus adueniens, exigit aliquod fundamentum. Sed talis respectus præsentiæ substantialis, nullum habet fundamentum, ergo fictio est ponere ipsum. Maior probatur. Tum inductiue. Tũ, quia aliter voluntarie posset quilibet respectus cuilibet attribui: ex quo, fundamentum nullum requirendũ est, quod sit ratio quare hoc sibi conueniet respectu actus, vel potentiæ. Tum, quia respectus omnis, aut conuenit omni enti, aut aliquibus. Si omni enti, assignanda est eius ratio ex ente inquantum ens: ut patet de respectu intelligibilitatis & appetibilitatis. Si quibusdam assignanda est ratio

est ratio, quare illis potius quàm aliis ex fundamento in illis, & non aliis inuento. Tum quia posse certum respectum habere, est prædicatum demonstrabile de re, quamuis habere illum in actu sit forte contingens: ergo habet in subiecto causam necessariam, per quam a priori infertur, & per quam inest illi: alioquin contingenter inesset. Causa autem illa aut fundamentum est, aut ex ipsa illud habetur. Minor vero probatur: quoniam aut fundamentum talis respectus, est aliquod absolutum inuentum in pura substantia aut absolutum cum aliquo extrinseco connotato. Sed neutrum potest poni. ergo. Quòd. n. non sit absolutum aliquod, patet distinguendo ea, quæ in pura substantia inueniuntur, scilicet ratio substantiæ, & limitatio eiusdem, & similiter virtus eius & limitatio eiusdem. Substantia. n. in quantum substantia: hunc nõ fundat respectum. Tum, quia non omnis substantia potest, illum fundare. Tum etiam, quia ponentes illum, fatentur in xta articulum Parisiensem 218. q̃ substantia non est ratio essendi in loco diffinitiue. Inquantum vero limitata sue ad genus, siue ad speciem, siue ad singulare. hoc etiam non habet: quoniam æquiuoce dicitur limitatio de determinatione essentiali, seu entitatiua, & de determinatione ad locum, idest, esse ita hic, q̃ non alibi. Et hæc subdiuiditur in præsentiam substantialem, & præsentiam causalem. Vocatur autem præsentia substantialis, relatio præsentiæ, qua formaliter substantia etiam indiuisibilis præsens est ita huic loco, quòd non alij: etiam si nullam causalitatem habere posset respectu loci. Causalis autem præsentia secundum triplicem statũ causæ effectiuæ, distinguitur in triplicem, scilicet in præsentiam ordinis, & præsentiam approximationis, atque præsentiam operationis. Appellatur autem præsentia ordinis, relatio proportionis, quæ est inter agens & patiens: quando sunt in potentia proxima præparata & immediata, sufficienteque ad opus, exclusis omnibus impedimentis. Præsentia vero approximationis, vocatur relatio approximationis immediatè agentis in patiens immediatè: quæ præuenit actionem, ordine naturæ filiam. Præsentia autem operationis, dicitur relatio agentis ad passum immediatè, inseparabilis ab actione: ita q̃, vel est ipse respectus in actione importatus: vel non. est sine illo. Possunt autem hi tres modi præsentiæ causa exẽpli declarari in nauta & naui. Est enim primo nauta præsens naui præsentia ordinis existentis inter virtutem suam, & nauem, vt gubernabilis ab ipso est. Et deinde præsens eidem secundum approximationem, dum ipse prius naturaliter intelligitur approximatus naui, quàm operetur. Tertio, sic præsens naui secundum actualem operationem, siue hæc relatio præsentiæ concomitans operationem, sit idem quod relatio mouentis ad motum, siue ab illa distinguatur, vt dictum est. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum sciendum est, q̃ harum quinq; præsentiarum res tantum sunt certæ, scilicet circumscriptiua, & ordinis, & operationis. Aliæ aũt duæ ambiguæ valde sunt, & coincidunt, & propter eas est vniuersa hæc difficultas. Et de præsentia quidem circumscriptiua laborare nõ oportet: quia est nota ad sensum. Præsentia vero ordinis ex hoc conuincit, q̃ in nullo corpus esset, & vna substantia intellectualis posset aliquid recipere ab alia: antequa intelligeret agere vna in aliam, esset inter eos ordo actiuæ ad passium: quo altera posset potentia proxima expedita & præparata agere, & altera recipere. Hæc enim præsentia cõsequitur rationes potentiæ actiuæ & passiuæ proximæ deductis impedimentis &c. Et inuenitur tam in corporalibus, quàm in spiritualibus. Præsentia vero operationis manifesta est, oportet enim agens immediatum immediatione suppositi indistans esse a patiente, quãdiu agit. vt patet 7. Physi. longo processu. Ambiguitatem vero habent reliquæ duæ præsentiæ, propter rationes ex vtraq; parte. Et pro parte quidem affirmatiua præsentiæ substantialis, ratio est potissima quia talis præsentia non est res impossibilis: cum non implicet contradictionem, substantiam esse sic præsentem loco. Igitur ponenda est in quæstione tam difficili. Antecedens declaratur, non solum de possibili, sed de facto, sic. Substantia particularis, puta hæc terra, locata in hoc loco, puta in hoc vase, si per intellectum separaretur ab ea sua quantitas, nihilominus esset ita in hoc vase, q̃ non alibi, quod est habere relationem præsentiæ substantialis ad hunc locum. Datur ergo præsentia substantialis, qua substantia indiuisibilis præsens est loco, secluso omni habitudine actiui ad passium, vel econuerso. Pro parte vero negatiua est, quia positio ista non est intelligibilis. Omnis enim respectus, siue intrinsecus, siue extrinsecus adueniens, exigit aliquod fundamentum. Sed talis respectus præsentiæ substantialis, nullum habet fundamentum, ergo fictio est ponere ipsum. Maior probatur. Tum inductiue. Tũ, quia aliter voluntarie posset quilibet respectus cuilibet attribui: ex quo, fundamentum nullum requirendũ est, quod sit ratio quare hoc sibi conueniet respectu actus, vel potentiæ. Tum, quia respectus omnis, aut conuenit omni enti, aut aliquibus. Si omni enti, assignanda est eius ratio ex ente inquantum ens: ut patet de respectu intelligibilitatis & appetibilitatis. Si quibusdam assignanda est ratio

¶Quo ad tertium, dicendum breuiter est, licet quidam de quorum numero est Scot. in 2. senten. distin. 3. ponerent angelum esse in loco, per præsentiam substantialem, penes quam etiam attendi dicunt approximationem agentis ad patiens. Quia tamen præsentia huiusmodi voluntaria, ac sine ratione ponitur, immo contra dicit notis nobis ex sensibus, vt ex dictis patet, & angeli substantiæ sunt incorporeæ, & immateriales & consequenter a præsentia situali alienæ, non nisi duobus modis præsentes esse possunt loco, scilicet secundum præsentiam ordinis, vel secundum præsentiam operationis. hęc de tertio.

¶Quo ad quartum. Circa mentem S. ni. Thom. diuersimo le a diuersis dicitur. Quidam in duabus his propositionibus consistere eius opinionem putant. Prima est. Sola operatio transiens, est angelo ratio essendi in loco. Secunda est. Substantia angelica sic coniuncta huic loco quòd est ab alio loco distans. Imaginantur animam quòd quemadmodum quantitas est ratio substantiæ corporeæ, q̃ sit in loco. & cum hoc ipsa substantia corporea mediante quantitate sit in loco sic, quòd vere ab alio loco distat & alteri propinquior est: Ita operatio transiens sit ratio angelo quòd existat in loco, ipse tamen angelus per illam ad locum distet aut, ita q̃ ad loco, ipse tamen angelus per illam ad locum distet aut, ita q̃ ad loco, ipse tamen a remotiori magis distat loco, quàm a propinquo. Quidam autem a remotiori magis distat loco, quàm a propinquo. Quidam autem non consentiunt, sed dicunt quòd vel operatio transiens, vel quæcunque relatio per modum operationis transeuntis significata, est angelo ratio essendi in loco, propter verba Sanct. Thom, ex Quolibetis adducta. De secunda vero propositione affirmante primam partem 1. quòd substantia angeli est in aliquo loco, & non solum operationis. Fuit inter eos vtrique secundam propositionem super verbis Sanct. Thom. exposite in tertia parte, quæstio. 52. artic. 2. dicentis, quòd anima Christi fuit in loco interni duplicitèr, scilicet per operationem & per substantiam in aliis vero per operationem, seu effectum tantum. Et in Quolibet. 6. articu. 2. respondens argumento primo tali, Si angelus ageret per imperium voluntatis, poterit agere in propinquum sicut in distans, & sic non oporteret ipsum descendere de cælo in terram, vbi ce operaretur, dicit, quòd quia oportet mouens esse simul cum mobili quod a b eo monetur, ve dicitur in 7. Physic. ideo oportet substantiam angeli aliqualiter contingi rebus quas mouet. Ex his clare habetur, quòd etiam apud suos auctoritas spirituales, modus essendi in loco per substantiam, distinguitur a modo essendi in loco per operationem, & quòd vterque conueniat substantiæ spirituali. Quinetiam ex secunda authoritate videtur haberi distantia & propinquitas, quæ posita est in secunda propositione. Mihi autem dicendum occurrit, quòd transiens ratio essendi in loco, res existens in loco, & modus essendi distantiam & propinquitatem. Primum apud S. Th. est quantitas virtualis tangens locum. Tactus autem iste nihil aliud est, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm præsentia secundum operationem & præsentia ordinis, siue vtraque simul concurrat, siue altera. Sed diligenter aduertenda sunt hic duo. Primo, q̃ præsentia ordinis non distinguitur a præsentia operationis sicut potentia ab actu secundo, sed potius quemadmodum habitus ab actu secundo. Non enim ex hoc q̃ angelus potest operari alicubi, dicitur ibi esse. Sed supra posse addit præsentia ordinis ex parte subsistentiæ angeli, negationem situalis distantiæ, eo modo, quo sibi potest conuenire, vt inferius dicetur ex parte vero intellectus cognitionem practicam talis operatis in hoc corpus, vt se exercendi: Ex parte vero potentiæ executiuæ, expeditionem, ita quòd potentia sua nec detineatur seu impediatur virtute alterius superioris, nec occupata sit ad opus aliud: sed ad hoc parata propriaque habeatur. Ex parte autem voluntatis electionem prædictæ præparationis ad hoc opus in hoc corpus exercendum. Hæc enim est ratio habitus, vt cum voluerit quis operetur. Secundo sciendum est, quòd quemadmodum operationum duplex est genus, quoniam quædam sunt circa continua exteriori actione, ut mouere. Quædam vero interpolata actione exteriori sunt coexercentæ, vt præsidere, custodire, & his similia: ita dupliciter contingit angelos præsentes esse loco secundum operationem. Vno modo, quia actualiter exteriori operatione attingit corpora. Alio modo, quia actualiter attendunt & vacant, vt cœpta bene succedant; quamuis non continue exteriori operatione aliquid ibi agant. Et hoc modo Angeli custodientes homines, præsidentes prouinciis, aut locis, dicuntur ibi esse. Non enim qui custodit aut præsidet, oportet quòd semper in custodito aut subdito aliquid faciat sed quòd semper vigilet, studeat, & vacet ad hoc, & tunc impedimenta amouerat, nunc vero promoueat, nunc euentum rei expectet occurrentibus prouisurus &c. De secundo vero, scilicet quando dicitur, angelum alicubi esse, quæ res sit ex his quæ in loco dicitur, quòd non solum operatio seu effectus angeli est in loco, sed ipsa substantia proculdubio Sed diuersimode. Nam operatio eius in corpore, vt perfecto in perfectibili. Substantia vero angeli est vt res per ipsam, eorum habens suum subsistere. Locatũ enim non est nisi secundũ esse subsistentiale vel accidentale ipsi loco, cũ neutra istarum rerum accidat, aut subsistentia quoquo modo sit.

¶ Sed est aduertendum, quòd sicut dupliciter contingit Angelum operari in corpus, scilicet mediante immediatione suppositi, & mediante virtute duplicitèr potest dici esse in loco mediante: operatione, scilicet per potentiam, & per substantiam. In corpore enim, in quo immediate operatur, est per operationem, & per potentiam, quia attingit illud sua virtute, & per substantiam, quæ immediate immediatione suppositi attingit ipsum, concurrente negatione distantiæ similis, vt causa, seu condimine, sine qua non. In corpore vero, in quo mediate agit, est per operationem, & per potentiam, non autem per substantiam. Tertium autem, scilicet eam substantiæ angeli existens in loco differt ab alio loco, distinctione egeo. Distantia enim duplicitèr sumi potest. Primo pro proprie pro distantia locali, seu bonali. Secundo pro distantia interagentes & patiens vt sic, dest in proportione inter hoc & illud, vt alterum agat, & alterum patiatur ab eo. Si hoc secundo modo loquamur de distantia, tunc manifestè pater. Angelum esse vni loco propinquiorem quàm alteri, quia hoc nihil aliud est, quàm esse proportionatum agenti respectu vnius magis quàm alterius. Si autem loquimur de distantia situali, tunc distinguendum est, per se, aut per accidens. Et per accidens dupliciter, iuxta doctrinam Phil. 8. Physico. tex. 45. & dicenda sunt tria. Primo, quòd angelus non est per se distans, aut propinquus loco alicui. Secundo, quòd Angelus secundum seipsum non est per accidens distans, aut propinquus alicui loco, quemadmodum albedo quanta per accidens in vno loco dicitur per accidens distans, ab alio loco. Tertio, quòd Angelus est per accidens aut propinquus loco alicui secundum corpus in quo est, ita quòd distantia non redundat in ipsum angelum: sed prædicatur de ipso ratione corporis in quo est, & sic est propinquus loco propinquo illi corpori, & distat a distanciscitur apud Aristotelem, motor talis inferioris dicitur mouere per accidens ad motum superioris, sit per hæc patet quomodo diuersa San. Thom. dicta hùc intelligenda. Nam ex quæ dixit in tertia parte de anima Christi, ideo dixit, quia in vna parte inferni immediate operari ipsam potiatis, in aliis vero mediate. Nõ quòd nunciũ inferat, sed quia mediante effectu quem in limbo patrum habuit, ad alios descendit, quosiam per virtutem descensum ad limbum patrum, & damnatos confortauit, & purgandis spem dedit &c. vt ex verbis Sanct. Tho. in responsione ad tertium ibidem patet. Potest quoque in vno tantum inferri loco fuisse animam Christi, secundum substantiam, intelligi alia ratione, quia, f. ab alijs partibus erat distans, per accidens, modo præexposito, & tamen diuinitatis virtute, effectum in illa loca tale habebat. Q̃ autem vero in quolibet. 6. dixit propter similitudinem ordinis, quæ præsentiã operationem, & excludit distantiam illam similem per accidens, dixit. Patet quoque ex his ratio, quare Sanct. Thom. in quolibeto. 1. abstinuit cont. cium virtutis ab operatione, quæ f. contrarius virtutis attenditur, non solum secundum exteriorem operationem continue exercitam: sed etiam penes finem & executionem ad cepta sequendã &c. Vnde ibidem patet, quòd per operationem non sola motio intelligatur, sed quæcunque virtus, qua sua virtute contingit corpus, siue per fidem, siue continendo. Et intendit non de continentia substantiali, qua in superioribus inferiora naturaliter continentur eminenter, quia sic quilibet Angelus esset vbique, sed de continentia quæ nata est competere formis, quæ est simul tenere corporis partes: hoc n. modo anima continet corpus, vt dicitur in 1. de anim. tex. 90. in cuius signum, ipsa recedente, partes desfluunt &c. Assistentia ergo angeli ad simul tenendum corpus, quo ad aliquid esse vel operari, est continentia sufficiens ad hoc, quòd angelus ibi dicatur esse. Nec ex his mihi imponas, quòd dixerim angelos locari apud San. Thom. ex sola præsentia ordinis, hoc enim adhuc non est habitum. Sed ad hoc tantum pertinent, est, quòd angelus præsens est loco dupliciter, secundum operationem, & secundum ordinem. Et quòd ista præsentia præuenit naturaliter illam, quia est ipsa appropinquatio agentis ad patiens. Verum autem talis præsentia sufficiat ad hoc, quòd angelus dicatur esse in loco, recedente rim ego distinguendum, quòd esse in loco angelum, contingit dupliciter. Vno modo, complete, & sic non sufficit præsentia ordinis. Alio mod, incomplete, & sic sufficit. Cum enim sola est præsentia ordinis, inchoata quidem est præsentia angeli ad locum: sed non est cõplera. Cum vero actualiter incipit operari, tunc est complete præsens. Et secundum hoc possent diuersa theologorum dicta interpretari, modo de esse in loco complete, modo de esse in loco incomplete. De San. Thom. autem intentione non clare constat, quia ipse & in illo. 1. Quolibet & hic tantum dixit, quòd per applicationem virtutis Angelicæ qualitercunque ad locum, Angelus est in loco, & consequenter cum hic applicationis modus non sit extra qualitercunque, inclusus videtur ab eo, & vere sic est exponendus, nisi obstet quòd applicationis modus de quo loquitur, est talis, quòd duo angeli non possint simul habere virtutem respectu eiusdem loci. Videtur autem quòd præsentia ordinis respectu eiusdem loci, possit pluribus angelis simul conuenire. Secundo potest obstare, quòd in responsione eiusdem argumenti in prædicto Quolibeto dicitur, quòd quo ad esse in loco, prius natura est operari quàm esse in loco, ergo præsentiam ordinis, quæ prius natura est quàm operatio, non tenuit sufficere ad esse in loco, quia sic prius esset in loco, quàm operaretur. Sed ad hoc potest dupliciter dici. Primo, quòd apud San. Thom. præsentia ordinis includitur sub præsentia secundum operationem qualitercunque, quoniam ut ex dictis patet, cripliciter potest variari, vel secundum continuatam exteriorem operationem, vel secundum continuatam attentionem, intercepta in vero exteriorem operationem cum reliquis conditionibus (vt supra dictum est) vel secundum habitualem applicationem, quantumpotest præsentia ordinis. Et sic communiter accipiendo operari actualiter vel habitualiter, clare constat operari non prius esse in loco quam esse, immo sunt idem, sed eo modo quo ratione distinguuntur, operari est prius, quia est ratio essendi in loco. Secundo potest dici, quòd responsio San. T. intelligenda est formaliter, vt ex cuius argumenti, dato etiam quòd per solam operationem actualiter exerciram Angelus esset in loco, quicquid de hoc sit, opponeret. n. responsionem illam ab omnibus admitti, quicquid sit de conclusione. Vnde & Scotus 37. dist. 1. negans præsentiam immensitatis inter Deum & vbique, fatetur quòd prius natura potentia Dei habet terminum suæ operationis, quam eius immensitas terminat compræsentem. De primo vero obiaculo quid dicendum sit, in 3ar. huius q. differemus. Satis ergo nunc sit nosse, quòd relatio præsentiæ substantiæ spiritualis ad locum, semper pertinet ad actionem, vel etiam patiendum transeuntem actualiter, vel habitualiter exercitã. Quantũ ergo cæpere hactenus possum, hæc de quæstione sufficiant.

¶ Quo ad quintum vt dictum fuit, est, Scot. multipliciter contra S. T. arguit quæ quoniam diffusè a Capreolo tractantur in 1. q. 2. dist. 2. ideo breuiter perstringenda duxi. Et primo arguit, quòd detur præsentia substantialis duplicitèr. Primo ad hominẽ, quia S. T. in hac prima parte q. 8. ar. 1. hanc posuit, & nunc negat, ergo Deus simpliciter. Virtus operativa angeli, aut se habet mediante, aut immediate ad actionem in locum mediate, quæritur de illo medio, & sic deinceps si immediate, ergo substantia operantis est immediata loco, & habetur intentum.

¶ Sed ad hæc patet responsio ex dictis. Ad primum quidem ex dictis in q. 8. ad secundum vero ex nunc oblis conceditur. nam mediatio suppositalis, & indistantia localis, vtraque enim est contradictio præsentiæ, tam secundum ordinem, quàm secundum operationem. Ad hæc autem tantum ratio illa ducit, & non ad aliquam positionem præsentiam substantialem vt argueos ingit, & nulla hoc ratione probauit, sed supposuit.

¶ Secundo arguit quòd operatio non sit ratio angelo essendi in loco tripliciter. Primo ducendo ad inconueniens tripliciter. 1. q̃ angelus si quæntes esset nusquam, quia in cælo empireo nihil operatur. Et q̃ angelus mouens cælum esset in toto cælo, quia totum primo mouet, quia est sibi proportionatum, ita q̃ si adderetur illi orbi, moueret cum labore, secundo cæli. textu 71. Et q̃ angelus esset in loco commensuratiue, quia operatio sua est in loco commensuratiue per accidens, & ipse non nisi per eam ibi est. Secundo ostenditur. Esse essendi in loco est in angelo formaliter, aliquin angelus nõ esset formaliter in loco, sed operatio crassis nõ est in angelo formaliter, ergo. Tertio authoritatibus Damasceni, quæ dicunt angelum operari & esse in loco, ergo aliud est operari, & aliud esse in loco in angelo, alioquin superflue verbis diceret.

¶ Sed ad hæc quoq; ex dictis facile respondetur. Primo quidem quod

quod reputatur ineonueniens. f. Angelum nusquam esse, non inconuenit, immo vt Aristo. primo cæli. tex. 190. dixit, entia illa beata, non sunt aptæ esse in loco. Quod vero in argumento mittetur de operatione circa cælum empireũ, potest multipliciter solui. Primo quòd Angelus esse in cælo empireo, est locutio Metaphorica, quia sunt in gloria, ad quã sanctus eorum est cælũ empireum. Cuius signum est, quod (vt Magister adducit in 2. dist. 2. dicitur q̃ cœlum illud est plenum angelis, quod tunc põ nisi Metaphoricè intelligãtur. Secundo, q̃ angeli in cælo empireo operãtur, sed nos latet qualis est operatio illa. Quod autem à quibusdã dicitur, quod sunt ibi per exornationem, vel aliquid huiusmodi, quod est relatio per modum operationis significata, imaginarie magis quàm rõnabiliter dictum puto, mihil enim ad q. hanc de modo significandi qui a nobis fit. Si ergo secundũ rem solus respectus finei operationis actu vel habita tãgente locum ponit ipse in angelo, quo formaliter præsens sit angelus loco; iam ponitur ẽs rem præsentia substantialis superius impugnata; iam angelus ponitur in loco, & non vt operans in operato, & vniuersa quæ diximus ruunt. Aſsi quis rationabilem nõ putat hãc operationis ignorantiam, primã necesse est amplectatur responsionẽ, si authoritatem Gregorij Nazianzeni negare ueretur. Ait. n. q̃ abusiuè dicimus angelos esse in loco, quonã deberemus dicere, q̃ operantur in loco. Alterius uero inconuenientis sequela negatur. vt. n. patet. 8. Phy. Motor cœli nõ est primo in toto cœlo, sed in circulo æquinoctiali, cuius motus est velocissimus. Nec in toto illo, sed in loco orientali, vt patet in 2. cœli, quia ibi est dextrũ ex natura rei determinatũ nõ materialiter, sed formaliter, vt dicit Auer. & bene. in 2. cœli. cõ. 15. Nec est quærẽdũ vbi quiescat, quoniã non eget loco nec quiescit, sed est immobilis o ino. Tertio quoq; inconuenientis sequela nulla est vt patet de ie, per accidens, n effectus tali modo non redundat in causam: immo, vt S. Thom. dicit. Angelus est per se in loco non simpliciter, sed vt operãs. ¶ Ad rationem oppositam dicitur, q̃ licet maior sit vera de esse in loco localiter, non tamen de esse in loco æquinoce. f. vt operans in eo, vt patet. Ad authoritatem Damasceni dicitur, q̃ propter nostrum modum intelligendi, quo superiora inferiorum more apprehendimus & nominamus sæpe aliud sit operari in loco, & aliud esse in loco, copulatis de illis loquens esse, & operari. Vnde ibi non distinguuntur res sed ratione tantum concipiente modum illum per modum operationis, & per modum præsentiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angelus possit esse in pluribus locis simul.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ Angelus possit esse pluribus locis simul. Angelus enim non est minoris virtutis, quàm anima, sed anima est simul in pluribus locis, quia est tota in qualibet parte corporis, vt Augustꝰ dicit. Ergo angelus potest esse in pluribus locis simul.

¶ 2. Præterea, Angelus est in corpore assumpto, & cum assumat corpus continuum, videtur q̃ sit in qualibet eius parte. Sed secundum partes eius considerantur diuersa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis.

¶ 3 Præterea. Damasc. † dicit, q̃ vbi Angelus operatur, ibi est. Sed aliquando operatur simul in pluribus locis, vt patet de Angelo subuertente Sodomam, ergo Angelus potest esse in pluribus locis simul.

¶ Sed contra est, quod Damas. * dicit, q̃ Angeli dum sunt in cælo, non sunt in terra.

¶ Respondeo dicendum, q̃ Angelus est virtutis & essentiæ finitæ. Diuina autem virtus & essentia infinita, & est vniuersalis causa omnium, & ideo sua virtute omnia contingit ‖, & non solũ in pluribus locis est, sed vbique; virtus autem Angeli, quia finita est, non se extendit ad omnia, sed ad aliquid vnum determinatum. Oportet enim quicquid comparatur ad vnam virtutem, vt vnum aliquid comparari ad ipsam. Sicut igitur vniuersum ens comparatur vt vnum aliquid ad vniuersalem DEI virtutem, ita & aliquod particulare ens comparatur vt aliquid vnum ad Angeli virtutem. Vnde cum Angelus sit in loco per applicationem virtutis suæ ad locum, sequitur quòd non sit vbique, nec in pluribus locis, sed in vno loco tantum.

¶ Circa hoc tamen aliqui decepti sunt. Quidam enim imaginationem transcendere non valentes, cogitauerunt indiuisibilitatem Angeli ad modum indiuisibilitatis puncti. Et ideo crediderunt, quòd Angelus non posset esse nisi in loco punctali. Sed manifestè decepti sunt. nam punctum quod reputatur ineonueniens. f. Angelum nusquam esse, non inconuenit, immo vt Aristo. primo cæli. tex. 190. dixit, entia illa beata, non sunt aptæ esse in loco. Quod vero in argumento mittetur de operatione circa cælum empireũ, potest multipliciter solui. Primo quòd Angelus esse in cælo empireo, est locutio Metaphorica, quia sunt in gloria, ad quã sanctus eorum est cælũ empireum. Cuius signum est, quod (vt Magister adducit in 2. dist. 2. dicitur q̃ cœlum illud est plenum angelis, quod tunc põ nisi Metaphoricè intelligãtur. Secundo, q̃ angeli in cælo empireo operãtur, sed nos latet qualis est operatio illa. Quod autem à quibusdã dicitur, quod sunt ibi per exornationem, vel aliquid huiusmodi, quod est relatio per modum operationis significata, imaginarie magis quàm rõnabiliter dictum puto, mihil enim ad q. hanc de modo significandi qui a nobis fit. Si ergo secundũ rem solus respectus finei operationis actu vel habita tãgente locum ponit ipse in angelo, quo formaliter præsens sit angelus loco; iam ponitur ẽs rem præsentia substantialis superius impugnata; iam angelus ponitur in loco, & non vt operans in operato, & vniuersa quæ diximus ruunt. Aſsi quis rationabilem nõ putat hãc operationis ignorantiam, primã necesse est amplectatur responsionẽ, si authoritatem Gregorij Nazianzeni negare ueretur. Ait. n. q̃ abusiuè dicimus angelos esse in loco, quonã deberemus dicere, q̃ operantur in loco. Alterius uero inconuenientis sequela negatur. vt. n. patet. 8. Phy. Motor cœli nõ est primo in toto cœlo, sed in circulo æquinoctiali, cuius motus est velocissimus. Nec in toto illo, sed in loco orientali, vt patet in 2. cœli, quia ibi est dextrũ ex natura rei determinatũ nõ materialiter, sed formaliter, vt dicit Auer. & bene. in 2. cœli. cõ. 15. Nec est quærẽdũ vbi quiescat, quoniã non eget loco nec quiescit, sed est immobilis o ino. Tertio quoq; inconuenientis sequela nulla est vt patet de ie, per accidens, n effectus tali modo non redundat in causam: immo, vt S. Thom. dicit. Angelus est per se in loco non simpliciter, sed vt operãs. ¶ Ad rationem oppositam dicitur, q̃ licet maior sit vera de esse in loco localiter, non tamen de esse in loco æquinoce. f. vt operans in eo, vt patet. Ad authoritatem Damasceni dicitur, q̃ propter nostrum modum intelligendi, quo superiora inferiorum more apprehendimus & nominamus sæpe aliud sit operari in loco, & aliud esse in loco, copulatis de illis loquens esse, & operari. Vnde ibi non distinguuntur res sed ratione tantum concipiente modum illum per modum operationis, & per modum præsentiæ.

¶ Super Quæstionis LII. Artic. II.

TItulus clarus est. Hoc tamen in eo notandum est, q̃ ly possitur, dicit potentiam naturalem ipsorum Angelorum, & ordinatam ipsius Dei, quoniam hic non examinamus quid Dei potentia de hac re possit absolute, sed quid rerũ ordo habeat.

¶ In corpore articuli quinque facit. Primo respõdet quæsito. Secundo ex hoc excludit quendam errorẽ. Tertio remouet quandam obiectionem. Quarto infert, quãm differãter Corpus, Angelus, & Deus sint in loco. Vltimo ex dictis soluit argumenta.

¶ Quo ad primum, cõclusio responsiua habet tres partes, & est hæc, Angelus non est vbiq; sed in vno particulari loco. Et probatur singulæ particulæ. Primo, q̃ nõ sit vbiq; ex differẽtia inter virtutem Angeli, & virtutem diuinam quia altera est finita, altera infinita. Altera est causa particularis, altera est vniuersalis omnium. Deinde probantur secunda & tertia particula simul. f. q̃ sit in vno loco, & quòd sit in particulari loco, sic. Angelus non potest habere nisi vnum effectum particulare. ergo non potest esse nisi in vno loco particulari. Antecedens probatur, quo ad primã partem, quia quodcunque cõparatur ad aliquã vnam virtutẽ, cõparatur vt vnum. Quo ad tertiam vero sic: sicut se habet vniuersum ens ad Dei vniuersalem virtutem, sic aliquod particulare ens ad virtutem Angeli. ergo &c. eo consequentia autem probatur, quia Angelus nõ est in loco nisi per applicationẽ virtutis suæ ad locũ.

¶ Circa hanc partem multiplex dubitatio occurrit. Et primo in probatione secundæ particulæ conclusionis: quoniã aut ibi assumitur falsum, aut nõ probatur intentum. Tum ex parte præ 549
dicati alibi pro positionis. Tum ex parte subiecti. Cũ enim dicit, quodcũque comparatur ad vnam aliquam virtutem, comparatur vt vnum: aut est sermo de omni virtute vniuersaliter, aut de aliqua, puta creata. Si de aliqua, tria inconuenientia sequuntur. Primo: q̃ assimitur probandum. Secundo, q̃ male intulisset S. T. ex hac propositione proportionalitatẽ vniuersi entis, ad virtutem Dei, & particularis entis ad virtutem Angeli. Tertio, q̃ esset irrationabilis restrictio, aut saltem ambigua: quoniam ex duobus capitibus posset forte restringi propositio hæc. f. ex differentia inter virtutem naturalem & voluntariam, aut inter virtutem finitam & infinitam. Sed neutra ratione potest restringi, quoniam Angelus etiam est agens a proposito: ac per hoc, si propositio non tenet nisi de virtute naturali, non erit ad propositum. Finiti autem & infiniti ratio nihil facit ad vnitatem & pluralitatem effectus, quoniam virtus naturalis siue finita, siue infinita, ad vnum est determinata: voluntaria vero, siue finita, siue infinita, ad opposita se habet, vt patet. 10. Meta. ergo. Si ât vltr de oi virtute intelligit, q̃ emergit. Tũ quia ex hoc sequitur, q̃ diuina virtus est determinata ad vnũ. Tũ quia ex hoc sequitur, q̃ virtus agens a proposito sit determinata ad vnum.

¶ Secãdo, dubium est, de quali vnitate virtutis sit hic sermo. realis, an formali, an vtraque simul. Si realiter tm, instantia est manifesta, de virtute generatiua, spiratiua, & creatiua Dei, quæ sunt vna res, & tñ non est determinata ad vnũ. Si vero de formali sit sermo, tũc propositio quãus sit vera, nõ tñ est ad propositũ, q̃ ponere multas virtutes formaliter tñ distinctas in Angelis, nõ inconueniens, puta virtutẽ motiuã, virtutẽ custoditiuã, & sic de alijs, iuxta diuersas rõnes formales effectus. Et sic ex hac rõne nõ probaret intẽtũ, q̃ m̃ dicit, q̃ angelus quis sit vnã virtutem sit in vno tñ loco, tm plures tñ esse in plurib. locis. Nõ. n. inconuenit vnũ & idẽ agens vel plurib. virtutib. simul, vt patet de aia, quæ simul audit & videt, & operationes partis vegetatiuæ & intellectiuæ agit vnica existens, apud S. Tho. Et per idem habetur q̃ non intelligit de reali & formali; simul; hoc enim membrum infertur a præmisso, vt patet.

¶ Tertio, dubium est, de quali vnitate effectus sit sermo. f. de formali, an numerali. Si de formali, non sequitur inconũ, q̃ ex vnitate formali non sequitur vnitas numeralis effectus. Si de numerali, aut intelligitur de vno numero simpliciter, seu oino, & tũc hoc est falsum. Quia sic sequeretur q̃ Angelus non posset mouere simul duos lapillos discõtinuos, q̃n motus illorũ essent distincti numero a distinctione subiectorũ, nec possent duci vnus numero, nisi forte sin quid. Aut intelligitur vnũ numero quocũq; mõ, quo ẽt mõ acernus lapidũ est vnus, & sic ẽt vt esse falsũ. Tũ quia sequeretur q̃ Deus non posset producere plura numero, vt plura. Tũ quia inter angelũ & Deũ, non esset dria in producẽdo simul unũ, aut plura ralsed inanis, aut minus tñ. Et sisc nõ esset dria inter eos in existẽdo in uno, aut plurib. locis, sed in maiore, aut minore tñ: ois. n. uirtus determinatur ad unum numero ẽn hoc, sed diuina ad unũ 1. totum uniuersum, cæteræ uero ad particularia quæq;. Hoc aũt est manifeste inconueniens, q̃n Deus potest simul plura, ut plura producere, & in plurib. simul esse. Tũ, quia sequeretur oppositum principalis intenti. Angelum. f. posse simul esse in plurib. locis. Nam si talis unitas numeralis possibilis est in effectu ipsius Angeli, cum hæc unitas non requirat cõmunitatem, qua rõne potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

mouere simul duos lapides distantes ab inuicem per cubitum, pari ratione potest mouere distantes per decem cubitos, cum non sit opus agendo in eos, agere simul in distantiam mediam, & sic posset simul mouere duos lapillos, alterum Romæ, & alterum in Francia, & consequenter esset in multis locis.

¶Adeuidentiam harum difficultatum, sciendū est q effectus dupliciter pōt comparari ad suā cām. Primo, ut obiectum ad potētiam. Secūdo, vt effectus ad causam, verbi gratia, calefactum comparatur ad virtutem calefactiuam vt obiectū possibile, & ut effectū executioni mādatus. Primo mō attenditur comparatio interationē formalem effectus, & rationem operādi ipsius causæ. Secundo vero modo attenditur suppositum, seu individuū ipsum effectus, & operatio causæ in actu exercito. His ergo duobus modis cum interpretari posset propositio assumpta, dī, q si primo modo interpreteretur hæc propositio, æquivaleret illi, Ab vno inquantum vnum, non procedit nisi vnum, quæ de veritate formali tam causæ quam effectus intelligitur, & est vniuersaliter vera. Quoniam omnis virtus respicit vnam rationem formalem in suo adæquato obiecto, alioquin vna non esset formaliter. Nec ex hoc sequitur, q potentia rationalis non sit ad opposita, aut q virtus diuina non possit plura formaliter producere, nisi multiplicata formaliter: quoniam tam potentia rationalis, quam virtus diuina, per se primo respicit vnum. Et de potentia quidem rationali ex. 10. Meta. patet, vbi dī, q potentia rationalis per se primo agit alterum oppositorum, reliquum vero per se secundo. De potentia vero diuina patet: quia per se primo respicit esse: aliqua vero inquantum sunt essendi modi & participationes, & propterea potest plura producere formaliter sub ente, quemadmodum & virtus potest plures colorum species videre, sub vno tamen genere. Et per hoc excluditur instātia de multiplicatione formali virtutis Angelicæ. Dī. n. q in angelo est una virtus operatiua, sed eius vnitas formalis non attenditur penes istas rationes formales specificas, sed penes generică, seu analogam aliquam rōnē, sub qua comprehenduntur multæ specificæ rationes formales. Vnde non solum realiter, sed etiam formaliter eadem est virtus, qua Angelus custodit, præsidet, mouet, & facit quicquid facit. Et sic propositio ista in hoc sensu vera est, non tamen sic principaliter intenta, q in vnitatem numeralem loci concludere intendimus. Dixi aūt principaliter, quia secundario est sic intēta, q in ut dī. 5. Met. Quod est vnum numero per se, est et unum ratione. Quia ergo in secundo sensu, propositio hæc est principaliter intenta, ad eius euidentiam sciendum est, q quemadmodum ex parte causæ inuenitur vnitas distinctio in causam totalem, & in causas partiales, in causam quę in suo ordine sola sufficit, & causas, quæ plurium concursum requirunt eiusdem ordinis, ut patet de plurious trahentibus nauē, & de vno solo trahēte nauiculam, ita proportionaliter ex parte effectus distingui pōt, ita q quidā est effectus totalis, & quidam effectus partialis. Ita q quemadmodū partiales causæ alicuius effectus dīr non quæcunq; duæ causæ et eiusdem generis, ed illæ tñ quæ & in eodē genere causæ, & in eodē ordine concurrunt ad integrandā vnā illius ordinis cām. Non. n. sol & homo partiales causæ Sortis sunt. Sed plures trahentes nauem partiales causæ tractus dicuntur, quia ad integrandū vnum perfectē trahentem conueniunt. Ac per hoc uni vnius causæ totalis obtinent, concurrentibus tamen superioribus causis i ordinibus suis. Similiter effectus partiales alicuius virtutis ēt̄r, non quicunq; duo effectus illius, sed illi tñ, qui ad integrandum vnum totalem effectum producūtur. Ac per hoc, nō effectus partialis distinguitur a ratione effectus totalis in hoc, quòd ille nec essārio sit vt pars alterius, ille vero absolute.

¶Secundo sciendum est, q effectus totalis ad aliquam virtutem triplicitер comparari potest. i. vt defectibus, ut excessuus, & vt adæquatus. Verbi gratia, respectu virtutis motiuæ hominis, triplex est mobile, aliquod adæquatum, aliquod excedens, & aliquod minus, ita q maius illo pōt mouere. Tertia distinctio est, de fieri simul vel successiue. Ex his. n. tribus distinctionibus habetur. interpretatio illius propositionis. Est. n. sic interpretanda: quodcunq; comparatur vt effectus totalis & adæquatus, uel quasi & simul, ad virtutem realiter & formaliter, comparatur vt vnum numero: & sic est vniuersaliter vera de omni virtute siue finita, siue infinita, si e nāli siue libera. Vnde. & S. T. in hoc articulo, post hāc ꝓpositionē statim subintulit, virtuti diuinæ respondere vniuersum ens, quasi adæquatum effectum. Sed aduertito, q licet istæ tres conditiones sint intelligendæ in propositione illa absolute, secunda tamen non est opus si contrahatur ad virtutem Angelicam: quia etiam duos effectus defectiuos non potest simul producere. Tertia quoque opus non est, si contrahitur ad virtutem infinitā: quoniam illa, quæ quid potest produ cere successiue, potest etiam producere simul, nisi sit repugnātia ex parte effectus. Nec ex hoc sequitur aliquod illorum trium inconuenientium, quæ obijciēbo adducta sunt. Non sequitur primo, q Deus non possit producere plura numero vt plura: quoniam illud vnum numero, quod respondet suæ virtuti, vt adæquatus effectus, comparitur secum totam latitudinem tam numeralē quā formalem possibilem. Est. n. illud vniuersum ens. Vnde quemadmodū cum determinatione virtutis creatæ ad vnum formaliter. i. ad esse, stat q possit plura formaliter intra plures modos essendi, ita cū determinatione virtutis eiusdem in actu exercito ad vnum numero. i. vniuersum, stat multitudo ista rerum, ex quibus conflatur vniuersum. Nec huic determinationi obstat, quòd Deus possit simul extra hoc vniuersum aliud vniuersum, vel aliam creaturam produxisse. Tum, quia vniuersum hoc, & quicquid, & quotcunq; aliter cunque separatim & seorsum produci ponātur, necessario partes erunt vniuersi entis, quāmuis non essent partes huius, vel illius vniuersi. Propter q, nocanter S. T. in litera non assignauit virtuti diuinæ velut adæquatum effectum vniuersum, sed vniuersum eius: Nec dixit, quodcūq; sit ab aliqua vna virtute &c. sed q cunq; comparatur, ut insinuaret q de adēquato, vel quasi adequato effectu loquebatur, qualem constat non esse respectu diuinæ, quod cunque ens factum aut factibile, sed vniuersum ens tantum. Tum, quia vt in titulo quæstionis dictum est, de potentia ordinaria hic est sermo, a qua non nisi vnum vniuersum emanare potest, vt effectus adæquatus concludens in se multos defectiuos & partiales esse effectus. Non sequitur etiam sin inconueniens: q̄n attingere aliquos effectus partiales, contingit dupliciter. Primo, sin id in quo conuenient tantum. Secundo, sin ea etiam in quibus distinguuntur, & in hoc differunt virtus diuina & angelica: quoniam angelica attingit multos effectus partiales secundum id tantum, in quo vniuntur. Virtus vero diuina attingit in omnibus vniuersi partibus, etiā ea in quibus distinguuntur: & ideo angelus vnum tantum numero potest simul facere: Diuina vero plura, quia illa nō attingit plura nisi vt vnum. hæc vero attingit plura, vt vnum, & vt plura. Propter q̄d S. T. in litera vtrunque insinuans, duo dixit: & conuenientiam virtutis angelicæ & diuinæ, in hoc, quòd sunt determinatæ ad vnum numero, & differentiam in hoc, quòd diuina est determinata ad tale vnum numero. Ex quo sequitur necessario, ipsam attingere plura sub illo vno. Ex hoc namque, quòd vniuersum ens attingitur, consequens est, quòd multitudo vt multitudo est, attingatur quoniam de ratione vniuersi est habere non solum multa vt vnū, sed multa vt multa. i. non solum, id in quo multa conueniunt, puta ordinem: sed ea in quibus distinguuntur. Angelica uero virtus est determinata ad vnū tale, ex quo non sequitur multitudo, quia ad particulare ens.

¶Ad tertium dem um inconueniens dicitur, quòd quāmuis angelus posit mouere duos lapides discontinuos, vt partialia mobilia vnius totalis motus consurgentis ex duabus passibus partialibus motionibus, non tamen potest mouere eosdem vt duo mobilia totalia, idest, quòd neutrum moueretur vt compars alterius, sicut patet in trahente parum lignum potenteq̄ue trahere simul unum aliud æquale. Is enim posset trahere ambo simul, vt duo partialia mobilia eadem actione tracta, non tamen posset dum trahit vnum, alia actione seorsum trahere aliud. Quanta autem distantia intercipi possit inter duos partiales effectus, certum non habemus. Necessarium tamen videtur: quòd quemadmodum cæteræ virtutes finitæ naturales habent certam sphæram actiuitatis suæ, vltra quam non possunt immediate operari, contingit enim aliquid simul coagulari, vt dicitur de sensu & sensato. Sic virtus angelica habet certam sphæram suæ actiuitatis, infra quam quæcunque simul moueat, tanquam in loco vno existentia respicit. Nec posset illamet simul mouere, si alterum eorum extra sphæram actiuitatis suæ poneretur. Et propterea, negat quòd

quòd sit eadem ratio de parua & magna distantia partialium effectuum inter se. Vnde nō sequitur, quòd angelus possit esse simul in diuersis locis.

¶Circa illam propositionem, scilicet Angelo potest attribui locus indiuisibilis, vel diuisibilis, maior, vel minor, secundum qā voluntarie applicat virtutē suā, dubium occurrit: an Angelus possit in loco diuisibili quātuncunque paruo, aut quantuncunque magno esse. Sco. enim in 2. Sen. distin. 2. q. 6. tenet partem negatiuā: & duplicitер probat angelum non posse esse in loco quantuncunq; paruo, quamuis concedat in loco puncti. Primo, ex 36. 1. Euclidis, vbi dicitur, quòd quic quid potest esse in vno æqualium, potest etiam esse & in alio, si sibi figuratio non repugnat. Ex hoc inquit Sco. sequitur, quòd angelus possit esse in loco quantuncunque longo: quia semper est inuenire quadrangulum stans æquale cuicunque quadrato dato. Secundo, ratione naturali, quia sequeretur, angelum esse infinitæ virtutis. Probatur consequentia, quia determinata virtute angeli ad maximum locum, posse illam applicare ad minorem, est aliquan tæ virtutis actiuæ: & posse applicare adhuc ad minorem, est maiꝭ & perfectius posse, & sic in infinitum. ergo si potest ad locum quantuncunque paruorem se semper transferre, erit virtutis infinitæ. S. Tho. autem tenet in re hac tria: Primo, quòd potest esse in loco indiuisibili. Secundo, quòd non potest esse in loco quantuncunque magno: quia virtus eius est finita. Nec potest arbitrium voluntatis suæ efficax esse, nisi intra vires naturæ. Tertio, & in hoc Sco. discordat ab eo, quòd angelus potest esse in loco quantuncunque paruo: quoniam procul dubio potest operari in loco quantuncunque paruo, cum nulla repugnantia sit ex parte effectus aut virtutis &c. vt de se patet. Motus enim localis talem, non determinat sibi minimum locum, vt patet: 6. Physic. Vnde in quantuncunque paruo, potest causari ab angelo.

¶Ad rationes autem Scoti faciliter respondeti potest. Ad primam quidem, quòd non est ad propositum propositio Euclidis. Quoniam manifestè loquitur de esse in loco commensurato: volens quòd omne commensurabile alteri æqualium, sit cum mensurabile reliquo, nisi figuratio obstet: quod ridiculum est ad propositum reducere. Quamuis etiam posset secundo dici, quòd aliud est posse esse in quantuncunque longo simpliciter, & aliud est posse esse in quantuncunque longo respectu datæ magnitudinis, sicut aliud est posse in infinitum crescere simpliciter, & aliud posse in infinitum crescere secundum partes assectibiles ex data linea, vt patet. 3. Physi. Quamuis enim longum in infinitum simpliciter non posset respondere angelo, quod tamen esset infinite longum per restrictiones assignari quadrati, posset respondere angelo vt locus vnus. Tale enim esset simpliciter finitum secundum longitudinem, & nunquam quacunque excrescentia facta excederet certam quantitatem. Ac per hoc, nisi longitudo intantum prorogaretur, quòd exiret sphæram actiuitatis angeli, qua ratione posset operari in quadratum, posset etiam in quadrangulum. Si autem sphæram actiuitatis exiret, iam habetur ratio, quare in illo esse non posset: obstaret enim exitus extra sphæram, quemadmodum Euclides dicit, quòd corporali alicui, obstaret figuratio.

¶Ad secundam rationem dicitur, quòd falsum est, maiorꝭ virtutis esse ad minorem, & ad minorem locum se posse applicare, hoc enim nō est ex qualitate virtutis, sed ex libertate pendet, vt San. Tho. dicit. Vnde, quāmuis applicare se ad totum locum sit aliquantæ virtutis, quia nullus effectus potest esse quin ab aliquanta virtute sit, applicare tamen se ad maiorem, vel minorem, per se infra propriam sphæram, non maiorem aut minorem, per se loquendo, exigit virtutem, sed libertatem vlus illius. Et per hoc patet, quid secundum S. Thom. de alia ambiguitate quam in fine mouet Scot. tenendum sit. An. s. si angelus est in loco, de necessitate sit in tanto loco determinate, puta vnius palmi, ipse enim reputat vtrunq; quæstionis partem nullum patere inconueniēs. Ex dictis autem S. Tho. manifestè sequitur negatiua, ita q affirmatiua opposita inconueniens induceret, quia sequeretur quòd

laritudo vlus virtutis angelicæ, nō esset liberi, sed naturalis, quēadmodū applicatio animæ ad corpus, in altero ut genere causæ.

¶ *Super quæstionis LII. Articu. III.*

Tleulus clarus est ex dictis. Quæritur enim dirēcte de possibili, secundum rerum potentiam. †Aug. lib. 6. de trin. c. 6. non procul a fine to. 3. sic in Epist. 28. ad Hieronymum.

¶In corpore articuli vnica cōclusione respondet ꝙstioni. Angeli plures non possunt simul esse in vno loco. Probatur sic. Impossibile est duas causas totales & immediatas simul esse eiusdem effectus. Ergo impossibile est plures angelos esse simul in eodem loco. Probatur antecedens inductiue, & i cuius efficientibus & formalibus, deinde ex illa particula, Totalis seu perfecta, excluditur substantia de pluribus immediate trahētibus nauem: consequentia vero probatur ex eo, quòd angelum esse in loco, nihil aliud est, quàm perfectè & immediate continere illā, in genere eius efficientis.

¶Circa hanc conclusionem aduerte, quòd dupliciter potest intelligi, scilicet de potentia naturali, & de potentia logica. Et si quidem intelligatur de potentia logica, multas habet instantias. Tum quia nulla apparet contradictio plures angelos virtute diuina alligari vni & eidem loco, immo de facto forte est de pluribus animalibus damnatorum æqualis omnino demeriti. Tum quia confusio operationum, quāmuis sit inconueniens quoddam sequens ex hoc, quòd angeli sunt in eodem loco, non liquet tamen quòd sit omnino impossibilis. Tum quia duo corpora simul esse in eodem loco non est sic impossibile quamuis nisi hoc fide teneremus, diceremus quòd implicat contradictionem. Si vero de naturali potentia intelligitur, tria obstant. Primum est, mediū assumptum a San. Thoma, propositio enim illa, Impossibile est duas causas completas immediatas eiusdem ordinis esse simul eiusdem, verificatur de impossibili logico, quoniam fundatur super hoc, quòd sequerētur aliter duo contradictoria, scilicet quòd idem simul dependeret & non dependeret a sua per se causa: patet sequela, quia stante dualitate causarum per se, ex vna parte sequitur. ergo effectus dependet ab vtraque, quia ponuntur illius per se causæ in esse vel fieri. Ex altera vero parte sequitur. ergo effectus a neutra dependet: patet sequela, quia ab illa non dependet, quia secluſa nihil minus esset vel fieret. Sed ꝙs altera earū det, quia secluſa nihil minus esset vel fieret. ergo a neutra pendet. ergo implicat contradictionem. Secundum est, quia non inconuenit, in vno & eodem loco secundum easdem partes produci simul duos diuersarum rationum effectus ab agentibus diuer arum rationū; potest enim vnum & idem secundum eandē partem ab vno agente fieri calidum, & ab alio fieri album, & ab alio fieri dulce. simul ergo potentur & naturaliter plures angeli in eodē esse loco. Tertium est, quòd secundum hoc præsentis ordinis non videtur esse sufficiens ratio existendi in loco, quoniam plures angeli possunt vni & eidem loco præsentes sic, esse, quoniam ex hoc non sequitur confusio operationum.

¶Ad hoc breuiter dicitur indicio meo, quòd conclusio intelligenda est non de potentia logica, sed potentia naturali. Moueor autem ad hoc, ex parte medij assumpti a S. Thom. quoniam illud medium non habet locum nisi in naturali modo, quo angelus est in loco, scilicet per operationem suam. Cum tamen constet dæmones locari per pati, potius quàm per agere. Moueor quoque ex parte conclusionis propositæ in litera: fecit enim cathegoricam propositionem de inesse. f. q duo angeli non sunt simul in eodem loco, & non modalē de possibili. Moueor tertio, ex consuetudine S. Thom. qui semper ex propriis & de propriis rei de qua agitur, determinare cōsueuit: Quærimus enim hic (vt in tertio dixi mus) quid rerum ordo habeat, non quid Dei potentia possit. Vnde ad instantias in oppositum dicendum est, & ad primam dicitur dupliciter. Primo, quòd cum tales duæ causæ se habeant, vt causæ eiusdem rationis solo numero distinctæ, vt patet, dicitur, quòd ibi non est contradictio. Tum, quia non ab omnibus videtur concedi quòd hic effectus sit p se ab hac causa, propterea quia posset esse hic & non ab hac causa, vt dicunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tum, quia concessa per secundam, non sequitur contradictio, sed superfluitas. Nam non sequitur, ꝙ dependeat ab vtraque & neutra: sed ꝙ dependeat ab vtraque inquantum vnius tur, cum quo stat, quod ambæ istæ sint falsæ, ab vtraque dependet, & a neutra dependet. Declarantur hæc, & patent: si ligas duo luminosa eiusdem rationis & virtutis, æque proxima alicui secundum se totum medio primo illuminabili perfecte. i. in summo a quouis eorũ, & vt non negetur ista fictio, nec dissimilis sit propositio, ponantur per Dei potentiam illa duo luminosa in eodem loco. Tunc quæritur: aut medium illuminatũ erit ab altero, aut vtroque &c. Et eẽ iste præcise casus de quo disputamus. Vnde cum talis fictio non implicet cõtradictionem, sed de potentia Dei absoluta posset poni in esse: sequitur, ꝙ ponere duas totales &c. nõ sit impossibile logicum, sed physicum. Quo circa, in tali casu, illa duo luminosa se haberent vt partes vnius luminosi, superexcedentis in duplo, vel amplius sua actiuitate, potentiam passiuam cui approximatur, a quo constat, ꝙ non secundum partes diuisim, sed vt vniuntur in vno, effectus dependeret, & sic in proposito a duobus agentibus non vt duo sunt, dependeret, sed vt vniuntur, duo tamen essent. Secundo dicitur, ꝙ aliud est, plures angelos esse simul in eodem loco, & aliud est, plures angelos esse naturaliter simul in eodem loco. Primum enim non implicat contradictionem, dato ꝙ secundum implicaret contradictionem, propter rationem adductã & sic posset sustineri iuxta istam distinctionem vtraque pars. Propter quod S. Tho. conclusionem quidem de inesse, maiorem autem assumpsit de impossibili, logico quidem, loquendo de talibus causis vt plures sunt, physico autem, loquendo de eisdem causis pluribus, sed non inquantum plures. Ad secundam instantiam dicitur, ꝙ cum angelus sit per se in loco, vt operans in operato, quemadmodum operata contingit esse diuersa realiter & formaliter, & tamen esse vnum subiecto, ita non incommunit plures angelos esse in eodem loco materialiter, non tamen formaliter.

Q. præce. art. 1.

In cor. ar.

¶Ad tertiam dicitur, quòd sicut naturaliter fieri nequit vt duo agentia naturalia perfecta & eiusdem ordinis &c. sint æque approximata immediate vni & eidem passo secundum eandem rõnem, ita naturaliter est impossibile, vt duæ intelligentiæ sint præsentes vni & eidem loco secundum eandem potentiã passiuã. & ratio vtrobique est, quia sum natura ꝙ intellectus, horret superfluitates tanquam otiosas. Vnde nec ex hoc prohibetur præsentia ordinis a sufficienti ratione locandi angelum.

¶Circa probationem consequentiæ, dubium occurrit: quoniã assumpta propositio, f. Angelus est in loco per modum continentis perfecti, non videtur necessaria. Quoniam perfectio causalitatis, aut est conditio necessaria requisita ad hoc, ꝙ angelus sit in loco, aut est conditio necessario concomitans ad idem. Sed neutrum potest dici. ergo &c. Quod enim non necessario requiratur, patet ex duobus. Tum ex pluribus trahentibus nauem, quorum quilibet seclusa corporeitate diceretur esse ibi. Tum ex eo quod supra dixit S. Tho. ꝙ angelus est in loco per applicationem suæ virtutis immediate qualitercunque. Quòd vero non necessario cõcomitetur, ex eo patet, ꝙ angeli sunt virtutis finitæ, & possunt eiusdem rationis effectum immediate producere in loco. ex his enim duobus manifeste sequitur, ꝙ est possibile aliquem effectũ, puta motum localem alicuius concutiendæ molis, debere produci, ad quem plurium angelorum motiuæ virtutes requirantur.

¶Ad hoc est dicendum, ꝙ cum præsens quæstio sit de potẽtia naturali & non logica, sat est, si propositio ista necessaria est, necessitate physica, id est vt in pluribus. Et quoniam hæc sunt remotissima a sensibus, sat est si est nobis nota propositio hæc ex mediis rationabilibus, vt patet ex 2. cœli. & 12. Meta. Consentaneum siquidem est rationi, vt quilibet angelus tantum dignitatis inter causas obtineat, vt imperfectionis huius, quæ est esse causam partialem, experiri: quoniam dignitas hæc, astris omnibus tributa a natura creditur, quanto magis immaterialibus causis, quarum minima excedit incomparabiliter omnem corporalem causam. Accedit ad hæc, quòd boni angeli virtute sustulti diuina, ad loca hęc applicãtur, & ideo ad omnia, ad quæ mittuntur sufficere dixit S. Thom. in 1. sententia, distinctio. 37. Vnde ad rationes in oppositum, non oportet aliter respondere: quoniam fatemur, quòd propositio illa non est necessaria necessitate logica, sed physica. Et rursus, quòd eius necessitas talis non est, nisi ꝓbabiliter nota nobis. Et proꝑterea, posset sustineri, si quandoque inuenitur a sanctis aut illustribus doctoribus dictũ, angelos plures esse in eodem loco, quod Ricar. sentire videtur.

QVAEST. LIII.

De Motu locali angelorum, in tres articulos diuisa.

Onsequenter considerandum est de motu locali angelorum.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primo, Vtrum angelus possit moueri localiter.

¶Secundo, Vtrum moueatur de loco ad locum, per transeundo medium.

¶Tertio, Vtrum motus angeli sit in tempore, vel in instanti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angelus possit moueri localiter.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ angelus non possit moueri localiter. Vt enim probat Philosophus in 6. physic. * nullum impartibile mouetur: quia dum aliquid est in termino a quo, non mouetur, nec etiã dum est in termino ad quem, sed tunc mutatum est. Vnde relinquitur, quòd omne quod mouetur, dum mouetur, partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem. Sed angelus est impartibilis. Ergo angelus non potest moueri localiter.

† 1. tex. 32. & 2 text. 86. vsque ad 90.

1. Phy. tex. 62.

¶2 Præterea, Motus est actus imperfecti, vt dicitur in 3. Physic.† Sed angelus beatus non est imperfectus. Ergo angelus beatus non mouetur localiter.

¶3 Præt. motus non est, nisi propter indigentiam. Sed sanctorum angelorũ nulla est indigentia. Ergo sancti angeli localiter non mouentur.

¶SED CONTRA: eiusdem rationis est angelum beatum moueri, & animam beatam moueri. Sed necesse est dicere animam beatam localiter moueri: cum sit articulus fidei, quòd Christus secundum animam descendit ad inferos. Ergo angelus beatus mouetur localiter.

¶RESPONDEO Dicendum, quòd Ang. beatus potest moueri localiter. Sed sicut esse in loco æquiuocè conuenit corpori & angelo[c]: ita etiam & moueri secundum locum. Corpus enim est in loco, inquantum continetur sub loco, & commensuratur loco. Vnde oportet quòd etiam motus corporis secundum locum, commensuretur loco, & sit secundum exigentiam eius. Et inde est, quòd secundum continuitatem magnitudinis, est continuitas motus. & secundum prius & posterius in magnitudine, est prius & posterius in motu locali corporis, vt dicitur in 4. Physi.* Sed angelus non est in loco, vt comprehensus & contentus, sed magis vt continens. Vnde motus angeli in loco non opotet quòd commensuretur loco, nec ꝙ sit secũdum exigentiã eius, vt habeat continuitatem ex loco, sed est motus non continuus. Quia enim angelus non est in loco, nisi secundum contactum virtutis, vt dictũ est*: necesse est, quòd motus angeli in loco nihil aliud sit, quàm diuersi contactus diuersorum locorum successiuè, & non simul: quia angelus nõ potest simul esse in pluribus locis, vt supra dictum est†. Huiusmodi autem d contactus non est necessarium esse continuos. Potest tamen in huiusmodi contactibus continuitas quædam inueniri: quia, vt dictum est*, nihil prohibet angelo assignare locum diuisibilem per contactum suæ virtutis: sicut corpori assignatur locus diuisibilis per contactum suæ magnitudinis. Vnde sicut corpus succedit & non simul, dimittit locũ in quo prius erat, & ex hoc causatur continuitas in motu locali eius: ita etiam angelus potest dimittere successiue locum diuisibile in quo prius erat. Et sic motus eius erit continuus. Et potest etiam totum locum simul dimittere, & toti alteri loco simul se applicare. Et sic motus eius non erit continuus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa ratio dupliciter deficit in opposito. Primo quidem, quia demonstratio Arist. procedit de indiuisibili secundum quantitatem, cui respondet locus de necessitate indiuisibilis. Quod non potest dici de angelo[c]. Secundo, quia demonstratio Arist. procedit de motu continuo. Si enim motus non esset continuus, posset dici, quòd aliquid mouetur dum est in termino a quo, & dum est in termino seu spacium, vt quando defert lapidem vel in ordine ad extrinsecum & secundum seipsum patiens, vt quando modo prædicto mouet aquam. Concurrere autem in hac continuitate diuersitatem operationis ex parte operantis, nec video esse necessarium, nec impossibile. Sat enim est ad saluandam descriptionem motus angelici, talis diuersitas contactuũ ex parte patientis. Neque sequit ex vnitate operationis, ꝙ per eã nõ attingat diuersa loca continue, sicut ex vnitate corporis locati nõ sequitur semper in eodem loco esse. Sed quem admodum eũ corpus mouetur, in qualibet parte tẽporis & in quibuscunque instãtibus erit in diuersis locis, alioquin quiesceret, in singulis tamen instantibus in vno sibi adæquato est loco: Ita angelus operans operatione vna ex parte sui, multiplici vero ex parte passi simpliciter, vel secundum quid, in quocunque instãti vnum respicit locum, in singulis tamen partibus temporis, & in quibuscunque duobus instantibus diuersa attingit loca.

Q. præce. art. 1.

Q. præce. art. 2. D. n3.

Q. præce. art. 2.

¶In responsione ad primum, dubiũ occurrit, eo quòd S. Thom. & sibiipsi & veritati contrarius videtur, dum dicit, ꝙ angelus potest dici moueri, dum est in termino a quo, vel ad quẽ. Nã in 1. sent. dist. 47. q. 4. ar. 1. ad tertium, dicit ꝙ angelus in neutro termino mouetur: sed in successione vnius ad alium, & ratio est, quia motus angeli non cõponitur ex nouitatibus, sed ex mutatis esse potius, ac per hoc, partes motus eius non sunt motus, & consequenter in neutro termino mouetur. Et confirmatur, quia motus angeli comparatur ad esse in terminis, sicut numerus ad vnitates, apud San. Tho. Et consequenter, sicut numerus non potest dici esse, altera tantum vnitate existente, nec angelus moueri altero tantũ termino existente. Et sic, quẽad modum motus continuus non est sine termino adueniente, ita nec motus angeli, cuius oppositum hic dicitur.

b 40 270

¶Ad huius difficultatis solutionem, duo præmenda sunt. Primum est, quòd termini motus angelici sunt de natura instantaneorum mutationum quo ad hoc, ꝙ in eis inueniatur simul fieri & factum esse, vt dicitur. 6. Physic. ita quòd terminus quicunque angelici motus potest distingui in fieri & factum esse. Et inquantum continet in se factum esse, verificatur negatiua, f. quòd in eo angelus non mouetur, inquantum vero continet in se fieri, verificatur affirmatiua, scilicet ꝙ in eo angelus mouet. Et merito, quia terminus a quo motus angelici, non habet rationem partis mobilis, nec rationem termini a quo, nisi in respecto ad succedentem terminum, & econtra de termino ad quem: secundum tales tamẽ respectus, successio attenditur terminorum, & consequenter motus angelicus. Secundo attendendum est, ꝙ cum motus sit de genere successiuorum & non permanentium, motus angelicus sit natus habere non vt numerus permanens, sed vt numerus successivus. Numerũ autẽ successiuũ constat sufficienter esse si in successione sui nunc virtutẽ habeat. Vnde non requirit vnitates, ex quib. componi simul esse, sed esse i actu successiuo, & ex his patet ratio ad obiecta.

¶ *Super quæstionis LIII. Artic. I.*

Titulus clarus est.

¶In corpore articuli duo principaliter facit. Primo proponit conclusionem responsuam habentem duas partes. f. Angelus potest moueri localiter, æquiuoce ũ respectu corporis. Secundo declarat, & probat simul eam quo ad tria. Primum est, ꝙ non eadem ratione motus competit corpori & angelo. Secundum est, quid sit ipse motus angeli. Tertium, qualis sit. Quo ad primũ, talẽ rationem inducit. Corpus est in loco vt contentum & commensuratum, igitur motus eius necessario est secũdum exigentiã loci, ac per hoc ex continuitate eius, est cõtinuitas motus, & ex priori, & ex posteriori eiusdẽ, est prius & posterius in motu. Angelus vero est in loco vt continens locum, non commensuratum eidẽ: igitur eius motus non est necessario sin exigentiam loci, nec continuus. assumpta patent ex dictis in præcedente quæstione, & ex 6. Physi. Remanent tamen hic duo dubia. Primum est: quia S. Tho. in processu isto, arguit a destructione antecedentis, ad destructionem consequentis, ac per hoc sophystice procedere videtur. Secundum est: an vera sit propositio illa causalis, ꝙ continuitas ex magnitudine, seu spatio, redundet in motum, per hoc, ꝙ mobile commensuratur illi magnitudini: ex hoc enim pendet quæstionis inutilitas solutio: an. f. indiuisibile possit moueri vt subiectum veri motus localis continui, & an diuisibilitas spatij sola sit sufficiens ratio continuitatis motus &c. Et quoniam hæc dubitatio. 6. Physi. est propria, ideo ibidem discutienda est. Domino concedente. vbi opinio & rationes Scoti circa hoc in 2. sentẽt. 2. q. 9. examinabuntur.

1. dist. 7. q. 4. ar. 1. Et opus. 15. c. 18. Et mat. 28. c. 3.

¶Ad primam tamen dubitationem, pro nunc, dicendum est, quòd processus S. Tho. fundatur super illa regula tradita in primo Posterior. Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, quæ tenet in proprijs causis, qualem se assumere supponit hic. Quo ad secundam intendit hoc. Motus angeli est diuersorum locorum virtualis contactus successiue. Et declaratur quo ad duo, & quòd sit contactus: quia esse in loco alibi aliud est, quàm virtualiter tangere locum. Et quòd sit diuersorum locorum, quia non potest esse simul in pluribus locis, ac per hoc diuersa loca tangi successiue oportet. Sed quoniam diuersa loca contingit non simul tangere, intercedente quiete media: & tunc tales contactus non dicerentur angeli motus, ideo additur ly successiue, id est, immediate & consequẽter se habendo. Quo ad tertiam intendit hoc. Motus angeli potest esse continuus, & non continuus. Et declaratur vtraque pars, quia potest totum locum simul deserendo, ad alium se transferre, & potest paulatim vnum deserendo, partem alterius continue occupando acquirere.

¶Circa prædicta aduerte diligenter, ꝙ mens S. Tho. expresse, & absque dubitatione senscit, motum localem proprie loquendo, non conuenire substantijs spiritualibus. Sed quemadmodu absurdum est dicere, & æquiuoce nominibus vrẽdo vt plures dicitur substantias spirituales esse in loco: ita & moueri localiter, vnde moueri eas, non est esse subiectum motus, sicut nec locari est eas esse subiectũ vbi: sed vitualiter tangere in genere causæ efficientis, diuersa loca. Et ex hoc patet primo, ꝙ inanis fuerit labor Scoti in loco allegato, ad probãdum angelũ posse vere moueri localiter, quia susceptiuum alicuius generis, & non indeterminatum nec illimitatum &c. Supponit enim quod nũquam probauit, angelum. f. esse susceptiuũ ipsius vbi diffinitiue secundum substantiam, vt in qstione præcedente dictũ est. Patet secundo, ꝙ non consona eorũ videtur sententia, qui vel San. Tho. attribuunt substantias spirituales motui locali localiter vere moueri. vel hoc de mente eius suspicantes, vt verum asserunt. Et ꝙ amplius est gloriatur se intelligere S. Tho.

269 270

¶Circa cõtinuitatem motus Angeli, dubium occurrit: an ibi sit vna tantum operatio, an multæ. Si enim vna est, in vno tantum loco per illã erit, & sic mouerentur, & non moueretur simul: quia esset in diuersis locis propter motum, & esse in vno tantum loco propter vnitatem operationis. Sequitur etiam, ꝙ motus angelicus male diffinitus esset per diuersitatem contactuum, quoniam vnitas operationis infert vnitatem contactus. Si vero necessario multæ ibi sunt operationes, sequitur, ꝙ non sit motus continuus. Et sequeretur etiam, ꝙ angelus non posset manutenere, seu continuare eandem operationem de loco ad locum, quod tamen homo potest.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ cum dicitur angelus moueri motu continuo contingit & vna tantum & multas interuenire operationes. Ad cuius euidentiam duæ distinctiones notandæ sunt. Prima est: dupliciter potest intelligi angelum continue applicari diuersis locis. Primo modo, ita quòd locus & patiens sese contineantur, quo ad vnitatem & diuersitatem. Alio modo, vt cum diuersitate locorum sit vnitas patientis. Tertius siquidem modus, scilicet cũ diuersitate patientium sit vnitas loci, nõ est ad propositum, quia localis mutatio ibi non intercipit de qua modo loquimur. Secunda distinctio est, ꝙ operationem esse vnam aut multas, contingit dupliciter. Vno modo, secundum quod exit ab operante. Alio modo, secundum quod terminatur in patiens. Et hoc dupliciter. f. vel in ordine ad aliquid extrinsecum ipsi patienti, vel in seipsum. Ex his enim patet primo, ꝙ siue angelus dicatur moueri ex eo ꝙ eundem lapidem defert de loco ad locum, siue ex eo, quòd vnam magnam aquam paulatim per partem posit partem continue mouere semper interuenit diuersitas contactuũ & operationis ex parte patientis, vel in ordine ad extrinsecũ tantum. f. magnitudinẽ,

269 270

tibus, sed ex mutatis esse potius, ac per hoc, partes motus eius non sunt motus, & consequenter in neutro termino mouetur. Et confirmatur, quia motus angeli comparatur ad esse in terminis, sicut numerus ad vnitates, apud San. Tho. Et consequenter, sicut numerus non potest dici esse, altera tantum vnitate existente, nec angelus moueri altero tantũ termino existente. Et sic, quẽad modum motus continuus non est sine termino adueniente, ita nec motus angeli, cuius oppositum hic dicitur.

¶Ad huius difficultatis solutionem, duo præmenda sunt. Primum est, quòd termini motus angelici sunt de natura instantaneorum mutationum quo ad hoc, ꝙ in eis inueniatur simul fieri & factum esse, vt dicitur. 6. Physic. ita quòd terminus quicunque angelici motus potest distingui in fieri & factum esse. Et inquantum continet in se factum esse, verificatur negatiua, f. quòd in eo angelus non mouetur, inquantum vero continet in se fieri, verificatur affirmatiua, scilicet ꝙ in eo angelus mouet. Et merito, quia terminus a quo motus angelici, non habet rationem partis mobilis, nec rationem termini a quo, nisi in respecto ad succedentem terminum, & econtra de termino ad quem: secundum tales tamẽ respectus, successio attenditur terminorum, & consequenter motus angelicus. Secundo attendendum est, ꝙ cum motus sit de genere successiuorum & non permanentium, motus angelicus sit natus habere non vt numerus permanens, sed vt numerus successivus. Numerũ autẽ successiuũ constat sufficienter esse si in successione sui nunc virtutẽ habeat. Vnde non requirit vnitates, ex quib. componi simul esse, sed esse i actu successiuo, & ex his patet ratio ad obiecta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec mihi imponas, q̃ in loco termini a quo, dixerim respectum esse ad terminum ad quem, cum angelus relinquendo lapidem in quo fuit, cœlo empireo se applicauerit. Sed ex verbis meis accipito potius, q̃ in ipso angelo operante circa vnum terminum, est actus permixtus potentiæ, pro quanto operando circa illud, operabitur immediate circa aliud. Et similiter operatio circa terminũ ad quem, habet ne cessario duo. s. succedere præcedẽti, terminando prædictam potẽtiam, & id quod est absolute, & quandoquidem tertium. s. permixtam potẽtiam ad succedentem operationem.

D.119.

¶ Super quæstio. LIII. Artic. II.

D.120.

TIoulus clarus est.

¶In corpore quatuor facit. Primo, distinguit motum angeli in cõtinuũ, & non continuum. Secũdo, respondet quæsito conclusione affirmatiua, de motu cõtinuo. Tertio respondet quæsito quo ad motũ non continuũ conclusione negatiua. Quarto, reddit cuidam energẽtis differentiæ inter motum angeli, & inter motum corporis, respectu medii.

Quo ad primũ: nihil oportet addere. quia ex præcedente articulo manifesta est distinctio hic repetita.

¶Quo ad secundum: conclusio est ista: Angelus motu continuo necessario pertransit medium. Et probatur ex ratione medij, ex 6. Physi. Et eius rõ adducit ex. 4. Phy. vt patet in litera.

¶Quo ad tertiũ conclusio est ista. Angelus motu nõ continuo, non potest pertransire omnia media. Et probatur sic. Media inter quæcunque extrema loca sunt infinita. ergo motu discontinuo, aut pertransiri omnia non possunt, aut infinita actu numerabuntur. Sed infinita actualiter numerando consumi est impossibile. ergo impossibile est quòd omnia media discontinuo motu pertranseantur. Antecedens probatur. Tum, quo ad loca indiuisibilia. Tum, quo ad loca diuisibilia, ratione & exemplo, quæ satis patent in litera. Consequentia vero deducitur ex eo, quòd infinitas locorum non consumitur a mobili quocunque, nisi propter continuitatem motus, & merito: quoniam infinitas potentialis ab infinitate potentiali æquari potest, sibique inuicem possunt respondere, vt quemadmodum in locis sunt infinitæ partes, & infiniti termini in potentia, ita in correspondentie sibi, sic potentialis infinitas partium & terminorum, vt partes partibus, & termini terminis æquentur: stat ergo vis probationis in hoc. Infinita loca solã continuitate motus, a mobili quocunque consumi possunt. ergo motu discontinuo aut non pertranseuntur, aut si transiri dicantur actu dinumerabuntur: quoniam singula loca actualiter terminabunt partiales mutationes, integrantes motum discontinuum.

¶Quo ad quartum, quia ex dictis sequitur, q̃ angelus potest pertransire de extremo ad extremum nullo medio pertransito, quando mouetur modo discontinuo, immo necessario oportet ipsum in tali motu aliquod medium omittere. Et ex alia parte constat, corpus non posse transire de extremo ad extremum, nisi per omnia media. Differentiæ huius ratio redditur: quia corpus continetur sub loco, actu, vel potẽtia, secundum totum vel partes. Angelus vero continet locum &c.

¶Circa antecedens assumptũ ad secundam conclusionem, quæritur cuela occurrit: quomodo sit verum, sicut quælibet duo loca diuisibilia, esse finita loca media, cum manifeste pateat inter duas medietates alicuius cõtinui, vnum tantum mediũ inueniri, s. indiuisibile, quod est terminus communis, ad quem copulantur, & nullum inter eas iueniri medium diuisibile.

¶Ad hoc est dicendum breuiter, q̃ aliud est loqui de duabus partib. continui, & aliud de duabus locis. Quoniam formaliter loquendo, duo loca non sunt, quæ vt sic, situaliter nõ distant. Et propterea, duæ partes cõtinuæ magnitudinis, dupliciter simi possunt: vno modo ex ea parte, qua continuantur vel contiguantur, & sic eum in eodẽ sunt loco, duorum locorum ratione habere nõ possunt. Nec inter eas loca lis motus esse põt. Si vero sumantur ex ea parte, qua aliqualiter abinuicem distant, sic de vna in aliã potest esse motus localis, & inter eas sunt infinita media, tam diuisibilia quàm indiuisibilia, vt patet ex ratione continui. Et quia S.Thom. de pluralitate locorum vt plura sunt, formaliter loquebatur, & non de partibus continui absolute: ideo optime dixit, quòd inter quælibet duo loca, sunt infinita loca media, & non dixit, quòd inter quaslibet duas partes, sunt infinitæ partes.

¶Circa secundam conclusionem aduerte, quòd Sco. in 2. distinctio 2. quæst. vlti. tenens, quòd angeli non possint instantanea mutatione acquirere terminum distantem a termino a quo, nisi pertransito medio, arguit tali ratione, Ordo præfixus a superiore agente: videtur esse necessarium cuicunque agenti inferiori, quando habet actionem circa talia ordinata. Sed ordo partium vniuersi, penes quem attenditur distantia situalis: est præfixus a Deo cuilibet virtuti creatæ, igitur quando angelus mouet se per talia corpora, non potest absque tali ordine de vno in aliud se transferre. & confirmatur. Quia alioquin nulla quantacunque distantia aut distinctio, impediret actionem eius.

†Ad hoc breuiter dicitur, q̃ minor est falsa simpliciter: quoniam talis ordo non est præfixus virtuti immaterialis, in qualitum motiua est in motu discontinuo, quoniam ex parte sui absoluta est a legibus distantiæ situalis, vepote, superioris ordinis. Nec ex parte effectus alligatur ad ordinem istum: quoniam discontinui ponuntur. Ad confirmationem vero dicitur, q̃ nec distantia locorum inter se, nec distinctio eorum impedit, quin succedens operatio possit ad alterum terminari, quoniam absoluta ab vno loco operatione, indifferenter & indistãter se habet ad quẽcunque locum.

¶ Super quæstio. LIII. Artic. III.

Dalu.

TIulus eget diligentissima annotatione. Aduertẽdum est enim q̃ cum motus nomen, commune sit motui & mutationi, triplici rer intelligi potest quæstio ista. Primo, de simplici acquisitione loci: vtrũ, s. angelus in instanti acquirat locum. Et talis sensus non est ad Propositum, patet; solutio eius: Quoniam potest angelus in instanti applicare se ad locum, si prius nusquam fuisset. Secũdo modo, potest intelligi, de acquisitione loci succedente mãsioni angeli in altero loco. Et hoc dupliciter. primo, vt quæstio sit de mensura trãsitus de vno i aliũ seu, q̃ idem est: de mensura definitionis prioris loci, & acquisitionis posterioris. Et hæc quæstio euidenter etiã habet solutionem, quoniam constat talem mensuram esse instantis: nec in isto sensu quæritur a S.Thom. Et ppterea multa argumenta Gregorii citata a C preolo. in 6. dist. 2. quia ad hunc sensum spectant, contra S.T. non sunt. Nihil enim aliud inferunt, nisi q̃ in instanti acquirit terminus ad quem, in quo etiam deserit terminus a quo: cuius oppositum creditur nos opinari. Alio igitur modo potest intelligi, de cõparatione mensuræ propriæ acquisitionis termini ad quem, ad mẽsuram propriã termini a quo, vtrum scilicet se habeant hæ duæ mensuræ vt instans & instans, aut vt tempus & tempus, aut vt instans & tempus. Et hęc est quæstio præsens, quam discutere intendit S.T. Vnde quæritur: vtrum motus angeli sit in instanti, in proposito est quærere: vtrum mensura transitus angeli de loco ad locum sic se habeat, q̃ mensura acquisitionis terminis ad quem, se habeat ad terminum a quo, vt initans ad tẽpus: & hoc est valde notandũ.

¶In corpore articuli facit quinque. Primo, refert quandam opinionem. Secundo, impugnat illam. Tertio, respondet iuxta propriam opinionem ibi: sed oportet assignare. Quarto, ostendit quale sit tẽpus in quo mouetur angelus, ibi: continuo quidem. Quinto, ostendit quomodo differat tale tempus a tempore cõmuni: ibi: sed istud tempus.

¶Quo ad primũ, quatuor propositiones opinionis refert. Prima est, q̃ cũ angelus mouetur, in toto tempore præcedẽti est in termino a quo, in vltimo autem instanti, est in termino ad quem, ac per hoc mouetur instantanee. Secunda est, quòd inter duos terminos, nõ est aliquod mediũ: sicut nec inter tempus & terminum tẽporis. Tertia est, q̃ non est dare vltimum nunc in quo fuit in termino a quo, sicut nec in generatione &c. Quarta est, q̃ est dare vltimum tempus in quo fuit in termino a quo, & hæc est opinio, quam sequitur Scotus.

¶Quo ad secundum: impugnatur prima propositio talis ratione. Omnis mutatio instantanea, est terminus alicuius motus: sed motus angeli non est terminus alicuius motus. ergo non est mutatio instantanea. Minor est per se nota. Maior vero probatur ex conuenientia inter motum & quietem, quo ad mensuram: in hoc, quòd quic quid mouetur in aliquo toto tempore, in quolibet illius temporis aliquo & aliter se habet. Et similiter quicquid quieuerit in aliquo toto tẽpore, in quolibet illius eodem modo se habet. Ex hac enim conuenientia sequuntur duæ modales. Altera est: impossibile est aliquid toto aliquo tempore quiescere, & in vltimo illius aliter se habere. Altera est: Possibile est aliquid toto tempore moueri, & in vltimo illius aliter se habere. hæc autem manifeste patet maior.

Ordo enim prioris & posterioris in motu continuo, est secundum ordinẽ prioris & posterioris in magnitudine, vt dicitur in 4. Phys.* Si autem motus angeli non sit continuus, possibile est q̃ pertranseat de aliquo extremo in aliud, non pertransito medio. quod sic paret. Inter quælibet enim duo extrema d loca, sunt infinita loca media: siue accipiantur loca diuisibilia, siue indiuisibilia. Et de indiuisibilibus manifestum est: quia inter quælibet duo puncta, sunt infinita puncta media, cum nulla duo puncta consequantur se inuicem sine medio, vt in 6. Phys.* ꝓbatur. De locis autem diuisibilibus necesse est hoc dicere. Et hoc demonstratur ex motu continuo alicuius corporis. Corpus enim non mouetur de loco ad locum nisi in tempore. In toto autem tempore mensurante motum corporis, non est accipere duo nunc, in quibus corpus quod mouetur, non sit in alio & alio loco. Quia si in vno & eodem loco, esset in duobus nunc, sequeretur q̃ ibi quiesceret: cum nihil aliud sit quiescere, quàm in loco eodem esse nũc & prius. Cum igitur inter primum nunc & vltimum temporis mensurantis motũ, sint infinita nunc, oportet q̃ inter primum locum à quo incipit moueri, & vltimum locum ad quem terminatur motus, sint infinita loca, & hoc sic etiam sensibiliter apparet. Sit enim vnum corpus vnius palmi, & sit via per quam trãsit, duorum palmorum, manifestum est, q̃ locus primus à quo incipit motus, est vnius palmi, & locus ad quem terminatur motus, est alterius palmi. Manifestum est autẽ, q̃ quando incipit moueri, paulatim deserit primum palmum. & subintrat secundum. Secundum ergo, quod diuiditur magnitudo palmi, secundum hoc multiplicantur loca media: quia quolibet punctum signatum in magnitudine primi palmi, est principiũ vnius loci: & punctum signatum in magnitudine alterius palmi, est terminus eiusdem. Vnde cum magnitudo sit diuisibilis in infinitum, & puncta sint etiam infinita in potentia in qualibet magnitudine: sequitur quòd inter quælibet duo loca, sint infinita loca media. Mobile autem infinitatem mediorum locorũ non consumit, nisi per continuitatem motus: quia sicut loca media sunt infinita in potentia, ita & in motu continuo est accipere infinita quædam in potentia. Si ergo motus non sit continuus, omnes partes motus erunt numeratæ in actu. Si ergo mobile quodcunque moueatur motu non continuo, sequitur q̃ vel non transeat omnia media, vel q̃ actu numeret media infinita, quod est impossibile. Sic igitur secundum quod motus angeli non est continuus, non pertrãsit omnia media. Hoc autem. s. mouetur de extremo in extremum, & non per medium, potest conuenire angelo: sed non corpori e: quia corpus mensuratur, & continetur sub loco, Vnde oportet q̃ sequatur leges loci in suo motu. Sed substantia angeli non est subdita loco vt contenta. sed est superior eo vt continens. Vnde in potestate eius est, applicare se loco, prout vult vel per medium, vel sine medio.

¶Ad primum ergo dicendũ, q̃ locus angeli, non accipitur ei æqualis secundum magnitudinem: sed secũdum contactum virtutis. Et sic locus angeli potest esse diuisibilis, & non semper punctalis. Sed tamen loca media etiam diuisibilia, sunt infinita, vt dictum est*. Sed consumuntur per continuitatem motus, vt patet ex prædictis.

¶Ad Secundum dicendum, quòd angelus dum mouetur localiter, applicatur eius essentia diuersis locis, animæ autem essentia non applicatur rebus quas cogitat: sed potius res cogitatæ sunt inipsa. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd in motu continuo, mutatum esse non est pars moueri, sed terminus. Vnde oportet, q̃ moueri sit ante mutatum esse. Et ideo oportet quòd talis motus sit per medium. Sed in motu non continuo, mutatum esse est pars, sicut vnitas est pars numeri. Vnde successio diuersorum locorum, etiam sine medio, constituit talem motum.

Articvlvs III.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quod motus angeli sit in instanti. Quanto enim virtus motoris fuerit fortior, & mobile minus resistens motori, tanto motus est velocior. Sed virtus angeli mouentis seipsum, improportionabiliter excedit virtutem mouentem aliquod corpus. Proportio autem velocitatum est secundum minorationem temporis. Omne autem tempus, omni tempori

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad tertium, conclusio respõsiua est ista. Motus angeli, nec cessatio est in tempore.

¶Et probatur sic: In motu angeli sunt duo nunc. ergo ibi est tempus. Antecedens patet, quia in eius motu sicut & in quolibet alio, oportet assignare prius & posterius: sed in motu angeli illud prius non potest esse tempus, sed est vltimum nunc in quo fuit in termino a quo, & posterius est alterum nunc, vt patet ex improbatione præcedẽtis opinionis. Consequentia vero probatur, ex eo quòd vbicunque sunt plura nunc, ibi necessario est tempus.

¶ Quo ad quartum dicitur, quòd motus angeli continuus est in tempore continuo, motus vero discontinuus est in tempore discreto. Et probatur, quia tẽpus habet continuitatem a motu.

¶Quo ad quintum dicitur, quòd vtrunque tempus mẽsurans motum angeli, aliud est a tempore, mensurãte motũ cœli: quia motus angeli non dependet ex eo. Ar. præce.

¶ Circa improbationem primæ opinionis, dubiũ occurrit, de propositione illa, super qua fundatur ratio S. Tho. scilicet Impossibile est aliquid in aliquo toto tempore quiescere, & in vltimo instanti illius temporis aliter se habere. Et similiter de illa, Omne quiescens in aliquo toto tempore, in quolibet instanti illius eodem modo se habet. Dubium inquam est: an sint vere de forma, an gratia materiæ. Si enim dicuntur veritatem habere gratia formæ, oportet eas in omni materia verificari. Et tamen habet multas instantias. Quoniam ista non est vera necessario, Omne quod mouetur in aliquo toto tempore, in quolibet instanti illius mouetur. Tum, quia in nullo instanti mouetur. Tum, quia in primo instanti, non aliter se habet nũc & prius. Alioquin sequeretur, q̃ daretur primum mutatum esse in motu. Nec etiam quicquid est album, aut homo, in aliquo toto tempore, in quolibet instanti illius est homo, aut album. Sed stat, quòd in vltimo instanti illius nõ sit, vt patet in corruptione omnium permanentium. De his enim vere enunciatur quòd in toto tempore præcedente sint, & quòd in vltimo instanti non sunt. Si autem est vera gratia materiæ, ita quòd in istis terminis, scilicet in quiete, & eodem modo se habere verificentur tantum, oportet primo reddere rationem: quare tenet in ista materia & in alijs non. Deinde oportet excludere instantias, quas contra hoc affert Sco. in 2. dist. 2. q. 1. 2. quas etiam habes recitatas in Capreolo. in 6. dist. 2. Et prima instantia est, de instantanea transsubstantiatione panis in corpus Christi, cum tamen in toto tẽpore præcedente, panis quieuerit.

¶Secunda vero est, de aere tenebroso, & subito illuminato, qui in toto tempore præcedenti quierit sub tenebra. Et si dicat, inquit ipse, q̃ illuminatio est terminus motus localis, hoc nihil facit. Tum, quia hoc est per accidens. Tum, quia Deus posset instantanee producere corpus luminosum, præsens aeri quiescenti in tenebris, toto tempore præcedente. Tum, quia ex hoc non euadit, quin ex parte subiecti, aer quieuerit toto tempore in rei veritate: & tamen in vltimo instanti, aliter se habet.

¶Tertia instantia est, de ipso angelo, quoniam ex ista propositione sequeretur, q̃ angelus aliquo tempore quiescens, nunquam moueretur postmodum. Probatur sequela: quoniam posito, quòd in vna hora quiescat: aut incipiet moueri in vltimo instanti illius horæ, & hoc non per terãut in aliquo instanti mediato, vel immediato illi. Non mediato, quia tunc in tempore intermedio quieuisset. Nec immediato, quia instans non est immediatum proportionabile est. Si igitur aliquod corpus mouetur in tempore, angelus mouetur in instanti.

¶2 Præt. Motus angeli simplicior est quàm aliqua mutatio corporalis: sed aliqua mutatio corporalis est in instãti, vt illuminatio: tum quia non illuminatur aliquid successiuè: sicut calefit successiuè: tum quia radius non prius pertingit ad ꝓpinquum, quàm ad remotum. Ergo multo magis motus angeli est in instanti.

¶3 Præt. Si angelus mouetur in tẽpore de loco ad locũ, manifestum est, quòd in vltimo instanti illius temporis est in termino ad quem: in toto autem tempore præcedenti aut est in loco immediatè præcedenti, qui accipitur vt terminus à quo, aut partim in vno, & partim in alio. Si autem partim in vno & partim in alio, sequitur q̃ sit partibilis: quod est impossibile. Ergo in toto tempore præcedenti est in termino à quo. Ergo quiescit ibi: cum quiescere sit in eodem esse nunc & prius, vt dictum est*. Et sic sequitur, q̃ non moueatur nisi in vltimo instanti temporis.

¶Sed contra. In omni mutatione est prius & posterius. Sed prius & posterius motus numeratur secundum tempus. Ergo omnis motus est in tempore, etiam motus angeli, cum in eo sit prius & posterius.

¶Respon. Dicendum, q̃ quidã dixerunt, motum localem angeli esse in instanti. Dicebant enim, q̃ cum angelus mouetur de vno loco ad alium in toto tempore præcedenti, angelus est in termino a quo, in vltimo autem instanti illius temporis, est in termino ad quem. Nec oportet esse aliquod medium inter duos terminos, sicut non est aliquod medium inter tempus, & terminum temporis. Inter duo autẽ nunc temporis, est tempus medium. Vnde dicunt q̃ non est dare [d] vltimum nunc, in quo fuit in termino à quo: sicut in illuminatione: & in generatione substantiali ignis non est dare vltimum instans, in quo aër fuit tenebrosus, vel in quo materia fuit sub priuatione formæ ignis. Sed est dare vltimum tempus, ita quòd in vltimo illius temporis est vel lumen in aere, vel forma ignis in materia. Et sic [d] illuminatio & generatio substãtialis, dicuntur motus instantanei. Sed hoc non habet locum in proposito, quod sic ostenditur. De ratione enim quietis est, quòd quiescens non aliter se habeat nunc & prius. Et ideo in quolibet nunc temporis mensurantis quietem, quiescens est in eodem, & in primo, & in medio, & in vltimo. Sed de ratione motus est, quòd id quod mouetur, aliter se habeat nunc & prius. Et ideo in quolibet nunc temporis mensurantis motum, mobile se habet in alia & alia dispositione. Vnde oportet q̃ in vltimo nunc, habeat formam, quam prius non habebat. Et sic patet, q̃ quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine, est esse in illo in quolibet instãti illius temporis. Vnde non est possibile, vt aliquid in toto tempore præcedente quiescat in vno termino: & postea in vltimo instanti illius temporis sit in alio termino. Sed hoc est possibile in motu, quia moueri in toto aliquo tempore, non est esse in eadem dispositione, in quolibet instanti illius temporis. Igitur omnes huiusmodi mutationes instantaneæ sunt termini motus continui. Sicut generatio est terminus alterationis materiæ, & illuminatio terminus motus localis, corporis illuminantis. Motus autem localis angeli, non est terminus alicuius alterius motus continui, sed est per seipsum à nullo alio motu dependẽs. Vnde impossibile est, dicere, quòd in toto tempore sit in aliquo loco, & in vltimo nũc, sit in alio loco. Sed oportet assignare nunc, in quo vltimo fuit in loco præcedenti. Vbi autem sunt multa nunc sibi succedentia, ibi de necessitate est tempus, cum tempus nihil aliud sit, quã numeratio prioris, & posterioris in motu. Vnde sequitur, quòd motus angeli sit in tempore. In [d] continuo quidem tẽpore si sit motus eius continuus: in non continuo autem si motus sit non continuus. Vtroque enim modo contingit esse motum angeli, vt dictum est.* Continuitas enim temporis est ex continuitate motus, vt dicitur in 4. Phy.* Sed istud tempus siue sit tempus continuum siue non, non est idem cum tempore, quod mensurat motum cœli, & quo mensurãtur omnia corporalia, quæ habẽt mutabilitatem ex motu cœli. Motus enim angeli nõ dependet ex motu cœli.

[d] 118. D. 118.

¶Ad primum ergo dicendũ, q̃ si tempus motus angeli non sit continuum, sed successio quædam ipsorum nunc, non habebit proportionẽ ad tempus, quod mensurat motum corporalium, quod est continuum: cum non sit eiusdem rationis. Si vero sit continuum, est quidem proportionabile: non quidem propter proportionem mouentis & mobilis, sed propter proportionem magnitudinum in quibus est motus. Et propter ea, velocitas motus angeli, non est secundum quantitatem suæ virtutis, sed secundũ determinationem suæ voluntatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd illuminatio [d] est terminus motus, & est alteratio, non motus localis: vt intelligatur lumen moueri prius ad propinquum, quàm ad remotum. Motus autem angeli est localis, & non est terminus motus. Vnde non est simile.

¶Ad tertium dicendum, q̃ obiectio illa procedit de tempore continuo, aliter se habeat propter motum alterius, secundum esse respectiuum ducens ad exclusionem tenebræ, & acquisitionem luminis. Et vtrunq; horum ponitur satis rationabiliter. Nam quia ad relationem non est motus, ergo nec quies, quoniã circa idem habent fieri, sed loco motus est aliter se habere, & loco quietis eodem modo se habere. Et quia prius tio luminis, scilicet tenebra, nõ ra dicatur in aliqua forma cõtraria lumini, sed in relatione distãtiæ seu absentiæ, inter diaphanum & lucens, consequens est q̃ aër absq; motu in se, aliter se habet continue secundũ esse tenebrosũ consecutiue, ex hoc, q̃ aliter se habet cõtinue secundũ esse propinquum ad solem per motũ ipsius solis. Tertia deinde instantia multipliciter desicit, non intelligẽs meãté S. Thomæ, loquentis de propria mensura motus angelici, & de aliter, vel eodem modo se habere in vltimo instanti, in ratione termini ad quẽ, & non quiescendo; & de motu, non per acquisitionem simplicem ipsius termini, sed vt expositiuus in titulo. Vnde instãtia illa ꝙ quiescat. Primo de motu angeli, intendens motus nomine, termini acquisitionem. Secundo cõsequẽter etiam secum in vocabulo, dico, q̃ angelus potest in vltimo instãti tẽporis alicuius esse in aliquo loco, & vt in termino ad quem, & vt in principio motus, vt in principio quidem motus: quia potest postquam nusquam fuit in vno instanti sui temporis coexistenti vltimo instanti alicuius horæ applicare se loco. Tunc enim in tota hora nusquam fuit, & in vltimo illius est hic, quod apud Sanctũ Thomam non est moueri, sed mutatũ esse, vt in termino vero ad quem, quia potest angelus in duobus instantibus sui temporis immediatis, diuersis locis successiue se applicare: ita q̃ illa duo instantia coexistant vni horæ, sic q̃ secundum coexistat vltimo instanti horæ, & primum toti tempori præcedenti. Et si dicatur, q̃ hoc est quod dicebat prima opinio, & q̃ impugnatur hic a S. Tho. respondetur q̃ non est verum, sed ex malo intellectu S. Tho mæ hoc creditur. Vt enim in titulo dictum est: quæstio præsens est de comparatione propriæ mensuræ termini ad quem, ad mensuram propriam termini a quo. Et prima opinio dicebat, q̃ se habent vt instans & tempus immediate præcedens, & ideo non datur vltimum instans in termino a quo &c. S. Thomas vero vult, q̃ se habent vt instans, & instans immediata, & q̃ detur vltimum in termino a quo. Et si contingat illa instantia coexistere temporis nostro modo prædicto, hoc est per accidens, & coexistenter, & non tanquam in propria mensura. Et rursus q̃ etiam in tali contingentia coexistenter loquendo & non mensuratiue, non dicetur angelus in toto tempore præcedente quieuisse, sed inchoasse motum. Et sic in vltimo, esse in termino ad quem, vel in toto tempore præcedente non motum fuisse, in vltimo autem inchoare motum. Et quia hæc non aduerterunt Scotus, & alij, ideo ipsum non intellexerunt impugnantes ignotum. Ar. t. huius quæst. † Lib. 4. Phy. tex. 99 2o. 2.

¶Circa quartam partem & quintam, vbi S. Tho. ponit motum angeli non mensurari tempore, quod est mensura primi motus, sed alio, siue continuo siue discreto, dubitatio multiplex est. De natura talis temporis discreti, & necessitate ponendi illud. Et similiter de diuersitate, talis temporis continui a tempore communi. Et quoniam hæc partim spectant & tractata sunt in quæstio. 10. partim seorsum tractanda essent speciali quæstione, ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic tantum asserendas censui eas obiectiones, quæ ex parte motus angelici se tenét. Scotus igitur in 2. dist. 2. q. 1. contra tempus discretum tripliciter arguit. Primo, quia pluralitas non est ponéda sine necessitate: nulla autem ratio cogit ponere tale tempus: q̃d declaratur tripliciter. Primo, quia angelus est i loco apud te, per operationem: aut ergo transeuntem aut immanentem. Si immanentem, illa mensuratur suo, si transeuntem illa mensurátur tempore communi, vel instanti. Secundo, quicquid saluatur per tempus discretum, potest saluari per tempus continuũ. Tertio, quia quem admodum non inconuenit angelos conuenire cũ corporibus in aliqua corporali coadunatione eiusdem rationis aliquo modo, scilicet esse in loco, ita non inconuenit secundũ tale esse, mensurari eadem mensura, qua mensurantur simules conditiones in corporibus. Secundo specialiter arguit contra alietem talis temporis continui. Quia si ponerentur, propter hoc, maxime deberet poni, quia motus angeli non dependet a motu celi. Sed hoc nihil facit ad propositũ. Tum quia mensuratio qualis a quali, vel quanti a quanto, non exigit dependentiam essentialem, sed sufficit q̃ quantitas huius, certa cognitione certificari possit ex illo. Tum, quia ambulatio Petri post resurrectionem non potest fingi q̃ mensuraretur alio tẽpore quàm communi, & tñ non dependet a motu cœli, qui tunc nõ erit. Tum etiam, quia quies cœli tempore cõmuni mensurabitur, & tñ motus cœli non erit. Tum etiam, quia tẽpore Iosuæ stante cœlo, motus qui facti sunt interim, tempore communi mensurabantur.

D. 741.

Ar. præc. D. 119. 120.

Ar. 1. huius quæs.

¶ Ad hæc breuiter dicitur quòd necessitas ponẽdi tempus discretum ex natura operationum angelicarum consequenter se habentium, in q. no. est ostensa. Necessitas vero ponendi aliud tempus continuũ a tpe communi, assignatæ a S. Tho. hic ex hoc, q̃ immobilitas alicuius non dependet a motu cœli. Ad obiectiones autẽ in oppositũ respondendo dicitur, q̃ prima instantia falsum vtring; affirmit. Nam neq; operationes immanentes naturales angeli mensurantur æuo, sed tempore discreto. Neq; operationes transeuntes, quas secundum cõmunem cursum habent, quod dico propter motores orbium, vt hic mensurãtur tempore communi, aut eius instanti, vt in littera dicitur. Secunda quoque instantia falsum assumit: nam sine tempore discreto non potest saluari, q̃ detur vltimũ esse operationis angelicæ. Nec potest saluari quòd habeant mensuras sibi proportionales. inconueniens siquidem est q̃ operationes angelicæ, quæ immediate se consequuntur (ita q̃ ambæ totæ simul, siue essinæ tamen existant) ad temporis nostri mensurationem aptentur: quoniam vt patet, neque tempus nostrum secundum quancunq; partem est totum simul, neq; instans nostrum est stabile. Tertia itemliter instantia falsum supponit, angelum, scilicet subiectum ipsius vbi & motus localis, vt ex dictis patet. Ad primam vero obiectionem specialiter contra motum communem dicitur, q̃ verum est, ita dependentiam & motus & immobilitatis alicuius mobilis esse rationẽ, q̃ non mensuretur a motu cœli. Et ad rationẽ in oppositum dicitur, q̃ quantũ mensurata quanto, contingit dupliciter, s. per se, & per accidens. Et quãmuis ad mensurari p accidens sufficiat certitudo cognitionis, ad mensurari tamen per se ab aliquo, requiritur dependere per se ab illo, non in genere causæ efficientis, vt q. 10. art. vlti. ad vltimum docuit autnor, sed in genere causæ formalis eo modo, quo simpliciora in entibus exemplaria p se sunt cæterorum, ita q̃ alia non possunt eorum simplicitati perfectionis æquari, nedũ excedere.

Intelligi enim non potest, vt ex natura alicuius insit illi mensurabilitas ab A, & tamen ab A, non dependeat, vnde. & in 10. Metaphy. tex. 21. Aris. dicit, q̃ mensurabile refertur quidem ad mensurans, sed mensura non refertur ad ipsum. Vnde nullum inconueniens est, dicere ambulationem Petri post resurrectionem, non mensurari per se tẽpore communi, sicut & motum angeli de quo loquimur, quia potest esse velocior motu cœli, &c. Mansio autem cẽlitune si quietis tationem haberet, tempore communi potẽtiali ratio naliter mensurari diceretur. Sed quoniam non quietis, sed fixionis miraculosæ rationem habebit, ideo cœlũ stans, nuo potius mensuratur, vtpote nulla in ipso existente potentia, ad fixionis status remotionem. Tempore autẽ Iosuæ, primũ mobile iterũ esse non constat, sed tantum corpus solare. Vnde instantia non est ad propositum. Quãquis posset etiam, concessa cessatione primi motus, dici q̃ miraculũ non auferet quin motus inferiores ex natura sua non dependeant a primo. Quãmuis quia ista dependentia est ex spectu extrinseci, diuina virtus suppendere aut supplere eam possit.

QVAEST. LIIII.

De Cognitione Angelorum, in quinque articulos diuisa.

COnsideratis his, quæ ab substantiam angeli pertinent, procedendum est ad cognitionem ipsius. Hæc autem consideratio erit quadripartita. Nam primum cõsiderandum est de his, quæ pertinent ad virtutem cognoscitiuam angeli. Secundo, de his quæ pertinent ad medium cognoscendi ipsius. Tertio, de his quæ ab eo cognoscuntur. Quarto, de modo cognitionis ipsorum.

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum intelligere angeli, sit sua substantia.

¶ Secundo, Vtrum eius esse, sit suũ intelligere.

¶ Tertio, Vtrum eius substantia sit sua virtus intellectiua.

¶ Quarto, Vtrum in angelis sit intellectus agens & possibilis.

¶ Quinto, Vtrum in eis sit aliqua alia potentia & cognoscitiua, quàm intellectus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intelligere angeli sit eius substantia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ intelligere angeli sit eius substantia. Angelus enim est substimior & simplicior q̃ intellectus agẽs animæ. Sed substantia intellectus agentis est sua actio, vt patet in 3. de Anima per Ari.* & eius comm. Ergo multo fortius substantia angeli est sua actio, quæ est intelligere.

¶ Super quæstionis LIIII. Arti. I.

TItulus clarus est. Tantummodo requirit vt noteur, q̃ substãtia pro essentia, & non pro esse substantiali Angeli supponit. Et q̃ ista quæstio est cum philosophis tenentibus, in subiãtijs immaterialibus omnino, quales sunt intelligentiæ, nullũ esse accidens, vt Auer. tenet in 12. Meta. comm. 25.

¶ In corpore vna conclusione tñsiua tripliciter probata respondetur. Est autem conclusio talis. Nec intelligere, nec actio cuiuscunque creaturæ est eius substãtia. Hæc conclusio habet duas partes. Altera est de intelligere respectu angeli. Altera est de quacunque actione respectu cuiuscunq; substãtiæ creatæ. & prima quidẽ ratione vtrãq; partem intendit S. Tho. probare. Duabus vero reliquis, circa intelligere pũllere. Est ergo prima ratio talis. Solus actus purus est sua actualitas. Solus Deus est actus purus. Ergo solus Deus est sua actualitas. Sed agere est propria actualitas virtutis quemadmodũ esse est propria actualitas essentiæ, igitur solus Deus est suum esse, & suũ agere. Maior propositio habet duas exponentes. s. actus purus est sua actualitas, & nihil aliud ab actu puro est sua actualitas, & quo ad hãc secundã probã in litera sic. Omne aliud ab actu puro habet aliquid potẽtialitatis admixtũ. ergo non est sua actualitas, quia actualitas potentialitati repugnat.

¶ Circa hanc rationem, dubium occurrit de veritate assumptarum propositionum, efficaciaque earundem ad propositum inferendum. Et ratio dubitandi est: quia aut propositiones assumptæ intelligendæ sunt formaliter, aut materialiter. Si formaliter, duo inconuenientia sequuntur. Primum est, q̃ prima exponens maioris, implicat in adiecto dicens, actus purus est sua actualitas. Quoniam si est sua actualitas formaliter loquendo, ergo aliquid puri actus habet rationem actuantis, & aliquid habet rationem eius, quod actuatur. Tenet sequela: quia ratio formalis actus est respectiua. Et si ad intrinseca rei terminatur, vt hic dicitur, per illud pronomen, Sua, necesse est quòd terminus eius, scilicet potentia, vel potentiale sit in eodem, & sic non est actus purus. Secundum inconueniens est, quòd actio & virtus, esse & essentia formaliter, & communissime sumpta, ex propriis rationibus formalibus, vendicarẽt sibi hoc, q̃ alterum, scilicet puta actio esset actualitas alterius, s. virtutis, & similiter esse respectu essentiæ,

Patet

Patet sequela: quia super hac propositione fundatur processus S.T. vt patet in litera. si formaliter intelligatur. Et confirmatur: quia enim dicit S.T. actio est propria actualitas virtutis, sicut esse essentiæ, aut intendit de eis in cõmuni, aut in speciali. Non in speciali, quia non potuisset ex hoc arguere communiter ad Deum & creaturam, vt fecit. Ergo in commuri. Quòd autem concedere hãc propositionem sit inconueniens, ex eo patet, quia sequeretur, quòd in quocunque ista forma liter inueniretur, alterũ esset actus, & alterum potentia: Alioquin secũdum suas rationes formales in eo nó essent. Si vero intelligendæ sunt materialiter, tunc etiam duo sequuntur inconuenientia. Primo, petitio principij in maiore dicẽdo: solus actus purus est sua actualitas, i. operatio: hoc est enim quod vertitur in dubium, & quod a sectatoribus oppositæ opinionis negatur, vt patet de Auer. 12. Meta. cõ. 25. Secundo nullitas processus S.T. non enim facile esset fingere, quomodo processus iste apparentiam aliquam, ne dicam veritatem, haberet, si ratio actus & potentiæ præcidatur: cum totus super his fundetur.

7 tex. 39.

¶ Circa secundam exponentem maioris. s. nihil aliud ab actu puro est actualitas, dubium occurrit. Qm̃ ineffcax videtur eius probatio. Nam, aut intendit hic concludere distinctionem formalem tantummodo aut formalem & realem simul. Non primum, quia ex hoc non haberetur intentum: vt de se patet, ergo secundum. Sed hoc non sequitur. Tum, quia illa propositio assumpta, Actualitas potentialitati repugnat, est vera de identitate formali, non autem reali. Stat enim q̃ eadẽ res sit actualis & potentialis, vt patet de ipsa essentia angeli, quæ actualitas quædam est, & potentialis ad existentiam. Tum, quia ex hac habere aliquid potentiæ admixtum, non sequitur exclusio omnis actualitatis, sed puræ tantum. Non enim valet, A, habet aliquid de potentia permixtum, ergo non est actus: sed ergo non est actus purus. Et tamen S.T. hoc assumpsit, dicens. Quicquid habet aliquid potentiæ, non est sua actualitas. Et confirmatur ex illo verbo, Sua, q̃ idem importat q̃d propria, sic. Proprie actua litas rei habiendis aliquid potentiæ admixtum, est defectiua, & quodammodo potentialis, cum non sit actus purus. ergo nullam habet repugnantiam, vt identificetur rei, quæ sic est actus, quod habet aliquid potentiæ admixtum. Patet sequela: propter proportionem q̃ habent admixtem.

7 lib. 2. tex. 37. tom. 2.

¶ Ad eundẽtiam huius rationis S.T. sciendum est primo, q̃ duæ rationes formales quadripliciter se habere possunt ad identitatem realem. Aut enim ex seipsis vendicant sibi idẽtitatem realẽ, & istæ in quocunque inueniuntur, sunt eadem realiter, vt ratio entis, & ratio boni, & similia. Aut ex seipsis vendicant non identitatem, seu distinctionem realem, vt ratio albedinis & dulcedinis, & tales in quocunque inueniuntur, distinguuntur realiter. Aut ex seipsis neutrum sibi vendicant. Et hoc dupliciter contingit: quia quædam intrum sibi vendicant. Et hoc dupliciter contingit: quia quædam intrum sibi vendicant. Et hoc dupliciter contingit: quia quædam differenter se habent ad identitatem & diuersitatem realem: quædam vero magis ad diuersitatem, quàm identitatem declinant. Sunt. n. quædã rationes formales rerum, quæ nec ex seipsis, nec ex conditionibus quæ cõmitarentur eas, si inuenirentur sibi ipsis dere lictæ, aliquam per se vnionem haberent, vt patet de rationibus iustitiæ & sapientiæ. Quædam vero sunt, quæ quamuis ex seipsis neutrum sibi vendicent, tamen ex seipsis aliquam inter se sibi vendicant per se coniunctionem, & ex conditionibus concomitantibus eas, quantum est ex parte ipsarum si solæ inuenirentur, conũctio illa realem distinctionem exigerer extremorum. Et tales sunt rationes virtutis & operationis. Nam nec ex seipsis identitatem realem habent, alioquin in oibus essent idẽ realiter. Nec ex seipsis distinctionem habent realem: alioquin in Deo distinguerent realiter. Nec ex seipsis abstrahunt ab omni coniunctione inter se, imo & ex seipsis habent coniunctionem quãdam per se: quasi vt propria per fectio, & id cuius est illa perfectio. Et si rationes istæ solę considerentur, quantum ex earum meritis pendet coniunctio ista, non esset aliter per se quàm per naturam actus & potentiæ. Nullo enim alio modo, etiam si fingendi daretur licentia, imaginari potest talium per se coniunctio. Ex hoc autem quòd coniungerentur per se vt actus & potentia, sequitur vlterius quòd distinguerentur realiter. Si enim essent realiter idem iam essent coniuncta identice. Et sic neutrum esset actus alterius. Quamuis enim posset forte intelligi vt actus suipsius intelligendo unum vt duo, impossibile tamen est, vt idem sit actus suipsius. In coniunctione autem aliquorum per se, vt actus & potentiæ, alterum non solum intelligitur, sed est vere actus, & alterum vere potentia illius. Secundum est secundo, quòd aliqua duo habere se vt actum & potentiam, contingit dupliciter. s. formaliter & virtualiter. Formaliter quidem, quando aliterum ita inuenitur in realiteri coniunctum, quòd actuas secundum rem reliquum: Virtualiter autem, quando aliqua duo

Identice quidem sunt vnum, habent tamen tales rationes formales, quæ si coniungerentur abstrahendo ab eo, ex quo habent quòd sint vnum, identice, alterum, reliquam secundum rem actuaret. Et hoc modo se habent virtus & operatio. Nam in quibusdam actualiter operatio virtutem secundum rem actuat, & virtus operatur per illam perficitur, vt patet in nobis. In quibusdam vero virtus & operatio eadem res sunt. ac per hoc operatio virtute secundum rem per ficere nequit. Non perdit tamen operatio ex hoc, quin sit tale ens, quòd si non infinita ratione formali ab identificate ipsam cum virtute, actuaret secundũ

Q. 3. ar. 4. & q. 44. ar. 1.

ligit essentiam suam. Ergo intelligere, quod cadit medium inter intellectum & rem intellectam, est idem cum substantia angeli intelligentis.

¶ SED CONTRA. Plus differt actio rei à substãtia eius, quàm ipsum esse eius: sed nullius creati suum esse, est sua substãtia: Hoc enim solius Dei proprium est: vt ex superioribus patet.* Ergo neq; angeli, neque alterius creaturæ, sua actio, est eius substantia:

¶ 2 PRÆT. Philosophus dicit in 11. Metadh.† quòd actio intellectus est vita: sed cum viuere sit esse viuentibus, vt dicitur in 2. de Anima.* videtur q̃ vita sit essentia. Ergo actio intellectus est essentia intelligentis angeli.

¶ 3 PRÆT. Si extrema, sunt vnum, medium non differt ab eis, quia extremũ magis distat ab extremo, quàm medũ. Sed in angelo idem est intellectus & intellectum, ad minus, in quantum intel-

rem illam. Et propterea potest dici, quòd se habent adinuicẽ tunc, sicut actus & potentia virtualiter seu condirionaliter. Quemadmodum eternitas, & immutabilitas dicimus quòd se habent sicut causatum & causa, non formaliter (quia æternitas non causatur secũdem rem ex immutabilitate, quia sunt idem) sed virtualiter: quia si causaretur, ex immutabilitate causaretur. Ex his autem patet, & vis rationis S. Tho. & responsio ad obiecta, Vis quidem rationis in hoc consistit. Quæ se habent vt proprius actus, & propria potentia, non sunt idem nisi in actu puro. Virtus & operatio se habent vt propria actus & propria potentia. ergo. Maior fundatur super hoc, quia talia in quocunque inueniuntur, cum ratione actus & potentiæ, inter se distinguuntur realiter, non saluantur coniuncta vt proprius actus & propria potentia. ergo, aut vtrunque in illo habebit rationem potentiæ, quod est impossibile, aut vtrunque ratione actus. Vel ergo illud in quo talia identificantur absque remanione actus & potentiæ, aut est actus purus, & habetur intentum, aut est potentia pura. Sola enim hæc duo per se loquendo sunt propriæ rationes & causæ excludentes permixtionem actus & potentiæ: sed impossibile est quòd sit pura potentia. Quia talis nec formaliter nec virtualiter continet actum, immo est imperfectissimũ omnium entium. ergo est actus purus, qui eminenter continet in se & rationem actus & rationem potentiæ. Et ex eo, q̃ actus, actualitatem habet, ex eo vero, quòd purus, imperfectione omnem potentialitatis excludit.

¶ Ad obiecta vero in oppositum dicitur, q̃ propositiones assumptæ intelligendæ sunt formaliter, sed eam formali intellectu proposito: nam sine distinctio supra dicta de actualiter & virtualiter, vt patet in exemplo adducto, & similibus. Et ex presse etiã docetur ab Arist. in 2. Cœli, qui hanc propositionem. Motus cæli incipit ab oriente, non materialiter, sed formaliter sustinens, exponit dupliciter. s. actualiter, & sic dicit quòd est falsa, quia apud ipsum, motus cœli nunquam incepit, vel virtualiter idest, si inciperet, ab oriente inciperet. & sic dicit esse veram. Similiter igitur in proposito. Actus purus est sua actualitas, distingui potest formaliter intellecta, actualiter vel virtualiter. Et primo modo videtur implicare, vt obijciendo tactum est. Secundo vero modo est verissima: & pro cuiusdubio ad hunc sensum sunt huiusmodi propositiones a doctoribus. Non enim intenduntur dicere quòd actus purus sit id, quod ipsum actuat sed sit id, quod ipsum actuare, si cuiusmodi esset. Sicut cum dicimus, quòd Deus sit sua perfectio, non intendimus q̃ Deus sit id quod perficit ipsum, sed quod ipsum perficerer, si esset perfectibilis. Illa vero propositio communis: Operatio & virtus se habent vt actus & potentia: de virtute & operatione in communi intelligitur. Sed verendum est eadem distinctione. s. actualiter vel virtualiter, & sic non sequitur, vel quòd in Deo inueniantur cum ratione actus & potentiæ, vel quòd ratio sic inefficax. quoniam vt ostendendo vim rationis declaratimus, hoc sufficit. Ex his quoque patet, quid ad secundam dubitationem dicendum sit: vnica siquidem distinctione omnia soluuntur scilicet, quòd aliud est loqui de actu & potentia absolute, & aliud de actu proprio & potentia propria. Quamuis enim vna res quæ non sit actus purus, possit habere rationem actus & potentiæ respectu diuersorum: impossibile est tamen est, quòd vna res sit proprius actus & propria potẽtia, nisi sit actus purus, qui hæc eminenaer præhabeat: quoniam si actualitate inueniuntur, distinguerẽtur realiter, aut idem esset proprius actus suipsius, quod non est intelligibile. Dicitur ergo, quòd intendit S.T. inferre distinctionem realem & quòd illa propositio, Actualitas potentialitati repugnat, est vera quo ad identitatem realem, si potentialitas propriæ actualitati de qua loquimur, compararetur. Et similiter, quamuis ista consequentia non valeat, A habet aliquid potentialitatis admixtum, ergo non est actualitas aliqua: valet tamen ista, ergo non est propria actualitas, respectu cuius est potentialis. Et similiter, quamuis nihil prohibeat rem habentem aliquid potentiæ esse actum defectiuum: impossibile tamen est esse suum actum, quamuis defectiuum: quia tam (vt pluries d̃ cũ est) actus suus non esset, quàmuis intelligeretur. Adhuc tamen dili-

gen er,

Universidad de Deusto
Biblioteca

genter, quòd prædicte propositiones dupliciter possunt applicari ad intentum S.Th. Primo ad ostendendum quòd angelus non sit sua operatio. (quia est potentialis respectu illius. Et sic in hoc processu supponeretur, angelum esse in potētia respectu operationis. & probatur ex hoc distinctio realis ab eadem. Secundo ad ostendendum, quòd in angelo non est ratio identificationis inter virtutē & operationem, quæ se habeant proprius actus, & propria potentia, & secundum hoc supponitur, angelum non esse actum purū. Et probatur distinctio realis angeli a sua operatione: quia ratio identitatis actus & potētiæ propriæ illius actus: non est nisi puritas actus. Et ad hoc, non ad primum, applicandæ sunt propositiones adductæ: quoniam primo modo supponeretur quodammodo probandum. Secundo vero efficax redditur processus, vt patet ex dictis.

¶Secunda ratio est ducens ad impossibile sic. Si intelligere angeli esset eius substantia. ergo esset subsistens. ergo vnum tantum. ergo vnus angelus, neque distingueretur ab altero, neq; a Deo. Secunda consequentia probatur: quia intelligere subsistens non potest esse nisi vnum, quod probatur: quia nullum abstractum subsistens potest esse nisi vnum.

¶Circa hanc rationem, multiplex dubitatio occurrit. Primo, dubitatur circa primam consequentiam. s. Si intelligere angeli esset substantia eius, esse subsistens. Aut enim ibi sumitur subsistere simpliciter, & sic ista quidem consequentia est optima, quoniam de substantia completa, de qua hic est sermo loquendo, ista cathegorica est necessaria, Substantia est subsistens: sed secunda consequentia, tunc nihil valet. s. est subsistens. ergo vnum tantum, vt in sequenti dubio patet. Aut ibi sumitur subsistere in seipso præcidendo omne posterius. & sic consequentia ista nihil valet, quia ista cathegorica non est necessaria, sed contingens: substantia est subsistens in seipsa abstracte. Perfectio namque simpliciter, substantiæ nomine importata, indifferenter se habet ad subsistendum in seipsa, vt contingit in Deo, & ad subsistendum in aliquo contrahente ipsam ad naturam permistam potentiæ. vt contingit in angelis & aliis completis substantijs, sicut intelligere contingit esse substantia, puta in Deo, & accidens, puta in nobis.

¶Secundo dubitatur an illa cōsequentia, intelligere angeli est subsistens. ergo vnum tantum, intelligenda sit gratia materiæ vel gratia formæ. Non gratia formæ, quia non tenet in omnibus. Non enim valet, A est subsistens. ergo non est nisi vnum specie & numero. de tali enim unitate est hic sermo, vt patet de prædicatis quidditatiuis ipsarum substantiarum. Tale enim est commune pluribus substantijs secundum speciem & tamen subsistit. Non enim inficiari potest, quin aliquod prædicatū essentiale sit commune pluribus angelis, & tamen subsistat in eis. Et sic non valet: talis res est subsistens, ergo est vna tantum specie & numero. Similiter si essent albedo & nigredo subsistentes non valeret, Color est subsistens. ergo est vnum tantum secundum speciem & numerum. Nec etiam gratia materiæ. Tum, quia oporteret assignare illam conditionem in intelligere angeli, ratione cuius teneret, quod hic non fit. Tū, quia probatio assumpta in littera est vniuersalis, ac per hoc significans, quòd non gratia materiæ est sermo.

¶Tertio circa illam cathegoricam assumptam ad probationem secundæ consequentiæ scilicet. Intelligere subsistens nō potest esse nisi vnum, dubium occurrit. Quoniam aut non est ad propositum, aut est falsa. Probatur hoc distinguendo, primo ly intelligere, secundo consequentiam eius cum ly subsistens. intelligere enim potest supponere vel pro intelligere puro, vel pro intelligere talitanæ perfectionis, puta quantam ponit naturalis intellectio Gabrielis. Si intelligatur de intelligere simpliciter, dato quòd propositio sit vera, non est ad propositum: quoniam intelligere angeli cum non est purum intelligere, sed tale. Si vero intelligatur de intelligere contracto, nihil aliud infert, nisi quòd tale intelligere, puta Gabrielis, est vnum specie & numero, quemadmodum substantia eius. Et sic vltima cōsequentia scilicet, quòd vnus angelus non distingueretur ab altero, nec a Deo, nihil valeret. Similiter intelligere quouis modo supponat, dupliciter contingit. quòd substat scilicet formaliter & identice: formaliter quidem, si ex perfectione propria vendicet sibi subsistere identice vero, si subsistere non secundum propriam rationem sibi conueniat, sed ex eo cui contingit. Exemplum vtriusque modi habetur in casu posito, si albedo & nigredo subsistierent. Tunc enim color quidem subsisteret identice, albedo & nigredo formaliter. Aut ergo in ista propositio

¶Respon. Dicendum, q impossibile est, quòd actio angeli, vel cuiuscunque alterius creaturæ sit eius substantia. Actio enim est propriè actualitas virtutis, sicut esse, est actualitas substantiæ, vel essentiæ. Impossibile est autem, quòd aliquod quod non est purus actus, sed al quid habet de potētia admistum, sit sua actualitas: quia actualitas potentialitati repugnat. Solus autem Deus est actus purus. Vnde in d solo Deo sua substantia est suum esse, & suum agere. d.168.

¶Præt. Si intelligere angeli esset sua substantia, oporteret quòd intelligere angeli esset subsistens. Intelligere autem subsistens non potest esse nisi vnū, sicut nec aliquod abstractū subsistens. e Vnde vnius angeli substantia non distingueretur, neque a substantia Dei, quæ est ipsum intelligere subsistens, neque a substantia alterius angeli. Si etiā angelus ipse esset suum intelligere, nō posset esse gradus in intelligendo perfectius & minus perfectè, cum hoc contingat, propter diuersam participationem ipsius intelligere. e.155

¶Ad primvm ergo dicendum, q cum dicitur, quòd intellectus agens est sua actio, est prædicatio non per significandi, ad propositum non est. Tum quia actus intelligendi non significatur abstracte per hoc nomen intelligere, sed per hoc nomen intellectio. Tum, quia de rebus & realibus rerum modis quæstio est, & non de modis significandi. Si vero de abstractione secundum esse intelligitur, aut de abstractione a receptiuo, aut de abstractione a quocunque posteriore tota sua ratione formali. Si primo modo, propositio est falsa, vt patet in casu posito de colore. Tunc enim color abstractum quoddam esset ab omni recipiente, & tamen multiplicaretur in albedine & nigredine subsistentibus. Si vero intelligitur secundo modo, dato quòd esset vera, nihil aliud inferret, nisi & quòd intellectio præcisa ab omni contrahente, si subsistit, non est nisi vna, & quòd intellectio talis ideā tantæ perfectionis abstrahens ab omni posteriore sua propria ratione, si subsistit, non est nisi vna. Quemadmodum ex ipsa sequitur, quòd si color præcise subsisteret, quòd esset tantum vnus. Et si color talis, puta albedo, subsisteret, esset tantum vna albedo: & sic non sequeretur intentum, quia cum hoc stat, quòd essent plures intellectiones distinctæ specie, quemadmodū stat, quòd essent plures colores subsistentes, distincti specie, quamuis non posset esse multitudo pure numeralis.

¶Circa vltimam consequentiam in eadem ratione illa. s. ergo non distingueretur a substantia Dei, dubium occurrit, quoniam non videtur valere. Posset namque saltari quòd intelligere subsistens distingueretur a substātia Dei per hoc, quòd intelligere Dei esset non solum intelligere, sed velle, & quicquid in Deo est. Intelligere autem subsistens, non esset nisi intelligere. Et confirmatur, quia ex hoc quòd alicui rei tribuitur subsistere, nulla perfectio intrinseca ei accrescit, ut patet, si fingamus albedinem subsistere per diuinam potentiam, eiusdem enim rationis intrinsecæ esset subsistens, & non subsistens, quamuis differenter se haberet ad essentiam, ad dependere a subiecto, agere & pati, & similia.

¶Ad has obiectiones dicendum est tali ordine, quòd primo ad quartam, secundo ad secundam, tertio ad tertiam, quarto ad primam, & quinto ad quintam dicendum est, quia sic exigit ordo doctrinæ, ut a magis uniuersalibus & formalibus, ad minus universalia & materialia descendamus.

¶Ad quartam igitur dubitationem dicitur, quòd in illa propositione universali. Omne abstractum subsistens non potest esse nisi unum ex parte subiecti, duo termini ponuntur, ly abstractum, & ly subsistens. Et ly quidem subsistens, modum essendi significat, ly uero abstractum, modum concipiendi. Ita quòd sensus propositionis est omnis res abstracte concepta seu conceptibilis, si sic abstracte subsistit, non potest esse nisi una. Et est sermo de abstractione in communi a quocunque contrahente seu contractiuo, siue illud sit receptiuum, siue sit differentia essentialis &c. Et sic intellecta propositio hæc, ambiguitate caret, nec habet aliquam instantiam, quoniam color abstracte conceptus tam a differentijs quàm a subiectis, si in tali abstractione subsisteret, non esset nisi unus. Formaliter enim multiplicari non posset, quia a formalibus differentijs abstraheret, materialiter uero minime. Tum, quia a distinctiuis numeraliter abstraheret. Tum, quia non esset assignare, per quid alter ab altero distingueretur. Cum in utroq; nihil aliud esset nisi color & subsistentia. Nec est extra propositum abstractio secundum modum cōcipiendi, sed maxime propositum clarificat. Tum, quia de abstractione conceptus ex parte rei, & non ex parte nostri tātum, est sermo. Tum, quia a notioribus nobis occulta hæc, hoc modo insinuantur. Quemadmodum enim ratio aliqua formalis in abstracto non multiplicatur si sola sumatur, ita & si secundū rem in seipsa subsistere ponatur, multitudinem excludere manifestatur. Quomodo autem propositio hæc intentum S.T. inferat, ex sequentibus est manifestum.

¶Ad secundam autem dubitationem dicitur, q consequentia illa

illa dupliciter potest accipi. Primo vt iacet, & sic est bona, gratia materiæ. Alio modo secundum id, quod implicite importat, & sic est bona, gratia formæ. Si enim formetur sic. Si intelligere est subsistens, ergo non est nisi vnum, non tenet gratia formæ: quia ista est falsa: omne subsistens non est nisi vnum. Sed tenet gratia materiæ, non specialis. i. huius quod est esse abstractum. Ita quòd in materia abstractorum, ista est vera, Omne subsistens non est nisi vnum. Et quia intelligere est de numero abstractæ conceptorum, quāmuis significetur non per nomen, sed per verbum infinitiui modi, ideo consequentia tenet. Si vero consequentia hæc secundum id, quod implicite continet, explicite sic formaretur, Si intelligere in sua abstractione subsisteret, non esset nisi vnum, est bona gratia formæ. Et quia eius cathegorica in cuius virtute tenet, non est ista. s. Omne subsistens non est nisi vnum, sed ista. s. omne abstractum subsistens non est nisi vnum, quam tantum S.T. assumpsit, ideo formaliter intelligenda est in sensu exposito.

¶Ad tertiam vero dubitationem, quæ valde difficilis est, cum Dei adiutorio dicam quid occurrit. Cum enim tota difficultas consistat in hoc, an de intelligere, an de intelligere tali sit sermo, duas tantum vias inter se incompossibiles habemus, quarum tamen alteram oportere eligere video ad soluendam difficultatem hāc. Prima est negare q obiectiones supponunt. s. q detur intelligere & intelligere tale abstrahendo actum intelligendi ab extrinsecis, & stando præcise in intrinsecis illius: quoniam intelligere non est tale, nisi vel subiectiue, puta diuinum, angelicum, vel humanum, vel obiectiue, quia ad tale uel tale obiectum terminatur. Et secundum hoc, facillime ad obiecta patet responsio. Nam sermo præsens est de intellectione secundum eius intrinseca tantum intelligendus, & sic ratio staret, quoniam si intelligere angeli præcise sumptum, abstrahendo ab omni extrinseco subiecto. s. & obiecto, non esset formaliter loquendo nisi pura intellectio, consequens est, quòd si in tali, abstractione subsisteret, q esset purum intelligere subsistens, ac per hoc non esset nisi vnum, vt ex dictis patet. Sed quoniā hæc responsio minus consonans est rationi, Tum, quia omnis intellectio, inimo omnis actus immanens esset vna species specialissima intrinsece loquendo, quoniam par est ratio de omnibus. & sic velle omne esset vnius speciei, & similiter omnis visio, ois auditio &c. Tum, quia aliquid eiusdem speciei specialissimæ esset connaturali tet commune intelligentijs omnibus & nobis. Tum, quia intellectionem esse talem obiectiue, non est esse tale extrinsece, vt nunc patebit. Vnde alio modo & rationabilius potest dici, concedendo quod supponunt obiectiones. s. dari intellectionem, & intelligere tale intrinsece, q sermo S.T. intelligendus est formaliter & per se, & quòd hoc sufficit ad propositum.

¶Ad euidentiam autem primi sciendū est, quòd intellectio tripliciter contrahi potest. Primo per subiecta, cum distinguitur in angelicam & humanam. Secundo per obiecta, cum distinguitur per terminari ad tale & tale obiectum. Tertio per proprias differētias diuisiuas illius, quemadmodum genus diuiditur, seu analogum per suos modos. Et diuisio quidā per subiecta manifeste est extrinseca, & per accidens, alioquin idem esset differētia per se plurium non subalternatim positorum, puta humanum esset per se differentia intellectionis, volitionis, visionis, & reliquorum similium. Dimino vero penes obiecta, dupliciter contingit. s. penes obiecta primaria, puta cum diuiditur intellectio in actum intelligendi, proportionatum intelligibili relucenti in phantasmate, aut proportionatum relucenti in seipso. Et de tali diuisione erediderim ego, quòd sit per se essentialis, non q putem obiecta primaria esse differentias per se actus intelligendi, quia obiecta sunt extrinseca, differentias vero oportet esse intrinsecas constitutis per ipsas, quoniam differentia eius quod est esse, res pars est. Sed arbitror differentias essentiales actus intelligendi sumi in ordine ad tales obiecta, ita q non sunt absolubiles a tali ordine. Et hoc ratione abiliter dici potest, quoniam nec ipsum intelligere absolui potest ab ordine ad obiectum suum formale. Quoniam si quę soluī potest ab ordine ad obiectum suum formale. Didicimus autem q per naturā quid est intelligere, non poterit responderi, nisi q est operatio vitalis circa verum, vel aliquid simile. Didicimus autem q per se differentiæ alicuius superioris accipiendæ sunt illæ, quæ diuersificant id, ex quo illud superius formaliter constat. Differentiæ enim animalis sunt quæ diuersificant illud, quatenus sensitiuum. Et sic, quia intellectio constat ex re non absolubili a tali obiecto, consequens est, q per se differentiæ illius eruntres essentialiter respicientes diuersas per se rationes talis obiecti. Et sic intellectio erit vt genus, diuisibile formaliter per essentiales differētias, sen modos. Nec sequitur ex hoc, q idem esset differentia plurium: quoniam quāmuis vna res sit obiectum actus intelligendi & volē di, alia tamen ratione formali obijcitur vtrique. actus quidem intelligendi vt species veri, volendi vero, vt species boni. Vnde non est idem obiectum formale utriusque. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum dicendum est, quòd quamuis intelligere angeli præcise sumptum abstrahendo ab extrinsecis, claudat in se intrinsece duo. & quòd sit intelligere, & quòd sit tale, puta proportionatum intelligibili in seipso habenti aliquid potentialitatis, claudit tamen vltra hæc perfectionis modum, quoniam secundum vtranque rationem aliquid perfectionis ponit. Et quoniam subiecta sic accipienda sunt, vt consona sint prædicatis, & ad propositū, esse substantiam, est prædicatum ad perfectionem spectās, ideo hic sumitur intelligere angeli, non inquantum intelligere absolute, quia intelligere absolute abstrahit a substantia & accidente. Et sic, nullum intelligere inquantum intelligere, subsistit. Nec sumitur inquantum tale, quia vt obijciendo deductum est, non concluderetur intentum. Sed sumitur inquantum intelligere habens tantam perfectionis simpliciter. Dico autem simpliciter, vt distinguitur a seipso, vt habet aliquid imperfectionis admistum. Et sic intelligere angeli sumitur medio modo inter intelligere absolute, & intelligere tale. ita quòd eum assumitur, si intelligere angeli esset substātia, ly intelligere angeli supponit pro ipso actu intelligendi, & modo suæ perfectionis simpliciter. Et est sensus, Si intelligere angeli est tantæ perfectionis, quòd est substantia, hoc &c. & sic saluatur sermo formalis & per se. Formalis quidem, quoniam de intelligere angelico quantum ad id, quod conuenit sibi ex perfectione sui in tellig ere, est sermo. Per se autem, quoniam esse perfectum non est prædicatum accidentale aut trahens rem extra rationem suā: sed cuique rei infra latitudinem formalem conuenit, vt in q.4. plenius dictum est.

¶Quo ad tertium dicendum est, q (vt obijciēdo tactum fuit,) ex duobus tantū capitibus videri posset processus iste insufficiēs. s. aut quia indiscussum relinquitur, an intelligere angeli inquantū tale, sit substantia: aut quia prætermissa est distinctio, de subsistere formaliter & identice. Sed quòd neutrum horum obstet declaratur. Et de primo quidem facile patet. Tum, quia cum esse substantiam sit prædicatum dicens perfectionem simpliciter, si intelligere angeli secundum totum id quod dicit perfectionem simpliciter non est substantia, a fortiori minus erit substantia secundum id, in quo habet aliquid imperfectionis admistum. Constat autem quòd quo habet aliquid imperfectionis continetur etiam, quia inquantum tale aliquid imperfectionis continetur, quale est substantia. Et ideo mirum non est si in doctrina ex propriis omissum fuit. Nec obstat quòd prædicatum sit non substantia absolute, sed substantia angeli. quia si intelligere est substantia angeli, sequitur ergo quòd sit substantia, quod est prædicatum dicens perfectionem simpliciter. quod etiam principaliter intenditur in hac quæstione. si enim substantia est, proculdubio sua. i. intelligentis substātia est. Quod autem secundum nō obstet, sic declaratur. Subsistere seu substantiam esse, possumus imaginari conuenire alicui rationi formali quadrupliciter. Primo modo, ut superius suo inferiori, quemadmodum conuenit homini. Secundo, vt inferius suo superiori, quemadmodum conuenit enti. Tertio modo, quasi modus intrinsecus, sicut dicimus quòd sapientia infinita subsistit. Quarto modo, identice, sicut dicimus, quòd relationes in diuinis sunt substantiæ. Et si volumus recte cōsiderare, primus modus omnino erat extra propositum: quoniam de se patet, quòd intelligere non est inferius ad subsistere. Constat enim quòd neque differentiæ substantiæ, sunt differentiæ actus intelligendi, neque econuerso, differentiæ actus intelligendi, sunt differentiæ substantiæ. Vnde duo tantum modi relinquebantur. vterque autem modus si per se attribui crederetur ipsi intelligere angeli, sufficiēter excluditur ex hac ratione: quoniam ad maximam perfectionē ipsius intelligere, spectaret quodlibet horum. Si namque intellige re angeli per se conuenit subsistere, quasi modus essendi eius, aut identitas cum substantialitate ex perfectione sua simpliciter hoc habet, quoniam vtrunque horum ponit perfectionem simpliciter. Excludere autem quodcunque eorum per accidens opus non fuit. Tum, quia esse subsistantiam, vel accidens, nulli rei conuenit per accidens, sed semper sunt conditiones essentiales rerum. Tum, quia hoc solo modo posset dici, q intelligere subsistit per accidens, quia identitas cum substantia non conuenit sibi ex parte sui, sed ex parte substantiæ. Sed hoc extraneum erat a proposito, quia substantia eſt actus purus, ac per hoc non habet in se, vnde vendicet sibi idē titatem cum omni eo, quod sibi conuenit. Propter has enim conditiones, substantia Dei est quicquid habet, & per hoc iam patet responsio ad obiecta, & in quo consistit vis S.T. Quamuis enim sit ratio ducens ad impossibile: medium tamen super quo firmatur, est causa conclusionis. Fundatur enim super quantitate perfectionis ipsius intelligere angeli: & intendit q si tantæ perfectionis est, vt sibi vendicet substantialitatem, non compatietur secum multitudinem, sed erit vnum tantum. Et probat sequelam, quia sic subsistoret in sua abstractione: omnino autem abstractum subsistens vnum est. vnde manifeste patet ex dictis, q nihil obstat distinctio tātum est. vnde manifeste patet ex dictis, q nihil obstat distinctio de subsistere identice & formaliter: nec de intelligere tali. Et quòd categorica illa sic accipitur, intelligere ex sua perfectione subsistens, non est nisi vnum.

¶Ad primam autem dubitationem dicitur, q consequentia illa intendit de subsistere in se, seu abstracte. Et q categorica eius non est ista: substantia est subsistens in se præcise, sed ista: substantia angeli, puta Gabrielis, est subsistens in seipsa, quoniam prædicatum antecedentis est totum hoc. s. substantia angeli, vt patet in littera. Sed hoc non saluat consequentiam, quia secundum hoc non sequeretur. ergo intelligere angeli, esset subsistens in seipso intelligere, sed in seipsa substantia angeli. Cum tamen constet, q primū oportet inferre, & non ēm tū, vt ex dictis patet. Quòd aut sophisma

amphibo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

amphibologiæ hic committeretur, exemplo declaratur supposito. Albedine enim subsistente, color esset res subsistens in seipsa, quia esset albedo quæ in seipsa subsisteret. non tñ color in seipso esset subsistens, sed in albedine contractus. Et similiter substantiam, cõmune prædicatum Deo & creaturis, est substantia Gabrielis, quæ in seipsa subsistit: non tñ sequitur. ergo est in seipsa abstracte subsistes. Et si dicatur, quòd istæ insantiæ nõ habent locum in proposito, quia cõstat liquido, q̃ intelligere & subsistẽtia non possunt se habere sicut superius, & inferius, quia neutrius differentiæ, alterius esse possunt per se facile hoc retunditur objiciendo q̃ quãuis hoc constaret, non tñ cõstat quòd intelligere & subsistẽtia immaterialis se habeant sicut ens & bonum, quorũ per se differentiæ quãtus sint aliæ formaliter, identice tñ coincidunt. Et sic, quemadmodũ non valet, bonitas est idem quod substantia angeli, quæ subsistit in seipsa, ergo est subsistens in seipsa, ita nec de intelligere. Aliter ergo dicendũ est, prænotando quòd duo modi subsistendi se habeant adinuicem, & in ordine ad substantiam. Subsistere igitur in alio, vt animal in homine, & subsistere in seipso, vt homo si subsisteret separatus se habent vt imperfectum & perfectum in eodem genere. Perfectius nanque longe est in seipso subsistere, quàm ab alio subsistentiam mendicare, vt de se patet, & vt prius & posterius, quia id quod est per se in quolibet genere prius est eo quod est per aliud, ut patet secundo physicorum tex. 65. Comparantur autem hæc ad substantiam hoc pacto, q̃ esse substantiam sequitur subsistere, siue in se, siue in alio, nisi imperfectio, puta quia est pars substantiæ, magis quàm substantia prohibeat. Esse autem substantiam perfectibilem formaliter, uel contra hibilem individualiter, sequitur subsistere in alio. Esse vero substãtiam sic compleram, vt excludat contrahens omne tam formale q̃ materiale, sequitur subsistere in seipso. His autem ſtãtibus dẽ, q̃ quemadmodum in antecedente duo continentur, alterum explicite. si intelligere angeli esset substantia, & alterum implicite scilicet si intelligere angeli est tantæ perfectionis q̃ vendicet sibi esse substantiam. ita in consequente duo intelligenda sunt, alterum explicite, scilicet esse subsistens, accipiendo ly subsistẽs communiter, alterum implicite scilicet ergo in seipso subsisteret. & sicut explicitum sequitur ex explicito. ita implicitum ex implicito. Et quòd in antecedente illud contineatur, ex dictis patet, & ex eo quia per se notum est, q̃ istæ duæ perfectiones simpliciter, secundum se disparatæ sunt. Nec habent ex propria rationib. nec ex eo q̃ sunt perfectiones simpliciter, vnde iungantur. sed si iunguntur ex magnitudine perfectionis alterius vel vtriusque proueniũt. Quod autem ex implicito hoc, sequatur illud, ex duobus patet. Primo, quia si intelligere ponitur tantæ perfectionis, q̃ vendicet sibi perfectissimam naturam, qualis est natura substantiæ, consequens est, quòd vendicet quoque sibi perfectissimum modum illius naturæ, qualis natura est subsistere in seipso. Secundo, quia cum intelligere perfectio simpliciter sit, ac per hoc independens a materia secundum rationem, & secundum esse. si cum tanta perfectione infra propriam rationem ponitur in rerum natura, vt vendicet sibi idẽtatem, cum tam perfectissima natura & extranea ab ipso secundum se, a fortiori inponitur esse tantæ perfectionis, q̃ excludat a se determinabilitatem formaliter & materialiter. quoniam vtra que imperfectionem importat. ac per hoc q̃ sit de ordine rerũ non mendicantium esse ab aliquo contrahente. Et in talibus manifeste patet consequentia: quia si est subsistantia, non potest esse nisi substãtia sic perfecta. q̃ non expectet esse a contrahente, & consequenter oportet q̃ subsistat in seipso. Accipienda igitur consequentiam tã secundum id quod explicite, quàm id quod implicite continetur: quoniam prædicatum consequentis nõ est simplex. sed duo continent. subsistere in seipso, prædicatum quoque antecedentis compositum oportet esse. Et sic categorica eius erit quasi de copulato subiecto & prædicato, & erit ista. Substantia ex tanta perfectione, est ratio subsistendi in seipso.

¶ Ad quartum dubiũ dicitur, q̃ subsistere accipitur dupliciter, uno modo vt significat tantum affirmationem essendi in rerũ natura, & negationem sustentationis in alio quocunque. Alio modo subsistere importat quendam naturalem entis modum, cui naturaliter annexæ sunt talis negatio & talis affirmatio. In proposito non est sermo de subsistere primo modo. sed secundo. Quoniã de subsistentia naturali ipsius intelligere loquimur, quæ subsistentialitas est, & perfectionem simpliciter ponit, & non nisi ex perfectione summa ipsius intelligere sibi conuenit. Vnde ad obiectionem in oppositũ dẽ, q̃ si intelligere naturaliter subsisteret, esset tantæ perfectionis, quàm potest habere actus intelligendi, cui nulla limitatione propriæ latitudinis modificaretur, quemadmodũ humanitas subsistens apud Platonem, totam hominis perfectionem sibi vendicaret. Et consequenter, cum intelligere sit perfectio simpliciter, ac p̃ hoc nata, sit esse infinite simpliciter. oporteret q̃ intelligere subsistens esset infinitũ: ac per hoc idem ſtificaret sibi omnem, aliam perfectionẽ simpliciter. & sic esset Deus ipse. Vnde falsum est, q̃ si intelligere subsisteret, q̃ esset sic purum intelligere, quòd nõ esset velle, imo esset, & velle, & voluntas & deitas &c.

¶ Ad confirmationem vero dẽ, q̃ equinocat de subsistere, quia enim subsistere primo modo, perfectionem non auget intrinsecã, vendicare tñ sibi subsistentiam, magnã perfectionẽ ponit: & in perfectionibus simpliciter arguit perfectionem infinitam. Quod etiã ex eo patet, quia cum intelligere ex propria ratione non sit de genere substantiæ, si tantæ perfectionis est, ut hanc perfectionem tm pliciter quæ est esse, substantiam sibi vendicet, par ratio est, vt ex eadem perfectione sua, omnem aliam perfectionem simpliciter si bi identificet: quæ enim est maior ratio de ista quàm alia? & sic intelligere esse actus purus &c. Et hæc distinctio de subsistere cum hac confirmatione vltima, est notanda, quoniam ex illa Scotistæ, ex ista vero Auerroistæ recunduntur.

¶ Tertia ratio est ista. Si intelligere angeli esset substantia, non possent esse gradus in intelligendo perfecte, & minus perfecte. Probatur consequentia, quia tales gradus attenduntur secũdum diuersam participationem ipsius intelligere.

¶ Circa istam rationem, primo notandus est sensus consequẽtiæ: nam consequens illatum, potest habere duos sensus. Alter est, q̃ in eodem angelo non possit esse intelligere perfectius & minus perfecte. & hæc consequentia plana est, quia substantia vnius & eiusdẽ angeli non suscipit magis & minus: sed quoniodo consequens sit impossibile non videtur cum nulla ratio appareat cogens ad diuersitatem magis & minus intelligendi in eodem angelo. Alter igitur & intentus sensus a S.T. est, q̃ non essent diuersi gradus intelligendi simpliciter. Et confirmatur ista consequentia super præcedente ratione, quoniam si intelligere subsisteret, non esset nisi vnum, ac per hoc excluderetur distinctionem in multos gradus.

¶ Secundo circa hanc rationẽ dubitatur, quia non vt consequentia valere formaliter: quia non valet, subsistentialitas est substantia, seu subsistit. ergo non distinguitur in diuersos gradus substantialitatis. Et tñ subsistentialitas est perfectio simpliciter, sicut & intelligere. Quòd autẽ non valeat de subsistentialitate consequentia hæc, de se patet, quia subsistentialitas in omnibus angelis & completis subsistentiis, cum tanta graduum diuersitate secundum magis & minus perfectum inuenitur.

¶ Ad hoc breuiter dẽ, q̃ consequentia est optima formaliter: & q̃ si subsistentialitas in sua abstractione subsisteret, non esset nisi vna, nec compateretur gradum diuersitatem. Sed argumentum fallit, quia de subsistentialitatis subsistere equinocat dupliciter. n. cõtingit. Vno modo, q̃ ex sua perfectione q̃ dicit, præcidendo ab omni imperfectione, sic abstracta subsistat: & hoc mõ, vt dictum est, non est nisi vna. Alio mõ vt admissũ habet aliquid imperfectionis ex eius per se differentijs diuisiuis, quales sunt omnes differentiæ genere substantiæ. & sic procedit obiectio. Et ideo non est contra propositũ. Habet autẽ sola ista perfectio simpliciter, s. subsistentialitas utrumque modũ subsistendi possibilem: quia omnes differentiæ & modi per se illius, constituunt subsistantiam aliquam in aliquo esse substantiali, & consequenter subsistentes.

¶ *Super quæstionis LIIII. Articu. II.*

Titulus clarus.

¶ In corpore articuli quatuor facit. Primo, proponit conclusionem

sionem responsuam. s. q̃ neque actio angeli: neque actio alicuius creaturæ, est eius esse. Secũdo, distinguit duplex genus actionis, scilicet immanentis & transeuntis. Tertio, probat conclusionem proppositam, quo ad actionem transeuntem. Quarto, quo ad actionem immanentem. Et medium quidem assumptum ad probandum de eodem dicitur. † Ergo intelligere angeli est eius esse.

¶ Præt. Sicut se habet causa ad causam, ita effectus ad effectum. Sed forma per quam angelus est, est eadem cũ forma, per quam intelligit ad minus se ipsum. Ergo eius intelligere est idem cum suo esse.

¶ Sed contra. Intelligere angeli est motus eius, vt patet per Dionysium * 4.c. de diui. nomin. Sed esse non est motus. Ergo esse angeli non est intelligere eius.

¶ Respon. Dicendum, quòd actio angeli non est eius esse, neque actio alicuius creaturæ. Duplex enim est actionis genus, ut dicitur 9. metaphysicorum. * Vna scilicet quæ transit in aliquid exterius, inferens ei passionem, sicut vrere & secare. Alia uero actio est quæ non transit in rem exteriorem, sed magis manet in ipso agente: c sicut sentire, d intelligere & velle. Per huiusmodi enim actionem non immutatur aliquid extrinsecum, sed totum in ipso agente agitur. De prima ergo actione manifestum est, quòd nõ potest esse ipsum esse agentis. nam esse agẽtis significatur intra ipsum: actio autem talis est effluxus in actum ab agente. Secunda autem actio de sui ratione habet infinitatẽ uel simpliciter, vel secundum quid. Simpliciter quidem sicut intelligere, cuius obiectum est d verum, & velle, cuius obiectũ est bonum. Quorum vtrunque cõuertitur cũ ente. Et ita intelligere & velle, quantum est de se, habent se ad omnia, & utrunque recipit speciem ab obiecto. Secundum quid autem infinitum est sentire, quod se habet ad omnia sensibilia, sicut visus ad omnia visibilia. Esse autem cuiuslibet creaturæ, est determinatum ad unum secundum genus & speciem. Esse autem solius Dei, est simpliciter infinitũ, in se omnia comprehendens, ut dicit Dion. 4.c.* de diui. nom. Vnde solum esse diuinum, est suum intelligere, & suum velle.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ viuere quandoque sumitur pro ipso esse viuentis, quandoque uero pro ope ratione vitæ, id est, per quam demonstratur aliquid esse viuens. c Et hoc modo Philosophus dicit, q̃ intelligere est viuere quoddam. Ibi enim distinguit diuersos gradus viuentium secundum diuersa opera vitæ.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ ipsa essentia angeli est ratio totius sui esse, nõ autem est ratio totius sui intelligere, quia non omnia intelligere potest per suam essentiam. c Et ideo secundum propriam rationem, inquantum est talis essentia, comparatur ad ipsum esse angeli. Sed ad eius intelligere comparatur sm rationẽ vniuersalioris obiecti, s. veri uel entis. Et sic patet q̃ licet sit eadem forma, non tñ secũdum eandẽ rõnem est principiũ essendi, & intelligendi. Et propter hoc nõ sequitur, q̃ in angelo sit idem esse & intelligere.

¶ Circa hanc rationem aduerte, quòd operatio immanens dupliciter sumi potest, s. in communi, puta intelligere, videre &c. Et in speciali, seu contracte ad tale vel tale subiectum, puta intelligere humanum, videre bouinum &c. In proposito non est sermo de istis in communi, quia sic non esset differentia inter eas, & esse in communi: sed est de eis sermo vt contractæ sunt ad subiecta. Ita quòd intendit, quòd quia esse humanum est certæ speciei, intelligere vero humanum, non: sed est infinitum, ideo non sunt idẽ. Aduerte secundo, quòd determinari seu esse in aliqua specie, contingit dupliciter: vno modo per accidens, seu extrinsece. Alio modo per se, & intrinsece. In proposito non est sermo de specificatione extrinseca, seu per accidens: quia sic ratio nihil valeret, vt patet discurrenti facillime. Sed de specificatione intrinseca & essentiali, ita quòd intendit, quòd quia esse humanum est essentialiter determinatum ad speciem hominis, intelligere vero humanum non est essentialiter in specie hominis, sed essentialiter potest specificari ab omnibus speciebus entis, seu veri: ac per hoc, est infinitum & indeterminatum simpliciter, ideo nõ sunt idẽ & simile est in aliis. Et ex hoc patet, quàm conformiter S.T. dixerimus in præcedenti articulo, non admittendo intelligere esse speciem atomam. Si enim esset perfectio indiuisibilis formaliter, iam esset determinatum ad certam speciem essentialiter: super quem oppositũ fundatur hæc ratio.

¶ Circa fundamentum huius rationis dubium est: quia duplex creditur posse, scilicet vel hoc. Quorumcunque sunt diuersæ essentiæ les differentiæ specificæ, illa diuersæ sunt res: Vel hoc, Ea quorum alterum est certæ speciei, alterum vero ad plures species essentialiter determinari potest, sunt diuersæ res. Et si quidem prima propositio fundamentum huius rationis est, concedere oportet omnẽ distinctionẽ formalem & specificam esse realẽ: quod nec a Thomistis tenentibus relationem esse idem fundamento, acceptas. Nec videtur consonum doctrinæ S. Thomæ, qñ sicut bonum distinguitur formaliter ab ente, ita species boni & differentiæ per se bonitatis sunt specibus & differentijs entis distinguuntur formaliter, & tñ sunt idẽ realiter. Si vero propositio hæc falsa dicat, & super ſcda propositione fundetur processus iste, redit rursus ambiguitas similis, & forte maior. Tum, quia secunda propositio non differt a prima nisi penes vnum. Qñ in prima aliquas tñ specificarum differentiarum enuntiatur causa distinctionis realis. In secunda vero aliquas & pluralitas, quia scilicet, ex vna parte est vna differentia constituens, & alia vero parte sunt plures differentiæ specificæ: sic enim se habent esse humanum & intelligere: difficile autẽ valde vt vnde habeat pluralitas differentiarum aliarum, q̃ faciat distinctionem realẽ a se vnius alius differentiæ, si vnitas alius differẽtiæ ad hoc non sufficit. Qñ. pluralitas ista nihil aliud operatur, nisi q̃ id cui conuenit, se habeat vt natura generica, quẽadmodum vnitas differentiæ facit, q̃ res cui cõuenit, se habeat vt natura specifica. Nec appareat ratio aliqua: quare res vnius speciei non possit esse idem cum re naturæ genericæ alterius ordinis, si potest esse idẽ cũ re naturæ specificæ alterius ordinis. Tum, quia nec propositio potest acceptari a prædictis Thomistis, quoniã albedo est vnius certæ speciei: relatio autem quæ ponitur idẽtificata illi ad multas indifferens est species, qñ diuiditur in relatione si militudinis, & dissimilitudinis &c.

Et confirmat, quia cuicumque nõ repugnat pluralitas differentiarum specificarũ, illi nec repugnant magis tres quàm quatuor aut decem differentiæ. Et propterea, si vna res esse potest, & tñ esse in duabus speciebus, non minus vna res esse poterit, & esse in oibus speciebus vnius generis. ¶ Ad hoc dubium dicitur, quòd processus Sanct. Tho. directe & proxime super secunda propositione fundatur, absque primæ taxime super secunda propositione fundatur, absque primæ proximum fundamẽtum est hæc propositio, men negatione: ita q̃ proximum fundamẽtum est hæc propositio, men negatione: ita q̃ proximum fundamẽtum est hæc propositio. Determinatum essentialiter secundum esse specificum, non est res determinabilis essentialiter per plura esse specifica. Quæ propositio vetitur esse per se nota, alioquin vnamet res videtur essentia cõpleta formaliter ultimo complemento formali, & non esset completa formaliter ultimo complemento formali, quod implicat contradictoria simul. Et licet in hoc non referat utrum res ponatur determinabilis per vnum esse specificum, aut per plura, quem admodum natura generica per plura specificatur, sequuntur tamen plura impossibilia ex secundo, quàm ex primo. Quoniam si ponitur quòd res specifica vnius ordinis, est identice res specifica alterius ordinis, non sequitur nisi hoc, q̃ determinatum essentialiter vltima determinatione formali, q̃ est determinabile essentialiter alia determinatione formali: & sic esset determinatum vltimate, & non determinatum vltimate. Si vero ponitur, quòd res specifica vnius ordinis, est identice res generica alterius ordinis, præter prædictum in conueniens sequuntur duo alia, scilicet, q̃ determinatum formaliter vltima determinatione esset natura formabilis essentialiter multis differentijs: & q̃ esset dare naturæ oppositæ, quia esset idem cum duabus differentijs extremis, diuidentibus rem illam generi cam. Sicut si superficies esset natura coloris, sequeretur q̃ una & eadem superficies esset albedo & nigredo. Quia omnis superficies esset identice color, ac per hoc, hæc superficies esset non solum talis color, puta albedo: sed esset identice omnis color, quod implicat contradictionem. Sicut si quis poneret colorẽ significare vnũ numero, & tñ esse genus. Ex hoc patere potest, q̃ quãuis aliquæ propositiones veræ forte sint, ad propositum tamen non spectant de necessitate. Nisi illæ quæ de identitate & distinctione inter rem specificam & rem genericam alterius ordinis loquuntur, quæ habent maiorem euidentiam.

¶ Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Vnde ad obiectiones in oppositum, nihil aliud puto esse dicendum, nisi quòd sermo præsens limitandus est duabus vel tribus conditionibus. Prima est, quòd hic loquimur de differentijs realibus, idest addentibus aliquam rationem realem. Et per hoc excluduntur obiectiones de bono & sibi similes: qm non addunt rem realẽ, sed relationem rationis tm. Secũda est, q loquimur de identitate per se, qm per accidens excluditur ab arte. Et per hoc excludũtur imaginationes eorũ, qui loquuntur in aere, fingẽtes aliqua esse eadem realiter, & eadem rem esse essentialiter determinatam vltima differentia alterius ordinis: hoc enim per se loquendo non est intelligibile. Per accidens autẽ, dato q non implicaret contradictionem, nulla tñ ratione tale per accidẽs poni videtur quoniã natura quantum possibile est, horret per accidens, & ad per se sẽpec intendit. Tertia condicio est ab illis apponenda, qui relationem tenent idem cum fundamento, f. q sermo præsens est de absolutis. Sed adqerent qui hanc apponunt tertiam cõditionem, quomodo prædicta inconuenientia, & maxime tertium, possint euadere, cum prædicta non gratia materiæ absolute vel respectiue, sed ex rationibus vltimæ differentiæ generis & speciei, quæ communia sunt absolutis, & respectuis, deducta sint.

277 Inf. q. 77. a. 1. cor. & q. 79. ar. 1.

† C. 7. & 9. de di. no. & cap. 12. eçl. Hier.

† Aſi med. lib. de tri.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia intellectiua angeli sit eius essentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtus, vel potentia intellectiua in angelo, non sit aliud q̃ sua essentia. Mens enim & intellectus, nominant potẽtiam intellectiuam. Sed Dionys. * in pluribus locis suorum librorum nominat ipsos angelos intellectus, & mẽtes. Ergo angelus est sua potentia intellectiua.

¶2 Præt. Si potentia intellectiua in angelo est aliquid præter eius essentiã, oportet quòd sit accidens. Hoc enim dicimus esse accidens alicuius, quod est præter eius essentiam. Sed forma simplex subiectum esse non potest, vt Boetius dicit in lib. de trinit. * Ergo angelus non esset forma simplex: quod est contra præmissa. †

¶3 Præt. Augustin. dicit 12. Confessionum * quòd Deus fecit angelicam naturam prope se, materiam autem primam, prope nihil. Ex quo videtur, q̃ angelus sit simplicior quàm materia prima, vt pote Deo propinquior. Sed materia prima est sua potentia. Ergo multo magis angelus est sua potentia intellectiua.

¶SED CONTRA est, quod Dionys. dicit 2. c. * angelicæ hierar. quòd angeli diuiduntur in substantiam, virtutem, & operationem. Ergo aliud est in eis substãtia, & aliud virtus, & aliud operatio.

¶RESPON. Dicendum, quòd nec in angelo, nec in aliqua creatura virtus uel potentia q̃ operatiua est, idem quod sua essentia. Quod sic patet. Cum enim potentia dicatur ad actum, oportet quòd secũdum diuersitatem actuũ, sit diuersitas potentiarum. Propter q̃ dicitur, quòd proprius actus respondet propriæ potentiæ. In omni autem creato essentia differt à suo esse, & compartur ad ipsum sicut potentia ad actum, vt ex supra dictis patet. * Actus autẽ, ad quem comparatur potentia operatiua, est operatio. In angelo autem nõ est idem intelligere & esse: nec aliqua alia operatio, aut in ipso, aut in quocũque alio creato. Vnde essentia angeli non est eius potentia intellectiua, nec alicuius creati essentia, est eius operatiua potentia.

10 Q 50. ar. 1. & 2. † Li 12. Cõfes. c. 7. in fine. 10.

Ar 2. & 2. præced. & 3. ar. 4.

299

279

D. 7 48.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ angelus dicitur intellectus, & mens: quia tota eius cognitio est intellectualis. Cognitio autem animæ partim est intellectualis, & partim sensitiua. ©

¶Ad secundum dicendum, quòd forma simplex, quæ est actus purus, nullam habet potentiam operatiuam: quia subiectũ comparatur ad accidens, vt potentia ad actum. Et huiusmodi est solus Deus. & de tali forma loquitur ibi Boetius. Forma autẽ simplex, quæ non est suum esse, sed comparatur ad ipsum vt potentia ad actum, potest esse subiectum accidentis: © & præcipue eius quod consequitur speciem. Huiusmodi autem accidens pertinet ad formam. Accidens vero quod est individui, non consequens totam speciem, cõsequitur materiam, quæ est individuationis principium. Et talis forma simplex est angelus.

¶Ad tertium dicendum, quòd potentia materiæ est ad ipsum esse substantiale, © & non potentia operatiua, sed ad esse accidentale. Vnde non est simile.

C. 11. cir ca med. li lius.

377

377

¶ *Super quæstionis LIIII. Articu. III.*

IN titulo notandum est, q̃ cum potentia sit principium actiuũ, vel passiuum operationis, duo in se claudit, scilicet relationem principij, & rem absolutam, quæ est proxima ratio agendi vel patiendi. In proposito, non est quæstio de relatione, sed de re absoluta q̃ sensus tituli est, vtrum potentia non pro respectu, sed pro re absoluta, quam significat, sit idem cum substantia angeli.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua negatiue, & est vsitata de angelo, quàm de quacunque creatura, scilicet. Nulla virtus operatiua siue angeli, siue cuiuscunque creaturæ, est eius substãtia, & probatur sic. Nullius creaturæ esse est sua operatio. ergo nullius creaturæ substantia est sua potentia operatiua. Antecedẽs patet ex præcedente articulo: consequentia vero deducit, quia ẽm diuersitate actiũ, oportet esse diuersitatẽ potẽtiarũ propriarũ: q̃ vnusquisque actus proprius, indet propriæ potẽtiæ: sed operatio & esse sunt actus diuersi, quorũ propriæ potentiæ sunt substantia & vis operatiua. ergo substantia & potentia operatiua sunt diuersæ.

¶Circa rationem prædictam, ex multis capitibus occurrit dubium. Et primo, in illa propositione, Diuersitas actuum, exigit diuersitatem potentiarum. Aut enim est sermo de diuersitate absolute, aut tali. Si absolute, nil concludit: quia distinctio in principiis, non infert distinctionem in principijs, nisi forte distinctionem formalem potentiarum, quæ non sufficit proposito. Si de tali, aut de formali, & sic etiam non infert propositum: aut de reali, & sic est falsa manifeste: quia cum diuersitate realium actuum, stat vnitas potentiæ, vt patet in potentia visiua: & aliis, immo cum contrarietate realiũ actuum, vt patet 2. Cæli. comment. 28. Rursus, aut est sermo de omni actu, aut de tali: si de omni, manifeste sequitur processus in infinitum, quoniam ipsa potentia operatiua, actus quidam est apud te: cum accidens ponatur & subiectiue in anima. Et sic, si vouisquisque actus exigit propriam potentiam, prærerit alia potentia prior: & cum illa quoque esset actus quidam, præexigeretur alias priorem, & sic in infinitum. Si vero de actu tali, non facile erit assignare qualis sit. Si enim dicitur, quòd est sermo de actibus vltimatis, deprehenditur quòd hic est finga quædam, ex eo, quia sic actus vltimatus inquantum actus vltimatus est, habebit hanc proprietatem, scilicet exigere potentiam propriam. Sed hoc est falsum: quoniam vt patet in 12. Metaphysic. & 2. de anima. & 3. Physico. quilibet actus qui per se sit, sit in propria potentia. Constat autem quòd non omnis actus qui est per se terminus actionis, alicuius est actus vltimatus, quoniam omnis forma accidentalis absoluta, ad aliquam operationem ordinatur. Si vero dicitur, q̃ est sermo de actu tali, id est de actu per se expectato ab eo cuius est actus, deprehenditur falsum hoc esse, ex dicto Sancti Thomæ hic subsumendis sub istis propositionibus, q̃ esse est talis actus respectu essentiæ. Contra enim q̃ essentia non expectat esse, nec aliquod mediat fieri ad consequendum talẽ actũ tali potentiæ: sed eadem generatione generantur & corrumpũtur. Est & tertia ratio dubitandi, ex propositionibus subsumptis, scilicet. Essentia est propria potẽtia respectu esse, & potentia operatiua respectu operari. Si enim hæ propositiones veræ sunt cum antedictis, manifestè sequitur, q̃ quemadmodum operari & esse distinguũtur semper & realiter: ita etiam semper omnis essentia distinguetur realiter ab omni operatiua potentia: quod implicat contradictionem. Tum, quia nulla essentia alicuius formæ ac euidentalis esset potentia operatiua, & sic calor non esset potentia calefactiua. Tum, quia nulla potentia operatiua haberet esse: quia non esset essentia.

10 Q 50. ar. 1. & 2. † Li 12. Cõfes. c. 7. in fine. 10.

¶Circa conclusionem ipsam, multæ sunt dubitationes, & obiectiones, pro quanto ponit q̃ nulla substãtia creata est immediata principium alicuius operationis. Quoniam, aut vniuersaliter intelligit de principio tam actiuo quam passiuo, aut de actiuo tantum. Si de vtroque, sequitur q̃ substantia nullius transmutationis subiectum proximum esse possit, hoc autem est inconueniens. Tũ, quia oppositum apparet in materia prima. Tum, quia hoc saltem non potest, nisi ponendo in omni substantia quædam accidentia potentialia congenita ipsi substantiæ: quibus mediantibus esset transmutabilis diuersis transmutationibus: hoc autem est volumen & irrationabile: quia pluralitas non est ponenda sine necessitate. Natura enim facit ex paucioribus quãtum potest, vt patet 2. Physico. Si autem est sermo de principio actiuo tantum, sequitur q̃ supponatur hic, omnes potẽtias partis sensitiuæ & intellectiuæ, esse actiuas, eo q̃ sunt potentiæ operatiuæ. Et tñ in 2. de anima manifeste dicitur, sensus esse potentias passiuas, & similiter intellectũ possibilem in tertio eiusdem. Deinde contra hoc sunt obiectiones Sco. in 2. dist. 16. & in 4. dist. 12. Et primo arguit sic. Ordinatum ad finem quanto immediatius ordinatur ad illum, tanto nobilius ordinatur: substantia creata nobilissimo modo ordinatur ad finem per operationem attingendem, ergo immediate operabitur: Et confirmatur, quia operari immediate cõuenit formæ ignobiliori, scilicet accidentali, & formæ nobiliori, f. substantiæ ergo conuenit & formæ mediæ, scilicet substantiali creatæ. Et confirmatur secundo, quia alioquin substantia intellectualis esset beata per accidens, quod est inconueniens. probatur consequentia quia esset subiectũ beatitudinis per receptuum medium, in quo reciperetur beatitudo, si esset separatum a substantia. Secundo sic. Substantiam oportet produci a substantia, etiam tanquã a principio quo agens agit, ergo substantia est principium actiuum vt quo: quod nihil aliud est quam potentia actiua. Et confirmatur hoc, quia apud te, forma in qua genitum assimilatur generanti, est ratio & principium generandi. ergo potentia generatiua in quacunque substantia, est substantia. Et si dicatur concedendo, q̃ substantia est principium actiuum quo operationis & generationis, non proximum, sed primum, vt dicitur in diffinitione naturæ, & q̃ potentia operatiua nominat principium proximum. Contra hoc multiplicitur obiectum. Tum, quia negari non potest quin substantia sit immediatum principium talis potentiæ operatiuæ, quam ponis esse accidens. Tum, quia negari etiam non potest quin substantia sit immediatum principium substantialis productionis: quoniam aut substantialis productio elicitur immediate a forma substantiali, vel a forma accidentali. Si a substantiali, habetur intentum: si ab accidentali, aut virtute propria, & hoc non: vt de se patet, Aut virtute substantiæ, quæ est eius instrumẽtum, & hoc esse etiam falsum declaratur quadrupliciter. Primo, quia instrumentum apud te nõ mouet nisi mediante principali agente: ergo aliqua est operatio substantiæ, quæ tamen principalis agentis

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentiæ mediæ, est modus impossibilis substantiæ creare. Et per hoc patet ad primam confirmationem, quia s. ratione nimiæ perfectionis quam haberet, repugnat substantiæ creare, esse proximi principium operationis, nisi esset proximum & principale simul.

¶ Ad aliam vero confirmationem (si non velimus abuti vocabulis) negatur consequentia: quoniã operari mediante virtute propria, vt quo, non est operari per accidens. Et ad probationẽ negatur, q̃ beatitudo compareat ad potentiam substantiæ intellectualis & ad ipsam subsistẽtiã intellectualẽ, vt color ad superficiem & substantiam corporeã. Ita q̃, quemadmodũ color informaret superficiẽ, si esset separata a corpore, ita beatitudo potentiam, si esset separata a substantia. Dico enim quòd ista conditionalis est falsa: quoniam beatitudo est essentialiter operatio vitalis, quam non est intelligibile esse nisi viuentis. Tum etiã quia beatitudo non potest esse nisi in beato. Non potest autem fingi, q̃ potẽtia separata esset beata, quemadmodum superficies esset colorata: vnde non solum antecedens & consequens illius conditionalis sunt impossibilia, sed etiam conditionalis ipsa.

278 2. com. 5. 96. ratione 6.

† li. 3. de aia text. 17. tom. 2.

¶ Ad secundam rationem Sco. conceditur, substantiam oportere fieri a substantia, tanquam a causa principali, non autem proxima. Et ad primã instantiam de causatione accidentis a substantia, dicitur, quòd nullum accidens causatur a substantia immediate per operationem mediam. Cum hoc tamen stat, q̃ multa accidẽtia consequuntur substantiam & in genere causæ effectiuæ, & materialis, per modum naturalis sequelæ. Et hoc modo substantia est causa suarum passionum & potentiarum.

¶ Ad instantiam vero de propria causalitate causæ principalis, & superioris, dupliciter dici potest. Primo, negando q̃ substantia sua potentia operatiua sunt, proprie loquendo, causa principalis & instrumẽt. lis, superior & inferior: & propterea, obiectiones non habent locum. Et potest esse ratio negationis, q̃ substantia & potẽtia operatiua concurrunt, nõ vt duæ causæ, sed vt causa, & quasi cõditio causæ. Secundo potest dici, ad mittendo q̃ se habeant non vt causa superior & inferior, sed quoãmodo vt principalis & instrumentalis. Et q̃ instrumentum est duplex, coniunctum & separatũ. Et rursus inter instrumenta coniuncta datur latitudo: quoniam calor & potentia augmentatiua, coniuncta instrumenta animæ dicũtur: potentia tamen magis coniunctum instrumẽtum est. Nec opus est, omne coniunctum instrumentum moueri a principali, sed operari principaliter, concurrente ad illud operari principali agẽte: quoniam sic large accipiendo instrumentum, hanc sufficit habere instrumenti conditionem. Vnde non oportet obiectis aliter respondere, supponentibus substantiam & potentiam operatiuam se habere vt duas causas.

¶ Ad id tamen quod tangitur de proximo principio elicitiuo generationis substantialis dicitur, q̃ secundum rem, generatio substãtialis instantanea, nõ est operatio aliqua, sed est terminus generationis transmutantis materiam vsque ad hoc. Vnde non oportet quærere aliud illius principium, sed illud idem, quod in toto tempore præcedente generabat, in instanti vltimo illius temporis generat, terminando actionem suam.

¶ Et cum quæritur, quomodo alteratio, aut quodcunque accidẽs virtute substantiæ substantiam faciat: quid est illa virtus? breuiter dico, dupliciter dici posse. Primo a quibusdã dicitur, q̃ est res quædam intentionalis eo modo, quo intentio coloris dicitur esse in aere: & q̃ licet sit accidens secundũ esse, est tñ causa inter substantia, non vt principalis causa, sed ut vis quædam modo instrumentalis, quã constat posse esse imperfectiorem effectu, vt patet de formis semi num, & approbatur 12. Meta. tex. 40. Secundo dicitur, q̃ accidens ipsum ex hoc ipso q̃ est coniunctum substantiæ tali, est eius organum coniunctum: & est ipsius virtus, nec oportet aliam superadde re virtutem. Et hoc puto verum in his, quæ non sunt vera instrumenta: sed ipsum & substantia sunt vna causa.

¶ Ad tertiam autem rationem dr primo, q̃ illa propositio absoluta. Realiter distincta sunt separabilia ab inuicem, est falsa, etiam in doctrina sua: quoniam partes essentiales simul sumptæ apud ip sum, distinguuntur realiter a toto: & tamen non posset alterũ sup altero fieri. Deinde dicitur, quòd connexio necessaria inter substantiam & eius potentiam dato q̃ esset ex causalitate actiua, non tamen inferret substãtiam esse immediatum principium alicuius operationis, vt patet ex dictis: non infert etiam quòd Deus possit eas separare, quia potest supplere vicem causæ efficientis: quoniã hoc intelligitur de efficiente proprie, scilicet per operationẽ mediam. Tale autem non est substantia respectu suæ passionis, vt ex dictis iam patet.

¶ Ad illud quod obijcitur de essentia angeli, dr q̃ substantia angeli non est eliciuum principium intellectionis, sed potentia. Et quamuis substantia absque media specie intelligibili ad intellectionem concurrat, non tamen concurrit vt eliciens, sed vt sons intellectus in actu respecta sui: vt infra patebit.

¶ Ad vltimum vero de frigefactione aquæ calidæ, dupliciter dicitur. Primo, q̃ principium illius frigefactionis est forma mediante frigiditate, quæ in aliquo gradu in ea remanit: quã non potest totaliter ab ipsa expelsa ri. Nec obstat, q̃ frigiditas illa sit minor caliditate introducta: quamuis enim sit minor formaliter, est tamen maior radicaliter, seu virtualiter, propter formam substantialem propriam eius radicem, cuius est virtus, & proprietas. Contingere aũt potest, totum quo dammodo pati a toto, propter contrarietatem qualitatum actuarũ in toto existentium in continua pugna. Secundo dicitur, & melius, quòd frigefit per se a generante, & a forma propria, per modum tantum sequelæ, eo modo quo graue grauitando frangit prohibens ipsum defendere, & deorsum mouetur: Imaginandum est enim & ita est, q̃ quemadmodum ad formam grauis genitã extra locũ sibi naturaliter sequeretur motus deorsum, nisi aliquid p. obsisteret: ita ad formam aquæ sequitur esse frigidum in tanta perfectione. Et si impediatur a tanta perfectione, sequit, remoto prohibente, frigefactionis motus. Et quemadmodum graue grauitãdo vincit prohibens quandoque, ita frigidum frigendo vincit calidum prohibens. Q̃ calidum illud ab agente illud fouente, desticuitur. Et rursus, queãmodũ graue sequitur motus deorsum mediante grauitate, ita aquam frigefactio, mediante frigiditate illa, a qua nõ est dimidabilis. Quòd autem altero illorum modorum, qui valde pro pinqui sunt, fiat, ex hoc patet, quia nisi sic dicatur, oporebit recurrere ad causas extrinsecas, puta ad continens: sed hoc non potest rationabiliter dici. Tum quia aqua efficitur frigidior continente. Tum quia si circumscriberetur continens, aut poneretur neutrale, nihil minus aqua calida frigeheret, cuius signum euidens est, quia aqua calida posita in continente non calido, tepescit. Vnde continens, & quæcunque alia causa extrinseca, non ponit possit nisi causa per accidens, vt remouens prohibens. Oportet enim naturalis accidentis alicuius, naturam causam ponere, quæ intrinsece eum principium est, ut patet 2. Physi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in angelo sit intellectus agens & possibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd in angelo sit intellectus agens & possibilis. Dicit enim Philosophus in 3. de anima. * quòd sicut in omni natura est aliquid, quo est omnia fieri, & aliquid, quo est omnia facere, ita etiam in anima. Sed angelus est natura quædam. Ergo in eo est intellectus agens & possibilis.

¶ 2. Præt. Recipere est proprium intellectus possibilis: illuminare autem est proprium intellectus agentis: sut patet in 3. de anima. * Sed angelus recipit illuminationem à superiori, & illuminat inferiorem. Ergo in eo est intellectus agens, & possibilis.

¶ SED CONTRA est, quòd in nobis intellectus agens & possibilis est per comparationem ad phantasmata.

† li. 3. de aia text. 2, 3. & 18. tom. 2.

ter, propter formam substantialem propriam eius radicem, cuius est virtus, & proprietas. Contingere aũt potest, totum quo dammodo pati a toto, propter contrarietatem qualitatum actuarũ in toto existentium in continua pugna. Secundo dicitur, & melius, quòd frigefit per se a generante, & a forma propria, per modum tantum sequelæ, eo modo quo graue grauitando frangit prohibes ipsum defendere, & deorsum mouetur: Imaginandum est enim & ita est, q̃ quemadmodum ad formam grauis genitã extra locũ sibi naturaliter sequeretur motus deorsum, nisi aliquid p. obsisteret: ita ad formam aquæ sequitur esse frigidum in tanta perfectione. Et si impediatur a tanta perfectione, sequit, remoto prohibente, frigefactionis motus. Et quemadmodum graue grauitãdo vincit prohibens quandoque, ita frigidum frigendo vincit calidum prohibens. Q̃ calidum illud ab agente illud fouente, desticuitur. Et rursus, queãmodũ graue sequitur motus deorsum mediante grauitate, ita aquam frigefactio, mediante frigiditate illa, a qua nõ est dimidabilis. Quòd autem altero illorum modorum, qui valde pro pinqui sunt, fiat, ex hoc patet, quia nisi sic dicatur, oporebit recurrere ad causas extrinsecas, puta ad continens: sed hoc non potest rationabiliter dici. Tum quia aqua efficitur frigidior continente. Tum quia si circumscriberetur continens, aut poneretur neutrale, nihil minus aqua calida frigeheret, cuius signum euidens est, quia aqua calida posita in continente non calido, tepescit. Vnde continens, & quæcunque alia causa extrinseca, non ponit possit nisi causa per accidens, vt remouens prohibens. Oportet enim naturalis accidentis alicuius, naturam causam ponere, quæ intrinsece eum principium est, ut patet 2. Physi.

¶ Super quæstionis LIIII. Artic. IIII.

TItulus eget recordatione eorum, quæ traduntur in 3. de anima, vbi ponuntur in anima nostra duæ virtutes ad intelligendum concurrentes: una actiua, vocata intellectus agens: & alia passiua, vocata intellectus possibilis. Hoc enim est quod vertitur nunc in dubium, de Angelis: An scilicet vis intellectiua angelorum, quæ singulariter in duas potentias, actiuam scilicet & passiuã, an non? hoc enim est quærere: utrum in eis sit intellectus agens & intellectus possibilis.

¶ In corpore articuli, vnica conclusione quæsito respondet negatiue, scilicet. In angelis non est intellectus agens, neque possibilis, nisi equiuoce, proutcunque ratio necessitatis vtriusque intellectus non habet locum in angelis, ergo antecedens declaratur: primo quo ad intellectum possibilem, secundo quo ad intellectum agentem. Possibilis enim ponitur propter potentiam ad actum duplicem, scilicet ad actum primum, & ad actum secundum, qui nõ habet locum in angelo quo ad naturalia, de quibus est sermo. Agens vero ponitur propter defectum intelligibilis: quia scilicet oportet intelligibile in potentia, transferri ad ordinem intelligibilium in actu, quod etiam non habet locum in angelis: quia proprium intelligibile eorum, est quidditas immaterialis, de se intelligibilis, quemadmodum lumen est de se visibile.

¶ Circa rationem probantem non dari intellectum possibilem in angelis, obiectiones Scoti occurrunt in 2. dist. 3. q. 1. fer. directe intendentes confutare eam sic. In angelis est potentia receptiua specierum intelligibilũ: ergo in eis est intellectus possibilis. Probatur consequentia: quia nihil refert, an potentia receptiua præcedat durationẽ actum receptum, an natura tantum, in quo tu ponis differre intellectum angeli a nostro possibili. Et confirmatur: quia si Deus dedisset homini species intelligibiles, nihil minus haberet intellectum possibilem, ut patet in Christo.

¶ Contra rationem additam de intellectu agente, arguit Scot. ibidem: ostendens falsam esse minorem, & oppositum conclu dere. Quoniam primum, id est adæquatum obiectum intellectus angelici, quod dicis esse intelligibile in actu, aut est aliqua res singularis, aut vniuersalis, non singularis, quia nullum singulare continet virtualiter omnia cognoscibilia ab angelo. ergo est aliqua ratio vniuersalis per prædicationem ad omnia cognoscibilia ab angelo, & cum talia sint non solum immaterialia, sed etiam sensibilia, quæ sunt intelligibilia in potentia: ergo primũ obiectum intelle

Quæ quidem comparantur ad intellectum possibilem, vt colores ad visum, ad intellectum autem agentem vt colores ad lumen, vt patet ex 3. de anima. * Sed hoc nõ est in angelo. Ergo in angelo non est intellectus agens & possibilis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necessitas ponendi intellectum possibilem in nobis fuit propter hoc, quòd nos inuenimur quandoque intelligentes in potentia & non in actu. Vnde oportet esse quandam virtutem, quæ sit in potentia ad intelligibilia, ante ipsum intelligere, sed reducitur in actũ eorum, cum fit sciens, & vlterius cum fit consideraus. Et hæc virtus vocatur intellectus possibilis. Necessitas autem ponendi intellectum agentem fuit, quia naturæ rerum materialium, quas nos intelligimus. non subsistunt extra animam immateriales & intelligibiles in actu, sed sunt solum intelligibiles in potentia extra animam existentes. Et ideo oportuit esse aliquam virtutem, quæ faceret illas naturas intelligibiles actu. Et hæc virtus dicitur intellectus agens [c] in nobis. Vtraque autem necessitas deest in angelis, quia neque sunt quandoque intelligentes in [d] potentia tantum respectu eorum quæ naturaliter intelligunt, neque intelligibilia eorum sunt intelligibilia in potentia, sed in actu. Intelligunt enim primo & principaliter res immateriales, vt infra patebit. * Et ideo nõ potest in [d] eis esse intellectus agens & possibilis, nisi æquiuocè.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Philosophus intelligit ista duo esse in omni natura, in qua contingit esse generari, vel fieri, vt ipsa verba demõstrant. In angelo autem non generatur scientia, sed natutaliter adest. [e] Vnde non oportet ponere in eis agens & possibile.

¶ AD SECVNDVM dicendum, q̃ intellectus agẽtis est illuminare, nõ quidem [d] alium intelligentem, sed intelligibilia in potentia inquantum per abstractionem facit ea intelligibilia actu. Ad intellectum autem possibilem, pertinet esse in potentia respectu naturalium cognoscibilium, & q̃ quefieri actu. Vnde quòd angelus illuminat angelum, non perinet ad rõnem intellectus agentis. Neque ad rõnem intellectus possibilis pertinet, q̃ illuminatur de supernaturalibus mysterijs, ad quæ cognoscenda quandoq; est in potentia. Si quis autem velit hæc vocare intellectum agentem & possibilem, æquiuocè dicet, nec de nominibus est curandum.

1ll. 1. de anima tex. 18. tom. 2.

Q. sequenti ar. 2. D. 136. 137 145

2 81 291

D. 126. 147

continet virtualiter omnia, dicendum est, quòd non est opus obiectum continere virtualiter omnia, sed tũ est quòd contineat omnia naturaliter cognoscibilia. secundum conditiones naturaliter cognoscibiles a tali intellectu repræsentatiue, & hoc conuenit essentiæ angeli, diuersimode tamen respectu diuersorum: quoniam superiora repræsentat quasi vt effectus causam: Inferiora uero econuerso: quasi vt causa effectum. & vniuersaliter tam superiorum, quam sufficionum repræsentatiuus species virtualiter continet, quamuis non eorum naturas: & hoc vltimum sufficit. Quoniam sat est, quod primum obiectum contineat virtualiter cognitiones omnium. Diuini namque obiecti proprium est, & cognitionis, & naturæ omnium continere.

¶ Ad obiectiones vero contra conclusionem iam patet ex dictis: quoniam falsum est, quòd intellectus agens pertineat ad perfectionem simpliciter naturæ humanæ, sed pertinet ad perfectionem eius inquantum est natura imperfecta, immo imperfectissima in genere intellectualium, quoniam pertinet ad perfectionem acquisitiuam propriæ perfectionis, quæ præsupponit eius naturalem absentiam quæ imperfectionem importat manifestæ. Vnde illa propositio, Potentia actiua, quæ est perfectionis &c. non est uera, nisi de perfectione simpliciter: quoniam multa pertinent ad perfectionem inferiorum, quæ essent imperfectiones in superioribus. Patet etiam falsum esse quòd in omni natura potentiæ sunt uirtutes quibus posset acquirere

Prima S. Tho. Z ¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis 54. Arti. V.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua. In angelis est sola intellectiua cognitio. Probatur quadrupliciter. Primo ratione tali. In angelis, de virtutib. animæ sunt solę intellectiuæ, quæ non sunt actus corporis, ergo in eis est tantum intellectus, & voluntas, ergo in eis est sola intellectiua cognitio. Antecedens patet, qa angeli non habẽt corpora naturaliter vnita. Prima vero consequentia declaratur, distinguendo duplex genus potentiarum animæ, scilicet organicarum, & non organicarum, secunda vero relinquitur per se nota. Secundo probatur authoritate Auer. 12. Meta. commentario 37. Tertio probatur ex congruentia ordinis vniuersi, quia scilicet, infima pars est tota sensibilis: & media, partim de genere sensitiuo, & partim de genere intellectiuo, vnde restat, vt suprema sit intellectiua totaliter. Quarto, ex nominibus, quia vocantur mentes, & intellectus, idẽ suadetur.

¶ Circa primam consequentiam dubium occurrit. Quoniam mala videtur, ex eo quòd in angelis est etiam potentia motiua, quæ nõ est actus alicuius corporis.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd, vt patet tertio de Anima, motiuum secundum locum ex parte animæ, conuenit cum appetitiuo, quamuis ex parte corporis aliquid addat. Vnde cum in angelis non sint corpora, vis motiua eorum cum appetitiua eo incidit. Propterea dixerunt Aristoteles, & Auerroys loco allegato, q intelligentiæ mouent amando, & desiderando intellectualiter. Et proterea consequentia fuit optima, vis enim motiua, vt non est virtus organica, non differt ab intellectu & voluntate. Potest quoque & tutius dici, quòd quia exclusio non fit a concomitantibus, non est exclusa potentia motiua ex affirmatione intellectus & voluntatis tantum. Comes enim eorum inseparabiliter est.

279 2.q.79.arti. 1.3. & mal. q.16.arti.1. 12.
† Lib.8.c.6. parlo.2. principio.
† Isidorus l.7. de summo bono c. 13.c medio. † L.1. metheo. non remote a prin. libri tom.3.
† Parte 4.parte a medio.
† Homi. 29. in euãg. nõ läge a principio illius.
378

ARTICVLVS V.

Vtrum in angelis sit sola intellectiua cognitio.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q in angelis non sit sola intellectiua cognitio. Dicit enim Augustin. * 8. de Ciuitate Dei, quòd in angelis est vita, quæ intelligit & sentit. Ergo in eis est potentia sensitiua.

¶ 2 Præt. Isidorus † dicit, q angeli multa nouerunt per experientiam. Experientia autem sit ex multis memoriis, vt dicitur in 1. Meta. * Ergo in eis est etiam memorariua potentia.

¶ 3 Præt. Diony. † dicit 4. cap. de diui. nomi. quòd in dæmonibus est phantasia proterua. Phantasia autem ad vim imaginatiuam pertinet. Ergo in dæmonibus est vis imaginatiua. Et eadem ratione in angelis, quia sunt eiusdem naturæ.

* SED CONTRA est, q Greg. * dicit in Homilia de Ascensione, quòd homo sentit cum pecoribus, & intelligit cum angelis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd in anima nostra sunt quædam vires, quarum operationes per organa corporea exercentur, c & huiusmodi vires sunt actus quarundam partium corporis, sicut est visus in oculo, & auditus in aure. Quædam vero vires animæ nostræ sunt, quarum operationes per organa corporea non exercentur, vt intellectus, & voluntas: & huiusmodi non sunt actus aliquarum partium corporis. Angeli autem non habent corpora sibi naturaliter vnita, vt supra ex dictis patet. * Vnde de viribus animæ non possunt eis competere nisi intellectus, d & voluntas. Et hoc etiam Commentator dicit 12. Metaphysico. quòd substantiæ separatæ diuiduntur in intellectum, & voluntatem. Et hoc conuenit ordini vniuersi, vt suprema creatura intellectualis sit totaliter intellectiua, & non secundum partem, vt anima nostra. Et propter hoc etiam angeli vocantur intelle ctus & mentes, vt supra dictum * est.

¶ Ad ea vero, quæ in contrarium obiiciuntur, potest dupliciter responderi. Vno modo, quòd authoritates illæ loquuntur secundum opinionem illorum, qui posuerunt angelos & dæmones habere corpora naturaliter sibi vnita. Qua opinione frequenter Augustinus * in libris suis vtitur, licet eã asserẽre non intendat. Vnde dicit 21. * de Ciuit. Dei, quod super hac inquisitione nõ est multum laborandum.

Alio modo potest dici, quòd authoritates illæ, & consimiles, sunt intelligendæ d per quandam similitudinem, quia cum sensus certam apprehensionem habeat de proprio sensibili, est in vsu loquentium, vt etiam secundum certam apprehensionem intellectus aliquid sentire dicantur. Vnde etiam sententia nominatur. Experientia uero angelis attribui potest per similitudinem virtutis cognoscitiuæ. Est enim in nobis d experientia dum singularia per sensum cognoscimus. Angeli autem singularia cognoscunt, ut infra patebit, * sed non per sensum. Sed tamen memoria in angelis potest poni secundum quod ab Augustino * ponitur in mente, licet nõ possit eis competere secundum quod ponitur pars animæ sensitiuæ. Similiter dicendum, quòd phantasia proterua attribuitur dæmonibus, ex eo quòd habent falsam practicam existimationem de vero bono. e Deceptio autem in nobis propriè fit secundum phantasiam, per quam interdum similitudinibus rerum inhæremus, sicut rebus ipsis, ut patet in dormientibus & amentibus. *

Q.51.arti.1.
D. 136.
Ar. 3. huius q. ad 1. arg.
§ Aug lib.2. super Gen. ad 7. ad fine, & li 3.c.10. † Lib. 21. de Ciuit. Dei. c. 10. parlo post princi. tom.3.

QVAESTIO LV.

De medio cognitionis angelicæ, in tres articulos diuisa.

COnsequenter quæritur de medio cognitionis angelicę.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo. Vtrum angeli cognoscant omnia per suam substantiam, vel per aliquas species.

¶ Secundo. Si per species, vtrum per species cõnaturales, uel per species à rebus acceptas.

¶ Tertio. Vtrum angeli superiores cognoscant per species magis uniuersales, quam inferiores.

ARTICVLVS I.

Vtrum angeli cognoscant omnia per suam substantiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli cognoscant omnia per suam substantiam. Dicit enim Diony. * 7. c. de diui. no. q angeli sciunt ea, quæ sunt in terra, secundũ

¶ *Super quæstionis 55. Articulum primum.* D.766.

IN titulo nota quatuor termi nos. Primo, ly intelligãt, stat enim pro cognitione di stincta. Secundo ly omnia: distribuit namque pro omnibus rebus. & rebus prædicatis ac conditionibus naturaliter cognoscibilibus ab angelo. Tertio, ly per, denotat habitudinem causæ formalis, eo modo quo ratio intelligendi formaliter ad intellectionem concurrere creditur. Quarto, ly substantiam suam, intelligere cum præcisione, id est solum, ad exludendum species & superiores substantias, ita quòd sensus quæstionis est: utrum essentia angeli sit sufficiẽs ratio intelligendi omnia ab angelo naturaliter cognoscibilia, tantum, quantum potest illa cognoscere.

¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito negatiue, scilicet. Angelus non cognoscit omnia per essentiam suã, sed per similitudines superadditas. Probatur sic. Nulla forma completa perficit aliquã potentiam, nisi continet omnia ad quæ se extendit potentia illa: sed essentia angeli se habet vt forma respecto suæ intellectiuæ potentiæ, & non continet omnia quæ potest angelus intelligere: ergo non est ei forma adæquata: & consequenter non omnia per illam intelligit angelus. Maior propositio declaratur à posteriori, in forma & materia sensibilium, minor uero, quo ad primam partẽ probatur,

D.441.
Q.55.arti.1.
Lib.10. & 11. Meta. tex. 51. & 6. de anima. tex. 13. comen.
D.772. 276
2.d.12.arti. 3.q.1. & 3. d. 14.arti.1.q. 2. corp. & † Cap. 7. 2 medio.

tus, quia quo intellectus intelligit, se habet ad ipsum vt forma eius. Quod probatur, quia quo agens agit est forma. Secunda vero pars probatur, quia intellectus angelicus extendit se ad omnia. Quod probatur, quia ens & verum est obiectum intellectus omnis. Essentia autem angeli non continet in se omnia. Quod probatur. Tum, quia est determinata ad genus & ad speciem. Tum, quia continere in se omnia, est proprium essentiæ diuinæ, quæ est infinita simpliciter. Nota primo, quòd secũda pars conclusionis per modum cuiusdam sequelæ a Sancto Thoma apposita est, & non probata, sed quasi per se nota dimissa, apud supponentes, angelos habere cognitionem de rebus omnibus secundum proprias rationes earum, & concedentes dari species intelligibiles. Vnde dux hic annectuntur quæstiones. Altera, an angeli cognoscant omnia secundum proprias rationes, Altera: an dentur species intelligibiles. Et secunda quidem seorsum tractabitur. Ad primam autem, quia directe spectat ad propositum, & expresse hoc sumitur in minore: esset nunc dicendum, nisi inferius multis quæstionibus sigillatim discutienda esset, vnde pro nunc suppono. Nota secundo, quòd in præsenti ratione supponitur, essentiam angeli posse esse eã rationem intelligendi: & discutitur, an respectu omnium intelligibilium ab eo, sit ratio, an non respectu omnium. Illud autem quod præsupponitur, in sequenti quæstione articu. 1. explanabitur, & discutietur, hoc autem tanquam communiter confessum supponitur. Nota tertio, quod continentia, de qua est sermo in maiore, & minore, est continentia completa, siue formalis, siue uirtualis sit: completa autem continentia dicitur, quando aliquid continetur secundum oẽs ipsius conditiones formaliter, vt genus

†Ca.4. par. 1 parum ante medium.
†Cap.8. non remote a fine.
832 417
338 390
D.772. 276
2.3 4.7

propriam naturam mentis. Sed natura angeli est eius essentia. Ergo angelus per suam essentiam res cognoscit.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in * 12. Meta. & in 3. de anima, in his quę sunt sine materia, idem est intellectus & quod intelligitur. Id autem quod intelligitur, est idem intelligenti, rõne eius quo intelligitur. Ergo in his, quæ sunt sine materia, sicut sunt angeli, id quo intelligitur, est ipsa substantia intelligentis.

¶ 3 Præterea. Omne quod est in altero, est in eo per modũ eius in quo est. Sed angelus habet naturam intellectualem. ergo quicquid est in ipso, est in eo per modum intelligibilem. Sed omnia sunt in eo: quia inferiora in entibus sunt in superioribus essentialiter, superiora vero sunt in inferioribus participatiuè. Et ideo dicit Dion. * 4. capit. de diui. nomi. quòd Deus tota in totis congregat, id est omnia in omnib. Ergo angelus omnia in sua substantia cognoscit.

¶ Sed contra est, quod Dionysi. * dicit in eodem capite, q angeli illumi nantur rationibus rerum. ergo cognoscunt per rationes rerum, & non per propriam substantiam.

¶ RESPON. Dicendum, quòd illud, quo intellectus intelligit, comparatur ad intellectum intelligentem, vt forma eius, c quia forma est quo agens agit. Oportet autem ad hoc quòd potentia perfectè compleatur per formam, quòd omnia contineantur sub forma, ad quæ potentia se extendit. Et inde est, quòd in rebus corruptibilib. forma non perfectè complet potentiam materiæ, c quia potentia materiæ ad plura se extendit, quàm sit continentia formæ huius, vel illius. Potentia autem intellectiua angeli se extendit ad intelligendum omnia, quia obiectum intellectus est d ens, vel verum commune. c Ipsa autem essentia angeli non comprehendit in se omnia, cum sit essentia determinata ad genus & ad speciem. Hoc autem proprium est essentiæ diuinæ, quæ infinita est, vt in se simpliciter omnia cõprehendat perfectè. c Et ideo solus Deus cognoscit omnia per suam essentiam, angelus autem per suam essentiam non potest omnia cognoscere, sed oportet intellectum eius aliquibus speciebus perfici ad res cognoscendas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur angelum secundum suam naturam res cognoscere, ly secundum, non determinat medium cognitionis, quod est similitudo cogniti, sed virtutem cognoscitiuam, quæ

Prima S. Tho. Z

in spẽ, uel uirtualiter, vt creaturæ sunt in creatoris potẽtia. Nam nisi de hmói contineretia sit sermo, forma non adæquaret potentiam quantumcumque esset continens alias. Et sic minor clara est: qm̃ essentia angeli sola, etsi sit inferiorũ quasi exemplar, & superiorum quasi effectus, & ex ea fluant species oium, in se tñ non se solam, nõ æquiualec spẽbus ex ea fluentibus, qm̃ mala repræsentando, quæ sola per se ipsam repræsentare nequit. Quia ea quæ repræsentantur, in solo Deo continentur, secundum omnes eorum conditiones, quia addunt aliquid positiui, quod in angelorum essentiis non continetur: quia sunt finitæ. Nota quarto, quòd cum in litera ꝓbatur, quòd quo intellectus intelligit, est forma eius, quia quo agens agit, est forma eius: sumitur agens & agere communiter, vt etiam comprehendit actionem immanentem, quæ non est actio, sed qualitas, vis tamen rationis non infirmatur ex hoc, immo valida magis redditur: Quoniã si intelligere est tale agere, quod est esse tale, a fortiori sequitur: ergo quo sic agit, est eius forma: quia est quo intelligens habet tale esse.

85 a 425
D.761.
457
417 a
D:472

ARTICVLVS II.

Vtrum angeli intelligant per species à rebus acceptas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli intelligant per species à rebus acceptas. Omne enim quod intelligitur per aliquam sui similitudinem, in intelligente intelligitur. Similitudo autem alicuius in altero existens, aut est ibi per modum exemplaris, ita quòd illa similitudo sit causa rei, aut est ibi per modum ingenitis, ita quòd sit causata à re, oportet igitur quòd omnis scientia intelligentis, vel sit causa rei intellectæ, vel causata à re. Sed scientia angeli, non est cã rerũ existentium in natura, sed sola diuina scientia. c Ergo oportet ꝙ omnes species, per quas intelligit intellectus angelicus, sint à rebus acceptæ.

¶ 2 Præterea, Lumen angelicum est fortius quàm lumen intellectus agen-

281
Infra q. 89. art. 2. & 3. Et 2. dist. 3. q. 3. art. 1. Et ver. q. 8. ar. 9. Et 2. cõ. c. 91. fin. & 94. Et opuf. 3. c. 224.
87

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo distinctio ordoque substantiarum intellectualium hoc idem habebunt, vt scilicet inferiores intellectus sint in potentia ad suas perfectiones : superiores vero habeant eas naturaliter congenitas. Tales autem perfectiones sunt species intelligibiles. ergo.

¶Circa hanc rationem aduerte, quòd Scotus in 2. dist. 3. q. vltima, dicit hanc rationem non concludere propositum, sed magis oppositum. Quia perfectiones cœlestes sunt causabiles a Deo solo : perfectiones vero angelicæ sunt causabiles à creaturis. Ex hoc enim sequit, & quòd ratio non concludit, quia nõ est idem iudicium de vtrisque ; & quòd inferat oppositum : quia perfectiones causabiles à creaturis, facit prouidentia diuina per secundas causas. Constat autem quòd obiectum & intellectus, possunt causare speciẽ? ergo. Du-
¶Ca. 9. inter principp. & medium. bius quoq; tripliciter dicit hãc rõnem peccare. Primo, in proportionalitate corporum superiorum ad inferiora, & angelorum ad animas nostras : quia aut intelligitur vniuersaliter, & sic est falsa : quoniam superiora corpora generant inferiora : angeli autem non generant animas : aut particulariter, & sic nihil concludit. Secundo, in complemento naturali corporum cœlestium : quia aut intelligit de perfectione substantiali, & sic non est ad propositum, aut de accidentali etiam, & sic falsum assumit, quia luna & stellæ recipiunt lumen à sole. Tertio, ducendo ad impossibile : quia stantibus assumptis propositionibus tuis, sequeretur quòd angelus esset sic naturaliter perfectus, quòd non esset in potentia ad aliquam accidentalem perfectionem, & consequenter nullam de nouo posset habere actualem cognitionem : quod tu negares.

¶Ad has obiectiones facile respondetur, notando duas distinctiones. Prima est de perfectionibus angelicis, siue cœlestibus, quòd dupliciter possumus de eis loqui. Vno modo secundum rationem communem, & sic vtraque sunt causabiles à creaturis. Figura enim motus, & lumen, & species intelligibiles in communi, entia sunt, acquisibilia per actionem creaturarum de nouo. Alio modo secundum proprias rationes, prout & inquantum sunt in tali & tali natura, scilicet cœlesti & angelica. Et hoc pacto, supponere perfectiones angelicas esse causabiles ab extra, aut non causabiles, est petitio principij : quia hoc est quod quærendo vertitur in dubium. Et Sanctus Thomas rationabiliter ex hoc, quòd natura indidit corporibus cœlestibus perfectiones suas, quæ tamen in communi sunt de nouo acquisibiles, intulit à fortiori, intelligentias esse tales naturas; quibus congenitæ sint propriæ perfectiones, quæ etiam in communi sunt de nouo acquisibiles. Et ex hoc à priori sequitur, quòd neutræ, vt in tali natura sunt, sunt causabiles ab extra, sed ab actore naturæ tantum. Et ex hoc patet responsio ad Scotum. Secunda distinctio est de potentia, quia vt dicitur 8. Phys. dupliciter contingit aliquid esse in potentia, scilicet essentiali, idest, ad actum primum, aut accidentali, idest ad actum secundum. Et vt patet in 2. & 3. de Anima, intellectus tunc dicitur esse in potentia essentiali, quando est sicut tabula nuda. Tunc autem in potentia accidentali, quando est sicut sciens, non actu intelligens. In proposito ergo, sermo est de potentia essentiali, & ad perfectionem secundum actum primum : non aliquam, sed omnem, tam substantialem quàm accidentalem naturalem tamen. Vnde ad primam instantiam dicitur, quòd obiectio est satis puerilis : quoniam aliud est arguere ex proportionibus particularibus, & aliud est arguere ex vna conditione particulari alicuius naturæ. Arguimus enim hic ex ista corporum cœlestium conditione : quia scilicet sunt naturaliter completa, & tamen facimus propositionem vniuersalem de omnibus corporibus primis. Vnde proportionalitas illa est particularis quo ad conditionem, in qua attenditur, & est vniuersalis quo ad prædicationem.

¶Ad secundum vero instantiam dicitur, quòd corpora cœlestia quamuis compãrentur ad perfectiones accidentales, vt potentia ad actum, quia se habent vt receptiuum ad receptum : non tamen sunt in potentia essentiali aut accidentali, respectu earum vnde non est ad propositum talis potentialitas.

¶Ad tertiam vero instantiam dici potest dupliciter. Primo, quòd proportionalitas inter angelos, & corpora cœlestia, magis attenditur secundum potentiam essentialem quàm accidentalem, quia actus secundus corporum est operatio transiens : angelorum vero immanens, actus vero primus, vtrobique est in eo cuius est, & quo ad hoc eiusdem ordinis. Tum, quia actus primus vtrobiq; est naturalis : actus vero secundus non, sed angelorum est operatio libera, corporum vero naturalis. Et propterea, hæc absq; imperfectione non essent in potentia accidentali. Illi vero ex libertate, in natura tamen finita, habent potentiam accidentalem. Secundo dici potest, quòd quemadmodum in corporibus cœlestibus potest de nouo aliquid acquiri partialiter, vt patet de partibus motus & terminis eius, & similiter de partibus lunæ, quo ad illuminatitia in angelis est potentia accidentalis ad aliquam nouam cognitionem, proportionaliter cuius se habent. Corpora namque cœlestia semper mouentur, & tamen mutantur de termino in terminum : & luna semper illuminatur, & tamen semper mutatur. Angeli autem & semper actu intelligunt, saltem seipsos, & mutantur de vna intellectione in aliam, respectu aliorum cognitorum.

¶Secunda ratio est : modus quo res naturaliter per sicitur, causatur ex naturali modo essendi eiusdem. Cuius signum est quòd in anima nostra, cuius naturalis modus essendi est esse in corpore, naturalis etiam modus quo perficitur est, vt accipiat à corpore : alioquin frustra vniretur corpori, cũ materia sit propter formam, & non econuerso. Sed angeli subsistunt absque omni coniunctione ad corpus, ergo perficiuntur absq; acceptione à corpore, per influxum intelligibilem, ab actore naturæ.

¶Circa hanc rationem Scot. vbi supra dicit, q̃ quamuis ex modo essendi animæ, concludatur modus quo perficitur, ex incorporeitate tamen angeli non potest concludi, q̃ nõ perficiatur ab obiecto corporeo : quoniam independentia à corpore, ut materia, non infert independentiam à corpore vt obiecto.

¶Ad hoc dicitur, q̃ processus Sancti Thomæ iuxta doctrinam traditam 1. Posteriorum procedit, si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis, & tenet in causis propriis. Si enim propria causa, quare anima accipit perfectionem suam a corpore, est modus essendi eius : consequentia est, q̃ negatio talis modi essendi, erit cã negationis talis modi perficiendi, immo oppositus modus essendi, erit cã oppositi modi perficiendi. Quòd autem modus essendi animæ sit propria causa modi perficiendi passiuæ, probat a S. T. quia aliter vnio animæ intellectiuæ ad corpus, quæ importat talem modum essendi, frustra esset. Et tenet sequela, quia talis vnio, aut est primo propter bonum animæ, aut propter bonũ corporis. Sed hoc non potest dici, quia forma non est propter materiam, relinquitur ergo illud, quia materia est propter formam. Cõstat autem proprium bonum animæ intellectiuæ in perfectione intellectuali consistere. Et ex hoc patet q̃ independentia naturalis a corpore vt a materia, infert independentiam ab eodem, vt obiecto.

¶Sed contra hoc tamen instat iterum Scotus in 4. distin. 45. dicens, dupliciter posse solui hanc rationem, primo dicendo, q̃ non
284 sequitur, animam frustra vniri, si per hãc viã, & per aliã possit perfectio acquiriri : non sequitur, frustra potionem sumere infirmum, qui etiam per sectionẽ absq; potione posset sanari. Secundo, dicendo, q̃ anima non vnit propter bonum proprium, nec materię, sed totius compositi, & sic vtroque modo negatur, quòd modus essendi talis, sit propria causa talis modi perficiendi.
¶ Li. 2. super Gene. c. 8. circa prin. qu. non. 3.

¶Ad primũ horum dicitur, q̃ ingnatione entium, & perfectorum, nõ contingit ponere plures modos, vt patet in naturalibus, non ergo est rationabile, perfectionem substãtiæ intellectualis pluribus modis posse naturaliter fieri : quoniam vnius naturæ, vnus est modus naturalis suę perfectionis. Secundo, q̃ frustra fit per plura, quod fit per pauciora æque bene. Sed sic esset in proposito, immo melius anima perficeretur immediate ab obiecto, quàm à vice obiecto, idest phantasmate : igitur aut iste non erit naturalis, aut ille.

¶Ad secundum autem dicitur, q̃ quia intellectuale vt sic, non est actus corporis, consequenter vt sic, non est pars compositi corporei : ergo loquendo de substantia intellectuali formaliter, non potest dici q̃ primo est propter compositum, nisi aliqualiter ratio, quare vnibilis est corpori. Nec potest dici, quia est talis forma, puta intellectiua simul & sensitiua, quia de hac coniunctione quæritur eodem modo, aut propter bonum sensitiui aut intellectiui : Nõ primum quia illud est vt materia. Ergo secundum, scilicet vt à sensibus accipiat : & habetur intentum.

¶In responsione ad secundum, vbi ponuntur duæ viæ respondendi, aduerte, q̃ Scotus in locis allegatis impugnat primam responsionem tripliciter. Primo, contra eius efficaciam arguit sic : Esse imaginabile, aut ponitur medium inter esse intelligibile & sensibile ex parte obiecti, seu rei cognitæ, aut ex parte intellectus, seu potentiæ abstrahentis. Si ex parte rei, sequeret, q̃ & Deus non posset intelligere lapidem, nisi media imaginatione, aut esse imaginabili. Si ex parte intellectus, argumentum non concludit, quia stat q̃ aliquid sit medium virtuti inferiori, & tñ non sit medium virtuti superiori, sicut (verbi gratia) gradus caloris vt quatuor, habet rationem medij, respectu virtutis calefactiuæ debilis, paulatim calefacientis : & non virtutis vehementis, subito magnum calorem inducentis.

¶Secundo ad idem arguit sic. Nihil est in phantasmate, per quod sufficiat ad causandum speciem intelligibilem in suo ordine, quod non eminentius sit in re, cuius est phantasma, ergo res sensibilis in se ipsa, potest communicare speciem. igitur phantasma est medium per accidens, id est pro statu isto. Antecedens probatur : quia phantasma per hoc tantum agit, quia est repræsentatiuum obiecti.

¶Tertio contra eius veritatem instat, volens falsum esse, q̃ esse imaginabile sit medium inter esse intelligibile & sensibile : quoniam esse sensibile : quemadmodum imaginatio sub conditione sensitiua.

¶Ad has obiectiones, dupliciter dici potest. Primo q̃ S. T. ideo addidit secundam responsionem, quia videbat rationem hanc patere calumniam, nec credidit ipsam esse necessariam, sed probabilem. Ego autem puto opinatum esse ipsum cum Auerroy in de Sensu & sensato, hanc rationem necessario concludere, si philosophiæ propositiones, vt Philosophos decet, admittantur. Addidit tamen secundam responsionem : vt theologantibus, & secundum imaginationem loquentibus, satisfaceret. Dicendum est ergo, q̃ ratio efficax est, q̃ medium hoc est essentiale : non tantum in essendo, sed etiam in causando : non simpliciter, sed respectu talis causæ, scilicet rei sensibilis. Quòd enim esse imaginabile sit medium in essendo inter esse sensibile exterius, & esse intelligibile : per se notum est : quia quod quid erat esse imaginabilis, partim est materiale, & partim spirituale. Quòd vero sit medium in causando esse intelligibile non simpliciter, ex eo patet, q̃ effectus iste, scilicet esse intelligibile, potest causari absque esse imaginabili concurrente, vt patet de speciebus congenitis ipsis angelis. Quòd autem sit medium essentiale in causando eundum effectum respectu talis causæ, scilicet sensibilis exterioris, idest quòd si esse intelligibile causari debet à re sensibili extrinseca, causari non potest nisi per tale medium, scilicet esse imaginabile. Et loquimur semper de potentia & ordine naturali. Declaratur ex illa maxima Diony. 7. cap. de diuinis nomi. scilicet, quòd ordo vniuersi hoc habet, vt supremum infimi attingat infimum supremi. Ex hac enim habeo, quòd sensibile non nisi in suo supremo, pertingit ad infimum ordinem intelligibilem. Constat autem, q̃ supremum in ordine sensibilium est, esse imaginabile : quia est spiritualissimum & propinquissimum intelligibilitati : & quòd infimum in ordine intelligibili, est concurrere ad speciem intelligibilem, educendam de potentia ad actum : igitur naturalis ordo rerum exigit, vt res sensibilis secundum esse omnino materiale, non possit esse inmediatum cooperans virtuti intellectuali, producenti esse intelligibile. Sed si cooperari dẽt, oportet q̃ prius ad summum gradum perueniat. Habeo etiam secundo, q̃ sola intellectus humanus, qui est infimus in ordine intellectualium, contingitur supremo sensibilium, quod est concurrere cum sensibilibus ad habendum & colligendam esse intelligibile. Intellectus vero superiores, altiori modo illud obtinent. Et ex hoc patet responsio ad obiecta. Nam dicendum est ad primum : quòd esse imaginabile est medium non solum ex parte virtutis intellectiuæ, sed etiam ex parte sensibilis rei cognitę. Non inquantum habet rationem obiecti, seu termini, sed inquantum habet rationem causæ & motiui. Et sic patet instantias non obstare.

¶Ad secundum vero, negatur assumptum, quoniam spiritualitas phantasmatis, non per accidens, sed per se concurrit ad talem causalitatem vt ex dictis iam patet. Ad probationem autem dicitur, quòd phantasma agere ratione naturæ repræsentatæ cantur, potest dupliciter intelligi. Vno modo, tanquam ratione agentis, & sic conceditur. Alio modo, tanquam conditione agentis, & sic est falsum. Quidditas enim bouis, non secundum quodcunque esse, est proximum principium suipsius in esse intelligibili, sed secundum esse spiritualissimum proprij ordinis, scilicet sensibile quemadmodum quod quid erat esse bouis, est prima ratio agendi in generatione naturali, cum bos generat bouem : esse autem materialiter & sensibiliter, vt bos est in rerum natura, est conditio & rationis agendi, & agentis. Ita cum phantasma speciem intelligibilem concausat (cum phantasma nihil aliud sit quàm natura bouina in tali esse spirituali) ratio agendi est ipsa natura, sed conditio rationis agendi & agentis, est talis spiritualitas, quæ non eminentius continetur in obiecto extrinseco, q̃m ipsa est ab anima, non quacunq;, sed suprema, seu ẽm sui supremum, q̃m sensitiuum ex coniunctione ad intellectuum, obtinet vim cogitati uæ, à qua est tanta spiritualitas. Nec obstat, q̃ phantasma sit quantum quodam & materiale, ac per hoc cõueniens in modo essendi cum obiecto extrinseco : quoniam vt ex dictis patet, modus iste essendi, quamuis sit eiusdem generis, est tamen alterius & nobilioris rationis, adeo ut differat abillo plusquam genere physico, & sit supremus in tota latitudine modorum essendi sensibilium : ut summa propinquitas eius ad ordinem intelligibilium testatur. Et propterea, vt dictũ est, quidditas in tali esse, pot esse causalitas concausa esse intelligibilis, non aũt quidditas in esse õino materiali, causa esse intelligibilis, quòd esse sensibile duobus modis sumi potest. Vno modo communiter : & sic constat quòd esse imaginabile est eius species. Alio modo magis stricte, & vsitatius pro sensibili exteriori : & sic constat imaginabile esse medium : & quia

591 ¶ Li. 2. super Gene. c. 8. circa medi. qu. 3.

592 428 373

455

58 494 260

79

80a

materialibus conditionibus, medium est inter esse formæ, quæ est in materia, & esse formæ, quæ est in intellectu per abstractionem à materia, & à conditionibus materialibus. Vnde quantumcunque sit potens intellectus angelicus, non posset formas materiales reducere ad esse intelligibile : nisi prius reduceret eas ad esse formarum imaginatarum. Quod est impossibile, cum careat imaginatione, vt dictum * est. Dato etiam quòd posset abstrahere species intelligibiles à rebus materialibus : non tamen abstraheret, quia non indigeret eis, cum habeat species intelligibiles connaturales.

¶Ad tertium dicendum, quòd cognitio angeli indifferenter se habet ad distans, & propinquum secundum locum. Non tamen pro- ter hoc, modus eius localis est frustra. Non enim mouetur localiter ad cognitionem accipiendam, e sed ad operandum aliquid in loco.

¶Ad secundum dicendum, quòd de extremo ad extremum non peruenitur nisi per medium. Esse autem formæ in imaginatione, quod est quidem sine materia, non tamen sine

Q. præceden ti, art. 5.

288 a 527

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tali sensibili est sermo, vt per se notum est, ideo obiectio est satis friuola.

¶In responsione ad tertium, aduerte quòd Scot. in 4. distin. 45. q. 2. tenens distantiam localem impedire cognitionem tam angeli, quàm animæ separatæ, authoritatibus munit se, scilicet Augu. in lib. de cura agẽda pro mortuis. & Gregorij, in homilijs, dicentiũ, animas separatas nescire quæ fiũt hic, sed ea discere vel ab angeli, vel ab aliis. hinc euntib. vt S. Patre didicerunt a Ioan. Bapti. descensum ad inferos. Adducit ét duas authoritates Arist. alteram ex 8. Phy. vbi vult in telligentiam mouentem orbem, esse præsentem illi parti vnde incipit, seu vbi est velocissimus motus: alteram ex 7. Physic. vbi vult agens & patiens esse simul, simulitate contactus in corporib. vel simultate maioris, s. mutuæ præsentiæ in spiritualibus: apud ipsum ergo requiritur præsentia, nec æqualiter se habet intelligẽtia ad distans & propinquum.

282 8. dist. 3. q. 3. artic. 2. ar. 2. cõ. ca. 69. Et ver. 6. 8. art. 10. Et opus. 3. cap. 18. & 81. & 126. Et causis le. 4. & le. 10. 281.

¶Ad has obiectiones dicitur, quòd peccant primo, quia supponunt angelum, seu animam separatam accipere cognitionem a rebus sensibilibus: peccant secundo, secundum non causam vt causam, & non ex distantia, vt infra patebit. Vnde authoritates Aug. & Greg. non sunt ad propositum, similiter & authoritates Aristo. quia loquuntur de actione & passione: quamuis ex superius dictis in quæstione de loco angelorum iam pateat, quomodo authoritas intelligenda sit de præsentia ordinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum superiores angeli intelligant per species magis vniuersales, quàm inferiores.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd superiores angeli, non intelligant per species magis vniuersales, quàm inferiores. Vniuersale enim esse videtur, quod à particularibus abstrahitur. Sed angeli non intelligunt per species à rebus abstractas. *Ergo non potest dici, q̃ species intellectus angelici, sint magis, uel minus uniuersales.

¶2 Præterea, Quod cognoscitur in speciali, perfectius cognoscitur quã quod cognoscitur in uniuersali, quia cognoscere aliquid in uniuersali, est quodam modo medium inter potentiã & actũ. Si ergo angeli superiores cognoscunt per formas magis uniuersales, quàm inferiores, sequitur, quod angeli superiores habeant sciẽtiam magis imperfectam, quàm inferiores, quod est inconueniens.

¶3 Præt. Idem non potest esse propria ratio multorum. Sed si angelus superior cognoscat per unam formam uniuersalem diuersa, quæ inferior angelus cognoscit per plures formas speciales, sequit̃ q̃ angelus superior utitur una forma uniuersali ad cognoscendum diuersa. Ergo n õ poterit habere propriã cognitione m de utroque, quod videtur inconueniens.

¶Contra secundam vero rõnem a signo sumptam instat, dicens supponi ibi falsum, puta q̃ homines meliores ingenii, per pauciores species intelligant: q̃m tot sunt in illis, quot sunt in his, q̃ sunt hebetioris ingenii. Sed illis citius, & limpidius cognoscũm.

¶Contra conclusionem autem directè arguit tripliciter. Primo, Vnitas rõnis intelligendi, præsupponit vnitatem obiecti adæquati, ideo tenentis virtualiter obiectiue omnia, quæ speciei intellectiuæ continet repræsentatiue: vt patet de essentia diuina, vt ratione intelligendi, & vt obiecta. Sed impossibile est dari tale unum obiectum continens multitudinẽ quid ditatum. ergo non potest dari aliqua species creata, repræsentans distincte multas quidditates. Secũdo, quælibet rõ cognoscẽdi pót hfe actum sibi adæquatum. Sed talis species non posset hfe actum sibi adæquatum, ergo non datur. Probatur minor: quia apud te, angelus non pót simul plures species actu intelligere distincte. Tertio arguit ad idem ex parte habitus, ducendo ad idem inconueniens, s. q̃ angelus plures naturas simul cognosceret distincte. Affert præterea vnam aliã rõnem contra tenentes speciem aliquam in angelo repræsentare tot, quin possit plura repræsentare, quod quidem, dicit, a nobis non oportere teneri, & bene dicit in hoc de quidditatibus loquendo, q̃m secus est de singularibus, & propterea cum tractabitur inferius de repræsentatione infinitorum singularium per vnam speciem angelicam, soluetur eius ratio.

¶Ad obiectionem contra primam rõnem dr̃, notando, quòd duplex genus perfectionum inuenitur in Deo. Quædam enim sunt communicabiles creaturis, vt sapientia & bonitas: Quædam vero incommunicabiles, vt infinitas & deitas, & intelligere omnia distincte per substantiam suam, & alia huiusmodi. Nec solum inter se differunt perfectiones hæ, sed differenti modo creaturæ similiores Deo his appropinquãt: quoniam secundum primas perfectiones attenditur appropinquatio penes magis participare rationem formalem illius perfectionis. Secundum vero perfectiones incommunicabiles appropinquatio attẽditur secundum maiorem recessum ab oppósito. Illud enim est similius deitati cuius natura magis recedit a non esse &c.

¶Nota secundo, q̃ non solum intelligere est perfectio simpl̃, sed ẽt intelligere omnia per vnum, vt patet ex diffinitione perfectionis simpliciter, posita ab Anselmo. Monologion. xv. Nec refert in proposito, an sit perfectio simpl̃ seorsum & de per se, an gradus seu modus pfectionis simpl̃: vt hoc q̃d dico, actus purus.

¶Nota tertio, quòd suprema pars vniuersi, id est angeli, ex natura sua vendicant sibi similitudinem ad Deum, non secundum quasdam perfectiones simpliciter, sed secũdum omnes: magis tamen & minus secundum gradus suos, vt patet discurrendo per omnes perfectiones simpliciter. Et super hoc fundata est ratio Sancti Thomæ ostendentis, angelos quanto superiores, tanto per pauciores species intelligere, quia sunt similiores Deo, secundum omnes perfectiones simpliciter, & consequenter secũdum hanc: vnde irrationabilis, & a Physosophia aliena est exceptio istius. Quare enim magis ista quàm aliæ excipienda est. Secundo dicitur, quòd ratio fundatur super essentiali graduatione intellectuum, vt sic, quoniam quanto intellectus est superior, tanto est perfectior: Quanto autem perfectior, tanto vnitior (vt sic liceat loqui) eo quòd virtus unita, maior est semper diuersa. Constat autem magis unum & individuabilem esse intellectum, minus partium per species intelligibiles, quam eum qui per plures species diuidendus est ad singula cognoscenda, & consequenter quanto intellectus est perfectior, tanto est similior Deo, non solũ in hoc, quòd limpidius cognoscit, sed etiam in hoc, quòd per pauciores species cognoscit.

¶Ad obiectionem vero contra secundam rõnem dr̃, q̃ S. T. non æ cepit pro signo ingeniosiores homines, ex pauciorib. speciebus intelligere q̃m hoc latet. Sed id quod cuidens est hos, s. qui ingenio præstant, ex pauciorib. principijs & absque distincta singulorum propositione apprehendere, hoc enim est signum euidens, q̃ in uno multa apprehendere: nec egere singula seorsum proponi, attestatur magnitudini intellectus.

¶ Ad obiectiones autem contra conclusionem, dicitur, quòd vnitatem

vnitatem speciei præsupponere vnitatem obiecti primi & adæquati, dupliciter intelligi potest. Vno modo, quòd præsupponat vnitatem formalem & realem illius, sic in rerum natura existentis. Et hoc modo Io. non oportet esse verum, vt patet de specie intelligibili in nobis naturæ bouinæ. Talis enim res, non est sic in rerum natura, vt adæquate præsentetur per speciẽ. Et præterea, nulla vna res singularis inuenitur in rerum natura, adæquate illi respondens. Alio modo, vt præsupponat vnitatem tantum formalẽ obiecti: quemadmodũ si species naturæ Iconinæ a Deo alicui intellectui esset impressa. Et hoc modo verum est vniuersaliter, quòd omnis species supponit vnitatem obiecti, q̃m & omnis potentia respicit primo vnã rationem formalẽ. Et sic dico, q̃ argumentum decipitur, putans primo modo verificari maiorem, cum tamen in solo Deo verificetur. In cæteris vero, sat est q̃ quælibet species respiciat primo unam rationem formalem: & hoc modo se habent species angelicæ.

¶1 Cor. 2. cõ. Hier.

¶ Sed contra est, quod dicit Diony. *12. cap. angelicæ Hierarch. quòd superius Angeli participant scientiam magis in vniuersali, quàm inferiores. Et in lib. * de causis dicitur, quòd Angeli superiores habent formas magis vniuersales.

¶Respondeo dicendum, quòd ex hoc sunt in rebus aliqua superiora, quòd sunt uni primo, quod est Deus, propinquiora & similiora. In Deo autem tota plenitudo intellectualis cognitionis continetur in uno, scilicet in essentia diuina, per quam Deus omnia cognoscit. Quæ quidem intelligibilis plenitudo, in intelligibilibus creaturis inferiori modo & minus simpliciter inuenitur. Vnde oportet, quòd ea quæ Deus cognoscit per unũ, inferiores intellectus cognoscant per multa: & tanto amplius per plura, quanto amplius intellectus inferior fuerit. Si igitur, quanto Angelus fuerit superior, tanto per pauciores species vniuersitatem intelligibilium apprehendere poterit, & ideo oportet, quòd eius formæ [d] sint vniuersaliores, [e] quasi ad plura se extendentes vnaquæque earum. Et de hoc, exemplum aliqualiter in nobis perspici potest: sunt enim quidam, qui veritatem intelligibilem capere non possunt: nisi eis particulatim per singula explicetur. Et hoc quidem ex debilitate intellectus eorum contingit. Alii vero qui sunt fortioris intellectus, ex paucis multa capere possunt.

† In propos. habetur 18. inter opera Arist. 3.

D. 133. 443

¶Ad hoc dicitur breuiter, negando consequentiam, quoniam similitudo illa hypothesi, quicquid de illa sit, dicitur, quòd creato superiore Angelo necessario omnibus inferioribus angelis superadderetur nouæ species, quia distincte possent illum intelligere, & sic in illo qui erat supremus, essent tres species: in isto vero non ita. Et sic esset duæ tantum, & consequenter pauciores. Et sic eodem modo dicendum est, si vocabatur in infinitum: semper superior habebit p. uciores species, non per numerationem dualitatis, sed per additionem seu multiplicationẽ pluralitatis in inferioribus.

¶In responsione ad ultimum argumentum: dubium occurrit circa illam propositionem. Species intellectus angelici propter sui excellentiam est ratio, seu similitudo multorum distincte, quæ admodum essentia diuina est ratio omnium. Hoc enim videtur esse falsum & impossibile, quoniam talis excellentia, aut est in essendo, aut in repræsentando tantum. Sed non potest dici quòd sit in repræsentando tantum. Tum quia ratio seu proportionalitas ad essentiam diuinam nulla esset, quoniam essentia diuina propter excellentiam in essendo, quia, s. est prædicabens omnem essendi rationem & modum, habet excellentiam in repræsentando omnia. Tum quia reddendo rationem: quare species angelica una existens, est multorum distincte repræsentativa, quia est excellens, s. quia excellenter repræsentat, esset idẽ p idem declarare, & nulla rendere causam nisi secundũ nerba, quia idem est multa distincte repræsentare, & singula excellenter, seu inadæquate repræsentare. Nec etiam dici potest, quòd sit propter excellentiam in essendo. Tum quia sequeretur quòd una species in mente Angeli, esset in essendo excellentior multis substantiis sensibilibus, specifice distinctis, immo multis substantiis angelicis, immo forte omnibus substantiis actu creatis, inferiori bus, supremo Angelo: quorum inferiora intelligunt angeli per huiusmodi species excellentes. Tum quia illa species esset etiam nobilior in essendo quàm essentia sui angeli: quoniam quod est tantæ excellentiæ in essendo, ut habeat in se imde sibi assimilentur omnia inferiora: secundum proprias eorum quidditates, nobilius est in essendo, quàm id quod non habet. Tum quia hoc repugnat doctrinæ Sancti Thomæ & communi: quoniam quemadmodum communicari nequit substantiæ Angeli, vt sit tantæ excellentiæ in essendo, quòd sit propria similitudo multorum, ita nec tali speciei, cum vtrumque creatura sit, & determinatum ad genus & speciem.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis: notandum est primo, q̃ duo sunt genera entiũ. Quædam ad hoc primo instituta vt sint: quamuis forte secundario alia representent & hæc vocamus res. Quæ dam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia repræsentent: & hæc vocamus intentiones rerum, & species sensibiles, seu intelligibiles. Necessitas aũt ponendi hæc duo rerum gña, est quia oportet cognosciuium esse non solum ipsum, sed alia: intellectuum vero esse omnia, vt patet ex q. 14. & communi animi Philosophorum conceptione, conuenientium in hoc, quòd simile similis cognoscitur. Nec naturæ rerum secundum seipsas possunt esse in cognoscitiuo: quia lapis non est in anima: nec ipsum cognoscitiuum secundum suam substantiam solam & finitam, potest esse tantæ excellentiæ, ut habeat in se vnde distincte sibi assimilentur naturæ rerum cognoscibilium secundum proprias earum rationes. Vnde restat, cum nec esse naturæ cognoscitiui sit ratio cognoscibili ũ, nec esse naturale cognoscibilium sit secundum se in cognoscitiuo, vt oporterit institui a natura ens intentionale, quo cognoscitiuum esset cognoscibile.

¶Notandũ est secundo, q̃ cognoscitiuum, & intentionale, non distinguunt se fecit duo rerum ordines: sed potius vt concurrentia ad perfectionem vnius ordinis, s. naturarum cognoscẽ darũ, q̃m intentionale, complementum intrinsecum cognoscitiui est. Complementum quidem quia ad supplendum quod subsistunt æ cognoscitiuæ deficiũt, s. esse cognoscibilia, ima mum est. Intrinsecũ vero: quia ad perficiendum & eleuandum intrinsecam eius operationem, adiungit ur. Vnde ex hoc proportionaliter se habẽt quo ad actum & potentiam, & quo ad altitudinem gradus. Quo ad actum quidem, quia cognoscitiuo in actu, indita est acta esse intentionale, quo est sui cognoscibilia. Cognoscitiuo vero in potentia, inest in potentia tale esse intentionale, vt patet & in anima intellectiua & sensitiua nostra. Quo ad altitudinem vero gradus, q̃m quanto vis cognoscitiua est altior, tanto magis virtute sua habet ad cognoscibilia, vt patet ex eo quòd sensibus particularibus ad sensum communem, & sic deinceps. Quæro aut magis virtus cognoscitiua virtute, tanto minorem diuersitatem exigit in esse intentionali, quo est cognoscibilia: ac per hoc, quanto virtus cognoscitiua est altioris ordinis, tanto altius, & consequenter minus distinctum, & magis vniuersale in repræsentando sibi vendicat esse intentionale, quo cognoscibilia est: quod nihil aliud est, q̃, id quod vocamus species intelligibiles, & hoc modo mirabilis naturæ intellectiuæ gradus, a primo intellectu ordinate proueniens, perpẽditur. Nam ipse omnia est per substantiam suam, & per eam solam omnia nouit. Sit cum hoc alijs cõmunicari nõ potuerit, quia entia limitata sunt, collatum est eis, vt tales essent subsistantiæ, ac tã tæ perfectionis, vt quod secundum esse subsistantiale habere non possunt, secundum esse intentionale habeant: magis & minus vniuersaliter, extra maiorem & minorem perfectionem subsistantiæ cognoscitiuæ, a deo quòd anima nostra vltima in ordine intellectualium, diuisibilis sit secundum esse intentionale, tanta diuersitate, quanta materia secundum esse naturale. His stantibus, ad obiecta dicitur, quòd hic est sermo de excellentia in essendo. Quæ dupliciter intelligi potest, uel respectu eorum quæ repræsentantur, vel respectu aliarum specierum repræsentatiuarum eorundem obiectorum. Si respectu naturarum cognoscibilium intelligatur excellentia non potest intelligi nisi in modo essendi, pro quanto species superioris Angeli, habet modum essendi altioris ordinis, quã si habeant non solum sensibilia, sed ẽt a ngeli inferiores, & pp ter hanc excellentiã pót plurium esse rõ distincta. Si vero intelligatur respectu specierum intelligibilium, tunc clarius & facilius, & absque ambiguitate relaxet intuentum: & intelligitur de excellentia non solum in modo essendi, sed in ipsa perfectione essendi, ita quòd imaginamur, quòd cum in aia nostra sint diuersæ species iuxta diuersitatem rerum repræsentatarum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, puta species bouis, species leonis, species aquilæ &c. ascendendo erit dare vnam spem altioris ordinis, æquantsecundo excellenter seu eminenter illis tribus, seu quatuor speciebus. Et cõsequenter repræsentantẽ distincte altiori mõ & nũ, & quæ repræsentant per illas quatuor species. Hoc n. est cognoscere per rõnẽ vniuersalem obiecta specialia, quod est maximæ perfectionis. Et hoc modo declarat adductas instãtias nihil obstare. Nam non oportet dicere speciem vniuersaliorem esse perfectiorem naturis repræsentatis, sed esse perfectiorem repsentatiuis adæquatis earũ: quod est necessariũ. Nec est idem iudicium de esse substantiali Angeli, & esse in tẽtionali apud se, sed proportionale. Non eẽ idẽ quidem ex eo patet, quia impossibile communiter fatemur esse, q̃ angelus secundum esse simũ substantiale, repræsentet propriam differentiã lapidis. & iam concedimus pariter, q̃ secundum esse intentionale sibi additũ illa repræsentatur. Vnde patet repugnare esse substanti li finito, q̃ sit ad certam naturam limitatum, & sit alterius secũdum propriam illius differentiã repræsentatiuum, & nõ repugnare hoc, esse intentionale. Nam species bruis in anima, ad certam entis naturam definitũ ens est, inter accidentia, & tñ inomnæ differentiæ appriæ repræsentatiua est. Et ratio huius diuersitatis est ea, q̃ supra tetigimus, quia. ens intentionale est primo a natura institutũ ad repræsentandum pro complemento substantiæ cognoscitiuæ. Ipsæ vero res quarum sunt intentiones, sunt primo in sua esse ad essendum. Proportionale autem inditum de substantia intellectiua & esse intentionali est. Quia quanto substantia est altior, tãto esse intẽtionale apprũ illi est altius, immo ex altitudine substantiæ prouenit altitudo intentionis: maioremque perfectionem, æquiuocam tamen, ponit in angelo altitudo gradus substantialis, quam altitudo intentionis: quoniam hæc nihil aliud ponit nisi eminenter æquialere repræsentatiuis adæquatis rerum.

h
425

D.356.

D.1077.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd accidit vniuersali, vt à singularibus abstrahatur, e inquantum intellectus ille cognoscens, à rebus cognitionem accipit. Si vero sit aliquis intellectus à rebus cognitionem non accipiens, vniuersale ab eo cognitum nõ erit abstractum a rebus, sed quodammodo ante res præexistens: vel secundum ordinem causæ, sicut vniuersales rerum rationes sunt in verbo Dei. vel saltem ordine naturæ, sicut vniuersales rerum rationes sunt in intellectus angelico.

¶Ad secundum dicendum, quòd cognoscere aliquid in vniuersali, dicitur dupliciter. Vno modo ex parte rei cognitæ, vt. s. cognoscatur solum vniuersalis natura rei. Et sic cognoscere aliquid in vniuersali, est d imperfectius. Imperfectè. n. cognosceret hominem, qui cognosceret de eo solum quòd est animal. Alio modo, ex parte medii cognoscendi. Et sic perfectius est cognoscere aliquid in vniuersali. Perfectior enim est intellectus qui per vnũ vniuersale medium potest singula propria cognoscere, quàm qui non potest.

¶Ad tertium dicendum, quòd idem non potest esse plurium propria ratio adæquata. Sed si sit excellens, põt idem accipi vt propria ratio, & similitudo diuersorum. e Sicut in homine est vniuersalis prudentia quantum ad omnes actus virtutum, & potest accipi vt propria ratio, & similitudo particularis prudentiæ, quæ d est in leone ad actus magnanimitatis, & eius quæ est in vulpe, ad actus cautelæ, & sic de aliis. Similiter essentia diuina accipi pp sui excellentiam, propria rõ singulorum quæ sunt in ea. Vnde sibi singula similantur secundum proprias rationes. Et eodem modo dicendum est de ratione vniuersali, quæ est in mente angeli, q̃ per eam propter eius excellentiam multa cognosci possunt, propria cognitione.

QVAESTIO LVI.

De Cognitione angelorum ex parte rerum immaterialium, in tres articulos diuisa.

QVAERITVR de cognitione angelorũ ex parte rerũ, quas cognoscunt. Et primo de cognitione

¶ *Super quæstionis 56. Artic. 1.*

IN titulo hoc solum notandum est, q̃ præsentis intentionis est disserere principaliter modum, quo angelus cognoscit seipsum: quoniam q̃ cognoscat seipsum, apud sapientes dubiũ non est, sed de modo, an scilicet per substantiam suam, an per aliquam speciem superadditam seipsum cognoscat, dubitatur.

¶ In corpore articuli vnam conclusionem intendit, affirmatiue respõdens quæsito, s. Angelus intelligit seipsum p̃ suã substantiã. Et probat eam syllogismo hypothetico sic. Si aliquid in genere intelligibilium se habet vt forma intelligibilis subsistens illud tale intelligit seipsum per seipsum: sed quilibet angelus est huiusmodi, ergo, &c. Primam propositionem, conditionalem probat Sanctus Thomas quo ad id, quod hic intenditur, differendo conditiones in intelligibilis per seipsum. Vbi aduertendum est, quòd intelligibile in actu consequentia assumptæ conditionalis, quæstionis dicuntur, s. quòd illud tale intelligit, & q̃ intelligitur, & q̃ a seipso, & q̃ per seipsum. Et primum iam superius discussum est conuenire angelo. Reliqua vero hic intenduntur: quarũ tamen principaliter: ista tota intentio huius corporis verſat circa intelligibile, der larando q̃d per se, & quid per accidens cõcurrit ad intelligibile in actu respectu alicuius intellectus. Vnde quatuor primitur cõditiones, quas examinat de obiecto intelligibilis, coniunctionem, causalitatem, motionem & inhæsionem. Obiendit ergo primo, quòd intelligibile in actu oportet esse coniunctum intelligenti, ex differentia inter obiectum operationis transeuntis & immanentis. Secundo, quòd intelligibile in actu, coniunctum se habet ad intellectionem, vt principium formale: sicut calor ad calefacere, & species visibilis ad videre. Tertio, quòd mouere intelligentem accidit ex eo quòd intelligens est in potentia: & consequenter, quòd non per se requiritur ad intelligibile in actu, quòd moueat intelligentem. Quarto, quòd inhærere intelligenti, quemadmodum species sensibilis inhæret sentienti, accidit, ex eo quòd est accidens: quia si esset subsistens, nihil minus ad eandem effectum concurreret, & consequenter quòd non requiritur ad intelligibile in actu quòd informet intellectum per inhæsionem. Ex his enim quatuor deducitur assumpta cõditionalis, dum ex his habetur, quòd ad intelligibile in actu ab aliquo intellectu, nihil aliud requiritur, nisi quòd sit coniunctum, & sic coniunctum intelligenti, vt sit principium formale intellectionis in eo, siue hoc moueat ipsum, siue non: siue inhæreat sibi, siue non, sed subsistat. Et hoc enim manifeste sequitur, quòd si aliquid in genere intelligibilium se habet vt forma intelligibilis subsistens, quòd illud tale habet rationem completam intelligibilis in actu, respectu suipsius, quod præsupponitur esse intellectum: ac per hoc intelligi a seipso per seipsum, & si diligenter inspexeris, aduerres, quòd quatuor hæ conditiones tribus illis conditionibus in consequentia positis respondent: quoniam primæ duæ inferant, quòd illud tale intelligitur. tertia vero, quòd a seipso: quarta autem, quòd per seipsum. Et quarta enim habetur, quòd non oportet speciem medio dicere quæ inhæret intelligenti. Et tertia vero, quòd non oportet distinctum esse ab intelligente, propter rationem mouentis, & moti. Et secunda vero & prima, quòd oportet esse in actum & formam in genere intelligibilium. Minor autem propositio assumpta probatur a Sancto Thoma: quia angelus est forma subsistens intelligibilis in actu.

¶ Circa maiorem seu conditionalem assumptam & conclusionem, dubium occurrit multiplex, tactum a Sco. in 2. Senten. distin. 2. quæst. 8. Sed antequam illa afferam, moneo vnum dubium circa processum San. Tho. quod etiam aliqualiter tangit a Sco. sub. 1a forma: & consistit in hoc: quia videtur processus iste aduersari sibiipsi, & aliis dictis Sanc. Tho. & veritati. Sibiipsi quidem, quia in primis duabus conditionibus dicitur quòd oportet intelligibile esse vnitum intellectui vt principium formale, quo operans operatur. Deinde vero dicitur, quòd non opotet conjunctionem istam fieri secundum inhæsionem. Quaritur ergo informabitur intellectus ab ipso intelligibili? Et confirmatur: quia coniunctio ista intelligibilis cum intellectu, aut est in esse, aut operari. Non in operari, quia tu dicis quòd coniunctio ista præuenit operationem, immo est eius causa, ergo est secundum esse: non substantiale, quia substantia angeli non est forma substantialis sui intellectus realiter distincti ab ipsa. apud te, ergo secundum inhæsionem. Et confirmatur, inquit Scot. exemplo tuo: quia calor si esset subsistens, quamuis esset principium calefaciendi, non tamen esset quo formaliter ligneum calefaceret. Ita quamuis substantia angeli sit secundum se actu intelligibilis, & possit esse principium formale intellectionis, sicut calor calefactionis: non tamen posset esse principium formale, quo formaliter intellectus aliquis intelligit, si non insit illi intellectui, sed per se subsistat. Alijs vero dictis Sancti Thomæ obstant hæc: quoniam ipse in 3. contra Gentiles cap. 51. dicit, hoc esse, proprium diuinæ substantiæ, ex hoc quòd est veritas ipsa, & purus actus etiam in genere intelligibilium, quòd possit esse principium formale, quo intellectus intelligit: & non informare illum intellectum secundum esse. Non igitur stat simul quod hic dicitur. Contra veritatem autem inquit Scot. quia impossibile est, aliquid esse quo formaliter res operatur operatione immanente, & illud non esse in ea: vt patet ex 2. de anima. Vbi per hoc medium, scilicet quo formaliter operantur, demonstratur, illud esse formam dantem esse operanti.

¶ Circa tertiam conditionem, obiectio Scot. occurrit argueutis sic: Obiectum in actu est causa in fieri & in esse respectu intellectionis, ergo intellectus quandiu intelligit, patitur, & mouetur ab intelligibili, & si semper intelligit, semper mouetur. male ergo dicitur à Sancto Thoma, quòd accidit intellectui moueri ab obiecto, quia est quandoque intelligens in potentia.

¶ Circa quartam conditionem occurrerent obiectiones Scoti. Sed quia supponunt intellectum angelicum, quantum est ex se, occurrere mere passiue ad intellectionem. & de hoc specialem faciemus quæstionem, ideo omitto.

¶ Ad obiectiones primo loco allatas, dicendum est, quòd omnes supponunt vnum falsum, scilicet, quòd essentia angeli comparetur ad angelum inquantum intelligibilis est, vt forma separata, quia ponitur non inhærens eius intellectui. Nos enim dicimus essentiam esse ipsi angelo, non solum in esse naturæ intrinsecamesed etiã in esse intelligibili. Ita quòd est obiectum actu intelligibile magis intime vnitum, quàm per informationem seu inhæsionem, quia est coniunctum per identitatem. Vbi aduertendum est, quòd causa huius erroris est, non discernere inter intelligibile extrinsecum, & intrinsecum. Cum enim oporteat intelligentem ad hoc quòd intelligat, habere in se naturam intelligibilis, creditur, quòd quemadmodum aliorum intelligibilium naturas per informationem habet, ita & suipsius oporteat habere: cum tamen ratio euidenter ducat ad oppositum: quoniam, quemadmodum intelligens diuersimode se habet ad essendum ipsum, & ad essendum aliã, ita diuersimode se habet ad intelligendum se & alia. Et propterea, quia est ipsummet in esse naturæ, quod est etiam illud in esse intelligibili, quia illud esse naturæ est actu intelligibile, ideo seipsum per seipsum intelligere potens est. Quia vero alia non est, neq; secundum esse naturale, neque secundum esse intelligibile, nisi aliquid superaddatur: ideo oportet species ponere aliorum. Patet ergo quid dicendum sit ad obiecta. Negandum est enim poni hic obiectum separatum, quoniam ponitur coniunctum, non per inhæsionem, sed per identitatem & per subsistentiam, non seorsum & separatim ab intelligente, & per subsistentiam, non seorsum & separatim ab intelligente, vt Scotus intellexit, sed in ipso intelligente. Et ad hoc differunt vt Scotus intellexit, sed in ipso intelligente. Et ad hoc differunt exemplum de calore, quo lignum calefacit: qui scilicet si subsisteret in ipso ligno identice, non minus esset quo formaliter lignum calefaceret. Et similiter si species visibilis esset per se subsistens per identitatem in vidente, esset nihilominus principium formale visionis in eo.

¶ Ad id autem, quod oppositum est obijciendo, quòd intellectus apud S. Thom. distinguitur realiter ab ipso angelo, dicendum est, quòd nihil refert ad propositum distinctio, vel identitas intellectus cum angelo. Vt enim ex libro de anima patet, siue ponatur quòd substantia animæ habeat in se naturas obiectorum sensibilium & intelligibilium, siue ponatur quòd potentiæ ipsæ sensitiuæ & intellectiuæ tales naturas habeant: idem est iudicium, quo ad posse, & non posse operari. Imaginandum est enim, quòd quia intelligere primo est opus substantiæ intelligentis, perfectus intelligere hic si substantia ipsa vtranque vim habet, scilicet & obiecti, & operantis, quamuis mediante aliqua proprietate illam operationem eliciat, quam si solam vim operantis haberet: & mediante illamet proprietate, obiecti vim accidentaliter adipiscatur. Nec obstat hoc alijs dictis S. Tho. quoniam esse formam intelligibilem alterius, dixit proprium deitatis, non autem esse formam intelligibilem suipsius, quod in proposito affirmamus, dum dicimus, q̃ substantia angeli, quia est subsistes & perfecta in esse immateriali hĩer & q̃ sit intellectiua, & q̃ sit actu intelligibilis: ac per hoc fluat ab ea vis, qua intelligit respectu suipsius, non egens alia formatione, supplente subsistentia præuenientem & magis intrinseca & modificatiua ipsius, q. quodcũq; superadditum sit ex his ẽt patet, q̃ hoc non repugnat demonstrationi factæ in 2. de anima, quia nõ ponimus intelligibile separatum, sed magis cõiunctũ operanti, q̃ per informationẽ. Sed quod multos fallit, quia cõsiderant intellectus angeli & substantia eius, quasi duas res seorsum, & quærit quo vniuntur, cum tamen sit veritatem in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tellectus fluat ab essentia actu intelligibili: magis quia intimius formatus illa, quàm quacunque intentionali specie: & hoc in genere intelligibili. Vnde qui hic non vult decipi, non distinguat inter intellectum & intelligentem vt sic: sed vtatur eis vt vno, & quiescet.

¶ Ad obiectionem Scoti contra tertium conditionem dicitur, quòd cum cognoscens, seu intelligens, vt in 2. & 3. de anima dupliciter dicatur, in 3 potentia scilicet essentiali, & accidentali, seu ad actum primum & secundum: moueri ab obiecto attenditur secundum actum primum in intellectu, & non secundum actum secundum: quorum vt patet in 3. de anima, intellectus in actu, sicut scies, non eget motore. Dupliciter ergo peccat arguens, primo attendendo motionem cognoscentis à cognito, quo ad actum secundum, quæ nulla est: sed cognoscens & cognitum coniuncta, sunt vna completa causa actus secundi in fieri, & in esse. Et ideo hoc modo & non aliter verificatur cognitionem dependere ab obiecto in actu in esse & fieri. Secundo, quia male interpretatur San. Thom, intelligens quòd assignauerit pro causa motionis ab obiecto, differentiam temporalem: scilicet quandoque esse in actu, & quandoque esse in potentia: eum tamen hoc non inueniatur in San. Thoma, sed assignatur pro causa, esse in potentia, loquendo de potentia ad actum primum, quod est manifeste verum & euidenter. Ex hoc enim q cognoscens ex natura sua non habet in se cognitum, sed est in potentia ad illud: sequitur quòd moueatur ab illo. & fiat actu tale, quale cognitum est. Vnde vt subdit Sanctus Thomas, si cognoscens ex se, vel aliunde, actu haberet in se naturam cogniti, non moueretur a cognito, vt de se patet, quia nihil est mobile ad id quod habet.

61 c 42 80 c

390 c 472 81 b 390

virtutem secundum quod procedit ab ordine diuinæ sapientiæ: quæ est angelis incomprehensibilis.

¶ Ad secundvm dicendum, quòd singularium quæ sunt in rebus corporalibus, non est intellectus apud nos: non ratione singularitatis, sed ratione materiæ, e quæ est in eis indiuiduationis principium. Vnde si aliqua singularia sunt sine materia subsistentia, sicut sunt angeli, illa nihil prohibet intelligibilia esse actu.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd moueri & pati conuenit intellectui, secundum quod est in potentia. e Vnde non habet locum in intellectu angelico, maxime, quantum ad hoc quòd intelligit seipsum. Actio etiam intellectus non est eiusdem rationis cum actione, quæ in corporalibus inuenitur in aliam materiam transeunte.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum secundum.

In titulo articuli, sed tantum aduertendum est, quòd hic simul intenditur, & an vnus angelus cognoscat alium, & quomodo.

¶ In corpore vna conclusione affirmatiua respondet quæstio: Quilibet angelus cognoscit alios, per indita omnium rerum ratione e in eo. Declaratur conclusio ex authoritate, Augustini dicentis, esse productus a Deo non solum in esse naturali, sed etiam in esse intelligibili in mentibus angelorum. Ex hoc enim manifeste habetur, quòd in vnoquoq; angelo sint rationes omnium tam corporalium, quàm spiritualium per quas potest eos intelligere. Et quoniam ly omnium, distribuit etiam pro ipso angelo cognoscente: ideo S. T. ad confirmationem præcedentis articuli solicitus fuit hic, vt declararet quomodo in ipso angelo intelligente ipsemet productus sit secundum esse intelligibile, ne crederes, ipsum secundum esse intelligibile, aliquam intentionem in seipso superaddere, supra esse naturale ipsius.

¶ In responsione ad primum, dubium occurrit, quomodo responsio illa satisfaciat argumento: videtur enim consistere in quadam exceptione, quasi dicat, q cognoscens potest ex natura sua habere actu aliquam ex natura cognoscibilibus ab ipso: quando natura ipsi est habens affinitatem cum aliis, & ordine quod an secundum perfectius & imperfectius est ab eis distincta, & quia sic se habet natura angeli cuiusq; ad extera: ideo stat, quòd habeat seipsum in actu intelligibili & naturali, & non impediatur a cognitione aliorum. Sed hoc parum magnam difficultatem. Tum, quia vt dicit Auerrois in 3. de anima com. 5. propositio dicens: quòd Recipiens debet esse denudatum a natura recepti intelligitur a natura generis proximi rerum receptarum. Et consequenter ex hoc, q natura tirranea habet affinitatem cum extraneis: magis obstat propositio. Et confirmatur, quia apud S. T. omnes angeli sunt eiusdem generis proximi, cum neget in eis genera subalterna. Tum, quia secundum hanc glosam fuerat processus Aristo. in 3. de anima: quoniam posset quispiam dicere, animam habere actu aliquam de naturis cognoscibilium, puta seipsam: vel vt antiqui dicebant, aliquod elementum, & q hoc non impedit aliorum cognitionem, quoniam ordine quodam se habet ad alia, secundum perfectius & imperfectius, vt de se patet, & habet affinitatem cum eis propter proximitatem in essendo, aut principiando. Tum, q a habere affinitatem distinguique ordine quodam, non removet causam, quare intus existens prohibet extraneum. Causa enim est, quia determinatio ex se ad certam naturam in actu, nõ potest ad alias determinari, sicut nec illa natura ad quam determinatur, potest determinari ad alias. Vnde & Auerrois in 1. Physico. com. 63. dicit, quòd si materia prima haberet ex natura sua aliquam formam, non reciperet omnes formas. Et similiter si haberet aliquam privationem, non reciperet omnes priuationes. Constat autem, quòd causa hæc habet locum in naturis, quantumcunque affinibus, & se habentibus secundum perfectum & minus perfectum, quoniam omnimutte est omnibus naturis specificis actualibus q vltima differentia vnius non potest determinari per vltimam differentiam alterius. Et quo ad actum differendi experimur, q sensus, affectus quocunque sensibili, impeditur a differentione aliorum, secundum id, in quo differunt.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis, duo breuiter tangenda sunt. Primo, fundamentum illius maximæ: quare, Intus existens, prohibet extraneum. Secundo, sensus literæ.

¶ Quo ad primum, sciendum est, q propria ratio huius est: quia vna natura non est determinabilis per aliam, si enim esset aliqua forma determinabilis per omnes formas, materia prima habendo illam, non impediretur a receptione omnium. Et similiter intellectus animæ nostræ habendo tale intelligibile, scilicet determinabile per omnia intelligibilia, non impediretur intelligere omnia. Vnde si cholera in lingua febricitantis, ipsa salua, esset determinabilis per quamcunque dulcedinem, non impediretur a gustu dulcedinis. Et hoc autem relinquitur, quòd propositio illa non tenet in naturis, quarum vna est determinabilis per alteram: sed in his tantum, quarum neutra potest alterius esse determinatio. Propterea manifestum non tenere in naturis, quæ se habent vt potentia & actus. Non enim res optimum omnium sortitum sensitiuarum vt sic, impediretur a receptione earum, si esset actu vegetativum, quia natura vegetativa determinabilis est per sensitiuam, vt potentia per actum.

¶ Quo ad secundum, verbis literæ dupliciter intelligi possunt, iuxta duplicem modum considerandi naturas cognoscibiles, propter duplicem ordinem cognoscibilium. Constat enim, q naturæ cognoscibiles sunt duplicis ordinis. Quædam enim cognoscibiles tantum, ut patet de sensibilibus. Quædam vero sunt cognoscibiles & cognoscitiuæ, non per accidens, puta, quia ratione vnius cognoscit, & ratione alterius cognoscitur, vt contingit in animalibus: sed per se: ita quidem est secundum se cognoscens & cognitum actu, ut contingit in separatis a materia. Et ex hoc ponente, q naturæ cognoscibiles possunt dupliciter considerari, scilicet, vt cognoscibiles præcise, & vt cognoscentes cognitæ: vbi vtrumque inuenitur. Ex his enim duabus distinctionibus oritur, & veritas sensuum, & veritatis claritas. Prima namque facie, sensus literæ videtur, qui iam tactus est, q scilicet, natura cuiusdem generis secundum ordine graduque specifico ab aliis naturis cognoscibilibus differens, si intus existit, non prohibet alias, quia sunt affines. Et videtur fundata ista ratio super hoc, q cognitio fit per assimilationem, ac per hoc in naturis similibus quales sunt prædictæ, vna non prohibet cognitionem alterius. Et quia naturæ spirituales angelorum sunt huiusmodi, ideo natura vnius non impedit cognitionem alterius. Et hic sensus confirmat naturas, ut cognoscibiles tantum, & parfacit iudicium de naturis spiritualibus & corporalibus. Sed obstat huic sensui experientia, præter authoritates, & rationes allatas: quoniam experimur, vnum colorem impedire cognitionem aliorum, & similiter in saporibus. Et tamen constat, q colores inter se, & similiter sapores inesse, sola specie differunt, & in

Articvlvs II.

Vtrum vnus angelus alium cognoscat.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd vnus angelus alium non cognoscat. Dicit enim Philosophus in * 3. de anima, quòd si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum rerum sensibilium, illa natura interius existens, prohiberet apparere extranea, sicut, etiam si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre omnem colorem: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cum igitur intellectus angelicus habeat in se aliquam naturam determinationem, non reciperet omnes priuationes. Constat autem, quòd causa hæc habet locum in naturis, quantumcunque affinibus, & se habentibus secundum perfectum & minus perfectum, quoniam omnimutte est omnibus naturis specificis actualibus q vltima differentia vnius non potest determinari per vltimam differentiam alterius. Et quo ad actum differendi experimur, q sensus, affectus quocunque sensibili, impeditur a differentione aliorum, secundum id, in quo differunt.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis, duo breuiter tangenda sunt. Primo, fundamentum illius maximæ: quare, Intus existens, prohibet extraneum. Secundo, sensus literæ.

¶ Quo ad primum, sciendum est, q propria ratio huius est: quia vna natura non est determinabilis per aliam, si enim esset aliqua forma determinabilis per omnes formas, materia prima habendo illam, non impediretur a receptione omnium. Et similiter intellectus animæ nostræ habendo tale intelligibile, scilicet determinabile per omnia intelligibilia, non impediretur intelligere omnia. Vnde si cholera in lingua febricitantis, ipsa salua, esset determinabilis per quamcunque dulcedinem, non impediretur a gustu dulcedinis. Et hoc autem relinquitur, quòd propositio illa non tenet in naturis, quarum vna est determinabilis per alteram: sed in his tantum, quarum neutra potest alterius esse determinatio. Propterea manifestum non tenere in naturis, quæ se habent vt potentia & actus. Non enim res optimum omnium sortitum sensitiuarum vt sic, impediretur a receptione earum, si esset actu vegetativum, quia natura vegetativa determinabilis est per sensitiuam, vt potentia per actum.

¶ Quo ad secundum, verbis literæ dupliciter intelligi possunt, iuxta duplicem modum considerandi naturas cognoscibiles, propter duplicem ordinem cognoscibilium. Constat enim, q naturæ cognoscibiles sunt duplicis ordinis. Quædam enim cognoscibiles tantum, ut patet de sensibilibus. Quædam vero sunt cognoscibiles & cognoscitiuæ, non per accidens, puta, quia ratione vnius cognoscit, & ratione alterius cognoscitur, vt contingit in animalibus: sed per se: ita quidem est secundum se cognoscens & cognitum actu, ut contingit in separatis a materia. Et ex hoc ponente, q naturæ cognoscibiles possunt dupliciter considerari, scilicet, vt cognoscibiles præcise, & vt cognoscentes cognitæ: vbi vtrumque inuenitur. Ex his enim duabus distinctionibus oritur, & veritas sensuum, & veritatis claritas. Prima namque facie, sensus literæ videtur, qui iam tactus est, q scilicet, natura cuiusdem generis secundum ordine graduque specifico ab aliis naturis cognoscibilibus differens, si intus existit, non prohibet alias, quia sunt affines. Et videtur fundata ista ratio super hoc, q cognitio fit per assimilationem, ac per hoc in naturis similibus quales sunt prædictæ, vna non prohibet cognitionem alterius. Et quia naturæ spirituales angelorum sunt huiusmodi, ideo natura vnius non impedit cognitionem alterius. Et hic sensus confirmat naturas, ut cognoscibiles tantum, & parfacit iudicium de naturis spiritualibus & corporalibus. Sed obstat huic sensui experientia, præter authoritates, & rationes allatas: quoniam experimur, vnum colorem impedire cognitionem aliorum, & similiter in saporibus. Et tamen constat, q colores inter se, & similiter sapores inesse, sola specie differunt, & in

264

Q. 50. ar. 4. & q. 55. art. 1.

1 Proposi. 8. in prin. habetur hic li ber inter opera Arist. to. 3.

1 Proposi. 13. in prin. habetur hic li ber inter opera Arist. com. 2. 1 lib. 3. c. 8. per totum. com. 3.

284 2 con. c. 91. Et vide q. 8. art. 2. 1 Lib. 3. de ala tex. 61. com. 2.

& in genere conueniunt. Interius autem contemplantibus, sensus literæ videtur, quòd non est idem iudicium de naturis sensibilibus, quæ sunt intelligibilia nostra, & de naturis spiritualibus. Et propter hoc, non se se habet intellectus angelicus ad naturas spirituales, sicut intellectus noster ad naturas sensibiles: super quo tamen stabat vis argumenti. Quòd autẽ nõ sit idem iudicium, ex affinitate spiritualiũ inter se, ex hoc, q solo specifico ordine distant, apparet. Vbi scito, q proximitas naturarũ potest applicari ad cognoscibilia tm, & sic vt dictũ est, Intus existens prohibet aliud. & potest applicari ad cognoscibilia cognoscitiua: & sic non impedit, immo iuuat cognitionẽ. Quòd enim non impediat, probat: quia remouetur ea impedimẽti, q est indeterminabilitas vnius naturæ per aliam, vt patet ex dictis. Ex hoc em q ponitur aliqua vna natura intellectiua, necessario ponitur determinabilis per alias, vnde si albedo esset non solum visibilis, sed vissua, ex hoc ipso esset determinabilis per alios colores, sicut potentia visiua. Modo aũt, quia est visibilis tm, nõ est determinabilis eos, & ppea modo intus existens, prohibet alios, nec tunc autẽ non impediret. Quòd autẽ magis adiuuet, ex eo patet: q cognitio fit per assimilationem, & mi norem opus est super uenit assimilatio, vbi tanta est proximitas. Quia igit constat ex suprà dictis: substantias spirituales esse intellectiuas & intelligibiles actu, & in ipsis proximitas naturarum non prohibet cognitionẽ: ideo author respondendo, affinitatem naturarum spiritualium, pro rõne responsionis sumpsit. & argumento satisfecit proportionali, affinitatem apud nos impedientem, ibi non impedire dicens. Et ex his patet solutio obiectionũ omniũ, quæ de naturis cognoscibilium aut receptibilium absolute loquuntur. Nostrum de numero illarum naturarum, videtur quòd alias cognoscere non possit.

¶ 2 Præterea, In * lib. de causis dicitur, quòd omnis intelligentia scit quod est supra se, inquantum est causata ab eo, & quod est sub se inquantum est causa eius. Sed vnus angelus non est causa alterius. Ergo vnus angelus non cognoscit alium.

¶ 3 Præterea, Vnus angelus non potest cognoscere alium per essentiam ipsius angeli cognoscentis, cum omnis cognitio sit secundum rõnem similitudinis. e Essentia autẽ angeli cognoscentis non est similis essentiæ angeli cogniti, nisi in genere, vt ex supradictis * patet. Vnde sequeretur, quòd vnus angelus non haberet de alio cognitionem propriam, sed generalem tantum. Similiter et non põt dici, q vnus angelus cognoscat aliũ per essentiam angeli cogniti, quia illud quo intellectus intelligit, est intrinsecum intellectui. Sola autem Trinitas illabitur menti. Similiter etiam dici nõ potest, q vnus cognoscat alium per speciem, quia illa species non differt ab angelo intellecto: cum vtrumque sit immateriale. Nullo igitur modo videtur, quòd unus angelus possit intelligere alium.

¶ 4 Præterea, Si vnus angelus intelligit alium, aut hoc esset per speciem in natam. & sic sequeretur, q si Deus nunc de nouo creare aliquem angelũ, quòd non posset cognosci ab his qui nunc sunt. Aut per speciẽ acquisitã à rebus, & sic sequeretur, quod angeli superiores non possent cognoscere inferiores, à quibus nihil accipiunt. Nullo igitur modo videtur, q vnus angelus alium cognoscat.

¶ Sed contra est, quòd dicitur in * lib. de causis, quòd omnis intelligentia scit res, quæ non corrumpuntur.

¶ Respondeo Dicendũ, quòd sicut Aug. dicit * 2. super Gen. ad lit. Ea quæ in uerbo Dei ab æterno præextiterunt, dupliciter ab eo fluxerunt. Vno modo, in intellectum angelicum, alio modo, ut subsisterent in propriis naturis. In intellectum autem angelicum processerunt per hoc, quòd Deus menti angelicæ impressit rerum similitudines, quas in esse naturali produxit. In uerbo autem Dei ab æterno exiterunt, non solum rationes rerum corporalium, sed etiam rationes omnium spiritualium creaturarum. Sic igitur unicuique spirituali creaturarum à uerbo Dei impressæ sunt omnes rationes rerum omnium, tam corporalium quàm spiritualium, ita tamen, q unicuique angelo impressa est ratio suæ speciei secundum esse naturale, & intellectuale simul, ita scilicet, quòd in natura suæ speciei subsisteret, & per eam se intelligeret. Aliarum uero naturarum, tam spiritualium quàm corporalium rationes sunt ei impressæ secundum esse intellectuale tantum, e ut uidelicet per huiusmodi species impressas, tam creaturas corporales quàm spirituales cognosceret.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd naturæ spirituales angelorum ab inuicem distinguuntur ordine quodam, sicut supra dictum * est. Et sic natura unius angeli non prohibet intellectum ipsius à cognoscendis aliis naturis angelorum, cum tam superiores quàm inferiores habeant affinitatem cum natura eius, differentia existente tantum secundum q diuersos gradus perfectionis.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd ratio causæ & causati, non facit ad hoc, q unus angelus alium cognoscat nisi ratione similitudinis, inquantum causa & causatum sunt similia, & ideo, si inter angelos ponatur similitudo, absque causalitate, remanebit in uno cognitio alterius.

¶ Ad tertium dicendum, q unus angelus cognoscit alium per speciem eius, in intellectu suo existentem, quæ differt ab alio angelo cuius similitudo est: non secundum est materiale & immateriale, sed secundum esse naturale & intentionale. Nam ip se angelus est forma subsistens in esse naturali, non autem species eius quæ est in intellectu alterius angeli, sed habet ibi esse intelligibile tantum, sicut etiam & forma coloris in pariete habet esse naturale, in medio autem deferẽte, habet esse intentionale tantum.

¶ Ad Qvartvm dicendum, quòd Deus unamquamque creaturam recte proportionatam uniuerso, quòd facere disposuit. Et ideo, si Deus instituisset facere plures angelos, uel plures species naturas rerum, plures species intelligibiles mentibus angelicis impressisset. Sicut si ædificator uoluisset facere maiorem domum, feciisset maius fundamentũ. Vnde eiusdem rationis est, q Deus adderet aliquam creaturam uniuerso, & aliquam speciem intelligibilem angelo.

Articvlvs III.

Vtrum angeli per sua naturalia Deum cognoscere possint.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quòd angeli per sua naturalia de his & cognitis & cognoscentib. in actu, de quibus est alia immo opposita ratio, vt patet ex dictis.

¶ *Super quæstionis 56. Artic. III.*

Titulus clarus est, hoc adiecto, q, vt in præcedentibus diximus, inquirimus simul modum quo angelus naturaliter cognoscit Deum.

¶ In corpore articuli quatuor facit. Primo, proponit conclusionem responsiuam affirmatiue, hanc. Angeli possunt per sua naturalia aliquam cognitionem habere de Deo. Secundo, declarat eam ponendo modum talis cognitionis. Et hoc facit distinguendo tres modos, quibus res est visibilis, & applicando eos ad Deum, respectu intellectuum creatorum, medio loco ponendo modum, quo Deus realiter cognoscitur ab angelo, & clare patent omnia in litera. Tertio, probat conclusionem iam modificatam, scilicet quod angelus cognoscit Deũ per similitudinem immediate ab eo habitam sic, in angelo est impressa substantialiter similitudo diuina, ergo per suam sub stantiam intelligit Deum tanquã per speciem immediate sumptam ab eo, & tenet consequẽtia, quia substantia a solo Deo est. Quarto, respondet tacitæ obiectioni, qua posset quispiam credere, q talis cognitio Dei esset eius visio, propterea quia experimur in nobis, cognitionem per speciem immediate ab obiecto spreſſam, visionis rationẽ habere. Facit autem hoc, assignãdo primo causam, quare talis cognitio Dei in angelo non est viso Dei, quia. s. nulla similitudo creata sufficit ad repræsentandum Deum perfecte. Secũdo declarando, q talis cognitio magis declinat in alterum extremũ, s. visionem specularem ex illamet causa

Q. 50. art. 4.

D. 116.

280

285 2. dist. 23. q. 2. ar. 2. con. Et 4. di. 49. q. 2. ar. 6. & 7. Et 3 con. c. 49. & 52. Et Ro. 1. l. 6. fi. Et ver. q. 8. artic. 3. cor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa.i. elongatione a primo extremo, s. visione faciali, & ex hoc q̃ angelus dicitur speculum Dei.

¶ Circa hanc conclusionem sic modificatam, dubium occurrit ex tribus cap. Primo, ex imperfectione cognitionis talis, quoniam ex hoc sequeretur, q̃ angelus non haberet nisi cognitionē confusā de ipso Deo, & tenet sequela, quia substātia angeli non repræsentat id, quo Deus constituitur in esse proprio, & distinguitur ab aliis sicut nec repræsentat id, quo alius angelus distinguit ab eo. Et confirmatur, quia si angelus per solam substantiam suam cognosceret alios angelos, non cognosceret eos distincte, propter rōnem prædictam. ergo cognoscendo Deum per solam substantiā suā, non cognoscit eum distincte: quod est inconveniens. Secundo obiicit Scotus in 2. di. 3. q. 9. ex tōne discursus, sic. Cognitio per similitudinem repræsentantem vt cognitā, est cognitio discursiua: sed cognitio angeli de Deo per substantiā angeli, est per similitudinē repræsentantē vt cognitam. ergo est discursiua. hoc est inconveniēs apud te, qui negas discursum in angelis, & esset inconveniens simpliciter ponere, quod prima & perfectissima cognitio naturalis, quam hēt angelus de Deo, sit discursiua, dato q̃ angelus posset discurrere. Maior propositio patet, ex dīa inter speciem repræsentantem vt rōnem cognoscendi, qualis est species in oculo, & repræsentantem vt cognitam, qualis est species in speculo. Minor vero relinquitur per se nota, q̄m, angelus non nisi cognoscendo se, cognoscit Deum, cum cognoscit ipsum per suam substantiam. Tertio arguit idem ibidem, ex possibilitate & rationabilitate ponendi in mente angelica speciem intelligibilem repræsentantem distincte non tamen adæquate, & comprehensiue Deum, quemadmodum ponitur species intelligibilis alterius angeli. Et tripliciter nititur ho. probare. Primo, quia homo in statu innocentiæ habebat cognitionem de vltimo fine in speciali, & non solum in communi, vt modo habet. ergo angelus secundum naturam suam habet cognitionem de illo in speciali maiorem, quod est cognoscere distincte, tenet consequentia: quia beatitudo naturalis angeli est maior naturali beatitudine hominis in statu naturæ conditæ. Secundo sic, Paulus raptus ad videndum Deum, potuit meminisse eius quod viderat. ergo potuit in eo imprimi species obiecti quod viderat. tenet consequentia, quia aliter nō meminisset. Antecedens uero ex ipso Apostolo patet, qui recordabatur se audisse arcana verba, q̃ non licet homini loqui &c. Tertio q̃ cognitio matutina apud Augustinū, est cognitio rerū i verbo, & prior cognitione vespertina, & cōpetens angelis ante beatitudinem. ergo erat in eis cognitio distincta Dei, p aliquā spēm intentionalem vt rationem cognoscendi. tenet consequentia: quia cognitio matutina est distincta cognitio rerum in verbo, im possibile est autem quòd in causa confuse cognita, cognoscantur effectus distincti, & ordinati.

2 sen. 9 inter principium & medium.

naturalia Deum cognoscere nō possint, Dicit enim Diony. * 9. capi. de diui. nomi. quòd Deus est super omnes cęlestes mentes, incomprehensibili virtute collocatus. Et postea subdit, quòd quia est supra omnem substantiam, ab omni cognitione est segregatus.

¶ 2 Præt. Deus in infinitum distat ab intellectu angeli. Sed in infinitum distantia non possunt attingi. Ergo videtur q̃ angelus per sua naturalia nō possit Deum cognōscere.

¶ 3 Præterea. 1. Corin. 13. dicitur. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. ex quo videtur, quòd sit duplex Dei cognitio. Vna qua videtur per sui essentiam, secundum quam dicitur videri facie ad faciem. Alia secundum quod videtur in speculo creaturarum. Sed primam Dei cognitionem angelus habere non potuit per sua naturalia, vt supra ostensum * est. Visio autem specularis, angelis non conuenit, quia non accipiunt diuinam cognitionem à rebus sensibilibus, vt dicit Diony. * 7. cap. de diui. nomi. Ergo angeli per sua naturalia Deum cognoscere non possunt.

Q. 12. ar. 4.

† cr. 7. inter pr. ncipium & medium.

¶ Sed contra. Angeli sunt potentiores in cognoscendo quàm homines, Sed homines per sua naturalia Deum cognoscere possunt, secundum illud Rom. 1. Quod notum est Dei, manifestum est in illis. Ergo multo magis angeli.

¶ Respon. Dicendum, quòd angeli aliquam cognitionem de Deo habere possunt per sua naturalia.

¶ Ad cuius euidentiam considerandū est, quòd aliquid tripliciter cognoscitur. Vno modo per præsentiam d suæ essentiæ in cognoscente, sicut si lux videatur in oculo. Et sic dictum est * quòd angelus intelligit seipsum. Alio modo per præsentiam suæ similitudinis in potentia cognoscitiua, sicut lapis videtur ab oculo per hoc, q̃ similitudo eius resultat in oculo. e Tertio mō p hoc, q̃ similitudo rei cognitæ nō accipit imediate ab ipsa recognita, sed à re aliqua, in qua resultat: sicut videmus hoēm in speculo. Primæ igitur cognitioni assimilatur diuina cognitio, qua per essentiam suam videtur. Et hæc cognitio Dei, non potest adesse creaturæ alicui per sua naturalia, vt supra dictum * est. Tertiæ autem cognitioni assimilatur cognitio qua nos cognoscimus Deum in ea per similitudinem eius, in creaturis resultantem, secundum illud Ro. 1. Inuisibilia Dei p ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. vnde & dicimur Deum videre in speculo. Cognitio autem, qua angelus per sua naturalia cognoscit Deum, media est inter has duas, & similatur illi cognitioni, qua videtur res per speciem ab ea acceptam. Quia enim imago Dei est in ipsa natura angeli impressa per suam essentiam, angelus Deum cognoscit, inquantum est similitudo Dei, non tamen ipsam essentiā Dei videt, quia nulla similitudo d creata est sufficiens ad repræsentandam diuinam essentiam. e Vnde magis ista cognitio tenet se cum speculari, quia & ipsa natura angelica est quoddam speculum, diuinam similitudinē repræsentans.

D. 485. 56

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ Dion. loquitur de cognitione d cōprehensionis, vt expresse eius verba ostendunt. Et sic à nullo intellectu creato cognoscitur. e

D. 386. 61

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd propter hoc, quòd intellectus & essentia angeli in infinitum distant à Deo, sequitur, q̃ non possit ipsum comprehendere, nec per suam naturam eius essentiam videre, non tamen sequitur, q̃ propter hoc nullam habeat eius cognitionem, quia sicut Deus in infinitum distat ab angelo, ita cognitio, quā Deus habet de seipso, in infinitum distat à cognitione, quam angelus habet de eo.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis cōsentis in hoc. s. ponēda sit aliqua species intelligibilis ipsius Dei. an ipsa essentia substantiæ intellectualis, locum speciei intelligibilis repræsentātis Deū tali intellectui, sufficiēter suppleat. Primo uidendum est, quid requiritur ad distincte repræsentare aliquid. Secundo an sit possibile dari repræsentatiuū Dei distincte in esse naturali, vel intentionali.

283 & b 84

Q. 12. a. 4.

¶ Quoad primum, bē sciendum est q̃ repræsentari distincte non dē res, nisi repræsentetur illa conditio, qua formaliter constituitur in suo proprio & essentiali esse, vt patet inductiue. Non. n. homo distincte repræsentatur, nisi ratio nali repræsentato, suppositū q̃ rationale sit propria & essentialis differentia hominis. Et similiter albedo distincte nō repræsentatur, nisi ultima sua differentia repræsentetur. Vnde Deus nō distincte repræsentabitur, nisi repræsentetur id, quod se habet ad ipsum quasi essentialis & propria differētia in hoc, q̃ est esse Deum. Hæc de primo.

¶ Quoad secundū ex parte repræsentatiui, sciendū est, q̃ quantum contingit esse repræsentatiuū, tantā contingit esse cognitionem. Et propterea à destructione consequentis arguendo, si nō contingit esse tantā cognitionem, nec possibile erit esse tūm repræsentatiuum: sed impossibile est dari naturaliter tantā cognitionem Dei in creatura, q̃ sit eius cognitio distincta. ergo impossibile est dari repræsentatiuum Dei distincte. Quod aūt talis cognitio sit impossibilis, probatur ex eo, q̃ cognoscere distincte, est cognoscere vltimam differentiam, vel id, quod se habet vt vltima differentia. Cognoscens autem rem vsque ad vltimam differentiam, cognoscit eam non solum ēm quod terminat cōnem an est, seu quia est, sed secundū quod terminat cōnem quid est, cognoscit sufficienter ex natura rei a priori omnia conuenientia illi rei, quōniam fermo diffiniti uus soluit omnes difficultates. & principium omnis demonstrationis est quod quid est. quod nulli creaturæ naturaliter conuenire potest respectu Dei, de tali obiecto, quod est Deus. Ex parte vero obiecti aduertendum est, q̃ si de diuinis balbutiendo loqui licet, irrepræsentabilitas eius relucet ex eo q̃ infinitum entitatiue ut sic, non est distincte repræsentabile. Vnde cūis sapientia diuina possit repræsentari per aliquod creatū distincto, non tamē distincte repræsentatur inquātum infinita, nisi quo ad cōnē an est: sed consti-

tuit iuum proprium Dei, puta Deitas vt sic, est ens infinitum, ergo est irrepræsentabile distincte. patet minor, quia non est imaginandum, q̃ infinitas se habeat ad deitatem quemadmodum se habet ad rationes attributales. Non enim quemadmodum sapientia & bonitas sunt quædā rationes formales seu realitates secundum se, & infinitatem vel finitatē sortiunt, vt modū quantitatis perfectionalis, ita deitas sortitur infinitatē, sed infinitas est ipsum q̃d quid erat esse deitatis: alioquin Deus nō esset primo essentialiter & intrinsece ens infinitum.

In corp. ar.

¶ Ex his aūt patet, quid dicendū sit ad primam obiectionem. Nā vocando omnem cognitionem rei citra quidditatiuam cognitionem confusam, conceditur q̃ omnis cognitio possibilis haberi de Deo a creatura naturali est cōfusa & nō quidditatiua.

¶ Ad secundā vero obiectionem, q̃ est Scoti, dē q̃ maior est simpliciter falsa, vt patet de cognitione Sortis per speciem eius in speculo. Talis enim sit per similitudinem repræsentantem vt cognitam, & tñ non est discursiua. Nec obstat si dicatur, q̃ Sortes tunc nō apprehenditur ab eadem potentia. s. visiua: sed per accidens ab altiori potentia, quemadmodum videntes Sortem, dicuntur videre vnū, hoc. n. magis facit ad propositum, q̄m ex hoc, non impeditur responsio data, sed siue per se, siue per accidens, siue per eādē potētiā, siue p diuersā, satis est quòd cognoscens per similitudinem vt cognitam, non oportet q̃ discurrat. Hoc. n. firmato, facillime patet, quomodo angelus absq; discursu per essentiam suā cognoscere pōt Deū ex illo principio. Quæ sunt diuersa & diuersa in inferioribus, vnite præhabentur in vno superioris ordinis. Et propterea, quemadmodū angelus per vnam virtutē cognoscitiuā percipit nobiliori mō, q̃ quicquid nos per tot virtutes cognoscitiuas apprehendimus & inuestigamus: ita per vnam virtutē & vnā spēm, eminentius pōt hīe quod nobis conuenit per diuersas potentias ac species se consequentes. Ac per hoc poterit per speciē repræsentantē ut cognitā, omnia entium repræsentati cognitionē elicere absque discursu per eandē virtutē, & absque alia spē, sicut nos absque discursu, per consequentem tñ spēm & potētiā facimus. Dē secundo, q̃ similiter repugnans ut cognita, est duplex, q̃dā ut cognita tm, qui cōtra ut cognita, & rō cognoscēdi si

† Silicet ex Augus. 12. super Genes. ad literam c. 25. 26. 3.

similatur cognitioni per spēm ab obiecto impressam immediate, repugnantem tñ imperfecte. Et sic argumentum peccat & propter excellentiam intellectus angelici, & propter excellentiam substantiæ eius ut repræsentatiuæ. Nec obstat q̃ essentia angeli nō cōtinet Deū virtualiter, sufficit. n. quod contineat ipsum participative.

¶ Ad obiectiones aūt tertio loco adductas ex Sco. dē q̃ nec hō, nec angelus in quocūq; statu naturæ potuit hīe cognitionem distinctam, i. quidditatiuam ipsius Dei, quamuis in latitudinem cognitionis nō quidditatiue perfectius homo cognouerit in statu innocentiæ q̃ nunc, & perfectius angeli q̃ hō, & inter eos, unus perfectius altero. Sed arguens decipitur in hoc, quia supponit q̃ cognitio Dei non in cōi, sed in speciali sit cognitio quidditatiua, qui negamus ab angelis, eū tamen constet, q̃ stat cognoscere aliquid in spāli, & non quidditatiue. Ad id uero quod obiicitur de memoria rapti, dē a S. T. expressē, q̃ non potuit remanere spēs obiecti, quamuis potuerit accipere species cerū ut sarum in obiecto, unde & Paulus non meminit obiecti, nisi in cōfuso, & q̃a fuit, sed cerū ut sarum, propter quod dicit in numero plurali, arcana uerba, quæ non licet hoi loqui. Ad ultimum de cognitione matutina, dicit negando q̃ cognitio matutina lucrit in angelis ante beatitudinē. Quamuis ēt consequentia non uideatur necessaria, quia non est remotum quòd in causa nō quidditatiue cognita: aliqui effectus ordinati cognoscantur distincte, quamuismposibile sit, in tali cognitione cognoscere omnes effectus.

534

fca. 1. decli nando a d fi nem præcip. & c. 5. paulo. ante medium.

† Ca. 4. cœlest. hierar. ante med.

267 293

QVAESTIO LVII.

De angelorum cognitione respectu rerum naturalium, in quinque articulos diuisa.

Deinde quæritur de his materialibus, quæ ab angelis cognoscuntur.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum angeli cognoscant naturas rerum materialium.

¶ Secundo, Vtrum cognoscant singularia.

¶ Tertio, Vtrum cognoscent futura.

¶ Quarto, Vtrum cognoscant cogitationes cordium.

¶ Quinto, Vtrum cognoscant omnia mysteria gratiæ.

Articvlvs I.

Vtrum angeli cognoscant res materiales.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ angeli non cognoscant res materiales. Intellectum enim est perfectio intelligentis. Res autem materiales nō possunt esse perfectiones angelorum, cū sint infra ipsos. Ergo angeli non cognoscunt res materiales.

¶ 2 Preterea. Visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, vt dicitur in * glo. 2. ad Cor. 12. Sed res materiales non possunt esse in anima hominis, vel in mente angeli p suas essentias. Ergo non possunt intellectuali visione cognosci, sed solū imaginaria, qua apprehenduntur similitudines corporum: & sensibili, quæ est de ipsis corporibus. In angelis autem, non est visio imaginaria & sensibilis, sed solum intellectualis. Ergo angeli materialia cognoscere non possunt.

286 Infra q. 89. ar. 1. & 2. co. cap. & vlt. q. 8. ar. 4. cor. & quodlib. 4. cor.

¶ 3 Præterea. Res materiales non sunt intelligibiles in actu, sed sunt cognoscibiles apprehensione sensus & imaginationis, quę non sunt in angelis. Ergo angeli materialia non cognoscunt.

¶ Sed contra. Quicquid potest inferior virtus, potest virtus superior. Sed intellectus hominis qui est ordine nature infra intellectum angeli, potest cognoscere res materiales. Ergo multo fortius intellectus angeli.

¶ Respondeo dicendum, quòd talis est ordo in rebus, quòd superiora in entibus sunt perfectiora inferiorib. c & quod in inferioribus continēi defficienter, & partialiter, & multipliciter, in superioribus continetur eminēter, & per quandam totalitatē & simplicitatē. Et ideo in Deo, sicut in summo rerū vertice, omnia supersubstantialiter præexistunt, secundum ipsum suum simplex esse, vt Dion. dicit in * lib. de diui. no. Angeli autem inter cæteras creaturas sunt Deo propinquiores & similiores. Vnde & plura participāt ex bonitate diuina & perfectius, vt Dion. dicit * 4. cap. cœ. hierar. Sic igitur omnia materialia in ipsis angelis præexistunt, simplicius quidem & immaterialius, quam in ipsis rebus, multiplicius autem & imperfectius q̃ in Deo. Omne autem quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est. Angeli autem secundum suam naturam sunt intellectuales. e Et ideo sicut Deus per suam essentiam materialia cognoscit, ita angeli ea cognoscunt per hoc, quod sunt in eis per suas intelligibiles species.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intellectum est perfectio intelligentis secundum speciem intelligibilē, quam habet in intellectu. Et sic species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico sunt perfectiones angelorum, secundum quod sunt in eis per modum eorum. Et sic patet q̃ non sunt infra eos.

¶ Ad secundum dicendum, quòd visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, non quòd species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico, sint ipsa essentia substantiæ angelicæ, sed quia sunt ab essentia eius sicut a principio effectiuo. Et sic per eas angelus intelligit essentiam suam, & alia quæ sunt in anima.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ cognitio quæ naturaliter angelus habet de Deo, est media inter vtramque cognitionem, & tamen magis se tenet cum vna, vt supra dictum * est.

In corp. ar.

QVAESTIO LVII.

De angelorum cognitione respectu rerum naturalium, in quinque articulos diuisa.

Deinde quæritur de his materialibus, quæ ab angelis cognoscuntur.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum angeli cognoscant naturas rerum materialium.

¶ Secundo, Vtrum cognoscant singularia.

¶ Tertio, Vtrum cognoscent futura.

¶ Quarto, Vtrum cognoscant cogitationes cordium.

¶ Quinto, Vtrum cognoscant omnia mysteria gratiæ.

Articvlvs I.

Vtrum angeli cognoscant res materiales.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ angeli non cognoscant res materiales. Intellectum enim est perfectio intelligentis. Res autem materiales nō possunt esse perfectiones angelorum, cū sint infra ipsos. Ergo angeli non cognoscunt res materiales.

¶ 2 Preterea. Visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, vt dicitur in * glo. 2. ad Cor. 12. Sed res materiales non possunt esse in anima hominis, vel in mente angeli p suas essentias. Ergo non possunt intellectuali visione cognosci, sed solū imaginaria, qua apprehenduntur similitudines corporum: & sensibili, quæ est de ipsis corporibus. In angelis autem, non est visio imaginaria & sensibilis, sed solum intellectualis. Ergo angeli materialia cognoscere non possunt.

¶ 3 Præterea. Res materiales non sunt intelligibiles in actu, sed sunt cognoscibiles apprehensione sensus & imaginationis, quę non sunt in angelis. Ergo angeli materialia non cognoscunt.

¶ Sed contra. Quicquid potest inferior virtus, potest virtus superior. Sed intellectus hominis qui est ordine nature infra intellectum angeli, potest cognoscere res materiales. Ergo multo fortius intellectus angeli.

¶ Respondeo dicendum, quòd talis est ordo in rebus, quòd superiora in entibus sunt perfectiora inferiorib. c & quod in inferioribus continēi defficienter, & partialiter, & multipliciter, in superioribus continetur eminēter, & per quandam totalitatē & simplicitatē. Et ideo in Deo, sicut in summo rerū vertice, omnia supersubstantialiter præexistunt, secundum ipsum suum simplex esse, vt Dion. dicit in * lib. de diui. no. Angeli autem inter cæteras creaturas sunt Deo propinquiores & similiores. Vnde & plura participāt ex bonitate diuina & perfectius, vt Dion. dicit * 4. cap. cœ. hierar. Sic igitur omnia materialia in ipsis angelis præexistunt, simplicius quidem & immaterialius, quam in ipsis rebus, multiplicius autem & imperfectius q̃ in Deo. Omne autem quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est. Angeli autem secundum suam naturam sunt intellectuales. e Et ideo sicut Deus per suam essentiam materialia cognoscit, ita angeli ea cognoscunt per hoc, quod sunt in eis per suas intelligibiles species.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intellectum est perfectio intelligentis secundum speciem intelligibilē, quam habet in intellectu. Et sic species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico sunt perfectiones angelorum, secundum quod sunt in eis per modum eorum. Et sic patet q̃ non sunt infra eos.

¶ Ad secundum dicendum, quòd visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, non quòd species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico, sint ipsa essentia substantiæ angelicæ, sed quia sunt ab essentia eius sicut a principio effectiuo. Et sic per eas angelus intelligit essentiam suam, & alia quæ sunt in anima.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ cognitio quæ naturaliter angelus habet de Deo, est media inter vtramque cognitionem, & tamen magis se tenet cum vna, vt supra dictum * est.

QVAESTIO LVII.

De angelorum cognitione respectu rerum naturalium, in quinque articulos diuisa.

Deinde quæritur de his materialibus, quæ ab angelis cognoscuntur.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum angeli cognoscant naturas rerum materialium.

¶ Secundo, Vtrum cognoscant singularia.

¶ Tertio, Vtrum cognoscent futura.

¶ Quarto, Vtrum cognoscant cogitationes cordium.

¶ Quinto, Vtrum cognoscant omnia mysteria gratiæ.

Articvlvs I.

Vtrum angeli cognoscant res materiales.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ angeli non cognoscant res materiales. Intellectum enim est perfectio intelligentis. Res autem materiales nō possunt esse perfectiones angelorum, cū sint infra ipsos. Ergo angeli non cognoscunt res materiales.

¶ 2 Preterea. Visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, vt dicitur in * glo. 2. ad Cor. 12. Sed res materiales non possunt esse in anima hominis, vel in mente angeli p suas essentias. Ergo non possunt intellectuali visione cognosci, sed solū imaginaria, qua apprehenduntur similitudines corporum: & sensibili, quæ est de ipsis corporibus. In angelis autem, non est visio imaginaria & sensibilis, sed solum intellectualis. Ergo angeli materialia cognoscere non possunt.

¶ 3 Præterea. Res materiales non sunt intelligibiles in actu, sed sunt cognoscibiles apprehensione sensus & imaginationis, quę non sunt in angelis. Ergo angeli materialia non cognoscunt.

¶ Sed contra. Quicquid potest inferior virtus, potest virtus superior. Sed intellectus hominis qui est ordine nature infra intellectum angeli, potest cognoscere res materiales. Ergo multo fortius intellectus angeli.

¶ Respondeo dicendum, quòd talis est ordo in rebus, quòd superiora in entibus sunt perfectiora inferiorib. c & quod in inferioribus continēi defficienter, & partialiter, & multipliciter, in superioribus continetur eminēter, & per quandam totalitatē & simplicitatē. Et ideo in Deo, sicut in summo rerū vertice, omnia supersubstantialiter præexistunt, secundum ipsum suum simplex esse, vt Dion. dicit in * lib. de diui. no. Angeli autem inter cæteras creaturas sunt Deo propinquiores & similiores. Vnde & plura participāt ex bonitate diuina & perfectius, vt Dion. dicit * 4. cap. cœ. hierar. Sic igitur omnia materialia in ipsis angelis præexistunt, simplicius quidem & immaterialius, quam in ipsis rebus, multiplicius autem & imperfectius q̃ in Deo. Omne autem quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est. Angeli autem secundum suam naturam sunt intellectuales. e Et ideo sicut Deus per suam essentiam materialia cognoscit, ita angeli ea cognoscunt per hoc, quod sunt in eis per suas intelligibiles species.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intellectum est perfectio intelligentis secundum speciem intelligibilē, quam habet in intellectu. Et sic species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico sunt perfectiones angelorum, secundum quod sunt in eis per modum eorum. Et sic patet q̃ non sunt infra eos.

¶ Ad secundum dicendum, quòd visio intellectualis est eorum, quæ sunt in anima per sui essentiam, non quòd species intelligibiles quæ sunt in intellectu angelico, sint ipsa essentia substantiæ angelicæ, sed quia sunt ab essentia eius sicut a principio effectiuo. Et sic per eas angelus intelligit essentiam suam, & alia quæ sunt in anima.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ cognitio quæ naturaliter angelus habet de Deo, est media inter vtramque cognitionem, & tamen magis se tenet cum vna, vt supra dictum * est.

¶ Super quæstionis 57. Artic. I.

Tertius clarus est.

¶ In corpore articuli una conclusio ressua. Angeli cognoscunt res materiales per species intelligibiles existentes in eis. Et probatur sic. In angelis continentur res materiales ēm esse intelligibile. ergo. Antecedens habet duas partes, & quo ad primā. s. q̃ contineantur a S. T. quia ordo uniuersi hoc habet, ut inferiora in superioribus contineantur excellentiori modo. s. magis unite & simplicius, & declaratur ex continētia omnium in Deo. Sed angeli sunt suprema in entibus, quia propinquissimi Deo, igitur. Quo ad secundā uero partem, quia quæ continentur in aliquo, sunt in eo ēm modum continentis, ac per hoc, cum angeli sint intelle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellectualis, naturæ, omnia quæ sunt in eis, sunt in eis intelligibiliter, & declarat ex simili proportione rerū ad cōtinētia Dei. ¶ Aduerte hic vnū, q̄ ex vi istius processus nihil aliud infert, nisi q̄ angeli cōtinent res materiales intelligibiliter. Verū aūt illud esse intelligibile, quo simpliciori & immateriatiori mō sunt in angelis res materiales, q̄ in aia nostra sint ipsæmet res materiales, sit esse substātiale ipsorū angelorū, ut quidam Peripatetici credunt, uel esse intentionale per spēs. intelligibiles, ex hoc processu non hī. Sed S.T. conclusit, tale esse fore intentionale, quia iā in præcedente qōne determinauerat, q̄ esse substantiale angeli sm se solū, nō est tantæ perfectionis, vt habeat unde sibi assimilenē alia secundum proprias eorum differentia.

¶ Super quæstionis 57. Articulum II.

TItulus est clarus aduertēti, q̄ de singularibus materialib, est hic q̄ō, & de modo cognoscendi.
¶ In corpore quatuor facit. Primo tractat opinionē totaliter negatiuam, quæ vī Auerrois, s. q̄ angeli non cognoscunt hæc singularia. Et impugnat eam dupliciter. Primo ex prouidentia & administratione angelorū circa hæc, ex authoritate Apostoli. Secundo, ex motione orbium cœlestium per intellectum & voluntatem, iuxta Arist. 12. Met. cō. 36. & 37. Secūdo, tractat opinionem aliam forte Auicēnæ, dicentis, intelligentias cognoscere singularia cognoscendo vniuersales cās. Et impugnat eā simili modo dupliciter, eisdē mediis adiūgens hoc, q̄ cognoscere singulare in causis vniuersalib, non est cognoscere singulare, vt singulare est. Et declarat hoc exemplo cognitionis, quam habet astrologus de hac eclipsi, quam semper ignorat vt hanc, nisi sensu percipiat eam.
¶ Circa rōnem hanc dubiū occurrit. Quia non vī verū illud assumptū, s. cognoscens singulare in causis vniuersalibus, nō cognoscit singulare inquantū hoc, q̄m sequendo exemplum de astrologo, manifestū est, q̄ sciens recte computare motus astrorum, sciet minuto, & in tali loco, & hī sciet nunc & hic esse. Quia humoi singularia, ēt inquantum singularia, sunt determinata in causis suis quo ad omnes conditiones, nec possunt aliter se habere.
¶ Ad hāc obiectionē dī, q̄d nunquā astrologus habebit certā cognitionē de aliquo singulari quantūcūq; necessario, nisi p sensū, quia conclusio singularis, nō pōt sciri ex maiore & minori in vniuersalibus, sed oportet alterum præmissarū esse singularem. Sin-

gulare aūt propositionē cogitatiua format. Et decipit in hoc obijciens, quia non aduertit q̄ scire nunc solē esse in tali signo, & lunā in tali, non ad sciam, sed ad sensum grinet, & tamen sine hoc non pōt cōputari. ergo in tali anno erit eclipsis. Ad sciam. n. hoc vī tm spectat, s. q̄ quotiēscūq; sol & luna sunt in talib. signis &c. & q̄ 2 tali signo ad aliud signū tm pōt cōputari, & similia. Ex quibus nunquā scit aliq̄d singulare, nisi sibi sumat, sed nūc est sic, q̄d per sensum oportet haberi.
¶ Tertio re pōdet quæsito una cōclusione affirmatiua, s. Angeli cognoscūt singularia. Et probat eam, quia quæ sunt dispersa in inferioribus conueniunt vnice in superiori, vt patet de sensibus particularibus respectu sensus cōis. Igitur quæ nos per diuersas potentias cognoscimus, angelus vnica apprehendit. Et confirmat authoritate Arist. reputantis incōueniens, licē cognoscia nobis & nō a superioribus.
¶ Circa rōnem ad ductā ad probādū hanc primā cōclusionē, dubiū occurrit. Propterea, quia illud principium. Quę sunt dispersa in inferioribus, adunantur in superiori, pōt intelligi dupliciter, s. q̄ adūnē formaliter, q̄ēad modum in sensu cōi adunanī sensibus propria sensibi lia sensuū exterio rū, & in Deo perfectiones attributales. Alio mō, eminenter quidē, sed non formaliter, quemadmodū inferiora sunt in sole. Et si primo mō, ad hoc propositum assumptū dicatur, cū nō sit verū, vī ratio ruet. Si vero secundo mō, concludit oppositū. Si aūt in distincte assumptū sit, indistincte cōclusio infertur ergo oēs cognitiones nostre eminēter cōtinentur in angelo. Et non potuerit inferri ex hoc ergo cognitio singulariū erat in eo formaliter, q̄m dicam q̄ cognitio angeli est altioris ordinis, & nō formaliter continens cognitionē singularū. Et confirmat obiectio hæc, quia cōstat q̄ intellectus noster est virtus altior oibus sensibus, & tamen in ipso non adunanī cognitiones singulariū sicq̄ ipse cognoscat singularia, nisi forte argutiue & indirecte, ex admistione ad sensus. Vnde sī rō valeret, concluderet ēt de intellectu nostro & quia nō cōcludit de illo, igit simpliciter non valet.
¶ Ad obiectionē hāc dī, q̄ propositio illa indistincte sumpta sic, vt intelligit quantū possibile est, iuxta modum superioris. Ita q̄ sensus est, dispersa inferius adunari superius eminentiori modo, quo adunari possunt, iuxta tamen modū & capacitatē superioris. Et propterea in his q̄ possunt adunari eminenter & formaliter, infert adunationē talē. In his aūt q̄ contingit eleuari eminēter tm, non infert nisi adunationē eminentiæ. Et q̄m cognoscere quodcūq; obiectum, est de genere eorū, q̄ possunt eleuari formaliter: ideo in his infert adunationem eminentem & formalem. Et ad istam de intellectu nostro dupliciter dici potest, primo negando, q̄ ipse non cognoscat singularia, quoniam saltem in statu separationis cognoscet ea. Secundo, & melius (iudicio meo) dicitur, q̄ intellectus humanus non constituit alium gradum in ordine rerum, sed claudit in illo rerum gradu, in quo homo locatur. Et propterea non oportet q̄ in ipso habeat locum dicta propositio simpliciter, q̄ de natura rei superioris completę in specie intelligenda est. Res. n. incōpletas nō oportet simpliciter præhabere inferiora: sed magis cōuenire & adunari cum eis ad integrandum vnū perfectū, vt contingit in hoīe. Dixi autē simpliciter, quia quodāmodo quicq̄ potest virtus nīa inferior. pt & nostra superior, dum rem eandem perfectius, vel nobilius attingit.
¶ Quarto respondet quæsito, quo ad modum cognoscendi, dicens q̄ angeli cognoscūt singularia per species influxas a Deo, & probat, seu declarat hoc sic. Res oēs causanē a Deo, & quātū ad forma lia, & quantum ad materialia earum in proprijs naturis, ergo quo ad ea dē causanē a Deo in mentibus angelorum, ergo per tales species cognoscent angeli singularia. Antecedens supponitur. Prima vero cōsequentia ex Augustino est supponitur, volente res factas eē nō solū in seipsis, sed ēt in mentib. angelorū. Secunda vero cōsequentia probat ex proportionalitate, quia quemadmodū se dēt essentia Dei per q̄ oia causat ad cognitionem eius, ita similitudines illius essentiæ s. m quod est eā talium rerū ad intellectus, in quib. sunt illæ si nili tudines. Sed Deus scit oīa p illā & quo ad vniuersales, & quo ad particulares cōditiōes, qa illa ē similitudo oīum quo ad oia: & q̄a scientia sua ē cā rerū, ergo angel p species existentes ab illa sm̄i similitudine cognoscēs oia facta, & quo ad conditiones vniuersales & singulares.
¶ Circa rationē adductā ad probandū hāc secundā conclusionē, de mō cognoscēdi, occurrunt obiectiones Scoti in 2. di. 3. q. vltima. Vbi tripliciter illā rōnē impugnat. Primo, q̄a non valet cōsequentia: Res fluunt a Deo quo ad mām & formā. ergo fluunt in mente angeli quo ad cognitionēs ngularitatis, præcipue apud te, qui tenanes contra Cōmentatorē, q̄ mā sit pars quidditatis: sed sufficit q̄ fluam in mente angeli vt partes quidditatis in esse cognito. Secundo, quia species influxa non est ratio cognoscendi nisi quidditatem, vt alias probatum est. Tertio, quia cum dicis: Essentia diuina est ratio cognoscendi tam singulare quam quidditatem. ergo & species in mente angeli, dico, q̄ ibi est sophisma procedendo à magis perfecto ad minus perfectum affirmatiue.
¶ Circa ipsam cōclusionē secundā multiplex obiectio occurrit. Et primo cōtra eā arguit Sco. in quæst. eadē, inter dēs q̄ angelus cognoscit singularia per species acquisitas a rebus, & nō per species influxas, primo, q̄a singulare, puta Sortes, cognoscit vt hoc, & non per speciē quidditatis. ergo per aptā speciē. ergo ant in angelo sunt inditæ oīum singulariū aptæ species, q̄ nō est rōnabile, aut acquirit species singulariū, eū cognoscit illa, q̄d est intētū. Antecedēs pro prima parte supponit, quo ad secundā vero patet, ex eo q̄ hoc singulare non continet determinate sub quidditate, vt hoc sit hoc singulare non continet determinate sub quidditate, vt hoc sit hoc singulare est. Et probat ad eōē multipliciter in 2. di. 3. q. 2. cōtra primum argumentum, vnde sumpsit Capreolus argumenta, quæ recitat, quæ nec sunt facta a Scoto contra San. Thomam, nec militant contra eum omnia. sed quædam quæ inferius adducentur.
¶ Secundo sic, Singulare cognoscit ab angelo quo ad suā existentiam actualē ergo per speciē acquisitam tenet cōsequentia, q̄a nec ex notitia vniuersali, nec ex rōnib. terminorū certificat intellectus de cōplexo cōtingenti, q̄m illæ rōnes, aūt repræsentant determinate me sedere, seu me esse cras, aut indeterminate. Si determinate, igitur impossibile est ipsum per ipsos determinos habere notitiam, q̄ hoc sit contingens. Si indeterminate, ergo nunquam per hos terminos habebit q̄ accipiat aliunde notitiam huius.
¶ Tertio sic: Singulare cognoscitur ab angelo istuitive. ergo accipit cognitionē ab ipso. e nec consequentia, qa ad cognitionē intuitiuā necessario concurrit ipsa res ut ipsens. Et confirmat, qa impossibile ē cognitionē intuitiuā esse per speciē eo dē mō repræsentātē, ac minante & nō manente, vt de se patet.
¶ Quarto directe eōdem conclusionē adducō rōnes Scoti, ex di. 9. loco allegato ad pōdū, q̄ vnimet ipēs intelligibilis nō pōt eē rō angelo intelligēdi oia singularia alicuī speciei. Et prima tō ē talis: Species vna repræsentat infinita singularia distincte. ergo ē infinitę perfectionis. cōsequens est impossibile, cōsequentia vero p̄bat, qa vbi plurali eas infert maiorē perfectionē, infinitas infert infinitā pfectionē. Sed possibile rēs ēntare plura, cōcludit maiorem perfectionē, q̄si includat perfectionem duarum rōnum repræsentatiuarū adæquate. ergo possibile repræsentare infinita, cōcludit infinitā perfectionem. Secunda vero repræsentare infinita, cōcludit similiter oppositū perfectionis, ista species q̄ ponis, aut repræsentat similiter oppositā partem contradictionis ad existentias singulariū aut alteram partē contradictionis ad existentias singulariū aut alteram partē contradictionis ad existentias singularium aut alteram partē contradictionis ad existentias singularium aut alteram partē contradictionis ad existentias singularium

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuenit & alteri. Talis autem est processus iste fundatus super hoc, quòd à Deo fluxerunt res in duplici esse, naturali, & intentionali in mentibus angelorum. Ex hoc enim manifeste sequitur non ex ratione perfecti, aut imperfecti, sed ex ratione similium quòd similitudo rei in esse naturali apud Deum existens, effecerit esse intentionale simile sibi in mente angelica: ac per hoc illa species in tentionalis repræsentet illammet, q̃ repræsentat. diuina similitudo, à qua est exemplata, nihil obstante differentia secundum perfectū & imperfectum.

D.47.1.

¶ Ad obiectiones vero contra conclusionem ordinate respondendo ad primam, dicitur, quòd cognosci per propriam speciem, dupliciter contingit scilicet adæquate vel excellenter. Et quòd singulare ab angelo non cognoscitur per propriam speciem adæquate, quia sic sequeretur infinitas specierum, sed per speciem excedentem. i. repræsentantem non solum hoc, sed multa alia. Rursus, cognosci per speciem quidditatis contingit dupliciter, s. adæquate & excellenter. Et q̃ singulare non cognoscitur per speciem quidditatis adæquate, quia sic non cognosceretur vt hoc, nisi forte argutitue, & valde imperfecte: sed per speciem quidditatis excessiue. i. repræsentantem non solum ipsam, sed & singulares eius conditiones quas habet in rerum natura. Et hæc est via S.T. Non. n. putat ipse, q̃ angelus cognoscendo quidditatem, puta æquitatē ex vi talis obiecti cognoscat singularia illius, immo hanc viam in q. de ve. lo eo allegato reprobat, sed opinat. q̃ cognoscēdo, quidditatē cognoscat individua illius. i. per eandē ipēm per q̃ cognoscit quidditatem, cognoscit individua illius, quoniam species illa est distincte repræsentans vtrumq; excellenter.

¶ Ad secundam vero & tertiā obiectionē simul dī, q̃ species angelica repræsentat quidditatē rei, puta humanitatē, & oēs varietates eius. & oēs cōditiones eius naturales, vt S.T. loco allegato dicit. vnde & repræsentat humanitatem existere hic & ibi, in hoc & in illo, talem & tantam, & sic de aliis conditionibus.

¶ Ad cuius euidentiam, quoniam ex hoc pendet intellectus & ratio huius materiæ, videnda sunt duo, scilicet, quid repræsentatur, & quomodo repræsentatur.

¶ Quo ad primum sciendum est, quatuor esse in rebus. s. quidditatem, singularitatem, existentiam, seu conjunctionem vnius cum alio in rerum natura, & durationem talis existentiæ seu conuinctionis. Et hæc omnia oportet sciri ab intellectu, habente perfectam notitiam de singularibus. Sunt q; separabilia ab inuicem in esse cognito, q̃m vnum pōt cognosci alio ignoto, vt patet discurrendo per singula. Et q̃m cognitio sit per assimilationē, necesse est intellectui cognoscenti hæc, repræsentari illa. Et de primis quidem duobus non est difficile concipere, quòd indita sit angelo eorum similitudo: q̃m vtrumq; spectat ad quæstionem quid est: q̃m per primum scitur quid est Sortes vniuersaliter conceptus, i. inquantum homo: per m vero quid est Sortes inquantum Sortes singulariter apprehensus: quod à nobis non est scibile. Sed de reliquis duobus difficile est videre & præcipue de quarto, q̃m hoc ad q̃onem, an est, & q̃s est, spectatur. Et vt plene lustremus rem hanc, sciendum est, q̃ conjunctio aliquorum & eius duratio, multiplici ter potest repræsentari intellectui. s. in suis causis, vel in seipsa. In suis causis quidem, quemadmodum conjunctio humanitatis cum visibilitate præsentatur intellectui, repræsentatis sibi quod quid erat esse vtrusq;. Ex his, n. intellectus conspicit conjunctionem & coquitatem eorum, sed hoc non habet locum in contingentibus, vt de se patet. In seipsa autem repræsentari potest dupliciter. Vno modo, ita q̃ duratio illius conjunctionis sit repræsentata, sicut qualitas aliqua rei repræsentatæ, quemadmodum albedo figuræ repræsentatur visui. Alio modo, vt ipsa conjunctio sola sit res repræsentata, & eius duratio concurrat vt conditio necessaria ad hoc q̃ repræsentetur. Quemadmodum de facto se habet duratio seu præsentia coloris ad colorem visum repræsentatum oculo. Non. n. spē cies visibilis repræsentat duratiōem præsentiæ, sed videtur ac repræsentari color non potest. nisi præsenti tpe mensuraretur. Et cū ita sit, species angelicæ apud S. T. non solum præsentant humanitatem & sortē itatem: sed ét in seipsa conjunctionem eorum, cū existere in rerum natura, & cum quocunq; alio esse accidentali & naturali. Sed non repræsentant & durationem talium conjunctionum, tanq̃ rem repræsentatā, sed tanquam conditionem, sine qua conjunctio illa non repræsentatur. Quòd enim non repræsententur duratio contingentis conjunctionis ex eo patet, quòd firmiter credimus, angelos nō cognoscere futura cōtingentia. Sin. n. q; in angelo esset indita similitudo sessionis meæ crastinæ, præsciret eudoxter sessionē mihi cōtingendā cras. Quòd autē repræsentet durationem vt conditionem sine qua nō, & q̃ hoc sufficiat, declaratur, & primo sm; quia constat sufficienter a nobis haberi cognitionem & intuitiuam rei per talem speciem, vt patet in visu nostro, & clarius patet, si ponamus visum esse virtutem omnium cognoscitiuam. Tunc enim per talem speciem qua repræsentaretur sibi color præsens vt modo repræsentatur, scilicet q̃ præsentia concurrit vt conditio sine qua non cognosceret non solum hunc colorem, sed hunc colorem existētem in præsenti tempore. Deinde

D.47.1.

est similitudo omnium, d & quantum ad formam, & quantum ad materiam: inquantum in ipso præexistit vt in causa, quicquid in rebus inuenitur. Et eadem ratione species intellectus angeli, quæ sunt quædam deriuatæ similitudines à diuina essentia, sunt similitudines rerum: non solum quantum ad formam, sed etiam quantum ad materiam.

¶ Ad tertium dicendū, q̃ angeli cognoscūt singularia per formas vniuersales, quæ tamen sunt similitudines rerum, & quantum ad principia vniuersalia, & quantum ad indiuiduationis principia. Quomodo autem per eandem speciem possint multa cognosci, iam supra dictum * est.

Q. 55. ar. 3. ad 3.

declaratur primū ex eo, q̃ duratio alicuius nullā hēt repugnantiā, vt sit talis conditio sine qua, res non repræsentetur. Et cōtinuatur, qua quemadmodum duratio coloris est eius cōditio, sine qua color nec imaginatiuus, nec videtur: ita est etiam conditio sine qua non repræsentatur. Et hæc de primo.

¶ Quo ad secundum vero modum. s. repræsentandi, breuiter dicitur, q̃ apud S. Thomam species impressa angelo à Deo, respectu prædictorum se habet sicut si in oculo esset naturaliter congenita species alicuius obiecti, puta huius albi. Tunc enim per talem speciem ea repræsentaretur, nec cognosceretur hoc album, nisi quando existeret: quoniam inter repræsentans & repræsentatum requiritur similitudo. Nec hoc album simile est illi speciei repræsentanti, nisi hoc album existat. q̃m species illa repræsentat hanc albedinē existentē: & sic per illam speciem videret oculus hoc album, q̃s illud esset, & non videret illud, q̃s illud nō esset: & sic duratio huius albi in rerum natura se haberet vt conditio sine qua hoc album, nec repræsentaretur, nec videretur nō ex defectu speciei visibilis, sed ex defectu ipsius obiecti. Nec per mutationem speciei, sed per mutationem ipsius obiecti cognosceret hoc album nunc esse, & post modum peticperet illud non esse ex defectu affimilationis illius. Et ex hoc patet qūo fiat, q̃ species sit indita, & non causata ob obiecto singulari. Et q̃ naturaliter repræsentet, & sit ratio cognoscendi rem per se primo & directe q̃s est, ex consequenti autem q̃s non est. Et quoniam vnum indiuiduum superioris ordinis æquialere potest multis non solū individuis, sed speciebus inferioris ordinis: elevationem naturæ angelicæ supra corporea intuitus S. Tho. posuit q̃ vna species in angelo sit tantæ excellentiæ, q̃ distincte quidem excellenter tñ sit ratio repræsentatiua multarum quidditatū & singularium, & multarum conjunctionū contingentium in rerum natura. Ita q̃ quādoruncq; conjunctio illa ponitur in rerum natura, statim assimilatur illi speciei, & sic repræsentatur & cognoscitur, desinente autem desinit repræsentari: quia desinit assimilari. Et ex his facillime patet responsio ad obiecta. Nam secunda obiectio supponit, quòd conjunctio contingens repræsentetur, non in seipsa, sed in rationibus terminorum tantū. Tertia vero supponit, q̃ præsentia rēporalis nō concurrat necessario ad rem cognitam, nisi qa est cā cognitionis: cū tñ liquido cōstare possit, q̃ hoc albū dupliciter cōcurrit ad visionem. s. vt cā immutans visum, & vt obiectum terminans, & q̃ præsentia temporalis exigitur ad ipsum non solum interquantum immutans, sed inquantum terminans. Ita q̃ si terminaret, & iuimutaret, nihilominus præsentiam exigeret temporalem: & sic se habet in proposito, ut patet ex dictis.

¶ Ad confirmationem aūt dī, q̃ illa propositio, supra q̃ sæpissime fundat Sco. s. q̃ ipēs repræsentans re absente & præsente, nō sufficit cognitionē intuitiuam, non est vniuersaliter vera: q̃m hoc dupliciter contingit. s, per hoc q̃ abstrahit à præsentia & absentia rei, quemadmodum se habent species intelligibiles apud nos, & de talibus est vera propositio. Alio modo non per abstractionem, sed per excellentiam, idest quia tantæ excellentiæ est, vt repræsentet rem, & secundum conditiones eius absolute, & sm conditiones præsentiæ vel tanq̃ rem repræsentatā, vt spēs diuina, vel vt cō ditionem sine qua non, vt species angelica: & de talibus non est vera propositio. Species ergo non pp abstractionem, sed excellentiā sui eodem modo repræsentans ex parte sui: siue res sit, siue non, sufficit ad cognitionem intuitiuam: quia posita re, aliquid nouī re præsentat non per sui, sed rei repræsentatæ mutationem, seu nouitatem. Et hoc bene nota.

¶ Ad primam vero rōnem ex di. 9. adductam. 4. loco dī, negādo consequentiā. Et ad probationē, qua dī, Qñ pluralitas infert maiorem perfectionē, infinitas infert infinitam: dī primo q̃ falsum vbi mirtur. dēt. n. sub disiunctione cōcludi. si pluralitas infert maiorem perfectionē, infinitas infert vel infinitā perfectionē, vel alteriꝰ ordinis perfectionē. Stat. n. q̃ vna perfectio altioris ordinis tantæ sit perfectionis, q̃ excedat infinitas perfectiones inferioris ordinis & eminenter æquialeat eis. Rursus secundo, dī q̃ cum aliquid essē infinitæ perfectionis contingat dupliciter. s. simpliciter, vel in suo ordine, aut ipē, nec oporteat q̃d sit infinitū in tali ghe. aut ipē esse inhibiti ens simpl., vt patet de albedine infinita, à tali ghe. aut ipē esse infinita non. q. propterea esset perfectior q̃ substantia, sed esset infinitæ perfectionis, infra spēm tñ albedinis. Vnde in proposito. dato q̃ infinitas contentorum inesset infinitæ continenti. nō sequitur, ergo illud continens est infinitæ perfectionis simpl. sed tali

tali genere, aut specie. Et ista rō hæc ex duplici deficit capite, primo quia non sequitur infinitas nisi sub. disiunctione, secundo, quia ēt q̃s sequitur infinitas, non sequitur infinitas perfectionis simpliciter, sed perfectionis in gñe, vel in spē, quemadmodū pluralitas non infert tunc maiorē perfectionē nisi eiusdem rōnis. Et

Isto q. 86. arti. 4. 8. 23. 24. 95. art. 1. ar. 1. dist. 38. ar. 5. Et 2. dist. 3. q. 2. artī. 2. 8. 1. ar. 2. q. 6. 7. Et in q. 14. ar. 15. Et Beren. q. 8. artic. 11. Et 9. q. 16. ar. 7. Et opusc. 3. c. 135. & 136.

† Propos. 3. circa fin.

135 & 136 283 327 a

q̃s Scotus sæpe utitur ista rōne ad diuersa proposita, & in diuersis materiis oportet diligenter notare quę diximus, & applicare ad materias.

Quantū ad p̃mum aūt spectat, iā patet q̃ ponamus speciem altioris ordinis & simile actū intelligendi speciei proportionatum.

¶ Ad secundā autē rōnem ex dictis hī respōdeo. Supponit. n. rō vnū falsum. s. q̃ species in mente angelica repræsentet durationē coniunctionis contingentis, tanquam rem repræsentatā, cuius oppositum diximus, immo hoc ꝓpriū est essentiæ diuinę, & forte non est cōcabile alicui spēi, q̃s hoc est re Præsentare ea quę futura sunt cōtingenter in seipsis determinate. Dicō eū dī, aut repræsentat vtrūque oppositorum &c. rñdetur cum triplici distinctione. s. de repræsentari tanq̃ rem repræsentatā, & conditionē sine qua nō, & de oppositis sm diās tem poris & absolute. & de oppositis potentialiter & contradictorie. Et dī q̃ species in mente angelica, repræsentat tantum rē repræsentatā alterū oppositorū positionem absolutē, & nō cum aliqua differentia tpis, repræsentat. n. coniunctionem Sortis cū sessione, & non coniunctionē eius cū sessione & non cū sessione contradictorie. Nec repræsentat coniunctionem Sortis cū sessione duratura hodie vel cras, sed absolute coniunctionem sessionem eius cum sessione, & coniunctionem eius cum cursu. Et si dicas quomodo ergo angelus cognosceret reliquum cōtradictorium? Et similiter, quomodo certitudinem habebit per talem speciem de hodierna sessione Sortis, & crastino eius cursu? Iam ex dictis patet q̃ cum ponitur in effectu sessio Sortis, statim fit assimilatio inter Sortem sedentem & illam speciem, & præsens temporis differentia repræsentatur per illam, tanquam conditio sine qua non. Et sic cognoscitur Sortes nunc sedens. Cognoscitur vero post horam per eandem speciem Sor. non sedens, desinente assimilatione inter ipsum vt sedentem, & illam speciem. Et eras cognoscetur currens facta

D.44.1.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli cognoscant futura.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli cognoscat futura. Angeli enim potentiores sunt in cognoscendo quàm homines. Sed homines aliqui cognoscūt futura multa. ergo multo fortius angeli.

¶ 2 Præterea, Præsens & futurum sunt differentiæ temporis. Sed intellectus angeli est supra tempus, parificatur. n. intelligentia æternitati. i. æuo. vt dicitur in * lib. de causis. Ergo quantum ad intellectum angeli non differunt præteritum & futurum, sed indifferēter cognoscit vtrumque.

¶ 3 Præt. Angelus non cognoscit per species acceptas à rebus, sed per spēs innatas vniuersales. e Sed spēs vniuersales æqualiter se habent ad præteritū & futurum. Ergo videtur q̃ angeli indifferenter cognoscant præterita, & præsentia, & futura.

¶ 4 Præt. Sicut aliquid dī distans secūdum tempus, ita secundum locū. Sed angeli cognoscunt distantia secundū locum. e Ergo etiam cognoscunt distantia secundum tempus futurum.

¶ Sed contra. Id, quod est proprium signum diuinitatis, non conuenit angelis. Sed cognoscere futura est proprium signum diuinitatis, secundum illud Esa. 12. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus q̃ dii estis vos. Ergo angeli non cognoscunt futura,

¶ Respondeo dicendum, q̃ futurum dupliciter potest cognosci. e Vno modo in causa sua, & sic futura quæ ex necessitate ex causis suis proueniunt, per certam scientiam cognoscuntur, vt solem oriri cras. Quæ vero ex suis causis proueniunt vt in pluribus, cognoscuntur non per certitudinem, sed per coniecturam, sicut medicus præcognoscit sanitatem infirmi. Et iste modus cognoscendi futura d adest angelis, & tanto magis quàm nobis, quanto magis rerum causas & uniuersalius & perfectius cognoscunt, sicut medici, qui acutius vident causas, melius de futuro statu ægritudinis pronosticātur. Quæ vero proueniunt ex causis suis ut in paucioribus, penitus sunt ignota, sicut casualia & fortuita. Alio modo, cognoscuntur futura in seipsis, & sic solius Dei est futura cognoscere, non solum quę ex necessitate proueniūt, vel vt in pluribus, sed ét casualia & fortuita, q̃a Deus videt omnia in sua æternitate, quę cum sit simplex, toti tē pori adest, & ipsum concludit. Et ideo vnus Dei intuitus fertē in omnia, quæ aguntur, per totum tempus sicut in præsentia, & videt oia vt in seipsis sunt, sicut supra dictum est, * cum de Dei scientia ageretur. Angelicus autē intellectus & quilibet intellectus creatus, deficit ab ēternitate diuina. Vnde non potest ab aliquo intellectu creato cognosci futurum, vt est in suo esse.

Q. 14. ar. 9. & 13.

¶ Ad primum ergo dicēdum, quod homines non cognoscunt futura, nisi in causis suis, vel Deo reuelante. Et sic angeli multo subtilius futura cognoscunt.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ licet intellectus angeli sit supra tēpus, quo mensurantur corporales motus, est tñ in intellectu angeli tempus secundum successionem intelligibilium conceptionum, secundum quod dicit Aug. *8. sup. Gen. ad lit. quòd Deus mouet spiritualem creaturam per tēpus. Et ita, cum sit successio in intellectu angeli, non omnia quæ aguntur per totum tempus, sunt ei præsentia.

Lib. 8. c. 20 22. 23. 24.

¶ AD TERTIVM dicendum, q̃ licet species quæ sunt in intellectu angeli, quantum est de se, æqualiter se habeant ad præsentia, præterita, & futura, tamen præsentia, præterita, & futura non æqualiter se habent ad rationes. Quia ea, quæ præsentia sunt, habent naturam per quam assimilantur speciebus, quæ sunt in mente angeli. Et sic p eas cognosci possunt. Sed quę futura sunt, nondum habent naturam per quam illis assimilentur. Vnde per eas cognosci non possunt.

¶ AD QVARTVM dicendum, quòd distantia secundum locum sunt in rerum natura, & participant aliquam speciem, cuius similitudo est in Angelo. quod non est uerum de futuris, ut dictum * est. Et ideo non est simile.

¶ Tertia est. Futura ut in paucioribus, penitus ignota.

¶ Quo ad secundum unica est conclusio. Futura tam necessario quàm ut in pluribus quàm in paucioribus, in seipsis a solo Deo cognoscuntur. Et probatur: quia solus inuitus Dei æternitate mensuratur æqualiter se habente ad omnes temporis differentias, ac per hoc æqualiter respiciens simul omnia quæ sunt secundum quancunque temporis differentiā.

¶ Aduerte hic duo. Primū est, quod S. T. multa hic dicit q̃ no probat, uel q̃a sunt p se nota exercitatis, puta q̃ effectus necessarii co

In corp. ar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnoscuntur per certitudinem in suis causis, vel quia sunt superius discussa, puta quòd futurum contingens in sua causa vt sic, sit penitus ignotum, hoc enim in quæst. 4. ventilatum fuit. Nota secundo, quòd cum duæ rationes assignari possint respectu cognitionis futurorum contingentium in ipsis, scilicet æternitas intuitus, & plenitudo rationis repræsentatiuè, scilicet repræsentat rem & eius durationem &c. San. Tho. non curans de hac secunda, excluso ne primæ ab Angelis, sufficienter intentum concludi voluit. Propterea, vt arbitror, quia mutuo se cõsequuntur, & exclusio vnius est exclusio alterius, qa illa spectat ad infinitatem, hæc ad æternitatem. Tam autem æternitas, quàm infinitas soli Deo conueniũt. Maluit autem ex æternitate arguere, quia euidentius constat, Angelis repugnare æternitatem intuitus, quàm plenitudinem talis repræsentationis. Dubia vero quæ sunt circa hanc rationem de æternitate ineuntis, in quæstione 14. tractata sunt, vnde nunc transeundum est ad alia.

289 1. con. c. 68. & lib. 2. ca. 154. prin. Et ve ri. q. 8. art. 13. Et mal. q. 16. ar. 8.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Angeli cognoscant cogitationes cordium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Angeli cognoscant cogitationes cordium. Dicit enim Grego. in Moralibus super illud Iob. 28 Non æquabitur ei aurum vel vitrum, quòd tunc, scilicet in beatitudine resurgentium vnus erit perspicabilis alteri, sicut ipse sibi: cum vnius cuiusque intellectus attenditur, simul conscientia penetratur. Sed resurgentes erunt similes angelis, sicut habetur Matth. 22. c. Ergo vnus angelus potest videre id, quod est in cõscientia alterius.

¶ 2 Præterea. Sicut se habent figuræ ad corpora, ita se habent species intelligibiles ad intellectum. Sed viso corpore videtur eius figura. Ergo visa substantia intellectuali, videtur species intelligibilis quæ est in ipsa. Ergo cum angelus videat alium Angelum & etiam animam, videtur quòd possit videre cogitationem vtriusq;.

¶ 3 Præterea. Ea quæ sunt in intellectu nostro, sunt similiora angelo, quam ea quæ sunt in phantasia, cum hæc sint intellecta in actu, illa vero in potentia tantum. Sed ea quæ sunt in phantasia, possunt cognosci ab angelo, sicut corporalia, cum phantasia sit virtus corporis. Ergo videtur q angelus possit cognoscere cogitationes intellectus.

¶ SED CONTRA est, quòd proprium Dei non conuenit angelis. Sed cognoscere cogitationes cordium est proprium Dei, secũdum illud Ierem. 17. Prauum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans &c. Ergo angeli non cognoscunt secreta cordium.

¶ RESPONDEO Dicendum, quòd cogitatio cordis dupliciter potest cognosci. Vno modo, in suo effectu, & sic non solum ab angelis, sed etiam ab homine cognosci potest, & in ea operari potest, vt primum obiectum & finis vltimus. Et cõfirmatur conclusio, authoritate Apost. 1. ad Corin. 2.

¶ Circa rationem adductam ad secundam conclusionẽ, dubium occurrit à Durando in 2. dist. 3. motum, & est tale. Si voluntarium soli Deo est cognitum, quia voluntarium est, ex aliqua harũ quinque conditionum prouenit, scilicet aut quia voluntas soli Deo subiacet, quo ad causari, & ex hoc non; quia sic etiam materia prima, & essentia anima soli Deo essent notæ: Aut qa soli Deo subiacet quo ad moueri, & ex hoc non; quia sic esset motus primi mobilis, si a solo Deo esset, sibi soli cognitus esset. Aut quia libera est formaliter, & ex hoc non, qa libertas est à cognitione. Aut quia est in determinata ad vtrunque oppositorum, & ex hoc non, quia indeterminatio rollit cognitionem positã in actu: iam enim determinata tũc est. Aut quia à volũtate, sic & ex hoc præcise nõ quia sic omnis actus imperatus à voluntate, esset soli Deo notus: & sic actus exteriores voluntarij, ignoti essent angelis. Et confirmatur quia à quo te, angeli intelligũt q species innatas quæ equaliter repræsentant actus interiores & exteriores, spiritules & corporales.

† Lib. de Diuin. dæmo. c. 5. post mi diũ. to. 3.

† Lib. 2. cœrem. c. 30. to. 1.

Q. 63. ar. 1. & q. 105. arti. 5.

† Lib. 1. Ethi. c. 1. to. 1.

¶ Contra eandẽ rõnem arguit Sco. in 2. dist. 9. q. 2. dupliciter, primo, qa non est maior ratio: quare volũtas possit occultare eo gitationem positã in actu, quàm ipsam essentiã & voluntatem suã. Secundo, quia sic cogitatio occultatur volitione, illa volitio aut erit aliquo manifesta, aut occulta; si manifesta, habetur intentũ: si occulta, ergo alia volitione occultabitur: & iterum quæretur de alia, & sic in infinitum.

¶ Contra conclusionem, multa refert Capreo. in dict. 9. secũdi argumenta ex Sco. quorũ quæda in Sco. non inuenio. Quæda aũt argumenta sunt ad hominẽ à Sco. contra Henri. factã, & quædam eandẽ habẽt difficultatẽ, ita q ex solutione præcedentiũ vno adiuncto argumento, q Sco. directe contra cõclusionẽ facit, oia essent clara. Tangit ergo vbi 2. tale medium. Cognitio, propriæ angelicæ positæ in actu, est obiectum actu intelligibile in se, & proportionatum cuicunque intellectui angelico, & sufficienter præsens omni tali intellectui, ergo põt naturaliter intelligi ab altero angelo, cõsequentia est nota, & potest confirmari ex alia maxima, Actiuo & passiuo naturaliter proportionatis & approximatis non impeditis, sequitur actio. Antecedens vero quo ad omnes sui partes est per se notum, supponendo q distantia localis non impedit actionem & passionem omnino immaterialem, de qualis est sermo. Et potest confirmari: quia quicquid potest inferior, potest & superior, ac per hoc, & Michael cognoscit propriam cogitationem intuitiuè, poterit eandem multo eminentius intueri Seraphim.

¶ Ad euidentiam cem opinionẽ de intellectu angelico, dupliciter in materia hac prædi põt. Secundum, nanq; opinates intellectũ angeli noueri ab obiecto, seruari oportet: an cogitatio voluntaria posita i actu, sit obiectum ppor tionatũ, & sufficiẽter plens in rõne motiui, respectu cuiuscunq; intellect⁹ angeli. Sco. n. tenet paream affirmatiuã, Gregor. de Arimi. parte negatiuam. Sed hæc qõ non habet locum apud opinates intellectũ, angelicũ non esse naturaliter mobilem ab ali quo obiecto: sed oportere ipsũ sel ligere quicqd naturaliter itelligit per species innatas. Iuxta enim hanc viam, vanus est sermo ois de actuo & passiuo, motiuo & mobili & alijs huiusmodi. Sed oportet scrutari an eõ iunctio voluntatis cũ sua libera operõne in actu exercito, repræsenteretur per aliã speciem innatam in angelis, an non. In hoc, n. pẽder tota difficultas. Dictũ est. n. spẽm in mente angeli esse tantæ excellentiæ, vt habeat in se vnde sibi assimiletur Sor. sedens, Sor. scribẽs Sor. currẽs. Curigitur nõ fiet in se vñ sibi assimilef. Sor. volens, aut Sor. eogitãs? Aut aũcela re patet ex dictis S. T. hic & in q. de veri. q. 9. art. 12. & in qñ. de dæmonib. arti. 8. arbitratur Diuus T. cogitationes cordium, quo ad esse actuale in particulari &c. nõ repræsentari per species innatas: quia sunt aliorsordinis, q̃ sunt oia naturalia. Ita q ex eo, q volũtas vt volẽs, A. vel B. est supra totum ordinẽ causarũ, & effectuum naturaliũ, ideo non repræsentatur per species impressas angelis, quæ repræsentatiuæ tñ sunt causarum, & effectuum naturalium. Et huc tendit tõ S. T. ubi 3. Probat. n. semper altitudinem voluntatis ut operãtis ex exẽptione eius à dependentia, & connexione, à quacunq; re naturali: ita q vis eõnis huæ consistit in hoc, q voluntas ut operans in particulari &c. est ex ordinem rerum naturalium, ergo est naturaliter occulta cuicunq; extrinseco intellectui creato: & tenet sequela, quia species naturales intellectum, non repræsentant nisi naturalia. Antecedens vero probatur: quia voluntas soli Deo subiacet, & quo ad exercitium actus, & quo ad specificationem actus in particulari, quia ipse solus põt efficaciter mouere voluntatẽ, tam effectiue q̃ obiectiue, cum sit summum bonũ, & finis ultimus &c. Ex hoc aũt facile soluuntur obiectiones. Nam ad Durandũ patet quod dicendũ est. f. q voluntas & voluntarium ex hoc ipso quod voluntariũ, est in seipso occultũ cuicunq; extrinseco creato, quia soli Deo subiacet effectiue, & obiectiue. Et tõ nulla illarum cãrum enumeratarum ab eo admittitur præcise nisi tertia. & est ista q̃ dixit S. T. quã; arguens aut nõ intellexit, aut intelligere noluit: libertas enim voluntatis non solum a coactione, sed à dependentia & connexione eũ naturalibus est: ac per hoc, à cognitione extrinseca creaturæ. Ex hoc n. q aliqd sic soli Deo subiacet, q̃ nullum natum est habere cõnexionem cũ naturalib. occultum naturaliter est his, qui naturalium tantum rationes habent.

¶ Ad obiectiones vero Scot. contra eandem rationem ex eodẽ principio iam patet responsio: quia alia ratio est de essentia, voluntate, & intellectu angeli, & de his ut sunt in actu secundo mere uoluntario: quoniã illa pertinent ad naturalem ordinẽ rerum, hæc autem non. Et similiter non dicimus istam fatuitatem, quòd cogitatio occultetur uolitione ue lut quodam uelamine, ut arguens imaginatur, quæres aliud illius uelamen, sed dicimus quòd cogitatio eo quia uolita seu libera, est naturaliter occulta. Et habet rationem suæ occultationis, libertatem imperantis, ut dictum ac expositum est.

¶ Ad obiectionem demum. S. o. contra concl sionem dicitur, quòd tam hæc quàm omnes aliæ, supponunt unum falsum, scilicet intellectum separatum accipere cognitionem à rebus cognitis, hoc enim est falsissimum: quoniam omnis intellectus separatus intelligit per species innatas, & non aliter, nisi seipsum & Deum, ut ex prædictis patet. Et in hoc stando, omnes obiectiones soluuntur.

† Lib. 5. super Gene. ca. 19. circa mediũ. to. 3.

Ca. 7. post mediũ.

¶ In corpore vnica ponitur distinctio bimembris, scilicet q cogitatio potest cognosci dupliciter, scilicet in suo effectu, vel in seipsa. Et duæ conclusiones ponuntur iuxta duo prædicta membra. Prima est. Cogitatio cordis alterius potest cognosci ab Angelo in suo effectu. Et probatur à fortiori: quia sic etiam potest cognosci ab homine per immutationem vultus & dispositionem corporis, vt medici discernunt quandoque. Et hoc confirmatur authoritate Augusti. Secunda conclusio est, quòd cogitationes cordium in seipsis, seu quod idem est, vt sunt in voluntate, soli Deo sunt naturaliter cognitæ, & probatur sic. Mere voluntaria soli Deo & volenti sunt nota: cogitationes cordium sunt purè voluntariæ, quia ex sola voluntate dependet q aliquis actu cogitet, aut velit aliquid, quoniam habitus est. quo quis vtitur cum vult. ergo. Maior probatur, quia voluntas soli Deo subiacet, qui solus

¶ Super quæstionis quinquagesimæ septimæ, Articulum quartum.

IN titulo aduerte, quòd præsens quæstio est de cognitione cogitationis cordis alterius in particulari, & complete, scilicet quo ad quæstionem an est, tam in se, quàm respectu termini, id est vtrum angelus cognoscat, si actualiter cogitem de aliquo, quid cogito, quid delibero &c.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angeli cognoscant mysteria gratiæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q angeli mysteria gratiæ cognoscant. Quia inter omnia mysteria, excellentius est mysterium incarnationis Christi. Sed hoc angeli cognouerunt à principio. dicit. n. Aug.* 5. super Genes. ad lite. q̃ sic fuit hoc mysterium absconditum à seculis in Deo, vt tũ innotesceret principibus & potestatibus in cœlestib. Et dicit Apostolus. 1. ad Timo. 3. q̃ apparuit angelis illud magnum sacramentum pietatis. Ergo angeli mysteria gratiæ cognoscunt.

¶ 2 Præt. Rationes omnium mysteriorum gratiæ, in diuina sapientia cõtinenti; Sed angeli vident ipsam Dei sapientiam, quæ est eius essentia. Ergo angeli mysteria gratiæ cognoscunt.

¶ 3 Præterea. Prophetæ per angelos instruuntur, vt patet per Dionys. 4. cap. angelicæ Hierar. sed Prohetæ mysteria gratiæ cognouerunt, dicitur enim Amos 3. Nõ faciet dominus verbum nisi re. se. sua ad seruos suos Prophetas. Ergo angeli mysteria gratiæ cognoscunt.

¶ SED CONTRA est, quòd nullus discit illud, quod cognoscit, sed angeli etiam supremi quærunt de diuinis mysteriis gratiæ, & ea discunt. Dicitur enim * 7. cap. cœle. Hierar. q̃ sacra scriptura inducit quasdam cœlestes essentias ad ipsum Iesum, quæstionem facientes, & addiscentes scientiam diuinæ eius operationis pro nobis, & Iesum eas sine medio docentẽ, vt patet Isa. 63. vbi quærentibus angelis, Quis est iste qui venit de Edom? respondit Iesus: Ego qui loquor iustitiam. Ergo angeli nõ cognoscunt mysteria gratiæ.

¶ RESPON. Dicendũ, q̃ in angelis est cognitio duplex. Vna quidẽ naturalis, fm quam cognoscunt res, tum per essentiam suam, tum ẽt per species innatas. Et hac cognitione, mysteria gratiæ angeli cognoscere non possunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ etsi vnus angelus species intelligibiles alterius videat, per hoc q̃ modus intelligibilium specierum secundum maiorem & minorem vniuersalitatem proportionatur nobilitati substantiarum, non tamen sequitur, q̃ vnus cognoscat quomodo alius illis intelligibilibus speciebus vtitur actualiter considerando.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ appetitus brutalis, nõ est dominus sui actus, sed sequitur impressionem alterius causæ corporalis vel spiritualis. Quia igitur angeli cognoscunt res corporales & dispositiones earum, possunt per hæc cognoscere, quod est in appetitu, & in apprehensione phantastica bruto rum animalium, & etiam hominum secundum quod in eis quandoque appetitus sensitiuus procedit in actum, sequens aliquam impressionem corporalem, sicut in brutis semper est. Non tamen oportet, q̃ angeli cognoscant motũ appetitus sensitiui, & apprehensionem phantasticam hominis, secundum quod mouẽtur à voluntate & ratione: quia etiam inferior pars animæ participat aliqualiter rationem; sicut obediens imperanti, vt dicitur in * 1. Ethico. Nec tamen sequitur, q̃ si Angelus cognoscit quod est in appetitu sensitiuo, vel phantasia hominis, q̃ cognoscat id quod est in cogitatione vel voluntate: quia intellectus & volũtas non subiacent appetitui sensitiuo & phantasiæ, sed potest eis diuersimode vti.

† Lib. 1. Ethi. c. 13. to. 1.

290 Infra. q. 6. arti. 1. ad 4. Et q. 106. ar. 4. ad 2. Et Ephes. 3. le cti. 3. 6.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ, Articulum quintum.

TITulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnam ponit distinctionem de cognitione, bimembrem. Et iuxta vtrunque membrum duabus conclusionibus respondet quæsito. Distinctio est. In angelis est duplex cognitio, scilicet naturalis, & hæc est per essentias ipsorum, & per species innatas. Et supernaturalis, & beatifica, & hæc cognitio est quam habẽt in verbo Dei. Prima autem conclusio est negatiua. f. angeli cognitione naturali non cognoscunt mysteria gratiæ. Et probatur, quia ista ex sola Dei uolũtate dependent. Et confirmatur ex hoc, q̃ non cognoscunt naturaliter cogitationes cordium. Et confirmatur tam ujs quàm modus arguendi, authoritate Apostoli primæ ad Corin. 2.

¶ Circa hanc conclusionem aduerte, quòd eadem est ratio: quare cogitationes cordium, & quare mysteria gratiæ sunt occulta, quia scilicet sunt extra ordinem rerum naturalium, quia, scilicet illi soli uoluntati sunt connexa diuinæ, illa uero uoluntati diuinæ & cogitantis tantum. Et propterea apud ponentes intellectum angelicum moueri ab obiecto, qua ratione ponũt moueri ipsum à cogitationib. cordium iam positis in actu, eadẽ rõne ponunt moueri ipsũ à mysteriis gratiæ in actu positis, nisi aliũde

Universidad de Deusto
Biblioteca

impediantur virtute diuina. Et hoc expresse sentit Scot. in 4. dist. 45. quæstio. 2. quæstio. 9. Nec est opus aliter hic immorari, quoniam negando illud suppositum fundamentum eorum quòd scilicet intellectus separatus sit mobilis ab obiecto, totum eorum ædificium ruit.

¶Secunda conclusio est affirmativa, & habens tamen multas conditiones, scilicet Angelis in verbo cognoscunt mysteria gratiæ, nō omnia tamen, neque æqualiter, neque simul. Conclusio ipsa probatur auctoritate Apostoli, primæ ad Corint. 2. Nobis autem reuelauit &c. Prima verò conditio declaratur, quia superiores angeli plura & altiora mysteria cognoscunt, ex ratione, quia perspicacius diuinam contemplantur sapientiā, secunda verò conditio, quia superiores de his mysterijs illuminant inferiores. Tertia autem, quia quædam horum nouerunt à principio: quædam vero in dies addiscūt, prout eorum congruit officijs congruit, edocentur.

¶Ad primvm ergo dicēdum, q̄ de mysterio incarnationis Christi dupliciter contingit loqui. Vno modo in generali; & sic omnibus reuelatum est à principio suæ beatitudinis & Cuius ratio est, quia hoc est quoddam generale principium, ad quod omnia eorum officia ordinantur. Omnes enim sunt administratorii spiritus, vt dicitur Heb. 1. in mysterium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: quod quidem sit per incarnationis mysterium. Vnde oportuit de hoc mysterio omnes à principio communiter edoceri. Alio modo, possumus loqui de mysterio incarnationis quantū ad speciales conditiones. Et sic, non omnes angeli à principio de omnibus fuit edocti: imo quidam etiam superiores angeli post modum didicerunt, vt patet per authoritatem Dionys.* inductam.

¶Ad secundum dicendum, q̄ licet angeli beati diuinam sapientiam contemplentur: non tamen eam q̄ cōprehendunt. Et ideo non oportet, q̄ cognoscant quicquid in ea latet.

¶Ad tertium dicēdum, q̄ quicquid Prophetæ cognouerunt de mysterio gratiæ per reuelationem diuinam, multo excellētius est Angelis reuelatum. Et licet Prophetis ea quæ Deus factura erat circa salutē humani generis, in generali reuelauerit, quædam tamē specialia Apostoli circa hoc cognouerunt, quæ Prophetæ non cognouerāt secundum illud Ephe. 3. Potestis legentes intelligere prudentiā meā in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnitum: sicut reuelatū est sanctis Apostolis eius. Inter ipsos et Prophetas, posteriores cognouerūt quod priores non cognouerunt, secundum illud Psal. 118. Super senes intellexi. Et Greg.* dicit q̄ per successiones temporum, creuit diuinæ cognitionis augmentum.

2. distin. 11. q. 2. ar. 4. Et opin. 2. rea. 26. & Ephe. 3. lect. 3. d 319

Hæc enim mysteria, ex pura Dei voluntate dependent. Si enim vnus angelus non potest cognoscere cogitationes alterius ex voluntate eius dependentes, multo minus potest cognoscere ea, quæ ex sola Dei voluntate dependent. Et sic argumentatur Apost. 1. Cor. 2. Quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, qui in ipso est: ita & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei. Est autem & alia angelorum cognitio, quæ eos beatos facit, qua vident verbum & res in verbo. Et hæc quidem visione cognoscūt mysteria gratiæ, non quidē omnis, nec æqualiter omnes, sed secundum quod Deus voluerit eis reuelare secundū illud Apost. 1. Cor. 2. Nobis aūt reuelauit Deus per spiritum suum: ita tamen, q̄ superiores angeli perspicacius diuinam sapientiam contēplantes, plura mysteria & altiora in ipsa Dei visione cognoscunt, quæ inferioribus manifestant, eos illuminando. Et horū et mysteriorum, quædā à principio suæ creationis cognouerunt; quædam vero post modum, secundum quod eorum officijs congruit, edocentur.

¶Circa hanc conclusionem dubium occurrit, quoniam non videtur verum quòd angeli cognitione beatifica cognoscant mysteria gratiæ. Arguit enim Scot. in 4. distinctio. 10. quæst. 9. in conclusione tertia, contra hoc sic. Beatus nō distinguitur à non beato, nisi videndo obiectum beatificum vt sic, & ea quæ ad ipsum cluunt vt sic: sed mysteria gratiæ non cluunt ut obiecto beatifico vt sic, ergo

Minor patet, quia nō spectat ad beatitudinem cognoscere gratiam conferri huic, vel illi &c.

Arguo sed contra.

P. 366.

¶Præt. Argo ergo ad hominē sic apud S. Thom. videre plura in diuina essentia, inferri à posteriori videre magis ipsam diuinam essentiam, vt patet ex quæst. 12. Rursus apud ipsum & veritatē actus beatificus ad minus angelorū (quicqd de anima separata.) nunquam intenditur essentialiter ergo impossibile est angelos in verbo de nouo aliquid videre, quod prius non viderant.

Hoc enim alterum prædictarum propositionum destruit, quāmis de nouo aliquid videt ergo aut non magis videt verbum contra primam propositionem, aut magis videt contra secundam.

¶Ad hanc dubitationem breuiter dico, q̄ cognoscere aliquid in verbo, contingit dupliciter: vno modo formaliter, alio modo causaliter. Et dico q̄ S. T. non intendit angelos quoad cunq; de nouo videre aliquid in verbo formaliter: sed tantum causaliter, i. ex diuinis illuminationib. quæ se habent ad visionem verbi, sicut accidentia quæ dam concomitantia, q̄ simul, sed successiue, iuxta successiuam dispositionem ipsorum ad cognoscendum ad officia sua exequēdā. Cum hoc tamen stat, q̄ quædā mysteria gratiæ Angeli omnes, vel aliqui in verbo formaliter videāt ab initio beatitudinis suæ. Nec tñ oportet hæc pertinere ad obiectum beatificum, vt sic. Jam enim in quæstione decimaseconda declaratum est, q̄ videre aliquid in verbo formaliter, contingit dupliciter, scilicet per se primo, & secundario. Et q̄ ipse Deus tantum videtur per se primo: creaturæ autem secundario. Et propterea ipse solus beatus, iuxta illud Augustin. qui autem te & illa nouit: nō propter illa beatior, sed propter te solum beatus. Vnde ratio Scoti concludit q̄ gratis concedimus, imo quod edocemur, scilicet omne aliud à Deo nō necessario pertinere ad obiectū beatitudinis; sed non infert esse impossibile multa alia à Deo secunda tio, & quasi concreatarum videri ea dem numero visione.

† Homil. 16. in Ezech. à medio illius.

QVAESTIO LVIII.

De modo cognitionis angelicæ, in septem articulos diuisa.

POST hæc considerandum est de modo Angelicæ cognitionis.

Et circa hoc quæruntur septem.

¶Primò, Vtrum intellectus angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

¶Secundò, Vtrum angelus possit simul intelligere multa.

¶Tertiò, Vtrum intelligat discurrendo.

¶Quartò, Vtrum intelligat componendo, & diuidendo.

¶Quintò, Vtrum in intellectu angeli possit esse falsitas.

¶Sextò, Vtrum cognitio Angeli possit dici matutina & vespertina.

¶Septimò, Vtrum sit eadem cognitio matutina & vespertina, vel diuersę.

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus angeli quandoq; sit in potentia, quandoque in actu.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt q̄ intellectus angeli quandoque sit in potentia. Motus n. est actus existentis in potentia, vt dicitur * 3. Physi. Sed mentes angelicæ intelligendo mouentur, vt dicit Dionys. 4. de diuinis nomi. Ergo mentes angelicæ q̄ndoque sunt in potentia.

¶2 Præt. Cum desiderium sit rei non habitæ, possibilis tñ hēri, quicunq; desiderat aliquid intelligere, est in potētia adillud. Sed. 1. Pe. 1. dē. In quē desiderant angeli prospicere, Ergo intellectus angeli q̄nque est in potentia.

¶3 Præt. In * lib. de causis dicitur, di cognitionis angelicæ, siue naturalis, siue super naturalis.

¶ In corpore duas distinctiones ponit. Alteram de intelligere in

gere in potentia, scilicet essentiali, vel accidentali. Alteram de cognitione, naturali scilicet & supernaturali & hac duplici, scilicet per reuelationem & per visionē verbi. Et examinat ista membra huius secundæ distinctionis, applicando ea ad vtrumq; membrum primæ distinctionis singillatim. Et tria facit. Primo, ponit, & declarat membra primæ distinctionis ex tertio de anima. Secūdo, ostendit quō se habeat cognitio angelica ad potentiam essentialē. Tertio, quō se habeat ad potentiā accidentalem. Quo ad secundum duo dicit. Primū est, q̄ angeli non sunt in potentia essentiali secundum cognitionem naturalē. Secundum est, q̄ angeli sunt in tali potentia gratiæ Augeli omnes, vel aliqui in verbo formaliter videāt ab initio beatitudinis suæ. Nec tñ oportet hæc pertinere ad obiectum beatificum, vt sic. Jam enim in quæstione decimaseconda declaratum est, q̄ videre aliquid in verbo formaliter, contingit dupliciter, scilicet per se primo, & secundario. Et q̄ ipse Deus tantum videtur per se primo: creaturæ autem secundario. Et propterea ipse solus beatus, iuxta illud Augustin. qui autem te & illa nouit: nō propter illa beatior, sed propter te solum beatus. Vnde ratio Scoti concludit q̄ gratis concedimus, imo quod edocemur, scilicet omne aliud à Deo nō necessario pertinere ad obiectū beatitudinis; sed non infert esse impossibile multa alia à Deo secunda tio, & quasi concreatarum videri ea dem numero visione.

† lib. 2. super Genes. ad li. c. 8. à medio tom. 3.

quòd intelligentia intelligit secūdum modum suæ substantiæ. Sed substantia angeli habet aliquid de potentia permistum. Ergo quandoque intelligit in potentia.

¶Sed contra est, quod Aug. dicit. * 2. super Gen. ad li. q̄ angeli ex quo creati sunt in ipsa verbi æternitate, sancta & pia contemplatione perfruuntur. Sed intellectus cōtemplans non est in potentia, sed in actu. Ergo intellectus angeli non est in potentia.

¶Respon. Dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in * 3. de anima, & in † 8. Physi. intellectus dupliciter est in potentia. Vno modo, sicut ante addiscere vel inuenire. i. antequam habeat habitum scientiæ. Alio modo dicitur esse in potentia, sicut cum iam habet habitum scientiæ, sed non considerat. Primo igitur modo, intellectus angeli nunquam est in potentia respectu eorum, ad quæ eius cognitio naturalis se extendere potest. Sicut enim corpora superiora, scilicet celestia non habent potentiam ad esse quæ non sit cōpleta per actū, ita cęlestes intellectus, scilicet angeli non habent aliquam intelligibilem potentiam, quæ non sit totaliter completa per species intelligibiles connaturales eis. Sed quantum ad ea, quæ eis diuinitus reuelantur, nihil prohibet intellectus eorum esse in potentia, quia sic etiam corpora cęlestia sunt d in potentia quandoque vt illuminentur à sole. Secundo vero modo, intellectus angeli potest esse in potentia ad ea quæ cognoscit naturali cognitione. Non enim omnia quæ naturali cognitione cognoscit, semper actu considerat, sed ad cognitionem verbi, & eorum quæ in verbo videt, nunquā hoc modo est in potentia, quia semper actu intuetur verbum, & ea quę in verbo videt. In hac enim visione eorum beatitudo consistit. Beatitudo autem non consistit in habitu sed in actu, vt dicit Philosophus in * 1. Ethico. c. 8.

† lib. 1. Ethi. c. 8. tom. 5.

¶Ad primum ergo dicendum, q̄ motus ibi non sumitur secundum qd est actus imperfecti. i. existentis in potentia, sed secundū quod est actus perfecti. i. existentis in actu. Sic. n. intelligere & sentire dicuntur motus, vt dicitur in * 3. de anima.

† 11. 3. de anima. text. 18. tom. 2.

¶Ad secundum dicendum, q̄ desiderium illud angelorum non excludit rem desideratam, sed eius fastidium. Vel dicūtur desiderare Dei visionem, quantum ad nouas reuelationes, quas pro oportunitate negotiorum à Deo recipiunt.

¶Dd tertium dicendum, q̄ in substantia angeli non est aliqua potentia denudata ab actu. Et similiter nec in intellectus angeli sic est in potentia, q̄ sit absque actu.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angelus simul possit multa intelligere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ Angelus non possit simul multa inteligere. Dicit videtur stare quod hic dicitur. Secundo ex eo, quòd angelus cognoscit, & ponit differentiam inter cognita per diuersas species, puta inter animal & hominem: ergo simul cognoscit per diuersas species. & tenet sequela ex doctrina secundi de anima, in ea, de Sensu communi. Et augetur difficultas ex hoc capite, quia non videtur valere processus factus ad concludendam hanc conclusionem, eo quòd ita aliqua cognosci vt vnum intelligibile pro quāto cognoscuntur vt comparata adinuicem secundum diuersitatem, & tamen per diuersas species.

¶Circa primam & vltimam conclusionem, dubium pulchrum occurrit sic. Angelus potest omnia simul intelligere per vnam speciem: ergo potest omnia quæcunq; species habet, simul intelligere. Antecedens est prima conclusio, consequens vero est oppositum vltimæ: consequentia sunt probanda sic. Angelus simul nouit se & omnes suas perfectiones: sed inter suas perfectiones est esse intelligibilia: immo hoc est magna eius angelicæ perfectio, quòd sic ipsa & alia tali modo ergo simul intuetur se esse tale eius quidditatiue, & talia entia intentionaliter. Sed hoc est nosse omnia repræsentata per species quæ sunt illa esse intentionalia. ergo angelus simul & vno actu omnia nouit, quorum species habet.

¶Ad euidentiam harum difficultatum sciendum est, species per quas intelligit angelus, non esse eiusdem rationis. Nam quædam inter se eiusdem ordinis: quædam vero se habent adinuicem ordine quodam, quemadmodum etiam in naturalibus. Quædam formæ existentes in materia, sunt eiusdem ordinis inter se, vt forma leonis, & bouis, & similes. Quædam vero ordine quodam se habent, vt vegetatiuum & sensitiuum. Nec intendo per hoc exemplum aliud inducere nisi ordinem inter quasdam species intelligibiles in angelo. Habent autem inter se ordinem species illæ, quę se excedunt in repręsentando idem, quamuis diuersimode, & tales sunt essentia diuina, quę cum nulla specie ponit in numerum, quia est omnium

† 1. propol. 8. circa princ. lib. de intel. ope ra Arist. tom. 3.

291 12. 93. Et art. 5. co. Et 2. co. ca. 95. & 98. Et vi 12. q. 8. ar. 5. Et ma. q. 10. ar. 5. co. Et di. conse. 4. 7. text. & to. 6.

Infra. q. 85. art. 4. Et 2. distin. 3. q. 1. arti. 4. ar. 3. di. 14. ar. 2. q. 3. & 1 con tra 6. 15. Et ver. q. 2. art. 14. ad quo. 7. q. 1. arti. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfecti simum repræsentatiuum, & essentia propria ipsius angeli, cum qua nulla eius species ponit in numero, quia ipsa essentia est oium à se intelligibiliu species, imperfecta tñ. Et per superadditam intelligibilem speciẽ perficitur, & determinatur quodámodo, vt sit distincte repræsentatiua talis, puta animalia. Species vero illæ eiusdem inter se ordinis sunt, q̃ disparatæ inter se sunt in repræsentando, quales sunt oēs species indite singulis angelis. Rursus species istæ disparatæ dupliciter accipi possunt. s.vt extrema sunt in re præsentãdo relationes aliorum, & absolutè. His aũt stantibus, dẽ q̃ quãuis aliud sit simul intelligere, & aliud sit vna operatione intelligere, in proposito tñ, eadẽ est difficultas de simultate & vnitate, & notius est propositũ de vnitate: eadẽ.n. est difficultas, q̃ totaliter diuersa in rebus intelligibilia vt sic absolutè, & repugnat simul intelligi & vna operatione intelligi, quemadmodũ repugnat dici, vt 8 i 4. Met. tex. 10. dr, q̃ qui vnum non intelligit, nihil intelligit & in 3. de Anima, cõtingit multa scire, vnũ aũt intelligere. Notius aũt est, q̃ vni operationi vnum debet obiectum, quã pluribus eiusdẽ potentię simul, quis & hoc sit verũ. Et ideo S. Thomas explicauit, & probando à notiori tradidit discipulum. Et per hæc patet nõ ad primum dubiũ. Et ad vltimũ, qd est contra vltimã conclusionẽ: fatemur.n. q̃ angelus põt simul q̃ plures species intelligibiles ordinẽ inter se habẽtes intelligere, qñ intelligibile earũ non est totaliter diuersum. Sed quẽadmodũ species excedit & continet speciẽ quodammodo vt totũ pertẽ, ita intelligibile vnius se hẽt ad intelligibile alterius. Et similiter discernere inter intelligibilia disparata eorum specierũ, est vnum intelligere, & non per diuersas species absolutè: sed per diuersas species, vt ad vnum relatiuũ intelligibile cocunt. Nec propterea insufficiès aut falsus fuit processus, quo vnitas intelligibilis ex vnitate speciei adæquatæ declarata est: qñ quid regulariter exigat vnitas intelligibilis, tractabitur & tractari debet. Exceptio.n. hæc nõ ta est, & ideo nihil officit vniuersali regulæ, quæ traditur, & tradẽda est de cognoscibili absolutè: & similiter de speciebus disparatæ extremum. Vnde & in q.de verita. q.2. art.4. ad primum in cõtrarium, dicit S. Th. q̃ nihil prohibet, multa vt vnum simul intelligi, vel per vnam formam.

¶ Ad secundam aũt dubitationem dicitur, q̃ aliud est esse intelligibile actu, & aliud esse intelligibile actu huic intellectui. Et q̃ licet res immateriales & materiales in hoc inter se differant, q̃ illæ sunt intelligibiles actu in seipsis: istæ vero intelligibiles in potentia in seipsis: in hoc tamen conueniunt, q̃ huic aut illi intellectui intelligibiles actu non sunt, nisi secundũ quod sunt in hoc, aut illo intellectu. Supponimus etiam supradictis, q̃ sunt in hoc aut illo, non nisi per similitudinem. Et ideo sequitur, q̃ esse intelligibile huic intellectui, sortitur vnaquæque res per hoc quod est in illo intellectu secundum suam speciem, & hoc modo intelligendus est hic San. Thom.

enim Philo. * 2. Topi. q̃ cõtingit multa scire, sed vnum tantum intelligere.

¶ 2 Præt. Nihil intelligitur nisi sm quod intellectus formatur per speciẽ intelligibilẽ; sicut corpus formatur p figuram. Sed vnum corpus non potest formari diuersis figuris. Ergo vnus intellectus non potest simul intelligere diuersa intelligibilia.

¶ 3 Præt. Intelligere est motus quidam. Nullus aũt motus terminatur ad diuersos terminos. Ergo non contingit simul multa intelligere.

¶ Sed contra est quod dicit Aug. * 4. super Gen. ad lit. Potẽtia spiritualis mẽtis angelicæ cuncta quæ voluerit, facillime simul comprehendit.

¶ Respon. Dicendũ, q̃ sicut ad vnitatẽ motus requiritur vnitas termini, ita ad vnitatẽ operationis requiritur vnitas obiecti. Contingit aũt aliqua accipi vt plura, & vt vnum; sicut partes alicuius continui: si enim vna quæque per se accipiatur plures sunt. Vnde & non vna operatione, nec simul accipiuntur per sensum, & intellectum. Alio modo accipiuntur secũdum quod sunt vnũ in toto. Et sic simul vna operatione cognoscuntur, & tam per sensum, quàm per intellectũ, dum totũ continuum consideratur, vt dicitur in 3. de Anima. Et sic etiam intellectus noster simul intelligit subiectum, & prædicatum, prout sunt partes vnius propositionis, & duo cõparata secundũ quod conueniunt in vna comparatione. Ex quo patet, q̃ multa secundũ quod sunt distincta, non possunt simul intelligi, sed secũdum quod vniuntur in vno intelligibili, sic simul intelliguntur. Vnumquodq; aũt est intelligibile in actu, secũdum quod eius similitudo est in intellectu. Quæcunq; igitur per vnam speciẽ intelligibilem

Ad dubium, vltimo contra primam & tertiam conclusionẽ motum, respondetur, q̃ intelligibilia repræsentata per species, duobus citer possunt intelligi. Vno modo absolutè: alio modo, vt sunt aliquid intellige ntis seu intellecti, puta perfecto. Primo modo non simul intelliguntur, sed secundo. Nec hoc est contra determinata. Sed hæc responsio pãtitur difficultatem. Quia cum cõmune sit omni substãciæ separatæ intelligere alia à se per modũ substãciæ, nulla intelligẽtia cognoscit aliquid aliud à se, nisi secundum quod ipsa est illud. Et sic Gabrielem cognoscere lapidem absolutè, est cognoscere lapidem, vt est in Gabriele, aut sic ipsum Gabrielem secũdum quod est. Lapis, quod idẽ est. Non enim plus cognoscit de lapide, quam ipse Gabriel sit intentionaliter. Ad hoc dicitur, q̃ responsio est bona, & quòd illæ duæ cognitiones differunt sicut visio partium in toto, & visio partiũ seorsum. Quamuis enim idẽ videatur vtrags visione, aliquã tñ impedit visionem partis seorsum, quã nõ impedit visionem eius in toto. Et rursus, acutius videtur pars seorsum, quam in toto, vt patet cũ video totam domum, & cũ distincte applicare volo visionem ad discernendum singulas partes eius. Prius enim omnes partes simul in toto video, sed cum distincte singula respicio, ab aliis partibus visionem interuentio animæ ad vnam dedita subtrahit. Ita proportionaliter contingit in angelo q̃ quãuis primo omnia simul in se vt toto quodam videat, si tamen singula distincte ẽm seipsis absolute per speciem iterum vult, dũ vnã attendit alterum negligit, quia non potest finita virtus simul esse in actu perfecto secũdum duo esse eiusdem generis & ordinis &c.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæoctauæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua duplicitèr probata. primo ratione sic. Angeli inter substantias spirituales eum tenent locum, quem corpora cęlestia inter substantias corporeas: ac per hoc differunt à substantijs spiritualibus inferioribus proportionaliter, quemadmodum corpora cęlestia à corporibus inferioribus. Sed inter hæc corpora tñ differt, vt inferiora per motũ suas perfectiones vltimas acquirant. Superiora vero statim habent suas vltimas perfectiones. Ex substantiæ spirituales inferiores, quales sunt animæ humanæ, per motum discursiuum perfectionem vltimã, quæ in veritatis contemplatione consistit, acquirunt. ergo relinquitur q̃ Angeli, veritatis contẽplationem complete statim absq; discursu naturaliter habeant. Prima propositio authoritate Dion. firmatur. Aliæ vero quo ad corpora per se notæ sunt. Quo ad substantias vero spirituales, experimento

perimento in nobis patent. Deinde confirmatur conclusio, ex differentia nominum conuenientiũ substantijs spiritualibus superioribus & inferioribus: quia. s. illæ dicuntur intellectuales, istæ vero rationales. Et omnia clara sunt.

¶ Sed aduerte, q̃ in his declarationibus S.T. immiscet rõnem fundantẽ, & ppor tionalitatẽ primę rõnis, & driam signi secundo loco adducti. Et est rõ perfecti & imperfecti lumi nis intel lectualis. Ita q̃ qa superiores Spiritus à nostris differunt penes perfectũ & imperfectũ lumen, & imperfectionis est ad videndã veritatẽ discursiue gere: cuius signum est, q̃ si eñ haberet anima nostra luminis q̃ visiõ principijs videret in eis quę in eorum virtute cõtinent, nõ discurreret, relinquit q̃ substãciæ illæ quę in apprehẽso aliquo obiecto apprehendunt quicquid virtualiter cõtinetur, veritatẽ & principij, & cõclusionis, absq; discursiuo motu hẽant.

¶ Circa prædicta occurrit prio Sco. in 2. dist. 7. q. 1. dicens, non esse probabile ab angelis negare omnẽ discursum, & remittit se ad prosmiũ primi, in illa qõ. vtrũ theologia sit scientia vbi hanc rõnem inuenio, dicẽte quidem contra cognitionẽ in verbo, & cõsequẽter contra omnes alios. Arguit ergo sic. Quãdiras subiecti puta lineę in quocunq; lumine visa, continet virtualiter veritates suarũ passionũ, & est prius natura notæ illis. ergo est ea notior cautatiua in quocunq; intellectu ab illa passione ergo erit discursus. Antecedẽs cũ prima cõsequẽtia est euidẽs. Vltima vero probatur, quia ad rõnem discursus nõ exigitur ordo temporis, sed ordo naturæ, & causalitatis. s. q̃ hoc sit prius naturaliter notũ illo, & q̃ per hoc agnoscimus illud, quamuis simul tempore.

¶ Occurrit deinde Greg. de Arim. in 2. di. 7. q. 1. dicens processum S. Thomistarum nullã rationẽ fundari: sed sola suasione de corporibus cęlestibus, & q̃ conclusio deducit ad impossibile. Quoniam si angelus absque discursu cognoscit visio aliquo subiecto omnes eius passiones, sequitur q̃ aut habet simul infinitas intellectiones specie distinctas, aut vnam æquivalentem infinitis distinctis, quorum vtrunq; est impossibile, quia esset infinitum ens & tenet sequela de passionibus numeri & figuræ, quæ sunt infinitæ, sicut & species numerorum & figurarum.

¶ Ad hæc breuiter dicitur, & primo q̃ ratio Scot. quadruplicitèr peccat. Quia idem supponit esse iudicium de re cognita in se, & cognita in alio, cum tamen multum interĩt. Secundo, quia supponit intellectum angelicum & beatum esse passiuum à re visa

¶ 2 Præt. Quicquid potest virtus inferior, põt & virtus superior. Sed intellectus humanus potest syllogizare, & in effectibus causas cognoscere, secundum quæ discursus attenditur. Ergo intellectus angeli, qui superior est ordine naturæ, multo magis hoc potest.

¶ 3 Præt. Isidorus dicit, * q̃ dæmones per experiẽtiã multa cognoscunt. Sed experimẽtalis cognitio est discursiua. ex multis. n. memoriis sit vnũ experimentum: & ex multis experimentis sit vnum vniuersale: vt dicitur * in fin. Posteriorum, & in principio † metaphysicæ. Ergo cognitio angelorum est discursiua.

¶ Sed contra est, quod Dionysius dicit * 7. c. de diui. nomi. q̃ angeli non congregant diuinam cognitionẽ à sermonibus diffusis, neque ab aliquo eõi ad ista specialia simul aguntur.

¶ Respon. Dicendum, q̃ sicut sæpius † dictum est, angeli illum gradum tenent in substãtiis spiritualibus, quẽ corpora cęlestia in substantiis corporeis. Nam & cęlestes mentes à Dionysio * dicuntur. Est aũt hæc differentia inter cęlestia, & terrena corpora, quòd corpora terrena per mutationẽ & motum adipiscuntur suam vltimam perfectionẽ, corpora vero cęlestia statim ex ipsa sua natura, suam vltimam perfectionem habent. Sic igitur & inferiores intellectus, scilicet hominũ, per quendam motum & discursum intellectualis operationis perfectionem in cognitione veritatis adipiscuntur: dũ scilicet ex vno cognito, in aliud cognitum procedunt. Si autem statim in ipsa cognitione principii nõti, inspicerent quasi notas omnes conclusiones consequentes, in eis discursus locum non haberet. Et hoc est in [d] angelis, quia statim in illis quæ primo naturaliter cognoscunt, inspiciũt omnia quæcunque in eis cognosci possunt. [e] Et ideo dicuntur intellectuales, quia etiã apud nos ea quæ statim naturaliter apprehenduntur, inteligi dicuntur. Vnde intellectus, dicitur habitus primorum principiorum. A nimę vero humanæ, quæ veritatis notitiam per quendam discursum acquirunt. [e] rationales vocantur. Quod quidem contingit ex debilitate intellectualis luminis in eis. Si enim haberent plenitudinem intellectualis luminis, sicut angeli: statim in primo aspectu principiorum totam virtutem eorum comprehenderent intuendo quicquid ex eis syllogizari posset.

¶ Ad primum ergo dicendũ, q̃ discursus quendam motum nominat. [e] Omnis autem motus est de vno priori in aliud posterius. Vnde discursiua cognitio attenditur secundũ quod ex aliquo prius noto, deuenitur in cognitionem alterius posterius noti, q̃ prius erat ignotum. Si autem vno inspecto, simul aliud inspiciatur, sicut in speculo inspicitur simul imago rei & res, non est propter hoc cognitio discursiua. Et hoc modo cognoscunt angeli res in verbo.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ angeli syllogizare possunt, tanquã syllogismũ cognoscentes. Et in causis effectus vident, & in effectibus causas, non tñ ita, q̃ cognitionẽ veritatis ignotæ acquirant syllogizando [e] ex causis in causata, & ex causatis in causas.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ [d] experientia in angelis & dæmonibus dicitur secundum quãdam similitudinẽ. [e] prout scilicet cognoscũt sensibilia præsentia, tamen absque omni discursu.

Articulus IIII.

Utrum angeli intelligant componendo & diuidendo.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quòd angeli intelligant componendo & diuidendo. Vbi enim est multitudo intellectuum, ibi est compositio intellectuum, vt dicitur in * 3. de anima. Sed in intellectũ aliquod genus. Et aditerentib. q̃ si essent infinitæ species coloris: lux nihilominus oĩb. illis eminenter præstaret. Nec tñ esset ens infinitũ sicut nec illæ species constituerent ens infinitũ: sed finitæ perfectionis in rõne entis, infinitæ vero ẽm quid in ratione coloris. Et hoc dico, non curando pro nunc: an angelus possit simul intelligere distincte oĩs species figurarum & numerorum.

¶ Super quæstionis LVIII. Art. IIII.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo facit. Primo respondet quæsito vna conclusione negatiua. Secundo respondet cuidam taciturobiectioni. Conclusio est talis. Angeli non cognoscunt componendo & diuidendo. Probatur sic. Intellectus in prima apprehensione alicuius primi apprehensi obiecti cognoscens statim quæcunque possent illi attribui: intelligit non componendo nec diuidendo. Intellectus angelicus est huiusmodi. ergo &c. Maior probatur & declaratur. Declaratur quidem ex proportionali similitudine, inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

principiũ & cõclusionem in ordine ad discursum ex vna parte, & subiectũ & prædicatum ex altera parte, in ordine ad compositionẽ & diuisionem: vtrobiq; ii. eadem est necessitatis ratio, quia. f. primo apprehenso non inspicitur quod in eius potentia latet. Probat aũt ex inserto in hac proportionalitate medio. f. q̃ sublata causa, aufertur effectus, iuxta illud primi posteriorũ. Si affirmatio est causa affirmationis, sed p̃pria ratio necessitatis ad intelligendum tam cõponẽdo quàm discurrẽdo, est in simplici apprehẽsione obiecti nõ intueri alia igitur intellectus statim in primo apprehensio cętera videns, nec discursu, nec compositione eget. Minor vero probatur sic. Quod conuenit intellectui nostro ex defectu intellectualis luminis, nõ est attribuendũ intellectui angelico, in quo est iumen intellectuale perfectum, quod probat per Dio. Sed in primo apprehensio nõ inspicere annexa, pertinent in nobis ex defectu intellectualis luminis, vt de se patet. ergo. Deinde explicat, qũo angelus intelligat enunciationes, & br dicit, q̃ quia intelligit mobilia immobiliter & composita simpliciter &c. ideo intelligit & cõpositionem non componendo, & discursum non discurrẽdo: quod est dicere, quòd compositio, & diuisio, & similiter discursus in actu exercito, puta, animal rationale est risibile, Sortes est animal rationale &c. comparãtur ad intellectum angelicum, vt res visa tantum, & non vt modus videndi ad nostrum vero, vtroque modo.

Ar. 2. huius q.

† Cap 7. iter principiũ & medium.

† Lib. 3. de anima tex. 21. & 22. to. 2.

¶ Circa maiorem adductæ rõnis, dubium occurrit, qũ insufficiens vẽ. Ex eo q̃ causa illa, non est vniuersalis causa cõponendi & diuidendi, sed particularis. Est. n. causa quare non opus sit compositione & diuisione, in cognoscendis his quæ per se insunt, vel absunt subiecto. Non aũt in his quę sunt per accidens, & casualib. seu fortuitis. quod dupliciter probatur. Primo, quia non ex defectu luminis prouenit, q̃ aliquo subiecto cognito, non videantur ea quæ sunt per accidens, vel fałtẽ casualia: qm̃ quantuncunq; perfecte cognoscatur subiectum aliquod, nunquã ex eo videbitur accidentalis coniunctio, & maximè formata. Tum, quia sequendo p̃portionalitatem S.T. illa prædicata cognoscũtur in subiecto, visa quæ se habent ad subiectum vt conclusio ad principiũ, hæc aũt constat, non omnia, sed illa tantum esse, quæ virtualiter claudũtur in subiecto, quemadmodũ conclusio in principijs, qualia nõ sunt accidentalia & fortuita. Et confirmatur, quia alioquin quilibet effectus haberet aliquam per se causam, contra Aristo. 6. Meta. & 2. Physicorum.

¶ Circa minorem eiusdem rõnis, dubium occurrit: quia nõ valet consequentia hæc. puta, Componere, & diuidere, seu discurre conuenit intellectui nostro ex imperfectione. ergo opposita perfectio conuenit intellectui Angelico, cum possit quispiam dicere, q̃ illa imperfectio cõis est intellectui nostro, & Angelico, qm̃ constat intellectum Angelicum non excludere omnem imperfectionem, & sic cum ista ratio super hac consequentia fundetur, ineffícax videtur.

¶ Ad euidentiam primæ dubitationis sciendum est, primo: q̃ aliqua plura simplici & vno intuitu simul videri, contingit tripliciter. Primo vnum cum alio, vt si simul videantur albedo & rubedo, & quæcunq; duo vel disparata. Secũdo, vnum cũ & in alio, vt quodcunque accidens & vniuersaliter prædicatum in subiecto.

Tertio, cum in & ex alio, vt passio propria, & vniuersaliter effectus quandoq; cognoscitur cum causa, in causa, & ex causa. Secũdum est secundo, q̃ quamuis quocunq; modo simul plura absolute cognoscere simplici intuitu, attestetur perfectioni cognoscentis, differt tamen primus modus ab alijs in hoc, quòd intelligere intuendo vnum cũ alio, prouenit ex perfectione intellectus absolute. Intelligere vero intuendo vnum in alio, prouenit non solum ex perfectione intellectus absolutè sed ex perfectione intellectus vt attingentis primum in quo, seu ex quo aliud cognoscitur. Tum, quia ex hoc quòd magis pene trat intellectus causam, aut subiectum cognitum prouenit simul intueri quæ in eis, aut ex eis sunt & sunt, quia quanto magis aliquid cognoscitur, tanto virtus seu potentia eius magis penetratur. Nam ex penetratione potentiæ sciuntur ea, ad quæ se extendit proportionaliter, id est, q̃ ex cognitione potentiæ secundum esse quidditatiuum quidditatiue quoque sciuntur ea, ad quæ se extendit. Ex penetratione vero potentiæ secundum esse existentiæ & individuale cum annexis conditionibus, cognoscuntur ea, ad quæ se extendit secundum existentiam, quando tamen sunt. Tum, quia ad perfectiorem cognitionem alicuius obiecti spectat, non solum parentiam, seu etiam omnia ad ipsum quomodolibet pertinentia cognoscere, & consequenter ad perfectiorem cognitionem naturalem alicuius obiecti spectat cognoscere omnia infra latitudinem naturalium, quomodolibet pertinentia ad obiectum illud. His stantibus, ad obiectiones in oppositum respondetur. Et ad primam dicitur, quòd ratio assignata contra necessitatem compositionis & diuisionis, & discursus, est ratio vniuersalis, & non particularis. Et cum dicitur, quòd non est ex defectu luminis, sed ex natura cognoscibilium patere obiectum & latere contingens, vel casuale: negatur hoc vniuersaliter de lumine intellectuali loquendo & casualibus, aut contingentibus naturalibus: quoniam ex modicitate luminis intellectualis prouenit, quòd viso Sorte qui actualiter inuenitur à debitore in foro, non simul videatur inuentio à debitore iam illi coniuncta, sed oporteat componendo propositionem formare, quæ feratur in Sortem vt inuentum à debitore.

93

Art. præce. d.

† cap. 4. par. 4. parum ante medium D. 142.

¶ Ad secundum vero obiectionem dicitur, quòd proportio inter subiectum & prædicatum, & principium & conclusionem, attenditur in proposito, secundum potentiam, non secundum virtualem continentiam. Virtus enim principium actiuum, seu operatiuum nominat. Potentia autem cõe nomen est & ad potentiam passiuam ad esse. Ita quòd similitudo proportionalis consistit in potentialiter contiuere per se, vel per accidens, & quomodolibet infra latitudinem tamen, vt dictum est, naturalium. Vel consistit quòd sicut se habet discursus ad continentiam virtualem conclusionum in principijs, ita se habet compositio & diuisio ad continentiam potentialem prædicatorum in subiecto. Et hoc magis cõsonat literæ, virtutis nomen exprimentis in principio, potentiæ autem in subiecto, dum dicit, quæcunque possunt attribui subiecto. Quòd autem prædicata omnia potentialiter saltem contineantur in subiecto, inductiuè patet. Quoniam spectantia ad materiam

teriam naturalem actu, vel virtute, clauduntur in eo, vt essentialia & passiones. Spectantia vero ad materiam contingentem (quamuis innata sint in potentia, quæ tamen actu quandoque inerunt alicui) finita & certa sunt, cum sint. Ac per hoc potentia iam reducta ad actum, contineri in illius potentia manifestat. Spectantia vero ad materiam remotam, dubium non est, virtualiter claudi in subiecto quoniam negationes repugnãtiũ ex affirmatione subiecti, necessario consequuntur. Et per hoc patet, q̃ non oportet causalibus dare causam p̃ se, ex hoc quòd ponũtur cognosci cũ subiecto, & pertinere ad perfectionem eius cognitionem sequeretur. n. hoc, si poneremus casuale antequam esset, pertinere ad perfectiorem cognitionẽ suæ causæ, non autẽ postquam est. Quoniã, quemadmodũ esse eius iam determinatum, compositionem facit cum eo in quo est in re rũ natura, & illius quoddam esse est, quàmuis accidentale, absque hoc q̃ habeat per se causam, sic & intellectus, si perfecte cognoscit subiectum illud, omne eius esse intuetur, quod actualiter habet, absque perfectate coniunctionis illo rum.

Ad dubitationem vero contra minorem dicitur, q̃ defectus intellectus est duplex. Quidam communis omni intellectui creato, & quidam specialis, & proprius intellectui nostro. Communis quidem est, q̃ virtus ipsa intellectiua potentialitatis aliquid habet admixtum: & q̃ modus cognoscendi sic per ipeciem superadditã, & per plures actus intelligendi. Proprius vero est intelligere per conuersionem ad phantasmata, esse in potẽtia, & alia huiusmodi. Nec est dubium, quòd id quod conuenit intellectui nostro ex imperfectioni communi, conuenit etiam angelo: sed consequentia illa tenet in his, quæ conueniunt intellectui nostro ex imperfectione propria, quoniam perfectiones oppositæ ponuntur in angelis. Quòd autem componere & diuidere & similiter discurrere ex imperfectione propria nostri intellectus proueniat S.T. hic supponit, & facile ex eius etiam dictis declaratur. Existentibus enim duobus modis cognoscendi. f. simplici intuitu, & per appositionem quandam, & vtroque conuenienter intellectui nostro, & tam discursu quàm compositione & diuisione importante modum cognoscendi per appositionẽ quandã, cum constet perfectiorẽ modũ cognoscendi esse per simplicem intuitum, & quòd in nobis hic modus cognoscendi parum participatur in nostri supremo in prima operatione intellectus, & vtrunque ac similitudinarie in principio secundæ, in cognitione principiorum, & iam stabilitum sit a Dionysio. in 7. de diui. nom. q̃ supremum infimi, attingit infimum supremi, euidenter sequitur, quòd modus cognoscendi componendo & diuidendo ex propria nostri imperfectione intellectus prouenit: cui ex aliquali superiorum participatione cõmunicatur, q̃ deguste experiendo modum intelligendi per simplicem intuitum.

195 addit. 1. q. 2. art. 3. ad 5. & 1. dist. 27. q. 2. ar. 1. ad 8. & 4. d. 46. q. 2. ar. 3. ad 1. & dist. 50. q. 1. ar. 3. ad 2.

† Ca. 2. part. 4 parum a medio.

† Ca. 10 par. 1. mod. & 1. 4. dist. 49. ad 2.

† Ca. 7. ante medium.

intellectum cõpositionem causat, sed multitudo illorum intellectuum, quorum vnum attribuitur alteri, vel remouetur ab altero. Angelus autem in telligendo quidditatem alicuius rei, simul intelligit quicquid ei attribui potest, vel remoueri ab ea. Vnde intelligendo quod quid est, intelligit quicquid nos intelligere possumus & componendo & diuidendo, per vnum suũ simplex intellectum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diuersæ quidditates rerum, minus differunt quantum ad rationem existendi, quàm affirmatio & negatio: tamen quantum ad rationem cognoscendi, affirmatio & negatio magis cõueniunt: quia statim per hoc, quòd cognoscitur veritas affirmationis cognoscitur falsitas negationis, oppositæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc quòd angeli loquuntur enuntiationes affirmatiuas, & negatiuas, manifestat quòd angeli cognoscunt compositionem & diuisionem, non autem q̃ cognoscant componendo & diuidendo, sed simpliciter cognoscẽdo q̃d quid est.

Articvlvs V.

Vtrum in intellectu angeli possit esse falsitas.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd in intellectu angeli possit esse falsitas. Proteruitas. n. ad falsitatem pertinet. Sed in dæmonibus est phantasia proterua, vt dicit Dionys. * 4. cap. de diui. no. Ergo videtur quòd in angelorum intellectu possit esse falsitas.

¶ 2 Præt. Nescientia est causa falsæ æstimationis. Sed in angelis potest esse nescientia, vt Dyony. dicit † 6. cap. Ecclesia. Hierar. ergo videtur quòd in eis possit esse falsitas.

¶ 3 Præt. Omne quod cadit à veritate sapientiæ, & habet rationem deprauatam, habet falsitatem, vel errorẽ in suo intellectu. Sed hoc Dionysius dicit de dæmonibus * 7. cap. de diui. nomi. Ergo videtur quòd in intellectu angelorum possit esse falsitas.

¶ Sed contra. Philosophus dicit * 3. de Anima, quòd intellectus semper verus est. Aug. etiam dicit in lib. † 83. quæst. quòd nihil intelligitur nisi verum. Sed angeli non cognoscũt aliquid nisi intelligendo. Ergo in angeli cognitione non potest esse deceptio & falsitas.

¶ Respon. Dicendum, q̃ huius quæstionis veritas aliquatenus ex præmissa dependet. Dictum est * enim, q̃ angelus non intelligit componendo & diuidendo, sed intelligendo quod quid est. intellectus autem circa quod quid est, semper verus est, sicut & sensus circa proprium obiectum, e vt dicit ar in * 3. de Anima. Sed per accidens in nobis accidit deceptio & falsitas intelligendo quod quid est. f. secundum rationem alicuius compositionis: vel cum diffinitionem vnius rei accipimus vt diffinitionem alterius, vel cum partes diffinitionis sibi non cohærent. Sicut si accipiatur pro diffinitione alicuius rei, animal quadrupes volatile: nullũ enim animal tale est. Et hoc quidem accidit in compositis, quorum diffinitio ex diuersis sumitur: quorum vnum est materiale ad aliud. Sed intelligendo quidditates simplices, vt dicitur in * nono Metaphy. non est falsitas: quia vel totaliter non attinguntur, & nihil intelligimus de eis, vel cognoscuntur vt sunt. Sic igitur per se non potest esse falsitas, aut error, aut deceptio in intellectu alicuius angeli, sed per accidens contingit, alio tamen modo quàm in nobis. Nam componendo & diuidendo quandoque ad intellectum quidditatis peruenimus, sicut cum diuidendo & demonstrando diffinitionem inuestigamus. Quod quidem in angelis non contingit: e sed per quod quid est rei cognoscunt omnes enuntiationes ad illam rem pertinentes. Manifestum est autem, q̃ quidditas rei potest esse principium cognoscendi respectu eorum, quæ naturaliter conueniunt rei, vel ab ea remouentur: non autem eorum, quæ à supernaturali Dei ordinatione dependet. Angeli igitur boni habent

¶ Super quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quintum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli respondet quæsito vnica conclusione, habeante quatuor partes. f. In intellectu angelico non põt esse falsitas per se, sed per accidens, non quo ad naturalia, sed quo ad supernaturalia. Et probatur conclusio quo ad primam partẽ: quia intellectus in prima operatione, semper est verus, per se loquendo, vt patet in sensu, & ex tertio de anima. Intellectus autem angelicus semper intelligit per modũ primæ operationis. ergo. Maior declaratur, quia scilicet vterque contingit ex cõpositione ad mista. Et cursus secundus modus cõtingit, respectu quorundam obiectorum tantum. f. compositorũ, non simplicium, vt patet ex nono Meta. tex. 22. Quo ad secundam vero partem, declarat assignando differentiam inter modũ, quo per accidens nobis simplici intelligentiæ admiscetur falsitas, & modũ quo per accidens admiscetur angelicæ, quia. f. falsitas apud nos, præcedit q̃d quid est, quoniam in via admiscetur componendo vel applicando. In angelis vero, falsitas sequitur quod quid est, quoniam in iudicando ex illo contingit. Quo ad tertiam vero & quartam partem simul probatur, & declaratur sic. Intellectus in iudicando ex quod quid est, conditiones rei potens iudicare, saluo diuinæ sapiẽtiæ ordine, & non saluo illo, potest falli circa supernaturalia, q̃uis non circa naturalia, sed intellectus angelicus est huiusmodi in quibusdam. ergo. Maior propositio patet quo ad naturalia, quia ex cognitione quod quid est, sufficiens habetur ratio naturalium, & ordinis distinæ sapientiæ, vt dispositionis cursus naturalem. Quo ad supernaturalia vero, quia hæc ex reuelatione tantum ici ri possunt. Et declaratur exemplariter, de mortuo resuscitando, & de Christo homine & Deo. Minor autem declaratur quia angelo tum, quidam sunt boni, quidam vero mali, & illi quidem sua forte consentiunt, iudicant, saluo semper superiori ordine, & quantum est ex

† Lib. 7. de anima, tex. 16. & 51. to. 2.

† in lib. 83. q. 54. & 9. 32. to. 4.

Art. præce.

† tex. 18. to. 2.

† Lib 9. Meta. text. 22. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ex sectitis causarum naturalium, hi vero superbia elati, iudicant simpliciter, ac si nullus esset ordo superior immutatiuus ordinis naturæ. Et per hoc subducere dicuntur intellectus suos quándoque ab ordine diuinæ sapientiæ, & falli.

¶Circa prædicta dubium occurrit non dissimulandum, quomodo possit falsum inueniri in intellectu angeli, si omnis eius intellectio est simplex apprehensio, cui non admisceatur compositio aut diuisio. Nulla.n. prima intellectus operatio falsitati subesse potest, nisi ratione compositionis adiunctæ, vt in littera dicitur, & in nobis experimur, & ex diffinitione veri & falsi. 4. Meta. text. 27. patet. Sed nulla intellectio angeli respectu tam naturalium quam supernaturalium habet compositionem adiunctam, siue præcedentem, siue sub sequente. ergo non quam in intellectu eius falsitas esse potest.

¶Ad hæc dubitationem dici primo pōt negādo minorē, q quamuis angelus naturalia omnia intelligat intuēdo quod quid est, tanquam pertinentia ad ipsum naturaliter siue per se, siue contingenter, vt prius dictum fuit, semper naturales tñ cōditiones componendo & diuidendo intelligit. Et q hæc sit mens S.T. ex tribus fundetur. Primo. ex eo q ratio excludens compositionem & diuisionem ab angelis, non habet locum nisi in naturalibus, quoniam visio subiectio ex defectu luminis prouenit, q non videantur prædicata naturaliter ei competentia. non autem quæ supernaturaliter conuenire possunt, quoniam cum hæc attendantur secundum potentiam Dei, scirt non possint, nisi comprehensa Dei potentia, quod nulli creaturæ est communicabile. Secundo, quia aliter in hoc eodem articulo contradiceret simpli, vt obiiciendo deductum est, & processus eius ad ostendendum, quomodo in iudicio angeli est falsitas per accidens, quemadmodum in nobis, quamuis differenter, quia in nobis ratio falsitatis præcedit quod quid est, in eis vero sequitur, & q in nobis accidit inuestigando, in eis vero comparando naturale ad super naturale, nullus esset. Tertio, quia in calce articuli huius respondendo ad opposita dicit, intellectum quod quid est habere falsitatem per accidens, vt ordinatur ad compositionem, & loquitur de intellectu angeli. Sed quoniam expresse. S. Tho. tenet q etiam dæmones ad ea quæ sunt eis naturaliter occulta, vt cogniciones cordium, non discurrunt, consequens est, vt apud ipsum, nunquam angelus cognoscat componendo & dividendo. Idem est.n. apud ipsum iudicium in præcedenti art. de discursu, & compositione, & diuisione. Nec alia est ratio de vno naturaliter occulto, & de alio. Quòd autem rationabile sit omnem angeli cognitionem absque compositione esse, ex eo colligi potest, q regulariter apparet, q super naturales reuelationes modificantur, & suscipiuntur in vnoquoque secundum naturalem modum vt recipientis, vt in nobis experimur, a quibus reuelata nostro modo cognoscuntur, vnde si naturalis modus cognoscendi angelis inditus est per simplicem apprehensionem, consequens est, vt reuelata simpliciter etiam apprehendant, & pari ratione quælibet alia naturaliter occulta: Aliter ergo dicendum est, q cum verum & falsum in compositione consistat, quemadmodum compositio dupliciter admittitur cognitioni, ita & verum & falsum. Potest.n. intellectui competere compositio ex parte modi cognoscendi, vt cum cognoscimus, q homo est homo. & ex parte rei cognitæ, vt cū cognoscimus rem compositam. Et per oppositum simplex apprehensio, dupliciter inuenitur. f. quo ad modum cognoscendi, aut quo ad rem cognitam. Nec requiritur ad rationem veri & falsi vtraq; compositio: sed altera quarum earum sufficit. Patet. n. q de re quancunque simplicissima, potest quis habere cognitionem compositam, veram, aut falsam: puta formatæ propositionem, q ipsa est ipsa. aut q ipsa non est ipsa. Et similiter quantuncunque modus concipiendi sit simplex, potest apprehendi compositum ex partibus discoharentibus. vel cohærentibus: ac per hoc, verum, vel falsum. Et ex hoc patet, q ad secundam operationem intellectus, non sufficit, nec requiritur necessario, compositio ex parte rei cognitæ, sed exigitur, & sufficit compositio ex parte modi cognoscendi. Et vlterius sequitur, quòd ad primam operationem intellectus, non exigitur simplicitas rei cognitæ: sed modi cognoscendi. Sequitur etiam vlterius, q in prima operatione intellectus, & si non possit esse falsitas, aut veritas ratione modi cognoscendi, potest tñ in ea esse ratione rei cognitæ quándo scilicet res cognita est composita. Et propterea 9. Meta. dicitur, q in simplicibus, nullo modo est falsitas, quia scilicet nec ex parte rei, nec ex parte modi cognoscendi, si prima operatione cognoscuntur qualem cognoscendi modum simplicitas exigit. Et si quæratur, quomodo in prima operatione ex parte rei cognitæ possit inueniri ratio veri, aut falsi, cum ea prima operatione intellectus nihil affirmet aut neget: facile respondetur, quòd cum concipit quidditatē seu rem compositam, quámuis non formaliter affirmet, aut neget, virtualiter tamen est ibi affirmatio & negatio. Dum enim intuetur A.B. si hæc cohærent, concipit verum virtualiter, quia concipit sic esse sicut est. Si vero non cohærent, concipit falsum virtualiter, quoniam concipit sic esse sicut non est. Dicitur autem verum & falsum inueniri per accidens, in prima operatione intellectus. Tum, quia compositio super quæ fundatur ratio veri, & falsi, accidit primæ operationi non solum ea ratione, quia accidit eius obiecto, dum noti omni, sed cuidam cōuenit: sed quia obiectum primæ operationis est incomplexum, vt incomplexum, est, quod vt sic nullam compositionem dicere potest: & consequenter nullam veritatem aut falsitatem. Et propterea licet accidit incomplexo compati in se compositionem, ita & veritatē & falsitatem. Et propter hoc dicitur, & bene, quòd veritas & falsitas, sicut & compositio, per se non sunt nisi in secunda operatione intellectus. obiectum est complexum, vt complexum est. Ex his autem patet responsio ad obiecta: nam cum angelus omnia cognoscat per modum primæ operationis, dum cognoscit compositio, falsum virtualiter incurrere, potest, ratione compositionis adiunctæ in obiecto. Et hoc est quod intendebat Sanct. Thom. per ridices, quas in articulo enumerauit, falsitatis aut veritatis, ex parte rei cognitæ simplicis aut compositæ, cum naturali aut supernaturali conditione, aut habitudine quacunque. Et sic veritas vel falsitas, formaliter semper est in compositione ex parte intellectus. Veritas vero, vel falsitas virtualiter est in compositione, aut diuisione obiectiua, quámuis non modali.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in angelis sit cognitio matutina, & vespertina.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod in angelis non sit vespertina, neque matutina cognitio. Vespere enim & mane admissionem tenebrarum habent. Sed in cognitione angeli non est aliqua tenebrositas: cum non sit ibi error, vel falsitas. Ergo cognitio angeli non debet dici matutina vel vespertina.

¶2 Præt. Inter vespere & mane cadit nox, & inter mane & vespere cadit meridies. Si igitur in angelis cadit cognitio matutina & vespertina, pari ratione videtur q in eis debeat esse meridiana & nocturna cognitio.

¶3 Præt. Cognitio distinguitur: secundum differentiam cognitorum. Vnde in * 3. de anima dicit Philosophus, quòd scientiæ secantur quemadmodū & res. Triplex autem est esse rerum, scilicet in verbo, in propria natura, & in intelligentia angelica, vt Aug. dicit † 2. super Gen. ad li. Ergo si ponatur cognitio matutina in angelis, & vespertina, propter esse rerum in verbo, & in propria natura, debet etiam in eis poni tertia cognitio, propter esse rerū in intelligentia angelica.

¶SED CONTRA est, q Aug.* 4. super Gene. ad lite. & 11. de Ciuit. Dei, distinguit cognitionem angelorū per matutinam, & vespertinam.

¶RESPON. Dicendum, q hoc quod dicitur de cognitione [d] matutina & vespertina in angelis, introductum est ab Augu.* qui 6. dies, in quibus Deus legitur fecisse cuncta. Gen. 1. intelligi vult non hos vsitatos dies, qui solis circuitu peraguntur: cum sol quarto die factus legatur, sed vnum diem, scilicet cognitionem angelicam sex rerum generibus præsentatam. [e] Sicut autem in die confueto, mane est principium dici, vespere autem terminus: ita cognitio ipsius primordialis esse rerum, dicitur cognitio matutina. Et hæc est secundum quod res sunt in verbo. Cognitio autem ipsius esse rei creatæ secundū quod in propria [d] natura consistit, dicitur cognitio vespertina. [e] Nam esse rerum fluit à verbo sicut à quodam primordiali principio. Et hic effluxus terminatur ad esse rerum, quod in propria natura habet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vespere, & mane non accipiuntur in cognitione angelica secundum similitudinem ad admissionem tenebrarum, sed secundum similitudinem principii & termini. Vel dicendum, q nihil prohibet, vt dicit Aug.* 4. super Gene. ad lit. aliquid in comparatione ad vnum dici lux, & in comparatione ad aliud dici tenebra: sicut vita fidelium & iustorum, in comparatione ad impios dicitur lux, secundum illud Eph. 6. Fuistis aliquando tenebre, nunc autem lux in domino. Quæ tamen vita fidelium in comparatione ad vitam gloriæ, tenebrosa dicitur: secundum illud 2. Petr. 1. Habetis propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. Sic igitur cognitio angeli qua cognoscit res in propria natura, dies est per comparationem ad ignorantiam vel errorem: sed obscura est per comparationem ad visionem verbi.

¶AD SECVNDVM dicendum, q matutina & vespertina cognitio ad diem pertinet, ideſt ad angelos illuminatos, qui sunt distincti à tenebris. [e] ideſt à malis angelis. Angeli autem boni cognoscentes creaturam, non in ea figuntur, quod esset tenebrescere & nocte fieri: sed hoc ipsum referunt ad laudē Dei: in quo sicut in principio omnia cognoscunt. Et ideo post vesperam nō ponitur nox, sed mane: ita quòd mane sit finis præcedentis diei, & principiū sequentis, inquantum angeli cognitionem præcedentis operis ad laudē Dei referunt. Meridies autem sub nomine dici comprehenditur, quasi medium inter duo extrema. Vel potest meridies referri ad cognitionem ipsius Dei, quę non habet principium, nec finem.

¶AD TERTIVM dicendum, q etiam ipsi angeli creaturæ sunt. Vnde esse rerum in intelligentia angelica, comprehenditur sub vespertina cognitione, sicut & esse rerum in propria natura.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vna sit cognitio matutina & vespertina.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd vna sit cognitio vespertina & matutina. Dicitur enim Geneli. 1. Factum est vespere & mane, dies vnus. Sed per diem intelligitur cognitio angelica, vt Augu. * dicit. Ergo vna & eadem est cognitio in angelis, & matutina & vespertina.

¶2 Præt. Impossibile est vnam potentiam simul duas operationes habere. Sed angeli semper sunt in actu cognitionis matutinæ, quia semper vident Deum & res in Deo, secundum illud Mat. 18. cap. Angeli eorum semper vident faciem patris mei &c. Ergo si cognitio vespertina esset alia a matutina, nullo modo angelus posset esse in actu cognitionis vespertinæ.

¶3 Præt. Apostolus dicit 1. Corin. 13. Cum venerit quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Sed si cognitio vespertina sit aliud à matutina, comparatur ad ipsam sicut imperfectum ad perfectum. Ergo non poterit simul vespertina cognitio esse cum matutina.

¶IN CONTRARIVM est, quod dicit Aug.* 4. super Gen. ad lit. quòd multum interest inter cognitionē rei cuiuscunque in verbo Dei, & cognitionem eius in natura eius, vt illud merito pertineat ad diem, hoc ad vesperam.

¶RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est,* cognitio vespertina dicitur, qua angeli cognoscunt res in propria natura. Quod non potest ita intelligi quasi ex propria rerum natura cognitionē accipiant, vt hæc præpositio in, indicet habitudinem principii: quia non accipiunt angeli cognitionem à rebus, vt supra habitum * est. Relinquitur igitur, quòd hoc quod dicit in propria natura, accipiatur secundum rationem cogniti, secundum quod subest cognitioni, vt scilicet cognitio vespertina in angelis dicatur, secundum quod cognoscunt esse rerum, quod habent res in propria natura. Quod quidem per duplex medium cognoscunt, scilicet per species innatas, & per rationes rerum in verbo existentes. Non enim videndo verbum, cognoscunt solum illud esse rerū, quod habent in verbo, sed illud esse quod habent in propria natura: sicut Deus per hoc quod videt se, cognoscit esse rerum, quod habent in propria natura. Si ergo dicatur cognitio vespertina secundum quod cognoscunt esse rerum, quod habent in propria natura videndo verbum: sic vna & eadem secundum essentiam est cognitio vespertina & matutina, differens solum secundum cogni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis 49. Artic. I.*

TItu. claeus est. ¶In corpore huius est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet. In angelis est voluntas, & probatur sic. In habentibus intellectum, est appetitus bonitatis uniuersaliter apprehensi: angeli sunt intellectuales, ergo in eis est talis appetitus: ergo voluntas. Teuet hæc vltima consequentia ex quod omnis voluntatis; minor est nota, maior vero continet in se duo, scilicet quòd intellectualibus insit appetitus boni, & quòd insit talis appetitus, siboni vniuersalis. Et quo ad primum probatur, ex eo quòd omnia habẽt appetitũ boni; quia procedunt ex voluntate diuina, quæ non nisi in bonum tendere & ordinare potest. Quo ad secundum vero declaratur, ostendendo triplicem gradum appetitus, iuxta triplicem ordinem naturarum appetentium, ideli sine cognitione, cũ cognitione, particulari, & cum cognitione vniuersali, vt clare patet in litera.

† Loci citati in prime. cor. ar. præcedenti.

c 317

† Li. 4. super Gen. c. 23. to. 3.

a 317

ANGELI cognoscunt esse rerum, quod habent in propria natura per formas innatas, sic alia est cognitio vespertina & matutina. Et ita videt intelligere Aug. cum vnam ponat imperfectam respectu alterius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut numerus sex dierum secũdum intellectum Aug. * accipitur secundũ sex genera rerum, quæ cognoscuntur ab angelis: ita vnitas dici accipitur secundum vnitatem rei cognitæ, quæ tamen diuersis cognitionibus cognosci potest.

¶AD secundum dicendum, quòd duæ operationes possunt simul esse vnius potentiæ, quarum vna ad aliam refertur: c vt patet cũ voluntas simul vult & finem, & ea, quæ sunt ad finem. Et intellectus simul intelligit principia, & conclusiones per principia, quando iam scientiam acquisiuit. Cognitio autem vespertina in angelis refertur ad matutinam, vt Augu. * dicit. Vnde nihil prohibet vtranque simul esse in angelis.

† Li. 4. super Gen. c. 23. to. 3.

¶AD tertium dicendum, quòd veniẽte perfecto, euacuatur imperfectum, quo scilicet ei opponitur: sicut fides quæ est eorum quæ non videntur, euacuatur visione veniente. Sed imperfectio vespertinæ cognitionis non opponitur perfectioni matutinæ. c Quòd enim cognoscatur aliquid in seipso, nõ est oppositum ei, quòd cognoscatur in sua causa. Nec iterum quòd aliquid cognoscatur per duo media, quorum vnum est perfectius, & aliud imperfectius, aliquid repugnãs habet: sicut ad eandem conclusionem habere possumus & medium demonstratiuum & dialecticum. Et similiter eadem res potest sciri ab angelo per verbum increatum, & per speciem innatam.

a 317

QVAESTIO *LIX.*

De voluntate Angelorum, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de his quæ pertinent ad voluntatem angelorũ. Et primo considerabimus de ipsa voluntate. Secundo de motu eius, qui est amor, siue dilectio.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum in angelis sit voluntas.

¶Secundo, Vtrum voluntas angeli sit ipsa natura eorum, vel etiam ipse intellectus eorum.

¶Tertio, Vtrum in angelis sit liberum arbitrium.

¶Quarto, Vtrum in eis sit irascibilis & concupiscibilis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in angelis sit voluntas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ in angelis non sit voluntas. Quia, vt dicit Philosophus * in 3. de Anima, Voluntas in ratione est: sed in angelis non est ratio, sed aliquid superius ratione. Ergo in angelis nõ est voluntas, sed aliquid superius voluntate.

398 2. con. 68. 46. Et opus. 3. c. 7. & † Tex. 42. to. 2.

¶2 Præt. Voluntas sub appetitu continetur, vt patet per Philosophum in * 3. de Anima: sed appetitus est imperfecti. est enim eius quod nondum habetur. Cum igitur in angelis, maxime in beatis, non sit aliqua imperfectio, videtur q̃ non sit in eis voluntas.

¶3 Præt. Philosopus dicit in † 3. de Anima, q̃ voluntas est mouens motum, inouetur enim ab appetibili intellecto: sed angeli sunt immobiles, cum sint incorporei. Ergo in angelis non est voluntas.

† Li. 3. de Anima. Tex. 58. & seq. vsque ad 64. to. 2.

† Li. 3. de Anima. Tex. 54. to. 2.

¶SED CONTRA est, quod Aug. dicit * 10. lib. de Trin. q̃ imago Trinitatis inuenitur in mente secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem: imago autem Dei inuenitur non solum in mente humana, sed etiam in mente angelica, cum etiam mens angelica sit capax Dei. Ergo in angelis est voluntas.

† Li. 10. ca. 11. & 12. tom. 3.

¶RESPON. Dicendum, quòd necesse est ponere in angelis voluntatem.

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd cum omnia procedant ex voluntate diuina, c omnia suo modo per appetitum inclinantur in bonum, sed diuersimode. Quædam enim inclinantur in bonum per solam naturalem habitudinem absque cognitione, sicut plantæ, & corpora inanimata: c & talis inclinatio ad bonum vocatur appetitus naturalis. Quædam d veroad bonum inclinantur cum aliqua cognitione: non quidem sic q̃ cognoscant ipsam rationem boni, sed cognoscunt aliquod bonum particulare, sicut sensus, qui cognoscit dulce & album, & aliquid huiusmodi. inclinatio autem hanc cognitionem sequens dicitur appetitus sensitiuus. Quædam vero inclinantur ad bonum cum cognitione, qua cognoscunt ipsam boni rationem, quod est proprium intellectus. c Et hæc perfectissimè inclinantur in bonũ: non quidem quasi ab alio solummodo directa in bonũ, sicut ea quæ cognitione carent: neque in bonum particulariter tantum, sicut ea in quibus est sola sensitiua cognitio, sed tantum, inclinata in ipsum vniuersale bonũ, & hæc inclinatio dicitur voluntas. Vnde, cum angeli per intellectum cognoscant ipsam vniuersalem rationem boni, manifestum est quòd in eis sit voluntas.

118 b 31 402 115 113 D. 225. 113 113 391 2 113 391 Tex. 38 to. 2.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter ratio transcedit sensum, & aliter intellectus rationem. Ratio enim transcendit sensum secundum diuersitatem cognitorum. nam sensus est particularium, ratio vero vniuersalium. Et ideo oportet quòd sit alius appetitus tendens in bonum vniuersale, quidebetur rationi, & alius tendens in bonum particulare, qui debetur sensui. Sed intellectus & ratio differunt quantum ad modum cognoscendi: quia scilicet intellectus cognoscit simplici intuitu, ratio vero discurrendo de vno in aliud: sed tamen ratio per discursum peruenit ad cognoscendum illud, quod intellectus sine discursu cognoscit, scilicet vniuersale. Idẽ est ergo obiectum quod appetitiuè proponitur & ex parte rationis, & ex parte intellectus. Vnde in angelis qui sunt intellectuales tantum, non est appetitus superior voluntate.

¶AD secundum dicendum, q̃ licet nomen appetitiuæ partis sit sumptum ab appetendo ea quæ non habentur, tamen appetitiua pars nõ solum ad hæc se extendit, sed etiam ad multa alia. Sicut & nomen lapidis sumptũ est à læsione pedis, cum tamen lapidi non hoc solum cõueniat. Similiter irascibilis potentia denominatur ab ira, cum tamen in ea sint plures aliæ passiones, vt spes, & audacia, & huiusmodi.

¶AD tertium dicendum, quòd voluntas dicitur mouens motum, secundum quod uelle est motus quidam & intelligere, c cuiusmodi motum nihil prohibet in angelis esse: quia talis motus est actus perfecti, vt dicitur in * 3. de anima.

¶Super

¶ *Super quæstionis LIX. Artic. II.*

TItulus apud Thomistas communiter & indubie interpretatur de differentia reali.

¶In corpore vna est conclusio duas partes habens negatiuas,

399 Addit. 42. q. 1. a. 2. 3. Et tenit. q. 22. artic. 10.

Voluntas angelorum neq; est intellectus, neq; est natura eorum. Et probatur quo ad singulas figillatim.

Et primo q̃ nõ sit natura sic: Quicquid se extendit ad id qd̃ est extra rem, non est rei essentia: voluntas angelica se extendit ad id quod est extra rem, ergo. Maior probat dupliciter. Primo rõne a priori: quia essentia rei intra rem ipsam apprehendit. Secundo a posteriori, quia videmus ĩ sensibilibus q̃ inclinatio ad intrinsecum est intrinseca: inclinatio vero ad extrinsecum est extrinseca. Minor vero probatur sic. Voluntas habens bonum infinitum extra volentem, extenditur naturaliter extra se: at voluntas creata habet bonum infinitum extra volentem, ergo. Maior huius probatio sic. Voluntas naturaliter tendit in bonum, ergo sola illa nõ tendit in bonum extrinsecũ, cuius essentia cõtinetur bonum: quod in solo Deo locum habere constat.

¶Circa maiorem assumptã aduerte, q̃ duplicem sensum habere potest, eum q̃d̃ly extra rem dupliciter exponi põt. Vno modo vt supponat pro re apperente, & hoc modo propositio est falsa, quia materia appetit formã per appetitũ q̃ est essentia eius, & tã forma est extra rẽ apprehẽtẽ. Alio modo, vt supponat pro re pertinente ad integritatẽ subsistentiæ completæ, vt hæc sensus, quòd quicquid se extendit ad id quod est extra integritatẽ cõpletæ substantiæ, nõ est essentia rei, id est nec essentia, nec pars essentiæ, nec aliquid ad cõplementum essentiæ spectans, sic ẽm hũc sensum assumpta est a S. T. & probat in litera.

¶Circa probationem maioris principalis, dubium occurrit, eo q̃ digredi videtur: quoniam ex hoc quòd natura est intra rem, quamuis bene sequatur, ergo appetitus ad extra rem, non est appetitus ad naturam: non tamen apparet vnde sequitur, ergo appetitus ad extra non est ipsa natura. Stant namque hæc duo simul, quòd quidditas alicuius sit sibi intrinseca, & tamen appetitus eius, qui est ipsamet, sit ad aliquid extrinsecum. Et confirmatur, quia illa consequentia, Natura est intra rem, ergo quicquid se extendit ad extra, non est natura, si est necessaria, tenet in omni natura: quod tamen alle ſalium videmus, quia natura grauitatis est intrinseca in diuidio grauis, & tamen extendit se ad extra.

¶Ad hoc breuiter dicendum est, quòd cum vere & proprie eius sola completa subsistentia sit, quoniam & partes & accidentia, vt substantiæ aliquid sunt, inditæ sunt a natura. In proposito, natura vel essentiæ non omnino integrã quidditatem solius subsistentiæ, quæ sola est eius per se & p̃ per se, intelligit. Esse autem vel apprehendi intra, ni hil aliud significat, nisi essentialẽ independentiã tam in esse, quàm in diffinitione ab extrinseco: sicut per oppositum extenderẽ se ad extra, nihil aliud est quã essentialiter ordinari & institutum esse ad aliquid extrinsecũ a subsistentia rei: quoniam non de quacunq; extensione ad extra est ferendum, cum constet substantiã rei esse principiũ generationis, & motus, & quietis: sed de extensione prox me & immediate, ac essentialiter, ita q̃ diffinitio nis cõsistit in hoc. Quidditas subsistentiæ completæ diffinitur apprehendendo tñ intrinseca rei: extendens se essentialiter ad extra, non potest diffiniri nisi per illud extrinsecum. igitur extẽdens se ad extra, non est quidditas rei, nec intra eam, sed voluntas & vniuersaliter potentia ad operari: & ad quodcunque esse accidentale, extendit se ad extra hoc modo, vt ex superioribus q̃stionibus patet ergo. Et per hæc patet responsio ad obiecta.

b 245 304 33 117 379 301

¶Circa probationem maioris secundi syllogismi dubium occurrit:

In corp. ar. 2 dist. 10. art. 3. & 4. q. 1. & 2.

in esse postquam fuerit. Sed inclinatio ad aliquid extrinsecũ est per aliquid essentiæ superadditum, sicut inclinatio ad locum est per grauitatem, uel leuitatem. Inclinatio autem ad faciendum sibi simile, est per qualitates actiuas. c Voluntas autem habet inclinationem in bonum naturaliter. c Vnde ibi solum est idem essentia & voluntas, ubi totaliter bonum continetur in essentia uolentis. scilicet in Deo qui nihil vult extra se, nisi ratione suæ bonitatis. c Quod de nulla creatura potest dici, cũ bonum infinitum sit extra essentiam cuiuslibet causati. Vnde nec voluntas angeli, nec alterius creaturæ pót esse idem quòd eius essentia. Similiter nec potest esse idem d quod intellectus angeli, uel hominis. c Vnde ea ratione se extendit eius intellectus in id quod est ex extra se: secundum quod illud quod extra ipsum est per essentiam, natũ est aliquo modo in eo esse. Nam cognitio fit per hoc quòd cognitum est in cognoscente. Voluntas uero se extendit in id quod extra est, secundum quod quadam inclinatione quodãmodo rendit in rem exteriorẽ. Alterius aũt virtutis est, q̃ aliquid habeat in se, qd̃ extra se & quod ipsum tendat in rem exteriorem. Et ideo oportet, quòd in qualibet creatura sit aliud intellectus & uoluntas. Non autem in Deo, qui habet & ens uniuersale, & bonum uniuersale in seipso. Vnde tam uoluntas quàm intellectus est eius essentia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus naturale per formã substantialem inclinatur in esse suum: sed in exterius inclinatur per aliquid additum, ut dictum est.

¶AD secundum dicendum, quòd potentiæ non diuersificantur secundum materialem distinctionem obiectorũ, sed secundum formalem distinctionẽ, quæ attenditur secundum rationem obiecti. c Et ideo diuersitas secundum rationem boni & ueri, sufficit ad diuersitatem intellectus, & uoluntatis.

¶AD tertium dicendum, q̃ quia bonum & uerum conuertuntur tñtur secundum rem: inde est, quòd & bonum ab intellectu intelligitur sub ratione ueri: & uerum à uoluntate appetitur sub ratione boni. Sed tamen diuersitas rationum ad diuersificandum potentias sufficit, ut dictum * est.

¶AD hoc breuiter dicitur, quòd consequentia est buna formaliter, & accidit deceptio propter æquiuocationem eius, quod est inclinari in bonum: dupliciter enim potest intelligi vno modo, vt bonum distinguitur contra malum, & sic appetitus materiæ & omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

uniuersaliter omnis appetitus naturaliter inclinatur in bonum. Alio modo, vt bonum distinguitur contra tale vel tale bonum, & sic solus appetitus intellectiuus tendit in bonum. Quoiam solus intellectus ipsam boni rationem vt bonum est, apprehendit: & quia bonum vt bonum est, omne bonum comprehendit, consequens est, vt id q̄ naturaliter inclinatur in bonum vt bonum: non quiescat nisi in omni bono, ac per hoc, si infinitum bonum haberet extra se, tenderet in aliquid extra. Non sic autem est de eo, quod inclinat naturaliter in tale bonum tantum: quoniam si tale bonum intra substantiam rei cōsideretur, ad extra non tenderet quamuis infinitum bonum extra remaneat. Et per hoc patet responsio ad obiectum: quia hic summitur inclinari ad bonum simpliciter, quod non dicitur de materia, nec de quocunque alio appetitu, nisi de intellectiuo, q̄ appellat voluntas.

300 ¶ Dist. 1. q. 1. ar. 1. ad 5. Et 2 con. c. 47. Et ver. quæst. 23. ar. 1. c. Et 90. 82. 2. 2. & 3. 67 Mal. q. 16. art. 5. cor. Et op. 3. c. 76.

¶ Quo ad aliam vero partem conclusionis, scilicet, quòd non est intellectus, adducitur ratio talis. Alterius virtutis est, habere in se aliquid extrinsecum, & tendere in ipsū: sed intellectus & voluntas penes hos modos differunt, scilicet habere in se, & tendere in ipsū. igit sunt duæ virtutes, & hoc in creaturis, in quibus neque obiectū voluntatis, neque obiectum intellectus compiete cōtinetur in substantia earum, cuius oppositum inuenitur in Deo, qui est infinitum ens, & infinitum bonum.

¶ Lib. 3. c. 3. & 1. 6. c. 9. tom 3.

¶ Q. 58. ar. 3. c.

¶ Circa vtranque partem conclusionis aduerte simul, q̄ ex rationibus aliquid concluditur directe & immediate, scilicet distinctio quidditatiua vel unitatis a natura & intellectu. Aliquid vero concluditur mediate, scilicet distinctio realis eorundem: quoniā cum quodlibet horum sit ens limitatū, si quidditatiue distinguuntur, & ex neutrius quidditate prouenit identitas vnius cum alio, consequens est, vt distinguantur realiter: distinctio enim realis non potest conuenire entibus accidentaliter. Et quod hic supponitur, s. q̄ ex neutrius quidditate prouenit, q̄ sint idem, seu vnum identice, probare opus non fuit probata distinctione quidditatiua, quia regulariter hoc non apparet, nisi ex duabus causis prouenire, scilicet vel ex infinitate, vt inuenitur in Deo, vel ex essentali ordine generationis & perfectionis, vt inuenitur in vegetatiuo & sensitiuo, quorum posterius semper includit in se prius, & aliquid ultra. Vtrunque autem horum constabat locum non habere in proposito. Et ideo sat fuit sic respondere quæstio. Et cōfirmari potest sufficientia huius modi procedendi authoritate Arist. qui in 4. Physico, concludit distinctionem realem existentis in aliquo ab eo in quo existit, ex distinctione quidditatiua harum rationū, scilicet esse in aliquo, & in quo est aliquid.

¶ *Super Quæstionis LVIIII. Artic. III.*

IN titulo hoc solum notandum est, q̄ licet uolantas & liberum arbitrium sint unamet potentia secundum ueritatem, ac

Vtrum in angelis sit liberum arbitrium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in angelis non sit liberum arbitrium. Actus enim liberi arbitrii est eligere: sed electio non potest esse in angelis, cum electio sit appetitus præconsiliati: consilium autem est inquisitio quædam: vt dicitur in * 3. Ethico. Angeli autem non cognoscunt inquirendo: quia hoc pertinet ad discursum rationis. Ergo videtur quòd in angelis non sit liberum arbitrium.

¶ 2 Præt. Liberum arbitrium se habet ad vtrumlibet. Sed ex parte intellectus non est aliquid se habens ad vtrumlibet in angelis, quia intellectus eorū non fallitur in naturalibus intelligibilibus, vt dictum † est. Ergo nec ex parte appetitus liberum arbitrium in eis esse potest.

¶ 3 Præt. Ea quæ sum naturalia in angelis, conueniunt eis secundum magis & minus; quia in superioribus angelis natura intellectualis est pfectior quam inferioribus. Liberum autem arbitrium non recipit magis & minus. Ergo in angelis non est liberum arbitrium.

¶ SED CONTRA. Libertas arbitrii ad dignitatem hominis pertinet; sed angeli digniores sunt hominibus. Ergo libertas arbitrii e cum sit in hominibus, multo magis est in angelis.

¶ RESPONDEO Dicendum, q̄ quædam sunt quæ nō agunt ex aliquo arbitrio, e sed quasi ab aliis acta & mota sicut sagitta à sagittante mouetur ad finem. Quædam vero agunt quodam arbitrio, sed non libero, sicut anima-

412

per hoc videri posset, quòd posita uoluntate, non debeat reuocari in dubium liberum arbitrium, & sic articulus iste sit superfluus: si quis tamen diligenter consideret, necessitatem huius articuli ex duobus perpendet. Primo, quia liberum arbitrium facultatem cōmunem sonat intellectus & uoluntatis, cum dicat quid compositū ex libertate & arbitrio, ac p hoc, incertum adhuc est in hoc loco, an sit idem quod uoluntas, quam etiam à quibusdam hoc non acceptatur. Secūdo ex eo, quòd uoluntas appetitū intellectiuū ipsius boni nominat, & non modum appetendi, scilicet. libere, vel non libere, & propterea post habilitam uoluntatem, i. appetitum boni intellecti in angelis, merito restabat quærere de modo appetendi: vtrum libere, vel non libere, quod in præsenti articulo inuestigatur, sub vocabulo liberi arbitrii, q̄d nihil aliud significat, nisi actum liberum.

¶ In corpore unica est conclusio responsiua affirmatiue. In angelis est liberum arbitrium. Et probatur sic, Intellectuale est iudicii liberi: Angelus est intellectualis. ergo, Maiorem probatur dupliciter, Primo a posteriori, quia agit iudicio liberi: quod manifestatur ex triplici ordine agentium, s. sine arbitrio ut naturalia: & cum arbitrio sed iudicio, sine tamen libertate, ut sensitiua inclinantia ex instinctu naturæ: & cum arbitrio & libertate, ut habentia intellectum. Secūdo à priori, quia apprehendit uniuersalem rationem boni: & consequenter potest hoc proponere illi, & econuerso, quod est libere iudicare. Ex eo enim quòd apprehendens non arctatur ad hanc, uel illam boni rationem appetendam, & eas adinuicem conferre potest, liberum sibi de eis relinquitur iudicium.

¶ In responsione ad secūdum, dupliex dubium occurrit. Primo, quia si intellectus est determinatus ad omnem naturalem veritatem, ergo uoluntas non potest nisi unam partem contradictionis quo ad naturalia, uelle, sicut & intellectus intelligere, quia uoluntas oportet esse cognitum. Secundo, quia si uoluntas est determinata quo ad superiora, & non quo ad inferiora, cum superius uoluntate sit solus Deus, respectu ergo aliorum angelus se habet ad utrumlibet: & si sic est, ergo potest odisse alium angelum, & peccare in naturalibus puris.

¶ Ad horum primum dicitur, quòd angelus habet intellectum determinatum ad uerum, tam in speculatiuis, quam in practicis, siue agibilibus, siue factibilibus: ita quòd non potest naturaliter errare si in puris naturalibus consideretur, non ad hoc uerum uel illud individualiter consideratum quo ad agibilia, neque ad hoc uerum uel illud specifice consideratum quo ad factibilia. Et hoc loquendo de cognitione imperatiua seu affectiua: quoniam secundum cognitionem speculatiuam indeterminatio nulla est naturaliter: & consequenter uoluntas potest uelle hoc, & oppositum, & intellectus intelligere imperatiue hoc, & oppositum. Et ratio diuersitatis est, quia cognitio ut imperatiua est a uoluntate pendens ut spe-

ut speculatiua vero, à natura tantum. Nec hoc est contra S. Thom. quoniam per veritatem, quam naturaliter angelus cognoscere potest, intendit veritatem naturaliter notam, vt distinguitur contra supernaturaliter & contra libere notam: quoniam harum negatio non ponit imperfectionem in intellectu, vt patet. Et vt clarè liquet, tota intentio sua in hoc argumento, versatur circa perfectū & imperfectū naturaliter.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd quia omne peccatum in moralibus, est per declinationem a summo bono. & quicunque peccat, cōtra Deū peccat, iuxta illud. Tibi soli peccaui: consequens est, vt omnia inquantum referibilia in Deū &c. sint superiora angelo, ac per hoc determinata uolūtas quo ad superiora, sic determinata quo ad rectitudinem simpliciter, infra tamē naturalia. Cum hoc tamē stat in determinatis quo ad hoc vel illud, nūc vel tunc agere, & quo ad tale vel tale facere, quæ sunt inferiora rectitudine seruata: quia hæc respicit superius.

14 a

301 Veri. q. 24. ar. 10. cor.

† Cap. 4. par. 4. pa. tum a me dio.

¶ *Super quæstionis LIX. Artic. IIII.*

IN titulo aduertendum, q̄ irascibilis & concupiscibilis dupliciter sumi possūt. Primo modo vt sunt passiones, seu potentiæ sensitiuæ. Et hoc modo ridiculum esset quærere: vtrū sint in angelis, quos superius declaratum sit non habere in se naturam sensitiuam. Alio modo, vt significant absolute vim seu appetitum rē, aut concupiscentiæ, si ue per operationē sensitiuā, siue non. Et hoc modo ueritatem hic in dubiū an appetitus angelicus cum hoc q̄ sit immaterialis, distinguatur in cō cupiscibile & irascibilem. Et sunt ratio quæstionis sermo scripturæ & sanctorum, attribuens opera horum angelis.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua negatiue, scilicet. Appetitus

† Lib. 3. de anima tex. 41.

D. 228. 37 289

423 292

Art. 1. huius quæst. & q. 16. ar tic. 1.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ liberū arbitrium nobiliori modo est in superioribus, angelis, q̄ ininferioribus, sicut & iudiciū intellectus. Tū verū est, q̄ ipsa libertas, f̄m q̄d in ea considerat quædā remotio coactionis, non suscipit magis & minus: quia priuationes, & negationes non remittuntur, nec intenduntur per se, sed solum per suam causam, e vel secundum aliquam affirmationem adiunctam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in angelis sit irascibilis & concupiscibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ in angelis sit irascibilis & concupiscibilis. Dicit. n. Dion.* 4. c. de diui. no. q̄ in dæmonibus est furor irrationabilis, & concupiscentia amens. Sed dæmones eiusdem naturæ sunt cum angelis, quia peccatum non mutauit in eis naturam. Ergo in angelis est irascibilis & concupiscibilis.

¶ 2 Præt. Amor & gaudium in concupiscibili sunt; ira vero, spes & timor in irascibili. Sed hæc attribuuntur angelis bonis & malis in scripturis. Ergo in angelis est irascibilis & concup scibilis.

¶ 3 Præt. Virtutes quædam dicuntur esse in irascibili & concupiscibili, sicut charitas & temperantia videntur esse in cōcupiscibili, spes autem & fortitudo in irascibili. Sed virtutes hæ sunt in angelis. Ergo in angelis est concupiscibilis & irascibilis.

¶ SED CONTRA est, quòd Philosophus dicit in * 3. de Anima, quod irascibilis & concupiscibilis sunt in parte sensitiua, quæ non est in angelis. Ergo in eis non est irascibilis & concupiscibilis.

¶ RESPONDEO Dicendum, q̄ intellectiuus appetitus non diuiditur per irascibilem & concupiscibilem, sed solum appetitus sensitiuus. Cuius ratio est: quia cum potentiæ non distinguantur secundum distinctionem materialem obiectorum, sed d solum secundum rationem formalē obiecti, e si alicui potentiæ respondeat aliquod obiectum secundum rationem communem, non erit distinctio potentiarū secundum diuersitatem proprium, quæ sub illo communi continentur. e Sicut si proprium obiectum potentiæ visiuæ est color secundum rationem coloris, non distinguuntur plures potentiæ visiuæ secundum differentiam albi & nigri. Sed si proprium obiectū alicuius potentiæ esset album inquantum album, distingueretur potentia visiua albi à potentia visiua nigri. Manifestum est autem ex dictis, * quòd

angelicus non distinguitur per concupiscibile & irascibile. Et probatur sic, potentia non distinguitur penes distinctionem materialem obiecti: ergo non distinguitur penes differentias diuisiuas sui primi obiecti: ergo appetitus intellectiuus non distinguitur penes differentias diuisiuas boni: ergo non distinguitur in irascibilem & concupiscibilem: ergo appetitus angelicus non distinguitur in irascibilem & concupiscibilem. Antecedens est per se notum, quia potentiæ distinguuntur penes distinctionem formalē obiectorum, vt obiecta sunt. Prima autem consequentia euidens de se est, quia differentiæ diuisiuæ alicuius superioris materialiter se habēt ad id quod respicit primo illud inferius, vt patet de visu respectu coloris & differentiarū eius. Secunda vero consequentia tenet ex eo, quòd proprium obiectū appetitus intellectiui est bonum in eo quòd bonum: quod ex eo declaratur, q̄ nullus appetitus potest esse nisi boni. Si enim omnis appetitus ad bonū secundum aliquam speciem ordinatur, ut ipsa boni ratio est, tanquam ad proprium obiectum necessario inclinabitur. Tertia vero consequentia propterea tenet, quia irascibilis & concupiscibilis, distinguuntur secundum distinctionem bonorum particularium inter se, puta, ardui & abiecti, seu simplicis boni. Et propterea, illa distinctio habet locum in appetitu sensitiuo, cuius non est respicere bonum, nisi secundum aliquas speciales rationes. Vltima vero consequentia ex eo tenet, quòd in angelis non est nisi appetitus intellectiuus.

40 obiectum appetitus intellectiui, qui voluntas dicitur, est bonum secundum communem boni rationem. Nec potest esse aliquis appetitus nisi boni. Vnde in parte intellectiua appetitus non diuiditur secundum distinctionem aliquorum particularium bonorum, e sicut diuiditur appetitus sensitiuus qui non respicit bonum secundum communem rationem, sed quoddam particulare bonum. e Vnde cum in angelis non sit nisi appetitus intellectiuus, eorum appetitus non distinguitur per irascibilem & concupiscibilem, sed remanet indiuisus, & vocatur voluntas.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd furor & concupiscentia metaphoricè dicuntur esse in dæmonibus: sicut & ira quandoque Deo attribuitur propter similitudinem effectus.

¶ AD SECVNDVM dicendum, q̄ amor & gaudium, secundum quod sunt passiones, sunt in concupiscibili: sed secundum quod nominant d voluntatis actum, sic sunt in intellectiua parte: e prout amare est velle bonum alicui, & gaudere est quiescere voluntatem in aliquo bono habito. Et vniuersaliter nihil horum dicitur de angelis secundum passionem, vt Aug. dicit * 9. de ciuit. Dei.

¶ AD TERTIVM dicendum, q̄ charitas, secundum quòd est virtus, non est in concupiscibili, sed in voluntate. Nam obiectum concupiscibilis, est bonum delectabile secundum sensum. Huiusmodi autem non est bonum diuinum: quod est obiectum charitatis. Et eadem ratione dicēdum est, quòd spes non est in irascibili: quia obiectum irascibilis est quoddam arduum, quod est sensibile, circa quod non est spes, quæ est virtus, sed circa arduum diuinum. Temperantia autem secundum quod est virtus humana, est circa concupiscentias delectabilium sensibilium, quæ pertinent ad vim concupiscibilem. Et similiter fortitudo est d circa audacias & timores, quæ sunt in irascibili. Et ideo temperantia, secundum quod est virtus humana, est in concupiscibili, & fortitudo in irascibili. Sed hoc modo non sunt in angelis. Non enim in eis sunt passiones concupiscentiarum, vel timoris & audaciæ, quas oportet per temperantiam & fortitudinem regulari. Sed temperantia in eis dicitur, secūdum quod moderate suam voluntatem exhibent secundum regulam diuinæ voluntatis. Et fortitudo in eis dicitur, secundum quod voluntatem diuinam firmiter exequuntur. Quod totum fit per voluntatem, & non per irascibilem & concupiscibilem.

411

405

D. 678. a 127 331

† Li. 9. de ciui. Dei. ca. 5. non pœnè à fine, to. 5.

D. 652.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tellectiuus respicit altius obiectum, & commune arduo & simplici bono, caret tali distinctione, cùm appetitus quoque sensitiuus respiciat vt proprium obiectum bonum secundum sensum, quod est etiam commune ad arduum & simplex bonum: consequens erit, quòd nec ipse, distinguatur in irascibilem & concupiscibilem. Sed quoniam de hac distinctione erit sermo specialis in sequentibus ex proposito, pro nunc sufficiat credere, q̃ ratio boni secundum sensum, nõ est vna aliqua ratio mouẽdi, aut terminandi actum appetendi appetitus sensitiui, quemadmodũ ratio boni est ratio mouẽdi & terminandi actum appetitus intellectiui: sed se habet ad appetitum sensitiuum, quemadmodum hoc quod dico, qualitas sensibilis, ad sensum exteriorem.

QVAESTIO LX.

De Amore & dilectione Angelorum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de actu voluntatis, qui est amor, siue dilectio. Nam omnis actus appetitiuæ virtutis ex amore, seu dilectione deriuatur.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrum in angelis sit dilectio naturalis.

¶Secundo, Vtrum in eis sit dilectio electiua.

¶Tertio, Vtrum angelus diligat seipsum dilectione naturali, an electiua.

¶Quarto, Vtrum vnus angelus diligat alium dilectione naturali, sicut seipsum.

¶Quinto, Vtrum angelus naturali dilectione diligat Deum plus quàm seipsum.

¶ Super quæstionis LX. Articulum primum.

IN titulo aduerte, quòd amor naturalis dupliciter sumitur. Vno modo pro inclinatione naturali alicuius in aliqd, ita quòd inclinatio illa non sit operatio aliqua, nec aliqua passio ex operatione derelicta, sed naturalis quædam aptitudo ad illud. Et hoc modo non est dubium in omni re esse appetitum, siue amorem antufalem ad aliquid. Alio modo sumitur amor naturalis, pro actu elicito potentiæ appetitiuæ. Et secundum rationem amoris naturalis requiruntur duo, scilicet quòd sit amor, & ex hoc oporteat, quòd sit talis actus elicitus qualis est amor, ideſt primus actus appetitus: & quòd sit naturalis, & ex hoc oporteat ex natura amantis conuenire ei. Ex natura autem dico, vt distinguatur contra electionem. Et sic quæritur in proposito: vtrum in angelis sit dilectio naturalis: ita quòd sensus est: vtrum in eis sit aliquis actus amandi, non ex electione seu libertate, sed a natura proueniens.

¶Ad cuius maiorem euidentiam sciendum est, quòd cum naturale sumatur hic, vt distinguitur contra liberum, & aliquid dupliciter liberum dicatur, scilicet quo ad exercitium, vel quo ad specificationem actus secundi, per oppositum: dupliciter etiam dicetur naturale. Ita quòd operationum, alia est libera quo ad vtrumque, vt electio: quia & libere eligimus: & libere si eligimus, determinamus nos ad alteram partem contradictionis ex parte obiecti. Alia vero est libera quo ad exercitium, sed naturalis quo ad specificationem, vt velle bonum, & intelligere principia. quoniam libere exercemus aut abstinemus nos ab vsu talium actuum. Sed si circa hæc obiecta operandum nobis est, non est in libertate nostra determinare nos ad alteram partem contradictionis ex parte obiecti. Alia autem est naturalis vtroque modo, vt sunt omnes operationes nullo modo subdita libertati. In proposito igitur, sermo præsens est de naturali quo ad specificationem actus, quicquid sit de exercitio eius. Ita q̃ cũ q̃rimus in q̃one, aut affirmamus in conclusione, amorem naturalem in angelis, intendimus, q̃ in eis est

302 82.q.26.art.2. Et 1.dist.27.q.1.art.2. cor. Et quodl.1.q.4.ar.3. ¶ Co.4 par.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in angelo sit amor, seu dilectio naturalis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ in angelis nõ sit amor, vel dilectio naturalis. Amor enim naturalis diuiditur contra intellectualẽ: vt patet per Diony. * 4.ca. de diui. nomi. Sed amor angeli est intellectualis. Ergo non est naturalis.

¶2 Præt. Ea quæ amant amore naturali, magis aguntur quam agãt. Nihil enim hẽt dominiũ suæ naturæ. Sed angeli non agunt sed agũt, cũ sint liberi arbitrii, vt ostẽsũ* est. Ergo in angelis nõ est amor, seu dilectio naturalis.

¶3 Præt. Omnis dilectio aut est recta, aut non recta. Dilectio aũt recta pertinet ad charitatẽ, dilectio aũt non recta pertinet ad iniquitatem. Neutrũ aũt horum pertinet ad naturam, quia charitas est supra naturam, iniquitas aũt est contra naturam. Ergo nulla dilectio naturalis est in angelis

¶ Sed contra est, q̃ dilectio sequitur cognitionem. Nihil enim a matur nisi cognitum, ut Aug. dicit* de Trin. Sed in angelis est cognitio naturalis. Ergo & dilectio naturalis.

¶Respondeo, dicendũ, q̃ necesse est in angelis ponere dilectionẽ naturalem. ¶Ad cuius euidentiã considerandũ est, q̃ semper prius saluatur in posteriori. Natura aũt prior est quã intellectus, quia natura cuiuscunq; rei est essentia eius. Vnde id quod est naturæ, oportet saluari ẽt in habentibus intellectũ. Est aũt hoc cõe omni naturæ, ut habeat ali quam inclinationẽ, quæ est [d] appetitus naturalis, vel amor. Quæ tamen inclinatio [d] diuersimodè inuenitur in diuersis naturis in unaquaq; secundum modum eius. [e] Vnde in natura intellectuali inuenitur inclinatio naturalis secundum voluntatem, in natura autẽ sensitiua secundum appetitum sensitiuum, in natura vero carente cognitione, secundũ solũ ordinẽ naturæ in aliquid. Vnde cum angelus sit natura intellectualis, oportet q̃ in voluntate eius sit naturalis dilectio.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quod intellectualis amor diuiditur contra

d 2.2.q.26. art.2. ad 3. & 1.dist.27. q.1. art.1. ad 2. cor. Et quodl.1.q.4. ar.3.

e 1.Ethic. c.1.a.med.

naturalem, qui est solum naturalis inquantum est naturæ, quæ non addit supra rationem naturæ perfectionẽ sensus, aut intellectus.

¶Ad secundum dicendum, q̃ omnia quæ sunt in toto mundo, agantur ab aliquo præter primum agens, quod ita agit, quòd nullo modo ab alio agitur. In quo est idem natura & voluntas. Et ideo non est inconueniens, si angelus agatur inquantum inclinatio naturalis est sibi indita ab authore suæ naturæ. Non tamẽ, sic agitur q̃ non agat, cum habeat liberam voluntatem.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd sicut cognitio naturalis semper est vera, ita dilectio naturalis semper est recta, cum amor naturalis nihil aliud sit, quàm inclinatio naturæ indita ab authore naturæ. Dicere ergo, quòd inclinatio naturæ non sit recta, est derogare authori naturæ. Alia tamen est rectitudo naturalis dilectionis, & alia est rectitudo charitatis & virtutis, quia vna rectitudo est perfectiua alterius: sicut etiam alia est veritas naturalis cognitionis & alia est veritas cognitionis infusæ, vel acquisitæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum in angelis sit dilectio electiua.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt q̃ in angelis nõ sit dilectio electiua. dilectio enim electiua videt esse amor rationalis, cum electio sequatur consilium quod in inquisitione consistit, ut dicitur in * 1. Ethic. Sed rationalis amor diuiditur cõtra intellectiua lem, qui est proprius angelorũ, ut dicitur † 4.cap. de diui. nomi. Ergo in angelis non est dilectio electiua.

¶2 Præt. In angelis non est nisi conditionis adductæ ad præfatam maiorem, breuiter dẽ, q̃ hic est sermo de illo modo saluãdi, quo superius imbibitum, saluatur in suo inferioritate q̃ quia natura intellectualis nec habet in se duo, & q̃ sit talis natura, pura intellectualis, nec habet rationem naturæ secundum aliquem alium gradum, quam intellectualem: consequẽs est, q̃ appetitus naturalis præter cognitionem infusam, quia non discurrunt de principiis ad acquirendum conclusiones. Et sicad omnia quæ naturaliter cognoscere possunt, sic se habent, sicut intellectus ad prima principia, quæ naturaliter cognoscere potest. Sed dilectio sequitur cognitionem, vt dictum* est. Ergo in angelis præter dilectionem gratuitam, non est nisi dilectio naturalis. non ergo electiua.

¶Sed contra, naturalibus neque meremur, neque demeremur. Sed angeli sua dilectione aliqua merentur, vel demerentur. Ergo in eis est aliqua dilectio electiua.

¶Respon. Dicendum, quòd in angelis est quædam dilectio naturalis, & quædm electiua. & naturalis dilectio in eis est principium electiuę, quia semper id quod pertinet ad prius, [c] habet rationem principii. Vnde cum natura sit primum quod est in vnoquoq; oportet q̃ id quod ad naturã pertinet, sit principium in quolibet. Et hoc apparet in homine quãtum ad intellectum, & quantum ad voluntatem. Intellectus. n. cognoscit principia naturaliter. Et ex hac cognitione causatur in homine scientia conclusionum, quæ non cognoscuntur naturaliter ab homine, sed per inuentionem, vel doctrinam. [c] Similiter in voluntate, finis hoc modo se habet, sicut principium in intellectu, vt dicitur in 2. * Physico. Vnde voluntas naturaliter tendit in suum finem vltimum: omnis enim homo naturaliter vult beatitudinem. Et ex hac naturali voluntate, causantur omnes aliæ voluntates, cum quicquid homo vult, velit propter finem. Dilectio igit boni, qd hõ naturaliter vult sicut finẽ, est dilectio naturalis: dilectio autẽ ab hac deriuata, quæ est boni quod diligitur propter finem, est dilectio electiua. Hoc tñ differẽter se habet ex parte intellectus sic dicendo, humanitas natura, aut natura humana, non dico duos gradus rerum, sed humanitatem tantum. Non sic autem est, dicẽndo, animal homo, quia dicuntur duo gradus, scilicet sensitiuus & intellectiuus. Et ideo notanter dixi, q̃ hic est sermo de illo modo, quo superius imbibitum saluatur in suo inferiori: oportet. n. condiciones talis prioris imbibitas, esse in proprietatibus inferioris, & penetrare quodãmodo eas, & non seorsum conuenire, quemadmodum proprietates animalis conueniunt homini. Et sic, ex hoc sequitur, q̃ appetitus intellectualis in propria operatione naturalitẽr simul cũ libertate habeat, illam obiectine, respectu tñ alicuius obiecti, hanc elicitiue. Et sic non solũ sequitur q̃ conditiones naturæ insint naturæ intellectuali, sed ẽt q̃ sint illi imbibitæ. Si uero cõparemus rationem naturæ ad ipsã potentiã appetitiuã, tũc posset vterq; modus saluationis sustineri: si prioris q̃ dẽ in inferiori, q̃ a volitas natura q̃dã est: prioris vero agẽtis, aut quasi agẽtis, si posteriori, q̃ a volitas natura. i. substantia intellectuali emanat, vt coniuncta q̃ priatas eius.

¶Ad confirmationẽ uero qua quæritur, aut tenet in operatione, aut modo operandi: ridetur, q̃ non est limitãda propositio illa, sed indistincte & absolute intelligenda, q̃ uis prioris saluatur in posteriori, iuxta tñ capacitatem posterioris, siue hoc sit quo ad operari, siue quo ad modum operandi, siue quo ad utrumque. Et quoniã in proposito, ratio naturæ consistit in hoc, quod est determinatus seu determinatum esse ad unum: consequens est, vt in omni habente rationem naturæ, secundum omnes eius vires imeniatur determinatio

¶Ad secundam vero quæstionem, qua inquiritur sensus proba

gnitio naturalis præter cognitionem infusam, quia non discurrunt de principiis ad acquirendum conclusiones. Et sicad omnia quæ naturaliter cognoscere possunt, sic se habent, sicut intellectus ad prima principia, quæ naturaliter cognoscere potest. Sed dilectio sequitur cognitionem, vt dictum* est. Ergo in angelis præter dilectionem gratuitam, non est nisi dilectio naturalis. non ergo electiua.

¶Sed contra, naturalibus neque meremur, neque demeremur. Sed angeli sua dilectione aliqua merentur, vel demerentur. Ergo in eis est aliqua dilectio electiua.

¶Respon. Dicendum, quòd in angelis est quædam dilectio naturalis, & quædm electiua. & naturalis dilectio in eis est principium electiuę, quia semper id quod pertinet ad prius, [c] habet rationem principii. Vnde cum natura sit primum quod est in vnoquoq; oportet q̃ id quod ad naturã pertinet, sit principium in quolibet. Et hoc apparet in homine quãtum ad intellectum, & quantum ad voluntatem. Intellectus. n. cognoscit principia naturaliter. Et ex hac cognitione causatur in homine scientia conclusionum, quæ non cognoscuntur naturaliter ab homine, sed per inuentionem, vel doctrinam. [c] Similiter in voluntate, finis hoc modo se habet, sicut principium in intellectu, vt dicitur in 2. * Physico. Vnde voluntas naturaliter tendit in suum finem vltimum: omnis enim homo naturaliter vult beatitudinem. Et ex hac naturali voluntate, causantur omnes aliæ voluntates, cum quicquid homo vult, velit propter finem. Dilectio igit boni, qd hõ naturaliter vult sicut finẽ, est dilectio naturalis: dilectio autẽ ab hac deriuata, quæ est boni quod diligitur propter finem, est dilectio electiua. Hoc tñ differẽter se habet ex parte intellectus sic dicendo, humanitas natura, aut natura humana, non dico duos gradus rerum, sed humanitatem tantum. Non sic autem est, dicẽndo, animal homo, quia dicuntur duo gradus, scilicet sensitiuus & intellectiuus. Et ideo notanter dixi, q̃ hic est sermo de illo modo, quo superius imbibitum saluatur in suo inferiori: oportet. n. condiciones talis prioris imbibitas, esse in proprietatibus inferioris, & penetrare quodãmodo eas, & non seorsum conuenire, quemadmodum proprietates animalis conueniunt homini. Et sic, ex hoc sequitur, q̃ appetitus intellectualis in propria operatione naturalitẽr simul cũ libertate habeat, illam obiectine, respectu tñ alicuius obiecti, hanc elicitiue. Et sic non solũ sequitur q̃ conditiones naturæ insint naturæ intellectuali, sed ẽt q̃ sint illi imbibitæ. Si uero cõparemus rationem naturæ ad ipsã potentiã appetitiuã, tũc posset vterq; modus saluationis sustineri: si prioris q̃ dẽ in inferiori, q̃ a volitas natura q̃dã est: prioris vero agẽtis, aut quasi agẽtis, si posteriori, q̃ a volitas natura. i. substantia intellectuali emanat, vt coniuncta q̃ priatas eius.

¶Ad confirmationẽ uero qua quæritur, aut tenet in operatione, aut modo operandi: ridetur, q̃ non est limitãda propositio illa, sed indistincte & absolute intelligenda, q̃ uis prioris saluatur in posteriori, iuxta tñ capacitatem posterioris, siue hoc sit quo ad operari, siue quo ad modum operandi, siue quo ad utrumque. Et quoniã in proposito, ratio naturæ consistit in hoc, quod est determinatus seu determinatum esse ad unum: consequens est, vt in omni habente rationem naturæ, secundum omnes eius vires imeniatur determinatio

† Ar. præcedenti & q. 59. ar. 1.

† Lib. 2. Phy. cex. 89. to. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terminatio ad vnum, iuxta capacitatem eius. Et sic natura intellectualis secundum omnes vires suas, erit determinata ad vnum secundum capacitatem eius. Non compatitur autem gradus intellectualis ratio, determinationem ad vnum elicitiue, nec determinationem ad vnum obiectiue vniuersaliter, sed respectu alicuius obiecti, tantū. Et ideo,

Q. 80. ar. 2. non concluſimus vniuerſalem, ſed particularem, ſcilicet, quòd aliquis amor conuenit naturaliter ipſi intellectuali. Nec ſequitur negatio libertatis: nec eſt eadē ró de aliquo actu appetitus intellectiui, & de omni: quia naturalitas in aliquo, quo ad aliquid, non repugnat intellectualitatis capacitati, 415 11 ſed bene repugnaret naturalitas, in omni actu. Iá enim dictum eſt, prius oportere ſaluari in poſteriori, iuxta capacitatem poſterioris, & non econtra.

¶ Super quæſtionis ſexageſimæ, Articulum. II.

Q. 62.

TItulus clarus eſt: electiua, ideſt libera totaliter, & quo ad obiectum, & quo ad exercitium actus.

¶In corpore quatuor facit. Primo proponit duas concluſiones ad quæſtum. Secundo, probat ſecundam. Tertio, probat primam. Quarto, aperit prædicta omnia habere locum in naturalibus.

¶Quo ad primum, prima concluſio eſt. In angelis eſt dilectio duplex, naturalis ſcilicet, & electiua. Secunda vero eſt. Naturalis dilectio in eis eſt principium electiuæ.

¶Quo ad ſecundū probatur ſecunda concluſio ſic. Quod ſpectat ad naturam eſt principium in quolibet: ergo dilectio naturalis in angelis eſt principium dilectionis electiuæ. Antecedens dupliciter probatur, primo ratione, quia natura eſt primum in vnoquoque eæ per hoc, ſicut ipſa eſt fundamentum omnium, ita id quod ſpectat ad ipſam, eſt principium reliquorum. Probatur ſequela a poſteriori, quia ſcilicet, vniuerſaliter videmus id quod habet rationem principij in vnoquoque, pertinere ad prius in illo. Secundo, manifeſtatur dictum antecedens in natura intellectuali nobis nota, in homine, ſi tam quo ad intellectum, quàm quo ad voluntatem: & clare patet in litera.

¶Circa hanc concluſionem dubium occurrit, in quo genere cauſæ dilectio naturalis ſit cauſa electiuæ.

¶Ad hoc dicitur, q dilectio naturalis ex parte obiecti, eſt cauſa finalis electiuæ, quia propter naturalē dilectum diligimus alia. Ex parte vero actus eſt cauſa per modum efficientis, ſicut cognitio principii eſt cauſa efficiens cognitionis concluſionis. Voluntas. n. ex volitione finis facit ſe volentem alia, facit autem libere vtendo volitione naturali ad cauſandum dilectionem electiuam. Vnde non adimitur libertas ex concurſu hoc, ſicut nec ex concurſu alicuius habitus ad electionem.

¶Quo ad tertium probatur prima concluſio ſic. Habere vtranq; dilectionem, naturalem, ſcilicet, & electiuam, nullam ponit imperfectionem in intellectuali natura: ergo non eſt negandum ab angelis. Antecedens probatur ex differentia duplici, inter dilectionē & cognitionem. prima eſt in hoc, quòd cognitio fit per hoc, q cognitum habetur a cognoſcente. Dilectio vero per hoc, q diligens tendit in rem dilectam, & ex hac ſequitur ſecūda, ſcilicet q cognitio inquiſitiua proueniat ex imperfectione naturæ intellectualis. Dilectio autem electiua, non prouenit ex imperfectione appetentis. Et probatur ſequela huius differentiæ ex priori, quia cognitio inquiſitiua, cum importet diſcurſum ex noto ad ignotum, ponit in cognoſcente priuationem cognoſcibilium: & conſequenter priuationem alicuius perfectionis in ſeipſo, quia cognitio fit per hoc, q cognitum habetur in cognoſcente. Dilectio autem electiua, cū importet appetitum vnius, non propter ſe, ſed propter aliud, ponit priuationem bonitatis in ipſo obiecto appetibili propter aliud. Ex hoc enim q non propter ſe, ſed propter alterius bonitatem appetibilis rationem habere imperfectæ bonitatis conuincitur, non ponit priuationem alicuius perfectionis in appetente, quia appetitus ipſe actualis non fit per hoc, q appetibile ſit in appetente, ſed per hoc, quòd appetens tendit in ipſum appetibile.

¶Nota hic, q prætens ſermo eſt non de appetente ſecundū omnia concurrentia ad actum appetendi: quoniam ſic oportet etiam appetibile eſſe in appetente, ſed de appetente ſecundū vim appetitiuam præciſe formaliter, in quantum appetēs eſt. Sic enim ſubſtituitur differentiæ aſſignatæ. Q. præced. ar. 3. ad 1.

¶Quo ad quartū manifeſte apparet, de naturaliter cōuenientibus angelis ſe loqui.

¶In reſponſione ad ſecundum, dubium reſtat: quia ex prædictis non videtur euacuari dubium: quia ſi in tellectus eſt determinatus ad vnum, ergo non poteſt vtranque contradictionis partē proponere voluntati: ergo. nec voluntas poteſt vtranq; contradictionis partē eligere, libertas. n. voluntatis indiffe rentiam ſupponit in intellectu.

304 1a. q. 14. ar. 1. con. Ergo 77. ar. 4. ad 1. Et q. 82. ar. 4. Et q. 106. ar. 4. 2. 2. q. 4. ar. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 10. ar. 1. con. Et 1. Cor. 13. c. 8. lect. 1.

306 413

498

†Ad hoc dicitur, quòd intellectum eſſe determinatum ad vnū, contingit tripliciter: vno modo in actu primo, alio modo in actu ſecundo, tertio in particulari obiecto. Determinationem in actu primo, voco determinationem ad ſpeciem intelligibilem. Determinationem in actu ſecundo voco determinationem ad operationem intellectus. Determinationem ad particulare obiectum, voco determinationem intellectus ad talē obiectum, id eſt ad hoc: ita q non ad illius oppoſitum, id eſt ad hanc contradictionis partem, ita q non ad alteram. Et dico q licet intellectus angeli ſpeculatiuus ſit a natura determinatus omni modo, intellectus tamen practicus non eſt vniuerſaliter determinatus tertio modo. Eſt ſiquidem intellectus vterque habens actu omnes ſpecies intelligibiles, ſed ſpeculatiuus ſi exit in actum eſt determinatus ita ad hanc partem contradictionis, ſ. eam, quæ vera eſt, q non poteſt cadere in alteram, vt in nobis experimur in principiis. Practicus vero vtranque poteſt contradictionis partem ſub ratione veri boni apprehendere & ponere eum de bonis particularibus agitur: quoniam vtraque pars poteſt fini conſonare. Non autem poteſt vtraque pars in ſpeculatiuis poni vera, ſed altera tantum, quæ non cognoſcitur in particulari niſi quando eſt, vt ex dictis patet. Negandum eſt ergo, q intellectus non poſſit vtranque contradictionis partē proponere. Nec ex hoc ſequitur imperfectio intellectus, quia non priuatur intellectus aliquo eſſe obiecti in ſe in actu primo. hæc enim priuatio eſt de qua in artic. dicitur, q poneret imperfectionem. Nec fuit diminutus S. Th. ſi hoc tacuit: quoniam eiuſdem rationis eſt libertas voluntatis, & iſta indeterminatio intellectus practici, & alterum dicens, alterum inſinuauit ſtudioſis.

¶ Super Quæſtio. LXVI. Art. III.

TItulus clarus eſt.

¶In corpore unica concluſio habens duas partes. Angelus diligit ſeipſum dilectione naturali & electiua. Et probatur ſic. Angelus deſiderat ſibi aliquid bonum naturali appetitu, & aliquod per electionem: ergo. Antecedens quo ad ſecundam partem eſt per ſe notum. Quo ad primam uero probatur, ex eo q vniuerſaliter etiam in rebus cognitione carentibus, inuenitur vnumquodque naturaliter appetere ſuam perfectionem. Conſequentia uero probatur, quia hoc eſt amare ſeipſum, quod declaratur diſtinguendo duos modos, quibus res amatur, ſaut ut ſubſtātia, aut ut accidens. & probat diſtinctio ex ratione obiecti amoris. ſ. boni, quod in hæc duo diſtinguitur: & omnia clara ſunt.

¶Aduerte hic, q bonū diſtingui in ſubſtantiā & accidens, dupliciter intelligi pōt. Vno mō, ut ſit diſtinctio in res, alio mō, ut ſit diſtinctio in modos. Et ſi quidē eſt diſtinctio realis, ſenſus eſt, q bonorum,

norum, aliud ſecūdum rem eſt accidens, aliud ſubſtantia: & ſic hæc diſtinctio infert ſecundam. ſ. q aliud habet rationem boni per modum accidentis, & aliud per modum ſubſtātiæ. Nec tñ membra harum diſtinctionum mutuo ſe inferunt: quia ſtat aliquid eſſe ſubſtātiam ſm rem, & tñ habere rationē boni accidentalis, & ſubſtantialis reſpectu diuerſorū, vt patet in his ſubſtantijs quæ aſſumūtur in vſum noſtrum: a ſeipſis. n. diliguntur per modum ſubſtantiæ, a nobis vero per modum accidētis. In propoſito aūt, vtraque diſtinctio eſt neceſſaria. Tū quia ſecūda diſtinctio quæ principaliter eſt intēta (vt in litera patet ex ly vt ſubſiſtens, & vt accidētale) fluit ex prima: & propterea in litera ex prima poſita in x. Ethicorum, deducitur ſecunda, & ex ea aſsignatur ratio diſtinctionis amoris in amorē amicitiæ & concupiſcentiæ.

¶ Quæſtionis ſexageſimæ, Articulum. IIII.

TItu. clarus eſt. ¶In corpore vna concluſio habens duas partes. Angelus vnus diligit alium dilectione naturali, quo ad aliquid, & quo ad aliquid non. Et probatur ſic, vnūquodque diligit quod eſt ſibi vnum, & eo modo, quo eſt ſibi vnum. ergo quod eſt ſibi vnum ſecūdum naturam diligit dilectionē naturali, & quod nō, non. ergo naturaliter diligit quod eſt ſibi vnū in ſpecie, vel in genere: ergo tam homo quàm angelus naturaliter diligit alium quo ad ali-

¶2 Præt. Amor eſt virtus vnitiua & concretiua, vt Diony. dicit † 4. cap. de diui. no. Sed vnitio & concretio eſt diuerſorum in vnum reductorum. Ergo non pōt angelus diligere ſeipſum.

¶3 præt. Dilectio eſt quidam motus. Sed omnis motus in alterum tendit. Ergo videtur, quòd angelus non poſſit amare ſeipſum dilectione naturali, nec electiua.

¶Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit * 9. Ethic. quòd amicabilia quæ ſunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſum.

¶Respon. Dicendum, quòd cū amor ſit boni, bonum autem ſit in ſubſtantia & accidente, vt patet * 1. Ethic. dupliciter aliquid amatur. Vno modo vt bonum ſubſiſtens: alio modo vt bonum accidentale, ſiue inhærens: illud quidem amatur vt bonum ſubſiſtens, quod ſic amatur, vt ei aliquis velit bonum. Vt bonum vero accidentale, ſeu inhærens amatur id, quod deſideratur alteri. Sicut amatur ſcientia, non vt ipſa ſit bona, ſed vt habeatur. Et hunc modum amoris, quidam nominauerūt concupiſcentiam, primum vero amicitiam. c Manifeſtum eſt autem quòd in rebus cognitione carentibus, vnumquodque naturaliter appetit ſuum bonū, & ſuam perfectionem. Et hoc eſt amare ſeipſum. Vnde naturaliter tam angelus quàm homo diligit ſeipſum inquantum aliquod bonum naturali appetitu ſibi deſiderat. Inquantum vero ſibi deſiderat aliquod bonum per electionē, intantū amat ſeipſū dilectione electiua.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd angelus aut homo non diligit ſe dilectione naturali & electiua ſecundum idem, ſed ſecundum diuerſa: vt dictum * eſt.

¶Ad secvndvm dicendum, q ſicut plus eſt eſſe vnum quàm vniri: ita amor magis eſt vnus ad ſeipſum, quàm ad diuerſa quæ ei vniuntur. c Sed ideo Dio. vſus fuit nomine vnitionis & concretionis, vt oſtenderet deriuationem amoris à ſe in alia, ſicut ab vno deriuatur vnitio.

¶Ad tertium dicendū, q ſicut amor eſt actio manens in agēte, ita eſt motus manens in amante: non autem tendens in aliquid aliud ex neceſsitate, ſed poteſt reflecti ſuper amantem, vt amet ſe ipſum, ſicut & cognitio reflectit in cognoſcentem, vt cognoſcat ſeipſum.

Articvlvs IIII.

Vtrum vnus angelus naturali dilectione diligat alium, ſicut ſeipſum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q vnus angelus non diligat naturali dilectione aliū, ſicut ſeipſum. Dilectio enim ſequitur cognitionem. Sed vnus angelus non cognoſcit alium ſicut ſeipſum: quia ſeipſum cognoſcit per ſuam eſſentiam, aliū vero, per eius ſimilitudinē, vt ſupra dictū * eſt. Ergo videtur q vnus angelus non diligat alium ſicut ſeipſum.

¶2 Præt. Cauſa eſt potior cauſato, & principium eo, quod ex principio deriuatur, Sed dilectio quæ eſt ad alium, deriuatur ab ea quæ eſt ad ſeipſum. ſicut dicit Philoſoph. * 9. Eth. Ergo angelus non diligit alium ſicut ſeipſum, ſed ſeipſum magis.

¶3 Præt. Dilectio naturalis eſt alicuius tanquam finis, & non poteſt remoueri. Sed vnus angelus non eſt finis alterius, & iterum hæc dilectio poteſt remoueri, vt patet in dæmonibus, qui nō diligunt bonos angelos. Ergo vnus angelus non diligit aliū naturali dilectione ſicut ſeipſum.

¶Sed contra eſt, quia illud quod inuenitur in omnibus etiam ratione carentibus, videtur eſſe naturale. Sed ſicut dicitur Eccle. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile: ergo angelus diligit naturaliter alium ſicut ſeipſum.

¶Respon. Dicendum, quòd ſicut dictum * eſt, angelus & homo naturaliter ſeipſum diligit. Illud autem quod eſt vnum cum aliquo, eſt ipſummet. Vnde vnumquodque diligit id, qđ eſt vnum ſibi. Et ſi quidem ſit vnum ſibi vnione naturali, diligit illud dilectione naturali. Si vero ſit vnum ſecūunione non naturali, diligit ipſum dilectione nō naturali. Sicut homo diligit ciuem ſuum, dilectione politicæ virtutis, conſanguineum autem ſuum, dilectione naturali, inquantum eſt unum cum eo in principio generationis naturalis. Manifeſtum eſt autem, quòd id quod eſt unum cum aliquo, genere vel ſpecie, eſt vnum per naturam. Et ideo dilectione naturali quælibet res diligit id, quod eſt ſecum vnum ſecundum ſpeciem, inquantum diligit ſpeciem ſuam. Et hoc etiam apparet in his quæ cognitione carent. Nam ignis naturalem inclinationem habet, vt communicet alteri ſuam formam, quod eſt bonum eius. c ſicut naturaliter inclinatur ad hoc quòd quærat bonum ſuum, vt eſſe ſurſum. Sic ergo dicendum eſt, quod vnus angelus diligit alium naturali dilectione, inquantum conuenit cum eo in natura. Sed inquantum conuenit cum eo in aliquibus aliis, vel etiam inquantum differt ab eo ſecundum quædam alia, non diligit eum naturali dilectione.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd hoc quod dico ſicut ſeipſum, poteſt vno modo determinare cognitionem ſeu dilectionem ex parte cogniti & dilecti: & ſic cognoſcit alium ſicut ſeipſum, quia cognoſcit alium eſſe, ſicut cognoſcit ſeipſum eſſe. Alio modo poteſt determinare cognitionem & dilectionem ex parte diligentis & cognoſcentis & ſic non cognoſcit aliū ſicut ſeipſum. Quia ſe cognoſcit per ſuam eſſentia m, alium autē non per eius eſſentiam. Et ſimiliter non diligit aliū ſicut ſeipſum, quia ſeipſum diligit per ſuam uoluntatem, alium autem non diligit per eius voluntatem.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ly ſicut, non deſignat æqualitatem, ſed ſimilitudinem. Cum enim dilectio naturalis ſuper unitatem naturalem fundetur, illud quod

† C. 4 par. 2. & ex hoc ſe. c.

† Li. 2. Ethi. c. 4. paulo a princ. to. 5.

† Li. 2. Ethi. cap. 6. paulo poſt princip. tex. 5.

In corpo. & ar. ſequenti cent.

827 895 b

† Ar. 7. text. com. 85 Vltim. q. 2. ar. 8. ad 6 & ſecun. 1. q. 5. 1. fin.

† Li. 9. Ethi. c. 8. non remota a prin.

† Q. 56. ar. 1. & 2.

† Ar. 7. text. com.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis sexagesimæ Articulum. V.

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo facit. Primo refert quandam opinionem circa quæstionem. Secundo determinat vnica cõclusione, simul improbando relatã opinionem. Quo ad primum, tria dicit opinio illa. Primo, ꝙ angelus naturaliter diligit Deum plus quàm se, amore concupiscentiæ. Secundo, quòd etiam quodã modo amore amicitiæ. Tertio, ꝙ simpliciter diligit plus se quam Deũ, quia intensius & principalius. Quo ad secundum conclusio respõsiua est hæc. Angelus naturali dilectione diligit plus Deũ, quàm se. Et probatur dupliciter. primo sic. Vnũ quodque, quòd id quod est, alterius est, naturaliter magis diligit id, cuius est, quàm seipsum: ergo natura intellectualis secundum appetitũ sibi proprium, magis diligit id cuius est, ꝙ seipsum: ergo angelus magis diligit Deum, quam seipsum. Antecedens probatur a posteriori dupliciter. Primo ex hoc signo, in naturalib. quòd pars absque deliberatione exponitur pro toto, & consequẽter naturaliter, quia vnũquodque sic agit naturaliter, sicut aptum natum est agere. Secundo ex signo in rationalibus: quia bonus, seu fortis, exponit se pro salute reipublicæ: & procul dubio si ex natura esset ciuis, naturaliter inclinaretur ad hoc, nunc autem, facit hoc ex ratione, & est signũ naturæ, quia ars imitatur naturã, & quia si ciuilitas esset a natura, opus hoc esset naturale. Consequentia vero prima patet ex eo, quòd in

306 1 Sen. q. 109. ar. 1. 822. 2. q. 26. art. 3. 1. 1. 460. 1. 118 co.

¶ Ar. prædic.

est minus vnum cum eo, naturaliter minus diligit. Vnde naturaliter plus diligit quod est vnum numero, quam quod est vnum specie, vel genere. Sed natura le est ꝙ similem dilectionem habeat ad alium, sicut ad seipsum: quantũ ad hoc, ꝙ sicut seipsum diligit inquãtum vult sibi bonum, ita alium diligat inquantũ vult eius bonum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ dilectio naturalis dicitur esse ipsius finis, non tanquam cui aliquis velit bonum, sed tanquam bonum, quod quis vult sibi, & per consequens alii, inquantum est vnum sibi. Nec ista dilectio naturalis remoueri potest etiam ab angelis malis, quin dilectionem naturalem habeant ad alios angelos, inquãtum cum eis cõmunicant in natura: sed odiunt eos, inquantum diuersificantur secundum iustitiam & iniustitiam.

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus naturali dilectione diligat Deum plus quàm seipsum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Angelus naturali dilectione non diligat Deum, plus quã seipsum: quia vt dictum * est 3 dilectio naturalis fundatur super vnione naturali. Sed natura diuina maximè distat à natura angeli. Ergo naturali dilectione angelus minus diligit Deum quam se, vel etiam alium angelum.

¶ 2 Præt. Propter quod vnumquodque, & illud magis. Sed naturali dilectione quilibet diligit alium propter se. Vnumquodque enim diligit aliquid inquantum est bonũ sibi. Ergo dilectione naturali angelus non diligit Deum plus quam seipsum.

¶ 3 Præt. Natura reflectitur in seipsam videmus enim ꝙ omne agens naturaliter agit ad conseruationem sui. Non aũt reflecteretur in seipsam natura, si tenderet in aliud plus quam in seipsam. Non ergo naturali dilectione diligit angelus Deum plus quam se.

¶ 4 Præt. Hoc vĩ esse propriũ charitatis, vt aliquis Deum plus quam seipsum diligat. Sed dilectio charitatis non est naturalis in angelis, sed diffunditur in cordibus eorũ per spiritum sanctum, qui datus est eis, vt dicit Aug. * 12. de ciui. Dei. Ergo non diligunt Deũ angeli dilectione naturali plus ꝙ seipsos.

¶ 5 Præt. Dilectio naturalis semper manet manente natura. Sed diligere Deũ plus ꝙ seipsum, non manet in pecante angelo vel homine, quia (vt Aug. dicit * 14. de ciuit. Dei.) fecerunt ciuitates duas amores duo, terrenam scilicet, amor sui vsque ad Dei contemptũ, cœlestem vero, amor Dei vsque ad contemptum sui. Ergo diligere Deũ supra seipsum, non est naturale.

¶ SED CONTRA. ꝺ̃a moralia legis præcepta, sunt de lege naturæ. Sed præceptũ de diligendo Deũ supra seipsum, est præceptũ morale legis. Ergo est de lege naturæ. Ergo dilectione naturali angelus diligit Deum supra seipsum.

¶ Respon. Dicẽdum, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ angelus naturali dilectione diligit Deũ plus quàm se, amore concupiscentiæ, quia scilicet plus appetit sibi bonum diuinum, ꝙ bonum suũ. Et quodã modo amore amicitiæ, inquantum scilicet Deo vult naturaliter angelus maius bonum, ꝙ sibi. Vult enim naturaliter Deũ esse Deũ, se aũt vult habere naturam propriam. c Sed simpliciter loquendo, naturali dilectione plus diligit se, ꝙ Deum, quia intensius & principalius naturaliter diligit se, ꝙ Deum. Sed falsitas huius opinionis manifestè apparet, siquis in rebus naturalibus consideret, ad quid res naturaliter moueatur. Inclinatio enim naturalis in his quæ sunt sine ratione, demonstrat inclinationem naturalẽ in voluntate intellectualis naturæ. Vnumquodque aũt in rebus naturalibus, quod secundũ naturã hoc ipsum quod est, alterius est, principalius & magis inclinatur in id cuius est, ꝙ in seipsum. Et hæc inclinatio naturalis demonstratur ex his, quæ naturaliter aguntur. Quia vnumquodque sicut agitur naturaliter, sic aptum natũ est agi, vt dr in * 2. Physi. Videmus eñ ꝙ naturaliter pars se exponit ad cõseruationem totius corporis. Sicut manus exponitur ictui, absque deliberatione, ad conseruationem totius corporis. Et quia ratio imitatur naturam, huiusmodi imitationem inuenimus in virtutibus politicis. Est enim virtuosi ciuis, vt se exponat mortis periculo pro totius reip. conseruatione. Et si homo esset naturalis pars huius ciuitatis, hæc inclinatio esset ei naturalis. Quia igitur bonum vniuersale est ipse Deus, & sub hoc bono continetur etiam angelus & homo, & omnis creatura, quia omnis creatura naturaliter secundum id quod est, Dei est: sequitur, quòd naturali dilectione etiam angelus & homo plus & principalius diligat Deum quàm seipsum: alioquin, si naturaliter plus seipsum diligeret quàm Deum, sequeretur quòd naturalis dilectio esset peruersa, & quòd non perficeretur per charitatem, sed destrueretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit in his, quæ ex æquo diuiduntur, quorum vnum non est alteri ratio existendi & bonitatis. In talibus enim, vnumquodque diligit naturaliter magis seipsum, quàm alterum, inquantum est magis sibiipsi vnũ, quàm alteri. Sed in illis quorum vnum est tota ratio existẽdi, & bonitatis alii, magis diligitur naturaliter tale alterũ quàm ipsum, sicut dictum est, * quòd vnaquæque pars diligit naturaliter totum, plus quàm se. Et quodlibet singulare naturaliter diligit plus bonũ suæ speciei, quàm bonum suum singulare.

c Li. 3. Phy. tex. 78. in com. 20.

clinatio naturalis in his quæ sunt sine ratione, arguit, & ostendit naturalem inclinationẽ in appetitu intellectuali proportionaliter. Consequentia autem secunda tenet, ex eo, quòd Deus est vniuersale bonum. Et angelus sicut & omnis creatura continetur sub eo: quia omnis creatura, secundum id quod est, Dei est. Deinde probatur eadẽ conclusio dicendo ad impossibile duplex. primum est, quòd naturalis dilectio esset peruersa. Secundum vero, quòd naturalis dilectio non perficeretur per charitatem, sed destrueretur: hoc enim est impossibile, est euidens. Nec consequentia est ambigua, vt de se patet.

¶ Circa rationẽ primam adductam ad conclusionem, aduertendum est, quòd cum esse alterius contingat multis modis, scilicet vt pars totius vt possessio possidẽtis, & vt effectus est causæ: & hoc multipliciter. & impossibile sit, vniuersaliter intelligi secundum omnem modum alterius illam propositionem assumptam: Vnumquodque quod est alterius, magis diligit ipsum quàm seipsum, quoniam manifestè esset falsa: consequens est, quòd intelligitur de aliquo speciali modo essendi alterius. Et vt ex admissis haberi possit, de illo modo essendi alterius quo pars est sui totius intelligenda est, ita quòd, vis rationis stat in hoc, quòd pars naturaliter magis diligit totum quàm seipsam. Sed tunc occurrunt obiectiones Scoti in 3. distinctio. 27. quæstio. 1. vbi licet teneat conclusionem, & assentiat secundæ rationi, & illi signo de forti politico, ad hoc quòd naturalis ratio inclinat ad magis Deum diligendum ꝙ seipsum, hãc tñ primã rationem

† Li. 2. Phy. tex. 74. in fi.

rationem destruere nititur, & in duobus deficere eam dicit. Primo, falsum esse dicit hoc fundamentũ, scilicet, ꝙ pars naturaliter diligit plus totum, quàm seipsam: Et ad signum, quòd manus exponitur pro salute totius, dicit falsum esse quòd manus exponat se pro toto: sed quòd ipsum totum diligẽs magis seipsum quam partem, aut partes principales, manus principales: exponit partẽ pro toto, & minus principale pro magis principali. Secundo dicit, quòd dato, ꝙ pars naturaliter exponeretur pro toto, hoc esset propter identitatem esse sui cum toto: quia scilicet, interdit saluare seipsam inquantum habet esse in toto. Et sic falsum subsumitur cum dicitur, quòd angelus seu quæcunque creatura se habet ad Deum vt pars ad totum: quia non habet hanc partis conditionem requisitã ad propositum, scilicet, quòd sit aliquid eius quod reputatur vt totum: nulla enim creatura est aliquid Dei.

¶ Ad primã obiectionem respondetur, fundamentum illud esse non solum verum, sed sufficienter probatum a San. Thoma ex additis signis.

* Ad impugnationem autem primi facillime patet quid dicendum sit: quia siue pars exponat a toto, siue a seipsa pro salute totius, dummodo naturaliter exponatur, semper sequitur, quòd pars habet magis inclinationem naturalem in bonum totius, quàm sui ipsius, ex eo quòd vnumquodq; sicut naturaliter agitur & mouetur siue a seipso siue ab alio, sic aptum natũ est agi, & econuerso: vt patet in 2. Phy. tex. 78.

¶ Ad secundam autem obiectionẽ dicitur, quòd ratio quare pars exponitur pro toto, nõ

312

Deus aũt non solum est bonum vnius speciei, sed est ipsum vniuersale bonum simpliciter. Vnde vnumquodque suo modo naturaliter diligit Deum, plus quàm seipsum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cũ dicitur, quòd Deus diligitur ab angelo inquantum est ei bonus, si ly inquantũ, dicat finem, sic falsum est. Non enim diligit naturaliter Deum propter bonũ suum, sed propter ipsum Deum. Si vero dicat rationem amoris ex parte amantis, sic verum est: non enim esset in natura alicuius quòd amaret Deum, nisi ex eo, quòd vnumquodque dependet à bono, quod est Deus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura reflectitur in seipsum, non solum quantum ad id, quod est ei singulare, sed multo magis quantum ad commune. Inclinatur enim vnumquodque ad conseruandum non solum suum individuum, sed etiam suam speciem. Et multo magis habet naturalem inclinationẽ vnũquodque in id, quod est bonum vniuersale simpliciter.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd Deus secundum quod est vniuersale bonum, à quo dependet omne bonum naturale, diligitur naturali dilectione ab vnoquoque. c Inquantum vero est bonum beatificans naturaliter omnes superna turali beatitudine, sic diligitur dilectione charitatis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum in Deo sit vnum & idem eius substantia, & bonum commune, omnes qui vident ipsum Dei essentiam, eodem motu dilectionis mouentur in ipsum Dei essentiam, prout est ab aliis distincta, & secundum quod est quoddam bonum commune. Et quia inquantum est bonum commune, naturaliter amatur ab omnibus: quicumque videt eum per essentiam, impossibile est quin diligat ipsum. Sed illi qui non vident essentiã eius, cognoscunt eum per aliquos particulares effectus, qui interdum eorum voluntati contrariantur. Et sic hoc modo dicuntur odio habere Deum, cum tamen inquantum est bonum commune omnium, vnumquodque naturaliter diligat c plus Deum, quàm seipsum.

QVAEST. LXI.

De Productione Angelorum in esse naturæ, in quatuor articulos diuisa.

POST ea quæ præmissa sunt de natura angeli, & cognitione, & voluntate eorum, restat cõsiderandum de eorum creatione: siue vniuersaliter de eorum exordio. Et hæc consideratio est tripartita.

¶ Nam primo considerabimus quomodo producti sunt in esse naturæ. Secundo, quomodo perfecti sunt in gratia vel gloria. Tertio, quomodo aliqui ex eis facti sunt mali.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum angelus habeat causam sui esse.

¶ Secundo, Vtrũ angelus sit ab æterno.

¶ Tertio, Vtrum angelus sit creatus ante corporalem creaturam.

¶ Quarto, Vtrum angeli fuerint creati in cœlo empyreo.

ARTICVLVS I.

Vtrum angeli habeant causam sui esse.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli non habeant causam sui esse. De his enim quæ sunt à Deo creata, agitur Gene. 1. Sed nulla mentio fit ibi de angelis. Ergo angeli non sunt creati à Deo.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 8. Metaphys. * quòd si aliqua substantia sit forma sine materia, statim per seipsam est ens & vnum, & non habet causam quæ faciat eam ens & vnum. Sed angeli sunt formæ immateriales, vt supra ostensum est. † Ergo non habent causam sui esse.

¶ 3 Præt. Omne quod fit ab aliquo agente, per hoc quod fit, accipit formã ab eo. Sed angeli cum sint formæ, non accipiũt formam ab aliquo agente. Ergo angeli non habent causam agentem.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 148. Laudate eum omnes angeli eius. Et postea subdit, Quoniam ipse dixit, & facta sunt.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere & angelos, & omne id, quod præter Deum est, à Deo factum esse. Solus enim Deus est suum esse, in omnibus autẽ aliis differt essentia rei, & esse eius, vt ex superioribus patet. * Et ex hoc manifestum est, quòd solus Deus est ens per suam essentiam, omnia vero d alia sunt entia per participationem. Omne autem quod est per participationem, causatur ab eo quod est per essentiam: sicut omne ignitum causatur ab igne. Vnde necesse est angelos à Deo creatos esse.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu. dicit in 11. de ciuit. * Dei: quòd angeli non sunt prætermissi in illa prima rerum creatione, sed significantur nomine cœli, aut etiam lucis. Ideo autem vel prætermissi sunt, vel nominibus rerum corporalium significati: quia Moyses rudi populo loquebatur, qui nondũ capere poterat incorporeã naturã. Et si eis fuisset expressũ aliquas res esse super omnẽ naturã corporeã, fuisset eis occasio idololatriæ,

do producti sunt in esse naturæ. Secundo, quomodo perfecti sunt in gratia vel gloria. Tertio, quomodo aliqui ex eis facti sunt mali.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum angelus habeat causam sui esse.

¶ Secundo, Vtrũ angelus sit ab æterno.

¶ Tertio, Vtrum angelus sit creatus ante corporalem creaturam.

¶ Quarto, Vtrum angeli fuerint creati in cœlo empyreo.

ARTICVLVS I.

Vtrum angeli habeant causam sui esse.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli non habeant causam sui esse. De his enim quæ sunt à Deo creata, agitur Gene. 1. Sed nulla mentio fit ibi de angelis. Ergo angeli non sunt creati à Deo.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 8. Metaphys. * quòd si aliqua substantia sit forma sine materia, statim per seipsam est ens & vnum, & non habet causam quæ faciat eam ens & vnum. Sed angeli sunt formæ immateriales, vt supra ostensum est. † Ergo non habent causam sui esse.

¶ 3 Præt. Omne quod fit ab aliquo agente, per hoc quod fit, accipit formã ab eo. Sed angeli cum sint formæ, non accipiũt formam ab aliquo agente. Ergo angeli non habent causam agentem.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 148. Laudate eum omnes angeli eius. Et postea subdit, Quoniam ipse dixit, & facta sunt.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere & angelos, & omne id, quod præter Deum est, à Deo factum esse. Solus enim Deus est suum esse, in omnibus autẽ aliis differt essentia rei, & esse eius, vt ex superioribus patet. * Et ex hoc manifestum est, quòd solus Deus est ens per suam essentiam, omnia vero d alia sunt entia per participationem. Omne autem quod est per participationem, causatur ab eo quod est per essentiam: sicut omne ignitum causatur ab igne. Vnde necesse est angelos à Deo creatos esse.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu. dicit in 11. de ciuit. * Dei: quòd angeli non sunt prætermissi in illa prima rerum creatione, sed significantur nomine cœli, aut etiam lucis. Ideo autem vel prætermissi sunt, vel nominibus rerum corporalium significati: quia Moyses rudi populo loquebatur, qui nondũ capere poterat incorporeã naturã. Et si eis fuisset expressũ aliquas res esse super omnẽ naturã corporeã, fuisset eis occasio idololatriæ, est identitas, quæ est inuenta inter partem & totum. Et huius manifestum signum habetur ex hoc, quòd pars exponitur ad perdendum identitatem eũ toto, vt saluetur esse totius. Non ergo ratio inclinationis talis, est identitas, aut vt saluet seipsam in toto, sed vt saluet esse totius secũdum se, etiam cum non esse ipsius partis. Sed ratio talis inclinationis est, quam assignauit S. Tho. quia. 1. & natura & substantia partis hoc ipsum quod est essentialiter, & primo, propter totũ & totius esse est. Quod conuenire cuilibet creaturæ respectu Dei patet ex quæ libet creatura secũdum suam naturã, est naturalis pars vniuersi. Ac per hoc naturaliter diligit plus vniuersum quã seipsam, iuxta primum fundamentum: ergo a fortiori, magis diliget ipsum bonũ vniuersale. Tum, quia est eminẽtius totum vniuersum. Tum, quia est omne bonum. Tum, quia bonũ ipsum vniuersale, quod est Deus gloriosus, est finis & bonũ ipsius vniuersi & consequenter a quocunque magis amatur vniuersũ, ab eodem magis amabitur ipse: vt pater de exercitu & duce, iuxta doctrinam 12. Metaphys. tex. 52.

307 quæst. 3. art. 6. cor. & 1. opus. 1. 2. 35. & opus. 3. c. 74. & opus. 15. ca. 3. & 17.

† Tex. 16. to 3.

† Q. 50. art. 2.

¶ Super quæstionis. LXI. Articul. I.

Q. 3. art. 4.

B. 113.

IN tutulo huic solum aduertendũ est, ꝙ de eã esse dicitur est sermo.

¶ In corpore breuiter vna cõclusione affirmatiua rñdet quæsito. Angelus est creatus a Deo. Et probatur, quia omne ens per participationẽ est ab ente per essentiã, sicut ignitũ ab igne. Solus autem Deus est eus per essentiã, quia solus est suum esse, ergo. Recole hic ꝙ supra, cũ de vniuersali creatione tractaretur, diximus.

† Li. 11. de ciui. Dei. cap. 33. circa fi. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis sexagesimæprimæ Articul. II.

TItulus clarus est.
¶ In corpore brevissime conclusionem responsuam ponit. Solus Deus pater & filius, & spiritus sanctus, est ab æterno. Et probat: quia hoc tenet fides catholica sic, quòd contrariū est sicut hæreticum refutandum: quod probatur, quia secundum fidē cum dicitur ℣ Deus fecit res ex nihilo, intelligitur quòd ly ex, notat ordinem durationis, idest postquam nihil fuit.

¶ Super quæstionis sexagesimæprimę Articulum tertium.

TItulus clarus est.
¶ In corpore tria facit. Primo refert duas esse & contrarias sententias doctorū, omniū Græcorum & Latinorum: illi tenēt partem affirmatiuam, isti negatiuā. Secundo ostendit ℣ rationabilior est positio Latinorum tali ratione. Nulla pars est perfecta extra suū totum. Angeli sunt naturaliter vna pars vniuersi: igitur essent imperfecti extra vniuersum, igit non sunt producti a Deo ante vniuersum. Maior patet, & minor probatur: quia angeli non constituunt vnum vniuersum per se, sed ipsi simul cū creatura corporali integrāt vniuersum: quod probat, quia vna ordinatur ad aliā: ordo.n. est ipsum bonum, & vinculum partiū vniuersi. Vltima vero consequentia probatur ex eo, quia Dei opera perfecta sunt. Tertio, ostendit quòd opinio Græcorum non est reputanda erronea, qa auctoritas Gregorij Nazianzeni, eam sustinet.

¶ Circa hoc vltimo dictum, dubiū occurrit: quoniam vt patet in Decretalibus de summa trinitate & fide catholica, in capitulo Firmiter credimus, Ecclesia in Concilio generali sub Innocentio tertio, determinauit positionem Latinorum esse tenendam, ergo erronea est reputanda opposita. Habentur enim ibi hæc verba, Deus sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturā, spiritualem & corporalem: angelicam videlicet, & mundanam. Nec potest excusari S. Thom. ex nouitate determinationis: quoniam tempore suo iam erant promulgatæ & compilatæ Decretales.

¶ Ad hoc dicitur a quibusdam, quòd si S. T. recoluisset huius Decretalis, eam scripsisset hunc articulū, non dixisset hoc verbum. Sed mihi videtur quòd sciens & prudens hæc scripserit. Nam illa verba decretalis, interpretāda sunt in sensu in quo stat, magis quam in sensu, quem faciunt & vt dicit S. Thomas in expositione illius Decretalis, verba illa, apposita sunt contra errorē Origenis & eorum, qui ponūt creaturas spirituales tantum esse per se, productas a Deo, ac postmodum propter demerita carnales, corporales creaturas, productas fuisse. Vnde cum dupliciter teneatur, angelos productos esse ante corporales: scilicet tanquam res sic per se productas, quòd propter earum demerita quodammodo per accidens mundus corporeus fit productus: Vel simpliciter & absolute: quòd ex voluntate Dei, angeli præcesserint mundum

ad quam proni erant, & à qua Moyses eos præcipuè reuocare intendebat.

¶ Ad secvndvm dicendum, ℣ substantiæ, quæ sunt formæ subsistentes, non habent [d] causam aliquam formalem sui esse & suæ vnitatis, nec causam agentem per transmutationem materiæ de potentia in actum, sed habent causam producentem totam substantiā. Et per hoc patet solutio ad tertium.

Articvlvs II.

Vtrum angelus sit productus à Deo ab æterno.

AD secvndvm sic procedit. Videtur quòd angelus sit, productus a Deo ab æterno. Deus enim est causa angeli per suum esse. Non enim agit per aliquid additum suæ essentiæ. Sed esse eius est æternum. Ergo ab æterno angelos produxit.

¶ 2 Præt. Omne quod quādoque est, & quandoque non est, subiacet tempori. Sed angelus est supra tempus, vt dicitur in libro de causis. * Ergo angelus non quandoque est, & quandoque non est, sed semper.

¶ 3 Præt. Augustin. † probat incorruptibilitatem animæ per hoc, quòd per intellectum est capax veritatis. Sed sicut veritas est incorruptibilis, ita est æterna. Ergo natura intellectualis, & animæ, & angeli non solum est incorruptibilis, sed etiam æterna.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Prouer. 8. ex persona Sapientiæ genitæ, Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Sed angeli sunt facti à Deo, vt ostensum est. * Ergo angeli aliquando non fuerunt.

¶ Respon. Dicendum, quòd solus Deus pater, & filius, & spiritus sanctus est ab æterno. Hoc [d] enim fides catholica indubitanter tenet: & omne contrarium est sicut hæreticum refutandum. Siccnim Deus creaturas produxit, ℣ eas ex nihilo fecit, idest postquam nihil fuerat. [e]

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd esse Dei est ipsum eius velle. Per hoc ergo quòd Deus produxit angelos, & alias creaturas per suum esse, non excluditur quin eas produxerit per suā voluntatem. Voluntas autem Dei nō de necessitate se habet ad productionē creaturarum, vt supra dictum est. * Et ideo produxit & quæ voluit, & quando voluit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd angelus est supra tempus, quod est numerus motus cęli: quia est supra omnem motum corporalis naturæ. Non tamē est supra tempus, quod est numerus successionis esse eius. Vnde Aug. dicit 8. super Genes. ad lit. * ℣ Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angeli & animæ intellectiuę ex hoc ipso quòd habent naturam, per quam sunt capaces veritatis, sunt incorruptibiles. [d] Sed hanc naturam non habuerunt ab æterno, sed data fuit eis à Deo quando ipse voluit. Vnde non sequitur, quòd angeli sint ab æterno.

Articvlvs III.

Vtrum angeli sint creati ante mūdum corporeum.

AD tertivm sic proceditur. Videtur quòd angeli fuerint creati ante mundum corporeū. Dicit enim Hierony.* super epistolam ad Titum. Sex milia nondum nostri temporis cōplentur annorum. Et quanta tempora, quantasque seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, throni, dominationes, cæteriquę ordines Deo seruierunt? Damasc. † etiam dicit in 2. li. Quidam dicunt, quòd ante omnem creationem geniti sunt angeli, ℣t theologus dicit Gregor. Primum quidem excogitauit angelicas virtutes & cælestes, & excogitatio opus eius fuit.

¶ 2 Præt. Angelica natura est media inter naturam diuinam, & naturam corpoream. Sed natura diuina est ab æterno, natura autē corporea, ex tempore. Ergo natura angelica facta est ante creationem temporis, & post æternitatem.

¶ 3 Præt. Plus distat natura angelica a natura corporali, quàm vna natura corporalis ab alia. Sed vna natura corporalis fuit facta ante aliā. Vnde & sex dies productionis rerum in principio Genes. describuntur. Ergo multo magis natura angelica facta est ante omnē naturam corporalem.

¶ Sed contra est, quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. Non autem hoc esset verum, si aliquid creatum esset antea. Ergo angeli nō sunt ante naturam corpoream creati.

¶ Respon. Dicendum, quòd circa hoc inuenitur duplex sanctorum doctorum sententia: illa tamen probabilior videtur, quòd [d] angeli simul cum creatura corporea sunt creati. Angeli enim sunt quædam pars vniuersi. Non enim constituunt per se vnum vniuersum, sed tam ipsi quàm creatura corporea in constitutionem unius vniuersi conueniunt. Quod apparet ex ordine vnius creaturæ ad aliam. [e] Ordo enim rerum ad inuicem est bonum vniuersi. Nulla autem pars perfecta est à suo toto separata. Non est [d] igitur probabile, vt Deus, cuius perfecta sunt opera, vt dicitur Deut. 32. creaturam angelicam seorsum ante alias creaturas creauerit. Quāmuis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipuè propter sententiam Greg. Nazian. cuius tanta est in doctrina Christiana authoritas, vt nullus vnquam eius dictis calūniā inferre p̄sumpserit, sicut nec Athanasii documentis, vt Hie. dicit.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd Hierony. loquitur secundum sententiam doctorum Græcorum, qui omnes hoc concorditer sentiunt, quòd angeli sunt ante mundum corporeum creati.

¶ Ad secundum dicendū, quòd Deus non est aliqua pars vniuersi: sed est supra totum vniuersum, præhabens in se eminentiori modo totam vniuersi perfectionem, [e] Angelus autem est pars vniuersi. Vnde non est eadem ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd creaturæ corporeę omnes sunt vnum in materia: sed angeli non conueniunt in materia cum creatura corporea. [e] Vnde creata materia corporalis creaturæ, omnia quodammodo sunt creata: non autem creatis angelis, esset ipsum vniuersum creatum. Sivero contrarium teneatur: quòd dicitur Gen. 1. In prin. creauit Deus cælum & terram. exponendum est, in principio, idest in filio, vel in principio temporis, [e] non autem in principio, idest, antequod nihil, † nisi dicatur ante quod nihil in genere corporalium creaturarum.

Articvlvs III.

Vtrum angeli sint creati in cælo empyreo.

AD qvartvm sic proceditur. Videtur quòd angeli nō sint creati in cælo empyreo. Angeli enim sunt substantiæ incorporeæ non dependet à corpore secundum suum esse: & per consequens, neque secundum suum fieri. Ergo angeli non sunt creati in loco corporeo.

¶ 2 Præt. Augustin. dicit 3. super Genes. * ad lit. quòd angeli fuerunt creati in superiori parte aeris. Non ergo in cælo empyreo.

¶ 3 Præt. Cælum empyreum dicitur esse cælum supremum. Si igitur angeli creati fuissent in cælo empyreo, non cōueniisset eis in superius cælum ascendere. Quod est contra id, quod ex persona angeli peccantis dicitur Is. 14. Ascendam in cælum.

¶ Sed contra est, quòd Strabus dicit super illud, * In principio crea. Deus cœl. & ter. Cœlum non visibile firmamentum hic appellat, sed empyreum, idest igneum, vel intellectuale, quod non ab ardore, sed à splendore dicitur. Quod statim factum, angelis est repletum.

¶ Respon. Dicēdum, quod sicut dictum est, * ex creaturis corporalibus & spiritualibus vnum vniuersum constituitur. Vnde sic creatæ sunt spirituales creaturæ, ℣ ad creaturam corporalem aliquem ordinem habent, & toti creaturæ corporali præsident. [e] Vnde conueniens fuit quòd angeli in supremo corpore crearentur, tanquam roti naturæ corporeæ præsidentes, siue id dicatur cælum empyreum, siue qualitercunque nominetur. Vnde Hie. dicit ℣ supremum cælum est cælum angelorū, super illud Deut. 8. c. Domini Dei tui est cælum, & cælum cęli.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd angeli nō sunt creati in loco corporeo, quasi dependentes à corpore secundum suum esse, vel secūdum suum fieri. Potuisset enim Deus angelos ante totam creaturam corporalem creasse, vt multi sancti doctores tenent. [e] Sed facti sunt in loco corporeo, ad ostendendum ordinem eorum ad naturam corpoream, & quòd sua virtute, corporea continguntur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Augustin. forte per supremam partem aeris, intelligit supremam partem cęli: cum quo aer quandam conuenientiam habet, propter suam subtilitatem, & diaphaneitatem. Vel loquitur non de omnibus angelis, sed de illis qui peccauerunt, qui secūdum quosdam fuerunt de inferioribus ordinibus. Nihil autem prohibet dicere quòd superiores angeli habentes virtutem eleuatam, & vniuersalem supra omnia corpora, sint in supremo creaturæ corporeæ creati: alii vero habentes virtutes magis particulares sint creati in inferioribus corporibus.

¶ Ad tertium dicendum, ℣ loquitur ibi non de cęlo alicuius corporei, sed de cęlo sanctæ Trinitatis: In quod angelus peccans ascendere voluit, dum voluit aliquo modo Deo æquiparari, vt infra patebit.*

QVAESTIO. LXII.

De perfectione angelorum in esse gratiæ & gloriæ, in nouem articulos diuisa.

ONSEQVENTER inuestigandum est, quo modo angeli facti sunt in esse gratię, vel gloriæ.

Et circa hoc quæruntur nouem.

¶ Primo, Vtrum angeli fuerint in sua creatione beati.
¶ Secundo, Vtrum indiguerint gratia ad hoc, quòd ad Deum conerterentur.
¶ Tertio, Vtrum fuerint creati in gratia.
¶ Quarto, Vtrum suam beatitudinem meruerint.
¶ Quinto, Vtrum statim post meritum, beatitudinem adepti fuerint.
¶ Sexto, Vtrum gratiam & gloriam secundum capacitatem suorum naturalium receperint.
¶ Septimo, Vtrum post consecutionem gloriæ, remāserit in eis dilectio & cognitio naturalis.
¶ Octauo, Vtrum postmodum potuerint peccare.
¶ Nono, Vtrum post adeptionem gloriæ, potuerint proficere.

Articvlvs primvs.

Vtrum angeli fuerint in sua creatione beati.

AD primvm sic proceditur. Videtur quòd angeli fuerint creati beati. Dicitur enim in lib. de Eccles. dog. * quòd angeli qui in illa in qua creati sunt beatitudine, perseuerant, non natura possident bonū quod habent. Sunt ergo angeli creati in beatitudine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶2 Præt. Natura angelica est nobilior quàm corporalis. Sed creatura corporalis statim in principio suæ creationis fuit creata formata, & perfecta: nec informitas præcessit in ea formationem tempore, sed natura tantum, vt Augustin. dicit. 1. super Genes. ad lit. * Ergo nec naturam angelicam creauit Deus informem & imperfectam. Sed eius formatio & perfectio est per beatitudinem, secundum quod fruitur Deo. Ergo fuit creata beata.

† Li.8.c.15. parũ à prin cip.p.m.10.3.

† Li 4.super Gen.ca.16. & 22. & lib. 5.cap.5.

¶3 Præt. Secundum Augustin. super Genes. ad lit.* ea, quæ leguntur facta in operibus sex dierum, simul facta fuerunt. Et sic oportet, quòd statim à principio creationis rerũ fuerint omnes illi sex dies. Sed in illis sex diebus (secundum eius expositionem) mane fuit cognitio angelica, secundum quam cognouerunt verbum, & res in verbo. Ergo statim à principio creationis cognouerunt verbum, & res in verbo. Sed angeli beati sunt per hoc, quòd verbum vident. Ergo statim a principio suæ creationis angeli fuerunt beati.

¶Sed contra, De ratione beatitudinis est stabilitas, siue confirmatio in bono. Sed angeli non statim vt creati sunt, fuerunt confirmati in bono: quod casus quorundam ostendit. Non ergo angeli in sua creatione fuerunt beati.

¶Respon. Dicendum, quòd nomine beatitudinis intelligitur vltima perfectio rationalis, seu intellectualis naturæ, c & inde est, quòd naturaliter desideratur: quia vnumquodque naturaliter desiderat suam vltimam perfectionem. Vltima autem perfectio rationalis seu intellectualis naturæ, est duplex. Vna quidem, quam possunt assequi virtute suæ naturæ: & hæc quoddammodo beatitudo, vel felicitas dicitur. Vnde & Arist. * perfectissimam hominis contemplationem, qua optimum intelligibile, quod est Deus, contemplari potest in hac vita, dicit esse vltimam hominis felicitatem. sed super hanc felicitatem est alia felicitas, quam in futuro expectamus: qua videbimus Deum sicuti est. Quod quidem est supra cuiuslibet intellectus creati naturam, vt supra ostensum est, * Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam beatitudinem quam angelus assequi virtute suæ naturæ potuit, fuit creatus beatus. Quia perfectionem huiusmodi angelus non acquirit per d aliquem motum discursiuũ sicut homo, sed statim ei adest propter suæ naturæ dignitatem, vt supra dictum est. * Sed vltimam beatitudinem, quæ facultatẽ naturæ excedit, angeli non statim in d principio suæ creationis habuerunt: quia hæc beatitudo non est aliquid naturæ, sed naturæ finis. Et ideo non statim eã à principio debuerunt habere.

550

† Li.10.Ethi. ca.c.7.& 8. tom.50.

Q. 12.art.4. & q.63. art. 7.

D.149.

Q.62. art.1. & 8.

¶Ad primvm ergo dicendum, q beatitudo ibi accipitur pro illa perfectione naturali, quã angelus habuit in statu innocentiæ.

¶Ad secvndvm dicendum, q creatura corporalis statim in principio suæ creationis habere non potuit perfectionem, ad quam per suam operationem perducit. Vnde secundũ Aug. * germinatio plãtarum, ex terra nó statim fuit in primis operibus, in quibus virtus fola germinatiua plantarum data est terræ. Et similiter, creatura angelica in principio suæ creationis habuit perfectionem suæ naturæ, non autem perfectionem, ad quam per suam operationem peruenire debebat.

† Li 8.super Geon. c. 3.a medio.to.2. & lib. 5. de Gen. ad lit. cap.3.4.

¶Ad tertivm dicendum, quòd angelus duplicẽ habet verbi cognitionem: vnam naturalem, & aliam gloriæ. Naturalem quidem qua cognoscit verbum per cius similitudinem in sua natura relucentem. e Cognitionem vero gloriæ, qua cognoscit verbum per suam essentiam. Et vtraque cognoscit angelus res in verbo. Sed naturali quidem cognitione imperfectè, cognitione uero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio rerum in verbo, affuit angelo à principio suæ creationis: secunda vero non, f sed qñ facti sunt beati per conuersionem ad bonũ. Et hæc propriè dicitur cognitio matutina.

383

& h 136

ARTIC. II.

Articvlvs II.

Vtrum angelus indiguerit gratia ad hoc, quòd conuerteretur in Deum.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur quòd angelus non indiguerit gratia ad hoc quòd conuerteretur in Deum. Ad ea enim quæ naturaliter possumus, gratia non indigemus: sed naturaliter angelus conuertitur in Deum, quia naturaliter Deum diligit, vt ex supradictis patet. * Ergo angelus non indiguit gratia ad hoc, q conuerteretur in Deum.

Q.62.art.3.

¶2 Præt. Ad ea tantum videmur indigere auxilio, quæ sunt difficilia: sed conuerti ad Deum non erat difficile angelo, cum nihil esset in eo, quod huic conuersioni repugnaret. Ergo angelus non indiguit auxilio gratiæ ad hoc, quòd cõuerteretur in Deum.

¶3 Præt. Conuerti ad Deum est se ad gratiam præparare. Vnde Zach. 1. dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos; sed nos non indigemus gratia ad hoc quòd nos ad gratiam præparemus, quia sic esset abire in infinitum. Ergo nõ indiguit gratia angelus ad hoc, quòd conuerteretur in Deum.

¶Sed contra, per conuersionem ad Deum angelus peruenit ad beatitudinem. Si igitur non indiguisset gratia ad hoc q conuerteretur in Deũ, sequeretur quòd non indigeret gratia ad habendam vitam æternam: quod est contra illud Apost. Roma. 6. Gratia Dei, vita æterna.

¶Respon. Dicendum, quòd angeli indiguerunt gratia ad hoc quòd cõuerterentur in Deum, prout est obiectum beatitudinis. Sicut enim superius dictum est, * naturalis motus voluntatis est principium omnium eorũ quæ volumus: naturalis autem inclinatio voluntatis est ad id, quod est conueniens secundum naturam. Et ideo, si aliquid sit supra naturam, voluntas in id ferri non potest, nisi ab aliquo alio supernaturali principio adiuta: sicut patet, quòd ignis habet naturalem inclinationem ad calefaciendum, & ad generandum ignem. Sed generare carnem est supra naturalem virtutem ignis. Vnde ignis ad hoc nullam inclinationem habet, nisi secundum quod mouetur vt instrumentum ab anima nutritiua. Ostensum est autem supra, † cum de Dei cognitione ageretur, quòd videre Deum per essentiam, in quo vltima beatitudo rationalis creaturæ consistit, est supra naturam cuiuslibet intellectus creati. Vnde nulla creatura rationalis potest habere motum voluntatis ordinatum ad illam beatitudinem, d nisi mota à supernaturali agente. & hoc dicimus auxilium gratiæ. Et ideo dicendum est, quòd angelus in illam beatitudinem voluntate conuerti non potuit, nisi per auxilium gratiæ.

D.153. 2 519 143

† Lib.12. de ciuitat. Dei,ca.9. a med.to-mo.3.

476

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd angelus naturaliter diligit Deum in quantum est principium naturalis esse. Hic autem loquimur de conuersione ad Deum, in quantum est beatificans per suæ essentiæ visionem.

¶Ad secundum

¶ *Super quæstionis sexagesimæ secundæ Artic. II.*

In titulo aduerte, quòd cõuerti in Deum, nihil aliud est, quã habere actum voluntatis, quo volũtas tẽdat recte in Deũ: vt beatitudo supernaturalis est quocunque id modo eueniat, vt in responsione ad tertium dilucidatur. Gratia autem hic sumitur communiter pro gratuito dono Dei: gratuitum autem dicitur naturæ, sed gratis datur.

3 dis.5.q.3 art.2.

Q.62.art.3.

¶In corpore vna est conclusio affirmatiua. Angelus non potest conuerti Deũ, nisi adiutus auxilio gratiæ. Et probatur: quia nulla voluntas potest ferri in id quod est supra facultatem naturæ volentis, nisi adiuta ab eo quod pót in illud: sed vltima beatitudo excedit facultatẽ cuiusq; naturæ creatæ, ergo. Maior probatur duplicit, Primo, quia omnis motus voluntatis initiatur ex motu eius naturali, ac per hoc non se extendit supra illum. Secundo, declaratur in igne respectu calefactionis & generationis carnis. Minor vero probatur: quia visio Dei per essentiã excedit omnẽ naturam creatã, vt in quæstio. 12. probatum fuit.

Q.62.art.2. 12.q.109. art.6. 82.a. di.5.q.2.ar. 2.& dist. 28.q.2.ar. 4.co.& 7.

¶ *Super quæstionis sexagesimæ secundæ. Articulum III.*

313 2.2.q.5. artic.4.cor. Et 1.di.40. ar.3.& di. 5.q.2.art. 2.cor. Et quo.9.q.4 ar.3.cor.

QVAEST. LXII. ARTIC. III. & IIII. 393

¶Ad secvndvm dicendum, q difficile est quod transcendit potẽtiam: sed hoc contingit esse dupliciter. Vno modo, quia transcendit potentiam secundum suum naturalem ordinem, & tunc si ad hoc possit peruenire aliquo auxilio, dicitur difficile; si autem nullo modo, dicitur impossibile, sicut impossibile est hominem volare. Alio modo, transcendit aliquid potentiam, non secundum ordinem naturalem potentiæ, sed propter aliquod impedimentum potẽtiæ adiunctum: sicut ascendere non est contra naturalem ordinem potẽtiæ animæ motiuæ, quia anima quantum est de se, nata est mouere in quamlibet partem, sed impeditur ab hoc propter corporis grauitatem. Vnde difficile est homini ascendere. Conuerti autem ad beatitudinem vltimam, homini quidem est difficile, & quia est supra naturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati: sed angelo est difficile propter hoc solum, quod est supernaturale.

D.339.

¶Ad tertium dicendum, quòd quilibet motus voluntatis in Deum, potest dici conuersio in ipsum. Et ideo triplex d est conuersio in Deum. Vna quidem per dilectionem perfectam, quæ est creaturæ iam Deo fruẽtis. & ad hanc conuersionem requiritur gratia consummata. Alia conuersio est, quæ est meritum beatitudinis. & ad hanc requiritur d habitualis gratia, quæ est merendi principium. e Tertia conuersio est, per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam. & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam conuertentis: e secundum illud Tren. vlt. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Vnde patet q non est procedere in infinitum.

¶ *Super quæstionis sexagesimæ secundæ. Articulum III.*

Articvlvs III.

Vtrum angeli sint creati in gratia.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur q angeli non sint creati in gratia. Dicit enim Augustin. 2. super Gene. ad lit. quod angelica natura primo erat informiter creata, & cœlum dicta. Postmodum vero formata est, & lux appellata: sed hæc formatio est per gratiã. Ergo non sunt creati in gratia.

¶2 Præt. Gratia inclinat creaturã rationalem in Deum. Si igitur angelus in gratia creatus fuisset, nullus angelus fuisset à Deo auersus.

¶3 Præt. Gratiam medium est inter naturam & gloriam. Sed angeli non fuerunt beati in sua creatione. Ergo videtur q nec etiam creati sint in gratia, sed primo in natura tantum: postea autem adepti sunt gratiam, & vltimo facti sunt beati.

¶Sed contra, est, quod Aug. * dicit 12. de Ciuitate Dei: Bonam voluntatem quis fecit in angelis, nisi ille qui eos cum sua uoluntate, id est cum amore casto quo illi adhærent, creauit simul in eis condens naturam, & largiens gratiam e?

¶Respondeo Dicendum, q quãmuis super hoc sint diuersæ opiniones, quibusdã dicentibus, q creati sunt angeli in naturalibus tantum: alijs vero q sunt creati in gratia, hoc tamen probabilius videtur tenẽdum,

Articvlvs IIII.

Vtrum angelus creatus suam beatitudinem meruit.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur q angelus creatus suam beatitudinem non meruit. Meritum enim est ex difficultate actus meritorij. Sed nullam difficultatẽ angelus habuit ad bene operandum. Ergo bona operatio non fuit ei meritoria.

¶2 Præt. Naturalibus nó meremur. Sed naturale fuit angelo q conuerteretur ad Deum. Ergo per hoc nõ meruit beatitudinem.

¶3 Præt. Si angelus beatus beatitudinem suam meruit, aut ergo antequã eam haberet, aut post: sed non ante, quia (vt multis videtur) ante non habuit gratiam, sine qua nullum est meritum: nec etiam post, quia sic etiam modo mereretur. quod videtur esse falsum: quia sic minor angelus meretur ad superioris angeli gradũ posset pertingere, & nõ essent stabiles distinctiones graduũ gratiæ. quod est inconueniens. Non ergo angelus beatus suã beatitudinem meruit.

¶Sed contra, Apoc. 21. dicitur, q mensura angeli in illa cœlesti Hierusalem, est mensura hominis. Sed homo ad beatitudinẽ pertingere non potest, nisi per meritum. Ergo neq; angelus.

D.149.

† lib.8.c.3. to.3. Et 5. de Gen.ad lit.c.24.

† lib.1.super Gen. c.15.to.3.

D.723. D.819.

¶ *Super quæstio. LXII. Artic. IIII.*

314 2.di.5.q.2. artic.2. Et quol.9.q.4 art.3.

Titulus clarus est.

¶In corpore duo facit. Primo respõdet quæsito affirmatiue, ostendendo, q angelus meruit suam beatitudinẽ. Secundo ostẽdit hoc idem ex diuersitate modorum habendi beatitudinem in angelis.

¶Quo ad primum distrahentes modos, quibus posset imaginari q esse beatum conueniat alicui, sciatur per naturam sine operatione media: sicut esse risibile conuenit homini. Aut p operationem sufficientem ex vi naturæ ad faciẽdum esse beatum. Aut p operationẽ expectãtẽ ex alterius dono beatitudinis præmium. Et fundatur susticientia distinctionis horum modorum super hoc, q beatitu-

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

do perfecta est vltimus finis. talem enim oportet aut naturaliter in esse, aut per operationem acquiri. Sed cum soli Deo sit naturalis, in quo solo idem est esse & beatum esse, ideſt substantia & beatitudo: reliqua per operationem beatitudinem assequuntur. Et cum non per operationem sufficientem ex vi naturæ operantis, quia finis hic excedit virtutem operātis, relinquitur ꝙ per operationem meritoriam: quod erat probandum.

¶ Circa p̄dicta aduerte primo, ꝙ hæc dicta accipiēda sunt simpliciter de beatitudine in ordine ad puras creaturas, sic enim omnia consonant: alioquin, iuficationis esset locus: quoniā si ad Christum spectemus, nec prima diffinitio est sufficiens: quoniā beatus est, nec per naturam nec per acquisitionē, sed ex simplici dono per assumptionē. Nec beatitudo eius habet præmij rationem, sed communicatæ fœlicitatis absq; merito, quia ꝙ in Maria natū est, non quilecunque natum est: sed sanctum natū est.

Arti.1, & 2. huius quæſt. et q. 12. art. 4. & 5.

143

¶ Circa hūc articulū aduerte secundo, ꝙ inter determinationes huius articuli, & determinationem factam in 2. sent. dist. 1. hæc est differentia, ꝙ S. Thom. ibi quidem sub dubio relinquit an angeli sint creati in gratia, & desecdit quartam opinionem: hic autem amplectitur opinionem, ꝙ angeli p̄habuerunt gratiam, & reliquas omnes improbat. Et vt inferius, q. 63. ar. 6. ostenditur, opinio S. Thom. ex vtrisque dictis hic, scilicet & ibi constitit.

†Li 1. Ethi. cap. 9. circa principiū. tom. 5.

D. 880. D. 885. 887. D. 154. 155.

¶ Quo ad secundum, circuit quatuor modos, quibus imaginari potest angelum meruisse beatitudinem. Primo, habendo gratiam prius nō solum naturā, sed duratione, ꝙ beatitudinem. Et hoc modo, nullus est scrupulus. Vel habendo beatitudinem absq; præcedente gratia, & sic oportet aliquod horum trium dicere, ꝙ vnus & idem actus fuit meritorius & fruitio beata: sed nihil horum potest dici. ergo relinquitur primum. Sufficientia diffinitionis satis facile patere potest, quoniam aut angeli acceperant beatitudinem sine merito, & sic est secundum membrum. Aut cum simultaneo & sic est quartum, vel consequenter, & sic est tertium. nec potest quintus modus imaginari. Destructio autem singulorū trium modorum satis plane habetur in litera: quia carere merito

¶ Respon. Dicendum, ꝙ soli Deo beatitudo perfecta est naturalis, quia idem est sibi esse & beatum esse. Cuiuslibet autem creaturæ esse beatum, non est natura, sed vltimus finis. Quælibet autem res ad vltimum finem per suam operationem pertingit: quæ quidem operatio in finem ducens, vel est factiua finis, quando finis non excedit virtutē eius quod operatur propter finem, sicut medicatio est factiua sanitatis: vel est meritoria finis, quando finis excedit virtutem operantis propter finem. Vnde expectatur finis ex dono alterius. Beatitudo autem vltima excedit & naturam angelicam & humanam, vt ex dictis patet* Vnde relinquitur, ꝙ tam homo quàm angelus suam beatitudinem meruerint. Et si quidē angelus in gratia creatus fuit, sine qua nullum est meritum, absque difficultate dicere possumus, ꝙ suam beatitudinem meruerit. Et similiter si quis diceret, ꝙ qualitercunque gratiam habuerit antequam gloriam. Si vero gratiam non habuit antequam esset beatus, sic oportet dicere, quòd beatitudinem absque merito habuit, sicut nos gratiam [c]: ꝙ tamen est contra rationem beatitudinis, quæ habet rationem finis, & est præmium virtutis, vt etiam Philosophus dicit in 1. Ethic.* Vel oportet dicere ꝙ angeli meruerint beatitudinem per ea, quæ iam beati operantur in diuinis ministeriis, vt alij dixerunt. quod tamen est contra rationem meriti. nam meritum habet rationem viæ ad finem. ei autē qui iam est in termino, non conuenit mouere ad terminum: & sic nullus meretur quod iam habet. Vel oportet dicere ꝙ vnus & idem actus conuersionis in Deum, inquantum est ex libero arbitrio, est meritorius, & inquantum pertingit ad finem, est fruitio beata. Sed nec hoc [d] etiam videtur esse conueniens, quia lib. arb. non est sufficiēs causa meriti. Vnde actus non [d] potest esse meritorius secundum quod est ex libero arbitrio, nisi inquantum est gratia informatus. Non autem simul potest informari gratia imperfecta, quæ est principium merendi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi. Vnde non videtur esse possibile ꝙ simul fruatur, & suam fruitionem mereatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus statim post vnū actum meriti, beatitudinem habuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ angelus non statim post vnum actum meritorium beatitudinem habuerit. Difficilius enim est homini bene operari, quàm angelo. Sed homo non præmiatur statim post vnum actum. Ergo neque angelus.

¶ 2 præt. Angelus statim in principio suæ creationis, & in instanti actū aliquem habere potuit, cū etiam corpora naturalia in ipso instanti suæ creationis moueri incipiant. & si motus corporis in instanti esse posset, sicut opera intellectus & voluntatis, in primo instanti suæ generationis motum haberent. Si ergo angelus per vnum motum suæ voluntatis beatitudinem meruit, in primo instanti suæ creationis meruit beatitudinem. Si ergo eorum beatitudo non reardatur, statim in primo instanti fuerunt beati.

¶ 3 Præt. Inter multum distantia oportet esse multa media. Sed status beatitudinis angelorū multum distat à statu naturæ eorum, medium aūt inter vtrunque, est meritum. Oportuit igitur ꝙ per multa media angelus ad beatitudinem peruenire.

¶ Sed contra. Anima hominis & angelus similiter ad beatitudinem ordinātur. vnde sanctis ꝓmittitur æqualitas angelorum. Sed anima à corpore separata, si habeat meritum beatitudinis, statim beatitudinem consequitur, nisi aliud sit impedimentum. Ergo pari ratione & angelus. Sed statim in primo actu charitatis habuit meritum beatitudinis. Ergo cum in eo non esset aliquod impedimētum, statim ad beatitudinem peruenit per solum vnum actum meritorium.

¶ Respon. Dicendum, ꝙ angelus post primū actum charitatis quo beatitudinem meruit, statim beatus fuit. Cuius ratio est. Quia gratia perficit naturam secundum modum naturæ, sicut & omnis perfectio recipitur in perfectibili secundum modum eius. Est autem hoc proprium naturæ angelicæ, quòd naturalem perfectionem non per discursum [d] acquirat, sed statim per naturam habeat, sicut supra ostensum est. * Sicut autem ex sua natura angelus habet ordinem ad perfectionem naturalem, ita ex merito habet ordinem ad gloriam. & ita statim post meritum in angelo fuit beatitudo consecuta. Meritum autem beatitudinis non solum in angelo, sed etiam in homine esse potest per vnicū actum. quia quolibet actu charitate informato homo beatitudinem meretur. Vnde relinquitur, ꝙ statim [d] post vnum actum. charitate informatum angelus beatus fuit.

¶ Ad primvm ergo dicendū, ꝙ homo secūdum suam naturam, non statim natus est vltimam perfectionē adipisci, sicut angelus: & ideo homini longior via data est ad merendum beatitudinem quàm angelo.

¶ Ad secundum, ꝙ angelus est supra tempus rerum corporalium. [c] Vnde instantia diuersa in his quæ ad angelos pertinent, non accipiuntur nisi secundum successionem in ipsorum actibus Non [d] autem potuit simul in eis esse actus meritorius beatitudinis & actus beatitudinis, ꝙ est fruitio, cū vnus sit gratiæ imp fectæ, & alius gratiæ cōsummatæ. [c] Vnde relinquitur ꝙ oportet diuersa instantia accipi in quorum vno meruerit beatitudinem, & in alio fuerit beatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de natura angeli est, quòd statim suam perfectionem consequatur, ad quam ordinatur. Et ideo non requiritur nisi vnus actus meritorius, qui ea ratione medium dici potest: quia secundum ipsum angelus ad beatitudinem ordinatur.

Et ideo melius dicendum est, quòd gratiam habuit angelus antequam esset beatus, per quam beatitudinem meruit.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ difficultas bene operandi non est in angelis ex aliqua contrarietate, vel impedimento naturalis virtutis, sed ex hoc, ꝙ opus aliquod bonum est supra virtutem naturæ [e].

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ conuersione naturali angelus non meruit beatitudinem: sed conuersione charitatis, quæ est per gratiam.

¶ Ad tertium patet responsio ex dictis [e].

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus statim post vnū actum meriti, beatitudinem habuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ angelus non statim post vnum actum meritorium beatitudinem habuerit. Difficilius enim est homini bene operari, quàm angelo. Sed homo non præmiatur statim post vnum actum. Ergo neque angelus.

¶ 2 præt. Angelus statim in principio suæ creationis, & in instanti actū aliquem habere potuit, cū etiam corpora naturalia in ipso instanti suæ creationis moueri incipiant. & si motus corporis in instanti esse posset, sicut opera intellectus & voluntatis, in primo instanti suæ generationis motum haberent. Si ergo angelus per vnum motum suæ voluntatis beatitudinem meruit, in primo instanti suæ creationis meruit beatitudinem. Si ergo eorum beatitudo non reardatur, statim in primo instanti fuerunt beati.

¶ 3 Præt. Inter multum distantia oportet esse multa media. Sed status beatitudinis angelorū multum distat à statu naturæ eorum, medium aūt inter vtrunque, est meritum. Oportuit igitur ꝙ per multa media angelus ad beatitudinem peruenire.

¶ Sed contra. Anima hominis & angelus similiter ad beatitudinem ordinātur. vnde sanctis ꝓmittitur æqualitas angelorum. Sed anima à corpore separata, si habeat meritum beatitudinis, statim beatitudinem consequitur, nisi aliud sit impedimentum. Ergo pari ratione & angelus. Sed statim in primo actu charitatis habuit meritum beatitudinis. Ergo cum in eo non esset aliquod impedimētum, statim ad beatitudinem peruenit per solum vnum actum meritorium.

¶ Respon. Dicendum, ꝙ angelus post primū actum charitatis quo beatitudinem meruit, statim beatus fuit. Cuius ratio est. Quia gratia perficit naturam secundum modum naturæ, sicut & omnis perfectio recipitur in perfectibili secundum modum eius. Est autem hoc proprium naturæ angelicæ, quòd naturalem perfectionem non per discursum [d] acquirat, sed statim per naturam habeat, sicut supra ostensum est. * Sicut autem ex sua natura angelus habet ordinem ad perfectionem naturalem, ita ex merito habet ordinem ad gloriam. & ita statim post meritum in angelo fuit beatitudo consecuta. Meritum autem beatitudinis non solum in angelo, sed etiam in homine esse potest per vnicū actum. quia quolibet actu charitate informato homo beatitudinem meretur. Vnde relinquitur, ꝙ statim [d] post vnum actum. charitate informatum angelus beatus fuit.

¶ Ad primvm ergo dicendū, ꝙ homo secūdum suam naturam, non statim natus est vltimam perfectionē adipisci, sicut angelus: & ideo homini longior via data est ad merendum beatitudinem quàm angelo.

¶ Ad secundum, ꝙ angelus est supra tempus rerum corporalium. [c] Vnde instantia diuersa in his quæ ad angelos pertinent, non accipiuntur nisi secundum successionem in ipsorum actibus Non [d] autem potuit simul in eis esse actus meritorius beatitudinis & actus beatitudinis, ꝙ est fruitio, cū vnus sit gratiæ imp fectæ, & alius gratiæ cōsummatæ. [c] Vnde relinquitur ꝙ oportet diuersa instantia accipi in quorum vno meruerit beatitudinem, & in alio fuerit beatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de natura angeli est, quòd statim suam perfectionem consequatur, ad quam ordinatur. Et ideo non requiritur nisi vnus actus meritorius, qui ea ratione medium dici potest: quia secundum ipsum angelus ad beatitudinem ordinatur.

¶ *Super quæstionis LXII. Articu. V.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua affirmatiue. Angelus statim post primum actum charitatis, quo beatitudinem meruit, fuit beatus. Et probatur sic. Angelus naturalem perfectionem nō per discursum acquirit, sed statim ex natura habet. ergo supernaturalem beatitudinem statim ex merito consequitur sed meritum per vnicum actum habetur. ergo statim post primum actum meritorium fuit beatus. Antecedens patet ex supra dictis. consequentia vero probatur: quia ex merito ita se habet ad gloriam angelus, sicut ex nam ad beatitudinē naturalem. Et modus perueniendi ad gloriam, proportionalis est modo, quo natura assequitur suam fœlicitatem naturalem, quia gratia perficit naturam ꝙ modum illius naturę, quia omnis perfectio recipitur in perfectibili secundum modum eius. Propositio vero subsumpta probatur ex eo, quòd homo potest vnico actu mereri. ergo & angelus.

¶ Circa hāc conclusionem & rationē aduerte, quòd Scotus in 2. dist. 5. q. 1. ad vltimum argumentum, dupliciter hoc impugnat. Primo, conclusionem ad hominē, quia si esset vera, sequeretur ꝙ nullus angelus esset damnatus, quia apud S. Tho. quilibet meruit vnico actu beatitudinē.

Secundo, rationē: quia assumptū est falsum de perfectione naturali ipsius angeli, & multo falsius extenditur ad perfectionē supernaturalem, q̄ non competit ex vi naturæ, sed ex arbitrio donantis. Tertio, contra conclusionem simpliciter. Præmium debetur secundū legem præmiantis: sed lex Dei est, nō ꝙ qui vnū actum, aut duos fecerit, sed perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit: igitur nisi quis vsque in finē vitæ suæ meruerit, quāmuis prius per vnum, vel plures act⁹ meruisset, beatitudinem nō consequitur.

Art. 1. huius q. & q. 58. arti. 3. & 4.

D. 142.

D. 160.

b 308

¶ Ad euidentiā horum duo notanda sunt. Primo vis processus S. Tho. secundo, verificatio eius. Quo ad Primum, cum ea q̄ ex sola diuina voluntate dep̄edent, nobis nota nō sint nisi ipso reuelante, & nulla habeatur specialis reuelatio in sacra scriptura de tempore beatificationis angelorum, vt supponimus, consequens est, vt secundū generales regulas, beatitudinem eis datam esse credamus. Et quoniam communis lex est, vt in termino viæ cuiusq; beatitudo detur, non aliunde ostendi potest quando beatificati sint angeli, quàm ex duratione viæ eorum. Nec aliud intendit hic S. Tho. nisi ꝙ angelus statim post primum actum meritorium est in termino viæ suæ. Et propterea idem est quærere: vtrum angelus post primum actum meritorium fuit statim beatus, & quærere: vtrum post primum actum meritorium sit in termino viæ. Et similiter idem est respondere cuilibet eorum. Quo ad secundum, ex eodem fundamento, quia. S. diuinus ordo non est aliter nobis notus: cum vniuscuiusque intellectualis naturæ via, aut ex diuina voluntate tantum taxetur, aut secundum modum naturæ viatricis statuta credatur. Et de diuina voluntate nihil specialiter habemus quo ad hoc: sed generaliter, ꝙ secundum gratuita perfecit naturas per modum earum: reliquum est, vt vniuscuiusque via sit & extendatur secundum modum suæ naturæ. Et hoc attendens San. Tho. diffiniuit via angelorum statim post meritum esse in termino, quia hoc congruit suæ naturæ, cui proprium est statim post principiū habere finē. Et ad obiectionem in oppositum eō tra rationem dicitur, ꝙ ipse nunquā p̄bauit falsum esse assumptum de perfectionibus naturalibus angelorum. Et si verū est de naturalib. oportet quoque verum esse de supernaturalibus, alioquin gratia non perficeret naturam ꝓ modum naturæ. Ad obiectionem vero cōtra eō clusionem simpliciter iam patet, ꝙ nos dicimus ideo ꝓmiari, quia vsque ad terminū viæ pseueraverit. Ad obiectionē vero ad hominē non potest hic compleri dici: sed inferius in quæstione sequēti, art. 5. ad 4. satisfiet. Pro nunc autem neget consequentia, quoniam post primū actum meritorium, statim dari beatitudinē contingit dupliciter, limpediblliter & non impediblliter, & S. Tho. intēdit primo modo: Scotus vero accipit, ac si intēdisset secundo modo.

† 2. sent. dist. 3. para. 2. a medio illius.

¶ *Super quæstio. LXII. Artic. VI.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna est conclusio affirmatiua. Angeli cō secuti sunt gratiā & gloriam secundum quantitatem naturalium. Et probatur dupliciter. Primo, quia Deus condidit naturam intellectualem ad beatitudinem. ergo diuersos gradus naturæ ad diuersos gradus beatitudinis. Tenet probabilitas consequentiæ ex simili, in artifice diuersimode præparante lapides ad domum. Secūdo, quia angelus toto conatu fertur in beatitudinē. ergo cōsequi beatitudinē ꝛm quantitatē naturaliū. Antecedens probatur, quia rationabile est, ꝙ voluntas non impedita, quantū pōt efficaciter fertur in suum supremo appetibili. Constat autem voluntatem angeli nullum habuisse impedimentum, quia angeli sunt naturæ simplicis, & non

ARTICVLVS VI.

Vtrum angeli sint consecuti gratiam & gloriam secundū quantitatem suorum naturalium.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ angeli non sint consecuti gratiam, & gloriam secundū quantitatem suorum naturalium. Gratia enim ex mera Dei voluntate datur. Ergo & quantitas gratiæ dependet ex voluntate Dei, & non ex quantitate naturalium.

¶ 2 Præt. Magis propinquum videtur ad gratiam actus humanus, quàm natura: quia actus humanus præparatorius est ad gratiam. Sed gratia non est ex operib. vt dicitur Rom. 11. Multo igitur minus quantitas gratiæ in angelis est secundum quantitatem naturalium.

¶ 3 Præt. Homo & angelus pariter ordinātur ad beatitudinem, vel gratiam. Sed homini non datur plus de gratia secundum gradum naturalium. Ergo nec angelo.

¶ Sed contra est quod Magister dicit 3. dist. secundi sentent. * ꝙ angeli qui natura magis subtiles, & sapientia amplius perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratiæ muneribus præditi sunt.

¶ Respon. Dicendum, quòd rationabile est, ꝙ secundum gradum naturalium angelis data sint dona gratiarum, & perfectio beatitudinis. Cuius quidem ratio ex duobus accipi potest. Primo quidē ex parte ipsius Dei, qui per ordinem suæ sapientiæ diuersos gradus in angelica natura constituit. Sicut autem natura angelica facta à Deo, ad gratiam & beatitudinē consequendam, ita etiam gradus naturæ angelicæ ad diuersos gradus gratiæ & gloriæ ordinari vident; vt puta, si ædificator lapides polit ad construendam domum: ex hoc ipso ꝙ aliquos pulchrius & dicentius aptat, videtur eos ad honorationem partem domus ordinare. Sic igitur videtur ꝙ Deus angelos, quos altioris naturæ fecit ad maiora gratiarū dona & ampliorem beatitudinem ordinauerit. Secundo apparet idem ex parte ipsius angeli: non enim angelus est compositus ex diuersis naturis, vt inclinatio vnius naturæ impetum alterius impediat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non compositæ ex intellectuali & sensitiua &c. consequẽtia vero probatur, quia gratia datur etiam hominibus secundum intẽsionem conatum.

D.1158. 121.

D.316. 532

¶ *Super quæstionis sexagesimæsecundæ. Articulum VII.*

577

TItulus clarus est.

¶In corpore respondet ꝙsto vna conclusione affirmatiue: Dilectio naturalis remanet in beatis. Et probat sic, Natura remanet in beatitudine, ergo actus naturæ. Ergo dilectio naturalis, Antecedens probatur, quia primum remanet in secundo, natura autẽ se habet ad beatitudinem, vt primum ad secundũ. Consequentia vero probatur, quia sicut se habẽt principia operationum adinuicem, sic se habent operationes ipsæ.

d 264 o

¶ *Super quæstionis sexagesimæsecundæ. Articulum VIII.*

TItulus clarus est.

¶In corpore respondet quæsito negatiue vna conclusione. Angelus beatus non potest peccare. Et probat sic. Angelus videt Deum per essentiã, ergo videt ipsam essentiam bonitatis, ergo non potest velle aut agere nisi attẽdẽs ad Deũ. ergo non potest peccare. Antecedens est per se notum cũ prima consequentia: secundã vero declarat sic, videns ipsam bonitatis essentiam se habet ad illius appetitum, quem ad modum cuiuslibet volantas ad beatitudinem seu bonum in communi. Sed impossibile est aliquem velle nisi attendendo ad bonum, quoniam nemo operatur respiciens ad malum. ergo impossibile est, ꝙ videns ipsam bonitatis essentiam, velit nisi secũdum illam. Reliqua plana sunt.

317 † Lib. 1. Eth. c. 8. in. 5.

¶Aduerte hic, ꝙ ratio similitudinis proportionalis inter videntem ipsam bonitatem, & volentem bonum vt sic, fundatur super hoc, ꝙ ipsa bonitatis essentia omne bonum, & omnis boni ratio eminenter est. Et propterea, si appetitus nullus potest sic refilire a bono in cõmuni, vt appareat aliquid non sub ea tione boni: consequens est vt appetitus intuentis ipsam bonitatis cisẽtiam, nihil appetere possit, nisi secundum illius rationem.

302

397 c

¶SED CONTRA. Quandiu manet natura aliqua, manet operatio eius: sed beatitudo nõ tollit naturam, cum sit perfectio eius. Ergo nõ tollit naturalem cognitionem & dilectionem.

¶RESPONDEO Dicendum, ꝙ in angelis beatis remanet cognitio & dilectio naturalis, sicut enim se habent principia operationum adinuicem, ita se habẽt & operationes ipsæ. Manifestum est autem, ꝙ natura ad beatitudinem comparatur, sicut primum ad secundum, quia beatitudo naturæ additur. Semper autem oportet saluari primũ in secundo. c Vnde oportet, ꝙ natura saluetur in beatitudine. Et similiter oportet, ꝙ in actu beatitudinis saluetur actus naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ perfectio adueniens tollit imperfectionem sibi oppositã c. Imperfectio autem naturæ non opponitur perfectioni beatitudinis, sed substernitur ei, sicut imperfectio potentiæ substernitur perfectioni formæ. & non tollitur potentia per formam, sed tollitur priuatio, quæ opponitur formæ. & similiter etiam imperfectio cognitionis naturalis nõ opponitur perfectioni cognitionis gloriæ. nihil enim prohibet simul aliquid cognoscere per diuersa media c, sicut simul potest aliquid cognosci per medium probabile & demonstratiuũ. Et similiter potest angelus simul Deum cognoscere per essentiam Dei, quod pertinet ad cognitionem gloriæ; & per essentiam propriã, quod pertinet ad cognitionem naturæ.

397 c

¶AD Secundum dicendum, ꝙ ea quæ sunt beatitudinis, per se sufficiunt: sed ad hoc ꝙ sint, præexigunt ea quæ sunt naturæ: quia nulla beatitudo est per se subsistens, nisi beatitudo increata.

¶AD tertium dicendum, ꝙ duæ operationes d non possunt esse simul vnius potentiæ, nisi vna ad aliam ordinetur c. Cognitio autem & dilectio naturalis ordinãtur ad cognitionem & dilectionem gloriæ. Vnde nihil prohibet in angelo esse & cognitionem & dilectionem naturalem, & cognitionem & dilectionem gloriæ.

D.50. b 297

ARTICVLVS VII.

Vtrum in angelis beatis remaneat cognitio, & dilectio naturalis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ in angelis beatis non remaneat cognitio, & dilectio naturalis. quia vt dicitur 1. Cor. 13. Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Sed dilectio, & cognitio naturalis, est imperfecta respectu cognitionis & dilectionis beatæ. Ergo adueniente beatitudine, naturalis cognitio & dilectio cessat.

¶2 Præt. Vbi vnum sufficit, aliud superfluè existit. Sed sufficit angelis beatis cognitio & dilectio gloriæ. Superfluum ergo esset, ꝙ remaneret in eis cognitio & dilectio naturalis.

¶3 Præt. Eadem potentia non habet simul duos actus, sicut nec vna linea terminatur ex eadem parte ad duo puncta. Sed angeli beati sunt semper in actu cognitionis & dilectionis beatæ. Fœlicitas enim non est secundum habitum, sed secundum actum. vt dicitur in 1. Ethic. * Ergo nunquam in

ARTICVLVS VIII.

Vtrum angelus beatus peccare possit.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ angelus beatus peccare possit. Beatitudo enim nõ tollit naturam, vt dictum est*. Sed de ratione naturæ creatæ est, quòd possit deficere. Ergo angelus beatus potest peccare.

¶2 Præt. Potestates rationales sunt ad opposita, vt Philosophus dicit †. Sed voluntas angeli beati non desinit esse rationalis. Ergo se habet ad bonum & malum.

¶3 Præt. Ad libertatẽ arbitrij pertinet, ꝙ homo possit eligere bonum & malũ. Sed libertas arbitrij non minuitur in angelis beatis. Ergo possunt peccare.

¶SED CONTRA, est quod Augu.* dicit 11. super Gen. ad lit. quòd illa natura quæ peccare non potest, in sanctis angelis est. Ergo sancti angeli peccare non possunt.

¶RESPON. Dicendum, ꝙ angeli beati peccare non possunt. Cuius ratio est, quia eorum beatitudo in hoc consistit, ꝙ per essentiam Deum vident c. Essentia autẽ Dei, est ipsa essentia bonitatis. Vnde hoc modo se habet

3.dist.7.q.1. ar.1. & ar. 2.cor.& d. 23.q.1.ar. 1.ad.3.& ar. 2. ad 2. Et Ioh. 4. Ar.præce. † lib.9.Me taph. tex. 3.to.3.

† Lib. 11. sup Gene. c.7.to.3.

habet angelus videns Deum ad ipsum, sicut se habet quicunque nõ videns Deum ad communem rationem boni. Impossibile est autem ꝙ aliquis quicquam velit vel operetur, nisi attendens ad bonum, vel ꝙ velit diuertere à bono, inquãtum huiusmodi. Angelus igitur beatus non potest velle, vel agere, nisi attendens ad Deum: sic autem volens, vel agens, nõ potest peccare. Vnde angelus beatus nullo modo peccare potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ bonum creatũ in se cõsideratum deficere potest. Sed ex coniunctione perfecta ad bonum increatum, qualis est coniunctio beatitudinis, adipiscitur quòd peccare non possit ratione iam dicta c. In cor. art.

¶AD Secundum dicendum, quòd virtutes rationales se habent ad opposita in illis, ad quæ non ordinãtur naturaliter. Sed quantum ad illa, ad quæ naturaliter ordinantur, non se habent ad opposita. Intellectus enim non potest non assentire principiis naturaliter notis. & similiter voluntas non potest non adhærere bono inquãtum est bonum: quia in bonum naturaliter ordinatur, sicut in suum obiectum. Voluntas igitur angeli se habet ad opposita quantum ad multa facienda, vel non facienda: sed quãtum ad ipsum Deum quem vident esse ipsam essentiam bonitatis, non se habẽt ad opposita: sed secundum ipsum ad omnia diriguntur, quodcunq; oppositorum eligant, quod sine peccato est.

¶AD tertium dicendum, ꝙ liberum arbitrium sic se habet ad eligendum ea quæ sunt ad finem: sicut se habet intellectus ad conclusiones. Manifestum est autem, ꝙ ad virtutem intellectus pertinet, vt in diuersis conclusionibus procedere possit secundum principia data: sed ꝙ in aliquam conclusionem procedat prætermittendo ordinem principiorum, hoc est ex defectu ipsius. Vnde quòd liberum arbitrium diuersa eligere possit seruato ordine finis, hoa pertinet ad perfectionem libertatis eius: sed ꝙ eligat aliquid diuertendo ab ordine finis: quod est peccare, hoc pertinet ad defectũ libertatis. Vnde maior libertas arbitrij est in angelis, qui peccare nõ possunt, quàm in nobis, qui peccare possumus.

ARTICVLVS IX.

¶ *Super quæstionis sexagesimæsecundæ. Articulum nonum.*

319

TItulus clarus est.

¶In corpore respõdet quæsito negatiue vna conclusione. Angelus beatus non potest proficere in beatitudine. Et probat eam sic. Omne mobile mouetur à aliquid determinatum & vltimum ex intentione motoris. Sed angelus ad beatitudinem tendit vt mobile ab ipso Deo. ergo ex intentione diuinæ prædestinationis mouetur ad aliquid determinatum & vltimũ. ergo ad certum gradum beatitudinis, ergo non potest amplius proficere. Maior propositio prob. ẽ ex

† lib.1. de doct. christ. cap.32. in prin. to.3.

Vtrum angeli beati in beatitudine possint proficere.

AD NONVM sic proceditur. Videtur ꝙ angeli beati in beatitudine proficere possunt. Charitas enim est principium meredi. Sed in angelis est perfecta charitas. Ergo angeli beati possunt mereri. crescente autem merito, & præmium beatitudinis crescit. Ergo angeli beati in beatitudine proficere possunt.

¶2 Præt. Augu. dicit in lib. de doct. Christ.* ꝙ Deus vtitur nobis ad nostram vtilitatem, & ad suam bonitatẽ: & similiter angelis, quibus vtitur in ministeriis spiritualibus, cum sint administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis, vt dicitur Heb. 1. Non autem hoc esset ad eorum vtilitatem si per hoc non mererentur, nec in beatitudine proficerẽt. Relinquitur ergo, ꝙ angeli beati, & mereri, & in beatitudine proficere possunt.

¶3 Præt. Ad imperfectionem pertinet, ꝙ ille qui non est in summo, non possit proficere. Sed angeli nõ sunt in summo. Si ergo ad maius proficere non possunt, videtur quòd in eis sit imperfectio & defectus. quod est inconueniens.

¶SED contra est, ꝙ mereri & proficere pertinent ad statum viæ. Sed angeli non sunt viatores, sed comprehẽsores. Ergo angeli beati non possunt mereri, nec in beatitudine proficere.

¶RESPON. Dicendum, ꝙ in vno quoque motu, motoris intentio sertur in aliquid determinatum, ad quod mobile perducere intendit. intentio enim est de fine cui repugnat infinitũ. Manifestum est autem, ꝙ cum creatura rationalis per suam virtutem consequi non possit suam beatitudinem, quæ in visione Dei consistit, vt ex superioribus patet, * indiget vt ad beatitudinem à Deo moueatur. Oportet igitur, ꝙ sit aliquid determinatum, ad quod quælibet creatura rationalis dirigatur, sicut in vltimũ finem. Et hoc quidem determinatum nõ potest esse in diuina visione, quantum ad ipsum quod videtur: quia summa veritas ab omnibus beatis secundum diuersos gradus conspicitur, sed quantum ad modum visionis, præfigitur diuersimo dè terminus ex intentione dirigentis in finem. Non enim possibile est, ꝙ sicut rationalis creatura producitur ad videndum summam essentiam, ita producatur ad summum modum visionis: qui est d comprehensio. Hic enim modus soli Deo competere potest, vt ex supradictis patet*. Sed cum infinita efficacia requiratur ad Deum comprehendendum, creaturæ vero efficacia in videndo non possit esse nisi finita, ab infinito autem finitum quodlibet infinitis gradibus distet: multis modis contingit creaturã rationalem intelligere Deum, vt clarius, & minus clarè. Et sicut beatitudo cõsistit in ipsa visione, ita gradus beatitudinis in certo modo visionis. Sic igitur vnaquæque creatura rationalis à Deo perducitur ad finem beatitudinis, vt etiã ad determinatum gradum beatitudinis perducat ex prædestinatione Dei. Vnde consecuto illo gradu, ad altiorem d transire non potest.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ mereri est eius quod mouetur ad finem. Mouetur autem ad finem creatura rationalis, non solum patiendo, sed etiam operãdo. Et si quidem finis ille subsit virtuti rationalis creaturæ, operatio illa dicetur acquisitiua illius finis: sicut homo meditando acquirit scientiam. Si vero finis non sit in potestate eius, sed ab alio expectetur, operatio erit meritoria finis c. Ei autẽ quod est in vltimo termino non conuenit moueri, sed mutatum esse. Vnde charitatis imperfectæ, quæ est viæ, est mereri: charitatis autem perfectæ non est mereri, sed potius præmio frui. e Sicut & in habitibus acquisitis operatio precedens habitum, est acquisitiua ex, ꝙ is tendit in finem, cui repugnat infinitum, vt patet in 2. Metap. Minor vero probatur ex eo, ꝙ creatura rationalis nõ est sufficiens vt perducat seipsam ad beatitudinem. Consequentia vero sua iuncta probat perlustrando modos, quibus posset imaginari inueniri in beatitudine determinatum & vltimũ, & sic, aut illud determinatũ attẽditur secundũ determinationẽ obiecti, aut secundum determinationem gradualem ipsius beatitudinis, seu quod idem est, sua determinationem modi fruendi illo obiecto. Et si secũdum determinationem gradus beatitudinis, tripliciter hoc credi posset. Primo, ꝙ ille gradus determinatus esset summus simpliciter. Secundo, ꝙ esset gradus quidam certus ex natura rei. Tertio, ꝙ determinatio talis gradus esset ex intẽtione dirigentis, statuentis dirigere, & perducere ad talẽ gradum, ita ꝙ non ad infectiorem, neque ad superiorem. Et sic, cũ sint quatuor modi, quibus credi posset inueniri determinationem & vltimitatẽ in motu ad beatitudinẽ, discurrẽdo per singulos, & tres primos excludendo, quartum concludit. Ac ꝙ hoc consequentia probatur manifeste sic, Illud determinatũ & vltimũ ad quod mouetur angelus a Deo, nõ est obiectum, nec summus gradus habendi illud, nec aliquis certus gradus ex natura ipsius modi habendi tale obiectum. ergo relinquitur, ꝙ sit certus gradus beatitudinis determinatus ex prædestinatione diuina. Prima pars huius assumptæ probatur. Tum quia obiectũ commune est omnibus beatis. Illud autem determinatũ proprium est cuilibet. Tum, quia in beatitudine sunt diuersi gradus, quibus

Art. 2. huius quæst.

D.366.

Q.12.art. 7.q.14.ar. 3.

D.159. 280.

314

312

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus obiectum communicatur diuersis: obiectum autem ipsum in seipso non habet istam diuersitatem graduũ. Secunda vero pars probatur, quia summa visio cum sit comprehensio talis obiecti, incommunicabilis est creaturæ, & soli Deo possibilis, cum requirat efficaciam infinitam, vt patet 10. q. 12. Tertia vero pars probatur ex hoc, q̃ inter visionem Dei & comprehensionem eius est infinita distantia: ac per hoc multi immo infiniti gradus videndi Deũ sunt medij, & consequẽter modi videndi, & sic nullus est determinatus modus videndi magis hic quàm ille, ad quẽ deãt moueri creatura rationalis a Deo, & declaratur distãtia infinita ex hoc, q̃ inter quoslibet finitum & infinitum, sunt infinita media. Consequentia autẽ quarti modi reliquitur per se nota, ex sufficientia distinctionis factæ. Vltima autem consequentia principalis per se nota est, quia assequitur termino viterius tẽdere nõ potest.

¶Circa hanc tationem dubiũ occurrit, quoniã maior videtur falsa, vt manifeste patet in motu cœli, qui procul dubio posset a Deo perpetuari, quãuis nõ teneamus philosophos dicentes ipsum de facto fore perpetuum. Erit ergo aliquod mobile, qd non mouebitur ad aliquid determinatum & vltimum. Nec probatio adducta sufficienter ipsam probat, quoniam cũ intentione finis certi (puta communicare bonitatem suam, vel assimilari bonitati diuinæ) stat infinitas motionis, vt Auerrois 12. Meta. 30. cõmento dicit.

¶Ad hoc dupliciter respõderi potest. Primo, q̃ duplex est motus. Quidam ordinatus ad cẽsequendã aliquam perfectionẽ ipsius mobilis, vel alicuius nobilioris se. Et tale mobile impossibile est moueri motu infinito: quoniam mouebitur ad impossibile, scilicet ad consequendum id, ad quod perueniri non potest, quia infinitas motus nunquam terminabitur. Quidam vero est motus non per se primo ordinatus ad consequendam aliquam perfectionem, sed magis ex consequuto, seu naturaliter habita, aut communicata perfectione emanans. & talis motus potest esse infinitus. Nec propterea intentio motoris ad infinitum tendit, sed ad aliquod determinatum extrinsecum ab infinito motu, non consequendum per motum: sed magis aut conseruandum, aut communicandum: ita q̃ omni motui commune est, q̃ intentio motoris tendit ad aliquid certum & determinatum, quia fini cuius est intentio, repugnat ratio infiniti. i. nunquã haberi possit, quod est de ratione infiniti. Sed differentia inter motus est in hoc, q̃ quidam ordinatur ad illum certum finem, vt consequendum, quidam vero non, sed vt conseruandum, aut communicandum. Et quoniam in proposito sermo erat de motu consequutio ipsius finis intenti, quoniã quæstio est de motu ad hanc maiorem S. Tho. tum eius probationẽ, & solida stat vniuersaliter & propositum infert. Non enim assumpsit omne mobile moueri motu finito: sed ad certũ finem, quod vniuersaliter verũ est. Et ft restringatur ad motum per se primo ad quem tum, seu ordinatũ ad consequendum nulla erit instantia etiam apparens, & habetur intentum. Si vero simpliciter & absolute, nihil minus habetur intentũ applicãdo in subsumptis propositionibus proportionaliter illam certitudinem finis, puta, si motus requirit certum finem, subintelligitur q̃ motus consequutus requirit certum finẽ consequendum, & sic patet responsio ad obiecta. Secundo, posset dici, q̃ S. Tho. non simpliciter, sed vt theologus, assumpsit illã maiorem: quoniã de facto ois motus est ad aliquem finem consequendũ. nam & cœlum mouetur vt impleatur numerus electorũ, sed prima responsio est solidior.

¶ Super quæstionis sexagesimæ tertiæ, Articulum primum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum culpæ possit esse in angelis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ malum culpæ in angelis esse non possit. Quia malum culpæ non potest esse nisi in his quæ sunt in potentia: vt dicitur in 9. Metaph.* Subiectum enim priuationis est ens in potẽtia, sed angeli cum sint formæ subsistentes, non habent esse in potentia. Ergo in eis non potest esse malum culpæ.

¶2 Præterea, Angeli sunt ligniores § corpora cœlestia. Sed in corporibus cœlestibus non potest esse malum, vt Philosophi dicunt. Ergo neque in angelis.

¶3 Præt. Id quod est naturale, semper inest. Sed naturale est angelis q̃ moueantur motu dilectionis in Deũ. Ergo hoc ab eis remoueri non potest: sed diligendo Deum nõ peccant. Ergo angeli peccare non possunt.

¶4 Præt. Appetitus non est nisi boni, vel apparentis boni. Sed in angelis non potest esse apparens bonum quod non sit verum bonum: quia in eis vel omnino error esse non potest, vel saltem non potest præcedere culpã. Ergo angeli nõ possunt appetere nisi id, qd est verè bonum. Sed nullus appetendo id quod est verè bonum, peccat. Ergo angelus appetendo non peccat.

TIulus clarus est, Malum superius declaratũ fuit, culpæ contra pœnam, quod tripliciter differt &c.

¶In corpore vna est conclusio responsiua, affirmatiue. Omnis creatura rationalis in solis naturalibus cõstituta, potest peccare, & probatur sic. Sola virtus operatiua, quæ est sua regula operandi, non potest declinare a rectitudine actus. ergo sola voluntas diuina non potest declinare a rectitudine actus voluntarij. Antecedens probatur ex ratione peccati in communi, quia, scilicet nihil aliud est quàm declinatio a rectitudine, quam debet habere actus. Et declaratur, seu manifestatur hæc ratio in peccato naturæ, artis, & moris. & declaratur exemplariter in manu, & regula incidẽdi, respectu actus incisionis. Consequentia veto quo ad expositionem primã probatur, quia voluntas diuina non habet superiorem, ac per hoc, est sibipsi lex. Quo ad secundã vero, quia quælibet alia volũtas regulanda est secũdum voluntatẽ diuinam, quod probatur. Tum, quia eius est, ppriũ obiectum vltimus finis simpliciter. Tum quia vniuersaliter voluntas inferioris regulanda est voluntate superioris, vt patet in milite & duce, & vniuersaliter in omnibus subordinatis voluntarijs agentibus.

¶Circa antecedens, dubitatuncula occurrit, quoniam secunda expositio illius falsa videtur, s. Omnis virtus quæ nõ est sua regula, potest declinare a rectitudine actus: stat enim q̃ nõ sit sua regula, & tamen habeat ipsam immobiliter congeni tam, sicut homo risibilitatem, & sic non possit declinare ab actus rectitudine.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ eiusdem rationis est, & pro eodem in proposito reputatur, virtutem aliquam esse suam regulã, vel habere eã immobiliter congeni tam, quoniam hoc redit in idem. Et tantum differt in hoc, quòd primo modo natura virtutis operatiua esset sua regula formaliter, vel identice: secundo vero modo, esset sua regula virtualiter: vnde nihil obest propositio, quocunq; id modo accipiatur. Constat enim nullam voluntatem, excepta diuina, esse tantæ perfectionis, quòd aut sic sua regula, aut quòd habeat eam congenitam ex natura, quoniam hoc includit quòd ex natura fuerit immobilis amor omnis boni, tã naturalis quàm supernaturalis, tam congeniti naturaliter quàm per reuelationem ostensi: quod implicat contradictionem manifestæ, quàm ex aliquo gratuito Dei dono immobilitatem talis amoris consequi possit.

¶Ad euidentiam antecedentis scito, quòd fundatur super hoc, quòd actus rectus dicit duo, actum & rectitudinem: ac per hoc principia eius sunt duo, scilicet potentia operatiua, & regula. Et propterea secundum coniunctionem potentiæ cum regula, erit coniunctio actus cum rectitudine, ita quòd si coniunctio est inseparabilis, etiam actus necessario erit rectus: & si coniunctio illorum principiorum est separabilis, actus etiam poterit esse non rectus. Et similiter, si coniunctio est ex natura, actus naturaliter erit rectus, & si ex dono gratiæ, actus, stante dono, erit rectus, & non ex vi naturæ. Et propterea per se nota est illa propositio, Virtus operatiua, quæ est sua regula, non potest naturaliter desinere a rectitudine actionis, exponendo ly est sua regula, vt diximus.

¶Sed contra est, quod dicitur Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatem.

¶Respon. Dicendum, quòd tam angelus quàm quæcunque creatura rationalis si in sua natura consideretur, potest [d] peccare. Et cuicunque creaturæ hoc conuenit vt peccare nõ possit, hoc [d] habet ex dono gratiæ, nõ ex conditione naturæ. Cuius ratio est, quia peccare nihil est aliud quàm declinare à rectitudine actus, quam debet habere, [e] siue accipiatur peccatum in naturalibus, siue in artificialibus, siue in moralibus. Solum autem illũ actum a rectitudine declinare nõ contingit, cuius regula est ipsa virtus agẽtis. Si enim manus artificis esset ipsa regula incisionis, nunquam posset artifex nisi rectè lignum incidere; sed si rectitudo incisionis sit ab alia regula, contingit incisionẽ esse rectam & non rectam. Diuina autem voluntas sola est regula sui actus, quia non ad superiorem finem ordinatur. Omnis autẽ voluntas cuiuslibet creaturæ, rectitudinem in suo actu non habet, nisi secundum quod regulatur à voluntate diuina, ad quã pertinet vltimus finis: sicut quælibet voluntas inferioris debet regulari secundũ voluntatem superioris: vt voluntas militis secũdum voluntatem ducis exercitus. Sic igitur in sola volũtate diuina peccatum esse non potest: in qualibet autem voluntate creaturæ potest [d] esse peccatum, secundum conditionem suæ naturæ.

¶Ad primum ergo dicendũ, q̃ in angelis nõ est potentia ad esse naturale: est tamen in eis potentia secundum intellectiuam partem ad hoc quòd conuertatur in hoc, vel in illud. Et quantum ad hoc potest in eis esse malum.

¶Ad secundum dicendum, q̃ corpora cœlestia non habent operationem nisi naturalem. Et ideo sicut in natura eorum non potest esse corruptionis malum, ita nec in actione naturali eorum potest esse malum inordinationis. Sed supra actionem naturalem in angelis est actio liberi arbitrii, secundum quam contingit in eis esse malum.

¶Ad tertium dicendum, quòd naturale est angelo, q̃ conuertatur motu dilectionis in Deum, secundũ quod est principium naturalis esse [c]. Sed q̃ conuertatur in ipsum secundum quod est obiectum beatitudinis supernaturalis: hoc est ex amore [d] gratuito, à quo auerti potuit peccando.

¶Ad quartum dicendum, q̃ peccatum mortale [d] in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter. Vno modo ex hoc q̃ aliquod malum eligitur: sicut homo peccat eligẽdo adulterium, quod secundum se est malum. Et tale peccatum semper procedit ex aliqua ignorantia, vel errore. Alioquin id quod est malum, [d] non eligeretur vt bonum. Erat quidem adulter in particulari, eligens hanc delectationem inordinati actus quasi aliquod bonũ ad nun c agendum, propter inclinationem passionis, aut habitus: etiam si in vniuersali non erret, sed veram de hoc, sententiã teneat. Hoc autem modo in angelo peccatum esse nõ potuit: quia nec i angelis sunt passiones: quibus ratio, aut intellectus ligetur, vt ex supradictis patet [e]: nec iterum primũ peccatum habitus procedere potuit ad peccatum inclinans. Alio modo contingit peccare per liberum arbitrium, eligendo aliquid quod secundũ se est bonum, sed non cum ordine debitæ mensuræ aut regulæ: ita q̃ defectus inducens peccatum sit solum ex parte electionis, quæ non habet debitum ordinem nisi ex parte rei electæ: sicut si aliquis eligeret orare, nõ attendens quòd hoc non potest fieri nisi ex gratia. Et ratio diuersitatis est difformitas ordinis ad vltimum finem, & disparitas regularũ operationis liberæ & naturalis. Operatio enim naturalis ordinatur ad vnum, mediante quo respicit Deum, vt vltimum finem naturalis esse. Et ideo ad regulandum eam, sufficit ratio illius vnius boni, quam cum particulare bonũ ponat, non inconuenit connaturalem esse alicui creaturæ. Operatio vero libera potest in omne bonum, ac per hoc ordinatur ad vltimum finem in seipso, & prout est finis naturalis & supernaturalis. Et ideo ad regulandum eam, exigitur ratio omnis boni, quã constat non posse connaturalem esse creaturæ, quia sic ex vi naturæ haberet omne bonum simpliciter, quamuis posset superaddi naturæ ex gratia. Quia ergo voluntas ordinatur in finem vltimũ in seipso, vt supernaturalis est, cuius ratio soli voluntati diuinæ est connaturalis: hoc enim important illa verba textus, ad quam pertinet vltimus finis, & quia sic habet superiorem, ideo ex hoc optime infertur. ergo non est sua regula: sed regulatur diuina voluntate.

Hæc autem non conueniunt agentibus naturalibus, nec volũtarijs oibus respectu naturalium obiectorum: quare &c.

¶Super

¶Circa consequentiam aduerte duo. Primum est, quòd non intendimus solam voluntatem diuinam absolute, excludendo omnia alia agentia, esse regulam sui actus, sed inter voluntates sola ipsa est regula sui actus, ita quòd dictio exclusiua, non excludit omnem aliam virtutem operatiuam, sed tantum omnem aliam volũtatem. Quoniã naturaliter virtutes naturales declinare non possunt a rectitudine sui actus, sunt; sibi ipsis agendi regulæ. Secundum est, q̃ non intendimus q̃ quælibet alia volũtas possit deficere in quolibet suo actu volũtario, quoniam angelus i puris naturalibus respectu obiectorum naturalium non po- [d] 306 test deficere, sed q̃ 312 a omnis alia volũtas potest in ali- D.153. qua sua actione deficere: hoc enim sufficit ad hoc, q̃ D.718. possit peccare.

¶Circa probationem illius expositionis, Quælibet alia voluntas non est sua regula, quia ordinatur ad vltimũ finem, qui D.818. pertinet ad voluntatem diuinam, & quia habet superiorem, dubium occurrit. Quia si ista ratio est efficax, concludit quòd omne agens secundũ potest naturaliter deficere in sua actione, quoniam habet superius, & ordinatur ad finem vltimũ simpliciter &c. Q.59. ar- quod tamen Sanct. 11.4. Tho. negat.

¶Ad hoc dicitur, quòd ista ratio est efficax non in omni agente, sed volũtario: nec in omni operatione voluntaria, vt dictũ est, sed aliqua: ita q̃ optime infert. ergo voluntas omnis secunda potest in aliqua operatione deficere. Et ratio diuersitatis est difformitas ordinis ad vltimum finem, & disparitas regularũ operationis liberæ & naturalis. Operatio naturalis ordinatur ad vnum, mediante quo respicit Deum, vt vltimum finem naturalis esse. Et ideo ad regulandum eam, sufficit ratio illius vnius boni, quam cum particulare bonũ ponat, non inconuenit connaturalem esse alicui creaturæ. Operatio vero libera potest in omne bonum, ac per hoc ordinatur ad vltimum finem in seipso, & prout est finis naturalis & supernaturalis. Et ideo ad regulandum eam, exigitur ratio omnis boni, quã constat non posse connaturalem esse creaturæ, quia sic ex vi naturæ haberet omne bonum simpliciter, quamuis posset superaddi naturæ ex gratia. Quia ergo voluntas ordinatur in finem vltimũ in seipso, vt supernaturalis est, cuius ratio soli voluntati diuinæ est connaturalis: hoc enim important illa verba textus, ad quam pertinet vltimus finis, & quia sic habet superiorem, ideo ex hoc optime infertur. ergo non est sua regula: sed regulatur diuina voluntate.

Hæc autem non conueniunt agentibus naturalibus, nec volũtarijs oibus respectu naturalium obiectorum: quare &c.

¶Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis LXIII. Artic. II.

TItulus clarus est.

¶ In corpore est vaica distinctio bimembris, & tres conclusiones responsuræ: prima iuxta primũ membrum, & aliæ iuxta secundum.

Distinctio est de modo essendi peccati in aliquo: dupliciter enim contingit, scilicet secũdum reatum, aut secũdum affectum. Et vocatur secundum affectum, idest formaliter. Secundum vero reatum, idest secundũ obligationem ad pœnã illius peccati, quæ obligatio est effectus maculæ, quæ est formaliter peccatum remanens. Et quoniam nemo obligatur seu reus est pro peccato cuius non est causa, esse secundum reatum, vt distinguit contra esse secundũ affectum, est esse in eo cuius causa est. Prima conclusio est, Oia peccata possunt esse in angelis secundum reatum. Secunda conclusio est, secundum malum affectum in angelis primum peccatũ non potest esse aliud q superbia. Tertia est, secundum affectum potuit consequenter in angelis esse peccatum inuidiæ. Prima conclusio probatur, quia possunt inducere homines ad omnia peccata. Secunda vero sic: primũ peccatum fuit in affectione deordinata ad bona spiritualia, ergo fuit in nõ subiectione superioris regulæ, ergo non fuit nisi superbia. Antecedens probatur, quia angelus nõ potest affici nisi ad bona spiritualia, quod probatur, quia nihil horũ consequitia probatur, quia in affectione ad spiritualia non contingit aliter peccare, nisi quia superioris regula non seruatur. Secunda autem consequentia probatur ex eo q non subdi superiori, quo ad posse secundo, quo ad modum quo fuit. primum, scilicet quòd potuit consequenter ibi esse inuidia, probatur, quia einsdem rationis est tendere in bonum, & reniti oppositio quod est actus inuidiæ, quia inuidus dolet de bono alterius, inquantum impedit ipsum proprij quod amat. Secundum, scilicet quomodo inuidiæ, manifestatur sic. Angelus malus affectauit excellentiam singularem, ergo doluit de bono hominis, & de excellẽtia diuina. Antecedens probatur, quia non aliter potuit ibi habere ibi locum inuidia. Consequentia vero manifestatur ex eo, quòd singularis excellentia cessat, & ex excellentia communicabili homini, & ex excellentia diuina.

¶ Circa rationem adductam pro secunda conclusione, dubium occurrit ex duplici capite. Primo, ex eo quòd hic assumitur, scilicet q immoderatus affectus ad spiritualia, non potest esse aliud q peccatum nisi superbiæ. Secundo, ex ratione adducta ad probandum hoc. Affectus ad spiritualia non est malus, nisi quia declinat a regula superioris, ergo est superbia. Contra primũ enim obstat. Tum, quia multa videntur esse vitia habentia pro obiecto bonum spirituale. Tum, quia appetitus immoderatus boni spiritualis delectabilis, vt sic, ad luxuriam magis reduci videtur, quam ad superbiam. Vnde Scotus in 2. dist. 6. q. vlt. ponit q appetitus quo angelus inordinate concupiuit beatitudinem ad luxuriam magis reducitur, quia est appetitus non excellẽciæ, sed delectabilis. Cuius signum adducit, q peccatũ quo inordinate delectatur quis in speculatione conclusionis geometricæ, ad luxuriam reducitur. Contra secundũ vero obstat, quia sic sequeretur q ois inordinata affectio ad quo dcunq; bonũ, esset superbia, qm nulla affectio ad bonũ quodcunq;, habet rationem mali: nisi quia Dei regula non seruatur in tali affectu, & sic, & luxuria & auaritia essent superbiæ species.

¶ Circa secundã conclusionẽ occurrit dubiũ non dissimulandũ, quia videtur contrariari dictis in præcedenti articulo, in responsione ad quartum, vbi dixit S. Tho. q peccatũ angelorum fuit ex parte electionis, & non ex parte rei electæ. Nunc vero dicitur, q est peccatũ superbiæ. Si enim fuit peccatum superbiæ, ergo electio in subiecto Deo, ergo peccauit ex parte rei electæ. Et tenet consequentia prima, ex differentia inter superbiam & alia peccata, in hoc q auersio a diuina regula in alijs peccatis, inuenitur ex consequẽti, in superbia autẽ per se, & hoc ipso, scilicet q superbus nõ vult Deo & eius regulis subijci, vt in 2. 2. q. 162. art. 6, & 7. Præterea hoc dicitur, q angelus appetit excellẽtia singularem, ergo peccauit ex parte rei electæ.

¶ Circa secundã conclusionẽ occurrit dubiũ secundo, quod fuit illud bonum spirituale appetitũ in primo peccato angeli. An. S. fuerit ipsemet, s. amatus a seipso puro amore amicitiæ: an beatitudo vt desiderata sibi, vel quod idem est, ipsemet vt concupita est sibi beatitudo. Et est occasio dubitandi, quoniam apud S. Tho. non inuenitur aliter primum angeli peccatum, nisi per inordinatum affectũ sui, vt beatificabilis. Apud Scotum vero loco allegato habetur, q ibi fuerunt duo peccata, primum superbiæ deordinans amorem amicitiæ erga seipsum secundum luxuriæ, deordinans amorẽ concupiscentiæ, quo sibi beatitudinem concupiuit. Et eius ratio est, quia inordinata concupiscentia necessario supponit inordinatam amicitiam, quorum quem tantum inordinate amo, illi inordinata concupisco.

¶ Circa modum assignatum vltimæ conclusionis, dubium occurrit, quoniã falsum videtur, q non aliter potuit esse inuidia, nisi affectata excellẽtia singulari. Potest enim inuidus dolere de bono alterius non solum inquantum impedit eius singularitatem, sed etiam inquantum impedit quancunq; aliam conditionẽ affectati boni, puta delectationem, liberum vsum, & alia huiusmodi, & sic esset, vt videtur magnam pati calumniam processus S. Tho.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, q non est mens S. Tho. dicere simpliciter, q circa spiritualia non contingit inordinate affici, nisi superbe, cum constet circa eadem posse esse vitium superbiæ oppositum, tanquam extremũ alterum, & humilitati tanquam virtuti mediæ, quoniam opposita habent fieri circa idem. Sed mens sua est, q primo circa affectum spiritualium, non peccatur nisi superbe. Quoniam cum proprium obiectum superbiæ in excellens, non quo modocunq;, aut qualitercunq;, sed excellens mensuram a Deo præfixam vt fecit a q in quacunque re excellentia mensuræ vt a Deo taxatur, est proprium obiectum superbiæ. Bona vero spiritualia cum secundum se excessiua esse non possint, qm quanto maiora habentur, tanto meliora sunt, & cõsequẽter ẽt se amari nimis non possunt, consequens est, vt ex hoc primo habeant rõnem vitiosi appetibilis, ex quo primo habent rõnem excedentis, & incõmensurati alicui: hoc autem constat esse diuinã dispensationem & regulã. Et propterea affectus primus inordinatus ad spiritualia, superbia rõnabiliter est tẽdẽs in id, vnde primo habẽt spiritualia rõnẽ vitiosi appetibilis. Notãter autẽ vtitur Sã. T. vocabulo affectionis, insinuans per hoc q primũ peccatum oportuit esse actum voluntatis, qui fertur in bonũ vt sic, & non actũ nolitionis, q respuit malum vt sic. Vnde ad primã obiectionẽ in oppositum dr, q quãuis in affectu spiritualiũ possint esse plura vitia, primum tñ oportet esse superbiã. Vitium enim sibi oppositũ cum tendat in vilius ipso appetente, aut in angelis respectu spiritualiũ oino locũ non habere aut primum locũ habere non potuit: qm longe similius est naturæ tam excellenti appetere aliquid supra se q infra, eũ etiam oibus inditum naturaliter videatur, ad magna tẽdere. Vitia autẽ cetera circa spiritualia, aut cõsistunt circa nolle, & sic non potuerunt esse prima, vt odium & inuidia, & hmõi, aut oriuntur ex affectu superbiæ, vt inanis gloria, & cõsequenter non possunt esse prima. Nec obstat appetitus ad delectabile vt sic, quẽ objecit Sco. Tum, quia ficut delectabile non potest esse primũ appetitũ, sed appetitus delectabilis sequitur naturaliter appetitũ cõueniẽtis. sic ut ipsa delectatio est quies in bono conuenienti coniuncto, ita prima deformitas in appetitu alicuius obiecti, non est deordinatio appetitus delectabilis, sed illius boni, ad quod consequitur rõ delectabilis. Tum, quia inordinata affectio ad delectabile, nullũ speciale vitiũ constituit, sed spectat ad cadẽ vitia quæ respiciunt illa bona delectabilia. Ita q inordinata affectio ad delectari in cibo, in potu, in venereis, in honoribus, in potestate, in diuitijs, in scientia, & in alijs, non spectant ad vnũ vitiũ, nec quælibet earũ constituit seorsum aliquam speciẽ viti: sed singulæ ad illas vitii species pertinent, quæ obiecta, puta potestatem, scientiam, potũ, cibum &c. inordinate respiciunt: quemadmodũ per oppositũ ordinate delectari in aliquo bono non constituit vnã aut plures virtutes: sed est conditio sequens singulas. Iustus enim ordinate delectatur in bono ad alterũ. Temperans vero in bono sensibili moderato, & sic de alijs. Vnde ponere luxuriam velut vitiũ generale ad delectabile vt sic, voluntariũ vt. Et q dicitur de inordinata conclusionis geometricæ delectatione intendatur, q spectat ad illud vitium, ad q spectat rõ boni apprehensi fundantis delectabile quicquid sit illud, non enim contingit aliter delectari. Tum, quia ipsemet Scotus fatetur, q si excellentia appetitus, appetitus talis delectabilis ad superbiam, non ad luxuriã spectat, ex hoc. in. habeo duo. Primo, id quod nũc dictum est. Secundo, inordinata affectio alicuius delectabilis spectat ad id ẽ vitium ad quod pertinet inordinata affectio sui fundamẽti, sicut inordinata affectio ad delectari in excellẽtia, spectat ad inordinatũ appetitũ excellentiæ, quia ad superbia. Secundo, q appetitus beatitudinis non fuit luxuria, sed superbia, q a fuit appetitus inordinatus excellẽtiæ propriæ: qm beatitudo est status oium bonorũ aggregatione perfectus, & sic appetendo beatitudinẽ, appetit primo excellentia, in qua plurimum consistere credimus beatitudinẽ. Et præterea nulla maior excellẽtia ipsa felicitatẽ est, quæ ois appetibilis excellẽtiã sumnũ; gratiã in rõne sua claudit, alias beatitudo vltimi finis rõnẽ nõ haberet.

¶ Ad id vero quod obiicitur ex alio capite, dicitur q bonũ aliquod appeti, non seruata superioris regula, dupliciter contingit, scilicet, per se, & per se despiciat superioris regula. Alio modo ex consequenti, seu per accidens. Et primo modo infertur superbia, cuius proprius actus est contemptus superioris, secundo modo commune est cæteris vitiis digredi a diuina regula.

¶ Ad primum contra secundam conclusionem dicitur, q proculdubio aspernari superiorem, per se conuenit superbo & cæteris ex cõsequenti. Sed quia tale per se cõtingit dupliciter, ideo vniuersaliter loquendo, tribus modis fit superioris regulæ contemptus. Primo obiective, & modaliter simul. Et in hoc consistit supremus gradus superbiæ, quo eligitur non subiici Deo & vt res electa, & vt modus ipsius electionis, namque ipsamet electio non regulatur diuina tunc regula. Secundo fit modaliter & ex consequenti: & in hoc consistit auersio cæterorum peccatorum mortaliũ, qm dum tendunt ad sua obiecta, concomitatur auersio a diuina regula. Tertio fit modaliter & per se, & in hoc consistit rõ superbiæ, dũ ad ẽa se bona tendit superbe. Ex eo nãq; q talis appetitus est ad bonũ, sequitur, q ex obiecto non reddẽs deformitas in actu, ac per hoc nõ committur querela. Et ex eodẽ patet, q auersio tunc nõ concurrit obiectiue tanquã res electa. Ex eo vero q in bona superbe tẽdit, sequitur q ibi interueniat nõ sub iectio diuinæ regulæ vt modus ipsius appetitionis, & q voluntarie ibi interueniat talis modus: aliquin peccatũ nõ esset. Et his adiungas q non ex passione, aut ignorantia, aut infirmitate hic adueniat modus, restat vt per se inueniatur non subiectio alterius & sic auersio est per se, volitionem vt obiectũ voluntarie, vt modus eiusdẽ & hoc modo fuit peccati angeli superbia. Nec requiritur ad per se volitũ vt peculiũ modus electionis, q sit cognitus actus, sufficit hoc est conditio voluntarie obiectiue: sed sufficit, q possuerit cognoscere & vitare illud, q voluisset, & voluntarie, qm vtatur eius opposito, regulã. Cũ ergo dicit S. T. q superbia est auersio per se, ex hoc q non vult Deo & eius regulæ subiici intelligẽdum est obiective, vel modaliter. Sufficit enim ad peccatũ superbiæ, q non per aliud, sed mere voluntarie aspernetur quis eiusmodi regulã vt modum suæ electionis adeo pure & voluntarie eligat non vrens diuina regula, & ad hoc sufficit in intellectu inordinata ratio regulæ. Et quoniam hæc omnia concurrunt in peccato angeli, vt ex dictis patet, ideo optime dictum est, quòd peccatum fuit superbia. Ad secundum dicetur inferius in articulo sequenti.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd cum amare sit velle bonum alicui, non video quomodo posset esse amor amicitiæ sine ad se, siue ad alterum purus, idest absque aliqua concupiscentia. Amicitiam enim amare, est velle eum habere ad minus ea quæ habet, & similiter amare seipsum, est sibi velle seipsum ad minus. Vnde superius cum auctor quæsuit, quomodo angelus amet se, pro tanto dixit amare se naturaliter vel electiue, pro quanto aliquod bonum sibi naturaliter, vel electiue vult. Et propterea ad quæsitum dicendum est, q quæstio supponit falsum, q angelus amet se pura amicitia, talis enim amor non videtur poissibilis. Et rursus, si ad mitteretur, oporteret monstrare, quomodo absque digressione ad concupiscentiam aliquam peccatum esset. Ex parte namque obiecti, peccatum non est, ex parte vero modi amandi peccatum non video, nisi quia nimis se amaret. Quoad ad hoc reducitur, q aliquid sibi vult: q ei non conuenit, quod est concupiscere, puta q tantum se amet, vt non curet de diuina beatitudine: hoc enim est velle sibi sufficientiam ad beatitudinem. Vnde diffingit potest, non circulo de veritate membrorum in rerum natura, quod amor amicitiæ ad seipsum dupliciter contingit. Vno modo, in sua puritate, & sic non fuit primum peccatum angeli. Alio modo, vt ratio est concupiscendi sibi aliquid, & hoc modo primum peccatum angeli fuit ex nimio amore sui: sed ille nimius amor ex hoc primo habuit rationem excessus, quod fuit ratio concupiscendi sibi beatitudinem supra se. Ex per hoc patet responsio ad secundum. Scotus distinguendo, quòd inordinatam concupiscentiam prouenire ex inordinata amicitia contingit dupliciter. Primo, quòd illa amicitia in se absolute sit mala, & ex eius malitia fiat mala concupiscentia, & hoc modo non contingit in proposito. Alio modo, quod simul & vna numero in ordinatione vtrumque de ormetur, sed vnum sit ratio alterius. Nec prius natura vnũ sit de forme quàm alterum, sed sit quasi prius origine formalis ratiocinatio q amicitia non vt prior in se, sed vt ratio concupiscendi sit primo mala & inordinatę, quia (scil. inordinata ratio concupiscẽdi. Et hic accidit in peccato angelitæ per hoc primũ eius peccatum fuit

non est fornicator, aut ebriosus, neque aliquid huiusmodi. Est tamen superbus & inuidus.

¶ Respon. Dicendum, q peccatum aliquod in aliquo esse potest dupliciter. Vno modo secundum reatum: alio modo secundum affectum. Secundum reatum quidem, omnia peccata in dæmonibus esse contingit, quia dũ homines ad omnia peccata inducunt, omnium peccatorum reatum incurrunt. Secundũ affectum vero illa solum peccata in malis angelis esse possunt, ad quæ contingit affici spiritualem naturam. Spiritualem autem naturam affici non contingit ad bona quæ sunt propria corpori, sed ad ea quæ in rebus spiritualibus inueniri possunt nihil enim afficitur nisi ad id, quod suæ naturæ potest esse quodammodo conueniens. In spiritualibus autem bonis non potest esse peccatum dum aliquis ad ea afficitur, nisi per hoc quod in tali affectu superioris regula non seruatur, & hoc est peccatum superbiæ, non subdi superiori in eo quo debet. Vnde peccatum primum angeli, non potest esse aliud quàm superbia. Sed consequenter potuit in eis esse etiam inuidia. Eiusdem enim rationis est, q affectus tendat in aliquid appetendum, & quod reniatur opposito. Inuidus autem ex hoc de bono alterius dolet, inquantum bonum alterius æstimat sui boni impedimentum. Non autem bonum alterius poterat æstimari impedimentum boni affectati per angelum malum, nisi inquantum affectauit excellentiã singularem: quæ quidem singularitas per alterius excellentiã cessat.

Circa secundam conclusionem occurrit dubium non dissimulandum, quia videtur contrariari dictis in præcedenti articulo, in responsione ad quartum, vbi dixit S. Tho. q peccatũ angelorum fuit ex parte electionis, & non ex parte rei electæ. Nunc vero dicitur, q est peccatum superbiæ. Si enim fuit peccatum superbiæ, ergo electio in subiecto Deo, ergo peccauit ex parte rei electæ. Et tenet consequentia prima, ex differentia inter superbiam & alia peccata, in hoc q auersio a diuina regula in alijs peccatis inuenitur ex consequẽti, in superbia autẽ per se, & hoc ipso, scilicet q superbus nõ vult Deo & eius regulis subijci, vt in 2. 2. q. 162. art. 6, & 7. Præterea hoc dicitur, q angelus appetit excellentia singularem, ergo peccauit ex parte rei electæ.

Circa secundam conclusionem occurrit dubium secundo, quod fuit illud bonum spirituale appetitũ in primo peccato angeli. An. S. fuerit ipsemet, s. amatus a seipso puro amore amicitiæ: an beatitudo vt desiderata sibi, vel quod idem est, ipsemet vt concupita est sibi beatitudo. Et est occasio dubitandi, quoniam apud S. Tho. non inuenitur aliter primum angeli peccatum, nisi per inordinatum affectũ sui, vt beatificabilis. Apud Scotum vero loco allegato habetur, q ibi fuerunt duo peccata, primum superbiæ deordinans amorem amicitiæ erga seipsum secundum luxuriæ, deordinans amorẽ concupiscentiæ, quo sibi beatitudinem concupiuit. Et eius ratio est, quia inordinata concupiscentia necessario supponit inordinatam amicitiam, quorum quem tantum inordinate amo, illi inordinata concupisco.

¶ Circa modum assignatum vltimæ conclusionis, dubium occurrit, quoniã falsum videtur, q non aliter potuit esse inuidia, nisi affectata excellẽtia singulari. Potest enim inuidus dolere de bono alterius non solum inquantum impedit eius singularitatem, sed etiam inquantum impedit quancunq; aliam conditionẽ affectati boni, puta delectationem, liberum vsum, & alia huiusmodi, & sic esset, vt videtur magnam pati calumniam processus S. Tho.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, q non est mens S. Tho. dicere simpliciter, q circa spiritualia non contingit inordinate affici, nisi superbe, cum constet circa eadem posse esse vitium superbiæ oppositum, tanquam extremũ alterum, & humilitati tanquam virtuti mediæ, quoniam opposita habent fieri circa idem. Sed mens sua est, q primo circa affectum spiritualium, non peccatur nisi superbe. Quoniam cum proprium obiectum superbiæ in excellens, non quo modocunq;, aut qualitercunq;, sed excellens mensuram a Deo præfixam vt fecit a q in quacunque re excellentia mensuræ vt a Deo taxatur, est proprium obiectum superbiæ. Bona vero spiritualia cum secundum se excessiua esse non possint, qm quanto maiora habentur, tanto meliora sunt, & cõsequẽter ẽt se amari nimis non possunt, consequens est, vt ex hoc primo habeant rõnem vitiosi appetibilis, ex quo primo habent rõnem excedentis, & incõmensurati alicui: hoc autem constat esse diuinã dispensationem & regulã. Et propterea affectus primus inordinatus ad spiritualia, superbia rõnabiliter est tẽdẽs in id, vnde primo habẽt spiritualia rõnẽ vitiosi appetibilis. Notãter autẽ vtitur Sã. T. vocabulo affectionis, insinuans per hoc q primũ peccatum oportuit esse actum voluntatis, qui fertur in bonũ vt sic, & non actũ nolitionis, q respuit malum vt sic. Vnde ad primã obiectionẽ in oppositum dr, q quãuis in affectu spiritualiũ possint esse plura vitia, primum tñ oportet esse superbiã. Vitium enim sibi oppositũ cum tendat in vilius ipso appetente, aut in angelis respectu spiritualiũ oino locũ non habere aut primum locũ habere non potuit: qm longe similius est naturæ tam excellenti appetere aliquid supra se q infra, eũ etiam oibus inditum naturaliter videatur, ad magna tẽdere. Vitia autẽ cetera circa spiritualia, aut cõsistunt circa nolle, & sic non potuerunt esse prima, vt odium & inuidia, & hmõi, aut oriuntur ex affectu superbiæ, vt inanis gloria, & cõsequenter non possunt esse prima. Nec obstat appetitus ad delectabile vt sic, quẽ objecit Sco. Tum, quia ficut delectabile non potest esse primũ appetitũ, sed appetitus delectabilis sequitur naturaliter appetitũ cõueniẽtis. sic ut ipsa delectatio est quies in bono conuenienti coniuncto, ita prima deformitas in appetitu alicuius obiecti, non est deordinatio appetitus delectabilis, sed illius boni, ad quod consequitur rõ delectabilis. Tum, quia inordinata affectio ad delectabile, nullũ speciale vitiũ constituit, sed spectat ad cadẽ vitia quæ respiciunt illa bona delectabilia. Ita q inordinata affectio ad delectari in cibo, in potu, in venereis, in honoribus, in potestate, in diuitijs, in scientia, & in alijs, non spectant ad vnũ vitiũ, nec quælibet earũ constituit seorsum aliquam speciẽ viti: sed singulæ ad illas vitii species pertinent, quæ obiecta, puta potestatem, scientiam, potũ, cibum &c. inordinate respiciunt: quemadmodũ per oppositũ ordinate delectari in aliquo bono non constituit vnã aut plures virtutes: sed est conditio sequens singulas. Iustus enim ordinate delectatur in bono ad alterũ. Temperans vero in bono sensibili moderato, & sic de alijs. Vnde ponere luxuriam velut vitiũ generale ad delectabile vt sic, voluntariũ vt. Et q dicitur de inordinata conclusionis geometricæ delectatione intendatur, q spectat ad illud vitium, ad q spectat rõ boni apprehensi fundantis delectabile quicquid sit illud, non enim contingit aliter delectari. Tum, quia ipsemet Scotus fatetur, q si excellentia appetitus, appetitus talis delectabilis ad superbiam, non ad luxuriã spectat, ex hoc. in. habeo duo. Primo, id quod nũc dictum est. Secundo, inordinata affectio alicuius delectabilis spectat ad idẽ vitium ad quod pertinet inordinata affectio sui fundamẽti, sicut inordinata affectio ad delectari in excellẽtia, spectat ad inordinatũ appetitũ excellentiæ, quia ad superbia. Secundo, q appetitus beatitudinis non fuit luxuria, sed superbia, q a fuit appetitus inordinatus excellẽtiæ propriæ: qm beatitudo est status oium bonorũ aggregatione perfectus, & sic appetendo beatitudinẽ, appetit primo excellentia, in qua plurimum consistere credimus beatitudinẽ. Et præterea nulla maior excellẽtia ipsa felicitatẽ est, quæ ois appetibilis excellẽtiã sumnũ; gratiã in rõne sua claudit, alias beatitudo vltimi finis rõnẽ nõ haberet.

¶ Ad id vero quod obiicitur ex alio capite, dicitur q bonũ aliquod appeti, non seruata superioris regula, dupliciter contingit, scilicet, per se, & per se despiciat superioris regula. Alio modo ex consequenti, seu per accidens. Et primo modo infertur superbia, cuius proprius actus est contemptus superioris, secundo modo commune est cæteris vitiis digredi a diuina regula.

¶ Ad primum contra secundam conclusionem dicitur, q proculdubio aspernari superiorem, per se conuenit superbo & cæteris ex cõsequenti. Sed quia tale per se cõtingit dupliciter, ideo vniuersaliter loquendo, tribus modis fit superioris regulæ contemptus. Primo obiective, & modaliter simul. Et in hoc consistit supremus gradus superbiæ, quo eligitur non subiici Deo & vt res electa, & vt modus ipsius electionis, namque ipsamet electio non regulatur diuina tunc regula. Secundo fit modaliter & ex consequenti: & in hoc consistit auersio cæterorum peccatorum mortaliũ, qm dum tendunt ad sua obiecta, concomitatur auersio a diuina regula. Tertio fit modaliter & per se, & in hoc consistit rõ superbiæ, dũ ad ẽa se bona tendit superbe. Ex eo nãq; q talis appetitus est ad bonũ, sequitur, q ex obiecto non reddẽs deformitas in actu, ac per hoc nõ committur querela. Et ex eodẽ patet, q auersio tunc nõ concurrit obiectiue tanquã res electa. Ex eo vero q in bona superbe tẽdit, sequitur q ibi interueniat nõ sub iectio diuinæ regulæ vt modus ipsius appetitionis, & q voluntarie ibi interueniat talis modus: aliquin peccatũ nõ esset. Et his adiungas q non ex passione, aut ignorantia, aut infirmitate hic adueniat modus, restat vt per se inueniatur non subiectio alterius & sic auersio est per se, volitionem vt obiectũ voluntarie, vt modus eiusdẽ & hoc modo fuit peccati angeli superbia. Nec requiritur ad per se volitũ vt peculiũ modus electionis, q sit cognitus actus, sufficit hoc est conditio voluntarie obiectiue: sed sufficit, q possuerit cognoscere & vitare illud, q voluisset, & voluntarie, qm vtatur eius opposito, regulã. Cũ ergo dicit S. T. q superbia est auersio per se, ex hoc q non vult Deo & eius regulæ subiici intelligẽdum est obiective, vel modaliter. Sufficit enim ad peccatũ superbiæ, q non per aliud, sed mere voluntarie aspernetur quis eiusmodi regulã vt modum suæ electionis adeo pure & voluntarie eligat non vrens diuina regula, & ad hoc sufficit in intellectu inordinata ratio regulæ. Et quoniam hæc omnia concurrunt in peccato angeli, vt ex dictis patet, ideo optime dictum est, quòd peccatum fuit superbia. Ad secundum dicetur inferius in articulo sequenti.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd cum amare sit velle bonum alicui, non video quomodo posset esse amor amicitiæ sine ad se, siue ad alterum purus, idest absque aliqua concupiscentia. Amicitiam enim amare, est velle eum habere ad minus ea quæ habet, & similiter amare seipsum, est sibi velle seipsum ad minus. Vnde superius cum auctor quæsuit, quomodo angelus amet se, pro tanto dixit amare se naturaliter vel electiue, pro quanto aliquod bonum sibi naturaliter, vel electiue vult. Et propterea ad quæsitum dicendum est, q quæstio supponit falsum, q angelus amet se pura amicitia, talis enim amor non videtur poissibilis. Et rursus, si ad mitteretur, oporteret monstrare, quomodo absque digressione ad concupiscentiam aliquam peccatum esset. Ex parte namque obiecti, peccatum non est, ex parte vero modi amandi peccatum non video, nisi quia nimis se amaret. Quoad ad hoc reducitur, q aliquid sibi vult: q ei non conuenit, quod est concupiscere, puta q tantum se amet, vt non curet de diuina beatitudine: hoc enim est velle sibi sufficientiam ad beatitudinem. Vnde diffingit potest, non circulo de veritate membrorum in rerum natura, quod amor amicitiæ ad seipsum dupliciter contingit. Vno modo, in sua puritate, & sic non fuit primum peccatum angeli. Alio modo, vt ratio est concupiscendi sibi aliquid, & hoc modo primum peccatum angeli fuit ex nimio amore sui: sed ille nimius amor ex hoc primo habuit rationem excessus, quod fuit ratio concupiscendi sibi beatitudinem supra se. Ex per hoc patet responsio ad secundum. Scotus distinguendo, quòd inordinatam concupiscentiam prouenire ex inordinata amicitia contingit dupliciter. Primo, quòd illa amicitia in se absolute sit mala, & ex eius malitia fiat mala concupiscentia, & hoc modo non contingit in proposito. Alio modo, quod simul & vna numero in ordinatione vtrumque de ormetur, sed vnum sit ratio alterius. Nec prius natura vnũ sit de forme quàm alterum, sed sit quasi prius origine formalis ratiocinatio q amicitia non vt prior in se, sed vt ratio concupiscendi sit primo mala & inordinatę, quia (scil. inordinata ratio concupiscẽdi. Et hic accidit in peccato angelitæ per hoc primũ eius peccatum fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum fuit amor, vnus & idem numero concupiscentiæ & amicitiæ, si tamen amor dici debet appetitus ardui.

¶ Ad tertiam dubitationem breuiter dicitur, q̃ ratio S. T. non affert solam singularitatem pro ratione inuidiæ: sed totũ commentum, s. excellentiam singularem, & propterea ex vtroq; eorum potest fieri ratio inuidiæ. Vnde & ipse doloré de excellentia humana intulit ex singularitate: doloré vero de excellẽtia diuina, intulit potius ex excellentia appetita, eius. n. propriũ est dolere de plãcta deprimẽtis. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Super quæstio. LXIII. Articu. III.

TRiplus clarus est.

¶ In corpore tria primo faciter facit. Primo, proponit conclusionẽ responsiuam quæsito in communi affirmatiuè. Secundo, in speciali ostẽdit quale fuit primũ peccatum angeli. Tertio, ostẽdit hoc idem in secũdario eius peccato.

¶ Quo ad primũ conclusio est, Angelus peccauit appetendo esse vt Deus.

¶ Quo ad secundum, quatuor principaliter dicit, tractans tria membra resultantia ex distinctione & subdistinctione huius appetibilis, s. esse vt Deus. Distinguitur enim in modum æqualitatis, & assimilationis. Et hic subdistinguitur penes assimilationem in eo, quo natum est aliquid assimilari, & penes assimilationem eius, in quo non põt aliquid assimilari, i. penes communicabile, & incommunicabile illi creaturæ. & sic restant tria membra discutienda. Et primo, iuxta primum quidem ponit cõclusionem negatiuam. Angelus non appetijt esse vt Deus per æqualitatem. Et probat eam dupliciter, primo sic. Impossibile naturaliter cognitum non eligitur ab appetente, cuius virtus cognoscitiua nullo habitu, aut passione impeditur. Sed esse vt Deus per æqualitatem respectu primæ electionis angelicæ est huiusmodi. ergo. Patet minor, quia primum peccatum non præcedit aliqua talis passio. Secundo sic. Vnicuique inest naturale desiderium ad conseruandum suum esse: ergo contra naturale desiderium cuiusque est appetere gradum altioris naturæ. ergo impossibile est quòd angelus inferior appetat esse æqualis Deo, aut etiam angelo superiori. Prima consequentia probatur, primo ex eo quòd esse in gradu naturæ superioris, habet necessario annexum non esse subiecti appetentis. Deinde excluditur obiectio, qua quis posset dubitare de hoc, ex appetitu quem experimur in nobis ad habendas conditiones aliarum naturarum & consilii exclusio in hoc, quòd appetitus iste, est ad conditiones accidentales, quas nobis volumus saluis substantijs, & non ad substantiales, quamuis imagination non discernens inter hæc, quandoque fallatur. Secundo, tractat membra subdistinctionis in communi, ostendens quomodo in eis accidit peccatum, in altero quidem, quòd est secundum totius distinctionis membrum ex parte modi: in altero vero ex parte obiecti appetiti. Tertio, in speciali iuxta hæc membra respondet quæstio vna conclusione disiunctiua. Angelus peccauit appetendo esse vt Deus, quo ad hoc, quòd est quiescere in naturali sibi fine, vel quo ad hoc, quòd est habere beatitudinem illã supernaturalem virtute propria. Et declaratur primam partem pertinere ad tertium membrum, distinguendo propria Dei, duo, scilicet nulli subesse simpliciter, & excludendo hoc ab appetitu angeli, quia implicat non esse appetentis, & nulli supernaturali subesse fini, & hoc appetijt. Secunda vero pars Ansel. authoritate firmatur. Quartò, reducit partes ambas ad tertium membrum, quia secunda pars videbatur magis pertinere ad secundum. Tertiò principaliter quo ad secundarium peccatum angeli. Angelus secundario peccauit appetendo assimilari Deo in principatu super alia, quia id quod est per se, prius & causa est eius, quod est per aliud.

Circa primam conclusionem dubium occurrit dupliciter. primo circa primam rationem, deinde circa secundam. Scotus enim in 2. dist. 6. q. 1. multipliciter probare nititur, quòd voluntas perfecta potest esse rectitudinis impossibilis. Tũ, quia odio habens Deum, vult ipsum non esse, ex 3. Rhetorico. Dum, quia voluntas potest vti fruendis & sui vtendis, apud Aug. li. 83. q. ac per hoc, potest frui se ac p hoc velle sibi summum bonum. & rectitudo ista vltima sequela quia ciuilis rationis est, velle sibi frui posse, & summam bonitatem, quoniam secundum la summa bonitate fruendum est. Tum, quia voluntas secundum vtrũque actum amandi. s. amore amicitiæ & concupiscẽtiæ, habet totum ens, p obiecto. Posset soluens rationem S. T. dicẽs quòd p electionis nomine, duo possunt intelligere. s. vel actum voluntatis efficacem. vel actum voluntatis consequentem cõclusionem cõsilii, & talis non potest esse impossibilis, vel actum voluntatis consequentem plenam apprehensionẽ obiecti, & talis potest esse impossibilium.

¶ Secundum dubium, est cõtra secundam rationem, ab eodem ibidem motum, eo q̃ ratitio illa dupliciter deficit. Primo, quia voluntas potest velle antecedens absque volitione consequentis, quemadmodum etiam intellectus potest intelligere vnum sine alio. Secundo deficit, quia secus est de voluntate ordinata, & secus de inordinata. hæc enim potest acceptare antecedens absque consequenti intrinseco, vel extrinseco, quamuis illa non ponit. Videtur quoque mihi aliam pati defectum. Nam ratio supponit id, quòd est contra desiderium naturale non posse appeti, cuius tamen constet hoc non esse verum, nisi loquendo de per se appetibili. Contingit enim per accidens, velle contra naturale desiderium, vt patet in interficientibus se.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est primo, quod cum obiectum voluntatis sit bonum cognitum, & boni ratio absque existere aut inexistere, nec esse, nec intelligi possit, oportet vt volibile duas habeat conditiones. Prima est, ordo ad existere aut inexistere scilicet quod sit aut insit actu, vel potentia. Secunda est, apprehensio eius vera vel falsa. quoniam nihil differt, esse aut apparere, bonũ vt dicitur in 2. physi. Et ex hoc manifeste sequitur, quod secundum primam operationẽ intellectus puram, nunquam præsentatur appetibile, quoniam illa non intelligit rem in ordine ad esse. Sequitur etiam, quod volibile vt sic, complexum quoddam sonat non abstrahens a possibili & impossibili. Quod autem boni ratio ab existere non abstrahat, patet tum ex eo, quod nullus appetit sapientiam, ane iustitiam absolute: sed eam esse aut inesse sibi, vel alteri: Tum ex eo, quod omnis amor, si est amicitiæ, tendit ad rem amatam, quia est si concupiscentiæ, vt sit simpliciter, vel secundum quid: Tum ex eo, quod in mathematicis non inuenitur bonum, quia abstrahunt a causis coaferentibus esse. Secundum est secundo, quod ratio impossibile quàm appetibile aliquid dicitur dupliciter scilicet per se & per accidens. Impossibile per se vocatur, non quod hic aut nunc, aut propter eilem hypothesim est impossibile: sed simpliciter est impossibile. Per accidens vero, quod redditum est impossibile ex aliqua suppositione. Appetibile autem per se & per accidens quid dicatur, manifestum est.

¶ His stantibus dico tria, primo, q̃ impossibile per se, non est per se appetibile. Secundo, q̃ impossibile per se, põt appeti per accidens. Tertio, q̃ impossibile paccidẽs, potest appeti per se. Et ab hoc tertio inchoando, declaratur ex continua in nobis experientia. Quilibet enim sectata fide, de omni potentia Dei, & resurrectione mortuorum, & immortalitate animæ, mortuo filio deinde rat eius vitam, & totaliter perdito ac abscisso membro, desiderat corporis integritatem, & alia huiusmodi, quæ supponuntur impossibilia, per accidẽs tamen, quoniam hic aut nunc redditus sũt hæc impossibilia. quẽadmodũ de siderans aliquã peccatum non fuisse. Secũdum vero ex Dei odio manifestatur. odientes. n. eum non solũ volunt hoc impossibile per accidens, ipsum vt punitorem non esse: sed volũt hoc impossibile per se, ipsũ qui punit, non esse. Sed hoc appetunt per accidens: pro quanto illius non esse, apprehẽditur cõmodum alicui appetibili apparẽti, & conuenienti odiẽtibus eum. Primũ autẽ est per se notum, quoniam impossibile p se fm ipsum nec habet rationẽ entis, nec non entis, quia implicat contradictoria. & cõsequenter non potest sub propria ratione appeti. Et sic, cum hoc quod est me esse æqualem Deo, sit impossibile per se, non potest esse per se appetibile. Et hic obiiciat, q̃ hoc est naturaliter cognitum & euidens angelo, in quo passio locum habere nõ potuit, consequens est, q̃ non potuit hoc appetere. Et ex dictis patet rõsio ad obiecta primi dubii. Nam prima obiectio de odio Dei, nihil aliud concludit, nisi q̃ per accidens appetunt odiẽtes Deum, illum non esse, quod non est inconueniens. Secunda quoque aut nihil infert, aut idem. s. q̃ per accidens appetitur impossibile. Nihil quidem, quia ex frustse, non sequitur nisi velle se esse summũ bonum sibi. & non summum bonum simpliciter. Idem autẽ, quoniam patet se esse sibi summum bonum, non nisi consequenter & per accidens appeteretur. Tertia obiectio. & sumit falsum, quia amicitia non est ad inanimata, vt dicitur. 8. Eth. & supponit falsum. s. q̃ eius incomplexum vt sic, sit conuipiscibile. Et subsumit falsum. s. quòd hoc. s. creaturam esse æqualem Deo, sit eius quoddam. cum implicet contradictoria. & consequenter nec ens, nec non ens. Solutionem autem Sco. non oportet aliter infringere, quia ex dictis patet, quòd distinctio illa locum habet respectu impossibilium per accidens tantum, loquendo de appetitu per se.

¶ Ad obiectiones autẽ Scoti contra fn dubiũ, breuiter dicitur quòd nec voluntas ordinata, nec deordinata potest velle antecedens & non consequens, si necessaria sequela est cognita, & loquor de velle sine principaliter, siue ex cõsequenti, per se, vel p accidens. Alioquin, quilibet excusaretur a peccato, dum vellet antecedens. s. bonum delectabile, & non consequens. s. deformitatem annexam. Vnde implicat, quòd aliquis ueli episcopatum, & sciat ipsi necessario annexum sacerdotium, & saltem ex consequenti non velle illud.

¶ Ad vltimam autem obiectionem dicitur, q̃ ratio San. T. non supponit illud: sed supponit q̃ sermo fit de primo peccato angeli, quòd nec ignorantia, nec passione potest excusari, & ad obiectum an quod natura appetentis incentiuum præbebat, oportuit terminari. Constat. n. q̃ natura seclusis ignorantia & passionibus, non sic malum respectu naturæ creatæ in puris naturalibus: immo est eius optimum: nec posset vlteriorem appetere, quia quilibet alterius notitiam haberet, est tamẽ in se malum respectu naturæ, cui reuelatione & gratia ostensus est vlterior finis: sicut declaratum est a conditore, quòd ordinata est ad hunc vlteriorem finem &c. Secundo dubitatur, quia ex cõclusione S. T. habetur oppositũ præmissarum. Quoniã ex hoc habetur, q̃ angelus appetit impossibile, quoniam habere finalem beatitudinem ex propria virtute, est quoddam impossibile, & nõ solum malum. Et de beatitudine quidẽ supernaturali, patet ex dictis in q. 12. De beatitudine vero naturali, patet ex immutabili tate ordinis diuinæ sapientiæ, quia statuisse se manifestauerat angelos & oĩa intelle ctualem naturam in finem supernaturalem, ẽsquam vltimam, ordinasse, & non in naturalem. * Ex ca. 21 li. de caliboli habeti pót.

¶ Ad primũ horum dr. q̃ obiectũ petitus angelici cũ peccauit, fuit finis bonum, & non malum: sed modus tendẽdi in illud fuit malus: quia electio illa diuinæ regulæ ordini destituta fuit. Cum autem dicitur, quòd appetit finalem beatitudinem virtute propria, interpretandum est q̃ beatitudo sit res appetita, & vis naturæ sit modus appetendi, non autem conditio aliqua rei appetitæ. Quia ex illo modo negatiuo, imo priuatiuo, scilicet, destitutione regulæ diuinæ, quo deformata est electio angeli, sequitur iste modus. s. quòd naturaliter voluit habere. Ex hoc enim, quòd voluit & non supernaturaliter, ergo naturaliter. Vnde si appetiit beatitudinem supernaturalem, quia appetit illum, & non secundum ordinem diuinæ miserieordiæ, ergo conuincitur quòd appetiit illam ex virtute naturæ. Et si appetiit beatitudinem naturalem, vt vltimam simpliciter, fuit hoc modo, quia appetiit beatitudinem vt rem appetitam. & quia non ord inauit illam in beatitudinem supernaturalem, conuincitur appetisse vt vltimam: & consequenter finalem beatitudinem ex virtute naturæ, quia habet eam ex ui naturæ. Omnis ergo conditio malificans talem appetitionem ex parte modi appetendi, non obiecti appetiti, se tenet formaliter. Quamuis ex consequẽti & implicite ex modo redundet in obiectum, propter quam redundantiam, vtuntur doctores tali modo loquendi ex parte obiecti. Ista enim redundantia nihil officit propolito, quia & consequens est non præueniens, & quia implicite imenæ sunt ibi istæ cõditiones positiuæ & non explicitæ. Et quia ex parte illius primi modi, quia primo constituit rationem peccati, oriuntur, & non ex parte obiecti illius. Et per hoc responsio patet ad obiectionem factam in præcedenti arti, quia eodem modo exponendus est, angelum appetisse excellẽtiam singularem interpretatiue implicite, & consequenter ad modum apprendi. Et co. n. q̃ sic aduerse appetit singularitatem, conuinciturappetisse per exclusionem communicationis cum aliis in habendo summam excellentiam ex misericordia: voluit enim in hoc cum aliis conuenire.

¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter. Primo quod Sanct. T. dicit, quod impossibile non potest appeti vt res appetita. Ex dictis autem nunc, patet quod res electa nõ solum possibilis, sed bona fuit. Impossibilitas consequitur modum appetendi, vt patet ex dictis. Secundo dicitur, q̃ quo ad beatitudinem supernaturalem fuit per accidens volitum impossibile per se, & nõ fuit per se volitum. quo ad beatitudinem naturalem vt finalem, dicetur & quòd hoc est impossibile per accidens ex suppositione. s. superadditi ordinis supernaturalis, & nihilominus fuit etiam volitum per accidens ex consequenti &c.

¶ Circa dicta S. T. aduerte duo. Primo, q̃ cum dicitur angelum appetendo beatitudinem naturalem, appetisse assimilari Deo, in eo in quo non est natus assimilari, propterea quia solus Deus habet naturale pro beatitudine, intelligendum est, fm ordinem statutum a diuina sapiẽtia, a qua omnes creaturæ beatificatiuæ quæ sunt solũ intellectuales, ordinatæ sunt, vt obiectum beatitudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis diuinæ habeatur pro vltima beatitudine. Et non est intelligendum absolute secundum solas rerum naturas, quoniam si nō superadditus esset a Deo ordo ille supernaturalis, quælibet intelligentia vltimum naturale absque peccato haberet pro beatitudine nec vltimas hoc em nō philosophi posuerūt entia illa beata.

¶Secūdo aduerte, quòd peccatum angeli rationabilius ponitur in appetitu quiescendi in natura si beatitudine, quàm in appetitu volendi supernaturalē absque misericordia. Tum, quia ille appetitus est angelo naturalis, & natura magis impellit superbū ad illud, quàm ad hoc, vt etiam in nobis experimur, dum superbe vellemus in nostris quiescere, diuina deo relinquendo. Et hæc opinio, iuxta meo, placet San. Thom. In cuius signum hāc simpliciter posuit, aliam vero sub conditionali. Et tunc Anſel. interpretandus est q̄ illud ad quod peruenisset, non facit demonstrationem personalē, sed simplicem, i. demonstrat beatitudinem vltimam, & non hanc vel illā. Constat. n. quòd si steterisset, ad vltimam beatitudinem peruenisset.

323 2. di. 7. q. 1. arti. 2. co. Et 3. cō. c. 107. vsque. 111. Et malo q. 16. ar. 2. ¶ ca. 11. parum a prin.

† c. 4. par. 4. circa med.

¶ Super quæ stionis sexagesimæ tertiæ. Articulum. IIII.

TItulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio respōsiua negatiue. Dæmones nō sunt naturaliter mali. Probatur sic. Inclinari ex natura ad bonū vniuersale, non inclinantur ad malum, ergo nec sunt substantiæ intellectuales, ergo nec dæmones, ergo non sunt naturaliter mali. Antecedens probatur & declaratur primul, ostendendo modum, causam, & cōditionem inclinationis naturalis in malum. Modus est per accidens, quoniam nulla natura ordinatur per se in malum sed in bonum, quia ex bono principio est, & vniuersaliter effectus in suam conuertitur causam. Causa est coniunctio mali alterius cum proprio bono, ad quod per se tendit. Patet exemplo. Conditio est particularitas boni, ad quod per se inclinatur natura. Patet, quia particulari bono potest aliud bonum contrariari: ac per hoc, malum illius huic coniungi, & econuerso. vniuersali autem bono cum omnis boni rationem contineat, impossibile est aliquius malum coniungi. Ex his manifestum patet antecedens. Et notandum diligenter, q̄ non dicimus particularitatem boni esse causam mali, sed conditionem boni sub dantis malum, q̄ non est opus omne alicuius malum esse particulare bonum. Prima conſequentia patet. Appetitus intellectualis naturaliter inclinatur in bonum vt sic, quia non est minor intellectus præsentante: sed adæquat ipsum. Secunda patet, quia dæmones sunt intellectualis naturæ. Tertia patet ex terminis.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̄ Augusti. ibidem reprehendit Porphyr. de hoc, quod dixit, quòd dæmones erant naturaliter fallaces: dicens eos non esse naturaliter fallaces, sed propria voluntate. Porphyr. autem hac ratione posuit dæmones esse naturaliter fallaces: quia ponebat dæmones esse animalia habentia naturam sensitiuā. Natura autem sensitiua ordinatur ad aliquod bonum particulare, cui potest esse coniunctum malum. Et secundum hoc, aliquam inclinationem naturalem habere possunt ad malum per accidens tamen, inquantum malum est coniunctum bono.

¶ Ad Secundum dicendum, quòd malitia aliquorum hominum potest dici naturalis, vel propter consuetudinem, quæ est altera natura, vel propter naturalem inclinationem ex parte naturæ sensitiuæ ad aliquam inordinatam passionem, sicut quidam dicuntur naturaliter iracundi, vel concupiscentes. non autem ex parte naturæ intellectualis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd animalia bruta secundum naturam sensitiuam habent naturalē inclinationē ad quædam particularia bona, quibus cōiuncta sunt aliqua mala, sicut vulpes ad quærendum victum sagaciter, cui adiungitur dolositas. Vnde esse dolosum non est malum vulpi, cum sit ei naturale, sicut nec esse furiosum est malum cani: sicut Dion.* dicit 4. cap. de di. nomi.

Articvlvs IIII.

Vtrum aliquid dæmones sint naturaliter mali.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur q̄ aliqui dæmones sint naturaliter mali. Dicit. n. Porphyr. vt Augustin. introducit 10. de ciuit. Dei.* quod est quoddam genus dæmonum natura fallax, illudens Deos, & animas defunctorum. Sed esse fallacem, est esse malum. Ergo aliqui dæmones sunt naturaliter mali.

¶ 2 Præt. Sicut angeli sunt creati à Deo, ita & homines. Sed aliqui homines sunt naturaliter mali: de quibus dicitur Sap. 17. Erat eorum malitia naturalis. Ergo & angeli aliqui possunt esse naturaliter mali.

¶ 3 præt. Aliqua animalia irrationalia habent quasdam naturales malitias: sicut vulpes naturaliter est fabola: & lupus naturaliter est rapax, & tamen sunt creaturæ Dei, Ergo & dæmones, licet sint creaturæ Dei, possunt esse naturaliter mali.

¶ Sed contra est, quod Diony.* dicit 4. cap. de di. no. q̄ dæmones non sunt naturaliter mali.

¶ Respon. Dicendum, quòd omne quod est, inquantum est, & naturam habet aliquam, in bonum aliquod naturaliter tendit, vtpote ex principio bono existens, quia semper effectus cōuertitur in suum principium. Contingit autem alicui bono particulari, aliquod malum esse adiunctum, sicut igni coniungitur hoc malum, quod est esse consumptiuum aliorum. Sed bono vniuersali nullum malum potest esse adiunctum. Si ergo aliquid sit, cuius natura quidam ordinetur in aliquod bonum particulare, potest naturaliter tendere in aliquod malum, non inquantum malum, sed per accidens, inquantum est coniunctum cuidam bono. Si vero aliquid sit, cuius natura ordinetur in aliquod bonum, secundū communem boni rationem, hoc secundum suam naturam non potest tendere in aliquod malum. Manifestum est autem, quòd quælibet natura intellectualis, habet ordinem in bonum vniuersale, e quod potest apprehendere, & quod est obiectum voluntatis. Vnde cum dæmones sint substantiæ intellectuales, nullo modo possunt habere inclinationem naturalem in aliquod quodcunque malum e. Et ideo non possunt esse naturaliter mali.

¶ Super quæstionis 63. Artic. V.

TItulus clarus est.

¶In corpore tria principaliter, sex quæ tres opiniones tractat. In prima opinione tria dicit. Primū est ipsa opinio, scz. fuit malus in primo instanti: sim q̄ non spectat ad Manichæos ex Aug. tertium q̄ repugnat scripturæ. In secunda opinione, tria dicit. Primū est ipsa opinio, q̄ potuit peccare in primo instanti: sed nō peccauit. Secundum est improbatio quorūdam exercitione ortus, ad actionem quæ creatur. Tertiū est exclusio istius rōnis, quia habet locū in successiuis, non in instantaneis, quales sunt creaturæ. & volitio. In tertia opinione proprium ponit, & probat. Conclusio est, q̄ nec peccauit, nec potuit peccare in primo instanti sui esse. Et probat sic. Deus, seu agēs qđ angelos in esse produxit nō potuit esse cā peccati. ergo

† c. 4. par. 6. parum a principio.

2. di. 3. q. 3. Et mala q. 16. ar. 3.

† lib. 2. de Ciui. Dei. c. 23. circa finē.

524

ergo angelus non potuit in primo instanti peccare. Antecedens supponitur tam per se quàm per accidens. Consequentia probatur: quia operatio incipiens cum esse rei, inest ab agente illius. Quod declaratur & in operatione naturali scilicet motus sursum respectu ignis, & in operatione defectiua ideſt claudicatione tibiæ, a natiuitate, & hoc q̄ a peccatū est operatio defectiua.

¶ Circa rationē adductam pro vltima opinione, dubium occurrit ex multis capitibus. Primo, quia illa propositio fundamentalis. Omnis operatio incipiens cum esse rei, est ei ab agente a quo habet esse, aut intelligitur quòd sit ab agente, seu a generante immediate. i. sine agente medio: sicut creditur de motu grauium & leuium: & sic q̄ positio est manifeste falsa: sequeretur enim quòd ignis non calefaceret, & vniuersaliter quòd res naturales nō essent proprīæ causæ effectuū. Aut intelligitur in cōmuni siue mediate, siue immediate. & tunc obstat primum verbum Sanc. Thom, subiungentis, sicut moueri sursum inest igni a generante. Obstat secūdo, quia cum de operatione dupliciter possit esse sermo. s. quo ad subſtantiam eius, & quo ad cōditiones eiusdem, & hic sit sermo secundo modo, alioquin non esset ad propositū: propositio ista, nego est p se nota, neque cū aliqua probatione assumpta, & ideo videtur voluntaria. Obstat certio Scotus in 3. distin. 2. quæstio. 2. sic. In causa secunda sunt duo, perfectio quam habet ab agente, & defectus quidam. ergo operatio incipiens cum esse rei pōt in duas causas reduci. s. in authorē naturæ, quoad subſtātiā & in defectū scz cāe quoad cōditioné defectuosam ipsius operis nō ergo totaliter attribuit agēti naturę. Et cōfirmat in ppōsito q̄ a cū Deus, cui in proposito cōuenit ratio generātis, sit causa non solum in fieri, sed etiam in conſeruari; par ratio est, quòd operatio coexistens ipsi fieri, attribuatur authori naturæ quæ fit, & operatio coexistens ipsi cōſeruari, attribuatur ipsi conſeruatori. Et sic, aut omnis operatio naturæ a Deo productæ ei attribuetur, aut nulla, neque est maior ratio de prima, quàm de aliis.

¶Dubium quoque est in applicatioe rmedii ad conclusionem, quoniam videtur repugnare dictis Aug. 11. de Ciui. Dei, relatis hic a San. Tho. Quoniam ille dicit non sapere Manichæam hæresim, angelum voluntarie peccasse in primo instanti sui esse. S. Tho. vero dicit quòd ex hoc sequitur, Deum esse causam mali culpæ immediate: sicut generans ignem est causa motus sursum. Et ex hoc vlterius sequitur, ergo Deus est malus, & redit hæresis Manichæa cum pluralitate deorum, boni & mali, igitur & Augustinus videtur contradixisse: & hæc obiectio tangitur etiam a Scoto vbi supra.

¶Circa conclusionem ipsam, obiectiones occurrunt Scoti, vbi supra: dupliciter contra illam partem scilicet (non potuit in primo instanti peccare.) arguentis. primo ad hominem. Angelus in primo instanti (apud te) potuit mereri. ergo potuit peccare, & patet sequela, quia euidēs rationis est quo ad tempus, mereri & peccare. Deinde simpliciter, quia angelus in primo instanti habuit potentiam operatiuam perfectam ad operandum, & non determinatam necessario ad rectitudinē operationis. ergo. & p batur antecedens quo ad secundam partem, quia non magis in primo, quam in secundo instanti habuit ne cessario tale determinans.

¶Ad euidentiā horum sciendum est, quòd ratio S. Thom. in hoc fundatur, quòd vt superius iam dictum est, primū in vnaquaque re est naturæ ratio, & consequēter prima operatio cuiusque rei est naturalis, vt potea re illa, inquātum naturæ rationem habet proueniens. Et quoniam operatio naturę ut sic, opus est actoris naturæ illius, ideo vniuersaliter omnis prima operatio rei, & naturalis est, & actori naturæ attribuitur.

Nec hoc deficit in natura intellectuali, eo quòd libera est: quoniam etiā in ipsa libera potestate naturæ ratio primum locū obtinet, vt ex supradictis iam patet. Vnde ad obiecta cōtra primam propositionem respondendo dicitur, quòd propositio illa intelligitur in communi. D. 413.

Et intendit quòd prima operatio cuiusque rei inest illis ab agente ideſt inest illi ratione eius quod habet ab agente. Nec refert, vtrum illud quod habet ab agente, concurrat ad talem operationem effectiue proprie, sicut ignis calefacit, aut per modum principii formalis, vt quidam putant, in motu grauitatem concurrere. Comparatio enim adducta in littera, similitudinem denotat, quo ad hoc quod est attribui ei quod est ab agente, & non quo ad modum attribuendi. Quod vero obiicitur de resolutione operationis in duas radices scilicet perfectionem & defectum locum non habet in proposito, quoniam æquiuocatio ibi committitur. nam defectus tam naturæ quàm operationis est duplex scilicet negatiuus, puta quia non est infinitæ, seu maioris perfectionis: & priuatiuus. Puta quia non habet perfectionem, quam habere debet. Et sermo noster est de defectu operationis priuatiuo, qui contrariatur perfectioni aptæ natæ haberi, & debitæ naturæ intellectuali. Et propterea, si operatio prima tota resoluenda est quo ad conditiones positiuas & priuatiuas, quamuis non negatiuas in id, quod est ab actore naturæ illius, oportet defectum operationis in aliquem defectum priuatiuum accepiæ naturæ reducere, vt optime manifestatur in littera exemplo claudicantis tibiæ a natiuitate. Et per hoc patet responsio ad confirmationem: quoniam non est par ratio, quòd primus actus sit natura, & quòd alii: sicut non est par ratio de fundamento, & consequenter se habentibus. Vnde obiectio de causalitate

D. 746.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei insieri & conseruari, nihil facit ad propositũ, quoniam hæc sunt per accidens.

¶ Ad dubium autem ex authoritate Augustin. occasionatum, breuiter, sustinendo dictum Aug. à S.T. ratificatum, quòd, vt pater ex dictis & ex litera, tenentes angelum peccasse, aut potuisse peccare ex libertate voluntatis, non deducuntur ad hoc quòd Deus sit malus: sed ex communi suppositione ꝙ Deus sit optimus, & ꝙ non sit causa peccati alicuius pacto, arguuntur ignorantiæ, quòd scilicet ignorent naturam appetitus intellectualis. Ex ignorantia enim, quòd primus motus voluntatis est naturalis, arguũtur, & non ex suspecta in Deo malitia. Vnde expresse S. T. supponit cum aduersariis oppositũ Manicheæ hæresis, & coassumpta propositione metaphysicali, nõ ducẽdo ad impossibile: sed ostensiue concludit intentũ, vt patet in formatione corporis.

¶ Ad obiectionẽ primam contra cõclusionẽ, non oportet aliter respondere, q̃ a in litera habetur. Ad secundã vero negatur secũda pars consequentis, quoniã, vt ex dictis patet, in primo instanti rationis naturæ determinabat ad rectitudinẽ, nõ sic autem in secundo: quia actus primus erat naturalis, secundus autem liber. Et scito quòd hæc Scoti argumenta Sanctus Thomas contra se fecerat in quæst. disp. de dæmonibus, articulo quarto.

¶ In resiuone ad tertiũ dubiũ occurrit duplex. Primũ ex Scoto supra, contra hoc quod dicitur, quòd angelus potuit in primo instanti mereri, prima, n. operatio angeli non erat sua, sed actoris naturæ apud te. ergo an ea non potuit mereri, tenet sequela, quia nullus meretur in operatione non sua. Secundum, quia aut prima operatio est totaliter naturalis, aut partim naturalis, & partim liberalis non totaliter naturalis. Tum, quia in pure naturalibus non meremur, nec demeremur. Tum, quia apud San. Thom. respectu cuiusque actus, viator est liber quo ad exercitium actus. ergo operatio prima est secundum quid libera. Et si sic est, cur voluntas, vt libera, non potuit apponere aliquam circunstantiã deformitatis? Nulla enim ratio de hoc apparet. Et confirmatur, quia si fuit libera quo ad exercitium actus. ergo poterat elicere illum actum & non eliecre. ergo poterat peccare peccato omissionis & si non commisionis.

¶ Ad hæc breuiter dicitur, quòd operatio angeli prima fuit quidem naturalis, quo ad specificationem & rectitudinem actus, ita quòd natura angeli determinat ipsum ad hoc quòd primum eius velle sit consonum naturæ volentis. hoc enim est voluntatem inchoare actum sub ratione naturæ. i. rei determinatæ ita ad hoc, quòd non ad oppositum: & ita ad rectitudinem quòd non ad oppositum. Determinat enim natura ad amandum Deum vt finem & naturæ actorem, & seipsum, & ad sic intense amandum: ita quòd non ad oppositum, quòd in primo actu saluari deber. Sed fuit liber quo ad exercitium actus, quia non necessitatur voluntas angeli necessitate naturæ ad eliciendum hunc actum in primo instanti, quamuis si exeat in actum, ad actum naturæ consonum naturali necessitate determinata sit: vnde operatio illa fuit sua, & consequenter potuit esse meritoria. Non potuit autem voluntas libera circunstantiam deformitatis apponere, quia ad rectitudinem eius determinata est a natura. Omissionem autem actus, quamuis potuisset incurrere, alioquin liberras nulla fuisset, non tamen potuit omisionis peccatum incurrere, quoniam peccatum omisionis rõnem voluntariæ declinationis præcludit: ac per hoc, actum voluntatis nõ rectum habet necessario annexũ. Iam autẽ dictũ est, ꝙ volũtas angeli determinata naturaliter est ad rectitudinẽ primi actus, & ꝙ ea cadẽ rõne nõ potuit in primo instanti paccum esse omissionis, qua non potuit esse commissionis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quicquid est in merito, est à Deo. & ideo in primo [d] instanti suæ creationis angelus mereri potuit. Sed non est similis ratio de peccato, vt dictum est.*

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Deus non discreuit inter angelos ante auersionem quorundam & conuersionem aliorum, vt Aug. * dicit 11. de ciuit. Dei. & ideo omnes in gratia creati in primo instanti meruerunt. Sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt, suæ beatitudinis præcedens meritum mortificantes. & ideo beatitudine, quam meruerunt, sunt priuati.

Articvlvs VI.

Vtrum aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum angeli.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd aliqua mora fuerit in ter creationem & lapsum angeli: dicitur enim Ezechiel. 28. Ambulasti perfectus in vijs tuis à die cõceptionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Sed ambulatio, cum sit motus continuus, requirit aliquam moram. Ergo aliqua mora fuit inter creationem diaboli, & eius lapsum.

¶ In resposione ad quartum, occurrit dubiũ in sequẽti art. tractandum.

¶ Super quæstionis sexagesimætertia. Articulũ sextum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore tria facit. Primo vera-que opinionem referr, & comparat. Secundo, radices primæ, tertio, radices, secundę ponit.

¶ Quo ad primũ duo dicit. s. opiniones, & negatiuam. s. nõ fuit mora, probatur ex authoritate, & ex probabilitate rei in se.

¶ Quo ad secundum duas radices ponit. s. angelum prorupisse in actũ liberi arbitrii in primo instanti, & quod fuit ore eius in gratia. Ex his. n. adiuncto tertio illo fundamento, scilicet ꝙ per vnum actum pergunt ad beatitudinem, sequitur quòd statim beatitudinem accepissent nisi statim impedissent.

¶ Quo ad tertiũ dicit, quòd quocũque horum duorum negato, sequitur oppositum. vbi aduerte, quòd licet etiam negato tertio fundamento, & concessis duobus, poneretur mora inter creationem & casum, vt Scot. negat: tamen quia hoc fundamentum tertium ex philosophiæ principiis euidenter sequitur, non conuenit. meruit illud S. Tho. cum illis duobus, de quibus diuersæ subintrenrur opiniones.

¶ Hoc in loco occurrit dubium magnum valde, quia secundũ instans fuit libere actus & meriti, ita quòd, liberum fuit omnibus immediate post creationis instans mereri & demereri. ergo erant omnes viatores. ergo nullus tunc fuit beatus. Et sic falsum est pro mo, quòd angeli creati in gratia, & meręnces in primo instanti statim beatitudinem accepissent nisi &c. Falsum est secundo, ꝙ per tantum vnum actum meritorium ad beatitudinem venirent, quia vnum omnes habuerunt. Repugnat & tertio, quòd via angelorum, vna meritoria aut demeritoria operatione expleatur, & tamen posuit post illam impedimentum præstari: hæc sunt quę hanc S.T. doctrinam difficilem reddunt.

¶ Ad hæc breuiter dicendum est, quòd vt apparet ex quolibetis San. Thom. quolibeto. 9. articu. 8. via angelorum ex duobus instantibus integratur. Sed alterum ita est via, quòd non terminus. Alterum vero est simul via & terminus. via, in quantum est ex libero arbitrio, Terminus, inquantum consummate a Deo perfunditur gratia. Quemadmodum in conuersione peccatoris ad Deum, idem instans est conuersionis & infusionis gratiæ. Et vniuersaliter quemadmodum in instantaneis simul est fieri, & factum esse. Esse igitur secundum instans libertatis & meriti, dupliciter intelligi potest. primo modo, vt viæ distinctæ contra terminum. & sic negatur. Alio modo, vt in termino viæ. & sic conceditur. Esse autem in termino, stat cum libertate, meritó & beatitudine, quoniam actus ille vt inchoat ex libero arbitrio & gratia, meritorius est. Inquantum vero complerur per gloriam, beatitudo est. Et sic verificantur omnia dicta, & quòd statim post primum actum beatitudinem acceperint, & quòd per vnum tantum actum meritorium perueniant ad beatitudinem, vnum. s. vt viam, cum quo stat quod exigatur alter vt terminus.

Et sic

Et sic stat quòd post vnum vt viam, possit impedimentum præstari, per alterum, vt terminum. Via. n. pura in vno consistit. sed aggregatum ex via & termino. ex duobus actibus meritorijs, & instantibus constat. Et hæc est resolutio vltima. Sed contra hoc sunt obiectiões multæ Scoti in 2. dist. 5. in resp̃sione ad q̃. mo. tam i dist. 4. & duo dicta S.T. pugnat. Primi est, ꝙ in secũdo instãti simul fuit meritũ & præmium, vt ex q̃ne præcedẽte probatũ fuit, ex ratione gratiæ perfectæ, & imperfectæ secundum statum. Secundum est, ꝙ in secundo instanti quidam posuerunt obicem. Quia merentes vsque ad nunc præmiationis, in illo nũc præmiati sunt: sed omnes per te meruerunt vsque ad nũc præmiationis, q̃a vsq; ad secundum nunc, quod apud te est nec præmiationis. ergo omnes præmiati sunt, & sic nullus peccauit. Maior probatur. Tum, quia in nunc præmii non sunt amplius in via. ponẽtes autẽ obicẽ sunt in ui. Tũm, quia homo in tota vita sua existens in merito in instanti mortis non potest demereri, aut obicem ponere quin præmietur: meruit enim vt daretur sibi tunc impeccabilitas. Minor autem est tua, supposito quòd via omnium angelorum fuerit æqualis. s. in duobus instantibus seu moralis apud te.

¶ Ad primum respondetur, ꝙ meritũ dupliciter contingit viæ puræ, & & vt termini. Et ꝙ meritum puræ viæ præcedit durationẽ præmium. Sed meritum vt in termino, potest esse simul cum præmio. Nec sequitur, quòd simul sit gratia perfecta & imperfectalis ꝙ simul sit terminus gratiæ imperfectæ, & gratia pe fecta. Meritum enim quemadmodum dupliciter contingit. f. vt in via, & vt in termino: ita infert imperfectionem gratiæ, vel vt in via, vel in termino. Et propterea ex ratione meriti rationabiliter infertur, quòd merẽs prius duratione meruit, quàm præmiatus est, vt hic intulit S. T. Non tamen infertur, quod nullum instãs meriti sit instans præmii. Ex eo enim quòd meritum oportet esse in termino viæ, & in via, necesse est durationẽ præcedere præmiũ, & gratiam esse imperfecta secundum statum. Ex eo vero, ꝙ post meritũ viæ, sequitur meritum termini, necesse est simul esse meritum illius instantis cum præmio, & esse terminum gratiæ imperfectæ. Et sic salua pace, minus bene intellectus est S. T. ab his, qui dixerunt doctrinam S. Th. in summa hac non esse eam, quam in quolib. tradiderat. Iam enim apparet hanc doctrinam sine illa non posse saluari, veruntamen diligenter aduerte, quòd licet in tua opinione hic & ibi non discrepet, quia vtrobique tenet duplicem actum meritorium concurrisse. Alterum vt viam durationę præcedentem præmium: alterum vt terminum natura tantũ præcedentem. In hoc tamen differmitas quædam est, quod vbi non reputauit falsam opinionem dicentem vnum tãtum fuisse actum meritorium, illum. f. vt in termino fuit, & nullum præcesisse meritorium vt in via, quam tamen opinionem hic reputauit falsam, dum in q. præcedente expresse voluit, meritum præcedere durationẽ præmium. Nec hoc est mirum considerãti, quòd continuè intellectus studiosus perficitur. Tota tamen illa doctrina, quam pro rationabilitate illius opinionis reduxit, simpliciter admittẽda est, & applicanda ad meritum in termino. Ideo enim sic diligenter illam est prosecutus, quia suam opinionem illa egere doctrina videbat, cuius signum est, quòd argumenta in oppositum solut ex illa doctrina. Et tamen constat, quòd ipse per se illã opinionem eleger. ibidem. Et constat etiam: quòd mos eius & omnium, nisi aliud specificetur, est respondere ad argumenta secundum propriam scribentis opinionem. Quia ergo videbat argumenta illa communia esse & suæ & illi opinioni, ideo ex doctrina vtrique communi, responsiones constituit communes, & hæc bene nota.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd mereri vsq; ad nunc præmiationis contingit dupliciter, exclusiue & inclusiue. Et hoc quidem modo verum est quòd præmiantur, sed non primo modo. Et ad primam probationem in oppositum dicitur, quòd in nũc præmiationis sunt in termino viæ, & possunt ponere obicem tãquam in termino viæ existentes. Ad secundã vero dicitur, quòd in termino viæ homines colũmatur meritũ cuiusq;. Nec videtur verum, ꝙ tunc sit impeccabilis sed quilibet est liber vt in termino viæ existẽs, quemadmodũ de angelo dictũ est.

¶ In resposione ad tertium, dubium est non parum. Quia hoc videtur hominicem repugnantia. s. ꝙ actus vnus angeli sit primus, naturalis, & meritorius. Si enim est meritorius. ergo est informatus gratia, & non sufficit esse habentis gratiam, vt patet. Et rursus. ergo actualiter vel virtualiter tendit in Deũ, vt principium gratiæ, & obiectum beatitudinis supernaturalis, quia gratia, seu charitas sua omata si Deum ordinat. Et quia est primus. ergo actualiter tendit i Deũ vt obiectum beatitudinis, quia actualiter tendere est prius quàm virtualiter: sicut vniuersaliter id quod est per se, prius est eo quod est per aliud. Constat namque ꝙ actus virtualiter tendens in aliquod, ideo virtualiter tendit, quia manet in eo vis prioris actus actualiter tendentis in illud. Si autem est naturalis, sine quo ad exercitium actus, sine quo ad specificationem. ergo non est meritorius. Et de exercitio quidẽ patet, quia sic nullo modo actus esse liber, & consequenter nullo modo meritorius. De specificatione vero deducitur facile, quia sic, actus ille fuit eret ad obiectum naturale. ergo tenderet in obiectum beatificum supernaturale aliquo modo. ergo non informatur gratia. ergo non meritorius. Et augetur maxime dubitatio, quia S. Th. in q. de malo. q. 16. art. 4. vult, naturalitatem primi actus angelici esse talem, vt angelus non potuerit simul ferri in obiectum naturale, & supernaturale in illo primo instanti.

¶ Ad hanc obiectionẽ dicitur, ꝙ si verdia S.T. ponderetur, appa rebit solutio difficultatis. In primis, non dixit illum actum angeli esse naturalẽ absolute. sed esse naturalem motum in bono. ita ꝙ esse naturalẽ absolute. est, determinat actum nõ simpliciter: sed prius declaratum est, determinat actum nõ simpliciter: sed in ordine ad obiectum. Et nunc adiungimus, ꝙ determinat actum in ordine ad tale obiectũ. i. bonum. Vnde intentio S.T. est accipiendo naturale vt distinguitur cõtra liberũ, dicere, ꝙ primus actus angeli nõ fuit totaliter liber, liberi. i. ꝙ actus eius natura liter conuenire libero arbitrio creato. f. ad bonum & malum: sed fuit motus naturalis quo ad hoc, ꝙ tenderet in bonum, quia nõ poterat esse malus: & non quo ad hoc, ꝙ terminaretur ad obiectũ pure naturale, vt sic naturalitas determinet actum quo ad specificationem a bono, siue naturali, siue supernaturali, & determinet obiectum naturale sic, ꝙ non ad oppositum eius. i. malum non ad ea sic, ꝙ nõ ad aliud quodcũque, quia poterit esse simul ad aliud nõ oppositum: sed perficiens, quale est supernaturale. Vnde actus primus angeli dupliciter est naturalis. Primo, quia tendit naturaliter. i. non libere, in bonũ. Secundo, quia tendit necessario in obiectum vel pure naturale, puta si non haburt gratiam vel non dilonum a naturali: sed perfectiua eius, puta, si creatus fuit in gratia. Et per hæc est distinctionẽ vltimam patet, quomodo intelligenda est doctrina S.T. in q. de malo. Quoniam tendere in supernaturalia contingit dupliciter. f. absolute, & vt cõformia naturalibus. Tendere in supernaturalia absolute, est tendere in ea indifferentia naturalibus, nec datur ad tendere bene, eo quod um est præter naturam. Et quia iam dictum est, ꝙ angelus in secundo instanti liber fuit ad bonum & malum. in primo autem ex natura ad bonum determinatus est. consequens est, ꝙ non potuit tendere in primo instãti in naturalia & supernaturalia, nisi vt supernaturalę

D. 30.

¶ Lib. 11. c. 25. circa me di. nom. 5.

¶ Lib. 11. de Ciuit. Dei. ca. 15. paul. ante mediũ tom. 5.

¶ Lib. 11. de Ciuit. Dei. c. 13. & 33 tomo.

Bonau. 2. in Parthiell. aliquanto. ante medium 16. 2.

D. 60. Q. 62. art. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est perfectio naturalis. Et q hæc sit mens S.T. patet, quia constat, q apprehendere naturale & supernaturale vt perfectio est naturalis simul, non inconueniat, quamuis absolute sit impossibile. Vnde ex hoc, q angelus in primo instanti non potuit apprehendere naturale & supernaturale absolute, optime sequitur, quòd non potuit, peccare tunc,
cum oportebat ipsum in naturalia ferri. Cum hoc tamen stat, q simul potuerit apprehendere aliquid supernaturale vt perfectionē naturalis, eo modo quo finis vlterior, est perfectio finis anterioris ordinati in illum: quemadmodum vniuersaliter simul apprehendere & tendere possumus in finem, & in ea quæ sunt ad finem.

¶ Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit. An angeli in primo instanti vere & proprie meruerint vitam æternam. Si enim dicitur q sic. ergo habuerunt actum dilectionis electiuæ respectu supernaturalis obiecti beatitudinis: & sic fuit, cum electio eorum sit inflexibilis, ergo redditi sunt omnes impeccabiles, quòd est hæreticum. Si vero dicitur quòd non, ergo non amauerunt Deum vt obiectum supernaturalis beatitudinis. ergo nullo modo meruerunt: quod est oppositum doctrinæ tuæ. Secunda consequentia est per se nota, quia meritum non est nisi per actum charitatis, cuius obiectum constat esse Deum, vt obiectum supernaturalis beatitudinis. Prima vero probatur quia aut amauerunt Deum vt obiectum beatitudinis supernaturalis dilectione electiua, aut naturali, nō enim datur tertia. Sed non naturali: quia illa non se extendit super obiectum naturale, vt patet. ergo, Si non electiua, nullo modo amauerunt Deum vt obiectum supernaturalis beatitudinis, quod erat secundum.

¶ Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, quòd non proprie meruerunt. Tum, quia San. Tho. in responsione ad tertium dicit, illum motum fuisse naturalem. Tum, quia in responsione ad quartum expresse dicit, quòd primum instans respondet operationi, qua mens angelica conuertit se in seipsam. Tum, propter rationem in oppositum adductam, quia scilicet vere meritum est actus electiuus. Sed insufficienter motus esse ad hanc opinionem se dicentes, tripliciter declaratur. Primo ex eorum falsa suppositione, credunt enim quòd angelus in primo instanti ad naturalia tantum se conuerterit, cum gratia tamen, & ideo meruerit. Quod tamen est impossibile, quia ad rationem actus meritorij non sufficit, quòd sit actus non malus habentis gratiam, sed exigitur, quòd sit informatus gratia actualiter vel virtualiter: sicut vniuersaliter ad rationem cuiuscunque actus spectantis ad quemcunque habitum, exigitur, quòd informatus sit illo habitu. aliquem ex illo habitu nihil haberet: quoniam actus nullo alio modo aliquid habet ab habitu nisi per informationem: si autem informatus fuit charitate, ergo tetendit in obiectum charitatis, quod est Deus supernaturaliter videndus. Et si adiunxeris, quòd primus actus non virtualiter, sed actualiter in obiectum charitatis tendit, vt probatum est, retiat vt impossibile fuerit primum actum meritorium ad naturalia fuisse. Secundo, ex ratione vere & proprie meriti. Nihil enim aliud exigit, nisi vt de condigno & sufficienter quis vitam æternam mereatur: hoc autem omnibus fuit commune, quoniam beatitudine quam meruerunt, inquit Sanct. Tom. fuerunt quidam primati: sufficienter autem meruisse intellige vt in via, non vt in termino, nisi perseuerantes vsque in finem. Tertio, ex solutione obiectionum. Iam enim declaratum est quomodo motus ille non fuit naturalis absolute, sed in bonum.

¶ Quod vero in responsione ad quartum dicit Sanct. Thom, nihil obstat: quia vt ibi patet, non loquitur de conuersione angeli in se absolute: sed per cognitionem vespertinam, vt distinguitur contra matutinam proprie dictam, quæ est visio beata. Et intendit, quòd duo distantia attenduntur penes duas operationes angelicas, quarum vna succedit alteri, & prima est vespertina, secunda matutina. Sed sub prima vespertina, si erant in gratia, comprehenditur omnis cognitio citra beatam, quæ est sola matutina, ita quòd cognitio vespertina distinguitur in naturalem & reuelatam. Et similiter omnis conuersio in se & in Deum citra conuersionem fruitionis. Patet autem hanc esse vere mentem literæ. Tum, quia expresse loquitur de vesperina conuersione, vt distinguitur contra matutinam. Tum, quia de

¶ Ad tertium dicendum, quòd angelus habet liberum arbitrium inflexibile post electionem. c Et ideo nisi statim post primum instans, in quo naturalem motum habuit ad bonum, impedimentum beatitudini præstitisset, fuisset firmatus in bono: sed non est sim ile de homine. Et ideo ratio non sequitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd inter quælibet duo instantia, esse tempus medium, habet veritatem inquantum tempus est continuum: vt probatur in * 6. Physic. Sed tamen in angelis, qui non sunt subiecti cęlesti motui, qui primo per tempus continuum mensuratur, tempus accipitur pro ipsa successione operationum intellectus, vel etiam affectus. c Sic igitur instans primum in angelis, intelligitur respondere operationi mentis angelicæ, qua se in seipsam conuertit per vespertinam cognitionem, quia in primo die commemoratur vespere, sed non mane: & hæc quidem operatio in omnibus bona fuit. Sed ab hac operatione quidam per matutinam cognitionem ad laudem verbi sunt conuersi: quidam vero in seipsis remanentes facti sunt nox, per superbiam intumescentes, vt August.* dicit 4. super Genes. ad lit. Et sic prima operatio fuit omnibus communis. Sed in secunda sunt distincti. Et ideo in primo instanti omnes fuerunt boni, c sed in secundo fuerunt boni à malis dictincti.

† 1. c. 6. Phy. tex. 3. & 1. quentibus, fcqu. 2.

b 205 207

† Lib. Ca. 24. in fine, habetur in fcolijs. 3.

¶ Super quæ stionis sexagesimætertię, Articulum septimum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum angelus supremus inter peccantes, fuerit supremus inter omnes.

TItulus clarus est.

¶ In corpore quatuor. Primo radices duas diuersimode opinandi, secundo opinionem Damasceni penes primam radicem tractatur tertio, opinionem Gregorij penes secundā. quarto, comparat eas adinuicem, tam opiniones quam radices.

¶ Quo ad primum radices sunt, superbitas ex parte peccantis. & motiuum ex parte obiecti.

¶ Quo ad secundū quatuor dicit. Primo, opinionem q de inferiori ordine fuerunt mali, & q maior inter prælatos terrestribus fuit primus ex prima radice. Secundo, quid superficie tenus supponere videtur hæc opinio secundum Platonicos. Tertio, reprehēdit illud suppositum. Quarto, ostendit quomodo potest bene intelligi opinio Dā. & omnia clara sunt.

¶ Quo ad tertium, ex secunda radice, & quod superiores peccauerunt, & q supremus peccantium erat supremus simpliciter.

¶ Quo ad quartū, comparat opiniones ex radicibus quo ad probabilitatem, & dicitur secunda probabilior, quia radix melior. Et quo ad falsitatem, & dicit quòd non propterea prima audiēda est falsa, quia etiam in his habet locum secunda radix. omnia clara.

326 Iofra. art. 9. ad 1. 1. 2. dis. 1. artic. 1. et 3. cō. ca. 109. hic. Et opuſc. 15. ca. 19. Et Eph. 3. & lob. 20. * c. 6. & 7. caſe. Hier.

Hom. 34. in Euang. ante med.

¶ Super quæ stionis sexagesimætertia, Articulum octauum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore una

Vlric. 1. 2. c. 6. & 7. & lib. 10. c. 9. 10. & 11. cum. 5.

Hi. 3 de Trin. c. 4. & 5. versus fi.

† De fide Ca. lhol. li. 1. c. 9

dicit, quod illi qui ceciderunt, fuerunt de inferioribus. In quorum ergo ordine, aliqui boni angeli permanserunt. Si vero consideretur motiuum ad peccandum, maius inuenitur in superioribus, quàm in inferioribus. Fuit enim dæmonium peccatum superbia, vt supra dictum est. * cuius motiuum est excellentia, quę fuit maior in superioribus. Et ideo Gregor. † dicit, quòd ille qui peccauit, fuit superior inter omnes. & hoc videtur probabilius, quia peccatum angeli non processit ex aliqua pronitate, sed ex solo libe. arbit. Vnde magis videtur considerāda esseratio quæ sumitur a motiuo ad peccandum. Non est tamen inde alii opinioni præiudicandum, quia etiam in principe inferiorum angelorum potuit esse aliquod motiuum ad peccandum.

¶ Ad primum ergo dicendum, q Cherubin interpretat plenitudo scientiæ, Seraphin interpretantur ardentes, siue incendentes. Et fic patet, quòd Cherubin dicuntur a scientia, quę potest esse cum mortali peccato, c Seraphin vero denominatur ab ardore charitatis, quæ cum peccato mortali esse non potest. Et ideo primus angelus peccans non est denominatus Seraphin, sed Cherubin.

¶ Ad secundum dicendum, q diuina intentio non frustratur, nec in his qui peccant, nec in his qui saluantur. Vtrorumque enim euentū Deus præcognoscit. & ex vtroque habet gloriam, dum hos ex sua bonitate saluat, illos ex sua iustitia punit. Ipsa vero creatura intellectualis dum peccat, a fine debito deficit. Nec hoc est inconueniens in quacunque creatura sublimi. Sic enim creatura intellectualis instituta est a Deo, vt in eius arbitrio positum sit, agere propter finem.

¶ Ad tertium dicendum, q quantacunque inclinatio ad bonum fuerit in supremo angelo, tamen ei necessitatē non inducebat. Vnde potuit per liberū arbitrium eam non sequi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum peccatum primi angeli, fuerit aliis causa peccandi.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur quòd peccatum primi angeli peccantis non fuit aliis causa peccandi. Causa enim prior est causato. Sed omnes simul peccauerunt, vt Damascen. * dicit. Ergo peccatum unius non fuit aliis causa peccandi.

¶ Præterea, Primum peccatum angeli non potest esse nisi superbia, iuxta dictum est. * Sed superbia excellentiam quærit. magis autem excellen

conclusio responsiua. Peccatum primi angeli fuit aliis causa peccandi, non cogens. sed quasi exhortatione inducens. Probatur sic ab effectu. Cæteri dæmones sunt subditi primo. ergo eius suggestione peccauerunt. Antecedēs probatur authoritate Christi. Matth. 25. Diabolo & angelis eius, id est nuntiis & ministris eius. Consequentia probatur, quia ordo diuinæ iustitiæ hoc habet, vt cuius suggestioni aliquis consentit in culpa, eius potestati subdatur in pœna: quod probatur secundæ Petri 2. A quo quis &c.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit ex Scoto, ubi supra, contra hoc scilicet, quòd secundum instans est mora indiuisibilis in se, seu instantanea. Tū, quia angeli peccauerunt pluribus peccatis diuersarum specierum, & non simul, sed ordine quodā. Tum, quia peccatum maioris angelorum tentauit bonos, ita q Apoc. 12. victoria tentationis in tandem, & excellens meritum bonis ascribitur. ergo. & tenet sequela. Tū, quia si in instanti omnia perfecta essent, non fuisset, aut facilliumum fuisset præmium in ter eos. Tum, quia mali prius peccauerunt, deinde tēptauerunt, & vltimo victoria bonorum resistentium, subsequuta est. Non ergo instantanea fuit mora pugnæ & meriti.

¶ Ad hæc dicitur breuissime, quòd totus ille ordo, tam peccatorum, quām pugnæ, & victoriæ &c. cum sit ordo operationum indiuisibilium seu instantanearum, non cit ordo durationis, sed naturæ & præsuppositionis. Quemadmodum quoscūque illuminationes ordinatæ in eodem sunt instanti. Victoriæ autem instantaneæ apud eos,

Ar. 2. huius quæst.

† Greg. loco citato in arg. sed contra.

327 2. dis. 6. ar. 2. Et dis. 34. in expoſ. li. ad 2.

† 1. 2. c. 84. de Def. Ca.

Ar. 2. huius quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cos, qui non sunt naturæ discursiuæ, sed ocia cõplete habent in visione, summæ sũt laudis quamuis apud nos qui cum continuo & tempore intelligimus, prouisorio habeantur,

tiæ repugnat, quòd aliquis inferiori subdatur quam superiori. Et sic nõ videtur quòd dæmones peccauerint per hoc, q̃ voluerunt subesse alicui superiorum angelorum potius quàm Deo, sic autẽ peccatum vnius angeli fuisset alijs causa peccandi, si eos ad hoc induxisset, vt sibi subijcerentur. Non ergo videtur, q̃ peccatum primi angeli fuerit causa peccandi aliis.

¶3 Præt. Maius peccatum est velle subesse alteri cõtra Deum, quam contra Deum alteri velle præesse: quia minus habet de inotiuo ad peccandum. Si ergo peccatũ primi angeli fuit alijs causa peccandi in hoc, quòd eos vt sibi subijcerentur induxit, grauius peccassent inferiores angeli, quàm supremus, quod est contra illud Psalm. 103. Draco iste, quem formasti. Dicit glos. * Qui cæteris inesse erat excellentior, factus est in malitia maior, Non ergo peccatum primi angeli fuit aliis causa peccandi.

¶In glosa ordinaria ibi. & dicitur ef se Aug.

¶Sed contra est, quòd dicitur Apoc. 12. q̃ Draco traxit secum tertiam partem stellarum.

¶Respondeo, Dicendum, quòd peccatum primi angeli fuit aliis causa peccandi: non quidem cogens, sed quadam quasi exhortatione inducens. Cuius signum ex hoc apparet, quòd omnes dæmones illi supremo subduntur, vt manifeste appareat per illud, quod dicit Dominus Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Habet enim hoc ordo diuinæ iustitiæ, vt cuius suggestioni aliquis consentit in culpa, eius potestati subdatur in pœnæ, secundum illud 2. Petr. 2. A quo quis superatus est, huic seruus addictus est.

¶Ad Primvm ergo dicendum, quòd licet simul dæmones peccauerint, tamen peccatum vnius potuit esse aliis causa peccandi. Angelus enim non indiget ad eligendum, vel exhortandum, vel etiam consentiendum temporis mora: [e] sicut homo, qui deliberatione indiget ad eligendum & ad consentiendum & locutione vocali ad exhortandum: quorum vtrumque tempore agitur. Manifestum est autem, quòd etiam homo simul dum aliquid iam corde concepit, in eodem instanti incipit loqui. Et in vltimo instanti locutionis, in quo aliquis sensum loquentis capit, potest assentire ei quod dicitur: vt patet maximè in primis conceptionibus, quas quisque probat auditas. Sublato ergo tempore deliberationis, quod in nobis requiritur, in eodem instanti, in quo primus angelus suam affectionem intelligibili locutione expressit, possibile fuit aliis in eam consentire.

¶Ad Secvndvm dicendum, quòd superbus, cæteris paribus, magis vult subesse superiori, quàm inferiori. Sed si aliquam excellentiam consequatur sub inferiori, quàm sub superiori consequi non possit, magis eligit inferiori subesse, quam superiori. Sic igitur nõ fuit contra superbiam dæmonum, quòd subesse inferiori voluerunt in eius principatum consentientes: ad hoc, eum principem & ducem habere volentes, vt virtute naturali suam vltimam beatitudinem consequerentur: præsertim quia supremo angelo naturæ ordine, etiam tunc subiecti erant.

Q.62. ar.8. D. 1158. & 1161

¶Ad Tertivm dicendum, quòd sicut supra dictum est, * Angelus non habet aliquid retardans, sed secundum suam totam virtutem [d] mouetur in illud, ad quod mouetur, siue in bonum, siue in malum. Quia igitur supremus angelus maiorem habuit naturalem virtutem, quam inferiores intensiori motu in peccatum pro lapsus est, & id:o factus est etiam in malitia maior.

ARTICVLVS IX.

Utrum tot peccauerunt, quot permanserunt.

¶ Super quæstionis sexagesimætertiæ, Articulum nonum.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna cõclusio rei põsitæ. Plures remanserunt quàm cecciderunt. Probatur: quia præter naturam inuenitur in paucioribus, peccatum autem est contra naturam angelorum, ergo.

328 Lib. 2. Ethic. ca. 6. a medio. tex.

AD Nonvm sic proceditur. Videtur quòd plures peccauerunt de angelis, quam permanserunt. quia vt dicit Philosophus, Malum est ut in pluribus, bonum vt in paucioribus.

¶2 Præt. Iustitia & peccatum eadem eadem ratione inueniuntur in angelis & hominibus. Sed in hominibus plures inueniantur mali quàm boni: secundũ illud Eccle. 1. Stultorum infinitus est numerus. Ergo pari ratione in angelis.

¶3 Præt. Angeli distinguuntur secundum personas, & secundum ordines. Si igitur plures personæ angelicæ remanserunt, videtur etiam, quòd non de omnibus ordinibus aliqui peccauerunt.

Sed contra est, quòd dicitur 4. Reg. 6. Plures nobiscum sunt quam cum illis: quod exponitur de bonis angelis, q̃ui sunt nobiscum in auxilium, & de malis qui nobis aduersantur.

¶Respon. Dicendum, quòd plures angeli permanserunt quam peccauerunt: quia peccatum est contra naturalem inclinationem. Ea vero quæ contra naturam fiunt, vt in [d] paucioribus accidunt. Natura enim consequitur suum effectum, vel semper, vel vt in pluribus. D.839.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd Philosophus loquitur quantum ad homines, in quibus [d] malum contingit ex hoc, quòd sequũtur bona sensibilia, quæ sunt pluribus nota, deserto bono rationis, quod paucioribus notũ est. In angelis autem non est nisi natura intellectualis: vnde non est similis ratio. Et per hoc patet responsio ad secundum. D.195.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum illos qui dicunt, quòd diabolus maior, fuit de inferiori ordine angelorum, qui præsunt terrestribus, manifestum est, quòd non de quolibet ordine ceciderunt, sed de infimo tantum. Secundum vero illos, qui ponunt maiorem diabolum de supremo fuisse ordine, probabile est, quòd de quolibet ordine aliqui ecciderunt: sicut in quemlibet ordinem homines assumuntur in supplementum ruinæ angelicæ. In quo etiam magis comprobatur libertas liberi arbitrii, quæ secundum quemlibet gradum creaturæ, in malum flecti potest. In sacra scriptura tamen, nomina quorundam ordinum vt Seraphin, & Thronorum, dæmonibus non attribuuntur, quia hæc nomina sumuntur ab ardore charitatis, & ab habitatione Dei, quę non possunt esse cum peccato mortali. Attribuuntur autem eis nomina Cherubin, Potestatum, & Principatum: quia hæc nomina sumuntur à scientia & potentia, quæ bonis malisque possunt esse communia.[e]

QVAESTIO LXIIII.

De pœna dæmonum, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER quæritur de pœna dæmonum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, De obtenebratione intellectus.

¶Secundo, De obstinatione voluntatis.

¶Tertio, De dolore ipsorum.

¶Quarto, De loco pœnali ipsorum.

ARTI-

¶ Super quæstionis sexagesimæquarta, Articulum primum.

ARTICVLVS I.

Utrum intellectus dæmonis sit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis.

Titulus clarus est.

¶In corpore duo. Primo distinctionem trium membrem Ponit. Secundo, iuxta singula membra conclusiones. Distinctio est: cognitio duplex, naturalis, & gratuita: & hæc duplex, speculatiua, & affectiua. Prima cõclusio, Cognitio naturalis nec est ablata, nec diminuta: probatur dupliciter. Primo, quia consequitur naturam simplicem. Secundo, authoritate Dionys. Secunda. Cognitio gratuita speculatiua est totaliter non ablata, sed diminuta. Probatur: quia pauca, & obscurè eis reuelantur quantum oportet, & per angelos seu effectus. alijs autem plura & clarius. Tertia. Cognitio affectiua est totaliter ablata. Probatur: quia charitas est

329 a.Sent. q.3. artic. 1. & Mal. q.16. ar.6.

¶1. 4. super Gen. ca. 22. vers. 3.

AD primvm sic proceditur. Videtur quòd intellectus dæmonis sit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis. Si enim aliquam veritatem cognoscerent, magis cognoscerent seipsos, quod est contra illud Philosophi 9. Ethic. quòd intellectus nostri à phantasmatibus accipientis: sicut ex debilitate oculi noctuæ contingit, quòd non possit videre lumen solis. Sed dæmones nõ possunt cognoscere Deum, qui est secundum se manifestissimus, cum sit in summo veritatis, eo quòd non habent mundum cor, quo solo videtur Deus. Ergo nec alia cognoscere possunt.

¶3 Præterea. Cognitio rerum angelis conueniens est duplex, secundum Augustinum. * scilicet matutina, & vespertina. Sed cognitio matutina non competit dæmonibus, quia non videns res in verbo: nec cognitio vespertina, quia cognitio vespertina refert res cognitas ad laudem Creatoris: vnde post vespere fit mane, vt dicitur Genes. 1. Ergo dæmones non possunt cognitionem de rebus habere.

¶4 Præterea. Angeli in sua conditione cognouerunt mysterium regni Dei, vt Augustin. † dicit quarto super Genes. ad literam. Sed dæmones hac cognitione priuati sunt: quia si cognouissent, nequaquam dominum gloriæ crucifixissent, vt dicitur 1. Corinth. 2. Ergo pari ratione omnia alia cognitione veritatis sunt priuati.

¶1. 4. c. 19. num. 36. col. a princ. to. 3.

¶5 Præterea. Quamcunque veritatem aliquis scit, aut cognoscit eam naturaliter, sicut nos cognoscimus prima principia: aut accipiendo ab alio, sicut quæ scimus addiscendo: aut experientia longi temporis, sicut scimus inueniendo. Sed dæmones non possunt cognoscere veritatem per suam naturam, quia ab eis diuisi sunt boni Angeli, sicut lux à tenebris, vt Aug. * dicit. Omnis autem manifestatio fit per lumen, vt dicitur Ephe. 5. Similiter etiam neque per reuelationem, neque addiscendo à bonis angelis: quia non est conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. Corint. 6. Neque per experientiam longi temporis: quia experientia à sensu oritur. Ergo nulla in est eis cognitio veritatis.

¶Lib. 3. de ciu. Dei, c. 13. & 33. to. 3.

¶Ca. 4. par. 2. parum a medio.

¶Sed contra est, quòd Dionys. * dicit 4. ca. de diui. nomi. quòd data sunt dæmonibus aliqua dona, quæ nequaquam mutata esse dicimus: sed sunt integra & splendidissima: inter ista autem naturalia dona, est cognitio veritatis. Ergo in eis est aliqua veritatis cognitio.

¶Respon. Dicendum, quòd duplex est cognitio veritatis. Vna quæ habetur per gratiam: alla quæ habetur per naturam: & ista quæ habetur per gratiam est duplex. Vna quæ est speculatiua tantum, sicut cum alicui aliqua secreta diuinorum reuelantur. Alia vero, quæ est affectiua producens amorem Dei: & hæc proprie pertinet ad donum sapientiæ. [e] Harum autem trium cognitionum prima in dæmonibus nec est ablata, nec diminuta. consequitur enim ipsam naturam angeli, qui secundum suam naturam est quidam intellectus, vel mens. Propter simplicitatem autem suæ substãtiæ à natura eius aliquid subtrahi non potest: vt sic per subtractionem naturalis puniatur, sicut homo punitur per subtractionẽ manus, aut pedis, aut alicuius huiusmodi Et ideo dicit Diony.* quòd dona naturalia in eis integra manent. vnde [d] naturalis cognitio in eis non est diminuta. Secunda autem cognitio, quæ est per gratiam in speculatione consistens, non est in eis totaliter ablata, sed diminuta: quia de huiusmodi secretis diuinis tantum reuelatur eis, quantum oportet, vel mediantibus angelis, vel per aliqua temporalia diuinæ virtutis effecta, vt dicit Augustin. 9. de ciuita. Dei: * Non autem sicut ipsis sanctis Angelis, quibus plura & clarius reuelantur in ipso verbo. A tertia vero cognitione sunt totaliter priuati, sicut & à charitate.

60

† Loco citato in argu. sed contra. D.440.

†† Li. 9. de ciu. ta. Dei. c. 21. circa me dium. to. 3.

¶Ad Primvm ergo dicendum, quòd fœlicitas consistit in applicatione ad id, quod superius est. Substantiæ autem separatæ sunt ordine naturæ supra nos. Vnde aliqualis ratio fœlicitatis esse potest hominis, si cognoscat substantias separatas, licet perfecta eius fœlicitas sit in cognoscendo primam substantiam scilicet Deum. Sed substantiæ separatæ, cognoscere substantiam separatam, est connaturale, sicut & nobis cognoscere naturas sensibiles. Vnde sicut in hoc non est fœlicitas hois, q̃ cognoscat naturas sensibiles, ita nõ est fœlicitas angelo in [d] hoc q̃ cognoscat, substãtias separatas. D.274.

¶Ad Secvndvm dicendum, quòd illud quod est manifestissimum in natura, est nobis occultum propter hoc quòd excedit proportionem intellectus nostri, & non solum propter hoc, quòd intellectus noster accipit à phantasmatibus. Excedit autem diuina substãtia non solum proportionem intellectus humani, sed etiam intellectus angelici vnde nec ipse angelus secundum suam naturam potest [d] cognoscere Dei substãtiam. potest tamen altiorem cognitionem de Deo habere per suam naturam, quàm homo, propter perfectionem sui intellectus: & talis cognitio remanet etiam in dæmonibus. Licet enim non habeant puritatem, quæ est per gratiam, habent tamen puritatem naturæ, quæ sufficit ad cognitionem Dei, quæ eis competit ex natura. D.143.

¶Ad Tertivm dicendum, quòd creatura tenebra est comparata excellentiæ diuini luminis. & ideo cognitio creaturæ in propria natura, vespertina dicitur. Vespere enim est tenebris adiunctum, habet tamen aliquid de luce: cum autem totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerum in propria natura, quãdo refertur ad laudem creatoris, vt in bonis angelis, habet aliquid de luce diuina, & potest dici vespertina: si autem non referatur in Deum, sicut in dæmonibus, nõ dicitur vespertina, sed nocturna. Vnde & in Genes legitur, quòd tenebras quas Deus à luce separauit, vocauit noctem.

¶Ad Qvartvm dicendum, quòd mysterium regni Dei, quod est impletum per Christum, omnes quidem angeli à principio aliquo modo cognouerunt, [e] maximè ex quo beatificati sunt visione verbi, quàm dæmones nun-

a 190

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis LXIIII. Arti. II.

Titulus clarus est.

¶In corpore duo. Primo tractat opinionem Origenis. Secũdo determinat veritatem.

¶Quo ad primũ duo. Primo opinionem in duob. punctis & causa eorũ scilicet, q̃ omnes mobiles præter Christum: causa primi, libertas, causa secundi, vnio Verbi. Secundo dicit hanc tanquam erroneam vitãdam, ratione & authoritate. Ratio est, quia ruit ratio beatitudinis sanctorum. Authoritas, Christi.

¶Quo ad secundum tria dicit. Primo conclusionem responsiuam; scilicet dæmones fuisse obstinati in malo, & sancti confirmati in bono. Secundo, vnde huius cãsumenda sit ostendit, scilicet nõ ex grauitate tantum culpæ, quia omnes culpę remissibiles sunt: sed ex conditione status, scilicet quòd extra viam sint: quia hoc est angelis ea fus, quod hominibus mors. Tertiò, causam ipsam assignat. Vbi aduerte primo, quod gratuitatem culpæ nõ dixit Sanc. Thom. non esse causam, sed non tantum esse causam: quia in rei veritate gratuitas culpæ tanta, q̃ta est peccati mortalis quædam causa demeritoria: & ex genere, quia mortalis: & ex specie, quia superbiæ: & ex causa, quia ex malitia: & ex conditione peccantis, quia tam spiritualis, &c. est obstinationis, eo q̃ iustum est, vt qui non vult aliter sed vsque adeo delinquit vt impotentem se faciat ad bene faciendum, hac pœna mulctetur, vt bene velle non possit. Non tamen hæc sufficiens & proxima est obstinationis causa, quia quantuncunque grauior sit culpa, remissibilitatem ex grauitate non excludit. Aduerte secundo, q̃ causas duas obstinationis inquirimus, subordinatas tamẽ: quoniam causa proxima quare mali sint obstinati, & illi sint confirmati, est status eorum: quia scilicet sunt tam extra viam. Conditio enim viatorum est mutabilitas de bono in malum. Sed causa quare angelus cadendo fiat extra viam sicut homo moriendo est anterior causa huius obstinationis & confirmationis: quotiam est causa status extra viam, qui est causa obstinationis, & consequenter est causa principalis. Et propterea post assignatam status conditionem ex authoritate Damiseni in litera, proponitur venanda obstinationis causa, scilicet principalis: vbi tria facit. Primo causam assignat talẽ. Angelus apprehendit immobiliter. ergo appetit immobiliter. & sic postquam semel elegit bonum aut malum, ir flexibilis est. Antecedens probatur: quia angelus apprehendit sine discursu omnia, sicut nos principia. Consequentia vero probatur. Tum, quia vniuersaliter appetitus proportionatur apprensiuæ virtuti, sicut mobile suo motori. Quod declaratur in nobis, quia appetitus particularis, sequitur apprehensionem singularem, & vniuersalis vniuersalem. Tum ex opposito, quia apprehensionem mobilem sequitur appetere mobiliter, vt patet in homine, cuius apprehẽsio differt ab angelica: quia mobilis est, quia discursiua ad vtrunq; oppositorum: electio quoque mutabilis est. Secundo confirmatur cõsueta differentia inter liberum arbitrium angeli & hominis. Tertio, remittit se ad locum alium in tertia parte de obstinatione hominum, cuius memini erat.

¶Circa antecedens assumptum occurrit dubium. Primo ex ratione discursus negati ab angelo, de quo supra dictum est. Secundo: quia æquiuocatur de apprehensione: quoniam immobilitas conuenit apprehẽsioni naturali: modo autẽ loquimur de apprehensiua practica superaturalium, respectu quorum peccatum est, quam non esse immobilem patet in dæmone vsque ad finem mundi. Christi, & postmodum dissuadente pyxidem Pilati. Tertio: quia erratur in radicem immobilitatis: quoniam non discurrere nõ est sufficiens ratio immutabilis apprehensionis: quoniã & immutabilis cognitio stat cum discursu, vt patet in cõclusionibus geometricis. Et cũ negatione discursus stat mutabilis cognitio, propter successionem cognitionũ simplicium: quia cognoscens actu absq; discursu aliquid, est in potentia ad cognitionem oppositi: vt si cognoscens q̃ omne totũ est maius sua parte, esset in potentia ad cognitionem oppositum per simplicem apprehensionem: vnde si per simplicem apprehensionem cognoscat ratio aliquorum, & postmodum per simplicem apprehensionem apprehenderet ratio alicuius conclusionis, & postmodum per simplicem apprehensionem apprehenderet ratio alterius conclusionis, non discurrendo de vna ad aliam, non esset in potentia ad oppositum. Et sic videtur quòd dæmones non sint obstinati in malo. Libertas enim arbitrij ad naturam intellectualis naturæ pertinet, quæ manet in dæmonibus. [c] Sed libertas arbitrij per se & prius ordinatur ad bonum quam ad malum. Ergo voluntas dæmonis non est ita obstinata in malo, quin possit redire ad bonum.

¶2 Præterea. Maior est misericordia Dei, quæ est infinita, quàm dæmonis malitia, quæ est finita. à malitia autem culpæ ad bonitatem iustitiæ, nullus redit nisi per Dei misericordiam. Ergo etiam dæmones à statu malitiæ possunt redire ad statum iustitię.

¶3 Præterea. Si dæmones habent voluntatem obstinatam in malo, maximè haberent eam obstinatam in peccato quo peccauerunt. Sed illud peccatum in eis nu nc nõ manet, s. superbia, quia nec motiuum manet, scilicet eius excellentia. Ergo dæmon non est obstinatus in malitia.

¶4 Præterea. Gregor. dicit, quòd homo per alium reparari potuit, quia per alium cecidit. Sed dæmones inferiores per primum ceciderunt, vt supra dictum est. [d] Ergo eorum casus per alium reparari potuit. ergo non sunt in malitia obstinati.

¶5 Præterea. Quicunque est in malitia obstinatus, nunquam bonũ opus operatur. Sed dæmon aliqua bona opera facit, confitetur enim veritatem dicẽs Christo, Scio quia es sanctus Dei, Matth. 1. Dæmones etiam credunt & contremiscunt: vt dicitur Iaco. 3. Dionysius etiam dicit 4. c. de diui. nomi. * q̃ bonum & optimum concupiscunt esse, viuere, & intelligere. Ergo non monum non sit obstinata in malo. Libertas enim arbitrij ad naturam intellectualis naturæ pertinet, quæ manet in dæmonibus. [c] Sed libertas arbitrij per se & prius ordinatur ad bonum quam ad malum. Ergo voluntas dæmonis non est ita obstinata in malo, quin possit redire ad bonum.

¶2 Præterea Maior est misericordia Dei, quæ est infinita, quàm dæmonis malitia, quæ est finita. à malitia autem culpæ ad bonitatem iustitiæ, nullus redit nisi per Dei misericordiam. Ergo etiam dæmones à statu malitiæ possunt redire ad statum iustitię.

¶3 Præterea. Si dæmones habent voluntatem obstinatam in malo, maximè haberent eam obstinatam in peccato quo peccauerunt. Sed illud peccatum in eis nu nc nõ manet, s. superbia, quia nec motiuum manet, scilicet eius excellentia. Ergo dæmon non est obstinatus in malitia.

¶4 Præterea. Gregor. dicit, quòd homo per alium reparari potuit, quia per alium cecidit. Sed dæmones inferiores per primum ceciderunt, vt supra dictum est. [d] Ergo eorum casus per alium reparari potuit. ergo non sunt in malitia obstinati.

¶5 Præterea. Quicunque est in malitia obstinatus, nunquam bonũ opus operatur. Sed dæmon aliqua bona opera facit, confitetur enim veritatem dicẽs Christo, Scio quia es sanctus Dei, Matth. 1. Dæmones etiam credunt & contremiscunt: vt dicitur Iaco. 3. Dionysius etiam dicit 4. c. de diui. nomi. * q̃ bonum & optimum concupiscunt esse, viuere, & intelligere. Ergo non

nes nunquam habuerunt: non tñ omnes angeli cognouerunt perfectè, neq; æqualiter. [e] Vnde dæmones, multo minus, Christo existente in mundo, perfectè mysterium incarnationis cognouerũt. non enim innotuit eis, vt Aug.* dicit, sicut angelis sanctis, qui verbi participata æternitate perfruuntur, sed sicut eis terrendis, innotescentium fuit per quædam temporalia effecta. Si aũt perfectè & per certitudinem cognouissent ipsum esse filium Dei, & effectum passionis eius, nunquam dominũ gloriæ crucifigi procurassent.

¶Ad quintum dicendum, q̃ dæmones tribus modis cognoscunt veritatẽ aliquam. Vno modo subtilitate suæ naturæ: quia licet sint obtenebrati per priuationem luminis gratiæ, sunt tñ lucidi lumine intellectualis naturæ. Secundo, per reuelationem à sanctis angelis, cum quibus non conueniunt quidem per conformitatẽ voluntatis: conueniunt aũt similitudine intellectualis naturæ, secundũ quã possunt accipere quod ab alijs manifestatur. Tertio mõ cognoscunt per experientiam longi tẽporis, non quasi à sensu accipientes, [e] sed dum in rebus singularibus cõpletur similitudo eius speciei intelligibilis, q̃ sibi naturaliter habent inditam, aliqua cognoscunt præsentia, quæ non præcognouerunt futura, vt supra de cognitione angelorum dictum est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas dæmonum sit obstinata in malo.

ADSECVNDVM sic procedi-
tur. Videtur, quòd voluntas dæ-

alia probabilior, ad oppositum: intellectus flecti potest ad hanc secundam. Quartò, quia omittitur vera radix immobilitatis, scilicet connaturalitas. Ex eo enim quòd aliquorum cognitio est naturaliter indita siue speculatiuè, siue practicè, oritur immutabilis apprehensio, vt patet in primis principijs. Ex hoc enim excluditur potentia ad oppositum, & non ex eo q̃ per simplicem apprehensionem cognoscitur, vt experimur in prima operatione intellectus. Quintò, quia si angelus apprehendit immobiliter cum in primo instanti omnes apprehenderint Deum, vt obiectum beatificum, amabilem super omnia, & cætera: ergo semper hanc cognitionem practicam seruant, & sic in secundo instanti non peccauerunt.

¶Circa consequentiã occurrit dubium, quo ad vtranq; eius p̃bationẽ, & simpliciter. Et quidem contra primã probationẽ arguit Scotus in 2. dist. 7. Primo: aut intendis de motore sufficiente, aut insufficiente, si de insufficiente, manifestè falsum est, q̃ oportet insufficiens si de sufficiente, quãuis verum sit, mobile oportere proportionari tali motori, quis verum sit voluntatẽ moueri sic ab intellectu. Si de sufficiente, quãuis verum sit, mobile tuis, intellectũ esse motorẽ sufficientem respectu voluntatis. Falsum quidem, vt in 25. dist. huius declarabitur. Repugnans vero, quia duo ex hoc sequuntur, primo, q̃ angelus non potuerit peccare. Secundo, q̃ non solum post primã electionẽ, sed in prima vel ante primam electionẽ sit voluntas immobilis. Primum deducit sic intellectus ante peccatum immobiliter & rectè apprehẽdit, & mouit voluntatẽ, quia pœna non præcessit culpam, & sicut est, ita mouet: quia naturaliter mouet. ergo voluntas à recto immobiliter mota ad rectũ immobiliter intendit. ergo nunquam potuit peccare. Secundum vero sic: quia par ratio est de prima apprehensione & consequentibus: omnes enim immobiles sunt.

¶ Contra

¶ Contra secundam autem probationem & consequentiam simul arguit, quia stat immobilitas intellectus cum mobilitate voluntatis: vt patet in homine certo de aliqua conclusione per discursum. Ex hoc enim sequitur primo, quòd consequentia non valeat: quia sic etiam voluntas hominis respectu certorum esset immutabilis. Et sequitur secundò, quòd differentia assignata inter voluntatem angeli & hominis non valeat, quia immutabilitas intellectus, quãuis in angelo sine discursu, in homine etiam cum discursu inueniatur, tamen in homine voluntas est mobilis. ergo & in angelo. Contra ipsam vero consequentiam obijcit idem Scotus ibidem: quia effectus communis in homine & angelo, oportet assignare causam vtriq; communem: sed obstinatio est communis effectus, & vnius rationis in vtroque, vt Augusti. innuit de fide ad Petrum, cap. 5. Immobilitas autem apprehensionis, non est communis angelo & homini. ergo. Probatur minor: quia cum in hac vita nunquam immobilitetur homo in malo, aut anima separata obstinata redditur absq; præuia apprehensione immobili, aut præuia in statu separato. Non secundum: quia anima separata non demeretur. ergo primum: quod est intentum. Et confirmatur quia Lazari anima fuit separata & tamen nec immobilitatus est in bono nec in malo.

¶ Contra conclusionem obijcit Scotus vbi supra, incendens probare, quòd voluntas angeli non sit inflexibilis post electionem, quadrupliciter. Primo, authoritate Augusti. de fide ad Petr. cap. 5. volentis, quod si homo ex se posset redire ad iustitiam, multo magis angelus: ergo, inquit Scotus, natura angeli non magis repugnat reuersioni ex se ad bonum, quàm natura hominis: sed si esset inflexibilis post electionem, magis repugnaret, vt patet. igitur. Secundo ratione tali. Causa totalis non aliter causat, nisi secundum quod ipsa causa aliter se habet: & hoc deductis impedimentis. ergo voluntas non aliter causat actus post primam electionem, nisi ipsa secundum quod causa aliter se habeat. Sed ex hoc quod elicuit primam electionem, non aliter se habet secundum quod causa. ergo eadem libertatis authoritate causare potest actus consequentes, sicut primum: processus clarus est totus. Et illa propositio, scilicet quòd post primam electionem non aliter se habet secũdum quod causa, probatur: quia ipsa est causa vt prior suo actu, & non vt stat sub actu. Prius autem vt prius, non variatur ex posteriori. Et confirmatur: quia nulla causa secunda potest esse causa, principali causæ agendi opposito modo illi, qui conuenit principali causa ex sua causalitate: aliquam non esset principalis causa sed voluntas ex se agit libere: ergo per nullum habitum aut actum superadditum agit necessario. Tertio, quia dæmon pluribus peccatis non simul peccauit: ergo non quæcunque adhæsio fecit ipsum obstinatum, & posuit in termino. Quartò, quia apud te omnes angeli in primo instanti meruerunt & adhæserunt bono: ergo inflexibiliter, & sic impeccabiles: quod est falsum.

¶ Contra eandem arguunt Durandus & Gregorius: quia ex hoc sequitur quòd Angeli boni sint naturaliter confirmati in bono, nec male velle possunt: quod est contra Damasc. libro 2. cap. 1. Nunc immobilis sunt ad malum, non natura, sed gratia.

¶Ad dubium contra antecedens respondetur, quòd positio San. Thom. fundatur super duabus propositionibus. Prima est, quòd naturalis cognitio angeli est immobilis. Secunda est, quòd supernaturalis cognitio eit per modum naturalis, & consequenter immobilis. Prima propositio non fundatur super alio fundamento, quam eo quod posuit San. Thom in litera, scilicet negatione discursus. Sed intelligendum est, non solum de discursu in actu, sed

in potentia. ita quòd non ex hoc, quòd aliqua cognitio habetur absque discursu, concludatur immobilis, sed ex hoc quòd naturalis, cum sic nec terminat, nec terminare potest discursum. Ex hoc enim manifestè excluditur etiam mobilitas per vicissitudinem: nam cum vnicuique naturæ intellectuali naturaliter indicant esse oporteat aliquam cognitionem immobilem, vt patet ex hoc, quia hoc præstitum est animæ nostræ, quę est infima omnium, si aliquorum cognitio congenita est, & reliquorum acquirenda relinquitur, opus est discursu quo ex notis principijs ad ignota se perducendo perficiat, vt patet in nobis. Non enim potest dici, quòd superiores habent talem notitiam cõgenitam aliquorũ, & q̃ priuata sint habitudine principij respectu iguotorum, cum habere hanc rationem principij sit nobilitatis, præsupposita ignorantia aliorum. Si vero omnium notitia congenita est, neque discursus, neque vi eistrudo habitualis locum habere potest. Sed ómnis notitia ad illam comparatur naturaliter, quemadmodum notitia principiorum ad nos, ac per hoc immobilis est omnino. Et sic radix immutabilis cognitionis est absolutè non discurrere tam actu, quàm potentia: quod enim est sic intellectuum omnium, notitiam habitualem habet congenitam actu, ac per hoc ad oppositum nullam habet potentiam: & consequenter immutabilis est cognitionis. Secunda vero propositio fundatur super hoc, quòd vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis, & gratia perficit naturam modo conformi illi naturæ. Et experimur, quòd eo modo quãuis non ea euidentia cognoscimus & iudicamus de supernaturalibus, quo de naturalibus. Ex his autem patet responsio ad omnes obiectiones in oppositum, præterquam ad vltimam. Nulla enim æquiuocatio commissa est, sed de omni cognitione siue naturali, siue supernaturali verificatur immobilitas: quãuis de naturali primo & de supernaturali consequenter propter illam, & non ex se. Negatio quoq; discursus, non actualis tantum, & respectu vnius singularis cognitionis, sed tam actu quam potentia, & totius naturæ cognoscentis posita est causa immutabilitatis. quoniam ex tali negatione oritur negatio viæ ad opposita, scilicet ex principijs ad conclusiones: & vbi hæc negatio reperitur, habet secum annexum negationem vicissitudinis habitualis, vt patet: ac per hoc nulla via restat ad opposita. Tacta est ergo & inclusa connaturalitas cognitionis tanquam radix immutabilitatis, ponendo negationem totalem discursus propriè dicti in tota vita natura: quia (vt iam dictum est) hoc manifestè infert actualiter inesse habitualem notitiam omnium tanquam principiorum. Ad vltimam aurẽ obiectionem dicendum est, quòd cum dicitur, Omnem apprehensionem angeli esse immobilem, intelligitur de apprehensione complera & indiuisa: ita quòd cum semel iudicauerit aliquid immobiliter, illudmet semper iudicans & ex hoc excluditur tam instantia de dubitatione dæmonis de morte Christi, & de pugna angelorum bonorum apud Danielem, & aliorum eiusmodi. (quia scilicet in nullo horum fuit totale iudicium, sed velut dubia & suspensa tentatio) quàm instantia de iudicio angelorum in primo instanti: quoniam tale iudicium completum non fuit, non propter dubitationem aut inexperientiam annexam, sed propter defectum libertatis. iudicium namque de fine supernaturali amando in viatore puro, ex sui natura exigit quòd sit liberum ad bonum & malum: alioquin completum non est. in primo autem instanti, iudicium illud liberum non fuit ad bonum, & malum: sed determinatum necessaria erat ad bonum, quemadmodum ipsum liberum diuersum vt dictum est. Et ideo non ex plena libertate iudicauerunt illud bonum esse amandum super omnia: & ideo nõ immobiliter, sed in secundo instanti iudicium illud fuit plene in eorum liber-

† Lib. 2. orth. fid. c. 4. in fine.

Q. 59. arti. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum libertatē, nulla euidentia conueniente intellectum ad alterā partem, quoniam de supernaturalibus iudicium erat, & iam erant ad bonum & malum liberum & ideo illud fuit immobile quod iudicatum est tunc.

¶Ad obiectiones Sco. contra primam probationem consequentiæ dicitur, q̄ secundo est de motore sufficiente in suo ordine, obiicitur. & in genere causæ finalis intellectus est sufficiens motor voluntatis. Nec hoc est falsū, vt inferius cū de intellectu & voluntate quæretur, manifestabitur: nec repugnat dictis. Neutrū enim eorum quæ inducuntur, sequitur, quoniam intellectus: & si non male, deficienter tamē mouit voluntatem angeli ad primā electionem, vt ex supradictis patet. & ideo deficiens á recti tudine mouit voluntatem immobiliter ad actum malum. Secundum vero inconueniens dupliciter intelligi potest. Vno modo q̄ prima electio sit immutabilis, ita q̄ prius natura quam intelligimus ipsam poni tam, non possit aliter fieri quin ipsa talis ponatur. & hoc propriè vocatur immobilitas ante electionem. & est impossibilis angelo. Alio modo q̄ etiā ipsa prima electio ex quo posita est, non potest retractari. & hoc modo omnis electio angeli est immobilis: & hoc manifeste est ipsa nostra positio.

In 3. parte quam non absoluit.

¶Ad obiectionem autem contra secundam probationem dicitur, q̄ differentia assignata est optima, & quòd de notitia practica seu affectiua in particulari cum cæteris singularibus circunstantijs loquendo, nulla cognitio per discursum acquisita, est alicui homini immobilis, naturaliter loquendo: quoniam iudicium in particulari nunc, hic, in ordine ad hæc &c. potest semper variari, vel ex aliquo passionis motu insurgente, vel ex aliquo medio probabiliore nunc secundum apparentiam, vel ex oblatione prioris medij, aut in consideratione eiusdem, quæ omnia ad discursum pertinent. Non sic autem est in angelo, in quo semper conclusio cum suo medio offertur, quia non est ibi discursus. vnde patet, q̄ differentia voluntatum penes discurrere & non discurrere, mobilitatem & immobilitatem inducit.

¶Ad obiectionem autem contra consequentiam dicitur, quòd obstinatio dæmonis & animæ separatæ, non est omnino eiusdē rationis secundum veritatē, nec secundum Aug. Et ideo non oportet q̄ habeat causam cōmunem eiusdē omninò rationis in vtroq. Sed eo modo, quo aliquis liber est eiusdem rationis, sic aliqualiter habet causam cōem, & illa est immobilitas tam intellectus quam voluntatis animæ positæ extra statum viæ. Et dico, q̄ anima obstinata redditur per primum actum, quem elicit in statu separationis, & q̄ anima tunc demeretur, non vt in via, sed vt in termino: vt ex superius dictis patet. Anima autem Lazari, quāmuis extra præsentem vitam, non tamen extra viam posita fuit dispensatione diuina, quæ nulli legi arctatur. Nec oportet probare, quia ad tenium patuit. Ad argumenta Scoti contra conclusionem dicitur, & primo ad authoritatem Aug. q̄ cum veritate illius conditionalis stat veritas nostræ cathegoricæ, quoniam redire ad bonū post peccatum mortale, non nisi Dei formi natura quæ gratia vocatur, fieri potest. Et si illa esset naturalis homini, á fortiori, angelo, qui speculum est purissimum suscipiens totam, si fas est dicere, Dei pulchritudinem apud Dion. Cum veritate igitur huius conditionalis, id est, Si vis qua reditur ad bonum, ineller homini, á fortiori ineller angelo: stat q̄ nec homo, nec angelus possit á malo resurgere. & quòd ille immobiliter ex se malo adhæreat postquam elegit illud.

¶Ad rationem autem dicitur: q̄ voluntate vt priorem actu esse causam sui actus, potest dupliciter intelligi. Primo vel y actu, distribuitur pro omni actu voluntatis simpliciter: & est sensus, voluntas vt prior omni sua operatione est causa omnis sui velle: & in hoc sensu propositio est falsissima, sic enim est causa tantum primi sui velle: quā voluntas affecta primo suo actu, qui est amor finis, vult cætera. & nunda nihil vult nisi finem, quem primo vult. Secundo vel y actu, distribuatur accommode: & est sensus, voluntas vt prior actu eliciendo, est causa illius. & sic est verissima, quoniā vniuersaliter causa efficiens est prior natura, effectu. Nec est quæ vrgeat alia causa huius, nisi ipsa natura voluntatis cui naturaliter conuenit, q̄ aliter causat nuda, & aliter affecta, eo q̄ transit in affectionis suæ naturam. Ad confirmationem vero dicitur, q̄ voluntas obstinata est libera, & libere causat actus suos: quāmuis non sit libera hac libertate, scilicet ad bonum & malum, vnde simpliciter loquendo, argumentum non valet: est determinata ad malū immobiliter, ergo nō est libera: immo sophisma consequentis à negatione minus communis, ad negationem magis communis. Quemadmodum enim libertate voluntatis stat immobilis determinatio eius ad bonum formaliter, quia nemo operatur respiciens ad malum: sic stat libertatis plurium electibilium sub illo malo. Quod si ad libertatem respectu boni & mali requiratur argumentum dicendum est, quòd causare liberè ad bonum & malum, esse modum causandi conuenientem voluntati ex se, potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly ex se, aut per se, teneatur positiuè: vt sic sensus, quòd voluntas vendicat sibi per se iuxta aliquem modum perfectatis talem modum causandi. Alio modo vt ly per se, teneatur negatiuè, idest nullo addito: vt sic sensus, quod voluntas creata nulli sibi additione facta, habet hunc modum causandi, scilicet liberè ad bonum & malum. Et hac distinctione stante, dicitur, quòd si in argumento sumatur ly per se positiuè, maior est vera, sed minor falsa: quoniam nulli voluntati conuenit talis libertas per se in primo, aut in secūdo modo dicendi per se: alioquin oporteret dicere, q̄ voluntas beatorum potest peccare: quod enim conuenit alicui per se, necessario & inseparabiliter conuenit. Si vero sumatur ly per se, negatiuè, tunc minor est vera, sed maior est falsa: quoniam oppositum eius quod conuenit alicui per se negatiue, idest nudè sumpto, potest conuenire per aliquid additum, vt manifestè patet: & sic est in proposito: quoniam voluntas si nuda est, libera est ad bonum & malum: si affectione determinata ad malum, aut ad bonum, amplius talem libertatē non habet: libertas tamen semper tenet, nec respectu eorum quæ sunt ad finem sumi sue bonum siue malum. Ad tertiam autem & quartam obiectiones, patet responsio ex supradictis.

In contrar.

¶Ad obiectionem Durandi & Gregorij dicitur negando consequentiam, absolutè loquendo: & de bono moris supernaturali, de quo est sermo: quoniam quemadmodū bene operari principaliter est ex gratia, & secundario ex voluntate angeli: sic cōsimiliter bonæ operationis principalius est ex gratia, quàm ex natura: quia gratia est causa & in fieri & in conseruari talis bonitatis. Cum hoc tamen stat, quòd quia gratia perficit naturam per modum illius naturæ, quòd conditio naturæ redundet in conditionem gratiæ: & sic immobilitas naturæ immobilitat gratiam, & voluntatem mobili gratia mobiliter inhæret. Et hoc modo dicimus angelos, confirmatos in bono, & non quòd natura sit principalis causa confirmationis.

¶In responsione ad tertium, dubium occurrit: videtur enim repugnare determinationi factæ in corpore articuli. Nā hic dicitur, q̄ peccatum angeli non perfeuerat quo ad opinionem assequendę excellentiæ, ergo apprehensio illa qua peccauit, non est immobilis. & patet sequela: quia de facto mutata est.

Ad hoc breuiter dicitur, negando consequentiam. Tum quia apprehensio qua peccauit, fuit iudicium talis eligibilis, & non opinio talis possibilis. hoc autem iudicio, vt in littera dr, perseuerat immobile. Tū, quia opinio talis possibilis non ponitur, sed negatiue concomitata est iudicium electionis. Non oportet, quòd dum iudicauit excellentiam suam appetēdam, crediderit positiue illam possibilem. Sed satis est, quòd non reputauerit illam impossibilem, quam non reputationem modo non habet ponere, apprehendendo illud esse impossibile. Sic igitur mutatio ista non est de positivo in positivum, neque de iudicio in iudicium oppositum. Et per hoc patet responsio ad Durandum, inquientem, angelum posse conuerti ad bonum cessante inconsiderantione: quemadmodum peccans ex passione cessante passione. Inconsideratio enim illa quamuis cessauerit speculatiue, non tamen affectiue: ut conditio iudicij. Sed dæmon perseuerat iudicans eligendum sibi fore beatū, absque recursu ad diuinam misericordiam supernaturalem.

¶La respon-

¶In responsione ad quintum, tria dicta sunt ambigua. Primum est, quòd quilibet actus voluntarius dæmonis est malus. Secundum est eius ratio. Tertium est, quòd actus naturæ bono abutuntur.

¶Contra primum enim dupliciter instatur a Scot. vbi supra. Primo, quia hoc nō est necessarium: quoniam voluntas potest se suspendere ab omni actu secundo, sicut potest aliquam aliam virtutē: vt patet ex Aug. 1. retractationū, c. 22. dicēte, q̄ nihil est tam potestate nostra quam ipsa voluntas. Secundo, q̄ sequitur q̄ quilibet actus voluntarius angeli esset eiusdē speciei, qd est inconueniens, & tenet sequela: qm causa vniuersalis malitiæ, nō posset esse nisi prima affectio mala, quā constat non inclinare nisi ad actus eiusdē speciei. Tertio instat Durandus: quia sine existente bono ex genere, non est necesse cæterorum actus esse malos. sic autē est in angelis, vt patet ex dictis.

¶Contra secundū vero est, quia non valet, Fit non bene, ergo male: sed est sophisma cōsequentis, quoniam non bene, & dicitur de malo, quod est contrarium boni, & de non bono, quod negatiue opponitur bono, q̄ scilicet non habet circunstantias bonificantes moraliter ipsum. Et confirmatur, quia in carente gratia, inter actum bonū & malū datur medium, puta honorare parentes. Et sic in proposito, credere ex cuiusdentia rerum est actus, quāmuis non bonus: quia non debito fine, non tamen malus, vt etiam Scotus vbi supra tangit.

¶Contra tertium autem instat ibidem Sco. quia inclinatio naturæ, puta sinderesis, potest habere actum conformem sibi sisteudo in eo, puta principiandam de malo culpæ. Et similiter dolere de malo pœnæ inquantum læsiua naturæ, & similia. Quare enim nō potest sistere in hac, absque eo quòd apponat circunstantias malas nulla apparet ratio, cum naturalia eorum apud Dio. 4. c. de diuino. sint integra & splendidissima.

¶Ad euidentiam horum sciendū est, q̄ proportio voluntatis perfectæ extra viam ad finem sumum, est quemadmodum proportio voluntatis nostræ ad beatitudinem in communi. Ita q̄, ita se habet ille finis ad voluntatem sic cōplete affectam, quemadmodum beatitudo nunc se habet ad nos: quoniam voluntas in natura affectionis illius transit. Et perinde voluntas illa affectione determinata ad unum talem finem, quemadmodum voluntas naturaliter determinata est ad boni rationem. Et quoniam affectio illa non ad aliquem particularem, sed vniuersalissimum finem vtpote vltimum est, & ad vltimum finem alicuius simpliciter omnia diriguntur, & in ordine ad illum omnia mensurantur, consequens est, vt obstinatus simpliciter non solum habitualiter semper in illa affectione permaneat, sed etiam virtualiter. & si non actualiter, vt in instanti quo peccauit obtinate: virtualiter autem dico, id est participative: quemadmodum in omni actu voluntatis nostræ saltatur virtualiter appetitus beatitudinis, dum quicquid volumus vt participemus beatitudinem volumus. Ac per hoc, omnia quæ vult obstinatus propter illum finem, virtualiter vult. Et sic, ex eo quòd illa affectio inest voluntati, immobiliter determinat velut natura ad vnum. Ex eo enim, q̄ illa est respectu finis vltimi simpliciter, & non in hoc, vel in illo ordine, habet rationem principij respectu omnium actuum voluntariorum sequentium, eo q̄ finis in operabilibus se habet vt principium in speculabilibus. & his autem patet facile responsio ad omnia obiecta.

¶Ad obiecta namque Sco. contra primam dictum dicitur, q̄ voluntas nec se, nec aliam unquam potest sine omni suo actu suspendere: quia velle suspendere se, uel aliam, actus nolūtatis est: & velle actus bus non est dolor.

¶3 Præt. Dolere de malo, est bonum. Sed dæmones non possunt benefacere. Ergo non possunt dolere ad minus de malo culpæ, quod pertinet ad vermem conscientiæ.

¶Sed contra est, quòd peccatum dæmonis est grauius quàm peccatum hominis. Sed homo punitur dolore pro delectatione peccati: secundum illud Apoca. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Ergo multo magis diabolus qui maximè se glorificauit, punitur doloris luctu.

¶Respon. Dicendum, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

¶Ad primvm ergo dicendū, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

D. 6.7.

331 3. dist. 3. q. 1. art. 2. con. Et ver. 4. q. 22. ar. 1. dist. 3. q. 26 ar. 1. ad 3. Et artic. 3. cor. principio & ad 1. dist. 5. de Scotis. Durandus. c. 7. dicit quod dolor non dicit. 1. dist. 10. q. 1. ar. 1. ad 3.

D. 978.

¶Ad obiecta vero contra secundum iam patet, q̄ si nō valeat simpliciter fit non bene, ergo male: valet tamen in obstinato propter immobilitatē finis vltimi simpliciter.

¶Ad obiecta vero contra secundum iam patet, q̄ si nō valeat simpliciter fit non bene, ergo male: valet tamen in obstinato propter immobilitatē finis vltimi simpliciter. Et propter eandem causam non datur actus melius volutarius in statu extra viam, quamuis detur in viam. Et propter hoc mer, patet responsio ad obiecta contra tertiam: quia eum omnes actus secundi, siue naturæ conformes siue in angelo, voluntati sic sunt subiecti quo ad exercitium actus, & nolumus dæmonis sic determinata ad talē finem, necesse est ut in omnibus illud ueiit, quod est finis eius. Et sic omnes eius operationes, etiam naturales, inquantum voluntarie, inficiuntur initiali affectione finis. Nec potest fiere in aliquo opere, ut naturæ conformat est tantum, nisi possit uelle & non propter ultimum finem: quod est impossibile. Volunc enim quæcunque uoluit in tali pessimo statu habere, & facere, vt dictum est: & sic omnibus abutuntur bonis.

ARTICVLVS III.

Verum dolor sit in dæmonibus.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd dolor non sit in dæmonibus. Cum enim dolor & gaudium opponantur, non possunt esse simul in eodem. Sed in dæmonibus est gaudium. Dicit enim August. contra Manicheos: diabolus potestatem habet in eos, qui Dei præcepta contemnunt, & de hac tam infelici potestate lætatur. Ergo in dæmonibus non est dolor.

¶2 Præt. dolor est causa timoris, de his enim timemus dū futura sunt, de quibus dolemus dum præsentia sunt. Sed in dæmonibus nō est timor: secundum illud Iob 16. Factus est vt nullum timeret. Ergo in dæmonibus non est dolor.

¶3 Præt. Dolere de malo, est bonum. Sed dæmones non possunt benefacere. Ergo non possunt dolere ad minus de malo culpæ, quod pertinet ad vermem conscientiæ.

¶Sed contra est, quòd peccatum dæmonis est grauius quàm peccatum hominis. Sed homo punitur dolore pro delectatione peccati: secundum illud Apoca. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Ergo multo magis diabolus qui maximè se glorificauit, punitur doloris luctu.

¶Respon. Dicendum, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

¶Ad primvm ergo dicendū, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

¶Ad primvm ergo dicendū, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

¶Ad primvm ergo dicendū, quòd timor, dolor, gaudium & huiusmodi, secundum quod sunt passiones, in dæmonibus esse non possunt. c Sic enim sunt propriæ appetitus sensitiui, qui est virtus in organo corporali: sed secundum quod nominauit simplices d actus voluntatis, sic possunt esse in dæmonibus. Et necesse est dicere, quòd in eis sit dolor: quia dolor secundū qd significat simplicem actum voluntatis, nihil est aliud quàm remissus voluntatis ad id, quod est vel non est. Patet autem, quòd dæmones multa vellent nonesse quæ sunt, & esse quæ nō sunt. Vellent enim cum sint inuidi, damnari eos qui saluantur: unde oportet dicere, quòd in eis sit dolor: & præcipue, quia de ratione pœnæ est, quòd voluntati repugnet: priuantur etiam beatitudine quam naturaliter appetunt: & in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

¶ Super quæstionis sexagesimæquartæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶In corpore eria facit. Primo distinguitur dolor dupliciter, assignando iuxta singula possibilitatem, uel impossibilitatem respectu angeli. Secundo, respondetur quæsito una conclusione affirmatiua de necessario.

¶Quo ad primum, dolor dupliciter, ut passio, & ut simplex actus uoluntatis, Primo modo, est impossibilis angelo, secundo modo, est possibilis.

¶Circa hanc partem aduerte, q̄ Sco. in 1. lib. n. 3. & in 4. dist. 49. q. 7. imaginatur quodam nouo modo, tristitiam & delectationem in angelis, & animabus separatis. Distinguit enim tristitiam ut operationem, ut receptam, ut productiuā: & in quantū uoluntas inquantum operatiua, amat, quiē, elegit &c. Inquantum receptiua, delectatur, tristatur, &c. & q̄ delectari, aut tristari, non est operari, sed pati. Est enim passio consequens operationem perfectā.

Inquantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis LXIIII. Arti. IIII.

Inquantum vero productiua, spiræ amorem. Et sic, apud ipsum tam delectatio qui tristitia, semper est passio: sed quandoque est passio cum alteratione organi, & tunc est passio appetitus sensitiui: quandoque vero est passio voluntatis, & tunc, est ab obiecto præsenti in ipsa voluntate. Sanct. Thom. autem vt hic & clarius in prima 2. quæst. 22. & specialiter in articu. 3. & singulariter ad 2. nescit huiusmodi passiones in voluntate, sed actus simplices voluntatis ponit cum similitudine effectus.

Nec obstat si dicatur quòd delectatio non est in potestate voluntatis, & quòd consequitur operationem perfectam: cum his enim omnibus stet simul, quòd sit simplex actus voluntatis: quoniam non quo modolibet disposita voluntas potest liberè non operari, sed stante vna, necesse est tunc, sequi aliam &c. Fundamentum autem authoris, hic tactum, sed ibi declaratum est, quia passio à pati sumit. Vnde quot modis dicitur pati, tot dicitur passio, & vbi offenditur, secundum solam receptionē non dicitur passio doloris, vel gaudij, sed secundum quod patiens trahitur ad agens, quod in omni actu voluntatis fit: Facti sunt enim sicut ea quæ dilexerunt: vnde omnes actus voluntatis hoc modo passiones vocantur, sed propria locutio nō est, vt per Augustī. 9. de Ciuita. Dei ibidem allegatum patet.

¶ Quoad secundum conclusio est. Dolor necessario est in dæmonibus probatur sic: Dæmones multa esse volunt, quæ non sunt: & non esse quæ sunt. ergo dolent. Consequentia ghatur ex diffinitione doloris sic sumpti. Antecedens vero probatur quadrupliciter. primo, quia in vtili sunt secundo, quia pœnis addicti. de nōe enim pœnæ est involuntarium: tertio, qa beatitudine priuatur: quarto, quia iniqua eorum voluntas coiubetur à multis.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ sicut in dæmonib. est dolor de præsenti, ita & timor de futuro. Quod aūt dicitur, Factus est vt nullum timeret: intelligitur de timore Dei cohibēte à peccato. Alibi nanq; scriptum est, q̄ dæmones credunt & contremiscunt.

¶ Ad tertium dicēdum, q̄ dolere de malo culpæ propter se, atteſtatur volūtatis bonitati, cui malum culpæ opponitur. Dolere aūt de malo pœnæ, vel de malo culpæ propter pœnam: atteſtatur bonitati naturæ, cui malum pœnæ opponitur. Vnde Aug. dicit 19. de Ciuit. Dei, * q̄ dolor amissi boni in supplicio, testis est naturæ bonæ. Dæmon ergo cū peruersæ sit voluntatis & obstinatæ, de malo culpæ non dolet.

† Lib. 19. c. 13. post medium. com. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aër iste sit locus pœnalis dæmonum.

332 4. dist. 45. q. 1. art. 2. cor. & ad 4. & dist. 47. q. 1. ar. 3. q. 6. 4. ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aër iste non sit locus pœnalis dæmonum. Dæmon enim est natura spiritualis. Natura autem spiritualis non afficitur loco. Ergo nullus locus est dæmonibus pœnalis.

¶ 2 Præt. Peccatum hominis nō est grauius quàm peccatum dæmonis: sed locus pœnalis hominis est infernus. Ergo multo magis dæmonis. ergo non aër caliginosus.

¶ 3 Præt. Dæmones puniuntur pœna ignis. Sed in aëre caliginoso non est ignis: ergo aër caliginosus non est locus pœnæ dæmonum.

¶ SED CONTRA est, quod Augus. dicit 3. super Gene. ad lit. * q̄ aër caligino sus est quasi carcer dæmonibus vsq; ad tempus iudicij.

¶ RESPON. Dicendum, quòd angeli secūdum suam naturam, medij sunt inter Deum & homines. Habet aūt hoc diuinæ prouidentiæ ratio, q̄ inferiorum bonum per superiora procuretur. Bonum aūt hominis dupliciter procuratur per diuinam prouidentiā, vno modo directè, dum scilicet aliquis inducitur ad bonū, & retrahitur à malo, & hoc decenter fit per angelos bonos: alio modo indirectè, dum scilicet aliquis exercetur impugnatus per impugnationem contrarij. Et hanc procurationem boni humani conueniens fuit per malos angelos fieri, ne totaliter post peccatum ab vtilitate naturalis ordinis excluderent. Sic ergo dæmonibus duplex locus pœnalis debetur. Vnus quidem ratione suæ culpæ, & hic est infernus: alius autem ratione exercitationis humanæ, & sic debetur eis caliginosus aër. Procuratio autem salutis humanæ protenditur vsque ad diem iudicij. Vnde & vsque tunc durat ministerium angelorum & exercitatio dæmonum. Vnde & vsque tunc, & boni angeli ad nos huc mittūtur, & dæmones in hoc aëre caliginoso sunt ad nostrum exercitium: licet eorum aliqui, etiam nūc in inferno sint ad torquendum eos, quos ad malum induxerunt, sicut & aliqui boni angeli sunt cū animabus sanctis in cælo. Sed post diem iudicij omnes mali, tam homines quàm angeli, in inferno erunt, boni vero in cælo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd locus non est pœnalis angelo, aut animæ, quasi afficiens alterando naturam, sed quasi afficiens, voluntatem contristando, dum angelus vel anima apprehendit se esse in loco non cōuenienti suæ voluntati.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd anima secundum ordinem naturæ non præfertur alteri animæ, sicut dæmones ordine naturæ præferuntur hominibus. Vnde non est similis ratio.

¶ AD TERTIVM dicendum q̄ aliqui dixerunt, vsque ad diem iudicij differri pœnam sensibilem, tam dæmonum quam animarum, & similiter beatitudinem sanctorum differri vsque ad diem iudicij. Quod est erroneum & repugnans Apostoli sententiæ, qui dicit 2. Corinth. 5. Si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, domum habemus in cælo. Alii vero, licet hoc non concedant de animabus, concedunt tamen de dæmonibus. Sed melius est dicendum, q̄ idem iudicium sit de malis animabus & malis angelis: sicut idem iudicium est de bonis animabus & bonis angelis. Vnde dicendum est, quòd sicut locus cælestis pertinet ad gloriam angelorum, tamen gloria eorum non minuitur cum ad nos veniunt: quia considerant illum locum esse suum, eo modo quo dicimus honorem episcopi non minui dū actu non sedet in cathedra. Similiter dicendum est, quòd dæmones, licet non actu alligentur gehennali igni, dum sunt in aëre isto caliginoso: tamen ex hoc ipso quòd sciunt illam alligationem sibi deberi, corū pœna non diminuitur. Vnde dicitur in quadam

Secundo respōdet obiectionibus.

¶ Quo ad primum conclusio est ista. Angelis malis duplex locus pœnalis competit, infernus simpliciter, & aër caliginosus, vsque ad diem iudicij. Primus pœna relinquatur per se notæ: secundus per accidens, quia habetur sic. Ratio diuinæ prouidentiæ habet, quòd inferiorum bona per superiora procurē, ergo conueniens est, q̄ hominū bonum indirectè per dæmones procuretur; ergo conueniens est eos iuxta carceres vsq; ad diem iudicij. Primū conclusio declaratur & probatur. Declaratur quidē distinguendo duplicitet procurari bonum hominis, scilicet directè & indirectè per exercitium contrarij. Probatur vero: quia dæmones sunt medij inter Deum & homines, & non tantum excluſi ab vtilitate naturalis ordinis. Nec habiles sunt vt directè promoueant nos ad bonum, restat ergo vt indirectè impugnando, &c. Secunda vero conclusio, quæstio quo ad primam partem: quia locus debet esse conueniens exercito. Quo ad secundam autē probatur quia pugna & exercitium nostrum, vsq; ad diē iudicij: & declaratur ex oppositō, quia angeli boni etiam vsque ad illud tempus huc mittuntur.

¶ Quo ad secundum dicit cum his sanctis, q̄ aliqui angeli mali miscentur etiam nunc in infernum, sicut & boni mulci non sunt hic, sed cum animabus sanctis. Post iudicium vero omnes hi in infernō, & omnes illi in cælo.

¶ Super

333 4. dist. 47. q. 1. ar. 2. cor. & c. q. 3. & dist. 50. q. 1. ar. 3. cor. & q. 2. ar. 2. cor. & dist. 50. q. 1. ar. 3. cor. & dist. 20. ar. 3. cor. & opus. 20. ar. 5. cor.

† In glosa ordinaria super illud, Infamus eo tempore.

¶ Super quæstionis sexagesimę quintæ, Articulum primum.

TItulus clarus, ly a Deo, tenetur effectiue.

¶ In corpore tria facit. Primo refert opinionem quandam. Secundo, determinat veritatē contra eam, respondendo quæsito. Tertio satisfacit motiuo aduersarium.

¶ Quo ad primum duo. Primum est opinio Manichęa, Visibilia sunt a Deo malo, secundum, authoritas 2. ad Corin. 4.

¶ Quo ad secundū conclusio repōsiua ad quæsitum est. Corporalia, immo omnia sunt a Deo, probatur sic. Quandocunque in diuersis inuenit aliquid vnum, oportet q̄ illa diuersa illud vnum ab aliqua ea vna recipiant. Sed in omnibus cā corporalibus, quā spiritualibus inuenitur esse, ergo ab aliqua vna essendi causa inuenitur, ille est Deus. ergo. maior declaratur exemplo seu inductione in habentibus calorem &c. Et probatur ratione, quia diuersa vnita, sed communicantia in aliquo (quod idem est) aut ex se, aut ab alio vniuntur. Et cum non ex se, quia diuersa ut sic non vniuntur. ergo ab aliqua causa vnionis.

¶ Aduerte hic, q̄ San. Tho. breuitati studens, maiorē absolutē assumpsit, sciens tamen sub distinctione debere intelligi, quòd quandocunque in diuersis inuenitur aliquid vnum specie, genere, siue analogia, oportet vel q̄ in omnibus illis illud vnum sit causatum ab aliqua causa exterioreca, vel quod vnū sit causa, & reliqua sint causata ab eo, cui primo illud conuenit, & sic intellecta propositio ista euidens est

333 4. dist. 47. q. 1. ar. 2. cor. & c. q. 3. & dist. 50. q. 1. ar. 3. cor. & q. 2. ar. 2. cor. & dist. 50. q. 1. ar. 3. cor. & dist. 20. ar. 3. cor. & opus. 20. ar. 5. cor.

Glo.* Iacobi 3. quòd portant secum ignem gehennæ quocunque vadant. Nec est contra hoc, quòd rogauerunt Dominum, vt non mitteret eos in abyssum, vt dicitur Luc. 8. quia hoc petierunt reputantes sibi penam, si excluderentur à loco, in quo possunt hominibus nocere. Vnde Math. 8. dicitur, q̄ deprecabantur eum, ne expelleret eos extra regionem.

QVAESTIO LXV.

De opere creationis creaturæ corporalis, in quatuor articulos diuisa.

POST considerationem spiritualis creaturæ, considerandum est de creatura corporali. In cuius productione tria opera scriptura commemorat, scilicet opus creationis, cum dicitur, In principio creauit Deus cælum & terram &c. Opus distinctionis, cum dicitur, Diuisit lucem à tenebris, & aquas, quæ sunt supra firmamentum, ab aquis quæ sunt sub firmamento. Et opus ornatus, cum dicitur, Fiant luminaria in firmamento &c. Primo ergo considerandum est de opere creationis. Secundo, de opere distinctionis. Tertio, de opere ornatus.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum creatura corporalis sit à Deo.

¶ Secundo, Vtrum sit facta propter bonitatem Dei.

¶ Tertio, Vtrum sit facta à Deo mediantibus angelis.

¶ Quarto, Vtrum formæ corporum sint ab angelis, an immediatè à Deo.

ARTICVLVS I.

Vtrum creatura corporalis sit à Deo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd creatura corporalis non sit à Deo. Dicit enim Eccle 3. Didici quòd omnia quæ fecit Deus, perseuerant in æternum. Sed corpora visibilia non perseuerant in æternum, dicitur enim 2. Corinth. 4. Quæ videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna. Ergo Deus non fecit corpora visibilia.

¶ 2 Præt. Gene. 1. dicitur, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Sed creaturæ corporales sunt malæ, experimur enim eas in multis noxias, vt patet in multis serpentibus in æstu solis, & huiusmodi. Ideo autem aliquid dicitur malum, quia nocet. Creaturæ igitur corporales non sunt à Deo.

¶ 3 Præterea, Id quod est à Deo, non retrahit à Deo, sed ducit in ipsum. Sed creaturæ corporales retrahunt à Deo. Vnde Apostolus dicit 2. Corin. 3. Non contemplantibus nobis quæ videtur. Ergo creaturæ corporales non sunt à Deo.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 120. Qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

¶ RESPON. Dicendum, quòd quorundam hæreticorum positio est, quòd visibilia ista non sunt creata à bono Deo, sed à malo principio. Et ad argumentum sui erroris assumunt quod apostolus dicit 2. Corinth. 4. Deus huius seculi, excæcauit mentes infidelium, Hæc autem positio est omnino impossibilis, si enim diuersa in aliquo vniantur, necesse est huius vnionis causam esse aliquam, non enim diuersa secundum se vniuntur. [c] Et inde est, quòd quandocunque in diuersis inuenitur aliquid vnum, oportet quod illa diuersa illud unum ab aliqua vna causa recipiant, sicut diuersa corpora calida habent calorem ab igne. Hoc autem quod est esse, communiter inuenitur in omnibus rebus quantumcunque diuersis. Necesse est ergo esse vnum essendi principium, à quo esse habeant quæcunque sunt quocunque modo, siue sint inuisibilia & spiritualia, siue sint visibilie & corporalia. [c] Dicitur autem diabolus esse Deus huius seculi, non creatione, sed quia seculariter viuentes ei seruiunt, eo modo loquendi, quo Apostolus loquitur ad Philip. 3. Quorum Deus venter est.

¶ AD primum ergo dicendum, q̄ omnes creaturæ Dei, secundum aliquid in æternum perseuerant, ad minus secundum materiam, quia creaturæ nunquam in nihilum redigentur, etiam si sint corruptibiles. Sed quāto creaturę magis appropinquant ad Deum qui est immobilis, tanto magis sunt immobiles. [c] Nam creaturæ corruptibiles in perpetuum manent secundum materiam, [c] sed mutantur secundum formam substātialem. Creaturæ vero incorruptibiles permanent quidem secundum substantiam, sed sunt mutabiles secundum alia, puta secundum locum, [c] vt corpora celestia, vel secundum affectiones, vt creaturæ spirituales. Quòd autem Apostolus dicit, quę videntur, temporalia sunt, & si verum sit etiam quantum ad ipsas res inde consideratas, secundum quod omnis creatura visibilis subiacet tempori, vel secūdum suum esse, vel secundum suum motum, tamen Apostolus intendit loqui de visibilibus secūdum quod sunt hominis præmia. Nam præmia hominis quę sunt in istis rebus visibilibus, temporaliter transeunt. Quæ autem sunt in rebus inuisibilibus, permanent in æternum. Vnde & supra præmiserat, Æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

¶ AD SECVNDVM dicēdum, quòd creatura corporalis secundum suam naturam est bona, sed non est bonum uniuersale, sed est quoddam bonum [d] particulare & contractum, secundum quam paraicularitatem & cōtractionem, sequitur in ea contrarietas, [c] per quam vnum contrariatur alteri, licet vtrumque in se sit bonum. Quidam autem æstimantes res non ex earum natura, sed ex suo proprio commodo, quæcunque sibi nociua sunt, simpliciter mala arbitrantur, non considerantes quòd id quod est vni nociuum quantum ad aliquid, vel alteri, vel eidem quantum ad aliquid est perfectum. Quod nequaquam esset, si secundum se corpora essent mala & noxia.

234 D.235. 47 512 43 49 333

¶ Ad tertium dicendum, quòd creaturæ, quantum est

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæ stionis 65. Articulum secundum.

TIt clarus est.
¶ In corpore tria facit. Primo adducit opinionem Origen. Secundo excludit illam. Tertio respondet quæstio.

¶ Quo ad primũ duo refert, opinionem, & radicem eius. Opinio est, quòd creatura corporalis non est facta ex prima Dei intentione, qua ad bonitatem suã aspicit, sed ad pœnam creaturæ spiritualis peccantis, Radix vero é prioritas creationis spiritualium æqualitas naturalium, libertas arbitrij, & difformitas quo ad meritum & demeritum, vt patet in litera.

¶ Quo ad secundum, duplicitèr probat hanc solutionem esse erroneam. Primo, quia contrariatur Scripturæ, dicenti creaturam corporalem esse per ipsam bonam. Secundo, ducendo ad impossibile, scilicet, quòd dispositio corporalis mundi quæ nunc est, esset casualis, vt patet in litera.

¶ Quo ad tertium, conclusio responsiua est hæc. Diuina bonitas est finis omnium corporalium: & probatur sic. Totum vniuersum cum singulis suis partibus ordinatur in Deum sicut in finem, ergo diuina bonitas est finis omnium corporalium. Antecedens declaratur, ostendendo & graduando fines alicuius totius & partium eius, iuxta quadruplicem habitudinem & gradum, primo, partium ad sua opera: secundo, partium inter se: tertio, partium ad totum: & quarto, totius ad finem extrinsecum. Et probatur: quia vniuersitas est de se, non retrahunt à Deo, sed in ipsum ducunt, quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, vt dicitur Rom. 1. Sed quòd aliqui recedant à Deo, hoc est ex culpa eorum, qui insipienter eis vtuntur. Vnde dicitur Sap. 14. quòd creaturæ factæ sunt in muscipulam pedibus insipientium: & hoc ipsum quòd sic à Deo abducunt, attestatur quòd sunt à Deo. Non enim abducunt insipientes à Deo, nisi alliciendo secundum aliquid boni in eis existens, quod habent à Deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum creatura corporalis sit facta propter Dei bonitatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd creatura corporalis non sit facta propter Dei bonitatem. Dicitur enim Sapien. 1. Creauit Deus vt essent omnia. Ergo omnia sunt creata propter proprium esse, & non propter Dei bonitatem.

¶ 2 Præterea. Bonum habet rationem finis. Ergo id quod est magis bonum in rebus, est finis minus boni. Creatura autem spiritualis comparatur ad corporalem, sicut magis bonum ad minus bonum. Ergo creatura corporalis est propter spiritualem, & non propter Dei bonitatem.

¶ 3 Præterea. Iustitiam non dat inæqualia nisi inæqualibus. Sed Deus est iustus. Ergo ante omnem inæqualitatem à Deo creatam, est inæqualitas à Deo non creata. Sed inæqualitas à Deo non creata, non potest esse nisi quæ est ex liberoarbitrio. Ergo omnis inæqualitas sequitur ex diuersis motibus liberi arbitrii. Creaturæ autẽ corporales sunt inæquales spiritualibus, ergo creaturæ corporales sunt factæ propter aliquos motus liberi arbitrij, & non propter Dei bonitatem.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Prouerbiorum 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

¶ RESPON. Dicendum, quòd Orig. posuit, quòd creatura corporalis non est facta ex prima Dei intentione, sed ad pœnam creaturæ spiritualis peccantis. Posuit enim, quòd Deus à principio creaturas spirituales solas fecit, & omnes æquales. Quarum, cum essent liberi arbitrij, quædam conuersæ sunt in Deum, & secundum quantitatem conuersionis fortitæ sunt maiorem, vel minorem gradum, in sua simplicitate remanentes. Quædam vero auersæ à Deo, alligatæ sunt corporibus diuersis, secundum modum auersionis à Deo.

ARTIC. II.

Quæ quidem positio erronea est. Primo quidem, quia contrariatur scripturæ, quæ narrata productione cuiuslibet speciei creaturæ corporalis, subiungit: Vidit Deus quia hoc esset bonum: quasi diceret, quòd vnumquodque ideo factum est, quia bonum est ipsum esse. Secundum autem opinionem Origc. creatura corporalis facta est, non quia bonum est eam esse, sed vt malum alterius puniretur. Secundo, quia sequeretur, quòd mundi corporalis dispositio quæ nunc est, esset à casu. Si enim ideo corpus solistale factum est, vt congrueret alicui peccato spirituali creaturæ puniendo: si plures creaturæ spirituales similiter peccassent, sicut illa propter cuius peccatum puniendum ponit solem creatum, sequeretur quòd essent plures soles in mundo. & idem esset de aliis: hæc autem sunt omnino inconuenientia.

Vnde hac positione remota tanquam erronea, considerandum est, quòd ex omnibus creaturis constituitur totum vniuersum, sicut totum ex partibus. Si autem alicuius totius & partium eius velimus finem assignare, inueniemus primo quidem, quòd singulæ partes sunt propter suos actus, sicut oculus ad videndum. Secundo vero, quòd pars ignobilior est propter nobiliorem, sicut sensus propter intellectum, & pulmo propter cor. Tertio vero, omnes partes sunt propter perfectionem totius, sicut & materia propter formam. Partes enim sunt quasi materia totius. Vlterius autem, totus homo est propter aliquem finem extrinsecum, puta vt fruatur Deo. Sic igitur & in partibus vniuersi, vnaquæque creatura est propter suum proprium actum & perfectionem. Secundo autem, creaturæ ignobiliores sunt propter nobiliores, sicut creaturæ quæ sunt infra hominem, sunt propter hominem. Vlterius autem, singulæ creaturæ sunt propter perfectionem totius vniuersi. Vlterius autem, totum vniuersum cum singulis suis partibus ordinatur in Deum sicut in finem, inquantum in eis per quandam imitationem diuina bonitas repræsentatur ad gloriam Dei: quamuis creaturæ rationales speciali quodam modo supra hoc habeant finem Deum, quem attingere possunt sua operatione, cognoscendo, & amando. Et hic patet, quòd diuina bonitas est finis omnium corporalium.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc ipso quòd creatura aliqua habet esse, repræsentat diuinum esse, & bonitatem eius. Et ideo per hoc, quòd Deus creauit omnia vt essent, non excluditur quin creauerit omnia propter suam bonitatem.

¶ AD secundum dicendum, quòd finis proximus non excludit finem vltimum. Vnde per hoc quòd creatura corporalis facta est quodammodo propter spiritualem, non removetur quin sit facta propter Dei bonitatem.

¶ AD tertium dicendum, quòd æqualitas iustitiæ locum habet in retribuendo. Iustum enim est quòd æqualibus æqualia retribuantur: non autem habet locum in prima rerum institutione. Sicut enim artifex, cius stem generis lapides in diuersis partibus ædificii ponit absq; iniustitia, non propter aliquam diuersitatem in lapidibus præcedentem, sed attendens ad perfectionem totius ædificii, quæ non esset, nisi lapides diuersimodè in ædificio collocarentur: sic & Deus à principio vt esset perfectio in vniuerso, diuersas & inæquales creaturas instituit secundum suam sapientiam absq; iniustitia, nulla tamen præsupposita meritorum diuersitate.

¶ Super quæstio. LXV. Arti. III.

TIt clarus est.
¶ In corpore duo facit. Primo refert opinionem Auicen. Secundo excludit eam, determinando conclusionem responsiuam quæsito, ratione & authoritate.

¶ Quo ad primum opinio est affirmatiua, & patet.

¶ Quo ad secundũ conclusio est: Creatura corporalis est immediate a Deo prima productione. Probatur primo ratione. Creatio est actio impossibilis creaturæ: prima productio creaturæ corporeæ est creatio, ergo. Minor patet ex identitate effectus. Ad primam enim productionem spectat producere primum ordine generationis, & consequenter id quod est imperfectissimum & in re: quia imperfectius & sicut prius. Ad creationẽ quoque spectat idem, quoniam extendit se vsque ad productionem materiæ primæ, ergo. Maior vero probatur sic. Causa quanto superior, tanto ad plura se extendit an causando, ergo ad communius, ergo ad magis subsistratum, ergo quòd primo in omnibus subsistentiatur, proprie pertinet ad causalitatem suprem æ causæ: ergo nulla causa secunda potest aliquid producere, nõ præsupposito in re producta aliquo causato a prima causa, ergo nulla causa secunda põt creare. Antecedens & prima consequentia patent. Secunda vero probatur, quia subsistratũ cõmunis inuenitur semper, quam informãs illud quia infimum est restringere & terminare: sic patet de esse, viuere, & intelligere: in quibus est gradatim informatio, & materia & forma, in quibus rerum diuersitas est per formas tionem tantũ. Vltima autem consequentia probatur ex ratione creationis, quia scilicet creatio est productio rei secundum totam substantiam, nullo præsupposito creato vel increato. Deinde asseritur authoritas scripturæ ad conclusionem.

¶ Aduerte hic primo, quòd cum dicitur, de rõne creationis esse, producere rem nullo præsupposito, non negatur simpliciter omne præsuppositum, quoniam semper præsupponitur agens, & quandoque materia, vt patet in creatione aiæ intellectiuæ, sed negatur omne præsuppositum, quod sit aliquid illius quod est per se primo terminus illius creationis. Ita quòd ex eo, quòd ex omnibus creaturis constituitur vniuersum, sicut totum ex partibus. Ac per hoc, idem est finis totius & illarum, cõmuniter loquendo. Nihil enim prohibet, quandã partes peculiarius secundum proprias rationes ordinari in diuinam bonitatem p proprias operationes, iuxta primum gradum, vt de creaturis cõnalibus patet.

¶ Super

Imposibile est autem aliquid creari nisi à solo Deo.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd quanto aliqua causa est superior, tanto ad pluta se extendit in causando. Semper autem id quod substernitur in rebus, inuenitur communius quàm id, quod informat & restringit ipsum: sicut esse quàm viuere, & viuere quàm intelligere, & materia quàm forma. Quanto ergo aliquid est magis substratum, tanto a superiori causa directè procedit. Id ergo quod est primo substratum in omnibus, propriè pertinet ad causalitatem suprem æ causæ. Nulla igitur secunda causa potest aliquid producere non præsupposito in re producta aliquo, quod causatur a superiori causa. Creatio autem est productio alicuius rei secundum suam totam substantiam, nullo præsupposito quod sit vel increatum, vel ab aliquo creatum. Vnde relinquitur, quod nihil potest aliquid creare nisi solus Deus, qui est prima causa. Et ideo vt Moyses ostenderet corpora omnia immediatè à Deo creata, dixit, In principio creauit Deus cælum & terram.

¶ AD primum ergo dicendum, quod in Productione rerum est aliquis ordo: non quidem vt vna creatura creetur ab alia (hoc enim impossibile est) sed ita quòd ex diuina sapientia diuersi gradus in creaturis constituuntur.

¶ AD secundum dicendum, quòd ipse Deus vnus absque suæ simplicitatis detrimento, diuersorũ cognoscibilium est, vt supra ostensum est. Et ideo ex est secundũ diuersa cognita diuersorũ productorum causa per suam sapientiam: sicut & artifex apprehendendo diuersas formas, producit diuersi artificiata.

¶ AD tertium dicendum, quòd quantitas virtutis agentis non solum mensuratur secundũ rem factam, sed etiã secundum modũ faciendi, quia vnus & idem aliter fit & à maiori, & à minori virtute. Producere autẽ aliquid finitum hoc modo vt nihil præsupponatur est virtutis infinitæ. Vnde nulli creaturæ competere potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum formæ corporum sint ab angelis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd formæ corporum

TIt clarus est.
¶ In corpore duo principaliter facit, primo refert opinionem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

affirmationem, diuersimode tamen a Platone, Auicenna & quibusdam modernis hæreticis dictam. Secundo respondet quærito.

¶Quo ad primum quatuor refert ex Platone, scilicet & quòd ponebat formas materialium separatas, & quòd ponebat eas iuxta ordinem formarum materialium: & quòd ab his formis deriuantur formæ immateriales in materia, & quod hoc fit per modum participationis & assimilationis cuiusdam. Ex Aui, vero refert tria scilicet, quòd sunt quædã substantiæ separatæ non de naturis inferiorum, quas angelos dicimus: & quòd in mente earum sunt formæ naturalium sicut in artifice, & ꝙ ab illis effluunt formæ naturales. Ex hæreticis aũt duo, s. Deum esse creatorem omnium, & diabolum formare materiã corporalẽ per varias species. Quo ad secundum tria. Primo, quòd formæ corporum nõ per se fiũt. Secundo, ꝙ eo modo quo fiunt, fiũt ab agentibus corporalibus, vt à causis propinquis, à substantijs separatis vt motoribus, ad formas, & à Deo vt à prima causa. Tertio, ꝙ in prima rerum cõditione, formæ corporales produ&tæ sunt à solo Deo. prima conclo probat sic. Eius est ueri cuius est esse, & eodem mõdo quia fieri terminatur ad ee: sed formæ nõ sunt per se, sed quasi ipsis compositis fiunt. igit nec fiunt per se. Et confirmat authoritate Arist. 7. Meta. sit sic patet radix erroris omnium recitatorum Secunda vero conclusio probatur eodem medio, adiuncta alia propositione, s. ꝙ vnum qdq; fit à sibi simili, sic. Compositum per se primo fit, & forma non fit nisi ad factionem cõpositi: ergo formæ corporales causant non quasi influxe ab aliqua forma immateriali, sed quasi mã reducta de potentia in actum ab aliquo agente cõposito. Et probat cõsequentiã: quia oẽ quod fit, fit à sibi simili. Ex hoc enim probatur prima pars sic. Forma non fit. ergo non oportet ab aliqua forma immateriali eam deriuari. Et antecedens patet, tum ex 7. Meta. tum ex rõne: quia eiusdem & eodem modo est esse & fieri: formæ aũt nõ sunt quasi ipsæ fiunt: ergo nec fiunt. Deducitur ẽt secunda pars sic. Compositum fit, ergo à composito, aliàs non fieret à sibi simili: ergo à transmutante materiam de potentia in actum.

¶Respon. Dicendum, quòd opinio fuit quorundam, quòd omnes d formæ corporales deriuentur à substantijs spiritualibus, quas angelos dicimus. Et hoc quidem dupliciter aliqui posuerunt. Plato enim posuit formas quæ sunt in materia corporali, deriuari & formari à formis sine materia subsistentibus, per modum participationis cuiusdam e. ponebat enim hominem quendam immaterialiter subsistentem, & similiter equum, & sic de aliis, ex quibus constituuntur hæc singularia sensibilia, secundum quod in materia corporali remanet quædam impressio ab illis formis separatis, per modum assimilationis cuiusdam, quàm participationem vocabat. Et secundum ordinem formarum ponebant Platonici ordinem substantiarum separatarum: puta quòd vna substantia separata est, quæ est equus, quæ est causa omnium equorum: supra quam est quædam vita separata, quam dicebant per se vitam & causam omnis vitæ. Et vlterius, quandam quam nominabant ipsum esse, & causam omnis esse.

Auicen. vero & quidam alii, non posuerunt formas rerum corporalium in materia per se subsistere, sed solum in intellectu. A formis ergo in intellectu creaturarum spiritualium existentibus, quas quidem angelos dicimus, dicebant procedere omnes formas, quæ sunt in materia corporali: f sicut à formis, quæ sunt in mente artificis procedunt formæ artificiatorum. Et in idem videtur redire quod quidam moderni hæretici ponunt, dicentes quidem Deum creatorem omnium, sed materiam corporalem à diabolo formatam, & per varias species distinctam. Omnes autem hæ opiniones ex vna radice processisse videntur. Quærebant enim causam formarum, ac si ipsæ formæ fierent secundum seipsas. Sed sicut probat Arist. in* 7. Metaph. id quod propriè fit, est cõpositum. Formæ autem corruptibilium rerum habent vt aliquando sint, aliquando non sint absque hoc, quòd ipsæ generentur, aut corrumpantur, sed compositis generatis, aut corruptis, quia etiam formæ non habent esse: sed composita habent esse per easdem enim aliqui competit fieri sicut & esse. Et ideo cum simile fiat à suo simili, non est quærenda causa formarum corporalium aliqua forma immaterialis, sed aliquod compositum, secundum quod hic ignis generatur ab hoc igne. Sic igitur formæ corporales causantur, non quasi influxæ ab aliqua immateriali forma, sed quasi materia reducta de potentia in actu ab aliquo agente composito. Sed quia agens compositum, quod est corpus, mouetur a substantia spirituali creata, g vt Augusti. dicit* 3. de Trini. sequitur vlterius, quòd etiam formæ corporales a substantijs spiritualibus deriuentur, non tanquam influentibus formas, sed tanquam mouentibus ad formas. Vlterius autem reducuntur in Deum sicut in primam causam etiam species angelici intellectus, quæ sunt quædam seminales rationes corporalium formarum. In prima autem corporalis creaturæ productione, non consideratur aliqua transmutatio de potentia in actum. Et ideo formæ corporales, quas in prima productione corpora humana habuerunt, sunt immediate à Deo productæ, h cui soli ad nutum obedit materia tanquam propriæ causæ. Vnde ad hoc significandũ Moyses singulis operibus præmittit, Dixit Deus, fiat hoc, vel illud. In quo significatur formatio rerum per verbum Dei facta, à quo secundum Aug. *est omnis forma, & compago, & concordia partium.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ Boe. intelligit per formas quæ sunt sine materia, rationes rerum quæ sunt in mente diuina, sicut etiam Apostolus dicit Hebr. 11. Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Si tamen per formas quę sunt sine materia, intelligit angelos, dicendum est, quòd ab eis veniunt formæ quæ sunt in materia, non per influxum, sed per motum.

¶Ad secvndvm dicendum, ꝙ formæ partiales in materia, reducuntur non ad formas aliquas per se subsistentes rationis eiusdem, vt Platonici posuerunt, sed ad formas intelligibiles, vel intellectus angelici c (a quibus per motum procedunt) vel vlterius ad rationes intellectus diuini (a quibus etiam formarum semina sunt rebus creatis indita) vt per motum in actum educi possint.

¶Ad tertivm dicendum, ꝙ corpora cœlestia causant formas in istis inferioribus non influendo, sed mouendo. c

QVAESTIO LXVI.

De ordine creationis ad distinctionem, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de opere distinctionis. Et primo considerandum est de ordine creationis ad distinctionem. Secundo, de ipsa distinctione secundum se.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum informitas materiæ creatæ, præcesserit tempore distinctionem ipsius.

¶Secundo, Vtrum sit vna materia omnium corporalium.

¶Tertio, Vtrum cœlũ empyreum sit concreatum materiæ informi.

¶Quarto, Vtrum tempus sit eidem concreatum.

Articvlvs I.

Vtrum informitas materiæ, tempore præcesserit formationem ipsius.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ informitas materiæ tempore præcesserit formationem ipsius. Dicitur enim Gen. 1. Terra erat inanis & vacua, siue inuisibilis & incomposita, secundum aliam literam. Per quod designatur informitas materiæ, vt Aug.* dicit. Ergo materia fuit aliquando informis antequam formaretur.

¶2 Præt. Natura in sua operatione, Dei operationem imitatur, sicut causa secunda imitatur causam primam. Sed in operatione naturæ, informitas tempore præcedit formationem: ergo & in operatione Dei.

¶3 Præt. Materia potior est accidente, quia materia est pars substantiæ. Sed Deus potest facere ꝙ accidens sit sine subiecto, vt patet in sacramento altaris. Ergo potuit facere ꝙ materia esset sine forma.

¶Sed contra, imperfectio, effectus attestatur imperfectioni agentis. Sed Deus est agens perfectissimum. Vnde de eo dicitur Deuter. 32. Dei perfecta sunt opera. Ergo opus ab eo creatum nunquam fuit informe.

¶Præterea, Creaturæ corporalis formatio facta fuit per opus distinctionis. Distinctioni autem opponitur cõfusio, sicut & formationi informitas. Si ergo informitas præcesserit tempore formationem materiæ, sequitur à principio fuisse confusionem corporalis creaturæ, quam antiqui vocauerunt, Chaos.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ circa hoc sunt diuersæ opiniones sanctorum.* Aug. enim vult, quòd informitas materiæ corporalis non præcesserit tempore formationem ipsius, sed solum origine, vel ordine naturæ. Alii vero, vt Basilius, † Ambrosius, & Chrysostomus, volunt, quod informitas materiæ tempore præcesserit formationem. Et quamuis hæ opiniones videantur esse contrariæ, tamen parum ab inuicem differunt. Aliter enim accipit informitatem materiæ Augus. quàm alii. Augus. enim accipit informitatem materiæ pro carentia omnis formæ, & sic impossibile est dicere quòd informitas materiæ tempore præcesserit vel formationem ipsius, vel distinctionem. Et de formatione quidem manifestum est. Si enim materia ꝙinformis præcesserit duratione, hæc erat iam in actu, hoc enim duratio importat. Creationis enim terminus est ens actu, ipsum autem quod est actus, est forma. Dicere igitur materiam præcedere sine forma, est dicere ens actu sine actu, quod implicat contradictionem. Nec etiam potest dici, quod habuit aliquam formam communem, & postmodum superuenerunt ei formæ diuersæ quibus fit distincta: quia hoc esset idem cum opinione antiquorum naturalium, qui posuerunt materiam primam esse aliquod corpus in actu, puta ignem, aerem, aut aquam, aut aliquod medium. ex quo sequebatur quòd fieri non esset nisi alterari. quia cum illa forma præcedens daret esse in actu in genere substantiæ, & faceret esse hoc aliquid: sequebatur, quòd superueniens forma, non faceret simpliciter ens actu, sed ens actu hoc. quod est proprium formæ accidentalis. & sic sequentes formæ essent accidentia, secundum quæ non attenditur generatio, sed alteratio. Vnde oportet dicere, quòd materia prima neque fuit creata omnino sine forma, neque sub forma vna communi, sed sub formis distinctis. Et ita, si informitas materiæ referatur ad conditionem primæ materiæ, quæ secundum se non habet aliquam for-

sed ex eo quòd habet indeterminate, paulatim determinatur ad habendum distincte quæ in se prius habebat confuse. Hæc enim est vis determinatæ transmutationis.

¶ *Super quæstionis 66. Articulum primum.*

Tullius clarus est.

¶In corpore tria principaliter fasit. Primo, refert diuersitatem opinionum. Secũdo, ostendit sententiã Augustini oportere veram facere. Tertio, sententiã aliorum tractat.

¶Quo ad primũ duo dicit, scilicet ipsas opiniones contrarias de quæstione, & radicem, ꝙ in rei veritate nõ sunt contrariæ, propter æquiuocationem informitatis.

¶Quo ad secundum duo dicit. Primo quid nominis ipsius informitatis apud August. significat: & enim negationem omnis formæ. Secundo, conclusionem respondendo apud eundem. Informitas materiæ non præcessit duratione eius formationẽ, aut distinctionem, sed natura tantum. Et de formatione quidem probatur: quia sequeretur, quòd esset ens in actu sine actu. De distinctione vero: quia sequeret opinio antiquorum naturalium, ponẽtium subiectũ generationis ens, in actu. Et consequẽter generari non esset nisi alterari: quia omnis forma genita, non faceret ens simpliciter, sed aduenti illi. Quòd autem præcedat natura, sicut potẽtia actum, & partes totum, probatur ex eo ꝙ talis informitas est conditio materiæ primæ secundum se.

¶Circa hanc partem aduerte, quòd

¶ *Super quæstionis 66. Articulum primum.*

Tullius clarus est.

¶In corpore tria principaliter fasit. Primo, refert diuersitatem opinionum. Secũdo, ostendit sententiã Augustini oportere veram facere. Tertio, sententiã aliorum tractat.

¶Quo ad primũ duo dicit, scilicet ipsas opiniones contrarias de quæstione, & radicem, ꝙ in rei veritate nõ sunt contrariæ, propter æquiuocationem informitatis.

¶Quo ad secundum duo dicit. Primo quid nominis ipsius informitatis apud August. significat enim negationem omnis formæ. Secundo, conclusionem respondendo apud eundem. Informitas materiæ non præcessit duratione eius formationẽ, aut distinctionem, sed natura tantum. Et de formatione quidem probatur: quia sequeretur, quòd esset ens in actu sine actu. De distinctione vero: quia sequeret opinio antiquorum naturalium, ponẽtium subiectũ generationis ens, in actu. Et consequẽter generari non esset nisi alterari: quia omnis forma genita, non faceret ens simpliciter, sed aduenti illi. Quòd autem præcedat natura, sicut potẽtia actum, & partes totum, probatur ex eo ꝙ talis informitas est conditio materiæ primæ secundum se.

¶Circa hanc partem aduerte, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

mant, informitas materiæ non præcesit formationem seu distinctionem ipsius tempore, vt Augustin.* dicit; sed origine, seu natura tantum, eo modo quo potentia est prior actu, & pars toto. Alij vero sancti accipiunt informitatem, non secundum quod excludit omnem formam, sed secundum quod excludit istam formositatem & decorem, qui nunc apparet in corporea creatura. Et secundum hoc dicunt quòd informitas materiæ corporalis, duratione præcesit formationem eiusdem. ℭ & sic secundum hoc quantum ad aliquid eum eis Augustin. concordat, & quantum ad aliquid discordat, vt infra patebit.* Et quantum ex litera Geneſi, accipi potest, triplex formositas deerat: propter quòd dicebatur creatura corporalis informis. Deerat enim à toto corpore diaphano, quod dicitur cœlum, pulchritudo lucis. Vnde dicitur, quòd Tenebræ erant super faciem abyssi. Deerat autem terræ duplex pulchritudo. Vna quam habet ex hoc, quòd est aquis discooperta, & quantum ad hoc dicitur, quòd Terra erat inanis & vacua, siue inuisibilis, quia corporali aspectui patere non poterat, propter aquas vndique eam cooperientes. Alia vero, quam habet ex hoc, quòd est ornata herbis & plantis. & ideo dicitur, quòd erat vacua & incomposita, id est non ornata, secundum aliam literam. Et sic, cum præmisisset duas naturas creatas scilicet cœlum & terram, informitatem cœli expressit, per hoc quod dixit, Tenebræ erant super faciem abyssi, secundum quod sub cœlo etiã aer includitur. Informitatem vero terræ per hoc quod dixit, Terra erat inanis & vacua.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd terra aliter accipitur in loco isto ab Augustin. & ab aliis sanctis. Augustin.* enim vult, quòd nomine terræ & aquæ, significetur in hoc loco ipsa materia prima. Non enim poterat Moyses tudi populo primam materiam exprimere, nisi sub similitudine rerum eis notarum. Vnde & sub multiplici similitudine eam exprimit, non vocans eam tantum aquam, vel tantum terram, ne videretur secundum rei veritatem materia prima esse vel terra, vel aqua. Habet tamen similitudinem cum terra, inquantum subsidet formis: & cum aqua, inquantum est apta formari diuersis formis. Secundum hoc ergo dicitur terra inanis & vacua, vel inuisibilis & incomposita, quia materia per formam cognoscitur. Vnde in se considerata dicitur inuisibilis, vel inanis, & eius potentia per formam repletur. Vnde & Plato* materiam dicit esse locum. Alij vero sancti per terram intelligunt ipsum elementum: quæ, qualiter secundum eos erat informis, dictum* est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ natura producit effectum in actu de ente in potẽtia. & ideo oportet vt in eius operatione potentia tempore præcedat actum, & informitas formationem. sed Deus producit ens actu ex nihilo. & ideo statim potest producere rem perfectam secundum magnitudinem suæ virtutis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ accidens cum sit forma, est actus quidam: materia autem secundum id quod est, est ens in potentia. Vnde magis repugnat esse in actu materiæ sine forma, quàm accidenti sine subiecto.

¶ Ad primvm vero quod obijcitur in contrarium, dicendum est, ꝙ si secundum alios sanctos informitas tempore præcesit formationem materiæ: non fuit hoc ex impotentia Dei, sed ex eius sapientia, vt ordo seruaretur in rerum conditione, dum ex imperfecto ad perfectum adduceretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quidam antiquorum naturalium posuerunt confusionem excludentem omnem distinctionem, præter hoc quòd Anax. posuit solum intellectum distinctum & immistum. Sed ante opus distinctionis scriptura sacra ponit multiplicem distinctionem. Primo quidem cœli & terræ: in quo ostenditur distinctio etiam secundum materiam, vt infra* patebit. & hoc cum dicit, *In principio Deus creauit cœlum & terram &c.* Secundo per distinctionem elementorum, quantum ad formas suas: per hoc quòd nominat terram & aquam. Aerem autem & ignem non nominat, quia non est ita manifestum rudibus, quibus Moyses loquebatur huiusmodi esse corpora, sicut manifestum est de terra & aqua: quamuis Plato aerem intellexerit significari per hoc, quod dicitur* spiritus Domini: quia etiam aer spiritus dicitur: ignem vero intellexerit significari per cœlum, quod igneæ naturæ esse dixit, vt Augustin. refert in † 8. lib. de ciuita Dei, c. 11. Sed Rabbi Moyses* in alijs cum Platone concordans, dicit ignem significari per tenebras: quia vt dicit, in propria sphæra ignis non lucet. Sed magis videtur esse conueniens, quod prius dictum est: ℭ quia spiritus Domini in scriptura non nisi pro Spiritusancto consueuit poni. Qui aquis superferri dicitur, non corporaliter, sed sicut voluntas artificis superfertur materiæ quam vult formare. Tertia distinctio significatur secundum situm: quia terra erat sub aquis quibus inuisibilis reddebatur. Aer vero qui est subiectum tenebrarum, significatur fuisse super aquas: per hoc, quod dicitur, Tenebræ erat super faciem abyssi. Quid autem distinguendum remaneret, ex sequentibus apparebit. ℭ

Q. 69. ad 1.

† In copendio in Tim. cap. 6. & † Li. 8. cap. 11. tom. 1. † Li. 2. de cœlo, cap. 5. tom. 2.

Q. 70.

Articvlvs II.

Vtrum vna sit materia informis omnium corporalium.

¶ *Super quæstio. LXVI. Articulum secundum.*

Ad secvndvm sic procedi-
tur. Videtur quòd vna sit materia informis omnium corporalium. Dicit enim Aug. 12. confes.* Duo reperio quæ fecisti. Vnum quod erat formatum: alterum quod erat informe. Et hoc dicit esse terram inuisibilem & incompositam, per quam dicit significari materiam rerum corporalium. Ergo vna est materia omnium corporalium.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in † 5. Meta. ꝙ illa quæ sunt vnum in genere, sunt vnum in materia: Sed omnia corporalia conueniunt in genere corporis. Ergo omnium corporalium est vna materia.

¶ 3 Præt. Diuersus actus fit in diuersa potentia, & vnus in vna. Sed omnium corporum est vna forma, scilicet corporeitas. Ergo omnium corporalium est materia vna.

¶ 4 Præt. Materia in se considerata, est solum in potentia. Sed distinctio est per formas. Ergo materia in se considerata, est vna tantum omnium corporalium.

¶ Sed contra. Quæcunque conueniunt in materia, sunt transmutabilia adinuicem, & agunt & patiuntur adinuicem: vt dicitur in * 1. de generatione. Sed corpora cœlestia & inferiora non sic se habent adinuicem. Ergo eorum materia non est vna.

¶ Respon. Dicendum, quòd circa hoc fuerunt diuersæ opiniones philosophorum. Plato enim, & omnes philosophi ante Aristo. posuerunt omnia corpora esse de natura 4. elementorum. Vnde cum 4. elementa communicent in vna materia, vt mutua generatio & corruptio in eis ostendit: per consequens sequebatur, quòd omnium corporum sit materia vna. Quòd autem quædam corpora sint incorruptibilia, Plato* asscribebat non conditioni materiæ, sed voluntati artificis, scilicet Dei, quem introducit corporibus cœlestibus dicentem, † Natura vestra estis dissolubilia, ℭ voluntate autem mea indissolubilia, quia voluntas mea maior est nexu vestro. Hanc autem positionem Aristo.* reprobat per motus naturales corporeum. Cum enim corpus cœleste habeat naturalem motum diuersum à naturali motu elementorum, sequitur quòd eius natura sit alia à natura quatuor elementorum. Et sicut motus circularis, qui est proprius corporis cœlestis, caret contrarietate, motus autem elementorum sunt inuicem contrarij (ut qui est sursum ei qui est deorsum) ita corpus cœleste est absque contrarietate: corpora vero elementaria sunt cum contrarietate, & quia corruptio & generatio sunt ex contrarijs, sequitur ꝙ secundum suam naturam corpus cœleste sit incorruptibile, ℭ elementa vero sunt corruptibilia. Sed non obstante hac differentia corruptibilitatis & incorruptibilitatis naturalis, Auicebron posuit vnam materiam omnium corporeum, attendens ad vnitatem formæ corporalis; sed si forma corporeitatis esset vna forma per se, cui superuenirent aliæ formæ, quibus corpora distinguuntur, haberet necessitatem, quod dicitur quia illa forma immutabiliter materiæ inhereret, & quantum ad illam esset omne corpus incorruptibile, sed corruptio accideret per remotionem sequentium formarum, quæ non esset corruptio simpliciter, sed secundum quid, quia priuationi substerneretur aliquod ens actu, sicut etiam accidebat antiquis naturalibus, qui ponebant subiectum corporeum aliquod ens actu, puta ignẽ, aut aerem, aut aliquid huiusmodi. ℭ Supposito autem quòd nulla forma quæ sit in corpore corruptibili, remaneat vt substrata generationi & corruptioni, sequitur de necessitate, quod non sit eadem materia corporum corruptibilium & incorruptibilium. Secundo, quia actus est qui distinguit & separat 7. Metaph. tex. 49. ergo in pura potentia nulla potest esse distinctio recedens actibus. Tertio, si darentur diuersæ puræ potentiæ, sequeretur quòd inter actum & potentiam puram non esset maxima distantia positiua: hoc non potest intelligi, ergo: & probatur sequela quia positis duabus puris potentijs diuersarum rationum, vt hic ponitur, oportet, quòd altera magis distet ad actum puru, quã altera: ergo distantia vnius potentiæ puræ, non est maxima, hæc sufficiãt hic: quoniam solu o horum erit vna nifestatio reliquorum.

367

¶ Ad euidentiã huius rei aduertere diligentissime ꝙ si quis naturã materiæ vt sic cõsiderauerit, facile omittit rõnem reddes. Materia n. sm se, sm id qđ est, vt in ifa dr, nõ est aliquod ens nisi substantiale potẽtia ad formã, nec aliã naturã hẽt: & hoc est eius qđ est. Verum, hoc nõ cõtingit vno modo, sed duobus: quia esse ad formã cõtingit dupliciter, scil. formam sui generis, & ad formã talẽ sm. speciem. Cum. n. oporteat potentiã omnem aliquem actum per se primo respicere vt ad quatum sibi per quem distinguendam est, vt patet 9. Metaphysicorum, vt ad quatum actum, aut formam talem secundum genus, aut secundum speciem materialem: quia enim extra artem sunt. Inter hos autem duos modos hæc est in manifesto differentia, ꝙ potentia ad formam vnam generalem, est ad plures species: potentia vero tantum ad formam vnam speciei, non est ad plura, nisi forte per accidens, puta quia species illa multiplicabilis esset numeraliter. Ex hac autem differentia sequitur alia, scilicet, quòd potentia primo modo habet priuationem annexam: potentia vero secundo modo non. & patet sequela: quia materia quæ est in potentia ad plura, habẽdo vnum de illis, adhuc est in potentia ad aliud: ac per hoc priuatur illo actu, adhuc est in potentia ad aliud: ac per hoc priuatur illo actu, adhuc est in potentia ad aliquid aliud cum negatione illius in eo constituit potentia enim ad aliquid cum negatione illius in eo constituit priuationem, vt patet. Materia vero cuius est potentia ad vnum formam, cum habẽdo illud, nullo sibi possibili carebat, nullam habet priuationem. Nec pertranseas hic, sed philosophice subtilites & considera quòd nulla res appetit negationem, aut malum, nisi quia appetit bonum, cui est annexa negatio: literius. Sicut calefactibile appetẽdo calorem, appetit negationem frigoris, & ignis appetendo perpetuitatem sui, corruptionem aquæ ex consequenti appetit. Et propterea, si potentia aliqua non est ad aliam formam, non habet congenitam priuationem eius formæ quam habet, aliter appeteret primo non esse, quod non est intelligibile. Vnde in proposito sic contingere rationi consonat. Et quòd materia prima horum inferiorum, est potentia substantialis respectu omnium formarum rerum generabilium & corruptibilium, ac per hoc respicit per se primo vt actum adæquatum formã substantiæ generabilis: sub qua, quoniam multæ sunt species, oportet ipsam sub vna esse in potentia ad aliam, & consequenter illã priuatam: & sic omnia sunt adinuicem generabilia &c. Et ꝙ materia cœlestis corporis non est ad actum vnum tantum secundum genus, sed vnum specie atomizata quòd non est puratum, quòd materia cœli respicit formam cœlestem vt actum adæquatum, & quia sic sequeretur potentia ad plura, & priuatio & corruptibilitas ab intellecto: sed quòd materia lunæ est in potentia secundum se ad formam lunæ tantum, & materia solis ad formam solis tantum, & sic de aliis: ita ꝙ quot sunt species corporum cœlestium, tot sunt genera physica eorum. Et hoc quod dico, cœli materia, non significat aliquam vnam materiam, sed quoddam analogum omnibus materijs cœlestium corporum. Ad rationem ergo Sco. & Auer. dicẽto dupliciter, primo secundum rem, secundo ad hominem, idest secundum modum loquendi Aristo. 9.

572

Universidad de Deusto
Biblioteca

Metaph Secundum rem distingue, quòd potentia passiua est duplex. Quædam pure receptiua, quæ scilicet nulla passione media, recipit formam. Quædam uero receptiua & passiua simul: ita quòd & agitur ab agente & recipit formam. Modo dico, & ita est, q̃ potentia pure receptiua non est potentia contradictionis, potentia autem receptiua & passiua simul hæc est contradictionis. Ex dictis autem patet, q̃ materia iuxta est potentia receptiua tantum, q̃n nulla passione, aut actione media, materia habet illam formam: & patet hanc distinctionem esse veram in potentia cæli respectu suæ figuræ. Illa enim non est cõtradictionis, & tñ receptiua, nõ tñ passiua. Et si cõtra instet, quia potentia fin se est in differens ad actum & negationem: uel q̃ plus est, prius natura habet negationẽ, quia fin se, ex Aui. 6 Met. c. 2. Rideatur, negando consequentia, sianteceden fiat negatiue: vel antecedens, si fiat positiue. Ista enim propositio negatiua est vera, Potentia non ex se hẽt actum, sed ex hac non sequitur affirmatiua, ergo ex se habet non actum q̃ est esse in potentia contradictionis fin se, ad actum. I. & non actum: illa vero affirmatiua, Potentia ex se habet non actũ, est falsa, & similiter ista est falsa, Potentia ex se non habet actum nisi quã non actum, q̃n ex se in proprio genere causæ, f. materialis, ita vendicat sibi actum talem, q̃ nullo modo oppositum, q̃n ita talem q̃ nullum alium. Ad hominem vero scito, q̃ Ari. 9. Met. tex. 27. qui allegatur, non vocat potentiam nisi potentiam vt potentiam, potentia autem vt potentia, non est q̃ iam est sub actu: & sic potentiam pure receptiuam non vocat potentiã, & propterea dicit, q̃ omnis potentia est potentia contradictionis. Et si uis ẽ proteruos conuincere, affer codicẽ, & videbis ibidẽ q̃ negat in cælo esse potentiam ad motum localẽ, cũ tñ constet q̃ motus est actus entis in potentia, inquantum in potentia. Quia. n. posuit motũ cæli o cœternũ, sicut & figurã ac per hoc, cælum nunquã est in statu potentiæ respectu motus, sed semper in actu, ideo dixit nõ esse in potentia ad motũ, sed in potentia ad terminos motus. vnde & quo ad quos continue agitur a motore deperdendos & acquirendos. Ad confirmationes aũt dr dupliciter. Primo distinguẽdo de non esse & privatione simplr, vel fm quid & q̃ materia est p quã põt res non esse fm quid, & similiter est idẽ subiecto cum privatione fm quid falsẽ. Secundo, põt dici & melius, q̃ istæ propositiones possunt dupliciter exponi, Primo, ut subiectum vendicet sibi prædicatum, & sic non sunt veræ, nisi cum distinctione simplr, vel fm quid: alio nõ ut prædicatũ determinet sibi subiectũ, & sic sunt veræ absolute. Vbicunque namque est potentia ad esse & non esse, ibi est materia. fiat vbi est priuatio, ibi est idẽ subiecto cum materia, & non econtra. Ad argm aliorum negatur sequela, & rõ est quia motus circulari est motus animalis, & non mere naturalis, & propterea non superfluit forma cæli. Nec est dicendũ q̃ est principiũ pure passiuum respectu motus circularis: sed q̃ quemadmodũ forma cordis concurrit ad motũ cordis inedio mõ inter pure passiuum & actiuum, & tamen non nisi ab anima motus ille esse põt, ita forma cæli natura talis est ad quã in coniunctione ad animam, seu intelligentiam natus est sequi motus circularis. Vnde substantia corporalis cæli, est principiũ naturale motus circularis: alioquin rueret totus processus in 2. de cælo & mundo, ad inferendũ quintã essentiã: & nihilominus animã oportet adiungere, sicut patet in motu cordis. Est. n. primus motus in universo, sicut motus cordis in animali, vt patet in 8. Phy. ¶Ad tõnẽ aũt primã Sco, cõtra secundũ dictũ, neganda est sequela, quia nõ est par rõ de causis extrinsecis & intrinsecis, q̃n istæ sunt partes rei, & intrant cõpositionẽ rerũ, ac per hoc oportet esse varias iuxta rerum varietates, extrinsecæ aũt nõ. Ad secundum vero iam patet responsio ex dictis, negatur siquidem, q̃ materia solũ sit in potentia secundum se ad priuationem suæ formæ, & rõ est, quia potentiæ ad priuationem huius formæ, fundatur super potentiam ad aliam formam, vt patet ex dictis.

¶Ad primum vero Aegidii, modificat illa propositio, negatio omnium formarũ constitutiue vnitæ materiæ, põt. n. dupliciter intelligi. Primo absolute, ut sonat, & sic est falsa, quia negatio absolute dr de nihilo. Alio mõ in subiecto apto nato, & sic est uera, sed subiectum aptũ in proposito, est materia cõis multis. hæc enim est vna negatiue non positiue: sed materia communis multis, cum materia propria vni non sortitur vnitatem ex negatione: quia ex hoc ipso quòd hæc est communis his, illæ non iam sunt diuersæ. Ad secundum autem concedimus, quod solus actus distinguit, & dico q̃ duæ puræ potentiæ distinguũtur actib. quos per se primo respiciunt, & per quos diffiniuntur, & a quibus nõ prius abstrahi, & per primam operationẽ intellectus. Et si secum in eis, dico q̃ est ola cuiusdã substantialis communis mensuratio ad actũ sibi adæquatum. Et si de ipsa substantiali communi mensuratione ad actũ quæras, dico q̃ est nõ solũ ideti ipsi; puræ potentiæ. Et ppea, sicut actus adæquati sunt diuersi sepatis, ita potentiæ apprię ad eos sunt per se diuersæ pp actus. Sicut enim materia est pp formam, ita distinctio materiæ est propter diuersitatem formarum. Ad tertium quo ad rem dr, q̃ nullum inconueniens est unam puram potentiam magis distare ab actu puro, q̃ aliã puram potentiã: non per inclusionẽ alicuius actualitatis in vna magis q̃ in alia: quia non essent ambæ puræ potentiæ: sed per vnius cõmensurationẽ ad perfectionẽ actuum adæquatum respectu alterius, ita q̃ ex hoc vna para potentia, est altera pura potentia minus ab actu distans, quia est capacitas perfectioris actus. Sed caue hic ne fallaris sophismate cõsequẽtis, aut figuræ dictionis, à pura potẽtia, ad puram potẽtiam, ad talẽ actũ. Illa. n. est prope nihil. & maxime distans a Deo &c. sed hẽt latitudinem propter actus respectos, modo declarato. Singularum autẽ pure potentiarum, nulla, nisi commensurata infimo actui, est maxime distans. & prope nihil. Ex his autem puto facile reliqua solui posse iuxta transeamus ad alia.

¶In litera deinde, author destruit hanc affirmatiuã, quæ est positio Auer. Materia cæli est simplex substantia corporea, tali rõne. Omne ens actu, uel est actus seu forma, uel habens actũ seu formã: sed corporeitas cæli, seclusa motore, est ens actu, & non est habẽs actum seu formam: ergo est actus seu forma. Di cursu: bonus cum præmissis euidentibus, saltem naturaliter & ad hominem, scilicet Auer. falsitas autem conclusionis probatur sic. Si corporeitas illa esset actus, esset intellecta in actu, quod repugnat cælesti corpori, quia est sensibile, ut patet.

¶Circa hanc rõnem aduerte, q̃ calumniã patitur, propterea q̃ fundatur super hac propositione, Omne quod est fin se totũ actus, est intellectum in actu, ut patet. hoc aũt esse falsum patet ex eo, q̃ hæ albedo, est fm se tota actus: & similr hæc forma huius bouis est tota actus. nihil n. horum hẽt plures partes, quarum vna sit actus vel forma, & altera nõ. Et tñ constat, q̃ nihil horum est intellectũ in actu, sed sensibile in actu & intelligibile in potẽtia. Et similiter dicerer Auer. de illa corporeitate, q̃ est de gñe substãtiæ sensibilis: & tñ tota est actus potẽtiæ admistus, quia mobilis, & subiectus quãtitati. figuræ, & cæteris accidentibus.

¶Ad euidentiam huius scito, q̃ esse ens in actu, contingit dupliciter. Vno modo proprie, alio modo cõiter. Et cõiter quidem vocatur ens in actu, omne quod quomodolibet extra causas suas est. Proprie autẽ illud mñ, cuius proprie est esse, quod. f. est per seipsum, non quia aliquid est alicuius. hoc aũt in his quæ fiunt est dicitur quod fit, i. cõpositum. vt patet 7. Met. In his aũt quæ nõ fiunt nec corrumpuntur, est illud quod fieret si fieret. In proposito non est sermo de ente in actu cõiter, sed proprie. Et propterea instantiæ nihil valent. nulli enim forma apud nos est, aut fit, nisi quia est, aut fit compositum. Vnde ratio literæ, ex resolutione substantiæ robur trahit. Cum enim substantia dividatur sufficienter in materiam & formã, & cõpositum ex illis, & materia dicatur fieri q̃ nõ est fin eam hoc aliquid forma vero sit fm q̃ fit hoc aliquid: oportet quòd corporeitas cœlestis, cum manifeste fit hoc aliquid, seclusa motore, put. quòd non cadat sub membro primo, scilicet materia, sed secundo vel tertio, scilicet forma vel compositum. Et cum Auerrois neget compositum, ergo restat quòd est forma: & est ratio, quia aliquid alicuius est, sed est per seipsum, ita quòd si fieret, eius esset per se primo fieri: ac per hoc, eius esset per se primo esse. Omnis autem forma, quæ per se primo est est intellectu in actu, quoniam ut in 3. de Anima dicitur. Inanino ita se habent quæ circa intellectum sunt, sicut ea quæ

rationem a materia. Duo igitur sequuntur ad positionem Auer. Ex eo q̃ per se primo est ens in actu, sequitur q̃ fit de genere intellectorũ in actu. Ex eo vero quod subiicit quãtitati potentiæ ad vbi, & c. sequitur q̃ sit de genere sensibilium. Sunt ergo hæc incompossibilia. Nec potest abhac ratione euadere quis, nisi ponendo quartum genus substantiæ, quod ab Arist. philosophia alienum esse patet. Quòd enim aliqui ponunt scilicet corporeitatẽ illam comprehendi sub primo membro, scilicet sub materia, distinguẽtes materiã, in materiã ad esse, & in materiã ad ubi, contradicit diffinitioni seu proprietati materiæ, quæ ipsum est primũ membrum, ut patet in 2. de Ani. Contrariatur quoque doctrinæ Ari. alibi, ut ostendi facile posset, si contra Auerroim, modo scribẽdum esset. Tertio, infert tres propositiones. prima est, Materia cæli secũdum se non est in potentia, nisi ad formam quam habet, Secunda est, q̃ non remanet in potentia ad esse, sed ad vbi. Tertia, q̃ materia corporum corruptibilium & incorruptibilium, non est eadem, nisi analogice, & est responsio ad quæstum directe.

¶ *Super quæstionis 66. Articulum III.*

339 c. dis. 12. ar. 5.

TIulus clarus ex vsu, Cælum immobile.

¶In corpore quinque facit. Primo, vnde habemus cælum empyreum esse, idest a tribus tãtum. Secundo, in quo conueniunt hi tres: quia in fine, & in quo differunt, quia in rõne Tertio, librat eorum rationes. Quarto rõnem magis confirmat. Quinto, ostendit

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum cœlum empyreum sit concreatum materiæ informi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd cœlum empyreũ non sit concreatum materiæ informi. Cælum enim empyreum, si est aliquid, oportet quòd sit corpus sensibile. Omne autem corpus sensibile, est mobile. cælum autem empyreum non est mobile, quia motus eius deprehenderetur per motum alicuius corporis apparentis. quod minime apparet. Non ergo cælum empyreum est aliquid materiæ informi concreatum.

¶2 Præt. Aug. dicit in* 3. de Trin. q̃ inferiora corpora per superiora quodam ordine reguntur. Si ergo cælum empyreum est quoddam supremum corpus, oportet q̃ habeat aliquam influentiam in hæc inferiora corpora. Sed hoc non videtur, præsertim si ponatur immobile, cum nullum corpus moueat nisi motum, non est ergo cælum empyreum materiæ informi concreatum. Si dicatur quòd cælum empyreum est locus contemplationis nõ ordinatum ad naturales effectus. Cõtra. Augu. dicit in* 4. de Trinit. quòd nos secundum quod mente aliquod æternum capimus, non in hoc mundo sumus. Ex quo patet, q̃ contemplationem est supra corporalia eleuat. Non ergo contemplationi locus corporeus deputatur.

¶3 Præterea. Inter corpora cælestia in uenitur aliquod corpus partim diaphanum, & partim lucidum, scilicet Cælum sidereum. Inuenitur etiam aliquod cælum totum diaphanum, quod aliqui nominant cælum aqueum vel crystallinum. Si ergo est aliud superius cælum, oportet quòd sit totum lucidum, sed hoc esse non potest, quia sic continue aer illuminaretur, nec vnquam nox esset. Non ergo cælum empyreum materiæ informi est concreatum.

¶ Sed contra est, quod Strabus * dicit, quòd cum dicitur, In principio creauit Deus cælum & terram, cælum dicit non visibile firmamentum, sed empyreum, ideũ ignem.

¶Respondeo dicendum, q̃ cælum empyreum non inuenitur positum nisi per authoritates Strabi & Bedæ, & iterum per authoritate Basilij. In cuius positione, quantum ad aliquid conueniunt, si quantum ad hoc quòd sit locus beatorum. Dicit enim Strabus, * & etiam Beda, quòd ita fm factum, angelis est repletum. Basi. etiam dicit in secundo hexame. Sicut damnati in tenebras ultimas abiguntur, ita remuneratio pro dignis operibus restauratur in ea luce, quæ est extra mundum, & ibi quietis domicilium sortientur. Differunt tñ quantum ad rationem ponendi, Nam Strabus & † Beda ponunt cælum empyreum ea ratione, quia firmamentum per quod cælum lidereum intelligunt, non in principio, sed secunda die dicitur factum. Basi.* vero ea ratione ponit, ne videa tur simpliciter Deus opus suũ a tenebris inchoasse qd Manichæi calumniantur, Deum veteris testamenti, Deũ tenebrarum nominantes. Hæ autem rationes non sunt multum cogentes, nam quæstio de firmamento quod legitur factum in secunda die, aliter soluitur ab Augustin. & aliter ab aliis sanctis. Quæstio autem de tenebris soluitur secundum Aug.* per hoc, q̃ informitas, quæ per tenebras significatur, non præcessit duratione formationẽ sed origine. Secundum alios vero, cum tenebræ non sint creatura aliqua, sed priuatio lucis diuinitus fi pi. attestatur, vt ea, quæ produxit ex nihilo, primo in statu imperfectionis instituere t, & postmodum ea perduceret ad perfectum. Potest autem conuenientior ratio sumi ex ipsa cõditione gloriæ, expectatur enim in futura remuneratione duplex gloria. f. spiritualis & corporalis, non solum in corporibus humanis glorificandis, sed etiam in toto mundo innouando. Inchoata est autem spiritualis gloria ab ipso mundi principio in beatitudine Angelorum, e quorum æqualitas sanctis promittitur. Vnde conueniens fuit, vt etiam a principio corporalis gloria inchoaretur in aliquo corpore, quod letiã a principio fuerit abque seruitute corruptionis, & mutabilitatis, & similiter lucidum, sicut tota creatura . . . . . expectatur post resurrectionem futuram. Et ideo illud cælum dicitur

Habetur in glosa ordinaria Ge. 1. super illud, In principio creauit Deus.

iii. c. 28. parũ a medio, tom. 3.

† Habetur in glosa ordinaria Ge. 1. super illud, In principio creauit, & refertur, 2. sent. dist. 11. Et Beda in Comm. Gen. c. 1. † loco nunc citato.

† Homil. 2. in hexam. a medio.

ii. c. super Gen. ad lib. c. 15. & lib. 7. c. 27.

c 356

Universidad de Deusto
Biblioteca

empyreum.i.igneum non ab ardore, sed a splendore.

¶ Secundum est autem quod Aug.* 10.de Ciui.Dei.dicit,quòd Porphyrius discernebat a dæmonibus angelos, vt aërea loca esse dæmonum, ætherea vero, vel empyrea dicer.et angelorum. Sed Porphyrius tanquam Platonicus cęlum illud fidereum,igneum esse existimabat.Et iõ empyreum nominabat vel æthereum, secundum quod nomen æther is sumitur ab inflammatione,& non secundum quod sumitur a velocitate motus,vt Aristo.* dicit. Quod pro tanto dictum sit,ne aliquis opinetur Aug cęlum empyreum ponit.es,sicut nunc ponitur a modernis.

¶ Ad primum ergo dicendũ,q̃ corpora sensibilia sunt mobilia secundum ipsum statum mundi, quia per motum creaturæ corporalis,procurantur elementorum multiplicatio. Sed in vltima consumatione gloriæ cessabit corporum motus,& talem oportuit esse a principio dispositionem cęli empyrei.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ satis probabile est:q̃ cœlum empyreum, secundam quosdam cũ sit ordinatum ad statum gloriæ,non hẽt d influentiam in inferiora corpora,quæ sunt sub alio ordine,vtpote,ordinata ad naturalem rerũ decursum. Probabilius tamen videtur dicendum,q̃ sicut supremi angeli,qui assistunt, habent influentiam super medios & vltimos, qui mittuntur,quamuis ipsi non mittantur ſm Dion.* ita d cœlum empyreum habet influentiam super corpora quæ mouentur,sed ipsum non mouetur. Et propter hoc põt dici, q̃ influit in primum cœlum, quod mouetur, non aliquid transiens & adueniens per motum, sed aliquid fixum & stabile,puta,virtutem continendi & causandi,vel aliquid huiusmodi ad dignitatem pertinens.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ locus corporeus deputatur contemplationi,non propter necessitatem, sed propter congruitatem, vt exterior claritas interiori conueniat. Vnde Basilius.* dicit, q̃ ministrator spiritus non poterat degere in tenebris,sed in luce & lætitia degendi sibi habitum possidebat.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ sicut* Basi.dicit in 2.Hexam.constat factum esse cœlum rotũditate conclusum, habens corpus spissum,& adeo validum, vt possit ea q̃ extrinsecus habentur,ab interioribus separare. Ob hoc necessario posl se,regionem relictam caretem luce constituit, vtpote, fulgore qui super radiabat excelsa. Sed quia corpus firmamenti etsi sit solidum, est tamen diaphanum,quod lumen non impedit (& patet per hoc, q̃ lumen stellarum videmus non obstantibus mediis cœlis) potest aliter dici, q̃ habet lucem cœlum empyreum non condensatam vt radios emittat, sicut corpus solis, sed magis subtilem,vel habet claritatem gloriæ quæ nõ est conformis cum claritate naturali.

340 1 Li.2.de ciui Dei.ca.9. & 23.com.35.

†Lib.2.Metaor.3.& 1.de cęlo tex. 32.com.2.

D.830.

Cap.8.cęle. hierar.circa principia ad finem.

D.323. 336.

¶Hom. 3. in hexam. a medio vltim.

¶Hom. 1. in hexam. inter prin. & medium.

¶ *Super quæstionis 66. Articulum IIII.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tempus sit concreatum materiæ informi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd tempus non sit concreatum materiæ informi. Dicit* enim Aug.12.confes. ad Deum loquens,Duo reperio quæ fecisti eare tia temporibus. s. materiam primam corporalem, & naturam angelicam. Non ergo tempus est concreatum materiæ informi.

¶ 2 Præterea, Tempus diuiditur per diem & noctem. Sed à principio, nec nox,nec dies erat, sed postmodum cũ diuisit Deus lucem a tenebris. ergo a principio non erat tempus.

¶ 3 Præterea. Tempus est numerus motus firmamenti, quod legitur factum secundo die.Ergo non a principio erat tempus.

¶ 4 Præt.Motus est prior tempore.Magis igitur debebat numerari inter primo creata,quam tempus.

¶ 5 Præt. Sicut tempus est mensura extrinseca, ita & locus. Non ergo magis debet computari inter primo creata tempus,quam locus.

¶ SED CONTRA est,quod Aug.* dicit super Gen. ad lit.q̃ spiritualis & corporalis creatura, est creata in principio temporis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd communiter dr, quatuor esse primo creata.s.naturam angelicam, cęlum empyreum,materiam corporalem informem, & tẽpus. Sed attendendũ est,q̃ hoc dictũ non procedit ſm Aug.* opinionem. Aug.n. ponit duo primo creata.s. naturam angelicam,& materiam corporalem,nulla mentione facta de cęlo empyreo. Hæc aũt duo.s.natura angelica, & materia informis, præcedunt formatiõẽ non duratione, sed natura. Et sicut natura præcedunt formationem, ita & motum,& tempus. vnde tempus non õt eis cõ numerari. Procedit aut prædicta eminentia secundum opinionẽ aliorũ sanctorũ, ponentiũ q̃ informitas materiæ durationẽ præcessit formationem, & nunc profila durationẽ necesse est ponere tẽpus aliquod: aliter enim mensura durationis accipi non posset.

¶ Ad primum ergo dicendum,quòd Aug. hoc dicit ea rõne qua natura angelica,& materia informis præcedunt origine,seu natura,tempus.

¶ Ad secundum dicendum,q̃ sicut secundum alios sanctos materia erat quodammodo informis, & postea fuit formata: ita tempus quodammodo fuit informe,& postmodum formatum, & distinctum per diem & noctem.

¶ Ad tertium dicendum,q̃ si motus firmamenti non statim a principio incepit: tunc tempus quod præcessit, non erat numerus motus firmamenti, sed cuiuscunque primi motus, Accidit enim d tempori q̃ sit numerus motus firmamenti, inquantum hic motus est primus motũ. Si aũt esset alius motus primus, illius motus esset tempus mensura,quia ea mensuratur d primo sui generis. Oportet autẽ dicere statim a principio fuisse aliquem motum.ad minus secundum successionem conceptionum & affectionum in mente alicuius. Motum autẽ non est intelligere esse tempore,cum nihil aliud sit tempus,quam numerus prioris & posterioris in motu.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ inter primo creata computantur ea,quę habent generalem habitudinem ad res. Et ideo computari debuit tempus, q̃ d habet rationem cõis mensuræ,non autem motus,qui comparatur solum ad subiectum mobile.

¶ Ad quintum dicendum,q̃ locus intelligitur in cęlo empyreo omnia continente. Et quia locus est de permanentibus,concreatus est totus simul, tempus autẽ quod non est permanens, concreatum est in suo principio, sicut et modo nihil est accipere in actu de tpe,nisi nunc.

dit hoc uerificari apud alios omnia clara.

† Ba lib.12. sup. Gen.ad lit.c.28. & 28.circa fi. & 29.circa fi.

†Cap.18.a medio.

Ca.4.pre.1

†Lib.12.confes.c.12.parum a prin. & 13.super Gen.c.9.10.

†Amb.1.pri. Proloc.12. de fide ad Gratianũ Aug.

Sen.1.dist. 17.ar. 1. Et quol. 6.fi. fit:o. 1.d.8.prin.

†Ba lib.8. Gen.ad lit.c.1. & 2.& 3. & 4.& 5. fere. & 20.Augustinus 2.Paralip. ca.

†Lib.12.confes.c.12.parum a prin. & 13.super Gen.c.9.10.

QVAESTIO LXVII.

De opere distinctionis secundũ se, in quatuor articulos diuisa.

ONSEQVENTER considerandum est de opere distinctionis secundũ se. Et primo,de opere primæ diei. Secundo, de opere secundæ diei. Tertio de opere tertiæ.

¶ *Super qũ. 67. Artic. I.*

TIculus clarus.

¶ In corpore una distinctio de significatione duplici nominis. s. quo ad primã impositionem, & quo ad usum.iuxta utrum quę melius refert dicto, iuxta primũ negatiue,iuxta secũdũ affirmatiue.

¶ Super

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lux,proprie in spiritualibus dici possit.
¶ Secundo, Vtrum lux corporalis,sit corpus.
¶ Tertio, Vtrum sit qualitas.
¶ Quarto, Vtrum conueniens fuit prima die fieri lucem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lux propriè in spiritualibus dicatur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ lux propriè in spiritualibus dicatur. Dicit enim Augustꝰ.* 4. super Gen.ad lit.q̃ in spiritualibus melior & certior lux est.& q̃ Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis:sed illud propriè,hoc figuratiuè.

¶ 2 Præt.Diony.* 4.ca.de diui.no. ponit lumen inter nomina intelligibilia Dei. Nomina autẽ intelligibilia, propriè dicuntur in spiritualibus. Ergo lux propriè dicitur in spiritualibus.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit ad Ephe.5. Omne quod manifestatur,lumen est. Sed manifestatio magis propriè est in spiritualibus,quàm in corporalibus.Ergo & lux.

¶ Sed contra est,quod Amb.in* lib.de Fide,ponit splendorem inter ea,quæ de Deo metaphoricè dicuntur.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ de aliquo nomine dupliciter conuenit loqui. Vno modo, secundum primam eius impositionem. Alio modo, secundum vsum nominis, sicut patet in nomine Visionis, quod primo impositum est ad significandum actum sensus visus: sed propter dignitatem & certitudinem huius sensus, extensum est hoc nomen secundum vsum loquentium, ad omnem cognitionem aliorum sensuum. Dicimus enim, Vide, quomodo sapit, vel quomodo redolet, vel quomodo est calidũ. Et vlterius, etiam ad cognitionem intellectus: secũdum illud Matthei 5.cap. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

¶ Et similiter dicendum est de nomine lucis. Nam primo quidem est institutum ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu visus: postmodum autem extensum est ad significandum omne illud,quod facit manifestationem secundum quamcunq; cognitionem. Sic ergo accipiatur nomen luminis, secundum suam primam impositionem, metaphoricè in spiritualibus dicitur, vt Ambrosius dicit. Si autem accipiatur secundũ quod est in vsu loquẽtium ad omnem manifestationem ext ensum, sic proprie in spiritualibus dicitur.

Et per hoc,patet responsio ad obiecta.

341 Sen.d.8.q.1. ar.1. Et quol. 6.fi. fit:o. 1.d.8.prin.

¶ *Super quæstio. LXVII. Artic. II.*

ARTICVLVS II.

Vtrum lux sit corpus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ lux sit corpus Dicit.n. Augꝰ.* in li.de lib.arbit. q̃ lux in corporibus primum tenet locum. Ergo lux est corpus.

¶ 2 Præt.Philosophus dicit,q̃ lumen est species ignis. Sed ignis est corpus. Ergo lumen est corpus.

¶ 3 Præt.Ferri, intersecari, & reflecti, est proprie corporum. hæc autem omnia attribuuntur lumini vel radio, cohiunguntur etiam diuersi radij, & separantur, vt Dionysi. dicit* 2.c.de diui.no.quod etiam videtur non nisi corporibus conuenire posse. Ergo lumen est corpus.

¶ Sed contra, Duo corpora non possunt simul esse in eodem loco: sed lumen est simul cum aëre. Ergo lumen non est corpus.

343 2.di.14.ar. 3.& 4. Respõ. ad 2. & ad 12.& 2a. de Anima lec.14. Et opusc.9. q.7.& 2 cæli.lec.10.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ impossibile est lumen esse corpus. quod quidem apparet tripliciter. Primo quidem, ex parte loci, Nam locus cuiuslibet corporis est alius a loco alterius corporis, nec est possibile secundum naturam duo corpora esse simul in eodem loco qualiacunq; corpora sint: quia contiguum, requirit distinctionem in situ. Secundo apparet idem,ex ratione motus. Si enim lumen esset corpus, illuminatio esset motus localis corporis. Nullus autem motus localis corporis potest esse in instãti:quia omne quod mouetur localiter, necesse est q̃ prius perueniat ad medium magnitudinis, quàm ad extremum.illuminatio autem fit in instanti,nec potest dici q̃ fiat in tempore imperceptibili,quia in paruo spatio posset tempus latere, in magno autem spatio, puta ab oriente in occidentem, tempus latere non posset. Statim enim non sol est in puncto horizontis, illuminatur totum hemisphærium vsque ad punctum oppositum. Est etiam aliud considerandum ex parte motus: quia omne corpus,habet motum naturalem determinatum. Motus autem illuminationis est ad omnem partem, nec magis secundum circulum,quàm secundum rectitudinem. Vnde manifestum est, q̃ illuminatio non est motus localis alicuius corporis. tertio apparet idem,ex parte generationis & corruptionis. Si enim lumen esset corpus, quando aer obtenebrescit per absentiam luminaris, sequeretur quòd corpus luminis corrumperetur, & quòd materia eius acciperet aliam formam.quòd non apparet, nisi aliquis dicat, etiam tenebras esse corpus, Nec etiam si aliquis dicat, etiam tenebras esse corpus quod replet medium hemisphærium, quotidie generetur. Ridiculum est etiam dicere, q̃ ad solam absentiam luminaris, tantum corpus corrumpatur. Si quis etiam dicat q̃ non corrumpitur,sed simul cum sole accedit & circumfertur,quid dici poterit de hoc,quòd ad interpositionem alicuius corporis circa candelam,tota domus obscuratur? Nec videtur q̃ lumen congregetur circa candelam: quia non apparet ibi maior claritas post, quàm ante. Quia ergo omnia hæc non solum rationi,sed sensui etiam repugnant, dicendum est, q̃ impossibile est lumen esse corpus.

¶ AD primum dicendum, q̃ Augustꝰ.* accipit lucem pro corpore lucido in actu, scilicet pro igne, quod inter quatuor elementa nobilissimum est.

¶ AD secundum dicendum, q̃ Arist. lumen nominat ignem in propria materia: sicut ignis in materia aerea, dicitur flamma,& in materia terrea, dicitur carbo. Non tamen est mutum curandum de eis exemplis,quæ Aristo. inducit in libris logicalibus: quia inducit ea vt probabilia secundum opinionem aliorum.

¶ AD tertium dicendum, q̃ omnia illa attribuuntur lumini metaphoricè, sicut etiam possent attribui calori. Quia enim motus localis est naturaliter primus motuum (vt probatur in 8. physi) vtimur nominibus pertinentibus ad motum localem in alteratione & in omnibus motibus: sicut etiam nomen distantiæ deriuatum est à loco ad omnia contraria, vt dicitur in* 10.metaphysi.

ARTICVLVS III.

Vtrum lux sit qualitas.

AD tertium sic proceditur. Videtur q̃ lux non sit qualitas. Omnis enim qualitas permanet in subiecto, etiam postquam agens discesserit: sicut calor in aqua postquam remouetur ab igne. Sed lumen non remanet in aere recedente luminari. Ergo lumen non est qualitas.

† Aug Ep.1. ad Volusia. 4. de Gene. ad lit. c.28.

¶ *Super quæstio. LXVII. Artic. III.*

TIculus clarus est.

¶ In corpore tria: iuxta tres opiniones duas ex tremas, prima est, tenentium lumen intentionem, secunda, tenentium lucem, substantiã, & mediam. s. esse qualitatem actiuã consequentem corpus lucens ex se. Quo ad primum duo, primum opinio, lumen nõ hẽt esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse naturale,sed intentionale.Secundum contra dupliciter: primo,quia denominat,secundo,qui causat effectus naturales.

¶Hicadueretur q Scotus in 2.dist.13. & Aegidius in secundo de anima: & in 2.sent.dist.23.censent lumen intentionale esse habere. Et ad primam rationem S.T.o.dicit Sco.q maior non est necessaria:sed vera t multis per accidens: quia non h ibenius denominatius propria. Ad secundam vero negat m.iore: affert aũt Scot. rõnem q se, cõtra S.Thomam difficilem, limẽ recipit in organo visus,ergo hẽ esse intẽtionale. Antecedens probat authoritate Auerroisin de sensu & sensato. & Aristoteli ibidẽ, ponentis limẽ intrinsecum oculo: cõsequentia probatur: quia sensibile positum ẽ sensum, nõ can.at sensationẽ.

¶ Ad hoc bẽ dr mihi dicendum,q esse luminis neq; est esse pure intentionale, neq; naturale, vt distinguit contra intentionale: sed est esse aliquod habens in se virtualiter id qđ spectat ad esse naturale & intentionale.Ita q est vtrumque & neutrum, & alterũ. f. naturale vt S. Thomas dicit. Neutrum quidem,quia non hẽt esse naturale quod distinguit contra intentionale, i.eẽ naturale sic materiale: quemadmodũ sensibilia obiecta sensuũ habent, q̃ ob suã materialitatẽ sentirinõ possunt, posita supra sensium sua sequitur sensus nõ est receptiuus nisi specierum sine materia, nec hẽt esse intentionale, vt distinguitur contra naturale: quia. f. non est tũ intẽtio rei sensibilis, sed res ipsa sensibilis. Nec deficit à complemento essendi,quod natum est in natura conuenire quidditati luciis: quemadmodum intentio albedinis non hẽt esse illud quod natum est in natura conuenire quod quid erat esse albedinis. Vtrumq; vero,quia hoc ostendit efficacia eius,recipitur.n.in organo,& non impedit,imo facit sensationem:ergo habet quod est intentionis. Causat rursus transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo &c. Ergo habet quod est esse naturalis. Alterum autem scilicet naturaque naturale esse, illius est, vt subiectum ostendit. Esse siquidem naturale alicuius quidditatis ab intentionali eiusdem, in subiecto differunt: vt patet in omnibus inductiue. Subiectum autem lucis & luminis idem est scilicet diaphanum in quatum huiusmodi.sigitur. Sed quoniam hoc esse, est spirituale valde.ideo habet etiam id quod est intentionis. Et hoc ex eadem radice venit: quia organum visus est eiusdem naturæ cum eius subiecto: quia diaphanum est: vt patet in de sensu & sensato: & hoc modo omnes aliquo modo dixerunt verum.

¶Quo ad secundum duo,primum opinio, q̃ est forma substantialis,secundum,contra dupliciter,quia sensibile per se, & quia in vno accidens.

¶ Quo ad tertium eo ipso patet responsiua. Lux est qualitas actiua, consequens substantiã corporis ex se lucentis. Probatur dupliciter. Primo, quasi per locum a diuisione, quia nullum præmissorum est.ergo.Secũdo a signo,quia radii stellarum habent diuersos effectus, iuxta stellarum diuersitatem.

¶ Sed circa hoc sunt duo,primum,est dubium, ad quid additum sit hoc signũ. Non est ad hoc q̃ lux sit qualitas,nec ad hoc q̃ sit actiua, quia vtrunq; horũ probatũ est. ergo ad hoc q̃ est cõsequens formã corporis lucentis ex se. Sed hoc non infertur ex hoc signo, nisi tenendo omnes stellas lucere ex se: quod est falsum, aut dubiũ. Et patet hoc, quia diuersitas effectuum,non arguit lucem cõsequi eor pus ex se lucens, nisi quia quælibet lux agit in virtute illius corporis.ex quo fluit. sic enim iuxta diuersitatem corporum,erit diuersitas actionũ. ¶Ad hoc est dicendum, q̃ quicquid sit de cælitare lucis ex stellis,ad propositum distinguere sufficit, q̃ lucem seq. corpus lucẽs, contingit dupliciter. f. quo ad agere, & quo ad esse. Et q̃ dato q lux se quasi quo ad agere verum corpus lucens ex se, & illud sit falsum sequitur tñ ad agere quodlibet corpus lucens,quoniã lux imbibitur in eo,& agit sin proprietatem eius: & inde est, q̃ lux habet propriũ effectum,quamuis sit a sole.Ex hoc igitur, quod lux sequitur cuiuslibet corporis lucentis proprietatem quo ad agere, vt patet in radiis diuersarum stellarum,habentibus diuersum effectum iuxta earum diuersitatem,signum habetur, quod lux sequitur quo ad esse,& quo ad agere simul corpus lucens ex se,tanquam primum subiectum.

¶ 2 Præt. Omnis qualitas sensibilis habet contrarium,sicut calido contrariatur frigidum,& albo nigrum.Sed lumini nihil est contrariũ. tenebra enim est priuatio luminis. Ergo lumen non est qualitas sensibilis.

¶ 3 Præt. Causa est potior effectu.Sed lux cœlestium corporum causat formas substantiales in illis inferioribus: dat etiam esse spirituale coloribus,quia facit eos visibiles actu. Ergo lux non est aliqua qualitas sensibilis: sed magis substantialis forma, aut spiritualis.

¶ Sed contra est, quod Damas.dicit in lib.* 2. q̃ lux est quædam qualitas.

¶ Respon.Dicendum,q̃ quidam dixerunt, q̃ lumen in aëre non habet esse naturale,sicut color in pariete:sed esse intentionale,sicut similitudo coloris in aëre. Sed hoc non potest esse [d] propter duo.Primo quidem , quia lumen denominat aërem.sit.n.aër luminosus in actu.color [d] vero non denominat ipsum. non.n. dicitur aër coloratus. Secundo , quia lumen habet effectum in natura, quia per radios solis calefiunt corpora.intentiones autem nõ causant transmutationes naturales. Alii vero dixerunt, q̃ lux est forma substantialis solis,sed hoc etiam apparet impossibile ꝓpter duo. Primo quidem,quia nulla forma substantialis est per se sensibilis:quia quod quid est,est obiectum intellectus , vt dicitur in* 3.de Anima, Lux autem est secundum se visibilis.

Secundo , quia impossibile est ut id quod est forma substantialis in vno , sit forma accidentalis in alio [e] : quia formæ substantiali p se conuenit constituere in specie.vnde semper & in omnibus adest.ei. Lux autem non est forma substantialis aëris : alioquin ea recedente corrumperetur vnde non potest esse forma substantialis solis. Dicendum , est ergo,q̃ sicut calor est qualitas actiua , consequens formam substantialem ignis , ita lux est qualitas actiua , consequens formam substantialem solis : vel cuiuscunque alterius corporis à se lucentis , si aliquod aliud tale est. Cuius signum est , quòd radii diuersarum stellarum , habent diuersos effectus, secundum diuersas naturas corporum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd cum qualitas consequatur formam substantialem , diuersimode se habet subiectum ad receptionem qualitatis,sicut se habet ad receptionem formæ.cum enim materia perfecte recipit formam , similiter stabilitur etiã qualitas consequens formam , sicut si aqua conuertatur in ignem. Cum vero forma substantialis recipitur imperfecte secundum inchoationẽ quandam,qualitas consequens manet quidem aliquandiu,sed non semper , [f] sicut patet in aqua calefacta , quæ redit ad suam naturam. Sed illuminatio nõ fit per aliquam transmutationem materiæ ad susceptionem formæ substantialis,ut fiat quasi inchoatio aliqua formæ. & ideo lumen non remanet nisi ad præsentiam agentis.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ accidit luci,quod non habeat contrarium, inquantum est qualitas naturalis primi corporis alterantis,quod est a contrarietate elongatum.

¶ Ad tertium dicendum,quòd sicut ea lor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formæ substantialis.ita lumen agit, quasi instrumentaliter in virtute corporum cœlestium ad producendas formas substantiales, & ad hoc quod faciat colores visibiles [d] actu,inquantum est qualitas primi corporis sensibilis,

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter lucis productio in prima die ponatur.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter lucis productio in prima die ponatur.Est.n. lux qualitas quædam,ut dictum * est. Qualitas autem cum sit accidens, non habet rationem primi,sed magis rõnẽ postremi, non ergo prima die dẽt poni productio lucis.

¶ 2 Præt. Per lucem distinguitur nox à die,hoc autem fit per solem, qui ponitur factus die quarta.Ergo non debuit poni productio lucis prima die.

¶ 3 Præt. Nox & dies fit per circulare motum corporis lucidi. Sed circularis motus est proprius firmamenti , quod legitur factum die secunda. Ergo non debuit poni in prima die productio lucis distinguentis noctem & diem. Si dicatur,quòd intelligitur de luce spirituali,Contra. Lux quæ legitur facta prima die, facit distinctionem à tenebris , sed non erant in principio spirituales tenebræ,quia etiam dæmones fuerunt à principio boni, vt supra dictum est. * non ergo prima die , debuit poni productio lucis.

¶ Sed contra. Id sine quo non potest esse dies, oportuit fieri in prima die. Sed sine luce non potest esse dies Ergo oportuit lucem fieri in prima die.

¶ Respondeo dicendum, quòd de productione lucis,est duplex opinio. Augustin.* enim videtur dicere , quòd non fuerit conueniens Moysi eapræter missis se spiritualis creaturæ productionem, & ideo dicit , quòd cum dicitur, In principio creauit Deus cœlum & terram,per cœlum intelligitur spiritualis natura adhuc informis , per terram autem intelligitur materia informis corporalis creaturæ. Et quia natura spiritualis dignior est quam corporalis,fuit prius formanda. Formatio igitur spiritualis naturæ , significatur in productione lucis , vt intelligatur de luce spirituali. [e] Formatio enim naturæ spiritualis est per hoc,quòd illuminatur vt adhæreat verbo Dei. Aliis autem videtur,quòd sit præter missa à Moyse productio spiritualis creaturæ. sed huius rationem diuersimode assignant. Basil. enim dicit,quòd* Moy. principium narrationis suæ fecit a principio, quod ad tempus pertinet sensibilium rerum,sed spiritualis natura,id est angelica præterm itur,quia fuit ante creata. Chrisosto. autem assignat aliam rationem,quia Moy. * loquebatur rudi populo,qui nihil nisi corporalia poterat capere , quem etiam ab idololatria reuocare volebat. Assumpsissent autem idololatriæ occasionem,si propositæ fuissent eis aliquæ substantiæ supra omnes corporeas creaturas, eas enim reputassent Deos,cum etiam proni essent ad hoc, quòd solem,& lunam,& stellas coleret tanquam Deos, quod eis inhibetur Deutero. 4. Præmissa autem fuerat circa creaturam corporalem multiplex informitas. [e] Vna quidem in hoc,quòd dicebatur , Terra erat inanis & vacua: alia vero in hoc, quòd dicebatur. Tenebræ erãt super faciem ambyssi. Necessarium autem fuit , vt informitas tenebrarum primo remoueretur per lucis productionem propter duo. Primo quidem,quia lux, vt dictum est,* est qualis primi corporis. vnde secundum eã, primo fuit mundus formandus. Secundo,propter communitatem lucis , communicant enim in ea Inferiora corpora cum superioribus. Sicut autem in cognitione proceditur à communioribus, ita etiam in operatione , nam prius generatur viuum quàm animal, & animal quàm homo,vt dicitur in lib.* de generatione animalium. Sic ergo , oportuit ordinem diuinæ sapientiæ manifestari,vt prima inter opera distinctionis produceretur lux,tanquam primi corporis forma , & tanquam communior, Basi.* tamen posuit tertiam rationem,quia per lucem omnia alia manifestantur. Potest & quarta ratio addi , quæ in obiiciendo est tacta , quia dies non potest esse sine luce , vnde oportuit in prima die fieri lucem.

¶ Ad Primvm ergo dicendum , quòd secundum opinionem,quæ ponit informitatem materiæ, durationẽ præcedere formationem, [e] oportet dicere , quòd materia a principio fuerit creata sub formis substantialibus,postmodum vero fuerit formata secũdum aliquas conditiones accidentales,inter quas primum locum obtinet lux.

¶ Ad secundum dicendum , quod quidam dicunt lucem illam fuisse quandam nubem lucidam , quæ postmodum facto sole , in materiam præiacentem redijt. Sed istud non est conueniens , quia scriptura in principio Gene. commemorat institutionem naturæ , quæ postmodum perseuerat. vnde non debet dici quòd aliquid tunc factum fuerit , quod postmodum esse desierit. Et ideo alii dicunt , quòd illa nubes Lucida adhuc remanet, & est coniuncta soli,vt ab eo discerni non possit. Sed secundum hoc , illa nubes superflua remaneret. nihil autem est vanum in operibus Dei. Et ideo alii dicunt, quòd ex illa nube formatum est corpus solis. Sed hoc etiam dici non potest, si ponatur corpus solis non esse de natura quatuor elementorum , sed esse incorruptibile per naturam,quia secundum hoc, materia eius,non potest esse sub alia forma. Et ideo est dicendum,quòd vt Diony.dicit*4.cap.de diui. nomin. quòd illa lux,fuit lux solis,sed adhuc informis quantum ad hoc,quòd iam erat substantia solis, & habebat virtutem illuminatiuam in communi, sed postmodum data est ei specialis & determinata virtus ad particulares effectus. [e] Et secundum hoc,in productione huius lucis,distincta est lux à tenebris,quantum ad tria. Primo quidẽ, quantum ad causam,secundum quod in substantia solis erat causa luminis,in opacitate autem terræ causa tenebrarum. Secundo,quantum ad locum,quia in vno hemisphærio erat lumen,in alio tenebræ. Tertio quantum ad tempus, quia in eodem hemisphærio secundum vnam partem temporis erat lumen,secundum aliam,tenebræ, & hoc est quod dicitur . Lucem vocauit diem,& tenebras noctem.

¶ Ad tertium dicendum ,q̃ Basi. *dicit lucem & tenebras tunc fuisse per emisionem & contradictionem luminis,& non per motum.

¶ Sed contra hoc obiicit Augustin. † quòd nulla ratio esset huius vicissitudinis entẽdi , & retrahendi luminis, cum homines , & animalia non essent , quorum vtilibus hoc deseruiret. Et præterea hoc non habet natura corporis lucidi,vt retrahat lumen in sui præsentia, sed miraculose potest hoc fieri.In prima autem institutione naturæ non quæritur miraculum,sed quid natura rerum habeat.vt Augustin.*dicit. Et ideo dicendum est, quòd duplex est motus in cœlo. Vnus communis toti cœlo,qui facit diem & noctem,& iste videtur institutus primo die. [e] Alius autem est , qui diuersificatur per diuersa corpora , secundum quos motus. fit diuersitas dierum adinuicem , & mensium , & annorum. Et ideo in prima die , fit mentio de sola distinctione noctis & diei , quæ fit per motum communem . In quarta autem die , fit mentio de diuersitate dierum , & temporum , & annorum cum dicitur , Vt sint in tempora & dies & annos, quæ quidem diuersitas fit per motus proprios

¶ Ad quartum dicendum , quòd secundum Aug.* informitas non præcedit formationem duratione . Vnde oportet dicere,quod per lucis productionem intelligatur formatio spiritualis creaturæ , non quæ est per gloriam perfecta,cum qua creata non fuit , sed quæ est per gratiam perfecta, cum qua creata fuit, vt dictum est. * Per hanc ergo lucem , facta est diuisio a tenebris , id est ab informitate alterius creaturæ non formatæ, sed tuta creatura simul formata fuit , facta est distinctio a tenebris spiritualibus , non quæ tunc essent , quia diabolus non fuit creatus malus , sed quas Deus futuras præuidit.

Qvæ

¶ Super quæstio. LXVII. Arti. IIII.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo.Primo respõdetur secundũ Augustinũ. Secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis sexagesimę octauæ, Articulum primum.

TItulus clarus est.
¶ In corpore duo principaliter. Primo, præmittit duo generalia documẽta Aug. Primum, quòd veritas salvetur scripturæ. Secundum, quòd nulla opinio immobiliter attribuatur illi. Secundo, respondet quæ sito iuxta tres opiniones de firmamento (scilicet ꝙ aut cœlum sidereum compositum ex elementis, aut cœlum sidereum corpus simplex, & hoc, vel vnum elementorũ, vel q uinta essentia, aut superior pars aeris in qua nubes) sub distinctione & cõclusione bimembri. Si ordo dierũ dicat ordinem tẽporis, firmamentum primo modo potest dici secunda die factum, secundum substantiam, non autem secundo. Idem autem est iudicium de tertio, sed secũdum formationem aliquam factum dicitur. Si vero dicat ordinem naturæ, potest dici secundum substantiam secunda die factũ, quocunque modo sumãt. prima pars patet: quia firmamentum primo modo est compositum, secũda, quia formę simpliciom corporum, pertinent ad productionem primo die factam. Secundum membrum patet ex se.

341

QVAESTIO LXVIII.

De opere secundæ diei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de Opere secundæ diei.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum firmamentum sit factum secunda die.
¶ Secundo, Vtrum aliquæ aquæ sint supra firmamentum.
¶ Tertio, Vtrum firmamentum diuidat aquas ab aquis.
¶ Quarto, Vtrum sit vnum cœlum tantum, vel plures.

ARTICVLVS I.

Vtrum firmamentum sit factum secunda die.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd firmamentum nõ sit factum secunda die. Dicitur enim Gene. 1. Vocauit Deus firmamentũ cœlum. Sed cœlum factũ est ante oẽm diem, vt patet cum dicitur, In principio creauit Deus cœlum & terram. Ergo firmamentum non est factum secunda die.
¶ 2 Præt. Opera sex dierum, ordinantur secundum ordinem diuinæ sapientiæ. Non conueniret autem diuinæ sapientiæ, vt posterius faceret quod est naturaliter prius, Firmamentum autem est naturaliter prius aqua & terra, de quibus tamen fit mentio ante formationem lucis, quæ fuit prima die. non ergo firmamentum factum est secunda die.
¶ 3 Præt. Omne quod est factum per sex dies, formatũ est ex materia prius creata ante omnem diem. Sed firmamentum non potuit formari ex materia præexistente: quia sic esset generabile & corruptibile. Ergo firmamentum non est factum secunda die.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Gene. 1. Dixit Deus, Fiat firmamentum, & pocundus.

¶ Ex ll. 1. super Gene. c. 18. & ll. 12. confess. c. 24. & 25. colligitur, to. 3. fo. 2.

¶ RESPON. Dicendum, ꝙ sicut Aug.* docet, in huiusmodi quæstionibus duo sunt obseruanda. Primo quidem, vt veritas Scripturæ inconcusse teneatur. Secundo, cum scriptura diuina multipliciter exponi possit, ꝙ nulli expositioni aliquis ita præcise inhæreat, ꝙ si certa tione colligit hoc esse falsum, ꝙ aliquis sensum scripturæ esse asserere præsumat, ne scriptura ex hoc verbo ab infidelibus derideatur, & nec via credendi præcludatur. Sciendum est ergo, ꝙ hoc quod legitur, firmamentũ secunda die factum, dupliciter intelligi potest. Vno modo, de firmamento in quo sunt sidera. & secundum hoc, oportet nos diuersimode exponere secundũ diuersas opiniones hominum de firmamento. Quidam n. dixerunt firmamentum illud esse ex elementis compositũ. Et hæc fuit opinio Empedoclis, qui dixit ideo illud corpus indissolubile esse, quia in eius compositione lis non erat, sed amicitia tantum. Alij vero dixerunt, firmamentum esse de natura quatuor elementorum, non quasi ex elementis compositum, sed quasi elementum simplex, & hæc opinio fuit Platonis, qui posuit corpus cœleste esse elementum ignis. Alii vero dixerunt, cœlum non esse de natura quatuor elementorum, sed esse quintum corpus, præter quatuor elementa. Et hæc est opinio Ari. c ** Secundum igitur primam opinionem absolute posset concedi ꝙ firmamentum factum fuerit secunda die, est secũdum suã substantiam, nã ad opus creationis pertinet producere ipsam elementorum substantiã, ad opus autẽ distinctionis & ornatus pertinet formare aliqua ex præexistentibus elementis. Secundum vero opinionem Platonis non est conueniens, ꝙ firmamentum credatur secundũ suam substantiam esse factũ secunda die. Nam facere firmamentum secundum hoc, est producere elementũ ignis, Productio autẽ elementorum, pertinet ad opus creationis, secundũ eos qui ponunt informitatem materię tẽpore præcedere formationem, quia formæ elemẽtorũ sunt, quæ primo aduenerunt materiæ. c Multo autem minus secundum opinionem Arist.* poni potest ꝙ firmamentum secundum suam substantiam sit secunda die productum, secundum quod per istos dies successio temporis designatur. Quia cœlum, cum sit secundum suam naturam incorruptibile, habet materiam quæ non põt subesse alteri formæ. Vnde impossibile est ꝙ firmamentum sit factum ex materia prius tempore existente. Vnde productio substantiæ firmamenti ad opus creationis pertinet. Sed aliqua formatio eius secundum has duas opiniones, pertinet ad opus secundæ diei, sicut etiam Dionis. dicit. 4. c. de diuil. nomi. quòd lumen solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarta die formatum. Si autem per istos dies non designetur temporis successio, sed solum ordo naturæ, vt Augustin.* vult, c nihil prohibebit dicere secundum quamcunque harum opinionum, formationem secundum substantiam firmamenti ad secundam diem pertinere. Potest autem & alio modo intelligi, vt per firmamentum quod legitur secunda die factum, non intelligatur firmamentum illud in quo fixæ sunt stellæ, sed illa pars aeris, in qua continentur nubes. Et dicitur firmamentum, propter spissitudinem aeris in parte illa. Nam quod est spissum & solidum, dicitur esse corpus firmum, ad differentiam corporis mathematici, vt dicit* Basi. Et secundum hanc expositionem, nihil repugnans sequitur cuicunque opinioni. Vnde Augustin. 12. super Gene. ad lit. hanc expositionem cõmendans dicit. Hanc considerationem, laude dignissimam iudico. Quod enim dixit, neque est contra fidem, & in promptu posito documento credi potest.

¶ AD primum ergo dicendum, ꝙ secundum Chrysostomum Moyses summarie dixit quid Deus fecit, prætendens. In princ. creauit Deus cę. & ter. postea per partes explicauit, sicut si quis dicat, Hic artifex fecit domũ illã, & postea subdat. primo fecit fundamenta, & postea creauit parietes, tertio superposuit tectum, & sic non oportet nos aliud cœlum intelligere, cum dicitur, In principio creauit Deus cę. & ter. & cum dicitur, ꝙ secunda die factũ est firmamentum. Potest etiam dici, aliud esse cœlũ quod legitur in principium creatum: & quod legitur secunda die factum. Et hoc diuersimodè. Nam secundum Aug.* cœlum quod legitur primo die factum, est natura spiritualis informis. Cœlum autem quod legitur secunda die factum, est cœlum corporeum. Secundum vero† Bedam, & Strabum, cœlum quod legitur primo die factum, est

cœlum empyreum. Firmamentum vero quod legitur secunda die factum, est cœlum sidereum. Secundum vero Dama.* cœlum quod legitur prima die factum, est quoddam cœlum sphæricum siue stellis, de quo philosophi loquuntur, dicentes ipsum esse nonam sphæram, & mobile primum quòd mouetur motu diurno. Per firmamentum vero factum secunda die, intelligitur cœlum sidereũ. Secundum autem aliam expositionem quam Aug.* tangit, cœlum prima die factum, est etiam ipsum cœlum sidereum. Per firmamentum vero secunda die factum, intelligitur spacium aẽris, in quo nubes condensantur, qđ etiam cœlum æquinoctiale dicitur. Et ideo ad æquinoctionem designandam, signanter dicitur, Vocauit Deus firmamentum cœlum, sicut & supra dixerat, Vocauit lucem diem, quia dies etiam pro spatio viginti quatuor horarum ponitur. Et idem est in alijs obseruandum, vt* Rabbi Moyses dicit.

¶ Ad secundum & tertium patet solutio ex supradictis. c

¶ Dam. lib. 2. c. 6. non prouat a priori.

¶ ll. 2. super Gene. c. 1. & mol. to. 3.

¶ ll. 2. propheiarũ. c. 40. c 249 c

¶ Ex hexaem. Basil. 3. ex Ambros. Hier. 3. super Gene. ad lit. 5.

348 a dil. 14. 27. 2. de de po 94. 27. 1. ad 2. 27. quæst. 4. 3. 2. ac. 2

¶ Super quæstionis 68. Articulum secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum aquæ sint supra firmamentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd aquæ non sunt supra firmamentum. Aqua enim est naturaliter grauis. Locus autẽ proprius grauis non est esse sursum, sed solum deorsum. Ergo aquæ non sunt supra firmamentum.
¶ 2 Præt. Naturaliter aqua est fluida. Sed ꝙ est fluidum, non potest consistere super corpus rotundum, vt experimento patet. ergo cum firmamentũ sit corpus rotundum, aqua non potest esse supra firmamentum.
¶ 3 Præt. Aqua cum sit elementum, ordinatur ad generationem corporis mixti, sicut imperfectum ordinatur ad perfectum. Sed supra firmamentum, non est locus mistionis, sed supra terrã. Ergo frustra aqua esset supra firmamentum. Nihil autem in operibus Dei est frustra. Ergo aquæ non sunt supra firmamentum.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Gen. 1. ꝙ Diuisit aquas quæ erant supra firmamentum, ab his quæ erant sub firmamento.
¶ Respondeo dicendum, ꝙ sicut dicit Aug.* 2. super Gene. ad lit. Maior est scripturæ huius authoritas, quàm omnis humani ingenii capacitas. Vndeqũo & quales aquæ ibi sint, eas tamen ibi esse, minime dubitamus. Quales autem sint illæ aquę, non eodem modo ab oĩbus assignatur. Orig.* n. dicit, ꝙ aquæ illæ quę super cęlos sunt, sunt spirituales substantiæ. Vñ in Psa. 148. dicitur, Aquæ quæ super cęlos sunt, laudent no. do. & Dan. 3. Benedi. aquæ omnes quæ sup cęlos &c. Sed ad hoc respõdet Basi.* in 3. Exam. ꝙ hoc non dr co ꝙ aquæ sint rationales creaturæ, sed quia consideratio earum prudenter a sensu habentibus contemplata, glorificationem perficit Creatoris. Vndeibidẽ dr idem de igne & grandine. & huiusmodi, de quibus constat, ꝙ non sunt rõnales creaturæ. Dicendum est ergo, ꝙ sunt aquæ corporales, sed quales aquæ sint, oportet diuersimode diffinire, secundum diuersam de firmamento sententiam. Si. n. per firmamentum intelligitur cœlũ sidereum, quod ponitur esse de natura quatuor elementorum, pari ratione & aquæ quæ super cęlos sunt, eiusdem naturæ poterunt credi cum elementaribus aquis. Si autem per firmamentum intelligatur cęlum sidereũ, quod non sit de natura quatuor elementorum, tunc & aquæ illæ, quæ sunt supra firmamentum, non erunt de natura elementarium aquarum. Sed sicut secũdum Strabum* dicitur cęlum empyreum, i. igneum, propter solis splendorem, ita dicetur aliud cęlum aqueum, propter solam diaphanitatem, quod est supra cęlum sidereum. Posito etiam, ꝙ firmamentum sit alterius naturæ præter quatuor elementa, adhuc potest dici, ꝙ aquas diuidit, si per aquam non elementum aquæ, sed materiam informem corporum intelligamus, vt Aug.* dicit super Gen. ad lit. contra Manichæos, quia secundum hoc, quid est inter corpora, diuidit aquas ab aquis. Si autem per firmamentum intelligatur pars aẽris, in qua nubes condensantur, sic aquæ quæ supra firmamentum sunt, sunt aquæ, quæ vaporabiliter resolutæ, supra aliquã partem aẽris eleuantur, ex quibus pluuiæ generantur, dicere enim quod aquæ vaporabiliter resolutæ eleuentur supra cęlum sidereum (vt quidam dixerunt, quorum opinionem Aug. tangit in* 2. super Gene. ad lit.) est omnino impossibile. Tum, propter soliditatem cęli. Tũ, propter regionem ignis mediam, quæ huiusmodi vapores consumeret. Tum, quia locus quo feruntur leuia & rara, est intra concauum orbis lunæ. Tum etiam, quia sensibiliter apparet vapores non eleuari vsque ad cacumina quorundam moncium. Quodetiam dicunt de rarefactione corporis in infinitum, propter hoc quòd corpus est in infinitum diuisibile, vanum est. non enim corpus naturale in infinitum diuiditur, aut rarefit, sed vsque ad certum terminum.
¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quibusdam vr rõ illa soluẽda per hoc, ꝙ aquæ quamuis sint naturaliter graues, virtute tñ diuina super cęlos continẽtur. Sed hanc solutionẽ Aug. excludit* 2. lib. super Gen. dicens, ꝙ nunc quemadmodum Deus instituit naturas rerum, conuenit quærere non quid in eis ad miraculum suæ potentiæ velit operari. Vnde aliter dicendũ est, ꝙ secundũ duas vltimas opiniones, de aquis & firmamento patet solutio ex præmissis.* Secundũ aũt primã opinionem, oportet ponere alium ordinem in elementis. quum Ari. ponat, vt quædam aquæ ipsiæ sint circa terram. quædam vero tenues circa cęlum, vt sic se habeant illæ ad cęlum, sicut istæ ad terram. Vel ꝙ per aquam intelligatur materia corporum, vt dictum est. c

¶ AD secundum etiam patet solutio ex premissis secundum duas vltimas opiniones. Secũdum vero primã, respondet Basi.* dupliciter. Vno modo, quia non est necessarium, vt omne ꝙ in concauo apparet rotundum, sit etiam supra rotundum, sed connexũ. Secundo, quia aquæ quæ sunt supra cęlos, non sunt fluidæ, sed quasi glacialis soliditate extra cęlum firmatæ. Vnde & a quibusdam dicuntur cœlum crystallinum.
¶ AD tertium dicendum, ꝙ secundum tertiã opinionem, aquæ sunt supra firmamentũ vaporabiliter eleuatæ, pp vtilitatem pluuiarũ. Secundũ vero secundam opinionẽ, aquæ sunt supra firmamentũ, i. cęlum totũ diaphanum absque stellis. Quod quidã ponunt primũ mobile, quod reuoluit totum cęlum motu diurno, vt operetur per motũ diurnum continuitatem generationis. c sicut cęlũ in quo sunt sydera per motum, qui est secundum Zodiacum, operatur diuersitatem generationis & corruptionis per accessum & recessum, & per diuersas virtutes stellarum. Secundum vero primam opinionem, aquæ sunt ibi, vt Basi.* dicit, ad comtẽperandum calorem cęlestiũ corporum. Cuius signum acceperunt aliqui, vt Augu.† dicit, ꝙ stella Saturni propter vicinitatem aquarum superiorum, est frigidissima.

ARTI-

¶ Habet in glossa mediatrix Gen. 1. super illud. In principio creauit Deus.

¶ lib. 2. ca. 4. to. 2. fo. 2.

¶ lib. de Gene. con Manich. c. 5. & 7. to. 1.

¶ lib. 2. ca. 4. to. 2. fo. 2.

¶ ll. 2. super Gene. ca. 1. paulo a principio.

In corp. ar.

In corp. ar.

¶ Basi. hom. 3. hexam. ad quendam ante me fili. Cœlum dicitur, quia rotum diaphanum ut aqua.

509

¶ Basi. hom. 3. next. ante medium. ¶ Aug. li. 2. sup. Gen. c. 5. per totũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæ stionis 68. Articulum III.*

TIulus clarus est.

¶ In corpore duo. Primo tractat quandam falsam opinionem. Secundo respondet quæstioni tripliciter.

¶ Circa primum, refert opinionem in duobus punctis. Primum, q̃ sit corpus infinitum. Secundum, q̃ cælum non contineat omnia, sed quasdam partes illius infiniti. Et applicat primum ad abyssum, & secundum ad aquas ab aquis. Et forte fuit ista opinio Thalet is. Deinde improbat dupliciter, in se quidem, quia hoc est falsum. ergo. In radice uero, quia superficies literę nõ esset ut iacet, accipiẽda, quia rudi populo &c. cuius ignũ est de aere tacito, & tamen infinuato.

¶ Quoad secundum, aquæ dupliciter: materia informis, vel corpus diaphanum. Primo modo saluatur quomodolibet sumendo firmamẽtum, vt in præcedente articulo Aug. dixit. Secundo vero modo dupliciter iuxta firmamentum, vel pro cælo inter diaphana utrinq; uel pro aere nubiloso inter superiorem & inferiorem partẽ eiusdem, & vtramque diaphanam & huic aquis contiguam, & aquarum nomine comprehensam.

147 Po. q. 4. arti. 4 corp.

¶ Li. 1. Topicorum c. 6. ſecũ a prin. prio. to. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum firmamentum diuidat aquas ab aquis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd firmamentum nõ diuidat aquas ab aquis. Vnius enim corporis secundum speciem est vnus locus naturalis. Sed omnis aqua omni aquæ est eadem specie, vt dicit * Philosophus. Non ergo aquæ ab aquis sunt distinguendæ secundum locum.

Si dicatur, quòd aquæ illæ quæ sunt supra firmamentum, sunt alterius speciei ab aquis, quæ sunt sub firmamento, contra. Ea quæ sunt secundum speciem diuersa, non indigẽt aliquo alio distinguente. Si ergo aquę superiores & inferiores specie differunt, firmamentum eas ab inuicem non distinguit.

¶ 2 Præt. Illud videtur aquas ab aquis distinguere, quod ex vtraque parte ab aquis contingitur; sicut si aliquis paries fabrictur in medio fluminis. Manifestum est autem, q̃ aquæ inferiores non pertingunt vsque ad firmamentum. Ergo non diuidit firmamentum aquas ab aquis.

¶ Sed contra est, quod dicitur Ge. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd aliquis considerando superficiẽ cuius literam Gene. posset talem imaginationem concipere secundum quorundam antiquorum Philosophorum positionem. Posuerunt enim quidam aquam quoddam infinitum corpus, & omnium aliorum corporum principium. Quam quidem immensitatem aquarum accipere posset in nomine Abyssi, cum dicitur, quòd tenebræ erant super faciem abyssi. Ponebant etiam, q̃ illud cælum sensibile quod videmus, non continet infra se omnia corpralia, sed est infinitum aquarũ corpus supra cælum. Et ita posset aliquis dicere, quod firmamentum cæli diuidit aquas exteriores ab aquis in terioribus, ideſt, ab omnibus corporibus, quæ infra cælum continentur, quorum principium aquam ponebant. Sed quia ista positio per veras rationes falsa deprehenditur, non est dicendum hunc esse intellectum Scripturæ, sed considerandum est, quòd Moyses rudi populo loquebatur, quorum imbecillitati condescendens, illa solum eis proposuit, quæ manifeste sensui apparent. Omnes autem quantumcunque rudes terram & aquam esse corpora sensu deprehendunt. Aer autem non percipitur ab omnibus esse corpus, in tantum quòd etiam quidam philosophi, aerem dixerunt nihil esse, plenum aere vacuum nominantes. Et ideo Moyses de aqua & terra mentionem facit expressam: aerem autem non expresse nominat, rudibus quoddam ignotum proponeret. Vt tamen capacibus veritatem exprimeret, dat locum intelligendi aerem, significans ipsum quasi aquæ annexũ, cum dicit, q̃ tenebræ erant super faciem abyssi. Per qđ datur intelligi, super faciem aquæ esse aliquod corpus diaphanum, quod est subiectum lucis & tenebrarum. Sic igitur siue per firmamentum intelligamus cælum in quo sunt sidera, siue spatium aeris nubilosum, conuenienter dicitur, q̃ firmamentum diuidit aquas ab aquis secundum quod per aquam materia informis significatur, vel secundum quod omnis corpora diaphana sub omni conuenientia aquarum intelliguntur. Nam cælum sidereum distinguit corpora inferiora diaphana a superioribus. Aer vero nubilosus distinguit superioris aeris partem, in qua generantur pluuiæ, & huiusmodi impressiones ab inferiori parte aeris, quæ aquæ connectitur, & sub nomine aquarum intelligitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd si per firmamentum intelligatur cælum sidereum, aquæ superiores non sunt eiusdem speciei cum inferioribus. Si autem p firmamentum intelligatur nubilosus aer, tunc vtræque aquæ sunt eiusdem speciei, & deputantur tunc duo loca aquis non eadem ratione, sed locus superior est locus generationis aquarum, locus autem inferior est locus quietis earum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ si accipiantur aquę de quæ secundum speciem, firmamentum dicitur diuidere aquas ab aquis, non sicut cã faciens diuisionem, sed sicut terminus vtrarumque aquarum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Moyses propter inuisibilitatem aeris & similium corporum, omnia huiusmodi corpora, sub aquæ nomine comprehendit. Et sic manifestum est, q̃ ex vtraque prate firmamenti qualitercunque accepti sunt aquæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit vnum cælum tantum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod sit vnum cælum tantum, Cælum. n. contra terram diuiditur. cum dicitur, In principio creauit Deus cælum & terram, Sed terra est vna tantum. Ergo & cælum est vnum tantum.

¶ 2 Præt. Omne quod constat ex tota sua materia, est vnum tantum. Sed cælum est huiusmodi, vt probat Philosophus* in 2. de Cœlo. Ergo cælum est vnum tantum.

¶ 3 Præt. Quicquid dicitur de pluribus vniuoce, dicitur de eis secundum vnam rationem communem. Sed si sunt plures cæli, cælum dicitur vniuocè de pluribus, quia si æquiuocè, non proprie dicerentur plures cæli. Oportet ergo si dicuntur plures cæli, q̃ sit aliqua ratio communis, secundũ quã cæli dicantur. Hanc autem non est assignare. Non est ergo dicendum, q̃ sint plures cæli.

¶ Sed contra est, quod dicitur in Psal. 150. Laudate eum cæli cælorum.

¶ Respondeo dicendum, quòd circa hoc videtur esse quædam diuersitas inter Basi. & Chryso. Dicit enim Chryso. non esse nisi vnum cælum, & quòd pluraliter dicitur Cæli cælorum, hoc est propter proprietatem linguæ Hebreæ, in qua consuetum est, vt cælum solum pluraliter significetur, sicut, sunt etiã multa nomina in Latino, quæ singulari carent. Basil.* autem & Dama.† sequens eum, dicũt plures esse cælos. Sed hæc diuersitas magis est in voce quàm in re, Nam Chryso.* vnum cælum nominat totum corpus, quod est supra terram & aquã. Nam etiam aues quæ volant inãere, dicuntur propter hoc volucres cæli. Sed quia in isto corpore sunt multæ distinctiones: propter hoc Basi. posuit plures cælos.

¶ Ad distinctionem ergo cælorum secendam, considerandum est, q̃ cælũ tripliciter dicitur in scripturis. Quandoque enim dicitur proprie & naturaliter. & sic dicitur cælum corporis aliquod sublime & luminosum actu vel potentia, & incorruptibile per naturam. Et secundum hoc ponuntur tres cæli. Primum totaliter lucidum, quod vocant empyreum. Secundum totaliter diaphanum, quod vocant cælum aqueum & crystallinũ. Tertium partim diaphanum, & partim lucidum actu, quod vocant cælum sydereum. Et diuiditur in octo sphæras, scilicet in sphæram stellarum fixarũ, & septem sphæras planetarum, quæ possunt dici septem cæli, vel septem sphæræ. Secundo dicitur cælum per participationem alicuius proprietatis cœlestis corporis, scilicet sublimitatis & luminositatis, actu vel potentia. Et sic totum illud spatium, quod est ab aquis vsque ad orbem lunæ, Dama.* ponit vnum cælum, nominatis illud aëreum. Et sic secũdum eum sunt tres cæli, aëreum, sydereum, & aliud superius de quo intelligit, quòd Apostolus fecit raptus vsque ad tertium cælum. Sed quia istud spatium continet duo elementa, scilicet ignis, & aëris, & in vtroque eorum vocatur superior & inferior regio: ideo istud cælũ Rabanus* distinguit in quatuor, supremam regionem ignis, nominans cælum igneum: inferiorem vero regionem, cælum olympium ab altitudine cuiusdam montis, qui vocatur Olympus. Supremam vero regionem aëris, vocauit cælum æthereum propter inflammationem, inferiorem vero regionem, cælum aëreum. Et sic cum istis quatuor cæli tribus superioribus connumerantur, fiunt in vniuerso secundum Rabanum, septem cæli corporei. Tertio dicitur cælum metaphoricè. Et sic quandoque ipsa sancta trinitas dicitur cælum propter eius spiritualem sublimitatem & lucẽ. De quo cælo exponitur diabolum dixisse, Ascendam in cœlum, ideſt ad æqualitatem Dei. Quandoque etiam spiritualia bona, in quibus est sanctorum remuneratio propter eorum eminentiam, cæli nominantur, vbi dicitur Merces vestra multa est in cælis, vt Aug.* exponit. Quandoq; vero tria genera supernaturalium visionum scilicet corporalis, imaginariæ, & intellectualis, tres cæli nominantur. De quibus Augu.* exponit, quòd Paulus est raptus vsque ad tertium cælum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ terra se habet ad cælum, vt centrum ad circunferentiam. Circa vnum autem cẽtrum possunt esse multæ circunferentiæ. Vnde vna terra existente, multi cæli ponuntur.

¶ AD secundum dicẽdum, quòd ratio illa procedit de cælo, secundum quod importat vniuersitatem creaturarum corporalium. Sic enim est vnum cælum tantum.

¶ AD tertium dicendum, quòd in omnibus cælis inuenitur communiter sublimitas & aliqua luminositas, vt ex dictis patet.* In corp. arti.

Apud Rabanum participatiue, & proprie septem: igneum, olimpiũ, æthereum, aereũ, sidereum, aqueum, & empyreum. Metaphorice vel sancta trinitas vnũ, vel bona diuina, in cœlis: vel tria genera supernaturalis visionis: corporalis, imaginaria & intellectiua.

¶ Basi. hom. 1. in Hexam. & Ambro. in eũ dem & Beda. 1. in Gene. ad lit. c. 7. ¶ Chryso. homil. 4. in Genesim me. dium, to. 1.

¶ Rabanus in Gen. c. 1.

¶ Super quæ stionis sexagesimanonæ. Articulum primum.

TIulus clarus est.

¶ In corpore duo. Primo respondet secundum Aug. secundo, secundum alios sanctos. Dicerunt siquidem in ordine naturæ vel temporis: tã comparando informitatem ad formationem, quàm vnam formationem ad aliam. Et rursus differunt, quia ille ad spirituales & corporales. isti ad corporales tantum se extendunt. Iuxta tres igitur informitates & tres formationes, tria vtriq; dicunt: sed primo Augustinus duo. Cælum, ideſt naturam angelicam & materiã informẽ corpoream, forma tam lucẽ, Fiat lux, & forma cœlesti, Fiat firmamẽtum, & forma elementari, Congregentur aquæ: omnia ordine naturæ. Alij vero tria, cœlum, aquam, & terram prius tempore, & primo die cœlum formatum lucẽ & tempore: Secundo aquam distinctione & ordine, Fiat firmamentum. Tertio, terram distinctione a mari & visibilitate. Congregentur aquæ.

¶ Hilla. de Trinit. lib. 2. Oriend. fidei c. 7.

¶ Hilla. de Trinit. lib. 12. in fine. c. 5.

Li. 12. c. 29. & 34. to. 3.

348 a. dil. 14. ¶ Ber. ſer. Mo. ta. 1. 7. fia.

¶ Li. 1. de Cæ lo. tex. 30 com. 2.

QVAESTIO LXIX.

De opere tertiæ diei, in duos articulos diuisa.

EINDE considerandum est de opere tertiæ dici.

Circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, De congregatione aquarum.
¶ Secundo, De productione plantarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aquarum congregatio conuenienter dicatur facta tertia die.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd aquarum congregatio non conuenienter dicat facta tertia die. Ea. n. quæ facta sunt prima & secunda die, verbo factionis exprimuntur. Dicitur enim, Dixit Deus, fiat lux, & fiat firmamentum. Sed tertia dies condiuiditur duabus primis. Ergo opus tertiæ diei debuit exprimi verbo factionis, & non solum verbo congregationis. 349 2. distin. 14. arti. 3.

¶ 2 Præt. Terra prius vndiq; erat aquis cooperta, propter hoc enim inuisibilis dicebatur. Non erat ergo alicui locus super terrã, in quo aquæ congregari possent.

¶ 3 Præt. Quæ non sunt continuata adinuicem, nõ habent vnũ locũ. Sed nõ oẽs aquæ habẽt adinuicẽ continuitatẽ. Ergo non sunt oẽs aquæ congregatæ in vnũ locum.

¶ 4 Præt. Cõgregatio ad motũ localẽ ptinet. Sed aquæ natur aliter vident fluẽtes, & ad mare currẽtes. Non ergo fuit necessariũ ad hoc diuinum præceptum adhiberi.

¶ 5 Præt. Terra etiã in in principio fuę creationis nominatur cum dicitur: In principio creauit Deus cælum & terram. Inconuenienter ergo dicitur tertia die nomen terræ impositum.

¶ SED in contrarium, sufficit authoritas Scripturæ.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ hic oportet aliter dicere ſm expositionẽ Aug.* & aliorũ sanctorum, Aug. n. in omnibus his operibus, non ponit durationis ordinem: sed solum originis & naturæ. Dicit enim creatã naturã spiritualẽ informẽ, & naturam corporalẽ absque omni forma, quam dicit * primo significari nomine terræ & aquæ: non quia hæc informitas formationem præcesserit tempore, sed origine tantum. Neque vna formatio ſm eum præcesserit alia duratione, sed solum naturæ ordine. Secũdum quem ordinẽ necesse fuit, vt primo poneretur formatio supremæ naturæ. ſ. spiritualis, per hoc, q̃ legitur prima die lux facta. Sicut autem spiritualis natura præeminet corporali, ita superiora corpora præeminent inferioribus. Vnde secundo loco, tangitur formatio superiorum corporũ cũ dicitur, Fiat firmamentũ. Per quod intelligitur impressio formæ cælestis in materiã informem, nõ prius existentẽ tempore, sed origine tm. Tertio vero loco, ponitur impressio formarũ elementariũ in materiam informẽ, non tempore, sed origine precedentem.

† lib. 1. super Gene. c. 15. & lib. 4. ca. 22 & 34. com. 3.

† Aug. li. 1. contra manich. c. 5. & com. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde per hoc quod dicitur, Congregentur aquæ, & apparea[t] arida, intelligitur q materiæ corporali impressa est forma substantialis aquæ, per quam competit sibi talis motus, & forma substantialis terræ, per quam competit sibi sic videri. Sed secundum * alios sanctos, in his operibus etiam ordo durationis attenditur. Ponunt enim q informitas materiæ tempore præcessit formationem, & vna formatio aliam[e]. Sed informitas materiæ secundum eos, non intelligitur carentia omnis formæ, quia iam erat cœlum, & aqua, & terra, quæ tria nominantur tanquam manifeste sensu perceptibilia. Sed intelligitur informitas materiæ, carentia debitæ distinctionis, & consummatæ cuiusdam pulchritudinis. & secundum hæc tria nomina, posuit Scriptura tres informitates. Ad cœlum enim quod est superius, pertinet informitas tenebrarum, quia ex eo est origo luminis. Informitas vero aquæ, quæ est media, significatur nomine Abyssi, quia hoc nomen significat quandam immensitatem inordinatam aquarum, vt Augu.* dicit contra Faust. Informitas vero terræ tangitur in hoc, quod dicitur, quòd Terra erat inanis & inuisibilis, per hoc, q erat aquis cooperta. Sic igitur formatio supremi corporis facta est prima die: & quia tempus sequitur motum cœli, tempus autem est numerus motus supremi corporis, per huiusmodi formationem facta est distinctio temporis, noctis, scilicet & diei. Secùdo vero die formatum est medium corpus, scilicet aqua, per firmamentum accipiens quandam distinctionem & ordinem: ita quòd sub nomine aquæ etiam alia comprehendantur, vt supra dictum * est. Tertio vero die formatum est vltimum corpus, scilicet terra, per hoc quòd discooperta est aquis, & facta est distinctio in infimo, quæ dicitur terræ & maris. Vnde satis congrue sicut informitatem terræ expresserat dicens, quòd terra erat inuisibilis vel inanis: ita eius formationem exprimit per hoc quod dicit, Et apparea[t] arida.

† citatos q.66.ar.1. in corp.& locis ibidem nota tis.

837

† Lib.22. contra Faust.c.11. tom.6.

Q præce. arti.3.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd secundum Augustl.* ideo in opere tertiæ diei non vtitur Scriptura verbo factionis, sicut in ficedentibus operibus, vt ostendatur quòd superiores formæ, scilicet spirituales angelorum & cœlestium corporum sunt perfectæ in esse, & stabiles: formæ vero inferiorum sunt imperfectæ & mobiles: & ideo per congregationem aquarum & apparetiam aridæ, impressio talium formarū designatur. Aqua enim est labiliter fluxa, terra stabiliter fixa, vt ipse dicit in * 2. super Gene. ad lit. Secundum vero alios dicendum est, quòd opus tertiæ diei est perfecta, secundum solum motum localem. Et ideo, non oportuit q Scriptura vteretur vbo factionis.

†Lib.3.super Gen. c.20.& li. 2.c.7.&8. collige, tom.3.

†Lib.2.c. 11. in fin. tom.3.

¶Ad secundum patet solutio secundum Augustl.* quia non oportet dicere, quòd tertia primo esse cooperta aquis, & postmodum congregatæ, sed q in tali congregatione fuerunt productæ, secundum vero alios, tripliciter respondetur, vt Aug. dicit* 1. super Gene. ad lit. Vno modo, vt aquæ in maiorem altitudinem sint eleuatæ in loco vbi sunt congregatæ. nam mare est altius terra, vt experimentum compertum est in mari rubro, vt Basil.* dicit. Secundo, vt dicatur, q tarjor aqua velut nebula terras tegebat, quæ cõgregatione densata est. Tertio modo, vt dicatur, q terra potuit aliquas partes præbere concauas, quibus confluentes aquæ reciperentur. Inter quas, prima videtur probabilior.

†locis citatis i pri. corp.

†Lib.1.c. 12.nõ pro sul a fine.

† Hom.4. hexam. ante medium.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnes aquæ vnum terminum habent, scilicet mare in quo confluunt vel manifestis, vel occultis meatibus. Et propter hoc, dicuntur aquæ congregari in vnum locum. vel dicit vnum locum terræ siccæ, vt sit sensus, Congregentur aquæ in vnum locum. i. seorsum a terra sicca. Nam ad designãdam pluralitatem locorũ aquæ, subdit, q congregationes aquarum appellauit maria.

¶Ad quartum dicendum, q iussio Dei naturalem motum corporibus præbet. Vnde dicitur q suis naturalibus motibus faciunt velle eius. Vel potest dici, q naturale esset, q aqua vndiq; esset circa terrã, sicut & vndique esset circa aquam & terram: sed propter necessitatem finis, vt scilicet animalia & plantæ essent super terram, oportuit q aliqua pars terræ esset discooperta aquis. Quod quidẽ aliqui Philosophi attribuunt actioni solis, per eleuationem vaporum deliccantis terram. sed sacra Scriptura attribuit potestati diuinæ: non solum in Gene. sed etiam in Iob. 38. c. vbi ex persona Domini dicitur. Circundedi mare terminis meis, & Ier. 5. Me ergo non timebitis, ait Dominus, qui posui arenam terminum mari?

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum Augu.* per terram, de qua primo fiebat mentio, intelligitur materia prima: nunc autem intelligitur ipsum elementum terræ. Vel potest dici secundum Basi.* q primo nominabatur terra secundum naturam suam, nunc autem nominatur ex sua principali proprietate, quæ est siccitas. Vnde dicitur, q vocauit aridam, terram: vel potest dici secundũ Rabbi Moysem, q vbicunq; dicitur, Vocauit, significatur æquiuocatio nominis. e Vnde prius dictum est, q vocauit lucem diem propter hoc, q etiam dies vocatur spatium vigintiquatuor horarum, & m quod ibidẽ dicitur, Factum est vespere & mane, dies vnus.

† Aug. li. 2. super Gen. c.2. & lib. 1. c.13; †Basi. homi. 4. hexam. a medio illis.

2

345

¶Similiter dicendum est, q firmamentum. i. aërem vocauit cœlum, quia etiam cœlũ dicitur, quod est primo creatum. Similiter etiam dicitur, q aridã. i. illam partẽ, quæ est discooperta aquis, vocauit terram, prout distinguitur contra mare: quamuis cõmuni nomine terra vocetur, siue sit aquis cooperta, siue discooperta. Intelligitur autem vbiq; per hoc, q dicitur vocauit. i. dedit naturam, vel proprietatem, vt posuit sic vocari.

Li.2.c.30.

Articvlvs II.

Vtrũ plantarũ productio conuenienter tertia die facta legatur.

Ad Secvndvm sic procedit. Videtur q plantarũ productio inconuenienter tertia die facta legatur. Plantæ. n. habent vitã sicut & animalia. Sed productio animaliũ non ponitur inter opera distinctionis, sed ptinet ad opus ornatus. Ergo nec productio plantarum cõmemorari debuit in tertia die, quæ pertinet ad opus distinctionis.

¶2 Præt. Illud qđ pertinet ad maledictionem terræ, non debuit cõmemorari cum formatione terræ. Sed productio quarundã plantarum pertinet ad maledictionẽ terræ, m illud Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. Ergo productio plantarum vniuersaliter, non debuit commemorari in tertio die, quæ pertinet ad formationem terræ.

¶3 Præt. Sicut plãtæ adhærẽt terræ, ita etiã lapides & metalla, & tñ non fit mẽtio de eis in terræ formatione. Ergo nec plantæ fieri debuerunt tertia die.

¶Sed contra est, quod dicitur Gen. 1. Protulit terra herbam virẽtem. Et postea sequitur, Factum est vespere & mane dies tertius.

¶Respon. Dicendum, q sicut supra dictũ est.* in tertia die informitas terræ remouetur. Duplex autem informitas circa terrã describebatur. Vna, quòd erat inuisibilis & inanis, quia erat aquis cooperta. Alia, q erat incomposita siue vacua, ideſt non habens debitum decorem, qui acquiritur turpe ex plantis, eam quodammodo vestientibus. Et ideo, vtraq; informitas in hac tertia die remouetur. Prima quidem per hoc, q aquæ congregatæ sunt in vnum locum, & apparuit arida. Secunda vero per hoc, q protulit terra herbam virentem. Sed tamen circa productionem plantarum, aliter opinatur Aug. ab aliis. Alij enim expositores dicunt, q plantæ productæ sunt actu in suis speciebus in hac tertia die [e] secundum quod superficies literæ sonat. Augu. autem * 5. super Gene. ad literam, dicit, q causaliter tũc dictum est produxisse terram herbam & lignum. i. producendi accepisse virtutem. & hoc quidem confirmat authoritate Scripturæ. Dicitur enim Gene. 2. Iste sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt in die quo Deus fecit cœlum & terrã, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra: omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Ante ergo quã morirentur super terram, facta sunt causaliter in terra. Confirmatur autem hoc etiam ratione: quia in illis primis diebus condidit Deus creaturam originaliter, vel causaliter, à quo opere postmodum requieuit: qui tamen postmodum secundum administrationem rerum cõditarum, q opus propagationis vsque modo operatur. Producere autem plantas ex terra ad opus propagationis pertinet. non ergo in tertia die productæ sunt plantæ in actu, sed causaliter tantum. quamuis secundum alios dici possit q prima institutio specierum ad opera sex dierum pertinet. Sed quod ex speciebus primo institutis generatio similium in specie procedat, hoc iam pertinet ad rerum administrationem. Et hoc est, quod scriptura dicit, Antequam oriretur super terram, vel antequam germinaret, ideſt antequam ex similibus similia producerentur: sicut nunc naturaliter fieri videmus, secundum viam seminationis. Vnde signanter scriptura dicit, Germinet terra herbam virentem & facientem semen, quia, scilicet sunt productę perfectę species plantarum, ex quibus semina aliarum oriuntur. Nec refert vbicunque habeant vim seminatiuam, vtrum, scilicet in radice, vel in stipite, vel in fructu.

e 496 †Li.3.super Gen. c.5.& lib. 5.c.10.3

¶Ad primvm ergo dicendum, q vita in plantis est occulta, quia carent locali mõtu & sensu, quibus animatum ab inanimato maxime distinguitur [e]. Et ideo, quia immobiliter terræ inhærent, earum productio ponitur, quasi quædam terræ formatio.

311

¶Ad secvndvm dicendum, q ante etiã illã maledictionẽ, spinę & tribuli producti erant vel virtute, vel effectu, sed nõ erant producti homini in pœnam [f], vt. s. terra quam propter cibum coleret, infructuosa quædam & noxia germinaret. vnde dictum est, Germinabit tibi.

355 f

¶Ad tertivm dicendum, q Moyses ea tantum proposuit quæ in manifesto apparẽt, sicut iam dictũ est.* Corpora autem mineralia habent generationem occultam in visceribus terræ, & iterum, non habent manifestã distinctionem à terra, sed quædã terræ species videntur. Et ideo de eis mentionem non fecit.

Q.67.ar.4.

¶ *Super quæstionis septuagesimę. Articulum primum.*

QVAESTIO LXX.

De opere ornatus, quantum ad quartam diem, in tres articulos diuisa.

Consequenter considerandum est de opere ornatus. Et primo de singulis diebus secundum se. Secundo, de omnibus sex diebus in communi.

¶Circa primum ergo, considerandum est de opere quartæ diei. Secundo, de opere quintæ. Tertio, de opere sextæ. Quarto, de iis, quæ pertinent ad septimum diem.

Circa primum, quæruntur tria.

¶Primo, De productione luminarium.

¶Secundo, De fine productionis eorum.

¶Tertio, Vtrum sint animata.

Articvlvs primvs.

Vtrum luminaria debuerint produci quarta die.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q luminaria non debuerint produci quarta die. Luminaria enim sunt corpora incorruptibilia naturaliter. Ergo eorum materia non potest esse absque formis eorum. Sed eorum materia producta est in opere creationis ante omnem diem. Ergo & eorum formæ. non ergo sunt facta quartã die.

¶2 Præterea, Luminaria sunt quasi vasa luminis. Sed lux est facta prima die. Ergo luminaria fieri debuerunt prima die, & non quarta.

¶3 Præterea, Sicut plantæ fixæ sunt in terra, ita luminaria fixa sunt in firmamento. vnde Scriptura dicit, quòd posuit ea in firmamento. Sed productio plantarum simul describitur cum formatione terræ, cui inhærent. Ergo & productio luminariũ simul debuit poni secunda die cum productione firmamenti.

¶4 Præterea, Sol & luna & alia luminaria, sunt causæ plantarum. Sed naturali ordine causa præcedit effectum. Ergo luminaria non debuerunt fieri quarta die, sed tertia vel ante.

¶5 Præterea, Multæ stellæ secundum astrologos, sunt luna maiores. Non ergo tantum sol & luna, debuerunt poni duo magna luminaria.

¶Sed in contrarium, sufficit authoritas Scripturæ. ¶Respondeo Dicendum, quòd in recapitulatione diuinorum operum, Scriptura tic dicit, Igitur perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. in quibus verbis triplex opus intelligi potest, scilicet opus creationis: per quod cœlum & terra producta leguntur, sed informia. & opus distinctionis, per quod cœlum & terra sunt perfecta: siue per formas substantiales attributas materiæ omnino informi, vt Augustl.* vult: siue quantum ad conuenientem occorem & ordinem, vt alii sancti dicunt. & his duobus operibus additur ornatus, & differt ornatus à perfectione. nam perfectio cœli & terræ ad ea pertinere videtur, quæ cœlo & terræ sunt intrinseca, ornatus vero ad ea, quæ sunt à cœlo & terra distincta. sicut homo perficitur per proprias partes & formas, ornatur autẽ p vestimenta, vel aliquid huiusmodi. Distinctio autem aliquorum, maximè manifestatur p motum localem, quo abinuicem separantur. & ideo ad opus ornatus pertinet productio illarũ rerum,

351 Infra. q.74. arti. 1. ad 4. Et. 2. dist.15. qu. ar 1. & post.q.4.ar.1. ad.3.o.

†Li.2.super Gen. c.11.to.3.

311

338

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ habent motum in cœlo & in terra. Sicut autem supra dictum * est, de tribus fit mentio in creatione, scilicet de cælo, & aqua, & terra. Et hæc tria etiam formantur per opus distinctionis trium dierum. Primo die cælum: Secundo die distinguuntur aquæ: Tertio die fit distinctio in terra, maris & aridæ. Et similiter in opere ornatus. Primo die, qui est quartus, producuntur luminaria, quæ mouentur in cælo, ad ornatum ipsius: Secundo die, qui est quintus, aues & pisces, ad ornatum medij elementi, quia habent motum in aëre & aqua, quæ pro vno accipiuntur. Tertio die, qui est sextus, producuntur animalia quæ habent motum in terra ad ornatum ipsius.

¶ Sed sciendum est, quòd in productione luminarium non discordat August. * ab alijs sanctis, Dicit enim luminaria esse facta in actu, non in virtute tantum. non enim habet firmamentum virtutem productiuam luminarium, sicut habet terra virtutem productiuam plantarum. vnde scriptura non dicit, Producat firmamentum luminaria, sicut dicit, Geminet terra herbam virentem.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd secundum * August. nulla difficultas ex hoc oritur. non enim ponit successionem temporis in istis operibus. & ideo non oportet dicere, quòd materia luminarium fuerit sub alia forma Secundum eos autem, qui ponunt cœlestia corpora ex natura quatuor elementorum, nulla difficultas accidit, quia potest dici, quòd sunt formata ex præiacenti materia, sicut animalia & plantæ. Sed secundum eos, qui ponunt corpora cœlestia esse alterius naturæ ab elementis, & incorruptibilia per naturam, oportet dicere, q̃ substantia luminarium à principio fuit creata. sed prius erat informis, & nunc formatur: nõ quidem forma substantiali, sed per collationem determinatæ virtutis. Ideo tamen non fit mentio à principio de eis, sed solum quarta die, vt Chrysost. * dicit: vt per hoc remoueat populum ab idololatria, ostendens luminaria non esse Deos, ex quo nec a principio fuerunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum † Aug. nulla sequitur difficultas: quia lux, de qua prima die facta est mentio, fuit lux spiritualis, nunc autem fit lux corporalis. Si autem lux primo die facta, intelligitur lux corporalis; oportet dicere, q̃ lux primo die fuit producta secundum communem lucis naturam: quarto autem die attributa est luminaribus determinata virtus ad determinatos effectus: d secundum quod videmus alios effectus habere radium solis, & alios radium lunæ, & sic de aliis. Et propter hanc determinationem virtutis, dicit Dio.* 4.c. de diui. nomi. q̃ lumẽ solis, quod primo erat informe, quarto die formatum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd secundum Ptolomeum, luminaria non sunt fixa in sphæris, sed habent motum seorsum à motu sphærarum. Ideo Chrysost. * dicit, quòd non ideo dicitur, quòd posuit ea in firmamento, quia ibi sint fixa: sed quia iusserit vt ibi essent, sicut posuit hominem in paradiso, vt ibi esset. Sed secundum opinionem Aristot. stellæ fixæ sunt in orbibus, & non mouentur nisi motu orbium secundum rei ueritatem; tamen motus luminarium sensu percipitur, non autem motus sphærarum. Moyses autem rudi populo condescendens, sequutus est quæ sensibiliter apparent: vt dictum est *. Si autem sit aliud firmamentum, quod factum est secunda die, ab eo in quo posita sunt sidera secundum distinctionem naturæ, licet sensus non discernat, quem Moyses sequitur, vt dictum est: e cessat obiectio. nam firmamentum factum est secunda die quãtum ad inferiorem partem. In firmamento autem posita sunt sidera quarta die, quantum ad superiorem partem, vt totum pro vno accipiatur, secundum quod sensui apparet.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ sicut dicit * Basil. præmittitur productio plantarum luminaribus, ad excludẽdam idolatriam. Qui enim credũt luminaria esse Deos, dicunt q̃ primordialem originem habent plantæ a luminaribus: quãmuis (vt Chrysosto. † dicit) sicut agricola cooperatur ad productionem plantarum, ita etiam & luminaria per suos motus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut Chrisosto. * dicit, dicuntur duo luminaria magna, non tam quantitate quàm efficacia, & virtute: quia etsi aliæ stellæ sint maiores quantitate, quàm luna, tamen effectus lunæ magis sentitur in istis inferioribus, & etiam secundum sensum maior apparet.

† Chrysost. hom. 6. in Gen. non procul a med. tom. 1.
† Hom. 6. in Gene. ante m.

Articvlvs II.

Virum conuenienter causa productionis luminarium describatur.

AD Secvndvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter causa productionis luminarium describatur. Dicitur enim Ierem. 10. A signis cœli nolite metuere, quæ gentes timent. Non ergo luminaria in signa facta sunt.

¶ 2 Præt. Signum contra causam diuiditur. Sed luminaria sunt causa eorum quæ hic aguntur. Ergo non sunt signa.

¶ 3 Præt. Distinctio temporum & dierum incepit à primo die. Non ergo facta sunt luminaria in tempora & dies, & annos, ideſt in horum distinctionem.

¶ 4 Præt. Nihil fit, propter vilius se: quia finis est melior ijs quæ sunt ad finẽ. Sed luminaria sunt meliora quàm terra non ergo facta sunt vt illuminent terram.

¶ 5 Præt. Luna non præest nocti, quãdo est plena. Probabile autem est, q̃ luna facta fuerit plena. Sic enim horæ incipiunt computare Ergo luna non est facta vt præsit nocti.

¶ In contrarivm sufficit authoritas Scripturæ.

¶ Respondeo Dicendum, quòd sicut dictum est supra *, creatura aliqua corporalis potest dici esse facta, vel propter actum proprium, vel propter aliam creaturam, vel propter totum vniuersum, vel propter gloriam Dei. Sed Moyses, vt populum ab idololatria reuocaret, illam solum causam tetigit secundum quod sunt facta ad vtilitatem hominum. Vnde dicitur Deut. 4. Ne forte eleuatis oculis ad cœlum, videas solem & lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus, adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus in ministerium cũctis gentibus. hoc autem ministerium explicat in principio Gene. per tria. Primo enim prouenit vtilitas hominibus ex luminaribus quantum ad visum, qui est directiuus in operibus, & maximè vtilis ad cognoscendas res. & quantum ad hoc dicit, Vt luceant in firmamento, & illuminent terram. Secundo, quatum ad vicissitudines temporum: quibus & fastidium tollitur, & valitudo conseruatur, & necessaria victui oriuntur: quæ nõ essent, si semper esset aut æstas, aut hyemps, & quãtũ ad hoc dicit, Vt sint in tẽpora, & dies, & annos. Tertio, quantũ ad oportunitatem negotiorum & operum: inquãtum ex luminaribus cœli accipitur significatio pluuiosi temporis, vel sereni, quæ sunt apta diuersis negotiis. Et quantum ad hoc dicit, Vt sint in signa.

¶ Super quæstionis septuagesimæ. Articulum secundum.

TIulus: causa, vt luceant in terram in signa & tempora.
¶ In corpore duo. Primo quadruplicem causam finalem ostendit posse de creatura corporali assignari. A tũ proprium, secundo Cœli, tex. 17. A tertia creaturam, secũdo Physi. tex. vniuersi. 12. Metaphy. Et Deus ibidem. Secũdo respondet quæstio q̃ Moyses vnam tantum tetigit, q̃ propter idolatriæ occasionẽ fugiendam: & illa est vtilitas humana tripliciter, vt patet.

Articvlvs III.

Virum luminaria cœli sint animata.

AD tertivm sic proceditur. Videtur quòd luminaria cœli sint animata. Superius enim corpus nobilioribus ornamentis ornari debet. Sed ea quæ pertinẽt ad ornatum inferiorum corporũ, sunt animata, scilicet pisces, aues, & terrestria animalia. Ergo & luminaria quæ pertinent ad ornatum cœli.

¶ 2 Præterea, Nobilioris corporis, nobilior est forma. Sed sol & luna, & alia luminaria sunt nobiliora quàm corpora plantarum & animalium. Ergo habent nobiliorem formam. Nobilissima autem forma est anima, quæ est principium vitæ: quia vt August. dicit in lib. * de vera relig. quælibet substantia viuens, naturæ ordine, præfertur substantiæ non viuenti. Ergo luminaria cœli sunt animata.

¶ 3 Præterea, Causa nobilior est effectu. Sed sol & luna & alia luminaria sunt causa vitæ, vt patet maximè in animalibus ex putrefactione generatis, quæ virtute solis & stellarum vitam consequuntur. Ergo multo magis corpora cœlestia viuunt, & sunt animata.

¶ 4 Præterea, Motus cæli & cælestiũ corporum sunt naturales: vt patet in

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ luminaria sunt in signa corporalium transmutationum, non autem eorum, quæ dependent ex libero arbitrio.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ per causam sensibilem quandoque ducimur in cognitionem effectus occulti, sicut & econuerso. Vnde nihil prohibet causam sensibilem esse signum. Ideo tamen potius dicit signa, q̃ causas, vt occasionem idololatriæ tolleret.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in prima die facta est communis distinctio temporis, per diem & noctem, secundum motum diurnum, qui est communis totius cœli: qui potest intelligi incepisse primo die e. Sed speciales distinctiones dierum & temporum, secundum quod dies est calidior die, & tempus tempore, & annus anno: fiunt secundum speciales motus stellarum, qui possunt intelligi quarto die incepisse.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ in illuminatione terræ, intelligitur vtilitas hominis, qui secundũ animam præfertur corporibus luminarium. Nihil tamen prohibet dici, q̃ dignior creatura facta est propter inferiorem, nõ secundum quod in se consideratur: sed secundum quod ordinatur ad integritatem vniuersi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd luna quando est perfecta, oritur vespere & occidit mane. & sic præest nocti. Et satis probabile est, quòd luna fuerit facta plena, sicut & herbæ factæ sunt in sua perfectione facientes semen, & similiter animalia, & homo. Licet enim naturali processu ab imperfecto ad perfectum deueniatur: simpliciter tamen perfectum prius est imperfecto. Augu.* tamen hoc non asserit, quia dicit non esse inconueniens quòd Deus imperfecta fecerit, quæ postmodum ipse perficit.

¶ Super quæstio. LXX. Artic. III.

TItulus clarus est.

¶ In corpore quatuor. Primo opiniones refert. Secundo inuestigat qualitatem illius visionis: supponẽs, q̃ principium motuum sit cognoscitiuum. Tertio probat suppositum hoc Quarto concludit responsionem.

¶ Quo ad primum, opiniones philosophorum, Anaxagoræ & Platonis. Et rursus theologorũ, Origenis. Hieronymi & Damascẽni cũ Basilio. Aug. demũ neutraliter.

¶ Quo ad secundum. Cœlesti corpori non est conuncta aliqua anima vt forma: sed vt motor. Probatur summarie sic. Vnio illa non est nisi propter motionem, ergo sufficit coniunctio vt motor. Antecedẽs p̃batur: quia materia est propter formã: & forma propter opus, & ab opere cognoscit: & non propter vegetationẽ nec sẽsationem, nec intellectionem, ergo propter motionem tantũ. Assumpta ea quæ clare patent in litera quia ibi non est phantasma, &c. consequentia vero declaratur, ex Aristot. 8. Physic. & Platone.

¶ Quo ad tertiũ probatur corpora cœlestia non moueri a natura, vt grauia & leuia, sed ab apprehensiua virtute dupliciter. Primo rõne: quia natura, ad vnum est determinata. Secundo authoritate August.

¶ Quo ad quartũ, primo respondeo est, corpora cœlestia sunt animata æquæque ab ijs inferioribus. Secũdo est correlatiũ q̃ inter vtrãque opinionem nulla quasi est differentia in re.

¶ In secũdo dubiũ occurrit: quia Sanctus Thomas in secundo contra Gen. c. 70. vult q̃ secundum Aristo. oporteat cælum poni animatũ, ita q̃ anima vniatur cælo vt forma: hic dicit ex Aristo. q̃ sufficit vnii vt motorem mobili.

¶ Ad hoc, non video responsionẽ, nisi alteram duarum. Vel q̃ hic melius dixit, quia & posterius scripsit. Vel quòd ibi intendebat, quòd oporteat secundum Aristo. cœlum esse proprie animatũ, falsum non repugnauter, eo q̃ doctrina sua ad hoc tendit. Quamuis enim posset inter pretari vt hic fecit. ex his tamen quæ in secundo Cœli dicuntur, habemus quòd animarum indistincte posuit. oportet ergo non repugnare, quòd sit animatum secundum substantiam. Et hoc sat erat cõtra Auerroim, contra quem loquebatur. Sustinent autem verba illa hanc glosam: quia quando cõtra Auerroẽm sermo fas erat deducere in oppositũ, vt Aug. contra

† Lib. 1. de cælo, tex. 7. & 8. & seqũe. to. 2.
† Lib. 11. Metaph. tex. 35. to. 3.
† Lib. 8. Phy. tex. 34. & seqũen. to. 2.
† Lib. 8. Phy. tex. 29. to. 2.
† Dama. lib. 2. Ortho. fidei c. 6. circa fin.
† lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 4. ante mediũ. to. 5.
† lib. 1. periarc. 2. 7. to. 4.
† Dam. lib. 2. ca. 6. ad finem. Basil. homi. 3. in hexa. a med.
† Aug. lib. 2. super Gene. c. 15. Et in Enchirid. c. 58. ad 6. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pelagianos facit, Posset tertio forte dici, q̃ hic secundum propriam opinionem, ibi secundum Aristotelem. & quamuis adducat Aristotelé, non tamen asserit hanc esse eius opinionē: sed ex dictis eius sibi seruit.

¶In responsione ad quintum, dubiū est, quomodo pōt dici moueri ab intrinseco, si vnitur motor solū, vt motor, & est hoc dubiū tam contra Aristotelem, quàm Auerroim, & cæteros.

Vnde etiam talem animam necesse est corpori vmi propter suam operationem [e], licet contingat ipsam separari. Manifestum est autem, q̃ anima cęlestis corporis non potest habere operanes nutritiuæ animæ, quæ sunt nutrire, augere, & generare: huiusmodi enim operationes, non competunt corpori incorruptibili per naturam. Similiter etiam nec operationes animæ sensitiuæ corpori cęlesti cōueniunt, quia omnes sensus fundātur super tactum, qui est apprehensiuus qualitatum elementorum. Omnia etiam organa potentiarum sensitiuarum, requirunt determinatam proportionem secundum commistionem aliquam elementorum, a quorum natura corpora cęlestia ponuntur remota. Relinquitur ergo, q̃ de operationibus animæ nulla pōt competere animæ cęlesti, nisi duæ, intelligere & mouere. Nā appetere consequitur sensum & intellectum, & cū vtroque ordinatur: Intellectus autem operatio, cum nō exerceatur per corpus, non indiget corpore, nisi inquantum ei per sensus ministrantur phantasmata. Operationes autem sensitiuæ animæ, corporibus cęlestibus non conueniunt, vt dictum * est. Sic igitur propter operationem intellectualem, anima cęlesti corpori non vniretur. Relinquitur ergo, q̃ propter solam motionem. Ad hoc autem q̃ moueat, non oportet q̃ vniatur ei vt forma: sed per contactum virtutis, sicut motor vnitur mobili. Vnde Aristoteles lib. 8. * Physi. postquam ostendit, q̃ primum mouens seipsum, componitur ex duabus partibus: quarum vna est mouens, & alia mota, assignans quomodo hæ duæ partes vniātur, dicit, * q̃ per contactū vel duorū adinuicē, si vtrunq; sit corpus, vel vnius ad alterū, & nō ecōuerso, si vnū sit corpus, & aliud nō corpus. Platonici etiam animas corporibus vniri non ponebāt, nisi per contactum virtutis, sicut motor mobili [e]. Et sic per hoc, q̃ Plato ponit corpora cęlestia animata, nihil aliud datur intelligi, quàm quòd substantiæ spirituales vniuntur corporibus cęlestibus, vt motores mobilibus. Quòd autem corpora cęlestia moueantur ab aliqua substantia apprehendente, & non solum a natura, sicut grauia & leuia, patet ex hoc, quòd natura non mouet, nisi ad vnum, quo habito quiescit. quod in motu corporum cęlestium non apparet. Vnde relinquitur, quòd mouentur ab aliqua substantia apprehendente. Augustinus etiam dicit * 3. de Trin. Corpora omnia administrari à Deo per spiritum vitæ. Sic igitur patet, quòd corpora cęlestia non sunt animata eo modo, quo plantę, & animalia: sed æquiuocè. Vnde interponentes ea esse animata, & ponentes ea inanimata, parua, vel nulla differentia inuenitur in re: sed in voce tantum.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd ad ornamentum, pertinent aliqua secundum proprium motum. Et quantum ad hoc luminaria cœli conueniunt cum aliis, quæ ad ornatum pertinent, quia mouentur a substantia viuente.

¶Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse nobilius simpliciter, quod tamen non est nobilius quantum ad aliquid. Forma ergo cęlestis corporis, etsi non sit simpliciter nobilior anima animalis, est tamen nobilior, quantum ad rationem formæ. perficit enim totaliter sua materia, vt non sit in potentia ad aliam formam: quod anima non facit. Quantum etiam ad motum, mouentur corpora cęlestia a nobilioribus motoribus.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus cęleste, cum sit mouens motum, habet rationem instrumenti, quod agit in virtute principalis [e]. Et ideo ex virtute sui motoris, qui est substantia viuens, potest causare vitam.

¶Ad quartum dicendum, quòd [d] motus corporis cęlestis est naturalis, non propter principium actiuum: sed propter principium passiuum: quia, scilicet habet in sua natura aptitudinem, vt tali motu ab intellectu moueatur. D.334.

¶Ad quintum dicendum, quòd cęlum dicitur mouere seipsum, inquantum componitur ex motore & mobili, non sicut ex forma & materia, sed secundum contactum virtutis, vt dictum est *. Et hoc etiam modo potest dici, quòd eius motor est principium intrinsecum: vt sic etiam motus cęli possit dici naturalis ex parte principii actiui, sicut motus voluntarius dicitur esse naturalis animali, inquantum est animal, vt dicitur in * 8. Physicorum. In cor. ar. † Lib. 8. tex. 27. to. 2.

QVAESTIO LXXI.

De opere quintę diei.

¶Super quæstionē septuagesimamprimam.

Sup. qu. 70. arti. 1. co.

EINDE considerādum est de opere quintæ diei. Et videtur q̃ inconuenienter hoc opus describatur. Illud enim aquæ producunt, ad cuius productionē sufficit virtus aquæ, sed virtus aquę non sufficit ad productionē omnium piscium & auium, cum videamus plura eorum generari ex semine. Non ergo conuenienter dicitur, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terra.

TItulus clarus est.

¶In corpore duo. Primo, respondet affirmatiue, quia quintus dies respondet secundo. Secundo differentiā inter Aug. & alios: piscium & auium, actu, vel virtute.

¶2 Præterea, Pisces & aues non tantum producuntur ex aqua, sed in eorū compositione videtur magis terra dominari q̃ aquā, quia corpora eorum naturaliter mouentur ad terram. Vnde & in terra quiescunt. Non ergo conuenienter dicitur, pisces & aues ex aqua produci.

¶3 Præterea, Sicut pisces habent motum in aquis, ita & aues in aēre. Si ergo pisces ex aquis producuntur, aues non deberent produci ex aquis: sed ex aēre.

¶4 Præterea, Non omnes pisces reptant in aquis, cum quidam habeant pedes, quibus gradiuntur in terra: sicut vituli marini. Non ergo sufficienter productio piscium designatur in hoc quod dicitur, Producant aquæ reptile animæ viuentis.

¶5 Præterea, Animalia terrestria sunt perfectiora aui bus & piscibus, quod patet ex hoc, quod habent membra magis distincta, & perfectiorem generationem. generant enim animalia. Sed pisces & aues generāt ouа, perfectiora autem præcedunt in ordine naturæ. Non ergo quinta die debuerunt fieri pisces & aues ante animalia terrestria.

¶In contrarivm sufficit authoritas Scripturæ.

¶Respondeo Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, opus ornatus per ordinem respondet ordini distinctionis. Vnde sicut inter tres dies distinctioni deputatos, media (quæ est secunda) deputatur distinctioni medii corporis, scilicet aquæ, inter dies deputatos ad opus ordinatus, media, ideſt quinta, deputatur ad ornatum medii corporis per productionem auium & piscium. Vnde, sicut Moyses in quarta dies nominat luminaria & lucem, vt designet, q̃ quarta dies respondet primæ, in qua dixerat lucem factam: ita in hac quinta die facit mentionem de aquis & de firmamēto cęli, vt designet, q̃ quinta dies respondet secundæ. Q. præce. ar. 1.

¶Sed sciendum est, q̃ sicut in productione plantarum differt Aug. ab aliis [e], ita & in ꝓductione pisciū & auiū. Alij

† Lib. 5. sup Gen. c. 5. a me. tom. 3.

Alij enim dicunt, pisces & aues quinta die esse productos in actu. Augustī autem dicit * 5. super Gene. ad lit. quòd quinta die aquarum natura produxit pisces & aues potentialiter.

b 456 D. 213. 214.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̃ Auicen. posuit omnia animalia posse generari ex aliquali elementorum commistione absque semine, etiam per viam naturæ [e]. Sed hoc videtur inconueniens: quia natura determinatis mediis procedit ad suos effectus. Vnde illa quæ [d] naturaliter generantur ex semine, nō possunt naturaliter sine semine generari. Et ideo dicendum est aliter, q̃ in naturali generatione animalium, principium actiuum est virtus formatiua, quæ est in semine in ijs, quæ ex semine generantur. loco cuius virtutis in iis, quæ ex putrefactione generantur, est virtus cœlestis corporis. Materiale autem principium in vtrorunq; animalium generatione est aliquod elementum, vel elementatum. In prima autem rerum institutione fuit principium actiuū, verbum Dei, quod ex materia elementari produxit animalia, vel in actu secundum alios sanctos, vel virtute secūdum Aug. non, * q̃ aqua aut terra habeat in se virtutē producendi omnia animalia, vt Auic. posuit: sed quia hoc ipsum, q̃ ex materia elementari virtute seminis, vel stellarum possunt animalia produci, est ex virtute primitus elementis data.

† Li. 5. de Gene. ad lit. c. 5.

¶Ad secvndvm dicendum, q̃ corpora auium & piscium, possunt dupliciter considerari. Vno modo secundum se: & sic necesse est, q̃ in eis magis terrestre elementum dominetur. quia ad hoc, q̃ fiat contemperatio mistionis in corpore animalis, necesse est, q̃ quantitatiue abundet in eo elementum, quod est minus actiuum, scilicet terra. Sed si considerentur secundum quod sunt nata moueri talibus motibus, sic habent affinitatē quandam cum corporibus, in quibus mouentur. Et sic eorum generatio hic describitur.

351 & 349

¶Ad tertium dicendum, q̃ aer, quia insensibilis est non per seipsum connumeratur, sed cum aliis, [e] partim quidem cum aqua, quantum ad inferiorem partem, quę exhalationibus aquæ ingrossatur, partim etiā cum cœlo quantum ad superiorem partem: aues autem motum habent in inferiori parte aeris. Et ideo sub firmamento cœli volare dicuntur, etiam si firmamentum pro nebuloso aere accipiatur. Et ideo productio auium aquæ ascribitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd natura de vno extremo ad aliud transit per media. Et ideo inter cœlestia & aquatica animalia sunt quędam media, quæ cōmunicāt cum vtriusque & computantur cum illis cum quibus magis communicant, secundū id, quod cum eis communicant, non secundum id, quod communicant cum alio extremo. Tamen, vt includantur omnia huiusmodi, quæ habent aliquid speciale inter pisces, subiungit postquam dixerat, Producant aquæ reptile animæ viuentis: Creauit Deus cete grandia &c.

¶Ad quintum dicendum, quòd productio horum animalium ordinatur secundum ordinem corporum, quæ eis ornantur magis quàm secundum propriam dignitatem. & tamen in via generationis ab imperfectioribus ad perfectiora peruenitur.

QVAESTIO LXXII.

De opere sextæ diei.

¶Super quæstionē septuagesimamsecūdam.

355 Supra 96. 70. arti. 1. co.

DEINDE quæritur de opere sexti dici. Et videtur, q̃ inconuenienter describatur. Sicut enim aues & pisces habent viuentem animam, ita etiam & animalia terrestria. Non autem terrestria animalia sunt ipsa anima viuens. Ergo inconuenienter dicitur, Producat terra animam viuentem: sed debuit dici, Producat terra quadrupedia animæ viuentis.

TItulus clarus est.

¶In corpore duo. Primo, respondet affirmatiue, quia sextus dies respondet tertio. Secundo, differentiam Augustini ponit, & aliorum, qualis sit ꝓductio animaliū terrestrium, actu, vel virtute.

¶2 Præterea, Genus non debet diuidi contra speciem. Sed iumenta & bestiæ sub quadrupedibus computantur. Inconuenienter ergo quadrupedia connumerantur iumentis & bestiis.

¶3 Præterea, Sicut alia animalia sunt in determinato genere & specie, ita & homo: sed in factione hominis non fit mentio de suo genere, vel specie. Ergo nec in productione aliorum animalium debuit fieri mentio de genere, vel specie, cum dicitur: In genere suo, vel specie sua.

¶4 Præt. Animalia terrestria magis sunt similia homini quia Deo dicitur benedici, q̃ aues & pisces. Cum igitur aues & pisces dicātur benedici, multo fortius hoc dici debuit de aliis animalibus.

¶5 Præt. Quædam animalia generātur ex putrefactione, quæ est corruptio quædam. Corruptio autē non conuenit primæ institutioni rerum. Non ergo animalia debuerunt in prima rerum institutione produci.

¶6 Præt. Quædam animalia sunt venenosa & homini noxia. nihil autem debuit esse homini nociuū ante peccatum. Ergo huiusmodi animalia, vel omnino fieri a Deo non debuerunt, qui est bonorum author, vel non debuerunt fieri ante peccatum.

¶In contrarium sufficit authoritas Scripturæ.

¶Respon. Dicendum, q̃ sicut in die quinto ornatur medium corpus, & respondet secundæ diei: [e] ita in sexto die ornatur vltimum corpus. s. terra per productionem animalium terrestriū, & respondet tertiæ diei, vnde vtrobiq; fit mentio de terra. Et hic etiam secundū Aug. * animalia terrestria producuntur potentialiter: secundū vero alios sanctos, in actu. 351

† Lib. 5. sup Gen. c. 5. to. 3. † Ex hom. 8. sui hexam.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̃ Basil. dicit, * Diuersus gradus vitę, qui in diuersis viuentib. inuenitur, ex modo loquendi Scripturæ colligi potest. Plantæ enim habent imperfectissimā vitam & occultā. Vnde in earū productione nulla mentio fit de vita, sed solum de generatione: quia secundū hāc solum inuenitur actus vitæ in eis. nutritiua enim & augmentatiua generatiuæ deseruiunt, vt infra dicetur. * Inter alia vero animalia perfectiora sunt (communiter loquendo) terrestria, auibus & piscibus: non q̃ pisces memoria careant, vt Basi. dicit * & Aug. improbat: sed propter distinctionem membrorum, & perfectionem generationis. Quantum autem ad aliquas sagacitates, etiam aliqua animalia imperfecta magis vigent, vt apes & formicæ. & ideo pisces vocat nō animam viuentem: sed reptile animę viuentis. Sed terrena animalia vocat animam viuentem propter perfectionē vitæ in eis, ac si pisces sint corpora habentia aliquid animæ, terrestria vero animalia propter perfectionem vitæ, sint quasi animę dominantes corporibus. Perfectissimus autem gradus vitæ est in homine. Et ideo vitam hominis non dicit produci à terra vel aqua, sicut cæterorum animalium; sed à Deo. Q. 78. ar. 2 † Basi. homi. 7. in hexamer. aliquātulū a prin. Lib. 3. Gene. ad lit. c. 8.

¶Ad secundum dicendum, quòd per iumenta, vel pecora intelliguntur animalia domestica, quæ homini seruiunt qualitercunque. Per bestias autem intelliguntur animalia seua vt vrsi & leones. Per reptilia vero, animalia quæ vel non habent pedes quibus eleuentur a terra, vt serpentes, vel habent breues, quibus parum eleuātur, vt lacertæ & formicæ. Sed quia sunt quædam animalia quæ sub nullo horum comprehenduntur, vt cerui & caprei, vt etiam ista comprehenderētur, addidit quadrupedia. Vel quadrupedia premisit quasi genus, & animalia subiunxit, quasi species. Sunt enim quædam reptilia quadrupedia, vt lacertæ & formicæ.

¶Ad tertium dicendum, q̃ in aliis animalibus &

Universidad de Deusto
Biblioteca

plantis mentionem fecit de genere & specie, vt designaret generationes similium ex similibus. In homine autē non fuit necessarium vt hoc diceretur: quia quod præmissum fuit de aliis, etiam de homine intelligi potest. Vel q animalia & plantæ producuntur secundum genus, & speciem suam, quasi longe à similitudine diuina remota: homo autem dicitur formatus ad imaginem & similitudinem Dei.

¶Ad quartum dicendum, q benedictio Dei dat virtutem multiplicandi per generationem. Et ideo quod positum est in auibus & piscibus, quæ primo occurrūt, non fuit necessarium repeti in terrenis animalibus; sed intelligitur. In hominibus autem iteratur benedictio, quia in eis est quædam specialis multiplicationis ratio, propter complēdum numerum electorum. & ne quisquā diceret in officio gignendi filios nullum esse peccatum. Plantæ vero nullum habent propagandæ prolis affectū. ac sine vllo sensu generant. vnde indignæ iudicatæ sunt benedictionis verbis.

¶Ad quintum dicendum, quòd cum generatio vnius sit corruptio alterius, quòd ex corruptione ignobiliorum generentur nobiliora, non repugnat primæ rerum institutioni. Vnde animalia, quæ generantur ex corruptione rerum inanimatarū, vel plantarum, potuerunt, tunc generari: non autem quæ generantur ex corruptione animalium, tunc potuerunt produci, nisi potentialiter tantum.

†lib.1.de Gene. cō. Manich. c.16. parū à prin.to. 1. †Alias, in cautus.

¶Ad sextum dicendū, q Aug. dicit in 1. super Gen.* contra Manichæos, q si in alicuius opificis officinā imperitus intrauerit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignoret, & si multum est insipiēs, superflua putat. Iam vero si in fornacem intus † ceciderit, aut ferramento aliquo acuto se vulnerauerit, noxia existimat ibi esse multa, quorum vsum, quia nouit artifex, insipientiā eius irridet. Sic in hoc mundo quidam audent multa reprehendere, quorum causas non vident. Multa enim, etsi domui nostræ non sunt necessaria, in eis tamen completur vniuersitatis integritas. Homo autem ante peccatum ordinate fuisset vsus rebus mundi. Vnde animalia venenosa ei noxia non fuissent.

b 350 489 d

¶ Super quæstionis septuagesimætertiæ. Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna cōclusio resp̄ndet. Prima pfectio vniuersi congruæ septimę diei attribuitur, vltima autem consummationi seculi. Declaratur primo terminī in communi. distinguēdo duplicem perfectionem, primam & secundam, & hanc duplicitер ordinando eas. Probatur deinde, & quo ad secundam partem, quia illa est beatitudo sanctorū perfecta, & quo ad primam, quia consistit in integritate vniuersi.

356 2.di.15.q. 3.ar.1.

QVAESTIO LXXIII.

De ijs, quæ pertinent ad septimum diem in tres articulos diuisa.

EIRCA considerādum est de ijs, quæ pertinent ad septimum diem.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primo, De completione operum.
¶Secundo, De requie Dei.
¶Tertio, De benedictione, & sanctificatione huius diei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum completio diuinorū operum, debeat septimo diei ascribi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q completio diuinorum operū non debeat septimo diei ascribi. Omnia enim quæ in hoc seculo aguntur, ad diuina opera pertinent. Sed consummatio seculi erit in fine mūdi, vt habetur Matth. 13. tempus etiam incarnationis Christi est cuiusdam completionis tempus. vnde dicitur tēpus plenitudinis. Galat. 4. & ipse Christus moriens dixit, Consummatum est, vt dicitur Io. 19. Non ergo completio diuinorum operum competit diei septimo.

¶2 Præterea, Quicunque complet opus suum aliquid facit. Sed Deus non legitur septimo die aliquid fecisse, quinimmo ab omni opere quieuisse. Ergo cōpletio operum non competit septimo diei.

¶3 Præterea, Non dicitur aliquid esse completum, cui multa superadduntur, nisi sint illa superflua, quia perfectum dicitur cui nihil deest eorum quæ debet habere. Sed post septimum diem multa sunt facta, & productio multorum indiuiduorum, & etiam quarundam nouarū specierum quæ frequenter apparent, præcipuè in animalibus ex putrefactione generatis, quotidie etiam Deus nouas animas creat. Nouum etiā fuit incarnationis opus. De quo dicitur Hiere. 31. Nouum faciet dominus super terram. Noua etiam sunt miraculosa opera, de quibus dicitur Eccl. 36. Innoua signa, & immuta mirabilia. Innouabuntur etiam omnia in glorificatione sanctorum, secundum illud Apoc. 21. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Completio ergo diuinorum operum non debet attribui septimo diei.

¶Sed contra est, quod dicitur Gene. 2. Compleuit Deus die septimo opus suum quod fecerat.

¶Respon. Dicendum, q duplex est rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem perfectio est, secundum quod res in sua substantia est perfecta. Quæ quidem perfectio est forma totius, quæ ex integritate partium consurgit. Perfectio autem secunda est finis, finis aūt vel est operatio, sicut finis citharistæ est citharizare, vel est aliquid ad quod p operationē peruenitur, sicut finis ædificatoris est domus, quam ædificando facit. Prima autem perfectio, est causa secundæ, quia forma est principium operationis. Vltima autem perfectio, quæ est finis totius vniuersi, est perfecta beatitudo sanctorum, quæ erit in vltima consummatione seculi. Prima autē perfectio, quæ est in integritate vniuersi, fuit in prima rerum institutione. Et hæc deputatur septimo diei.

¶Ad primum ergo dicendum, q sicut dictum est,* perfectio prima, est causa secundæ. Ad beatitudinem autem consequendam duo requiruntur, natura, & gratia. Ipsa ergo beatitudinis perfectio, erit in fine mundi, vt dictum est. † Sed ista consumatio præcessit causaliter, quantum ad naturam quidem in prima rerum institutione, quātum ad gratiam vero, in incarnatione Christi: quia gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. Sic igit in septima die fuit cōsummatio naturæ, in incarnatione Christi consumatio gratiæ, in fine mundi consumatio gloriæ.

In cor. ar. In cor. ar.

¶Ad secundum dicendum, q septima die Deus aliquid operatus est, non nouam creaturā condendo, sed creaturā administrando, & ad propriam operationē eam mouendo: quod iam aliqualiter pertinet ad inchoationē quandam secundæ perfectionis. Et ideo consummatio operum secundū nostram translationē, attribuitur diei septimæ: Sed secundū aliam translationem, attribuitur diei sextæ: & vtrunq; potest stare, quia cōsummatio quæ est secūdum integritatē partium vniuersi competit sextæ diei: consummatio quæ est secundum operationem partium, competit septimę. Vel potest dici, q in motu continuo, quandiu aliquid potest moueri vlterius, non dicitur motus perfectus ante quietem: quies enim demonstrat motum cōsummatum. Deus autem poterat plures creaturas facere, præter illas quas fecerat sex diebus. Vnde hoc ipso q cessauit nouas creaturas condere in septima die, dicitur opus suum consummasse.

¶Ad tertium dicendum, quòd nihil postmodum à Deo factum est taliter nouum, quin aliqualiter in operibus sex dierum præcesserit. Quædam enim præexistiterunt materialiter, sicut quòd Deus de costa Adæ formauit mulierem. Quædam vero præexistiterunt in operibus sex dierum, non solum materialiter, sed etiam causaliter: sicut in iudua, quæ nunc generantur, præcesserunt in primis indiuiduis suarum specierum. Species etiam nouæ, si quæ apparent, præexistiterunt in quibusdam actiuis virtutibus: sicut & animalia ex putrefactione generata producuntur ex virtutibus stellarum & elementorum, quam à principio acceperunt, etiam si nouæ species taliū animalium producantur. Animalia etiam quædam secundum nouam speciem aliquando oriuntur ex commistione animalium diuersorum secundum speciem: sicut cum ex asino & equa generatur mulus, & hæc etiam præcesserunt causaliter in operibus sex dierum. Quædam vero præcesserunt secundum similitudinem, sicut animæ quæ nunc creantur. c Et similiter incarnationis opus: quia vt dicitur Philip. 2. Filius Dei est in similitudinem hominū factus. Gloria etiam spiritualis secundum similitudinem præcesserit in angelis, corporalis vero in cœlo præcipuè empyreo. c Vnde dicitur Eccle. 1. Nihil sub sole nouū. Iam enim præcesserit in seculis, quæ fuerunt ante nos.

434 561 a 339

¶ Super quæstionis septuagesimætertiæ Articul. II.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus septima die requieuit ab omni opere suo.

Titulus clarus est.

¶In corpore tria. Primo, quomodo requies dupliciter inuenitur in spiritualibus, sicut & motus, cui primo opponitur, scilicet pro cessatione, & pro impletione desiderii. Secundo, respondet vna conclusione bimēbri. Deus vtroque modo requieuit septimo die. Et probat quo ad primum: quia cessauit a nouis: quo ad secundum, quia in seipso quieuit. Tertio, excluditur obiectio contra hoc secundum: quia scilicet aū debet hoc modo magis septima die, quam alia die quiescere: quia semper hoc modo quieuit, & nunquā habuit motum oppositum. Et hoc excludit, q satiari se ipso non absolute: sed post condita opera attribuitur septimo diei. Et hoc non semperco uenit, quāuis nec oppositus motus. Et explicauit hoc scriptura vt ostenderet Deum non egere factis.

357 2.di.15.q. 1.ar.1. † Ca.2.par. 3. & a med.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur q Deus septima die non requieuit ab omni suo opere. Dicitur enim Ioan. 1. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Non ergo septima die requieuit ab omni opere.

¶2 Præt. Requies motui opponitur, vel labori, qui interdum causatur ex motu. Sed Deus immobiliter & absque labore sua opera produxit. Non ergo dicendum est, septima die à suo opere requieuisse.

¶Si dicatur, quòd Deus requieuit die septima, quia fecit hominem requiescere: contra, requies contra ponitur eius operationi. Sed qđ dicitur, Deus creauit, vel fecit hoc vel illud, non exponitur, quòd Deus hominē fecit creare, aut facere. Ergo nec conuenienter exponi potest, vt dicatur Deus requieuisse, quia fecit hominem requiescere.

¶Sed contra est, quod dicitur Gene. 2. Requieuit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat.

¶Respon. dicēdum, quòd quies propriè opponitur motui, & per consequēs labori, qui ex motu consurgit. Quamquis autem motus proprie acceptus sit corporum, tamen nomen motus, etiā ad spiritualia deriuatur dupliciter. Vno modo, secundum quod omnis operatio motus dicitur, sic enim & diuina bonitas quodammodo mouetur & procedit in res, secundum quod se eis communicat, vt Dionys.* dicit 2. cap. de diui. nomi. Alio modo, desiderium in aliud tendens, quidam motus dicitur. Vnde & requies dupliciter accipitur. Vno modo, processatione ab operibus. Alio modo, pro impletione desiderij: & vtroque modo, dicitur Deus requieuisse die septima. Primo quidem, quia die septima cessauit nouas creaturas condere: nihil enim postea fecit, quod non aliquo modo præcesserit in primis operibus, vt dictum est.* Alio modo, secundum quod rebus conditis ipse non indigebat, sed seipso fruendo beatus est. Vnde post conditionem omnium operum, non dicitur quòd in suis operibus requieuit, quasi eis ad suam beatitudinem indigens, sed ab eis requieuit vtique in seipso, quia sufficit sibi, & implet desiderium suum. Et quamuis ab eterno in seipso requieuerit, tamen quòd post opera condita in seipso requieuit, hoc pertinet ad septimum diem: & hoc est ab operibus requiescere, ut Aug.* dicit super Genes. ad lit.

Q.69.ar.2. †Li.4. c.15.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd Deus vsque modo operatur, conseruando & administrando creaturā conditam, non autem nouam creaturam condendo.

¶Ad secundum dicendum, quòd requies non opponitur labori, siue motui, sed productioni nouarum rerum, & desiderio in aliud tendenti, ut dictum est.* In corp.r.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Deus in solo se requiescit, & se fruendo beatus est: ita & nos per solam Dei fruitionem beati efficimur. Et sic etiam facit nos à suis & nostris operibus in seipso requiescere. Est ergo conueniens expositio, vt dicatur Deus requieuisse, quia nos requiescere facit. Sed non est hæc sola ponenda, sed alia expositio est principalior & prior.

¶ Super quæstionis septuagesimætertiæ Articul. III.

ARTICVLVS III.

Vtrum benedictio & sanctificatio debeatur diei septimæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd benedictio & sanctificatio non debeatur diei septimæ. Tempus enim aliquod consueuit dici benedictum, aut sanctum, propter aliquod bonum quod in illo tempore euenit: aut propter hoc quòd aliquod malū vitatur. Sed Deo nihil accrescit, aut deperit, siue operetur, siue ab operando cesset. Non ergo specialis benedictio & sanctificatio debetur diei septimæ.

¶2 Præt. Benedictio à bonitate dicitur. Sed bonum est diffusiuum & cōmunicatiuum sui, secundum Dion. Ergo magis debuerūt benedici dies, in quibus creaturas produxit, quàm ille dies, in quo à producendis creaturis cessauit.

¶3 Præt. In singulis creaturis quædam benedictio cōmemorata est, dum in singulis operibus dictum est: Vidit Deus q esset bonum. Non oportuit igitur q post omniū productionem, dies septima beneditceretur.

¶Sed contra est, quod dicitur Gen. 2. Benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illū, quia in illo cessauerat ab omni opere suo.

¶Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,* requies Dei in die septima dupliciter accipitur. Primo quidem quantum ad hoc, quòd cessauit à nouis operibus condendis, ita tamen quòd creaturam conditam conseruat & administrat. Alio modo, secundum quod post opera requieuit in seipso. Quantum ergo ad primum, competit septimæ diei benedictio: quia sicut supra dictum est,* benedictio ad multiplicationem pertinet. Vnde dictū est creaturis quas benedixit, Crescite & multiplicamini. Multiplicatio autem rerum fit per administrationem creaturæ, secundum quam ex similibus similia generantur. Quantū vero ad secundum, competit septimæ diei sanctificatio: maximè enim sanctificatio cuiuslibet attenditur in hoc, quòd in Deo requiescit. Vnde & res Deo dedicatæ, sanctæ dicuntur.

Ar. praced. Q.69.ad 4. arg.

¶Ad Primum ergo dicendum, q non propter hoc

358 2.di.15.q.3. ar.3.

¶In corpore duo. Primo enumerat duo in die septimo. Secundo respōdet quæsito affirmatiue. Benedicti debetur diei septimo. Probatur: quia in eo inchoat administratio, & requies in Deo post opera: utrique aūt debet benedictio & sanctificatio, primum primo, & secundum secundo, vt patet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hocdies septimus sanctificatur, quia Deo possit aliquid accrescere, vel decrescere, sed quia creaturis aliquid accrescit per multiplicationem, & quietem in Deo.

¶Ad secundvm dicendum, quòd in primis sex diebus, producta sunt res in suis primis causis. Sed postea ex illis primis causis res multiplicantur & conseruantur: quod etiam ad bonitatem diuinam pertinet. Cuius etiam perfectio in hoc maximè ostenditur, quòd in ipsa sola & ipse requiescit, & nos requiescere possumus, ea fruentes.

¶Ad tertivm dicendum, quòd bonum quod in singulis diebus commemoratur, pertinet ad primam naturæ institutionem: benedictio autem diei septimæ pertinet ad naturæ propagationem.

¶ Super quæstionis septuagesimæquartæ, Artic. I. QVAESTO LXXIIII.

De omnibus septem diebus in cõmuni, in tres articulos diuisa.

DEINDE quæritur de omnibus septem diebus in communi.

Et quæruntur tria.

¶Primo, De sufficientia horum dierũ.
¶Secundo, Vtrum sint vnus dies, vel plures.
¶Tertio, De quibusdam modis loquendi, quibus Scriptura vtitur enarrando opera sex dierum.

Articvlvs I.

Vtrum sufficienter isti dies enumerentur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non sufficienter isti dies enumerentur. Non minus enim distinguitur opus creationis ab operibus distinctionis & ornatus, quã hæc duo opera abinuicem. Sed alii dies deputantur distinctioni, & alij ornatui. Ergo & alij dies debent assignari creationi.

¶2 Præt. Aer & ignis sunt nobiliora elementa, quàm terra & aqua. Sed vnus dies deputatur distinctioni aquæ, & alius distinctioni terræ. Ergo alii dies debent deputari distinctioni ignis & aëris.

¶3 Præt. Non minus distant volucres & pisces, quàm volucres & terrestria animalia. Homo etiam plus distat ab aliis animalibus, quam alia quæcunque animalia ab inuicem. Sed alius dies deputatur productioni piscium maris, & alius productioni animalium terræ. Ergo & alius dies debet deputari productioni auium cœli, & alius productioni hominis.

¶Sed contra, videtur quòd aliqui dies superflue assignentur. Lumen enim ad luminaria se habet vt accidens ad subiectum. Simul autem producitur subiectum cum proprio accidente. Non ergo alia die debuit produci lux, & alia luminaria.

¶Præt. Dies isti deputãtur primæ institutioni mundi. Sed in septima die nihil primitus est institutum. Ergo septima dies non debet aliis connumerari.

¶Respon. Dicendum, quòd ratio distinctionis horum dierum ex præmissis potest esse manifesta.* Oportuit enim primo distingui partes mundi, & postmodum singulas partes ornari per hoc, quòd quasi suis habitatoribus replentur. Secundum ergo alios sanctos, in creatura corporali tres partes designantur. Prima, quæ significatur nomine cœli. Media, quæ significatur nomine aquæ. Infima, quæ significatur nomine terræ. Vnde & secundum Pythagoricos, perfectio in tribus ponitur, principio, medio, & fine: vt dicitur in 1. de Cœlo. * Prima ergo pars distinguitur prima die, & ornatur quarta. Media distinguitur secunda die, & ornatur quinta. Infima distinguitur tertia die, & ornatur sexta. Augustin. vero conuenit quidem cum eis in vltimis tribus diebus, differt autem in tribus primis. Quia secundum eum, in primo die formatur creatura spiritualis, in duobus aliis creatura corporalis: ita quòd in secundo corpora superiora, in tertio corpora inferiora. Et sic perfectio diuinorum operum respondet perfectioni senarii numeri, qui consurgit ex suis partibus aliquotis coniunctis, quæ quidem partes sunt, vnum, duo, tria. Vna enim dies deputatur formationi creaturæ spiritualis, duæ formationi creaturæ corporalis, & tres ornatui.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd secundum Augustinum creationis pertinet ad productionem materiæ informis, & naturæ spiritualis informis. Quæ quidem duo sunt extra tempus, vt ipse dicit in 12. confess. * Et ideo creatio vtriusque ponitur ante omnem diem. Sed secundum alios sanctos potest dici, quòd opus distinctionis & ornatus attenditur secundum aliquam mutationem creaturæ, quæ tempore mensuratur. c Opus autem creationis consistit in sola diuina actione in d instanti rerum substantiam producentis. Et ideo quolibet opus distinctionis & ornatus dicitur factum in die, creatio autem dicitur facta in principio: quod sonat aliquid indiuisibile.

¶Ad secundvm dicendum, quòd ignis & aër, quia non distinguuntur à vulgo, inter partes mundi non sunt expressè nominata à Moyse: sed computantur cum medio, s. aquas, maxime quantum ad inferiorem aeris partem. Quantum vero ad superiorem, computantur cum cœlo: e vt Augustinus dicit.

¶Ad tertium dicendum, quòd productio animalium recitatur, secundum quod sunt in ornatum partium mundi. Et ideo dies productionis animalium distinguuntur, vel vniuntur, secundum hanc conuenientiam, vel differentiam, quã conueniunt vel differunt in ornando aliquam partem mundi.

¶Ad quartum dicendum, q̃ prima die facta est natura lucis in aliquo subiecto. Sed quarto die facta sunt luminaria: non quia eorum substantia sit de nouo producta, sed quia sunt in aliquo modo formata, quo prius nõ erãt, vt supra dictum est.*

¶Ad quintum dicendũ, q̃ septimæ diei secundũ Augustinum* deputatur aliquid post omnia, quæ sex diebus attribuuntur, s. q̃ Deus à suis operibus in seipso requieuerit. Et ideo oportuit post sex dies fieri mentionem de septimo. Secundum vero alios potest dici, q̃ in septimo die mundus habuit quendam nouum statum, vt, s. ei nihil adderetur de nouo. Et ideo post sex dies ponitur septima, deputata celsationi ab opere.

Articvlvs II.

Vtrum omnes isti dies sint vnus dies.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd omnes isti dies, sint vnus dies. Dicit enim Gen. 2. Istæ sunt generationes cœli & terræ, quãdo creatæ sunt in die quo fecit dominus cœlum & terram, & omne virgultum agri ante quam oriretur in terra. Vnus ergo est

¶ Super quæstionis septuagesimæquarte. Articulum secundũ.

TItulus clarus est.
¶In corpore quatuor. Primo, diuersitatem opinionũ ad literam Gen. vbi ex Augustino quinq; Primo, dies est cognitio in mẽte angelica: q̃a lux proprie in angelo. Secũdo, dies primus, cognitio illa respectu primi operis: secundus respectu secũdi: tertius tertij &c. Tertio, fieri in die, quia omnia præsunt in mẽte angelica. Quarto, vnitas diei: q̃a omnia simul in verbo. Quinto, distinctio eorum nõ successiua cognitionis, aut productionis, sed ordine naturæ inter res cognitas & Dei opera. Ex alijs vero, successio, & temporalium dierum, & productionis rerum. Tertio, diuersitatem opinionũ ad modum productionis rerum: vbi duo dicit. Scilicet q̃ est differentia, & quòd non magna. Et quidem q̃ non magna, tum ex opere formationis, seu distinctionis: quia conueniunt, dum ponũt elementa primo producta. Tum, ex opere ornatus, q̃a conueniunt, quòd primo virtualiter, deinde actualiter producta sunt animantia & plantæ. Quòd vero differẽtia restat, in quatuor manifestatur. Primo, quia post primam productionem, fuit tempus sine luce: secundo, sine firmamento formato: tertio sine apparitione terræ, quarto, sine formatione luminarũ, iuxta primos quatuor dies. Quarto, respõdet quæsito dicẽs neutri præiudicandum esse.
¶Nota q̃ S. T. differentiam inter Aug. & alios non potuit, nisi in quatuor primis diebus, & non in quinto & sexto. Quia ut ex conuenientia apparet, vtrique conueniũt in hoc, quòd vegetabilia & animalia fuerunt ordine temporis facta in actu post primam institutionem rerum: quamuis applicando ad literã Gen. illi dicant q̃ tertio, quinto & sexto die. Aug. non: sed cum in principio temporis hæc virtualiter fecerit, post actu facta sunt.

† Li. 1. de cœlo, to. tex. 24

† Li. 12. confes. cap. 11 & 7. to. 1.

† Li. 2. super Gen. ca. 19 to. 3.

† Li. 4. super Gen. c. 8. & 34. to. 3.

† 396 † Li. 11. de ciuit. Dei c. 7. 9. 10. 7. 11. dialogo quæst. 63. ad Orosium c. 2. & 20. 4.

Q. 69. ar. 1. & 4. q. 69. ar. 1.

† Aug. lib. 5. super Gen. c. 5. to. 3.

† Li. 4. super Gen. c. 28. to. 3.

361 364

Locis supra citatis. Et 2. dist. 12. q. 1. ar. 2. & 3.

Q. 16. ar. 1. & 69. ar. 1.

tipliciter præsentatum, isti multos. Secundo, diuersitatem opinionũ ad literam Gen. vbi ex Augustino quinq; Primo, dies est cognitio in mẽte angelica: q̃a lux proprie in angelo. Secũdo, dies primus, cognitio illa respectu primi operis: secundus respectu secũdi: tertius tertij &c. Tertio, fieri in die, quia omnia præsunt in mẽte angelica. Quarto, vnitas diei: q̃a omnia simul in verbo. Quinto, distinctio eorum nõ successiua cognitionis, aut productionis, sed ordine naturæ inter res cognitas & Dei opera. Ex alijs vero, successio, & temporalium dierum, & productionis rerum. Tertio, diuersitatem opinionũ ad modum productionis rerum: vbi duo dicit. Scilicet q̃ est differentia, & quòd non magna. Et quidem q̃ non magna, tum ex opere formationis, seu distinctionis: quia conueniunt, dum ponũt elementa primo producta. Tum, ex opere ornatus, q̃a conueniunt, quòd primo virtualiter, deinde actualiter producta sunt animantia & plantæ. Quòd vero differẽtia restat, in quatuor manifestatur. Primo, quia post primam productionem, fuit tempus sine luce: secundo, sine firmamento formato: tertio sine apparitione terræ, quarto, sine formatione luminarũ, iuxta primos quatuor dies. Quarto, respõdet quæsito dicẽs neutri præiudicandum esse.

¶Nota q̃ S. T. differentiam inter Aug. & alios non potuit, nisi in quatuor primis diebus, & non in quinto & sexto. Quia ut ex conuenientia apparet, vtrique conueniũt in hoc, quòd vegetabilia & animalia fuerunt ordine temporis facta in actu post primam institutionem rerum: quamuis applicando ad literã Gen. illi dicant q̃ tertio, quinto & sexto die. Aug. non: sed cum in principio temporis hæc virtualiter fecerit, post actu facta sunt.

¶2 Præt. Ecclesiast. 18. dicitur, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Sed hoc non esset, si dies horum operum essent plures, quia plures dies non sunt simul. Ergo non sunt plures dies, sed vnus tantum.

¶3 Præt. Die septimo cessauit Deus à nouis operibus condendis. Si ergo septima dies est alia ab aliis diebus, sequitur q̃ illam diem non fecerit. Quod est inconueniens.

¶4 Præt. Totum opus quod vni diei ascribitur, in instanti perficit, cum in singulis operibus dicatur, Dixit, & factum est. Si igitur sequens opus in diem aliũ reseruasset, sequeretur quòd in residua parte illius diei cessasset ab opere, quod esset superfluum. Non igitur est alius dies sequentis operis, à die operis præcedentis.

¶Sed contra est, quòd Genes. 1. dicitur: Factum est vespere & mane dies secundus, & dies tertius, & sic de aliis. Secundum autem & tertium dici non potest, vbi est vnum tantum. Ergo nõ fuit vnus dies tantum.

¶Respon. Dicendum, quòd in hac quæstione Aug. ab aliis expositoribus dissentit. Augu. * enim vult 2. super Gen. ad lit. & 11. de ciui. † Dei, & ad Orosium, quòd omnes qui dicuntur septem dies, sunt unus dies, septem pliciter rebus præsentatus. c Alii vero expositores sentiunt quòd fuerunt septem dies diuersi, & non vnus tantum. Hæ autem duæ opiniones si referantur ad expositionem literæ Gen. magnam diuersitatem habent. Nam secundum Augustinum per diem intelligitur cognitio mentis angelicæ, vt sic primus dies sit cognitio primi diuini operis: secundus dies, cognitio secundi operis: & sic de aliis. Et dicitur vnũquodque opus esse factum in aliqua die: quia nihil Deus produxit in rerum natura, quod nõ imprẽsserit menti angelicæ. c quæ quidẽ multa simul potest cognoscere, præcipue in verbo, in quo omnis angelorũ cognitio perficitur, & terminatur. & sic distinguitur dies, secundum naturalem ordinem rerum cognitarum non secundum successionem cognitionis, aut secundum successionem productionis rerum. Cognitio autẽ angelica propriè & verè, dies nominari potest, cum lux quæ est causa diei, propriè in spiritualibus, secundum Aug. † inueniatur. c Secundum vero alios, per istos dies & successio dierum temporalium ostenditur, & successio productionis rerum. Sed si istæ duæ opiniones referantur ad modum productionis rerum, non inuenitur magna differẽtia. Et hoc propter duo, in quibus exponendo, diuersificatur Augu. ab aliis, vt ex supradictis * patet. Primo quidem, quia Aug. per terram & aquam prius creatam, intelligit materiam totaliter informem. per factionem autem firmamenti, & congregationem aquarum, & apparitionem aridæ, intelligit impressionem formarum in materiam corporalem. Alii vero sancti per terram & aquam primo creatas, intelligunt ipsa elementa mundi, sub propriis formis existentia. Per sequentia autem opera, aliquam distinctionem in corporibus prius existentibus, vt supra dictum est. * Secundo autem differunt quantum ad productionem plantarum, & animalium, quæ alii ponunt in opere sex dierum esse producta in actu. Augustin. vero potentialiter tantum. † In hoc ergo, quòd Augustin. ponit opera sex dierum esse simul facta, sequitur idem modus productionis rerum. Nam secundum vtrosque, in prima rerum productione materia erat sub formis substantialibus elementorum, c & secundum vtrosque in prima rerum institutione non fuerũt animalia & plantæ in actu. c Sed remanet differentia quantum ad quatuor: quia secundum alios sanctos, post primam productionem creaturæ, fuit aliquod tempus, in quo non erat lux. Item in quo non erat firmamentum formatum. Item in quo non erat terra discooperta aquis. & in quo non erant formata cœli luminaria: quod est quartum. c Quæ non oportet ponere secundum expositionem Aug. Vt igitur neutri sententiæ præiudicetur, vtriusque rationibus respondendum est.

† Li. 11. de ciuit. Dei c. 7. 9. 10. 7. 11. dialogo quæst. 63. ad Orosium c. 2. & 20. 4.

284

† Li. 2. super Gen. ca. 19 to. 3.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd in die, in quo creauit Deus cœlum & terram, creauit etiam omne virgultum agri non in actu, sed antequam oriretur super terram, idest potentialiter, quod Aug. ascribit tertiæ diei: alii vero primæ rerum institutioni.

¶Ad secundvm dicendum, q̃ Deus creauit oĩa simul quantum ad rerum substantiã quoddammodo informem: sed quãtum ad formationem quæ facta est per distinctionem & ornatum, nõ simul. Vnde signanter vtitur verbo creationis.

¶Ad tertivm dicendum, quòd in die septimo cessauit Deus à nouis operibus condendis, non autem à propagandis quibusdam aliis: ad quam propagationem pertinet, quòd post primum diem alii succedunt.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est ex impotentia Dei quasi indigentis tempore ad operandum, quòd omnia non sunt simul distincta & ornata: sed vt ordo seruaretur in rerum institutione: & ideo oportuit vt diuersis statibus mundi diuersi dies deseruirẽt. Semper autem per sequens opus, nouus perfectionis status mundo est additus.

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum Augu.* ille ordo dierum referẽdus est ad naturalem ordinem operũ, qui diebus attribuitur.

† In locis citatis i prin cip. corp. ar.

60

Articvlvs III.

Vtrum Scriptura utatur conuenientibus verbis ad exprimendum opera sex dierum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ Scriptura non utatur conuenientibus verbis ad exprimendũ opera sex dierum. Sicut enim lux, & firmamentum, & huiusmodi opera per Dei verbum sunt facta, ita cœlum & terra: quia omnia per ipsum facta sunt, vt dicitur Ioan. 1. cap. Ergo in creatione cœli & terræ, debuit fieri mentio de verbo Dei, sicut in aliis operibus.

¶ Super quæstionis septuagesimæquarte, Arti. III.

361 3. dist. 13. q. 1. ar. 4.

TItulus clarus est.
¶In corpore respõdet dupliciter. Primo secundum Aug. persona filij exprimitur in omni opere, diuersimode tamen, s. vt principio & cui verbum in creatione & alijs duobus: quia illa ad informitatem, hæc ad formation em

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem pertinent. secũdum alios vero primo creatur, deinde imperatur iam facto per ly dixit. Nota quòd cũ quæstio sit de omnibus, in corpore (quod est etiam re ipsõ ad primũ) S. T. respondet de communibus ad creationẽ & alia, inquantum Deum respiciunt.

¶In responsionibus vero argumentorum ad alia verba descendit.

¶ 2 Præt. Aqua est creata à Deo: quæ tamen creata non commemoratur. Insufficienter ergo rerum creatio describitur.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Genes. 1. vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. In singulis ergo operibus debu tdici, Vidit Deus quòd esset bonum. Inconuenienter ergo prætermittitur in operẽ creationis, & in opere secundẽ diei.

¶ 4 Præt. Spiritus Dei est Deus. Deo autem non competit ferri, nec situm habere. Inconuenienter ergo dicitur quòd spiritus Dei ferebatur super aquas.

¶ 5 Præt. Nullus facit quod iam factum est. Inconuenienter ergo postquã dictum est, Dixit Deus, fiat firmamentum, & factum est ita: subditur, Et fecit Deus firmamentum. & similiter in alijs operibus.

¶ 6 Præt. Vespere & mane non sufficienter diuidunt diem, cum sint plures partes diei. Ergo inconuenienter dicitur, quòd factum est vespere & mane dies secundus, vel tertius.

¶ 7 Præt. Secũdo & tertio non conuenienter correspõdet vnum, sed primum. Debuit ergo dici, Factum est vespere & mane dies primus, vbi dicitur dies vnus.

† Li.4. Gen. ad lit. c.5.

¶Respon. Dicendum ad primum, quòd secundũ Aug.* persona filij commemoratur tam in prima rerũ creatione, quàm in rerum distinctione & ornatu, aliter tñ & aliter. Distinctio enim & ornatus pertinet ad rerũ formationem. Sicut aũt formatio artificiatorum est per formam artis, quę est in mente artificis: quæ potest dici intelligibile verbum ipsius, ita formatio totius creaturæ est per verbum Dei. & ideo in opere distinctionis & ornatus fit mentio de verbo. In creatione autem commemoratur filius vt principiũ, cũ dicitur, In principio creauit Deus: quia per creationem intelligitur productio informis materiæ. Secundum vero alios qui ponunt primo creata elementa sub propriis formis, oportet aliter dici. Basilius enim dicit,* q̃ per hoc quod dicitur, Dixit Deus: importatur diuinum imperium. Prius autem oportuit produci creaturam quæ obediret, quàm fieri mentionem de diuino imperio.

† Homil. 3. Hexæ. post medium.

† Lib. 11. de ciui. Dei. c. 33. circa finem. to. 5.

† Homil. 2. sui Hexa. post mediũ tũm.

¶Ad secundvm dicendum, q̃ secũdum Aug.* per cęlum intelligitur spiritualis natura informis, per terram autem materia informis omnium corporũ. Et hic nulla creatura est prætermissa. Secundum Basilium † verò ponuntur cęlum & terra tanquam duo extrema, vt ex his intelligantur media, præcipuè quia omnium mediorũ motus, vel est ad cęlum, vt leuium, vel ad terram, vt grauiũ. Alii vero dicunt, q̃ sub nomine terræ comprehendere solet Scriptura omnia quatuor elementa, vnde in Psal. 148. postquam dictũ est, Laudate dominũ de terra, subditur, Ignis, grando, nix, glacies.

¶Ad tertium dicendum, q̃ in opere creationis ponitur aliquid correspondens ei, quod dicitur in opere distinctionis & ornatus: Vidit Deus hoc, vel illud esse bonum.

† Li. 1. super Genes. cap. 8. circa prin. tom. 3.

¶Ad cuius euidẽtiam considerandũ est, q̃ spiritus sanctus amor est. Duo autem sunt, vt Aug.* dicit primo super Gen. ad lit. propter quæ Deus amat creaturam suam, s. vt sit, & vt permaneat. Vt ergo esset quod permaneret dicitur q̃ spiritus Dei ferebatur super aquas, secundũ quod per aquam materia informis intelligitur, sicut amor artificis fertur super materiã aliquam, vt ex ea formet opus. vt autẽ maneret quod fecerat, dicitur, Vidit Deus quòd esset bonum. In hoc enim significatur quædam complacentia Dei opificis in re facta, non quòd alio modo cognosceret, aut placeret ei creatura iam facta, quam antequam faceret. Et sic in vtroque opere creationis & formationis, trinitas personarum insinuatur. In creatione quidem persona patris per Deum creantem: persona filij per principium, in quo creauit: spiritus sanctus, qui superfertur aquis. In formatione vero, persona patris in Deo dicente: persona vero filij, in verbo, quo dicitur: persona spiritus sancti, in complacentia, qua vidit Deus esse bonum quod factum erat: in opere vero secundæ diei nõ ponitur. Vidit Deus q̃ esset bonum: quia opus distinctionis aquarum tunc inchoatur, & in tertio die perficitur. Vnde quod ponitur in tertia die, refertur etiam ad secundã. Vel quia distinctio quæ ponit secunda die, est de his quæ non sunt manifesta populo: ideo huiusmodi approbatione scriptura non vtitur. Vel iterum propter hoc, q̃ firmamentum simpliciter, intelligitur aër nubilosus, qui non est de partibus permanentibus in vniuerso, seu de partibus principalibus mundi. & has tres rationes Rabbi Moyses ponit.* Quidam autem assignant rationem mysticam ex parte numeri: quia binarius ab vnitate recedit. Vnde opus secundæ diei non approbatur.*

† In lib. per plexorum.

¶Basil. Hom. 2. Hexam. non remote a fine.

¶Ad quartum dicendum, q̃ Rabbi Moyses per spiritum domini intelligit aërem, vel ventum: sicut & Plato intellexit: & dicit quòd dicitur, spiritus domini secũdum quod scriptura consuevit vbique flatum ventorum Deo attribuere. Sed secundum sanctos, per spiritum domini intelligitur spiritus sanctus, qui dicitur superferri aquæ, e ideſt materiæ informi secundum Aug.* ne faciendo opera sua propter indigentiæ necessitatem putaretur Deus amare. Indigentiæ enim amor, rebus quas diligit, subiicitur. Commodè autem factum est, vt prius insinuaretur aliquid inchoatum, cui superferri diceretur. Nõ enim superfertur loco, sed præexcellente potentia, vt Aug.* dicit 1. super Genes. ad lit. Secundum Basilium † verò, superferebatur elemento aquæ, ideſt fouebat & viuificabat naturam aquæ ad similitudinem gallinæ cubantis, vitalem virtutem: his, quæ fouentur, infundens. habet enim aqua præcipuè vitalem virtutem, quia plurima animalia generantur in aqua. & omnium animalium femina sunt humida. Vita etiam spiritualis datur per aquam baptismi. vnde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu.

b 3 † Li. 1. super Gen. ad lit. cap. 9. circa fine, to. 3.

† Li. 1. super Gen. ad lit. cap. 9. circa fine, to. 3. † Basil. Homil. 2. in Hexam. a medio illius.

† Li. 1. super Gen. ad lit. cap. 9. circa fine.

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum Aug.* per illa tria, designatur triplex esse rerum. Primo quidem esse rerum in verbo, per hoc quod dixit, Fiat. Secundo, esse rerum in mente angelica, per hoc quod dixit, Factum est. Tertio, esse rerum in propria natura, per hoc quod dixit, Fecit. Et quia in primo die describitur formatio angelorum, non fuit necesse vt ibi adderetur, fecit. Secundum alios vero potest dici, quòd in hoc quod dicit, dixit Deus, fiat, importatur imperium Dei de faciendo: per hoc autem quod dicit, factum est, importatur complementum operis. Oportuit autem, vt subderetur quomodo factum fuit: præcipuè propter illos qui dixerunt omnia visibilia per angelos facta. & ideo ad hoc remouendum subditur, quod ipse Deus fecit. Vnde in singulis operibus, postquam dicitur, & factum est, aliquis actus Dei subditur, vel fecit, vel distinxit, vel vocauit, vel aliquid huiusmodi.

† Li. 4. super Gen. c. 3. ad 25. † Q. 74. art. 2. & 3. * Basil. Homil. 2. Hexam. & Ambr. sui tom. vocauit a fine.

¶Ad sextum dicendum, quòd secundum Augustũ.* per vespere, & mane intelligitur vespertina & matutina cognitio in angelis: de quibus dictum est supra. † Vel secundum Basilium* totum tempus consuevit denominari à principaliori parte, scilicet à die: secundum quod dixit Iacob, Dies peregrinationis meæ: nulla mentione facta de nocte. Vespere autem & mane ponuntur ut termini diei, cuius mane est principium, sed vespere finis. Vel quia per vespere designatur principium noctis, per mane principiũ diei. Congruum autem fuit, vt ubi commemoratur prima distinctio rerum, sola principia temporum designarentur. Præmittitur autem vespere: quia cum à luce dies inceperit, prius occurrit terminus lucis, quod est vespere, quàm terminus tenebrarum & noctis, quod est mane. Vel secundum Chryso.* ut designetur quòd dies naturalis non terminatur in vespere, sed in mane.

† Li. 1. super Gen. ad lit. cap. 10. circa fine, to. 3.

† Hom. 2. in Genesim, sed clarius ibidem, Hom. 3. circa principium.

¶Ad septimum dicendum, q̃ dicitur vnus dies in prima dici institutione, ad designandum q̃ viginti quatuor horarũ spatia pertinent ad vnum diẽ. vnde per hoc q̃ dicitur Vnus, præfigitur mẽsura diei naturalis. vel propter hoc, vt significaret diem consumari per reditum solis ad vnum & idem punctum. vel quia completo septenario dierum, reditur ad primum diem, qui est vnus cum octauo. & has tres rationes Basilius* assignat.

¶ Super quæstionis. LXXV. Articul. I.

IN titulo, ly corpus, sumitur vt distinguitur contra actum. Ita quòd, siue corpus significet substantiam simplicem, siue compositam, nihil refert quo ad propositũ: vtroque enim modo distinguitur cõtra actum. Et similiter, siue sumatur pro toto, siue propartẽ (modo sumatur substãtia subiecta per se tribus dimensionibus sufficiter: hoc enim Corporis nomine intelligitur.

¶In corpore tria. Primo, quid nomine animæ. Secundo, opinio antiquorum. Tertio, respõsio ad quæstionẽ.

¶Basil. Hom. 2. Hexam. non remote a fine.

Quo ad primum, anima significat primum principiũ vitæ, in his quæ apud nos viuunt. Declaratur ex differentia vitæ locutionis, inter animata & inanimata.

¶Aduerte hic, q̃ caute in litera dicitur, quòd in his quæ apud nos viuunt: quia nomine animæ non dicimus primum principiũ vitæ absolute, sed illud potius dicimus Deũ, aut quamcunque aliã naturam: sed in his quæ apud nos viuunt, primũ vitę principiũ animam nominamus. nec per tranieas illam præpositionẽ In, quoniam denotat intraneitatem: vocamus enim animam primum vitæ principium nõ extra rem, sed forte cęlum, vel solẽ tale principium dicimus, sed intus in rebus viuẽtibus existens.

¶Quo ad secundum, opinio antiquorum: Anima est aliquod corpus. probatur. Sola corpora sunt res ergo corpus aliquod est principium cognitionis & motus. ergo anima. Probatur hæc vltima sequela: quia vita his operibus manifestatur: antecedẽs vero ex defectu intellectus.

Hieron. Matth. c. 10. Gennad. de Eccle. dog. c. 1. Tertul. lib. de anima. Hila. Math. 6.

¶Quo ad tertiũ, conclusio responsiua: & destructiua opinionis antiquorũ est, habens duas partes. Anima non est corpus, sed corporis actus. Probatur. Non corpus, sed alicuius corporis actus est primum viuendi principium: anima est primum viuendi principium. ergo anima nõ est corpus, sed corporis actus. Maior primo declaratur, q̃ totam vim suam ponit in ly primum: quia esse principium vitæ conuenit corpori, vt patet de corde, non tamen esse primum vitæ principiũ. Deinde probatur ipsa maior. corpus est principium vitæ, vel viuens, non in eo q̃ corpus. ergo aliquod corpus est viuens, seu vitę principium inquãtum tale. ergo hęc q̃ sit viuens, aut vitæ principium ab actu eius, quod est intentum. Antecedens probatur: quia alioquin omne corpus viueret.

362 2. contra ca. 64. & 80 Be de anima ar 39.

¶Secunda quoque consequentia probatur: quia qđ est actu tale, habet hoc ab aliquo principio, qđ est eius actus. Minor autẽ probatur: quia animæ nomine non quodcunque vitæ principiũ, sed primum tñ intelligimus. quod manifestat: quia alioquin oculus animæ nomine intelligeretur.

† Li. 2 Phys. a tex. 45 vsque ad 53. tom. 2.

¶Circa illã consequentiam. Esse principium vitæ conuenit corpori inquãtum tale, ergo per actum eius. ergo non inquantum corpus: dubiũ occurrit. quia posset quis inficiari, q̃ est sophisma cõsequentis, quoniã ly tale, potest conuenire corpori per aliquam corporeitatis differẽtiam, puta igneitatem: & cõsequenter dicetur, q̃ per hãc rationem non concluditur, nisi quòd anima non est corporeitas simpliciter, cum quo stat, q̃ sit corpus tale, vt antiqui dicebant: & q̃ omne tale corpus est principium vitæ.

369

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ cum hic nõ intendatur aliud nisi concludere q̃ anima sit actus, seu perfectio corporis, non corpus ipsum: idem est iudiciũ de corpore animato, In communi, & de tali, puta igne: quia si ignis est principiũ vitæ, aut ergo primo ratione corporeitatis, ideſt partis materialis, aut ratione principii, quo cõstituitur in esse tali. Non primum: quia sic omne in

555 451]

QVAESTIO LXXV.

De Homine, qui ex spirituali & corporali substantia componitur, & primo quantum ad essentiam animæ, in septem articulos diuisa.

POST considerationem creaturæ spiritualis & corporalis, cõsid erandum est de homine, qui ex spirituali & corporali substantia componitur. Et primo, de natura ipsius hominis: secundo, de eius productione. Naturam autem hominis considerare pertinet ad theologum ex parte animæ, non autem ex parte corporis, nisi secundum habitudinem quam habet corpus ad animã. & ideo prima consideratio circa animã versabitur. Et quia secundum Dionys. 2. cap. angelicæ Hierar. tria inueniũtur in substãtiis spiritualibus, scilicet essentia, virtus, & operatio. Primo considerabimus ea, quæ pertinẽt ad essentiam animæ. Secundo, ea quæ pertinent ad virtutem, siue potentias eius. Tertio, ea quæ pertinent ad operationem eius.

¶Circa primum, duplex occurrit cõsideratio. Quarum prima est, de ipsa anima secundum se. Secunda, de vnione eius ad corpus.

Circa primum, quæruntur septem.

¶Primo, Vtrum anima sit corpus.

¶Secundo, Vtrum anima humana sit aliquid subsistens.

¶Tertio, Vtrum animæ brutorum sint subsistentes.

¶Quarto, Vtrum anima sit homo: vel magis homo sit aliquid compositum ex anima & corpore.

¶Quinto, Vtrum sit composita ex materia & forma.

¶Sexto, Vtrum anima humana sit incorruptibilis.

¶Septimo, Vtrum anima sit eiusdem speciei cum angelo.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima sit corpus.

AD primvm sic proceditur. Videtur quòd anima sit corpus. Anima enim est motor corporis, non autem est mouens non motum. Tũ, quia videtur, quòd nihil possit mouere nisi moueatur: quia nihil dat alteri quod non habet, sicut quod non est calidum, non calefacit. Tum, quia si aliquid est mouens non motum, causat motum sempiternum, & eodem modo se habentem, vt probatur in 8. Physi.* quod nõ apparet in motu animalis, qui est ab anima. Ergo anima est mouens motũ: sed omne mouens motum est corpus. ergo anima est corpus.

¶2 Præt. Omnis cognitio fit per aliquam similitudinem. non potest autem esse similitudo corporis ad rem incorpoream. Si igitur anima non esset corpus, non posset cognoscere res corporeas.

¶3 Præt. Mouentis ad motum oportet esse aliquem contactum. contactus autem non est nisi corporum. Cum igitur anima moueat corpus, videtur q̃ anima sit corpus.

¶Sed contra est, q̃ Aug.* dicit ẽ, de Trinita. quòd anima simpliciter dicitur respectu corporis, quia mole non diffunditur per spatium loci.

¶Respon. Dicendum, quòd ad inquirẽdum de natura animę, oportet præsupponere, quòd anima dicitur esse primum principium vitæ, c in his quæ apud nos viuunt. Animata enim viuentia dicimus, res vero inanimatas vita carentes. c vita autem maximè manifestatur duplici opere, scilicet cognitionis & motus. Horum autẽ principium, antiqui philosophi imaginationem transcendere non valentes, aliquod corpus ponebant, sola corpora res esse dicentes, c & quod non est corpus, nihil esse. & secundum hoc, animã aliquod corpus esse dicebant. Huius autem opinionis falsitas, licet multipliciter ostendi possit, tamen vno vtemur, quo etiam communius & certius patet animam corpus non esse. Manifestum est enim, quòd non quodcunque vitalis operationis principium est anima: sic enim oculus esset anima, cum sit quoddam principium visionis. & idem esset dicendum de aliis animæ instrumentis: sed primum principium vitæ dicimus esse animam. Quãmuis autem aliquod corpus possit esse quoddã principium vitę, sicut cor est principiũ

555

† Lib. 6. de Tri. c. 6 circa medium. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne in quo illud materiale absque tali constitutione esset, vineret, ergo secundum, & hoc vocamus animam. Sed adhuc restat dubitatio, primo, quia si nomine corporis, pars materialis rei intelligitur, non caret vitio articulus ille, numquid materiæ vocabulum de ficiet? Secundo, quia adhuc non habetur intentum, quia diceret quispiam, q illud corpus principiū vitæ primum est ratione sui totius, & non huius, vel illius partis, sicut oculus est principium visionis, non ratione huius vel illius componentis, sed ratione totius resultantis ex tali mistione, & q omne tale est principium vitæ.

Arg. 11. 10. super Gen. ad lit. c. 25.

¶Ad primū horum dicitur, quòd aliud est circumloqui aliquid, & aliud est vim rationis alicuius extendi ad aliquid, quia idem est iudicium de illo. In proposito S. Thomas nomine corporis intelligit non materiam, sed vere corpus subsistens trina dimensioni, quicquid sit illud. Sed ratio quæ concludit de corpore, concludit eadem ratione de omni parte materiali.

13

Locis citatis in argu.

Visus est autem magis corporis nomine, quia visatissimum apud omnes est, animatum duo dicere, scilicet corpus viuēs; per hoc etiam Arist. hinc incepit tractatum de anima.

D. 903.

¶Ad secundum vero dicitur, quòd quālis aliqua passio vel operatio possit fieri sic primo conuenire composito, quòd nullo alterius prius tanquā subiecto, nulla tamen passio, aut operatio potest cōuenire ei sic primo, quin conueniat prius alicui eius parti essentiali, tanquam priori principio: quoniā partes essentiales compositi, radices primæ sunt omnium illi conuenientium. Et propterea ly primū, in ratione assumptum, non denotat primo, idest adæquate, sed primum idest principale: ita quòd vis rationis stat in hoc, prima radix vitæ in corpore viuente, aut est corporeitas, aut actus ipsius quo viuit. Compositū enim esse nō potest, sed

426

427

513

vitæ in animali: tamen non potest esse primum principium vitæ aliquod corpus. Manifestum est enim, quòd esse principium vitæ, vel viuens, non conuenit corpori ex hoc quòd est corpus, alioquin omne corpus esset viuens, aut principium vitæ, conuenit igitur alicui corpori quòd sit viuens, vel etiam principium vitæ, per hoc quòd est tale corpus. Quod autem est actu tale, habet hoc ab aliquo principio, quod dicitur actus eius. Anima igitur, quæ est primum principium vitæ, non est corpus, sed corporis actus: sicut calor qui est principium calefactionis, nō est corpus, sed quidam corporis actus.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd cū omne quod mouetur, ab alio moueatur, quod non potest in infinitum procedere, necesse est dicere, quòd non omne mouens mouetur. c Cum enim moueri sit exire de potentia in actum, mouens dat id quod habet mobili, inquātum facit ipsum esse in actu. Sed sicut ostenditur in 8. Physic. * est quoddam mouens penitus immobile, quod nec per se, nec per accidens mouetur, & tale mouens potest mouere motum semper vniformem. Est autem aliud mouens, quod non mouetur per se, sed mouetur per accidens, & propter hoc non mouet motum semper vniformem. Et tale mouens est anima. Est autem aliud mouens, quod non mouetur per se, sed mouetur per accidens, scilicet corpus. Et quia antiqui naturales nihil esse credebant nisi corpora, posuerunt, quòd omne mouens mouetur, & quòd anima per se mouetur, & est corpus.

¶Ad secvndvm dicēdum, q non est necessarium, quòd similitudo rei cognitæ sit actu in natura cognoscentis: sed si aliquid sit quod prius est cognoscens in potentia, & postea in actu, oportet quòd similitudo cogniti non sit actu in natura cognoscentis, sed in potentia tantum. c sicut color non est actu in pupilla, sed in potentia tantum. Vnde non oportet, quòd in natura animæ sit similitudo rerum corporearum in actu, sed quòd sit in potentia ad huiusmodi similitudines. Sed quia antiqui naturales nesciebant distinguere inter actum & potentiam, ponebant animam esse corpus ad hoc quòd cognosceret omnia corpora, & quòd esset composita ex principiis omnium corporum. c

¶Ad tertivm dicendum, q est duplex contactus, quantitatis & virtutis. Primo modo, corpus non tangitur nisi à corpore. Secundo modo, corpus potest tangi à re incorporea, quæ mouet corpus.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima humana sit aliquid subsistens.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q anima humana non sit aliquid subsistens. Quod enim est subsistens, dicitur hoc aliquid. Anima autem non est hoc aliquid, sed compositū ex anima & corpore. Ergo anima non est aliquid subsistens.

¶2 Præt. Omne quod est subsistens, potest dici operari. Sed anima non dicitur operari, quia vt dicitur in * 1. de anima, 3. Dicere eam animam se uire, aut intelligere, simile est, ac si dicat eā aliquis texere, vel ædificare. Ergo anima non est aliquid subsistens.

¶3 Præt. Si anima esset aliquid subsistens, esset aliqua eius operatio sine corpore. Sed nulla est eius operatio sine corpore, nec etiā intelligere, quia non contingit intelligere sine phantasmate, phantasma autem non est sine corpore. Ergo anima humana non est aliquid subsistens.

¶Sed contra est, quod Aug.* dicit 10. de Trin. Quisquis videt mentis naturam, & esse subsistentiam, & non esse corpoream, videt eos qui opinantur eam esse corpoream, ob hoc errare, quod adiungunt ei ea, sine quibus nullam possunt cogitare naturam, scilicet corporum phantasias. Natura ergo mentis humanæ non solum est incorporea, sed etiam est subsistāti, i. aliquid subsistens.

¶Respon. Dicendum, quòd necesse est dicere id quod est principiū intellectualis operationis, quod dicimus animam hominis, esse quoddam principium incorporeum, & subsistēs. Manifestum est enim, quod homo per intellectum cognoscere potest naturas omnium corporum. Quod autem potest cognoscere aliqua, oportet vt nihil eorum habeat in sua natura, quia illud quod inesset ei naturaliter, impediret cognitionem aliorum, sicut videmus, quod lingua infirmi, quæ infecta est cholerico & amaro humore, non potest percipere aliquid dulce, sed omnia videntur ei amara. Si igitur principiū intellectuale haberet in se naturam alicuius corporis, non posset omnia corpora cognoscere, omne enim corpus habet aliquam naturam determinatā. Impossibile est igitur quod principiū intellectuale sit corpus. Et similiter impossibile est quod intelligat per organum corporeum, quia si esset natura determinata illius organi corporei, prohiberet cognitionem omnium corporum, sicut si aliquis determinatus color

corporeitas non. ergo: & est processus resolutionis vt etiam Ari. fecit, alio tamen medio.

¶Quo ad argumenta nota, q primum argumentum procedit de anima secundum quòd est principium motus, & quo ad primā partem est antiquorum in 1. de anima, text. 20. quo ad secundam vero 8. Phy. text. 52. & 85. & respōsio eius ex 51. & 52.

¶Argumentum vero secūdum procedit de anima secundum quòd est principium cognitionis, & est antiquorum, ibidē in text. 25. & 26.

¶In respōsione autem ad tertium, uide in 2. contra Gent. cap. 56. triplicem differentiā inter tactum virtualem, & quantitatiuum.

Bon. q. 1. art. 3. ad 7. Et 2. q. 10. ar. 1. 2. 10. Et de anima. ar. 15. & Bo. 3. lc. 5.

¶ *Super quæstionis septuagesimæquintæ, Arti. II.*

TItulus. Subsistens multipliciter accipi potest: in proposito est sumitur vt distinguitur contra existere formæ materialis. Iuxta. n. dictū q non sufficit vt aliquid sit in materia: sed oportet vt ipsum esse, sed conferat in esse per materiam in qua recipitur. Subsistere autē dicitur, quod est in materia, & nō dependet ab ea, sed ipsa dependet ab ea. Et per hoc differt quomō Socrates differt ab hoc terminum subsistere, seu habere esse per se, a simpliciter a S. Tho. vt habes in illius 4. dist. 43. quæst. 1. art. 2.

† Libro de Trin. cap. 5. paul. a medio, 10.

¶In corpore tria facit. Primo, proponit conclusionē. Secundo, responsiuam affirmatiue, habentem duas partes. Secundo, probat primā partē. Tertio ibi, ipsum igitur intellectuale, probat secundam partē. Vltimo, Anima humana est principiū incorporeū & subsistens.

¶Vbi nota primo, quod unum quæritur, scilicet an subsistēs, & duo respondet, incorporea & subsistēs, quia mutuo se inferunt hæc, & ad secundum per primū manuducimur a posteriori. Nota secundo, q incorporeum

poreum sumitur hic non solum vt distinguitur cōtra corporeum, idest extensum ad extensionem corporis de prædicamento quantitatis (quoniam, vt infra patebit apud S. Th. multę formę materiales sunt sic incorporeæ) sed etiā vt distinguitur contra corporeū, idest conclusum, infra corporis perfectiones: ita q incorporeum dicitur per negationē naturæ, seu formæ non excedentis corporis facultatem, idest eductæ de potentia materiæ, quales sunt omnes quæ corporaliter seu cum cōditionibus materialibus generant. Nota tertio, q anima potest dici incorporea, idest inextensa, & supra facultatem corporum, dupliciter, s. in essendo, & in operando: & ideo in litera probatur prima pars conclusionis quo ad vtrūque, eodem medio tamen. Quo ad secundū, prima pars, scilicet, q anima humana sit incorporea in essendo, probatur sic a priori. Cognoscitivum omnium corporum nullam habet naturam corporis: anima humana est huiusmodi. ergo Minor patet, quia homo per intellectum potest cognoscere omnia corpora. maior probatur ex illa maxima, Cognoscitivum aliquorum, nihil eorum habet in sua natura: quæ probatur, quia vnum impedit cognitionem alterius: quod declaratur experientia in sensu gustus. Deinde q sic incorporea in operando, eadem probatur ratione: quia si per corporeum organum operaretur, natura illius organi impediret omnū cognitionem: & probatur experientia in sensu visus.

¶Circa hāc partem nota primo sensum rationis. Cognoscitivū aliquorū dupliciter inuenitur, in potentia essentiali, & in potentia accidentali, idest in habitu. Habere in natura sua obiectum duplici ter, s. secundum esse naturale, vel secundum esse intentionale. Et rursus ly, in natura sua, dupliciter: vel in natura sua inhæsiue, vt formæ sunt in materia: vel in natura sua compositiue, seu intrinsece, vt componentia sunt in composito, & vniuersaliter ea quæ actu sunt intrinseca essentiæ rei, dicuntur esse in natura illa, vt animal in homine. vt vegetatiuum in intellectiuo &c. In proposito dicitur per negationem recte intenditur de cognoscitiuo in potentia essentiali: quia tale est anima: & de esse naturali obiecti, quia tale constitueret corporeum: & de habere intrinsece in natura cognoscētis, quia essentiā & quod quid est animæ venamur. Ita q sensus est, cognoscitivum in potentia essentiali aliquorum, nō habet in se intrinsece obiectū secundum naturale esse illius, & est ista propositio per se nota: quia alioquin esset simul in potentia essentiali, & non esset in potentia essentiali: sic enim haberet in se actu obiectū, iam eū eo posset illud cognoscere, & sic non in potentia essentiali: vt in 2. de anima, text. 52. patet, & declaratur ex effectu in litera: quia impediret alia.

¶Sed tunc occurrit dubiū triplex. Primo, quō cum veritate illius propositionis stat, q anima nostra cognoscat seipsam in potentia essentiali: & cū ipsa sit in seipsa intrinsece ēn esse naturale? Secundo, quō cum hac propositione stat, q anima nostra habeat in se intrinsece naturam entis seu subsistantiæ secundum esse naturale, & cū sit in potentia essentiali ad cognitionem entis & subsistantiæ? Tertio, quomodo cum hac propositione stat, q cognitiua cognoscat omnia sensibilia in particulari: vt dicit Auer. in 2. de anima. com. 63. & tamen ipsa est quoddam sensibile?

¶Ad primum breuiter dicitur, q propositio illa intelligitur de cognitione directa, non aūt reflexa. & ratio est: quia directe cognitum recipitur secundum se, aut suam speciem in cognoscente: re flexe vero non: quamuis etiam dici possit, q anima non est in potentia essentiali ad cognitionem sui, sed magis remota a sui cognitione, quam aliorum ad quæ est in potentia essentiali: quia oportet prius illa, quām se, & mediantibus illis, se cognoscere. Melius aūt & vniuersalius dī, q propositio illa intelligitur cū de natura cognoscibili contracta, & indeterminabili per alias: vt pote contracta ens distincta vt nunc nūc dicetur: qualis non est natura animæ: & ideo non obstat. Et propterea Arist. non concluit intellectum nullius esse naturæ simpliciter, sed huius, s. q possibilis vocatus est infinuans communitatem suæ naturæ, vt determinatur per omnes. Nec propterea sequitur, q substantialitas, & huiusmodi, possit intelligi ab anima per se ipsam: quia non sunt in ipsa anima actu in genere intelligibili, sed modificata ad naturam animæ, quæ est pura potentia in tali genere. Vnde ex hoc, q omne intelligibile in ea, est determinabile per cætera, habet q non impediatur a cognitione aliorum, ex hoc vero, q omne tale est vt in potentia in ea, habet q non possit actu intelligere secundum se solam.

¶Ad secundum dī, q propositio illa intelligitur de natura determinata obiecti, & non de natura cōi: vt ex dictis in q6. 16. de angelis patet: & Auer. in com. 4. 3. de anima innuit. Determinatum autem, & commune non dicimus hic secundum genus, sed determinata natura uocatur, quæ indeterminabilis est per naturas cæterorum obiectorum illius cognoscitiuæ naturæ, qualis est species quælibet, respectu alterius speciei eiusdem ordinis: vt albedo respectu aliorum colorum. Communis vero vocatur, quæ licet in se natura quædam sit, determinari nata est per reliquorum naturas cognoscibiliū ab illa potentia: vt diaphaneitas respectu colorum, & sensus visus. Et ratio huius glosæ patet ex ratione Arist. & S. T. pro tanto enim cognoscitivum debet esse expers cognoscibilis, pro quanto impediretur a discernendis alijs. Constat autem q natura cōis non impedit, sed promouet magis: sed bene

369

c

365

30

40

50

60

70

80

modo, excludit inhærentiam accidentis & formæ materialis. Secundo modo excludit imperfectionem partis. vnde manus posset dici hoc aliquid primo modo, sed non secundo modo. Sic igitur cum anima humana sit pars d speciei humanæ e pōt dici hoc aliquid primo modo quasi subsistens, sed non secundo modo: sic enim compositum ex anima & corpore dicitur hoc aliquid.

d

e

¶Ad secvndvm dicendum, quòd verba illa Aristo. dicit non secundum propriam sententiam, sed secundum opinionem illorum, qui dicebant, quòd intelligere est moueri, ut patet ex ijs, quæ ibi præmittit. Vel dicendum, q per se agere conuenit per se existenti. Sed per se existens quandoque potest

111

enim propositio cum ratione non potest aptari nisi subintelligendo quod ipse videbat, q scilicet maiores assumptæ non habent veritatem nisi in naturis contractis & determinatis: quales sunt corporeæ, quæ scilicet determinabiles per omnes nō sunt. Hoc enim intellectu perspecto in maioribus, ratio nihil valeret, nisi subsumeretur omne corpus esse determinatæ naturæ: substantiam aūt, & ens, & vniuersaliter naturam incorpoream determinabilem dicere naturam per omnes certum est, & in substantia angelica, & nostrę animæ: & ideo non obstat. Et propterea Arist. non concluit intellectum nullius esse naturæ simpliciter, sed huius, s. q possibilis vocatus est infinuans communitatem suæ naturæ, vt determinatur per omnes. Nec propterea sequitur, q substantialitas, & huiusmodi, possit intelligi ab anima per se ipsam: quia non sunt in ipsa anima actu in genere intelligibili, sed modificata ad naturam animæ, quæ est pura potentia in tali genere. Vnde ex hoc, q omne intelligibile in ea, est determinabile per cætera, habet q non impediatur a cognitione aliorum, ex hoc vero, q omne tale est vt in potentia in ea, habet q non possit actu intelligere secundum se solam.

¶Ad tertium autem dicitur, q cogitatiua seipsam directe non cognoscit, propter rationem assumptam, nec ipsa est secundum se actu cogitabilis, alioquin posset se cogitare absque motu facto a sensu secundum actum. Sed si ita est, maior surgit difficultas, quomodo scilicet cogitatiua est nota, secundum hanc enim doctrinā, ipsa nulli exteriori sensui, aut interiori subiacet, & consequenter nec intellectui.

¶Ad hoc breuiter dī, q cum dicimō possit, q sic reflexiua super seipsam, & per se iudicium de propria, & aliena, quia omnes sunt eiusdem naturæ, & non sit rationabile aliquam naturam sensibilē esse, quæ pes proprium speciem cognoscit non possit quātum est de se, vt mihi, q cogitare, percipiatur a cogitatiua non absolute, sed vt coniungitur intellectui ipsa cogitatiua: quemadmodum visus vt coniungitur sensui communi, percipit suum videre, & phantasia vt iūgitur cogitatiuæ, percipit suum actum. Cogitatiua autem in actu percepta, quodammodo a seipsa, tanquā est spiritualitatis, & ita est sufficienter cogitata, vt possit propriam speciem cum intellectu agente imprimere in intellectum possibilem, & sic est nota & sensui & intellectui, etiam si sua propositione assumpta.

f

¶Si aūt propositio intelligatur de cognoscitiuo aliquorū quomodolibet, scito q oportet aut nullum obiectorum habere in sua natura, vt in potentia contingit essentiali, aut quodlibet, ut in puro actu, aut unum, s. seipsum determinabile per reliqua, vt in intelligentijs patet. Habere aūt aliquod aliud, unum, aut plura, est omnino impossibile, quia intus existens prohibet extraneum: quod non solum sensibili experientia patet, sed ratione conuincitur. quia si in cognoscitiuo aliquo intus est solum aliquod determinatum obiectum, quia obiectum est determinatum, ergo specificat aliquam illius cognoscigiui cognitionem, ita q non omnē: & quia intus est in natura cognoscitiui. ergo specificat omnem illius cognitionem, & quia ab intrinseco essentiali, nulla operatio potest subterfugere: & rursus, quia determinatum est. ergo non determinabile per alia obiecta: & quia intus. ergo determinabile per aliat quia ipsa natura cognoscitiui per omnia est determinabilis sua obiectorum. unde si Geometria sola, aut eius obiectū, esset de essentia animæ, sequeretur, q omnis cognitio animæ esset geometrica, & q anima non esset aliorum discretiua: & sic impediretur ab alijs cognoscendis. Et vlterius esset anima, & non esset anima, vt patet: & ita est in alijs cognoscitiuis tam intellectualibus, q sensitiua cognitione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione. Et propterea princeps philosophorum super hac propositione stabilivit suam de anima doctrinam: quam tñ Scot. in 2. dist. 3. q. 8. ad tertium, non intellexit, & vim medij Arist. non penetrans, ad extranea deiuxit. Habet enim testimonium fundamentum, hoc ex ratione & sensuitra ut utrinque reloluatur in per se nota. Sed de his require in 3. de anima diffuse.

¶Circa eádem partem dubiũ est, quomodo anima sit perfectio corporis, & consequẽter corporis naturæ, iuxta præcedẽtem articulũ: & tñ nullam in se claudit naturã corporis, ut hic dicitur: hoc enim implicat, nisi seipsam posset a se excludere.

¶Ad hoc breuiter dicimus, infe- eius magis rẽ hanc discussuri, q̃ acquisocatio hic interuenit eius quod ad perfectio, seu natura corporis: dupliciter enim sumi potest, uel quo ad informationem & constitutionẽ corporis, uel quo ad influxionem in corpore. Primo modo omnis anima est forma & natura corporis. Secundo modo, cætera præter intellectiuam corpoream dicuntur, ipsa aũt incorporea: quia eleuatur super corpus, ipsum informando.

¶Quo ad tertium secunda pars probatur sic. Anima intellectiua igitur habet operationem per se, cui non cõiicat corpus. ergo per se subsistit. Antecedens concluditur ex prima parte conclusionis. Cõsequentia probatur, quia nihil per se operatur, nisi per se subsistat. Probat: quia nihil operatur nisi ens in actu: & modus operandi est secundũ modũ essendi. quod declaratur a signo: quia non dicimus quòd calor calefaciat, sed calidum.

¶Circa hanc partem, quia (vt patet ex titulo) hinc ut a prima radice pendet tota scientia de immortalitate animæ: scito q̃ Sco. in 4. dist. 43. q. 2. hanc consequentiam infieiatur, dicens, Animam habere operationẽ per se, potest dupliciter intelligi, s. absque corpore organo, & sic non valet. ergo est subsistens, vt nos accipimus subsistens: q̃a fiat q̃ cõiicet ut ratio qua totum compositum corpus, puta homo, operatur. Alio modo per se omnino, idest q̃ non communicet corpori vt organo: nec ut ei quod ipsa operatur: & tũc valet consequentia: sed antecedẽs est falsum, quia omnis operatio animæ est hominis, ut quod operatur.

¶Ad hanc dubitationem non oportet respondere, faciendo vim in modo loquendi: puta quia dicimus non solum q̃ homo intelligit per animam, sed ée q̃ anima intelligit (iuxta illud 3. de anima) de parte animæ, qua intelligit & lapit anima: q̃n in tanta re, essi modus loquendi non sit despiciendus, in fundamento tñ locari ne quaquam debet. Ad rem aũt ipsam spectando, notanda sunt tria. Primo, distinguendi sunt modi quibus potest dici animam operari per se. Secundo, quid ex quo sequatur, dicendum est. Tertio, respondendum est obiectioni.

¶Quo ad primũ, quatuor modis dici põt anima operari per se, idest absque corpore. Primo, absque corporeo obiecto: puta si intelligeret absque phantasmate. Secundo, ablq; corporeo organo: ita q̃ nulla pars corporis sic, qua talem exerceat operationem: ut per q̃ positũ contingit in videre & audire. Tertio, absque corporeo correceptiuo, idest, q̃ sola anima recipiat illã operationem: & non cõpositum aliquod ex ipsa & corpore, sit proximum receptiuũ illius operis. Quarto, absque corporeo supposito, idest q̃ anima ita sola exerceat & recipiat operationem, q̃ non sit ratio alicui supposito corporeo, q̃ uperetur per illam tale opus: vt si anima haberet aliq; intellectione, quæ nõ esset hois, ut Auerroys fingit. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum, omissio primo modo, nũc, quoniam inquãtum tangit subsistentiam animæ, sat tractatur in 3. argumento in litera: inquantum vero separabilitatem animæ, non tangitur hic, sed in 6. articul. huius quæstio. ubi discutietur: secundus & tertius modus, quodammodo coincidunt, & quodammodo differunt: coincidunt quidem, quia in proprio organo operationẽ recipi credimus: & consequenter in vtroque modo operatio recipitur in composito ex anima & corpore tanquam in proximo susceptiuo. Differunt autem, quia secundus infert tertium, & non econuerso: si enim est operatio organica, ergo corporalis: si autem corporalis, non sequitur, ergo organica: vt in operatione seminis apparet: & vniuersaliter in omni opere quod

dici aliquid si non sit inhærens, vt accidens, vel ut forma materialis, etiam si sit pars. Sed propriè & per se subsistẽs dicitur, quod neque est prædicto modo inhærens, neque est pars. Secundum quem modum, oculus aut manus non posset dici per se subsistens: & per consequens nec per se operans, Vnde & operationes partium attribuuntur toti per partes. Dicimus enim quòd homo videt per oculum, & palpat per manum, aliter quàm calidum calefacit per calorem: quia calor nullo modo calefacit, propriè loquendo. Potest igitur dici, q̃ anima intelligit, sicut oculus videt: sed magis propriè dicitur quòd homo intelligat per animam.

¶Ad tertium dicendum, q̃ corpus requiritur ad actionem intellectus, nõ sicut organum quo talis actio exerceatur, sed ratione obiecti. ᶜ phantasma enim comparatur ad intellectum sicut color ad visum. Sic autem indige- 353

conuenit primo toti, non mediante aliqua eius parte integrali. Tãlis enim est corporea: non tñ organica: quia organum partem certã significat animati corporis. Sed hæc differentia inter totum & partem, etsi concedatur quo ad aliquid, nihil tamen facit quo ad hoc, quod est esse determinatæ naturæ, & quo ad hoc, quod est esse quãre corpore, non remouet intellectum esse subsistentem: alioquin animal non esset aliquid subsistens, cum indigeat exterioribus sensibilibus ad sentiendum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima brutorum animalium sint subsistentes.

AD tertium sic proceditur. Videtur q̃ animæ brutorum animalium sine subsistentes. Homo. n. conuenit in genere cum aliis animalib. Sed anima hominis est aliquid subsistens, vt o. ensum est. * Ergo & animæ aliorum animalium sunt subsistentes. 364 2. coel. 80. & 81. & 4. meta. 3.

¶2 Præte. Similiter se habet sensitiuũ ad sensibilia, sicut intellectiuum ad intelligibilia. Sed intellectus intelligẽtia sine corpore. Ergo & sensus ap- † Ar. post.

tione qua excludit corporeum organũ; excludit vniuersaliter corporeum correceptiuum m. Minor patet in litera in prima parte conclusionis, & habetur in 3. de anima tex. 6. 4. 5. & 6. Et propterea in litera vtrunque cõicationem cum corpore S. Tho. excludit, eodem medio vtens: & primo excludit tertium modum, vtpote cõiorem: & deinde secundum, quicquid ergo in proposito sequitur ad secundũ modum sequitur & ad tertium, & econuerso. Vt inferius aũt patebit, ex hoc q̃ anima operatur per se vtroque hoc mõ. sequitur. ergo est subsistens. & ex negatione talis modi operãdi sequitur negatio, s. ergo nõ est subsistẽs. Quartus aũt modus per se operãdi manifeste infert subsistentiã: sed negatio eius nõ infert negationẽ subsistentiæ.

¶Quo ad tertium, aut Scot. intendit q̃ anima non operatur per se tertio modo, idest absque corporeo correceptiuo: aut quarto. i. absque corporeo supposito. cuius sit illa operõ, vt suppositi. sine hoc, uel illo mõ intelligat, sibi ipsi aduertatur & veritati. Sibiipsi quidem quia ipse tenet duas propositiones, alteram in 4. dist. 43. q. 2. q̃ in nobis est operatio quædam, transcendens oẽm operationem sibilem, alteram in Quol. 9. q̃ ex hoc q̃ operatio aliqua est sic immaterialis, q̃ recipitur in sola anima, & non in composito ex anima & corpore vt proximo receptiuo, inferitur bene. ergo anima est separabilis a corpore. Ex his siquidem duabus, manifeste sequitur tertia, s. q̃ intelligere recipitur de facto in sola anima, & non in cõposito vt proximo receptiuo. alioquin esset quantum, & qualitate sensibili affectum, & infra genus sensibilis cognitionis: & vterius sequitur quarta propo. s. q̃ anima est immortalis, quod tamen ipse dicit nesciri: sed de hoc aliàs. Nunc autem patet, q̃ si intendit in obiectione, q̃ anima est ratio intelligendi toti cõposito, sic, vt cuspus ut correceptiuum proximum, & propter hoc non est subsistens, facit consequentiam optimam, sed cõtradicit assumpto proponi quam dixit in 4. quia sic intelligere esset operatio sensibilis. Si vero intendit q̃ anima est ratio operandi toti composito, sic, vt vtrum sit suppositum quod operatur, & propter hoc non est subsistens, assumptum quidem verum est, sed illatio contradicit propõi quam dixit in Quol. hic ero illo. igitur vndique obiectio sua cõtra se se obiicit. Veritate aũt aduersatur obiectio, quia antecedens intelligitur (vt ex dictis patet) affirmando secundum & tertium modum per se operãdi, ita q̃ sensus est: anima humana habet operationem per se, i. sine corpore tam toto quàm parte correceptiuo ipsius operatio nisi iuxta hunc. u. sensum probatum fuit in litera, & sic euacuatur obiectio Sco. si intendit negationem tertii modi: & consequentia infert, ergo est subsistẽs, id est, indepẽdens in esse a corpore. cui quo stat, q̃ sit ratio qua suppositum corporeum intelligat, vt omnes tam Platonici, quàm Auerroistæ etiam fatentur: & sic obiectio Sco tica nihil obstat.

¶ *Super Quæstionis LXXV. Art. III.*

TItulus clarus ex præcedente.

In corpore tria. Primo opinionem antiquorum in vno extremo, q̃ principium tam intelligendi, quàm sentiendi est corporeum; & hanc sequitur Alex. in parte. Secundo, Platonis in altero extremo, q̃ vtrumque incorporeum. Tertio, mediam Arist. intellectus incorporeus, sensus vero corporeus. Et ex hoc, respondet ẽsito vna conclusione negatiua. Anima bruto rum non sunt subsistentes. Probatur sic, Animæ brutorũ non per se operantur. ergo non subsistunt. Antecedens probat: quia eis operatio animæ sensitiuæ est coniuncti. probatur; quia sit cũ aliqua corporis immutatione. Consequentia probatur: quia unumquodq; similiter se habet ad esse, & operari. ¶30. ethi. 422 ¶ii. 1. de anima tex. 64. & 65. lib. 3. tex. 6. & 7. lib. 1. tex. 10. tom. 2.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ quintæ, Articuli quartum.*

TItulus in corpore declaratur diffuse.

¶ In corpore tria facit. Primo distinguit sensum tit uli. Secundo, tractat primũ sensum. Et tertio tractat 3m. ¶Quoad primum duo dicit. Primo, dat duplicem sensum. Primus, quòd anima & homo sũmantur tantum in cõmuni, idest non indiuidualiter. Secundus, quòd sũmantur, & in specie & in individuo, scilicet quòd hæc anima sit hic homo, & anima humana homo. Deinde dat causam præfatæ distinctionis, & est positio Auer. in 7. Meta. scilicet quòd materia non est pars quidditatis, sed individui. ¶ Quo ad secundum, impugnat Auerroim tali ordine. Primo, arguit una ratione: quia materia pertinet ad diffinitionem speciei. ergo ad naturam eius. Secundo, distinguit & declarat ly, materia, dupliciter, communiter & signate, & applicat ad propositum. Tertio, alia ratione arguit: quia 403 d 865

prehendit sensibilia sine corpore, Aiæ aũt brutorũ alia aliam sunt sensitiuæ. Ergo sunt subsistentes pari rõne, qua & anima hominis quæ est intellectiua.

¶3 Præt. Brutorũ animalũ anima mouet corpus. Corpus aũt nõ mouet, sed mouetur. Anima ergo bruti, habet aliquam operationem sine corpore.

¶ Sed contra est, quod dicitur in lib. de Eccle. * dogmatibus. Solum hominẽ credimus hre aiam substantiuã, animalium vero animæ non sunt substãtiæ. ¶Respondeo dicendũ, q̃ antiqui philosophi nullam distinctionẽ ponebant inter sensum & intellectum, & vtrumq; corporeo principio attribuabant, vt dictũ est. * Plato aũt distinxit inter intellectum & sensum, vtrumque tñ attribuit principio incorporeo, ponens q̃ sicut intelligere, & ita & sentire conuenit animæ s̃m seipsam. ᶜ Et ex hoc sequebatur, q̃ ẽt animæ brutorum aiãmaliũ sunt subsistentes. Sed Arist. * posuit, q̃ solum intelligere inter opera animæ, sinẽ organo corporeo exerceãt. Sentire vero & consequentes operationes aiæ sensitiuæ, manifestè accidũt cũ aliqua corporis immutatione, sicut in videndo immutatur pupilla per speciem coloris, & idem apparet in aliis. & sic manifestũ est, q̃ anima sensitiua non hẽt aliquã operationem propriam per seipsam, sed omnis operatio sensitiuæ aiæ est coniuncti. Ex quo relinquitur, q̃ cũ animæ brutorum animalium per se non operentur, non sint subsistẽtes. Similiter enim vnumquodque habet esse & operationem. 364 1. de anima. 64. ¶ Ar. post. 30 40

¶ Ad primũ ergo dicendũ, q̃ homo etsi conueniat in genere cũ aliis animalibus, spẽ tñ differt. Dria antẽ speciei attenditur secundum dr̃iam formę. nec oportet quòd omnis differentia formæ faciat generis diuersitatem.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ sensitiuum quodammodo se hẽt ad sensibilia, sicut intellectiuum ad intelligibilia, inquantum. s. vtrumque est in potẽtia ad sua obiecta. Sed quodãmodo differ similiter se habent, inquantum sensitiuũ patitur à sensibili cũ corporis immutatione. Vnde excellentia sensibiliũ corrumpi sensum. quod in intellectu non cõtingit. Nã intellectus intelligens maxima intelligibiliũ, magis potest postmodũ intelligere minora. Si vero in intelligendo fatigetur corpus: hoc est per accidens, inquantũ intellectus indiget operatione viriũ, sensitiua rũ, per quas ei phãtasmata præparant. 50 60

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ vis motiua est duplex. Vna quæ imperat motũ, s. appetitiua. ᶜ Et huius operatio in aĩa sensitiua nõ est sine corpore, sed ira & gaudiũ, & hmõi passiones sunt cũ aliqua corporis imutatione. Alia vis motiua est exequens motũ, per quã mẽbra redduntur habilia ad obediendũ appetitui, ᶜ cuius actus non est mouere, sed moueri. Vnde patet, q̃ mouere nõ est actus animæ sensitiuæ sine corpore. 70 80

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima sit homo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ anima sit homo. Dicitur. n. 2. ad Cor. 4. Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tñ is, qui intus est, renouatur de die in diem. Sed id quod est intus in homine est anima. Ergo anima est homo interior.

¶2 Præt. Anima humana est substãtia quædam, non aũt est substantia vniuersalis. ergo est substantia particularis. ergo est hypostasis, vel psona, sed non nisi humana. ergo anima est homo, nã persona humana est homo.

¶ Sed cõtra est, q̃ Aug. * 9. de ciu. Dei commendat Varronẽ, q̃ hominẽ nec animã solã, nec solũ corpus, sed animã simul & corpus esse arbitrabatur.

¶Respon. dicendũ, q̃ aiam esse hoiem dupliciter põt intelligi. Vno mõ, q̃ hõ sit anima, sed hic hõ nõ sit anima, sed compositum ex anima & corpore, puta, Socrates. Quod ió dico, quia quidã posuerunt, solam formam esse de rõne speciei, materiam vero esse partem individui, & non speciei. ᶜ quod quidẽ non potest esse verum. nã ad naturam speciei pertinet id, quod significat diffinitio. Diffinitio aũt in rebus naturalibus non significat formam tñ, sed formam & materiam, ᶜ Vnde materia est pars speciei in rebus naturalib. non quidem materia signata, quæ est principium individuationis, sed materia communis. Sicut de ratione huius hominis est, q̃ sit ex hac anima, & his carnibus, & his ossibus, ita de rõne hominis est, q̃ sit ex anima, & carnibus, & ossibus. oportet enim de substantia speciei esse quicquid est cõmuniter de substantia omnium individuorum sub specie contentorum. Alio vero modo potest intelligi sic, quòd etiã hæc anima sit hic homo. & hoc quidem sustineri posset, si ponereturquòd animæ sensitiuæ operatio esset eius propria, sine corpore, quia omnes operationes quæ attribuuntur homini, conuenirent soli animæ. Illud autem est vnaquæque res, quod operatur operationes illius rei. Vnde illud est homo, quod operatur operationes hominis. Ostensum est autem, * quòd sentire non est operatio animæ tantum. Cum igitur sentire sit quædam operatio hominis, licet non propria, manifestum est quòd homo non est anima tantum, sed aliquid compositum ex anima & corpore. Plato vero ponens sentire esse proprium animæ, ᶜ ponere potuit quod homo esset anima vtens corpore. 10 20 30 40 50 60 70

¶Ad primum ergo dicendum, quod secundum Philosophum in 9. Ethico. * illud potissimè videtur esse unumquodque, quod est principale in ipso. Sicut quod facit rectorem ciuitatis, dicitur ciuitas facere. Et hoc modo, aliqñ qd̃ est quicquid pertinet ad essentias omnium individuorum, est de integritate speciei, & & in litera clara sunt. 365 3. dist. 5. q. 3. ar. 2 & dist. 22. q. 1. ar. 1. cor. Et 2. cõ. c. 56. Et po. q. 5. arti. 10. cor.

¶ Circa hãc partẽ multa essent dicenda: sed ne eadẽ repetamus, vide in quæst. vel in commentariis de Ente & essentia.

¶Quo ad tertium, quatuor facit. Primo, affirmatiuam partem Platonicã proponit. s. hæc anima est hic homo. Secundo, obiicit unde hæc q̃ pendet, a posteriori tñ. s. ex hoc, q̃ animæ opera sint eius propria, quia illud est homo q̃ operatur quicquid operatur hõ. Alio quin aut res sine propria operatione, aut eo ẽt a propria operatio sine eo cuius est, inueniretur. Tertio, p bat partem negatiuam destruẽdo antecedens illius cõditionalis assumptæ de aĩa sensitiua, vt patet. Quarto, affert Platonẽ tenere partẽ affirmatiuam, quia arguit a positione illius antecedentis. ¶ Circa radicem huius decisionis, dubiũ occurrit q̃a falsum assumit in probatione condi tionalis illius: Si animæ sensitiuæ operatio esset sine organo, hæc aĩa esset hic homo, dum probatur, quia tũc animæ operaretur omnes operationes hois: hoc. n. est falsum, quia non operaretur opera partis vegetatiuæ, quoniam manifestum est illa esse opera cõmicti dato igitur q̃ sentire esset sine corporeo organo, adhuc non esset hæc aĩa hic homo. Et cõfirmatur, quia aut est sermo de homine inquãtum homo, aut absolute, aut inquantum animal. Si inquãtum homo, sequeretur secundum illã rationem, quòd hæc anima intellectiua esset de facto hic homo, probat sequela, quia operatur omnes operationes hominis, inquantum homo, s. intelligere & velle. 16 170 Art. præced. ¶Li. 9. de ci. Dei. c. 3. per totum, & 5. 364 ¶Li. 9. Ethi. 6. 4 ar. e me dist. 5. 8. a tudo. 6. li. 3. toc. 4. & 9. to. 3.

homo

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo enim inquá tum homo, consti tuitur per gradum rationalem. Si absolè, quemadmodum igitur, quia restant modo operationes sensitiuæ communes toti cõiuncto, nõ dicitur anima operari omnes operationes hominis: ita tunc quia restarent vegetatiuæ communes toti, non diceretur anima habere omnes operationes hominis. Si in quantum animal, sequeretur q̃ hæc anima, non esset hic homo simpliciter, sed cum nota specificatione. sin quantum animal; quod contradicit literæ & rationi: quia sic etiã nunc posset dici q̃ hæc anima est hic homo, inquantum intellectiuus est. Et confirmatur: quia ad hoc q̃ anima sit, aut requiritur habere omnes operationes hominis, aut principales. Si omnes: tunc nunquam anima esset homo, etiam apud Pla. Si principales: ergo anima intellectiua est homo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Scrmo S. T. est formalis, & intelligitur de homine inquantum homo est simpliciter, & de omnibus. nõ de principalibus tantum operationibus hominis, in quantum homo. Sed diligenter aduertendum est, q̃ quia homo est de genere substantiarum sensibilium, ly inquantum homo, non reduplicat partem intellectiuam puræ, quia nec homo est intellectualis: sed partem intellectiuam, & sensitiuam simul: quia homo est naturæ rationalis, cuius actus a phantasia & sensu depender, non autem a vegetatiua & elementari parte, nisi per accidẽs & remote. Quia ergo de integritate hominis vt sic, nõ est nisi ratiocinari (quod constat ex intellectu & sensu) ideo ops operationes hominis, formaliter loquẽdo, hẽt alia: si tam principale in homine, dicitur homo. aliquando quidem pars intellectiua secundum rei veritatem, quæ dicitur homo interior. aliquando vero pars sensitiua cum corpore secundum æstimationem quorundam, qui solum circa sensibilia detinentur. Et hic dicitur homo exterior.

D.173. c 369 363 a

366 8. dist. 8. q. 5. ar. 2. fit 2 dist. 17. q. 1. ar. 2. hic 2. cont. c. 69. 2. 2. quo lib. 1. q. 8. Et quodl. 8. q. 8. ar. 1. 2. Et Spirit. ar. 1. Et de anis, ar. 6. Et oput. 30. lib. 4.

† Cap. 5.

¶ Ad Secundum dicendum, quòd non quælibet substantia particularis est hypostasis, vel persona, sed quæ habet completam naturam speciei. Vnde manus, vel pes, non potest dici hypostasis, vel persona, & similiter nec anima, cum sit pars speciei d humanæ. e

Articvlvs V.

Vtrum anima sit composita ex materia & forma.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur quòd anima sit cõposita ex materia & forma. Potentia enim contra actum diuiditur. Sed omnia quæcunque sunt in actu, participant primum actum, qui Deus est, per cuius participationem omnia sunt & bona, & entia, & viuentia, vt patet per doctrinam Diony.* in lib. de diuin. nomi. Ergo quæcunque sunt in potentia, participant primam potentiam, sed prima potentia est materia prima. cũ ergo anima humana sit quodammodo in potentia, quod apparet ex hoc q̃ homo quandoque est intelligens in potentia, videtur quod anima humana participet materiam primam, tanquã partem sui.

¶ 2 Præterea, In quocunque inueniuntur proprietas materiæ, ibi inuenitur materia. Sed in anima inueniũtur proprietates materiæ, quæ sunt subiici & transmutari, subiicitur enim scientiæ & virtuti, & mutatur de ignorantia ad scientiam, & de vitio ad virtutem. Ergo in anima est materia.

¶ 3 Præt. Illa quæ non habent materiã, non habent causam sui esse, vt dicitur in 8. Meta. * Sed anima habet causam sui esse, quia creatur à Deo. Ergo anima habet materiam.

¶ 4 Præt. Quod non habet materiã, sed est forma tantum, est actus purus & infinitus. Hoc autem solius Dei est. Ergo anima habet materiam.

D.173. c 369 363 a

† Li. 8. tex. 16. com. 3.

† Li. 9. c. 7. 8. & 9. to. 3.

¶ Sed contra est, quòd Aug.* probat in 7. super Gen. ad lit. q̃ anima non est facta nec ex materia corporali, nec ex materia spirituali.

¶ Respondeo dicendum, quòd anima non habet materiam, & hoc potest considerari dupliciter. Primo quidem, ex ratione animæ, in cõmuni. est enim de ratione animæ, quòd sit forma alicuius corporis. Aut igitur est forma secundum se totam, aut secundum aliquam partem sui. Si secundum se totam, impossibile est quòd pars eius sit materia. si dicat materia aliquod ens in potentia tantum, quia forma, inquã tum forma est actus. Id autem quod est in potentia tantum, non potest esse pars actus, cum potentia repugnet actui, vtpote contra actum diuisa. Si autem sit forma secundum aliquam partem sui, illam partem dicemus esse animam, & illam materiam, cuius primo est actus, dicemus esse primum animatum. e Secundo specialiter ex ratione humanæ animæ, inquantum est intellectiua. Manifestum est enim, quòd omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis. Sic autem cognoscitur vnumquod que sicut forma eius est in cognoscente. Anima autem intellectiua cognoscit rem aliquam in sua natura absolutè, e puta lapidem, inquantum est lapis absolutè. Est igitur forma lapidis absolutè, secundum propriam rationem formalem in anima intellectiua. Anima igitur intellectiua est forma absoluta, non autem aliquid compositum ex materia & forma. Si enim anima intellectiua esset composita ex materia & forma, formæ rerum reciperentur in ea, vt individuales. Et sic non cognosceret nisi singulare, sicut accidit in potentiis sensitiuis, quæ recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim est principium individuationis formarum. Relinquitur ergo, quòd anima intellectiua, & omnis intellectualis substantia, cognoscens formas absolutè, caret compositione formæ, & materiæ. e

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd primus actus est vniuersale principium omnium actuum, quia est infinitum uirtualiter in se omnia præhabens, e ut dicit Diony. Vnde participatur à rebus, non sicut pars, sed secundum diffusionem processionis ipsius. Potentia autem, cum sit receptiua actus, oportet quòd actui proportionetur. Actus vero recepti, qui' procedunt à primo actu infinito, & sunt quædam participationes eius, sunt diuersi. Vnde non potest esse potentia vna, quæ recipiat omnes actus, sicut est unus actus influens omnes actus participatos, alioquin potentia receptiua adæquaret potentiam actuam primi actus. Est autem alia potentia receptiua in anima intellectiua, à potentia receptiua materiæ primæ, e vt patet de diuersitate receptorum. Nã materia prima recipit formas individuales. intellectus autem recipit formas absolutas. Vnde talis potentia in anima intellectiua existens, non ostendit q̃ anima sit composita ex materia & forma.

¶ Ad secundum dicendum, quod subiici & transmutari conuenit materiæ, secundum quod est in potentia. e Sicut ergo est alia potentia intellectus, & intelligere, quam sentire est sibi proprium.

¶ Et per hoc patet responsio ad confirmationes oẽs: quia nec anima intellectiua hẽt omnes operationes hominis, vt sic, nec operationes vegetatiuæ, aut elementaris partis in homine sunt opera hominis, vt sic. 369

¶ Super quæstionis septuagesimæ quintæ, Articulũ quintum. 363

Titulus clarus. Nomine materiæ, ens in potentia tantũ in genere substantiæ, rũ & primationis, & occasionem sumpsit a positione Auicebron, vt patet in q. de anima arti. 6.

¶ In corpore duæ cõclusiones respõsiuæ, altera vniuersalis. altera specialis. Prima conclusio, Anima nõ est composita ex materia & forma. Secunda, Anima intellectiua non est composita ex materia & forma. Prima probatur sic, Aia est forma corporis. ergo aut secundum se totam, aut secundum aliquid sui. Si primo modo. ergo non est cõposita, quia potentia tantum non potest esse actus alterius, etiã partialis, vt patet: repugnat enim potentiæ esse partem actus. Si secũdo, illud aliquid vocamus animã, & reliquum primum animatum, & sic habetur intentum. Secunda probatur dupliciter, ostensiue & ad impossibile. ostensiue sic, Lapis cognoscitur ab aia intellectiua absolute. ergo est in ea absolute. ergo anima intellectiua est forma absoluta.

Antecedens patet quia intelligit lapis & nõ lapis hic. Prima consequentia probatur: quia vnumquodque eo modo quo cognoscitur, est in cognoscente, & econuerso. Secunda vero consequentia probatur: quia vnumquodque recipitur in aliquo secundum modum recipientis. Ad impossibile vero sic. Si anima intellectiua esset composita ex materia & forma, non reciperet formas nisi vt individuales, & consequenter non cognosceret nisi singularia. Et probatur consequentia duplicíter, primo, quia hoc experimur in sensibus. Secundo, ratione: quia materia est principium individuationis.

b 307 Ili. 8. Met. tex. 16. to. 3.

D.976.

¶ Circa hanc rationem ostensiuã aduerte, quòd sumitur forma absoluta vere distinguitur contra contractionem, ad condiciones individuales & materiales, de talis enim absolutione, est semper hic sermo. Et iuxta tales modos absolutionis ab individuantibus & cõtractionis ad illa, tenent omnes propositiones assumptæ, tam de modo cognoscendi, quã recipiendi, ut patet.

¶ In responsione ad primum, nota pulchram doctrinam, quòd in ordine actuum, qui est ordo causæ efficientis, fit reductio ad vnum numero, a quo omnes alii actus sunt. In ordine vero potentiæ, qui est ordo causæ materialis, non fit reductio totius vniuersi ad vnam numero potentiã, sed ad vnam potẽtiam analogia, id est, in multas potentias ordinatas ad diuersos actus, & cõuenientes inter se proportionẽ: quia quælibet habet actum suum, vt alia ad suum. Ordo autẽ inter eas est iuxta ordinem actuum, quorum sunt capaces. Et sic reductio in genere causæ materialis triplici ter fieri potest. Primo omnium eiusdem generis, & sic ad vnam numero potentiam. Secundo totius vniuersi, & sic ad vnam analogia. Tertio ipsa tum potentiarũ: & sic una non resoluitur in aliam vniuersaliter loquendo, quia nec potentia intellectus in potentiam materiæ, nec econuerso, resoluitur pòt, quamuis una inter eas sit infima ordi

alia potentia materiæ primæ, ita est alia ratio subiiciendi, & transmutandi. Secundum hoc enim intellectus subiicitur scientiæ, & transmutatur de ignorantia ad scientiam, secundum quòd est in potentia ad species intelligibiles.

¶ Ad tertium dicendum, quòd forma est causa essendi materiæ & agens, sunde agens inquantum reducit materiam in actum formæ transmutando, est ei causa essendi. Si quid autem est forma subsistens, non habet esse per aliquod formale principium, nec habet causam transmutantem de potentia in actum. e Vnde post. verò præmissa Philosophus* concludit, quòd in his quæ sunt composita ex materia & forma, nulla est alia causa, nisi moueus ex potestate ad actum. Quæcunque vero non habent materiam, omnia simpliciter sunt, quasi verè entia aliquid.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omne d participatum comparatur ad participans, vt actus eius. Quæcunque autem forma creata per se subsistens ponatur, oportet quòd participet esse: quia etiam ipsa vita, vel quicquid sic dicretur, participat ipsum esse, vt dicit Dionysi. 5. cap. de diuin. nomi.* Esse autem participatum finitur ad capacitatem participantis, vnde solus Deus, qui est ipsum suum esse, est actus purus & infinitus. In substantiis vero intellectualibus est compositio ex actu & potentia, non quidem ex materia & forma, sed ex forma & esse participato. Vnde à quibusdam dicuntur componi ex quo est, e & quod est. ipsum enim esse, est quo aliquid est.

d 367 Ili. 8. ar. 6. Et addit. 19. ar. 2. Et 2. cõt. c. 98. 78. & 82. Et quodl. 10. q. 1. ar. 2. Et de anima, arti. 14.

Cap. 5. inter principio & medium.

Articvlvs VI.

Vtrum anima humana sit corruptibilis.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd anima humana sit corruptibilis. Quorum enim est simile principium, & similis processus, videtur esse similis finis. Sed simile est principium generationis hominum, & iumentorum, quia de terra facta sunt, similis est etiam vitæ processus in vtrisque, quia similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius, vt dicitur Eccle. 3. Ergo, vt ibidem concluditur, Vnus est interitus hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio. Sed anima bratorum animalium est corruptibilis. Ergo & anima humana est corruptibilis.

¶ 2 Præt. Omne quod est ex nihilo, verti bile est in nihilum, quia finis debet respondere principio. Sed sicut dicitur Sap. 2. Ex nihilo nati sumus. quod verum est, non solum quantum ad corpus, sed & quantum ad animam. Ergo, vt ibidem concluditur, post hoc erimus tanquam non fuerimus, etiam secundum animam.

¶ 3 Præt. Nulla res est sine propria operatione. Sed propria operatio animæ, quæ est intelligere cum phantasmate, non potest esse sine corpore. nihil enim sine phantasmate intelligit anima, phantasma autem non est sine corpore, vt dicitur in lib. de anima. † Ergo anima non potest remanere, destructo corpore.

¶ Sed contra est, quod Diony.* dicit 4. cap. de diui. nomi. quòd animæ humanæ habent ex bonitate diuina, quòd sint intellectuales, & quòd habeant substantialem vitam inconsumptibilem.

¶ Respondeo dicendum, quòd necesse est dicere animam humanam, quam dicimus intellectiuum principium, esse incorruptibilem. Dupliciter enim aliquid corrumpitur. Vno modo per se, alio modo per accidens. Impossibile est autem aliquid subsistens generari, aut corrumpi per accidens, idest aliquo generato, vel corrupto. Sic enim competit alicui generari, & corrumpi, sicut & esse, quod per generationem acquiritur, & per corruptionem amittitur. Vnde quod per se habet esse, non potest generari, vel corrumpi, nisi per se. Quæ vero non subsistunt, vt accidentia & formæ materiales, dicuntur fieri & corrumpi, per generationem & corruptionem compositorum. Ostensum est autem supra,* quod animæ brutorum non sunt per se subsistentes, sed sola anima humana. Vnde animæ brutorum corrumpuntur corruptis corporibus, anima autem humana non posset corrumpi, nisi per se corrumperet. Quæ quidẽ cum sit impossibile nõ solũ de ipsa, sed de quolibet subsistente, quod est forma tantum. Manifestum est enim, quòd id, quod secundum se conuenit alicui, est inseparabile ab ipso. Esse autem per se conuenit formæ, quæ est actus. e Vnde materia secundum hoc acquirit esse in actu, quòd acquirit formam, secundum hoc autem accidit inea corruptio, quòd separatur forma a bea. Impossibile est autem, quòd forma separetur à seipsa. vnde impossibile est, quòd forma subsistens desinat esse. Dato etiam, quòd anima resset ex materia & forma composita, ut qui-

† Li. 2. text. 26. c. 10. 2.

† Cap. 4. aliquan. tulo a pcinc. ipio.

¶ Super quæstionis septuagesimæ quintæ, Articulũ sextum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ponit conclusionem responsiuam, quam probat primo a priori simpliciter. secundo, dato quòd esset composita ex materia & forma. tertio, a signo.

¶ Ad primum conclusio est. Anima humana est incorruptibilis. Probatur sic. Nulla forma subsistens est corruptibilis per accidens, nec per se: Anima intellectiua est forma subsistens. ergo nec per accidens, nec per se potest corrumpi. ergo est incorruptibilis. Iste ultima consequentia patet, quia omne quod corrumpitur, aut per se, aut per accidens corrumpitur. Minor est probata in arti. 2. Maior habet duas partes. & primo probatur prima sic. Forma subsistens habet esse per se. ergo nec generatur, nec corrumpitur per accidẽs. probatur sequela: quia unumquodque eo modo quo habet esse, habet generari & corrũpi, quia generatio dat esse, & corruptio aufert. Secundo probatur secũda: quia omne per se corruptibile, habet esse separabile ab aliquo eius. Sed forma subsistens tantum non est huiusmodi. ergo. Minor probatur, quia nec esse est separabile a forma: quia per se ei conuenit, quod probatur, quia materia intantum habet esse, inquantum hẽt formam, & perdit esse inquantum formam, & similiter compositum.

Ar. 5. huius quæst.

64 365

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec forma potest a seipsa separari. Altero enim horum modorũ separationem fieri oportet, scilicet aut separando esse, aut formam, aut vtrumque ab aliquo in corruptione. Maior vero manifestatur in corruptione compositi, & facile patet: quia alioquin esse annihilatio.

¶ Contra probationẽ primę partis maioris Sco. in 4.di.43.q.2.arguit sic. Cum dicis, Anima humana habet esse per se: aut sumis ly per se, vt distinguitur contra ineſſe accidentis, & tunc nihil valet argumẽtum: quia etiam forma ignis habet sic esse per se. Aut vt ly per se dicit modum essendi compositi seu suppositi. Et sic falsum assumit, quia illud esse incommunicabile est. Aut accipis ly per se non solum vt distinguitur contra ineſſe accidentis: sed vt dicit naturalem independentiam illius esse à corpore. & tunc ejus propositio creditur, & non probata sufficienter.

¶ Contra secundam probationem ibidem arguit Sco. negando q̃ omnis corruptio fiat per separationem alterius ab altero: quia esse angeli, si ponatur aliquid aliud ab essentia, est destructibile per successionem oppositi: & tamen non est separabile. ergo.

¶ Ad argumentum contra primam dicitur breuiter, q̃ tertio modo sumitur per se. Et propositio illa, est probata sufficienter in 2.art. ex operandi modo.

Ad instantiam contra secundum patet, q̃ instantia Scoti nulla est, quia de annihilatione instat: nos autem de corruptione loquimur: immo instantia est pro nobis, si q̃ forma subsistens, aut annihilatur, aut est, nec potest corrumpi.

¶ Quo ad secundum probatur sic. Omnis corruptio est cum contrarietate: sed in anima intellectiua nulla est contrarietas. ergo. Maior probat dupliciter. Primo, quia generationes & corruptiones sunt ex cõtrarijs & in contraria 1. Phy. Secundo, quia in corporibus cœlestibus hoc videmus. Minor probatur sic, recepta in anima sunt absq; contrarietate. ergo & ipsa anima. Antecedens probatur, quia ét rationes contrariorum in anima non sunt contrariæ. probatur: quia vna virtus, scientia est. consequentia probatur: quia vnumquodq; recipit secundum modum sui esse.

¶ Circa hanc partem occurrit dubium: quia nõ videtur verum q̃ in anima nulla sit contrarietas. Primo, quia in anima recipiuntur opiniones contrariæ: vt patet in 2. Perihermie. Et rursus, animæ immutatio de ignorantia præuę dispositionis in scientiam, est mutatio de contrario in contrarium. Secundo, quia aut intendis q̃ anima intellectiua secundum suam substantiam caret contrario: aut etiam secundum accidentia sibi propria. Si primo modo, hoc est commune omni substantiæ. Si secundo, hoc est manifestè falsum: quia dispositiones conseruantes animam intellectiuam, contrarias habent, vt patet: alioquin homo nunquam moreretur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd opiniones & vniuersaliter entia in anima dupliciter sumi possunt vt Auer. dicit 3. de anima. com. 5. scilicet vt entia quædam sunt, scilicet ex parte subiecti: & vt vera falsa sunt, ideſt obiectiue. Primo modo in eis non est contrarietas, sed secundo. Quod ex eo patet, quòd contrarietas & error non accidunt nisi ratione veri, aut falsi. Veritas autem & falsitas non inueniuntur in anima ex parte subiecti, sed obiectiue: quoniam, vt in prædicamentis dicitur. Ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Sunt igitur ea, quæ in anima recipiuntur, & contraria in ordine ad obiecta: & absque contrarietate in ordine ad subiectum. Et sic cum anima mutatur de errore in scientiam, mutatur de contrario in contrarium obiectiue, non subiectiue. cuius signum euidens est, quòd eadem propositio subiectiue est successiue vera & falsa, absque fui mutatione: vt in prædicamentis dicitur. Et hoc sufficit proposito: vbi recepta in anima ex parte animæ considerauimus, & eius naturam inuestigamus.

¶ Ad secundum vero dicitur, q̃ aliud est loqui de dispositionibus animæ intellectiuæ absolute, & aliud de dispositionibus vnionis eius ad corpus nostrum. Istæ habent contrarium, in illis impossibilis est contrarietas: quia aut nullæ sunt, si sit per se subsistens absque corpore: aut immobiles sunt, vt corporum cœlestium, si sunt composita ex materia & forma. & de istis loquitur Sanct. Thom. quoniam discurit quid animæ intellectiuæ ex eo quòd intellectiua est, conueniret, si esset composita ex materia & forma.

dam dicunt, adhuc oporteret ponere eam incorruptibilem. Non enim inuenitur corruptio, nisi vbi inuenitur contrarietas. Generationes enim & corruptiones, ex contrarijs & in contraria sunt. Vnde corpora cœlestia, quia non habent materiam contrarietati subiectam, incorruptibilia sunt. c in anima autem intellectiua non potest esse aliqua contrarietas: recipit enim secundum modum sui esse. Ea vero, quæ in ipsa recipiuntur, sunt absque contrarietate, quia etiam rationes contrariorum in intellectu non sunt contrariæ, sed est vna scientia contrariorum, impossibile est ergo, q̃ anima intellectiua sit corruptibilis. Potest etiam huius rei accipi signum ex hoc, quòd vnumquodque naturaliter suo modo esse desiderat. Desiderium autem in rebus cognoscentibus, sequitur cognitionem. Sensus autem non cognoscit esse nisi sub hic & nunc: sed intellectus apprehendit esse absolutè, & secundum omne tempus. c Vnde omne habens intellectus, naturaliter desiderat esse semper. c Naturale autem desiderium non potest esse inane. c Omnis igitur intellectualis substantia est d incorruptibilis.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ Salomon inducit rationem illam ex persona insipientium, vt exprimitur Sap. 2. Quod ergo dicitur, q̃ homo & alia animalia habent simile generationis principium, c verum est quantum ad corpus: similiter enim de terra facta sunt omnia animalia, non autem quantum ad animam. Nam anima brutorum producitur ex virtute aliqua corporea, anima vero humana à Deo. & ad hoc significandum dicitur Gen. 1. quantum ad alia animalia. Producat terra animam viuentem. quantum ad hominem dicitur, quod Inspiranit in faciem eius spiraculum vitæ. Et ideo concluditur Eccle. vlt. Reuertatur pulvis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Similiter processus vitæ est similis quantum ad corpus, ad quod pertinet, quod dicitur in Eccle. Similiter spirant omnia, & Sapien. 2. Fumus & flatus est in naribus nostris &c. Sed non est similis processus quantum ad animam, quia homo intelligit, non autem animalia bruta. vnde falsum est quod dicitur, Nihil habet homo iumento amplius, & ideo similis est interitus, quantum ad corpus, sed non quantum ad animam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut posse creari dicitur aliquid, non per potentiam passiuam, sed solum per potentiam actiuam creantis, qui ex nihilo potest aliquid producere, ita cum dicitur aliquid vertibile in nihil, non importatur in creatura potentia ad non esse, sed in creatore potentia ad hoc, quod esse non influat. c Dicitur autem aliquid corruptibile per hoc, q̃ inest ei potentia ad non esse.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ intelligere cum phantasmate, est propria operatio animæ secundum quod corpori est vnita. Separata d autem à corpore habebit alium modum intelligendi similem aliis substantiis à corpore separatis, vt infra melius patebit.*

¶ Quo ad tertiũ probat sic. Habes intellectum naturaliter desiderare esse semper. ergo in tellectus est incorruptibilis: consequentia nota, quia desiderium naturale non potest esse frustra. Antecedens probatur sic. apprehendens esse absolute, & secundum omne tps appetit naturaliter esse semper: intellectus & humi. Probatur assumptum, quia appetitus sequitur cognitionem proportionaliter.

¶ Circa hãc partem dubiũ occurrit duplex. Primo ex Scoto vbi supra, volente q̃ ex desiderio naturali non possit certificari de aliquibus conditionalibus, appetitus quoque talem cognitionem sequens, feruet in bonum absolute abstrahẽdo ab his. Et propter hoc voluntas est vniuersalium, sicut & intellectus. Vnde & in 2. Rhetoricorũ dicitur, quòd odio habemus genus latronum, ex hoc autem, quòd voluntas seu appetitus intellectualis habet hoc inditum, vt feratur in bonũ absolute, sequitur intentum: quia cũ naturaliter appetat esse, & non secundum aliquam certam differentiam temporis. ergo sempiternum. Quòd autem naturaliter appetat esse actu elicito, probat S. Thuc: quia vnum quodque secundum vnumquemque gradum naturaliter appetit esse: ergo intellectuale, vt sic, & consequenter actu elicito, alioquin non intellectualiter renderet. Et in 2. contra Gen. affert signum manifestum & irrefragabile: quia videmus quod animalia natura liter secundum modum suæ cognitionis, per illam conseruant sibi esse, & pugnant pro illo, hoc enim non fit nisi medio actu elicito appetitus, quod vero non secundum aliquam certam differentiam temporis, patet. quia appetitus absolute abstrahendo a temporis differentia. Abstrahi autem a differentia temporum dico, non solum vt conditione obiecti, sine qua non: sed etiam vt pars rei appetitæ: quia esse absolute, non vt nunc, sine tanto tẽpore appetitur. Consequentia vero fundatur super illa maxima ostensiua in 1. cæli, tex. 116. &c. quod omnis potentia naturalis est determinata ad maximum & minimum: ita quòd impossibile est q̃ aliquid habeat naturalem inclinationem ad agendum, aut esse secundum vagè, sed oportet quòd determinetur, vel ratione temporis, vel saltem, vel nunquam. Ex hoc enim aperte sequitur, q̃ si appetitus naturalis est ad esse, & non secundum aliquam differentiã temporis. ergo ad esse semper. Quod probatur, etiam ducendo ad impossibile: quia si appetitus naturalis est ad esse vage. ergo posse esse il

lectus apprehendit esse semper, & intendit non de esse proprio, aut alieno, sed simpliciter & absolute de esse. Semper mersetur autem, iudicio meo vtitur etiam in communi sure politia, sue negatiua non curando, & hoc extendendo sicut in rei veritate extenditur hoc signum ad totam naturam intellectualem. Et quoniam de sempiternitate negatiue in nostra anima hoc experimur, ex illa nobis dilucidandum est intentum, hoc est manifestato, de reliqua erit planũ. Sciendum est igitur, quòd quia appetitus sequitur cognitionẽ, & res appetita est bonũ apprehensum, ex hoc quòd cognitio non se extendit ad bonum nisi in hoc, & nunc, ne esse est quòd appetitus sequens talem cognitionem non feratur nisi ad hoc, & hic, & nunc bonum. Et consequenter ex eo quòd cognitio se extendit ad bonum non in hoc, aut illo, non hic, aut ibi, nõ nunc, sed tũc, sed ad bonum absolute, abstrahendo ab omnibus temporis, loci, & individualibus conditionibus, appetitus quoque talem cognitionem sequens, feruet in bonum absolute abstrahẽdo ab his. Et propter hoc voluntas est vniuersalium, sicut & intellectus. Vnde & in 2. Rhetoricorũ dicitur, quòd odio habemus genus latronum, ex hoc autem, quòd voluntas seu appetitus intellectualis habet hoc inditum, vt feratur in bonũ absolute, sequitur intentum: quia cũ naturaliter appetat esse, & non secundum aliquam certam differentiam temporis. ergo sempiternum. Quòd autem naturaliter appetat esse actu elicito, probat S. Thuc: quia vnum quodque secundum vnumquemque gradum naturaliter appetit esse: ergo intellectuale, vt sic, & consequenter actu elicito, alioquin non intellectualiter renderet. Et in 2. contra Gen. affert signum manifestum & irrefragabile: quia videmus quod animalia naturaliter secundum modum suæ cognitionis, per illam conseruant sibi esse, & pugnant pro illo, hoc enim non fit nisi medio actu elicito appetitus, quod vero non secundum aliquam certam differentiam temporis, patet. quia appetitus absolute abstrahendo a temporis differentia. Abstrahi autem a differentia temporum dico, non solum vt conditione obiecti, sine qua non: sed etiam vt pars rei appetitæ: quia esse absolute, non vt nunc, sine tanto tẽpore appetitur. Consequentia vero fundatur super illa maxima ostensiua in 1. cæli, tex. 116. &c. quod omnis potentia naturalis est determinata ad maximum & minimum: ita quòd impossibile est q̃ aliquid habeat naturalem inclinationem ad agendum, aut esse secundum vagè, sed oportet quòd determinetur, vel ratione temporis, vel saltem, vel nunquam. Ex hoc enim aperte sequitur, q̃ si appetitus naturalis est ad esse, & non secundum aliquam differentiã temporis. ergo ad esse semper. Quod probatur, etiam ducendo ad impossibile: quia si appetitus naturalis est ad esse vage. ergo posse esse illa naturæ, non est determinatum ad maximum & minimum temporis. quod est contra doctrinam primi de cælo, & contra rationem, quia omnis natura, aut est corruptibilis, aut incorruptibilis. Si incorruptibilis, habet virtutem determinatam ad semper esse, vt patet 1. cæli, tex. 1. Si corruptibilis, ergo principia eius habent limitatã virtutem ad conseruandum tanto tempore: ita q̃ non maiore, per se loquendo. Vnde & in 2. de generatione, æqualiter ponitur tempus generationis & corruptionis rerum, & periodus vnicuique assignatur corruptibili. Et sic patet mira S. Thom. subtilitas in suo medio, quod quia nõ penetrauit Sco. ideo ad extranea se conuertit. Vnde ad obiectionẽ eius iam patet quid dicendum: quia arguendo ex desiderio naturali pro actu elicito, nõ oportet probare q̃ apprehensio huius appetibilis esse semper sit recta: sed huius appetibilis quod est esse absolute sumendo, q̃ est per se notum. Ex hoc enim sequitur, ergo appetitur esse semper positiue, vt in quæstione ponitur, & vt pure appetibilis. Et in hoc fuit mira profunditas, quòd ex apprehendere & appetere esse semper negatiue, & ly semper concurrente ut conditione rei appetitæ, sua fallacia tacebatur.

¶ In oppositum adduci posset difficultas, si in 2. de ala, tex. 12. & 13. tacta est, de propria operatione animæ.

enim ordinatur ad proprium finem per naturam suæ speciei, per quam habet inclinationem ad finem. Sed idem est finis animæ & angeli, scilicet beatitudo æterna. Ergo sunt unus speciei.

¶ 2. Præterea, Vltima differentia specifica est nobilissima, quia complet rationem speciei. Sed nihil est nobilius in angelo & anima, quàm intellectuale esse. Ergo conueniunt anima & angelus in vltima differentia specifica. Ergo sunt vnius speciei.

¶ 3. Præt. Anima ab angelo differre nõ videtur, nisi per hoc, q̃ est corpori vnita. Corpus autem cum sit extra essentiam animæ, non videtur ad eius speciem pertinere. Ergo anima & angelus sunt vnius speciei.

¶ Sed contra, Quorum sunt diuersæ operationes naturales, ipsa differunt specie. Sed animæ & angeli sunt diuersæ operationes naturales, quia vt dicit Dionys.* 7. cap. de diui. nomi. Mentes angelicæ simplices & beatos intellectus habent, non de visibilibus congreganteos diuinam cognitionem, cuius contrarium postmodum de anima dicit. Anima igitur & angelus non sunt unius speciei.

¶ Respondeo dicendum, quòd Orig.* posuit omnes animas humanas & angelos esse vnius speciei: & hoc ideo, quia posuit diuersitatem gradus in huiusmodi substantiis inuentam, accidentalem, vtpote, ex libero arb. prouenientem, vt supra dictum est. * Quod non pót esse, quia in substantiis incorporeis non potest esse diuersitas secundum numerum absque diuersitate secundum speciem, & absque naturali inæqualitate. Quia cum non sint compositæ ex materia & forma, sed sint formæ subsistentes, manifestum est, quod necesse erit in eis esse diuersitatem in specie. c Non enim potest intelligi.

Articvlvs VII.

Vtrum anima & angelus sint vnius speciei.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod anima & angelus sint vnius speciei. Vnumquodque

Ti culus clarus. speciei specialissimæ.

¶ In corpore articuli tria. Primo ref. et opinionem Origenis. Secundo improbat, respondendo quæsito. Tertio, respondet iæ obiectionis in calce.

¶ Quo ad primum duo refert. positionem Origenis, s. partẽ affirmatiuam istius. & eius rõnem: quia, cũ æqualitatem ponat ex libertate arbitrii propri. vt patet supra q. 47.

¶ Quo ad secundum, conclusio responsiua est hæc, Angelus & anima sunt diuersarum specierum & naturaliter inæquales probatur sic. Substantiæ incorporeæ, aut ponuntur formæ subsistentes: aut compositæ ex materia & forma. Sed vtroque modo non possunt esse diuersi simi speciei. & naturaliter æquales. ergo. Maior patet. minor probatur tali ordine. Primo, dato q̃ sint formæ subsistentes, quo ad primam partem prædicati, s. diuersitatem ipsi, quia forma separata a materia non multiplicatur, quod declaratur in albedine separata: & quo ad inæqualitatem naturæ, quia diuersitas speciei parit inæqualitatem secundum perfectum & imperfectum: quia differentiæ diuidentes idem genus, sunt contrariæ, cuius principium est privatio & habitus. Secundo, dato q̃ sint compositæ ex materia & forma, quia aut diuersitas nascit ex forma,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut materia. Si ex forma, ergo specifica & inæqualis. Si ex materia, ergo ex quantitate, quæ in corporeis non est intelligibilis. ergo.

¶ Quo ad tertium, quia ex his videtur uniuersaliter conclusum, q̃ nullæ duæ substantiæ incorporeæ differunt solo numero, ideo stat tim de numeratio ne animarum pro mittit se dictum.

¶ Hoc in loco discutiendæ essent propositiones illæ communes in via S. Tho. & peripatetica, nisi essent superius discussæ.

¶ In responsione ad secundum, nota q̃ in 9. 5. ar. 4. ad primum, hæc eadem responsio per hanc declarata.

¶ In responsione ad tertium, aduerte, q̃ Sco. in 2. dist. 19. 6. non impugnat, q̃ differentia secundum esse vnibile, vel non vnibile materiæ infert diuersitatẽ specificam, sed q̃ illa sit prima radix distinctionis specificæ quod S. Tho. non dixit. ió non oportet respõdere. Sed est et hic alia difficultas: quomodo vnibilitas est de essentia animæ, vt S. Tho. hic dicit. de hoc vide quæ scripta sunt in commentariis de Ente & essentia. in materia de individuatione animæ separatæ & in q. de incarnatione. ¶ Quo ad alia quæ dicit Sco. hic, vide q̃ specialem, quomodo angelus, & anima differãt specie.

834 ¶ Li. 10. Meta. tex. 15. & 16. 30. 31.

D. 173 174 6 209 366

¶ Super quæstionis 76. Articulum primum.

IN tiu. ly forma. Ad rationem formæ substantialis, vt dicitur in 2. cõtra Gẽtiles. 67. duo requiruntur. Primo, q̃ forma sit principium formale illius, cuius est forma: formale dico essendi substantiam. Secundo, q̃ forma & materia conueniant in vno numero esse, quo cõpositum ex eis est. Sed nota, q̃ apud nos admittentes materiæ & formæ esse vnam solum esse, admittitur contra quem disputamus, illas duas conditiones admitti, quia re vera ita est simpliciter.

¶ In corpore, tria principaliter facit. Primo, respondet quæsito affirmatiue, probando eam dupliciter. Secundo, respondet eundi tacitæ obiectioni, ibi, Considerandum est. Tertio, respondet cuidam alteri quæstioni, ibi, Est autem attendendum.

¶ Quo ad primum conclusio est, Necesse est intellectuum principium esse hominis formã substantialẽ. Sed quo ad primã probationẽ, tali ordine procedit. Primo, ponit rõnem. Secundo, tractat modos, quibus aliqui operatio pot̃ alicui attribui, vt oñdat & cõuincat ad intentionẽ præmissæ rõnis Aristo. Tertio, affert opinio, Auer. & improbat. Quarto, affert quorundam aliorum opinionẽ, & improbat quadrupliciter. & sic concludit intẽ tum propositũ ex rõne primo inducta, & postmodum aggreditur secũdã rõné principaiẽ. Rõ ergo prima est ista. Quo primo operamur quocunque vitali opere, est forma eius, cui operatio attribuitur: sed intellectiua anima est quo primo Sortes intelligit. ergo ẽ forma Sortis. Maior probat inductiue, in sanitate & scia, minorem experimur. igit. Et qñ hæc rõ sumpta est ex Ari. in 2. de anima, tex. 24. formaliter, & ibi diffuse declaratur, & hoc scripsimus, examen huius rõnis quæritur ibi.

¶ Quo ad secundã partẽ, ponit ex 5. Phys. in principio tres modos clare, sin totũ, vel partẽ, vel accidẽs. Nõ sin accidens: quia intelligit inquantũ hõ, qd est ꝑdicatũ essentiale. Non sin se totũ, q̃a corpus est pars Sortis, probat. quia Sortes experit se sentire corpore. ergo corpus ẽ eius pars. igitur intellectus Sortis. Et sic oportet videre, quo posit saluari q̃ intellectus sit aliquid Sortis. Et venit ad tertiũ, si positionẽ Auerrois in 3. de ala, comm. 5. Vbi nota, q̃ arguitur vtitur, si subiecti noie, qñ phãtasma dicit subiectũ ipsi intelligibilis. & obiectũ qd vocat subiectum, quia est subiectũ veritatis eorũ quæ in ordine ad phantasmata ut ad obiecta, sumit adæquatio specierũ. Intellectus vero vocatur subiectũ inhæsionis: quod vsu frequenti dicimus subiectum.

¶ Reprobatio huius consistit in hoc, q̃ ista conjunctio Isrgit Sorti vt intelligatur, non vt intelligat, & formaliter sic, Vnio ipsi visibilis ad obiectũ non suffragatur ad hoc q̃ obiectũ videat, sed vt videatur. ergo nec vnio ipsi intelligibilis ad phãtasmata, dat phantasmatã vt intelligat, sed vt intelligatur, tenet sequela ex doctrina Aristo. 3. de anima tex. 7. Intellectiuæ animæ phantasmata &c.

¶ Sed occurrit hic dubium, quoniã ut sui sequaces dicunt, Auer. non ponit qd̃ ex tali unione præcise Sortes habet quod intelligat. Sed vnio ista constituit primo quo ad esse. Primo, quia intellectus habet esse essentialiter coaptatum humano corpori: sic, quod

1. cæli. 56. & 57. & 9. & 11. & 69. & 70. & 71. Et qui Ia. 2. ar. 12. Et spiritu. 1. Et de ver. 2. Et de ani. artic. 19. Et opusc. 3. cap. 8. & 9. de anima. 7. tex. 6. & 7. com. 2.

¶ coexigit esse corporis humani. Secundo, quia esse eius est indiuisum loco, & subiecto a corpore humano. Deinde, quo ad operari: quia in sua essentiali operatione, quæ est intelligere, dependet a corporea phantasia eius tripliciter. Primo, tanquam a motiuo proprio. Secundo, tanquam termino proprio. Tertio, tanquam necessario cooperante: quia oportet phantasiã esse semper in actu secundo, quãdo intellectus est in actu secundo. Demum, quo ad operari ope ratione secundaria, scilicet, mouere: quia scilicet se habet ad corpus humanum, vt ad proprium mobile essentialiter sibi respondens, vt intelligentia ad orbem. Et sic ex omnibus his concedunt, q̃ anima intellectiua est forma Sortis p informationem assistentiæ, nõ inexistentiæ. Et sic dicunt, quòd Sortes intelligit, quemadmodum cælum mouet se.

† Q. præce. ar. 2. & 5.

866

¶ Sed de vnione quo ad mouere, erit nunc sermo à S. T. & similiter de tali compósito. Nunc autem scito, quòd vnio, quo ad operari primo, & essentiali operari, nihil facit: quoniam illa triplex habitudo nõ dat Sorti nisi quod videatur. & addit hoc quòd actu phantasietur, quod constat non esse intelligere. Quia si paries esset animatus, & aliqua vitali operatione circa visionem, vteretur colore, cum videretur, nihil minus non propter hoc videret. Vnio vero secundum illam coexistentiam, & coaptationem in esse nihil dat, nisi ordinem essentialem & dependentiam, qualis est inter magis, & minus perfectũ. Non quòd esse vnius sit in aliquo genere causæ intrinsecæ, causa esse alterius. In tuisio quoque secundum locum, & subiectum, cum non sit nisi negatiua, nec fundetur super aliquo communi essentialiue, vt contingit in indiuisione animæ & sensitiuæ cum animato, nihil dat nisi quòd nulla distantia singulis impedire possit vnionem intellectus cum phantasia. Vnde ex his omnibus potest argui sic. Ex omnibus istis simul non habet, nisi quòd Sor. est proprius minister intellectus, & in quo est obiectum intellectus. ergo ex his Sor. non intelligit, omnia enim hæc faciunt ad hoc, quòd illa operatio sit in Sorte vt in habente ipsam, quod tamen oportet ponere: quia est intelligens, sicut album oportet habere in se albedinem. Quarto igitur ponit positionem Platonis, & quorundam etiam Auerroistarum, qui volunt saluare, dicendo quòd ex intellectu & homine fit vnum sicut ex motore & moto: quemadmodum ex intelligentiæ & orbe. ita quòd Sortes intelligit: sicut & cœlum mouet se. Sed hanc responsionem S. Tho. quadrupliciter euacuat, & primæ tres se tenent ex parte ipsius mouere & moueri, seu actualis operationis: ita quòd intendunt, quòd penes vnionem secundum actualem motionem, non potest saluari, quòd Sortes intelligat. Primo, ex ordine inter mouere & intelligere, sic: Intelligere est prius quàm mouere. ergo per vnionem in motu, Sortes non intelligit. Consequentia nota. Antecedens patet: quia motus animæ sit appetitu, qui est posterior cognitione. Secundo, ex differentia operum penes immanere & transire: quia intelligere est operatio immanens, motus transiens. ergo ex motu non attribuitur intelligere. Tertio, ex differentia penes communicari instrumento: quia operatio motoris non communicatur moto, nisi vt instrumento: sed intelligere non est sic communicabile. ergo. Vltima ratio se tenet ex parte ipsorum vnitorum scil cet motoris & moti, quia dicerat aduersarius, quòd non ex vnione penes motum habet Sortes, quòd intelligat, sed ex vnione, quæ fundat quòd hoc est intrinsecus motor, & illud motum: ex illa inquam habet Sortes quòd intelligat. Sed illam vnionem describimus & declaramus tanquam ab effectu, per mouere & moueri. Et propterea additur ista quarta ratio, euacuant hanc responsionem &c. Aut hoc quod dico, Sortes, significat tantum partem corpoream compositi ex motore & mobili, autem totum compositum, Si partem tantum, ergo sibi non potest attribui intelligere. Probatur sequela, quia operatio partis non attribuitur alteri parti nisi forte per accidens. & dixit forte, quia etiam per accidens non est in vsu. Si totum, ergo Sortes non est vnum simpliciter. ergo nec ens simpliciter. patet prima sequela: quia ex motore & mobili, non fit vnum simpliciter. secunda patet: quia vnũ quodque eo modo est ens, quo vnũ.

10 20 30 40 50 60 70 80

¶ Nota hic, q̃ sectatores Auer. non scientes, neq; propriam vocem intelligentes, dicunt q̃ Sortes significat totum compositum: & dicunt, quòd q̃ est vnum simpliciter, quia est vnum substantialiter: nõ per informationẽ, sed per assistentiã formæ. Sed quòd hi propriam nesciant vocem ex ratione & Arist. conuincitur. Ex rõne, quia vnum idẽ est quod indiuisum. 4. Met. tex. 3. Si sunt vnum substantialiter, ergo sunt indiuisa substantialiter. ergo quamuis vere anima & corpus sint duæ res, sunt indiuisæ substãtialiter. ergo secundum aliquod esse. substantiale: sicut indiuisa sin quãtitatem, & qualitatem, & vbi & c. semper sunt ſn aliquod esse illius generis non distincta. anima autem & corpus apud eum, præueniendo omnem operationem, in nullo esse indiuisa sunt. ergo.

Q. 75. ar. 2.

Q. 75. ar. 4.

¶ Li. 8. Meta. tex. 6. 10. 11.

¶ Præterea, secundo de anima, tex. 7. Arist. ait. Non oportet quærere quomodo ex anima & corpore fiat vnum &c. Vnde habetur, q̃ si subtrahatur q̃ in essendo hoc sit actus illius, & illud sit potentia illius, non habetur quomodo sit Vnum. Sed apud eum, neq; hoc est illius actus &c. ergo. Neq; potest subterfugi ad actum per assistentiam, quia responsio Aristotelis consistit, quia actus est quod proprie est, & potentia non est nisi per actum. proculdubio formaliter, ideo vnum sunt. Nec oportet aliud quærere gluttinum, q̃ de anima Auerrois negat, quia corpus Sortis non est potentia, quæ non sit nisi per actum, quia non est anima intellectiua formaliter, nec in esse substantiali, nec in esse accidentali.

¶ Ad id quòd de cælo dicunt, dicenda sunt tria. Primo, quòd si cælum mouet se, est vere animatum. Secundo, q̃ quia motus est operatio transiens, & actio principalis attribuitur instrumento, ideo magis potest dici de motu quàm intelligere. Tertio, q̃ hoc est obscurum: quoniam hoc nescimus, an cælum se mouetur, sed ea dumen experimur nos intelligere. vnde, velle clara & certa per dubia & obscura notificare, est inurbaniti, & egentis disciplina, cum magis cælum per nostra notificari debeat.

¶ Secunda ratio principalis est ex ratione speciei, sic. Intelligere est propria operatio hominis, vt sic. ergo homo constituitur in esse specifico per principium suæ operationis, quæ est intelligere. ergo illud principium est propria forma, dans esse homini. Secunda consequentia nota, quia vnumquodque constituitur in specie per propriam formam, differentia enim est intrinseca. Prima vero consequentia probatur, quia natura cuiusque rei ex propria operatione ostenditur. Antecedens vero probatur, quia per intelligere homo transcendit cætera animalia, & authoritate Arist. qui in decimo Ethicorum in hac operatione propriam hominis felicitatem ponit.

¶ Li. 8. Meta. tex. 6. 10. 11.

¶ Ad hanc rationem dicunt, quòd homo dupliciter sumitur, vno modo in esse completo, alio modo incomplete. Primo modo non est per se in genere, aut specie, & dicit compositum ex anima intellectiua & corpore. Secundo modo sic, & reponitur in specie per animam cogitatiuam, vt dicit Auerrois. Sed ẽu hoc sequitur primo, q̃ nulla species est in mundo quæ sit animal rationale, quod est contra eorum animi conceptionem. non solũ philosophorum, sed olim qui scripserunt. Patet sequela, quia rõnale nõ constituit hominem intrinsece. Rursus sequitur, q̃ omnes species animalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanimalis sint animalia bruta essentialiter, & consequenter q ipse Auerrois, & sui sequaces, sunt essentialiter animalia bruta: & propterea non est mirum si nihil intellexerunt de seipsis.

¶ Conera eandem rationem Scot. in 4. dist. 43. q. 1. instat dicens, q ista ratio deficit apud nos, quia intelligere non est ab anima a-
cipit intellectiuum ergo principium est forma hominis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere, q intellectus, qui est intellectualis operationis principium, sit humani corporis forma. ᵉ Illud enim, quo primo aliquid operatur, est forma eius, cui operatio attribuitur. Sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas, & quo primo scit anima, est scientia. Vnde sanitas est forma corporis, & scientia animæ. Et huius ratio est, quia nihil agit, nisi secundum quod est actu. Vnde, quo aliquid est actu, eo agit. Manifestum est autem, quòd primum, quo corpus viuit, est anima ᶜ. Et cum vita manifestetur secundum diuersas operationes in diuersis gradibus viuentium ᵉ, id, quo primo operamur vnumquodque horum operum vitæ, est anima. Anima enim est primum, quo nutrimur, & sentimus, & mouemur secundum locum: & similiter, quo primo intelligimus. Hoc ergo principium, quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus, siue anima intellectiua, est forma corporis. & hæc est demonstratio Arist. in 2. de Anima *. Si quis autem velit dicere animam intellectiuam non esse corporis formam, oportet q inueniam modum quo ista actio, quæ est intelligere, sit huius hominis actio. Experitur enim vnusquisq; seipsum esse qui intelligit. Attribuitur autem aliqua actio alicui tripliciter: vt patet per Philosophum 5. Phisic. * dicitur enim mouere aliquid aut agere, vel secundum se totum, sicut medicus sanat aut secundum partem, sicut homo videt per oculum: autem per accidens, sicut dicitur, q album ædificat, quia accidit ædificatori esse album. Cum igitur dicimus Sortem, aut Platonem intelligere, manifestum est q non attribuitur ei per accidens. attribuitur ei ipsam esse formam humani corporis: quia aut secundum se totam, aut secundum aliquid sui non primo modo, quia implicat: nec secundo, quia sua materia esset primum animatum, ergo.

¶ In responsione ad primum nota, quòd quia præsens negotium arduum valde est: & debet si potest, intenta conclusio saluari secundum omnem opinionem, quæ non euidenter est impossibilis, vt solicitudo Sanct. Tho. in superioribus ostendit; cum de distinctione intellectus ab anima, scrupulosa valde quæstio sit: Thomistis tenentibus distingui ipsum realiter ab ea: Scotistis dicentibus ipsum esse idem realiter quod essentia animæ: sed distingui formaliter ab ea, quamuis de facto responsio ista, quam dat Sanct. Thom. sustinenda sit: non videtur tamen nihil actandata tanta res sub ingo illius alterius quæstionis: Sed dicendum potius, quòd quicquid sit de distinctione intellectus ab anima, anima intellectiua secundum essentiam est actus corporis, & secundum potentiam non est actus corporis, quia anima intellectiua inquantum potest intelligere, corpus non perficit. Cuius signum est, quòd intelligere non suscipitur in corpore, cuiusdem enim est actus cuius est potentia, vt dicitur de Somno & vigilia. Et si inueniatur, quo modo sit possibile, si anima idem est intellectiui, quod ipsa sit actus corporis, & non sit actus corporis? facile respondetur, quòd ipsa quidem est actus corporis: sed ipsa inquantum intellectiua non est actus corporis: idest anima intellectiua identice non formaliter est actus corporis. Vel & melius: intellectiua identice, non formaliter est actus corporis, & hoc est dictum, q secundum rem est res recepta in corpore: sed non habet ex hoc quòd sit in corpore: sed ex hoc habet quòd sit independens à corpore. Et si contra hoc instetur. Primo, quia sic anima intellectiua non differret ab aliis gradibus metaphysicalibus, de quibus vero dicitur, quòd formaliter non dependent à materia, & tamen quando sunt recepti in materia, sunt vere materiales, anima enim bouis inquantum substantia non habet quòd sit corporis actus, vt patet, & tamen non propterea potest vere dici, quòd subliantia animæ bouis non est actus corporis. ergo nec de anima intellectiua: Secundo, quia videmur incidere in id quod dicit Aristot. in 1. de anima, te. 13. vel. 14. quòd anima est sicut curuum aut pinæ ra, cui formaliter sumpto attribuitur aliquid, cum tamen nihil illius realiter inueniatur nisi in materia; sic enim fatebimur & fateremur de intellectiu, ex quo secundum rem ni materia pornitur, quamuis non formaliter: Dicendum est ad ista, quòd anima intellectiua ex hoc quòd intellectiua est, non hac tantum gaudet negatione, quòd ex hoc non habet quòd sit corporis actus: sed vendicat sibi positiue hoc quòd habet secundum rem esse independens à corpore, & consequenter secundum rem posse, & operari absque dependentia ex corpore, quod neq; gradibus meta physicalibus, neque mathematicalibus conuenit. Anima enim intellectiua & informat corpus, & independet secundum esse reliter à corpore, & operatur realiter operatione absq; cõiunctione corporis, ita q operatio illa à sola, & in sola ani ma est, quamuis ipsa anima sit in corpore, & hoc quia ipsa anima hæc esse independens à corpore. Nihil ergo obstat veritati, attribuere eo, & q sit actus corporis, & è determinatione ad nãm corporis, & recep-

& receptionem vniuersaliter, excessui essentiali animæ intellectiuæ supra corpus. i. subsistentiæ seu independentiæ eius secundum esse a corpore, quorum secundum veritatem ista est radix, siue sit proximum fundamentum secundum rem, siue non, sed mediante potentia realiter a se distincta. Ex hoc n. q anima hẽ esse independens a corpore, sequitur, & quod est forma nõ materialis, & consequenter non determinata ad aliquam naturã corpoream, & q pot recipere sola, & consequenter vniuersaliter. Nec hæc latuerunt diuum Tho. immo ab ipso hæc didici, quoniã in qõne præcedente probauit essentiã animæ, quam modo fatetur actum corporis, esse formã incorpoream, subsistentem & vniuersalem in recipiendo, a posteriori, quia. s. cognoscit naturas omnium corporũ: neque enim de vno accidente, quod ponitur intellectus; sed de ipsa animæ substantia cõditiones est sentiales tradidit. Quãmus igit vtatur quandoque S. T. propria opinione de distinctione intellectus ab anima, non tamen sic vti intelligendus est, vt alligaueric hoc ad illã: immo ex sua insinuare doctrina, etiam sine illa reliqua posse intelligi, & hæc bñ nota.

¶ In eadem rñsione ad primum, dicendum est illa propositio, Anima intellectiua est finis generationis humanæ, quia videtur falsa; & a multis negatur, sed quoniam ex propositio tractabitur de productione animæ in quæstio. 118 huius, ideo illucusque res hæc differatur.

¶ In responsione ad quartum, aduerte quòd S. Tho. respondet ad materiam, sed quia multi faciunt vim in forma, scito quòd respõ ho consistit in negatione minoris. f. intellectus est abstractior essentia animæ. Et ad probationem. f. intellectus non est actus corporis, essentia animæ est actus corporis, ergo intellectus est abstractior essentia, dicitur quòd committitur sophisma figuræ dictionis, mutando quo modo, in magis. i. modum abstractionis in maiorem abstractionem. Quãmuis enim intellectus habeat hunc modum abstractionis. f. non actuare corpus, & essentia animæ nõ habeat illum, essentia tamen animæ habet alium modum abstractionis quo magis abstrahit a corpore. f. subsistere in suo esse, seu habere esse subsistentiale non pendens a materia. Et hic modus est causa æquiuoca illius modi abstrahẽdi, qui conuenit intellectui, & potior illo, sicut vniuersaliter causa effectu, & hoc est, quod S. Tho. intendit, vt patet iniuenti.

¶ In responsione ad quintum sunt quatuor dicta, circa quæ est difficultas, & q6. Primum, Esse animæ intellectiuæ est ipsum esse compositi. Secũdum, q hoc non conuenit aliis formis. Tertium, q propter hoc anima intellectiua non corrumpitur. Quartum, q propterea etiam aliæ corrumpuntur.

¶ Contra primum enim. Sco. in 4. dist. 43. q. 1. & in quol. q. 9. arguit tripliciter. Tum, quia omne ens habet aliquod proprium esse. Nec capio, inquit, aliquod esse ens extra causam suam, & non habere proprium esse: sed compositum, puta homo est aliud ab anima. ergo. Tum, quia contradicit S. T. sibipsi, quia secundũ hoc anima non esset perfectior coniuncta quam separata, q S. T. tenet. Probatur sequela. Primo, quia nullum habens totaliter idem esse est imperfectius ex hoc, q non communicat illud esse alteri. probatur, quia communicare perfectionem supponit, non dat. Secundo, quia si ipsa retinens esse propium est imperfecta in essendo, quomodo compositum habens illudmet erit perfectum in essendo? Tum, quia si remanet esse totius cõpositi, consequens est, q compositum remaneat.

¶ Contra secundũ arguo, quia hoc repugnat doctrinæ S. T. quoniam in boue & cæteris nõ sunt duo esse substantialia, sed vnũ tantum, quo compositum prima est & forma & materia participatiue, apud S. Tho.

¶ Contra tertium arguit Sco. ibidem dupliciter. Primo, q ex hoc sequitur magis oppositum, quia generatio est via ad esse compositi, & corruptio ab esse eiusdem. ergo si esse compositi est illudmet q̃ è proprium animæ, esse animæ intellectiuæ erit generabile, & corruptibile. Secundo, quia si ita est, ergo ratio tua in q. præcedenti de incorruptibilitatem animæ, quia est inseparabilis ab esse, nihil valet: quia cum illud esse sit esse compositi, dicet quod quemadmodũ anima est separabilis a composito, sic & ab esse, & sic male illatũ fuit. ergo separaretur a seipsa, & receptionem vniuersaliter, excessui essentiali animæ intellectiuæ supra corpus. i. subsistentiæ seu independentiæ eius secundum esse a corpore, quorum secundum veritatem ista est radix, siue sit proximum fundamentum secundum rem, siue non, sed mediante potentia realiter a se distincta. Ex hoc n. q anima hẽ esse independens a corpore, sequitur, & quod est forma nõ materialis, & consequenter non determinata ad aliquam naturã corpoream, & q pot recipere sola, & consequenter vniuersaliter. Nec hæc latuerunt diuum Tho. immo ab ipso hæc didici, quoniã in qõne præcedente probauit essentiã animæ, quam modo fatetur actum corporis, esse formã incorpoream, subsistentem & vniuersalem in recipiendo, a posteriori, quia. s. cognoscit naturas omnium corporũ: neque enim de vno accidente, quod ponitur intellectus; sed de ipsa animæ substantia cõditiones est sentiales tradidit. Quãmus igit vtatur quandoque S. T. propria opinione de distinctione intellectus ab anima, non tamen sic vti intelligendus est, vt alligaueric hoc ad illã: immo ex sua insinuare doctrina, etiam sine illa reliqua posse intelligi, & hæc bñ nota.

¶ In eadem rñsione ad primum, dicendum est illa propositio, Anima intellectiua est finis generationis humanæ, quia videtur falsa; & a multis negatur, sed quoniam ex propositio tractabitur de productione animæ in quæstio. 118 huius, ideo illucusque res hæc differatur.

¶ In responsione ad quartum, aduerte quòd S. Tho. respondet ad materiam, sed quia multi faciunt vim in forma, scito quòd respõ ho consistit in negatione minoris. f. intellectus est abstractior essentia animæ. Et ad probationem. f. intellectus non est actus corporis, essentia animæ est actus corporis, ergo intellectus est abstractior essentia, dicitur quòd committitur sophisma figuræ dictionis, mutando quo modo, in magis. i. modum abstractionis in maiorem abstractionem. Quãmuis enim intellectus habeat hunc modum abstractionis. f. non actuare corpus, & essentia animæ nõ habeat illum, essentia tamen animæ habet alium modum abstractionis quo magis abstrahit a corpore. f. subsistere in suo esse, seu habere esse subsistentiale non pendens a materia. Et hic modus est causa æquiuoca illius modi abstrahẽdi, qui conuenit intellectui, & potior illo, sicut vniuersaliter causa effectu, & hoc est, quod S. Tho. intendit, vt patet iniuenti.

¶ In responsione ad quintum sunt quatuor dicta, circa quæ est difficultas, & q6. Primum, Esse animæ intellectiuæ est ipsum esse compositi. Secũdum, q hoc non conuenit aliis formis. Tertium, q propter hoc anima intellectiua non corrumpitur. Quartum, q propterea etiam aliæ corrumpuntur.

¶ Contra primum enim. Sco. in 4. dist. 43. q. 1. & in quol. q. 9. arguit tripliciter. Tum, quia omne ens habet aliquod proprium esse. Nec capio, inquit, aliquod esse ens extra causam suam, & non habere proprium esse: sed compositum, puta homo est aliud ab anima. ergo. Tum, quia contradicit S. T. sibipsi, quia secundũ hoc anima non esset perfectior coniuncta quam separata, q S. T. tenet. Probatur sequela. Primo, quia nullum habens totaliter idem esse est imperfectius ex hoc, q non communicat illud esse alteri. probatur, quia communicare perfectionem supponit, non dat. Secundo, quia si ipsa retinens esse propium est imperfecta in essendo, quomodo compositum habens illudmet erit perfectum in essendo? Tum, quia si remanet esse totius cõpositi, consequens est, q compositum remaneat.

¶ Contra secundũ arguo, quia hoc repugnat doctrinæ S. T. quoniam in boue & cæteris nõ sunt duo esse substantialia, sed vnũ tantum, quo compositum prima est & forma & materia participatiue, apud S. Tho.

¶ Contra tertium arguit Sco. ibidem dupliciter. Primo, q ex hoc sequitur magis oppositum, quia generatio est via ad esse compositi, & corruptio ab esse eiusdem. ergo si esse compositi est illudmet q̃ è proprium animæ, esse animæ intellectiuæ erit generabile, & corruptibile. Secundo, quia si ita est, ergo ratio tua in q. præcedenti de incorruptibilitatem animæ, quia est inseparabilis ab esse, nihil valet: quia cum illud esse sit esse compositi, dicet quod quemadmodũ anima est separabilis a composito, sic & ab esse, & sic male illatũ fuit. ergo separaretur a seipsa,

¶ Contra quartum arguit Sco. ibidem, quia rõ quare aliæ formæ corrumpũtur est, non habere aliud esse a composito, sed vel cõtrarietas ad corrũpẽs, vel separabilitas a cõposito. Põt quoq; argui, q hoc est magis ratio oppositi: quia si id quod proprie corrupit, est cõpositum, & si aliud est esse compositi, & aliud formæ, nõ est necesse corrupto composito, corrumpi formam: sicut nec uniuersaliter corrupto ente posteriori corrumpi prius.

¶ Ad euidentiam horum notanda sunt duo. Primo, conuenientia & differentia inter animam intellectiuam, & alias formas respectu esse. Secundo, conuenientia & differentia inter compositionẽ substantialem & accidentalem radicaliter tangenda est, & breuiter. Quo ad primum, commune est omni formæ, quod esse existentig, de quo est præsens sermo, sit sibi proprium ita quòd per se primo sibi conueniat. quod manifestatur ex eo quòd forma cõuenit esse, & non per aliud, quia nec per materiam nec per compositum, cum tam materia sit actu per formam q̃ compositum, vt patet 7. Met. tex. 7. & consequenter cuicunque conuenit, rõne formæ conuenit. Sed cum dupliciter intelligi possit quòd esse sit proprium formæ. f. vel vt cõmis essendi, seu quo est, vel subiecti, seu q̃d est, in hoc cõicare dicendũ est oẽs formas, quod esse est eis proprium falsè vt rõnibus essendi. In reliquo aũt. f. vendicare sibi esse, vt q̃d est, dfia est inter formas: Q̃s quædam sunt independentes a materia, seu subiecto, & ab istis esse est proprium utroq; modo, vt quo, & ut quod, & ideo uocantur formæ subsistentes, & inquantum formæ sunt, esse eas comitatur, inquantum vero tales, puta independentes, esse suum ipsæ intentant. Quædam uero sunt dependentes, a subiecto, & talibus esse non est proprium, ut qui est

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia nunquam aliqua earum est naturale quod est. Et fundamentum huius differentiæ est, quia forma dicitur essendi causa, inquantum facit formaliter completum susceptiuum ipsius esse, vt diaphanetas quodammodo complet proprium subiectum luminis.

Et propterea illæ formæ, quæ tantū imperfectionis habent vt a receptiuo egeant sustentari, quia formæ sunt, esse secū ferunt: quia vero sustinere per seipsas solas illud nequeunt, perficiunt compositum ex se & receptiuo, vt proprium receptiuum ipsius esse. Aliæ vero quæ sustentante non egent, sufficientes sunt, vt per seipsas suum sustineant esse ac subsistant: & propterea esse dicitur & est omnino proprium formarū sub sistentium, quia vt quo & quod sibi illud vendicant: reliquæ vero vt quo tantum. Et quoniā formæ ipsæ subsistētes, sunt duplicis ordinis, quædam sic subsistūt vt nō possint esse alijs rationes essendi, & has vocamus intelligētias. Quedam vero sic subsistunt, vt tamen possint esse alijs rationes essendi, vt anima intellectiua hominis & cœli, si est animatum: Considerandum est, q istæ habent in se tria ordinate, & q sunt formæ, & q subsistentes seu independentes, & q rationes essendi cōpositis, quorum ordo ex effectibus patet, nam ex primo habent, q esse committur inseparabiliter eas: ex secundo habent, quod sustineant sufficienter illud, ex tertio habent, quod communicent illud composito. Rursus, ex primo habent, quod sint quo, ex secundo quod sint quod, ex tertio q sint pars alicuius cōpositi cum quo illo esse gaudeant. Et rursus, in primo conueniunt cum omnibus formis, in secundo cum intelligentijs, in tertio cum formis materialibus. Est ergo differentia inter animam intellectiuā, & alias formas sensibiles hīc in hoc, q esse est sibi vere proprīū vt quo & quod, reliquis vero vt quo tm, ita q esse, quo homo est prius, conuenit aīæ intellectiuæ, & non solū vt quo: sed vt qđ est, q compositō. In reliqs vero esse prius cōuenit formæ vt quo, non tñ vt qđ: sed cōposito cōuenit prius vt quod est, & per cōpositū formæ. Et ratio diuersitatis iam dicta est, quia in reliquis cōpositū tātū habet rōnē sufficiētis susceptiui ipsius esse, reliqua vero sunt inquantū sunt aliquid illius. In homine vero non solū cōpositū: sed anima est sufficiēs receptiuū ipsius esse, & prius natura ipsa anima, quæ prior est naturaliter cōposito, & ex sua substantiali & intrinseca perfectione, hanc habet independentiā, qua sustinet in se esse. Et propterea, singulariter attribuitur animæ intellectiuæ, q esse sibi sit proprīū, & q illud cōmunicat cōposito, & dicitur q hoc non cōuenit aliis formis, & q propter hoc anima intellectiua non corrumpitur cum composito: sed retrahit illud esse secum. Cæteræ autem formæ, quia hoc non habent, corruptibiles sunt cum compositis, quorum sunt: hæc enim omnia manifeste sequuntur ex prædicto fundamento. Si enim anima esse habet independens a corpore, illud retrahit secum compositum corrupto, & sic non corrumpitur necessario, composito corrupto. hæc de primo.

¶ Quo ad secundū, delibandum est breuiter, q compositio substantialis & accidētalis in hoc cōueniūt, q vtraq; cōstat ex actu & potentia. Sed differunt in hoc q in substātiali fit ens & vnū per se, in accidentali vero nō. Et radix huius diuersitatis est, q ea quæ per se componūtur, oportet esse in actu & potentia: quia si vtrūq; esset actus purus, non componerentur. Et quia actus primus & secundus sunt maxime diuersa genera entis, ideo ea quæ componūtur per actum & potentiam primi generis, differunt essentialiter: sicut ea quæ componūtur per actum & potentiam secundi generis, differunt essentialiter. Actus enim primus est forma & totalitas, actus vero secundus est operatio. Et quia materia est potentia respectu formæ, & subiectum respectu accidentis, ideo ea quæ componūtur per actum & potentiam primi generis, differunt essentialiter: sicut ea quæ componūtur per actum & potentiam secundi generis, differunt essentialiter. Et quia materia est potentia respectu formæ, & subiectum respectu accidentis, ideo ea quæ componūtur per actum & potentiam primi generis, differunt essentialiter: sicut ea quæ componūtur per actum & potentiam secundi generis, differunt essentialiter.

¶ Est autem attendendum, quòd si quis poneret animam componi ex materia & forma, nullo modo posset dicere animam esse formam corporis. Cum enim forma sit actus, materia vero sit ens in potentia tātum: nullo modo id, quod est ex materia & forma cōpositum, potest esse alterius forma secundum se totum. Si autem secundum aliquid sui sit forma, id quod est forma dicimus animā: & id, cuius est forma, dicimus primum animatum, vt supra dictum est.*

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in secundo Physic. * Vltima formarum naturalium, ad quam terminatum consideratio Philosophi naturalis, scilicet anima humana, est quidem separata, e sed tamen in materia. Quod ex hoc probat: quia homo ex materia generat hominem, & sol. Separata quidem est secundum virtutem intellectiuam, quia virtus intellectiua non est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiua est actus oculi. Intelligere enim est actus, qui non potest exerceri per organum corporale c, sicut exercetur visio. Sed in materia est, inquantum ipsa anima, cuius est hæc virtus, est corporis forma: & terminus generationis humanæ. Sic ergo philosophus dicit in 3. de anima *, quòd intellectus est separatus: quia non est virtus alicuius organi corporalis.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum & tertium. Sufficit enim ad hoc quòd homo possit intelligere omnia per intellectum, & ad hoc quòd intellectus intelligat omnia immaterialia & vniuersalia, quòd virtus intellectiua non est corporis actus.

¶ Ad Quartum dicendum, quòd humana anima non est forma in materia corporali immersa, vel ab ea totaliter comprehensa propter suam perfectionem. & ideo nihil prohibet aliquam eius virtutem non esse corporis actum c: quāmuis anima secundum suam essentiam sit corporis forma

¶ Ad Quintum dicendum, quòd anima illud esse in quo subsistit communicat materiæ corporali: ex qua & anima intellectiua fit vnum c: ita quòd illud esse, quod est totius compositi, est etiam ipsius animæ. quod non accidit in alijs formis, quæ non sunt subsistentes. Et propter hoc anima humana remanet in suo esse destructo corpore c: non autem aliæ formæ.

¶ Ad Sextum dicendum, quòd secundum se conuenit animæ corpori vniri c, sicut secundum se conuenit corpori leui esse sursum. Et sicut corpus leue manet quidem leue, cum à loco proprio fuerit separatum, cum aptitudine tamen & inclinatione ad proprium locum, ita anima humana manet in suo esse, cum fuerit à corpore separata habens aptitudinem & inclinationem naturalem ad corporis vnionem.

¶ Ad tertium autem iam patet ex dictis, & quare potest remanere esse compositi corrupto composito, quia illud esse non conueniebat primo composito etiam vt quod: sed formæ vt quo, & vt quod. Vnde esse hominis est formæ vt proprium, hominis vero vt communicatum, & ideo non est mirum si remanet, composito, ideſt homine, corrupto.

¶ Ad rationes contra secundum & quartum simul dicitur, quòd procedunt ex malo intellectu verborum Sanct. Thom. cum enim dicit Sanct. Thom. in litera (quod non accidit in alijs formis) ly quod, non refert identitatem esse formæ cum composito: sed proprietatem esse respectu formæ. Ita quòd non est sensus, habere idem esse cum composito, non conuenit alijs formis, quoniam hoc conuenit omnibus subsistantialibus. Sed est sensus, habere esse compositi vt proprium, vt quod, non conuenit alijs formis, quoniam hoc conuenit tantum in dependentibus a subiecto formis, vt patet ex dictis.

¶ Ad rationes autem contra tertium dictum respondetur. Et ad primam negatur sequela: quia esse animæ non ponitur esse compositi vt proprium: sed vt communicatum, & ideo corruptio quæ est ab esse compositi, non hoc facit vt esse compositi non sit: sed vt non sit compositi: ex quo enim non est proprium compositi, sequitur quòd non auferatur ipso oblato: sed quòd desinat ipsius esse, & cum eo cuius est proprium remaneat. In his vero, quorum esse est proprium composito, corrupto composito necesse est esse corrupti, vtpote eius proprīū, & cōsequenter formā remanere non potest, vnde optime ratio illa infert incorruptibilitatem animæ intellectiuæ, & corruptibilitatem aliarum. Et per hoc idem, patet responsio ad secundum, quia quamuis forma sit separabilis a composito, non tamen ab esse compositi: quia aut illud esse est primo compositi vt quod, & tunc cum ipso corrumpitur, & consequenter forma: aut illud esse est primo formæ etiam vt quod, & tunc non est compositi nisi vt communicatum, formæ vero vt omnino proprium, & consequenter forma est omnino inseparabilis ab esse compositi. Nec potest separari ab illo, nisi separetur à seipsa, cui per se primo conuenit illud esse: a composito autem nihil prohibet separari, propter solubilem eorum connexionem: vnde non est idem iudicium de separatione a composito & ab esse eius, quando esse non est eius vt proprium: sed vt communicatum, vt in homine accidit. Quare omnia sunt solida.

¶ Irresponsione ad sextum, circa vnionem animæ intellectiuæ ad corpus, duo sunt notanda. Primum est, quid sit vnio illa. Secundum, quomodo naturalis. De quidditate enim illius vnionis, multi dubitant, an sit substantia vel accidens: absolutum vel respectiuum proprium vel separabile ab anima. Si enim est substantia, ergo aliquid substantiæ animæ definit esse in morte hominis, quando vnio illa definit. Si accidens proprium, ergo remanet in anima post mortem, & sic anima est separata & vnita simul. Si accidens separabile, pura relatio ergo anima cōstituit hominem per accidens. Et si dicatur, concedendo & distinguendo, hoc vltimum membrum, q illa vnio est relatio: sed animam constituere substantiam compositam per relationem contingit dupliciter. f. dispositiue vel formaliter, & q primo modo non inconuenit, & sic anima mediante vnione accidente constituit substantiam. Contra hoc est primo, quia vnio non est dispositio: sed est ipsa constitutio, & integratio compositi. Secundo, quia apud S. Thomū nullum accidens tam absolutum quàm respectiuum præuenit substantiā. Vnde remanet dubiū quid sit illa vnio.

¶ De naturalitate autem eius pro tanto est dubium, q a si vnio naturalis est separationis status, dicitur violentus, & sic cum violentum non sit perpetuum, erit re surrectio naturalis.

¶ Ad euidentiā primi sciēdum est, q vnio potest sumi dupliciter. Vno modo pro relatione vnionis inter materiā & formā. & de tali nō est sermo. Alio modo pro fundamento illius relationis. Et hæc fundamēta lis vnio, quæritur quid sit. E breuiter dicitur, quod quemadmodum causa effectiua distinguitur in actum primum, scilicet formam, quæ est principium agendi, & actum secundum, qui est eius causalitas: ita causa formalis distinguitur in ipsam causam formalē, & eius causalitatem formalem, quæ nihil aliud est quàm dare esse formaliter subiecto, quod nihil aliud est quàm actualiter esse id quod subiectum est substantialiter, si est forma substantialis, aut accidentaliter, si est forma accidentalis. Et qm vnio fundamentalis animæ ad corpus, nihil aliud est quàm causalitas formalis ipsius in corpore. ideirco sicut vana est quæstio de causalitate formali, an sit substantia vel accidens &c. ita de vnione. Constat enim quod causalitas formalis est velut operatio per modum actus secundi ipsius cui q formalis, & q nihil supra causam formalem addit, nisi ipsam formam esse actum subiecti, quod non est ipsa forma, nec ipsum subiectum, nec aliquod eos medium, quia esset processus in infinitum: sed est subiectum & formā in esse tali indutū esse, seu subiectum esse, simpliciter vel sin quid talis formæ. Et propterea si subiectum esse, simpliciter duplices, quia quædā separabiles ab his cuī causæ formales sunt duplices, quia quædā separabiles ab his quorum sunt causæ, quædam non, consequens est quod quibusdā formis causalitas formalis, ac per hoc vnio adsit separabiliter, & quibusdam non. Nec propter ea est accidens, nisi metaphorice sumendo accidens, ideſt extra essentiam, & hoc in actu, qui in aptitudine est essentialis formæ omni. Propter quod cōueniens exemplum dedit S. T. in tex. de esse sursum respectu ignis. hoc enim nō est accidēs per accidens ignis: sed proprīū est sibi, quāmuis impediebiliter. Et quoniam hæc communia sunt omnibus formis, conueniebiliter. Et quoniam hæc communia sunt omnibus formis, conueniebiliter. Et quoniam hæc communia sunt omnibus formis, conueni

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ideo de violento, & imperfecto est distinguendum, non cum Scoto in quarto, dist. 11. 43. quæstione secunda, sommâte quòd anima sit talis pars hominis, quòd nullam perfectionem acquirit in toto, sed tantum communicat, & ideo non inconuenit, perpetuo impediri, & manere in statu nullam imperfectionem in ea ponente: quoniam hoc est & contra ipsum, qui in quæstio. præcedẽte dixit, se non capere q̃ aliquod sit eus absque proprio esse, quod tamen ponit, qui animam tantum communitare se dicit compositio. & contra veritatem, quoniã de ratione partis, ac per hoc omnis partis est perfectionem habere in toto, alioquin natura non propter melius componeret, nec partes haberent rationem materiæ respectu totius. Sed distinguendũ potius est, quòd violẽtum est duplex. Alterum, opposito tum tam termino quàm vię naturali, ideſt alterũ quod est in esse, cuius oppositum esset naturale: sed tamen non habet in sua natura principium viæ ducentis ad illud esse naturale. Alterum, quod est hæreticum, peritet enim differentia præmiorum & pœnarum.

¶ 3 Præt. Si intellectus meus est alius ab intellectu tuo, intellectus meus est quoddam individuum, & similiter intellectus tuus, particularia enim sunt, quæ differunt numero, & conueniunt in vna specie. Sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo species rerum in intellectu meo & tuo, reciperentur in diuidualiter, quod est contra rationem intellectus, qui est cognoscitiuus vniuersalium.

¶ 4 Præt. Intellectum est in intellectu intelligente. Si ergo intellectus meus est alius ab intellectu tuo, oportet q̃ aliud sit intellectum à me, & aliud sit intellectum à te, & ita erit indiuidualiter numeratum & intellectum in potentia tantum, & oportebit abstrahere intentionem communem ab vtroque: quia à quibuslibet diuersis cõtingit abstrahere aliquod commune intelligibile. quod est contra rationem intellectus, quia sic non videretur distingui intellectus à virtute imaginatiua. Videtur ergo relinqui, quòd sit vnus intellectus omnium hominum.

¶ 5 Præterea, Cum discipulus accipit scientiam à magistro, non potest dici, quòd scientia magistri generet scientiam in discipulo, quia sic etiam scientia esset forma actiua, sicut calor, quod patet esse falsum. Videtur ergo, quòd eadem numero scientia, quæ est in magistro, communicetur discipulo. Quod esse non potest, nisi sit vnus intellectus vtriusq;. Videtur ergo, quod sit vnus intellectus discipuli & magistri, & per consequens omnium hominum.

¶ 6 Præterea, Augustꝰ. * dicit in lib. de quantitate animæ. Si plures tantum animas humanas dixerim, ipse me ridebo. Sed maximè videtur anima esse vna quantum ad intellectum. Ergo est vnus intellectus omnium hominum.

ARTICVLVS II.

Verum intellectiuum principiũ multiplicetur secundum multiplicationem corporum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd intellectiuum principium non multiplicetur secundum multiplicationem corporum, sed sit vnus intellectus in omnibus hominibus. Nulla enim substãtia immaterialis multiplicatur secũdum numerum in vna specie. [e] Anima autem humana est substantia immaterialis, non enim est composita ex materia & forma, vt supra ostensum est. * Non ergo sunt multæ in vna specie, sed omnes homines sunt vnius speciei. Est ergo vnus intellectus omnium hominum.

¶ 2 Præt. Remota causa remouetur effectus. Si ergo secundum multiplicationem corporum multiplicarentur animæ humanæ, consequens videretur quòd remotis corporibus, multitudo animarum non remaneret, sed ex omnibus animabus remaneret aliquod vnum solum, quod est hæreticum, peritet enim differentia præmiorum & pœnarum.

¶ 3 Præt. Si intellectus meus est alius ab intellectu tuo, intellectus meus est quoddam individuum, & similiter intellectus tuus, particularia enim sunt, quæ differunt numero, & conueniunt in vna specie. Sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo species rerum in intellectu meo & tuo, reciperentur in diuidualiter, quod est contra rationem intellectus, qui est cognoscitiuus vniuersalium.

¶ 4 Præt. Intellectum est in intellectu intelligente. Si ergo intellectus meus est alius ab intellectu tuo, oportet q̃ aliud sit intellectum à me, & aliud sit intellectum à te, & ita erit indiuidualiter numeratum & intellectum in potentia tantum, & oportebit abstrahere intentionem communem ab vtroque: quia à quibuslibet diuersis cõtingit abstrahere aliquod commune intelligibile. quod est contra rationem intellectus, quia sic non videretur distingui intellectus à virtute imaginatiua. Videtur ergo relinqui, quòd sit vnus intellectus omnium hominum.

¶ 5 Præterea, Cum discipulus accipit scientiam à magistro, non potest dici, quòd scientia magistri generet scientiam in discipulo, quia sic etiam scientia esset forma actiua, sicut calor, quod patet esse falsum. Videtur ergo, quòd eadem numero scientia, quæ est in magistro, communicetur discipulo. Quod esse non potest, nisi sit vnus intellectus vtriusq;. Videtur ergo, quod sit vnus intellectus discipuli & magistri, & per consequens omnium hominum.

¶ 6 Præterea, Augustꝰ. * dicit in lib. de quantitate animæ. Si plures tantum animas humanas dixerim, ipse me ridebo. Sed maximè videtur anima esse vna quantum ad intellectum. Ergo est vnus intellectus omnium hominum.

sufficientia aũt disiunctiuæ relinquitur per se nota. Minor vero quo ad primam partem probatur, quia intelligere, nullo exercet organo. Quo ad secundam uero, quia unica tantum in uno intellectu est forma unius intelligibilis, scilicet species abstracta a phantasmatibus, non phantasmata ipsa. Quod probatur, quia ex phantasmatibus eiusdem speciei non abstrahitur nisi vna species, quod manifestatur in singulis hominibus: in uno. n. & eodem homine, nullus ponit abstrahi plures spẽs a plurib. eiusdem. Et hinc colligitur corollarie, q̃ intolerabilis sit error Auerrois, qui propter pluralitatem phantasmatum in hoc & in illo, posuit pluralitatem intellectiones, & tenet sequela: quia illa non sunt formæ intellectus, sed obiecta quodammodo, ut colores respectu uisus.

¶ Circa hanc rõem aduerte, q̃ Auerroistæ sunt diuisi. Quidam enim adeo insaniunt, vt concedant conclusionem secundum rem: dicentes Sortis & Plat. esse non solum unum intellectum, & vnam speciem intelligibilem, si species acceptatur, sed unũ numero intelligere subiectiue, plura uero obiectiue quodammodo ex parte. f. phantasmatũ. Quidam uero ipũ Auerroi contemnentes, ponunt aliam esse in tellectionem Sortis, aliam Platonis quidẽ unum ponunt intellectum & speciem intelligibilem in numero. Vtrique tamen eodem modo respondent, in hoc tantum differentes, quòd dicta illorum applicantur ad actum primum, & secundum: istorum uero ad actum primum tantum. Dicunt ergo, quòd ex pluralitate phantasmatum prouenit pluralitas operationis, uel simpliciter apud secundos, uel secundum quid apud primos. Quo aũt hoc accidat nesciunt dicere, nisi quòd quia id quod est in intellectu, est unum & multiplex, unum, ex parte quã respicit phantasmata, istius & illius, multiplex, ex parte qua respicit phantasmata istius & illius. Vnum inquantum est in se ens, multiplex, inquantum est rerum secundum adæquationem, unius, inquantum uero ad phantasmata

phantasmata, ita hanc multiplicitatem dicunt sufficere ad hoc q̃ Sortis & Plat. sit diuersum intelligere simpliciter, uel secũdum quid: quia id quod est intellectus, continuatur Sorti & Plat. ex hac parte, qua est multiplex, & non ex illa parte, qua est vnum. Sed contra hos, latior habendus esse seemo, quàm locus iste exigat, & aut in 3. de anima, aut in speciali tractatu hoc faciemus, Deo concedente. Nunc autem ad uertendum est, q̃ S. Th. non disputat hic cõtra primos, quia contra Auerroim agebat: cui illorum opinio repugnat, vt patet in cõ. 5. tertii de aia, vbi vult potẽtiam phantasmatum esse, actiuam respectu intentionis intellectæ, quod falsum non potest in esse vero, nisi addatur alia fatuitas, q̃ esse relationum habeat per se motorem. Secunda horum responsio quæ ex Auerroi sumpta est, præuisa & exclusa est à S. Th. in hoc quod dixit, q̃ actio vnius agentis, non multiplicatur nisi duobus modis. Notanter. n. dixit, actio, i. operatio, ex parte operantis. i. secundũ quod exit ab operante, quoniam quamuis ab eadem forma numero, quæ est vna in se, & multiplex in respectu, possint inferri multæ passiones eiusdem rationis secundũ diuersitatem simul patientium, vt patet, cũ multa fiũ ul calesiunt ab vno calido, non tamen ista multiplicitas respectuum in calore, sufficit ad hoc q̃ sint multæ calefactiones actiuæ: nisi forte recurratur ad diuersitatem partium caloris calefaciẽtis. Sed hoc facile subtrahitur, si ponamus tale agens esse indiuisibile. Tunc. n. actio necessario est vna, quamuis passiones sint plures: cum ergo intellectus sit impartibilis, ex hoc q̃ species intelligibilis est multiplex, secundum respectum ad diuersa phantasmata, non potest saluari pluralitas intellectionis. Tum, quoniam ista pluralitas, est pluralitas operationis ex parte operantis, cum sit actio immanens & non transiens in aliquid extra. Tum, quoniam Sortes intelligit vt operans, & habet se ad intellectionem, vt ex quo oritur intellectio, & non vt passum, seu materia ad quam terminatur, vt experimur in nobis. Et propterea dixit S. T. q̃ nisi ponatur q̃ phantasmata sint formæ intellectus, non potest ex eorum diuersitate inferri diuersitas actionis. Sed isti sunt linguæ ratione loquentes: quare omittamus eos: non. n. sunt digni, de quibus hic verba fiant.

¶ Circa dicta San. Thomæ hic, est vnum aliud dubium. Quomodo, scilicet, est possibile, quod in uno homine sint diuersa phantasmata eiusdem speciei, cum duo accidentia eiusdem speciei non possint simul in eodem esse. Ad hoc quàmuis possit dici, quòd in littera non dicitur quòd sint simul, & consequenter potest intelligi, quòd sunt successiue: intentio tamen litteræ obtat, quia intendit contra Auerroim, quòd à diuersis phantasmatibus eiusdem speciei simul non abstrahitur, nisi una species. Nullis enim fuisset instantia contra hoc, ex eo quòd ex multis phantasmatibus successiue non generatur nisi una species, quemadmodum ex multis guttis aquæ cadentibus, non fit nisi una cadum ex multis guttis aquæ cadentibus, non fit nisi una cadum de dicendum est, quòd duo phantasmata esse eiusdem speciei, contingit dupliciter: uel in repræsentando tanto, uel in essendo & repræsentando, & quòd prima possunt esse simul in eodem, alia uero non. Exemplum primorum, phantasmata huius lapidis, & phantasmata illius: exemplum secundorum, duo phantasmata vnius, & eiusdem lapidis. Et quoniam à phantasmatib. secundum repræsentatam naturam fit abstractio ipsi, ideo S. Tho. vtens phantasmate ex parte repræsentatæ naturæ, simpliciter vocauit phantasmata eiusdem speciei, quæ sunt eiusdem speciei repræsentatiua, & posuit ea simul in eodẽ, vt phantasmata duorum lapidum. Loquitur ergo de eis in repræsentãdo, non in essendo. Non enim videtur eiusdem rationis esse sufficere ad repræsentandam hanc proprietatem individuo alẽ, & illam: nisi quis dicat, quòd individuatio phãtasmatis est repræsentatiua individuationis obiecti. Et tunc oporteret dare tertiã rẽspõsionem, dicendo, q̃ quàmuis phantasmata sint simu, & eiusdẽ speciei, non tamen in eadem parte subiecti. Veruntamen, secunda rẽspõsio videtur probabilis, quoniam indiuiduatio phantasmatis Sortis, ex parte ipsius phantasiæ, & non ex parte præsentatæ, se tenere videtur, & consequenter ipsa natura phantasmatis, proprietatem individuales Sortis repræsentat, ac per hoc diuersorum in individuorum diuersa secundum naturam phãtasmata sunt, & cõsequenter distinguuntur specie. Et confirmatur hoc, quia alioquin cogitatiua, non posset forte directe cognoscere intentiones individuales omnium.

¶ In responsione ad secundum, aduerte primo, quòd quemadmodum corpus non est causa animæ, nec in esse, nec in fieri: sed occasio & materiain qua fit: ita non est causa vnitatis & multitudinis earum: sed occasio & materia in qua. Et in hoc stat responsio S. Tho. vnde minor proprie loquendo negatur. Vel distinguitur de vera causa & occasione: a vera enim causa rem dependere oportet. Aduerte secundo, tu Thomista, quòd S. Thom. loquitur hic de vnitate & multiplicatione numerali, & dicit idem esse iudicium de esse rei, & illius vnitate & multiplicatione. Et fundamentum huius est in 4. Metaph. q. ens & vnum dicunt eãdem naturam. Nec refert, vtrum illud ens sit specifica, aut numeralis res. quemadmodum enim, idem est homo, & ens homo, & vnus homo &c. Ita idem est Sortes, & ens Sortes, & vnus Sortes, & diuersus Sortes: & in proposito, idem est hæc anima, hæc vna anima, hæc diuersa anima. Nec ab alia causa pendet hæc anima, & ab alia vnitas eius, & ab alia diuersitas eius. Omnia enim hæc cum eadem dicant naturam, ab eadem sunt causa. Et propterea optime infertur in littera, quòd quia ens quod est anima, non pendet à corpore, q̃ nec vnitas eius, nec multiplicatio pendet à corpore. Et ita infert, quòd quia Sortes non est Sortes quantitate: sed substantia formaliter: ergo nec vnus numero, nec diuersus numero quantitate formaliter: alioquin ruit doctrina hæc, aut voluntario primile gio singularis dicetur.

¶ In responsione ad tertium, diligenter aduerte primo, q̃ S. T. incohat ab immaterialitate absolute: sed postmodum descendit ad immaterialitatem talem, scilicet per abstractionem à materia, quia ex primo species intelligibilis habet, quòd sit ratio intelligendi absolute: ex secundo vero quòd sit ratio intelligendi vnperſale tantum. quod quid erat elle rei: ita q̃ non singularitatem eius.

¶ Sed contra est, quòd Philosophus dicit in 2. Physic. * q̃ sicut se habent causæ vniuersales ad vniuersalia, ita se habent causæ particulares ad particularia. Sed impossibile est, q̃ vna anima secũdum speciem sit diuersorum animalium secundum speciem. Ergo impossibile est, q̃ anima intellectiua vna numero sit diuersorum secundum numerum.

¶ Respondeo dicendum, quòd intellectum esse vnum omnium hominum, omnino est impossibile. Et hoc quidẽ patet: si secundum Platonis sententiam homo sit ipse intellectus [e]. Sequeretur enim, si Sortis & Platonis est vnus intellectus tantũ, q̃ Sortes & Plato sit vnus homo: & q̃ non distinguantur abinuicem, nisi per hoc, q̃ est extra essentiam vtriusque: & erit tunc distinctio Sortis & Platonis non alia quàm hominis tunicati & cappati, quod est omnino absurdum. Similiter etiam patet hoc esse impossibile, si secundum sententiam Aristotelis † intellectus ponatur pars, seu potẽtia animæ, quæ est hominis forma: impossibile est enim plurium numero diuersorum esse vnam formam: sicut impossibile est q̃ eorum sit vnum esse: nam forma est essendi principium. Similiter etiam patet hoc esse impossibile, quocunque modo quis ponat vnionẽ intellectus ad hunc, & ad illum hominẽ. Manifestum est enim, q̃ si sit vnũ principale agens & duo instrumenta, dici poterit vnum angens simpliciter, sed plures actiones. sicut si vnus homo tangat diuersa duabus manibus, erit vnus tangens, sed duo tactus. Si vero eo nouer so instrumentum sit vnum, & principales agentes diuersi, dicẽtur quidem plures agentes, sed vna actio. sicut si multi vno tune trahant nauem, erunt multi trahentes, & vnus tractus. Si vero agẽs principale sit vnum, & instrumentum vnum, dicetur vnum agẽs, & vna actio. sicut cum faber vno martello percutit: est vnus percutiẽs & vna percussio. Manifestum est autem, q̃ qualitercunq; intellectus, seu vniatur, seu copuletur huic, vel illi homini, intellectus inter cætera, quæ ad hominem pertinent, principalitatem habet. obediunt enim vires sensitiuæ intellectui, & ei deseruiunt [e]. Si ergo ponere tur q̃ essent plures intellectus, & sensus vnus duorum hominũ, puta si duo homines haberẽt vnum oculum, essent quidem plures videntes: sed vna visio. Si vero intellectus est vnus) quantumcumque diuersicentur alia, quibus omnibus intellectus vtitur, qua si instrumentis) nullo modo Sortes & Plato poterunt dici nisi vnus intelligẽs. Et si addamus, q̃ ipsũ intelligere, quod est actio intellectus, non sit per aliquod aliud organum, nisi per ipsum intellectum, sequetur viterius, q̃ sit & agens vnum, & actio vna, ideſt, q̃ omnes homines sit vnus intelligens, & vnum intelligere. dico autem respectu eiusdem intelligibilis. Posset autem diuersificari actio intellectualis mea & tua, per diuersitatem phantasmatum: quia scilicet aliud est phantasma lapidis in me, & aliud in te: si ipsum phantasma secundum quod est aliud in me, & aliud in te, esset forma intellectus possibilis: quia idem agens secundum diuersas formas producit diuersas actiones, sicut secundum diuersas formas rerum respectu

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius, & hoc directe ad minus. Vnde non docet, q̃ species immaterialis est species quidditatis tantum, sed quod species sit immaterialis, scilicet per abstractionem a materialibus phantasmatibus & singularib, usve patet literam diligenter inspicienti. Hoc autẽ dico, ne quis putet oblitum S. Tho. eorum quæ supra docuit de angelis.

¶ Aduerte secũdo, q̃ Auerroistæ responsionem hanc inficiantur, dicentes, q̃ ratio Auerrois non intendit, q̃ singularitas impediat intellectionem, accipiendo singulare, ut distinguitur contra vniuersale in prædicando, qm optime nouerat Auerrois omnes intelligentias esse isto modo singulares. Sed intẽdit q̃ singularitas ut distinguitur contra universalitatem spẽi in essendo, si inueniretur uniuersalis in essendo, ut Plato finxit. Et ro huius est, quia q̃d est hoc modo particulare, non totã in se habet naturam, sed partẽ tantum, ac per hoc vniuersalem cognitionem impedit, & ad hoc oportebat respondere.

¶ Ad hoc est dicẽdum, q̃ obiectio ista supponit q̃dam falsum. s. q̃ singulare inuenitur duobus tantũ modis. Ad cuius euidentiam scito, q̃ secundum veritatem intentio Auerrois est, non q̃ singularitas, sed q̃ singularitas materialis impedit intellectionem, & in hoc conuenimus. Sed putat ipse, q̃ quæcunque sunt singularia per diuisionem naturæ specificæ, in eis sunt singularia materialia, quia materialis proprietas est, esse multa unius speciei, ac per hoc, si intellectus multiplicantur, infert, ergo essent particulares, eo. s. modo, quo ista entia materialia sunt particularia, & consequenter impediretur intellectio.

¶ Sanctus Thomas autem, quia in responsione ad primum iã euacuerat hoc fundamentum, ponens tertium genus singularium, ita q̃ singularium quædam sunt tota natura specifica, & ista non multiplicantur numeraliter: sed sunt velut uniuersalia in essendo, quæ manifestum est non officere intellectioni, & hæc sunt in intelligentiis. Quædam sunt participantia naturam specificam, & multiplicantur numeraliter. Sed hæc sunt duplicis ordinis, quia quædam sunt materialia, & ista impediunt intellectionem rationis conditionum materialium, quoniam per separationem a materia fit intellectio, quædam vero sunt immaterialia, & ista non impediunt intellectionem, quia non ratione singularitatis: nec ratione materialitatis, qua carent, nec ratione participationis naturæ specificæ, quia vtrumque. s. participatum & participans, est immaterialis ordinis, & talia sunt intellectus nostri. Quod autem diuisio numeralis ponit in eis, & esse absque materia, multiplicatio luminis gloriæ in beatis ostendit. Nec contradicit hoc S. Tho. quoniam impossibilem ponit multiplicationem absque materia, idest absque receptiuo, vt patet exercitatis in doctrina sua.

¶ In responsione ad quartum aduerte, quòd loquẽtes inaere instant, dicentes, hanc responsionem non euacuare vim argumenti Auerrois, quoniam in æquiuoco laborat. Ille enim arguit de vnitate intellecti vt sic, hic vero respondet de vnitate rei intellectæ, dum dicit quòd siue intellectus sit unus, siue multiplex, semper id quod intelligitur, est unum, puta quidditas lapidis, vnde vis rationis in hoc stat, in esse lapidis est vnum. ergo intellectus est vnus. Antecedens patet, q̃a si multiplicaretur, esset intellectum in potentia. Consequentia probatur, quia intellectum, aut sumitur pro esse reali q̃d ponit in intellectu. s. esse speciei intelligibilis, vel actus intelligendi, aut pro esse diminuto aliquo obiectivo, quo. s. forma est obiectum dicitur intellectus, quicquid sit illud ee. Et utcunque modo opponitur consequentis, infert oppositum antetedẽtis, similiter eiusdem rõnis. ergo intellectum in eis non est vnũ sm esse subiectiũ, sed multiplex numero, vt patet, & similiter sm esse obiectiuũ, quia numeralis ad multiplicationẽ numeralẽ rõnẽ intelligibilium, in quibus relucet: cuilicet enim speciei in intelligibili respondet obiectum proprium, relucens ita illius relucẽtia, q̃ non alterius.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd responsio intendit de intellecto vt sic, nec in æquiuoco laborat, sed male intelligitur. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd cum natura lapidis non inueniatur nisi in hoc, vel illo lapide existens, & scientia sit de rebus: oportet scientiam terminari ad lapideitatem existentem in hoc. Et quia scientia non est de singularibus vt sic, non terminatur ad lapideitatem huius lapidis, vt est in hoc, sed absolute, id est ad ipsam, non ad eius singularitatem. Et quia par est ratio de singulis lapidibus, & lapideitas seclusis singularitatibus, non habet penes quid multiplicetur, consequens est, quòd lapideitas, vt terminat actum intellectus, sit vna non solum formaliter, sed per negationem omnis differentiæ numeralis. De tali enim vnitate intelligitur illa propositio, Intellectum oportet esse vnũ. Verum, qm lapideitas vt intellecta, duo dicit. s. lapideitatem, & esse cognitiũ si de esse realiloquimur, esse cognitũ nullũ eẽ addit supra lapideitatẽ, nisi esse phantasmatũ in quib. sunt, & intelligibilium specierum quibus diuersi intellectus ei assimilantur. Et hoc modo proculdubio multiplicato intellectu, multiplicatur intellectum, scilicet secundum esse subiectiuum in intelligen-

tes, sed de hoc in præcedente articulo tractauerat. Sanc. Thom. Si vero de esse obiectiuo est sermo, tunc secundum veritatem eum tale esse non fit, nisi esse relatiuum relationis rationis, ut patet in hoc colore viso, cui esse obiectum visum nihil addit, nisi relationem rationis, qua intelligit terminus visionis, sm diuersas opiniones de multiplicatione numerali relationis, diuersimode dici potest. Secundum, n. tenentes, in vno termino relationẽ eiusdem rationis non multiplicari, quantumcunq; termini multiplicentẽ ex altera parte, oportet dicere, q̃ quãuis ex parte plurium specierũ intelligibilium in diuersis intellectibus sint mulæ representationes lapideitatis, ex parte tamen lapideitatis est vna representatio, quæ est vnum repræsentatum omnibus; quemadmodũ Sortes albus est vnum simile unica similitudine mille albis & hæc est opinio S. Tho. ideo apud ipsum lapideitas est vnum intellectum omnino: & per priuationem omnis differentia numeralis, & per priuationem vnius numero esse relatiui, quo est intellecta. Nec quo ad hoc differt, vnum vel plures ponere intellectus: quia nec illa vnitas negatiua, nec ista positiua, variat propter pluralitatem intellectuum, vt patet ex dictis. Secundum vero ponentes relationẽ pluralẽ rõnẽ intelligibilium, in quibus relucet: cuilicet enim speciei in intelligibili respondet obiectum proprium, relucens ita illius relucẽtia, q̃ non alterius.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd responsio intendit de intellecto vt sic, nec in æquiuoco laborat, sed male intelligitur. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd cum natura lapidis non inueniatur nisi in hoc, vel illo lapide existens, & scientia sit de rebus: oportet scientiam terminari ad lapideitatem existentem in hoc. Et quia scientia non est de singularibus vt sic, non terminatur ad lapideitatem huius lapidis, vt est in hoc, sed absolute, id est ad ipsam, non ad eius singularitatem. Et quia par est ratio de singulis lapidibus, & lapideitas seclusis singularitatibus, non habet penes quid multiplicetur, consequens est, quòd lapideitas, vt terminat actum intellectus, sit vna non solum formaliter, sed per negationem omnis differentiæ numeralis. De tali enim vnitate intelligitur illa propositio, Intellectum oportet esse vnũ. Verum, qm lapideitas vt intellecta, duo dicit. s. lapideitatem, & esse cognitiũ si de esse realiloquimur, esse cognitũ nullũ eẽ addit supra lapideitatẽ, nisi esse phantasmatũ in quib. sunt, & intelligibilium specierum quibus diuersi intellectus ei assimilantur. Et hoc modo proculdubio multiplicato intellectu, multiplicatur intellectum, scilicet secundum esse subiectiuum in intelligen-

ciebus intelligibilibus. Contingit enim eidem rei diuersa secundum diuersas formas assimilari. Et quia cognitio sit secundum assimilationem cognoscentis ad rem cognitam, sequitur quòd idem à diuersis cognoscentibus cognosci contingit, vt patet in sensu. Nam plures vident eundem colorem secundum diuersas similitudines. Et similiter plures intellectus intelligunt vnam rem intellectam. Sed hoc tantum interest inter sensum & intellectum secundum sententiam Aristot.* quia res sentitur secundum illam dispositionem, quàm extra animam habet in sua particularitate: natura autem rei, quæ intelligitur, est quidem extra animam: sed non habet illum modum essendi extra animam, secundum quem intelligitur c. Intelligitur enim natura communis seclusis principijs individuantibus: non autem hunc modum essendi habet extra animam. Sed secundum sententiam Platonis res intellecta eo modo est extra animam, quo intelligitur c. Posuit enim naturas rerum à materia separatas.

¶ Ad Quintum dicendum, q̃ scientia alia est in discipulo, & alia in magistro quomodo autem causetur, in sequentibus ostendetur*.

¶ Ad Sextum dicendum, q̃ Augu. intelligit animas non esse plures tm, quin vniantur in vna ratione speciei.

Articvlvs III.

Vtrum præter animam intellectiuam sint in homine aliæ animæ per essentiam differentes.

Ad tertium sic procedi-
tur. Videtur quòd præter animam intellectiuam, sicut in homine aliæ animæ per essentiam differentes, scilicet sensitiua & nutritiua. Corruptibile enim & incorruptibile, non sunt vnius substantiæ. Sed anima intellectiua est incorruptibilis, alię vero animæ, scilicet sensitiua, & nutritiua, sunt corruptibiles, vt ex superioribus patet*. Ergo in homine non potest esse vna essentia animæ intellectiuæ, & sensitiuæ, & nutritiuæ.

¶ 2 Si dicatur quòd anima sensitiua in homine est incorruptibilis, contra, Corruptibile & incorruptibile differunt secundum genus: vt dicitur in 10. Metaph*. Sed anima sensitiua in equo, & leone, & aliis brutis animalibus est corruptibilis. Si igitur in homine sit incorruptibilis, non erit eiusdem generis anima sensitiua in homine, & bruto. Animal autem dicitur ex eo quòd habet animam sensitiuam. Neque ergo animal erit vnum genus commune hominis, & aliorum animalium. quod est inconueniens.

¶ 3 Præterea. Philosophus dicit in lib. de gener.* animalium, quòd embrio prius est animal, quàm homo: Sed hoc esse non posset, si esset eadem essentia animæ sensitiuæ & intellectiuæ. est enim animal per animam sensitiuam, homo vero per animam intellectiuam. Non ergo in homine est vna essentia animæ sensitiuæ, & intellectiuæ.

¶ 4 Præterea. Philosophus dicit in 8. Metaph. * quòd genus sumitur à materia, differentia vero à forma. Sed rationale, quod est differentia constitutiua hominis, sumitur ab anima intellectiua, animal vero dicitur ex hoc, quòd habet corpus animatum anima sensitiua. Anima ergo intellectiua comparatur ad corpus animatum anima sensitiua, sicut forma ad materiam. Non ergo anima intellectiua est eadem per essentiam cum anima sensitiua à diuersis formis, non sunt vnum simpliciter, vt homo albus. Secundo ex argumentatione Aristot. contra Platonem tertio. Metaph. text. 20. Tertio, ex argumentatione eiusdem in primo de Anima. text. 90. omnia clara sunt in textu.

¶ Circa hanc rationem, & sequentes aduerte, quòd rationes istæ communiter arguunt, & non solum contra pluralitatem animarum, sed vniuersaliter formarum subsistentium. Vnde non quantum ad conclusionem huius articuli: sed simpliciter in sua communitate, vt se extendunt ad inferendum vnitatem formæ, in composito impugnantur à Sco. in 4. dist. 11. q. 3. Et contra hanc primam rationem, dicit duo. Primo, quòd falsum est, quòd vnum esse sit ab vna sola forma. Nescio, inquit istam fictionem, quòd esse sit superueniens essentiæ: sed esse dicitur in simplex & compositum quemadmodum ens. Secundo, quòd compositum ex pluribus formis constat ex vltima forma, & composito ex materia & forma, vel formis præcedentibus, vt ex proprio actu & propria potentia. & sic totale esse compositi est ab vna forma completiue, cum quo tñt, quòd sit ex formis prævijs in complete. Sed hæc responsio tripliciter defi-

cit. Primo, quia non intelligit rationem Sanct. Thom, quàm affert: respondens nunquc primo dicto, loquitur de esse actualis existen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

existentiæ, & Sanct. Thom. vt patet in textu, loquitur de vnitate entis simpliciter quod primo attenditur penes essentiæ, & quod quid erat esse vnitatem, quamuis vnitas esse actualis existentiæ, & essentiæ, se consequentur. Secundo, quia vt alibi probatum est, in omni re citra Deum, existentia distinguitur realiter ab essentia, & necessario

† Li. de Eccl. of. dog. c. 15. in prin. tom. 3 inter opera Augu.

est simplex, quàm uis ab ipso nesciatur: sed hoc est præsenti negotio impertinens. Tertio deficit ex illa communi caligine, qua naturam entis & vnius per compositionem non vident, & tamen in eius principijs fatentur, dum quotidie resonamus, quòd ex duobus existentibus in actu, non potest fieri vnum per se ens: sed ex actu & potentia. Nec est alia causa quærenda, & tamen cum hæc applicanda sint, ad glossas venitur, operientes politam patulam veritatem. Ideo nanque ex actu & actu non potest ens nisi per accidens constitui, quia quilibet actus, quâ tumcunque imperfectus, naturam quandam & quod quid erat esse constituit, ponit eñ vel quid, vel quale, vel quantũ &c. Ex duabus autem naturis & quidditatibus, quantumcunque imperfectis, constat non fieri vnum per se. Nihil enim refert, an sit perfecta vel imperfecta essentia vel quidditas, ad hoc quòd non possit cum alia vnũ per se fatere. Quoniam hoc repugnat non ex perfectione quidditatis: sed ex hoc, quòd in se quædam quidditas est. Ex quibusque namq; duabus speciebus per est impossibilitatis rõ. q fiat vnum, quàm uis vna magis repugnet quam altera ex propijs.

† Ita refert Arist. li. 1. de anima: tex. 90. & li. 3. tex. 41. to. 1.

† Lib. 3. tex. 42. & sequentibus, to. 2.

Ex potentia vero & actu ideo manifestè fit vnum, quia potentia vt sic, nullam naturam aut quidditatem ponit, nõ enim ponit quid, aut quale, aut quantum: sed hoc tantum quod potentiale est respectu talis naturæ. Actu vero, naturam secum aut formaliter, aut causaliter: causalitate tamen formali afferente: non nisi vnum quod quid erat esse constitui potest ex eo, & tali receptiuo. Et propterea non oportet quærere, quomodo ex actu & potentia fiat vnum.

Sed si res illa quæ est potentia, aliam ponit naturam, & non est potentia tantum, iam componitur res non ex actu & potentia tantum: sed ex actu & actu, & consequenter non sit ens ex tali compositione, nisi per accidens: nec oportet aliam quærere causam: Vnde intolerabilis est exercitus eorum, qui ponunt compositum per se ens, constare ex actu & potentia, constare ex actu & potentia, est enim implicatio in adiecto, quoniam est ponere quòd fiat ex duobus actibus, & quòd fiat non ex per se potentia, quoniam accidit præcedenti composito talis potentia, est enim præter eius rationem, vt patet. Nec potest reddi ratio, quare magis sit per se vnum ex anima & corpore, quàm ex proximo illuminabili, puta diaphano & lumine, sunt enim propria actus, & propria potentia. Et super hoc fundatur ratio San. Thomæ probat, quia, alioquin vnũ ens non esset.

¶ Secunda ratio. Si dicerent, diuersas formas, aut per accidens esse per prædicatio, aut in secundo modo dicendi per se, sed neutrum horũ est, sed animal prædicatur de homine per se i primo modo: ergo dicunt eadem animam, Conditionalis probatur, quia formæ diuersæ, & coeuntes aut ordinatæ inter se sunt, aut non: si non, ergo pariunt prædicata per accidẽs: si sic, ergo forma præambula fundat subiectum, & forma reliqua prædicatum secundi modi, quia prima ponitur in ratione secundæ, vt superius ostendit respectu coloratiDestructio vtriusque partis patet, prima quidẽ, quia animal per se dicitur de homine: secunda vero, quia homo, quod est subiectum, non ponitur in ratione animalis, quod est prædicatum: sed econuerso.

¶ Contra hanc rationem Scotus, vbi supra tria dicit. Primo, quòd prima facie ex hac non habetur: nisi q prædicatum à forma posteriore, non prædicatur per se de subiecto à forma prio re, & consequenter, quòd hæc non esset per se, Animal est homo, quod gratis conceditur. Secundo, quòd regula de prædicatis sumptis à diuersis formis, est illa, scilicet q li sumuntur ab eis præcise, neutrum de altero per se prædicatur, & ex hoc optime sequeretur. ergo nec genus de differentia, nec differentia de genere prædicatur per se, quod etiam gratis cõceditur. Tertio, q ex hoc nõ sequit, genus nõ prædicaret per se de specie, quia species non dicit præcise differẽtiã, quãuis illã principaliter exportet: sed eam dit in se genus, tanq de p se cõceptu eius. Et tũ S. T. hoc inferebat.

¶ Ad hæc dicitur, q arguens dissimulando quodammodo primum obiecit. nam in prompta est solutio ex litera: fundatur enim ratio super hoc, q duorum terminorum à diuersis formis sumptorum, prædicatio aut esset per accidens, aut ille qui habet subiectionem, ponitur in ratione alterius. ergo, si animal & homo à diuersis formis sumunt, aut erit prædicatio omnino per accidẽs, aut homo ponetur in ratione animalis, quia homo est naturaliter subiectum respectu animalis, quorũ ista est directa prædicatio, homo est animal, conuertens verò sua, non: sed est in directa. Vnde patet, & q prima & secunda facie, q processus infert intentum ex præmissis. Quod vero secundo loco dicit, eutiando & reprehendendo implicite regulam San. Thomæ assumpsit in maiorem, manifestè falsum est: q ista est per se, terra est grauis, ignis est calidus, & tñ subiectum & prædicatum sumuntur à diuersis formis præcise, quia terra à forma substantiali, & graue à forma accidentali: ita q neutrius ratio in alterius cõceptu intrinsecè claditur, vt patet. Ergo, stat regula S. T. q vel omnino p accidẽs, vel in secundo modo per se, sit horum prædicatio: nec est aliqua initãtia. Ad id verò, quod tertio subditur, quasi diceret, q illa regula quocunq; modo sit, verificatur in terminis præcise sumptis ab illis, & non in specie &c. respondetur, q illa regula verificatur in terminis, siue præcise, siue non præcise sumptis ab illis, dummodo sumãtur formaliter: nihil enim refert differentia præcisionis, nisi forte ad modum significandi, quod non est ad propositum. Quoniam supposito congruo modo significandi ipsius speciei, & generi, loquimur: ita quòd sensus regulæ est, quod illi termini formaliter sumpti sic se habent. Et cum contra hoc dicitur, quòd species importat genus tanquam de per se concepta eius. respondetur, quòd licet de facto ita sit: stante tamẽ hypothesi, quòd essent diuersæ formæ generica & specifica, tunc homo aut solam formam specificam significaret per modum totius & determinati: & in hoc differret à differentia quæ significaret per modum determinantis formaliter: aut significaret habens vtranque formam genericam & specificam sicut si aliquod vnum nomen significaret habens igneitatem & leuitatẽ. Et tunc optime sequitur, q homo non vere esset id quod est animal: nisi vel rõne partis, quod repugnat veræ & directæ pdicationi primi modi, sux ta hanc significationẽ: vel per accidens, quia habens hãc formã, est

¶ Sic ergo dicendum, q eadem numero est anima in homine sensitiua, & intellectiua, & nutritiua. Quomodo autem hoc contingat, de facili considerari potest, si quis differentias specierum, & formarum attendat. Inueniuntur enim rerum species, & formæ differre adinuicem secundum perfectius, & minus perfectum. Sicut in rerũ ordine, animata perfectiora sunt inanimatis, & animalia plantis, & homines animalibus brutis. e & in singulis horum generum sunt gradus diuersi. Et ideo Aristot. in 8. Metaph. * asimilat species rerum numeris, qui differunt specie secundum additionem, vel subtractionẽ vnitatis. Et in 2. de anima, † cõparat diuersas animas speciebus figurarum, quarum vna continet aliam: sicut pentagonum cõtinet tetragonum, & excedit. Sic igitur, anima intellectiua continet in sua virtute quicquid habet anima sensitiua brutorum, & nutritiua plãtarum. Sicut ergo superficies, quæ habet figuram pentagonam, non per aliam figuram est tetragona, & per aliam pentagona (quia superflueret figura tetragona, ex quo in pentagona continetur) ita nec per aliam animam Sortes est homo, & per aliam animal: sed per vnam & eandem.

¶ Ad primvm ergo dicẽdum, q anima sensitiua non habet incorruptibilitatem ex hoc q est sensitiua: sed ex hoc quòd est intellectiua, ei incorruptibilitas debetur. Quando ergo anima est sensitiua tantum, corruptibilis est: quando vero cum sensitiuo intellectiuum habet, est incorruptibilis. Licet enim sensitiuum incorruptionem non det, tamen incorruptionem intellectiuo auferre non potest.

Ad secundum dicendum, quòd d formæ non collocantur in genere, vel in specie: sed composita. Homo autem corruptibilis est, sicut & alia animalia. Vnde differentia secundum corruptibile & incorruptibile, quæ est ex parte formarum, non facit hominem secundum genus ab alijs animalibus differre. c

¶ Ad tertium dicendum, quòd prius embrio habet animam, quæ est sensitiua tantum, qua ablata, aduenit perfectior anima, quæ est simul sensitiua & intellectiua: vt infra plenius ostenditur. *

¶ Ad quartum dicendum, quòd non oportet secundum diuersas rationes, vel intentiones logicas, quæ consequitur modum intelligendi diuersitatẽ d in rebus naturalibus accipere: quia ratio vnum & idem secundum diuersos modos apprehendere potest. Quia igitur, vt dictum est, * anima intellectiua virtute continet id, quod sensitiua habet: & adhuc amplius, potest seorsum ratio considerare quod pertinet ad virtutem sensitiuæ, quasi quoddam imperfectum & materiale. e Et quia hoc inuenit commune homini & alijs animalibus: ex hoc rationem generis format. Id vero in quo anima intellectiua sensitiuam excedit, accipit quasi formale & completiuum, & ex eo format differentiam hominis. e

Articvlvs IIII.

Vtrum in homine sit alia forma præter animam intellectiuam.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur quòd in homine sit alia forma præter animam intellectiuam. Dicit enim Philosophus in secundo de anima, * quòd anima est actus corporis Physici, potentia vitam habentis. Comparatur igitur anima ad corpus, sicut forma ad materiam. Sed corpus habet aliquam formam substantialem, per quam est corpus. Ergo ante animã præcedit in corpore aliqua forma substantialis.

¶ 2 Præterea. Homo, & quodlibet animal est mouens seipsum. Omne autem mouẽs seipsum, diuiditur in duas partes, quarum vna est mouens, & alia est mota, vt probatur in 8. Physi. * Pars autem mouens est anima. Ergo oportet quòd alia pars sit talis quæ possit esse mota. Sed materia prima nõ põt moueri, vt dicitur in 5. Phy. † cum sit ens solum in potentia, quinimmo etiam habens illam iuxta primam significationem, quod etiã repugnat prædicationi directæ primi modi, quia prædicatum nullo modo debet esse per accidens, idest extra essentiam inducti.

¶ Tertia ratio est à signo. Intenta vna operatione animæ, impeditur alia. ergo principium earum est vnum per essentiam, alioquin vna non impediret aliam.

¶ Quo ad tertium ostendit modũ quo omnes animę vna sit in homine ex ordine p fectionis, & ordine continẽtiæ. Perfectionis quidem, quia se habent sicut numeri ex additione. ex 2. Metaph. tex. 10. Continentiæ vero, q a se habent sicut figuræ ex 2. de anima, ex his constatur, q superflueret alia anima, & est quarta ratio.

¶ Contra hanc quartam rationẽ, quã S. T. dicit plus cæteris valere, dicit ibidem, q facile solvitur, dicendo, q non est suppositum sed necessarium ponere præter animam intellectuam aliã formam, quia illa recedẽte, alia remanet. ergo hæc non est illa. Antecedẽs patet. Ad hoc breuiter dicitur, primo, q superfluitas non potest subterfugi, quoniam natura secundũ eos posuisset duas corporeitates substantiales in homine: alterum in anima intellectiua, quæ continet omnes imperfectiones, vt tetragonum trigonum, & alteram in illa alia forma, & tamen natura non potest abũdare in superfluo, nec deficere vt in pluribus. hoc autem esset in omnibus hominibus, & animabus. igitur. Secundo dicitur, quòd antecedens est falsum, & ad rationes pro illo, in sequenti articulo respondebitur.

Q. 118. a. 2. ad 2.

D. 221.

In corpo. arti.

a 262

d 426 372 18

372 Locis supra art. 3. citatis.

† Li. 3. de alia, text. 4. & 5. to. 2.

† Lib. 8. Phy. tex. 30. to. 2.

† Lib. 5. Phys. tex. 8. to. 2.

Tvrius clarus, de forma substantiali.

¶ In corpore quatuor. Primo, quid sit. Plato, dicendum. Secundo, ridet quæstio negatiuè. Tertio, ostendit modũ positionis. Quarto extendit dicta ad omnes compositas substantias.

¶ Quo ad primum, vnum dicitur. f. q respondendum esse affirmatiue. Et probatur: quia oportet ponere formam, qua constitueretur corpus motum.

Quo ad secundum vna est conclusio responsiua. In homine nulla est forma substantialis nisi anima intellectiua. Probat, ducendo ad impossibile. Si præter animam intellectiuã præexisteret alia forma, anima non daret esse simpliciter, nec esset forma substãtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis, nec per aduentum animæ esset generatio simpliciter: sed hæc falsa, impossibilia. ergo. Consequentia probatur, ex differentia inter formam substantialem & accidentalem quo ad esse, fieri, & corrumpi simpliciter, vel secundum quid, quia pecies substantiales omnia hæc sunt simpliciter, pecies accidentales secundum quid. Et cõfirmantur hę differentiæ ex errore antiquorum. 1. Physi. vel de generatione: falsitas consequẽtis ex dictis patet. Aduerte hic q̃ Sco. in 4. distin. 11. qõ. 3. dicit hanc rationẽ non concludere intentum, quia ly simpliciter potest dupliciter sumi. Primo, vt opponitur ei, quod est, nullo modo, & sic ex nõ ente simpliciter nihil fit apud Philosophos. Alio modo, vt opponitur ei quod est secundum quid. & sic ni hil aliud significat esse simpliciter, q̃ esse primum naturaliter, & esse ẽns quid, esse naturaliter posterius. Et hoc modo verum est, q̃ omnis forma substantialis dat esse simpliciter & accidentalis fa q̃d, & hoc siue forma substãtialis p̃cedat generationis ordine accidentalem, siue non. Semper enim esse datũ à forma substantiali ẽ sũ suam naturã est prius, & illud posterius, sicut substantia accidente. Vnde ex hoc non sequitur, ergo vna est forma in cõposito qa stat vni cõposito habẽti vnũ esse prius naturali- Art. 1. huius quæst. D. 650. ter accidẽtali forma aduenire aliud perfectius esse, ẽt prius naturaliter, quam sit esse accidentale. Sed quòd responsio hæc voluntaria & nulla sit, facile manifestatur. Quòd volũtaria quidẽ sit, patet, quia ad placitũ exponit terminos, & non ẽ in vsum philosophorum loquentium in hac re. Ly enim simpliciter, duplicem tantum habet apud Philosophos significationem, primo, vt idem est, quòd ly totaliter, & sic intelligitur ex non ente simpliciter, idest totaliter, nihil fit. Et sic dicimus, multa non esse simpliciter completa, quando non sunt totaliter facta. Secundo, vt idem est, quòd nullo addito, iuxta illud Topicorum, simpliciter dico, quòd nullo addito dico. Et hoc modo est frequentissimum apud Aristotelem & vsum omnium, & sic sumitur in proposito. Nec potest inficiari, nisi propriam loquelam ipsemet Scotus cum cæteris velit negare. Sed aduerte quòd in hoc deceptus videtur Scotus & multi eadem tenentur ẽ citate, quòd non discernunt in ly simpliciter actum, exercitum ab actu signato, cum tamen distent sicut cœlum a terra. Vti namque ipso in actu signato est ponere ly simpliciter, in ipsa re, de qua est sermo: vt cum dicimus, quòd generatio hominis, est generatio simpliciter: generatio vero hominis albi est secundum quid. &c. Vti vero ipso in actu exercito, est loqui de ipsa re, de qua est sermo, absque adiectiuo aliquo, vt in generatione hominis dicimus homo fit, cum dealbatur vero, non dicimus, homo fit, sed homo fit albus. Aristote. enim & Sanctus Thomas & cæteri, ponunt differentiam inter formam substantialem, & accidentalem penes simpliciter & secundum quid in actu exercito. Nec eget probatione, quoniam etiam in ipsis artificialibus, quando fiunt secundum id quod est constitutiuum eorum in esse specifico, ac per hoc induit rationem substantialis, dicimus etiam fieri simpliciter, vt patet in factione domus: dicimus enim quòd domus fit, & quod facta est: eum autem decoratur, non dicimus quòd fit, sed cum adiectiuo, quòd fit alba aut pulchra. Est ergo vsitatissimum, & proprijssimum formæ substantiali, dare esse simpliciter, & fieri secũdum eam compositi simpliciter. Et iuxta hoc patet procedere rationem S. T. quia si forma substãtialis aduenit enti in actu per aliã formã, iam illud est simpliciter, id est, quòd est. ergo nõ potest de illo verificari quòd fit, sed quòd fit tale, quod est fieri secũdũ quid. Nec hoc potest subterfugi, nisi concedendo quòd de vno, & eodem potest absolutè, & absque adiectione aliqua concedi quòd est & fit. Quod quantæ stultitiæ sit, eis relinquo iudicandum. Et hoc bene nota, quoniam in hoc lumine videbis clare multa secreta apud Aristotẽ, & complures tenebras apud alios.

¶ Quo ad tertium, modus positionis est illemet, qui in præcedenti articulo positus est, scilicet ratione ordinis perfectioris, & continentis.

¶ Quo ad quartum dicitur quòd prædicta habent locum in omnibus compositis substãtialibus eisdem rationibus & modis.

¶ Circa hanc parte occurrit dubium qm̃ Henricus de Gandauo, in quolibeto secundo, q. 2. & 3. & Quolibeto quarto, q. 13. & 14. tenet q̃ non est eadem ratio de homine & alijs, & quòd quamuis anima intellectiua sufficiat in homine pro sensitiua & vegetatiua, non tamen pro forma mistionis & corporeitatis, quia illa est in extensa, istæ vero sunt extensæ. vnde arguit sic. Omne per se agens habet aliquem per se proprium terminum, ergo vbi sunt duo per diuersa agentia, & diuersæ actiones, ibi non est eadem forma vtriusque terminus: sed sic est in solo homine, quia anima à Deo per creationem, reliqua à semine per generationem. ergo duæ formæ. Antecedens patet ex se, & 5. Physic. vbi negatur redire eandem sanitatem propter diuersitatem actionis. Consequentia patet. Et confirmatur, quia idem terminus, aut est forma, aut compositũ. si compositum, ergo homo creatur: si forma ergo anima intellectiua generatur ex semine.

¶ Ad hoc breuiter. Primo dicitur à S. T. q̃ accipiendo propriũ vt distinguitur contra commune, & loquendo de termino formali, maior non est vera, quãdo sunt agentia subordinata, qualia sunt generans & creans animam intellectiuam. Secundo dicitur, quòd habere eundem terminum formalem eodem modo, licet sic inconueniens, non tamen diuersimodè, vt hic accidit, quia anima terminat creationem intrinsecè, & generationem extrinsecè, & sic forma est idem terminus vtriusque, sed non eodem modo. Ideo non sequitur. ergo generatur. Tertiò dicitur, quòd cuilibet actioni

actioni datur proprius per se primo terminus, quãmuis non formalis, & quòd generationis terminus proprius, est compositum: creationis, anima intellectiua: sed de his quæstio 118. ex proposito est sermo.

¶ In responsione ad primum, vbi agitur de forma corporeitatis, aduerte quòd &c. in 4. vbi supra, dupliciter p̃bat in homine pr̃ter animam intellectiuam esse aliã formam corporeitatis, seu mistionis. Primo, ex ideãtate corporis Christi viui & mortui, quia fuit idem numero: & huic annectitur de identitate Eucharistiæ in triduo mortis X̃i quoniam idem est iudiciũ de idẽtitate corporis Christi in se, & Eucharistia. Secundo, ex identitate specifica formæ caduearis: quia non potest esse regulariter idem effectus à quibuscunque & quantuncunque diuersis agentibus: sed corpus viuum quomodocunque moriatur, modo non statim dissolvatur in elementa ad sensum apparet eiusdem rationis, ergo non producitur nouæ formæ, sed remanet quæ erat forma corporeitatis. Hęc autem cum multis alijs arguit ex parte effectus actiuo, quòd sit alba aut pulchra. Est ergo vsitatissimum, & proprijssimum formæ substantiali, dare esse simpliciter, & fieri secũdum eam compositi simpliciter. Et iuxta hoc patet procedere rationem S. T. quia si forma substãtialis aduenit enti in actu per aliã formã, iam illud est simpliciter, id est, quòd est. ergo nõ potest de illo verificari quòd fit, sed quòd fit tale, quod est fieri secũdũ quid. Nec hoc potest subterfugi, nisi concedendo quòd de vno, & eodem potest absolutè, & absque adiectione aliqua concedi quòd est & fit. Quod quantæ stultitiæ sit, eis relinquo iudicandum. Et hoc bene nota, quoniam in hoc lumine videbis clare multa secreta apud Aristotẽ, & complures tenebras apud alios.

¶ Quo ad tertium, modus positionis est illemet, qui in præcedenti articulo positus est, scilicet ratione ordinis perfectioris, & continentis.

¶ Quo ad quartum dicitur quòd prædicta habent locum in omnibus compositis substãtialibus eisdem rationibus & modis.

¶ Circa hanc parte occurrit dubium qm̃ Henricus de Gandauo, in quolibeto secundo, q. 2. & 3. & Quolibeto quarto, q. 13. & 14. tenet q̃ non est eadem ratio de homine & alijs, & quòd quamuis anima intellectiua sufficiat in homine pro sensitiua & vegetatiua, non tamen pro forma mistionis & corporeitatis, quia illa est in extensa, istæ vero sunt extensæ. vnde arguit sic. Omne per se agens habet aliquem per se proprium terminum, ergo vbi sunt duo per diuersa agentia, & diuersæ actiones, ibi non est eadem forma vtriusque terminus: sed sic est in solo homine, quia anima à Deo per creationem, reliqua à semine per generationem. ergo duæ formæ. Antecedens patet ex se, & 5. Physic. vbi negatur redire eandem sanitatem propter diuersitatem actionis. Consequentia patet. Et confirmatur, quia idem terminus, aut est forma, aut compositũ. si compositum, ergo homo creatur: si forma ergo anima intellectiua generatur ex semine.

¶ Ad hoc breuiter. Primo dicitur à S. T. q̃ accipiendo propriũ vt distinguitur contra commune, & loquendo de termino formali, maior non est vera, quãdo sunt agentia subordinata, qualia sunt generans & creans animam intellectiuam. Secundo dicitur, quòd habere eundem terminum formalem eodem modo, licet sic inconueniens, non tamen diuersimodè, vt hic accidit, quia anima terminat creationem intrinsecè, & generationem extrinsecè, & sic forma est idem terminus vtriusque, sed non eodem modo. Ideo non sequitur. ergo generatur. Tertiò dicitur, quòd cuilibet actioni datur proprius per se primo terminus, quãmuis non formalis, & quòd generationis terminus proprius, est compositum: creationis, anima intellectiua: sed de his quæstio 118. ex proposito est sermo.

¶ In responsione ad primum, vbi agitur de forma corporeitatis, aduerte quòd &c. in 4. vbi supra, dupliciter p̃bat in homine pr̃ter animam intellectiuam esse aliã formam corporeitatis, seu mistionis. Primo, ex ideãtate corporis Christi viui & mortui, quia fuit idem numero: & huic annectitur de identitate Eucharistiæ in triduo mortis X̃i quoniam idem est iudiciũ de idẽtitate corporis Christi in se, & Eucharistia. Secundo, ex identitate specifica formæ caduearis: quia non potest esse regulariter idem effectus à quibuscunque & quantuncunque diuersis agentibus: sed corpus viuum quomodocunque moriatur, modo non statim dissolvatur in elementa ad sensum apparet eiusdem rationis, ergo non producitur nouæ formæ, sed remanet quæ erat forma corporeitatis. Hęc autem cum multis alijs arguit ex parte effectus actum corporis tantum: sed actum corporis Physici organici potentia vitam habentis, & quòd talis potentia non abijcit animam. Vnde manifestum est quòd in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi: non quòd seorsum sit lucidum sine luce: sed quia est lucidum per lucem. Et similiter dicitur, quòd anima est actus corporis &c. quia per animam, & est corpus, & est organicum, & est potentia vitã habẽs. Sed actus primus, dicit respectu actus secundi, qui est operatio. Talis enim potentia est non abijciens, idest non excludens animam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima non mouet corpus per esse suũ, secundum quod vnitur corpori vt forma: sed per potentiam motiuam, cuius actus præsupponit iam corpus effectum in actu per animam: vt sic anima secundum vim motiuam sit pars mouens, & corpus animatum sit pars mota.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in materia considerantur diuersi gradus perfectionis: sicut esse, viuere, sentire, & intelligere. Semper autem secundum superueniens prior, perfectius est. e forma ergo, quæ dat solum primum gradum perfectionis materiæ, est imperfectissima: sed forma, quæ dat primum, & secundum, & tertium, & sic deinceps, est perfectissima: & tamen materiæ immediata.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Aui. posuit formas substantiales elementorum integras remanere in misto: mistionem autem fieri secundum quod contrariæ qualitntes elementorum reducuntur ad medium. Sed hoc est impossibile: quia diuersæ formæ elementorum non possunt esse in diuersis partibus materiæ, ad quartum diuersitatem oportet intelligi dimensiones, sine quibus materia diuisibilis esse non potest. Materia autem dimensioni subiecta, non inuenitur nisi in corpore. diuersa autem corpora non possunt esse in eodem loco. vnde sequitur, quòd elementa sint in misto distincta secundum situm. & ita non erat vera mistio, quæ est secundum totum: sed misto ad sensum, quæ est secundum minima iuxta se posita. Auerr. autem posuit in 3. de cœlo, * q̃ formæ elementorum propter sui imperfectionẽ, sunt mediæ inter formas accidentales, & substantiales. & ideo recipiunt magis & minus. & ideo remittuntur in mistione: & ad medium reducuntur, & cõstatur ex eis vna forma. Sed hoc est etiam magis impossibile, nam esse substantiale cuiusli bet rei in indiuisibili consistit: & omnis perfectissima: sed forma, quæ dat primum, & secundum, & tertium, & sic deinceps, est perfectissima: & tamen materiæ immediata.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Aui. posuit formas substantiales elementorum integras remanere in misto: mistionem autem fieri secundum quod contrariæ qualitntes elementorum reducuntur ad medium. Sed hoc est impossibile: quia diuersæ formæ elementorum non possunt esse in diuersis partibus materiæ, ad quartum diuersitatem oportet intelligi dimensiones, sine quibus materia diuisibilis esse non potest. Materia autem dimensioni subiecta, non inuenitur nisi in corpore. diuersa autem corpora non possunt esse in eodem loco. vnde sequitur, quòd elementa sint in misto distincta secundum situm. & ita non erat vera mistio, quæ est secundum totum: sed misto ad sensum, quæ est secundum minima iuxta se posita. Auerr. autem posuit in 3. de cœlo, * q̃ formæ elementorum propter sui imperfectionẽ, sunt mediæ inter formas accidentales, & substantiales. & ideo recipiunt magis & minus. & ideo remittuntur in mistione: & ad medium reducuntur, & cõstatur ex eis vna forma. Sed hoc est etiam magis impossibile, nam esse substantiale cuiusli bet rei in indiuisibili consistit: & omnis

† Lib. 1. Phys. text. 33. com. 1.

† Li. 3. de cœlo, com. 67.

supplere, imo necessario facit omnem effectum & operationem formæ mistionis & corporeitatis. Et vt satisfiat verbis arguentium, potest distingui, quòd in anima intellectiua inueniri esse corporeum, materiale, quantum, & figuratum &c. potest intelligi dupliciter. Vno modo formaliter: alio modo virtualiter. Et quòd quamuis in ea non inueniãtur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter: sicut trigonum etiã non est in tetragono formaliter, sed virtualiter: & sic anima dat quod habet virtualiter, & hoc sufficit. Est enim anima intellectiua tantæ excellentiæ, vt & faciat ens materiale quantitati subiectum &c. inquantum habet in ciat ens materiale quantitati subiectum &c. inquantum habet in se vim priorum: & vt det esse intellectuale & indiuisibile, inquãtum formaliter excedit omnes alias. facileque percipi potest, quòd compositum sit quantum & figuratum subiectiue: & tamen illius forma sit indiuisibilis formaliter. si priustus quis non est naturali lumine, quo discernere datum est, quòd inter formam purè indiuisibilem, vt sunt intelligentiæ, & formam purè diuisibilem, vt sunt omnino materiales, mediat forma indiuisibilis formaliter & diuisibilis virtualiter: cui ex formali indiuisibilitate conuenit esse non quantum: & ex virtuali diuisibilitate conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue. Et nota, quòd cum dicimus animam intellectiuam dare esse extensum composito, intelligitur non de esse actualis existentiæ, sed de esse essentiæ. Illud namque indiuisibile & immateriale, sicut anima ipsa: hoc vero diuisibile & materiale: illud est vnũ simplicitate communicatum tantum compositio & materiæ, hoc vero est vnum compositione ex materia & forma. Et ex hoc apparet nihil obstare prædicta positioni Sanct. Thomæ de vnitate esse in composito: quoniam in æquiuoco laboratur, dũ quæritio est de esse essentiæ, quod est ipsum compositum subiectum quantitati, & politio loquitur de esse existentiæ.

¶ In respõsione ad secũdum aduerte, q̃ diuisio animalis in partem mouentem & partem motam in cæteris animalibus, est diuisio in partes integrales formaliter, & non in partes essentiales, nisi causaliter: quoniam omne animal integratur ex duabus partibus corporeis, quarum vna actuatur potentia motiua ipsius animalis, & est pars mouens, & reliqua mouetur. In homine autem: quia habet duplex motiuum iuxta duplicem appetitum, sensitium scilicet, & intellectiuum, est diuisio in partes integrales, quo ad motum prouenientem ab appetitu sensitiuo. quia ille est

Universidad de Deusto
Biblioteca

actus cuiusdam partis corporis. Et quodammodo in partes essentiales, quo ad motum prouenientem ab appetitu intellectiuo: quia ille nullius corporis est actus, & sic pars mouens est anima, quæ est pars essentialis. Dixi autem quodammodo, quoniam pars mota nó est proprie pars essentialis, quoniam est corpus in actu, quod nó est pars, nisi per synecdochem realiter loquendo: sed est, & dicitur pars hominis inquantum homo, aut animal, quia formaliter sumendo animam, corpus, & animal, componitur animal ex anima & corpore tanquam ex partibus essentialibus, corpus tamen non est vere pars, vt dictum est.

† Lib.8. Metaph. tex.14.to mo 3. b 581 377

† ex tex. 18. videtur habere tom.2.

¶ In responsione ad tertium nota, quòd responsio redarguit argumentum, quòd peccat secundum nó causam: non enim immediatè vniri materiæ primæin fert imperfectionem formæ, sed dare illi primum tantum perfectionis gradum. Vnde hinc habes, quòd esse formam propinquam materiæ primæ contingit dupliciter. Vno modo quo ad vnionem, & sic omnis forma substantialis est æquè propinqua materiæ primæ, quia in ipsa immediatè recipitur, & penes hanc propinquitatem non attenditur perfectio, vel imperfectio formarum substantialium. Alio modo, quo ad gradualem perfectionem. & sic non omnis forma est æquè propinqua materiæ primæ. Sed quanto aliqua forma est propinquior materiæ, tanto imperfectior, & quanto magis elongata, tãto perfectior. Et sic formę elementorum dicuntur imperfectissimæ & immediatæ materiæ, & primæ formæ eius, & deinde mistorum, & sic deinceps. vocatur autem forma propinquior materiæ secundum perfectionem, quæ primum ordine generationis gradum perfectionem dat tantum: remotior vero quæ primũ & secundum, & sic procedendo, data latitudine in quolibet gradu.

373 2.dist.8.q. 5.arti. 2. ad 2. Et 2.di.1.q. 2.ar.5.Et mal. q.5. arti.5.co. Et 5pi.ar. 7. Et de aia. ar.8.

¶ In responsione ad quartum, vbi mistio elementorum tractatur, longius esset habendus sermo, si cuncta adducenda essent obiecta. Vnde in loco proprio in primo de generatione requirantur: hic fat sit rationes hãs tractare. Tria ergo sunt in hac responsione. Primo, opinio Auicen. quæ satis efficaciter impugnatur. Secundo, opinio Auerrois in 3. cœli. comment. 62. Cuius rationes sunt, quia si corrumpercntur totaliter, non saluaretur ratio elementi: nec materia reciperet formas mistorum mediis elementis: sed primo & essentialiter omnes. Ad quæ nos dicimus, q optimè saluatur ratio elementi, quia elementum est, ex quo fit aliquid cũ inest actu, vel virtute. Et quòd materiam redipere formas mistorum immediatè, potest dupliciter intelligi. Primo quo ad vnionẽ formæ cum materia & sic est necessarium: alio modo quo ad trãsmutationem. & sic mediant elementa, ita quòd elementa media sunt in transmutatione, non in informatione. Vel dicatur, quòd non solum in fieri, sed in esse elementa sunt media, non formaliter, sed virtualiter: sicut & manent nó formaliter, sed virtualiter. Sed adde hic, quòd Auerroistæ derident secundam rationem San. Thom. contra Auerroim, quia manifeste patet in commento illo, quòd Auerro. posuit formas elementorum esse substantias, medias autem inter substantias perfectas, & accidentia, & ex earum imperfectione quam proximæ sunt accidentibus, possunt suscipere magis & minus, & non ponit aliquod medium inter substantiam & accidens. Sed isti dum derident, quàm se derisibiles exhibeant si viderent, tacerent. Non penetrant subtilitatem formalitatis æquæ. San. Thom. qui ad philosophos loquebatur, non scriptos. Ad cuius euidentiam sciendum est, q ratio Sancti Thom. non tendit contra conclusionem, sed contra rationem Auerro. Sustentatur enim Auer. super ratione medij, vt expressè patet in commento illo, ita q ideo dicit esse possibile, formas elementorũ misceri magis, & minus, quia esse earum est medium inter formas additio & subtractio, variat speciem, sicut in numeris: vt dicitur in 8. Metaphysic.* Vnde impossibile est, quòd forma substantialis quæcunque recipiat magis & minus. c Nec minus est impossibile aliquid esse medium inter substantiam & accidens. c Et ideo dicendum est, secundum Philosophum in primo de generatione, † quòd formæ elementorum manent in misto nõ actu, sed virtute. Manent enim qualitates propriæ elementorum, licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementarium. Et huiusmodi qualitas mistionis, est propria dispositio ad formam substantialem corporis misti, puta, formam lapidis, vel animæ cuiuscunque.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima intellectiua conuenienter tali corpori vniatur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q anima intellectiua inconuenienter tali corpori vniatur. Materia enim debet esse proportionata formæ. Sed anima intellectiua est forma incorruptibilis. Non ergo conuenienter vnitur corpori incorruptibili.

¶ 2 Præt. Anima intellectiua est forma maximè immaterialis. Cuius signum est, quòd habet operationem, in qua non communicat materia corporalis. Sed quanto corpus est subtilius, tanto minus habet de materia. Ergo anima deberet subtilissimo corpori vniri, puta igni, & non corpori misto & terrestri magis.

¶ 3 Præt. Cum forma sit principium specici, ab vna forma non proueninnt diuersæ species. Sed anima intellectiua est vna forma. Ergo non debet vniri corpori, quod componitur ex partibus dissimilium specierum.

¶ 4 Præt. Perfectioris formæ debet esse perfectius susceptibile. Sed anima intellectiua est perfectissima animarũ. Cum igitur aliorum animalium corpora habeant naturaliter insita tegumenta, puta pilorum loco vestium, & vnguium loco calciamentorũ: habeant et arma naturaliter sibi data, sicut vngues, dentes, & cornua; ergo videtur q anima intellectiua non debuerit vniri corpori imperfecto, tanquam talibus auxilijs priuato.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 2. de Anima,* q anima est actus corporis Physici, organici, potentia vitam habentis.

† Li.2.de aii. text. 4.& 5.co. 2.

¶ RESPON. Dicendum, q cum forma non sit propter materiam: sed potius materia propter formã, ex forma oportet rationem accipere quare mate ia sit talis, & non econuerso. Anima autem intellectiua, sicut supra habitum est, secũdum naturæ ordinem, infimum gradũ in substantijs intellectiuis tenet: in tantum, q non habet naturaliter sibi inditam notitiam veritatis, sicut angeli: c sed oportet, q eam colligat ex rebus diuisibilibus per viã sensus: vt Dionys.* dicit 7. ca. de diuinomi. Natura autem nulli deest in necessarijs. Vnde oportuit quòd anima intellectiua non solum haberet virtutem intelligendi: sed etiam virtutem sentiendi, c Actio autem sensus non fit sine corporeo instrumento. c Oportuit igitur animam intellectiuam corpori vniri q posset esse conueniens organũ sensus. Omnes autẽ alii sensus fundantur supra tactum. c Ad organum autem tactus requiritur, quòd sit mediũ inter contraria, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & siccum, & similia, quorum est tactus apprehensiuus. Sic enim est in potentia ad contraria, & potest ea sentire. Vnde quando organum tactus fuerit magis reductum ad æqualitatem complexionis: tanto perceptibilior erit tactus. Anima autem intellectiua habet completissimè virtutem sensitiuam: quia quod est inferioris præexistit perfectius in superiori: vt dicit Diony. in lib. de diui. nom. Vnde oportuit corpus, cui vnitur anima intellectiua, esse corpus mistum inter omnia alia magis reductum ad æqualitatem complexionis. c Et propter hoc homo inter omnia animalia melioris est tactus. Et inter ipsos homines, qui sunt melioris tactus, sunt melioris intellectus. Cuius signum est, q molles carne bene acutos mente videmus, vt dicitur in 2. de Anima.*

249 368

Q.5 sar. 2.

a 278 1Co.7. in ter principium & medium.

281 335 364 &c

959 c

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, q hanc obiectionem aliquis forte vellet euadere per hoc, q diceret corpus hominis ante peccatum incorruptibile fuisse. Sed hæc responsio nõ videtur sufficiens. Quia corpus hominis ante peccatum immortale fuit, non per naturam: sed per gratiæ diuinæ donum: alioquin immortalitas eius per peccatum sublata nó esset, sicut nec immortalitas dæmonis. Et ideo aliter dicẽdũ est, q in materia duplex conditio inuenitur. Vna quæ eligitur ad hoc q sit cõueniens formæ: alia, quæ ex necessitate consequitur priorem dispositionẽ. Sicut artifex ad formã serræ eligit materiam ferream aptam ad secandum dura. Sed q dẽtes serræ hebetari possint, & rubiginem contrahere, sequitur ex necessitate materiæ. Sic igitur & animæ intellectiuæ debetur corpus, quod sit æqualis complexionis. Ex hoc autẽ de necessitate materiæ sequitur, q sit corruptibile. Si quis vero dicat, quòd Deus potuit hanc necessitatem vitare dicendum est, q in cõstitutione rerum naturalium non consideratur quid Deus facere possit: sed quid naturæ rerũ conueniat, vt Augu.* dicit 2. super Gene. ad lite. Prouidit tamen Deus adhibẽdo remedium contra mortem per gratiæ donum.

b 437

¶ Ad secundum dicendum, q animæ intellectiuæ non debetur corpus propter ipsam intellectualẽ operationem in se: sed propter sensitiuam virtutem, quæ requirit organum æqualiter complexionatũ. c Et ideo oportuit animam intellectiuam tali corpori vniri, & non simplici elemento, vel corpori misto in quo excederet ignis secũdum quantitatẽ: quia non posset esse æqualitas complexionis propter excedentem ignis actuam virtutem. Habet autem hoc corpus æqualiter complexionatum quandam dignitatem, per hoc, quòd est remotum à contrariis. In quo quodammodo assimilatur corpori cœlesti.

¶ Ad tertium dicendum, q partes animalis, vt oculus, manus, caro, & os, & huiusmodi, non sunt in specie, sed totum. & ideo non potest dici propriè loquendo, quòd sint diuersarum specierum: sed quòd sint diuersarum dispositionum. Et hoc competit animæ intellectiuæ, quæ quamuis sit vna secundum essentiam, tamen propter sui perfectionem est multiplex in virtute. c Et ideo ad diuersas operationes indiget diuersis dispositionibus in partibus corporis cui vnitur. Et propter hoc videmus, q maior est diuersitas partium in animalibus perfectis, quàm in imperfectis, & in his, quàm in plantis.

378

¶ Ad quartum dicendum, quòd anima intellectiua, quia est vniuersalium comprehensiua, habet virtutem ad infinita. c Et ideo non potuerunt sibi determinari à natura vel determinatæ existimationes naturales, vel etiam determinata auxilia, vel defensionum, vel tegumentorum: sicut aliis animalibus, quorum animæ habent apprehensionem & virtutem ad aliqua particularia determinata. Sed loco horum omnium, homo habet naturaliter rationem & manus: quæ sunt organa organorum: c quia per ea homo potest sibi præparare instrumenta infinitorum modorum, & ad infinitos effectus.

b 61

457 b

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima intellectiua vniatur corpori, mediantibus dispositionibus accidentalibus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd anima intellectiua vniatur corpori mediantibus aliquibus dispositionibus accidentalibus. Omnis enim forma est in materia sibi propria & disposita. Sed dispositiones ad formam sunt accidentia quædam. Ergo oportet præintelligi accidentia aliqua in materia ante formã inferius perfectius continetur in superiori: vt patet per Dionys. consequenter probatur ex eadem ratione, quia scilicet vis essentiæ superior tactu: constat enim quòd quanto organum tactus fuerit æqualius, tanto melius percipiet, quia ab excellentijs remotius melius discernit.

† Lib.2.fin g Genes. c.1. paulo post prin. to.3.

c 455

¶ Corollaria sũt duo. Primum, q ex hoc homo præstat tactu cæteris animalibus. Secundum, inter homines meliorẽ habẽs tactum, est melioris ingenij. Patet sequela huius de primo ad vltimũ, & declaratur signo ex 2. de Anima.

374 2.cõtra.c. 7.1.Et vetius.1.3.ar tic.4.cor. Et ma. q. 4.artic 4. cor. Et 5pi ritu.ar.3. Et de aia artic.9.& art. 10.co. Et 2.li.de aia. lec.1. fin.

¶ *Super quæstionis septuagesimæsextæ. Art. VI.*

IN titulo, hoc solum aduerte, q hic est sermo de mediatione informationis: non autẽ trãsmutationis tãtum. Ita q quæstio est: virum in ipsã ti, quo anima recipitur in materia, medient inter ipsam & materiam accidentia aliqua, quibus prius natura, etsi non tempore, ima-

substantiales perfectas, & accidentia. Contra hanc rationem arguit Sanc. Thom. quia inter substantiam & accidens, impossibile est esse aliquid habens vere rationem medij. Et verificatur hoc, non solum accipiendo totum genus substantiæ ex vna parte, & accidentium ex alia, sed sumendo quancunq; substantiam ex vna parte: quoniam, vt patet 10. Metaph. medium oportet esse eiusdem generis cum extremis, nulla autem substantia est eiusdem generis cum accidente. Si dicatur quòd Auerro. non loquitur de vere medio per participationem, hoc est, quòd volumus, quia ex hoc habetur, quòd nulla fuit ratio sua ex ratione medij vt medium est: & hoc intendebat Sanct. Thomas. Et confirmatur: quia aut ratio sua fundatur super ratione medij, & tunc aut per participationem: & hoc non, vt patuit, Aut per abnegationem, & hoc non, vt de se patet. Aut per comparationẽ: & hoc non, quia forma elementi non est ordine intelligẽtiæ, ac q hoc est vt pura potentia, vt patet ex supradictis. Primo consequentia probatur, quia natura non deficit in necessarijs, acquisitio autem notitiæ in alia, oportet q fiat ex sensibus, vt patet, & Dio. confirmat. Secunda vero consequentia probatur, quia omnes sensus fundantur super tactum, vt patet in 3. de Anima. Tertia autem probatur, quia organum tactus debet esse in potentia ad contraria calidum & frigidũ, & reliqua tangibilia. Quarta autem relinquitur per se nota, quia constat corpus animalis nó posse esse medium per abnegationem, imo nullum corpus potest esse in potentia ad tãgibilia, vt medium per abnegationem. Secunda autẽ pars antecedentis, scilicet maximè reductum ad æqualitatem, probatur sic: anima intellectiua habet perfectissimè virtutem sensitiuã. ergo exigit corpus maximè ad æqualitatẽ reductum. Antecedens probatur, q

Li.2.de aii. text. 94.co.2.

liter non verificat, q suscipit magis & minus in respectu ad substantiam & non suscipit in respectu ad accidẽs: quoniam apud ipsum absolute suscipit magis & minus, & secundum veritatem nó suscipit absolute. Aut per appropinquationem. & de hoc procullubio intendit. Sed nihil infert, quia aut ratio fundatur super ratione medij, & nulla est, quia non est vere medium. Aut super ipsa appropinquatione naturæ, & tunc nihil aliud est dicere, nisi q quia formæ elementares sunt imperfectissimæ, & vicinissimæ accidentibus, ideo suscipiunt magis & minus. Et apparet tunc duplex defectus. Primo, quòd ratio medij non est ad propositum, vt subtiliter exclusit San. Tho. Secundo, quòd ratio assignata est nulla, quia ex hoc quòd aliquid est imperfectissimum, & infimum in aliquo genere, non excluditur à communibus conditionibus sui generis, sed potius eo ipso q infra genus continetur, illas habet. constat q suscipere magis & minus communis est conditio generis substantiæ, vt patet in prædicamentis. Taceant ergo, & voluntarie faceẽtur Auerroim esse locutum, & non ex medij ratione, vt tamen loqui se crediderit.

¶ Tertio in hac responsione S. T. ponit opinionem propriam, q elementa remanent non actu, sed virtute. Sed aduerte, q elementa remanere virtute, potest dupliciter intelligi. Vno modo in forma substantiali misti, eo modo quo vegetatiuum est in forma sensitiua, & hæc est opinio Sco. in 2. sen. dist. 15. Alio modo in qualitate, quæ est propria dispositio ad formam misti, & hæc est opinio S. T. Et quamuis opinio Sco. contra viam San. T. sit, & rationi aduersetur, quia non est eadem proportio formæ perfectioris, puta sensitiua ad formas specificas elementorum. & ad gradus genericos, vt quemadmodum hos continet, ita illas contineat, quoniã illarum prædicatio sibi repugnat, non autem horum. Et sensus cõtradicit. quia operatio elementi nó æque perfecte, aut perfectius est in forma misti, sed longe imperfectior: cuius oppositionem videmus in omnibus virtualiter clausis in formis posterioribus. sensitium enim perfectiori modo operatur opera vegetatiua, quàm purè vegetatiuum: quia tamen non est contra præsentem intentionem, in qua pluralitatem formarum exclusimus, discutienda relinquatur in loco proprio. sed hæc sint ad discretionem opinionis Sancti Thomæ dicta.

¶ *Super Quæstionis LXXVI. Art. V.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo. Primo, respondet quæsito vna conclusione affir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pore, materia informetur, quàm ipsa forma substantialis. Et est 96 contra Auerro. & vniuersaliter contra omnes ponentes idem numero accidens, in genito & corrupto saluari.

¶In corpore duo facit. Primò tractat, quid secundum Plato. respondendum esset, scilicet affirmatiuè. Secundo, quid secundù determinata, quia negatiuè. Primum de se patet. Secundum est conclusio responsiua. Anima & vniuersaliter omnis forma substantialis recipitur in materia, nullo mediante accidente. Probatur sic, Materia est in potentia ad omnes actus ordine quodam. ergo primo ad esse in actu. ergo ad formam substantialem. ergo prius recipitur forma substantialis, ac per hoc anima, quàm quodcunque accidens. Antecedens patet ex 7. Metaphysico. prima consequentia probatur, quia esse in actu est actus primus simpliciter, secunda vero, quia sola & ois forma substantialis facit esse simpliciter, tertia relinquitur per se nota.

¶Circa hãc rationem aduerte, q̃ dupliciter cani posset. Primo quantum ad ordinem, dicendo, q̃ materia est primo in potentia ad esse substantiale primitate intentionis, non autem primitate executionis, quia primum in intentione, est vltimum in executione. & ideo prius ordine generationis, recipit dispositiones accidentales, quàm formã substantialem. Secundò, quantũ ad secundam consequentiam: quia concesso quòd esse in actu est prius ordine generationis, non sequitur, ergo esse datum à forma substantiali, est prius ordine generationis, sed q̃ est sophisma consequentis: quoniam esse in actu commune est omnibus prædicamentis, vt patet 3. Physic. text. 3. ac per hoc claudit intrinsecè in esse accidentali, & consequenter faciendo esse quantum, aut quale sit esse in actu. Et sic nihil aliud concluditur ex hoc, q̃ esse est primus actus ordine generationis, nisi q̃ prius sit esse in actu, quã esse tale, q̃ saluatur etiam in forma accidentali, quia dum calor facit esse calidum, prius natura dat ly esse, quam ly calidum: non ergo ex hoc potest inferri, ergo prius recipit formam substantialem. Sed ad hæc breuiter, & simul dicitur, q̃ sermo præsens principaliter est de ordine generationis, ita q̃ materia est in potentia ad omnes actus ordine generationis, ac per hoc ad actum primũ ex natura sua ordine generationis est primo ordine generationis in potentia: & consequenter prius recipit illum, ordine executionis. Quòd aũt forma substantialis sit prior accidente ordine generationis, probatur sufficienter in litera ab effectibus earum formalibus: quia scilicet esse in actu, est prius quam esse tale: quod non solum verificatur, propterea quia in quolibet esse, prius intelligitur esse, quam specificatio eius, vt objiciendo tactum est, quod

Art. 1. huius quæst.

D. 542.

362

† Lib. 7. Met. tex. 4. to. 3.

subſtantialem: & ita ante animam, cum anima ſit quædam ſubſtantialis forma.

¶2 Præt. Diuerſæ formæ vnius ſpeciei, requirunt diuerſas materiæ partes. diuerſæ autem partes non poſſunt intelligi niſi ſecundum diuiſionem dimenſiuarum quantitatum. c Ergo oportet intelligere dimenſiones in materia ante formas ſubſtantiales, quæ ſunt multæ vnius ſpeciei.

¶3 Præt. Spirituale applicatur corporali per contactum virtutis. Virtus autem animæ eſt eius potentia. Ergo videtur, quòd anima vnitur corpori mediante potentia, quæ eſt quoddam accidens.

¶Sed contra eſt, quòd accidens eſt poſterius ſubſtantia & tpe, & ratione, vt dicitur in * 7. Meta. Non ergo forma accidentalis aliqua, poteſt intelligi in materia ante animam, quæ eſt forma ſubſtantialis.

¶Respon. Dicendum, quòd ſi anima vniretur corpori ſolum vt motor, nihil prohiberet, imo magis neceſſarium eſſet, eſſe aliquas diſpoſitiones medias inter animam & corpus: potentiam ſcilicet ex parte animæ, per quã moueret corpus, & aliquam habilitatẽ ex parte corporis, per quam corpus eſſet ab anima mobile. Sed ſi anima intellectiua vnit corpori vt forma ſubſtantialis, ſicut iam ſupra dictum eſt, * impoſsibile eſt, q̃ aliqua diſpoſitio accidentalis cadat media inter corpus & animam, vel inter quacunque formam ſubſtantialem & materiam d ſuam. Et huius ratio eſt: quia cum materia ſit in potentia ad omnes actus ordine quodam, oportet quòd id quod eſt primum ſimpliciter in actibus, primo in materia intelligatur. Primum autem inter omnes actus, eſt eſſe. Impoſsibile eſt ergo intelligere materiã prius eſſe calidam vel quantam, quàm eſſe in actu. Eſſe autem in actu habet per formam ſubſtantialem; quæ facit

† Lib. 7. Met. tex. 4. to. 3.

ARTIC. VI.

eſſe ſimpliciter: vt iam dictum eſt. * Vnde impoſsibile d eſt, quòd quæcũque diſpoſitiones accidentales præexiſtant in materia ante formam ſubſtantialem, & per conſequens neque ante animam.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ſicut ex prædictis * patet, forma perfectior, virtute continet quicquid eſt inferiorum formarum. Et ideo vna & eadem exiſtens, perficit materiam ſecundum diuerſos perfectionis gradus. Vna enim & eadem forma eſt per eſſentiam: per quã homo eſt ens actu, & per quam eſt corpus, & per quã eſt viuum, & per quam eſt animal, & per quam eſt homo. Manifeſtum eſt autẽ, q̃ vnumquodq; gemis conſequuntur propria accidentia. Sicut ergo materia præintelligitur perfecta ſecũdum eſſe, ante intellectũ corporeitatis, & ſic de alijs, ita præintelliguntur accidentia, quæ ſunt propria entis, ante corporeitatem. Et ſic præintelliguntur diſpoſitiones in materia ante formam, non quantum ad omnem eius effectum: ſed quantum ad poſteriorem.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd dimenſiones quantitatiuæ ſunt accidentia conſequentia corporeitatem, quæ toti materiæ conuenit. Vnde materia iam intellecta ſub corporeitate & dimenſionibus, poteſt intelligi vt diſtincta in diuerſas partes: vt ſic accipiat diuerſas formas, ſecundum vlteriores perfectionis gradus. Quãmuis enim eadem forma ſit ſecundum eſſentiam, quæ diuerſos perfectionis gradus materiæ attribuit, vt dictum eſt: * tamen ſecundum conſiderationem rationis differt.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ſubſtantia ſpiritualis, quæ vnitur corpori ſolum vt motor, vnitur ei per potẽtiam, vel virtutẽ. Sed anima intellectiua corpori vnitur, vt forma per ſuum eſſe. e † Adminiſtrat tamen ipſum, & mouet per ſuam potentiam & virtutem.

Art. 4. huius quæſt. D. 179.

Art. 3. & 4. huius quæſt.

b

372

† Aliàs p ſuam eſſentiam.

eſt extra propoſitum: ſed neceſſario eſt verum, & intentũ in propoſito, propterea quia nulla res poteſt ſuſcipere eſſe tale, niſi prius natura de ipſa verificetur abſolutè, quòd habet eſſe. Impoſsibile eſt enim imaginari domum ſuſcipere eſſe album, aut pulchrũ, niſi imaginemur quòd domus ipſa eſt abſolutè, ſeu ſine additione alicuius. Si ergo materia ſecundũ ſe nullũ eſſe in actu haber, impoſsibile eſt imaginari, q̃ ſit talis, ſi non prius natura de ea verificetur, quòd habeat eſſe abſolutè, & ſine additione aliqua: ſed dare eſſe ita quòd ſine additione aliqua verificetur de aliquo quòd eſt, eſt proprius effectus formalis formæ ſubſtantialis, vt ſuperius declaratum fuit. ergo impoſsibile eſt, materiam prius recipere accidens, q̃ facit ſolum eſſe tale, quàm formam ſubſtantialem, quæ facit eſſe ſimpliciter, ideſt ſine additione aliqua. Nullum eſt ergo ſophiſma arguere ex hoc, q̃ eſſe ſim pliciter, ideſt ſine additione aliqua, eſt primus actus ordine generationis, ergo forma ſubſtantialis, quia hoc non claudit intrinſecè in forma accidẽtali, ſed ſuppoſitiue, ſed in forma ſubſtantiali tantum, & ideo iſta eſt prior ordine generationis. Eſt autem ratio apparentiæ in argumento, quia eſſe poteſt dici abſolutè, dupliciter. Vno modo q̃ abſtractionem & ſimpliciter, & ſecundum quid, & hoc modo ſimpliciter dicimus, q̃ eſſe dicẽ de eſſe in omnibus generibus, & ſic accipiebatur in argũdo, & hoc modo eſſe nec excludit. nec includit ſimpliciter, aut ſm quid. Alio modo, q̃ exclusionem ſm quid, & inclusionem ſimpliciter: & hoc modo, dicimus in actu ſignato, q̃ forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, & in actu exercito, quòd per formam ſubſtantialem ignis eſt, per calorẽ vero ignis non eſt, ſed eſt calidus. Et ſic vſus eſt S. T. eſſe ſimpliciter ſeu abſolute in propoſito. Vnde patet q̃ diuerſimode ſumitur eſſe, cum dicitur, q̃ calor faciendo eſſe calidum, dat prius eſſe, quàm calidum: & cum dicitur, q̃ forma ſubſtantialis dat eſſe. Et vtrobiq; vtimur ly eſſe abſolute: quoniam ibi eſſe dicit actum confuſe & potentiale ad ſimpliciter & ſecundum quid: hic vero dicit actum excludentem ſecundum quid.

¶In reſponſione ad primum, aduerte propter inſtantiam, quæ poſſet fieri de ordine reali, quòd forma exigit materiam realiter diſpoſitam, & non ſolum ordine rationis. Aduerte inquam, quòd formam vniri materiæ diſpoſitæ, poteſt quadruplicitèr intelligi. Primo diſpoſitionibus præcedentibus ordine durationis. Et ſic verificat: quia immediate añ inſtans generationis, materia erat ſum me diſpoſita, p̃ forma introducta. Secundo, diſpoſitionibus ſimultaneis: & hoc modo etiam eſt verum: quia in inſtanti introductionis formæ ſubſtantialis adſunt etiam omnes diſpoſitiones requiſitæ in

ſitæ in ipſa materia. Tertio, diſpoſitionibus ſimultaneis, præſuppoſitis omnẽ reali ordine naturæ. Et ſic eſt falſum, formam vniri materiæ diſpoſitæ: quoniam ipſa forma præcedit realiter naturæ ordine, omnia accidentia. vt in corpore articuli probatum eſt. Quarto, diſpoſitionibus ſimultaneis & præſuppoſitis ordine naturæ, ſecundum intellectum. Et hoc modo eſt verum, non de ipſa forma ſubſtantiali abſolutè, ſed de ipſa ſecundum poſteriorem eius gradum & effectum. Nõ eſt quidem verũ de ipſa: quia materia ſecũdum ſeipſam nulla eget diſpoſitione ad hoc, vt ſuſcipiat formam ſubſtantialem ſi nihil addatur, quãtis egeat diſponi, vt recipiat formam ſubſtantialem talem. Eſt aũt verum de ipſa, quantum ad vlteriorem gradũ: quia, vt in litera dicitur, form̃a ſubſtantialem vt ſic, intelligitur comitari proprietates entis & ſubſtãtiæ: ac per hoc capacẽ eſſe corporeitatis, quam comitantur dimẽſiones &c. Et ſic intelligitur capax miſtionis, quã ſua accidentia comitantur: & ſic ſemper forma ſecundum vlteriorẽ gradum, & effectũ formaleni, & accidentia propria, perfecta intelligit adtanire materiæ diſpoſita. Vnde patet, q̃ propoſitio illa maxima, Forma & actus ſit in miſteria diſpoſita, tripliciter verificatur: duobus modis, realiter ſcilicet, diſpoſitionibus precedentibus & ſimultaneis, loquendo vtrobiq; de ordine durationis: & vno modo ſecundum rõnem, loquẽdo de ordine naturæ: & hunc tãtum poſuit hic San. T. quia erat obſcurus. Et hæc bene memora in tota hac materia. De qua & materia ſequentis ãrtic. vide in Commentarijs de ente & eſſentia, ſi noſtra videre vis.

† Li. 2. de gia. text. 7. to. 2.

371

Art. præcedẽti. Et art. 1. huius quæſt. D. 542.

Articvlvs VII.

Vtrum anima vniatur corpori animalis, mediante aliquo corpore.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur q̃ anima vniatur corpori animalis, mediante aliquo corpore. Dicit enim Augu. * 3. ſuper Geneſim ad literam, q̃ anima per lucem, ideſt, ignem & aẽrem, quæ ſunt ſimiliora ſpiritui, corpus adminiſtrat. Ignis autem & aẽr ſunt corpora. Ergo anima vnitur corpori humano, mediante aliquo corpore.

¶2 Præt. Id, quo ſubtracto, ſoluitur vnio aliquorum vnitorum, videtur eſſe medium inter ea. Sed deſiciẽte ſpiritu, anima à corpore ſeparatur. Ergo ſpiritus, qui eſt quoddam corpus ſubtile, medium eſt in vnione corporis & animæ.

¶3 Præt. Ea, quæ ſunt multum diſtantia, non vniuntur niſi per mediũ. Sed anima intellectiua diſtat à corpore, & quia eſt incorporea, & quia eſt incorruptibilis. Ergo videtur, q̃ vniatur ei mediante aliquo, quod ſit corpus incorruptibile. & hoc videtur eſſe aliqua lux cœleſtis, quæ cõciliat elementa, & redigit in vnum.

¶Sed contra eſt, quòd Philoſophus dicit in * 2. de Anima, quòd non oportet quærere ſi vnũ eſt anima & corpus: ſicut neque ceram & figuram. Sed figura vnitur ceræ nullo corpore mediante. ergo & anima corpori.

¶Respon. Dicendum quòd ſi anima ſecundum Platonicos corpori vniretur ſolum vt motor, e conueniens eſſet dicere, quòd inter animam hominis, vel cuiuſcunque animalis & corpus, aliqua alia corpora media interuenirent. conuenit enim motori aliquid diſtans per media magis propinqua mouere. Si vero anima vnitur corpori vt forma, ſicut iam dictum * eſt: impoſsibile d eſt quòd vniatur ei aliquo corpore mediante. Cuius ratio eſt, quia ſic dicitur aliquid vnum, quomodo & ens. Forma autem per ſeipſam facit rem eſſe in actu, cum per eſſentiam ſuam ſit actus, nec dat eſſe p aliquod medium. Vnde vnitas rei cõpoſitæ ex materia, & forma eſt per ipſam formam, quæ ſm ſeipſam vnitur materiæ, vt actus eius. Nec eſt aliquid aliud vniens niſi ageus, quod facit materiã eſſe in actu: vt dicitur in * 8. Metaphyſic. Vnde patet eſſe falſas opiniones eorum, qui poſuerunt aliqua corpora eſſe media inter animam & corpus hominis. Quorum quidam Platonici dixerunt, quòd anima intellectiua habet corpus incorruptibile ſibi naturaliter vnitum, à quo nunquam ſeparatur, & eo mediante vnitur corpori hominis corruptibili. Quidam verò dixerunt, quòd vnitur corpori mediante ſpiritu corporeo. Alij verò dixerunt, quòd vnitur corpori mediante luce, quam dicunt eſſe corpus, e & de natura quintæ eſſentiæ: ita quòd anima vegetabilis vnitur corpori mediante luce cœli ſiderei, anima verò ſenſibilis mediante luce cœli cryſtallini: anima verò intellectualis, mediante luce cœli empyrei. Quod ficitium & deſibile apparet. Tum, quia lux non eſt corpus, e Tum, quia quinta eſſentia non venit materialiter in compoſitionem corporis miſti, cum ſit inalterabilis, ſed virtualiter tantum. e Tum etiam, quia anima immediatè corpori vnitur vt forma materiæ.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, q̃ Aug. loquitur de anima inquantum mouet corpus. vnde vtitur verbo adminiſtrationis. Et verum eſt, q̃ partes groſsiores corporis p̃ ſubtiliores mouet. Et primum inſtrumentum virtutis motiuæ eſt ſpiritus, vt dicit Philoſophus in libro de cauſa motus * animalium.

¶Ad ſecundum dicendum, q̃ ſubtracto ſpiritu, deficit vnio animæ ad corpus, non quia ſit medium, ſed quia tollitur diſpoſitio, per quam corpus eſt diſpoſitum ad talem vnionem. Eſt tamen ſpiritus medium in mouendo, ſicut primum inſtrumentum motus.

¶Ad tertium dicendum, q̃ anima diſtat à corpore plurimum, ſi vtriuſque conditiones ſeorſum conſiderentur. Vnde, ſi vtrunq; ipſorum ſeparatim eſſe haberet, oporteret q̃ multa media interuenirent. Sed inquantum anima eſt forma corporis: eſt per ſuũ eſſe corpori vnitur immediatè. Sic.n. & quælibet forma, ſi cõſideret vt actus, habet magnam diſtantiam à materia, quæ eſt ens in potentia tantum.

† Lib. 8. Metaph. text. 5. in fi. tom. 3.

Articvlvs VIII.

Vtrum anima ſit tota in qualibet parte corporis.

Ad octavvm ſic proceditur. Vi q̃ anima non ſit tota in quali bet parte corporis. Dicit. n. Philoſophus in * lib. de cauſa motus animalium, Non opus eſt in vnaquaque corporis parte eſſe animam: ſed in quodam prin

per mo-

† In li. de motu animãliũ, c. 6. non remote à fi. ca. tom. 4.

¶ *Super quæſtionis ſeptuageſimeſextæ. Articul. octauum.*

Ttu. clarus eſt. ¶In corpore Primo, q̃d ſm poſitionem Platonis diceretur, ſ. negatiuè rñdendũ eſſet. Secundo, ſm veritatem dicẽdo, rñdeo quæſito affirmatiuè. Tertio oſtendit differentẽ modũ, quo anima eſt in toto & partib. in fine articuli.

¶Primo eſt clarũ, quod non ideo repetitũ toties eſt à S. T. vt quaſi opinio Platonis vt dubia ſemper tractaretur, ſed vt oſtenderetur continuè, quãta oritur diuerſitas ex illa radice, & confirmetur intentũ, ex differẽtia inter vnionem

369

376 1. diſt. 8. q. 5. artic. 3. Et 2. con. c. 73. & li. 4. c. 67. fi. Et de ſpũ ar. 4. Et de aiã, ar. 10. Et opuſc. 6. c. 47.

† Ca. 7. paſtũ à prin ci. tom. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per modum motoris & per modum formæ.

¶Quo ad secundum, conclusio responsiua est. Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte. Et probatur tali ordine. Primo, probatur quòd anima in toto & in qualibet parte est. Secundo, ꝙ in toto, & qualibet parte est tota. Primum probatur dupliciter, seu tripliciter. Primo ex differentia inter formam substantialem & accidentalem, sic. Dare esse formale totũ, & non partibus singulis, est conditio propria formę accidentalis. ergo non conuenit animæ, quæ est forma substantialis. Antecedens declaratur in formis, quæ sunt compositio & ordo. Secundo ex effectu, sic. Recedẽte anima, nec totum, nec partes remanent, nisi æquiuoce. ergo anima est actus totius & partium. Antecedens probatur authoritate Philosophi 7. Metaphysic. & ratione, quæ potest esse tertia probatio seorsum a signo, sic. Recedente anima, nulla pars corporis retinet proprium opus. ergo non remanet eiusdem speciei. ergo anima erat in eis. Antecedens patet ad sensum. prima consequentia patet, quia retinẽs speciem, retinet operationem. secunda vero, quia actus est in eo cuius est actus, ac per hoc, cum anima recedẽs sit ille actus partium, quo habebant illa operari, ergo in eis erat.

† Lib. 2. de anima tex. 9. to. 2.

Secundum vero probat tali ordine. Primo, distinguit triplicem totalitatem. Secundo, comparat eas ad formas in communi. Tertio, applicat quæstionem propositam ad formas habentes omnes totalitates, & solvit eam. Quarto, defendit ad intentum respondendo quæsito distincte.

¶In primo horum ponitur triplex totalitas: quantitatiua, essentialis & potestatiua, iuxta triplex genus totius & partium.

¶In secundo ponitur differentia inter totalitatem quantitatiuam & alias, respectu formarum quo ad hoc ꝙ illa non inuenitur in formis, nisi per accidens, iste per se illa in solis formis, quæ indifferenter respiciunt totum & partes, illæ non sic, quia perfectio essentiæ, & rationis, & esse principium operationis per se, conuenit formæ. Ex his sequitur tertia differentia, ꝙ illa non inuenitur in anima, præcipue animalium perfectorũ, iste sic. & tenet sequela, quia anima non eadem habitudine respicit totũ & partes, quia requirit manifeste diuersitatem in partibus corporis.

¶In tertio dicit tria. Primum est, ꝙ si fiat hic quæstio de albedine, idest, forma habente omnes istas totalitates, oportet distinguere de totalitate quantitatiua &c. Secundum, quòd de duabus totalitatibus, scilicet quantitatiua & virtuali, respondendum est negatiue, quia vna pars est extra aliam. & in maiori quanto est ma jor virtus. Tertium, ꝙ de totalitate essentiali respondendum est affirmatiue.

¶In quarto, dicit tria. Primò, ꝙ non oportet distinguere in anima, de omnibus totalitatibus, sed essentiali & virtuali tantum. probatur: quia non est quanta per se, nec per accidens. Secundò, respondet quæsito affirmatiue, quo ad totalitatem essentiæ. Antima secundum essentiam est tota in toto, & tota in qualibet parte. Tertio, secundum totalitatem virtualem, negatiuè, scilicet ꝙ nó est tota in qualibet parte, sed secundum vnam potentiam in vna parte, & aliam in alia.

¶Quo ad tertium principale, ponit differentiam inter modum essendi totam animam in toto, & in qualibet parte. In hoc modo enim differre ait, ꝙ quamuis totum & quælibet pars conueniant in hoc, ꝙ anima est in eis vt actus, differunt tamen in modo, quia anima est actus totius, vt per se primo perfectibilis: singularium vero partium, vt partium primo perfectibilis.

¶Circa hoc dicta sunt multa dubia. Primũ est, circa totalitatẽ quantitatiuam, quid sit differens habitudo formæ ad totum & partes, quæ constatur inexistentiam formæ. Aut enim diuersa ista habitudo attenditur penes distinctionem primi perfectibilis, à nó primo perfectibili in actu, & hoc non quia sic omnis forma esset inextensa, quoniã omnis forma respicit totum vt primum perfectibile in actu, partes vero non vt primum perfectibile, sed vt partes primi, aut penes distinctionem primi perfectibilis à nó primo, tam actu, quàm potẽtia? ita ꝙ pars nec sit, nec esse possit primum perfectibile à tali forma. Et hoc nó, quia sic anima vegetatiua esset inextensa: quoniam sic differenter respicit totũ & partes, quòd totũ est eius primo perfectibile, & nulla pars eius potest ei respondere vt primo perfectibile, quoniam nulla pars plantæ habet omnia organa plantæ, siue quibus nó habetur ratio primi perfectibilis, vt patet ex diffinitione eius, aut penes distinctionem perfectibilis a non perfectibili, ita ꝙ pars sic perficiatur in toto à forma, ꝙ extra totum non possit esse perfectibilis tali forma, & hoc non, quia sic forma minimi naturalis esset inextensa: quoniã nulla eius pars potest tali forma seorsum perfici. Nullo igitur modo, videtur posse intelligi differentem habitudinem ad totum & partes comitari inseparabiliter negationem totalitatis quantitatiuæ in forma.

¶Dubium secundo est circa eandem totalitatem: qm S. Tho. 3 communi opinione discordare videtur hoc in loco, eo ꝙ ponat præter animam intellectiuam, aliquam aliam formam in materia inextensam, scilicet animam sensitiuam animalium perfectorum, cum tamen vix possit sustineri, ꝙ anima intellectiua deforis veniens, informet secundum esse, & sic inextensa. Tum, quia sequitur idem indiuisibile simul moueri & quiescere. Tum quia sequeretur, ꝙ manus intelligeret, existente ibi essentia animæ, & consequenter intellectu. Voluntarię quoq; & abluij probatione aliqua dicitur hoc, vt patet in litera, & in 2. contra Gent. c. 72. quod non decet Philosophum.

¶Dubium tertio est circa totalitatem essentialem, quia male dicitur illam conuenire formis & animæ per se. Quia aut intendis positiue, & sic constat esse falsum, quia non habet partes essentiales, cum sit simplex. Aut negatiue, & sic ét contingit totalitas quantitatiua animæ intellectiuæ, nam caret partibus quantitatiuis, quemadmodũ & essentialibus, igitur pari rõne dicendũ erat, ꝙ non habet essentialem totalitatem, sicut nec quantitatiuam.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd intelligitur secundo modo ista differens habitudo, Sed oportet quòd subintelligatur de totaliter differente, & non secundum quid. Ad cuius euidentiam sciendum, triplex esse genus formarum. Quædam omnino æqualiter respicientium totum & partes, vt primum perfectibile, & tales sunt formæ mere naturales, vt aquæ, ignis, & aliorum

aliorum huiusmodi. Et loquitur de formis quantum est ex parte sui, & de toto & partibus absolute, & non de tanto toto, aut tãta parte: liquet enim quòd forma aquæ quantum est ex se, indifferenter respicit vt primum perfectibile materiam bicubitam & bicubitalem, quæ sunt totũ & pars, & sic de aliis. Nec instantia de partibus minimi mouere debet, quoniam mutatur totum in tantum, & pars in partem tãtam: quod est sophisma figuræ dictionis. minimum enim significat totũ, tũ & similiter pars eius. Iam autẽ diximus quòd secundo nostro est absolute comparando formam specificam ad totum & partes, vt primo perfectibile. Quædam vero sunt omnino inæqualiter respicientes totum & partes. Et hæc ita totum sibi vendicant vt primum perfectibile, quòd nulla pars seorsum potest habere rationem, non solum primi perfectibilis, sed nec perfectibilis: huiusmodi autem est proculdubio anima intellectiua, & vt videbitur, animę animalium perfectorum. Nec te moueat quod absciss tibia, aut brachio, anima perficit reliquã partẽ. Quoniam secundũ etitatem, reliquum corpus, in quo mẽbra principalia restant, non propriæ vocatur pars, sed totum imperfectũ, quod in tantũ differt a partis ratione quòd in 5. Metha. Arist. fecerit, proprium capitulum de colobon, i. truncato. Quædã autem sunt mediæ formæ, quæ partim æqualiter, & partim inæqualiter respiciunt totum & partes: & hæ sunt, quæ sic totum respiciunt vt primo perfectibile, quòd partem possunt habere non vt primum perfectibile simpliciter, sed secundum quid. Et tales sunt anima vegetatiua & sensitiua animalium imperfectorum: hæ enim ita totum animatum corpus ex omnibus organis ex propria ratione sibi vendicant vt primo perfectibile, quòd tamen in partibus eius seorsum seruari possunt, non vt in primo perfectibili simpliciter, vt accidit in formis naturalibus, sed secundum quid. Et inter has est latitudo. nam negetatiua saluatur in parte, vt in primo perfectibili secundum quid, idest virtualiter; quoniam pars in eis est totum corpus organicum virtualiter. Sensitiuum autem imperfectorũ est in parte, vt in primo perfectibili secundum quid, idest secundum quandam rationem particularem, s. secundum rationem corporis. Est enim pars decisa viuens, vere quoddam corpus animatum totum, non tamen est vere quoddam totum animal. Vnde eum in litera dicitur, quod totalitas quantitatiua inuenitur per accidens in solis formis, quæ indifferentem habent habitudinem ad totum & partes, intelligitur vt ad primum perfectibile, siue simpliciter, siue secundum quid. Et per oppositum, cum dicitur illas formas esse inextensas, quæ differentem habent habitudinem ad totum & partes, intelligitur vt ad primum perfectibile, excludendo tam simpliciter quàm secundum quid: ita quòd illa tãtum pars totum differenter respeit, quæ nec potest esse talis formæ primum perfectibile simpliciter, nec secundum quid: & sic est totaliter differens habitudo formæ ad totum & partes. In cæteris vero ea aliquo modo conueniens, & aliquo modo differens. cut diffinitum in partes diffinitionis, & compositum resoluitur in materiã & formam. Tertium autem totum est potentiale, quod diuiditur in partes virtutis. primus autem totalitatis modus non conuenit formis, n.si forte per accidens, & illis solis formis, quæ habent indifferentem habitudinem ad totum quantitatiuum & partes eius. Sicut albedo quantum est de sui ratione, æqualiter se habet, vt sit in tota superficie, & in qualibet superficiei parte. Et ideo diuisa superficie diuiditur albedo per accidens. Sed forma, quæ requirit diuersitatem in partibus, sicut est anima, & præcipue animalium perfectorum, non æqualiter se habet ad totum, & partes. vnde non diuiditur per accidens, s. per diuisionem quãtitatis. Sic ergo totalitas quãtitatiua, non potest attribui animæ, nec per se, nec per accideus. Sed totalitas secunda, quæ attenditur secundum rationis & essentiæ perfectionem, proprie & per se conuenit formis. Similiter autẽ & totalitas virtutis, quia forma est operationis principium. Si ergo quæreretur de albedine, vtrum esset totain tota superficie, & in qualibet eius parte: distinguere oporteret, quia si fiat mentio de totalitate quancitatiua, quam habet albedo per accidens, non tota esset in qualibet parte superficiei. & similiter dicendum est de totalitate virtutis. magis enim potest mouere vi sum albedo, quæ est in tota superficie, quàm albedo, quæ est in aliqua eius particula. Sed si fiat mentio de' totalitate specici & essentiæ, tota albedo est in qualibet superficiei parte. Sed quia anima totalitatem quantitatiuam nõ habet, nec per se nec per accidens, vt dictum est, * sufficit dicere, quòd anima tota est in qualibet parte corporis secundum totalitatem prefectionis & essentiæ, non autem secundum totalitatem virtutis: quia non secundum quamlibet suam potentiam est in qualibet parte corporis: sed secundum visum in oculo, secundum auditum in aure, & sic de alijs. Tamen attendendum est, quòd quia anima requirit diuersitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes: sed ad totum quidem primo & per se, sicut ad proprium & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius secundum quod partes habent ordinem ad totum,

¶Ad Primvm ergo dicendũ, quòd Philosophus loquitur de potentia motiua animæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima est actus corporis organici, sicut proportionati & primi perfectibilis.

¶Ad tertium dicendum, quòd animal est quod componitur ex anima & corpore toto, quod est primum & proportionatum eius perfectibile, sic autem, anima non est in parte. Vnde nõ oportet quòd pars animalis sit animal.

¶Ad quartum dicendum, quòd potentiarum animæ quædam sunt in ea secundum quod excedit totam corporis capacitatem, scilicet intellectus & voluntas. ꝰ Vnde huiusmodi potentiæ in nulla parte corporis esse dicuntur. Aliæ vero potentiæ sunt communes animæ & corpori. Vnde talium potentiarum non oportet quòd quælibet sit in quocunque est anima, sed solum in illa parte corporis, quæ est proportionata ad talis potentiæ operationem.

Et per hoc patet rẽsponsio ad primum dubium.

¶Ad secundum dubium dicitur, quòd doctrina hic tradita, est quidem contra modernorum communem phantasiam, sed non cõtra philosophicas rationes: parum est autem de horum authoritate curandum. Cum autem dicit ur, quod sine ratione hoc est dictum, respondetur quod rõ insinuata est a posteriori, quia scilicet diuersam totaliter habet habitudinem ad totum & partem ipsa forma ex propria ratione. Si enim habet totaliter diuersam habitudinem ad totum & ad partes, hoc prouenit ex indiuisibilitate formæ. Quia si diuideretur forma ad diuisionem totius, iam pars formæ proportionaretur parti corporis. & cum pars quantitatiua formæ sit tota essentia formæ. ergo ipsa forma secundum rationem suæ essentiæ non habet totalitee diuersam habitudinem ad totum & ad partes: sed vtrũque, scilicet tam totum quàm partem respicit vt proportionatum perfectibile. Et confirmari potest ista ratio, quia forma extensa ex vi solius diuisionis, non definit esse secundum illam partem quã habet in parte desistente quæ quodãmodo erat per modum potentiæ perficitur, & fit actu seorsum, vt patet in formis ratralibus. ergo a destructione consequentis, si ex sola diuisione pars decisa non potest retinere eandem speciem, ergo nó erat extensa & diuisibilis ad diuisionem subiecti. Potest quoque principalis hæc conclusio de animabus animalium perfectorum probari per hoc, quod forma extensa in maiori est maior, & in minori minor, secundum virtutem: quia in maiori quanto est maior virtus, loquendo de virtutibus extensis: In animalibus vero videmus sæpe totum oppositum, eo quod anima alia magni corporis secundum rationem speciei suæ videmus debiliora illis eiusdem speciei, quæ sunt commensuratæ magnitudinis, tanquam anima non sufficiente ad tantam corporis molem fouendam. † Non est ergo sine ratione dictum, quod animæ aliquæ præter intellectiuam sunt tantæ perfectionis quod sunt inextensæ, tam per se, quàm per accidens: quamquam potentiæ omnes earum sint extensæ per accidens: qualitates enim sunt corporis partibus accommodatæ. Ad ea, quæ contra indiuisibilitatem animæ intellectiuæ adducuntur, facile respondetur, negando consequentias. primam quidem, quia anima non mouetur neque per se, neque per accidens ad motum vnius tantum partis, sed totius: & ratio est: quia in nulla parte est diffinitiue, ideit, ita in ea quod non in alia. Spirituale autem non mouetur per accidens, nisi ad motum illius in quo est diffinitiue. Et propter hanc eandem rationem, angelus non mouetur ad motum cæli, quamuis moueretur ad motum eius, si totum cœlum mutaret locum subiecto. Secundam vero: quia plus requiritur ad hoc, quod corpus aliquod denominetur intelligens, quàm quod sit compositum ex anima intellectiua & corpore. exigitur enim ꝙ ly, corpore, supponat pro corpore primo perfectibili ad ipsã ãa: quã oportet esse animã & suppositũ quoddã id, quod intelligit. Tale aut nulla est pars, sed Sortes tm.

¶Ad

† Lib. 6. de Trin. c. 6. tom. 3.

Art. præced.

In isto ar.

† Lib. 2. de anima tex. 9. to. 2.

† Alias plenã

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dubium dupliciter respondeo. Primo, quod totalitas essentialis est duplex, scilicet ex partibus secundum rem: & hæc non conuenit formæ, sed essentiæ compositæ, & ex partibus secundum rationem suæ diffinitionis: & hæc conuenit formis: ita quod sic, totalitas essentialis sumitur positiuè, sed differt pro partibus diffinitionis, non rei: & est dicere q̃ est totum essentialiter, i. secundum omnes partes suæ diffinitionis intrinsecas. Secundo dicitur, quòd sicut totum idem ex quod perfectum, ita totalitas essentialis sumitur pro perfectione essentiali. Vtraque autem totalitas per se cõuenit formis: quoniã & diffinitur vnũquodque, & perfectionem habet, ratione formæ. Et vtraque responsio tangitur in litera prima, vbi dicitur quoddam totum, esse quod diuiditur in partes rationis & essentiæ, vt diffinitum: & cognoscitur. Secunda vbi dicitur, quod ita totalitas attenditur, secundum rationis & essentiæ perfectionem. Et secundum vtranque responsionem, dicitur forma tota positiue.

¶ Super quæstionis septuagesimæ septimæ Arti. I.

IN titulo nota, ly sit secũdum rem.

¶In corpore vna est conclusio resp̃ sua negatiue, dupliciter probata, conclusio est, Impossibile est animæ substantiã esse suam potentiã. Ratio prima est. 377 2.di. 3.q.4. artic.2. & quodlib. 10. ar. 3. & de spũ, art. 11. Et de anima ar. 12. Et 2tũ. 19. col. pen.

Operatio animæ non est in genere substãtiæ, ergo nec potentia operatiua. Et sic non est substantia. Antecedens probatur: quia hoc est proprium Dei, q̃ operatio sit substãtia. consequentia probatur: potentia est in eodem genere in quo est actus, probatur: quia actus & potentia diuidunt ens & quolibet genus entis. Et quia ratio extendit se ad potentiam operatiuam cuiuscunque creaturæ, ideo sequitur corollarie, immo extensiue, quod in solo Deo essentia sit potentia: sicut operatio est subiecta in eo solo. Secunda ratio est dicens ad impossibile: circa quam sic proceditur. Primo, ponitur ipsa consequentia, cum eius probatione. Si essentia animæ esset immediatum principium suæ operationis, semper habens animam, haberet actu opera vitæ: sed hoc est falsum, ergo consequentia probatur dupliciter; primo, quia anima secundum essentiam est actus. secundo a simili, sicut semper est viuum. Deinde excluditur obiecto, quæ posset contra probationem consequentiæ adduci: dicendo, quod anima est actus talis, ideò ordinatus ad vlteriores actus: quia est actus primus, vt dicitur in 2. de anima. Et hoc excludit dupliciter: primo interimendo, quod hoc conueniat animæ secundum essentiam: quod probat. quia secundum essentiam est vltimus terminus generationis: ergo non ordinatur ad vlteriorem actum. Secundo, ostendo quomodo hoc contingit animæ, scilicet secundum quod subest suæ potentiæ. Deinde probat falsitatem cõsequentis, dupliciter, primo experientia. secundo ex diffinitione animæ deinde infert intentam conclusionem principalem. Et demum, exprimit radicem rationis pro conclusione intenta: quia scilicet, nihil est in potentia secundum actum inquantum est actus.

¶Contra primũ arguit Scot. in 2. distinctio. 16. quæst. 1. ric. Potentia spectans ad idẽ genus cũ actu, est potearia quæ est differẽtia entis: sed licet potẽtia obiectiua, ergo æquinoce inferrur ex hac radice de potẽtiis animæ. Antecedes probatur: quia de potẽtia obiectiua est vniuersaliter vera illa maxima: de receptiua vero, est quasi semper falsa, quia excepto genere substantiæ, vt plurimum subiectum formæ alicuius prædicamenti, non est res illius, sed alterius generis, consequentia patet: quia potentiæ animæ sunt potentiæ operatiuæ, & receptiuæ, vt in pluribus. Et constat. Tum, quia aliter esset processus in infinitum, nisi veniretur ad subsistantiam: quæ esset immediatum receptiuum accidentis. Tum, quia 7. Meta. proprium est substantiæ non fieri nisi substantia præsupposita: quatum autẽ vel quale fit nullo quanto, aut quali præexistente, nisi in potentia. ergo substantia est immediatum principium accidentis. Tum, quia apud te, anima est immediatum principium suarum potentiarum, quę sunt accidentia, vt dicis. Et similiter apud te, anima est immediatum receptiuum aliquarum potentiarum, puta intellectus & voluntatis. non ergo proximum principium actuum siue passiuum, & actus sunt eiusdem generis etiam apud te.

¶Contra secundam rationem arguitur multipliciter. Primo arguit Scot. ibidem contra illam similitudinem sic. Anima est principium viuendi formale, operandi vero effectiuum. ergo non est simile is ratio de esse viuo & operari in actu. Antecedens patet: consequentia

sequentia probatur ex differentia inter hæc genera causarũ: quia causa actiua potest esse in primo tantum atque secundo actu. formalem vero implicat esse absque effectu formali. Secundo arguo contra probationem sic. Negatio formalis non infert identicam, sed in istis, actus vt sic non est in potentia, & vltimus terminus generationis vt sic, non ordinatur ad vlteriorẽ actum: non est negatio nisi formaliter. ergo ex eis non sequitur. ergo res, quæ est actus. ergo res quę est terminus generationis, non ordinatur ad vlteriorem actum, vbi est negatio identicæ: quod tamen in litera in forma alioquin non habetur intẽtum.

¶Præt. si hoc esset verum, sequere tur quòd calor nõ esset ipsæ potentia calefactiua: & probatur sequela, quia calor secundũ suã essentiã est actus, & vt sic, terminat generationem sui. igitur si ratio in litera facta valeret, sequeretur, quòd in calore aliud esse essentiæ eius, & aliud potentia calefactiua, quod est ridiculum. Nec tu tatur rationem, si quis dicat quòd calor non generatur nisi secundũ quid: nihil enim refert terminare generationem simpliciter, vel generationem secundũ qd, quo ad hoc, quòd est esse actum vltimũ generationis. Vtrobique enim hoc conuenit per naturam & rationem actus, inquantum actus est. Et super hac natura sustentatur ratio, quare, &c.

¶Tertio specialiter contra illam propositionem fundamentalem, Nihil est in potentia secundum actum, inquantum actus est, est, sic. Potentia actiua fundatur super actu: & ex hoc ipso aliquis potest actiue, quia est actu: vt patet 3. de Anima. tex. 40. & 3. Physico. tex. 17. ergo falsum est illud assumptum, etiam formaliter de potentia actiua. hæc igitur ratio non est vniuersalis de omnibus potentiis animæ. Præterea, & difficilius. Omnes habitus animæ secundum idem sunt actu & in potentia operatiua. ergo falsum est, quòd nihil est in potentia secundum id, quod est actu. ergo totus ille processus nihil valet. Antecedens patet, quia quilibet habitus est res simplex, nec potest in eo fingi distinctio duarum rerum: quarum altera sit actus & altera potentia: & est essentialiter actus, alioquin non esset per se terminus generationis: & est essentialiter potentia, quia essentialiter ordinatur ad vlteriorem actum, scilicet operari. Igitur omnia ruunt.

¶Ad euidentiam solutionum, recolenda sunt quæ diximus in quæst. 54. articu. 3. vbi distinctum est de actu & potentia. Dictum est enim quòd inter purum actum & puram potentiam, mediant entia habentia aliquid actus & potentiæ, sic, quòd quædam sunt essentialiter in genere actuum, quædam vero essentialiter in genere potentiarum: de quibus tantum in hac materia est sermo. Et quia obijcientes diuertunt ab his, nec discernunt inter per se, & per accidens, ideo falluntur. Vnde ad singula veniendo: cum in prima ratione dicitur, quòd potentia & actus sunt in eodem genere, intelligitur de potentia essentialiter ordinata ad talem actum, siue sit receptiua, siue actiua, vt patet in 12. Metaph. text. 26. Nec contra hoc aliqua instantia adducitur. Non enim obstat, quod res vnius prædicamenti sit immediatum receptiuum rei alterius: quoniam nullum prædicamentum est essentialiter potentia respectu alterius: sed vt patet in loco allegato, in quolibet prædicamento est propria potentia illius generis. Nec sequitur processus in infinitũ, quia actus cuiusq; generis rideat ppriæ Potentiæ, vt essentialiter ad ie ordinatæ: illi vero potentiæ non

¶RESPONDEO Dicendũ, q̃ impossibile est dicere, quòd essentia animæ [d] sit eius potentia: licet hoc quidam posuerint. Et hoc dupliciter ostẽditur quantum ad præsens. Primo, quia cum potentia & actus diuidant ens, & quolibet genus entis: oportet quòd ad idem [d] genus referatur potentia & actus: & ideo, si actus non est in genere substantiæ, potentia quæ dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantiæ. [c] Operatio autem animæ non est in genere substantiæ, sed in solo Deo, cuius operatio est eius substantia. Vnde Dei potentia, quæ est operationis principium, est ipsa Dei essentia: quod non potest esse verum neque in anima, neque in aliqua [d] creatura, vt supra etiam de angelo dictum est. * Secundo hoc etiam impossibile apparet in anima, nam [d] anima secundum suam essentiam est actus. Si ergo ipsa essentia animæ esset immediatum operationis principium, semper habens animam actu, haberet opera vitæ, sicut semper habens animam actu, est viuum. Non enim inquantum est forma, est actus ordinatus ad vlteriorem actum: sed est vltimus terminus generationis. Vnde quòd sit in potentia adhuc ad alium actum, hoc non competit ei secundum suam essentiam, inquantum est forma: sed secundum suam potentiam. [e] & sic ipsa anima secundum quod subest suæ potentiæ, dicitur actus primus, ordinatus ad actum secundũ. Inuenitur autem habens animã non semper esse in actu operum vitæ. Vnde ét in diffinitione animæ dicitur, quòd est actus corporis potentia vitam habentis, quæ tamen potentia non abijcit animam. Relinquitur ergo, quòd essentia animæ non est eius potentia nihil enim est in potẽtia secundum actũ, inquantum est actus.

¶AD Primum ergo dicendum, q̃ Aug. loquitur de mente secundum quod nouit se, & amat se. Sic ergo notitia & amor, inquantum referuntur ad ipsam, vt cognitam & amatam, substantialiter vel essentialiter sunt in anima: quia ipsa substantia vel essentia animæ cognoscitur & amatur. Et similiter intelligendum est quod alibi dicit: quòd sunt vna vita, vna mens, vna essentia, [c] Vel sicut quidam dicunt, hæc locutio verificatur secundum modum, quo totum potestatiuũ prædicatur de suis partibus, quod medium est inter totum vniuersale, & totum integrale. Totum enim vniuersale ad est cuilibet parti secundum totam suam essentiam & virtutem, vt animal homini & equo, & ideo propriè de singulis partibus prædicatur. Totum vero integrale, non est in qualibet parte, neque secundum totam essentiam, neque secundum totam virtutem. Et ideo nullo modo de singulis partibus prædicatur: sed aliquo modo, licet improprie, de omnibus simul: vt si dicamus q̃ paries, tectum, & fundamentum sicut substantiæ sunt actu, ita & quanta, & qualia. Sermo autem præsens est de proprijs principijs, non de communibus æquinocis. Similiter non obstat, q̃ anima sit principium suarum passionum, quæ nominis accidentia: quia nec actiuum, nec passiuum earum est principium essentialiter ad eas ordinatum: sed habet modum actiui per naturalem quandam resultantiam, & rationem passiui in hoc, q̃ sustentas eas in hærentes sibi.

¶Ad ea vero, quæ primo contra secundam rationem adducta sunt, dicitur dupliciter. Primo, quòd in litera, illa similitudo adducunt, non ad probandum, sed declarandum. Secundo, quòd licet non sit simile quo ad genus causæ: est tamen simile quo ad actum, vel potentiam: quod solum erat ad propositum. Et cum contra hoc dicitur, quòd causa efficiens potest esse sine actu secundo, non autem formalis: respondetur, quòd licet hoc sit verum simpliciter & in communi, non tamen est verum in causa actiua, cuius actio sequitur immediate actum, secundum quòd est actus: quoniam ab actu inquantum actus, non prouenit potentia. constat autem quòd esse in actu primo tantum, est esse in potentia, & ideo par est ratio de effectu formali, & causalitate effectiua, quo ad actum & potentiam.

¶Ad id, quod secundo obijcitur, in quo vat tota vis, dicitur, q̃ quamuis absolute negatio formalis non inferat identicam, infert tamen eam in rebus, quæ sunt essentialiter oppositarum rationum. Dico oppositarum, propter rationes superiorris & inferioris. Dico essentialiter, propter ea, quæ secundum quid sapiunt rationes eorum: huiusmodi autem sunt res, de quibus loquimur, quia anima est essentialiter actus, & potentiæ operatiuæ animæ sunt essentialiter potentiæ, & constat rationes actus, & potentiæ opponi: & similiter esse terminum vltimum generationis, & ordinari ad vlteriorem actum, opponuntur: & vtrumque inuenitur in anima essentialiter. ergo secundum diuersa: igitur primũ secundum substantiam, & reliquum secundum accidens conuenitur. Non sic autem est de potentia receptiua, aut actiua, seu potius earum modis, quibus ab anima fluunt passiones in ea: quoniam nullam rem oportet ponere, quæ sit essentialiter potentia

QVAESTIO LXXVII.

De his, quæ pertinent ad potentias animæ in generali, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad potentias animæ. Et primo in generali. Secundo in speciali.

Circa primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum essentia animæ sit in eius potentia.

¶Secundo, Vtrum sit vna tantum potentia animæ, vel plures.

¶Tertio, Quomodo potentiæ animæ distinguantur.

¶Quarto, De ordine ipsarum adinuicem.

¶Quinto, Vtrum anima sit subiectum omnium potentiarum.

¶Sexto, Vtrum potentiæ fluant ab essentia animæ.

¶Septimo, Vtrum potentia vna oriatur ex alia.

¶Octauo, Vtrum omnes potentiæ animæ remaneant inea post mortem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ipsa essentia animæ sit eius potentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod ipsa essentia animæ sit eius potentia. Dicit enim Augustin. in * 9. de Trini. quod mens, notitia, & amor sunt substantialiter in anima, vel (vt idem dicam) essentialiter. Et in † 10. dicit, quod memoria, intelligentia, & voluntas, sunt vna vita, vna mens, & vna essentia.

¶2 Præt. Anima est nobilior quàm materia prima: sed materia prima est sua potentia. ergo multo magis anima.

¶Præterea Forma substantialis est simplicior quàm accidentalis. Cuius signum est, quod forma substantialis non intenditur vel remittitur, sed in indiuisibili consistit. Forma autem accidentalis est ipsa sua virtus. Ergo multo magis forma substantialis, quæ est anima. Ergo anima est suæ potentiæ.

¶4 Præt. Potentia sensitiua est qua sentimus, & potentia intellectiua, qua intelligimus. Sed id, quo primo sentimus & intelligimus, est anima secundum Philosophum in 2. * de anima. Ergo anima est suæ potentiæ.

¶5 Præt. Quod nõ est de essentia rei, est accidens. Si ergo potentia animæ est præter essentiam eius, sequitur q̃ sit accidens. quod est contra Augustin. in * 9. de Trinit. vbi dicit, q̃ prædicta non sunt in anima sicut in subiecto, vt color, aut figura in corpore, aut vlla alia qualitas, aut quantitas, quicquid enim tale est, non excedit subiectum in quo est. Mens autem potest etiã alia amare & cognoscere.

¶6 Præt. Forma simplex subiectum esse* non potest. Anima autem est forma simplex, cum non sit composita ex materia & forma, vt supra dictum est. † Non ergo potentia animæ potest esse in ipsa sicut in subiecto.

¶7 Praterea. Accidens non est principium substantialis differentiæ, sed sensibile & rationale sunt substantiales differentiæ, & sumuntur à sensu & ratione, quæ sunt potentiæ animæ. Ergo potentiæ animæ non sunt accidentia. Et ita videtur, q̃ potentia animæ sit eius essentia.

¶SED ꝓ contra est, quod Dion. dicit * 11. cap. cæleſt. Hierar. q̃ celestes spiritus diuiduntur in essentiam, virtutem, & operationem. Multo igitur magis in anima aliud est essentia, & aliud virtus, siue potentia.

† Lib. 9. de Trini. cap. 4. paulò à prin. † Li. 10. ca. 11. parum ante med.

† Boe. li. de Trinit. ante medi. litte.

† Q. 75. ar. 5.

† Ca. 11. circa medium illius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentia propter hoc, vt patet ex dictis.

¶Ad ea quæ obijciuntur, dicitur, quòd potentia actiua sumi potest dupliciter. Primo pro proximo operationis principio effectiuo vt quo: & hoc argumentum concludit: sed non proprie sumitur potentia actiua hoc modo, quia non perfecte. Et ideo proprie loquendo talis potentia actiua, non potentia, sed principium actiuum vocatur. Secundo pro proximo operationis effectiuo principio, vt quo, habente ipsum potentiæ & non habet completere rationem potentiæ actiuæ, & sic sumitur in proposito, vbi proprie loquimur. Primo modo, calor est potentia calefactiua: secundo modo non. Et vniuersaliter nulla res est proprie potentia actiua, nisi hoc solis quod sibi conueniat quando quæ esse in actu primo tantum: hoc est habere ipsum potentiæ, vt patet 19. Metaph. tex. 9. vel 17. Vnde proprie loquendo, ad primam obiectionem dicitur, quòd aliud est loqui de principio actiuo, & aliud de potentia actiua: illud enim simpliciter sequitur actum, & non opponitur illi. De hac vero distinguendum est: quia duo includit, scilicet rationem causandi, & conditionem: & quo ad rationem causandi, dicit actum inquantum actus est quo ad ó dispositum dicit potentiam inquantũ potentia est. Et ideo in solo actu permisto potentiæ, inuenitur proprie potentia actiua, quãuis in Deo summe recipiatur potentia, idest principiũ actiuum. At si minus consonum doctrinæ Sancti Thomæ videtur, quòd ad completam rationem potentiæ actiuæ spectet potentialitas: dicito, quòd huiusmodi potentialitas est actus potentiæ actiuæ essentialiter, idest entis, quod ad hoc per se primo est institutum, vt sit potentia actiua: & hoc sufficit proposito, quoniam de huiusmodi potentia est sermo.

† Li.2.de aia text. 24.tom.2.

D.24. 4 372

D.201.

sunt domus. Totum vero potentiale adest singulis partibus secundum totam suam essentiam, sed non secundum totam virtutem. Et ideo quodam modo potest prædicari de qualibet parte, sed nõ ita propriæ, sicut totum vniuersale. Et per hunc modum Aug.* dicit, quòd memoria, intelligentia, & voluntas, sunt vna animæ essentia.

¶Ad secundum dicendum, q̃ actus ad quem est in potentia materia prima, est substantialis forma. [c] Et ideo potentia materiæ non est aliud quàm eius essentia.

¶Ad tertium dicendum, quòd actio est compositi, sicut & esse. existentis enim est agere. Compositum autem per formam substantialem habet esse substantialiter, per virtutem autem quæ consequitur formam substantialem operatur. Vnde sic se habet forma [d] accidentalis actiua ad formam substantialem agentis, vt calor ad formam ignis, sicut se habet potentia animæ ad animam.

¶Ad quartum dicendum, quòd hoc ipsum quòd forma accidentalis est actionis principium, habet à forma substantiali. Et ideo forma substantialis est primum actionis principiũ, sed non proximum. Et secundũ hoc, Philosophus * dicit, quòd id, quo intelligimus & sentimus, est anima.

¶Ad quintum dicendum, q̃ si accidens accipiatur secundum quo dicitur contra substantiam, sic nihil [d] potest esse medium inter substantiam & accidens, [e] quia diuiduntur secundum affirmationem & negationem, scilicet secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto. Et hoc modo, cũ potentia animæ non sit eius essentia, oportet quòd sit accidens: & [d] est in secunda specie qualitatis. Si vero accipiatur accidens ſm qđ ponitur vnũ quinque vniuersalium, sic aliquid est medium inter substantiam & accidẽs: quia ad substantiam pertinet quicquid est essentiale rei: non autem quicquid est extra essentiam, potest sic dici accidens, sed solum id, quod non causatur ex principiis essentialibus speciei. Proprium enim non est de essentia rei, sed [d] ex principiis essentialibus speciei causatur. Vnde medium est inter essentiam & accidens, sicut dictum est. [e] Et hoc modo potẽtiæ animæ possunt dici mediæ inter substantiam & accidens, quasi proprietas animæ naturales. Quod autem Augustinus dicit, q̃ notitia & amor non sunt in anima, sicut accidentia in subiecto, intelligitur secundum modum prædictũ,* prout comparantur ad animam, non sicut ad amantem & cognoscentem: sed prout cõparant ad eã sicut ad amatam & cognitã. Et hoc modo procedit sua probatio: quia si amor esset in anima amata sicut in subiecto, sequeretur q̃ accidens transcenderet suum [d] subiectũ: cum etiam alia sint amata per animam.

¶Ad sextum dicendum, q̃ anima licet non sit composita ex materia & forma, habet tamen aliquid de potentialitate admistum: vt supra dictũ est.* Et ideo potest dici subiectum accidẽtis. Propositio autem inducta locum habet in Deo, qui est actus purus: in qua materia Boe.* eam introducit.

¶Ad septimum dicendum, quòd rationale & sensibile, prout sunt differentiæ, non sumuntur à potentiis sensus & rationis: sed ab ipsa anima sensitiua & rationali. [e] Quia tamen formæ substantiales, quæ secundum se sunt nobis ignotæ, innotescunt per accidentia, nihil prohibet interdum accidẽtia loco differentiarum substantialium poni.

† Loco citato in ar.

277 c

D.651.

Articulus II.

Vtrum sint plures potentiæ animæ.

Ad secundum sic procedit. Vt quòd non sint plures potẽtiæ.

propria causa huius permistionis, quæ vt ex dictis patet, est distinctio generica a actus potentiæ, cui cõmittitur, & cõsequẽter distinctio realis. Habitus vero cuicunque non conueniat ex seipso, sed ex ipsa anima. Ex hoc enim habent habitus, & reliqua quæ in anima sunt, quod non semper vigileat, sed quandoque sint, vt somnus, q̃ ipsius animæ sunt. Cuius signum est, quod in solis qualitatibus animæ hęc permistio inuenitur. Et confirmatur ex diffinitione habitus 3. de Anima tex. & com. 17. habitus est quo quis vtitur cum vult. vbi libertas animæ ponitur causa vigiliæ & somni ipsius habitus. Nec obstat, quod leue non semper ascendat: quoniam deductis impedimẽtis, & de operationibus conuenientibus rei in sua naturali dispositione philosophicus ferè mo intelligendus est, quando de operationibus rerum habetur. Vnde cum in eis non sit talis permistio actus & potentiæ, nisi ratione subiecti: cõsequens est, quod hæc instantia non sit contra rationẽ factam, quæ causam permistionis talis in eo, in quo ex se inuenitur, assignat distinctionẽ realem permistorum includere. Et in hoc gratias ago Deo meo.

D.1138.

In fol. 3d 1 argum.

† Loco citato in ar.

2 389

¶ Ad ea, quæ quarto obiciuntur, & similia, iam ex dictis patet responsio. Obs enim formæ, quæ generationem per se terminant, & sunt tamen proxima operationum principia, aut non sunt propriæ potentiæ actiuæ, vel passiuæ vt de calore patet ex dictis, & consequenter non ordinantur essentialiter ad vlteriorẽ actum: vtpote quibus repugnat ita

378 2. cont.e. 72. fin. Et q. de aia ar.3. & 1. lib. de aia fi. & li.2.l. 1.lia.

Arguitur quòd non. Quia sicut dicit Philosophus in 2. de anima, ponit plures animæ potentias.

¶Respon. Dicendum, q̃ necesse est ponere plures animæ potentias.

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd sicut Philosophus dicit in *. de cœ. quæ sunt in rebus infima, non possunt consequi perfectam bonitatem, sed aliquam imperfectam cõsequuntur paucis motibus. Superiora vero his adipiscuntur perfectam bonitatem motibus multis. His autem superiora sunt, quæ adipiscuntur perfectam bonitatem motibus paucis. Summa vero perfectio inuenitur in his, quæ absque motu perfectam possident bonitatem. Sicut infimum est ad sanitatem dispositus qui non potest perfectam consequi sanitatem, sed aliquam modicam consequitur paucis remediis. Melius autem dispositus est, qui potest perfectam consequi sanitatem, sed remediis multis: & adhuc melius qui remediis paucis: optimè autem quia absque remedio perfectam sanitatem habet. Dicendum est ergo, quòd res, quæ sunt infra hominem, quædam particularia bona consequũtur. Et ideo quasdam paucas, & determinatas operationes habent, & virtutes. Homo autem potest consequi vniuersalem & perfectam bonitatẽ: quia

† Li.2.de aia text. 23. & seq. & tex. 27. tom.2.

† Li.2.de Cœlo tex. 66. tom.2.

Q.75. ar. 1. 5.

† Loco citato in ar.

affirmatiue. Secundo probatur in communi. Tertio in speciali, de hominis anima. Conclusio est. Necesse est ponere in anima plures potentias. Probatur in communi sic. Quatuor sunt rerum gradus. Primus respectu boni imperfecti, & tres respectu eiusdem boni perfecti. Ille, q̃ ad paucũ bonũ, paucis eget cõsequẽter motibus. Isti graduantur, q̃ alíqui multis, aliqui paucis, aliqui nullo motu perfectũ habent: & quanto a pluralitate recedit, tanto perfectior gradus. ergo rationabiliter accidit, quòd res infra hominem paucis motibus, & consequenter potentijs, homo multis, angelus paucis. Deus nullo eget motu, aut potentia. Ante cedens patet ex 2. cœl. text. 62. & declaratur exemplo fanitatis. Consequentia probatur, quia infra hominem res ad particulare quodam bonum ordinantur, homo autem & superiora ad vniuersale, quia ad ipsam beatitudinẽ in seipsi, & homo, infimum tenet locum inter capacia beatitudinis. Deinde assertur ratio specialis de Anima humana: quia est in cõfinio spiritualiũ & corporaliũ. ergo hãc vtrarũq; potentias tenere sequela ex rõne medii & compositi.

Q.76.art. 3.& 4.

¶ Circa illã rerum graduationẽ essent multa discutienda, quæ in 2. cœli requirit in loco proprio. hoc tamen hic aduerte quòd ista graduatio sit secundum ordinem causæ finalis, & quia ex fine potissimum medũ sumitur in, redditione causarum naturalium, vt patet in 2. Physico. ideo hæc ratio persuadere debet, non vt probabile quid, sed vt potissimam causam quæsiti assignãs. Quoniam cum natura agat propter finem, & distinctio potẽtiarũ opus naturæ sit, ex fine oportuit distinctionis rõnẽ reddere.

potest adipisci beatitudinem. Est tamen in vltimo gradu, secundum naturam eorum, quibus competit beatitudo. [c] Et ideo multis & diuersis operationibus & virtutibus indiget anima humana. [c] Angelis vero minor diuersitas potentiarum competit. In Deo vero non est aliqua potentia vel actio, præter eius essentiam. Est & alia ratio quare anima humana abundat diuersitate potẽtiarum, videlicet, quia est in confinio spiritualium & corporalium creaturarum. Et ideo concurrunt in ipsa virtute vtrarumque creaturarum.

¶Ad primum ergo dicendũ, quòd in hoc ipso magis ad similitudinem Dei accedit anima intellectiua quàm creaturæ inferiores, quòd perfectam bonitatem consequi potest, licet per multa & diuersa. In quo deficit a superioribus.

¶Ad secundum dicendum, quòd virtus vnita est superior, si ad æqualia se extendat. Sed virtus multiplicata est superior, si plura ei subiiciantur.

¶Ad tertium dicendum, q̃ vnius rei est vnum esse substantiale: sed possunt esse operationes plures. Et ideo est vna essentia animæ, sed potentiæ plures.

c 368 c 174.

Articulus III.

Vtrum potentiæ distinguantur per actus & obiecta.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod potentiæ non distinguantur per actus & obiecta. Nihil enim determinatur ad speciem per illud, quòd posterius, vel extrinsecum est. Actus autem est posterior potentia: obiectum autem est extrinsecum. Ergo per ea potentiæ non distinguuntur secundum speciem.

to non est sermo de qualicunque diuersitate obiecti, sed tantũ de per se diuersitate illius vt obiectum est, id est illius rationis formalis, quæ per se primo obiicitur potentiæ. & manifestatur exẽplariter. Quæ autem dicantur per se differentiæ alicuius, in 7. Metaphy. & 6. Topi. dicitur. In litera autẽ exẽplariter manifestant in differentiis aialis: & ad propositum in differentiis sensibilis vt sic.

379 1.d.i.17.q. 1.ar.4.co. Et 2. dist. 44.q. 1.ar. 1.cor. Et q. de aia art.3. Et q. de aia le.2.prin. & lega. 6. & le.8.

¶Ad euidentiã huius difficultatis, scito, q̃ potentia distingui per actus & obiecta, quadrupliciter intelligi potest. Primo, q̃ ly per, denotet differentiã distinctiuam, ita q̃ actus sint principia quorũ formaliter, vt proprijs differentijs potentiæ distinguuntur. Et hoc est oĩno impossibile: quia differentia intima est rei. Et idẽ est quo formaliter res est in se talis, & vna in se & diuersa ab alia essentia liter. Secundò, q̃ ly per, denotet principium declaratiuum tantũ: ita q̃ sic sensus potentiæ distinguuntur per actus, idest manifestantur distinctiæ per actus & obiecta a posteriori. Et hæc opinio processit ex ignorãtia philosophiæ naturalis, & distinctionis inter actus, vt effectus sunt potentiarũ, & vt fines sunt earũ, eo q̃ vt dicitur in 2. cœli, tex. 17. unum quodq; est propter suam operationẽ. Si enim

¶Conclusio est. Potentiæ diuersificantur secundum actum & obiectorum diuersitatem. Et quoniam duas subordinatas causas conclusio hæc assignat, scilicet diuersitatem actuum & diuersitatem obiectorum, probatur quo ad vtranque causam simul sic. Potentia essentialiter, seu secundum id quod est, ordinatur ad actũ, ergo eius ratio sumitur ex actu. ergo eius diuersitas est ex diuersitate actuum. ergo ex diuersitate obiectorum. Antecedens patet: prima consequentia est per ista nota, & similiter secunda: quæ eadem sunt principia essendi & distinguẽdi. Vltima vero consequentia probatur sic. Ratio actus diuersificatur secundum diuersitatẽ obiecti. ergo diuersitas actuũ diuersitatem obiectorum supponit: consequentia nota, & assumptũ probatur diuidendo sic. Actus aut est operatio potentiæ passiuæ, aut actiuæ, sed vterque specificatur ex obiecto. probatur quo ad actum potentiæ passiuæ sic. Obiectũ est finis, seu proprius terminus actus illius. ergo specificat illum. Et tenet sequela vtrobique, quia operatio a principio, aut termino proprio specificatur. Calefactio enim aut a calore calefaciente, aut a calore terminante eam, speciem habet, & similiter frigefactio &c.

¶Quo ad secundum, quia vt patet ex discursu facto, radix distinctionis & actuum & potentiarum est diuersitas obiecti. Et hæc est multiplex, ideo in litera subditur q̃ in proposi-

¶ Super quæstionis LXXVII. Art. III.

Titulus, aduerte tres terminos. Primo ly distinguantur. quæritur enim vtrum distinguantur, & non vtrum manifestent distinctæ. Et rursus quæritur de distinctione formali per se & dissimilitudinẽ in seipsi, & homo, infimum tenet locum inter capacia beatitudinis. Deinde assertur ratio specialis de Anima humana: quia est in cõfinio spiritualiũ & corporaliũ. ergo hãc vtrarũq; potentias tenere sequela ex rõne medii & compositi.

Titulus clarus est.

¶In corpore duo. conclusio prima affirmatiue, secundo modificatio vnius termini in conclusione positi, s. diuersitas obiecti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si enim hanc distinctionem considerassent, cum ex 2. Physic. exprese habeatur q̄ rerū naturalium optima redditur ratio a priori, cum ex fine sumitur, distinctionem potentiarum per actus nō dixissent esse a posteriori, sed a priori, vt ex hac solutione ad primū S. Thō explicat. Tertio quod ly per, denotet principium distinctiuū omnino extrinsecum. Ita q̄ potentiæ distinguuntur per actus & obiecta, vt per causas extrinsecas, puta finalem & efficientem: sicut vniuersaliter de aliis rebus possumus dicere, quòd distinguūtur p suas causas omnes in suo genere causandi, per formalem scilicet intrinsece, & effectiuā extrinsece &c. Et horum opinio, quamuis magis veritati appropinquet, eam tamen nō peuertauit. Tum, q̄a nihil singulare a patribus accepisse nius, quoniam de quibusdam tantūmodo entibus specificarunt, quod distinguuntur per actus & obiecta, hoc enim de potentiis & habitibus singulariter tradiderūt. Tum, quia horum entium naturam perspicue non attingit. Vtí est quarta opinio, quòd ly p, denotet principium distinctiuū extrinsecum quidē a re, sed intrinsecum diffinitioni rei. Ita q̄ potētiæ distinguuntur per actus a priori, non tanquam per differentias, nec tā quam per causas omnino extrinsecas, sed tanquā per causas exclusas ne cessario in diffinitionibus primis ea rum. Inclusas autem dico per additamentum, eo modo quo alterū correlatiuum cadit in diffinitione alterius. Et fundamentum huius est id, quod in antecedēte assumitur, in litera scilicet: quia potentia secundum id quod est, ad actū dicitur, & est adest, q̄ potētia secūdum suam entitatem nō est res absoluta ab actu & obiecto, quamuis sic res absoluta a termino, & propterea non est in genere relationis. Imaginamur enim secundum dictum Thom. quod potentiæ & habitus, & alia huiusmodi sunt entitates quædam medię, inter absoluras omnino & respectiuas tocaliter: ita quòd non per aliquid superadditum, sed per suas essentias essentialiter ordinem habent ad actus: ita quòd absque eis intelligi etiam in prima operatione intellectus non possint, non quia differentiæ earum sunt, sed quia earum differentiæ sumuntur ab ordine ad illos: ordine autem dico, non relationis prædicamentalis, sed transcendente. Et hæc est radix prima, & vltima in resolutione, tam in hac materia quàm in similibus, scilicet de motu, de materia prima, de actione & passione, habitu &c. Et hoc stante, patent omnia in litera. Vnde non oportet afferre aliter obiectiones aliorum, nec aliter examinare hæc. Omnia enim ex hoc vno pendent: quòd potentia, actio, & passio, & huiusmodi entia, essentialiter specificantur esse, & vnitatem & diuersitatem habent ex intrinseco quidem differentia, sed non abstrahente ab extrinseco obiecto agente, fine, vel actu. Et hæc si vis in proposito intelligere, imaginare naturam agere propter finem, & producere potentias proportionatas actibus intentis ideoque tales facere potentias: quia tales actuum quidditates exigunt, & non econuerso: & quia potentias nō accidentaliter ordinat ad actus, consequens est, quod ideo potentiæ sint tales essentialiter: quia actus exigit eas tales secundū essentiam: & sic nō abstrahunt essentialiter transcendenti ordine ad actus. Aduerte hic, quòd de potentiis animæ possumus dupliciter loqui. Vno modo, inquātum portię sunt, & sic est totus sermo præsens. Alio modo inquantum proprietates sunt talis naturæ: & sic non loquimur. Sic enim distinguuntur iuxta diuersitatem naturarum, quibus insunt. ut in 1. de Anima, com. 65. Membra hominis diuersa sunt specie a membris leonis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod actus licet sit posterior potentia in esse, est tamen prior in intentione, & secundum rationem sicut finis agente. Obiectum autē licet sit extrinsecum, est tamē principium, vel finis actionis. Principio autem & fini proportionantur ea, quæ sunt extrinseca rei.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ si potētia aliqua per se respiceret vnū cōtrariorū, sicut obiectum, oporteret, q̄ cōtrarium ad aliam potentiā pertineret. Sed potentia animæ non per se respicit propriam rationem contrarii, sed communem rationem vtriusque contrariorum: sicut visus, non respicit rationem albi: sed rationem coloris. Et hoc ideo, quia vnum contrariorum est quodammodo ratio alterius, cum se habeant sicut perfectum & imperfectum.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q̄ solutio huius habetur in litera, ex ly, vt obiectum: per hoc enim insinuauit obiectum adæquatum & clare liquet, q̄ si aliquis habitus, vel potentia habet pro obiecto adæquato vnum contrariorum, q̄ nunquam attinget alterius contrarium secundum naturam positiuam, quæ non includitur in altero, quamuis attingeret secundū priuationem annexam alterius: quia negatio non nisi ad affirmationis, & priuatio non nisi ad habitus potentiam vel habitum spectare potest. In 10. vero Metaphy. non sic sumitur contrarium per se respici, scilicet vt obiectum adæquatum sed per se, ideſt principaliter, seu nō per aliud. Ita q̄ ibi intendit, q̄ eadem potentia rationalis est vnius contrarii ratione sui & alterius ratione illius primi: & sic vnius principaliter, alterius secundario: vnius per se, alterius per accidens, ideſt per aliud, nullius tamen eorum vt obiecti adæquati.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa illam conditionalem, Si potentia per se respiceret vnum contrariorum vt obiectum oporteret alterum ad aliā potentiam pertinere: quoniam obuia sibi videtur Arist. 10. Metaphysi. seu ipsemet dicens quòd habitus, puta scilicet scientia est per se vnius cōtrarij: & tamen est etiam alterius cōtrarij. ergo a fortiori vna potentia poterit esse per se vnius contrarij, & tamen ēt alterius, ex quibus proprie loqui de distinctione obiectorum, quæ non realiter distinguuntur, dicemus, quòd non est sermo de distinctione eorū actualiter: quia illa sit per opus intellectus &c. sed de distinctione eorum virtualiter, seu fundamentaliter. ita quòd non ideo intellectus, & voluntas distinguuntur ratione actualiter, quia ens, & bonum distinguuntur ratione actualiter: sed quia ens & bonum distinguuntur ratione actualiter: quod non est per opus intellectus, sed ex ipsa re. Et sic distinctio virtualis obiectorum, est causa vt conditio causæ distinctionis potentiarum. Et per hoc, patet responsio ad obiectum primum & vltimum: tam enim patet, q̄ nō ponitur ens tale pendere ab ente rationis.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cum diuersitate effectuum fiat vnitas in causa, mirum non est, si cum maiore diuersitate esse

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit: quia diuersitas rationis in obiecto non videtur sufficiens causa diuersitatis realis potentiarum. Tum, quia ens reale non causatur ab ente rationis, quoniam effectus non est perfectior causa finali, aut effectiua. Tū, quia minor distinctio non est sufficiens causa maioris. Tum, quia nullo ente rationis existente, distinctiones reales rerum essent: quoniam non dependēt ab opere animæ.

†Ad hæc breuiter dicitur, q̄ obiectiones hæ procedunt ex malo intellectu illius propositionis: Distinctio obiectorum est causa distinctionis potentiarum, oportet namque distinguere, ly distinctio, & ly causa. Potest nāque esse sermo de distinctione actualiter & virtualiter, & similiter de causa vt ratione causandi, & vt conditione causantis. Si enim velimus proprie loqui, nulla causarū distinctio videtur esse proprie causa effectiua, vt ratio causandi: quoniam diuersitas nō est forma actiua: quamuis sic quandoque cōditio causarum necessaria. Secundum autē causalitatem finalem, quamuis diuersitas possit esse rō causandi, quia propter diuersitatē aliquorum, vt finem, potest aliqd fieri aut ordinari in proposito tamen, condītio est causarum finalium: non enim distinctio potentiarum ordinatur ad distinctionē obiectorum vt finē: sed quoniam talis potētia ordinatur ad talem finem proprium, & talis ad talem, & hi fines habent hanc conditionem, quod sunt diuersi, oportet q̄ etiam potentias exigant diuersas. Si velimus quoque proprie loqui de distinctione obiectorum, quæ non realiter distinguuntur, dicemus, quòd non est sermo de distinctione eorū actualiter: quia illa sit per opus intellectus &c. sed de distinctione eorum virtualiter, seu fundamentaliter. ita quòd non ideo intellectus, & voluntas distinguuntur ratione actualiter, quia ens, & bonum distinguuntur ratione actualiter: sed quia ens & bonum distinguuntur ratione actualiter: quod non est per opus intellectus, sed ex ipsa re. Et sic distinctio virtualis obiectorum, est causa vt conditio causæ distinctionis potentiarum. Et per hoc, patet responsio ad obiectum primum & vltimum: tam enim patet, q̄ nō ponitur ens tale pendere ab ente rationis.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cum diuersitate effectuum fiat vnitas in causa, mirum non est, si cum maiore diuersitate esse actuum fiat minor distinctio in causa. Vnde falsum est, quòd minor distinctio non sit causa maioris, vt conditio causæ. Tum, quia & vnitas causæ potest esse causa distinctionis. Tum, quia distinctio non est res dicens perfectionem, vt oporteat ab vniuoco, aut perfectiori distinctione procedere: sed magis spectat ad ordinē imperfectorum, vt pote ab vnitate recedens, vt patet in astrologijs Pythagoræ 1. Metaphy.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ nihil prohibet id, quod est subiecto idem, esse diuersum secundum rationem. Et ideo potest ad diuersas potentias animæ pertinere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentia superior per se respicit vniuersaliorem rationem obiecti, quàm potētia inferior: quia quanto potentia est superior, tanto ad plura se extendit. Et ideo, multa conueniunt in vna ratione obiecti, quam per se respicit superior potentia, quæ tamen differunt secundum rationes, quas per se respiciunt inferiores potentiæ. Et inde est, quòd diuersa obiecta pertinent ad diuersas inferiores potentias, quæ tamen vni superiori potentiæ subduntur.

Articvlvs IIII.

Vtrum in potentijs animæ sit ordo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in potentiis animæ non sit ordo. In his enim, quæ cadunt sub vna diuisione, non est prius & posterius, sed sunt naturaliter simul: sed potentiæ animæ contra se inuicem distinguuntur. Ergo inter eas non est ordo.

¶ 2 Præte. Potentiæ animæ comparantur ad obiecta, & adipsam animam. Sed ex parte animæ inter eas non est ordo: quia anima est vna: similiter etiā nec ex parte obiectorum, cum sint diuersa & penitus disparata, vt pater de colore & sono. in potentiis ergo animæ non est ordo.

¶ 3 Præte. In potentiis ordinatis hoc inuenitur, quod operatio vnius dependet ab operatione alterius. Sed actus vnius potentiæ animæ non dependet ab actu alterius: potest enim visus exire in actum absque auditu, & econuerso. Non ergo inter potentias animæ est ordo.

¶ Sed contra est, quod Philosophus in *2. de Anima, comparat partes, siue potentias animæ figuris. Sed figurę habent ordinem adinuicem. Ergo & potentiæ animæ.

¶ Respon. Dicendum, quòd cum anima sit vna, potentiæ vero plures, ordine autem quodam ab vno in multitudinem procedatur, necesse est inter potentias animæ ordinem esse. Triplex autem ordo inter eas attenditur. Quorum duo considerantur secūdum dependentiam vnius potentiæ ab altera. Tertius autem accipitur secūdum ordinem obiectorum. Dependentia autem vnius potentiæ ab altera dupliciter accipi potest. Vno modo secundum naturæ ordinem, prout perfecta sunt naturaliter imperfectis priora. Alio modo secundum ordinem generationis & temporis, e prout ex imperfecto ad perfectum. vnitur. Secundum igitur primum potentiarum ordinem, potentiæ intellectiuæ sunt priores potentiis sensitiuis: vnde dirigunt eas, & imperant eis. Et similiter potentiæ sensitiuæ hoc ordine sunt priores potentiis animæ nutritiuæ. Secundum vero ordinem secundum, econuerso se habet. Nam potentiæ animæ nutritiuæ sunt priores in via generationis potentiis animæ sensitiuæ: vnde ad earum actiones præparant corpus. Et similiter est de potentiis sensitiuis respectu intellectiuarum. Secundum autem ordinem tertium, ordinantur quædam vires sensitiuæ adinuicem, scilicet visus, auditus, & olfactus. Nam visibile est prius naturaliter: quia est commune superioribus & inferioribus corporibus. e Sonus autem audibilis fit in aëre, qui est naturaliter prior commistione elementorum, quam consequitur odor.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd alicuius generis species se habēt secundum prius & posterius, sicut numeri & figuræ quantum ad esse: licet simul esse dicantur inquantum suscipiunt communis generis prædicationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ordo iste potētiarum animæ, est ex parte animæ, quæ secundum ordinem quēdam habet habitudinem ad diuersos actus: licet sit vna secundum essentiam, & ex parte obiectorum, & etiam ex parte actuum, vt dictum est.*

¶ Ad tertiū dicendum, q̄ rō illa procedit de illis potentiis, in quibus attēditur ordo solū secundum tertium modū. Illæ autem potentiæ, quæ ordinant secundū alios duos modos, ita se habent, q̄ actus vnius dependet ab altera. signum regunt & imperant eis. & hæ vegetatiuas præcedunt. Ordine vero generationis econtra: in cuius signum, nutritiuæ præparant corpus illis &c. Ordine autem obiectorum ordinantur quædam sensitiuæ inter se, visus & auditus, olfactus: quia obiectum illius primum, & secundi secundum, & tertii tertium: vt patet ex subiectis cœlestibus: scilicet aëre & misto.

Circa hanc partem occurrit dubitandum, propter quid, in litera tertius ordo attribuitur tribus sensibus, & non aliis potentiis enumeratis: cum ordo secundum obiecta manifestius sit etiam in aliis constat namque intellectum esse prius sensibili, & sensibile esse prius vegetabili. cur ergo non vniuersaliter hunc ordinem

¶ Super quæstionis septuagesimæ septimæ, Articulum, quartum.

TIrulus clarus. ¶ In corpore duo facit. Primo, respondet quæsito affirmatiue, & directe vna conclusione. In potentiis animæ est ordo. Probatur. Ab vno nō venitur ad multa sine ordine: sed essentia animæ est vna, potentiæ multæ, ergo. Et recordare, quòd est sermo de progressu naturali. Natura enim nō transfert se ab vno ad multa, absque ordine, quoniam in operibus eius confusio non habet locum. Vbi autem pluralitas sine ordine, ibi confusio. Secūdo ostendit, quotuplex, qualis, & q̄s, quarum potentiarum ordo sit. Quotuplex, quia triplex. Qualis, in communi, quia duplex, secundum dependentiam vnius potentiæ ab alia. & tertius, secundum ordinem obiectorum. Et rursus ordinis, qui secundum dependētiam potētiarum: alter, secundum ordinem naturæ & perfectionis: alter, secūdum ordinem generationis est. Quis vero, cui cōueniat: quia ordine perfectionis, in tellectiuæ præsunt sensitiuis, in cuius

383 416 a.
387
In cor. ar
D. 50. 88. 4 27 28 43 2
361
380 2.7. cor. & de Aia. am. 23. ad 20.
† Li 2. de aia text. 32 com. 2.
Lib. 2. de aia tex. 30 & 3. tex. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinem applicauit, sicut alios duos ?

¶Ad hoc dicitur, quod non propterea ad tres sensus ordinem obiectalem applicauit, quia in eis solum saluetur, aut pateat, sed quia solus ille ordo in illis saluatur. Et si contra hoc instatur, quia etiam illi tres sensus ordinem habent perfectionis, quia vnus est perfectior alcro vt patet: & generationis quia vnus generatur prius alzero, vt patet ex eo quòd quibusdã animalibus inest naturaliter vnus sine alio. in perfectioribus enim animalibus, quæ sunt priora ordine generationis insunt, & ad posteriora non attingunt. Dicendum est, quòd ordinari secundum perfectionem, aut generationem, potest dupliciter intelligi. Vno modo, secundum ipsas res ordinatas in seipsis. Alio modo, secundum habitudinem seu dependentiam earum ad inuicem. Ad ordinẽ perfectionis primo modo, sat est quòd hoc perfectius sit, & illud minus perfectum. Sed ad ordinem perfectionis secundo modo, exigitur quòd hoc sit perfectio illius. Et similiter ad ordinem generationis, primo modo, sufficit quod hoc prius generetur, quam illud. Sed ad ordinem generationis secundo modo, requiritur, quod generatio huius ordinetur materialiter ad generationem illius. In proposito autẽ sermo est de vtroque ordine secundo modo, vt patet ex signis adductis in litera, & apertissime in responsione ad tertium: vbi conceditur quasdam esse potẽtias animæ, inter quas est solus tertius ordo. non enim visus perficit auditum, neque auditus ministrat materialiter visui: sed intellectus perficit sensum, & regendo & cognoscendo, vt patet in cogitativa. Et sensitiua perficit vegetatiuã partem, vt patet ex eo quod vegetatiuum coniunctum sensitiuo. facit carnem quod per seipsum nunquam faceret.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes potentiæ animæ sint in anima sicut in subiecto.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd omnes potentiæ animæ sint in anima sicut in subiecto. Sicut enim se habent potentiæ corporis ad corpus, ita se habent potentiæ animæ ad animam. Sed corpus est subiectum corporalium potentiarum. Ergo anima est subiectum potentiarum animæ.

¶2 Præt. Operationes potentiarum animæ attribuuntur corpori propter animam: quia vt dicitur in * 2. de Anima, anima est quo sentimus & intelligimus primum. Sed prima principia operationum animę sunt potentię. Ergo potentię per prius sunt in anima.

¶3 Prete. Augusti. dicit * 12. super Gen. ad literam, quòd anima, quędam sentit non per corpus, immo sine corpore, vt est timor, & huiusmodi. quædam vero sentit per corpus. Sed si potentia non esset in sola anima sicut in subiecto, nihil posset sine corpore sentire. Ergo anima est subiectum potentię sensitiuę, & pari ratione, omnium aliarum potentiarum.

¶SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in lib.* 2. de somno & vigilia, quòd sentire non est proprium animę, neque corporis, sed coniuncti. Potentia ergo sensitiua est in coniuncto sicut in subiecto. Non ergo sola anima est subiectum omnium potentiarum suarum.

¶RESPONDEO. Dicendum, quòd illud est subiectum operatiuę potentię, quod est potens operari. omne enim accidens denominat proprium subiectum. idem autem est quod potest operari, & quod operatur. Vnde oportet quod eius sit potentia sicut subiecti, cuius est operatio: vt etiam Philosophus * dicit in principio. de somno & vigilia. Manifestum est autem ex supra dictis, † quòd quędam operationes sunt animę, quę exercentur sine organo corporali, vt intelligere & velle. Vnde potentię, quę sunt harum operationum principia, sunt in anima sicut in subiecto. Quędam vero operationes sunt animę, quę exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, & auditus per aurem. Et simile est de omnibus aliis operationibus nutritinę, & sensitiuæ partis. Et ideo potentię, quę sunt talium operationum principia, sunt in coniuncto sicut in subiecto, & non in anima sola. [c]

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes potentię dicuntur esse animæ non sicut subiecti, sed sicut principij: [c] quia per animam comunctum habet, quòd per tales operationes operari possit.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd omnes huiusmodi potentię, per prius sunt in anima quàm incõiuncto, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

¶AD tertium dicendum, quòd opimo Platonis fuit, quòd sentire est operatio animę propria, sicut & intelligere. [c] In multis autem, quę ad Philosophiam pertinent, Augustin. videtur opinionibus Platonis, non asserendo, sed recitando. Tamen quantum ad presens pertinet, hoc quod dicitur, anima quędam sentire cum corpore, & quędam sine corpore, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd hoc quod dico cum corpore, vel sine corpore, determinet actum sentiendi secundum quod exit à sentiente: & sic nihil sentit sine corpore, quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale. [c] Alio modo potest intelligi, ita quòd prędicta determinent actum sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur. Et sic quędam sentit cum corpore, idest in corpore existentia, sicut cum sentit vulnus, vel aliquid huiusmodi: quędam vero sentit sine corpore, idest non existentia in corpore, sed solum in apprehensione animę, sicut cum sentit se tristari, vel gaudere de aliquo audito.

ARTICVLVS VI.

Vtrum potentiæ animæ fluant ab eius essentia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd potentię animę non fluant ab eius essentia. Ab vno enim simplici non procedunt diuersa. Essentia autem animę est vna & simplex. Cum ergo potentię animę sint multę & diuersę, non possunt procedere ab eius essentia.

¶2 Preterea. Illud, à quo aliquid procedit, est causa eius. Sed essentia animę non potest dici causa potentiarum, vt patet discurrẽti per singula cuiusq; genera. Ergo potentiæ animæ non fluunt ab eius essentia.

¶3 Præt. Emanatio quędam motũ nominat, Sed nihil mouetur à seipso: vt probatur in * 7. lib. Physi. nisi forte ratione partis: sicut anima dicitur mouere à seipso, quia vna pars eius est mouens, & alia mota. neque etiam anima mouetur, vt probatur in * 1. de Anima. Non ergo anima causat in se suas potentias.

¶SED CONTRA, Potentiæ animæ sunt quædam proprietates naturales ipsius. [c] Sed subiectum est causa propriorum accidentium. vnde & ponitur in diffinitione accidentis, vt patet in * 7. Metaphysi. Ergo potentiæ animæ procedunt ab eius essentia, sicut à causa.

¶RESPON. Dicendum, quòd forma substantialis & accidentalis partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt quidem in hoc, quòd vtra que est actus, & secundum vtranque est aliquid quodammodo in actu. differunt autem in duobus. Primo quidem, quia forma substantialis facit esse simpliciter, & eius subiectum est ens in potentia tantum. forma autem accidentalis non facit esse simpliciter sed esse tale, aut tantum, aut aliquo modo se habens. [c] Subiectum enim eius est ens inactu. Vnde patet, quòd actualitas prius inuenitur in forma substantiali, quàm in eius subiecto. Et quia primum est causa in quolibet genere, forma substantialis causat esse in actu in suo subiecto. Sed econuerso actualitas per prius inuenitur in subiecto formæ accidentalis, quàm in forma accidentali. vnde actualitas formæ accidẽtalis causatur ab actualitate subiecti, ita quòd subiectum inquantum est in potentia, est susceptiuum formæ accidentalis: inquantum autem est in actu, est eius productiuum. Et hoc dico de proprio, & per se accidente. Nam [d] Diar. actu aliquo, sed non totum esse in actu sui subiecti, ita quòd ex hoc ipso quòd supponit subiectum in actu, constat quòd non facit illius actualitatem absolute. Et si huic contingat, quòd primum est causa reliquorum, sequitur quòd actualitas accidentis est ex actualitate subiecti.

¶Quo ad secundum conclusio respondens est. Omnes potentiæ animæ fluũt ab essentia animæ. Probatur sic. accidens proprium causatur a subiecto secundum quod est actu, & recipitur in eo secundum esse in potentia. ergo omnes potentię animæ fluunt ab essentia. Antecedens patet ex prima differentia. consequentis probatur diuidendo. quia potentiæ animæ, aut sunt in sola anima subiectiue, & sic, ergo ab ipsa secundum rationem actualitatis & in ipsa ratione potentialitatis ad miste sunt, aut in composito, & sic, ergo ab ipsa anima sunt, quia compositũ non est actu nisi ratione animæ. Ar. præc. Q. 75. art. 5. D. 22. In isto ar.

¶Cires ratione adductam ad probandam causalitatem subiecti respectu proprij accidentis, dubium occurrit, quia si illa ratio esset efficax, cõcluderet etiam quòd accidens per accidens flueret a subiecto cui inest quod est manifeste falsum, & cõtra litteram. Probatur sequela, quia eadẽ ratio locũ habet, scilicet quia actualitas subiecti est prior actualitate eius, omne enim accidenti cõuenit præsupponere subiectum in actu, & præcedi ab actualitate eius. D. 1. 136. D. 1. 192. a 383

¶Ad hoc breuiter dicitur, quod vt ex litera patet, ratio S. Tho. est, quod primũ in quolibet genere &c. Illa aũt maxima intelligit in his, quę habent per se ordine, nõ aũt per accidens ordinatis. Vnde obiectio supponit falsum. Quia prioritas sola se tenet ex causalitatis, est enim prioritas habentis per se ordinẽ ad reliqua, hoc aũt non oportebat exprimere, quia in illa maxima subintelligebat. Et ppea eadẽ vi intulit causalitatem subiecti respectu proprij, & formæ respectu materiæ, vtrobique, nam. est primitas, & per se ordo, quis diuerso modo, quia ibi inter duas actualitates, hic vero ipsius actus ad recipiẽs & participãs ipsum. Posset quoq; iuxta doctrinã sequẽtis articuli dici, quod illa maxima metaphysicalis applicata ad materiã emanationis, intelligit stante eodẽ ordine emanationis: mõ constat quod subiectũ & propriũ eodẽ emanant ordine, quamuis non in eodem gradu, quia illud primo, hoc consequenter: substantia vero & accidens per accidens non ad eundem spectant productionis ordinem. & ideo non obstat.

¶In responsione ad 4m, aduerte, quod multi putant, & male, doctrinã hãc ab Auerroi dillentire, eo quòd in 4. Metaphi. com. 2. dixerit, quòd substantia non est agens aut finis accidentiũ, sed subiectũ. Sed reuera hi quis multi, ut cæci sunt. Auerrois enim in primis hoc non dixit, sed declarans qualis est analogia inter substantiam & accidẽ

Super quæstionis LXXVII. Artic. V.

Titulus clarus. Potentia vocatur proximum & complementum principium elicitiuum operationis.

¶In corpore conclusiones duæ. Prima. Potentiæ non organicæ sunt in sola anima vt in subiecto. Secunda. Potẽtiæ organicæ sunt in coniuncto vt subiecto. Probatur vtraque cõclusio simul eodẽ medio sic. Subiectum operatiuæ potentiæ est potens operari. ergo ipsum operans. ergo anima sola est subiectum non organicarum, & compositum organicarũ. Antecedens probatur: quia omne accidens denotat suum subiectum: prima cõsequentia probatur dupliciter. Primo: quia idem est quod potest & facit. Secundo auctoritate Arist. secunda vero consequentia probatur ex dictis: quia operationes non organicarum potentiarum sola anima dicit, organicarum vero compositum.

¶Aduerte q̃ ex supradictis, & hic, patet, q̃ sola anima dicitur potens intelligere, & intelligere & subiectũ esse intellectionis vt per se primo potens intelligens & subiectum: compositum autem dicitur intelligẽs rõne partis, scilicet animæ. Nec obstat q̃ Sortes dicitur esse quod q̃ prie intelligit, quia operationes sunt suppositorum, quia etiã Sortes primo suppositum, non est primo intelligit absolute, quia falsum est q̃ operatio sit primo suppositi, absolute loquẽdo, sed primo subsistẽtis. Et tu hoc aduerte, quia multi in hac falluntur cõsequẽtia, Est primo huius vt suppositi, ergo est primo huius cum tñ deberent dicere, Est primo huius vt subiectĩ, ergo est primo huius. 383 Cali. 3. q. 6. ar. 3. & ve. ri. q. 14. ar. 2. c. & 8. q. 1. ar. 3. c. a. 9. & 10.

Super quæstionis 77. Artic. 6.

Titulus clarus. ¶In corpore duo. Primo præmittit conuenientiam & differentiam inter formã substantialem & accidẽtalem. Secundo respondet quæstioni quia conclusione affirmatiue.

¶Conuenientia est in duobus. primo in essentiali prædicato, scilicet esse actum, secundo, in effectu formali, scilicet secundum vtranque aliquid esse actu. Et ex his datur intelligi ter tium, quòd subiectum vtrumque est aliquo modo ens in potentia. Differentia est in duobus. Primo in qualitate effectus formalis, quia substãtialis facit esse simpliciter, accidentalis vero tale, aut tantum. Et hanc comitatur differentia in subiecto, quia illius est ens in potentia tantum, huius vero ens i actu. Et hinc nascitur differentia secundum ordinem actualitatis: quia actualitas illius est prior actualitate subiecti: actualitas vero illius, est posterior. Et hinc oritur differentia secundum causalitatem, quia actualitas illius, causat actualitatem subiecti, alius vero causatur ab actualitate subiecti. Et ratio sequelæ huius quartæ differentiæ ex tertia assignatur: quia primum est causa in quolibet genere, & est, inquit, sermo de accidente proprio non aduẽtitio: hoc enim ab extra causatur. Secundo differunt: quia illius materia est propter illam, ista vero ecõtra, est propter subiectum, & ratio est vtriusque, quia minus principale est propter principalius: constat enim subiectum principalius esse accidente, & formam substantialem materia. † In prin. libri. to. 2. † Li. 1. de an. text. 46. to. 2. c 377 372 Li. 7. Meta. a text. 12. vsque ad 16. c. 3.

¶Circa hæc aduerte tria. Primo, quòd quia S. Tho. ante probauit potentias esse propria accidentia & hic quæritur vtrum fluant ab essentia animæ: quæ est forma substantialis: ideo hæc præmittit. Secundo, quòd quia vt patebit in responsione ad secundum, subiectum est causa proprij accidentis in triplici genere causæ: ideo secundam differentiam adiecit S. Tho. cum tamen ad probandam conclusionem articuli, prima differentia sola deseruiat. Tertio, quæ subtiliter procedit in litera, ex hoc namque quòd forma substantialis est talis naturæ, quòd facit ens in actu absolute, oritur quòd non supponit ens in actu, non enim absolute & sine additione aliqua faceret ens actu, si iam esset ens in actu, sed cum additione faceret ens tale in actu. Ex hoc autem oritur ordo, quòd prius actualitas conuenit formæ substantiali, quam subiecto, quod nihil habet actualitatis ex se. Et ex hoc clare sequitur, quòd forma substantialis causat non esse in actu, sed totum esse in actu sui subiecti. Tum, quia nihil ió se actualitatis habet subiectũ. Tum, quia primum in quolibet ordine verum est causa cæterorum. Et per oppositum, quia forma accidentalis non est actus faciens formaliter nisi ens in actu tale, quod naturaliter supponit ens in actu absolute, oportet quòd causet in subiecto suo, esse quidem in 372 Diar. 80

¶Quo ad secundum dicẽdum, quòd subiectum est causa proprij accidentis & finalis, & quodammodo actiua: & etiã vt materialis inquãtum est susceptiuum accidentis. Et ex hoc potest accipi q̃ essentia animæ est causa omnium potentiarum sicut finis, & sicut principium actiuum, quarundam autem sicut susceptiuum.

¶AD tertium dicendum, quòd emanatio propriorum accidentium d a subiecto, non est per aliquam transmutationem, sed per aliquã naturalem resultationem: [e] sicut ex vno naturaliter aliud resultat, vt ex luce color. d 60 e

¶AD secundum dicẽdum, quòd subiectum est causa proprij accidentis & finalis, & quodammodo actiua: & etiã vt materialis inquãtum est susceptiuum accidentis. Et ex hoc potest accipi q̃ essentia animæ est causa omnium potentiarum sicut finis, & sicut principium actiuum, quarundam autem sicut susceptiuum.

¶AD tertium dicendum, quòd emanatio propriorum accidentium d a subiecto, non est per aliquam transmutationem, sed per aliquã naturalem resultationem: [e] sicut ex vno naturaliter aliud resultat, vt ex luce color. d 60 e

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia in entis nomine dicit, quòd prædicata non attribuuntur substantiæ, quia sit agens, aut finis, sed subiectum. Ex quibus verbis optime habetur, quòd in nomine entis non importatur analogia secundum causam finalem: neque secundum causam efficientem, sed secundum causam materialem. Cum hoc tamen euidenter patet stare: quod substantia sit efficiés, & finis accidentis. non enim oportet quòd omnis habitudo, quæ est inter substantiam & accidens importetur entis nomine. Deinde ibidem est sermo de accidentibus absolute in ordine ad substantiam cui insunt: & non de accidente proprio, de quo nos loquimur. Patet autem hanc esse Auerroïs mentem: quia constat subiectum esse finem sui proprij accidentis, grauitas enim est propter conseruationem substantiæ grauis &c. Vnde in hac re, nulla est inter hos philosophos dissensio.

¶ Responsionem ad tertium diligentissime notato, quoniam ex ea soluuntur multæ difficultates. Scilicet, & quomodo substantia est immediate causa effectiua: & quomodo aliquid agit in seipsum. & alia huiusmodi, quæ in suis locis soluimus, vtendo hac distinctione de causa actiua per actionem media, & fine aliqua media actione per solam naturalem resultationem, hoc enim modo actiua multa habent, quæ aliis impossibile est conuenire.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ septimæ, Articul. septimum.*

Titulus clarus. In corpore duo. Primo conclusio responsiua affirmatiue. Secundo, in speciali distinguit: & respondet duabus conclusionibus.

¶ Quo ad primum conclusio est, Vna potentia animæ oritur ab alia. Probatur sic: in procedentibus naturali ordine ab vno, primo propinquius est quodammodo causa remotiorum: potentiæ animæ procedunt multiplici ordine naturæ ab vno. ergo prior est causa subsequentis. Minor patet ex dictis: maior probatur sic: in istis primum est causa omnium: ergo propinquius primo est causa remotioris. Et tenet sequela: quia proportionaliter se habent: sicut primum ad omnia, ita prius ad sequentia naturæ ordine: constat

ARTICVLVS VII.

Vtrum vna potentia animæ oriatur ab alia.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd vna potentia animæ non oriatur ab alia. Eorum enim, quæ simul esse incipiunt, vnum non oritur ab alio. Sed omnes potétiæ animæ sunt simul animæ concreatæ. Ergo vna earū ab alia non oritur.

¶ 2 Præt. Potentia animæ oritur ab anima, sicut accidens à subiecto. Sed vna potentia animæ nō potest esse subiectum alterius: quia accidentis non est accidens. Ergo vna potentia non oritur ab alia.

¶ 3 Præt. Oppositum non oritur à suo opposito, sed vnumquodq; oritur ex simili secundum speciem. Potentiæ autem animæ ex oppositis diuiduntur, sicut diuersæ species. Ergo vna earum non procedit ab alia.

¶ Sed contra, Potentiæ cognoscuntur per actus. Sed actus vnius potentiæ causatur ab alio, sicut actus phantasiæ ab actu sensus, Ergo vna potentia animæ causatur ab alia.

¶ Respon. Dicendum, quòd in his, quæ secundum ordinem naturalem procedunt ab vno, sicut primum est causa omnium, ita quod est primo propinquius est quodammodo causa eorum, quæ sunt magis remota. Ostensum est autem supra* quòd inter potentias animæ, est multiplex ordo. Et ideo vna potétia animæ ab essentia animæ procedit mediante alia: sed quia essentia animæ comparatur ad potentias, & sicut principium actiuum & finale, & sicut principium susceptiuum, e vel seorsim per se vel simul cum corpore: agens autem & finis est perfectius: susceptiuum autem principium inquantum huiusmodi est minus perfectum, consequens est, quòd potentiæ animæ, quæ sunt priores secundum ordinem perfectionis & naturæ, sint principia aliarum per modum finis & actiui principii. Videmus enim quòd sensus est propter intellectum, & non econuerso. e Sensus etiam est quædam deficiens participatio intellectus, vnde secundum naturalem originem quodam modo est ab intellectu, sicut imperfectum a perfecto. e Sed secundum viā susceptiui principii, econuerso potentiæ imperfectiores inueniuntur principia respectu aliarum. Sicut anima secundum quod habet potentiam sensitiuam consideratur sicut subiectum, & materiale quoddam respectu intellectus. Et propter hos, imperfectio res potentiæ sunt priores in uia generationis. Prius enim animal generatur quàm homo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut potentia animæ ab essentia fluit, non per transmutationem, sed per naturalem quandam resultationem, e & est simul cum anima: ita est etiam de vna potentia respectu alterius.

¶ Ad secundum dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum accidentis: sed vnum accidens per prius recipitur in substātia quàm aliud: sicut quantitas, quam qualitas, & hoc modo unum accidens dicitur esse subiectum alterius, vt superficies coloris, inquantum substantia uno accidente mediante recipit aliud. Et similiter potest dici de potentiis animæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potētię animæ opponuntur adinuicem oppositione perfecti, & imperfecti: sicut etiam species numerorum & figurarū. Hæc autem oppositio non impedit originem vnius ab alio, quia imperfecta naturaliter à perfectis procedunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum omnes potentię animæ remaneant in anima à corpore separata.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod omnes potentię animæ remaneant in anima à corpore separata. Dicitur enim in lib.* de spiritu & anima, quod anima recedit à corpore secum trahēs sensum & imaginationem, rationem, & intellectum, & intelligentiam, concupiscibilitatem & irascibilitatem.

¶ 2 Præt. Potentiæ animæ sunt eius naturales proprietates. Sed proprium semper inest, & nunquam separatur ab eo cuius est proprium. Ergo potentiæ animæ sunt in ea, etiam post mortem.

¶ 3 Præterea. Potentiæ animæ etiam sensitiuæ non debilitantur debilitato corpore, quia vt dicitur in* 1. de Anima: si senex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique sicut & iuuenis. Sed debilitas est via ad corruptionem. Ergo potentiæ animæ non corrumpuntur corrupto corpore, sed manent in anima separata.

¶ 4 Præt. Memoria est potentia animæ sensitiuæ, vt Philosophus* probat: sed memoria manet in anima separata. dicitur enim Lucæ 16. diuiti epuloni in inferno secūdum animam existenti, Recordare, quia recepisti bona in vita tua. Ergo memoria manet in anima separata, & per consequens aliæ potentiæ sensitiuæ partis.

¶ 5 Præt. Gaudium & tristitia sunt in concupiscibili, quæ est potentia sensitiuæ partis. Manifestum est autem, animas separatas tristari, & gaudere de præmijs, vel pœnis, quas habent. Ergo vis concupiscibilis manet in anima separata.

¶ 6 Præt. Aug.* dicit 12. super Gen. ad lit. quòd sicut anima, cum corpus iacet sine sensu, nondum penitus mortuum, videt quædam secundum imaginariam visionem, ita cum fuerit à corpore penitus separata post mortē. Sed imaginatio est potentia sensitiuæ partis. Ergo potentia sensitiuæ partis manet in anima separata, & per consequens omnes aliæ potentiæ.

¶ Sed contra est, quod dicitur in lib.* de Eccles. dog. Ex duabus tantum substantijs constat homo: anima cum ratione sua, & carne cum sensibus suis. Ergo defuncta carne, potentię sensitiuę non manent.

¶ Respon. Dicēdum, quòd sicut iam dictum est,* omnes potentiæ animæ comparantur ad animam solam, sicut ad principium. Sed quædam potentiæ comparantur ad animam solā sicut ad subiectum, vt intellectus & voluntas, e & huiusmodi potentiæ necesse est, quòd maneant in anima, corpore destructo. Quædam vero potentię sunt in coniuncto, sicut in subiecto: sicut omnes potentię sensitiuę partis, & nutritiuę. Destructo autem subiecto, non potest accidens remanere. Vnde corrupto coniuncto, non manent huiusmodi potentię actu, sed virtute tantum manent in anima, sicut in principio, vel radice. Et sic falsum est, quod quidam dicunt, huiusmodi potentias in anima remanere etiam corpore corrupto. Et multo falsius, quòd dicunt etiam actus harum potentiarum remanere in anima separata: quia talium potentiarum nulla est actio nisi per organum corporeum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd liber ille authoritatem non habet. e Vnde quod ibi scriptum est, eadē facilitate contemnitur, qua dicitur. Ta

¶ Quoad secundum distinctio est, quòd ordo naturalis inter potentias est triplex scilicet secūdum causam actiuam, finalem, & materialē: quia anima est his tribus modis causa earum sola, vel cum corpore. Prima conclusio in speciali. Potentiæ imperfectiores, oriūtur a perfectioribus ordine finali & actiuo. Secunda in speciali, Potentiæ perfectiores, oriūtur ab imperfectioribus ordine materiali. Probantur primo ambæ simul in communi, quia agens & finis vt sic, est perfectius, susceptiuum autem vt sic, est imperfectius. Deinde declaratur prima in speciali: quia intellectus est principium finale, & actiuum quodammodo sensus. Finalis quidē, quia sensus est propter intellectum, & non econuerso. Actiuus vero, quia sensus est quædam participatio intellectus. Diuinum nāque lumen, cuius participatione & intellectus & sensus omnis percipit & discernit in intellectu subsistēs, exemplare quodammodo est diffluentis obfuscatique luminis in corpore cognitionem patiens. exemplare autem habet anaxum genus actiuæ causæ, cum nihil aliud sit quam exemplar trinsecæ formæ: formare enim ex trinsecæ agentis, aut per agens est. Demum, declaratur secunda quoque in speciali, quia sensitiuum est principium materiale intellectus, quoniam animal secundum quod habet sensitiuam

virtutem, subiectum & materiale, & in potentia est respectu intellectus vt patet.

¶ *Super quæstionis LXXVII. Arti. VIII.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duo facit, primo respondet quæsito duabus conclusionibus. Secundo, corollarie excludit duas opiniones.

¶ Quo

¶ Quo ad primum, prima conclusio est. Potentiæ existentes in sola anima, vt subiecto, remanent destructo corpore. Secunda. Potentiæ existentes in composito, vt subiecto, non remanēt actu, sed virtualiter tantum. Declarantur & probantur simul, ex conuenienti & disconuenienti habitudine potentiarum ad animam. Conuenienti quidem in hoc, quòd omnes sunt a sola anima, vt principio, discōuenienti vero in hoc, quia quædam in sola anima, quædam in composito sunt. Ex hoc probatur specialiter secunda conclusio, quo ad primā partē: quia corrupto subiecto, impossibile est accidens remanere. quo ad secundam vero, quia anima est radix omnium.

¶ Quo ad secundum excluditur positio dicentium, potentias omnes remanere actu, & dicentium actus remanere. Quod ió est falsum, quia dato quòd manerēt potentiæ, vt Plato dicit, nō manerent tamen actus pp de fectum organi ministrantis: sicut nō remaneret locutio sine lingua, quamuis in homine esset vis locutiua.

¶ Circa illā propositionem. s. Omnes potentiæ animæ comparantur ad animam solam, sicut ad principiū: dubium occurrit. Quia si sola anima est principium omnium potentiarū. ergo nihil aliud ab anima est principium alicuius potētiæ animæ. ergo compositum nullius potentiæ est principiū. ergo falsum est, q̄ subiectū sit causa proprij accidentis in tripli genere causæ.

¶ Ad hoc dupliciter respōderi potest. Primo, distinguēdo ly esse principiū, s. primo, uel ratione partis, & dicendo, q̄ sola anima est primo principium potentiarū omnium: & q̄ cōpositum non est earum principiū nisi ratione partis, scilicet animæ. Vnde superius in litera, non est dictum absolute, q̄ subiectū sit principium proprij, sed quòd subiectum secundum quod est actu, est principium proprij. constat autem subiectum compositum esse actu secundum formam. igitur secundum eam habet hoc, quòd sit principiū actiuum potentiarum, & propter hoc in litera proponitur hæc propositio, vt ex dictis deducta.

¶ Secundo, sustinendo compositum ratione tertiæ entitatis esse principium actiuum completum respectu potentiarum suarum: q̄ ly sola, tenetur cathegorematice: ita q̄ sensus est, q̄ alia solitarie sumpta, hēt hoc q̄ sit principium actiuū omnium potentiarū. Cum hoc tamen stat, q̄ compositum etiam sit actiuum principium quarūdam quāmuis diuersimode: quia illa incompletū, hoc completum. Et hic sensus etiam habetur ex supra dictis. Dum dicimus, q̄ ef sentia animæ est actiuum principiū omnium potentiarum, non explicando completum, vel incompletum. & ad intentum nunc deseruit, quia intēta differentia salvatur, s. quòd anima sola, i. ipsa vt distinguitur contra compositum, habet hoc q̄ est principium omnium potentiarum, sed nō habet hoc quòd sit subiectum omnium potentiarū, sed quarundā oportet esse compositū. ex hac namque differentia conclusiones deductæ sunt, vt patet.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ octauę Articul. I.*

Titulus clarus.

¶ In corpore quatuor. Primo, proponit tres conclusiones. Secūdo, probat primā. Tertio, secundam. Quarto, tertiā. Prima conclusio. Animæ sunt tres. Secunda. Potentiæ animæ secundum genus sunt quinque. Tertia. Modi viuentium sunt quatuor.

¶ Prima probatur ex triplici modo excessus operationis animalis supra natūrā corporeā, s. supra organum, qualitatem corpoream, & extraneitatem. Vegetatiuū namque in seipsum, a seipso per se operatur, organo tamen & qualitate elementari, sensitiuū nō qualitate, sed organo

dum formam. igitur secundum eam habet hoc, quòd sit principiū actiuum potentiarum, & propter hoc in litera proponitur hæc propositio, vt ex dictis deducta.

¶ Secundo, sustinendo compositum ratione tertiæ entitatis esse principium actiuum completum respectu potentiarum suarum: q̄ ly sola, tenetur cathegorematice: ita q̄ sensus est, q̄ alia solitarie sumpta, hēt hoc q̄ sit principium actiuū omnium potentiarū. Cum hoc tamen stat, q̄ compositum etiam sit actiuum principium quarūdam quāmuis diuersimode: quia illa incompletū, hoc completum. Et hic sensus etiam habetur ex supra dictis. Dum dicimus, q̄ essentia animæ est actiuum principiū omnium potentiarum, non explicando completum, vel incompletum. & ad intentum nunc deseruit, quia intēta differentia salvatur, s. quòd anima sola, i. ipsa vt distinguitur contra compositum, habet hoc q̄ est principium omnium potentiarū, sed nō habet hoc quòd sit subiectum omnium potentiarū, sed quarundā oportet esse compositū. ex hac namque differentia conclusiones deductæ sunt, vt patet.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ octauę Articul. I.*

Titulus clarus.

¶ In corpore quatuor. Primo, proponit tres conclusiones. Secūdo, probat primā. Tertio, secundam. Quarto, tertiā. Prima conclusio. Animæ sunt tres. Secunda. Potentiæ animæ secundum genus sunt quinque. Tertia. Modi viuentium sunt quatuor.

¶ Prima probatur ex triplici modo excessus operationis animalis supra natūrā corporeā, s. supra organum, qualitatem corpoream, & extraneitatem. Vegetatiuū namque in seipsum, a seipso per se operatur, organo tamen & qualitate elementari, sensitiuū nō qualitate, sed organo

QVAEST. LXXVIII.

De potentijs animæ in speciali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de potentijs animę in speciali. Ad considerationem autem Theologi pertinet inquirere specialiter solum de potētijs intellectiuis & appetitiuis, in quibus virtutes inueniūtur. Sed quia cognitio harum potentiarum quodammodo dependet ex aliis, ideo nostra consideratio de potentiis animę in speciali, erit tripartita. Primo namque cōsiderandum est de his, quę sunt præambula ad intellectum. Secundo, de potētiis intellectiuis. Tertio, de potentiis appetitiuis.

Circa primum, queruntur quatuor.

¶ Primo, De generibus potentiarum animę.

¶ Secundo, De speciebus vegetatiuę partis.

¶ Tertio, De sensibus exterioribus.

¶ Quarto, De sensibus interioribus.

ARTICVLVS I.

Vtrum quinque genera potentiarum animę sint distinguenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sint quinque genera potentiarum animę distinguenda,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed organo vtitur: intellectiuum ab omnibus abstrahit, omnia clara sunt in litera. Et si dubites, quo pacto propriú est animę operari ab intrinseco, cũ in diffinitione naturæ ponatur etiã q̃ sit principiũ intrinsecum, scito ex 8. Physic. quòd hoc intelligitur, vt q̃ agit, & quòd patitur simul. Nulla enim res nisi animata alterat, auget, vel mouet localiter se ipsam, Naturalibus autem conuenit habere principium intrinsecũ, vt quo tantum: & ideo necessario p̃supponit aliquod extrinsecũ, a quo principaliter sit motus ille. Propterea dicuntur hic motiones eorporum esse ab extrinseco, vt latius in materia de motu grauium & leuium differetur.

¶Secunda probatur quintuplici ratione generica obiecti, s. corpore coniuncto: corpore sensibili ad animam: ente vniuersaliter ad animã: & rursus his secundum motum intẽtionis animæ ad ea: & rursus secundum motum locale ad ea. Primo enim vegetatiuũ: secũdo sensitiuũ: tertio intellectiuum: quarto appetitiuum: quinto secundum locũ motiuum constituitur, vt patet in litera clare.

¶Tertio probat quadruplici gradatione viuentiũ, scilicet vegetationẽ tm: hac & sensu: his & motu locali: & demum cũ prædictis omnib. intellectu. Appetitus enim non separatur a sensu & intellectu.

¶In responsione ad tertiũ occurrit quæstio de appetitu naturali. Sed breuiter nota, quòd appetitus naturalis, dupliciter sumi cõsueuit. Primo, pro inclinatione a natura indita. Et sic nõ est actus aliquis elicitus, sed est velut actus primus habens naturalẽ habitudinem ad tale scilicet vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, secundum locum motiuum, & intellectiuum. Potentiæ enim animæ dicuntur partes ipsius. [c] Sed tantum tres partes animæ communiter ab omnibus assignantur, scilicet anima vegetabilis, anima sensibilis, & rationalis. Ergo tantum tria sunt genera potentiarum animæ, & non quinque.

¶2 Præt. Potentiæ animæ sunt principia operum vitæ. Sed quatuor modis dicitur aliquid viuere. dicit enim Philosophus in 2. de Anima. Multipliciter ipso viuere dicto, & si vnum aliquod horum insit solum, aliquid dicimus viuere: vt intellectus & sensus, motus & status secundum locum: Adhuc autem motus secundum alimentum, & decrementum, & augmentum. Ergo tantum quatuor sunt genera potentiarum animæ, appetitiuo excluso.

¶3 Præt. Ad illud quod est commune omnibus potentijs, non debet deputari aliquod speciale animæ genus. Sed appetere conuenit cuilibet potentiæ animæ. visus enim appetit visibile conueniens. vnde dicitur Eccles. 40. Gratiam & speciem desiderabit oculus, & super hoc virides fationes. & eadem ratione, quælibet alia potentia desiderat obiectum sibi conueniens. Ergo non debet poni appetitiuum, vnum speciale genus potentiarum animæ.

¶4 Præt. Principium mouens in animalibus est sensus, aut intellectus, aut appetitus, vt dicitur in 3.* de Anima. Non ergo motiuum debet poni speciale genus animæ præter prædicta.

¶Sed contra est, quod Philosophus dicit in †2. de Anima. Potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum.

¶Respon. Dicendum, q̃ quinque sunt genera potentiarum animæ, quæ numerata sunt. tres vero dicuntur animæ. quatuor vero dicuntur modi viuendi. Et huius diuersitatis ratio est, quia diuersæ animæ distinguuntur secundum quod diuersimodè operatio animæ supergreditur operationem naturæ corporalis. Tota enim natura corporalis subiacet animæ, & comparatur ad ipsam sicut materia, & instrumentum. Est ergo quædam operatio animæ, quę intantum excedit naturam corpoream, quòd neque etiam exercetur per organum corporale: & talis est operatio animæ rationalis. [c] Est autem alia operatio animæ infra istam, quæ quidem fit per organum corporale, non tamen per aliquam corpoream qualitatem, & talis est operatio animæ sensibilis. quia etsi calidum & frigidum, & humidum & siccum, & aliæ huiusmodi qualitates corporeæ requirantur ad operationem sensus, non tamen ita, quòd mediante virtute talium qualitatum operatio animæ sensibilis procedat. sed requiruntur solum ad debitam dispositionem organi. Infima autem operationum animæ est, quæ fit per organum corporeum, & virtute corporeę qualitatis. Supergreditur tamen operationem naturæ corporeæ, quia motiones corporum sunt ab exteriori principio. huiusmodi autem operationes sunt à principio intrinseco. [c] hoc enim commune est omnibus operationibus animæ. Omne enim animatum, aliquo modo mouet seipsum. & talis est operatio animæ vegetabilis. Digestio enim, & ea quæ consequuntur, fit instrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in *2. de Anima. Genera vero potentiarum animæ distinguuntur secundum obiecta: quanto enim potentia est altior, tanto respicit vniuersalius obiectum, vt supra dictum est. † Obiectum autem operationis animæ in triplici ordine potest considerari. Alicuius enim potentiæ animæ obiectum est solum corpus animæ vnitum. & hoc genus potentiarum animæ dicitur vegetatiuum. Non enim [d] vegetatiua potentia agit nisi in corpus, cui anima vnitur. Est autem aliud genus potentiarum animæ, quod respicit adhuc vniuersalius obiectum, scilicet non solum corpus sensibile, sed vniuersaliter omne ens. Ex quo patet, quòd ista duo secunda genera potentiarum animæ habent operationem non solum respectu rei coniunctæ, sed etiam respectu rei extrinsecæ. Cum autem operans oporteat aliquo modo coniungi suo obiecto, circa quod operatur, necesse est extrinsecam rem, quę est obiectum operationis animę, secundum duplicem rationem ad animam comparari. Vno modo, secũdum quod nata est animę coniungi, & in anima esse per suam similitudinem. Et quantum ad hoc, sunt duo genera potentiarum, scilicet sensitiuum, respectu obiecti minus communis, quod est corpus sensibile: & intellectiuum, respectu obiecti communissimi, quod est ens vniuersale. Alio vero modo, secundum quod ipsa anima inclinatur, & tendit in rem exteriorem: & secundum hãc etiam comparationem, sunt duo genera potentiarum animę. Vnum quidem, scilicet appetitiuum, secundum quod animam comparatur ad rem extrinsecam, vt ad finem, qui est primum in intentione. Aliud autem motiuum secundum locum, prout anima comparatur ad rem exteriorem, sicut ad terminum comparationis & motus. Ad consequendum enim aliquod desideratum, & intentum, omne animal mouetur. Modi uero viuendi distinguuntur secundum gradus uiuentium. [c] Quędam enim viuentia sunt, in quibus est tantum vegetatiuum, sicut in plantis. Quędam uero, in quibus cum vegetatiuo est etiam sensitiuum, non tamen motiuum secundum locum: sicut sunt immobilia animalia, ut conchilia. Quędam vero sunt, quę supra hoc habent motiuum

tiuum secundum locum, vt perfecta animalia, quæ multis indigent ad suam vitam. Et ideo indigent motu, vt vitæ necessaria procul posita quærere possint. Quædam vero viuentia sunt, in quibus cum his est intellectiuum, scilicet in hominibus. Appetitiuum autem non constituit aliquem gradum viuentium: quia in quibuscunque est sensus, est etiam appetitus, vt dicitur in *2. lib. de Anima.

¶Et per hoc, soluuntur duo prima obiecta.

¶Ad tertium dicendum, quòd appetitus naturalis, est inclinatio cuiuslibet rei in aliquid ex natura sua. Vnde naturali appetitu quælibet potentia desiderat sibi conueniens. Sed appetitus animalis consequitur formam apprehensam. [c] Et ad huiusmodi appetitum requiritur spiritualis animæ potentia, & non sufficit sola apprehensio. Res enim appetitur prout est in sua natura. Non est autem secundum suam naturam in virtute appetitiua, sed secundum suam similitudinem. Vnde patet quòd visus appetit naturaliter visibile solum ad suum actum, scilicet ad videndum. Animal autem appetit rem visam per vim appetitiuam, non solum ad videndum, sed etiam ad alios vsus. Si autem non indigeret anima rebus perceptis à sensu, nisi propter actiones sensuum, s. vt ea sentiret, non oporteret appetitiuum ponere speciale genus inter potentias animæ: quia sufficeret appetitus naturalis potentiarum.

¶Ad quartum dicendum, quòd quamuis sensus & appetitus sint principia mouentia in animalibus perfectis, non tamen sensus & appetitus, inquantum huiusmodi, sufficiunt ad mouendum, nisi superadderetur eis aliqua virtus. Nam in immobilibus animalibus est sensus, & appetitus: non tamen habent vim motiuam. Hæc autem vis motiua non solum est in appetitu, & sensu vt imperante motum, sed etiam est in ipsis partibus corporis vt sint habilia ad obediendum appetitui animæ mouenti. [c] Cuius signum est, quòd quando membra remouentur a sua dispositione naturali, non obediunt appetitui ad motum.

¶ Super quæstionis septuagesimoctauę Articulum secundum.

ARTICVLVS II.

Verum conuenienter partes vegetatiuæ assignentur, scilicet nutritiuum, augmentatiuum, & generatiuum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter partes vegetatiuæ assignentur, scilicet nutritiuum, augmentatiuum, & generatiuum. Huiusmodi enim vires dicuntur naturales. Sed potentiæ animæ sunt supra vires naturales. ergo huiusmodi vires non debent poni potentiæ animæ.

¶2 Præt. Ad id, quod est commune viuentibus & non viuentibus, non debet aliqua potentia animæ deputari. Sed generatio est communibus omnibus generabilibus & corruptibilibus, tam viuentibus quàm non viuentibus. Ergo vis generatiua non debet poni potentia animæ.

¶3 Præt. Anima est pars potentior natura corporea. Sed natura corporea eadem virtute actiua, dat speciem & debitam quantitatem. Ergo multo magis anima. Non est ergo alia potentia animæ augmentatiua à generatiua.

¶4 Præt. Vnaquæque res conseruatur in esse per id, quod esse habet: sed potentia generatiua est per quam acquiritur esse viuentis. ergo per eandem res viua conseruatur. Sed ad conseruationẽ rei viuentis ordinatur vis nutritiua, vt dicitur in 2.* de Anima. Est enim potentia potens saluare suscipiens ipsam. Non debet ergo distingui nutritiua potentia a generatiua.

¶Sed contra est, quod Philosophus dicit in *2. de Anima, quòd opera huius animæ sunt generare, & alimento vti, & iterũ augmentũ facere.

¶Respon. Dicendum, quòd tres sunt potentiæ vegetatiuæ partis. Vegetatiuum enim, ut dictum est, * habet pro obiecto ipsum corpus viuens per animam, ad quod quidem corpus triplex animæ operatio est necessaria. Vna quidem, per quam esse acquiratur: & ad hoc ordinatur potentia generatiua. Alia vero, per quam corpus viuum acquirit debitã quantitatẽ: & ad hoc ordinatur vis augmẽtatiua. Alia vero, per q̃ corpus viuentis saluat, & in esse, & in quantitate debita: & ad hoc ordinatur uis nutritiua.

¶Est tñ quædam differentia attendenda inter has potentias. Nã nutritiua & augmentatiua habent suum effectũ in eo, in quo sunt, quia ipsum corpus vnitũ animæ augetur & conseruatur per vim augmentatiuã & nutritiuã in eadẽ anima existentẽ, Sed vis generatiua habet effectũ suũ, non in eodẽ corpore, sed in alio: quia nihil est generatiuũ suiipsius. Et ideo vis generatiua quodãmodo appropinquat ad dignitatẽ animæ sensitiuæ, quæ habet operationem in res exteriores, licet excellentiori modo & vniuersaliori. Supremũ enim inferioris naturæ attingit id, quod est infimũ superioris, vt patet per Dion. in * 7. c. de diuinis nomi. Et ideo interstas tres potentias finaliter, & principaliter, & perfectior est generatiua, vt dicitur in * 2. de Anima. Est enim rei iam perfectæ facere alterum, qualis ipsa est. Generatiuæ autem deseruiũt & augmentatiua & nutritiua, augmentatiuæ vero nutritiua.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd huiusmodi vires dicuntur naturales. Tum, quia habent effectum similem naturæ, quæ etiam dat esse, & quantitatem, & cõseruationem, licet hæ vires habeant hoc altiori modo. Tum, quia hæ vires exercent suas actiones instrumentaliter per qualitates actiuas & passiuas, quæ sunt naturaliũ actionum principia.

¶Ad secundum dicendum, q̃ generatio in rebus inanimatis, est totaliter ab extrinseco. Sed generatio viuentiũ est quodam altiori modo per aliquid ipsius viuentis, [c] quod est semen, in quo est aliquod principium corporis formatiuum. Et ideo oportet esse aliquam potentiam rei viuentis, per quam semen huiusmodi præparetur. & hæc est vis generatiua.

¶Ad tertium dicendum, q̃ quia generatio viuentium est ex aliquo semine, oportet quòd in principio animal generetur paruæ quantitatis. Et propter hoc necesse est quòd habeat potentiam animæ, per quam ad debitã quantitatem perducatur. Sed corpus inanimatum generatur ex materia determinata ab agẽte extrinseco, & ideo simul recipit speciem & quantitatem secundum materiæ conditionem.

¶Ad quartum dicendum, q̃ sicut iam dictũ est, * operatio vegetatiui principij completur mediante calore, cuius est humidum cõsumere. Et ideo ad restaurationem humidi deperditi, necesse est habere potentiam nutritiuam, per quam alimentum conuertatur in substantiam corporis. Quod etiam est necessarium ad actum virtutis augmẽtatiuæ, & generatiuæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter distinguantur quinque sensus exteriores.

TIt. de anima tex. 106. vsq; ad 120. vers. 2.

TIt. 1. Phys. tex. 33. vers. 1.

TIt. 2. de anim. tex. 28. & 29. vers. 2.

TIt. 3. de anim. tex. 61. & 64. vers. 3.

TIt. 2. tex. 128. vers. 2.

TIt. 5. Phys. tex. 55. vers. 3.

TIt. 1. de Sensu & sensato. cap. 1. vers. 1.

TIt. 7. tex. 12.

TIt. de Anima tex. 13. vers. 1.

TIt. de Anima tex. 106. vsq; ad 120. vers. 2.

TIt. 1. Poster. tex. 33. vers. 1.

TIt. de Gen. ad lit. cap. 7. ad 27. 28. 29. & comm. 3.

TIt. de Anima tex. 13. vers. 1.

TIt. de Anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt necessariæ duæ actiones, scilicet non solũ circa sẽsibilia vt sic, sed circa intentiones insensatas, ad commodum & utile suum spectantes. Probat: quia animal non solũ mouetur propter delectabile, aut tristabile secundum sensum, sed propter commodum, & vtile suum. Probatur quo ad tristabile in fuga ouis respectu lupi: quo ad delectabile vero, in collectione paleæ hirundinis, in respectu ad constructionem nidi. Ex secunda vero radice, quòd hæ actiones non eiusdem sunt principij, probatur ex diuersitate immutationum: quia scilicet ad illam immutat sensibile exterius, ad hanc non, sed interius. Et sic sequitur secunda præambula concluho, Potentiæ versantes circa intentiones in sensatis, sunt aliæ à respicientibus sensata. Et consequenter habetur tota exponens affirmatiua, scilicet, ip sunt quatuor virtutes interiores: apprehensiua sensato rum sensus communis, retentiua eorundem imaginatio, apprehensiua intentionũ æstimatiua, conseruatiua earundem memorativa. Et confirmatur hoc vltimum signo duplici. Primo, quia recordatio ex aliqua intentione in nasci solet vtilitatis, vel nocumẽti. Secundo, quia ipsa ratio præteriti, penes quam attenditur memoria, ut patet in de memoria, & reminiscentia, una harum est intentionum.

¶Quo ad tertiũ, quia ex duobus capitibus cogitari posset, quòd plures prædictis essent potentiæ. I. ex actibus interioribus hominis, ut cogitare, & reminisci: & ex opinione Auic. nata ex illo actu, qui est componere sensata ad aliquod insensatum: ideirco vtrũque ordinate ex-

In solu. ad 1. & 2. arg.

406

in animali, nisi apprehensionem formarum quas percipit sensus, in quibus delectatur, aut horret. Sed necessarium est animali, ut quærat aliqua vel fugiat, non solum quia sunt conuenientia, vel non conuenientia ad sentiendum, sed etiam propter aliquas alias commoditates & utilitates, siue nocumenta. Sicut ouis videns lupum venientem fugit, non propter indecentiam coloris, vel figuræ, sed quasi inimicum naturæ. Et similiter auis colligit paleam, non quia delectet sensum, sed quia est vtilis ad nidificandum. Necessarium est ergo animali, quòd percipiat huiusmodi intentiones: quas non percipit sensus exterior. Et huius perceptionis oportet esse aliquod aliud principium, cum perceptio formarum sensibilium sit ex immutatione sensibili, non autem perceptio intentionum prædictarum. Sic ergo ad receptionem formarum sensibilium ordinatur sensus proprius & communis. de quorum distinctione post dicetur * Ad harum autem formarum retentionem, aut conseruationem, ordinatur phantasia, siue imaginatio, quasi thesaurus quidam formarum per sensum acceptarum. Ad apprehendendum autem intentiones, quæ per sensum nõ accipiuntur, ordinatur vis æstimatiua. Ad conseruandum autem eas, vis memoratiua, quæ est thesaurus quidam huiusmodi intentionum. cuius signum est, quòd principium memorandi sit in animalibus ex aliqua huiusmodi intentione, puta quòd est nocium, vel conueniens. Et ipsa ratio præteriti, quam attendit memoria, inter huiusmodi intentiones computatur. Considerandũ est autem, quòd quantum ad formas sensibiles, non est differentia inter hominem, & alia animalia: similiter enim immutantur à sensibilibus exteriotibus. Sed quantum ad intentiones prædictas differentia est, Nam alia animalia percipiunt huiusmodi intentiones solum naturali quodam instinctu, homo autem per quandam collationem. Et ideo, quæ in aliis animalibus dicitur æstimatiua naturalis, in homine dicitur cogitatiua, [e] quæ per collationem quãdam huiusmodi intentiones adinuenit. Vnde etiam dicitur ratio particularis, cui medici assignant determinatum organum, scilicet mediam partem capitis. Est enim collatiua intentionum individualium, sicut ratio intellectiua intentionum vniuersalium. Ex parte autem memoratiuæ non solum habet memoriam, sicut cætera animalia insubita recordatione præteritorũ, sed etiam reminiscentiam, quasi syllogisticè inquirendo præteritorum memoriam, secundum individuales intentiones. [e] Auic. vero ponit quintam potentiam mediam inter æstimatiuam, & imaginatiuam, quæ componit & diuidit formas imaginatas, vt patet, cum ex forma imaginata auri, & forma imaginata montis, componimus unam formam montis aurei, quem nunquam vidimus. Sed ista operatio non apparet in alijs animalibus ab homine, in quo ad hoc sufficit virtus imaginatiua. Cui etiam hanc actionem attribuit Auer. in lib. quodam quem fecit de sensu, & sensibilibus. Et sic non est necesse ponere nisi quatuor vires interiores sensitiuæ partis. s. sensum communem, & imaginationem æstimatiuam, & memoratiuam.

¶Ad Primvm ergo dicendum, quòd sensus interior non dicitur communis per prædicationem sicut genus, sed sicut communis radix & principiũ exteriorum sensuum.

¶Ad secvndvm dicendum, quòd sensus proprius iudicat de sensibili proprio, discernendo ipsum ab alijs quæ cadunt sub eodem sensu: sicut discernendo album à nigro, vel à viridi. Sed discernere album à dulci non potest [d] neque visus, neque gustus, quia oportet quòd qui inter aliqua discernit, vtrumque cognoscat. Vnde oportet ad sensum communem pertinere diiudicium, ad quem referantur sicut ad communem terminum omnes apprehensiones sensuum, à quo etiã percipiãtur intentiones sensuum, sicut cum aliquis videt se videre, Hoc enim non potest fieri per sensum proprium, qui non cognoscit nisi formam sensibilis, à quo immutatur, in qua immutatione perficitur visio, & ex qua immutatione sequitur alia immutatio in sensu communi, qui visionem percipit.

D.1223.

¶Ad tertium dicendũ, quòd sicut vna potentia oritur ab anima, alia mediante, vt supra dictum est: * ita etiam anima subiicitur alij potentiæ, mediante alia. Et secundũ hunc modum, phantasticum & memoratiuum dicuntur passiones primi sensitiui.

Q77. art. 7.

¶Ad quartum dicẽdum, q̃ licet intellectus operatio oriatur a sensu, tamen in re apprehensa per sensum, intellectus multa cognoscit, quæ sensus percipere non potest. Et similiter æstimatiua, licet inferiori modo.

¶Ad quintum dicendum, q̃ illam eminentiam habet cogitatiua & memoratiua in homine: non per id, quod est proprium sensitiuæ partis, sed per aliquam affinitatem & propinquitatem ad rationem vniuersalem secundum quã dam refluentiam. Et ideo non sunt aliæ vires, sed eædem, perfectiores quam sint in alijs animalibus.

¶Ad sextum dicendum, q̃ Augusti. spiritualem visionem dicit esse, q̃ sit per similitudines corporum in absentia corporum. Vnde patet quòd communis est omnibus interioribus apprehensionibus.

QVAEST. LXXIX.

De potentijs intellectiuis, in tredecim articulos diuisa.

¶ Super quæstionis septuagesimanonæ, Articulum primum.

Deinde quæritur de potentijs intellectiuis.

Circa quod quæruntur 13.

¶Primo, Vtrum intellectus sit potentia animæ, vel eius essentia.

contineatur intellectus,

¶In corpore vnica conclusio respondua. Intellectus in solo Deo est substantia, in reliquis est potẽtia. Probatur. In solo illo proximũ operationis principiũ est substantia, in quo operatio est esse: sed hoc est in solo Deo. ergo. Maior probatur, quia operatio est proprius actus potentiæ operatiuæ, vt esse essentiæ: ac per hoc, vt actus ad actum, ita potentia ad potentiam, & identitas actuum inferret identitatem propriorum actuabilium, & diuersitas diuersitatem. Omnia hæc discussa sunt superius in q. 54. ar. 3. &c. & sic patet conclusio, sustinendo, quòd in intellectus nomine significamus proprium operationis, quæ intelligere est principium.

¶Secundo, Si est potentia, vtrum sit potentia passiua.

¶Tertio, Si est potentia passiua, utrum sit ponere aliquem intellectum agentem.

¶Quarto, Vtrum sit aliquid animæ.

¶Quinto, Vtrum intellectus agens sit vnus omnium.

¶Sexto, Vtrum memoria sit in intellectu.

¶Septimo, Vtrum sit alia potentia ab intellectu.

¶Octauo, Vtrum ratio sit alia potentia ab intellectu.

¶Nono, Vtrum ratio superior & inferior sint diuersæ potentiæ.

¶Decimo, Vtrum intelligentia sit alia potentia, præter intellectum.

¶Vndecimo, Vtrum intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentiæ.

¶Duodecimo, Vtrum synderesis sit aliqua potentia intellectiuæ partis.

¶Tertiodecimo, Vtrum conscientia sit aliqua potentia intellectiuæ partis.

Articvlvs I.

Vtrum intellectus sit aliqua potentia animæ.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd intellectus non sit aliqua potentia animæ, sed sit ipsa eius essentia. Intellectus enim idem videtur esse, quod mens. Sed mens non est potentia animæ, sed essentia, dicit enim Aug. * 9. de Trinita. Mens & spiritus non relatiuè dicuntur, sed essentiam demonstrant. Ergo intellectus est ipsa essentia animæ.

189 Vers. 17. ar. 1. c.

¶2 Præt. Diuersa genera potentiarum animæ non vniuntur in aliqua potentia una, sed in sola essentia animæ. Appetitiuum autem, & intellectiuum sunt diuersa genera potentiarum animæ: vt dicitur in * 2. de Anima: conueniunt autem in mente, quia Auguſt. † 10. de Trinitate, ponit intelligentiam & voluntatem in mente. Ergo mens & intellectus est ipsa essentia animæ, & non aliqua eius potentia.

† Lib. 2. de anima, text. 20. vt v. † Lib. 10. de Trinit. c. 11. circ. princ. † Lib. 14. de Trinit. c. 4. ante princ.

¶3 Præt. Secundum Gregorium * in Homil. Ascensionis, homo intelligit cum Angelis. Sed Angeli dicunt mentes & intellectus. Ergo mens & intellectus hominis non est aliqua potentia animæ, sed ipsa anima.

* Greg. 2. p. Homil.

¶4 Præt. Ex hoc conuenit alicui substantiæ, quòd sit intellectiua, quia est immaterialis. Sed anima est immaterialis per suam essentiã. [e] Ergo videtur, quòd anima per suam essentiam sit intellectiua.

386

¶Sed contra est, quod Philosophus ponit intellectiuum potentiam animæ: vt patet in * 2. de anima.

† Text. 27. hui.

¶Respon. Dicendum, quòd necesse est dicere secundum præmissa, * quòd intellectus sit aliqua potentia animæ, & non ipsa animæ [d] essentia. Tũc enim solum immediatum principium operationis est ipsa essentia rei operantis, quando ipsa operatio est eius esse. Sicut enim potentia se habet ad operationem, vt ad suum actum, ita se habet essentia ad esse. In solo Deo autem idem est intelligere, q̃ suũ esse, unde in solo [d] Deo intellectus est eius essentia, [e] in aliis autem creaturis intellectualibus, intellectus est quædam potentia intelligentis.

Q. 54. ar. 3. & 59. art. 2. & 77. art. 1. hu. 749.

D. 568. 81 499

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd sensus accipitur aliquando pro potentia, aliquando uero pro ipsa anima sensitiua. Denominatur enim anima sensitiua, nomine principalioris suæ potentiæ, quæ est sensus. Et similiter anima intellectiua quandoque nominatur nomine intellectus, quasi à principaliori sua virtute, sicut dicitur in primo * de anima, quòd intellectus est substantia quædam. Et etiam hoc modo Aug. dicit, quòd mẽs est species uel essentia.

† Li. 1. de anima, tex. 55. com. 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd appetitiuum & intellectiuum sunt diuersa genera potentiarum animæ, secundum diuersas rationes obiectorum. Sed appetitiuum partim conuenit cum intellectiuo, & partim cum sensitiuo, quantum ad modum operandi per organum corporale, vel sine huiusmodi organo. nam appetitus sequitur apprehensionem. & secundum hoc Augu. * ponit uoluntatem in mente, & Philosophus in ratione. †

† Aug. loco in arg. cito. Li. 3. de anima tex. 42. com. 2. D. 136.

¶Ad tertium dicendum, quòd in Angelis non est alia uis quàm natura intellectiua [d] & voluntas, quę ad intellectum consequitur. Et propter hoc, Angelus dicitur mens, uel intellectus: [e] quia tota virtus sua in hoc consistit. Anima autem habet multas alias vires, sicut sensitiuas, & nutritiuas. & ideo non est simile.

279

¶Ad quartum dicendum, quòd ipsa immaterialitas substantiæ intelligentis creatæ non est eius intellectus: sed ex immaterialitate habet virtutem ad intelligendum. Vnde non oportet quòd intellectus sit substantia animę: sed eius virtus & potentia.

Articvlvs II.

Vtrum intellectus sit potentia passiua.

¶ Super quæstionis septuagesimanonæ, Articulum secundum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd intellectus non sit potentia passiua. Patitur enim vnumquodque secundum materiam: sed agit ratione formæ. Sed virtus intellectiua consequitur immaterialitatem substantiæ intelligentis. Ergo videtur quòd in tellectus non sit potentia passiua.

¶2 Præt. Potentia intellectiua est in corruptibilis, vt supra dictum. * Sed intellectus si est passiuus est corruptibilis, ut dicitur in † 3. de anima. Ergo potentia intellectiua non est passiua.

¶3 Præt. Agens est nobilius patiente, ut dicit Auguſt. * 12. super Gen. ad literam. & Arist. in * 3. de anima. Potentiæ autem vegetatiuę partis omnes sunt actiuæ: quæ tamen sunt infimæ inter potentias animæ. Ergo multo magis potentiæ intellectiuæ, quæ sunt suprẽmę, omnes sunt actiuæ,

¶Sed contra est, quod Philosophus dicit in * 3. de anima, quòd intelligere est pati quoddam.

¶Respon. Dicendum, q̃ pati tripliciter dicitur. Vno modo propriissimè, scilicet quando aliquid remouetur ab eo, quod conuenit sibi secũdum naturam, aut secundum propriam inclinationem: sicut cum aqua frigiditatem amittit per calefactionem, & cum homo ægrotat, aut tristatur. Secundo modo minus propriè dicitur aliquis pati ex eo, quòd aliquid ab ipso abiicitur, siue sit ei conueniens, siue non conueniens. Et secundum hoc dicitur pati, non solum qui ægrotat, sed etiam qui sanatur: non solum qui tristatur, sed etiam qui lætatur: uel quocunque modo aliquis alteretur, uel moueatur.

199 3. di. 14. ar. 1. q. 2. cor. & ad secundũ. Ec 2. con. c. 59. Et ver. q. 16. art. 1. ad 13.

Q. 75. ar. 6.

† Li. 3. de anima tex. 20. to. 2. † Aug. li. 12. q. 16. in medio, com. 3. † Arist. 3. de anima, text. 19. com. 2.

† Li. 3. de anima tex. 18. com. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse prima quæstio, vtrum sit passiua. Passibilitas autem potentiæ secundum se ipsam solam, attenditur secundum ordinem quem habet ad proprium actum, & non ad hunc vel illum: ac per hoc passibilitas intellectus absolute, & primo attenditur secundum coniunctionem intellectus ad intelligibile: hoc enim est illius propria perfectio:

si enim intellectus est in potẽtia essẽtiali respectu intelligibilis, potentia esset si non, non: quamuis sit forte passiuum respectu alicuius.

393

¶ In corpore duo facit. Primo, declarat illum terminum passiua. Secundo, respondet quæsito vnica conclusione affirmatiue.

Tertio dicitur aliquis pati communiter ex hoc solo, q̃ id quod est in potentia ad aliquid, recipit illud ad qđ erat in potentia absque hoc, q̃ aliquid abiiciatur. Secundum quẽ modum, omne, quod exit de potẽtia in actum potest dici pati: etiam cum perficitur [c], & sic intelligere nostrũ est pati. Quod quidem hac ratione apparet: intellectus enim sicut supra dictum est [*], habet operationem circa ens in vniuersali. Considerari ergo potest, vtrum intellectus sit in actu vel potentia, ex hoc quòd consideratur quomodo intellectus se habeat ad ens vniuersale. Inuenitur enim aliquis intellectus, qui ad ens vniuersale se habet sicut actus totius entis: & talis est intellectus diuinus: quia est Dei essentia, in qua originaliter, & virtualiter totum ens præexistit, sicut in prima causa. Et ideo intellectus diuinus non est in potẽtia, sed est actus purus. Nullus autem intellectus creatus potest se habere vt actus respectu totius entis vniuersalis: quia sic oporteret, quòd esset ens infinitum. Vnde, omnis intellectus creatus per hoc ipsum quòd est, non est actus omnium intelligibilium, sed comparatur ad ipsa intelligibilia, sicut potentia ad actum. Potentia autem dupliciter se habet ad actũ. Est. n. q̃dã potẽtia q̃ semp est pfecta per actum, sicut dicimus de materia corporum cęlestium [c]. Quædam autem potentia est quæ non semper est in actu, sed de potentia procedit in actum. sicut inuenitur in generabilib. & corruptibilibus. Intellectus igitur angelicus semper est in actu suorum

Q.7.ar.2. & 78.ar.1

dubium: dum intelligere contingere credunt ex passione intellectus ab intelligibili. Et quoniam in proposito, pati in communi nihil aliud importat nisi recipere p̃fectionem, ad quã erat in potentia, & in speciali intelligere nihil aliud est, quàm recipere intelligibile, ad quod erat in potentia: ideo quo ad vim huius rationis, sat est q̃ intelligere sit pati, tripliciter, proprijssime, & proprie, & communiter, & satis clara sunt in litera.

¶ Et aduerte primo duo: conuenientiam, scilicet & differentiã. Conueniunt enim quia in omnibus modis inueniuntur duo, scilicet ordo, quòd prius erat in potentia, postmodum est in actu, & receptio alicuius. Discrepant autẽ, quia in primo comitatur perditio conuenientis, in secundo perditio sola, non curando, an conuenientis, an disconuenientis. In tertio autem nulla perditio necessario comitatur.

¶ Secundo aduerte, q̃ licet receptum iuxta tertium modum, possit esse tam actus secundus, quàm primus, & cõsequenter pati dici possit hoc modo quodcunq; recipiens, & ita hic tertius modus patiendi latitudinem habeat, in proposito tamen de summo & primo gradu patiendi, infra hunc tamen modum, sermo est interpretandus: quoniam ab eo dicitur primo & absolute potentia passiua, a secundario autem gradu patiendi, scilicet recipiendo actum secundũ, non primo, neque absolute dicitur potentia passiua sed secundum quid, quo ad hoc scilicet.

¶ Tertio aduerte, q̃ ordo inter recipiens & receptum quamuis possit esse naturæ solius, vt patet de subiecto & passione: materia & forma cœli: stella & lumine, quod habet a sole, & naturæ & temporis simul, vt patet in his quæ generãtur de nouo: ac per hoc ex hac quoq; parte videtur habere latitudinem tertius modus patiendi: in proposito de ordine durationis sermo est, vt infrius clare patet, & ratio dicetur. Et intelligitur secũdum naturæ cursum, idest q̃ secundum ordinem rebus inditum talis potentia nata est præcedere actum suum, vel (& in idem redit) exponatur negatiue, i. q̃ ex vi naturæ suæ non conuenit sibi q̃ sit coæua suo actui, & hinc patent miracula, quibus poneretur Deum influere alicui ab intrinseco scientiam nihil obstante proposito.

¶ Quo ad secundum cõclusio respõsiua est. Intellectus noster est potentia passiua, probatur. Intellectus noster est in potentia separata ab actu, ergo eius intelligere est pati tertio modo, ergo intellectus est potentia passiua. Antecedens habet duas partes, scilicet q̃ sit in potentia, & q̃ separata ab actu, quo ad primam probatur sic. Intelligere est operatio circa ens in vniuersali, ergo intellectus vt actus, se habet ad vniuersale ens, vt actus totius entis ergo solus intellectus diuinus est secundum id, quod est in puro actu, ergo reliqui sunt in potentia, hoc vltimum antecedens est per se notum, non arctatur enim intelligere ad hoc, vel illud ens. Primus vero sequela probatur, quia ex diuersa habitudine ad vniuersale ens tanquam ad propriam perfectionem obiectiuã, attenditur esse in actu, vel potentia ipsum intellectum, sicut vniuersale quodlibet perfectibile penes accessum ad suum mensuratum perfectiuum. Secunda vero sequela patet, & quo ad exponentem affirmatiuam, quia intellectus diuinus est Dei essentia, in qua insunt omnia, & quo ad negatiuam, quia oporteret intellectum creatum esse ens infinitum. Tertia autem sequela euidens est ex se. si enim diuinus solus est actus omnium, & quilibet intellectus aut actu, aut potẽtia respicit omnia, consequens est, vt reliqui omnes sint in potentia, non respectu singulorum, sed alicuius intelligibilis: respectu siquidem alicuius non prohibetur creatus intellectus esse in actu. Quo ad secundam vero partem, antecedens probatur ex distinctione potentiæ in potentiam semper perfectam, & non semper perfectam: sed procedentem de potentia ad actum applicata ad differentiam inter intellectum angelicum & humanum, quia ille pp opinquitatẽ ad primũ intellectũ, q̃ est purus actus, est semper in actu ob̃ium naturaliter a se intelligibilis: hic vero pp hoc q̃ est vltimus & maxime remotus a primo, est i principio ficut tabula rasa, cui signũ affert, quia in principio sumus intelligẽtie in potẽtia, deinde in actu, prima vero consequẽtia ex rõne ipsius pati tertio modo liquet: ibi. n. pati dr omne, qđ pcedẽdo de potẽtia ad actũ perficitur, & intellectus noster vt assumpti proba tur, ergo huiusmodi est, ergo patitur. Secunda vero est p se nota.

¶ Circa primam consequentiam aduerte primo, q̃ tripliciter illatum consequens intelligi potest, i. formaliter, causaliter, & concomitanter. Et formaliter quidem intellectum, plurimũ habet ambiguitatis, diuersas opiniones, dũ alij intelligere putãt esse pati, sicut illuminati passionem significat: alij actionem immanentem tantum, ac per hoc passionis habentem naturam admixtã, vt lucere, si fingatur q̃ sit operatio a lucido, in ipsomet quiescens. Causaliter vero, seu indistincte, siue formaliter, siue causaliter intellectum, apud vere Peripatheticos non vertitur in

Q.7.ar.2. & 78.ar.1

¶ Circa antecedentis probationem, dubium est in illa parte, qua probatur possibilitas intellectus, quia non semper est perfectus. Hæc enim ratio assumit id, quod est per accidens - prioritas nanque durationis, per accidens se habet ad esse passiuum. Tum, quia duratio ipsa extranei est generis a genere passionis. Tum, quia stat esse potentiam vere & pure passiuam, & tamen coæuam actui, vt patet de potentia passiua, quia partes orbis propinquæ Soli, semper illuminantur.

¶ Ad hoc dubium dicitur, q̃ ratio ista est a posteriori, ita q̃ prioritas durationis manifesta non facit potẽtiam passiuam. Sed hoc nihil est. Tum, quia ex secunda obiectione patet, prioritas ista est effectus per accidens, super quo non debet fundari ratio aliqua. Tum, quia radicem proponit se assignaturum S. Th. vnde intellectus potens sit passiua. Dicendum est igitur, q̃ differentia potentiæ secundum præexistere, aut non præexistere, re spectu actus proprij, posita est ad circumloquendum propriam differentiam potentiarum secundum separabilitatem & inseparabilitatem ex vtrunque ab actu proprioquedam nanque sunt, quibus ab intrinseca earum natura repugnat separabilitas ab actu, & hæ dicta sunt coæuæ suis actibus, & semper perfectæ, quædam vero sunt, quibus separari ab actu non repugnat ex intrinseco, quamuis separati non possint. Et hæ comprehenduntur sub potentijs, quæ non semper sunt perfectæ, quia non per se & ab intrinseco habent, q̃ semper sint perfectæ per actus suos. Rursus, potentiæ passiuæ non sunt, quia nulla passione media actum recipiunt, quamuis receptiuæ sint: sed eadem generatione generantur cum suis actibus. reliquæ autem non solum receptiuæ, sed passiuæ sunt, quia passione interdente actus sortiuntur, & propterea subtiliter in litera ex hac differentia infertur, q̃ intellectus noster est potentia passiua potentia essentiali. Vnde patet responsio ad obiecta. Ad primum quidem, quia ordo durationis ad circumloquendum positus est ad occultam differentiam. Ad secundum vero, quia potentia corporis illuminabilis ab alio, non est ab intrinseco coæua tuo actui, sed propter perpetuam præsentiam illuminatis. Intellectus autem angelicus ab intrinseco est coæuus sitæ scientiæ, quia ex natura eius fluit vt passio a subiecto. Glosanda est ergo litera, quòd intelligitur de potentia semper aut non semper, perfecta ab intrinseco, & sic perse, & a priori est processus.

¶ Circa hæc, tria supersunt dubia. Primo: an intelligere sit causaliter pati, Secundo, an sit formaliter pati. Tertio, quantum valeat præsens ratio San. Thom. Ex his enim consurgit manifestatio quarti principaliter intenti, an intellectus sit potentia passiua, & etiam, an sit potentia pure passiua, quod S. Thom. hic discutere non curauit.

¶ Circa

¶ Circa primam dubitationem tria sunt agenda. Primo, declarandum est, vtrum sit. & quo ad hoc aduertendum est, q̃ cum esse causaliter pati nihil aliud sit, quàm causari ex passione, & in proposito, si aliqua passio præuenit intellectionem, illa est passio intellectus, quo intelligentes dicimur ab intelligibili. Ideo quærere, vtrum intelligere sit causaliter pati, est quærere: vtrum intelligere causetur ex passione intellectus ab intelligibili.

¶ Quo ad secundum, tres sunt de re hac opiniones. Quidam tenent q̃ intellectus non patitur ab intelligibilitate q̃ intelligibile concurrit ad intellectionem terminatiue tantum, & non causaliter. Et hanc opinionem tenet Henricus in Quolibeto 4. q. 7. & sic, apud istos intellige non est pati causaliter. Alij vero tenent, q̃ intellectus patitur quidem ab intelligibili: sed per accidens: ita q̃ per se loqueud, non patitur ab intelligibili: concurrit tamen intelligibile ad intellectionem non solum terminatiue, sed causaliter, non immutando intellectum: sed simul cum intellectu gignendo effectiue intellectionem. Et hæc est opinio Scot. in 1. Sent. dist. 3. q. 7. Et sic apud istos intelligere nostrum non est pati causaliter nisi per accidens. Alij autem arbitrantur, q̃ intellectus noster patitur & per se ab intelligibili: ita q̃ intellectus factus in actu, ab intelligibili intellectionẽ elicit. Et hæc est doctrina Auer. & S. Tho. immo Arist. vt patebit. Et sic apud hos, intelligere est causaliter, & per se pati.

¶ Quo ad tertium singulæ sunt discutiendæ opiniones. Prima opinio super nobilitate intellectus, & animæ fundatur. Eo enim, q̃ præstantior est corpore, a phantasmate pati non potest: iuxta illud Aug. Nullum corpus agit in spiritum. Eo vero, quòd præstantior est cæteris formis: se sola potest operari, quia actiuitas actualitatem sequitur, & consitat q̃ se solo agere conuenit inferioribus formis, puta elemẽtaribus, & animæ vegetatiuæ. Affert quoq; authoritates Aug. Sed hæc facile soluuntur, quoniam intellectus non patitur a phantasmate principaliter: sed ab intellectu non patitur a phantasmate principaliter: sed ab intellectus non patitur a phantasmate principaliter: sed ab intellectu agente: & vt in responsione ad vltimum in litera dicitur, nobilius est pati cum tanta excellentia, quàm agere vilia.

¶ Secunda vero opinio, cũ duo dicat, scilicet q̃ ambo obiectũ & intellectus sint causa actus intelligẽdi, & q̃ intellectus nihil habet ab obiecto, aut econuerso, nisi per accidens. Primum quidẽ fundat super duas conditiones intellectionis, scilicet & quòd sit operatio vitalis, & q̃ sit ad talem naturam obiecti determinata. Primum enim ab anima. Secundum ab obiecto esse oportet. Sed secũdum dictum, in quo qõ est, nulla ratione probat, sed credidit Scot. q̃ confutatis opinionibus quas recitat, relinqueretur hoc quasi per viam diuisionis. Asserri tamẽ pro illa posset, quia quicquid potest species intelligibilis, posset obiectum repræsentatũ, si præsens intellectui adesset, eo q̃ species agit vice obiecti, & propterea accidit obiecto, vt concurrat ad intellectionem eaudem, q̃ sit præsens intellectui secũdum suam speciem, ac per hoc q̃ imitetur intellectum ad suam similitudinem. Primum dictum concinnit quidem, q̃ vtrunque actiue concurrant ad intellectionem: sed q̃ vtrunque actiue concurrat, non plane probat, nisi vt inferius patebit. Secundum verum volumtarium, & contra philosophum, & naturam intellectus. Voluntarium quidem, quia absque ratione. nec opiniones sufficienter retulit, immo per hypothecam omisit, quia vt puto latuit eum. Nec adducta ratio aliquid valet, quoniam vt superius patuit, phantasma & vniuersaliter similitudo quæcunque obiecti, non ea ratione dr vice obiectũ, quia solum fungatur officio obiectiued quia ratio operandi, natura obiecti quam repræsentat, esti. Ex hoc autem non habetur, q̃ obiectum per seipsum potest, aut posset. Tum, quia hoc supponit, quòd intellectus nudus sit actiuus, quod tamen principaliter probandum erat, & quasi supponit hanc consequentiam. Intellectus concurrit actiue ad intelligendum, ergo nudus concurrit actiue: quæ tamen nihil valet. Tum, quia hoc supponit speciem ad nihil aliud per se poni, nisi p obiecto, cum tamen in intellectu nostro ponatur, & pro obiecto, & p actuatione intellectus, quoniam est in potentia essentiali, vt dicitur in 3. de anima, tex. 7. Contra philosophos vero & rationem est, quoniam expresse Aristo. ponit intellectum esse potentiam passiuam. Nec valet gloſa Scoti, quòd Philosophus dixit verum quia recipit intellectionem, non tamẽ negauit esse actiuum: hoc enim nihil valere patet. Tum, ex eo q̃ Arist. posuit intellectum quo intelligimus, esse absolute & simpliciter in genere potentiæ passiuæ, & non secundum quid tantum, inquantum, scilicet recipit intellectionem: alioquin processus eius in tex. 17. ad inuestigandum intellectum agentem, nihil valeret: fundatur enim manifeste super hoc, quòd in omni natura, in qua est potentia passiua, oportet poni actiuam, quæ reducat passiuam de potentia ad actum. Quid clarius? si intellectus esset, vt Sco. fingit, virtus ex se actiua partialiter, & non nisi per accidens agens vt informetur ab obiecto: vanus esset labor, qui super natura potentiæ passiuæ fundatur.

¶ Ex his enim quæ sunt per accidens, essentialis ordo rerum nõ pendet, & consequenter inferri non posset intellectũ agentem esse: dixerat enim Arist. ex imperfectione virtutis actiuæ intellectus possibilis, nõ ex hoc quòd est potentia passiua, intellectum concludere agentem: falsa quoque esset maior Aristi. scilicet q̃ in omni natura esset sic. Non enim vbicũq; est agens imperfectum, ibi oportet esse agens perfectum, quod reducat in actum, agens illud imperfectum, vt ipsemet Scotus ibidem dicit, quoniam in multis agens imperfectius non patitur a perfectiore. Contra naturam vero intellectus esse, nunc declarando veritatem ostendetur.

¶ Tertia, ac peripathetica opinio super naturã cognoscitiua vt sic, fundatur. Recolendum est enim, q̃ vt in q. 14. dictum fuit, res quælibet ex hoc est cognoscitiua, quòd est tam eleuatæ naturæ, quòd est non solum ipsa: sed aliæ. Et ruesus dictum fuit, quòd rẽ aliquam esse alias, contingit tripliciter, actu puro, potentia pura, & medio modo, quodammodo scilicet actu & quodammodo potentia, & quòd in vltimo gradu scilicet in pura potentia anima nostra posita est. Est enim a principio sicut tabula rasa, in qua nihil est pictum. Ex his patet, quod si anima cognoscere actu debet, oportet eam actu esse res cognitas. Et cum ex sua natura, non sit actu ille oportet q̃ reducatur de potentia ad actum illarum, siue a se siue ab alio. Hoc est esse in potentia passiua ad intelligibile & pati ab eo: vel potius illud. Est igitur intellectus in potentia passiua ad intelligibile, & intelligere est pati causaliter, quia ex passione ab intelligibili. i. ex receptione intelligibilis causatur. Nec potest dici, quòd passio ista concurrat per accidens, nisi quis vsque adeo deliret, vt dicat q̃ a fiam, quæ est intelligibile in potentia, esse actu intelligibile, est per accidens. Nec refert in proposito, vtrum intellectus ab obiecto, vel intellectus agente, vel alio illud recipiat, satis est quòd oportet passionem hanc interesse. Et confirmatur, quia si ex hoc q̃ res est primo in potentia essentiali, & deinde in actu primo, & deinde in actu secundo, non conuincimus quòd fieri in actu primo sit patitomnis via ad probandum potentiam passiuam & passionem, nulla est. Et si non cõuincimus quòd illud pati per se exigatur ad operandum in actu secundo. nunquam probabitur differentia inter potentiam essentialem, & accidentalem, quam in hoc stare ex 8. Phy. & 2. de anima patet, quod illa per priorem mutationẽ ab alio venit ad operationem, ista autem per seipsam posse operari permittitur. Est igitur intelligere nostrum pati causaliter, & hoc per se. Angelicus vero, non proprie est causaliter pati, quia congenitum est angelis intelligibile, nec transfertur eorum intellectus de potentia ad actum primum. Ex his autem quæ in 3. de anima dicuntur, quæ & adducta sunt, patet hoc sequi. Vnde Aristo. Auerroimque hoc sensisse non est dubium. Nec te moueant verba S. T. in quolib. 8. q. 2 ar. 1. expresse sonantia, quòd intellectus possibilis est oatiens, cooperans agenti ad eius formationem. Per hoc enim, vt ibi patet, non intendit, quòd intellectus nudus cooperetur intellectui agenti, & phantasmati ad sui formationem: sed q̃ intellectus informatus potest ex præceptis speciebus alias species in se producere, multo magis quam imaginatiua, quæ etiam non nuda sed informata iam auri & montis speciebus, format in se speciem montis aurei.

¶ Circa secundam dubitationem, an intelligere sit formaliter pati, eodem procedendum est ordine. intelligere esse formaliter pati, nihil aliud est quam intellectum possibilem concurrere passiue ad intellectionem, quicquid sit illud quod intellectionem effectiue causet, siue intellectus agens solus, siue ipse simul & intelligibile in actu, in intellectu possibili depictum, siue quodcunque aliud.

¶ Quo ad secundum, quia hic non quærimus modum, quo sit intellectio a specie intelligibili, aut obiecto, sed tantum modo an intellectus concurrat pure passiue ad intellectionem: ideo omittẽdæ sunt hic opiniones multæ, & quatuor breuiter tangendæ, duæ tenentes intellectum pure passiue, & duæ actiuæ, quoniam ex his melius patebit intentum. Aut. n. creditur, quòd nudus intellectus est totale actiuum intellectionis. Aut partiale cum Sco. Aut quod intellectus est totaliter passiuus. Aut quòd ratione sui est passiuus, ratione vero speciei intelligibilis est actiuus. Ad harum enim quatuor aliquam, omnis videtur opinio de hoc reduci.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed diligenter aduertendum est, quòd vltima opinio S. T. attribuit quidem nisle intellecta. Potest siquidem dupliciter intelligi. primo quòd intellectus concurrat ad intellectionis productionem, quemadmodum aqua calida ad calefactionem; ita quòd sicut aqua informata calore dicitur calefacere, ita intellectus informatus specie intelligibili dicitur intelligere actiue. Et iuxta hunc sensum intelligitur a Scot. & communiter exponi videtur. Sed ibi longe sunt ab intento sensu. Iuxta hūc siquidem sensum, sola species intelligibilis actiue causat, quemadmodū solus calor calefactionem causat. intellectus autē non concurreret ad causandum, nisi vt sustentans rationem agēdi, quemadmodum aqua vt sustinens calorem. Vnde quemadmodū cum aqua calida calefacit, secundū denominationem quidem ipse aqua dicitur calefacies, seu efficiēs calefactionem, quia actiones sunt subsistentium saltem de nominatiue: secundum tamen tantū aqua nihil ad calefactionis actionem confert, nisi remote, quia scilicet subsistit principium agendi, quod ex eo liquet, quòd si illa agendi ratio, pura calor per se subsisteret, absque concurrente subiecto, eandem faceret actionem. Ita, cum intellectus informatus specie intelligibili intelligit, dicitur intelligēs denominatiue, & nihil facit ipse ad intellectionis productionem: sed quia intelligere est actus immanens ipse per seipsum suscepit eam. Apud Sanctī Thomæ autem & veritatem, intellectus in actu se toto primo actiue concurrit ad intellectionem, & sensus ad sensationem, vt patet in quo libr. 8. quæstio. 2. articul. 1. Ad cuius euidentiam scito, quòd quia intellectus secundum se est in genere potentiæ passiuæ, non habet ex se aliquam agēdi rationē. Et hoc est in quo primo dilentit Sco. Ex hoc vero quòd intellectus fit actu, ipsum intelligibile in actu acquirit quandam agendi rationem, commune namque est omni formæ non prohibitæ ab actione, esse agendi rationem. Ex hoc autem q̄ intellectus non acquirit intelligibile, quemadmodum materia acquirit formam, sed transit in ipsum intelligibile, & ipsum intelligibile imbibitur quodammodo in ipso intellectu: sequitur quòd hoc totum scilicet intellectus in actu primo, & non ratione partis actiuæ intelligit, quamuis ratione partis scilicet intellectus recipiat intelligibile. Et illi mandum est enim quòd anima apprehensiua est alterum genus entium a naturalibus, & quòd aequinoce conueniat cum eis in esse in potentia, & recipere formas entium. Materia, si sic recipit formam, vt ex eis resultet compositū, & illius compositi est actus sequens illam formam, & non materię, nisi quia sustinet formam, & pars eī compositi. Anima autem vt Auer. optime dixit in 3. de anima, com. 5. non sic recipit cognosci bile, vt ex eis fiat compositum cognoscens: sed anima ipsa efficitur ipsum cognoscibile, & sic facta in actu agit. Concurrit ergo aliter intellectus actiue ad intellectionem, quam receptiuum rationis agendi ad actionem, quia aliter fit anima in actu cognoscibile, & aliter materia reducitur in actum. Habet itaque intellectus, quòd actiue concurrat ad intellectionem, non ex partiali ratione agendi, vt Sco. contra Aristotelem finxit, nec præcise ex specie intelligibili, vt moderna ignoranti intelligit, sed ex hoc ipso quod animalis vis in actu est, ita quod ex hoc quod est animalis vis, habet inchoatiue, quod facta in actu sit actiua. Falluntur autem plumbi in hoc, quia de anima iudicant ad modum rerum naturalium, cum tamen Auerroes dixerit, quod magis fit vnum ex intellectum & intelligibili, quàm ex materia & forma, & consequenter fit magis vnum operans. Intelligere ergo non est formaliter pati, quamuis propric loquendo non sit etiam formaliter agere: sed potius actione passiueque vitaliter operari: & ideo intellectum, & recolendo, quòd actiones immanentes qualitates sunt, non actiones aut passiones, intuenti, quod intelligere nihil aliud est, quam intelligentem esse actu intellectum, & quod anima superior quam natura est talis quod scipsa est quandoque vt somnus, & quandoque vt vigilia, percipiet in his modum quendam actiuū & passiui, magis quam actiuum & passiuum. Sic sic inter sapientes locutum est. Rationes autem, quæ contra hoc sunt, facile. I. effectiues & materia non conuidant in idem numero ex 3. Phys. & agens & patiens respectu eiusdem non est idem, quia esset in actu & in potentia simul, & idem referetur realiter ad seipsum, facile soluuntur ab inspicientibus hic nonesse proprie agēs & patiens, neque mutetiam, & consequenter non oportere esse relationem realem. Hæc. 11. communia principia intelligenda sunt, vbi proprie talium ratio reperitur. In proposito autem, cū intelligere non sit actus entis in potentia, sed perfecti, animam intelligere proprie loquendo, nihil aliud est quàm, priam operationē exercere, quā quia immanens est, cōmit rur q̄ fit in ipsa, & ab ipsa simul. Quod nullū inconueniens esse qui non aliter videre poetū, considerer, quod gratias lapidea est a la pide & in lapide. Et vel sic animaduertat in his, quæ non proprie dicitur agere & pati, locum non habere principia illa. Quamuis figillabili (quem Arist.* ob hoc nominat intellectum posibilem) nō est passiuus, nisi tertio modo: quia non est actus organi corporalis. Et ideo est incorruptibilis.

Q.58.a.1. & q.2.a.2. & q.3.a.1.

† Li.2.de aīa text. 14.com.1.

D.750. D.755.

10 ¶Ad secundum dicendum, quòd intellectus passiuus secūdum quosdam dicitur appetitus sensitiuus, in quo sunt animæ passiones, qui etiam in *. 1. Ethi. dicitur rationalis per participationem, quia obedit rationi. Secundum alios autem, intellectus passiuus dicitur virtus cogitatiua, quæ nominatur ratio particulares. Et vtroque modo passiuum accipi potest secundum primos duos modos passionis, inquātū talis intellectus sic dictus est actus alicuius organi corporalis. Sed intellectus, qui est in potentia ad intelligibilia (quem Arist.* ob hoc nominat intellectum posibilem) nō est passiuus, nisi tertio modo: quia non est actus organi corporalis. Et ideo est incorruptibilis.

† li.1.Ethi. c.vl.to.5.

† Li.3.de aīa text. 17.& tex. 5. tom.2.

20 ¶Ad primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de primo & secūdo modo passionis, qui sunt proprii materiæ primæ. Tertius autem modus passionis est cuiuscunque in potentia existentis, quòd in actum reducitur.

30 ¶Ad secundum dicendum, quòd intellectus passiuus secūdum quosdam dicitur appetitus sensitiuus, in quo sunt animæ passiones, qui etiam in *. 1. Ethi. dicitur rationalis per participationem, quia obedit rationi. Secundum alios autem, intellectus passiuus dicitur virtus cogitatiua, quæ nominatur ratio particulares. Et vtroque modo passiuum accipi potest secundum primos duos modos passionis, inquātū talis intellectus sic dictus est actus alicuius organi corporalis. Sed intellectus, qui est in potentia ad intelligibilia (quem Arist.* ob hoc nominat intellectum posibilem) nō est passiuus, nisi tertio modo: quia non est actus organi corporalis. Et ideo est incorruptibilis.

dici posit, q̄ materia ex qua, non coincidit cum agente, materia vero in qua, coincidere potest, & quod omnino idem non est patiens & agens, neque referetur ad se. Sed bene aliquo modo idem & aliqeo modo diuersum, patitur & agit, & refertur realiter ad se. In proposito autē, intellectus est agēs, & materia in qua est intellectio. Et est aliquo modo diuersus, q̄a patit inquantū nullus agit ve to se toto primo. Et sic diuersimode, est simul in actu & potentia.

40 ¶Circa tertiam dubitationem, quantum, scilicet valeat ratio S. Tho. aduertendum est, quod tripliciter calumniam potest pati. Primo diceret Scot. quòd peccat ratione potentiæ communiter sumptæ, inferens potentiam propriæ sumptam. Ex eo enim quòd intellectus non est in se actus totius entis, sequitur bene. ergo est in potentia, limendo potentiam communiter prout omne deficiens ab actu puro, dicitur esse permistum potentiæ: sed ex tali potentialitate non sequitur, ergo est in potentia receptiua quæ est propriæ potentia, vt de se patet. & tamen S. Tho. hanc potentiam infert. Et confirmatur illa obiectio: quia intellectus agens cum non sit actus purus, est in potentia, & tamen non in potentia receptiua. Secundo diceret quispiam, q̄ deficit in præsupposito supponitur enim quòd quilibet intellectus naturaliter sit capax totius entis, oportet enim hoc supponi, alioquin non possent graduari intellectus in respectu ad totum ens, p̄nes esse actu aut potētia totū ens & tamen constat hoc impossibile esse falsum, in via S. Tho. præcipue. Tum, quia nullus intellectus creatus est capax essentiæ diuinæ in esse intelligibili. Tum, quia intellectus no liter nō est capax substantiarum immaterialium. Et confirmatur: quia intellectus noster non est possibilis omnia fieri, nisi quæ intellectus agens est potens facere sed hic non est potest facere omnia simpliciter cognoscibilia, sed tantum materialia, ergo.

¶Tertio, deficere videtur, quia ratio valeret, concluderet q̄ etiam voluntas sit potentia passiua, quoniam ipsa est respectu totius entis, quoniam bonum vt sic respicit, & non est vt actus totius entis, aut perfecta semper per illud: consequens est inconueniens, quoniam voluntas monet actiue intellectum, & cæteras vires, & sic velle est actionis species.

¶Ad solutionem horum manifestandum, non oportet alia iterare fundamenta, quoniam ex natura vis cognoscitiuæ euidenter dissoluuntur. fundatur ergo processus iste super naturam cognoscitiuam in communi, scilicet quòd oportet cognoscitiuum esse rem cognitam, quod fuit communis animi conceptio antiquorum in primo de anima, & approbatum ab Arist. & super tali natura cognoscitiua, scilicet intellectiua, scilicet quòd intellectus cognoscit ens in communi, quod est per se notum. Ex his enim habetur, quòd cum intellectus non sit arctatus ad hoc vel illud entis genus: sed vniuersale ens respiciat vt obiectum, vt visus colorem, & consequenter quòd potest cognoscere omne ens: oportet quòd aut sit actu, aut potentia aut quodam modo actu, & quodammodo potentia omne ens. Et quia quod nō est actu tale, & potest esse tale, est vere in potentia receptiua, quia potest fieri aut esse tale: ideo ex hoc quòd intellectus non se habet vt actus totius entis, optime sequitur non solum quòd sit in potentia, sed quòd sit in potentia vt sit ens illud qd non est actu: ac per hoc sit in eo vere peccatia receptiua illius esse. Et sic patet responsio ad primo obiecta. Non enim ex esse in potentia illatum esse

QVAEST. LXXIX. ARTIC. III. 493

est, esse in potentia tali, sed ex esse in potētia cognoscitiuum per intellectum, quod, vt ex dictis patet, optime infert propositum. Nec hoc conuenit intellectui agenti, si vis est nostræ animæ non intelligens, sed faciens tantum intellecta in actu. Ad ea vero, quæ secundo obijciuntur, dicitur quòd vt in textu patet ex hoc q̄ intellige re est circa ens in communi, sequit, ergo & intellectus: ac per hoc circa omne ens. alioquin obiectum excederet operationem & virtutem operatiuam. Vnde concedendum est, q̄ omnis intellectus est circa omne ens. Sed diligenter animaduerte ne fallaris a cognitione ad modum cognitionis declinans: ad cognoscere q̄ pe omne ens, sufficit cognoscēdo attingere omne ens: ita q̄ ad omne ens terminari possit cognitio illius. ad modum vero cognoscendi spectat q̄ cognoscat perfecte vel imperfecte, per propriam speciem vel aliena per causam vel effectum &c. Constat autem q̄ omnis intellectus in omne ens, potest, quāuis non perfecte, aut per species proprias, vt instantiæ adductæ ostendunt. Vnde rario S. Tho. stat solida super hoc, q̄ quia intelligere est circa omne ens terminatiue, oportet quodlibet intelligens esse omnia. Aut actu puro, vt Deus gloriosus. Aut quodammodo actu & quodammodo potentia, & hoc habet magnam latitudinē, vt intelligentiæ. Aut in potentia pura, & hoc est anima humana, quæ est omnia, non per omnium similitudines, sed per similitudines naturalium rerum, quæ proculdubio similes sunt Deo & intelligentijs. quāmuis imperfecte.

391 De anima act.4.

¶Ad tertiam autem obiectionem de voluntate dicitur, q̄ quia ratio illa manifeste loquitur de respicientibus totum ens. vt in se habere debentibus totum ens, consequens est, quòd locum non habet in voluntate, quę in hoc differt ab intellectu, illa enim tendit in ens, iste vero habet in se. Vnde intellectus non habens omne intelligibile, est in potentia & imperfectus, voluntas autem non volens omne volibile, non est in potentia, nec imperfecta. Stat ergo ratio solida in his, quorum perfectio & operatio est in habendo ens vniuersale, & per hoc quoque solui possunt primo obiecta.

¶ *Super quæstionis LXXIX. Artic. III.*

TItulus clarus.

¶In corpore, respondet primo secundum Platonis fundamenta falsa. Secundo, secundum Aristo. Ex platone duo dicit, alterum certum, & alterum dubium. Vbi scito, q̄ duo opera attribui possunt intellectui agenti. Vnum est facere intelligibilia in potentia esse intelligibilia in actu alterum, illuminare intellectum posibilem, iuxta duo quæ conueniunt intellectui posibili. s. recipere intelligibile, & huic respondet factio intelligibilis, & iudicare, & huic respondet illuminatio. Vnde, quia Plato posuit intelligibile in actu esse per se in rerum natura, sequitur q̄ non oportuit nere intellectum agentem, vt fieret intelligibile in actu. & hoc est primum, & certum ex Platone. Quod probatur, quia posuit

¶Ad tertium dicendū, q̄ agens est nobilius patiente, si ad idem actio & passio referātur, non aūt semper, si ad diuersa. Intellectus aūt est vis passiua, respectu totius entis vniuersalis. Vegetatiuum aūt est actiuū, respectu cuiusdā entis particularis. s. corporis cōiuncti. Vnde nihil ꝓhibet huiusmodi passiuum esse nobilius tali actiuo.

Articvlvs III.

Vtrum sit ponere intellectum agentem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non sit ponere intellectum agentem. Sicut enim se habet sensus ad sensibilia, ita se habet intellectus ad intelligibilia. Sed quia sensus est in potentia ad sensibilia, nō ponit sensus agens, sed sensus patiens tantum. Ergo, cum intellectus noster sit in potentia ad intelligibilia, videtur q̄ non debeat poni intellectus agens, sed posibilis tantum.

¶2 Si dicatur, q̄ in sensu etiam est aliquod agens, sicut lumen: contra. Lumen requiritur ad visum, inquantum facit medium lucidum in actu. nam calor ipse secundum se, est motiuus lucidi. Sed in operatione intellectus non ponitur aliquod medium, quod necesse sit fieri in actu. Ergo non est necessarium ponere intellectum agentem.

¶3 Præt. Similitudo agentis recipitur in patiente, secundum modum patientis. Sed intellectus posibilis est virtus immaterialis. Ergo immaterialitas eius sufficit ad hoc, q̄ recipiantur in eo formæ immaterialiter. Sed ex ideis, ex quibus tā materia quām anima formatur: illa vt essent res, hæc vt cognoscerentur. Et si coniunxerimus his, q̄ Plato posuit nostrum scire non esse nisi reminisci, videbimus q̄ apud eum intellectus noster non recipit de nouo aliquod intelligibile: sed a principio est formatus omnibus. Ambiguum vero est: an propter hoc ipso aliqua forma est intelligibilis in actu, q̄ est immaterialis. Ergo nulla necessitas est ponere intellectū agentem, ad hoc, quòd faciat species intelligibiles in actu.

¶Sed contra est, q̄ Philosophus dicit in * 3. de anima, q̄ sicut in omni natura, ita & in anima est aliquid, quod est omnia fieri, & aliquid, quo est omnia facere. Est ergo ponere intellectum agentem.

¶Respon. Dicendum, q̄ secundum opinionem Platonis, nulla necessitas erat ponere intellectum agentem ad faciendum intelligibilia in actu, sed forte ad præbendū lumen intelligibile intelligenti, vt infra dicetur *. Posuit enim Plato, formas rerum naturalium sine materia subsistere, & per consequens eas intelligibiles esse: quia ex hoc est aliquid intelligibile actu, q̄ est immateriale. & huiusmodi vocabat species, siue ideas; ex quarum participatione dicebat etiam materiam corporalem formari ad hoc, q̄ indiuidua naturaliter constituerentur in propriis generibus & speciebus: & intellectus nostros ad hoc, q̄ de generibus, & speciebus rerum scietiam haberēt. Sed quia Arist.* nō posuit formas rerum naturalium subsistere sine materia, formæ autem in materia existentes non sunt intelligibiles actu; sequebatur, q̄ naturæ, seu formæ rerum sensibilium, quas intelligimus, non essent intelligibiles actu. Nihil autem reducitur de potentia in actum, nisi per aliquod ens actu: sicut sensus fit in actu per sensibile in actu. Oportet igitur ponere aliquam virtutem ex parte intellectus, quæ faceret intelligibilia in re, sensum, in illustratiuum & receptiuū. Sed altera operatio quæ est facere obiectum in actu, conuincit ad ponendum intellectum agentem. Quemadmodum si natura non posset facere visibile in actu, conuinceremur ex parte sensus ponere sensum vel visum agētem. Et propterea concludendo dicitur in litera: & hæc est necessitas ponendi intellectum agentem.

¶Circa hunc articulum, aduerte q̄ etiam posteriores discordes sunt. Nam Durandus, Platonē sequitur in negatione intellectus agentis. Godofredus, etiū concedat intellectum agentem, negat tamen ipsum effectiue illuminare: credit enim q̄ formaliter illuminet. Sed de hac opinione erit in sequentibus sermo: modo eum quæstio an est ventilatur, cum Durando disputādum est. Est autem forma rationis eius, quia si intellectus agens ponitur, vel ratione operationis in phantasma, aut in intellectum posibilem, aut vtrumq; ponitur: sed nihil horum est. ergo probatur quòd non in phantasma, quia nec influendo illi aliquid, vt patet: nec abstrahendo ab eo aliquid, vt magis est notum: nec educendo de potentia eius, vt ex eo liquet, quia eductum est post eductionē in eo ex quo educitur. similiter probatur q̄ non in intellectum: quia aut solus agit in illum, & hoc non: aut simul cum phantasmate, & hoc non. Tum, quia si phantasma secundum se est impotens in intellectū agere, vtpote immaterialem. ergo etiam erit impotens ad coagendum: non enim est mutatum. aut si secundum se erat potens, & sic non oportet ponere intellectum agentem, sicut nec sensum agentem cum obiecto sensibili.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̄ (vt in litera dicitur) necessitas intellectus agētis est, vt ens sensibile sit nobis intelligibile in actu. Ad hoc autem requiritur operatio & in phantasma, & in intellectum posibilem. & de actione quidem in phantasma erit sermo proprius in q. 85. art. 1. ad 4. Quāmuis breuiter dici possit, quòd agit

† lib.3.de aīa. text. 17.to.3.

Ar. sequē. & q.84.ar ti.6.

416

† li.3. Meta. a tex. 10. vsque ad finem libri. to.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agit educendo de potentia phantasmatis non subiectiua, sed ministeriali: & ideo eductum non est in eo, sed in potentia subiectiua quæ est intellectus possibilis. De actione vero in intellectum possibilem dicitur, q̃ necesse est ponere præter phantasma aliud agens, quia intelligibile in actu distat ab intelligibili in phantasmate genere, & nó sicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiusdem, vt in sensu & sensibili contingit, dú vtrunq; materiale, intelligibile vero actu, immateriale esse oportet. Et cum dr. Phantasma solũ est imponens. ergo immutatum semper erit imponens, respondetur concedendo antecedés, & distinguẽdo consequés: Immutatũ in se, vel in ordine ad aliud. Primo modo, est immutatum, sed nihil obstat, quoniam sufficit q̃ sit mutatum in ordine ad aliud. Et consistit ista mutatio in hoc: quia de seorsum agente, transit in ministrum alterius: constat autem, q̃ eadem vis aliquid potest sub alterius authoritate, quod sola non posset. Et cum dicit arguens, quòd mirum est, q̃ ex aßistentia alterius aliquid possit quod prius non posset, respondendum est, q̃ propter admirari cepit Philosophia: causa enim huius inferius patebit in loco prædestinato.

878

D.204.

D.361.

¶Circa hunc tertium articulum, est non parua dubitatio. An intelligibile in actu, quod est effectus intellectus agentis sic prius, quàm species intelligibilis. An ipsa species intelligibilis sit ipsum intelligibile in actu, quod dicitur effectus intellectus agẽtis. Quòd enim sit prius saltem natura, ex hoc articulo habetur dupliciter. Primo, ex calce corporis articuli, vbi dicitur quòd quia id quod est in potentia, non reducitur in actum nisi per aliquod ens actu, quemadmodum sensus per sensibile, & intelligibile in actu quod debet reducere intellectum existentem in potentia ad actum, non inuenitur in rebus. oportet ponere intellectum agentem facientem intelligibile in actum, eductiuum intellectus possibilis de potentia ad actum. Hic enim videtur planus sensus literæ: ex hoc autem liquido habetur, quòd intelligibile in actu præuenit, speciem intelligibilem, immo est ipsius causa. Secundo, ex responsione ad secundum vbi expresse dicitur, q̃ si lumen requiritur ad visionem ex parte coloris, q̃ similitudo inter lumen & intellectum agentem tenet, non solum quo ad necessitatem, sed quo ad eius causam, quia propter idem requiritur: sed lumen, stante illa hypothesi, facit colorem in actu visibilem, a quo producitur species visibilis in oculo. ergo lumen intellectus agentis facit phantasma actu intelligibile, & sic a phantasmate illuminato, producitur species intelligibilis in intellectu possibili. Ad oppositum autem est, quia phantasma semper est quid de genere sensibilium & materialium, ergo intelligibilium in potentia. Intelligibile enim in actu oportet abstrahere ab hic & nunc, quod est impossibile conuenire phantasmati. Et confirmatur: quia cum cogitatiua possit comprehendere quicquid representat actum sum phantasma, si phantasma esset intelligibile in actu, phantasia cognosceret intelligibile in actu: hoc autem est intelligere, & sic cogitatiua esset intellectus, & intellectus non differret a sensu &c.

¶In hac difficultate, sunt duo modi dicendi. Alter communis, alter singularis. Communiter quidem tenetur, quòd species intelligibilis est ipsum intelligibile in actu quod dicitur effectus intellectus agentis. Ita tamen, q̃ actio intellectus agentis, quæ terminatur primo ad speciem intelligibilem, terminatur secundario ad rem representatam per speciem: puta naturam bouinam aut leoninam, quæ vt sic, repræsentata est denominatione extrinseca intelligibilis in actu, intelligibilitate actuali, i. immaterialitate existente in specie intelligibili, non in se.

¶Et iuxta hunc viam, glossanda erunt verba S. Tho. in corpore articuli dicendo, quòd caute & artificiose processit: quoniam non subsumpsit, quòd oportet ponere intelligibile in actu, quod reducat intellectum de potentia ad actum, quod apparet q̃ subsumi debuisset: sed subsumpsit quòd oportet ponere aliquam virtutem ex parte intellectus, quæ faciat intelligibile in actu per abstractionem specierum &c. quasi subintellexerit quòd oportet alterum duorum subsumere, aut q̃ ponatur intelligibile in actu reductiuum intellectus de potentia ad actum, aut oportet ponere aliquid æquiualens, scilicet virtutem reductiuam intellectus de potentia ad actum, & exprimens modum dixit, per abstractionem specierum &c. Verba quoque responsionis ad secundum glossanda sunt, quòd lumẽ intellectus agentis requiratur propter idem, ideſt ex parte obiecti quo ad hoc, quia obiectum de se non sufficit mouere potentiam, & non oportet q̃ intelligatur quo ad hoc, q̃ sicut color lumine fit actu visibilis, ita phantasma illustratum. Faciunt autem huic opinioni verba S. Tho. in multis locis, dum appellat ipsam speciem intelligibilem, intelligibile in actu. Et dum dicit quiritur, & propter idem intellectus agens ad intelligendum, propter quod lumen ad videndum. Secundum alios vero, lumen requiritur ad videndum, non propter colores vt fiant actu visibiles: sed vt medium fiat actu lucidum, vt Commẽt. dicit in * 2. de anima. Et secundum hoc, similitudo qua Aristo. assimilat intellectum agentem lumini, attendijtur quantum ad hoc, q̃ sicut hoc est necessarium ad videndum, ita illud ad intelligendum: sed non propter idem.

† Li.3.de aia text.18 tom.2.

¶Ad tertium dicendum, q̃ suppositio agente, bene contingit diuersimodè recipi eius similitudinem in diuersis propter eorum dispositionẽ diuersq̃ lumen intellectus agentis facit intelligibile in actu in phãtasmate per modum abstractionis, prius natura, quam fiat species intelligibilis in intellectu. Ad cuius euidentẽ perceptionem, ab effectu luminis & abstractionis procedendum est. effectus luminis duplex est. f. formalis & obiectiuus: Formalis quidem est, esse illuminatum, vt patet in diaphano. Obiectiuus vero est, apparere, vt patet in colore. color enim nó apparet nisi illustratus. Abstractio autem in qua non est mendacium, cũ consistat in acceptione vnius & non alterius sibi coniuncti, eius proprius quasi effectus est, apparere vnum, non apparendo aliud, vt de se patet. Vnde in proposito imaginor, q̃ cum in phantasmate sit natura hæc aduenienter lumine intellectus agentis, phantasma illustratur non formaliter, vt diaphanũ, sed obiectiue, vt color, quia illustratione splendet atq; relucet in phantasmate non totum quod est in eo: sed quidditas seu natura tantum, & non singularitas illius ei coniuncta, ita q̃ ista illuminatio est abstractiua, quia facit apparere vnum. f. quod quid est, non apparendo aliud. f. principium individuans: ac p hoc splendet in phantasmate intelligibile in actu, natura. f. abstracta ab hic & nunc, & tale intelligibile in actu mouet intellectũ possibilem. Et si quæritur, cur non relucet vtiam singularitas, in proptu causa est. Quia singularitati materiali, de qua est sermo, repugnat esse intelligibile in actu, quidditati autem non, nisi ratione talis singularitatis. Vnde sicut lumen corporeum facit colorem pomi apparere, & nó saporem, aut odorem, quia repugnat hic res di apparibiles lumine, non autem colori: ita quidditas rei sensibilis potest reddi apparibilis lumine, non autem illius singularitas. Quod ex eo patet, q̃ species intelligibiles non possumus generari tales, q̃ sint similitudines singularium. Nec ex hoc sequitur, q̃ singularitas materialis à nullo intellectu sit per se intelligibilis: quoniam intelligi eam posse per speciem nec ab ipsa, sed alunde habeam, nihil obstat prædictis: non. n. nunc ipsa singularitas est actu intelligibilis, nisi extrinseca denominatione ab illa specie sumpta. Nec ex his pono, q̃ phantasma fiat ens intelligibile: sed q̃ in phãtasmate illustrato reluceat actu intelligibile, ipsum autem phantasma est de genere sensibilium. Nec hoc est mirabile, contemplantibus vim abstractionis, & perspicue videntibus q̃ hoc nihil aliud est, quam phantasma illustrari quo ad vnũ & non quo ad aliud. Nec superfluit propterea species intelligibilis, sicut non superfluit species visibilis, & tamẽ color est actu visibilis. Nec propterea intellectus agens minus principaliter aut mediatè concurrit ad speciei productionem: immo cum vnumquodq; agat secundum quod est actu, & phantasma non habeat intelligibile in actu, nisi lumine intellectus agentis, cõsequens est, q̃ ipsum lumen sit primum agens, & immediatum, nullum enim inter ipsum & speciem mediat agens. Non. n. est imaginandum, q̃ ab intellectu agente fluat lumen in phantasma, & q̃ phãtasma illo suffultum lumine producat speciem, quemadmodum corpus illuminatum, mouet visum. Sed q̃ ipse intellectus agens est lumen, quo splendet obiectiue phantasma ẽm quidditatem in eo existens, & sic producitur species ab vtroq;, ita q̃ ab intellectu agente immediate procedit vtrũq;, ordine tamen quodam: quia prius natura illustratur phantasma, quam à se, & à phantasmate actuetur intellectus possibilis, & est simile, si fingamus lucem corporis lucentis non diffundere lumen in medio, sed approximatam colori illum illustrando visibilem reddere: ac sic videti. Vnde S. Tho. in 2. contra Gentiles, ca. 97. expresiè dicit, q̃ actio intellectus agentis in phantasmate, præcedit receptionem intellectus possibilis. Et in eodem c. exprimens quid sit actio ista, dicit: In anima intellectiua est virtus actiua in phantasmata, faciens intelligibilia in actu &c. Consonant quoq; huic, positioni dicta eiusdem in eodem lib. ca. 82. vbi dicit. Aristo. attribui possibili intellectui pati ab intelligibili: susciperе species intelligibiles, esse in potentia ad eas &c. Vbi patet, quòd contra species intelligibiles diuidit intelligibile in actu: non enim pati potest intellectus ab intelligibili nisi in actu. In quæstione quoque de anima quæstio. 15. dicit quòd intellectus agens per phantasmata facta ab eo intelligibilia in actu, causat scientiam in intellectu possibili.

† lib.3.de aia text. 20. tom.2.

¶Ad obiecta vero in oppositum facile respondetur, nortãdo, quòd intelligibile in actu inuenitur dupliciter, formaliter & obiectiue. Formaliter, est species intelligibilis cum reliquis immaterialibus. Obiectiue vero, est quidditas relucens in phantasmate, lumine intellectus agentis. Differentia autem multiplicitер est inter vtrunque: quia formale est immateriale secundum esse, obiectivum vero secũdum relucentiam tantũ. Et ideo formale abstrahit ab hic & nunc secundum esse: obiectivum vero, secundum relucentiam tantum. Formale, quod est species intelligibilis, secundum se totum, non est nisi similitudo quidditatis: obiectivum vero vt sic, quidditatis tantum est imago, secundum tamẽ totum quod est, repræsentat singularitatẽ materialem, quia in essendo materiale est. Et ideo diligenter ac caute oportet attendere in hac re vocabula, quid formaliter oporteat, vt formaliter loquamur. Phantasma enim sonat imaginem singularium, & ideo simpliciter concedatur, quòd est de genere sensibilium & materialium, & nó abstrahentium ab hic & nunc. Et quòd est intelligibile in potentia, & quòd potest comprehendi a cogitatiua &c.

392 2.Cõ.c.76 & 78. Et de anima 27.

† lib.3.de aia text. 20.tom.2.

¶Sed quidditas in phantasmate illustrata lumine intellectus agentis, sonat aliqd a sensibus elevatum, & abstractum per relucentiam indiuiduantium sensibilium materialium &c. Et propterea concedo, quòd est intelligibilis in actu. Et cum dicitur ergo vna res, scilicet phãtasma est in duobus generibus, scilicet sensibili & intelligibili, conceditur secundum diuersa esse, quia secundum reale est sensibilis, & secund ẽm esse relucentiæ est intelligibilis. Et hoc consonat connexioni vniuersi, q̃m sic supremum infimi, attingit infimum supremi. Nec oportet cogitariam comprehendere omni eo modo, quo phantasma repræsentat qualitercũq; sumptum: sed sufficit q̃ adæquet phantasma vt phantasma: non autem vt illustratum superiori lumine, quoniam hoc soritur in homine, vt ministrat intellectui & non absolute. Vnde phantasma dormientis nó est actu intelligibile: sed tunc tantum, cum actualiter relucet lumine intellectus agentis. Et iuxta hanc viã omnia facile saluantur, & dicta peripatheticа diuersa concordantur, & glossantur cum prædicto fundamẽto, suisque distinctionibus, oportune & ac plano sensu interpretatio præsentis articuli fit dum vere ponimus intelligibile in actu, & effectum intellectus agentis: & motiuũ intellectus possibilis.

† lib.3.de aia text. 17. & 18. to.2.

369

¶In responsione ad primum, est quæstio de sensu agente propter diuer. in secundo de anima, comm. 60.

¶ *Super quæstionis sexagesimenone. Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶In corpore quinque facit. Primo, proponit conclusionem responsuam adhærentare. Secundo, ponit occasionem diuersitatis opinionum. Tertio, ponit opinionem oppositã. Quarto, improbat eam, simul probãdo intentam, tripliciter. Quinto, ad

Q.79.ar.1

superiori intellectu, quod est inconueniens. Non ergo intellectus agens est aliquid animæ nostrę.

¶SED CONTRA est, quòd Philosophus dicit * 3. de Anima. q̃ necesse est in anima has esse differentias, scilicet intellectum possibilem & agẽtem.

† lib.3.de aia text. 17. & 18. to.2.

¶RESPON. Dicendum, q̃ intellectus agens, de quo Philosophus loquitur, est aliquid animæ.

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, q̃ supra animam intellectiuã humanam, necesse est ponere aliquem superiorem intellectum, à quo anima virtutem intelligendi obtineat. Semper enim quod participat aliquid, & quod est mobile, & quod est imperfectum præexigit ante se aliquid, quod est per essentiam suam tale, & quod est immobile & perfectum. Anima autem humana intellectiua dicitur per participationem intellectualis virtutis, Cuius signum est, q̃ non tota est intellectiua, sed secundum aliquam sui partem. Pertingit etiam ad intelligentiam veritatis cum quodam discursu & motu arguendo. Habet etiam imperfectam intelligentiam. Tum, quia non omnia intelligit. Tum, quia in his quæ intelligit, de potentia procedit ad actũ. Oportet ergo esse aliquem altiorem intellectum, quo anima iuuetur ad intelligendum. Posuerunt ergo quidam hunc intellectum secundum substantiam separatum, esse intellectum agentem: qui quasi illustrando phantasmata facit ea intelligibilia actu €. Sed dato, q̃ sit aliquis talis intellectus agens separatus, nihilominus tamen oportet ponere in ipsa anima humana aliquam virtutem ab illo intellectu superiori participatam, per quam anima humana facit intelligibilia in actu. Sicut & in aliis rebus naturalibus perfectis, præter vniuersales causas agẽtes, sunt propriæ virtutes inditæ singulis rebus perfectis ab vniuersalibus agentibus deriuatæ. Non enim solus sol generat hominem, sed est in homine virtus generatiua hominis: & similiter in aliis animalibus perfectis. Nihil autem est perfectius in inferioribus rebus anima humana. Vnde oportet dicere, quòd in ipsa sit aliqua virtus deriuata à superiori intellectu, per quam possit phantasmata illustrare. Et hoc experimento cognoscimus, dum percipimus nos abstrahere formas vniuersales à conditionibus particularibus, quod est facere actu intelligibilia. Nulla autem actio conuenit alicui rei, nisi per aliquod principium formaliter ei inhærens, vt supra dictum * est, cum de intellectu potẽtiali ageretur. Ergo oportet, virtute quæ

369

ARTICVLVS IIII.

Vtrum intellectus agens sit aliquid animæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus agens non sit aliquid animæ nostræ. Intellectus enim agentis effectus, est illuminare ad intelligendum. Sed hoc sit per aliquid, quod est altius anima: secundum illud Io. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ. Ergo videtur, q̃ intellectus agens, non sit aliquid animæ.

¶2 Præt. Philosophus in * 3. de anima, attribuit intellectui agenti, q̃ aliquando intelligit, & aliquando nó intelligit. Sed anima nostra non semper intelligit: sed aliquando intelligit, & aliquando non intelligit. Ergo intellectus agens non est aliquid animæ nostræ.

¶3 Præt. Agens & patiens sufficiunt ad agendum. Si igitur intellectus passiuus est aliquid animæ nostræ qui est virtus passiua: & similiter intellectus agens, qui est virtus actiua, sequitur, q̃ homo semper poterit intelligere cum voluerit, quod patet esse falsum. Non est ergo intellectus agens aliquid animæ nostræ.

¶4 Præt. Philosophus dicit in * 3. de anima, q̃ intellectus agens est substantia actu eos. Nihil autem est respectu eiusdem in actu, & in potentia. Si ergo intellectus possibilis qui est in potentia ad omnia intelligibilia, est aliquid animæ nostræ, videtur impossibile, q̃ intellectus agens sit aliquid animæ nostræ.

¶5 Præt. si intellectus agens est aliquid animę nostræ, oportet, q̃ sit aliqua potentia: non est enim nec passio, nec habitus. Nam habitus & passiones, non habent rationem agentis respectu passionũ animę: sed magis passio est ipsa actio potentiæ passiuæ, habitus autem est aliquid, quod ex actibus consequitur. Omnis autem potentia fluit ab essentia animæ: sequeretur ergo, quòd intellectus agens ab essentia animę procederet. Et sic nó inesset animæ per participationem ab aliquo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad bonitatem doctrinæ addit, quid sentiendum sit de illo alio intellectu.

¶Quo ad primum conclusio est ista. Intellectus agens, de quo philosophus loquitur, est aliquid animæ nostræ. Vbi nota, q̃ non absolute, sed cum determinatione illa scilicet, de quo Philosophus loquit, proponit conclusionem: quoniam, vt in quæstionibus disputatis patet, multi per intellectum agentẽ intelligunt Deum gloriosum, qui vtrisime est intellectus simpliciter, & summe agens: sed extra, ppositũ nostrũ quo nobis propria inquirimus.

¶Quo ad secundũ occasio diuersitatis est: quia oportet ponere intellectum quendam superiorem nostro, a quo noster intelligendi vim habeat. Probatur triplici medio. Tũ, quia ante participans, est per essentiam tale. Tum, quia ante mobile, est immobile. Tũ, quia ante imperfectum, est perfectũ. Constat enim q̃ anima nostra quo ad primum, est intelligens per participationem, in cuius signum non tota totalitate potestatiua est intellectualis: sed secũdum aliquas suas vires est intellectiua, & secundũ aliquas sensitiua. Et quo ad secundũ est mobilis, dum intelligit cum discursu, discursus enim in scientiis est vt motus in mobilibus ad acquisitionem termini. Et quo ad tertium est imperfecta. Tum, quia non omnia, scilicet per proprias species intelligit. Tum, quia procedit de potentia ad actum. A tali autem per essentiam & immobili & perfecto, dubium non est, emanare quod est tale per participationem mobile & imperfectũ. Est igitur aliquis superior intellectus, a quo nostra anima dependet in intelligendo.

¶Quo ad tertium opinio multorum fuit, q̃ ille intellectus superior & separatus, est intellectus agens illustrans phantasmata &c. Et hæc opinio est Auer. & est Platonis. vt in litera dicitur.

¶Quo ad quartum probatur: quòd dato q̃ ille intellectus illustraret phantasmata, adhuc oportet ponere alium intellectum agentem, qui sit aliquid animæ nostræ, quod est conclusio proposita. Et probatur tripliciter. Primo ratione tali. In omni natura perfecta, præter agentia vniuersalia, inditæ sunt virtutes actiuæ propriæ ad perficienda propria illius operatiua: sed anima humana est natura perfecta, imo perfectissima omnium inferiorum, ergo præter agentia vniuersalia, sunt in ea virtutes propriæ quasi vniuocæ ad opera propria perficienda.

¶Circa hanc rationem dubium occurrit, quia videtur petere principium in minore: subsumit enim vel supponit, q̃ facere intelligibilia in actu, sit opus animæ humanæ: hoc enim est de quo disputatur cũ ponentibus intellectum agentem separatum.

¶Ad hoc dicit, q̃ (vt apparet ex secũdo cõtra Gen. cap. 76. in 4. ratione contra Auer. & Alex.) ista ratio non supponit neque subsumit, q̃ facere intelligibilia in actu, sit nostrũ opus: sed probat hoc: submisit autem, q̃ intelligere sit opus humanũ, & consistit in agere intellecta in actu, & pati ea. ergo principiũ proprium agendi & patiendi est in ea, alioquin imperfectiora habuissent omnia principia necessaria ad sua opera, & humana anima perfectissima, non.

¶Secundo sic, experimur nos abstrahere vniuersalia a phantasmatibus. ergo intellectus agens est aliquid nostri. consequentia probatur, quia actio nõ conuenit alicui, nisi principium illius quod est ratio agendi, insit illi, cui attribuitur actio. Antecedens vero liquet ex eo, q̃ ad libitum quæcunq; oblata intelligimus in cõi, hoc, non, absq; abstractione fieri nequit.

¶Tertio, probat authoritate Ari. qui comparauit ipsum lumini ad differentiam Platonis, qui comparauit soli.

¶Quo ad quintum, quia diuersæ sunt opiniones de illo intellectu separato, dũ aliqui tenent illum esse vltimam intelligentiam, vt Auice. aliqui penultimã, vt Auerrois: aliqui Deum, vt doctores catholici. Et q̃ a ma gui refert ad fidẽ: sed sunt potentia immaterialia. Vnde nihil prohibet vnam & eandem animã inquantum est immaterialis in actu habere aliquam virtutem, per quam faciat immaterialia in actu, abstrahendo à conditionibus indiuidualis materiæ, quæ quidem virtus dicitur intellectus agens: & aliam virtutem receptiuam huiusmodi specierum, quæ dicitur intellectus possibilis, inquantum est in potentia ad huiusmodi species. c

¶Ad quintum dicendum, q̃ cum essentia animæ sit immaterialis, à supremo intellectu creata, nihil prohibet virtutem quæ à supremo intellectu participatur, per quam abstrahitur a materia, ab essentia ipsius procedere: sicut & alias eius potentias.

Articvlvs V.

Vtrum intellectus agens sit unus in omnibus.

Ad quintum sic proceditur. Videtur q̃ intellectus agens sit vnus in omnibus. Nihil enim quod est separatum a corpore, multiplicatur secundũ multiplicationem corporum. Sed intellectus agens est separatus, vt dicitur in *3. de anima. Ergo non multiplicatur in multis corporibus hominum: sed est vnus in omnibus.

¶2 Præterea Intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis. Sed illud, quod est causa vnitatis, magis est unum. Ergo intellectus agens est vnus in omnibus.

¶3 Præt. Omnes homines conueniũt in primis conceptionibus intellectus. His autem assentiunt per intellectum agentem. Ergo conueniunt omnes in vno intellectu agente.

¶Sed contra est, quod Philosophus dicit in *3. de anima, quòd intellectus agens est sicut lumen: non autem est idem lumen in diuersis illuminatis. Ergo nõ est idem intellectus agens in diuersis hominibus.

¶Respon. Dicendum, q̃ veritas huius quæstionis dependet ex præmissis. * Si enim intellectus agens non esset aliquid animæ, sed esset quædam substantia separata, vnus esset intellectus agens omnium hominum q̃m in illius consequutione tanquam in propriæ causæ adeptione consistit beatitudo: ideo S.T. solicitus de his quæ sunt fidei, sic tam subdidit, q̃ sm fidei documenta, intellectus ille habens illas tres, quas diximus conditiones, est Deus gloriosus, in quo solo beatur anima, & a quo solo est signatum lumen in nobis.

¶ *Super Quæstionis LXXIX. Artic. V.*

Tit ul us clarus, unus numero.

¶In corpore respondet quæsito iuxta vtranq; viam. s. q̃ si intellectus agens est substantia separata, est unus numero, si aliquid animæ, multiplicatur cum ea, vt patet.

¶Super

¶ *Super quæstio. 79. Artic. VI.*

Tit ul us clarus.

¶Memoria, vt patet in de memoria & reminiscentia significat vim conseruatiuã cognitorum præteritorũ vt præterita sunt. Et patet hoc ex cõmuni vsu loquentiũ, nullus enim dicit se recordari alicuius, nisi sub rõne alicuius præteriti actus & noti.

¶In corpore. Subintellecta distinctione duorũ quæ inueniunt in memoriæ rõne, quæ sunt conseruatio specierum ac rerũ apprehensarum, & præteritio rei apprehẽsæ, duo principaliter facit. Primo, rñder quæsito iuxta primã memoriæ conditionẽ s. conseruare. Et secundo, iuxta secundã rõnem obiecti.

¶Quoad primũ, Primo refert opinionẽ Aui. secundo, respondet sm propriã opinionẽ. Ex Auicen. refert tria, radicem opinionẽ ipsam, & cõmitans ipsam. Et sic quatto applicando ad propositũ rñdet q̃ tr one negatiue sm Auic.

¶Circa radicem opinionis aduerte, q̃ satis profunda est. Ad cuius euidentiam sciendum est, q̃ aliquid esse in aliquo, contingit dupliciter. s. cognoscibiliter, & realiter. Cognoscibiliter uocatur esse in aliquo, q̃d est in eo vt cognitum in cognoscente, realiter vero quod est in eo, ut res in re, quomodo quælibet forma est in eo quod informat. Has autẽ distinctione verissima supposita, vlterius Auic. vtens alia propositione. s. Vis cognoscitiua non recipit nisi cognoscibiliter. Tunc ultra: sed retinere spẽs absq; cognitione, est hre eas nõ cognoscibiliter, sed realr, quia nõ per modũ cognoti, sed rei retinent, vt quælibet forma in subiecto. ergo nulla vis cognoscitiua retinet spẽs, q̃ primũ desinit hẽ cognitũ vt cognitũ. Vnde, vt in parte sensitiua cõseruarent spẽs, distinxit vires sensitiuas, in cognoscitiuas, & hæ non seruant, & in thesauros spẽrum, in quibus apprehensa cõseruant. Et q̃m talis distinctio virtũ sensitiuarũ permittit, quia tota pars sensitiua est organica, ex hoc habet, quòd retineat aliquid q̃ modũ rei, cõicans in hoc cũ materia corporali, & intellectiua pars, quia ab omni corpore est elongata, consequenter est, q̃ pars intellectiua recipiat tm cognoscibiliter, & cõsequenter, q̃ nõ conseruet, & sic patet radix opinionis Auic. Ipsa aũt opinio consistit in hac negatiua. s. q̃ nõ cõseruat, & in affirmatiua. s. quòd quotiens intelligit, fluit in ipsum ab intellectu agente spẽs intelligibilis. Comitat autẽ ipsam, q̃ apud ipsum doctus differt ab indocto, habilitate se cõuertẽdi ad intellectũ agentẽ. Et sic patet rñdo ad q̃stiõ apud illũ.

¶Et propria opinione S. T. arguit contra Aui. primo authoritate Arist. sic eũdo rõne. tertio cõcludit rationem ad q̃stiõ affirmatiue: oia clara sunt in ista, & hẽs hoc diffusius in secundo cõtra Gen. ca. 74.

¶Aduerte hic, q̃ Aui. in hoc vt esse deceptus, q̃ nõ sufficienter distinxit latitudinem actus & potẽtiæ. Cõcessa quidẽ toto suo processu, & cõclusione q̃ sequitur. s. q̃ intellectus nihil recipit nisi intelligibile, vlterior esse quæstia. i. ergo non recipit nisi quãdiu actu cognoscit. Supponit unũ falsũ. s. q̃ recipere cognoscibiliter cõtingit uno tũ mõ. s. in actu: cũ tñ cõtingat duob. s. in actu puro, & in actu mixto potentiæ. i. in actu secundo, & in actu primo. Vñ in diffinitione aiæ ponit, q̃ est actus primus, sicut somnus, qd nõ saluaretur si tũc tũ nõ operaret cũ est in potentia: cũ hoc sit cõe obpassiuis principiis: sed optime saluat cũ aia ponit talis natura, q̃ est actus q̃stiõ, ut somni, q̃m que vt vigilia. Cõstat aũt, q̃ esse actu ut somnus, est esse in actu primo, & cursus constat, q̃ esse actũ primũ præcipue conuenit aiæ intellectiuæ.

Ref. 3. de aia tex. 3. com. 3.

Ref. 3. de aia tex. 1. & 2. com. 2.

Ref. 3. de anima tex. 19. & 20. com. 2.

Art. præc.

Ref. 3. de anima tex. 28. tom. 2.

Ref. 3. de aia tex. 3. com. 2.

Ref. 3. de aia tex. 1. & 2. com. 2.

Ref. C. 74. fin. Et vers. quia. 2.

Ca. 3. & 8. circa princ.

Ref. 3. de anima tex. 28. tom. 2.

In corp. ar.

Ref. 3. de Anima tex. 39. com. 3. 395 c

Q. 86. ar. 2.

Ref. 13. de Trin. c. 2. in prin. to. 3.

Ref. 10. de trin. ca. 11. parũ ante medium to. 3.

Ref. 3. de aia tex. 28. tom. 2.

Ref. 3. de anima tex. 28. tom. 2.

Ref. 3. de aia tex. 1. & 2. com. 2.

Ref. 3. de aia tex. 3. com. 2.

Ref. 3. de aia tex. 28. tom. 2.

Ref. 3. de aia tex. 1. & 2. com. 2.

Ref. 3. de aia tex. 3. com. 2.

Ref. 3. de aia tex. 28. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctiuæ, igitur non ex hoc ꝙ organica est pars sensitiua, sed ex alia rõne, in qua cõicat cũ intellectiua, hẽt ꝙ retineat species, & actu non cognoscat. Nec ipẽs conseruari est esse ꝙ modõ rei, sed est eẽ cognoscibiliter, non actu, nec potentia, sed medio mõ inter actũ & potentiã. i. partim in actu, & partim in potentia. Cognoscitiuũ in. 1. tripli. põt se hẽre ad cognitũ. s. in pura potẽtia. Et tũc, nec est cognoscibile in actu, nec cognitũ in actu, sed vtrũq; in potẽtia. Vel partim in actu, & partim in potentia. & tunc est cognoscibile i actu, & non est cognitũ in actu, sed est in potentia ut fit cognitũ in actu. Vel totaliter in actu. & tunc est ipsum cognitũ in actu. Vñ cum ipẽs conseruãs. f. obiectũ est in cognoscitivo cognoscibiliter, quia ut cognoscibile, quis nõ ut cognitum. Et quia obiectum esse cognoscibiliter vtroque mõ. s. vt cognoscibile, & ut cognitũ, non aduertit Auic. iõ putauit spẽm remanere ꝙ modũ rei. Et ipsum sequitur multa illustriũ virorũ turba, in hoc tñ minus perspicax eũ. Et iõ tu bñ nota hæc, qm̃ ex hac radice multæ solũmf qõnes, & nobilitas cognoscẽdi ne naturæ sustinef.

¶ Quo ad 1ẽm, ſi dicat iuxta secundã conditionẽ memorię negatiue. Et rõ satis clara est, qa potentiæ visibilis obiectũ non est particulare: sed ideo dicitũ aũt vt sic, particulare est, quia ad certam ptẽ determinatũ. est enim sermo de præterito in actu exercito. Præteritũ. n. in actu signato, importatur hoc nomẽ præteritũ: in actu vero exercito verbis præterriti ꝓpis, vt fui, peressi, locutus sum &c. Cõstat aũt ꝙ quãdmodũ intellectus non immutatur a colore hoc. ito nec a colore, vt sensatus fuit heri, quia abstrahit a particulari, & tñ confiat, ꝙ cũ memoramur, immutamur ab obiectis, ut tunc occurrunt. ergo.

¶ Circa hanc partẽ aducete duo. Primũ est. ꝙ ex hoc, ꝙ intellectus reflexe respicit singulare, nõ sequit ꝙ in eo sit memoria, quia cognitio reflexa non ponit in spẽ ipsius singularis, cuius cõseruatione possit hẽre rõnẽ memoriæ, oportet. n. memoriã pteriti ut sic, hẽre obiectũ pteriti ut sic, ac ꝙ hoc singularis spẽm. Eẽ iõ in ista exnegatione singularitatis in obiecto intellectus ut sic, infert negatio memoriæ ut pteriti, per se; nõ tñ inconuenit intellectũ reflexe re-

sciens dicitur quis secundum actum, & quòd hoc accidit cum possit operari per seipsum, est quidem igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter vt ante addiscere, aut inuenire. Dicitur autem intellectus possibilis fieri singula, secundum ꝙ recipit species singulorum. Ex hoc ergo, quòd recipit species intelligibilium, habet quòd possit operari cum voluerit, non autem quòd semper operetur, quia & tunc est quodammodo in potentia, sed aliter quàm ante intelligere, eo, scilicet modo quo sciens in habitu est in potentia ad considerandum in actu. Repugnat etiam prædicta positio rationi. Quod enim recipitur in aliquo, recipitur in eo secundum modum recipientis. Intellectus autem est magis stabilis naturæ, & immobilis, quàm materia corporalis. Si ergo materia corporalis formas, quas recipit, non solum tenet, dum per eas agit in actu, sed etiam postquam agere cessauerit, multo fortius intellectus immobiliter, & inamisibiliter recipit species intelligibiles, siue à sensibilibus acceptas, siue etiam ab aliquo superiori intellectus effluxas. Sic igitur, si memoria accipiatur solum pro vi conseruatiua specierum, oportet dicere memoriam esse in intellectiua parte. Si uero de ratione memoriæ sit quòd eius obiectum sit præteritum vt præteritum, memoria in parte intellectiua non erit, sed sensitiua tantum, quæ est apprehensiua particularium. Præteritum enim vt præteritum, cum significet esse sub determinato tempore, ad conditionem particularis pertinet.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod memoria, secundum quod est conseruatiua specierum, non est nobis pecori busque communis: species enim cõseruantur non in parte animæ sensitiua tantum, sed magis in coniuncto, cum vis memorativa sit actus organi cuiusdam. Sed intellectus secundum seipsum est conseruatiuus specierum præter concomitantiam organi corporalis. Vnde Philosophus dicit in * 3. de anima, ꝙ anima est locus specierum non tota, sed intellectus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd præteritio potest ad duo referri, scilicet ad obiectum, quod cognoscitur, & ad cognitionis actum. Quæ quidem

duo simul coniunguntur in parte sensitiua, quæ est apprehensiua alicuius per hoc, quòd immutatur à præsenti sensibili. Vnde simul animal memoratur se prius sensisse in præterito, & se sensisse quoddam præteritum sensibile. Sed quantum ad partem intellectiuã pertinet præteritio accidit, & non per se conuenit ex parte obiecti intellectus. Intelligit enim intellectus hominem inquantum est homo. Hominl autem inquantum est homo accidit, vel in præsenti, vel in præterito, vel in futuro esse. Ex parte vero actus, præteritio per se accipi potest, etiam in intellectu, sicut in sensu, quia intelligere animæ nostræ est quidam particularis actus in hoc, vel in illo tempore existens, secundum quod dicitur homo intelligere nunc, vel heri, vel cras. Et hoc non repugnat intellectualitati, quia huiusmodi intelligere, quamuis sit quoddam particulare, tamen est immaterialis actus, vt supra de intellectu dictum est. * Et ideo sicut intelligit seipsum intellectus, quãuis ipse sit quidam singularis intellectus, ita intelligit suum intelligere, quod est singularis actus vel in præterito, vel in præsenti, vel in futuro existens. Sic igitur saluatur ratio d memoriæ, quantum ad hoc, quòd est præteritorum in intellectu, secundũ quod intelligit se prius intellexisse, nõ autem secundum quod intelligit præteritum, prout est hic, & nunc.

¶ Ad tertium dicendum, quòd species intelligibiles aliquando sunt in intellectu in potentia tantum. Et tunc dicitur intellectus esse in potentia. Aliquando autem secũdum ultimam completionem actus, & tunc intelligit actu. Aliquando medio modo se habet inter potentiam & actum; & tunc dicitur esse intellectus in habitu. e Et secundum hunc modum intellectus conseruat species, etiam quando actu non intelligit.

Articvlvs VII.

Vtrum alia potentia sit memoria intellectiua, & alia intellectus.

Ad Septimvm sic proceditur. Videtur ꝙ alia potentia sit

& indirecta, quæ non est proprie & complete

minisci singularũ, sicut & cognoscit ea, & hoc bñ. nota. Secundũ est, ꝙ Sco. in 4. q. dist. 45. q. 3. tenet memoriã singularium sensibilium vt præteritorũ &c. esse in intellectu. Sed quia (vt ipsemet dicit) suppouit intellectũ cognoscere intuitiue hæc singularia sensibilia, & actiones sensuum nostrorum, & inferius erit specialis quæstio, utrũ intellectus possit singularia, iõ illuc usq; differat solutio rõnum suarũ.

¶ Circa hũc sextũ articulũ, remanet dubiũ non dissimulandum. & est tale. In alia separata est memoria quo ad virãq; cõditionẽ. f. cõseruationẽ obiecti. & præteritionẽ tã actus, ꝙ obiecti sensibilis. ergo in parte intellectiua est memoria cõplete. Añs patet, quia alr nõ recordaretur malorum sensibiliũ ꝙ fecit, dura, ꝙ fecit tale furtũ, tũc cũ tali &c. cõsequẽtia ãũc est p se nota, quia qđ remanet in alia separata, ad eandem partẽ intellectiuã pertinet. Ad hoc añs põt cõplete dici, donec de alia se parata determinetur. Verũtñ cõcessõ añte: de cuius ueritatis mõ in q. 89 erit sermo, dr, ꝙ præteritio obiecti dupl̃ ſueniri põt in memoria. Vno modo, vt cognita, & memorata, & sic inuenit in alia intellectiua, & tñ ad memoriam pro pcie dictã requiritur ꝓteritio obiecti utrũq; mõ, ut experimur in nobis, immoramur. n. cum reminiscimur a reb. ut tũc, & ibi cognitis, & sic recordamur eas tũc: & ibi nobis occurisse: ata sũt separate nobis quidẽ se tunc ibi hoc cõmisisse, sed nõ imutatur ab illo, ut tũc ibi cõmisso. Negatur ergo añs quo ad præteritionẽ obiecti ut immutatiuã, cõcedit tñ vt terminatiuũ. Et hoc modo contingit et cõsequentia, quia ista memoria non est nisi memoria reflexa

& sermo, clarius patebit. Et hæc vera videntur, si anima separata ꝙ species hinc delatas, horum recordatur.

¶ *Super quæstio. 79. Arti. VII.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore, vnica conclusio respõsiua negatiue. Memoria intel-

intellectiua non est alia potentia ab intellectu possibili. Probatur sic. in intellectu nulla potest esse diuersitas potentiarum, nisi agentis & possibilis. ergo memoria non est alia potentia ab intellectu possibili. Antecedens quo ad vtranque partem probatur, vigore talis disiunctionis implicitæ, diuersitas potentiarum, aut est ex diuersitate formali obiecti, aut ex diuerso genere attingendi idem obiectum formaliter: Sed intellectus diuersitas non potest esse primo modo, & secundo modo solum causatur distinctio inter agentem & possibilẽ, ergo in intellectu non potest alia esse potentiarum diuersitas, nisi agentis & possibilis.

† Ca. 12. & 12. 3.

† Q. 78. ar. 4.

* lib. 10. de Trin. c. 12. tom. 3.

Disiunctiua quo ad disiunctionis sufficientiam per se nota est. inquirtur: quoniam non facile esset, tertium modum fingere. Primus enim complectitur obiectũ, ad quod est potentia. Secundus vero, genus ipsius potentiæ, præter quæ duo nihil est essentialiter. Quo ad membra vero disiunctionis, sigil latim in litera declarantur tali ordine. Primo, probatur, quo ad primam partem sic. Potentia secũdum id quod est, est ad obiectum. ergo secundum diuersitatem formalem obiecti diuersificatur.

* Li. 3. de anima, tex. 6. t. 2. Ar. prẽce.

Q. 77. ar. 3.

Q. 77. ar. 3.

¶ Secundo probatur minor, etiã quo ad primam partem sic. Potentia respiciens rationem communem, non diuersificatur per inferiores differentias. ergo potentia respiciens rationem entis non diuersificatur penes aliquas entis differentias. ergo intellectus nullam ex parte obiecti diuersitatem fortitur.

¶ Tertio, quo ad secundam partem tam maioris quàm minoris: quia ad idem obiectum alia est ratio agentis, alia potientis, quia illud vt actus ad potentiam, hoc vt potentia ad actum scibet: consequẽtia vero dicit duo. & ꝙ memoria non est alia ab his, & ꝙ coincidit cum intellectu possibili. Et quo ad primum quidem, probationem non eget, quia si illæ sunt solæ, non datur ergo tertia. Quo ad secundum vero, probatur in litera, quia conferuare, ꝙ est actus proprius memoriæ, est actus potentiæ passiuæ, sicut & recipere, & non potentiæ actiuæ: igitur non coincidit cum intellectu agente. sed impossibile.

¶ Circa hunc processum, dupliciter dubitatur. Primo simpliciter, deinde ad hominem. Simpliciter quidem, quia ex ista ratione videtur sequi, ꝙ nulla sit diuersitas specifica inter quoscunq; intellectus formaliter sumptos, nisi inter agentem & possibilem, & consequenter quòd intellectus angeli, & hominis sunt eiusdem speciei, immo omnes intellectus sunt eiusdem speciei. Quòd autem hoc sequatur, pater vendo hac ratione sic. Nulla differentia entis diuersificat intellectum. ergo nullus intellectus distinguitur ab alio intellectu ex parte obiecti: omnes ergo intellectus sunt eiusdem speciei obiectiue, vt visus hominis & leonis, & ne non differunt formaliter vt intellectus sunt, sed vt proprietates sunt naturarum diuersarum, vt visus hominis & visus leonis. Antecedens est S. T. qui & probat illud, quia entis ratio est obiectum intellectus, consequentia est nota: quia non nisi penes entis differentias diuersa obiecta sumi possunt, nullus enim intellectus esse potest respectu nõ entis vt obiecti proprij.

¶ Ad hominem vero, quia ipsemet S. T. supernus in q. 12. assignauit diuersitatem in intellectu ex parte obiecti. cum possit tripliciter gradum intellectus, iuxta tripliciter modum essendi rei cognitæ. f. esse in materia, subsistere absq; materia, & esse absq; omni potẽtia. Quo modo ergo hic dicit nullam esse differentiam entis ex parte obiecti, penes ꝙ diuersificari possit intellectiua vis? & ibi posuit tres entis differentias, esse obiecti intellectus differentias et ꝙ essent diuersificatiuæ illius?

& d 392 398

D. 866.

469 † c. 10. & 12. 10. 3. D. 722.

¶ Ad cuius rei sciendum est, tripliciter esse de hac qõne opinionem. Quidam. n. tenent intellectuas potentias omnium angelorũ & animæ esse omnino eiusdem speciei, & in hanc opinionem declinat quodammodo Scotus in 2. distinc. 3. quæst. vlti. quamuis sub dubio relinquat. Alij vero tenent intellectuas potentias omnium angelorum, & animæ esse eiusdem speciei, vt potentiæ sunt, idest in ordine ad obiecta. Esse autem diuersarum specierum, vt proprietates sunt diuersarum naturarum, quemadmodum dicimus de potentijs sensitiuis exterioribus. Alij vero credunt prædictas potentias esse omnino diuersarum specierum, & hæc est via peripatetica, & Sanc. Tho. Fundatur autem opinio hæc vltima & ratio contra alias, quia naturæ, quarum sunt proprietates, diuersæ sunt specie, & operationes earum diuersarum sunt rationum, vt patebit. Sed vide in quæstione speciali. Nunc solum discutienda est ratio posita in litera, & dicendum ꝙ apud S. T. & veritatem, diuersitas intellectuum, non sumitur ex prima radice, scilicet ex diuersitate obiectiue, sed ex secunda, scilicet diuersitate actus, & potentiæ. Et ratio pr mi dicti est, quia cum obiectum respectu alicuius intellectus ponatur dupliciter, scilicet terminatiuum & motiuũ, aut quasi motiuum, diuersitas nõ attenditur penes diuersitatẽ obiecti motiui, quia illud nõ adæquatur potentiæ intellectiuæ: sed penes diuersitatẽ obiecti terminatiui, qđ cõstat æquari potẽtiæ & cõuertibile extẽsiue, oportet. n. de intellectu obiectum sicut de aliis potẽtijs loq. Videmus aũt, ꝙ visus hominis nõ distinguit speciẽ a visu noctuæ ex obiecto, quia vterusq; obiectũ terminatiuũ est idem: puta lux, quãuis noctuæ visus a tenebroso tñ lumine, hominis vero a claro

Universidad de Deusto
Biblioteca

mouetur. Vnde cum obiectum terminatiuum omnis intellectus, sit entis ratio nulla ex parte obiecti diuersitas intellectus diuersificat, quamuis motuum obiectum intellectus no sit sit aliud a motuo angeiorum, quoniam quodcunque quid est rei sensibilis, mouet nostrum intellectum, quilibet autem angelus propriâ habet et substantiam ut obiectum quasi motiuum. Ratio uero secundi dicti est, qa intelligere est actus perfecti. per se etiam aut consequitur actus: & ita sicut substâtia immaterialis se habet substantialiter ad actum & potêtiã, ita se habet ad intelligere. Vnde, primus intellectus, vt patet 12. Meta, habilitur puritate actus, infimus vero, in tertio de anima constituitur pura potêtia, & consequenter medii permixtione, actus & potentiæ diuersa cõsurgunt, & hæc est ipsamet radix, qua intellectus possibilis distinguitur in litera ab intellectu agente, quia hic actus, ille potentia.

¶ Vnde ad primã dubitandi rõnem respondetur, concedendo q̃ diuersitas potentiarũ in intellectiuarum non ex obiectis prouenit, sed a re ex qua agere & pati, sed ex radice & fundamento, vñ oritur distinctio inter agentem & possibilem. f. ex actu & potêtia. Vnde cũ in antecedente dicitur, in intellectu non est distinctio potentiarum nisi agentis & possibilis, intelligo vel respectu intellectus nostri, vel simpliciter, glosando exceptiuam, nisi agentis & possibilis, i. nisi secundũ radicem, qua distinguũtur agens & possibile, f. actum & potentiã.

¶ Ad secundã vero obiectionẽ dr, q̃ illa distinctio & graduatio intellectũ non est fcõcepta ad distinguendũ intellectus simpliciter, qñ hoc nõ erat in qõne illa ad propositũ, sed ad ostendendum efficaciã intensiuã cuiusq; intellectus, qñ ex illa prouenit, q̃ intellectus possit ex naturali ieeta quasi in otio, gradualiter intellectus: obiecta. n. motiua sunt obiecto terminatiuo, penes quod distinguitur simpliciter potentia, est sermo. Diuersitas. n. potentiarũ ex obiectis, penes obiecta terminatiua attenditur, non motiua: efficacia aũt penes motiua, non terminatiua. Et hoc loquendo ex propriis, qñ concomitanter etiam penes motiua distinguuntur, ut patet ex dictis.

293 †Lib. 1. De Gene ca. 20. & 1. lib. 3. de Trin. c. 3. 2.3

D. 1084.

413

†C.4. inter principium & medium.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ratio sit alia potentia ab intellectu.

AD OCTAVVM sic procedi-
tur. Videtur quòd ratio sit alia potentia ab intellectu. In libro. n. de spiritu & anima* dicitur, Cum ab inferioribus ad superiora ascendere volumus, prius occurrit nobis sensus, deinde imaginatio, deinde ratio, deinde intellectus. Est ergo alia potentia ratio ab intellectu, sicut imaginatio à ratione.

¶ 2 Praeterea Boet. † dicit in li. de consso. q̃ intellectus comparatur ad rõnẽ, sicut æternitas ad tempus. Sed non est eiusdem virtutis, esse in æternitate, & esse in tempore. Ergo non est eadem potentia ratio, & intellectus.

¶ 3 Præt. Homo communicat cum angelis in intellectu, cum brutis vero, in sensu. Sed ratio, quæ est propria hominis, qua animal rationale dicitur, est alia potentia à sensit. Ergo pari ratione est alia ab intellectu, qui propriè conuenit angelis. Vnde & intellectua les dicuntur, c

¶ Sed contra est, quòd Aug. dicit 3. super Gen.* ad literam, q̃ illud quo homo irrationabilibus animalibus antecellit, est ratio, vel manens, vel intelligentia, vel si quo alio uocabulo commodius appellatur. Rõ ergo, & intellectus, & mens, sunt una potentia.

¶ Respondeo d dicendum, quòd ratio & intellectus in homine nõ possunt esse diuersæ potentiæ. Quod manifestè cognoscitur, si vtriusque actus considerẽtur. Intelligere enim est simpliciter veritatem intelligibilem apprehendere. Ratiocinari aũt, est procedere de vno intellecto ad aliud, ad veritatem intelligibilem cognoscendam. e Et ideo angeli, qui perfecte possident secundum modum suæ naturæ cognitionem intelligibilis veritatis, non habent necesse procedere de vno ad aliud, sed simpliciter & absque discursu veritatem rerum apprehendunt, vt Diony.* dicit 7. cap. de diuin. nomi. Homines autem ad intelligibilem veritatem cognoscendam perueniunt, procedendo de vno ad aliud, ut ibidem dicitur, & ideo rationales diuersæ potentiæ, quarum vna est superior, & alia inferior. Et quia motus semper ab immobili procedit, & ad aliquid quietum terminatur, inde est, quod ratiocinatio humana, secundum viam acquisitionis, vel inuentionis, procedit à quibusdam simpliciter intellectis, quæ sunt prima principia. Et rursus, in via iudicii resoluendo redit ad prima principia, ad quæ inuenta examinat. Manifestum est autem, quod quiescere & moueri non reducuntur ad diuersas potentias, sed ad vnam & eandem etiã in naturalibus rebus, quia per eandem naturam aliquid mouetur ad locũ, & quiescit in loco. Multo ergo magis per eandem potentiam intelligimus, & ratiocinamur. Et sic patet, quòd in homine eadem potentia est ratio, d & intellectus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd illa enumeratio sit secundũ ordinem actuum, nõ secundum distinctionem potentiæ, quamuis liber ille non sit magnæ authoritatis. e

¶ AD SECVNDVM patet responsio ex dictis.* Aeternitas enim comparatur ad tempus, sicut immobile ad mobile. Et ideo Boet. comparauit intellectum æternitati, rationem vero tempori.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ alia animalia sunt ita infra hominem, q̃ non possunt attingere ad cognoscendam ueritatem, quam rõ inquirit. Homo vero attingit ad cognoscendam intelligibilẽ veritatem, quam angeli cognoscunt, sed imperfectè. Et ideo vis cognoscitiua angelorum, non est alterius generis à vi cognoscitiua rationis, sed comparatur ad ipsam, vt perfectum ad imperfectum.

293

†Lib. 12. de Trin. c. 4. in prin.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ratio superior & inferior sint diuersæ potentiæ.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd ratio superior, & inferior sint diuersæ potentiæ. Dicit enim Augu.* 12. de Trini. quòd imaginatio & ratio sunt diuersæ potentiæ, sed distinguuntur officiis & habitibus. Probatur primo prima pars: secundo, secunda. Prima sic. Medium & conclusio ad eandem potentiam pertinent: sed obiecta rõnis inferioris & superioris se habent ut medium & conclusio, ergo eiusdẽ sunt potentiæ. Minor prius probatur sic: æternũ & tpale se habent vt medium & conclusio, vt patet in via inuentionis, & in via iudicii, quãuis eoõueniso se habeãt: sed hæc sunt obiecta rõnis inferioris & superioris, ut patet ex Augu. qui rõnis superioris officiũ, dicit, æterna cõspicere & cõsulere. inferioris vero tpalia. maior vero probatur dupliciter. primo ex dicta inter habitũ & potentiã quo ad hoc, qa f. medium & conclusio ad diuersos habitus pertinẽt qñ quæ vt patet de primis principiis & eorũ cõclusionib. & in scientiis subalternantib & sub alternatis. Secundo, quia eiusdem mobilis est moueri, & ad terminum pertingere: sed medium & conclusio se habẽt ut motus & terminus, potêtia vero, ut mobile. ergo eadẽ est potêtia respiciens medium & conclusionẽ. Secũda vero pars cõclusionis iã patet: quo ad diuersitatẽ officiorũ. Quo ad diuersitatẽ vero habituũ declaratur: quia in superiori sapientiã, in inferiori autem scientiã locauit.

¶ Circa hunc procedum dubium occurrit, in doctrina S. Tho. præcipue: qñ illa propositio, Mediũ & conclusio ad eandem potentiam pertinent, aut intelligitur permissiue, aut necessario, nõ permissiue, tũ, quia sic etiam ptinerẽt ad eundẽ habitũ, tum, quia nõ concluderetur intentum. ergo necessario. sed sic est falsa, ut patet in particulari syllogismo, in quo mediũ est vltra, & cõclusio particularis: contra. n. tunc q̃ mediũ spectat ad intellectũ. & conclusio ad cogitatiuã, apud San. Tho. & Auerroim.

¶ Ad hoc br dr, q̃ sermo S.T. est formalis, vt iam pluries dictum est: & de medio cõclusioneque ut sic intelligendus, & non de his, quæ extra eorum rationes sunt, ita q̃ intenditur q̃ quæcunque res inquantum differunt vt medium & conclusio, nõ diuersificant potentiam, quãuis habituum quandoque, vt patet ex dictis, sed æternum & temporale distant tantum ut medium & conclusio, loquendo de distantia in ordine ad cogitationem, hæc. n. sola est ad propositum. optime ergo sequitur, igitur non pertinent ad diuersas potentias, minor autem ex authoritate Augu. & c. in litera patet. Singulare aũt, & vle, quãuis vt medium & conclusio se habeant, & ex hoc non diuersificẽt potentiam: magis tñ distãt in ordine ad cognitionem, q̃ ut medium & conclusio, vt patet: singulare cũ materialiter, vle vero immaterialiter cognoscit &c. & ió ad diuersas potêtias pertinẽt. Non inrendit igit negare S. T. quin medium & conclusio ad diuersas qñque potentias spectent: simpliciter, vel quodammodo ex alia dria, sed q̃ ex sola dria medii & conclusionis, nã quam potentia diuersificat, quia tũc non differunt, nisi sicut motus & terminus. Notanter aũt dixi ad potentias diuersas quodammodo, qñ cum conclusionis singularis prædicatũ est vle, illius propositionis subiectũ cogitatiua, prædicatũ intellectus, apud S.T. formar. Et cõsequenter est conclusio quodammodo eiusdem potentiæ, f. intellectus rõne subiecti. Qñ vero conclusio est vndiq; singularis, conclusio est simpliciter alterius potentiæ: & hoc loquendo de cognitione directa, indirecte. n. vtrumq; ad intellectum pertinere potest, vt inferius patebit.

¶ Circa probationẽ maioris dubitatur de illa propositione, Actus rõnis de uno in aliud p̃cedens, hoc est de principio seu medio ad cõclusionẽ est vt motus. Est aũtem rõ dubitandi: quia si hæc rõ est efficax, oportet q̃ conclusio sit ut vltimus motus, medium sit medium motus, & ipse rationis discursus sit vt motus. sic enim optime concluditur identitas, respectu medii & conclusionis, sed hæc proportionalis similitudo non tenet quo ad id quod est propositum. ergo: probatur minor: quia

376

†§3. 6. Ethi. ca. 4. medio tum. 5.

†1. 6. Rich. ca. 1. col. 5.

†Lib. 12. de Trin. c. 7. in fine. 3.

†Eodem Loco mox dicto.

†L. 2. eorth. Rdeuc. 22.

†Lib. 12. de Trin. c. 7. 2. 3.

In corp. art.

†Lib. 12. de Trin. c. 4. 10 prin.

D. 1115.

395

& æterna comparantur ad cognitionẽ nostram hoc modo, quod vnum eorum est medium ad cognoscendum alterum. Nam secundum viam inuentionis, per res temporales in cognitionem deuenimus æternorum secundum illud Aposto. ad Roma. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. In via veroindicii, per æterna iam cognita de temporalibus iudicamus, & secundum rationes æternorum, temporalia disponimus. Potest autem contingere quòd medium, & id ad quod per medium peruenitur, ad diuersos habitus pertineant, sicut pr incipia prima indemonstrabilia pertinent ad habitum intellectus, conclusiones vero ex his deductę ad habitum scientiæ. Et ideo ex principiis Geometriæ contingit aliquid concludere in alia scientia, puta in perspectiua. Sed eadem potentia rationis est, ad quam pertinet medium & vltimum. Est enim actus rationis quasi quidam motus de uno in aliud perueniens. Idem autem est mobile quod pertranseuns medium pertingit ad terminum. Vnde vna & eadem potentia rationis est ratio superior & inferior, sed distinguuntur secundum Augustt. * per officia actuum, & secundum diuersos habitus. Nam superiori rationi attribuitur sapientia, inferiori vero scientia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod secundum quamcunque rationem participationis potest pars dici, inquantũ vero ratio diuiditur secundum diuersa officia, ratio superior & inferior partiones dicuntur, & non quia sint diuersæ potentiæ

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio inferior dicitur a superiori deduci, vel ab ea regulari, inquantum principia, quibus nitur inferior ratio, deducuntur & diriguntur a principiis superioris rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd scientificum, de quo Philosophus loquitur, non est idem quod ratio superior, nam necessaria scibilia inueniuntur etiam in rebus temporalibus, de quibus est scientia naturalis & mathematica. Opinatiuum autem & ratiocinatiuum, in minus est quam ratio inferior, quia est cootingentium tantum. Nec tamẽ est simpliciter dicendum, q̃ sit alia d potentia qua intellectus cognoscit necessaria, & alia qua cognoscit contingentia, quia vtraque cognoscit secundum eandem rationem obiecti, scilicet secundum rationem entis: & veri. e

§ 4 Præterea, Damascen. * dicit quòd ex imaginatione fit opinio, deinde mens diiudicans opinionem siue vera sit, siue falsa, diiudicat veritatem. unde & mens dicitur à metiendo. De quibus igitur iudicatum est iam & determinarum, verè dicitur intellectus. Sic igitur opinatiuum, quod est ratio inferior, est aliud à mente & intellectu, per quod potest intelligi ratio superior.

¶ Sed contra est, quod Augustt. dicit 12. de Trini.* q̃ ratio superior & inferior non nisi per officia distinguuntur. Non ergo sunt duæ potentiæ.

¶ Respondeo dicendum, q̃ ratio superior & inferior secundum quod ab Augustt. accipiuntur, nullo modo duæ potentiæ animæ esse possunt. Dicit enim * quod ratio superior est, quæ intendit æternis conspiciendis, aut consulendis. Conspiciendis quidem secundum quod ea in seipsis speculatur, consulendis vero secundum quod ex eis accipit regulas agendorum. Ratio vero inferior ab ipso dicitur, quæ intendit temporalibus rebus. Hęc autem duo, scilicet temporalia & æterna, non sunt ad inuicem diuersæ potentiæ, sed distinguuntur officiis & habitibus. Probatur primo prima pars: secundo, secunda. Prima sic. Medium & conclusio ad eandem potentiam pertinent: sed obiecta rõnis inferioris & superioris se habent ut medium & conclusio, ergo eiusdẽ sunt potentiæ. Minor prius probatur sic: æternũ & tpale se habent vt medium & conclusio, vt patet in via inuentionis, & in via iudicii, quãuis eoõueniso se habeãt: sed hæc sunt obiecta rõnis inferioris & superioris, ut patet ex Augu. qui rõnis superioris officiũ, dicit, æterna cõspicere & cõsulere. inferioris vero tpalia. maior vero probatur dupliciter. primo ex dicta inter habitũ & potentiã quo ad hoc, qa f. mediũ & conclusio ad diuersos habitus pertinẽt qñ quæ vt patet de primis principiis & eorũ cõclusionib. & in scientiis subalternantib & sub alternatis. Secundo, quia eiusdem mobilis est moueri, & ad terminum pertingere: sed medium & conclusio se habẽt ut motus & terminus, potêtia vero, ut mobile. ergo eadẽ est potêtia respiciens mediũ & conclusionẽ. Secũda vero pars cõclusionis iã patet: quo ad diuersitatẽ officiorũ. Quo ad diuersitatẽ vero habituũ declaratur: quia in superiori sapientiã, in inferiori autem scientiã locauit.

¶ Circa hunc procedum dubium occurrit, in doctrina S. Tho. præcipue: qñ illa propositio, Mediũ & conclusio ad eandem potentiam pertinent, aut intelligitur permissiue, aut necessario, nõ permissiue, tũ, quia sic etiam ptinerẽt ad eundẽ habitũ, tum, quia nõ concluderetur intentum. ergo necessario. sed sic est falsa, ut patet in particulari syllogismo, in quo mediũ est vltra, & cõclusio particularis: contra. n. tunc q̃ mediũ spectat ad intellectũ. & conclusio ad cogitatiuã, apud San. Tho. & Auerroim.

¶ Ad hoc br dr, q̃ sermo S.T. est formalis, vt iam pluries dictum est: & de medio cõclusioneque ut sic intelligendus, & non de his, quæ extra eorum rationes sunt, ita q̃ intenditur q̃ quæcunque res inquantum differunt vt medium & conclusio, nõ diuersificant potentiam, quãuis habituum quandoque, vt patet ex dictis, sed æternum & temporale distant tantum ut medium & conclusio, loquendo de distantia in ordine ad cogitationem, hæc. n. sola est ad propositum. optime ergo sequitur, igitur non pertinent ad diuersas potentias, minor autem ex authoritate Augu. & c. in litera patet. Singulare aũt, & vle, quãuis vt medium & conclusio se habeant, & ex hoc non diuersificẽt potentiam: magis tñ distãt in ordine ad cognitionem, q̃ ut medium & conclusio, vt patet: singulare cũ materialiter, vle vero immaterialiter cognoscit &c. & ió ad diuersas potêtias pertinẽt. Non intendit igit negare S. T. quin medium & conclusio ad diuersas qñque potentias spectent: simpliciter, vel quodammodo ex alia dria, sed q̃ ex sola dria medii & conclusionis, nã quam potentia diuersificat, quia tũc non differunt, nisi sicut motus & terminus. Notanter aũt dixi ad potentias diuersas quodammodo, qñ cum conclusionis singularis prædicatũ est vle, illius propositionis subiectũ cogitatiua, prædicatũ intellectus, apud S.T. formar. Et cõsequenter est conclusio quodammodo eiusdem potentiæ, f. intellectus rõne subiecti. Qñ vero conclusio est vndiq; singularis, conclusio est simpliciter alterius potentiæ: & hoc loquendo de cognitione directa, indirecte. n. vtrumq; ad intellectum pertinere potest, vt inferius patebit.

¶ Circa probationẽ maioris dubitatur de illa propositione, Actus rõnis de uno in aliud p̃cedens, hoc est de principio seu medio ad cõclusionẽ est vt motus. Est aũtem rõ dubitandi: quia si hæc rõ est efficax, oportet q̃ conclusio sit ut vltimus motus, medium sit medium motus, & ipse rationis discursus sit vt motus. sic enim optime concluditur identitas, respectu medii & conclusionis, sed hæc proportionalis similitudo non tenet quo ad id quod est propositum. ergo: probatur minor: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

medium motus est mediũ inter actũ & potentiam passiuam, & ió eiusdem est potentiæ, vt patet 5. Phy. com. 9. medium vero syllogismi est potentia actiua respectu conclusionis. vnde æquiuocatio intercedit, immo ex rõne talis medii oppositum vẽ inferri, quia non est eiusdem potentiæ effectus & potentia actiua: sed conclusio & medium sic se hñt. ergo similiter non est vt motus progressus de potentia actiua in effectũ, sed est potius conuersio patientia adagens, aut econuerso. ergo.

¶ Ad hoc dr, q cognitio medii ad notitiã conclusionis duplice hẽt habitudinem. f. illationis & confusionis. Et quo ad vim illatiuã non hẽt rõnem medii motus, vt argutũ est. Sed quo ad conditionẽ cõfusionis quã hẽt, vt medium motus se hẽt. Nã notitia medii, notitia cõfusa conclusionis est, ac per hoc intellectio tẽdens p mediũ ad conclusionẽ incipit a pura potentia, mediat in cognitione confusa conclusionis in medio, & cõsequenter naturaliter media inter potentiã & actum vt in motu cõtingit. Et hoc modo vsus est hic S. T. notitia medii, & non primo. Et ió rõ est efficax. vñ signanter nõ dixit, q mediũ syllogismi sit mediũ motus, quãuis fuisset verum quo ad cõditionẽ confusionis: sed ad excludendas calũnias, dixit q ipse actus rõnis, f. discursus de vno in aliud pueniens, est quasi motus, vt innuaret ex hoc, q de conditione ipsius cognitionis, ut progredi de imperfecto ad perfectũ, de cõfuso ad distinctum, loquebatur.

¶ *Super quæstionis 79. Arti. X.*

¶ Titulus occasionatus ex dicendis in 2. de Anima. * Vnde & necessaria quæ habent perfectum esse in veritate, perfectè cognoscit; vtpote ad eorum quidditatem pertingens, per quam propria accidentia de his demonstrat. Contingentia vero imperfectè cognoscit, sicut & habent imperfectum esse & veritatem. Perfectũ autem & imperfectũ in actu, non diuersificant potentiam, sed diuersificant actus quantum ad modum agendi: & per consequens principia actuum & ipsos habitus. Et ideo Philosophus posuit duas particulas animæ, scientificum, & ratiocinatiuũ, non quia sunt duæ potentiæ, sed quia distinguuntur secundum diuersam aptitudinem ad recipiẽdum diuersos habitus, quorum diuersitatem ibi inquirere intendit. Contingentia d enim & necessaria etsi differant secundum propria genera, conueniunt tamen in communi ratione entis, quam respicit intellectus, ad quam diuersimode se habent, secundum perfectum, & imperfectum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa distinctio Damasc. en. est secundum diuersitatem actuum, non secundum diuersitatem potentiarum. Opinio enim significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius. Diiudicare vero vel mensurare est actus intellectus applicantis principia certa ad examinationem propositorum. Et ex hoc sumitur nomen mentis. Intelligere autem est cum quadam approbatione diiudicatis inhærere.

Articvlvs X.

Vtrum intelligentia sit alia potentia ab intellectu.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur quòd intelligentia sit alia potentia ab intellectu. Dicitur enim in lib. de spiritu & anima, * quòd cum ab inferioribus ad superiora ascendimus, prius occurit sensus, deinde imaginatio, deinde ratio, postea intellectus, & postea intelligentia. Sed imaginatio, & sensus sunt diuersæ potentiæ. Ergo & intellectus, & intelligentia.

¶ 2 Præt. Boet. * dicit in 5. de conso. q ipsum hominem, aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia intuetur. Sed intellectus est eadem potentia cum ratione. Ergo videtur quòd intelligentia sit alia potentia quàm intellectus, sicut ratio est alia potentia quàm imaginatio & sensus.

¶ 3 Præterea, Actus sunt præuii potentiis, vt dicitur in 2. de Anima. * sed intelligentia est quidam actus ab aliis actibus, qui attribuuntur intellectui, diuisus. Dicit enim Damascen. † quòd primus motus intelligentia dicitur, quæ vero circa aliquid est intelligentia, intentio vocatur, quæ per manens & figurans animam ad id quod intelligitur, excogitatio dicitur. Excogitatio vero in eodem manens, & seipsam examinans & diiudicans, phronesis dicitur, idest, sapientia. phronesis autem dilatata, facit cognitionem, idest interius dispositum sermonem. Ex quo ait prouenire sermonẽ per linguam enarratum. Ergo videtur quòd intelligentia sit quædam specialis potentia.

¶ Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. de Anima, * quòd intelligentia indiuisibilium est, in quibus non est falsum. Sed huiusmodi cognoscere pertinet ad intellectum. Ergo intelligentia non est alia potentia præter intellectum.

¶ Respondeo dicendum, quòd hoc nomen intelligentia, propriè significat ipsum actum intellectus, qui est intelligere. In quibusdam tamen libris de Arabico translatis, substantiæ separatæ, quas nos angelos dicimus, intelligentiæ vocantur, forte propter hoc quòd huiusmodi substantiæ semper actu intelligunt. In libris tamen de Græco translatis, dicuntur intellectus, seu mentes. Sic ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur sicut potentia à potentia: sed sicut actus à potentia. inuenitur enim talis diuisio etiam à Philosophis. Quandoque enim ponunt quatuor intellectus, scilicet intellectum agentem possibilem, & in habitu, & adeptum, quorum quatuor, intellectus agens & possibilis sunt diuersæ potentiæ, sicut & in omnibus est alia potentia actiua, & alia passiua. Alio vero tria distinguũtur secundum tres status intellectus possibilis, qui quandoque est in potentia tantum, & sic dicitur possibilis. Quandoque autem in actu primo qui est scientia, & sic dicitur intellectus in habitu. Quandoque autem in actu secundo, qui est cõsiderare, & sic dicitur intellectus in actu, e siue intellectus adeptus.

¶ Ad primum ergo dicendum, q si recipi debet illa authoritas, e intelligentia ponitur pro actu intellectus, & sic diuiditur contra intellectum sicut actus contra potentiam.

¶ Ad Secundum dicendum, quòd Boet. accipit intelligentiam pro actu intellectus, qui transcendit actum rõnis. Vnde ibidem dicit, * q ratio tantum humani generis est sicut intelligentia sola Dei, propriũ. n. Dei est q absque omni inuestigatione omnia intelligat.

¶ Ad tertium dicendum, q omnes illi actus, quos Damascen. enumerat, sunt vnius potentiæ, scilicet intellectiuæ, quę primo quidem simpliciter aliquid apprehendit. Et hic actus dicitur intelligentia. Secundo vero id quod apprehendit, ordinat ad aliquid aliud cognoscendum, vel operandum, & hic vocatur intentio. Dum vero persistit in inquisitione illius quod incendit, vocatur cogitatio. Dum vero id quod est excogitatum examinat ad aliqua certa, dicitur scire, vel sapere, quod est phronesis, vel sapientia. Nam sapientiæ est iudicare,

† Damas. lib. 2. orth. fidei c. 22.

† Lib. 3. de Anima, tex. 21. to. 2.

Cor. nõ pro cur. præsen. sum. 3.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ nonæ, Artic. vndecimum.*

388 Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio responsiua negatiue. Intellectus speculatiuus & practicus nõ sunt diuersæ potentiæ. Probatur sic. Differentiæ per accidens obiecti, non diuersificant potentiã. ergo ordinari & non ordinari ad opus, non diuersificant intellectum. ergo intellectus speculatiuus & practicus non sunt diuersæ potẽtiæ. An tecedens & est per se notum. & declaratur in differentiis obiecti visus. Prima vero consetia probatur: quia apprehenso per intellectum accidit ordinari, aut non ordinari ad opus. Secunda autẽ probat: quia istæ differentiæ sunt, penes quas differũt intellectus speculatiuus & practicus. Quod duplici ter declarat, primo, ex efficiis eorum, secundo ex authoritate Arist. in 3. de Anima.

399 3. disti. 23. q. 2. arti. 3. q. 2. ho. vers. q. 3. 25. 1. Et 5. de Aux. lec. 13.

† Tex. 89. 2.

¶ Circa hanc rõnem: duerte duo. Primo, q per ordinari, & non ordinari ad opus. non sumitur actualiter tm, sed aptitudinaliter, & non per accidens, sed per se: ita q intellectus speculatiuus differt a practico in hoc, q hic versatur circa id quod ex se est aptum natũ ordinari ad opus alterius potentiæ, q intellectus, ille vero circa id quod ex se opus hoc non habet, sed solum veritatis cognoscendæ gratia a natura institutũ est, quamuis p accidens aliquis illud ordinet ad opus, ut si quis triẽguli speculationẽ ordinet ad diuitias, aut honorem. Secundo, q nõ est hic sermo de quibuscunque. sed de primis differentiis

¶ 2 Præt. Diuersa ratio obiecti diuersificat potentiam. Sed obiectum speculatiui intellectus est verum, practici autem bonum, quæ differunt ratione. Ergo intellectus speculatiuus & practicus, sunt diuersæ potentiæ.

¶ 3 Præt. In parte intellectiua intellectus practicus comparatur ad speculatiuum, sicut æstimatiua ad imaginatiuam in parte sensitiua. Sed æstimatiua differt ab imaginatiua, sicut potentia a potentia, vt supra dictum est. * Ergo & intellectus practicus à speculatiuo.

¶ Sed contra est, quòd dicitur in 3. de Anima, * q intellectus speculatiuus, per extensionem sit practicus. Vna autem potentia non mutatur in aliam. Ergo intellectus speculatiuus & practicus non sunt diuersæ potentiæ.

¶ Respondeo dicendum, quòd intellectus practicus & speculatiuus nõ sunt diuersę potentiæ. Cuius ratio est. quia vt supra dictum est, id * quod accidentaliter se habet ad obiecti rationẽ, quam respicit aliqua potentia, non diuersificat potentiam. Accidit enim colorato q sit homo, aut magnum, aut paruum. Vnde omnia huiusmodi, eadem visiua potentia apprehenduntur. Accidit autem alicui apprehenso per intellectum, q ordinetur ad opus, vel non ordinetur. Secundum hoc autem differunt intellectus speculatiuus & practicus. Nam intellectus speculatiuus est, qui quod apprehendit, non ordinat ad opus, sed ad solam veritatis considerationem. Practicus vero intellectus dicitur, qui hoc quod apprehendit, ordinat ad opus. Et hoc est quod Philosophus dicit in 3. de Anima, * quòd speculatiuus differt a practico, fine. vnde & à fine denominatur vterque. Hic quidem speculatiuus, ille vero practicus, idest operatiuus.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod intellectus practicus est d motiuus non quasi exequens motum, sed quasi dirigens ad motum. Quod conuenit ei secundum modum suæ apprehensionis.

¶ Ad secundum dicendum, quod verum & bonum se inuicem includunt. e Nam verum est quoddam bonum, alioquin non esset appetibile, & bonum est quoddam verum, alioquin non esset intelligibile. Sicut igitur obiectum appetitus potest esse verum, in quantum habet rationem boni, sicut cum aliquis appetit veritatem cognoscere, ita obiectum intellectus practici est bonum ordinabile ad opus, sub ratione veri. Intellectus enim practicus veritatem cognoscit, sicut & speculatiuus, sed veritatem cognitam ordinat ad opus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd multæ differentiæ diuersificant sensitiuas potentias, quæ non diuersificant potentias intellectiuas, vt supra dictum est. †

Articvlvs XI.

Vtrum intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentiæ.

Ad vndecimvm sic proceditur. Videtur quòd intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentiæ. Apprehensiuum enim & motiuum sunt diuersa genera potentiarum, vt patet in 2. de Anima. * Sed intellectus speculatiuus est apprehensiuus tantum, intellectus autem practicus est motiuus. ergo sunt diuersæ potentiæ.

¶ 2 Præt. Diuersa ratio obiecti diuersificat potentiam. Sed obiectum speculatiui intellectus est verum, practici autem bonum, quæ differunt ratione. Ergo intellectus speculatiuus & practicus, sunt diuersæ potentiæ.

¶ 3 Præt. In parte intellectiua intellectus practicus comparatur ad speculatiuum, sicut æstimatiua ad imaginatiuam in parte sensitiua. Sed æstimatiua differt ab imaginatiua, sicut potentia a potentia, vt supra dictum est. * Ergo & intellectus practicus à speculatiuo.

¶ Sed contra est, quòd dicitur in 3. de Anima, * q intellectus speculatiuus, per extensionem sit practicus. Vna autem potentia non mutatur in aliam. Ergo intellectus speculatiuus & practicus non sunt diuersæ potentiæ.

¶ Respondeo dicendum, quòd intellectus practicus & speculatiuus nõ sunt diuersę potentiæ. Cuius ratio est. quia vt supra dictum est, id * quod accidentaliter se habet ad obiecti rationẽ, quam respicit aliqua potentia, non diuersificat potentiam. Accidit enim colorato q sit homo, aut magnum, aut paruum. Vnde omnia huiusmodi, eadem visiua potentia apprehenduntur. Accidit autem alicui apprehenso per intellectum, q ordinetur ad opus, vel non ordinetur. Secundum hoc autem differunt intellectus speculatiuus & practicus. Nam intellectus speculatiuus est, qui quod apprehendit, non ordinat ad opus, sed ad solam veritatis considerationem. Practicus vero intellectus dicitur, qui hoc quod apprehendit, ordinat ad opus. Et hoc est quod Philosophus dicit in 3. de Anima, * quòd speculatiuus differt a practico, fine. vnde & à fine denominatur vterque. Hic quidem speculatiuus, ille vero practicus, idest operatiuus.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod intellectus practicus est d motiuus non quasi exequens motum, sed quasi dirigens ad motum. Quod conuenit ei secundum modum suæ apprehensionis.

¶ Ad secundum dicendum, quod verum & bonum se inuicem includunt. e Nam verum est quoddam bonum, alioquin non esset appetibile, & bonum est quoddam verum, alioquin non esset intelligibile. Sicut igitur obiectum appetitus potest esse verum, in quantum habet rationem boni, sicut cum aliquis appetit veritatem cognoscere, ita obiectum intellectus practici est bonum ordinabile ad opus, sub ratione veri. Intellectus enim practicus veritatem cognoscit, sicut & speculatiuus, sed veritatem cognitam ordinat ad opus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd multæ differentiæ diuersificant sensitiuas potentias, quæ non diuersificant potentias intellectiuas, vt supra dictum est. †

Articvlvs XII.

Vtrum synderesis sit quædam specialis potentia ab alijs distincta.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Vr q synderesis sit quędã specialis potẽtia ab aliis distincta. Ea enim quæ cadunt sub vna diuisione, videntur esse vnius generis. Sed inglos. Hierony. * Ezech. 1. diuiditur synderesis contra irascibilem, & concupiscibilem, & rationalem, quæ sunt quędã potentiæ. Ergo synderesis est quędam potentia.

¶ 2 Præt. Opposita sunt vnius gẽis, sed synderesis & sensualiter opponi videtur, quia synderesis semper inclinat ad bonum, sensualitas autem semper ad malum, vnde per serpentem significatur, vt patet per Augu. 12. de Trin. * Videtur ergo quòd synderesis sit potentia, sicut & sensualitas.

¶ 3 Præt. Augu. † dicit in lib. de lib. arb. q in naturali iudicatorio adsunt quædam regulæ, & semina virtutũ, & veræ & incommutabilia. hæc aũt dicimus synderesim. Cum ergo regulæ incommutabiles quib. iudicamus, pertineãt ad rationem secundum sui superiorem partem, vt Aug. dicit 12. de Trin. * videtur q synderesis sit idem q ratio, & ita est quædam potentia.

† Lib. 3. de Anima, tex. 49. to. 8.

D. 780.

a 210

¶ *Super quæstionis septuagesimæ nonæ, Articu. duodecimum.*

IN titulo. Synderesis, i. instigatorium ad bonũ, & murmur, quẽ sentimus in nobis de malo moris. Specialis, cõtra cõem. Potentia, contra actum & habitũ. Ita q duo quærũtur: an hic murmur spectet ad quandã specialem potentiam animę, an ad cõem iam dictã. f. intellectũ. Et siue spectet ad intellectũ, siue ad aliã potentiam, an sit ipsa potentia, an non.

¶ In corpore tria. Primo, proponit tri sionẽ oppositis duab. opinionũ, cõtrariis Secũdo, præmittit quoddã præsuppositum ne cessariũ ad veritatẽ habendã. Tertio, probat propositam conclusionẽ.

¶ Quo ad primũ, determinatio est, q synderesis non est potẽtia, sed habitus. Prima opinio tenet, q est potentia & spãlis, altior, s. rõne. Secunda, q est quidem potentia: sed non specialis, sed sub speciali rõne, tenet. n. q est ratio, non ut ratio, sed vt natura.

¶ Quo ad secundũ præsupponitur, q nobis sunt indita principia operabilium sicut & speculabilium. quod probatur sic. Omnis ratio cum motus sit, a naturaliter notis est, & terminatur resolutiue ad illa. ergo & ratiocinatio de operabilibus. ergo naturaliter sunt nobis indita operabilium principia, omnia patent.

¶ Quo ad tertium conclusio respondẽs est,

† Lib. 3. de Anima, tex. 49. to. 8.

† In 1 sto am. Et 3. Et q. 77 ar. 3.

4 00 3. di. 24. q. 2. ar. 3. Et peri. q. 16. ar. 1. Et ar. 2. ad 4.

† Super illud quatuor facies uni, c. 5.

† Lib. 12. de Trin. ca. 12. & 13.

† Li. 2. de lib. arbi. cap. 10. post mediũ. to. 1.

† Lib. 12. de Trin. c. 12. ca. fini. in fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ua est, Syndęresis non est potentia, sed naturalis habitus intellectus respectu principiorũ in operabilib. Probatur sic, Iudita cognitio principiorum speculabilium, non est potentia, sed naturalis habitus intellectus speculatiui. ergo indita cognitio principiorum operabilium, non est potentia, sed naturalis habitus. sed synderesis est talis prædicta cognitio operabilium principiorum. ergo.

Arti. huius quæst.

Processus totus est notus, & minor probatur ab actu, scilicet instigare & murmurare, sunt enim hi actus a principijs naturaliter notis, ac per hoc ad unum determinatis, & immobilibus, prouenientes. Et sic patet quomodo etiã illæ falsæ opiniones aliqualiter verum dixerunt, est enim synderesis altior rõne: quia immobilis ad bonum, determinata est etiam ratione naturæ, ideo ut determinata naturaliter ad verum operabile, quia tamen vtrunque horum indito habitu fit, ideo errarunt.

¶ *Super quæstionis septuagesimæ nonæ, Articul. decimum tertium.*

TItulus clarus.

¶In corpore duo, iuxtà duo membra implicitæ distinctionis, i. conscientiæ nomen sumitur dupliciter. f. proprie & cõmuniter. Primo, quid sit proprie. Secũdo, quid communiter.

¶ Quo ad primũ, conscientia proprie est actus, non potentia, aut habitus. Probatur dupliciter. Primo ex quid nominis. Secundo, ex tribus generibus actuum ei attributorum, scilicet testificationis, quo ad præterita, & ligationis, scientia sit quędam potentia. Dicit. n. Orig.* quòd conscientia est spiritus coniector & pædagogus animæ sociatus, quo separatur à malis, & adhæret bonis. Sed spiritus in anima nomi nat potentiam aliquam, vel ipsam mentem, secundum illud Ephes. 3. Renouamini spiritu mentis vestræ, vel ipsam imaginationem. Vnde & imaginaria visio spiritualis vocatur, vt patet per Augustũ. 12. super Genesi. ad lit. * Est ergo conscientia quædam potentia.

¶2 Præterea, Nihil est peccati subiectum nisi potentia animæ. Sed conscientia est subiectum peccati. dicitur enim ad Tim. 1. de quibusdam, quòd inquinatæ sunt eorum mentes & conscientia. Ergo videtur quòd conscientia sit potentia.

¶3 Præterea, Necesse est quòd conscięt tia sit actus, vel habitus, vel potentia. Sed non est actus, quia non semper maneret in homine, nec etiam habitus, non enim esset unum quid conscientia, sed multa. Per multos enim habitus cognoscitiuos dirigimur in agendis, Ergo conscientia est potentia.

¶Sed contra, conscientia deponi potest, non autem potentia. Ergo conscientia non est potentia.

¶ Respondeo dicendum, quòd conscientia propriè loquendo, non est potentia, sed actus. Et hoc patet, tum ex ratione nominis, tum etiam ex his quæ secundum communem vsum loquendi conscientiæ attribuuntur. Conscientia enim secundum proprietatem vocabuli importat ordinem scientiæ ad aliquid. nam conscientia dicitur cum alio scientia. Applicatio autem scientiæ ad aliquid, fit per aliquem actum. Vnde ex ista ratione nominis, patet quòd conscientia sit actus. Idem autem apparet ex his, quæ consciențiæ attribuuntur. Dicitur enim conscientia re-stificari, ligare, vel instigare, vel etiam accusare, vel etiam remordere siue reprehendere. Et hæc omnia consequuntur applicationem alicuius nostræ cognitionis vel scientiæ ad ea, quæ agimus. Quæ quidem applicatio sit tripliciter. Vno modo secundum quod recognoscimus aliquid nos fecisse, vel non fecisse, secundum illud Eccl. 7. Scit conscientia tua terebeo male dixisse aliis. Et secundum hoc conscientia dicitur testificari. Alio modo, applicatur secundum quod per nostram conscientiam iudicamus aliquid esse faciendum, vel nõ faciendum. Et secundum hoc dicitur conscientia ligare, vel instigare. Tertio modo applicatur secundum quod per conscientiam iudicamus, quòd aliquid quod est factum, sit benefactum, vel non benefactum. Et secundum hoc, conscientia dicitur excusare, vel accusare, seu remordere. Patet autem quòd omnia hæc consequuntur actualem applicationem scientiæ ad ea quæ agimus. Vnde propriè loquendo, conscientia nominat actum. Quia tamen habitus est principium actus, quandoque nomen conscientiæ attribuitur primo habitui naturali, scilicet synderesi: sicut Hiero.* in glo. Ezech. 1. synderesim conscientiam nominat, & Basilius* naturale iudicatorium, Et Damas. †dicit, quòd est lux intellectus nostri. Consuetum enim est, quòd causæ & effectus per inuicem nominentur.

¶Ad primum ergo dicendum, q̃ conscientia dicitur spiritus, secundum quod spiritus pro mente ponit, quia est quoddam mentis dictamen.

¶ Ad secundum dicendum, quòd inquinatio dicitur esse in conscientia non sicut in subiecto, sed sicut cognitum in cognitione, inquantum scilicet aliquis scit se esse inquinatum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus, etsi non semper maneat, semper tamen manet in sua causa: quæ est potentia & habitus. Habitus autem, ex quibus conscientia informatur, etsi multi sint, omnes tamen efficaciã habent ab vno primo principio. f. ab habitu primorum principiorum, qui dicitur synderesis. Vnde specialiter hic habitus interdum conscientia nominatur, vt supra dictum est.*

¶ Quo ad secundum, conscientia communiter sumitur pro habitu primo, scilicet synderesi, qui est consciențiæ principalis radix & regula. Declaratur aut sic ritatibus Hieronymi, Damas. & Basilii, & redditur causa, quia consueuerunt, ut causas effectuum nominibus appellemus, & habitus ab actib. nuncupemus.

† Non multum refert ante medium. lib. 1. in epist. ad Rom. 2.

† Lib. 12. de Trin. 9. a medio, vs. 3.

In corp. ar.

† Sup. illud quattuor. Species animæ. 5.

† Basil. in prin. P. operis. † Damas. lib. 2. de fid. cap. 22.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ, Arti. primum.*

TItulus clarus in se. Huius autem ratio est, quia cum omnibus rebus attribuatur appetere suum bonum, animalibus specialiter attribuitur, quòd appetunt.

¶In corpore, vna conclusio respondeo affirmatiue. Necesse est ponere quandam animæ potentiam appetitiuam. Probatur. Ex cognoscentibus inuenitur forma altiori modo, quã in cognoscentibus, ergo in illis inuenitur inclinatio altior, quam in istis, ergo appetitiua potentia. Antecedens probat: quia in rebus istis forma determinat vnumquodque ad proprium & naturalem tantum esse: In cognoscentibus autem non solum ad hoc, sed ad alienũ & intentionale esse se extendit, declaratur, quia sic anima est quodam modo omnia. Prima consequentia fundat super hoc, quod omnem formam sequitur proportionaliter inclinatio aliqua, q̃ patet tam in propriis vt formam ignis sequitur inclinatio sursum, quam in alienis, vt perfecta sequitur inclinatio ad generationẽ similium. Secunda vero consequentia fundatur sup. hoc, q̃ talis superior inclinatio ad appetitiuam potentiam pertinet, cuius probatio insinuatur ex eo quod per appetitiuam potentiã, animal potest appetere non solũ propria & naturalia: sed apprehensa.

In corp. ar.

¶ Aduerte hic, q̃ ratio ista S. T. subtilissima est, & a priori ostendit necessitatem quare appetitiuum ponit specialem potentiam, seu virtutem distinctam contra alias potentias in habentibus cognitionem. in aliis vero non. Cum enim appetere nihil aliud sit quam inclinari in aliquid, & appetitus inclinatio ipsa sit, & vnam quamque. naturã, immo vnamquamque rem comitetur inclinatio sua, ed aliquod sibi proportionatũ, consequens est, ut quemadmodum rerum naturæ proportionaliter inueniuntur & non unius rationis perfectionẽ habent, ita ẽt propositionales comitentur inclinationes, ita q̃ quemadmodum forma excedit formam, non ẽ in gradum perfectionis tantum, sed secundum rerum ordinem, quia scilicet vna est in alteriori rerum, ordine quam alia, ita inclinatio sic superior inclinatione, & in hoc fundat prima consequentia litteræ. Videmus aũt suos rerum ordines in toto vniuerso. Vnicuique, quorũ naturæ hoc solum habent, q̃ sunt tot ipsamet, vt patet in omnibus inanimatis & etiam vegetabilibus tantum, alterum vero comm., quorum naturis non sufficit vt sint ipsemet, se extendunt se ad hoc, vt sint ẽ alia, ut patet in sentientibus & in intelligentibus. Si igitur vnamquamque naturam proportionalis sequitur inclinatio, primi ordinis naturas sequetur inclinatio ad naturalia & propria tantum. secundi vero ordinis naturas, sequetur inclinatio non solum ad naturalia, sed ad apprehensa: sunt enim ipsæ & apprehensa, illæ vero sunt tm ipsæ. Et ex hoc videmus esse quæstus, quod inclinatio rerum primi ordinis multiplicatur in eodẽ, iuxta multiplicationẽ rerum, quemadmodum & esse proprium & naturale cum re ipsa multiplicatur. Et propterea aliud est naturalis appetitus leonis ad esse sursum, & illius eiusdem ad generandum sibi simile &c. Ille enim est limitatus, hic autem calor, vel quicquid est illa vis, q̃ ductiua. Inclinatio vero consequens naturas secundi ordinis, non multiplicatur in eodẽ, iuxta rerum multiplicationem, sed est vna quædam specialis vis, licet quin proportionata non esset naturæ a qua fluit. Natura enim ipsa vna existens, est ipsa, & alia. ergo & inclinatio si proportionalis est, debet se extendere ad utraque. naturalia

† 1. de Anima, tex. 20. com. † Damas. li. 2. cap. fid. ca. 12.

In corp. ar.

Dist. 45. 223 225 115

80 298 385

b 399

1. dist. 39. q. 2. ar. 2. ex vi ra. q. 3. ar. 3

† 1. 1. Ethi. c. 1. com. 3.

40 1. dist. 24. q. 2. ar. 4. Eve ri. q. 17. ar. 1 IIe Rom. 2. c. 3.

Circa primum, quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum debeat poni appetitus aliqua specialis potentia animæ.

¶Secundo, Vtrum appetitus diuidatur in appetitum sensitiuum & intellectiuum, sicut in potentias diuersas.

ARTICVLVS I.

Vtrum appetitus sit aliqua specialis animæ potentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd appetitus non sit aliqua specialis animæ potentia. Ad ea enim, quæ sunt communia animatis & inanimatis, non est aliqua potentia animæ assignanda. Sed appetere est cõmune animatis & inanimatis, quia bonum est quod omnia appetunt, vt dicit in 1. Ethic.* Ergo appetitus non est specialis potentia animæ.

¶2 Præt. Potentiæ distinguuntur secundu obiecta. Sed idem est quod cognoscimus & appetimus. Ergo vim appetitiuam non oportet esse aliam præter vim apprehensiuam.

¶3 Præterea, Commune non distingui tur contra proprium. Sed quælibet potentia animæ appetit quoddam particulare appetibile, scilicet obiectum quæ appetitus naturalis vocatur. In habentibus autem cognitionem, sic determinatur vnumquodque ad proprium esse naturale per formam naturalem, q̃ tamen est receptiuum specierũ aliarum rerum, sicut sensus recipit species omnium sensibilium, & intellectus omnium intelligibilium. Et sic anima hominis scit omnia quodammodo secundum sensum & intellectum, in quo quodammodo cognitionem habentia ad Dei similitudinem appropinquant, in quo omnia præexistunt, sicut Dionysi. dicit. Sicut igitur formæ altiori modo existunt in habentibus cognitionem supra modum formarum naturalium, ita oportet quòd in eis sit inclinatio supra modum inclinationis naturalis, quæ dicitur appetitus naturalis. Et hæc superior inclinatio pertinet ad vim animæ appetitiuam, per quam animal appetere potest ea, quæ apprehendit, non solum ea ad quæ inclinatur ex forma naturali. Sic igitur necesse est ponere aliquam potentiam animæ appetitiuam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd appetere inuenitur in habentibus cognitionem supra modum communem, quem inuenitur in omnibus, vt dictum est.* Et ideo oportet ad hoc determinari aliquam potentiam animæ.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd id quod apprehenditur & appetitur, est idem subiecto, sed differt ratione.ᶜ Apprehenditur enim vt est ens sensibile, vel intelligibile, appetitur vero, ut est conueniens, aut

† Sup. illud quattuor. Species animæ. 5.

† Basil. in prin. P. operis. † Damas. lib. 2. de fid. cap. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

turalia scilicet, & apprehensa. Ex amplitudine igitur naturæ, qua non solum est ipsa, sed alia, oritur quòd appetitus eius sit vnus respectu vtrorunque, ac per hoc sit specialis vis potestasque naturæ. Et hoc fuit fundamentum secundæ consequentiæ, vt patet in litera.

¶ In responsione ad secundum, memento quòd ea ratione dicit ens intelligibile, aut sensibile apprehensionis obiectum, qua in 2. de Anima dicitur visibile obiectum visus. Non enim intendit in litera, quòd ens sub ratione intelligibilitatis, aut sensibilitatis, sit obiectum apprehensionis, sicut nec color sub ratione visibilitatis est obiectum visus, sed intenditur quòd obiectum apprehensionis est ipsum ens, intelligibile quidem respectu intellectiuæ, & sensibile respectu sensitiuæ: ita q distinctio apprehensiuæ vis ab appetitiua in hoc stat, q ratio obiecti illius est entitas, istius vero bonitas, siue conuenientia.

¶ In responsione ad tertium, nota hic, quòd in cognoscentibus quemadmodum est vtriusque ratio, scilicet naturæ cognoscitiui, ita est vterque appetitus naturalis: qui nihil aliud est, quam ipsa naturalis potentia cuiusque ad suam perfectionem, & animalis qui non fertur nisi ad actum cognitum. Et propterea videre, audire, & alia huiusmodi, & etiam ipsum appetere, dupliciter appetimus. Naturaliter, secundum partem, idest secundum illam potentiam cuius est perfectio; & animaliter, cum apprehensum visorum aut volitorum bonum concupiscimus, & conseruare conamur. 40

¶ Super Quæstionis 80. Artic. II.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio responsiua affirmatiue. Appetitus intellectiuus, & sensitiuus, sunt diuersæ potentiæ. Probatur. Passiua & mobilia distinguuntur sm distinctionẽ actiuorũ & motiuorũ: appetitus est potẽtia passiua ab apprehensio, ergo appetitus diuersitas, est sm diuersitatẽ apprehẽsi: sed apprehensum per intellectũ diuersi est gẽris ab apprehẽso p sensum, ergo appetitus intellectiuus alia est potẽtia ab appetitu sensitiuo. Maior probatur dupliciter. primo: mobile oportet esse proportionatũ motori. Secundo, q a ipsa potẽtia possibilis, rõnem hẽt ex ordine ad suũ actiuum. minor vero probat, quia appetibile apprehensum solũ est mouẽs nõ motũ, vt patet in 3. de Anima. reliqua per se nota relinquuntur.

¶ Circa maiorem & illius probationẽ nota duo. Primo, q quãtus debeat esse mutuus proportio inter motiuum & mobile, & similiter inter actiuum & passiuum, quia rñ materia est propter formã, & non econuerso, vt patet 2. Phys. passiuum autem & mobile materialiter se habeant respectu actiui & motiui, quæ ratione formæ agunt & mouent, distinctio passiuorum & mobilium ex actiuis & motoribus est a priori, econuerso vero assignaretur a posteriori. Vnde rõ ista, est a priori. Et ex hoc habes 5m. 4. differentiam inter primam probationẽ & secundã: prima. 11. sumpta est ex proportione mutuæ inter actiuum & passiuum: secunda vero ex propriis potentiæ passiuæ, scilicet q distinitionem suam sortitur ex ordine ad suum actiuum, sicut materia ex ordine ad formam. De hoc autem mul. a superius scripta sunt, quomodo scilicet huiusmodi entia diffinuntur in ordine ad extrinseca.

¶ Circa minorem, dubium non paruum occurrit, an appetibile moueat appetitum in genere causæ efficientis. Habet enim hoc difficultatem simpliciter, & in via Sanc. Thom. Simpliciter quidem, quia si mouet actiue, aut efficit in appetitu aliquid præuium actui, aut actum ipsum. Non aliquid præuium. Tum, quia fictio est ponere tale ens præuium, vt patet ex diuisione facta. 6. Et hic, de his, quæ sunt in anima. Tum, quia ipsum apprehensum est sufficiens ratio appetendi ipsi appetitui. Nec actum ipsum: quia aut vt agens totale & sufficiens, & hoc nõ, quia tunc periret libertas, voluntate pure passiue concurrente ad actum suum, aut vt agens patiale, & hoc videtur inconueniens. Tum, quia effectus totaliter liber, qualis est electio, non esset totaliter, sed partialiter liber, quia ab vna causa partiali naturali, scilicet obiecto, & alia libera, scilicet voluntate. Tum, quia scrutandum restat, an istæ duæ causæ, obiectum, scilicet, & appetitus, se habeant sicut causæ, quarum neutra aliquid ab altera recipit in seipsa, sed conueniunt tantum in vno effectu: an sicut illæ, quarum altera à reliqua suscipit. & si sic, dicendum est, quid & quomodo. Si autem non mouet actiue falsum est in primis, q appetitus sit potentia passiua. Nulla quoque erit efficax via ad probandum aliquid pati ab alio, si appetitus, quem experimur ab appetibili moueri, negamus pati ab ipso. dicentes q ipse seipsum agit ad præsentiam appetibilis. & non ipse bile mouet ipsum. hoc enim modo dicemus quoque de intellecta respectu obiecti, hoc de sensu respectu sensibilis, quia etiam de ligno respectu comburentis. In doctrina vero Sanct. Thom. specialice r est hoc difficile: quia hic expresse ponit vo lunteatem in genere potentiæ passiuæ vt distinguitur contra actiuam, & apprehensum in genere actiui vt distinguitur contra passiuum. Et tamen inferius. q. 82. artic. 4. cum arguisset, q si voluntas mouet intellectum, mouens moueretur à moto, quod est impossibile per se loquendo: Respondendo, dicit has motiones esse diuersorum generum, quia apprehensum mouet in genere causæ finalis, voluntas effectiue. Vbi ex presse negare videtur quæ hic dicit: quia si appetitus ab apprehenso mouetur vt agens à fine. ergo appetitus non est in genere potentiæ passiuæ, vt distinguitur contra actiuam, vt hic dicit. Et rursus ergo appetibile non mouet appetitum, vt actiuum, passiuum. Et rursus, ergo ratio hic facta, cum hoc articulo petit.

¶ In hac dubitatione multa possent dici, breuiter tamen ac radicaliter tractando rem, tria faciam. Primo, opiniones perstringam. Secundo, veritatem. Tertio, obiectis respondebo.

¶ Quo ad primum, opiniones simpliciter sunt tres. Alij tenent solum appetitum esse causam actiuam, volitionis, & in his sunt Sco. in 2. dist. 25. Henri. & Capreol. quamuis forte de causalitate obiecti differant, quia aut ponitur causa sine qua non, vel remouens prohibens, scilicet puta ignorantiam, aut etiam causa formalis & finalis. Alij vero, tenent solum obiectum esse causam actiuam, & in his dicitur Godofredus. Alij autem tenent vtrumq; obiectum, scilicet & appetitum actiue concurrere. et in his Herueus, Greg. & Adam videntur. Opiniones vero in via Sanct. Thom sunt duæ. Capreolus enim Bernardum de Gannano sequens, tenet apud Sanct. Thom. obiectum non actiue, sed formaliter & finaliter tantum concurrere. Alijs autem videtur, q etiam apud S. T. actiue concurrat, particulariter tamen.

¶ Quo ad secundum sciendum est, quòd cum in appetitione omni sint duo, scilicet exercitium ipsius & specificatio, & vterumque inueniatur per se & de nouo, oportet vtrumque ponere aliquam causam in genere causæ efficientis, aliquin daretur aliquid aliud à Deo inuentum per se & de nouo, absque per se efficiente, quod est impossibile omnino. Exercitij autem appetitionis si libera est, procul dubio appetitus ipse causa est actiua liberum enim est quod sui causa est, seruit autem omne, quod agitur. Et vniuersaliter cum appetitus mouens sit animalia motu locali effectiue, si appetere non esset aliquo modo agere, non esset mouere animal, sed potius quo moueretur animal. Et in hoc fere omnes conuenimus. Sed de specificationis causa quæstio est: oportet enim vel appetitum, vel obiectum talem esse causam: præter enim hæc dico, nihil per se requiritur ad appetendum, supposito vniuersali agente Deo glorioso, de quo non est sermo, cum proprias causas actionum nostrarum quærimus. Quòd autem appetitus non sit per se causa sufficienter effectiua ad specificationem illi actus, patet ex eo quòd omnes actus eius, essent vnius speciei, sicut ipse vnius est naturæ, & sicut omnes actiones a calore & quarta alia forma immediate prouenientes: relinquitur igitur, q ab obiecto effectiue sit specificatio actus. Nec video, quomodo possit satisfaciendo responderi huic rationi. Decepta quidem mihi apparent, qui assignantes actum specificum ex obiecto, vt termino, forma & fine, crediderunt satis dixisse. Manifestè enim posuerunt specificationem actus abisq; causa effectiua, voluntatem enim negant illius specificationis causam. Quemadmodũ enim motus: vt eorum vtar exemplo, à termino specificatur, & ex men ipsa motus specificatio causam aliquam per se actiuam exigit, ita & volitionis specificatio. ergo obiectum est effectiue specificans ipsam appetitionem. Et hic appetibile apprehensum est actiuum non totale, sed partiale appetitionis. Nec causat aliquid præuium actui: sed actum ipsum non totaliter: sed quo ad aliquid eius,

ARTICVLVS II.

Vtrum appetitus sensitiuus, & intellectiuus, sint diuersæ potentiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q appetitus sensitiuus, & intellectiuus, non sint diuersæ potentiæ. Potentiæ enim non diuersificantur per accidentales differentias, vt supra dictum est*. Sed accidit apperibili q sit apprehensum per sensum, vel intellectum Ergo appetitus sensitiuus, & intellectiuus nõ sunt diuersæ potẽtiæ.

¶ 2 Præt. Cognitio intellectiua est vniuersalium, & sm hoc distinguitur

403 Ver. qq. 15. artic. 2. cor. & q. 22. ar. 4. ad 2. & 1. de ani. lec. 10. co. & 11. lect. 14. circa.

† Q. 77 art. 3. Et 79 artic. 7.

¶ 3 Præterea. Sicut sub apprehensiuo ordinatur appetitiuum, vt inferior potentia, ita & motiuum. Sed non est aliud motiuum in homine consequens intellectum, quàm in alijs animalibus consequens sensum. Ergo pari ratione, neque est aliud appetitiuum.

¶ SED CONTRA est, quòd Philosophus in 3. de Anima* distinguit duplicem appetitum, & dicit quòd appetitus superior mouet inferiorem.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere appetitum intellectiuum esse aliam potentiam à sensitiuo. Potentia enim appetitiua est potentia passiua, quæ nata est moueri ab apprehenso. Vnde appetibile apprehensum est mouens non motum, appetitus autem mouens motum, vt dicitur in tertio de Anima, & 11. Metap. *Passiua autem & mobilia distinguuntur secundum distinctionem actiuorum & motiuorum, quia oportet motiuum esse proportionatum mobili, & actiuum passiuo, & ipsa potentia passiua propriam rationem habet

*iij. de Anima, tex. 57. com. 2.

immotum, quia ad appetibile. Seruatur nanq; idem genus causæ hoc modo, vt patet ex dictis. Et breuiter omnia consonant. Quòd autem hæc sit mens S. Tho. doctrina eius hic, & in prima secundæ diligenter perspecta testatur, ponderandoq; potissime sunt duæ rationes ipsius. Altera, q appetitus est in potentia secundum se ad huiusmodi specificationẽ, & non reducitur in actum talem à seipso ex hoc. n. sequitur, ergo, aut à nullo effectiue, quod est stultum, aut ab obiecto, quod est intentum. Altera ex parte obiecti, q verbum producit amoré in genere causæ efficientis. Ex hoc arguitur sic, subsistentia adiuncta alicui causæ, nõ variat causalitatem illius de vno genere causandi in aliud, quamuis variet modũ causandi, sicut & modũ essendi: quia dat illi esse & causare vt quod. quæ absq; subsistẽtia causabat vt quo, quare vt quo. ergo subsistentia adiuncta verbo cordis, non variat genus causalitatis respectu appetitus, sed modũ causandi tm. Ergo eodẽ gñe causæ, quamuis nõ eodem modo causat amorem verbũ cordis absolute, & verbum subsistens: sed verbum subsistens apud S.T. causæ actiue amorem. ergo & verbum absolute: sed illud vt quod, hoc vt quo. Constat autem verbum cordis nihil aliud esse, quàm obiectum apprehensum. ergo. & sic benedictus Deus.

*ij. de Anima, tex. 54. com. 3. Et 11. Meta. text. 35. tom. 3.

¶ Circa propositionem sibsumptam. q. q appetibile per intellectum & sensum est diuersi generis, aduerte, q quia diuersitas specifica ex parte obiecti non sufficit ad diuersificandum potentias, qm cuilibet potentiæ obiectum est genus aliquod, quia diuersitas potentiæ est diuersitas generis physici dicente Philoso. 5. Meta. q eadem genere sunt, quorum materia est vna, ideo diuersitatẽ potentiarum inferre recte volens San. Thomas ex obiecto, diuersitatem genericam obiecti assumpsit. Constat autem diuersum genus esse intelligibilium & sensibilium.

¶ In responsione ad primum, occurrerent, non dubitatio, sed argumentationes eorum, qui paralogizant appetitum posse appetere non apprehensum. Sed qm de appetitu animali, de quo est sermo, loquendo, faxum est hoc vertere in dubium, cum continua id experientia doceat, & quolibet proferente contraria solicitò esse stultum est, idcirco vide apud Capreolum hæc, si vacat.

¶ In responsione ad secundum, dubium duplex occurrit. Primo, quo ad primam differentiam assignatam ibidem, inter appetitum sensitiuum, & intellectiuum in hoc, quòd intellectiuus fertur in res singulares secundum aliquam rationem vniuersalem, sicut eum appetit aliquid, quia est bonum, Hoc enim commune est omni appetitui, immo etiam omni potentiæ, tendere in res secundum aliquam rationem vniuersalem. Visus enim fertur in omnia sub ratione colorati, & similiter concupiscibilis appetit sub ratione delectabilis secundum sensum, vnde ista differentia nulla videtur. Secundo, dubitatur circa idem, à quo scilicet mouetur appetitus intellectiuus, cum fertur in istas res singulares sensibiles. Si enim mouetur ab ipso singularis apprehenso, cum apprehensio ista fiat per sensum, scilicet per cogitativam, ruit ratio facta in corpore articuli: quoniam fundata est super hoc, quòd quia apprehensum per intellectum, est diuersi generis ab apprehenso per sensum, oportet mobilia ab istis esse diuersa, iam enim idem ponetur moueri ab vtroque. Si autem mouetur ab vniuersali, nunquam appetet hoc singulare signatum determinate, quia vniuersale non determinat magis ad hoc quàm illud: sed aut ad omnia simul singularia distribuit, aut nullum determinat in actu, sed confuse & in potentia omnia offert. Experimur tamen nos per appetitum intellectiuum appetere hoc singulare sensibile, & nunc & hic determinate, vt patet, cum eligimus sectionem alicuius membri, aut aliam passionem, pârti sectionis contrariam.

¶ Ad euidentiam primi dubij, duas oportet recolere distinctiones. Prima est, quòd in termino alicuius actus sunt duo, scilicet terminus, & ratio terminandi. terminus est res ipsa, ad quam cognitio vel appetitio terminatur, quæ scilicet, cognoscitur & appetitur. Ratio autem terminandi, iuxta nomen suum est id, quo formaliter terminus ipse habet quòd terminet actum illum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum.verbi gratia, cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet hoc album, ratio terminandi est eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, q visionem terminet. Et in proposito, cum appetimus sanari, res appetita est corpus sanum, ratio vero terminandi appetitum, est sanitatis bonitas.

¶Secunda distinctio est. Natura aliqua dupliciter sumitur in communi, scilicet aduerbialiter & noaliter. Aduerbialiter quidé, vtpũ dr q color in cõi est obiectum visus: nõ eñ color cõis aut vniuersalis, sed color cõiter & vniuerfaliter est obiectum visus: qñ visio non termin: ad coloré vniuerfalem, hoc enim solo intellectu attingitur, sed ad colorem vniuersaliter, idest in quocunq; q; sficunq; & vbicunq; inuenit. Nominaliter aũt, cum dr, q color in cõi intelligit, scil. diffinitur &c. Qñ color vniuersalis, f. abstractus ab idiuiduantib. conditionibus hæc terminat.

¶His stantibus dr, q obiectum appetitus nostri qua dupliciter potest variari, diuerſimo de combinãdo terminum appetitus, & rationem terminandi. Quia, aut vterq; est vñs, vt cum appetimus aliquod vñe, puta omnes homines saluari. Aut vterq; singularis, vt cum appetimus hanc vindictam, quia nunc, hic, in hoc, &c. conueniens vñ. Aut terminus est singularis, & ratio terminandi est vñs, ut cum appetimus aliquid impertinens scire: quia omne scire, perfectionis est. Aut terminus est singularis, & ratio terminandi est cõis cõiter, ita q ly cõiter, sit conditio diminuens. Et hic vñ frequentissimus noster appetitus, continue enim appetimus aliquod singulare vtile, delectabile, aut honestum, propter aliquam conditionem cõiter inuentam in pluribus, quæ moueret etiam non minus nos ad appetendum, si in illo alio singulari præsentaretur. Nihil n. refert, vt appetenti hunc potum, alter solo numero differens, tribuatur. Inter hæc autem appetibilia tñ distat, q duo tñ appetitum sensitivum terminant, sñm. f. & quartum, quibus nihil vniuerfalitatis admiscetur. Ad appetitum vero intellectiuum, omnia referri possunt, prout experientia docet. In literatñ, duo tñ nominantur, primum, in quo vtrunq; est vniuersale, ex authoritate Arist. & tertium, in quo appetibile est singulare, & ratio terminandi vniuersalis, in quo inchoat differẽtia inter intellectiuum, & sensitiuũ appetitum. Qñ sensitivus ferrur in singulare ratione conditionis: aut singularis, aut cõis vniuersaliter, non vniuersalis: quia nec seu sus nec potentia aliqua, nisi intellectiuæ partis, ad vñe terminat. Intellectivus aũt, extendit se ad singulare ratione conditionis vñs considerate, & præter hoc ad vniuersale ipsum, & præter hoc ad immateriale omnino bonum, vt in secunda differentia dicitur.

¶Ad secundam dubitationem dicitur, q appetitus intellectivus, semper monetur ab intellectu practico, cuius est ẽ apprehendere singularia sensibilia, siue directe, siue reflexe. non est curæ: non. n. oportet q apprehensum reflexe, sit appetitum reflexe, nulla. n. reflexe inclinamus, vt quæ in anima sunt, & directe volumus. Nec obstat q intellectui practico, oporteat quandoque immiscere apprehensum per cogitationem ad perfecte mouendum: quoniam apprehensum per sensum, excluſum, est a motione appetitus intellectivi virtute propria, & secundum se, non autem vt adiungitur apprehenso per intellectum. Ita q ex hoc diuersificatur appetitus intellectivus & sensitivus, quia illius secundum se, & propria virtute motivum est apprehensum per intellectum, huius autem per se & propria virtute motivum est apprehensum per sensum. Cum hac tamen differentia penes diuersitatem motivorum secundum se, stat quòd per adiunctionem & colligationem tam virium, quàm obiectorum, sensatum ut communitum intellecto, compleat quandoque motivum intellectivi appetitus. Seorsum autem & secundum seipsum sensatum, sit proprium motivum solius appetitus sensitivi.

¶In responsione ad tertium, dubium occurrit: quia quãmuis appetitus superior quandoque moueat mediante inferiori, non tamen semper. Non enim est simile de parte apprehensiua & appetitiua, oportet enim partem sensitiuam esse in actu, quando intellectus est in actu, quia oportet intelligentẽ phantasma aliquod speculari, sed non oportet quòd quicquid appetamus voluntate, id appetamus sensitiuo appetitu, ut patet. Nec rursus oportet, ut si appetitus intellectiuus ad appetitum à se mouere debet, quòd illud appetibile appetitui faciat ab appetitu sensitivo, cum contingat illud esse supra ordinem apprehensum, nel contrarium appetibili secundum sensum. Dupliciter ergo peccare videtur respõsio ista. primo, quia hoc falsum dicit. Secundo, quia restat uis argumenti, quòd oportet diuersificare uim motiuam iuxta appetitiuæ diuersitatem, ex quo immediate utraque appetitus mouet.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia absolute loquendo potentia secundum locum motiua, communis est intellectiuo puro, ut credimus de corporibus cœlestibus, si sunt animata, & sensitivo puro, ut patet in brutis. & compecto ex intellectiuo & sensitivo, ut patet in homine: ideirco, dato etiam quòd appetitus superior immediate moueret corpus, non uidetur necessario sequi, quòd multiplicetur potentia motiua: eadem enim habilitate aptum potest esse corpus ad obediendum appetitui superiori & inferiori simul, & utrique sigillatim. Hæc ideo dixerim, quia nullam rationem ex propriis cogentem ad hoc uideo, quòd superior appetitus moueat semper mediante inferiori, cum contingat appetitum superiorem ferri complete in aliquod appetibile singulare, secundum certum locum & tempus &c. absque appetitu inferiori constat enim, quòd ad appetitum completum singularium sequitur motus, si impedimentum non adsit ex parte corporis. Ex communibus tamen rationabile uidetur, quòd appetitus superior semper moueat mediante inferiori, quia ordo naturæ habet, vt infima à summis per media maueantur. Et quia vt in pluribus hoc accidere vñ, ideo in litera innuitur hoc, non expresse dicitur. Nam de parte apprehensiua in litera fit exclusiua, dum dicitur, quòd ratio vniuersalis mouet tantum mediante particulari. de parte uero appetitiua absq; exclusione dicitur, quòd appetitus superior mouet me diante inferiori, & forte disparitas ista fuit ad intimandum hoc esse verum, ut in pluribus, & non semper, sicut de parte apprehensiua. Quia ergo, quod est verum vt in pluribus, in materia naturalium rerum vniuersale est, ideo etiã absolute verificatur, appetitum superiorem non mouere nisi medio inferiori.

¶Et ad obiectionem in oppositum dicitur, quòd licet principale appetitum, ab appetitu superiori quandoque excedat, vel fit contra appetitum inferiorem, quilibet tamen locus ad quem mouere potest appetitus superior, potest reddi appetibilis appetitui inferiori, ut obedit parti superiori, cum locus de genere sensibilium sit, & infinitas rationes conueniẽtiæ possit ad rationem particularem habere. Non oportet autem, quòd appetitus inferior idem appetat quod superior, si mediate debet in mouendo, sed satis est, q feratur in aliquid ordinatum ad appetibile intentum à superiori, quod semper fieri posse patet.

¶ *Super Quæstionis LXXXI. Artic. I.*

TItulus clarus, appetitiua, ut distinguitur contra apprehensiuam.

¶In

QVAEST. LXXXI.

De Sensualitate, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sensualitate.

Circa quam, quæruntur tria.

¶Primo, Vtrum sensualitas sit vis appetitiua tantum.

¶Secundo, Vtrum diuidatur sensualitas in irascibilem & concupiscibilem, sicut in diuersas potentias.

¶Tertio, Vtrum irascibilis & concupiscibilis obediant rationi.

ARTICVLVS I.

Vtrum sensualitas solum sit appetitiua.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sensualitas non solum sit appetitiua, sed etiam cognitiua. Dicit enim Augustinus. 12. de Trinit. * quòd sensualis animæ motus, qui in corporis sensu intenditur, nobis pecoribusque communis est. Sed corporis sensus sub vi cognitiua continetur. ergo sensualitas est vis cognitiua.

¶2 Præterea. Quæ eadunt sub vna diuisione, videntur esse vnius generis. Sed Aug. † in 12. de Trin. diuidit sensualitatem contra rationem superiorem & inferiorem, quæ ad cognitionem pertinent. ergo sensualitas ẽt est vis cognitiua.

¶3 Præterea. Sensualitas in tentatione hominis, tenet locum serpentis. Sed serpens in tentatione primorum parentum se habuit, vt nuntians & proponens peccatum, quod est vis cognitiuæ. ergo sensualitas est vis cognitiua.

¶Sed Contra est, q sensualitas diffinitur esse appetitus rerum ad corpus pertinentium.

¶Respondeo. Dicendum, quòd nomen sensualitatis sumptum videtur à sensuali motu, de quo Augustinus loquitur 12. de Trin. * sicut ab actu sumitur nomen potentiæ, vt à visione visus. Motus autem sensibilis est appetitus apprehensionem sensitiuam consequens. actus enim apprehensiuæ virtutis non ita propriè dicitur motus sicut actio appetitus. Nam operatio virtutis apprehensiuæ perficitur in hoc, quòd res apprehensæ sunt in apprehendente, operatio autem virtutis appetitiuæ perficitur in hoc, q appetens inclinatur in rem appetibilem. Et ideo operatio apprehensiuæ virtutis assimilatur quieti, operatio autem virtutis appetitiuæ magis assimilatur motui. unde per sensualem motum intelligitur operatio appetitiuæ virtutis. Et sic sensualitas est nomen appetitus sensitivi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q per hoc quod dicit Augustinus. q sensualis animæ motus intenditur in corporis sensu, non datur intelligi q corporis sensus sub sensualitate comprehendantur, sed magis q motus sensualitatis sit inclinatio quædam ad sensus corporis, dum scilicet appetimus ea, quæ per corporis sensus apprehenduntur. Et sic corporis sensus

¶Incorpore, vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Sensualitas est nomen appetitus sensitiui. Probatur sic, Per motum sensualem, intelligitur motus appetitus sensitiui, ergo sensualitas est nomen appetitus sensitiui. consequentia probatur: quia sensualitatis nomen a motu sensuali sumptum vt, sicut ab actu potentia. Antecedens q patur, quia actus appetitiuæ partis magis distat rõne motus q apprehensiuæ. ergo motus sensualis magis pprie inficiat actum appetitus. Probatur assumptum, quia appetere perficitur secundum inclinari ad res, apprehendere vero secundum esse rerum in anima, & inclinari pertinet ad motum, esse vero, magis pertinet ad quietem.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ primæ, Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶In corpore quatuor. Primo, proponit conclusionem. Secundo, declarat unam eius partem. Tertio, reliquã. Quarto, ex conclusione reddit duorum ac cidentium rationem.

¶Quo ad primũ, conclusio est affirmatiue responsiua quæsito. Sensualitas, est genus potentiæ appetitiuæ. diuisum in irascibilem & concupiscibilem, vt di ersus species. Hæc conclusio, licet multas partes videat habere, omnia tamen ex dictis clara sunt, præter duo, s. q in parte sensitiua sit vere principium, s. irascibilis & concupiscibilis. Secũdo, q sint diuersa principia, quod est quæsitum. Et ideo quo ad hæc duo, coclusionem probare intendit ordinate.

¶Quo ad secundum, probatur, q in parte sensitiua sint irascibilis & concupiscibilis. Naturalibus natura prouidit de naturali inclinatione, seu appetitu ad tria, i. tendendum in conueniẽtia, fugiendam di seconuenientia, & refutendum tam impedientibus, q corrũpẽtib. ergo a talib. fm appetitũ a talẽ, prouidit ẽt de his. ergo in eis sunt concupiscibilis & irascibilis. antecedens patet in igne. Prima cõsequentia probatur. quia proportionaliter appetitus naturalis sequitur formam naturalem, & anima lis sequitur formam apprehensam per sensum. Secunda consequentia declaratur. ex actibus cõcupiscibilis & irascibilis.

¶Quo ad tertium probat, quòd hæ vires sint diuersæ tripliciter. Primo, ex diuersitate obiecti ex qua prouenit, q contra in clinationem concupiscibilis, propter obiectum irascibilis prosequendum, tristitia ample ctuntur animalia. Si enim idem esset vtrisque obiectum, vtrique conuenit quod alteri, conuenit, cum proprium obiecti potentiæ conueniens sit. Si igitur irascibili cõueniat prosequi, & concupiscibili discõuenit, diuersum est vtriusque obiectum, & consequẽter diuersæ sunt potentiæ. Secundo, ex repugnãtia passionũ utriusq;, quia intensæ in vna alterius passiones minuunt.

¶Tertio, ex hoc q irascibilis est propugnatrix respectu concupiscibilis, quẽadmodũ calor respectu frigiditatis ipsius ignis. Quamuis hoc tertium signũ possit aliter intrudiri, non in vi medii ad conclusionem, sed potius ut initium quartæ partis corporis articuli. Ita q probata conclusione dupliciter tantum: cum declarasset q irascibilis & concupiscibilis sunt in parte sensitiua, & q sunt diuersæ potentiæ, modo declaratur quo modo se habeant ad inuicem dicens, q se sic habent. q irascibilis est propugnatrix respectu concupiscibilis, qũ tripliciter declarat. Primo nãq; infert illud ex dictis, & optime sequitur ex dictis in prima parte conclusionis. Secundo, ex effectu interiori, passiones irascibilis inchoantur a concupiscibili, & terminantur

ARTICVLVS II.

Vtrum appetitus sensitiuus distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem, sicut in potentias diuersas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd appetitus sensitiuus non distinguatur in irascibilem & concupiscibilem, sicut in potentias diuersas. Eademenim potentia animæ est vnius contrarietatis, ut visus albi & nigri, ut dicitur in 3. de Anima. * Sed conueniens & nociuum sunt contraria. Cum ergo concupiscibilis respiciat conueniens, irascibilis vero nociuum, videtur quòd eadem potentia animæ sit irascibilis, & concupiscibilis.

¶2 Præterea. Appetitus sensitiuus nõ est nisi conuenientium secundum sensum, sed conueniens secundum sensum est obiectum concupiscibilis. Ergo nullus appetitus sensitiuus est a concupiscibili differens.

¶3 Præterea. Odium est in irascibili. Dicit enim Hierony. * super Matth. Possideamus in irascibili odium vitiorum. Sed odium cum contrarietur amori, est in concupiscibili. Ergo eadem vis est concupiscibilis & irascibilis.

¶Sed contra est, quòd Greg. Nissenus † & Damas.* ponunt duas vires, irascibilem & concupiscibilem, partes appetitus sensitiui.

¶Respon. Dicendum, quòd appetitus sensitiuus est vna vis in genere, quæ sensualitas dicitur, sed diuiditur in duas potentias, quæ sunt species appetitus sensitiui, s. in irascibilem, & concupiscibilem.

¶Ad cuius euidentiam considerari oportet, q in rebus naturalibus corruptibilibus, non solum oportet esse inclinationem ad consequendum conueniẽtia, & refugiendum nociua, sed ẽt pertinent ad sensualitatem quasi præambuli.

¶Ad secũdũ dicẽdũ, q sensualitas diuiditur contra rationem superiorem & inferiorem, in quantum communicat in actu motionis, vis. n. cognitiua, ad quam pertinet ratio superior & inferior, est motiua sicut & appetitiua, ad quam pertinet sensualitas.

¶AD tertium dicendum, quòd serpens non solum ostendit & proposuit peccatum, sed etiam inclinauit in affectum peccati. Et quantum ad hoc, sensualitas per serpentem significatur.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ primæ, Articulum secundum.*

¶Quo ad secundum, probatur, q in parte sensitiua sint irascibilis & concupiscibilis. Naturalibus natura prouidit de naturali inclinatione, seu appetitu ad tria, i. tendendum in conueniẽtia, fugiendam di

¶In corpore, vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Sensualitas est nomen appetitus sensitiui. Probatur sic, Per motum sensualem, intelligitur motus appetitus sensitiui, ergo sensualitas est nomen appetitus sensitiui. consequentia probatur: quia sensualitatis nomen a motu sensuali sumptum vt, sicut ab actu potentia. Antecedens q patur, quia actus appetitiuæ partis magis distat rõne motus q apprehensiuæ. ergo motus sensualis magis pprie inficiat actum appetitus. Probatur assumptum, quia appetere perficitur secundum inclinari ad res, apprehendere vero secundum esse rerum in anima, & inclinari pertinet ad motum, esse vero, magis pertinet ad quietem.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ primæ, Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶In corpore quatuor. Primo, proponit conclusionem. Secundo, declarat unam eius partem. Tertio, reliquã. Quarto, ex conclusione reddit duorum ac cidentium rationem.

¶Quo ad primũ, conclusio est affirmatiue responsiua quæsito. Sensualitas, est genus potentiæ appetitiuæ. diuisum in irascibilem & concupiscibilem, vt di ersus species. Hæc conclusio, licet multas partes videat habere, omnia tamen ex dictis clara sunt, præter duo, s. q in parte sensitiua sit vere principium, s. irascibilis & concupiscibilis. Secũdo, q sint diuersa principia, quod est quæsitum. Et ideo quo ad hæc duo, coclusionem probare intendit ordinate.

¶Quo ad secundum, probatur, q in parte sensitiua sint irascibilis & concupiscibilis. Naturalibus natura prouidit de naturali inclinatione, seu appetitu ad tria, i. tendendum in conueniẽtia, fugiendam di

¶Incorpore, vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Sensualitas est nomen appetitus sensitiui. Probatur sic, Per motum sensualem, intelligitur motus appetitus sensitiui, ergo sensualitas est nomen appetitus sensitiui. consequentia probatur: quia sensualitatis nomen a motu sensuali sumptum vt, sicut ab actu potentia. Antecedens q patur, quia actus appetitiuæ partis magis distat rõne motus q apprehensiuæ. ergo motus sensualis magis pprie inficiat actum appetitus. Probatur assumptum, quia appetere perficitur secundum inclinari ad res, apprehendere vero secundum esse rerum in anima, & inclinari pertinet ad motum, esse vero, magis pertinet ad quietem.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ primæ, Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶In corpore quatuor. Primo, proponit conclusionem. Secundo, declarat unam eius partem. Tertio, reliquã. Quarto, ex conclusione reddit duorum ac cidentium rationem.

¶Quo ad primũ, conclusio est affirmatiue responsiua quæsito. Sensualitas, est genus potentiæ appetitiuæ. diuisum in irascibilem & concupiscibilem, vt di ersus species. Hæc conclusio, licet multas partes videat habere, omnia tamen ex dictis clara sunt, præter duo, s. q in parte sensitiua sit vere principium, s. irascibilis & concupiscibilis. Secũdo, q sint diuersa principia, quod est quæsitum. Et ideo quo ad hæc duo, coclusionem probare intendit ordinate.

¶Quo ad secundum, probatur, q in parte sensitiua sint irascibilis & concupiscibilis. Naturalibus natura prouidit de naturali inclinatione, seu appetitu ad tria, i. tendendum in conueniẽtia, fugiendam di

Universidad de Deusto
Biblioteca

nantur in exm. Tertio, ab exteriori effectu, quia propter hæc concupiscibilia, pugnant animalia.

¶ In responsione ad secundum memento Nouitie, q̃ sensus nomine, exteriorem tm̃ sensum significamus, cum ab eo delectabilia, aut tristia secundum sensum dicimus, non ch. hirundo colligit palam, quia delectet visum, aut gustũ eius palea, sed quia vtilis ad nidum. Et iuxta hãc significationẽ, distinguuntur in parte sensitiua duo genera appetibilium sm̃ conuenientiã & disconuenientiã ad sensus. Et sm̃ conuenientiam & disconuenientiam ad ipsum animal. Ad primorũ appetitũ mouẽt sensata, ad secundorũ, intentiones elicitæ ex specieb. sensatis.

¶ Super quæstionis octuagesimæprimæ Articulũ tertium.

TItulus clarus. ¶ In corpore tria. Primo, ponit bimembrem conclusionem respondẽs quæsito affirmatiue. Secũdo, probat primã partem. Tertio, secundam.

¶ Quo ad primum conclusio est ista. Irascibilis & concupiscibilis obediũt superiori parti dupliciter. Vbi aduerte, q̃ pluralitas istius obedientiæ attendit in hunc modum. ex parte præcipientis, q̃a duo sunt præcipientes, i. intellectus & uoluntas: & ex parte obsequentis, quia quo ad duo præstatur obedientia. s. quo ad interiores actus sensitiui appetitus, & quo ad exteriorem motũ localem.

Lib. 8 ca. 1. ¶ Prima ergo pars conclusionis est, q̃ obediunt rationi quo ad actus suos interiores. Secunda autem, q̃ obediũt voluntati quo ad motionem localem, vt patet clare in litera.

Q. 78 ar. 4. ¶ Quo ad secundum, probatur prima pars dupliciter, sed tali ordine. Primo, ponit ratio talis, Appetitus sensitiuus in homine mouetur & dirigitur a cogitatiua, quæ est rõ particularis, ista mouetur & dirigitur a ratione uniuersali. ergo &c. primo ad vltimum, appetitus sensitiuus mouetur & dirigitur a ratione. ergo concupiscibilis & irascibilis obediunt rationi. Prima propositio probatur. ex proportionali conuenientia inter naturale motiuum appetitus sensitiui in homine & aliis animalib. Et hæc est vis irascibilis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ odium simpliciter pertinet ad concupiscibilem, sed ratione impugnationis, quæ ex odio causatur, potest ad irascibilem pertinere.

Articvlvs III.

Vtrum irascibilis, & concupiscibilis obediant rationi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd irascibilis & concupiscibilis non obediant rationi. Irascibilis enim & cõcupiscibilis sunt partes sensualitatis, sed sensualitas nõ obedit rationi. vnde per serpentem significatur, vt dicit Aug. 12. de Trini. * Ergo irascibilis & concupiscibilis non obediunt rationi.

¶ 2 Præterea, Quod obedit alicui, non repugnat ei. Sed irascibilis & concupiscibilis repugnant rationi secundum illud Apostoli, ad Roma. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Ergo irascibilis & concupiscibilis non obediunt rationi.

¶ 3 Præterea, Sicut rationali parte animæ, inferior est vis appetitiua, ita etiã & vis sensitiua. Sed sensitiua pars animæ nõ obædit rationi. non. n. audimus nec videmus, quando uolumus, ergo simiIiter neque vires sensitiui appetitus, s. irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi.

¶ Sed contra est, quod Damasce. * dicit quod obediens & persuadibile rationi diuiditur in concupiscentiam & iram.

¶ Respon. Dicendum, quòd irascibilis & concupiscibilis obediunt superiori parti, in qua est intellectus, siue ratio & voluntas, dupliciter. vno modo quidem, quantum ad rationem. alio uero modo quantum ad voluntatem. Rationi quidem obediunt quantum ad ipsos suos actus. Cuius ratio est, quia appetitus sensitiuus in aliis quidem animalibus natus est moueri ab æstimatiua virtute. sicut ouis æstimans lupum inimicum, timet. Loco autem æstimatiuæ virtutis est in homine, sicut supra dictum est, * vis cogitatiua, quæ dicitur à quibusdam ratio particularis, eo quòd est collatiua intentionum indiuidualium. vnde ab ea natus est moueri in homine appetitus sensitiuus. Ipsa autem ratio particularis nata est moueri & dirigi in homine, secundum rationem uniuersalem. Vnde in syllogisticis, ex vniuersalibus propositionibus concluduntur conclusiones singulares. Et ideo patet, quòd ratio vniuersalis imperat appetitui sensitiuo, qui distinguitur per concupiscibilem & irascibilem, & hic appetitus est ei obediens. Et quia deducere vniuersalia principia in conclusiones singulares, non est opus simplicis intellectus sed rationis, * ideo irascibilis & concupiscibilis magis dicuntur obedire rationi, quam intellectui. Hoc etiam quilibet experiri potest in seipso. Applicando enim aliquas uniuersales considerationes, mitigatur ira, aut timor aut aliquid huiusmodi, vel etiam instigatur. Voluntati etiam subiacet appetitus sensitiuus quantum ad executionem, quæ fit per uim motiuam. In alijs enim animalibus statim ad appetitum concupiscibilis & irascibilis, sequitur motus, sicut ouis timens lupum, statim fugit, quia non est in eis superior appetitus qui repugnet. Sed homo non statim mouetur secũdum appetitum irascibilem & concupiscibilem, sed expectat imperium voluntatis, quod est appetitus superior. In omnibus enim potentijs motiuis ordinatis, secundum mouens non mouet, nisi virtute primi mouentis. Vnde appetitus inferior non sufficit mouere, nisi appetitus superior consentiat. Et hoc est quod Philosophus dicit in 3. de Anima, * quòd appetitus superior mouet appetitum inferiorẽ, sicut sphæra superior inferiorẽ. Hoc ergo modo irascibilis & concupiscibilis rationi subduntur.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ sensualitas significatur per serpentem quantum ad id, quod est propriũ sibi ex parte sensitiuæ partis. * Irascibilis autem & concupiscibilis magis nominant sensitiuũ quàm appetitum ex parte actus, ad quem inducuntur ex ratione vt dictum est. *

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in 1. Politicorum, * est quidem in animali cum templari & despoticum principatum, & politicum. * Anima quidem corpori dominatur despotico principatu, intellectus autem appetitui, politico & regali. Dicitur enim despoticus principatus, quo aliquis prin cipatur seruis, qui non habent facultatem in aliquo resistendi imperio præcipientis, quia nihil sui habent. Principatus autem politicus & regalis dicitur, quo aliquis principatur liberis, qui etsi subdantur regimini præsidentis, tamen habent aliquid proprium, ex quo possunt reniti præcipientis imperio. Sic igitur anima dominatur corpori despotico principatu, quia corporis membra in nullo resistere possunt imperio animæ, sed statim ad appetitum animæ mouetur manus & pes quodlibet membrum, quod natum est moueri voluntario motu. Intellectus autem seu ratio, dicitur principari irascibili & concupiscibili politico principatu, quia appetitus sensibilis habet aliquid proprium, vnde potest reniti imperio rationis. Natus est enim moueri appetitus sensitiuus, non solum ab æstimatiua in aliis animalibus, & cogitatiua in homine, quam dirigit uniuersalis ratio, sed etiam ab imaginatiua & sensu. Vnde experimur irascibilem, vel concupiscibilem rationi repugnare, per hoc quod sentimus vel imaginamur aliquod delectabile, quod ratio vetat, vel triste, quod ratio præcipit. Et sic per hoc q̃ irascibilis & concupiscibilis in aliquo rõni repugnant, non excluditur quin ei obediant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sensus exteriores indigent ad suos actus exterioribus sensibilibus, quibus immutentur, quorum præsentia non est in potestate rationis. Sed vires interiores tam appetitiuæ quàm apprehensiuæ, non indigent exterioribus rebus. Et ideo subduntur imperio rationis, quæ potest non solum instigare, vel mitigare affectus appetitiuæ uirtutis, sed etiam formare imaginatiuæ virtutis phantasma.

406 r. 2. q. 1. a. 2. 3. & q. 50. a. 5. ad 3. & q. 58. a. 4. & 1. 2. q. 35. a. 4.

f. 12. & 13

Ethic. 1. c. 1. ante med. t. 1. b

Q. 78 ar. 4.

QVAEST. LXXXII.

De voluntate, in quinque articulos diuisa.

CIRCA quam, quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum voluntas aliquid ex necessitate appetat.

¶ Secundo, Vtrum omnia ex necessitate appetat

¶ Tertio, Vtrum sit eminentior potentia, quàm intellectus.

¶ Quarto, Vtrum voluntas moueat intellectum.

¶ Quinto, Vtrum uoluntas distinguatur per irascibilem & concupiscibilem.

quali inclinatione ad bonum virtutis, uoluntatem primo inclinando, vincit, & sic consentiente illa, motum causat. Nunquam ergo motus in homine ab appetitu sensitiuo sine voluntate causatur, quamuis sæpe contra uoluntatis bonum ab ipsamet proueniat.

¶ Super quæstionis octuagesimæsecundæ, Articulũ primum.

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo, distinguit de necessario. Secundo, respondet quæsito tribus conclusionibus.

¶ Quo ad primũ, distinguit necessarium iuxta quatuor genera causarum, tali ordine. Primo proponit, quòd dicitur multipliciter. Secundo, assumit illius quid nominis, scilicet, quòd nõ potest esse. Tertio, hoc quid nominis distribuit distinguendo, vel extrinseco, & sic materiale vel formale, & sic est necessitas naturalis & absoluta. Vel extrinseco, & sic sine simpliciter, aut propter melius, & hæc est necessitas ex suppositione, aut vtilitate. Vel agente, & hæc est coactionis. est ergo triplex necessitas, naturalis, suppositionis, & coactionis.

¶ Quo ad secundũ, iuxta triplicem necessitatem prædictam, tres conclusiones respondens ponit. Prima est, Voluntas nihil potest velle, necessitate coactionis. Et probatur dupliciter, duabus scilicet rationibus subordinatis. Primo sic. uoluntas est contra inclinationẽ esse quod cogitur: sed velle non potest esse contra inclinationem voluntatis ergo uelle nõ potest esse violentum. minor probatur: quia ipse motus uolunta is est inclinatio illius ad aliquid. Secundo sic, Sicut naturale ad naturæ inclinationẽ, ita uolũtarium ad volũtatis inclinationẽ se habet ergo sicut impossibile

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibile est aliquid simul esse naturale & violentum, ita simul voluntarium & coactum simpliciter, consequentia nota, & antecedens ex ratione præcedente oriatur, vt patet.

¶Circa hanc partem, est dubium dupliciter. Primo, quia voluntas potest violentari quo ad quiescere, etsi non quo ad operari. 407 l. 2. q. 10. a. 1. & q. 80. a. 1. cor. fi ver. 96. 22. artic. 6. Et Ma. q. 6. az. vnico.

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas aliquid ex necessitate appetat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd voluntas nihil ex necessitate appetat. Dicit enim Augustinus * in 5. de Ciuitate Dei, quòd si aliquid est necessarium, non est voluntarium. Sed omne quod voluntas appetit, est voluntarium. Ergo nihil quod voluntas appetit, est necessario desideratum.

¶2 Præt. Potestates rationales secundum Philosophum † se habent ad oppositas: sed voluntas est potestas rationalis, quia vt dicitur in 3. de Anima, * Voluntas in ratione est. Ergo voluntas se habet ad opposita, ad nihil ergo de necessitate determinatur.

¶3 Præt. Secundum voluntatem sumus domini nostrorum actuum. Sed eius quod ex necessitate est, non sumus domini. Ergo actus voluntatis, nõ potest de necessitate esse.

† Li. 5. c. 10. tom. 5.

† Aristli. 3. Meta. text. 3. com. 3.

* Lib. 3. de Aia, text. 42. com. 2.

¶SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in 13. de Trinit. † quòd beatitudinem omnes vna voluntate appetunt. Si autem non esset necessariũ, sed contingens, deficeret ad minus in pauciores. Ergo voluntas ex necessitate aliquid vult.

† Li. 13. de Trinc. 4. in principio.

¶RESPON. Dicendum, quòd necessitas dicitur multipliciter. Necesse est enim, quod non potest non esse. Quod quidem conuenit alicui, vno modo ex[d] principio intrinseco, siue materiali, sicut cum dicimus, quòd omne compositum ex contrarijs, necesse est corrumpi: siue formali, sicut cum dicimus, quòd necesse est triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis. Et hæc est necessitas naturalis, & absoluta. Alio modo conuenit alicui quòd non possit non esse ex aliquo extrinseco, vel fine, vel agente. Fine quidem, sicut cum aliquis non potest sine hoc consequi, aut bene consequi finem aliquem, vt cibus dicitur necessarius ad vitam, & equus ad iter. & hæc vocatur necessitas finis quæ interdum etiam vtilitas dicitur. Ex agente autem hoc alicui conuenit: sicut cum aliquis cogitur ab[d] aliquo agente, ita quòd non possit cõtrarium agere. & hæc vocatur necessitas coactionis. Hæc igitur coactionis necessitas omnino repugnat voluntati. Nam hoc dicimus esse violentum, quòd est contra inclinationem rei. Ipse autem motus voluntatis est inclinatio quædam in aliquid. Et ideo sicut dicitur aliquid naturale, quia est secundum inclinationem naturæ, ita dicitur aliquid voluntarium, quia est secundum inclinationem voluntatis. Sicut ergo impossibile est, quòd aliquid simul sit violentum & naturale: ita impossibile [d] est, quòd aliquid simpliciter sit coactum, siue violentum & voluntarium. Necessitas autem finis non repugnat voluntati, quando ad finem non potest peruenire nisi vno modo. Sicut ex voluntate transeundi mare fit necessitas in voluntate, vt velit nauẽ. Similiter etiã nec necessitas naturalis repugnat voluntati, quinimo necesse est quòd sicut intellectus ex necessitate inhæret primis principijs, ita voluntas ex necessitate inhæreat vltimo fini. Ergo si in communi, etiam in particulari, appetitur naturaliter. Secundo. Particularem maiorem perfectionem includit quàm vniuersale, ergo si vniuersale, necessario & illud. Tertio. Appetitus, inclinatio naturalis volũtatis, est ad beatitudinem in particulari. ergo & actus elicitus. probatur sequela: quia ponitur vt sit conformis illi. Quarto. Intellectus in debitis de fine particulari apperit in particulari sicut communem: quia est par ratio. ergo idem appetit necessario & nõ necessario. D.919.

¶Ad primũ horum breuiter dicitur, q̃ vera beatitudo omni bona &c. si videretur, naturaliter appeteretur, & plus naturaliter quam in communi, vt patet de Deo clare viso. negatio enim nostra est de particulari nõ clare viso. Et per hoc patet solutio secundi.

¶Ad tertium dicitur & quòd falsum assumit, vt prius patuit, & q̃ conformitas ista est quo ad obiectum extra, vt scilicet actus secundus tendat in idem obiectũ quo inclinatio tanquam in obiectum, & non tanquam operationem, inclinatio autem voluntatis, licet sit ad operationem vniuersaliter, est tamen ad obiectũ vniuersale. Inclinamur enim in velle beatitudinem abstrahendo ab hac & illa numero specie, & genere, vt experimur in nobis, & sic saluatur in proposito.

¶Ad quartum dicitur, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli: sed exigitur euidentia, quæ solis videntibus Deum conuenit. Aliter enim intellectus est certus adhæsione, & aliter euidentia, vt patet quære.

¶Aduerte secundo, q̃ nõ dissentit Sco. quo ad primum sensum conclusionis, ipse enim accipit naturale omnino, scilicet quo ad specificationem & exercitium. Et sic vult primo, q̃ non detur in volũtate appetitus naturalis qui sit actus elicitus. Secundo, quòd respectu beatitudinis in communi, voluntas est determinata ad specificationem actus. non quo ad exercitium, vt patet intuenti S. Tho. Vnde nos appellamus naturalem appetitum, non sonat. non sonat S. Tho. Vnde nos appellamus naturalem appetitum, non sonat. inclinationem voluntatis in obiectum &c. sed illum actum elicitum determinatum quo ad specificationem, ipse vero non vult vocare illum appetitum naturalem propter libertatem, quæ est in exercitio eius, ex qua parte, nec nos dicimus naturalem. Ille ergo quæstio in verbis, & ideo omittenda. Id tamen aduertas, quòd sermo noster vsui loquendi conformis est, vnde in 1. Meta. desiderium sciendi naturale vocauit Arist. Et ex ipso Scoto constat, quòd potest, quia quòd est vt in pluribus, est naturale, 2. Phys. Tales autem est hic actus apud ipsum, immo si respectu eius aliquis actus libertatur, est in omnibus: ergo est naturalis. Sed in secundo conclusionis sensu, scilicet q̃ voluntati non repugnat habere aliquẽ actum elicitum, qui sit ex omnino naturalis, scilicet quo ad specificationem & exercitium, differimus non solum verbis, sed re ipsa. dum nos tenemus, q̃ vltimo fine Deo glorioso per essentiam viso, voluntas necessario exerçet actum amoris & delectationis respectu illius, ipse autem tenet q̃ libere, vt 1. sent. dist. 1. q. 4. patet: sed quoniam hoc in sequẽti articulo exprimetur, ideo de hoc vide infra. Vnde rationes Scoti, quæ sunt contra naturalem appetitum beatitudinis supernaturalis adest Dei clare visi, soluere de bonum tunc: eas vero quæ sunt contra naturam voluntatis absolute, quibus scilicet nititur probare quòd voluntati repugnat habere actum elicitum naturaliter omnino, cum de modo proceditur ad primum. Et ad primum dicitur, q̃ non est necesse, q̃ habere actum elicitum naturaliter omnino, cum de modo processionis Spiritus sancti, libere, scilicet vel naturaliter tractaui, solutas credimus.

¶Circa rationes pro conclusione adductas aduerte, q̃ Sco. duo assumpta in eis impugnat. Primo, proportionem inter intellectũ respectu principiorum, & voluntatem respectu finis, dicens, tam in primo quam quarto vbi supra, q̃ non tenet quo ad habitudinẽ voluntatis absolute respectu volitorum: sed quo ad ordinem volitorum inter se, & quo ad habitudinem voluntatis ordinate respectu volitorum: ita q̃ sicut principium est ex quo pendet conclusio, & ex quo scitur conclusio, ita finis est ex quo pendet id, quod est ad finem, & propter quem voluntas ordinate volens vult id quod est ad finem. Non autem sicut intellectus necessario inhæret principio, ita voluntas finẽ. Et hoc probat tripliciter. Primo ducendo ad impossibile, quia sequeretur, q̃ sicut conclusiones scimus necessario propter principia, ita quod est ad finem, necessario vellemus volito fine, quod est falsum. Secundo, quia non est necesse, q̃ voluntas eundem seruet ordinem in actibus suis, qualem natã fuit habere volibilia ex natura sua. Tertio, quia adhæsio intellectus causatur ex euidentia obiecti necessario, adhæsio autem voluntatis ex nulla obiecti bonitate necessario causatur: sed libera est, sicut respectu boni, ita & respectu maioris & minoris boni. Secundo impugnat illam rationem: quia omnis motus procedit ab aliquo immobili: inquit enim, q̃ illud immobile, nõ oportet q̃ sit actus secundus, alioquin cale factiones procederent ab vnaimobili calef actione. Et volũtas voleus aliquid ad finẽ, esset sub duobus actib. aut saltem sub vno referente hoc ad illud, sed est actus primus, puta ipsa voluntas. D.353.

¶Ad has obiectiones dupliciter respondentur ar bitror, prout dupliciter rationes contra quas fiunt, adduci possunt ad propositum ostendendum. Possunt enim induci primo ad concludendum appetitum naturalem respectu vltimi finis in communi. Et possunt induci ad concludendum appetitum naturalem respectu Dei clare visi. Et vt patet ex dictis, iuxta primam intentionem, inducuntur ad ostendendam naturalem necessitatem quo ad specificationem actus tantum. Iuxta secundam vero, ad ostendendam naturalem necessitatem, & quo ad specificationem, & quo ad exercitium: & quia vtrunque eorum sub intentione presenti cadit efficaciam harum rationum quo ad veritatem saluare intendimus. Et de primo quidem inuicto soliciti esse nõ oportet, quia hæc obiectiones contra illam intentionem sunt factæ a Sco. sed contra naturalitatem sunt factæ vtroque modo, quã in voluntate possibilem fore negat. Pro defensione autem secundæ intentionis dicendum est, q̃ ratio illa non est per locum a simili: sed ex proportione quæ est inter intellectum & intellectuum apperitum. Et cum dicitur, q̃ non sunt proportionales quo ad necessitatem, inconsiderate dicitur, quoniam in litera probatur hoc, ex eo q̃ primum in vnaquaque re natura ratio est. Quam probationem posuit videre Sco. quæ tamen est prima radix positionis S. Tho. vt superius pluries patuit. Ex hac enim fit, q̃ in voluntate primum est naturæ ratio, ac per hoc naturæ conditio, quæ est naturalis necessitas, sibi nõ repugnat, sed falsum respectu sui primi obiecti, quod est vltimus finis clare visus si[d] reconnit.

¶Ad primam autem obiectionem dicitur, q̃ (vt in sequentis articuli litera dicitur) falsum est q̃ omnia ad finem ex necessitate appetantur sine necessario velito: verissimum tamen est, q̃ aliquid ad finem ex illo fine necessario appetatur.

¶Ad secundam vero dicitur eodem modo, q̃ respectu aliquorum volibilium, oportet voluntatem eundẽ seruare ordinem, non autem respectu omnium: oportet enim primo velle finẽ deinde alia.

¶Ad tertiam negatur, q̃ nulla bonitas cum tali modo cuidentiæ sit necessitas adhæsionem, quoniam bonitas diuina clare visa necessitat illam.

¶Ad ea vero, quæ contra secundum motiuum adducuntur, ex rerum ordine atque progressu patet responsio: videmus enim q̃ actus primi variabiles, reducuntur in actum primum inuariabilem, & actus secundi in actum finẽ, vt semper in quolibet ordine pluralitas ab vnitate procedat, vnde & in ipsis motibus omnes motus ab vno motu immutabili, quantũ possibile est in motu inueniunt immobilitatem, procedunt. Oportet ergo in motibus voluntarijs, cum varij sint quo ad specificationem, q̃ reducantur in vnũ immobilem quo ad specificationem. Et hoc experimur: quia nõ fundamur super appetitu boni: & cũ sint variabiles quo ad exercitium, q̃ pendant ab vno necessario exercito, quod in Deo scimus esse de facto, in nobis autẽ est possibile respectu diuinæ bonitatis clare visæ. Nec instantiæ Scoticæ aliquid valent: nam quod dicitur de calefactionibus, nihil est calefaciens enim immobiliter & vniformiter ex parte sua calefacit: voluntatẽ autẽ aut simul habere plures actus, quorum vnus sit ratio alterius, aut vnũ respectu finis & eorum quæ ad finem, nullum inconuenientis est.

¶In ratione ad primũ nota, q̃ cũ dr̃ q̃ necessitas naturalis non aufert libertatẽ, põt bene & male intelligi. Male quidẽ, si intelligatur q̃ necessitas naturalis tã obiectiue q̃ elicitiue stat cũ libertate illius actus: hoc n. nõ est intelligibile. Bene vero intelligẽdo, q̃ naturalis necessitas actus quo ad specificationem seu obiectiue, non aufert libertatem eundem, quia stat, q̃ libere eliciatur.

¶In responsione ad tertium recolito, q̃ quemadmodum beatitudinis appetitus est naturalis obiectiue: ita non est in potestate nostra obiectiue & quemadmodum est liber elicitiue, ita est in potestate nostra elicitiue. Vnde appetendo beatitudinem in communi, non meremur ratione obiecti naturalis, sed rõne actus elicti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis LXXXII. Arti. II.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Voluntas nõ quæcunque vult, ex necessitate vult. Probatur ex proportione intellectus & voluntatis sic, Voluntas inhæret fini, & his quæ sunt ad finem proportionaliter, vt intellectus principiis & conclusionibus, sed intellectus necessario quidem assentit principiis & conclusionibus demonstratis, non autem contingentibus, vt in demonstratis, ergo voluntas necessario quidem inhæret fini & necessario ac ei dëter cõnexis fini, non autem contingenter, aut incerte connexis. non ergo omnia ex necessitate vult. Maior ex 2. Physi. stabilita est: minor patet distinguendo duo genera conclusionum, scilicet contingentium & necessariarum: & rursus necessariarũ, demonstratarum, & demonstrabilium quidem, sed non demonstratarum. Et similiter ex parte voluntatis fiat distinctio, & omnia clara sunt in litera.

¶ Verumtamen aduerte ad intellectum literæ, quòd quatuor appetibilia S. Tho. numerat, beatitudinem, Deum, ea quibus Deo inhæremus, & quæ Dei sunt. Quæ aliter ordinanda sunt secundũ se, & aliter quo ad nos. Nam secundum se, Deus ipse habet primo rationẽ finis & beatitudinis: deinde ea quibus Deo inhæremus, deinde beatitudo in communi: ea autem quæ Dei sunt, ad finem, non finis sunt. Quo ad nos vero, beatitudo in communi primo habet finis rationem, & deinde Deus, & ea quibus Deo inhæremus: quia nos beatitudinem appetimus naturaliter: Deum autem per inuestigationem. Et huius ratio est: quia obiectum voluntatis integratur ex duobus, scilicet bonitate & apparentia: bonum enim cognitum tantummodo est appetibile, & propterea quamuis Deus sit in se maius & eminentius vniuersale bonum quàm beatitudo in communi, quia tamen non est euidens & apparens nobis sub tali ratione sicut beatitudo, ideo in litera cum fine, beatitudine scilicet, coordinatur, cum differentia tamen apparentis & non apparentis, & inter ea quæ sunt ad finem quodammodo numeratur. Vnde ei tria necessario attribuuntur. Et quòd in eo solo vera beatitudo consistit, atque illi connexa necessario appetantur illo viso, & hæc spectant ad rationem finis. Et quòd voluntas non necessario inhæret illi, nec his quæ illius sunt, nisi postquàm videre, & hoc spectat ad rationem non apparentis. Et quòd ea quibus Deo inhæremus sunt vt conclusiones necessariæ, occultam tamen connexionem habentes cum beatitudine, & hoc spectat ad rationem eius, quod est ad finem. Ita, vt non Deus ipse numeretur inter ea, quæ sunt ad finem, sed apparentia eius & continctio ipsius nobiscum, & propterea notanter in litera inter ea quæ necessariam habent connexionem cum beatitudine, licet conclusiones cum principiis non numeratur Deus: sed ea quibus Deo inhæremus.

¶ Aduerte secundo quòd cum ex parte intellectus quatuor enumerauerit litera scilicet principia, conclusiones contingentes, demonstratas, & demonstrabiles, & totidem dixerit esse in voluntate, tria tantum in voluntate numerauerit, scilicet beatitudinem vt finem, & eligibilia ad vtrumlibet vt contingentia, & diuina vt necessaria demonstrabilia, quartum autem, scilicet necessaria vt demonstrata omisit: non quia nulla sunt, sed quia manifesta sunt, vt esse, viuere, nosse, negatio mali, &c. Hæc enim & similia necessitate naturali appetimus quo ad specificationem actus, quemadmodum beatitudinem: quãmius minus quàm beatitudinẽ propter quod per accidens appetitur aliqui, occidentes se non viuere.

¶ Circa illam probationem, scilicet quòd voluntas non necessario inhæret Deo in speciali, occurrit dubium ex duplici capite. Primo ex Scoto in 1. dist. 1. q. 4. qui non propositionem in se, sed in comparatione ad rationes pro alia conclusione, s. q voluntas necessario inhæret vltimo fini in vniuersali, impugnat illam dicens quòd rationes illæ si acceptantur, concludunt contra hoc: sed quoniam illæ rationes hic non ponuntur a San. Tho, sed alibi, & vnico verbo respondetur Scoto, quòd scilicet ex defectu apparentiæ diuinæ bonitatis hoc prouenit, ideo omittantur hic.

Secundo ex doctrina S. Tho. qua tenet, q omnis creatura diligit naturaliter plus Deum quàm seipsam, ex hoc enim arguitur sic, Voluntas nostra natur. liter diligit bonum proprium. ergo Deum. tenet sequela, quia naturaliter plus diligit Deum, quam se. & loquimur de Deo in speciali: sic enim est principium naturalis esse omnium, & natura liter diligi dicitur ab omnibus.

¶ Ad hoc dupliciter dici potest. Primo, q æquiparatur ly naturaliter, vbique: quoniam hic sumitur naturaliter, vt distinguitur contra libere, vt patet ex dictis: cum autem dicitur q omnis natura intellectualis naturaliter plus diligit Deum quam se, sumitur naturaliter vt distinguitur contra supernaturaliter. Intendunt enim doctores, q non solum ex infusa charitate, sed ex natura inclinamur ad Deum plusquàm nosipsos amandum: quibus

† li. 2. Phys. tex. 89. to. 2.

† Li. 1. de eiuit. Dei, cap. 10. in prin.

† li. 1. Ethi. ca. 7. in medio to. 5.

† li. 9. sup Genes. ad lit. c. 14. ante mediũ to. 3.

† li. 1. retract. c. 9. circa me. to. 1.

408 Locus supra art. 1. citatus.

† Cap. 4. parte 4. non multum remote ante 2.

dico, quia natura ad illum inclinat vt principium naturæ, sed charitas vt principium cælestis patriæ. Secundo dici potest, q etiam sumendo vniuoce hic & ibi naturaliter, adhuc saluatur inconueniens: quia cum loquimur de amore effectivo, semper supponitur cognitio, eo quòd incognita diligere nequaquam possumus: & propterea omnis inclinatio voluntatis ad amandum, est ad cognitum. Vnde quælibet creatura intellectualis inclinatur naturaliter ad plus amandum Deum cognitum, quam se cognitam, sed quoniam ipsamet est sibi naturaliter cuidens, ideo simpliciter naturaliter se amat: Deus vero non naturaliter est creature cuidens, & ideo in litera dicitur, quòd non naturaliter amatur. Vnde consequentia opposita est negãda. Et ad probationem distinguendum est de Deo cognito vel non cognito. Et hæc intelige extendendo liter. im ad Deum, vt est omnis esse principium naturalis, quoniam si euidens esset, naturaliter amaretur plus quàm viuere & esse proprium.

¶ Circa id quod supponit conclusio illa, scilicet q omne volitum, aut amatum vt finis, aut ad finem, dubium occurrit ex Scoto in primo, distin. 1. q. 3. & in 4. dist. 49. q. 10. quòd enim hoc hic supponatur, patet ex eo, q aliter non posset assertue sufficienter quæstionem: quæritur enim hic an omnia de necessitate voluntatis velint, & respondetur tantum de fine, & eo quod propter finem amatur, quasi omnia amentur aut vt finis, aut ad finem. Si namque essent appetitorum genus, satis esset. Cum non sint, quæritur: quod autem dubium hoc sit, ex contrario Sco. opinione habetur. Distinguit ergo primo in communi ipse triplex genus appetitorum, scilicet finem, & ad finem, & neutrum, & probat. Primo, quia voluntati potest offerri tripliciter bonum, scilicet propter se, propter aliud, & absolute: primum habet rationem finis: secundum ad finem: tertium neutrius. Secundo in speciali arguit, quòd nõ quicquid appetitur, appetitur propter hunc finem, qui est beatitudo. Primo, quia voluntas potest velle aliquid, non propter beatitudinem, vt ly non, reputat pure negatiue. Tum, quia non quandocunque volumus vnde aliquid, intellectus cogitat de beatitudine, ergo nec ipsa vult propter beatitudinem. Tum, quia intellectus potest cognoscere, & offerre aliquid, vt hoc bonum, non vt ad beatitudinem, ergo & voluntas potest velle absolute illud. Secundo, quia voluntas potest velle aliquid, non propter beatitudinem: vt ly non, teneatur contrarie, vt patet in certe teneute beatitudinem in Deo &c. & sciente fornicationem contrariari, & tamen volente fornicationem.

¶ Ad euidentiam huius ambiguitatis, secundum est, quòd id quod facit dubitare in re hac, est: quia quædam sunt quæ absolute velle aut nolle alicuius, quæ tamen, in ordine ad finem aliter voluntas appetit, vt puer de proiectione mercium in mare. hanc enim nauta nolle dicitur: & tamen attento fine, salute, scilicet quæ ex alleuiatione nauis speratur, vult. Vnde videtur, quòd proiectio mercis sit obiectum nolitionis, nec vt finis, nec vt ad finem: & similiter accidit in aliis huiusmodi. Veruntamen si diligentius consideremus, non est hoc tertium genus appetibilium sed latet ibi quidam appetendi modus, participans modum quo appetitur finis, & modum quo amatur quod est ad finem, & ideo medius non per abnegationem, vt Scotus dixit, sed per participationem, si tamen sic in hac materia, forsan licet apparentiæ tuntur si quidem hæc vt ad finem, non formaliter, sed virtualiter. Ideo

Ideo namque Christus & Martyres volebant vitam, & non mori absolute: quia hæc absolute consonant beatitudini, quia natura liter appetitis quod est virtualiter propter finem appetere. Et rursus appetuntur hæc vt finis, pro quanto habent hanc cõditionem finis, q pp bonum, aut malum proprium in eis amantur vel refutantur: & non vt actualiter relata in aliud. Quo circa, qa medii mõ huius, modo illius ex tremi induit rationem, ideo sapiẽtis erit lectoris discernere, quo iuxta diuersa opposita hæc amari, aut odio haberi dicantur. Ex his autem patet responsio ad Sco. nã quamuis sit aliqd bonum secundum Propriam bonitatem, non tamẽ sine dependentia a primo bono: & nõ solum ita in re & appetibilitate ex parte rei, sed proportionaliter quo ad nos: ita q licet multa sint a nobis appetibilia, propter proprias bonitates, non tamen sine dependentia ad primum appetibi le a nobis, quod est beatitudo in communi, sicut nullũ complexum est cognoscibile sine dependentia ad prima cognita a nobis, scilicet prima principia, propter ordinem essentialem omnium ad primum. Falsum est ergo inuenire tertium appetibile per abnegationẽ vtriusq; nec ignorantia sufficienter quæstionem: nec ignorantia sufficienter quæstionem: quæritur enim hic an omnia de necessitate voluntatis velint, & respondetur tantum de fine, & eo quod propter finem amatur, quasi omnia amentur aut vt finis, aut ad finem. Si namque essent appetitorum genus, satis esset. Cum non sint, quæritur: quod autem dubium hoc sit, ex contrario Sco opinione habetur. Distinguit ergo primo in communi ipse triplex genus appetitorum, scilicet finem, & ad finem, & neutrum, & probat. Primo, quia voluntati potest offerri tripliciter bonum, scilicet propter se, propter aliud, & absolute: primum habet rationem finis: secundum ad finem: tertium neutrius. Secundo in speciali arguit, quòd nõ quicquid appetitur, appetitur propter hunc finem, qui est beatitudo. Primo, quia voluntas potest velle aliquid, non propter beatitudinem, vt ly non, reputat pure negatiue. Tum, quia non quandocunque volumus vnde aliquid, intellectus cogitat de beatitudine, ergo nec ipsa vult propter beatitudinem. Tum, quia intellectus potest cognoscere, & offerre aliquid, vt hoc bonum, non vt ad beatitudinem, ergo & voluntas potest velle absolute illud. Secundo, quia voluntas potest velle aliquid, non propter beatitudinem: vt ly non, teneatur contrarie, vt patet in certe teneute beatitudinem in Deo &c. & sciente fornicationem contrariari, & tamen volente fornicationem.

¶ Ad euidentiam huius ambiguitatis, secundum est, quòd id quod facit dubitare in re hac, est: quia quædam sunt quæ absolute velle aut nolle alicuius, quæ tamen, in ordine ad finem aliter voluntas appetit, vt puer de proiectione mercium in mare. hanc enim nauta nolle dicitur: & tamen attento fine, salute, scilicet quæ ex alleuiatione nauis speratur, vult. Vnde videtur, quòd proiectio mercis sit obiectum nolitionis, nec vt finis, nec vt ad finem: & similiter accidit in aliis huiusmodi. Veruntamen si diligentius consideremus, non est hoc tertium genus appetibilium sed latet ibi quidam appetendi modus, participans modum quo appetitur finis, & modum quo amatur quod est ad finem, & ideo medius non per abnegationem, vt Scotus dixit, sed per participationem, si tamen sic in hac materia, forsan licet apparentiæ tuntur si quidem hæc vt ad finem, non formaliter, sed virtualiter. Ideo

Art. præc.

¶ 2 Præt. Obiectum voluntatis comparatur ad ipsam sicut mouens ad mobile. Sed motus mobilis necessario cõsequitur ex mouente. Ergo videtur q obiectum volũtatis ex necessitate moueat ipsam.

¶ 3 Præt. Sicut apprehensum secundũ sensum est obiectum appetitus sensitiui, sita apprehensum secundum intellectum est obiectum intellectiui appetitus, qui dicitur voluntas. Sed apprehẽsum secundum sensum ex necessitate mouet appetitum sensitiuum. Dicit. n. Aug. super Gene.* ad literam, q animalia mouentur visis. Ergo videtur, q apprehensum secundum intellectũ ex necessitate moueat voluntatem.

¶ Sed contra est, quòd Aug. † dicit quòd voluntas est qua peccatur & rectè viuitur. & sic se habet ad oppositа. Non ergo ex necessitate vult quæcunque vult.

¶ Respon. Dicendum, quòd voluntas non ex necessitate vult quæ cunque vult.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, q sicut intellectus naturaliter ex necessitate inhæret primis principiis, ita voluntas vltimo fini, vt iam dictum est*. Sunt autem quædam intelligibilia, quæ non habent necessariã connexionem ad prima principia: Sicut contingẽtes propositiones, ad quarum remotionem non sequitur remotio primorum principiorum. Et talibus non ex necessitate assentit intellectus. Quædam autem propositiones sunt necessariæ, quæ habent connexionem necessariam cũ primis principiis: sicut conclusiones demonstrabiles, ad quarum remotionem sequitur remotio primorum principiorum. Et his intellectus ex necessitate assentit cognita connexione necessaria cõclusionum ad principia per demonstrationis deductionem. Non autem ex necessitate assentit antequam huiusmodi necessitatem connexionis per demonstrationẽ cognoscat. Similiter etiam ex parte voluntatis. Sunt enim quædam particularia bona, quę non habent necessariã connexionem ad beatitudinem, quia sine his potest aliquis esse beatus, & huiusmodi, voluntas non de necessitate inhæret ¢. Sunt autem quædam habentia necessariam connexionem ad beatitudinem, quibus. s. homo Deo inhæret, in quo solo vera beatitudo cõsistit. Sed tamen antequam per certitudinem diuinæ visionis necessitas huiusmodi connexionis demonstretur, voluntas non ex necessitate Deo inhæret, nec his, quæ Dei sunt. Sed voluntas videntis Deum per essentiam, de necessitate inhæret Deo, sicut nũc ex necessitate volumus esse beati. Patet ergo quòd voluntas nõ ex necessitate vult quæcunque vult.

¶ Ad primum ergo dicendum, q volũtas in nihil potest tendere nisi sub ratione boni. Sed quia bonum est multiplex, propter hoc non ex necessitate determinatur ad vnum.

¶ Ad secundum dicendum, q mouens tunc ex necessitate causat motum in mobili, quando potestas mouentis excedit mobile, ita q tota eius possibilitas mouenti subdatur. Cum autem possibilitas voluntatis sit respectu boni vniuersalis & perfecti, nõ subiicitur eius possibilitas tota alicui particulari bono. Et ideo non ex necessitate mouetur ab illo.

¶ Ad tertium dicendum, q vis sensitiua non est vis collativa diuersorũ, sicut ratio, sed simpliciter aliquid vnũ apprehendit. Et ideo secundum illud vnum determinatè mouet appetitum sensitiuum. Sed ratio est collativa plurium. & ideo ex pluribus moueri potest appetitus intellectiuus, s. voluntas & non ex vno ex necessitate.

Articvlvs III.

Vtrum voluntas sit altior potentia quàm intellectus.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd voluntas sit altior potentia quàm intellectus. Bonum

† li. 9. sup Genes. ad lit. c. 14. ante medium to. 3.

† Cap. 4. parte 4. non multum remote ante 2.

† Li. 1. de eiuit. Dei, cap. 10. in prin.

† li. 1. Ethi. ca. 7. in medio to. 5.

217

409 3. dist. 27. q. 1. art. 4. fic ver. q. 22. art. 11.

secundum quid. Declarantur termini: nobilius simpliciter, s. secundum se, secundum quid, id est in ordine ad alterum.

¶ Quo ad secundum, Intellectus est potentia nobilior simpliciter, quam voluntas, Probatur sic. Obiectum intellectus est simplicitèr nobilius obiecto voluntatis. ergo. Antecedens probatur: quia est simpliciùs & magis absolutum. quod probatur quia est ipsa ratio boni, quod est obiectum voluntatis: constat enim q ratio simplicior & absolutior est eo, cuius est ratio. consequentia probatur: quia propria ratio, potentiæ est secundum ordinem ad obiectum.

¶ Quo ad tertium. Voluntas est interdum nobilior secundum quid intellectu. Vbi nota duas conditiones, scilicet secundum quid, & interdum. Probatur sic. Obiectum voluntatis interdum inuenitur in altiori re, quam sit obiectum intellectus. ergo voluntas secundum quid. est interdum nobilior intellectu. Antecedens probatur sic. Obiectum voluntatis est in rebus, intellectus in anima, ergo est interdum in altiore re, quam obiectum intellectus. Hoc antecedens probatur dupliciter. Ratione, quia actio voluntatis terminatur ad res in re. intellectus vero ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem conceptam: Et authoritate Arist. 6. Meta. Consequentia vero hæc secunda declaratur, quia interdū res in qua bonū amatur, est altior anima, vt Deus, interdum inferior, vt creatura corporalis. Prima vero consequentia principalis declaratur dupliciter. Primo, exponendo ꝙ hoc est esse nobilius secundum quid, ex ratione comparationis ad alterum: habere scilicet obiectum interdum in altiori re. Secundo, exemplo de visu & auditu respectu rei coloratæ & rei sonoræ.

¶ Quo ad quartum, tria concluduntur. f. amor Dei est nobilior cognitione eius. Cognitio corporalium, nobilior est eorum amore. Simpliciter autem, est intellectus nobilior voluntate.

¶Circa rationem pro prima conclusione dubiū occurrit quadrupliciter, primo, Sco. in 4. dist. 49. q. 4. arguit contra illam propositionem. Ratio veri, est nobilior ratione boni. Quia aut intendis realiter, & sic est falsum, quia sunt vna res, & consequenter neutra secundum rem est altera nobilior. Aut secūdum rationem consequentem opus intellectus, & sic non est ad propositum, quia hoc est relatio rationis. constat enim ꝙ relatio rationis non est formalis ratio primi obiecti intellectus, aut voluntatis. Aut secūdum rationem antecedentē opus intellectus est natura rei, & tum oporter probare, ꝙ istæ rationes. f. boni & veri, addāt aliquid absoluti supra rationem entis: quoniam tunc duarum rationum distinctarū supponitur alteram altera esse nobiliorem, quando non sunt formaliter relatæ.

¶Secundo, arguit contra illam aliam propositionem suppositam, scilicet. Bonum est obiectum voluntatis, & verum intellectus. Primum inquit, est dubium, secundum vero est falsum, vt in primo, distinctio. 3. q. 3. probatum fuit: Sed ad hoc dictum est in quæst. 16. art. 1.

¶Tertio, arguit contra illam propositionem, Quanto aliquid est abstractius, tanto nobilius. Aut loqueris de abstratione secundum esse, aut secundum rationem. Si secundum rem, quāuis maior sit vera, minor tamen est falsa, quia ratio veri non est absolutior ratione boni secundum rem, cum sint vnares, verum & bonum. Si secundum rationem, quamuis minor sit vera, ipsa tamen propositio maior euidens non est, quia abstractio negatio est, nullam dicens perfectionem: nisi forte ratione imperfectionis negatæ, puta materiæ, vel potentiæ. In proposito autem constat ꝙ verum non dicitur abstractius, quia magis recedat a materia aut potentia: cum bonum a quo abstrahi dicitur verum, neque materiam neque potentiam aliquam includat: vt patet ex eo ꝙ actui purissimo conuenit. ergo ex hoc, quòd abstractius est verum, non habetur quòd est nobilius, quāuis optime habeatur, quòd sic prius natura.

¶Quarto, arguit contra probationē antecedentis, scilicet quia ratio ipsa boni est obiectum intellectus: bonum autem ipsum est obiectum voluntatis. Primo, quia falsa ac chimerica videtur differentia ista inter bonum, & boni rationem: quòd ista intellectus, illud voluntatis sit quoniam boni ratio bonitas est. Bonitas autem ratio formalis est obiecti voluntatis: eo quòd bonum inquantum bonum appetibile est, primo Ethi. ergo & bonitas & bonum ad voluntatem spectant: immo plus, ergo est implicatio in adiecto, quòd bonum sit proprium obiectum voluntatis, & bonitas non sit obiectum illius. Secundo, quia aut nomine obiecti intendis obiectum formale: aut tantum modo esse obiectum, i. terminare actum illius potentiæ: obijci illi, &c. Si de obiecto formali locutio est, falsum manifeste est, ꝙ boni ratio sit obiectum intellectus. nam obiectum formale intellectus est entis, aut veri ratio, non boni. Cuius ratio est obiectum forma voluntatis. Si autem per esse obiectum intellectus & voluntatis, nihil aliud intendis quām terminare actus intellectus & voluntatis, intelligi, sciliceꝫ & amari, primo sequitur quòd differentia assignata nulla est: quia hoc modo non solum boni ratio, sed bonum est obiectum intellectus: vtrunque enim intelligitur, & vtrunque similiter est obiectum voluntatis, quia vtrunque amatur. Secundo sequitur ꝙ non habeatur intentum: quia ex nobilitate diuersa formalium obiectorum, iudicanda est nobilitas simpliciter, & secundum se potentiarum, quæ in litera inquiritur, & non ex nobilitate partis subiectiuæ obiecti, qualis est boni ratio respectu obiecti intellectus.

¶Contra conclusionem ipsam arguit Scot. ex dictis in secunda conclusione. primo sic. Amor superiorum est nobilior cognitione eorum per se. ergo actus voluntatis secundum genus suum, est nobilior actus. ergo voluntas intellectu, tenet sequela, quia si optimum est nobilius optimo, ergo & genus genere, & species specie. Secundo sic. Actus coniungens obiecto secundum nobilius esse, est nobilior simpliciter: sed actus voluntatis respectu obiecti beatifici coniungit obiecto secundum nobilius esse, quia vt in se est: actus vero intellectus vt est in cognoscente. ergo. Probatur maior, quia actus intantum habet perfectionis rationem, inquantum coniungit obiecto perfecto: qui ergo ex genere suo coniungit obiecto secundum perfectius esse, est ex genere suo simpliciter perfectior.

¶Circa differētiam positam inter intellectum & voluntatem in secunda conclusione ex authoritate Arist. dubium occurrit ex Scoto vbi supra. Inquit enim ꝙ in hoc non est differentia inter intellectum & voluntatem, quoniam proportionaliter verūm & extra & intra terminatur. Nam cognitio intuitiua terminatur ad rem in se, & similiter dilectio illam sequens. Et cognitio abstractiua terminatur ad rem in anima, & similiter dilectio illam sequens. ergo nulla est differentia. Authoritas vero Philosophi non iuuat, quia loquitur de cognitione abstractiua, & de voluntate desideratiua non respectu obiecti: sed respectu termini, seu effectus, qui res futura est.

¶Ad obiectiones Scoti contra illam propositionem, Ratio veri est nobilior ratione boni, respondetur, ꝙ vt plures dictum est, sermo est de rationibus formalibus rerum, distinctis tamen actualiter sola ratione, ita ꝙ ipsæ rationes non sunt ab intellectu: sed distinctio earum actualiter. Cum ergo arguitur aut est nobilior realiter &c. dicitur, quòd est nobilior formaliter, seu secundum rationem formalem præuenientem intellectus opus, tam in se quām in sua distinctione virtuali ab alia, vt comparatio secundum nobilitatem habeat distinctionem extremorum præuenientem. Vnde non est opus fingere distinctionem aliquam actualem ex natura rei inter eas: ad omnia enim sufficit, quòd distinguuntur virtualiter. Distingui enim virtualiter est habere, & vendicare sibi omnia ad distinctionem pertinentia, ac si essent distincta, vt in materia de distinctione diuinorum dictum est. Nec oportet propterea supponere aut probare, ꝙ rationes illæ addant res absolutas supra ens: sed ad hoc vt vna altera nobilior sit, sufficit quòd res relatiue concepta vel conceptibilis: nobilior sit sic relatiue sumpta, quām sic etiam relatiue sumpta.

¶Ad obiectionem contra illam propositionem, Quanto aliquid est abstractius &c. respondetur ꝙ propositio verificatur de abstractione formali in communi, siue secundum rem, siue secundum rationem, cæteris tamen paribus. Non enim quantitas mathematica est nobilior simpliciter substantia sensibili, quāuis sit abstractior, quia huius natura est subsistantia, illius accidens. Et cum dicitur, ꝙ negatio coniunctionis cum alio non dicit perfectionem, nisi ratione imperfectionis negatæ, conceditur. Et dicitur, ꝙ quia abstractio formalis incipit ab exclusione materiæ, & continue ascendit excludendo potentialitatis gradus, signum est ꝙ cum ventum fuerit ad eas rationes formales, quæ nullam materiæ, nec potentiæ rationem claudunt, ꝙ quanto aliquas est abstractior, tanto perfectior, vtpote remotior & magis diffas ab his quæ potentiam claudunt. Cum enim omnes rationes formales ordinem inter se habeant, & ad vnam primam, scilicet entis rationem abstracti simam: consequens est ꝙ quanto aliqua ratio minus abstracta est, tanto vicinior est his quæ sunt potentialitati admistæ, & quanto abstractior, tanto ab his remotior: ac per hoc nobilior, & perfectior secundum seipsam.

¶Ad obiecta autem contra differentiam inter bonum, & boni rationem, respondetur, quòd male intelligitur litera, nec penetratur intentio eius.

¶Ad cuius euidētiā sciēdū est, ꝙ in re qualibet sunt duo, quidditas, & existentia: mō curādo pro nunc quo distinguant. Inter hæc autē, hanc non tā rōne ꝙ experientia videmus differentiā, quòd quidditas est ratio rei ꝙ intelligatur: existere autem ꝙ appetatur. Experimur siquidē ꝙ sanitas non minus intelligitur si non est, ꝙ si est, nullus tñ appetit sanitatem nisi vt sit, aut quia est. Intantum autē proprium est existētiæ appeti, & quidditati intelligi, vt ipsa existentia non qualiterēq; sed in actu exercito in re vel in spe, sit ratio appetibilis vt sic. Ita ꝙ nullius quod quid erat esse, etiam sipsa existentia sit quidditas illius, desideratur, amatur, aut delectat nisi vt sit, aut qa est in actu exercito. Et similiter ipsum quod quid erat esse, non qualitercunq; sed in actu exercito ipsius quod quid est (si tamen sic loqui licet in hac re, vbi nullum est exercitium), i. vt habet rationē quidditatis. i. vt non curat de actu exercito existentiæ, est ratio intelligibilis. vt sic. Ita ꝙ etiam si ipsam existere intelligitur, inquantum intelligitur, induit rationē quidditatis, quoniam accidit sibi vt sic exercitium existentiæ, intelligitur enim ipsum esse tale quid. Nec ideo intelligitur, quia actum habet existentiæ, quāuis ipsa existentia sit cognita.

¶Ex

¶Ex hac autem differētia oritur primo, ꝙ in primo & adæquato obiecto intellectus sint duo. f. ratio obiectiua, puta quod quid erat esse entis, & conditio obiectiua. f. ratio seu modus quidditatis: ita quòd ens significat obiectum intellectus ex parte rationis obiectiuæ, quod quid est autem significat idem ex parte conditionis obiectiuæ. Oritur secundo intenta differentia in litera, ꝙ obiectum intellectus sit abstractius obiecto voluntatis, quia quælibet res vt habet rationē quod quid est, est abstractior seipsa vt habet actum existentiæ, illo modo est obiectum intellectus, hoc voluntatis. Vbi aduerte diuinum S. Tho. ingenium, ꝙ cum de nobilitate inter obiectum intellectus & voluntatis tractaret & in obiecto vtroque sit considerare duo. f. rationem obiectiuam & conditionē obiectiuam secundum quam ratio obiectiua obiectū est, & rationis obiectiuæ sint vna res nō solum realiter, sed formaliter, seclusis relationibus rationis, vt patet de entitate & boni tate: ad ostendendam differentiam eorum nobilitatem, ad conditiones obiectiuas conuertit, & obiecta intellectus & voluntatis vt obiecta sunt formaliter & per se considerans, ostendit ꝙ obiectum intellectus abstractius, idest ratio formalis obiectiua intellectus vt obijcitur intellectui, est abstractior ratione formali obiectiua voluntatis vt obijcitur voluntati, dato etiam ꝙ illa ratio sit eadem cum illa: ita ꝙ abstractio maior directe ponitur in cōditione obiectiua, ac per hoc in obiecto, vt obiectum est. Ostendit autem hoc, quia obiectum intellectus est res vt quod quid est: voluntatis autem vt habens esse. Constat enim ꝙ quod quid est, abstractius est habente esse, ꝙ in ipso Deo, cuius quodquid est, est existentia: abstractior secundum rationem est existentia vt quod quid est, quām ipsamet, vt est existere in actu exercito. Et sic simpliciter obiectū intellectus, est abstractius obiecto voluntatis, formaliter loquendo. Et per hoc solatur potissima obiectio, quæ contra hanc remanserat rationem, scilicet esse est abstractius quidditate: quia contrahitur per illam in cuius signum, esse vtpote abstractiuum, ponitur nomen proprissimum nomen Dei: ergo ratio formalis obiecti voluntatis est abstractior ratione formali obiecti intellectus. Iam enim patet, ꝙ esse dupliciter sumi potest, scilicet in actu exercito ipsius existentiæ, & per modum quidditatis: & quòd vt exercet existentiam, addit supra seipsum vt quodquid est: & consequenter vt obiectum intellectus est abstractius. quia est obiectum voluntatis secundum quod stat in actu exercito existentiæ, intellectus autem secundum quod rationem habet quidditatis cuiusdam in seipso.

¶Ex his autem facile respondetur ad obiecta. Iam enim patet quid nomine obiecti intelligitur, scilicet obiectum vt obiectum, id est ratio obiecti cum conditione eius obiectiua. Et quid nomine rationis boni, scilicet quod quid est nō solum boni vt sic puta bonitas: sed boni qualitercunq; sumpti, & quid nomine boni, scilicet ipsum bonum vt sic, quod nihil aliud est dictū, quām res in ordine ad esse conueniens. Vnde cū dicitur in prima obiectione, ꝙ tam bonum quām boni ratio spectat ad voluntatem, quia boni tas &c. respondetur, ꝙ boni ratio potest accipi dupliciter: vno modo vt ratio: alio modo vt existens, & ꝙ secundo modo spectat ad voluntatem, primo modo ad intellectum. Et quia de ipsa vt habet rationem quod quid est, loquebatur S. Tho. ideo vocauit eam appropriato vocabulo rationem boni.

¶Cum vero in secunda obiectione dicitur, aut nomine obiecti intendis obiectū formale &c. respondetur, ꝙ nomine obiecti proprie & explicite neutrum illorum intelligimus, sed obiectum vt obiectum est, quod constituitur per conditionem obiectiuam rationis formalis obiecti, & ideo cum arguitur falsum esse, ꝙ ratio boni sit obiectum intellectus, dicitur quòd ratio boni vt ratio est, est conditio obiectiua: ac per hoc constituit obiectum intellectus

† lib. 10. Eth. ca. 7. com. 5.

¶Sed contra est, quòd Philosophus in 10. Ethicorum * ponit altissimam potentiam animæ esse intellectum.

¶Respon. Dicendum, ꝙ eminentia alicuius ad alterum, potest attendi dupliciter. Vno modo simpliciter: alio modo secundum quid. Consideratur autē aliquid tale simpliciter, prout est secundum seipsum tale: secundum quid autem, prout dicitur tale secundū respectum ad alterum. Si ergo intellectus & voluntas considerentur secundum se, sic intellectus eminentior inuenitur. & hoc apparet ex comparatione obiectorum adinuicem. Obiectum enim intellectus est simplicius, & magis absolutum quām obiectum voluntatis. ꝫ Nam obiectum intellectus, est ipsa ratio boni appetibilis. Bonum autem appetibile cuius ratio est intellectū, est obiectum voluntatis. Quanto autem aliquid est simplicius & abstractius, tanto secundum se est nobilius, & altius. Et ideo obiectum intellectus est altius, quām obiectum voluntatis. Cum ergo propria ratio potentiæ sit secundum ordiuem ad obiectum, sequitur ꝙ secundum se & simpliciter intellectus sit altior & nobilior voluntate. Secundum quid autem, & p comparationem ad alterum, voluntas inuenitur interdum altior intellectu, ex eo, scilicet ꝙ obiectum voluntatis in altiori re inuenitur quām obiectum intellectus. Sicut si dicerem auditum esse secundum quid nobiliorem visu, inquantum res aliqua, cuius est sonus, nobilior est aliqua re, cuius est color, quāuis color sit nobilior, & simplicior sono. Vt enim supra dictum est*, actio intellectus † consistit in hoc, ꝙ ratio rei intellectæ est in intelligente, actus vero voluntatis perficitur ex eo, ꝙ voluntas inclinatur ad ipsam rem prout in se est. Et ideo Philosophus dicit in 6. Meta. * ꝙ bonum, & malum, quæ sunt obiecta voluntatis, sunt in rebus, verum & falsum, quæ sunt obiecta intellectus, sunt in mente. Quando igitur res, in qua est bonum, est nobilior ipsa anima, in qua est ratio intellecta: per comparationem ad talem rem, voluntas est altior intellectu. Quando vero res, in qua est bonum, est infra animā, tunc etiam in comparatione ad talem

Q. 16. ar. 1 & q. 27. art. 4. Dicit.

† Lib. 6. Met. tex. 8. to. 3.

Dicitur secundo, & in idem redit conclusio, quòd boni ratio insinuat omne quod quid est vt sic: fecit enim S. Tho. vt solent sunt doctores, ab vno inducere cætera. Merito autem magis eleuauit rationis boni: quia respectu obiecti voluntatis, quod bonum est, maiorem abstractionem ostendere volebat in obiecto intellectus, ita ꝙ perinde est ac si diceret, obiectū intellectus esse abstractius obiecto voluntatis. manifestat, quia etiam in ipso volūtatis obiecto id quod intellectus obiectum est vt sic, abstractius est eo, quod voluntati obijcitur, cū voluntati obijcitur ipsum bonum, intellectui autem illius ratio. Nec fallaris ex his concipiendo aliud esse quod apprehenditur & aliud quod appetitur, cum impossibile sit appeti nō cognitum: ac per hoc idem, & sint idem oportet esse appetitum & cognitum, sed accipe ex his, ꝙ idem & sub idem est a parte rei cognitum & cognitum. Sed tamen & ratio & obiectio obiectiua cognitiui & appetitiui vt sic, & quo ad hæc, obiectum intellectus est abstractius obiecto voluntatis.

¶Ad obiectiones Scoti contra conclusionem ipsam respondetur. Et primæ negatur sequela. Et ad probationem dicitur, ꝙ illa maxima, Cuius optimum est nobilius optimo &c, intelligitur de nobiliori & perfectiori simpliciter, non autem secundum quid, modo amor superiorum est nobilior secundum quid cognitione eorum, vt in litera dictum est, non simpliciter. Secundæ vero, dicitur dupliciter maior. f. actus coniungens obiecto secundū perfectius esse est nobilior. Primo, qm potest dupliciter intelligi: perfectius esse est obiecti, vt obiectū est, & sic vera est: sed minor de perfectiori esse obiecti, vt obiectū est, & sic vera est: sed minor falsa, scilicet ꝙ actus voluntatis iungat obiecto secundū perfectius esse, quia vt in litera ostenditur, obiectū intellectus vt obiectum, est nobilius: quia abstractius: & consequenter perfectius vt obiectum: quia in his nobilius est & melius. Alio modo, de perfectiori esse obiecti vt res est, & sic data ꝙ minor esset vera, maior est falsa. Secūdo, qm potest intelligi de obiecto absolute, & sic tantum modo est ad propositum, vel in tali materia, puta superiorum, & sic non infert nisi maiorem nobilitatem secundum quid. Resoluendo igitur obiectionem, si sermo est de obiecto absolute vt obiectum est, negatur minor. Et ad probationem, quia esse in re, est perfectius quām esse in anima: respondetur primo, ꝙ hoc non est verum vniuersaliter, & consequenter nec absolute, vt patet de inferioribus. Secundo, quòd falsum supponitur, scilicet ꝙ obiectum intellectus vt sic, constituatur per esse in anima, quamuis esse in anima sit vna conditio illius: actus enim intellectus coniungit obiecto absolute vt quicquid est, in se est: & per hoc differt primo ab actu voluntatis coniungenti obiecto vt exercet esse. Modo dicitur, quòd licet actus coniungens obiecto secundum esse extra coniungat obiecto secundum perfectius esse, vt res est, quām actus coniungens obiecto absolute: tamen econtra iste coniungit obiecto secundum perfectius esse vt obiectum est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm ille, quia secundum abstractiorem modum. Et quia nobilitas potentiarum attenditur penes nobilitatem obiectorum, non vt res, sed vt obiecta sunt, ideo simpliciter intellectus nobilior est voluntate. Si vero sermo est de obiecto tali, puta beatifico, vt Sco. insinuat, tunc distingue vel in via, vel in patria. Et dic, quòd ratio concludit amorem talis obiecti in via esse nobiliorem cognitione: non autem in patria, quia æque nobile immo idē est esse Dei in se, & in anima beatorum, quia secundū essentiam, immediate intelligitur, & consequenter remanet actus intellectus nobilior nobilitate sui generis, & non excessus nobilitate secundum quid, vt in via excedebatur.

¶Ad ea q̄ contra differētiam inter intellectum & voluntatem in secunda conclusione ex Arist. positam obijcit Sco. dicitur, q̄ quia philosophus obedit rationi, cui sensus testimonium perhibet, & in nobis nullam experimur cognitionem intuitiuam sensitiuam intellectum: ideo in 2. de Anima, Arist. inter obiectum intellectus & sensus differentiā esse dixit, q̄ illud in anima, istud extra animā est. Vnde, sicut hoc non impugnatur, ita nec impugnari debet idem repetitum in 6. Meta, in ordine ad voluntatem: vtrobiq; enim dicit obiectum intellectus esse in anima. Et verum est. Tum, quia intuitiuam cognitionem non experimur. Tum, quia absolute loquendo de intellectione & non tali vel tali, puta intuitiua, intellectum vt sic, in intelligente habetur. i. res intelligitur vt vnitur intelligenti, amatur vero econtra, vt amans vnitur amato, & hoc saluatur in omni cognitionis modo, etiam intuitiuo. Vnde, si non quo ad rem, saltē quo ad modum, semper intellectus obiectum est intra, voluntatis extra. Et hæc est prima differentia in qua deficit Sco. Secunda est, ex parte voluntatis, cum dicit, q̄ dilectio sequens cognitionē abstractiuam terminatur ad intra: manifeste experimur q̄ abstractiue cognoscimus balneum, & amamus illud secundum esse extra. volumus enim extrinsecus balnearis: & non balneari intentionaliter. Et cum dicit, q̄ hoc est respectu voluntatis desideratiuæ, non respectu obiecti, sed termini aut effectus, rudis glo. est: quoniā hoc experimur, non solum respectu desiderij, quo optamus futura, sed respectu amoris, quo amamus rem absolute. Intelligentes enim abstractiue amicum amamus ipsum secūdum esse reale suū, & non intentionale. Rursus, quod dicitur respectu termini, seu effectus non obiecti, falsum est, quoniam obiectum desiderantis balneum est id, quod desideratur, quod constat esse balneum extra, quāmuis hoc idem sit terminus actionis executiuæ ex desiderio prouenientis. Stat ergo solida differentia assignata: & quo ad modum simpliciter, & quo ad rem in nobis, secundum eos quos experimur actus.

¶In responsione ad primum, nota triplicem comparationem inter bonum & verum. Prima est secundum seipsa: & sic boni ratio magis dicitur ad alterum, ratio vero veri, dicitur magis absolute. Et ex hoc soluitur argumentum: nam cum obijcere ur, illud est nobilius quod fundat nobilissimam causalitatem, respondeatur modo, q̄ hoc est verum de nobilitate in ordine ad alterum: non absolute in se, quia esse causam in ordine ad alterum attenditur. Secunda, secundum mutuam inclusionem: & sic vnumquodq; eorum materialiter sumptum, est pars subiectiua alterius, bonum enim est quoddam verum: & verū est quoddam bonum: quod declaratur in litera: quia verum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur intellectus, sicut quælibet res naturaliter tendit ad suam perfectionem. Tertia est secundū nobilitatem vt insque in ratione boni, & sic dicitur quòd verū est nobilius bonum quocunque alio bono, quia est finis nobilioris potentiæ, quacūq; alia potentia: ita q̄ intentio literæ est, non solum saluare q̄ obiectum intellectus sit nobilius obiecto voluntatis. i. verum vt verū, bono, vt bono, quod in prima comparatione factum est: sed ostendere q̄ etiam verum vt bonum intellectus, est nobilius obiecto voluntatis, vt sic intellectus omnino inuentatur nobilior. Sed est hic locus quæstioni, quoniam falsum videtur hoc: nam finis voluntatis est bonum vt bonum, finis vero intellectus est quoddam bonum. Constat autem, q̄ nullum particulare bonum est melius ipso bono, ergo verum & bonum, non est magis bonum quàm finis voluntatis. Et confirmatur, quia bonum per participationem non est melius bono per essentiam, verum autem est quoddam bonū, & consequenter per participationem bonum: bonum autem est ipsum bonum essentialiter, & vniuersaliter, ergo. Sed ad hoc est dicendum, q̄ in obiecto voluntatis est considerare duo. s. rationē vniuersalem, qua scilicet est totum vniuersale respectu omnis boni, & specialem rationem perficiendi, qua. s. ita respicit, & perficit talem potentiam, puta voluntatem, q̄ non omnes. Quamuis enim omne bonū sit pars subiectiua boni, quod est finis & obiectum voluntatis: non tamen perfectio qua vnū quodque bonum perficit id cuius est bonū, est pars subiectiua perfectionis volūtatis a bono: non enim perfectio visus a colore, est pars subiecti ua perfectionis voluntatis, vt patet. Rursus, vniuersalis ratio obiecti potest accipi dupliciter. s. simpliciter, vel distributiue: sicut q̄libet aliud vniuersale, vt patet. Ex hoc autem dico tria. Primo, q̄ comparando obiectum voluntatis ad alia, vt totum vniuersale simpliciter: tamen sic verum est nobilius bono, vt prima species est nobilior generica ratione, quicquid sit de alijs speciebus boni, obiectis. s. aliarum potentiarum, quod pro tanto dico, quia non attingunt ad immaterialem ordinem in qua generica ratio boni eleuata resident. Secundo, q̄ comparando obiectum voluntatis ad alia secundum specialem analizationem & perfectionem: sic in obiecto voluntatis inuenitur quædam species boni, & non omne bonum, quia non bonum oculi, nec est prima species boni, sed secunda, quod a posteriori declarauit S. Tho. in litera, quia finis nobilioris potentiæ est excellentior: ergo bonum quod est finis intellectus, est excellentius. Antecedens autem iam in corpore propositum, supponitur. Tertio, q̄ comparando obiectum voluntatis distributiue ad singula sub eo contenta, sic bonum quod est obiectum voluntatis, includit omnem boni rationem, nec vlla sit comparatio nisi inter totum & partem, volūtas n. nō solum vult sibi sed vult intellectui & oculo, & auri, & pedi, & manui, exterisque proprias perfectiones, & proprios modos suarum perfectionum. Nec est dubium, q̄ hoc modo bonum intellectus cadit sub fine voluntatis, nec potest comparari illi, cum comparatio supponat distinctionem, nisi, vt dictum est, sicut pars ad totum, & secundū hoc dicetur in litera sequentis articuli ad primum, q̄ voluntas est altior intellectu. Et ex his patet solutio ad obiecta. Ad primū enim dicitur, q̄ ratio primæ speciei boni, est nobilior ipsa boni ratione: sicut prima species ratione sui generis. Talis autem est ratio boni in vero. Ad secundum negatur, q̄ bonum per essentiam sit proprium obiectum & finis voluntatis. Aliud enim est dicere bonum in vniuersali, & aliud bonū per essentiam: hoc enim est omne bonum inclusiue, illud permissiue: hoc actu, illud potentia: hoc distincte, illud confuse. Si autem fiat vis, quia bonum vniuersaliter est nobilius bono particulari, iam dictum est, q̄ accipiendo bonum vniuersale distributiue, sic inuenitur obiectum altius, & voluntas potentia altior: sed hæc est altitudo secundum quid, quia in ordine ad aliud, & nō ex natura obiecti absolute & primo. Accipiendo autem simpliciter, sic prima eius spicies est eo excellentior.

¶In responsione ad secundum nota breuissimam & integerrimam glossam illius propositionis, Prius generatione est imperfectius, intelligitur prius generatione tantum. Si enim est prius generatione: & alio modo, non est imperfectius: tale autem est intellectus respectu voluntatis, quia est prior non solum generatione: sed simpliciter, vt actus potentia, vt finis, eo qđ est ad finem, & hanc glos. intendit S. Tho. hic.

¶In responsione ad tertium esto cautus, quia responsio ista nō concedit nisi in via, habitum voluntatis esse nobiliorem habitibus intellectus, secus enim est in patria: lumē enim gloriæ perfectius est charitate. Cuius signum est, q̄ non solum non potest esse informe, sed non compatitur imperfectionem viæ, quam tamen charitatis habitus compatitur: & quod plus est, essentia diuina, vt in q. 12. habitū est, est loco habitus intellectualis: quia vicem supplet speciei intelligibilis: non autem supplet vicem alicuius habitus, aut cuiuscūque inhærentis volū tatis.

¶Super

¶Super quæstionis LXXXII. Arti. IIII.

TItulus. Moueat, idest reducat intellectum de potentia ad actum.

¶In corpore tria. Primo, proponitur distinctio bimembris, & iuxta primum membrū, prima conclusio. Secundo, iuxta secundum secunda conclusio, quæ est directe responsiua quæsito. Tertio, ponitur exceptio a secunda conclusione.

¶Quo ad primū, distinctio est ista: mouere dupliciter finaliter & effectiue: conclusio iuxta primum membrū est, q̄ intellectus mouet volūtatem finaliter. Probat: quia bonum intellectum, est obiectū voluntatis, mouēs ipsam vt finis.

¶Circa hāc conclusionem ex quæ dicenda essent, nō oportet repetere, quoniam in quæst. 8. artic. 2. iam dicta sunt, vbi declaratum est, quomodo bonum intellectum mouet vt finis, & actiue quo ad specificationem actus voluntatis.

¶Quo ad secundum, secunda conclusio iuxta secundum membrum & responsiua quæsito est: quòd voluntas mouet intellectum & omnes vires animæ effectiue. Probatur dupliciter: primo authoritate Anselmi, secundo ratione. In omnibus potentijs actiuis ordinatis, respiciens vniuersalem finem, mouet actiue, respiciens fines particulares: voluntas & reliquæ animæ vires sunt huiusmodi, ergo. Maior probatur inductione: tam in naturalibus de cœlo quām in politicis de rege. Minor habet duas partes, scilicet quòd voluntas & aliæ vires sint actiuæ, & quòd voluntas respiciat finem vniuersalem: aliæ particulares. prima pars non propriciat finem vniuersalem: aliæ particulares. prima pars non probatur, sed secunda, quia bonum in communi est obiectum & finis voluntatis, tale autem bonum est huius vel illius potentiæ finis & perfectio, vt patet de visu & intellectu: hæc enim non sunt vniuersale & particulare.

¶Circa hanc rationem, aduerte, q̄ in litera prima pars minoris, neq; exprimitur, neq; probatur. Tum, quia supponitur, nulla enim vis animæ est adeo passiua, quæ facta in actu, non sit quodammodo actiua: vnde & sensus exterior actiue concurrit ad eliciendum sensationem, & expresse in 1. de anima tex. 37. dicitur, q̄ anima est causa actiua huius alterationis, quæ est sentire. Tum, quia nihil minus habetur intētum, etiam si non omnes vires animæ sint aliquo modo actiuæ, quoniam si voluntas mouet omnes actiuas, a fortiori mouet passiuas, vel mediantibus actiuis, a quibus mouentur passiuæ, vel applicando saltem passiua actiuis, ponendo vel amouēdo obstacula, vt patet de visu. Prima tamen responsio est secundum veritatem & mentem S. Th. Aduerte secundo, q̄ voluntatem mouere vires animæ non quantum ad specificationem, sed quātum ad exercitium actus intelligitur, & cū maligna facilitudine, non. n. constitit indisibili obedientia ita: sed aliquæ vires magis, & aliquæ minus obediunt. Sunt. n. rationales, per participationē magis & minus. Vnde exteriores vires minus obediunt quam interiores, & inter interiores, quanto superiores, tanto magis obedire videntur.

¶In responsione ad primū, diligenter recolito dicta in responsione ad primum præcedentis articuli.

¶In responsione ad secundum, recolito dicta in arti. 1. q. 80. vbi hæc responsio declaratur.

¶In responsione ad tertium, dubium occurrit quo ad duo. Primo cur reducitur in litera motus animi nostri in Deum, cum in promptu esset causa proxima, scilicet natura in quam primus motus intellectus reducitur. Secundo, quid intendit per hanc primam motionem a Deo, an scilicet generalem influxum in intellectualia in sui principio, an specialem aliquam operationem aliter in hoc quām in illo.

¶Ad euidentiam huius obscuræ dubitationis, sciendum est, q̄ propter alteram duarum causarum, aut vtranq;, posset credi necessitas reductionis talis in Deum. Primo, pp impotētiam intellectus. Secundo, pp cuitationem casus. Propter impotentiā quidem, vt quia intellectus est secūdum se in potentia omnino: & cū in principio præsentatur sibi obiectum, nec adest voluntas, habet sufficiens motiuum quo ad specificationem actus. s. obiectum; sed nullum habet motiuum quo ad exercitium actus, quia deest voluntas q̄ nata est ipsum mouere quo ad hoc. Vnde restat intellectus impotēs ad exeundum in actum, nisi aliquod aliud ad sic motiuum, & ppea poni oportet actiuus motiuum ad exercitium, q̄ dicimus Deū. Propter euitationem vero casus, quia si nec voluntas, nec aliqua supior causa ponitur mouere intellectum magis ad intelligendū q̄ non intelligēdum, aut magis ad hoc quām illud intelligendum, a casu est omnis prima intellectio: prout. s. contingit sic, aut aliter offerri obiecta &c. Sed si diligēter consideremus, neutra harum causarū ad propositam resolutionem ducit. Impotentia in primis, falso imponitur intellectui, q̄m & sensus exterior aut saltem æstimatiua (quam clarius patet actiue operari) sufficit ex se exire in actum secundum: si reducitur in actum primum ab obiecto, nullo præcedente appetitu, vt patet de primis sensationibus brutorum. Nec est minoris efficaciæ intellectus possibilis informatus specie obiectiua, quām sensus informatus specie sensibili. Vnde quemadmodum non oportet ponere alterius motiuum sensuum ad primas sensationes quo ad exercitium actus, sed ipsa sensuum natura sufficit: ita nec in intellectu. Sufficit enim ad hoc naturalis vis intelligendi indita animæ, mediante intellectu agente & possibi. Casualitas deinde male attribuitur, quoniam quæ ex frequenti vsu prouenium, casu nequaquam fiunt: constat autē ex frequenti vsu prouenium, casu nequaquam fiunt: constat autē q̄ vniuersale quod est proprium motiuum intellectus, ex multis sensationibus, memorijs, & experientijs colligitur, vt dicitur in secundo posteriorum & proœmio Met. non igitur casu, sed ex frequentioribus actibus sensuum circa hoc, magis quām circa illud prouenit, q̄ prius intelligatur hoc quām illud. Rursus, quia frequentius sensus mouentur ab vniuersalissimis: vtpote cum omnibus sensatis concurrentibus non casu, sed ex ordine naturæ est, q̄ primo moueatur intellectus a communissimis: iuxta ea quæ dixi mus in q. de primo cognito, in commentarijs de finte & essentia. Si igitur nec impotentia, nec casus ad talem reductionem ducit, inquirenda est alia ratio eius, cum temerarium videatur concedere tantorumque Philosophorum Arist. & diui Tho. sententiam inficiari. Dicendum ergo videtur mihi, q̄ intellectio prima dupliciter dicitur. vno modo simpliciter prima, quam scilicet puer primo habet, alio modo prima. i. tali ordine, quam scilicet in aliquo negotio tractando a liquis primo habet. Et quāuis de vtraq; sit hic sermo, & secundum superficiem literæ magis de prima simpliciter: secundum tamen profunditatem, de secunda non minus intenditur: immo de ea directe loquitur Arist. in loco allegato, diffuse. Reducere ergo primas simpliciter intellectiones in Deum, cogit ratio eadem, qua astringimur reducere omnes motus in primum motum. Ita q̄ sicut dicimus q̄ ignis non combure ret cessante primo motu: ita dicimus q̄ motus intellectuales, qui sunt extra motus corporeos (vt patet in 3. de anima) oportet q̄ reducantur in primum intellectualiter motum. i. in primum intellectum in actu. Et cum motus intellectuales nostri sint ordinati, motus voluntatis reducuntur medio motu intellectiuo: motus autem intellectus per seipsum: & quia motus intellectuales vt in tellectus, non est qui imperatur a voluntate, sed qui præuenit voluntatem, qualis est prima intellectio simpliciter, ideo prima intellectio reducitur in Deum vt vniuersale & primum principium intellectualium, non vt primum cœli motorem. Nec ad hoc exigitur aliqua specialis influentia: sed generalis est influxus in omnes non solum animas nostras, sed angelicos spiritus, eadē ratione. Reduci autē primos intellectus motus in tali ordine in Deum, eadem ratio ostendit. Sun. motus intellectus puri a. abſq; miſtione imperij volūtatis, reducūtur immediate in primū intellectū, cū primas motiones in multis negotijs habeamus, non ex electione & discursu, sed nescientes vnde eas habuerimus: eo ſequis est vt principiū primū talium intellectionū, sit ipse primus intellectus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec vlla est hic differentia nisi quia conceptiones primæ simpliciter sortiæ sunt Deum principium ratione sui vniuersalis influxus in intellectualia. Conceptiones autem primæ in tali re aduenientes (non ex electione & discursu) sortiuntur primum intellectum vt causam ratione suæ prouidentiæ quam habent de

†In lib.1. de simlit. c.2.

intellectualibus, vtpote de prima parte vniuersi. Et confirmatur: quia motus intellectuales non sunt determinationis conditionis quàm motus corporales: sed hi omnes reducuntur in causam aliquã per se sui ordinis: saltem in primũ motum. ergo motus intellectuales illi reducuntur in aliquam per se causam sui ordinis. Sed ipsi sunt in ordine actuum secũdorum: sunt enim cõsilium & intellectus in actu. ergo debent reduci in aliquod eminẽtius consilio & intellectu in actu tale autem non est intellectus in anima nostra. ergo est altius mouens ad huiusmodi consilia & intellectiones. Et hæc ratio videtur induxisse Arist. ad hanc sententiam in libro de bona fortuna hic allegato. Quãuis enim causam istius intellectionis magis quàm illius, poneremus præsentiam & dispositionem huius phantasmatis magis quàm illius, non propter hoc faluaretur q̃ hic effectus tam nobilis, haberet causam per se sui ordinis. Et confirmatur: quia experimur non solũ nos habere tales intellectiones qualiter cunque: sed efficaces & impermotas: quod a superiore emanare oportet natura, cessantib. passionibus & habitibus & voluntate. Verum, quia anima nostra coniungit motui phãtasmarum & tempori &c. idcirco has motiones diuina exercet prouidentia, secundum naturam recipientis diuersimode: modo exercitatione aut compositione phãtasmatum: modo confortatione luminis intellectualis, modo interiori impulsu, & cætera. Consonũ quippe his etiam

Ar.præce.

D.752.

301

vires, vt Ansel.* dicit in lib. de similitudinibus. Cuius ratio, est quia inomnibus potentiis actiuis ordinatis, illa potentia, quæ respicit finem vniuersalem, mouet potentias, quæ respiciunt fines particulares. Et hoc apparet tam in naturalibus quàm in politicis. Cælum enim, quod agit ad vniuersalem conseruationem generabilium & corruptibilium, mouet omnia inferiora corpora, quorum vnumquod que agit ad cõseruationem propriæ speciei: vel etiam individui. Rex etiam, quia intẽdit bonum commune totius regni, mouet per suum imperium singulos præpositos ciuitatum, qui singulis ciuitatibus curam regiminis impediunt. Obiectum autem voluntatis, est bonum & finis in communi c. Quælibet autẽ potentia comparatur ad aliquod bonũ proprium sibi conueniens, sicut visus ad perceptionem coloris, intellectus ad cognitionem veri. Et ideo voluntas per modum agentis mouet omnes animæ potentias ad suos actus, præter vires naturales vegetatiuæ partis, quæ nostro arbitrio non subduntur.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd intellectus dupliciter considerari potest. Vno modo, secundum quod intellectus est apprehensiuus entis d & veri vniuersalis. Alio modo secundum quod est quædam res & particularis potẽtia, habens determinatum actum. Et similiter voluntas dupliciter considerari potest. Vno modo, secundum communitatem sui obiecti, prout scilicet est apprehẽsiua boni communis. Alio modo, secundum quod est quædam determinata animæ potentia, habens determinatum actum. Si ergo cõparentur intellectus & voluntas secundum rationem communitatis obiectorum vtriusque, sic dictum est supra *, quòd intellectus est simpliciter altior & nobilior voluntate. Si autem cõsideretur intellectus secundum communitatem sui obiecti, & voluntas secundum quod est quædam determinata potentia, sic iterum intellectus est altior & prior voluntate, quia sub ratione entis & veri, quam apprehendit intellectus, continetur volũtas ipsa, & actus eius, & obiectum ipsius. Vnde intellectus intelligit voluntatem, & actum eius, & obiectum ipsius, sicut & alia specialia intellecta, vt lapidem, aut lignum: quæ continentur sub communi ratione entis & veri. Si vero considere tur voluntas secundum communem rationem sui obiecti, quod est bonum, intellectus autem secundum quod est quædam res & potentia specialis, sic sub communi ratione boni continetur, velut quoddam speciale, & intellectus ipse, & ipsum intelligere, & obiectum quæ dicuntur 12. Meta. tex. 52. est, vt singulari modo habeat Deus prouidentiam de intellectualibus vt sic, (quia sunt in vniuerso vt filij) quàm de alijs. Quãuis nostri animi in hoc parum à filijs minorentur, q̃ temporum varietatibus iunguntur: & propterea casus aliquo modo in eis habeat locum. Non tamen propterea eius, quod est verum, quorum quodlibet est quoddam speciale bonum. Et secundum hoc voluntas est altior intellectu, & potest ipsum mouere. Ex his ergo apparet ratio, quare hę potentiæ suis actibus inuicem se includunt: quia intellectus intelligit voluntatem velle, & voluntas vult intellectum intelligere c. Et simili ratione bonum continetur sub vero, inquantum est quoddam verum intellectum; & verũ continetur sub bono, inquantum est quoddam bonum desideratum.

totaliter excludũtur a filijs: sed ratione immaterialis naturæ, superiores influxus intellectualium aliquo mõ recipiunt. Et tanto magis, quanto magis ab his corporalibus recedunt vt in eodem li. Arist. dicit: & sic patet ad quæstita, q̃ natura non sufficit ad primos actus: nec ponimus miracula, sed generalem influxum, & nõ solum in corporibus, sed in ordine intellectuum, q̃ specialem de eis prouidentiam.

b 309 302 a

In cor. ar.

¶Ad secundum dicendum, quòd intellectus alio modo mouet voluntatẽ, quàm voluntas intellectum, vt iam dictum est*.

¶Ad tertium dicendum, quòd non oportet procedere in infinitum, sed statur in intellectu, sicut in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est quòd d præcedat apprehensio: sed non omnem apprehensionem præcedit motus voluntatis: sed principium consiliandi, & intelligẽdi, † est aliquod intellectiuum principium altius intellectu nostro, quod est Deus, vt etiam Aristot. dicit in 8. Ethic. Et per hunc modum ostenditur, quòd non est procedere in infinitum.

D.771.

¶ Super quæstionis octuagesimæ secũdæ, Articul. quintum.

† Alias, considerãdi.

Titulus clarus. ¶In corpore vnica conclusio respõsiua sũpta ex dictis negatiue. Appetitus intellectiuus, seu voluntas nõ distinguitur per irascibile & concupiscibile. Probatur. Potentia ordinata ad bonum secundum communem rationem, non diuersificatur penes differentias speciales illius rationis: sed appetitus intellectiuus respicit cõmunem boni rationem. ergo non distinguitur penes speciales differentias boni. Tunc vltra: sed concupiscibilis & irascibilis distinguuntur penes tales differentias. ergo voluntas non distinguitur p̃ concupiscibile & irascibilem. Maior probatur dupliciter. Primo ex veri ductiue in potentia vitiua, & consequenter in alijs: deinde, ex oppositio, quia scil. cet si visus esse albi, vt sic, esset alius a visu nigri. Et tangitur hic ratio illa. Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Si. n. respicere rõnẽ speciale est

4 II Supra q. 79. art. 4. lit. f. dic. 17. ar. c. q. 5. ar. 2. p. lit. b. dein. mæ lec. 19.

† In Matth. ca. 5. super illud, simile est regnum cœlorum fermento, &c.

est ratio diuersitatis, non respicere speciale, erit causa nõ diuersitatis. Minor vero est per se nota, quia bonũ intellectũ est vniuersale. Propositio autem subsumpta alterius probatur: concupiscibilis respicit rationem conuenientis, irascibilis rationem nocumenti propellẽdi.

11. 13. a medio, com. 3.

Q. 77. ar. 5. & 6.

¶Aduertere hic, q̃ licet ad integritatem formalẽ rationis pro conclusione sufficerent hæc, quæ ex litera ad hanc formã reducta sunt, ad claritatem tñ. & bonitatem doctrinę, in litera inferuntur duæ aliæ manifestationes non soor sum, sed mistæ vna est ex opposito, seu ex differentia inter appetitum sensitiuum & intellectiuum, non q̃ de appetitu sensitiuo minus sufficienter dictum fuerit in quæstione præcedente, sed vt ostendatur ex eadem radice procedere, q̃ ille diuersificetur per has differentias, & ille nõ: & sic ratio ista fit minor reddatur. Vnde duas maximas proponit, se habentes sicut se habent affirmatio ad affirmationem, & negatio ad negationem. primam de cõitate obiecti, secundam de specialitate eiusdem, & cõsequenter duo deduxit; vnitatem superioris; & diuersitatem inferioris appetitus, quia nõ habet obiectum illud cõmune, quia nec sensus illud apprehendit.

lit. 4. de viribus animæ, c. 9.

† Dam. li. 2. Orth. fidei, capit. ad fi. † Arist. 3. de anima, tex. 42. com. 2.

¶Altera est, ex apprehensiua præmissa, quam in calce ponit, quòd quem admodum vis apprehensiua in parte superiori non multiplicatur, ita nec appetitiua. Opponitur autẽ est in parte inferiori, quia & apprehensiuæ, & appetitiuæ multiplicantur: licet non æquali numero, satis est propositio nostro differentia inter partẽ inferiorem & superiorem in multiplicatione & non multiplicatione, tam apprehensiua

D.771.

ctorum, sed intelligibilium. Ergo concupiscibilis & irascibilis, sunt ponendæ in parte intellectiua.

¶3 Præt. In libro de spiritu & anima dicitur, * quòd has potentias, scilicet irascibilem & concupiscibilem, & rationalem, habet anima antequam corpori misceatur. Sed nulla potentia sensitiua partis est animæ tantum, sed coniuncti, vt supra dictum est. † Ergo irascibilis & concupiscibilis sunt in voluntate, quæ est appetitus intellectiuus.

Q. 77. ar. 5. & 8.

¶Sed contra est, quod Gregorius Nissenus dicit, * quòd rationalis pars animæ, diuiditur in desiderativũ & irascitiuum. Et idem dicit Damasc. † in lib. 2. & Philosophus dicit in tertio de Anima, * quòd voluntas in ratione est. In irrationali autem parte animæ, concupiscentia & ira, vel desiderium & animus.

¶Respon. Dicẽdum, quòd irascibilis & concupiscibilis non sunt partes intellectiui appetitus, qui dicitur voluntas: quia, sicut supra dictũ est, * potẽtia, quę ordinatur ad aliquod obiectum secundum communem rationem, non diuersificatur per differentias speciales sub illa ratione communi contentas. Sicut, quia visus respicit visibile secundum rationem colorati, non multiplicantur visiuæ potentiæ, secundum diuersas species colorum. Si autem esset aliqua potentia quæ esset albi inquantum est album, & non inquantum est coloratum, diuersificaretur à potentia quæ esset nigri, inquãtum est nigrum. Appetitus autem sensitiuus non respicit communem rationem boni: c quia nec sensus apprehendit vniuersale. Et ideo secundum diuersas rationes particularium bonorum, diuersificantur partes appetitus sensitiui. c Nam concupiscibilis respicit propriam rationem boni, inquantum est delectabile secundum sensum, & conueniens naturæ. Irascibilis autem respicit rationem boni, secũdum quod est repulsiuũ & impugnatiuum eius, quod infert nocumentum. sed voluntas respicit bonum sub communi ratione boni. c Et ideo non diuersificantur in ipsa quæ est appetitus intellectiuus aliquæ potentiæ appetitiuæ, vt sit in appetitu intellectiuo alia potentia irascibilis, & alia concupiscibilis, sicut etiã ex parte intellectus non multiplicantur vires apprehensiuæ, licet multiplicentur ex parte sensus.

¶Ad primvm ergo dicẽdum, quòd amor, concupiscentia, & huiusmodi, dupliciter accipiuntur. Quandoque quidem, secundum quod sunt quædam passiones: c cum quadam scilicet concitatione animi prouenientes, & sic communiter accipiuntur: & hoc modo sunt solum in appetitu sensitiuo. Alio modo, significant simpliciter d affectum absque passione, vel animi cõcitatione. & sic sunt actus vo-

luntatis, & hoc etiam modo attribuuntur angelis & Deo. Sed prout sic accipiuntur c, non pertinent ad diuersas potentias: sed ad vnam tantum potentiam, quæ dicitur voluntas.

¶Ad secundum dicendum, q̃ ipsa voluntas potest dici irascibilis prout vult impugnare malum, non ex impetu passionis, sed ex iudicio rationis. & eodem modo potest dici concupiscibilis propter desiderium boni. Et sic in irascibili, & concupiscibili sunt charitas & spes, idest in voluntate c, secundũ quod habet ordinem ad huiusmodi actus. Sic etiam potest intelligi, quod dicitur in libro † de Spiritu & Anima, quòd irascibilis & concupiscibilis sunt animæ, antequam vniatur corpori: vt tamen intelligatur ordo naturæ & nõ temporis, licet nõ sit necessarium verbis illius libri fidem adhibere c. Vnde patet solutio ad tertium.

QVAEST. LXXXIII.

De Libero arbitrio, in quatuor articulos diuisa.

Deinde quæritur de Libero arbitrio.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum homo sit liberi arbitrij.

¶Secundo, Quid sit liberum arbitriũ. Vtrum sit potentia, vel actus, vel habitus.

¶Tertio, Si est potentia, Vtrum sit appetitiua, vel cognitiua.

¶Quarto, Si est appetitiua, Vtrum sit eadem potentia cum voluntate, vel alia.

Articvlvs I.

Vtrum homo sit liberi arbitrij.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd homo non sit liberi arbit. Quicunque enim est liberi arbitrii, facit quod vult. Sed homo non facit quod vult. Dicitur enim Rom. 7. Nõ enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. Ergo homo non est lib. arb.

¶2 Præt. Quicunque est liberi arbitrij, eius est velle & non velle, operari & non operari. Sed hoc nõ est hominis, dicitur enim ad Rom. 9. Non est volentis, s. velle, neque currentis, s. currere. Ergo homo non est liberi arbitrii.

¶3 Præt. Liberum est quod sui causa est: vt dicitur in 1. Met. * quod ergo mouetur ab alio, non est lib. Sed Deus mouet volũtatem. Dicitur enim Prou. 21. Cor regis in manu Dei: & quocunque quàm appetitiuarũ, quicquid sit de numero, quę constat non oportere esse eosdem, quia non ponitur appetitus primo propter apprehensa quorum potentiarum bona propria: sed propter ipsius animalis bonum, vt dictum est. Nec apprehẽsorum per se differentiæ constituunt, aut pariunt toridem per se differentias genericas appetibilium: immo omnia sensu percepta duabus tantum bonis per se differentijs quas modo diximus in qõ. pcc. comprehẽduntur, & ideo duas tantũ appetitiuas potentias, in parte sensitiua distinxit superius.

b 302

b 302

† Aug. c. 13. a medio, to. 3.

a 3842

¶ Super quæstionis octuagesimæ tertię. Articulum primum.

Titulus clarus. ¶In corpore vna est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue circa quam tria facit. Primo ponit eã, & probat ducẽdo ad impossibile. Secundo manifestat, tertio probat a priori.

¶Quo ad primũ, conclusio est: Homo est lib. arb. probatur ducendo ad impossibile, quia fruitur ellent sex: consilia &c.

¶Quo ad secundũ graduantur res in triplici ordine, quo ad hoc: quædam operantur sine iudicio, quædã cum iudicio, non collatiuo, sed naturali: quædam cũ iudicio libero. prima sunt inanimata: secunda sunt bruta, tertia rationalia, inter quæ est homo. Vbi nota, q̃ iudicium seu arbitrium liberũ, distinguitur cõtra naturale: naturale autẽ est, quod est determinatum ad vnum: agere ergo iudicio naturali, nihil aliud est q̃ agere iudicio non indifferẽti ad hoc & oppositum: sed deter-

411 2. q. 13. art. 6. vers. q. 14. ar. 1. & arti. 2. cor. Et mal. q. 6. ar. 1. unico.

† Li. 1. Meta. cap. 2. circa med. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

determinato ad alterum oppositorum: hoc modo bruta agũt. agere autem arbit. liber. est agere iudicio indeterminato ad hoc, & oppositum. Nec attenditur ista differentia in hoc, q̃ ꝙñ agit, iudiciũ liberum est indeterminatum, & naturale determinatum, quia ꝙñ exit in actum, opotet omne iudicium determinatũ esse ad vnum, sed attenditur penes hoc, q̃ iudiciũ brutorũ ẽm se, nõ est indifferens ad hoc & oppositum: rationalium vero sic. potentiæ enim rationales, vt dicitur 10. Met. se habent ad opposita: irrationales vero, ad vnum tantum oppositorum.

†Li. 3. Et hi. cap. 5. post mediũ, to. 5.

¶Quo ad tertiũ, probatur cõclusio a priori sic. Ratio circa contingẽtia, habet viã ad oppo sita. ergo circa particularia operabilia. ergo nõ habet iudicium determinatum ad vnum. ergo habet iudiciũ liberum. Antecedens patet, tam in dialecticis. i. probabilibus, quã in rhetoricis, quæ sũt minus probabilia, vt pote verisimilia. Prima consequẽtia patet, quia particularia operabilia a nobis, manifeste sunt contingentia. Secunda vero, patet ex terminis: determinari, enim ad vnum, & posse in vtrumque oppositorum, ecõtrario diuiduntur. Tertia quoque patet ex terminis: quoniã nihil aliud est iudicium liberum quã indifferens: ex quo concluditur de primo ad vltimum, ꝙ ex hoc ꝙ homo est rationalis, sequit̃ est lib. arb.

¶Circa hanc rationem aduerte, ꝙ hinc habes ꝙ prima radix libertatis est ratio, ita ꝙ ex hoc primo ineit libertas alicui, ꝙ ratio indeterminata est, & indifferẽs ad hoc & oppositũ: & quoniã hæc est ante omnem actũ voluntatis, consequens est ꝙ minus bene Scotus in 1. dist. 38. dixerit libertatẽ primo quærendam in voluntate. Quamuis possit distingui ꝙ primo est in voluntate formaliter, & primo in ratione radicaliter. Vnde ad rationem Scoti ibidem scilicet quicquid intelligitur ante omnem actũ voluntatis, intelligitur mere naturaliter. ergo nulla est ibi libertas, Respondetur, quòd antecedens quocunque modo formetur, potest habere duplicem sensum. Primus est, quòd omnis actus intellectus ante voluntatis actum, est mere naturalis elicitiue, & sic est verum: quoniam ante voluntatis actum, quemcunque actum intellectus eliciat, natura, non ab electione elicit. Secundus sensus est, quòd omnis actus intellectus præueniens voluntatem est mere naturalis obiectiue. Et in hoc sensu potest dupliciter intelligi, vel quo ad conditiones positiuas, vel quo ad conditiones negatiuas, seu negatiue montratas. Si intelligamus de conditionibus positiuis, verũ est: si de negatiuis, vniuersaliter non est verum. Quoniã actus intellectus præueniens voluntatem, etsi obiectũ habeat a natura oblatum, & quicquid in eo cognoscit & iudicat, naturaliter cognoscat & iudicet: habet tamẽ respectu contingẽ operabilis, hanc negatiuam conditionem scilicet indeterminationem, & indifferentiam iudicitiue spectu utriusque partis contradictionis, quæ opponitur directe naturæ, quoniam natura determinat ad vnum. Et hæc conditio, est radix libertatis. Si enim iudicium tale effet determinatũ, voluntas non posset ad quem vellet cõtradictionis partem declinare, sed necessitaretur a determinato iam tu dicio de volendo, vel non volendo hoc, Quia vero ratio nis iudiciũ circa hoc amandum, vel non amandum ante voluntatis actum indifferens est, & utrinque rationes habens, suspensum stat, nec ne determinatum secundum se. Hinc iudicium tale & natura le non est, quo ad talem indifferẽtiam, immo naturæ repugnat, & libertatem fundat. Et sic patet quòd distincto antecedẽte Scoti, iuxta sensum in quo verificatur antecedẽs, negãda est consequentia: in alio vero sensu, antecedens est negandũ, quia

Q. præcet. ar. 3.

Q. 81. ar. 3.

sufficiẽs nisi moueat & iuuetur à Deo.

¶Ad tertivm dicendum, ꝙ liberum arbitrium est causa sui motus: quia homo per liberum arbitrium seipsum mouet ad agendum. Non tamẽ hoc est de necessitate libertatis quòd sit prima causa sui, id quod liberũ est: sicut nec ad hoc, quòd aliquid sit causa alterius, requiritur quòd sit prima causa sui ipsius. Deus igitur est prima causa mouens & naturales causas, & voluntarias. Et sicut naturalibus causis mouendo eas, non aufert quin actus earum sint naturales, ita mouendo causas voluntarias, non aufert quin actiones earum sint voluntariæ: c sed potius hoc in eis facit. operatur enim in vnoquoque secundum eius proprietatem.

¶Ad quartum dicendum, quòd dicitur non esse in homine via eius, quantum ad executiones electionum: in quibus homo impediri potest, velit, nolit. electiones autem ipsæ sunt in nobis, suppositio tamen diuino auxilio.

¶Ad quintum dicendum, quòd qualitas hominis est duplex. Vna naturalis autem qualitas accipi potest, vel circa partem intellectum, vel circa corpus & virtutes corpori annexas. Ex eo igitur quod homo est aliqualis qualitate naturali, quæ attenditur secundum intellectiuam partem, naturaliter homo appetit vltimum finem, scilicet beatitudinem. Qui quidem appetitus naturalis est, & non subiacet libero arbitrio, ut ex supradictis patet. * Ex parte uero corporis & uirtutum corpori annexarum, potest esse homo aliqualis naturali qualitate, secundum quod est talis complexionis, uel talis dispositionis ex quacunque impressione corporearum causarum, quæ non possunt in intellectiuam partem imprimere, eo quod non est alicuius corporis actus. c Sicigitur qualis unusquisque est secundum corpoream qualitatem, talis finis uidetur ei: quia ex hujusmodi dispositione, homo inclinatur ad eligendum aliquid, uel repudiandum. Sed istæ inclinationes subiacent iudicio rationis, cui obedit inferior appetitus, ut dictum est. c unde per hæc libertati arbitrii non præiudicatur.

Qualitates autem superuenientes sunt sicut habitus & passiones, secundum quas aliquis magis inclinatur in unũ, quam in alterum, tamen istæ etiam inclinationes subiacẽt iudicio rationis. Et huiusmodi etiam qualitates ei subiacent inquantum in nobis est, tales qualitates acquirere, uel causaliter, uel dispositiuè, uel à nobis excludere. Et sic nihil est quod libertati arbitrii repugnet.

Q. 81. ar. 3. ad 2.

a 774

†Li. 3. c. 6. Iulia. ca. 25. to. 7.

quia falsum est, vt patet. Et si instetur, quòd aut indifferentia iudicij est naturalis aut libera: respondendum est quòd neutra est formaliter, sed est radicaliter libera. i. libertatis radix. Est enim implicatio in adiecto, dicere indeterminatio naturalis, quia si naturalis. ergo determinata ad vnum, & si indifferens. ergo non naturalis. Inhæsio tamen talis indeterminati iudicij est naturalis, vt de libertate formaliter etiã dicetur in sequenti articulo.

¶13 2. dist. 24. q. 1. art. 1. & 2. Et vide tit. q. 24. ar. 4.

* Super quæstionis octuagesimetertię. Articul. II.

Titulus clarus.

¶In corpore duo. primo distinguitur significationes huius nomini, liberum arbitrium. Secundo respondet quæsito vnica conclusione affirmatiue.

† Nõ multũ remote a prin. lib.

¶Quo ad primũ dupliciter sumitur proprie, & ex accõmodatione vsus. Primo modo significat actum. Secundo, principium huius actus, & de hoc est quæstio.

† Bachiri dicta. 30. circa pri. to. 3.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua est. Liberum arbitrium est potẽtia. Probatur sic. Aut est habitus aut potẽtia, aut potentia cum habitu: sed nec habitus, nec potentia cum habitu est. ergo potentia. Assumptum probat, quia principiũ actus in nobis, aliquod horũ est: probatur, quia his dicimur vti principiis cognoscere. minor vero probatur dupliciter. primo sic. Si esset habitus, ergo esset habitus naturalis. Sed hoc est impossibile, quia naturalitas est contra rationem habitus, & esse habitum, est contra rationẽ naturalitatis liberi arbit. consequentia patet: quia liberũ arbitrium non acquiritur aut infunditur, sed connascitur nobiscum. Destructio consequentis quo ad primam probationem patet, quia si est naturale, ergo non subest libero arbitrio, & si sub est libero arbitrio, ergo non est naturale, vt patet de assensu principiorum & appetitu beatitudinis.

¶Circa hanc partem duo dubia parua sunt. Primum est, quia vt contradictio in eodẽ contextu literæ, dum dr, & ꝙ rationi liberi arbitrij repugnat naturalitas, & simul dr ꝙ est naturalis. Secundum est, quia si liberum arbitrium non ponitur habitus naturalis, ponitur ẽm potentia naturalis, vt patet. ponitur enim in secunda specie qualitatis. ergo contra rationem eius non est naturalitas. Ad hæc duo simul dr, ꝙ naturale hic sumitur vt distinguitur contra liberum. ita ꝙ naturale vocamus determinatũ ad vnum: cuius oppositum conuenit libero. Potest aũt cadere naturalitas supra duos vel supra rõnem rei de qua est sermo, vel supra inhæsionem illius rationis in subiecto. Et hi quidem determinent inhæsionem, omnia quæ congenerantur alicui, naturalia sunt, quia non libere insunt, sed a natura determinantur ad habenda illa, & hoc modo liberum arbitrium est naturale. quia ineſt nobis a natura, vt in litera dr. Et ex hac naturalitate ẽm inhæsionem infertur in litera, ꝙ si esset habitus, esset naturalis, vt patet. Si vero determinet ipsam rationẽ rei, sic non omnia congenita sint naturalia. sed aliquid naturale, & aliquid liberum: quia aliquod est determinatum ad vnũ, aliquod indifferẽs ad hoc & oppositum, & sic naturalitas repugnat libero arbitrio. Et ideo notanter in litera dr, Contra rationem liberi arbitrij est naturalitas. i. determinans rationem, nõ inhæsionem, & per hoc potest ẽtre sponsio ad ẽm dubium, quia. f. vocatur potentia naturalis ratione inhæsionis, distinguitur ẽt contra ꝙ potentias naturales, fatẽ potentia liberi ẽm rationẽ potentiæ. Sed adhuc nõ quiescit animus. Cur simpliciter dr ꝙ libero arbitrio repugnat esse habitum naturalem, & non naturalẽ potentiã, cum vtrumq; naturalitas, quo ad rõnem, repugnet, & quo ad inhæsionẽ cõueniat? Ad hoc dr, ꝙ in habitu ẽsse duæ naturalitates sunt inseparabiles, ita ꝙ si est naturalis quo ad inhæsionem, est etiã naturalis quo ad rationem, quamuis non econtra, vt patet. in potẽtia vero nõ, sed naturalitas inhæsionis stat cũ libertate rationis. Vnde naturalitatẽ habitus tanquam omnino repugnantem, liberum arbitrium excludit, potentiæ vero tanq; permissiue compatientem secum libertatem non sic excludit, & ex hoc patet ẽsio ad obiectionem quartã, quæ posset contra literam moueri. Quia in hac ratione ex naturalitate inhæsionis liberi arbitrij, infert naturalitas habitus ẽm inhæsionem, & ẽsi probatio postmodum fit contra naturalitatem rationis, hæc non probatur repugnare libero arbitrio, & sic vt inefficax processus. & in æquiuoco laborãs. Iam enim patet satisfactio, ꝙ quia in habitu naturalitas rationis euidens est, qm omnis habitus ad vnũ determinat, nullis opus erat probatione circa hoc, & ideo licuit deducta naturalitate inhæsionis, ex alia naturalitate rationis, tanq; per se notã procedere, & ex naturalitate rationis inferre repugnantiã ad libertatem. Quia processus non fuit loquendo de potentia, quia illata naturalitate inhæsionis, non habet ru-

Q. 82. art. 1.

† Li. 2. Ethi. c. 5. to. 5.

406

Q. 81. ar. 3.

ea, respectu quorum habemus habitus naturales, naturaliter incitamur: sicut ad assentiendum primis principijs. Ea autem, ad quæ naturaliter inclinamur, non subsunt libero arbitrio, sicut dictum est * de appetitu beatitudinis. Vnde contra propriam rationẽ liberi arbitrii est, quòd sit habitus naturalis. Contra naturalitatem autem eius est, quòd sit habitus nõ naturalis. Et sic relinquitur, quòd nullo modo sit habitus. Secundo hoc apparet: quia habitus dicuntur secundum quos nos habemus ad passiones, uel ad actus bene, uel male, vt dicitur in 2. Ethi. * Nam per temperantiam bene nos habemus ad concupiscentias, per intemperantiã autem malè: per scientiam etiam bene nos habemus ad actum intellectus, dũ verum cognoscimus, per habitum autem contrarium male: lib. autem arbitr. indifferenter se habet ad bene eligendum, uel male. Vnde impossibile est quòd liberum arbitrium sit habitus. Relinquitur ergo, quòd sit potentia.

¶Ad primvm ergo dicendum, quod consuetum est potentiam significari nomine actus. c Et sic per hunc actum, qui est liberum iudicium, nominat potentia quæ est huius actus principium: alioquin si liberum arbitrium nominaret actum: non semper maneret in homine.

¶Ad secvndvm dicendum, quòd facultas nominat quandoque potestatem expeditam ad operandum. Et sic facultas ponitur in diffinitione liberi arbitrii. Ber. autem accipit habitum non secundum quod diuiditur cõtra potentiam, sed secundũ quod significat habitudinem quandam, qua aliquo modo se aliquis habet ad actum, quod quidem est tam per potentiam quam per habitum. Nam per potentiã homo se habet vt potens operari, per habitum autem vt aptus ad operandũ bene, uel male.

¶Ad tertium dicendum, quòd homo peccando, liberum arbitrium dicitur perdidisse, non quantum ad libertatem naturalem, quæ est à coactione, sed quantum ad libertatem, quæ est à culpa & à miseria. de qua infra in tractatu moralium dicetur in secunda parte huius operis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

beretur secunda naturalitas sicut in habitu.

¶Secundo probatur sic. Liberum arbitriũ indifferẽter nos habemus ad bene, vel male eligẽdũ. ergo non est habitus. Tenet sequela, q̃ habitus est, quo bene vel male inclinamur probatur authoritate & inductione i intellectu, & appetitu.

4 d 24 a. dist. 24. q. 1. ar. 3. lit. ji di. 7. ar. 1. qõ. 1. ad 5. Et veri. q. 24. arti. 4. ad 6.

† Nam li. 2. Method. fiũt. c. 17. in prin. & li. 3. cap. 14.

¶ Super quæstionis. 83. Articul. III.

TItulus clarus. ¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Liberum arbitrium est potentia appetitiua. Probatur. Electio est principaliter actus appetitiuæ virtutis. ergo liberum arbitriũ est appetitiua potẽtia. Hujus rationis primo probatur cõsequẽtia in itera, q̃ proprius actus liberi est electio, quod probat, quia ex hoc dicimur liberi, q̃ possumus opere vnũ, altero refutato, quod est eligere. Secundo declaratur, & probat antecedens. Declaratur quidẽ, declarando primo, q̃ ad electionẽ duo concurrunt, iudiciũ ex parte consilij, & intellectus, & acceptatio seu velle iudicatum ex parte appetitus. ponendo secũdo quid in hoc senserit Arist. in 6. li. Ethic. & quid in tertio. Probatur vero sic. Obiectũ electionis est id quod est ad finem vt sic: ergo est bonũ vtile. ergo electio est proprie actus appetitiuæ virtutis. Antecedens hoc cum prima cõsequẽtia patet. Secũda vero probatur, quia bonũ vt bonũ, & consequens omnis boni species, vt sic, ad appetitiuæ potentiæ obiectum proprium spectat.

¶Circa hãc partem eliter quæritio de electione, quære in prima secundæ.

† Li. 2. Ethi. ca. 2. in medio. to. 3.

D. hic.

† Li. 6. Ethi. c. 2. circa finem. to. 3.

† Li. 2 Ethi. ca. tom. 5. Li. 3. 61.

398 3. 10 402

ARTICVLVS III.

Vtrum liberum arbitrium sit potentia appetitiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd liberum arbitrium non sit potentia appetitiua: sed cognitiua. Dicit enim Damasc. * quòd cum rationali confestim comitatur liberum arbitrium. Sed ratio est potentia cognitiua. Ergo liberum arbitrium est potentia cognitiua.

¶2 Præt. Liberum arbitrium dicitur quasi liberum iudicium: seu iudicare est actus cognitiuæ virtutis. Ergo liberum arbitrium est cognitiua potentia.

¶3 Præt. Ad lib. arbit. præcipuè pertinet electio. Sed electio videtur ad cognitionẽ pertinere: quia electio importat quãdam comparationem vnius ad alterum, quod est proprium cognitiuæ virtutis. Ergo liberum arbitrium est potentia cognitiua.

¶Sed contra est, quòd Philosophus dicit in tertio Ethic. * quòd electio est desiderium eorum, quæ sunt in nobis. Sed desiderium est actus appetitiuæ virtutis. Ergo & electio. Liberum autem arbitrium est secundum quòd eligimus. Ergo liberum arbitrium est virtus appetitiua.

¶Respon. Dicendum, quòd propriũ liberi arbitrij est electio. Ex hoc enim d liberi arbitrii esse dicimur, quòd possumus vnum recipere, alio reculato, quod est eligere: & ideo naturam liberi arbitrii ex electione considerare oportet. Ad electionem autem concurrit aliquid ex parte cognitiuæ virtutis, & aliquid ex parte appetitiuæ. Ex parte autem cognitiuæ requiritur cõsilium, per quod diiudicatur quid sit alterũ præferendum. Ex parte autem appetitiuæ requiritur, quòd appetendo acceptetur, quod per cõsilium diiudicatur. Et ideo Aristo. in sexto Ethic. * sub dubio derelinquit, vtrũ principalius pertineat electio ad vim appetitiuam, vel ad vim cognitiuam: dicit enim, q̃ electio vel est intellectus appetitiuus, vel appetitus intellectiuus. Sed in tertio Ethic. † in hoc magis d declinat, q̃ sit appetitus intellectiuus, nominans electionem desiderium consiliabile, & huius ratio est, quia proprium obiectum electionis est illud, quod est ad finem. hoc autem inquantum huiusmodi hẽt rationẽ boni, quod dicitur vtile. Vnde, cũ bonum inquantũ huiusmodi, sit obiectũ appetitus, sequitur, q̃ electio sit principaliter actus appetitiuæ virtutis. Et sic liberũ arbitrium est appetitiua potentia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ potentiæ apperitiuæ concomitantur apprehensiuas. e Et secundum hoc dicit Damasc quòd cum rationali cõfestim concomitatur liberum arbitrium.

¶Ad secũdũ dicendũ, q̃ iudicium est quasi conclusio & determinatio consilii. Determinatur aũt consiliũ primo quidem per sententiam rationis, & secundo per acceptationem appetitus. Vnde Philosophus dicit in 3. Ethic. * q̃ ex consiliarii iudicantes desideramus secundum consilium. Et hoc modo ipsa electio dicitur quoddam iudicium, à quo nominatur liberum arbitrium.

¶AD tertium dicendum, quòd ista collatio, quæ importatur in nomine electionis, pertinet ad cõsilium præcedens, quod est rationis. Appetitus enim quamuis non sit collatiuus, tamen inquantum à vi cognitiua conferente mouetur, habet quandam collationis similitudinem, dum v num alteri præoptat.

* Li. 3. Ethi. c. 3. ad finem mo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liberum arbitriũ sit alia potentia à uoluntate.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd liberum arbit. sit alia potentia à voluntate. Dicit enim Damasc. * in lib. 2. q̃ aliud est thelisis, aliud vero bulisis. Thelisis autẽ est voluntas, bulisis autem videtur arbitrium liberum: quia bulisis secundum ipsum est voluntas quæ est circa aliqd, quasi vnius per comparationem ad alterum. Ergo videtur, q̃ liberum arbitrium sit alia potentia à voluntate.

¶2 Præt. Potentiæ cognoscuntur per actus. Sed electio, quæ est actus liberi arbitrii, est aliud à uoluntate, vt dicitur in 3. Ethic. * quia voluntas est de fine, electio autem de iis quæ sunt ad finem. Ergo liberum arbitrium est alia potentia à uoluntate.

¶3 Præt. Voluntas est appetitus intellectiuus. Sed ex parte intellectus sunt duæ potentiæ, scilicet agẽs & possibilis. Ergo etiam ex parte appetitus intellectiui debet esse aliqua potentia præter voluntatem: & hæc non videtur esse nisi liberum arbitrium. Ergo liberum arbit. est alia potentia præter voluntatem.

¶Sed contra est, quòd Damascen dicit in 3. quòd liberum arbitrium nihil aliud est quam voluntas.

¶Respon. Dicendum, quòd potentias appetitiuas oportet esse proportionatas potentiis apprehensiuis, vt supra dictum est. * Sicut autem ex parte apprehensionis intellectiuæ se habẽt intellectus & ratio, ita ex parte appetitus intellectiui se habẽt voluntas & lib. arb. quod nihil aliud est quàm ius electiua: & hoc patet ex habitudine & obiectorum & actuum. nam intelligere importat simplicem acceptionem alicuius rei. Vnde intelligi dicuntur proprie principia, quæ sine collatione per seipsa cognoscuntur. e Ratiocinari autem propriè est deuenire ex uno in cognitionẽ alterius. Vnde propriè de conclusionibus ratiocinamur, quæ ex principiis innotescunt. Similiter ex parte appetitus, velle, importat simplicem appetitum alicuius rei. Vnde voluntas dicitur esse de fine, qui propter se appetitur. Eligere autem, est appetere aliquid propter alterum consequendum. Vnde propriè est eorum, quæ sunt

† Li. 3. Meth. c. 3. ad finem mo.

¶ Super quæstionis octua gesimatertiæ Artic. IIII.

TItulus clarus. ¶In corpore vna cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Voluntas & liberum arbitrium non sunt duæ: sed vna potentia. probatur. Sicut se habet intellectus ad rationẽ, ita voluntas ad lib. arbit. seu (quod idẽ est) vim electiuam: sed intellectus & ratio sunt vna potentia. ergo voluntas & lib. arb. Maior probatur dupliciter. Primo ex communitate: quia oportet appetitiuas esse proportionatas apprehensiuis. ac per hoc sicut in apprehensiua sunt duo, ita in appetitiua. Secundo ex speciebus rationibus horum ex parte obiectorum & actuũ: Actuum quidem, quia, intelligere est simplex, & ratiocinari est discurrere, & similiter velle & eligere. ob iectorũ vero, quia ex inde illorũ præsum est principiũ, horum quoque primum est finis, secundum ad finem.

41ª locis super ar. 3. indicatus. † Li. 3. c. 11.

¶Cõstat autem quòd hæc proportionaliter se habẽt. minor uero non sic probatur, quia eiusdem est virtutis, quies & motus: sed idem medium intuitum hic conclusionem inferre dicitur. Et sic duobus quodammodo medijs probatur intentum conclusionem, scilicet ex proportionalitate inter apprehensiuam & appetitiuã virtutẽ, & ex habitudine inter actã lib. arbit. & actum voluntatis: quatenus licet se habent vt quies & motus, vt supra dictum fuit de intellectu & ratione.

† Li. 3. Meth. c. 3. ad finem mo.

¶ Super quæstionis octua gesimaquarte Articulum. primum.

D. 108 4. q. 79. arti.

TItulus clarus. ¶In corpore quinque. Primo, refert antiquorũ opiniones: secundo, Platonis; tertio, arguit contra opinionem Plat. quarto, fundamentum eius examinat & destruit. quinto infert conclusionem responsiuam quæsito affirmatiue.

In corp.

¶Quo ad primũ, antiquorũ positio est quòd corporeorum nulla est certa cognitio, quia sunt in continuo motu: & ex hoc q̃ corporale varium, nullius rei est aliqua certa cognitio, quia sola corporea entia ponebant.

¶Quo ad secundum, Platonis positio, quòd corporum sensibilium secundum seipsa nõ est certa scientia: sed secundum eorũ ideas, q̃ hæc sunt materialia & fluxa, illæ autẽ sunt species horum.

¶Quo ad tertiũ, dupliciter arguitur. Primo, ducẽdo ad impossibile, q̃ scilicet materia & motus excluderentur a scientia tam in ratione obiecti quàm in ratione medij, & sic periret scientia naturalis, quæ & de mobili, & per principia motus est. Secũdo, ducendo ad inopinabile, quòd duorum manifestorum scientiam quærimus, aliorũ quæ nescimus, scientiã inuenimus, quæ non sunt horũ substantiæ. per quæ de his iudicare nequimus, & tamen iudicamus.

¶Quo ad quartum, primo fundamentum Platonis: fundauit se Plato super tres propositiones. Prima est, quòd cognitio fit per assimilationẽ, primo de anima. secunda, quòd ista assimilatio debet esse non solum in forma, sed in modo formæ. Tertia, q̃ inter intellectum & res corporales non potest esse ita assimilatio, sed bene inter animam & ideas. Et hãc tertiam propositionẽ probauit, quia in anima, rei cognitæ forma est immaterialiter, vniuersaliter, & immobiliter, quod ex operatione apparet. quia experimur intelligere vniuersaliter, & necessario. operatio autem est secundum modum formæ, in corporibus autem his oppositio modo sunt formæ: in ideis autẽ sunt simili modo scilicet vniuersaliter, immaterialiter, & absque motu, ergo.

¶Deinde destruit hoc fundamẽtum, ostendendo secundam propositionẽ esse falsam dupliciter. Primo, in assimilatione absolute. Secundo, in assimilatione cognoscẽtis ad cognitũ absolute quidem, quia inter similia non oportet quòd sic similitudo modi essendi, neque intrinsece, vt patet de intenso & remisso: neque extrinsece, vt patet de duobus albis, altero dulci, & altero non. In cognoscente autem, quia sensus est similis sensato in forma, non in materia. ergo iuxta hunc eandem modum dici potest, quòd intellectus respicit species rerum absque materia, motu & particularibus, q̃ unumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis.

416 Verit. q. 10. ar. 4.

¶Adaerte hic q̃ (vt patet ex supra dictis) ista ratio, Vnumquodque recipit per modum suum, non sufficeret ad propositum nisi præsupposito actiuo sufficiente; quia tamen superius ex proposito hoc declaraueras, vbi de intellectu agente tractabatur, ideo suppositis illis, nunc non curat sic breuiter & quasi diminute loqui.

† Li. 4. a medio, to. 1.

† Li. 12. super Gen. c. 25. colligit, to. 3.

362

¶Quo

¶Secundo, Vtrum intelligat ea per essentiam suã, vel per aliquas species.

¶Tertio, Si per aliquas species, Vtrũ species omniũ intelligibilium sint ei naturaliter innatæ.

¶Quarto, Vtrum effluant in ipsam ab aliquibus formis immaterialibus se paratis.

¶Quinto, Vtrum anima nostra omnia nia quæ intelligit, videat in rationibus æternis.

¶Sexto, Vtrum cognitionem intelligibilem acquirat à sensu.

¶Septimo, Vtrum intellectus possit actu intelligere per species intelligibiles, quas penes se habet, non conuertendo se ad phantasmata.

¶Octauo, Vtrum iudicium impediatur per impedimentum sensitiuarum virtutum.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima cognoscat corpora per intellectum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ anima nõ cognoscat corpora per intellectum. Dicit enim Augustin. * in 2. sol. quòd corpora intellectu comprehendi non possunt: nec aliquod corporeum nisi sensibus videri potest. Dicit etiam 12. super Genes. ad literam 3 † quòd visio intellectualis est eorum, quæ sunt per essentiam suã in anima. huiusmodi autem non sunt corpora. Ergo anima per intellectum corpora cognoscere non potest.

¶2 Præt. Sicut se habet sensus ad intelligibilia, ita se habet intellectus ad sensibilia. Sed anima per sensum nullo modo potest cognoscere spiritualia, quæ sunt intelligibilia. Ergo nullo modo per intellectum potest cognoscere corpora, quæ sunt sensibilia.

¶3 Præt. Intellectus est necessarium, & semper eodem modo se habentium. Sed corpora omnia sunt mobilia, & non eodem modo se habentia. Anima ergo per intellectũ corpora cognoscere non potest.

¶SED CONTRA est, quòd scientia est in intellectu. Si ergo intellectus non cognoscit corpora, sequitur quòd nulla scientia sit de corporibus. Et sic peribit scientia naturalis, quæ est de corpore mobili.

¶RESPON. Dicendum ad euidentiam huius quæstionis, quòd primi Philosophi, qui de naturis rerum inquisiuerunt, putauerunt nihil esse in mundo præter corpus. e Et quia videbant omnia corpora mobilia esse, & putabant ea in continuo fluxu esse, existimauerunt quòd nulla certitudo de rerum veritate haberi posset à nobis. Quod enim est in continuo fluxu, per certitudinem apprehendi non potest: quia prius labitur, quàm mente diiudicetur: sicut Heraclitus dixit, quòd non

* Li. 12. cap. 16. circa finem.

† Li. 12. super Gen. c. 25. colligit, to. 3.

QVAEST. LXXXIIII.

Quomodo anima coniuncta intelligat corporalia, quæ sunt infra ipsam.

ONSEQVENTER considerandum est de actibus & habitibus animæ, quantum ad potentias intellectiuas, & appetitiuas. Aliæ enim potentiæ non pertinent directè ad considerationem theologi. Actus autem & habitus appetitiuæ partis ad consideratione moralis scientiæ pertinent. Et ideo in secunda parte huius operis de eis tractabitur; in qua considerandum est de morali materia. Nunc autẽ de actibus & habitibus intellectiuæ partis agetur. Primo quidem de actibus. Secundo, de habitib. In consideratione vero actuũ, hoc modo procedemus. Primo namq̃ cõsiderandum est, quomodo intelligit anima corpori coniuncta. Secũdo, quomodo intelligit à corpore separata. Prima autem consideratio erit triparti ta. Primo nanque considerabitur quomodo anima intelligit corporalia, quæ sunt infra ipsam. Secũdo, quomodo in tell git seipsam & ea, quæ in ipsa sunt. Tertio, quomodo intelligit substãtias immateriales, quæ sunt supra ipsam.

¶Circa cognitionem vero corporalium, tria considerãda occurrunt. Primo quidem, per quid ea cognoscit. Secundo, quomodo, & quo ordine. Tertio, quid in eis cognoscit.

Circa primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum anima cognoscat corpora per intellectum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quo ad quintum, infertur conclusio responsiua, Anima per intellectū cognoscit corpora cognitione immateriali, vniuersali, & necessaria. Vbi aduerte, quòd hæ tres conditiones determinant cognitionem secundum genus propriem & in ordine ad obiectum. Secundum genus quidem propriū, quia cognitio ista est de genere cognitionum immaterialium, vniuersalium, & immobilium, seu necessariarum, quod idem est: necessarium n. est quod mutari nō potest, omnis enim intellectio in tali genere est. In ordine vero ad obiectum, quia cognitio ista immaterialiter, vniuersaliter & immutabiliter attingit obiectū. nulla enim materia mediante, nulla conditione particularitatis intercedente, nulla mutationis specie obuiante, intelligimus species corporum, quæ secundū esse sunt materiales, particulares, & motui subiectę.

†Li.4.Meta.tex.22. 80.5.

84

879

425

d 63 †Li.22.de ciui Dei, c.29. declinando ad finem tom.5.

est possibile aquam fluuij currētis bis tangere, vt recitat Philosoph. in 4. Metap.* His autem superueniens Plato, vt posset saluare certam cognitionem veritatis, à nobis per intellectum haberi, posuit præter ista corporalia, aliud genus entium à materia & motu separatum, quod nominabat species, siue ideas, per quarum participationum, vnumquodq; istorum singularium & sensibilū, dicitur vel homo, vel equus, vel aliquid huiusmodi. e Sic ergo dicebat scientias, & diffinitiones, & quicquid ad actum intellectus pertinet, nō referri ad ista corpora sensibilia, sed ad illa immaterialia & separata, e vt sic anima non intelligat ista corporalia, sed intelligat horum corporalium species separatas. Sed hoc dupliciter appa ret falsum. Primo quidem, quia cum illæ species sint immateriales & immobiles, exeludaretur à scientiis cognitio motus & materiæ, quod est proprium scientiæ naturalis, & demonstratio per causas mouentes & materiales. Secundo, quia destruibile videtur, vt dum rerum, quæ nobis manifestæ sunt notitiam quærimus, alia entia in medium afferamus, quæ nō possunt esse eorum substantiæ, cum ab eis differant secundum esse. Et sic illis substantiis separatis cognitis, non propter hoc de istis sensibilibus iudicare possemus. Videtur autem in hoc Plato deuiare à veritate: quia cum æstimaret omnem cognitionem per modum alicuius similitudinis esse, credidit q forma cogniti ex necessitate sit in cognoscente, co modo quo est in cognito. Cōsiderauit autem, q forma rei intellectæ est in intellectu vniuersaliter, & immaterialiter, & immobiliter: quod ex ipsa operatione intellectus apparet, qui intelligit vniuersaliter, & per modum necessitatis cuiusdam: modus enim actio nis est secundum modum formæ agentis. Et ideo existimauit, q oporteret res intellectas hoc modo in seipsis subsistere: scilicet, immaterialiter & immobiliter. Hoc autem necessarium nō est: quia etiam in ipsis sensibilibus videmus, q forma alio modo est in uno sensibilium, quā in altero: puta cum in vno est albedo intensior, in alio remissior: & cum in vno albedo cum dulcedine, in alio sine dulcedine. Et per hunc etiam modum, forma sensibilis alio modo est in re, quæ est extra animam, & alio modo in sensu, qui suscipit formas sensibiliū absque materia, e sicut colorem auri sine auro. Et similiter intellectus species corporum, quæ sunt materiales & mobiles, recipit immaterialiter, & immobiliter, secundum modum suū. nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Dicendum est ergo, quòd anima per intellectum cognoscit corpora, cognitione immateriali, vniuersali, & necessaria.

b 425

60

¶Ad primvm ergo dicendum, q verbum Augustini est intelligendum quantum ad ea, quibus intellectus cognoscit, non autem quantum ad ea, quæ intellectus cognoscit. Cognoscit enim corpora intelligēdo, sed non per corpora, neque per similitudines materiales & corporeas, sed per species immateriales & intelligibiles, quæ per sui essentiam in anima esse possunt. e

¶Ad secvndvm dicendum, q sicut Aug. dicit 22. de Ciuit. Dei,* Non est dicendum, q sicut sensus cognoscit sola corporalia, ita intellectus cognoscit sola spiritualia: quia sequeretur, q Deus & angeli corporalia non cognoscerent. Huius autē diuersitatis ratio est, quia inferior virtus non se extendit ad ea quæ sunt superioris virtutis: sed virtus superior ea, quæ sunt inferioris virtutis, excellentiori modo operatur.*

80

¶Ad tertium dicendum, quòd omnis motus supponit aliquid immobile. Cum enim transmutatio fit secundum qualitatem, remanet substantia immobilis: & cum transmutatur forma substantialis, remanet materia immobilis. Rerum etiam mutabilium, sunt immobiles habitudines: sicut Sortes etsi non semper sedeat, tamen immobiliter est verum, quòd quando sedet, in vno loco manet. Et propter hoc, nihil prohibet de rebus mobilibus, immobilem scientiam habere.

Articvlvs II.

Vtrum anima per essentiam suā corporalia intelligat.

¶Super quæstionis octuagesimæquartæ, Articulū secundum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd anima per essentiam suam corporalia intelligat.

Dicit enim Aug.* 10. de trin. quòd anima imagines corporum conuoluit, & rapit factas in semetipsa de semetipsa. Datenim eis formandis quiddam substantiæ suæ. Sed per similitudines corporum corpora intelligit. Ergo per essentiam suam, quam dat formandis talibus similitudinibus, & de qua eas format, cognoscit corporalia.

¶2 Præt. Philosophus dicit in tertio de anima,* q anima quodammodo est omnia. Cum ergo simile simili cognoscatur, videtur, q anima per seipsam corporalia cognoscat.

¶3 Præt. Anima est superior corporalibus creaturis. Inferiora autem sunt in superioribus eminentiori modo quā in seipsis: vt Dion.* dicit. Ergo omnes creaturæ corporeæ nobiliori modo existunt in ipsa essentia animę quàm in se ipsis. Per suam ergo substātiam potest creaturas corporeas cognoscere.

¶Sed contra est, quod Aug.* dicit 9. de Trin. q mens, corporearum rerū notitias, per sensus corporis colligit. Ipsa autem anima non est cognoscibilis per corporis sensus. Non ergo cognoscit corporea per suam substantiā.

¶Respon. Dicendum, quòd antiqui Philosophi posuerūt, q anima per suā essentiam cognoscit corpora. Hoc enim animis omnium communiter inditum fuit, q simile simili cognoscitur. Existimabant autem q forma cogniti sit in cognoscente, eo modo quo est in re cognita. E contrario tamē Platonici posuerunt. Plato enim quia perspexit intellectualem animam immaterialem esse, & immaterialiter cognoscere, posuit formas rerum cognitarum immaterialiter subsistere. e Prio res vero naturales, quia considerabant res cognitas esse corporeas & materiales, posuerunt oportere res cognitas etiam in anima cognoscente materialiter esse. Et ideo, vt animæ attribuerēt omnium cognitionem, posuerunt eam habere naturam communem cum omnibus. Et quia natura principiatorum ex principijs constituitur, attribuerunt animæ naturam principij: ita q qui dixit principium omnium esse ignem, posuit animam esse de natura ignis: & similiter de aēre & aqua. Empedocles autem, qui posuit quatuor elementa materialia, & duo mouētia, ex his etiam dixit animam esse constitutam. Et ita cum res immaterialiter in anima ponerent, posuerunt omnem cognitionem animæ materialem esse, non discernentes inter intellectum & sensum.e Sed hæc opinio improbatur. Primo quidē, quia de materiali principio, de quo loquebantur, non existunt principiata, nisi in potentia. Non aūt cognoscitur aliquid secundum q est in potentia; sed secundū q est actu, vt patet in 9. Metaphy.* Vnde nec ipsa potentia cognoscitur nisi per actū. e Sic igitur non sufficeret attribuere animæ principiorum naturā ad hoc, q omnia cognosceret, nisi inesset ei natura & formæ singulorū effectuū; puta ossis, & carnis, & aliorū huiusmodi, vt Aristot. contra Empedoclem argumentatur in primo de Anima.* Secundo: quia si oporteret rem cognitam materialiter in cognoscente existere, nulla ratio esset, quare res, quæ materialiter extra animam subsistunt, cognitione carent: puta, si anima igne cognoscit ignem, & ignis etiam qui est extra animam, ignem cognosceret. Relinquitur ergo, q oportet materialia cognita in cognoscente existere nō materialiter: sed magis immaterialiter. Et huius ratio est, quia actus cognitionis se extendit ad ea, quæ sunt extra cognoscentem. Cognoscimus enim etiam ea, quæ extra nos sunt. Per materiā autem determinatur forma rei ad aliquid vnū. e Vnde manifestum est, quòd ratio cognitionis, ex opposito se habet ad rationem materialitatis. Et ideo, quæ non recipiunt formas nisi materialiter, nullo modo sunt cognoscitiua e, sicut plantæ, vt dicitur in 2. lib. de Anima,* Quanto autem aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoscit.

Vnde & intellectus, qui abstrahit speciem non solum à materia: sed etiam à materialibus conditionibus indiuiduantibus, perfectius cognoscit quàm sensus, qui accipit formam rei cognitæ, sine materia quidem: sed cum materialibus conditionibus. Et inter ipsos sensus, visus est magis cognoscitiuus, quia est minus materialis, vt supra dictum est*. Et inter ipsos intellectus, tanto quilibet est perfectior, quanto immaterialior.

¶Ex his ergo patet, quòd si aliquis intellectus est, qui per essentiam suā cognoscit omnia, oportet quod essentia eius habeat in se immateriali ter omnia, sicut antiqui posuerunt essentiam animæ actu componi ex principijs omnium materialium, vt cognosceret ea omnia. Hoc autem est proprium Dei, vt sua essentia sit immaterialiter comprehensiua omnium, prout effectus virtute præexistunt in causa. Solus igitur Deus per essentiam suam omnium intelligit: e non autem anima humana, neque etiam angelus.

¶Ad primvm ergo dicendum quòd Aug. ibi loquitur de visione imaginaria, quæ fit per imagines corporum. Quibus imaginibus formandis dat anima aliquid suæ substantiæ: sicut subiectum datur vt informetur per aliquam formam. Et sic de seipsa facit huiusmodi imagines: non quòd anima vel aliquid animæ conuoluntur, & declarantur discurrendo per opiniones eorum, & Empedoclis. o nia clara sunt in litera.

¶Aduerte hic, quòd fundamentum illud commune verū in se est, & ideo cōmune fuit & est sapientibus & insipientibus: sed quia male intellectum fuit, ideo fuit occasio erroris. Namque tam Plato quàm alij intellexerunt de similitudine & in forma, & in modo formæ, & propterea vtrique erraverunt. & in extremas incidenunt opin. Arist. autem distinguens similitudinē in forma a similitudine in modo illius, & videns primā sufficere ad cognitionem, media via incessit, quam sectamur, putantes q, licet requiratur similitudo inter cognoscens & cognitum in forma: stat tamen dissimilitudo in modo: immo respectu corporaliū requiritur dissimilitudo in modo formæ. Et sic vterque processus tam à modo animę ad res, quàm a modo rerum ad animam, ducit ad falsum.

¶Quo ad secundum arguitur contra alios, non contra Platonē, quia ipse non ponebat animam per suam substantiam cognoscere omnia, sed per species partici patas ab ideis, quā uis conueniret cū antiquis in malo intellectu illius fundamenti. Dupliciter autem reprehenduntur antiqui: Primo quo ad vltimum dictū eorum, scilicet q omnia cognoscuntur p naturas principiorum. Secundo, quo ad primum dictum, q corpora sunt in anima materialiter. Contra primum arguitur. Ratio cognoscendi oportet quòd sit actu cognitum, quod probatur ex eo, quòd eriā potentia cognoscitur per actum. 9. Met. & non econuerso. sed principium materiale non est actu suū principiabile. sed potentia. ergo.

¶Nota, q maior intelligitur de esse actu formaliter vel eminēter naturam illius cogniti, neutrum autem potest conuenire principio materiali.

¶Contra secundum vero, quia si res deberet materialiter esse in anima ad cognitionem, ratio nulla esset quare res extra non cognosceret.

¶Sed est hic locus quæstionis, vnde valet ista consequentia. Star: videtur enim nulla, nisi ratio esset in promptu, quare ignis extra nou cognoscit, & intus cognoscendi est ratio, quia interior est in anima, cuius natura est cognoscitiua, exterior non. Si quæratur autem, quare anima est cognoscitiua, nulla est ratio, nisi quia ipsa est ipsa, sicut nec quare homo est homo. Ad hoc est dicendum, q consequentia facta est optima, & fundatur super hoc, Esse cognoscitiuum, sequitur esse immateriale, vt in q. 14. dictum fuit, & modo replicabitur. Vnde si ignis interior est materialis, sicut exterior, aut vterque, aut neuter est cognoscendi ratio, quia eiusdē sunt virtutis, naturæ & modi: nec alter magis exit latitudinem materialis, quàm reliquus, & ideo par est ratio. Nec suffragatur dicere q interior est in natura cognoscitiua, quia est implicatio in adiecto, quia esse in natura cognoscitiua, est esse in natura immateriali, quod repugnat materiali, & quāmuis quærere, quare cognoscitiuum vel cognoscitiua, sit quæstio nulla, quæ rere tamen, quare talis substantia est cognoscitiua: & talis non, est quæstio subtilissima. Vnde & in 2. de Anima redditur ratio, quare plantæ non cognoscunt, quia scilicet sunt materiales.

¶Quo ad tertium conclusio est. Cognitum oportet esse in cognoscente immaterialiter, & probatur qua simpliciter.

Primo infertur per locum à diuisione ex dictis, aut enim materialiter, aut immaterialiter oportet res in cognoscēte esse. Sed non materialiter, vt probatū est. ergo immaterialiter. Secundo sīmatur ratione sic. Actus cognitionis se extendit ad ea, quæ sunt extra cognoscentem, ergo non est per materialem naturā, sed immaterialem: antecedens patet, quia experimur nos cognoscere, q extra nos sunt. cōsequentia probatur, quia materia determinat ad vnum.

¶Aduerte quòd ratio ista est subtilissima, & est eadem cum antedicta in q. 14. ar. 1. & fundatur super duas propositiones. Prima est, quòd cognoscens non est tantū ipsum, sed alia: hoc enim est idem q dicere quòd actus cognitionis se extendit ad ea, quæ sunt extra cognoscentem, quod est quidem cognoscentem esse non solum ipsum, sed illa quæ extra ipsum sunt, quæ cognoscit. Secunda est, quòd per materiam res arctatur & determinatur ad vnum: cuius signum manifestum est, quòd

80 †Li.1.de anima, tex. 37. tom. 2.

261 421

†Li.9.Met. tex.10.13. 436

†Li.1.de anima, tex. 37. tom. 2.

†Li.3.de ani. text. 37.tom.2.

†Ca.12. cœle. Hier.

†Li.9 de Trin.c.3.in fine, to.7.

417 Ver.q.10. ar.4.cor.

†Li.10. de Tri.c. 5.circa finem, tom. 3.

416

80

†Li.1.de anima, tex. 124.tom.2.

Q. 78.ar.3.

28

32

natura quæ infima agendi est ratio vtpote materialis, ad vnum determinatur, & quanto magis à materia recedit, tanto minus ad vnum res determinatur. Vnde & plantarum principium, ad multa quodammodo se habet, supra naturam se eleuans, dum mouet ad diuersas positiones &c. Ex his n. sequitur q cognoscitiua oportet à materia eleuari, vtpote non determinata ad vnum. esse proprium: sed extendens se ad essendum et alia, quod est oppositæ conditionis ad materialia: immateriale igitur oportet omne cognoscitiuum esse, ac per hoc cognoscendi rationem. Tertio probatur ab effectu, quia. f. quæ recipiunt formas tantum materialiter, nullo modo cognoscunt, vt plantæ. Quarto, ex gradibus cognoscentium, quia quanto aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoscit: vt patet de sensu, & intellectu, & de visu & aliis sensibus; & vno intellectu alterius intellectus.

¶Quo ad quartum, conclusio responsiua quæsito est vna ex clusiua. Solus Deus cognoscit omnia per essentiam suam. Probatur sic. Si aliquis intellectus cognoscit omnia per suā essentiam, oportet quòd eius essentia sit immaterialiter omnia: sed sola essentia diuina est huiusmodi. ergo. Conditionalis probat dupliciter. Primo infertur ex dictis. ut patet: secundo ex authoritate antiquorum. Minor vero probatur, quia Dei proprium est esse omnia virtualiter, vt 5. Meta. c. de perfecto dicitur.

¶Sed occurrit dubium hic, quia quæstio præsens est de cognitione omnium corporum, & nō de cognitione oium simpliciter. Responsio. aut ita est, est de cognitione omnium simpliciter: non igitur conueniens vi. Ad hoc breuiter dicitur, quòd, ut apparet & ex su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex supradictis in tractatu de angelis, & hic ex respõsione ad tertium, par est ratio de continentia virtuali omnium corporum, & omnium rerum, quia eadem est ratio repugnantiæ respectu utriusq;, quia. s. actus limitatus non continet perfecte vltimas differentias extranearum specierum, & dico extranearum, propter differentias proprietatum & passionũ, quas perfecte forte claudunt in se quidditates à quib. fluũt: sed illæ non sunt species extraneæ quãmuis distinctæ. Si enim quidditas aliqua limitata cõtineret differẽtias vltimas corporũ, nulla esset rõ quare aliqua limitata prohiberetur continere differentias omnium rerũ. Sicé in seriorum se, quoniam tam cessaret ratio limitationis. Vnde, propter idẽ dităté rationis in licet eleuatur respõsio respectu omnium, & sufficienter satisfit respectui omniũ corporum vtrobique.

eodem loco in argu. 2. b 563 412

¶ *Super quæstio. 84. Art. tertium.*

480

TItulus clarus, omnia corporalia.

¶Sed circa ordinem huius tituli statim orit dubiũ, quia vt diminutus progressus iste, & omissa vna quæstio ualde difficilis: An. s. anima intelligat per species. In hac. n. quæstione sunt diuersæ opiniones, & hoc loco erat tractanda. Ante nanq; quàm inquiratur an per species cõgenitas insuxos aut acquisitas, stabiliendum erat q̃ intelligit per species. Dicerent. n. alij quod neq; per substãtiã propriã, neq; per speciem aliquam intelligit anima, sed ipse actus intelligendi est similitudo quodammodo obiecti.

418 Verit. q. 10. ar. 8. & quo. 11. 8. ar. 3 Et opu. 3. c. 81.

¶ Ad hoc videt mihi dicendum, q̃ D. Thom. subtilius intuitus vidit in hac quæstione quę omissa dicitur, latere duo quæsita. Primum est, an detur in intellectu nostro species intelligibiles. Secundum, an dentur species intelligibiles præuiæ actibus. Et primam quidem quæstionẽ omitti oportuit, quia cõis animi conceptio omnium & antiquorum & posteriorum est, q̃ cognitio fit per assimilationem: idem autem intendimus per species intelligibiles & similitudines: nec

† Hom. 19 i euãg. non re mote à principio.

† Propo. 12. in prin. habetur inter opera Arist. Arab.

eodem loco in argu. 2.

quisitam respondet verũ de singulis, si tñ ordinatè interrogetur vt narratur in Menone Platonis* de quodam. Ergo antequàm aliquis acquirat scientiam, habet rerum cognitionem. quod nõ esset nisi anima haberet species naturaliter inditas. intelligit igitur anima res corporeas per species naturaliter inditas.

¶Sed contra est quod Philosophus dicit in 3. de anima*, de intellectu loquens, q̃ est sicut tabula, in qua nihil est scriptum.

¶Respon. Dicendum, q̃ cũ forma sit principium actionis, oportet vt eo modo se habeat aliquid ad formam, quæ est actionis principium quo se habet ad actionem illam, sicut si moueri sursum est ex leuitate, oportet qđ in potentia tantum sursum fertur, esse leue solum in potentia, quod autem actu sursum fertur, esse leue in actu. Videmus autem, q̃ homo est quandoq; cognoscens in potentia tñ, tam secundum sensum, quàm secundum intellectum. Et de tali potentia in actum reducitur, vt sentiat quidem per actiones sensibilium in sensum, vt intelligat autem per disciplinam, aut inuentionem. Vnde oportet dicere, q̃ anima cognoscitiua sit in potentia, tam ad similitudines, quæ sunt principia sentiendi, quàm ad similitudines, quæ sunt principia intelligẽdi. Et propter hoc Aristot.* posuit, q̃ intellectus, quo anima intelligit, non habet aliquas species naturaliter inditas. sed est in principio in potentia ad huiusmodi species omnes. Sed quia id, quod habet actu formam, interdum non potest agere secundum formam propter aliquod impedimentum, sicut lene si impediatur sursum ferri: propter hoc, Plato posuit q̃ intellectus hominis naturaliter est plenus omnibus speciebus intelligibilibus: sed per vnionem corporis impeditur, ne possit in actum exire. Sed hoc non videtur conuenienter dictum. Primo quidem, quia si habet anima naturalem notitiam omnium, non videtur esse posibile, q̃ huius naturalis notitiæ tantam obliuionem capiat, q̃ nesciat se huiusmodi scientiam habere. Nullus enim homo obliuiscitur eo, quæ naturaliter cognoscit: sicut, quòd Omne totum sit maius sua parte, & alia huiusmodi. Præcipuè autem hoc videtur esse inconueniens si ponatur esse animæ naturale corpori vnito, vt supra habitum est.* Inconueniens enim est, q̃ naturalis operatio alicuius rei totaliter impediatur per id, quod est sibi

¶ de similibo ad medium illius.

4. 1. 3. 4 de anim. cex. 4. & com. 2.

† Li. 3. de anim. cex. 14. com. 2.

Q. 76. ar. 1.

¶ Circa hanc rationem aduerte, quòd in ea sunt duo manifesta, & tertium ambiguitatem habet aliquã. Patet in primis, quòd in probatione consequentiæ non est fermo de quocunq; modo: sed de his duobus, s. actu & potentia: ita quòd propositio assumpta, quòd vnumquodq; eodem modo se habet ad formam principiantem actionẽ, & actionem ipsam, intelligitur quo ad hoc, quod est habere actu vel potentia, atq; secundo, q̃ hæc propositio est vera in formis, quæ sunt principia naturalia, & deductis impedimentis. In naturalibus quidem, quia ipsæ natura cum sunt operantur, nec prius duratione sunt, & postea principiant actionẽ, vt patet in elementis: deductis autẽ impedimentis quia sit per accidens contingit formã impediri, ipsa actu habebitur, & actio in potentia, vt patet in leni detẽto deorsum: sed hoc est per accidens, vt in litera dicitur: per se autẽ propositio ista est verissima. Sed ambiguũ est, an ista propositio sit vera in formis principiatibus voluntarie: s. n. in his dicatur vera, obstat: quia experimur falsum esse, q̃ forma voluntarie exeat in actũ statim cũ est, imo habemus multas tales, secũdum quas non operamur actu. Si aũt dicatur, q̃ nõ tenet nisi in formis q̃ sunt principia naturalia, frustra ad propositum adducta videtur, q̃m similitudines intelligibiles operantur, & cessant ab opere secũdum imperiũ nostræ voluntatis. Et hoc præcipue sm doctrinã S. T. qui ponit species intelligibiles cõseruari in intellectu, & q̃ñ non intelligimus.

Nota citato in argu.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ propositio assumpta tenet in oibus formis, tam naturalibus quàm voluntariis. sed propositio restringẽda est ad potentiã essentialem, & actum sibi correspondentem. Ita q̃ sensus est, qđ vnumquodq; ita se habet ad formam, quæ est actionis principium, sicut ad actionem, quo ad hoc, q̃ est in potentia essentiali ad operationem: est etiam in potentia essentiali ad formam, & si non, non: & sic cessat instantia: quia nunquam aliquis est in potẽtia essentiali ad intellectionem, & in actu habet speciem intelligibilem: imo hoc implicat, quia si actu habet ergo potest eum vult intelligere. Et si potest eum vult, ergo non est in potentia essentia lis, sed accidentali tantum, vt patet ex 8. Physicorum, & 2. & 3. de anima. Patet autem hanc esse mentem literæ, quia ex potentialitate qua experimur nos non posse intelligere ad libitum quæ volumus, infert non esse nobis inditas habituales species rerum. Si enim essent inditæ, intelligeremus omnia cum vellemus, vt experimur in his, quorum sensum habuimus.

¶Quo ad secundum refert duo. Primo obuiationem: qua nõ obstante præmissa ratione, Plato tenuit oppositum. Secundo opinionem ipsam. Opinio est pars affirmatiua quæsiti. Obuiatio ad rationem, est positio impedimenti, scilicet vnionem ad corpus.

¶Circa obuiationem ad rationem præmissam dubium occurrit,

quia videmus S. T. numerare species intelligibiles inter formas naturaliter agentes: quæ. s. ideo non agunt, quia impediuntur. Cum tñ constet eas agere voluntarie: intelligimus enim cum volumus.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd habere impedimentum, commune est formis naturaliter & voluntarie agentibus. Nec in hoc differunt: sed differentia est, quia naturales non impeditæ agunt statim, voluntariæ ad libitum. Vnde ex hoc quòd species intelligibiles impeditæ poni dicuntur, & ideo nõ posse exire in actum, non sequitur: ergo numerantẽ inter naturales forma, sed est sophisma cõsequẽtis.

419 Locus supra 22. 3. cotatũ

¶Quo ad tertiũ arguitur dupliciter contra Platonem. Primo, quia ponitur effectus. s. obliuio sine causa sufficienti, & probatur, quia experimur nos non obliuisci eorum, quæ naturaliter nouimus. scilicet, Omne totũ est maius sua parte: ergo vnio ad corpus est naturalis, vt probatum est, & pcipue hoc procedit, quia non solum ponitur effectus sine causa, sed ponitur contrarius effectus puenire cã ex vtpote ex vnione naturali puenire impedimẽtũ naturalis operationis. Secundo, quia carens sensu, caret scientia sensibiliũ illius, vt patet, & habetur primo posteriorum. ergo nõ est indita omniũ scientia. Si enim scientia omnium ineffet animæ ex se ex multa excitatione, & expergefactione circa sẽsibilia quatuor sensuum, cæci animæ posset quandoque vti omnibus speciebus quas habent & cõsequenter circa colorum: quod experimur falsum. Et Patet sequela, quia sensibilia non requiruntur nisi ad excitandam animam apud eos, & experimur reminiscentiam fieri ex quodam in quiddam. ergo a fortiori sic fiet reminiscentia intellectualis.

Articvlvs IIII.

Vtrum species intelligibiles effluant in animam, ab aliquibus formis separatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species intelligibiles effluant in animam ab aliquibus formis separatis. Omne enim quod per participationem est tale, causatur ab eo, quod est per essentiam tale: sicut quod est ignitum, reducitur sicut in causam in ignem, Sed anima intellectiua secundum quod est actu intelligens participat ipsa intelligibilia. intellectus enim in actu, quodammodo est intellectum in actu. Ergo ea quæ secũdum se, & per essentiam suam sunt intellecta in actu, sunt causæ animæ intellectiuæ, quòd actu intelligat. intellecta autem in actu per essentiam suam, sunt formæ sine materia existẽtes. Species igitur intelligibiles, quibus anima intelligit, causantur à formis aliquibus separatis.

¶2 Præte. Intelligibilia se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum. Sed sensibilia, quæ sunt in actu extra animam, sunt causæ ipsorum sensibilium, quæ sunt in sensu, quibus sentimus. Ergo species intelligibiles, quibus intellectus noster intelligit, causantur ab aliquibus actu intelligibilibus extra animam existẽtibus. Huiusmodi autem non sunt, nisi formæ à materia separatæ. Formæ igitur intelligibiles intellectus nostri effluunt ab aliquibus subsistentiis separatis.

¶3 Præte. Omne quod est in potentia, reducitur in actum per id quod est actu. si ergo intellectus noster prius in potentia existens, postmodum actu in telligat, oportet, quòd hoc causetur ab aliquo intellectu qui semper est in actu. hic autem est intellectus separatus. Ergo ab aliquibus subsistentiis separatis causuntur species intelligibiles, quibus actu intelligimus.

¶ *Super quæstionis LXXXIIII. Art. IIII.*

TItulus clarus.

¶In corpore quinque. Primo, proponit opinionem tenentẽ affirmatiuam, dupliciter: & refert Platonis viam. Secundo, Auicen. Tertio, in quo isti conueniunt & differunt. Quarto, arguit vtrunque. Quinto, respondet quæsito negatiue.

¶Quo ad primum, tria de Platone: primo, ideas sensibilium subsistentes. Secundo, duplicem participationem earum, materialiter & intelligibiliter. Tertio, corollarium, ideo scientiam dicebat ideaꝝ non sensibilium. Et nota ibi, quòd quemadmodum nos Aristot. sequentes, quia species ex sensibilibus in animã

Universidad de Deusto
Biblioteca

quenire fatemur, scientiam de ipsis sensibilibus esse dicimus: ita Plato, q̃ species ab ideis recipiunt.

¶Quo ad secundum, tria ex Auicen. Primo, naturas sensibilium immateriales nõ per se, sed in intellectibus separatis. Art.2.huius quæst. Secũdo, derivationem ordinatam earum a primo vsq; ad vltimum. Tertio, nomen & officium istius vltimi nomẽ intellectus agens officium quia ipse influit formas sensibiles duplici termateriq; corporali, materialiter, & animæ nostræ intelligibiliter.

¶Quo ad tertium: conuenientia in vno quòd veerque ponit species intelligibiles animę nostrę effluere a formis separatis: & sic rñdet quæsito affirmative, differentia in tribus. Primo, q̃ Plat. formas separatas dicit subsistẽtes, Aut. in actibus. Secundo, quia Plat. ponit immobiliter recipi influxũ in animã, Auicẽ mobiliter. immo tantum dum actualiter influit. Tertio quia ex hoc Plato sciẽtiam ponit ingeniã animæ, Auic. vero nõ, sed acq̃ri de nouo successiue.

¶Quo ad quartum, quatuor. Primo, proponit impossibile quod sequitur ad vtrumq;, s. quòd anima tunc vniretur corpori. Secundo, probat sequelam sic, Anima non vnitur corpori ꝓpter corpus, sed ꝓpter animam, quia. f. corpus necessariũ est ad eius ꝓprią operationẽ, quę est intelligere: sed secũdũ vią vtrãq; hęc operatio non eget corpore. ergo anima frustra vniretur corpori. Maior, quo ad primam & secundã partẽ probatur: quia nec forma est ꝓpter materiã, & hoc contra positionem Auic. nec motor, ꝓp mobilẽ & hoc contra Plat. sed econtra. Quo ad tertiã vero, relinquitur per

¶Sed contra est, quia secundum hoc, sensibus non indigeremus ad intelligendum: quod patet esse falsum, ex hoc præcipuè, quod qui caret vno sensu, nullo modo potest habere scientiam de sensibilibus illius sensus.

¶Respon. Dicendum, quòd quidam posuerunt species intelligibiles nostri intellectus procedere ab aliquibus formis, vel subsłantijs separatis. Et hoc dupliciter Plato enim sicut dictum est, * posuit formas rerum sensibilium per se sine materia subsistentes, sicut formam hominis, quam nominabat per se hominem: & formam, vel ideam equi, quam nominabat per se equum, & sic de alijs. Has ergo formas separatas ponebat participari, & ab anima nostra, & a materia corporali. Ab anima quidem nostra, ad cognoscendum ipsa materia vero corporali, ad edendum: vt sicut materia corporalis per hoc, quòd participat idem lapidis, fit hic lapis; ita intellectus noster per hoc, quod participat ideam lapidis, fit intelligens lapidem. Participatio autem ideæ sit per aliquam similitudinem ipsius ideæ in participante ipsam, per modum quo exemplar participatur ab exemplato. Sicut igitur ponebat formas sensibiles, quæ sunt in materia corporali effluere ab ideis, sicut quasdam earum similitudines, ita ponebat species intelligibiles nostri intellectus esse similitudines quasdam idearum ab eis effluentes. Et propter hoc, vt supra dictum est, * scientias & diffinitiones ad ideas referebat. Sed quia contra rationem rerum sensibilium est, quòd earum formæ subsistant absque materiis, vt Aristot. * multipliciter probat; ideo Auicen. hac positione remota, posuit omnium rerum sensibilium intelligibiles species, non quidem per se subsistere absque materia, sed præexistere immaterialiter in intellectibus separatis. A quorum primo, deriuantur huiusmodi species in sequentem: & sic de aliis vsque ad vltimum intellectum separatum: quem nominat intellectum agẽtem. A quo, vt ipse dicit, effluunt species intelligibiles in animas nostras, & formæ sensibiles in materiam corporalem. Et sic in hoc Auicen. cum Platone concordat, q̃ species intelligibiles nostri intellectus, effluunt a quibusdam formis separatis, quas tamen Plato dicit per se subsistere. Auicen. vero, ponit eas in intelligentia agente. Differunt etiam quantum ad hoc, q̃ Auicen. ponit species intelligibiles non remanere in intellectu nostro postquam desinit actu intelligere: sed indiget, vt iterato se conuertat ad recipiendum de nouo. c Vnde non ponit scientiam animæ naturaliter inditam sicut Plato, qui ponit participationes idearum immobiliter in anima permanere. c Sed secundũ hanc positionem, sufficiens ratio assignari non posset, quare anima nostra corpori vniretur. Non. n. potest dici q̃ anima intellectiua corpori vniatur propter corpus: q̃ nec forma est propter materiam, c nec motor propter mobile: sed potius econuerso. Maximè autem videtur corpus esse nec essarium animæ intellectiuæ ad eius propriam operationem, quæ est intelligere: quia secundum esse suum à corpore non dependet. Si autem anima species intelligibiles secundum suam naturam apta nata esset recipere per influentiam aliquorum separatorum principiorum tantum, & non acciperet eas ex sensibus, non indigeret corpore ad intelligendum: vnde frustra corpori vniret.

¶Si autem dicatur, q̃ indiget anima nostra sensibus ad intelligendum, quibus quodammodo excitetur ad cõsideranda, ea quorum species intelligibiles à principijs separatis recipit, hoc non videtur sufficere: quia huiusmodi excitatio non videtur necessaria animæ, nisi inquantum est confopita secũdum Platonicos quodammodo, & obliuiosa, propter vnionem ad corpus; c & sic sensus non proficerent animæ in intellectiuæ nisi ad tollendum impedimentum, quod animæ prouenit ex corporis vnione. Remanet igitur quærendum, quæ sit causa vnionis animæ ad corpus. Si autem dicatur secundũ Aui. q̃ sensus sunt animæ necessarii, quia per eos excitatur, vt conuertat se ad intelligentiam agentem, à qua recipit species, hoc quidem non sufficit: quia si in natura animæ, est vt intelligat per species ab intelligentia agente effluxas: sequeret, q̃ quæ anima possit se conuertere ad intelligentiã agentem ex inclinatione suę naturę, vel et excitata per alium sensum, vt conuertat se ad intelligentiã agentem, ad recipiendum species sensibilium, quorũ sensum aliquis non habet. Et sic cecus natus posset habere scientiã de coloribus, qd est manifeste falsum. Vnde dicendũ est, q̃ species intelligibiles, q̃bus anima nostra intelligit, non effluunt à formis separatis.

¶Ad Primum ergo dicendũ, q̃ species intelligibiles, quas participat noster intellectus, reducuntur sicut in primã cãm in aliquod principium per suã essentiã intelligibile. s. in Deũ. Sed ab illo principio procedunt mediantibus formis rerũ sensibiliũ, & materialiũ, à q̃bus scientiã colligimus, vt Dio. dicit. *

¶Ad secundũ dicendũ, q̃ res materiales secundũ esse qd habẽt extra animam, possunt esse sensibiles actu: non autem actu intelligibiles. Vnde non est similis de sensu & intellectu.

¶Ad tertiũ dicendum, q̃ intellectus noster possibilis reducitur de potentia ad actum per aliquod ens actu, idest per intellectũ agentẽ, qui est, virtus quędã animę nostrę, vt dictũ est: * non autẽ per aliquem intellectũ separatũ, sicut per causam propriam proximã: sed forte sicut per causam remotã.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima intellectiua cognoscat res immateriales in rationibus æternis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod anima intellectiua non cognoscat res immateriales in rationibus æternis. Id enim in quo aliquid cognoscitur, ipsum magis & per prius cognoscitur. Sed anima intellectiua hominis in statu præsentis vitæ non cognoscit rationes æternas: quia non cognoscit ipsum Deum, in quo rationes æternæ existunt, sed ei sicut ignoto coniungitur: vt Dionysius dicit in 1. cap. mysticæ theologiæ. Ergo anima non cognoscit omnia in rationibus æternis.

¶2 Præte. Rom. 1. dicitur, quòd inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt conspiciũtur. Sed inter inuisibilia Dei numerantur rationes æternæ. Ergo rationes æternæ per creaturas materiales cognoscuntur & non econuerso.

¶Quo ad primũ duo inducuntur. Primo, regula in cõmuni circa Philosophorum doctrinam seruanda, & tam quo ad bene, quàm quo ad male dicta ex Aug. Secundo inducit quo modo ipse Augustinus hanc regulam seruauit in hac materia circa doctrinã Platonicam accepit. n. rõnes æternas & nouum modũ essendi earũ: & sic patet sensus tituli, & ejus origo: omnia clara sunt i litera. Aduerte tñ, q̃ posito Plat. ꝓpositio Plat. ꝓpter quam extranea iudicat a fide. Primo, q̃ ponebat sapiẽtiam & vitã, & alia hmõi, quæ sunt perfectiones simpliciter, per se subsistere, & non solum naturas sensibiliũ scilicet bonis, & equi, leonis &c. sequitur enim quòd dentur vitæ infinitæ perfectionis, & simpliciter sapiẽtia infinita &c. extra Deum. Et insinuatur in litera, vbi ad inuendum hoc, adducuntur exemplariter hæ perfectiones simpliciter. Secundo, quia ponuntur istę formæ creatrices, cum solius Dei sit creare, hoc in litera etiam exprimitur.

¶Quo ad secundum, respondetur

¶Sed contra est, quod dicit Aug. † 12. confes. Stambo videmus verum esse quod dicis, & ambo videmus verum esse quod dico, vbi quæso id videmus? Necego vtique in te, nec tu in me: sed ambo in ipsa, quæ supra mentes nostras est, incommutabili veritate, veritas autem incõmutabilis in æternis rationibus continetur. ergo anima intellectiua omnia vera cognoscit in rationibus æternis.

¶Respon. Dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in 2. de doct. * Christiana: qui philosophi vocantur, si qua forte vera, & fidei nostræ accommoda dixerunt, ab eis tanquam ab iniustis possessoribus in vsum nostrum vendicanda sunt. Habent enim doctrinæ Gentilium quædam simulata, & superstitiosa figmenta, quæ vnusquisque nostrum de societate Gentilium exiens, debet euitare: & ideo Augustinus, qui doctrinas Platonicorum imbutus fuerat, si qua inuenit fidei accommoda in eorum dictis, assumpsit: quæ vero inuenit fidei nostræ aduersa, in melius cõmutauit. Posuit autem Plat. * sicut supra dictum est, † formas rerum per se subsistere a materia separatas, quas ideas vocabat, per quarum participationem dicebat intellectum nostrum omnia cognoscere: vt sicut materia corporalis per participationem ideæ lapidis fit lapis: ita intellectus noster p participationẽ eiusdẽ ideæ cognosceret lapidem. Sed quia videtur esse alienum a fide, quod formæ rerum extra res per se subsistant absque materia, sicut Platonici posuerunt: dicentes per se vitam, aut per se sapientiam esse quasdã substantias creatrices, c vt Dionys. * dicit 11. c. de di. no. Ideo Augustinus in lib. 83. q. posuit † loco harum idearũ, quas Plato ponebat rationes omnium creaturarum in mente diuina existere, secundum quas omnia formantur: & secũdum quas etiam anima humana omnia cognoscit. Cum ergo quæritur, vtrũ anima humana in rationibus d æternis omnia cognoscat, dicendum est q̃ aliquid in aliquo dicitur cognosci dupliciter. Vno modo sicut in obiecto cognito, sicut aliquis videt in speculo ea, quorum imagines in speculo resultant: & hoc modo anima in statu præsentis vitæ non potest videre omnia in rationibus æternis: sed sic in rationibus æternis cognoscunt omnia beati qui Deum vident & omnia in ipso. Alio modo dicitur aliquid cognosci in aliquo sicut in cognitionis principio, sicut si dicamus q̃ in sole videtur, ea, quę per solem: & sic necesse est dicere, quòd anima humana omnia cognoscat in rationibus æternis: per quarum participationem omnia cognoscimus. Ipsum enim lumen intellectuale, quod est in nobis, nihil est aliud quam quædam participata similitudo luminis increati, c in quo continentur rationes æternæ. Vnde in Psal. 4. dicitur: Multi dicunt, Quas ostendit nobis bona? Cui quæstioni Psal. respondet dicens, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quasi dicat, Per ipsam sigillationem diuini luminis in nobis omnia demonstrantur. Quia tamen præter lumen intellectuale in nobis exiguntur species intelligibiles a rebus acceptæ ad scientiam de rebus materialibus habendam, ideo non per solam participationem rationum æternarum de rebus materialibus notitiam habemus: sicut Platonici posuerunt, quòd sola idearum participatio sufficeret ad scientiam habendam. Vnde Augustinus dicit in * 4. de Trinita. Nunquid quia Philosophi documentis certissimis persuadent æternis rationibus omnia temporalia fieri, propterea potuerunt in ipsis rationibus perspicere: vel ex ipsis colligere, quot sint animalium genera, quæ semina singulorum? Nonne ista omnia per locorum ac temporum historiam quæsierunt? Quòd autem Augustinus, non sic intellexerit, omnia cognosci in rationibus æternis, vel in commutabili veritate quasi ipsæ rationes æternæ videantur: patet per hoc quod ipse dicit * in libr. 83. quæstio. quòd rationalis anima non omnis & quæcunque, sed quæ sancta & pura fuerit, asseritur illi visioni, scilicet rationum æternarum esse idonea: sicut sunt animæ bonorum. Et per hæc patet responsio ad obiecta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis octuagesimæquartæ Articulū sextum.

421 Verit.q.10. artic.6. Et opus.3. cap. 81. & 82. † Q. 19. in prin.

TItulus clarus.

¶ In corpore quatuor. Primo Democritj: secundo Platonis: tertio Aristo. opinionem tractat: quarto respondet quæstio iuxta opi. Ari.

¶ Quo ad primū quatuor refert. Primo, quòd cognitio inest omnibus a sensibilibus. Secundo, quòd a solis. Tertio, quòd per defluxionem. Quarto radicem, quia intellectiū ponebat eiusdem ordinis cū sensitiua parte: omnia patent in litera.

¶ Quo ad secundum quatuor. Primo, oppositionem radicis prædictæ. Secundo, quòd intellectualis non a sensibilibus nisi excitative. Tertio, q̄ sensitiua non a sensibilibus nisi quo ad organa, sed a seipsa. Quarto, radicem huius: quia sentire posuit opus proprium animæ.

† Lib. 12. c. 25. in medio. tom. 3.

¶ Quo ad tertiū tria. Primo, conuenientiam & differentiam eius circa radicem, tam cum Plato. quàm Democ. vbi duo. Primo, intellectus discretus a sensu, cū Plato. contra Democ. Secundo, operatio sensitiua non animę tantum: sed coniuncti, cum Democ. contra Plato. Secūdo quo ad cognitionem sensitiuam, vbi duo. Primo, q̄ fit sufficienter a sensibilibus, contra Pla. cū Democ. quia coniuncti &c. Secundo, q̄ non per defluxionem, sed immutationem contra Democ. Tertio, quo ad cognitionem intellectuam, vbi duo. Primo, q̄ ad eā requiritur agens superius sensibilibꝰ, cum Plato. contra Democ. Secundo, q̄ ipsa non fit a sensibilibus agente, sed etiam phantasmatibus per modū abstractionis, contra Plato.

† Lib. 1. de mot. c. 1. tom. 3. † Lib. 2. Poster. tex. 27. com. 1.

¶ Quo ad quartum quatuor. Primo, q̄ intellectus non est virtus materialis. Secundo, q̄ non est virtus organica. Tertio, q̄ non est virtus corporalis. Quarto, q̄ non est virtus mixta. Primum patet: & secundum patet: & tertium patet: & quartum patet.

¶ Quo ad primum quatuor. Primo, q̄ intellectus non est virtus materialis, quia tunc esset extensa. Secundo, q̄ non est virtus materialis, quia tunc esset diuisibilis. Tertio, q̄ non est virtus materialis, quia tunc esset corruptibilis. Quarto, q̄ non est virtus materialis, quia tunc esset mortalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa affirmationis, & econuerso. Sed sunt hic multæ ambiguitates.

¶ Dubium est primo circa antecedens: quia quidditas rei materialis non est obiectum intellectus, sed ens. Et ad hoc sunt argumenta Scoti in primo dist. 3. quæst. 3.

¶ Dubium secundo est circa illam propositionē: De ratione naturæ sensibilis est, esse in particulari. Hoc enim videtur falsum: quoniam esse in particulari est modus naturæ, vt superius in tractatu de personis habitum est. Constat autem quòd modus essendi, posterior est quidditate: non ergo est de ratione seu diffinitione naturæ sensibilis esse in particulari, siue signato, siue vago.

¶ Dubium tertio est circa secundam propositionē quo ad duo. Primo, quo ad cognitionem: quia aut est sermo de cognitione intuitiua, quæ apud San. Thom. vocatur scientia visionis: aut de cognitione abstractiua, quæ apud nostros vocatur scientia simplicis intelligentiæ. Non de prima, vt patet, quia exigeretur quòd intellectus videret naturam non solum in aliquo particulari, sed in hoc exteriori sensibili sicuti est. ergo de secunda: sed ad secundam perfectè habendam sufficit cognoscere quod quid erat esse rei secundum omnia prædicata quidditatiua, vsque ad vltimam differentiam inclusiue: vt patet. esse autem in particulari, non est prædicatum quidditatiuū alicuius naturæ sensibilis ergo natura sensibilis pōt perfectè cognosci absq; hoc quod cognoscatur vt exilēs in particulari.

¶ Deinde dubium est circa ly, vt existens in particulari, aut enim denotat rem obiectam, aut modum obiecti vt obiicitur. Si enim denotat rem obiectam, sensus est, quòd natura sensibilis nō perfectè cognoscitur, nisi cognitio terminetur etiam ad modum existendi illius: ita quòd etiam modus naturæ cognoscatur. Si vero denotat modum obiecti vt obiectum est, tunc est sensus, quòd natura sensibilis non cognoscitur perfectè nisi modus essendi, eius scilicet in particulari, sit etiam modus repræsentandi, seu obiicié di illam. Neutro autem sensu vera, aut efficax est propositio ista: & contra primum sensum præcedens argumentatio militat: & tamen dato quòd esset vera propositio iuxta illum sensum, non infert intentum: quoniam cum tam natura quàm modus eius sint res vniuersales, vt patet in quæst. de potentia, quæstio. 9. potest natura sub tali modo cognosci ab intellectu, absque cognitione singularis: propter quod hic dicitur requiri phantasma: & confirmatur, quia individuum vagum ab intellectu cognoscitur. confirmatur autem quòd de ratione hominis non est esse in hoc signato homine, sed in aliquo forte. ergo. Contra secundum vero sensum est, quia sequeretur quòd natura sensibilis ab intellectu separato a corpore non posset perfectè cognosci: quia illi non potest offeri vt existens in particulari, ita q̄ existere in particulari sit quo obiicitur, quia nec in particulari est extrinseco: quia supponimus intellectus separatos non accipere scientiam rebus, nec in particulari imaginato, quia separatus non esset a corpore, si imaginatio ministraret illi.

¶ Dubium quarto est circa quartam propositionem, An intellectus noster cognoscat per se ipsum singulare. Sed quia de hoc erit inferius ex proposito quæstio, ideo illuc vsque differatur.

¶ Dubium 5. est circa vim rationis ex duplici capite. Primo, q̄a ex vi eius non sequitur, omnem cognitionem intellectus egere phantasmate, sed perfectam tantum: quia enim obiectum non potest perfectè cognosci, nisi vt existens in particulari: ideo phantasmate opus esse dicitur. Quando ergo imperfectè obiectum cognoscendum est, nulla monitatur necessitas phantasmatis. Et sic hæc ratio peccat ad conclusionem vniuersalem, afferens causam particularem. Secundo, quia ex vi illius rationis, ita sequitur de intellectu coniuncto corpori passibili: sicut de coniuncto corpori impassibili: quoniam ex natura obiecti & naturæ potentiæ procedit: constat enim eandem esse naturam obiecti sensibilis tunc & nunc: & similiter eandem naturam potentiæ: sed de corpore glorioso hoc negatur. ergo ex hac parte peccat ratio adducēs causam vniuersalem ad conclusionem particularem. Et confirmatur: quia istam rationem locum habere vult San. Tho. etiam de intellectu coniuncto corpori sano, scilicet in statu innocentiæ: vt patet infra in q. 94. ar. 2.

¶ Ad primum dubium dictum fuit in q. 12. arti. 4. & alibi. Scotus quoque male interpretatus mentem San. Tho. arguit contra eum: quidditatem. n. sensibilis obiectum non quodcunque, sed naturaliter proportionatum intentiue ponimus intellectui nostri: quia nihil potest naturaliter intellectus cognoscere quidditatiue nisi naturas sensibilium. Et pro statu isto non solum est intentiue, sed extensiue obiectū intellectus: quia nihil potest intellectus noster naturaliter intelligere, nisi in ordine ad quidditatē sensibilem. Quicquid enim de Deo, aut angelis naturaliter attingimus a causalitatis, aut ex eellentiæ, aut negationis respectu sensibilium, conditione vtitur cognoscitur, vt experimur. Vnde & ipse Scotus a veritate coactus dicit, quòd quidditas sensibilis est intellectus nostri pro statu isto obiectum in ratione motiui, quamuis minus Philosophice loquens, neger in ratione terminatiui: vt patet ex dictis. sed non est in verbis facienda vis, modo de rebus cōstet. Quid autem sit obiectum intellectus, id est ratio formalis, quòd aliquid sit intelligibile, non est præsentis intentionis: vbi de intelligibili in hoc statu, & non simpliciter est quæstio.

¶ Ad secundum dubium dicitur, vtendo duplici distinctione, prima est de ly esse in particulari: quod potest sumi dupliciter, scilicet, radicaliter, vel formaliter. secunda est de ly esse de ratione alicuius: quod contingit dupliciter. Vno modo simpliciter. Alio modo vt modus intrinsecus, seu essentialis. Et tunc dico tria. Primo, q̄ esse in particulari est radicaliter simpliciter de ratione sensibilis naturæ. Secundo, q̄ esse in particulari formaliter, est de ratione naturæ, vt modus. Tertio, q̄ in proposito sumitur esse in particulari vtroque modo: & simpliciter esse de ratione, singula hucusque applicando. Primum ex differentia inter Platonem & Aristotelem apud Peripateticos est, vt per se notum. Plato enim posuit solam bonitatem formam esse quidquid erat bouis: & illam per se absq; carnibus & ossibus &c. ac per hoc ponens naturam bouinam vniuersaliter subsistentem, negabat de ratione eius esse, particulariter subsistere. Aristo. autem posuit, quòd bouina natura non potest absque carnibus & ossibus subsistere, sed necessario oportere esse in carnibus & ossibus: quāuis non his, aut illis determinate, ac per hoc posuit radicem huius modi, qui est particulariter subsistere, id est carnes & ossa, id est materiam esse de ratione naturæ sensibilis. Et propterea dixi, quòd particulariter existere, tam dicitur sumptum, est simpliciter de ratione naturæ sensibilis: hoc enim nihil aliud est, quàm materia esse de ratione naturæ sensibilis. Et ex hoc patere tam facile potest secundum. Constat enim, quòd particulariter, aut vniuersaliter existere, modi naturę sunt valde inter se diuersi, & quòd posteriores sunt naturaliter naturis ipsis: prius namque est homo quàm homo aliquis, aut homo idealis: & quòd non aduentitii, aut accidentales modi sunt, sed ex substantiali ratione naturæ deriuantes, non accidens superadditum, sed substantiam eandem prædicaut cum natura, cuius sunt, quamuis alio modo. Non enim homo aliquis aliam naturam substantialem, aut accidentalem addit supra hominem, sed hominem dicit hoc modo existentem. tertium vero ex sequētibus manifestum erit.

¶ Ad tertium dubium, quo ad primam dubitandi rationem dicitur, q̄ sermo præsens proculdubio est de cognitione abstractiua, quidditatiua tamen: & q̄ naturæ sensibilis quidditas, non perfectè cognoscitur ignorato suo subsistantiali modo essendi: & quāuis modus sit aliqualiter posterior quidditate, non tamen potest quidditas perfectè absque eius cognitione penetrari.

¶ Ad cuius euidentiam scito, q̄ aliquid esse posterius aliquo cōiuncto sibi, contingit multipliciter: In proposito tamen logice, & metaphysice loquendo, dupliciter accidit. Primo, quia illud conuenit ei extra primum modum perfectatis: & sine tali potest perfectè prioris natura cognosci quidditatiue. Secundo, quia illud conuenit ei infra primum modum perfectatis, & a tali posteriori perfecta cognitio quidditatiua dependere potest: vt patet de perfecto & imperfecto: hæc enim prædicata sunt rerum infra

infra primum modum per se: nec absque eis habetur complete quidditatiua cognitio. Vnde Aristot. 1. Cœli. Primum prædicatū quod muestigatur de mundo, est ly perfectum. Et Diuus Tho. post simplicitatem, quæ pertinet primo ad quod quid esse rei, statim de perfectione Dei quæstionem subdit in princi. huius operis: cū aliam rem, aut rationem formalem supaddat naturæ: sed eadē ergo modus essendi participaliter sit substātialis ei cuius est. nec dicendum dicit, alio modo extra prædicata primi modi ne quaquam continetur. Ac per hoc, sine eius cognitione perfectè naturā cognosci nō potest. Et confirmatur, a. modus iste nō est simpliciter posterior natura, sed aliqualiter. Nō simpliciter quidē, ita cū omne prius reducatur ad illū modum, scilicet a quo non conuerti aut consequentia, vt patet in 5. Metaphi. & constat, q̄ si est homo, est homo aliquis, quamuis non hoc. & econuerso, consequens est quòd natura non sit prior simpliciter modo ista substātiali. Dico autem, quòd si est homo, est homo aliquis, non eo modo quo sequit, si est homo, est risibilis: sed eo modo, quo in nullo instanti naturæ verificari pōt de aliquo quòd sit homo. & tamen non

¶ Sicitur 12. 1. de diuino.

¶ Cap. 1. & 3. tom. 2.

rationem ad corpora sensibilia, quorū sunt phantasmata: sicut veritatem intelligimus ex consideratione rei, circa quam veritatem speculamur. Deum autem, vt Dionysius* dicit, cognoscimus vt causam, & per excessum, & per remotionem. Alias etiam incorporeas substātias in statu præsentis vitę cognoscere non possumus, nisi p remotionē, vel aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo cū de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuerti ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sint phantasmata.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum iudicium intellectus impediatur per ligamentum sensus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̄ iudicium intellectus non impediatur per ligamentum sensus. Superius enim non dependet ab inferiori: sed iudicium intellectus est supra sensum. Ergo iudicium intellectus non impeditur per ligamentum sensus.

¶ 2. Præt. Syllogizare est actus intellectus: in somno autē ligatur sensus vt dicit in lib. de * somno & vig. Contingit tū quandoque q̄ aliquis dormiens syllogizat. Ergo non impeditur iudicium intellectus per ligamentum sensus.

¶ SED CONTRA est: q̄ in dormiendo, ea quæ contra licitos mores contingunt, non imputātur ad peccatum, vt Augustinus in * 12. super Gene. ad litteram dicit. Hoc autem non esset si homo in dormiendo liberū usum rōnis & intellectus haberet. Ergo impeditur rationis usus per ligamentum sensus.

¶ Respon. Dicendū, q̄ sicut dictum est,* proprium obiectū intellectui nostro proportionatum, est natura rei sensibilis. Studi cū autē perfectū de reliqua dari non pōt, nisi ea cōia, quæ ad rē pertinent cognoscātur, & præcipue si ignoraret id, qđ est terminus & finis iu dicii. Dicit autē Philosophus in 3.* de cœlo, q̄a sicut finis fuctuæ scientiæ est opus, sic naturalis scientię finis, est qđ vī principaliter f̄m sensum. Faber enim non quærit cognitionem cultelli nisi propter opus, ut operetur hunc particularem cultellum. Et similiter naturalis non quærit cognoscere naturā lapidis & equi, nisi ut sciat rōnes eorū, quæ videntur f̄m sensum. Manifestum est autem, quod non posset esse perfectum iudicium fabri de cultello, si opus ignoraret. Et similiter non potest esse perfectum iudicium scientiæ naturalis de rebus naturalibus, si sensibilia ignorentur. Omnia autem quæ in præsenti statu intelligimus, cognoscuntur a nobis per comparationem ad res sensibiles naturales.[c] Vnde impossibile est q̄ sit in nobis iudicium intellectus perfectum cum ligamento sensus,[c] per quē res sensibiles cognoscimus.

loquimur, & non de miraculosis. Et si instetur, quòd glorificatio non aufert naturam, sed perficit: respondetur, quòd conditiones naturales dicentes imperfectionem hoc modo, i. quarum oppositæ sunt perfectiones simpliciter: possunt salua integritate naturæ auferri: glorificatio auferendo perficit, vt patet de passibilitate corporis. Talis est autem obligatio ad phantasmata. Nec habet locum ratio præsens, in statu corporis glorificati: quoniam deest secunda conditio ex parte intellectus, i. quòd ipse non potest per seipsum cognoscere singulare. Hæc. n. conditio etsi vera sit de intellectu coniuncto secundum naturalem statum, falsa tamen est de eo secūdum statum glorificati corporis: quoniam potest quicquid, & eodem modo intelligere: quod & quo modo potest anima separata. Verum ratio assignata a Sco. nihil valet: immo potius oppositum infert: quia vna potentia animæ intensa in opere suos aliæ ab operando impediuntur, vt experientia testatur: intentio ergo operationis intellectus non exigit phantasiam: immo deficit quantum est ex hoc. Et præterea ex hoc non haberetur vniuersaliter: quòd sine phantasmate nihil intelligimus, vt patet. Nec est eadem ratio, aut maior de imperfecta intellectione: vt nos dicebamus. Ratio vero ex peccato originali, non est naturalis: hoc autem est naturale, vt mori &c.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum octauum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæstiō affirmatiue. Indicium intellectus impeditur ligato sensu. Probatur: quia sensibilia pertinentibus ad rem, & præcipue fine, seu termino iudicii, necesse est iudicium impediri: sed ligato sensu hoc accidit. ergo maior patet, & minor probatur: quia ligato sensu, ignoratur particulare, quod est terminus iudicii. Quod probatur tripliciter. Primo ratione, quia proprium obiectum no-

† Li. 12. c. 15. tom. 3.

Art. præcedenti. 422

Libr. 3. de cœlo, text. 62. tom. 2.

432

495

457

Universidad de Deusto
Biblioteca

stri intellectus, est natura sensibilis. Secundo authoritate Aristo. in 3. cęli. Et tertio: quia omnia quæ cognoscimus, discernimus in ordine ad sensitiua.

¶In responsione ad secundum nota quatuor gradus ligamenti sensitiuæ partis.

¶Nota hic diligentissime & cautissime, quòd quia iudicium intellectuale ió fallitur ligato sensu, quia non pœst resolue re quod indicat, in particulare sensibile: cõsequẽs est, quòd multo magis intellectuale fallatur, quando despiciuntur particularia: nec est curæ, vt habeat iudiciũ rationis, testimonium a sensibilibus. Et propterea in pluribus contingit labi errores, qui a superioribus inchoant iudicium, & ordinãe doctrinas suas inconsultis sensibus. Vnde pater Philosophorum Aristot. nunquam a sensibus recedens, semper iuxta veritatẽ iudicauit.

¶ Super quæstionis octuagesimequinte Articulũ primum.

TItulus.

¶Circa titulum occurrit statim dubium, quia videtur superfluus articulus iste, aut impertinẽs. In quæstione siquidẽ precedente, determinatum est: an anima intelligat per species acceptas a sensibilibus &c. igitur aut superflue repetitur, aut tractanda erant hęc ibi: & tenet sequela: quia nihil aliud est abstrahere a phãtasmatibus, q̃ recipere a sensibus, & egere illis in vsu.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ præsens articulus bene distinctus, & ordinatus est. Distinctus quidẽ, quia aliud est formaliter, quærere & scire: an habeamus intelligibiles species a sensibilibus & phantasmatib⁹: & aliud, an intelligamus abstrahendo. Hoc. n. includit, & modũ quo habentur species a phantasmatibus, scilicet per abstractionem, & modum quo intellectus attingit res sensibiles, s. denudando eas a conditionibus phantasmatis, illud vero hoc in se non claudit, nisi forte virtualiter. Sed quæstiones cum sint æquales numero eis quæ vere scimus, distinguendæ sunt penes quæsita formaliter, non virtualiter. Ordinatus vero, quia vt patet in diuisione quæstionis præcedẽtis, tota præcedens quæstio quærit formaliter de his, p quæ intelligimus, vt sic: ista vero de modo & ordine, quo intelligimus: & ió ab vniuersalissimo modo incepit, scilicet abstractione a phantasmatibus. hic enim modus communis est omni nostræ intellectioni, vt patebit.

¶In corpore duo. primo respondet quæsito. Secũdo refert opinionẽ Platonis, cui opponitur in calce.

¶Quo ad primũ conclusio respõsiua affirmatiue est p̃. Intellectus noster intelligit materialia abstrahendo a phantasmatibus. Vbi primo notandum, q̃ abstrahere a phantasmate quandoq; significat operationẽ intellectus agentis, quandoq; operationem intellectus possibilis. Intellectus agẽtis quidem, quando dicimus species intelligibiles a phãtasmatibus. Intellectus vero possibilis, sic dicitur q̃ cognoscimus quod quid est hominis, abstrahẽdo ab hoc, & illo homine. Tãtum autẽ interest inter abstractionẽ vtranque, q̃ abstractio illa, est realis productio rei abstractæ, scilicet, speciei intelligibilis. ista autem forma est expoliatio rei abstractæ: non realem denudationem, sed per negationem a conditionis, seu considerationis, vt in respõsione ad primum clare patet in litera. Et quoniam secunda est effectus primæ, & eiusdem rationis cum ea, vt patebit: ideo præsens conclusio de vtraque intelligitur indistincte.

¶Deinde probatur conclusio. Intellectus noster sic non est actus corporis, quòd tamen est

est virtus animæ existentis in corpore. ergo proprium eius est cognoscere formam in materia hac, nõ prout est hac in materia. Hoc est abstrahere à phantasmatibus. ergo. Antecedens supponitur ex dictis, & declaratur distinguẽdo triplicem gradum virtutis cognoscitiuæ, s. actũ corporis: non actũ corporis: & quodã modo sic, & quodam modo non. Consequentia vero probatur ratione: quia obiectum proportionat virtuti cognoscitiuæ. Et confirmatur distribuendo pportionata obiecta singulis gradibus cognoscentium.

¶Nota, q̃ maxima illa, Obiectum proportionatur virtuti cognoscitiuæ, absque dubio tenet quo ad cognitionem & elenationem a materia, quicquid obiecti possit de alijs conditionibus. Impossibile namque est, quòd vis corporea posit in aliquid supra corporea elevatum, & rursus, vt vis in corporea sit naturaliter oaligata ad corpora. Et propterea intellectus noster medio modo se habens, ad medio modo se habentia, vt ad propria obiecta se extendit.

¶Sed occurrit dubitatio hic: quia falsum videtur q̃d assumptum est, & habetur in litera, q̃ s. considerare naturam existentem in hac materia, nõ prout est in hoc, est abstrahere à phantasmatib. Angeli in primis intelligunt quandoque quod quid est alicuius rei materialis, non intelligendo ipsum vt in hoc, & tamen non abstrahũt. nos quoque, si vera esset opinio Platonis, nihilominus intelligeremus q̃d quid erat esse hominis, non intelligendo hunc vel illum, & tamen non abstraheremus. ergo. Ad hoc dicitur, q̃ dictum illud est verissimum, modo ad colores: quod non abstrahit aliquid à coloribus: sed magis eis influit. e Ergo nullo modo intelligimus abstrahendo à phantasmatibus.

¶5 Præt. Philosophus in 3.* de Anima dicit, quòd intellectus intelligit species in phantasmatibus. non ergo eas abstrahendo.

¶Sed contra est, quod dicitur in 3.* de Anima, quòd sicut res sunt separabiles à materia, sic circa intellectũ sunt. Ergo oportet quòd materialia intelligantur, inquantum à materia abstrahuntur, & à similitudinibus materialibus, quæ sunt phantasmata.

¶Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,* obiectũ cognoscibile proportionatur virtuti cognoscitiuæ. Est autẽ triplex gradus cognoscitiuę virtutis. *Quædam enim cognoscitiua virtus, est actus organi corporalis, scilicet sensus. Et ideo obiectũ cuiuslibet sensitiuæ potentiæ est forma, prout in materia corporali existit. Et quia huiusmodi materia est indiuiduationis principium, ideo omnis potentia sensitiuæ partis, est cognoscitiua d particularium tantum. Quædam autem virtus cognoscitiua est, quæ neq; est actus organi corporalis, neque est aliquo modo corporali materiæ coniuncta, sicut intellectus angelicus. Et ideo huius virtutis cognoscitiuæ obiectum, est forma sine materia subsistẽs. Etsi enim materialia cognoscant, non tamen nisi in immaterialibus ea intuẽtur, vel in seipsis, vel in Deo. Intellectus autem humanus medio modo se habet. non enim est actus aliculus organi, sed tamen est quædam virtus animæ, quæ est forma corporis, vt ex supra dictis patet. * Et ideo proprium eius est cognoscere formam, in materia quidem corporali indiuidualiter existentem, non tamen prout est in tali materia. Cognoscere vero id, quod est in materia indiuiduali, non prout est in tali materia, est abstrahere formam a materia indiuiduali, quam repræsentant phantasmata. Et ideo necesse est dicere, quòd intellectus noster intelligit d materialia, abstrahendo à phantasmatibus, & per materialia sic considerata in immaterialium aliqualem cognitionẽ deuenimus: sicut econtra, Angeli per immaterialia, materialia cognoscunt. * Plato vero attendens solum immaterialitatẽ intellectus humani, non autem ad hoc quòd est corpori quodammodo vnitus, posuit obiectum intellectus ideas separatas, & q̃ intelligimus, non quidem abstrahẽdo, sed magis abstracta participando, vt supra dictum est.*

¶Ad primvm ergo dicẽdum, q̃ abstrahere contingit dupliciter. Vno mõ, per modũ cõpositionis & diuisionis, sicut cũ intelligimus aliquid nõ esse in alio vel esse separatũ ab eo. Alio mõ, per modum simplicitatis: sicut cũ intelligimus vnũ, nihil cõsiderando de alio abstrahere igitur per intellectũ ea, quæ secundum rem non sunt abstracta secundum primum modum abstrahendi, non est absque falsitate. Sed secundo modo abstrahere per intellectum, quę non sunt abstracta secundum rem, non habet falsitatem, e vt in sensu apparet. Si enim dicamus colorem non inesse corpori colorato, vel esse separatum ab eo, erit falsitas in opinione, vel in oratione. Si verò consideremus colorem, & proprietatem eius, nihil considerantes de pomo colorato: vel sic, quod intelligimus voce exprimamus: erit absque falsitate opinionis, & orationis. pomum enim non est de ratione coloris. Et ideo nihil prohibet colorem intelligi, nihil intelligendo de pomo. Similiter dico, q̃ ea quæ pertinent ad rationem speciei cuiuslibet rei materialis, puta lapidis, aut hominis aut equi, possunt considerari sine principiis indiuidualibus, quæ non sunt de ratione speciei. Et hoc est abstrahere vniuersale à particulare, vel speciem intelligibilem à phantasmatibus: considerare scilicet naturam speciei absq; consideratione indiuidualium principiorum, quæ per phantasmata repræsentantur. Cum ergo dicitur, q̃ intellectus est falsus, qui intelligit rem aliter d quàm sit, verum est, sly aliter, referatur ad rem intellectam. Tunc enim intellectus est falsus, quando intelligit rem esse aliter quàm sit. e Vnde falsus esset intellectus, si sic abstraheret speciem lapidis à materia, vt intelligeret eam non esse in materia, vt Plato posuit. Non est autem verum quod proponitur, si ly aliter, accipiatur ex parte intelligentis. Est enim absque falsitate, vt alius sit modus intelligentis in intelligendo, quàm modus rei in essendo: quia intellectum est in intelligente immaterialiter per modũ intellectus, non autem materialiter per modum rei materialis.

¶Ad secundum dicendum, quòd quidam putauerunt, quòd species rei naturalis sit forma solum, & quòd materia non sit pars speciei. c Sed secundum hoc in diffinitionibus rerum naturalium non poneretur materia. Et ideo aliter dicendum est, quòd materia est duplex, scilicet communis & signata, vel indiuidualis. Communis quidem, vt caro & os, indiuidualis autem vt hę carnes, & hæc ossa. Intellectus igitur abstrahit speciem rei naturalis à materia sensibili indiuiduali, non autem a materia sensibili communi. Sicut speciem hominis abstrahit ab his carnibus, & his ossibus, quæ non sunt de ratione speciei: sed partes indiuidui, vt dicitur in 7.* Metaph. & ideo sine eis considerari potest. Sed species hominis nõ potest abstrahi per intellectũ à carnibus, & ossibus. Species autem mathematicæ, possunt abstrahi per intellectum à materia sensibili, non solum sane intelligatur, scilicet per se primo. Angeli, vt in litera dicitur, non cognoscũt materialia q̃ se primo, sed res separatas à materia: & in illis illarumque connaturalibus speciebus materialia percipiũt. Nostri quoque acies intellectus (si vera est Platonis opinio) ad quidditates separatas, scilicet per se hominem, & per se bouem primo terminatur, & nõ ad naturam existẽtem in Sorte non prout est in Sorte. Vnde in litera vera quę obiectio excluditur. Prima, cum obiectum propriũ intellectu Angelico detur. Secunda, cum Plato. opinio refertur. de cuius opinione tria refert. Primum ex parte animæ, q̃ naturam intellectus, non modum essendi consideravit. Secundum ex parte obiecti: q̃ propterea posuit obiectũ res separatas & immateriales, & sic actus intellectus nostri apud eum, primo terminatur ad ideas. Tertium ex parte modi, de quo est quæstio, s. q̃ non abstrahendo, sed potius abstracta participando intelligimus.

¶In respõsione ad secundum esset quæstio, an materia sit pars quidditatis rei naturalis: sed quia hoc ad q̃ nem hanc nihil refert, & alibi tractatum est, ideo transeo.

¶In respõsione ad quartum difficile occurrit dubiũ: an illuminatio intellectus agẽtis super phantasmata aliquid positiuum ponat in eis. Quibusdam enim videtur, quòd sic, per hæc verba literæ: aiunt nanq; phantasmata suscipere quandam intentionalem virtutẽ per modum fluentis, qua redduntur formaliter habilia ad abstractionem. Et confirmatur hoc: q̃a regulariter est apud Sanct. Tho. quòd instrumentum imperans ad principalem effectum, sumit à principali

549 † L. de som. & vig. c. 4. tom. 4.
† Li. 3. de Aia, text. 32. & 39. tom. 2.
† Li. 3. de Aia, text. 11. tom. 2.
9. 84. ar. 7. Et q. 86. ar. 1.
D. 752. & 9.
† Lib. 1. Metap. in Arist. tex. 6.
9. 84. ar. 1.
b 361
424 Infra q. 89. artic. 2. Et q. 101. ar. 1. & 3. & 4.
† Lib. 3. de Anima, tex. 17. & 18. tom. 2.
D. 760.
c 79 61 c d 430
963
† Lib. 7. Meta. tex. 34. & 35. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipali agente intentionem : qui instrumentaliter posſit in illum. Conſtat autem, phantaſma ſe habere ad intellectum agentem vt inſtrumentum &c. alijs vero videtur hoc impoſsibile. quia vis illa, iuxta eſt de ordine materialium, aut immaterialium : ſi materialis, ergo erit hæc & particularizata vt phantaſmata: non ergo erit propterea phantaſma habilius. ſi immaterialis, ergo non erit ſubiectiue in phantaſia: quia quicquid eſt ibi ſubiectiue, eſt particularizatum vt ipſa, cum vnumquodque recipiatur per modum recipientis.

¶ Mihi autem nõ propter has rationes, ſed propter rerũ ordinem, & literæ verba diligentius perſpecta, videtur quòd illa illuminatio iſta nullã rem addendo, habiliter.

¶ Ad cuius euidentiam ſciẽdum eſt, quòd vt in littera dicitur, pars ſenſitiua, tria fortitur gradatim, ex cõiunctione ad intellectum. Primo, redditur virtuoſior. ſecundo, habilis ad abſtractionem: tertio, ab ea abſtrahitur ſpecies intelligibilis. Et primum quidem conuenit ipſis viribus ſeu poteſtijs ſenſitiuis ex hoc, quòd naturaliter connatæ ſunt cum intellectiuo: quẽadmodum vegetatiuum redditur virtuoſius ex cõiunctione ad ſenſitiuum. Vnde vegetatiuum in anima li generat carnẽ, & ſenſitiuũ in homine poteſt particularia conferre. Secundum vero, quia naturæ ordo expoſcit, vt ſi natura naturæ, & potentia poteſtæ cõiuncta vigoratur, quòd multo magis actus actui cõiunctus vigoretur. Idcirco hoc ex actuali aſſiſtentia phantaſiæ in miniſtrãdo intellectui agenti ſortitur phantaſmata. n. habilia fieri & eſſe ad hoc vt abſtrahatur ſpecies ab eis, nihil aliud eſt quam ipſa fieri, & eſſe in ſummo ſpiritualitatis gradu citra intelligibilem ordinem: & hoc conuenit eis cum ordinata ſunt actuali ter, & ſummè diſpoſita vt cooperentur intellectui agenti: hoc autẽ eſt, cum intellectus agens conuertitur ſuper ea, illuminando ea, non formaliter ſed obiectiue, ſicut colores illuminantur. Phantaſia ergo, exiſtente in actu ſecundo, & ordinando rite ſua phantaſmata, intellectus agens aſſiſtit illis & ſic illis peruiuquus. imo cõnectitur phantaſmata obiectiuè: & hæc obiectiua illuminatione attingunt ſummum ſpiritualitatis gradum: &, ſic redduntur & ſunt inter ea quæ aſſequitur pars ſenſitiua: quæ abſtractio nihil aliud in productione ſpeciei eſt, quàm vti ipſis phantaſmatibus quo ad naturam repræſentatam, & non quo ad individualia. Sic autẽ eſſe, indiuiduali, ſed etiam communi: non tamen à materia intelligibili communi; ſed ſolum ab individuali. Materia enim ſenſibilis, dicitur materia corporalis, ſecundum quod ſubiacet qualitatibus ſenſibilibus, ſcilicet calido & frigido, duro, & molli, & huiuſmodi. Materia vero intelligibilis dicitur ſubſtantia, ſecundum quod ſubiacet quantitati. Manifeſtum eſt autem quòd quantitas prius ineſt ſubſtantiæ quàm qualitates ſenſibiles. Vnde quantitates (vt numeri, & dimenſiones, & figuræ, quæ ſunt terminationes quãtitatum) poſſunt conſiderari abſque qualitatibus ſenſibilibus, quod eſt eas abſtrahi à materia ſenſibili: non tñ poſſunt conſiderari ſine intellectu ſubſtantiæ quantitati ſubiectæ, quod eſſet eas abſtrahi à materia intelligibili communi. Poſſunt tamen conſiderari ſine hac vel illa ſubſtantia, quod eſt eas abſtrahi à materia intelligibili individuali. Quædam vero ſunt, quæ poſſunt abſtrahi etiam à materia intelligibili communi, ſicut ens, vnum, potentia, & actus, & alia huiuſmodi, quæ etiam eſſe poſſunt abſque omni materia, vt patet in ſubſtãtiis immaterialibus. Et quia Plato non cõſiderauit quod dictum eſt de duplici mõ abſtractionis; omnia quæ diximus abſtrahi per intellectum, poſſuit abſtracta eſſe ſecundum rem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd colores habent eundem modum exiſtendi, prout ſunt in materia corporali individuali, ſicut in potentia viſiua. & ideo poſſunt imprimere ſuam ſimilitudinem in viſum. Sed phantaſmata cum ſint ſimilitudines individuorum, & exiſtant in organis corporis, nõ habent eundem modum exiſtendi, quem habet intellectus humanus, vt ex dictis patet. * & ideo non poſſunt ſua virtute imprimere in intellectum poſſibilem. Sed virtute intellectus agẽtis reſultat quædam ſimilitudo in intellectu poſsibili ex conuerſione intellectus agentis ſupra phantaſmata, quæ quidem eſt repræſentatiua eorum, quorum ſunt; phantaſmata ſolum quantũ ad naturam ſpeciei. ᵉ Et per hunc modum dicitur abſtrahi ſpecies intelligibilis à phantaſmatibus, non quòd aliqua eadem numero forma, quæ prius fuit in phantaſmatibus, poſtmodum fiat in intellectu poſsibili ad modum, quo corpus accipitur ab vno loco, & tranſfertur ad alterum.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ phantaſmata & illuminantur ab intellectu agente, & iterum ab eis per virtutem intellectus agentis ſpecies intelligibiles abſtrahuntur. Illuminantur quidẽ: quia ſicut pars ſenſitiua ex coniunctione ad intellectum efficitur virtuoſior; ita phantaſmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ab eis intentiones intelligibiles abſtrahantur. Abſtrahit autem intellectus agens ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus: inquantum per virtutem intellectus agentis accipere poſſumus in noſtra conſideratione naturas ſpecierum ſine indiuidualibus conditionibus: ſecundum quarum ſimilitudines intellectus poſsibilis informatur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ intellectus noſter & abſtrahit ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus: inquantum conſiderat naturas rerum in vniuerſali, & tamen intelligit eas in phantaſmatibus: quia non poteſt intelligere ea, quorum ſpecies abſtrahit, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt ſupra dictum eſt. *

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractæ ſe habeant ad intellectum noſtrum, ſicut id quod intelligitur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractæ ſe habeant ad intellectum noſtrum, ſicut id quod intelligitur. Intellectum enim in actu eſt in intelligente: quia intellectum in actu eſt ipſe intellectus in actu. Sed nihil de re intellecta eſt in intellectu actu intelligente, niſi ſpecies intelligibilis abſtracta. Ergo huiuſmodi ſpecies eſt ipſum intellectum in actu.

communi & in ſpeciali. In communi quidẽ: quia nulla vis noſtræ perceptiua cognoſcit niſi ſuam paſſionẽ. In ſpeciali vero, quia intellectus non intelligit niſi ſpeciem intelligibilẽ, & ſic ipſa eſt id qđ directè & primo intelligitur. Secundo, impugnatur dupliciter. Primo, quia ſequeretur ꝙ ſcientia non eſſet de rebus extra, & declaratur ſequela ex ſimili apud Platonicos. Secũdo, quia oia quę videntur, eſſent uera, & contradictoria. & probat ſequelã, quia res viſa, nõ eſſet niſi paſſio uidentis. omnia patent in litera.

¶ Quo ad ſm, ponuntur tres cõcluſiones pro euacuatione huius materiæ. Prima eſt, ſpecies intelligibilis eſt quo intellectus intelligit. Secunda eſt, ſpecies intelligibilis eſt qđ ſecũdario intellectus intelligit. Tertia eſt, res cuius ſpecies intelligibilis eſt ſimiliudo, eſt quod primo intellectus intelligit. Prima probatur ſic, intelligere eſt actio immanens, ergo ſit ſm aliꝙ formã. ergo ſm ſimilitudinẽ obiecti. Antecedens probat ex 9. Meta. diſtinguendo duplicẽ actionem

actionẽ. prima cõſequẽtia relinquit pe. ſe nota de vtraq; actione: quia cõe eſt omni agenti, agere ſm quòd eſt actu. & vt dicitur 3. Phy. tex. 27. ſemper actiuum abiicitur ſpecies mouere. Secũda vero, probatur ex proportionali ſimilitudine inter actionem immanentem & tranſeuntem. Secunda vero concluſio probatur ex eo, quòd intellectus eſt potens à reflexiua ſuperipſum. ac per hoc, ſuper ea quæ in ipſo ſunt, immo prius reflectit ordine generationis ſuper ſpeciem, & vltimo ſup ſe: ſed ordine intẽtionis & cauſalitatis, primo reflexio eſt ſuper ſe: quia enim eſt ſuper ſe reflexiua potentia, ideo etiam ſuper ſua, & eadẽ eſt reflexio ſuper ſua & ſe, eo modo quo eſt eadẽ generatio aſalis, & hominis: ita ꝙ ſitus prius generat animal q̃ homo, & eãdem vnico actu numero ſimul generat Sortes animal, & homo exiſtes, ita prius reflectimur ſuper ſpeciẽ intelligibilẽ, & eãdem ſimul eodẽ actu intelligimus intellectũ per ſpeciem ſpecie, vt materiã forma, aut potius potentiam proprio actu; & idẽ eſt iudiciũ de ſpecie & actu intelligẽdi: illa enim eſt vt potentia, reſpectu actus ſecundi.

¶ Tertia autẽ cõcluſio ſimul cũ prima probat ex authoritate Ariſto. ex dictis antiquorum manifeſtata, duo ponebãt antiqui: obiectum, ſcilicet terrã extra: & principiũ, ſ. terrã intus. in vno reprehẽdunt ab Ari. in terra interiori, nõ omnino, ſed quo ad modũ eſſendi: quia non terra, ſed terræ, ſpecies eſt in anima: reſtat ergo obiectũ, ideſt id qđ cognoſcitur eſſe rem extra, & ſpeciẽ illius, eſſe principiũ intelligẽdi illam: quod eſt primæ & tertiæ cõcluſionis ſententia.

¶ In rñſione ad primũ & ſm, eſſet tranctanda materia de intellectu in actu, & intellecto in actu. Sed ne idẽ pluries repetatur, in cõmẽtarijs libroꝝ de anima vide diffuſe: vel ſiet quæſtio ſpecialis.

¶ In reſponſione ad tertium, tria occurrunt. Primo notandum, ꝙ hic fundat S. T. diſtinctionem verbi a ſpecie intelligibili, ſuper teſtimonio partis ſenſitiuæ: quicquid. n. perfectionis inueniꝝ prima cõſequẽtia relinquit pe. ſe nota de vtraq; actione: quia cõe eſt omni agenti, agere ſm quòd eſt actu. & vt dicitur 3. Phy. tex. 27. ſemper actiuum abiicitur ſpecies mouere. Secũda vero, probatur ex proportionali ſimilitudine inter actionem immanentem & tranſeuntem. Secunda vero concluſio probatur ex eo, quòd intellectus eſt potens à reflexiua ſuperipſum. ac per hoc, ſuper ea quæ in ipſo ſunt, immo prius reflectit ordine generationis ſuper ſpeciem, & vltimo ſup ſe: ſed ordine intẽtionis & cauſalitatis, primo reflexio eſt ſuper ſe: quia enim eſt ſuper ſe reflexiua potentia, ideo etiam ſuper ſua, & eadẽ eſt reflexio ſuper ſua & ſe, eo modo quo eſt eadẽ generatio aſalis, & hominis: ita ꝙ ſitus prius generat animal q̃ homo, & eãdem vnico actu numero ſimul generat Sortes animal, & homo exiſtes, ita prius reflectimur ſuper ſpeciẽ intelligibilẽ, & eãdem ſimul eodẽ actu intelligimus intellectũ per ſpeciem ſpecie, vt materiã forma, aut potius potentiam proprio actu; & idẽ eſt iudiciũ de ſpecie & actu intelligẽdi: illa enim eſt vt potentia, reſpectu actus ſecundi.

¶ Tertia autẽ cõcluſio ſimul cũ prima probat ex authoritate Ariſto. ex dictis antiquorum manifeſtata, duo ponebãt antiqui: obiectum, ſcilicet terrã extra: & principiũ, ſ. terrã intus. in vno reprehẽdunt ab Ari. in terra interiori, nõ omnino, ſed quo ad modũ eſſendi: quia non terra, ſed terræ, ſpecies eſt in anima: reſtat ergo obiectũ, ideſt id qđ cognoſcitur eſſe rem extra, & ſpeciẽ illius, eſſe principiũ intelligẽdi illam: quod eſt primæ & tertiæ cõcluſionis ſententia.

¶ In rñſione ad primũ & ſm, eſſet tranctanda materia de intellectu in actu, & intellecto in actu. Sed ne idẽ pluries repetatur, in cõmẽtarijs libroꝝ de anima vide diffuſe: vel ſiet quæſtio ſpecialis.

¶ In reſponſione ad tertium, tria occurrunt. Primo notandum, ꝙ hic fundat S. T. diſtinctionem verbi a ſpecie intelligibili, ſuper teſtimonio partis ſenſitiuæ: quicquid. n. perfectionis inueniꝝ tur in inferioribus diſperſum, totũ vnitũ eminentius præinuenit in ſuperiori ordine. Et propterea, cũ ſenſitiua pars perficiatur dupliciter, ſ. ſm immutationẽ ab obiecto, & ſm formationẽ a ſeipſa, pars intellectiua, cui primũ quod alicuius imperfectionis eſt nõ repugnare, ſm conſequenter hoc vendicat, id autẽ quod intellectus in ſe format, verbũ dicit in prima operatione & in ſecunda, compoſitio & diuiſio, &c.

¶ Secũdo occurrit dubiũ; quia hoc in loco expreſſe dicitur, ꝙ ſenſus exterior ſm ſolã immutationẽ ab obiecto operat & cõſequẽter pure paſſiue ſenſus vt ſentire, cuius oppoſitum determinatum eſt.

¶ Tertio, occurrit dubium circa principale intẽtũ: ꝙ ex hac rñſione nõ ſatisfit difficultati tactæ in argumento: quia licet ex hac rñſione euadat, ꝙ voces nõ ſignificent ſpecies intelligibiles, nõ tñ euaditur quin ſignificẽt iſtas conceptiones, ſeu formationes, imo hoc aſſeritur. Et ſi ita eſt, cũ iſtæ ſint animæ paſſiones, & entia in anima, ſequitur ꝙ id qđ primo intelligitur & ſignificatur vocibus &c. eſt res in anima: & conſequẽter ſcientia nõ primo eſt de rebus extra: & ſic redit oppoſitum determinationis factæ in corpore articuli.

¶ Ad primã dubitationẽ, facilime patet ex litera rñſio. Non enim ibi dicitur, ꝙ aliqua pars ſenſitiua perficiatur ſola immutatione: ſed dicitur, ꝙ operatur ſecundum ſolam immutationem. Vbi manifeſte præter immutationẽ, operatio ponitur. Eſt igitur differentia non in operando actiue, & paſſiue, ſed in operando ſecundum ſolam formam, quæ producitur ab extra: & ſecũdum formam quam ipſamet virtus ſenſitiua ſibipſi parit.

Ad tertium autem dubium dicitur, quòd ex vltimis verbis literæ apparet reſponſio. Tam enim ſpecies intelligibiles quã conceptiones formatæ, poſſunt dupliciter ſumi, vno modo ſecundum quod res ſunt quædam in anima: & ſic de neutris eſt ſcientia, niſi reflexa. Alio modo ſecundum quod ſunt rerum imagines aut intentiones: & ſic inter eas hæc eſt differentia, quòd

ſpecies

In corpo. art. Et ar. 1. q. præced.

90 a

10 Li. 2. Periher. c. 1. tom. 1.

410

10 Li. 9. met. tex. 16. tom. 3.

113

20 a

81

30 b 280 436 c

40 Li. 3. de Aia text. 38. co. 2.

417

50 a

60 a

70 a

80 a

90 a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæstionis octuagesimæ quintæ. Articulum tertium.

TItulus absolute sumendus est vt iacet: nec est arctandus. Et hoc bene nota propter quæstiones moderniorũ de primo cognito, de quo videsi vis diffusam quæstionem in cõmentarijs de ente & essentia, vbi contra eum, qui hunc articulũ, quo ad quinque impugnauit, disputatum est. Intelligendus est ergo titulus hic absolute. Et quoniã intellectui nostro directe non occurrit, nisi aut vniuersalius, aut minus vniuersale, consequẽs est, quòd hic quæritur, quid absolute prius cognoscatur ab intellectu, magis aut minus vniuersale. Dico autem absolute, & non in tali ordine, puta cognitionis confusæ aut distinctæ: & cõsequenter hic est quæstio de primo cognito, & hic soluit. Nec putes me aut immemorem, aut retractare quæ scripsi in commentarijs: quoniam & illud verum est, scilicet quòd hic nõ quæritur, nec tractatur de primo cognito in tali ordine, scilicet cognitionis confusæ actualis: & hoc verum est, scilicet quòd hic quæritur de primo cognito absolute.

¶In corpore quæ sunt. Primo ad bonitatem doctrinæ comparatur cognitio vniuersalis cognitioni singularis. Secundo, vniuersalioris ad minus vniuersale secundum intellectum. Tertio, eorundem secundũ sensum. Quarto, redditur ratio ordinis vtriusque. Quinto, epilogus doctorum fit.

¶Quo ad primum conclusio est. Cognitio singularium est quo ad nos, prior cognitione vniuersalium. Probatur quia sensitiua est prior intellectiua.

¶Quo ad secundum conclusio est. Notitia vniuersalioris est prior notitia minus vniuersalis: probatur. Omne exiens de potentia ad actũ, prius peruenit ad actum incompletum medium inter potentiã & actum perfectum, quàm ad actum, perfectum: sed intellectus est exiens de potentia ad actũ, & intellectus actus perfectus est notitia distincta: actus verò incõpletus, & medius, est notitia confusa. ergo prius indistincte quàm distincte cognoscit. Tunc vltra: cognoscere vniuersalius distincte, est cognoscere minus commune: cognoscere verò vniuersalius indistincte, est cognoscere magis commune. ergo prius cognoscitur magis commune, quã minus commune.

Maior est ꝙ se nota: minor probatur dupliciter, & ratione, quia cognoscere aliquid confuse, est cognitio secũdum quid, & quodãmodo in potentia: & authoritate Philosophi in 1. Physi. Antecedens vero vltterioris processus gꝫbatur. Tum, ex ratione cognitionis confusæ: quia scilicet in hoc stat, quòd cognoscatur aliquid in quo plura continentur sine propria singulorum notitia. Tũ, ex applicatione huiusmodi cognitionum ad totũ vniuersale, & ad totũ integrale. Tũ, tertio explanatione huiusmodi cognitionũ in toto vniuersali, puta animali & homine.

¶Quo ad tertiũ cõclusio est. Prius secundum sensum iudicamus magis commune, quam minus commune. Probatur ratione eadem: quia, sensitus exit de potentia ad actum. Explanatur deinde secundum

sicut animal est pars diffinitionis hominis. Ergo vniuersalia, sunt posterius nota quo ad nos.

¶4 Præt. Per effectus deuenimus in causas & principia: Sed vniuersalia sunt quædam principia. Ergo vniuersalia sunt posterius nota quo ad nos.

¶Sed contra est, quod dicitur in * 1. Physi. ꝙ ex vniuersalibus in singularia oportet deuenire.

¶Respondeo dicendum, quòd in cognitione nostri intellectus, duo oportet considerare. Primo quidem, ꝙ cognitio intellectiua aliquo modo à sensitiua primordium sumit. Et quia sensus est singularium, intellectus autem vniuersalium: necesse est quòd cognitio singulariũ quo ad nos, prior sit quàm vniuersalium cognitio. Secũdo oportet considerare, ꝙ intellectus noster de potentia in actum procedit. Omne autem quod procedit de potentia in actum, prius peruenit ad actum incompletum, qui est medius inter potentiam & actum, quàm ad actum perfectum. Actus aũt perfectus ad quem peruenit intellectus, est scientia completa: per quam distincte & determinatè res cognoscuntur. Actus autem incompletus est scientia imperfecta, per quam sciuntur res indistincte sub quadam confusione. Quod enim sic cognoscitur, secundum quid cognoscitur in actu, & quodammodo in potentia. vnde Philosophus dicit in * 1. Physic. quod sunt primo nobis manifesta & certa, confusa magis. Posterius autem cognoscimus, distinguendo distincte principia, & elementa. Manifestum est autem, quòd cognoscere aliquid, in quo plura continentur, sine hoc quòd habeatur propria notitia vniuscuiusq; eorum, quæ continentur in illo, est cognoscere aliquid sub confusione quadam. Sic autem potest cognosci tam totum vniuersale, in quo partes continentur in potentia, quàm etiam totum integrale. vtrunque enim totum potest cognosci in quadam confusione sine hoc, ꝙ partes distincte cognoscãtur. Cognoscere autem distincte id quod continetur in toto vniuersali, est habere cognitionem de re minus communi. sicut cognoscere animal in distincte, est cognoscere animal, inquantum est animal: cognoscere autem animal distincte, est cognoscere animal in quantum est animal rationale, vel irrationale, quod est cognoscere hominem, vel leonem. Prius igitur occurrit intellectui nostro cognoscere animal, quàm cognoscere hominem. & eadem ratio est, si cõparemus quodcunq; magis vniuersale ad minus vniuersale. Et quia sensus exit de potentia in actum, sicut & intellectus: idem

ARTICVLVS III.

Vtrum magis vniuersalia sint priora in nostra cognitione intellectuali.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd magis vniuersalia nõ sint priora in nostra cognitione intellectuali. ᶜ Quia ea quæ sunt priora, & notiora secundum naturam, sunt posteriora & minus nota secundũ nos. Sed vniuersalia sunt priora secundum naturam: quia prius est à quo non cõuertitur subsistendi consequentia. Ergo vniuersalia sunt posteriora in cognitione nostri intellectus.

¶2 Præte. Composita sunt priora quo ad nos quàm simplicia: sed vniuersalia sunt simpliciora. Ergo sunt posterius nota quo ad nos.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 1. * Physic. quòd diffinitum prius cadit in cognitione nostra quàm partes diffinitionis. Sed vniuersaliora sunt partes diffinitionis minus vniuersalium:

sine odore, manifestum est ꝙ color, qui videtur, non est nisi in pomo. Sed quòd sit sine odore perceptus, hoc accidit ei ex parte visus: inquantum in visu est similitudo coloris, & non odoris. Similiter humanitas quæ intelligitur, non est nisi in hoc, vel in illo homine, sed quòd humanitas apprehendatur sine indiuidualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis: accidit humanitati, ᵉ secundum quòd percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non indiuiduallium principiorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd in parte sensitiua inuenitur duplex operatio. Vna, secundum solam immutationem, & sic perficitur operatio sensus, per hoc quòd immutatur à sensibili. Alia operatio est formatio, secundum quod vis imaginatiua format sibi aliquod idõlum rei absentis, vel etiam nunquam visæ, & vtraq; hæc operatio coniungitur in intellectu. Nam primo quidem consideratur passio intellectus possibilis secundum quod informatur specie intelligibili. Qua quidem formatus ᵈ format secundo vel diffinitionem, vel diuisionem, vel compositionem, quæ per vocem significatur. Vnde ratio quam significat nomen, est diffinitio, & enunciatio significat cõpositionem, & diuisionem intellectus. Non ergo voces significant ipsas species intelligibiles: sed ea quæ intellectus sibi format ad iudicandum de rebus exterioribus.

D.758.

† Lib. 1. Phys. tex. 5. to. 2.

ẽm dupliceꝫ prioritatem, localem & tpalem. Confirmaturq; authoritate 1. Physi. vltima prioritas. Aduerte hic, ꝙ cum dr sensum prius cognoscere magis eõe, quàm minus eõe, exponendum est non de ipsis cõmunibus in seipsis, sed in suis indiuiduis, idest cognosci prius indiuiduum rei magis cõis, quam indiuiduũ minus communis: vt hoc corpus quàm hoc viuũ: & hoc animal quã hunc hominẽ.

¶Quo ad quartum redditur ratio secundi & tertij simul: quia, scognitio idistincta, media est inter potentiam & actum: quod probatur, q a sciens aliquid indistinctè, adhuc est in potentia vt sciat distinctionis principium: quod manifestatur exẽplo generis & differentiæ, animalis & rationalis.

¶Quo ad quintum patet epilogus primi, secundi, & tertii.

† Lib. 1. Phys. tex. 3. to. 2.

¶Circa hunc processum, occurrit dubium, quo ad principale inten tum: videtur enim processus iste sophisticus, & pecca re secundum accidens. Ad cuius euidentiam recolendum est, ꝙ vt in li tera dicitur magis & minus commune possunt comparari diuersimode ad inuicem sub ratione totius & partis: nam vniuersale vt sic, est totum, & minus vniuersale ẽ eius pars subiectiua. Et tamen minus vniuersale, est totũ diffinibile, & vniuersalius est eius pars diffinitiua. Et rursus, vniuersalius & minus vniuersale possunt cõparari ad inuicẽ absolute: puta, animal ad hominem, & econuerso, non cõsiderando in eis rationem aliquam cuiuscunque totius, aut partis. Ex his autem dubitandi ratio merito confurgit, quoniam ex processu literæ nihil aliud habetur, nisi ꝙ res prius naturali, ordine cognoscit cõfuse: quã distincte: & hoc est verissimum. Et

† Lib. 1. de Ata. tex. 8. to. 2.

34

D.1022. 380

sub hac propositione consequenter infertur optime, quòd totum vniuersale prius cognoscitur quam pars eius subiectiua vt sic: & similiter quòd totum diffinibile prius cognoscitur quam pars eius diffinitiua vt sic: & vtrobique eadem est ratio: quia scilicet cognitio totius præueniens notitiam partium, est confusa, quæ naturaliter est prior distincta. Sed ex hoc non habetur, quid absolute sit prius cognitum, magis, an minus vniuersale: id est res subiecta maiori vniuersalitati, an minori: totus enim processus est comparatiuus rerum, vt vestitæ sunt has intentiones, scilicet totius & partis &c. Et ex hoc duo errores in hoc articulo apparent. Primus est quem diximus, scilicet quòd nescitur de ordine cognitionis rerum absolute. Secundus est valde maior: quia non respondetur quæsito. nam vt patet ex dictis, hinc ita habemus: quòd minus vniuersale prius cognoscitur quàm magis vniuersale sicut econuerso, diuersimode illa comparando sub rõne totius & partis.

¶Ad hæc respõdetur ordine præpostero: & ad hoc vltimo adductum inconueniens, negatur quòd pari ratione habeatur, quod minus commune sit prius cognitum, magis cõmuni: nam ordo notitiæ, inter totum vniuersale & partem subiectiuã ex vna parte, & ordo notitiæ, inter totum diffinibile, & partem diffinitiuam ex alia parte, non est vniformis. Sed ille est ordo simpliciter, iste secundum quid. Nam pars diffinitiua non dependet secundum se in cognosci, a toto diffinibili, sed tãtum secundum quod est pars illius: possum enim prius perfecte nosse quid est animal: & postmodum nosse quòd animal est pars diffinitiua Pygmei. Pars vero subiectiua, simpliciter dependet in cognosci a notitia vniuersalioris, vt de se patet. Licet ergo cognitio totius, vtrobique præcedat notitiam partis, non tamen quã libet notitiam. Sed notitia totius vniuersalis præuenit cognitionem simpliciter partis subiectiuæ, non solum inquantũ pars huius est: & ideo magis hinc habeter, quòd communius sit prius notũ, quàm econuerso. Ordo. n. cognitionũ simpliciter, magis attẽdendus est: & prior naturaliter est, quàm secundum quid. Ad id vero quod primo objeitur, similiter negatur, ꝙ hinc nõ habeatur, quid absolute prius cognoscitur. Ex hoc namque, quod docemur vniuer-

† Lib. 1. de generatione animalium c. 3. com. 4.

c 429

D.959.

D.952.

ᵇ 425

ᶜ 426

126

† Lib. 1. Phys. tex. 3. to. 2.

ᵈ 80

† Lib. 1. Phys. tex. 3. to. 2.

ᵉ 50

ᵃ 60

ᵇ 70

ᶜ 80

ᵈ 90

ᵉ 100

ᶠ 110

ᵍ 120

ᵃ 130

ᵇ 140

ᶜ 150

ᵈ 160

ᵉ 170

ᶠ 180

ᵍ 190

ᵃ 200

ᵇ 210

ᶜ 220

ᵈ 230

ᵉ 240

ᶠ 250

ᵍ

Universidad de Deusto
Biblioteca

natur vniuersaliori sed est declaratio occulti, quasi causæ a manifestiori effectu. Ex hoc enim quòd uniuersalius est notius partibus potestatiuis suis, declaratur, quòd res denominata uniuersaliori, est notior rebus denominatis a minore vniuersalitate: immo si rectius loqui uolumus, cum in litera traditur iste ordo nomine magis uniuersalis, intelligitur res ipsi. & secundum se, & ut totū & non ut sui totum. Et similiter nomine minus uniuersalis, ut patet in litera: & explanatur in responsionibus argumentorum. Quia ergo res denominata vniuersaliori est naturaliter nobis notior, consequens est, quòd simpliciter primum notum nobis, sit res denominata vniuersalissima, puta ens. Et aduerte, quòd hæc ratio si acuto subijciatur ingenio, valde efficax est, pro primo cognito: ostendit. n. vniuersalius prius naturaliter obijci intellectui nostro, quantum est ex parte obiecti & intellectus, quāminus commune: quia medium naturaliter est. Ostendit etiam, quòd hunc naturalem ordinem, sensuum, ministeria non mutant aut impedit, immo quòd ad eū conferunt, nam in sensu, idem secundum naturam ordo comprobatur. Ac per hoc & ex parte intellectus & sensus, naturalis ordo habet quòd magis commune præueniat, absolute loquendo, non in hoc vel illo ordine. ergo &c.

D.752.

¶ Super quæstio. 85. articulo 4.

427 sup. q. 12. art. 10. cōc. & q. 58. ar. 2. co. Et 2. dist. 3. q. 3. art. 4. Et 3. di. 14. ar. 2. q. 4. Et 1. cel. c. 55. Et veri q. 8. art. 14. Et quol. 7. ar. 2.

TIrulus clarus.

¶ In corpore tria: primo conclusio respōsiua, secundo explanatio eius: tertio probatio illius.

¶ Quo ad primum conclusio est, Intellectus non potest multa p modum multorum intelligere, sed unius.

¶ Quo ad secundum, declaratur quid sit dicere per modum vnius, aut plurium, scilicet per unam, aut plures species. Et ratio huius explanationis assignatur: quia modus actionis consequitur formam, quæ est actionis principium: & confirmatur hæc explanatio ex intellectionis diuinæ modo.

¶ Quo ad tertium, probatur conclusio explanata: Impossibile est idem subiectum simul perfici pluribus formis eiusdem generis; sed omnes species intelligibiles sunt eiusdem generis, ergo &c. maior declaratur inductiue in corpore respectu colorum & figurarum &c. Minor probatur, quia omnes sunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ.

¶ Circa hoc occurrunt dubia: primo circa explanationem: quia non est verum quòd idem sit dictum intelligere multa ut multa, & per multas species: & per modum vnius, & per vnam speciem. Cum enim ponitur differentia inter hominem, & lineam, hoc fit per multas species: & tamen non cognoscit tunc multa vt multa, sed ut unum. consequentia nota.

vniuersale [d] secundum quod accipitur cum intentione vniuersalitatis, est quidem quodammodo principium cognoscendi, prout intentio vniuersalitatis consequitur modum intelligendi, qui est per abstractionem. Non autem est necesse, quòd omne quod est principium cognoscendi, sit principium essendi, ut Plato existimauit: cum quandoque cognoscamus causam per effectum, & substantiam per accidentia. Vnde uniuersale sic acceptum secundum sententiam Aristo. non est principium essendi neque substantia, ut patet in *7. Metaphys. Si autem consideremus ipsam naturam generis & speciei, sprout est in singularibus, sic quodammodo habet rationem principij formalis respectu singularium. Nam singulare est propter materiam, ratio autem speciei sumitur ex forma. Sed natura [d] generis comparatur ad naturam speciei magis per modum materialis principii, quia natura generis sumitur ab eo quod est materiale in re, ratio uero speciei ab eo, quod est formale, [e] sicut ratio animalis à sensitiuo, ratio vero hominis a b intellectiuo. Et inde est, quòd ultimæ naturæ intentio est ad speciem, non autem est individuum, [e] neque ad genus: quia forma est finis generationis, materia uero est propter formam. Nō autem oportet, quod cuiuslibet causæ vel principij cognitio, sit posterior quo ad nos, cum quandoque cognoscamus per causas sensibiles effectus ignotos, quandoque autem econuerso.

D.570.

b 871

d 564 488

ARTICVLVS IIII.

Vtrum possumus multa simul intelligere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd possimus multa simul intelligere. Intellectus enim est supra tempus. Sed prius & posterius ad tempus pertinēt. Ergo intellectus nō intelligit diuersa secundum prius & posterius, sed simul.

¶ 2 Præterea. Nihil prohibet diuersas formas non oppositas simul eidem actu inesse, sicut odorem & colorem pomo. Sed species intelligibiles non sunt oppositæ. Ergo nihil prohibet intellectum vnum simul fieri in actu, secundum diuersas species intelligibiles. & sic potest multa simul intelligere.

¶ 3 Præt. Intellectus simul intelligit aliquod totum: vt hominem vel domum. Sed in quolibet toto continentur multæ partes. Ergo intellectus simul multa intelligit.

¶ 4 Præterea. Non potest cognosci differentia vnius ad alterum, nisi simul vtrunque apprehendatur: vt dicitur in lib. *de Anima, & eadem ratio est de quacunque alia comparatione. Sed intellectus noster cognoscit differentiam vnius ad alterum. Ergo cognoscit multa simul.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur in *lib. Topic. quòd intelligere est vnum solum, scire vero multa.

¶ RESPON. Dicendum, quòd intellectus quidem potest multa intelligere per modum vnius, non autem multa per modum multorum.

Dico autem per modum vnius, vel multorum, per vnam, uel plures species intelligibiles: [e] nam modus cuiusque actionis, consequitur formam, quæ est actionis principium. Quæcunque ergo intellectus potest intelligere sub vna specie, simul intelligere potest. & inde est quòd Deus omnia simul videt per vnum, quod est essentia sua. [e] Quæcunque vero intelligit, per diuersas [d] species intelligit, non simul intelligit. Et huius ratio est: quia impossibile est, idem antecedes probatur: quia sensus communis, qui est virtus iudicans inferior intellectu, ponens differentiam inter album & dulce, discernit simul per plures species multa ut vnum. ergo. Et hæc ratio militat, eam contra explanationem, quam c ontra responsionem ad tertium.

¶ Circa rationē assignatā præfatæ explanationis dubium quoq; est: quia licet aliquis modus actionis cō sequatur formam, q̄ est actionis principium, nō tñ monis, & specialiter iste, s. per modum vnius, aut multorum: quāmuis. n. intensio uel remissio actionis consequatur quantitatē intēsionis formæ, ut calefactio caloris principantis illam, non tñ est necesse, formis existentibus multis, actiones pluralificari per modum pluralium, cum contingat ex duabus formis & vnam actionem prouenire, ut patet i actu discernendi apud sensum communem: & plures actiones ad vnum reddere, ut patet cū simul inducēs cognoscit punisā & cōclusionē, vt vi i. Poster.

¶ Circa rationē pro cōclusione dubium occurrit: tū quia maior vt talis nō patet de speciebus albedinis & nigredinis, in eadem parte actus ex opposito cōsistentis, albo & nigro secundum suum: tum quia illius p batio (inquit Scotus in 1. dist. 3. q. 6. ad tertium) nihil valet, quia hic tollit oppositio, quæ est ratio impossibilitatis Rōes. n. oppositorū, non sunt oppositæ in intellectu, ut Arist. & Auer. uolunt: tum quia minor est falsa

§ Lib. 1. de Aia, text. 146. co. 2.

¶ Li. 8. ca. 2. & 22. to.

253

¶ Li. 2. Topic. ca. 1. dicitur rationes. 10. et 33. tex. 81.

596

433

D.765.

sa, ut patet in intellectu angelico: essentia. n. sua & aliæ species nō sunt eiusdem generis. Et ex hoc sequitur, q̄ probatio minoris allatā nihil valet. nam tam essentia angeli q̄ spēs intelligibiles sunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ, & tñ non sunt eiusdem generis. Tum quia ex hac ratione sequitur, concludit. q̄ in intellectu non conseruantur vndiq; actu aliter plures spēs intelligibiles: quia sunt spēs eiusdem generis. Et si dicatur, q̄ tñ sunt in habitu, non sunt in actu complero. Contra (inquit Durandus) formā informare, & dare esse formaliter, est ipsam esse in actu complero: sed hoc habet spēs intelligibilis cōformata. ergo q̄ si aliud requiritur ad hoc, ut sit in actu simpliciter, exprimatur illud: & si dicat q̄ est actualiter operari: absq; ratione, immo ridiculose hoc dicit: quia aliud est loqui de esse cōplero formæ in se, & aliud de actuali operatione. hoc enim est non distinguere inter actum primum & secundum: non enim minus est perfecte figura, aut color in corpore, si causant usionem sui actualiter, quam si non.

¶ Ad euidentiam horum, recolenda sunt quæ superius in q. 78. dicta sunt, quæ applicādo his, facile liquet quid ad multa horum dicendum sit. Est. n. fermo præsens de speciebus intelligibilib. ut sic, eiusdem ordinis & absolute. de his n. hoc modo ver. sit aur, q̄ ōd idem est dictu, per modum unius intelligibilis, ut sic, & per vnam speciem: & per modum plurium, & per plures species: quoniam plures

plures species intelligibiles, vt sic, non habentes ordinem adinuicem & absolute sumptæ, de necessitate ponunt plura intelligibilia vt sic, & vnitas vnitatem. nec oppositum potest intelligi a percipientibus terminos. Vnde non obstat discerni quandoque inter diuersa per plures species: quia tunc non sunt plures species absolute: sed vt sunt quasi partes tertiæ speciei, quæ repræsentat differentiā inter illa, propter quod in litera dicitur esse iudicium de cognitione partium in toto, & diuersorum in diuersitate: non negatur ergo quandoque concurrere simul plures species ad intelligendū quomodolibet, sed absolute & simpliciter: vt vniuntur autem ad vnū aliud præsentandū, non negatur. Nec oportuit hæc in litera explicari: quia absolute prolatus sermo, absolute quoque interpretandus est. Et ex hoc, patet responsio ad secundam obiectionem. quoniam multæ species ad vnum obiectum cōcurrentes vt sic, non multas, sed vnā diximus, quia vim vnius habet. Vnde, siue vna intellectio, siue plures simul, ex pluribus speciebus ut ad unum sunt in intelligibile ordinatæ proueniat, sem per modus actionis modum formæ sequitur, quia forma se habente vt vna, sequitur actio per modum vnius: & se habēte forma vt pluribus absolute, sequunt actiōes per modū plurū.

¶ Ad obiecta autem tertio loco contra rationem, pro conclusione dicitur notando, q̄ quia tam sensum quām intellectum contingit dupliciter pati, a sensibili, aut intelligibili. s. vt quandam rem, & vt sensum vel intellectum: patitur autem vt res est, recipiendo realiter, seu inhæsiue, similitudinem rei sensibilis aut intelligibilis: patitur vero vt sensus, vel intellectus, recipiendo obiectum, non vt causam, sed vt obiectum est, obiectiue specificans ipsum, quia sic inquam est, ideo species intelligibilis potest dupliciter considerari, scilicet, vt res. & vt intelligibilis: seu in genere esse rei vt sic, & in genere intelligibili vt sic, & si de eis vt res sunt sermo est, in actu sunt suo: quando actualiter informant intellectum vt res est: si vero in genere intelligibili considerentur actu, tunc simpliciter sunt: quando intellectum vt intellectus est, actualiter informant, quod patet non accidere, nisi cum actu intellectus intelligit. In tali enim pati consistit, sentire & intelligere: & quia formalis est sermo omnis philosophicus, ideirco in genere intelligibili omnia fumenda hic sunt, vbi intelligendi modum venamur. Ad obiectionem ergo de speciebus sensibilibus in medio, dicitur, quòd nō sunt in actu completo ut sensibiles sunt, vt patet in 2. de Anima in calce: species enim sensibiles nunquam sunt in actu nisi in sensu in actu. Ad Sco. dicitur, ex responsione ad primum in litera, quòd non oppositio, sed vnigenitas specierum, prohibet illas esse simul in actu in eodem indiuisibili. Ad obiecta autem contra minorem & eius probationem, dicitur, q̄ non est eadem ratio de speciebus intellectus nostri pro statu isto, & de speciebus angelorum: quoniam omnes nostræ, sunt eiusdem ordinis, non autem angelicæ: & cum dicitur. ergo non sumitur vnitas generitem angelicæ: & cum dicitur. ergo non sumitur vnitas generica specierum ex vnitate potentiæ intellectuæ (vt in litera dicit) respondetur, negando sequelam, & dicendo, quòd & species naturales eiusdem ordinis & subordinatæ, sunt unius generis proprer vnitatem potentiæ: sed tamen species subordinatas non inconuenit simul actuare, vt patet in angelis: quia se habent vt cōmune, & proprium, & consequenter non habent rationem multorum absolutæ: species vero eiusdem ordinis non subordinatas, est impossibile: quia habent rationem multorum actuum vnius secundum idem, eodem modo & simul, & quāmuis essentia angeli, & species sint diuersorum generum in esse reali, sunt tamē eiusdem generis in esse intelligibili.

Ex corp. arti. & sol. argumentorum. 3. elicitur.

¶ Ad vltimo vero obiecta, iam patet responsio ex dictis: quia si noster sermo est de his in rerū natura rerum non in esse reali, sed in esse intelligibili in quo non esse actu est, patet ex dictis. Vnde nō fingimus de actu primo ad secundū, sed naturas rerum entiūs penetrando, quid genus intelligibile habeat, penes quid eius actualitas attendatur, discutimus & docemus.

428 sup. 56. 58 art. 4. & 5. Et 3. dist. 35. q. 2. ar. 2. q. 1. cor.

¶ *Super quæstionis octuagesimę quintæ, Artic. V.*

TIrulus clarus ex superius dictis in quæstio. de angelis: ex quibus totus iste articulus clarus etiā red ditur.

¶ In corpore una conclusio respōsiua. Intellectus noster intelligit componendo & diuidēdo. Probatur simul ex ratione, ex proportionalitate, ex

diuersitate, ex discursu: hæc enim omnia membra tanguntur simul in hac probatione. Ratio radicalis est: quia intellectus noster procedit de potentia ad actum, idest, natus est naturaliter exire de potentia essentiali ad actum primum naturalem. Ex hoc namque oritur, q̄ intellectus noster proportionalem habet similitudinem cū rebus generabilibus: vt sicut hæc non statim, sed successiue suam adæquantur perfectionem, ita intellectus &c. Confirmatur; hoc ex differentia inter intellectum angelicum diuinumque & nostrū. Vterque siquidem ille proportionalis est rebus incorruptibilibus vt sic, quæ statim sunt id quod sunt: & sic intelligunt statim totum simplicitee &c. Et declaratur quarto: quia paria rationis est inrelligere componendo & diuidendo, & intelligere discurrendo.

¶ Sed est circa prædictum processum, dubium: quia ex ratione potentiæ prædictæ, non videtur sequi intentum. Nam aut intendit quòd intellectus sit similis generabilib. is quo. ad modum acquirendi singulas perfectiones, aut quo ad successionem earum, aut quo ad compositionem earum. Si primo modo, sequeretur quòd intellectus non naturaliter perficeretur in instanti, sed successiue, quod est falsum. Si secundo modo, nihil aliud sequitur nisi quòd intellectus acquirit suas perfectiones unam post aliam, quod non est discurrere, nec componere, aut diuidere, ut patet. Tertio vero modo est manifeste falsum. Communis quoque ratio dubitandi, secundum quemcunque modum est, quia ex hoc quòd intellectus noster exit de potentia ad actum, nihil aliud sequitur, nisi p non habet inditam suam perfectionem, & non quòd tali aut tali modo acquirat.

¶ Ad hoc breuiter dicitur ordine retrogrado, quòd ex hoc p aliquid est naturaliter in potentia essentiali ad aliquam perfectionem, habet quòd naturaliter non acquirat illam perfectē statim, sed successiue, diuersimode tamen, iuxta naturas perfectionum & per-

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus noster intelligat componendo & diuidendo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus noster non intelligat componendo & diuidendo. Compositio enim & diuisio non est nisi multorum. Sed intellectus non potest simul multa intelligere. Ergo non potest intelligere componendo & diuidendo.

¶ 2 Præt. Omni compositioni, & diuisioni adiungitur tempus presens, præteritum, vel futurum. Sed intellectus abstrahit a tempore sicut etiā ab aliis particularibus conditionibus. Ergo intellectus non intelligit componendo & diuidendo.

¶ 3 Præt. Intellectus intelligit per assimilationem ad res. Sed compositio, & diuisio nihil est in rebus. nihil enim inuenitur in rebus, nisi res quæ significatur per prædicatum & subiectum: quæ est una & eadem, si compositio est vera. Homo enim est uerè id qđ est animal. Ergo intellectus non componit & diuidit.

¶ Sed contra. Voces significant conceptiones intellectus, ut dicit Philoso-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& perfectibilium. & hoc patet inductiue tamin potentia respectu perfectionis substantialis, quam quantitatiuæ & qualitatiuæ. Vnde etiam lumen non acquiritur nisi medio motu locali, existente subiecto in potentia essentiali. Vnde hic modus perficiendi passiue est, qui sequitur ex potentia essentiali, & est intentus in littera: ita quòd intendit quòd ex hoc quòd intellectus noster est in potentia essentiali, similis est generabilibus quo ad modum acquirendi singulas suas perfectiones complętas. Et cũ dicitur, ergo intellectus repugnat perfici iustanti, respondetur, quòd intellectui licet non repugnet recipere & intelligere in instanti, repugnat tamen naturali modo quo perfici naturaliter debet, q̃ suam completam perfectionẽ in instanti naturaliter assequatur. Vbi nota duo: primo q̃ quãmuis hæc duo mutuo se inferãt, intellectum vt ré, & intellectum vt intellectum esse in actu primo, in proposito tamen, sermo est de intellectu, vt intellectus est respectu suæ perfectionis, quæ est intellectum vt intellectum est. Secundo, quòd intellectus non comparatur hic ad omnia, aut plura intellecta simul, uel successiue: sed ad vnumquodque intellectũ perfecte, idest secundum se & omnia quæ virtualiter in eo claudũtur: ita quòd quidditas & passiones & accidentia &c. eius non nisi vnius intellecti loco computantur. Et sic, ex hoc quòd intellectus noster vt intellectus est, est In potentia pura, habet quòd intellectum perfectũ bonis, uel leonis, non simul acquirat, idest apprehendat actu: sed successiue totũ illud apprehendat. Hæc autem successio nihil aliud est, quàm componere primo apprehensum: puta quidditatem cum reliquo: puta passione, & hanc cum alia &c. Ergo. Oportet esse successionem diuersimode secundum diuersitatem materiæ subiectæ ponere.

¶ Respon. Dicendum, quòd intellectus humanus necesse habet intelligere componendo & diuidendo. Cũ enim intellectus hmanus exeat de potentia in actum, similitudinem quãdam habet cum rebus generabilibus: quæ non statim perfectionem suam habent, sed eam successiuè acquirũt. [e] Et similiter intellectus humanus non statim in prima apprehensione capit perfectam rei cognitionem: sed primo apprehendit aliquid de ipsa, puta, quidditatem ipsius rei, quæ est primum & proprium obiectum intellectus, & deinde intelligit proprietates & accidentia & habitudines circunstantes rei essentiam. Et secũdum hoc necesse habet vnum apprehensum alij componere & diuidere, & ex una compositione & diuisione ad aliam procedere. quod est ratiocinari. Intellectus autem angelicus & diuinus, se habet sicut res incorruptibiles, quæ statim à principio habent suam totam perfectionem. [e] Vnde intellectus angelicus & diuinus statim perfectè totam rei cognitionem habet, Vnde in cognoscendo quidditatem rei, cognoscit de re simul quicquid nos cognoscere possumus componendo & diuidendo, & ratiocinando. Et ideo intellectus humanus cognoscit componendo, & diuidendo, sicut & ratiocinando. Intellectus autem diuinus & [d] angelicus, cognoscunt quidem cõpositionem & diuisionem & ratiocinationem, non componendo & diuidendo & ratiocinando, sed per intellectum simplicis quidditatis. [e]

¶ Ad primvm ergo dicendum q̃ compositio & diuisio intellectus per quandam differentiam, vel comparationem fit. [e] Vnde sic intellectus cognoscit multa componendo & diuidendo, sicut cognoscendo differentiam vel comparationem rerum.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ intellectus abstrahit à phantasmatibus, & tamen non intelligit actu, non conuertendo se ad phantasmata, sicut supra dictum est. * Et ex ea parte, qua se ad Phantasmata conuertit, compositioni & diuisioni intellectus adiungitur tempus.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd similitudo rei recipitur in intellectu secundum modum intellectus, & non secundum modum rei. Vnde compositioni & diuisioni intellectus respõdet quidem aliquid ex parte rei, tamen non eodem modo se habet in re, sicut in intellectu. Intellectus enim humani

Super quæstio. 85. Articul. VI.

Titulus clarus.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones responsiuæ quæsito. Prima. Intellectus circa quod quid est, non fallitur, mediante accidens. Secunda. Intellectus circa ea quæ circundant quidditatem, potest falli componendo, diuidendo, vel ratiocinando.

¶ Has conclusiones, probat & explicat ter. Primo, similitudine super Aristot. authoritate innixa. Secundo, ratione probante in communi intentũ tam in hoc, quàm in simili. Vnde quatuor in corpore articuli facit. Primo, proponitur similitudo: & dicitur q̃ apud Arist. intellectus est similis sensui quo ad veritatem & falsitatem iudicij. Secundo, narrantur duo, vel tria de sensu. Primum, quòd respectu proprij obiecti, est verus per se. Secundum, quòd implicite insinuatum iam est, est q̃ per accidens respectu proprij obiecti est falsus: tale accidens est, indispositio organi &c. Tertium est, quòd respectu sensibilium communium etiã per accidens fallitur, vt patet. Tertio, assignatur ratio vniuersalis & communis sensui & intellectui: & est, quia ordo potẽtiæ ad proprium obiectum, semper eõdem modo se habet. probatur: quia conuenit potentiæ secundum quod ipsa: & potes syllogizare sic. Potẽtia semper eodem modo se habet, ipsa manente ad proprium obiectum, ergo nunquam ab eo deficit, & consequenter non fallitur circa illud, cũ fallit in defectu cõsilitat. Consequentia nota, & antecedens probatur: quæ potentia per se & secundum quod ipsa ordinatur ad proprium obiectum, ergo semper eodẽ modo. & tenet sequela: quia secundum quod ipsum, infert necessarium & sempiternum, ut patet in 1. Posterio. Quarto, applicatur similitudo & ratio ad intellectum, & totidem dicuntur de intellectu, proportionaliter tamen. Vnde sex dicit. Primo, assignat proprium obiectum intellectus, quasi subsumendo sub ratione communi prapposita. Secundo, infert primam conclusionem, similem prime dicto de sensu. Tertio, infert secundam conclusionẽ, similem ultimo dicto de sensu, ut patet. Quarto, ad robur primæ conclusionis ex ea reddit rationem omnis alterius infallibilitatis, inuentæ in intellectu, dicens, quòd propter hoc quia intellectus circa quidditatem non fallitur, oritur infallibilitas intellectus circa prima principia complexa, & consequẽter circa omnes conclusiones scientificas, & qũ indenafatur hoc, probatur: quia hoc conuenit eis, quia euidentes sunt ex sola quidditate terminorum. principia enim cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus, ut dicitur in 1. Posterio. Habẽt ergo principia infallibilitatem ex vicinitate ad quidditatem, quæ est proprium intellectus obiectum: proprium enim & primum intellectus obiectum est incõplexum, quod simplex terminus significant & quia circa illud errare non potest, merito circa ea quæ sufficiens habent lumen ex illo, errare quoque non potest. Est autem hoc ad magnam primæ conclusionis firmitatem: quoniam tunc vere sufficientem reddimus causam accidentis alicuius, quando ex reddita causa in omnibus accidens illud dependens ostendimus. Infallibilitatis igitur intellectus causa, optime dicta est, ordo ad quod quid est: cum ex illo ostenditur omnis intellectus infallibilitas: vt hic fit. Quinto declaratur, quo per accidens ct intellectus circa quidditatem fallitur: sed hoc accidens non fit in sensu est impedimentum organi, sed cõpositio quidditatis, & propterea dupliciter cõtingit, ut patet in littera, Sexto, ad plenitudinem doctrinæ dicit, q̃ circa quidditates simplices nec per se, nec per accidens fallitur, sed aut uere cognoscuntur, aut non attinguntur, & firmatur authoritate 9. Metaphysicæ, hoc in loco recolenda, sunt quæ superius in q̃. 58. dicta sunt, cum

circa organum contingente, sicut cũ gustus febricitantium dulcia iudicat amara, propter hoc quòd lingua malis humoribus est repleta. Circa sensibilia vero communia decipitur sensus, sicut iudicando de magnitudine, vel figura, ut cum iudicat solem esse pedalem, qui tamen est maior terra. Et multo magis decipitur circa sensibilia per accidens, ut cum iudicat fel esse mel, propter coloris similitudinem. Et huius ratio est in euidenti, quia ad proprium obiectum vnaquæque potentia per se ordinatur, secundum quod ipsa. Quæ autem sunt huiusmodi, semper eodem modo se habent. Vnde mamente potentia, non deficit eius iudicium circa proprium obiectum. Obiectum autem proprium intellectus, est quidditas rei. [c] Vnde circa quidditatem rei, per se loquendo, intellectus non fallitur. Sed circa ea, quæ circunstant rei essentiã, vel quidditatem, intellectus potest falli, dum unum ordinat ad aliud, vel componendo, uel diuidendo, vel etiam ratiocinando. [c] Et propter hoc etiam circa illas propositiones errare non potest, quæ statim cognoscuntur cognita terminorum quidditate, sicut accidit circa prima principia, ex quibus etiam accidit infallibilitas veritatis, secundum certitudinẽ scientiæ circa conclusiones. Per accidens tamen contingit intellectum decipi circa quod quid est, in rebus compositis, non ex parte organi quia intellectus non est virtus utens organo, sed ex parte compositionis interuenientis circa diffinitionem, dum vel diffinitio unius rei ẽ falsa de alia, sicut diffinitio circuli de triangulo, vel dũ aliqua diffinitio est in se falsa, implicans compositionem impossibilium, ut si accipiatur hoc ut diffinitio alicuius rei, animal rationale alatum. Vnde in rebus simplicibus, in quarum diffinitionibus compositio interuenire non potest, non possumus decipi, sed desicimus intotaliter non attingẽdo. sicut dicitur in * 9. Metap.

¶ Ad primum ergo dicendũ, quòd falsitas dicitur esse in mente secundũ compositionem & diuisionem. Et similiter decipitur circa propositiones de opinione & ratiocinatione. Et ad tertium de errore peccantium, qui cõsistit in applicatione ad appetibile. Sed in absoluta consideratione quidditatis rei, & eorum, quæ per eam cognoscuntur, intellectus nunquam decipitur. Et sic loquuntur authoritates in contrarium inductæ.

Articvlvs VII.

Vtrum vnam & eandem rem vnus alio melius intelligere possit.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd vnam & eandem rem vnus alio melius intelligere non possit. Dicitur enim in lib. * 83. q. Quisquis vllam rem aliter quam est, intelligit, non eam intelligit. Quare non est dubitandum esse perfectam intelligentiã, qua præstantior esse non possit. Et ideo non est per infinitũ res, q̃ quælibet res intelligitur, nec eã posse aliam alio plus intelligere.

¶ 2 Præt. Intellectus intelligendo verus est. Veritas autem cum ut æqualitas quædam intellectus & rei, non recipit magis & minus, non enim proprie dicitur aliquid magis, & minus æquale. Ergo neque magis & minus aliquid intelligi dicitur.

¶ 3 Præt. Intellectus est, id quod est formalissimum in homine. Sed differẽtia formæ causat differentiam specici. Si igitur vnus homo magis alio intelligit, uidetur quòd non sint unius specici.

¶ Sed contra est, quòd per experimentum inueniuntur aliqui alijs profundius intelligentes. Sicut profundius intelligit qui conclusionem aliquam potest reducere in prima principia & causas primas, quam qui potest reducere solum in causas proximas propinas.

¶ Respondeo dicendum, quòd aliquem intelligere unam & eadem rem magis quam alium, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod ly magis determinet actum intelligendi ex parte rei intellectæ, & sic nõ põt vnus eandem rem magis intelligere quam alius. Quia si intelligeret eam aliter quam vt, vel melius, vel peius, falleretur, & non intelligeret, ut arguit Augustl. * Alio modo potest intelligi, ut determinet actum intelligendi ex parte intelligentis. Et sic vnus alio potest eandem rem melius intelligere, quia est melioris virtutis & rõne actus sunt proportionati his quorum sunt actus, ut manifeste patet in formis diuersarum specierum, & authoritate Arist 2. de anima. Secundo, quia virtutes minillrantes intellectui, non sunt æque dispositæ in omnibus: & quorũ melior est dispositio, horum maior est vis ad intellectũ opus.

¶ Circa casum primam secundæ conclusionis, scilicet in æqualitatem

Sup. q. 17. ar. 2. cor. Et 4. dist. 49 q. 2. ar. 2. ad 1. Et veri. q. 2. ar. 2. ad 11. ¶ Q. 32. in prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

litatem animarum nostratum, aduertendum est, quòd non solum hi qui a San. Thom. se dissentire fatentur, sed etiam Thomistæ aliqui contrariantur: adeo ut dicant non esse mentem S. Thom. animarum humanarum substantias esse inæquales, cum tamen aperte hic etiam in corpore, & in responsione ad vltimum aperte hoc dicatur: & in 2. Sententiarū dist. 17. q. 2. expresse idem scriptum sit. Vnde hos tāquam cæcos omittentes, ad aliorum rationes nostram dirigamus aciem. Durandus, Henricus, & Bernardus de Gannaco, negando substantialem hanc inæqualitatem contra ipsam & eius rationem arguunt. Contra ipsam quidem, duplíciter. Primo, qa substantia suscipere ret magis & minus proprie dicta, & tenet sequela ex 7. Physico. vbi dicitur, quod partici patio virtus formæ secundum speciem, secundum diuersos gradus, est propriæ comparatio secundum magis & minus, & in prædicamētis idē confirmatur. Secundo, quia forma indiuidualis nullam substantiā includit, præter specificam formā. ergo non est substantialiter perfectio, consequentia nota, & antecedens patet, quia nec formam, nec materiam, nec cōpositum. Contra fundamentum verò eius, scilicet qa forma proportionat corpori melius, disposito, duplr etiam arguitur. primo, quia dispositiones corporis non requndant in formam non eductam de materia, qualis est anima nostra, ergo. Secundo, quia si melius dispositi corporis melior est anima, ergo anima vnius & eiusdem variabitur substantialiter, iuxta variationem dispositionum corporis eiusdem. hoc est falsum, ergo probatur sequela, quia non maioris sunt efficaciæ dispositiones præuiæ ad introductionē eiusdē formæ, quā dispositiones cōseruantes ipsam formam in materia. sed istæ possunt variari, ergo corpus erit petius dispositum. ergo anima quæ erat melior, efficietur peior.

¶ Ad hæc argumenta facile satisfit ab aduertentibus, qualis sit habitudo animæ intellectiuæ ad corpus. & in quo consistat susciperc magis & minus proprie dicta. Quemadmodum. n. anima in communi est coaptata corpori organico physico, &c. & anima humana corpori reducto ad æqualitatem tangibilium, ita oportet hanc animam esse substantialiter coaptatam & commensuratam corpori ad talem gradum æqualitatis reducto. Nō enim consistit in indiuisibili æqualitas complexionis requisita ad corpus humanum ut patet ad sensum. alij enim alijs præstant bonitate tactus. Et quia anima humana, non causatur ex corpore: sed in suo tantum fieri dependet ex corpore, non vt causa, sed ut occasione consequens est, q anima hæc cum fit, fortiatur commensurationem substantialem ad corpus sic complexionatum ut inuenitur in illo initio, & eam semper retineat necesse est, quia intransmutabilis substantiæ est. Suscipere verò magis & minus motum, aut mutationem, habet annexum de magis in minus, aut econuerso. Alioquin proprie non sumuntur: quod ex eo patet, quia nihil aliud est suscipere magis & minus quam intendi & remitti: sed hæc sine mutatione de minus in magis aut econuerso intelligi nequeunt. ergo. Vnde ad obicta, & ad primum dicitur, quia secluſis modis significandi, quāmuis vna res sit perfectior altera, sine eiusdem, siue alterius speciei, nunquam dicitur suscipere magis & minus: nisi possit esse motus aut mutatio de magis in minus, aut econuerso, ut patet ex dictis: hoc aūt non conuenit animæ intellectiuæ, quoniam commensurationem illam quā semel accepit imperdibiliter fortita est: quia est idem realiter quod substantia sua: quæ est ingenerabilis & incorruptibilis. Ad secundum verò dicitur, quòd proprie loquēdo, hæc forma non addit supra formam simpl substantiam, sed magis dum potius subdīā dum rem subsistentiā. Commensuratio enim huius animæ ad hoc corpus, est individualis differentia, continens animā ad hanc, & est intrinseca huic animæ, sicut differentia specifica est intrinseca speciei. Ad obiecta autem cōtra fundamentum, patet similiter ex dictis responsio. facet enim. n. q dispositiones corporis recundare in animā per substantiam, cōtingit dupliciter. Vno modo cāliter, alio modo occasionaliter. Et primo est impossibile respectu animæ nostræ. Secundo verò modo est necessāria dispositionibus vltimis pro anima inducenda. Et cum contra hoc obiicitur, quia non sunt maioris efficaciæ præcedētes quam conseruantes: respondetur q ratio peccat secundum non causam vt causam. Nō. n. maior, aut minor efficacia dat præuiis occasionare talem gradum animæ, sed status corporis dispositi per eas. Ex hoc q efficiunt corpus in statu illo quo occasionalis cā est animæ, habent q occasionaliter concurrant ad talem commensurationem animæ. Vnde si dispositiones cō seruantes, aut quæcunque aliæ infra latitudinem humanam inuenirentur in statu illo, ipsæ redundarent hoc modo in substantiam animæ, & autem redundātia hæc rationabilis sit, iacet patet ex dictis, quia scilicet anima essentialiter est perfectio coaptata suo perfectibili.

¶ *Super quæstio. 85. Artic. VIII.*

TItulus, per prius, ordine generationis: cætera sumuntur in communi.

¶ In corpore tria. Primo, ostenditur radix & via veritatis quæstiæ. Secundo, respondetur quæsito duplici conclusione. Tertio, ex tertia conclusione confirmatur posita radix, & destruitur simul opinio Platonica.

¶ Quo ad primum, est hæc conclusio. Ordo quo indiuisibile cognoscitur a nobis, ex habitudine ad quidditatem sensibilem pensandus est. Probatur, quia quidditas materialis est propriū obiectum intellectus nostri hic. ergo primo cognitū, ergo ex approximatione ad ipsam, indiuisibile, vel diuisibile, vel, diuisibile erit prius notum.

¶ Quo ad secundum, ponitur distinctio indiuisibilis, trimembris, & circa prima duo memora ponitur prima conclusio affirmatiua, iuxta tertium, secunda negatiua. Prima ergo conclusio est, Indiuisibile actu, tam secundum continuitatem quām secundum diffinitionem, est prius notum oppositæ diuisione. Probatur utraque pars simul dupliciter. Primo, quia cognitio confusa est prior distincta. Secundo, quia vtraque indiuisibile, est species propriæ obiecti intellectus: ac per hoc secundum seipsum & non per aliud prius cognitum cognoscitur. Bit enim quodlibet horum quidditas quædam rei corporeæ.

¶ Aduerte hic, q litera in secunda parte conclusionis inserit q indiuisibile secundum rōnem i. incomplexum, est prius notum, eriā antequam intellectus componat, q quidem probatione non eget, quia prima operatio intellectus est prior secunda, & cognitio complexa necessario præexigit incomplexam.

¶ Secunda conclusio est. Indiuisibile omnino, s. actu & potentia est posterius notum diuisibili. Probatur dupl. Primo, quia hæc priuatione cognoscuntur, ut patet de puncti diffinitione & vnitatis. Secundo, quia hæc oppositionem quandam habent ad rem corpoream: quæ est propriū intellectus motiuū.

¶ Aduerte hic, q genus hoc tertium indiuisibilū, q̄ solum proprie dr indiuisibile, dr opponi rei corporeę, quia priuatiue opponitur illi, dum hoc priuatiōe diuisionis reperibilis i continuo & numero, idiuisibile est, & dicitur.

¶ Quo ad tertium eliditur opinio opposita radici positæ, ex vltima conclusione. Quia est genus hoc indiuisibilium. s. actu & potentia posterius experimur nos cognoscere, sequitur quòd intellectus noster nō moueatur & actetur ab indiuisibilibus separatis: sed a quidditate sensibili. Si enim ab illis actua retur, illa prius intelligeret, & probatur sequela, quia priora prius participantur a rebus, & consequenter intellectu. Potest quoque hæc pars introduci ad ostendandum necessitatem huius articuli, quia. s. opiniones habet diuersas, secundum diuersa principia.

¶ *Super Quæst. LXXXVI. Artic. I.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duæ conclusiones respōsiuæ. Prima est. Singulare materiale, intellectus noster non potest directe & primo cognoscere. Probatur, Intellectus intelligit abstrahendo a materia indiuiduali, ergo directe intellectum est non singulare, sed vniuersale. Antecedens patet, consequentia probatur. quo ad primā partem: quia materia indiuidualis est principium singularitatis, quod ad secundam verò, quia abstractum ab indiuidualibus est vniuersale. Secunda conclusio est, q intellectus noster pōt intelligere singula reindirecte. Probatur. Intelligere non nisi per conuersionem ad phātasmata singularium, indirecte potest intelligere singulare. intellectus noster est huiusmodi. ergo &c. Loco citato in argu.

¶ Circa primam conclusionem occurrunt obiectiones contra duo. Primo contra illud. q. q uniuersale sit primo cognitū ab intellectu nostro, arguit Durandus dupliciter. Tū, quia obiectum & omnis eius pars sit conditio, præcedit actum potentiæ, quoniam potentia non facit, sed supponit obiectū, sed vniuersale nō præcedit omnem actum intellectus. ergo. Tum, quia res præsentatiuo realē & naturaliter representat rem secundum eius conditionem realem, sed universalitas non est conditio realis. ergo non re præsentatur q realem speciem &c. vt ponis. Secundo contra aliud scilicet quòd singulare non directe, & primo intelligitur, tripliciter. Primo, quia intellectus incipit ubi terminatur sensus. sed sensus terminatur ad singulare. ergo a singulari incipit. Secundo quia universale abstrahitur a singulari, ut a termino a quo. ergo singulare prius cognoscitur, abstractione. n. nō nisi a noto fit. Tertio, quia singulare primo mouet intellectum. ergo primo intelligitur, consequentia nota. Antecedens probatur, quia actiones sunt singularium, talis enim motio actio quædam est.

¶ Ad primū horū dr, falsū esse adiam pcū, & q intellectus. i. tota pars intellectiua nō supponit, sed facit obiectū intellectus potētia. n. actiua nō phibet cōstruere sui obiectū, sed arguens, quia negat intellectū agētē & ipēs, fallitur.

¶ Ad secundum uero dicitur, q repræsentari uniuersale, potest dupliciter intelligi, uno modo vt uniuersalitas sit conditio representata, & sic non dicimus speciem repræsentare uniuersale. Alio in-

principiorum & elementorum, quia vt ibidem dicit Philosophus,* Tunc opinamur nos scire, cum principia possumus in causas resoluere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd punctum non ponitur in diffinitione lineæ communiter sumptæ. Manifestum est enim, q in linea infinita, & etiam in circulari non est punctū nisi in potentia. Sed Euclides diffinit lineam finitam rectam, & ideo posuit punctum in diffinitione lineæ, sicut terminum in diffinitione terminati. Vnitas verò est mensura numeri. Et iō ponitur in diffinitione numeri mensurati, non aūt ponitur in diffinitione diuisibilis, sed magis econuerso.

¶ Ad tertium dicendum, q similitudo, per quam intelligimus, est species cogniti in cognoscente. Et iō non secundum similitudinem naturæ ad potentiam cognoscitiuam est aliquid prius cognitum, sed per conuenientiā ad obiectum, alioquin magis visus cognoscereet auditum quam colorem.

QVAET. LXXXVI.

Quid intellectus noster in rebus materialibus cognoscat, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, quid intellectus noster in rebus materialibus cognoscat.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum cognoscat singularia.

¶ Secundo, Vtrum cognoscat infinita.

¶ Tertio, Vtrum cognoscat contingentia.

¶ Quarto, Vtrum cognoscat futura.

Articvlvs I.

Vtrum intellectus noster cognoscat singularia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus noster cognoscat singularia. Quicunque enim cognoscit compositionem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

do vt vniuersalitas sit conditio consequens modum quo repræsentatur, & hoc modo dicimus, q̃ species intelligibilis bouis repræsentat naturã bouinam vt sm, quia sic repræsentat eã, & non repræsentat individuales conditiones. Ex hoc n. q̃ sic repræsentatur, sequitur q̃ vniuersalis re præsentetur, quia nec vt vna numero, nec ut multiplicata numero &c. & sic patet nullitas cõsequentiæ.

¶ Ad argumenta contra ipsam conclusionem dicitur, præmittendo q̃ in actione & passione intellectus duo ordines operationũ attenduntur. Primus realis qui cõuenit intellectui ut intellectus est. Per primum, mouetur intellectus possibilis ab intellectu agente effective principaliter, ab obiecto vero in phantasmate secundario: a specie autem intelligibili ab illis producta formaliter. Per secundum vero, perficitur ab intelligibili ut intelligibile est obiecti ue: ab actu vero ipse intelligendi formaliter. His itaque stantibus, facile patet respõsio ad omnia, distinguendo, de quo ordine operationũ sit sermo. In primo nanque omnia sunt singularia: sed nõ singularia materialia nisi phantasma, & tunc patet inceptio intellectus a phantasmate. In secundo vero, obiectum est vniuersale, Sigillatim ergo rndendo, ad primã concedit totũ in primo ordine, sed cõsequẽtia nihil valet, quia in illo nulla est intellectio. Si vero de intellectu, vt intellectus est loquat, dr̃ q̃ intellectus incipit nõ ab eo in quo finit sensus, sed a proximo sibi: hoc autẽ est vt de corporeũ, fatium est. n. q̃ potẽtiarũ ordinatarũ posterior incipiat a termino prioris, sed bene a proximo sibi. Vnde cogitatio non a sensatis, sed elicitis intentionibus primo perficitur.

¶ Ad secundũ veto dr̃, falsum esse q̃ oporteat abstractionem phantasmatis a notis, tam de abstractione intellectus possibilis q̃ agentis, & de agente quidẽ patet, de possibili vero manifestũ sit ex sensu: visus n. abstrahit coloré ab odore pomi ignoto sibi, talis n. pacto intellectus possibilis cõsideratur vt de & non particulares conditiones.

¶ Ad tertiũ autẽ dr̃, q̃ sit sermo de intellectu vt re, concedimus q̃ primum mouens est singulare sed non materiale, sed immateriale, fintellectus agens: fatium. n. fupponitur. Loquin tali motione obiectum sit primo mouens. Sed tũc cõsequentia nihil valet. ergo singulare primo cognoscitur, quia intellectus agens, & obiectu in phantasmate in hoc primo ordine non mouent obiectiue, sed actiue potius. Si vero est sermo de intellectu ut intellectus est, sic concello q̃ primo mouens sit obiectum, negatur q̃ sit singulare, sed dicitur, q̃ est natura vlis quæ obiectiue perficit, mouet, & facit esse in actu intellectũ, qfc illa est primo repræsentata per speciem intelligibilem, & primo intelligibilis, ut in litera dicit.

¶ Circa secundã conclusionẽ dubiũ occurit: quia cũ ois cognitio fiat per assimilationẽ, & intellectus nunq̃ neq; in actu recto neq; reflexo assimilẽtur singulari, sequitur q̃ nunquam cognoscat ipsum. Et confirmatur, quia si intellectus intelligit singulare siue recte, siue reflexe, sequitur, ergo format in se cõceptũ ipsius singularis, cũ ois intellectio in cõceptu aliquo cõsistat, & propositio singularis formari non põt nisi conceptus incomplexus terminis singularis habeat: sed in intellectu non põt esse cõceptus materialis individui ut sic, ergo. Probatur minor, quia conceptus est similitudo expressa rei conceptæ, repugnat aũt intellectui nostro hic hẽ similitudinem materialis individui, ut patet, quia alitee non abstraheret ab hic & nunc. Et nihil prohibet ponere spẽs intelligibiles singularũ in intellectu nostro: par enim est ratio quo ad hoc, de similitudine impressa & expressa.

¶ Ad oppo. aũt dicit dem onstratio Arist. in 2. de aĩa de sensu cõi, q̃ oporteat iudicem discernentem aliqua duo, cognoscere utrum sint, sed intellectus ponit differentiã inter vne, & singulare, ergo cognoscit extrema compositionis, sed intellectus noster cognoscit hanc compositionem, Sortes est homo, eius. n. est propositionem formare. Ergo intellectus noster cognoscit hoc singulare, quod est Sortes.

¶ 2 Præt. Intellectus practicus dirigit ad agendum. Sed actus sunt circa singularia. Ergo cognoscit singularia.

¶ 3 Præte. Intellectus noster intelligit seipsum. Ipse autem est quoddam singulare, alioquin non haberet aliquẽ actum, actus. n. singularium sunt. Ergo intellectus noster cognoscit singulare.

¶ 4 Præterea, Quicquid potest virtus inferior, potest superior. Sed sensus cognoscit singulare. Ergo multo magis intellectus.

¶ Sed contra est, quod dicit Philosophus in* Phy. 1. q̃ Vniuersale secundũ rationem est notum, singulare autem secundum sensum.

¶ Respondeo dicendum, quòd singulare in rebus materialibus intellectus noster directè & primo cognoscere non potest. Cuius ratio est, quia principium singularitatis in rebus materialibus, est materia indiuidualis, intellectus autem noster, sicut supra dictum est,* intelligit abstrahendo speciem intelligibilem ab huiusmodi materia. Quod autem à materia indiuidual abstrahitur, est vniuersale. Vnde intellectus noster directè non est cognoscitiuus d nisi uniuersalium. Indirectè autem, & quasi per quandam reflexionem potest cognoscere singulare. Quia sicut supra dictum est,* etiã postquam species intelligibiles abstraxerit, non potest secundum eas actuin telligere, nisi conuertendo se ad phantasmata, e in quibus species intelligibiles intelligit, vt dicitur in* 3. de anima. Sic igitur ipsum vniuersale per speciem intelligibilem directe intelligit, indirectè autem singularia, quorum sunt phantasmata. Et hoc modo formatur hanc propositionem, Sor. est homo. Vnde patet solutio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd electio particularis operabilis est quasi conclusio syllogismi intellectus practici, vt dicitur in* 7. Ethico. Ex uniuersali autem propositione directè non potest concludi singularis, nisi mediante aliqua singulari propositione assumpta. Vnde uniuersalis ratio intellectus practici non mouet nisi mediante particulari apprehensione quantum ad quæstionem quia est, ignota quantum ad quæstionem quid est. Et hoc modo singulare materiale notum est intellectui nostro. Nunquã. n. concipere nos experimur siue directe siue indirecte Sorteitatem, quamuis concipiamus singularitatem in communi. Si. n. conciperemus hoc album, aut hanc hominẽ, proprio concepto, illo intellectus ut intellectus est, esset hoc materiale signatum, & quidditatium cognitionem haberet singularis vt sic cum nil aliud sit nosse quod quid erat est alicuius, q̃ concipere illud sm proprium illius conceptum ut sic. Sed bene experimur q̃ ponimus differentiam inter Sortem, & quod quid erat est se hominis, inter hoc & vle. Et ideo oportet q̃ vtrumque cognoscatur: sed ad hoc sufficit cognitio argutiua. Cõcipientes. n. in no bis hominem & singularitatẽ, & q̃ homo non subsistit per se &c. arguitur & concluditur ab intellectu in rerum natura ea quæ sũt singularis &c. differens ab uniuersali sibi oblato per dẽtum sibi in cognoscibilem quidditatiue. f. Sorteitatẽ, ut de deitate exemplariter manifestum est. Concipitur ergo singulare ab intellectu nostro, non proprio, sed alieno conceptu, qui tamen est aliquo modo d. confuse & argutiue eius, non repræsentatiue, quemadmodum deitas concipitur in alieno conceptu, qui est tamen deitatis conceptus non repræsentatiue, sed argutiue: & hoc sufficit ad ponendum differentiam inter deitatem sic cognitam, & id quã directe concipimus. Et propterea dicunt Tho. in corpore articuli intellectum cognoscere singulare dicit, & in responsionibus ad colligationem partis sensitiuæ cũ intellectiua confugit, insinuãs per hoc, q̃ nunquam intellectus hoc signatum individuũ conceptu proprio, nisi in cogitatiua attingit, & q̃ per illam ipse intellectus arguitue attingit ad illud. Et hoc expressius indicat in q. de anima, ar. 20. in responsione ad primum, secundo loco obiectorum, ubi dicit, q̃ ista reflexio non perficitur nisi adiunctione virtutis imaginatiuæ. Et hæc si bene perspexeris, multa dubia patefient tibi. Nec te moueat q̃ in calce corporis aceiculi dicat, q̃ intellectus cognoscendo indirecte singulare, formatur hanc propositionem, Sor. est homo, propterea quia formare hanc propositionẽ exigit formare conceptum Sor. Perspice supradicta, & uide quod intellectus formatur hanc propositionem de ignota deitate, si vocaretur A. A est substantia prima &c. & tamen careret proprio conceptu ipsius A. ita intellectus formar propositionem hanc, Sor. est homo, solo illo conceptu confuso & quid nominis conceptus in scipso, ut patet ex dictis.

¶ In responsione ad quartum nota duo. Primum est, q̃ rhsio consistit in hoc, q̃ arguẽdo cõmittit sophismã figuræ dictionis, a quod ad quo, qm̃ idem dr̃ esse quod cognoscitura sensu & intellectu, sed non eodem modo, quia a sensu concrete, ab intellectu abstracte: & ideo cum subsumitur, sensus cognoscit singulare, peruide est, ac si diceretur, quod sensus cognoscit concrete, hoc. n. est cognoscere singulare, vt in litera dicitur. Secundum est, q̃ hinc habes q̃ aliquod defect secum species visibilis, quod visu non discernitur, & similiter species audibilis & similes: percipiunt. n. sensus obiecta sua tãtum signate, quidditates autem & passiones eorum quæ simul vehuntur, ab altiori potentia discernuntur, quod tñ non est alia cognoscere nisi obiecta per species sensibiles: alio modo quam sensus exterior, aut vis inferior.

¶ In hoc artic. aduerte q̃ Scotus in 4. dist. 45. q. 3. tenet, q̃ intellectus noster intelligit singulare sensibile intuitiue, hoc albũ &c. q̃ sentitur, & sensationẽ ipsam, & affert pro se primam & quartam rationes, quæ in litera sunt arguendo, sed quia soluũtur in litera, non oportet aliter laborare.

¶ *Super quæstionis 86. Articulum II.*

TItulus clarus.

¶ In corpore sunt tres conclusiones, aut vna habẽs tres partes. f. Intellectus noster, nec actu nec habitu põt intelligere infinita, sed in potentia tantum. Et probatur in litera tali ordine, quia primo probatur pura affirmatiua. f. q̃ in potẽtia. Secundo prima negatio. f. quod non actu. Tertio, secunda negatio, scilicet quòd nec habitu.

¶ Quo ad primum ratio est hæc. Obiectũ intellectus nostri non cõpatitur infinitũ nisi in potentia. ergo intellectus noster põt in telligere infinita in potenti. Antecedens probatur, quia illud est quidditas sensibilis, quæ non habet infinitatẽ nisi in potẽtia, ut patet 3. Phy. Consequentia vero probatur, quia eodẽ modo oportet se habere intellectũ ad infinitũ, quo se hẽt illius obiectum, qđ probat, quia oportet potẽtia proportionari obiecto proprio.

¶ Circa hãc rõnem aduerte primo, q̃ tenet propterea quia, quidditas rei materialis sopponit obiectũ & motiuum & adæquatum intensiue respectu intellectus nostri pro statu isto, de quo est sermo, f. n. intellectus ab ea mouetur, & in nihil põt quod illius ali quid aliquo modo non sit vt sic, consequens est, q̃ vnumquodq; ita se hẽt ad cognosci a tali intellectu, quomodo se habet ad rãitatem quidditatem quod ergo in tali quidditate in potentia tantũ inuenitur, in intellectu quo que illo potentialiter tantum inueniri oportet, & ideo infinita ut quidditas sensibilis in essendo, sic intellectus in cognoscendo, non nisi in potentia habet.

¶ Aduerte secundo, q̃ hæc rõ non tãtum probat partem affirmatiuã. f. q̃ intellectus intelligit in potentia infinita, sed negatiuã, scilicet q̃ non actu. Veruntamen in litera ex propriis infiniti & actus. f. q̃ non actu. Veruntamen in litera ex propriis infiniti & actus.

additur ratio specialis ad partem hanc negatiuam.

¶ Quo ad secundũ ergo probatur duplicitèr, ex eadem tñ radice. Primo sic, Infinitum non habet unã spẽm, ergo non põt actu cognosci ab intellectu nostro, consequentia nota, quia intellectus noster non potest simul actu intelligere, nisi vnica specie repræsentata. Ans probatur, quia alioquin infinitũ hẽt rõnẽ totius & perfecti. Secundo sic, Infinitum nõ põt cognosci nisi accipiendo parte post partẽ. ergo nõ põt actu cognosci, nisi numerãdo partes: sed hoc est impossibile fieri actu. ergo non põt actu cognosci. Ans patet, ex diffinitione eius 3. Phy. cõsequẽtiæ sunt p̃ notæ.

¶ Circa primam rõnem dubium occurrit. Qm̃ aut falsum assumat, auc concludit, q̃ infinita a nullo intellectu põt simul actu cognosci, cuius tã oppositũ superius in 14. q. diffinitum est, respectu intellectus diuini. Cũ enim infinita possint dupliciter repræsentari & cognosci. f. per modũ infiniti. i. per partem post partem, & per modũ finiti i. simul, ut ibidem dictum fuit. Si in antecedente est sermo de infinito per modũ infiniti, verum est, & infert, ergo infinitũ a nullo intellectu est cognoscibile actu. Si aũt est sermo de infinito per modum finiti, sic falsum est ans, quia non repugnat infiniti repsentari simul vnica spẽ, vt patet de specie intellectus diuini

¶ Ad hoc dr̃, quod prima facie aspiciẽti, ambigua occurrit intentio literæ: qm̃ si attẽdamus ad conclusionẽ intentam, constat q̃ sermo est de infinito tam actuali cognitione quocunque modo. f. siue per modum infiniti siue q̃ modum finiti, dummodo distincte in finita cognoscantur. Intendit namque concludere, q̃ intellectus noster non potest actu cognoscere infinita distincte, ut patet in calce corporis articuli, & de se notum est. Si vero attendimus ad medium terminum, sic videtur quòd hic sermo restrictus ad infinitum per modum infiniti, quoniam medium assumptum sic tenet ex parte cuius omne ipsius infiniti secundum f. quia sci licet habet rationem partis & imperfecti. Si enim ex hoc repugnat sibi habere unam speciem, ergo repræsentari per unam speciem repugnat sibi ex intrinseco: & consequẽter impossibile est, q̃ vna specie repræsentetur cuicunque intellectui. Sed cum hoc sit falsum, quia infinita una specie repræsentantur actu simul Deo & animæ Christi &c. consequens est vt medium hoc intelligatur de infinito per modum infiniti, sic, n. repugnat ex intrinseco repræsentari una specie actu & cognosci. Et manifestatur sensus iste ex secunda ratione, quæ manifestè loquitur de infinito per modum infiniti. Subtilius tamen perspicientibus ambiguitatis solutio apparet, recolendo q̃ non de quocunque specie & cognitione, sed nostri intellectus & naturali, pro statu isto est sermo. Ad cuius euidentiã scito primo, quòd infinita (sicut & quodcunque aliud obiectum intellectus nostri) dupliciter habitudinẽ habent respectu intellectus nostri, seu suæ speciei & cognitionis f. causæ & repræsentati. Causæ quidem, quia scientia nostra causatur & mensuratur a rebus. Repræsentati autem, quia res cognita per speciem propriam, qualis est infinitum sensibile, ii cognoscitur distinctè, repræsentatur per propriam speciem. Scito secundo, q̃ infinito repugnat ex intrinseco causare speciem sui adæquatam, & hoc, quia habet rationem partis & imperfecti. i. quia id quod actu est, aut habetur de infinitis, partis & imperfecti rationem habet, quoniam semper est extra aliquid sumere, ut dicitur in 2. Phy. Ex hoc enim quòd extra id quod actu sumitur, aut consideratur, semper restat extra aliquid infiniti, sequitur quòd nunquam totum concurrit ad essendum sui speciem, sed semper ut pars, nunquam ut completum, sed semper ut in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

completum,& consequenter nunquã poterit adæquari suæ spẽ
eẽtiõi. ita cæcans adæquã suã spẽi, oportet ẽm se comu
cuiusdã illi⁹ Series tertio, p quamuis infinito non repugnet distin
cte repræsentari ab unica specie, per modum finitæ alterius loqué
do, repugnat tñ sibi reperiri sic vnic. ipse naturali nostri in
tellectus. Prima
pars huius arti
patet de infinitis
cognitis a Deo.
Secunda pars pa
tet ex eo, quod
species intellectus
nostri ab vna fa
ca a rebus finitis
nitido autem repu
gnat habere tale
speciem, q̃ vtrinq̃ ratio est,
quia infinito repu
gnat habere unam
speciem proportionalem sibi. Si
enim proportionalitas est infinito, cum
ipsum habeat ra
tionem incomple
ti, ergo ipsa incõple
te repræsenta
bit. Si autem est
species excessiue
repræsentans, quæ
les sunt species nõ
accipiæ a rebus;
tunc non oportet
eas commensurari, & proportionari infinito ut sic.
Intendit ergo cam
conclusio quã ne
dum de repræsen
tatione & cogni
tione infiniti di
stincte, siue per
modum finiti, si
ue per modum in
finiti, respectu in
tellectus tamẽ no
stri quo ad natura
lia tantum, respe
ctu cuius obiectũ
hẽt rõnẽ finiti, q
præsentatis, sed et
cã, & mensuratæ, q̃
non habent respe
ctum speciei intelle
ctus diuini. Et iõ
hæc doctrina non repugnat superioribus documentis. Secunda
quoque ratio fertur eisdem sensui, quantum ostendit quòd in
finitum cognitione ei proportionata, qualem supponit esse no
stram, quæ ab obiecto causatur, & mensuratur, non potest cogno
scẽtia, nisi numerando partem post partem.

¶Circa eadem rationem aliud dubium occurrit quia nõ vi
detur bene fundata super hoc, q infinitum habeat rationem to
tius & perfecti. Hæc. n. cõsequentia quæ fit in litera. Si infini
tum haberet vnam speciem, haberet rationem totius, & perfecti, fun
datur super illa enthymatica. Habẽs vnã speciẽ, hẽt rationẽ to
tius & perfectiõis: hæc. n. cõstat ex prædicato antecedentis & con
sequentis: sed hæc est falsa, q̃n sequeretur, quòd nulla pars ha
beret vnam speciem, similiter nullum imperfectum &c.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ illa enthymatica si sane intelligã
tur, uerissima est & necessaria: cum. n. omne habens vnam speciẽ,
adæquetur & cõprehendatur ab illa, & nihil cuius aliq̃ extra
manet, cõprehensum aut adæquatũ sit, consequens est, quòd quic
quid una repræsentantẽ specie contentum est ut completum &
totum se habeat: alioquin aliquo irrepræsentato remanente, nõ
adæquaretur secundum quod libet sui. Ad obiecta uero dicitur,
quòd pars & imperfectum possunt sumi dupliciter, s. materiali
ter, & formaliter. Et materialiter quidẽ, una possunt specie præ
sentari: sed tunc habẽt rationẽ totius, quia cõprehensi totaliter.
Formaliter vero, impossibile est una specie præsentari: quoniã
distincte præsentari nõ potest nisi quicquid est eius, repræsente
tur, sed imperfecte, ut sic, & parti hoc repugnat: nã ut sic finẽ p
fectionẽ qua prima, repræsentatur imperfectum, & pars sine co
cuius est pars. Vnde oportet horũ plures esse species proprias.

¶ *Super Quæst. LXXXVI. Artic. III.*

TExtus clarus.

¶In corpore tria. Primo distinguit. Secundo respõdet quę
stio. Tertio, infert corollarium.

¶Quo ad primum. Prima ipsa distinctio. Contingentia dupli
citer ut contingentia, & ut necessaria habent inesse rem. Se
cundo ibi nec tñ probationis, quoniam nihil est adeo contingens,
in quo non sit aliquid necessitatis, probatur inductiue ex curſu
Sor. &c.

¶Quod secundũ, cõclusio respõ
siua trimembris. Cõ
tingẽtia ut sic, dire
cte sensui, indirecte
intellectui: ut aute
necessitatis ac uni
uersalitatis aliquid
hñt directe intelle
ctui cognoscũe. Pri
mo probatur quo
ad primas partes
simul sic. Individua
materialia his mo
dis noscunt: con
tingentia sunt in
diuidua materia
lia. ergo & probãt
minor, quia idẽ. f.
materia est princi
piũ individuationis
& contingentiæ.
Probatur hoc ulti
mũ: cõtingẽtia ori
untur ex potentia cõ
traditionis. f. esse
& non esse: potẽtia
talis est ex mate
ria. ergo. Secũ pro
bat quo ad ultimã
partẽ p oppositũ
hic: Vniuersalia di
recte ab intellectu
noscunt: sed cõtin
gentia ut necessa
ria, sunt uniuersa
lia. Probat, q̃a idẽ
est principiũ ne
cessitatis & uniuer
salitatis, forma. s.
Et q̃ uniuersalita
tis, probat: uniuersa
le est p abstractio
nẽ a materia: opor
tet. n. vel formã vel
materiã esse illius
radicẽ: q̃ uero ne
cessitatis, probat, q̃
quæ sequũtur intel
ligẽtiã ut necessitate
ex necessitate rei,
& non ex defectu
intellectus.

¶Corollarium per quẽ habetur rñsio ad obiectã. p. q̃ intellectus
riũ uel cõtingẽs cũ ponitur sumi, p re ipsa, uel uniuersali cõtingẽte rei.
Si primo mõ. sic. f. sic ad scientia in eã quæ est de necessariis & nã
quæ de contingentibus. Si secundo modo sic omnis scientia habet
necessariis. nec habet in hoc sensu locum diuisio illa. sed nunc ẽ
diuisio scientię à sensu & opinione &c.

¶Circa probationem primæ partis conclusionis dubium, quia
fallum assumitur, seu supponit, uel processus est ex particulari in
Tota. n. vis probationis stat in hoc, quia cõtingẽs est cõtingẽs pp
materiã, quæ est individuationis principiũ. ut patet ex hoc. min
fertur. ergo a sensu directe cognoscitur &c. Sed hæc propositio,
aut est particularis, & sic nõ concludit nisi particulariter. ergo iuꝑ
dã contingentia directe à sensu tñ noscũtur &c. cui tñ litera vni
uersaliter quærat de cõtingẽtibus. Aut est uniuersalis, & sic est fal
sa, tum quia dantur cõtingentia in materialia, ut patet in actibus
liberi arbitrii, tum quia dantur cõtingentia uniuersalia, ut homiẽ
cõburi &c. neutra enim ex materia individuunte oriuntur, cum ab
ipsa hæc abstrahatur, illa uero omnino aliena sunt.

¶Circa probationem vltimæ partis dubitatur: quia nulla vt est
se ista differentia inter consequentia formã, & cõsequentia mate
riam, quo ad necessitatem & contingentiam. Quoniam conse
quentia materiam distinguunt in necessaria, & cõtingentia: mors.
n. & corruptio necessario ſsunt & est ex materia. Et similiter cõse
quentia formã, distinguntur in necessaria & contingentia: ridere.
n. & opatio sequẽs formã, & tñ cõtingẽter inẽ nõ. n. opa. Sor. ridẽ.

¶Circa cõclusionẽ principaliter incentã totumq; articulum,
dubium occurrit, quia totus iste labor ociosus videt, & p accidens.
Ociosus quidẽ, quia nihil hinc hẽ nisi q̃ cõtingẽtia in particula
ri per sensum, in uniuersali per intellectum cognoscuntur. hoc
autẽ & scitũ erat prius ex hoc, q̃ intellectus est uniuersalis, & sen
sus singularis. Et rursus in hoc nulla differẽtia est inter cõtingens
& necessariũ, q̃n utraque in particulari ad sensum, in uniuersali
ad intellectum spectant. Per accidens vero, quia ex uniuersalita
te & particularitate pendet solutio, vt patet in litera: necessitas
autem & contingentia per accidens his conditionibus annexæ
sunt. ergo &c.

¶Ad euidentiam horum ex quodquid est contingentis & necessa
rii, procedendum
est. Contingens. n.
cum sit quod põt
esse & non esse, ne
cessarium autẽ q̃d
impossibile est ali
ter se habere, ut pa
tet 5. Meta. conse
quens est, q̃ con
tingentia & necessi
tas entiũ reales
non logicæ differẽ
tiæ, diuersas
habeant radices:
ita quòd contin
gentia ex potentia, necessitas vero
ex actu oriatur.
Cuius etiã signum
est, q̃ in his infe
rioribus, in quib.
plurimum est de
potentia, maxime
viget contingẽtia,
in rebus uero supe
rioribus maxime
actus naturã par
ticipantibus, aut
omnino non est,
aut secundũ quid
est contingentia,
simpliciter. n. en
tia illa necessaria
sunt, & tantum ha
bent contingẽtiæ,
quantum potentię
cuiusdã admixtio
nem patiũtur. Vn
de actus purus om
nino liber est a cõ
tingẽtia omnino.
Verum quia potẽ
tia in rebus materialibus, differentia substantialis aut proprietas
materiæ est, & actua lis ex parte formæ se tenet, ideo contingẽ
tia non simpliciter, sed sensibilium ex materia, necessitas autem
ex forma oriri in litera de sensibilium cognitione tractante di
citur. Et quoniam materia vt materia est, in individuis tantũ sen
sibilibus inuenitur in esse reali, forma autem esse habet & perfe
ctius absque sensibili natura admixta, idcirco contingentia indi
uiduis materialibus in litera attribuit, non quod sola aut omnia
individua materialia sint contingentia: cum etiam in vniuersali
bus materialib. dentur contingentia, & in eẽ sestibus nihil sit con
tingens, sed quia individua materialia sunt primo contingentia
in genere materialium, vniuersalia enim eorum cum a materia
recedere incipiant & formæ rationem indui, secundario contin
gentia sunt. Et propter hoc, contingentia & singulare sensibile cõ
nexa sunt non per accidens, sed per se, ratione proprii principij
vtriusque. Nec propterea remouetur quin materiã aliqua necessi
tas sequatur, aut formam aliqua contingentia comitetur: sed be
ne sequitur, q̃ formæ nulla contingentia adiungatur, nisi ratione
potentiæ admixtæ, & similiter materia nullius necessitatis sit cau
sa, nisi ratione actus quem participat. Materia enim ratione potẽ
tiæ, cum utranque contradictionis partem respiciat, necessarium
nõ respicit: participatione vero actus, necessitatis expers nõ est.
Et hoc dupliciter, quia vel vt participat actualitatem, inducẽ
do modum actus, puta quia hęc ipsum quod est esse in potentia,
habet actu, & sic conuenit sibi necessitas ordinis ad vtranque cõ
tradictionis partem sub disiunctione, & hinc prouenit necessitos
corruptionis vtriusque. Vel ut participat actum per analogiam,
seu proportionem ad ipsum, & sic conuenit sibi necessitas dispoſi
tionum materialium: & hinc fit, ut quædam accidentia dicantur
consequi materiam. ut quantitas &c. Et similiter formam, cum
ratione actualitatis non consequatur potentiam contradictio
nis, sed pòtius actuale aliquid, quicquid ipsam non inseparabili
ter comitatur, totum ut sic ratione potentiæ sequitur: dico autẽ
vt sic, idest inquantum separabilis rationem habet: quantũ enim
separabilitatis, tantum habet elongabilitatis ab actu, & proxi
mitatis cum potentia. Vnde facile patet responsio ad omnia quę
sita & obiecta.

¶Ad primum ergo dubium dicitur dupliciter. Primo, q̃ contin
gentia attribuitur individuis materialibus non tantum, sed pri
mo, non simpliciter, sed in genere sensibilium, de quorum cogni
tione est quæstio, & ideo non obstat quòd detur contingentia &

in rebus immaterialibus secundum esse vt in voluntate & secun
dum rationem vt in vniuersalibus. Secundo dicitur, quòd quan
tum ad præsentem literam spectat, contingentia distinguuntur
hic non tantum contra necessaria, sed etiam contra rationes con
tingentium, ita quòd vniuersalię contingentium in litera com
prehenduntur sub
rationibus contin
gentium & nõ sub
ipsis contingenti
bus. Nec contra
hoc potest obiici,
quòd sic nulla es
set differentia in
ter contingentia
& necessaria, sen
sibilibus quoad co
gnosci; quoniam
nec ipsa necessa
ria directe intelli
guntur, sed ratio
nes eorum. Solu
tur. enim hoc per
interemptionem,
quoniam entia ne
cessaria ut sic, ab
strahunt ab omni
tempore & muta
tione, cum fiat im
possibilia aliter se
habere: ac per hoc
cum ista sint con
sequentia materiã
necessaria, quanto
magis appropin
quant ad materiã,
tanto minus sunt
necessaria. Entia
vero contingentia
econuerso se ha
bent. Et propterea
formaliter loquen
do, negatur, quòd
necessaria sensibi
lium repugnẽt in
telligibilitati, quo
niam inquantum
necessaria sunt, nõ
habent aliquã repugnantiam, immo habent proximitatem, quia
scibile oportet esse necessarium, sed quod quædam necessaria sen
sibilia directe non intelligantur, hoc est per accidens, quia sunt
particularia sensibilia, sed ipsa contingentia habent per se repu
gnantiam ad intelligibilitatem, quia ut contingentia sunt, ex ma
teria sunt, quia ex potentia quæ ex materiæ differentia, rationes
autem eorum, quia a materia aliqualiter abstrahunt, quãto a ma
teria recedunt, tanto a contingentia separantur. & per ceptibiles
sunt ab intellectu, & propterea merito ab ipsis contingentibus
distinctæ sunt in proposito. Vtranque tamen responsio quo
ad rem, in idem redit: sed pro hac re intellectu, hæc explicari
expedit.

¶Ad secundum vero dicitur, quòd distinctio illa quæ adducitur,
sane intellecta, vera est. Nec obstant differentiæ assignatæ in lite
ra, ut enim ex dictis patet, differentia inter consequentia formã,
& materiam in hoc quòd illa necessaria, hæc contingentia sunt,
intelligitur de forma ut forma seu actu, & materia, seu potentia.
Distinctio vero consequentium tam formam quàm materiam in
necessaria & contingentia, intelligitur de forma ut complecti
tur in se rationem actus & potentiæ, & similiter de materia ut
habet rationem potẽtiæ, & sapit rationem actus aliquo modo, ut
expositum est.

¶Ad tertium autem dicitur, quod articulus est cum suo processu,
necessarius & per se est. Nec est verũ, quod nihil aliud hic habeatur,
nisi quod contingentia in particulari per sensum, in uniuer
sali uero per intellectum apprehendunturn. Sed hic habetur quod
contingentia absolute loquendo, sensu, non intellectu apprehen
duntur nisi indirecte. Vnde nõ dicit ur hic prius notum, sed po
nitur subtilis differentia inter necessarium & contingens quo ad
cognosci, quia necessarium spectat ad intellectum, contingens ad
sensum. & hoc quia contingentia in rebus sensibilibus est condi
tio consequens materiam individuantem sensibilia: necessitas au
tem formam fundantem omnem uniuersalitatem. Vnde non per
accidens se habent contingentia & necessitas ad uniuersalitatem
& particularitatem, sed per se, quamuis non per se primo, sed ra
tione communis radicis. Materia enim ut materia, radix est con
tingentiæ atque individuationis, & similiter forma ut
forma, radix est necessitatis & vniuersalita-
tis. Et hæc connexio aperte assigna
tur in litera ratio conclu
sionis, quare &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis octuagesimæsextæ, Articu. quartum.

435 Supe. q. 14. arti. 13. & q. 37. art. 3. Et 82. q. 95. ar. 2. Et 1. dist. 38. arti. 5. & 2. dist. 7. q. 2. arti. 3. Et 1. cõ. c. 67. Et ver. q. 8. art. 12. ut ma. 16. art 7. Et opus. 3. c. 135 & 136.

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo, Primo respondet quæsito directe. Secundo amplificando qõnem, respondet uniuersaliter de cognitione futurorum.

¶ Quo ad primum est vnica distinctio bimembris, cum conclusionibus iuxta singula membra. Distinctio est, Futura dupliciter, secundũ seipsa, vel secundũ eorum rõnes, ut de contingentibus dictum est &c.

¶ Conclusio prima. Futura ut sic, intellectu nõ nisi reflexe noscũtur. Probat, quia sunt singularia.

¶ Conclusio secunda. Futurorum rõnes intellectu perceptibiles sunt, & scientiæ pñt esse de eis &c. Probat, quia uniuersales sunt. Omnia declaranda relinquuntur, iuxta distinctionem in præcedenti articulo de contingentibus,

92 ¶ Quo ad secũdũ, extenditur qõ ad oia futura, & non solum sensibilia, & ad oẽm intellectum, & non solũ humanũ. Atq; tñ videtur cum distinctiõe trimembri singulis cõclusionib, iuxta membra singula appositis.

¶ Distinctio est, Futura dupliciter in seipsis, vel causis suis, & his, vel necessariis vel ut in pluribus.

Q. 14. ar 13. & 9. 57. ar. 3. ¶ Conclusio prima, Futura in seipsis a solo Deo cognoscuntur propter æternitatis intuitum.

¶ Conclusio secunda, Futura in causis necessariis a nobis noscuntur certe, declaratã in ecliptica.

328 ¶ Cõclusio tertia, Futura in causis, vt in pluribus noscuntur per conjecturam plus, & minus, iuxta inclinationem causarum, patet ex se. Circa hæc, nihil occurrit repetendum, sed pertinentia ad primo dicta, in præcedenti articulo, pertinentia ad hunc dicta in q. 14. videãtur.

¶ In responsione ad secundum, asseruntur duæ opiniones de cã præuisionis futurorũ ab anima nostra, iuxta morẽ præcipue, ut Greg. uult in quarto dialogo. & in somnis, ut experimur, & similiter in extasi, & vlr in alienatione a sensibus. 319

¶ Prima est, quod anima ex sui natura hoc habet, Secũda est, q anima habet hoc ex participatione superiorũ causarum. Primã ex Aug. & Platonicam dicit & irrationabilẽ, quia talis modus cognoscendi. s. per participationẽ superiorũ seu idearum, non est connaturalis animæ nostræ. 65

¶ Secundam declarat, primo distinguendo cãs superiores, in spirituales & corporales &c. & reddendo causam, quare magis in alienatione sensuum: quia. s. maior approximatio, seu conuersio ad spiritualia per recessum a corporalibus quo ad primas, & quã noctes silentiores aerque tus, & in somnis pariũ motus interiores percipiuntur, utpote alijs non impedientibus & anima etiã non intenta, aut occupata aliis, quo ad secundas. D. 44. 1. Q. 57. ar. 3.

¶ Respondeo dicendum, quòd de cognitione futurorum eodem modo distinguendum est, sicut de cognitione contingentium. c Nam ipsa futura vt sub tempore cadunt, sunt singularia, quæ intellectus humanus non cognoscit nisi per reflexionem, vt supra dictũ est.* Rationes autem futurorum possunt esse vniuersales, & intellectu perceptibiles, & de eis etiam possunt esse scientiæ. Vt tamen communiter de cognitione futurorum loquamur, sciendum est, q futura dupliciter cognosci possunt. Vno modo in seipsis, alio modo in suis causis. In seipsis quidem futura cognosci non possunt nisi à Deo, cui etiam sunt præsentia dum in cursu rerum sunt futura, in quantum eius æternus intuitus simul fertur supra totum temporis cursum, vt supra dictum est,* cum de Dei scientia ageretur. Sed prout sunt in suis causis, cognosci possunt etiam a nobis. Et si quidem in suis causis sint, ut ex quibus ex necessitate proueniant, cognoscuntur per certitudinem scientiæ, sicut astrologus præcognoscit eclipsin futuram. Si autem sic sint in suis causis, vt ab eis prouenire ut in pluribus, sic cognosci possunt per quãdam coniecturam, e vel magis vel minus certam, secũdũ qd causæ sunt, vel magis vel minus inclinatæ ad effectus.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q rõ illa procedit de cognitione. quæ fit per rõnes uniuersales causarũ, ex quibus futura cognosci possunt, secundum modum ordinis effectus ad causam.

¶ Ad secvndvm dicendum, q sicut Aug. dicit 12. confes. aiã hẽt quandam vim sortis, vt ex sui natura possit futura cognoscere. Et ideo qñ retrahitur a corporeis sensibus, & quodammodo reuertitur ad seipsam, sit particeps notitiæ futurorũ. Et hæc quidem opinio rõnabilis esset, si ponerem us, q anima acciperet cognitionẽ rerum, secundum participationẽ idearum, sicut Platonici posuerunt: e quia sic anima ex sui natura cognosceret vniuersales cãs omnium effectuũ, sed impeditur per corpus. vnde quando à corporis sensibus abstrahitur, futura cognoscit. Se d quia iste modus cognoscendi non est connaturalis intellectui nostro, sed magis ut cognitionem à sensibus accipiat, non est secundũ naturam animæ, q futura cognoscat, cũ a sensibus alienatur, sed magis per impressionem aliquarum causarum superiorum spiritualium & corporalium. Spiritualium e quidem, sicut cum virtute diuina ministerio angelorum intellectus humanus illuminatur, & phantasmata ordinanturad futura aliqua cognoscenda, vel ẽt cum per operationem dæmonum fit aliqua cõmotio in phantasia, e ad præsignandũ aliqua futura q d dæmones cognoscunt, vt supra dictum est,* Huiusmodi autẽ impressiones spirituales causarum magis nata est anima humana suscipere cum à sensibus alienatur, quia per hoc propinquior fit substantiis spiritualibus, & magis libera ab exterioribus inquietudinibus. Contingit autẽ & hoc per impressionem superiorum causarum corporalium materialium. Manifestum est enim q corpora superiora imprimunt in corpora inferiora. Vnde cum vires sensitiuæ sint actus corporalium organorum, consequens est q ex impressione cœlestium corporeum, immutetur quodammodo phantasia. Vnde cum cœlestia corpora sint causa multorum futurorum, fiunt in imaginatione aliqua signa quorundã futurorum Hæc autem signa magis percipiuntur in nocte & à dormientibus quàm de die & à vigilantib. quia, vt dr in libro* de som. & vigil. quæ deferũtur de die, dissoluuntur magis. Plus est. n. sine turbatione aër noctis, eo q silentiores sunt noctes, & in corpore faciunt sensum propter somnũ, quia parui motus interiores, magis sentiuntur à dormiẽtibus quàm à vigilantibus. Hi vero motus faciunt phantasmata ex quibus præuidentur futura.

¶ Ad tertium dicendũ, q animalia bruta non hñt aliquid supra phantasiã, qd ordinet phantasmata, sicut hñt homines rõnem, & iõ phantasia brutorũ animaliũ totaliter sequitur impressionem cœlestem, & ideo ex motibus hmõi aĩaliũ, magis pñt cognosci quædam futura (vt pluuia & hmõi) q ex motibus hominũ, qui mouent per consiliũ rõnis, Vñ Philosophus dicit in* libro de som. & vigi. q quidã imprudẽtissimi sunt maximè puidẽtes. Nã intelligentia horũ, non est curis affecta, sed tanquã defecta, & vacua ab oĩbus, & mota secundũ mouens ducitur.

Q V AE-

¶ Super Quæstionis LXXXVII. Artic. I.

TItulus ex sæpe dictis clarus. Ly. enim per, notat rationem intelligendi qualem ponimus in ipecie intelligibili. Ita quòd sensus est: an ipsa essentia animæ sit sibipsi, vt species intelligibilis respectu sui, vt cognitæ.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito habens duas partes: alteram affirmatiuam, alteram negatiuam, scilicet anima nostra non per essentiam suam, sed per actũ suum se cognoscit. Circa quam facit tria. Primo, probat eam quo ad vtranque partem simul. Secundo, declarat partem affirmatiuam, quid scilicet sit ille suus actus, ibi. Si igitur intellectus humanus. Tertio, manifestat modos quibus anima cognoscit se per suum actum.

¶ Quo ad primũ ponitur talis ratio, Intellectus noster est pura potentia in genere intelligibili. ergo non cognoscit se per propriam essentiã: sed per actum suũ. Huius rationis in litera primo ponitur ratio consequentiæ expresse, & antecedentis elicitine. Deinde probatur antecedens, & tertio respondetur taciturè obiectioni ibi, Sic etiam Platonici &c.

436 2. Cor. c. 96. pri. Et 11. 1. c. 46. Et ver. q 8. ar. 6. Et 2. de anima lec. 6. fin. Et 11. 3. c. 8.

¶ Lib. 3. c. 3. in fine.

¶ Ratio antecedentis & consequẽtiæ simul, est hæc præpositio. Vnum quodq; est cognoscibile secundum quod est in actu & nõ secundum quod in potentia. Probatur primo authoritate Arist. 9. Metap. text. 20. Secundo, ex ratione obiecti cognoscibilis, scilicet entis & veri, hoc modo nulla res habet rationem alicuius entis: aut veri, nisi secundum quod in actu rationem illius habet, vel participat &c. ergo nec rationem naturæ cognoscibilis, consequentia patet, quia nihil cognoscitur nisi ens & verum. Antecedens est per se notum: non esti domus in potentia habet rationem domus, nec album in potentia, habet rationem albi. vnde nõ potest cognosci vt domus & album. Tertio, inductione inchoante à sensibilibus vt cognoscuntur à sensibus, quia coloratum non sentitur visu nisi sit actu coloratum: & deinde à sensibilibus, vt percipiuntur intellecto nostro: in cuius signum, materia non cognoscitur, nisi per analogiam ad formam, ex primo Phys. Et demum ad separata à materia deueniendo, quia in eis quælibet ita se habet ad hoc quòd sit intelligibilis per seipsam: sicut se habet ad hoc quòd sit actus. Et manifestatur hoc, graduando intelligentias penes actum & potentiam. Prima enim quia est actus purus, nulli omnino potentiæ admixtus, & completus secundum totam entis latitudinem, ita quòd sua actualitas continet omnia actu eminentissimo, quia sic inquàm est in essendo, ita est in intelligendo, ita quòd est intelligibilis per seipsam continens omnia intelligibilia: & sic per essentiam suam intelligit non solum se, sed omnia alia, & nihil extra se intelligere potest. Aliarum vero intelligentiarũ essentiæ, sunt actus: non tamen puri, nec completi, ita quòd eo quia actus sunt in genere intelligibilium, ideo per seipsas intelligibiles sunt actu: eo vero quia non sunt puri, sed potentiæ permixti, plus, & minus: ac per hoc non continẽt omnia intelligibilia in seipsis actu: ideo per seipsas non sufficienter cognitionem pariunt aliorum. Vltimæ autem intellectualis substantiæ essentia, pura potentia iure est in genere intelligibiliumiae per hoc nec sui ipsius, nec aliorum per seipsam cognitionem nata est facere. Ex his enim haberur ratio, & cõsequentiæ & antecedentis. consequentiæ quidem, quia si vnumquodque sicut se habet ad actum, ita ad intelligibilitatem, consequens est, ali quid ex se nihil habet actus, nihil habet secundum se intelligibilitatis: ac per hoc intellectus, qui est pura potentia in genere intelligibilium, nõ est per seipsum intelligibilis. Antecedẽs vero, quia ex quo intellectus supremus est actus purus, & consequẽter se habentes habent aliquid actus & aliquid potentiæ, crescente semper potentia cum elongatione ab actu puro: cõsequẽs est iuxta rerum ordinem, ut ultimus intellect' pura potentia sit in illo genere. Deinde probat antecedẽs specialiter authoritate Aristot. 1. de Anima. tex. 5. & a quid nominis, quia possibilis nominatur. Tertio, respondet taciturè obiectioni, vbi aduerte, quòd obiectio cum eius origine est hæc. Quia enim ex dictis in litera expresse habenẽ duo. Primum, quòd intellectus noster ex seipso habet virtutem, vt intelligat, Secundum, quòd intellectus noster ex seipso non habet virtutem vt in intelligatur: hinc sit,

† ver 15. to. mo. 2.

Q. 75. ar 2.

† Lib. 3. de anima text. 15. tom 2.

† 1. 9 Meta. tex. 20. to. 3.

† Li. 1. Physi tex. 69. to. 2.

QVAEST. LXXXVII.

Quomodo anima intellectiua seipsam, & ea, quæ sunt in ipsa cognoscat, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est quomodo anima intellectiua cognoscat seipsam, & ea quæ in se sunt.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum cognoscat seipsam per suam essentiam.

¶ Secundo, Quomodo cognoscat habitus in se existentes.

¶ Tertio, Quomodo intellectus cognoscat proprium actum.

¶ Quarto, Quomodo cognoscat actum voluntatis.

Articvlvs I.

Vtrum anima intellectiua seipsam cognoscat per suam essentiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima intellectiua seipsam cognoscat per suam essentiam. Dicit enim August.* 9. de Trinita. quòd mens seipsam nouit per seipsam, quoniam est incorporea.

¶ 2 Præt. Angelus & anima humana conueniunt in genere intellectualis substantiæ. Sed angelus intellig t seipsum per essentiam suam. Ergo & anima humana.

¶ 3 Præt. In his quæ sunt sine materia, idem est intellectus, & quod intelligitur, vt dicitur† 3. de Anima. Sed mens humana est sine materia: non enim est actus corporis alicuius, vt supra dictum est*. Ergo in mente humana est idem intellectus, & quod intelligitur. Ergo intelligit se per essentiam suam.

¶ Sed contra, est quod dicitur in* tertio de Anima, quòd intellectus intelligit seipsum, sicut & alia. Sed alia non intelligit per essentiam eorum, sed per eorum similitudines. Ergo neque se intelligit per essentiam suam.

¶ Respon. Dicendum, quòd vnumquodque cognoscibile est secundum quod est in actu, & non secundum quod est in potentia, vt dicitur in* 9. Metaphysico. Sic enim aliquid est ens & verum, quod sub cognitione cadit, prout actu est, & hoc quidem manifestè apparet in rebus sensibilibus. Non enim visus percipit coloratum in potentia: sed solum coloratum in actu. Et similiter intellectus, manifestum est, quòd inquantum est cognoscitiuus rerum materialium, non cognoscit nisi quod est actu. Et inde est, quòd non cognoscit materiam primam, nisi secundum proportionem ad formam, vt dicitur in* primo Physicorum. Vnde & in substantijs immaterialibus secundum quod vnaquæque earum se habet ad hoc, quòd sit in actu per essentiam suam, ita se habet ad hoc, quòd sit per suam essentiam intelligibilis.

vt ordo intellectuum sit infra ordinem intelligibilium. Si enim perfectio intellectus nostri quam ex se habet, sufficit ad hoc, quòd intelligat: & non ad hoc, quòd intelligatur, necessario requiritur, q plus perfectionis requiritur ad hoc, quòd aliquid intelligatur, q ad hoc quòd aliquid intelligat. Et quoniam videbat diuus T. hoc ex dictis consequi, & hoc prima facie non videtur esse verum, immo tanquam inconueniens poterat sibi obijci: ideo excludit hanc phantasiam, ostendens hoc esse acceptandum vt conueniens: non solum Peripathericis (secundum quorum documenta processit,) sed etiam Platonicis. Vnde inquit, quòd etiam Platonici posuerunt intellectũ infra intelligibile, & probat, quia intellectus non intelligit, nisi participatione intelligibilis: par ticipatio autẽ constat esse infra participatũ.

¶ Circa antecedens occurrit dubium, quia falsum videtur, quoniam siue intellectus sit idem quòd esse animæ, siue non: oportet inquit Sco. in 1. dist. 3. q. 7. ut sit in se actus quidam. Tum, quia potentia ad accidens seu operari: non fundatur super pura potentia. Tum, quia substantia animæ actus est, ut in 2. de Anima dicitur, & intellectus quoque si potentia est, in ipsa essentia est, vt subiecto. ergo &c.

¶ Circa idem antecedens dubium est, an sit faciendo vis in vocabulo, Intelligibilis, an ly intelligibile, sumatur communiter pro omni re immateriali. Et primũ est quærere* an intellectus noster sit pura potentia in genere intelligibilium, ideãt, sub hoc genere quod vocatur intelligibile. Secundum vero, an sit pura potentia in genere intelligibilium, ideãt entium immaterialium. Refert autem plurimum, quouis modo intelligatur, quoniam iuxta

primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

primum sensum limitata est propositio, iuxta secundum vero extensa est, tam ad ordinem intelligibilium vt sic, quàm ad ordinẽ intellectuum ut sic, ita q̃ sensus esset, quòd intellectus noster est pura potentia, & in ordine intelligibilium, & in ordine intellectuum. Est autem præter diuersitatem sensuum ratio dubitandi: quia si intellectus noster est pura potentia in genere vtroq; , consequẽs est, quòd sicut ex se non habet rationem intelligibilis, ita non habet virtutem intelligendi: cuius oppositũ in litera dicitur.

Si autem in altero genere, scilicet intelligibilium est pura potentia, sequitur, quòd intellectus noster non est infimus in ordine intellectuum: quia potest dari inferior, qui, scilicet sit pura potentia in ordine intellectuum, maxime distans à primo qui est purus actus.

¶Circa illam propositionem, scilicet, quòd ordo intelligibilium est supra ordinem intellectuum, dubium occurrit: quia aut intelligitur simpliciter, aut secũdum quid. Non secundum quid: quia penes ordinem secundum quid non gradiuantur entia in vniuerso. Nec simpliciter, quia constat quòd intellectus vt sic, nobilior est quàm intelligibile. quoniam intellectus significat aliquid viuens: cum intelligere viuere sit, intelligibile uero abstrahit à viuo & non viuo. Et rursus, intelligibile est propter intellectum, sicut accidens propter substantiam, & non econuerso. Et similiter intelligibile potest esse accidens, vt patet de speciebus intelligibilibus: intellectus autem est substantia. Et confirmatur, quia ex hoc sequitur, quòd quilibet intellectus ut sic, esset pura potentia, aut saltem datur latitudo inter eos, quòd quanto intellectus est superior, tanto est magis, in potentia, quod est manifeste falsum. Probatur sequela, quia si intelligibile est supra intellectum, hoc non est nisi sicut actus est supra potentiam, & cum quilibet intellectus extendat se ad ens secundum communem eius rationem, consequẽs est, quòd quilibet se habeat ad totum ens ut potentia ad actum, ac per hoc, quilibet sit pura potentia, vel saltem aliqua datur latitudo, cum constat quòd quanto intellectus est superior, tanto plures & magis entis differentias nouit, sequetur quòd altior intellectus habet amplior rem potentiam, vtpote respectu ampliorꝭ intelligibilis, & sic intellectus diuinus ut intellectus est, esset purissima potentia, quod nefas est cogitare.

¶Ad euidẽtiam horum sciendum est, quòd cum duplex rerum ordo in vniuerso inueniatur, scilicet intelligibilis & sensibilis, & ille immaterialitate, iste materia constet, vterque (ut concludit Auer. in 3. de anim. cõ. 5.) dividitur in materiam & formam: ita quòd quemadmodum in genere sensibilium aliquid est ut in pura potentia, & aliquid ut actus &c. ita in genere rerum immaterialium. Cum autem intelligere exigat intellectum & intelligibile, & proportio intellectus ut sic ad intelligibile, sit proportio perfectibilis ad propriam perfectionem, cum in hoc consistat intellectus in actu, quòd sit intelligibile, ut ex supra dictis patet: consequens est, ut entia immaterialia in duos distribuantur ordines, scilicet intelligibilium & intellectuum. Et quoniam intelligibile constat ex immaterialitate perfectiua, consequens est ut sicut res se habet ad hoc, quòd sit immaterialiter perfectiua, ita se habet ad hoc, quòd sit intelligibilis. Quòd enim intelligibile existat immaterialitatem, patet ex eo quòd nullum materiale est intelligibile, nisi per abstractionem à materia. Quòd uero existat perfectiuitatem, patet ex eo quòd intellectus ex hoc constituitur in actu, quia habet ipsum intelligibile. Vnde ex hoc genere quod est intelligibile, essentia diuina est omnino vt actus purus, quia immaterialis cum sit, ita est perfectiua intellectus respectu omnis intelligibilis, quòd respectu nullius habere potest rationem perfectibilis. Essentia vero angelica, se habet ut actus quidem, sed permistus potentiæ: quia sic perficit intellectum, ut sit perfectibilis per alia intelligibilia, vnde quælibet intelligentia præter primam, intelligit aliquid extra se. Essentia vero animæ nostræ se habet ut pura potentia. Ex eo enim quòd est immaterialis, continetur infra istud genus: sed ex eo, q̃ perfectiuitatẽ nullã habet in actu ex se, quod manifestat receptio omnium intelligibilium in ea, & ipsius in nullo, quæ potentiæ locum tenet ac per hoc infimo loco posita, terminat genus intelligibilium. Sensibilia siquidẽ dicuntur intelligibilia in potentia æquiuoce ab anima: anima enim est intelligibilis in potentia, ut infra genus intelligibilium cõtẽta respectu sensibilis dicitur intelligibilis in potentia ut res ex genus. Et rursus, aliàs dr intelligibilis potẽtia, pria, respectu vero sensibilis dicitur intellectualis potentia extrinseca, immo altior genus generis, scilicet ipsius animæ, quæ potest facere eam intelligibile. Vnde Auer. in lib. de sen. & sensato pulchre dixit, q̃ res sensibilis transfertur de ordine in ordinem, cum sic per intellectum agentem intelligibilis actu. Quia vero intellectus constat immaterialitate perfecta, seu perfectibili per ipsum intelligibile, consequens est, vt vnumquodq; quemadmodum se habet ad hoc q̃ sit per intelligibile, ut sic perfectum: ita se habet quòd intelligat. Quòd enim ad intellectum exigatur quòd sit immaterialis, planum est: quòd vero sit perfectus, uel perfectibilis per intelligibile ex radice cognoscitiui gradus patet: ostensum est enim supra, quòd ex hoc ipso quòd res est, non solum ipsa, sed alia, est cognoscitiua, & consequenter ex hoc quòd res est, non solum ipsa, sed alia intelligibiliter, est intellectiua: esse autẽ alia intelligibiliter cum contingat & actu & potentia, nihil aliud est quàm perfectum vel perfectibile esse per intelligibile ut sic. Vnde in ordine intellectuum, diuinus intellectus, qui est ipsum totum suum intelligibile in actu secundo, est actus purus. Angelicus vero, qui est totum suum naturale intelligibile in habitu, seu in actu primo, cui non oĩa simul actu intelligat, habet rõnem actus permisti potẽtiæ & hic est magna latitudo secundum quod quilibet intellectus est semper suum primo intelligibile, quod est propria essentia. Intellectus enim qui est actualius & vniuersalius intelligibile, est nobilior: intellectus vero humanus, qui nullum actu intelligibile est, eo quòd est sicut tabula rasa, est pura potentia in ordine etiam intellectuum: habet enim quòd intellectus sit eo quòd perfectibilis per intelligibile vt sic, quòd vero in pura potentia, ex eo q̃ nullum actu intelligibile aut habitu, habet ex sui natura. Ex his autem facile responderi potest ad dubia mota. Ad primum enim iam patet, quòd stat aliquid esse puram potentiam in genere immaterialium, & tamen actum in genere sensibilium. Vnde Sco. deceptus est, ac si pura potentia in genere intelligibilium esset pura potentia simpliciter in genere entium. Anima enim est actus corporis sensibilis: est autem potentia pura intelligibilis.

¶Ad secundum vero iam patet, quòd intellectus noster est pura potentia in vtroq; ordine scilicet intelligibile & intellectuum: diuersa tamen ratione. Et ad obiectionem in oppositum, negatur sequela: quoniam non est par ratio de intellectu & intelligibili respectu puræ potentiæ: quia potentia est conditio diminuens rationem in intelligibili, non autem rationem intellectus. Et hoc quia intelligibile habet rationem perfectibilis, intellectus vero huius disiuncti quod est perfecti, aut perfectibilis. Constat enim q̃ potentia minuit rationem perfectiui, non autem perfectibilis. Et ad hoc pertinet ratio, quæ innititur in litera, quia, scilicet plus requiritur ad hoc, quòd aliquid dicatur absolute intelligibile, quàm intellectus; quia ordo intellectuum est infra ordinem intelligibilium.

Q. 84. ar. 5. fin. 9. de Trini. c. 6 paulo a prin. to mo. 3.

¶Ad tertium dicendum, quòd quàmuis possit dici, quòd intellectus & intelligibile se habent sicut accidentia & excessa, vnum ille substantia, viuens, finis, gratia cuius &c. Illud vero actus & propria perfectio viuentis, vt sic &c. Videtur tamen mihi, quòd dicendo de intellectu, & intelligibili vt sic, superior simpliciter sit ordo intelligibilium, quoniã proportio intellectus ad intelligibile, est proportio vel perfectꝰ, vel perfectibilis ad propriam perfectionem. Constat autem quòd duarum rationum formalium se habentium ut propria potentia & proprius actus, illa q̃ habet rationem actus, est simpliciter nobilior, vt patet. Et confirmatur hoc authoritate Arist. 12. Met. ca. 51. vbi vult, q̃ si Deus intelligeret aliquid extra se, quòd haberet aliquid nobilius, quia intelligere est propria perfectio intellectus. Ad obiecta vero in oppositum dicitur, & primo & primum dupliciter: primo q̃ falsum est, quòd intelligibile abstrahat à vita, immo eiusdem vitæ cũ nobilior est intelligibile quam intellectus, quia hæc vt materia, illud vt forma. Secundo dicitur, q̃ esse viuum, esse substantia, & alia huiusmodi, accidunt intellectui & intelligibili vt sic, sicut esse figuram accidit triangulo vt habet res, & vniuersaliter omne quod est extra differentialem conceptum inferioris alicuius, siue superius sit siue inferius, accidens, dicit extra rationem formalem est. Vnde penes ista non est consideranda nobilitas rei, & ratio in proprium est, quia rationes rerũ pensandæ sunt ex proprijs tantum, quæ conueniunt eis per se primo, & non ratione superiorum, aut inferiorum, intellectui autem & intelligibili vt sic, conuenit prædicta proportio, ex quam intellectus manifeste est inferior. Ad confirmationem vero ultimo adductam negatur sequela. Et ad probationẽ admissa illa negatiua, f. q̃ intelligibile nõ est supra intellectũ, nisi sicut actus supra potentiam. Rñdetur, q̃ cum ordo superioritatis supponat distinctionẽ inter superius & inferius, cõsequens est, q̃ vbi intellectus & intelligibile sunt idẽ, ibi ordo prænenitur ab adentitate, nec potest esse ordo secundum rem, sed rationem tm, & quoniam identitas præuenit habitudinem potentiæ ad actũ, quæ distinctionẽ exigit, retinet q̃ ordo intellectuum & intelligibilium, non nisi vbi intelligibile distinguitur aut distingueretur ab intellectu, proprie loquendo habet. Et ideo falsa est illa consequentia, ergo quilibet intellectus se habet ad totum ens vt potentia ad actum, immo intellectus diuinus se habet ad totum ens ut actus totius entis, vt superius dictum fuit. & quanto intellectus est superior, tanto est magis in actu respectu totius entis. Quælibet enim intelligentia est totum ens, partim in actu secundo, & partim in actu primo. Et inter eas quanto superior, plus entis est in actu secundo, & minus in actu primo, quia tanto habet vniuersaliores essentias, quam semper intuetur, & vniuersationes species concomitantur. Noster autem solus intellectus est, qui est totius ens in potentia, ita q̃ nec in actu primo nec secundo, est aliquid eorum quæ sunt, ut dicitur in 3. de anima, sed possibilis eorum omnium intellectus.

¶Quo ad secundum, ostendit quod sit ille actus, per quem intellectus noster noscit seipsum. Et hoc ostendit ex differentia inter modum intelligendi attributum intellectui a Plat. & attributum ab Arist. Ille enim posuit, q̃ intelligimus per participationẽ idea rum: iste q̃ per collectionem a sensibus. & consequenter apud illum actus intellectus est participatio idearum, apud istum acceptio a sensibilibus. ac per hoc apud illum actus, per quem intellectus noscit seipsum, est participatio superiorum: apud Arist. vero, species a sensibus collecta lumine intellectus agentis, & quia hoc experimur conuenire nobis pro statu isto &c.

¶Circa hanc partem aduerte diligenter inserta verba in litera. f. q̃ in intellectus agens est actus ipsorum intelligibilium, quæ abstrahuntur a materia, & eis mediãtibus intelligit intellectus possibilis. Remanserant enim duo dubia ardua valde circa istam de intellectu possibili, aliorum de in tellectu agẽte. De possibili quidem, tale. Res sensibilis intelligibilis i potentia, sufficiẽter sit ex præsentia in tellectus agẽtis in tellegibilis actu, ergo intellectus possibilis sub lumine intellectus agẽtis fit intelligibilis in actu, ergo a fa nostra per seipsam, se ipsam nouit. ¶Prima consequentia probatur: quia si id quod est in potentia remotiori potest seclusis omnibus aliis taliagente fieri tale in actu, ergo id quod est in potentia minus remotas sed eo stat rem materialẽ esse intelligibile i potentia remotiori, q̃ sit intellectus possibilis, quia quamuis vtrumque sit intelligibile in potentia, intellectus tamen est inter genus intelligibilium, res autem materialis, extra. Si igitur phantasma sensibile cum intellectu agente sat est ad faciendum intelligibile in actu, cur non hoc intelligibile quod est intellectus possibilis, una cum agente ad hoc sat est cum sit spiritualior. De agente vero, quia si intellectus agens est pars potentialis eius (vt superius determinatum est) cum ipse non sit pura potentia, sed sit actus in genere intelligibilium (vt patet hic, & in 3. de anima) cur ipse per seipsum non intelligitur ab anima, & sic anima per seipsam, absque omni extraneo obiecto intelligit seipsam. Ambo siquidem hæc dubia, his pauculis verbis interiectis, diuinus ille intellectus exclusit dum perfecit ordinem, quo intellectus agens, actus est & perfectio possibilis. Recolendum est, q̃ ad hoc q̃ aliquid se intelligibile in actu, exigitur q̃ possit perficere intellectum obiectiue, alioquin intelligibile in actu non est, & propterea eo modo quo aliquid se habet ad perficiendum intellectum obiectiue, ita se habet ad hoc, q̃ sit intelligibile in acto, duobus aũt modis cõtingit hoc fieri. f. mediate, & immediate, & q̃ immediate quidem potest, constat q̃ p seipsum intelligibile est in actu, q̃ uero mediate non nisi media te illo, quod est naturaliter medium, ut de se patet. Vnde quia in tellectus agens respectu intelligibilium materialium est actus immediate: respectu vero intellectus possibilis est actus mediantibus intelligibilibus rerum materialium, vt in litera dicitur, 36 res sensibiles possunt immediate, i. absq; alio obiecto medio perficere intellectum obiectiue, ipse autem seipsum non. Et similiter quia intellectus agens non perficit obiectiue intellectũ possibilem immediate, sed mediantibus intelligibilis, materialium, quorum primo est actus, ideo nec ipse per seipsum absque alio medio obiecto intelligitur, omnia ergo soluuntur ex ordine mediationis in litera assignato.

¶Quo ad tertium, modos duos, quibus intellectus per suã actum se nouit, obtinsurus, tria dicit. Primo, modos ipsos. Alter terminat quæstionem an est alter quæstionem quid est. Secundo, respõdet tacitæ obiectioni ex authoritate Augustini, dicentis, q̃ nouimus quid est anima per veritatem diuinam, quæ obiectio n. ostenditur in ly per, quoniam ly per actum sumi, denotat habitudinem medij termini, ly vero per veritatem primam, denotat habitudi

rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstio. 87. Artic. II.

TIculus clarus.
¶ In corpore duo. Primo conclusio responsiua. Secundo distinguit modos cognoscendi habitum.
¶ Quo ad primum, conclusio habens duas partes est ista. Habitus non per seipsum, sed per actū cognoscitur. Probatur. Quod non est actus, non cognoscitur nisi per actum nisi sed habitus non est actus, ergo non nisi per actum cognoscitur. Maior patet ex præcedenti articulo. Minor probatur: quia habitus est medium inter potentiam & actum.
¶ Circa hanc partem dubium est. Tum quia hoc contradicit superioribus, in quibus dictum est, quòd species intelligibiles sunt actus intelligibiles habitus non est ipsa species, nec ipsum est iudicium de specie, & habitu, quo ad esse actu, vel potentia: Tum quia si ex hoc, quod habitus est actus admixtus potentiæ, inferetur, ergo non est actus intelligibilis, sequeretur, quòd nihil esset actu intelligibile nisi actus purus: quod repugnat etiam dictis.
¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd quia medium utroque extremorum nomine vocatur, sicut utrinque rationem participat secundum compositionem ad diuersa: circo species modo dicuntur intelligibilia in actu, & hoc cum comparantur sensibilibus, & intellectui possibili, quæ sunt intelligibilia in pura potentia. Modo dicuntur intelligibilia in potentia: & hoc cum his comparantur quæ simpliciter sunt in actu, contingit enim eas vtrumque habere, quia medium tenent inter actum & potentiam. Ad secundum vero dicitur, quòd male percipitur ratio litteræ: non enim ex hoc, quòd aliquid habet potentiæ admixtum res, ideo negatur intelligibilis in actu, sed ex eo quòd in genere intelligibili medium est inter potentiam & actum. Aliud enim est esse medium inter puram potentiam & purum actum, & aliud est esse medium inter actum & potentiam. Hoc enim est communiter & est a quo non conuertitur consequentia. essentia enim angeli est inter purum actum & puram potentiam, est tamen simpliciter actus, & non media inter potentiam, & actum. Quamuis omne medium inter potentiam & actum, sit etiam medium inter puram potentiam & purum actum vt patet. Quo ad secundum, concludit duo.
Primo modos duos cognoscendi habitum per actum, scilicet quo ad quæst. an est, & quo ad quæstionem, quid est. Deinde ponit differentiam, quia ad primum sufficit præsentia: ad secundum requiritur diligens inquisitio, vt prædictū est de potentijs.

¶ Super

intelligitur. Per hoc enim aliquid est intellectum in actu, cp est sine materia. Sed in hoc est deffectus, quia quorundam essentiæ sunt sine materia, sicut substantiæ separatæ, quas angelos dicimus, quarum vnaquæque & est intellecta, & est intelligens. Sed quædam res sunt, quarum essentiæ nō sunt sine materia, sed solum similitudines ab eis abstractæ. Vnde & Commen. dicit in *3. de anima, cp propositio inducta non habet veritatem, nisi in substātiis separatis, Verificatur enim quodā modo in eis, quod non verificatur in aliis, ut dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster cognoscat habitus animæ per essentiam eorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus noster cognoscat habitus animæ per essentiam eorum. Dicit enim Aug. † 13. de Trini. Non sic videtur fides in corde, in quo est, sicut anima alterius hominis ex motibus corporis videtur, sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia. Et eadē ratio

† tex. 15.

In solu. ad 2. præcedēs.

417 82. q. 49. ar. 2. & 2a. q. 4 art. 1. cor. & 3. dist. 23. q. 1. ar. 2. Et ve. q. 10. ar. 9. & quol. 8. ar. 4. cor. & 2a. 1. in medio, to. 3.

est de alijs habitibus animæ. Ergo habitus animæ non cognoscuntur per actus, sed per seipsos.
¶ 1 Præterea, Res materiales, quæ sunt extra animam, cognoscūtur per hoc, cp similitudines earum sunt præsentialiter in anima, Et ideo dicuntur p suas similitudines cognosci. Sed habitus animæ præsentialiter per suam essentiam sunt in anima. Ergo per suam essentiam cognoscuntur.
¶ Præt. Propter quod unum quodque tale, & illud magis. Sed res aliæ cognoscuntur ab alia propter habitus, & species intelligibiles. Ergo ista magis per seipsa ab anima cognoscuntur.
¶ Sed contra. Habitus sunt principia actuum, sicut & potentiæ. Sed sicut dicitur *2. de anima, priores potentiis secundum rationem actus & operationes sunt. Ergo eadem rōne sunt priores habitibus. Et ita habitus per actus cognoscuntur sicut & potentiæ.

2 de anima, text. 17. to. 2.

Ar. præced.

¶ Respondeo dicendum, cp habitus quodammodo est medium inter potētiam puram, & purum actum. Iam autem dictum est, *cp nihil cognoscitur nisi secundū quod est actu. Sic ergo in quantum habitus deficit ab actu perfecto, deficit ab hoc, ut non sit per seipsum cognoscibilis, sed necesse est, quòd per actum suum cognoscatur, siue dum aliquis percipit se habere habitum per hoc, quòd percipit se

9. Meta. text. 16. to. 3.

cognitum, sed sicut propter dispositionem, vel formam, qua cognoscens cognoscit. Et ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus cognoscat proprium actum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur cp intellectus non cognoscat proprium actū. Illud enim propriè cognoscitur, quod est obiectum cognoscitiuæ virtutis. Sed actus differt ab obiecto. Ergo intellectus non cognoscit suum actum.
¶ 2. Præt. Quicquid cognoscitur, aliquo actu cognoscitur. Si igitur intellectus cognoscit actū suum, aliquo actu cognoscit illum, & iterum illum alio actu. Erit ergo procedere in infinitū, quod videtur impossibile.
¶ 3 Præt. Sicut se habet sensus ad actū suū, ita & intellectus. Sed sensus proprius non sentit actum suum, sed hoc pertinet ad sensum communem: ut dicitur in *lib. de anima. Ergo neque intellectus intelligit actum suum.
¶ Sed contra est, cp Augu. dicit* 10. de Tri. Intelligo me intelligere.
¶ Respondeo dicendum, cp sicut iam dictum est, *Vnumquodque cognoscitur secundum quod est actu. Vltima autem perfectio intellectus est eius operatio. Non enim est sic actio tendens in alterum, quæ sit perfectio operati, sicut ædificatio ædificati, sed manet in operante, ut perfectio & actus eius, vt dicitur in* 9. Meta. *Hoc igitur est primum, quod de intellectu intelligit. s. ipsum eius intelligere. Sed circa hoc diuersi intellectus diuersimodè sehabent. Est. n aliquis intellectus, s. diuinus, qui est ipsum suum intelligere. Et sic in Deo idem est, cp intelligat se intelligere, & cp intelligat suam essentiam, quia sua essentia est suum

9. Meta. text. 16. to. 3

hoc enim expresse habetur in litera ex parte angeli, & implicite per locum ab oppositō ex parte Dei. Et eamen videtur manifestè falsum: quia sicut intelligere Dei, & eius essentia distinguuntur ratione, ita intelligere essentiam, & ipsum intelligere distinguentur ratione. Ad hoc potest dupliciter responderi. Primo, cp licet intelligere Dei & essentia quo ad nos distinguantur ratione, secundum se tamen, vt in Deo sunt, sunt vnum re rationis & quia hic est sermo de cognitione, qua ipse Deus seipsum nouit, ut in se est, ideo intelligere eius quo intelligit suum intelligere, uti est in se, est omnino idem quod intelligere essentiam, quia ipsum intelligere subsistens est quod quid erat esse Dei: non est aūt sic in angelo, ut patet. Secundo dicitur, quod intelligere esse aliud, vel idem ratione, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ita q̄ alietas oriatur ex alietate formali & reali. Alio modo ex alietate formali tantum. Modo dicitur, quòd licet tam in Deo quàm in angelo intelligere quo intuentur suam essentiam & suum intelligere sit idem re, in angelo tamen est aliud ratione correspondente diuersitati formali, & reali inter intelligere & essentiam: in Deo autem est idem, non quia non sit aliquo modo aliud secundum rationem, sed quia non est aliud ratione fundata in distinctione realī obiectorum, scilicet intelligere & essentiæ diuinæ. Prima, verior

¶ Super Quæst. LXXXVII. Artic. III.

TIculus clarus.
¶ In corpore duo. Primo respōdet quæsito vnica conclusione. Secundo, ostendit diuersos modos in diuersis intellectibus ad cognoscendum proprium actum.
¶ Quo ad primum conclusio est. Primum quod de intellectu intelligitur, est ipsum eius intelligere. Proba

Ar. præced.

tur sic. Intellectus est actu simpliciter per intelligere. ergo primum quod intelligitur de eo, est intelligere. Antecedens probatur, quia intelligere est vltima perfectio intellectus: probatur, quia nō est actio transiens, sed immanens. cō sequentia probatur, quia unūquod que intelligitur secundum quod est actu.

Q. 84. ar. 7.

¶ Quo ad secundū assignātur tres modi diuersi, quibus diuersimode se habent res intellectæ. s. diuinus, angelicus, & humanus, circa cognoscendum ipsum in intelligere. Et de diuino quidē dicit, cp omnia ibi sunt idem. De angelico vero, cp simul & eodem actu intelligere potest essentiam suam, & intelligere suū. De nostro vero, cp prius intelligit actū suū quàm se. Ratio eadem est vtrimque, secundum affirmationem & negationem, quia scilicet primum obiectum intelligere angeli, est essentia angeli, nostri vero non, sed aliquid extraneum.
¶ Quo sit, ut intelligere illud sit essentiæ ut obiecti, & vt subiecti, nostrum vero sit essentiæ vt subiecti, non obiecti, exterioris rei vero, vt obiecti non subiecti, & propterea sicut eodem actu quo cognoscitur subiectum, cognoscitur & sua perfectio puta coloratum: ita eodem actu quo cognoscitur essentia, cognoscitur etiam ut intelligens. Et quia prima cognitione cognoscitur essentia angeli, quia est primum obiectum sui intelligere, ideo eadem prima cognitione cognoscitur ipsa ut intelligens, quod est cognoscere suum intelligere. Et per oppositum de nostro intellectu, quia primum obiectum nostri intelligere non est nostra essentia: sed quod quid naturale, ideo obiecta apud nos ante actus, & hi ante potentias cognoscuntur.
¶ Circa ea quæ dicuntur, notato tria. Primo, quòd cum quæstio esset de intelligere nostro tantum, conclusio tamen responsiua data est vniuersalis respectu omnis intelligere & intellectus, & hoc tam ad bonitatem doctrinæ, tum ad ostendendum, quòd vna eademque est radix, vnde prouenit intellectionis cognitio omnibus, quia scilicet est perfectio propria intellectus vt sic. Secundo, quòd cum per conclusionem responsiuam ostensus est ordo quo intelligere cognoscitur in comparatione ad intellectum, & ea quæ in eo sunt, & manifestum esset, quòd intelligere tenet primum locum in cognosci inter omnia quæ intus sunt, propterea quia est actus simpliciter: eleganter in secunda parte corporis ostenditur ordo simpliciter, an scilicet intelligere sit primum inter cognita simpliciter: sicut est primum inter cognita pertinentia ad intus. Et manifestatur quòd in Deo est primum simpliciter in angelo, licet non sit primum, eodem tamen actu, & simul cognitum cum primo: in homine autem est de secundario reflexeque cognitis. Tertio, quòd hic est sermo de intelligere tā quo ad quæstionem an est, quam quo ad quæstionem quid est, in nobis enim vtrumque reflexa cognitione habemus, superiora vero vtrumque recto & primo intuitu conspiciunt. Sicut si nos simul intueremus subiectum & passionē, & quo ad an est, & quo ad quid est. Intuendo enim essentias suas, intuentur intelligere propriū, vtl quia idem ut in Deo, vel quia illius perfectio, ut in angelo. Nos autem eum intelligimus lapidem, cum nostrum intelligere lapidis perfectio non sit: ac per hoc non pertineat ad complectum intellectum lapidis apprehendere nostrā intellectionē, nullo modo illam intelligimus, nisi postmodum reflectendo nos super opere nostro.

438 2. contra. 73.

† Li. 1. de anima text. 136. & sequen. to. 3. † Lib. 10 de Trin. c. 10. & 11. Art. 1. & 2. huius qo.

¶ Circa differentiam in litera assignatam inter angelum & Deum, occurrit dubium. Quia dicitur, cp in Deo est omnino idem. s. re & ratione, intelligere se & intelligere suam essentiam, in angelo vero etsi sit idē re, est tamen aliud secundum rationē, sed quia non est aliud ratione fundata in distinctione realī obiectorum, scilicet intelligere & essentiæ diuinæ. Prima, verior

Universidad de Deusto
Biblioteca

verior æ profundior. Secunda verò, famosior & facilior

¶ Circa intelligere notandum, dubiũ occurrit. Quia scitur in littera dicitur, q̃ intelligibile in actu, cum non statim ponatur in intellectu intelligitur nihil enim aliud requirit ad hoc, quod aliquid intelligatur nisi q̃ sit intelligibile in actu, & ponatur in actu secundo in intellectu: sed hæc conueniunt nostro intelligere. ergo &c. Ad hoc breuiter dicitur, quòd adhoc quòd aliquid intelligatur actu ab hoc intellectu plus requiritur quam q̃ in se sit intelligibile in actu. Exigitur nãque quòd se præsens huic intellectui non quicunque, sed obiectiue: modo licet intelligere fit actu intelligibile, & p̃sens intellectui formaliter, non tamẽ obiectiue, quando directe intelligimus, & ideo non potest tunc intelligi. Quare autem in directa intellectione ipsum non fit præsens obiectiue, tam dictum est, quia scilicet intellectus noster est per se primo perfectibilis obiectiue a quidditate sensibili, & non a subsistentia animæ, ex hoc enim est, q̃ intelligere nostrum neque primum obiectum, ut in Deo, neque aliquod primi obiecti, ut in angelo est, & consequenter, q̃ non fit in primo ordine intelligibilium a nobis.

¶ *Super quæstionis 87. Articulum IIII.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo respondet quæsito secundo distinguit modos, vt supra.

¶ Quoad primum, conclusio respõsiua est, Actus voluntatis cognoscitur ab intellectu.

intelligere. Est etiam alius intellectus scilicet angelus, qui non est suum intelligere, sicut supra dictum est,* sed tamen primum obiectum sui intelligere est eius essentia. Vnde etsi aliud ut in angelo secundum rationem, q̃ intelligat se intelligere, & q̃ intelligat sua essentiam, tamen simul & uno actu vtrunque intelligit: quia hoc quod est intelligere suam essentiã, est propria perfectio suæ essentiæ. Simul autem & vno actu intelligitur res cum sua perfectione. Est autem alius intellectus, s. humanus, qui nec est suum intelligere, nec suum intelligere est obiectum primum ipsa eius essentia, sed aliquid extrinsecũ, s. natura materialis rei. c Et ideo id, quod primo cognoscitur ab intellectu humano, est huiusmodi obiectum, & secundario cognoscitur ipse actus, quo cognoscitur obiectum, & per actum cognoscitur ipse intellectus, c cuius est perfectio ipsum intelligere. Et ideo Philosoph.* dicit, q̃ obiecta præcognoscuntur actibus, & actus potentiis.

¶ Ad Primum ergo dicendum, q̃ obiectum intellectus est commune d quoddam. s. ens & verum, sub quo cõprehenditur etiam ipse actus intelligentii. Vnde intellectus potest suum actum intelligere, sed nõ primo, quia nec primum obiectum intellectus nostri secundum præsentem statum est quodlibet ens & verũ, sed ens & verũ consideratum in rebus materialibus, vt dictum est,* ex quibus in cognitionem omnium aliorum deuenit.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ ipsum intelligere humanum, nõ est actus & perfectio naturæ intellectæ, vt sic possit vno actu intelligi natura rei materialis & ipsum intelligere: sicut d vno actu intelligitur res cum sua perfectione. Vnde alius d est actus, quo intellectus intelligit lapidẽ, & alius est actus, quo intelligit se intelligere lapidem, & sic deinde. Nec est inconueniẽs intellectum esse infinitum in potẽtia, vt supra dictum est.*

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sensus proprius sentit secundum immutationem materialis organi à sensibili exteriori. Non est autem impossibile, q̃ aliquid materiale immutet d seipsum, sed vnum immutatur ab alio: & ideo actus sensus proprii percipitur per sensum communem. Sed intellectus noster non intelligit per materialem immutationem organi, & ideo non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum intellectus intelligat actum voluntatis.

AD QVARTVM sic procedi- tur. Videtur quòd intellectus non intelligat actum voluntatis. Nihil enim cognoscitur ab intellectu nisi sit aliquo modo præsens in intellectu. Sed actus voluntatis non est præsens in intellectu, cum sint diuersæ potentiæ. Ergo actus voluntatis nõ cognoscitur ab intellectu.

¶ 2 Præt. Actus habet speciem ab obiecto. Sed obiectum voluntatis differt ab obiecto intellectus: ergo & actus voluntatis speciem habet diuersam ab obiecto intellectus. Non ergo cognoscitur ab intellectu.

¶ 3 Præt. Augustinus, qui nec est suum intelligere, nec suum intelligere est obiectum primum ipsa eius essentia, sed aliquid extrinsecũ, s. natura materialis rei. c Et ideo id, quod primo cognoscitur ab intellectu humano, est huiusmodi obiectum, & secundario cognoscitur ipse actus, quo cognoscitur obiectum, & per actum cognoscitur ipse intellectus, c cuius est perfectio ipsum intelligere. Et ideo Philosoph.* dicit, q̃ obiecta præcognoscuntur actibus, & actus potentiis.

¶ Sed contra est, quod Augustinus dicit* 10. de Trini. Intelligo me velle.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est,* actus voluntatis nihil aliud est, quam inclinatio quædam cõsequens formam intellectum, sicut appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem. Inclinatio autem cuiuslibet rei est in ipsa re per modum eius. Vnde inclinatio naturalis est naturaliter in re naturali, inclinatio autem, quæ est appetitus sensibilis, est sensibiliter in sentiente, & similiter inclinatio intelligibilis quæ est actus voluntatis, est intelligibiliter in intelligente, sicut in principio & in q̃ prio subiecto, vñ & Philosophus hoc modo loquẽdi vtitur in* 3. de anima, q̃ voluntas in ratione est. Quod autẽ intelligibiliter est in aliquo intelligente, consequens est vt ab eo intelligatur. Vnde actus volũtatis intelligitur ab intellectu, & inquantũ aliquis percipit se velle, & in quantum aliquis cognoscit naturam huius actus, & per consequens naturam eius principij, quod est habitus, vel potentia.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ ratio illa procederet, si voluntas & intellectus, sicut sunt diuersæ potentiæ. ita & subiecto differrent. Sic. n. quod est in voluntate, esset absens ab intellectu. Nunc autem cum vtrunque radicetur in vna substantia aïæ, & unũ sit quodãmodo principiũ alterius, consequens est, vt quod est in voluntate, sit etiam quodammodo in intellectu.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ bonum & verum, quæ sunt obiecta uoluntatis & intellectus, differunt rõne: verum tñ vnum eorum continetur sub alio, vt supradictum est:* nam verum est quoddam bonũ, & bonum est quoddã verum. Et ió quæ sunt voluntatis cadunt sub intellectu, & quæ sunt intellectus, possunt cadere sub voluntate. Probatur, actus uoluntatis nihil aliud est quam inclinatio cõsequens formam intellectam vt sic. ergo est in intelligente intelligibiliter, ergo ita telligitur ab eo. Antecedens est p se notum. Prima consequentia probatur, ex proportionalitate, & rõne. Ratione quidẽ, quia unumquodq; est in eo cuius est, secundũ modum illius in quo est. ergo quod sequitur intellectum ut sicut in ipso, est in ipso intelligibiliter. Proportionalitate vero, scilꝫ ratione: quia sicut appetitus consequens formam naturalem inest naturaliter, & sensibilis cõsequẽs formam sensatam in est sensibiliter: ita intelligibilis consequens formã intellectam, intelligibiliter. Deinde declaratur sensus consequentis quo ad modum, & dicitur actus voluntatis est in intelligẽte intelligibiliter duobus modis. s. & eo modo quo operatio est in principio actiuo, & eo modo quo operatio est in suo obiecto a quo speciem modus loquẽdi ex authoritate Arist. in 3. de anima.

¶ Aduerte hic, q̃ intelligens hẽt cãlitatẽ respectu notitionis in duplici genere causæ. s. efficientis, quia operationes vitales sunt effectiuæ a sup posito inueniẽte cuius sunt, & finalis, quia obiectum uoluntatis est bonum cogni tum constat autem obiectũ esse finem uoluntatis. Nec hæc in sunt q̃ accidens intelligenti, qñ. & bonũ cognitũ ut cognitum est, est finis, & obiectũ uoluntatis. Vñ incognita diligere nõ possumus, & ab intelligente ut sic, quamuis mediate procedit amor, ut patet. Secunda cõsequentia relinquitur per se nota, sicut & est.

¶ Quoad secundũ, distinguuntur duæ cognitiones ut supra, s. quo ad ipsum

nem, an est, quæ terminatur ad particulare, & quo ad quæstionem quid est, per quam venamur etiam habitus, & potentiã uoluntatis &c.

¶ *Super quæstionis 88. Articulum primum.*

TItulus: p se ipsius. i. non per naturas sensibilium, aut species earum, siue hoc contingat per proprias species (vt Plato dixit) siue per continuationem quantãm (vt Auer. fingit) siue quouis alio modo.

¶ In corpore quatuor. Primo opinio Pia. Secundo, Ariõ. Tertio, Auer. Quarto, inuehitur contra Auerroim.

¶ Quo ad primum duo dicuntur. Primo principalis cõclusio Platonica est. Substantiæ immateriales cognoscuntur a nobis. Primo probatur: quia ideæ sunt prima obiecta nostri intellectus. Secundo redditur ratio, quare, sensibilibus se, inuitcet intellectus. Et dicitur, q̃ est propter phantasiam & sensum, quæ immiscentur intellectioni, & probatur a signo, quia intellectus quanto purior, tanto magis superiora percipit.

¶ Quo ad secundum conclusio Arist. est. Substantias immateriales non possumus per se primo intelligere. Probatur, quia intellectus noster primo respicit naturas sensibiliũ, cuius signum est, quia suæ phantasmate nihil intelligimus. Et quia hoc magis experimur, restat confutata opinio Plato. seu affirmatiua, quo ad. 1y primo, & non simpliciter. Hoc enim insinuat literæ verba, inferendo conclusionem Arist. Et merito: quia Arist. monit hanc q. in 3. de anima, tex. 36. & non soluit, sed dubitat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ affectus animæ non sunt in intellectu, neque per similitudinem tantum, sicut corpora, neque per præsentiam vt in subiecto, sicut artes, sed sicut principiatum in principio, in quo habetur notio principiati. Et ideo Aug.* dicit affectus animæ esse in memoria per quasdam notiones.

QVAEST. LXXXVIII.

Quomodo anima humana cognoscat ea, quæ supra se sunt, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est quomodo anima humana cognoscat ea, quæ supra se sunt, scilicet immateriales substantias.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum anima humana secundum statum præsentis vitæ possit intelligere substantias immateriales (quas angelos dicimus) per seipsas.

¶ Secundo, Vtrum possit ad earum notitiam peruenire, per cognitionem rerum materialium.

¶ Tertio, Vtrum Deus sit id, quod primo a nobis cognoscitur.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima humana secundum statum vitæ præsentis possit intelligere substantias immateriales per seipsas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ anima humana secundum statum vitæ præsentis possit intelligere substãtias immateriales per seipsas: Dicit. n. Aug. in* 9. de trinit. Mens ipsa sicut corporeorum rerum notitias per sensus corporis colligit, sic incorporeorum rerum per semetipsam. Huiusmodi autem sunt substantiæ immateriales. Ergo mens substantias immateriales intelligit.

¶ 2 Præt. Simile simili cognoscit. Sed magis assimilatur mens humana rebus immaterialibus, quam materialibus, cum nostra mens sit immaterialis, ut ex supradictis patet. † Cũ ergo mens, nostra intelligat res materiales, multo magis intelligit res immateriales.

¶ 3 Præt. Quòd ea quæ sunt secundum se maximè sensibilia, non maximè sentiantur à nobis, prouenit ex hoc, q̃ excellentia sensibiliũ corrumpunt sensum. Sed excellentiæ intelligibilium non corrũpunt intellectũ, vt dr in* 3.

de anima. Ergo ea quę sunt secundum se maximè intelligibilia, sunt ẽt maximè intelligibilia nobis, sed cũ res materiales nõ sint intelligibiles, nisi quia facimus eas intelligibiles actu abstrageñdo à materia, manifestũ est, q̃ magis sint secundũ se intelligibiles substantiæ, quæ secundũ suã naturã sunt immateriales. Ergo multo magis intelliguntur a nobis quã res materiales.

¶ 4 Præt. Commentator dicit in secundo Metaph. q̃ si substantiæ abstractæ non possent intelligi a nobis, tunc natura ociosè egisset, quia fecit illud, qd est naturaliter in se intellectum, nõ intellectum ab aliquo. Sed nihil est otiosum, siue frustra in natura. Ergo substãtiæ immateriales pñt inteligi a nobis.

¶ 5 Præt. Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia. Sed visus noster potest videre omnia corpora, siue sint superiora & incorruptibilia, siue sint inferiora, & corruptibilia. Ergo intellectus noster põt intelligere omnes substantias intelligibiles, & superiores & immateriales.

¶ Sed contra est, quod dr Sapien. 9. Quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit? In cœlis autem dicuntur huiusmodi substantiæ esse, secundum illud Matt. 18. Aug. eorum in cœlis &c. Ergo nõ possunt substantiæ immateriales per inuestigationem humanam cognosci.

¶ Respondeo dicendum, q̃ secundum opinionem Platonis, substãtiæ immateriales non solum a nobis intelliguntur, sed ẽt sunt prima a nobis intellecta. Posuit. n. Plato *formas immateriales subsistẽtes, quas ideas vocabat, e esse propria obiecta nostri intellectus, & ita primo & per se intelliguntur a nobis. Applicatur tamen animæ cognitio rebus materialibus, secundum quod intellectui permiscetur phantasia & sensus. Vnde quãto magis intellectus fuerit deputatus, tanto magis percipit immaterialium intelligibilẽ veritatem. Sed secundum Arist. sentẽtiam quam magis experimur, intellectus noster secundum statum præsentis vitæ naturaliter respectũ hẽt ad naturas rerũ materialiũ. vnde nihil intelligit nisi conuertendo se ad phãtasmata, ut ex dictis patet.* Et sic manifestũ est, q̃ substantias immateriales, quæ sub sensu, & imaginatione non cadunt, primo, & per se secundum modum cognitionis nobis expertum, intelligere non possumus. Sed tñ Auerrois in commen.* 3. de Anima ponit, q̃ in fine in hac vita, homo peruenire potest ad hoc, q̃ intelligat substantiã separatam per continuationẽ, vel vnionẽ cuiusdã substantiæ separatæ a nobis, quam vocat intellectum agẽtem, qui quidẽ, cũ sit substãtia separata, naturaliter substãtias separatas intelligit. Vnde cũ fuerit nobis unitus, sicut per eũ intelligere possimus, intelligemus & nos substantias separatas, sicut nunc per intellectũ possibilem nobis

xit posterius esse perscrutãdum. Vndecius sñia nõ expresse hꝰ de reliqua qõnis parte, de qua Auer. in 3. de anima com. 36. diffuse disputat.

¶ Quo ad tertium, opinio Auer. ponitur in quatuor propositionibus. Prima est supposita. s. q̃ intellectus agẽs sit substantia separata naturaliter intelligens alias. Secũda: qd per intellectiua specularia intellectus agens nobis vnitur vt forma, sic, q̃ quanto plura adepti fuerimus intellecta, tanto perfectius vniturꝫ & adeptis omnibus, per hoc perfectẽ est nobis unitus. Tertia est, quãdo intellectus agens est perfecte in nobis unitus, tunc per ipsum intelligimus quicquid ipse intelligit. Quarta est: q̃ in hoc consistit vltima nostra felicitas. Adiungitur in fine his, q̃ non refert ad propositũ, an Alex. an Auer. sustineatur opin. quo ad differentiã inter nos, & intellectum possibilẽ.

¶ Secunda propositio, q̃ aliter ex vnitate operationis propriæ, intellectui agenti communicatæ primis intellectis, idest primis principiis. Et si vis diffuse hæc videre, vide in 3. contra Gen. in loco proprio de fœlicitate. Et si hæc ad formã reducta inquiris, uide in cõmentariis nostris de Ente & essentia. Nolo enim eadem replicare: ibi omnia hæc clare posui.

¶ Quo ad quartũ, ponuntur sex rationes cõtra Auer. Quarum primæ duæ, procedunt ex prima propositione. Tertia autem, ex fine secundæ propositionis. Quarta, ex quarta, Quinta, ex tertia. Sexta autem, ex ipsa ratione intellectus agentis &c. In responsione ad quartum, essent multa dicenda, nisi dicta essent in commentariis prædictis, tractando hanc quæstionem.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnitũ intelligimus res materiales, ponit aũt intellectũ agentẽ sic nobis vniri. Cum.n. intelligamus per intellectũ agentem, & per intelligibilia speculata, ut patet cum conclusiones intelligimus per principia intellecta, necesse est q̃ intellectus agens cõparetur ad intellecta speculata, vel sicut agens principale ad instrumenta, vel sicut forma ad materiã. His n. duob. modis attribuitur actio aliqua duobus principiis. Principali quidẽ agenti & instrumento, sicut sectio artifici & serræ, formæ aut & subiecto, sicut calefactio calori, & igni. Sed vtroque modo intellectus agens cõparabit ad intelligibilia speculata, sicut perfectio ad perfectibile, & actus ad potẽtiã. Simul aũt recipitur in aliquo perfectũ & perfectio, sicut visibile in actu, & lumẽ in pupilla. Simul igitur in intellectu posſibili recipiuntur intellecta speculata, & intellectus agens, & quanto plura intellecta speculata recipimus, tãto magis appropinquamus ad hoc, q̃ intellectus agẽs perfectẽ vniatur nobis, ita q̃ cũ oĩa intellecta speculata cognouerimus, intellectus agens perfectẽ vnict nobis, & poterimus per eũ oĩa cognoscere materialia & immaterialia, & in hoc ponit vltimam hominis felicitatẽ. Nec refert, quantum ad propositum pertinet, vtrum in nullo statu felicitatis, intellectus posſibilis intelligat substantias separatas per intellectum agentem, vt ipse sentit, vel ut ipse imponit Alc. intellectus posſibilis nunquam intelligat substantias separatas propter hoc, q̃ ponit intellectum posſibilem corruptibilem: sed homo intelligit substantias separatas per intellectum agentem. Sed prædicta stare non possunt.

¶ Primo quidem, quia si intellectus agens est substantia separata, impossibile est q̃ per ipsum formaliter intelligamus. Quia id quo formaliter agẽs agit, est forma & actus agentis, cum oẽ agene agat inquantum est actu, sicut supra dictum est* circa intellectum posſibilem. Q.79.ar.3

¶ Secũdo, quia secundũ modũ prædictum, intellectus agens si est substantia separata, non unietur nobis secũdum suã substantiã, sed solum lumen eius, secũdũ quod participatur in intellectis speculatiuis, & non quantum ad alias actiones intellectus agentis, vt posſimus per hoc intelligere substantias immateriales, sicut dum videmus colores illuminatos a sole, non vnitur nobis substantia solis, ut posſimus actiones solis agere, sed solum nobis vnitur lumen solis ad uisionem colorum.

¶ Tertio, quia dato q̃ secundũ modũ prædictũ vniret nobis substantia intellectus agentis. tũ ipsi non ponũt, q̃ intellectus agens totaliter vniatur nobis, secundum vnum intelligibile vel duo, sed secundũ omnia intellecta speculata. Sed oĩa intellecta speculata deficiunt à virtute intellectus agentis, quia multo plus est intelligere substantias separatas, quã intelligere omnia materialia. Vnde manifestum est, q̃ et intellectuo omnibus materialibus, non sic vniretur intellectus agens nobis, vt posſemus intelligere per eum substantias separatas.

¶ Quarto, quia intelligere omnia intellecta materialia, vix competit alicui in hoc mundo, & sic nullus vel pauci ad felicitatem peruenirent, quod est contra Philosophum in* 1. Ethic. qui dicit, q̃ felicitas est quoddam bonum commune, quod potest peruenire omnibus non orbatis ad virtutem. Est ẽt contra rationem, q̃ finem alicuius speciei ut in pauciboribus consequantur ea, quę cõtinentur sub specie. *li.1.Eth. ca.9.ante mediũ, to no.5.

¶ Quinto, quia Philosophus dicit expresse in* 1 Eth. q̃ felicitas est operatio secundũ perfectam virtutem. Et enumeratis multis virtutibus in* 10. concludit, q̃ felicitas vltima consistens in cognitione maximorum intelligibiliũ est secundũ virtutem sapientię, quã posuerat in *6. esse caput scientiarum speculatiuarum. Vnde patet, q̃ Arist. posuit vltimam felicitatem hominis in cognitione substantiarum separatarum, qualis potest haberi per scientias speculatiuas, & non per continuationem intellectus agentis a quibusdam confictam. †li.1 Eth. c.10.to.5. †li.10. Ethic.c.7.& 8.to.5. †li.6.Eth. ca.7.to.5.

¶ Sexto, quia supra ostẽsum est,* q̃ intellectus agens non est substantia separata, sed virtus quædam animæ eadem actiuè se extendens, ad quæ se extendit intellectus posſibilis receptiuè. Quia vt dicitur in† 3. de anima, intellectus posſibilis est, quo est omnia fieri, intellectus agens, quo est omnia facere. Vterque ergo intellectus se extendit secundum statum præsentis vitæ ad materialia solũ, quæ intellectus agens facit intelligibilia actu, & recipiuntur in intellectu posſibili. Vñ secundum statum præsentis vitæ, neque per intellectũ posſibilem, neque per intellectum agentem, posſumus intelligere substantias separatas immateriales secundum seipsas. Q.89.ar. 4. †li.3.de aiã text.18.& com.2.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ ex illa authoritate Aug. haberi potest, q̃ illud, quod mens nostra de cognitione incorporalium rerum accipere potest, per seipsam cognoscere posſit. Et hoc adeo verum est, vt etiã apud Philosophum* dicatur, q̃ scientia de aĩa est principium quoddam ad cognoscendum substantias separatas. Per hoc. n. q̃ anima nostra cognoscat seipsam, pertingit ad cognitionem aliquam habendam de substantiis incorporeis, qualem eam contingit habere, non q̃ simpliciter & perfectè eaa cognoscat, cognoscendo seipsam. †Elicitur ex text. 3. li.3.de anima, to.2.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ similitudo nanon est rõ sufficiens ad cognitionẽ, alioquin oporteret dicere quod Empe. dixit, q̃ anima esset de natura omnium, ad hoc. q̃ omnia cognosceret, Sed requiritur ad cognoscendum, vt sit similitudo rei cognitæ in cognoscente, quasi quædam forma ipsius. Intellectus aut noster posſibilis secundum statum præsentis vitæ, est natus informari similitudinibus rerum materialium à phantasmatibus abstracti:, & ideo cognoscit magis materialia quam substantias immateriales.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ requiritur aliqua proportio obiecti ad potentiam cognoscitiuã, ut actiui ad passiuum & perfectionis ad perfectibile. Vnde, q̃ excellẽtia sensibilia non capiantur à sensu, non sola rõ est, quia corrumpunt organa sensibilia, sed ẽt quia sunt improportionata potentiis sensitiuis. Et hoc modo substantiæ immateriales sunt improportionatæ intellectui nostro secundum præsentem statum, ut non possint ab eo intelligi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa ratio Commentatoris multipliciter deficit. Primo quidem, quia nõ sequitur, q̃ si substantiæ separatæ non intelliguntur à nobis, non intelligantur ab aliquo intellectu, intelligũtur enim à seipsis, & a se inuicem. Secundo, quia non est finis substantiarum separatarum ut intelligantur à nobis. Illud autem ociosè & frustra esse dicitur, quod non consequitur finem ad quem est, & sic non sequitur substantias immateriales esse frustra, etiam si nullo modo intelligerentur à nobis.

¶ Ad quintum dicendũ, q̃ eodem modo sensus cognoscit & superiora & inferiora corpora. s. per immutationẽ organi à sensibili, non aũt eodem modo intelliguntur à nobis substantiæ materiales, quæ intelliguntur p modũ abstractionis, & substãtiæ immateriales, quæ nõ possunt sic à nobis intelligi, q̃a nõ sunt earũ aliqua phãtasmata.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster per cognitionem rerum materialium possit peruenire ad intelligendum substantias immateriales.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus noster per cognitionẽ rerũ materialiũ possit peruenire ad intelligẽdũ substãtias immateriales. Dicit enim Dio.* 1. cap. cœl. Hier. quòd non est posſibile humanæ menti ad immaterialem illam sursum excitari cœlestium Hierarchiarum contemplationem, nisi secundum se materiali manuductione vtatur. Relinquitur ergo, quòd per materialia manuduci posſumus ad intelligendum substantias immateriales. Q.89.ar.1.

¶ 2 Præt. Scientia est in intellectu: Sed scientiæ & diffinitiones sunt de substantijs immaterialibus. Diffinit. enim Dam.* angelum. & de angelis aliqua documenta traduntur, tam in theologicis, quàm in philosophicis disciplinis. Ergo substantiæ immateriales intelligi possunt à nobis. Dam.li.2. c.3.

¶ Quo ad secundum, conclusio responsiua est negatiua. Per substantias materiales nõ possumus perfectè cognoscere substãtias immateriales. Probatur simul improbando fundamentum Auẽpace sic. Quidditas alterius rationis ab omni abstrahibili & denudabili a materiã, non potest per fectè sciri per res materiales: sed substantiarũ immaterialium natura est alterius rõnis &c. Minor est per se nota apud peripateticos. Maior vero probatur: quia si affirmatio est causa affirmationis, negatio est cã negationis: constat, q̃ similitudo inter: quidditatẽ abstrahibilem, & quiditatem separatã sinrem, est rõ, & fundamentum quare illa cognita, ista cognosci inferatur. ergo si non est similitudo, non erit cognitio: sed non est similitudo nisi apud Platonicos, ponentes naturas subsistẽtes, esse naturas sensibiliũ differentes tantum in modo essendi. ergo &c. †Ca.1.non multę apud à principio. †li.3.text. 36.

¶ Aduerte Nouitię, q̃ inter nos & Sco. non est in re hiæ differentia, ni si forte in uerbis. Cõuenimus enim, q̃ pro statu isto nõ cognoscimus cogni gnitione perfecta vsque ad vltimas differentias subiũctias immateriales: & q̃ cognoscimus de eis multa prædicata communia substantialia tam affirmatiua, quam negatiua. &c. puta quòd sunt substantia immateriales, actus &c. Sed nos Peripatetici vtentes dicimus, quòd tota q̃ habemus, cognitio est quia est, & quid non est &c. & quòd non cognoscimus de eis quid sunt, quoniam cognitio per communia, cognitio quia est, primo posteriorũ appellatur. Illi vero, qui cognoscimus prædicata pertinẽtia ad quæstionem quid est, copiea lingui vtentes dicũt, quòd cognoscimus quid sunt, imperfecte tamen. Vnde est quæstio omittenda, quia de verbis tantum &c. †Ca.1.part ante mediũ & a medio. †li.1.de cœlo, text.15. & 18.& 19.com.2. 438 444

¶ Quo ad primum dicendum, q̃ anima humana intelligit seipsam per suum intelligere, quod est actus proprius eius*: perfecte demonstrans virtutem eius & naturam. Sed neque per hoc, neque per alia, quæ in rebus materialibus inueniuntur, perfectè cognosci potest immaterialium substantiarum virtus & natura: quia huiusmodi non adæquant earum virtutes. 444

¶ Ad quartum dicendum, q̃ substantiæ immateriales creatæ, in genere quidem naturali non conueniunt cum substantiis materialibus, quia non est in eis eadem ratio potentiæ & materiæ, conueniunt tamen cum eis in genere logico: quia etiam substantiæ immateriales sunt in prædicamento substantiæ: cũ earum quidditas non sit ea rum esse: sed Deus non conuenit cum rebus materialibus, neque secundum genus naturale: neque secundum genus logicum: quia Deus nullo modo est in genere, vt supra dictum est.* Vnde per similitudines rerum materialium, aliquid affirmatiuè potest cognosci de angelis secundum rationem communem, licet non secundum rationem speciei: de Deo autem nullo modo. D. 464. Q. 3.ar.5.

do improbatio ei*, & simul conclusionis responsiuæ probatio. Quo ad primum. Auẽpace (vt refert Auerrois in com. 36. 3. de aĩa) tenuit partem affirmatiuam q̃nis: & probat rationem in litera posita clarissime, sic, Abstrahendo à materia aut est procedere in infinitũ, & hoc nõ: aut deuenitur ad quidditatẽ puram: sed talis est quidditas substantiæ immaterialis, ergo &c. Dam.li.2. c.3. 438

¶ Quo ad secundum, conclusio responsiua est negatiua. Per substantias materiales nõ possumus perfectè cognoscere substãtias immateriales. Probatur simul improbando fundamentum Auẽpace sic. Quidditas alterius rationis ab omni abstrahibili & denudabili a materiã, non potest per fectè sciri per res materiales: sed substantiarũ immaterialium natura est alterius rõnis &c. Minor est per se nota apud peripateticos. Maior vero probatur: quia si affirmatio est causa affirmationis, negatio est cã negationis: constat, q̃ similitudo inter: quidditatẽ abstrahibilem, & quiditatem separatã sinrem, est rõ, & fundamentum quare illa cognita, ista cognosci inferatur. ergo si non est similitudo, non erit cognitio: sed non est similitudo nisi apud Platonicos, ponentes naturas subsistẽtes, esse naturas sensibiliũ differentes tantum in modo essendi. ergo &c. †Ca.1.non multę apud à principio. †li.3.text. 36.

¶ Aduerte Nouitię, q̃ inter nos & Sco. non est in re hiæ differentia, ni si forte in uerbis. Cõuenimus enim, q̃ pro statu isto nõ cognoscimus cogni gnitione perfecta vsque ad vltimas differentias subiũctias immateriales: & q̃ cognoscimus de eis multa prædicata communia substantialia tam affirmatiua, quam negatiua. &c. puta quòd sunt substantia immateriales, actus &c. Sed nos Peripatetici vtentes dicimus, quòd tota q̃ habemus, cognitio est quia est, & quid non est &c. & quòd non cognoscimus de eis quid sunt, quoniam cognitio per communia, cognitio quia est, primo posteriorũ appellatur. Illi vero, qui cognoscimus prædicata pertinẽtia ad quæstionem quid est, copiea lingui vtentes dicũt, quòd cognoscimus quid sunt, imperfecte tamen. Vnde est quæstio omittenda, quia de verbis tantum &c. †Ca.1.part ante mediũ & a medio. †li.1.de cœlo, text.15. & 18.& 19.com.2. 438 444

¶ Quo ad primum, conclusio est, Deus nõ est primũ quod à nobis cognoscit. Probatur dupliciter. primo sic: substantiæ immateriales creatæ non possunt à nobis cognosci, ergo nec Deus. Secundo sic, Deus cognoscitur à nobis per creaturas. ergo non primo. Antecedens patet ad Rom. primo. 442 1.Contra c. 8.2. Et veri. q. 8.ar.3.ad 6. Et q.10. art.6. ad 6. & ar. 7. co. fi. Et quo 7. q.2. artic.1. cor.

¶ Quo ad secundum, conclusio est, Primum cognitũ à nobis est quidditas rei materialis. Probatur, quia est primum obiectum intellectus nostri. †De vera relig. ex ca. 31. tom.1.

¶ Aduerte

tias immateriales. Dicit enim Dio.* 1. cap. cœl. Hier. quòd non est posſibile humanæ menti ad immaterialem illam sursum excitari cœlestium Hierarchiarum contemplationem, nisi secundum se materiali manuductione vtatur. Relinquitur ergo, quòd per materialia manuduci posſumus ad intelligendum substantias immateriales. Q.89.ar.1.

¶ 2 Præt. Scientia est in intellectu: Sed scientiæ & diffinitiones sunt de substantijs immaterialibus. Diffinit. enim Dam.* angelum. & de angelis aliqua documenta traduntur, tam in theologicis, quàm in philosophicis disciplinis. Ergo substantiæ immateriales intelligi possunt à nobis. Dam.li.2. c.3.

¶ 3 Præt. Anima humana est de genere substantiarum immaterialium: Sed ipsa intelligi potest à nobis per actum suum, quo intelligit materialia. Ergo & aliæ substantiæ immateriales intelligi possunt à nobis per suos effectus in rebus materialibus.

¶ 4 Præt. Illa sola causa per suos effectus comprehendi non potest, quæ in infinitum distat à suis effectibus. Hoc autem solius Dei est proprium. Ergo aliæ substãtiæ immateriales creatæ intelligi possunt à nobis per res materiales.

¶ Sed contra est, quod Dio. dicit* 1.c.de di.n. quòd sensibilibus intelligibilia, & compositis simplicia, & corporalibus incorporalia apprehendi non possunt.

¶ Respon. Dicendum, q̃ sicut Auer. narrat in* 3. de anima, quidam Auempace nomine posuit, quòd per intellectum substantiarum materialium peruenire possumus secundum vera philosophiæ principia ad intelligendum substantias immateriales. Cũ enim intellectus noster natus sit abstrahere quidditatem rei materialis à materia: si tamen in illa quidditate sit aliquid materiæ, poterit iterato abstrahere: & cum hoc in infinitum nõ procedat, tandem peruenire poterit ad intelligibilium aliquam quidditatem, quæ sit omnino sine materia. Et hoc est intelligere substantiam immaterialem. Quod quidem efficaciter diceretur, si substantiæ materiales essent formæ & species horum materialiũ: vt Platonici posuerunt. Hoc autem non posito: sed supposito, quòd substantiæ immateriales sint omnino alterius rationis à quidditatibus materialium rerum: quantumcunque intellectus noster abstrahat quidditatem rei materialis à materia, nunquàm perueniet ad aliquid simile substantiæ immateriali. Et ideo per substantias materiales nõ possumus perfecte substantias immateriales intelligere. †li.3.text. 36.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ ex rebus materialibus ascendere possumus in aliqualem cognitionem immaterialium rerum, non tamen in perfectam, quia non est sufficiens comparatio rerum materialiũ ad immateriales: sed similitudines, si quæ à materialibus accipiunt ad immaterialia intelligenda, sunt multum dissimiles, ut Dio. dicit* 2. cœle. hier.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ de superioribus rebus in scientiis maxime tractatur per viam remotionis: Sic. n. corpora cœlestia notificat Arist.* per negationem proprietatum inferiorũ corporum.* Vnde multo magis immateriales substantiæ à nobis cognosci non possunt, ut earum quidditates apprehendamus. Sed de eis nobis in scientiis documenta traduntur per viam remotionis, & aliculus habitudinis ad res materiales.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ anima humana intelligit seipsam per suum intelligere, quod est actus proprius eius*: perfecte demonstrans virtutem eius & naturam. Sed neque per hoc, neque per alia, quæ in rebus materialibus inueniuntur, perfectè cognosci potest immaterialium substantiarum virtus & natura: quia huiusmodi non adæquant earum virtutes. 444

¶ Ad quartum dicendum, q̃ substantiæ immateriales creatæ, in genere quidem naturali non conueniunt cum substantiis materialibus, quia non est in eis eadem ratio potentiæ & materiæ, conueniunt tamen cum eis in genere logico: quia etiam substantiæ immateriales sunt in prædicamento substantiæ: cũ earum quidditas non sit ea rum esse: sed Deus non conuenit cum rebus materialibus, neque secundum genus naturale: neque secundum genus logicum: quia Deus nullo modo est in genere, vt supra dictum est.* Vnde per similitudines rerum materialium, aliquid affirmatiuè potest cognosci de angelis secundum rationem communem, licet non secundum rationem speciei: de Deo autem nullo modo. D. 464. Q. 3.ar.5.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit primum quod à mente humana cognoscitur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ Deus sit primum quod à mente humana cognoscitur. Illud. n. in quo omnia alia cognoscuntur, & per quod de aliis iudicamus, est primo cognitum à nobis: sicut lux ab oculo. & principia prima ab intellectu. Sed omnia in luce primæ veritatis cognoscimus, & per eam de omnibus iudicamus, ut dicit Aug. in lib. de Tri.* & in lib. de vera reli. Ergo Deus est id quod primo cognoscitur à nobis.

¶ 2 Præterea. Propter quod vnumquodque & illud magis. Sed Deus est causa omnis nostræ cognitionis: ipse enim est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ut dr Ioan. 1. Ergo Deus est id quod primo & maximè est cognitum nobis.

¶ 3 Præterea. Id quod primo cognoscitur in imagine, est exemplar quo imago formatur. Sed in mente nostra

¶ Super quæstio. 8 8. Articulum 11.

TItulus clarus.

¶ De cognitione perfecta, idest quidditatiue cognitione complera substantiarum immaterialium.

¶ In corpore duo. primo, opinio Auempace. Secundo, im-

Locis supr. allegatis.

¶ Super quæstio. 8 8. Articulum tertium.

TItulus clarus. Primum ordinis originis.

¶ In corpore duo. Primo, respondet duę ẽte quæsito. Secundo ostẽdit, quid sit primum cognitum.

¶ Quo ad primũ, cõclusio est, Deus nõ est primũ quod à nobis cognoscit. Probatur dupliciter. primo sic: substantiæ immateriales creatæ non possunt à nobis cognosci, ergo nec Deus. Secundo sic, Deus cognoscitur à nobis per creaturas. ergo non primo. Antecedens patet ad Rom. primo. 442 1.Contra c. 8.2. Et veri. q. 8.ar.3.ad 6. Et q.10. art.6. ad 6. & ar. 7. co. fi. Et quo 7. q.2. artic.1. cor.

¶ Quo ad secundum, conclusio est, Primum cognitũ à nobis est quidditas rei materialis. Probatur, quia est primum obiectum intellectus nostri. †De vera relig. ex ca. 31. tom.1.

¶ Aduerte

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Aduerte hic duo. Primo, q primitas cognitiois cum sit primitas obiectiua, quia oportet primo cognitum primo esse, obiectum intellectus, & primitas obiectiua nulli cõuenire possit nisi per ppriã speciẽ, aut essentiã immediate sit cognitũ, cõsequẽs est, ut id quod ppriã spẽm nõ hẽt intellectu, nec per essentiam suã immediate obijcitur nõ ponit eẽ primo cognitum. Ac p hoc optime argumentat̃ litera: ex hoc, q sub statuta immateriales nõ cognoscunt̃ a nobis per proprias spẽs, ergo nec Deus ergo nõ primo poterit cognosci.

¶ Aduerte secũdo, qđ cum primũ dicat in ordine ad cõsequẽtia, iuxta diuersitatẽ ordinũ rerũ, diuersimode quæri põt de primo cognito: ordinando. n. vniuersũ in tres ordines, s. quidditatis materialis, & immaterialis, & actus puri: dr̃ q primũ cognitum ab intellectu nostro ordine generationis, est quidditas materialis. Si vero quærẽ inter quidditates rerum materialiũ quæ est primo cognita, hoc alterius inquisitionis ẽ. Et iam de hoc scripsi in cõmentariis de Ente & essentia, q̃nẽ nõ paruam.

¶ *Super quæstio. 89. Art. primum.*

TItulus clarus.

¶ Hoc tamen in eo. Aduerte, q̃ supponit hic, animam dari separatam à corpore, & q̃æritur de hac operatione, quæ est intelligere.

¶ In corpore quatuor. Primo, ostendit in quo est ratio difficultatis in hac quæstione. Secundo, ostendit modum soluendæ quæstionis. Tertio, auget difficultatem. Quarto, soluit, ibi, consi-

est Dei imago, vt Augustin dicit. Ergo id quod primo cognoscitur in mente nostra, est Deus.

¶ SED Contra est, quod dicitur Ioã. 1. Deum nemo vidit vnquam.

¶ RESPON. Dicendum, q̃ cum intellectus humanus secundum statum præsentis vitæ non possit intelligere substantias immateriales creatas, vt dictum est:* multo minus potest intelligere essentiam substantiæ increatæ. Vnde simpliciter dicẽdum est, q̃d Deus non est primum, quod à nobis cognoscitur, sed magis per creaturas in Dei cognitionem peruenimus secundũ illud Apostoli ad Rom. 1. Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Primũ autem quod intelligitur à nobis secundum statum præsentis vitæ, est quidditas rei materialis, quæ est nostri intellectus obiectum, vt multoties supra dictum est.*.

¶ AD TERTIVM ergo dicẽdum, q̃ in luce primæ veritatis omnia intelligimus & iudicamus, inquantum ipsum lumen intellectus nostri, siue naturale, siue gratuitum, nihil aliud est quàm quædam impressio veritatis primæ, vt supra dictum est.* Vnde cum ipsum lumen intellectus nostri non se habeat ad intellectum nostrum sicut quod intelligitur, sed sicut quo intelligitur, multo minus Deus est id quod primo à nostro intellectu intelligitur.

¶ AD SECVNDVM dicendũ, quod propter quod vnumquodque illud magis, intelligendum est in his quæ sunt vnius ordinis, vt supra dictũ est.* Propter Deum autem alia cognoscunt̃, non sicut propter primum cognitum, sed sicut propter primam cognoscitiuæ virtutis causam.

¶ AD Tertium dicendum, q̃ si in aia nostra esset perfecta imago Dei: sicut filius est perfecta imago patris, statim mẽs nostra intelligeret Deum. Est autem imago imperfecta. Vnde ratio non sequitur.

QVAESTIO. LXXXIX.

De cognitione animæ separatæ, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de cognitione animæ separatæ,

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum anima eparata à corpore possit intelligere.
¶ Secundo, Vtrum intelligat substantias separatas.
¶ Tertio, Vtrum intelligat omnia naturalia.
¶ Quarto, Vtrũ cognoscat singularia.
¶ Quinto, Vtrum habitus scientiæ hic

æquisitæ remaneat in aia separata.
¶ Sexto, Vtrum possit vti habitu scientiæ hic acquisitæ.
¶ Septimo, Vtrũ distantia localis impediat cognitionem aiæ separatæ.
¶ Octauo, Vtrum aiæ separatæ à corpore cognoscant ea quæ hic aguntur.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima separata aliquid intelligere possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt q̃ anima separata nihil omnino intelligere possit. Dicit. n. Philosophus in 1. de Anima,* q̃ intelligere corrumpitur interius quodam corrupto. Sed omnia interiora hominis corrumpuntur per mortem. Ergo & ipsum intelligere corrumpitur.

¶ 2 Præt. Aia humana impeditur ab intelligendo per ligamentum sensus, & perturbata imaginatione, sicut supra dictum est. † Sed morte totaliter sensus & imaginatio corrumpuntur, ut ex supra dictis patet.* Ergo anima post mortem nihil intelligit.

¶ 3 Præt. Si aia separata intelligit, oportet, q̃ per aliquas species intelligat. Sed non intelligit per species innatas: quia à principio est sicut tabula, in qua nihil est scriptũ: neq; per species quas abstrahat à rebus, quia non habet organa sensus & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur à rebus. Neque ẽt species prius abstractas & in anima conseruatas: quia sic anima pueri nihil intelligeret post mortem: neq; ẽt per species intelligibiles diuinitus influxas. hæc enim cognitio non esset naturalis, de qua nunc agitur, sed gratiæ, ergo aia separata à corpore nihil intelligit.

¶ SED Contra est, quod Philosophus dicit in 1. de Anima,* q̃ si non est aliqua operationum animæ, propria, non contingit ipsam separari. Contingit autem ipsam separari. Ergo habet aliquam operationem propriam, & maximè eã, quæ est intelligere. Intelligit ergo sine corpore existens.

¶ RESPON. Dicendum, quòd ista quæstio difficultatem habet ex hoc, quòd anima quandiu est corpori coniuncta, non potest aliquid intelligere non conuertendo se ad phantasmata, vt per experimẽtum patet.* Si autem hoc non est ex natura animæ, sed per accidens hoc conuenit ei ex eo quòd corpori alligatur. Sicut Platonici posuerunt,* & facili quæstio solui potest. Nam remoto impedimento corporis, rediret anima ad suam naturam, vt intelligeret intelligibilia simpliciter non conuertendo se ad phantasmata, sicut est de aliis substantiis separatis. Sed secundum hoc non esset anima corpori vnita propter melius animæ, si peius intelligeret corpori vnita q̃ separata: sed hoc esset solum propter melius corporis: quod est irrationabile: cum materia sit propter formam, & non econuerso. Si autem ponamus q̃ anima ex sua natura habeat, vt intelligat conuertendo se ad phantasmata, cum natura animæ post mortem corporis non mutetur, videtur q̃ anima naturaliter nihil possit intelligere, cum non sit ei præsto phãtasmata ad quæ conuertatur. Et ideo ad hanc difficultatem tollendam considerandum est, quòd cum nihil operandum.

¶ Quo ad primum duo dicit̃ effectum eorum, & causæ incertum: diñé. ffectus certus est modus intelligendi, scilicet per conuersionem ad phantasmata: hoc enim in nobis experimur, q̃ sine phantasmate nihil intelligimus, sed qua re sic intelligimus, an scilicet causa huius sit natura animæ, an potius alligatio aiæ ad corpus, ambiguũ est: & inde prouenit difficultas nostræ quæstionis. Si enim causa huius est non natura animæ, sed hoc conuenit ei per accidens, scilicet per alligationem ad corpus, vt Plato posuit, aut propter dispositionem sensibilibus, vt Auic. dixit, facilius quidem est solutio quæstionis nostræ, vt patet. Sed obstat quia sic vnio animæ ad corpus non esset propter melius animæ, sed propter melius alterius principium, scilicet corporis. Materia est propter formam. Si vero causa huius est natura animæ; licet soluatur hoc principium, non tamen soluit potest quæstio mota: quoniam cum nunquam anima perdat suam naturam, nunquam intelliget sine phantasmate: & hoc secundum erit otiosa. Vndique ergo redit difficultas.

¶ Aduerte hic, q̃ quòd Sanc. Tho. breuitati studens, omisit opinionem mediam in qua est Auicen, quia eam superius reprobauerat, cum de scientia nostra esset quæstio. Et quia quo ad propositum in idem redit cum Platone, quoniam apud vtrumque vnio animæ ad corpus nõ est propter melius: quoniam anima ipsa apud vtrumque habilis est vt sibi perfectionem proportionatam à substantijs immaterialibus suscipiat. In cuius signum anima separata ab infimo omnia

omnia perfecte nouit: non ergo vnitur corpori propter melius: si tamen distincte contra eam procedere placet, ut vide in q. de Anima. q. 15.

¶ Circa hanc partem primam occurrit dubium: quia insufficiẽs videtur distinctio supposita in litera, scilicet q̃ oportet animam intelligere aut p conuersionem ad phantasmata, aut per conuersionem ad superiora. Stat enim q̃ intelligat tertio modo, s. per conuersionem ad obiecta cognoscibilia, quæcunque sint illa, siue corporea. Et hic modus, & cõmunior vtroq;, & est naturalis anime in omni statu: & sic ex hoc quòd aia intelligit per conuersionem ad phantasmata, non consurgit tanta difficultas huius q.eo q̃ phantasmata sunt quædam obiecta intellectus, ut patet in 3. de Anima. Quòd autem detur hic tertius modus intelligendi, s. per conuersionem ad obiecta corporea præter phantasmata, probat Sco. in 4. di. 45. q. 2. tripliciter. Primo, quia quicquid potest phantasma cum intellectu agente, potest etiam obiectum, cuius est phantasma cum eodem. Secundo, quia aliter natura animæ esset vilissima. probatur sequela: quoniam ipsa ex intrinseciis, etiam extrinsecis concurrentibus obiectis, in nullam posset operationem, cum tamen lapis possit ex intrinseco in proprium opus, puta descendere. Tertio, quia pluralitas non est ponenda sine necessitate: sed nulla necessitas cogit ponere istam mediationem speciẽrum à Deo, uel angelis, quia ipsa natura animæ sufficit, cum obiectis ad actuandum seipsam. ergo &c.

¶ Ad hoc dr̃ dicendum est, quoniam materia ista superius fuit discussa, quòd distinctio posita est sufficientissima, & apud philosophos est ut principium, & est à naturæ solicitudine demonstratum. Vt quid enim natura tot præparationibus quidditates sensibilium, spirituales magis per sensus continue redderet, si obiecta extra tat essent cooperari intellectui agenti?

¶ Ad primam ergo obiectionem negatur assumptum, & ad probationes eius superius responsum fuit.

¶ Ad secundam uero dr̃, q̃ ratio peccat. Primo, q̃ nulla est willitas alicuius naturæ passiuæ: si non concurrentibus propriis actiuis non reducatur in actũ. Non obiecta corporea ẽt sunt intelligibilia in potentia, actiua aũt respectu possibilis sunt intelligibilia in actu. qualia sunt phantasmata illuminata, non lapis illuminatus: quia lapidi pp esse in summo gradu materialitatis repugnat illustrari, non aũt phantasmati, quod in summo gradu spiritualitatis est. Peccat secundo, quia vnumquodq; tunc vr vile, q̃n concurrentib. his quæ sui generis sunt non posset in proprũ opus: non aũt sitib. his quæ sui generis sunt non posset in proprũ opus: non aũt sit non posset concurrentib. reb. aliorum generum, modo aia separata est de genere substantiarum intellectualiũ, & non corporum, & ideo vilis esset si cũ substantijs separatis non intelligeret, non ãt si cum corporibus. Peccat tertio, quia vt dr̃ in 2. cęli, nõ est willius quod plurib. extraneis egeat ad suum opus illo, quod nullo eget extraneo, q̃n opus egentis plurib. sit alterius ordinis. hoc uero inferioris, ut patet ibi: modo. constat q̃ intelligere quod est finis & opus animæ, est longe altioris ordinis quàm sit bonum lapidis & naturaliter coopertantibus non possit intelligere, ac per hoc potnatur destituta propria operatione, & q̃ quasi ex quadam largitate superiora impartiantur ei species. Sed hæc puerilia sunt, vt ẽm in responsione ad vltimum in litera dr̃, cooperatio superiorũ ad formationem animæ naturalis est, & cum primum anima separata est, conuertitur naturaliter ad superiora tanquam ad propria perfectiua illius pro statu illo. Vnde patet, responsio ad tertiam: nulla enim ponitur superfluitas, immo est summa necessitas ponendi talem modum intelligendi, eo quòd aliter non posset anima de nouo aliquid naturaliter nosse.

¶ Circa eandem partem occurrit dubium ex alio capite. Quia stante sufficientia distinctionis, nulla vr nasci difficultas, ut pp hoc anima videretur vniri corpori non pp melius. Ad hoc. n. facile limè posset dici cum Scoto, ubi supra, q̃ animam vniri corpori pp melius, poterit dupliciter intelligi. Vno modo propter melius sibi: alio modo propter melius compositi. Et licet anima non uniretur corpori propter suum melius, vnit tamen propter melius hominis, & sic non oportet tantam solicitudinem, quanta in hoc articulo assumpta est, propter hoc assumere. Et confirmatur hoc; quia partes sunt propter totum: cuius esse & perfectio absque earum unione haberi non potest.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd licet ista fuga prima facie appareat rationabilis, perspicientibus tamen philosophiæ principia, fuga videtur. Verum quippe est partes esse propter totum, & retur nisi inquantum est actu, modus operandi vniuscuiusque rei sequitur modum essendi ipsius, habet autem anima alium modum essendi cum vnitur corpori, & cum fuerit à corpore separata, mente tamen eadem animæ natura, non ita quòd vniti corpori sit ei accidentale, sed per rationem suæ naturæ corpori vnitur, sicut nec leuis natura mutatur cum est in loco proprio quod est ei naturale, & cum est extra proprium locum qui est ei præter naturam. Animæ igitur secundum illũ modũ essendi, quo corpori est vniti propter melius totius: cũ hoc tñ necessario exigitur, ut uerum etiã sit, q̃ materia sit propter formam, & quòd vnio partiũ sit ẽt propter melius formæ, super hoc autem consurgit difficultas quæstionis. Et confirmatur, quia si vniuersaliter corpus est propter animã, ve materia, ppter formam, maxime debet esse propter formam, quæ hẽt proprium operari:

cui non communicat materia nec compositum: quoniam hæc maxime habet rationem optimi & finis: sed anima intellectiua est huiusmodi, ergo de ea maxime verificari debet, quòd vnitur propter melius, non solum compositi, sed proprium: & sic stat difficultas in suo arduo.

¶ Quo ad ſm dicit quatuor. Primo, q̃ stat animam habere duos modos operandi, s. cum phantasmate & sine phantasmate, & hoc probat sic. Anima habet duos modos essendi actu, ergo duos modos operandi. Antecedens supponitur: quia habet ipsum esse coniunctum corpori, & q̃nq; separatum ab eo. Consequentia probatur ex eo, q̃ vnumquodq; operat ſm quod est actu, ideſt operatio sequitur esse in actu. ergo & modus operandi modũ essendi in actu. Secundo, ibi, manente tñ, excludit obiectionem præfactam in ultima difficultatione quæstionis, dicens stare hæc duo simul, s. & quòd vniri corpori sit ex natura animæ & quòd natura animæ non mutatur habendo alium modum essendi: hoc enim est, quòd difficultatem faciebat. Si ex natura sua anima vendicat sibi corpus, quo patio manente eadem natura, poterit absque corpore operari. Manifestat autem hæc stare simul ex exemplo à naturalibus: grauium, & leuia non mutant naturas suas, & tamen aliud comedit ibi, cum sunt in proprijs locis, & aliud cum sunt extra proprios & naturalia loca. Tertio, declarat qualiter sint isti modi essendi q̃ ãm operandi quo ad naturalia ibi, Animæ igitur: & concludit, quòd esse in corpore & intelligere extra phantasmate est naturale animæ: esse vero separatum & intelligere per conuersionem ad superiora, est ei præter naturam. Quarto ex hoc applicat ad propositum, concludendo, quòd anima vnitur corpori propter melius: quia propter naturalem modum intelligendi consequendum.

¶ Circa hanc secundam partem dubium occurrit circa illam consequentiam, Anima habet duos modos essendi, scilicet coniunctum & separatum. ergo duos operandi, scilicet per conuersionem ad phantasmata & superiora. Videtur enim inethicum. Quoniam cum operatio modificetur & ex parte operationis & ex parte obiecti: verum quidem est quòd modus operandi ex parte operantis causetur ex modo essendi: sed rationi non consonat, quòd modus operandi ex parte obiecti causetur ex modo essendi operantis. In proposito autem constat, quòd hi modi, scilicet per conuersionem ad phantasmata & per conuersionem ad superiora se tenent ex parte obiecti, vt patet. ergo diuersitas horum modorum non rite infertur ex diuersitate modi essendi ipsius animæ. Sed bene potuisset inferri ex tali diuersitate diuersus modus operandi: puta vt quod. & vt quo. Vnde Scot. in quarto distin. 45. quæst. 2. Ex hoc inquit, q̃ anima est separata à copore in essendo, non sequit q̃ sit separata à corpore vt obiecto in operando: ita. n. potest separata sicut coniuncta corpori, obiecto copulari operando. Præterquit, si ex esse separato aia conuerteret ad superiora, sequeret q̃ anima separata esset capacior influentiæ superioris, quàm anima coniuncta corpori gloriosi. sed hoc est falsum. ergo &c.

¶ Ad hæc dicitur, q̃ quemadmodum in litera dicitur, cum vnum quodq; operetur secundum quod est actu: consequens est, quòd iuxta modum essendi, sit etiam modus operandi. ita q̃ variato modo essendi, oportet variari modum operandi, secundum id, quod ex modo essendi causabatur. & hoc est procul dubio verum.

¶ In proposito autem dico, quòd hi modi, licet pertineant ad obiecta, non eandem pure, immo eadem aliter se tenent ex parte modorum essendi intelligentis, ita quòd negandum est, quòd hi modi non se teneant ex parte operantis.

¶ Ad cuius euidentiam breuissime recolsito, quòd ex hoc, q̃ aia intellectiua est forma immaterialis, & tñ in materia, ut dr̃ in 2. Phys. tex. 26. nascitur q̃ proprium perfectiuum eius est partim immateriale, & partim in materia: intelligibile tñ in actu, quod est perfectiuum animæ in phantasmate & intellectu agente exi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stens, immateriale & in materia quodammodo est, vt ex dictis patet. Cessante ergo illi modo essendi ipsius animæ, necesse est cessare illius effectum, s. esse perfectibilem a tali perfectiuo, s. partim materiali & partim immateriali: & consequenter succedente alio modo essendi, s. omnino sine materia, conuentaneum est, vt succedat alter effectus, s. q̃ sit perfectibilis ab his quæ omnino sunt sine materia. Et sic hi modi, quamuis cõcernant diuersitatem ex parte obiecti, nascuntur tamẽ ex parte operãtis: immo ex modis essendi operantis. Cuius signum est, q̃ apud philosophos, omnis substantia intellectualis separata naturaliter a corpore, nihil accipit a corporibus.

¶Ad primũ vero eorum quæ dicit Sco, iam patet, q̃ separatio in essendo infert separationem in operando. & iam superius ostensum est, quòd impossibile est separatum aliquid pati a corpore impressionem aliquam intelligibilem &c.

¶Ad ultimum uero dicitur, q̃ est impertinens: quoniam de natura cognitione & conditione animæ est ferme, status autẽ animæ in corpore glorioso miraculosus est. Vnde nihil obstat proposito, si anima coniuncta tali corpori sit magis, aut non minus capax talis influentiæ. Non enim quærimus, quid Deus per miracula posit: sed quid rerum ordini absque miraculis congruat, vnde nõ sunt miraculosa inferenda.

¶Circa hãc partem dubium est, quia in litera dicitur, quòd in telligere per conuersionem ad superiora est præternaturale animæ. Hoc enim videtur falsum. Tum, quia præternaturale exorbitat a naturalitate per hoc non potest esse perpetuũ nec diuturnius natur: Is constat autem hunc modum intelligẽdi esse & diuturniorem alio, & perpetuum secundum naturæ cursum. Tum, quia præternaturale non nascitur ex natura rei, cui est præternaturale, vt patet: cõstat autem quòd ex natura animæ humanæ nascitur vtreque modus essendi successiue in ea. ergo vterque modus intelligẽdi ergo neuter est præternaturalis.

¶Ad euidentiam huius difficultatis scito, quòd est duplex modus dicendi. Alter sequentium Auic, & dicentium, quòd uterque modus essendi & intelligendi est naturalis animæ successiue: nam esse in corpore est naturale ei in principio: esse vero extra, est naturale ei in fine, quemadmodum homini inest duplex modus viuẽdi, s. in vtero materno in principio, & extra uterum in fine, seu post principium. & secundum hanc viam facile solui videntur omnia. Derelicta tamen est a S. Tho. quia ut ex dicendis apparebit, profundius scrutatus est naturam animæ. Est ergo alter modus dicendi qui habetur in litera, quòd scilicet, unus est naturalis, & alter præternaturalis. Vbi scito, quòd præternaturale non est idem, quod contra naturam, sed est communius quid & superius ad id, quod conuenit alicui contra naturam, & supra naturam, & extra naturam, & quomodolibet aliter, quam secundum propriam naturam: in proposito autem sumitur præternaturale pro eo, quod est supernaturale, non miraculose, sed supra naturam propriam ipsius animæ.

¶Ad cuius euidentiam scito, quòd quemadmodum ignis habet duos motus, alterum naturalem, scilicet quo mouetur sursum, alterum præternaturalem, idest supra propriam naturam, quo mouetur circulariter, sequens motum diurnum: & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei, secundum quod participat naturam superiorem cœlestem, scilicet quæ participatio conuenit ei ex eo, quòd obtinet primatum in sphæra elementari. semper enim supremum infimi attingit infimum superemi, vt dicitur in 7. capi. de diffin. Not. Ita in proposito, anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentium secundum sui spremum, participat aliquid de natura substantiarum separatarum: & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium: secundum enim propriam naturam vt sic, vendicat sibi esse in corpore, & intelligere per conuersionem ad phantasmata: quoniam est essentialiter pars: secundum vero quòd participat substantias separatas, habet quòd sit etiam extra corpus, vt illæ sunt, & intelligat per conuersionem ad intelligibilia simpliciter, ut illæ intelligunt: & sic illo modo, est simpliciter naturalis animæ, hic vero præternaturalis. Nec inconuenit, quòd huiusmodi præternaturale sit diuturnius aut perpetuum: quoniam non ea ratione dicitur præternaturale, quia exorbitet à natura, quia non est contra illam, sed quia est supra illam: vt patet manifeste in motu circulari ignis, qui indefesse semper ei acta conuenit. motus autem sursum non conuenit ei semper actu. Nec inconuenit etiam tale præternaturale in nasci ex natura ipsius rei, non absolute, sed secundum quod participat in sui supremo naturam superiorem: vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc, quòd ignis est in illo loco: esse autem in illo loco conuenit ex hoc, quòd est supremum inter elementa, esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, quòd participet naturam superiorem, cœlestem, scilicet &c. ergo de primo ad vltimum, &c. ita in proposito ex hoc, quòd anima humana est immortalis, & infima inter intellectuales, habet duo. Et quòd exigat corpus medium inter contraria, & consequenter corruptibile, & quòd posit remanere sola. Sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet quòd ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus. Secundum vero, ex participatione superiorum in sui supremo, ex qua etiam nunc habet, quòd intelligat principia, & quòd quid est. Et quoniam hoc profundioris erat perscrutationis, & rationi magis est consonum, quãmuis difficilius, ideo diuus Thomas hanc semper tradidit vbique doctrinam, nec vnquam voluit Auicennæ facilitatem sectari.

¶Quo ad tertium obijcitur contra dicta, ex comparatione istorum modorum intelligendi, quo ad nobilitatem, sic. Intelligere per conuersionem ad superiora est nobilius, quàm per conuersionem ad phantasmata: & vterque modus conuenit animæ per prædicta. ergo ille magis affirmandus est naturalis animæ, quàm iste: & tenet sequela, quia vnumquodque semper naturaliter ordinatur ad melius de possibilibus: tunc vltra: ille modus est naturalis animæ. ergo anima non eget vnione ad corpus propter consequendum suum naturalem modum intelligendi.

¶Quo ad quartum, soluit, distinguendo antecedens: & dicendo, quòd intelligere per conuersionem ad superiora est nobilius, & melius simpliciter, sed non animæ: & ideo cum vnaquæque res naturaliter ordinetur non in melius simpliciter, sed in melius sibi, consequentia est, quòd anima non ordinatur naturaliter ad intelligendum per modum substantiæ separatæ, quod est melius simpliciter, sed ad intelligendum per conuersionem ad phantasmata, quod est melius sibi: & ideo naturaliter vnitur corpori propter melius ipsius animæ, ut prius dicebatur. Primam partem huius distinctionis, scilicet. Intelligere per conuersionem ad superiora, est nobilius simpliciter, quàm per conuersionem ad phantasmata: litera relinquit ut per se notam. Secundam vero, scilicet quòd non sit melius animæ, probat. Modus cognoscendi quo cognitio confusa habetur ab aliquo, minus bonus est, modo quo habetur cognitio distincta ab eodem: sed anima illo modo confuse, isto distincte cognoscit. ergo iste sibi melior. Probatur minor: quia ille modus est imperfectus, proportionatus virtuti intellectiuæ per excessum, Probatur hoc sic. modus proprius substantijs superioribus est improportionatus inferioribus: iste est proprius substantijs superioribus, quæ scilicet naturaliter sunt separatæ. ergo est improportionatus animæ. Probat maior sic. Vis intellectualis quãto magis recedit à primo, tanto magis diuersificatur. ergo intellectus quanto superior, tanto magis per vnum, aut pauciores vniuersaliores, & efficaciores species intelligit. ergo modus superioris est improportionatus inferiori, quia per plures minus vniuersales, & minus efficaces debet intelligere: & propterea si secundum species superioris intelligeret, non posset penetrare quod in eis est. Antecedens nunc assumptum declaratur exemplo linearum egredientium a centro, consequentia vero non probatione, sed manifestatione eger, & dupliciter declaratur. Primo, quia inde prouenit, q̃ Deus per unum quod est ipse, omnia intelligit, vtpote habens vim intellectualem maximæ vnitatis: & successiue superiores præstant inferioribus in paucitate & vniuersalitate specierum, propter quod est. Et quoniam hoc profundioris erat perscrutationis, & rationi magis est consonum, quãmuis difficilius, ideo diuus Thomas hanc semper tradidit vbique doctrinam, nec vnquam voluit Auicennæ facilitatem sectari.

¶Quo ad tertium obijcitur contra dicta, ex comparatione istorum modorum intelligendi, quo ad nobilitatem, sic. Intelligere per conuersionem ad superiora est nobilius, quàm per conuersionem ad phantasmata: & vterque modus conuenit animæ per prædicta. ergo ille magis affirmandus est naturalis animæ, quàm iste: & tenet sequela, quia vnumquodque semper naturaliter ordinatur ad melius de possibilibus: tunc vltra: ille modus est naturalis animæ. ergo anima non eget vnione ad corpus propter consequendum suum naturalem modum intelligendi.

¶Quo ad quartum, soluit, distinguendo antecedens: & dicendo, quòd intelligere per conuersionem ad superiora est nobilius, & melius simpliciter, sed non animæ: & ideo cum vnaquæque res naturaliter ordinetur non in melius simpliciter, sed in melius sibi, consequentia est, quòd anima non ordinatur naturaliter ad intelligendum per modum substantiæ separatæ, quod est melius simpliciter, sed ad intelligendum per conuersionem ad phantasmata, quod est melius sibi: & ideo naturaliter vnitur corpori propter melius ipsius animæ, ut prius dicebatur. Primam partem huius distinctionis, scilicet. Intelligere per conuersionem ad superiora, est nobilius simpliciter, quàm per conuersionem ad phantasmata: litera relinquit ut per se notam. Secundam vero, scilicet quòd non sit melius animæ, probat. Modus cognoscendi quo cognitio confusa habetur ab aliquo, minus bonus est, modo quo habetur cognitio distincta ab eodem: sed anima illo modo confuse, isto distincte cognoscit. ergo iste sibi melior. Probatur minor: quia ille modus est imperfectus, proportionatus virtuti intellectiuæ per excessum, Probatur hoc sic. modus proprius substantijs superioribus est improportionatus inferioribus: iste est proprius substantijs superioribus, quæ scilicet naturaliter sunt separatæ. ergo est improportionatus animæ. Probat maior sic. Vis intellectualis quãto magis recedit à primo, tanto magis diuersificatur. ergo intellectus quanto superior, tanto magis per vnum, aut pauciores vniuersaliores, & efficaciores species intelligit. ergo modus superioris est improportionatus inferiori, quia per plures minus vniuersales, & minus efficaces debet intelligere: & propterea si secundum species superioris intelligeret, non posset penetrare quod in eis est. Antecedens nunc assumptum declaratur exemplo linearum egredientium a centro, consequentia vero non probatione, sed manifestatione eger, & dupliciter declaratur. Primo, quia inde prouenit, q̃ Deus per unum quod est ipse, omnia intelligit, vtpote habens vim intellectualem maximæ vnitatis: & successiue superiores præstant inferioribus in paucitate & vniuersalitate specierum, propter quod efficaciam intellectualis luminis. Intellectiua enim vis quanto maior

maior est, tanto minus partitur in intelligibilia: & consequenter pauciores species eget. Secundo declaratur in hominibus. experimur. n. in nobilissimis, quòd præstanti ingenio sulti, paucissimis perceptis, multa sciunt & econuerso, rudiorem animam sortiti, multis adhibitis, & syllogismis, & exemplis, & dearticulationibus rerum vsq; ad minima, vix illa tm cõprehendunt, nec in illis alia nosse possunt: quo fit ut nullum ex se iudicij habeant de rebus. D.113 284 Minor autem, scilicet quòd iste modus sit naturalis substantijs superioribus quæ naturaliter sunt separatæ, probatur ex eo, q̃ animæ humanæ sunt ultimæ inter substãtias intellectuales: ex hoc. n. sequit. ergo vltimus modus intelligendi est ei cõ naturalis, & non penultimus, sed infra illum datur inferior, s. per cõuersionem ad phãtasmata. ergo ille nõ æ, sed superiori est connaturalis: animæ vero ultimus: vt sic vniuersi perfectio omnes gradus essendi habeat &c. Reliqua sunt per se nota.

¶Circa hãc quattam partem dubitatur. Cum. n. dicit q̃ modus intelligẽdi per conuersionẽ ad superiora est nobilior: aut intelligit positue, aut permissiue. Si permissiue, non oportet esse uerum nisi particulariter: & nihilominus vana est tanta solicitudo literæ ex nobilitate illius modi exorta. Si positiue. ergo vniuersaliter verũ est, & tunc sequitur implicatio in hoc, quòd dicitur quòd iste est vniuersaliter nobilior, & subditur quòd iste in anima nostra est imperfectior: si enim in anima nostra est imperfectior ergo non uniuersaliter iste modus est perfectior: & si vniuersaliter, ergo & in anima.

¶Ad hoc breuiter dr, quòd positiue est perfectior. Et cum dr. ergo uniuersaliter, concedatur. Et cum dr. ergo in anima, negatur argumentum, quia est sophisma figuræ dictionis, dum ab intellectione per conuersionem ad intelligibilia, descenditur ad intellectionem per conuersionem ad intelligibilia improportionata huic intellectui. Et ideo nulla est in litera contradictio, cũ prius dixit quòd est simpliciter, idest sine additione aliqua nobilior, & hoc est verum vniuersaliter: deinde subditur, q̃ ille modus, ut est possibilis animæ nostræ, idest non simpliciter, sed qualificatus ordine ad intellectum ita debilem, est imperfectior. Et propterea glossan do literã diximus, q̃ ille modus est nobilior in se, & absolute, non tñ animæ: non q̃ ille modus in aïa retineat nobilitatem in se, sed quia in aïa non ponitur ille modus absolute, sed cõditionatus conditione diminuente, s. in proportione & in commensuratione specierum ad intellectum. Quòd aũt ille modus absolute sit nobilior, ex eo patet, q̃ purior est: lumen. n. nõ admistum tenebris nobilius est tenebroso, seu umbroso. sed ille modus est in puro lumine, quia in solis intelligibilib. in actu purit consistit: iste vero est in lumine obumbrato, quia consistit in respectu ad intelligibilia obumbrata materiæ phantasmatũ. ergo ille nobilior. Et ex hoc patet defectus Scoti in 4. dist. 45. q. 2. ad ẽm, ubi negat intellectionẽ sine phantasmate esse perfectiorem positiue, & adducit rationẽ satis leuẽ: quia agens quod potest cum instãs & sine agere, non propterea perfectius positiue agit, quia sine instrumento agit. Hæc enim ratio nihil pro se facit: quoniam constat, quòd cæteris paribus, modus agendi sine instrumento, est nobilior modo agendi cum eodem. Vnde laudamus artifices qui paucioribus instrumentis rem perficiunt, & multo magis si cum vno, & si cum nullo.

¶Præt. Operatio ex genere suo incorporea, quãtus permittatur ad misceri quoquomodo corpori quanto elongatio a corpore instrumento, tãto perfectior potest esse: quia magis accedit ad sui generis perfectionẽ: sed intelligere sm omnes est huiusmodi. ergo &c. Deceptus autem vt Scotus quia non vidit sophismo prædictum latere, cum dicitur, quodlibet intelligere per cõuersionem ad intelligibilia simpliciter est nobilius. ergo tale conueniens animæ est nobilis. 185.

¶In responsione ad tertium adverte, quòd ibi sumitur naturale, ut distinguitur cõtra miraculosum. sic enim influxus iste est naturalis quãmuis non sit naturalis secundum propriam naturam ipsius animæ, ut in corpore articuli digitum est. Nec pueces influxum illum dicei diuinum, quia fit a Deo immediate, quoniam fit mediantibus angelis, ut patet in quæst. de Anima, q. 20. sed quia sunt resultationes quædam specierum diuinarum, quæ sunt factiues rerum secũdum omnia quæ in eis sunt, tam formalia quam materialia.

* Bodem lib. 1. de Aia, text. 12. to. 2.

444 3. q. 11. ar. 1. ad 2. Et de Aia, ar. 2. 7. cor. fi. & ad deci mũ. Et ar. 18. t. 17.

per sensibilia exempla. Si ergo patet, quòd propter melius animæ est, ut corpori uniatur, & intelligat per conuersionem ad phantasmata: & tamen d esse potest separata, & alium modum intelligendi habere.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd si diligenter verba Philosophi discutiantur, Philosophus * hoc dixit ex quadam suppositione prius facta, scilicet quòd intelligere sit quidam motus coniuncti, sicut & sentire. Nondum n. differentiam ostenderat inter intellectum & sensum. Vel potest dici, quòd loquitur de illo modo intelligendi, qui est per conuersionem ad phantasmata. de quo etiam procedit secũda ratio.

¶Ad tertivm dicendum, q̃ anima separata non intelligit per species innatas, nec per species quas tunc abstrahit, nec solum per species conseruatas, ut obiectio probat, sed per species ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps, sicut & aliæ substantiæ separatæ, quãmuis inferiori modo. Vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur. Nec tamen propter hoc cognitio vel potentia non est naturalis, quia Deus est author non solum infusionis, gratuiti luminis. sed etiam naturalis.

Articvlvs II.

Vtrum anima separata intelligat substantias separatas.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd anima separata nõ intelligat substantias separatas.

¶ *Super Quæst. 89. Artic. II.*

In titulo intelligat quidditatiue: de tali enim cognitione est dubium.

¶In corpore vniea est conclusio resp̃onsiua, habens duas partes: Anima separata habet de alijs animabus perfectam cognitionem naturalem, de angelis uero imperfectam & deficientem. Probatur sic. Anima separata seipsam p seipsam cognoscit. ergo reliqua incorporea per modum, quo sunt in ipsa. ergo per modũ ipsius animæ. ergo alias animas perfecte, angelos vero imperfecte. Antecedens probatur, quia non intelligit conuertendo se ad phantasmata. Prima vero consequentia probatur authoritate Augustini. volentis quòd mens nostra rerum incorporearum notitiam per seipsam accipiat. Secunda uero consequentia probatur, quia vnumquodque intelligibile est in intelligente per modum ipsius intelligentis, & constat quòd intelligitur per modum quo est in eo, & inde emanauit illa maxima, quòd Commune est omni substantiæ separatæ intelligere tam superiora quàm inferiora per modum substantiæ suæ. Tertia vero consequentia, quo ad vtranque partem probatur, quia modus substantiæ animæ, est conformis modo aliarum animarum separatarum, & est infra modum substantiæ angelicæ.

¶Circa antecedens, dubium magnum occurrit, quoniam anima nostra est pura potentia in genere intelligibilium: vt Aner. & S. Thom. ex Arist. dixerunt: quomodo per seipsam intelligi potest? Intelligibili enim in potentia pura, repugnat per seipsum intelligi, quoniam condicio intelligibilis in actu, est esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectiuum per seipsum, idest, sine alio obiecto medio ipsius intellectus, ut de se patet. Et sic videtur duplex peccatum in hoc processu accidere. Primo, obliuionis doctrinæ datæ. Secundo, fallaciæ secundum non causam vt causam: non enim causa quare anima nunc non nouit se, est conuersio ad phantasmata, sed intelligibilitas ei[s] in potentia, cuius effectus est natura lis conuersio ad phantasmata, ut ad propriũ perfectiuũ & actuatiuum: vnde soluta conuersione ad phantasmata, si intellectus non est actuatus, remanet intelligibilis in potentia ut erat: & consequenter non per seipsum, sed per aliquem actum, puta à superioribus susceptum debet fieri & esse intelligibilis in actu. Et ex sola separatione à corpore est intelligibilis in actu, ergo prius erat etiã intelligibilis in actu, quantum est in se quamuis nobis non esset intelligibilis nisi in potentia remota: propter naturaliter habere prius ordinem ad phantasmata: sed hoc destruit doctrinam 3. de Anima Arist. dicentis, quòd nullã hẽt naturã &c. & manifeste cõtradicit doctrinæ supra datæ.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd anima nostra secundum propriã naturam est intelligibilis in pura potentia: & quòd cum separatur, sit intelligibilis in actu absque aliquo extraneo influxu: & ideo merito tunc intelligitur per seipsam, & nunc non.

¶ Ad quorum euidentiam recolenda sunt prædicta, & applicanda ad propositum. Anima nostra, ut dictum fuit, habet in se propriam naturã vt sic, & habet participatiue aliquid de natura substantiarum immaterialium. Et ex propria quidẽ natura cum vendicet sibi vnionẽ ad corpus, liquet, q̃ hẽt q̃ sit infima intellectualis substantia, non solũ gradu, sed in modo essendi: virtute exigẽs modum essendi propriũ formis materialibus, esse in corpore per informationem. Et quia vniuscuiusq; dispositio in entitate, est ẽt quantum est in se, eius dispositio in intelligibilitate, oportet q̃ ex hac eadem radice prouenirẽt, quòd aia sit infima in modo intelligibilitatis: ac per hoc sit intelligibilis in pura potentia. & quia talem modum essendi exigit propter bonum suum: ex eadem radice pullulat conuersio ad phantasmata tam ſm intellectum possibilẽ, quàm agentem: & consequenter quòd intellectus agens non sit actus ipsius intellectus possibilis, nisi mediantibus intelligibilibus sensibilũ &c. & consequenter q̃ aia non cognoscat se nisi per actũ suum &c. Hæc n. oia ex eadẽ radice oriuntur, s. ex propria natura aiæ ut sic. Et quia ad propriã naturam aiæ, spectat modus essendi in corpore, & intelligendi per phantasmata: iõ hæc in litera & alibi attribuũtur mõ essendi, uel intelligẽdi tanq̃ notioribus, & proprietatibus occultę aiæ. Ex eo uero q̃ participatiue sapit de natura substãtiarũ separatarum, non hẽt infimum modum essendi, & cõsequenter nec intelligibilitatis: sed hẽt superiorem modũ essendi, & superatum à corpore; & consequenter superiorẽ modũ intelligendi tam actiue q̃ passiue: ita tñ ut sicut modum essendi similem superioribus, nõ ab initio sibi vendicat actu, sed prãte tẽpora & modum intelligibilitatis similem superioribus non statim, sed ordinate post modum essendi, ordine naturæ sortiatur. Et ideo notanter dixi, q̃ ipsa est intelligibilis in pura potentia ex propria natura, & q̃ sit in separationes intelligibilis in actu. Quo aũt hoc fiat, non vt difficile, si aduerterimus q̃ quemadmodũ ex natura propria aiæ fluit simpliciter conuersio ad corpus & phantasmata ſm oẽs vires suas, ita ex participatione superiorum, cum incipit actu fortiri modũ essendi separatum, ex consequenti ex eadẽ radice sortiẽ conuersionem omnium virium suarum ad seipsam principium. n. aspectus oium substantiarum separatarum, est primo respectu suimet. Et propterea ipsa inquantum sapit naturam earũ, hanc cõformitatẽ sortit, ut primo conuertat se in seipsam, ac per hoc intellectus agens ex eadem radice conuertit se ad illustrandũ primo substantiã aiæ: & sic actus intellectus obiecti, & intellectus possibilis vt potentiæ: & sic substantia aiæ de se intelligibilis in pura potẽtia, fit intelligibilis in actu per seipsam sine alio obiecto, aut specie per conuersionem luminis intellectus agentis superipsam quæ conuersio consequitur separationem, quæ consequitur non naturam animæ proprium, sed superiorum participatam in anima. Et sic patet, quòd nec obliuio nem passus est D. Thomas, nec fefellit eum sophisma: quoniam naturalis conuersio ad phantasma causa vere est quare non intelligimus animam per seipsam, sed per actum suum: quamuis talis conuersio non sit causa primaria, sed secundaria: ut patet ex dictis. Et quia hoc iam dixerat superius in loco proprio, nõ oportebat sic explicare: quoniam consequentia intelligenda fuit sufficienter discussa in antecedentibus in locis propriis.

¶ Circa primam consequentiam aduerte, quòd quamuis authoritas Aug. loquat de aia nostra in statu isto: subtilissime tñ ad propositũ applicata est. Cum. n. aliqua ordinarie se cõsequunt, sic sẽper posterius commensuratur priori, vt vltimum commensuratur primo. Vnde, quia in præsenti statu cognoscimus aiam per actum & obiecta, & deinde incorporea cognoscimus per animã: oportet ut cognitio rerum superiorum tanta sit, quanta potest oriri ex prima cognitione, quàm scilicet ex sensibilibus habemus. Sed si prima cognitio esset cognitio animæ, cognitio superiorum non commensuraretur nisi ipsi animæ, & idcirco ex hoc quòd anima per seipsam nouit seipsam, coassumpta illa propositione Aug. quòd per seipsam nouit incorporea, optime infertur in litera, quòd nouit incorporea omnia secundum quod sunt in ea. Ex eo enim quòd per seipsam, seipsam nouit, constat quòd perfecte comprehendit se: ex eo vero quòd ex seipsa alia nouit, sequitur quòd cognitio aliorum non arctatur nisi ad modum quo in ipsa sunt & non ad aliquam aliam priorem cognitionem: & sic excluditur duplex arctatio, quàm nunc patimur, scilicet ad imperfectam cognitionem animæ de seipsa, & ad priorem cognitionem sensibilũ.

¶ Circa secundam consequentiam dub. occurrit. Quia aut intredit quòd anima cognoscit incorporea per propriam substantiam tanquàm per rationem cognoscendi, aut tanquam per obiectum præcognitum, aut tanquam per virtutem cognoscitiuam. Si primo modo, optime procedit consequentia: sed expresse contradicit responsioni ad secundum in litera, vbi dicitur, quòd anima separata cognoscit angelos per species influxas: non ergo propria substantia est ei ratio cognoscendi eos. Nec oportet ipsẽ imperfectè repræsentare, sicut substantia animæ repræsentat eos: ut patet in ipsis angelis, in quibus ideo superadditur species et respectu inferiorum, ut suppleatur quod deest substantiæ. Si secundo modo, aut ista erit cognitio discursiua, sicut per medium cognitũ nouimus conclusionẽ, aut redibit primum membrum, q̃ substãtia sit etiam ratio intelligendi, ut diximus de substantia angelica: qñ intelligunt naturaliter Deum per suas substantias absq; discursu, inuendo Deum in se, ut in speculo, utrunq; horum nõ consonat, hoc. ut. nunc reprobatum est: discursus autem non habet locum in proposito apud S. T. Si autem tertio modo, vanus est totus conatus corporis artificii. Iam enim liquidum erat hoc, quòd anima quicquid cognoscit per propriam substantiam, nouit ut per primum operans di principium intrinsecum: sed quòd ex hoc resultet imperfectio cognitionis, non probatur: nec authoritas August. esset ad propositum: quæ de anima ut cognita, loquitur.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd omnibus illis modis verificatur animam per modum suæ substantiæ intelligere & inferiora & æqualia, & superiora directe, nihilominus proposito primus & secundus deseruiunt: ita quod substantia animæ concurrit, ut obiectum, & species secundum se incompletæ: per superadditam autem speciem completa, complemento apto nato inueniri in ea.

¶ Vbi aduerte, q̃ dupliciter contingit intellectum aliquem per speciem intelligere. Vno modo, immediate aspiciendo repræsentatum per illã speciẽ, sicuti per speciem in oculo immediate respicimus coloratum. Alio modo, immediate aspiciendo ipsam speciem, & mediante ipsa, repræsentatum per illã. ut patet, cum Deus intelligit alia à se intuendo essentiam suam, quæ est species omnium. In primo modo, species habet rationem speciei tantum. In secundo vero, tenet locum speciei & obiecti. prius natura, non tempore notitiæ quo aliud relucet obectum. Vtroque autem mõ cognoscendo, cognitio commensuratur modo substantiæ cognoscentis. Quod sic patet: Cognoscens habere speciem cogniti nihil aliud est quàm esse ipsum cognitum in esse intentionali, cum mutatis autem modis contingat, cognoscentem esse vnum atque idem cognitum, (quoniam multam habet latitudinem modus esse cui, quo cognoscens est cognitum: alio nanque modo, angelus est lapis, & alio modo, Deus est lapis, & alio modo, anima est lapis,) & diuersitas ista non est ex parte rei cognitæ, quia vna & eadem est ex parte ergo cognoscentis est natura, quæ diuersitatem tantam habet: ita quòd modus quo cognoscens est cognitum, commensuratur cognoscentis substantiæ. Et sic si substantia cognoscens est altioris ordinis quàm cognitum, consequens est, vt sit illud alteriori modo sit in seipso: & q̃ a esse altius & superioris ordinis quàm habet vnitius, & ceq̃ quid habent inferiora diuersi. efficacius est illud esse, ad cognoscendum inferius, obiectum, quã si æquale sibi esset. Si vero substantia cognoscens sit inferioris ordinis, quã obiectum, tũc est illud imperfectiori modo, quàm sit ipsum in se: ac p̃ hoc esse non poterit comprehendere illud: quamuis magis vel minus perfecte poterit ip̃sum nosse iuxta p̃portionem defectus sui ab illo. Iuxta modum ergo gradus & perfectionis substantiæ cognoscentis, est modus essendi cognitorum in illa. iuxta modum autem essendi illorum in ea est cognitio. igit de primo ad vltimum, cognitio commensuratur substantiæ cognoscẽtis. Quod vt clarius percipiatur, exemplariter declaretur: cum anima separata comprehendit seipsam, cum suas sit nõ solum quòd ipsa est sic imitans substãtias immateriales in natura, & modo essendi, sed etiam q̃ ipsa est intellectionaliter Gabriel, Raphael, Michael &c. cõprehendendo suã perfectionem, videt se & vt ipsa est, & ut alia est: & sic videt per se ipsam & speciem superadditam in ratione obiecti & speciei simul. Manifestum est autem, quòd impossibile est hoc modo plus nosse de alijs, quam habetur ex modo quo ipsa anima est alia: non enim nouit alia hoc modo nisi quia se ipsam nouit sic esse illa: & sic patet iudicium quoad hoc, si per solam substantiam, & si per substantiam & speciẽ super additam immediate tendit in Gabrielem, species in illa non est efficacior quàm in prima cognitione fuerit cum speciei tantum locum teneat, prius autẽ in speciei & obiecti simul, nec alia ratione Gabrielem cognoscere facit, nisi quia est id quo cognoscens est ipse Gabriel. Tantum autem facit forma liter cognoscentẽ esse Gabrielem, quantum cognoscens capax est. Capacitas autem illius est secundũ modum substantiæ suæ: cognitio igitur etiam ista substãtiæ cognoscãtis cõmensuratur.

¶ Hic patet responsio ad quæstica & obiectaiquia nulla est cõtradictio in litera: dum substantia animæ species & obiectum: & species superaddita ponit quandoque ut ratio cognoscendi tãtum, quandoq; etiam ut obiectum. vt dictum est & &c. Et iuxta hunc modũ, potest anima separata omnia quæ nouit simul intelligere: secundum quod superius dictũ est.

¶ Circa hanc quoq; partem aduerte, quòd licet ad cognoscendum quidditatiue alias animas separatas, anima non egeat specie superaddita, quia sua substãtia ad hoc sufficit: ad cognitionem tamẽ an est, & ad cognitionem pertinentem ad locutionẽ & auditionem exigitur species super addita. quia hæc non repræsentantur p̃ substantiã in intelligentis animæ. Et ideo simpliciter concedendum est, quòd vna anima intelligit aliã speciem. Vnde S. Th. indistincte hic de eis loquit: & in q. de Aia. q. 20. dicit, q̃ ai Lazari nosse potuit aiam Abrahę sicut aias substantias separatas.

¶ Sup q. 89. Artic. III.

Tertius. Naturalia, tã omnes quidditates rerum sensibilium.

¶ In corpore vna cõclusio tñ ua q̃stio, Anima separata cognoscit oia naturalia: in communi tñ & confuse. Probatur sic, Anima separata cognoscit per species diuinitus in

fluentiam & speciẽ super additam, cognitio fiat. Cum vero anima per speciem additam immediate tendit in Gabrielem, species in illa non est efficacior quàm in prima cognitione fuerit cum speciei tantum locum teneat, prius autẽ in speciei & obiecti simul, nec alia ratione Gabrielem cognoscere facit, nisi quia est id quo cognoscens est ipse Gabriel. Tantum autem facit forma liter cognoscentẽ esse Gabrielem, quantum cognoscens capax est. Capacitas autem illius est secundũ modum substantiæ suæ: cognitio igitur etiam ista substãtiæ cognoscãtis cõmensuratur.

¶ Hic patet responsio ad quæstica & obiectaiquia nulla est cõtradictio in litera: dum substantia animæ species & obiectum: & species superaddita ponit quandoque ut ratio cognoscendi tãtum, quandoq; etiam ut obiectum. vt dictum est & &c. Et iuxta hunc modũ, potest anima separata omnia quæ nouit simul intelligere: secundum quod superius dictũ est.

¶ Circa hanc quoq; partem aduerte, quòd licet ad cognoscendum quidditatiue alias animas separatas, anima non egeat specie superaddita, quia sua substãtia ad hoc sufficit: ad cognitionem tamẽ an est, & ad cognitionem pertinentem ad locutionẽ & auditionem exigitur species super addita. quia hæc non repræsentantur p̃ substantiã in intelligentis animæ. Et ideo simpliciter concedendum est, quòd vna anima intelligit aliã speciem. Vnde S. Th. indistincte hic de eis loquit: & in q. de Aia. q. 20. dicit, q̃ ai Lazari nosse potuit aiam Abrahę sicut aias substantias separatas.

¶ Sup q. 89. Artic. III.

Tertius. Naturalia, tã omnes quidditates rerum sensibilium.

¶ In corpore vna cõclusio tñ ua q̃stio, Anima separata cognoscit oia naturalia: in communi tñ & confuse. Probatur sic, Anima separata cognoscit per species diuinitus in

Universidad de Deusto
Biblioteca

fluxas, ut angeli, imperfectè tamẽ, & confuse. ergo proportionaliter se habet anima separata ad imperfectam rerum cognitionem, ut angelus ad perfectam. ergo cognoscit omnia naturalia imperfectè & confuse. Antecedens supponitur quo ad primam partem ex primo arti. secunda para probatur ex medio ibidem tacto: quia scilicet modus cognoscendi proprius superiori naturę, imperfectè conuenit inferiori, hic autẽ est proprius angelo, infra quem est anima, ergo. Prima cõsequentia est ex se euidens: quoniam cum anima & angelus conueniant in speciebus, & differant in efficacia & perspicacitate, proportionaliter se habebunt respectu repræsentationum per illas species, sicut angeli ad efficacem: ita animæ ad effectiuam cognitionem. Secunda vero consequentia probatur ex eo, quòd in fluxæ angelis species repræsentant eis omnia naturalia, & perfectè eorum in eis notitiã pariunt, ut patet per Augu. ex hoc enim optimè infertur ergo ad eadem se extendunt spẽs influxæ animæ separatæ, sed imperfectè & confusè: quod erat intentum.

¶ Hic aduerte studiole, quãta sollicitudine vacandum sit sciendis rebus: quoniam anima nostra non nisi hic perficitur perfectè. Et ratio est, quia ipsa est infima inter intellectuales substãtias, & exigit spẽs de articularissimas: dearticularissimę autem sunt, quæ singulorũ obiectorum sunt singulæ, obiecta autem in genere sensibilium sint quidditates, oportet animam habere singulas species iuxta num erũ quidditatum: hoc autem ex phantasmatibus fit non ex superiorum influxu, vbi omnia sunt vnite & indistincte.

c 329

446 ¶ Q. 86. ar. 1. dist 50. q. 1. art. 3. sit vers. q 19. art. 2. de anima ar. 15. & 20.

¶ Q. 79. ar. 8.

† Q. 86. ar. 1.

¶Ad Tertium dicendum, quòd Isidoro. loquitur de cognitione futurorũ: quæ nec angeli, nec dæmones, nec animę separatæ cognoscunt nisi, vel in suis causis, e vel per reuelationem diuinam. Nos autem loquimur de cognitione naturali.

¶Ad Quartum dicendum, quòd cognitio, quæ acquiritur hic per studium, est propria & perfecta, illa autem est confusa. Vnde non sequitur, q̃ studium addiscendi sit frustra.

Articvlvs IIII.

Vtrum anima separata cognoscat singularia.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur quòd anima separata non cognoscat singularia. Nulla enim potentia cognoscitiua remanet in anima separata, nisi intellectus, vt ex supradictis patet.* Sed intellectus non est cognoscitiuus singularium, ut supra habitum est.† Ergo anima separata singularia non cognoscit.

¶2 Præt. Magis est determinata cognitio qua cognoscitur aliquid in singulari, quàm illa, qua cognoscitur aliquid in vniuersali. Sed anima separata non habet aliquam determinatam cognitionem de speciebus rerum naturalium. Multo igitur minus cognoscit singularia.

¶3 Præt. Si cognoscit singularia, & non per sensum, pari ratione omnia singularia cognoscit. Sed non cognoscit omnia singularia. Ergo nulla cognoscit.

¶Sed contra est, q̃ diues in inferno positus dixit, Habeo quinq; fratres, vt habetur Luc. 16.

¶Respon. Dicendum, quòd animæ separatæ aliqua singularia cognoscunt, sed non omnia etiam quæ sunt præsentia.

¶Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd duplex est modus intelligendi. Vnus per abstractionem à phantasmatibus; & secundum istum modum singularia per intellectum cognosci non possunt directè, sed indirectè, sicut suprà dictum est.* Alius modus intelligendi est per influẽtiam specierum à Deo. Et per istum modum intellectus potest singularia cognoscere. Sicut enim ipse Deus per suam essentiam, inquantum est causa vniuersalium & indiuidualium principiorũ, cognoscit omnia & vniuersalia d & singularia, vt supra dictũ est;† ita substantiæ separatæ per species, quæ sunt quædam participatæ similitudines illius diuinæ essentiæ, possunt singularia cognoscere. In hoc tamen est differentia inter angelos & animas separatas: quia angeli per huiusmodi species habent perfectam & propriam cognitionem de rebus, animæ vero separatæ, confusam. Vnde angeli propter efficaciam sui intellectus per huiusmodi species non solum naturas rerũ in speciali cognoscere possunt, sed et singularia sub speciebus contenta. Animę vero separatæ, non possunt cognoscere per huiusmodi species nisi solum singularia illa, ad quæ quodammodo determinantur, vel per præcedẽtem cognitionem, vel per aliquam affectionẽ, vel per naturalem habitudinem, vel p diuinam ordinationem: f quia omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̃ intellectus per viam abstractionis non est cognoscitiuus singularium. Sic autem anima separata non intelligit, sed sicut dictum est.†

¶Ad secundum dicendum, q̃ ad illarum rerum species, vel indiuidua cognitio animæ separatæ determinatur, ad quæ anima separata habet aliquam determinatam habitudinem, sicut dictum est.*

¶Ad tertium dicendum, q̃ anima separata nõ se habet æqualiter ad omnia singularia, sed ad quædam habet aliquam habitudinem, quam non habet ad alia. Et ideo non est æqualis ratio, vt omnia singularia cognoscat.

¶ *Super quæstio. 89. Artic. IIII.*

Titulus. Singularia seu sensibilia: de his enim est quæstio.

¶In corpore tria. Primo proponitur conclusionem responsuam. Secundo, distinguitur. Tertio, declarat conclusionem propositam ibi. In hoc tamen est differentia.

¶Quo ad primum, conclusio est: Anima separata cognoscit quædam singularia: sed non omnia etiam præsentia, aduerte q̃ vl dictum enim fuit superius, q̃ angeli naturaliter cognoscunt omnia singularia præsentia, non omnia simpliciter.

¶Quo ad secundum, distinguitur modus intelligendi per abstractionem à phantasmate, & per influxum specierum à Deo. Inter quos ad propositum hæc differentia est, q̃ iuxta primũ, impossibile est nosse singularia nisi indirectè, vt probatum est: iuxta secundum vero possunt cognosci, vt ostensum est de Deo & angelis. Et tangitur ratio, quia essentia diuina est præhabens in se principia individuantia; & consequenter species exemplaræ ab illa repræsentare possunt eadem &c. hæc sunt superius discussa in locis suis.

¶Quo ad tertiũ, declaratur conclusio & quo ad partẽ affirmatiuã, & negatiuam, & limitationem, ostendendo differentiam inter angelos & animã in cognoscendo p hmõi species. angeli, quia per hmõi species pfecte cognoscunt, quia ille modus est eis naturalis: cõsequens est q̃ per eas non solum specierum sed indiuiduorum participantiũ ipsas notitiã habent: animæ vero quia per eas imperfectè cognoscunt, nec species nec indiuidua distincte norunt, nisi aliunde determinentur. quia omne quod recipitur in aliquo, recipitur p modum recipientis: & sic cognoscunt aliqua & nõ omnia, sed ea ad q̃ determinantur aliunde. subdit quatuor modos, quibus fit ista determinatio, vel præuiam cognitionem, vel affectionẽ, vel naturalem ordinationem, vel Dei ordinem.

¶Circa hãc partem dubium est. vtrum de & quo affectio, cognitio, & ordo, determinent ad cognitionem singularium. Aut. n. species illę repræsentãt ipsi animæ sin gulare, aut non: si non, nihil horum largietur eis vim repræsentatiuã. vt patet. Si sic, sed nõ percipitur ab anima. ergo ista dant animæ vim percipiuam: sed hoc est manifeste falsum: inest enim illa à natura. ergo &c.

¶Ad hoc dicitur, q̃ quia, vt sæpe dictũ est, cognitio fit per hoc q̃ cognoscens est cognitum, & anima nostra secundum se non est actu, sed potentia ipsi cognoscibilia, potentia autem habet rationem determinabilis, secundum quod anima magis determinatur ad vnum, quàm ad aliud consequens est, q̃ secundum hoc magis accedit ad esse actu vnum, quam aliud. Determinatur autem anima ad aliquid vnum, vel per naturæ, aut Dei ordinem, in ratione actiui, vel passiui &c. vel per vestigium aliquod illius in parte perceptiua, vel per affectionem in parte appetitiua: & sic determinatio huiusmodi appropriat animam ad illud non ita quòd faciat illam esse illud, sed ita quòd propinquam reddat illam ad esse illud. Ex hac autem propinquitate fit vt species influxæ, quæ ideo improportionatæ dicuntur animæ: quia plures in se continent quàm anima possit per eas intelligere, cum recipiuntur in anima, sic propinqua determinentur ad esse actu: et quandum ipsam animam secundum illa obiecta distincte, remanente secundum

In corpo. arti.

In corpo. arti.

secundum alia repræsentata, confusa actuatione. Et merito, quia anima est dispositа & magis determinabilis per species quo ad hæc, quàm quo ad alia. Et hæc est ratio, quæ redditur in litera: dũ dicitur, quia vnumquodq; recipitur in alio per modum recipientis, i. secundum modum, quo dispositum est recipiens.

¶Ad quæstum ergo dicitur, quòd species repræsentant singularia: sed non distincte huic animæ: & cum dicitur, ergo ordo ille largitur vim perceptiuam, dicitur non dat vim perceptiuam, sed reddit ipsam habilem & proportionatam speciei inquãtum repræsentat tale singulare: & sic facit dispositiue ipsam illud percipere.

¶In responsione ad primum occurrit dub. superius in q. 79. ar. 6. tactum: & est tale. Anima separata recordatur criminum commissorum, ergo cognoscit singularia, & singularia sunt sensibilia, & cum constet q̃ nouit ea per species quas secum detulit. ergo male hic dicitur, q̃ per species abstractas non nouit singularia.

¶Ad hoc posset breuiter dici, glossando hanc authoritatem, & cæteras similes, q̃ loquuntur de cognitione nouã, & non recordatione, & secundum hanc viam respõsum fuit supertius* in quæstione prædicta. Sed quoniam hæc via non est consona S. Th. Tum, quia hæc cognitio non posset esse nisi reflexa & in alio: vt patet in his quæ de cognitione singularium sunt dicta: reflexa aut cognitio sine singulari ad quod fit reflexio intelligi nequit: singulare autẽ per sensus offertur. Et ideo in ẽstionibus de Anima, q. 20. in respõsione ad primum in oppositũ dicit. S. Tho. q̃ cuia præfata reflexio non completur sine sensu, anima separata non cognoscit singularia vt cognoscebat coniuncta. Tum, quia vnum de determinantibus species influxas ad cognitionem singularitũ in anima separata, est præcedens cognitio: vt quia ipsa precedens cognitio non sufficit propter variatum modum specierum abstractarum saltem sit præparatio & dispositio sufficiens ad hoc, q̃ anima per speciem influxam cognoscat quæ nouerat singularia alio modo. Et sic cũ anima separata cognoscit quæ committit, illa cognitio, est noua cognitio quo ad modum cognoscendi & species cognitorum. & recordatio ratione præcedentis. quæ remãsit in suo esse ẽ, vt dispositio & præparatio ad cognoscendum illa. Et hoc modo patet, quid dicẽdum est ad dubium in q. 79. motum: quia scilicet negãdum est quod supponit, scilicet q̃ animæ separata recordetur commissorum sufficiẽter per species hinc delatas. Quòd cognoscat ergo & recorderur est certum, sed de modo ambiguitas est, quæ iudicio meo, secundum S. Tho. doctrinam, sic soluenda est.

¶ Super quæstionis octuagesimænonæ, Articulum quintum.

Titulus clarus.

¶In corpore duo. Primo, refert duas opiniones de subiecto habitus scientifici. Secundo, respondet quæsito vna conclusione.

¶Quo ad primum de prima opinione refert tria: de secunda vero duo. Primum ad primã opin. est ipsa positio, scilicet, Scientia non est in intellectu, sed in viribus sensitiuis. Secundum est ratio: eius: quia species intelligibiles non conseruãtur in intellectu. Tertium est. quid consequẽter secundum hoc respondendũ esset quæsito, scilicet q̃ scientia, non remanet: probatur: quia destructo corpore, destrueretur. De secunda opin. primũ est positio. f. q̃ scientia partim. f. forma liter est in intellectu, & partim, scilicet materialiter & dispositiue, est in viribus sensitiuis. Secundum est eius ratio: & quo ad primam parte probatur: primo, quia intellectus est locus

† Cir. 1. & 2. tom. 5.

Q. 79. art. 2. 2. 3. præcipue.

Lib. de longitu. & brevitu. vitæ. c. 2. non procul a prin. tex. 2.

447 3. 4. 67 art. 2. Et 3. dist. 14 q. 2. ar. 2. Et 4. dist 50. q. 1. ar. 2. sit 2. conc. c. 79. fin. Et quo. 3. 4. 6. art. 1. & quol. 12. ar. 3. & 13.

† Lib. 3. de Aia, text. 6. com. 2.

† Lib. 2. Ethi. cap. 1. & 2. tex. 3.

† Circa fin. epistolæ habetur ca. 4. in prin.

¶Ad Secvndvm dicendum, q̃ sicut secundum staturam corporis, aliquis minus bonus, erit maior aliquo magis bono: ita nihil prohibet, aliquẽ minus bonum habere aliquem scientiæ habitum in futuro, quem non habet aliquis magis bonus. Sed tamen hoc quasi nullius momenti est, in comparatione ad alias prærogatiuas, quas meliores habebunt.

¶Ad Tertivm dicendum, q̃

Universidad de Deusto
Biblioteca

locus specierum quo ad vtranq; vero, quia habitus sunt similes actibus intellectus, ex quibus fiunt sed illi sunt partim illic, partim hic in intellectu formaliter: & in illis dispositiue & materialiter. ergo.

¶Quo ad secundum, conclusio respōsiua est. Habitus scientiæ, secundum quod est in intellectu, remanet in anima separata. probatur: nō corrumpitur per accidens, nec per se. ergo remanet. cōsequētia probat authoritate Arist. quia forma altero modo corrumpit, Antecedēs quo ad primam partē probatur: quia subiectum est incorruptibile: quo ad secundam vero, quia eius scire caret cōtrario: quod probatur: q̄a primæ operationi intellectus nihil est contrarium. Et excluditur obiectio, qua posset dici, q̄ scire in secundo & tertio opere intellectus habet contrarium a quo per se corrumpit, quod probatur ratione q̄a vero contrariatur falsum: & authoritate Arist. ponentis duos modos corruptionis p se ipsius scientiæ. Hoc excludit dicens, hæc non habere locum in anima separata, ita q̄ vis probationis consistit in carere cōtrario: quia primæ operationi nihil est cōtrarium. Secunda nō habet ibi locum: Anima enim separata, intelligit per modū substantiarum immaterialium, non componendo aut discurendo, sed intuendo.

448
†2. 96.67. ar.2. Et 3. di.5 1.q.2 art.4.cor. fi. Et 4.di. 50.q.1.ar. 2.ad 2.
*Tex.66. to.2.

¶Circa hāc partem aduerte, quòd nostra scientia dicitur per se corrūpi per deceptionē, quantum ad id, q̄d est in intellectu & per obliuionem, secundum quod est in partibus sensitiuis. Iam enim dictum est, quòd est partim hic, & partim ibi: sic quòd corruptio per obliuionem respicit p se scientiam vt est in parte sensitiua, nō vt in intellectu.

¶In respōsione ad tertium aduerte errorem Sco. in 4.dist.45. q.2. imponentis S. Tho. & q̄ anima separata non intelligat p species conseruatas, quas hic accepit sed per influxas tantum: & arguentis contra ipsum: si conseruātur ex eo q̄ duo accidentia eiusdem rationis non possunt esse in eodem. iam enim apertissime vtrumque horum in hoc arti. exclusit. Et cū dicit Sco. q̄ non potest fingi differentia specifica inter speciem lapidis conseruatam hic, & influxam ibi, quia non differunt nisi in modo fiendi, sicut oculus a natura factus, & a Deo restitutus. Mirum est de ista quæ- 80
Ratione: iam enim millies dicitur in litera, q̄ species influxæ sunt

q.84.ar.7.

† Lib. 2. Ethi c.1. & 2. to.5.

vtraque scientia non est vnius rationis. Vnde nullum inconueniens sequitur.

¶Ad quartum dicendum, q̄ ratio illa procedit de corruptione scientiæ quantum ad id, quod est ex parte sensitiuarum virium.

Articvlvs VI.

Vtrum actus scientiæ hic acquisitæ maneat in anima separata.

Ad Sextvm sic proceditur. Videtur q̄ actus scientiæ hic acquisitæ nō maneat in anima separata. Dicit. n. Philosophus in * 1. de Anima, q̄ corrupto corpore, anima neque reminiscitur, neque amat. Sed considerare ea quæ prius nouit, est reminisci. Ergo anima separata non potest habere actum scientiæ, quam hic acquisiuit.

¶2 Præt. Species intelligibiles non erunt potentiores in anima separata q̄ sint in anima corpori vnita. Sed p species intelligibiles nō possumus modo intelligere, nisi conuertendo nos super phantasmata, sicut supra * habitū est. Ergo nec anima separata hoc poterit. Et ita nullo modo per species intelligibiles hic acquisitas, anima separata intelligere poterit.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 2. * Ethic. q̄ habitus similes actus reddunt actibus per quos acquiruntur. Sed habitus scientiæ hic acquiritur per actus intellectus cōuertentis se supra phantasmata. Ergo non potest alios actus reddere, sed tales actus non competunt animæ separatæ. Ergo anima separata non habebit aliquem actum scientiæ hic acquisitæ.

¶Sed contra est, quòd Lucæ 16. dicitur ad diuitem in inferno positum, Recordare quia recepisti bona in vita tua.

¶Respon. Dicendum, quòd in actu est duo considerare, scilicet speciē actus, & modum ipsius. Et species quidem actus consideratur ex obiecto, in quod actus cognoscitiuæ virtutis dirigitur per speciem, quæ est obiecti similitudo. Sed modus actus pensatur ex virtute agentis. Sicut q̄ aliquis videat lapidem, contingit ex specie lapidis, quæ est in oculo: sed q̄ acute videat, contingit ex virtute visiua oculi. Cum igitur species intelligibiles maneant in anima separata, sicut dictum est,* status autem animæ separatæ non sit idem, sicut modo est, sequitur q̄ secundum species intelligibiles hic acquisitas, anima separata intelligere possit quæ prius intellexit, non tamē eodem modo, scilicet per conuersionem ad phantasmata; sed per modum conuenientem animæ separatæ. Et ita manet quidem in anima separata actus scientiæ hic acquisitæ, sed non secundum eundem modum.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ Philosophus loquitur de remiscentia, secundum quod memoria pertinet ad partem sensitiuam, non autem secundum quod memoria est quodammodo in intellectu, vt dictum est.*

¶Ad secvndvm dicendum, quòd diuersus modus intelligendi non prouenit ex diuersitate specierum, sed ex diuerso statu animæ intelligentis.

¶Ad tertium dicendum, q̄ actus per quos acquiritur habitus, sunt similes actibus quos habitus causant quantum ad q̄ speciem actus, non autē quātum ad modum agendi. Nam operari iusta, sed non iuste, idest, delectabiliter causat habitum iustitiæ politicæ, per quem delectabiliter operamur.

Articvlvs VII.

Vtrum distātia localis impediat cognitionem animæ separatæ.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur q̄ distantia localis impediat cognitionem animæ separatæ. Dicit enim Aug.* in lib. de cura, p̄ mortuos agenda, q̄ animæ mortuorum ibi sunt, vbi ea quæ hic fiunt, scire non possunt. sciunt autem ea quæ apud eos agūtur. Ergo distantia localis impedit cognitionem animæ separatæ.

¶2 Præt. Aug.* dicit in lib. de diuinatione dæmonum, q̄ dæmones propter celeritatem motus aliqua nobis ignota denuntiant. Sed agilitas motus ad hoc nihil faceret, si distantia localis cognitionem dæmonis nō impediret. Multo igitur magis distantia localis impedit cognitionē aīæ separatæ, quæ est inferior sm̄ naturam, q̄ dæmon.

449
a.dist.45.q.1 ar.4. & de Alia, artic. 20. ad 3. & 4. *Cap.13. to.4.

† Cap.4. & habet to.3.

¶ *Super quæstionis octuagesimænonæ, Articulum sextum.*

Titulus clarus.

¶In cōtrarium conclusio responsiua quæritur. In anima separata manet actus scientiæ acquisitæ, sed non eodē modo. Probatur sic. Species intelligibiles remanent in anima: status vero animæ mutatur. ergo actus scientiæ remanet, & modus eius mutatur. Antecedens quo ad vtranque partem patet: consequētia vero probatur quo ad primam partē: quia species actus ex obiecto pensatur cuius similitudo & victaria est species intelligibilis quo ad secundam vero, quia modus actus ex virtute seu dispositione agentis pensatur. Declaratur probatio exemplo, in visione lapidis acuta, consequens quoq; declaratur quo ad secundam partem: q̄ scilicet sint isti modi, scilicet per conuersionem ad phantasmata, & p modum substantiæ separatæ: ab illo enim fit mutatio in hunc.

q.79.ar.6.

D.59

¶ *Super quæstionis LXXXIX. Arti. VII.*

In titulo dubium est, cum anima separata sit incorporea, & a nullo corpore distet localiter, quomodo quæritur, vtrum distantia localis &c. Titulus enim videtur supponere quod negatum est superius.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̄ de anima separata dupliciter loqui possumus. Primo, secundum se. Et sic nusquam est & a nullo distat, & de ea sic nō quæritur. Alio modo, vt supponitur definita ad

ad aliquem locum, & per accidens distat ab alijs secundum distantiam sui loci ab illis: & hoc modo hic quæritur, vtrum anima separata distans suo modo, scilicet per accidens ratione definitionis suæ ad vnum locum, impediatur propter distantiam a cognitione aliorum.

¶In corpore tria. Primo refer quandam opinionē affirmatiuam. Secūdo, reprobat. Tertio, videt q̄sito vna cō clusione negatiua.

¶Quo ad primū, opinio est, quam sequitur Sco. in 4. dist. 45. q. 2. q̄ distātia localis impedit cognitionem animæ separatæ. Probatur. Anima recipit cognitionē a rebus. ergo inter ipsam & res requiritur determinata distantia. Nec refert, vtrum anima patiatur a rebus, an agat in eas, vel vtrumq; habeat in hac acceptione. Semper enim exigitur determinata distantia inter agens & patiens, altero saltem existēte corporeo, & neutro infinito.

¶Quo ad secundum improbatur dicta appositio quo ad suam radicem, sic. Abstractio specierum a sensibilibus fit mediantibus sensibus, & alijs potentijs sensitiuis, & quæ in anima separata actu non manet. Intelligit autem anima separata singularia, per influxum specierum ex diuino lumine, quod quidem lumen æqualiter se habet ad propinquū & distans. Vnde distantia localis nullo modo impedit animæ separatæ cognitionem.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ Aug. non dicit, q̄ propter hoc quod ibi sunt aīæ mortuorum, ea quæ hic sunt, videre non possint: vt localis distantia huius ignorantiæ causa esse credatur: sed hoc potest propter aliquid aliud contingere, vt infra dicetur.*

Ar. sequē.

¶Ad secundum dicendum, q̄ Aug. ibi loquitur secundum opinionem illam, qua aliqui posuerunt quòd dæmones habent corpora naturaliter sibi vnita: secūdum quam positionem etiā potentias sensitiuas habere possunt, ad quarum cognitionem requiritur determinata distantia. Et hanc opinionē etiam in eodem lib. Augustī. * expresse tangit: licet hanc opinionem magis recitando, quàm asserendo tangere videatur, vt patet q̄ ea quæ dicit 2 1. lib. de ciuit. Dei.*

†Cap.4.& 3. circa med.

†Lib.21. de Ciuit. Dei. c.1 1. to.5.

¶Ad tertium dicendum, quòd futura, quæ distant secundum tempus, non sunt entia in actu. Vnde in seipsis non sunt cognoscibilia: e quia sicut deficit aliquid ab entitate, ita deficit a cognoscibilitate. Sed ea quæ sunt distantia secūdum locum, sunt entia in actu, & secundum se cognoscibilia. Vnde non est eadem ratio de distantia loci, & de distantia temporis

422
384

93 c

¶Ad hæc iam respōsum est superius in q.55.art.2.quare videbimus quoniam declarauimus & probauimus, q̄ esse imaginabile est necessario medium in abstrahendo, vel in causando esse intelligibile ab exteriori sensibili, secundum naturæ ordinem, cui omnis creatura virtus subest: qm̄ nulla virtus creata potest essentialem naturæ ordinem, virtute p̄pria præterire, qui eqd diuina virtus possit.

¶Quo ad tertium, conclusio responsiua est. Anima separata æque intelligit propinquum & distans. Probatur. Intelligit singularia per influxum specierū a diuino lumine. ergo, antecedens supponitur, consequentia nota: quia lumen illud, & in se, & diffusum per species, non magis respicit propinquū quam distans.

¶Circa hāc partem, quæ dicenda essent de illis speciebus, quomodo scilicet, possunt causare notitiā intuitiuam, & tamē repræsentant & absentia, & præteritia: in superioribus, cum de angelorū cognitione tractaretur, discussa sūt. Rationes quoque Scoti in 4.dist.45. q.2. in fine: q̄ dicit, q̄ a localis impedit cognitionem, non oportet aliter asserre, quia supponunt aīam accipere cognitionem a rebus & de impedimēto actiōnis & passionis loquuntur: & nihilominus sufficiūt sūt. Rationes quoque Scoti in 4.dist.45. q.2. in fine: q̄ dicit, q̄ a localis impedit cognitionem, non oportet aliter asserre, quia supponunt aīam accipere cognitionem a rebus & de impedimēto actiōnis & passionis loquuntur: & nihilominus sufficiūt sūt.

450
22.96.83. ar.4. ad 2. & 4. di. 49. q.3. art.1. ad 1. & 2. Et verit. q.8. ar.12. ad 12. Et de ver. q.11. ar. 20. ad 3.

Art.præc.

Ar.4. huius quæst.

Articvlvs VIII.

Vtrum animæ separatæ cognoscāt ea, quæ hic aguntur.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur q̄ animæ separatæ cognoscant ea quæ hic aguntur, nisi enim ea cognoscerent, de eis curam non haberent. Sed habent curam de his, quæ hic aguntur: secundum illud Luc. 16. Habeo quinq; fratres, vt testificetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Ergo animæ separatæ cognoscunt ea, quæ hic aguntur.

¶2 Præt. Frequenter mortui viuis apparent, vel dormientibus, vel vigilātibus: & eos admonent de ijs quæ hic aguntur: sicut Samuel apparuit Sauli, vt habetur 1. Reg. 28. Sed hoc non esset si ea quæ hic iunt, non cognoscerent. Ergo ea quæ hic aguntur cognoscunt.

¶3 Præt. Animæ separatæ cognoscunt ea, quę apud eas aguntur. Si ergo quæ apud nos aguntur, non cognoscerent, impediretur earum cognitio per localem distantiam: quod supra negatum est.*

¶Sed contra est, quòd dicitur Iob. 14. Sine fuerint filii eius nobiles, sive ignobiles, non intelliget.

¶Respon. Dicendum, quòd secundum naturalem cognitionem, de qua nunc hic agitur, animæ mortuorū nesciunt quæ hic aguntur. Et huius ratio ex dictis accipi potest.* Quia anima separata cognoscit singularia per hoc, q̄ quodammodo determinata est ad ad illa: vel per vestigiū alicuius præcedentis cognitionis, seu affectionis, vel per ordinationem diuinam. Animę autem mortuorum secundum ordinationem diuinam, & secundum modum essendi segregatæ sunt à conuersatione viuentiū, & coniunctæ conuersatione spiritualium substantiarum, quæ sunt à corpore separatæ. vnde ea quæ apud nos aguntur, ignorant. Et hanc rationē assignat Gregor.* in 12. moralium dicens, Mortui vitam in carne viuentiū post eos qualiter disponatur nesciunt, quia vita spiritus longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ita sunt distincta cognitione. Et hoc etiam Aug.* videtur tangere in lib. de cura pro mortuis agenda dicens, q̄ animæ mortuorum rebus viuentium non intersunt. Sed quantum ad animas beatorum, videtur esse differētia inter Greg. & Aug. Nam Greg.* ibidem subdit. Quod tamen, de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ intus omnipotentem speculantur, foris quæ agantur, quomodo aut ipsi sciant, aut per quos sciant, non inuenio. Aug. vero dicit, q̄ animæ mortuorum, quæ in pace sunt, non sinuntur ea scire, quæ hic aguntur, ne eorum tranquillitas, quæ magna in eis est, quibuslibet humanis motibus perturbetur. Et hoc videtur magis consonum rationi. Vnde nullum inconueniens sequitur.

† Lib.12. Moral. c. 13.i prin.

†Cap.13. parum a prin.to.4.

† Eodem li.12.Moral.c.13.

¶Quo ad primum, est vna conclusio responsiua. Animæ separatæ nesciunt naturaliter q̄ hic aguntur. Probatur dupliciter, primo ratione. Aīæ separatæ sunt per diuinam ordinationem segregatæ a conuersatione nostra, & coniunctæ conuersationi spiritualium. ergo ista nostra nesciūt. Antecedens patet ex modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo essendi earum: consequentia probatur ex dictis. s. q anima separata, non nouit singularia nisi per vestigium, aut affectum aut ordinem ad eas, sed de vestigio aut affectu constat, q non est ad omnia ordo autem est ad ea q alterius vitæ sunt ergo &c. Secundo confirmat & conclusionem & rationem, auctoritatibus Gregorij & Augustí.

†Cap. 13. & cap. 16. in princi. to. 4.

¶Quo ad secundũ, quatuor dicit. Primo, differentiã inter Greg. & Augustí. apud Gregorium animæ sanctorum sciunt nostra, apud Augustínum non. Ratio illius est: quia Deũ videntiũ visus vero, ex facto matris, & ex ꝓmissione Iosiæ. Secundo dicit, q nõ totaliter diferepant: qa Aug. dubitando, Greg. asserendo.

†Cap. 13. circa princip. to. 4.

¶Tertio, comparat cõclusiones eorum: & præfert Gregorij sententiã ratione consona Augustino, quia aiæ sanctæ æquales sunt angelis, q apud Augu. sciunt nostra. Et sic conclusio Grego. est etiam Augustíni implicite.

* Locoiã citato.

† Eodem lib. de cura pro.

¶Quarto, soluit motiua Augu. quia aiæ separatæ non tristantur. Et per hoc responderetur ad promissionem Iosiæ, si beatus statim fuisset: sed qa non fuit, in eo loco non habet cognitio beatorum: sed naturalis tantum pro tunc, secũdum quam nõ videt quod secutum est malum. Nec rebus nostris se ingerunt, nisi secundum quem vident ordinem diuinũ. Et sic soluit obiectio de matre & Abraham &c. Et fundamentum omnium est, quia iuste perfectissime coniunctæ diuinæ iustitiæ.

†Cap. 15. in princi. to. 4.

¶Circa hanc secundam partẽ articuli, dubium est. Quia si sancti omnes vident omnia quæ hic aguntur, vana in primis videtur specialis qó: An sancti videant orationes nostras ad se directas. Videtur autem, nihil sequi, q quilibet beatus siue dirigatur ad se oratio, siue nõ, eã videat: ex quo videt omnia, q hic fiunt. Et tamen in 4. 45. dist. disputatur. Superfluæ quoque videntur reuelationes, quæ fiunt inferioribus angelis

† Li. de cura pro mor. cap. 1. to. 4. post princip. to. 4.

tentis Dei claritatẽ vident, nullo modo credendum est, q sit foris aliquid quod ignorent Augu.* vero in lib. de cura pro mortuis agenda, expresse dicit, q nesciunt mortui (etiam sancti) quid agant viui, & eorum filii, vt habetur in glo. super illud, Abraham nescivit nos. Isa. 63. Quod quidem confirmat per hoc, q à matre sua non visitabatur, nec in tristitiis consolabatur, sicut quando viuebat. Nec est probabile, vt sit facta vita feliciore, crudeliori. & per hoc q Dominus promisit Iosiæ regi, q prius moreretur, ne videret mala quæ erant populo superuenturæ, vt habetur 4. Reg. 22. Sed Aug. † hoc dubitando dicit. Vnde præmittit. Vt volet accipiat quisq; quod dicam. Greg. autem assertiuè. Quod patet per hoc quod ditit,* Nullo modo credendum est. Magis tamen videtur secundũ sententiam Grego. q animæ sanctorum Deum videntes, omnia præsentia, quæ hic aguntur cognoscant. Sunt enim angelis æquales. De quibus etiam Aug. * asserit, q ea quæ apud viuos aguntur, non ignorant. Sed quia sanctorum animæ sunt perfectissimè iustitiæ diuinæ coniunctæ, nec tristantur, nec rebus viuentium se ingerunt, nisi secundum quod iustitiæ diuinæ dispositio exigit.

† Li. de cura pro mor. cap. 1. to. 4. post princip. to. 4.

¶Ad primvm ergo dicendum, q animæ mortuorum possunt habere curam de rebus viuẽtium, etiã si ignorent eorum statum, sicut nos habemus de mortuis, cis suffragia impendendo, quãmuis eorum statum ignoremus. Possunt etiam facta viuentium non per seipsos cognoscere, sed vel per animas corũ, qui hinc ad eos accedunt, vel per angelos seu dæmones, vel etiã spiritu Dei reuelante, sicut Augu.* in eodem lib. dicit.

¶Ad Secundum dicendum, quòd hoc quòd mortui viuentibus apparent qualitercunque: vel contingit per specialem Dei dispensationem: vt animæ mortuorum rebus viuentiũ intersint, & est inter diuina miracula computandum: vel huiusmodi apparitiones fiũt per operationes angelorum bonorum vel malorum, etiam ignorãtibus mortuis, sicut etiã viui ignorantes aliis viuentibus apparent in somnis, vt Aug. * dicit in lib. prædicto. Vnde & de Samuele dici potest, q ipse apparuit per reuelationem diuinam: secundum hoc quod dicitur Eccle. 46. quòd dormiuit & notum fecit regi finem vitæ suæ. Vel illa apparitio fuit procurata per dæmones, si tamen Ecclesiastici authoritas non recipiatur propter hoc, q inter canonicas scripturas apud Hebræos non habetur.

† Li. de cura pro mor. cap. 1. to. 4. post princip. to. 4.

¶Ad Tertium dicendum, quòd ignorantia huiusmodi non contingit a superioribus. Nec etiam videtur priuilegium animæ Christi, vt cognoscat omnia quæ nouit Deus scientia visionis.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q si verba literæ notentur, & distribuantur sano intellectu: omnes phantasiæ huiusmodi cessant. In litera in primis restringitur ista cognitio ad præsentia singularia, & non extenditur ad futura: quia præsentia participant speciem actu, non futura. Distribuendum est autem hys, omnia præsentia, vt patet in 3. contra Genti. cap. 59. & ex diuersis locis superius haberi potest: non respectu eorum, quæ pertinent ad solam voluntatem diuinã, vt electio: & alia pertinentia ad sanctificationẽ creaturarũ, qualia sunt ecclesiæ mysteria: de quibus sunt reuelationes in scriptis. Nec respectu eorum, quæ ad solam voluntatem etiam creaturarũ spectant: vt cogitationes cordium: inter quas sunt orationes nostræ. Et ideo merito de eis quæstio fit, nec omnibus innotescit, nec respectu rationum supernaturalium ex diuina bonitate sumptarũ: propter quas multi effectus sunt, qui diuini ordinis sunt. Quæ tamẽ omnia Christi nouit ab initio. Et rationabile videtur, quòd omnes post iudicium videbunt, si videt Deus scientia visionis: Sed respectu omniũ pertinentium ad naturalem ordinem vniuersi iuxta determinata supius, cum de cognitione cordis ageretur.

In corpo. artic.

QVAESTIO XC.

De prima hominis productione quantum ad animam, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de prima hominis productione.

¶Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo, de productione ipsius hominis. Secundo, de fine productionis. Tertio, de statu & conditione hominis primo producti. Quarto, de loco eius.

¶Circa productionem autem considerandæ sunt tria. Primo, de productione hominis, quantum ad animam. Secundo, quantum ad corpus viri. Tertio, quantum ad productionem mulieris.

Circa primum, quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum anima humana sit aliquid factum, vel sit de substantia ipsius Dei.

¶Secundo, Suppositio q sit facta vtrum sit creata.

¶Tertio, Vtrum sit factæ mediantibus angelis.

¶Quarto, Vtrum sit facta ante corpus.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima sit facta, vel sit de substantia Dei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q anima non sit facta, sed sit de substantia Dei. Dicitur enim Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: & factus est homo in animam viuentem. Sed ille qui spirat, aliquid à se emittit. Ergo anima qua homo viuit, est aliquid de substãtia Dei.

¶2 Præt. Sicut supra * habitum est, anima est forma simplex. Sed forma est actus. Ergo anima est actus purus, quod est solius Dei. Ergo anima est de substantia Dei.

¶3 Præterea, Quæcunque sunt, & nullo modo differunt: sunt idem. Sed Deus & meus sunt, & nullo modo differunt: quia oporteret quòd aliquibus differentiis differrent, & sic essent composita. Ergo Deus & mens humana idem sunt,

¶ *Super quæstionis nonagesimæ, Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶In corpore duo. Primo, respõdet q̃sito. Secũdo, ostendit radices erroris appositi.

¶Quo ad primum cõclusio est. Anima nõ est substantia Dei. sed est facta. probat, anima est in potentia & accipit scientiã a rebus, habetque diuersitatem puritatis. ergo non est

451 2. dist. 4. q. 1. art. 1. 3. cõt. c. 81. Hic opus. 3. cap. 95. & 214.

#Q. 75. art. 5.

est de substantia Dei: tenet sequela: quia deitas est actus purus, nihil accipiens aliunde, & nullam in se diuersitatem habens. Aduerte hic, q cum cõclusio habeat duas partes, negatiuam tantum probat litera: quoniam affirmatiua ex illa negatiua sequitur admixta determinatione superius facta, scilicet quòd omne aliud a Deo sit factum.

†Cap. 3. & 4. & habetur liber de, to. 7.

¶Quo ad secundum ponit duas radices, ex quibus ortus videtur hic error: prima est opinio ponentium tantũ corpora esse & animam de natura primi corporis, qã Deus erat: secunda est opinio ponentium, nihil esse nisi in corpore: & sic animam mundi & animam partis mundi. Cuius hominis, partem animæ totius &c. omnia clara sunt in litera.

q. 84. arti. 6. & 7. Et q. 77.

266

373

Q. 3. ar. 7. Et q. 10. ar. 1. Et q. 12. ar. 1.

235

362

† Li. 1. tex. 20. & s. q. to. 2.

¶ *Super quæstionis nonagesimæ, Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶In corpore vnica cõclusio respõsiua quæsito affirmatiue, Anima rationalis sola inter formas sensibilium necessario sit per creationẽ. Probatur, anima rationalis sola est subsistens. ergo sola proprie habet esse. ergo fieri: & non ex materia præiacente. ergo per creationẽ. Antecedens patet ex supradictis q. 75. Prima consequentia probatur. Primo, ex differentia inter substantiam & accidens: quia substantia proprie dicit esse, accidens vero est, quo aliquid est. Secundo, ex ratione creaturis: quia scilicet ea ratione aliquid dicit ens, qua se habet ad subsistere, vt patet de albedine. Tertio, authoritate Aristot. confirmatur. Secũda vero consequẽtia probatur: quia fieri conuenit tantum est, quodum esse, quia est via ad esse. Appositio autem vlterior probatur ex diuisione, quia aut ex materia corporali, aut spirituali. Non primo, quia sic nõ subsisteret, sed esset forma materialis & corporea. Neo

Q. 75. ar. 5. ad 4.

¶Ad primvm ergo dicendum, q inspirare non est accipiendum corporaliter. Sed idem est Deum inspirare, q spiritum facere. Quãmuis & homo corporaliter spirans, non emittat aliquid de sua substantia, sed de natura extranea.

¶Ad secvndvm dicendũ, q anima etsi sit forma simplex secundum suam essentiam: non tamen est suum esse, sed est ens per participationem, vt ex supra dictis patet.* Et ideo non est actus purus sicut Deus.

¶Ad tertium dicendum, q differens secunda: quia sic substantiæ spirituales transmutarentur adinuicem: & consequenter essent corruptibiles. Haberent enim materiam communem, ex cuius potentia educerentur: sicut formæ corporales habent materiam sensibilem. Vltima consequentia patet per se nota.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sit ꝓducta in esse per creationem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima nõ sit producta in esse per creationẽ. Quod enim in se habet aliquid materiale, fit ex materia. Sed anima habet in se aliquid materiale, cum non sit actus purus. Ergo anima est facta ex materia. non ergo est creata.

¶2 Præt. Omnis actus materiæ alicuius, videtur educi de potentia materiæ. Cum enim materia sit in potentia ad actum, actus quilibet præexistit in materia, in potentia. Sed aia est actus materiæ corporalis, vt ex eius diffinitione apparet. Ergo anima educitur de potentia materiæ.

¶3 Præt. Anima est forma quædam. Si igitur anima fit per creationẽ, pari ratione omnes aliæ formæ. Et sic nulla forma exibit in esse per generationẽ. quod est inconueniens.

¶Sed contra est, quòd dicitur Genes. 1. Creauit Deus hominem ad imaginem suam. Est autem homo ad imaginem Dei secundum animam. Ergo anima exiuit in esse per creationem.

¶Respon. Dicendum, quòd anima rationalis non potest fieri nisi per creationem: quod non est verum de aliis formis. Cuius ratio est, quia cũ fieri sit via ad esse, hoc modo alicui competit fieri, sicut ei competit esse. Illud autem propriè dicitur esse, quod ipsum habet esse, quasi in suo esse subsistens. Vnde solæ substantiæ propriè & verè dicuntur entia: accidens vero non habet esse, sed eo aliquid est, & hac ratione ens dicitur, sicut albedo dicitur ens, quia ea aliquid est album. Et propter hoc dicitur in 7. Metaph.* q accidens dicitur magis entis quàm ens. Et eadem ratio est de omnibus aliis formis non subsistentibus. Et ideo

¶Circa primas consequẽtia aduerte, q hic est sermo de esse, & fieri simpliciter, idest sine additione alicuius: & est sermo de eorum propriis subiectis in propositione. Ita q sensus est, q de solis subsistentibus, vere & proprie prædicatur, est, & fit, quia sola hæc sunt ea quibus conuenit esse vt quod, reliquis autem cõuenit vt quo. Nec obstat q animæ rationali conueniat etiam esse vt quo quia est qua homo est, & viuit: quia non cõuenit ei vt quo tantum, sed vt quo, & qã simul, cæteris autem formis vt quo tantũ. Vnde Aristoteles, vt Auerrois 18. cõmẽ. 12. Metaph. dicit, sola hæc via euincuit creationẽ formarũ: qui negauit eas fieri: quia tamen & sunt & fiunt: dixit q fiunt inquãtum composita fiunt, & sunt, inquãtum sunt ea quibus composita sunt. & ideo subtiliter Diuus Thomas ex eodem fundamẽto processit, subsumendo quòd anima rationalis vere & proprie est, & fit, quia subsistit.

D. 508.

† Lib. 10. Metaph. tex. 24. & 25. tom. 3.

452 Infra quæst. 118. ar. 2. Et 2. dist. 8. q. 2. ar. 1. & 2. Et 8. post princ. ar. 2. & 9. & quæst. 9. ar. 1. & opus. 3. c. 3. & 4. & 9. & 3. to. 1. opus. 26. 5.

¶Circa vltimã consequentiã aduerte, q posteriores de quorum numero est Scotus in 4. putãtes se distinctius cautiusq; loqui, distinxerunt q creatio põt dupliciter sumi. Vno modo, pro factione rei, nulla omnino materia suppositã: & sic sui vltimus proprie creatio. Alio modo, pro factione rei in aliquo subiecto præexistente, non tamen de cuius potẽtia educatur, sed ab extra: & sic dicunt animã creari. Et licet hoc dictum non sit falsum, est tamẽ rude & offuscans ingenium, dum liquida veritas occultatur. Processit enim hoc ex ignorantia creationis, & fieri naturalis penes quid distinguantur.

† Lib. 7. Met. tex. 3. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Creari. n. est ex nihilo fieri, i. vt magnus inquit Albertus, ex nihilo sui fieri. Philosophicũ aũt fieri, est ex aliquo sui fieri: & ideo subsistentia tm̃ fiunt, & non formæ materiales, nec accidentia. Et ideo nihil obstat creationi simpliciter, & aprie pluponere subiectum, modo id nihil sit eius, quod proprie fit. vt co intingit in productione aię. ratio nalis. Vnde subtilissime Dius Thomas, cũ probasset q̃ anima rationalis proprie sit, subdidit q̃ non ex materia corporali neque spirituali: quę scilicet, sit aliquid sui, sicut materia est aliquid: quia est pars eius, quod fit ex ea. Et supra hoc fundãtur reliquæ consequentiæ, q̃ esset corporeæ naturæ. Et hoc bene nota: quoniam est peripatetica doctrina, præcipuũq; Aristotelis fundamentum.

¶ In responsione ad secundum, nota secretũ aliud Peripateticũ: quid scilicet, est formã educi de potentia materiæ: formam esse in potẽtia materiæ, est esse ea, vt causa non actua, sed materialis: esse autem in aliquo, vt causa materiali, est habere esse dependens ab ea, cum omnis effectus a sua dependeat causa in suo genere causæ: & habere esse consum ideit indistincte in ea. Non ens in potentia materiæ distinctum esse habet forma aque, aut ignis: sed vnũ est eorum omnis esse, vt in ea sunt. Et merito, quia actus est distinguere, esse aũt in potentia materiæ distinguitur contra esse in actu: habere ergo materia in se formam, secundum esse potentiale, nihil aliud est educi formam de eius potẽtia, q̃ materiã transmutari trãsmutatiõe sufficiente: ita q̃ ex vi trãsmutationis materiæ, formæ resultet: ex quo. n. erat in ea secundũ esse cõfusum, ipsa trãsmutatio continue appropriat & distinguit ipsam materiã ad esse illius distinctũ: quonã continue aliter, & aliter se habet ẽm illud q̃ ipsam mutationem formaliter. Et sic completa transmutatione qua præcedens

q. 75 ar. 2.

In cor. ar.

453 Locis supra art. 2. notatis.

† Cap. 4. par. 1. aliquãtulum ante fine.

† Cap. 5. circ. fi. Hierar. 1. simile de sacerdotum perfectionum pri. a. 242

nulli formæ non subsistenti, proprie conuenit fieri, sed dicuntur fieri per hoc, quòd composita subsistentia fiunt. Anima autem rationalis, est forma subsistens, vt supra habitum est. * Vnde sibi propriè competit esse & fieri. Et quia non potest fieri ex materia præiacente, neque corporali, quia sic esset naturæ corporeæ: neq; spirituali, quia sic substantiæ spirituales inuicem transmutarentur: necesse est dicere, q̃ non fiat nisi per creationem.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ in anima est sicut materiale ipsa simplex essentia: formale autem in ipsa, est esse participatum: quod quidem ex necessitate simul est cum essentia animæ, quia esse per se consequitur ad formam. c Et eadem ratio esset, si poneretur composita ex quadam materia spirituali, vt quidam dicunt, quia illa materia non est in potentia ad aliam formam, sicut nec materia cœlestis corporis, alioquin anima esset corruptibilis. Vnde nullo modo anima potest fieri ex materia præiacente.

¶ Ad secundum dicẽdum, q̃ actum extrahi de potẽtia materiæ nihil aliud est, quàm aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia. Sed quia anima rationalis non habet esse suum dependens à materia corporali, sed habet esse subsistens, & excedit capacitatem materiæ corporalis, vt supra dictum est. * propterea non educitur de potentia materiæ.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ non ex simile de anima rationali, & de aliis formis: vt dictum est. *

Articvlvs III.

Vtrum anima rationalis sit producta à Deo immediate.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur q̃ anima rationalis non sit producta à Deo immediate, sed mediantibus angelis. Maior enim ordo est in spiritualibus, quàm in corporalib. Sed corpora inferiora producuntur per corpora superiora, vt Dionys. * dicit 4. ca. de di. No. Ergo, & inferiores spiritus, qui sunt animæ rationales, producuntur per spiritus superiores, qui sunt angeli.

¶ 2 Præt. Finis rerum respondet principio. Deus enim est principium & finis rerũ. Ergo & exitus rerum à principio, respondet reductioni rerum in finem. Sed infima reducuntur per prima, vt Dion. * dicit. Ergo & infima procedunt in esse per prima, scilicet animæ per angelos

¶ 3 Præt. Perfectum est, quod potest sibi simile facere, e vt dr̃ in 4. Meta. † compositum transmutatur in aliud compositum, resultat forma. Vnde per oppositum, cum ex homo, quoniam ex vi transmutationis, quia præcedens compositum mutatur in hominem: nunquam resultaret anima rationalis, quoniam causalitas materiæ, non se extendit ad intellectus opera. ideo non educitur de potentia materiæ. Educi ergo formam de potentia materiæ, est ipsam ex vi transmutationis resultare in ea &c.

Sed spirituales substantiæ sunt multo magis perfectæ, quàm corporales. Cũ ergo corpora faciant sibi similia secundum speciem, multo magis angeli poterunt facere aliquid infra se, secũdum speciem naturæ, scilicet animam rationalem.

¶ Sed contra est, quod dicitur Gene. 2. q̃ Deus ipse inspirauit in faciem hominis spiraculum vitæ.

¶ Respondeo Dicẽdum, quòd quidam posuerunt q̃ angeli secundum quod operantur in virtute Dei, causant animas rationales. Sed hoc est omnino impossibile & à fide alienum. Ostenssum est enim, * q̃ anima rationalis non potest produci nisi per creationem. Solus autem Deus potest creare: quia solius primi agentis est agere, nullo præsupposito, cum semper agens secundum, presupponat aliquid a primo agente, vt supra habitum est, * Quod autem agit aliquid ex aliquo præsupposito, agit transmutando: & ideo nullum aliud agens agit nisi transmutando: sed solus Deus agit creando. Et quia anima rationalis non producitur per transmutationem alicuius materiæ, ideo non potest produci nisi à Deo immediatè. Et per hoc patet solutio ad obiecta. Nam quòd corpora causant vel sibi similia vel inferiora, & quòd superiora reducunt inferiora: totum hoc prouenit per quandam transmutationem.

Articvlvs IIII.

Vtrum anima humana fuerit producta ante corpus.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur q̃ anima humana fuerit producta ante corpus. Opus enim creationis præcessit opus distinctionis & ornatus: vt supra habitum est. * Sed anima producta est in esse per creationem: corpus autem factum est in fine ornatus, vt supra habitum est. † Ergo anima hominis producta est ante corpus.

¶ 2 Præt. Anima rationalis magis conuenit cum angelis, quàm cum animalibus brutis. Sed angeli creati fuerunt ante corpora, vel statim à principio cum corporali materia: corpus autem hominis formatum est sexto die, quando & bruta animalia sunt producta. Ergo anima hominis fuit creata ante corpus.

¶ 3 Præt. Finis proportionatur principio. Sed anima in fine remanet post corpus. Ergo & in principio fuit creata ante corpus.

¶ Sed contra est, quòd actus proprius sit in potentia propria.

458 Infra q. 118. ar. 1. & 2. & 6. ar. 1. & 2. dist. 18. q. 2. ar. 2. 2. cont. 5. Et post q. 3. ar. 10. Et 4. q. 50. 65. 69. 97. & 1. Q. 66. & 70. † ar. 2. & 3. huius q.

Cum ergo anima sit proprius actus corporis, anima producta est in corpore.

¶ Respon. Dicendum, quòd Orig. * posuit non solum animam primi hominis, sed animas omnium hominum ante corpora simul cum angelis creatas, c propter hoc quòd credidit omnes spirituales substantias, tam animas quàm angelos, æquales esse secundum suæ naturæ conditionem, sed solum merito distare, sic quòd quædã earum corporibus alligãtur, quę sunt animæ hominum, vel cœlestium corporum: quædam vero in sui puritate secũdum diuersos ordines remanent. de qua opinione supra iam diximus. * Et ideo relinquatur ad præsens. Augustin. vero in 7. super Gene. † ad lit. dicit, quòd anima primi hominis, ante corpus cum angelis est creata propter aliã rationem: * quia scilicet ponit q̃ corpus hominis in illis operibus sex dierum, non fuit productum in actu, sed solum secundum causales rationes. quod nõ potest de anima dici: quia nec ex aliqua materia corporali, aut spirituall præexistente facta fuit, nec ex aliqua virtute creata produci potuit. Et ideo videtur, quòd ipsamet anima in operibus sex dierum, in quibus omnia facta fuerunt, simul cum angelis fuerit creata: & quòd postmodum propria voluntate inclinata fuit ad corpus administrandum. Sed hoc non dicit asserendo, vt eius verba demonstrant. * Dicit enim, Credatur, si nulla scripturarum authoritas seu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum sexto die, vt corporis quidem humani ratio causalis in elementis mundi, anima vero iam ipsa crearetur. Posset autem vtique hoc tolerari secundum eos, qui ponunt quòd anima habet per se speciem & naturam completam: & quòd nõ vnitur corpori vt forma, sed solum ad ipsum administrandum. Si aũt anima vnitur corpori vt forma, & est naturaliter pars humanæ naturæ: hoc omnino esse non potest. Manifestum est enim, quòd Deus primas res instituit in perfecto statu suæ naturæ: secũdum q̃ vniuscuiusque rei species exigebat. Anima autem cũ sit pars humanæ naturæ, non habet naturalem perfectionem, nisi secundum quod est corpori vnita. vnde non fuisset conueniens, animam sine corpore creari. Sustinendo ergo opinionem Aug. de operibus sex dierum, dici poterit, quod anima humana præcesserit in operibus sex dierũ, secundum quandam similitudinem generis: prout conuenit cum angelis in intellectuali natura. e Ipsa enim fuit creata simul cum corpore. Secundum alios vero sanctos, tam anima quàm corpus primi hominis in operibus sex dierum sunt producta.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ si natura animæ haberet integram speciem, ita quòd secundum se crearetur, ratio illa procederet vt per se in principio createtur. Sed quia naturaliter est forma corporis, non fuit

† Ex li. 1. periarch. ca. 7. & 8. to. 4. c 285

† Li. 7. super Gene. c. 24. & 25. & 27. to. 3.

Q. 47. ar. 2.

† Eodem lib. ca. 24.

† Li. 7. super Gene. c. 24. in fi. to. 3.

358 382

Q. 65. ar. 3.

ar. præce.

seorsum creanda, sed debuit creari in corpore. Et similiter est dicendum ad secundum. Nam anima si per se speciem haberet, magis conueniret cum angelis. Sed in quantum est forma corporis, pertinet ad genus animalium, vt formale principium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd animam remanere post corpus a cidit per defectum corporis, qui est mors, qui quidem defectus in principio creationis animæ esse non debuit.

QVAESTIO XCI.

De productione corporis primi hominis, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de productione corporis primi hominis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De materia, ex qua productum est.

¶ Secundo, De authore, à quo productum est.

¶ Tertio, De dispositione, quæ ei per productionem est attributa.

¶ Quarto, De modo & ordine productionis ipsius.

Articvlvs I.

Vtrum corpus primi hominis sit de limo terræ.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ corpus primi hominis nõ sit de limo terræ. Maioris enim virtutis est facere aliquid ex nihilo, quàm ex aliquo: quia plus distat ab actu non ens, quàm ens in potentia. Sed cum homo sit dignissima creaturarum inferiorum, decuit vt virtus Dei maximè ostenderetur in productione eius: Ergo non debuit fieri ex limo terræ, sed ex nihilo.

¶ 2 Præt. Corpora cœlestia sunt nobiliora terrenis. Sed corpus humanum habet maximam nobilitatem, cum perficiatur à nobilissima forma, quæ est anima rationalis. Ergo nõ debuit fieri de corpore terrestri, sed magis de corpore cœlesti.

¶ 3 Præt. Ignis & aër sunt nobiliora corpora quàm terra & aqua. Quod ex eorum subtilitate apparet. Cum igitur corpus humanum sit dignissimum, magis debuit fieri ex igne & ex aëre, q̃ ex limo terræ.

¶ 4 Præt. Corpus humanum est compositum ex quatuor elementis. Non ergo est factum ex limo terræ, sed ex omnibus elementis.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ.

¶ Respon. Dicendum, q̃ cum Deus perfectus sit in operibus suis,

¶ Super quæstionis nonagesimę primę, Articulum primum.

Ticulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue cum vno corõllario. Conclusio est. Homo conuenienter dicitur formatus de limo terræ, id est, terra aquæ cõmista. Probatur sic. Deus est perfectus in se & suis operibus. ergo ab ea pfectio in omnes naturas deriuantur secundum earum modũ. ergo in hominem per compositionem ex omnibus. ergo cum intellectu & elongatione à contrarijs, per mistionẽ æqualem ex omnibus elementis. ergo cũ abundãtia inferiorum elementorum secundum quantitatem. ergo conuenienter ex limo terræ. Antecedens est per se notum. Prima consequentia probatur authoritate Deuteronomij. Secunda vero probatur, ostendẽdo modũ, quo per fectio est in Deo, scilicet vnite, vt causa omnium, ex authoritate. Subintellecta enim illa maxima, q̃ quę in superiori sunt vnite, ab inferioribus sparsim participantur gradatim, optime infertur, quòd perfectum esse secundum omnia in Deo simpliciter existens, ad intellectãtias intellectualiter deriuatur ad hominem vero vltimam creaturarũ nobilium, compositè & materialiter deuenit: & consequẽter homo est omnium perfectio nem habens p compositionem ex omnibus.

455 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. ad 5. & ar. 3. ad 2. Et 3. dist. 3. q. 2. artic. 2. cor. & ad 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus. Secunda consequentia satis clare patet: quia aliter non possunt omnia componere vnam partialē speciem, dico autem partialem, ad differentiam vniuersi: quod vnum est ex omnib. constat creaturis: sed hoc est totale ens & vnum non per vnam substantialē formam, sed per ordinem. Tertia vero cōsequētia probatur: quia aliter non saluaret æqualitas misti. Probatur: quia superioribus habentibus longe plus virtutis in pari quantitate, si essent paria in quantitate, misto non esset æqualis. oportet ergo inferiora plus quātitatis habere, ac per hoc ꝙ quam virtutem: quia in maiori quanto, est maior virtus: & sic misto fiet æqualis. vt humana requisit complexio a contrariis remotissima.

¶ Corollarium est, ꝙ homo est minor mundus, patet quia cōstat ex omnibus.

¶ Caue hic ne fallaris ex hoc articulo, putans S. Tho. oblitum doctrinæ p̄opriæ de mansione elementorum in misto; ppterea, quia hic expresse dicit elementa in homine secundum substantiam. Aduertendū est enim, ad rationem dicendi: vt autem patet in litera, dixit hoc ad differentiam corporum cœlestium, quæ non nisi secundum aliquid eis simile veniūt in cōpositionem hominis: ipsa vero elementa secundum substantiam dicuntur componere, nō distinguendo, an formaliter, an virtualiter. Rursus, dicuntur elementa componere hominem secundū substantiam, non formalem, sed materialem: non tantū communem, scilicet materiam primam, sed propriā, seu appropriatam. Elemēta enim ex misto alterata sic vniuntur in misto, ꝙ materiæ perfectionem dedit omnibus secundū eorum modum: secūdum illud Deute. 32. Dei perfecta sunt opera. Ipse autē simpliciter perfectus est ex hoc, quòd omnia in se p̄rahebet: nō per modum compositionis, sed simpliciter & vnitē, c vt Dionys.* dicit eo modo, quo diuersi effectus præexistunt in causa, secundum eius virtutem vnam. Ista autem perfectio ad angelos quidem deriuatur, secundum quod omnia sunt in eorum cognitione, quæ sunt à Deo in natura producta per formas diuersas. Ad hominem vero, deriuatur inferiori modo huiusmodi perfectio: ¶ non enim in sua cognitione naturali habet omnium naturalium notitiam. Sed est ex rebus omnibus quodammodo compositus, dum de genere spiritualiū substantiarum habet in se animam rationalem, de similitudine vero cœlestiū corporum habet elongationem à contrariis per maximam æqualitatem complexionis. Elementa vero secundum substantiam, tita tamen, quòd superiora elementa prædominantur in eo secūdum virtutem, scilicet ignis & aër: quia vita præcipue consistit in calido, quod est ignis, & humido, quod est aëris. Inferiora vero elementa, abundant in ea, secundum substantiam. Aliter enim non posset esse mistionis æqualitas, nisi inferiora elementa, quæ sunt minoris virtutis, secundum quantitatem in homine abundarent. Et ideo dicitur corpus hominis de limo terræ formatum, quia limus dicitur terra aquæ permista. Et propter hoc, homo dicitur minor mundus, quia omnes creaturæ mundi quodammodo inueniuntur in eo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd virtus Dei creantis manifesta est in corpore hominis: dum eius materia est per creationem producta. Oportuit autē, vt ex materia quatuor elementorum fieret corpus humanū: vt homo haberet conuenientiam cum inferioribus corporibus, quasi mediū quoddam existens inter spirituales & corporales substantias.

¶ Ad secvndvm dicendū, quòd quamuis corpus cœleste sit simpliciter nobilius terrestri corpore: tamen quantum ad actus animæ rationalis est minus conueniens. Nam anima rationalis accipit notitiam veritatis quodammodo per sensus: quorum organa formari non possunt ex corpore cœlesti, cum sit impassibile. e Nec est verum quod quidam dicunt, aliquid de quinta essentia materialiter ad compositionem humani corporis aduenire, ponentes animam vnius corpori mediante quadam luce. e Primo enim falsum est quod dicunt, lucem esse corpus. e Secundo vero, impossibile est aliquid de quinta essentia, vel a corpore cœlesti diuidi, vel elementis permisceri, propter cœlestis corporis impassibilitatem. Vnde non venit in cōpositionem mistorum corporum, nisi secundum suæ virtutis effectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si ignis & aër, quæ sunt maioris virtutis in agendo, etiam secundum quantitatem in compositione humani corporis abundarent: omnino ad se traherēt alia, & non posset fieri æqualitas commistionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatem sensus tactus, qui est fundamentum sensuum aliorum. c Oportet enim organum cuiuslibet sensus non habere in actu contraria, quorum sensus est perceptiuus, sed in potentia tantum: vel ita quòd omnino careat toto genere contrariorum: sicut pupilla caret colore, vt sit in potentia ad omnes colores. Quod in organo tactus non erat possibile, cum sit compositum ex elementis, quorum qualitates percipit tactus. Vel ita quòd organum sit medium inter contraria, vt necesse est in tactu accidere. Medium enim est in potentia ad extrema.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in limo terræ est terra & aqua conglutinans partes terræ & aquæ. De aliis autem elementis Scriptura mentionem non fecit: tum quia minus abundant secundum quantitatem in corpore hominis, vt dictum est:* tum etiam, quia in tota rerum productione de igne & aëre, quæ sensu non percipiuntur à rudibus, mentionem non fecit Scriptura, quæ rudi populo tradebatur.

Articvlvs II.

Vtrum corpus humanum sit immediate a Deo productum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd corpus humanum non sit immediatè a Deo productum. Dicit enim Augustī.* in 3. de Trini. quòd corporalia disponuntur à Deo per angelicam creaturam. Sed corpus humanum formatum fuit ex materia corporali: vt dictum est * Ergo debuit produci mediantibus angelis, & nō immediate à Deo.

¶ 2 Præt. Quod fieri potest virtute creata, non est necessarium quòd immediate producatur à Deo. Sed corpus humanum produci potest per virtutē creatam cœlestis corporis: nam & quedam animalia ex putrefactione generantur per virtutem actiuam corporis cœlestis. Et Albumasar dicit, quòd in locis in quibus nimis abundat calor aut frigus, homines non generatur sed in locis temperatis tantum. Ergo non oportuit ꝙ immediatè corpus humanum formaretur à Deo.

¶ 3 Præt. Nihil fit ex materia corporali, nisi per aliquam materiæ transmutationem. Sed omnis transmutatio corporalis causatur ex motu cœlestis corporis, qui est primus motuū. Cum igitur corpus humanū sit productum ex materia corporali, videtur quòd ad eius formationem aliquid operatū fuerit corpus cœleste.

¶ 4 Præt. Augu.* dicit super Gen. ad lit. quòd homo factus est secundum corpus in operibus sex dierum, secundum causales rationes, quas Deus inseruit creaturæ corporali, postmodum vero fuit formatum in actu: sed quod præexistit in corporali creatura, secundum causales rationes per aliquam virtutem corpoream produci potest. Ergo corpus humanum productum est aliqua virtute creata, & non immediatè à Deo.

¶ Sed contra est, quod dicitur Eccles. 17. Deus de terra creauit hominem.

¶ Respon. Dicendum, quòd prima formatio humani corporis non potuit esse per aliquam virtutem creatam: sed immediatè à Deo. Posuerunt siquidem aliqui formas, quæ sunt in d materia corporali à quibusdam formis immaterialibus deriuari. c Sed hanc opinionem repellit Philosophus in 7. Metaphy.* per hoc, quòd formis non competit per se fieri: sed compositō, vt supra ex positū est. † Et quia oportet agens esse simile facto, non cōuenit quòd forma pura quæ est sine materia, producat formam quæ est in materia, quæ non fit nisi per hoc, quòd compositum fit. Et ideo oportet quòd forma quæ est in materia, sit causa formæ quæ est in materia secūdum quod compositum à composito generatur. Deus autem, quāmuis omnino sit immaterialis, tamen solus est, qui sua virtute materiam producere potest creando e Vnde ipsius solius est formā producere in materia absque adminiculo præcedentis formæ materialis. Et propterhoc, angeli non possunt transmutare corpora ad formam aliquam, nisi adhibitis seminibus quibusdam, vt Augustī.* dicit in 3. de Tri. Quia igitur corpus humanum nunquam formatū fuerat, cuius virtute per viam generationis aliud simile in specie formaretur, necesse fuit, ꝙ primum corpus hominis immediatè formaretur à Deo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ etsi angeli aliquod ministeriū Deo exhibeāt in his quæ circa corpora operantur: aliqua tamen Deus in creatura corporea facit, quæ nullo modo angeli facere possunt: sicut, ꝙ suscitat mortuos, & illuminat cæcos. Secundum quam virtutem, etiam corpus primi hominis de limo terræ formauit. Potuit tamen fieri, vt aliquod ministeriū in formatione corporis primi hominis angeli exhiberent: sicut exhibebunt in vltima resurrectione, pulueres colligendo.

tes formas materiales deriuari immediate a formis sine materia: corporalia autem agentia esse dispositiua agentia tantum. Improbatio est. Forma non fit nisi ratione compositi, ergo non fit a forma immateriali. Antecedens sic ponitur ex dictis: quia esse & fieri, non est nisi subsistentium. consequentia probatur. Compositum fit a composito: ergo non fit a forma immateriali. ergo nec forma quæ solum fit ad factionem ipsius compositi. Antecedens probatur: quia factiū & factibile oportet esse similia: consequentia est per se nota ex eode fundamento, tam prima ꝙ secūda, quia forma immaterialis nec est similis cōposito, nec formæ in materiam.

¶ Obiectio autē exclusa est, quia si ista ratio cōcludit, sequif ꝙ nec Deus possit esse cā proxima cōpositi, aut formæ materialis: & patet sequela. quia Deus ipse est forma immaterialis: ergo per hoc non est inter formā materialem aut cōpositū, & ipsum, simillimum. Excluditur enim, hæc obiectio ex hoc, ꝙ Deus est nō quomodolibet forma immaterialis, sed sic excellenter vt etiam materiæ causa existat: ac ꝙ hoc compositū est ei simile, ēt ratione materiæ, quod non potest dici de aliis: Et sic habemus maiorem. Ex quo enim habemus hæc tria. s. ꝙ forma immaterialis nō est immediata causa formæ materialis, & ꝙ compositum est causa immediata: & quòd Deus ex sua excellentia, qua continet etia materiā, potest esse causa immediata: colligitur maior, ꝙ corpus humanum, & vniuersaliter oīs res materialis aut a Deo, aut a composito immediate formatur. Deducitur autē hinc duo corollaria. Primū ꝙ solius Dei est ebsq; adminiculo ꝓcedentis formæ, trāsmutare materiā ad formā. Secūdum, ꝙ angeli nō possunt transmutare materiā nisi adhibitis actiuis passiuis: vt Aug. dicit. Minor autem manifesta subdita patet eum conclusione: quare &c.

¶ *Super quæstionis. XCI. Articulum. III.*

Titulus clarus. nomine dispositionis, intelligēdo dispositiones qualitatiuas, & quantitatiuas, & membrales, &c.

¶ In corpore duo simul sunt: respondetur enim quæsito conclusione affirmatiua: & exclusa obiectio quædam. Conclusio responsiua est, Deus instituit corpus hominis manum in optima dispositione secundum conuenientiā ad animā rationalem & eius opera. Probatur sic: quilibet artifex intēdit dare effectui suo dispositionem optimam, non simpliciter, sed sīm cōuenientiam ad finem proprium illius effectus. ergo Deus dedit optimā dispositionem rebus naturalibus secundum conuenientiam ad proprios fines: ergo corpori humano secundū conuenientiam ad talem formā & illius operas, f. animam rationalē & opera eius. Antecedēs est per se notum, & declaratur in artifice serræ. Prima consequentia probatur, ex eo ꝙ Deus est artifex rerū naturalium. Et confirmatur authoritate Ari. Secunda vero ex eo, ꝙ corpus humanum est vnum naturaliū & illius finis proprius est anima rationalis cōiuncta huius operibus: quod probatur, ꝙ materia est ꝓpter formā, & hoc quo ad animam: & instrumēta sunt propter actiones, & hoc quo ad opera. Obiectio autē est illa. Optimū dicitur, quia vel est omni alio immediatū: vel falsē nihil est melius ipso simpliciter, vel in tali ordine, vt patet: sed id in quo inuenitur defectus aliquis, pōt esse melius, quia posset esse sine defectu. ergo qd est cū defectu, non est optimū: sed dispositio rerum naturaliū habet multos defectus annexos. ergo non est optima. Hanc obiectionem ex eadem radice simul excludit, quia scilicet, nullus artifex curat de defectibus consequentibus necessa-

Articvlvs III.

Vtrum corpus hominis habuerit conuenientem dispositionem.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ corpus hominis non habuerit conuenientem dispositionem. Cū enim homo sit nobilissimum animalium, corpus hominis debuit esse dispositum optimē ad ea quæ sunt propria animalis. s. ad sensum & motum. Sed quædam animalia inueniūtur actioris sensus, ꝙ homo, & velocioris motus: sicut canes melius odorāt, & aues velocius mouentur. Ergo corpus hominis non est conuenienter dispositum.

¶ 2 Præt. Perfectiū est, cui nihil deest. Sed plura desunt humano corpori, quā corporibus aliorum animaliū, quæ habent tegumenta & arma naturalia ad sui protectionem: quæ homini desunt. Ergo corpus hominis est imperfectissime dispositum.

¶ 3 Præt. Homo plus distat à plantis, quā ab animalibus brutis, Sed plantæ habent staturam rectam: animalia autem bruta pronam. Ergo homo non debuit habere staturam rectam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessitatem materiæ idoneæ ad finem proprium. ergo nec Deus respectu materialis ergo nec respectu corporis humani. Si qui igitur sunt in corpore humano defectus, non sunt ab actore electi, sed ex necessitate materiæ emergunt. Totus processus est clarus.

¶Sed contra est, quòd dicitur Eccles.7. Deus fecit hominem rectum.

¶Respon. Dicendum, quòd non omnes res naturales productæ sunt ab arte diuina. Vnde sunt quodam modo artificiata ipsius Dei. Quilibet autem artifex intendit suo operi dispositionem optimam inducere, non simpliciter, sed per comparationem ad finem. Et si talis dispositio habet secum adiunctum aliquem defectum, artifex nõ curat. Sicut artifex, qui facit seram ad secandum, facit eam ex ferro, vt sit idonea ad secandum: nec curat eam facere ex vitro, quæ est pulchrior materia: quia talis pulchritudo, esset impedimentum finis. Sic igitur Deus vnicuique rei naturali dedit optimam dispositionem, non quidem simpliciter: sed secundum ordinem ad proprium finem. Et hoc est, quod †li.2.text. Philos. * dicit in 2. Physi. Et quia dignius est sic, non tamen simpliciter: sed ad vniuscuiusque substantiam: Finis autem proximus humani corporis est anima rationalis: & operationes ipsius. Materia enim est propter formam, & instrumenta propter actiones agentis. Dico ergo, ꝙ Deus instituit corpus humanum in optima dispositione, secundum conuenientiam ad talem formam, & ad tales operationes. Et si aliquis defectus in dispositione humani corporis esse videtur, cõsiderandum est quòd talis defectus sequitur ex necessitate materiæ ad ea, quæ requiruntur in corpore, vt sit debita proportio ipsius ad animam, & ad animæ operationes.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd tactus, qui est fundamentum aliorum sensuum, est perfectior in homine, quam in aliquo alio animali. Et propter hoc oportuit quòd homo haberet temperatissimam complexionẽ inter omnia animalia. Præcedit etiam homo omnia alia animalia, quantum ad vires sensitiuas interiores: sicut ex supradictis apparet.* Ex quadam autem necessitate cõsequitur, quòd quantum ad aliquos exteriores sensus, homo ab aliis animalibus deficiat: sicut homo inter omnia animalia habet pessimum olfactum. Necessarium enim fuit, quòd homo inter omnia animalia respectu sui corporis haberet maximum cerebrum. Tum, vt liberius in eo perficerentur operationes interiorum virium sensitiuarum, quæ sunt necessariæ ad intellectus operationem: vt supra dictum est. * Tum etiam, vt frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quem necesse est in homine abundare ad hoc, quòd homo sit rectæ staturæ. Magnitudo autem cerebri propter eius humiditatem, est impedimentum olfactus, qui requirit siccitatem. Et similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sunt acutioris visus, & subtilioris auditus quàm homo, propter impedimentum horum sensuum. Quod necesse est cõsequi in homine, ex perfecta complexionis æqualitate. Et eadẽ etiam ratio est assignanda de hoc, ꝙ quædã animalia sunt homine velociora: cui excellentiæ velocitatis repugnat æqualitas humanæ complexionis.

Ad secundum dicendum, quòd cornua & vngulæ, quæ sunt quorundam animalium arma, & spissitudo coryj, & multitudo pilorum, aut plumarum, quæ sunt tegumenta animalium attestantur abundantiæ terrestris elementi: quæ repugnat æqualitati & tenerituli cõplexionis humanæ: & ideo hæc homini non competebant. Sed loco horum habet rationem & manus: quibus potest parare sibi arma, & tegumenta & alia vitæ necessaria, infinitis modis. vnde & manus, in tertio de anima, * dicitur organum organorum. Et hoc etiam magis competebat rationali naturæ, quæ est infinitarum conceptionum, vt haberet facultatem infinita instrumenta sibi parandi.

¶Ad tertium dicendum, quòd habere staturam rectã, cõueniens fuit homini propter quatuor. Primo quidem, quia sensus sunt datihomini non solum ad vitæ necessaria procuranda, sicut aliis animalibus: sed etiam ad cognoscendum. Vnde cum cætera animalia non delectentur in sensibilibus, nisi per ordinem ad cibos & venerea, solus homo delectatur in ipsa pulchritudine sensibilium secundum seipsam. Et ideo, quia sensus præcipue vigent in facie, alia animalia habent faciem pronam ad terram, quasi ad cibum quærendum, & prouidendum sibi de victu: homo vero habet faciem erectam, vt per sensus, & præcipuè per visum, qui est subtilior, & plures differentias rerum ostendit, liberè possit ex omni parte sensibilia cognoscere, & cœlestia & terrena, vt ex omnibus intelligibilem colligat veritatem. Secundo, vt interiores vires liberius suas operationes habeant: dum cerebrum, in quo quodammodo perficiuntur, non est depressum: sed super omnes partes corporis eleuatum. Tertio, quia oporteret, quòd si homo haberet pronam staturam, vteretur manibus loco anteriorum pedum. & sic vtilitas manuum ad diuersa opera perficienda cessaret. Quarto, quia si haberet pronam staturam, & vteretur manibus loco anteriorum pedum, oporteret, quòd cibum caperet ore. Et ita haberet os oblongum, & labia dura & grossa, & linguam etiam duram: ne ab exterioribus læderetur, sicut patet in aliis animalibus: & talis dispositio omnino impediret locutionem, quæ est proprium opus rationis. Et tamen homo staturam rectam habens, maximè distat à plantis. Nam homo habet superius sui id est, caput versus superius mundi, & inferius sui versus inferius mundi. Et ideo est optimè dispositus secundum dispositionem totius: plantæ vero habent superius sui, versus inferius mundi, nam radices sunt ori proportionales, inferius autem sui, versus superius mundi. Animalia vero bruta medio modo: nam superius animalis est pars, qua accipit alimentum: inferius autem est pars, qua emittit superfluum.

Q.78.art. 4.

Q.84.art. 7.

† li.3.de aia. text. 38.co.2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter corporis humani productio in Scriptura describatur.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter corporis humani productio in Scriptura describatur. Sicut enim corpus humanum est factum à Deo, ita & alia opera sex dierum. Sed in aliis operibus dicitur: Dixit Deus fiat, & factum est. Ergo similiter dici debuit de hominis productione.

¶2 Præt. Corpus humanum à Deo immediatè est factum: vt supra dictum est. * Ergo inconuenienter dicitur, Faciamus hominem.

¶3 Præt. Forma humani corporis est ipsa anima, quę est spiraculum vitę. Inconuenienter ergo postquam dixerat, Formauit Deus hominem de limo terræ, subiunxit, Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.

¶4 Præt. Anima quę est spiraculum vitæ, est in toto corpore, & principaliter in corde. Non ergo debuit dicere, quòd inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.

¶5 Præterea. Sexus masculinus & fœmininus pertinent ad corpus, imago vero Dei ad animam. Sed anima

¶ Super quæstionis nonagesimæprimæ Artic. IIII.

Titulus clarus, ¶In corpore vna conclusio responsiua. Scripturæ vritur specialiter modo loquendi in productione hominis. Probatur, excludendo falsam causam, & assignando veram. Falsa quidem est causa huius, quòd solus homo sit à Deo, & hoc ex Aug. Vera autem, quia solus homo est ad imaginem Dei. ex qua deducitur conclusio sic. Solus homo est ad imaginem Dei factus. ergo alia facta sunt propter ipsum. ergo ipse est principaliter intentus. ergo speciali modo loquendi, debet eius productio infinuari. Omnia sunt ctã ra, & vltima consequentia probatur: ꝙ ea quæ principaliter intendimus cũ maiori deliberatione

458 Supra qũ. 72. ar. vltimo. co. cor. fi. & 3. & 4.

Art. 2. huius quæst.

¶li.7.super Gene. c.24. tem. 3.

¶li.6.super Gene. ca.12. tem. 3.

ratione & studio facere consueuimus: ac per hoc, hæc maior diligentia debuit insinuari speciali tractatu de productione ipsius. Aduerte nouitie. 9. hic comparatur homo ad ea, quæ explicite facta scribuntur in principio Genesis: inter illa. n. principatum tenet homo. Angeli enim non numerantur.

secundum Augu.* non fuit facta ante corpus, Inconuenienter ergo, cum dixisset, Ad imaginem suam fecit illum, addidit, Masculum & fœminam creauit eos.

¶In contrarivm, Est autho ritas Scripturæ.

¶Respon. Dicendum ad primũ quòd sicut August.* dicit in 6. super Gen. ad lit. non in hoc præeminet homo aliis rebus, quòd Deus fecit ipsum hominem, quasi alia ipse non fecerit, cum scriptum sit, Opera manuum tuarum sunt cœli, & alibi, Aridam fundauerunt manus eius: sed in hoc quòd ad imaginem Dei factus est homo. Vtitur tamen Scriptura in productione hominis speciali modo loquendi, ad ostẽdum, quòd alia propter hominem facta sunt. Ea enim quæ principaliter intendimus, cum maiori deliberatione & studio consueuimus facere.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ non est intelligendum Deum angelis dixisse, Faciamus hominem, ut quidã peruerse intellexerunt: Sed hoc dicitur, ad signandum pluralitatem diuinarum personarum, quarum imago expressius inuenitur in homine.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam intellexerunt corpus hominis prius tempore formatum, & postmodũ Deum formato iam corpori, animam infudisse. Sed contra rationem perfectionis primæ institutionis rerum est, quòd Deus vel corpus sine anima, vel animam sine corpore fecerit: cum vtrunque sit pars humanæ naturæ. Et hoc etiam est magis inconueniens de corpore, quod dependet ex anima, & non econuerso. Et ideo ad hoc excludendum, quidam posuerunt, quòd cum dicitur, Formauit Deus hominẽ, intelligitur productio corporis simul cum anima: quod autem additur, Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, intelligitur de spiritu sancto: sicut & dominus insufflauit in Apostolos dicens, Accipite spiritum sanctum. Ioan.20. Sed hæc expositio, vt dicit Augu. in lib. de Ciui. Dei, * excluditur per verba Scripturæ. Nam subditur ad prædicta, Et factus est homo in animã viuentem. Quod Apostolus 1.ad Cor. 15. non ad vitam spiritualem, sed ad vitam animalem refert. Per spiraculũ ergo vitæ intelligitur anima, vt sic quod dicitur, Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, sit quasi expositio eius quod præmiserat: nam anima est corporis forma.

¶Ad quartum dicendum, quòd quia operationes vitæ magis manifestantur in facie hominis propter sensus ibi existentes, ideo dicit, in faciem hominis inspiratum esse spiraculum vitæ.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ secundum Aug.* omnia opera sex dierum simul sunt facta. Vnde animam primi hominis, quam ponit simul factam cum angelis, non ponit factam ante sextam diem: sed in ipso sexto die ponit esse factam & animam primi hominis in actu, & corpus eius secundum rationes causales. Alii vero doctores ponunt, & animam & corpus hominis factum sexto die in actu.

¶li.4.super Gen. ad lit. c.34.

¶Secundo, Vtrum debuerit fieri de viro.

¶Tertio, Vtrum de costa viri.

¶Quarto, Vtrum facta fuerit immediate à Deo.

ARTICVLVS I.

Vtrum mulier debuerit produci in prima rerum productione.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd mulier non debuit produci in prima rerum productione. Dicit enim Philosophus in lib. de generatione animalium,* quòd fœmina est mas occasionatus. Sed nihil occasionatum & deficiens, debuit esse in prima rerum institutione. Ergo in illa prima rerum institutione mulier producenda non fuit.

¶2 Præt. Subiectio & minoratio ex peccato est subsecuta: nam ad mulierẽ dictum est post peccatum Gene. 3. Sub viri potestate eris. Et Grego. dixit* quod vbi non delinquimus omnes pares sumus. Sed mulier naturaliter est minoris virtutis & dignitatis quàm vir: semper enim honorabilius est agẽs patiente, vt dicit Augu. 12. super Gen. ad lit. † Ergo non debuit mulier produci in prima rerum productione ante peccatum.

¶3 Præte. Occasiones peccatorum, sunt amputandæ. Sed Deus præscijt quòd mulier esset futura viro in occasionem peccati. Ergo non debuit mulierem producere.

¶Sed contra est, quod dicitur Genes. 2. Non est bonum hominẽ esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.

¶Respon. Dicendum, quòd necessarium fuit seminam fieri, sicut Scriptura dicit, in adiutorium viri: non quidẽ in adiutorium alicuius operis, vt quidam dixerunt. cum ad quodlibet aliud opus conuenientius iunari possit vir per alium virum, quàm per mulierem: sed in adiutorium generationis. Quod manifestius videri potest, si in viuentibus modus generationis consideretur. Sunt enim quædam viuentia, quæ in seipsis non habẽt virtutem actiuam generationis: sed ab agente alterius speciei generantur: sicut plantæ & animalia, quæ generantur sine semine ex materia conuenienti per virtutem actiuam cœlestium corporum. Quædam vero habent virtutem generationis actiuam & passiuam cõiunctam, sicut accidit in plantis, quæ generantur ex semine. non enim est in plãtis aliquod nobilius opus vitæ, quam generatio. Vnde conuenienter omni tempore, in eis virtuti passiuæ coniungitur virtus actiua generationis. Animalibus vero perfectis competit virtus actiua generationis, secundum sexum masculinum, virtus vero passiua secundum sexum fœmininum. Et quia est ali-

459 Opus. 71. c. 17.

† li.2. de generatione animalium c.3. non procul a fine, tom.4.

† In Pallora li par. 2 c.6. partũ 2 prin. haberur in tenten.

† li.12.c.16. in medio tomo 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Comistio in eo qđ Tubalitus, Beerum deo in carne vna. Ex iis patet ratio antecedentis taliter: Natura vniens generatiua sortita excellentissimam operationem s. intelligere, exigit maximam sexus diuersitatem, cum eorum quandoque commistione: natura humana est huiusmodi. ergo, Solus ergo vir nō sufficit: sed oportuit dari sibi adiutoriū ad generationis opus.

¶Circa probationem consequentiæ dubium occurrit. Non enim videtur verum, quod ibi dicitur. s. quòd ad omne opus, melius viro per aliū virum adiutorium præstatur, & quia per fœminam: excepta generatione. inquit enim Ari. in 3. Oeconomicorum, q̄ alia sunt propria opera viri, & alia uxoris in domo. Et in sequenti articulo expresse dicit, q̄ in humana specie mas & fœmina cōiunguntur, non solum ad generationem: sed ad domesticam vitā, in qua alia sunt maris, alia fœminæ opera. Constat autem, q̄ vnumquodque opus, melius fit per eū, cui est proprium, quàm per alium. Igitur præter generationem alia sunt, quæ per fœminam melius patātur, quam per virum: ergo videtur quòd non conueniēter dictum sit, quòd melius vir per mulierem adiutorium sibi adiungat ad generationis opus.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd per respectum ad naturam particularem fœmina est aliquid deficiens & occasionatum: quia virtus actiua quæ est in semine maris, intendit producere sibi simile perfectum, secundū masculinum sexum. Sed quòd fœmina generetur, hoc est propter virtutis actiuæ debilitatem: vel propter aliquam materiæ indispositionem: vel etiam propter aliquam transmutationem ab extrinseco: puta à ventis australibus, qui sunt humidi: vt dicitur in li. de generatione animalium. * Sed per comparationem ad naturam vniuersalem fœmina non est aliquid occasionatum: sed est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata. Intentio autem naturæ vniuersalis dependet ex Deo, qui est vniuersalis auctor naturæ. Et ideo instituendo naturam, non solum marem, sed etiam fœminam produxit.

¶Ad secundum dicendum, quòd duplex est subiectio. c Vna seruilis, secundum quam præsidens vtitur subiecto ad subijpsius vtilitatem. & talis subiectio introducta est post peccatū. Est autem alia subiectio œconomica, vel ciuilis: secundum quam præsidens vtitur subiectis ad eorum vtilitatem & bonum. & ista subiectio fuisset etiā ante peccatum. Defuisset enim bonum ordinis in humana multitudine, si quidam per alios sapientiores gubernati non fuissent. Et sic ex tali subiectione naturaliter fœmina subiecta est viro: quia naturaliter in homine magis abūdat discretio rationis. Nec in æqualitas hominum excluditur per innocentiæ statum: vt infra dicetur. *

¶Ad tertium dicendum, quòd si omnia, ex quibus homo sumpsit occasionem peccandi, Deus subtraxisset à mūdo, remansisset vniuersum imperfectum. Nec debuit bonum commune tolli, vt vitaretur particulare malum, c præsertim cum Deus sit adeo potens, vt quodlibet malum possit ordinare in bonum.

ARTICVLVS II.

Vtrum mulier debuerit fieri ex viro.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ mulier non debuit fieri ex viro. Sexus enim communis est homini & aliis animalibus. Sed in aliis animalibus fœminæ non sunt factæ ex maribus. Ergo nec in homine fieri debuit.

¶2 Præt. Eorum quæ sunt eiusdem speciei, eadē est materia. Sed mas & fœmina sunt eiusdem speciei. Cum igitur vir fuerit factus ex limo terræ ex eodē debuit fieri fœmina, & non ex viro.

¶3 Præt. Mulier facta est in adiutorium viro ad generationem. Sed nimia propinquitas reddit personam ad hoc ineptam. Vnde personæ propinquæ à matrimonio excludunt. ut patet Leui. 18. Ergo mulier non debuit fieri ex viro.

¶Sed contra est, quod dicitur Eccles. 17. Creauit ex ipso. s. viro, adiutorium sibi. s. mulierem.

¶Respon. Dicendum, quòd conueniens fuit mulierem in prima rerum institutione ex viro formari magis quā in alijs animalibus. Primo quidem, vt in hoc quædam dignitas primo homini seruaretur: vt secundum Dei similitudinem, esset & ipse principiū totius suæ speciei, c sicut Deus est principiū totius vniuersi. Vnde & Paul. dicit Act. 17. quòd Deus fecit ex vno omne genus hominum.

¶Secūdo, vt vir magis diligeret mulierem, & ei inseparabilius inhæreret, dum cognosceret eam ex se esse productā. Vnde dicitur Gen. 2. De viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Et hoc maximè necessarium fuit in specie humana, in qua mas & fœmina commanent per totā vitam. quod non contingit in alijs animalibus.

¶Tertio, quia, vt Philosophus dicit in 8. Ethic. * mas & fœmina coniunguntur in hominibus: non solum propter necessitatem generationis, vt in alijs animalibus: sed etiam propter domesticam vitā, in qua sunt aliqua opera viri & fœminæ, & in qua vir est caput mulieris. Vnde conuenienter ex viro formata est fœmina, sicut ex suo principio.

¶Quarta vero est ratio sacramentalis. Figuratur enim per hoc, q̄ ecclesia à Christo sumit principium. Vnde A postolus dicit ad Ephe. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. & per hoc patet responsio ad primum.

¶Ad secundum dicendum, q̄ materia est ex qua aliquid fit. Natura autem creata habet determinatum principium: & cum sit determinata ad unum: etiam habet determinatum processum; unde ex determinata materia producit aliquid in determinata specie. Sed virtus diuina, cum sit infinita, potest idem secundum speciem ex quæcunque materia facere, sicut virum ex limo terræ, & mulierem ex viro.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex naturali generatione contrahitur quædam propinquitas, quæ matrimonium impedit. Sed mulier non est producta a viro per naturalē generationem, sed sola virtute diuina. vnde Eua non dicitur filia Adæ. Et propter hoc ratio non sequitur.

¶ *Super quæstionis nonagesimæsecundæ, Arti. III.*

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Conueniens fuit mulierē formari de costa viri. Probatur dupliciter. Primo, ex parte coniunctionis socialis nō denominatiuæ, ex quacunque parte. Secundo ex parte sacramenti. omnia clara sunt.

¶In responsione ad primum aduerte, q̄ quia materia fuerit actus omnium prædicamentorum, vt dicitur 7. Meta. nec est quid, nec quale, nec quantū: sed omnia in potētia, ideirco præter essentiā materiæ est & magnitudo & multitudo, quæ ad prædicamētum quantitatis pertinent: præter essentiam autem eius sunt hæc in actu, non in potentia. Verum non est putandum materiam existerem sub qualcunque dimensione, esse in potentia ad quantamcūque dimensionem, sed est certus limes, vltra quem nec in potentia extendi-tur. Et propterea communiter & bene dicitur, quòd licet in essentia materiæ nō detur magnitudo aut minus, multitudo, nel pauci-tas, datur tamē in ea plus & minus, ita quòd plus materiæ est sub pedaliter, quam sub pedali ignis: hoc patet ex rationibus rari & densi, quoniam hoc habet multum materiæ sub parnis, illud parum sub magnis dimensionibus. Et propterea, materia existens sub costa, non erat in potentia ad quā quæ nō solum melius fiunt per vnum: sed simpliciter non decens mirum: quin potius nec fore debet talia, vt ibidē dicitur. Sed ex hoc non sequitur, quin ista melius fierent per vnum, aut plures alios viros: ex hoc enim quòd melius per ipsum quàm per maritū fit: non sequitur ergo melius quàm per virum. Multa quoque sunt opera, quæ melius sperantur a muliere, quàm a viro, ratione, ne affectus maioris, consuetudinis, nutritionis &c. & propter hoc, Vbi non est mulier ingeniscit æger. Et secundum hoc, mas & fœmina in hominibus iunguntur ad opera vitæ domesticæ, quia maximum vinculum amicabilis & perpetuæ coniunctionis reddet magis idoneam fœminam uxorē ad huiusmodi opera quā virum: cū quo non est ratio tanti iuncti dum dictum literæ ex August. accepta.

¶ *Super quæstionis nonagesimæseciūdę Articul. II.*

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio, responsiua quæsito affirmatiue. Mulier conuenienter ex viro formata est, magis quàm fœmina cuiuscunque animalis ex eo. Quod probat quadrupliciter. Primo, ex parte dignitatis viri. Secundo, ex parte amabilitatis mulieris. Tertio, ex parte finis secundari, scilicet domesticę vitæ. Quarto, ex parte sacramenti. Omnia patent.

ARTICVLVS III.

Vtrum mulier debuerit formari de costa viri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non debuerit formari de costa viri. Costa enim viri fuit multo minor quàm corpus mulieris. Sed ex minori non potest fieri maius, nisi vel per additionem, quod si fuisset, magis ex illo addito mulier formata diceretur quàm de costa: vel est per rarefactionem, quia (vt dicit Aug. super Gen. ad lit. *) non est possibile vt aliquod corpus crescat, nisi rarescat. Non autem inuenitur corpus mulieris rarius quàm viri ad minus in ea proportione, quam habet costa ad corpus Euæ. Ergo Eua non fuit formata de costa Adæ.

¶2 Præt. In operibus primo creatis non fuit aliquid superfluum. Costa ergo Adæ fuit de perfectione corporis eius. Ergo ea subtracta remansit imperfectum: quod videtur inconueniens.

¶3 Præt. Costa non potest separari ab homine siue dolore. Sed dolor non fuit ante peccatum. Ergo costa non debuit separari à viro, vt ex ea mulier formaretur.

¶Sed contra est, quòd dicitur Ge. 2. Aedificauit dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem.

¶Respon. Dicendum, quòd conueniens fuit mulierem formari de costa viri. Primo quidem, ad significandum q̄ inter virum & mulierem debet esse socialis coniunctio. Neque enim mulier debet dominari in virum. & ideo non est formata de capite. Neque debet à viro despici tanquam seruiliter subiecta. & ideo non est formata de pedibus. Secundo, propter sacramētum. quia de latere Christi dormiētis in cruce fluxerunt sacramenta, idest sanguis & aqua, quibus est Ecclesia instituta.

¶Ad primum ergo dicēdum, quòd quidam dicunt, per multiplicationem materiæ absque alterius additione formatum fuisse corpus mulieris: ad modū quo Dominus quinque panes multiplicauit. Sed hoc est omnino impossibile. Multiplicatio enim prædicta, aut accidit secundum trāsmutationem sub stantiæ ipsius materiæ, aut secundum transmutationem dimēsionum eius. c non autem secundum transmutationē substantiæ ipsius materiæ: Tum quia materia in se considerata, est omnino intransmutabilis, vt pote existens in potentia, & habens solum rationem subiecti: Tum etiam, quia multitudo & magnitudo sunt præter essentiam ipsius materiæ. & ideo nullo modo potest multiplicatio materiæ intelligi, eadem materia manente absque d additione: nisi per hoc, q̄ maiores dimensiones accipiat. Hoc autem est rarefieri. s. materiam eandem accipere maiores dimensiones: vt Philosophus dicit in 4. Phys. * Dicere ergo materiā multiplicari absque rarefactione, est ponere contradictoris simul. s. diffinitionē absque diffinito. Vnde, cum non appareat rarefactio in talibus multiplicationibus, necesse est ponere additionē materiæ, vel per creationem, quod probabilius est: vel per conuersionem. Vnde Aug. * dicit super Ioan. quòd hoc modo Christus ex quinque panibus satiauit quinq; millia hominū, quomodo ex paucis granis producit multitudinem segetum. quod fit per conuersionem alimenti. Dicitur tamen vel ex quinque panibus turbas pauisse, uel ex costa mulierem formasse, quia additio facta est ad materiam præexistentem costæ, vel panum.

¶Ad secundum dicendum, q̄ costa illa fuit de perfectione Adæ, non prout erat individuum quoddā, sed prout erat principium speciei: sicut semen est de perfectione generantis, quod operatione naturali cum delectatione resoluitur. Vnde multo magis virtute diuina corpus mulieris potuit de costa viri formari absque dolore. & per hoc patet solutio ad tertium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier fuerit immediatè formata à Deo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ mulier non fuerit immediatè formata à Deo. Nullū enim individuum ex simili secundum speciē productum, sit immediatè à Deo. Sed mulier facta est de viro, qui est eiusdē speciei cum ipsa. Ergo non est facta immediatè à Deo.

¶2 Præt. Augu. dicit 3. de Trin. q̄ corporalia dispensantur à Deo per angelos. Sed corpus mulieris ex materia corporali est formatum. Ergo est factū per ministerium angelorum, & non immediatè à Deo.

¶3 Præt. Ea quæ præexiterunt in creaturis secundū rationes causales, p- ducuntur virtute alicuius creaturæ, & non immediatè à Deo. Sed secundum causales rationes, corpus mulieris in primis operibus productū fuit, vt Aug. dicit 9. super Gen. ad li. * ergo nō fuit producta mulier immediatè à Deo.

¶Sed contra est, quod Aug. dicit in eodem li. Formare vel ædificare costā vt mulier esset, non potuit nisi Deus, à quo vniuersa natura subsistit.

¶Respon. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est, * vniuscuiusque speciei generatio naturalis, est ex determinata materia. Materia autem, ex qua naturaliter generatur homo, est semen humanum viri, vel fœminæ. Vnde ex alia qua cunque materia indiuidui humanæ speciei generati non potest naturaliter. Solus autem Deus, qui est naturæ institutor, potest præter naturæ ordinem res ineſſe producere. Et ideo solus Deus potuit vel virum de limo terræ, uel mulierem de costa viri formare.

¶Ad primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio procedit quando indiuiduum generatur ex simili secũdum speciem, generatione naturali.

¶Ad secundum dicendum, q̃ sicut Aug. dicit 9. super Gen. ad lit.* An ministerium angeli exhibuerint Deo in formatione mulieris, nescimus: certum tamen est, q̃ sicut corpus viri de limo nõ fuit formatum per angelos, ita nec corpus mulieris de costa viri.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sicut Aug. in eodem lib. dicit,* Non habuit prima rerũ conditio, vt fœmina omnino sic fieret: sed tamen hoc habuit, vt sic fieri posset. Et ideo secũdum causales rationes præexistit corpus mulieris in primis operibus, non secundum potentiam actuam, sed secundum potentiam passiuam tantum, in ordine ad potentiam actiuam Creatoris.

¶ Super quæstionis nonagesimætertiæ Articulũ. I.

QVAEST. XCIII.

De fine, siue termino productionis hominis, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de fine, siue termino productionis hominis, prout dicitur factus ad imaginẽ & similitudinem Dei.

Et circa hoc quæruntur nouem.

¶Primo, Vtrum in homine sit imago Dei.

¶Secundo, Vtrum imago Dei sit in irrationalibus creaturis.

¶Tertio, Vtrum imago Dei sit magis in angelo quàm in homine.

¶Quarto, Vtrum imago Dei sit in omni homine.

¶Quinto, Vtrum in homine sit imago Dei per comparationem ad essentiam, vel ad personas diuinas omnes, aut vnam earum.

¶Sexto, Vtrum imago Dei sit in homine secundum potentias, aut secundum habitus, aut actus.

¶Septimo, Vtrum per comparationẽ ad omnia obiecta.

¶Octauo, Vtrum imago Dei inueniatur in homine solum secundum mẽtem.

¶Nono, De differentia imaginis & similitudinis.

Articvlvs I.

Vtrũ imago Dei sit in homine.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd imago Dei non sit in homine. Dicitur enim Isai. 40. Cui similem fecisti Deum, aut quam imaginem ponetis ei?

¶2 Præt. esse Dei imaginem, est proprium primogeniti: de quo dicit. Apostolus ad Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturę. Non ergo in homine inuenitur Dei imago.

¶3 Præte. Hilar. dicit in lib. de Synodo.* quòd imago est eius rei, ad quã imaginatur species indifferens. Et iterum dicit, quòd imago est rei ad rem coæquandam indiscreta & vnita similitudo. Sed non est species indifferens Dei, & hominis, nec potest esse æqualitas hominis ad Deum. Ergo in homine non potest esse imago Dei.

¶Sed contra est, quod dicitur Gen. 1. Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostram.

¶Respon. Dicendum, quòd sicut Augu.* dicit in lib. 83. q. vbi est imago, continuo est & similitudo: sed vbi est similitudo, non continuo est imago. Ex quo patet, q̃ similitudo est de ratione imaginis, & imago aliquid addit supra rationem similitudinis, scilicet quòd sit ex alio expressum. Imago enim dicitur ex eo, quòd agitur ad imitationem alterius. c Vnde ouum, quãtumcũque sit alteri ouo simile & æquale, quia tamen non est expressum ex illo, non dicitur ad imaginẽ eius. Aequalitas autem non est de ratione imaginis: quia, vt Aug.* ibidem dicit, Vbi est imago, non continuo est æqualitas, vt patet in imagine alicuius in speculo relucente. Est tamen de ratione perfectæ imaginis. nam in perfecta imagine non deest aliquid imagini, quod insit illi de quo expressa est. Manifestum est autem, q̃ in homine inuenitur aliqua Dei similitudo, quæ deducitur à Deo, sicut ab exemplari, non tamen est similitudo secundum æqualitatem: quia in infinitũ excedit exemplar hoc, tale exemplatum: & ideo in homine dicitur esse imago Dei, non tamen perfecta, sed imperfecta. Et hoc significat Scriptura, cum dicit hominem factum ad imaginem Dei. Præpositio enim ad accessum quendam significat, qui competit rei distanti.

¶Ad Primum ergo dicendum, q̃ Propheta loquitur de corporalibus imaginibus ab homine fabricatis. & ideo signanter dicit, Quam imaginem ponetis ei? Sed Deus ipse sibi in homine posuit spiritualem imaginem.

¶Ad secundum dicendum, quòd primogenitus omnis creaturæ est imago Dei perfecta, perfectè implens illud cuius imago est. Et ideo dicitur imago, & nunquam ad imaginem. Homo vero & propter similitudinem dicitur imago, & propter imperfectionem similitudinis, dicitur ad imaginem. Et quia similitudo perfecta Dei non potest esse nisi in identitate naturæ, imago Dei est in filio suo primogenito, sicut imago regis in filio sibi connaturali: in homine autem, sicut in aliena natura, sicut imago regis in nummo argẽteo, vt patet per Aug.* in li. de decem chordis.

¶Ad tertium dicendum, quòd cum vnum sit ens indiuisum, eo modo dicitur species indifferens quo vna. Vnum autem dicitur aliquid: non solum numero, aut specie, aut genere: sed etiam secundum analogiam, vel proportionem quandam: & sic est vnitas, vel conuenientia creaturæ ad Deum. Quòd autem dicit rei ad rem coæquandã, pertinet ad rationem perfectæ imaginis.

Articvlvs II.

Vtrum imago Dei inueniatur in irrationalibus creaturis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd imago Dei inueniatur in irrationalibus creaturis. Dicit enim Dion.* in li. de di. no. Habent causata causarum suarum contingentes imagines. Sed Deus est causa non solum rationalium creaturarum, sed ét irrationalium. Ergo imago Dei inuenitur in irrationalibus creaturis.

¶2 Præt. Quanto est expressior similitudo in aliquo, tanto magis accedit ad rationem imaginis. Sed Dion. † dicit 4. c. de diui. no. q̃ radius solaris maximè habet similitudinem diuinæ bonitatis. Ergo est ad imaginem Dei.

¶3 Præt. Quanto aliquid est magis perfectum in bonitate, tãto magis est Deo simile. Sed totum uniuersum est perfectius in bonitate, quàm homo: quia etli bona sint singula, tamẽ simul omnia dicuntur valde bona Gene. 1. Ergo totum uniuersum est ad imaginem Dei, & non solum homo.

¶Præt. Boez.* in lib. de conso. dicit de Deo: Mundum mente gerens, similique imagine formãs. Ergo totus mũdus est ad imaginem Dei, & non solũ rationalis creatura.

¶Sed contra est quod dicit Aug. 6. super Gen. ad lit.* Hoc excellit in homine, quia Deus ad imaginẽ suam hominem fecit propter hoc, q̃ dedit ei mentem intellectualem, qua præstat pecoribus. Ea ergo quæ non habent intellectum, non sunt ad imaginem Dei.

¶Respon. Dicendum, quòd non quælibet similitudo, etiam si sit expressa ex altero, sufficit ad rationem imaginis. Si enim similitudo sit secundum genus tũ, uel secundum aliquod accidens commune, non pp hoc dicẽt aliquid esse ad imaginem alterius. Nõ enim posset dici, q̃ vermis, qui oritur ex homine, sit imago hominis propter similitudinem generis. Neque iterum potest dici, q̃ si aliquid fiat album ad similitudinem alterius, q̃ propter hoc sit ad eius imaginem, quia albũ est accidens commune pluribus speciebus. Requiritur autem ad rationem imaginis, q̃ sit similitudo secundũ speciẽ, & sicut imago regis est in filio suo: uel ad minus secundũ aliquod accidens proprium speciei, & præcipuè secundum figuram: sicut hominis imago dicitur esse in cupro. Vnde signanter Hila.* dicit, q̃ imago est species indifferens. manifestum est autẽ, q̃ similitudo specici attenditur secundum ultimam differentiã: assimilantur aũt aliqua Deo, primo quidem & maximè cõmunitet, inquantum sunt, secundo verò, inquantum viuunt, tertio verò, inquantum sapiunt, uel intelligunt. Quæ, ut Augu.* dicit in libro. 83. q. ita sunt Deo similitudine proxima, vt in creaturis nihil sit propinquius. Sic ergo patet, q̃ solæ intellectuales creaturæ propriè loquẽdo, sunt ad imaginem Dei.

¶Ad primvm ergo dicendũ, q̃ omne imperfectũ est quædam partici patio perfecti. Et ideo etiam ea quę deficiunt à ratione imaginis, inquantum tñ aliqualem Dei similitudinẽ habẽt, participãt aliquid de ratione imaginis. Et ideo Dio. dicit, q̃ causata habent causarũ contingentes imagines, idest, quantum contingit ea habere, & non simpliciter.

¶Ad secundum dicẽdum, q̃ Dio. assimilat radium solarem diuinæ bonitati quantum ad causalitatem, non secundum dignitatem naturę, quę requiritur ad rationem maginis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ vniuersum est perfectius in bonitate quàm intellectualis creatura, extẽsiuè & diffusiuè. Sed intensiuè & collectiuè similitudo diuinæ perfectionis magis inuenitur in intellectuali creatura, quæ est capax summi boni. Vel dicendum, q̃ pars non diuiditur contra totum: sed contra aliam partem. Vnde cum dicitur, q̃ sola natura intellectualis est ad imaginem Dei, non excludit quin vniuersum secundum aliquam sui partem sit ad imaginem Dei: sed excluduntur aliæ partes vniuersi.

¶Ad quartum dicendum, q̃ imago accipitur à Boet. secundum rationem similitudinis, qua artificiatũ imitatur speciem artis, quæ est in mẽte artificis. Sic autẽ quælibet creatura est imago rationis exemplaris, quã habet in mẽte diuina. Sic aũt non loquimur nunc de imagine: sed secundum quod attenditur secundum similitudinem in natura: prout scilicet primoentia similantur omnia inquantum sunt entia: & primæ uitæ, inquãtum sunt uiuentia: & summæ sapientiæ, inquantum sunt intelligentia.

Articvlvs III.

Vtrum angelus sit magis ad imaginem Dei, quàm homo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ angelus non sit magis ad imaginem Dei, quàm homo. Dicit enim Aug.* in sermone de imagine, q̃ Deus nulli alii creaturæ dedit, q̃ sit ad imaginem suam nisi homini. Nõ ergo uerum est, q̃ angelus magis dicatur ad imaginem Dei, quam homo.

¶2 Præt. Secundum Aug.† in lib. 83. q. Homo ita est ad imaginem Dei, ut nulla interposita creatura formetur à Deo. & ideo nihil est illi coniunctius. Sed imago Dei dicitur aliqua

¶ Super quæstionis nonagesimætertiæ Articul. II.

¶ Super quæstionis nonagesimætertię, Articulum. tertium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod de imagine dupliciter: quo ad principale, & secundarium. Secundo vero de homine probat, quia alioquin bruta essent ad imaginem Dei: cum in eis saluentur hæc similia. Nō ergo hæc pertinēt ad imaginem, nisi quia in natura intellectuali, vltimæ consequentiæ patent ex terminis,

creatura inquantum Deo cōiungitur. Ergo angelus non est magis ad imaginem Dei, quàm homo.

¶ 3 Præt. Creatura dicitur ad imaginem Dei inquantum est intellectualis naturæ. Sed intellectualis natura nō intenditur, nec remittitur: nō enim est de genere accidentis, cum sit in genere substātiæ. Ergo angelus non est magis ad imaginem Dei, quàm homo.

¶ Sed contra est, quod dicit Greg.* in quadam Homil. quòd angelus dicitur signaculum similitudinis: quia in eo similitudo diuinæ imaginis magis insinuatur expressa.

¶ Respon. Dicendum, quòd de imagine Dei loqui dupliciter possumus. Vno modo, quantum ad id in quo primo consideratur ratio imaginis, quod est intellectualis natura, & sic imago Dei est magis in angelis, quàm sit in hominibus: quia intellectualis natura perfectior est in eis, vt ex supradictis patet. e Secundo, potest considerari imago Dei in homine quantum ad id, in quo secundario contemplatur: prout. s. in homine inuenitur quædam Dei imitatio: inquantum. s. homo est de homine, sicut Deus de Deo: & inquantum anima hominis est tota in toto corpore eius, & iterum tota in qualibet parte ipsius, sicut Deus se habet ad mundum. Et secūdum hæc & similia, magis inuenitur Dei imago in homine, quàm in angelo. Sed quantum ad hoc, non attenditur per se ratio diuinæ imaginis in homine, nisi præsuppositā prima imitatione, quę est secundum intellectualem naturā: alioquin etiam animalia bruta essent ad imaginem Dei. Et ideo, cum quantum ad intellectualem naturam angelus sit magis ad imaginem Dei, quàm homo, simpliciter concedendum est, angelum magis esse ad imaginem Dei, hominem autem secundum quid.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd Aug. excludit à Dei imagine alias inferiores creaturas intellectu carentes, non autem angelos.

¶ Ad secundum dicēdum, q̄ sicut ignis dicitur esse subtilissimum corporum, secundum suam speciem, cum tamen vnus ignis sit alio subtilior: ita dicitur, quòd nihil est coniunctius Deo quàm mens humana, secundum genus intellectualis naturæ: quia sicut ipse supra præmisserat, Quæ sapiunt, ita sunt illi similitudine proxima, vt in creaturis nihil sit propinquius. Vnde per hoc non excluditur quin angelus sit magis ad Dei imaginem.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ cum dicitur, quòd substantia non recipit magis & minus, non intelligitur, q̄ vna species substantiæ non sit perfectior quàm alia: sed quòd quandoque magis, quandoque minus. Nec etiam à diuersis individuis participatur species substantiæ secundum magis & minus.

† Homil. 14. in euāg. inter principium & medium eius,

¶ Super quæstionis nonagesimætertiæ Articul. IIII.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio trimembris: Imago creationis est in omnibus hominibus, recreationis in multis tantum, similitudinis vero solum in beatis. Probatur simul distinctio. Graduatio & applicatio harum

1.dist. 3.lec. 2. in lit. Ezech. q. 10. ar. 1.ad 1. Epo. 9.9.ar. 5. cor.

Articvlvs IIII.

Vtrum imago Dei inueniatur in quolibet homine.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur q̄ imago Dei nō inueniatur in quolibet homine. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 11. q̄ vir est imago Dei, mulier autem est imago viri. Cum ergo mulier sit individuū humanæ speciei, non cuilibet individuo conuenit esse imaginem Dei.

¶ 2 Præte. Apostolus dicit Rom. 8. quòd, illos quos Deus præscluit cōformes fieri imagini filij sui, hos prædestinauit. Sed non omnes homines prædestinati sunt. Ergo non omnes homines habent conformitatem imaginis.

¶ 3 Præt. Similitudo est de ratione imaginis, vt supra dictum est.* Sed per peccatum fit homo Deo dissimilis. Ergo amittit Dei imaginem.

¶ Sed cōtra est, quod dicitur in Psal. 38. Veruntamen in imagine pertransit homo.

¶ Respon. Dicendum, quòd cum homo secundum intellectualem naturam ad imaginem Dei esse dicatur, e secundum hoc est maximè ad imaginē Dei, secundum quod intellectualis natura Deum maximè imitari potest. Imitatur autem intellectualis natura maximè Deum quantum ad hoc, q̄ Deus se ipsum intelligit & amat. Vnde imago Dei tripliciter potest considerari in homine. Vno quidem modo, secundum quod homo habet aptitudinē naturalē ad intelligendum & amandū Deum. e Et hæc aptitudo consistit in ipsa natura mentis, quæ est communis omnibus hominibus. Alio modo secundum q̄d homo actu, vel habitu Deū cognoscit & amat: sed tamen imperfectè. Et hæc est imago per cōformitatē gratiæ. Tertio modo, secundū quod homo Deum actu cognoscit & amat perfectè. Et sic attenditur imago secundum similitudinem gloriæ. Vnde super illud Psa.* 4. Signatum est super nos lu. vul. tui Do. Glo. distinguit triplicē imaginē. s. creationis, & recreationis, & similitudinis. Prima ergo imago inuenitur in omnibus hominibus. Secūda, in iustis tantum. Tertia vero, solum in beatis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̄ tam in viro quàm in muliere inuenitur Dei imago quantum ad id, in quo principaliter ratio imaginis consistit. s. quantum ad intellectualem naturam. Vnde Gen. 1. cum dixisset, Ad imaginē Dei creauit illum. f. hominē, subdidit, Masculū & fœminam creauit eos. Et dixit pluraliter eos (vt Aug.* dicit) ne intelligat in vno indiuiduo vterq; sexus fuisse coniunctus. Sed quantum ad aliquid secundariū, imago Dei inuenitur in uiro secundū quod nō inuenitur in muliere: nam vir est principium mulieris & finis, sicut Deus est principiū & finis totius creaturæ. Vnde, cū Apostolus dixisset, q̄ vir imago & gloria est Dei, mulier autē est gloria viri: oportet dicere quare hoc dixerit, subdens. Non. n. vir est ex muliere, sed mulier ex viro: & vir non est creatus propter mulierem: sed mulier propter virum.

¶ Ad secundum & tertium dicendū, q̄ illæ rationes procedunt de imagine, quæ est secundnm conformitatem gratiæ & gloriæ.

Articvlvs V.

Vtrum in homine sit imago Dei quantū ad trinitatē personarū.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur q̄ in homine non sit imago Dei quantū ad trinitatem diuinarū

† Ps. 4. In gloriā & summa es Calliodium.

imaginum ad assignata subiecta dupliciter: rōe & authoritate. Rō est, Homo est ad imaginem. s. intellectualē naturā, ergo est magis & maxime ad imaginē. s. q̄ magis aut maxime intellectuali ergo sm q̄d magis intelligit, & amat Deū, ergo tripliciter. s. ex natura, gratia, & gloria. Et secūda illustris, tertia beatis conuenit. Antecedens patet cum prima consequentia. Secunda vero probat, quia hoc est summum & primū intellectualitatis in Deo, q̄ s. intelligit & amat se, & hoc est supremū ad quod pōt omnis intellectualis natura pertingere, q̄ in te liget & quiescat in primo intelligibili, & patet vtrumq; ex 12. Meta. Tertia vero consequētia, distinguēdo ly men triplex &c. pater, & omnia clara sunt. Sed nota q̄ in primo membro nomine aptitudinis naturalis, non intelligo aptitudinem vt distinguit contra habitū aut actum: qui ad hoc primum membrū spectat non solum posse intelligere & amare Deum: sed etiā intelligere & amare tam actuali q̄ habituali ter, loquēdo de cognitione & amore in puris naturalibus: sed intelligo aptitudinem naturalē, vt distinguitur cōtra supernaturalē tantum. Fecit aūt specialem mentionem in primo mēbro de aptitudine, & in secūdo de actu & habitu, ad insinuādum q̄ notitia & affectio ex natura extendit se vsq; ad aptitudinē, gratię vero vsq; ad habitum tantū, & cō sequēter gloriæ ad actum tm. Authoritas vero est glosse super Psalmum, & clara est.

¶ Super quæstionis nonagesimætertiæ Articulū. V.

Titulus clarus. ¶ In corpore dnos

Supra artic. 2. in corp. & 3. ar. 1. & 2. q. 1. ar. 8. & alibi.

† 1. 1. 2 me. duo, Primo, ostendit quomodo se habeant admissem imago naturæ, & personarum. Secūdo, & respondet quæsito.

† Hila. li. 5. de Trini. in fine pri. folii 2 prin. li.

¶ Quo ad primum (cōclusio est. Imago naturæ nō excludit imaginē personarū: sed potius infert illam. Probatur sic. Distinctio diuinarum personarum est secūdum originem, seu originis relationes, ergo est secundum quod conuenit naturæ diuinæ, ergo imitatio naturæ non excludit, sed causat potius imitationem personarum, ergo &c. Antecedēs supponitur ex antedictis. Prima consequentia probatur, quia modus originis variatur, secūdum quod exigit diuersitas naturārum: quod manifestatur ex differenti origine in animatorum & animatorum & rursus plantarum & animaliū. Modus ergo diuinæ originis est secundum quod natura diuina exigit: ergo & distinctio personarum. cætera sunt per se nota.

† ex. 32. habetur in ex cpre. Augustinum. 5.

† Lib. 6. de Trin. c. 1. circa medium to-mo. 5.

¶ Aduerte hic, q̄ hæc quæ dicuntur, procedunt ex altera propositione credita & altera scita, quę enim pertinēt ad vnitatem naturæ & imaginem eius, sunt scitaea vero, quæ ad pluralitatem personarum & imaginem earum, vt sic, sunt credita: & ideo cum dicitur quòd imago trinitatis sequitur ad imaginē naturæ intelligēdum est, vt creditū nō vt scitum, sicut & trinitas ipsa respectu naturæ diuinæ.

† I. li. 4. de Trini. circa medium.

¶ Quo ad secundum conclusio responsiua est: In homine é imago Dei & quantum ad naturam diuinam & quantum ad trinitatem personarū. Probatur, quia in ipso Deo vna natura existit in tribus personis. Aduerte hic, q̄ cōclusio supponit esse in homine imaginem Dei quo ad diuinam naturam, & intendit tantum probare, q̄ personarum, Dicit. n. Augu. in libr.* de fide ad Pe. Vna est sanctæ trinitatis essentialiter diuinitas & imago, ad quā factus est homo. Et Hila. † in 5. de Trini. dicit, q̄ homo sit ad communem trinitatis imaginem. Est ergo in homine imago Dei quantum ad essentiam & non quantum ad trinitatem personarum.

† 2. 33. 1.

¶ 2 Præt. In lib.* de eccles. dog. dicitur, quòd imago Dei attēditur in homine secundum æternitatem. Damas. † etiam dicit, quòd hominem esse ad imaginem Dei, significat intellectualē, & arbitrio liberum, & per se potestatiuum. Gre. † etiam Nissenus dicit, e quòd cum scriptura dixit hominem factum ad imaginem Dei, tale est ac si diceret, humanam naturam omnis boni factā esse participem. Bonitatis. n. plenitudo diuinitas est. Hæc autem omnia non pertinent ad dictinctionem personarum: sed magis ad essentiæ vnitatem. ergo in homine est imago Dei, non secūdum trinitatem personarum, sed secundum essentiæ vnitatem.

† Dam. li. 2. cap. 12. non tum a grin.

† li. de creati. hominis cap. 9

¶ 3 Præte. Imago ducit in cognitionem eius cuius est imago. Si igitur in homine est imago Dei secundum trinitatem personarum, cum homo per naturalem rationem seipsum cognoscere possit: sequeretur, quòd per naturalē cognitionem posset homo cognoscere trinitatem diuinarum personarum: qđ est falsum vt supra ostensum est.*

¶ 4 Præt. Nomen imaginis non cui libet trium personarum conuenit, sed soli filio. Dicit. n. Augustin. in *. 6. de Trini. quòd solus filius est imago patris. Si igitur in homine attenderetur Dei imago secundum personam, non esset in homine imago totius trinitatis: sed filij tantum.

q. 35. ar. 1.

¶ Sed contra est, quod Hila. dicit in *. 4. de Trini. Per hoc, quòd homo dicitur ad imaginem Dei factus, ostenditur pluralitatem diuinarum personarum.

¶ Respon. Dicendum, quòd sicut supra habitum est,* distinctio diuinarū personarum non est nisi secundum originem, vel potius secundum relationes originis. Non autem est idem modus originis in omnibus: sed modus originis vniuscuiusque est secundum conuenientiam suæ naturæ. Aliter enim producuntur animata, aliter inanimata, aliter animalia, atque aliter plantæ. Vnde manifestum est, quòd distinctio diuinarum personarum est secundum quod diuinæ naturæ conuenit. Vnde esse ad imaginem Dei secundum imitationē diuinæ naturæ, non excludit hoc, quod est esse ad imaginem Dei secundum repræsentationem trium personarum, sed magis vnum ad alterum sequitur. Sic igitur dicendum est in homine esse imaginem Dei, & quantum ad naturā diuinam, & quantum ad trinitatē personarum. Nam & in ipso Deo in tribus personis vna existit natura.

¶ Et per hoc patet responsio ad duo prima.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ ratio illa procederet, si imago Dei esset in homine perfectè repræsentans Deum. Sed sicut Augustin. dicit in * 15. de Trini. maxima est differentia huius trinitatis, quæ est in nobis, ad Trinitatem diuinam. Et ideo (vt ipse ibidem dicit) trinitatem quæ in nobis est, videmus potius quàm credimus: Deum vero esse Trinitatem, credimus potius quā videmus.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ quidam dixerunt in homine esse solum imaginem filii. Sed hoc improbat Augustin. in * 12. de Trin. Primo quidem per hoc, quòd cum secundum æqualitatem essentiæ filius sit patri similis, necesse est si homo sit factus ad similitudinem filii, quòd sit factus ad similitudidem patris. Secundo, quia si homo esset factus solum ad imaginem filii, non diceret pater: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, sed tuā: cum ergo dicitur, Ad imaginem Dei fecit illum, non est intelligendum quòd pater fecit hominem solum ad imaginem filii qui est Deus (vt quidam exposuerunt) sed intelligendum est, quòd Trinitas Deus fecit hominem ad imaginem suam idest totius Trinitatis. Cum autem dicitur quòd Deus fecit hominem ad imaginem suam, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd hæc præpositio Ad, designet terminum factionis, vt sit in eo imago nostra. Alio modo, hæc præpositio Ad, potest designare causam exemplarē: sicut cum dicitur, Iste liber est factus ad illum. Et sic imago Dei est ipsa essentia diuina, quæ abusiuè imago dicit, secundum quod imago ponitur pro exemplari: vel secundum quod quidam dicunt, diuina essentia dicitur imago, quia secundum eam vna persona aliam imitatur.

† Lib. 15. de Tri. & c. 10. ma. 3.

† Lib. 12. de Tri. cap. 5. & 6. circa me. 3.

Articvlvs VI.

Vtrum imago Dei sit in homine solum secundum mentem.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd imago Dei non sit in homine solum secundum mentem. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 11. quòd vir est imago Dei. Sed vir non est solum mens. Ergo imago Dei non attenditur solum secundum mentem.

¶ 2 Præte. Gen. 1. dicitur Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum: masculum & fœminam creauit eos. Sed distinctio masculi & fœminæ est secundum corpus. Ergo secundum corpus attenditur Dei imago in homine, & non secundum mentem tantum.

¶ 3 Præte. Imago præcipue videtur attendi secundum figuram. Sed figura ad corpus pertinet. Ergo imago Dei attenditur in homine etiam secundum corpus & non secundum mentem tantum.

¶ 4 Præt. Secundum August.* 12. super Gene. ad literam: triplex visio inuenitur in nobis scilicet corporalis, spiritualis, siue imaginaria, & intellectualis. Si ergo secundum visionem intelle

† Li. 12. c. 7. & 24. co. 3.

ctualem

Universidad de Deusto
Biblioteca

enndum aliis partes, ergo in homine inuenitur Dei similitudo per modum, inanimatis simplicibus vero alias eius partes, per modum vestigii. Antecedens quo ad primam partem, patet ex dictis. Quo ad secundam declarat in vestigio animalium ignis, & exercitus. Prima vero consequētia, fundatur super quatuor. Primum est expressum & præmissum, scilicet ꝙ in omnibus creaturis ē aliqualis Dei similitudo. Secundum est implicite subiunctum, scilicet quòd similitudo Dei aut est per modum imaginis, aut vestigii. Tertiū est differētia inter imaginem & vestigium, & hæc assumpta in antecedente. Quartum est, ꝙ sola intellectualis natura ptingit ad similitudinem qua si specificam ipsius Dei. Et hoc licet supponatur quodāmodo ex primo articulo, exprimitur hic distinguendo & applicando ad imaginem & vestigium ad diuinam naturam, & trinitatem duabus differentiis. Prima. Rationalis est similis specifice natur̄ diuinæ: ac per hoc ꝑ modum imaginis. cęterę ex dispositione earum significant, quòd Deus est intellectualis, ergo vestigium naturę Dei. Secunda, Rationalis est similis specifice trinitati: quia principiū verbi &c. ergo ea imago trinitatis: relinquę inuūt ex modo & specie & ordine, ꝙ in Deo sint principiū verbi, verbū & amor vtriusque ergo vestigium. Ex his manifestę patet tota prima consequentia explicata quo ad ly Dei, scilicet naturam & personas.

¶ Circa differentiam assignatā inter imaginē & vestigium, occurrit dubium ex Scot. in 1. dist. 3. q. 5. Nulla creatura repręsentat Deum secundū cōceptum speciei specialissimæ. sed solum secundū cōceptus communes.

Art. 1. & 2. huius quæ.

Art. 2. huius quæst.

Q. 45. ar. 7.

actualem: quæ ad mentem pertinet, est aliqua Trinitas in nobis, secundum quam sumus ad imaginem Dei, patri ratione & in alijs vtionibus.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem. Ex quo datur intelligi, ꝙ renouatio nostra quæ sit secundum noui hominis indumentum, ad mentem pertinet: sed ad Colos. 3. dicit, Induentes nouum hominem, qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vnde renouationem, quæ est secundum noui hominis indumentum, attribuit imagini Dei. Esse ergo ad imaginem Dei pertinet solum ad mentem.

¶ Respon. Dicendum, quòd cum in omnibus creaturis sit aliqualis Dei similitudo, in sola creatura rationali inuenitur similitudo Dei per modū imaginis vt supra dictum est*: in aliis autem creaturis per modum vestigii. Id autem in quo creatura rationalis excedit alias creaturas, est intellectus, siue mens. Vnde relinquitur, quòd nec in ipsa rationali creatura inuenitur Dei imago, nisi secundum mentem. In aliis vero partibus si quas habet rationalis creatura, inuenitur similitudo vestigii: sicut & in cæteris rebus quibus secundum partes huiusmodi assimilatur.

Cuius ratio manifestè cognosci pōt: si attendatur modus, quo repræsentat verbum, quod quidem est per modum effectus, qui sic repræsentat suam causam, quòd tamen ad speciei similitudinē non pertingit. Impressiones enim, quæ ex motu animalium relinquūtur dicuntur vestiga. Et similiter cinis dicitur vestigium ignis; & desolatio terræ, vestigium hostilis exercitus. Potest ergo huiusmodi differentia attendi inter creaturas rationales & alias creaturas, & quantum ad hoc, quòd in creaturis rationalibus repræsentatur similitudo diuinæ naturæ, & quantum ad hoc quòd in eis repræsentatur similitudo Trinitatis increatæ. Nam quantum ad similitudinem diuinæ naturæ pertinet, creaturæ rationale videntur quodammodo ad repræsentationem speciei pertingere inquātum imitantur Deum: non solum in hoc quòd est & viuit: sed etiam in hoc, quòd intelligit, vt supra dictum est.* Aliæ vero creaturæ non intelligūt: sed apparet in eis quoddam vestigium intellectus producentis, si earum dispositio consideretur. Similiter, cum increata trinitas distinguatur secundum processionem verbi à dicente, & amoris ab vtroque, vt supra habitum est, * in creatura rationali, in qua inuenitur processio verbi secundum intellectum, & processio amoris secundum voluntatem, potest dici imago trinitatis increatæ per quandam repræsentationem speciei. In aliis autem creaturis non inuenitur principium verbi, & verbum, & amor, sed apparet in eis quoddam vestigium, quod hæc inueniantur in causa producente. Nam hoc ipsum, quod creatura habet substantiam modificatam & finitam, demonstrat, quòd sit à quodam principio. Species vero eius demonstrat verbum facientes, sicut forma domus demonstrat conceptionem artificis. Ordo vero demonstrat amorem producentis, quo effectus ordinatur ad bonum, ᶜ sicut usus ædificii demonstrat artificis voluntatem. Sic igitur in homine inuenitur Dei similitudo per modum imaginis secundum mentem, sed secūdum alias partes eius per modum vestigij.

¶ Ad Primum ergo dicendū, quod homo dicitur imago Dei, non quia ipse essentialiter sit imago: sed quia ei eo est Dei imago impressa secundum mētem: sicut denarius dicitur imago Cæsaris, inquātū habet Cęsaris imagi-ē. Vnde non oportet, ꝙ secundum quālibet partē hois accipiatur Dei imago.

¶ Ad secundum dicendum, quod sicut Augustd. dicit 12. de Tri.* quidā imaginem trinitatis in homine posuerunt, non secundum vnum individuū: sed secundum plura: dicentes quòd virpatris personam intimat: filiū vero personam, qui de viro ita processit, vt de illo nasceretur, atque ita tertiam personam velut Spiritum sanctum dicunt esse mulierem, quæ ita de viro processit, vt non ipsa esset filius aut filia.

Quod prima facie absurdum videtur. Primo quidem, quia sequeretur quòd Spiritussan. esset principiū filii: sicut mulier est principium prolis, quæ nascitur de viro. Secundo, quia vnus homo non esset nisi ad imaginem vnius personæ. Tertio, quia secundum hoc Scriptura de imagine Dei in homine, mentionem facere non debuisset, nisi producta iam prole. Et ideo dicendum est, quòd Scriptura, postquam dixerat, Ad imaginem Dei creauit illum, addidit, Masculum & feminam creauit eos: non vt imago Dei secundum distinctiones sexuum attendatur: sed quia imago Dei vtrique sexui est communis: cum sit secundum mentem, in qua non est distinctio sexuum. Vnde Apostolus ad Col. 3. postquam dixerat, Secundū imaginem eius qui creauit illum, subdit: Vbi non est masculus & femina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāmuis imago Dei in homine non accipiatur secūdum figuram corpoream: tamen quia corpus hominis non solum inter terrenorū animalium corpora non pronum in aluum prostratum est: sed tale est vt ad contemplandum cęlum sit aptius, magis in hoc ad imaginem & similitudinem Dei quām cętera corpora animalium factum iure videri potest: vt Augu. dicit in lib. 83. q.* Quod tamen non est sic intelligendum, quasi in corpore hominis sit imago Dei, sed quia ipsa figura humani corporis repręsentat imaginem Dei in anima per modum vestigii.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tam in visione corporali quām imaginaria inuenit quædam trinitas, vt Augustd. dicit in lib. de Trin.* In visione.n. corporali est quidem primo species exterioris corporis. Secundo vero ipsa vi-

† Lib. 10. de Tri. c. 5. ante med.

† Lib. 89 quæst. q. 30 non. 4.

† Lib. 9 & 11. de trin. c. 2. non. 3.

sa visio quę sit per impressionem cuiusdam similitudinis prædictæ speciei in vilum. Tertio, est ibi intentio voluntatis applicans visum ad videndum, & eum in re visa detinens. Similiter etiam in visione imaginaria inuenitur primo species in memoria rēseruata. Secundo, ipsa imaginaria visio, quæ prouenit ex hoc quòd acies animæ. i. ipsa uis imaginaria informatur secundum prædictam speciem. Tertio vero, inuenitur intentio voluntatis coniungens vtrunque. Sed vtraque trinitas deficit à ratione diuinæ imaginis. Nam ipsa species exterioris corporis, est extra naturam animæ. Species autem quæ est in memoria, etsi nō sit extra animam, est tamen aduentitia animę. Et ita vtrobique deficit repręsentatio connaturalitatis, & coæternitatis diuinarum personarum. Visio vero corporalis non procedit tantum à specie exterioris corporis, sed simul cum hoc à sensu videtis. Et similiter visio imaginaria non solum procedit à specie quæ in memoria conseruatur, sed etiam à virtute imaginatiua. Et ita per hoc non repræsentatur conuenienter processio filij a solo patre. Intētio vero voluntatis: quæ coniungit duo prædicta, non ex eis procedit, neque in visione corporea neque in spirituali. Vnde non conuenienter repręsentatur processio Spiritussancti à Patre & Filio.

¶ *Super quæstionis nonagesimetertię, Articulū septimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum imago Dei inueniatur in anima secundum actus.

¶ 9 t. dist. 3. q. 4. ar. 1. & q. 5. Et vide q. 10. ar. 3.

† t. 11. c. 16. non longe a principio.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd imago Dei non inueniatur in anima secundum actus: dicit enim Aug. 11. de Ciui. Dei * ꝙ homo factus est ad imaginem Dei, ꝙ in quod sumus, & nos esse nouimus, & nostrū esse ad nosse dirigimus: Sed esse non significat actum. Ergo imago Dei nō attenditur in anima secundum actus.

† 8. 4. to. 7. Libr. 10. de Tri. c. 12. to. 3.

¶ 2 Pręt. Augu. in 9. de Tri. † assignat imaginem Dei in anima secundū hæc tria, quæ sunt mens, notitia, & amor. Mens autem non significat actū: sed magis potentiam, vel etiam essentiam intellectiuæ animæ. Ergo imago Dei non attenditur secundum actus.

¶ 3 Præ. Aug.* 10 de Tri. assignat imaginem Trinitatis in anima secundum memoriam, intelligentiam & voluntatem. Sed hæc tria sunt vires naturales animæ, vt Magister dicit 3. dist. 1. lib. sent. Ergo imago attenditur secundum potentias, & non secūdum actus.

¶ 4 Præ. Imago trinitatis semper manet in anima. Sed actus nō semper manet. Ergo imago Dei non attenditur in anima secundum actus.

¶ Sed contra est, quòd Augu.* 9. de Trinit. assignat trinitatem in inferioribus animæ partibus, secundum actum visionem sensibilem & imaginariam. Ergo & Trinitas quæ est in mente, secundum quam homo est ad imaginem Dei, debet attendi secundum actualem visionem.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, * ad rationem imaginis pertinet aliqualis repręsentatio speciei. Si ergo imago diuina debet accipi in anima, oportet ꝙ secundū illud principaliter attendatur, quod maxime accedit (prout possibile est) ad repræsentandum speciem diuinarum. Diuinæ autem personæ distinguuntur secūdum processionem verbi à dicente, & amoris connectentis vtrunque. ᶜ Verbum autem in anima nostra sine actuali cogitatione esse non potest, vt Aug. dicit* 14. de Tri. Et. i. primo ᶜ & principaliter attenditur imago trinitatis in mente secundum actus, prout s. ex notitia quam habemus cogitando interius, verbum formamus, & ex hoc in amorem prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus & potentię, vnumquodque autem virtualiter est in suo principio, secundario & quasi ex cō sequenti, imago trinitatis potest attendi in anima ᵈ secundum potentias, & præcipue secundum habitus, prout in eis scilicet, actus virtualiter existunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ esse nostrum ad imaginem Dei pertinet, quod est nobis propriū supra alia animalia, quod quidem esse competit nobis, inquantum mentem habemus. & ideo eadem est hæc Trinitas cum illa, quam Aug. ponit in* 9 de Tri. quæ consistit in mente, notitia, & amore.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Augu. hanc Trinitatem primo aduenit in mente. Sed quia mens, etsi se totam quodammodo cognoscat, etiam quodammodo ignorat, prout. s. est ab aliis distincta, & sic etiam se quærit vt Aug. consequenter probat in* 10 de Tri. ideo, quia notitia nō totaliter menti coæquatur, accipit in anima tria quædam propria mentis, s. memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quæ nullus ignorat se habere, & in iltis tribus potius imaginem trinitatis assignat, quasi prima assignatio sit quodammodo deficiens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augustd. probat* 14. de Tri. intelligere dicimur, & velle, seu amare aliqua, & quando de his cogitamus, & quando de his non cogitamus. Sed quando sine cogitatione sunt, ad solam memoriam pertinent, quæ nihil est aliud secundum ipsum, quā habitualis retentio notitiæ & amoris. ᶜ Sed quia vt ipse* dicit, verbum ibi esse sine cogitatione non potest: cogitamus enim omne quod dicimus, etiam illo interiori verbo, quod ad nullius gentis pertinet linguam: in tribus potius illis imago ista cognoscitur, memoria. s. intelligētia, & voluntate. Hanc autem nunc dico intelligentiam, qua intelligimus cogitantes, & eam volūtatem siue amorem, vel dilectionem, quæ ipsam prolem, parentemque coniungit. Ex quo patet, quòd imaginem diuinæ Trinitatis potius ponit in intelligentiam & voluntate actuali, quàm secundum quod sunt in habituali retentione memoriæ. Licet etiam quantum ad hoc, aliquo modo sit imago trinitatis in anima, vt ibidem dicitur: & sic patet, ꝙ memoria, intelligentia, & voluntas non sunt tres vires, vt in sententiis dicitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquis respondere posset per hoc, quod Augustd.* 14. de Trini. quòd mens semper meminit, semper se intelligit & amat. Quod quidā sic intelligunt, quasi animæ adsit actualis intelligentia & amor sui ipsius: sed hunc intellectum excludit per hoc quod subdit, quòd non semper se cogitat discretam ab his, quæ non sunt quod ipsa. Et sic patet, quòd anima semper intelligit & amat se, non actualiter, sed habitualiter. Quamuis dici possit, quòd percipiendo actum suum, se ipsam intelligit, quandocunque aliquid intelligit. Sed quia non semper est actu intelligens, vt patet in dormiē-

¶ Super

† Lib. 14. de Tri. c. 7. a medio. to. 3. D. 721.

D. 721.

† Cap. etiam in argu. 2.

† Lib. 10. & Trin. c. 3. de 4. tom. 3.

† Lib. 14. de Tri. c. 7. to. mo. 3.

185 † cod. c. 9. 11. 14. tom. 3.

D. 868.

† Lib. 12. de trini. c. 7. ad fi. & c. 9. to. mo. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te, ideo oportet dicere, ꝙ actus etsi non semper maneat in ſ. ipſis, manent tamen ſemper in ſuis principiis, ſ. potentiis & habitibus. Vnde Aug. dicit* 14. de Tri. Si ſecundum hoc facta eſt ad imaginem Dei anima rationalis, ꝙ vti ratione atque intellectu ad intelligendum & cõſpiciendum Deum poteſt, ab initio quo eſſe cœpit, fuit in ea Dei imago.

¶ *Super quæſtionis 93. Articulum VIII.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum imago diuinæ trinitatis ſit in anima ſolum per compa rationem ad obiectum, quod eſt Deus.

TItulus clarus.
¶ In corpore duo, Primo reſpõdet quæſito vna concluſione affirmatiue. Secundo, diſtinguit modos eius.

¶ Quo ad primum, concluſio eſt. Imago trinitatis attenditur in anima ſecundum quod fertur, aut nata eſt ferri in Deum, notitia, & amore &c. Probatur. Imago eſt ſimilitudo repræſentans ſpeciem. ergo imago trinitatis in anima eſt ſecundum repræſentationẽ ſpeciei diuinarũ perſonarum, ergo ſecundum repræſentationem verbi de ipſius Dei notitia, & amoris ſui ipſius. ergo ſecundum quod anima Deum intelligit & amat, actu vel potentia. Antecedens patet cũ prima conſequentia. ſecunda vero probatur ex hoc, ꝙ verbum Dei, & ſimiliter amor in ipſo Deo, ab ipſo Deo, vt obiecto ſpecifice antur, ut patet ex dictis ſupra. Vltima vero conſequentia probatur ex hoc, ꝙ diuerſitas obiectorum variat ſpeciẽ verbi & amoris. Et probatur in licera inductiue, ac per hoc, verbũ in anima de Deo obiectiue, & verbũ de quacunque alia re differunt ſpecie, & conſequenter a ſpecie diuini verbi, quod de Deo eſt, verba de cęteris rebus recedũt, & diſſimilia ſunt ſecundum ſpeciẽ obiecti. verbũ autem in anima de Deo, ut obiecto, conuenit in ſpecie obiecti cum diuino verbo, & proprer ipſum maxime repræſentat ſpeciem verbi diuini, & ſimilẽ eſt ducendum de amore.

¶ Quo ad ſecundũ, ponit duplex modus, quo anima fertur in Deum, ſ. immediate & mediate. Immediate, dum de ipſo ſpeculamur, & ipſum amamus. Mediate, dum ipſum in anima noſtra tanquam ſpeculum contemplamur & amamus. Primus modus eſt, vt viſio rei in ſe. Secundus, ut viſio in ſpeculo. Facta eſt autẽ hæc diſtinctio propter beati Aug. authoritatem, ut patet in littera.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ad rationem imaginis non ſolum oportet attendere, ꝙ aliquid procedat ab aliquo, ſed etiam quid à quo procedat. ſ. ꝙ verbũ Dei procedit a notitia de Deo.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in tota quidem ſua imagine naturali qua trinitas, non quidem ita, ꝙ præter actionem temporalium & contemplationem æternorum quæratur aliquod tertium, quo trinitas impleatur, prout in eadem ſubditur, ſed in illa parte rationis, quæ derivatur a parte temporalium, etſi trinitas inueniã poſſit, non tamen imago Dei poteſt inueniri, ut poſtea dicitur, quia huiuſmodi temporalium notitia aduentitia eſt animę, & habitus etiam ipſi quibus temporalia cognoſcuntur, nõ ſemper adſunt, ſed quando que quidem præſenti aliter ad ſunt, quandoque autem ſecundum memoriam tantum, etiam poſtquam adeſſe incipiũt. Sicut patet de fide, quę temporaliter nobis aduenit in præſenti, in ſtatu autem futuræ beatitudinis iam nõ erit fides, ſed memoria fidei.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ meritoria Dei cognitio & dilectio non eſt niſi per gratiam. Eſt tamen aliqua cognitio & dilectio naturalis, ut ſupra habitum eſt.* Et hoc etiam ipſum naturale eſt, ꝙ mens ad intelligendũ Deum ꝛõne vti poteſt, ſecundum ꝙ imaginem Dei ſemper dixi mus permanere in mẽte, ſiue hæc imago Dei ita ſit abolita, quaſi obumbrata, ut pęnæ nulla ſit, ut in his qui nõ habent vſum rationis, ſiue ſit obſcura atque deformis, vt in peccatoribus, ſiue ſit clara & pulchra, ut in iuſtis, ſicut Aug. dicit* 14. de Trin.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ſecundum uiſionem gloriæ temporalia uidebũtur in ipſo Deo, & ideo huiuſmodi temporalium in uiſio ad Dei imaginem pertinebit. Et hoc eſt quod Aug. dicit* 14. de Trin. ꝙ in illa natura, cui mens feliciter adhærebit, immutabile uidebit oẽ quod videbit. Nam & in ipſo verbo increato ſunt rationes omnium creaturarum.

ARTICVLVS IX.

Vtrũ ſimilitudo ab imagine conuenienter diſtinguatur.

ADNONVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſimilitudo ab imagine non conuenienter diſtinguatur. Genus enim non conuenienter diſtinguitur à ſpecie. Sed ſimilitudo comparatur ad imaginem, ut genus ad ſpeciem, quia vbi eſt imago, ibi eſt continuo ſimilitudo, ſed non conuerſim, vt dicitur in lib.* 83. q. Ergo inconuenienter ſimilitudo ab imagine diſtinguitur.

¶ 2 Præt. Ratio imaginis attenditur non ſolum per repræſentationem diuinarum perſonarum, ſed etiam ſecundum repræſentationem diuinæ eſſentiæ, ad quam repræſentationem pertinet immortalitas & indiuiſibilitas. Non ergo conuenienter dicitur quòd ſimilitudo eſt in eſſentia, quia eſt immortalis & indiuiſibilis, imago autẽ in alijs.

¶ 3 Præt. Imago Dei in homine eſt trilex. ſ. naturæ, gratiæ, & gloriæ. vt ſupra habitum eſt.* Sed innocẽtia & iuſtitia ad gratiam pertinent. Inconuenienter ergo dicitur, ꝙ imago accipiẽ ſecundum memoriam intelligentiam & voluntatem, ſimilitudo autem ſecundum innocentiam & iuſtitiam.

¶ 4 Præt. Cognitio veritatis ad intelligentiam pertinet, amor autem virtutis ad uoluntatem, quæ ſunt duæ partes imaginis. Non ergo conuenienter dicitur, quòd imago ſit in cognitione veritatis, ſimilitudo in dilectione virtutis.

¶ Sed contra eſt, quòd Aug. dicit in li.* 83. q. Sunt qui non fruſtra intelligunt duo dicta eſſe ad imaginem & ſimilitudinem, cum ſi vna res eſſet, vnum nomen ſufficere potuiſſet.

¶ Reſpondeo dicendum, quòd ſimilitudo quędam unitas eſt, nnum enim in qualitate ſimilitudinem cauſat, ut dicitur in* 5. Metaph. vnum autem, cum ſit de tranſcendentibus, & commune eſt omnibus, & ad ſingula poteſt aptari, ſicut & bonum & verum. Vnde, ſicut bonum alicui rei particulari poteſt comparari, vt præambulum ad ipſam, & vt ſubſequens, prout deſignat aliquam perfectionẽ ipſius, ita etiam eſt de comparatione ſimilitudinis ad imaginem. Eſt enim bonũ præambulum ad hominem, ſecundum ꝙ hõ eſt quoddã particulare bonũ. Et rurſus bonum ſubſequitur ad hominem, inquantum aliquem hominem ſpecialiter dicimus eſſe bonum, propter perfectionem virtutis. Et ſimiliter ſimilitudo conſideratur vt præambulum ad imaginem, inquantum eſt communius quàm imago, vt ſupra dictum eſt.* Conſideratur etiam vt ſubſequens ad imaginem, inquantum ſignificat quandam imaginis perfectionem. Dicimus enim imaginem alicuius eſſe ſimilem, vel non ſimilem ei, cuius eſt imago, inquantum perfectẽ, vel imperfectẽ repræſentat ipſum. Sic ergo ſimilitudo poteſt ab imagine diſtingui dupliciter. Vno modo, prout eſt præambula ad ipſam, & in pluribus exiſtens, & ſic ſimilitudo attendit ſecundũ ea, quę ſunt cõiora proprietatibus naturæ intellectualis, ſecundum quas propriè attenditur imago. Et ſecundum hoc dẽ in lib.* 83. q. ꝙ ſpiritus, ſ. mens, ad imaginem Dei nullo dubitante factus eſt. Cetera autẽ hominis. ſ. quæ pertinent ad inferiores partes aĩæ, vel ẽt ad ipſum corpus ad ſimilitudinem facta eſſe aliqui uolunt. Secundum hoc ẽt in lib.* de quantitate animæ dr, ꝙ ſimilitudo Dei attenditur in anima, inquantum eſt in corruptibilis. Nam corruptibile & incorruptibile ſunt differentiæ entis communis. Alio modo, poteſt conſiderari ſimilitudo, ſecundum quòd ſignificat imaginis expreſſionem & perfectionem. Et ſecundum hoc Damaſcen.* dicit, quod id quod eſt ſecundum imaginem, intellectuale ſignificat, & arbitrio liberum per ſe poteſtatium. Quòd autem ſecundum ſimilitudinem virtutis, ſecundum ꝙ homini poſſibile eſt habere ſimilitudinem. Et ad idem refertur, ꝙ ſimilitudo dicitur ad dilectionem virtutis pertinere, non enim eſt virtus ſine dilectione virtutis.

¶ Ad primum ergo dicendũ, quòd ſimilitudo non diſtinguitur ab imagine, ſecundum communem rõnem ſimilitudinis. Sic. n. includitur in rõne ipſius imaginis, ſed ſecundum quod aliqua ſimilitudo deficit à ratione imaginis, vel etiam eſt imaginis perfectiua.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſentia animæ pertinet ad imaginem, prout repræſentat diuinam eſſentiam ſecundũ ea, quæ ſunt propria intellectualis naturę, non aũt ſecundũ conditiones conſequentes ens in cõmuni, vt eſſe ſimplicem, & indiſſolubilem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ etiam uirtutes quędam naturaliter inſunt animæ, ad minus ſecundum quædam earum ſemina, & ſecundum has poſſet attendi ſimilitudo naturalis. Quamuis non ſit inconueniens, vt id, quod ſecundum aſſignationem unam dicitur imago, ſecundum aliam dicatur ſimilitudo.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ dilectio verbi, quod eſt amata notitia, pertinet ad rõnem imaginis, ſed dilectio virtutis pertinet ad ſimilitudinem, ſicut & uirtus.

QVAEST. XCIIII.

De ſtatu & conditione primi hominis inquantum ad intellectum, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super quæſtionis nonageſimę quartę Articulum primum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore duo. Primo, directè reſpondet quæſito. Secũdo, ad bonitatem doctrinæ oſtendit, qualem cognitionem primus homo de Deo habuit.

¶ Quo ad primum, concluſio reſponſiua eſt negatiua. Primus homo, non vidit Deum per eſſentiam ſecundum cõem ſtatum illius vitæ. hæc concluſio primo declaratur quantum ad vltimam particulam, quare ſit addita, ꝙ ſ. poſſet aliquis dicere, quòd de ſpãli gratia, Adam vidit Deũ per eſſentiã, qñ in ſoporem venit. Deinde probatur. Videntes Deũ per eſſentiam ſe habẽt ad ſeipſũ ſicut quilibẽt

QVAEST. XCIIII.

De ſtatu & conditione primi hominis inquantum ad intellectum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſtatu, vel conditione primi hominis. Et primo, quantum ad animam. Secundo, quantum ad corpus.

¶ Circa primum conſideranda ſunt duo. Primo, de conditione hominis quantum ad intellectum. Secundo, de conditione hominis quantum ad voluntatem.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum primus homo viderit Deum per eſſentiam.
¶ Secundo, Vtrum videre potuerit ſubſtantias ſeparatas, ideſt angelos.
¶ Tertio, Vtrum habuerit omnium ſcientiam.
¶ Quarto, Vtrum potuerit errare, vel decipi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quilibet ad beatitudinem: ergo sunt stabiliti in amore eius: ergo non possunt peccare: sed Adam peccauit: ergo non vidit Deū per essentiam. Antecedens probat, quia diuina essentia est ipsa beatitudo. Prima consequētia probatur, quia nullus potest beatitudinem nolle, aut eius oppositum. s. miseriam velle: secunda vero est per se nota, quia peccare est auerti a Deo.

472 22.q.5.ar.1.& 2.cor. Et 2.di.23 q.2.ar.1. Et ver. q. 8.ar.1.per to.& ar.2. cor.

†2a.11.

*Aug.lib. 14.de ciu. Dei,c.10.

¶ Aduerte q; quia ex visione Dei per essentiam optime nascitur impeccabilitas durante uisione, ut superius probatum fuit, in propositio, vbi de statu primi hominis tractatur, optime etiam sequitur, quòd si erat in statu videntis Deum per essentiam, ergo erat in statu impeccabilis: & ideo subtiliter littera non mentaneam uisionem, sed statum videntis Deū per essentiam perspicit, dicit, q; videntes in æternū peccare non possunt. Et sic excluditur obiectio de peccato Pauli, & Moysi præcipue.

*Li.15.de Trin.c.9. 10.3.

¶ Quo ad secundum, est vna conclusio. Primus homo cognoscebat Deum altiore cognitione qui nos, media. s. iter cognitionem patriæ, & huius exilii. Probatur: Cognitio plena & lucida Dei in effectibus intelligibilib. est altior cognitione eius per effectus sensibiles, ergo est altior nostra, ac media inter cognitionem patriæ, & nostram. Sed talis conueniebat primo homini, ergo &c. Prima propositio probatur sic. Visio Dei per essentiam distinguitur contra visionem per creaturi. ergo visio Dei per creaturam altiorē & Deo similiorē est altior & clarior. ergo cognitio in effectu intelligibili est altior ea, quæ est per effectum sensibilē. Vis primæ conse-

D.397. 412 c

ARTICVLVS I.

Vtrum primus homo per essentiam Deum viderit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd primus homo per essentiam Deum viderit. Beatitudo.n. hominis in visione diuinæ essentiæ consistit. Sed primus homo in paradiso conuersans, beatam & omnium diuitem habuit vitam, vt Damasc. dicit in *2. lib. Et Aug. † dicit in 4. de ciuitate Dei. Si homines habebant affectus suos quales nunc habemus, quomodo erant beati in illo inenarrabilis beatitudinis loco, idest paradiso? Ergo primus homo in paradiso uidit Deum per essentiam.

¶2 Præt. Aug. dicit* 14. de Ciui. Dei, quòd primo homini non aberat quicquam, quod bona voluntas adipiscere tur. Sed nihil melius bona voluntas adipisci potest, quàm diuinæ essentiæ visionem. Ergo homo per essentiam Deum videbat.

¶3 Præt. Visio Dei per essentiam est, qua videtur Deus sine medio & sine ænigmate. Sed homo in statu innocentiæ vidit Deum sine medio, vt Magister dicit in 1 dist. 4. lib. sen. Vidit etiā sine ænigmate, quia ænigma obscuritatem importat, ut Augustin. dicit* 15. de Tri. Obscuritas aūt introducta est per peccatum. Ergo homo in primo statu vidit Deum per essentiam.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit 1. ad Cor. 13. q; non prius, quod spirituale est, sed quod animale. Sed maximè spirituale est videre Deū per essentiam. Ergo primus homo in primo statu animalis vitæ, Deum per essentiam non vidit.

¶ Respondeo dicendum, quòd primus homo Deum per essentiam nō vidit secundum communem statum illius vitæ, nisi forte dicatur, quod viderit eum in raptu, quando Deus immisit soporem in Adam, vt dicitur Gen. 2. Et huius ratio est, quia cum diuina essentia sit ipsa beatitudo, hoc modo se habet intellectus videntis diuinam essentiam ad Deum, sicut se habet quilibet homo ad beatitudinem. Manifestum est autem, q; nullus homo potest per voluntatem à beatitudine auerti. Naturaliter d enim & ex necessitate homo, nult beatitudinem, e & fugit miseriam: Vnde nullus videns Deum per essentiam, potest voluntate auerti à Deo, quod est peccare. Et propter hoc omnes videntes Deū per essentiā, sicut in amore Dei stabiliuntur, q; in æternum peccare non possunt. Cum ergo Adam peccauerit, manifestum est, q; Deum per essentiam non videbat. Cognoscebat tamen Deum quadam altiori cognitione quā nos cognoscamus, & sic quodammodo eius cognitio me-

dia erat inter cognitionem præsentis status, & cognitionem patriæ, qua Deus per essentiam videtur. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd visio Dei per essentiam diuiditur contra visionem Dei per creaturam, quāto autem aliqua creatura est altior & Deo similior, tanto per eam Deus clarius videtur, sicut homo perfectius videtur per speculum, in quo expressius imago eius resultat, & sic patet, q; multo eminētius videtur Deus per intelligibiles effectus, quàm per sensibiles & corporeos. A consideratione autem plena & lucida intelligibilium effectuum impeditur homo in statu præsenti per hoc, quòd distrahitur à sensibilibus, & circa ea occupatur. Sed sicut dicitur Eccles. 7. Deus fecit hominem rectum. Hæc autem fuit rectitudo hominis diuinitus instituti, ut inferiora superioribus subderentur, & superiora ab inferioribus non impedierētur. Vnde homo primus non impediebatur per res exteriores à clara & firma contemplatione intelligibilium effectuum, quos ex irradiatione primæ veritatis percipiebat, siue naturali cognitione, siue gratuita. Vnde dicit Augustin. in* 11. super Genc. ad lit. q; fortasis Deus primis hominibus antea loquebatur, sicut cum angelis loquit, ipsa incommutabili veritate illustrans mentes eorū. etsi non tanta participatione diuinæ essentiæ quantam capiūt angeli. Sic igitur per huiusmodi intelligibiles effectus Dei, Deum clarius cognoscebat, quam modo cognoscamus.

¶ Ad primum ergo dicendum, q; homo in paradiso beatus fuit, non illa perfecta beatitudine in quam transferendus erat, quæ in diuinæ essentiæ visione consistit. Habebat tamen beatam vitam secundum quendam modum, ut Aug. dicit* 12. super Gen. ad lit. inquātum habebat integritatem & perfectionem quandam naturalem.

¶ Ad secundum dicendum, q; bona voluntas est ordinata voluntas. Non autem fuisset primi hominis ordinata voluntas, si in statu meriti habere voluisse, quod ei promittebatur pro præmio.

¶ Ad tertium dicendum, q; duplex est medium. Quod dam, in quo simul videtur, quod per medium videri dicitur, sicut cum homo videtur per speculum & simul videtur cum ipso speculo. Aliud medium est, per cuius notitiam in aliquid ignotum deuenimus, sicut est medium demonstrationis, & sine tali medio Deus videbatur, non tamen sine primo medio. Non d enim oportebat primū hominem peruenire in Dei cognitionem per demonstrationem sumptam ab aliquo effectu, sicut nobis est necessarium, sed simul in effectibus præcipuè intelligibilibus suo modo Deum cognoscebat. Similiter etiam est considerandum, quòd obscuritas quæ importatur in nomine ænigmatis, dupliciter potest accipi. Vno modo, secundum quòd quælibet creatura est quoddam obscurum, si comparetur ad immensitatem diuinæ claritatis. Et sic Adam videbat Deum in ænigmate, quia videbat Deum per effectum creatum. Alio modo potest accipi obscuritas quæ consecuta est ex peccato, prout. s. impeditur homo à consideratione intelligibilium per sensibilium occupat

quentiæ consistit in hoc, quòd videbat distinguendi visionem Dei per essentiam a visione eius per creaturam, est differentia secundum perfectum & imperfectum, quia ille videtur tanquam perfecta, distinguitur contra hanc, tanquam defectiua. Et propterea quia creatura est altior, & quodammodo angelica magis quā humana, ut patet ex auctoritate Augu. & in responsione ad tertium.

*Li.12.ca. 31. 2.Gen. ad lit. 3.3.super primu.sen.

¶ Super quæstionis 94. Articulum II.

TItulus per essentiam, i. quidditatiue intelligere.

¶ In corpore duo. Primo respondet quæsito directe. Secundo ad obiectam obstēdit qualem cognitionem habuit primus homo de angelis.

¶ Quo ad primum, conclusio est negatiua. Primus homo non potuit videre angelos per essentiam. Probatur. Primus homo naturaliter cognoscebat per cōuersionem ad phantasmata. ergo non poterat videre angelos per essentiā. Antecedens probatur distinguendo itatum animæ duplicitер scilicet secundum diuersos modos essendi, & de his supra dictum est, & secundum integritatem & corruptionem eiusdem modi essendi. Et de hac di uersitate est modo sermo, & ideo assignatur conuenientia & differētia inter hæc membra. Cōueniunt in hoc, q; in statu naturæ tam integræ quam lapsæ, anima est accommodata corpori secundū animalem vitam. Probatur authoritate, Quia factus est homo in animam viuentem. Dicit in hoc, quòd corpus erat to aliter animæ subditum, & non impediens in statu illo, nunc impedit. Ex his enim patet antecedens. Si cūm primus homo habuit animam accommodatam corpori secūdum animalem vitam, ut inconuenientia dictum est: ergo intelligebat per conuersionem ad phātasmata hic enim modus intelligendi ex illo essendi modo nascitur. Et nota illud verbū, secundum animalem vitam, quoniam excludit obiectionem de anima corporis glorificati. Illa enim non est accommodata corpori ad perficiendum ipsum secundum vitam animalem: quoniam tunc nō viuet amplius vita animali, sed vt Apostolus dicit. Seminatur animale, & resurget spirituale. Appellatur enim animalis vita quæ alimento, cœteris que necessariis eget, de qua inferius erit sermo.

473 2.di.23.q. 2.ar.2.cor. Et veri.q. 8.art.5.& 9.4.art.6. cor.

*Ca.1. in principio.

¶ Consequentia probatur, intelligendo, quòd phantasmata anima mouetur secundum tres gradus, & nullus eorum terminatur ad perfectam cognitionem, nisi primus. ergo non potest videre angelos. Assumptum quo ad primam partem probatur ex Dionys. & explanantur qui sunt illi gradus: primus ad animam, secundus ad angelos, tertius ad Deum. Secunda pars sigillatim quo ad singula membra probatur. Et primo, quòd primus ad perfectam, idest quidditatiuam cognitionem termini, idest animæ ducit, ex proportione medii: quia obiecto actus, actui potentiæ, potentiæ substantia commensurātur. Secundo, quòd secundus nō ex improportione medii ad terminum, quia sci licet prima media non sunt adæquata nisi substantiæ naturaliter intelligenti per phantasmata, & similiter ipsum proximum medium, scilicet substantia animæ non adæquat substantiam superiorem modo naturaliter intelligentem, sed angelus non intelligit per phantasmata. ergo ex anima visus non videtur. Tertio probatur, quòd tertius minime perficitur propter excessum termini. s. Dei, nō solum super animam, sed etiam super angelum, qui etiam visus non fat esset, ut duceret seipsum in visionem Dei ob illius infinitum excessum. Quo ad secundum, conclusio est. Primus homo habebat excellentiorem cognitionis modum de angelis, quam nos. Probatur ratione: quia fixior erat & certior circa itelligibilia. Et confirmatur authoritate Gregorii.

D.70.

Ca.4.par. 1.iter pri. & medi.

Q.84.ar.1

438

Q.55.ar.2

474

Loco cita to in arg. 1.

In cor. ar.

¶ Super

Q.89.ar.2

*In 2po. 13.est hic luiter ope in Arit.3o

Ar. præc. †Q.84.ar 1.7.

¶ Sed contra. Anima Adæ fuit eiusdem naturæ cum animabus nostris. Sed animæ nostræ non possunt nunc intelligere substantias separatas. Ergo nec anima primi hominis potuit.

¶ Respondeo dicendum, quòd status animæ hominis distingui potest dupliciter. Vno modo, secundum diuersum modum naturalis esse. Et hoc modo distinguitur status animæ separatæ a statu animæ coniunctæ corporī. Alio modo, distinguitur status animæ secundum integritatem & corruptionem, seruato eodem modo essendi secundum naturam, & sic status innocentiæ distinguitur à statu hominis post peccatum. Anima enim hominis in statu innocentiæ erat corpori perficiendo & gubernando accommodata, sicut & nunc. Vnde dicitur primus homo factus fuisse in animam viuentem, idest corpori vitam dantem, scilicet animalem. Sed huius vitæ integritatem habebat inquantum corpus erat totaliter animæ subditum, in nullo ipsam impediens, ut supra dictum est. *Manifestum est autem ex præmissis, †quòd ex hoc, q; anima est accommodata ad corporis gubernationem & perfe

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis 94. Arti. III.*

TItulus clarus.
¶ In corpore est vna conclusio respõsiua trimembris. Primus homo habuit scientiam omnium naturaliter scibilium supernaturalium vero quantũ opus erat ad vitæ regimen, neutra vero nesciebat. Probatur hæc conclusio tali ordine. Primo enim probatur quo ad oẽs partes per cõe medium, qđ est radix omnium membrorũ: deinde sigillatim ex illo medio singula membra deducuntur. Et aũt processus iste Perfecta naturaliter sunt priora imperfectis. ergo res oẽs instituẽ a Deo in statu perfecto. ergo homo instituẽs est in statu in quo possẽt statim eẽ aliorum principium per instructionẽ & gubernationem. Tunc vltra erat principium per instructionem, ergo habebat omnium instrubilium scientiam. ergo omniũ quę virtualiter cõtinẽtur in primis principijs. ergo omnium naturaliter scibilium. Et similiter erat principium per gubernationem. ergo habebat cognitionẽ supernaturalis finis. ergo & medio rum, reliquorumque super naturalium, tantam, quãta ogus fuerat, noticiam habebat. Rursus, homo instituẽs est in statu perfecto, i quo &c. ergo eorũ quæ neutra sunt, cognitionem non habuit.

474 2.dist.23. q.2 art 2. cor. Et veri.q.18.ar. 3.& 4.

*Nõ multũ a prin. 2.lib.to.3

¶ Antecedẽs declaratur & probatur. Declaratur, quod de prioritate qua actus est prior potentia est sermo: probatur, quia ea quæ sunt in potentia, non reducuntur ad actum &c. Prima consequentia probatur, quia res institutæ sunt a Deo non solum vt essent, sed vt aliorum principia essent. Hoc. n. est esse in statu priori & pfecto. Secunda vero consequentia probatur & cõfirmatur, quia homo potest esse aliorum principium omnibus his modis. Confirmatur vero, quia sicut homo, quia potest esse principium per generationem, factus est perfectus secundum corpus, vt statim possit generare, pari ratione, quia potest esse ratione animæ principium per instructionem & gubernationem, factus est perfectus secundum animam, vt statim possit instruere & gubernare. Non potest autem aliquis instruere nisi habeat scientiam. Et ideo primus homo sic institutus est à Deo, ut haberet omnium scientiam, in quibus homo natus est instrui. Et hæc sunt omnia illa, quæ virtualiter existunt in primis principiis per se notis, quæcunque scilicet naturaliter homines cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vitæ propriæ & aliorum, non solum requiritur cognitio eorum quæ naturaliter sciri possunt, sed etiam cognitio eorum quæ naturalem cognitionem excedunt: eo quòd vita hominis ordinatur ad quendam finem supernaturalem, sicut nobis ad gubernationem vitæ nostræ necessarium est cognoscere quæ fidei sunt. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit, quanta erat necessaria ad gubernationem vitæ humanæ secundum statum illum. Alia vero, quæ nec naturali hominis studio cognosci possunt, nec sunt necessaria ad gubernationem vitæ humanæ, primus homo non cognouit, sicut sunt cogitationes hominum, futura contingentia, & quædam singularia, puta quot lapilli iaceant in flumine, & alia huiusmodi.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd primus homo habuit scientiam d omnium per species à Deo infusas, nec tamen scientia illa d fuit alterius rationis à scientia nostra, sicut nec oculi, quos d cœco nato Christus dedit, fuerunt alterius rationis ab oculis, quos natura produxit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Adam debebat aliquid habere perfectionis, inquantum erat primus homo, quod cæteris hominibus non competit, vt ex dictis patet. *

¶ Ad tertium dicendum, quòd Adam in scientia naturalium scibilium non profecisset quantum ad numerum scitorum, sed quantum ad modum sciendi, quia quæ sciebat intellectualiter, sciuisset post modum per experimentum. Quantum vero ad supernaturalia cognita profecisset etiã quantum ad numerum per nouas reuelationes, sicut & angeli proficiunt per nouas illuminationes. Nec tamen est simile de profectu meritũ & scientiæ, quia unus homo non est alteri principium merendi, sicut & sciendi.

ARTICVLVS III.

Vtrum primus homo habuerit scientiam omnium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd primus homo nõ habuerit scientiam omnium. Aut. n. habuit talem scientiam per species acquisitas, aut per species connaturales, aut per species infusas. Non autem per species acquisitas. Huiusmodi enim cognitio ab experientia causatur, vt dicitur in* 1. Metaph. Ipse autem non tunc fuerat omnia expertus. Similiter etiam, nec per species connaturales, quia erat eiusdem naturæ nobiscum: anima autem nostra est sicut tabula, in qua nihil est scriptum, vt dicitur in* 3. de Anima. Si autem per species infusas, ergo scientia eius quã habebat de rebus non erat eiusdem rationis cum scientia nostra, quam à rebus acquirimus.

¶ 2 Præterea, In omnibus individuis eiusdem speciei est idem modus consequend perfectionem. Sed alii homines non statim in sui principio habent omnium scientiam, sed eam per temporis successionem acquirunt secundum suum modum. Ergo nec Adam statim formatus habuit omnium scientiam.

¶ 3 Præterea, Status præsentis vitæ homini conceditur, vt in eo proficiat anima & quantum ad cognitionẽ & quantum ad meritum. Propter hoc enim anima corpori videtur esse vnita. Sed homo in statu illo profecisset quãtum ad meritum. Ergo etiam profecisset quantum ad cognitionem rerum. Non ergo habuit omnium rerum scientiam.

¶ Sed contra est, quòd ipse imposuit nomina animalibus, ut dicitur Ge. 2. Nomina autem debent naturis rerum congruere. Ergo Adam sciuit naturas omniũ animalium, & par rõne habuit omnium aliorum scientiam.

¶ Respondeo dicendum, quòd naturali ordine perfectum præcedit imperfectum, sicut & actus potentiam: quia ea quæ sunt in potentia, non reducuntur ad actum nisi per aliquod ens actu, & quia res primitus à Deo institutæ sunt, non solum ut in seipsis essent, sed etiam ut essent aliorũ principia, ideo productæ suntin statu perfecto, in quo possent esse principia aliorum. Homo autem potest esse principium alterius, non solum per generationem corporalem, sed etiam per institutionem & gubernationem.

Et ideo sicut primus homo institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita etiam institutus est in statu perfecto d quantum ad animam, ut statim posset alios instruere & gubernare. Non potest autem aliquis instruere nisi habeat scientiam. Et ideo primus homo sic institutus est à Deo, ut haberet omnium scientiam, in quibus homo natus est instrui. Et hæc sunt omnia illa, quæ virtualiter existunt in primis principiis per se notis, quæcunque scilicet naturaliter homines cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vitæ propriæ & aliorum, non solum requiritur cognitio eorum quæ naturaliter sciri possunt, sed etiam cognitio eorum quæ naturalem cognitionem excedunt: eo quòd vita hominis ordinatur ad quendam finem supernaturalem, sicut nobis ad gubernationem vitæ nostræ necessarium est cognoscere quæ fidei sunt. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit, quanta erat necessaria ad gubernationem vitæ humanæ secundum statum illum. Alia vero, quæ nec naturali hominis studio cognosci possunt, nec sunt necessaria ad gubernationem vitæ humanæ, primus homo non cognouit, sicut sunt cogitationes hominum, futura contingentia, & quædam singularia, puta quot lapilli iaceant in flumine, & alia huiusmodi.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd primus homo habuit scientiam d omnium per species à Deo infusas, nec tamen scientia illa d fuit alterius rationis à scientia nostra, sicut nec oculi, quos d cœco nato Christus dedit, fuerunt alterius rationis ab oculis, quos natura produxit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Adam debebat aliquid habere perfectionis, inquantum erat primus homo, quod cæteris hominibus non competit, vt ex dictis patet. *

¶ Ad tertium dicendum, quòd Adam in scientia naturalium scibilium non profecisset quantum ad numerum scitorum, sed quantum ad modum sciendi, quia quæ sciebat intellectualiter, sciuisset post modum per experimentum. Quantum vero ad supernaturalia cognita profecisset etiã quantum ad numerum per nouas reuelationes, sicut & angeli proficiunt per nouas illuminationes. Nec tamen est simile de profectu meritũ & scientiæ, quia unus homo non est alteri principium merendi, sicut & sciendi.

D.tho. D.544. D.764. D.1116. D.1180. Et 1189 Iaco 1.2

illa per infusionem tantum haberi potest. Spectandum autem est magis cum de diuersitate scientiæ agitur ad obiectum, & si obiectum est eiusdem rationis, ipsa quoque scientia est eiusdem rationis. Scientiæ autem Adæ & nostræ omnino est idem obiectum formale, sicut si esset acquisita, scientia autem animæ separatæ & animæ Christi obiectum est vniuersalis & altius, & ideo alteri⁹ sunt rationis a nostra, non ex sola infusione, vt ignorantes garriunt, sed ex formali ratione obiecti ipsarũ specierum.

475 2.dist. 23. q.2. art.3. Et veri.q. 28. ar.6.

¶ *Super quæstionis nonagesimæquartæ. Articulũ quartum.*

†in fine 2. Paragr.

TItulus clarus.
¶ In corpore duo. Primo, opinio affirmativa: secundo negativa simul probatur improbando oppositam.

†Li.12.c. 2.circa fi. & cap.20. to.3.

¶ Q.10 ad primũ tria dicit hæc opinio. Primo, q deceptio sumitur dupliciter, scilicet p lesi ex æstimatione simplici eius quod non est, vel p existimatione & assensu credulitatis. Secundum est, q primus homo neutro modo decipi potuit respectu scitorum. Tertium est, quòd primus homo respectu non scitorũ potuit primo decipi. probatur, quia hoc non erat noxium homini, nec culpabile, quia sine temerario assensu.

Ar. præce.

†Li.3. de di. apbi. c. 12.circa finem to.1.

¶ Quo ad secundum, conclusio est responsiua quæsito. Primus homo nullo modo decipi potuit tam respectu scitorum q nescitorum. Probatur dupliciter, primo, ex integritate primi status. Secundo, ex rectitudine eiusdem. Ex integritate qui dem sic, In illo statu nullum malum esse poterat. ergo intellectui eius nõ poterat inesse falsum. Antecedens patet ex authoritate Augustini. Consequentia probat, primo, qa falsum est malum intellectus, quod probatur ex. 6. Ethi. quia verum est eius bonum. Deinde confirmatur ex ꝓpor-

†Li.14.de Ciui.Dei. c.10. ante mediũ to mo 3.

tionali bono & malo in membris corporeis, sic, Quemadmodum tunc cum negatione alicuius boni circa membra, puta claritatis, nõ stabat inhæsio alicuius mali, ita in intellectu ponẽda est negatio scientiæ aliquorum: non tamen deceptio aliqua. Et nota bene hanc confirmationem, quoniam de directo confutat motuum opinionis oppositæ, q ex nescientia quorundam concedebat deceptionem aliqualem circa illa. Et per hæc satisfactum etiã est rationi eius, quia iam ostensum est, q omne falsum est malũ intellectus: & cõsequenter noxium illi.

†lib.6. Ethi. c.2.& li.6. Met. tex. 5. to.5 & to.3.

¶ Ex rectitudine vero ar. sic. Quãdiu anima erat subdita Deo, inferiora hominis erant subdita superioribus absque omni turbatione. ergo inferiora intellectu erant illi subdita. ergo non poterat decipi. Antecedens patet cũ prima consequentia. Secunda vero probatur, quia intellectus nõ decipitur nisi ex aliquo inferiori, quod probatur dupliciter. Primo a priori, quia semper est verus circa propriũ obiectũ. ergo ex se semper est verus. ergo si decipitur, est ab alio non superiori. ergo inferiori. Secundo a signo, quia videmus, q in apparitionibus seu phantasijs, quãdo naturale iudicatorium est solutũ non decipimur. Cũ verò ligat sõno aut infirmitate &c. tunc fallimur.

q.85.ar.7.

¶ Circa hanc rationẽ occurrit dubium, quoniam non videtur verũ, q intellectus semper decipiatur ex aliquo inferiori, quoniã intellectus cõponẽdo & diuidendo & discurrẽdo versatur per se circa verum & falsum: nec i his actibus est semper verus, vt ex superius dictis patet. Igitur ex se quandoq; est falsus, & non ex phantasia, aut aliquo huiusmodi.

¶ Ad hoc breuiter dí, q noie intellectus hic nõ intelligo potẽtiã intellectiuã absolute, sed ipsã vt hẽt intelligẽdi officiũ. Est. n. hoc supremũ in ipsa potẽtia intellectiua, vt patet ex. antedictis. Intellectus aũt vt sic, hẽt

†Li.12 super Gen. ad li.c.30 parũ a medio.to.3.

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro obiecto incomplexum, vt sic, circa quod semper est verus. Et quoniam in ordine ad proprium obiectum semper est verus, consequens est, q̃ ex se sit semper verus. Ratio nãq; propria in ordine ad proprium obiectum consistit: ipso autem existente vero ex se, cum ad ipsum spectet omne iudicium, quoniam & principium omnis compositionis, & finis omnis resolutionis est quod quid est, oportet si falsum interuenit, aliunde accidere. Omne aliud autẽ siue componẽdi & dividendi officiũ, sine discursus, siue phãtasia &c. inferius est. Omnis igitur deceptio ex aliquo inferiori est. Vnde notanter in litera dr, ex aliquo inferiori, puta phãtasia vel aliquo huiusmodi, nõ curando quicquid illud esset. Quòd autẽ sic accipiat Intellectus in proposito, ex eo patet quod dicit, q̃ circa proprium obiectum semper est verus: hoc crũ, vt clare liquet, de intellectu quantũ ad intelligẽdi ossicium, vt distinguitur contra officiũ componendi & discurrendi, interpretatur. Posset quoque expeditius dici, q̃ nomine phãtasiæ intellexit ipsam cum concomitantibus, & qa intelligere cõponendo & discurrendo est vnum de concomitantibus eã, vt patet ex eo, quòd anima separata intelligit per modũ substantiarum separatarum: ideo omnis deceptio dicta est prouenire ex phantasia &c.

476 83.q.5.ar.1. cor. & 2.di. 20.q.2. ar.3. cor. Et dist. 39.q.1.ar.2. Et quoli. 1. ar.8.cor.

¶ *Super quæstionis nonagesimæquintæ, Articulũ primum.*

TItulus clarus, in gratia gratum faciente.

¶ Lib. quæst. no. & vet. est. q.123. to.4.

¶ In corpore duo. Primo, recitatur quædam opinio. Secundo, examinatur & respondetur simul quæsito.

¶ Quo ad primũ, duo referuntur ex opinione. Primum est, q̃ primus homo non est creatus in gratia. Secundũ est, q̃ primus homo habuit gratiam ante quam peccaret, hæc de primo.

† Ca.10.circa medium habetur hic liber, to.7.

¶ Quo ast secundum, examinatur tione non fuit ei subuentum ne deciperetur, licet tunc maximè indigeret. Quia iam præcesserat peccatum in animo, & ad diuinum auxilium recursum non habuit.

QVAESTIO XCV.

De his, quæ attinent ad voluntatem primi hominis gratia sci licet & iustitia: in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de his quæ pertinent ad voluntatem primi hominis.

¶ Et circa hoc considerãda sunt duo. Primo quidem de gratia, & iustitia primi hominis. Secundo, de vsu iustitiæ quantum ad dominium super alia.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum homo creatus fuerit in gratia.

¶ Secundo, Vtrum in statu innocentiæ habuerit animæ passiones.

¶ Tertio, Vtrum habuit virtutes omnes.

Quarto, Vtrum opera eius fuissent æque efficacia ad merendum, sicut modo sunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum primus homo fuerit creatus in gratia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ primus homo non fuerit creatus in gratia. Apostolus enim 1. Corin. 15. distinguens Adam à Christo dicit. Factus est primus Adam in animam viuentem: nouissimus autem in spiritum viuificantem. Sed viuificatio spiritus est per gratiam. Ergo hoc est proprium Christi, quòd fuerit factus in gratia.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in lib.* de quæstionibus veteris & noui testamenti, q̃ Adam non habuit spiritum sanctũ. Sed quicunq; habet gratiam, habet spiritum sanctum. Ergo Adam non fuit creatus in gratia.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib.* de correptione & gratia, quòd Deus sic ordinauit angelorum & hominum vitam, vt prius in eis ostenderet, quid posset eorum liberum arbitriũ, deinde quid posset suæ gratiæ beneficiũ, iustitiæq; iudicium. Primo ergo, condidit hominem & angelum in sola naturali arbitrij libertate, & postmodum ei gratiam contulit.

¶ 4 Præt. Magister dicit in * 24. dist. lib. 2. sent. quòd homini in creatione datum est auxilium per quod stare poterat: sed non poterat proficere. Quicunque autem habet gratiam, potest proficere per meritum. Ergo primus homo non fuit creatus in gratia.

¶ 5 Præt. Ad hoc quòd aliquis accipiat gratiam requiritur consensus ex parte recipientis: cum per hoc perficiatur matrimonium quoddam spirituale inter Deum & animam. Sed cõsensus in gratiam esse non potest, nisi prius existentis. Ergo homo non accepit gratiam in primo instanti suæ creationis.

¶ 6 Præt. Natura plus distat à gratia, quàm gratia à gloria: q̃ nihil est ita, quàm gratia consummata. Sed in homine gratia præcessit gloriam. Ergo multo magis natura præcessit gratiam.

¶ SED CONTRA, Homo & angelus æqualiter ordinantur ad gratiã: sed angelus est creatus in gratia: dicit enim Aug.* 12. de Ciu. Dei, q̃ Deus simul erat in eis, condens naturam, & largiens gratiam. Ergo & homo creatus fuit in gratia.

¶ RESPON. Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd primus homo non fuit creatus in gratia, sed tamen postmodum gratia fuit sibi collata antequam peccasset. Plurimæ autem sanctorum authoritates attestantur hominem in statu innocentiæ gratiam habuisse. Sed quòd fuerit conditus in gratia, vt alij dicunt, videtur requirere ipsa rectitudo primi status, in qua Deus hominem fecit: secundum illud Eccles. 7. Deus fecit hominem rectũ. Erat enim rectitudo secundum hoc, quòd ratio subdebatur Deo, rationi vero inferiores vires, & animæ corpus. Prima autem subiectio erat causa & secundæ & tertiæ. Quandiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiora ei subdebantur, vt Aug.* dicit. Manifestum est autem, quòd illa subiectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis, alioquin post peccatum mansisset, cum etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint, vt Dio. dicit * 4. cap. de diui. nomi. Vnde manifestum est quòd & illa prima subiectio, qua ratio Deo subdebatur, non erat solum secundum naturam, sed secundum supernaturale donum gratiæ: non enim potest esse quòd effectus sit potior quàm causa. Vnde Augustin. dicit * 13. de Ciuita. Dei: quòd posteaquàm præcepti ficta trãsgressio est, confestim gratia deserente diuina, singula. Et primo, secundum approbatur, quia multi sancti hoc sonãt: deinde primum reprobatur ex ratione rectitudinis primi status, & sic directe respondetur quæsito affirmatiue, scilicet quòd primus homo fuit creatus in gratia. probatur sic. Primus homo fuit factus in statu recto, in quo scilicet ratio Deo, inferiores vires rationi, & animæ corpus subdebatur, & prima subiectio erat ratio secundæ, & secunda tertiæ. ergo fuit ratio in subiectione inferiorum supernaturali. ergo in subiectione rationis supernaturalis quod est esse factũ in gratia. Antecedens quo ad primam partem probatur authoritate Eccl. 7. quo ad secundã, authoritate Aug. Prima consequentia probatur, quia subiectio illa si fuisset naturalis, remãsisset post peccatum, quia nõ abstulit naturam. Et confirmatur ex dæmonum natura libus. Secunda vero cõsequentia probatur ratione, qa effectus nõ potest esse potior causa. Et confirmatur tota ratio authoritate Aug. dicentis inobedientiam inferiorum esse effectũ defectionis diuinæ gratiæ. Si enim negatio est causa negationis, affirmatio erit causa affirmationis. Et sic gratia subdẽs Deo rationem, erat ratio quare inferiora superioribus erant subdita, per quod tota ratio stat.

¶ Circa hunc locum aduerte, quòd Scotus in secunda distinctio. 29. quæstio prima, quãuis teneat hoc, scilicet quòd ad subiectionem talẽ, do donum supernaturale discordat tamẽ in hoc, quòd illud donũ supernaturale, non vult esse gratiam gratũ facientem seu charitatem, vt patet in responsione ad quartum. Nec vllã ad hoc rationem adducit: nisi quia non oportet donum illud esse principium meriti. Posset tamen pro eo adduci, quia iustitia originalis stare potuit cum peccato mortali: gratia autem gratũ faciens nequaquã. Assumptũ probat ex eo, quòd

* Loco citato in arg.

† Lib. 11. de Ciui. Dei, c. 9. a. medio. tom. 5. fol.

† Ca. 4. par. 4. parum a medio.

† Lib. 13. de Ciui. Dei, c. 20. prin.

quòd Eua post peccatum mortale adhuc erat in illo statu, vt patet ex eo, q̃ non erubescebat: cum tamen esset nuda. Ad hoc breuiter dicitur, q̃ non est doctrina S. Tho. q̃ iustitia originalis sit idem q̃ gratia: sed q̃ gratia gratum faciens, de qua est termo, sit velut radix iustitiæ originalis, pro quanto subdit supremũ hominis Deo, vt patet hic, & infrius q. 100. art. 1. ad secundum. Et propterea facti in iustitia originali cõcludunter istã facti in gratia, qa iustitia originalis fuerit quasi gratia quædam gratis data, fundata sup gratia gratum faciente. Quomodo autem steterit cum peccato mortali: communis est difficultas, quia talis gratia cõcessa fuerit ex q̃ ad peccatum excludẽdum: siue fuerit cum gratia gratum faciente, siue non. Et videtur mihi videri, q̃ per primum peccatum in mente, siue in opere, perdita gratia, perdita quoque iustitia est originalis, nõ simpliciter, i. totaliter: sed quo ad aliqd. Simpliciter vero admenda reseruata peccato Adæ secundum ordinem diuinæ prouidentiæ, ea ratione, vt donum naturæ a principio naturæ primo auferretur, de quo principiũ naturæ inuestiebat. Nec obstat, qa potuisset Adam post Euæ peccatũ non peccare, quoniam præscientia exitus in rõne ordinis fuit. Et hoc cõstat proportioni dictæ: submota enim radice possunt alij quandiu rami virere.

¶ *Super quæstionis nonagesimæquintæ, Articulũ secundum.*

TItulus clarus

¶ In corpore duo. Primo respondet ad obiecta de passionibus. Secũdo de modo earũ.

¶ Quo ad primũ, vnica distinctio cũ subdistinctione, & cõclusionib. iuxta singula membra. Distinctio est, Passionũ animæ, aliæ circa bonum, aliæ circa malum. Earũ quæ circa bonum, aliæ circa bonum habitum, vel suo tempore habendum, aliæ circa bonum non habitum, & tamen tunc habendum. Probatur distinctio, quia omnes omnes sunt in appetitu habente prosecutionem bonum & malũ. Iuxta primam distinctionẽ est conclusio negatiua. Passiones circa malũ non erant in statu innocentiæ. Probatur author tate Aug. quia tunc nullum aderat, iuxta verã secundam quæ conclusionem. Prima. Passiones circa bonũ non habitum, vt tũ nunc habẽdum nõ erãt in illo statu. Probatur eadẽ authoritate, qa nullum bonũ aberat quẽ cuperet bona voluntas. Secundũ. Passiones circa bonũ habitũ autẽ tempore suo habendũ, erant ibi. Relinquitur p se nota, quia hæ sunt naturales, & nullum malum ponunt.

* Lib. 14. c. 10. non procul a prin. to. 5.

¶ Quo ad secundũ, ponit talis distinctio. Passionũ duplex est modus, p modũ præuenientis & impedientis, & p modũ consequẽtis, & obedientis. Probat distinctionẽ ex eo, q̃ appetitus sensitiuus nõ est totaliter subditus rõni, & quodãmodo rationi obedit in nobis. Et iuxta hanc distinctionẽ ponitur vna conclusio. Passiones illo statu nõ erãt vt præuenientes sed vt obedientes. Probat qa appetitus sensitiuus ibi tota liter erat rationi subditus.

† Lib. 14. de Ciuit. Dei. c. 10. to. 5.

¶ Circa primam conclusionem aduerte, q̃ Sco. in 2. dist. 29. q. 1. dicit, q̃ forte non oportet illam conclusionem tenere, eo quia visus potuisset triste visibile, & auditus triste audibile offendere, & cõsequenter appetitus sensitiuus tristari de obiecto disono, sicut de consono delectabili gaudet. Ad hoc breuiter dicit, q̃ occurrẽtibus in appetitu sensitiuo, aut tristibus sensibilibus, nõ fuisset fixa acies sensus in ea, ac p hoc, nulla subsecuta fuisset tristitia. Fuisset enim a tristitijs & doloribus sicut a terroribus status ille præseruatus, sita q̃ sicut occurrentibus terribilib. non fuisset territi, ita oblatis tristib. nõ delusissent p aut erfionem, &c.

2 41

† q. 97. ar. 2.

† Lib. 3. Ethi. c. 11. ad fi. to. 5

¶ Super

habitum, vel suo tempore habendum, aliæ circa bonum non habitum, & tamen tunc habendum. Probatur distinctio, quia omnes omnes sunt in appetitu habente prosecutionem bonum & malũ. Iuxta primam distinctionẽ est conclusio negatiua. Passiones circa malũ non erant in statu innocentiæ. Probatur author tate Aug. quia tunc nullum aderat, iuxta veram secundam quæ conclusionem. Prima. Passiones circa bonũ non habitum, vt tũ nunc habẽdum nõ erãt in illo statu. Probatur eadẽ authoritate, qa nullum bonũ aberat quẽ cuperet bona voluntas. Secundũ. Passiones circa bonũ habitũ autẽ tempore suo habendũ, erant ibi. Relinquitur p se nota, quia hæ sunt naturales, & nullum malum ponunt.

¶ Quo ad secundũ, ponit talis distinctio. Passionũ duplex est modus, p modũ præuenientis & impedientis, & p modũ consequẽtis, & obedientis. Probat distinctionẽ ex eo, q̃ appetitus sensitiuus nõ est totaliter subditus rõni, & quodãmodo rationi obedit in nobis. Et iuxta hanc distinctionẽ ponitur vna conclusio. Passiones illo statu nõ erãt vt præuenientes sed vt obedientes. Probat qa appetitus sensitiuus ibi tota liter erat rationi subditus.

¶ Circa primam conclusionem aduerte, q̃ Sco. in 2. dist. 29. q. 1. dicit, q̃ forte non oportet illam conclusionem tenere, eo quia visus potuisset triste visibile, & auditus triste audibile offendere, & cõsequenter appetitus sensitiuus tristari de obiecto disono, sicut de consono delectabili gaudet. Ad hoc breuiter dicit, q̃ occurrẽtibus in appetitu sensitiuo, aut tristibus sensibilibus, nõ fuisset fixa acies sensus in ea, ac p hoc, nulla subsecuta fuisset tristitia. Fuisset enim a tristitijs & doloribus sicut a terroribus status ille præseruatus, sita q̃ sicut occurrentibus terribilib. non fuisset territi, ita oblatis tristib. nõ delusissent p aut erfionem, &c.

2 41

† q. 97. ar. 2.

† Lib. 3. Ethi. c. 11. ad fi. to. 5

¶ Super

centiæ, ergo in statu innocentiæ non erant animæ passiones.

¶ 2 Præt. Anima Adæ erat nobilior quàm corpus. Sed corpus Adæ fuit impassibile. Ergo nec in anima eius fuerunt passiones.

¶ 3 Præt. Per virtutem moralem cõprimuntur animæ passiones. Sed in Adam fuit virtus moralis perfecta. ergo totaliter passiones excludebantur ab eo.

¶ SED contra est, quod dicit Augusti.* 14. de Ciuit. Dei, q̃ erat in eis amor inperturbatus in Deum, & quædam aliæ animæ passiones.

¶ RESPON. Dicendum, quòd passiones animæ sunt in appetitu sensuali, cuius obiectum est bonum & malum. Vnde omnium passionum animæ, quædam ordinantur ad bonum, vt amor & gaudium: quædam ad malum, vt timor & dolor. i. t quia in primo statu nullum malum aderat, nec imminebat, nec aliquod bonũ aberat quod cuperet bona voluntas pro tempore illo habendum, vt patet per Augus.* 14. de Ciuita. Dei, omnes illæ passiones quæ respiciunt malum, in Adam non erant, vt timor, vt dolor, & huiusmodi. Similiter nec illæ passiones, quæ respiciunt bonum non habitum, & nũc habendum, vt cupiditas æstuans. Illæ vero passiones, quæ possunt esse boni præsentis, vt gaudiũ & amor, vel quæ sunt futuri boni in suo tempore habendi, vt desiderium & spes non affligens, fuerunt in statu innocentiæ, aliter tamen quàm in nobis: nam in nobis appetitus sensualis, in quo sunt passiones, non totaliter subest rationi. Vnde passiones quandoque sunt in nobis præuenientes iudicium rationis, & impedientes: quandoq; vero ex iudicio rationis consequentes, prout sensualis appetitus aliqualiter rationi obedit. In statu vero innocentiæ inferior appetitus erat rationi totaliter subiectus. Vnde non erant in eo passiones animæ, nisi ex rationis iudicio consequentes.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro concupiscit aduersus spiritum per hoc, quòd passiones rationi repugnant. & quod in statu innocentiæ non erat.

¶ AD SECVNDVM dicendũ, q̃ corpus humanum in statu innocentiæ erat impassibile, quãtum ad passiones, quæ remouent dispositionẽ naturalem, vt infra dicetur. * Et similiter anima fuit impassibilis, quantum ad passiones, quæ impediunt rationem.

¶ AD TERTIVM dicendum, q̃ perfecta virtus moralis non totaliter tollit passiones, sed ordinat eas. Tẽperati. n. est cõcupiscere sicut oportet, & quæ oportet, vt dicitur in * 3. Ethic.

ARTICVLVS II.

Vtrum in primo homine fuerint animæ passiones.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ in primo homine non fuerint animæ passiones. Secundum enim passiones animæ continguit, quòd caro concupiscit aduersus spiritum. Sed hoc non erat in statu inno-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis nonagesimequinte. Articulum tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio respondua q̃sito habens duas partes. Homo in statu innocentiæ habuit aliqualiter oēs virtutes. Probatur primo, q̃ habuit omnes virtutes. Secūdo declaratur ly aliqualiter, quod est declarare modum habendi. Primum probatur ex rectitudine primi status sic. Ratio hominis erat subiecta Deo, & rationi inferiores vires, ergo in eo erant omnes virtutes. Antecedens patet, consequentia probat, quia virtutes nihil aliud sunt, quàm perfectiones subdētes superiora Deo, & inferiora rationi. Secundum declaratur, distinguēdo virtutes in duplicem ordinem, scilicet earum quæ imperfectionem nullam continent, & hæ secūdum habitum & actum inerat, & quæ imperfectionē important, & hæ duplices sunt, q̃ quorundam imperfectio illi statui non repugnabat, & hæ similiter inerāt secundum habitū & actum, vt fides & spes: quarundam vero illi statui repugnabat, vt pœnitentia & misericordia. Et hæ secundū hābitum non secūdum actum erant, quia malū, & consequenter dolor & culpa nō fuissent.

478 2. dist. 19. ar. 3. & ad primū. Et in exp. lit. 3.

Ar. præce.

12. q. 63. ar. 2.

Omnia clara sunt: & ex 4. Ethi. de vere cundo habitualiter tantum, confirmanter.

† Aug. in concione ad catechumenos contra Iudæos, paganos, & Arrian. c. 2. circa medium, to. 6.

Ar. 1. huius. q.

D. 68.

ARTICVLVS III.

Vtrum Adam habuerit omnes virtutes.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Adam non habuerit omnes virtutes. Quædam enim virtutes ordinantur ad refrenandam immoderātiam passionum, sicut per temperantiā refrenatur immoderata concupiscētia, & per fortitudinem immoderatus timor. Sed immoderantia passionum non erat in statu innocentiæ. Ergo nec dictæ virtutes.

¶ 2 Præt. Quædam virtutes sunt circa passiones respientes malū, vt mansuetudo circa iras, & fortitudo circa timores. Sed tales passiones non erant in statu innocentiæ, vt dictum est.* Ergo nec huiusmodi virtutes

¶ 3 Præt. Pœnitētia est quædam virtus, respiciens peccatum prius commissum. Misericordia etiam est quædā virtus respiciēs miseriam. Sed in statu innocentiæ non erat peccatum, nec miseria. Ergo neq; huiusmodi virtutes.

¶ 4 Præt. Perseuerantia est quædam virtus. Sed hanc Adam non habuit, vt sequens peccatum ostendit. Ergo non habuit omnes virtutes.

¶ 5 Præt. Fides quædam virtus est. Sed hæc in statu innocentiæ non fuit: importat enim ænigmaticam cognitionem, quæ perfectioni primi status repugnare videtur.

¶ SED CONTRA est, quod Augst.* dicit in quadam Homil. Princeps vitiorum vincit Adam de luto terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum, charitate splendidum.

¶ RESPON. Dicendum, quòd homo in statu innocentiæ aliqualiter habuit omnes virtutes. Et hoc ex dictis patet esse verū. Dictum est enim supra,* q̃ talis erat rectitudo primi status, quòd ratio erat Deo subiecta, inferiores autem vires rationi. Virtutes autem nihil aliud sunt, quàm perfectiones quædam, quibus ratio ordinatur in Deum, & inferiores vires disponuntur secūdum regulam rationis, vt magis patebit, cum de virtutibus agetur.* Vnde rectitudo primi status exigebat, vt homo aliqualiter omnes virtutes haberet.

¶ Sed considerandum est, quòd virtutum quædam sunt, quæ de sui ratione nullam imperfectionem importāt, vt charitas & iustitia. Et huiusmodi virtutes fuerunt in statu innocentiæ simpliciter, & quantum ad habitum, & quantum ad actum. Quædam vero sunt, quæ de sui ratione imperfectionem important, vel ex parte actus, vel ex parte materiæ. Et si huiusmodi imperfectio non repugnat perfectioni primi status, nihilominus huiusmodi virtutes poterant esse in primo statu, sicut fides, quæ est eorum quæ non videntur, & spes, quæ est eorum quæ non habentur. Perfectio d enim primi status non se extendebat ad hoc, quòd videret Deum per essentiam, & vt habetur cum fruitione finalis beatitudinis. Vnde d fides & spes esse poterant in primo statu, & quantum ad habitum, & quantum ad actum. Si vero imperfectio, quæ est de ratione virtutis alicuius, repugnat perfectioni primi status, poterat huiusmodi virtus ibi esse secundum habitum, & non secundum actum, vt patet de pœnitentia, quæ est dolor de peccato commisso, & de misericordia, quæ est dolor de miseria aliena. Perfectioni autem primi status repugnat tam dolor, quàm culpa & miseria. Vnde huiusmodi virtutes erant in primo homine secundum habitum, & non secundū actum. erat enim primus homo sic dispositus, vt si peccatum præcessisset, doleret, & similiter si miseriam in alio videret, eam propelleret: sicut Philosophus dicit in 4.* Ethic. q̃ verecundia quæ est de turpi facto, contingit studioso solum sub conditione. est enim sic dispositus, q̃ verecundaretur si turpe aliquid committeret.

D. 33.

† Lib. 4. Ethic. c. vlt. in fin. s.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ accidit temperantiæ & fortitudini, q̃ superabundantiam passionum repellat, inquantum inuenit passiones super abundantes in subiecto. Sed per se conuenit huiusmodi virtutibus passiones moderari.

¶ AD Secundum dicendum, quòd illæ passiones ad malum ordinatæ repugnāt perfectioni primi status, quæ habent respectum ad malum in ipso qui afficitur passione, vt timor & dolor. Sed passiones quæ respiciunt malum in altero, non repugnant perfectioni primi status. Poterat enim homo in primo statu habere odio malitiā dæmonum, sicut & diligere bonitatem Dei. Vnde & virtutes quæ circa tales passiones essent, possent esse in primo statu, & quantum ad habitum, & quantum ad actū. Quæ vero sunt circa passiones respicientes malum in eodem subiecto, si circa huiusmodi solas passiones sunt, non poterant esse in primo statu secundum actum, sed solum secundum habitum, sicut de pœnitentia & misericordia dictum est.* Sed sunt quædam virtutes, quæ non sunt circa has passiones solum, sed etiam circa alias, sicut temperantia, quæ non solum est circa tristitias, sed etiam circa delectationes, & fortitudo, quæ non solum est circa timorem, sed etiam circa audaciam & spem. Vnde poterat esse in primo statu actus temperantiæ, secundum quòd est moderatiua delectationum, & similiter fortitudo, secundum quòd est moderatiua audaciæ siue spei, non autem secundum quòd moderatur tristitiam & timorem.

In corpo. ar.

¶ AD tertium patet solutio ex his, quæ dicta sunt.* In corpo. ar.

¶ AD quartum dicendum, q̃ perseuerantia dupliciter sumitur. Vno modo, prout est quædam virtus: & sic significat quendam habitum, quo quis eligit perseuerare in bono: & sic Adam perseuerantiam habuit. Alio modo, prout est circunstantia virtutis, & sic significat continuationem quandam virtutis absque interruptione. & hoc modo Adam perseuerantiam non habuit.

¶ AD quintum patet responsio p ea, quæ dicta sunt.* In corpo. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera primi hominis fuerint minus efficacia ad merēdum, quàm opera nostra.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ opera primi hominis fuerint minus efficacia ad merendum, quàm opera nostra. Gratia enim ex Dei misericordia datur, quæ magis indigentibus subuenit magis. Sed nos indigemus magis gratia, q̃ primus homo in statu innocentiæ. Ergo copiosius infunditur nobis gratia: quæ cum sit

¶ *Super quæstionis nonagesimequinte. Articulū quartum.*

479 2. dist. 29. ar. 4.

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo distinguit. Secūdo iuxta singula distinctionis membra respondet.

¶ Quo ad primum, Quantitas meriti ex dupliei causa oritur, scilicet gratia, & quantitate operis. Et quia hæc est duplex, scilicet absoluta & proportionalis, sit triplex radix, gratia, quantitas operis absoluta, & quātitas proportionalis: patent in litera omnia.

† Lib. 2. Ethi. c. 3. ad fi. 20. s.

†Non ponit 2 prin. p. di. 24.

¶ Quo ad secundum, sunt tres conclusiones. Prima est, Opera primi hominis erant efficaciora ex parte gratiæ. Probatur, quia maior gratia, probatur: quia nullo obstaculo impedita. Secunda conclusio est. Opera primi hois erant efficaciora ad meritum ex quantitate operis absoluta. Probatur, quia maiora opera fecisset: probatur, quia maioris virtutis erat. Tertia est, Opera primi hominis erant minus efficacia ex quantitate proportionali operum. Probatur, quia opera hæc parua magis excedunt potestatem nostrā, quàm illa magna potestatem illius, probatur, quia nos cū difficultate hæc, illi sine difficultate illa, & radix est, quia nos imbecilles, ille sanus, & robustus.

¶ SED CONTRA est, quia secundum hoc, homo esset melioris conditionis post peccatum.

¶ RESPONDEO Dicēdum, quòd quantitas meriti ex duobus potest pensari. Vno modo ex radice charitatis & gratiæ. Et talis quātitas meriti respondet præmio essentiali, quod consistit in Dei fruitione. Qui enim ex maiori charitate aliquid facit, perfectius Deo fuitur. Alio modo, pensari potest quantitas meriti ex quantitate operis. Quæ quidem est duplex, scilicet absoluta, & proportionalis. Vidua enim quæ misit duo æra minuta in gazophylatium, minus opus fecit quantitate absoluta, q̃ illi, qui magna munera posuerunt. Sed quantitate proportionali, vidua plus fecit secundum sententiam Domini, quia magis eius facultatem superabat. Vtraque tamen quantitas meriti respondet præmio accidentali, quod est gaudium de bono creato. Sic igitur dicendum, quòd efficaciora fuissent hominis opera ad merendum in statu innocentiæ, quàm post peccatum, si attēdatur quātitas meriti ex parte gratiæ, quæ tunc copiosior fuisset, nullo obstaculo in natura humana inuento. Similiter etiam, si consideretur absoluta quantitas operis: quia cum homo esset maioris virtutis, maiora opera fecisset. Sed si consideretur quantitas proportionalis, maior inuenitur ratio meriti post peccatum propter hominis imbecillitatem. Magis enim excedit parum opus potestatem eius, qui cum difficultate operatur illud, quàm opus magnum potestatem eius, qui sine difficultate operatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo post peccatum ad plura indiget gratia, quàm ante peccatum, sed non magis, quia homo etiam ante peccatum d indigebat gratia ad vitam æternam consequendam, quæ est principalis necessitas gratiæ. Sed homo post peccatum super hoc indiget gratia, etiam ad peccati remissionem, & infirmitatis sustentationem.

D. 74.

¶ AD secundum dicendum, quòd difficultas & pugna pertinent ad quantitatem meriti, secundum quantitatem operis proportionalem, vt dictum est.* Et est signum promptitudinis volūtatis, quæ conatur ad id, quod est sibi difficile: promptitudo autem voluntatis causatur ex magnitudine charitatis. Potest autem contingere, q̃ aliquis ita prompta voluntate faciat opus aliquod facile, sicut alius difficile, quia paratus esset facere, etiam quòd sibi esset difficile. Difficultas tamen actualis, inquantum est pœnalis, habet etiam quòd sit satisfactoria pro peccato.

In cor. ar.

¶ AD tertium dicendum, quòd resistere tentationi, primo homini non fuisset meritorium, secundum opinionem ponentium, quòd gratiam non haberet, sicut nec modo est meritorium non habenti gratiam. Sed in hoc est differētia, quia in primo statu nihil erat interius impellens ad malum, sicut modo est. Vnde magis tunc poterat homo resistere tentationi sine gratia, quàm modo.

QVAESTIO XCVI.

De Dominio, quod homini in statu innocentiæ competebat, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super quæstionis nonagesimesexte, Articulum primum.*

DEINDE considerādum est de dominio, quod competebat homini in statu innocentiæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum homo in statu innocentiæ animalibus dominaretur.

¶ Secundo, Vtrum dominaretur omni creaturæ.

Tertio, Vtrum in statu innocētiæ omnes homines fuissent æquales.

¶ Quarto, Vtrum homines hominibus dominarentur in illo statu.

ARTICVLVS I.

Vtrum Adam in statu innocentiæ animalibus dominaretur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Adam in statu innocētiæ animalibus non dominabatur. Dicit enim Augst. 9. super* Genesim ad literam, quòd ministerio Angelorum animalia sunt adducta ad Adam, vt eis nomina imponeret. Non autē fuisset ibi necessarium angelorum ministerium, si homo per seipsum animalibus dominabatur. Non ergo in statu innocentiæ habuit dominium homo super alia animalia.

¶ 2 Præt. Ea quæ adinuicem discordant, non rectè sub vno dominio congregantur. Sed multa animalia naturaliter adinuicē discordant, sicut ouis & lupus. Ergo omnia animalia sub hominis dominio non continebantur.

¶ 3 Præt, Hiero. dicit q̃ homini ante peccatum non indigenti, Deus animalium dominationē dedit. Præsciebat. n. hominem adminiculo animaliū adiuuandum fore post lapsum. Ergo ad minus vsus dominij super animalia non competebat homini ante peccatum.

¶ 4 Præt. Proprium domini esse videtur præcipere. Sed præceptum non rectè fertur, nisi ad habentem rationē. Ergo homo non habebat dominium super animalia irrationalia.

480 2. di. 44. q. 1. art. 3. Et opus. 20. li. 3. c. 9.

† Cap. 14. ante medium to. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

subiectio virili inferiorum rationi, non erat naturalis, quia non remansit post peccatum. Par autem est hic ratio.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q̃ distinguẽdum est inter subiectionẽ & obedientiam: subiectio enim & animalium homini & virium inferiorũ rationi est naturalis, obedientia vero vtrorũque & similium erat supernaturalis, gratia.n. perficiebat naturã, & qđ natura subiecerat, gratia obsequẽs reddebat. Sic igitur vtrobique obedientia perdita, quia supernaturalis ablata: subiectio naturalis remansit cum pugna, & ad vtrũque insinuandum in litera dicitur, q̃ id quod naturaliter est subiectũ homini, tunc non repugnabat, vbi expresse ambo explicata sunt.

¶Sed contra est, quod dicitur Gene. 1. de homine, Præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis terræ.

¶Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, inobedientia ad hominem, eorum quæ ei debent esse subiecta, subsecuta est in pœnã eius, eo quòd ipse fuit inobediẽs Deo. Et ideo in statu innocentiæ, ante inobediẽtiam prædictam, nihil ei repugnabat, quod naturaliter deberet ei esse subiectum. Omnia autem animalia sunt homini naturaliter subiecta, quod apparet ex tribus. Primo, ex ipso naturæ processu. Sicut enim in generatione rerum intelligitur quidam ordo, quo proceditur de imperfecto ad perfectum, nam materia est propter formam, & forma imperfectior propter perfectiorem, ita etiam est in vsu rerum naturalium. Nam imperfectiora cedunt in vsum perfectorũ. Plantæ enim vtuntur terra ad sui nutrimentũ, animalia vero plantis, & homines plantis & animalibus: vnde naturaliter homo dominatur animalibus. Et propter hoc Philo. dicit in 1.* Politi. quòd venatio syluestrium animalium est iusta & naturalis, quia per eam homo vendicat sibi quod est naturaliter suum. Secũdo, apparet hoc ex ordine diuinæ prouidẽtiæ, quæ semper inferiora per superiora gubernat. Vnde cum homo sit supra cætera animalia, vtpote ad imaginem Dei factus, conuenienter eius gubernationi alia animalia subduntur. Tertio, apparet idem ex proprietate hominis & aliorum animalium. In aliis enim animalibus inuenitur secundum æstimationem naturalem quædam participatio prudentiæ ad aliquos particulares actus, in homine autem vniuersalis prudentia, quæ est ratio omnium agibilium. Omne autem quod est per participationem, subditur ei quod est per essentiam, & vniuersaliter. Vnde patet, quòd naturalis est subiectio aliorum animalium ad hominem.

¶Ad primum ergo dicendũ, q̃ in subiectos multa potest facere superior potestas, quæ non potest facere inferior. Angelus autẽ est naturaliter superior homine. Vnde aliquis effectus poterat fieri circa animalia virtute angelica, qui nõ poterat fieri potestate humana, s. q̃ statim omnia animalia congregarentur

¶Ad secundum dicendũ, quòd quidam dicunt, quòd animalia, quæ nunc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuissent mansueta, non solum circa hominem, sed etiam circa alia animalia, sed hoc est omnino irrationabile. Non enim per peccatum hominis natura animalium est mutata, vt quibus nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tunc vixissent de herbis, sicut leones & falcones. Nec glos. Bedæ* dicit Gene. 1. q̃ ligna & herbæ datæ sunt omnibus animalibus & auibus in cibum, sed quibusdam. Fuisset ergo naturalis discordia inter quædam animalia. Nec tamen propter hoc subtraherentur dominio hominis, sicut nec nunc propter hoc subtrahuntur dominio Dei, cuius prouidentia hoc totum dispensatur. Et huius prouidentiæ homo executor fuisset, vt etiam nunc apparet in animalibus domesticis. Ministrantur enim falconibus domestici per homines gallinæ in cibum.

¶Ad tertium dicendum, quòd homines in statu innocẽtiæ non indigebant animalibus ad necessitatem corporalem, neque ad tegumentum, quia nudi erant, & non erubescebant nullo instante inordinatæ concupiscentiæ motu, neque ad cibum, quia lignis paradisi vescebantur, neque ad vehiculum, propter corporis robur, indigebant tamen eis ad experimentalem cognitionem sumendam de naturis eorum. Quod significatum est per hoc, q̃ Deus ad eum animalia adduxit, vt eis nomina imponeret, quæ eorum naturas designant.

¶Ad quartum dicendum, quòd omnia animalia habent quandam participationem prudentiæ & rationis secundum æstimationem naturalem, ex qua contingit q̃ grues sequuntur ducem, & apes obediunt regi. Et sic tunc omnia animalia per seipsa homini obediuissent, sicut nunc quædam domestica ei obediunt.

Articulus II.

Vtrum homo habuisset dominiũ super omnes alias creaturas.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd homo non habuisset dominium super omnes alias creaturas. Angelus enim naturaliter est maioris potestatis, quàm homo sed sicut dicit August.* tertio de Trinitate, materia corporalis non obediuisset ad nutum etiam sanctis Angelis. Ergo multo minus homin in statu innocentiæ.

¶2 Præt. In plantis non sunt de viribus animæ: nisi nutritiua, & augmentatiua, & generatiua. Hæ autem non sunt natæ obedire rationi, vt in vno & eodem homine apparet. Ergo cum dominium competat homini secundum rationem, videtur q̃ plantis homo in statu innocentiæ non dominaretur.

¶3 Præt. Quicunque dominatur alicui rei, potest illam rem mutare. Sed homo non potuisset mutare cursum cœlestiũ corporum. Hoc.n. solius Dei est, vt Dio. dicit in epistο.* ad Policar. Ergo non dominabatur eis.

¶Sed contra est, quod dicitur Genes. 1. de homine: Præsit vniuersæ creaturæ.

¶Respon. Dicendum, quòd in homine quodammodo sunt omnia. Et ideo secundum modum, quo dominatur his, quæ in seipso sunt, secundum hunc modum competit ei dominari aliis. Est autem in homine quatuor considerare, scilicet rationem, secundum quam conuenit cum Angelis, vires sensitiuas, secundum quas conuenit cum animalibus, vires naturales, secundum quas conuenit cum plantis, & ipsum corpus, secundum quod conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autem in homine habet locum dominantis, & non subiecti dominio. Vnde homo angelis non dominabatur in primo statu. Et quod dicitur omni creaturæ, intelligitur quæ non est ad imaginem Dei. Viribus autem sensitiuis, sicut irascibili & cõcupiscibili quæ aliqualiter obediunt rationi, dominatur anima imperando, vnde in statu innocentiæ animalibus aliis per imperium dominabatur. Viribus autem naturalibus & ipsi corpori homo dominabatur. non quidẽ imperando, sed vtendo. Et sic etiam homo in statu innocentiæ dominabatur plantis & rebus inanimatis, non per imperium vel immutationem, sed absque impedimento vtendo eorum auxilio. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus III.

Vtrum hominis in statu innocentiæ fuissent æquales.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q̃ homines in statu innocentiæ omnes fuissent equales. Dicit enim Grego.* q̃ vbi non deliquimus, omnes pares sumus. Sed in statu innocentiæ non erat delictum. Ergo omnes erant pares.

¶2 Præt. similitudo & æqualitas est ratio mutuæ dilectionis, secundum illud Eccles. 13. Omne animal diligit sibi simile, sic & omnis homo proximum sibi. In illo autem statu inter homines abundabat dilectio, quæ est vinculum pacis. Ergo omnes fuissent pares in statu innocentiæ.

¶3 Præt. Cessante causa, cessat effectus. Sed causa inæqualitatis inter homines videtur nunc esse ex parte quidem Dei, q̃ quosdam pro meritis præmiat, quosdã vero punit: ex parte vero naturæ, quia propter naturæ defectum, quidam nascuntur debiles & orbati, quidam autem fortes & perfecti: quæ in primo statu fuissent.

¶Sed contra est, quod dicitur Roma. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Ordo autem maximè videtur in disparitate consistere. Dicit enim Augu.* 19. de Ciuitate Dei, Ordo est parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Ergo in primo statu, qui decentissimus fuisset disparitas inueniretur.

¶Respon. Dicendum, quòd necesse est dicere aliquam disparitatem in primo statu fuisse ad minus quãtũ ad sexũ, quia sine diuersitate sexus, generatio non fuisset. Similiter etiam quantum ad ætatem. Sic enim quidam ex aliis nascebantur, nec illi qui miscebantur, steriles erant. Sed & secundum animam diuersitas fuisset, & quantum ad iustitiam, & quantum ad scientiam. Non enim ex necessitate homo operabatur, sed per liberum arbitr. ex quo ratio habet, quòd homo possit magis & minus animum applicare ad aliquid faciendum, vel volendum, vel cognoscendum: vnde quidam magis proficiscent in iustitia & scientia, quàm alij. Ex parte etiam corporis poterat esse disparitas. Non enim erat exemptum corpus humanum totaliter a legibus naturæ, quin ex exterioribus agentibus aliquod commodum aut auxilium reciperet magis & minus, cum etiam & cibis eorum vita sustentaretur. Et sic nihil prohibet dicere, quin secundum diuersam dispositionem aëris, & diuersum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quàm alii, & maiores & pulchriores, & melius complexionati: ita tamẽ quòd in illis, qui excederentur, nullus esset defectus siue peccatum, siue circa animam, siue circa corpus.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd Greg. per verba illa intendit excludere disparitatem, quæ est secundum differentiam iustitiæ & peccati: ex qua contingit q̃ aliqui pœnaliter sunt sub aliis coërcendi.

¶Ad Secundum dicendum, quòd æqualitas est causa quòd dilectio mutua sit æqualis. Sed tamẽ inter inæquales potest esse maior dilectio q̃ inter æquales, licet non æqualiter vtrinque respondeat. Pater enim plus diligit filium naturaliter, quàm frater fratrem, licet filius non tantundem diligat patrem, sicut ab eo diligitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd causa disparitatis poterat esse ex parte Dei, non quidem vt puniret quosdam, & quosdam præmiaret, sed vt quosdam plus quosdam minus sublimaret, vt pulchritudo ordinis magis in hominibus reluceret. Et etiam ex parte naturæ poterat disparitas causari secũdum prædictum modum, absque aliquo defectu naturæ.

Articulus IIII.

Vtrum homo in statu innocentiæ homini dominabatur.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur quòd homo in statu innocentiæ homini non dominabatur. Dicit enim August.* 19. de Ciuit. Dei, Hominem rationalem ad imaginem suam factum non voluit Deus nisi irrationabilibus dominari, nõ hominem homini, sed hominem pecori.

¶2 Præterea, Illud quod est introductum in pœnam peccati, non fuisset in statu innocentiæ. Sed hominem subesse homini, introductũ est in pœnam peccati: dictum est enim mulieri post peccatum, Sub potestate viri eris, vt dicitur Genesis 3. ergo in statu innocentiæ non erat homo homini subiectus.

¶3 Præterea, Subiectio libertati opponitur. Sed libertas est vnum de præcipuis bonis, puod in statu innocentiæ non defuisset, quando nihil aberat quod bona voluntas cupere posset, vt Augu. dicit* 14. de Ciuit. Dei. Ergo homo homini in statu innocentiæ non dominabatur.

secundam partẽ, probatur, quia ratio præsit viribus sensitiuis per imperium. Quo ad tertium vero, quia ratio præsit partibus vegetatiuæ & corporis, non imperando, nec immutando, vt patet, sed vtendo absque resistentia, habet enim dominium despoticum.

¶ *Super quæstionis nonagesimæsextæ, Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶In corpore duo. Primo respondet quo ad necessarium: secũdo, quoad possibile.

¶Quo ad primũ, conclusio est respõsiua quæsito affirmatiua de necessario. Necesse est aliquam disparitatẽ inter homines in statu innocentiæ fuisse. Et probatur quo ad duo, sexũ, & ætatem. Sexum quidẽ, quia aliter generatio non fuisset: ætatem vero, quia semper priores maiores filios.

¶Quo ad secundum tria dicit. Primo q̃ inæqualitas fuisset quo ad animam. Secũdo quo ad corpus. Tertio ostendit, quo ista inæqualitas se habebat ad malũ. Secundum animam inæqualitas ponitur possibilis, & quo ad sl̃ellectum ratione scientiæ, & quo ad vol̃tatem ratione iustitiæ, quia liberum erat applicare se magis & minus ad scien-dum, vel operandum. Secundũ corpus vero, ponit inæqualitas possibilis ratione melioris complexionis, pulchrioris, robustioris, &c. q̃ corpus humanum magis & minus participasset, vel talẽ cœli influxum, vel tales naturæ causas &c. omnia clara sunt. Demum nulla inæqualitas in his qui minus habebant, esse posset, quæ haberet rationem mali, secundum quod dicitur Roma. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Ordo autem maximè videtur in disparitate consistere. Dicit enim Augu.* 19. de Ciuitate Dei, Ordo est parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Ergo in primo statu, qui decentissimus fuisset disparitas inueniretur.

¶Respon. Dicendum, quòd necesse est dicere aliquam disparitatem in primo statu fuisse ad minus quãtũ ad sexũ, quia sine diuersitate sexus, generatio non fuisset. Similiter etiam quantum ad ætatem. Sic enim quidam ex aliis nascebantur, nec illi qui miscebantur, steriles erant. Sed & secundum animam diuersitas fuisset, & quantum ad justitiam, & quantum ad scientiam. Non enim ex necessitate homo operabatur, sed per liberum arbitr. ex quo ratio habet, quòd homo possit magis & minus animum applicare ad aliquid faciendum, vel volendum, vel cognoscendum: vnde quidam magis proficiscent in iustitia & scientia, quàm alij. Ex parte etiam corporis poterat esse disparitas. Non enim erat exemptum corpus humanum totaliter a legibus naturæ, quin ex exterioribus agentibus aliquod commodum aut auxilium reciperet magis & minus, cum etiam & cibis eorum vita sustentaretur. Et sic nihil prohibet dicere, quin secundum diuersam dispositionem aëris, & diuersum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quàm alii, & maiores & pulchriores, & melius complexionati: ita tamẽ quòd in illis, qui excederentur, nullus esset defectus siue peccatum, siue circa animam, siue circa corpus.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd Greg. per verba illa intendit excludere disparitatem, quæ est secundum differentiam iustitiæ & peccati: ex qua contingit q̃ aliqui pœnaliter sunt sub aliis coërcendi.

¶Ad Secundum dicendum, quòd æqualitas est causa quòd dilectio mutua sit æqualis. Sed tamẽ inter inæquales potest esse maior dilectio q̃ inter æquales, licet non æqualiter vtrinque respondeat. Pater enim plus diligit filium naturaliter, quàm frater fratrem, licet filius non tantundem diligat patrem, sicut ab eo diligitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd causa disparitatis poterat esse ex parte Dei, non quidem vt puniret quosdam, & quosdam præmiaret, sed vt quosdam plus quosdam minus sublimaret, vt pulchritudo ordinis magis in hominibus reluceret. Et etiam ex parte naturæ poterat disparitas causari secũdum prædictum modum, absque aliquo defectu naturæ.

Articulus IIII.

Vtrum homo in statu innocentiæ homini dominabatur.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur quòd homo in statu innocentiæ homini non dominabatur. Dicit enim August.* 19. de Ciuit. Dei, Hominem rationalem ad imaginem suam factum non voluit Deus nisi irrationabilibus dominari, nõ hominem homini, sed hominem pecori.

¶2 Præterea, Illud quod est introductum in pœnam peccati, non fuisset in statu innocentiæ. Sed hominem subesse homini, introductũ est in pœnam peccati: dictum est enim mulieri post peccatum, Sub potestate viri eris, vt dicitur Genesis 3. ergo in statu innocentiæ non erat homo homini subiectus.

¶3 Præterea, Subiectio libertati opponitur. Sed libertas est vnum de præcipuis bonis, puod in statu innocentiæ non defuisset, quando nihil aberat quod bona voluntas cupere posset, vt Augu. dicit* 14. de Ciuit. Dei. Ergo homo homini in statu innocentiæ non dominabatur.

¶ *Super quæstionis nonagesimæsextę, Articulum quartum.*

Titulus clarus.

¶In corpore tria. Primo, proponuntur conclusiones responsiuæ. Secundo, probatur negatiua. Tertio, affirmatiua.

¶Quo ad primũ duo: distinctio bimẽbris. & conclusiones iuxta singula membra. Distinctio est. Dominiũ duplex: vt distinguitur contra seruitutem, & vt contra subiectionem qualitercunq;. Prima conclusio. Dominiũ primo modo non erat in statu innocentiæ. Secunda conclusio, Dominium secundum erat in illo statu.

¶Quo ad secundum, probatur prima conclusio negatiua, scil. quod Dominium primum importat ordinationem subditi ad bonum domini. ergo triplitiam subditi, ergo pœnam. ergo non fuisset tunc. Antecedens probatur ex differentia inter seruum & liberum. 1. Met. quia scilicet liberũ est propter se, seruus propter aliud, id est dominum. Prima consequentia probatur, quia translabile est vnicuique, proprium bonum propter alterum tantum oportere agere. Probatur, quia naturaliter amatur ad oppositũ, scilicet propter seipsum. Secũda consequẽtia est per se nota, & similiter tertia.

¶Quo ad tertiũ, probatur cõclusio affirmatiua, & duo sunt. Primo, describitur natura talis dominij & dicitur q̃ est ordinatum subditi ad ipsius subditi vel cõ bonũ, q̃a est ad liberos, qui sunt propter se.

defectus, aut peccati, siue spectatum ad animam, siue ad corpus: & per hoc omnis obiectio excluditur.

¶ *Super quæstionis nonagesimæsextę, Articulum quartum.*

Titulus clarus.

¶In corpore tria. Primo, proponuntur conclusiones responsiuæ. Secundo, probatur negatiua. Tertio, affirmatiua.

¶Quo ad primũ duo: distinctio bimẽbris. & conclusiones iuxta singula membra. Distinctio est. Dominiũ duplex: vt distinguitur contra seruitutem, & vt contra subiectionem qualitercunq;. Prima conclusio. Dominiũ primo modo non erat in statu innocentiæ. Secunda conclusio, Dominium secundum erat in illo statu.

¶Quo ad secundum, probatur prima conclusio negatiua, scil. quod Dominium primum importat ordinationem subditi ad bonum domini. ergo triplitiam subditi, ergo pœnam. ergo non fuisset tunc. Antecedens probatur ex differentia inter seruum & liberum. 1. Met. quia scilicet liberũ est propter se, seruus propter aliud, id est dominum. Prima consequentia probatur, quia translabile est vnicuique, proprium bonum propter alterum tantum oportere agere. Probatur, quia naturaliter amatur ad oppositũ, scilicet propter seipsum. Secũda consequẽtia est per se nota, & similiter tertia.

¶Quo ad tertiũ, probatur cõclusio affirmatiua, & duo sunt. Primo, describitur natura talis dominij & dicitur q̃ est ordinatum subditi ad ipsius subditi vel cõ bonũ, q̃a est ad liberos, qui sunt propter se.

† Lib. 19. c. 13. nõ multum a principio.

† In sententia habetur in patrona lib. per. 1. ca. 6. parum a princ.

† Lib. 1. ca. 8. circa medium princip. to. 3.

† Cap. 1. con lege a principio. to. 5.

481 Locis supra allegatis.

482 supra q. 92. arti. 1. 2. Et infra arti. 4. cor.

483 22. q. 66. 1. & ar. 2. cor. Et ad pri. 16. 2. dist. 44. q. 1. arti. 2. lit. opus. 20. lit. 3. c. vol. 1. ca. 11. 3. c. 9. 6. Ethi. 11. ca. 1. con lege a principio. to. 5.

Non procul. a fine epist.

† Cap. 10. to. 5.

*Beda in Gene. c. 1.

† Lib. 1. Politic. c. 3. to. 5.

537

Universidad de Deusto
Biblioteca

se. Secundo probatur dupliciter, primo. Homo erat animal sociale, ergo opus erat vno dirigente, & intendente commune bonum. Antecedens patet, consequentia probatur dupliciter, primo quia multa, multa per se intenduntur, & vnū, vnum secūdo authoritate Arist. Secundo probatur conclusio, ex disparitate hominum. Aliqui præstassent scientia & iustitia, ergo gubernassent alios. Probat consequentia, authoritate Petri Apostoli. & Aug. &c.

† Lib. 1. metaphy. non lōge a princip. to. 3.

quia seruus in hoc differt à libero, quòd liber est causa sui, vt dicitur in prin.* Metaphy. seruus autem ordinatur ad alium. Tunc ergo aliquis dominatur alicui vt seruo, quando eum cui dominatur ad propriam vtilitatem sui, scilicet dominantis, refert. Et quia vnicuique est appetibile proprium bonum, & per consequens contristabile est vnicuique, quòd illud bonum quod deberet esse suum, cedat alteri tantum, ideo tale dominium non potest esse sine pœna subiectorum. Propter quod in statu innocentiæ non fuisset tale dominium hominis ad hominem. Tunc vero dominatur aliquis alteri vt libero, quādo dirigit ipsum ad proprium bonum eius, qui dirigitur vel ad bonum commune. Et tale dominium hominis ad hominem in statu innocentiæ fuisset propter duo. Primo, quia homo naturaliter est animal sociale, vnde homines in statu innocentiæ socialiter vixissent. Socialis autem vita multorum est non posset, nisi aliquis præsideret qui ad bonum commune intenderet. Multi enim per se intendunt ad multa, vnus vero ad vnum. Et ideo Philosophus dicit in princip. Politic. Quandocunque multa ordinantur ad vnum, semper inuenitur vnum vt principale & dirigens. Secundo, quia si vnus homo habuisset super alium supereminentiā scientiæ & iustitiæ, inconueniens fuisset, nisi hoc exequeretur in vtilitatem aliorum, secundum quod dicitur 1. Pet. 4. Vnusquisque gratiam quam accepit, in alterutrum illam administrantes. Vnde

† 2. lib. 19. de Ciuit. Dei. ca. 14. in fi. to. 5. Aug. dicit 19.* de Ciuit. Dei, q. iusti nō dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi: hoc naturalis ordo præscribit, ita Deus hominem condidit. Et per hoc patet responsio ad omnia obiecta, quæ procedunt de primo modo dominij

¶ *Super quæstionis nonagesimæ septimæ, Articuli primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito. homo in statu innocētiæ erat incorruptibilis effectiue non formaliter. Hæc conclusio declaratur, secundo probatur. Declaratur distinguēdo incorruptibile tripliciter, ex parte materiæ, ex parte formæ, ex parte efficientis: primo modo, naturæ. secundo, gloriæ. tertio innocentiæ cuius nitet omnia clara sunt in litera, probatur dupliciter. Primo authoritate Augustini. Secūda suasoria adaptatio nequia anima excedit materiā corporalem, vt materia concors animę fieri posset.

¶ Circa conclusionem hanc, aduerte, quòd Scotus 2. dist. 9. quæ. vlta. hāc opinionē, impugnat ēt nullā rationē ductus. sed quia se non videre fatetur, q̄ qualiter in anima posset præseruare corpus patibile quin pateretur a contrario: constat autem q̄ passio omnis facta corruptio. ergo, &c.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd ille Scotus oculariter videre ad beatum Aug. habuisset, vt dicit. Vtique quòd homo erat tibi author vitæ, quādiu anima erat subdita Deo. Cuius enim hæc credita ex facto pendeant & supernaturali virtute egeant, de his nulla maior ratio authoritate diuina est, per se vel per sanctos suos.

† Tex. 16. to. 3.

QVAESTIO XCVII.

De his, quæ pertinent ad statum primi hominis quantum ad indiuidui conseruationem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his, quæ pertinent ad statum primi hominis secundum corpus.

Et primo quantum ad conseruationē indiuidui. Secundo quantum ad conseruationem speciei.

Circa primum, quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum homo in statu innocentiæ esset immortalis.

¶ Secundo, Vtrum esset impassibilis.

¶ Tertio, Vtrum indigeret cibis.

¶ Quarto, Vtrum p̄ lignū vitę immortalitatem consequeretur.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo in statu innocentiæ esset immortalis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ homo in statu innocentiæ non erat immortalis. Mortale enim ponitur in diffinitione hominis. Sed remota diffinitione aufertur diffinitū. ergo si homo erat, non poterat esse immortalis.

¶ 2 Præt. Corruptibile & incorruptibile genere differunt, vt dicitur in 10. Metaph.* Sed eorum quæ differūt genere, non est transmutatio inuicem. Si ergo primus homo fuit incorruptibilis, non posset homo in statu isto esse corruptibilis.

¶ 3 Præt. Si homo in statu innocētiæ fuit immortalis, aut hoc habuit per naturam, aut per gratiam. Sed non per naturam: quia cum natura eadem maneat secundum speciem, nunc quoque esset immortalis. Similiter nec per gratiam: quia primus homo gratiam per pœnitentiam recuperauit, secundum illud Sap. 10. Eduxit illum à delicto suo. Ergo immortalitatem recuperasset: quod pater esse falsum. Non ergo homo erat immortalis in statu innocentiæ.

¶ 4 Præt. Immortalitas promittitur homini in præmium, secundum illud Apoca. 21. Mors vltra non erit. Sed homo non fuit conditus in statu præmij, sed vt præmium mereretur. Ergo homo in statu innocentiæ non fuit immortalis.

¶ SED contra est, quòd dicitur ad Roma. 5. q̄ per peccatum intrauit mors in mundum. Ergo ante peccatum homo erat immortalis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd aliquid potest dici incorruptibile tripliciter. Vno modo ex parte materiæ, eo scilicet, quòd, vel non habet materiam, sicut Angelus, vel habet materiam, quæ non est in potentia nisi ad vnam formam, sicut corpus cœleste: & hoc dicitur secundum naturam incorruptibile. Alio modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte formæ, quia scilicet est corruptibili per naturam inhæret aliqua dispositio, per quam totaliter à corruptione prohibetur: & hoc dicitur incorruptibile secundum gloriam: quia vt dicit Augu-

† Est epistola aliquātulum ante finem libri. to. 2.

Augusti. In epistola.* ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis & incorruptionis vigor. Tertio modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte causæ efficientis. Et hoc modo, homo in statu innocentiæ fuisset incorruptibilis, & immortalis. Quia (vt Augst. dicit in lib. de Questio.* no. & vete. testa.) Deus enim hominem fecit, qui quandiu non peccaret, immortalitate, vigeret, ut ipse sibi author esset aut ad vitam, aut ad mortem. Non enim corpus eius erat indissolubile per aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem, sed inerat animæ vis quædam supernaturaliter diuinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione præseruare, quandiu ipsa Deo subiecta manssisset. quod rationabiliter factum est. quia enim anima rationalis excedit proportionem corporalis materiæ, ut supra dictum est, * conueniens fuit, vt in principio ei virtus daretur, per quam corpus conseruare posset supra naturam corporalis materiæ.

† Hic lib. habetur to. 4. & incipit, Quæ sit Deus. quæstio. 19. in prin.

Q. 85 ar. 1.

¶ Ad primum ergo, & secundum dicendum, quòd rationes illæ procedūt de incorruptibili & immortali per naturam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vis illa præseruandi corpus à corruptione, non erat animæ humanæ naturalis, sed per donum gratiæ. Et quāuis gratiam recuperauerit ad remissionem culpę, & meritum gloriæ non tamen ad amissæ immortalitatis effectum. hoc enim reseruabatur Christo, per quem naturæ defectus in melius reparandus erat, ut infra dicetur.*

3. p. q. 1. ar. vlt.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ differt immortalitas gloriæ, quæ promittitur in præmium, ab immortalitate quę fuit homini collata in statu innocentiæ.

¶ *Super quæstionis nonagesimæ septimæ Articulum secundum.*

485 2. dist. 19. art. 3. & dist. 23. q. 2. art. 3. & dist. 29. & 3 cor.

ARTICVLVS II.

Vtrum homo in statu innocentiæ fuisset passibilis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd homo in statu innocentiæ fuisset passibilis. Sentire. n. est pati quoddā. Sed homo in statu innocentiæ fuisset sensibilis. Ergo fuisset passibilis.

¶ 2 Præt. Somnus passio quædam est. Sed homo in statu innocentiæ dormiuisset. secundum illud Genes. 2. Immisit Deus soporem in Adam, ergo fuisset passibilis.

¶ 3 Præt. Ibidem subditur, q̄ tulit vnam de costis eius. Ergo fuisset passibilis etiam per absscisionem partis.

¶ 4 Præt. Corpus hominis molle fuit. Sed molle naturaliter passibile est à duro. Ergo si corpori primi hominis obtuum fuisset aliquod corpus durum, ab eo passum fuisset. Et sic primus homo fuit passibilis.

¶ SED Contra est, quia si fuisset passibilis, fuisset corruptibilis. Quia passio magis facta abijcit à substantia.

¶ RESPON. Dicendum, quòd passio dupliciter dicitur. Vno modo propriè. Et sic pati dicitur quòd à sua naturali dispositione remouetur. Passio enim est effectus actionis. In rebus autem naturalibus contraria agunt & patiuntur adinuicem, quorum vnū remouet alterum à sua naturali dispositione. Alio modo dicitur passio communiter, secundum quancunque mutationem, etiam si pertineat ad perfectionem naturæ, sicut intelligere, vel sentire dicitur pati quoddam. Hoc igitur secundo modo, homo in statu innocentiæ passibilis erat, & patiebatur, & secundum animam & secundum corpus. Primo autem modo, dicta passione, erat impassibilis, & secundum animam & secundum corpus, sicut & immortalis. Poterat enim passionem prohibere, sicut & mortem, si absque peccato perstitisset. Et per hoc pater responsio ad duo prima. Nam sentire & dormire, non remouent hominem à naturali dispositione, sed ad bonum naturæ ordinantur.

¶ AD Tertium dicendum, quòd sicut supra dictum est, * costa illa fuit in Adam, inquātum erat principium humani generis, sicut semen in homine, inquantum est principium per generationem. Sicut igitur decisio seminis non est cum passione, quæ remouet hominem à naturali dispositione, ita etiam est dicendum de separatione illius costæ.

2. p. q. 92. ar. 3. ad. 2. arg.

¶ AD Quartum dicendum, quòd corpus hominis in statu innocentiæ poterat præseruari, ne pateretur lesionem ab aliquo duro, partim quidem per propriam rationem, per quam poterat nociua vitare, partim etiam per diuinam prouidentiam, quæ sic ipsum tuebatur, vt nihil ei occurreret ex improuiso, à quo lederetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo in statu innocentiæ indigebat cibis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd homo in statu innocentiæ non indigebat cibis. Cibus enim necessarius est homini ad restaurationem deperditi. Sed in corpore Adæ nulla fiebat deperditio, quia incorruptibile erat. Ergo non erat ei cibus necessarius.

¶ 2 Præt. Cibus est necessarius ad nutriendum. Sed nutritio non est sine passione. Cum ergo corpus hominis esset impassibile, non erat ei cibus necessarius, vt dicitur.

¶ 3 Præt. Cibus dicitur esse nobis necessarius ad vitæ conseruationem. Sed Adam aliter vitam poterat conseruare, quia si non peccaret, non moreretur. Ergo cibus non erat ei necessarius.

¶ 4 Præt. Ad sumptionem cibi sequitur emissio superfluitatum, quæ habent quandam turpitudinem non conuenientem dignitati primi status. Ergo videtur q̄ homo in primo statu cibis non vteretur.

¶ SED Contra est, quod dicitur Genesis 2. De omni ligno, quod est in paradiso comedetis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd homo in statu innocentiæ habuit vitam animalem cibis indigentem, Post resurrectionem vero habebit vitam spiritualem non indigentem cibis. Et hoc quidem ratione, sibi quia non videtur sibi quòd innocentia excluderet omne pati proprie dictum. Et posset pro eo argui, quia omne agens in agendo repatitur, sed corpus hominis agebat in cibum. ergo repatiebatur ab eo. ergo non excluditur omnis passio propria à statu innocentiæ. Ad hoc dicetur in sextus in sequenti articulo in responsione ad secundum.

¶ *Super quæstionis nonagesimæ septimæ, Articulum tertium.*

486 1. dist. 19. ar. 1. ad 2. & 3. Et 4. contra eos. Et Mulig. 1. ar. 1. 5. ad 8. & 9. Et opus. 3. c. 33.

Titulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo, ponitur differentia inter statum innocentiæ & resurrectionis, & in differentia proponitur conclusio responsiua quæsito. Secundo, probatur vtraque pars differentiæ.

¶ Quo ad primū, differentia est inter vtrumque statum, quia in statu innocentiæ erat vita animalis egēs alimento, in statu futuro erit vita spiritualis nō egēs alimentis, prima enim pars differentiæ, est conclusio responsiua quæsito affirmatiue.

¶ Quo ad secundum, probatur vtraque pars sic, Anima humana est anima & spiritus. ergo, vt anima conueniat primo statui. ergo secundum id quod conuenit omni animato, ergo secundum opera-

485

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra partis vegetatiuæ alere, augere, gñare. &c. Et rursus, ergo, ut spiritus cõueniat vltimo statui ergo secundum id, quod est spiritus ei. ergo secundum immortalitatem, impassibilitatem, gloriã &c. igitur in primo statu erat vita animalis cum alimentis, in vltimo spiritualis sine eis. Antecedens est per se notum. Prima consequentia probatur authoritate Genesis secundo. Factus est homo in animã viuentem, & subditur superratione, quia primum primo re ponderare debet. Secunda vero probat, quia anima, vt anima communis est omni viuenti. Tertia vero gbatur, quia primum in omni viuente apud nos est pars vegetatiua. Aliæ consequentiæ ex alia parte patẽt per locum ab oppositio.

¶ In responsione ad primum, nota vltima verba, scilicet & ne totaliter consumeretur, ex hoc enim insinuatur, quòd aliqua deperditio humidi fiebat in illo statu, de qua vide in articulo sequenti.

¶ In responsione ad secundum, nota duas responsiones primam, q̃ corpus hominis non patiebatur in nutritione: secundam, quòd patiebatur, sed perfectiue. prima saluatur quo ad repassionem, qua omne egens reparatur, & hoc propter virtutem animæ. Secunda id passionis, quod accidit corpori ex nutriri, quicquid sit illud, manifestat quale sit ex hoc ipso, quòd dicit: quale esset pati, si nutriri contingeret in pati. Vnde in materia sequentis articuli non tandæ sunt ambæ, & sic solutum est dubium præcedẽtis articuli.

¶ Q. 19. habetur hic li. 10. 4. & in cipit, Quid sit beatus. to. 4.

† Ar. 1. huius quæst.

† 11. 2. de aia, cõ. 34. & 49. tom. 2.

tam spiritualem cibis non indigentem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd anima rationalis, & anima est, & spiritus. Dicitur autem esse anima secundum illud quod est sibi commune & aliis animabus, quod est vitam corpori dare. Vnde dicitur Gene. 2. Factus est homo in animam viuentem, ideſt vitam corpori dantem. Sed spiritus dicitur secundum illud quod est proprium sibi, & non aliis animabus, q̃ scilicet habeat virtutem intellectiuam immaterialem. In primo igitur statu anima rationalis communicabat corpori id, quod competit ei inquantum est anima. Et ideo corpus illud dicebatur animale, inquantum scilicet habebat vitam ab anima. Primum autem principium vitæ in istis inferioribus, vt dicitur in libro* de Anima, est anima vegetabilis, cuius opera sunt alimento vti, & generare, & augeri. Et ideo hæc opera hominis in primo statu competebant. In vltimo vero statu post resurrectionem, anima communicabit quodammodo corpori ea quæ sunt sibi propria, inquantum est spiritus. Immortalitatem quidem, quantum ad omnes, impassibilitatem vero, & gloriã & virtutem, quantum ad bonos, quorum corpora spiritualia dicentur. Vnde post resurrectionem homines cibis non indigebunt. Sed in statu innocentiæ eis indigebant.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ sicut dicit August. in libro de Quæstio.* vete. & no. testa. Quomodo immortale corpus habebat, quod cibo sustentabatur: immortale enim nõ egere tesca, neq; potu. Dictum est enim supra,* q̃ immortalitas primi status erat secundum vim quandam supernaturalem in anima residentem, non autem secundum aliquã mdispositionem corpori inhærentem. Vnde per actionem caloris aliquid de humido illius corporis poterat deperdi. Et ne totaliter consumeratur, necesse erat per assumptionem cibi homini subuenire.

¶ Ad secvndvm dicendũ, q̃ in nutritione est quædam passio & alteratio, scilicet, ex parte alimenti, quod cõuertitur in substantiam eius, qđ alitu. Vnde ex hoc nõ põt concludi, q̃ corpus hominis fuerit passibile, sed q̃ cibus assumptus erat passibilis. quãuis etiam talis passio esset ad perfectionem naturæ.

¶ Ad tertivm dicendum, q̃ si homo sibi non subueniret de cibo, peccaret, sicut peccauit sumendo vetitum cibum. Simul enim sibi præceptum fuit, vt à ligno scientiæ boni & mali abstineret, & ut de omni alio ligno paradisi vesceretur.

¶ Ad Quartum dicendum, quòd quidam dicunt, quòd homo in statu innocentiæ non assumpsisset de cibo, nisi quantum fuisset ei necessarium. Vnde non fuisset ibi superfluitatum emissio. Sed hoc irrationale videtur, quòd in cibo assumpto non esset aliqua fæculentia, quæ non esset apta, vt conuerteretur in hominis nutrimentum, vn le oportebat superfluitatis emitti. Tamen fuisset diuinitus prouisum, vt nulla ex hoc indecentia esset.

Articvlvs IIII.

Vtrum homo in statu innocentiæ per lignum vitæ immortalitatem consecutus fuisset.

¶ Super quæstionis nonagesimæ septimæ, Articulum quartum.

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur q̃ lignum vitæ nõ poterat esse causa immortalitatis. Nihil enim potest agere vltra suam speciem. effectus enim non excedit causam. Sed lignum vitæ erat corruptibile, alioquin non potuisset in nutrimentum assumi, quia alimentum conuertitur in substantiam nutriti, vt dictum est.* Ergo lignum vitæ incorruptibilitatem, seu immortalitatem conferre non poterat.

¶ 2 Præterea. Effectus qui causantur à virtutibus plantarum & aliarum naturalium rerum, sunt naturales. Si ergo lignum vitæ immortalitatem causasset, fuisset illa immortalitas naturalis.

¶ 3 Præt. Hoc videtur redire in fabulas antiquorum, qui dixerunt q̃ dii qui comedebant de quodam cibo, facti sunt immortales, quos arridet Philosophus in 3.* Meta.

¶ Sed Contra est, quod dicitur Genes. 3. Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat & viuat in æternum

¶ Præt. August. in lib. de quæst.* vete. & no. testamen dicit. Gustus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat. Denique & post peccatum potuit insolubilis manere, si permissum esset illi edere de arbore vitæ.

¶ Respon. Dicendum, q̃ lignum vitæ quodammodo immortalitatem causabat, non autem simpliciter. Ad cuius euidentiam considerandum est, q̃ duo remedia ad conseruationem vitæ habebat homo in primo statu contra duos defectus. Primus enim defectus est deperditio humidi per actionem caloris naturalis, qui est animæ instrumentum. Et contra hunc defectum subueniebat homini per esum aliorum lignorum paradisi, sicut & nunc subuenitur nobis per cibos, quos sumimus. Secundus autem defectus est, quia vt Philosophus dicit. 1.* de generatione, Illud quod generatur ex aliquo extraneo, adiunctum ei qđ prius erat humido præexistenti, imminuit virtutem actiuam speciei: sicut aqua adiuncta vino, primo quidem conuertitur in saporem vini, sed secundum q̃ magis & minus additur, diminuit vini fortitudinem: & tandem

† Li. 1 Meteor. c. 3. tex. 16.

† Q. 18 habetur hic li. 10. 4. in cipit, Quid sit Deus.

† Li. 1. de gen. tex. 32 & 58.

tam fuisset ibi passio proprie dicta deperditio (quidem humidi cum fiat actione caloris, manifeste in passione propriè dicta consistit. Debilitatio quoque virtutis ex admistione extranei aperte naturam remouet à naturali suo robore, igitur &c.

¶ Circa effectum ligni vitæ dubium occurrit ex Sco. in 2. dist. 19. q. 1. Arguit enim contra hoc quòd lignum vitæ erat conseruatiuum virtutis specificæ. & causabat immortalitatem & mouetur tali ratione. Vis conservativa alimenti in Adam, etiam conuertendo lignum vitæ in substantiam suam, debilitabatur aliquantulum, quia omne agens Physicum, agendo debilitatur, & patet in exemplo Arist. 2. de Generatione, de vino, cui apponitur aqua. ergo fecunda vice iterum debilitaretur, & sic tandem de fe esset. Non ergo poterat hoc modo immortalitas haberi &c.

¶ Ad primum dubium, videtur mihi distinguendum, & dicendum de primo defectu, quòd fuisset actu, sed non subtractione defectus: secundus autem fuisset tantum in potentia. Ad cuius euidentiam notandum est, quòd passio proprie dicta, pro tanto statui innocentiæ repugnabat, pro quanto corpus hominis à naturali dispositione remouebat, & non absolute. Et propterea notanter in litera ar. 2. describit fuit passio non per corruptionem absolute, sed per remotionem corporis à naturali dispositione. Vnde, si qua obiectio contrarij esse posit absque remotione corporis humani à naturali dispõne sua, hoc non repugnabat statui innocentiæ. Nec propterea corpus humanum dicebatur proprie pati, eo quòd ipsum nihil perdebat naturalis dispositionis: quãmus aliquid eius, puta humidum, pateretur proprie. In proposito autem inter deperditionem humidi & debilitationem virtutis tantum interest, quòd deperditio humidi non necessario requirit, quòd corpus à naturali dispositione, vt patet in pueris, immo mouet corpus à naturali dispositione, vt in responsione ad secundum in præcedenti arti. S.T. dixit. Debilitatio autem virtutis, manifeste naturam à sua naturali integritate remouet. Vnde eadem ratione opponitur statui innocentiæ, qua senectus, quæ in tali debilitate consistit. Vnde, cum in litera dicitur, quòd lignum vitæ occurrebat huic defectui, interpretandum est, non qui fuit, sed qui fuisset, nisi lignum vitæ præuenisset, ita quòd succurrebat huic defectui præueniendo, non restaurando. vt Sco. intellexit, & sic nullum inconueniens sequitur.

¶ Ad secundum dubium dicendum, quòd vt patet ex dictis & recitatis ab ipso Scoto, causam immortalitatis posuit litera duplicẽ: alteram ex parte animæ, & alteram ex parte corporis. Ex parte animæ, vim quandã, qua corpus agendo in unitimentum, nõ repatiebat ab eo: Alteram ex parte corporis, & ista est lignũ vitæ, habens virtutem cõseruandi ad certum longum tempus. Vnde iungendo has duas causas simul ex sumptione ligni vitæ, nulla debilitatio sequebatur, quãmus debilitatio in nobis sequeretur ex ligno illo. Vnde non vereremus immorales per illud, sed quia per immortalitatem dictum est, ejiciẽdo Adam, Ne forte sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, iuxta morẽ Scripturæ, quo uocantur diuturnæ æterna, vt montes æterni.

383

2. dist. 20. q. 1. ar. 2. & 6. Et 2. dist. 18. q. 1. art. 3. ad 3. & dist. 96. q. 1. ar. 3. ad 6. & 8.

† Li. 2. de gen. Dei. ca. 2. circ. princip. tom. 5.

† Q. 19. in fi. no. 2. habet hic 11. & inquit, Quid sit Deus.

In corpor.

487

88 2. dist. 22. q. 1. ar. 2.

† Li. 5. Physic. tex. 51. & li. 8 tex. 26. tom. 2.

¶ Super quæstionis nonagesimæ octauæ, Articulum primum.

Titulus clarus, ¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito. In statu innocentiæ fuisset generatio ad multiplicationẽ humani generis, probatur dupliciter: primo ducendo ad inconueniens, q̃ peccatã fuisset necessariũ valde propter ruinam bonum. Secundo, Homo est secundum animam incorruptibilis, & secundum corpus corruptibilis. ergo est medium sm naturam inter creaturas corruptibiles & incorruptibiles. ergo ex parte corporis

D. 664.

† Li. 1. cibi omnig. c. 1

mo, de ipsa generatione. Secundo, de conditione prolis genitæ.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio.
¶ Secundo, Vtrum fuisset generatio per coitum.

Articvlvs I.

Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ in statu innocentiæ non fuisset generatio. Generationi enim corruptio est contraria, vt dicitur in 5.* physic. Contraria autem sunt circa idem. In statu autem innocentiæ non fuisset corruptio. Ergo neque generatio.

¶ 2 Præt. Generatio ordinatur ad hoc, q̃ conseruetur in specie, quod secundum individuum conseruari non potest: vnde & in illis individuis quæ in perpetuum durant, generatio non inuenitur. Sed in statu innocentiæ homo in perpetuum absque morte vixisset. Ergo in statu innocentiæ generatio non fuisset.

¶ 3 Prat. Per generationem homines multiplicantur. Sed multiplicatis dominis, necesse est fieri possessionum diuisionem, ad euitandam confusionem dominij. Ergo cum homo sit institutus dominus animalium, facta multiplicatione humani generis per generationem, secuta fuisset diuisio dominii: quod videtur esse contrarium iuri naturali, secundum quòd omnia sunt cõia, vt Isido.* dicit, Non ergo fuisset generatio in statu innocentiæ.

¶ Sed Contra est, quod dicitur Gene. 1. Crescite & multiplicamini, & replete terram. Huiusmodi autem multiplicatio absque noua generatione fieri non potuisset, cum duo tantum fuerint primitus instituti. Ergo in primo statu generatio fuisset.

¶ Respon. d Dicendum, quòd in statu innocentiæ fuisset generatio ad multiplicationem humani generis, alioquin pactum hominis fuisset valde necessarium, ex quo tantum bonum consecutum est. Est ergo considerandum, q̃ homo secundum suam naturam est constitutus quasi medium quoddam inter creaturas corruptibiles, & incorruptibiles. Nã anima eius

† Li. 1. Physic. tex. 51. & li. 8 tex. 26. tom. 2.

QVAEST. XCVIII.

De Pertinentibus ad conseruationem speciei, in duos articulos diuisa.

Einde considerandum est de his, quæ pertinent ad conseruationem speciei. Et pri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris conuenit naturaliter generatio, ex parte animæ, quòd multitudo indiuiduorum sit per se intenta. Ergo ad multiplicationem humani generis, etiam in statu innocentiæ, statuta est generatio. Antecedens supponitur, & prima consequentia est clara. Secunda vero quo ad vtranque partem declaratur, & probatur ex differentia inter creaturas corruptibiles, & incorruptibiles in hoc, quòd corruptibiles nó sunt per se intentæ secundum indiuidua, sed secúdum speciem, incorruptibiles vero & secundú indiuidua, & secundum speciem. Quæ differentia probatur ex hoc, q intentio naturæ per se est ad perpetuú, & nó ad téporale. Probat, ducendo ad incóueniens, quia aliquin cessaretur intentio naturæ tem porali deficiente. Ex hac autem differentia implicite habetur alia, quòd in rebus corruptibilibus generatio est naturaliter instituta propter speciem, quia ipsa sola est perpetua, in incorruptibilibus non oportuit generationem esse. Ex his autem manifeste patet consequentia quo ad vtranque partem, & clarum est.

¶ Sed sunt hic quædam dubia. Primo circa primam probationé, quoniam illud q infertur pro incóuenienti, non est inconueniés, præsertim secundum doctinam S. Tho. quoniam incarnatio filij Dei, quæ est maximum bonum, ex peccato consecuta est, ita quòd peccatum fuit ad hoc necessarium, iuxta illud Gre. ò certe necessarium Adæ peccatum &c. Ergo multo minus est inconueniens, quòd propter bonum multiplicationis humanæ, fuerit pactum necessarium.

¶ Ad hoc breuiter dupliciter respondetur. Primo, quòd bona sunt duplicis ordinis. Quædam supponentia malum, vt pœnitentia, patientia, martyrium &c. quædam vero omnifariam bona. Et ad prima quidem opus est esse mala, ad secunda vero oportere fieri mala inconueniens est. Multiplicatio autem humani generis est de genere bonorum omniquaque: pertinet enim ad ipsam perfectionem specificam, incarnatio autem verbi Dei, quámuis secundum se sit etiam bonum omniquaque, & ideo simpliciter non oportebat occasionari ex peccato, vt tamen reuelata est nobis per sanctos, est de genere bonorum supponentium mala, quoniam reuelata est non nisi vt redemptrix, ac per hoc capituo rum, ac per hoc peccatorum &c. & hoc ex ordinatione diuina, quantum scimus.

¶ Secundo dicitur, quòd aliud est loqui de qualitate boni, & aliud de quantitate. Quámuis enim ad tale bonum possit oportunum esse peccatum, non tamen ad tantum, quoniam si bonum aliquod ex tat absque peccato, inconueniens est quòd quantitas eius peccato egeat, sic autem est in proposito: quoniam multiplicatio generis humani, supposito iam homine in statu innocentiæ, dicit maioritatem boni, stando infra limitem humanæ bonitatis, & nó plus. Incarnatio autem filij Dei eleuat naturam in aliam boni rationem, & ideo hic dicit tale bonum, quámuis maximum, multiplicatio vero dicit tantum bonum. Vnde in litera notanter dicitur, inconueniens esse tantum bonum consequi ex pacto.

¶ Circa probationem, quòd temporale non sit per se de intentione naturæ, dubium occurrit, quia non videtur valere, quoniá non sequitur q illo cessante cessaretur naturæ intentio, sed q completa fuerit. Ad hoc bi dr, q cum præsens sermo non sit de natura particulari huius agentis, puta Sortis, aut Pla. qui constat, talia agencia vt sic particularia per se facere & intendere, vt patet 7. Metaph. tex. 11. sed de natura vniuersali, consequens est q ratio fuit homini subtrahenda generatio, quæ debetur corruptibilibus rebus.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd generatio in statu innocentiæ & si non fuisset propter conseruationem speciei, fuisset tamen propter multiplicationem indiuiduorum.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd in statu isto multiplicatis dominis, necesse est fieri diuisionem possessionum, quia communitas possessionis est occasio discordiæ, ut Philosophus dicit in * 2. Polit. Sed in statu innocentiæ fuissent voluntates hominum sic ordinatæ, quòd absque omni periculo discordiæ communiter vsi fuissent (secundum quòd vnicuique eorum competeret) rebus, quæ eorum dominio subdebantur, cum hoc etiam modo apud multos bonos viros obseruetur.

Articvlvs II.

Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio per coitum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd in statu innocentiæ non fuisset generatio per coitum. Quia, vt Damas. *dicit. Primus homo erat in paradiso terrestri sicut angelus quidam. Sed in futuro resurrectionis statu, quando erunt homines Angelis similes, Neque nubent, neque nubentur, vt dicitur Matth. 22. Ergo neque in paradiso fuisset generatio per coitum.

quemadmodum in reliquis ipsa species propter eandem rationem: & sic cum generatio naturalis sit, & apparet in homine, dempto illo fine, scilicet conseruatione speciei propter statum innocentiæ, restat alius finis, non alia, sed eadem finalis and ratione, si multiplicatio indiuiduorum perpetuorum.

¶ Circa finem generationis in statu innocentiæ assignatum, dubium occurrit, qm hic expresse dr, q multiplicatio generis humani est finis per se intentus, superius aut in q. 47. arti. 3. ad 3m expresse tenetur, q nullum agens intendit per se multitudinem numeralem, & probatur, quia est infita: quo ergo stant hæc simul? Ad hoc breuissime dr, quòd hæc dicta si formaliter perspiciantur, suam aperiunt veritatem. Multitudo siquidem numeralis repugnat per se intentioni, quia non habet in se vnde possit per se intendi, caret enim finitate, sine qua impossibile est aliquid per se intendi, vt patet 2. Met. Multitudo aut numeralis perpetuorú pót per se intendi, quia ex ly perpetuorú, finita conuenit multitudo, ac per hoc intendibilis per seipsam: cósitat. n. q perpetua per se spectant ad perfectionẽ vniuersi. Eorum aut quæ per se exiguntur ad integritatẽ alicuius finiti, numerú oportet esse taxatú & certú, alioquin nec quantitas totius esset certa, siue de quantitate molis, siue perfectionis accipiatur: non ergo repugnat multiplicationem indiuiduorum humanorum perpetuorum ponere per se intentam, ut finem generationis, qm vsq; ad certum prædestinatorum numerum complendum erat futura, & non in perpetuum.

¶ *Super Quæst. 98. Artic. II.*

Titulus clarus.

¶ In corpore tria. Primo, opinio recitatur Gregorij Nicen. Secundo, improbatur. Tertio, respondetur quæsito.

¶ Quo

¶ Quo ad primum, quatuor refert. Primo quorundam, & specialiter Gregorij opinionem quòd nó per coitum. Secundo, rationem eius propter fœditatem illius. Tertio, q fuisset tamen multiplicatio hominum virtute diuina, sicut Angelorum. Quarto exclusionẽ obiectionis, quoniam in statu innocentiæ erat distinctio sexuum, quòd hoc fecit Deus præscius futuri casus.

¶ Quo ad secundum, reprehenditur opinio hæc, quia naturalia per peccatum neque ablata, neque diminuta sunt: sed hoc est vnum de naturalibus, probatur dupliciter. Primo, quia hoc est naturale oíbus animalibus perfectis. Secundo, ab effectu, quia natura dedit homini mẽbra ad hunc vsum. Inconueniens est autẽ homiñ membrorum naturalem vsum non fuisse sicut aliorum.

¶ Quo ad tertium, conclusio responsiua est. Generatio fuisset per coitum quo ad cõiunctionem maris & fœminæ, nó autem quo ad immoderatam concupiscentiam. Probatur conclusio dupliciter: primo ratione, secundo authoritate, ratio assignat distinguendo in coitu illa duo, & assignando duo radices eorum, ratio enim coniunctionis est coniunctio virtutis actiuæ cũ passiua, ex hac em probat prima pars conclusionis sic. Generatio fuisset per applicationem virtutis actiuæ ad passiuam, ergo per cõiunctionem maris & fœminæ; probatur sequela, quia vbicunque est distinctio sexuum, virtus actiua est in mare, & passiua in fœmina. Radix vero immoderatæ concupiscentiæ est inobedientia vitium inferiorum ad rationis moderamen, ex qua accidit, quòd inferiores vires non obediunt imperio rationis, & mouent membra genitalia absque debito ordine rationis. Secunda pars probatur, quia si vires inferiores non obedirent rationi, ergo non fuisset coitus quo ad concupiscentiam immoderatam, authoritas est Augustini assignantis etiam modum, quo scilicet membra alia voluntario vsu applicantur ad sua officia.

¶ 2 Præt. Primi homines in perfecta ætate conditi fuerunt. Si igitur in eis ante peccatum generatio fuisset per coitum, fuissent etiam in paradiso carnaliter coniuncti. Quod patet esse falsum, secundum Scripturam.

¶ 3 Præterea. In coniunctione carnali, maximè efficitur homo similis bestiis, propter vehementiam delectationis. Vnde etiam continentia laudatur, per quàm homines ab huiusmodi delectationibus abstinent. Sed bestiis homo comparatur propter peccatum, secundum illud Psal. 48. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ergo ante peccatum non fuisset maris & fœminæ carnalis coniunctio.

¶ 4 Præt. In statu innocentiæ nulla fuisset corruptio. Sed per coitum corrumpitur integritas virginalis. Ergo coitus in statu innocentiæ non fuisset.

¶ Sed contra est, quòd Deus ante peccatum masculum & fœminam fecit, vt dicitur Gene. 1. & 2. Nihil autem est frustra in operibus Dei. Ergo etiam si homo non peccasset coitus, ad quem distinctio sexuum ordinatur.

¶ Præt. Gene. 2. dicitur. Mulier est facta in adiutorium viri. Sed non ad aliud nisi ad generationem, quæ fit per coitum, quia ad quodlibet aliud corpus, conuenientius adiuuari posset vir per virum, quàm per fœminam. Ergo in statu innocentiæ fuisset generatio per coitum.

¶ Respon. Dicendum, quòd quidam antiquorum doctorum considerantes concupiscentiæ fœditatem, quæ inuenitur in coitu in isto statu, posuerunt quòd in statu innocentiæ non fuisset generatio per coitum. Vnde Grego. * Nisse. dicit in lib. quem fecit de homine, quòd in paradiso aliter fuisset multiplicatum genus humanum, sicut multiplicati sunt angeli absque concubitu per operationem diuinæ virtutis. Et dicit, q Deus ante peccatum fecit masculum & fœminam, respiciens ad modum generationis, qui futurus erat post peccatum, cuius Deus præscius erat. Sed hoc non dicitur rationabiliter. Ea enim, quæ sunt naturalia homini, neque subtrahuntur, neque dantur homini per peccatum. Manifestum est autem, quòd homini secundum animalem vitam, quàm etiam ante peccatum habebat, vt supra dictum est, * naturale est generare per coitum, sicut & cæteris animalibus perfectis. Et hoc declarant naturalia membra, hunc vsum deputata. Et ideo est dicendum, quod vsus horum membrorum naturalium fuisset ante peccatum, sicut & cæterorum membrorum. Sed in coitu duo sunt considerandа, secundum præsentem statum, Vnum, quod naturæ est, scilicet coniunctio maris & fœminæ ad generandum. In omni enim generatione requiritur virtus actiua & passiua. Vnde, cum in omnibus in quibus est distinctio sexuum, virtus actiua sit in mare, virtus vero passiua in fœmina, naturæ ordo exigit, vt ad generandum conueniant per coitum mas & fœmina. Aliud autem quod considerari potest, est quædam deformitas immoderatæ concupiscentiæ, quæ in statu innocentiæ non fuisset, quãdo inferiores vires omnino rationi subdebantur. Vnde Augustin. dicit in * 14. de Ciui. Dei, Absit, vt suspicemur non potuisse prolem fieri sine libidinis morbo. Sed eo voluntatis nutu mouerentur illa membra quo cætera, & sine ardore & illecebroso stimulo, cum tranquillitate animæ & corporis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd homo in paradiso fuisset sicut angelus per spiritualem mentem, cum tamen haberet vitam animalem quantum ad corpus. Sed post resurrectionem erit homo similis angelo, spiritualis effectus, & secundum animam, & secundum corpus. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd sicut Augustin. dicit * 9. super Genes ad literam. Ideo primi parentes in paradiso non coierunt, quia formata muliere, post modicum propter peccatum de paradiso electi sunt. Vel quia expectabatur diuina authoritas ad determinatum tempus commistionis, à qua acceperunt vniuersale mandatum.

¶ Ad tertivm dicendum, q bestiæ carent ratione. Vnde secundum hoc, homo in coitu bestialis efficitur, quia delectationem coitus & feruorem concupiscentiæ ratione moderari non potest. Sed in statu innocentiæ nihil huiusmodi fuisset: quod ratione non moderaretur, non quia esset minor delectatio secundú sensum, vt quidam dicunt (fuisset enim tanto maior delectatio sensibilis, quanto esset purior natura, & corpus magis sensibile) sed quia vis concupiscibilis non ita inordinatè se extulisset super huiusmodi delectatione regulata per rationem, ad quàm non pertinet, vt sit minor delectatio in sensu, sed vt vis concupiscibilis non immoderatè delectioni ish ereat. Et dico immoderatè, propter mensuram rationis. Sicut sobrius in cibo moderatè assumpto non minorem habet delectationem quàm gulosus, sed minus eius concupiscibilis super huiusmodi delectatione requiescit. Et hoc sonant verba Aug. * quæ à statu innocentiæ non excludunt magnitudinem delectationis, sed ardorem libidinis, & inquietudinem animi. Et ideo continentia in statu innocentiæ non fuisset laudabilis, quæ in tempore isto laudatur, non propter defectum fœcunditatis: sed propter remotionem inordinatæ libidinis. Tunc autem fuisset fœcunditas obsque libidine.

¶ Ad qvartvm dicendum, q sicut Aug. dicit * 14. de Ciui. Dei, in illo statu nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus vxoris. Ita enim potuit vtero coniugis, salua integritate fœminei genitalis, virile semen immitti, sicut nunc potest eadem integritate salua, ex vtero viriguis fluxus menstrui cruoris emitti. Vt enim ad pariendum non doloris gemitus, sed naturalis impulsus fœminea viscera relaxaret, sic ad concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius vsus naturam vtramque coniungeret.

¶ Super

¶ 1 Lib. 2. de Proniden. c. 3. & in li. de Hóie c. 18. Chrys. hom. 18. in Gen. Aug. Dam. li. 4. de Fid. c. 25. Bernim. Ff. 30.

¶ 2. præced. art. 3.

¶ Dam. lib. 2. orthod. fidei. cap. 13. & lib. 4. ca. 25.

¶ Li. 1. pa. 2. an. e medio tom. 5.

¶ Li. 14. c. 26 in fine.

Inducta in fi. corp. art. illius.

¶ Li. 14. c. 26 parum ante medium tom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis nonagesimænonæ, Ar. primum.

QVAEST. XCIX.

De conditione prolis generandæ quantum ad corpus, in duos articulos diuisa.

TItulus' clarus. ¶In corpore vna conclusio responsiua himembris. Pueri mox nati habuissent vitutem motiuum membrorum sufficientem, non ad quoslibet actus, sed conuenientes pueritiæ. Probatur conclusio sic Ex natura pueri nõ habent sufficientem vsum membrorum, ex authoritate autem Scripturæ, habuissent illum quo ad conuenientia pueritiæ tantum. ergo, &c. In litera, primo probatur consequentia ex illa regula, In naturalibus debemus sequi naturam rei, in supernaturalibus autem authoritatem Scripturæ, quia hæc solo fide tenemus, quæ authoritati Scripturæ innituntur. Deinde probatur prima pars antecedentis. Homo habet naturaliter cerebrum majus cæteris animalibus, ergo habet i pueritia neuos non idoneos ad mouendũ membra. ergo non habet sufficientem naturam motiuã. Antecedens patet ex anatomia &c. intellectum proportionaliter*, ad corpus. Consequentia prima p̃batur, coimelfecta illi alia propositione, quòd homo habet cerebrum humidissimum, & quòd ætas infantilis est plenissima humiditatis ex his cõsequitur, q̃ cum in maiori quanto nutriæ & ætatis humidæ sit maior humiditas, quòd sit excellens humiditas ad neruos; experimur autem seu neruos infusos diu in aqua, ineptos esse vt fient. & proportionaliter in corpore vt sint firma, & ducant spiritus vitales. Secunda vero consequentia probatur: quia ner-

490 3. dist. 20. q. 2. art. 1. Et vers. q. 18. ar. 7. ad 4.

†li. 1 de peccatorũ meritis & remissio. c. 38. ad finẽ tomo. 7.

DEINDE considerandum est de conditione prolis generandæ, Et primo, quantũ ad corpus. Secundo, quantum ad iustitiam. Tertio, quantum ad scientiam.

Circa primum quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum in statu innocentiæ pueri mox geniti habuissent perfectam virtutem corpoream.

¶Secundo. Vtrum omnes fuissent nati in sexu masculino.

ARTICVLVS I.

Vtrum pueri in statu innocentiæ mox nati virtutem perfectam habuissent ad motum membrorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in statu innocentiæ mox nati virtutem perfectam habuissent ad motum membrorum. Dicit enim August. in lib.* de bap. paruul. quòd infirmitati meritis congruit hæc infirmitas corporis, quæ scilicet in pueris apparet. Sed in statu innocentiæ nulla fuisset infirmitas mentis. Ergo neq; talis infirmitas corporis fuisset in paruulis.

¶2 Præt. Quædam animalia statim cum nascuntur, habent virtutem sufficientem ad vsum membrorum. Sed homo est nobilior alijs animalibus. ergo multo magis est naturale homini, quòd statim natus virtutem habeat ad vsum membrorum. & ita videtur esse pœna ex peccato consequens.

¶3 Præt. Non posse consequi delectabile propositum afflictionem inducit. Sed si pueri non habuissent virtutem ad mouendum membra, frequenter accidisset, quòd non possent consequi aliquod delectabile eis propositum. Ergo fuisset in eis afflictio, quæ non poterat esse ante peccatum. non ergo in statu innocentiæ defuisset pueris virtus ad mouendum membra.

¶4 Præt. Defectus senectutis videtur correspondere defectui pueritiæ. Sed in statu innocentiæ non fuisset defectus senectutis. Ergo neque etiam defectus pueritiæ.

¶SED CONTRA est, quòd omne ge eratum prius est imperfectũ quàm perficiatur, sed pueri in statu innocentiæ fuissent per generationem producti. Ergo à principio imperfecti fuissent, & quantitate & virtute corporis.

¶RESPON. Dicendum, quòd ea quæ sunt supra naturam, sola fide tenemus. quod autem credimus, authoritati debemus. Vnde in omnibus afferendis sequi debemus naturam rerum, præter ea, quæ authoritate diuina traduntur, quæ sunt supra naturam. Manifestum est autem naturale hoc esse, vtpote & principijs humanæ naturæ competens, quòd pueri mox nati, non habeant sufficientem virtutem, ad mouendum membra. Quia homo naturaliter habet cerebrum maius in quantitate, secundum proportionem sui corporis, quam cætera animalia. c Vnde naturale est, quòd propter maximam humiditatem cerebri in pueris, nerui qui sunt instrumenta motus, non sunt idonei ad mouendum membra. Ex alia verò parte nulli catholico dubium est, quin diuina virtute fieri possit, vt pueri mox nati perfectam virtutem habeant ad motum membrorum. Constat autem per authoritatem Scripturæ, quòd Deus fecit hominem rectũ. & hæc rectitudo consistit, Vt Augustin.* dicit, in perfecta subiectione corporis ad animam. Sicut ergo in primo statu non poterat esse in membris hominis aliquid, quod repugnaret ordinatæ hominis, voluntati, ita membra hominis deficere non poterant humanæ voluntati. Voluntas autem hominis ordinata, est quæ tenditin actus sibi conuenientes. Non sunt autem iidem actus conuenientes homini secundum quamlibet ætatem. Dicendum est ergo, quòd pueri mox nati non habuissent sufficientem virtutem ad mouendum membra ad quoslibet actus, sed ad actus pueritiæ conuenientes, puta ad sugendum vbera, & ad alia huiusmodi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu. loquitur de ista infirmate quæ nunc in pueris apparet, etiam quantum ad actus eorum pueritiæ conuenientes, vt * patet per ea quæ præmittit, q̃ iuxta se iacentibus mãmis, magis possunt cfurientes flere, quàm fugere.

¶AD secundum dicendum, q̃ hoc, q̃ quædam animalia statim nata habent vsum membrorum, non est ex eorum nobilitate, cum quædam animalia perfectiora hoc non habeant: sed hoc eis contingit ex siccitate cerebri, & quia actus proprii talium animalium sunt imperfecti, ad quos etiam parua virtus sufficere potest.

¶AD tertium patet solutio per ea, quæ dicta sunt in corpore. Vel potest dici, q̃ nihil appetiuisset: nisi ordinata voluntate conuenisset res secundum statum suum.

¶AD Quartum dicendum, q̃ homo in statu innocentiæ generatus fuisset, sed non fuisset corruptus. Et ideo in statu illo potuissent esse aliqui defectus pueriles, qui consequuntur generationem, non autem defectus semiles, qui ordinantur ad corruptionem.

¶Super

uiſunt inſtrumenta naturæ ad mouendum membra, cuius ſignum eſt, quòd patientes in neruis, efficiuntur immobiles ſecundum illa membra. Deinde probatur ſecunda pars. Homo factus eſt rectus corpore ſubdito animæ, ergo membra hominis non peccarunt deficere à recta hominis voluntate, ergo non ab actibus conuenientibus. ergo in pueritia obediebãt ab actus conuenientes tum pueritiæ. Antecedens pro prima parte probatur authoritate Scripturæ pro ſecunda, authoritate expoſitionis Aug. Prima vero conſequentia manifeſte patet, ſapore interius particulatem ex vniuerſali, & nihilominus in litera confirmatur, quoniam ſicut ex illa ſubiectione, membra quo ad eſſe nihil habebãt repugnans voluntati, ita quo ad operari. Et eſt argumentum à fortiori, quia vſus membrorum eſt de genere voluntarij, non autem eſſe eorundem, & præterea, ſi eſſe eorum conſonat voluntati, quanto magis vſus ſecunda vero conſequentia probatur, quia voluntas ordinata eſt reſpectu actuũ conuenientiũ tantum. Tertia vero conſequentia probatur: quia non omnes actus ſunt conuenientes cuilibet ætati, ſed pueriles tantum pueris.

† Habet in litera. Inſtit. de natural. facultat. & de corpo. & gra. cap. 10. tom. 7.

† Aug. loco citato in arg. 1.

457

¶ Super quæſtionis nonageſimænonæ, Articulum ſecundum.

491 3. diſt. 20. q. 2. arti. 1. ad 1. Et quol. 3. q. 11. Et quo. 5. q. 5. ar. 1. Filia. c. 3. to mo. 4.

TItulus clarus. ¶In corpore vna concluſio reſponſiua affirmatiue. In ſtatu innocentiæ fuiſſent natæ fœminæ. Probatur: in illo ſtatu fuiſſet quicq̃d ſpectat ad complemẽtum humanæ naturæ, ergo fuiſſet producta diuerſitas ſexuum, ac per hoc fœminæ. Antecedens eſt per ſe notum: conſequentia probatur: quia ſicut ad perfectionem vniuerſi pertinet diuerſitas graduum, ita ad perfectionem humanæ naturæ diuerſitas ſexuum.

QVAEST. C.

ARTICVLVS II.

Vtrum in primo statu fœminæ natæ fuissent.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in primo ſtatu fœminæ natæ non fuiſſent. Dicit enim Philoſ. in* lib. 2. de Generatione animalium, quòd fœmina eſt mas occaſionatus, quaſi præter intentionem naturæ prouenies. Sed in ſtatu illo nihil euenifſet innaturale in hominis generatione, Ergo fœminæ natæ non fuiſſent.

¶2 Præterea. Omne generans generat ſibi ſimile, niſi impediatur, vel propter defectum virtutis, vel propter indiſpoſitionem materiæ, ſicut paruus ignis non poteſt comburere ligna viridia. In generatione autem vis actiua eſt in mare. Cum igitur in ſtatu innocentiæ nullus fuiſſet defectus virtutis ex parte maris, nec indiſpoſitio materiæ ex parte fœminæ, videtur q̃ ſemper maſculi nati fuiſſent.

¶3 Præterea. In ſtatu innocentiæ generatio ad multiplicationem hominum ordinabatur: Sed ſufficienter homines multiplicari potuiſſent per primum hominem & per primam fœminam, ex quo in perpetuum victuri erant. Ergo non fuiſſet neceſſarium, q̃ in ſtatu innocentiæ fœminæ naſcerentur.

¶Sed contra eſt: quòd ſic natura proceſſiſſet in generando, ſicut eam Deus inſtituit. Sed Deus inſtituit marem & fœminam in natura humana, vt dicitur Gene. 1. & 2. Ergo etiam in ſtatu illo fuiſſent mares & fœminæ generati.

¶RESPON. Dicendum, quòd nihil eorum quæ ad complementum humanæ naturæ pertinent, in ſtatu innocentiæ defuiſſet. Sicut autem ad perfectionem vniuerſi pertinent diuerſi gradus rerum, ita etiam diuerſitas ſexus eſt ad perfectionem humanę naturæ. Et ideo in ſtatu innocentię vterque ſexus per generationem productus fuiſſet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fœmina dicitur mas occaſionatus, quia eſt præter intentionem naturæ particularis, non autem præter intentionem naturę vniuerſalis, vt ſupra dictum eſt.*

¶. 21. ar. 1. ad 1.

¶AD Secundum dicendum, quòd generatio fœminæ non ſolum contingit ex defectu virtutis actiuę, vel indiſpoſitione materię, vt obiectio tangit, ſed quandoque quidem ex aliquo accidenti extrinſeco, ſicut Philoſophus dicit in lib.* de Animalibus, quòd ventus Septentrionalis coadiuuat ad generationem maſculorum, Auſtralis vero ad generationem fœminarum: quandoque etiam ex conceptione animæ ad quam de facili immutatur corpus. Et præcipuè in ſtatu innocentiæ hoc eſſe poterat, quando corpus magis erat animę ſubiectum, vt ſcilicet ſecundum voluntatem generantis diſtingueretur ſexus in prole.

† li. 4. de generat. animalium. ca. 2. to. 4.

¶AD Tertium dicendum, quòd proles fuiſſet genita viuens vita animali. ad quam ſicut pertinet alimento vti, ſic etiam generare. Vnde conueniebat quòd omnes generarent, & non ſolum primi parentes. Ad quod conſequens videtur, quòd tot fuiſſent generatæ fœminę, quot & mares.

QVAEST. C.

De Conditione prolis generandæ, quantum ad iuſtitiam, in duos articulos diuiſa.

¶ Super quæſtio. C. Art. primum.

TItulus clarus. ¶In corpore vna concluſio reſponſiua. Homines fuiſſent nati cum iuſtitia. Probatur, Homo generatæ ſibi ſimile ſecundum ſpeciem. ergo ſecundum accidentia, ergo ſecundum iuſtitiam originalem. Antecedens patet. Prima conſequentia probatur, ex differentia inter accidentia ſpecici & indiuidui: quia ſecundum illa aſſimilatio ſecluſo errore, qui in ſtatu innocentiæ locum non habet: ſecundum vero indiuidualia accidentia non opus eſt aſſimilari. Secunda vero conſequentia probatur dupliciter: primo, ex ipſa iuſtitia originali. Secundo, ex eius oppoſito. Ex ipſa quidẽ, quia erat accidẽs ſpeciei. Sed quoniam hoc poteſt male intelligi, diſtinguitur accidens ſpeciei dupliciter. Vno modo, conſequens principia naturæ. Alio modo, collatum naturæ, & ſic eſt hic. Ex oppoſito vero, quia peccatum originale eſt peccatum naturæ: ac per hoc per generationem naturæ traducitur. ergo & iuſtitia originalis eſt naturæ. & probatur ſequela: quia oppoſita ſunt vnius generis, id eſt, habent idem genus ſubiectum, & eandem generationem oppoſito modo.

492 12. q. 81. arti. 2, cor. ſi. Et 3. dſt. 20. q. 2. ar. 3. Et dſt. 32. q. 1. ar. 2. cor. Et Ro. 5. lec. 3.

¶In reſponſione ad ſecundum aduerte, q̃ cum iuſtitia originalis, etiam pro gratia gratis data, ſit principaliter in anima: non plus talis iuſtitia pro quanto eſt in ala, traduceretur à generante, quàm ala ipſa, quam cõſtat produci à Deo immediate.

†fli. 1. de 9. cram. par. 6 ca. 23. circa medium.

†C. 10 poſt medium fi. tius.

¶Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. 1906. catum[d] naturæ, vnde traducitur à parente in posteros. Et propter hoc etiam filii parentibus assimilati fuissent, quantum ad originalem iustitiam.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum Hugo. est intelligendum non quantum ad habitum iustitiæ, sed quantum ad executionem ad actus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quidam dicunt quòd pueri non fuissent nati cum iustitia gratuita, quæ est merendi principium, sed cum iustitia originali. Sed cum radix originalis iustitiæ, in cuius rectitudine factus est homo, consistat in subiectione supernaturali rationis ad Deum, quæ est per gratiam gratum facientem, vt supra dictum est, * necesse est dicere, q̃ si pueri nati fuissent in originali iustitia, quòd etiam nati fuissent cum gratia: sicut & de primo homine supra diximus, * quòd fuit cum gratia conditus. Non tamen fuisset propter hoc gratia naturalis: quia non fuisset transfusa per virtutem seminis, sed fuisset collata homini statim cum habuisset animam rationalem. sicut etiam statim cum corpus est dispositum, infunditur à Deo anima rationalis, quæ tamen non est ex traduce. Vnde patet solutio ad tertium.

Q. 81. ar. 2.

Q. 81 ar. 2.

¶ Super quæstio. centesimę Artic. II.

493 8 dist. n. 29. quæst. 2 ar. 3. ad 5. & 9 dist. 21 q. 3. ar. 3. ad 3. & quod. 5.

Titulus, Confirmati. i. impeccabiles omnino, & non solum mortaliter, ita q̃ non possunt cadere à iustitiæ rectitudine.

¶ 2 Li. 4 moral. c. 16. & 18. & cui. 2. principio.

¶ In corpore vna conclusio respondua. Pueri in statu innocentiæ nõ fuissent nati cõfirmati i iustitia. Probatur. Parẽtes quandiu generassent, nõ fuissent cõfirmati i iustitia. ergo pueri nõ fuissent nati cõfirmati. Consequẽtia probat. Qa pueri nõ plus perfectiõis habuissent in sua natiuitate, q̃ parentes qñ eos genauerunt, qñ effectus nõ excedit causam. Antecedẽs probat. Cõfirmati nõ pñt nõ inhærere Deo, aut auerti ab eo. ergo de lege eõi sunt beati per apertam Dei visionem. ergo habent vitam spiritualem mente & corpore. ergo non generãt: & sic status generationis & confirmationis repugnant, quia ille ad animalem, ille ad spiritualem vitam pertinet. Antecedens patet ex terminis. Consequentia probatur ex prima quidem parte, quia visio Dei ipsam essentiã bonitatis offert ex secunda vero, q̃ a nihil amat, nisi sub rõne boni.

¶ 1 Li. 1. c. 13. p medio illius.

¶ 1 Li. 14 de Ciui. Dei. c. 10 p medio to. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum pueri in statu innocentię nati fuissent in iustitia confirmati.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd pueri in statu innocentiæ nati, fuissent in iustitia cõfirmati. Dicit enim Grego.* 4. Moralium, super illud Iob. Somno meo requiceremi, si parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret: sed hi, qui nunc per Redemptorem filiandi sunt, soli ab illo electi nascerentur. Ergo nascerentur omnes in iustitia confirmati.

¶ 2 Præt. Anselm. dicit in libro, † Cur Deus homo, q̃ si primi parentes sic vixissent, vt tentati nõ peccassent, ita confirmarentur cum omni propagine sua, vt vltra peccare non possent. Ergo pueri nascerentur in iustitia confirmati.

¶ 3 Præt. Bonum est potentius, quã malum: sed propter peccatum primi hominis consecuta est necessitas peccandi in his, qui nascuntur ex eo Ergo si primus homo in iustitia persistisset, deriuaretur ad posteros necessitas obseruandi iustitiam.

¶ 4 Præt. Angelus adhærens Deo aliis peccantibus, statim est in iustitia confirmatus, ut vlterius peccare non possit. Ergo similiter & homo, si tentationi restitisset, confirmatus fuisset, sed qualis ipse fuit, tales alios generassset. Ergo & eius filii confirmati in iustitia nascerentur.

¶ Sed contra est, quod Augustinus dicit * 14. de ciuita. Dei, Tunc fœlix vniuersa esset humana societas, si nec illi, scilicet primi parentes, malum in posteros traiicerent: nec quisquam ex stirpe eorum iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet. Ex quo datur intelligi, quòd etiam si primi homines non peccassent, aliqui, ex eorum stirpe potuissent iniquitatem committere, Non ergo nascerentur in iustitia confirmati.

¶ Respon. Dicendum, quòd non videtur possibile, quòd pueri in statu innocentiæ nascerentur in iustitia confirmati. Manifestum est enim, quòd pueri in sua natiuitate non habuissent plus perfectionis, quàm eorum parentes in statu generationis. Parentes autem quandiu generassent. non fuissent confirmati in iustitia. Ex hoc enim creatura rationalis in iustitia confirmatur, quòd efficitur beata per apertam Dei visionem, cui viso non potest non inhærere, cum ipse sit ipsa essentia bonitatis, à qua nullus potest auerti, cum nihil deideretur & ametur, nisi sub ratione boni. & hoc dico secundum legem communem; quia ex aliquo priuilegio speciali secus accidere potest, sicut creditur de Virgine Matre Dei. Quàm cito autem Adam ad illam beatitudinem peruenisset, quòd Deum per essentiam videret, efficeretur spiritualis & mente & corpore, & animalis vita cessaret, in qua sola generationis vsus fuisset. Vnde manifestum est, q̃ paruuli nõ nascerentur in iustitia confirmati.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd si Adam non peccasset, non genera ret ex se filios gehennæ, ita scilicet quòd ab ipso peccatum contra herent, quod est causa gehennæ. Possent tamen fieri filii gehennæ per liberum arbitrium peccando. Vel si filii gehennæ non fierent per peccatum, hoc non esset per hoc, quia essent in iustitia confirmati, sed propter diuinã prouidentiam, per quam à peccato conseruarentur immunes.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ Anselmus hoc non dicit asserendo, sed opinando. Quod patet ex ipso modo loquendi, cum dicit: Videtur q̃ si vixissent &c.

¶ Ad tertivm dicendum, q̃ ratio ista non est efficax, quàmuis per eam Anselmus motus fuisse videatur, vt ex eius verbis apparet. Non enim sic per peccatum primi parentis eius posteri necessitatem peccandi incurrunt, vt ad iustitiam redire non possint: quod est tantum in damnatis. Vnde nec ita necessitatem non peccandi transmisissent ad posteros, quòd omnino peccare non possent: quod est tantum in beatis.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd non est simile de homine, & angelo. Nam homo habet liberum arbitrium vertibile, & ante electionem, & post: non autem angelus, sicut supra dictum * est, cum de angelis ageretur.

Secunda vero consequentia eum tenet per se nota.

¶ Circa probationem antecedentis dubiũ occurrit, quia in litera non probatur de cõfirmatis q̃ sint beati, sed ecõuerso, q̃ beati sunt confirmati hoc. n. probant media allata. Ex hoc n. q̃ Deus est essentia bonitatis sequitur, q̃ clare videntes non possint nõ inhærere sibi, & sic q̃ non possint auerti, quia ad aliquod bonũ diuerterent: i nũ. ergo beati sunt. necessario confirmati, sed non valet ecõtra, & tamen sua conuertẽs erat probanda.

¶ Ad hoc dr, q̃ dum in litera probatur, q̃ beati sunt cõfirmati, reducẽs effectus cõfirmationis in propriã causam. f. beatitudinẽ. ita q̃ intentio expresa literæ nõ est probare illã propositionem absolute, sed inquãtũ est reductiua effectus p̃dicati in propriã causam i subiecto positam. Cõstat autem, q̃ si effectus ponatur, q̃ ponit eius propria causa, & econuerso. & iõ subtiliter est oiten sum, & quòd beati sunt confirmati, & q̃ confirmati sunt beati. Et vt Nouatij intelligant, q̃ uis ex ista: Beati sunt cõfirmati, absolute & formaliter non sequat sua vniuersalis cõuertens: ex ipsa tamẽ causaliter intellecta causalitate propria, optime sequitur à priori sua conuertens. Et sic quis obijciat, quòd in litera probatur quidem, quòd beatitudo est causa confirmationis, sed non propria, facile respondetur. Tũ quia sermo formalis de propria causa accipitur, cum scientia procedat ex proprijs. Tum, quia apud Theologos hoc est per se notum de lege communi, quamã in hoc differt comprehensor à viatore, scilicet in posse, & non posse peccare. Tum, quia apud Philosophos constat, q̃ sola bonitatis essentia sufficit ad replendum, ac retinendum voluntatem in vero bono, quoniam cuilibet alteri, vtpote particulari bono, malum aliquod anne cti potest. Et propterea vndique cõstat, quòd impeccabilitas voluntatis beatitudinis proprius effectus est.

¶ Super quæstionis centesimę primæ, Artic. I.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio. Pueri non nascerẽtur perfecti in scientia, sed absque difficultate eam acquisiuissent. Probatur. Naturale est homini non habere scientiam cõgeniram, sed acquirere eam ex sensib. ergo in statu innocentiæ non nati fuissent scientes &c. Antecedẽs probatur, quia anima vnitur corpori propter indigentiam illius ad hoc opus. Consequentia vero probatur, quia vbi authoritas Scripturæ non opponitur, naturalia asserenda sunt.

494 4. dist. 20. q. 2. art. 1. ad 3. & ar. 2. per totũ. Et veri. q. 19. ar. 7. Q. 94. art. 3.

Cap. 2. ad Roma. nõ remote a prin. to. 3. & in Ge. c. 1.

QVAEST. CI.

De conditione prolis generandæ quantum ad scientiam, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de conditione prolis generandæ quantum ad scientiam.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum pueri nascerentur in scientia perfecti.

¶ Secundo, Vtrum statim post natiuitatem habuissent perfectum vsus rationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in statu innocentię pueri nati fuissent in scientia perfecti.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd in statu innocentiæ pueri nati fuissent in scientia perfecti. Qualis enim fuit Adam, tales filios generasset, sed Adam fuit in scientia perfectus, vt supra dictum est. * Ergo filii nascerentur ab eo scientia perfecti.

¶ 2 Præterea, Ignorãtia ex peccato causatur, vt Beda dicit, † sed ignorantia est priuatio scientiæ. Ergo ante peccatum pueri mox nati omnem scientiam habuissent.

¶ 3 Præterea, Pueri mox nati iustitiam habuissent, sed ad iustitiam requiritur scientia, quæ dirigit in agendis. Ergo scientiam habuissent.

¶ Sed contra est, q̃ anima nostra per naturam est sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum, vt dr in tertio * de ala. sed eadem ai æ naturæ est modo, quæ tunc fuisset. Ergo animæ puerorum in principio scientia caruissent.

1. 3. de ala ex. 14. c. 2.

Q. 99. ar. 1

¶ Respon. Dicendum, q̃ sicut supra dictũ est, * De his quæ sunt supra naturam, soli authoritati creditur. Vnde vbi authoritas deficit, sequi debemus naturæ conditionem. Est aũt naturale [d] homini, vt scientiam per sensus acquirat, sicut supra dictum est: * & iõ anima vnitur corpori, quia indiget eo ad suam propriã operationem, quod non esset, si statim a principio scientiã haberet. nõ acquisitam per sensitiuas virtutes. Et iõ dicendum est, q̃ pueri in [d] statu innocentiæ non nascerentur perfecti in scientia, sed ea in processu temporis absque difficultate acquisiuissent inueniendo, vel addiscendo.

D. 193. Q. 55. ar. 2 & q. 84. ar. 6.

D. 7 q. 70

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ esse perfectum in scientia, fuit individuale accidens primi parentis, inquantum f. ipse instituebatur, vt pater, & instructor totius humani generis. Et ideo quantum ad hoc, non generabat filios similes sibi, sed solum quãtum ad accidentia naturalia, vel gratuita totius naturæ.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ ignorantia est priuatio scientiæ, quæ debet haberi prout pertinet ad illo, quod in pueris mox natis non fuisset. Habuissent enim scientiam, quæ eis competeret secundum tempus illud, vnde ignorantia in eis non fuisset, sed nescientia respectu aliquorum, quam etiam Diony. ponit in angelis sanctis, in septimo cel. hierar*.

Post med illius.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ pueri habuissent sufficientem scientiam ad dirigendum eos in operibus iustitiæ, in quibus homines diriguntur, & uniuersalia principia iuris, quam multo plenius tunc habuissent, quàm nunc naturaliter habemus, & similiter aliorum vniuersalium principiorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum pueri mox nati habuissent perfectum vsum rationis.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd pueri in statu innocentiæ mox nati habuissent perfectum vsum rationis. Nunc enim pueri perfectum vsum rationis non habent propter hoc, q̃ anima per corpus aggrauatur: hoc autem tunc non erat, quia, vt dicitur Sapien. 9. Corpus quod corrũpitur, aggrauat animam. Ergo ante peccato & corruptionem à peccato subsecutam, pueri mox nati perfectũ vsum rationis habuissent.

¶ 2 Præterea, Quædam alia animalia mox nata habent naturalis industriæ vsum, sicut agnus statim fugit lupum. Multo ergo magis homines in statu innocentiæ mox nati habuissent vsum perfectum rationis.

¶ Sed contra est, quòd natura procedit ab imperfecto ad perfectum in omnibus generatis. Ergo pueri non statim à principio habuissent perfectum vsum rationis.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet, * Vsus rationis dependet quodammodo ex vsu virium sensitiuarum, vnde ligato sensu, & impeditis inferioribus viribus sensitiuis, homo perfectũ vsum rõnis non hẽt, ut patet in dormientib. & phreneticis. Vires aũt sensitiuæ sunt virtutes quædam corporalium organorum: & ideo impeditis eorum organis, necesse est, quòd eorum actus impediantur, & per consequens rationis vsus. In pueris autem est impedimentum harum virium propter nimiam humiditatem cerebri. Et ideo in eis non est perfectus vsus rationis, sicut nec aliorum membrorum: & ideo pueri in statu innocentiæ non habuissent perfectum vsum rationis, sicut habituri erant in perfecta ætate. Habuissent tamen perfectiorem quàm nunc, quantum ad ea quæ ad eos pertinebant, quantum ad statum illum, sicut & de vsu membrorum superius est dictum.*

Q. 84.

Q. 99. ar. 1

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd aggrauatio accidit ex corruptione corporis in hoc, quòd vsus rationis impeditur quantum ad ea etiam quæ pertinent ad hominem secundum quamcunque ætatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd etiam alia animalia non habent ita perfectum vsum industriæ naturalis statim à principio, sicut postea. Quod ex hoc patet, quòd aues docent volare pullos suos, & similia in aliis generibus animalium inueniuntur. Et tamen in homine est speciale impedimentum propter abuodantiam humiditatis cerebri, vt supra dictum est.*

Q. 99. ar. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAEST. CII.

De loco hominis qui est paradisus, in quatuor articulos diuisa.

¶ Super quæstionis centesimæ secundæ, Articul. I.

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio habens duas partes. Paradisus est locus in Oriẽtis parte constitutus. Prima pars, scilicet quod sit locus, probatur: quia ea quæ de paradiso traduntur, per modũ historiæ narrantur, & confirmatur authoritate Aug. ponentis differentiã inter intellectualem historicum & spirituale quo ad hos, & similia. Secunda vero pars probatur authoritate Isidori, & confirmatur ratione, quia nobilior locus in nobiliori cœli plaga est, ergo in dextra, ergo in Oriente, parent omnia.

¶ In responsione ad primum, nota authoritatem literæ, & rationẽ contra id quod communiter videtur, scilicet quod paradisus sit supra locum pluuiarũ. Dispositio siquidem talis aeris intemperata valde humanæ complexioni, quoniam abundat calido & humiditate. Vnde ad montium cacumina elevata supra pluuias, in quibus cineres inuenti dicuntur in primo Meteororum, ipẽ gus olei aerem, in grossantibus, uti dicunt accedentes.

*Li. 1. in duob. vlt. ca.

DEINDE considerandum est de loco hominis, qui est paradisus.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum paradisus sit locus corporeus.

¶Secundo, Vtrum sit conueniens locus habitationis humanæ.

¶Tertio, Ad quid homo in paradiso positus fuit.

¶Quarto, Vtrum in paradiso debuit fieri.

ARTICVLVS I.

Vtrum paradisus sit locus corporeus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd paradisus non sit locus corporeus. Dicit enim Beda, † quòd paradisus pertingit vsque ad lunarem circulum, sed nullus locus terrenus talis esse potest, tum quia contra naturam terræ esset, quòd tantum eleuaretur, tum etiam quia sub globo lunari est regio ignis, qui terrã consumeret. Non est ergo paradisus locus corporeus.

¶2 Præt. Scriptura commemorat quatuor flumina in paradiso oriri, vt patet Gen. 2. Illa autem flumina quæ ibi nominantur, alibi habent manifestas origines, vt patet ét per Philosophum in li. Meteo.* ergo paradisus non est locus corporeus.

¶3 Præt. Aliqui diligentissime inquisierunt omnia loca terræ habitabilis, qui tamen nullam mentionem faciunt de loco paradisi. ergo non videtur esse locus corporeus.

¶4 Præt. In paradiso describitur lignum vitæ esse, sed lignum vitæ est aliquid spirituale. dicitur enim Prouer. 3. de Sap. quod est lignum vitæ his, qui apprehendunt eam. ergo & paradisus non est locus corporeus, sed spiritualis.

¶5 Præt. Si paradisus est locus corporalis, oportet quòd & ligna paradisi sint corporalia, sed hoc non videtur, cũ corporalia ligna sint producta tertio die. de plantatione aũt lignorũ paradisi legitur Gen. 2. post opera sex dierũ. ergo paradisus non est locus corporeus.

¶SED CONTRA est, quod Aug. †dicit 8. super Gen. ad lit.* Tres sunt de paradiso generales sniæ. Vna eorum, qui tantummodo corporaliter paradisum intelligi voluntalia eorum, qui spiritualiter tantum: tertia eorum, qui vtroque modo paradisum accipiunt, quã mihi fateor placere sententiam.

¶RESPON. Dicendum, q̃ sicut Augustꝰ. dicit 13. de Ciuit. Dei. * Quæ commodè dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, nemine prohibente dicantur, dum tamen & illius historiæ fidelissima veritas, rerum gestarum narratione commendata credatur. Ea enim quæ de paradiso in Scriptura dicuntur, per modum narrationis historicæ proponuntur. In omnibus autem quæ sic Scriptura tradit, est pro fundamento tenenda veritas historiæ, & desuper spirituales expositiones fabricandæ. Est ergo paradisus, vt Isid. dicit in *lib. Etym. locus in Orientis partibus constitutus, cuius vocabulum à greco in latinum vertitur Hortus. Conuenienter autem in parte Orientali dicitur situs, quia credendum est, quòd in nobilissimo loco totius terræ sit constitutus. Cum autem Oriens sit dextra cœli, vt patet per Philosophum in 2. de cœl.* dextera autem est nobilior quàm sinistra, cõueniens fuit vt in Orientali parte paradisus terrenus institueretur à Deo.

¶AD primum ergo dicendum, quòd Bedæ verbum non est verum, si secundum situm manifestum intelligatur. Potest tamen exponi, q̃ vsque ad locum lunaris globi ascendit, non secundum situs eminentiam, sed secũdũ similitudinem, quia est ibi perpetua aeris temperies, vt Isidor. dicit,* & in hoc assimilatur corporibus cœlestibus, quæ sunt absque cõtrarietate. Magis tamen sit mentio de lunari globo, quàm de aliis sphæris, quia lunaris globus est terminus cœlestium corporum versus nos, & luna est magis terræ affinis inter omnia corpora cœlestia. Vnde & quasdam tenebras nebulosas habet quasi accedens ad opacitatem. Quidam autem dicunt quòd paradisus pertingebat vsque ad lunarem globum, idest, vsque ad medium aeris interstitium, in quo generantur pluuiæ, & venti, & huiusmodi, quia dominiam super huiusmodi euaporationes maximè attribuitur lunæ, sed secundum hoc locus ille non esset conueniens habitationi humanæ, tum quia ibi est maxima intemperies, tum quia non est temperatus complexioni humanæ, sicut aer inferior magis terræ vicinus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit 8. super Gen. ad lit.* Credendum est q̃ locus paradisi à cognitione hominũ est remotissimus, fluuiorum aũt, quorũ fontes noti esse dicuntur, alicubi esse sub terras, & post multos prolixarum regionum, locis aliis erupisse. Nam hoc solere nonnullas aquas facere, quis ignorat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd locus ille seclusus est à nostra habitatione aliquibus impedimentis vel mõtiũ, vel marium, vel alicuius æstuosæ regionis, quæ pertransiri non potest. Et ideo scriptores locorum de hoc loco mõtionem non fecerunt.

¶Ad quartum dicendum, q̃ lignum vitæ est quædam materialis arbor sic dicta, quia eius fructus habebat virtutem conseruandi vitam, vt supra dictum est.* Et tamẽ aliquid significabat spiritualiter, sicut & Petra in deserto fuit aliquod materiale, & tamen significauit Christum. Similiter ét lignum scientiæ boni & mali materialis arbor fuit, sic nominata propter euentum futurũ, quia post eius esum homo per experimentum pœnæ didicit quid interesset inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum, & tamen spiritualiter potuit significare liberum arbitrium, vt quidam dicunt.

¶Ad quintum dicendum, q̃ secundum Augustꝰ.* Tertio die productæ sunt plantæ non in actu, sed secundum quasdam rationes seminales, sed post opera sex dierum productæ sunt plantæ tam paradisi, quàm aliæ in actu. Secundum alios vero sanctos oportet dicere, quòd omnes plantæ productæ sunt in actu tertio die, & etiam ligna paradisi. Sed quod dicitur de plantatione lignorum paradisi post opera sex dierum, intelligitur per recapitulationem esse dictum. Vnde litera nostra habet, Plantauerat dominus Deus paradisum voluptatis à principio.

†Li. 1. c. 1. in fi. to. 1.

Li. 8. c. 5. ad fin. 5.

Li. 2. de et lo. tex. 15. to. 2.

Li. 14. Bry mol. cr. circa pri.

Li. 13. Bry mol. c. 13.

Q. 97. ar. 4.

li. 2. Orth. fidei, c. 11. nõ lon ge a prin cip.

li. 7. super Genes. lit. c. 5. Et li. 8. c. 2. 3.

*li. 3. c. 4. to. 3.

¶ Super quæstionis centesimæ secundæ, Articulum II.

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio. Paradisus est locus conueniens habitationi humanæ. Homo enim & angelus simiiter ad beatitudinem ordinantur, sed angelus statim à principio factus est habitator loci beatorum, scilicet cœli empyrei. Ergo etiam ibi debuit institui habitatio hominis

¶2 Præt. si locus aliquis debetur homini, aut debetur ei ratione animę, aut ratione corporis. Si ratione animæ, debetur ei pro loco cœlum, qui videtur esse locus naturalis animæ, cum omnibus insitus sit appetitus cæli: ratione autem corporis non debetur ei alius locus quàm alijs animalibus. ergo paradisus nullo modo fuit locus conueniẽs habitationi humanæ.

¶3 Præt. Frustra est locus. in quo nullum locatum continetur: sed post peccatum paradisus non est locus habitationis humanæ. ergo si est locus habitatione humanæ congruus, in vanum videtur à Deo institutus fuisse.

¶4 Præt. Homini, cum sit temperatæ complexionis, congruus est locus temperatus: sed locus paradisi non est locus temperatus. dicitur enim esse sub æquinoctiali circulo, qui locus videtur esse calidissimus, cum bis in anno. Sol transeat super summitatem capitum eorum, qui ibi habitant. Ergo paradisus non est locus congruus habitationi humanæ.

¶Sed contra est, quod Damasc.* dicit de paradiso, quod est diuina regio, & digna eius, qui secundum imaginem Dei erat, conseruatio.

¶Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, * homo sic erat incorruptibilis & immortalis, non quia corpus eius dispositionem incorruptibilitatis haberet, sed quia inerat animæ vis quædam ad præseruandũ corpus à corruptione. Corrumpi autẽ potest corpus humanum & ab interiori, & ab exteriori. Ab interiori quidem corrumpitur per cõsumptionẽ humidi, & per senectutẽ, vt supra dictũ est,* cui corruptioni occurrere poterat primus homo per esum ciborum. Inter ea vero quæ exterius corrumpunt, præcipuum vi esse distemperatus aer, vnde huic corruptioni maxime occurritur per temperiẽ aeris. In paradiso aũt vtrunque inuenitur. quia, vt Dama.* dicit, est locus temperato & tenuissimo & purissimo aere circumfulgens, plãtis semper floridis comatus. Vnde manifestũ est, q̃ paradisus est locus conueniens habitationi humanæ secũdum primæ immortalitatis statũ.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ cœlum empyreũ est supremum corporalium locorum, & est extra oẽm mutabilitatem. Et quantum ad primum horum est locus congruus naturæ angelicæ, quia sicut Augustꝰ.* dicit in 3. de Trini. Deus regit creaturam corporalem per spiritualẽ. Vnde conueniens est, q̃ spiritualis natura sit supra oẽm corporalẽ constituta, sicut ei præsidens. Quantum aũt ad secundũ, conuenit statui beatitudinis, qui est firmatus in summa stabilitatem. Sic igitur locus beatitudinis consummata stabilitatem. Sic igitur locus beatitudinis consummata

ARTICVLVS II.

Vtrum paradisus fuerit locus conueniens habitationi humanæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd paradisus nõ fuerit locus conueniens habitationi humanæ. Homo enim & angelus similiter ad beatitudinem ordinantur, sed angelus statim à principio factus est habitator loci beatorum, scilicet cœli empyrei. Ergo etiam ibi debuit institui habitatio hominis

¶2 Præt. si locus aliquis debetur homini, aut debetur ei ratione animę, aut ratione corporis. Si ratione animæ, debetur ei pro loco cœlum, qui videtur esse locus naturalis animæ, cum omnibus insitus sit appetitus cæli: ratione autem corporis non debetur ei alius locus quàm alijs animalibus. ergo paradisus nullo modo fuit locus conueniẽs habitationi humanæ.

¶3 Præt. Frustra est locus. in quo nullum locatum continetur: sed post peccatum paradisus non est locus habitationis humanæ. ergo si est locus habitatione humanæ congruus, in vanum videtur à Deo institutus fuisse.

¶4 Præt. Homini, cum sit temperatæ complexionis, congruus est locus temperatus: sed locus paradisi non est locus temperatus. dicitur enim esse sub æquinoctiali circulo, qui locus videtur esse calidissimus, cum bis in anno. Sol transeat super summitatem capitum eorum, qui ibi habitant. Ergo paradisus non est locus congruus habitationi humanæ.

¶Sed contra est, quod Damasc.* dicit de paradiso, quod est diuina regio, & digna eius, qui secundum imaginem Dei erat, conseruatio.

¶Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, * homo sic erat incorruptibilis & immortalis, non quia corpus eius dispositionem incorruptibilitatis haberet, sed quia inerat animæ vis quædam ad præseruandũ corpus à corruptione. Corrumpi autẽ potest corpus humanum & ab interiori, & ab exteriori. Ab interiori quidem corrumpitur per cõsumptionẽ humidi, & per senectutẽ, vt supra dictũ est,* cui corruptioni occurrere poterat primus homo per esum ciborum. Inter ea vero quæ exterius corrumpunt, præcipuum vi esse distemperatus aer, vnde huic corruptioni maxime occurritur per temperiẽ aeris. In paradiso aũt vtrunque inuenitur. quia, vt Dama.* dicit, est locus temperato & tenuissimo & purissimo aere circumfulgens, plãtis semper floridis comatus. Vnde manifestũ est, q̃ paradisus est locus conueniens habitationi humanæ secũdum primæ immortalitatis statũ.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ cœlum empyreũ est supremum corporalium locorum, & est extra oẽm mutabilitatem. Et quantum ad primum horum est locus congruus naturæ angelicæ, quia sicut Augustꝰ.* dicit in 3. de Trini. Deus regit creaturam corporalem per spiritualẽ. Vnde conueniens est, q̃ spiritualis natura sit supra oẽm corporalẽ constituta, sicut ei præsidens. Quantum aũt ad secundũ, conuenit statui beatitudinis, qui est firmatus in summa stabilitatem. Sic igitur locus beatitudinis consummata

gruit angelo secundũ naturam suam, vbi creatus est. Non aũt congruit homini secundum suam naturã, cum non præsideat toti corporali creaturæ per modũ gubernationis, sed competit ei solum rõne beatitudinis. Vnde nõ est positus a principio in cœlo empyreo, sed illuc trãsferendus erat in statu finalis beatitudinis.

¶Ad secundum dicendum, quod ridiculum est dicere, q̃ animæ, aut alicui spirituali substantiæ sit aliquis locus naturalis, sed per congruentiam quandã aliquis spãlis locus creaturæ corporali attribuitur. Paradisus enim terrestris erat locus congruens homini & quantũ ad animam, & quantum ad corpus, inquantum. s. in anima erat vis præseruandi corpus humanum a corruptione, quod non competit aliis animalibus. Et ideo, vt Damasc.* dicit, in paradiso nullum irrationalium habitat, licet ex quadam dispensatione animalia fuerint illuc diuinitus adducta ad Adam, & serpens illuc accesserit per operationem diaboli.

*li. 2. Orth. fidei, c. 11. nõ lõge a prin.

¶AD TERTIVM dicẽdum, quòd non propter hoc locus est frustra, quia non est ibi hominũ habitatio post peccatum, sicut ét non frustra fuit homini attributa immortalitas quædam, quam conseruaturus non erat. Per huiusmodi enim ostenditur benignitas Dei ad hominẽ, & quod homo peccando amiserit, quamuis, vt dicit, nunc Enoch. & Elias in illo paradiso habitent.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illi qui dicunt paradisum esse sub circulo æquinoctiali, opinantur sub circulo illo esse locum temperatissimũ propter æqualitatẽ dierum & noctium oĩ tempore. Et quia Sol nunquã multũ ab eis elongatur, vt sit apud eos superabundantia frigoris, nec iterũ est apud eos, ut dicunt, superabundantia caloris, quia etsi Sol pertranseat super eorum capita, non tamen diu moratur ibi in hac dispositione. Ari. tamen in lib. Meteor.* expresse dicit, q̃ regio illa est inhabitabilis propter æstum, quod videtur probabilius, quia terræ, per quas nunquam Sol pertransit in directum capitis, sunt in temperatæ in calore propter solam vicinitatem Solis. Quicquid autem de hoc sit. credendum est, paradisum in loco temperatissimo constitutum esse, vel sub æquinoctiali vel alibi.

†li. 2. Meteor. ca. 5. to. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo sit positus in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum.

¶ Super quæstionis centesimæ secundæ, Articul. tertium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ homo non fit positus in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum, quod enim introductum est in pœnam peccati, non fuisset in paradiso in statu innocentiæ, sed agricultura introducta est in pœnam peccati, vt dicitur Gene. 3. ergo homo non fuit positus in paradiso, vt operaretur ibi.

¶ 2 Præt. Custodia non est necessaria, vbi non timetur violentus inuasor, sed in paradiso nullus timebatur violentius inuasor. ergo non erat necessarium vt paradisum custodiret.

¶3 Præt. Si homo positus est in paradiso, vt operaretur, & custodiret ipsum, videtur sequi q̃ homo factus sit propter paradisum, & non econuerso, quod videtur esse falsum. Ergo homo non est positus in paradiso ut operaretur, & custodiret illum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Gen. 2. Tulit Dominus Deus hominem, & posuit illum in paradiso voluptatis vt operaretur, & custodiret illum.

TItulus clarus. ¶In corpore duplex expositio illorum verborum. Omnia clara sunt.

498

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit 8. super Gene. ad lit. verbum istud dupliciter potest intelligi. Vno modo sic, q̃ Deus posuit hominem in paradiso, vt ipse Deus operaretur, & custodiret hominem operando, inquam, iustificando ipsum, cuius operatio si ab homine cesset, continuo obtenebratur, sicut aer obtenebratur si cesset influentia luminis, vt custodiret vero ab omni corruptione & malo. Alio modo potest intelligi, vt homo operaretur, & custodiret paradisum. Nec tamen illa operatio esset laboriosa, sicut post peccatum, sed fuisset iucunda propter experientiam virtutis naturæ. Custodia etiam illa non esset contra inuasorem sed esset ad hoc quòd homo sibi paradisum custodiret, ne ipsum peccando amitteret, & hoc totum in bonum hominis cedebat. Et sic paradisus ordinatur ad bonum hominis, & non econuerso, & per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Super quæstionis centesimæsecundæ, Articu. IIII.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo factus fuerit in paradiso.

499 TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio. Homo est factus extra paradisum, & deinde positus est in eo transferendus post vitã animalem in cœlum. Hæc cõclusio probatur quo ad primas partes simul, vltima autem relinqui tur pro constanti. Probatur autem sic. Paradisus est locus conueniens homini ratione immortalitatis illius. ergo est cõueniens gratuitis, ergo attributus diuinæ gratiæ. ergo non in eo factus est homo. sed deinde in eo positus. Antecedens supponitur ex secundo articulo. Prima consequentia probatur, quia immortalitas illa non ex natura, sed dono gratiæ erat. Secunda vero est per se nota, quia vnum quodque propriæ causæ attribuendum est. Vltima autem probatur ex opposito: quia si factus in eo fuisset homo, videretur locus eius ex natura, cum vnum quodque naturaliter in naturali suo loco stat deductis impedimentis, quæ in prima rerũ factione non habent locum. nõ ergo in eo factus, sed per gratiæ donum deinde est in eo positus, vtpote

Q.97.ar. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd homo factus fuerit in paradiso. Angelus enim in loco suæ habitationis creatus fuit, scilicet in cœlo empyreo, sed paradisus fuit locus congruus habitationi humanæ ante peccatum. ergo videtur q̃ in paradiso homo debuit fieri.

¶ 2 Præterea, Alia animalia conseruantur in loco suæ generationis, sicut pisces in aquis, & animalia gresibilia in terra, vnde producta sunt, homo autem conseruatus fuisset in paradiso, ut dictum est. * Ergo in paradiso fieri debuit.

¶ 3 Præterea, Mulier in paradiso facta fuit, sed vir dignior est muliere. ergo multo magis vir debuit fieri in paradiso.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Gen. 2. Tulit Deus hominem, & posuit eũ in paradiso.

¶ Respondeo dicendum, quòd paradisus fuit locus congruus habitationi humanæ quantum ad incorruptionem primi status. Incorruptio autem illa non erat hominis secundum naturam, sed ex supernaturali Dei dono. Vt ergo hoc gratiæ Dei imputaretur, non humanæ naturæ. Deus hominem extra paradisum fecit, & postea ipsum in paradiso posuit, vt habitaret ibi toto tempore animalis vitæ, postmodum cum spiritualem vitam adeptus esset, transferendus in cœlum

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ cœlum empyreum est locus cõgruus angelis quantum ad eorum naturam, & ideo ibi sunt creati. Et similiter dicendum ad secundum. Loca enim illa cõgruunt animalibus secundum suam naturam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mulier facta fuit in paradiso non propter dignitatem suam, sed propter dignitatem principii, ex quo corpus

D.416.

eius formabatur, quia similiter & filii in paradiso fuissent nati, in quo parentes iam erant positi.

QVAET. CIII.

De gubernatione rerum in communi, in octo articulos diuisa.

POST QVAM præmissum est de creatione rerum, & distinctione earum, restat nũc tertio considerandum de rerum gubernatione. Et primo in cõmuni. Secundo in speciali de effectibus gubernationis.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo Vtrum mundus ab aliquo gubernetur.
¶ Secundo, Quis sit finis gubernationis ipsius.
¶ Tertio, Vtrum gubernetur ab vno.
¶ Quarto, De effectibus gubernationis.
¶ Quinto, Vtrum omnia diuinæ gubernationi subsint.
¶ Sexto, Vtrum omnia immediatè gubernentur à Deo.
¶ Septimo, Vtrum diuina gubernatio cassetur ab aliquo.
¶ Octauo, Vtrum aliquid diuinæ prouidentiæ contranitatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum mundus gubernetur ab aliquo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mundus non gubernetur ab aliquo. Illorum enim est gubernari quæ mouentur, vel operantur propter finem, sed res naturales quæ sunt magna pars mundi, non mouentur, aut operãtur propter finẽ, quia non cognoscunt finem. ergo mundus non gubernatur.

¶ 2 Præt. Eorum est propriè gubernari, quæ ad aliquid mouentur, sed mundus non videtur ad aliquid moueri, sed in se stabilitatem habet. ergo non gubernatur.

¶ 3 Præterea, Id quod in se habet necessitatem, qua determinatur ad vnum, non indiget exteriori gubernante: sed principaliores mundi partes quadam necessitate determinantur ad vnum in suis actibus, & motibus. Ergo mundus gubernatione non indiget.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Sapien. 14. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia & Boet.* dicit in libro de consol. O qui perpetua mundum ratione gubernas.

¶ Respondeo dicendum, quòd quidam antiqui Philosophi gubernationem mundo subtraxerunt dicentes omnia fortuito agi. Sed hæc positio ostenditur esse impossibilis ex duobus. Primo quidem ex eo quòd apparet in ipsis rebus. Videmus enim in rebus naturalibus prouenire, quòd melius est, aut semper, aut in pluribus, quod non contingeret, nisi per aliquam prouidentiam res naturales dirigerentur ad finem boni, quod est gubernare. Vnde ipse ordo certus rerum manifestè demonstrat gubernationem mundi, sicut si quis intraret domum bene ordinatam, ex ipsa domus ordinatione, ordinatoris rationem perpenderet, vt ab Aristote. * dictum Tullius introducit in lib. de natura deorum. Secundo autem apparet idem ex consideratione diuinæ bonitatis, per quam res in esse productæ sunt, vt ex supradictis patet. † Cum enim optimi sit optima producere, non conuenit summæ Dei bonitati, quòd res productas ad perfectũ non perducat. Vltima autem perfectio est vniuscuiusq; in consecutione finis. Vnde ad diuinam bonitatem pertinet, vt sicut produxit res in esse, ita etiam eas ad finem d perducat, q̃d est gubernare.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquid mouetur, vel operatur propter finem dupliciter. Vno modo sicut agens seipsum in finem, vt homo, & aliæ creaturæ rationales, & talium est cognoscere rationem finis, & eorum quæ sunt ad finem. e Alio

113 quid autem dicitur operari, vel moueri propter finem, quasi ab aliquo actum, vel directum in finem, sicut sagitta mouetur directa ad signum a sagittante, qui cognoscit finem, non autem sagitta. Vnde sicut motus sagittæ ad determinatum finem demonstrat aperte, quòd sagitta dirigitur ab aliquo cognoscente, ita certus cursus naturalium rerum cognitione carentium, manifestè declarat mundum ratione aliqua gubernari.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd in omnibus rebus creatis est aliquid stabile, ad minus prima materia, & aliquid ad motum pertinens, vt sub motu materia, & aliquid ad motum pertinens, vt sub motu materia, & aliquid ad motum pertinens, vt sub motu

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus artium, quarum quædam habent pro finibus operationes ipsas, sicut citharistæ finis est citharizare. Quædam vero habent pro fine quoddam operatum, sicut ædificatoris finis non est ædificare, sed domus. Contingit autem aliquid extrinsecum esse finem non solum sicut operatum, sed etiam sicut possessum, seu habitum, vel etiam seu repræsentatum, sicut si dicamus, quòd Hercules est finis imaginis, quæ fit ad eum repræsentandum. Sic igitur potest dici, quòd bonum extrinsecum à toto vniuerso est finis gubernationis rerum sicut habitum & repræsentatum, quia ad hoc vnaquæque res tendit vt participet ipsum, & assimiletur ei quantum potest.

¶ Ad tertium dicendum, quòd finis quidem vniuersi est aliquod bonum in ipso existens, scilicet ordo ipsius vniuersi, hoc autem bonum non est vltimus finis, sed ordinatur ad bonum extrinsecum, vt ad vltimum finem, sicut etiam ordo exercitus ordinatur ad ducem, vt dicitur in 2. Metaph.

¶ Super quæstionis centesimæ tertiæ, Artic. III.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio. Mundus gubernatur ab vno. Probatur dupliciter, primo ratione. Finis gubernationis mundi est bonum per essentiam, ac per hoc optimum. ergo gubernatio mundi est optima, ergo est ab vno. Antecedēs patet cum prima consequentia, secunda vero fundatur super duas propositiones. Altera est, q omnis gubernatio intēdit vnitatem, secūda est, q vnitas melius causatur per vnū, quàm per multos. Ex his manifeste consequētia tenet, quonam gubernatio optima, quia gubernatio est ad vnū ex prima propositione: quia optima est ab vno ex secunda propositione. Prima propositio probatur in litera sic. Gubernatio est directio ordinatorum in finem. ergo bonum, ergo vnum. Probatur hec vltima sequela, primo authoritate Boetii: secūdo ratione eius ex naturali appetitu, qui æque est ad bonum & vnū, q declaratur tum a priori, quia est ad effectum a posteriori, quia resilit diuidentis: tum etiā a posteriori, quia dissolutio, quæ op

502 2.di.1.q.1. ar.1. Et vltra 3.q.5.ar. 2.

Qu 3.ar.8.

53

li. 3. prof. 11.

ARTICVLVS III.

Vtrum mundus gubernetur ab vno.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ òd mundus non gubernetur ab vno. De causa enim per effectus iudicamus, sed in gubernatione rerum apparet, quòd res non vniformiter gubernanē & operantur, quædam enim sunt contingentia, quædam vero ex necessitate, & secundum alias diuersitates. ergo mundus non gubernatur ab vno.

¶ Præt. Ea quæ gubernantur ab vno, a seinuicem non dissentiant, nisi propter imperitiam, aut infipientiam, aut impotētiā gubernātis, quæ à Deo sunt procul: sed res creatæ à seinuicē dissentiunt, & contra seinuicem pugnant, vt in contrariis apparet. non ergo mūdus gubernatur ab vno.

¶ 3 Præt. In natura semper inuenitur quod melius est, sed melius est simul esse duos quàm unum, vt dicitur Eccl. 4. ergo mundus non gubernat ab vno, sed a pluribus.

¶ SED CONTRA est, q̄ òd vnum Deum, & vnum Dominū cōtemur, secundum illud Apostо. 1. ad Cor. 8. Nobis est vnus Deus pater, & Dominus vnus, quorum vtrunque ad gubernationem pertinet. nam ad Dominum pertinet gubernatio subditorum, & Dei nomen ex prouidentia sumitur, vt supra dictum est. * ergo mundus gubernatur ab vno.

¶ RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere quòd mūdus ab vno gubernetur. Cum enim finis gubernationis mundi sit quod est essentialiter bonum, quod est optimum, e necesse est, quòd mundi gubernatio sit optima. Optima autem gubernatio est, quæ fit per vnum. Cuius ratio est, quia gubernatio nihil aliud est quàm directio gubernatorum ad finem, qui est aliquod bonum, vnitas autem pertinet ad rationem bonitatis, vt Boet. * probat in tertio de conso. per hoc, q̄ sicut omnia desiderant bonum, ita desiderant vnitatem, sine qua esse nō possunt. nam vnumquodque intantum est, inquantum vnum est. Vnde videmus, quòd res repugnant suæ diuisioni quantum possunt, & quòd dissolutio vniuscuiusque rei prouenit ex defectu illius rei. Et ideo id, ad quod tendit intentio multitudinem gubernantis, est vnitas, siue pax, vnitatis autem causa per se est vnum. Manifestum est enim, quòd plures multa vnire & concordare non possunt, nisi ipsi aliquo modo vniantur. Illud autem quod est per se vnum, potest esse causa vnitatis conuenientius quàm multi vniti, vnde multitudo melius gubernatur per vnum, quā per plures. e Relinquitur ergo, q̄ gubernatio mundi, quæ est optima, sit ab vno gubernante. Et hoc est quod Philosophus dicit in 12. Metaphysic. * Entia nolunt disponi malè, nec bonum pluralitas principatuum, vnus ergo princeps.

¶ AD primum ergo dicendum, quòd motus est actus mobilis à moueate. Differmitas ergo motuum est ex diuersitate mobilium, quam requirit perfectio vniuersi, vt supra dictum est, * non ex diuersitate gubernantium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd contraria etsi dissentiant quantum ad fines proximos, conueniunt tñ quantum ad finem vltimum, prout concluduntur sub vno ordine vniuersi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in particularibus bonis duo sunt meliora quàm vnum, sed ei quod est essentialiter bonum, non potest fieri aliqua additio bonitatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrū effectus gubernationis sit vnus cantum, & non plures.

AD QVARTVM sic proceditur. Vī q̄ effectus gubernationis mūdi sit vnus tm, & non plures. Effectus n gubernationis esse vr id, quod p gubernationem in rebus gubernatis causatur, hoc aūt est vnum, s. bonum ordinis, vt in exercitu patet ergo gubernationis mundi est vnus effectus.

¶ 2 Præt. Ab vno natum est vnum tantum procedere, sed mundus gubernaē ab vno, vt ostēsum est. * ergo & gubernationis effectus est vnus tantum.

¶ 3 Præt. Si effectus gubernationis nō est vnus tantum propter vnitatem gubernantis, oportet quòd multiplicetur secundum multitudinem gubernatorum, hæc autem sunt nobis innumerabilia. ergo gubernationis effectus non possunt comprehendendi sub aliquo certo numero.

¶ Sed contra est, quòd Dionysi. * dicit, quòd deitas prouidentia & bonitate perfecta, omnia continet, & seipsam implet, gubernatio autem ponitur vnitatis prouenit ex defectu in esse. Secundo vero proponitur probatur, q̄ naturalis per se, causa est p ic unū, quod manifestatur ex eo, quia multi nō causant unum, nisi inquātum aliquo modo uniunt. Cōueniētius autem unumquodque fit per propriam causam, quam per causam per accidens. ergo. Secundo confirmatur auctoritate Arist. huic rationem paucis vertibis tangentis.

259

Li. 12. Meta. in fi. li. 3.

Q. 90. ar. 2.

¶ Super quæstionis centesimæ tertiæ, Artic. IIII.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio tribus membris. Effectus gubernationis primo principalis est unus. generales sunt duo, in particulari sunt infiniti, nobis innumerabiles. Hæc conclusio probatur, & declaratur. Probatur autem & quantum ad ipsam trimembrem distinctionē sic. Effectus operationis est pertinens ad finem. ergo effectus actionis ex finem pensari probatur. ergo effectus gubernationis mūdi ex bono per essentiam accipi potest. ergo simpliciter. Secundum vero quòd potest, scilicet & ex parte ipsius finis, & ex parte fundamēti in ipsis & particulariter. ergo principalis est vnus. generalis sunt duo, in eorum autem

507

Ar. præce.

¶ C. 12. di. no. pa.

& particulariter innumerabiles. Antecedens patet cū prima cōsequētia & secūda, quia assimilatio ad sūmū bonum est id, ad quod oīa gubernata tendunt. Tertia vero consequentia cum sit de possibili, manifesta fit ex sufficientia ordinis ad finē. Aut enim ipsa est cōsecuta o finis, & sic est effectus ex parte ipsius finis se tenens: qm ipse effectus est idem finis cū fine extrinseco, sicut idē est finis apud auarum, puta pecunia & possessio eius, aut ex parte fundantium istam consectionem, & sic numeranē iuxta numerū eorū, per quæ finem alle quūtur, & hoc qui dem in generali finitum est, in particulari vero sine numero. Vltima aūt consequentia probatur explanādo, q̄ primum est assimilatio ad summum bonum: in secundo loco sunt conseruatio in bono, & motio ad bonū: in tertio conseruatio huius in hoc bono, hæc motio huius ad hoc bonum.

Q. 19. ar. 8.

in cor. ar.

¶ Aduerte hic, q̄ quia gubernatio non facit res gubernandas, sed supponit eas: ideo nō creatio, sed cōseruatio ponitur primus gubernationis effectus. Et q̄a natura & res prius in se cōseruantur, q̄ promoueat ad bonum: iō secundus effectus ponit motio ad bonum, sub quā comprehenditur actio post conseruationē. Et nota, q̄ semper vtit bonī nomine in hac materia, ut formaliter loquatur, ut consuemit, gubernatio enim nō est, quæ ad bonum ut sic, non intendit.

¶ Super quæstio. 103. Articulum V.

Titulus clarus.

¶ In corpore

ad prouidentiam pertinet. ergo gubernationis diuinæ sunt aliqui determinati effectus.

¶ RESPON. Dicendum, quòd effectus cuiuslibet actionis ex fine eius pensari potest, nam per operationem efficitur, vt pertingatur ad finem. Finis autem gubernationis mundi est bonum essentiale, c ad cuius participationem & assimilationem omnia tendunt. Effectus igitur gubernationis potest accipi tripliciter. Vno modo ex parte ipsius finis, & sic est vnus effectus gubernationis, scilicet assimilari summo bono. Alio modo potest considerari effectus gubernationis secundum ea, quibus ad Dei assimilationem creatura perducitur, & sic in generali sunt duo effectus gubernationis. Creatura enim assimilatur Deo quantum ad duo, scilicet quantum ad id, quod Deus bonus est, in quantum creatura est bona, & quantum ad hoc, quòd Deus est aliis causa bonitatis, inquantum una creatura mouet aliam ad bonitatem. Vnde duo sunt effectus gubernationis, scilicet conseruatio rerum in bono, & motio earum ad bonum. Tertio modo potest considerari effectus gubernationis in particulari, & sic sunt nobis innumerabiles.

¶ Ad primum ergo dicēdum, quòd ordo vniuersi includit in se & conseruationem rerum diuersarum a Deo in stitutarum, & motionem earum, quia secundum hæc duo inuenitur ordo in rebus: secundum scilicet q̄ vna est melior alia, & secūdum q̄ vna ab alia mouetur. Ad alia duo patet responsio per ea quæ dicta sunt. *

ARTICVLVS V.

Vtrum omnia diuinæ gubernationi subdantur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non omnia diuinę gubernationi subdantur. Dicitur enim Eccle. 9. Vidi sub Sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus, quæ autem gubernationi alicuius subsunt, non sunt casualia. ergo ea quæ sunt sub Sole, non subduntur diuinæ gubernationi.

¶ 2 Præt. A post. 1. ad Corin. 9. dicit, q̄ non est Deo cura de bobus, sed vnicuique est cura eorū, quæ gubernantur ab ipso. non ergo omnia subduntur diuinæ gubernationi.

¶ 3 Præt. Illud quod seipsum gubernare potest, non videtur alterius gubernatione indigere, sed creatura rationalis seipsam gubernare potest, cum habeat dominiū sui actus, & per se agat, & non solum agatur ab alio, quod videtur esse eorum quæ gubernantur. ergo non omnia sunt diuinæ gubernationi subdita.

¶ Sed contra est, quod Augustinus dicit. 5. de Ciuita. Dei, * quòd Deus non solum cœlum & terram, nec solum hominem & angelum, sed nec exigui & contemptibilis animantis viscera, nec auis pennullam, nec herbæ flosculum, nec arboris foliū sine suarum partium conuenientia derelinquit. omnia ergo eius gubernationi subduntur.

¶ Respondeo dicendum, quòd secundum eandem rationem competit Deo esse gubernatorem rerum, & causam rerum, quia eiusdem est rem producere, & ei perfectionem dare, quod ad gubernantem pertinet. Deus autem est causa non quidem particularis vnius generis rerum, sed vniuersalis totius entis, vt supra ostensum est. * Vnde sicut nihil potest esse quod non sit à Deo creatum, ita nihil potest esse, quod eius gubernationi non subdatur. Patet etiam hoc idem ex ratione finis. Intantum enim alicuius gubernatio se extendit, inquantum se extendere potest finis gubernationis. Finis autem diuinæ gubernationis est ipsa sua bonitas, ut supra ostensum est. * Vnde cum nihil esse possit quod non ordinetur in diuinam bonitatem, sicut in finem, vt ex supradictis patet, impossibile est quòd aliquod entium subtrahatur gubernationi diuinæ. Stulta igitur fuit opinio dicentium, quod hæc inferiora corruptibilia, vel etiam singularia, aut etiam res humanæ non gubernantur à Deo. Ex quorum persona dicitur Ezech. 9. Dereliquit Dominus terram.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sub Sole dicuntur esse ea, quæ secundum ortum Solis generantur & corrumpuntur. In quibus omnibus casus inuenitur, non ita quòd omnia quæ in eis fiunt, sint casualia, sed quia in quolibet eorum aliquid casuale inuenitur, potest, & hoc ipsum q̄ aliquid casuale inuenitur in huiusmodi rebus, demonstrat ea alicuius gubernationi esse subiecta. Nisi enim huiusmodi corruptibilia ab aliquo superiori gubernarentur, nihil intenderent, maxime quæ non cognoscunt, & sic non eueniret in eis aliquid præter intentionem, quod facit rationem casus. Vnde ad ostendēdum, q̄ casualia secundum ordinē alicuius superioris causæ proueniunt, nō dicit simpliciter, quòd vidit casum esse in omnibus, sed dicit tempus & casum, quia. s. secundum aliquem ordinē temporis, casuales defectus inueniuntur in his rebus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd gubernatio est quædam mutatio gubernatorum à gubernante. Omnis autem motus est actus mobilis à mo-

duo. Primo ponitur conclusio responsiua quæsito: secundo retunditur error.

¶ Quo ad primum conclusio est, Omnia diuinæ gubernationi subduntur. Probatur dupliciter, primo ex parte causæ efficientis. Eiusdē est rem producere, & ei perfectionē dare, ergo ēm eādem rationē conuenit Deo esse cām rerum, & gubernatorē earum. ergo conuenit ei esse gubernatorem vniuersalem totius entis. ergo nihil esse potest, quod eius gubernationē subtiliter fugiat. Antecedēs patet cum prima consequentia: secunda vero probatur ex eo, q̄ Deus est causa vniuersalis totius entis: tertia quoque ex eo, q̄ nihil esse potest quod non sit cātum a Deo. Secundo ex parte finis, Gubernatio se extendit secundum extensionem proprii finis. ergo diuina gubernatio se extēdit iuxta extensionē suæ bonitatis. ergo ad omnia. Antecedēs est per se notum, alioquin nō esset proprius finis. Prima cōsequētia probatur, quia diuina bonitas est finis prius gubernationis mundi, ut patet ex dictis. Vltima uero probat, quia nihil esse potest, quod non ordinetur in diuinā bonitatē ut finē, oportet enī ipsum per essentiam bonitatem finalizare refectu bonorum omnium.

Li. 5. c. 11. circa finē.

Q. 44. ar. 1 & 2.

Ar. præce. & q. 44. ar tic. 4.

Q. 44. ar. 4

¶ Quo ad secundū infertur per modū corollarii, stultā esse opinionem triplicem, s. antediorā, vel singularia, vel humana suberalientem gubernationi, & allertur Ezechiel.

¶ Circa hoc errores, essent multa dicenda de Auer. & Auic. sed quia superius cum de diuina prouidentia tractaretur, dicta sunt multa, & infra magis in hac eadem quæ aliquid dicetur, hic non oportet immorari.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

Li.3.Phy. tex. 28.

¶ Super quæ stio. centesimætertiæ, Articulum VI.

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo proponitur conclusio responsiua, secundo probatur quo ad vtranque partem. ¶ Quo ad primum duo sunt distinctio concurrentiū ad gubernationē, & ipsa conclusio. Distinctio est, q̄ ad gubernationē ex gunur duo, ratio & executio. cōclusio est habens duas partes, Deus gubernat omnia quantum ad rationem immediate quantum ad executionem vero, quædam mediantibus aliis. ¶ Quo ad secundum conclusio probatur, primo quo ad primam partē. Ratio gubernationis attribuenda est Deo secundum sui optimum. ergo secundum cognitionem vsque ad minima particularia. ergo Deus immediate gubernat quo ad rationem. Antecedens probatur, quia vnūquodque quod attribuitur Deo, ponendum est secūdum optimum gradū, & modum &c. consequentia vero p̄batur ex illa vniuersali, Optimum in omni genere cognitionis practicę consistit in cognitione vsque ad particularia, quæ probantur ratione & inductione. Ratione, quia particularia sunt, in quibus vt in terminis & vt subiectis est actus, seu operatio rationis practicæ. Inductione vero ex differentia inter medicum cognoscētem in vniuersali, & cognoscentem vniuersaliter & particulariter. Constat enim quod hic est optimus, & similis differentia est in omni ghe artis. Deinde probatur secunda pars. Gubernatio tanto est melior, quanto maio

505 Sup. q.22. ar.3. Et 3. cō.ca.76. 77.83. & 94. Et opu. 3.c.132. †Lib.8.& est de prouidētia, c. 3.

Li.8.Phy. tex.48.2.2

uente, vt dicitur in 3. Physico.* Omnis autem actus proportionatur ei cuius est actus, & sic oportet quod diuersa mobilia diuersimodè moueantur, etiam secundum motionem vnius motoris. Sic igitur secundum vnam arrem Dei gubernantis res diuersimodè gubernantur secundum earum diuersitatem. Quædam enim secundum suam naturam sunt per se agentia, tanquam habentia dominium sui actus. Et ista gubernantur a Deo non solum per hoc quod mouentur ab ipso Deo in eis interius operante, sed etiam per hoc quòd ab eo inducuntur ad bonum, & retrahuntur a malo per præcepta & prohibitiones, præmia & pœnas, hoc autem modo non gubernantur à Deo creaturæ irrationales, e quæ tantum aguntur & non agunt. Cum ergo Apostolus dicit, quòd Deo non est cura de bobus, non totaliter subtrahit boues a cura gubernationis diuinæ, sed solum quantum ad modum, qui proprie competit rationali creaturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd creatura rationalis gubernat seipsam per intellectum & voluntatem, quorum vtrunque indiget regi & perfici ab intellectu & voluntate Dei. Et ideo super gubernationem, qua creatura rationalis gubernat seipsam tanquam domina sui actus, indiget gubernari à Deo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnia immediatè gubernentur à Deo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod omnia immediatè gubernentur à Deo. Grego. enim Nyssenus * reprehendit opinionem Plat. qui diuisit prouidentiam in tria. Primam quidem primi Dei, qui prouideret rebus cœlestibus, & uniuersalibus omnibus. Secundam vero prouidentiam esse dixit secundorum deorum, qui cœlum circumeunt, scilicet respectu eorum quæ sunt in generatione & corruptione. Tertiam vero prouidentiam dixit quorundam dæmonum, qui sunt custodes circa terram humanarum actionum. ergo videtur quòd omnia immediate à Deo gubernentur.

¶ 2 Præt. Melius est aliquid fieri per vnum quam per multa, si sit possibile, vt dicitur in 8. Phy.* sed Deus pōt per seipsum absque mediis causis omnia gubernare. ergo videtur q̄ omnia immediate gubernet.

¶ 3 Præterea, Nihil in Deo est deficiens & imperfectum, sed ad defectum gubernatoris pertinere videtur, quòd mediantibus aliquibus gubernet. sicut rex terrenus, quia non sufficit ad omnia agenda, nec vbique est præsens in suo regno, propter hoc oportet, quòd habeat suæ gubernationis ministros. ergo Deus immediate omnia gubernat.

¶ Sed contra est, quòd Augustinus dicit in tertio de Trini.* Quemadmodum corpora grossiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per spiritum vitæ rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor atque peccator per spiritum vitæ rationalem pium & iustum, & ille per ipsum Deum.

¶ Respondeo dicendum, quòd in gubernatione duo sunt considerandā, scilicet ratio gubernationis, quæ est ipsa prouidentia, & executio. c Quantum igitur ad rationem gubernationis pertinet, Deus immediate omnia gubernat, quantum autem pertinet ad executionem gubernationis, Deus gubernat quædam mediantibus aliis, cuius ratio est, quia cum Deus sit ipsa essentia bonitatis, c vnumquodque attribuendum est Deo secundum sui optimum. Optimum autem in omni genere, vel ratione, vel cognitione practica, qualis est ratio gubernationis, in hoc consistit, quòd particularia cognoscantur, in quibus est actus. Sicut optimus medicus est qui non considerat sola vniuersalia, sed qui potest etiam considerare minima particularium, & idem patet in cæteris. Vnde oportet dicere, quòd Deus omnium etiam minimorum particularium rationem gubernationis habeat. Sed cum per gubernationem res quæ gubernantur, sint ad perfectionem perducendæ, tanto erit melior gubernatio, quanto maior perfectio à gubernantur rebus gubernatis communicatur. Maior autem perfectio est, q̄ aliquid in se sit bonum, & etiam sit alii causa bonitatis, quàm si esset solummodo in se bonum. Et ideo sic Deus gubernat res, vt quasdam aliarum in gubernando causas instituat. Sicut si aliquis magister discipulos suos, non solum scientes faceret, sed etiam aliorum doctores.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd opinio Platonis reprehenditur, quia etiam quantum ad rationem gubernationis posuit Deum non immediate omnia gubernare, quod patet per hoc, quod diuisit in tria prouidentiam, quæ est ratio gubernationis. e

¶ Ad secundum dicendum, quod si solus Deus gubernaret, subtraheretur perfectio causalis a rebus, vnde nō totum melius fieret per vnum, quod fit per multa.

¶ AD TERTVM dicendum, quod non solum pertinet ad perfectionem regis terreni, quod exequ perfectionē gubernacis cōicat. ergo diuina gubernatio sic gubernat res, ut quasdā illarum in gubernādo cās instituat. Antecedens probatur, quia gubernatio est perductiua gubernatorū ad perfectionē. cōsequentia vero probatur primo, q̄a maior perfectio est, q̄ aliquid & sit in se bonum, & sit aliis cā bonitatis, quā in se tm sit bonum. Secūdo manifestatur exemplo magistri & discipulorum, quos facerot aliorum doctores.

li.3.cō. ca princi pium,fo.1

¶ Circa dictam, assignatam inter partes cōclusionis pertinet mediatione & immediatione duplicitur occurrit, an sit sermo de mediatione & immediatione virtutis, an suppositi, vel utriusq; Si.n. est de mediatione suppositi, falsum est, Deū quantum ad rōnē ofa immediate gubernare, cum medietatio humana respectu humanorū actuum &c. Si vero est sermo de immediatione virtutis, falsum est, q̄ Deus quantum ad executionē mediantibus quibusq; exequit media virtute diuina, & non econuerso, vt in 3. contra Gen. c. 67. diffuse ostendi. Si forte dicatur, q̄ in vno membro est sermo de vna mediatione, & in alio de alia, sequit quòd dicta afflignata non est penes idē: nisi secundum vocabulū, qđ ab arce & ārta doctrina alienum esse oportet.

¶ Ad hoc dicendum, q̄ maliter loquēdo, de neutra mediatione est sermo, sed de mediatione, quæ pria vniuersalium & executionis vius prima pars verificet de mediatione virtutis, secūda de mediatio ne suppositi. Ad quorū euidentiam sciēdū, q̄ iter rōnē rectricē, seu gubernatiuā, & rem rectā, ceērōnē mediū contingit duplex vno mō ut supplementum nominum & regulationē rōnis, prin-

137

586 Sup.q.22. art. 2.ad 3. Et 2. d. 6. ar. 1. ad 3. *Li 3. pro fa. 22. ante medium,

cipaliter, vt puta, quia princip. alis dedit regulas, vniuersales, ordinauit principalia, dedit modum &c. & inferioribus curā aliorum reliquit secundum particularia occurrentia, vt in hominibus frequenter contingit. Alio modo ut ministram tantum rationis principalis, vt puta, quia principalis hæc agenda quo ad ova discussa, inferiori tradit exequenda, vt in ministris artium cōtingit, præostensis omnibus a magistris. Inter hos autē duos modos interest, quòd primo mō mediat rtio vt ratio, quia vt contingens notitiam & regulationē vniuersale particularium, in secūdo vero mediat ratio vt minister, rationalis tamen in primo ratio principalis non se extendit ad vltima immediate, quia non absque media ratione ea nouit, aut regulam eorum habet. In secundo vero immediate ad vltima, quæ particularia sunt, se extendit. Et quoniā in omnibus secundum propria procedendum est, ideo de ratione loquendo, de tali mediatione intellexit. Quia autem talis mediatio coincidit cum mediatione virtutis: ideirco gratia materiæ primum membrū intelligitur de immediatione virtutis. Quemadmodū autem de media ratione distinctum est, ita de medio executore distingui potest. Constat em quòd inter executorem vt sic, & effectum, dupliciter contingit medium executorem poni. Vno modo ad supplendam potentiā executiuam prioris: alio modo ad ministrandum tm priori, & primum quidem per accidēs se habet ad executoris rationem, quoniam non conuenit ei nisi ratione impotētiæ, quæ accidit executori: non enim est necesse executorē esse impotentem. Secundum vero conuenit executori in quantum executor est: exequi enim de ratione sua importat ministerium quoddam, vt de se patet. Vnde cum de mediatione, vel immediatione executionis est sermo, proprie loquendo de medio non sup

680

¶ Sed contra est, quod dicitur Hester 13. Domine Deus rex omnipoteus, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere tuæ uoluntati.

¶ Respon. Dicendum, quòd præter ordinem alicuius particularis causæ alicui quis effectus euenire potest, non autem præter ordinem causæ vniuersalis, cuius ratio est: quia præter ordinem particularis causæ nihil prouenit nisi ex aliqua alia causa impediente, quàm quidem causam necesse est reducere in primam causam vniuersalem. Sicut indigestio contingit præter ordinem virtutis nutritiuæ ex aliquo impedimēto, puta, ex grossitie cibi, quā necesse est reducere in aliam causam: & sic vsque ad causam primam vniuersalem. Cum igitur Deus sit prima causa vniuersalis non vnius generis tantum, sed totius entis, e impossibile est, quòd aliquid contingat præter ordinem diuinæ gubernationis. Sed ex hoc ipso, quòd aliquid ex vna parte videtur exire ab ordine diuinæ prouidentiæ, qui considerātur secundum aliquam particularem causam, necesse est quòd in eundem ordinem relabatur secundum aliā causam.

137

¶ Ad primum ergo dicendum, quod nihil inuenitur in mundo, quòd sit totaliter d malum, quia malum semper fundatur in bono, vt supra ostensum est * Et ideo res aliqua dicit mala per hoc, quòd exit ab ordine alicuius particularis boni. Si autem totaliter exiret ab ordine gubernationis diuinæ, totaliter nihil esset.

¶ Ad secundum dicēdum, q̄ aliqua dicuntur esse casualia in ordine prouidentiam pertinet, nihil fit casu in mundo, vt Augustinus dicit in lib. 83. quæst. *

¶ Ad tertium dicendum, q̄ dicuntur aliqui effectus contingentes per comparationem ad proximas causas, quæ in suis effectibus deficere possunt, non propter hoc q̄ aliquid fieri possit extra totum ordinem gubernationis diuinæ: quia hoc ipsum, q̄ aliquid contingit præter ordinem causæ proximæ, est ex aliqua causa subiecta gubernationi diuinæ.

ARTICVLVS VIII.

Verū aliquid possit reniti contra ordinem gubernationis diuinæ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd aliquid possit reniti contra ordinem gubernationis diuinæ. Dicitur enim Isa. 3. Lingua eorum, & adinuentiones eorum contra Dominum.

¶ 2 Præt. Nullus rex iustè punit eos, qui eius ordinationi non repugnant. si igitur nihil contraniteretur diuinæ ordinationi, nullus iustè puniretur à Deo.

¶ 3 Præt. Quælibet res subijcitur ordini diuinæ gubernationis: sed vna res ab alia impugnatur. ergo aliqua sunt, quæ contrainituntur diuinę gubernationi.

¶ SED CONTRA est, quod dicit Boet. * in tertio de consō. Non est aliquid quod summo huic bono vel velit, vel possit obsistere. est igitur summum bonum quod regit cuncta fortiter, suaviterque disponit, * vt dicitur Sap. 8. de diuina sapientia.

¶ RESPON. Dicendum, quòd ordo diuinæ sapientiæ dupliciter potest considerari. Vno modo in generali, secundum scilicet quòd progreditur à causa gubernatiua totius. Alio modo in speciali, secundum quòd progreditur a causa particulari, quæ est executiua diuinæ gubernationis. Primo igitur modo, nihil contranititur ordini diuinæ gubernationis: quod ex duobus patet. Primo quidem ex hoc, quòd ordo diuinæ gubernationis totaliter

D.291.' D.8 37. Q.44.ar. 3.& 9.49 ar.3.

*Q.24.circa mediū, to.4.

507 3.cont.c. 64.

*Li.3.pro fa vs. 3 med.

plente, sed ministrante, 'est sermo. Et quia medium vt ministrans est medium vt suppositum, non vt virtus: ideo secundum membrū de mediatione suppositi gratia materiæ verificatur. Stat ergo responsio, quòd hic est sermo de mediatione & immediatione propria singulis: & quòd differentia inter rationem & executionem est, q̄ illa immediate per negationem proprij medij, ista mediate per positionē proprij medii est: nec est differentia secundum vocem tātum, aut in æquiuoco. Et quoniam proprium mediū illius esset mediū virtutis, illius esset medium suppositi: ideo materialiter non formaliter ibi verificat de vna, & hic de alia, & respicere ad hoc materiale dat causam dubitandi.

¶ Super quæstionis centesimætertiæ, Articu. VII.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio responsiua. Impossibile est q̄ aliquid contingat præter ordinē diuinæ gubernationis. probatur. Nullus effectus potest euenire præter ordinē causæ vniuersalis: diuina gubernatio est vniuersalis causæ nō in vno genere, sed totius entis. ergo nihil potest præter ipsius ordinem euenire. Probat maior ex differētia inter causam particularē & vniuersalem in hoc, quod præter particularem potest effectus cōtingere, præter vniuersalē nō. Et probatur differētia, quia præter particularē est alia causa sibi non subdita, ex qua potest effectus impediri: præter vniuersalē vero nulla est, quia omnes causæ reducuntur in illam, & sic sub illius ordine cadit quicquid per quamcunque causam fit: declaratur hoc exemplo indigestionis.

¶ Super quæstionis centesimætertiæ, Arti. VIII.

TItulus. Circa titulū dubiū occurrit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

occurrit, quia hic articulus videtur superfluus, aut coincidere cum præcedente, aut saltem male ordinatus. Si enim conclusum est, quòd præter ordinem diuinæ gubernationis nihil potest contingere, superfluum est solicitari, an contra illum possit aliud fieri. Præterea enim claudit in se & præter, & contra, superfluit ergo, aut pars est præcedentis, aut prius debet agi, vtrũ contra, & deinde vtrũ præter, quia stat quòd non contra, & tamen præter: sed non conuertitur, vt patet.

Arist. huius quæd. 4. arg.

¶Ad hoc dicitur, quòd iste articulus est omnino distinctus, & optimo loco necessario quæritus. Differt enim a præcedente, quia ille de euentu, iste de renitentia quærit. Vnde differũt quasi sicut actus, & promptitudo ad actum. In illo enim quæritur, an possit aliquid contingere præter diuinam gubernationẽ: hic non quæritur, vtrum aliquid possit facere contra diuinam gubernationem, sed vtrũ aliquid sit renitẽs, idest aut non obediens, vel difficile obediens diuinæ gubernationi: hoc enim renitẽtia importat. Vnde post decisionem, quòd nihil præter diuinam gubernationem euenit, aut euenire potest, merito relinquitur fuit discutere, verum res promptæ sint ad hoc ipsum, vel fieri dicimus, idest ordinem diuinæ gubernationis implendum, an aliquæ contra renitantur, id est, resistat, quàuis oppositũ facere ñpossit.

¶In corpore duo. Primo proponitur conclusio, secundo probatur.

¶Quo ad primum, ponitur vna distinctio, & conclusio. Distinctio est, ordo diuinæ sapientiæ dupliciter, in generali, & in speciali. Primo modo est in gubernatore vniuersali: secundo in gubernatoribus specialibus. Conclusio est bimembris; Nihil contra nitit ordini diuinæ gubernationis in generali, sed in speciali.

¶Quo ad secundum, probatur quo ad primam partem duplicitẽr. Primo, vnaquæque res sua operatione & conatu tendit ad bonum, ergo nõ contranititur diuinæ gubernationi in generali. Antecedens probatur: quia nihil operatur aspiciens ad malum, vt Diony. dicit. Consequentia probatur: quia ipsa diuina gubernatio totaliter tendit in bonum. Secundo omnis inclinatio siue naturalis, siue voluntaria, est impressio quædam a primo mouente, ergo omnia agentia, tam naturaliter, quàm voluntarie tendunt, quasi sponte, ad id ad quod diuinitus ordinantur. A mecedens supponitur ex supra dictis, & manifestatur exemplis impressionis in sagitta. Consequentia patet ex eisdem: & confirmatur: quia hic dicitur Deus disponere oia suauiter. secũda pars vt nota, relinquit.

¶Circa distinctionem & explanationem membrorum eius ad uerte, quòd non materialiter, sed formaliter intelligenda sunt, ita quòd gubernatio in generali, est prout egreditur a gubernatore vniuersali vt sicin speciali vero, vt egreditur a causa particulari executiua vt sic: Deo autem vtrobique vt sic, quoniam Deus non nisi vt gubernator totius, claudiur sub primo membro & ipsemet Deus dans præcepta moralia, vt ordinans Ecclesiam, & secundum simile: rationes speciales, claudiur sub secundo membro, quoniam est vt causa particularis executiua per se ipsam quandoque. Non enim vt faciens aliquod horum, ordinat omnia entia, sed quædam tantum, uel secundum quasdam tantum dispositiones. & hoc si notaueris, solues multas argumentationes de peccato mortali, quomodo est contra Deum, & contra amicitiã, & præcepta eius immediate siue in homine, siue in angelo. &c.

¶In responsione ad primum aduertẽdum q̃ peccantes mortaliter, duo in quibus inueniuntur, & hoc constat esse aliquod bonum, & sic implẽt aliquẽ ordinẽ diuinæ gubernationis. Alterũ præter intẽtionem, & hoc est deformitas actus consistẽs in priuatione debiti ordinis &c. Et in hoc declinant a quodam determinato ordine boni, & contra illum nituntur: & sic nulla ex parte contra diuinam gubernationem in generali agunt, sed in speciali.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, vtrum creaturæ indigeant vt conseruentur in esse à Deo.
¶Secundo, Vtrum cõseruentur à Deo immediatè.
¶Tertiò, Vtrum Deus possit aliquid redigere in nihilum.
¶Quarto, Vtrum aliquid in nihilum redigatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum creaturæ indigeant vt à Deo conseruentur.

AD primum ergo dicendum, quòd dicũtur aliqui vel cogitare, vel loqui, vel agere contra Deum, non quia totaliter renitantur ordini diuinæ gubernationis, quia etiam peccantes intendunt aliquod bonum: sed quia contranituntur cuidam determinato bono, quod est eis conueniens secundum suã naturam, aut statum: & ideo puniuntur iustè à Deo. Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ex hoc, quòd vna res alteri contra pugnat, ostenditur, quòd aliquid reniti potest ordini, qui est ex aliqua causa particulari: non autem ordini, qui dependet à causa vniuersali totius.

QVAEST. CIIII.

De effectibus diuinæ gubernationis in speciali in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus diuinæ gubernationis in speciali.

Titulus clarus: ¶In corpore, duo principia. Primo, proposita conclusione respõsiua, distinguit de conseruatione, & iuxta duo distinctionis membra duas conclusiones ponit. Secũdo prosequitur secundam conclusionem.

¶Quo ad primum conclusionis huius partem, scilicet Omnia conseruantur in esse a Deo, & hoc tam fide quàm ratione. Distinctio est, Conseruare dupliciter, directe, & indirecte quidem per remotionem corrumpentium: directe vero per manutentionem dependentis a se. Conclusio prima est. Non omnia conseruantur indirecte. Probatur, quia non omnia egent remotione corrumpentium: quoniam quædam sunt quæ nullã habere possunt corruptentia, vt angeli & corpora cœlestia, & cætera. Conclusio secunda est. Omnia conseruari egent à Deo directè, probatur auctoritate Gregorii.

¶Quo ad secundum tractatur secunda conclusio rationẽ: & inuenitur ratio talis. Effectus alicuius causæ non solum in fieri, sed in esse, eget conseruari directè ab illa, sed omnis creatura est effectus dependens à Deo in fieri, & esse, ergo omnis creatura eget cõseruari à Deo directè. Maior probatur ex illa maxima. Omnis effectus dependet à fluxu secundum q̃ est causa eius, scilicet in fieri: & si in esse, in esse. Minor vero ex illa, quòd solus Deus est ens per essentiam: reliqua enim participatione aptius sunt entia. Vnde ad euidentiam huius rationis in litera primo dicitur, quis sit effectus quo ad esse respectu alicuius causæ: secundo quæ sit causa quo ad esse effectus, ibi, Manifestum: tertio applicantur hæc ad creaturas, & ad Deum. & sic infertur intenta conclusio ibi, Sic autem se habet.

¶Quo ad primum sunt tria, distinctio, descriptio distinctorum, & manifestatio per exempla: Distinctio est. Effectum aliquis ab agente causatur secundum fieri, & non secundum esse directe: alius

quis vero & secundum fieri, & secundum esse directe. Et bene nota to ly directe, quoniam illutum est dicere, fieri alicuius causari ab to ly directe, quoniam illutum est dicere, fieri alicuius causari ab aliquo, & esse illius non: quin fieri rei nihil aliud sit, quàm acquiri esse, non ergo distinguitur inter effectum in fieri tantum, & in esse & fieri simul absolute: sed subintellecto illo modo dependẽdi, s. directe. Ita q̃ licet omnis effectus a sua sufficiente causa habeat & fieri & esse: aliquis tamen est cuius est se non directe causatur ab agẽte, sed fieri tantum: esse vero concomitanter, ut domus respectu ædificatoris: aliquis vero, cuius & fieri & esse directe ab agente pendet, vt lumẽ a sole. Descriptiones sunt. Effectus alicuius in esse, est cuius forma per se respicitur a tali agente. Effectus in fieri tantum est, cuius forma nõ per se respicitur a tali agente. Explanationes sunt in exẽplo de domo, in quo aperitur quomodo forma non fit directe a domificatore, sed fieri tantum, & inẽdit inductionẽ in exteris artificialib.

¶Quo ad secundum sunt tria, distinctio causarum, diuersa distinctorum proportio ad effectus, & manifestatio dictorum a posteriori. Distinctio est clara, Agẽtium quædam sunt eiusdem rationis cum effectibus, & quædã diuersarũ. Diuersa proportio est secundum duo ordinate se consequentia, primo secũdum respectum ad formã: secundo secundum influentiã ad esse, vel fieri. Differũt igitur primo hæ causæ, quia causæ nnnocæ nõ possunt esse causæ p se formarum effectus sui: causæ vero æquiuocæ possunt esse causæ per se formę effectus. Secundo differunt, quia causæ vniuocæ sunt causæ tantum fieri effectus: causæ vero æquiuocæ possunt esse causæ esse effectus. Prima differentia probatur ex illa maxima. Causa per se alicuius, est causa illius in quocunque inuenitur secundum eandẽ rationem. ergo si causa vniuoca, puta Sortes causat formam humanitatis per se, dum generat Platonem, sequitur q̃ causa per eã humanitatem suam, cum sit in eo eiusdem rationis. Secunda vero differentia sequitur ex prima, quia ex quo causa vniuoca non causat per se formam, & aliquid causat. ergo causæ applicationem, seu connectionem formæ in materia, hoc autem est esse causam fieri

1. Sent. dist. 30. q. 1. art. 2. ad 2. & art. 3. ad 1. & 2. Sent. dist. 1. q. 1. art. 4. ad 3. & 4. Sent. dist. 5. art. 1. q. 1. ad 3. & 4. Sent. dist. 1. q. 1. art. 4. ad 1. Et 2. Sent. dist. 3. q. 3. art. 3. ad 1.

Q. 10. art. 6. & 1. Quæst. de pot. art. 6.

est in potentia: nisi ad vnam formam, sicut supradictum est de corporibus cælestibus. Huiusmodi ergo creaturæ secundum suam naturam ex necessitate sunt, & non possunt non esse. Potentia enim ad non esse, non potest fundari nisi in forma quã per se sequitur esse, neque in materia existente sub forma, quam non potest amittere, cum non sit in potentia ad aliam formam.

¶2 Præt. Deus est potentior quolibet creato agente: sed aliquod creatum agẽs potest communicare suo effectui vt conseruetur in esse, etiam eius operatione cessante: sicut cessante actione ædificatoris, remanet domus, & cessante actione ignis, remanet aqua calefacta per aliquod tempus. Ergo multò magis Deus potest suæ creaturæ cõferre, quòd conseruetur in esse, sua operatione cessante.

¶3 Præt. Nullum violentum potest contingere absque aliqua causa agente: sed tendere ad non esse est innaturale & violentum cuilibet creaturæ: quia quælibet creatura naturaliter appetit esse. Ergo nulla creatura potest tendere in non esse, nisi aliquo agente ad corruptionem. Sed quædam sunt ad quorum corruptionem nihil agere potest, sicut spirituales substantiæ, & corpore celestia. Ergo huiusmodi creaturæ non possunt tendere in non esse, etiã Dei operatione cessante.

¶4 Præt. Si Deus conseruat res in esse, hoc erit per aliquam actionem. Per quamlibet autem actionem agentis, si sit efficax, aliquid fit in effectu. Oportet igitur quòd per actionẽ Dei conseruantis aliquid fiat in creatura: sed hoc non videtur. Non enim per huiusmodi actionem fit ipsum esse creaturæ: quia quod iam est, non fit: neque iterum aliquid aliud superadditũ, quia vel non continuè Deus conseruaret creaturam in esse, vel continuè aliquid adderetur creaturæ. quod est inconueniens. Non igitur creaturæ conseruantur in esse à Deo.

¶SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis suæ.

¶RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere & secundum fidem, & secundum rationem, quòd creaturæ cõseruantur in esse à Deo. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd aliquid conseruatur ab altero dupliciter. Vno modo indirectè, & per accidens: sicut ille dicitur rem conseruare, qui removet corrumpẽs, putà, si aliquis puerum custodiat: ne cadat in ignem, dicitur eum conservare. Et sic etiam Deus dicitur aliqua conseruare, sed non omnia: quia quædam sunt quæ non habent corrumpentia, quæ nec esse sit removere ad rei conseruationem. Alio modo dicitur aliquid rem aliquam conseruare per se directè, quando scilicet illud quod conseruatur, dependet à conseruante, vt sine eo esse non possit. Et hoc modo omnes creaturæ indigent diuina conseruatione. Dependet enim esse cuiuslibet creaturæ à Deo, ita q̃ nec ad momentum subsistere possent, sed in nihilum redigerentur, nisi operatione diuine virtutis cõseruarentur in esse, * sicut Greg. dicit. Et hoc sic perspici potest. Omnis enim effectus dependet a sua causa, secundum quod est causa eius. Sed considerandum est, q̃ aliquod agens est causa sui effectus secundũ fieri tantum, & non directè secundum esse eius: quod quidem conuenit & in artificialibus, & in rebus naturalib. Ædificator enim est causa domus quantum ad eius fieri, non autem directe quantũ ad esse eius: manifestum est enim q̃ esse domus consequitur formã eius. Forma autem domus est compositio & ordo, quæ quidem forma consequitur naturalem virtutem quarundam rerum. Sicut enim cocus coquit cibum adhibendo aliquam virtutem naturalem actiuam, s. ignis: ita ædificator facit domũ adhibendo cæmẽtum, lapides, & ligna, quæ sunt sus. eptiua & conseruatiua talis compositionis & ordinis. Vnde esse domus dependet ex naturis harum rerum, sicut fieri domus depẽdet ex actione ædificatoris. Et simili ratione est cõsiderandum in rebus naturalibus: quia si aliquod agens nõ est causa formæ inquantum huiusmodi, non erit per se causa esse, quod consecuitur ad talem formam, sed erit causa effectus secundũ fieri tantum. Manifestum est autem, q̃ si aliqua duo sunt eiusdem speciei, vnũ non potest esse per se causa formæ alterius, inquantum est talis forma: quia sic esset causa formæ propriæ, cum sit eadem ratio vtriusque: sed potest esse causa huiusmodi formæ, secundum q̃d est in materia. i. q̃ hæc materia acquirat hanc formam. Et hoc est esse causa secundum fieri, sicut cum homo generat hominem, & ignis ignem. Et ideo quandocũque naturalis effectus est natus imprẽsionem agentis recipere secundum eandem rationem, secundum

* Lib. 16. Mor. al. 13. 18. parum a medio.

respici a causa. Cum enim sermones doctrinales sint formales, oportet accipi per se vt est modus causandi actiue, vel passiue, sic autem inuenitur manifeste falsum, quod dicitur, quoniam forma tunc per se respicitur ab agente, quando non per accidens recipitur, vt patet & in 7. Poste. c. de per se, & 5. Metaphy. vt statuta per se respicitur a statuifico, per accidens autem a Polycleto, & similiter domus ab ædificatore, & sanitas a medico &c. Cõstat autem quòd

Circa descriptiones quoque eorundem, dubium occurrit, quid intelligatur per formam per se causari, aut

effectus'. Et quoniam in causa æquinoca non saluatur forma effectus secundum eandem rationem, non repugnat ei esse per se causam formæ effectus, & consequenter esse causam & fieri, & esse esse tus. Manifestatio autem præcipitę diuersæ proportionis fit a testimonio sensibilium in differentia inter calorem aquæ, & lumen aeris, quorum neutrum inest ab intrinseco in hoc, q̃ ille remanet absq; conseruante, illud non: quia calor est eiusdem rationis in calefaciente & calefacto: lumen autem non, in illuminato & lucẽte.

¶Quo ad tertiũ tria, vis applicationis prædictorum, explanatio eius ex proportione ad solem & lumen, & authoritates Aug. Vis est, quia Deus est causa essendi omnibus dire te causans esse omnium, quia est ens per essentiam: ætera, a iunt entia per participationem: & sic creaturæ sunt effectus Dei in esse, & Deus est causa earum in esse. Explanatio, est proportio Dei ad solem, & creaturæ ad aerem illuminatum, quæ Aug. authoritate firmatur duplici, & elare patet litera.

¶Circa distinctionem effectũ dubium occurrit de illa modificationẽ. directe. Omne. n agens, nõ dico disponẽs, sed perficiens, quod. inducit formam, agit directe ibi fi. nule secũdum formam qua agit. ergo directe agit ad formam effectus. Probatur consequentia: quia sola forma effectus est ratio assimilationis effectus ad causam. Vnde forma præsente, cessat motus, vt dicitur in primo de generatione. Non ergo distinguunt per hoc effectus in fieri ab effectu in esse, q̃ illius esse non directe est a propria causa, illius vero directe immo hoc fictitium videtur.

¶Circa descriptiones quoque eorundem, dubium occurrit, quid intelligatur per formam per se causari, aut

quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd multorum formæ per se, & non per accidens, fiunt ab agentibus, a quibus non dependent in esse, vt patet in exemplis datis. ig cui ista ratio seu descriptio effectus in esse nulla est.

¶ Circa rationem assignatam in diuersi proportione inter causas vniuocas & æquiuocas, dubium occurrit, vnde, aut quantum vaquam est in agente, tunc fieri dependet ab agente, non autem esse ipsius. Sed aliquando effectus non est natus recipere impressionem agentis secundum eandem rationem, secundum q̃ est in agente, sicut patet in omnibus agentibus, quæ non agunt simile secundum speciẽ: sicut cælestia corpora sunt causa generationis inferiorum corporum dissimilium secundum speciem. Et tale agens potest esse causa formæ secundum rationem talis formæ, & nõ solum secundũ quod acquiritur in hac materia: & ideo est causa non solum fiẽdi, sed essendi, Sicut igitur fieri rei non potest remanere cessante actione agentis, quod est causa effectus secundum fieri: ita nec esse rei potest remanere cessante actione agentis, quod est causa effectus non solum secundum fieri, sed etiam secundum esse. Et hæc est ratio, quare aqua calefacta retinet calorem cessante actione ignis: e non autem remanet aër illuminatus, nec ad momentum cessante actione solis, quia. s. materia aquæ susceptiua est caloris ignis secundum eandem rationem, qua est in igne: vnde si perfectè perducatur ad formam ignis, retinebit calorem sempet, Si autẽ imperfectè participet aliquid de forma ignis secundum quandamin choationem, calor non semper remanebit, sed ad tempus, propter debilẽ participationem principij caloris. c Aër autem nullo modo natus est recipere lumen secundum eandem rationem, secundum quam est in Sole, vt. s. recipiat formam Solis, quæ est principium luminis. Et ideo quia non habet radicem in aëre, statim cessat lumen cessante actione Solis. Sic autem se habet omnis creatura ad Deum, sicut aër ad Solem illuminantem. e Sicut enim. Sol est lucens per suam naturam, aër autẽ fit luminosus participando lumen à Sole, non tamen participando naturam

primo. igitur conuenit ei secundum esse. Omnis ergo forma per se primo dependens ab aliquo, est effectus illius in esse, & conuertim, vt in litera dicitur. Cum enim idem sit iudicium de forma & esse, intelligi nequit, quòd aliquis effectus secundum esse ab aliquo dependeat actiue & directe, & tamen non secundum formã per se primo. Si enim formæ eius non per se primo conuenit dependẽtia ad talẽ causam, sed per aliud depẽdet a tali agente, per separationem illius alius poterit tum dependere ab ipso, & sic simul effectus erit dependens secundum esse, & non dependẽs secũdum formam ab eodem agente, quod implicat duo contradictoria. Ad obiectiones vero in oppositum iam patere potest ex ꝓdictis. Potest quoque iuxta nunc dicta dari secunda responsio, quod licet in initiatis adductis, & similibus sit causa & effectus per se vt distinguitur contra per accidens, non tamen vt distinguitur cõtra peraliud: quia sunt effectus per fieri, quod est aliud ab eis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ratio illa procedit de cõseruatione, quæ est per remotionem corrumpentis, qua non indigent omnes creaturæ, vt dictum est. *

¶ Ad quartum dicendum, quòd conseruatio rerum à Deo non est peraliquam nouam actionem, sed per continuationem actionis, qua dat esse: e quæ quidem actio est sine motu & tempore, sicut etiam conseruatio lumenis in aere est per continuatum influxum à Sole.

Solis: ita solus Deus est ens per essentiam suam, quia eius essentia est suum esse, c omnis autẽ creatura est ens participatiuè, nõ quòd sua essentia sit eius esse. Et ideo Aug. † dicit 4. super Gen. ad lit. virtus Dei abeis, quæ creata sunt, regendis si cessaret aliquando, simul & illorũ cessaret species, omnisq; natura concideret. e Et in 8. eiusdem lib. dicit, * ꝙ sicut aër præsente lumine fit lucidus, sic homo Deo sibi præsente illuminatur, absente autem continuo tenebratur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd esse per se consequitur formam creaturæ, supposito tamẽ influxu Dei: sicut lumẽ sequitur diaphanum aëris supposito influxu Solis. Vnde potentia ad non esse in spiritualibus creaturis, & corporibus cælestibus, magis est in Deo qui potest subtrahere suum influxum, quam in forma, vel in materia talium creaturarum. e

¶ Ad secundum dicendum, quòd Deus non potest communicare alicui creaturæ, vt cõseructur in esse sua actione cessante: sicut non potest ei communicare, ꝙ non sit causa illius. Iutantum enim indiget creatura cõseruari à Deo inquantum esse effectus dependet à causa essendi. Vnde non est simile de agente, quod non est causa essendi, sed fieri tantum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ratio illa procedit de cõseruatione, quæ est per remotionem corrumpentis, qua non indigent omnes creaturæ, vt dictum est. *

¶ Ad quartum dicendum, quòd conseruatio rerum à Deo non est peraliquam nouam actionem, sed per continuationem actionis, qua dat esse: e quæ quidem actio est sine motu & tempore, sicut etiam conseruatio lumenis in aere est per continuatum influxum à Sole.

* Li. 4. ca. 12. circa principiũ tom. 3.
* Li. 8. ſe per Gen. ad lit. 12. circa finẽ dicẽdo ꝙ.

Art. præce.

Art. præced.

Art. præce.

In cor. ar.

ergo causat ens in seipso: sed ergo causat ens in quocunque inuenitur secundum eandem rationem, qua inuenitur in causatis. modo sic ens per essentiam, cætera non: sed reliqua sunt quodammodo eiusdem rationis, inquantum entia, quia sunt entia per participationem. Et hoc bene nota, quoniam Metaphysica hæc multos latuit illustres viros. Et ex his patet responsio ad rationem in oppositum: quoniam esse per se actiuũ, supponit fundamẽtum assimilationis, non tamẽ semper secundum eandem rationem, quã effectus habebit: sed quandoque secundum aliquorem, quam effectus imitabitur. Et similiter ex alia parte, esse ꝙ se actiuũ, exigit actualitatem in quodcunq; in quo fundamentum simillitudinis inuenitur nõ qualitercunq;, sed secundum eandem rationẽ, qua inuenitur in effectu. Et idcirco per se primo actiuum non repugnat omni causæ, sed vniuocæ vt sic, vt in litera dicit. Vnde illa duo principia sane intellecta, vt decet, non contradicunt, sed con sonant.

¶ Circa explanationem prædictæ differentiæ inter causam vniuocam & æquiuocam, dubiũ est de illa reddtione causæ, quare aqua retinet calorem, & aër non conseruat lumen. Videtur enim qd assignata falsa sit: quoniam cũ aqua calefacta a Sole, conseruet etiam calorem remota a Sole: & tamen non est susceptiua formæ caloris secundum eandem rationem, qua est in Sole, vt patet. Vnde si ratio esset bona, aqua calefacta a Sole nõ cõseruaret calorem, sicut aër nõ seruat lumen. Potest quoque arguiri ex parte luminis: qm eã illuminatur aër a lucerna, est susceptiuus formæ illuminatis: qm eãdẽ rõnẽ, quia cõicant in materia, & tñ nõ retinetur, sed dependet in fieri & conseruari a lucerna. ergo &c.

¶ Ad vtrumq; obiectionem eadem responsione dicitur, ꝙ cum iudiciũ de rebus nõ nisi ex ꝓpriis fieri, dẽat, in rebus simpliciter & optime attribuitur, qd conuenit eis ex propriis causis: qd autẽ in ordine ad causas cões competere eis inuenitur, aut relegatur ab arte, aut proprioꝝ iudicium non impedit. Vnde cum calor & lumen in hoc differant manifeste, ꝙ calor sm esse quod habet in propria causa, quã constat sit secundũ eandẽ rõnem participabilis ab his inferioribus per calefactionẽ, & lumen secundum esse quod habet in propria causa, quã constat esse quintam essentiam siue in Sole tantum, siue in omni parte illustrata, non fit participabile per illuminationem. Ad propria respiciens Dnus Tho. ꝙ-timam rationem reddidit, quare calor remanet, & lumen non, quia

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus immediatè omnem creaturam conseruet.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Deus immediatè omnem creaturam conseruet. Eadem.n. actione Deus est conseruator rerum, qua & creator, vt dictũ est: * sed Deus immediatè est creator omnium. Ergo immediatè est etiam conseruator.

¶ 2 Præt. Vnaquæque res magis est proxima sibi, quam rei alteri: sed non potest communicare alicui creaturæ ꝙ conseruet seipsam. Ergo multo minus potest ei communicari, ꝙ conservet aliam. Ergo Deus oĩa conseruat absq; aliqua alia causa conseruante.

¶ 3 Præt. Effectus conseruatur in esse ab eo quod est esse eius non solum secundum fieri, sed etiam secundũ esse: sed omnes causæ creatæ, vt videtur, nõ sunt causæ suorum effectuum, nisi secũdum fieri. non sunt enim causæ nisi mouendo, vt supra habitum est. * Ergo non sunt causæ conseruantes suos effectus in esse.

¶ SED CONTRA est, quod per idem conseruatur res, per quod habet esse: sed Deus dat esse rebus mediantibus aliquibus causis medijs. Ergo ẽt res in esse conseruat mediantibus aliquibus causis.

¶ RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, * dupliciter aliquid rem aliquam in esse conservat. Vno modo indirectè, & per accidẽs, per hoc quod remouet, vel impedit actionem corrũpẽtis: alio modo directè & per se, quia ab eo depẽdet esse alterius. sicut a causa dependet effectus. Vtroque autem modo aliqua res creata inuenitur esse alterius conseruatiua. Manifestum est enim quòd etiam in rebus corporalibus multa sunt, quæ impediunt actiones corrumpentium, & per hoc dicuntur rerum conseruatiua: sicut sal impedit carnes à putrefactione, & simile est in multis aliis. Inuenitur etiam quòd ab aliqua creatura dependet aliquis effectus secundum suum esse. Cum enim sunt multæ causæ ordinatæ, neesse est secundũ esse quod in ꝓpria habet causa, peracte lefactionẽ est participalis secundum eandem rationem, lumen vero non. Vnde ad obiectiones dicitur, quod ideo calor a Sole factus remanet, qa calor est talis forma quæ nata est a materia aeris suscipi secundũ esse quod habet in propria causa, non in causa communi, quæ est Sol. Et similiter lumẽ a lucerna nõ remanet, qa lumẽ est eis forma, quę nõ at nata habere secundum eãdem rationem qua est in propria causa, non in lucerna. Quamuis etiam aer, nec eius materia possit per illuminationem peruenire ad habendum lumen secundum eandem rationem, qua est in lucerna, sed per aliquem alia actionem. Et quòd hæc vera sint, ex eo patet, ꝙ tã ab igne, quàm a Sole vterque prouenit effectus. s. calor & lumen. Sed quoniam respectu caloris Sol est causa communis, respectu luminis ꝓpria: ignis quoq; respectu caloris est causa propria, respectu luminis causa est nõ vt ignis, sed vt cælesti natura communicat, vt dicit in 2. de Anima: iõ propria causa calo ris vt sic, & vt calefaciens, participabilis est secundum eandem rationem in aliis: & ideo calor in aliis conseruatur, vtpote non dependens in esse, qa eius ꝓpria cã é vniuocalis. Propria vero cã luminis vt sic, vt illuminans, nõ est participabilis ab aliis secundum eandem rationem: & ideo lumen non retinetur, vtpote dependens in esse & fieri nõ repugnãte huic propria causa, quoniam nõ est vniuoca alijs. & sic patet intẽtio & subtilitas literæ.

¶ Super quæ stionis CIIII. Artic. II.

TRIPLEX clarus.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua. Deus conseruat res quasdam in esse mediantibus causis. Hæc conclusio primo declaratur quantum ad 1y. conseruat: deinde probatur. Declaratur quidem repetendo distinctionem de conseruatione dupliciter indirecte. & directe: & dicendo, quòd hic vtroque modo verificatur. Probatur autem quo ad conseruationem indirecte ex manifesto testimonio rerum corporalium, quarum multas videmus prohibere corruptionem aliquorum, vt sal respectu carnium &c. Quo ad cõseruationem vero directe, probatur. Ab aliqua creatura dependet aliquis effectus secundum suum esse. ergo multæ sunt causæ essentialiter ordinatæ respectu alicuius effectus secũdum esse. ergo idẽ effectus dependet in esse, primo quidem a Deo, secundario ab alijs. & tanto magis, quanto causa est prouxmior primæ. Antecedens est per se notum. Prima quoque consequentia est manifesta

cx vi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex ui præcedẽtis articuli, in quo decisum est, quòd oĩs creatura dependet a Deo secundum suum esse. Secunda similiter est ex se euidens, etiam quo ad ordinem dependentiæ adiectum: qui tamen ordo specialiter confirmatur, & authoritate Aristot. attribuentis primo motui conseruationem per euerantiæ motus: motui vero secundo, alternationis: & authoritate astrologorum dicentium Saturno, qui ex supremus, res fixas ex hoc enim liquet, quòd causa quanto superior, tanto magis causat ac cõseruat effectum.

510 Ver. q. 5. ar. 2. ad 6. Et po. q. 5. ar. 3. & 4. Et quoli. 4. q. 3. ar. 1.

†Q. 21. in medio.

¶ In responsione ad primum aduerte, quòd cum conclusio sit particularis, scilicet quòd quædam res cõseruantur a Deo mediate, & argumentum in oppositum non concludit nisi particulariter, sed de rebus creatis, vt sic, non autem de aliis alio modo productis, facile potuisset responderi, quòd omnes creaturas quo ad conditiones creatas, immediate conseruat Deus, quo ad conditiones vero aliter productas mediate. Sed quoniam in prima rerum institutione omnia fuerũt creata, etiam illa, quorum conseruatio pendet ex causis secundis, vt patet de primis individuis leonum, & bouum &c. Idcirco argumentum applicatum ad primam institutã difficilius est, vt patet, & ad intentum respicit responsio.

Q. 19. ar. 4.

¶ Ad cuius euidentiam sciẽdum, q̃ res sunt in duplici ordine, quædam sunt, quibus creari conuenit per se: quædam vero quibus conuenit per accidens. Per se autem conuenire dico, non quòd exigant quòd creentur, sed quia exigunt, quòd si fiunt, eorũ factio sit creatio. Per accidens vero, quæ possunt fieri per creationẽ, & per aliam viam. Ea quæ per se creãtur, a solo Deo cõseruantur, & in his est necessario vera, quòd eadem actio est conseruationis, & creationis. Talia sunt autem substantiæ immateriales, & vniuersaliter incorruptibilia. Ea vero quæ per accidens creantur, non oportet a solo Deo conseruari, & in his conseruatio non est creatio. Imaginandum est enim quòd Deus creando bonum, supplet vicem omnium mediarum causarum, quo ad hoc quòd esset illi esse: sed statim quòd dedit esse: desinit supplere vicem aliarum causarum respectu boni illius, & faciet, vnamquamque causam in suo ordine habere influxum super illum, ac si fuisset ab eis productus. Et sic Deus in suo ordine cum aliis causis mediis conseruat hunc bonum, quem tamen solus creauit. Et hoc est q̃ in hac responsione breuiter dicitur, quòd Deus immediate omnia creauit, sed ordinem instituit, vt quædam ab his penderent, a quibus conseruarentur. Hoc enim est, verum quo ad creata mediate post creationem subiecit ordini causarum secundarum: & cõsequenter conseruandas instituit a causis secundis, & a se principaliter.

Ar. 1. & 2. huius q̃st.

D. 896. D. 782.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

ADTERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non possit aliquid in nihilũ redigere. Dicit enim Augu. * in lib. 83. q. q̃ Deus non est causa tendendi in non esse: hoc autem contingeret, si aliquam creaturam redigeret in nihilum. Ergo Deus non potest aliquid in nihilum redigere.

¶ 2 Præt. Deus est causa rerum, vt sint, per suam bonitatem, quia vt Augustin. † dicit in li. de Doct. Christi. Inquantum Deus bonus est, sumus: sed Deus nõ potest non esse bonus. Ergo non potest facere, vt res nõ sint. quod faceret, si eas in nihilum redigeret.

¶ 3 Præt. Si Deus in nihilum aliqua redigeret, oporteret quòd hoc fieret per aliquam actionem: sed hoc non potest esse, quia omnis actio terminatur ad aliquod ens. vnde actio corrumpentis terminatur ad aliquid generatum, quia generatio vnius est corruptio alterius. Ergo Deus non potest aliquid in nihilum redigere.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Iere. 10. Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

¶ Respon. Dicendum, quòd quidã posuerunt, quòd Deus res in esse produxit agendo de necessitate naturæ. Quod si esset verum, Deus non posset rem aliquam in nihilum redigere: sicut non potest a sua natura mutari. Sed sicut supra est habitũ, * hæc positio est falsa, & à fide catholica penitus aliena, quæ confitetur Deum res libera volũtate produxisse in esse, secundum illud Psal. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit. Hoc igitur quod Deus creaturæ esse communicat, ex Dei voluntate dependet: nec aliter in esse conseruat, nisi in quantum eis continue influit esse, vt dictum est. * Sicut ergo antequam res essent potuit eis non communicare esse, & sic eas non facere: ita postquam iam factæ sunt, potest eis nõ influere esse, & sic esse desisterẽt: quod est eas in [d] nihilum redigere.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd [d] non esse nõ habet causam per se, quia nihil potest esse causa nisi inquantum est ens: ens autem per se loquendo est causa essendi. Sic igitur Deus non potest esse causa tendendi in non esse, sed hoc habet creatura ex seipsa, inquantum est de nihilo. Sed per accidẽs Deus potest esse causa quòd res in nihilum redigantur, subtrahendo scilicet suam actionem à rebus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd bonitas Dei est causa rerum, non quasi ex necessitate naturæ (e quia diuina bonitas non dependet ex rebus creatis) sed per liberam voluntatem. Vnde sicut potuit sine præiudicio bonitatis suæ res non producere in esse, ita absq; detrimento suæ bonitatis potest res in esse non conseruare.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ si Deus rem aliquam redigeret in nihilũ, hoc non esset per aliquam actionem, sed per hoc, quòd ab agendo cessaret.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquid in nihilum redigatur.

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquid in nihilum redigatur. Finis enim respondet principio: sed à principio nihil erat, nisi Deus, ergo ad hunc finem res perducentur, vt nihil sit nisi Deus: & ita creaturæ in nihilum redigentur.

¶ 2 Præt. Omnis creatura habet potẽtiam finitam: sed nulla potentia finita se extẽdit ad infinitum. Vnde in 8. Physic. * probatur, q̃ potentia finita non potest mouere tempore infinito. Ergo nulla creatura potest durare in infinitũ: & ita quandoque in nihilũ redigetur.

¶ 3 Præt. Forma, & accidentiaon habent materiam partem sui, sed quandoque desinunt esse. Ergo in nihilum rediguntur.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Eccl. 3. Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerant in æternum.

¶ Respon. Dicendum, q̃ eorum, quæ à Deo fiunt circa creaturam, quædam proueniunt secundum naturalem cursum rerum, quædam vero miraculo se operatur præter ordinem naturalẽ creaturis inditũ, vt infra dicẽ. * Quæ autem facturus est Deus secundum ordinem naturalem rebus inditum, considerari possunt ex ipsis rerum naturis. Quæ vero miraculose fiunt, ordinãtur ad gratiæ manifestationem, secundum illud Apostol. 1. ad Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatẽ. Et postmodũ inter cætera subdit de miraculorum operatione. Creatura

Q. 1. ar. 7.

¶ *Super quæstionis. CIIII. Articulum. IIII.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua. Nihil omnino in nihilũ redigit. Probat. Naturæ creaturarũ respectu naturalis, & gratiæ

gratiæ manifestatio respectu miribilium, ostẽdit q̃ res non redigũtur in nihilum. ergo nihil omnino in nihilũ redigitur. Antecedens quo ad primam partẽ probatur, discurrendo per naturas: quia aut materiales, & remanet materia: aut immateriales, & manet tota. Quo ad secundam vero, quia non pertinet ad gratiæ manifestationẽ annihilatio. probatur: quia magis diuina bonitas, & potentia ostenditur conseruando. Consequentia vero probatur, distinguendo res, quæ sunt in duos ordines. f. naturalium, & miraculosorũ, & aperiẽdo quòd res naturales ex naturis miraculose ex gratiæ manifestatione penfantur, q̃ probatur authoritate Apostoli 1. ad Corinth. 12.

335

¶ In responsione ad secundum, esto cautus. Nec intelligas propter habere, aut non habere cõtrarium, res esse naturæ æternæ, aut temporalis: sed hæc est manifestatio a posteriori: quia enim cælum, & intelligentiæ sunt ex alis naturæ. iõ gter no conseruantur a Deo, & exẽptæ, à contrariis, & non econuerso, vt patet in primo cæli. & similiter, quia hęc inferiora sunt talia, ideo nõ sunt ex se conseruabilia æterna, & sunt impedibilia à contrariis ne sint, & diuinũ influxum percipiant &c.

512

¶ *Super quæstionis CV. Articulũ primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua. Deus potest immediate mouere materiam ad formam, Probatur. Ens in potentia passiua potest immediate reduci in actum a potentia actiua, quæ eam in potestate sua continet. ergo materia potest reduci in actũ per diuinam potentiam immediate. ergo potest moueri ad formam a Deo immediate. Antecedens patet. Prima consequentia probatur. Materiæ continetur sub diuina potentia, quod probatur: quia est producta a Deo. secunda consequentia probatur, quia actus materiæ est ipsa forma.

¶ Secundo, Vtrum immediate possit mouere aliquod corpus.

¶ Tertio, vtrum possit mouere intellectum.

¶ Quarto, Vtrum possit mouere voluntatem.

¶ Quinto, Vtrum Deus operetur in omni operante.

¶ Sexto, Vtrum possit aliquid facere præter ordinem rebus inditum.

¶ Septimo, vtrum omnia quę sic Deus facit, sint miracula.

¶ Octauo, De diuersitate miraculorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus possit immediate mouere materiam ad formam.

511 Infra q. 110. a. 2. corin. Li. 7. Met. text. 28. to. 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur quòd Deus non possit immediate mouere materiam ad formam. Sicut enim probat Philosophus in 7. Metaph. * formam in hac materia nihil facit potest, nisi forma quæ est in materia, quia simile facit sibi simile in materia: sed Deus nõ est forma in materia. ergo non potest causare formam in materia.

¶ 2 Præt. Si aliquod agens se habeat ad multa, nullum eorum producet nisi determinetur ad vnum per aliquid aliud. vt enim in 3. de Anima dicitur, * vniuersalis opinio non mouet, nisi mediante aliqua particulari apprehẽsione: sed virtus diuina est vniuersalis causa omnium. Ergo non potest producere aliquam particularem formam, nisi mediante aliquo particulari agente.

* Lib. 3. text. 58. tom. 2.

¶ 3 Præt. sicut esse commune dependet à prima causa vniuersali, ita esse determinatum dependet à determinatis causis particularibus, vt supra habitum est: * sed determinatum esse alicuius rei est per propriam eius formam. Ergo propriæ rerum formæ non producuntur à Deo, nisi mediantibus causis particularibus.

q. 19. ar. 4

¶ Sed contra est, q̃ dicitur Genes. 2. Formauit Deus de limo terræ.

¶ Respon. Dicẽdum, q̃ Deus immediate potest mouere materiam ad formam: quia ens in potentia passiua reduci potest in actum à potentia actiua, quæ eam sub sua potestate continet. Cum igitur materia contineatur sub potestate diuina, vtpote a Deo producta, potest reduci in actum per diuinam potentiam. Et hoc est moueri materiam ad formam: quia forma nihil aliud est, quã actus materiæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd effectus aliquis inuenitur assimilari causæ agenti dupliciter. c vno modo secundum eandem speciem, vt homo generatur ab homine, & ignis ab igne. Alio modo secundum virtualem continentiam, prout. f. forma effectus virtualiter continetur in causa. Et sic animalia ex putrefactione generata, & plãtæ, & corpora mineralia assimilantur Soli & stellis, quorum virtute generantur. Sic igitur effectus causæ agenti similatur secundum totum illud, ad quod se extendit virtus agentis. Virtus autem Dei se extendit ad formam & materiam, vt supra habitum est. * Vnde compositum q̃d generatur, similatur Deo secundum virtualem continentiam, sicut similatur composito generanti per similitudinem speciei. Vnde sicut cõpositum generãs põt mouere materiam ad formam generando compositum sibi simile, ita & Deus: non autem aliqua alia forma non in materia existens, quia materia non continetur in virtute alterius substantiæ separatæ. Et ideo dæmones & angeli operantur circa hæc visibilia, non quidem imprimendo formas, sed adhibendo corporalia semina. c

q. 44. ar. 1 & 2.

24 236 2

b 364

¶ Ad secundum dicendum, q̃ nõ illa procederet, si Deus ageret

QVAEST. CV.

De mutatione creaturarũ à Deo, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de secundo effectu gubernationis diuinæ, qui est mutatio creaturarum à Deo. Et primo, de mutatione creaturarum. Secundo, de mutatione vnius creaturæ ab alia.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo quæritur, Vtrum Deus immediatè possit mouere materiam ad formam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a geret ex necessitate naturæ: sed quia agit per voluntatē, & intellectum, c qui cognoscit rationes proprias omniū formarum, & non solum vniuersales, inde est, ꝙ potest de
516 terminate hanc, vel illam formam materiæ imprimere.

¶Ad tertium dicendum, hoc ipsum, quòd causæ secundæ ordinantur ad determinatos effectus, est illis à Deo. Vnde Deus, qa alias causas ordinat ad determinatos effectus, pōt & determinatos effectus ꝓducere per seipsum.

¶ *Super quæstionis centesimę nonę Articulum. II.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus possit immediate mouere aliquod corpus.

TItulus clarus.
513 Opus. 10. ar. 1. & 5. ¶In corpore vna conclusio respōsiua. Deus pōt immediate mouere quodcunq; corpus. Probatur dupliciter, primo necessario: secundo rationabiliter, primo ergo sic. Etenim est Deū non posse per seipsum facere omnes determinatos effectus q̄ fiunt per quamcunque causam creatam. ergo Deus potest immediate mouere &c. Antecēdēs supponitur discussum in q. 25. Consequentia probatur: quia vnus effectuum creatorum causarum est mouere corpora, vt patet. Secundo, probatur sic. Omnis motus vel est

¶ Ca. 1. 2 medio illius.

¶li. 8. Phy si. tex. 79. com. 2. via ad formā, vel cōsequitur ipsam. ergo est ab eodem a quo est forma. ergo pōt esse a Deo. Antecedens declarat inductione prima. Prima cōsequentia probatur qa eiusdem est dare formam & disponere ad eam, & dare cōsequentia, quod declaratur in igne. Secunda veto consequentia probatur: quia Dei est dare formam, vt patet ex præcedentibus.

q. 25. ar. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur ꝙ Deus non, posit immediatè mouere aliquod corpus. Cum enim mouens & motū oporteat esse simul, vt probatur in 7. Phys. oportet esse contactum quendam mouentis & moti: sed non potest esse contactus Dei, & corporis alicuius. dicit enim Dionys. * in 1. cap. de diui. no. quòd Dei non est aliquis tactus. Ergo Deus non potest immediatè mouere aliquod corpus.

¶2 Præt. Deus est mouens non motum: tale autem est appetibile apprehensum. Mouet igitur Deus sicut desideratum & apprehensum: sed non apprehenditur nisi ab intellectu, qui non est corpus, nec virtus corporis. Ergo Deus non potest mouere aliquod corpus immediatè.

¶3 Præt. Philosophus probat in 8. Phys. * ꝙ potentia infinita mouet in instanti: sed impossibile est aliquod corpus in instanti moueri, quia cum omnis motus sit inter oppositā, sequeretur ꝙ duo oppositā simul inessent eidem, quod est impossibile. Ergo corpus non potest immediatè moueri à potentia infinita. Potentia autem Dei est infinita, vt supra habitum est. * Ergo Deus non potest immediatè mouere aliquod corpus,

¶Sed contra. Opera sex dierum Deus fecit immediatè, in quibus cōtinetur motus corporum, vt patet per hoc qđ dicitur Gen. 1. Congregentur aquæ in locum vnum. Ergo Deus immediatè potest mouere corpus.

¶Respon. Dicendum, ꝙ erroneum est dicere Deum non posse facere per seipsum oēs determinatos effectus, qui fiunt per secundā; causam creatam. Vnde cum corpora moueantur immediatè à causis creatis, nulli debet venire in dubiū, quin Deus possit mouere immediatè qdpra dicta sunt. * Nam omnis motus corporis cuiuscunq;, vel consequitur formā, sicut motus localis grauium & leuium consequitur formam, quæ datur à generante, rōne cuius generans dicitur mouens: c vel est via ad formam aliquam, sicut calefactio est via ad formā ignis. Eiusdem autem est imprimere formam, & disponere ad formam, & dare motum consequentem formam, ignis enim non solum generat alium ignem, sed etiam calefacit, & surfum mouet. Cum igitur Deus possit immediatè formam materiæ imprimere, c consequens est, vt possit secūdum

Art. 1. huius quæst.

b 125

512 quemcunque motum corpus quodcunque mouere.

¶Ad primum ergo dicendum, ꝙ duplex est tactus, s. corporalis, sicut duo corpora se tangunt: c & virtualis, sicut dicitur quòd contristans tangit contristatum. Secundum igitur primum contactum, Deus cum sit incorporeus, non tangit, nec tangitur: secundum autem virtualem contactum tangit quidem mouendo creaturas, sed non tangitur: quia nullius creaturæ virtus naturalis potest ad ipsum pertingere. Et sic intellexit Dionysius, ꝙ non est tactus Dei, vt scilicet tangatur.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ mouet Deus sicut desideratum, & intellectum. Sed non oportet ꝙ semper moueat, sicut desideratum & intellectum ab eo, quod mouetur, sed sicut desideratum & motum à seipso: quia omnia operatur propter suam bonitatem.

¶Ad tertium dicendum, quòd Philosophus in 8. Phy sic. * intendit probare, quòd virtus primi motoris non sit virtus in magnitudine, tali ratione, Virtus primi motoris est infinita. Quod probat per hoc, quòd potest mouere tempore infinito: c virtus autem infinita, si esset in aliqua magnitudine, moueret in non tempore, quod est impossibile. Ergo oportet quòd infinita virtus primi motoris sit non in magnitudine. Ex quo patet, quòd corpus moueri in non tempore, non consequitur nisi virtutem infinitam in magnitudine. Cuius ratio est, quia omnis virtus, quæ est in magnitudine, mouet secundum se totam, cum moueat per necessitatem naturæ. Potentia autem infinita improportionabiliter excedit quamlibet potentiam finitam. Quanto autem maior est potentia mouentis, tanto est maior velocitas motus. Cum igitur potentia finita moueat tempore determinato, sequitur quòd potentia infinita non moueat in aliquo tempore: quia cuiuscunque temporis ad aliud tempus est aliqua proportio, Sed virtus quæ non est in magnitudine est virtus alicuius intelligentis, qui operatur in effectibus, secundum quod eis conuenit. Et ideo cum corpori non possit esse conueniens moueri in non tempore non sequitur quòd moueat in non tempore.

¶li. 8. Phy si. tex. 78. 79. & 80. tomo 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus moueat immediatè intellectum creatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non moueat immediatè intellectum creatū. Actio enim intellectus est ab eo, in quo est: nō. n. transit in exteriorem materiam, vt dicitur in 9. Meta. * Actio autem eius quod mouetur ab alio, non est ab eo in quo est, sed à mouente. Nō ergo intellectus mouetur ab alio: & ita videtur quòd Deus non possit mouere intellectum

¶2 Præt. Id quod habet in se principium sufficiens sui motus, non mouetur ab alio: sed motus intellectus est ipsum intelligere eius, sicut dicitur ꝙ intelligere, vel sentire est motus quidam, secundum Philosophum in 3. de Anima, * Sufficiens autem principiū intelligendi est lumen intelligibile indiuīduum intellectui. Ergo nō mouet ab alio.

¶3 Præ. Sicut sensus mouetur à sensibili, ita intellectus ab intelligibili: sed Deus non est intelligibilis à nobis, sed nostrum intellectum excedit. Ergo Deus non potest mouere nostrum intellectum.

¶ *Super quæstionis centesimę quintę Articul. tertium.*

514 TItulus clarus, & clarior erit in corpore. ¶li. 9. cel. 16. com. ¶In corpore tria. Primo, declarat quid, & quotuplex sit mouere intellectum. Secundo respondet quæsito. Tertio, epilogat.

¶Quo ad primū duo, Primo quid. Et dicit ꝙ mouere intellectum est dare formā, quæ est principium intellectualis operationis, declaratur a simili i corporibus, ex quibus nomen trāslatum est ad intellectus: quia mouere dr dans formam. Secūdo quotuplex, & dicit ꝙ est duplex iuxta duplicem formarum scilicet virtutem intellectuam, & speciem intelligibilem.

¶Quo ad secundum conclusio responsiua bimembris, est. Deus mouet intellectum creatum vtroque modo, scilicet dando virtutem, & dando speciem intelligibilem. Probatur prima pars primo Deus est primum ens immateriale. ergo primum intelligens. ergo est causa omnis virtutis intelligendi. Antecedens patet. Prima consequentia probatur: quia intellectualitas sequitur immaterialitatē. Secunda vero, Primum in quolibet ordine est cā cæterorum. Deinde probatur secunda pars. Deus est primum ens, ergo in seipso omnia præexistunt intelligibiliter. ergo rationes intelligibiles omnium primo sunt in eo. ergo ab eo deriuantur in omnes intellectus. Antecedens patet. Prima consequentia probatur * quia ad præexistentiam quæ est prima causa: & quo ad modum, quia sunt in eo per modū eius: ipsum, enim suppositum intellectuale esse. Secunda est ex se euidens. Tertia similiter ex illa propositione, Primum in quolibet ordine: veruntamen in litera manifestatur ex hoc, quòd ab ipso deriuantur omnia in esse naturæ: vt sint.

¶Quo ad tertiū epilogus patet. Et nota, ꝙ lumen infusum non numeratur inter species, sed inter virtutes intellectuas: quia non se habet, vt ratio intelligendi, sed vt efficacia prestans intellectui, confortando & eleuādo ipsum, vt superius de lumine glorię dictū est.

¶ *Super Quæstionis centesimæ quintæ Artic. quartum.*

TItulus clarus. In corpe duo. Primo, dicit quotuplex est mouere voluntatem: secundo, respondet quæsito.

¶Quo ad primū dicit, ꝙ voluntatē mouere, dupliciter capiē. Vno mō sicut obiectū: alio mō sicut dās ipsā virtutē volēdi. Declaratā a similī in intellectu ex precedenti articulo. Et nota, ꝙ non assimilat motionem voluntatis motioni intellectus quo ad habere similitudinem ab obiecto, quę sit principium actus: quia in voluntate nō est talis progressus, qualis in intellectu, sed assimilat quo ad motionem absolute, quia d. vterque mouetur ab obiecto, quamuis dissimiliter.

¶Quo ad secundū, conclusio responsiua est. Proponitur est Dei mouere vo luntatem vtroque modo, & maxime q. 12. ar. 2. secūdo. s. interius inclinando. hęc conclusio declaratur, & probatur. Primo, quo ad primum modum. s. motionem obiecti uam, declaratur, quòd intelligitur de motione sufficienti, & efficaci a. Inf. q. 111 q. ex natura obie art. 2. & q. cti sufficiat nō ad 115. art. 4. alliciēdum, sed ad Et 1. 2. ssf. efficaciter ducen- 9. art. 6. & dum voluntatē in q. 80. ar. 1. actum secundū re Et 2. di. 15 spectu sui, & hoc q. 1. art. 2. ad differentiā alio Et 3. contra rum. Nō. n. differt ca. 88. 89. Deus ab alius per 91. & 29. hoc, ꝙ ipse solus primus ve possit voluntatem tic. q. 22 obiectiue mouere, art. 9. quoniam hoc potest quodlibet bonum: sed per hoc, ꝙ ipse solus pōt sufficienti efficacia obiectiue volūtatē mouere. Probatur aūt sic. Sola virtus actiua excedens, aut adęquas virtutem passiuā, potest sufficiēter efficaciter mouere, ergo solus Deus implet voluntatē, & sufficienter eā mouet. Ar. prece. Antecedēs patet. & prima cōsequētia probat: qa virtus passiua volūtatis se extendit ad bonū vniuersale, qđ probatur: quia est eius obiectū quod manifestatur, quia intellectus obiectū est ens vniuersale. Sed a cōsequētia probat: qa quę libet creatura est bonū particulare, Deus aūt vniuersale. Deinde probatur, quo ad ēm modum mouendi. D. 732. ꝙ ando virtutem volitiuam sic. Inclinare in bonum vniuersale est primi mouentis. ergo inclinare in obiectū volūtatis ergo dare velle. ergo dare virtutē volitiuā Antecedēs probatur: qa finis vltimus a portiōat primo

ad ipsum Deum intelligēdum per essentiam, vt supra habitum est. * Vnde mouet intellectum creatum, cum tamen non sit ei intelligibilis, vt dictum est.†

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit mouere voluntatem creatam.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ Deus non possit mouere voluntatem creatam. Omne enim quod mouetur ab extrinseco, cogitur: sed voluntas non potest cogi. Ergo non mouetur ab alio extrinseco: & ita non potest moueri à Deo.

¶2 Præterea. Deus non potest facere quòd contradictoria sint simul vera. Hoc autem sequeretur, si voluntatem moueret: nam voluntatem moueri est ex se moueri, & non ab alio. Ergo Deus non potest voluntatem mouere.

¶3 Præterea, Motus magis attribuitur mouenti, quam mobili. vnde homicidium non attribuitur lapidi, sed proiicienti. Si igitur Deus moueat voluntatem, sequitur quòd opera voluntaria non imputentur homini ad meritum, vel demeritum: hoc autem est falsum. Non igitur Deus mouet voluntatem.

¶Sed contra est, quòd dicitur Phil. 2. Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere.

¶Respondeo, Dicendum, quòd sicut intellectus, vt dictum est, * mouetur ab obiecto, & ab eo qui dedit virtutem intelligendi: ita voluntas mouetur ab obiecto quod est bonum, & ab eo qui creat virtutem volendi. Potest autem voluntas moueri sicut ab obiecto, a quocunque bono, non autem sufficienter & efficaciter nisi à Deo. Non. n. sufficienter aliquid potest mouere aliquid mobile, nisi virtus actiua mouentis excedat, vel saltem adęquet virtutem passiuam mobilis. Virtus autem passiua voluntatis se extendit ad bonum in vniuersali. Et enim eius obiectum bonum vniuersale, sicut & intellectus obiectum, est ens c vniuersale. Quodlibet autem bonum creatum est quoddam particulare bonum: solus autem Deus est bonum vniuersale. Vnde ipse solus implet voluntatem, & sufficienter eam mouet vt obiectum: c similiter autem & virtus volendi a solo Deo causatur. Velle autem nihil aliud est, quam inclinatio quædam in obiectum voluntatis, quod est bonum vniuersale. Inclinare autem in bonum vniuersale est primi mo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo mouenti: quod manifestatur exemplo in ciuilibus. Prima consequentia probatur: quia bonum vniuersale est obiectum voluntatis. Secunda, quia velle nihil aliud est, quam inclinatio in tale obiectum. Tertia est per se nota: eiusdem.n. est dare actum ab intrinseco, & potentiam: immo per hoc dicitur dare actum ab intrinseco, quia dat principiū eius. Et nota vim huius rationis, ꝙ non loquitur de velle tali vel tali, specificato ad tale obiectū, sed de velle absolute, cuius proprium obiectum est bonū, non tale aut tale, & principiū est, non voluntas sic, aut sic affecta, sed voluntas vt sic. Et propterea si Dei est dare hūc actū qui est velle, oportet vt eius sit dare voluntatem. Vltima aūt pars, s. ꝙ maxime proprie Dei sit mouere secundo modo, patet ex dicta est: quia mouere obiectiue volumtem cōuenit aliis, quātus non sufficienti efficacia. Mouere aūt ab intus nulli cōuenit: solus.n. Deus illabi potest libero arbitrio, q. solus facit, & conseruat illud. Eaque de motione voluntatis essent hic differenda, iam determinata sunt superius.

In solu. ad 3 præced. ar.

¶ *Super Quæstionis centesimæquintę Articulum quintum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo primo paliter. Primo, excutit quendam errorem: secundo, respondet quæsito.

¶ Quo ad primū tria, vnum supponens: aliud est ipse error: tertio reprehensio. Supponitur hic quasi pro constanti, Deum operari singulos, sed de modo vt tota quæstio. Error ergo est circa modum operandi: quidā, enim quos refert Auerrois 9. Meta. com. 7. dicunt Deū operari in cibus hic, & nulla alia virtute operat aliquid: reprehenduntur aūt hi dupliciter, dicendo ad impossibilia. Primo, qa periret ordo causarū, & cō sequēter esse impotentia in Deo à. Tenet sequela, quia impotentia est nō posse facere

516 3. contra c. 66. & 67 Et li. 4. c. 42. Et op. 3. c. 131. fi. & 145.

alia cooperatiua sibi. Secundo, quia frustra essent virtutes operatiuę rerum imo res omnes. Probatur prima consequentia quo ad primam partem, quia non operarentur, quoad secundam, quia imperfectum est propter perfectius in eodem. ergo actus primi propter secundos. ergo res omnes propter operationes suas. ergo operationes sunt finis rerū. ergo sine eis frustra. Antecedēs patet, & consequētia nota est & confirmatur, sicut materia propter formam, cætera sunt clara.

¶ Quo ad secundum tria facit. Primo, proponit conclusionem respōsiuam in vniuersali, Deus operatur in omni operante sic, quòd ipse res habent proprias operationes. Secundo distinguit genera causarū, vbi dicit tria, numerum, ꝙ sunt quatuor differētiam respectu agere, quia vnum, s. materia, nō principium, sed subiectum: cætera sunt principia actionis: & ordinem, ꝙa primo finis: secundo agens: tertia forma.

¶ Nota hic duo. Primo, ꝙ quia hic non egimus generibus causarū in ordine ad esse, sed ad operationē, Deus est causa operationū secundarum non solum vt applicās, siue iuxta dans principia actionum sed vt dans, applicās, & conseruans formas, quæ sunt principia actionum, ergo est causa omnium operationū secundum formam. Antecedens declaratur, & excludendo membra exemplo artificis & generantis grauc: & declarando intentum exemplo Solis, & luminis respectu manifestationis. Primum corollarium est, Deus operatur in omnibus intime, probatur. Forma est intra rem. ergo quāto ut prior & vniuersalior considerata, est interior. ergo secundū esse est intima. ergo ut est à Deo, ergo Deus intime operatur in omnibus. Totus processus est clarus ex se. penultima vero consequentia probatur ex eo, quòd Deus est proprie causa ipsius esse vniuersalis in rebus, vt patet ex superioribus. Secundum corollarium, Operationes naturæ propterea attribuūtur Deo in Scriptura, ut in Iob. 20.

¶ *Super Quæst. CV. Artic. VI.*

TItulus, Possit facere, non est quæstio de potentia, sed de actu exercito ipsius: an scilicet de facto possit exire in actū faciendi aliquid præter ordinem inditum.

¶ In corpore duo. Primo distinguit. secundo, respondet quæsito. Quo ad primum quatuor sunt, distinctio ordinum, ordinatorum, habitudo causarum ad eos, & explanatio exemplaris. Distinctio est. Ordines multiplicantur Secundum multiplicationem causarum. Probatur Quælibet causa habet rationem principij. ergo à qualibet causa derivatur aliquis ordo in suos effectus. ergo ordines multiplicantur secundum multiplicationem causarum.

¶ Circa primam consequentiam huius probationis dubitatur, vnde valeat. Ex hoc enim quod habet rationem principij, non sequitur ergo est caput ordinis inter se, & effectum: sed non sequitur ergo ab ea est aliquis ordo in effectibus, cum non oporteat omnem causam habere plures effectus, in quibus ponat ordinem, ut patet de causis vniuocis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum hic sit sermo de causa principali in aliquo ordine, & non de instrumentali, quæ non causa, sed causæ instrumentum dici debet. vt 12. Met. com. 24. dicit Ale. & in consequente duo includuntur, scilicet, pluralitas effectuum, & ordo in eis à causa: si recte percipiamus, ordo directe infertur ex antecedente: pluralitas aūt effectuum supponitur aut vniuersaliter, aut accommode. Vnde consequentia sic habere duos sensus. Primus est supponēdo, quòd ois cā habeat plures effectus, & tūc cōsequentia est optima: quia cum pluralitas non sit sine ordine, alioquin esset confusio, & cā hēt rationem principij, a quo. dilli deriuātur, ergo ab ea est ordo illorū. Secundus est, accommodando cōsequens ad causas habentes plures effectus: & tunc etiā consequētia est optima: Causa est principium. ergo in causis habentibus plures effectus, a causa est ordo illorum ratione tamen dicta: & ista via est planior, & sufficit proposito. Causa enim eo ꝙ habet rationem principij, & negatiue respectu illo ordine & positiue; sequuntur. ergo ab ea est ordo in effectu sine ad ipsam causam, sine in ipso multiplicato, & sic vbi sunt plures effectus, aperte sequitur ordinem in eis esse, & esse ea. Plures autem esse dicuntur, vel plures differētiæ, vt partes organicæ viuentium respectu generantis, vel plures passiones, vt inquietātio cordis, & induratio luti: vel plures cooperationes secundum pluralitatem inferiorum, vt generatio houis & leonis, vt sunt à Sole: vel plures effectus ordinate se consequentes, vt ætas sequitur formam ignis genitī &c. & sic possit supponi pluralitas effectuum vniuersaliter, & consequenter sustineri potest primus modus: quoniam nulla est causa per se & principales, quæ non sit causa falsarum duorum, vt eluti subiecti & passionis.

In cor. 11

517. 3. q. 43. ar. 2. cor. fi. 3. cōtra c. 98. 99. & sequens ad cāsas habentes plures effectus: & tunc etiā consequētia est optima: Causa est principium. ergo in causis habentibus plures effectus, a causa est ordo illorum ratione tamen dicta: & ista via est planior, & sufficit proposito. Causa enim eo ꝙ habet rationem principij, & negatiue respectu illo ordine & positiue; sequuntur. ergo ab ea est ordo in effectu sine ad ipsam causam, sine in ipso multiplicato, & sic vbi sunt plures effectus, aperte sequitur ordinem in eis esse, & esse ea. Plures autem esse dicuntur, vel plures differētiæ, vt partes organicæ

¶ Ordinatio vero horum ordinum est, quòd vnus continetur sub altero, probatur: quia causa continetur sub causa. Habitudo autem causarum ad ordines hos est, quòd causa superior non continetur sub ordine causæ inferioris, sed economerio. Manifestatio demum est ab exemplo in politicis, in patre & ordine domus, rectore & ordine ciuitatis, rege & ordine regni, & clara est litera.

¶ Quo ad secundum respondetur, quæsito duabus conclusionibus, iuxta duos ordines, illatos tex. præmissis. Distinctio ex præmissis illata est, quòd in rebus est duplex ordo, vnus vt sunt à prima causa: alter, & hic est multiplex, vt sunt à causis secundis. Prima conclusio respondetur est. Deus non potest facere contradictorium, vt dependet a prima causa, probatur duobus, ad impossibile: quia si faceret contra talem ordinem, faceret contra præscientiam suam, quod est impossibile.

D. 2. 2. q.

¶ Aduerte hic ex tertio contra Gentes c. 98. quomodo potest dupliciter intelligi illa conclusio, scilicet aut quo ad res ordinatas, aut quo ad rationem ordinis. Et ꝙ secundo modo intelligitur hic, non primo, vide ibi circa principium cap.

¶ Secunda conclusio respōsiua est, Deus potest facere præter ordinem rerum, prout pendet ex qualibet secundarum causarum, probatur declaratur & confirmatur. Probatur quidem.

Prima Sau. Thom. Rr 2 Talis

ARTICVLVS V.

Virum Deus operetur in omni operante.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non operetur in omni operante. Nulla enim sufficientia est Deo attribuenda. si igitur Deus operatur in omni operante, sufficienter in quolibet operatur. Superfluum igitur esse, quòd agens creatum aliquid operaretur.

¶ 2 Præt. Vna operatio non est simul à duobus operantibus, sicut nec vnus numero motus potest esse duorum mobilium. Si igitur operatio creaturæ est à Deo in creatura operante, non potest esse simul a creatura: & ita nulla creatura aliquid operatur.

¶ 3 Præterea, Faciens dicitur esse causa operationis facti, inquantum dat ei formam, qua operatur. Si igitur Deus est causa operationis rerum factarum ab ipso, hoc erit inquantum dat eis virtutem operandi: sed hoc est a principio quando rem facit. Ergo vide

tur ꝙ vlterius non operetur in creatura operante.

¶ SED CONTRA est, quòd dicit Isa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.

¶ RESPON. Dicendum, quòd Deum operari in quolibet operāte, aliqui sic intellexerunt, quòd nulla virtus creata aliquid operaretur in rebus, sed solus Deus immediatè omnia operaretur, puta ꝙ ignis non calefaceret, sed Deus in igne, & similiter de omnibus aliis. Hoc autem est impossibile. Primo quidem, quia sic subtraheretur ordo causæ & causati à rebus creatis, qđ pertinet ad impotentiam creantis. Ex virtute enim agentis est, ꝙ suo effectui det virtutem agendi. Secundo, quia virtutes operatiuæ, quæ in rebus inueniūtur, frustra essent rebus attributæ, si per eas nihil operarentur: quinimmo omnes res creatæ viderentur quodam modo esse frustra, si propria operatione destituerentur, cum omnes res sint propter suam operationem. Semper enim imperfectum est propter perfectius. Sicut igitur materia est propter formam, ita forma quæ est actus primus, est propter suam operationem, quæ est actus secundus: & sic operatio est finis rei creatæ. Sic igitur intelligēdum est Deum operari in rebus, ꝙ tamen ipse res propriam habeant operationem.

¶ Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd cum sint causarum quatuor genera, materia non est principiū actionis, sed se habet vt subiectum recipiens actionis effectum. Finis vero, & agens, & forma se habent vt actionis principium, sed ordine quodam. Nam primum quidem principium actionis est finis, qui mouet agentem. Secundo vero, agens. Tertio autem, forma eius, quod ab agente applicatur ad agēdum. Quamuis & ipsum agens per formam suam agat, vt patet in artificialibus. Artifex enim mouetur ad agēdū à fine, qui est ipsum operatum, puta, arca, vel lectus, & applicat ad actionem securim, quæ incidit per suum acumen. Sic igitur secundum hæc tria Deus in quolibet operante operatur. Primo quidem, secundum rationem finis. Cum enim omnis operatio sit ꝓpter aliquod bonum verum, vel apparens, nihil autem est, vel apparet bonum, nisi secundum quod participat aliquā similitudinem summi boni, quod est Deus, sequitur quod ipse Deus sit cuiuslibet operationis causa, vt finis.

¶ Similiter considerandum est, quòd si sint multa agentia ordinata, semper secundum agens agit in virtute primi. Nam primum agens mouet secundum ad agendum. Et secundum hoc omnia agunt in virtute ipsius Dei: & ita ipse est causa omnium actionum agentium. Tertio considerandum est, quòd Deus mouet non solum res ad operandum quasi applicando formas & virtutes rerum ad operationem, sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit: sed etiam dat formam creaturis agētibus, & eas tenet in esse. Vnde non solum est causa actionum inquantum dat formam, quæ est principium actionis, sicut generans dicitur esse causa motus grauium & leuium: sed etiam sicut cōseruans formas, & virtutes rerum, prout Sol dicitur causa manifestationis colorum, inquantum dat, & conseruat lumen, quo manifestantur colores. Et quia forma rei est intra rē, & tanto magis, quanto consideratur vt prior, & vniuersalior, & ipse Deus est propriè causa ipsius esse vniuersalis in rebus omnibus, quod inter omnia est magis intimum rebus, ꝫ sequitur quòd Deus in omnibus intimè operetur. Et propter hoc in sacra scriptura operationes naturæ Deo attribuuntur quasi operanti in natura, secūdum illud Iob. 10. Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus sufficienter operatur in nobis ad modum primi agentis: nec propter hoc superfluit operatio secundorum agentium.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ vna actio non procedit à duobus agentibus vnius ordinis, Sed nihil prohibet quin vna & eadem actio procedat à primo, & secundo agente.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Deus nō solum dat formas rebus, sed etiam conseruat eas in esse, & applicat eas ad agendum, & est finis omnium actionum, ut dictum est.*

In cor. 11

ARTICVLVS VI.

Virum Deus possit facere aliquid præter ordinem rebus inditum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ Deus non possit facere aliquid præter ordinem rebus inditum. Dicit enim Augustī. *26. contra Faustum Deus conditor & creator omnīū naturarum nihil contra naturam facit: sed hoc videtur esse contra naturam, quod est præter ordinem naturaliter rebus inditum. Ergo Deus non potest facere aliquid præter ordinem rebus inditum.

¶ 2 Præt. Sicut ordo iustitiæ est à Deo: ita & ordo naturæ: sed Deus non potest facere aliquid præter ordinem iustitiæ. faceret enim tunc aliquid iniustum. Ergo non potest facere aliquid præter ordinem naturæ.

¶ 3 Præt. Ordinem naturę Deus instituit. Si igitur præter ordinem naturę Deus aliquid faciat, videtur ꝙ ipse sit mutabilis quod est inconueniens.

¶ Sed contra est, quod Augustī. † dicit 26. contra Faustum, quòd Deus aliquando aliquid facit contra solitum cursum naturę.

† li. 26. 66 ra Faust. c. 2 à medio. to. 6.

D. 2. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Talis ordo ei subijcitur, vt procedens ab eo per arbitrium voluntatis, ergo potest præter talem ordinẽ agere. Antecedens hẽ tres partes. Prima patet ex præmissis, quia tã superior non sub ijcit inferiori ordini, sed econuerso. Secunda pro tanti supponitur ex quo ostensum est à Deo. Tertia vero probatur: quia potuisset alium ordinẽ instituere.

Consequentia ãt hic breuitatis causa relinquit, quasi euidens: sed in tertio contra Gen. c. 99. in principio probatur ex differentia inter agens naturale, & liberũ in hoc, q̃ naturale oportet agere secundum vltimum virtutis suæ, & consequenter effectũ similiũ & cõsequenter nõ pót immediate agere effectum proprium causarũ secundarum, causam vero libere agentẽ nõ oportet sic agere, sed pt agere immediate imperfectissimum effectũ, vtendo virtute sua vt vult, vt patet in artifice perfectissimo, potente efficere, si vult, facere opus imperfectũ, quale nouimus in arte faceret. Declaratã vero pomendo duos modos, quib. Deus præter hũc ordinẽ facit, & patet in littera. Confirmãt ãt authoritate Aug. nõ solum hæc, sed prima conclusio simul, ut patet ex Isa.

¶ Circa vtrumq; conclusionẽ simul dubium occurrit: quia aut hic est sermo de posse Dei absolute, & sic cõstat q̃ potest Deus contra virtutq; ordinem, nec sequitur aliq̃ defectus præscientiæ diuinæ: aut est sermo de posse Dei, quo ad exercitium actũ de facto: & sic ẽt nulla est differẽtia inter vtrunq; ordinẽ: quia sicut Deus præscivit primum ordinem, ita & alios: & quemadmodũ si præter primũ ordinem faceret, faceret contra præscientiã, ita si præter alios ordines faceret, faceret contra præscientiam suam: & sic tota littera ruere videt.

¶ Ad hoc dicẽdũ, q̃ vt in titulo patet, hic est sermo de potẽtia Dei secundo modo, & q̃ quãmuis vterq; ordo sit præscitus & ĩstitutus à Deo ab æterno: agere tñ præter primũ læderet præscitã, præter

¶ Respon. Dicendum, quòd à qualibet causa deriuatur aliquis ordo in suos effectus, cum quælibet causa habeat rationem principii. Et ideo secundum multiplicationem causarum multiplicantur & ordines, quorum vnus continetur sub altero, sicut & causa continetur sub causa: vnde causa superior non continetur sub ordine causæ inferioris, sed econuerso, cuius exemplum apparet in rebus humanis. Nam ex patre familias dependet ordo domus, qui continetur sub ordine ciuitatis, qui procedit à ciuitatis rectore, cum & hic contineatur sub ordine regis, à quo totum regnum ordinatur. Si ergo ordo rerum consideretur prout dependet à prima causa, sic contra rerum ordinem Deus facere non potest. Sic enim si faceret, faceret contra sua præscientiam. Si vero consideretur rerum ordo, prout dependet à qualibet secundarum causarum, sic Deus potest facere præter ordinem rerum: quia ordini secundarum causarum ipse non est subiectus, sed talis ordo ei subijcitur: quasi ab eo procedens, non per necessitatem naturæ, sed per arbitrium voluntatis. Potuisset enim & alium ordinem rerum instituere. Vnde & potest præter hunc ordinem institutum agere cum voluerit, puta, agendo effectus secundarum causarum sine ipsis, & vel producendo aliquos effectus, ad quos causæ secundæ non se extendunt. Vnde & Augustꝰ dicit 26. contra Faustum, quòd Deus contra solitum cursum naturæ facit, sed contra summam legem nullo modo facit, quia contra seipsum non facit.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd eum aliquid contingit in rebus naturalibus præter naturam indiram, hoc potest dupliciter contingere. Vno modo per actionem agentis, qui inclinationem naturalem non dedit: sicut cum homo mouet corpus graue sursum, quod non habet ab eo vt moueatur deorsum: & hoc est contra naturam. Alio modo per actionem illius agentis à quo dependet actio naturalis: & hoc non est contra naturam, vt patet in fluxu & refluxu maris, qui non est contra naturam, quãmuis sit præter motum naturalem aquæ, quę mouetur deorsum. Est enim ex impressione cęlestis corporis, à quo dependet naturalis inclinatio inferiorum corporum. Cum igitur naturæ ordo sit à Deo rebus inditus, si quid præter hunc ordinem faciat, non est contra naturam. Vnde Augustꝰ, li. cit 26. contra Faustum, quòd id est cuilibet rei naturale, quod ille fecerit, à quo est omnis modus, numerus, & ordo naturæ.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd ordo iustitiæ est secundum relationem ad causam primam, quæ est regula omnis iustitiæ: & ideo præter hunc ordinem, Deus nihil facere potest.

¶ Ad Tertium dicendum, q̃ Deus sic rebus certum ordinem indidit, vt tamen sibi reseruaret, quod ipse aliquando aliter ex causa esset facturus. Vnde cum præter hunc ordinem agit, non mutatur.

Articvlvs VII.

Vtrum omnia quę Deus facit præter ordinem naturalem rerum, sint miracula.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd non omnia quæ Deus facit præter ordinem naturalem rerum, sint miracula. Creatio enim mundi, & etiam animarum, & iustificatio impii fiunt à Deo præter ordinem naturalem: non enim fiũt per actionem alicuius causę naturalis: & tamen hęc miracula non dicuntur. Ergo non omnia quę facit Deus præter ordinem naturalem rerum, sunt miracula.

¶ 2 Præterea. Miraculum dicitur aliquid arduum & insolitum præter facultatem naturæ, & spem admirantis prouenies: sed quędam fiunt præter naturæ ordinem, quę tamen non sunt ardua: sunt enim in minimis rebus, sicut in restauratione gemmarum, vel sanatione ægrorum. Nec etiam sunt insolita, cum frequenter eueniant, sicut cum infirmi in plateis ponebantur, vt ad vmbram Petri sanarentur. Nec etiam sunt supra facultatem naturę, vt cum aliqui sanantur à febribus. Nec etiam supra spem, sicut resurrectionem mortuorum omnes speramus, quę tamen fiet præter ordinem naturę. Ergo non omnia quę fiunt præter naturæ ordinem, sunt miracula.

¶ 3 Præt. Miraculi nomen ab admiratione sumitur, sed admiratio est de rebus sensui manifestis. Sed quandoq; aliqua accidunt præter ordinem naturalem in rebus sensui non manifestis, sicut cum Apostoli facti sunt scientes, neque inuenientes, neque discentes. Ergo non omnia quę fiunt præter ordinem naturę, sunt miracula.

¶ Sed contra est, quod Augustꝰ dicit 26. contra Faustum, quòd cum Deus aliquid facit contra cognitum nobis cursum solitumque naturæ, magnalia, vel mirabilia nominantur.

¶ Respon. Dicendum, quòd nomen miraculi ab admiratione sumitur. Admiratio autem consurgit, cum effectus sunt manifesti, & causa occulta. Sicut aliquis admiratur cum videt eclipsim Solis, & ignorat causam, vt dicitur in principio *Metaph. Potest autem causa effectus alicuius apparentis alicui esse nota, quæ tamen est alijs incognita. Vnde aliquid est mirum vni, quod non est mirum alijs: sicut eclipsim Solis miratur rusticus, non autem astrologus. Miraculum autem dicitur quasi admiratione plenum, quod scilicet habet causam simpliciter, & omnibus occultam: hæc autem est Deus. Vnde illa quæ à Deo fiunt præter causas nobis notas, miracula dicuntur.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd creatio, & iustificatio impij, etsi à solo Deo fiant, non tamen propriè loquendo, miracula dicuntur: quia non sunt nata fieri per alias causas, & ita non contingunt præter ordinem naturæ, cum hæc ad facultatem naturæ non pertineant.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd arduum dicitur miraculum non propter dignitatem rei in qua fit, sed quia excedit facultatem naturæ. Similiter etiam insolitum dicitur, non quia frequenter non eueniat, sed quia est præter naturalem consuetudinem. Supra facultatem autem naturæ dicitur aliquid non solum propter substantiam facti, sed etiam propter modum & ordinem faciendi. Supra spem etiam naturæ miraculum esse dicitur, non supra spem gratiæ, quæ est ex fide, per quàm credimus resurrectionem futuram.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd scientia Apostolorum, quamuis secundum se non fuerit manifesta, manifestabatur tamen in effectibus, ex quibus mirabilis apparebat.

Articvlvs VIII.

Vtrum vnum miraculum sit maius alio.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd vnum miraculum non sit maius alio, Dicit enim Augustꝰ, * in epistola ad Volusian. In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis: sed eadem potentia, scilicet Dei, sunt omnia miracula. ergo vnum non est maius alio.

¶ 2 Præt. potentia Dei est infinita: sed infinitum improportionabiliter excedit omne finitum. Ergo non magis est miraculum, quòd faciat hunc effectum quàm illum. Ergo vnum miraculum non est maius altero.

¶ Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. de operibus miraculosis loquens, Opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.

¶ Respon. Dicendum, quòd nihil potest dici miraculum ex comparatione potentiæ diuinæ, quia quodcunque factum diuinæ potentiæ comparatum est minimum, secundum illud Isa. 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum statęrę reputatę sunt: sed dicitur aliquid miraculum per comparationem ad facultatem naturæ, quam excedit. Et ideo secundum quod magis excedit facultatem naturæ, secundum hoc maius miraculum dicitur. Excedit autem aliquid facultatem naturæ tripliciter. Vno modo quantum ad substantiam facti, sicut quòd duo corpora sint simul, vel quòd Sol retrocedat, aut quòd corpus humanum glorificetur, quod nullo modo natura facere potest: & istatenent summum gradum in miraculis. Secundo aliquid excedit facultatem naturæ, non quantum ad id quod fit, sed quantum adid, in quo fit: sicut resuscitatio mortuorum, & illuminatio cæcorum, & similia. Potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo: & potest præstare visum, sed non cæco: & hæc tenent secundum locum in miraculis. Tertio modo excedit aliquid facultatem naturæ, quantum ad modum, & ordinem faciendi. Sicut cum aliquis subito per virtutem diuinam à febre curatur absq; curatione, & consueto processu naturæ in talibus: & cum statim aër diuina virtute in pluuias densatur absque naturalibus causis, sicut factum est ad preces Samuelis, & Eliæ: & huiusmodi tenẽt infimum locum in miraculis. Quælibet tamen horum habent diuersos gradus, secundum quod diuersimodè excedunt facultatem naturæ. Et per hoc patet solutio ad obiecta, quæ procedunt ex parte diuinæ potentiæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd excedẽtia secundũ substantiã factis sunt in duplici differentia. Quædam pertinent ad communem iusticiam: quædam vero ad specialem influxum. Pertinentia ad communem influentiam sunt, & quæ Deus vt primum agens quasi suprema natura facit, vt creatio, conseruatio, ordinatio vniuersi, & partiũ eius nõ aliter possibilium, quã per creationẽ &c. & quæ Deus vt tale agens, puta glorificator, manifestato nobis ordine facit. vt iustificatio impij, collatio gratiæ &c. Et hæc merito nominantur rationem miraculi, quia à Deo sunt nõ vt ignota causa. Et de his dictum est in, præcedenti articulo, q̃ non sunt propriè miracula. Et ratio ibi assignata, quia scilicet nõ sunt nata fieri per causas secundas oprima est, si ponderetur ly nata fieri, & applicetur negatio ad medias causas rũq; si decernetur, hæc sunt de genere eorũ, quæ sunt nata fieri, scilicet, habẽt quasi naturalem cursum in vniuerso, & nõ per medias causas secundas. Oportet enim ad miraculi rationem & q̃ sit præter causas secundas, & non sit a Deo qua si secundum naturã, quia sic est causa nota, vt tamen sunt illa quæ pertinent ad eõem influentiam. Ad speciem aũt in fluxum Dei pertinent, quę solus præter causas secũdas secundum ordinẽ sibi soli notum facit &c. talia excedentia secundum substantiam facti naturam, sunt in primo gradu miraculoru, vt transubstantiatio panis in corpus Christi, & incarnatio verbi &c.

¶ *Super quæstionis centesimæ sextæ, Articulũ primum.*

In titulo aduerte, q̃ quãuis locutio angelorũ sit naturaliter prior illuminatione, quoniam nihil aliud est quàm locutio quædam, si illuminatiua, illuminatio tñ est prior locutione, vt est mutatio,

¶ *Super quæstionis CV. Articulum octauum.*

† Lib. 1. Meta. cap. 2. circa mediũ. n. 3

Titulus clarus.

¶ In corpore. vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. Vnum miraculum est maius alio. Probatur. Miraculum dr nõ per comparationem ad diuinam potentiã, sed facultatẽ naturæ excesse ergo vnum é maius alio. Antecedẽs quo ad primam partẽ patet, qã respectu diuinæ potẽtiæ quod libet est minimũ, quod probatur authoritate Isaiæ, omissa ratione de infinitate potẽtiæ diuinæ. Quo ad secundam vero partem relinquit per se nota quasi per loco à diuisione. Cõsequentia vero probatur, quia Deus est causa simpliciter occulta. Vnde per eãs nobis notas idem intrinditur in conclusione, quod percãs secundas, seu naturales in titulo.

719 1. 2. q. 113 art. 10. co. Et 3. contra c. 101. fin.

*Aliquantulũ ante mediũ est epi. 3. t. 2.

¶ Ad hoc dicitur, quòd excedẽtia secundũ substantiã factis sunt in duplici differentia, Quædam pertinent ad communem influentiam: quædam vero ad specialem influxum. Pertinentia ad communem influentiam sunt, & quæ Deus vt primum agens quasi suprema natura facit, vt creatio, conseruatio, ordinatio vniuersi, & partiũ eius nõ aliter possibilium, quã per creationẽ &c. & quæ Deus vt tale agens, puta glorificator, manifestato nobis ordine facit. vt iustificatio impij, collatio gratiæ &c. Et hæc merito nominantur rationem miraculi, quia à Deo sunt nõ vt ignota causa. Et de his dictum est in, præcedenti articulo, q̃ non sunt propriè miracula. Et ratio ibi assignata, quia scilicet nõ sunt nata fieri per causas secundas oprima est, si ponderetur ly nata fieri, & applicetur negatio ad medias causas rũq; si decernetur, hæc sunt de genere eorũ, quæ sunt nata fieri, scilicet, habẽt quasi naturalem cursum in vniuerso, & nõ per medias causas secundas. Oportet enim ad miraculi rationem & q̃ sit præter causas secundas, & non sit a Deo qua si secundum naturã, quia sic est causa nota, vt tamen sunt illa quæ pertinent ad eõem influentiam. Ad speciem aũt in fluxum Dei pertinent, quę solus præter causas secũdas secundum ordinẽ sibi soli notum facit &c. talia excedentia secundum substantiam facti naturam, sunt in primo gradu miraculoru, vt transubstantiatio panis in corpus Christi, & incarnatio verbi &c.

¶ *Super quæstionis centesimæ sextæ, Articulũ primum.*

In titulo aduerte, q̃ quãuis locutio angelorũ sit naturaliter prior illuminatione, quoniam nihil aliud est quàm locutio quædam, si illuminatiua, illuminatio tñ est prior locutione, vt est mutatio,

QVAEST. CVI.

Quomodo vna creatura moueat aliam, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est quomodo vna creatura moueat aliam. Erit autem hæc consideratio tripartita, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratio,atq; gubernationis diuinæ effectus, quoniã illuminatio per se importat actionem perfectiuam alterius, locutio autem non. Et ideo hoc in loco prius de illuminatione,quam de locutione determinatur. Potest quoq; & alia ratio huius ordinis reddi,s.quòd illuminatio est naturaliter prior locutione,sicut naturale animali, & hoc ẽm nomi nis rationem:quia ẽm suppositionem in tali materia ẽm veritatẽ locutio sit prior illuminatione. Quæstiones.n. ordinanf secundũ rones quæsitorum in cõi, & nõ secun dum ordinem conclusionum deciden darum.

¶In corpore tria, primo Proponitur conclusio responsua affirmatiue, s. Vnus angelus illuminat alium.Secũdo determinat.qd fit illuminare in angelis,& dicit.q̃ est manifestare alij ve ritatem cognitã.Et probatur dupliciter, primo ex ratione illuminationis, quæ habetur ex au thoritate ad Ephe. 4. & trahitur ex ratione luminis affignata ad Eph. 5.se cundo ex authoritate Dionys.7.cap. cæl.hierarch.

¶Aduerte hic,q̃ manifestare aliq̃ ignotum contingit dupliciter. Vno modo per simplicem præsentationem obiecti: sicut habens po mum oc cultatum, proferẽs illud in medium,manifestat videntibus. Alio modo per adhibitionem lumi nis adiuua ntis, vt pareat alicui quod occultũ erat: sicut addens candelam dicitur manifestare quod priori lumine discerni non poterat. Manifesta re primo modo nõ est illuminare, ut de se patet: sed ma nifestare secundo modo est illuminare. Vnde in litera ad significandum quòd illuminare non est quodcunque manifestare, dicitur quòd illuminare est manifestationem agnitæ veritatis tradere. vbi expresse vtrũque posuit de ratione illuminationis,scilicet offerre veritatem cognitam, & manifestationem illius, quod est per lumen adhibitum.Vnde & in hoc differt,vt patebit,locutio angelica ab illuminatione;quia illa obiectum simpliciter offert,ista vero obiectum simul cum lumine.

¶Tertio ponit duos modos,quibus vnus angelus illuminat,aliũ angelum, & sic ponitur conclusio responsiua in speciali bimembris. Vnus angelus illuminat alium angelum & ex parte virtutis intellectiuæ,& ex parte similitudinis rei intellectæ.Probatur primo prima pars,& secundo secunda. Prima pars probatur, & declaratur sic, Virtus perfectioris corporis confortatur ex situ ali propinquitate perfectioris corporis. ergo virtus intellectualis inferioris angeli confortatur ex conuersione superioris angeli ad ipsum. ergo vnus angelus illuminat alium, fortificando virtutem intellectiuam. Antecedens declaratur exemplariter, in minus & magis calido. consequentia vero probatur: quia hoc facit ordo conuersionis in spiritualibus, quod ordo propinqu itatis in corporalibus. Secunda vero pars probatur sic. Superior angelus veritatem sic vniuersaliter nouit,ut inproportionata sit inferiori.ergo distinguit vt ab inferiori capiatur. ergo illuminat ilIum ex parte similitudinis rei cognitæ. Antecedens patet ex supradictis.Prima consequentia probatur, quia connaturale est inferiori particularius recipere, & declaratur ex eniplo apud nos magistri & discipuli,Et confirmatur authoritate Dionysij.14.ca. Secunda consequentia est per se nota.

¶Circa primam partem conclusionis, & eius pbationẽ occurrit dubiũ tactũ à Durando & Aurcolo, consitẽs in hoc. Cõfortatio ista aut fit per actionem vnius in alium, aut per cõcursum amborum ad vnũ cõem effectum. Si per actionẽ dupli citer potẽ intelligi, aut causando intensius lumẽ intellectus,aut adhibendo aliqd nouum lumẽ: Sed nullo horũ modorum potest verificari.ergo.Quòd.n. ibi nõ fit intensio luminis, patet ex eo, q̃ lumen virtutis intellectiuæ,de quo est sermo,non suscipit magis & minus, cum sit naturalis potentia in natura inuariabili. Quòd etiam nõ causetur ibi nouũ lumen ẽm esse intentionale, vt quidam dicunt,ex eo patet, q̃ vnus angelus apud S.Tho. non potest causare obiecti, q̃ conitat habere esse intentionale,& cõ quod dam intentionale lumen. Quòd aũt ista confortatio nõ fiat per concursum vtriusq; intellectus ad intelligẽdum idẽ,patet dupliciter.Primo ex eo q̃ impossibile est duas intellecti uas virtutes creatas eundem actum intelligendi eaudem efficere, cum intellenens : nec vnum accidens possibile sit esse in duobus. Secundo ex eo quod ẽt in corporalibus vnus agens non confortatur ex concursu alterius ad idem, nisi ipsum aliquid recipiat ab illo concurrente. Vnde & in litera dr, q̃ minus calidum fortificatur ex præsentia magis calidi, quia crescit in calore. vbi ergo soluẽ sit concursus ad tertium, non est fortificatio. Simili modo potest dubitari de illo ordine conuersionis in spiritualibus, posito in litera,quid sit ista conuersio,aut scilicet est actus in inferiorem,aut solum concursus ad eundem effectum, & cætera,ut supra.

¶Ad hoc dr,quod conuersio & confortatio ista fit per actionẽ vnius in aliũ,& per cõcursum vtriusq; ad idẽ,nõ per modũ naturæ,sed artis cooperãtis naturæ. nõ per influxũ pertinentẽ ad agẽs naturale,sed per influxum pertinentem ad docentem vt sic.

¶Ad cuius euidentiam scito, quòd quantum ad propositum spectat, differentia inter ea quæ fiunt à natura, & quæ fiunt ab arte, non quacunque,sed cooperante naturæ, est, quòd illa fiunt ab agente extrinseco,ut patet in generatione rerum naturaliũm: ista vero fiunt partim ab extra, & partim ab intra, vt patet de sanitate adepta per curam medicorum. Nec est dubium quin hoc modo in nobis scientia per doctrinam fiat, ut inferius latius patebit: nunc vero supponatur. Scito secundo, quòd actio docentis ut sic,non est præbere prius aliquod lumen, & deinde offerre veritatem cognitam,sed offerre veritatem cognitam,vt illumina tam

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus angelus illuminet alium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ vnus angelus non illuminet alium. Angeli enim eandem beatitudinem possident nunc, quàm nos in futuro expectamus: sed tunc vnus homo non illuminabit alium, secundum illud Iere. 31. Non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum. Ergo etiam nunc vnus angelus non illuminat alium.

¶2 Præt. Triplex est lumen in angelis,naturæ,& gratiæ, & gloriæ:sed angelus illuminatur lumine naturæ à creante, lumine gratiæ à iustificante, lumine gloriæ à beatificante,quod totum Dei est. Ergo unus angelus non illuminat alium.

¶3 Præt. Lumen est forma quædam mentis:sed mens rationalis à solo Deo formatur nulla interposita creatura, ut Aug. † dicit in lib.83.quæstio.Ergo vnus angelus non illuminat mentem alterius.

¶Sed contra est,q̃ dicit Dio.*8.ca. cæl.hierar. q̃ angeli secũdæ hierarchiæ purgant,& illuminantur,& perficiuntur per angelos primæ hier.

¶RESPON. Dicendum, quòd vnus angelus illuminat alium. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd lumen secundum quòd ad intellectum pertinet, nihil est aliud quàm quædam manifestatio veritatis secundum illud ad Eph.5.Omne quod manifestatur, lumen est. Vnde illuminare nihil aliud est, quàm manifestationem agnitæ veritatis alij tradere, secundum quem modum Apostolus dicit ad Eph. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia, illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo. Sic igitur vnus angelus dicitur illuminare alium, inquantum ei manifestat veritatem, quàm ipse cognoscit. Vnde Dion.* dicit 7. cap. cæl. hierarch. quòd theologi planè monstrant cælestium substantiarum ornatus à supremis mentibus doceri deificas scientias. Cum autem ad intelligendum duo concurrant,vt supra diximus,* scilicet virtus intellectiua,& similitudo rei intellectæ: secundũ hæc duo vnus angelus alteri veritatem no tam notificare potest. Primo quidem,fortificando virtutem intellectiuam eius. Sicut enim virtus imperfecte sit esse in duobus. Secundo ex eo quod ẽt in corporalibus vnus agens non confortatur ex concursu alterius ad idem, nisi ipsum aliquid recipiat ab illo concurrente. Vnde & in litera dr, q̃ minus calidum fortificatur ex præsentia magis calidi, quia crescit in calore. vbi ergo soluẽ sit concursus ad tertium, non est fortificatio. Simili modo potest dubitari de illo ordine conuersionis in spiritualibus, posito in litera,quid sit ista conuersio,aut scilicet est actus in inferiorem,aut solum concursus ad eundem effectum, & cætera,ut supra.

¶Ad hoc dr,quod conuersio & confortatio ista fit per actionẽ vnius in aliũ,& per cõcursum vtriusq; ad idẽ,nõ per modũ naturæ,sed artis cooperãtis naturæ. nõ per influxũ pertinentẽ ad agẽs naturale,sed per influxum pertinentem ad docentem vt sic.

¶Ad cuius euidentiam scito, quòd quantum ad propositum spectat, differentia inter ea quæ fiunt à natura, & quæ fiunt ab arte, non quacunque,sed cooperante naturæ, est, quòd illa fiunt ab agente extrinseco,ut patet in generatione rerum naturaliũm: ista vero fiunt partim ab extra, & partim ab intra, vt patet de sanitate adepta per curam medicorum. Nec est dubium quin hoc modo in nobis scientia per doctrinam fiat, ut inferius latius patebit: nunc vero supponatur. Scito secundo, quòd actio docentis ut sic,non est præbere prius aliquod lumen, & deinde offerre veritatem cognitam,sed offerre veritatem cognitam,vt illumina

† Qu.1.ã pro. 2 ẽ nic. to.4.

† ca.8.pa rum ante mediũ & c.6. Eccl. hierarch.

† Ca.7. post medium.

* Q. sequẽ. ar.3.

tum.Sic.n.illuminatur intellectus ad videndã veritatẽ illã,& consequenter fortificatur ex participatione luminis superioris participati per receptionem illius veritatis illuminatæ. Veritas autem illustrata est:quum lumine intellectuali claret.Claret autem: quum intellectuali intuitu pen etratur:& sic de primo ad vltimũ cum aliquod occultum non per solam absentiã, sed propter difficultatem, vel excellentiam &c.ve cognitum proponitur, vt illustratum proferatur.Et quamuis cõtingat illud nõ videri ab eo,cui offertur, propter debilitatem intellectualis visus, tamen quantum in se est, vt illustratũ proponitur.Et hęc est prima radix illuminationis intellectualis in angelis. Profert enim quisque superior inferiori obiectum, ut cognitum & illustratum. Et quoniam ex hoc solo non sequitur, ergo profertur obiectum, vt illustratũ huic inferiori,eo quòd cognitum a superiore claret ut obiectum ipsius,& non ut obiectum cuiuscunque: sicut cognitum a magistro claret ut obiectum illius, & non addiscentis plerumque, Ideo cum hac prima radice, concurrit secunda, scilicet particularitas conceptuũ habilium ut percipiantur à tali inferiori, vt etiam apud nos contingit.Et sic dum angelus illuminat alium, regulariter vterque modus illuminationis conjungitur: quonia & obiectũ proportionatũ inferiori, ut participanti hoc nouum lumen.Sed prius natura est umen,quàm d iuisio.Et illud se tenet ex parte vis intellectiuæ. Est enim intellectus ex illo, non solum potens ad hoc percipiendum,sed alia, ad quæ prius non se extendebat: hæc autem se tenet ex parte speciei idest, concipitur. Et per hæc iam patere potest responsio ad obiecta. superior enim angelus conuertit se ad inferiorem eo modo quo doctor ad discipulum, sublata tamen discursus imperfectione. Hæc autem conuersio non consistit in actione, aut concursu per modum naturæ, vt obiectiones procedunt: sed in actione iti alium per modum artis cooperatiuæ naturæ. Et est in superiore actiua ordinatio conceptus proprij illustrantis & commensurantis est conceptam inferiori. In inferiore vero est applicatio intellectus sui ad formandum in se conceptum correspondentem ostensi conceptui de eadem re: sic enim participat superioris lumen per modum disciplinæ. Sic quodam modo fit in inferiore nouum lumen propter participationem prædictam, qua redditur de potentia illuminatus, actu illuminatus. Sic quodanimodo lumen inferioris intenditur, quia efficacior fit ad intelligendum, non quòd sit proprie intensio.Sic quodammodo est duorum concursus ad tertium: pro quanto doctor nihil prius dat discenti, sed ad formandum in ipso discente conceptum verum, proprium & clarum, & dere illa, suum conceptum conuertit & ordinat. Hoc enim modo spiritualia continuantur, & confortantur: continuatione, & crescunt, & non per præuium aliquid adipisci, ut in corporalibus contingit. Hæc si non credis, lege quæst. 9.de veritate arti c.1.

¶Ad Secundum dicendum, quòd vnus angelus non illuminat alium tradendo ei lumen naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ,sed confortando lumen naturale ipsius,& manifestando ei veritatem de his, quæ pertinent ad statum naturæ, & gratiæ, & gloriæ, vt dictum est*.

¶AD Tertium dicendum,q̃ rationalis mens formatur immediatè à Deo vel sicut imago ab exemplari, quia nõ est facta ad alterius imaginem quàm Dei:vel sicut subiectum ab vltima forma completiua:quia semper mẽs creata reputatur informis, nisi ipsi primæ veritati inhæreat. Aliæ vero illuminationes,quæ sunt ab homine, vel angelo, sunt quasi dispositiones ad vltimam formam.

ARTICVLVS II.

Vtrum vnus angelus possit mouere voluntatem alterius.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quod vnus angelus possit mouere voluntatem alterius. Quia secundum Dion.sicut vnus angelus illuminat aliũ, ita purgat & perficit,ut patet ex authoritate supradicta: *sed purgatio & perfectio videnf pertinere ad voluntatẽ. nam purgatio vt esse à sordibus culpæ,quæ pertinet ad voluntatem: perfectio autem videtur esse per consecutionem finis, qui est obiectum voluntatis. ergo vnus angelus potest mouere voluntatem alterius.

¶2 Præt. Sicut Dion.* dicit 7. ca. rationibus diuinorum operum cognoscit, quàm inferior, & de his eum illuminat†. Et hoc est quod dicit Dion.* 4.ca.de di.no.q̃ angeli existentium illuminantur rationibus.

¶AD Secundum dicendum, quòd vnus angelus illuminat alium tradendo ei lumen naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ,sed confortando lumen naturale ipsius,& manifestando ei veritatem de his, quæ pertinent ad statum naturæ, & gratiæ, & gloriæ, vt dictum est*.

¶AD Tertium dicendum,q̃ rationalis mens formatur immediatè à Deo vel sicut imago ab exemplari, quia nõ est facta ad alterius imaginem quàm Dei:vel sicut subiectum ab vltima forma completiua:quia semper mẽs creata reputatur informis, nisi ipsi primæ veritati inhæreat. Aliæ vero illuminationes,quæ sunt ab homine, vel angelo, sunt quasi dispositiones ad vltimam formam.

ARTICVLVS II.

Vtrum vnus angelus possit mouere voluntatem alterius.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quod vnus angelus possit mouere voluntatem alterius. Quia secundum Dion.sicut vnus angelus illuminat aliũ, ita purgat & perficit,ut patet ex authoritate supradicta: *sed purgatio & perfectio videnf pertinere ad voluntatẽ. nam purgatio vt esse à sordibus culpæ,quæ pertinet ad voluntatem: perfectio autem videtur esse per consecutionem finis, qui est obiectum voluntatis. ergo vnus angelus potest mouere voluntatem alterius.

¶2 Præt. Sicut Dion.* dicit 7. ca. 551

† ca.4.nõ multm à principio.

¶Super quæstionis centesimæ sextæ, Articulum secundum.

TITULUS clarus. Possit: intelligitur de potentia sufficiente, alioquin non dicitur posse: nisi secundum quid. In cor.ar.

¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue: Vnus angelus non potest mouere uoluntatem alterius. Probatur hæc conclusio eo ordine, primo distinguitur ly, mouere voluntatem, in duo membra: secundo, probatur conclusio quo ad primum membrum & tertio quo ad secundum. Distinctio est. Voluntas potest moueri dupliciter ex parte obiecti; & ex parte potentiæ. Et rursus ex parte obiecti est duplex mouens, scilicet ipsum obiectum, & ostendens obiectum. Omnia sunt clara ex supra dictis. Probatio conclusionis, quo ad primum membrum continet duo, primo quid non potest, scilicet quòd vnus angelus non potest mouere voluntatem alterius ex parte obiecti, & arguit sic. Bonum vniuersale tantum mouet sufficienter voluntatem obiectiue, & hoc à solo Deo ostenditur. ergo vnus angelus non potest voluntatem obiectiue mouere. Consequentia nota est: & antecedens quo ad primam partem probatur tum per superius: quo ad secundam vero per inferius.Hæc probatio ratione, & authoritate. Ratio est, quia solus Deus sufficit præsens facere obiectum beatitudinis, scilicet Deum, vt per essentiam videndum. Authoritas, Ego ostendam tibi omne bonum. Secundo, continet quid possit angelus ex hac parte, scilicet quòd potest inclinare voluntatem vtroque modo, idest, vt amabile, & vt ostendens amabile: quia est quoddam bonum,quo ad primum, & quia potest suadere,quo ad secundum.

¶Probatio vero conclusionis quo ad secundam partem, scilicet voluntas non potest ex parte potentiæ ab angelo, sed à solo Deo moueri est, Solus Deus est author naturæ intellectualis, ergo solus ipse tribuit potentiam volendi, ergo solus potest immutare inclinationem illius in uolitum, ergo solus potest immutare operationem uoluntatis, ergo solus potest mouere exm ex parte potentiæ. Antecedens Supponitur ex dictis. Prima consequentia relinquitur per se notã. Secunda vero probatur, Solus author naturæ,quàm sequitur inclinatio naturalis,

† Ca.15. nõ multũ remote ab initio mediũ.

3.di.9.ar. 2.Et citi. q.2.ar.1. Et veri.q. 9.ar.1.Et 1.cor.13.

3.di. 9.ar. 2.Et citi. q.2. ar.1. Et veri.q. 9.ar.1.Et 1.cor.13.

† ca.4.nõ multm à pricipio.

† Ar.pce. argu. sed contra.

† ca.7.ex l. hierar. in prin. & c. 8. circa principiũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest illa inclinationem mutare. ergo solus author intellectualis naturæ, quàm sequitur inclinatio voluntatiua, potest illã mutare. Tertia vero consequentia probatur: quia operatio voluntatis nihil aliud est, quàm inclinatio voluntatis in volitum. Vltima vero consequentia relinquitur per se nota.

¶Circa hanc rationem dubiũ occurrit. Quia qõ est de motione voluntatis, ad actũ proprium: probatio ãc procedit de motione voluntatis ad actum extrarium, procedit. n. de mutatione inclinationis actualis ipsius voluntatis. Vnde dicet quispiam, q̃ licet solus Deus possit variare inclinationẽ volũtatis: angelus iñ mouere ipsam volũtatẽ ad aliquas harum inclinationũ actuũ põt. Ad hoc dupliciter dici pt. Primo negãdo, q̃ probatio literæ loquitur de variatione volũtatis à proprio opere ad extrarium. Dicam. n. q̃ probatio fundatur super hoc iñ, q̃ operatio per modũ inclinatiõis à nullo extrinseco in esse pt, nisi à datore virtutis Hæc. n. est differẽtia inter operationẽ absolutam, & operationẽ p modũ inclinationis cõenientẽ, q̃ illa ab eẽ esse põt, ista nõ. Exẽplum, Graue põt descendere & ascendere: sed ascendere non inest sibi ut inclinatio, sed descẽdere sic; & iõ graue a nullo extrinseco põt per se moueri deorsum, nisi à generãte. Sub hac p portione posita in ista in illis verbis, Inclinationẽ solus põt mutare q̃ dat virtutẽ &c. posita est minor, imo pr̃ posita. s. q̃ ois operatio volũtatis cõuenit ei ut inclinatio: quia velle nihil aliud est q̃ inclinatio actualis volentis in volitũ, igitur uoluntas nõ potest educi de potentia ad actũ volendi ex parte potẽtiæ ab aliquo extrinseco, nisi à datore uoluntatis, & hæc rõ conuincit intellectum, & est per se nota. Constat. n. q̃ moueri ad actualẽ inclinationem ut sic, non nisi a se, aut à sui factore, à quo habitualẽ hẽt inclinationẽ, esse põt: inclinationis. n. rõné habere non põt respectu alicuius, quod ab eẽ venit. Si quis aũt contendat ex superficie literæ, & non ex rõne inclinationis, sed variatione inclinationis, 80 processum hãc interpretandũ oino vult, põt dari secunda rõhio dicendo, q̃ quia ciusdẽ rationis est moueri appetitũ aliquẽ ex parte potentiæ ad suũ actũ naturalẽ, & moueri ad oppositũ iõ ex negatione potentiæ motiuæ ad oppositũ, optime intelligitur negatio potentiæ motiuæ ad actua lẽ inclinationẽ. Qõ aũt eiusdem rõnis sit mouere ex parte potentiæ ad propriã inclinationẽ, & variare inclinationẽ, ex eo paret, q̃ variari inclinatio nõ põt nisi uariata virtute, q̃ sequit inclinatio. Non. n. põt imaginari qõ uarietur inclinatio lapidis respectu motus localis, nisi facta mutatione circa gratuitatẽ: stãte. n. illa, semper motus deorsum sequit, ut inclinatio. Alij aũt motus põt quidẽ mesle, sed nõ ut inclinatio actualis: ideõ est in prõpetua inclinatio actua lis supponit habitualẽ, & est ab ea: ideoq; non põt actualis variari, nisi variata habituali. Cõstat aũt q̃ variare habitualẽ in clinationẽ est doctoris naturæ, cuius est illa virtus. Vñ nõ uariat inclinatio terræ, nisi terrã mutata terra de graui in leue. q̃ si ne substãtiali trãsmutatione fieri ne quit. Mutare igit inclinationẽ actualẽ nõ põt nisi dator virtutis p̃ necessariã connexionẽ inter actuã habitualẽ, qua prohibẽt agẽs intrinsecum attingere inclinationẽ actualem, nisi media habituali. Hæc ãt est rõ quare extrinsecum agens non põt educere appetitũ ad actũ fm̃ suum, quia. s. actus ille in est ut inclinatio, inclinatio ãt ut sic non potest ex parte potentiæ attingi, nisi media inclinatione habituali ac per hoc si aliquod extrinsecum potest educere per se habituam inclinationẽ in actualem, oportet quòd possit dare talem habitualem inclinationem: & sic patet quomodo prædictus processus valet. Prima tamen expositio melior, & formalior est.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd secundum modum illuminationis est accipienda & purgatio, & perfectio. Et quia Deus illuminat immutando intellectum & voluntatem, purgat à defectibus intellectus & voluntatis, & perficit in finem intellectus & voluntatis: angeli autem illuminatio refertur ad intellectum, ut dictum est;* ideo etiam purgatio angeli intelligitur à defectu intellectus, qui est d nescientia: perfectio autem est consummatio in finem intellectus, qui est veritas cognita. Et hoc est quod dicit Dion.* 6. ca. eccl. hierar. quod in celesti hierarchia purgatio est in substantijs, & essentijs tanquam ignotorum illuminatio in perctiorem scientiam inducens. Sicut si dicamus visum corporalem purgari, inquantum remouentur tenebræ: illuminari vero, inquantum perfunditur lumine; perfici vero, secundum quod perducitur ad cognitionem colorati.

¶Ad Secundum dicendum, quòd vnus angelus potest inducere alium ad amorem Dei per modum persuadentis, vt supra dictum est*.

¶Ad Tertium dicendum, q̃ Philosophus loquitur de appetitu inferiori sensitiuo, qui potest mouerià superiori intellectiuo, quia pertinet ad eandẽ naturam animæ, & quia inferior appetitus est virtus in organo corporali, qd̃ in angelis locum non habet.

Articvlvs III.

Vtrum angelus inferior superiorem illuminare possit.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q̃ angelus inferior superiorem illuminare possit. Ecclesiastica enim hierar. deriuata est à cælesti, & eam representat, vnde & superna Hierusalem dicitur mater nostra, Gal. 4. Sed in Ecclesia etiam superiores illuminantur ab inferioribus & docentur, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 14. Potestis omnes per singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes exhortentur. Ergo & in cælesti hierarchia superiores ab inferioribus possunt illuminari.

¶2 Præt. Sicut ordo corporalium substantiarum dependet ex Dei voluntate, ita & ordo substantiarum spiritualium: sed sicut dictum est,* Deus quandoque præter ordinem substantiarum corporaliũ operatur. ergo etiã operatur præter ordinem spiritualium substantiarum illuminando inferiores, non per medios superiores. Sic ergo inferiores nunquàm illuminãt superiores, sed econtra. Hæc conclusio cõtinet duo. 1. regulare ordinem inter illuminatum, & illuminatum, & illuminantem, quia. s. superiores sunt illuminantes, inferiores vero illuminati: & est varietas talis ordinis in ly nunquã, & ly semper. Et quo ad vtrũque probatur in litera. Primo quo ad primũ: quia sicut causa ad causam, ita ordo ad ordinem. ergo sicut causa continetur sub causa, ordo sub ordine continetur. Deinde quo ad secundũ sic: prætermisso ordinis secundarium causarum est propter ordinandum hominẽ in cognitione Dei: sed prætermissio ordinis in angelis non pertinet ad ordinandum hominem in cognitionem Dei. ergo prætermissio in angelis nunq̃. Antecedens includit duo, scilicet q̃ prætermissio ordinis secundarũ causarum fit propter ordinem ad primã causam, & quod fit propter talem ordinem, s. manifestationes Dei ad homines: & quo ad vtrunque probatur. Quo ad primũ duplicitur. s. ratione, quia ordo inferioris a superiori mutari potest, exẽplo in humanis pceptis. Quo ad secundum vero, quia in corporalib. causis hanc solam rationem videmus. Minor vero probatur, quia operationes angelorum nõ sunt nobis manifestæ. Aduerte quòd tota hæc ratio fundata est super hoc q̃ operationis miraculosæ finis est vtilitas cognitionis, & affectionis humanæ ad Deũ, iuxta illud Apost. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: & subditur ibi de miraculis, vt superius dictũ est. Constat enim ex dictis in quæstione præcedente, q̃ operatio Dei præter ordinem naturalem, ad miracula spectat. vide in tertio contra Genes. in calce. 99. cap. quantum valeat hæc ratio.

¶In corpore vna conclusio respõsiua quæsito negatiue. Angeli inferiores nunquàm illuminãt superiores, sed econtra. Hæc conclusio cõtinet duo. 1. regulare ordinem inter illuminatum, & illuminatum, & illuminantem, quia. s. superiores sunt illuminantes, inferiores vero illuminati: & est varietas talis ordinis in ly nunquã, & ly semper. Et quo ad vtrũque probatur in litera. Primo quo ad primũ: quia sicut causa ad causam, ita ordo ad ordinem. ergo sicut causa continetur sub causa, ordo sub ordine continetur. Deinde quo ad secundũ sic: prætermissio ordinis secundarium causarum est propter ordinandum hominẽ in cognitione Dei: sed prætermissio ordinis in angelis non pertinet ad ordinandum hominem in cognitionem Dei. ergo prætermissio in angelis nunq̃. Antecedens includit duo, scilicet q̃ prætermissio ordinis secundarũ causarum fit propter ordinem ad primã causam, & quod fit propter talem ordinem, s. manifestationes Dei ad homines: & quo ad vtrunque probatur. Quo ad primũ duplicitur. s. ratione, quia ordo inferioris a superiori mutari potest, exẽplo in humanis pceptis. Quo ad secundum vero, quia in corporalib. causis hanc solam rationem videmus. Minor vero probatur, quia operationes angelorum nõ sunt nobis manifestæ. Aduerte quòd tota hæc ratio fundata est super hoc q̃ operationis miraculosæ finis est vtilitas cognitionis, & affectionis humanæ ad Deũ, iuxta illud Apost. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: & subditur ibi de miraculis, vt superius dictũ est. Constat enim ex dictis in quæstione præcedente, q̃ operatio Dei præter ordinem naturalem, ad miracula spectat. vide in tertio contra Genes. in calce. 99. cap. quantum valeat hæc ratio.

Ar. 1. huius quæst.

† Cap. 5. Eccle. hier. in titulo de sacred. perfectionibus in princi.

¶Præced. art. 6.

¶Præced. art. 4.

Q. præced. artic. 4.

† Lib. 3. de anima text. 39. com. 2.

Q. præced. artic. 4.

Ar. præc.

D. 549.

† Cap. 5. eccl. hierar. 2. circa mediũ & 8.

In cor. art.

Q. præced. art. 2.

Tit. conc. arti.

525 2. dist. 9. ar. 2. Et dist. 11. q. 2. art. 2. Et veri. q. 9. ar. 1. * cap. 2.

† In Homil. de eẽ tum quibus, & est 34. in euã. a medio. † c. 4. a medio illius.

* Ar. 1. huius quæst. arg. sed cont.

¶ *Super Quæst. 106. Artic. III.*

Titulus clarus, Possit, potentia naturali & ordinaria, non de potentia Dei absoluta est quæstio.

¶In cor-

¶In corpore vna conclusio respõsiua quæsito negatiue. Angeli inferiores nunquàm illuminãt superiores, sed econtra. Hæc conclusio cõtinet duo. 1. regulare ordinem inter illuminatum, & illuminatum, & illuminantem, quia. s. superiores sunt illuminantes, inferiores vero illuminati: & est varietas talis ordinis in ly nunquã, & ly semper. Et quo ad vtrũque probatur in litera. Primo quo ad primũ: quia sicut causa ad causam, ita ordo ad ordinem. ergo sicut causa continetur sub causa, ordo sub ordine continetur. Deinde quo ad secundũ sic: prætermissio ordinis secundarium causarum est propter ordinandum hominẽ in cognitione Dei: sed prætermissio ordinis in angelis non pertinet ad ordinandum hominem in cognitionem Dei. ergo prætermissio in angelis nunq̃. Antecedens includit duo, scilicet q̃ prætermissio ordinis secundarũ causarum fit propter ordinem ad primã causam, & quod fit propter talem ordinem, s. manifestationes Dei ad homines: & quo ad vtrunque probatur. Quo ad primũ duplicitur. s. ratione, quia ordo inferioris a superiori mutari potest, exẽplo in humanis pceptis. Quo ad secundum vero, quia in corporalib. causis hanc solam rationem videmus. Minor vero probatur, quia operationes angelorum nõ sunt nobis manifestæ. Aduerte quòd tota hæc ratio fundata est super hoc q̃ operationis miraculosæ finis est vtilitas cognitionis, & affectionis humanæ ad Deũ, iuxta illud Apost. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: & subditur ibi de miraculis, vt superius dictũ est. Constat enim ex dictis in quæstione præcedente, q̃ operatio Dei præter ordinem naturalem, ad miracula spectat. vide in tertio contra Genes. in calce. 99. cap. quantum valeat hæc ratio.

Articvlvs IIII.

Vtrum angelus superior illuminet inferiorem.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur q̃ angelus superior non illuminet inferiorem de omnibus quæ ipse nouit. Dicit. n. Diony.* 12. ca. cæl. hierar. quòd angeli superiores habent scientiam, magis vniuersalem: inferiores vero magis particularem & subiectam: sed plura continentur sub scientia vniuersali, quàm sub particulari. Ergo nõ omnia quæ sciunt superiores angeli, cognoscunt inferiores per superiorum illuminationem.

¶2 Præt. Magister dicit in 11. dist. 2. sent. q̃ superiores angeli cognouerũt à sæculis mysterium incarnationis: inferioribus vero ignotũ fuit vsquequo completũ est. Quod videtur per hoc, q̃ quibusdam angelis quærentib. Quis est iste rex gloriæ, quasi ignorantibus, alij respondent quasi scientes: Dominus virtutũ ipse est rex gloriæ, vt Dionys.* exponit 7. ca. cæl. hierar. Hoc autem non esset, si superiores angeli illuminarent inferiores de omnibus quæ ipsi cognoscunt. Non ergo eos illuminant de omnibus sibi notis.

¶3 Præte. Si omnia superiores angeli inferioribus annuntiant quæ cognoscunt, nihil inferioribus ignotum remanet, quod superiores cognoscant. Non ergo de cætero superiores poterunt illuminare inferiores: quod videtur inconueniens. Non ergo superiores de omnibus inferiores illuminant.

¶Sed contra est, quod Gregor. * dicit, quòd in illa cælesti patria licet quædam data sint excellentiora, nihil tamen possidetur singulariter. Et Dion. †dicit 15. ca. cæl. hierar. q̃ vnaquæque cælestis essentia intelligentiam sibi à superiori datam inferiori communicat, vt patet ex authoritate supra inducta.*

¶Respon. Dicendum, quòd omnes creaturæ ex diuina bonitate participant, vt bonum quod habent, in alia diffundãt: nam de ratione boni est, q̃ se alijs cõmunicet. Et inde est etiã, q̃ agentia corporalia similitudinem suam alijs tradunt, quantum possibile est. Quanto igitur aliqua agentia magis in participatione diuinæ bonitatis constituuntur, tanto magis perfectiones suas nitũtur in alios transfundere, quantũ possibile est. Vnde beatus Pet. monet eos, qui diuinam bonitatẽ per gratiam participant, dicens 1. Pet. 4. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Multo igitur magis sancti angeli, qui sunt in plenissima participatione diuinæ bonitatis, quicquid à Deo percipiunt, subiectis impartiunt. Antecedens probat dupliciter. Primo, quia de ratione boni est, q̃ se alijs cõmunicet. Secũdo ab effectu, quia agentia corporalia quantũ possunt, assimilant sibi alia. Prima vero consequẽtia patet ex se: iuxta illud, Sicut simpliciter ad simpliciter. Et nihil omnino confirmat authoritate Petri Apostoli. Secunda autem probatur, quia sancti angeli sunt in plenissima participatione diuinæ bonitatis. Quo ad 5ũ differentia reperitur cõsistit in modo 5ũ di, & in vna conclusione ponitur, s. superiores semper remanẽt in altiori ordine, & pfectiorẽ scientiã habẽtes. Probatur, quia inferiores nõ recipiũt, ita excellẽter & declarat in magistro & discipulo.

¶Super

Ar. 1. huius quæst.

¶Præced. art. 6.

Ar. præc.

D. 549.

† Cap. 5. eccl. hierar. 2. circa medium & 8.

525 2. dist. 9. ar. 2. Et dist. 11. q. 2. art. 2. Et veri. q. 9. ar. 1. * cap. 2.

† In Homil. de eẽ tum quibus, & est 34. in euã. a medio. † c. 4. a medio illius.

* Ar. 1. huius quæst. arg. sed cont.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipiunt, subiectis impartiuntur: non tamen recipitur ab inferioribus ita excellenter, sicut est in superioribus. Et ideo superiores semper remanent in altiori ordine, & perfectiorem scientiam habentes. Sicut vnam & eandem rem plenius intelligit magister, quàm discipulus qui ab eo addiscit.

¶Ad primvm ergo dicendum, ꝙ superiorum angelorum scientia dicitur esse vniuersalior quantum ad eminentiorem modum intelligendi.

¶Ad secvndvm dicendum, ꝙ verbum Magistri non sic est intelligendum, ꝙ inferiores angeli penitus ignorauerint mysterium incarnationis, sed quia nõ ita plenè cognouerũt sicut superiores: & in eius cognitione postmodum profecerunt, dum illud mysterium impleretur.

¶Ad tertivm dicẽdum, ꝙ vsq; ad diem iudicij semper noua aliqua supremis angelis reuelantur diuinitus de his, quæ pertinẽt ad dispositionem mundi, & præcipuè ad salutem electorũ. Vnde semper remanet, vnde superiores angeli inferiores illuminent.

¶ *Super quæstionis centesimeseptimę, Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue, In angelis est aliqua locutio. Hanc cõclusionem postquam proponit, ostẽdit q̃ sit difficilis peneratu ex authoritate Greg. ac deinde probat, & declarat simul sic: Manifestare proprium conceptum mentis alteri, est loqui alteri: sed ordinare proprium conceptum ad manifestandum alteri, est manifestare proprium cõceptũ mentis alteri, ergo ordinare conceptũ ad manifestandum alteri, est loqui: sed angeli ordinãt quandoq; sic suos conceptus, ergo loquuntur. Maior est per se nota: prædicatur enim ibi diffinitum de diffinitione. Minor vero declaratur & probatur. Declaratur quidem ostendendo quid importat ordinare conceptũ ad alterum vt videatur intra singulas partes. Ordinare est actus voluntatis, probat, quia volũtas mouet intellectum ad actũ: conceptum ad alterum: quia tripliciter potest intellectum inueniri in intelligente, habitualiter, actualiter, & relatum ad extra vt percipiatur quia dupliciter potest referri ad extra, scilicet ad faciendum, vt patet in practicis: vel ad manifestãdum, vt patet in loquente. Probatur vero tripliciter. Primo quia translatio cõceptus de habitu in actum, est loqui sibiipsi, vt patet ex verbi ratione cuncta tantum formati, ergo. Secundo, quia ex ipsa ordinatione ad manifestandum innotescit alteri. ergo. Cætera non egent declaratione, cum constet angelos esse intellectuales naturæ & in eis esse potentiam, & actum, & veritatem conceptionum & voluntatis &c.

¶Circa minorẽ, & eius probationẽ aduerte, ꝙ Scot. & sequaces, naturam intellectualem primam modo aliarũ rerum iudicant: negant hoc: & volunt, loqui consistere in causatione intellectionis in audiẽte, destruunt quę ordinem naturæ, ponentes inferiorem agere in superiorem, & fingunt auditionem differre a visione: quia angelus audiens concurrit pure passiue ad intellectionem, quæ est auditio &c. Tota autem vis rationis suarũ supponit in intellectũ vnius angeli esse passiuum proportionatũ respectu alterius, quod est falsissimum: cũ intellectus angelicus respectu nullius creaturæ habeat rationem passiui naturalis: vt ex supradictis in tractatu de angelis patet. Quamuis intellectus inferiorum habeat rationem passiui naturalis, ideò dicit sciplinabilis respectus superiorum, vt in præcedente pãtet: vnde quo ad nos vana sunt dicta Scot. in 2. dist. 9. q. 2. nec opus est alia solutione.

¶In respõsione ad tertium aduerte, ꝙ duplicitèr potest intẽpretari hæc respõsio. Primo, vt intẽdat ponere aliquam specialem communioris ad minus commune. Omnis enim illuminatio est locutio, sed non econuerso, probatur ex rationibus earum supra assignatis.

¶Quo ad secundum, Proprium constitutiuum illuminationis est dependentia ad primam veritatem: proprium vero constitutiuum locutionis est dependentia a voluntate loquentis. Declarãtur hæc & probantur. Declaratur resoluendo, mẽte concepta, in duo principia, scilicet primam veritatem, & voluntatem concipientis. Nec hæc resolutio, aut distinctio principiorũ eget probationem: quoniam cognitum vt sic, cũ verũ quoddam sit, a prima veritate dependere oportet, vt a mẽsura essentiali extrinseca: & cum liberum quoddam sit, saltem quo ad vsum seu exercitium actus, vt patet ex præcedenti articulo, oportet vt a voluntate dependeat. Probat vero quo ad illuminationẽ sic. Veritas est lumen intellectus. ergo manifestatio alicuius, vt pẽdet a prima veritate, est illuminatio, ꝙbatur consequentia quia prima veritas est regula oĩs veritatis. Quo ad locutionem vero, per eandem radicẽ negatiue, quia scilicet voluntas creata non est lux, nec regula veritatis. Et confirmatur ratio pro vtraque parte simul: quia non pertinet ad perfectionem intellectus, quid tu velis, sed quid rei veritas habet.

¶Circa rationẽ hanc, dubium occurrit non facile, quoniam ratio videtur concludere oppositum intẽti. Illa enim propositio assumpta. Veritas est lumen in intellectus, aut est formalis & vniuersalis, aut particularis. Si vniuersalis, omne verum est lumen intellectus: igitur manifestare quodcunque verum, est illuminare, igitur loqui verum est illuminare. Et sic si angelus vnus absque dolo, dicat alteri se intelligere nunc actu quidditatem bonis: quia dicit verum, illuminat et illum, cuius oppositum in litera concluditur. Si autem est particularis, oportet dicere in qua materia est vera & in qua non. Nec facile erit hoc fingere: quoniam neque differentia inter vniuersale & singulare adiuuat, quoniam illuminationes sunt de singularibus. Neque differentia inter necessarium & contingens: quoniam illuminationes sunt de contingentibus. Neque differentia inter naturale & liberum: quoniam illuminationes sunt de liberis, vt patet cum reuelantur angelis orationes nostræ. Vnde differentia hic assignata licet, sit bona, male tamen probata videtur.

¶Circa

QVAESTIO CVII.

De locutionibus angelorum, in quinque articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de locutionibus angelorum.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrum vnus angelus loquatur alij.

¶Secundo, Vtrum inferior superiori.

¶Tertio, Vtrum angelus Deo.

¶Quarto, Vtrum in locutione angeli aliquid distantia localis operetur.

¶Quinto, Vtrum locutionem vnius angeli ad alterum omnes cognoscant.

Articvlvs I.

Vtrum vnus angelus alteri loquatur.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd vnus angelus alteri nõ loquatur. Dicit enim Grego.* 18. Mora. quòd in statu resurrectionis vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondit: multo igitur minus mens vnius angeli absconditur ab altero: sed locutio est ad manifestandum alteri quod latet in mente. Non igitur oportet ꝙ vnus angelus alteri loquatur.

¶Præt. Duplex est locutio. Interior, per quam aliquis sibijpsi loquitur: & exterior, per quam aliquis loquitur alteri. Exterior autem locutio fit per aliquod sensibile signum, puta voce, vel nutu, vel aliquo corporis membro, puta lingua, vel digito: quæ angelis cõpetere nõ possunt. Ergo vnus angelus alteri non loquitur.

¶3 Præt. Loquens excitat audientẽ, vt attendat suæ locutioni: sed non videtur ꝙ vnus angelus excitet alium ad attendendum, hoc enim fit apud nos aliquo sensibili signo. Ergo vnus angelus non loquitur alteri.

¶Sed contra est, quod dicitur 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquãr, & angelorum.

¶Respon. Dicendum, quòd in angelis est aliqua locutio. Sed, sicut dicit Grego.* 2. Mora. Dignum est vt mens nostra qualitatem corporeæ locutionis excedens, ad sublimes atque incognitos modos locutionis intimæ suspendatur.

¶Ad intelligendum igitur qualiter vnus angelorum alij loquatur, considerandum est, quòd sicut supra diximus, *cum de actibus & potentijs animæ ageretur, voluntas mouet intellectum ad suam operationem. Intelligibile autem est intellectu tripliciter. Primo quidem habitualiter, vel secundum memoriam, vt Augustinus* dicit. Secundo autem vt in actu consideratum, vel conceptum. Tertio, vt ad aliud relatũ. Manifestum est autem, quòd de primo gradu in secundum transfertur intelligibile per imperium voluntatis. Vnde in diffinitione habitus dicitur, quo quis vtitur cum voluerit. Similiter autem de secundo gradu transfertur in tertiũ per voluntatem. Nam per volũtatem conceptus mentis ordinatur ad alterum, puta, vel ad agendum aliquid, vel ad manifestandum alteri. Quando autẽ mens conuertit se ad actu considerandum, quod habet in habitu, loquitur aliquis sibijpsi: nã ipse conceptus mentis interius, verbũ vocat. Ex hoc verò, quòd conceptus mentis angelicæ ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius angeli, conceptus mentis vnius angeli innotescit alteri: & sic loquitur vnus angelus alteri. Nihil est enim aliud loqui ad alterum, q̃ conceptum mentis alteri manifestare.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd in nobis interior mẽtis conceptus quasi duplici obstaculo clauditur. Primo quidem ipsa voluntate, quę conceptum intellectus potest retinere interius, vel ad extra ordinare. Et quantum ad hoc, mẽtem vnius nullus alius potest videre, nisi solus Deus, secundũ illud 1. Corin. 2. Quæ sunt hominis nemo nouit, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Secundo autẽ clauditur mens hominis ab alio homine per grossitiẽ corporis. Vnde cum etiam voluntas ordinat conceptum mentis ad manifestandum alteri, non statim cognoscitur ab alio, sed oportet aliquod signum sensibile adhibere. Et hoc est quod Greg. dicit* 2. Mora. Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus. Sed cum manifestare nosmetipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur, vt quales sumus intrinsecus, ostendamus. Hoc autem obstaculum non habet angelus: & ideo q̃ cito vult manifestare suum conceptũ, statim alius cognoscit.

¶Ad secvndvm dicendum, ꝙ locutio exterior quæ fit per vocem, est nobis necessaria propter obstaculum corporis. Vnde non conuenit angelo, sed sola locutio interior, ad quam pertinet non solum quòd loquatur sibi interius concipiendo, sed etiam quòd ordinet per voluntatem ad alterius manifestationem. Et sic lingua angelorum metaphoricè dicitur ipsa virtus angeli, qua conceptum suum manifestat.

¶Ad tertivm dicendum, quòd quantum ad angelos bonos qui semper se inuicem vident in verbo, nõ esset necessarium ponere aliquid excitatiuum: quia sicut vnus semper videt alium, ita semper videt in eo quicquid est ad se ordinatum. Sed quia etiam in statu naturæ conditæ sibiinuicem loqui poterant, & mali etiam angeli nunc sibiinuicem loquuntur, dicendum est, quòd sicut sensus mouetur à sensibili, ita intellectus mouetur ab intelligibili. Sicut ergo per signum sensibile excitatur sensus: ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens angeli ad attendendum.

Articvlvs II.

Vtrum inferior angelus superiori loquatur.

Ad Secvndvm sic proceditur. Videtur quòd inferior angelus superiori non loquatur: quia super illud 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar & angelorum, dicit glos. quòd locutiones angelorum sunt illuminationes, quibus superiores illuminant inferiores: sed inferiores nunquam illuminant superiores, vt supra dictum est.* ergo nec inferiores superioribus loquuntur.

¶2 Præterea, Supra dictum est,* ꝙ illuminare nihil est aliud, quàm illud quod est alicui manifestum, alteri manifestare: & hoc idem est loqui. Ergo idem est loqui & illuminare: & sic idẽ quod prius.

¶ *Super quæstionis CVII. Artic. II.*

Titulus clarus. ¶In corpore vna est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue, Inferiores angeli superioribus loqui possunt. Hæc conclusio postquam posita est tali ordine, declaratur, & probatur ex differentia inter illuminationem, & locutionem, tria faciendo. Primo, ponitur habitudo inter illas. Secundo, assignantur propria cõstitutiua singularum, ibi. Ea vero quæ mente. Tertio, infertur differentia inter illas quo quo ad ordinem suppositorum, in qua clauditur proposita conclusio, ibi. Manifestum est autem.

¶Quo ad primum, Habitudo locutionis ad illuminationem est

525 Infr. 90. 117. ar. 2. corin. Et veri. q. 9. ar. 5. Et 1. corin. 13.

524 2. dist. 11. q. 2. ar. 3. Et veri. q. 9. ar. 4. 5. & 9. dist. 1. cor. in 13. † Lib. 18. moral. c. 3. in fine.

† Lib. 2. Moral. c. 3. parum a prin.

† 9. dist. 27. ar. 1. q. 4.

† Lib. 10. de trinit. c. 3. & 10. c. 5.

cialem intentionem habentem vim excitatiuam ad audiendum. Et hoc licet demulceat aures, meo tamen intellectui non consonat, eo quòd quæ dispersa sunt in inferiori, vnite poni debent in superiori, vt in litera dicitur. Secundo, vt intendat ponere in intellectuali locutione vim excitatiuam, & hoc consonat ordini rerum, ita quòd conuenientia inter locutionẽ corporalem & intellectualem posita in litera, consistit in hoc, quòd vtrobique loquens habet vim excitatiuam, ille per signum alicuod sensibile: iste per aliquam vim intelligibilẽ. Sed differentia est, quia ibi signũ sensibile est obiectum sensibile: hic vero excitatio intelligibilis est de ipsius obiecti ratione. Ordinatio enim ipsa conceptus ad alterum vt videatur, habet in se vim excitatiuã ea ratione, quia facit hunc cõceptũ esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Oportet enim putare, quòd quia omnes sensus nihil aliud sũt, quàm diminutæ participationes intellectus, cum sint vires cognoscitiuæ quorundã specialium generum. ipsæ vero totius entis: intellectus ipse vbi purus inuenitur, qualis est angelicus, habet eminentius quicquid omnibus sensibus conuenit: ac ꝙ hoc intellectualis locutio præhabet quicquid locutio nostra habet, eminentiori modo, & consequenter vnite, & similiter auditio intellectualis. Vnde non oportet hic multiplicare entia, sed eleuare in vnitatem eminenter æquiualẽtem omnibus: & sic omnia soluuntur.

*, præcet. ar. 3. Ar. 3. huius quæst.

Ea vero quæ mente concipiuntur, ad duplex principium referri possunt, scilicet ad ipsum Deum, qui est prima veritas, & ad voluntatem intelligentis, per quam aliquid actu consideramus. Quia vero veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus, manifestatio eius quod mente concipitur, secundum quod dependet a prima veritate, & locutio est, & illuminatio. Puta si vnus homo dicat alij, Cœlum est à Deo creatum, vel, Homo est animal. Sed manifestatio eorum quæ dependent ex voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tãtum. Puta si aliquis alteri dicat, Volo hoc addiscere, volo hoc, vel illud facere: cuius ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Vnde communicare ea quæ sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare. Non enim pertinet ad perfectionẽ intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas cognoscere: sed solũ quid rei veritas habeat. Manifestum est autem, quòd angeli dicuntur superiores, vel inferiores per comparationem ad hoc principiũ quod est Deus. Et ideo illuminatio quæ dependet à principio quod est Deus, solum per superiores angelos ad inferiores deducitur. Sed

† Lib. 2. Mor. c. 5. in med.

† cap. 7. a med.

Ar. præc.

cius: igitur manifestare quodcunque verum, est illuminare, igitur loqui verum est illuminare. Et sic si angelus vnus absque dolo, dicat alteri se intelligere nunc actu quidditatem bonis: quia dicit verum, illuminat et illum, cuius oppositum in litera concluditur. Si autem est particularis, oportet dicere in qua materia est vera & in qua non. Nec facile erit hoc fingere: quoniam neque differentia inter vniuersale & singulare adiuuat, quoniam illuminationes sunt de singularibus. Neque differentia inter necessarium & contingens: quoniam illuminationes sunt de contingentibus. Neque differentia inter naturale & liberum: quoniam illuminationes sunt de liberis, vt patet cum reuelantur angelis orationes nostræ. Vnde differentia hic assignata licet, sit bona, male tamen probata videtur.

¶Circa

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Circa confirmationem quoque occurrit dubium simile. Quia si ad perfectionem intellectus spectat scire, quid rei veritas habeat: ut hoc intelligitur vniuersaliter, & tunc sequitur oppositum intenti, nam sequitur, ergo ad perfectionem intellectus pertinet scire, quid rei veritas habet de meo velle, & cogitare: hoc autem est scire, quid ego volo. ergo. Si autē particulariter, oportet assignare materiam, an qua verificatur, & procedatur vt supra.

¶Ad primū horum dicitur, quòd propositio illa est vniuersalis, sed formaliter intellecta idest de veritate, inquantum veritas est. Et cum infertur ex illa. ergo manifestare quodcunque verum, est illuminare: respondetur distinguendo, quòd manifestare verum contingit dupliciter. Vno modo, formaliter, idest, inquantum verum. & sic transeat. Alio modo, inquantum voluntas voluntate, quæ non est veritatis regula, & sic negatur. Huiusmodi enim manifestatio non est illuminatio, sed simplex propositio, seu oblatio veri. Et propterea negatur vltima cōsequentia, scilicet ergo loqui verum, est illuminare. Quoniam loquens verum non manifestat verum vt verum, sed vt liberum: locutio enim non aliter manifestat, nisi quia libere præsentat conceptum. Et si insistetur, quod in locutione vera sunt duo, quia est veritas propositas, & libertas proponens: & q̄ licet ratione libertatis non sit ibi illuminatio, ratione tamen veritatis est ibi illuminatio. si veritas est lumen intellectus, vt litera dicit, iam patet quid dicendum, scilicet quòd plus requiritur ad illuminationem quàm veritas. requiritur enim quod sit proposita vt veritas, cuius signum est, quòd eundem conceptum Michaelis, puta, quòd ipse vult suscipere animam Martini: si Deus proponit Seraphim, fit illuminatio. si autem ipse Michael manifestet illis, est sola locutio. Deus enim proponit vt verum, quia voluntas sua est regula veritatis: Michael autem proponit quidem verum, sed non vt verum, sed vt volitum a se, quem constat non esse veritatis regulā. Vnde in litera ex hoc q̄ veritas est lumen, infertur non q̄ manifestatio eius sit illuminatio, sed q̄ manifestatio eius, vt dependet a prima veritate, est illuminatio.

¶Ad secundum autem dicitur, q̄ velle, aut intelligere sumitur dupliciter. Vno modo, aut distinguitur contra rem volitam, aut intellectam. Et sic cum res volita, aut intellecta in nullo genere causæ pendeat a volitione, aut intellectione vt sic, vt patet cum volumus, aut intelligimus Deum esse &c, impertinens est ad perfectionem intellectus debentis intelligere res a b aliis cognitas, aut volitas, scire quid alij citra illas velint, aut nouerint. Alio modo, vt ipsum velle, aut intelligere est res quædā: & sic pertinet ad perfectionem intellectus, eo modo quo cogitationes cordium pertinent ad perfectionem illius, de quibus supra tractatum est. Cogitatio enim cordis cognita, sicut & quodlibet singulare cognitum, perficit intellectum, vt perficere distinguitur contra inficere. Solum enim falsum intellectum inficit, nō autem perficit, vt perficere distinguitur contra facere, & denotat quendam excessum, quia non conferrat intellectum: non enim ex hoc intellectus potentior redditur ad aliorum notitiam. In præsenti litera, nolle & intelligere sumuntur primo modo, vt patet ex eo quòd distinguuntur tum velle, & tunm intelligere contra veritatem rei. Et propterea optime dicitur, quòd non pertinet ad perfectionem mei intellectus, cognoscere quid tu velis, aut cognoscas, sed quid rei veritas habet.

¶Obiectio autem in oppositum facta procedit de tuo velle & intelligere, inquantum est quædam res in se, propterea non militat contra propositum: quamuis etiam isto modo, vt ex supradictis patet, verificetur. Nec obstat præsens litera dicens, quòd ad perfectionem intellectus mei spectat, quid rei veritas habet. Tum quia loquitur de re & distinguitur contra cognitionem & volitionem. Tum quia non dicit, omnis rei. Tum quia sermones iuste intelligendi secundum subiectam materiam: & sic est subintelligenda hic distinctio accomoda, in quòd *sensus est, q̄ ad perfectionē intellectus mei pertinet scire, quid rei veritas habet in cognoscibilibus ab intellectu meo: quæ autē sunt cognoscibilia a me, aut angelo &c. non est præsentis negotij discutere, sed dissecta iam sunt.

¶Quo ad tertiū, infertur conclusio intenta in differentia inter has ad propositum: consistente in hoc illuminatio solummodo q̄ superiores ad inferiores deducitur. locutio vero per loquentē ad quoscunque deducitur, siue inferiores, siue superiores. Probatur ex distinctionis assignatis hic. Illuminatio est de conceptis vt a Deo. ergo secundum ordinem angelorū, vt a Deo. ergo per superiores ad inferiores. Antecedens patet ex dictis: pro ma consequentia non nisi implicite habetur in litera, sed propter claritatem apposita est. secunda vero probatur: quia angeli dicuntur superiores & inferiores per ordinem ad Deum. Quo ad aliam vero partem sic, Locutio est de conceptis, vt a voluntate. ergo secundum ordinem ad voluntatem loquentis. ergo ad quoscunque. Antecedens patet. prima consequentia probatur: quia in his primus loquens habet rationem supremi principij: secunda vero est per se noia. & sic patet conclusio probata ex hoc, quia loqui vt sic, nullam dicit excellentiam supra audientem, sed libertatem tantum ponit in loquente.

¶In responsione ad tertium, dubium esse posset: quia Deus plures in Scriptura immittit locutus ad angelos absque illuminatione, vt patet Iob. 2. & 3. Reg. 22. Ad hoc potest tripliciter dici. Primo, quòd litera loquitur de locutione enuntiatiua, quæ, scilicet enuntiat verum, vel falsum, vt patet ex ratione reddita. Secundo & melius, quòd litera loquitur de locutione proprie dicta, intellectuali tamen · Scriptura autem oppositum sonans metaphorice, locutione vti videtur, vt patet ex authoritate Gre. 2. Mora. Tertio quòd etiam in his illuminatio quædam occurrit pro quanto sit manifestatio diuinæ permissionis, quòd adsit ad hoc, vel illud.

¶ *Super quæstionis centesimeseptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶In corpore est vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus iuxta distinctionis membra. Distinctio est, Aliquid ordinatur ad alterum dupliciter, scilicet actiue, vel passiue. Ratio distinctionis huius, quare, scilicet adducatur, assignatur in litera, quia locutio angelica in ordinatione conceptus ad alterum consistit: membra distinctionis declarantur in naturalibus, & humana locutione.

¶Conclusio prima iuxta primum membrum est negatiua, Angelus non loquitur Deo ordinando conceptum respectu Dei actiue: probatur. Deus est principium omnis veritatis & voluntatis ergo sibi communicatiue ordinati non potest conceptus aliquis de veritate, aut voluntario.

¶Secunda

¶Secunda conclusio iuxta secundum membrum est Affirmativa: Angelus loquitur de ordinando cōceptū suum respectu Dei passiue. Declarat ex consultatione, & admiratione, & cōfirmatur authoritate Gregorij.

¶Circa hāc definitionem occurrit dubium, quia distinctio posita q̄ uis sit bona, non tamen est sufficiēs ad propositū. Datur enim tertius modus ordinis, quo conceptus ordinatur ad alterum, quando, scilicet ordinatur ad alterū solum, vt innotescat, vt dictum est fieri in simplici locutione vnius angeli ad alterum: loquens enim vt sic, nihil causat in audiente secundum S. Tho. doctrinam. igitur &c.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd licet ordinans conceptum suum ad alterum, ad hoc solum vt innotescat illi, non se habeat vt agens respectu audientis, quia nec agit in illum, nec præsentat illi actuum, habet tamen se ad illum communicatiue: quia facit præsens visibile, quod si non faceret, esset illi absens. Et propterea dicitur communicare illi notitiam eius quod ipse concipit. Deo autē repugnat non solum pati ab angelo, sed etiā communicari sibi aliud ab illo eadem ratione: quia scilicet sibi repugnat ratio potentiæ, & imperfectionis eiusque. Vnde hic modus comprehenditur sub primo modo in litera posito. Et ad hoc insinuandum non dicitur in litera in primo membro, q̄ ordinatur vt agat, sed quòd ordinatur vt communicet. Declarauit autem hoc ex ratione ordinis actiui & passiui, cum a notioribus traderet disciplinam: tum quia communicatio manifestatiua quasi agere quoddam est reductiue: tum quia Deo, vel consultando diuinam voluntatem de angelis, vel eius excellentiā quam nunquam comprehendit admirando: sicut Grego. dicit * 2. Moral. q̄ angeli loquuntur Deo, cum per hoc q̄ super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt.

¶Ad primvm. ergo dicendum, q̄ locutio non semper est ad manifestādum alteri: sed quandoq; ad hoc ordinatur finaliter, vt loquenti aliquid manifestetur, sicut cum discipulus quærit aliquid à magistro.

¶Ad secvndvm dicendum, q̄ locutione qua angeli loquuntur Deo, laudantes ipsum & admirantes, semper angeli Deo loquuntur. Sed locutione qua eius sapientiam consulunt super agendis, tunc ei loquuntur quando aliquod nouum per eos agendum occurrit, super quo desiderant illuminari.

Articvlvs IIII.

Vtrum localis distantia operetur aliquid in locutione angelica.

AD Qvartvm sic proceditur. Videtur q̄ localis distantia operetur aliquid in locutione angelica. Sicut enim dicit Damas. * Angelus vbi est, ibi operatur: locutio autem est quædam operatio angeli. Cum ergo angelus sit in determinato loco, videtur q̄ vsq; ad determinatam loci distantiam angelus loqui possit.

¶2 Præt. Clamor loquentis fit propter distantiam audientis: sed Isa. 6. dicitur de Seraphim, q̄ clamat alter ad alterum. Ergo videtur quòd in locutione angelorum aliquid operetur localis distantia.

¶Sed contra est, quod sicut dicitur Lucæ. 16. Dives in inferno positus loquebatur Abrahæ, non impediente locali distantia. Multo igitur minus localis distantia potest impedire locutionem vnius angeli ad alterum.

¶Respon. Dicendum, q̄ locutio angeli in intellectuali operatione consistit, vt ex dictis patet.* Intellectualis autem operatio angeli omnino abstracta d est à loco & tempore: nam etiam nostra intellectualis operatio est per abstractionem ab hoc & nunc, nisi per accidens ex parte phantasmatum, quæ in angelis nulla sunt. In eo autem quod est omnino abstractum à loco & tempore, nihil operatur neq; temporis diuersitas, neq; loci distantia. Vnde in locutione angeli nullum impedimentum facit distantia loci.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ locutio angeli, sicut dictum est, * est locutio interior, quæ tamen ab alio percipitur: & ideo est in angelo loquente, & per consequens vbi est angelus loquens. Sed sicut distantia localis non impedit, quin vnus angelus alium videre possit: ita etiam non impedit, quin percipiat quod in eo ad se ordinatur, quod est eius locutionem percipere.

¶Ad secundum dicendum, quòd clamor ille non est vocis corporeæ, quæ sit propter distantiam loci, sed significat magnitudinem rei, quæ dicebatur, vel magnitudinem effectus, secundum quod dicit Grego. * 2. Mora. Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat

Articvlvs V.

Vtrum locutione vnius angeli ad alterum omnes cognoscant.

AD Qvintvm sic proceditur. Videtur q̄ locutionem vnius angeli ad alterum omnes cognoscant. Quòd enim vnius hominis locutionem non omnes audiāt, facit inæqualis loci distantia: sed in locutione angeli nihil operatur localis distantia, vt dictum est.* Ergo vno angelo loquente ad alterum omnes percipiunt.

¶2 Præt. Omnes angeli communicant in virtute intelligendi. Si ergo conceptus mentis vnius ordinatus ad alterum cognoscitur ab vno, pari ratione cognoscitur ab alijs.

¶3 Præt. Illuminatio est quædam species locutionis: sed illuminatio vnius angeli ab altero puenit ad omnes angelos: quia vt Diony. dicit* 15. cel. hierar. Vnaquæque cœlestis essentia intelligentiam sibi traditā alijs communicat. Ergo & locutio vnius angeli ad alterum ad omnes perducitur.

¶Sed contra est, quod vnus homo potest alteri soli loqui. Multo igitur magis hoc in angelis esse potest.

¶Respondeo Dicēdum, quòd sicut supra dictum est,* conceptus mentis vnius angeli percipi potest ab altero per hoc, q̄ ille, cuius est conceptus, sua voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem ex aliqua causa ordinari aliquid ad vnum, & non ad alterum: & ideo potest conceptus vnius ab aliquo vno cognosci, & nō ab alijs. Et sic locutionem vnius angeli ad alterum potest percipere vnus absq; alijs, non quidem impediente distantia loci, sed hoc faciente voluntaria ordinatione, vt dictum est.* Vnde patet responsio ad Primum & Secundum.

¶Ad Tertium dicendum, q̄ illuminatio est de his, quæ emanant à prima regula veritatis, quæ est principium commune omnium angelorū: & ideo illuminationes sunt omnibus communes. ¶Sed locutio potest esse de his, quę ordinantur ad principium voluntatis creatæ, quod est proprium vnicuique angelo: & ideo non oportet quòd huiusmodi locutiones sint omnibus communes.

in proposito, vt dictum est, æquialiter ipsi agere, & sic sufficienter responsum est quæsito.

¶ *Super quæstionis centesimæseptimæ. Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. In locutione angeli nullum impedimentū præstat distātia loci Probatur, Locutio angeli consistit in intellectuali operatione. ergo ab stratie omnino a loco & tempore. ergo nihil operatur in ea diuersitas loci, aut temporis. ergo &c. Antecedens patet. & prima consequentia probatur, ex in telligere nostro, quia scilicet abstrahi nisi ex parte phantasmatum, quæ ibi non sunt: secunda vero est per se nota.

¶ *Super quæstionis centesimæseptimæ. Articulum quintum.*

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Locutione vnius angeli ad alium non omnes percipiunt. Probatur, Proprium conceptum mentis vnus angelus potest ordinare ex aliqua causa ad alterum, & non omnes. ergo percipi potest ab vno, & non ab alijs. Antecedēs probatur: quia ordinatio est voluntaria. Consequentia probatur: quia per ordinationē percipitur, idest, fit præsens vt percipiatur.

¶Super

† Lib. 2. Moral. c. 2. in med.

In cor. ar.

526 Iob. 4.

527 2. dist. 9. ar. 2. ad 6. Et dist. 11. q. 2. ar. 3. ad 3. Et ver. q. 9. ar. 6. *Lib. 6. c. 17. & lib. 2. c. 3.

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 1. huius quæst.

D. 767.

Ar. 1. & 3. huius q.

† Lib. 2. Mor. c. 6 paulopost prin.

528 Ver. q. 9 art. 7.

Ar. præc.

† Cap. 5. ante medium.

525

In isto ar. ti. & pce.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quę stionis centesimæ octauæ, Articulū primum.*

TItulus clarus. ¶In corpore. tria. Primo diuidit: secundo respondet quæsito, iuxta duo distinctionis membra: tertio reprehendit errorem quēdam.

Q.116.a2 ti.3. ¶Quo ad primū, distinctio est. Hierarchia potest dupliciter considerari, Vno modo ex parte principis. Alio modo ex parte multitudinis ordinatæ sub principe. Declaratur distinctio ex quid nominis hierar. dicit enim sacrum principatum: principatus autē hæc duo prædicta claudit in se.

¶Quo ad secundum, sunt conclusiones duæ. Prima conclusio responsiua iuxta primum modum est affirmatiua; Omnes angeli, immo omnes creaturæ rationales, sunt vnius hierarchiæ ex parte principis. Probatur, quia princeps omnium, qui possunt sacrorum esse participes, quales sunt rōnales creaturæ, est vnus Deus gloriosus. Et confirmatur authoritate Aug. ponēris vnā ciuitatem angelorum & hominum bonorum, alteram malorum.

529 2.di.9.ar. 1.Et Dio. lib.2.

¶Nec turberis: Nouitie, ex ista confirmatione ponente duas societates, & tamen adducta ad probandum vnitatē societatis: in hac enim authoritate duo dicuntur. Primum, quod angelorum & hominum participū sacrorum vna est societas: & hoc est ad propositum. Secundum est, quod dæmonum & hominum deficientium a sacris, alia est societas: & hoc est ad complementum authoritatis allatum, & seruit aliqualiter proposito pro quāto etiā hæc mala societas est etiam vna.

* Lib.12. metaphy sico. in fine li. & 3. Poli. c.9.

† Ca.3.in princip.

argu. 1.huius arti.

QVAESTIO CVIII.

De ordinatione angelorum secundum hierarchias & ordines, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de ordinatione angelorum secūdum hierarchias, & ordines. Dictum est * enim, quòd superiores inferiores illuminant, & non econuerso.

Circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum omnes sint vnius hierarchiæ.

¶Secundo, Vtrum in vna hierarchia sit vnus tantum ordo.

¶Tertio, Vtrum in vno ordine sint plures angeli.

* ¶Quarto, Vtrum distinctio hierarchiarum & ordinum sit à natura.

¶Quinto, De nominibus & proprietatibus singulorum ordinum.

¶Sexto, De comparatione ordinū adinuicem.

¶Septimo, Vtrum ordines durent post diem iudicij.

¶Octauo, Vtrum homines assumantur ad ordines angelorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes angeli sint vnius hierarchię.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd omnes angeli sint vnius hierarchiæ. Cū enim angeli sint supremi inter creaturas, oportet dicere ꝙ sint optimè dispositi: sed optima dispositio est multitudinis, secundum ꝙ continetur sub vno principatu, vt patet per Philosophum * 12. Meta. & in 3. Poli. Cum ergo hierarchia nihil sit aliud quàm sacer principatus, videtur quòd omnes angeli sint vnius hierarchiæ.

¶2 Præt. Dion. dicit in * 3.ca.cel.hierar. quòd hierarchia est ordo, scientia, & actio: sed omnes angeli conueniunt in vno ordine ad Deum quem cognoscunt, & à quo in suis actionibus regulantur. Ergo omnes angeli sunt vnius hierarchiæ.

¶3 Præt. Sacer principatus, qui dicitur hierarchia, inuenitur in hominibus & angelis: sed oēs homines sunt vnius hierarchiæ. Ergo etiam omnes angeli sunt vnius hierarchiæ.

¶SED CONTRA est, quod Dion. 6.cap.cel.hierarch. distinguit tres hierarchias angelorum.

¶RESPON. Dicendum, quòd hierarchia est sacer principatus, vt dictum est. * In nomine autem principatus duo intelliguntur, scilicet ipse principeps, & multitudo ordinata sub principe. Quia igitur vnus est Deus princeps non solum omnium angelorum, sed etiam hominum, & totius creaturæ: ideo non solum omnium angelorū, sed etiam totius rationalis creaturæ, quæ sacrorum particeps esse potest, vna est hierarchia. Secūdum quod Augustinus dicit in * 12. de Ciuit. Dei, duas esse ciuitates, hoc est societates, vnam in angelis bonis & hominibus: alterā in malis. Sed si considerētur principatus ex parte multitudinis ordinatæ sub principe, sic vnus principatus dicitur secundum quod multitudo vno & eodem modo potest gubernationem principis recipere. Quæ vero non possunt secundum eundem modum gubernari à principe, ad diuersos principatus pertinēt: sicut sub vnò rege sunt diuersæ ciuitates, quæ diuersis regūntur legibus & ministris. Manifestum est autem ꝙ homines alio modo diuinas illaminationes percipiunt, quàm angeli. Nam angeli percipiunt eas in intelligibili puritate: homines vero percipiunt eas sub sensibilium similitudinibus, vt Dion. dicit * 1.cap. cel. hierar. & ideo oportet distingui humanam hierarchiam ab angelica. Et per eundem modum in angelis tres hierarchiæ distinguūtur. Dictum est enim supra, † dum de cognitione angelorū ageretur, ꝙ superiores angeli habent vniuersaliorē cognitionē veritatis, ꝙ inferiores. Huiusmodi aūt vniuersalis acceptio cognitionis fm tres gradus in angelis distingui potest. Possunt em rationes rerū, de quibus angeli illuminantur, considerari tripliciter. Primo quidē secundū quod procedunt à primo principio vniuersali, qđ est Deus. Et iste modus conuenit primæ hierarchiæ, quæ immediatè ad Deum extenditur, & quasi in vestibulis Dei collocatur, vt Dion. dicit * 7.cap. cel. hierar. Secundo vero, prout huiusmodi rationes dependent ab vniuersalibus causis creatis, quæ iam aliquo modo multiplicantur: & hic modus conuenit secundæ hierar. Tertio autē modo secūdum quod huiusmodi rōnes applicant singulis rebus, prout dependent à ꝑpriis causis: & hic modus conuenit infimæ hierarchiæ, quod plenius patebit, cum de singulis ordinibus agetur. * Sic igit distinguūtur hierarchiæ ex parte multitudinis subiectæ. Vnde manifestū est eos errare, & cōtra intentionē Dion. loqui, qui ponunt in diuinis personis hierarchiā, quam vocant supercelestē. In diuinis em̄ personis est quidā ordo naturæ, sed nō hierarchiæ. Nā vt Dio. dicit * 3.ca.cel.hier. ordo hierarchiæ est alios quidem purgari, & illuminari, & perfici: alios autem purgare, & illuminare, & perficere. Quod absit vt in diuinis personis ponamus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa ꝓcedit de principatu ex parte principis: quia optimum est

¶Secunda vero conclusio iuxta secundum modū est negatiua. Angeli nec cum hominibus, nec inter se sunt vnius hierarchiæ, sed tres inter se constituunt hierarchias ex parte multitudinis ordinatæ. Ista conclusio habet tres partes. Prima est de pluralitate hierarchiæ inter angelos & homines: secunda inter angelos: tertia est de certo numero hierarchiæ angelicæ. Et probatur quo ad primā partem. Vnitas principatus ex parte multitudinis est ex vnitate modi passiuæ gubernationis a principe, & pluralitas ex pluralitate. ergo angeli & homines nō sunt vnius hierarchiæ. Antecedens probatur inductiue in politicis. Consequentia probatur: quia homines & angeli diuersis modis gubernantur. Probatur, quia illa illuminationibus puris, homines vero sub sensibilibus similitudinibus, vt patet ex Dion. Secunda vero pars ex eadē authoritate probatur inferendo eodem modo. ergo angeli inter se nō sunt vnius hierarchiæ. probatur sequela, quia nō eodem modo illuminantur: quia superiores vniuersalius lumen, quàm inferiores recipiūt. Tertia autem pars probatur sic. Rationes, de quibus angeli illuminantur possunt in triplici gradu considerari. ergo acceptio cognitionis ergo sūt tres hierarchiæ. Consequētia sunt notæ ex dictis. Antecedens declaratur, quia possunt sumi vt sūt a Deo secundo vt ab vniuersalibus secundis. tertio vt a prioribus, atque applicatæ ad singula. primus modus conuenit primæ hierarchiæ, vt confirmes Dion. secundus secundæ: & tertius infimæ.

¶Quo ad tertiū errant, & contra intentionē Dionysij loquuntur pōnentes

† Libr.12. ca.1.circa prin.to.1

† Cap.1. celes. hie

† Q.55.ar. 1.3.

† Cap.7.a med.

Ar.6. huius quæst.

† Cap.1. circa medium.

Locis in arg.1. citatis.

In corp. ar.

† Cap.1. par.in titulo de ſacer.perfectionibus & in titulo contēpla.

Ar.6.huius quæſt.

Ar.præce.

530 2.di.9.ar. 3.Et 3.cō. ca.8o. Et ad Eph.1. le.7.

*Ca.3.cæleſt. hier. in princip.

ꝙ multitudo regatur ab vno principe, vt * Philosophus in pluribus locis intendit.

¶ Ad secundū dicendum, quòd quātum ad cognitionem ipsius Dei, qué omnes vno modo, scilicet per essentiā vidēt, nō distinguuntur in angelis hierarchiæ, sed quantum ad rationes rerū creatarum, vt dictum est. *

¶ Ad tertiū dicendum, quòd omnes homines sūt vnius speciei, & vnus modus intelligēdi est eis cōnaturalis: non sic autem est in angelis. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum in vna hierarchia sint plures ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in vna hierarchia non sint plures ordines. Multiplicata. n. diffinitione multiplicatur & diffinitum: sed hierarchia, vt Dio. * dicit, est ordo. Si ergo sunt multi ordines, nō erit vna hierarchia, sed multæ.

¶2 Præterea, Diuersi ordines sunt diuersi gradus, & gradus in spiritualibus constituuntur secundum diuersa dona spiritualia, sed in angelis omnia dona spiritualia sunt communia, quia nihil ibi singulariter possidetur. Ergo non sunt diuersi ordines angelorum.

¶3 Præterea, In ecclesiastica hierarchia distinguuntur ordines secundum purgare, illuminare, & perficere. Nam ordo diaconorum est purgatiuus, sacerdotum illuminatiuus, episcoporū perfectiuus, vt Dion. dicit * 5. capit. ecclesiasticæ hierar. sed quilibet angelus purgat, illuminat, & perficit. Non ergo est distinctio ordinum in angelis.

¶ Sed contra est, quòd Apostolo. dicit ad Ephes. 1. quòd Deus constituit Christum hominem supra omnē principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, qui sunt diuersi ordines angelorum, & quidam eorum ad vnam hierar. pertinent, vt infra patebit. *

¶RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, * vna hierarchia est vnus principatus, idest, vna multitudo ordinata vno modo sub principis gubernatione. Non autem esset multitudo ordinata, sed confusa, si in multitudine diuersi ordines non essent. Ipsa ergo ratio hierarchiæ requirit ordinū diuersitatem, quę quidem diuersitas ordinum secundum diuersa officia, & actus considerat, sicut patet, quòd in vna ciuitate sunt diuersi ordines secūdum diuersos actus. Nam alius est ordo iudicantium, & alius pugnantiū, & alius laborantium in agris, & sic de aliis. Sed quamuis multi sint vnius ciuitatis ordines, omnes tamē ad tres possunt reduci, secundum quod quælibet multitudo perfecta habet principium, medium, & finem. Vnde & in ciuitatibus triplex ordo hominum inuenitur. Quidam enim sunt supremi, vt optimates: quidam autem sunt infimi, vt vilis populus, quidam autem sunt medii, vt populus honorabilis. Sic igitur & inqualibet hierarchia angelica ordines distinguuntur secundū diuersos actus, & officia, & omnis ista diuersitas ad tria reducitur, scilicet ad summum, medium, & infimum. Et propter hoc in qualibet hier. Diony. * ponit tres ordines.

¶Ad primum ergo dicendum, quod ordo dupliciter dicitur. Vno modo ipsa ordinatio comprehendens sub se diuersos gradus, & hoc modo hierarchia dicitur ordo. Alio modo dicitur ordo gradus vnus, & sic dicuntur plures ordines vnius hierarchiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd in societate angelorum omnia possidentur communiter, sed tamē quædam excellentius habentur a quibusdam, quā ab aliis. Vnumquodque autem perfectius habetur ab eo, qui potest illud communicare, quàm ab eo, qui non potest. Sicut perfectius est calidū, quod potest calefacere, quam quod non potest, & perfectius scit, qui potest docere, quàm qui non potest. Et quanto per fectius donum alicuius communicare potest, tanto in perfectiori gradu est, sicut in perfectiori gradu magisterii est, qui potest docere altiorem scientiam. Et secundum hanc similitudinē considerandа est diuersitas graduum, vel ordinum in angelis, secūdum diuersa officia, & actus,

¶Ad tertium dicendū, quòd inferior angelus est superior supremo homine nostræ hierarchiæ, secundum illud Matth. 11. Qui minor est in regno cœlorum, maior illo, s. Ioanne Bapt. quo nullus maior inter natos mulierum surrexit. Vnde minor angelus cœlestis hierarchiæ potest non solum purgare, sed illuminare, & perficere, & altiori modo, quàm ordines nostræ hierarchiæ. Et sic secundum distinctionem harum actionum non distinguuntur cœlestes ordines, sed secundum alias differētias actionum.

ARTICVLVS III.

Vtrum in vno ordine sint plures angeli.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in vno ordine non sint plures angeli. Dictum est enim supra, * omnes angelos inæquales esse ad inuicem, sed vnius ordinis esse dicuntur, quæ sunt æqualia. Ergo plures angeli non sunt vnius ordinis.

¶2 Præterea. Quod potest sufficienter fieri per unum, superfluum est quòd

531 Locis supra art. 2. indub. † Q.47. artic.2. & Q.50.ar.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis, alter specialis quo ad nos vero, quia ille non cognoscitur, nisi perfecte cognitis reb. naturalib. ille vero imperfecte notis.

Art. præce. ¶ Quo ad secundũ ponuntur duæ conclusiones, respõsiuæ duarũ hos duos modos accipiendi ordinem applicatos ad angelos. Prima est. Multi angeli sunt in vno ordine nobis noto. Probatur. Nos non cognoscimus angelos, nisi imperfecte, vt Dion ysi. dicit. ergo nobis non est notus nisi modo communis comprehendẽs multos. patet sequela ex dictis in distinctione. Secunda. Quilibet angelus habet proprium ordinẽ nobis incognitum. Probatur prima pars a fortiori: qa quælibet stella habet proprium ordinem & officium. Secunda vero, quia propria officia ignoramus, ex quorum notitia perfecta resultat cognitio prioris ordinis.

¶ Super quæstio. centesimę octauę. Artic. IIII.

† Cap. 6. cę. hierar. parum a princip. TItulus clarus.

Locis in ar. citatis. ¶ In corpore sunt duæ conclusiones respõsiuæ quæsito. Prima est. Distinctio ordinum in angelis p respectum ad fidẽ naturalem inest a natura. Secũda est. Distinctio ordinũ in angelis per respectum ad finem supernaturalẽ inest completiue a gratia: inchoatiue vero a natura. Hæ cõclusiones primo probantur quo ad id, quod supponũt ambæ. supponitur in vtraque cõclusione, quòd ordines angelici attendantur, & distinguantur in ordine ad finem. Et hoc probatur sic. Ordo multitudinis sub principatu existentis, est ordo gubernationis passiuæ. ergo est per respectum ad finem. patet sequela, quia de ratione gubernationis est finem respicere. Secundo repetitè distinctio de fine eorum, naturali scilicet, & supernaturali, quæ supponitur etiam. Tertio ponitur prima conclusio absque probatione, vt pote per se nota. Quarto ponitur secunda, quo ad primam partem, quia per solam gratiam attingi potest talis finis. quo ad secũdam vero, quia angelis data sunt gratuita secundum capacitatem naturalium. Et ex hoc deducitur corollarie differentia inter angelorum, & hominum ordines in ordine ad finem supernaturalem, q̃ in illis est à gratia completiue, & a natura dispositiue: in hominib. a gratia tantum, & hoc quia hominibus non dantur gratuita secundum naturalia, quemadmodum angelis.

§33 2. dist. 9. art. 3.

† Cap. 11 eccl. hier. circa med.

ANTE præceditur. Videtur quòd distinctio hierarchiarum, & ordinum non sit à natura in angelis. Hierarchia enim dicitur sacer principatus. Et in diffinitione eius Dion. † ponit quod deiso. mæ, quantum possibile est, similat. sed sanctitas, & deformitas cẽ in angelis per gratiam, non per naturam. Ergo distinctio hierarchiarum & ordinum in angelis est per gratiam, non per naturam.

¶ 2 Præterea Seraphim dicuntur ardentes, vel incendẽtes, vt Dion. dicit* 7. cap. cæl. hier. hoc autem videtur ad charitatem pertinere, quæ non est à natura, sed à gratia. Diffunditur enim in cordibus nostris per Spiritum sanctũ, qui datus est nobis, vt dicitur ad Ro. 5. Quod non solum ad sanctos homines pertinet, sed etiam de sanctis angelis dici potest, vt Aug. dicit.* 12. de ciui. Dei. Ergo ordines in angelis non sunt à natura, sed à gratia.

† Cap. 7 cæ. princ.

† Lib. 12. c. 9. 10. 9.

¶ 3 Præterea Hierarchia ecclesiastica exemplatur à cælestii: sed ordines in hominibus non sunt per naturam, sed per donum gratiæ. Non enim est à natura, q̃ vnus est episcopus, & alius est sacerdos, & alius diaconus. Ergo neque in angelis sunt ordines à natura, sed à gratia tantum.

† Pariter gra. 2.

¶ Sed contra est, q̃ Magister dicit* 9. dist. secundi sen. quod ordo angelorum dicitur multitudo cælestium spirituum, qui inter se aliquo munere gratiæ similantur, sicut & naturalium datorum participatione conueniunt. Distinctio ergo ordinum in angelis est non solum secundum dona gratuita, sed etiam secundum dona naturalia.

¶ Respondeo dicendum, q̃ ordo gubernationis, qui est ordo multitudinis sub principatu existentis, attenditur per respectum ad finem. Finis autem angelorum potest accipi dupliciter. Vno modo secundum facultatem suæ naturæ, vt. s. cognoscant, & ament Deum naturali cognitione, & amore, & secundum respectum ad hunc finem distinguuntur ordines angelorum secundum naturalia dona. Alio modo potest accipi finis angelicæ multitudinis supra naturalem facultatem eorum, qui consistit in visione diuinæ essentiæ, & in immobili fruitione bonitatis ipsius, ad quem finem pertingere non possunt, nisi per gratiam. Vnde secundum respectum ad hunc finem ordines distinguuntur in angelis, completiuè quidem secundum dona gratuita, dispositiuè autem secundum dona naturalia: quia angelis data sunt dona gratuita secundum capacitatem naturalium, quod non est in hominibus, vt supra dictum est. * Vnde in hominibus distinguuntur ordines secundum dona gratuita tantum, & non secundum naturam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Super quæ stionis centesimę octauę, Articulum. Quintum.

TItulus clarus.

¶ Angeli, & archangeli, & cætera nomina nouem ordinum angelorum.

¶ In corpore tria. Primo ostẽdit vitã veritatis quæstiæ inueniendæ. Secundo, viam ipsam p̃sequitur. Tertio cõcludit responsionẽ ad quæstum, secũdum duas expositiones.

§33 2. d. 9. a. 4 Et 3. con tra c. 80.

¶ Quo ad primum. Via est cognitio proprietatum ipsorum ordinum. Probatur, quia nomina ordinum significant proprietates ipsorum: quod authoritate Dio. probatur.

¶ Quo ad secundũ, sunt quatuor, dicuntur, describuntur membra, comparãtur ad nomina nonem, & applicantur omnia ad angelos. distinctio est modi realis. Aliquid conuenit aliquibus ordinatis tripliciter, p̃ proprietatem, per excessum, per participationem. Per proprietatem autem dicitur esse aliquid in re aliqua, quod adæquatur, & proportionatur naturæ ipsius. Per excessum autem, quando illud quod attribuitur alicui, est minus, quàm res, cui attribuitur, sed tamen conuenit illi rei per quendam excessum, sicut dictum est * de omnibus nominibus, quæ attribuuntur Deo. Per participationem autem, quandò illud quod attribuitur alicui, non plenariè inuenitur in eo, sed deficienter, sicut sancti homines parti ipatiuè dicuntur dii. Si ergo aliquid nominari debeat nomine designante pro prietatem ipsius, non debet nominari ab eo quod imperfecte participat, neque ab eo quod excedenter habet, sed ab eo quod est sibi quasi cœquatum. Sicut si quis velit proprie nominare hominem, dicet eum substantiam rationalem, non autem substantiam intellectualem, quod est proprium nomen angeli, quia simplex intelligentia conuenit angelo per proprietatem, homini vero per participationem. Neque substantiam sensibilem, quod est nomen bruti proprium, quia sensus est minus, quàm id, quod est proprium homini, & conuenit homini excedenter præ aliis animalibus. Sic igitur considerandum est in ordinibus angelorum, quòd omnes spirituales perfectiones sunt omnibus angelis communes, & omnes abundantius existunt in superioribus, quam inferioribus. Sed cum in ipsis etiã perfectionibus sit quidam gradus, superior perfectio attribuitur superiori ordini per proprietatem, inferiori vero per participationem, econuerso autem inferior attribnitur inferiori per proprietatem, superiori autem per excessum, & ita superior ordo a superiori perfectione nominatur. Sic igitur Diony. exponit ordinum nomina secundum conuenientiam ad spirituales perfectiones eorum. Grego. * vero in expositione horum nominum magis attendere videtur exteriora ministeria. Dicit enim, quod angeli dicuntur qui minima nuntiant, Archangeli qui summa, Virtutes, per quas miracula fiunt, Potestates, quibus aduersæ potestates arcentur, vel repelluntur, Principatus, qui ipsis bonis spiritibus præsunt.

*ca. 7. in prin.

q. 53. ar. 2.

† Ho. 24. in euang.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod angelus nuntius dicitur. Omnes ergo cœlestes spiritus, inquantum sunt manifestatores diuinorum, angeli vocantur. Sed superiores angeli habent quandam excellentiam in hac manifestatione, a qua superiores ordines nominantur. Infimus autem angelorum ordo nullam excellentiam supra communem manifestationem addit, & ideo a simplici manifestatione nominatur. Et sic nomen commune remanet infimo ordini quasi proprium, vt dicit Dionys.* 5. capit. cœl. hier. Vel potest dici, quod infimus ordo specialiter potest dici ordo angelorum, quia immediate nobis annuntiant. Virtus autem dupliciter accipi potest. Vno modo communiter, secundum quod est media inter essentiam & operationem: & sic omnes cœlestes spiritus nominantur cœlestes

*Ex ca. 5. eccles. hier.

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtutes, sicut & celestes essentiæ. Alio modo secundum quodimportat quendam excessum fortitudinis: & sic est proprium nomen ordinis. Vnde Dion. dicit * 8. ca.cæl. hier. q̃ nomen Virtutum significat quandam virilem, & inconcussam fortitudinem. Primo quidém ad omnes operationes diuinas eis conuenientes: secundo ad suscipiendum diuina. Et ita significat, q̃ sine aliquo timore aggrediuntur diuina quæ adeos pertinent: quod videtur ad fortitudinem animi pertinere.

Cap.8. inter princ. & mediú.

†Cap.12. post medium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Dion. * 12. ca. de di. no. Dominatio laudatur in Deo singulariter per quendam excessum: sed per participationem diuina eloquia vocant dominos principaliores, ornatus, per quos inferiores ex donis eius accipiunt. Vnde & Dion.* dicit in 8. ca. cæ. hier. q̃ nomen Dominationum primo quidem significat quandam libertatem, quæ est à seruili conditione, & pedestri subiectione, sicut plebs subiicitur, & à tyrannica oppressione, quam interdum etiam maiores patiuntur. Secundo significat quandam rigidam, & inflexibilem gubernationem, quæ ad nullum seruilem actũ inclinatur, neque ad aliquem actum subiectorum, vel oppressorum a tyrannis. Tertio, significat appetitum & participationem veri dominii, quod est in Deo. Et similiter nomen cuiuslibet ordinis significat participationem, eius quod est in Deo, sicut nomen virtutum significat participationem diuinæ virtutis. Et sic de aliis.

†Ca.8. pará prin.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nomen dominationis, & potestatis, & principatus diuersimode ad gubernationem pertinet. Nam dominii est solummodo præcipere de agendis. Et ideo Greg.* dicit, quòd quædam angelorum agmina, pro eo quòd eis cætera ad obediendum subiecta sunt, dominationes vocantur. Nomen vero potestatis, o dinationem quandam designat, secundum illud Apost ad Ro. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistis. Et ideo Dion.* dicit, q̃ nomen potestatis, significat quandam ordinationem, & circa susceptionem diuinorum, & circa actiones diuinas, quas superiores in inferiores agunt, eas sursum ducendo. Ad ordinem ergo potestatum pertinet ordinare, quæ à subditis sint agenda. Principari vero, vt Greg.* dicit est inter reliquos priorem existere, quasi primi sint in executione eorum quæ imperantur. Et ideo Dion. dicit, † 9. ca. cæl. hierar. q̃ nomen principatuum significat ductiuum cum ordine sacro. Illi. n. qui alios ducunt, primi inter eos existentes, principes propriè vocantur, secundum illud Psal. 67. Præuenerũt principes coniũcti psallentibus.

†Hom.24 in euang.

†Ca.8.cæ lest.hierar. ante med.

†Hom.24 in euang. ante med.

†Ca.9 circa princi.

D.162.

*Ca.9.cæ lest.hiera. non pcul a princi.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ archangeli d secundum Dion.* medij sunt inter principatus, & angelos. Mediũ autem comparatum vni extremo, videtur alterũ, inquantum participat naturam vtriusque. Sicut tepidum respectu calidi est frigidum; respectu vero frigidi, est calidum. Sic & archangeli dicuntur quasi principes angeli: quia respectu angelorum sunt principes, respectu vero principatuum sunt angeli, Secundum Greg.* autem dicuntur archangeli ex eo, quòd principantur soli ordini angelorum, quasi magna nuntiantes. Principatus autem dicuntur ex eo, quòd principantur omnibus cælestibus virtutibus diuinas iussiones explentibus.

*Hom.24 i euã. ante me. illius.

¶ Ad quintum dicendum, quòd nomen Seraphim non imponitur tantum à charitate, sed à charitatis excessu, quem importat nomen ardoris, vel incendii. Vnde Dion. * 7. ca. cæl. hierar. exponit nomen Seraphim secundum proprietates ignis, in quo est excessus caliditatis. In igne autem tria possumus considerare. Primo quidem motũ qui est sursum, & qui est continuus: per quod significatur, quòd inclinabiliter mouentur in Deum. Secundo vero virtutem actiuam eius, quæ est calidum. Quod quidem non simpliciter inuenitur in igne, sed cum quadam acuitate: quia maximè est penetratiuus in agendo, & pertingit vsque ad minima, & iterum cum quodam superexcedenti feruore. Et per hoc significatur actio huiusmodi angelorum, quam in subditos potenter exercent, eos in sublimem feruorem excitantes, & totaliter eos perficiendum purgantes. Tertio consideratur in igne claritas eius. Et hoc significat, q̃ huiusmodi angeli in seipsis habent inextinguibilem lucem, & quòd alios perfectè illuminant. Similiter etiam nomen Cherubim imponitur a quodam excessu scientiæ: vnde interpretatur plenitudo scientiæ. Quod Dion.* exponit quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad perfectam Dei visionem. Secundo, quantum ad plenam susceptionem diuini luminis. Tertio, quantum ad hoc, quòd in ipso Deo contemplantur pulchritudinem ordinis rerum à Deo deriuatam. Quarto, quantum ad hoc, quòd ipsi pleni existentes huiusmodi cognitione, eam copiosè in alios effundunt.

*Cap.9.cæ lest.hiera. non pcul a princi.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ordo Thronorum habet excellentiam præ inferioribus ordinibus in hoc, quòd immediatè in Deo rationes diuinorum operum cognoscere possunt. Sed Cherubim habent excellentiam scientiæ: Seraphim vero excellentiam ardoris. Et licet in his duabus excellentiis includatur tertia, non tamen in illa, quæ est Thronorum: includuntur aliæ duæ: & ideo ordo Thronorum distinguitur ab ordine Cherubim, & Seraphim. Hoc enim, est commune in omnibus, quòd excellentia inferioris continetur in excellentia superioris, & non econuerso. Exponit autem Dion * nomen Thronorum per conuenientiam ad materiales sedes, in quibus est quatuor considerare. Primo quidem situm: quia supra terram sedes eleuantur. Et sic ipsi angeli, qui Throni dicuntur eleuantur vsque ad hoc, quòd in Deo immediatè rationes rerum cognoscant. Secundo in materialibus sedibus considerantur firmitas: quia in ipsis aliquis firmiter sedet; hic autem est econuerso tum ipsi angeli firmantur per Deum. Tertio, quia sicut sedes suscipit sedentem, & in ea defessi potest. Sic & ipsi angeli suscipiunt Deum in seipsis, & cum quodammodo ei inferiores fuerunt. Quarto, ex figura: quia sedes ex vna parte est aperta ad suscipiendum sedentem: ita & isti angeli sunt per promptitudinem aperti ad suscipiendum Deum, & famulandum ipsi.

Cyr.hie. 5. dicto dum ante ra.

†Rodericus hiera.

†Dion. de cæl. hier. Ca.9.& 15. circa fin. Ca.6.& 7. cæ.hierar. & 2.&3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter gradus ordinum assignentur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter gradus ordinum assignentur. Ordo enim prælatorum videtur esse supremus: sed Dominationes, Principatus, & Potestates ex ipsis nominibus prælationem quandam habent. Ergo isti ordines debent esse inter omnes supremi.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquis ordo est Deo propinquior, tanto est superior: sed ordo Thronorum videtur esse Deo propinquissimus, nihil enim cõiungitur propinquius sedenti, quàm sua sedes. Ergo ordo Thronorum est altissimus.

¶ 3 Præterea, Scientia est prior, quã amor, & intellectus videtur esse altior, quam volũtas. Ergo & ordo Cherubim videtur esse altior, q̃ ordo Seraphim.

¶ 4 Præterea, Greg.* ponit Principatus super Potestates. Non ergo collocantur immediatè super Archangelos, vt Diony. † dicit.

¶ SED CONTRA est, q̃ Dionysius ponit * in prima quidem hierarchia Seraphim, vt primos, cherubim vt medios, thronos vt vltimos. In media vero Dominationes vt primos, Virtutes vt medios, Ptátes vt vltimos. In vltima Principatus vt primos, Archangelos vt medios, Angelos vt vltimos.

¶ Respondeo. Dicendum, quòd gradus angelicorum ordinum assignãt & Greg. * & Dion. quantum ad alia quidem conuenienter, sed quãtum ad principatus, & virtutes differenter. Nam Dion. collocat virtutes sub dominationibus, & supra potestates: principatus autem sub potestatibus, & supra archangelos. Gregor. autem ponit principatus in medio dominationum, & potestatum: virtutes vero in medio potestatum, & archangelorum. Et vtraque assignatio fulcimentum habere potest ex authoritate Apostoli, qui medios ordines ascendendo enumerãs, dicit Ephe. 1. q̃ Deus instituit illum, scilicet Christum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem. Vbi virtutem ponit inter potestatem, & dominationem, secũdum assignationem Dion. Sed ad Col. 1. enumerans eosdem ordines, decendendo dicit: Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Vbi principatus ponit medios inter dominationes, & potestates, secundum assignationem Grego. Primo igitur videamus rationem assignationis Dion.

†Grego. hom.24.i euãg. Dion. c.7.8. & 9.cæle. hierar.

Ar.2. huius quæst.

†Lib.12. meta.text. 52.40.3.

¶ Quo ad tertium, ponitur clare ratio ordinum infra dominationes ex ordine eorum, circa quæ agunt, scilicet angelis bonis, malis natura corporali, magnis nuntiis, & paruis. Et confirmatur ordo authoritate Augu. omnia clara sunt.

†Locisin Prin. cor. titatis.

†Ead.ho mil.24.in euan.

*Ead.ho. 24.

†Li.3.de Trin. c.4. to.3

In cor.ar.

fis vniuersalib. tertia in applicatione ad effectus. ergo prima de fine vniuersali, secũda de vniuersali dispositione: tertia de executione est. ergo ordines respicientes Deum in prima: vniuersale regimen in secunda: & executionem in tertia ponuntur. Prima sequela cõfirmatur: quia illa tria in omni operatione inueniũtur. Secundo. Ipsi ordines in singulis hierarchiis posici inter se graduantur ex triplici respectu ad Deum, & totidem ad regimen vniuersale, & totidem ad executionem. Tertio, confirmatur assignata graduatio: quia supremum infimi attingit infimum supremi. Et declaratur in ordinibus summo respectu Spiritussan & septimo, & sexto, & quarto, & tertio: omnia clara sunt in litera.

¶ Quo ad primum, scilicet conuenientia, differẽtia, & fundamentum vtriusque partis ex Scriptura.

¶ Quo ad secundum, tria. Primo, qui ordines in qualibet hierarchia ex rationibus hierarchiarum sic, Hierarchiæ sic differunt. prima ratione in Deo: secunda in causis

¶ Sed contra hoc quod dicitur, quòd Seraphim ardoris excellentiam habent, videtur esse inconueniens. Quia ardor videtur ad voluntatem pertinere, quæ est inferior intellectu. Ergo videtur inconueniens, quòd Seraphim ordo Cherubim ordini præponatur.

¶ Respondeo. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, * prima hierarchia accipit rationes rerum in ipso Deo: secunda vero in causis vniuersalibus: tertia vero secundum determinationem ad speciales effectus. Et quia Deus est finis non solum angelicorum ministeriorum, sed etiam totius creaturæ, ad primam hierarchiam pertinet consideratio finis: ad mediam vero dispositio vniuersalis de agendis: ad vltimam autem applicatio dispositionis ad effectum, quæ est operis executio. hæc enim tria manifestum est in qualibet operatione inueniri. Et ideo Dion. * ex nominibus ordinum proprietates illorum considerans, illos ordines in prima hierarchia posuit, quorum nomina imponuntur per respectum ad Deum, scilicet Seraphim, & Cherubim, & Thronos. Illos verò ordines posuit in media hierarchia, quorum nomina designant communem quandam gubernationem, siue dispositionem in Dominationes, Virtutes, & Potestates. Illos vero ordines posuit in tertia hierarchia, quorum nomina designant operis executionem, scilicet Principatus, Angelos, & Archangelos. In respectu autem ad finem tria considerari possunt. Nam primo aliquis considerat finem: secundo vero perfectam finis cognitionem accipit: tertio vero intentionem suam in ipso defigit, quorum secundum ex additione se habet ad primum, & tertium ad vtrunque. Et quia Deus est finis creaturarum, sicut dux est finis exercitus, vt dicitur in * 12. Metaph. potest aliquid simile huius ordinis considerari in rebus humanis. Nam quidam sunt, qui hoc habent dignitatis, vt per seipsos familiariter accedere possunt ad regem, vel ducem: quidam vero super hoc habent, vt etiam secreta eius cognoscant: alii vero insuper circa ipsum semper inhærent, quasi ei coniuncti. & secundum hanc similitudinem accipere possumus dispositionẽ in ordinib. primæ hierarchiæ. Nam Throni eleuantur ad hoc, q̃ Deum familiariter in seipsis recipiant, secundum quod rationes rerũ in ipso immediatè cognoscere possunt: quod est proprium totius primæ hierarchiæ. Cherubim vero superemi nenter diuina secreta cognoscunt: Seraphim vero excellunt in hoc, quod est. omnium supremum, scilicet Deo ip si vniri. Vt sic ab eo quod est commune toti hierarchiæ, denominetur ordo Thronorum: sicut ab eo quod est cõmune omnibus cælestibus spiritibus, denominatur ordo Angelorum. Ad gubernationis autem rationem tria pertinent, quorum primum est, distinctio eorum, quæ agenda sunt. quod est proprium Dominationum. Secundum autem est præbere facultatem ad implendum: quod pertinet ad Virtutes. Tertium autem est ordinare qualiter ea, quæ præcepta, vel diffinita sunt, impleri possint, vt aliqui exequantur. & hoc pertinet ad Potestates. Executio autẽ angelicorum ministeriorum consistit in annuntiando diuina: in executione autem cuiuslibet actus sunt quidam quasi incipientes actionem, & alios ducentes: sicut in cãtu præcentores, & in bello illi, qui alios ducunt, & diriguta: & hoc pertinet ad Principatus. Alii vero sunt, qui simpliciter exequuntur: & hoc pertinet ad Angelos. Alii vero medio modo se habent: quòd ad Archangelos pertinet, vt supra dictum est. * Inuenitur autem congrua hæc ordinum assignatio. Nam semper summum inferioris ordinis affinitatem habet cum vltimo superioris sicut infima animalia parum distantã plantis. Primus autem ordo est diuinarum personarum, qui terminatur ad Spiritum sanctum, qui est amor procedens, cum quo affinitatem habet supremus ordo primæ hierarchiæ ab incendio amoris denominatus. Infimus tutem ordo primæ hierarchiæ est Thronorum, qui ex suo ordine habent quandam affinitatem cum dominationibus, Nam Throni dicuntur secundum Grego. * per quos Deus sua iudicia exercet: accipiunt. n. diuinas illuminationes per conuenientiam ad immediatè illuminandum secundam hierarchiã, ad quam pertinet dispositio diuinorum ministeriorum. Ordo vero Potestatum affinitatem habet cũ ordine Principatuum: nam cum potestatum sit ordinem subiectis imponere, hæc ordinatio statim in nomine Principatuũ designatur, qui sunt primi in executione diuinorum ministeriorum, vtpote præsidentes gubernationi gentium, & regnorum, quod est primum principium in diuinis ministeriis. Nam bonum gentis est diuinius, quàm bonũ vnius hominis. vnde dicitur Dan. 11. Princeps regni Persarum restitit mihi. Dispositio etiam ordinum, quàm Grego. * ponit, congruitatem habet: nam cum dominationes sint diffinientes, & præcipientes ea, quæ ad diuina ministeria pertinent, ordines eis subiecti disponuntur secundum dispositionem eorum, in quos diuina ministeria exercentur. Vt autem Augu. dicit * 3. de Trin. Corpora quodam ordine reguntur, inferiora per superiora, & omnia per spiritualem creaturam, & spiritus malus per spiritum bonũ. Primus ergo ordo post Dominationes dicitur Principatuum, qui etiam bonis spiritibus principantur. Deinde Potestates, per quas arcentur mali spiritus: sicut per potestates terrenas arcẽtur malefactores, vt habetur Ro. 13. Post quas sunt Virtutes, quæ habent potestatem super corporalem naturam in operatione miraculorum. Post quas sunt angeli, & archangeli, qui nuntiant hominibus, vel magna, quæ sunt supra rationem: vel parua, ad quæ ratio se extendere potest.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in angelis potius est, q̃ subiiciuntur Deo, quam quòd inferioribus præsident: & hoc deriuatur ex illo. Et ideo ordines nominati à prælatione non sunt supremi, sed magis ordines nominati à conuersione ad Deum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa propinquitas ad Deum, quæ designatur nomine Thronorum, conuenit etiã Cherubim, & Seraphim, & excellentius, vt dictũ est.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q.37.ar.3 Ad tertiũ dicendum, quòd sicut supradictum est,* Cognitio est, secundum quod cognita sunt in cognoscente: amor autem, secundum quod amans vnitur rei amatæ. [e] Superiora autem nobiliori modo sunt in sepsis, quam in ferioribus: inferiora vero nobiliori modo in superioribus quam in seipsis. [e] Et ideo inferiorum quidem cognitio, præminet dilectioni: superiorum autem dilectio, & præcipue Dei, præminet cognitioni. [e]

198 286 409

Locis ãtea citatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd siquis diligenter consideret dispositiones ordinum secundum Dion. & Greg.* parum, vel nihil differunt, si ad rem referantur. Exponit enim Greg. Principatuum nomen ex hoc, q̃ bonis spiritibus præsunt; & hoc conuenit Virtutibus, secundum q̃ in nomine virtutem intelligitur quædam fortitudo dans efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda diuina ministeria. Rursus virtutes, secundum Grego. videntur esse idem quod principatus secundum Dion. Nam hoc est primũ in diuinis ministeriis, miracula facere. Per hoc enim paratur via annuntiationi archangelorum, & angelorum.

¶ Super Quæstionis centesimę octauæ. Articulum septimum.

535 3.dist.11.q.2.ar.6. Et 4.di.47.q.1.ar.2.q.4. cor. Et 1. cor.15.l.3.

TIrulus clarus. ¶ In corpore duo. Primodistinguit: secundo respondet.

¶ Quo ad primũ distinctio. Ordo angelicus habet duo, distinctionem graduum, & executionem officiorum.

Quo ad secundũ, responsio consistit in duabus conclusionibus. Prima est simpliciter affirmatiua. Ordines remanebunt quo ad distinctionem graduum. Probatur. Distinctio graduũ inest a differenti gratia & natura, ergo semper erit, tenet sequela quia differentia naturæ & gratiæ semper erit. Probatur 2 quia illa tolli non potest nisi naturis corruptis: hæc est secundum præcedens meritum. Secunda est. Ordines quo ad executionem officiorum partim remanebunt, & partim non. Probatur, & declaratur vtraque pars. Probatur, Remanebunt vt in fine: cessabunt vt ad finem, ergo. Declaratur exemplo officiorum militum. Remanent, vt in triũpho: cessant vt in acie.

¶ Respõsionem ad secundũ notato diligenter: quoniã modo cessabit. Cessabit quidem, secundum quod eorum officia ordinantur ad perducendum aliquos ad finem: remanebit autem secundum quod conuenit in vltima finis consecutione. Sicut etiã alia sunt officia militariũ ordinum, in pugna, & in triumpho.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Principatus, & Potestates euacuabuntur in illa finali consummatione quantum ad hoc, q̃ alios ad finem perducãt: quia consecuto iam fine non est necessarium tendere in finem. Et hæc ratio intelligitur ex verbis Apostoli dicentis: Cum tradiderit regnum Deo, & patri, ideſt, cum perduxerit fideles ad fruendum ipso Deo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd actiones angelorum super alios angelos considerandæ sunt secundum similitudinem actionum intelligibilium quæ sunt in nobis. Inueniuntur autem in nobis multæ intelligibiles actiones, quæ sunt ordinatæ secundum ordinem causæ & causati; sicut cum per multa media gradatim in vnam conclusionem deuenimus. Manifestum est autem, q̃ cognitio conclusionis dependet ex omnibus mediis præcedentibus, non solum quantum ad nouam acquisitionem scientiæ: sed etiam quantum ad scientiæ conseruationem. Cuius signũ est, q̃ siquis obliuiscere tur aliquod præcedentium medio rum, opinionem quidem. vel fidem de conclusione posset habere, sed non scientiam, ordine causarum ignorato. Sic igitur cum inferiores angeli rationem diuinorum operum cognoscant per lumẽ superiorum angelorum, dependet eorum cognitio ex lumine superiorũ, non solum quantum ad nouam acquisitionẽ scientiæ: sed etiam quantum ad cognitionis conseruationem. Licet ergo post iudicium non proficiant inferiores angeli in cognitione aliquarum rerum, nõ tamen propter hoc excluditur, quin à superioribus illuminentur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ etsi post diem iudicij homines non sint vlterius ad salutem adducendi per ministerium angelorum: tamen illi qui iam salutem erunt consecuti, aliquam illustrationẽ habebunt per angelorum officia.

Articvlvs VII.

Vtrum ordines remanebunt post diem iudicij.

AD Septimum sic proceditur. Videtur q̃ ordines non remanebũt post diem iudicii. Dicit. n. Apost. 1. ad Cor. 15. quod Christus euacuabit omnem principatum, & potestatem, cum tradiderit regnum Deo & patri: quod erit in vltima consummatione. Pari ergo ratione in illo statu omnes alii ordines euacuabuntur.

¶ 2 Præt. Ad officium angelorum pertinet purgare, illuminare, & perficere: sed post diem iudicii vnus angelus non purgabit, aut illuminabit, aut perficiet alium: quia non proficient amplius in scientia. Ergo frustra ordines angelici remanerent.

¶ 3 Præt. Apost. dicit ab Hebr. 1. de angelis. q̃ omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Ex quo patet, q̃ officia angelorum ordinantur ad hoc, quòd homines ad salutem adducantur: sed omnes electi vsque ad diem iudicii salutem consequũtur. non ergo post diem iudicii remanebunt officia, & ordines angelorum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Iudic. 5. Stellæ manentes in ordine, & cursu suo: quod exponitur de angelis. Ergo angeli semper in suis ordinibus remanebũt.

¶ Respondeo, Dicendum, q̃ in ordinibus angelicis duo possunt considerari. s. distinctio graduum, & executio officiorum. Distinctio autem graduum est in angelis secundum differentiam gratiæ & naturæ, vt supra dictum est.* Et vtraque differentia semper in angelis remanebit. Non enim naturarum differentiæ ab eis auferri possent, nisi eis corruptis. Differentia etiam gloriæ erit in eis semper secundum differentiam meriti præcedentis. Executio autem officiorum angelicorum aliquo modo remanebit post diem iudicii, & aliquo modo cessabit. Cessabit quidem, secundum quod eorum officia ordinantur ad perducendum aliquos ad finem: quod quia non erit naturali, sed gratuito dicitur, de quo sola fides sufficit, cui veneratiõe susceptiõis ẽt. Præstat nãq; multos ab excellentioribus persuaderi, quã temere ẽm vires iudicare ingenij proprij, mirabile quid dicit de dependẽcia luminis angelici, quod quia non de naturali, sed gratuito dicitur, de quo sola fides sufficit, cui veneratiõe susceptiõis ẽt. Præstat nãq; multos ab excellentioribus persuaderi, quã temere ẽm vires iudicare ingenij proprij,

Ar.4.huius quæst.

¶ Super Quæstionis centesimæ octauæ. Articul. octauum.

TIrulus clarus. ¶ In corpore tria. Primo distinguitur: secundo respondetur iuxta vnum distinctionis membrum: tertio respõdetur iuxta ſm membrum.

¶ Quo ad primum distinctio est. Inter dinibus angelorũ. concurrunt duo, scilicet conditio naturæ, & dona gratiæ, vt patet ex dictis.

¶ Quo ad secundũ, cõclusio prima responsiua quæsito est negatiua. Homines non possunt assumi ad ordines angelorum quo ad gradũ naturę. Probatur. Semper remanebit naturarũ angeli, & hominis diuersitas, ergo nũquam hæc ad eundem gradũ illius.

¶ Quo ad tertium, tria principaliter sunt, destruuntur, s. duæ opiniones, & ponitur conclusio responsiua quę sito. Prima opinio opinio est, q̃ homines nõ assumuntur ad ordines angelorũ, etiam ſm gradum gloriæ. & motionum eius est distantia naturarum. Hæc refellitur in se quidem ex authoritate euangelij: in sua autem radice ex ratione, quia distantia naturæ non cõcurrit, nisi materialiter: donum vero gratiæ completiue. Nec hoc oportet respondere naturæ, sed libertati diuinæ.

¶ Secunda vero opinio est, quòd aliqui assumuntur ad ordines angelorum, vt virgines, vel perfectiõ: alij non. Et hoc retinet authoritate Augu. Conclusio autem responsiua; quæ secundum litteræ ordinem in medio harum opinionum locatur, est. Homines indifferenter ad ordines angelorum assumuntur. Probatur. Tantum gloriam merentur homines dono gratiæ quantum, vt angelis æquentur secundum gradũs singulos angelorum, ergo.

¶ Nota hic, q̃ homines assumi ad ordines angelorũ, duo includit, vnum est, quòd constituant cum angelis vnam societatem, & hoc modo omnes homines sancti assumuntur ad ordines angelorũ, siue sint maioris gloriæ quàm aliquis angelus, siue æqualis, siue minoris quam omnes angelorũ. Inquantum quòd ex angelis, & hominibus, etiam inferioribus omnibus angelis (quorum magnam rationabile est fore multitudinem) vna integrabitur societas. Et in hoc errauit secunda opinio, q̃ solos perfectos quasi missos inter angelos posuit: minus vero perfectos quam angelos quasi separatos segregauit in aliã societatem. Nec aduertit, q̃ latitudo ordinis gr̃æ, maior est latitudine ordinis naturæ, & quòd non idem potuit limes vtrobique. Alterum est, quòd peruenient ad gradus gloriæ, quibus potiuntur angeli. Et hoc modo non omnes homines assumunt ad malum: sed erroneum est dicere, quòd animæ hominum malorum conuertantur in dæmones. hoc n. Chrysost.* reprobat super Matt. Ergo non videtur q̃ animæ sanctorum transferãtur ad ordines angelorum.

¶ Sed contra est, quòd Dominus dicit Matth. 22. de Sanctis, q̃ erunt sicut angeli Dei in cælo.

¶ Respondeo, Dicendum, q̃ sicut supra dictum est*, ordines angelorum distinguuntur & secundum conditionem naturæ, & secundum dona gratiæ. Si ergo considerentur angelorum ordines solum quantum ad gradum naturæ, sic homines nullo modo assumi possunt ad ordines angelorum, quia semper remanebit naturarum distinctio: quam quidam considerantes posuerunt quòd nullo modo homines transferri possunt ad æqualitatem angelorum, quod est erroneum. Repugnat enim promissioni Christi, dicentis Lucæ, 20. quòd filii resurrectionis erunt æquales angelis in cælis. Illud. n. quod est ex parte naturæ, se habet vt materiale in ratione ordinis, Completi uum vero est, quod est ex dono gratiæ, quæ dependet ex libertate Dei, non ex ordine naturæ: & ideo per donum gratiæ homines mereri possunt tantam gloriam, vt angelis æquentur [e] secundum singulos angelorum gradus: quod est homines ad ordines angelorum assumi. Quidam tamen dicunt, quòd ad ordines angelorum non assumuntur omnes, qui saluantur, sed soli virgines, vel perfectiores: alii vero suum ordinem constituent, quasi condituisum toti societati angelorum. Sed hoc est contra Augu. qui dicit* 12. de ciui. Dei: quòd non erunt duæ societates hominem, & angelorum. sed vna, quia omnium beatitudo est adhærere vni Deo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd gratia angelis datur secundum proportionem naturalium: non autem sic est de hominibus, ut supra dictum est.* Et ideo sicut inferiores angeli non possunt transferri ad naturalem gradum superiorum, ita nec ad gratuitum. Homines vero possunt ad gratuitum conscendere sed non ad naturalem.

¶ Ad ſm dicendum, q̃ angeli secundum naturæ ordinem medii sunt inter nos, & Deum. Et ideo secũdum legem communem per eos administrantur non solum res humanæ, sed etiam omnia corporalia. Homines autem sancti etiam post hanc vitam sunt eiusdem naturæ nobiscum. Vnde secundum legem communem non administrant humanas, nec rebus viuorum interfunt, vt Augusti.* dicit in lib. de cu. pro mor. agenda. Et quadam tamen speciali dispensatione interdum aliquibus sanctis concedi tur vel viuis, vel mortuis huiusmodi officia exercere, vel miracula faciendo, vel dæmones arcendo, vel aliquid huiusmodi, sicut Augusti. in eodem lib.* dicit.

* Homil. 29. aliquã tulũ. ante mediũ. to. 2.

Ar. prę ce. & ar. 4. huius quęst.

¶ Li. 12. c. 1. circa pri cipiũ to. 5

Ar. 5. huius quæst.

*C. 2. 13. & 16. 1 prin. to. 4.

L. i. de cur. ꝑ mor. a- gẽ. c. 16. vsque ad me diam.

QVAEST. CIX.

De ordinatione malorum angelorum, in quatuor art. diuisa.

DE INDE considerandum est de ordinatione malorũ angelorum.

Et Circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum ordines sint in dæmonibus.

¶ Secundo, vtrum in eis sit prælatio.

¶ Tertio, Vtrum vnus illuminet aliũ.

¶ Quarto, Vtrum subiiciantur prælationibus bonorum angelorum.

Articvlvs I.

Vtrum ordines sint in dæmonibus.

AD primum sic proceditur. Videtur q̃ ordines non sint in dæmonibus. Ordo. n. pertinet ad rationem boni, sicut & modus, & species, vt Augu. dicit in lib.* de natura boni, & econtrario inordinatio pertinet ad rationem mali: sed in bonis angelis nihil est inordinatum. Ergo in malis angelis non sunt ali qui ordines.

¶ 2 Præt. Ordines angelici sub aliqua hierar. continentur: sed dæmones non sunt sub aliqua hierarchia, quæ est sacer principatus, cum ab omni sanctitate sint vacui. Ergo in dæmonibus nõ sunt ordines.

¶ 3 Præt. Dæmones de singulis ordinibus angelorum ceciderunt, vt communiter dicitur. Si ergo aliqui dæmones dicuntur esse alicuius ordinis, quia de illo ordine ceciderunt, videtur q̃ deberent eis attribui nomina singulorum ordinum: nunquam autem inuenitur, q̃ dicantur seraphim, vel throni, vel dominationes. Ergo pari ratione non sunt in aliquibus ordinibus.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Ephe. vlt. quòd est nobis colluctatio aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum.

¶ Respondeo Dicendum, quòd sicut iam dictum est,* Ordo angelicus consideratur & secundum gradum naturæ, & secundum gradum gratiæ. Gratia vero habet duplicem statũ, s. imperfectũ, qui est status meritõdi: tur ad ipsos angelorum ordines, sed quidam supra ipsos, vt beata Virgo: quidam ad ipsos, vt Apostoli, & perfecti &c. & quidam infra ipsos, vt rationabiliter sunt omnes pueri post baptisma statim euolantes, & alij multi.

† Hom. 29 in Mat. & quidam infra te mediũ. to. 2.

¶ Super Quæstionis centesimæ nonæ. Articul. primum.

TIrulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo distinguitur. Secundo respondetur quæsito iuxta singula distinctionis membra.

¶ Quo ad primum distinctio est. Ordines dupliciter quo ad naturam, & quo ad gratiam. Et sic dupliciter, vel consummatam, vel meritoriam. Sunt igitur tria membra, ordo secundum naturam, secundum gratiam meritoriam, & secundum gloriam patentem ex dictis.

1.di. 6. ar. 4. Et 4. dist. 47. q. 1. ar. 3. q. 4.

¶ Quo ad secundum sunt tres conclusiones responsiuę. Prima. Dæmones neque sunt, neque fuerunt in ordinibus seruandum statum gloriæ: & hæc patet. Secunda. Dæmones non sunt, sed fuerunt in ordinibus secundum statum gratię meritorię: hoc patet expositione superius facta de angelis creatis in gratia. Tertia. Dæmones persuerunt in ordinibus secundum naturę conditionem. Probatur: quia naturalia non sunt ablata per peccatum, vt Dionysius dicit.

† Au. li. de nat. bo. c. 3. 4. tom. 6

Super Ar. 4. & 8. præce. q6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& perfectum, qui est status gloriæ consummatæ. Si ergo considerentur ordines angelici quantum ad perfectionẽ gloriæ, sic dæmones neque sunt in ordinibus angelicis, neque, vnquam fuerunt. Si autem considerentur quantum ad id, quod est gratiæ imperfectæ, sic dæmones fuerũt qui dem aliquando in ordinibus angelorum, sed ab eis ceciderunt, secundum illud quod supra * posuimus, omnes angelos in gratia creatos fuisse. Si autem considerentur quã tum ad id quod est naturæ, sic adhuc sunt in ordinibus: quia data naturalia non amiserunt, vt Diony.* dicit.

Q62.ar.3

†Ca. 4. de di. no. par. 4. non remote a me dio.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd bonum potest inueniri sine malo: sed malum non potest inueniri sine bono, vt supra habitum est. † Et ideo dæmones inquantum

†q.49.a.3

habent naturam bonam, ordinati sunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ordinatio dæmonum, si consideretur ex parte Dei ordinantis, est sacra: vtitur enim dæmonibus propter seipsum. Sed ex parte voluntatis dæmonum non est sacra: quia abutuntur sua natura ad malum.

¶Ad tertium dicendum, quòd nomen Seraphim imponitur ab ardore charitatis: nomen autem Thronorum ab inhabitatione diuina: nomen autem Dominationum importat libertatem quandam: quæ omnia opponuntur peccato. Et ideo peccantibus angelis huiusmodi nomina nõ attribuuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum in dæmonibus sit prælatio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in dæmonibus nõ sit prælatio. Omnis. n. prælatio est secundũ aliquẽ ordine iustitiæ: sed dæmones tot aliter à iustitia ceciderũt. Ergo in eis non est prælatio.

¶ 2 Præt. Vbi non est obedientia & subiectio, non est prælatio: hæc autem sine concordia esse nõ possunt, quæ in dæmonibus nulla est, secundum illud Prouerb. 13. Inter superbos semper sunt iurgia. Ergo in dæmonibus non est prælatio.

¶ 3 Præt. Si in eis est aliqua prælatio, aut hoc pertinet ad eorũ naturam, aut ad eorum culpam, vel pœnam. Sed non ad eorum naturam: quia subiectio & seruitus non est ex natura: sed est ex peccato subsecuta. Nec pertinet ad culpam, vel pœnam: quia sic superiores dæmones, qui magis peccauerunt, inferioribus subderentur. Non ergo est prælatio in dæmonibus.

¶Sed contra est, quod dicit glo. *. 1. ad Cor. 15: Quandiu durat mundus angeli, angelis, homines hominibus, & dæmones dæmonibus præsunt.

¶ Respondeo. Dicẽdum, quòd cum actio sequatur naturam rei, quorumcũque naturæ sunt ordinatæ, oportet q̃ etiam actiones subinuicem ordinẽtur, sicut patet in rebus corporalibus. Quia enim inferiora corpora naturali ordine sunt infra corpora cælestia, actiones & motus eorum subduntur actionibus, & motibus cælestium corporum. Manifestum est autem ex præmissis,* quòd dæmonum quidam naturali ordine sub aliis constituuntur: vnde & actiones eorum sub actionibus superiorum sunt. Et hoc est quod rationem prælationis facit, vt scilicet actio subditi subdatur actioni prælati. Sic igitur ipsa naturalis dispositio dæmonum requirit, quòd sit in eis prælatio. Conuenit enim hoc diuinæ sapientiæ, quæ nihil in vniuerso inordinatum relinquit, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, vt dicitur Sapien. octauo.

¶Ad Primum ergo dicendum, quòd prælatio dæmonũ non fundatur super eorum iustitia, sed super iustitia Dei cuncta ordinantis.

¶Ad secundum dicendum, quòd concordia dæmonum qua quidam aliis obediunt, non est ex amicitia quam inter se habeant, sed ex communi nequitia, qua homines odiunt, & Dei iustitiæ repugnant. Est enim proprium hominum impiorum, vt eis se adiungant, & subiiciant ad propriam nequitiam exequendam, quos potentiores viribus vident.

¶Ad tertium dicendum, quòd dæmones nõ sunt æquales secundum naturam. Vnde in eis est naturalis prælatio: quod in hominibus non contingit, qui natura sunt pares. Quod autem superioribus inferiores subdantur, nõ est ad bonum superiorum, sed magis ad malum eorum: quia cum mala facere maximè ad miseriam pertineat, præesse in malis, est esse magis miserum.

ARTICVLVS III.

Vtrum in dæmonibus sit illuminatio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in dæmonibus nõ sit illuminatio. Illuminatio enim consistit in manifestatione veritatis; sed vnus dæmon potest alteri veritatem manifestare: quia superiores magis acumine naturalis scientiæ vigent. Ergo superiores dæmones possunt inferiores illuminare.

¶ 2 Præterea. Corpus quod superabundat lumine, potest illuminare corpus quod in lumine deficit, sicut Sol Lunam: sed superiores dæmones magis abundant in participatione luminis naturalis. Ergo videtur quòd superiores dæmones possunt inferiores illuminare.

¶ Sed contra. Illuminatio cum purgatione est: & perfectione, vt supra dictum est * sed purgare non conuenit dæmonibus, secundum illud. Eccl. 34. Ab immundo quid mundabitur? Ergo etiam neque illuminare.

¶Respondeo. Dicendum, quòd in dæmonibus non potest esse illuminatio propriè. Dictum est enim supra *q illuminatio propriè est manifestatio veritatis, secundũ quod hẽt ordinem ad ordinem ad Deum, qui illuminat omnem intellectum. Alia autem manifestatio veritatis potest esse locutio: sicut cum vnus angelus alteri suum conceptum manifestat. Peruersitas autem dæmonũ hoc habet, q̃ vnus alium non intendit ordinare ad Deum sed magis ab ordine diuino abducere: & ideo vnus dæmõ alium non illuminat, sed vnus alii suum conceptum per modum locutionis intimare potest.

¶Ad Primum ergo dicendum, quòd non quælibet veritatis manifestatio habet rationem illuminationis, sed solum quæ dicta est.*

¶ Super Quæstionis centesimæ nonæ, Articulum secũdum.

538 Sup. q. 63. ar. 8. Et 2. di. 6. ar. 4. Et 4. di. 47 q. 1. art. 2. q. 4.

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio affirmatiue respõsiua quæsito. In dæmonibus est prælatio'. Probatur dupliciter. Primo. Naturæ dæmonũ sunt subordinatæ. ergo actiones eorũ sunt subinuicẽ ordinatæ. ergo in eis est prælatio. Antecedens patet. consequentia probatur dupliciter. Primo, quia actio sequitur naturam: ac per hoc naturã subditam sequitur actio subdita. Secũdo, quia hoc testantur corpora superiora, & inferiora. Secunda vero cõsequẽtia probat ex rõne prælationis: quia. f. constituitur in hoc, q̃ actio sit subdita actioni. Sed̃o probat cõclusio sic Diuina sapiẽtia attingit a fine &c. ergo nihil relinquit inordinatum. ergo cõgruit sibi etiam in dæmonibus ordinem prælationis secundum naturam instituere.

†In glo. ordi. sup. illud, cum euacuauerit omnẽ principat

Ar. præce.

¶ Super Quæstionis centesimæ nonæ, Articul. quartum.

¶.55.ar.2. & 58.ar.3

TItulus clarus. ¶In corpe vna cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Boni angeli prælati sũt malis, & eos regũt. Probatur. Prelatio primo conuenit Deo, participatur autem creaturis. ergo creaturæ perfectio res habent influentiam super alias. ergo sancti angeli super dæmones. Antecedens est per se notum. Consequẽtia prima probatur, quia sunt Deo propinquiores. Secunda vero: quia maxima perfectio, & maxime appropinquans Deo, est status fruitionis, in quo sunt angeli, quo priuantur dæmones.

¶ Super Quæstionis centesimæ decimæ, Articul. primum.

Ar. 1. & 2. huius qst.

TItulus clarus. ¶In corpe vna cõclusio affirmatiue. Omnia corporalia regũntur per angelos. Probatur dupliciter. Primo ratione, Omnis potestas particularis regitur per vniuersalem: potestas corporea est particularis angelica vniuersalis. ergo corporea regitur per angelicam. Maior probatur in ductiue in humanis, & in angelicis. Minor probatur: quia corporea vis est hic ad materiam &c. angelica autem absoluta, & intellectualis. Secundo, authoritate sanctorum, & philosophorum.

¶ In respõsione ad secundum, & tertium aduerte, quòd angelos habere immediatã præsidentiã sufficientiam ad omnia quæ in corporibus fiunt, non solum per virtutem naturalem, sed per virtutem diuinitus eis collatam. Et ideo non oportet, quòd quælibet corporalis creatura habeat angelum sibi deputatum, sed vnus angelus plures creaturas corporales mouet, & vna creatura corporalis a pluribus mouetur.

¶ Super Quæstionis centesimæ decimæ, Articul. secundum.

¶.55.ar.3. & 58.ar.4.

TItulus clarus. ¶In corpe vna cõclusio affirmatiue. Omnia corporalia mouentur per angelos. Probatur. Primo ratione, Omnis potestas particularis regitur per vniuersalem: potestas corporea est particularis angelica vniuersalis. ergo corporea regitur per angelicam. Maior probatur in ductiue in humanis, & in angelicis. Minor probatur: quia corporea vis est hic ad materiam &c. angelica autem absoluta, & intellectualis. Secundo, authoritate sanctorum, & philosophorum.

¶ In respõsione ad secundum, & tertium aduerte, quòd angelos habere immediatã præsidentiã sufficientiam ad omnia quæ in corporibus fiunt, non solum per virtutem naturalem, sed per virtutem diuinitus eis collatam. Et ideo non oportet, quòd quælibet corporalis creatura habeat angelum sibi deputatum, sed vnus angelus plures creaturas corporales mouet, & vna creatura corporalis a pluribus mouetur.

¶ Super Quæstionis centesimæ decimæ, Articul. tertium.

TItulus clarus. ¶In corpore vna cõclusio affirmatiue quæsito negatiue, cum una annexa secundario. Responsiua est. In dæmonibus nõ est illuminatio. Probatur. Peruersitas dæmonum habet vt vnus non ordinet ad Deũ alium, sed abducat. ergo non sequela: quia illuminatio est manifestatio in ordine ad Deum, vt patet ex differẽtia assignata inter duplicem manifestationem, illuminationem, & locutionem. Annexa vero conclusio est q̃ in dæmonibus est quædam manifestatio veritatis: quia est in eis locutio.

¶.106.ar. 2. & ar. 1. argu. sed cont.

¶.106.a.2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum ea, quæ ad naturalem cognitionem pertinent, non est necessaria manifestatio veritatis neque in angelis, neque in dæmonibus: quia sicut supra dictum est,* statim à principio suæ conditionis omnia cognouerunt, quæ ad naturalẽ cognitionẽ pertinẽt. & iõ maior plenitudo naturalis luminis, quæ est in superioribus dæmonibus, non potest esse ratio illuminationis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum boni angeli habeant prælationem super malos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd boni angeli non habeant prælationem super malos. Prælatio enim angelorum præcipuè attenditur secundum illuminationes: sed mali angeli, cum sint tenebræ, non illuminãtur à bonis. Ergo boni angeli non sunt prælati super malos.

¶ 2 Præterea, Ad negligentiam præsidentis pertinere videntur ea, quæ per subditos male fiunt: sed dæmones multa mala faciunt. Si igitur subsunt prælationibus bonorum angelorum, videtur in angelis bonis esse aliqua negligentia, quod est inconueniens.

¶ 3 Præterea, Prælatio angelorum sequitur naturæ ordinem, vt supra dictum est: * sed si dæmones de singulis ordinibus ceciderunt, vt communiter dicitur, multi dæmones multis bonis angelis sunt superiores ordine naturæ. Non ergo boni angeli prælationem habent super omnes malos.

Ar. 1. & 2. huius qst.

¶Sed contra est, quòd Augustinus dicit* 3. de Tri. quòd spiritus vitæ desertor atque peccator regitur per spiritum vitæ rationalem, pium, & iustum. Et Grego. * dicit, quòd potestates sunt angeli, quorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sunt.

¶Respondeo, Dicendum, quòd totus ordo prælationis primo & originaliter est in Deo, & participatur à creaturis, secundum quod Deo magis appropinquant. Illæ enim creaturæ super alias influentiam habent, quæ sunt perfectiores, & Deo propinquiores. Maxima autem perfectio, & per quam maximè Deo appropinquatur, est creaturarum fruentium Deo, sicut sunt sancti angeli, qua perfectione dæmones priuantur. Et ideo boni angeli super malos prælationem habent, & per eos reguntur.e

¶Ad primum ergo dicendum, quòd per sanctos angelos multa de diuinis mysterijs dæmonibus reuelantur, cum diuina iustitia exigit vt per dæmones aliqua fiant, vel ad punitionem malorum, vel ad exercitationem bonorum. Sicut in rebus humanis afflictiones iudicis reuelant tortoribus eius sententiam. Huiusmodi autẽ reuelationes, si ad angelos reuelantes comparẽtur, illum inationes sunt: quia ordinant eas ad Deũ. Ex parte vero dæmonum non sunt illuminationes: quia eas in Deum non ordinant, sed ad expletionem propriæ iniquitatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd sancti angeli sunt ministri diuinæ sapientiæ. Vnde sicut diuina sapientia permittit aliqua mala fieri per malos angelos, vel homines, propter bona quæ ex eis elicit, ita & boni angeli non totaliter cohibent malos à nocendo.

¶Ad tertium dicendum, quòd angelus, qui est inferior ordine naturæ, præest dæmonibus, quamuis superioribus ordine naturæ: quia virtus diuinæ iustitiæ, cui inhærent boni angeli, potior est quam virtus naturalis angelorum. Vnde & apud homines spiritualis iudicat omnia: vt dicitur 1. ad Cor. 2. Et Phil. dicit in li.* Ethic. quòd virtuosus est regula, & mẽsura omnium humanorum actuũ.

¶ Lib. 3. Ethi. c. 4. ad fiñ. Et li. 10. c. 5. to. 5.

QVAESTIO CX.

De præsidentia angelorum super creaturam corporalem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præsidentia angelorum super creaturam corporalem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum creatura corporalis administretur per angelos.

¶ Secundo, vtrum creatura corporalis obediat angelis ad nutum.

¶ Tertio, Vtrum angeli sua virtute possint immediatè mouere corpora localiter.

¶ Quarto, Vtrum angeli boni, vel mali possint facere miracula.

ARTICVLVS I.

Vtrum creatura corporalis administretur per angelos.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd creatura corporalis non administretur per angelos. Res. n. quæ habent determinatum modum operandi, non indigent gubernari ab aliquo præsidente. Ideo enim indigemus gubernatri, ne aliter operemur, quam oporteat: sed res corporales habent determinatas actiones ex naturis sibi diuinitus datis. Non ergo indigent gubernatione angelorum.

541 1. di. 14. ar. 3. Et 3. cõ. c. 78. & 83 Et ver. q. 5 ar. 8. Et op. 3. c. 125 Et opuſ. 10. ar. 1. vſque ad 16 Et op. 20.

¶ 2 Præterea, Inferiora in entibus gubernãtur per superiora: sed in corporibus quædam dicuntur inferiora, quædam superiora. Inferiora igitur gubernantur superiora. Non ergo est necessarium, quòd gubernentur per angelos.

¶ 3 Præterea, Diuersi ordines angelorum distinguuntur secundum diuersa officia: e sed si creaturæ corporales administrantur per angelos, totetunt officia angelorum, quot sunt species rerum. ergo etiam tot erunt ordines angelorum, quot sunt species rerum, quod est contra supra dicta. * Non ergo corporalis creatura administratur per angelos.

530

q. 108. ar. 2. & 6.

¶Sed contra est, quod Aug. dicit † 3. de Trini. quòd omnia corpora reguntur per spiritum vitæ rationalem. & Grego. dicit in * 4. dia. quòd in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest.

†lib. 3. de Tri. ca. 4. †4. dial. c. 5. post medium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per corpora inferiora, contingere poteſt. Vno modo, vt angeli ſint diſtributi ſecundum numerum ſpecierum ad explenda naturalia opera: & hoc fuit Platonicum, & reprobatur. Secundo modo, vt angeli ſint diſtributi iuxta ſpecierum quidem numerum, ſed non ad opera naturalia: ſed propter diuina myſteria ſuper naturalia explenda. Et hoc cũ magna reuerentia, & dexteritate interpretatur ponendum diuus Thomas in litera, ſi ſanctos doctores nominatos ibi ſequi volumus. Tertio modo, vt non iuxta numerũ ſpecierum præſint, ſed vnus præſit omnibus inferioribus ad naturalia opera. Et hoc ſuit Auice. & reprobatur hic, & in articu. ſequenti, & alibi. Quarto modo, vt aliqui angeli ſint deputati præſidentiæ corporalium non iuxta numerum ſpecierum, ſed potius ſecundum numerum modorum, quibus res corporeæ diuinæ ſubiunt regulæ in ordine ad prædeſtinationis finem. Et hęc via iudicio meo eſt ſecundum propriam mentem San. Thomæ, vt colligere poſſum & hinc, & ex aliis locis. Vnde in reſponſione ad ſecundum aſſertiue ponit pluraliter angelos oportere præſidere his corporibus propter myſteria diuina explenda: numerum autem eorum iuxta numerum ſpecierum recitatiue tãtum, & ad bonum motiuum reducendo, & ſuſtentabilem oſtẽdendo aſſert, & nunquam aſſerit, vt patet ex modo loquendi, Hoc, inquit, non eſt ponendum propter hoc &c. Vbi ſe directorem magis, quam aſſerentem illius opinionis cuidenter oſtendit.

*q.55.arti. 3.&q.108. art.1.

†Libr.12. Met.text. 44.to.3.

137 †vide Li. 1. Metap. tex.6.t.3.

263

¶Reſpon. Dicendum, quòd tam in rebus humanis, quàm in rebus naturalibus, hoc communiter inuenitur, q̃ poteſtas particularis gubernatur, & regitur à poteſtate vniuerſali, ſicut poteſtas balliui gubernatur à poteſtate regis. Et in angelis etiam eſt dictum, * quòd ſuperiores angeli, qui præſunt inferioribus, habent ſcientiam magis vniuerſalem. Manifeſtum eſt autem, quod virtus cuiuslibet corporis eſt magis particularis, quàm virtus ſpiritualis ſubſtantiæ. Nam omnis forma corporalis eſt forma indiuiduata per materiam, & determinata ad hic, & nunc; formæ autem immateriales ſunt abſolutæ & intelligibiles. Et ideo ſicut inferiores angeli, qui habent formas minus vniuerſales, reguntur per ſuperiores, ita omnia corporalia reguntur per angelos. Et hoc non ſolum à ſanctis doctoribus ponitur, ſed etiam ab omnibus Philoſophis, qui incorporeas ſubſtantias poſuerunt.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd res corporales habent determinatas actiones, ſed has actiones non exercent, niſi ſecundum quod mouentur: quia proprium corporis eſt, quòd non agat, niſi per motũ. Et ideo oportet, q̃ creatura corporalis à ſpirituali moueatur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ratio iſta procedit ſecundum opinionem Ariſt. * qui poſuit, quòd corpora cæleſtia mouentur à ſubſtantiis ſpiritualibus: quarum numerum conatus fuit aſſignare ſecundum numerum motuum, qui apparent in corporibus cæleſtibus: ſed non poſuit quòd eſſent aliquæ ſubſtantiæ ſpirituales, quæ haberent immediatam præſidentiam ſupra, inferiora corpora, niſi forte animas humanas. Et hoc ideo, quia non conſiderauit aliquas operationes in inferioribus corporibus exerceri, niſi naturales, ad quas ſufficiebat motus corporum cęleſtiũ. Sed quia nos ponimus multa in corporibus inferioribus fieri præter naturales actiones corporum, ad quæ nõ ſufficiunt virtutes cæleſtium corporum: ideo ſecundum nos neceſſe eſt ponere, quòd angeli habeant immediatam præſidentiam non ſolũ ſupra cæleſtia corpora, ſed etiam ſupra corpora inferiora.

¶Ad tertium dicendum, q̃ de ſubſtãtiis immaterialibus diuerſimodè Philoſophi sũt locuti. Plat. n. poſuit ſubſtantias immateriales eſſe rõnes, & ſpecies sẽſibiliũ corporũ, & quaſdã aliis vniuerſaliores: & ideo poſuit ſubſtantias immateriales habere præſidẽtiam immediatam circa omnia ſenſibilia corpora, & diuerſas circa diuerſas. Ariſtot. * autem poſuit quòd ſubſtantiæ immateriales non ſunt ſpecies corporum ſenſibilium, ſed aliquid altius, & vniuerſalius: & ideo non attribuit eis immediatam præſidentiã ſupra ſingula corpora, ſed ſolum ſupra vniuerſalia agentia, quæ ſunt corpora cæleſtia. & Auice. verò mediam viam ſecutus eſt.

Poſuit enim cum Plat. aliquam ſubſtantiam ſpiritualem præſidentem immediatè ſphæræ actiuorum, & paſſiuorum, eo quòd ſicut Plat. ponebat, quòd formæ horum ſenſibilium deriuantur à ſubſtantijs immaterialibus, ita etiã Auicen. hoc poſuit. & ſed in hoc à Pla. differt, quòd poſuit vnam tantum ſubſtantiam immaterialem præſidentem omnibus corporibus inferioribus, quam vocauit intelligentiam agentem. Doctores autem ſancti poſuerunt, ſicut & Platonici diuerſis rebus corporeis diuerſas ſubſtantias ſpirituales eſſe præpoſitas. Dicit enim Auguſt. in li.* 8 3.q. Vnaquæque res viſibilis in hoc mundo habet angelicam poteſtatem ſibi præpoſitam. Et Damaſ. † dicit Diabolus erat ex iis angelicis virtutibus, quæ præerant terreſtri ordini. Et Orig. * dicit ſuper illud Nume. 22. Cum uidiſſet aſina angelum, quòd opus eſt mundo angelis, qui præſunt ſuper beſtias, & præſunt animalium natiuitati, & virgultorum, & plantationum, & cæterarum rerum incrementis: ſed hoc non eſt ponendum propter hoc, quòd ſecundum ſuam naturam vnus angelus magis ſe habeat ad præſidendum animalibus, quam plantis: quia quilibet angelus, etiam minimus, habet altiorem virtutem, & vniuerſaliorem, quam aliquod genus corporalium, ſed eſt ex ordine diuinæ ſapientiæ, quæ diuerſis rebus diuerſos rectores præpoſuit. Nec tamen propter hoc ſequitur, quòd ſint plures ordines angelorum, quam nouem: quia ſicut ſupra dictum eſt, ordines diſtinguuntur ſecundum generalia officia. Vnde ſicut ſecundum Greg. * ad ordinem poteſtatum pertinent omnes angeli qui habẽt propriè præſidentiam ſuper dæmones: ita ad ordinem virtutem pertinere videntur omnes angeli, qui habent præſidentiam ſu per res pu. è corporeas: horum enim miniſterio interdum etiam miracula fiunt.

*Li.83. ſti.q.79. prin.to.4 †Dam.lib 2.ci.4.in prin. *Orige.ſ Num.Ho mi.13.

4. Conſta.2.

¶ Super. Quę ſtionis centeſimę decimę. Articulum ſecũdum.

Homi.34 in euang.

TItulus clarus. ¶In corpore duo. Primo, ordinio ad partem affirmatiuam. Secũdo, ſimul deſtruitur pars affirmatiua, & conſtruitur negatiua, & ſic reſponderur quæſtio negatiue.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia corporalis obediat angelis ad nutum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd materia corporalis obediat angelis ad nutum. Maior eſt enim virtus angeli, quam virtus animę: ſed conceptioni animæ maximè obedit materia corporalis. Immutatur enim corpus hominis ex conceptione animæ ad calorem, & frigus, & quandoque vſque ad ſanitatem, & ægritudinem. Ergo multo magis ſecundum conceptionem angeli, materia corporalis tranſmutatur.

¶2 Præterea, Quicquid poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior: ſed virtus angeli eſt ſuperior, quam materia corporalis: corpus autem ſua virtute poteſt tranſmutare materiam corporalem ad formam aliquam, ſicut patet cum ignis generat ignem. Ergo multo fortius virtute ſua angeli poſſunt materiam corporalem tranſmutare ad aliquam formam.

¶3 Præterea, Tota natura corporalis adminiſtratur per angelos, vt dictum eſt. * & ſic videtur quòd corpora ſe habent ad angelos, ſicut inſtrumenta. nam ratio inſtrumenti eſt, quòd ſit mouens motum: ſed

¶Quo ad primũ, ref. untur opiniones Pla. & Auic. q̃ materia corporalis obedit ſubſtantijs immaterialibus ad mutationẽ formalem.

¶Quo ad ſecundum, ponitur concluſio negatiua. Quod materia corporalis non obedit angelis immediate ad tranſmutationem formalẽ. Et ꝓbatur ex duobus propoſitionib. f. Compoſitum ex materia & forma tantum fit: & Omne quod fit, fit a ſimili. Ex his. n. ſequitur, q̃ trãſmutatio formalis eſt a ſolo cõpoſito, aut ex eminentius continente in ſeipſum compoſitum. i. materiam & formam, q̃d eſt ſolus Deus, vt ſuperius deducta ſunt omnia,

543 2.ſen.80 ar.2.con. Et 3.con. 6.ar.3. Et.ſen. 9.d.6.ar. 3. & 4.Et quod.q.de. 10.

b 416 432 d

Ar.præc.

in effectibus aliquid inuenitur ex virtute principalium agentium, quod non poteſt eſſe per virtutem inſtrumentii: & hoc eſt id quod eſt principalius in effectu. Sicut digeſtio nutrimenti eſt per virtutem caloris naturalis, qui eſt inſtrumentum animæ nutritiuæ: ſed quòd generetur caro viua, eſt ex virtute animæ, ſimiliter quòd fiat lignum, pertinet ad ferram: ſed quòd perueniatur ad formam lecti, eſt ex virtute artificis. Ergo forma ſubſtantialis, quæ eſt principalius in effectibus corporalibus, eſt ex virtute angelorum: materia ergo obedit ad ſui informationem angelis.

*Lib. 3.c. 8.in prin. t.3.

¶Sed contra eſt, quod Aug. dicit * 3. de Tri. Non eſt putandum iſtis tranſgreſſoribus angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiam, ſed ſoli Deo.

D.642.

336

¶Reſpon. Dicendum, quod Platonici d poſuerunt formas, quæ ſunt in materia, cauſari ex immaterialibus formis: e quia formas materiales ponebant eſſe participationes quaſdam immaterialium formarum. Et hos quantũ ad aliquid ſecutus eſt Auicen. qui poſuit omnes formas, quæ ſunt in materia, procedere à conceptione intelligentiæ, & quòd agentia corporalia ſunt ſolum diſponentia ad formas. Qui in hoc videntur fuiſſe decepti, quia exiſtimauerunt formam quaſi aliquid per ſe factum, vt ſic ab aliquo formali principio procederet. Sed ſicut Philoſophatur * 7. Met. hoc, q̃ propriè ſit, eſt cõpoſitũ. Hoc. n. propriè eſt quaſi ſubſiſtãs forma ãt nõ dẽs ens quaſi ipſa ſit ſed ſicut quo aliquid eſt: & ſic per conſequens nec forma propriè fit. Eius. n. eſt fieri, cuius eſt eſſe, cũ fieri nihil aliud ſit, quàm via in eſſe. Manifeſtum eſt autem, quòd factum eſt ſimile facienti: quia omne agens agit ſibi ſimile. Et ideo id quòd facit res naturales, habet ſimilitudinem cum compoſito, vel quia eſt cõpoſitum, ſicut ignis generat ignem: vel quia totum compoſitum & quantũ ad materiam, & quantum ad formam eſt in virtute ipſius quod eſt proprium Dei. Sic igitur omnis informatio materiæ vel eſt à Deo immediatè, vel ab aliquo agente corporali: non autem immediatè ab angelo. e

†Li.7.Me tã.tex.16. 27.& 32. 90.3.

336

¶Ad primum ergo dicendum, quòd anima noſtra unitur corpori vt forma. Et ſic non eſt mirum, ſi formaliter tranſmutatur ex conceptione ipſius, præſertim cum motus ſenſitiui appetitus, qui fit cum quadam tranſmutatione corporali, ſubdatur imperio rationis, angelus autem non ſic ſe habet ad corpora naturalia vnde ratio non ſequitur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd id quod poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior, non eodem, ſed excellẽtiori modo: e ſicut intellectus cognoſcit ſenſibilia excellentiori modo quàm ſenſus. Et ſic angelus excellentiori modo tranſmutat materiam corporalem, quàm agentia corporalia, ſcilicet, mouendo ipſa agentia corporalia tanquàm cauſa ſuperior.

¶Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet ex virtute angelorum aliquos effectus fequi in rebus naturalibus, ad quæ agentia corporalia non ſufficerent. ſed hoc non eſt angelo obedire materiam ad nutum, ſicut nec ęcocis obedit materia ad nutum: quia aliquem modum decoctionis operantur per ignem ſecundum aliquam artis moderationem, quam ignis per ſe non faceret, cum reducere materiam in actum formæ ſubſtantialis, non excedat virtutem corporalis agentis: quia ſimile natum eſt ſibi ſimile facere.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpora obediant angelis ad motum localem.

543 1.locis ſup. ar.2. nota tia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd corpora non obediant angelis ad motum localem. Motus enim localis corporum naturalium ſequitur formas eorum: ſed angeli non cauſant formas corporum naturalium, vt dictum eſt. * Ergo neque poſſunt cauſare in eis motum localem.

*2t. præc. & q.65. ar ti.4.

¶2 Præterea, In † 8. Phyſic. probatur, quòd motus localis eſt primus motuum: ſed angeli non poſſunt cauſare alios motus, tranſmutando materiam formaliter. Ergo neque etiam poſſunt cauſare motum localem.

†li.8.phy ſi.a tex.54 vſque ad 60.to.2.

¶3 Præterea, Membra corporalia obediunt conceptioni animæ ad motum localem, inquantum habent in ſeipſis aliquod principium uitæ: in corporibus autem naturalibus non eſt aliquod principium uitæ. Ergo non obediunt angelis ad motum localem.

¶ Sed contra eſt, quod Auguſtin. dicit * tertio de Trin. quòd angeli adhibent ſemina corporalia ad aliquos effectus producendos: ſed hoc non poſſunt facere, niſi localiter mouendo. Ergo corpora obediunt eis ad motum localem.

*lib. 3.de Tri.c.8.& 9.tom. 4.

¶ Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut Dionyſ. dicit ſeptimo capitulo, de di. nomi. Diuina ſapientia contingit fines primorum principiis ſecundorũ. Ex quo patet, quod natura inferior in ſui ſupremo attingitur à natura ſuperiori: natura autem corporalis eſt infra naturam ſpiritualem. Inter omnes autem motus corporeos perfectior eſt motus localis, vt probatur in * octauo Phyſic. Cuius ratio eſt, quia mobile ſecundum locum non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum, inquantum huiuſmodi, ſed ſolum ad aliquid extrinſecum ſcilicet ad locum: & ideo natura corporalis nata eſt moueri immediatè à natura ſpirituali ſecundum locum. Vnde & Philoſophi poſuerunt ſuprema corpora moueri localiter à ſpiritualibus ſubſtantiis: vnde videmus quòd anima mouet corpus primo & principaliter locali motu.

¶ Super quæ ſtionis centeſimę decimę, Articul. III.

TItulus clarus. ¶In corpore vna concluſio reſponſiua quæſito affirmatiuæ. Natura corporalis nata eſt moueri immediatè a natura ſpirituali ſecundum locum. Probatur tripliciter. Primo ratione. Diuina ſapientia contingit fines primorũ principiis ſecundorũ, ergo natura inferior in ſui ſupremo attingitur a natura ſuperiori, ergo natura corporalis in ſui ſupremo attingitur a ſpiritua li. ergo ſecundum motum localẽ. Antecedens eſt Dion. Prima conſequentia eſt cuidens. Secũda probatur: qa natura corporalis eſt infra ſpãlem. Tertia vero probatur, quia motus localis eſt perfectiſſimus omnium motuum, quod probatur, quia mobile localiter, vt ſic, non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum, ſed extrinſecum tantum. Secũdo, probatur auctoritate Philoſophorum. Tertio experientia, qua corpus videmus moueri ab anima principaliter ſecundum locum.

117 D.628.

¶ Circa hæc eſſet diſcutiendum, quo modo, & vnde motus localis eſt perfectiſſimus omniũ motuum: ſed quoniam hoc ſpectat ad octauum Phyſic. ideo videbi. & in quæſtio. extrauagante.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæ ſtio. centeſimę decimę. Artic. IIII.*

Vtrum angeli poſſint facere miracula.

ARTICVLVS IIII.

TItulus clarus.
¶ In corpore eſt vna concluſio reſpõſiua quæſito negatiuæ. Angeli non poſſunt virtute propria miracula facere. Probatur. Miraculũ eſt præter ordinem naturæ creatæ non alicuius, ſed omnis. Quicquid fit a quacunque creatura virtute propria, non fit præter ordinem totius naturę creatæ. ergo nullũ factum a creatura eſt miraculum. Maior probatur quo ad ſecundam partem iuxta alias 2. pręcio 1. pidis ſuum eſſet miraculum. Minor vero: quia quod fit virtute creata propria, ſic ſecundum ordinẽ illius virtutis.

544 a.2.q.178 ar.4. Et 3. cõt.c.102 & 103. Et po.q. 6.a. 3. & 4. Et ma. q.16. ar.9. Et o puſ.3.ca. 238. Et o puſ.11.ar. 5. vſq; ad 19.
† Homi. 24.in euã gel.
‡ q.79.
‡‡ q.79.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd angeli poſſunt facere miracula. Dicit enim Gregor.* Virtutes vocantur illi ſpiritus, per quos ſigna, & mirabilia frequentius fiunt.

¶ 2 Præterea Aug. dicit in lib. † 83. q. 9 Magi faciunt miracula per priuatos contractus: boni Chriſtiani per publicam iuſtitiam, mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ: ſed Magi faciunt miracula per hoc, quòd exauduntur à dæmonibus, vt ipſe alibi in eodem lib.‡ dicit. Ergo dæmones miracula poſſunt facere. Ergo multo magis angeli boni.

¶ 3 Præterea. Aug. in eodem lib. quæſt. 79. dicit, q̃ omnia, quæ viſibiliter hunt, etiam per inferiores poteſtates aëris huius non abſurdè fieri poſſe creduntur: ſed quando effectus aliquis naturalium cauſarum producitur abſque ordine naturalis cauſæ, hoc dicimus eſſe miraculum, puta, cum aliquis ſanatur à febre, non per operationem naturæ. Ergo angeli, & dæmones poſſunt facere miracula.

¶ 4 Præterea. Virtus ſuperior non ſubditur ordini inferioris cauſæ: ſed natura corporalis eſt inferior angelo. Ergo angelus poteſt operari præter ordinem corporalium agentium: quod eſt miracula facere.

¶ Sed contra eſt, quod de Deo dicitur in Pſ. Qui facit mirabilia magna ſolus.

¶ Reſpondeo. Dicendum, quòd miraculum proprie dicitur, cum aliquid fit præter ordinem naturæ: ſed non ſufficit ad rationem miraculi, ſi aliquid fiat præter ordinem naturæ alicuius particularis, quia ſic cum aliquis proiicit lapidem ſurſum, miraculum faceret, cum hoc ſit præter ordinem naturæ lapidis. Ex hoc ergo aliquid dicitur eſſe miraculum, quòd fit præter ordinem totius naturæ creatæ, hoc autem non poteſt facere niſi Deus: quia quicquid facit angelus, vel quæcunque alia creatura propria virtute, hoc fit ſecundum ordinem naturæ creatæ: & ſic non eſt miraculum. Vnde relinquitur, quòd ſolus Deus miracula facere poſſit.

¶ Ad Primum ergo dicendum, q̃ angeli aliqui dicũtur miracula facere, vel quia ad eorum deſiderium Deus miracula facit, ſicut & ſancti homines dicuntur miracula facere: vel quia aliquod miniſterium exhibent in miraculis quæ fiunt, ſicut colligendo pulueres in reſurrectione cõmuni, vel huiuſmodi aliquid agendo.

In corp. art. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd miracula, ſimpliciter loquendo, dicuntur, vt dictum eſt, * cum aliqua fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ. Sed quia non omnis virtus naturæ creatæ eſt nota nobis: ideo cum aliquid fit præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per virtutem creatam nobis ignotam, eſt miraculum quoad nos. Si ergo aliquis dæmones aliquid faciunt ſua virtute naturali, miracula dicuntur non ſimpliciter, ſed quoad nos. Et hoc modo Magi per dæmones miracula faciunt, & dicuntur fieri per priuatos contractus: quia quælibet virtus creaturæ in vniuerſo ſe habet, vt virtus alicuius priuatæ perſonæ in ciuitate. Vnde cum Magus aliquid facit per pactum initum cum dæmone, hoc fit quaſi per quendam priuatum contractum: ſed iuſtitia diuina eſt in toto vniuerſo, ſicut lex publica in ciuitate. Et ideo boni Chriſtiani inquantum per iuſtitiam diuinam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam iuſtitiam: mali autem Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ, ſicut inuocando nomen Chriſti, vel exhibendo aliqua ſacramenta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpirituales poteſtates poſſunt facere ea, quæ viſibiliter fiunt in hoc mundo, ad hibẽdo corporalia ſemina per motum localem.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ licet angeli poſſint aliquid facere præter ordinem naturæ corporalis, non tamen poſſunt aliquid facere præter ordinẽ totius creaturæ, quod exigitur ad rationem miraculi, vt dictum eſt. ©

b 364

¶ *Super quæ ſtionis centeſimæ vndecimę. Artic. I.*

TItulus clarus.
¶ In corpore duo. Primo reſpõdet directe obiecto affirmatiue. Secũdo, tractat modũ illuminationis.
¶ Quo ad primum concluſio eſt. Homines illuminantur p angelos. Probatur, & manifeſtat. Probatur. Diuinæ quidẽ ordo hęc habet, vt actiones ſuperiores ſubdant inferioribus. Tertio ſequela. quia inferiores illuminantur per ſuperiores, manifeſtat vero a ſimili. Sicut angeli inferiores illuminant p ſuperiores, ita homines angelos. ¶ Quo ad ſecundũ modus vtriuſque illuminationis quodammodo eſt ſimilis, & quodam modo diuerſus. Dictum eſt enim ſupra, * quòd illuminatio, quæ eſt manifeſtatio diuinæ veritatis, ſecundum duo attenditur: ſcilicet ſecundum quòd intellectus inferior confortatur per actionem intellectus ſuperioris: & ſecundum quòd proponuntur intellectui inferioris ſpecies intelligibiles, quæ ſunt in ſuperiori, vt capi poſſint ab inferiori. Et hoc quidem in angelis ſit, ſecundum quòd ſuperior angelus veritatem vniuerſalem conceptam diuidit ſecundum capacitatem inferioris angeli, vt ſupra dictũ eſt: * ſed intellectus humanus non poteſt ipſam intelligibilem veritatem nudam capere: quia connaturale eſt ei, vt intelligat per conuerſionem ad phantaſmata, vt ſupra dictum eſt. * Et ideo intelligibilem veritatem proponunt angeli hominibus ſub ſimilitudinibus ſenſibilium ſecundum illud quod dicit Dionyſ. * 1. cap. cæl. hier. quòd impoſſibile eſt aliter nobis lucere diuinum radium niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum. Ex alia vero parte, intellectus humanus tanquàm inferior, fortificatur per actionem intellectus angelici: & ſecundum hæc duo attenditur illuminatio, qua homo illuminatur ab angelo.

In corp. art. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd ad fidem duo concurrunt. Primo quidem habitus intellectus, quo diſponitur ad obediendum voluntati tendenti in diuinam veritatem. Intellectus enim aſſentit veritati fidei non quaſi conuictus ratione, ſed quaſi imperatus à voluntate. Nullus enim creditniſi volens, vt Aug. * dicit: & quantum ad hoc fides eſt a ſolo Deo. Secundo requiritur ad fidem, quòd credibilia proponantur credenti: & hoc qui dem ſit per hominem, ſecundum quod fides eſt ex auditu vt dicitur Roma. 10. ſed per angelos principaliter per quos hominibus reuelantur diuina: vnde angeli operantur aliquid ad illuminationem fidei. Et tamen homines illuminantur ab angelis non ſolum de credendis, ſed etiã de agendis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratio naturalis, quæ eſt immediatè à Deo, poteſt per angelum confortari: vt dictum eſt.* Et ſimiliter ex ſpeciebus à creaturis acceptis tanto altior elicit intelligibilis veritas, quanto intellectus humanus fuerit fortior. Et ſic per angelum adiuuatur homo, vt ex creaturis perfectius in diuinam cognitionem deueniat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio intellectualis, & illuminatio, dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo ex parte rei intellectæ: & ſic quicunque intelligit, vel illuminatur, cognoſcit ſe intelligere, vel illuminari: quia cognoſcit rem ſibi eſſe manifeſtam. Alio modo ex parte principii: & ſic non quicunque intelligit aliquam veritatem, cognoſcit quid ſit intellectus, qui eſt principium intellectualis operationis. Et ſimiliter, non quicunque illuminatur ab angelo, cognoſcit ſe ab angelo illuminari.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum angelus poſſit illuminare intellectum hominis.
¶ Secundo, Vtrum poſſit immutare affectum eius.
¶ Tertio, Vtrum poſſit immutare imaginationem eius.
¶ Quarto, Vtrum poſſit immutare ſenſum eius.

ARTICVLVS. I.

Vtrum angelus poſſit illuminare hominem.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd angelus non poſſit illuminare hominem. Homo enim illumi natur per fidem. Vnde Dion.* in eccleſiaſtica Hierar. illuminationem attribuit baptiſmo, qui eſt fidei ſacramẽtum: ſed fides immediate eſt à Deo, ſecundum illud ad Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & non ex vobis: Dei enim donum eſt. Ergo homo non illuminatur ab angelo, ſed immediatè à Deo.

¶ 2 Præterea. Super illud Rom. 1. Deus illis manifeſtauit, dicit Gloſſa, † quòd nõ ſolum ratio naturalis ad hoc pro-

profuit, vt diuina hominibus manifeſtarentur, ſed Deus illius reuelauit per opus ſuum, ſcilicet per creaturam: ſed vtrunque eſt à Deo immediatè, ſcilicet ratio naturalis, & creatura. Ergo Deus immediatè illuminat hominem.

¶ 3 Præterea. Quicunque illuminatur, cognoſcit ſuã illuminationem: ſed homines non percipiunt ſe ab angelis illuminari. Ergo non illuminantur ab eis.

¶ Sed contra eſt, quod Dio. probat in 4. c. cæl. hierar. q̃ reuelationes diuinorum perueniunt ad homines mediantibus angelis, vt ſupra dictum eſt.* Huiuſmodi autem reuelationes ſunt illuminationes, vt ſupra dictum eſt.† Ergo homines illuminantur per angelos.

q.108.a.2 q.106.a.1

¶ Reſpondeo. Dicendum, quòd cum diuinæ prouidentiæ ordo habeat, vt actionibus ſuperiorum inferiora ſubdantur, vt ſupra dictum eſt, * ſicut inferiores angeli illuminantur per ſuperiores: ita homines, qui ſunt angelis inferiores, per eos illuminantur. Sed modus vtriuſque illuminationis quodammodo eſt ſimilis, & quodam modo diuerſus. Dictum eſt enim ſupra, * quòd illuminatio, quæ eſt manifeſtatio diuinæ veritatis, ſecundum duo attenditur ſcilicet ſecundum quòd intellectus inferior confortatur per actionem intellectus ſuperioris: & ſecundum quòd proponuntur intellectui inferioris ſpecies intelligibiles, quæ ſunt in ſuperiori, vt capi poſſint ab inferiori. Et hoc quidem in angelis ſit, ſecundum quòd ſuperior angelus veritatem vniuerſalem conceptam diuidit ſecundum capacitatem inferioris angeli, vt ſupra dictũ eſt: * ſed intellectus humanus non poteſt ipſam intelligibilem veritatem nudam capere: quia connaturale eſt ei, vt intelligat per conuerſionem ad phantaſmata, vt ſupra dictum eſt. * Et ideo intelligibilem veritatem proponunt angeli hominibus ſub ſimilitudinibus ſenſibilium ſecundum illud quod dicit Dionyſ. * 1. cap. cæl. hier. quòd impoſſibile eſt aliter nobis lucere diuinum radium niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum. Ex alia vero parte, intellectus humanus tanquàm inferior, fortificatur per actionem intellectus angelici: & ſecundum hæc duo attenditur illuminatio, qua homo illuminatur ab angelo.

q.106.a.1 Arti. 1.q. præced. q.106.a.1 q.106.a.1 & 3. q.87.ar.1 †C.1.circa mediũ

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ad fidem duo concurrunt. Primo quidem habitus intellectus, quo diſponitur ad obediendum voluntati tendenti in diuinam veritatem. Intellectus enim aſſentit veritati fidei non quaſi conuictus ratione, ſed quaſi imperatus à voluntate. Nullus enim creditniſi volens, vt Aug. * dicit: & quantum ad hoc fides eſt a ſolo Deo. Secundo requiritur ad fidem, quòd credibilia proponantur credenti: & hoc qui dem ſit per hominem, ſecundum quod fides eſt ex auditu vt dicitur Roma. 10. ſed per angelos principaliter per quos hominibus reuelantur diuina: vnde angeli operantur aliquid ad illuminationem fidei. Et tamen homines illuminantur ab angelis non ſolum de credendis, ſed etiã de agendis.

*Trac. 16 in Io. euã ge. aliquã tulum 2 prin. to. 9.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratio naturalis, quæ eſt immediatè à Deo, poteſt per angelum confortari: vt dictum eſt.* Et ſimiliter ex ſpeciebus à creaturis acceptis tanto altior elicit intelligibilis veritas, quanto intellectus humanus fuerit fortior. Et ſic per angelum adiuuatur homo, vt ex creaturis perfectius in diuinam cognitionem deueniat.

¶ 106.a.2

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio intellectualis, & illuminatio, dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo ex parte rei intellectæ: & ſic quicunque intelligit, vel illuminatur, cognoſcit ſe intelligere, vel illuminari: quia cognoſcit rem ſibi eſſe manifeſtam. Alio modo ex parte principii: & ſic non quicunque intelligit aliquam veritatem, cognoſcit quid ſit intellectus, qui eſt principium intellectualis operationis. Et ſimiliter, non quicunque illuminatur ab angelo, cognoſcit ſe ab angelo illuminari.

ARTICVLVS II.

Vtrum angeli poſſint immutare voluntatem hominis.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd angeli poſſint immutare voluntatem hominis: quia ſuper illud Hebr. 1. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammã ignis: dicit gloſſa, * quòd ignis ſunt, dum ſpiritu feruent, & vitia noſtra vruunt: ſed hoc non eſſet, niſi voluntatem immutarent. ergo angeli poſſunt immutare voluntatem.

¶ 2 Præterea, Beda † dicit, quòd diabolus non eſt immiſſor ſolum malarum cogitationum, ſed etiam incenſor. Dama. autem vlterius dicit, quòd etiam eſt immiſſor. dicit enim in * ſecundo lib. quòd omnis malitia, & immundæ paſſiones ex dæmonibus excogitatæ ſunt, & immittere homini ſunt conceſſæ. Et pari ratione angeli boni immittunt, & incendunt bonas cogitationes: ſed hoc non poſſent facere, niſi immutarent voluntatem. ergo immutant voluntatem.

¶ 3 Præterea. Angelus, ſicut eſt dictum, * illuminat intellectum hominis mediantibus phantaſmatibus; ſed ſicut phantaſia, quę deſeruit intellectui, poteſt immutari ab angelo: ita & appetitus ſenſitiuus, qui deſeruit voluntati, quia & ipſe etiam eſt vis vtens organo corporali. Ergo ſicut illuminat intellectum, ita poteſt immutare voluntatem.

¶ Sed contra eſt, quòd immutare voluntatem eſt proprium Dei, ſecundum illud Prouerb. 21. Cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, vertet illud.

¶ Reſpondeo. Dicendum, quòd voluntas poteſt immutari dupliciter. Vno modo ab interiori: & ſic cum motus voluntatis non ſit aliud, quàm inclinatio voluntatis in rem volitam, ſolius Dei eſt ſic immutare voluntatẽ, qui dat naturæ intellectuali virtutem talis inclinationis. Sicut enim inclinatio naturalis non eſt niſi à Deo, qui dat naturam: ita inclinatio voluntaria non eſt niſi à Deo, qui cauſat voluntatem. Alio modo mouetur voluntas ab exteriori: & hoc in angelo eſt quidem vno modo tantum, ſcilicet à bono apprehenſo per intellectum. Vnde ſecundũ quod aliquis eſt cauſa, quod aliquid apprehendatur vt bonum ad appetendũ, ſecundum hoc mouet voluntatem. Et ſic ſolus Deus efficaciter poteſt mouere voluntatem: angelus autem, & homo per modum ſuadentis, vt ſupra dictum eſt. * Sed præter hunc modum etiam aliter mouetur in hominibus voluntas ab exteriori, ſcilicet ex paſſione exiſtente circa appetitum ſenſitiuum.

546 1.2.q.75. ar.2. Et 2. di. 8. ar.5. cor. Et 3. cont.c.88 91. & 92. Et veri.q. 22.art.9. Et malo. q.16.a.11. * Pſ.103. habes in plicite in gl.ordinaria.
† Ex co.2. actuum vi detur hęri. Et i Io. c.13.
‡‡ 6. 2.c.4. ad finem.

Ar.præc.

Q166.a.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

religibili imó, & sic offertur vel a solo proprio intellectu, vel etiam ab intellectu, suadentis. Potest etiã offerri sensibili modo, & sic præsentatur ab intrinseca passione voluntari, non cuiuncunque, sed humanæ, propter modũ essendi animæ coniunctæ, & ideo in hoc differt voluntas humana ab angelica, vt in litera dicitur.

¶ *Super quæstionis centesimæ vndecimę. Artic. III.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiuæ. Angelus tam bonus, quam malus potest naturali sua virtute immutare imaginationem. Probatur. Natura corporalis obedit angelo ad motum localẽ. ergo ad quæcunq; possunt ex motu locali causari, ergo ad apparitiones imaginarias. Antecedens cũ prima consequentia patet. secunda probatur: quia huiusmodi apparitiones interdum causantur ex motu locali spirituum & humorum. qđ probatur & in dormiẽtibus authoritate Aristi. & in vigilantibus, ex phreneticis. ¶ Aduerte circa literã, q̃ infertur cõclusio ex prædicta ratione non nuda, sed amplius illustrata præcedentibus, & concomitantibus. Apparitio siquidem imaginaria ex tribus potest prouenire causis, scilicet ex voluntate imaginantis, ex commotione naturæ sanæ, vel ægræ, & ex commotione ab extrinseca causa, vt Angeli. Et ideo infertur cõclusio, q̃ quemadmodum interdũ ex prima, interdum ex secunda ita inquòd angelus non possit mutare imaginationem.

¶ 4 Præterea. In diuisione imaginaria homo adhæret similitudinibus rerũ, quasi ipsis rebus: sed in hoc est quædam deceptio. Cum ergo angelus bonus non possit esse causa deceptionis, videtur quòd non possit causare imaginariam visionem imagination immutando.

¶ Sed contra est, quòd ea quæ apparent in somnis, videntur imaginaria visione: sed angeli reuelant aliqua in somnis, vt patet Math. 1. & 2. de angelo, qui Ioseph in somnis apparuit. Ergo angelus potest imaginationem mouere.

¶ Respondeo. Dicendum, quòd angelus tam bonus, quàm malus virtute naturæ suæ potest mouere imaginationem hominis: quod quidem sic considerari potest. Dictum est enim supra, * quòd natura corporalis obedit angelo ad motum localem. Illa ergo quæ ex motu locali aliquorum corporum possunt causari, subsunt virtuti naturali angelorum. Manifestum est autem, q̃ apparitiones imaginariæ causantur interdum in nobis ex locali mutatione corporalium spirituum, & humorum. Vnde Arist. * in lib. de somn. & vig. assignans causam apparitionis somniorum, dicit, quòd cum animal dormit, descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum, simul descendunt motus id est impressiones relictæ ex sensibilium motionibus, quæ in spiritibus sensualibus conseruantur, & mouẽt principium sensitiuum, ita quòd fit quædam apparitio, ac si tunc principium sensitiuum à rebus ipsis exterioribus mutaretur. Et tanta potest esse commotio spirituum & humorum, quòd huiusmodi apparitiones etiam vigilantibus fiunt, sicut patet in phreneticis, & in aliis huiusmodi. Sicut igitur hoc sit per naturalem commotionem humorum, & quandoque etiam per voluntatem hominis, qui voluntarie imaginatur quod prius senserat: ita etiam hoc potest fieri virtute angeli boni, vel mali, quandoque quidem cum alienatione a corporeis sensibus: quandoq; autem absque tali alienatione.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd principium phantasiæ est a sensu secundum actum. Non enim possumus imaginari quæ nullo modo sentimus, vel secundum totũ, vel secundum partem: sicut cæcus natus non potest imaginari colorem. Sed aliquando imaginatio informatur, vt actus phantastici motus consurgat ab impressionibus interius conseruatis, vt dictum est *.

¶ Ad secundum dicendum, quòd angelus transmutat imaginationem, non quidem imprimendo aliquam formam imaginariam nullo modo per sensum prius acceptam. Non enim posset facere, q̃ cæcus imaginaretur colores, sed hoc facit per motum localem spirituum, & humorum, vt dictum est. *

¶ Ad tertium dicendum, q̃ commistio illa spiritus angelici ad imaginationem humanam non est per essentiam, sed per effectum, quem prædicto modo in imaginatione facit, cui demonstrat quæ ipse nouit, non tamen eo modo quo ipse nouit.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ angelus causans aliquam imaginariam visionem, quandoque quidem simul intellectum illuminat, vt cognoscat quid per huiusmodi similitudines significetur, & tunc nulla est deceptio: quandoque vero per operationem angeli solum modo similitudines rerum apparent in imaginatione, nec tamen tunc causatur deceptio ab angelo, sed ex defectu intellectus eius, cui talia apparent: sicut nec Christus fuit causa deceptionis in hoc, quòd multis turbis in parabolis proposuit, q̃ non exposuit eis.

Sicut ex concupiscentia, vel ira inclinatur voluntas ad aliquid volendum: & sic etiam Angeli, inquantum possunt cõcitare huiusmodi passiones, possunt voluntatem mouere, non tamen ex necessitate: quia voluntas semper remanet libera ad consentiendum, vel resistendum passioni.

¶ Ad Primum ergo dicendum, quòd ministri Dei, vel homines, vel Angeli, dicuntur vrere vitia, & inflammare ad virtutes per modum persuasionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dæmones non possunt immittere cogitationes interius eas causando, cum vsus cogitatiuæ virtutis sibi aceat voluntati. Dicitur tamen diabolus incensor cogitationum, inquantum incitat ad cogitandum, vel ad appetendum cogitata per modum persuadentis, vel passionẽ concitantis. Et hoc ipsum incendere Damasc. vocat immittere, quia talis operatio interius fit: sed bonæ cogitationes attribuuntur altiori principio, scilicet Deo, licet angelorum ministerio procurentur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ intellectus humanus secundum præsentem statum non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata: e sed voluntas humana potest aliquid velle ex iudicio rationis, non sequendo passionem appetitus sensitiui: vnde non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus possit immutare imaginationem hominis.

AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd angelus non possit immutare imaginationem hominis. Phãtasia enim, vt dicitur in * libro de Anima, est motus factus a sensu secundum actum: sed si fieret per immutationem angeli: non fieret a sensu secũdum actum. Ergo est contra rationem phantasiæ, quæ est actus imaginatiuæ virtutis, vt fit per immutationem angeli.

¶ 2 Præt. Formæ quæ sunt in imaginatione, cum sint spirituales, sunt nobiliores formis quæ sunt in materia sensibili: sed angelus non potest imprimere formas in materia sensibili, vt dictum est. * Ergo non potest imprimere formas in imaginatione: & ita non potest eam immutare.

¶ 3 Præt. Augusti. dicit * 12. super Gen. ad lit. Commistione alterius spiritus fieri potest, vt ea quæ ipse scit per huiusmodi imagines, ei cui miscetur, ostendat siue intelligenti, siue alio intellecta pandantur: sed non videtur quòd angelus possit misceri imaginationi humanæ, neque quòd imaginatio possit capere intelligibilia, quæ angelus cognoscit. Ergo videtur

ARTE

¶ *Super quæstionis centesimę undecimæ, Articul. Quartum.*

548 Locis supra art. 3. inductis.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna distinctio bimembris, & vna cõclusio bimembris responsiua quæsito assimatiuæ secundum vtrumque membrum. ¶ Distinctio. Sensus potest dupliciter immutari ex parte obiecti, & ex parte organi. Conclusio est. Sensus ab angelo pôt vtrinque immutari. Probatur: quia potest offerre obiectum, & commouere spiritus atque humores. omnia clara sunt.

¶ *Super quæstio. centesimę duodecimę. Articul. Primum.*

TItulus clarus, quoad quid nominis. ¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiuæ. Aliqui angeli mittũtur a Deo in ministerium. Conclusio bet tres partes, q̃ mittũtur q̃a Deo, q̃ in ministerium, & sigillatim probatur. Primo, q̃ mittuntur, ex propria ratione missionis sic. Procedens ab aliquo, vt incipiat esse vbi vel non erat, vel non illo modo erat, mittitur angelus est huiusmodi. ergo. Maior manifestatur repetendo supradicta de missione filii, & Spiritus sancti, quib. cõuenit mitti, nõ ubi non erant, sed non modo essendi ubi erant. Minor probatur, ex differentia inter agens vniuersale & particulare sic. Proprium est agentis vniuersalis attingere totum vniuersum, & consequenter esse vbique, ergo agens particulare attingit sic vnũ, quòd non aliud, & consequenter est ita hic, quòd non alibi. Ergo angelus actuans aliquid circa creaturam corpoream, de nouo applicat suam virtutem ad illam. ergo incipit esse ubi non erat, omnia clara sunt. ¶ Et aduerte, quòd cum minor includatur duas, scilicet angelum esse ab alio, & ipsum incipere esse alicubi, non fuit solicitus author de primo, sed de secũdo: cũ quia primum constat, tum quia in secunda parte conclusionis ita rem probat, dans euidenter. Secundo igitur probatur quòd a Deo, sic. Hoc totum procedit ex imperio diuino. ergo angelus mittit a Deo. Antecedens patet, & demonstrat ly hoc, applicationẽ virtutis de nouo in corpus subditum, & esse ibi. Consequentia vero patet ex dictis in tractatu de missione superius, quia scilicet mittens est qui est causa ineptionis tendi alicubi simpliciter, vel de nouo modo. Tertio probatur, quòd in ministerium, ex ratione ministri sic. Actio quam angelus missus exercet, est a Deo, vt a primo imperante, & propter Deum vt vltimum finem. ergo angelus habet se vt instrumentum. ergo vt minister. ergo actiones angelorum in ministeria sunt. ergo ipsi in ministerium mittuntur. Antecedẽs patet. Prima consequentia probatur ex ratione instrumenti scilicet ab alio, & propter aliud. Secunda probatur, quia minister nihil aliud est quàm instrumentum intelligẽs cæteræ relinquuntur per se notæ.

9.51. ar.3

Ar. præc.

In corpar.

In corpar.

9.110.2.4

9.praeced. ar.3.

† In lib. de som. & vig. paulo ante fine.

9.praeced. art. 2. & 3. arg.1.

† Lib. 12. c.13. a me. 60.3.

547 2.d.8.a.5. cor. Et ver. q.11.ar. 3. & q.12. artic.8. Et ma.q.3.ar. 4. & q.16. ar.11.

† lib. 3. de anima te. 361. to.2.

Vtrum Angeli in ministerium mittantur.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd angeli in ministerium nonn mittantur. Omnis enim missio est ad aliquem determinatum locum: sed actiones intellectuales non determinant aliquem locum, quia intellectus abstrahit ab hic, & nunc. Cum igitur actiones angelicæ sint intellectuales, videtur q̃ angeli ad suas actiones agendas non mittantur.

¶ 2 Præterea. Cælum empyreum est locus pertinens ad dignitatem angelorum. Si igitur ad nos mittanturin ministerium, videtur quòd eorum dignitati aliquid depereat: quod est inconueniens.

¶ 3 Præterea. Exterior occupatio impedit sapientiæ contemplationem. vnde dicitur Eccle. 29. Qui minoratur actu, percipiet sapientiam. Si igitur angeli aliqui mittuntur ad exteriora ministeria, videtur q̃ retardentur à contemplatione: sed tota eorum beatitudo in contemplatione Dei consistit. Si ergo mitterentur, eorum beatitudo minueretur: quod est inconueniens.

¶ 4 Præterea. Ministrare est inferioris: vnde dicitur Luc. 22. Quis maior est, qui recumbit, an ille qui ministrat? nonne qui recumbit? sed angeli sunt maiores nobis ordine naturæ. Ergo non mittuntur in ministerium nostrum.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Exo. 23. Ecce ego mittam angelum meum, qui præcedat te.

¶ Respondeo. Dicendum, quòd ex supradictis * manifestum esse potest, quod aliqui angeli in ministerium mittuntur a Deo. Vt enim supra dictum est, * cum de missione diuinarum personarum ageretur, ille mitti dicitur, qui aliquo modo ab aliquo

549 Ad Heb. 2.lec.6.

9.108.a.6

9.43.ar.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquo procedit, vt incipiat esse, vbi prius non erat, vel vbi prius erat per alium modum. Filius enim, aut Spiritus sanctus mitti dicitur, vt à Patre procedens per originem: & incipit esse nouo modo, ideſt, per gratiam, vel naturam assumptam, vbi prius erat per deitatis præsentiam. Dei enim proprium est vbique esse, quia cum sit vniuersale agens, eius virtus attingit, omnia entia: vnde est in omnibus rebus, vt supra dictum, est. * Virtus autem angeli, cum sit particulare agens, non attingit totum vniuersum, sed sic attingit vnum, quòd non attingit aliud: & ideo ita est hic, quòd non alibi. Manifestum est autem per supradicta, * quòd creatura corporalis per angelos administratur. Cum igitur aliquid esse fiendum per aliquem angelum circa aliquam creaturam corpoream, de nouo applicatur angelus illi corpori sua virtute, & sic angelus de nouo incipit ibi esse, & hoc totum procedit ex imperio diuino. Vnde sequitur secundum præmissa, quòd angelus à Deo mittatur: sed actio, quam angelus missus exercet, procedit à Deo, sicut à primo principio, cuius nutu & authoritate angeli operantur, & in Deum reducitur sicut in vltimum finem. Et hoc facit ratione ministerii: nam minister est sicut instrumentum intelligens. Instrumentum autem ab alio mouetur, & eius actio ad aliud ordinatur. vnde actiones angelorum ministeria vocantur, & propter hoc dicuntur in ministerium mitti.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd aliqua operatio dupliciter dicitur intellectualis. Vno modo quasi in ipso intellectu consistens, vt contemplatio. Et talis operatio non determinat sibi locum: immo, vt Augustin. dicit 4. * de Trinit. etiam nos, secundùm quod aliquid æternum mente capimus, non in hoc mundo simus. Alio modo dicitur aliqua actio intellectualis, quia est ab aliquo intellectu regulata, & imperata. Et sic manifestum est, quòd operationes intellectuales interdum determinant sibi loca.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ cælum empyreum pertinet ad dignitatem angeli secundum congruentiam quãdam: quia congruum est vt suprema corporum naturæ, quæ est supra omnia corpora, attribuatur: non tamen angelus aliquid dignitatis accipit a cœlo empyreo. Et ideo quando actu non est in cœlo empyreo, nihil eius dignitati subtrahitur: sicut nec regi, quando non actu sedet in regali solio, quod congruit eis dignitati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in nobis exterior occupatio puritatem contemplationis impedit: quia actioni insistimus secundum sensitiuas virtutes, quarum actiones cum intenduntur, retardantur actiones intellectiuæ virtutis: sed angelus per solam intellectualem operationem regulat suas actiones exteriores. Vnde actiones exteriores in nullo impediunt eius contemplationem: quia duarum actionum, quarum vna est regula & ratio alterius, vna non impedit, sed iuuat aliam. Vnde Greg. dicit in * 2. Mor. q̃ angeli non sic foris exeunt, vt interne contemplationis gaudiis priuentur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd angeli in suis actionib. exterioribus ministrant principaliter Deo, & secundario nobis: non quia nos simus superiores eis, simpliciter loquendo, sed quilibet homo, vel angelus inquantum adhærendo Deo fit vnus spiritus cum Deo: est superior omni creatura. Vnde Apostolus ad Philip. 2. dicit. Superiores sibiinuicem arbitrantes.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes angeli in ministerium mittantur.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd omnes angeli in ministerium mittantur. Dicit. n. Apostolus ad Hebr. 1. Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi.

¶ 2 Præt. Inter omnes supremus est ordo Seraphim, vt ex supradictis patet: * sed Seraphim est missus ad purgandum labia prophetæ, vt habetur Isaiæ. 6. Ergo multo magis inferiores angeli mittuntur.

¶ 3 Præt. Diuinæ personæ in infinitum recedunt omnes ordines angelorum: sed diuinæ personæ mittuntur. Ergo multo magis quicunque supremi angeli.

¶ 4 Præterea. Si superiores angeli non mittuntur ad exterius ministerium, hoc non est, nisi quia superiores angeli excæquuntur diuina ministeria per inferiores: sed cum omnes angeli sint inæquales, vt supra dictum est, * quilibet angelus habet inferiorem angelum præter vltimum. Ergo vnus angelus solus ministraret in ministerio missus: quod est contra id quod dicitur Daniel 7. Milia milium ministrabant ei.

¶ Sed contra est, quòd Gre. dicit referens sententiam Dion. Superiora agmina vsum exterioris ministerii nequaquam habent.

¶ Respondeo. Dicendum, quòd sicut ex supradictis patet, * Hochabet ordo diuinæ prouidentiæ non solum in angelis, sed etiam in toto vniuerso, quòd inferiora per superiora administrantur. Sed ab hoc ordine in rebus corporalibus aliquando ex diuina dispensatione recedit̃ur propter altiorem ordinem: secundum scilicet quòd expedit ad gratiæ manifestationem. c Quòd enim cæcus natus fuit illuminatus, quòd Lazarus fuit suscitatus, immediatè à Deo factum est, absque aliqua actione cælestium corporum: sed & angeli boni, & mali possunt aliquid in istis corporibus operari præter actionem cælestium corporum, condensando nubes in pluuias, & aliqua huiusmodi faciendo. Neque alicui debet esse dubium, quin Deus immediatè hominibus aliqua reuelare posset, non mediantibus angelis, & superiores angeli, non mediantibus inferioribus. & secundũ hanc consideratione quidam dixerunt, quòd secundum communem legem superiores non mittuntur, sed inferiores tantum: sed ex aliqua dispensatione diuina interdum etiam superiores mittũtur. Sed hoc non videtur rationabile: quia ordo angelicus attenditur secundum dona gratiarum. c Ordo autem gratiæ non habet alium superiorem ordinem, propter quẽ prætermitti debeat, sicut prætermittitur ordo naturæ propter ordinem gratiæ. Considerandum est etiam, quòd ordo naturæ in operatione miraculorũ prætermittitur propter fidei confirmationem. Ad quam nihil valeret, si prætermitteretur ordo angelicus, quia hoc a nobis percipi non posset. Nihil etiam est ita magnum in ministeriis diuinis, quod per inferiores ordines exerceri non possit. Vnde Grego. * dicit, quòd qui summa annũtiant, Archangeli vocantur. Hinc est, quòd ad virginem Mariam Gabriel archangelus mittitur. Quod tamen fuit summum inter omnia diuina ministeria, vt ibidem subditur. Et ideo simpliciter dicendum est, cum Dionys. * quòd d superiores angeli nunquam ad exterius ministerium mittuntur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut in missionibus diuinarum personarum aliqua est visibilis, quæ attenditur secundum creaturam corpoream, aliqua inuisibilis, quæ fit secundum spiritualem effectum: ita in missionibus angelorum aliqua dicitur exterior, quę scilicet est ad aliquod ministerium circa corporalia exhibendum. & secundũ hanc missionem, non omnes mittuntur. Alia est inferior secundum intellectuales effectus, prout scilicet vnus angelus illuminat alium. Et sic omnes angeli mittuntur. Vel aliter dicendum, q̃ Apostolus in lucit illud ad probandũ, q̃ Christus sit maior angelis, per quos data est lex: vt sic ostendat excellentiã nouæ legis ad veterem. Vnde non oportet, q̃ intelligatur, nisi de angelis ministerii, per quos data est lex.

¶ Ad secundum dicendum, secundũ Dion. * q̃ ille angelus, qui missus est ad purgandum labia prophetæ, fuit de inferioribus angelis: sed dictus est Seraphim, ideſt, incendens æquinoctẽ propter hoc, q̃ veneratad incendendũ labia prophetæ. Vel dicendum, q̃ superiores angeli communicant propria donã, à quibus denominantur mediantibus inferioribus angelis. Sic igitur vnus de Seraphim dictus est purgasse incendio labia prophetæ, non quia hoc ipse immediatè fecerit, sed quia inferior angelus virtute eius hoc fecit. Sicut Papa dicitur absoluere aliquem, etiam si per alium officium absolutionis impendat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ diuinæ personæ non mittũtur in ministerium, sed æquinocè mitti dicuntur, vt ex præ dictis patet.*

¶ Ad quartum dicendum, q̃ in diuinis ministeriis est multiplex gradus. Vnde nihil prohibet etiam inæquales angelos immediatè ad ministeria mitti, ita tamen q̃ superiores mittantur ad altiora ministeria: inferiores vero ad inferiora.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli, qui mittuntur, assistant.

AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd etiam angeli, qui mittantur, assistant. Dicit enim Greg.* in Hom. Mittuntur igitur angeli, & assistunt: quia etiam circumscriptus est an

geli cus spiritus. Summus tamen spiritus, qui Deus est, circumscriptus non est.

¶ 2 Præterea. Angelus Tobiæ in ministerium missus fuit, sed tamen ipse dixit Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Deum, vt habetur Tobiæ 12. ergo angeli, qui mittuntur, assistunt.

¶ 3 Præterea. Quilibet angelus beatus propinquior est Deo, quàm Sathan: sed Sathan assistit Deo, secundum q̃ dicitur Iob. 1. Cum assisterẽt filii Dei, coram domino, affuit inter eos & Sathan. ergo multo magis angeli, qui mittuntur in ministerium, assistunt.

¶ 4 Præterea. Si inferiores angeli non assistunt, hoc non est nisi, quia non immediatè, sed per superiores angelos diuinas illuminationes recipiunt: sed quilibet angelus per superiorem diuinas illuminationes suscipit, excepto eo qui est inter omnes supremus. ergo solus supremus Angelus assisteret. Quod est contra illud, quod habetur Dan. 7. Decies millies centena millia assistebant ei. ergo etiam illi, qui ministrant assistunt.

¶ Sed contra est, quòd Grego. dicit 17. Moral. * super illud Iob: Nunquid est numerus militum eius? Assistunt, inquit, illæ potestates, quæ ad quædam hominibus nuntianda non exeunt. ergo illi, qui in ministerium mittuntur, non assistunt.

¶ Respondeo. Dicendum, q̃ angeli intro dicuntur assistentes, & administrantes ad similitudinem eorum, qui alicui regi famulantur, quorum aliqui semper ei assistunt, & eius præcepta immediatè audiunt. Alii vero sunt, ad quos præcepta regalia per assistentes nuntiantur: sicut illi qui administrationi initiatum præficiuntur, & hi dicuntur ministrantes, sed non assistentes. Considerandum est ergo, q̃ omnes angeli diuinam essentiam immediatè vident. Et quantum ad hoc, omnes erit qui ministrant, assistere dicuntur. Vnde Greg. dicit in * Moral. * q̃ semper assistere. aut videre faciem Patris possunt, qui ad ministerium exterius mittuntur pro nostra salute: sed non omnes angeli secreta diuinorum mysteriorum in ipsa claritate diuinæ essentiæ percipere possunt, sed soli superiores, per quos inferioribus denuntiantur. c Et secundum hoc soli superiores, qui sunt primæ hierar. assistere dicuntur, ceius proprium dicit esse Dion. * immediatè à Deo illuminari. Et per hoc patet solutio ad Primum, & Secundũ, quæ procedunt de primo modo assistendi.

¶ Ad tertium. Sathan non dicitur d astitisse, sed inter assistentes affuisse describitur: quia vt Greg. * dicit 2. Mora, & si beatitudinem perdidit, naturam tamen angelis similem non amisit.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ omnes assistentes aliqua immediatè vident in deri-

apparet, quòd non est possibilis potentia ordinata, sed potentia absoluta. Talis autem potentia possibili posita multa accidunt inconuenientia circa ordinem institutum, vt in proposito præmissio vana debiti ordinis omnia clamant.

¶ *Super quæstio. centesimæ duodecimæ. Articul. Tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo de literatur, quid interest inter assistere, & ministrare. Secundo, distinguitur de assistentia duplicitẽr: & sic duabus conclusionibus respondetur quæstio.

¶ Quo ad primum tria dicuntur, primo, qual ista nomina phoricæ dicuntur de angelis, secundo, ad similitudinem, & famulantium regi &c. tertio, quòa assistentia in immediata visione a quod regem. Mediatio vero habet mediatam præsentiam.

¶ Quo ad secundum dicendum est. Assistentia, nisi immediata, vilo displiceret, aut respectu Dei, aut respectu eorum quæ in ordine ad ipsum. Prima conclusio respondet tertiæ partis. Omnes minister antes assistunt, quo ad visionem Dei. Probatur quia omnes immediate vident. Et cõfirmatur authoritate Greg. Secunda negatiuæ. Sed superiores primæ hierarch. assistunt quo ad perceptionem diuinorum mysteriorum in Deo. Probatur authoritate Dionys. quia eius est proprium illuminari immediatè à Deo.

* Ho. 34. in euang. ante med.

D. 16. 1. ¶ c. 8. cæl. hier. circa prin. & refert. 2. sent. d. 10

In cor. ar. & 9. 43.

* c. 13. cæl. hier. non multũ 16 ge a prin.

2. d. 10. a. 1 * Ho. 34. in euang. post me dium fili

* Homil. 34. in euangelio medium. q. 110. a. 2

* Lib. 17. c. 7. circa fin.

* Li. 2. Mora. c. 3. circa prin.

* c. 7. cæl. hie. a me.

D. 2. 47.

* Li. 3. Mo ra. c. 3. pa rũ 2. med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

claritate diuinæ essentiæ, & ideo totius primæ hierarchiæ proprium esse dicitur immediatè illuminari à Deo: sed superiores eorum plura percipiunt, quàm inferiores, de quibus illuminant alios: sicut etiam inter eos qui assistũt regi, plura scit de secretis regis vnus, quàm alius.

¶ Super quæstionis centesimæ duodecimę. Art. IIII.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum angeli secundæ hierarchiæ omnes mittantur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angeli secundæ hierar omnes mittantur. Angeli enim omnes vel assistunt, vel ministrant, secundum quod habetur Danie. 7. sed angeli secundæ hierar. non assistunt. Illuminantur enim per angelos primæ hier. sicut dicit Dion.* 8. c. cælest. hierarch. omnes ergo angeli secundæ hierarch. in ministerium mittuntur.

¶2 Præt. Grego. † dicit 17. Moral. ꝙ plures sunt qui ministrãt, quàm qui assistunt: sed hoc non esset, si angeli secundæ hier. in ministerium non mitterentur. ergo omnes angeli secundæ hierar. in ministerium mittuntur.

¶Sed contra est, quòd Diony.* dicit, ꝙ dominationes sunt maiores omni subiectione: sed mitti in ministeriũ, ad subiectionem pertinet. ergo dominationes in ministerium non mittuntur.

¶Respondeo. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, † mitti ad exterius ministerium propriè conuenit angelo, secundum quòd ex diuino imperio operatur circa aliquam creaturam corporalem. Quod quidem pertinet ad executionem diuini ministerii: proprietates autem angelorum ex eorum nominibus manifestantur, vt Dion.* dicit 7. cap. cælest. hier. & ideo angeli illorum ordinum ad exterius ministerium mittuntur, ex quorum nominibus aliqua executio datur intelligi. In nomine autem dominationum, non importatur aliqua executio, sed sola dispositio, & imperium de exequendis: sed in nominibus inferiorũ ordinum intelligitur aliqua executio. Nam angeli, & archangeli denominantur à denuntiando: virtutes, & potestates dicuntur per respectum ad aliquem actum. Principis etiam est, vt Grego.* dicit, inter alios operantes priorem existere. Vnde ad hos quandoque ordines pertinet inferius ministerium mitti, non autem ad quatuor superiores.

¶Ad primum ergo dicendum, ꝙ dominationes computantur quidem inter angelos ministrantes, non sicut exequentes ministerium, sed sicut disponentes, & mandãtes quid per alios fieri debeat. Sicut architectores in artificiis nihil manu operantur, sed solum disponunt, & præcipiunt quid alii debeant operari.

¶Ad secundum dicendum, quòd de numero assistentium, & ministrantium duplex ratio haberi potest.* Grego. enim dicit plures esse ministrantes, quàm assistentes: intelligit enim quod dicitur, Millia millium ministrabãt ei, non esse dictum multiplicatiuè, sed partitiuè: ac si diceretur, Millia de numero millium: & sic ministrantium numeros ponitur indefinitus, ad significandum excessum: assistentium vero numerus finitus, cum subditur, Et decies millies centena millia assistebant ei, & hoc procedit secũdum rationem Platonicorum, qui dicebant, quòd quanto aliqua sunt vni primo principio propinquiora, tanto sunt minoris multitudinis. Sicut quanto numerus est propinquior vnitati, tanto est multitudine minor. Et hæc opinio saluatur quantum ad numerum ordinum, dum sex ministrant, & tres assistunt. Sed Dion.* ponit 14. cap. cæle. hier. quòd multitudo angelorum transcendit omnem materialem multitudinem, vt scilicet, sicut corpora superiora transcendunt corpora inferiora magnitudine quali in immensum, ita superiores naturæ incorporeæ transcendunt omnes naturas corporeas: quia quod est melius est magis à Deo intentum, & multiplicatum. ᶜ Et secundũ hoc, cum assistentes sint superiores ministrantibus, plures erunt assistentes, quàm ministrantes. Vnde secundum hoc, Millia millium legitur multiplicatiuè, ac si diceretur, Millies millia, Et quia decies centum sunt mille, si diceretur, decies centena millia, daretur intelligi, quòd tot essent assistentes, quot ministrantes: sed quia dicitur decies centena millia, multo plures dicuntur assistentes, quàm ministrantes. Nec tamen hoc pro tanto dicitur, quia tantus solum sit angelorum numerus: sed multo maior, quia omnem materialem multitudinem excedit. Quod significatur per multiplicationem maximorum numerorum supra seipsos, scilicet denarii, centenarii, millenarii, vt Dion.* ibidem dicit.

¶ Super quæstionis 113. Articulum. Primum.

TItulus clarus. ¶In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiuæ. Necesse est homines ab angelis custoditi. Probatur. Omnia mobilia, & variabilia per immobilia, & inuariabilia mouẽtur, & regulantur, secundum ordinẽ diuinæ prouidentiæ: homines secundum cognitionem, & affectionem sunt multipliciter variabiles a bono, ergo oportet eos regulari per inuariabiles ii sunt sancti angeli. ergo Maior probatur inductiue, in cœlo, & intelligentiis corporalibus, inferioribus, & superioribus, notitia conclusionum, & principium. In his enim continentur & pure corporalia, & pure spiritualia & mixta ex vtrisq.

*c. 14. cæl. hier. a med.

*c. 8. parũ ante med.

† 17. Mor. c. 7. in fin.

*c. 8. cæl. hier. non longe a prin.

Ar. 1. huius quæst.

*cap. 7. in prin. & c. 8. circa prin.

*Ho. 34. in euang. ante me.

*Ho. 34. in euang. post me. illius.

De custodia bonorum angelorum & impugnatione malorũ, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de custodia bonorum angelorum, & de impugnatione malorum.

Et circa primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum homines ab angelis custodiantur.

¶Secundo, Vtrum singulis hominibus singuli angeli ad custodiam deputentur.

¶Tertio, Vtrum custodia pertineat solum ad vltimum ordinem angelorum.

¶Quarto. Vtrum omni homini conueniat habere angelum custodem.

¶Quinto, Quando incipiat custodia circa hominem.

¶Sexto, Vtrum angelus semper custodiat hominem.

¶Septimo, Vtrum doleat de perditione custoditi.

¶Octauo, Vtrum inter angelos sit pugna ratione custodiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum homines custodiantur ab angelis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homines non custodiantur ab angelis. Custodes enim deputantur aliquibus vel quia nesciũt, vel quia non possunt custodire ipsos, sicut pueri, & infirmi: sed homo potest custodire seipsum per liberum arbit. & scit per naturalem cognitionem legis naturalis. ergo homo non custoditur ab angelo.

¶2 Præt. Vbi adest fortior custodia, infirmior superfluere videtur, sed homines custodiuntur à Deo, secundum illud Psal. 120. Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel. ergo non est necessarium, quòd homo custodiatur ab angelo.

¶3 Præt. Peritio custoditi redundat in negligentiam custodis. Vnde dicitur cuidam, 3. Reg. 20. Custodi virũ istũ, qui si Lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius: sed multi homines quotidie pereunt in peccatum cadẽtes, quibus angeli subuenire possunt vel visibiliter apparendo, vel miracula faciendo, vel aliquo simili modo. Essent ergo negligentes angeli, si eorum custodiæ homines essent commissi: quod patet esse falsum. Non igitur angeli sunt hominum custodes.

¶Sed contra est, quod dicitur in Psal. Angelis suis mãdauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis.

¶Respon. Dicendum, ꝙ secundum rationem diuinæ prouidentiæ hoc in rebus omnibus inuenitur, quòd mobilia, & variabilia per immobilia, & inuariabilia mouentur, & regulantur. ᶜ Sicut omnia corporalia per substantias spirituales, & immobiles, ᵈ & corpora inferiora per superiora, ᵉ quæ sunt inuariabilia secundum substantiã: sed & nosipsi regulamur circa conclusiones, in quibus possumus diuersimodè opinari per principia, quæ inuaria biliter tenemus. Manifestum est autem, ꝙ in rebus agendis cognitio, & affectus hominis multipliciter variari, & deficere possunt a bono: & ideo necessarium fuit, ꝙ hominibus angeli ad custodiam deputarentur, per quos regularentur, & mouerentur ad bonum.

¶Ad primum ergo dicendum, ꝙ per liberum arbit. potest homo aliqualiter malum vitare, sed non sufficienter: quia affirmatur circa affectum boni propter multiplices animæ passiones. Similiter etiam vniuersalis cognitio naturalis legis, quæ homini naturaliter adest, aliqualiter diuigit hominem ad bonum, sed non sufficienter: quia in applicãdo vniuersalia principia iuris ad particularia opera, contingit hominem multipliciter deficere. Vnde dicit Sap. 9.* Cogitationes mortaliũ timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ: & iõ necessaria fuit homini custodia angeli.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ ad bonum operandũ duo requiruntur. Primo quidem, ꝙ affectus inclinetur ad bonum, quod quidem fit in nobis per habitum virtutis moralis. Secundo autem, ꝙ ratio inueniat congruas vias ad perficiendum bonum virtutis, quod quidẽ Philosophus* attribuit prudẽtiæ. Quantum ergo ad primum, Deus immediatè custodit hominem infundendo ei gratiam, & virtutes: quantum autem ad secundum, Deus custodit hominẽ, sicut vniuersalis instructor, cuius instructio ad hominẽ peruenit mediantibus angelis, vt supra habitum est.*

¶Ad tertium dicendum, ꝙ sicut homines a naturali instinctu boni discedunt propter passionem peccati: ita ẽt discedunt ab instigatione bonorum angelorum, quæ fit inuisibiliter per hoc, ꝙ homines illuminant ad bene agendum. Vnde ꝙ homines pereunt, non est imputandum negligentiæ angelorum, sed malitiæ hominum. Quòd autẽ aliquando præter legem communem hominibus visibiliter apparent, ex speciali Dei gratia est: sicut etiam præter ordinem naturæ miracula fiunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum singuli homines à singulis angelis custodiantur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ non singuli homines à singulis angelis custodiantur. Angelus enim est virtuosior, quàm homo: sed vnus homo sufficit ad custodiam alterius hominis. ergo multo magis vnus angelus multos homines potest custodire.

¶1 Præte. Inferiora reducuntur in Deũ a superioribus per media, vt Dionys.* dicit: sed cum omnes angeli sint inæquales, vt supra dictum est, † solus vnus angelus est, inter quem, & homines non est aliquis medius. Ergo vnus angelus solus est, qui immediatè custodit homines.

¶2 Præt. Maiores angeli maioribus officiis deputantur: sed non est maius officium custodire vnum hominem, quàm alium, cum oẽs homines natura sint pares. Cum ergo omnium angelorum sit vnus maior alio, secundũ Dio.* videtur, ꝙ diuersi homines non custodiantur à diuersis angelis.

¶Sed contra, est quod Hier.† exponens illud Matt. 18. Angeli eorum in cælis, dicit: Magna est dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum.

¶Respon. Dicendum, quòd singulis ᵈ hominibus singuli angeli ad custodiam deputantur. Cuius ratio est, quia angelorum custodia est quædam executio diuinæ prouidentiæ circa homines. Prouidentia autem Dei aliter se habet ad homines, & ad alias corruptibiles creaturas, ᵉ quia aliter se habent ad incorruptibilitatem. Homines enim non solum sunt incorruptibiles quantum ad eõem speciem, sed etiam quantum ad proprias formas singulorũ, quæ sunt animæ rationales: qđ de aliis rebus corruptibilibus dici non põt. Manifestũ est autẽ, ꝙ prouidẽtia Dei principaliter est circa illa, quæ perpetuo manent. Circa vero ea, quæ transeunt, prouidentia Dei est, inquantum ordinat ipsa ad res perpetuas. Sic igitur prouidẽtia Dei comparatur ad singulos homines, sicut cõparatur ad singula genera, vel species corruptibilium rerũ, sed secũdum Grego.* diuersi ordines deputãtur diuersis rerum generibus, puta, potestates ad arcendos dæmones, virtutes ad miracula facienda in rebus corporeis. Et probabile est, ꝙ diuersis specie bus rerum diuersi angelii eiusdem ordinis præficiantur. Vnde etiam rationabile est, vt diuersis hominibus diuersi angeli ad custodiam deputentur.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd alicui homini adhibetur custos dupliciter. Vno modo inquantum est homo singularis: & sic vni homini debetur vnus custos, & interdum plures deputantur ad custodiam vnius. Alio modo inquantum est pars alicuius collegii: & sic toti collegio vnus homo ad custodiam præponitur, ad quem pertinet prouidere ea, quæ pertinent ad vnum hominem in ordine ad totum collegiũ: sicut sunt ea, quæ exterius aguntur,

vna cõclusio affirmatiua quæsito affirmatiue. Singulis hominibus singuli angeli ad custodiã deputant. Probat. Prouidentia Dei principaliter est circa perpetua, ita quòd circa transeuntia est, vt ordinantur ad perpetua. ergo aliter se habet ad homines, & aliter ad alias corruptibiles creaturas. ergo ita se habet ad singulos homines, sicut ad singula genera, vel species corruptibilium. ergo custodia angelica similiter ad hæc se habet. ergo rationabile est, quòd diuersis hominib. diuersi angeli ad custodiam deputentur. Antecedens suppomitur ex superioribus. Prima consequentia probatur: quia aliter se habet homo, & alter cætera animalia perpetuitati ꝙ homo est perpetuus, & species, & singulum. Sed formæ illa vero species tm. Secunda consequẽtia probat ex eadem ratione: quia quilibet homo æquiualet vni speciei, vel generi, quo ad perpetuitatem, immo præstat. Tertia vero consequentia probatur: quia custodia angelica est executio diuinæ prouidentiæ. Vltima autem probatur: quia generibus diuersis secundũ Grego. diuersi ordines deputantur: & secundum Aug. Damasc. & Orig. singulis speciebus diuersi angeli: quod probabile hic dicitur. In his enim fit rationi consonia dicere.

¶In responsione ad tertium aduerte, quòd non est intentio literæ reducere hanc vniuersaliter, Quòd melius sit custodire vnum hominem, quàm alium, cum cõtingat plures homines ad æquale æqualiter ex diuina prouidentia ordinari, sed destructo hanc negatiuam vniuersalem, Non est melius custodire vnum hominẽ, quàm alium: & hoc optime fit.

*c. 14. cæl. hier. a med.

† c. 3. Eccl. hier. in fin. de sacer. per sect. in prin. † q. 108. ar. 3. arg. 2.

† c. 5. cæl. hier.

† c. 8. Matth. 18.

D. 163

b 504

† Ho. 34. in euang. ante me. illius.

† Ex libr. 10. Ethic. c. 8. & li. 6. cap. 12. tom. 5.

quæ. 111. artic. 1.

*Psal. 90.

† Sap. 9. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de quibus alii ædificantur, vel scandalizantur. Angelorum autem custodia deputatur hominibus etiam quantum ad inuisibilia. & occulta, quæ pertinent ad singulorũ salutem secundum seipsos. Vnde singulis hominibus singuli angeli deputantur ad custodiam.

q. præ. ar. 3. ad 4. ¶ AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ sicut dictũ est, * Angeli primæ hierarchiæ omnes quantũ ad aliqua illumi nantur immediate à Deo: sed quædam sunt, de quibus illuminantur superiores tantum immediate à Deo, quæ inferioribus reuelant, & idem etiam in inferioribus ordinibus considerandum est. Nam aliquis infimus angelus illuminatur quantum ad quædam ab aliquo supremo, & quantum ad aliqua ab eo, qui immediate sibi præfertur. Et sic etiam possibile, est quòd aliquis angelus immediatẽ illuminet hominem, qui tamen habet aliquos angelos sub se, quos illuminat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis homines natura sint pares, tamen inæqualitas in eis inuenitur, secundum quod ex diuina prouidentia quidam ordinantur ad maius, & quidam ad minus: e secundum illud quod dicitur Eccles. 33. In multitudine disciplinæ Domini separauit eos, & ipsis benedixit, & exaltauit ex ipsis, maledixit, & humiliauit: & sic maius officium est custodire vnum hominem, quàm alium.

555

¶ *Super quæstionis 113. Articul. primum.*

555 2. d. 11. q. 1. ar. 2. † Ho. 60. in Matt. parum ante me. t. 2.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna distinctio bimembris cũ duabus inxta membra conclusionibus responsuis quæsito.

¶ Distinctio est. Custodia hominũ est duplex, particularis, & vniuersalis, vt patet ex responsione ad primum in præcedẽti articulo.

¶ Prima cõclusio affirmatiue est. custodia particularis hominum pertinet ad infimum ordinem angelorũ tantum. Probatur. Minima, secundũ Gregorium, pertinent ad infimũ ordinem: sed procuratio eorum, quæ sunt ad salutem vnius tantum, est minimũ inter officia angelica.

quæ. præ. ar. 4.

* Homi. 34. in euã ge. an me.

¶ Secunda cõclusio est responsiua negatiue virtualiter. Custodia vniuersalis multiplicatur secũdum diuersos ordines. Primo probatur: quia quãto agẽs est vniuersalius, tanto est superius. Secundo explanat ipsa multiplicatio ascendẽdo a multitudine humana ad omnia corpora, ad dæmones ad Angelos, ad Archangelos, vel

† Ca. 6. & 9. cel. hie.

Art. præc. ad 1. D. 164.

† Homil. 34. ante med.

ARTICVLVS III.

Vtrum custodire homines pertineat solum ad infimum ordinem angelorum.

AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd custodire homines non pertineat solum ad infimum ordinem angelorum. Dicit enim Chrysost. * quòd hoc, quòd dicitur Matth. 18. Angeli eorum in cælo, &c. intelligitur, nõ de quibuscunque angelis, sed de supereminentibus. ergo supereminentes angeli custodiunt homines.

¶ 2 Præt. Apostolus ad Heb. 1. dicit, quòd angeli sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. & sic videtur quòd missio angelorum ad custodiam hominum ordinetur: sed quinque ordines in exterius ministerium mittuntur, vt supra dictũ est. * Ergo omnes angeli quinque ordinum custodiæ hominum deputantur.

† 3 Præte. Ad custodiam hominum maximè videtur esse necessarium arcere dæmones, quod maxime pertinet ad Potestates, secundum Greg. * & miracula facere, quod pertinet ad Virtutes. ergo illi etiam ordines deputantur ad custodiam, & non solum Virtutes.

¶ Sed contra est, quòd in Psal. custodia hominum attribuitur angelis, quorum ordo est infimus, secundum Dionys. *

¶ Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est †, homini d custodia dupliciter adhibetur. Vno modo custodia particularis, secundum quod singulis hominibus singuli angeli ad custodiam deputantur: & talis custodia pertinet ad infimum ordinem angelorum, quorum secundum Greg. † est minima nuntiare. Hoc autem videtur esse minimum in officiis angelorum, procurare ea, quæ ad vnius hominis salute pertinent. Alia vero est custodia vniuersalis, & hæc multiplicatur secundũ diuersos ordines: nam quanto agens fuerit vniuersalius, tanto est superius. Sic igitur custodia humanæ multitudinis pertinet ad ordinem Principatuũ, vel forte ad Archangelos, qui dicuntur Principes Angelorum. Vnde & Michael, quem Archangelum dicimus, vnus de principibus dicitur Dan. 10. Vlterius autem super omnes naturas corporeas habent custodiam Virtutes. Et vlterius etiam super dæmones habent custodiã Potestates. Et vlterius super bonos spiritus habẽt custodiam Principatus, vel Dominationes, secundum Greg. *

¶ Ad Primum ergo dicendum, quòd verbum Chrys. potest intelligi, vt loquatur de supremis in ordine infimo Angelorum. quia, vt Dio. † dicit, in quolibet ordine sunt primi, medii, & vltimi. Est autẽ probabile, quòd maiores Angeli deputẽtur ad custodiã eorũ, q̃ sunt ad maiorem gradũ gloriæ à Deo electi.

¶ Ad secundum dicendum, quod nõ omnes angeli, qui mittuntur, habent particularem custodiam super singulos homines: sed quidam ordines habent vniuersalem custodiam magis, vel minus, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam inferiores angeli exercent officia superiorum, inquantum aliquid de dono eorum participant, & se habent ad superiores, sicut executores virtutis eorum. Et per hunc modum etiam omnes angeli infimi ordinis possunt & arcere dæmones, & miracula facere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnibus hominibus angeli ad custodiam deputentur.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod non omnibus hominibus angeli ad custodiam deputent. Dicitur enim de Christo, Philip. 2. ꝙ est in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Si igitur omnibus hominibus angeli ad custodiam deputantur, etiam Christus angelum custodem habuisset: sed hoc videtur inconueniens, cum Christus sit maior omnibus angelis. Non ergo omnibus hominibus angeli ad custodiam deputantur.

¶ 2 Præt. Omnium hominum primus fuit Adam: sed sibi non competebat habere angelum custodem, ad minus in statu innocentiæ, quia tunc nullis periculis angustiabatur. Ergo angeli non præficiuntur ad custodiam omnibus hominibus.

¶ 3 Præt. Hominibus angeli ad custodiam deputãtur, vt per eos manuducantur ad vitam æternam, & incitentur ad bene operandum, & muniantur contra insultus dæmonum: sed homines præsciti ad damnationem, nunquam perueniunt ad vitam æternam: infideles etiam, etsi interdum bona opera faciant, non tamen bene faciunt, quia non recta intentione faciunt. Fides enim intentionem dirigit, vt Augustinus. † dicit. Antichristi etiam aduentus erit secundum operationem Sathanæ, vt dicitur 2. ad Thessalonicen. 2. Non ergo omnibus hominibus angeli ad custodiam deputantur.

Principes, Virtutes, Potestates, & Principatus, vel Dominationes apud Gregorio Recolligito hic, ꝙ literis memini ordinis, qui dicit Principatus, primo cõiungendo cum Archangelis, propter opinionẽ Dionys. Secundo supra Potestates propter Gregorium.

¶ *Super quæstionis CXIII. Artic. IIII.*

† Ho. 34. in euangel. non multum ante med. Ps. 4. etiã hier. ante med.

TItulus clarus. ¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cũ duabus conclusionibus inxta membra. Distinctio est. Homo habet duplicem statũ. s. vig, & termini. Prima conclusio respõsiua quæsito affirmatiue est. Omnes homines in statu viæ habent angelos custodes. Probatur. Constitutis in via, in qua multi imminent pericula, datur custodes: omnes homines in statu viæ sunt huiusmodi. probatur Minor dupliciter. Primo ratione, tum quia ab interius, cum quia ab exterius sunt inimici. Secundo, authoritate Psal. Secunda conclusio est. Homines in termino non habebunt custodes, sed conregnantes, aut punientes socios.

558 2. d. 11. q. 1. ar. 3.

*Ar. 2. huius q. in arg. sedcõtra.

¶ Sed contra est authoritas Hierony.* supra inducta, qui dicit, quòd vnaquæque anima ad sui custodiam habet angelum deputatum.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ homo in statu vitæ istius constitutus, est quasi in quadam via, qua debet tendere ad patriam. In qua quidem via multa pericula homini imminent tum ab interiori, tum ab exteriori, secundum illud Psalm. 141. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Et ideo sicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur custodes, ita & cuilibet homini, quandiu viator est, custos angelus deputatur. Quando autem iam ad terminum viæ peruenerit, iam non habebit angelum custodem, sed habebit in regno angelum conregnantem, in inferno dæmonem punientem.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ Christus secundum quod homo, immediatè regulabatur à verbo Dei, vnde non indigebat d custodia angelorum. Et iterum secundũ animam erat comprehensor, sed ratione passibilitatis corporis erat viator. e Et secundum hoc non debebatur ei angelus custos tanquam superior, sed magis minister, tanquam inferior. Vnde dicit Matth. 4. ꝙ accesserunt angeli, & ministrabant ei.

D. 166.

e 139

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ homo in statu innocentiæ non patiebatur aliquod periculum ab interiori, quia interius erant omnia ordinata, vt supra dictum est, * sed imminebat periculum ab exteriori propter insidias dæmonum, vt rei probauit euentus. Et ideo indigebat custodia angelum.

q. 85. ar. 4.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut præsciti, & infideles, & etiam Antichristus, nõ priuantur interiori auxilio naturalis rationis, ita etiam non priuantur exteriori auxilio toti naturæ humanæ diuinitus concesso. s. custodia angelorum, per quam, etsi non inuentur quantum ad hoc, ꝙ vitam æternam bonis operibus mereantur, iuuantur tamen quantum ad hoc, quòd ab aliquibus malis retrahuntur, quibus & sibiipsis, & aliis nocere possunt. Nam & ipsi dæmones arcentur per bonos angelos, ne noceant quantum volunt. Et similiter Antichristus non tantum nocebit, quantum vellet.

In fol. ad arg. pro.

¶ *Super quæstionis centesimædecimætertiæ, Articulum quintum.*

557

TItulus clarus. ¶ In corpore duo Primore citantur duæ opiniones circa quæsitum, s. ab ortu, vel a baptismo. Secundo reiicitur, quod a baptismo, & probatur simul, quòd ab ortu, distinguendo duplex genus beneficiorum, scilicet communium omnibus hominibus, & propriorũ Christianis, & arguendo, ꝙ hæc cũ Christianitate, illa cum creatura rationali incipiunt. Sed custodia angelica est beneficium

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus deputetur homini ad custodiam à sua natiuitate.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd angelus non deputetur homini ad custodiam à sua natiuitate. Angeli enim mittuntur in ministerium propter eos, qui hæreditatem salutis capiunt, vt Apostolus ad Heb. dicit, sed homines incipiunt hæreditatem capere salutis, quando baptizantur. Ergo angelus deputatur homini ad custodiam a tẽpore baptismi, & non a tempore natiuitatis.

¶ 2 Præt. Homines ab angelis custodiũ tur, inquãtum ab eis illuminantur per modum doctrinæ, sed pueri mox nati non sunt capaces doctrinæ, quia nõ habent vsum rationis. ergo pueris mox natis non deputantur angeli custodes.

¶ 3 Præterea, Pueri in materno vtero existentes habent animam rationalem aliquo tempore, sicut & post natiuitatem ex vtero, sed cum sunt in materno vtero non deputantur eis angeli ad custodiam, vt videtur, quia neque etiã ministri Ecclesiæ eos sacramentis imbuunt. Non ergo statim à natiuitate hominibus angeli ad custodiam deputantur.

¶ Sed contra est, quod Hier. * dicit, ꝙ vnaquæque anima ab ortu natiuitatis habet in custodiam sui angelum deputatum.

¶ Respondeo dicendum, quòd si. ut Orig. dicit super Mat. † super hoc est duplex opinio. Quidam enim dixerũt, quòd angelus ad custodiam hominis de putatur a tempore baptismi alii vero, quòd à tempore natiuitatis, & hanc opinionem Hierony. * approbat, & rationabiliter. Beneficia enim, quæ dantur homini diuinitus, ex eo ꝙ est Christianus, incipiunt a tempore baptismi, sicut perceptio Eucharistiæ, & alia huiusmodi. Sed ea quæ prouidentur hominia Deo, inquãtum habet naturam rationalem, ex tunc ei exhibentur, ex quo nascendo talem naturam accipit. Et tale beneficium est custodia angelocum, ut ex præmissis patet. * Vnde statim a natiuitate d habet homo angelum ad sui custodiam deputatum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd angeli mittuntur in ministerium efficaciter quidem propter eos solos, qui hæreditatem capiunt salutis, si confidetur vltimus effectus custodiæ, qui est perceptio hæreditatis. Nihilominus tamen & aliis ministerium angelorum non subtrahitur, quamuis in eis hanc efficaciam non habeat, quòd perducantur ad salutem. Efficax tamen est circa eos angelorum ministerium, inquantum à multis malis retrahuntur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd officium custodiæ ordinatur quidem ad illuminationem doctrinæ, sicut ad vltimum & principalem effectum. Nihilo minus tamen multos alios effectus habet, qui pueris competunt. s. arcere dæmones, & alia nocumenta tam corporalia, quàm spiritualia prohibere.

¶ Ad tertium dicendum, quod puer quandiu est in materno vtero non totaliter est a matre separatus, sed per quãdam colligationem est quodammodo adhuc aliquid eius, sicut & fructus pẽdens in arbore, est aliquid arboris. Et ideo probabiliter d dicipotest, ꝙ angelus, qui est in custodia matris, custodiat prolem in matris vtero existentẽ. Sed in natiuitate, quando separatur à matre, angelus ei ad custodiam deputatur, vt Hier. dicit. *

cõe. Dubium autẽ quod hic remanet, quia. s. ex ista ratione vẽ, ꝙ angelica custodia incipiat ab ortu in vtero secũdum animam rationalem, & non a natiuitate extra vterum, soluitur in responsione ad tertium ex hoc, ꝙ in ortu ex vtero incipit natura rationalis prolis, vt propria illi, cũ prius esset sic eius, quòd tamen alterius aliquid, scilicet matris, & ideo extra vterum incipit custos proprius, sicut & natura prius existente custode communi.

loco cita to art. 2. huius q. 6. argu. sed contra.

Orig. ho. 6. in Mat. nõ multũ remote a fine co. 3.

Sup illud Matt. 18. angeli eorũ semp, to. 9.

¶ *Super quæstionis centesimædecimætertiæ, Articuli sextum.*

Ar. 1. & 4 huius q. D. 164.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Angelus custos nunquam totaliter dimittit suum hominem. Probatur. Diuina prouidentia nullam rem totaliter deficere permittendo, ergo custodia angelica nunquam totaliter dimittit custoditũ, quãuis quo ad aliquid per missiue relinquat. Adsquo ad primã partem probatur, inquantum partici pat aliquid de esse tantum de prouidẽtia diuina, sed implicat, ꝙ aliquid sit, & deficiat totaliter ab esse. ergo Quo ad secundum vero, quia Deus permittit incurri in aliquem defectũ pœnæ, vel culpæ. Consequentia vero probat, quia custodia angelica est executio quædam diuinæ prouidentiæ circa homines. Explanantur proinde authoritates scripturæ ex sensu cõclusionis, vt patet.

D. 166.

¶ In responsione ad tertium aduerte, ꝙ non dicitur in littera, quod angelus sit simul in cælo, & in custodito homine per essẽdum

* loco in argu. sed contra, ci tato.

558 2. d. 11. q. 1. ar. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ēum actualem in illo: sed quòd in eo quandoque existens, non relinquit hominem quo ad effectum: quia vigilat super illum, & statim, si opus est subuenire potest.

†Glo. interlinearis ibid.

Vnde in littera hęc duo ponuntur, scilicet actualis cognitio eorum quæ circa custodiendū hominem fiunt, & potentia proxima, ac expedita absque interuallo temporis medii ad subueniendum. Et propter hoc dicitur non relinquere, quo ad effectum custodiæ: sicut mater non dicitur relinquere infantem, quando ita prope iuxta eum vigilans occupatur, quòd statim potest illi in omnibus, adesse.

†Li. 2. Orth. fidei, cap. 3.

Art. 2. huius quæst.

¶ *Super quæstionis centesimæ decimætertię, Articulum septimum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore est vna conclusio respōsiua quęsito negatiue, quam probat primo, deinde explanat. Est ergo conclusio. Angeli non dolent de malis custoditorū. Probatur. Dolor est de inuoluntario simpliciter: nihil sit in mundo inuoluntarium simpliciter angelis sanctis. ergo angeli sancti de nullo dolent. Maior probatur authoritate Augustini. Minor probatur. Ordo diuinæ iustitiæ est totaliter voluntarius angelis. ergo nihil fit in mundo contra eorum voluntatem. Tenet sequela: quia nihil fit, nisi secundum ordinem diuinæ iustitiæ. Explanatur deinde hæc ratio distinguendo ex 3. Ethico. voluntariū, & inuoluntarium simpliciter, & in vniuersali, & applicando ad propositū: patēt omnia.

274

359 2. d. 11. q. 2. a. 5.

quandoque deserat hominem, cuius custodiæ deputatur. Dicitur enim Iere. 51. ex persona angelorum. Curauimus Babylonem, & non est curata: derelinquamus ergo eam. Et Isai. 5. Auferam sepem eius, & erit in conculcationem. Glos.* idest, angelorum custodiam.

¶ 2 Præt. Principalius custodit Deus, quàm angelus: sed Deus aliquando hominem derelinquit, secundum illud Psal. 21. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Ergo multo magis angelus custos hominem derelinquit.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Damasc.* angeli, cum sunt hic nobiscum, non sunt in cælo: sed aliquando sunt in cęlo. ergo aliquando nos derelinquunt.

¶ Sed contra. Dæmones nos semper impugnant, secundum illud 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quē deuoret. Ergo multo magis boni angeli, semper nos custodiunt.

¶ Respon. Dicendum: quòd custodia angeli, vt ex supradictis patet,* est quædam executio diuinæ prouidentiæ circa homines facta. Manifestum est autem, quòd nec homo, nec res aliqua totaliter diuinæ prouidentiæ subtrahitur. Inquantum enim aliquid participat de esse, in tantum subditur vniuersali prouidentiæ entium. Sed intantum Deus secundum ordinem suæ prouidentiæ dicitur hominem derelinquere, inquantum permittit hominem patiāliquem defectum vel pœnæ, vel culpæ. Similiter etiam dicendum est, quòd angelus custos, tunquàm totaliter dimittit hominem, sed ad aliquid interdum eum dimittit, prout scilicet non impedit, quin subdatur alicui tribulationi, vel etiam quin cadat in peccatum, secundum ordinem diuinorum iudiciorum. Et secundum hoc Babylon, & domus Israel, ab angelis derelictæ dicuntur: quia angeli earum custodes non impediuerunt, quin tribulationibus subderentur. Et per hoc patet solutio ad Primum, & Secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angelus etsi interdum derelinquat hominem loco, non tamen derelinquit eum quantum ad effectum custodiæ: quia etiam cum est in cælo, cognoscit quid circa hominem agatur: nec indiget mora temporis ad motum localem, sed statim potest adesse. e

Articvlvs VII.

Vtrum angeli doleant de malis eorum, quos custodiunt.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̄ angeli doleant de malis eorum, quos custodiunt. Dicitur enim Isai. 33. Angeli pacis amare flebunt: sed fletus est signum doloris, & tristitiæ. Ergo angeli tristantur de malis hominum, quos custodiunt.

†Collige ex 14. de Deca. 7. & 3. to. ff.

¶ 2 Præte. Tristitia est, vt Augusti.* dicit, de his quæ nobis nolentibus accidunt: sed perditio hominis cuiusdam est contra voluntatem angeli custodis. Ergo tristantur angeli de perditione hominum.

¶ 3 Præte. Sicut gaudio contrariatur tristitia, ita pœnitentiæ contrariatur peccatum: sed angeli gaudent de peccatore pœnitentiam agente, vt habetur Luc. 15. Ergo tristantur de iusto in peccatum cadente.

†Homil. in Nihil quidam ante med. tom. 1.

¶ 4 Præte. Super illud Num. 13. Quicquid offertur primitiarū &c. dicit glos. Orig.* Trahūtur angeli in iudicium, vtrum ex ipsorum negligentia, an hominum ignauia lapsi sint: sed quilibet rationabiliter dolet de malis propter quæ in iudicium tractus est. ergo angeli dolent de peccatis hominum.

¶ Sed contra. Vbi est tristitia, & dolor, non est perfecta felicitas. Vnde dicitur Apoc. 21. Mors vltra non erit, neque luctus, neq; clamor, neque vllus dolor: sed angeli sunt perfectæ beati. ergo de nullo dolent.

Loco cito in arg. 2.

¶ Respon. Dicendum, quòd angeli non dolent neque de peccatis, neq; de pœnis hominum. Tristitia enim, & dolor, secundum Augusti.* non est nisi de his, quæ cōtrariantur volantati. Nihil autem accidit in mundo, quod sit contrarium voluntati angelorum, & aliorum beatorum: quia voluntas eorum totaliter inhæret ordini diuinę iustitię: nihil autem fit in mundo, nisi quod per diuinam iustitiam fit, aut permittitur. Et ideo simpliciter loquendo, nihil fit in mundo contra voluntatem beatorum. Vt enim Philosophus dicit in 3. Ethic.* Illud dicitur simpliciter voluntarium, quod aliquis vult in particulari, secundum quod agitur, consideratis scilicet omnibus quę circunstant, quāmuis in vniuersali consideratum non esset voluntarium. Sicut nauta non vult proiectionem mercium in mare absolutè, & vniuersaliter considerando: sed imminente periculo saluis hoc vult. Vnde magis est hoc voluntarium, quàm inuoluntarium, vt * ibidem dicitur. Sic igitur angeli peccata, & pœnas hominum, vniuersaliter & absolute loquendo, non volunt: & volunt tamen quòd circa hoc ordo diuinę iustitię seruetur, secūdum quam quidam pœnis subduntur, & peccare permittuntur.

†Lib. 3. Ethic. cap. 1. non recte a sanctis.

†Lib. 3. Ethic. cap. 1. non recte a sanctis.

†Lib. 3. Ethic. cap. 1. non recte a sanctis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud Isaię potest intelligi de angelis idest nuntiis Ezechię, qui fleuerunt propter verba Rapsacis, de quibus habetur Isa. 37. Et hoc secundum literalem sensum. Secundum vero allegoricum, angeli pacis sunt apostoli, & prędicatores, qui flent pro peccatis hominum. Si vero secundum sensum anagogicum exponatur de angelis bonis, tunc metaphorica erit locutio, ad designandum quòd angeli volunt in vniuersali hominum salutem. Sic enim Deo, & angelis huiusmodi passiones attribuuntur.

In cor. in.

¶ Ad secundum patet solutio per ea, quę dicta sunt*.

¶ Ad tertium dicendum, quòd tam in pœnitentia hominum, quàm in peccato, manet vna ratio gaudii angelis, scilicet impletio ordinis diuinę prouidentię.

¶ Ad quartum dicendum, quòd angeli ducūtur in iudicium pro peccatis hominum, non quasi rei, sed quasi testes ad conuincendum homines de eorum ignauia.

Articvlvs VIII.

Vtrum inter angelos possit esse pugna, seu discordia.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd inter angelos non possit esse pugna, seu discordia. Dicitur enim Iob. 25. Qui facit concordiam in sublimibus: sed pugna opponitur concordię. Ergo in sublimibus angelis non est pugna.

¶ Sed contra. Vbi est perfecta charitas, & iusta prælatio, non potest esse pugna: sed hoc totum est in angelis. ergo in angelis non est pugna.

¶ 3 Præt. Si angeli dicuntur pugnare pro eis, quos custodiunt, necesse est, quòd vnus angelus foueat vnam partem, & alius aliam: sed si vna pars habet iustitiam, constat quòd alia pars habeat iniustitiam. ergo sequitur, q̄ angelus bonus sit fautor iniustitiæ: q̄d est inconueniens, ergo inter bonos angelos non est pugna.

¶ Sed contra est, quod dicitur Danie. 10. ex persona Gabrielis. Princeps regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Hic autem princeps Persarum erat angelus regno Persarum in custodiam deputatus. ergo vnus bonus angelus restitit alij: & sic inter eos est pugna.

¶ Respondeo. Dicendum, q̄ ista quęstio mouetur occasione horum verborum Danielis: quæ quidem Hieron.* exponit, dicens, principem regni Persarum esse angelum, qui se opposuit liberationi populi Israelitici, pro quo Daniel orabat, Gabriele precēs eius Deo ræsentante. Hæc autem resistentia potuit fieri: quia princeps aliquis dæmonum Iudæos in Persidem ductos ad peccatum induxerat, per quod impedimentum præstabatur oratioui Daniel. pro eodem populo deprecantis. Sed secundum Greg. 17. Moral.* Princeps regni Persarum bonus angelus fuit custodiæ regni illius deputatus. Ad videndum igitur qualiter vnus angelus alteri resistere dicitur, considerandum est, quòd diuina iudicia circa diuersa regna, & diuersos homines, per angelos exercentur. In suis autem actionibus angeli per diuinam sententiam regulantur. Contingit autem quandoque, quòd in diuersis regnis, vel in diuersis hominibus contraria merita, vel demerita inueniuntur, vt vnus alteri subdatur, aut præsit. Quod autem super hoc ordo diuinæ sapientiæ habeat, cognoscere non possunt, nisi Deo reuelante: vnde necesse habent super his sapientiam Dei consulere. Sic igitur, inquantum de contrariis meritis, & sibi repugnantibus diuinam consulunt voluntatem, resistere sibiinuicem dicuntur, non quia sint eorum cōtrariæ voluntates, cum in hoc omnes concordent, quòd Dei sententia impleatur: sed quia ea, de quibus consulunt, sunt repugnantia. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

† Exponens illa verba ita citata in arg. sed cōtra. to mo. 5.

† Lib. 8. tibe. dist. 2. nonum te. 2 hoc tom. 1.

† Lib. 17. Mora. ca. 7. ante medium.

† ca. li. & c. non re more a prin.

¶ *Super quæstionis centesimæ XIIII. Articul. primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna distinctio cum vna bimembri conclusione responsiua quæsito. Distinctio est, In impugnatione sūt duo, ipsa impugnatio, & ordo eius. Conclusio est. Impugnatio dæmonum est ex malitia eorum: ordo vero a Deo. Probatur, & declaratur. Probatur quidem quo ad primam partē, ex malitia profectus, & superbia impugnat. ergo. Quo ad secundam vero: quia Deus vtitur in his bene ordinando. ergo. Declaratur autem ex opposito, custodia, scilicet angelica. hæc enim secundum vtrumque est a Deo, illa secūdum ordinem rationum. Omnia clara sunt.

561 De mal. q. 3. ar. 3. & art. 4.

¶ Circa hanc responsionem dubitatiuncula est, quia titulus dubii est de quæstione, an est, vtrum scilicet dæmones impugnent nos. Respondeo autem est nō ad hoc, sed causas impugnationis.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd vt patet in 2. Posterio. Omnis quæstio est quæstio medii, & nihil aliud est quærere, si quadratura circuli est, quàm si est aliquod medium ad ipsum. Vnde nihil aliud est quærere, si dæmones impugnēt, quam si est aliquod medium, seu causa, quare nos impugnent. Et propter ea respōsio est ad propositum dicit. de secūdum artem sciendi, dum assignat causas ex quibus proueniat in pugnatio dæmonum contra nos. Sic enim optime a priori ostensum est impugnationem eorum esse.

¶ Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum homines à dæmonib. impugnentur.

¶ Secūdo, Vtrum tentare sit proprium diaboli.

¶ Tertio, Vtrum omnia peccata hominum ex impugnatione, siue tentatione dæmonum proueniant.

¶ Quarto, Vtrum possint vera miracula facere ad seducendum.

¶ Quinto, Vtrum dæmones, qui ab hominibus superantur, ab impugnatione hominum arceantur.

Articvlvs I.

Vtrum omnes impugnentur à dæmonibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homines non impugnentur à dæmonibus. Angeli enim deputantur ad hominum custodiam missi à Deo: sed dæmones non mittuntur à Deo, cum dæmonum intentio sit perdere animas, Dei autem saluare. Ergo dæmones non deputantur ad hominum impugnationem.

¶ 2 Præte. Non est æqua conditio pugnæ, vt infirmus contra fortem, ignarus contra astutum exponatur ad bellum: sed homines sunt infirmi & ignari, dæmones autem potentes & astuti. Non est ergo permittendum à Deo, qui est omnis iustitiæ author, vt homines dæmonibus impugnentur.

¶ 3 Præte. Ad exercitium hominum sufficit impugnatio carnis & mundi: sed Deus permittit electos suos impugnari propter eorum exercitium. Ergo non videtur necessarium, quòd à dæmonibus impugnentur.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Ephes. 6. quòd non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.

¶ Respon. Dicendum, quòd circa impugnationem dæmonum duo est considerare, scilicet ipsam impugnationem, & impugnationis ordinē. Impugnatio quidem ipsa ex dæmonū malitia procedit, qui propter inuidiam profectum hominum impedire nituntur: & propter superbiam, diuinæ potestatis similitudinem vsurpant, deputando sibi ministros determinatos ad hominum impugnationem: sicut & angeli Deo ministrant in determinatis officiis ad hominum salutem. Sed ordo impugnationis ipsius est à Deo, qui ordinatē nouit malis vti ad bona ea ordinando. Sed ex parte angelorum; tam ipsa custodia, quā ordo custodiæ reducitur ad Deū, sicut ad primum actorem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd mali angeli impugnant homines dupliciter. Vno modo, iusti-

QVAEST. CXIIII.

De dæmonum impugnatione, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impugnatione dæmonum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnando ad peccatum: & sic non mittuntur à Deo ad impugnadum, sed aliquando permittuntur secundum Dei iusta iudicia. Aliquando autem impugnant homines puniendo: & sic mittuntur à Deo, Sicut missus est spiritus mendax ad puniendum Achab regem Israel, vt dicitur. 3.Reg.vlt. Pœna enim refertur in Deum, sicut in primũ actorem: & tamen dæmones ad puniendum missi alia intentione puniunt, quàm mittuntur. Nam ipsi puniunt ex odio, vel inuidia: mittuntur autem à Deo propter eius iustitiam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad hoc, quòd non sit inæqualis pugnæ conditio, fit ex parte hominis recompensatio, principaliter quidem per auxilium diuinæ gratiæ: secundario autem per custodiam angelorum. Vnde 4. Reg. 6. Eliseus dixit ad ministrum suum. Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd infirmitati humanæ sufficeret ad exercitium impugnatio, quæ est à carne, & mundo, sed malitiæ dæmonum non sufficit, quæ vtroque vtitur ad hominum impugnationem. Sed tamen ex diuina ordinatione hoc prouenit in gloriam electorum.

¶ Super quæstionis 114. Articulum. secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum tentare sit proprium diaboli.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quòd tentare non sit proprium diaboli. Dicitur enim Deus tentare, secundum illud Genes. 22. Tentauit Deus Abraham: tentat etiam caro, & mundus. Et etiam homo dicitur tentare Deum, & hominem. Ergo non est proprium dæmonis tentare.

¶ 2 Præte. Tentare est ignorantis: sed dæmones sciunt quid circa homines agatur. Ergo dæmones non tentant.

¶ 3 Præte. Tentatio est via in peccatum: peccatum autem in voluntate consistit. Cum ergo dæmones non possint voluntatem hominis immutare, vt per supradicta patet *, videtur quod ad eos non pertineat tentare.

¶ Sed contra est, quod dicitur 1. ad Thes. 3. Ne forte tentauerit vos is, qui tentat. Glos. * idest, diabolus, cuius officium est tentare.

¶ Respon. Dicendum, quòd tentare est propriè experimentum sumere de aliquo. Experimentum autem sumitur de aliquo, vt sciatur aliquid circa ipsum: & ideo proximus finis cuiuslibet tentantis est scientia. Sed quandoque vlterius ex scientia quæritur aliquis alius finis vel bonus, vel malus. Bonus quidem, sicut cum aliquis vult scire qualis aliquis sit, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad virtutem, vt eum promoueat: malus autem, quando hoc scire vult, vt eum decipiat, vel subuertat. Et per hunc modum potest accipi, quomodo tentare diuersis diuersimode attribuatur. Homo enim tentare dicitur, quandoque quidem vt sciat tantum. Et propter hoc tẽtare Deum, dicitur esse peccatũ: quia homo quasi incertus experiri præsumit Dei virtutẽ. Quandoque vero tentat vt iuuet, quandoque vero vt noceat. Diabolus autem semper tentat, vt noceat in peccatum præcipitando: & secundo hoc dicitur proprium officium eius tentare. Nam etsi homo aliquando sic tentet, hoc agit inquantum est minister diaboli. Deus autem tentare dicitur vt sciat, eo modo loquendi, quo dicitur scire, quod facit alios scire. Vnde dicitur Deut. 13. Tentat vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum. Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, inquantum scilicet potest cognosci qualis sit homo, ex hoc quòd sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc quòd contemnit prospera mundi, & aduersa, quibus etiam diabolus vtitur ad tentandum. Et sic patet solutio ad Primum.

¶ Ad secundũ dicendũ, q̃ dæmones sciunt ea, quæ exterius aguntur circa homines: sed interiorem hominis conditionem solus Deus nouit, qui est spirituum ponderator, ex qua aliqui sunt magis proni ad vnum vitium, quàm ad aliud. Et ideo diabolus tentat explorando interiorem conditionem hominis, vt de illo vitio tentet, ad quod homo magis pronus est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dæmon, etsi non possit immutare voluntatem, potest tamen, vt supra dictum est *, aliqualiter immutare inferiores hominis vires, ex quibus etsi non cogitur voluntas, tamen inclinatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia peccata procedant ex tentatione diaboli.

AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd omnia peccata procedant ex tentatione diaboli. Dicit enim Dionys. * 4. capitu. de diui. nomin. quòd multitudo dæmonum est causa omnium malorum sibi & aliis. Et Damas. † dicit, quòd omnis malitia, & omnis immunditia, a diabolo excogitatæ sunt.

¶ 2 Præterea. De quolibet peccatore dici posset, quòd Dominus de Iudeis dicit Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis: hoc autem est inquantum ipsi ex diaboli suggestione peccabant. Omne ergo peccatum est ex suggestione diaboli.

¶ 3 Præterea. Sicut angeli deputantur ad custodiam hominum, ita dæmones ad impugnationem: sed omnia bona quæ facimus, ex suggestione bonorum angelorum procedunt

cedunt: quia diuina ad nos mediantibus angelis perferũtur. Ergo & omnia mala quæ facimus, prouenũt ex suggestione diaboli.

Li. de eccle. dog. c. 82. hf inter opera Aug. to. 3. tum th sit Gennarii.

¶ Sed contra est, quod dicitur in lib. de Eccle. * dog. Non omnes cogitationes nostræ malæ a diabolo excitãtur, sed aliquoties ex nostri arbitrii motu emergunt.

¶ Respon. Dicendum, q̃ causa alicuius potest dici aliquid dupliciter. Vno modo directe: alio modo indirecte. Indirecte quidem, sicut cum aliquod agens causans aliquam dispositionem ad aliquem effectum, dicitur esse occasionaliter, & indirecte causa illius effectus, sicut si dicatur, quòd ille qui secat ligna, est causa combustionis eorum. Et hoc modo dicendum est, quòd diabolus est causa omnium peccatorum nostrorum: quia instigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato consecuta est in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata. Et per hunc modum intelligenda sunt verba Damasce. * & Dionys. directe autem dicitur esse aliquid causa alicuius, quod operatur directe ad aliud: & hoc modo diabolus non est causa omnis peccati. Non enim omnia peccata committũtur diabolo instigante, sed quædã ex libertate arbitrij, & carnis corruptione. Quia, vt Origenes dicit, † etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum, & venereorum, & huiusmodi: circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus refrænetur, & maxime supposita corruptione naturæ. Refrænare autem & ordinare huiusmodi appetitum, subiacet libero arbitrio. Sic ergo non est necessarium omnia peccata ex instinctu diaboli prouenire: si qua tamen ex instinctu eius prouenium, ad ea complenda eo blandimento decipiuntur homines nunc, quo primi parentes, vt Isido. dicit. * Et per hoc patet responsio ad Primum.

Induſta 5 argu. 1.

† Li. 3. Periar. c. 2. 1. ter prin. & med. to. 4.

Lib. 1. de sum. bon. c. 5. in medio.

¶ A d Secundum dicendum, quòd si qua peccata absque instinctu diaboli perpetrantur, per ea tamen fiunt homines filii diaboli, inquãtum ipsum primo peccantem imitantur.

¶ A d Tertium dicendum, quòd homo potest per seipsum ruere in peccatum, sed ad meritum proficere non potest, nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediã te ministerio angelorum. Et ideo ad omnia bona nostra cooperantur angeli, nõ tamen omnia nostra peccata procedunt ex dæmonum suggestione: quãuis nullum genus peccati sit, quod non interdum ex dæmonum suggestione prouenias.

¶ Super quæstionis 114. Articulum IIII.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dæmones possint homines seducere.

AD Quartum sic proceditur. Videtur quòd dæmones nõ possint homines seducere per aliqua miracula vera. Operatio enim dæmonum maxime vigebit in operibus Antichristi: sed sicut Apostolus dicit 2. ad Thes. 2. eius aduentus est secundum operationem Sathanę in omni virtute, & signis, & prodigiis mẽdacibus. Ergo multo magis alio tempore per dæmones non fiunt nisi signa mendacia.

¶ 2 Præt. Vera miracula per aliquã corporum immutationem fiunt: sed dæmones non possunt immutare corpus in aliam naturam. dicit enim Augustinus 18. de ciuita. Dei *. Nec corpus quidem humanum nulla ratione credidit membra bestialia posse conuerti. Ergo dæmones vera miracula facere non possunt.

¶ 3 Præte. Argumentum efficaciam non habet, quod se habet ad opposita. Si ergo miracula vera possunt fieri a dæmonibus ad falsitatem persuadendam, non erunt efficacia ad veritatem fidei confirmandam: quod est inconueniens, cum dicatur Marci vltimo: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Sed contra est, quod Augustinus * dicit libr. 83. quæstio. quòd magicis artibus fiunt miracula plerunque similia illis miraculis, quæ fiunt per seruos Dei.

Respon. Dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet *, si miraculum proprie accipiatur, dæmones miracula facere non possunt, nec aliqua creatura, sed solus Deus. Quia miraculum proprie dicitur, quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ, sub quo ordine continetur omnis virtus creata. Dicitur tamen quandoque miraculum large, quod excedit humanam facultatem, & considerationem. Et sic dæmones possunt facere miracula, quæ scilicet homines mirantur, inquantum eorum facultatem, & cognitionem excedunt. Nam & vnus homo, inquantum facit aliquid, quod est supra facultatem, & cognitionem alterius, ducit alium in admirationem sui operis, vt quodammodo miraculum videatur operari. Sciendum est tamen, quòd quamuis huiusmodi opera dæmonum, quæ nobis miracula videntur, ad veram rationem miraculi non pertingant, sunt tamen quandoque veræ res ℞. Sicut magi Pharaonis per virtutem dæmonum veros serpentes, & ranas fecerunt. Et quando ignis de cælo cecidit, & familiam Iob cum gregibus pecorum vno impetu consumpsit, & turbo domum deijciens, filios eius occidit, quæ fuerunt opera Sathanæ, phantasmata non fuerunt, vt Augustinus dicit 20. de ciuita. Dei. *

Lib. 18. c. 18. circa me. dium. 3.

Probatur vt supra: quia miraculum proprie est præter ordinem, & virtutem totius creaturæ.

¶ Secunda conclusio est responsiua affirmatiue. Dæmones possunt per miracula large seducere. Probatur, quia possunt aliquid, quod & facultatem, & cognitionem nostram excedit.

¶ Quo ad secundum notatur, quod aliud est dicere, hoc est vere miraculum, & aliud, hoc est vere res quæ apparet: & q̃ quamuis opera miranda dæmonum nunquam sint vera miracula, vt in prima conclusione dictum: sunt tamen quãdoque veraciter factæ, vt ranæ magorum, & ignis, & turbo Iob. Quandoque autem sunt rerum phantasmata, seu similitudines tantummodo in respõsione ad secundum declaratur.

Lib. 83. q. 79. to. 4.

q. 110. art. 4. & q. 16 5. art. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustinus, † dicit ibidem, Antichristi opera possunt dici esse signa mendacii, vel quia mortales sensus per phantasmata decepturus est, vt quæ non facit, videatur facere: vel quia si sint vera prodigia, ad mendacium tamen pertraheut erediturosos.

† c. 18. declinando ad fin. † eo. loco proxime dicto.

Ad secundum dicendum, quòd sicut supra dictum est, * Materia corporalis non obedit angelis bonis, seu malis ad nutum, vt dæmones sua virtute possint transmutare materiam de forma in formam: sed possunt adhibere quædam semina, quæ in elementis mundi inueniuntur ad huiusmodi effectus complendos, vt Augustinus * dicit. 3. de Trinit. Et ideo dicendum est, quòd omnes transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri per operationem dæmonum huiusmodi seminibus adhibitis. Sicut cum aliquæ res transmutantur in serpentes, vel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt. Illæ vero transmutationes corporalium rerum, quæ non possunt virtute naturæ fieri, nullo modo operatione dæmonum secundum rei veritatem perfici possunt: sicut quod corpus humanum mutetur in corpus bestiale, aut quod corpus hominis mortuum reuiuiscat. Et si aliquando alicui quid tale operatione dæmonum fieri videatur, hoc nõ est secundũ rei veritatem, sed secundũ apparentiam tantum: q̃d quidẽ potest dupliciter contingere. Vno modo ab interiori,

Universidad de Deusto
Biblioteca

terio ri, secundum quod dæmon potest mutare phantasiã h ominis, & etiam sensus corporeos, vt aliquid videatur aliter quàm sit, sicut supra dictum est.* Et hoc etiam interdum, fieri dicitur virtute aliquarũ rerum corporaliũ. Alio modo ab exteriori. Cum. n. ipse possit formare corpus ex aere cuiuscunque formæ, & figuræ, vt illud assumens in eo visibiliter appareat, potest eadem ratione circumponere e culcunque rei corpoream quamcunque formã corpoream, vt in eius specie videatur. Et hoc est quod Aug. dicit 18. de cluit. Dei, * q phantasticum hominis, quod etiam in cogitando, siue somniando, per rerum innumerabilium genera variatur, velut incorporatũ in alicui us animalis effigie sensibus apparet alienis. Quod nõ est sic intelligendum, q ipsa vis phantastica hominis, aut species eius eadem numero incorporata, alterius sensibus ostendatur: sed quia dæmon, qui in phantasia vnius hominis formar aliquam speciem, ipse etiam potest similem speciem alterius sensibus offerre.

¶ Ad tertium dicendũ, q sicut Aug.* dicit in libr. 83. q. cum talia faciunt Magi, qualia Sancti, diuerso fine, & diuerso iure fiunt. Isti. n. faciunt quærentes gloriam suã, illi quærentes gloriam Dei. Et isti faciunt per quædam priuata commercia: illi autem publica administratione, & iussu Dei, cui i cuncta creata subiecta sunt.

q.111. ar. 3. & 4.

Li. 18. de ciui. Dei. c. 18. i me dio, to. 5.

q. 79. parũ à med. tom. 4.

¶ *Super quæstionis 114. Articulum V.*

ARTICVLVS V.

Vtrum dæmon, qui superatur ab aliquo, propter hoc ad impugnationem arceatur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd dæmon, qui superatur ab aliquo, non propter hoc ab impugnatione arceatur. Christus enim efficacissime suum tentatorem vicit, sed tamen postea eum impugnauit, ad occasionem eius Iudæos incitando. Ergo non est verum, quòd diabolus victus, ab impugnatione cesset.

¶ 2 Præte. Infligere pœnam ei, qui in pugna succumbit, est incitare ad acrius impugnandum: hoc autem non pertinet ad Dei misericordiam. Ergo dæmones superati non arcentur.

¶ Sed contra est, quod dicitur Matt. 4. Tunc reliquit eum diabolus, scilicet Christum superantem.

¶ Respon. Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd dæmon superatus nullum hominem potest de cætero tẽtare, nec de eodem, nec de alio peccato. Quidam autem dicunt, quòd potest alios tentare, sed non eundẽ. Et hoc probabilius dicitur, si tamen intelligatur vsque ad aliquod tempus. Vnde & Luc. 4. dicitur, quòd consummata omni tentatione diabolus recessit a Christo vsque ad tempus. Et huius ratio est duplex, Vna est ex parte diuinæ clementiæ: quia, vt Chrysost.* dicit super Matt. Non tandiu homines diabolus tentat, quandiu vult, sed quãdiu Deus permittit. Quia & si permittat Paulis per tentare, tamen repellit propter infirmam naturam. Alia ratio sumitur ex astutia diaboli. Vnde Amb.† dicit super Lucam, quòd diabolus instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Quòd tamen aliquando diabolus redeat ad eum, quem dimisit, patet per illud, quod dicitur Matt. 12. Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

565 2. dist. 6. artic. 5.

† In opere imperfecto. homil. 20. sup illud: vade retro sathana, to. 2. ¶ Amb. in 4. c. Luc. super illud verbũ Et relinquẽs diabolus. to. 5.

QVAEST. CXV.

De actione corporalis creaturæ, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de actione corporalis creaturæ, & facto, quod aliquibus corporibus attribuitur.

Circa actiones corporales quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum aliquod corpus sit actiuum.

¶ Secundo, Vtrum in corporibus sint aliquæ seminales rationes.

¶ Tertio, Vtrum corpora cælestia sint causa eorum, quæ hic per inferiora corpora fiunt.

¶ Quarto, Vtrum sint causa humanorum actuum.

¶ Quinto, Vtrum eorum actionibus dæmones subdantur.

¶ Sextò, Vtrum cælestia corpora imponant necessitatem his, quæ eorum actionibus subduntur.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquod corpus sit actiuum.

AD Primum sic proceditur. Videtur quod nullum corpus sit actiuum. Dicit enim Augustinus * quòd in rebus inuenitur aliquid actum, & non agens, sicut sunt corpora: aliquid agẽs, & non actum, sicut Deus: aliquid agens & actum, sicut substantiæ spirituales.

¶ 2 Præterea. Omne agens excepto primo agente, in suo opere indiget subiecto, quod sit susceptibile suæ actionis: sed infra substantiam corporalem non est substantia, quæ sit receptibilis suæ actionis, quia hæc substãtia tenet vltimum gradum in entibus. ergo substantia corporalis non est actiua.

¶ 3 Præterea. Omnis substantia corporalis concluditur quantitate: sed quantitas impedit substantiam à motu & actione, quia comprehendit eam, & mergitur in ea: sicut impeditur aër nubilosus a perceptione luminis. Et huius signum est, quòd

566 3. contra. cap. 64.

¶ *Super quæstionis 115. Articulum I.*

TItulus clarus. ¶ In corpore quinque. Primo, in quo stat difficultas. Secundo, tractatur opinio Auicebron. Tertio, Platonis, & Auicennæ. Quarto, Democriti. Quinto, respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum duo. Quid manifestum, & quid occultum. Manifestum ad sensum, est corpora agere, vt ignem calefacere experimur. Difficile autem, aut disputabile est quomodo agant, quoniam fuit circa modum agendi triplex error.

¶ Aduerte hic, quòd corpora aliquo modo concurrere ad agendum nullus negat: & hoc experimur ad sensum. Sed quomodo concurrant, an scilicet vt media, per quæ transeat vis actiua, an vt disponentia, an vt emittentia de sua potentia de aliorum potentiis &c. hoc est quod in dubium vertitur.

¶ Quo ad secundum tria. Primo, opinionem. Secundo, radicem Platonicam. Tertio, differentiam eius a Pratonica opinione: & omnia tam clara sunt in litera, vt non expositione egeant. Ad bonitatem tamen doctrinæ circa epinionem aduerte, quòd hæc opinio adeo circa modum agendi delirauit, vt talem posuerit modum, ex quo sequitur negatio ipsius actionis: & ideo in litera dicitur, quòd totaliter subtraxerit actiones corporibus. Dicendo enim quòd corpora in agendo cõcurrunt tantum secundum apparentiam, & vt media, per quæ transit vis actiua, & non vt aliquid cooperantia, manifeste incidunt in conditionem diminutæ, sicut dicẽdo hominem pictum.

¶ Circa radicẽ vero Platonicã notato, quòd

¶ quamuis prima facie hæc ratio videatur continere in se duas rationes positas in tertio contra Gentil. c. 69. pro Auicebron, si quis tamẽ diligenter consideret, non est ita, vt patet ex tertio argumento huic facto ex parte quantitatis, vt etiã sit ibi: immo hæc rõ non fuit ibi explicata, sed hic, altiori quegemo firmata est confutata. Consistit enim hæc ratio super esse rei actiuæ, quia scilicet debet esse absolutum, esse autem corporeum nõ est absolutum, sed cõtractum. ergo. Solutur autem, & subtilius, quod esse fundat actiuitatẽ, sed non modum agendi: immo sicut actualitas rei est causa actionis, ita modus essendi in actu causat modum agendi. Et propterea cum absolutum, & contractum dicant modos essendi, & non actum ipsum, ex affirmatione absoluti, sequitur modus agendi vniuersaliter, & ex affirmatione contracti, modus agendi particulariter. Et sic ex negatione absoluti, non sequitur negatio actiuitatis, sed modi agendi. s. vniuersaliter, cuius signũ in litera notato, q actio contracti est per contactũ duorum corporũ, hoc enim est limitati modi actionis figũ.

Lib. 9. c. 4. paulopost Prin. to. 5.

†c. 15. iter princip. & med.

336

¶ Quo ad tertium, Platonis, & Auicennæ, non Auicebron (vt multi corrupti codices habent) opinio ponitur, consulens in hoc, quòd corpora agunt per suas formas accidentales, vt dispositionis materiam, & in hoc bene dicit, & euitat stultitiam Auicebron. Et quod corpora nõ agunt vt educentia formas substantiales, sed dantur a formis separatis, vel intelligentia agente. & in hoc errat, vt patuit superius.

¶ Quo ad quartũ, opinio Democriti valde rudis ponit quanto magis accreuerit quantitas corporis, tanto est ponderosius & grauius ad hoc, q moueatur. Ergo nulla substãtia corporalis est actiua.

¶ 4 Præterea. Omne agens habet virtutem agendi ex propinquitate ad primum actiuum: sed à primo actiuo, quod est simplicissimum, remotissima sunt corpora, quæ sunt maximè composita. Ergo nullum corpus est agens.

¶ 5 Præterea. Si aliquod corpus est agens, aut agit ad formam substantialem, aut ad formam accidentalem: sed non ad formam substantialem, quia non inuenitur in corporibus principiũ actionis, nisi aliqua qualitas actiua, quæ est accidens. Accidens autem non potest esse causa formæ substantialis, cum causa sit potior quàm effectus. Similiter etiam neque ad formam accidentalem, quia accidens non se extendit vltra suum subiectum, vt August. dicit 9. de Trin. † Ergo nullum corpus est actiuum.

¶ Sed contra est, quòd Dion. 15. c. cæl. hierar.* inter cæteras proprietates corporei ignis dicit, quòd ad susceptas materias manifestat suiipsius magnitudinem & actiuus, & potens.

¶ Respon. Dicendum, quòd sensibiliter apparet aliqua corpora esse actiua. Sed circa corporum actiones tripliciter aliqui errauerunt. Fuerunt enim aliqui qui totaliter corporibus actiones subtraxerunt. Et hæc est opinio Auicebron in libro fontis vitæ, vbi per rationes quæ tactæ sunt, probare nititur, quòd nullum corpus agit, sed omnes actiones, quæ videntur esse corporum, sunt actiones cuiusdam virtutis spiritualis, quæ penetrat per omnia corpora: ita quòd ignis, secundum eum, non calefacit, sed virtus spiritualis penetrans per ipsum. Et videtur hæc opinio deriuata esse ab opinione Platonis. Nam Plato posuit omnes formas, quæ sunt in materia corporali, esse participatas, & determinatas, & contractas ad hanc materiam c: formas vero separatas esse absolutas, & quasi vniuersales. Et ideo illas formas separatas dicebat esse causas formarum, quæ sunt in materia. Secundum hoc ergo quòd forma, quæ est in materia corporali, determinata est ad hanc materiam indiuiduatam per quantitatem, ponebat Auicebron, quòd à quantitate, prout est indiuiduationis principium, retinetur & arcetur forma corporalis, ne possit se extendere per actionem in aliam materiam; sed solum forma spiritualis, & immaterialis, quæ non est coarctata per quantitatem, potest effluere per actionem in aliud. Sed ista ratio non cõcludit, q forma corporalis nõ sit agẽs, sed q non sit agens vniuersale. Secundum enim quod participatur aliquid, secundum hoc est necessarium, quòd participetur id, quod est proprium ei. Sicut quantum participatur de lumine, tantum participatur de ratione visibilis. Agere autem, quod nihil est aliud, quàm facere aliquid actu, est per se propriũ actus, inquantum est actus. Vnde & omne agens agit sibi simile. Sic ergo ex hoc, quòd aliquid est forma non determinata per materiã quantitati subiectam, habet q sit agens indeterminatum, & vniuersale. Ex hoc vero quòd est determinata ad hanc materiam, habet quòd sit agens contractum, & particulare. Vnde si esset forma ignis separata, vt Platonici posuerunt c, esset aliquo modo causa omnis ignitionis. Sed hæc forma ignis, quæ est in hac materia corporali, est causa huius ignitionis, quæ est ab hoc corpore in hoc corpus. vnde & sit talis actio per contactum duorum corporum.

Sed tamen hæc opinio Auicebron superexcedit opinionem Platonis. Nam plato ponebat solum formas substantiales separatas: accidentia vero reducebat ad principia materialia, quæ sunt magnum, & paruum, quæ ponebat esse prima contraria, sicut & alii rerum, & densum. Et ideo tam Plato, quàm Auicenna in aliquo ipsum sequens, ponebant quòd agentia corporalia agunt secundum formas accidentales, disponẽdo materiam ad formam c: sed vltima perfectio, quæ est per inductionem formæ substantialis, est à principio immateriali. Et hæc est secunda opinio de actione corporum, de qua supra dictum est *, cum de creatione ageretur. Tertia vero opinio fuit Democriti, qui ponebat actionem esse per effluxionem atomorum à corpore agente, & passionem esse per receptionem eorundem in poris corporis patientis. Quam opinionem improbat Aristot.* in primo de Generat. Sequeretur enim q corpus non pateretur per totum, & quòd quantitas corporis agentis diminueretur ex hoc quod agit: quæ sunt manifestè falsa. Dicendum est ergo, quòd corpus agit secundum quod est actus, in aliud corpus, secundum quod est in potentia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dictum Augustini est intelligendum de tota natura corporali simul accepta quæ non habet aliquam inferiorem naturam infra se, in quamagat: sicut natura spiritualis in corporalem, & natura increata increatam. Sed tamen vnũ corpus est infra alterum, inquantum est in potentia ad id quod habet aliud in actu.

¶ Et per hoc patet solutio ad secundum. Sciendum est tamen, quòd cum Auicebron sic argumentatur. Est aliquid quod est mouens, non motum, scilicet primus factor rerum. ergo ex opposito, est aliquid quod est motum, & patiens tantum, quod cõcedendum est: sed hoc est materia prima, quæ est potentia pura, sicut Deus est actus purus. Corpus etiam componitur ex potẽtia & actu: & ideo est agẽs & patiẽs.

actionem fieri per defluxum atomorum ex corpore agente in patiens. Improbat ex parte patientis, quia non totum pateretur ex parte agentis, quia minueretur agendo.

¶ Quo ad quintũ, conclusio respõsiua quæsito est. Corpus agit secundum quod est actu in aliud, secũdum quod est in potentia. Hæc conclusio satis probata relinquitur ex dictis cõtra Auicebron.

Vnumquodq; quãtum participat de aliquo, tantum participat de illius proprio, sed actus proprium est agere. ergo corpus, secundũ quod est actu, actionem est, & sic habetur, quòd vere agit. & modus agendi, & quid agit, scilicet tam accidens, quã substantiam, cum sit actu, & secundum formam substantialem, & accidentalem.

b 568

¶ Aduerte hic, q corpus esse actiuũ secundum suã substantiam, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt sit principium alicuius suæ propriæ actionis, puta generationis, verbi gratia. Quando ignis generat ignem, fit calor, qui elicit alterationem primam, scilicet calefactionem: ita substantia ignis elicit generationem substantialem. Et hæc est opinio Scoti posita ab eo in multis locis scilicet in 1. dist. 37. & in 2. dist. 9. qũ. 2. & di. 16. qũ. 1. & in 4. distin. 11. &c. Alio modo, vt corpus non sit per seipsum elicitiuum alicuius actionis, sed sit radix, & principium, quod qualitas sua actiua eliciat actionem assimilatiuã sibi substantialiter, verbi gratia. Substantia ignis nõ elicit generationem huius ignis geniti, sed est subiens efficacia calori suo, vt eliciat generationẽ, qua effectus fiat lucidus substantialiter igni, ideſt, fiat ignis, quia est agens vniuocum. Et ista via

q. 45. ar. 8.

Li. 1. de gener. a rex. 57. vsq; ad 76. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

via est peripatetica, vt patet in de sensu & sensato, quam sequitur S. Thomas, expresse tenens, q̃ creata substantia nullius actionis est proximum elicitiuum principium.

¶ In responsione ad quintũ est q̃, quomodo substantia agat substantiam, & accidens in virtute substantiæ, sed supra tractata est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantitas non impedit formam corporalem omnino ab actione, sicut dictum est, * sed impedit eam ne sit agens vniuersale, inquantum forma indiuiduatur, prout est in materia quantitati subiecta. Signum tamen quod inducitur de ponderositate corporum, non est ad propositum. Primo quidẽ, quia additio quantitatis non est causa grauitatis, vt probatur in quarto de cœlo, & mundo. * Secundo, quia falsum est, quòd ponderositas facit tardiorem motum, immo quanto aliquid est grauius, tanto magis mouetur motu proprio. Tertio, quia actio non fit per motum localem, vt Democri. posuit, sed per hoc, quòd aliquid reducitur de potentia in actum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd corpus non est id, quod maximè distat à Deo, participat enim aliquid de similitudine diuini esse, secundum formam quam habet, sed id quod maximè distat à Deo, est materia prima, quæ nullo modo est agens, cum sit in potentia tantum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpus agit & ad formam accidentalem, & ad formam substantialem. Qualitas enim actiua ut calor, etsi sit accidens, agit tñ in virtute formæ substantialis, c sicut eius instrumentum. Et ideo potest agere ad formam substantialem, & sicut calor naturalis, inquantum est instrumentum animæ, agit ad generationem carnis, ad accidens vero agit propria virtute. Nec est contra rationem accidentis, quòd excedat suum subiectum in agendo, sed quòd excedat in essendo, nisi forsan quis imaginetur idem accidens numero defluere ab agente in patiens, sicut Democritus ponebat fieri actionem per defluxum atomorum.

¶ Super quæstionis centesimædecimęquintę, Articulum secundum.

Titulus clarus ex corpore articuli. Motus est enim articulus hic propter verba Augustini.

¶ In corpore duo. Quid, & quâ conuenienter significetur ratio seminalis, secundo respondet quæsito.

¶ Quo ad primũ. Principia actiua, & passiua motuũ, & generationum naturalium rationes seminales ab Augustino conuenienter vocantur. Probatur: Corpora viuentia sunt perfectiora inter omnia naturalia, ergo ab eis conuenienter fit denominatio cæterorum, ergo a seminibus conuenienter nominantur principia actiua, & passiua omnium naturalium. Antecedens patet: consequẽtia probatur dupliciter. Primo a priori: quia denominatio fit a perfectiori, ex secundo de anima. Secundo a posteriori, & simil ad propositũ, quia nomen naturæ a natuitate ortum ad omnium rerum naturalium coniuncta principia translatũ est. Secunda vero consequentia probatur, quia semina sunt actiua, & passiua principia generationis viuentium.

¶ Quo ad tertium cõclusio est, quòd rationes seminales sunt in materia corporali multipliciter. Declaratur numerãdo quadruor modos essendi, quos habent in verbo, in causis vniuersalibus corporalibus, in causis particularibus, in seminibus: vbi patet triplicitèr esse rationes seminales in materia corporales.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd huiusmodi virtutes actiuæ, & passiuæ rerum naturalium, etsi non possint dici rationes, secundũ quod sunt in materia corporali, possunt tamen dici rationes per comparationem ad suam originem, secundum quod deducuntur à rationibus idealibus.

¶ Ad secũdum dicendum, quòd huiusmodi virtutes actiuæ, vel passiuæ, sunt in aliquibus partibus corporalibus, quæ dum adhibentur per motũ localem ad aliquos effectus complendos, dicuntur semina adhiberi per dæmones.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ semen maris est principiũ actiuum in generatione animalis, sed potest etiam dici semen id, quod est ex parte fœminæ, quod est principium passiuum. Et sic sub semine comprehendi possunt vires actiuæ, & passiuę.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ex verbis Augustini de huiusmodi rationibus seminalibus loquentis, satis accipi potest, quòd ipsæ rationes seminales sunt etiam rationes causales, sicut & semen est quædam causa.

ARTICVLVS II.

Vtrum in materia corporali sint aliquæ rationes seminales.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in materia corporali non sint aliquæ rationes seminales. Ratio. n. importat aliquid secundum esse spirituale: sed in materia corporali non est aliquid spiritualizer, sed corporaliter, secundum scilicet modum eius, in quo est. ergo in materia corporali, non sunt seminales rationes.

¶ 2 Præterea. Aug. * dicit tertio de Tri. quòd dæmones quædam opera faciunt adhibendo occultis motib. quibusdam semina, quæ in elementis cognoscunt: sed ea, quæ per motum localem adhibentur, sunt corpora, non rationes. ergo inconuenienter dicitur quòd sint in corporali materia seminales rationes.

¶ 3 Præt. Semen est principium actiuum: sed in materia corporali, non est aliquod principium actiuum, cum materiæ non competat agere, vt dictum est *. ergo in materia corporali non sunt seminales rationes.

¶ 4 Præterea. In materia corporali dicuntur esse quædam causales rationes, quæ videntur sufficere ad rerum productionem: sed seminales rationes sunt aliæ à causalibus, quia præter seminales rationes fiunt miracula, non autem præter causales. ergo inconuenienter dicitur, q̃ seminales rationes sunt in materia corporali.

¶ Sed contra est, quod Aug. dicit 3. de Trinit. * Omnium rerum, quæ corporaliter, visibiliterque nascuntur, occulta quędam semina in istis corporeis mundi huius elementis latent.

¶ Respon. Dicendum, quòd denominationes consueuerunt fieri à perfectiori, vt dicitur in 2. de anima. * In tota autem natura corporea perfectiora sunt corpora viua, vnde & ipsum nomen naturæ translatum est à rebus viuentibus ad omnes res naturales. Nã ipsum nomen naturæ, vt Philosophus dicit in 5. Metaphys. * primo impositum fuit ad significandum generationem viuẽtium, quæ natiuitas dicitur. c Et quia viuentia generãtur ex principio conjuncto, sicut fructus ex arbore, & fœtus ex matre cui colligatur, consequenter tractum est nomen naturæ ad omne principium motus, qđ est in eo, quod mouentur. c Manifestum est autem quòd principium actiuum, & passiuum generationis rerum viuentium sunt semina, ex quibus viuentia generantur. Et ideo conuenienter Augustinus * omnes virtutes actiuas, & passiuas, quæ sunt principia generationum, & motuum naturalium, seminales rationes vocat. Huiusmodi autem virtutes actiuæ, & passiuæ in multiplici ordine considerari possunt. Nam primo quidem, vt Augustinus * dicit 6. super Gen. ad lit. sunt principaliter, & originaliter in ipso verbo Dei secundum rationes ideales. Secundo vero sunt in elementis mundi, vbi simul à principio productæ sunt, sicut in vniuersalibus causis. Tertio vero modo sunt in iis, quæ ex vniuersalibus causis secundum successiones temporum producuntur, sicut in hac planta, & in hoc animali, tanquam particularibus causis. Quarto modo sunt in seminibus, quæ ex animalibus, & plantis producuntur, quæ iterum comparantur ad alios effectus particulares, sicut primordiales causæ vniuersales ad primos effectus producendos

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd huiusmodi virtutes actiuæ, & passiuæ rerum naturalium, etsi non possint dici rationes, secundũ quod sunt in materia corporali, possunt tamen dici rationes per comparationem ad suam originem, secundum quod deducuntur à rationibus idealibus.

¶ Ad secũdum dicendum, quòd huiusmodi virtutes actiuæ, vel passiuæ, sunt in aliquibus partibus corporalibus, quæ dum adhibentur per motũ localem ad aliquos effectus complendos, dicuntur semina adhiberi per dæmones.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ semen maris est principiũ actiuum in generatione animalis, sed potest etiam dici semen id, quod est ex parte fœminæ, quod est principium passiuum. Et sic sub semine comprehendi possunt vires actiuæ, & passiuę.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ex verbis Augustini de huiusmodi rationibus seminalibus loquentis, satis accipi potest, quòd ipsæ rationes seminales sunt etiam rationes causales, sicut & semen est quædam causa.

¶ Super quæstionis CXV. Artic. III.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue.

Motus inferiorum corporum causantur a corporib. cœlestib. Probatur. Omnis multitudo ab unitate procedit. ergo omnis motus ab immobili. ergo quanto aliquid est magis immobile, tanto est magis cã magis mobilis. ergo corpora cœlestia sunt causæ inferiorum mobilium. Ads patet: prima consequentia probatur, quia immobile vno modo se habet, mobile multiformiter. Secunda vero est ex se euidens ex eadem radice. Tertia vero probatur, quia corpora cœlestia sunt magis immobilia. Probatur, quia solo motu locali, quo etiam non fit multiformitas in aliquo intrinseco, cætera multis motibus, alteratione, generatione, motu locali.

¶ In responsione ad secundum occurrunt tres dubitationes. Prima est circa progressum responsionis, videtur em diuertere a proposito. Nam primo proponitur condisionalis de proportione qualitatũ actiuarum ad formas substantiales, & deinde transitur ad gradus causandi earundem, ne q̃ vnquam reditur ad destructionem illius cõditionalis, cuius tamẽ destructio in hac responsione sustinetur. Secunda est circa rationem assignatam in litera, quare necesse est præter corpora inferiora, ponere corpus cœleste esse esse actiuum effectuum inferiorum. Ratio enim est ista. Actiones, sicut & qualitates elementares, se habent sicut materiales dispositiones ad formas substantiales. ergo oportet ponere altius actiuum. & probatur consequentia, quia materia non sufficit ad agendum, & deinde ostenditur, quòd tale agens oportet esse mobile, ac per hoc concluditur esse cœlum. Hæc autem ratio non concludit intentum, quoniam cum in antecedente dicitur, quòd hæc accidentia se habent vt materiales dispositiones, potest duplicitèr intelligi. Primo, de istis accidentibus virtute propria. Secundo de eis, ut agunt in virtute substantiarum naturalium inferiorum, quarum sunt. Si enim intelligitur secundo modo, falsum est antecedens, quoniam calor vt vis ignis, introducit actiue formam ignis, apud Sanctum Thomam, quamuis ut calor disponat tantum pro illa. Si autem intelligitur primo modo, verum est antecedens, quia accidens virtute propria non põt agere substantiã, sed disponere tantũ, sed tunc concesso toto processu negabitur vltima cõsequẽtia, scilicet, ergo illud aliud agens mobile est corpus cęleste. Dicam enim q̃ illud est substãtia illius corporis, cuius qualitas agit disponendi, verbi gratia, substantia ignis, cum generatur ignis ab igne, & substãtia hominis, cum generatur homo ab homine, & sic de aliis. In hoc enim consistit difficultas secundi argumenti, quod est, Sufficientia inferiorum agentium tam ad accidẽtia, quã ad substãtias procedit, cõtra ne cessitatem recurrendi ad corpus cęleste. Tertia dubitatio est circa corollariũ in calce responsionis positum, scilicet, quòd omne generans inferius mouet ad speciem ut instrumẽtum cęlestis corporis. Autem hic sumitur species, ut distinguitur eõtra individuũ, & tunc reiicit obtendere, vnde hoc efficaciter inferatur, ex dictis. it. nihil apparet ad propositũ tale, aut distinguitur contra dispositionẽ, & tunc est falsum, quia eum ignis generat ignem, non cõcurrit substãtia ignis generantis ut instrumẽtum, sed ut agens principale, cuius signum existens est, quia assimilat sibi ipsi effectum. hæc enim est differentia instrumenti a principali agẽte, quod illud vt sic facit simile alteri, hoc sibi.

¶ Ad has dubitationes alio ordine respondendum est. Primo namque ad secundam, ex cuius sensu reliquæ pendent, deinde ad primam, & tertiam dicetur. Sciendũ est ergo, q̃ duplex est principiorum actiuorum ordo, quædã enim sunt principia actiua formaliter, quędam vero virtualiter. Actiua formaliter voco, quæ sunt principia elicitiua actionum, qualia sunt

Dicit enim in 3. de Trinit. * quòd sicut matres grauidæ sunt fœtibus, sic ip se mundus est grauidus causis nascentium: sed tamen rationes ideales possunt dici causales, non autem propriè loquendo, seminales, quia semen non est principium separatum, & præter huiusmodi rationes non fiunt miraculã. Similiter etiam neque præter virtutes passiuas creaturæ inditas, vt ex ea fieri possit quicquid Deus mandauerit, sed præter virtutes actiuas naturales, & potentias passiuas, quæ ordinantur ad huiusmodi virtutes actiuas, dicuntur fieri miracula, dum dicitur, quòd fiunt præter rationes seminales.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpora cœlestia sint causa eorum, quæ hic in inferioribus fiunt.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpora cœlestia non sint causa eorum, quæ hic in inferioribus corporibus fiunt. Dicit enim Damascen. * Nos autẽ dicimus, quoniam ipsa, scilicet corpora cœlestia, non sunt causa alicuius eorum, quæ fiunt, neque corruptionis eorum quæ corrumpuntur, signa autem sunt magis imbrium, & aeris transmutationis.

¶ 2 Præterea, Ad faciendum aliquid, sufficit agens, & materia, sed in istis inferioribus inuenitur materia patiens, & inueniuntur etiam contraria agentia, scilicet calidum, & frigidum, & huiusmodi. ergo non est necessarium ad causandum ea, quæ hic inferius fiunt, causalitatem cœlestibus corporibus attribuere.

¶ 3 Præt. Agens agit sibi simile, sed videmus, quòd omnia, quæ fiunt hic inferius, fiunt per hoc, quòd calefiunt, & frigidantur, & humectantur, & desiccantur, & aliis huiusmodi qualitatibus alterantur, quæ non inueniuntur in corporibus cœlestibus. ergo corpora cœlestia non sunt causa eorum, quæ hic fiunt.

¶ 4 Præt. Sicut Augustinus * dicit. 5. de ciuit. Dei. Nihil est magis cerporeum, quàm corporis sexus, sed corporis sexus non causatur ex corporibus cœlestibus, cuius signum esse videtur, q̃ duorum geminorum sub vna constella tione natorum, vnus est masculus, & alter est fœmina, ergo corpora cœlestia non sunt causa rerum corporaliũ, quæ hic fiunt.

¶ SED CONTRA est, quod Aug. * dicit. 3. de Trinitate, quòd corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine regũtur. Et Diony. * dicit 4. c. de diui. nom. quòd lumen Solis ad generationem sensibilium corporum confert, & ad vitam ipsa mouet, & nutrit, & auget, & perficit.

¶ Respondeo dicendum, quòd cum omnis multitudo ab vnitate procedat, quod autem immobile est, vno modo se habet, quod verò mouetur, multiformiter, considerandum est in tota natura, quòd omnis motus ab immobili procedit. Et ideo quanto aliqua magis sunt immobilia, tanto sunt magis causa eorum, quæ sunt magis mobilia. Corpora autem cœlestia sunt inter alia corpora magis immobilia, non enim mouentur, nisi motu locali. Et ideo d motus horum inferiorum corporum, qui sunt varii, & multiformes, reducuntur in motum corporis cœlestis, sicut in causam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dictum Damascen. intelligendum est, q̃ corpora cęlestia non sunt primo causa generationis, & corruptionis eorum, quæ hic fiunt, sicut dicebant illi, qui ponebant corpora cœlestia esse Deos.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ principia actiua in istis inferioribus corporibus non inueniuntur, nisi qualitates actiuæ elementorum, quæ sunt calidũ, & frigidum, & huiusmodi, etsi sic esset, quòd formæ substantiales inferiorum corporum, non diuersificarentur, nisi secundum huiusmodi accidentia, quorum principia rarum, & densum antiqui naturales posuerunt, non oporteret super hæc inferiora corpora aliquod principium actiuum ponere, sed ipsa sufficerent ad agendum, sed rectè considerantibus apparet, quòd huiusmodi accidentia se habent sicut materiales dispositiones ad formas substantiales naturalium corporum. Materia autem non sufficit ad agendum, & ideo oportet super has materiales dispositiones ponere aliquod principium actiuum. Vnde Platonici posuerunt species separatas, secundum quarum participationem inferiora corpora substantiales formas consequuntur. e Sed hoc non

¶ Ad has dubitationes alio ordine respondendum est. Primo namque ad secundam, ex cuius sensu reliquæ pendent, deinde ad primam, & tertiam dicetur. Sciendũ est ergo, q̃ duplex est principiorum actiuorum ordo, quædã enim sunt principia actiua formaliter, quędam vero virtualiter. Actiua formaliter voco, quæ sunt principia elicitiua actionum, qualia sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt calidum, & frigidum &c. Actiua autem virtualiter dico illa quæ non eliciunt actiones, sed sunt, quorum virtute actiones eliciuntur qualia sunt omnia corpora secundum substantias. Dictu est enim superius, q substantia creata nullius actionis est elicitiuum principium & quod causen eit id, cuius virtute qualitates, & potentiæ actiuæ agunt. Hoc autem duplex genus actiui principii in corporibus sicse habet, q formale sequitur virtuale, & sic virtuale est prius formali secundum rem, sed secundum nomen est totum oppositum. quoniã actiuum formale adeo sibi nomen actiuitatis vendicauit, vt communiter dicatur, vt in hac etiam litera dicitur, q nullum inuenitur in istis inferioribus actiuum principium, nisi quibus elementaris &c.

Phi.2.tex. 56.& seq. to.2

a 909

C.1.2.Phy. tex.26.to mo.2.

a 812

¶ Hoc igitur supposito, ad secundũ dubium dico duo. Primum, q tando infra ordiné actiorum formaliter, optime videtur se qui. Omnia actiua formaliter in istis inferioribus se habent, vt materiam disponentia. ergo necesse est ponere aliquod in superiorib. actiuum formale, q se habeat ut perficiens, & cum tale oporteat esse mobile, sequitur ergo est corpus cœleste. Nec potest cõtra hoc instari, q tale est subitantia corporis huius, quia illa non est in ordine actiorum formaliter. Secundum est, q vniuersaliter loquendo de vtroq; ordine actiorum, processus literæ ét valet, qđ ad ordine manifestatur. Omnia hæc actiua formaliter sunt vt materiam disponentia. ergo præter hæc oportet esse aliud actiuũ formale se habens vt informans. Tunc vltra, Sicut superius principium actiuum formale se habet ad inferius principium actiuum formale, ita superius virtuale ad inferius virtuale. Substãtiæ nãque rerum ex earum accidentibus innotescunt, vt in primo de anima dicitur, sed præter inferius formale oportet ponere superius formale, ergo præter inferius virtuale, oportet ponere superius virtuale, & sequitur amplius, q quemadmodum inferius formale, est vt materiale respectu superioris formalis, ita inferius virtuale respectu superioris virtualis. Et sic patet, q hæc literam interpretemur de actuis formaliter, q cõsequentia est bona ex primum dictum sive vniuersaliter, & indistincte interpretemur de actuis, consequentia quoque est bona ex eadem radice, quia. f. formaliter actiua sunt tantum di ponentia. Vnde ad obiectionem in oppositum dicitur, quòd antecedens intelligitur de accidentibus istis, vt sunt actiua virtute propria. Et cum dicitur quòd tunc fiet recursus ad subitantiam corporis, cuius est illud accidens, iam patet responsio, quòd variatur ordo actiorum. Oportet enim habere recursum ad altius actiuum formale, ut omnis ordo actiuorum completus, & sic fit reductio ad corpus cœleste, quod manifeste actionem elicit non per qualitatem materialiter se habentem ad naturas corporum inferiorum, sed per altiores proprietates, qualis est lux, & influxus &c.

¶ Ad primam vero dubitationem dicitur dupliciter. Primo, quod nullum inconueniens sunt, digressionem talem facere, aut relinquere destructionem illius conditionalis, quoniam per id nosquo

¶ Ad quartum dicendum, quòd actiones corporum cœlestium diuersimodè recipiuntur in inferioribus corporibus secundum diuersam materiæ dispositionem. Contingit autem quandoque, quòd materia conceptus humani non est disposita totaliter ad masculinum sexum, vnde partim formatur in masculum, partim in fœminam. Vnde & hoc introducitur ab Augu.† ad repellendum scilicet diuinationem, quæ fit per astra, quia effectus astrorum variãtur etiam in robus corporeis secundum diuersam materiæ dispositionem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum corpora cœlestia sint causa humanorum actuum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd corpora cœlestia sint causa humanorum actuum. Corpora enim cœlestia, cum mouentur a spiritualibus substantijs, sicut supra dictum est, * agunt in virtute earum, quasi instrumenta, sed illæ substantiæ spirituales sunt superiores animabus nostris. ergo videtur quòd possint imprimere in animas nostras, & sic causare actus humanos.

¶ 2 Præt. Omne multiforme reducitur in aliquod vniforme principium, sed actus humani sunt varii, & multiformes. ergo videtur q reducantur in vniformes motus cœlestium corporũ, sicut in sua principia.

¶ 3 Præt. Astrologi frequenter vera annunciant de euentibus bellorum, & aliis humanis actibus, quorum principia sunt intellectus, & voluntas, quod facere non possent, nisi cœlestia corpora essent humanorum actuum causa, sunt ergo corpora cœlestia humanorũ actuum causa.

¶ Sed contra est, quòd Damascen.* dicit, quod corpora cœlestia humanorum actuum nequaquam sunt causa.

¶ Respon. Dicendum, q corpora cœlestia in corpora quidem imprimunt directè, & per se, sicut iam dictum est, * in vires aũt animæ, quæ sunt actus organorum corporeorum non directè

De ciuit. Dei lib.5. c.6.

est, nullam esse varietatem formarum inferiorum excedentem efficaciam qualitatum elementi. cum, vt patet ex operibus. Quod enim magnes trahat ferrum, ex nulla elementi virtute proficuit, & consequenter nec eius forma, quæ illius operatio est principium &c. Secundo, quod illa conditionalis fuit destructa in littera, non

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum corpora cœlestia sint causa humanorum actuum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd corpora cœlestia sint causa humanorum actuum. Corpora enim cœlestia, cum mouentur a spiritualibus substantijs, sicut supra dictum est, * agunt in virtute earum, quasi instrumenta, sed illæ substantiæ spirituales sunt superiores animabus nostris. ergo videtur quòd possint imprimere in animas nostras, & sic causare actus humanos.

¶ 2 Præt. Omne multiforme reducitur in aliquod vniforme principium, sed actus humani sunt varii, & multiformes. ergo videtur q reducantur in vniformes motus cœlestium corporũ, sicut in sua principia.

¶ 3 Præt. Astrologi frequenter vera annunciant de euentibus bellorum, & aliis humanis actibus, quorum principia sunt intellectus, & voluntas, quod facere non possent, nisi cœlestia corpora essent humanorum actuum causa, sunt ergo corpora cœlestia humanorũ actuum causa.

¶ Sed contra est, quòd Damascen.* dicit, quod corpora cœlestia humanorum actuum nequaquam sunt causa.

¶ Respon. Dicendum, q corpora cœlestia in corpora quidem imprimunt directè, & per se, sicut iam dictum est, * in vires aũt animæ, quæ sunt actus organorum corporeorum non directè

formaliter sit breuiter tis causa, sed impli cite, & virtualiter. Affirmando enim actum inferiorem se habere, vt materia tia respectu subitantiarum, satis ostendit infirmitatem horum actiuorum respectu varietatis omnium formarum subitantialiũ horum. Si enim in potentia sunt ad formas ipsas, oportet quod sint potẽtia ad diuersitatem earum, cum diuersitas formalis naturarum cõsequatur, & eandem habeat res esse virtatem, & diuersitatẽ ab alio. Consonat autem feres literæ huic expositioni: quoniam cum adueritia coniunctione transiate ad ostendendam imporentiam horum ex agere causalitatem super dentium corundem. ¶ Ad tertium dicitur, q vtroq; e modo verificat, potest eo rollarum illud. Et primo quidem modo sequitur ex dictis consequentia propositione non explicata, f. q cẽs sit agens vniuersale. ex his natis bene sequitur. ergo quæcũque inferiora agunt ad speciem, agunt ex instrumenta cœlestia. sus dictum probatum est, illa sola agunt directe, & per se naturam, quæ causant eam in quocunque inuenitur secundum eandem rationem, hæc autem impossibile est esse vniuoca, vt sunt ista. Et ideo hæc inquantum agunt ad speciem generando individuum agunt in virtute illorum quorum per se est agere ad speciem. Secundo autem modo intellectum. verum est accipiendo instrumentum non stricte, vt arguendo acceptum est, sed large, vt. Omne mouens motum vt sic, dicitur instrumentum. hoc etenim modo corpora inferiora sunt instrumenta superiorum, quia non agunt nisi mota abillis, & similiter accipiendo instrumentũ, vt actiuũ conditionis materialis, est instrumentum actiuæ conditionis formalis. Cum. n. ne agens ibi simile, quantũ pot, & quinto agens est superius; tanto sic formalius, consequens est q conditio causata in effectu a superiori agente, est vt formalis respectu conditionis causatæ ab inferiori. Merito autem hac ratione, inferius vocatur instrumentum superioris, quia instrumenti est materiam parare principalis vero agentis informare, & vtroque modo Sol, & homo generant hominẽ. Nec sequitur, quòd non assimiletur homini generanti, quia non ita stricte sumitur. Vnde in littera non dicitur absolute instrumentum, sed sicut instrumentum.

¶ Super quæstio. CXV. Arti. IIII.

TItulus; Humanorum actuum. Humani actus dicuntur, qui sunt proprii hominis, in eo q homo, in quibus differt a brutis, & hi sunt actus intellectus, & voluntatis tam elicti quã imperati vt sic.

¶ In

¶ In corpore tria. Primo, ostendit habitudinem corporum cælestium ad ea, quorum sunt causæ. Secundo ea, quæ occasionaliter mouent. Tertio, respondet quæsito.

¶ Quo ad primum tria. Primo, qualia sunt directe, & per se subdita earũ causalitati: & dicit quòd sunt corpora. Secundo, qualia per accidẽs subdita: & dicit quòd sunt vires animæ affixæ organis corporis. Tertio, quod consequenter, si intellectus esset alterorum modorum subditus, duo, primo, quòd naturaliter omnia ageret, vt bruta: secundo, q non esset liberi arbitrij.

362

¶ Aduerte hic duo. Primum, quòd in hac litera infinuatur talis distinctio. Corpora cælestia agere aliquid, contingit dupliciter scilicet causaliter, & occasionaliter, & vterque modus subdiuiditur. Nam causalitatem habere super aliud contingit dupliciter scilicet directe, & per se. Et sic habet causalitatem super corpora. Et indirecte, seu per accidens ideſt per aliud. Et sic habet causalitatem super vires animæ alligatas corporeis organis: in eas enim agit per aliud, ideſt, per corpus, q est earum organũ, quod probatur ex eo, quia impediuntur secundum impedimenta organorum, vt patet in visu. Occasionaliter quoque mouere aliquid dupliciter contingit. Vno modo necessitando. & sic pertingit vsque ad intellectũ: alio modo inclinando tantum, & sic pertingit ad voluntatem, vt in litera se cunda parte patet, quod per anticipationem dicendum, duxi, ne introducentes secundum partem, æquiuocatio illorum terminorum, scilicet indirecte, & per accidens deciperet. Intenditenim litera occasionaliter, non causaliter. Vnde non dicit quòd indirecte, & per accidens causant, aut imprimunt, vt in prima parte dixerat: sed pertingunt, seu pertingere possunt, aperiens ex hoc, non de causalitate, quæ impressio quædam est, sed de occasione, quę propositionem sonat absque impressione, se loqui.

492

¶ Secũdo aduerte, quod vires animæ affixæ organis, & aliæ formę naturales, sunt depressæ in materia corporali: anima vero eleuatur supra eorum ordinem corporum, vt pote excedens naturã, quę est principium formale cuiusque corporei actiui, vt sic. Cuius signum est, quod natura non nisi ad vnum mouetur anima autem etiam vegetatiua mouet ad omnes differentias, vt patet in augmento plantarum. Et propter hanc differentiam corpora cælestia, inquantũ sunt corporalia agentia (de eis enim nunc hic est sermo) dicuntur agere directe, & per se in corpora, i. composita ex materia, & forma, quæ non excedit naturæ rationẽ. In vires autem animæ organicas dicuntur agere per accidens, id est per corpus, quia. f. sunt alterioris ordinis, quam formę corporeæ.

¶ Quo ad secundum, patet, duo, scilicet. Primo, q cælum printingit ad intellectum voluntatemi indirecte, & per accidẽs, i. per motũ occasionis, q ponẽ do obiectũ vtriq;. Secundo, q differẽter hoc fit respectu intellectus, & voluntatis: quia ille necessario sequit sensus ista non.

¶ Circa hanc partẽ occurrit dubium, quo saluaẽ hæc differẽtia inter intellectũ, & voluntatẽ. Aut. n. intelligitur quo ad exercitium actus, aut quo ad specificationẽ eiusdẽ. Si primo modo falsum est, q intellectus necessitet à sensu, cum liber sit vsus intellectus. Si secundo mõ, nulla est inter intellectũ & voluntatẽ dfia, cũ vtriusq; obiectũ sit vnũ, & idẽ cognitũ, ex sensibilibus.

q.111. artic.2.

568

¶ Ad hoc breuiter dr, q assignata dfia intelligit quãtum ad rectitudinem actus: rectitudo. n. actus intellectus est naturalis. Nõ. recte ifelligimus, q a volumus, sed quia agentia ad intellectionẽ sunt bene disposita ẽx natura, pnãtsmata. f. & intellectus agens &c. rectitudo aũt actus voluntatis est libera. Ideo. n. recte volumus, quia volumus sic, puta, iuste, rẽperire &c. Et pterea actus intellectus necessario sequit dispositionẽ sensus, vt pote varíatũ obiectũ sui, ad q hẽt naturalẽ nõ liberã habitudinẽ. actus vero voluntatis nõ necessario sequit dispositionẽ passionis, vt pote liberæ. Ad obiectionẽ aũt dr, q intelligit quo ad specificationem actus, sed non quo ad ortã se tenẽtia ex parte specificationis, sed quo ad aliquid, scilicet: Rectitudiné actus rectitudo nãque propria actus ad specificationem spectat actus. Quòd autem hæc sit mens literæ, patet ex eo, quod turbationem actus intellectus ex turbatione sensus probatione assert. Constat enim turbationem ad obliquitatem actus pertinere.

D.295.

570 2.dis.7.q. 3.ar.1.ad 3. & ar.2. & 3. & no.c. 6. arg. 3 cor. & ar. 10. Et quo à.ar.12.

¶ Quo ad tertiũ conclusio responsiua quæsito, est negatiua. Corpora cælestia non sunt humanorum actuum causa. Probatur complendo antedicta sic. Si corpora cælestia essent humanorũ actuũ causa, intellectus non differret a sensu: sed constat intellectum. & voluntatem non esse actus corporum: ergo consequentia infertur ex dictis. Et confirmat ex authoritate Homeri tenentis oppositum vt patet tertio de Anima. Cætera sunt plana.

¶ Super Quæstionis centesimæ decimæ nonæ Articulũ quintũ.

TItulus clarus.

¶ In corpore sunt tria iuxta tres opiniones relatas de domi-

ARTICVLVS V.

Vtrum corpora celestia possint imprimere in ipsos dæmones.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod corpora celestia possint imprimere in ipsos dæmones.

quidem, sed per accidens: quia necesse est huiusmodi actus harum potentiarum impediri secundum impedimenta organorum, sicut oculus turbatus non bene videt. Vnde si intellectus, & voluntas essent vires corporeis organis alligatæ, sicut posuerunt aliqui dicentes, quòd intellectus non differt à sensu, ex necessitate sequeretur, quòd corpora cælestia essẽt causa electionum, & actuum humanorum. Et ex hoc sequeretur, quòd homo naturali instinctu ageretur ad suas actiones, sicut cetera animalia, in quibus non sunt nisi vires animæ corporeis organis allegatæ. Nã illud quod fit in istis inferioribus ex impressione corporũ cęlestiũ, naturaliter agit. Et ita sequeretur, quòd homo non esset liber arbitrij, sed haberet actiones determinatas, sicut & ceteræ res naturales: quæ manifestè sunt falsa, & cõuerſationi humanæ contraria. Sciendum est tamen, quòd indirectè, & per accidens impressiones corporum cęlestiũ ad intellectum, & voluntatem pertinere possunt, inquantum scilitet tam intellectus, quàm volũtas aliquo modo ab inferioribus viribus accipiunt, quæ organis corporeis allegantur: sed circa hoc diuersimodè se habent intellectus & voluntas. Nam intellectus ex necessitate accipit ab inferiorib. virib. apprehensiuis. Vnde turbata vi imaginatiua, vel cogitatiua, vel memoratiua ex necessitate turbat actio intellectus: e sed voluntas non ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris. Licet enim passiones, quæ sunt in irascibili, & concupiscibili habeant quandam vim ad inclinandam voluntatem, tamen in potestate voluntatis remanet sequi passiones, vel eas refutare. Et ideo impressio cælestium corporum, secundum quam immutari possunt inferiores vires, minus pertingit ad voluntatem, quæ est proxima causa humanorum actuum, quàm ad intellectum. Ponere igitur cælestia corpora esse causam humanorum actuum, est proprium illorum, qui dicunt intellectum non differre à sensu. Vnde quidam eorum dicebãt, quòd talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum deorumque. Quia ergo constat intellectum, & voluntatem non esse actus organorum corporeorum, impossibile est quòd corpora cælestia sint causa humanorum actuum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spirituales substantiæ, quæ cælestia corpora mouent, in corporalia quidem agunt mediantibus cælestibus corporibus: sed in intellectum humanum agunt immediatè, illuminando. Voluntatem autem immutare non possunt, ut supra habitum est.*

q.111. artic.2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd sicut multiformitas corporalium mortuum reducitur sicut in causam in vniformitatem mortuum cælestium: e ita multiformitas actuum, qui sunt ab intellectu, & voluntate, reducitur in principium vniforme, quòd est intellectus, & voluntas diuina.

AD TERTIVM diceneum, quod d hominum sequuntur passiones, qnæ sunt motus sensitini appetitus, ad quas cooperari possunt corpora cælestia: pauci autem sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistant, Et ideo astrologi, in pluribus vera possunt prædicere, & maximè in communi, non autem in speciali. Quia nihil prohibet aliquem hominem per liberum arbitrium passionibus resistere. Vnde & ipsi astrologi dicunt, quod sapiens homo dominatur astris, inquantum scilicet dominatur suis passionibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpora celestia possint imprimere in ipsos dæmones.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod corpora celestia possint imprimere in ipsos dæmones.

568

que propria actus ad specificationem spectat actus. Quòd autem hæc sit mens literæ, patet ex eo, quod turbationem actus intellectus ex turbatione sensus probatione assert. Constat enim turbationem ad obliquitatem actus pertinere.

¶ Quo ad tertiũ conclusio responsiua quæsito, est negatiua. Corpora cælestia non sunt humanorum actuum causa. Probatur complendo antedicta sic. Si corpora cælestia essent humanorũ actuũ causa, intellectus non differret a sensu: sed constat intellectum. & voluntatem non esse actus corporum: ergo consequentia infertur ex dictis. Et confirmat ex authoritate Homeri tenentis oppositum vt patet tertio de Anima. Cætera sunt plana.

¶ Super Quæstionis centesimæ decimæ nonæ Articulũ quintũ.

TItulus clarus.

¶ In corpore sunt tria iuxta tres opiniones relatas de domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæmonibus, ita quòd in, & ex tertia, respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum est opinio peripatetica destruens quæstum radicaliter, & tria dicuntur. Primo, ipsa opinio, quòd dæmones non sunt. Secundo, falsitio apparentium, quod procedunt ex astris, authoritate Aug. & Porphyrii, & tangit in problemate illo magno. Propter quid omnes viri excellentes melancholici. Tertio, impugnatio, quia aliqui effectus apparet, ad quos non sufficiunt astra, ergo.

Probatur antecedens in quatuor effectibus, loqui lingua ignota, recitare quæ núquã didicerunt, statuas loqui, eas moueri.

¶ Quo ad secundũ opinio platonica, & hictria. Primo opinio ipsa, scilicet quòd dæmones animalia corporea de aeretatem æterna, tónalia, passiua quo ad affectiones &c. vt patet ex Augus. & Apul. Secundo, quid respondendum esset quæsito secundũ hanc opinionem, & dicitur quòd, eodem modo sicut de homine, quòd scilicet cælum non potest imprimere, sed operational per proponere. Tertio, impugnatur, quia ex superius dictis patet, q̃ est falsa.

¶ Quo ad tertium duo. Primo ponitur tertia opinio, immo determinata sententia, f. Dæmones substantiæ sunt intellectuales non vnitæ corporibus. Secundo, ponitur conclusio respõsiua quæsito negatiuæ. Dæmones nec per se, nec per accidens, nec directe, nec indirecte subdunt actionibus cœlestium corporum. Hæc conclusio eo ipso probatur, quo infertur ex tertia opinione per ly vnde patet facilecio de ipsa opinio ne antecedens, qđ supponitur ex supradictis probatũ.

¶ *Super quæstionis centesimædecimequintę, Articulum VI.*

IN corpore quatuor. Primo, ponitur quæstio ista partim soluta, partim soluenda. Secundo, ostenditur pars soluta. Tertio, pars soluenda. Quarto, infertur conclusio responsiua quæsito in calce.

¶ Quo ad secundum, quia primum patet, dicitur quòd quæstio ista est soluta, quo ad illa subdita corpori cęlesti, quæ etiam sunt subdita voluntati humanæ, f. q̃ quo dendum est quæstio negatiue, f. Corpora cęlestia non imponunt subditis humanæ operationi necessitatem. Probatur, quia posset impediri corum actio per voluntatem, probatur, quia non est sibi subdita, quia non sequitur necessario ichnationes passionum.

¶ Quo ad tertium, quatuor. Primo ostenditur in quibus est quæstio difficilis, f. q̃ in cæteris naturalibus. Probatur, quia inter ea nullum apparet principium non subditum cęlo, seu ponitur ratio ad partem affirmatiuam ex duab. propositionibus. Prima est. Omne qđ est, f. de nouo, habet causam. Secunda est. Posita causa ex necessitate sequitur effectus, Tertio, examinatur ex Aristo. secunda propositio, & quarto, primo. Examen secundæ propositionis primo concludit esse falsam vniuersaliter, quia scilicet non teneat in causis potentialibus. Probatur, quia attingunt vt in pluribus finem intentum, & non semper, ut patet secundo Phy. Deinde ostendit q̃ ista exceptio est obuiet illi propositioni in se, & absolute, non tamen vt applicatur ad intentum, talis ratione. Causa naturalis deficiens in paucioribus, vt sic, est ex aliqua alia causa impedie te ipsam a proprio effectu, ergo necessario deficit, igitur vterque effectus, f. & necatus, & præter intentum, nascentis. Antecedens patet, & consequentia probat, quia impedimentum ipsum ex necessitate contingit.

¶ Circa hoc secundæ propositionis examen. Posita cã necessario est sequi effectum, dubium occurrit, q̃ exceptio nulla sit propter rationẽ Aure. Cã de qua est sermo, non est cã insufficiens, quoniam de ea fatuum est dicere hoc, sed sufficiens. Sufficiẽti aũ cã posita, & libertate cãdi adempta, vt in naturalibus, de quibus est sermo inuenitur, intelligi nõ põt q̃ effectus non sequatur, & si aliud requiritur, ergo posita causa non erat sufficiens, qđ enim sufficit, non exigit aliud.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ sermo præsens est de causa per se & sufficienti. Et cũ dicitur, Si ipsa posita non sequitur effectus, ergo aliud requiritur, negatur consequentia, committitur. n. sophisma consequentis, potest. n. prouenire non consecutio effectus aliunde, puta, ex concursu alterius impedientis. Vnde non ex insufficientia combustibili oportet procedere, q̃ non sequatur combustio, sed ex concursu alterius impedientis combustionem. Et si instetur contra hoc, quia talis concursus redundat in sufficientiam causæ, eo quia causa impedita non est sufficiens, patet responsio, quòd secundum veritatem non redundat in insufficientiam causæ absolutæ, sed causalitatis actualis, cui impedimentum præstatur. Et forte in hoc deceptus est Auicen, quia non distinxit inter sufficientiam causæ, quæ attenditur penes actum primum, seu formam, quæ est principium agendi, & sufficientiam circumstantiarum actualis causalitatis, respectu huius, nunc, hic, quæ attenduntur penes diuersa occurrentia. Certum est enim quod causam sufficientem hoc secundo modo sequitur necessario effectus: non autem primo, & tamen de primo est sermo, cum de causis loquimur. Et ideo excepto Aristo. vera est ista quod quædam sunt causæ per se & sufficientes, quæ necessario inferant suos effectus non simpliciter, sed cum limitatione scilicet, ut in pluribus, ac per hoc non necessario inferant absolute suos effectus, & hæc est vna radix contingentiæ, vt in primo Perihermenias dicitur.

¶ Circa obiectionem factam in littera contra exceptionem Aristo. quòd licet sit vera, non tamen euacuet difficultatem propositam, duplex dubitatio occurrit. Prima est, quia falsum videtur, quod causa deficiens in minori parte, deficiat semper propter aliquam causam impedientem: immo hic videtur error Stoicus. Quod sic probatur. Sicut potentia ad potentiam, ita actus ad actum, sed potentia deficiendi in minori parte non est a potentia susceptiua impedimenti, sed econuerso. Non enim ideo potest causa naturalis deficere, quia potest impediri, sed econuerso, quia potest deficere, ideo potest impediri. Intrinsecum enim est ratio extrinseci, & non econuerso. ergo actu deficere, non est ab actuali impeditione, & consequenter potest causa deficere absque causa impediente.

¶ Secunda dubitatio est ad hominem, scilicet San. Tho. Si negatio secundæ propositionis ad propositum nihil confert, quia posito causa potente deficere, & causa impediente, effectus necessario sequitur, vt quid toties replicatur in hoc proposito istæ duæ propositiones sic examinatæ? Ponuntur enim hic, & in primo contra Gent. cap. 86. & in 6. Metaphys., & in primo Perihermenias &c.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quod assumptum litteræ verum est, f. quod causa nunquam deficiat, nisi propter aliquam causam impedientem. Ad cuius euidentiam scito, quod quemadmodũ entia generabilia habent ab intrinseco potentiam ad nõ esse, quæ tamen nunquam exit in actum, nisi adsit aliquod corruptiuum, ita potentia deficiendi in agere, est ab intrinseco, & tamen non exit in actum deficiẽdi, nisi adsit aliquid causans illum defectum. Et ratio vrobique est eadem, quia. f. potentia passiua non exit in actum, nisi ab aliqua actiua moueatur. Posse autem non esse, & deficere in actione, ad potentiam passiuam pertinet, & ideo non fit absque aliqua causa. Nec te decipiat, quod potentia ad agere est actiua, quoniam agere sequitur actum, & ideo potentia ad agere est actiua, deficere autem in actione sequitur imperfectionem, & ideo potentia defectiua quocunque defectu ad potentiam passiuam reducitur, vt patet ex primo cœli. Et hæc intelligenda sunt de defectu actionis ex parte causæ, qui est ab intrinseco, de quo est obiectio. De defectu autem eius ex parte extrinsecorum, manifestum est ex aliquo impediente prouenire, sed quomodo, inferius dicetur.

¶ Ad obiectionẽ aũt in oppositum dr, q̃ maior est falsa: & rõ est, quia ordo compositionis est contrarius ordini resolutionis. quæ enim sunt priora via generationis, sunt vltima via corruptionis. Vnde in proposito, cum entia generabilia habeãt potentiam ad non esse, & ad corrumpi ab alio, & ió possint corrumpi, quia possunt nõ esse, & non econuerso, tamen prius naturaliter est actus corruptionis, q̃ nõ esse, cũ non esse sit terminus corruptionis, & sic præposterus est ordo inter potentias, & actus earum. Et similiter cum agentia possint deficere, & ideo impediri, tñ prius natura impediuntur, quã deficiant, & sic optime dictum est in littera, quo ad actualem defectionem, quod semper est ab aliquo causa impedimentem. Nec hic est error Stoicus, sed q̃ potentia defectiua esset ex potentia impedibili, vt patet per Boetium in primo Perihermenias.

¶ Ad secundam vero dubitationem, quamvis f. esse dici possit, & bene, quod quia vtraque propositio inducitur ab aduersarius, vt integre ratio referatur, ut quales sint propositiones allatæ & in se, & ad propositum, expedit vbicunque hoc tractatur, vtrumque discurrere, profundius tamen considerantibus, altius caput huius discussionis apparebit ex sequentibus.

¶ Examen autem primæ propositionis consistit primo in illius destructione in communi, distinguendo de eo quod est, & sit, per se, & per accidens, & quod eius per se habet causam, ens vero per accidens non. Et probatur, quia non vere ens non habet vere cãm: ens per accidens est huiusmodi. probatur, quia non est vere ens, vt patet. Secundo in applicatione ad propositum, distinguendo in productione effectus, qui dicitur per accidens, ipsas causas, quia licet ipsæ causæ necessario causent, concursus tamen earum est per accidens, & consequenter effectus exillo concursu esset causa ex qua necessario sequatur, & declaratur vtrumque exempto toto naturali.

¶ Sed sunt hic multa dubia, quæ vtinam Deus illuminet.

¶ Circa hoc examen primæ propositionis, scilicet. Omne quod est, habet causam, dubitatio occurrit dupliciter, scilicet simpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidem, quia sicut effectus quasi simplex, puta, album, aut calidum, habet in corpore cęlesti aliquã per se causam, in quam reducitur eius proxima causa, ita concurrit causarum proximarum causatur a concursu illarum causarum cęlestium, ut in exemplo litteræ. Combustibile esse in superficie terræ est tandem ab A, causa cęlesti, & similiter combustibũ superius debitum, deorsumque cadens est a B, cęlesti causa. ergo concursus combustibilis cum combusto est ex concursu A, & B. Tunc vlr. sed concursus A, & B, est per se, & non per accidens. Probatur, quia in cęlo nullus est concursus per accidens: omnia enim sunt ibi per se. ergo concursus istorum inferiorum hẽt per te causam secundum esse, quamuis quo ad nos sit per accidens, quia latet suæ connexionis perfectas. sit hæc ratio multo tempore me vinctum tenuisse videtur.

¶ Secunda vero dubitatio ad hominem est, quia in 6. Metaphys. Sanc. Thom. examinans hæc, videtur velle totum oppositum eius, quod dicit hic nanque omnia resoluit in hoc, q̃ concursus non habet causam, ibi vero saluat, quod concursus potest habere cãm superioris ordinis, puta, concursus horum inferiorum potest habere causam cœlestem. Et dat exemplum de concursu herbarum in florendo. Rursus hic dicit, quod impedimentum causæ reducitur in aliquam causam: ibi vero omnia resoluit in hoc, quod impedimenta non habent causam cęlestem. Et sic omnia videntur reddi ambigua.

¶ Ad euidentiam harum difficultatum tria notanda cum Dei adiutorio sunt. Primum est, proportio mouentis ad mobile. Secundum est, reductio effectus in causas superiores. Tertium, proportio cęlestis corporis ad hæc inferiora corpora. De primo constat, quod cum mouens ut sic, præsupponat, non faciat mobile, quod actio, eius quamuis ut egreditur ab agente sit sufficiens, & optime circumstantionata, nec impedita, ut tamen recipitur in patiente, oportet quod modificetur iuxta naturam, & modum, & dispositiones mobilis, ut patet inductiue. Et propterea accidit quod effectus intentus a causa non prouenit ex impedimento non causæ agentis, sed materialis. De secundo constat quoque, q̃ effectus duarum substantiarum causarum ex eodem genere cau-

sæ, re-

*l.i.10.c. 11.a medio, to.5.

*l.i.18.c. 16. circa medium, to mo. 3.

†l.i.10.c. 11, post medium, to mo.5.

*l.i.8.c.16, parum a prin.to.5.

†Ar.præc. Q.51.ar.1

Art.4. huius qõ.

*In li.de somno, & vigilia, c.2. nõ lõge a prin. tom.2.

Hier.in 4.c. Matth. Chrysost. Hom.78. in Matth. in medio. ¶ Quæst. 21. q.2. c.10.ar.6. *In li.de diuinat. per somnia, c.1. post medium, to mo.1.

3.cõtra 3. 86. Et vide q.2.ar.14. ad 3. & q.3.ar.5.ad 1. & 2. Et 1.ar.5.ad 1. & 2. Et ma.q.16. arti.7.ad 11.

Li.11.c.6. in medio tom.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sæ, reducitur in causam superiorem per causam mediam, vt patet in syllogismis. Conclusio enim contingens, quamuis reducatur in præmissam contingentem, & alteram necessariam, contingentia tamen eius non reducitur in præmissam necessariam mediante alia contingente, quasi contingentia conclusionis sit a contingentia præmissæ, & contingentia præmissæ sit ab altera præmissa necessaria, sed sit est, quòd conclusio ipsa, & eius contingentia reducantur in præmissam necessariam, vt modificetur in præmissa contingente. Et quia ipsa modificata in contingente est contingens, licet in se sit necessaria, ideo conclusio sequitur contingens, & non necessariam. Et si ipsa præmissa contingens reducenda est in necessariam, non secundum se totam in eam reducitur, sed resoluenda est in id, quod est sibi proprium, ex quo habet contingentiam, & in id quod participat in superiori, ex quo participat esse, seu causare. De tertio autem constant duæ proportiones, scilicet motus ad mobile, & agentis principalis ad instrumentale, seu superioris ad inferius. patet enim cœlum agere in hæc corpora, & cœlum cum istis corporibus causare effectiue aliquid. Sol enim & homo generant hominem. Sed aduertendum diligenter est, quod quamuis istæ duæ proportiones sint diuersorum generum, quia altera spectat ad genus efficientis, altera ad genus materiæ, & rursus altera sit inter cœlum, & hæc corpora absolute, altera vero inter cœlum, & hoc corpus in ordine ad tertium, patiens scilicet, & effectum producendum a cœlo, & hoc proximo agente: nihilominus sunt tali vinculo connexæ & ordinatæ, vt prior posteriorem modificet. Connexio quidem est, quia nunquam agentia inferiora coagunt cœlo, nisi simul patiantur a cœlo, quoniam non mouent nisi mota. Ordo vero est, quia prius naturaliter est inferiora corpora pati, & moueri a cœlo, quam cogere illi, vt patet ex eadem radice. Modificatio autem est, quia omne esse, & agere cuiuscunque modificatur secundum dispositiones recipientis esse, aut efficientis actionem. Omnis enim actus est illius, cuius est actus per modum illius, propter quod oportet fieri in patiente & disposito, vt dicitur in secundo de anima, sed agere corporum inferiorum cooperantium cœlo, consequitur passionem eorundem a cœlo. Esse igitur actiuum, seu actio, iuxta passionem modificatur: & propterea si passio non totaliter subiicitur corpori cœlestis, nec actio etiam totaliter reducitur in illud. His itaque præmissis dico tria. Primum est, quod licet omnis est eius naturæ inferioris cum omni eius conditione naturali dependear a cœlo ratione primi motus, tanquam a causa communissima, sine qua nihil fieret: non omnis tamen condinio effectus naturalis est reducibilis in aliquam causam cœlestem pure, sine mediate, siue immediate. Probatur: quia conditio effectus proueniens ex impedimento materiæ non reducitur in materiam, seu actiuum in illam, vt patet: sed multæ sunt conditiones in effectibus inferioribus prouenientes ex dispositione materiæ, idest, corporum inferiorum, qui sunt materia & patiens respectu cœli. ergo. Et si dicatur cum Auicenna, quòd illæ dispositiones materiæ causantur ab aliquo corpore cœlesti, & sic redit idem, ad excludendum hoc, formatur ratio non de aliqua parte cœli, sed toto simul, vt prius subiumendo, sed respectu totius cœli corpora inferiora sunt materia, & patiens. ergo habent proprias conditiones præsuppositas a toto cœlo in eo, vt actiuum est in hæc inferiora, & consequenter conditiones effectuum consequentes conditiones horum corporum vt materia sunt, non resolumtur in actiones cœlestium corporum, sed in conditiones corporum inferiorum. Et illudungas huic fundamento, quod horum inferiorum corporum propriæ conditiones sunt posse deficere, & ab esse tam substantiali, quam accidentali, & consequenter a pati, & agere, varium & mutabile semper habere esse, contrarium habere &c. consequens est, & quod influxus cœlestes in his corporibus modificentur iuxta conditiones eorum, ac per hoc effectus non oportet imitari causas cœlestes tantum, sed oportet esse tales, quales ex influxu cœli recepto & modificato in tali materia consequuntur. Et si his adiunxeris, quòd coagere horum inferiorum modificatur secundum proprias conditiones horum, & passionem eorundem a cœlo, consequens erit, quòd actio illorum, quamuis subordinetur actioni cœlesti, non tamen reducitur secundum omnem eius conditionem in causam aliquam cœlestem puram, sed modificatam corpori vt patienti &c. Et quoniam manifeste patet, quòd posse deficere in minore parte, quod est radix casus & fortunæ, & omnis contingentiæ in naturalibus, consequitur posse non esse: & vt vno verbo dicatur, consequitur imperfectionem propriam corporibus inferioribus, consequens est, vt contingentia vt sic, non reducantur in aliquam causam cœlestem puram, nec immediate, cum aliquid tale sit a cœlo, corporibus inferioribus pure passiue concurrentibus, nec mediate, cum aliquid contingens sit a cœlo, & inferiori agente. Sed verobique contingentia resoluitur in conditionem corporum inferiorum, differentes tamen, quia cum cœlum tantum concurrit actiue, contingentia effectus reducitur in conditionem corporum horum, tanquam in conditionem materiæ. Cum vero agentia hæc cooperantur, contingentia effectus reducitur in conditionem horum corporum, vt in conditionem agentis, quod tamen comparatur ad cœlum vt patiens, vt prædictum est. Et ideo dicimus Aristotelis ingenium & in primo Perihermenias, & in 6. Metaphysico. & in secunda Physico, semper resolui contingentiam naturalium in conditionem corporum inferiorum, qualescilicet ponit esse deficere. Sed de genere reductionis in 6. Metaphysico, reiunguit sub dubio, an sicut ad materiam, an sicut ad agens. In secundo autem Physico, reducit ad agens, casum & fortunam. In primo autem Perihermenias reducit ad materiam, seu potentiam passi. Et omnia sunt vera si dicta consideretur, quæ inspicere poteris radicaliter in 3. cont. Gen. caput 86. Et quoniam hæc ratio destruens fundamentum Auicennæ, in hoc fundatur, quòd corpora inferiora sint materia, & patiens præsuppositum toti actioni cœlesti, præter probationem allatam, quia scilicet omne agens per motum, aut mutationem præsupponit materiam, in quam agit, sed totum cœlum &c. Affero contra protervos rationem, quam nec ipse Auicenna poterit inficiari ex secundo cœli, textu 17. & sequentibus. Vnde arguitur sic. Elementa spectant ad substantialem integritatem vniuersi, igitur præsupponuntur actioni cœlesti. Antecedens patet ibidem, vbi probatur quod terra naturaliter præcedit etiam primum motu cœli, & cum terra sit infimum, omnia ergo elementa naturaliter præcedunt. Nec obstat, quod in primo theorum declaratur, quod difformitas elementorum est secundum appropinquationem & elongationem a motu cœli, quoniam ibi non declaratur difformitas, quoniam stabilitas erat in secundo cœli, sed talis difformitas, scilicet quod supremum est calidissimum &c. Et rursus talis difformitas consequitur conditionem materiæ, & non solum elongationem, aut approximationem, vt patet.

¶ Secundum vero est, quòd, vt iam ex dictis patere potest, impedimentum est duplex, Alterum actiuum, alterum materiale. Actiuum enim est, quod impedit actionem ex parte agentis, seu vt exit ab agente: materiale autem, quod impedit actionem, vt recipitur in passo. Et rursus materiale contingit dupliciter. Vno modo ex actione alterius agentis, sicut acquositas ligni impedit combustionem, ea enim quamuis materiale impedimentum sit, est tamen effectiue a causa pluuia, quæ magnescit lignum. Alio modo ex ipsa conditione materiæ, sicut frigiditas aquæ impedit calefactionem, cuius tamen frigiditatis non est alia causa, nisi ipsa natura aquæ, quæ occurrit, vt materia calefactibilis. Ex hoc clarius patet primum quod diximus, & quod conditio effectuum inferiorum consequens impedimentum materiale, tenens se ex conditione ipsius materiæ, non ex actione agentium, non causatur a cœlo. Et hoc intendebat Sanct. Thom. in 6. Metaphysico. Vbi coatingentiam reduxit ad impedimentum materiale.

¶ Nec oppositum dicitur hic, dicendo quod causæ non deficiunt in minori parte, nisi propter aliquam causam impedientem. Tum quia hic loquitur de defectu causæ actiuæ ex parte actionis, ut est ab agente, consequenter de impedimento actiuo, vt series literæ præseferre. Tum quia data quo[d] loquatur de omni modo impedimenti, non dicit quod causa impediens sit causa actiua, sed absolute dicit, quod est aliqua causa impediens. Vnde non solum actiua, sed potest esse materialis, vt expresse dicitur in litera in responsione ad secundum. Et si insistetur contra hanc glos. quòd male litera intulit ex appositione causæ impedientis, cum causa deficiente in minori parte. ergo non euitatur necessitas effectus, quia ipsum impedimentum est necessarium. Respondetur & sufficienter, & ad mentem Sanct. Thom. quod illatio illa non est fecta secundum veritatem, sed apparentiam tantum: quod ex duobus patet. Primo, quia dicitur, Videtur adhuc prædictum inconueniens non vitari. Secundo, quia in hoc eodem articulo confutat prædictam illationem in illis verbis. Manifestum est autem quod causa impediens actionem alicuius causæ, vbi

obex expresse ostendit, q ex illo antecedente, Agens in minori deficit propter aliquam causam impedientem, non sequitur, ergo ea quæ eueniunt in minori parte, euenient necessario: quia concursus ad impediendum est per accidens, dato quòd ipsa causa impediens sit per se causa illius rei, quæ impedit.

¶ Sed adhuc nõ quieuit intellectus, quoniam secundum hanc responsionem, consequentia illa nõ est inducta vt vera, sed vt apparens & confutanda, si sic est, cum inducatur ad examen illius propositionis. Posita causa ponitur effectus. & poterat confutari ex propriis, scilicet ex natura impedimenti materialis tenentis se ex conditione materiæ: quare dimissa est, & confutata ex extraneis, scilicet ex examine alterius propositionis, scilicet. Omne, quod est, habet causam, quia concursus non habet causam. Respondetur, quòd confutatio illa ex parte materiæ, aut est omnino eadem cum confutatione ex parte concursus, aut includit illam, & distinguitur ab illa, sicut inferius à superiori est maxima difficultate. Impedimentum enim duo dicit, scilicet rem quæ impedit, & relationem ad aliud, ex qua denominatur impedimentum. Et de impedimento quidem actiuo, dato quòd inquantum res est, habeat causam per se, sed inquantum impedit non oporeet, quia impedire pertinet ad concursum, qui potest esse per accidens. De impedimento autem materiali si eodem modo est, quòd scilicet inquantum res est, habet aliquam causam necessariam, siue illa sit aliud agens, siue sit conditio materiæ, oporter dicere, quòd inquantum impedimentum est, est per accidens. Et hoc est venire ad concursum: quia nihil aliud est dicere, quàm quòd concursus talis agentis cum tali materia hic non habet causam, & sic impedimentum ex parte materiæ, & hic concursus est omnino idem. Si autem impedimentum materiæ, etiam inquantum res est, in particulari sumptum non habet causam aliquam, quam necessariò seruatur, tunc ex impedimento materiali dupliciter fit per accidens & ex parte concursus, & ex parte rei concurrentis. Et sic impedimentum materiale includit impedimentum concursus, & addit: & sic distinguitur vt minus commune à magis communi. Vnde cũ hoc sit valde difficile, & ambiguum, & prolixa egens discussione, & præsens opus, vt in proœmio dixit, propter Nouitios in theologia instruendos breuius, ac clarius conficiendum erat: ideo propter claritatẽ doctrinæ ac breuitatem transiuit ad confutandam illam illationem ex secunda propositione.

¶ Necnon confutatio est ex extraneis, Immo ex propriis impedimenti, inquantum impedimentum est: quoniam vt patet ex dictis, concursus conuenit impedimento vt sic: immo in communi loquendo, ut litera loquitur, descendere ad impedimentum inquantum materiale, & sic confutare illam consequentiam, erat potius à propriis diuertere. Et hoc potest assignari pro alia ratione huius transitus, vt scilicet staret in propriis impedimenti ut sic. Potest & aliter etiam ad mentem literæ dici, quòd San. Thom. non absolute dixit transeundum esse ad alteram propositionem, sed cum limitatione, scilicet secundum hæc duo, quasi diceret. Si nolumus egredi hæc duo ab antiquis posita & ab Arist. reprehensa in communi, oportet transiret ad alteram. Et ratio est, quia instantia contra propositionem primo examinatam, scilicet. Posita causa ponitur effectus, non excludit formaliter illam: quoniam instantia non accipit totalem causam effectus in pauciortbus. Accipit causam naturalem deficientem in minori parte, & tamen causa effectus in minori parte non est illa sola, sed illa cum causa impediente, quia nunquam deficit, nisi impedita. Vnde oportet dare instantiam, quòd vtraque simul posita non sequatur effectus: & ideo transire oportet ad concursum, quòd careat causa. Virtualiter tamen, vt patebit inferius, instantia data sufficienter falsificat illam: quia ex natura possibilis inuenta in causa deficiente, concursus illius alterius est per accidens.

¶ Tertium dicendum est, quòd concursus, sicut & impedimentum, est multiplex, scilicet actiorum, vel actiui & passiui cum conditionibus eorum &c. Nec refert in proposito de quo concursu fit sermo. Vnde in litera in corpore articuli datur exemplum de concursu agentis, & materiæ. In responsione vero ad tertium est sermo de concursu etiam actiorum. Vniuersaliter siquidem oportet esse verum, quòd si aliqua duo concurrunt, & quodlibet illorum seorsum habeat totam seriem suarum causarum necessariam, & suprema causæ vtriusque ordinis per se concurrant, quòd oportet concursum omnium mediorum, & vltimorum effectuum necessario causari à concursu suprematum causarum: non enim possum intelligere oppositum. Sed si hæ duæ conditiones ponitur in antecedente non saluantur, scilicet quia suprema causæ non per se concurrunt, aut tota series alicuius ordinis non est necessaria, non oportet concursum proximarum causarum, aut effectuũ habere causam, ex qua de necessitate sequatur. Et ex prædictis aũt patet iam, q cum aliquid, id vocamus per accidens, sit q tunc cõcurrit duo simul, puta, in exemplo literæ, combustio, & huius materiæ, puta frumenti, cõsumptio. & q quãuis alterum horũ reducatur in aliqd corpus cœleste, alterum quandoq; reducitur in conditionem corporum inferiorum tanquàm in suprematum causam, sit sic cum concursus cæli, & huius corporis inferioris, quæ sunt supremæ causæ effectuum concurrentium, non sit per se, sed possit esse per accidens: sequitur q concursus horum effectuum nõ sit per se per habet causam per se. Et similiter quãuis quandoq; vterque effectus reducatur in causas cæleste vt supremas, quia tamen tota series causarum singularum seorsum non est necessaria, quia fit resolutio huius effectus ad suprematum causam, cælestem media causa non necessaria, sed potente deficere, seu possibili, non sequitur ergo concursus effectuum habet causam per se, aut necessariam, concursum suprematum causarum cælestium. Et meritò, quia concursus ille siderum, quãuis in se sit per se, & necessarius, vt applicatis tamen ad hos effectus, est contingens: quia applicatæ mediatibus corporibus potentibus deficere, sicut & singula agentia cælestia, licet in se sint necessaria, relata tamen ad hæc inferiora, sunt agentia vt in pluribus, & deficientia quandoque: quia modificantur in his corporibus potentibus deficere.

¶ Et ex his patet responsio ad obiecta. Ad dubitationem enim simpliciter iam nunc dictum est, q non semper concurrit ex eo concursu, vt ex ea necessaria: & quare &c. Ad dubitationem vero secundam ad hominem, primo tibi fit sigillarim ad obiecta dicendo, q nulla penitus est contradictio: qm ibi particulariter affirmat concursum habere causam: hic vero destruit vniuersalem, Omnis concursus habet causam per se. Similiter ibi particulariter concedit negatiuam, q impedimentum materiale non habet causam cælestem, vbi dicæ particularizationes sunt, prima impedimenti, secunda causæ. Hic vero assumit omne impedimentum habere causam sed nõ cælestem, aut effectiuam: nec necessariam, sed absolute habere causam, quod patet non repugnare illi

¶ Sc to tamen hic, quòd ratio contingentiæ naturalium potest dupliciter assignari, vno modo ex parte complementi: alio modo ex parte radicis. Radix quidem huiusmodi contingentiæ est natura potentiæ inuenta in naturalibus, qua & possunt deficere in minori parte, & sunt in potentia contradictionis, vt dicitur primo Perihermenias. Complementum vero contingentiæ ex concursu accidentalis causarum siue actiue & possiue, siue actuarum inter se &c. Et propterea non opposita dixit, sed vtrunque assignauit in diuersis locis diuus Thomas. In sexto siquidem Metaphys. radicem hic vero, & in primo Perihermenias, & in libro contra Gent. complementum tetigit.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit, An omnis naturalis res, accipiendo rem vt distinguitur contra concursum, habeat causam, ex qua necessario fiat. Videtur enim litera huius articuli bis hoc concedere, scilicet in hac responsione, vbi vult q effectus causæ impedientis causam naturalem à suo effectu, reducatur in aliquam causam cælestem. Et si talis res habet causam necessariam, nulla res restat sine necessaria causa, quoniam talis res fit extra semper, & frequenter. In corpore quoque articuli dixit, quòd quia causa non deficit in minori parte, nisi per aliquam causam impedientem, ideo impedimentum ipsum videtur necessarium. Et non est negatum antecedens, sed propter concursum confutata consequentia.

¶ Ad oppositum autem est ratio superius adducta, scilicet q quando tota series causarum alicuius effectus non est necessaria, effectus non sequit necessario: sed effectus vt in pluribus non habet seriem causarum suarum totam necessariam, quia causæ cælestes attingunt ipsum modificatæ in natura possibilis vt sic, quia vt deficit in minori parte. ergo &c.

¶ Ad hoc dr. q, cum sint tria genera rerum quæ fiunt, quædam enim fiunt semper, & de his non est quæstio: quædã vt in pluribus, de his ét patet, q fiunt necessario, non simpliciter, sed necessitate physica quædam vero fiunt extra semper, & frequenter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hæc non sunt ab vna sola causa, sed a pluribus, vt in litera dicitur, scilicet causa deficiente in minori parte, & ab alia causa faciente illam deficere in hac parte, ita q̃ nũquam fit talis effectus, nisi existente plurium causarum concursu, non curando modo de generibus causarum. Vnde si ambæ causæ considerẽtur secundum se, non habebitur aliquod ens p accidens. Et si ambę cõcurrant ex ea parte, qua habent naturam necessitatis, nunquam etiã fiet aliquid per accidens. Sed si concurrant ambæ, aut altera ex ea parte, qua habent, vel habet naturam possibilitatis, iam concursus est contingens: & sic quicqd ex causis illis vt sic, cõcurrentibus fiet, contingenter fiet. Et quoniam, vt iam patet causæ naturales habent aliquid naturæ necessariæ, & aliquid naturæ possibilitatis, vt patet ex operibus eorum: opera enim sua sunt vt in pluribus, & vt frequenter, & hoc est ex natura possibilitatis. Vnde causæ penitus necessariæ non habẽt vtraq; opera, sed semper eadẽ agũt. Causis igitur, & rebus naturalibus habentibus naturam possibilis, & ex ea parte, qua deficiũt in minori parte si cõcursus cum alia causa ex ista parte erit, erit cõcursus contingens, & causa illa alia, quãuis in se esset necessaria, vt coniuncta tamen possibili vt sic ad contingentia declinat, & contingenter attingit effectum illum, qui ex vtriusq; concursu fit.

In cor. ar.

¶ Ex his patet primo responsio ad quæstitum, quia nõ omnes res habent causam necessariã: quia non illa quæ fiũt extra, semper, & frequenter. Patet secũdo quomodo concursus sit cõplementum cõtingentiæ, & possibilitas, radix. Patet tertio ratio verborum Sancti Thomæ & hic, & vbiq; q̃ scilicet intẽdit, non q̃ omnis res, nec quòd res quæ fit in minori parte, sed q̃ effectus illarum duarũ causarum concurrentium, non vt concurrentes sunt, sed vt seorsum sumptarum, reducantur in

572 3. contra ea. 93. Et opuſ. 3. c. 140. Et opuſ. 18. c. 1.

* Paulo ante medium est Hom. 10. † Li. 5. c. 9 a medio, to. 5. idem etiam habet. i. 2. cõtra Faustum. c. 5. ad finem to. 6.

sum cadat, habet causam aliquam virtutem cœlestem. Et similiter etiam q̃ in superficie terræ sit aliqua materia combustibilis, potest reduci in aliquod cœleste principium: sed q̃ ignis cadens huic materiæ occurrat, & comburat eam, non habet causam aliquod cœleste corpus, sed est per accidens. Et sic patet, q̃ non omnes effectus cœlestium corporum sunt ex necessitate.

¶ Ad primvm dicendum, q̃ corpora cœlestia sunt causa inferiorum effectuum mediãtibus causis particularibus inferioribus, quæ deficere possunt in minori parte.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ virtus corporis cœlestis nõ est infinita. Vnde requirit determinatam dispositionem in materia ad inducendum suũ effectum & quantum ad distantiam loci, & quantum ad alias conditiones. Et ideo sicut distãtia loci impedit effectum cœlestis corporis (non enim Sol eundem caloris effectum habet in Dacia, quem habet in Aethiopia) ita & grossities materiæ, vel frigiditas, aut caliditas, aut alia hmõdi dispositio ipedire potest effectũ corporis cœlestis.

¶ Ad Tertivm dicendum, quòd licet causa impediẽs effectum alterius cause, reducatur in aliquod cœleste corpus, sicut in causam: tamen concursus diuarum causarum, cum sit per accidens, non reducitur in causam cœlestẽ, vt dictum est.*

QVAESTIO CXVI.

De Fato, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de fato.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, An fatum sit.
¶ Secundo, In quo sit.
¶ Tertio, Vtrum sit immobile.
¶ Quarto, Vtrum omnia subsint fato.

ARTICVLVS I.

Vtrum fatum sit aliquid.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ fatum nihil sit. Dicit enim Gregor. in Homil.* Epiphaniæ. Absit à fidelium cordibus, vt fatum esse aliquid dicant.

¶ 2 Præt. Ea quæ fato aguntur, non sunt improuisa: quia vt Augustꝰ † dicit quinto de Ciuita. Dei, fatum à fando dictum intelligimus, idest, à loquendo, vt ea fato fieri dicantur, quæ ab aliquo aliquas causas necessarias: quia nulla mistio fit necessarij ad possibile, vt possibile est: quoniam omnis talis mistio concursu fit plurium causarum. Sed res quæ est effectus causæ impedientis & impeditæ vt sic, non habet causam. Et hoc intendit hic, & in corpore articuli, & vbique, vt patet. Quãuis posset dici, q̃ litera nõ vniuersaliter affirmat etiam effectus causarum seorsum reduci in causas necessarias: sed hic respondet, dato q̃ ita esset, vt patet ex ly licet, et ruesus non loquitur, nisi de effectu causarum, quæ subdũntur cœlestibus corporibus & non de conditionibus materiæ præsuppositę tali actioni cælesti. In corpore quæstionis articuli, vt iã patet, nihil aliud habetur affirmatiue, nisi q̃ nulla causa actualiter deficit in minori parte, nisi propter causam aliquam impedientem: sed vtrũ effectus illius causæ seorsũ sumptæ fiat necessario, vel nõ, in litera non dicitur. Nec valet argumentum negatiue. Nõ cõfutauit hoc, ergo Iam enim dicta est causa, quare non examinauit hoc, ex natura possibilis, & necessarij.

† Lib. 4 prosa 4. non multum gran a prin.

† Li. de ciui. Dei. c. 9. & 5. c. 1. † Li. 5. c. 1.

Q. 105. ar. 4. Et quæ. 106. art. 2. & q. 111. art. 2.

¶ Super quæstionis centesimædecimasextæ, Articulum primum.

369

TIeulus clarus. ex quid nominis in communi vsu. Fati enim nomine causam quandam occultã, a quo nihil declarare potest, intelligere videmur.

c. præcor. ar. 2.

¶ In corpore quæstionis dicit radicem difficultatis quæstionis. Secundo refert opinionem Tullij. Tertio, Augustini. Quarto, verã. Quinto, respondet quæstioni.

c. præcor. ar. 2.

¶ Quo ad primũ, duas propositiones ponit, ex quibus præsens orit quæstio. Prima est. In reb. inferioribus, apparet quã casus & fortuna. Secũda est. Aliquid

Aliquid relatum ad causas inferiores, est casuale, vel fortuitum, quod tamen relatum ad aliquam superiorem causam, est per se intentum. Primo suppositio patet ad sensum. Secunda vero declaratur exemplo Boetij, de concursu seruorum a domino destinatorum seorsum. Ex his enim nascitur quæstio, An fatum sit. Cum. n. circa contingentia tantum fatum ponatur, si ponitur, si omnia quæ contingentia sunt relata ad inferiores causas, habent aliquam superiorem causam per se intendentem illa, fatum est, & si nõ, non. Et propterea ponuntur sequentes opiniones de reductione casualium in causas superiores.

¶ Quo ad secundum tria. Primo, opinio negatiua, quòd huiusmodi contingentia nullam superiorẽ causam habent. Secundo, corollarium, quòd hæc opinio & fatum, & prouidentiam diuinam negat. Tertio, reprobatio, quia repugnat his, quæ de diuina prouidentia superius de terminata sunt.

Q. 105. ar. 4. Et quæ. 106. art. 2. & q. 111. art. 2.

¶ Quo ad tertium, quatuor. Primo opinio affirmatiua. Omnia cõtingentia causantur a cælestibus. Secundo, corollariũ ad propositum. Fatum apud hos est dispositio siderum in qua res fit, aut inchoata est &c. Tertio reprobatur quo ad res humanas. Causa cælestis non directe, & per se attingit actus humanos. ergo non est causa per se ordinãs eos. ergo nõ est cã fatalis. Antecedens patet ex dictis. Prima consequentia probatur ex eo, quòd causa ordinans aliqua, directe id quod agitur, respicit. Secunda vero consequentia probatur ex eo, quòd causa fatalis est ordinans contingentia, vt de se patet, quia per se intendit ea. Quarto reprobatur quo ad naturalia. Causa cælestis agit vt naturale principium determinate ad vnum. ergo non per se ad ens per accidens. Antecedens probatur, quia effectus eius in hoc mundo sunt naturales. Prima consequentia probatur, quia naturæ actio est determinata ad vnum. Secunda vero probatur, quia ens per accidens non est proprie vnum, nec ens. Et declaratur exemplo fossionis sepulchri, & inuentionis thesauri.

† li. 5. c. 1. parum a prin. to. 5.

† Greg. loco citato in arg. 1.

¶ Quo ad quartum tria. Primo sententia. Omnia quæ hic per accidens sunt, siue naturalia, siue humana, reducuntur in regulam diuinæ prouidentiæ. Secundo probatur q̃ reducantur in aliquod intellectuale ageus. Intellectus potest ad quantumcunque per accidens terminari, vt vnum apprehendendo. ergo si efficax est, põt efficere ens per accidens, vt vnum. ergo ea quæ per accidens hic aguntur, in causam intellectualem reducuntur. Antecedens probatur, quia formatur hanc propositionem. Fodiens sepulchrum, est inueniens thesaurum. Consequentia prima probatur, quia par est ratio de intellectione & ordinatione, si supponitur efficacia ad agendum, & ordinandum practice. Secunda vero consequentia relinquitur pro constanti ex illa regula, Si negatio est causa negationis. Si enim non posse comparari vt vnum, est causa quòd ens per accidens nullam habet causam in natura. ergo posse comparari vt vnũ ad intellectũ est causa, vt inueniat cãm in ordine intellectũ, ergo quòd aliqua virtus actiua cælestis corporis sit causa eorum, quæ hic aguntur per accidens, siue casu, siue a fortuna. Et ideo dicendum est, quòd ea quæ hic per accidens aguntur siue in rebus naturalibus, siue humanis, reducuntur in aliquam causam præordinantem, quæ est prouidentia diuina: quia nihil prohibet id, quod est per accidens, accipi vt vnum ab aliquo intellectu: alioquin intellectus formare non posset hanc propositionem, Fodiens sepulchrum inuenit thesaurum. Et sicut hoc potest intellectus apprehendere, ita potest efficere. Sicut si aliquis sciens in quo loco sit thesaurus abiconditus, instiget aliquem rusticum hoc ignorantem, vt ibi fodiat sepulchrum. Et sic nihil prohibet ea, quæ hic per accidens aguntur, vt fortuita, vel casualia, reduci in aliquam causam ordinantem, quæ per intellectum agat, & præcipue intellectum diuinum: nam solus Deus potest voluntatem immutare, vt supra habitum est. * Et per consequens ordinatio humanorum actuum, quorum principium est voluntas, soli Deo attribui debet. Sic igitur inquantum omnia, quæ hic aguntur, diuinæ prouidentiæ subduntur, tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus: licet hoc nomine sancti doctores vti recusauerint, propter eos, qui ad vim positionis siderum hoc nomen retorquebant. Vnde Augustꝰ dicit in 5. De Ciuit. Dei. * Si propterea quispiam res res humanas fato Dei tribuit, quia ipsam Dei voluntatem, vel potestatem, fati nomine appellat, sententiam teneat, & linguam corrigat. Et sic Gregor. * fatum esse negat. Vnde patet solutio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, quod nihil prohibet aliqua esse fortuita, vel casualia per comparationem ad causas proximas, non tamen per comparationem ad diuinam prouidentiam: sic. n. nihil temerè fit in mundo, vt Augu.* dicit in li. 83. quæstionum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fatum sit in rebus creatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ fatum non sit in rebus creatis. Dicit enim Augu. 5. de Ciuit. Dei,* q̃ ipsa Dei voluntas, vel potestas, fati nomine appellatur: sed voluntas, & potestas Dei non est in creaturis, sed in Deo. Ergo fatum non est in rebus creatis, sed in Deo.

¶ 2 Præt. Fatum comparatur ad ea, quæ fato aguntur, vt causa, vt ipse modus le quẽdi ostendit: sed causa vniuersalis per se eorum quæ hic per accidens aguntur, est solus Deus, vt supra dictũ est. * Ergo fatum est in Deo, & non in rebus creatis.

¶ 3 Præt. Si fatum est in creaturis, aut est substantia: aut accidens: & quodcunque horum detur, cpositet q̃ multiplicetur secundum creaturarum multitudinem. Cum ergo fatum videatur esse vnum tantum, videtur q̃ fatũ non sit in creaturis, sed in Deo.

¶ Sed contra est, quod Boe.* dicit in 4. de consolatione. quòd Fatum est dispositio rebus mobilibus inhærens.

¶ Respon. Dicendum, quòd sicut ex prædictis patet, * diuina prouidentia per causas medias suos effectus exequitur. Potest ergo ipsa ordinatio effectuum dupliciter considerari. Quamuis possit dici, quòd consequentia vltima tenet de possibili, & hoc hic sufficit: quia de fato superius ostensa est conclusio, cum tractaretur de prouidentia. Tertio probatur, q̃ illud agens intellectuale est diuina prouidentia. Voluntas a solo Deo potest immutari. ergo ordinatio humanorum actuum soli Deo attribui debet. Antecedens patet ex dictis. Consequentia probatur, quia voluntas est principium humanorum operum.

† Q. 34. circa medium to. 4.

¶ Circa hoc statim occurrit dubium: quia propositum fuit, & quòd naturalia & q̃ humana ad diuinam referantur prouidentiam: & tamen non est probatum, nisi de humanis. De naturalibus enim probatum tantum est, quòd ad aliquam intellectualem causam referenda sunt.

573 1. dist. 39. q. 2. ar. 1. ad 5. Et 3. contra c. 93. prin. cipio. Et vide. 1. 2. ar. 1. ad 1. Et 2. 12. art. 3. cor. Et opuſ. 3. c. 140. & opuſ. 2. c. 2. † Ca. 8. & 9. † Ar. sec.

¶ Ad hoc dupliciter dici potest. Primo quia vera, Et præcipue intellectum diuinũ, non sunt iungenda tantum cum consequentibus, in quibus ponitur proba tio de humanis: sed etiam cum antecedentibus, in quibus fuit probatio communis. Et hoc infinuat ly, præcipue, quasi diceret, contingentia reducuntur in aliquam causam agentem p intellectum, & præcipue diuinum, q̃ ipse prima est causa ex quo habet, q̃ respiciat directe ens inquantum ens, & eius consequenter differentias, scilicet q̃ sit, & per accidens. Non fuit autem solicitus ad probãdum ly præcipue, &c. quia ex superius dictis iam constat, quòd ille intellectus efficax respectu omnium naturalium non est nisi diuinus. Alij vero intellectus, scilicet angelici, participant hanc efficaciam respectu huius, aut illius effectus, prout ministerium eorum exigit. Secundo dicitur, q̃ probandum intellectum dirigentem actus humanos esse intellectum diuinum, a fortiori probauit implicite, & virtualiter intellectum dirigentem contingentia naturalia: quoniam humani actus & sunt magis contingentes, & sunt superioris ordinis: & consequẽter si actus humani a Deo solo, aut ab ipso aut solo, aut principaliter regũtur: quia quicquid potest virtus inferior, potest & superior.

† Lib. 1 prosa 4 non multum pecu a prin. Q. 103. ar. 6.

¶ Quo ad quintum dico. Primo, conclusio responsiua secundum rem. Fatum poni potest pro prouidentia diuina prout ordinante omnia, & præloquente. Secundo, quo ad nomen. Sancti recusauerint hoc vocabulo vti propter errorem vitandum. Probatur vtrunque ex auctoritate Aug. & ex secunda exponitur Gregorius.

¶ Super quæstionis centesimædecimæ sextæ. Articulum secundum.

TIeulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue, cum limitatione tamen. Fatum est in causis creatis, inquantum sunt ordinatæ a Deo ad effectus producendos. Probatur hic. Diuina prouidentia per causas medias suos effectus exequitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo ordinatio effectuum dupliciter potest considerari, in Deo, vel in causis mediis: sed vt in Deo, est prouidentia: ergo vt in causis mediis, est fatum. Et confirmatur authoritate Boetij.

¶Aduerte, q vis rationis cohibit in hoc. Fatum, vt ex præcedente patet articulo, nihil aliud est, quam causa contingentium secundum ordinem
diuinæ prouidentiæ. Cum autem ordo duplex esse habeat, in ipso Deo, & in causis mediis, oportet q fatū aut sit vis ista ordinans, vt est in Deo, aut in causis mediis. Sed nō est: prout est in Deo: probatur, quia sic
proprie vocatur prouidentia, & quia Boetius ponit fatum in rebus creatis. ergo. Et sic ex primo articulo habemus, q fatū est diuina prouidentia causaliter. Ex isto autem, q est dispositio in causis mediis, vt subsunt diuinæ prouidentiæ, & hoc est formaliter.

¶ *Super quæstionis centesimadecimæsextæ, Artic. III.*

D.597.

TItulus clarus.
¶In corpore quatuor. Primo distinguit. Secundo refert opinionem Auicennæ. Tertio Ægyptiorū. Quarto respondet quæsito.

¶Quo ad primū. Fatum dupliciter, secundum causas medias absolute, vel secundum eas ordine ad diuinā prouidentiam. Probatur distinctio: quia fatū verum; claudit in sua ratione, cū sit dispositio in causis mediis sub diuina prouidentia.

574 Veri. q.5. ar.1.ad 5. Et quol. 12. art.5. cor. Et opus. 28, c. 2. & c.3. †prosa 4. ante me.

¶Quo ad secundum tria. Positio, Fatū quod ad primum est immobile. Ratio, quia omne quod fit habet causam, & posita causa ponitur effectus. Et reprobatio ex præcedenti quæstione.

† Cap.3. in declaratione 24. locis. †Al. noti.

¶Quo ad tertiū tria. Positio, Fatū quo ad secundum, est mobile. Corollarium, Fatum potest sacrificijs mutari apud eos teste Gregorio Nyseno. Reprobatio ex superioribus cū de

Vno modo, secundum quod est in ipso Deo, & sic ipsa ordinatio effectuum vocatur prouidentia. Secundum vero quod prædicta ordinatio consideratur in mediis causis a Deo ordinatis ad ali quos effectus producendos, sic habet rationem fati. Et hoc est quod Boe. * dicit 4. de conso. Siue famulantibus quibusdam prouidentiæ diuinæ spiritibus fatum exercetur, seu anima, seu tota inseruiente natura, siue cælestibus siderum motibus, seu angelica d virtute, seu dæmonum varia, solertia, seu aliquibus eorum, seu omnibus, fatalis series texitur: de quibus omnibus per singula in præcedentibus dictum est. † Sit ergo est manifestum, q fatum est in ipsis causis creatis, inquantum sunt ordinate à deo ad effectus producēdos.

¶Ad primum ergo dicendum, q ipsa ordinatio causarum secundarum, quam Aug, * seriem causarum nominat, non habet rationem fati, nisi secūdum quod dependet à Deo. Et ideo causaliter Dei potestas, vel voluntas dici potest fatum: essentialiter vero fatum est ipsa dispositio, seu series, id est, ordo causarum secundarum.

¶Ad secundum dierndum, q intantum fatum habet rationem causæ inquantum d & ipsæ causæ secundæ, quarum ordinatio fatum vocatur.

¶Ad tertium dicendum, q fatum dicitur dispositio, non quæ est in genere qualitatis, sed secundum q dispositio designat ordinem, qui non est substanti, sed relatio. Qui quidem ordo, si cōsideretur per comparationem ad suum principium, est vnus, & sic dicitur vnum fatum. Si autem consideretur per relationem ad effectus, vel ad ipsas medias, sic multiplicat; per quē modum Poeta dixit, Te tua fata trahunt.

¶ARTICVLVS III.

Vtrum fatum sit immobile.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd fatum nō sit immobile. Dicit enim Boe. * in 4. de consol. Vti est ad intellectum ratiocinatio ad id, quod est, id quod gignitur, ad æternitatem tempus, ad punctum medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentiæ stabilem simplicitatem.

¶2 Præt. Sicut Philosophus † dicit in 2. Topicorum. Nouentibus nobis, mouentur ea quæ in nobis sunt: sed fatū est, dispositio inhærens rebus mobilibus, vt Boe. dicit. Ergo fatum est mobile.

¶3 Præterea, Si fatum est immobile, ea quæ subduntur fato, immobilitate prouidentiæ diuinæ ageretur.

¶Quo ad quartum tria. Conclusio responsiua. Fatum vt in causis secundarijs absolute est mobile, vt a diuina prouidentia est immobile, non necessitate absoluta, sed conditionali. Declaratio vltimæ particulæ: sicut dicimus hanc conditionalem esse necessariam. Confirmatio cōclusionis authoritate Boetij.

¶Aduerte hic duo. Primo, q cū conclusio habeat tres partes, & prima probatio primæ opinionis, secundæ vero sit reprobatio secūdæ opinionis, tertiæ autem probatio & explanatio ad tractatū de scientia & volūtate diuina spectet: ideo in litera relictis primis particulis, tertiam explanandā aperuit, iuxta dicta de præscientia Dei, vbi distinctum est, q est duplex necessitas, absoluta, & immutabilitatis. Prima non conuenit diuinis ad extra, sed secunda tantū, quæ hic vocatur necessitas conditionalis, & alibi necessitas ex suppositione.

¶ *Super quæstio. CXVI. Arti. IIII.*

TItulus clarus.
¶In corpore vna conclusio respōsiua quæsito negatiue. Non omnia subdunt fato. Probatur dupliciter, primo ratione. Fatum est ordinatio causarum secunda rum ad effectus diuinitus prouisos. ergo omnia subdita fato, subduntur causis secundis, ergo ea, quæ a Deo immediate fiunt, non subduntur fato. ergo omnia subduntur fato. Antecedens est ratio fati. consequentiæ omnes sunt per se notæ: tamen secunda probatur, quia tur causis secundis. Tertia quoque declaratur in creatione & glorificatione spirituū &c. Secundo, authoritate Boetij, q patet. Ex hac aūt probatione ponit corollariū q quāto aliquid longius fit a Deo, tanto magis fato subdit. probatur, quia magis subijcitur causis secundis.

¶Supes

ter, & ex necessitate eueniūt: sed talia maximè videntur esse contingentia, quæ fato attribuuntur. Ergo nihil erat contingens in rebus, sed omnia ex necessitate euenient.

¶SED contra est, quod Boe. dicit, * q fatum est immobilis dispositio.

*Respondeo dicendum, quòd dispositio secundarum causarum, quam fatum dicimus, potest dupliciter considerari. Vno modo secundum ipsas causas secundas, quæ sic disponuntur, seu ordinantur: alio modo per relationem ad primum principium à quo ordinantur, scilicet Deum. Quidam ergo posuerunt ipsam seriem, seu dispositionem causarum esse secundum se necessariam, ita quòd omnia ex necessitate contingeret propter hoc, q quilibet effectus habet causam, & causa posita necesse est effectum poni, sed hoc patet esse falsum per ea, quæ supra dicta sunt. * Alij vero ecōtrario posuerunt fatum esse mobile, etiam secundum quod a diuina prouidentia dependet. Vnde Aegyptij dicebant quibusdam sacrificijs fatum posse mutari, vt Gregor. * Nyssenus dicit. Sed hoc † supra exclusum est, quia immobilitari diuinæ prouidentiæ repugnat. Et ideo dicendum est, q fatum secundum considerationem secundarum causarum mobile est, sed secundum quod subest diuinæ prouidentiæ, immobilitatem sortitur, non quidem absolutæ necessitatis, sed conditionatæ: secundum quod dicimus hāc conditionalem esse veram, vel necessariam, Si Deus præsciuit hoc futurum, erit. Vnde cum Boetius * dixisset fati seriem esse mobilem, post pauca subdit: Quæ tamen ab immobilis prouidentiæ proficiscatur exordijs, ipsamque immutabilem esse necesse est. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia fato subdantur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia fato subdantur. Dicit enim Boe. * 14. de conso. Series fati cœlum & sidera mouet, elementa in se inuicem temperat, & altera format transmutatione. Eadem nascentia, occidentiaq; omnia per similes fœtuum, seminumque renouat progressus. Hæc actus, fortunasque hominum indissolubili causarum connexione constringit. Nihil ergo excipi videtur, quod sub fati serie non contineatur.

¶2 Præt. Aug. † dicit in 5. de Ciuit. Dei, q fatum aliquid est, secundum

† Li.4. prosa 4.

575 Super. art.3. cor. Et opus. 3. ca. 140. Et 4. Meta. † Prosa 4. ante medium.

† Li.5. de Ciuit. Dei, c.1. 2. 3. 8.

¶ *Super quæstionis CXVII. Artic. I.*

TItulus clarus.
¶In corpore, proposito numero opinionum, tria fiunt iuxta numerum opinionum, ita q in tertia respondet ūsito. ¶Quo ad primum duo. Opinio Auerro. Magister docet discipulo communicando ei eandē scientiam per hoc, q mouet eum ad ordinandum phantasma conuenienter &c. Probatur, quia vnus est vtriusq; intellectus, & eadē sunt vtriusq; spēs intelligibiles. Secūdo, examē, & reprehensio. Examē quo ad ly eādē scientiā, dupliciter, ex parte rei scitæ, & sic est verū: aut ex parte subiecti scientis, & tūc venit reprehēsio fundamēti, q 2. f. est falsum quia non est vnus vtriusque scientis intellectus, nec eadem species, vt superius patuit.

* Li.3. de Trin. c.4. to.3.

† Prosa. 4. nō ,pcul a prin.

q.9. ar.1. & 2.

† Li.4. de cōsol. ,prosa 4. ante medium.

Ar.2. huius quæst.

¶Quo ad secundum duo quoque. Primo opinio Platonis. Docere nihil aliud est, q excitare hominē ad considerandum ea, quorum scientiam habet. Probatur. Scientia inest ab initio animabus nostris ex participatione idearum: sed impeditur ab vsu propter vnionem ad corpus. ergo scientia nō causatur de nouo per quodcunq; studiū. ergo discere, nō est nisi reminisci. ergo docere non est nisi excitare ad vsum habitæ scientiæ. omnia patent. Secundo, reprehēsio radicis. quia intellectus aīæ nostræ est pure potentialis, sicut tabula rasa, vt probatur Ari. superius &c.

In cor. ar.

In cor. ar.

¶Quo ad tertiū, primo ponitur cōclusio responsiua quæsito. Docens causat scientiam in addiscente, reducēdo ipsum de potētia ad actum primū. Probatur primo ex 8. Physico. Deinde probatur, limitatur, ramificatur & explanat. Probatur quidem tali ratione, Effectus qui potest fieri a natura & ab arte, fit ab arte eo dē modo, quo fiet a natura: sed scientia est huiusmodi. ergo fit ab arte doctoris eo modo quo a natura: sed a natura fit reducendo seipsum de potentia ad actum scientiæ. ergo & a doctore fit reducendo alium de potentia ad actum scientiæ. Maior probatur, quia ars imitatur naturam. Et ad euidentiam eius primo distinguitur

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum vnus homo possit docere alium, causando in ipso scientiam.

Secundo, Vtrum vnus homo possit docere angelum.

¶Tertio, Vtrum homo per virtutē suæ animæ possit immutare materiam corporalem.

¶Quarto, Vtrum anima hominis separata possit mouere corpora motu locali.

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus homo possit alium docere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q homo non possit alium docere. Dicit. n. Dominus, Matth. 23. Nolite vocari Rabbi. Vbi dicit glos. * Hieron. Ne diuinum honorem hominibus tribuatis. Esse ergo magistrum pertinet propriè ad diuinum honorem: sed docere est proprium magistri. Homo ergo non potest docere, sed hoc est proprium Dei.

¶2 Præt. Si homo alium docet, hoc non est nisi inquantum agit per scientiam suam ad causandum scientiam in alio: sed qualitas, per quā aliquis agit ad faciendum sibi simile, est qualitas actiua. Ergo sequitur q scientia sit qualitas actiua, sicut & calor.

¶3 Præt. Ad scientiam requiritur lumen intelligibile, & species rei intellectæ: sed neutrum illorum potest causare vnius homo non potest docendo causare scientiam in alio.

¶4 Præt. Doctor nihil agit ad discipulum, nisi q proponit ei quædam signa, vel vocibus aliquid significando, vel nutibus: sed proponendo signa nō potest aliquis alium docere causando in eo scientiam, quia aut propon t signa rerum notarum, aut rerum ignotarum. Si rerum notarum, ille ergo cui signa proponuntur, iam habet scientiā, & eam non acquirit à magistro. Si autem rerum ignotarum, pet huiusmodi signa nihil addicit. Sicut si aliquis proponeret alicui latino verba græca, quorum significationem ignoraret, p hoc eum docere non posset. Nullo ergo modo vnus homo potest alium docendo, scientiam in eo causare.

¶SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Tim. 2. In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus, doctor gentium in fide, & veritate,

576 2. contra. 75. li. Et vet. q.11. arti. 1. & opus. 19. c.5. li. 2. mat. 23. Et Rom. 1. * Habet in glosa ter minata, ibid.

¶RESPON.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ RESPON. Dicendum, quòd circa hoc diuersæ fuerunt opiniones. Auerrois enim in coment. 3. de Anima.* posuit vnum intellectum possibilem esse omniũ hominum, vt supra dictum est.* Et ex hoc sequebatur, q̃ eadem species intelligibiles sint omnium hominum. Et secundum hoc ponit, quòd vnus homo per doctrinã non causat aliam scientiam in altero ab ea, quam ipse habet: sed communicat ei eandem scientiam, quam ipse habet per hoc, q̃ mouet eum ad ordinandum phantasmata in anima sua ad hoc, q̃ sint disposita conuenienter ad intelligibilem comprehensionem. Quæ quidem opinio quantum ad hoc vera est, q̃ est eadem scientia in [d] discipulo & magistro, si consideretur identitas secundum vnitatem rei scitæ. Eadem enim rei veritas est, quam cognoscit & discipulus, & magister. Sed quantum ad hoc, quòd ponit esse vnum intellectum possibilem omnium hominum, & easdem species intelligibiles differentes solum secundum diuersa phantasmata, falsa est eius opinio, vt supra habitum est.* Alia est opinio Platonicorum, qui posuerunt, quòd scientia inest [d] à principio animabus nostris per participationem formarum separatarũ, sicut supra habitum est; † sed anima ex vnione corporis impeditur, ne possit cõsiderare liberè ea, quorum scientiam habet. Et secundum hoc discipulus à magistro non acquirit scientiam de nouo, sed ab eo excitatur ad considerandum ea, quorum scientiam habet, vt sic addiscere, nihil aliud sit, quàm reminisci. Sic etiam ponebant, quòd agentia neturalia solummodo disponunt ad susceptionem formarum, quas acquirit materia corporalis per participationem specierum separatarum. Sed contra hoc supra ostẽsum est,* quòd intellectus possibilis animæ humanæ est in potentia pura ad intelligibilia, secundum quod Aristo. dicit in 3. de Anima. † Et ideo aliter dicendum est, quòd docens causat scientiam in addiscente, reducendo ipsum de potentia in actum, sicut dicitur in 8. Physico.* Ad cuius euidentiam cõsiderãdum est, quòd effectuum; qui sunt ab exteriori [d] principio, aliquis est ab exteriori principio tantum, sicut forma domus causatur in materia solum ab arte. Aliquis autem effectus est quandoq; quidem ab exteriori principio, quandoque autem ab interiori: sicut sanitas causatur in infirmo quandoque ab exteriori principio, scilicet ab arte medicinæ quandoque autem ab interiori principio, vt cũ aliquis sanatur per virtutem naturæ. & in talibus effectibus sunt duo attendenda. Primo, quidem, quòd ars imitatur naturam in sua operatione. Sicut enim natura sanat infirmum alterãdo, dirigendo, & expellendo materiam, quæ causat morbũ, ita & ars. Secundo attendendum est, quòd principium exterius, scilicet ars, non operatur sicut principale agẽs, sed sicut coadiuuans agens principale, quod est principium interius, confortando ipsum, & ministrando ei instrumenta, & auxilia, quibus natura vtatur ad effectum producendum: sicut medicus confortat naturam, & adhibet ei cibos, & medicinas, quibus natura vtatur ad finem intentum. Scientia autem acquirit in homine & ab interiori principio, vt patet, in eo, qui per inuentionem propriam scientiam acquirit; & à principio exteriori, vt patet in eo qui addiscit. Inest enim vnicuique homini quoddam principium scientiæ, scilicet lumen intellectus agentis, per quod cognoscuntur statim à principio naturaliter quædam vniuersalia principia omnium scientiarum. Cum autem aliquis huiusmodi vniuersalia principia applicat ad aliqua particularia, quorum memoriã & experimentum per sensum accipit, per inuentionem propriam acquirit scientiam eorum quæ nesciebat, ex notis ad ignota procedens. Vnde & quilibet docens, ex his, quæ discipulus nouit, ducit eum in cognitionem eorum, quæ ignorabat, secundum quod dicitur in primo Poste.* q̃ Omnis doctrina, & omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione. Ducit autem magister discipulum ex præcognitis in cognitionẽ ignotorũ dupliciter.

† Lib. 3. tex. 5. Q. 76. ar. 1. & 2. & q. 79. ar. 4. & 5.

D. 1107.

Q. 76. artic. 1. & 2. & q. 79. ar. 4. & 5. D. 1105. Q. 84. artt. 3. & 4.

Q. 79. ar. 2. & q. 84 ar. 3. & 4. † Li. 3. de ãia, tex. 14. to. 2. *Tex. 32. to. 2.

D. 847.

In principio primi, lib. post. to. 1.

Primo quidem proponendo ei aliqua auxilia, vel instrumenta, quibus intellectus eius vtatur ad scientiam acquirendam, puta, cum proponit ei aliquas propositiones minus vniuersales, quas tamen ex præcognitis discipulus diiudicare potest: vel cum proponit ei aliqua sensibilia exempla, vel similia, vel opposita, vel aliqua huiusmodi, ex quibus intellectus addiscentis manuducitur in cognitionem veritatis ignotæ. Alio modo cum confortat intellectũ addiscentis, non quidem aliqua virtute actiua quasi superioris naturæ, sicut supra dictum est* de angelis illuminantibus: quia omnes humani intellectus sunt vnius gradus in ordine naturæ, sed inquantum proponit discipulo ordinem principiorum ad conclusiones, qui forte per seipsum non haberet tantam virtutem collationem, vt ex principijs posset conclusiones deducere. Et ideo dicitur in primo Poste.* quòd Demõstratio est syllogismus faciens scire. Et per hunc modum ille, qui demonstrat, auditorem scientem facit.

Q. 106. ar. 2. & q. 111. ar. 1.

* Lib. 1. poster. te. 2.

¶ AD PRIMVM dicendum, q̃ sicut iam dictum est,* homo docens solummodo exterius ministerium adhibet, sicut medicus sanans. Sed sicut natura interior est principalis causa sanationis, ita & interius lumen intellectus est principalis causa scientiæ: veruntamen autem horum est à Deo. Et ideo sicut de Deo dicitur: Qui sanat omnes infirmitates tuas: ita de eo dicitur. Qui docet hominem scientiam, inquãtum lumen vultus eius super nos signatur, per quod nobis omnia ostenduntur.

In corpore.

¶ Ad secundum dicendum, quòd doctor non causat scientiam in discipulo per modum agentis naturalis, vt Auer. obiicit.* Vnde non oportet, quòd scientia sit qualitas actiua: sed est principium quo aliquis dirigitur in operando.

† Lib. 6. de anima tex. 3. diuisando ad finem.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ magister non causat lumẽ intelligibile in discipulo, nec directè species intelligibiles: sed mouet discipulum per suum doctrinam ad hoc, q̃ ipse per virtutem sui intellectus formet intelligibiles conceptiones, quarum signa sibi proponit exterius.

¶ Ad quartum dicendũ, q̃ signa, quæ magister discipulo proponit, sunt rerum notarũ in vniuersali, & sub quadam cõfusione, sed ignotarum in particulari, & sub quadam distinctione. Et ideo cum quisque per seipsum scientiam acquirit, non potest dici docere seipsum, vel esse suipsius magister: quia non præexistit in eo scientia completa, qualis requiritur in magistro.

ARTICVLVS II.

Vtrum homines possint docere angelos.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd homines possint docere angelos. Dicit enim Apostol. ad Ephe. 3. Vt innotescat principibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiã multiformis sapientia Dei: sed ecclesia est cõgregatio hominum fidelium. Ergo angelis per homines aliqua innotescunt.

¶ 2 Præt. Angeli superiores, qui immediatè de diuinis à Deo illuminantur, inferiores angelos instruere possunt, vt supra dictũ est:* sed aliqui homines immediatè de diuinis p Dei verbum sunt instructi, sicut maximè patet de Apostolis, secundũ illud ad Hebr. 1. Nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Ergo aliqui homines aliquos angelos docere potuerunt.

¶ 3 Præterea, Inferiores angeli à superioribus instruuntur: sed quidam homines superiores sunt aliquibus angelis, cum ad supremos ordines angelorum aliqui homines assumantur, vt Greg.* dicit in quadam homilia. Ergo aliqui inferiores angeli per aliquos homines de diuinis instrui possunt.

† Homil. 24. i euãgel. post illius.

† Cap. 4. part. 1. aliquantulũ ante medium.

Q. 107. ar. 2.

¶ *Super quæstionis centesimædecimæseptimæ, Artic. III.*

TItulus, Homo ex virtute animæ, inquantum anima est, Immutare immutatione formali corporalem naturam, dire & suppouit p̃o extrinsecis corporibus, quãmuis, vt patebit, etiam de intrinseco aliquo modo verificetur conclusio.

† Lib. 5. c. 19. circa medium to. 3.

¶ In corpore vna conclusio re ponsiua quæsito negatiue. Anima sua virtute non potest materiam corporalem immutare, nisi mediante aliquo corpore. Probat Materia corporalis a solo Deo, aut composito ex materia & forma potest immediate immutari. ergo. Antecedens patet ex dictis. Consequentia est per se nota. Et confirmatur, Angeli non possunt hoc, nisi mediãte corpore, ergo multo minus anima. Antecedẽs patet ex primo antecedente. Consequentia nota.

† Loco citato i principio corp.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q̃ vt ex illa patet, anima nec corpus proprium directe immutare potest formali immutatione: quoniam anima non est directe principium alicuius mutationis, vt patet discurendo p mutationes, alterationem, augmentationem & generationem. Nihil enim horum anima facit per opera

† Super verbum Pauli citatũ arg. 1 to. 9.

¶ AD Tertium dicendum, quòd aliqui homines, etiã in statu viæ, sunt maiores aliquibus angelis, non quidẽ actu, sed virtute, inquantum scilicet habent [d] charitatẽ tantæ virtutis, vt possint mereri maiorem beatitudinis gradum, quàm [e] quidam angeli habeant. Sicut si dicamus semen alicuius magnæ arboris esse maius virtute, q̃ aliquam paruam arborem, cum tamen multo minus sit in actu.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo per virtutem animæ possit corporalem materiam immutare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd homo per virtutem animæ possit corporalem materiam immutare. Dicit enim Greg.* 2. dial. quod Sancti miracula aliquando ex prece faciunt, aliquando ex potestate, Sicut Petrus qui Tabitam mortuam orando suscitauit: Ananiam & Saphiram mentientes, morti increpando tradidit: sed in operatione miraculo, um fit aliqua immutatio materiæ corporalis. Ergo homines virtute suæ animæ possunt materiam corporalẽ immutare.

¶ 2 Præt. Super illud ad Gal. 3. Quis vos fascinauit veritati non obedire? dicit glos.* quòd quidam habent oculos vrentes, qui solo aspectu inficiunt alios, & maximè pueros: sed hoc non esset, nisi virtus animæ posset materiam corporalẽ immutare. ergo homo per virtutem suæ animæ potest materiam corporalem immutare.

¶ 3 Præt. Corpus humanum est nobilius, quàm alia inferiora corpora: sed per apprehensionẽ animæ humanæ immutatur corpus humanum ad calorem, & frigus, vt patet in irascentibus, & timentibus, & quandoq; etiam hæc immutatio peruenit vsque ad ægritudinem, & mortem. Ergo multo magis anima hominis potest sua virtute materiam corporalem immutare.

D. 31.

316

578

† 2. dial. c. 30. in medio.

Glos. ordinaria ibid.

¶ SED contra est, quòd dicit Aug.* in 3. de Trin. q̃ materia corporalis soli Deo obedit ad nutum.

† Li. 2. de Trin. c. 8. circa pri cipium. to mo 3.

Q. 110. ar ti. 2.

¶ Respondeo dicendum, q̃ sicut supra dictũ est,* materia corporalis non immutatur ad formam nisi vel ab agente aliquo cõposito ex materia & forma, vel ab ipso Deo, in quo virtualiter, & materia & forma præexistit, sicut in primordiali causa vtriusq;. Vnde & de angelis supra dictum est,* q̃ materiã corporalem immutare non possunt naturali virtute, nisi applicando corporalia agentia ad effectus aliquos producendos. Multo igitur minus anima sua virtute naturali potest immutare materiã corporalem nisi mediantibus aliquibus corporibus.

Q. 110. ar ti. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ sancti dicuntur miracula facere ex potestate gratiæ, non naturæ. Quod patet per illud quod Greg.* ibidem dicit. Qui sibi Dei ex potestate sunt, vt dicit Ioannes, quid mirum si signa facere ex potestate valeant?

Eod. lib. & ca. in argu. citato.

¶ AD secundum dicendum, q̃ fascinationis causam assignauit Auic. ex hoc, q̃ materia corporalis nata est obedire spirituali substãtiæ magis, q̃ contrarijs agentib. in natura. Et ideo q̃ anima fuerit fortis in sua imaginatione, corporalis materia immutatur secundũ eã: & hanc dicit esse causam oculi fascinãtis. Sed supra ostẽsum est,* q̃ materia corporalis non obedit substantiæ spirituali ad nutum, nisi soli Creatori. Et ideo melius dicendum est, q̃ ex forti imaginatione animæ immutãtur spiritus corporis coniuncti: q̃ quidẽ immutatio spirituum maximè fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt. Oculi autem inficiunt aërem continuum vsque ad determinatum spatium, per quem modum specula, si hue-

Q. 110. ar ti. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis CXVII. Artic. IIII.*

TIculus clarus.

¶In corpore vna conclusio respōsiua quæsito. Anima separata sua naturali virtute non potest mouere aliquod corpus. Probatur. Anima cōiuncta nō mouet corpus, nisi viuificatum a se, ergo separata nullum corpus potest mouere. Antecedens probatur, quia membrū mortificatum nō obedit ei ad motum localem. Cōsequentia probatur, quia nullum corpus viuificatur ab anima separata.

¶ Circa hanc cōsequentiam dubiū occurrit: quoniam cōsequentia ista supponit idē, iudicium esse de anima separata, & cōiuncta, quod non probatur. Et apparet falsum in simili cōquentia. Anima cōiuncta non intelligit aliquid, nisi phantasiatum. ergo separata nihil intelligit. Probatur, quia animæ separatæ nihil offertur phantasiatum. Ista cōsequētia dicitur non teneri: quia non est idem iudicium de anima separata, & cōiuncta, ergo nec illa quæ facta est nunc, nisi probetur identitas in dicij.

¶Ad hoc prima facie dici potest, quod quia anima separata non est maioris virtutis motiuæ, quàm cōiuncta, idcirco cōsequentia tenet. Sed contra hanc respōsionem sunt primo, quòd non est maioris virtutis mouere lapillum, quàm corpus cōiunctum. Secundo, quòd licet aīa separata non sit maioris virtutis, est tamen alterius modi vtendi illa virtute, sicut est alterius modi essendi, & intelligendi: & propterea cōiuncta mouet viuificando, separata autem non viuificando. Vnde dicendum est, quod consequentia fundatur super vna propositione priore antecedente, & implicite declarata in illo, & explicata in respōsione ad primum: & est ista. Anima humana est ex propria natura determinata ad mouendum corpus a se viuificatum tantum. Ex hac enim optime valet consequentia: quoniam quod conuenit ei ex natura, non variatur ex vario modo essendi. Hæc autem claudit, & declaratur in antecedente assumpto. Claudit quidem, quoniam cum vis motiua vt sic, respiciat corpus, quia respicit mobile, quod oportet esse corpus iuxta doctrinam 6. Phy. tex. 32. & anima secundum statum coniunctionis respiciat etiam corpus, consequens est, quòd tota vis motiua statu coniunctionis concludatur. Declaratur autem, quia patet, facto quòd anima in statu coniunctionis determinata est ad corpus viuum, palam fit, quòd anima absolute est virtutis limitatæ ad mouendum tale corpus. Et ad instātiā quę sic de diuersitate modi mouendi, dicendum est ex differentia inter virtutem motiuam, ac intellectiuam, & volitiuam vt sic. Intellectus enim secundū totū genus suum habet p obiecto ens, inquātū ens, nec est contractus ad aliquod particulare ens siue in genere, siue in specie. Virtus autem motiua ex propria ratione habet p obiecto certum ens, scilicet corpus mobile, & propterea intellectum coniunctum, qui non potest attingere eius nisi phantasiatū, oportet separatum habere alium modū intelligendi, quo proprium obiectū possit attingere, ex quo obiectus adæquatus sibi non erat ens phantasiatum. Virtus autem motiua, cum ex genere suo ad certum ens, scilicet corpus, determinetur, cōsequens est, quòd secundū species suas ad certas species corporis determinetur. & sic cum suprema vis motiua ad corpus determinata, non tamen ad multitudinem, nec magnitudinē eius limitetur, quia est infinita, consequēs est, quòd paulatim desecrendo infima vis motiua ad corpus minimum multitudine, & magnitudine determinata fit. Contingit autem quòd anima humana est vltimus motor inter spirituū igitur eius vis ad corpus humanum, quod est paruissimum respectu mobilium ab angelis, & vnicum, corpus humanum scilicet, viuificatum a se, determinatur: aliter non esset in infimo gradu limitationis. Et propterea non potest rationabiliter dici liogai modus mouendi iuxta modum essendi, & intelligēdi. Non enim remanet in anima separata habitudo ad obiectum potentiæ motiuæ, quia non est vniuersale, utile, sicut intellectus. Et ideo optime litera ex efficacia animæ cōiunctæ subintelligens efficaciam illius simpliciter quo ad vim motiuam, intulit, quòd non potest separata mouere, quod non potest cōiuncta.

† Lib. de som. ca. 2. ante me. to. 2.

Alias fato.

q. 81. ar. 3

Ad 2. argu. p̄cedē.

579 Mal. q. 16 arti. 10. ad secundū.

q. 110. arti. 3.

† Lib. 2. circa finē 2. fo. 2 principio lib.

† Lib. 2. de Aīa, tex. 26. to mo 2.

† Lib. to. de Cœlo. Dea. 11. a medio to. 1. † Christ. homi. de in Matth. non solū rū remotū te aute medium to. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima hominis separata possit corpora, saltem localiter mouere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd anima hominis separata possit corpora, saltē localiter, mouere. Substantiæ enim spirituali naturaliter obedit corpus ad motum localem, vt supradictum est: * sed anima separata est substantia spiritualis. Ergo suo imperio potest exteriora corpora mouere.

¶2 Præt. In itinerario Clementis † dicitur narrāte Nicetā ad Petrum, quòd Simon magus per magicas artes pueri à se interfecti animam retinebat, per quam magicas operationes efficiebat sed hoc esse non potuisset sine aliqua corporum transmutatione, ad minus locali. Ergo anima separata habet virtutem localiter mouendi corpora.

¶SED CONTRA est, quòd Philosophus dicit in lib. de anima, * quod anima non potest mouere quodcunque corpus, sed solummodo proprium.

¶RESPON. Dicendum, quòd anima separata sua naturali virtute nō potest mouere aliquod corpus. Manifestum est, cū q cum anima est corpori vnita non mouet corpus, nisi viuificatum: vnde si aliquod membrum corporis mortificetur, non obedit animæ ad motum localem. Manifestum est autem quòd ab anima separata nullum corpus viuificatur: vnde nullum corpus obedit ei ad motum localem, quātum est de virtute suæ naturæ, supra quam potest aliquid ei conferri virtute diuina.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantiæ quædam spirituales sunt, quarum virtutes non determinātur ad aliqua corpora, sicut sunt angeli, qui sunt naturaliter à corporibus absoluti: & ideo diuersa corpora eis possunt obedire ad motum. Si tamen alicuius substantiæ separatæ virtus motiua determinetur naturaliter ad mouendum aliquod corpus, non poterit illa substantia mouere aliquod corpus maius, sed minus: sicut secundum philosophos, motor inferioris celi non posset mouere cælum superius. Vnde cum anima secundum suam naturam determinetur ad mouendum corpus, cuius est forma, nullū aliud corpus sua naturali virtute mouere potest.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̄ sicut dicit Augu. 10.* de ciuit. Dei, & Chrysost. † super Matth. frequenter dæmones simulant se esse animas mortuorum ad confirmandum Gentilium errorem, qui hoc credebant. Et ideo credibile est, quòd Simon magus illudebatur ab aliquo dæmone, qui simulabat se esse animam pueri, quem ipse occiderat.

QVAEST. CXVIII.

De Traductione hominis ex homine quantum ad animam, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de traductione hominis ex homine. Et primo, quantum ad animam. Secundo, quantum ad corpus.

Circa primum quæruntur tria.

¶Primo, Vtrum anima sensitiua traducatur cum semine.

¶Secundo, Vtrum anima intellectiua.

¶Tertio, Vtrum omnes animæ fuerint simul creatæ.

¶ *Super Quæstionis centesimæ octauæ, Articul primum.*

580 2. dist. 18. q. 2. art. 3. Et 2. con. c. 86. §. 1. Et po. q. 3. ar. 11.

TIculus, Cum semine, idest, cōmunicet a generāte per hoc, quòd ab eo decidi semen, ita quòd in semine vehatur anima sensitiua formaliter, vel virtua liter.

¶In corpore, duo principaliter. Primo tractatur opinio. Secundo respōdetur quæsito.

¶Quo ad primū, duo. Primo, opinio ipsa: tenet enim partem negatiuam dicens, Animam sensitiuam a solo Deo fieri. Secūdo, reprehensio illius ex causis eius, q̄ est fieri oportere p creationē, scilicet simpliciter, & subsistentia simul. Cui enim hęc duo sūt, oportet creari: & cui non, non, nisi forte propter excellentiam ordinis rei, factæ, vt de gratia dicitur. Ex his enim arguit. Si haberet anima sensitiua hoc, erearetur: sed quia non habet, quod probatur, quia non est in corruptibilis. ergo.

Quo ad secundum conclusio respōsiua est affirmatiua. Anima sensitiua causatur ab anima generātis principaliter, & a semine instrumentaliter. Hæc conclusio, includit duo. Primum, cōmune animæ sensitiuæ & cęteris formis corporalibus, scilicet, q̄ fit ab agente corporeo. Secundum, quòd fit tali modo, scilicet per semē. Et quo ad vtrūque probatur. Primo, q̄ ab agente corporeo, quale est generans, probatur ex principio plures repetito. Forma quæ fit solum est, quia inest composito, fit ad factionem compositi. ergo ab agēte corporeo: sed anima sensitiua est huiusmodi. ergo. Antecedens probatur, quia fieri conuenit alicui eo modo, quo esse. cōsequentia probatur: quia oportet vnumquodque fieri a simili. Minor tam patet ex dictis. ergo. Secundum vero probatur ex differentia inter agentia superioris ordinis, & inferioris sic. Inter corporalia agentia, quāto virtuosius, tanto indistantius pōt. ergo viuentia possunt & sine medio, & cum medio agere sibi similia. ergo per semen. Antecedens probatur inductione in calido &c. Prima consequentia probatur, quia viuentia sunt suprema corpora, & cōsequenter virtuosissima. Secūda vero probatur, quia semē est illud medium, quo generās attingit distās. Declaratur quoq; in litera consequens primæ consequentiæ. Et vltimo decet, q̄ nihil referat dicere animā causari ex semine, aut generante: quia se exigunt sicut agēs, & instrumentum. Q. 75. ar. tic. 3.

¶Aduerte hic, q̄ probato, q̄ anima sensitiua fit ab agente corporeo, quia compositum oportet a simili fieri, satis probatum est q̄ fit ab animali, quia oportet animal a sibi simili fieri. Non. n. ab alio corporeo agente fieri intelligitur, quā ab ibi simili. Et probato q̄ agentia quæ viuunt, possunt per semen ibi similia producere, satis probatū est, q̄ ita est de facto. In causis. n. necessarijs ēt ne cessitate philosophica vt sic, idē est posse, & necessitas, quo ad rerū ordine, secus quo ad miracula.

¶Circa hanc cōclusionem occurrit dubium ex Scoto in 18. dist. secundi libri, q̄ vbi tenens q̄ semen nec est actiuū generationis substantialis, nec organizatiōis, sed cuiusdam præuiæ alterationis tantū duplicitur probat, q̄ semen non est actiuū animæ sensitiuæ. Primo sic. Semen aut causat animam in initio generationis, aut ante. nō ante quia habet rationē principij probatur, quia est conuertibile de proximo in subiectum generis. Nec in instante generationis, quia Q. 77. artic. 3.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima sensitiua traducatur cum semine.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima sensitiua nō traducatur cum semine, sed sit per creationem à Deo. Omnis enim substantia perfecta, quæ non est composita ex materia & forma, si esse incipiat, hoc non est per generationem, sed per creationem, quia nihil generatur nisi ex materia: sed anima sensitiua est substantia perfecta, alioquin non posset mouere corpus, & cum sit forma corporis, non est ex materia & forma composita. Ergo non incipit esse per generationem, sed per creationem.

¶2 Præt. Principium generationis in rebus viuentibus est potentiam generatiuam, quæ cum numeretur inter vires animæ vegetabilis, est infra animam sensitiuam: nihil autem agit vltra suam speciem. Ergo anima sensitiua non potest causari per vim generatiuam animalis.

¶3 Præt. Generans generat sibi simile, & sic oportet quòd forma generati sit actu in causa generationis: sed anima sensitiua nō est actu ix semine nec ipsa, nec aliqua pars eius: quia nulla pars animæ sensitiuæ est, nisi in aliqua parte corporis, in semine autem non est aliqua corporis particula: quia nulla particula corporis est, quæ non fiat ex semine, & per virtutem seminis. Ergo anima sensitiua non causatur ex semine.

¶4 Præte. Si in semine est aliquod principium actiuum animæ sensitiuæ, aut illud principium manet generato iam animali, aut non manet. Sed manere non potest, quia vel esset idem cum anima sensitiua animalis generati, & hoc est impossibile, quia sic esset idem generans & generatum, & faciens; & factum: vel esset aliquid aliud, & hoc etiā est impossibile: quia supra * ostensum est, q̄ in vno animali non est: nisi vnum principiū formale, quod est vna anima. Si autem non manet, hoc etiam videtur impossibile: quia sic aliquod agens ageret ad corruptionē suiipsius, quod est impossibile. Non ergo anima sensitiua potest generariex semine.

¶SED CONTRA. Ita se habet virtus, quæ est in semine, ad animalia, quæ ex semine generantur, sicut se habet virtus, quæ est in elementis mundi, ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur, sicut quæ ex putrefactione generantur: sed in huiusmodi animalibus animæ producuntur ex virtute, quæ est in elementis, secundum illud Genes. 1. producant aquæ reptile animæ viuentis. Ergo & animalium, quæ generantur ex semine, animæ producuntur ex virtute, quæ est in semine.

¶RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt animas sensitiuas animalium à Deo creari. Quæ quidem positio conueniens esset, si anima sensitiua esset res subsistens, habens per se esse, & operationem. Sic enim sicut per se haberet esse & operationem, ita per se deberetur ei fieri. Et cum res simplex & subsistens non possit fieri, nisi per creationem, sequeretur, quòd anima sensitiua procederet in esse per creationem: sed ista radix est falsa, scilicet quòd anima sensitiua per se habeat esse, & operationem, vt ex superioribus patet. * non enim corrumperetur corrupto corpore. Et ideo cum non sit forma subsistens, habet se in essendo ad modum aliarum formarum corporalium, quibus per se non debetur esse, sed esse dicuntur, inquantum composita subsistentia per eas sunt. Vnde & ipsa compositis debetur fieri. Et quia generans est simile generato, necesse est quòd naturaliter tam anima sensitiua, quàm aliæ huiusmodi formæ producantur in esse ab aliquibus corporalibus agentibus transmutantibus materiam de potentia in actum per aliquam virtutem corpoream, quæ est in eis. Quanto autem aliquod agens est potentius, tanto potest suam actionem diffundere ad magis distans. Sicut quanto aliquod corpus est magis calidum, tanto ad remotius calefactionem producit. Corpora igitur non viuentia, quæ sunt infima naturæ ordine, generant quidem sibi simile non per aliquod medium, sed per se ipsa, sicut ignis per se ipsum generat ignem: sed corpora viuentia tanquàm potentiora agunt ad generandum sibi simile & sine medio, & per medium. Sine medio quidem in opere nutritionis, in quo caro generat carnem: cum medio vero in actu generationis, qui ex anima generantis deriuatur quædam virtus actiua ad ipsum semen ad alis, vel plantæ: sicut & à principali agente deriuatur quædam vis motiua ad instrumentum. Et sicut non refert dicere, q̄ aliquid moueatur ab instrumento, vel principali agente: ita non refert dicere, quod anima generati causetur ab anima generantis, vel à virtute deriuata ab ipsa, quæ est in semine.

¶AD primum ergo dicēdum, q̄ anima sensitiua non est substantia perfecta per se subsistens. Et de hoc supra dictū est,* nec oportet hic iterare.

¶AD secundum dicendum, q̄ virtus generatiua non generat solum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc non est, sed conuertitur, & conuersum est simul in substantiam geniti. Secundo sic. Imperfectius non est causa actiua sufficiens perfectionis: sed semen cum omnibus suis spiritibus est imperfectius animali genito. ergo. Et si dicatur, q̃ semen agit in virtute seminantis. Cõtra. Nihil agit in virtute non entis vt sic: sed animal a quo decisum est semen respectu generationis huius, est non ens, tum quia non est præsens, tum quia non esse protune potest. ergo.

¶Præt. Seminans, & semẽ sunt causæ accidentaliter ordinatæ. ergo ad actionem seminis non concurrit virtus seminantis. Antecedens pater, quia vnum potest esse, & causare fine alio. Consequentia probatur ex differentia inter causas essentialiter, & accidentaliter ordinatas: quia illas oportet simul concurrere, vt Solem & hominem: istas non, vt patrem & auum.

Q.115. ar. 3. ad 2.

¶Deinde arguit, q̃ semen non est actiuum organizationis, quia est vniforme: ab vniformi autem nõ procedit tanta difformitas, quanta apparet in membris partibusque animalis.

†Li.2. de gen. text. 50. 12. de parti. animaliũ, ca. 3. tomo. 2. & 4.

¶Ad omnia autem hęc facillime patet responsio. Prænotandum tamen est, q̃ Sco. supponit, & dicit expresse debere poni, q̃ semen est vnigeneum, sed non probat: & tamen cum hoc ponit ipsum conuerti in genitum. Mihi autem ex philosophorum dictis omnino videtur hoc impossibile: qm̃ duplex apud philosophos est de paterno semine opinio. Alii n. putant nihil eius ingredi substantiam geniti, vt Arist. & S. Tho. & hi quo ad hoc possunt sustinere semen esse homogeneum. Alii vero putant semen distingui in partes grossiores, & subtiliores, & q̃ paternum semen secundũ aliquam partem conuertitur in genitum, & secundũ aliquam cõcurrit vt causa actiua. Et hæc est opinio Alberti, & in hoc manifeste ponitur heterogeneum. Et reuera propter diuersitatem, quæ est inter spiritus, & reliquas partes seminis, videtur heterogeneum ponendum. Componitur enim ex his semen sicut ex partibus integralibus. cum sint corpora actu existentia in eo.

¶Ad primam ergo obiectionem Scoti dicitur. Semen agit in instanti generationis & ante: nec est verum q̃ ante habeat rationẽ passiui, secundum se totum saltem: quoniam non est totum conuertibile in substantiam geniti, sed aut secundum partem, aut nihil. Vnde aut totum, aut pars remanet in instanti genarationis, & sic non proceditur ex hoc agere.

¶Ad secundam vero optime responsum est ex Arist. 12. Meta. tex. 40. & S. Tho. hic in corpore, & ad secundum. Et ad primam instantiam in oppositum dicitur, q̃ semen agere in virtute seminantis, potest dupliciter intelligi. Vno modo, q̃ sit constructio transitiua, & sic non dicimus. Alio modo intransitiue. i. q̃ est ipsa virtus seminantis non coniuncta, sed separata. In hoc enim vt in corpore articuli dicitur, excedunt viuentia non viuentia, q̃ hæc habent tãtum virtutes suas coniunctas, illa autem habent & coniunctas, & separatas, per decisionem tamen a coniunctis. Ex hoc. n. sensu patet responsio ad instantiam primam, quia maior licet sit vera de agente in virtute alterius transitiue, non tamen intransitiue, sicut est in proposito. Ad secundam vero negatur antecedens. Non. n. semen, & seminans concurrunt ad genitum, vt pater & auus, sed quemadmodum in litera dicitur, vt agens, & instrumentum agentis. Sed quoniam duplex est instrumenti genus, quoddam participans virtutem ab agente deriuatam in esse permanenti: quoddam vero in esse successiuo, creditur & male, q̃ instrumentum participans virtutem actiuam in esse permanenti, non sit instrumẽtum, sed causa ipsa agens: cum tamen hoc nihil referat. Nõ minus. n. serra faceret scamnum instrumentaliter, si artis vim, etiam artificiosubmoto, retineret, vt patet in horologiis, & in molendinis, & aliis huiusmodi, quibus non oportet adesse semper artifices, quãdiu scilicet vim artis impresso ordine participant. Ad probationem autem ex conditione causarum accidentaliter ordinatarum dicitur, q̃ non sufficit ad hoc, q̃ aliqua duo se habeant vt causæ accidentaliter ordinatæ, q̃ non simul sint, aut causent: sed exigit, q̃ ambæ sint veræ causæ, & eiusdem ordinis, quorum neutrum hic salua tur: quia, vt in 12. Metap. comment. 24. Alexand. dicit instrumentum nõ causa agẽs, sed causæ agentis organũ dici debet, & est. & quia causa agens facit sibi simile, instrumẽtum autem non sibi, sed agenti assimilat. Diuersitas autem ordinis inter semen, & seminantem patet ex 12. Metaphy. & ad sensum: quia semen est imperfecti ordinis rerum, & causarum: viuẽs autẽ ipsum a quo deciditur, perfecti est rerum & causarum ordinis. Vnde manifeste patet, quomodo differat, quando duæ causæ non simul causantes se habẽt vt accidentaliter ordinatæ, & quando non, attẽdendo ad conditiones has: & quare pr̃, & anus sunt causæ accidentaliter ordinatæ: quia vterq; est eius dem ordinis in effendo, & in causando; & vterque est vere causa, cum vterque generet sibi simile. Et ideo neuter agit in virtute alterius: sed semen generat non sibi, sed animali, a quo decisum est simile: & ens, & causa est inferioris ordinis, quia ens imperfectum, & causa instrumentalis est.

†Li.1. cap. 2. & c. 30. tomo. 4.

Lib. text. 33. & 34.

¶Ad tertium autem principale contra organizationem, patet responsio ex litera. in responsione ad secundum & tertium. Dato enim q̃ semen sit vniforme formaliter, est tamen difforme virtualiter secundum difformitatem eius a quo decisum est, & cuius virtus est: ideo & agit tantam difformitatem, & inducit animam sensitiuam.

¶In responsione ad tertium aduerte, q̃ calor cælestis animalis, & elementaris non est multiplex calor, sed vnus & idem multipliciis agentis vim habens, prout subiacet principio actiuo elementari, animali, aut cælesti. Et de animali quidem & elementari habetur ex secundo de Anima cõtra Empedoclem, vbi Arist. vult calorem animalem esse principium augmenti, & non elementarem, ideſt vt ibi dicitur. calorem non secundum vim elementi, sed secundum vim animæ. De cælesti autem & vniuersaliter habetur ex 12. Metaph. comment. 18. vbi Auerr. vult calores hos distingui, sicut calorem ignis a calore artis. Constat aũt q̃ calor elementaris, & artificialis non sunt duo calores, sed distinguuntur tantum, q̃ a iste regulatur arte, ille absolute agit. ergo.

¶In responsione ad quartum, posset dubitari ad hominem, quia in q. 3. de potentia. ar. 9. ad 16. dicitur. Virtus quæ est in semine, nema net etiam adueniente anima rationali, & similiter spiritus, & quę erat corporis formatiua, efficitur regitiua: hic vero dicitur, q̃ non remanet.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd quia remanet formaliter, & desinit materialiter, ideſt remanet secundum speciem, & corrumpitur secundum numerum, ideo diuersimode locutus inuenitur. hic tenet quod corrumpitur illa vis numero: ibi vero quòd manet secundum speciem, quia vis regitiua & factiua corporis existens in parte primo producta, puta in corde, est quasi eiusdem rationis cum virtute seminis: & propterea vis seminis excellentius saluata in illa parte, quam in ipso semine dicitur manere, quia. s. non per se, sed per accidens corrumpitur, sicut dispositiones inductæ pro forma generanda dicuntur manere, & non corrumpi nisi per accidens, quia in meliori esse aduenunt. Hanc autem esse mentem S. Thom. patet ibi, vbi idem de hac virtute, spiritibus, & dispositionibus, iudicium esse dicit.

¶Super

¶*Super quæstionis CXVIII. Artic. II.*

IN corpore vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Hæreticum est, animam intellectiuam traduci cum semine. Hæc cõclusio claudit in se duo, scilicet & quòd anima intellectiua non traducitur cum semine: & oppositũ est hæreticum. Vnde probatur in litera primo dupliciter secundo vtrunque simul. Et quoniam semen est instrumentum participans virtutem agentis in esse permanenti, oportet vim seminis aliqd habere ex conditione ipsius seminis, & aliquid ex ratione formæ agẽtis, cuius est instrumentum, propterea in litera duplex ratio affertur. Prima tenens se ex cõditione seminis. Secunda ex ratione formæ hominis, qua agit ad generationẽ per semen, vt se ex parte causæ efficientis sufficienter ostendatur, q̃ non potest anima intellectiua p semen fieri, & demum ex parte termini. i. ipsius animę intellectiuę in terria ratione non solum idem probetur, sed ad hæresim deducatur oppositũ. Est ergo prima ratio. Virtus materialis non potest terminare actionẽ suam ad effectum immaterialem: virtus seminis est materialis, anima intellectiua est immaterialis. ergo. Maior patet, & Minor pro prima parte, pro secunda vero probatur: quia habet operationẽ in qua non communicat corpus. ergo.

581 Supr. q. 90. art. 2. Et 2. dist. 8. q. 2. art. 1. Et 2. cõtra. 86. 88. & 89. Et po. q. 3. artic. 9. Et quodl. 12. artic. 11. Et opus. 3. ca. 94.

†Q. 76. ar. 3.

†Gennadius de Eccles. Dog. cap. 14. habetur to. 3. inter oper. Aug.

¶Secunda vero ratio est. Virtus seminis agit i vi animæ generãtis prout anima vtitur organo corporeo. ergo non agit in vi animę, prout est in intellectiua. ergo non potest producere animam intellectiuam. Antecedens patet. prima consequentia probatur, quia vt intellectiua vtitur organo: secunda est per se nota. Et confirmatur authoritate Aristotelis, imo ex hac ratione redditur ratio dicti Arist.

¶Aduerte hic, quòd quia posset aliquis dicere, quòd etsi semen, quoniam materiale est, non possit virtute propria producere animam intellectiuam, tamen virtute principalis agentis immaterialis potest: sicut dicitur de phantasmate, quod etsi non possit producere speciem intelligibilem, tamen virtute intellectus agentis, qui est immaterialis, potest in effectum immaterialem, idcirco dicunt Thomas ex hac ratione excludens talem viam, probat quòd semen non agit in virtute agentis immaterialis vt sic, quãuis agat in virtute formæ, quæ est immaterialis. Anima enim intellectiua licet in se sit simplex, & immaterialis formaliter: quia tamen præhabet eminenter quicquid aliæ formæ materiales habent, sicut tetragonum trigonum: ideo distinguitur in seipsam, in quantum est actus corporis, & seipsam, inquantum excedit corpus. Et primo habet enim operationem, in qua non communicat corpus. ¶Et ideo impossibile est, quòd virtus, quæ est in semine, sit productiua intellectiui principii. Similiter etiam, quia virtus quæ est in semine, agit in virtute animæ generantis, secundum quod anima generantis est actus corporis vtens ipso corpore in sua operatione, in operatione autem intellectus non communicat corpus. Vnde virtus intellectiui principii, prout intellectiuum est, non potest ad semen peruenire. Et ideo Philosophus in libro * de generatione animalium dicit. Relinquitur intellectus solus de foris aduenire. Similiter etiam anima intellectiua, cum habeat operationem vitæ, sine corpore est subsistens, vt supra habitum est, * & ita sibi debetur esse, & fieri. & cum sit immaterialis substantia, non potest causari per generationem, sed solum per creationem a Deo. Ponere ergo animam intellectiuam à generante causari, nihil est aliud, quàm ponere eam non subsistentem, & per consequens corrumpi eam cum corpore. ¶Et ideo hæreticum est dicere, q̃ anima intellectiua traducatur cum semine.

369

†Li. 2. de generat. animalis ca. 3. to. 4.

Q. 75. artic. 2.

¶Ad primum ergo dicendum, q̃ in authoritate illa ponitur per synecdochem pars pro toto, ideſt, anima pro toto homine.

¶Ad secundum dicendum, quòd aliqui dixerunt, q̃ operationes vitæ quæ apparent in embryone, nõ sunt ab anima eius, sed ab anima matris, vel à virtute formatiua, quæ est in semine, quorum vtrunque falsum est. Opera enim vitæ non possunt esse a principio extrinseco, sicut sentire, nutriri, & augeri. Et ideo dicendum est, quòd anima præexistit in embryone, à principio quidem nutritiua, postmodum autem sensitiua, & tandem intellectiua. Dicunt ergo quidam, quòd supra animam vegetabilem, quæ primo inerat, superuenit alia anima, quæ est sensitiua, supra illam iterum alia, quæ est intellectiua. Et sic sunt in homine tres animæ, quarum vna est in potentia ad aliã: quod supra improbatum est. * Et ideo alii dicunt, quòd illa eadem anima, quę primo fuit vegetatiua tantum, postea fit sensitiua, postea intellectiua. Et hoc dicunt esse de mente Aristotelis. Et hoc videtur sonare verbum Genesis. 2. vbi dicitur, quòd inspiravit in faciem eius spiritum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Et hoc videtur sonare verbum Augustini 10. super Genesim ad litteram, vbi dicit, quòd anima rationalis creatur, vbi corpus humanum est aptum ad vitam. Et hoc videtur sonare verbum Damasceni 2. de fide

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectiua dispositione necessitate. ergo agit in virtute animæ intellectiuæ vt sic. Antecedens patet, & consequentia patet, quia vis animæ sensitiuæ non necessitate potest intellectuam, cum altioris sit ordinis. Et expresse hoc dicitur a San. Thom. in quæst. 3. de potentia art. 9. ad 5.

¶ Ad hoc dicitur, quòd animam Sortis intellectiuam, vt intellectiuam, esse actum corporis potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd reduplicetur ratio formalis, & sic est falsum: sic enim † Li. 2. de generat. animaliũ, ca. 3. to. 4. nullo corporeo organo vtitur. Alio modo, vt reduplicetur conditio ipsius animæ generantis: & sic est verum, quoniam entitas illa immaterialis animæ intellectiuæ est actus corporis. Et iuxta hoc potest & concedi, & negari, animam rationalem generantis, habere aliquod organum: quoniam secundum conditionem habet organum, & sic semen disponit vt instrumentum animæ intellectiuæ vt sic, quantum ad conditionem, quã de facto habet: secundum vero rationem suam non debetur sibi organum. Et propterea semen in virtute etiam animæ intellectiuæ non potest in animam intellectiuam: sed † dispositiones materiæ, quæ respiciunt animam inducendam non secundum suam formalitatem, qua nullo vtitur corporeo organo, aut dispositione: sed secundum suam conditionẽ, qua est perfectio, & actus corporis; vt sic terminus proprius actionis respondeat principio. Quia enim principium actionis non est anima intellectiua absolute, sed secundum conditionem qua est actus corporis: ideo terminus actionis sui instrumenti, non est anima intellectiua absolute, sed secundum conditionem, qua est actus corporis, idest secundum dispositiones & vnionem, vt inferius patebit clarius, non repugnant hæc dictis in litera, quæ de anima intellectiua absolute & formaliter loquitur. Q. 76. art. 1. & 2. & q. 79. ar. 4. & 5.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd quia positio ista distinguit corporeum generans compositum dispositum, disponendo materiam ab introducente formam, quod ab Aristo. reprobatur, destruendo ideas 4 quas ad hoc ponebat Plato: idcirco ne videamur incidere in id, quod reprehendimus, ab ipso Aristotel. facta est exceptio de forma hominis, inquantum homo, & assignata est ratio ex parte termini: quia intellectus habet operationem, in qua non communicat corpus. ergo non educitur de potentia alicuius materiæ: ergo venit deforis, & sic nullum inueniri potest corporeum agens respectu ipsius, & cum manifeste semen humanum agat, consequens est, quòd disponat, & aliunde mens veniat. Nec potest similiter heri exceptio de aliis formis: quia respectu earum inueniri potest sufficiens agens corporeum per transmutationem materiæ. Nulla enim aliarum habet operationem absque organo corporalis materiæ, & ideireo meritò potest de materiæ potentia educi, ac per hoc, non est opus ideæ. Sanct. Thom. vero hic videtur aliam tangere rationem huius exceptionis ex parte agentis: quia scilicet Deus, & naturalia agentia se habent, sicut agens principale, & instrumentale: ideæ autem & agentia naturalia se habent potius vt agentia disparata, eo quòd naturalia non assumunt mota ab ideis, sed vtraque proueniunt a principiis virtutibus nõ subordinatis inter se, quamuis quoad effectus agerẽt: quod omnia agunt mota a Deo ad actiones &c. vt supra dictum est, & ideo non inconuenit Dei actionem terminari ad formam, & naturæ ad materiam: quoniam non vt duo agentia, sed vt agens & agentis instrumentum concurrunt, quæ non duo, sed vnum completum agens constituunt.

¶ In responsione ad quartum aduerte primo, quòd ad hoc quòd aliquid dicatur effectiue producere aliquid compositum, non exigitur quòd faciat omnes eius partes, nec requiritur quòd faciat aliquam eius partem: sed sufficit quòd effectiue causet cõiunctionem partium, ex qua resultet illud compositum. Declarantur singula. Primo, quòd non requiritur quòd faciat omnes partes: alioquin nullum agens naturale faceret aliquod compositum, quia non facit materiam. Secundo, quòd non aliquam eius partem, alioquin dealbans artificialiter parietem, non diceretur facere parietem album, quia nec parietem, nec albedinem facit, sed addit vnum alteri. Et vniuersaliter si formæ præexisterent per seipsas ante generationem, & generans esset tantæ vis, vt generando conuenirent formam cum materiam, nihilominus esset causa illius compositi, puta, bouis, si forma bouis præexisteret. Et ex hac conditionali patet tertium, in quo claudũtur duo prima. Aduerte secundo, quòd in generatione hominis sunt duæ actiones, & duo termini intrinseci earum. Actio quidem vna est, simplex emanatio, seu creatio a prima causa Deo glorioso. Altera autem est seminis, vt instrumentum animæ intellectiuæ modo exposito, seu, quod est idem, hominis generantis inquantum homo. Terminorum autem distinctio ex eo patet, quòd anima intellectiua in instanti quo fit, sortitur duo, scilicet esse, quia est, & modum essendi, quia inest corpori, seu materiæ corporali, vt actus in eo, cuius est actus substantialis. Talis autem modus essendi, seu inesse, potest sumi dupliciter. Vno modo pro relatione actualis vnionis inter animam & materiam. Alio modo pro fundamento illius, quod nihil aliud est, q̃ materiam esse actu formaliter per animã, quod pertinet ad genus substantiæ, non relatio nis. Sed rursus, illud inesse, seu vnio fundamentaliter põ: vtring; accipiũt. ex parte formæ: quia est anima esse, qua forma liter materia est acta in specie substantiæ humanæ. & ex parte materiæ, quia est materia esse acta per animã &c. Vnde applicando singula singulis, si ea dum est primo, q̃ ista rationalis ratione sui eẽ est ter minus intrinsecus creationis in instãti primo, quo Sor. incipit esse: quo ad suum vero modũ essendi, sett inesse, non terminat creationem nisi concomitanter, & inquantum illud inesse se tenet ex parte istæ. Dicendum est secundo, q̃ eadem ista rationalis quo ad inesse, seu vnionem &c. vt se tenet ex parte materiæ, est proprius terminus actionis seminis humani, ita q̃ ab eo effectiue causatur per se, & directe: qui propria actio humani seminis terminatur ad formam, & naturæ ad materiam: quoniam non vt duo agentia, sed vt agens & agentis instrumentum concurrunt, quæ non duo, sed vnum completum agens constituunt. Q. 110. ar. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in actione adulterorum illud, quod est naturæ, bonum est, & huic cooperatur Deus. Quod vero est inordinatæ voluptatis, malum est, & huic Deus non cooperatur.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd homo generat sibi simile, in quantum per virtutem seminis eius disponitur materia ad susceptionem talis formæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad actionem virtutis, quæ est in semine, perducitur ad hoc, vt ipsa eadem fiat sensitiua: & tandem ipsa eadem perducitur ad hoc, vt ipsa eadem fiat intellectiua non quidem per virtutem actiuam seminis, sed per virtutem superioris agentis, scilicet Dei deforis illustrantis. Et propter hoc dicit Philosophus: * quòd intellectus venit ab extrinseco: sed hoc stare non potest. Primo quidem, quia nulla forma substantialis recipit magis & minus, ẽ sed superadditio maioris perfectionis facit aliam speciẽ, sicut additio vnitatis facit aliam speciem in numeris. Non est autem possibile, vt vna & eadẽ forma numero sit diuersarum specierum. Secundo, quia sequeretur, quòd generatio animalis esset motus cõtinuus paulatim procedens de imperfecto ad perfectũ, sicut accidit in alteratione. Tertio, quia sequeretur q̃ generatio hominis, aut animalis non sit generatio simpliciter, quia subiectum eius esset ens actu. Si enim à principio in materia, p̃lis est anima vegetabilis, & postmodũ vsque ad perfectum paulatim perducitur, erit semper additio perfectionis sequentis sine corruptione perfectionis præcedentis, quod est contra rationem generationis simpliciter. Quarto, quia aut id, quod causatur ex actione Dei, est aliquid subsistens: & ita oportet q̃ sit aliud per essentiam à forma præexistente, quę non erat subsistens: & sic redibit opinio ponentium plures animas in corpore. Aut non est aliquid subsistens, sed quædam perfectio animæ pte existentis: & sic ex necessitate sequitur, quòd anima intellectiua corrumpatur corrupto corpore, quod est impossibile. Est autem & alius modus dicendi secundum eos, qui ponunt vnum intellectum in omnibus, quod supra improbatum est. * Et ideo dicendum est, quòd cum generatio vnius semper fit corruptio alterius, necesse est dicere quòd tam in homine, quàm in animalibus aliis, quando perfectior forma aduenit, fit corruptio prioris: ita tamen quòd sequens forma habet quicquid habebat prima, & adhuc amplius. Et sic per multas generationes, & corruptiones peruenitur ad vltimam formam substantialem, tam in homine, quàm in aliis animalibus: & hoc ad sensum apparet in animalibus ex putrefactione generatis. Sic igitur dicendum est, quòd anima intellectiua creatur à Deo in fine generationis humanæ, quæ simul est & sensitiua, & nutritiua, corruptis formis præexistentibus.

¶ Ad tertivm dicendum, q̃ ratio illa locum habet in diuersis agentibus non ordinatis ad inuicem. Sed si sint multa agentia ordinata, nihil prohibet virtutem superioris agentis pertingere ad vltimam formam: virtutes autem inferiorum agentium, pertingere solum ad aliquam materiæ dispositionem. Sicut virtus seminis disponit materiam: virtus autem animæ dat formam in generatione animalis. Manifestum est autem ex præmissis, * q̃ tota natura corporalis agit vt instrumentum spiritualis virtutis, & præcipue Dei. Et ideo nihil prohibet quin formatio corporis sit ab aliqua virtute corporali: anima autem intellectiua sit à solo Deo. Q. 110. ar. 1.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd homo generat sibi simile, in quantum per virtutem seminis eius disponitur materia ad susceptionem talis formæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in actione adulterorum illud, quod est naturæ, bonum est, & huic cooperatur Deus. Quod vero est inordinatæ voluptatis, malum est, & huic Deus non cooperatur.

nihil aliud est, q̃ materiam esse actu formaliter per animã, quod pertinet ad genus substantiæ, non relatio nis. Sed rursus, illud inesse, seu vnio fundamentaliter põ: vtring; accipiũt. ex parte formæ: quia est anima esse, qua forma liter materia est acta in specie substantiæ humanæ. & ex parte materiæ, quia est materia esse acta per animã &c. Vnde applicando singula singulis, si eẽdum est primo, q̃ ista rationalis ratione sui eẽ est ter minus intrinsecus creationis in instãti primo, quo Sor. incipit esse: quo ad suum vero modũ essendi, sett inesse, non terminat creationem nisi concomitanter, & inquantum illud inesse se tenet ex parte istæ. Dicendum est secundo, q̃ eadem ista rationalis quo ad inesse, seu vnionem &c. vt se tenet ex parte materiæ, est proprius terminus actionis seminis humani, ita q̃ ab eo effectiue causatur per se, & directe: qui propria actio humani seminis terminatur ad formam, & naturæ ad materiam: quoniam non vt duo agentia, sed vt agens & agentis instrumentum concurrunt, quæ non duo, sed vnum completum agens constituunt.

¶ In responsione ad quartum aduerte primo, quòd ad hoc quòd aliquid dicatur effectiue producere aliquid compositum, non exigitur quòd faciat omnes eius partes, nec requiritur quòd faciat aliquam eius partem: sed sufficit quòd effectiue causet cõiunctionem partium, ex qua resultet illud compositum. Declarantur singula. Primo, quòd non requiritur quòd faciat omnes partes: alioquin nullum agens naturale faceret aliquod compositum, quia non facit materiam. Secundo, quòd non aliquam eius partem, alioquin dealbans artificialiter parietem, non diceretur facere parietem album, quia nec parietem, nec albedinem facit, sed addit vnum alteri. Et vniuersaliter si formæ præexisterent per seipsas ante generationem, & generans esset tantæ vis, vt generando conuenirent formam cum materiam, nihilominus esset causa illius compositi, puta, bouis, si forma bouis præexisteret. Et ex hac conditionali patet tertium, in quo claudũtur duo prima. Aduerte secundo, quòd in generatione hominis sunt duæ actiones, & duo termini intrinseci earum. Actio quidem vna est, simplex emanatio, seu creatio a prima causa Deo glorioso. Altera autem est seminis, vt instrumentum animæ intellectiuæ modo exposito, seu, quod est idem, hominis generantis inquantum homo. Terminorum autem distinctio ex eo patet, quòd anima intellectiua in instanti quo fit, sortitur duo, scilicet esse, quia est, & modum essendi, quia inest corpori, seu materiæ corporali, vt actus in eo, cuius est actus substantialis. Talis autem modus essendi, seu inesse, potest sumi dupliciter. Vno modo pro relatione actualis vnionis inter animam & materiam. Alio modo pro fundamento illius, quod

Articvlvs III.

Vtrum animæ humanæ fuerint creatæ simul à principio mundi.

582 2. con. cap. 83. & 84. & Hebr. 1. lect. 4.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ animæ humanæ fuerint creatæ simul à principio mundi. Dicitur enim Gen. 2. Requieuit Deus ab omni opere, quod patrarat. Hoc autẽ non esset, si quotidie nouas animas crearet. Ergo omnes animæ sunt simul creatæ.

¶ 2 Præt. Ad perfectionem vniuersi maxime pertinent sub tanctæ spirituales. Si igitur animæ simul crearentur cum corporibus, quotidie innumerabiles spirituales substantiæ perfectioni vniuersi adderentur: & sic vniuersum a principio fuisset imperfectum, quod est contra illud, quod dicit Gen. 1. Deum omne opus complesse.

¶ 3 Præt. Finis rei respondet eius principio: sed anima intellectiua remanet destructo corpore, ergo incepit esse ante corpus.

¶ Sed contra est, quod dicitur in lib. * de Eccl. dog. q̃ simul anima creatur cum corpore. *C. 18, & 19. est inter opera Aug. co. 3.

¶ Respon. Dicendum, quòd quidam posuerunt, q̃ animæ intellectiuæ accidat vnii corpori, ponentes eam esse eiusdem conditionis cum substantijs spiritualibus, quæ corpori non vniuntur. ẽ Et ideo posuerunt animas hominum simul à principio cum angelis creatas: sed hęc opinio falsa est. Primo quidem quantum ad radicem. Si. n. accidentaliter conueniret animæ corpori vniri, sequeretur q̃ homo, qui ex ista vnione constituitur, esset ens per accidens, vel q̃ ista esset homo: quod falsum est. vt supra ostensum est. * Quòd autem anima humana non sit eiusdem naturæ cum angelis, ipse diuersus modus intelligendi ostendit, vt supra ostensum est. * Homo. n. intelligit à sensibus accipiendo, & conuertendo se ad phantasmata, vt supra ostensum est: * & ideo indiget vnii corpori, quo indiget ad operationem sensitiuæ partis, quod de angelo dici non potest. Secundo apparet fallitas in ipsa positione. Si. n. animæ naturale est corpori vniri, esse sine corpore est sibi contra naturam, & sine corpore existens non hãt suæ naturæ perfectionẽ. Non fuit aũt conueniens, vt Deus ab imperfectis suum opus inchoaret, & ab his quæ sunt præter naturam. Non. n. fecit hominem sine manu, aut sine pede, quæ sunt partes naturales hominis: multo igitur minus fecit animam sine corpore. Si vero aliquis dicat, q̃ non est naturale animæ corpori vniri, oportet inquirere causam, quare sint corporib. vnitæ. Oportet aut dicere, q̃ aut hoc sit factum ex eius voluntate, aut ex alia cã. Si ex eius voluntate, vt hoc esse inconueniens. Primo quidẽ, quia hæc voluntas irrationabilis esset, si non indigeret corpore, & vellet ei vniri. Si. n. indigeret, naturale esset ei, q̃ corpori vniret, quia natura non deficit in necessarijs. ẽ Secũdo, quia nulla rõ esset, quare animæ à principio mundi creatæ post tot tpa voluntas accesserit, vt nunc corpori vniat. Et sic substantia spiritualis supra tps, vtpote reuolutiones cęli excedens. Tertio, quia videretur à casu esse, q̃ hæc ania huic corpori vniretur, cum ad hoc requiratur concursus diuinarum voluntatum. Cæteraduenientia, & hominis generantis. Si aũt præter voluntatem ipsius corpori vnitur, & præter eius naturam, oportet q̃ hoc sit ex causa violentiam inferente, & sic erit ei pœnale & triste: quod est secundum errorem Origenis, * qui posuit animas incorporari propter pœnam peccati. Vnde cum hæc omnia sint inconuenientia, simpliciter confitendum est, q̃ animæ non sunt creatæ ante corpora, sed simul creantur, cum corporibus inf. induntur. 368 Q. 75. ar. 4.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ Deus dicitur cessasse die septimo, non quidem ab omni opere, cũ dicatur Ioan. 5. Pater meus vsq; modo operatur, sed à nouis rerum generibus, & speciebus condendis, quæ in operibus primis non aliquo modo præextiterint. Sic enim aiæ, quæ nunc creant, præextiterunt secundum similitudinem speciei in primis operibus, ẽ in quibus anima Adæ creata fuit. q. 91. ar. 2. q. 84. ar. 7.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ perfectioni vniuersi, quantum ad numerum individuorum, quotidie potest addi aliquid: non autem secundum numerum specierum.

¶ Ad Tertium dicendum, q̃ hoc q̃ anima remanet sine corpore, contingit per corporis corruptionem, quæ consecuta est ex peccato. Vnde nõ fuit conueniens, quòd ab hoc inciperent opus inchoaret, & ab his quæ sunt præter naturam. Non. n. fecit hominem sine manu, aut sine pede, quæ sunt partes naturales hominis: multo igitur minus fecit animam sine corpore. Si vero aliquis dicat, q̃ non est naturale animæ corpori vniri, oportet inquirere causam, quare sint corporib. vnitæ. Oportet aut dicere, q̃ aut hoc sit factum ex eius voluntate, aut ex alia cã. Si ex eius voluntate, vt hoc esse inconueniens. Primo quidẽ, quia hæc voluntas irrationabilis esset, si non indigeret corpore, & vellet ei vniri. Si. n. indigeret, naturale esset ei, q̃ corpori vniret, quia natura non deficit in necessarijs. ẽ Secũdo, quia nulla rõ esset, quare animæ à principio mundi creatæ post tot tpa voluntas accesserit, vt nunc corpori vniat. Et sic substantia spiritualis supra tps, vtpote reuolutiones cęli excedens. Tertio, quia videretur à casu esse, q̃ hæc ania huic corpori vniretur, cum ad hoc requiratur concursus diuinarum voluntatum. Cæteraduenientia, & hominis generantis. Si aũt præter voluntatem ipsius corpori vnitur, & præter eius naturam, oportet q̃ hoc sit ex causa violentiam inferente, & sic erit ei pœnale & triste: quod est secundum errorem Origenis, * qui posuit animas incorporari propter pœnam peccati. Vnde cum hæc omnia sint inconuenientia, simpliciter confitendum est, q̃ animæ non sunt creatæ ante corpora, sed simul creantur, cum corporibus inf. induntur.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ Deus dicitur cessasse die septimo, non quidem ab omni opere, cũ dicatur Ioan. 5. Pater meus vsq; modo operatur, sed à nouis rerum generibus, & speciebus condendis, quæ in operibus primis non aliquo modo præextiterint. Sic enim aiæ, quæ nunc creant, præextiterunt secundum similitudinem speciei in primis operibus, ẽ in quibus anima Adæ creata fuit.

¶ Ad secvndvm dicendum, q̃ perfectioni vniuersi, quantum ad numerum individuorum, quotidie potest addi aliquid: non autem secundum numerum specierum.

¶ Ad Tertium dicendum, q̃ hoc q̃ anima remanet sine corpore, contingit per corporis corruptionem, quæ consecuta est ex peccato. Vnde nõ fuit conueniens, quòd ab hoc inciperent naturalem, ergo non fuit conueniens produci à Deo sine corpore. Vltima consequentia probatur. Deus non inchoat opus suum ab imperfectis. qui non deficit in necessarijs, sicut nec natura. sic declaratur in homine respectu organorum sine quibus, ergo anima cum naturali organo suo, corpore, fieri debet. Si non sit naturale, aut ergo est à voluntate propria, aut ab alia causa. Non à voluntate propria, tum quia esset voluntas irrationabilis. probatur, quia respectu superiori. probatur, quia si non superiori, sed opposituni, ergo naturalis. probatur, quia natura non deficit in necessarijs.

¶ *Super quæstio. CXVIII. Art. III.*

Titulus clarus.

¶ In corpore tria. Primo refert opinionem affirmatiuam. Se

† Ita refert Ripli. in 2. cont. hæresi. 63. a medio.

356

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessarijs. Tum quia non esset maior ratio q̃ nunc, q̃ olim hæc aia vellet viuificari, probatur, quia est supra tps. probatur, quia est supra reuolutiones cæli. Et nota quòd in consequente huius rationis ponitur duplex nouitas volitionis, & vnionis: & quamuis nouitas vnionis possit reduci in nouitatem materiæ dispositæ nunc, & nó prius: nouitas aũt volitionis, cum sit supra oẽs corporales dispositiones, vt in litera dr, in quid reducitur. Tũ quia vnio esset casualis, probat, quia ex concursu duarum voluntatum non subordinatarum, nec conditarum, nec ab alia causa: quia vnio esset violenta, redireturq; error Origenis. Probatur sequela: quia quod est præter naturã & voluntatem ab extrinseco, est violentum & triste.

¶Quòd tertiũ concluso respondua quæsito est negatiua. Animæ nó sunt creatæ ante corpora, sed simul creantur, cum corporibus infunduntur. Probatur, quia aliter accidũt præ dicta, quæ inconuenientia sunt.

¶Super Quæstio. 119. Articulum primum.

385 2. dist. 30. q. 2. ar. 1. Et 4. dist. 44. q. 1. ar. 2. 3. 4. Et quol. 8. ar. 3. con.

TItulus in corpore declaratur. ¶In corpore quatuor. Primo, declaratur titulus. Secũdo, tractatur vna opinio. Tertio, tractatur alia. Quarto alia, respondendo quæsito.

¶Quo ad primum, duo. Definitur enim, & distinguitur pertinere ad veritatem humanæ naturæ. Definitur. n. q̃ est esse de constitutione ipsius naturæ humanæ & probatur: quia vnumquodq; ita se hẽ ad veritatem, sicut ad esse ex 2. Meta. Distinguitur aũt, quia natura dupliciter sumitur, s., in cõi 1. sm speciem, & in particulari in diuiduo. Et consequenter, pertinere ad naturæ veritatem, & esse, dupliciter contingit, s. naturæ specifice sumptæ, vel numeraliter. Primo modo forma, & materia communis, vt anima intellectiua, & corpus humanum ad veritatẽ naturæ humanæ spectant. Secundo modo non solum hæc, sed hæc anima, & hoc corpus.

¶Quo ad secundum duo. Primo opinio consistens in tribus propositionibus. Prima est A veritate humanæ naturæ pertinet tm illa materia, quæ est primo formata in primo homine. Secunda vero est, quod illa materia multiplicatur in seipsa, & sic a primo parente ad oẽs deriuat. Tertia est, q̃ alimentum nõ sumitur vt conuertatur in veritatem naturæ humanæ, sed vt fomentum naturæ ad resistendum eõ sumptuo, vt plũbum argento. Secundo reprobatur hæc opinio quadrupliciter. Primo quidem proposito duabus rationibus primis, quæ satis claræ sunt in litera. Secunda vero, & tertia simul duabus reliquis rationibus, quarum altera est. Multiplicatio materiæ aut est per rarefactionem, aut per conuersionem, aut creationem nouæ materiæ: sed multiplicatio humanæ materiæ in corporibus non est per rarefactionẽ, quia essent imperfectio rationes per creationem, quia omnis materia est simul creata secundum Grego. ergo per cõuersionem alimenti. Maior probatur. Multiplicatio materiæ aut attenditur penes quantitatem tantum, & sic est rarefactio, vt patet ex eius ratione: aut penes ipsum substantiam materiæ, & tunc aut penes omnino eandem subsistentiam materiæ, aut penes aliã non penes omnino eandem, quia multiplicatio sine diuisionem intelligi nequit: eiusdẽ autem omnino ad seipsum non est diuisio. ergo penes aliam. ergo aut per conuersionem, aut creationem. non inuenitur alius modus. Vltima aũt ratio est ducens ad impossibile, quia scilicet ex his sequitur, q̃ opus generatiuæ, & nutritiuæ in omnibus esset non naturales, sed miraculosum. Probatur sequela primo, quòd hoc sequatur secundo quod in omnibus. Quòd sequi[illegible] eadem

† 1. de ver. relig. cap. 40. in prin. t. 1.

†† 1. Metaph. tex. 4. 20. 3.

Dei opera: quia sicut scriptum est. Sapient. 1. Deus mortem non fecit, sed impij manibus, & verbis accersierunt eam.

QVAEST. CXIX.

De propagatione hominis quantum ad corpus, in duos articulos diuisa.

EINDE considerandum est de propagatione hominis quantum ad corpus.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanæ naturæ.

¶Secundo, Vtrum semen, quod est humanæ generationis principium, sit de superfluo alimenti.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanæ naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ nihil de alimento transeat in veritatem humanæ naturæ. Dicitur enim Matth. 15. Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & per succesſum emittitur: sed quod emittitur nõ transit in veritatem humanæ naturæ. Ergo nihil de alimento in veritatem humanæ naturæ transit.

¶2 Præt. Philosophus in *1. de Generat. distinguit carnem secundum speciem, & secundum materiam, & dicit, q̃ caro secundum materiam aduenit & recedit: quod autem ex alimento generatur, aduenit & recedit. Ergo id in quod alimentum conuertitur, est caro secundum speciẽ: sed hoc pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quod pertinet ad speciem eius. Ergo alimentum non transit in veritatem humanæ naturæ.

¶3 Præt. Ad veritatem humanæ naturæ pertinere videtur humidum radicale, quod si deperditur restitui nó potest, vt medici dicunt: posset tamen restitui si alimentum conuerteretur in ipsum humidum. Ergo nutrimentum non conuertitur in veritatem humanæ naturæ.

¶4 Præt. Si alimentum transiret in veritatem humanæ naturæ, quicquid in homine deperditur, restaurari posset: sed mors hominis non accidit nisi per deperditionem alicuius. Posset igitur homo per sumptionem alimenti in perpetuum se contra mortem tueri.

¶5 Præt. Si alimẽtum in veritate humanæ naturæ transiret, nihil esset in homine, quod non posset recedere, & reparari: quia id quod in homine generatur ex alimento & recedere, & reparari potest. Si ergo homo diu viueret, sequeretur q̃ nihil, quod in eo fuit materialiter in principio suæ generationis, finaliter remaneret in ipso. Et sic non esset idem homo numero per totam vitam suam, cum ad hoc q̃ sit idem numero, requiratur identitas materiæ: hoc autem est inconueniens. Nõ ergo alimentum transit in veritatem humanæ naturæ.

¶SED CONTRA est, quod dicit Augustinus in lib. * de ver. relig. Alimenta carnis corrupta, idest, amittentia formam suam, in membrorum fabricam migrant: sed fabrica membrorum pertinet ad veritatem humanæ naturæ. Ergo alimenta transeunt in veritatem humanæ naturæ.

¶RESPON. Dicendum, quòd secundum Philosophum, secundo * Metap. Hoc modo se habet vnum quodq; ad veritatem, sicut se habet ad esse. Illud ergo pertinet ad veritatem naturæ alicuius, quod est de constitutione naturæ ipsius. Sed natura dupliciter considerari potest. Vno modo in communi secundum naturam speciei. Alio modo secundum quod est in hoc individuo. Ad veritatem igitur naturæ alicuius in communi consideratæ pertinet forma, & materia eius in communi accepta: ad veritatem autem naturæ in hoc particulari consideratæ pertinet materia individualis signata, & forma per huiusmodi materiam individuata. Sicut de veritate humanæ naturæ in communi est anima humana, & corpus: sed de veritate humanæ naturæ in Petro, & Martino est hæc anima, & hoc corpus. Sunt autem quædã, quorum formæ non possunt saluari, nisi in vna materia signata. Sicut forma Solis non potest saluari nisi in materia, quæ actu sub ea continetur. Et secundum hunc modum aliqui posuerunt, q̃ forma humana non potest saluari, nisi in materia quadam signata, quæ scilicet à principio fuit tali forma formata in primo homine, ita q̃ quicquid aliud præter illud, quod ex primo parẽte in posteros deriuatur, additum fuerit, non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quasi non verè accipiat formam humanæ naturæ, sed illa materia, quæ in primo homine formæ humanæ fuit subiecta, in seipsa multiplicatur. Et hoc modo multitudo humanorum corporum a corpore primi hominis deriuatur. Et secundum hos alimentum non conuertitur in veritatem humanæ naturæ. Sed dicunt q̃ alimentum accipitur, vt quoddam fomentum naturæ, idest, vt resistat actioni caloris naturalis, ne consumat humidum radicale, sicut plumbum, vel stannum adiungitur argento, ne consumatur per ignem. Sed hæc positio est multipliciter irrationabilis. Primo quidem, quia eiusdem naturalis est, q̃ aliqua forma possit fieri in alia materia, & q̃ possit propriam materiam deserere: & ideo omnia generabilia sunt corruptibilia, & econuerso. Manifestum est autem, q̃ forma humana pót deficere ab hac materia, quæ ei subijcitur, alioqin corpus humanum corruptibile non esset. Vnde relinquitur, q̃ & alij in materia aduenire possit, aliquo alio in veritatem humanæ naturæ transeunte. Secundo, quia in omnibus, quorum materia inuenit tota sub vno individuo, non est nisi vnum individuum in vna specie: sicut patet in Sole, & Luna, & huiusmodi. Sic igitur non esset, nisi vnum individuum humanæ speciei. Tertio, quia non est possibile, q̃ multiplicatio materiæ attendatur, nisi vel secundum quantitatem tm̃, sicut accidit in rarefactis, quorum materia suscipit maiores dimensiones: vel etiam secundum substantiam materiæ. Sola autem eadem substantia materiæ manente non potest dici q̃ sit multiplicata: quia idem ad seipsum non constituit multitudinem, cum necesse sit omnẽ multitudinẽ ex aliqua diuisione causari. Vnde oportet, q̃ aliqua alis substantia materiæ adueniat, vel per creationem, vel per conuersionem alterius in ipsum ¶. Vnde relinquitur, q̃ non potest aliqua materia multiplicari, nisi vel per rarefactionem, sicut cum ex aqua fit aër: vel per additionem alterius rei, sicut multiplicatur ignis per additionem lignorum, vel per creationem materiæ. Sed manifestum est multiplicationem materiæ in humanis corporibus non accidere per rarefactionem: quia sic corpora hominũ perfectæ ætatis essent imperfectiora, quàm corpora puerorum. Nec iterum per creationem nouæ materiæ: quia secundum Grego.* omnia sunt simul creata secundum substantiam materiæ, licet non secundum speciem formæ. Vnde relinquitur, q̃ multiplicatio corporis humani non fit, nisi per hoc, q̃ alimentum conuertitur in veritatem humani corporis. Quarto, qa cum homo non differat ab animalibus, & plantis secundum aiam vegetabile, sequeretur q̃ ét corpora animalium, & plantarum non multiplicarentur per conuersionẽ alimenti in corpus nutritum, sed per quandam multiplicationem, quæ non potest esse naturalis, cum materia secundum naturam non extendatur, nisi vsque ad certam quantitatem: nec iterum inueniatur aliquid naturaliter crescere, nisi per rarefactionem, vel conuersionem alterius in ipsum. Et sic totum opus generatiuæ, & nutritiuæ, quæ dicuntur vires naturales, esset miraculosum: quod est omnino inconueniens. Vnde alii dixerunt, q̃ forma humana potest quidẽ fieri de nouo in aliqua alia materia, si

† 1. de ver. relig. cap. 40. in prin. t. 1.

* Lib. 32. moral. ca. 19.

† 1. Metaph. tex. 4. 20. 3.

dem dupliciter, primo sic. Materia sm naturam non extenditur, nisi ad certam quantitatem; sed extensio materiæ primo formatæ non esset ad certam quantitatem. ergo. Secundo sic. Naturaliter nihil crescit, nisi per rarefactionem, aut conuersionem: sed hic crescceret materia neutro modo. ergo. Quòd autem in oib. sequat, probatur: quia sm partem vegetatiuam homo nõ differt ab animalib. & plantis: ac proptera eadem est de omnibus ratio.

¶Circa hãc partem occurrit vnũ dubium in prima probatione consequentiæ. Nõ enim sequi vt ad opinionem contrariam, q̃ materia esset in potentia ad quancunq; quantitatẽ: ista opinio ista est theologizantium supponentium dari prima, & vltima individua ómnium viuentium. Et propterea materia in primo in diuiduo alicuius speciei per generationem propagãdæ formatæ, nõ extenditur nisi ad certam quantitatem sm se, quamuis incertam nobis, tantam scilicet, quantam tot individua exigũt. Cum enim hæc in diuidua sint finita, oportet ét eorũ materiam esse finitam. Ad hoc dr. q̃ rationes, & opiniones semper cẽsendæ sunt ẽm id, quod conuenit eis per se, & non ẽm id quod se habet per accidens: alioquin tota philosophia, immo omnis scientia ac certitudo ruit. Constat aũt ex secundo de Aia. q̃ finis per se & primarius vis generatiuæ tribuæ à natura viuentibus, est perpetuum esse speciei per infinitam successionem individuorum. Et propterea ex ipsa ratione vis generatiuæ naturalis, optime, & per se sequitur habitudo ad infinitatem successiuam individuorum. Quicquid nãq; de facto sit, quantum tñ est ex parte vis generatiuæ, multiplicabilitas in infinitum promouetur. Vnde iungendo hanc veritati positionem cõtrariam, esse quandam certam materiam, in qua sola oĩa generabilia illius speciei saluari pñt, sequitur necessario, q̃ illa certa materia sit extensibilis vltra omnẽ certã quantitatẽ: qm̃ individua generabilis sunt vltra omnẽ certũ numerũ. Quorcunq; nanq; genitis, pñt alij ex illis generari, & iterum alij ex illis, & sic in infinitum, quamuis de facto non ita futura sit. Non euitat ergo inconueniens ex hac fuga, quia semper sequitur. ergo materia illa est in potentia ad quantitatem vltra omnem certitudinem, quantum est ex se.

¶Quo ad tertium, duo sũt sunt. Primo, opinio cõsistens in quinque propositionibus. Prima. Aia humana vniuersaliter sumpta in cõi, non habet vnam numero ceteam materiam: & in hoc differt hæc opinio à præcedente, quæ ponebat vnam certam materiam, quæ fuit in primo homine, oportere informari ab omni humana anima. Secunda est. Anima humana hæc materiam illam, cui primo imprimitur in generatione huius inuidui, nequit vsque ad mortem defere: & in hoc conuenit hæc opinio cum præcedente. Apud vtranq; n. ponitur id, quod initio infusionis aiæ informat, oportere manere fixum ac stabile, vsq; ad dissolutionẽ individui. Tertia est. Sola illa materia, cui primo imprimitur aia, pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ principaliter. Probatur, quia sola pertinet ad esse individui. Quarta. Alimentum conuertitur in substantiam aliti pertinet ad veritatem humanæ naturæ secundario. Probat, quia talis substantia est necessaria p̃ alimentõ, & quantitatem debitam indiuidui: esse aũt quantum, est esse secundariũ. igitur. Quinta est. Quicquid aliud ex alimento proueniit non pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ. Secundo ponitur reprobatio huius opinionis: & directe quidem contra tertiam, & quartã propositiones, oĩs rationes allatæ tendunt, consequenter autem ét secundam propositionem destruunt, vt patet deducenti. Prima ergo ratio est ducens ad inconueniens. Si alimentũ non conuerteretur in substantiam nutriti. ergo viuentia nó possent generare aliquid sibi simile in individuo. ergo nihil adderetur ut uentibus supra in animata ex virtute nutritiua: hoc est inconueniens. ergo. Prima consequentia patet: quia non aliter fit ista generatio, nisi cõuertione alimẽti in substantiam nutriti, puta, panis in carnem, & ossa &c. Secunda vero probatur, q̃ a cum viuentia communicẽt cum inanimatis in generando sibi simile cũ diuersitate individuorum, & opus nutritiuæ sit ad generare simile in individuo, & hoc dimisso nihil addẽs. Secũda ratio est. Aia nutritiua non minoris virtutis est vi seminis. ergo sit materiam supponere vero esse ipsius animæ. Antecedens patet, quia cã non est minus effectiu. Consequẽtia probatur, quia semẽ hoc pót, & facit. Tertia ratio est. Nutrimentum est nó solum ad augẽdum, sed restaurãdũ, ergo succedit loco deperditi. ergo est de veritate humanæ naturæ. Ans probatur. Alioquin cessante augmẽto nó esset opus alimento. Prima consequentia probatur, quia aliter nó restauraret: secunda vero probatur, quia deperditum erat de veritate humanæ naturæ.

¶Circa has rationes, vt melius eluceſcãt, occurrit dubia. Primæ namq; rationis negari pót cõsequentia: qm̃ sequentem illam positionẽ, Virtus nutritiua generat in eodẽ individuo, dum facit substantiam secundariã, s. pertinẽtem ad perfectam quantitatem animalis. Ad secundam aũt dici pót, q̃ hoc non est ex rationis virtutis, sed ex cõditione eius, quia, cum sit cõiuncta vis aiæ iam posítæ in sua vera materia. Ad tertiam quoq; diceretur, q̃ supponitur, vel assumitur falsum, s. q̃ deperditum fuerit de veritate humanæ naturæ. Illa. n. materia in principio infor nata, nó est deperdibilis durã e individuo: sed deperditur & restauratur materia pertinens ad esse secundarium.

¶Ad euidentiam horum sciẽdo, q̃ id, quod facit apparentiam harum ẽsionum est, quia cõsideratur vis nutritiua nõ absolute, sed in statu profectus, in quo cæpta augmẽtum perficit, & cessante &c. vt in pueris apparet. Sed si absolute consideretur, videmus rationes literæ efficaces. Absolute aũt tunc optime in notescit ex opere, cum opus eius immediate post genitum individuũ contemplamur. Cum enim prima vis animæ sit nutritiua tempore immediate post initium generationis, opus eius oportet esse. Cũ aũtem tres animæ vegetatiuæ virtutes, s. nutritiua, augmentatiua, & generatiua, ita à natura sint ordinatæ, vt semper prior & habet opus proprium prius, & præparetur illius superioris ad opus posterioris, vt patet de generatiua, cui quod superest, perfecto anima li instituitur est semen, vt in articulo sequenti dicetur: & in 4. Meteororum dicitur, quòd cum potest aliquid generare, perfectum est, oportet quòd superfluũ nutritiuæ sit materia augmentatiui, ac per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per hoc nutritiuum vt sic, prius respiciat ipsum consistentiam animalis quàm materiam augmenti. Vnde immediate post instans generationis, cum Sortes in illo primario esse genitus alatur, & alimenti opus sit primo restaurare deperditū, deinde parare materiam augmentato, & tunc non posset aliud deperdi, nisi materia primaria, igit vis nutritiua conuertit alimentum in veram primam substantiam nutriti. Materia enim illa primaria, cū sit mista ex contrarijs, humido, f. & calido, deperdibilis partialiter est calido consumente humidum, & cōsequenter restaurabilis. Et ex hoc patet defectus omnium euasionū adductarum. Prima enim non euadit incōueniens, quia ex hypothesi aduersarij substantia primaria manet seorsum à secundaria, ac per hoc nutritiua generando substantiam secundariam nō generat in eodē individuo: nisi per iuxta positionē, quo ēt modo ignis ēt nutrit, & auget se igniendo iuxta posita ligna. & sic nihil excellētiæ adderetur animatis in nutritiua. Secūda quo 95 non potest stare cum hypothesi aduersarij, qui ideo ponit illam primariā materiam indeperdibilem, quia non potest vnquā alia materia verè informari ab eadem anima, ita q̄ in ea se in illa consistat eius esse. Et eum non sit ex defectu materiæ, cum inueniatur materia alia, in qua potuisset semen animā imprimere, ergo hoc est ex defectu virtutis nutritiuæ, cuius oppositum ratio probat. Tertia aūt euasio iam patet, q̄ nihil valet: quia ratio non supponit, sed probat materiam primariam esse perdibilem, partialiter saltem, quia nutrimētū absolute, cuius opus apparet in principio, est ab restaurationem de perditi. ergo eius quod erat de veritate naturæ.

¶Quo ad quartum, ponitur conclusio respondua quæsito simpliciter, & secundum alios. Alimentum vere cōuertitur in veritatem humanæ naturæ. probatur. Vere accipit speciem externis, & ossis &c. ergo. Antecedens probatur ex secundo de anima, Nutrit inquantum est potentia caro &c.

¶In responsione ad tertium aduerte primo, q̄ cum apud nostram viam humidum radicale distinguatur à nutrimentali ex terminis, quia illud f. habet animā sim perfectissimū modum habendi, & propterea anima dī in eo radicata: hoc vero habet aiam vt imperfecte, quia vt in via ad perfectionē modum habēdi, per humidum radicale intelligitur nō aliqua fixa pars materialis, sed rotum illud materiæ, in quo anima sm esse perfectū manet, vt sic. Advertē secundo, q̄ materia, iqua aia habet esse perfectum, dupliciter pōt deperdi. Vno modo per variationem partium, & sic continue deperditur & restaurat: nec propterea dī humidū radicale deperdi. Alio modo inquātum perfecte participat aiam, & hoc contingit dupliciter, vel secundum totum animal, vel secundū partem: & est sermo de partibus, quæ peruenerunt ad vltimum esse, quæ f. nō sunt via ad alias, quales partes sunt membra, manus, pedes, caput. Et si materia illa sic perdat, tunc vere perditur humidum radicale, & aut totū animal moritur, aut membrum illud, qua est irrestaurabile. Aduerte tertio, q̄ sanguis & cholera. &c. habet duas proportiones ad corpus animatis insegralis, Altera est perfectiue ēt ad totum: altera est vt ad terminum. Habent enim dispositiones suas tales, & q̄ sunt capaces formæ totius, imperfectū tū modo: & q̄ sunt vt materia transiens respectu partium perfectius participantium naturam totius. Quemadmodum elementa in mundo & sunt per suas naturas imperfectas, partes vniuersi imperfectæ, & sunt per eadem naturas materia mistorum. Et proptere in litera non dī q̄ sanguis nō participat naturam speciei, sed q̄ nō perfecte participat. Et si hæc aduerteris, q̄ ex secundo sententiarum di. 30. q. 2, & ex quarto, dist. 44. q. 1. ar. 2. sumpta sunt, solues ambiguitates insurgētes. Quo stat simul, q̄ sanguis sit humor nutrimētalis, & tñ sit de veritate naturæ. Et quo stat ipsum esse animatum anima intellectiua, sm tñ vim vegetatiuā, & tñ non perfecte habere animā, qa datur latreuto &c. & ea quæ hic dicuntur, erunt clara applicando.

¶Ad secundum dicendum, q̄ aliqui per carnem secundum speciem intellexerunt id, quod primo accipit speciem humanam, quod sumitur à generante. Et hoc dicunt semper manere, quousq; indiuiduum durat: carnem vero secundum materiam dicunt esse, quæ generatur ex alimento. & hanc dicunt non semper permanere, sed q̄ sicut aduenit, ita abscedit: sed hoc est contra intentionem Aristo. *Dicit. n. ibi, q̄ sicut in vnoquoq; habentiū speciem in materia, puta, in ligno & lapide: ita & in carne, hoc est, secundum speciem, & illud secundum materiam. Manifestum est āt q̄ prædicta distinctio locum non habet in rebus inanimatis, quæ non generantur ex semine, nec nutriuntur. Et iterum, cum id qd ex alimento generatur, adiungat corpori nutritum per modum mistionis, sicut aqua miscet vino, vt ponit exemplum ibidem Philosophus*, non potest alia esse natura eius quod aduenit, & eius cui aduenit, cum iam sit factū vnum per veram mistionem. Vnde nulla ratio est, q̄ vnum consumatur per calorem naturalē, & alterum maneat. Et ideo aliter dicendum est, q̄ hæc distinctio Philosophi non est secundum diuersas carnes, sed est eiusdem carnis secundum diuersam considerationem. Si.n. consideretur caro secundum speciem, i. secundum id quod est formale in ipsa, sic semper manet, quia semper manet natura carnis, & dispositio naturalis ipsius. Sed si consideretur caro secundum materiam, sic non manet, sed paulatim consumitur, & restauratur, sicut patet in igne fornacis, cuius forma manet, sed materia paulatim consumitur, & alia in locum eius substituitur.

¶Ad tertium dicendum, q̄ ad humidum radicale intelligitur pertinere totum id, in quo fundatur virtus specici. Quod si subtrahatur, restitui non potest: sicut si amputeī manus, aut pes, vel aliquid huiusmodi, Sed humidum nutrimentale est, quod nondum peruenit ad suscipiendum perfectē naturā specici, sed est in via ad hoc, sicut est sanguis, & alia huiusmodi. Vnde si talia subtrahantur, remanet adhuc virtus speciei in radice, quæ non tollitur.

¶Ad quartum dicendum, q̄ omnis virtus in corpore passibili per continuam actionē debilitatur, quia huiusmodi agentia ēt patiuntur. Et ideo virtus cōseruiua in principio quidem tam fortis est vt possit conuertere non solum quod sufficit ad restaurationē deperditi, sed ēt ad augmentum. Postea vero non potest conuertere, nisi quantum sufficit ad restaurationem deperditi, q̄ tunc cessat augmentum: demū nec hoc potest, & tunc fit diminutio: deinde deficiente huiusmodi virtute totaliter animal moritur. Sicut virtus vini conuerteīs aqua ad mistam[e], paulatim per admistionem aquæ debilitatur, vt tandem totum fiat a quosum, vt Philosophus exemplificat in* 1. de generat.

¶Ad quintum dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in* 1. de Genera. qñ aliqua materia per se conuertitur in ignem, tunc dī ignis de nouo generari. Qñ vero aliqua materia conuertit in ignem præexistentem, dī ignis nutriti. Vnde si tota materia simul amittat speciem ignis, & alia materia conuertatur in ignem, erit alius ignis numero. Si vero paulatim combusto vno ligno aliud substituatur, & sic deinceps quousq; ola prima consumantur, semper remanet idem ignis numero, quia semper quod additur, transit in præexistens: & similiter est intelligendum in corporibus viuentibus, in quibus ex nutrimento restauratur id, quod per calorem naturalem consumitur.

Articvlvs II.

Vtrum semen sit de superfluo alimenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vī q̄ semen non sit de superfluo alimenti, sed de substantia generantis. Dicit enim Damas.* q̄ generatio est opus naturæ ex substantia generantis producens quod generatur: sed id quod generatur: generatur ex semine. Ergo semen est de substantia generantis.

¶2 Præt. Secundum hoc filius assimilatur patri, q̄ ab eo aliquid accipit: sed si semē ex quo aliquid generatur, sit de superfluo alimenti, nihil acciperet aliquis ab auo, & præcedentibus, in quibus hoc alimentum nullo modo fuit. Ergo non assimilaretur aliquis auo, & præcedentibus magis, quàm alijs hominibus.

¶3 Præt. Alimentum hominis generantis qñq; est ex carnibus boui: vel porci, & aliorum huiusmodi. Si igitur semen esset de superfluo alimenti homo generatus ex semine maiorem affinitatem haberet cum boue & porco, quàm cum patre, & alijs consanguineis,

¶4 Præt. Aug. dicit 10* super Genes. ad lit. q̄ nos fuimus in Adam non solum secundum seminalem rationē, sed ēt secundum corpulentam substantiam: hoc autem non esset, si semen esset ex superfluo alimenti. Ergo semen non est ex superfluo alimenti.

¶Sed contra est, quod Philosophus probat multipliciter in lib.* de generatione animalium, q̄ semen est superfluum alimenti.

¶Respon. Dicendum, q̄ ista qō aliqualiter dependet ex præmissis*. Si.n. in natura humana est virtus ad cōicandum suam formam materiæ alienæ non solum in alio, sed ēt in ipso, manifestum est q̄ alimentum, quod est in principio dissimile, in fine fit simile per formam cōicatam. Est aūt naturalis ordo vt aliquid gradatim de potentia reducatur in actum. Et ideo in his quæ generant, inuenimus q̄ primum vnumquodq; est imperfectum, & postea perficitur. Manifestum est autem, q̄ cōe se habet ad proprium & determinatum, vt imperfectum ad perfectum. Et ideo videmus, q̄ in generatione animalis prius generatur animal quàm hō, vel equus. Sic igitur & ipsum alimentum primo quidem accipit quandam virtutem cōmunem respectu omnium partiū corporis, & in fine determinatur ad hanc partem, vel ad illam. Non autem est possibile quòd accipiatur pro semine id, quod iam conuersum est in substantiam membrorum per quandam resolutionem: quia illud resolutum si non retineret naturam eius, à quo resoluitur, tunc iam esset recedens à natura generantis, quasi in via corruptionis existens, & sic non haberet virtutem conuertendi aliud in similem naturam. Si vero retineret naturam eius, à quo resoluitur, tunc esset contractum ad determinatam partem, & non haberet virtutem mouendi ad naturam totius, sed solum ad naturam partis. Niſi forte quis dicat, quòd esset resolutum ab omnibus partibus corporis, & quòd retineat naturam omnium partium. Et sic semen esset quasi quoddam paruum animal in actu, & generatio animalis ex animali non esset nisi per diuisionem: sicut lutum generatur ex luto, & sicut accidit in animalibus, quæ decisa viuunt: hoc autem est inconueniens. Relinquitur ergo quòd semen non sit decisum ab eo, quod erat actu totum, sed magis in potentia to um, habens virtutem ad productionem totius corporis deriuatam ab anima generantis, vt supra dictum est*. Hoc autem quod est in potentia ad totum, est illud quod generatur ex alimento, antequàm conuertatur in substantiam membrorum: & ideo ex hoc semen accipitur. Et secundum hoc virtus nutritiua dicitur deseruire generatiuæ, quia id, quod est conuersum per virtutem nutritiuam, accipitur à virtute generatiua. vt semen. Et huius signum ponit Philosophus*, quòd animalia magni corporis, quæ indigent multo nutrimento, sunt pauci seminis secundum quantitatem sui corporis. & paucæ generationis. Et similiter homines pingues sunt pauci seminis propter eandem causam.

¶Ad primvm ergo dicendum, q̄ generatio est de substantia generantis in animalibus & plantis, inquantū semen habet virtutem ex forma generantis, & inquantum est in potentia ad substantiam ipsius.

¶Ad secundum dicendum, quòd assimilatio generantis ad genitum nō fit propter materiam, sed propter formam agentis, quod generat sibi simile. Vnde non oportet ad hoc quòd aliquis assimiletur auō, quòd materia corporalis seminis fuerit in auo, sed q̄ sit in semine aliqua virtus deriuata ab anima aui, mediante patre. Et similiter dicendum est ad tertium. Nam affinitas non attenditur secundum naturam, sed magis secundum derivationem formæ.

¶*Super Quæstio. 119. Articulum secundum.*

TItulus, Superfluum alimenti. Alimentum sumitur dupliciter. Vno modo, ut iam cōuersum est in substantiam nutriti, & sic non est alimentum amplius, sed substantia aliti. Alio modo, vt est impotentia proxima, vt conuertatur in eam, & sic vere dī alimentū. Superfluum autem cum distinguatur contra necessariū, ex necessario inno tescit. Necessariū autem in alimento secundum naturam dicitur, quod opportunum est ad restaurationem deperditi, & augmentum in his, q̄ sunt in statu augmenti. Et sic superfluum in alimento esse dicitur, nō superfluitas ex aliméto, vt fæces &c. sed illud alimenti, quod vere natura alimenti habet, quia scilicet est in potentia proxima, vt nutriat, seu conuertatur in substantiam aliti, necessariam tū nō est ad restaurationem nec ad augmentum. sic enim est excessus quantitatis al menti: & iō vocatur meritò superfluum alimenti, i. pars alimenti non necessaria ad alendum.

¶In corpore tria. Primo, distinguit duplex status alimenti. Secundo restituatur vnus eius status à semine. Tertio, inferre alter respondendo quæsito.

¶Quo ad primū, distinctio est. Alimentum dupliciter. Vno modo, vt est in cōi potentia prima ad omnia membra. Secundo, vt est determinatū ad membra ipsa. Probat veritas distinctionis ex hypothesi præcedētis articuli. Anima est cōiactiua sui in materia individuo proprio. ergo alimentum in principio dissimile, in fine est simile. ergo in medio est in potentia

Ar. præc.

Lib. 7. de hist. animaliū. c. 2. circa fi nem.

*Matth. 15. tom 3.

†Loco citato in antegu. 2.

†Li. 2. de generat. text. 88. tom. 2.

*Q. præc. 81.

D. 261.

†Li. 2. de aia text. 45. & 1. de gña. text. 39. tom. 2.

†Li. 2. de generat. text. 88. tom. 2.

Li. 1. tex. 89.

†Li. 2. tex. 88.

487

584 2. dist. 30. q. 2. ar. 2. Et 4. dist. 44. q. 1. ar. 2. q. 4. Et 3. c. 6. c. 121. prin. & c. 122.

†Li. 1. c. 8.

†Lib. 1. c. 19. tom. 4.

Art. præc. & q. 108. art. 1.

tentia proxima ad finem, scilicet formam determinatam membrorum &c. Prima consequentia probatur, quia aliter non communicaret effectui forma. Secunda vero, quia naturæ ordo habet, vt gradatim procedatur de potentia ad actum, quod declaratur in his quæ generantur. Et sic habetur tota distinctio ex prima enim consequentia habetur secundus status alimenti, ex secunda vero primus.

¶Quo ad secundum, conclusio est. Semen non resolvitur ex alimento determinato iam ad membra. Probatur: quia aut ex determinato ad aliquam partem, aut ad omnia membra. Non ad aliquam partem, quia aut retinendo naturã illius partis, aut recedendo ab illa. Non recedendo, quia non esset semen generatiuum alicuius similis illi parti. Probat, quia esset in via corruptionis, & non generationis respectu illius. Nec retinendo, quia sic non esset assimilatiuum materiæ, nisi ad partem, probatur, quia limitatur ad illam. Nec ad omnia membra propter duo, tum quia semen esset parvum animal in actu: tum quia generatio non esset nisi segregatio.

¶Quo ad tertium conclusio responsiua quæsito est. Semen est superfluum alimentum. Probatur tripliciter. Primo, à priori, Semen est alimentum, vt est in potentia totum animal habens virtutem ab anima deriuatam: ergo est illud, quod generatur ex alimento antequam conuertatur in substantiam membrorum, ergo est superfluum alimenti. Antecedens probatur per locum a diuisione & ideo in littera infertur, Relinquitur ergo &c. Oportet enim semen, aut esse alimentum conuersum, aut conuertendum de proximo in membra seu substantiam alicui, exclusa fictione primæ opinionis superius recitatæ. Secunda vero pars antecedentis, patet ex antedictis: consequentiæ vero sunt euidentes. Secundo probatur ex consonantia ad alia, quia sciliceet sic optime saluatur, quòd nutritiua deseruit generatiuæ. Tertio ex signo ab Aristot. quoniam animalia multo egentia propinqua ratio seminalis. Sed Christus dicitur fuisse in Adam secundum corpulentam substantiam, sed non secundum seminalem rationem: quia materia corporis eius, quæ ministrata est à matre Virgine, deriuata est ab Adam: sed virtus actiua non est deriuata ab Adam, quia corpus eius non est formatum per virtutem virilis seminis, sed operatione Spiritus sancti. Talis enim partus decebat eum, qui est super omnia benedictus Deus in sæcula sæculorum. Amen.

¶Ad Qvartvm dicendum, quòd verbum Augustini non est sic intelligendum, quòd in Adam actu fuerit aut seminalis ratio huius hominis propinqua, aut corpulenta eius substantia: sed vtrunque fuit in Adam secundum originem. Nam & materia corporalis, quæ ministrata est à matre, quàm vocat corpulentam substantiam, deriuatur originaliter ab Adam: & similiter virtus actiua existens in semine patris, quæ est huius hominis nutrimento sunt parui seminis &c.

¶ Et sic finitur ram dimini operis præsumptuosa expositio. Exigebat enim alterum Thomam, qui, quoniam non datus est adhuc, interim has meas imaginationes quicumque perceperit, rationes dictorum examinet, & rationem, si recta est, sequatur: sinautem corrigat, & ex his vel excitatus proficiat. Ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei & Beatissimæ Virginis, ac diui Tho. Romæ anno salutis. 1507. Die 2. Maij. In conuentu sanctæ Mariæ super Mineruam, anno ætatis meæ. 39. Benedictus Deus, Amen.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd
Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu.

Omnes sunt Quaterniones, præter Vu, quæ est Quinternio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Biblioteca